

Holy Bible

Aionian Edition®

Akuapem Twi Nkwa Asem
Akuapem Twi Bible

AionianBible.org
The world's first Holy Bible untranslation
100% free to copy and print
also known as " The Purple Bible "

Holy Bible Aionian Edition ®

Akuapem Twi Nkwa Asem
Akuapem Twi Bible

Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0 International, 2018-2024

Source text: eBible.org

Source version: 8/25/2024

Source copyright: Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0, International
Biblica, Inc., 1996, 2020

Original work available for free at www.biblica.com and open.bible

Formatted by Speedata Publisher 4.19.20 (Pro) on 9/2/2024

100% Free to Copy and Print

TOR Anonymously

<https://AionianBible.org>

Published by Nainoia Inc

<https://Nainoia-Inc.signedon.net>

We pray for a modern Creative Commons translation in every language
Translator resources at <https://AionianBible.org/Third-Party-Publisher-Resources>

Report content and format concerns to Nainoia Inc

Volunteer help is welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Akuapem Twi at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation*! What is an *un-translation*? Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aīdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aīdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is *eternal*! However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to *eternal* life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of *eternal punishment*. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Take the time to understand these eleven words. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by/4.0, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read online at AionianBible.org, with Android, and TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal... and purple is the color of royalty!

History

Akuapem Twi at AionianBible.org/History

- 04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
- 12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
- 06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
- 01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
- 06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
- 12/07/16 - Nainoia Inc established as non-profit corporation.
- 01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
- 01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
- 07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
- 07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
- 02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
- 03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
- 10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
- 11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
- 03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
- 10/28/19 - Aionian Bible nursed as J. and J. pray.
- 10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
- 02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
- 05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
- 08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
- 12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
- 03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
- 11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
- 12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
- 01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
- 01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
- 02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEPBible.
- 02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
- 12/04/23 - Eleēsē added to the Aionian Glossary.
- 02/04/24 - 352 translations now available in 142 languages.
- 05/01/24 - 370 translations now available in 164 languages.
- 08/05/24 - 377 translations now available in 166 languages.
- 08/18/24 - Creative Commons Attribution 4.0 International, if source allows.

Table of Contents

OLD TESTAMENT

1 Mose	11
2 Mose	51
3 Mose	82
4 Mose	104
5 Mose	135
Yosua	161
Atemmufo	179
Rut	197
1 Samuel	200
2 Samuel	223
1 Ahemfo	242
2 Ahemfo	266
1 Beresosém	289
2 Beresosém	311
Esra	338
Nehemia	346
Ester	357
Hiob	363
Nnwom	381
Mmebusém	426
Osenkafø	441
Nnwom Mu Dwom	447
Yesaia	450
Yeremia	486
Kwadwom	526
Hesekiel	530
Daniel	567
Hosea	579
Yoël	585
Amos	587
Obadia	591
Yona	592
Mika	594
Nahum	597
Habakuk	599
Sefania	601
Hagai	603
Sakaria	605
Malaki	611

NEW TESTAMENT

Mateo	615
Marko	640
Luka	656
Yohane	683
Asomafo	704
Romafo	730
1 Korintofo	742
2 Korintofo	754
Galatifo	762
Efesofo	766
Filipifo	770
Kolosefo	773
1 Tesalonikafo	776
2 Tesalonikafo	779
1 Timoteo	781
2 Timoteo	784
Tito	787
Filemon	789
Hebrifo	790
Yakobo	799
1 Petro	802
2 Petro	805
1 Yohane	807
2 Yohane	810
3 Yohane	811
Yuda	812
Adiyisém	813

APPENDIX

Reader's Guide
Glossary
Maps
Destiny
Illustrations, Doré

OLD TESTAMENT

Opam onipa no, ode Kerubim ne afoa a edew twaa ne ho fa baabiara no sii Eden turo no
apuei fam se enwen ɔkwan a eko nkwa dua no ho no.

1 Mose 3:24

1 Mose

1 Mfiae no Onyankopon bœ œsoro ne asase. **2** Na asase ye basaa a na eda mpan, na sum kata bun no ani, na Onyankopon Honhom butuw nsu no ani. **3** Onyankopon hyee se, “Enye hann,” na eyee hann. **4** Onyankopon huu se hann no ye, na œtew hann no fii sum no ho. **5** Onyankopon free hann no se, “adekyee,” na sum no nso se, “adesae.” Ade sae na ade kyee, da a edi kan ne no. **6** Onyankopon kae se, “Nkyemu mmra nsu no ntam, na enkyekyé nsu no mu.” **7** Enti Onyankopon yee nkyemu no, de kyekyee nsu a ewo nkyemu no ase fii nsu a ewo nkyemu no atifi no mu. Na eyee saa. **8** Onyankopon too atifi nkyemu no din wim. Na ade sae, na ade kyee; eyi ne da a eto so abien. **9** Na Onyankopon kae se, “Nsu a ewo nkyemu no ase no ano mmoa wœ faako, na asase kesee nna ne ho adi.” Na eyee saa. **10** Onyankopon too beae kesee ne din “asase.” Na nsu a eboa ne ho ano no nso, otso no din “epo.” Onyankopon hui se eye. **11** Afei Onyankopon kae se, “Afifide mfifi wœ asase so; afifide a esow aba, nnuaba ahorow a esow aba ne nea n’aba hyehye mu nyinaa mfifi wœ asase so.” Na eyee saa. **12** Afifide a esow aba ne nnua fifii wœ asase so na n’aba no nyin yee nnua ne afifide se ne seso. Onyankopon hui se eye. **13** Na ade sae, na ade kyee. Eyi ne da a eto so abiesa. **14** Na Onyankopon kae se, “Hann mmra nkyemu a ewo wim no mu, na emmepae adekyee ne adesae mu. Na emmeyé mnyinaso mma bere nkyekyemu, nna ne mfe, **15** na emma hann mmra nkyemu a ewo wim no mu, na ahyeren wœ asase so.” Na eyee saa. **16** Onyankopon yee akanea akese abien a eyé owia ne osram se, owia no nni adekyee so na osram no nni anadwo so. Өbœ nsoromma nso. **17** Onyankopon de akanea akese abien yi sii nkyemu a ewo wim no mu se enhyeren wœ asase so, **18** na wonni adekyee ne adesae no so, na enrew hann no mfi sum no ho. Na Onyankopon hui se eye. **19** Na ade sae, na ade kyee. Da a eto so anan ne no. **20** Onyankopon kae se, “Abode a nkwa wo mu nhye nsu no ma, na nnomaa ntu mfa asase ne nkyemu a ewo wim no so.” **21** Enti Onyankopon bœ po mu mmoa akese ne mmoa ahorow nyinaa a wœ nkwa na wœkeka wœ ho ne nnomaa ahorow nyinaa. Na Onyankopon hui se eye. **22** Onyankopon hyiraa abode no nyinaa so, kae se, “Monwo na monye bebree na monhye po no mu nsu no ma, na nnomaa ase ntrew wœ asase so.” **23** Na ade sae, na ade kyee. Da a eto so

anum ne no. **24** Onyankopon kae se, “Abode a nkwa wœ mu ahorow nyinaa ne wœn seso, anantwi ne mmoa a wœwea wœn afuru so ne mmoa ahorow a wœye keka a wœwœ asase so nyinaa mmra asase so.” Na eyee saa. **25** Onyankopon bœ mmoa ahorow, anantwi ahorow ne wœn seso ne mmoa a wœwea wœn afuru so ne wœn seso. Na Onyankopon hui se eye. **26** Onyankopon kae se, “Momma yemmo onipa se yen seso, na onni po mu mpataa, wim nnomaa, anantwi ne mmoa a wœye keka ne biribiara a ewea n’afuru so wœ asase so no so.” **27** Enti Onyankopon bœ onipa se ne seso; Onyankopon seso so na Өbœ wœn; Өbarima ne Өbea na Өbœ wœn. **28** Onyankopon hyiraa wœn, ka kyere wœn se, “Monwo na monye asase so ma, na munni biribiara so. Munni po mu mpataa ne wim nnomaa ne abode biara a nkwa wœ mu a ewo asase so no nyinaa so.” **29** Afei Onyankopon kae se, “Mede asase so afifide a esow aba nyinaa, afifide biara a aba hye ne nnuaba mu wœ asase yi so nyinaa hye wo nsa. Ebeyé w’aduan. **30** Mede nhabammono nyinaa ama aboa biara a Өwo asase so, anomaa biara a Өwo wim, biribiara a ewea n’afuru so, biribiara a nkwa wœ mu wœ asase so se wœn aduan.” Na eyee saa. **31** Onyankopon hwœ nea wayœ nyinaa huu se eyé papa. Na ade sae, na ade kyee. Eyi ne da a eto so asia.

2 Eyi ne Өkwan a Onyankopon faa so bœ œsoro ne asase ne nea ewo mu nyinaa. **2** Eduu da a eto so ason no, na Onyankopon awie nnwuma a ofi ase yee no nyinaa. Enti da a eto so ason no, ogyee n’ahome. **3** Enti Onyankopon hyiraa da a eto so ason no, na œtew ho, efise saa da no na Onyankopon gyee n’ahome fii adebo nnwuma no nyinaa mu. **4** Eyi ne œsoro ne asasebo ho asem. Bere a Awurade Nyankopon bœ œsoro ne asase no. **5** Na afifide biara nni asase so, na wuram nnua biara nso nni ho. Efise, na Awurade Nyankopon mmaa osu ntœ wœ asase so, na onipa nso nni asase so a Өbeyé so adwuma. **6** Nanso nsuti puepue fifii asase mu befœw asase ani nyinaa. **7** Awurade Nyankopon de asase no so dœt nwen onipa, na Өhomœe nkwa home guu ne hwenem, maa onipa no beyœ œteasefo. **8** Afei Awurade Nyankopon yee turo wœ Eden apuei fam, na Өhœ na Өde onipa a Өnwen no no tenae. **9** Awurade Nyankopon maa nnua ahorow nyinaa fifi fii asase no mu; nnua a eyé fe na wodi. Na nkwa dua ne papa ne bonehu dua sisi turo no mfimfini. **10** Na asu sen fii Eden befœw turo no mu afifide no; efi ho a, na saa asu no mu apaapae aye nsu bœnten anan. **11** Wœtoo asu a

apaapae no mu nea edi kan no din Pison. Na ekonton fa Hawila asase a sikakokoa wə so no so nyinaa. **12** Na saa asase no so sikakokoa ye. Na eyəs a eyə huam ne apopobibiribo nso wə ho. **13** Asubonton a eto so abien no din de Gihon. Na eno ara na ekontonkonton fa Kus asase ho nyinaa. **14** Asu a eto so abiesa no, na wəfre no Tigris a esen kə asase kese Asiria apuei fam no. Asu a eto so anan no nso, na wəfre no Eufrate. **15** Awurade Nyankopon faa onipa no de no kotenaa Eden turo mu ho se ənye mu adwuma, na ənlhwə so. **16** Na Awurade Nyankopon bəə onipa no kəkə se, “Wowə ho kwan se wudi dua biara so aba wə turo yi mu ha; **17** nanso wunni ho kwan se wudi papa ne bōnehu dua no so aba. Da a wubedi no, nea ebeyə biara no, wubewu.” **18** Afei Awurade Nyankopon kae se, “Enye se onipa nko tena; mebə əboafə a əfata no ama no.” **19** Saa bere no na Awurade Nyankopon de mfutuma abə wuram mmoa ne wim nnomaa nyinaa. Enti, əde won bress onipa se ənhwehwə din ko a əde bətoto wən; na din a onipa de too abəde a nkwa wə mu biara no, eno ara na eyəs din a wəde frēe no. **20** Enti onipa totoo nyemmoa, wim nnomaa ne wuram mmoa no nyinaa din. Nanso onipa de, wannya əboafə a əfata. **21** Enti Awurade Nyankopon maa onipa daa nnahəə. Bere a onipa daa saa no, oyii ne mfe mu mparow baako, na əde honam taree baabi a oyii mparow ho no. **22** Afei Awurade Nyankopon de mfe mu mparow baako a oyii fii onipa mu no bəə əbea, de no maa onipa no. **23** Na Adam kae se, “M'ankasa me dompe ne me honam bi ni. Wəbefre oyi əbea efise əbarima mu na woyii no fii.” **24** Eyi nti na əbarima gyaw n'agya ne ne na de ne ho kəkə ne yere ho senea wən baanu no bəye nniipa koro. **25** Saa bere no, na əbarima ne ne yere nyinaa ho da ho, nanso na wəmfere.

3 Na əwə ye ədaadaafo wə wuram mmoadoma a Awurade Nyankopon abə won no nyinaa mu. Əwo no kəkə əbea no nkyen kobisaa no se, “Enti eyə ampa ara se, Onyankopon se, ‘Munnni turo yi mu aduaba biara?’” **2** Əbea no buua əwə se, “Yetumi di nnua a əwo turo yi mu no so aduaba biara, **3** nanso Onyankopon kae se, ‘Ense se yedi dua a esi turo no mfimfini no so aduaba, na ense se yede yen nsa mpo ka, anye saa a yebewu.’” **4** Na əwə no ka kyerəs əbea no se, “Morenuwu. **5** Mmom, Onyankopon nim se, da a mubedi no ara pə, mo anı bəba mo ho so, ama moaye se Onyankopon, na moahu papa ne bōne.” **6** Bere a

əbea no huu se dua a esi mfimfini no so aba no wodi a, ebeyə yie, na eyə akonno, na afei ətew ani no, ətew bi dii, de bi maa ne kunu a na əne no wə ho no, maa əno nso dii. **7** Wodi wiee no, wən baanu ani baa wən ho so, na wohuu se wən nyinaa da adagyaw. Enti wokekaa nhaban sisii anim, de kataa wən adagyaw so. **8** Da no anwummere, wətee Awurade Nyankopon nka se ənam turo no mu; enti Adam ne ne yere Hawa de wən ho kosiee nnua a əwo turo mu ho no mu senea Awurade Nyankopon renhu wən. **9** Na Awurade Nyankopon frēe Adam bisaa no se, “Mowə he?” **10** Adam buae se, “Metee wo nka wə turo no mu ho, nanso na misuro, efise na meda adagyaw nti mekətewee.” **11** Na Onyankopon bisaa no se, “Hena na əka kyerəs wo se na woda adagyaw? Woadi dua a meka kyerəs wo se nni so aba no bi ana?” **12** Adam kae se, “Yiw, nanso əbea no a wode no maa me se me ne no ntene no na əde aduaba a otew fii dua no so no bress me maa midii.” **13** Enti Awurade Nyankopon bisaa əbea no se, “Dən na woaye yi?” Əbea no buae se, “Əwə no na ədaadaa me ma midii.” **14** Enti Awurade Nyankopon ka kyerəs əwə no se, “Esiane saa ade a woaye yi nti, “Wəadome wo wə mmoa nyinaa ne nkekaboa mu. Wobewea w'afuru so, na wo nkwanna nyinaa woadi mfutuma. **15** Mede otan beto wo ne əbea no ne w'asefo ne n'asefo ntam. Əno na əbeə wo ti, na wo nso woaka ne nantin.” **16** Afei, Awurade Nyankopon ka kyerəs əbea no nso se, “Wobətə əyaw pa ara wo w'awo mu; əyaw mu na wobewo mma. Eyi nyinaa akyi no, w'ani begyina wo kunu na obedi wo so.” **17** Onyankopon ka kyerəs Adam nso se, “Esiane se wutiee wo yere asem, na wudii dua a mehyəs wo se, ‘nni so aba no’ nti, “Madome asase, na obre ne əhaw mu na wubedidi so wo nkwanna nyinaa. **18** Ebefifi nsəe ne nkyəkyere ama wo na woadi wuram nhaban. **19** Wubesiam w'anim fifiri ansa na woanya aduan adi, kosi se wubewu aks dəte mu, efise dəte no mu na menwen wo fii; woye dəte, na dəte mu na wobesan aks.” **20** Adam too ne yere no din Hawa, efise əno na əbeyə ateasefo nyinaa na. **21** Awurade Nyankopon de aboa nhoma yee ntade maa Adam ne ne yere Hawa de kataa wən ho. **22** Awurade Nyankopon kae se, “Afei, onipa no abeyə se yen ara a, wahu papa ne bōne. Ense se yema no kwan na ətəe ne nsa kətew nkwa dua no so aba no bi di, na ətene ase afebəə.” **23** Enti Awurade Nyankopon pam no fii Eden turo no mu se ənkoye adwuma wo asase a wənwenee no fii mu no so. **24** Əpam onipa no, əde

Kerubim ne afoa a edew twaa ne ho fa baabiara no sii Eden turo no apuei fam se enwen ɔkwan a eko nkwa dua no ho no.

4 Adam de ne ho kaa ne yere Hawa ma onyinsen, woo abarimaa a wɔfré no Kain. Na ɔkae se, Awurade adaworoma, mawo ɔbabarima. **2** Akyiri no, ɔsan woo n'akyi babarima too no din Habel. Na Habel beyeε oguanhwefo, na Kain nso beyeε okuafø. **3** Nna bi akyi no, Kain de n'afum nnobae bi kɔbøø Awurade aføre. **4** Habel nso de ne nyemmoa no mu mmakan a wɔadodo srade kɔbøø Onyankopøn aføre. Awurade ani sɔø Habel aførebo no. **5** Nanso Kain aførebo no de, n'ani ansø. Asem no anye Kain de, na ne bo fuwii. **6** Awurade bisaa Kain se, "Aden nti na wo bo afuw? Aden nti na woamuna saa?" **7** Se woye ade pa a, anka wørennye wo nto mu ana? Se wonye ade pa de a, bøne gyina wo pon ano, erehwehwe wo ako atia wo, nanso ese se wudi no so." **8** Da bi Kain ka kyereε ne nua Habel se, "Ma yenkø afum." Bere a wøwø afum hø no, Kain tow hyeε ne nua Habel so, kum no. **9** Awurade bisaa Kain se, "Wo nua Habel wø he?" Kain buae se, "Minnim. Meye den ahu? Me na mehwø me nua so ana?" **10** Awurade bisaa Kain se, "Den na woayø yi? Tie! Wo nua mogya su fi asase so frø me. **11** Mprempren, wøadome wo, apam wo afi asase a ebuee n'ano gyee wo nua mogya fii wo nsam no so. **12** Se woye asase no so adwuma se den ara a, worennye nnobae biara mfi so. Wobeyø ɔkobøø, akyinkyin asase so." **13** Kain kae se, "Awurade m'asotwe boro me so. **14** Nne, woapam me afi asase so ne w'anim. Meye ɔkobøø akyinkyin asase so na obiara a obenya me no bekum me." **15** Nanso Awurade ka kyereε no se, "Ente saa koraal Obiara a obekum Kain no benya Kain asotwe no mpen ason." Afei, Awurade hyeε Kain agyirae bi senea εbeyø a, obiara a obehyia no no renkum no. **16** Enti Kain guan fii Awurade anim, kotenaa Nod asase so wø Eden apuei fam. **17** Kain de ne ho kaa ne yere na onyinsen, woo ɔbabarima, too no din Henok. Saa bere no, Kain kyekyeree kurow bi de too ne ba Henok. **18** Henok woo Irad. Irad woo Mehuyaø. Mehuyaø woo Metusael. Metusael woo Lamek. **19** Lamek waree mmea baanu a wøn din de Ada ne Sila. **20** Ada woo Yabal a n'asefo ye wøn a wøntamadan mu yen mmoa. **21** Na Yabal nuabarima din de Yubal a n'asefo ye mmehyønfø ne sankubøø. **22** Sila woo ɔbabarima a wɔfré no Tubal-Kain. Na ɔyø kɔbere atomfo ne nnade ahorow nyinaa atomfo agya. Na Tubal-Kain wø nuabea bi a ne din de Naama. **23**

Da bi, Lamek ka kyereε ne yerenom Ada ne Sila se, "Muntie me, me yerenom makum aberante bi a, ɔtow hyeε me so, pira me. **24** Se Kain so awereto beye mpen ason a, eno de, me Lamek de, nea obekum me no, n'asotwe beye mpen aduoson ason." **25** Akyiri no, Adam de ne ho kaa ne yere Hawa. Na ɔwoo ɔbabarima bio. Na wøtoo no din Set kae se, "Onyankopøn ama me ɔba foforo asi Habel a Kain kum no no anan mu." **26** Set nso woo ɔbabarima na ɔtoo no din Enos. Saa bere no mu na nnipa fitii ase bøø Awurade din.

5 Senea Adam asefo nnidiso te ni. Bere a Onyankopøn nwen onipa no, ɔnweri no se ɔno ara ne sesø. **2** ɔbøø ɔbea ne ɔbarima, na ohyiraa wøn. ɔbøø wøn wíee no, ɔtoo wøn din onipa. **3** Adam dii mfe ɔha aduasa no, ɔwoo ɔbabarima se ɔno ara ne bøbea ne ne sesø. ɔtoo ne din Set. **4** ɔwoo Set no, Adam tenaa ase mfe ahanwøtwe a ɔwowoo mmabarima ne mmabøø kaa ho. **5** Se wøka Adam mfe nyinaa bø mu a, odii mfe ahankron aduasa, ansa na ɔrewu. **6** Set dii mfe ɔha ne anum no, ɔwoo Enos. **7** Set woo Enos akyi no, otenaa ase, dii mfe ahanwøtwe ne ason, wowoo mmabarima ne mmabøø kaa ho. **8** Se wøka Set mfe dodow bø mu a, odii mfe ahankron ne dumien, ansa na ɔrewu. **9** Enos dii mfe aduøkron no, ɔwoo Kenan. **10** Enos woo Kenan akyi no, otenaa ase mfe ahanwøtwe ne dunum, wowoo mmabarima ne mmabøø kaa ho. **11** Se wøka Enos mfe dodow bø mu a, odii mfe ahankron ne anum, ansa na ɔrewu. **12** Kenan dii mfe aduøson no, ɔwoo Mahalalel. **13** Kenan woo Mahalalel akyi no, otenaa ase mfe ahanwøtwe aduanan, wowoo mmabarima ne mmabøø kaa ho. **14** Se wøka Kenan mfe dodow bø mu a, odii mfe ahankron ne du, ansa na ɔrewu. **15** Mahalalel dii mfe aduosia anum no, ɔwoo Yared. **16** Mahalalel woo Yared akyi no, otenaa ase, dii mfe ahanwøtwe aduasa, wowoo mmabarima ne mmabøø kaa ho. **17** Se wøka Mahalalel mfe dodow bø mu a, odii mfe ahanwøtwe aduøkron anum, ansa na ɔrewu. **18** Yared dii mfe ɔha aduosia abien no, ɔwoo Henok. **19** Yared woo Henok akyi no, otenaa ase mfe ahanwøtwe, wowoo mmabarima ne mmabøø kaa ho. **20** Se wøka Yared mfe dodow bø mu a, odii mfe ahankron aduosia abien, ansa na ɔrewu. **21** Henok dii mfe aduosia anum no, ɔwoo Metusela. **22** Henok woo Metusela akyi no, Henok de ne ho bataa Awurade ho mfe ahaasa, na ɔwowoo mmabarima ne mmabøø kaa ho. **23** Se wøka Henok mfe dodow bø mu a, odii mfe ahaasa aduosia anum. **24** Henok de ne ho bataa Onyankopøn; afei, obi

anhу no bio, efise Onyankopon faa no koe. 25 Metusela dii mfe əha aduəwətwe ason no, əwoo Lamek. 26 Metusela woo Lamek akyi no, otenaa ase mfe ahanson aduəwətwe abien, wowoo mmabarima ne mmabea kaa ho. 27 Se woka Metusela mfe dodow bə mu a, odii mfe ahankron aduosia akron, ansa na ərewu. 28 Lamek dii mfe əha ne aduəwətwe abien no, əwoo əbabarima. 29 Ətoo no din Noa, na əkae se, “Əno na əbəma yeanya ahomegye afi kuaye mu adwumaden wə asase a Awurade adome no so.” 30 Lamek woo Noa akyi no, otenaa ase mfe ahannum aduəkron anum, wowoo mmabarima ne mmabea kaa ho. 31 Se woka Lamek mfe dodow bə mu a, odii mfe ahanson aduoson ason, ansa na ərewu. 32 Noa dii mfe ahannum no, əwoo mmabarima baasa a wofrə wən Sem, Ham ne Yafet.

6 Bere a nnipa dəəso wə asase so na wəwoo mmabea no, 2 Onyankopon mmabarima no huu se nnipa mmabea no ho ye fə, nti nea obiara pə no no, əfaa no waree. 3 Na Awurade kae se, “Me honhom rentena nnipa mu nkosi daa, efise wəye əhonam; na wən nkwa nna beyə mfe əha aduonu.” 4 Saa bere no, na nnipa abran wə asase no so. Bere a Onyankopon mmabarima yi kəo nnipa mmabea yi ho no, wəne wən wowoe. Saa nnipa yi ne kan tete nnipa attiriw a wogyye din no. 5 Awurade Nyankopon huu se adesamma amumoyə adəəso wə asase so, na nnipa nsusuwii nyinaa ye bəne nko ara. 6 Awurade Nyankopon nuu ne ho se əbəo wən bətenaa asase so. Saa bəne no yee Awurade Nyankopon awarehow. 7 Awurade kae se, “Məpepa nnipa a mabo wən no afi asase so; mmoa ne mmoa a wəwea asase so ne wim nnomaa, efise manu me ho se məbəo wən.” 8 Nanso Noa de, onyaa adom Awurade anim. 9 Noa awo ntoatoaso ni. Na Noa ye onipa ətreneeni a ne ho nni asem wə ne bere sofo no mu. Əyee Onyankopon apəde. 10 Noa woo mmabarima baasa na wən din de Sem, Ham ne Yafet. 11 Na bəne ahyə asase so ma a, amumoyəsem adəəso. 12 Onyankopon huu saa bəne yi nyinaa wə asase so, huu awurukasəm ne amumoyəsem wə mmaa nyinaa nso. 13 Enti Onyankopon ka kyereə Noa se, “Esiane se nnipa ama basabasa aba asase so nti, mesee nnipa ne asase a wəte so no nyinaa. 14 Fa əwawa dua ye adaka. Ye adan wə Adaka no mu, na fa ama ka mu ne akyi nyinaa. 15 Se na eəse se woye no: ma ne tenten nyə anammən ahannan aduonum, ne trew anammən aduoson anum, na ne soroko nso nyə anammən aduanan anum. 16 Bə adaka no so. Ma

ne soroko nyə beyə se nsateaa dunwətwe. Fa əpon to adaka no nkyen, na ye nsemso abiesa; nea edi kan, nea əda ntam ne nea əwo soro. 17 Tie! Mede nsuyiri rebekata asase so nyinaa, na mede asəe abəde a nkwa wə mu; biribiara a nkwa wə mu no, ne nyinaa bewuwu. 18 Na wo de, me ne wo beyə apam; na wo, wo mmabarima, wo yere ne wo mmabarima yerenom nyinaa ne wo bəba Adaka no mu. 19 Eəse se wode abəde a nkwa wə mu nyinaa, abien abien a eyə onini ne əbere, a wo ne wən bətena adaka no mu nsuyiri bere no a wonnwuwu. 20 Nnomaa ahorow biara abien, mmoa biara abien, ne abəde biara a əwea asase so abien beba wo nkyen, na woahwe wən, na wəanwuwu. 21 Afei, fa nnuan ahorow a wodi na kora. Əno na əbeyə wo ne wən nnuan a mubedi.” 22 Noa yee biribiara pəpərəpə, sənea Onyankopon ka kyereə no se ənye no.

7 Afei, Awurade ka kyereə Noa se, “Wo ne wo fifo nyinaa nkə Adaka no mu, efise asase so nnipa nyinaa mu no, wo na mahu se woye ətreneeni. 2 Fa mmoa a wən ho tew biara, anini ason ne abere ason ka wo ho. Na fa mmoa biara a wən ho ntew nso abien, onini ne əbere. 3 Na fa nnomaa biara anini ason ne abere, sənea əbeyə a nsuyiri no akyi no, wən ase befəe. 4 Nnanson akyi no məma osu atə wə asase so awia ne anadwo aduanan. Məpepa abəde biara a nkwa wo mu a mabə afi asase so.” 5 Noa dii nsem a Awurade ka kyereə no no nyinaa so. 6 Bere a nsuyiri baa asase so no, na Noa adi mfe ahansia. 7 Noa ne ne mmabarima ne yere ne ne nsenom mmea kəhyə adaka no mu sənea əbeyə a nsuyiri no renka wən. 8 Mmoa a wən ho tew ne wən a wən ho ntew, nnomaa ne mmoa a wəwea fam, 9 abien abien a wəye anini ne abere kəkaa Noa ho wə adaka no mu, sənea Onyankopon ka kyereə Noa se ənye no. 10 Na nnanson no akyi no, nsuyiri no fii ase. 11 Noa dii mfe ahansia no mu no, əsram a eto so abien no da a eto so dunson no, nsuti a əwo asase mu no nyinaa bobə, na əsoro mfensere nso buebuei. 12 Osu təo wə asase so awia ne anadwo aduanan. 13 Saa da no ara, Noa ne ne mmabarima Sem, Ham ne Yafet ne yere ne ne mmabarima baasa no yerenom kəhyə adaka no mu. 14 Na wuram mmoa ahorow ne nyemmoa ahorow ne aboa biara a ənam asase so ne anomaa biara ne abəde biara a əwo ntaban ka wən ho wə Adaka no mu. 15 Abəde biara a nkwa wə wən mu abien abien baa Noa nkyen bewuraa Adaka no mu. 16 Mmoa a wowuraa mu no nyinaa, na wəye anini ne abere, sənea Onyankopon ka kyereə Noa no.

Afei, Awurade kaa Noa hyee adaka no mu, too no mu. 17 Nsuyiri no toaa so adaduanan wō asase so. Emaa Adaka no so maa eten nsu no ani. 18 Nsu no koo so yirii tenn wō asase so, maa Adaka no ten nsu no ani. 19 Nsu no yirii tenn wō asase so ara kosii se ekataa mmepw̄ atenten akese a ewo asase so nyinaa so. 20 Nsu no yirii ara kosii se ekataa mmepw̄ no so boroo so anammon aduonu. 21 Abōde biara a nkwa wo mu a enām asase so te se nnomaa, wuram mmoa a wōwea asase so ne adesamma ase hyewee. 22 Biribiara a ete asase ani no nso ase hyewee. 23 Wōpepaa biribiara a nkwa wō mu a ete asase so no. Nnipe ne mmoa ne abōde a wōnam asase so ne wim nnomaa nyinaa nso wōpepaa wōn fii asase so. Ekaa Noa ne wōn a na wōka ne ho wō adaka no mu no nko ara. 24 Nsuyiri no toaa so wō asase so nnafua ḥha aduonum.

8 Nanso Onyankopon kaae Noa ne wuram mmoa a na wōne no wō Adaka no mu no, na ḥmaa mframbo bo faa asase so, na nsu no twee. 2 Asuti a ewowō asase ase no mu nsu a eboboe no gyae ba, na ḥsoro mfensere no nso mu toto maa osu no gyae tō. 3 Nsu no toaa so twe fii asase so. Nnafua ḥha ne aduonum akyi no, na nsu no atwe koraa. 4 ḥsram a eto so ason no da a eto so dunson so, Adaka no kōtaa Ararat mmepw̄ so. 5 Nsu no toaa so, twee ara kosii ḥsram a eto so du no so. Na ḥsram no da a edi kan no, mmepw̄ no atifi daa adi. 6 Adaduanan akyi no, Noa buee mfensere a otwa too Adaka no ho no, 7 na ḥsoma a kwaakwaadabi ma odii akōneaba kosii se nsu no nyinaa yow fii asase no so. 8 Afei, ḥsoma a borōnoma se ḥnkōhwē se asase no so awo ana. 9 Nanso borōnoma no annya baabi ansi, efise na nsu no akata asase no so nyinaa. Enti ḥsan baa Noa nkyen ma Noa tee se nsa sooo ne mu de no baa Adaka no mu. 10 Noa twen nnanson, na eno akyi no, ḥsan somaa borōnoma no bio. 11 Bere a borōnoma no san baa ne nkyen anwummere no, na ngodua ahabammono a watew tua n'ano. Eno na emaa Noa huu se nsu no atwe afi asase no so. 12 Noa twen nnanson bio, na ḥsan somaa borōnoma no, nanso wansan amma ne nkyen bio. 13 Na ḥbaa se Noa dii mfe ahansia ne baako, ḥsram a edi kan no mu da a edi kan no, na nsu no atwe afi asase no so. Enti Noa yii Adaka no suhye no, na ohuu se asase so awo. 14 ḥsram a eto so abien no da a eto so aduonu ason no so na asase no so woo koraa. 15 Onyankopon ka kyere se Noa se, 16 "Wo ne wo yere ne wo mmabarima ne wōn yerenom mfi Adaka no mu mpue. 17 Yi abōde biara a

nkwa wō mu a wōwō wo nkyen, a eyē nnomaa, mmoa ne mmoa a wōnam asase so nyinaa fi Adaka no mu senea ebeyē a, wōn ase bēdō wō asase so." 18 Enti Noa ne ne mmabarima ne ne yere ne ne mmabarima yerenom fii Adaka no mu. 19 Mmoa no nyinaa ne abōde a wōnam asase so nyinaa ne nnomaa nyinaa ne biribiara a enām asase so nyinaa fii Adaka no mu saa ara mmaako mmaako. 20 Na Noa sii afōremuka maa Awurade. ḥfaa mmoa ne nnomaa a wōn ho tew, de bōo ḥhyew afōre wō afōremuka no so. 21 Awurade tee afōre a Noa bōe no huam no, ḥkaa wō ne koma mu se, "Ewō mu se bōne ahyē onipa koma ma fi ne mmofraase de, nanso merenni onipa akyi nnome asase bio. Na merensee abōde a nkwa wō mu bio senea maye yi. 22 "Mmere dodow a asase da so wō ho yi, ogu ne otwa, awōw ne ahuhuru, asusow ne ḥpe, awia ne anadwo to rentwa da."

9 Afei, Onyankopon hyiraa Noa ne ne mmabarima no ka kyere se, "Monwo, na monye bebree nhye asase so ma. 2 Mo ho hu ne mo ho suo betō mmoa a wōwō asase so nyinaa ne wim nnomaa nyinaa ne abōde a wōwō asase so ne nsu mu mpataa nyinaa so. Wōn nyinaa hyē mo nsa. 3 Biribiara a nkwa wō mu, na ekeka ne ho no bēyē mo aduan. Senea mede nhabammono hyē mo nsa no, afei de, mede biribiara ma mo. 4 "Nanso enē se mowe aboa a wontwaa ne mene mmaa ne mogya no ngui no nam. 5 Na wo nkwa de, nea ebeyē biara, mebisa ho akontaabu. Onipa a okum ne yonko nipa no, mebisa no ho asem. Mpo, aboa biara a obekum onipa no, mewō saa aboa no nso asemmissa. Mebisa onipa kra ho asem. 6 "Obiara a ohwie onipa mogya gu no, onipa so na wōnam behwie ḥno nso mogya agu, efise Onyankopon no ara seso na ḥbōo onipa. 7 Mo de, monwo, na monye bebree. Mo ase mfe wō asase so, na monnōoso." 8 Afei, Onyankopon ka kyere se Noa ne ne mmabarima a wōka ne ho no se, 9 "Nne, me ne mo ne mo asefo a wōbēwo wōn no 10 ne abōde biara a nkwa wō mu a na wōwō mo nkyen wō Adaka no mu ye apam: nnomaa, nyemmoa ne wuram mmoa a wōne mo fi Adaka no mu bae no nyinaa, ne abōde biara a nkwa wō mu a wōwō asase so. 11 Me ne mo ye m'apam se: Meremfa nsuyiri nseee abōde biara a nkwa wō mu a ewo asase so. Saa ara nso na meremfa nsuyiri nseee asase bio da." 12 Na Onyankopon kae se, "Eyi ne apam a me, Onyankopon, ne mo ne abōde a nkwa wō mu biara a wōka mo ho no ne nkyirimma nyinaa reye

no ho nsenkyerenne. **13** Mato me nyankontən wo omununkum mu. Enø na εβεγε apam a εβεδα me ne asase ntam. **14** Bere biara a mede omununkum beba asase ani, na se nyankontən pue wø omununkum no mu a, **15** mækae m'apam a εda me ne mo ne abøde a nkwa wø mu ahorow no nyinaa ntam. Nsuyiri a εbesee abøde a nkwa wø mu no nyinaa remma da biara da bio. **16** Bere biara a nyankontən beto wø omununkum mu no, mehu na makae apam a εwø ha daa a εda me, Onyankopøn, ne abøde a nkwa wø mu ahorow nyinaa a wøwø asase yi so no ntam no.” **17** Enti Onyankopøn ka kyere Noa se, “Eyi ne apam a me ne abøde biara a nkwa wø mu a wøwø asase yi so aye no ho nsenkyerenne.” **18** Eynom ne Noa mmabarima a wofi Adaka no mu bae: Sem, Ham ne Yafet. Ham na əwoo Kanaan. **19** Eynom ne Noa mmabarima. Wøn mu na nnipa a wøhwete wø asase so nyinaa fi bae. **20** Noa ye okuafø a odii kan. ԭεε bobeturo. **21** Da bi, ənom bobesa no bi bow ma ədaa ne ntamadan mu adagyaw. **22** Ham a əwoo Kanaan no køtoo n'agya Noa se əda adagyaw. Ofii ho no, əkøbø ne nuabarimanom baanu no amannee. **23** Enti Sem ne Yafet faa atade de guu won mmati so, kø nkyirinkyiri de kókataa wøn agya adagyaw so. Na wøn ani nkyerø wøn agya nti, wøanhø n'adagyaw mu. **24** Bere a Noa ani so tetew no, na ohuu senea ne kaakyiri no aye no, **25** əkae se, “Nname nka Ham asefo a wøye Kanaanfo. Wøbøye wøn nuanom mu nkøa mu nkøa.” **26** Noa kaa bio se, “Me nhýira a efi Awurade, me Nyankopøn, nkyen no nka Sem! Kanaan nye Sem akøa. **27** Onyankopøn ntrew Yafet ase ne n'asase mu. Yafet ntøna Sem ntamadan mu, na Kanaan nye n'akøa.” **28** Nsuyiri no akyi no, Noa tenaa ase mfe ahaasa ne aduonum. **29** Noa dii mfe ahankron ne aduonum, ansa na ərewu.

10 Eynom ne Noa mmabarima: Wøne Sem, Ham ne Yafet asefo. Wøwowoo mmabarima nsuyiri no akyi. **2** Yafet asefo ni: Gomer, Magog, Media, Yawan, Tubal, Mesek ne Tiras. **3** Gomer asefo ni: Askenas, Rifat ne Togarma. **4** Yawan asefo ni: Elisa, Tarsis, Kitim ne Rodanim. **5** Na wøn asefo bøyee po so adwumayefø wø nsase ahorow so a na abusuakuw biara ka ne kasa nkø. **6** Ham asefo ni: Kus, Misraim, Put ne Kanaan. **7** Kus asefo ni: Seba, Hawila, Sabta, Raama ne Sabteka. Na Raama asefo nso ne: Saba ne Dedan. **8** Kus woo Nimrod. Na Nimrod bøyee əkofo kese wø asase so. **9** Na ԭye əbømmøfo kese a Awurade ahyira no, na wøbø ne

din ka asem. Na obiara a ԭye akokodurusem no, wøde no toto Nimrod a na ԭye əbømmøfo kese a Awurade ahyira no no ho. **10** N'ahenni fii ase wø Babilonia, Erek, Akad ne Kalne a ne nyinaa wø Sinear asase so. **11** Ofii saa asase no so trew n'ahenni mu koo Asiria, køkyekyeree Nineve. Rehobot-Ir, Kala ne **12** Resen a eda Nineve ne Kala ntam; enø na εye kurow kese wø saa ahemman no mu. **13** Na Misraim woo Ludfo, Anamfo, Lehabfo, Naftuhfo, **14** Patrusfo, Kasluhfo ne Kaftorfo a wøn ase na Filistifo fi. **15** Na Kanaan woo n'abakan Sidon ne Het. **16** Yebusifo, Amorifo, Gergasifo, **17** Hewifo, Arkifo, Sinifo, **18** Arwadfo, Semarifo ne Hematifo. Akyiri no, Kanaanfo mmmusua no petee. **19** Kanaan nsase ahye trew fii Sidon koduu Gerar de kosi Gasa koduu Sodom ne Gomora, Adma, Seboim de kosi Lasa. **20** Eynom ne Ham asefo a wøn mmmusukwø, wøn kasa, wøn nsase ne wøn aman da wøn adi. **21** Sem a na ne nua panyin ne Yafet no nso woo mmabarima. Sem nananom ne Eber mma. **22** Sem asefo ni: Elam, Asur, Arfaksad, Lud ne Aram. **23** Aram asefo ni: Us, Hul, Geter ne Mas. **24** Na Arfaksad woo Sela, na Sela woo Eber. **25** Eber woo mmabarima baanu. Wøtoo əbaako din Peleg a se kyere Nkyekyemø, efise n'awobere mu na kasa ahorow nti, nnipa a wøwø asase so mu kyekeye ma wøhwetee. Na wøtoo ne nua a əka ne ho no din Yoktan. **26** Yoktan woo Almodada, Selef, Hasarmawet, Yera, **27** Hadoram, Usal, Dikla, **28** Obal, Abimael, Seba, **29** Ofir, Hawila ne Yobab. **30** Asase a wøte so no trew fi Mesa kosi Sefar, əmantam a εda bepøw so wø apuei fam no. **31** Eynom ne Sem mmabarima, senea wøn mmmusua ne won kasa, wøn nsase ne wøn amanaman te no. **32** Eynom ne Noa mmabarima mmmusua, senea wøn awo ntoatoaso te wo wøn amanaman mu. Na efi eyinom mu na nsuyiri no akyi no amanaman petee asase so.

11 Bere bi, na nnipa a wøwø asase so nyinaa ka kasa koro. **2** Saa nnipa yi tu baa apuei fam no, wøbetoo asase tamaa wø Babilonia asase so, na wøtenaa hø. **3** Wosisee wøn ho won ho se, “Momma yentwa ntayaa na yøntø mma emmen yiye.” Na wøde ntayaa ne ama na esi adan. **4** Na wøkae bio se, “Momma yønkyekye kurow kese, na yensi abanteten a ne sorønsorømmea du əsorosoro wø kurow no mu, na yennye din, na yøanhwete wø asase so.” **5** Awurade sian fii əsoro baa fam, behuu kurow kese a wørekyekyere no ne abanteten a wøresi no. **6** Awurade kae se, “Se nnipa koro a wøka kasa baako afe redi saa dwuma yi a,

eno de biribiara a wəbə wən tirim se wəbeyə no renye wən den. 7 Mommra na yenkə asase so, na yenkötoto wən kasa, na obiara nnya ne kasa, senea obiara nte ne yənko kasa.” 8 Enam eyi so maa Awurade hwetee nnipa no nyinaa mu ma wəpetee asase so nyinaa, maa wogyaee kurow kese no kyekyere. 9 Eno nti na wəfrē kurow kese no Babel, efise, ehə na Awurade totoo kasa baako a na wəka wə wiase nyinaa saa bere no, maa wən kasa ahorow. Efi hə na Awurade hwetee nnipa no nyinaa mu ma wəpetee asase so nyinaa. 10 Eyi ne Sem asefo ho asem. Nsuyiri no akyi, mfe abien no a na Sem adi mfe oha no, əwoo Arfaksad. 11 Sem woo Arfaksad akyi no ətenaa ase mfe ahannum, wowoo mmabarima ne mmabaea bi nso kaa ho. 12 Arfaksad nso dii mfe aduasa anum no, əwoo Sela. 13 Arfaksad woo Sela akyi no ətenaa ase mfe ahannan ne abiesa, wowoo mmabarima ne mmabaea bi nso kaa ho. 14 Sela dii mfe aduasa no, əwoo Eber. 15 Sela woo Eber akyi no ətenaa ase mfe ahannan ne abiesa, wowoo mmabarima ne mmabaea bi nso kaa ho. 16 Eber dii mfe aduasa anan no, əwoo Peleg. 17 Eber woo Peleg akyi no ətenaa ase mfe ahannan ne aduasa, wowoo mmabarima ne mmabaea bi nso kaa ho. 18 Peleg dii mfe aduasa no, əwoo Reu. 19 Peleg woo Reu akyi no ətenaa ase mfe ahannu ne akron, wowoo mmabarima ne mmabaea bi nso kaa ho. 20 Reu dii mfe aduasa abien no, əwoo Serug. 21 Reu woo Serug akyi no ətenaa ase mfe ahannu ne ason, wowoo mmabarima ne mmabaea bi nso kaa ho. 22 Serug dii mfe aduasa no, əwoo Nahor. 23 Serug woo Nahor akyi no ətenaa ase mfe ahannu wowoo mmabarima ne mmabaea bi nso kaa ho. 24 Nahor dii mfe aduonu akron no, əwoo Tera. 25 Nahor woo Tera akyi no ətenaa ase mfe oha ne dunkron, wowoo mmabarima ne mmabaea bi nso kaa ho. 26 Tera dii mfe aduəson no, əwoo Abram, Nahor ne Haran. 27 Eyi ne Tera asefo ho asem. Tera woo Abram, Nahor ne Haran. Na Haran woo Lot. 28 Bere a Haran agya Tera te ase no, Haran wuu wə faako a wəwoo no a wəfrē hə Ur, a əwə Kaldea asase so no. 29 Abram ne Nahor warewaree. Na Abram yere din de Sarai, na Nahor nso yere din de Milka a na əyə Haran babea. Saa Haran yi na əwoo Milka ne Iska. 30 Na Sarai əyə obonin; na onni ba. 31 Tera faa ne babarima Abram ne ne nena Lot, a əyə Haran babarima ne n'asebea Sarai, a na əyə ne babarima Abram yere no, ne wən nyinaa sii mu fii Ur a əwə Kaldea asase so se wərekə Kanaan asase so. Na

woduu Haran no, wotenaahə. 32 Tera dii mfe ahannu ne anum, na owui wə Haran.

12 Awurade ka kyereə Abram se, “Fi w'abusuafo nkyen ne w'asase so kə asase a məkyere wo no so. 2 “Mema wo aye əman kese, na mehyira wo. Mema wo din atrew, na woayə nhŷira ama nnipa bebree. 3 Mehyira wən a wohyira wo, na obiara a ədome wo no, medome no. Enam wo so na wobehyira nnipa a wəwə asase so nyinaa.” 4 Enti Abram kəe, senea Awurade Nyankopən ka kyereə no no. Na Lot ne no kəe. Bere a Abram refi Haran asase so akə no, na wadi mfe aduəson anum. 5 Na Abram faa ne yere Sarai ne ne nuabarima Haran babarima Lot, n'agyapade ne n'asomfo a onyaa wən wə Haran nyinaa, sii mu kəo Kanaan asase so. 6 Wofaa asase no so ara kosii baabi a wəfre hə Sekem, koduu odum dua bi a esi baabi a wəfre hə More. Ehə na wosii wən ntamadan. Saa bere no, na Kanaanfo na wote asase no so. 7 Afei, Awurade Nyankopən yii ne ho adi kyereə Abram ka kyereə no se, “Mede saa asase yi bəma w'aseni.” Enti Abram sii aforemuka wə hə, de kaee Awurade Nyankopən a ədaa ne ho adi kyereə no no. 8 Akyiri no, Abram fii hə, de n'ani kyereə mmepeəw bi a əwo apuei fam, sii ne ntamadan wə hə. Na Bet-El da atəe fam, na Ai nso da apuei fam. Ehə na osii aforemuka maa Awurade Nyankopən, sōree no wə hə. 9 Na Abram fii hə toaa so de n'ani kyereə Negeb. 10 Saa bere no, əkəm kese bi sii asase a na Abram te so no so. Enti otu kətenaa Misraim asase so kakra, efise əkəm a əbaa asase no so no, na ano əyə den yiye. 11 Əreye adu Misraim asase so no, əka kyereə ne yere Sarai se, “Minim se woyə əbea a wo ho əyə fe yiye. 12 Se Misraimfo no hu wo a, wəbeka se, ‘Ne yere ni. Momma yenkum no, na yəmfə no.’ 13 Na se woka se woyə me nuabea a, Misraimfo no behwə me yiye, efise wən ani wə wo ho nti wörenkum me.” 14 Bere a woduu Misraim asase so no, Misraimfo no huu se əbea no ho əyə fe yiye. 15 Na əhene Farao mpanyimfo huu no no, wəkamfoo n'ahoofe, kəbəa no amannee. Enti əhene Farao soma ma wəkəfəa əbea no baa n'ahemfi hə. 16 Esiane əbea no ahoofe nti, əhene Farao hwəe Abram yiye, maa no nguan, anantwi, afurumnini ne afurumbere, nkəa, mfenaa ne yoma. 17 Na esiane Abram yere Sarai te a na ote Farao ahemfi hə no nti, Awurade Nyankopən maa əyaredəm baa Farao ne ne fifo so. 18 Eyi nti, Farao frē Abram bisaa no se, “Dən na woayə me yi? Adən nti na woanka ankyere me se əbea no əyə wo yere? 19 Adən nti na

wokae se, ‘Oye me nuabea’ na woama maware no? Se saa na ete de a, gye wo yere. Wo yere ni! Fa w’ade kɔ! **20** Na Farao hyeε asraafo se wonkogya Abram ne ne yere kwan a wɔn fifo ne wɔn agyapade nyinaa ka ho.

13 Abram tu fii Misraim. ɔno, ne yere, Lot, n’agyapade ne ne fifo nyinaa baa Negeb. **2** Saa bere no na Abramanya ne ho a ɔwɔ nyemmoa, dwete ne sikakɔkɔɔ pii. **3** Ofii Negeb hɔ no, odii atutena ara koduu Bet-El, faako a odii kan sii ne ntamadan a ɛwɔ Bet-El ne Ai ntam no. **4** Ehɔ na kan no osii n’afɔremuka. Ehɔ nso na ɔkɔɔ so som Awurade. **5** Na Lot a one Abram nam no nso ye ɔdefo a ɔwɔ nguan, anantwi ne asomfo bebree. **6** Esiane se saa bere no na Abram ne Lot nyinaaanya wɔn ho, na wɔwɔ nguan, anantwi ne asomfo pii nti, na wɔnse asase no so. **7** Na akasakasa taa baa Abram mmoahwefo ne Lot mmoahwefo no ntam. Saa bere no na Kanaanfo ne Perisifo nso tete asase no so. **8** Enti Abram ka kyereɛ Lot se, “Mesrε wo, mma akasakasa mma me ne wo anaa me mmoahwefo ne wo mmoahwefo ntam, efise yεye anuanom. **9** Enye asase no nyinaa na ɛda w’anim yi? Ma yenni mpaapaemu. Se wɔkɔ benkum a, mɛkɔ nifa, na se wɔkɔ nifa nso a, mɛkɔ benkum.” **10** Lot hwεε ne ho hyiae, huu se asase a ɛda Yordan ho no ye asasebere. Na nsu wɔ mu baabiara te se Eden turo mu anaase Misraim asase a ɛda Soar fam hɔ no ara pε. Saa bere no, na Awurade nnya nseee Sodom ne Gomora ε. **11** Na Lot de n’ani kyereɛ apuei fam, faa asase a ɛda Yordan ho no. Eyi ne ɔkwan a Abram ne Lot faa so dii ntetewmu no. **12** Abram tenaa Kanaan asase so. Na Lot nso dii atutena wɔ nkuronpɔn a ɛwɔwɔ nsase tamaa no so, na okosii ne ntamadan wɔ baabi a ɛben Sodom. **13** Na nnipa a wɔwɔ Sodom kurow no mu no ye amumoyeфo a daa wɔye bɔne akeseakese de tia Awurade. **14** Lot tew ne ho fii Abram ho akyi no, Awurade ka kyereɛ Abram se, “Afei, ma w’ani so hwε atifi fam, anafo fam, apuei fam ne atɔe fam. **15** Mede asasetam a w’ani tua yi nyinaa bɛma wo ne w’asefo afebɔɔ. **16** Mɛma w’asefo adɔɔso se asase so mifutuma a obiara ntumi nkan. **17** Sore, ko na kohwehwε asase no so nyinaa, efise mede rema wo.” **18** Enti Abram tutuu ne ntamadan betenaa odum kwaε bi a εye Mamrε de wɔ Hebron no. Ehɔ na osii afɔremuka maa Awurade.

14 Na εbaa se Babiloniahene Amrafel, Elasarhene Ariok, Elamhene Kedorlaomer, Goimhene Tideal bere so, **2** na saa ahemfo yi ne Sodomhene Birsa,

Gomorahene Birsa, Admahene Sinab, Seboimhene Semeber ne Belahene a na wɔfrε no Soar no dii ako. **3** Saa ahemfo yi a wɔye Sodomhene, Gomorahene, Admahene, Seboimhene ne Belahene boaboa wɔn asraafo ano wo Sidim subon a εno ne Nkyene Po no mu. **4** Wɔsom Kedorlaomer mfe dumien, na afe a eto so dumensa mu no, wɔtew atua. **5** Afe akyi no, Kedorlaomer ne ahemfo a wɔbɛkaa ne ho no tuu ɔsa. Na woko dii saa nnipa yi so nkonom: Refaimfo, a wɔwɔ Asterot-Karnaim ne Susifo a wɔwɔ Ham ne Emifo a wɔwɔ Kiriataim **6** ne Horifo a wɔwɔ bepɔw Seir so de kosi El-Paran a ɛda sare ano no. **7** Afei, wɔsan wɔn akyi baa En-Mispata akyiri no, wɔfrε no Kades bekunkum Amalekfo ne Amorifo nso a na wɔtε Hasason-Tamar, sεee wɔn man no nyinaa. **8** Afei, saa ahemfo baanum yi a wɔne Sodomhene, Gomorahene, Admahene, Seboimhene ne Belahene a wɔfrε no Soar no kɔɔ **9** saa ahemfo baanan yi a wɔne Elamhene Kedorlaomer, Goimhene Tideal, Sinearhene Amrafel ne Elasarhene Ariok nkyen. Wokohyiaa wɔ Sidim subon mu. **10** Na nkomoa pii wɔ Sidim Bon no mu a wɔatu ama wɔ hɔ pεn. Enti εbaa se Sodomhene ne Gomorahene asraafo no reguan no, wɔn mu bi kɔtɔɔ nkomoa no mu, na nkae no nso guan kɔɔ mmepon a na ɛwɔ hɔ no so. **11** Ahemfo baanan a wodii nkonom no fom Sodom ne Gomorafo ahode ne wɔn nnuan nyinaa de kɔe. **12** Esiane se na Abram nuabarima ba Lot te Sodom asase so no nti, nkonomidfo no faa ɔno ne n’agyapade nyinaa kɔe. **13** Na Sodom ne Gomora aguanfo no mu baakobebɔɔ Hebrini Abram ɔko no mu amanneε. Saa bere no, na Abram abɔ ne ho atenase wɔ odum kwaε bi a εye Amorini Mamrε de no ase. Mamrε yi nso, na ne nuanom ne Eskol ne Aner a na wɔye Abram aboaf no. **14** Bere a Abram tee se wɔafa ne busuani Lot dommum no, ɔboaboa ne fifo nnipa ahaasa ne dunwɔtwe a woatetew wɔn se ɔkofo ano, maa wotiw atamfo no, kosii kurow bi a wɔfrε no Dan mu. **15** Da no anadwo, Abram kyekyεε n’akofo no mu ma wotow hyεε atamfo no so, kunkum wɔn, taa wɔn koduu kurow bi a wɔfrε no Hoba a ɛwɔ Damasko atifi fam no mu. **16** Abram gyee ɔko mu nneεma a wɔfaa no nyinaa faa ne busuani Lot ne n’agyapade ne mmea ne nnipa foforo a wɔkyekyereε wɔn no nyinaa san bae. **17** Abram kodii Kedorlaomer ne ahemfo a na wɔkɔ ne ho no so nkonom akyi no, Sodomhene behyiaa no wɔ Sawe bon a εno ara na wɔfrε no ɔhene Bon no mu. **18** Na Salemhene Melkisedek a na ɔyε

ɔsorosoro Nyankopɔn sɔfo no de brodo ne nsa bres no, **19** behyiraa Abram se: “ɔsorosoro Nyankopɔn a ɔbɔɔ ɔsoro ne asase, Nhyira nka wo, Abram. **20** Na nhyira nka ɔsorosoro Nyankopɔn a ɔde w'atamfo ahye wo nsam no.” Na Abram maa Melkisedek nneemaa a ne nsa kae no nyinaa mu biara nkyekyemu du mu baako. **21** Sodomhene no ka kyereɛ Abram se, “Fa me nnipa a wofaa wɔn no ma me na wo nso, fa nneemaa a aka no nyinaa.” **22** Nanso Abram ka kyereɛ Sodomhene no se, “Madi nsew aka ntam akyereɛ AWURADE, ɔsorosoro Nyankopɔn, ɔsoro ne asase yɛfo se, **23** Merennye biribiara, se eyɛ asaawa hama baako anaa mpaboa so hama mpo, mfi wo nkyɛn, na woanka da se, ‘Me na memaa Abram nyaa ne ho.’ **24** Merennye hwee mfi wo nkyɛn, gye nea me mmaprima yi adi nko. Me nkurofo Aner, Eskol ne Mamre de, ma wɔn wɔn kyefaa.”

15 Eeyinom akyi no, Awurade kasa kyereɛ Abram wo anisoadehu mu se, “Abram, nsuro. Meye wo nkatabo. Meye wo kyefaa a esom bo.” **2** Abram nso buae se, “Awurade Nyankopɔn, den na wode bɛma me wɔ bere a minni ɔba. Onipa a obedi m'ade no ye Damaskoni Elieser?” **3** Na Abram toaa so se, “Wommaa me mma nti, ako a wɔwoo no wɔ me fi no na obedi m'ade.” **4** Na Awurade ka kyereɛ Abram se, “Saa ɔbarima yi renni w'ade da, gye w'ankasa wo yafunumma.” **5** Onyankopɔn de Abram kɔɔ afikyiri, na ɔka kyereɛ no se, “Ma w'ani so hwɛ soro na hwɛ se wubetumi akan soro nsoromma ana.” Afei, Onyankopɔn ka kyereɛ Abram se, “Saa ara na w'asefo bɛdɔoso nen.” **6** Abram gyee asem a Awurade kae no dii. Ne saa nti, Awurade buu no onipa trennee. **7** Awurade Nyankopɔn ka kyereɛ Abram bio se, “Mene Awurade a mede wo fi Ur a ewɔ Kaldeafo asase so bae se mede saa asase yi rema wo se w'agyapade.” **8** Nanso Abram kae se, “ɔsorosoro Awurade, ebeye den na mehu se asase no beye me dea?” **9** Awurade ka kyereɛ Abram se, “Fa nantwi ba a wadi mfe abiesa, abirekyibere a wadi mfe abiesa, Odwennini a wadi mfe abiesa, agyenku ne aborɔnoma ba bres me.” **10** Abram de eyinom nyinaa bres Onyankopɔn, paapae wɔn mu abien abien, na ɔde afaafa no kyerekyereɛ anim, de guguu ho. Na nmomaa no de, wampaapae wɔn mu. **11** Na apete besisii mmoa no afunu so no, Abram pam wɔn. **12** Bere a owia rekɔɔ no, Abram daa hatee, na sum kabii a eyɛ hu tɔɔ ne so. **13** Afei, Awurade ka kyereɛ Abram se, “Gye di se w'asefo beye ahɔho wo asase a enye wɔn dea so. Wobeyɛ nkoo wo ɔman no

mu, asom, na wɔaye wɔn ayayade mfe ahannan. **14** Nanso metwe saa ɔman a w'asefo besom wɔn no aso, na eno akyi no, wobefi ɔman a wɔsɔm mu no mu aba se adefo. **15** Wo de, wubewu asomdwoe mu. Wubeniyin akye yiye ansa na woawu. **16** Nanso awo ntoatoaso a eto so anan no mu, w'asefo besan aba saa ɔman yi mu bio. Efise saa bere yi, Amorifo a wɔtɛ saa asase yi so nne yi bɔne a wɔyɛ no nnya nnuu nea wɔtwe wɔn aso ma eyɛ yiye ε.” **17** Na ebba se owia kɔtɔe, na sum durui no, Abram huu ogyaframa bi se ɛrefi wusiw ne ogyaten a ɛredew befaa mmoa a wɔakum wɔn no afunu afaafa no ntam. **18** Saa da no ara, Awurade ne Abram yɛɛ apam, kae se, “Mede saa asase a efi Misraim asubɔnten no ho, de kosi asubɔnten kese Eufrate ho bɛma wo ne w'asefo. **19** Saa ara nso na mede Kenifo, Kenesifo, Kadmonifo, **20** Hetifo, Perisifo, Refaimfo, **21** Amorifo, Kanaanfo, Gergisifo ne Yebusifo nsase nyinaa bɛma wo ne w'asefo no.”

16 Saa bere no, na Sarai nwoo ɔba mmaa Abram ε. Na ɔwɔ Misraimni abaawa bi a wɔfrɛ no Hagar; **2** enti Sarai ka kyereɛ Abram se, “Wo ara wunim se Awurade ama mayɛ obonin; manwo ɔba! Mesrɛ wo, kɔ na wo ne m'abaawa Hagar nkɔda; ebia ɛnam ne so na manya mma.” Abram penee asem a Sarai ka kyereɛ no no so. **3** Abram tenaa Kanaan asase so mfe du akyi no, ne yere Sarai de Misraimni abaawa Hagar no kɔmaa ne kunu no se ɔnware no. **4** Abram ne Hagar dae, na onyinsɛnee. Bere a Hagar huu se wanyinsen no, ofti ase buu n'awuraa Sarai animtiaa. **5** Enti Sarai ka kyereɛ Abram se, “Saa ɔshaw a aba me so yi nyinaa fi wo! Mede m'abaawa maa wo; afei a wahu se wanyinsen no nti, otiatia m'anim. Awurade mmu me ne wo ntam atɛn.” **6** Nanso Abram ka kyereɛ Sarai se, “Dye w'abaawa. Nea wɔpɛ se wode ye no biara, fa ye no.” Efi saa bere no, Sarai tan n'abaawa Hagar ani ma oguan fii ne nkyen. **7** Awurade bɔfo huu Hagar wo nsu aniwia bi ho wɔ sare no so. Na saa nsu aniwia no da okwan a eko kurow bi a wɔfrɛ no Sur no nkyen. **8** ɔbɔfo no bisaa Hagar se, “Sarai abaawa Hagar, wufi he, na worekɔ he?” Hagar buaa no se, “Mereguan afi m'awuraa Sarai nkyen.” **9** Na Awurade bɔfo no ka kyereɛ Hagar se, “San kɔ w'awuraa no nkyen, na kɔbre wo ho ase ma no.” **10** ɔbɔfo no ka kaa ho se, “Mɛma w'ase afɛɛ a, wokan a enye yiye.” **11** Awurade bɔfo no san ka kyereɛ Hagar se, “Woanyinsen, na wobewo ɔbabrima. Wobeto no din Ismael, efise Awurade ate w'amanehunu. **12** ɔbeyɛ se sare so afurum. Obetia

nnipa nyinaa, na nnipa nyinaa nso betia no; atutuwpe so na ɔne ne nuanom bëtena.” 13 Eyi akyi no ɔkae se, “Mahu Nea ohu me.” Eno nti, ɔde din El-Roi a ase ne “Onyankopon a ohu me” no too no. 14 Eno nti na wɔfré nsu aniba no se Beer-Lahai-Roi a ase ne “Onyankopon Teasefo a ohu me abura.” Eda Kades ne Bered ntam besi nne. 15 Enti Hagar woo ɔbabarima maa Abram. Abram too abofra no din Ismael. 16 Hagar woo Ismael no, na Abram adi mfe aduɔwotwe asia.

17 Abram dii mfe aduɔkron akron no, Awurade yii ne ho adi kyereɛ no kae se, “Mene Otumfo Nyankopon, nantew m'anim na ye pe. 2 Mesi apam a ɔda me ne wo ntam no so dua, na mama w'asefo adɔoso.” 3 Abram de n'anim butuu fam, na Onyankopon ka kyereɛ no se, 4 “Me fa mu de, saa apam yi na ɔda me ne wo ntam: wobɛye aman bebree agya. 5 Wɔremfre wo Abram bio. Wobefre wo Abraham, efise maye wo aman bebree agya. 6 Mɛma w'asefo adɔoso. Wobɛye amanaman bebree na ahemfo nso afi wɔn mu. 7 Mɛma m'apam no aye daapem apam a ɛbeda me ne wo ne w'asefo ne awo ntoatoaso a ɛbɛba no ntam. Na meye wo ne w'asefo Nyankopon. 8 Mede Kanaan asase a nne wote so se ohoho no nyinaa bëma wo ne w'asefo a wobɛba akyiri no nyinaa. Ebeye w'agypade a wo ne obi mmɔ mu hye afebɔɔ. Na meye wɔn Nyankopon.” 9 Afei, Onyankopon ka kyereɛ Abraham se, “Wo de, eṣe se wo ne w'asefo ne w'asefo a wobɛba akyiri no di m'apam no so. 10 Eyi ne m'apam a ɔda me ne wo ntam a eṣe se wo ne w'asefo ne w'asefo a wobɛba akyiri no di so. Eṣe se wotwa ɔbarima biara twetia. 11 Eṣe se mutwa twetia. Eno na ɛbeye apam a ɔda me ne mo ntam no ho nsenkyerɛnne. 12 ɔbarima biara a ɔyɛ w'aseni a wobɛwo no no, odi nnaawɔtwe pe a, eṣe se wotwa no twetia. Nkoo a wɔwoo wɔn wɔ fi ne ɔnanani biara a wuyii sika tɔɔ no fii ɔmamfrani nkyen a ɔnye w'aseni no nso, eṣe se wotwa no twetia saa ara. 13 Se wɔwoo no wo fi oo, se nso wokarii sika kɔtɔɔ no oo, eṣe se wotwa no twetia. Saa honam mu apam yi beye daapem apam. 14 Wobɛpam ɔbarima biara a wontwaa no twetia no afi ne nkurɔfo mu, efise saa onipa no anni m'apam no so.” 15 Onyankopon san ka kyereɛ Abraham se, “Efa wo yere Sarai ho nso, efi nne rekɔ, wɔremfre no Sarai bio. Wobefre no Sara. 16 Mehyira no, na mɛma no awo ɔbabarima ama wo. Mehyira no ama wabɛye aman nyinaa na. N'asefo mu na amanaman mu ahemfo befi.” 17 Abraham de n'anim butuw fam bio. ɔserew bisaa ne ho se, “Ebetumi aba se ɔbarima a wadi mfe

ɔha bɛwo ɔba ana? Sara nso a wadi mfe aduɔkron no nso, obetumi awo ɔba ana?” 18 Na Abraham ka kyereɛ Onyankopon se, “Onyankopon ɛno de, hyira Ismael!” 19 Na Onyankopon kae se, “Mmom, wo yere Sara bɛwo ɔbabarima ama wo, na wobeto no din Isak, a ase ne Serew. Me ne no beye daapem apam a ɛbɛtena hɔ ama n'asefo a wobɛba akyiri no nyinaa. 20 Na Ismael ho asem a wokae no nso, mate. Mehyira no ama n'ase ado bebree. ɔbɛye abirempɔn dumien agya. Na mɛma no aye ɔman kese. 21 Nanso me ne Isak a Sara bɛwo no afe sesɛ no na ɛbɛye m'apam no.” 22 Onyankopon kasa kyereɛ Abraham wiee no, ogyaw no hɔ kɔe. 23 Saa da no ara, Abraham faa ne babarima Ismael ne mmarima a wɔwoo wɔn wɔ ne fi ne mmarima a wɔtɔɔ wɔn fii ananafo nkyen, twitwaa wɔn nyinaa twetia, senea Onyankopon ka kyereɛ no no. 24 Wotwaa Abraham twetia no, na wadi mfe aduɔkron akron. 25 Ne babarima Ismael nso, wotwaa no twetia no, na wadi mfe dumienisa. 26 Saa da no ara, na wotwaa Abraham ne ne ba Ismael nyinaa twetia. 27 ɔbarima biara a ɔwɔ Abraham fi, wɔn a wɔwoo wɔn wɔ Abraham fi ne ɔbarima biara a wɔtɔɔ no fii ɔnanani bi nkyen no, wotwitwaa wɔn nyinaa twetia, kaa Abraham ho.

18 Awia ketee bi a Abraham te ne ntamadan a ɔwɔ Mamre odum kwae kwan ano no, Awurade yii ne ho adi bio kyereɛ no. 2 Abraham maa n'ani so no, ohuu se mmarima baasa bi apue ne ntentenso. Ohuu wɔn no, otuu mmirika fii ne ntamadan no kwan ano kohyiaa wɔn, kotow wɔn. 3 Abraham kae se, “Me wura, se manya adom wɔ w'anim a, ntwa me a meye w'akoa ho nkɔ. 4 Momma wɔmfa nsu bi mmrɛ mo nhohoro mo anan ase, na monhome wɔ nnua yi ase kakra. 5 Moaba mo akoa nkyen yi, momma mempɛ aduan kakra bi imma monka mo ano, na munnya ahoɔden nkɔ mo kwan.” Nnipa no penee so kae se, “Eye, ye nea wopɛ se woyɛ.” 6 Enti Abraham de ahoɔhare kɔɔ ne yere Sara nkyen wo ntamadan no mu, kɔka kyereɛ no se, “Ka wo ho fa asikresiam pa susukoraa abiɛsa, na fɔtɔw na fa to brodo.” 7 Afei, Abraham yɛɛ ntɛm kɔɔ n'anantwibuw no mu, kɔkyereec nantwi ba a oye na wado srade de no maa ne somfo ma ɔde ahoɔhare yɛɛ ne ho adwuma. 8 Afei, ɔfaa nufusu ani srade ne nufusu ne nantwi ba a ɔde anoa aduan no, de too nnipa baasa no pon. Bere a nnipa no gu so redidi no, na ogyina wɔn nkyen wo nnua no ase. 9 Nnipa no bisaa Abraham se, “Wo yere Sara wɔ he?” Abraham buaa wɔn se,

“Dwɔ ntamadan no mu.” 10 Afei, Awurade kae se, “Nea εbεyε biara, afe sesεε mεba wo nkyen, na meba no na wo yere Sara awo əbabarima.” Saa bere no, na Sara gyina ntamadan no pon akyi, retie nkɔmmo no. 11 Na Abraham ne Sara nyinaa anyinyin yiye a wɔn mfe aki anim koraa nti, na Sara awo apa ho. 12 Sara tee aseɛm no, ɔserew ne tirim, kae se, “Manya awie aberewabɔ, na me kunu nso abɔ akwakoraa yi, εbεyε dɛn na manya saa anigye yi?” 13 Enti Awurade bisaa Abraham se, “Adɛn nti na Sara serew bisae se, ‘Ampa ara se manyin adu sεε yi, metumi awo ba ana?’ 14 Biribi boro Awurade ahoɔden so se əbεyε? Afe sesεε a mesan aba senea mahyε wo ho bɔ no, na wo yere Sara awo əbabarima.” 15 Na Sara suro nti, otwaa atoro se, “Manserew.” Nanso Onyankopon kae se, “Eyε nokware turodoo se woserewee.” 16 Mmarima no kraa se wɔrekɔ no, wɔde wɔn ani kyereɛ Sodom. Abraham kogyaa wɔn kwan. 17 Afei, Awurade kae se, “Ade a mabɔ me tirim se meyε no memfa nsie Abraham ana? 18 Eyε nokware turodoo se Abraham bεyε ɔman kese a εwɔ tumi. Na εnam Abraham so na wobehyira amanaman a εwɔ asase so nyinaa. 19 Efise mapaw Abraham se əbεkyerɛkyere ne mma ne ne fifo Awurade kwan. Na wɔyε ade pa ne ade trenee a εsɔ Awurade ani. Senea εbεyε a Awurade bɔ a ɔhyεɛ Abraham no beba mu.” 20 Afei, Awurade kae se, “Mate nnebɔne a εyε duru a ɛrekɔ so wɔ Sodom ne Gomora no. 21 Mɛkɔ ho akohwε se, nea wɔyε no yε bɔne a εyε duru senea mate no ana. Se εnte saa nso a, mehu.” 22 Na mmarima baasa no mu baanu dan wɔn ani kyereɛ Sodom. Nanso Abraham de, na ɔda so gyina Awurade anim. 23 Na Abraham twiw ben Onyankopon bisaa no se, “Wobεsεe nnipa trenee ne nnipa bɔnefo nyinaa afra ana? 24 Na se nnipa trenee aduonum wɔ kurow no mu a, wobεsεe kurow no a worenhwε saa nnipa trenee aduonum no ho nnyae kurow no sεe ana? 25 Empare wo se wobεyε saa, se wubekum nnipa trenee ne nnipa bɔnefo afra, de asotwe koro no ara bεma nnipa trenee ne nnipa bɔnefo. Empare wo! Nea obu asase nyinaa aten no remmu atentrenee ana?” 26 Na Awurade kae se, “Se mihu nnipa trenee aduonum wɔ Sodom kurow no mu a, wɔn nti merensee kurow no.” 27 Na Abraham bisaa se, “Afei, me a meyε nsɔ ne dɔte a mense hwee, nanso masi me bo ne Awurade akasa yi, 28 se εba se nnipa trenee no dodow yε aduanan anum nso ε? Esiane saa nnipa anum a wɔaifi nnipa trenee aduonum no so ama aka nnipa trenee

aduanan anum no nti, wobεsεe kurow mu no nyinaa ana?” Onyankopon buae se, “Se mihu nnipa trenee aduanan anum wɔ kurow no mu a, merensee no.” 29 Abraham toaa n'adebisa no so se, “Se εba se, nnipa trenee aduanan pe na wɔwɔ kurow no mu ε?” Na Awurade buaa Abraham se, “Nnipa trenee aduanan no nti, merensee kurow no.” 30 Abraham kɔɔ so sree bio se, “Mesre wo, Awurade, mma wo bo mfuw me, ma menkasa. Se εba se nnipa trenee aduasa na wɔwɔ kurow no mu nso ε?” Awurade buae se, “Se mihu nnipa trenee aduasa a, merensee kurow no.” 31 Afei, Abraham bisaa se, “Masi me bo ne Awurade akasa yi, εba se nnipa trenee aduonu pe na wɔwɔ kurow no mu ε?” Onyankopon buae se, “Saa nnipa trenee aduonu no nti, merensee kurow no.” 32 Abraham kɔɔ so bisaa se, “Awurade, mma wo bo mfuw me; ma mimmisa m'asɛm baako pe a etwa to. Se εba se, nnipa trenee du na wɔwɔ kurow no mu nso ε?” Awurade buae se, “Saa nnipa trenee du no nti, merensee kurow no.” 33 Bere a Awurade ne Abraham kasa wiee no, ogyaw Abraham ho kɔe. Abraham nso san kɔɔ n'ateneae.

19 ɔsoro abɔfo baanu no duu Sodom anwummere.

Na Lot te kurow no pon ano. Bere a Lot huu se wɔreba no, ɔsore kohyiaa wɔn kwan. Obuu nkotodwe, de n'anim butuw fam, nam so maa wɔn akwaaba. 2 ɔkae se, “Me wuranom, mesre mo, mommɛsɔe mo akoaa fi na memma mo nsu nhohoro mo anan ho, na monna, na ɔkyena anɔpatutuutu, moatoa mo akwantu no so.” Nanso abɔfo no buae se, “Dabi, mmom, yebɛda aguabɔbea.” 3 Nanso Lot kɔɔ so sree wɔn anibere so nti, wɔne no kɔɔ ne fi. ɔtoo brodo a wamfa mmɔkaw amfra da no ara, de too wɔn pon ma wodii. 4 Ansa na wɔbɛkɔ akɔda no, Sodomfo mpanyin ne mmofra nyinaa fi kurow no afanan betwaa ofi no ho hyiae. 5 Wɔteeteeɛ mu frɛɛ Lot bisaa no se, “Mmarima a wɔbaa wo nkyen anadwo yi wɔ he? Fa wɔn bre yen, na yεne wɔn nkɔda.” 6 Lot fii adi, too ne pon mu, kohyiaa Sodom mmarima no. 7 ɔka kyereɛ wɔn se, “Me nuanom, mesre mo, munni amumɔyɛsɛm a ete saa. 8 Muntie! Mewɔ mmabea baanu a wonhuu mmarima da. Momma memfa wɔn mmrɛ mo, na nea mɔpɛ biara, moaye wɔn. Na saa mmarima baanu yi de, mommfa mo nsa nka wɔn, efise wɔaba me suhyɛ bambo mu.” 9 Dɔm no teeteeɛ mu se, “Twe wo ho! Woye hena? Yεn na yεama wo baabi atena wɔ ha, na afei de worebɛkyere yεn nea yεnyε. Yεnne wo bedi

no anibere so asen nkurøfo no.” Døm no twiw faa Lot so, na wofii ase bubuu apon no. **10** Nanso ɔsoro abøfo baanu a wohye fie hø no pue betwee Lot kohyeε fie hø, too pon no mu. **11** ɔsoro abøfo baanu no maa mpanyin ne mmofra a wogiyinagyina ɔpon no akyi no ani furafurae, enti wøanhø ɔpon no koraa. **12** Mmarima baanu no bisaa Lot se, “Wowø abusuafø bi wo kurom ha se εye wo nsenom, wo mmabea, wo mmabarima anaa obi foforo bi a ɔye wo ho nipa? Yi wøn nyinaa fi ha, **13** efise yerebesee saa kurow yi pasaa. Amumøyesem a etia nnipa yi a adu Awurade anim no ano den nti, wasoma yen se yemmesee kurow yi.” **14** Enti Lot fii adi købøa mmarima bi a wøahye bo se wøbewareware ne mmabea no amannee. ɔka kyereε wøn se, “Monyø no ntem, na mumfi kurow yi mu, efise Awurade Nyankopøn rebesee kurow yi!” Nanso na saa mmarima yi susuw se ɔredi few bi. **15** Anøpahema no, ɔsoro abøfo no hyøe Lot se, “Ntem! Ka wo ho, na fa wo yere ne wo mmabea baanu a wøwø ha no fi ha kø; anyø saa a, wøde mo bøfra kurow no, aseø mo.” **16** ɔtwentwen ne anan ase no, ɔsoro abøfo no susoo Lot ne yere ne ne mmabea baanu no nsa, twee wøn, de wøn fii kurow no mu asomdwøe mu, efise Awurade huu wøn mmøbø. **17** ɔsoro abøfo no yii Lot mmabea baanu no fii kurow no mu ara pe, abøfo no mu baako kae se, “Munguan nnye mo kra nkwa; monnhwø mo akyi. Munnnyina baabiara. Munguan nkø mmeøøwø no so, anyø saa a mubewuwu!” **18** Nanso Lot ka kyereε wøn se, “Dabi me wuranom! **19** Mo akoa anya mo anim adom, na moaye me adøe kese de agye me nkwa. Nanso me de, merentumi nguan nkø mmeøøwø no so, efise misuro se anhwø a, saa amanehunu yi bøto me, ama mawu. **20** Hwø, kurow ketewa bi ben ha. Mesreø mo, momma minkohintaw hø mmom, na manhwere me nkwa. Kurow no nsua ana?” **21** ɔsoro abøfo no ka kyereε Lot se, “Eye, Møpene w'abisade yi so; merensem saa kurow ketewa no. **22** Eno de, guan kø hø ntem, efise se wunnuu hø a, merenyø biribiara.” Efi saa bere no na wofree kurow no Soar a ase ne kurow ketewa. **23** Bere a Lot duu Soar no, na owia apue. **24** Afei, Awurade maa sufre ne ogya tø fii soro, guu Sodom ne Gomora so. **25** Saa ɔkwan yi so na wofa de søee saa nkuronpon abien ne asasetam no nyinaa. Nnipa a na wøtete saa nkuronpon no so ne asase no so afifide nso nyinaa søee. **26** Nanso Lot yere twaa n'ani hwøe n'akyi ma ɔdan nkyene siw. **27** Ade kyee anopatutuutu no, Abraham kø baabi a ogyinaa Awurade anim no. **28** ɔmaa n'ani

so hwøe Sodom ne Gomora fam ne asasetam no so nyinaa, huu wusiw kumønn a abua asase no so te se wusiw a efi fononoo mu. **29** Bere a Onyankopøn søee nkuron a εwø asase tamaa no so no, Onyankopøn kaeε Abraham, na oyii Lot fii ɔsøe a εbaa nkuron a na Lot te so no mu no. **30** Lot ne ne mmabea baanu no tu fii Soar køtenaa ɔboden bi a na εwø mmeøøwø no so no mu, efise na osuro se ɔbetena Soar. **31** Da koro bi, ɔbabøa panyin no ka kyereε akumaa no se, “Yen agya abø akwakoraa, na ɔbarima biara nso nni ha a øne yøn beda, senea wøye wø wiase baabiara no. **32** Ne saa nti, ma yømma yen agya nsa nnom, na afei yene no nna, senea εbøye a yønam ne so bøma yen ase afeø.” **33** Saa anadwo no, wømaa wøn agya nsa nomee. Na ɔbabøa panyin no ne no kødae. Lot anhu bere ko a ne babea panyin no de bødaa hø ne bere ko a ɔsøre køø. **34** Ade kyee no, ɔbabøa panyin no ka kyereε akumaa no se, “Nnøra anadwo, me ne m'agya dae. Saa anadwo yi, ma yønsan mma no nsa nnom, na wo nso, wo ne no nkøda, senea εbøye a yønam yen agya so bøma yøn ase afeø.” **35** Saa anadwo no nso, wømaa wøn agya nsa nomee. Na akumaa no nso ne n'agya kødae. Bio, Lot anhu bere ko a akumaa no de bødaa hø ne bere ko a ɔsøre køø. **36** Enti Lot ne ne mmabea baanu no nyinsønee. **37** Ne babea panyin no woo ɔbabøima, na ɔtøo no din Moab. ɔno na øye Moabø agya de besi nne. **38** Akumaa no nso woo ɔbabøima, na ɔtøo no din Ben-Ami; ɔno nso ne Amon mma agya de besi nne.

20 Afei, Abraham tu fii hø kø anafo mantam asase bi a wøfrø no Negeb køtenaa nkuron Kades ne Sur ntam. ɔtenaa Gerar kakra. **2** Abraham maa nnipa no tee ase se, Sara ye ne nuabea. Enti, Gerarhene Abimelek soma køfaa Sara baa n'ahemfi. **3** Nanso Onyankopøn soo Abimelek dae, ka kyereε no se, “Wøse owu, efise ɔbea a woakøfa no no ye obi yere.” **4** Nanso na Abimelek nnya ne Sara nnae, enti ɔkae se, “Awurade, enti wobesee onipa a ønyøe bone bi? **5** Abraham ka kyereε me se, ‘Øye me nuabea.’ Na Sara no nso kae se, ‘Øye me nuabarima.’ Enti mede adwene mu fann ne koma mu tew na εyeø nea meyøø no.” **6** Na Onyankopøn soo Abimelek dae bio ka kyereε no se, “Eye nokware turodoo se, wode adwene mu fann ne koma mu tew na εyeø nea woyøø no; eno nti, mamma woanye bone antia me. Eno nti na mamma woamfa wo ho anka no no. **7** Ne saa nti san fa ɔbarima no yere no koma no, efise saa ɔbarima no ye odiyifo a obetumi abø mpæe ama wo ama woatena. Na se woansan

amfa no ankoma no a, hu se, wo ne w'asefo nyinaa bewuu." 8 Ade kyee anopatutuutu no, Abimelek free ne mpanyimfo nyinaa boo won nsem a asisi no ho amannee. Na wosuroo yiye. 9 Afei, Abimelek free Abraham ka kyerees no se, "Den na woaye yen yi? Bone ben na maye wo a woakofa afobusem kese a ete see yi abeto me ne me man so yi? Ade a wode aye me yi nye ade a anka ese se wode ye me." 10 Afei, Abimelek bisaa Abraham se, "Den adwene na ekaa wo a ema woyee saa?" 11 Abraham buae se, "Misusuwi se nokware, Onyankopon biara nni mo mu, na me yere nti, mubekum me. 12 Eyi akyi no, ampa ara, eye me nuabea. Yefi agya koro na yemfi ena koro. Eno nti na mewaree no no. 13 Na bere a Onyankopon ka kyerees me Abraham se mintu mfi m'agya fi nk asase a obekyere me so no. Me nso, meka kyerees Sara se, 'Adoe a ese se woye me ni: baabiara a yebedu no, ka se meye wo nuabarima.'" 14 Enti Abimelek de nguan, anantwi, nkao ne mfenea bres Abraham. Na ade ne yere Sara san bres no. 15 Abimelek kae se, "M'asasetam na eda w'anim yi, eso baabiara a wope se wotena no, fa." 16 Abimelek ka kyerees Sara nso se, "Mede dwets kilogram dubaako ne fa rema wo nuabarima no. Eyi ne mpata a mede rema wo wo bone a wode too wo so no, wo won a woka wo ho no nyinaa anim. Asodi biara mna wo so." 17 Enti Abraham boo mpae, sres Onyankopon se onsa ohene Abimelek, ohemmea ne mfenea a woso fie ho no yare mma wonwo mma. 18 Esiane Abraham yere Sara nti, Awurade too Abimelek fifo nyinaa yafunu mu de twee Abimelek aso.

21 Afei, Awurade dom Sara senea ohyee no bo no. 2 Sara nyinsenee, na owoo obabarima maa Abraham wo ne nkawakoraabere mu, bere a Awurade hyee no bo no mu pereere. 3 Abraham too obabarima a Sara woo no maa no no din Isak, a ase ne Serew. 4 Bere a Isak dii nnaawotwe no, otwaa no twetia, senea Onyankopon hyee no no. 5 Wooo Isak maa Abraham no, na wadi mfe oha. 6 Sara kae se, "Onyankopon ama maserew. Na obiara a obete saa asem yi ne me bebo mu aserew." 7 Sara ka kaa ho se, "Hena na osoo ho dae ka kyerees Abraham se Sara bewo mma. Nanso ne nkawakoraabere mu yi, mawo obabarima ama no." 8 Abofra no nyin ma wotwaa no nufu. Da a wotwaa Isak nufu no, Abraham too pon kese. 9 Nanso Sara hui se, obabarima a n'afenaa Misraimni Hagar woo no maa Abraham no redi Isak ho few. 10 Enti Sara

ka kyerees Abraham se, "Pam saa afenaa yi ne ne babarima yi fi ha; na Isak ne saa afenaa babarima yi nni w'agypade biara mu kyefa." 11 Abraham tee saa asem no, esiane ne babarima Ismael nti, ne were how yiye. 12 Nanso Onyankopon ka kyerees Abraham se, "Mma wo babarima Ismael ne w'afenaa Hagar ho asem no nhaw wo bebree. Asem biara a Sara beka akyere wo no, tie, efise Isak so na wonam bikan w'asefo. 13 Memaa afenaa no babarima Ismael no nso asefo aye oman kese, efise ono nso ye w'aseni." 14 Ade kyee anopatutuutu no, Abraham faa aduan ne nsu a egu aboa nhoma mu de maa Hagar. Ode aduan no ne nsu no sisii Hagar mmati so, ka kyerees one ne ba Ismael no se wonko. Ofii ho kokyinkyin Beer-Seba sare so a na onhu baabi a oreko. 15 Nsu a ewo aboa nhoma no mu sae no, ade ne babarima no kohintaw wura no mu baabi. 16 Na okotena akyiri baabi a wotow obo a ebeto, kae se, "Merentumi nhwe se abarimaa no bewu." Na bere a Hagar te ho saa no, ofii ase sui. 17 Onyankopon tee se abarimaa no resu. Onyankopon bofo fi osoro free Hagar bisaa no se, "Hagar! Eye den? Nsuro, efise Onyankopon ate abarimaa no su wo faako a oda no. 18 Ma abarimaa no so, efise memaa no aye oman kese." 19 Na Onyankopon buee Hagar ani ma ohuu asubura bi. Ode aboa nhoma no kosaw nsu ma, na omaa abarimaa no bi nomine. 20 Onyankopon adom nti, abarimaa no nyinii. Otenaa sare no so huu agyantow yiye. 21 Bere a ote Paran sare so no, ne na kofaa obea fi Misraim asase so de no bres no aware. 22 Saa bere no mu, ohene Abimelek ne ne sahene Pikol baa Abraham nkyen beka kyerees no se, "Biribiara a woye no, Onyankopon ka wo ho. 23 Enti afei, di nsew ka ntam wo Onyankopon anim kyerees me wo ha se, worentwa me mma anaa m'asefo nkontompo. Saa ayamye a maye wo no, saa ara na fa ye me ne oman a wote so se onanani no." 24 Abraham penee so se, "Meka saa ntam nol!" 25 Na Abraham de asubura bi a Abimelek nkao de anuoden afa no ho asem kotoo Abimelek anim. 26 Nanso Abimelek kae se, "Minnim onipa ko a oyee saa ade no. Woamm me ho amannee. Nne na mate saa asem yi." 27 Enti Abraham de nguan ne anantwi bres Abimelek. Na mmarima baanu yi de yee apam. 28 Abraham yii nquantenmma abere ason fii nquankuw no mu gyinaa nkyen, 29 na Abimelek bisaa Abraham se, "Nquantenmma abere ason a woayi won agyina nkyen yi ase kyere den?" 30 Abraham buae se, "Ne nkyerease ara ne se, eye akyede a mede

rema wo de adi adanse se, me na mituu saa abura yi.” 31 Efi saa bere no rekə no, wōfrēe saa abura no Beer-Seba, a ase ne Ntanka Abura, efise əho na wōn baanu yee apam no. 32 Wōyee apam no wiee wō Beer-Seba no, ohene Abimelek ne ne Sahene Pikol san koo Filistifo asase so. 33 Abraham nso dua a dua bi a wōfre no asantew wō abura no ho wō Beer-Seba. Əho na na əsom Awurade teasefo no daa. 34 Abraham tenaa Filistifo asase no so se ənanani nna bebree.

22 Nna bi akyi no, Onyankopon səo Abraham hwee.

Əfrēe Abraham se, “Abraham!” Abraham buae se, “Me ni!” 2 Onyankopon ka kyere se, “Fa wo ba, wo ba koro Isak a wōdō no no kō Moria asase so, na fa no kōbō əhyew afōre wō mmepew a əwō hō no mu baako a mēkyere wo no so.” 3 Abraham sōree anəpatutuutu hyehyee n’afurum. Əfaa ne nkoo no mu baanu ne ne ba Isak kaa ne ho. Otwitwaa ogya a əbeso əhyew afōre no bō no, osii mu kō faako a Onyankopon kyere se no se ənkō no. 4 Ne nnansa so no, Abraham too n’ani huu se baabi a ərekō no wō akyirikyiri. 5 Na Abraham ka kyere se ne nkoo no se, “Mo ne afurum no ntwen wō ha, na me ne abarimaan no nkō anim kakra nkōsom. Se yesom wie a, yəbesan aba.” 6 Abraham faa nnyina a wōde rekōbō əhyew afōre no de soaa ne ba Isak. Na əno nso faa ogya ne sekān kurae. Bere a wōreko no, 7 Isak frēe n’agya Abraham se, “Agya!” Na Abraham buae se, “Me ba, asem bən?” Isak bisaa no se, “Ogya ne nnyina no ni, na oguamma a yede no rekōbō əhyew afōre no wō he?” 8 Abraham buae se, “Onyankopon no ankasa bəma yen afōre guan no a yede rekōbō əhyew afōre no.” Na wōn baanu no toaa so kō. 9 Wokoduu faako a Onyankopon kyere se no no, Abraham sii afōremuka wō hō, hyehyee nnyina no wō so. Əkyekyeree ne ba Isak, de no too nnyina no so wō afōremuka no so. 10 Abraham twee sekān no, maa so se əde rebetwa ne ba no mene akum no. 11 Əho ara na Awurade bōfo frēe no fi əsoro se, “Abraham! Abraham!” Na Abraham gyee se se, “Me ni.” 12 Awurade bōfo no kae se, “Mfa wo nsa nka abofra no. Nyē no bōne biara. Esiane se woamfa wo doba, wo ba koro no ankame me no nti, mahu se wusuro Onyankopon.” 13 Abraham maa n’ani so huu se nkyekyere bi aso Odwennini bi mmēn mu wō wura no mu hō. Abraham kōkyeree Odwennini no de no bōbō əhyew afōre wō afōremuka no so sii ne ba no anan mu. 14 Abraham too beae no din se Awurade De Bēma. Ebesi nne no woka se, “Wōde bēma

wō Awurade bepōw no so.” 15 Awurade bōfo no frēe Abraham fii əsoro nea əto so abien kae se, 16 “Maka me ho ntam se, esiane se woaye eyi, na woamfa wo ba, wo ba koro no ankame me nti, 17 hyira na mehyira wo na mama w’ase ado se əsoro nsoromma ne mpoano nwea. Na w’asefo begye wōn atamfo nkuronpōn adi so. 18 Wōnam w’asefo so na wobehyira wiase amanaman nyinā, efise woadi m’asem so.” 19 Na Abraham san kō n’asomfo no nkyen ne wōn sii mu kō Beer-Seba kōtenaa hō. 20 Nna bi akyi no, wōka kyere se Abraham se, “Milka nso yē əbeatān a wawo mmabarima ama wo nuabarima Nahor: 21 Us yē abakan, Us nuabarima a odi so ne Bus. Kemuel a əto so abiesa na əwoo Aram. 22 Wōn a wōaka no ne Kesed, Haso, Pildas, Yidlaf ne Betuel.” 23 Betuel bēyee Rebeka n’agya. Milka ne Abraham nua Nahor na wōwowoo saa mmabarima baawōtwe yi. 24 Nahor ne ne mpena Rehuma nso woo mma baanan a wōn din de, Teba, Gaham, Tahas ne Maaka.

23 Sara dii mfe əha aduonu ason. 2 Owui wō Kiriat-

Arba a əno ara ne Hebron a əwō Kanaan asase so. Abraham kogyam ne yere Sara, suu no wō hō. 3 Abraham gyaw ne yere Sara amu no wō hō, kō Hetifo mpanyimfo nkyen, kōsree wōn se, 4 “Meyē əhōhō ne mamfrani a mete mo mu. Mesre mo, montōn mo asase yi bi mma me, na minsie me yere wō so.” 5 Hetifo no buaa Abraham se, 6 “Owura, yēsre wo, tie asem a yērebeka yi. Woye Onyankopon somfo kese wo yēn mu. Yēn boda biara a əsō w’ani a wope se wusie wo yere wō hō no, yēma wo ho kwan, kosie no. Yēn mu biara remfa ne boda nkame wo.” 7 Əho ara na Abraham sōre bōo ne mu ase wo Hetifo no anim, 8 ka kyere se wōn se, “Se moapene so se minsie m’amu no wō ha de a, mepa mo kyēw, monsre Efron a əyē Sohar babarima no mma me, 9 na əntōn Makpela əboda a əwō n’afuw ano no mma me. Monka nkyere no na əntōn no senea ne bo di pēpēpē mma me, na mede hō aye me ne m’abusuafo amusiei.” 10 Saa bere no na Hetini Efron a əte ne manfo mu no buaa Abraham, maa ne nkurōfō a wōahyia wō kurow no pon ano nyinā tee se, 11 “Dabi, me wura, tie me! Mede afuw no ne əboda a əwō mu no kyē wo. Migyina me manfo anim, na mede kyē wo. Kosie w’amu no wō hō.” 12 Bio Abraham de obu ne nidi bōo ne mu ase wō əmanfo no anim, 13 ka kyere se Efron maa wōn a wōahyia hō no nyinā tee asem a əkae no se, “Mesre mo, əmanfo, monye aso mma me. Momma mintua

asase no ka. Mompene so mma me, na minnya kwan nkosie m'amu no.” 14 Efron buaa Abraham se, 15 “Me wura, tie me! Asase no bo ye dwete kilogram anan ne fa. Yenye nnipa baako ana? Meregye saa sika yi aye den? Kosie w'amu no!” 16 Abraham penee Efron asem no so. Okarri dwete kilogram anan ne fa a eyen asase no bo a oba maa Hetifo no tee no de tuaa ka. 17 Enti wade Efron asase a ewo Makpela a ebén Mamré, a eyen afuw no, oboda a ewo mu no, nnua a ewo afuw no mu ne n'ahye so nyinaa maa 18 Abraham se n'agyapade. Eyi nyinaa sii wó Hetifo no ne won a wobaa kurow no pon no ano nyinaa anim. 19 Akyiri no, Abraham siee ne yere Sara wó oboda a ewo Makpela afuw a ebén Mamré a éno ara ne Hebron a ewo Kanaan asase so no mu. 20 Enti Hetifo no yee nhyehyé de afuw no ne oboda a ewo mu no maa Abraham se n'agyapade ne n'amusie.

24 Na Abraham anyin a ne mfe aksó anim yiye.

Awurade hyiraa no wo akwan ahorow nyinaa so. 2 Da koro bi, Abraham ka kyereé ne somfo panyin a ohwe n'agyapade nyinaa so no se, “Fa wo nsa ka me sre ase. 3 Mepe se woka Awurade a oye osoro ne asase Nyankopon ntam se, worenware Kanaanfo a me ne won te yi babea biara mma me babarima Isak. 4 Na mmom, wobekó me man mu, m'abusuafo nkyen, akóware obea abre no.” 5 Osomfo no bisaa Abraham se, “Me wura, na se éba se obea no ampene so se one me beba éman yi mu a, na mereye no den? Memfa wo babarima no nkó wo man no mu ana?” 6 Abraham kae se, “Hwe yiye na woamfa me babarima no ankó hó da. 7 Awurade, osoro Nyankopon a ode me fi m'agya fi ne m'asase so baa ha na okaa ntam hyee me bá se, ‘Mede saa asase yi bema w'asefo no,’ éno ara na obesoma ne bófo adi w'anim aksó, senea ébeyé a wubenza oyere afi hó ama me babarima no. 8 Se éba se, obea no ampene se one wo beba a, wo ntam a wokae no nkyekyere wo. Ense se wode me babarima no kó hó.” 9 Enti, osomfo no de ne nsa kaa ne wura Abraham sre ase, kaa saa asem yi ho ntam. 10 Na, osomfo no faa ne wura yoma no mu du kóe. Órebekó no, ogyee ne wura Abraham nkyen nnepa ahorow bebree kaa ho. Óde n'ani kyereé Mesopotamia, koduu Nahor kurow mu. 11 Oduu Nahor kurotia no, émaa yoma no butubutuw abura bi a ewo hó no ho. Na onwini adwo a eyen bere a mmea betow nsu wó abura no mu. 12 Na osomfo no báa mpae se, “Awurade, me wura Abraham Nyankopon, hu me wura Abraham mmobó, na boa me, na m'akwantu

yi nsi yiye. 13 Hwé, migyina abura yi so, na kurow yi mu mmabaa rebetow nsu. 14 Ma emmra mu se, ababaa biara a mka akyere no se, ‘Mesré wo, soe na ma me wo sukuruwa no mu nsu no bi nnom no,’ se óka se, ‘Nom bi, na mema wo yoma no nso bi anom’ a, onye ababaa a woapaw no ama w'akoa Isak. Enam eyi so bema mahu se, woahu me wura mmobó.” 15 Ogu so rebo mpae no na Rebeka bae a ne sukuruwa si ne batí so. Saa Rebeka no ye Betuel ba. Betuel no nso ye Abraham nuabarima Nahor ne ne yere Milka babarima. 16 Na Rebeka no ye obabun a ne ho ye fe yiye. Na obarima biara mfaa ne ho nkaa no da. Osian kó abura no so, kohyéé ne sukuruwa no nsu ma, san bae. 17 Osomfo no de ahoohare kohyiaa Rebeka, ka kyereé no se, “Mesré wo, hwie wo sukuruwa no mu nsu no kakra ma mennom.” 18 Ntém ara, ósoeé ne sukuruwa no kae se, “Me wura, gye bi nom.” 19 Rebeka maa osomfo no nsu no bi nom wiee no, ókae se, “Mesan akó saw nsu no bi abre wo yoma no nyinaa nso anom.” 20 Enti Rebeka de ahoohare hwiee ne nsu no guu anomee bi mu, san kó saw nsu a ébeso yoma no nyinaa nom de bae. 21 Osomfo no hwéé Rebeka komm, karii no pée se ohu se Awurade ama n'akwantu no asi no yiye ana. 22 Yoma no nom nsu no wiee no, osomfo no yee sikakókó hwenemkaa a emu duru kari gram asia ne nkapo abien a eno nso mu duru ye gram óha dunan. 23 Na obisae se, “Hena ba ne wo? Mesré wo, yebenza nnabea wó w'agya fi ama ade akye ana?” 24 Rebeka buaa no se, “Betuel babea ne me. Me nananom ne Milka ne Nahor.” 25 Óka kaa ho se, “Yéwo sare ne mmoa aduan bebree ne baabi a mo nso mobéda.” 26 Na osomfo no buu nkotodwe, sôree Awurade Nyankopon se, 27 “Nhyira nka Awurade, me wura Abraham Nyankopon, se onnyaae nokwaredi ne ayamye a oye ma me wura no. Me de, Awurade adi m'anim wo m'akwantu yi mu, de me abedu me wura abusuafo fi.” 28 Rebeka tuu mmirika kkáa nsem a asisi no nyinaa kyereé ne na fifo. 29 Na Rebeka wó nuabarima bi a ne din de Laban. Laban tee asem no, óde ahoohare kó obarima no nkyen wó abura no so. 30 Laban huu hwenemkaa no ne nkapo a egu ne nuabea no nsa no, na otee asem a obarima no ka kyereé Rebeka no, ókó obarima no nkyen kohuu se ogyina yoma no ho wo asubura no so. 31 Laban ka kyereé osomfo no se, “Bra, wo a Awurade ahyira wo.” Obisaa osomfo no se, “Aden nti na wugyina kurotia ha? Masiesie wo nnabea ne baabi a yoma no nso

beda.” 32 Enti ɔsomfo no kɔɔ fie hɔ maa Laban yiyii nneɛma a ɛwɔ yoma no so no. Wɔmaa yoma no sare ne aduan, afei Laban maa ɔsomfo no ne nnipa a wɔka ne ho no nsu de hohoroo wɔn anan ho. 33 Eyi akyi no, ɔtoo wɔn pon. Nanso ɔsomfo no kae se, “Merempɛ se medidi, gye se mabɔ m'amannee.” Laban kae se, “Bo w'amannee ε.” 34 Enti ɔsomfo no bɔɔ n'amannee se, “Meye Abraham somfo. 35 Awurade ahyira me wura bebree, ama wayɛ ɔdefo. Wama no nguan ne anantwi, dwete ne sikakɔkɔɔ, nkɔa ne mfenaan ne yoma ne mfurum. 36 Bio, me wura yere Sara awo ɔbabarima ama no wɔ ne mmerewabere mu; Awurade na ɔde nea ɔwɔ nyinaa ama no. 37 Me wura ma mekaa ntam se, ‘Worenware Kanaanfo a me ne wɔn te yi babea biara mma me babarima Isak. 38 Na mmom, wobekɔ me man mu, m'abusuafo nkyen, akɔware ɔbea wɔ hɔ abre me babarima Isak.’ 39 “Na mibisaa me wura se, ‘Na se ɛba se, ɔbea no ampene so se ɔne me beba ɔman yi mu a, na mereyɛ no den?’ 40 “Me wura Abraham buae se, ‘Awurade a manantew n'anim no besoma ne bɔfo, adi w'anim, senea ɛbeyɛ a, w'akwantu no besi yiye, na woanya ɔyere ama me babarima afi m'abusua mu a εyɛ m'agya fi no mu. 41 Afei, se ɛba se, woba m'abusua mu, na se wɔamfa ɔbea no amma wo a, wo ntam a wokae no renkyekyere wo.’ 42 “Mebaa asubura no so mne no, mesrɛ se, ‘Awurade, me wura Abraham Nyankopɔn, se εyɛ wo pɛ a, ma akwantu yi nsi me yiye! 43 Hwɛ, migyina abura yi so. Se ababaa bi betow nsu wɔ ha, na meka kyere no se, ‘Mesrɛ wo, soε na ma me wo sukuruwa no mu nsu no kakra nnom’ no, 44 na se ɔka se, ‘Nom bi, na mɛma wo yoma no nso bi anom’ a, ɔnyɛ ababaa a Awurade apaw no ama me wura Abraham babarima Isak no.’ 45 “Ansa na mewie me koma mu mpaebɔ no, Rebeka puee a sukuruwa si ne batı so. Rebeka kɔɔ abura no so, kɔtow nsu, na meka kyereɛ no se, ‘Mesrɛ wo, ma me nsu no bi nnom.’ 46 “Ntem ara, ɔsoε ne sukuruwa no kae se, ‘Me wura, gye bi nom na mesan asaw nsu no bi abre wo yoma no nyinaa nso anom.’ Enti menom nsu no bi, na ɔmaa yoma no nyinaa nso bi nomee. 47 “Mibisaa no se, ‘Hena ba ne wo?’ “Rebeka buae se, ‘Betuel ba ne me. Me nenanom ne Milka ne Nahor.’ “Ehɔ ara na mede hwenemkaa no hyɛɛ ne hwenem, na mede nkapo no nso guu ne nsa. 48 Afei, mebɔɔ me mu ase sɔree Awurade. Mekamfoo Awurade a ɔyɛ me wura, Abraham Nyankopɔn, a wadi m'anim de me afa okwan pa so, ama manya me wura nuabarima nena aware

ama ne babarima no. 49 Afei, se wobeyɛ me wura adɔɛ adi no nokware a, ka kyere me. Se ente saa nso a, ka kyere me, senea ɛbeyɛ a, mehu okwan ko a mɛfa so.” 50 Laban ne Betuel buae se, “Saa asem yi fi Awurade nti, yenni ho asem biara. 51 Rebeka ni. Momfa no nkɔ, na onkɔware mo wura no babarima no, senea Awurade ahye no.” 52 Bere a Abraham somfo no tee nea wɔkae no, obuu nkotodwe wo Awurade anim. 53 Na ɔsomfo no yii sikakɔkɔɔ ne dwets nnwinne ne ntade maa Rebeka. ɔsan de nneɛma a ɛsom bo yiye ɛyɛ Rebeka nuabarima ne ne na aye. 54 Afei, ɔsomfo no ne nnipa a wɔka ne ho no didi nomee, na wɔda maa ade kyee. Ade kyee anɔpa a wɔsoree no, ɔsomfo no kae se, “Munnya me kwan, na mensan nkɔ me wura nkyen.” 55 Nanso Rebeka nuabarima no ne ne na buaa ɔsomfo no se, “Ma ababaa no ntena yen nkyen beyɛ se nnafua du bi, na ɛno akyi, wode no akɔ.” 56 Ako a buaa wɔn se, “Awurade ahyira m'akwantu yi so ama me yi de, mesrɛ mo, monnnye me nnka ha. Munnya me kwan, na mensan nkɔ me wura nkyen.” 57 Afei, wosii gyinae se, “Momma yemfre ababaa no, na yemmisa n'adwene.” 58 Enti wɔfrees Rebeka bisaa no se, “Wopɛ se wo ne saa ɔbarima yi kɔ ana?” Rebeka buae se, “Yiw, mekɔ!” 59 Enti wogya Rebeka ne ɔbea a ogiyigye no ne mmofraase no ne Abraham somfo no ne ne nkurofɔ kwan. 60 Wohyira Rebeka se, “Onuabea, Awurade nka wo ho, na w'ase nno mpempem! Awurade mma w'asefo no nni wɔn atamfo nyinaa so nkɔnim.” 61 Na Rebeka ne ne mmaawa siesiee wɔn ho, tenatena wɔn yoma so ne Abraham somfo no kɔe. Eyi ne okwan a Abraham somfo no faa so de Rebeka kɔe. 62 Saa bere no na Isak a na anka ɔte Negeb no fi hɔ abetena Beer-Lahai-Roi. 63 Da koro anwummere bi a Isak kotuu mpase wɔ sare so refa adwene no, ɔtoo n'ani huu se yoma sa so reba. 64 Rebeka nso too n'ani, na ohuu Isak. Rebeka si fi ne yoma no so, 65 bisaa Abraham somfo no se, “ɔbarima bɛn na ɔnam sare yi so rebehyia yen yi?” ɔsomfo no buaa se, “ɔyɛ me wura babarima.” Enti Rebeka yii ne nkataanim de kataa n'anim. 66 Abraham somfo no bɔɔ Isak nseɛm a asisi no nyinaa ho amannee. 67 Isak de Rebeka kɔɔ ne na Sara ntamadan mu. Na ɔwaree no ma ɔbeyɛɛ ne yere. Na ɔdɔ no yiye. Eyi maa Isak were kyekyee wɔ ne na Sara wu akyi.

25 Abraham waree ɔbea foforo bi a ne din de Ketura. 2 Abraham ne Ketura woo saa mma a wɔn din didi so yi: Simran, Yoksan, Medan, Midian, Yisbak ne Sua.

3 Yoksan woo Seba ne Dedan. Dedan asefo ne Asurfo, Letusfo ne Leumfo. 4 Midian woo Efa, Efer, Henok, Abida ne Eldaa. Eyinom nyinaa yε Ketura asefo. 5 Abraham de n'agypade nyinaa maa Isak. 6 Nanso bere a ɔte ase no, ɔmaa ne mpenamma akyεde, na oyii wɔn fii ne babarima Isak nkyεn ma wɔkɔɔ apuei fam asase bi so. 7 Abraham nkwanna nyinaa kosii mfe ɔha aduɔson anum. 8 Abraham nyin bɔɔ akwakoraa posoposo ansa na ɔrewu akɔka ne mpanyimfo ho. 9 Ne mmabarima Isak ne Ismael siee no wo Makpela boda a εwɔ Efron no mu. Na εhɔ yε Hetini Sohar babarima no afuw a εwɔ Mamre apuei fam. 10 Eyi ne asase a Abraham tɔ fii Hetifo nkyen no. εhɔ na wosiee Abraham ne ne yere Sara. 11 Abraham wu akyi no, Onyankopon hyira ne ba Isak a na saa bere no ote Beer-Lahai-Roi abura no ho no. 12 Eyi ne Abraham babarima Ismael a Sara afenaa Hagar a ɔyε Misraimni no woo no maa Abraham no asefo ho asem. 13 Wɔn a wodidi so yi yε Ismael mmabarima a wɔabobo wɔn din fi mpanyin mu no. Na Nebaiot yε Ismael abakan. Wɔn a wodidi so yi nso yε Kedar, Adbeel, Mibsam, 14 Misma, Duma, Masa, 15 Hadad, Tema, Yetur, Nafis ne Kedema. 16 Saa din a wɔabobo yi yε Ismael mmabarima no. Saa din yi na ɔdeda mmusuakuw dumien ne wɔn atenae so. 17 Ismael dii mfirihyia ɔha aduasa ason ansa na ɔrewu. Owu ma wosiee no wɔ ne nkurfo mu. 18 Ismael asefo yi tenatenaas nsase a efi Hawila kosi Sur a eben Misraim pεe wɔ Asiria ntenteriso. Daa na akokoakoko wɔ mmusuakuw yi ntam. 19 Abraham babarima Isak ne n'asefo ho asem ni. Abraham woo Isak. 20 Isak dii mfirihyia aduanan no, ɔwaree Rebeka a ɔyε Aramni Betuel a ofi Paddan-Aram no babea. Rebeka yε Aramni Laban nuabea. 21 Isak waree Rebeka mfe bebree a na wɔnwo. Enti Isak bɔɔ Awurade mpaε, sεε ɔba maa ne yere. Akyiri no, Awurade tiee ne mpaεbɔ, maa ne yere Rebeka nyinsenee. 22 Bere a Rebeka nyinsenee no, eto da a, na mmofra no di aperepere wɔ ne yafunu mu. Se εba saa a, obisa ne ho se, "Dεn na ereye me yi?" Afei, ɔbɔɔ mpaε bisaa Awurade nea ɔkyere. 23 Awurade buaa no se, "Aman abien na wɔwɔ wo yafunu mu. Wɔbetetew nnipa baanu a wɔwɔ wo yafunu mu no mu. Mmofra baanu no, ɔbaako asefo bεye ahooedenfo asen ne nua a ɔka ne ho no asefo. Na ɔpanyin no bεsom akumaa no." 24 Rebeka awo duu so no, ɔwoo ntaten. 25 Na nea odii kan bae no yε ɔkɔkɔɔ a ne ho nwi yε kuhaa te se nea ɔhyε nwi atade. Enti wɔtoo no din Esau. 26 Eyi akyi no, ne nua no bae a na ne nsa

kura Esau nantin; enti wɔtoo ne din Yakob. Rebeka woo wɔn no, na Isak adi mfe aduosia. 27 Mmofra no nyin no, Esau bεyε ɔbɔmmɔfo a ɔtow a, ɔmfom. Na ɔyε ha fa wuram baabiara. Yakob nso bεyε obi a ɔyε komm a ɔmpε ne ho asem. Na bere biara, ɔpε se ɔtene fie. 28 Na Isak pε Esau asem yiye, efise na bere biara ɔkɔye ha de hanam a Isak pε ba fie. Nanso na Rebeka de, ɔpε Yakob asem. 29 Da bi a Esau fi wuram bae a na ɔkom de no yiye no, obεtoo se ne nua kumaa Yakob nso renoa aduan bi a ani yε kɔkɔɔ na εyε akɔnno nso. 30 ɔka kyereε Yakob se, "Mesrε wo, ma me w'aduan a woanoa yi bi nni!" Eno nti na wɔfre Esau se Edom, a nkyerease ne ade kɔkɔɔ. 31 Yakob buaa se, "Tɔn wo panyin no ma me ansa." 32 Esau kae se, "ɔkɔm rekum me, na mede panyin reye dεn?" 33 Yakob buaa Esau se, "Mate, ka ntam kyere me wɔ Onyankopon anim se, panyin no yε me dea." Esau kaa ntam no de ton ne panyin no maa ne nua kumaa Yakob. 34 Enti Yakob maa Esau aduan no bi ma odii. ɔnom nsu guu so, sore kɔɔ ne kwan. Eyi ne okwan a Esau faa so ton ne panyin no.

26 Na ɔkom kεse bi baa asase no so; esono ɔkom kεse a εbaa Abraham bere so no. Eno nti, Isak tu kɔtenaa Gerar a εyε Filistifo hene Abimelek kurow mu. 2 εhɔ na Awurade yii ne ho adi kyereε Isak, ka kyereε no se, "Nkɔ Misraim, na mmom, tena asase a mεkyere wo no so. 3 Tena asase yi so kakra, efise mede saa asase no nyinaa bεma wo ne w'asefo, na mede asi bɔ a mehyε w'agya Abraham no so dua. 4 Mεma w'asefo adɔoso te se nsoromma a εwɔ soro, na mede saa nsase yi nyinaa ama wɔn. Enam w'asefo so na wobehyira wiase aman ahorow nyinaa. 5 Efise Abraham tiee me nne, dii me nsem, m'ahyede ne me mmara nyinaa so." 6 Enti Isak tenaa Gerar. 7 Bere a Gerar mmarima bisaa Isak yere Rebeka ho asem no, ɔkae se, "ɔyε me nuabea." Efise na osuro se ɔbεka se, "ɔyε me yere." ɔkaa saa asem yi, efise na osusuw se, esiane ne yere Rebeka ahoofe nti, anhwe a na kurom ho mmarima akum no. 8 Isak tenaa hɔ kyεs kakra no, da bi, Filistifo hene Abimelek gyina ne mfensere mu na ohuu se Isak regoru ne yere Rebeka ho. 9 Eno nti, Abimelek soma ma wokɔfrε Isak. Isak bae no, obisa no se, "ɔbea no yε wo yere ankasa. Aden nti na woka se, 'ɔyε me nuabea?'" Isak buaa no se, "Misusuwi se, se meka se ɔyε me yere a, ne nti, εbia na wɔakum me." 10 Na ɔhene Abimelek kae se, "Dεn asem na wo ne yεn

adi yi? Nokware a woamma anna adi nti, anka obi betumi afa wo yere no, na wode mmusu aba *yen so*.” **11** Enso nti, Abimelek bœ ne manfo no kœ se, “Obiara a œde ne nsa bœka saa œbarima yi, anaa ne yere no, œkwan biara so no wobekum no.” **12** Saa afe no ara Isak dow afuw. Na Awurade hyiraa n’adwumade so. Ne nnœbae baa bebree. **13** Isak yœ œdefo. N’ahonya kœ so dœoso ma odii taamu. **14** Onyaa nguan, anantwi, ne asomfo bebree ma eyœ saa ma Filistifo no ani beree no yiye. Saa anibere yi nti, Filistifo no de dœte kosisiw **15** abura ahorow a n’agya Abraham maa ne nkoo tutuu wœ ne bere so no nyinnaa ano. **16** Enbaa saa no, œhene Abimelek ka kyereœ Isak se, “Tu fi yœn asase so, efise w’ahonya dodow no aka yœn ahyœ.” **17** Isak tu fii Gerar kurow no mu, kœ Gerar subon mu de hœ kœyœ n’ateneae. **18** Enti Isak maa ne nkoo san tutuu mmura a n’agya Abraham maa ne nkoo tutuu na ne wu akyi no Filistifo no sisiw ne nyinnaa no. ɔsan de din koro no ara a n’agya Abraham de totoo mmura no totoo no bio. **19** Isak nkoo no tuu abura foforo bi wœ Gerar subon no mu, kœtoor nsu a eyœ kurunyyenn. **20** Nanso Gerar nguanhwœfo ne Isak nguanhwœfo gyee abura no ho akyinnye. Gerar nguanhwœfo no kae se, “Abura yi yœ yœn de.” Eyi maa Isak too saa abura no din Esek, a ase kyere akyinnyegye abura. **21** Isak nkoo no san tuu abura foforo, nanso Gerar nguanhwœfo no san ne wœ kasakasaa eno nso so. Eyi maa Isak san too saa abura no nso din Sitna, a ase kyere Apered. **22** Isak gyaw saa abura no hœ kotuu abura foforo. Afei, nnipa a wœne no te hœ no gyaeo no haw a obiara ne no ankasa so bio. Eyi maa Isak too saa abura yi din Rehobot a ase ne “Afei de Awurade abœ yœn atenase na yebenya yœn ho wœ asase yi so.” **23** Isak tu fii hœ kœ Beer-Seba. **24** Anadwo no, Awurade yii ne ho adi kyereœ no, ka kyereœ no se, “Mene w’agya, Abraham Nyankopœn. Nsuro, efise me ne wo na ewœ hœ. Bo a mahye m’akoa Abraham nti, mehyira wo na mama w’asefo adœoso, na wœyœ œman kœse.” **25** Isak sii aforemuka, som Awurade wœ hœ. Osii ntamadan tenaa hœ, na ne nkoo nso tuu abura maa no. **26** Da bi, œhene Abimelek ne ne fotufo Ahusad ne ne sahene Pïkol fi Gerar bœsraa Isak. **27** Isak bisaa wœn se, “Aden nti na mo a na mo ne me nka, na mopam me fii mo nkyen aba me ha nne se morebesra me?” **28** Wobuuaa no se, “Yehu pefee se Awurade wœ w’afa nti, yeasi gyinae se, yene wo bœyœ apam. Apam no bœda wo ne yœn ntam. Pene so, na yene wo nyœ saa apam no **29** se wornhaw yœn, senea

yœn nso, yœanhaw wo no. Yene wo tenaa yiye. Yegyaa wo kwan asomdwœ mu. Na afei, hœ senea Awurade ahyira wo.” **30** Isak too wœn pon, na wodidi nomee de twœn apam a wœne no rebœyœ no. **31** Ade kyee anœpa no, Isak ne mmarima no kekaa wœn ho wœn ho ntam, de sii wœn apam a wœyœ no so dua. Na Isak gyaa wœn kwan ma wœkœ asomdwœ mu. **32** Da no ara, Isak asomfo bœkaa abura a na wœretu no ho asem kyereœ no se, “Yeato nsu.” **33** Isak too abura no din Seba a, ase kyere se “Ntanka abura.” Kurow a akyiri no wœkyekyere wœ hœ no, wœtoo hœ din Beer-Seba a ebœsi nnœ, wœda so frœ hœ saa ara. **34** Esau dii mfe aduanan no, œwaree ababaa bi a na wœfre no Yudit. Na n’agya yœ Hetini bi a ne din de Beeri. Esau san waree Basmat a n’agya yœ Hetini bi a ne din de Elon. **35** Nanso Isak ne Rebeka bo annwo wœ saa aware no ho.

27 Isak bœ akwakoraa a n’ani so aye no wusiwusi na onhu ade papa no, da koro bi, œfrœ ne babarima panyin Esau. “Me ba.” Na Esau gyee so se, “Agya, mini.” **2** Isak kae se, “Mprempren mabœ akwakoraa, na minnim da a mewu. **3** Fa w’agyan ne wo bœmma, na kœ wuram kœhwehwe hanam bi bœ me. **4** Fa noa m’akœnnœduan no bi bœ me, na minni, na minhyira wo ansa na mawu.” **5** Bere a Isak ne ne ba Esau rekasa no, na Rebeka retie. Enti bere a Esau kœ se orekokum nam no aba pœ, na **6** Rebeka ka kyereœ ne ba Yakob se, “Yakob tie! Metee se w’agya reka akyere wo nua Esau se, **7** Kœhwehwe hanam bi fa noa m’akœnnœduan no bi bœ me, na minni, na minhyira wo wœ Awurade anim, ansa na mawu.” **8** Afei, me ba, tie asem a merebœka akyere wo yi yiye, na di so. **9** Kœ nguankuw no mu, na kœkyere nguan abien a wœadœ srade bœ me, na memfa nnœa akœnnœduan, senea w’agya pœ no pœpœpœ mma no. **10** Se menoia wie a, fa kœma no, na onni, na onhyira wo ansa na wawu.” **11** Yakob ka kyereœ ne na Rebeka se, “Wunim se me nua Esau ho wœ nwi, na me nso, me ho yœ trontrom. **12** Se eba se m’agya de ne nsa fa me ho, na ohu se enyœ Esau a, ebeœyœ se gyama meredaadaa no, na wadome me mmom, sen se anka obehyira me.” **13** Yakob ne na ka kyereœ no se, “Me ba, ma nnœme no mmra me so. Wo de, yœ nea maka akyere wo no ara. Kœ na kœkyere nguan no bœ me.” **14** Enti Yakob tiee ne na Rebeka asem, kœkyere nguan no bœ no. Na okum wœn, de noaa akœnnœduan bi, senea Isak pœ no pœpœpœ. **15** Enso akyi no, Rebeka faa ne ba panyin Esau atade papa bi a ewœ fie hœ de maa ne ba Yakob hyœ. **16** Afei, œde nguan a wokum wœn no

nhoma yee ahyensa, kataa Yakob nsa ho. 17 Ðde bi kataa ne kõn ho nyinaa. 17 Ðde brodo a wato no foforo kaa akõnnõduan a wanoa no ho, de maa ne ba Yakob. 18 Yakob de aduan no kõmaa n'agya Isak wõ ne dan mu. Oduu ho no, òkae se, "Agya!" Isak buae se, "Mewõ ho na eyé hena?" 19 Yakob ka kyereë n'agya se, "Eyé me w'abakan Esau. Maye nea woka kyereë me se menyé no. Mede hanam a wope no bi anoa w'akõnnõduan no abre wo, enti mesre wo, sore tena ase, na didi, na se wudidi wie a, woahyira me." 20 Isak bisaa ne ba no se, "Eyé den na wo ho aye hare sée yi?" Yakob buae se, "Awurade, wo Nyankopõn no, na ogyinaa m'akyi maa me nsa kaa hanam no bi ntém." 21 Afei, Isak ka kyereë Yakob se, "Me ba, twiw bén me, na memfa me nsa nka wo nhwé se, wo ne me ba Esau no ampa ana." 22 Yakob twiw bén n'agya Isak, na òde ne nsa kekaa ne ho kae se, "Nne yi ye Yakob nme, nanso nsa yi ye Esau de." 23 Isak anhu se eyé Yakob, efise na ne nsa ho wo nwi te se ne nua Esau pereëpe. Enti, ohyiraa no. 24 Isak san bisaa Yakob se, "Enti ampa ara se wo ne me ba Esau no?" Yakob buae se, "Yiw, me ne Esau." 25 Afei, Isak kae se, "Me ba, fa w'aduan no bre me na minni, na midi wie a, mahyira wo." Yakob de aduan no bres n'agya Isak, na odii; òsan de nsa bres no maa ñomee. 26 Isak wiee no, òka kyereë Yakob se, "Me ba, bra befew m'anol!" 27 Enti Yakob kõo n'agya Isak nkyen kofew n'ano. Bere a Isak huam Yakob atade mu, na ogye too mu se, eyé ne ba Esau no, ohyiraa no se, "Ampa ara! Me ba ho hua te se hua a efi afuw a Awurade ahyira so no mu. 28 Onyankopõn mma wo òsoro bosu ne asase mu srade, na afum aduan ne nsa mmu wo so. 29 Amanaman besom wo, na nnipa nyinaa abu wo nkotodwe. Wubedi wo nuanom so, na wo na mma nso akotow wo. Wabedome wõn a wòdome wo nyinaa, na wõn a wohyira wo nyinaa nso, wobehyira wõn." 30 Isak hyiraa Yakob wiei, na ofii n'agya nkyen koe ara pe, na ne nua Esau fi n'ahaye bae. 31 Òno nso noaa akõnnõduan bres n'agya. Na òka kyereë no se, "Agya, sore na di me hanam aduan no, na hyira me." 32 N'agya Isak bisaa no se, "Na hena ni?" Esau buae se, "Eyé me w'abakan Esau." 33 Isak tee saa asem yi pe, ne ho fii ase wosow biribiribiri, na obisae se, "Eno de, na hena na òkõo ahaye kokum nam de noaa aduan bres me yi. Mididi wie hyiraa onipa ko no pe na wobaa yi. Nokware ni, nhyira a mahyira no no, se mesan m'ano a, èrenye yiye!" 34 Bere a Esau tee asem a n'agya kae no, òno nso de awerchow tees mu

denneennen, ka kyereë n'agya se, "Agya! Hyira me. Hyira me nso bi!" 35 Nanso Isak kae se, "Eno de, na wo nua na òde nnaadaa abegye wo nhyira kõ!" 36 Esau kae se, "Ènye nwonwa se wofre no Yakob a ase kyere nantintwitwafo. Eyi ne ne mprenu so a wadaadaa me. Nea edi kan ne se, òdaadaa me gyee me panyin. Nea eto so abien nso ne se, òde nnaadaa agye me nhyira!" Afei, Esau bisaa n'agya se, "Enti woannyaaw me nhyira no bi a wode behyira me nso?" 37 Isak buaa Esau se, "Manya de no aye wo wura dedaw. Mede ne nuanom nyinaa aye ne nkoa. Mahyira no se, obenya afum nnuan ne nsa foforo bebree. Na afei, den bio na aka a metumi aye ama wo, me ba?" 38 Esau bisaa n'agya se, "Agya, enti nhyira baako pe na wowõ? Agya, hyira me nso bi!" 39 Afei, n'agya Isak buaa no se, "Tie! Asase kesee so na wobetena, na òsoro bosu rento wo so. 40 Wode wo afoa na èbetena ase, na woasom wo nua kumaa. Nanso daakye bi, se wokanyan wo ho a, wubefi wo nua no som ase." 41 Esiane Esau nhyira a Yakob kõdaadaa wõn agya Isak gyee no nti, Esau tan Yakob. Esau kaa wo ne tirim se, "Èrenye, na m'agya Isak awu. Se owu a, mekum me nua Yakob." 42 Obi tee adwene a Esau afa wo ne nua kumaa Yakob ho no, òkõbõo wõn na Rebeka amannee. Enti Rebeka soma kõfreë ne ba kumaa Yakob, na òka kyereë no se, "Wo nua Esau abo ne tirim se, se onya wo a, obekum wo ansa na ne bo ato ne yam. 43 Enti me ba, tie asem a merebëka akyere wo yi yiye. Guan ntém kõ me nua Laban nkyen wo Haran. 44 Tena ne nkyen kakra wo hõ, kosi se wo nua Esau bo bedwo. 45 Se wo nua koma to ne yam, na ne were fi nea woyee no, na ogyaa mu ma èka a, mesoma abëka akyere wo, na woafi Haran aba. Aden nti na òse se metena hõ hwé, na me mma baanu bo mu wu da koro?" 46 Enti Rebeka ka kyereë Isak se, "Saa Hetifo mmabaa yi koraa ama asetena afono me. Se ekoba se Yakob nso kòware Hetifo asase so mmabaa yi bi a, mmea a wote se eyinom bi a, eno de, na miwu koraa a, anka eye."

28 Isak frëë Yakob, hyiraa no hyee no se, "Nware saa Kanaanfo mmea yi bi da. 2 Ka wo ho kò Betuel a òye wo na Rebeka agya no nkyen wo Paddan-Aram, na kòware wo wofa Laban mmabaa no mu baako. 3 Otumfo Nyankopõn no nhyira wo. Òmma w'ase nno bebree, na w'asefo no abeyé òman kese a mimusuakw bebree befi mu aba. 4 Onyankopon mfa nhyira a òde hyiraa Abraham no nhyira wo ne w'asefo. Òmma asase a nne wote so se òhõho yi, a eyé asase

a Onyankopon de maa Abraham no nyε wo dea.” 5 Senea Isak gyaa ne ba Yakob kwan ni: Yakob koo Laban a ɔyε Aramni Betuel babarima nkyen wo Paddan-Aram. Na saa Laban yi ye Esau ne Yakob mama Rebeka ne nuabarima. 6 Esau tee se Isak ahyira Yakob, na wagya no kwan ma ɔkɔ Paddan-Aram se ɔnkɔware wɔ hɔ. Ohyiraa no no, ɔhyεε no se, “Nware saa Kanaanfo mmea yi bi da.” 7 Yakob tīee n’agya ne ne na afotu no sii mu koo Paddan-Aram. 8 Esau huu se n’agya Isak mpe Kanaanfo mmea asem. 9 Enti osii mu koo Abraham babarima Ismael nkyen, kowaree ne babea Mahalat. Na Mahalat ye Nebaiot nuabea, na ɔyε Ismael a ɔno nso ye Abraham babarima no babea. Esau waree Mahalat kaa ne yerenom ho. 10 Yakob fii Beer-Seba de n’ani kyereε Haran. 11 Oduu baabi na onwini redwo no, ɔpεε baabi soεε, efise na ade resa. ɔfaa ɔbo bi wɔ faako a wadu hɔ de yεε sumii. 12 ɔdae no, ɔsoo dae bi. Dae no mu no, ohuu se antweri bi si fam a n’atifi ka wim, na Onyankopon abofo redi so aforosian. 13 Ohuu se Onyankopon gyina antweri no atifi. Onyankopon ka kyereε no se, “Mene Awurade, Abraham Nyankopon, ne w’agya Isak Nyankopon. Mede asase a woda so yi bεma wo ne w’asefo. 14 W’asefo beyε se asase so mfutuma, na mobetrεtrew akɔ apuei ne atoe, atifi ne anafo nyinaa. Wo ne w’asefo mu na wofi behyira wiase immusuakw nyinaa. 15 Eyinom nyinaa akyi no, mεka wo ho, na baabiara a wobekɔ no, medi w’akyi, na mesan de wo aba saa asase yi so. Merennyaw wo da, kosi se bɔ a mahyε wo yi nyinaa bεba mu.” 16 Yakob nyanee no, ɔkaa wɔ ne tirim se, “Ampa ara, seε na Awurade wɔ saa beae ha yi, a na minnim!” 17 Yakob suroe, na ɔkɔ so kaa wo ne tirim se, “Eha yε hu papa. Eha nyε baabiara se Onyankopon fi. ɔsoro pon ano ne ha.” 18 Enti Yakob sɔree anopatutuutu maa ɔbo a ɔde yεε sumii no so sii hɔ, hwiee ngo guu so. 19 ɔtoo beae no din Bet-El a ase kyere Onyame fi. Kan no na anka wɔfrε saa kurow no Lus. 20 Na Yakob kaa ntam se, “Se Onyankopon beka me ho, ahwε me so wɔ saa akwantu yi mu, ama me aduan adi, ama me ntama afura, 21 senea ebεye a mesan aba m’agya fi asomdwoe mu a, ɔno de, Awurade beyε me Nyankopon. 22 Saa ɔbo a mede asi hɔ se nkaedum yi beyε Onyankopon fi. Biribiara a wo, Onyankopon, de bεma me no, mede mu nkyεmu du mu baako bεma wo.”

29 Yakob toaa n’akwantu so koduu apueifo asase so. 2 Asase no so baabi na okohuu abura bi a nguankuw abiesa butubutuw ho. Efise saa abura no

mu nsu na na wɔsaw ma nguan no nom. Na ɔbo kεse bi na ɛkata abura no so. 3 Bere biara a nguankuw no beboa wɔn ho ano wɔ hɔ no, nguanhwefo no pirew ɔbo no fi abura no ano ma nguan no nsu nom. Se nguan no nom nsu no wie a, na nguanhwefo no asan de ɔbo no akata abura no ano. 4 Yakob bisaa wɔn se, “Anuanom, mufi he na mobaa ha?” Wobuua Yakob se, “Yefi Haran.” 5 Yakob san bisaa wɔn se, “Munim Nahor nena Laban ana?” Nguanhwefo no nso buaa no se, “Yiw, yenim no.” 6 Na Yakob bisaa wɔn se, “Na ne ho te dεn?” Wobuua no se, “Ne ho ye. Na ne babea Rahel koraa na ɔne ne nguan reba yi.” 7 Yakob kae se, “Monhwε. Owia no ano ye den dodo. Bere a εε se wɔboaboa mmoa no ano nnui. Momma wɔn nsu nnom, na monka wɔn nkɔ wɔn adidibea.” 8 Nguanhwefo no buaa Yakob se, “Se yεmmoaboa nguan no nyinaa ano, na yempirew ɔbo no mfii abura no ano a, yεrentumi mma wɔn nsu nnom.” 9 Yakob gu so ne wɔn rekasa no ara na Rahel a ɔno nso ye oguanhwefo no de n’agya nguan baa hɔ. 10 Bere a Yakob huu ne na nuabarima Laban babea Rahel ne ne wɔfa Laban nguan no, okopirew ɔbo no fii abura no ano. Afei, wɔmaa nguan no nsu nomee. 11 Afei, Yakob few Rahel ano, na osui. 12 Na Yakob aka akyere Rahel se, ɔno Yakob ye Rahel no agya busuani a ɔsan ye n’agya Laban no nuabea Rebeka babarima. Enti Rahel tuu mmirika kɔka kyereε n’agya. 13 Laban tee ne nuabea Rebeka ba Yakob ho asem no, ɔyεε ntεm kohyiaa no. Laban yεε no atuu, few n’ano, de no baa ne fi maa Yakob bɔɔ no n’anantese. 14 Laban ka kyereε no se, “Woyε me dehye.” Na Yakob tenaa Laban nkyen ɔsram. 15 Da koro bi, Laban ka kyereε Yakob se, “Ewɔ mu se woyε me busuani de, namsø ɛno nkyere se, se woyε adwuma ma me a εense se mitua wo ka. Kyere me akatua a wope na memfa mma wo.” 16 Na Laban wɔ mmabea baanu. Na ɔpanyin no din de Lea na akumaa no nso de Rahel. 17 Na Lea aniwaa aba yε fe, na Rahel yε obea fefe a n’anim yε nyam yiye. 18 Na Yakob dɔ Rahel wo aware kwan so, nti ɔka kyereε Rahel agya Laban se, “Se wode wo babea kumaa Rahel bεma me aware a, anka me nso mesom wo mfe ason.” 19 Laban kae se, “Mepene so! Eye se mede no bεma wo aware mmom sen se mede no bεma obi foforo bi a minnim no. Enti tena me nkyen.” 20 Esiane ɔdɔ a na Yakob dɔ Rahel nti, ɔsom Laban mfe ason, na wanhu koraa se wasom akyε saa. ɔyεε no se gyama ɔsomee nnansa bi pe. 21 Yakob som wiee no, ɔka kyereε Laban se,

“Masom awie nti, fa Rahel ma me na menware no.” 22 Eno nti, Laban too pon kese, na ɔtoo nsa free nnipa a na ɔne wɔn wo ho nyinaa baa aponto no ase. 23 Na eduu anadwo a sum aduru no, Laban de ne babea Lea kɔmaa Yakob, maa ɔne no dae. 24 Eno akyi no, Laban de n'afenaa Silpa kaa Lea ho se ɔnkokɔsɔm no. 25 Ade kyee no, ohuu se Lea mmom na ɔda n'akyi. ɔnna Yakob bisaa Laban se, “Asem bɛn na wo ne me adi yi? Enye Rahel nti na mesom wo? Aden nti na woadaadaa me see?” 26 Laban buaa Yakob se, “Eha de, enye yen amanne se yede ɔbabea kumaa ma aware wo bere a ɔpanyin no nwaree ε. 27 Ma Lea nni nnaawɔtwe wo wo nkyen, na nnaawɔtwe no akyi no, se wope Rahel ara a, mema woasan asom mfirihyia ason bio, na mede no ama wo aware.” 28 Yakob penee so ne Lea tenaa nnaawɔtwe. Eno akyi no, ɔsɔm mfe ason ansa na Laban de ne babea Rahel nso maa no waree. 29 Laban de n'afenaa Bilha nso maa ne babea Rahel se ɔnkokɔsɔm no. 30 Yakob de ne ho kaa Rahel nso. Na ɔda Rahel sen Lea. Yakob tenaa Laban nkyen, som no mfirihyia ason bio senea ɔne no hyehyee no. 31 Awurade huu se Yakob ani nnye Lea ho no, obuee ne yafunu mu, nanso Rahel de, na ɔnwo. 32 Lea nyinsen woo ɔbabarima. ɔtoo no din Ruben a nkyerease ne “Awurade ahu mmɔbɔ a meye.” Na Lea kae se, “Awurade ahu me mmɔbɔ. Nokware, afei na me kunu ani begye me ho.” 33 Lea nyinsenee bio na ɔsan woo ɔbabarima bio no, ɔkae se, “Esiane se Awurade huu se me kunu ani nnye me ho nti, wasan akye me ɔbabarima bio.” Enti, ɔtoo ne din Simeon a nkyerease ne “Awurade ate!” 34 Lea san nyinsenee bio. Na ɔwoo ɔbabarima bio no, ɔkae se, “Afei de, me kunu de ne ho befam me ho, efise mawo mmabarima baasa ama no.” Eno nti, ɔtoo no din Lewi a nkyerease ne “Ahofam.” 35 Lea san nyinsenee. Bere a ɔsan woo ɔbabarima bio no, ɔkae se, “Saa bere yi de, mekamfo Awurade.” Eno nti, ɔtoo no din Yuda, a ne nkyerease ne “Nkamfo.” Eyi akyi no, ɔhomedee awo so.

30 Bere a Rahel huu se ɔne Yakob nwo no, n'ani beree ne nuabea no. Enti ɔka kyere Yakob se, “Se wo ne me anwo mma a, mewu!” 2 Yakob bo fuw Rahel ma ɔkae se, “Meye Onyankopon? ɔno na wasiw wo yafunu ano.” 3 Na Rahel ka kyere Yakob se, “M'afenaa Bilha ni, wo ne no nkɔda, na ɔnwo mma me, na ɔnam ne so ama me nso manya abusua.” 4 Enti Rahel de n'abaawa Bilha maa Yakob waree. Yakob ne no dae. 5 Onyinsen woo ɔbabarima maa Yakob. 6 Na Rahel kae se, “Onyankopon adi m'asem ama me. Wate

m'adesre ama me ɔbabarima.” Ne saa nti, ɔtoo no din Dan a ne nkyerease ne, “Onyankopon adi m'asem ama me.” 7 Rahel afenaa Bilha nyinsenee bio, woo ɔbabarima a ɔto so abien maa Yakob. 8 Na Rahel kae se, “Me ne me nua Lea adi yen ho aperepere na madi nkonim.” Eno nti, ɔtoo abofra no din Naftali a ne nkyerease ne, “M'akodi.” 9 Bere a Lea huu se n'awo atew kɔ no, ɔno nso de n'afenaa Silpa maa Yakob waree. 10 Lea afenaa Silpa woo ɔbabarima maa Yakob. 11 Na Lea kae se, “Akraye bɛn nil!” Enti ɔtoo abofra no din Gad a ne nkyerease ne, “Asi me yiye.” 12 Lea afenaa Silpa woo ɔbabarima a ɔto so abien maa Yakob. 13 Na Lea kae se, “M'ani agye! Afei de, mmea no befre me anigye.” Enti, ɔtoo no din Aser a ne nkyerease ne “Anigye.” 14 Awitwabere mu da bi, Ruben kɔɔ afum kohuu affide bi a wfre no dudaim. ɔde bi brɛe ne na Lea. Rahel ka kyere Lea se, “Mesre wo, ma me wo ba no dudaim no bi.” 15 Nanso Lea de abufuw buae se, “Woabegye me kunu akyi no, woresan abegye me ba dudaim a ɔde abre me no bi apaa so?” Na Rahel de awerɛhow kae se, “Eye, eno de, Yakob mmeda wo nkyen nne anadwo yi, na ma me dudaim no bi.” 16 Enti da no anwummere a Yakob fi afum reba no, Lea kohyiaa no, ka kyere no se, “Ese se wobeda me nkyen anadwo yi, efise mede me ba dudaim atɔ wo.” Enti Yakob kodaa Lea nkyen anadwo no. 17 Onyankopon tiee Lea mpaebɔ, na onyinsen woo ɔbabarima a ɔto so anum maa Yakob. 18 Na Lea kae se, “Mede m'afenaa Silpa maa me kunu Yakob no, Onyankopon adom me.” Enti wɔtoo abofra no din Isakar a nkyerease ne “Akyede.” 19 Lea san nyinsenee bio, na ɔwoo ne ɔbabarima a ɔto so asia maa Yakob. 20 Enti Lea kae se, “Onyankopon ama me akyede a ɔsɔm bo yiye. Afei de, manya me kunu anim anuonyam. ɔde obu ne nidi bɛma me, efise mawo mmabarima baasia ama no. Enti ɔtoo abarima no din Sebulon a ne nkyerease ne Anuonyam.” 21 Akyiri no, Lea woo ɔbabea too no din Dina. 22 Afei, Onyankopon kaee Rahel, tiee ne mpaebɔ, buee n'awotwaa ano. 23 Rahel nyinsen woo ɔbabarima, na ɔkae se, “Afei de, Onyankopon apepa m'animguase ama me nso mawo oba.” 24 Rahel too ne ba no din Yosef a ne nkyerease ne “Awurade mfa ɔbabarima baako nka me ho.” 25 Rahel woo Yosef no, ankye na da koro bi, Yakob ka kyere Laban se, “Mepɛ se mesan kɔ m'ankasa m'asase so ne me fi, enti mesre wo, gya me kwan na menko.” 26 Fa me yerenom ne me mma a wɔn nti mebesom wo no ka ho. W'ankasa ara wunim

əsom pa a masom wo.” 27 Laban buae se, “Mesre wo, nkə nya me. Makə abisa ahu se, nhyira dodow a manya yi nyinaa fi te a wote me nkyen yi.” 28 Laban ka kaa ho se, “Kyerə me akatua biara a wubegye, na metua.” 29 Yakob buaa Laban se, “W’ankasa wunim som a masom wo, ne senea malhwe w’ānanti ne wo nguan ama wən ase afəe afa. 30 W’ahode kakra a na wowə bere a mebae no, nnə, adəsso abu so. Biribiara a meye maa wo no nso, Awurade ahyira so. Na me nso, bere bən na metumi ape biribi de agyaw m’abusuafō?” 31 Laban bisaa Yakob se, “Akatua ahe na memfa mma wo?” Yakob nso buae se, “Mma me hwee, na mmom, se wobeyə m’abisade baako pə yi ama me de a, meko so ayen wo mmoa no. 32 Nnə, ma menkəhwehwe wə mmoa no nyinaa mu, na minnyi oguan biara a ne ho yə ntokontrama, oguan ba biara a əye tuntum ne abirekyi biara a əye ntokontrama. Eyinom na əbeyə m’akatua. 33 Eyi bəma me nokwaredi adi me adanse, bere biara a wobehwehwe akatua a wode ama me no mu no. Se wuhu abirekyi biara a onyə ntokontrama anaa oguan biara a n’ahosu mmiri wo me mmoa no mu a, na əkyere se mawia wən afi wo de mu.” 34 Laban buaa Yakob se, “Eye, yə no senea woaka no.” 35 Da no ara, Laban yiyii adwennini a wəye ntokontrama no nyinaa ne nguanbere a wəye ntokontrama no nso; mmoa no mu biara a fufu wo ne ho ne oguan ba biara a əye tuntum no, əde wən kəmaa ne mmabarima. 36 Na Laban mma no faa mmoa no de wən twaa nnansa kwan, fii baabi a na Yakob wə hə. Saa bere no mu no, Yakob tenaa hə, hwəe Laban nguan no. 37 Na Yakob faa saa nnua yi: əsəsə, odwen ne ofo mman amono, yiyii ho akamakam ma ekətoo dua kwtii no. 38 Afei, əde mman amono a wayiyi ho no nyinaa guguu mmoa no addi nnaka mu, senea əba se, mmoa no ba se wərebenom nsu no bi a, wobehu. Saa bere no na anini no foro abere no. 39 Enti se mmoa no hyia mu wo dua mman ntokontrama no ho, na wonyinsen na wəawo a, wən mma no ho yə ntokontrama. 40 Ənam saa kwan yi so yii Laban nguan kuw no mu abere no guu faako ma ekaa anini no. Na əmaa wəne Yakob nguan a wəye tuntum no hyiaa mu. Saa okwan yi so na ofa tew n’ankasa ne nguan kuw fii Laban de ho. 41 Edu bere a nguanbere a wəwə ahoođen no pə se wohyia adwennini no a, Yakob de mman a wayiyi ho akamakam no gu wən anim. 42 Nanso wanye nguan abere a wəye mmerew no saa. Enti nguantenmma a wonni ahoođen no beyeə Laban dea, na wən a wəwə

ahoođen no nso beyeə Yakob dea. 43 Ənam eyi so maa Yakob nyaa ne ho tam. Onyaa mmoa, mfenaa, nkə, yoma ne mfurum bebree.

31 Yakob tee se Laban mmabarima no reka se,

“Yakob afa yən agya ho nneema nyinaa. N’ahonya nyinaa fi yən agya nneema a wafa no.” 2 Yakob huu se afei de, Laban ntew n’anim nkyere no se kan no. 3 Na Awurade ka kyereə Yakob se, “San kə w’abusuafō ne wo nkurofō asase so, na medi w’akyi.” 4 Enti Yakob soma ma wəkəfərə ne yerenom Rahel ne Lea se wəmmira ne nkyen wo sare no so, faako a əne ne nguan kuw no wə no. 5 Wəbae no, oka kyereə wən se, “Mahu se afei de, mo agya Laban anim nye me fe se kan no, nanso Onyankopən a m’agya Isak som no no ka me ho. 6 Munim se mayi me yam de m’ahoođen nyinaa aye adwuma ama mo agya; 7 nanso mo agya nam asisi kwan so asesa m’akatua mu mpən du. Nanso eyi nyinaa akyi no, Onyankopən amma no kwan amma wanye me bone. 8 Se oka se, ‘Mmoa a wən ho yə ntokontrama no beye w’akatua,’ na se mmoa no wo a, na wəawo mma a wən ho yə nsensanee. 9 Əkwan a Onyankopən nam so agye mo agya nsam nyəməməa no de wən ama me ama maye ədefo no ne no. 10 “Eduu bere a mmoa no hyia mu no, mesoo dae huu se adwennini a wəforo nguanbere no ho yə ntokontrama, nsensanee anaa nsisimu. 11 Onyankopən bəfə frē me wə dae no mu ka kyereə me se, ‘Yakob!’ Na migyee so se, ‘Me ni!’ 12 Na əsoro abofo no ka kyereə me se, ‘Hwə na hu se adwennini a wəforo nguanbere no nyinaa ho yə nsensanee, ntokontrama anaa nsisimu, na mahu əkwan a Laban de wo fa so no nyinaa. 13 Mene Onyankopən a miyii me ho adi kyereə wo wə Bet-El, faako a wode əbo sii hə, hwiee ngo guu so, som me, hyee me bə se, wobəsəm me no. Afei, tu fi saa asase yi so ntəm ara, na san kə asase a wəwoo wo wə so no so.” 14 Na Rahel ne Lea bisae se, “Enti saa tebea a yewə mu yi, yewə kyefə bi wə yən agya agyapade mu ana? 15 Yən agya mfa yən se yeyə ahəho? Waton yən, na yən ti sika a ogyee no nso, wadi. 16 Eye nokware turodoo se yən agya ahode a Onyankopən gyei no nyinaa yə yən ne yən mma dea. Enti biribiara a Onyankopən aka əkyere wo se yə no, yə.” 17 Na Yakob de ne mma ne ne yerenom tenatena yoma so. 18 Əkkaa ne mmoa nyinaa, agyapade a wanya nyinaa ne mmoa a onyaa wə Paddan-Aram nyinaa dii n’anim se,

ɔrekɔ n'agya Isak nkyen wɔ Kanaan asase so. **19** Bere a Laban kɔo wuram se ɔrekotwitwa ne nguan ho nwi no, Rahel faa n'akyi kowiaa n'agya fi abosom. **20** Yakob daadaa Aramni Laban a wamma wanhu se ɔreguan. **21** Yakob de n'ahode nyinaa guanee. Otwaa Asubonten Eufrate, de n'ani kyereε bepɔw asase Gilead no so. **22** Yakob ne n'abusuafo guanee no, nnansa akyi ansa na Laban tee se wɔkɔ. **23** Laban faa ne fifo kaa ne ho, de anibere tiw Yakob. Nnanson akyi ansa na ɔkɔtoo Yakob ne ne nkurufo no wɔ bepɔw Gilead so. **24** Saa da no ara anadwo, Onyankopɔn yi ne ho adi wɔ dae mu kyereε Aramni Laban. ɔka kyereε no wɔ dae no mu se, "Hwε yiye na woankɔka asem biara; se εye asem pa anaa asemimmone ankyere Yakob." **25** Bere a Laban ne ne fifo kɔtoo Yakob no, na Yakob asisi ne ntamadan wɔ bepɔw Gilead atifi. Laban ne ne fifo no nso sisii wɔn ntamadan wɔ ho. **26** Na Laban kɔo Yakob nkyen kobisaa no se, "Asem bɛn na wode adi me yi? Woadadaa me, akyekyere me mmabea de wɔn reguan te se nnommumfo. **27** Aden nti na wodaadaa me, na wuguan fii me nkyen a woankra? Se wokraa me a, anka meto wo pon, na mama nnipa abεbo sanku, ato nnwom wɔ aponto no ase, de agya wo kwan. **28** Woamma mankyiakyia me nenanom ne me mmabea yi nsam annya wɔn kwan mpo. Woadi nkwasasem. **29** Mewɔ tumi se anka meye wo bɔne, nanso nnɛra anadwo, Onyankopɔn a wo agya som no no ka kyereε me wɔ dae mu se, 'Hwε yiye na woanka asem biara, se εye asem pa anaa asemimmone ankyere Yakob.' **30** Esiane se w'ani agyina w'agya fi nti, na εse se wokɔ ara. Na aden nti na wuwiaa m'abosom de kaa wo nneɛma ho?" **31** Yakob buaa Laban se, "Na misuro. Na εye me se wode tumi begye wo mmabea no afi me nsam. **32** Nanso obiara a wubehu w'abosom no wɔ ne nkyen no, ɔse owu. W'ankasa hwehwe se wubehu biribiara a εye wo de wɔ me nneɛma yi mu wɔ yɛn nuanom yi anim. Se wuhu biribiara a εye wo de a, fa w'ade." Bere a Yakob kaa saa asem yi no, na onnim se Rahel na wawiaa n'agya Laban abosom no. **33** Eno nti, Laban kɔo Yakob, Lea, ne n'asomfo Bilha ne Silpa ntamadan mu kɔhwehwe hɔ, nanso wanhu biribiara. Afei, okowuraa Rahel ntamadan mu. **34** Na Rahel awia abosom no de ahyehye ne yoma no agua ase, atena so. Enti Laban kɔhwehwee nneɛma a ɛwɔ Rahel ntamadan no nyinaa mu, nanso wanhu abosom no. **35** Rahel ka kyereε n'agya se, "Agya, mma wo bo mfuw me se mete hɔ wo w'anim na mennsore nnyina hɔ, makɔ afikyiri."

Enti Laban toaa so hwehwee abosom no ara, nanso wanhu. **36** εyeε saa no, Yakob bo fuw Laban yiye, bisaa no se, "Bɔne bɛn na maye? Amumɔyεsem bɛn na madi a ɛno nti, woataa me ara yi?" **37** Wohwehwee me nneɛma nyinaa mu yi, den ade na wuhu a εye wo ne wo fifo de? Nea wuhu biara no, fa bεtɔ gua wɔ me nuanom ne wo nuanom a wɔahyia ha yi nyinaa anim, na wɔnkyere nea εye ne de. **38** "Mfirihiyia aduonu a wo ne me tenae, wo nguan ne wo mmirekyi abere no ampɔmpɔn, na mankum w'adwennini yi bi amfi wo nguankuw yi mu anwe da. **39** Mamfa w'aboa biara a akekaboa bi atetew ne mu ammre wo; wɔn a mmoa kum wɔn no, m'ankasa mehyε anan mu. Afei se εba se wowia wo mmoa no bi, anadwo anaa awia a, woma mitua ka. **40** Eyi ne tebea a na mewɔ mu: Meyε w'adwuma awia maa owia hyee me ne anadwo maa awɔw dee me; nam so maa nna yera fii m'aniwa mu. **41** Tebea a na mewo mu mfirihiyia aduonu a metenaa wo nkyen no nyinaa ni. Mede mfirihiyia dunan na εyeε adwuma maa wo, de waree wo mmabea baanu no. Na mede mfirihiyia asia nso hwε wo nguan, na wosesaa m'akatua mpen du. **42** Se εnye Onyankopɔn a m'agya som no, Onyankopɔn a Abraham som no a ɛwɔ m'afa ne suro a misuro m'agya Isak a, anka nokware ni, wopam me maa mede me nsa pan kɔe. Nanso Onyankopɔn huu m'amanehunu ne me nsa ano adwuma nti na nnɛra anadwo ɔkaa w'anim no." **43** Laban buaa Yakob se, "Mmea no yε me mmabea, mmofra no nso yε me nenanom, na nguankuw no nso yε me nguankuw. Nneɛma a wuhu yi nyinaa yε me de. Ebεye den na matumi aye m'ankasa me mmabea ne me nenanom bɔne?" **44** Afei, bra na me ne wo nyε apam a ebedi me ne wo ntam adanse. Saa apam no so na yebedi wɔ yen asetena nyinaa mu." **45** Enti Yakob faa ɔbo de sii hɔ yεε nkaedum. **46** Yakob kyereε ne nuanom no se, "Montase abo!" Enti wɔtasee abo boaa ano, na wɔn nyinaa tenaa ho didii. **47** Laban frε abo kuw no Yegar-Sahaduta a ne nkyerease ne Adanse Kuw. Yakob nso frε saa abo kuw no Gal-Ed, a ne nkyerease ne Adanse Kuw saa ara. **48** Laban kae se, "Abo Kuw yi na edi me ne wo ntam adanse nne!" Eno nti na wofre no Gal-Ed no. **49** Na wɔsan frε abo nkaedum no nso bio se, "Mispa" efisε Laban kae se, "Awurade mmoa yɛn, na se yɛn ntam tetew mpo a, yɛn mu biara bedi saa apam yi so. **50** Se woanhwe me mmabea yi yiye anaase woware mmea foforo ka me mmabea yi ho a, ɛwɔ mu se merenhu, nanso Onyankopɔn de, obehu." **51** Laban

san ka kyer  e Yakob se, "Abo Kuw yi ni. Nkaedum a mede asi me ne wo ntam no nso ni. **52** Abo Kuw yi, ne nkaedum yi ny  e adanse se, me Laban, merentra saa Abo Kuw yi ne nkaedum yi mma baabi a wow  o mm  et  a wo. Na wo Yakob nso, worentra saa Abo kuw yi ne nkaedum yi mma baabi a mew  o mm  et  a me. **53** Ma Abraham Nyankop  on ne Nahor Nyankop  on, w  on agyanom Nyankop  on ny  e otemmeufo wo me ne wo ntam." Enti Yakob de n'agya Isak Nyankop  on ho suro kaa ntam se,   orentra   hye no. **54** Yakob b  o Onyankop  on af  re w  o bep  o no atifi, na ohyiahyaan ne nnafonom ma wobedidii. Eno akyi no, w  odaan ne nkyen w  o bep  o no so. **55** Laban s  oree an  opatutuutu few ne nenanom ne ne mmabea no ano, hyiraa w  on. Na   san n'akyi k  o ne kurom.

32 Yakob nso toaa n'akwantu no so. Onyankop  on abofo behyiaa no. **2** Yakob huu w  on no,   kae se, "Eha ye Onyankop  on fil!" Enti   too saa beae ho din "Mahanaim," a ne nkyerease ne Onyankop  on asase. **3** Yakob somaa abofo dii n'anim k  o ne nua Esau nkyen w  o Seir a ew   Edom asase so. **4** Nkra a   de maa w  on ni: "Monka nkyere me wura Esau se, 'W'akoa Yakob se, yen w  fa Laban nkyen na mak  tena se   h  o ara de besi nne yi. **5** Nne de, mew  o anantwi ne mfurum, nguan ne mmirekyi, nko ne mfenea bebree. Masoma m'abofo yi aba wo, me wura nkyen, se w  ommeka nkyere wo se, mereba. Mew  o anidaso nso se, menya w'anim anuonyam ama woagye me few so." **6** Asomafo no san baa Yakob nkyen no, w  beka kyer  e no se, "Y  k  o wo nua Esau nkyen kakaa wo nkra no kyer  e no, na ose   reba abehyia wo, na mmarima ahannan na woka ne ho reba." **7** Yakob de ehu ne awershaw kyek  e nnipa a one w  on nam no ne mmoa no mu akuw abien. **8**   kaa w  o ne tirim se, "Se   ba se Esau ne ne d  om no ba betow hy   kuw baako so a, kuw a eto so abien no betumi aguan." **9** Na Yakob b  o Awurade mpa   se, "Ao, Awurade Nyankop  on a m'agya Abraham ne m'agya Isak som wo, Awurade a woka kyer  e me se, 'San k  o w'asase so ne w'abusua mu, na mema woay     defo.' **10** W'ad  e a wode aye me ne nokware a woadi w'akoa no mu kakraa bi mpo, mfata me. Da a mifii fie kotwaa Asubonten Yordan no, na me pema nko ara na mikurae, nanso nne, me na mikura d  om ahorow abien yi. **11** Mesr  e wo, gye me fi me nua Esau nsam. Misuro se   betow ahy   me ne me yerenom ne me mma so. **12** Nanso wo na woahye me b  o se, 'Nokware mu, mema woanya wo ho, na mama w'ase afee aye se mpoano

nwea a wontumi nkan.'" **13** Saa da no,   daa ho. Na oyii n'agypade no bi se akyede a   de b  ema ne nua Esau. **14** Nneema no ni: Mmirekyibere ahannu, mpapo aduonu, nguanmmere ahannu, adwennini aduonu. **15** Yomabere aduasa ne w  on mma, anantwibere aduanan, anantwinini du, mfurummmere aduonu, mfurumnini du. **16**   kyek  e mmoa no mu akuwakuw, de maa n'asomfo a kuw baako biara hy     somfo baako nsa.   ka kyer  e n'asomfo no se, "Munni m'anim nk  , na mmom, momma akwan nneda mmoa akuwakuw no ntam." **17** Yakob san ka kyer  e n'asomfo a wodi kan no se, "Se me nua Esau hyia mo, na obisa mo se, 'Hena asomfo ne mo, mufi he na morek   he na hena mmoa na mode w  on nam yi a?' **18** Monka nkyere no se, 'Mmoa no ye w'akoa Yakob de. Ne nyinaa ye akyede a   de rebre ne wura Esau, na n'ankasa di akyi reba.'" **19** Saa ara nso na Yakob ka kyer  e n'asomfo a w  oto so abien, abiesa ne w  on a wodidi so a w  ode mmoa no rek   no se, "Se muhyia Esau a, monka saa as  em koro no ara nkyere no. Monka nka ho se, **20** 'W'akoa Yakob ankasa di yen akyi reba.'" Efise na Yakob aye n'adwene se, "Mede akyede ahorow a mede asoma adi kan yi bepata no, na se akyiri yi ohu me a, wagye me ato mu." **21** Enti w  ode Yakob akyede ahorow no dii kan k  e. Na   no ankasa de,   daa n'atenea ho anadwo no. **22** Anadwo no ara, Yakob s  ore faa ne yerenom baanu ne ne mfenea baanu no ne ne mma dubaako no, de w  on twaa Asubonten Yordan w  o Yabok asutwabea ho. **23**   de w  on twaa asubonten no wiee no,   san befaa n'agypade a aka nyinaa de twaa asu no. **24** Enti   kaa Yakob nko ara w  o n'atenea ho. Anadwo no, obi ne no betentamee ara kosii adekyee w  e. **25** Bere a   barima a one no tentamee no huu se   rentumi nni Yakob so no,   baa Yakob dwonku ma ehuanee. **26** Na   barima no ka kyer  e Yakob se, "Ade akye nti, gyaa me ma menko." Nanso Yakob buaa no se, "Se woahyira me a, meremba wo nk  ." **27**   barima no bisaa Yakob se, "Wo din de d  en?" Obuae se, "Me din de Yakob." **28**   barima no kae se, "Efi nne, w  oremfre wo Yakob bio, na mmom w  befre wo Israel. Efise wo ne Onyankop  on ne nipa atentam, na woadi nkonim." **29** Yakob bisae se, "Mesr  e wo, w  fre wo d  en?"   barima no nso bisaa no se, "Aden nti na worebisa me din?" Na ohyiraa Yakob wo ho. **30** Emaa Yakob too beae ho din Peniel, a ne nkyerease ne "Onyankop  on Anim." Na   kae se, "Mahu Onyankop  on anikann, nanso meda so te nkwa mu." **31** Yakob refi Penuel no na owia agyina. Esiane

ne dwonku a na ahuan no nti, na əka ne nan mu. **32** Eno nti na ebesi nne yi, Israelfo nwe aboa dwonku koraa se nkae ade no; efise saa ntin kese a əwo Yakob dwonku no na əbarima a əne no tentamee no bœ, maa dwonku no huanee no.

33 Yakob maa n'ani so na ohuu se Esau ne ne mmarima ahannan a wəka ne ho no fi akyirikyiri reba. Enti əkyekyee ne mma no mu maa Lea, Rahel ne n'asomfo baanu no. **2** Əmaa asomfo no ne wən mma dii kan. Lea ne ne mma nso dii hə; na Rahel ne ne ba Yosef nso dii akyi. **3** Yakob de, odii wən anim. Əreye aben ne nua Esau no, əbəə ne mu ase mpən ason. **4** Esau tuu mmirika kohyiaa Yakob, yee no atuu. Əbam Yakob, few n'ano. Na wən baanu nyinaa sui. **5** Na Esau maa n'ani so huu mmea no ne mmofra no. Obisaa Yakob se, “Eyinom yə hefo.” Obuae se, “Wəyə mma a Onyankopən de wən adam me a meye w'ako no.” **6** Na Yakob asomfo ne wən mma twiw ben Esau bekotow no. **7** Saa ara na Lea ne ne mma nso bekotow no. Na Yosef ne ne na Rahel nso ba bekotow no. **8** Esau bisae se, “Nguan ne anantwi ne mmoa bebrebe a wosa so reba yi nso ase ne dən?” Yakob buae se, “Me wura, eyə akyede a mede rebre wo, na manya w'anim anuonyam.” **9** Nanso Esau buaa no se, “Me nua, mewə saa mmoa yi bebree ma eborø so. Enti fa nea wode rebre me yi ka wo de ho.” **10** Yakob kae se, “Dabi, se woagye me few so de a, mesrə wo, gye akyede a mede rebre wo yi. Nokware ni, esiane se wugyee me ədo so nti, mihu w'anim no, na aye me sənea mahu Onyankopən anim. **11** Mesrə wo, gye m'akyede a mede rebre wo yi, efise Awurade adam me ama mayə ədefo.” Esiane se Yakob kəo so sree no ara se onnye n'akyede no nti, Esau gyei. **12** Na Esau kae se, “Ma yənko. Yebedi mo anim ne mo akə.” **13** Nanso Yakob buaa no se, “Me wura ankasa nim se mmofra no bi susua. Ese se mehwə anantwi ne nguan ne mmoa a wəawowo no nso ka wən brəoo. Se meka wən so da koro pə mpo a, wən nyinaa bewuwu. **14** Enti me wura, di yen kan na yene nyemmoa no bedi w'akyi nkakrankakra abəto wo wə Seir.” **15** Enti Esau kae se, “Eno de, ma minnyaw me mmarima no bi mma wo.” Yakob kae se, “Aden na woye saa? Me wura, ma minya w'anim anuonyam kəke.” **16** Enti da no ara, Esau san n'akyi kəo Seir. **17** Nanso Yakob de, əkəo Sukot kosisii ne ntamadan, pəe baabi a ne mmoa no nso bəda, de hə yee n'atene. Eno nti na wəfrə saa beae hə Sukot, a ne nkyerəase ne Asese no. **18** Yakob fii Paddan-Aram

no, okoduu Sekem kurow a əwo Kanaan asase so no mu asomdwoe mu. **19** Yakob təo asase a ətenaa so no dwetə mpəw əha fii Sekem agya Hamormma nkyen. **20** Wosii afəremuka wə hə, too saa afəremuka no din El-Elohe-Israel, a ne nkyerəase ne Onyankopən, Israel Nyankopən Afəremuka.

34 Da koro bi, Lea ne Yakob ba Dina fii adi kəsraa mmabaa a wəwə wən mpətam hə no. **2** Bere a Hewifohene Hamor babarima Sekem huu Dina no, əkyere no kəttoo no mmonnaa. **3** Efi saa bere no, Sekem tuu n'ani sii Yakob ba Dina so. Əbəə mməden ara se əne no bekasa ama wapene so, na waware no. **4** Eno nti, Sekem dii ho nkəməo kyere n'agya Hamor se, “Mepə se meware ababaa yi, enti kəka ne ho asem ma mel!” **5** Bere a Yakob tee se Sekem akəkyere ne babea Dina akəto no mmonnaa no, na ne mmabarima no nyinaa ne wən agya anantwi wə wuram. Enti Yakob anka hwee kosii se wəbae. **6** Sekem n'agya Hamor kəo Yakob nkyen ne no kodii nkəməo. **7** Yakob mmabarima no tee wən nuabea Dina ho asem no pə, wofii wuram hə bae. Wən werə howee na wən bo nso fuw yiye, efise Sekem aye aniwude wə Israel. Əne Yakob babea dae, na eyi yə akyiwade. **8** Nanso Hamor ka kyere Yakob se, “Me ba Sekem ani gye wo ba Dina ho. Mesre wo, fa no ma no na ənware no. **9** Mo ne yenni aware. Momfa mo mmabea mma yən, na yənware wən, na yən nso, yemfa yən mmabea mma mo aware. **10** Mubetumi ne yən atena. Asase yi nyinaa yə mo dea. Montena so, nni gua wə so, mpə mu agyapade.” **11** Na Sekem ka kyere Dina n'agya ne ne nuabarimanom no se “Munnye me nto mu. Biribiara a mubegye me no, metua. **12** Əbea no ti ade ne biribiara a mubegye aka ho no, momma bo biara a mope, na metua. Nea ehia me ara ne se, mode ababaa no bəma me aware.” **13** Esiane se na Sekem agu wən nuabea Dina ho fi no nti, mmuaa a wəmaa Sekem ne n'agya Hamor no anye nokware. Na mmon, na wəwə adwene foforo bi wə akyi. **14** Yakob mmabarima no ka kyere Sekem ne n'agya Hamor se, “Yərentumi mfa yən nuabea mma əbarima a ontwaa twetia aware. Se yeyə saa a, na yəagu yən ho anim ase. **15** Ansa na yəde yən nuabea bəma wo aware no, gye se woatwitwa wo mmarima nyinaa twetia te se yən. **16** Se moye saa de a, yene mo bedi aware. Mobeware yən mmea, na yən nso, yəware mo mmea. Yəne mo bətena fefəfə se nnipa baako. **17** Se moampene so amma wəantwitwa mo twetia de a, yebegye yən nuabea de no akə.” **18**

Asem a wōkae no tōo Hamor ne ne ba Sekem asom. **19** Sekem a na ɔyé aberante a odi mu wō n'agya mma nyinaa mu no antwentwēn ne nan ase koraa. Okotwaa twetia no, senea Yakob mma no kae no, efise na ɔpē Yakob babea no yiye. **20** Enti Hamor ne ne ba Sekem kōbōa gua wō kurow no pon ano ne ɛhō mmarima kōkasae se, **21** "Yakob ne ne mma yi ne yēn te yiye. Mompene so na wōne yēn ntēna yēn asase yi so, na yenni gua. Efise yēn asase yi so a yēnne wōn besen so. Yebetumi aware wōn mmabea, na wōn nso betumi aware yēn de. **22** Nanso ansa na wōn mmarima no bēpene so ne yēn atena se nnipa koro no, gye se yēn mmarima nyinaa twitwa twetia, senea wōn nso wōatwitwa twetia no. **23** Sē ɛba saa a, wōn mmoa, wōn agyapade ne wōn mmoa ahorow a ekeka ho no nyinaa remmeyē yēn de ana? Enti momma yēmpene so mma wōn, na yēnne wōn ntēna." **24** Mmarima a wokohyiaa Hamor ne ne ba Sekem wō kurow no pon ano no nyinaa ne wōn yēe adwene maa mmarima a wōwō kurom hō nyinaa twitwaa twetia. **25** Nnanso akyi a na twetiatwa no nti, kurom hō mmarima no nyinaa deda hō a wogye wōn ho a ennye no, Yakob mmabarima baanu Simeon ne Lewi a wōye Dina nuabarimanom no faa wōn mpeaw. Wōkotow hōyē kurow no so bere a wōn ani nna wōn ho so, kunkum mmarima a wōwō kurom hō nyinaa. **26** Wōde peaw kum Hamor ne ne ba Sekem, na wōfaa wōn nuabea Dina fii Sekem fi de no kōo wōn nkyen. **27** Yakob mmabarima a wōaka no nso tow hōyē kurow no so. Wotiatiaa nnipa a wōawuwu no so, fom kurow no mu nneēma nyinaa passaa, efise ɛhō na Sekem guu wōn nuabea Dina ho fi. **28** Wōfom wōn mmoa, wōn anantwi, wōn nguan, wōn mfurum ne wōn agyapade biara a ɛwō kurow no mu ne nea ɛwō wuram nyinaa. **29** Wōfaa wōn ahode, wōn yerenom ne wōn mmea, fom wōn afi mu nneēma nyinaa. **30** Na Yakob ka kyereē Simeon ne Lewi se, "Mode ɔhaw abēto me so, ama nneē me ho koraa abōn Perisifo ne Kanaanfo a mete wōn asase so yi. Yēnnōsō. Se wōka wōn ho bo mu bētow hōyē yēn so a, wōbēhyew me ne m'asefo nyinaa." **31** Na wobuaa wōn agya se, "Enti anka yēntena hō nhwē na ɔnyē yēn nuabea se oguamanfo ana?"

35 Na Onyankopon ka kyereē Yakob se, "Kō Bet-El kōtena hō. Sē wudu hō a, si afōremuka ma me. Me na miyii me ho adi kyereē wo bere a na wōreguan afi wo nua Esau nkyen no." **2** Enti Yakob ka kyereē ne fifo ne wōn a wōka ne ho nyinaa se,

"Monsee mo anyame a mode wōn fi amannōne bae no nyinaa. Munnwira mo ho, na monsesa mo ntade nso." **3** ɔtōaa so se, "Yērebetu kwan akō Bet-El. Na sē yedu hō a, yebesi afōremuka ama Onyankopon a otiee me mpaebō wō m'amanehunu mu, na okaa me ho wō m'akwantu mu no." **4** Enti wōn nyinaa de wōn ahoni ne asokaa maa Yakob. Yakob tuu fam wō odum bi ase wō Sekem, de ne nyinaa hōyē hō. **5** Na wosii mu. Wōreko no, Onyankopon bōo nkurow a wōfaa so no nyinaa mu nnipa no hu a ɛno nti obiara antumi antaa wōn. **6** Yakob ne ne nkurōfō a wōka ne ho no beduu Lus a ɛno ara ne Bet-El a ɛwō Kanaan asase so no. **7** Osii afōremuka wō hō, too hō din El-Bet-El, efise ɛhō na bere a ɔreguan afi ne nua Esau nkyen no, Onyankopon yii ne ho adi kyereē no. **8** Eyi akyi no, Debora a ɔyé Rebeka bagyigyeo no wu ma wosiee no wō odum bi a ɛwō Bet-El bon mu no ase. Efi saa bere no, wōtoo beae hō din Alon-Bakut, a ne nkyereēse ne Agyaadwotwa Dum. **9** Yakob fi Paddan-Aram beduu Bet-El no, Onyankopon san yii ne ho adi kyereē no, hyiraa no. **10** Onyankopon ka kyereē no se, "ɛwō mu se wōfre wo Yakob de, nanso efi nne, wōremfre wo Yakob bio, na mmom, wōbēfre wo Israel a ne nkyereēse ne Onipa a ɔne Onyankopon adi asi." Enti Onyankopon too ne din se Israel. **11** Onyankopon ka kyereē Yakob se, "Mene Onyankopon tumfo no. W'ase nnō, na w'ase mfee. ɔman ne aman asafo befi wo mu aba. Saa ara na ahemfo nso befi wo mu aba. **12** Mede asase a mede maa Abraham ne Isak no bēma wo. Yiw, mede saa asase koro yi ara bēma w'asefo." **13** Na Onyankopon fii faako a na ɔne Yakob rekasa hō no kōo ɔsoro. **14** Yakob sii ɔbodum wō hō, hwiie afōresa guu so, de bōo Onyankopon afōre. ɔsan de afōrengō sraa odum no ho. **15** Yakob too beae a Onyankopon ne no kasae no Bet-El, a ne nkyereēse ne Onyankopon fi. **16** Yakob ne ne fifo sii mu fii Bet-El, de wōn ani kyereē Efrat. Wōreko no, awo kaa Rahel wō akwantemfi. **17** Bere a ɔreko awo no, ɔbea ɔwogyeo no ka kyereē no se, "Nsuro na wōrebēwo ababarima bio." **18** Nanso Rahel koo awo tōe. Na bere a ne kra refi ne mu na ɔreyē awu no, ɔtoo ne babarima a wawo no no din Ben-Oni, a ne nkyereēse ne M'awerehow Mu Ba. "Nanso n'agya san too no din Benyamin a, ne nkyereēse ne Me dōba." **19** Rahel wu ma wosiee no Efrat a ɛno ara ne Betlehem no akwantemfi. **20** Yakob yēe nkaedum sii Rahel da no so a eda so wō hō besi nne. **21** Israel toaa n'akwantu no so, kosii ne ntamadan wō Edir abantenten no akyi

nohō baabi. 22 Bere a Israel te saa asase no so no, ətee se ne ba panyin Ruben ne Bilha a ɔye n'agya afenaa a waware no no akoda. Na Yakob wo mmabarima dumien: 23 Lea mma na wən din didi so yi: Ruben a əno ne Israel abakan, Simeon, Lewi, Yuda, Isakar ne Sebulon. 24 Rahel nso mmabarima baanu no ne Yosef ne Benyamin. 25 Rahel afenaa Bilha mmabarima baanu no ne Dan ne Naftali 26 Lea afenaa Silpa nso mmabarima baanu no ne Gad ne Aser. Eynom ne Yakob mmabarima a wəwoo wən wo Paddan-Aram no. 27 Akyiri yi no, Yakob baa n'agya Isak nkyen wo Mamre wo Kiriāt-Arba, a əno ara ne Hebron, faako a Abraham ne Isak tenaa se ahəho no. 28 Isak dii mfe əsha ne aduəwətwe. 29 Isak wu ma wəfaa no kəkaa ne mpanyimfo ho; na wabə akwakoraa posoposo. Ne mmabarima Esau ne Yakob na wosiee no.

36 Eynom ne Esau a wofre no Edom no asefo. 2 Esau waree Kanaanfo mmea baasa. Wən din de Ada a ɔye Hetini Elon babea, Ana babea Oholibama a əsan ye Hewini Sibeon nena ne 3 Basmat a ɔye Ismael babea na ɔye Nebaiot nuabea. 4 Ada woo Elifas maa Esau. Basmat woo Reuel. 5 Oholibama nso woo Yeus, Yalam ne Kora. Saa nnipa a wəabobo wən din yi ne mmabarima a Esau yerenom baasa no wowoo wən maa no wə Kanaan asase so no. 6 Esau faa ne yerenom, ne mmabarima, ne mmabea, ne fifo nyinaa, ne nyemmoa ne mmoa a aka nyinaa ne n'agypade biara a əbre nyaa no wə Kanaan asase so nyinaa, tu fii ne nua Yakob nkyen, kəo asase bi so wə akyirikyiri. 7 Efise na wən ahonyade no dəoso se əne ne nua Yakob betumi atena faako. Na wən mmoa dodow nti, wən baanu no nsen asase a wote so no so. 8 Eno nti, Esau a wofre no Edom no, kəbəo n'atenea wə Seir bepəw so. 9 Eynom ne Esau a ɔye Edomfo agya no asefo a wəwoo wən maa no bere a na əwa Seir bepəw so no. 10 Esau mmabarima no din na edidi so yi: Elifas, a ɔye Esau yere panyin Ada bazarima ne Reuel a ɔye Basmat bazarima. 11 Elifas nso mmabarima din na edidi so yi: Teman, Omar, Sefo, Gatam ne Kenas. 12 Na Esau bazarima Elifas nso wo mpena bi a ne din de Timna a əne no woo ba a wofre no Amalek. Din a wəabobo yi ye Esau yere Ada nenanom. 13 Reuel mmabarima din na edidi so yi: Nahat, Serah, Sama ne Misa. Saa din a wəabobo yi ye Esau yere Basmat nso nenanom. 14 Esau yere Oholibama a ɔye Ana babea, na əsan ye Sibeon nena no mmabarima a əwoo wən maa Esau no ne eyinom: Yeus, Yalam ne Kora. 15

Eynom ne Esau asefo no mu atitiriw: Elifas a ɔye Esau abakan no nso mmabarima din na edidi so yi: Atitiriw Teman, Omar, Sefo, Kenas, 16 Kora, Gatam ne Amalek. Saa din a wəabobo yi ne Elifas a ɔye Esau abakan no asefo atitiriw a wəwəwoo wən wo Edom asase so. Na saa atitiriw yi ye Ada nenanom. 17 Esau bazarima Reuel mmabarima din na edidi so yi: Otitiriw Nahat, Otitiriw Serah, Otitiriw Sama ne Otitiriw Misa. Saa din a wəabobo yi ne Reuel a ɔye Esau ba a əto so abien no nnipa atitiriw a wəwoo wən wo Edom asase so. Na wəye Esau yere Basmat nenanom. 18 Esau yere Oholibama mmabarima din na edidi so yi: Otitiriw Yeus, Otitiriw Yalam ne Otitiriw Kora. Saa din a wəabobo yi ne Esau yere Oholibama a ɔye Ana babea no asefo nnipa atitiriw no. 19 Saa din a wəabobo yi ne Esau a əno ara ne Edom no mmabarima. Wən ara nso na wəye wən nnipa atitiriw no. 20 Eynom ne Horini Seir mmabarima a na saa bere no wotete Seir asase so no: Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, 21 Dison, Eser ne Disan. Saa nnipa a wəabobo wən din yi ne Horini Seir mmabarima a na wotete Edom asase so no nnipa atitiriw no. 22 Lotan mmabarima ne eyinom: Hori ne Homam. Na Timna ye Lotan nuabea. 23 Sobal nso mmabarima ne eyinom: Alwan, Manahat, Ebal, Sefo ne Onam. 24 Na eyinom ne Sibeon mmabarima: Aya ne Ana. Saa Ana yi ne abarimaa a, bere bi əde n'agya Sibeon mfurum kəo adidi wo sare no so a okohuu asu aniwa bi a na nsuohyew fi mu ba no. 25 Ana mma ni: Dison ne Oholibama a ɔye Ana babea no. 26 Disan mmabarima ni: Hemdan, Esban, Yitran ne Keran. 27 Eser mmabarima ne eyinom: Bilhan, Saawan ne Akan. 28 Eynom ne Disan mma: Us ne Aran. 29 Eynom ne Horifo nnipa atitiriw: Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, 30 Dison, Eser ne Disan. Saa nnipa a wəabobo wən din yi ne Horifo nnipa atitiriw a bere a na wəwə Seir asase so no, wodii wən mmusua no so. 31 Eynom ne nnipa a wodii kan dii hene wə Edom asase so ansa na Israeli biara rebedi Israelmma so hene: 32 Bela a ɔye Beor bazarima bedii hene wo Edom asase so. Na n'ahenkurow din de Dinhaba. 33 Na Bela wui no, Serah bazarima Yobab a ofi Bosra bedii n'ade se ohene. 34 Na Yobab wui no, Husam a ofi Teman asase so bedii n'ade se ohene. 35 Husam wu akyi Hadad a ɔye Bedad bazarima a okodii Midian so nkonom wə Moab asase so no na odii n'ade se ohene. Wətoo n'ahenkurow no din Hawit. 36 Hadad wui no, Samla a ofi Masreka kuropən mu bəyee se ohene. 37 Samla wui no, Saulo a

ofi Rehobot a ደዳ asu Eufrate ho no bedii hene. **38** Na Saulo wui no, Akbor babarima Baal-Hanan bedii hene. **39** Akbor babarima Baal-Hanan nso wui no, Hadad bedii n'ade, tenaa n'ahengua so se ደhempon. Na ደhene Hadad ahenkurow no din de Pau, na ne yere nso din de Mehetabel a ሚያ Me-Sahab babea a የወያ nso yε Matred babea. **40** Senea wοn a wodidi so yi a wοyε Esau asefo no mμmusua ne wοn tenabea te ni: Timna abusua, Alwa abusua, Yetet abusua, **41** Oholibama abusua, Ela abusua, Pinon abusua, **42** Kenas abusua, Teman abusua, Mibsar abusua, **43** Magdiel abusua ne Iram abusua. Eycinom ne Edom mμmusua a wοde wοn atenae no din totoe. Na wοn nyinaa yε Edomfo a wοyε Esau asefo.

37 Yosef tenaa Kanaan asase a na n'agya te so se

ወሮዱ no so. **2** Yosef abusua ho asem ni: Bere a Yakob ba Yosef dii mfirihya dunson no, na ደboan ne nuanom a wοyε Bilha ne Silpa a wοyε n'agya yerenom no mμbarima no hwε wοn agya nguan so. Na ደtaa ደeka nneyε bοne a ደkο so fa ne nuanom no ho no kyere wοn agya. **3** Na Israel pe ne ba Yosef asem sen ne mma a wοaka no nyinaa, efise ደwoono ne nkwakoraabere mu; eno nti, ደpam batakari bi a ደye fe maa no. **4** Bere a ne nuanom no huu se wοn agya pe n'asem sen wοn nyinaa no, wοtan no a na wοnka abodwosem nkyere no. **5** Da bi, Yosef soo dae. ደkaa dae a ደsoo no kyere ne nuanom mmarima no, wοtan no sen kan no mpo. **6** Yosef ka kyere ne nuanom no se, "Muntie dae bi a maso. **7** Mesoo dae, na ደrekyekyere aburow afaifi wο afum. Bere a yegu so rekyekyere aburow no, amono mu hο ara, m'afifi a makyekyere no sore gyinaa ntenten. Mo afaifi a moakyekyere no nso twaa me de no ho hyia kotow no." **8** Yosef nuanom no bisaa no se, "Enti w'adwene ne se wubedi yen so ana? Wugye di se, ampa ara, wubetumi aka yen ahyε?" Esiane ne dae a ደsoo no ne asem a ደkae no nti, emaa ne nuanom no kyii no ደkoo. **9** Na ደsoo dae bio. ደkaa dae a ደsoo no kyere ne nuanom no se, "Muntie: Maso dae foforo bio. Mesoo dae, na owia, ደram ne nsoromma dubaako rekotow me." **10** ደkaa dae no kyere n'agya ne ne nuabarimanom no, n'agya kaa n'anim se, "Dae ደen na woaso yi? Wope se wokyerε se ampa ara, wo na ne me ne wo nuabarimanom no ደeba abekotow wo ana?" **11** Eyi maa ne nuabarimanom no ani beree no mμmoroso. Nanso n'agya de, odwenee asem no ho koo akyiri. **12** Da bi, Yosef nuabarimanom no de wοn agya

nguan koo adidi wο Sekem. **13** Israel ka kyere Yosef se, "Senea wunim no, wo nuanom no de mmoa no kο adidi wο Sekem. Bra, na mensoma wo wοn nkyεn." Yosef buae se, "Yoo, agya, mate." **14** Enti Israel ka kyere Yosef se, "Kο na kοhwε se wo nuanom ne nguan no ho te dεn, na san ደeka biribi kyε me." Enti Israel somaa Yosef fii Hebron subon no mu. Bere a Yosef duu Sekem no, **15** ደbarima bi huu no se ደnenam wura no mu. ደbarima no bisaa no se, "Worehwehwe den?" **16** Yosef buaa no se, "Merehwehwe me nuabarimanom. Mesre wo, wubetumi akyere me baabi a wοde wοn nguan no kο adidi?" **17** ደbarima no buaa no se, "Wo nuabarimanom no afi ha kο. Metee se wοreka se, 'Momma yenkο Dotan.'" Enti Yosef tiw ne nuanom no, kotoo wοn wο Dotan ho. **18** Bere a Yosef puei no, wohuu no wο akyirikyiri se ደreba. Ansa na ደredu wοn nkyεn no, wοbοn ne ho pοw se wobekum no. **19** ደakeka kyerekyere wοn ho wοn ho se, "Monhwε! ደdaesofo no na ደreba no! **20** Mommra mprempren ara mma yenkum no, na yentow no nkyene amoa no bi mu, na yenkοka nkyere yen agya se, aboa bi akyere no awe, na yεnhwε se biribi befi ne dae ahorow no mu aba ana." **21** Ruben a ደye wοn nua panyin tee saa asem no, ደbοn mmοden se obegye Yosef nkwa. ደkae se, "Mommma yenkum no. **22** Munnhwie mogya ngu. Momma yentow no nkyene amoa a ደwo sare yi so no bi mu. Na mommma yemfa yen nsa nka no." Ruben kaa saa asem yi de gyee no fii wοn nsam, senea obenya kwan de no akοhyε wοn agya nsa. **23** Yosef beduu ne nuabarimanom no nkyεn no, wοwοrοw ne batakari fefe a na ደhyε no, **24** na wοtow no kyenee amoa bi mu. Na nsu biara nni amoa no mu. **25** Bere a anuanom no tenaa ase se wοredidi no, wοtoo wοn ani huu se yoma bebree sa so reba faako a na wοrebedidi ho no. Wohuu se saa nkurοfо no ye Ismaelfo aguadifo bi a wοsoso atomude, akyenkyennur ne kurobow a wοde fi Gilead rekοtοn no wο Misraim asase so. **26** Yuda ka kyere ne nuanom no se, "Se yekum yen nua yi, kata ne mogya so a, mfaso ደen na yebenya? **27** Momma yenyi no, na yentοn no mma Ismaelfo aguadifo yi, sen se yebekum no. ደdan dεn ara a, ደye yen nua kumaa, yen ankasa yen mogya." Ne nuanom no penee so. **28** Bere a Midian aguadifo no beduu ho no, Yosef nuanom no yii no fii amoa no mu, ton no maa Ismaelfo no gyee dwεtε gram ahannu aduonu awotwe ma wοde no kο Misraim. **29** Ruben san n'akyi baa amoa no ho, na ohuu se Yosef nni amoa no mu

no, osunsuan ne ntade mu. **30** Əkəo ne nuabarimanom no hə, kəka kyereə wən se, “Abarimaa no nni hə oo! Enti mprempren menyə me ho dən?” **31** Na anuanom no faa Yosef batakari no, kum abirekyi, de batakari no nuu ne mogya no mu. **32** Wəde Yosef batakari fəfə no kəo wən agya nkyen kəka kyereə no se, “Yehuu saa atade yi wə wura mu hə baabi. Hwə se əye Yosef atade ana?” **33** Wən agya hui, na əkae se, “Nokware, əye me ba Yosef atade! Aboa bəne bi akyere no awe. Ampa ara, aboa ko no atetew Yosef nam pasaa.” **34** Na Yakob sunsuan ne ntade mu, hyəə atweaamat, suu ne ba no nna bebree. **35** Ne mmabarima ne ne mmabeanyinaa betwaa ne ho hyia kyekyee ne werə, nanso ankosi hwee. Yakob kae se, “Dabi, mede awerehow bewu akəto me ba no wə asaman.” Enti n’agya Yakob suu no. (Sheol h7585) **36** Nea əbae ne se, Midianfo no nso kətən Yosef maa Potifar wə Misraim. Saa Potifar no na əye əhene Farao dabeħene ne n’awemfo so panyin.

38 Saa bere no mu ara na Yuda tu fii ne nuabarimanom no nkyen ne Adulamni barima bi a wəfre no Hira kətenae. **2** Əho na Yuda kohyiaa Kanaanni beae bi a əye əbarima bi a wəfre no Sua no babea. Yuda waree Sua babea no. **3** Sua babea no nyinsen woo əbabarima, na wətoo no din Er. **4** Sua babea no san nyinsen woo əbabarima bio. Wətoo abofra no din Onan. **5** Sua babea no nyinsen ne mprensa so wə Kesib, woo əbabarima bio. Saa abarimaa no nso wətoo no din Sela. **6** Bere a Yuda abakan Er nyin no, wəwaree ababaa bi a wəfre no Tamar maa no. **7** Esiane se na Yuda abakan Er ye omumoyefo wə Awurade anim no nti, Awurade kum no. **8** Er wu akyi no, Yuda ka kyereə Er akyiba Onan se, “Ese se wəwaree okunafo Tamar, senea yen amanne te no, na se wə ne no wo a, mma no aye wo nua no diadefo.” **9** Esiane se na Onan mpe se əbewo akye a mmofra no renye n’ankasa mma nti, se əne okunafo Tamar kəda a, əmma ne ho nsu no ngu əbea no mu. Mmom, əma no gu fam senea əbeye a, ərenwo əba a əbeye ne nua owufo no de. **10** Esiane se nea əye no anso Awurade ani, se əmpə se əwo ba ma ne nua owufo no nti, okum əno nso. **11** Na Yuda ka kyereə n’ase okunafo Tamar se, “Tu na kətena w’agya fi se okunafo kosi se me babarima Sala benyir.” Na osuro se, Sela nso bewu, senea ne nuanom mpanyimfo Er ne Onan wuwui no. Enti Tamar tu kətenaa n’agya fi hə. **12** Mmere bi akyi no, Yuda yere a əye Sua babea no nso wui. Bere a woyii Yuda fii kuna mu no,

əkəo ne nguanhotwitwafo nkyen wə Timna. Əreko no, əne n’adamfo Adulamni Hira na əkəe. **13** Obi bəbəo Tamar amannee se, “W’ase Yuda rebesen aki Timna akotwitwa ne nguan ho nwi.” **14** Enti Tamar yi ne kuna ntade no guu hə. Əfaa nkataanim kataa n’anim, senea əbeye a obiara nhu se əye əno Tamar, na əkətenaa Enaim kurotia wə Timna kwan so. Efise ohuu se Sela anyin de, nanso na Yuda mmaa ne babarima no kwan mma əmməwaree no ε. **15** Bere a Yuda huu Tamar no, na osusuw se əye əbea guamanfo bi, efise na wakata n’anim. **16** Yuda kəo Tamar nkyen wə kwankyen hə a, na onnim se əye n’ase. Yuda ka kyereə no se, “Ma yənkə mprempren ara na me ne wo nkəda.” Tamar bisaa no se, “Se me ne wo kəda a, wobəma me dən?” **17** Yuda buae se, “Məma wəde əpapo afi me nguankuw no mu abre wo.” Tamar bisaa no bio se, “Ansa na wode əpapo no bəba no, dən na wode bedi wo ho akagyinamu?” **18** Yuda nso bisaa no se, “Dən ade na wopə se mede di me ho akagyinamu?” Tamar buae se, “Nea wode bedi wo ho akagyinamu ne wo nsa so kaa ne ne hama ne saa pema a wukura yi.” Enti Yuda de saa nneema yi nyinah maa Tamar ne no kəda ma onyinsenee. **19** Tamar fii hə akyi no, okoyii ne nkataanim no guu hə, san faa ne kunatam no furae. **20** Yuda de əpapo no maa n’adamfo Adulamni no se, əmfa nkəma əbea no, na onnye nneema a əde dii ne ho akagyinamu no mmre no, nanso wanhu no. **21** Obisaa kurom həfə no se, “Ehe na hyiadan mu əbea guamanfo a na əte Enaim kwankyen frəfrə mmarima no wə?” Wobuua no se, “Yenni hyiadan mu əbea guamanfo biara wo ha.” **22** Enti əsan kəo Yuda hə, kəka kyereə no se, “Manhu no. Na kurom həfə nso kae se, ‘Hyiadan mu əbea oguamanfo biara nni ha.’” **23** Yuda nso kae se, “Ma no mfa nneema no, na anye saa a wəbeserew yen. Wo ara wudi ho adanse se memaa wode əpapo no kəe, nanso woanhu no.” **24** Əbeye asram abiesa akyi no, Yuda tee se n’ase Tamar abo aguaman, anyinsen. Ətee saa asem no, əkae se, “Monkəkyere no mmra, na yənhyew no nkum no.” **25** Wəkəkyere Tamar de no reba abekum no no, əsoma ma wəkəka kyereə n’ase Yuda se, “Onipa a ne nneema ni no na əne me nyinsenee. Monhwə se mubehu onipa ko a saa nsa so kaa ne ne hama ne pema yi ye ne de no ana.” **26** Yuda gye too mu se, saa nneema no ye ne dea. Ətoaa so se, “Əbea yi ye ətreneeni sen me, efise mamfa no amma me babarima Sela anware.” Efi saa bere no, Yuda anko Tamar ho bio. **27** Tamar awo duu

so no, əwoo nta. **28** Bere a ərewo no, nta no mu baako de ne nsa dii kan bae. Enti əbea a əregye no awo no de asaawa kəkəo bəo abofra no bakon, kae se, “Oyi na wəwoo no kan.” **29** Saa abofra no twee ne nsa san kəo mu. Əsan twee ne nsa kəo mu no, wəwoo ne nua a oka ne ho no mmom. Na əwogyefo no kae se, “Abususem bən ni!” Wətoo no din Peres. **30** Akyiri no, əwoo ne nuabarima a na asaawa kəkəo bə ne nsakən no. Wətoo ono nso din Serah.

39 Wəde Yosef kəo Misraim. Misraimni Potifar a na əyə Misraimhene Farao dabeħene a na otua asraafodom ano no na ətəo Yosef fii Ismaelfo aguadifo no nsam. **2** Na Awurade ka Yosef ho nti, n’abrabo sii no yiye. Ətenaa ne wura Misraimni no fi. **3** Yosef wura no huu se Awurade ka ne ho, na nea na əyə biara no, Awurade hyiraa so maa no, na **4** Yosef nyaa n’anim adom ma əde no yee ne boaf. Ankye koraa na Potifar de Yosef sii ne fifo so panyin, de nea əwə nyinaa hyee ne nsa. **5** Bere a Potifar de Yosef sii ne fifo so panyin, de nea əwə nyinaa hyee ne nsa no, Awurade hyiraa Misraimni Potifar fie so, esiane Yosef nti. Awurade hyiraa n’agypade a əwə fi ne ne mfuw nyinaa so. **6** Enti əde n’agypade nyinaa hyee Yosef nsa. Esiane se Potifar de n’agypade ne n’adwumade nyinaa hyee Yosef nsa nti, wannwene biribiara ho se aduan a obedi nko ara. Na Yosef yee aberante a əwə nnyinaso, na ne ho nso yee fe yiye. **7** Ankye ahe biara na Yosef wura Potifar yere tuu n’ani sii ne so, ka kyerees Yosef se, “Bra, na wo ne me mmeda!” **8** Nanso Yosef ampene so, ka kyerees ne wura yere no se, “Esiane se fie ha biribiara hyee me nsa nti, me wura nnwen fie ha biribiara ho. Əde n’agypade nyinaa ahye me nsa. **9** Obiara nni tumi nsen me wə fie ha. Me wura mfa biribiara nkame me wə fie ha se wo nko ara, efise woyee ne yere. Onyame mpa ngu se meye ade a ete saa. Əbeyee den na matumi aye amumoyede a ete see! Əbeyee bəne kəse atia Onyankopən.” **10** Əwə mu se da biara na Potifar yere no de saa asem yi hiahia Yosef ho de, nanso Yosef antwiw ammen no mpo, na akowie se əne no beda. **11** Da koro bi, Yosef kəo fie ho se ərekoye n’adwuma. Oduu ho no, na asomfo no mu biara nni ho. **12** Potifar yere no soo Yosef atade mu kyeree no, ka kyerees no se, “Bra na wo ne me mmeda!” Nanso Yosef yee n’atade no guu ne so, guan fii fie ho. **13** Potifar yere no huu se Yosef agyaw n’atade wə ne nsam aguan afi fie ho no, **14** əfrees ne fifo, de nteetemū ka kyerees wən se, “Monhwe! Me

kunu akəfa Hebrini bi aba fie ha se ommegu yen anim ase. Əbaa ha se ərebəto me mmonnaa na meteetee mu. **15** Ətee se mereteetee mu no, oyii n’atade guu me so, guan fii fie ha.” **16** Potifar yere no de Yosef atade a oyi guu ne so no siei, kosii se ne kunu bae. **17** Əbea no bəo ne kunu amannee se, “Hebrini ako a no a wokətəo no bress yen no baa me nkyen se anka ərebəto me mmonnaa. **18** Meteetee mu no na oguan fii fie ha, gyaw n’atade.” **19** Bere a Yosef wura Potifar tee asem a ne yere ka kyerees no se, “Əkwan a w’akoa no de me faa so ni” no, ne bo fuw yiye. **20** Yosef wura Potifar tee asem no no, əkyerees Yosef kəttoo afiase, faako a əhene nneduafu gu no. Bere a Yosef da afiase ho no, **21** na Awurade ka ne ho. Awurade yee no adəe ma əno nti, afiase sohwəfo panyin no pəe n’asem yiye. **22** Əyee saa maa afiase sohwəfo panyin no de Yosef sii nneduafu no nyinaa so panyin, a na biribiara a wəyə wə afiase ho no hyee ne nsa. **23** Esiane se na Awurade ka Yosef ho no nti, na afiase sohwəfo panyin no nhaw ne ho nyee adwuma. Efise biribiara a Yosef bəyee no, Awurade hyira so ma esi yiye.

40 Mmere bi akyi no, əbaa se Misraimhene Farao nsahyefo panyin ne ne brodotofo panyin fom no. **2** Farao bo fuw ne nsahyefo panyin no ne ne brodotofo panyin no yiye. **3** Enti əde wən koguu afiase wə əwəmfo panyin Potifar no fi, beae koro no ara a wəde Yosef kəttoo no. **4** Əwəmfo panyin Potifar de wən hyee Yosef nsa se, ənhwe na ənyee nea ehia wən nyinaa mma wən. Wədaa afiase ho kyee kakraa no, **5** nnipa baanu no nyinaa a na wəyə əhene Farao brodotofo panyin ne nsahyefo panyin a na wogu afiase ho no sosoo adae anadwo koro no ara. Na saa adae abien no mu biara wə ne nkyerease. **6** Ade kyee a Yosef baa nneduafu baanu no nkyen no, ohuu se wən nyinaa ayeye bosobosoo. **7** Obisaa Farao fi mpanyimfo nneduafu a na wəne no gu afiase ho no se, “Aden nti na nne de, mo were ahow mo ho see?” **8** Nneduafu no buaa Yosef se, “Anadwo yi, yen baanu nyinaa sosoo adae, nanso yennyaa obiara wə ha nkyere yen ase.” Yosef nso ka kyerees wən se, “Əwə mu se Onyankopən na əkyere dae ase de, nanso monka mo dae a mososoe no nkyere me.” **9** Enti Farao nsahyefo panyin no dii kan kaa ne dae a əsoo no kyerees Yosef se, “Me dae mu no, mihuu bobə dua. **10** Na saa bobə dua no wə mman abiesa. Eguu nhwiren, hyehye nyin yee kasiaw beree. **11** Na mikura əhene Farao nsa kuruwa. Metetew bobə

aba no, kyikyi guu əhene Farao nsa kuruwa no mu, de maa no se ənnom.” 12 Yosef ka kyerees nsahyefo panyin deduani no se, “Wo dae no ase ni: mman abiesa a wuhui no kyerees nnansa. 13 Nnansa ntam no, Farao beyi wo, ama woakodi wo dibea se əhene nsahyefo panyin. Na wode Farao kuruwa bəhye ne nsa senea na woye no kan no. 14 Na se esi wo yiye a, kae me na ye me adep; ka me ho asem kyerees əhene Farao, na əmma wommeyi me mfi afiase ha. 15 Efise manye bəne biara na wokyeree me fii me manfo Hebrifo asase so de me baa ha. Na əha nso mpo a meda yi, manye mfomso biara a ese se wogyina so de me to afiase.” 16 Bere a brodotofo panyin deduani no huu se Yosef akyerees nsahyefo panyin no dae no ase, ama atə asom no, əka kyerees Yosef se, “Me nso, mesoo dae bi. Me dae no mu no, na meso nkenten abiesa a brodo gugu mu. 17 Kenten aesi soro pəe no, na nnuan ahorow a wəato a mede rekoma Farao gu mu a na nnomaa sisi aduan no so wə m'atifi redi.” 18 Yosef ka kyerees no se, “Wo dae a wosoo no nkyerese ni, Nkenten abiesa no gyina ho ma nnansa. 19 Nnansa ntam no, Farao bəma wəabeyi wo afi afiase ha, atwa wo ti, de wo sin no akəsen dua so, ama nnomaa asosow wo nam.” 20 Ne nnansa so no, na Farao redi n'awoda. Enti əto pon kəse bi maa ne mpanyimfo ne ne fifo nyinaa. Əsoma ma wokoyii ne brodotofo panyin ne ne nsahyefo panyin mneduafo no fii afiase ho baa n'anim. 21 Əhene Farao san de ne nsahyefo panyin no sii ne sibea ma əhyee əhene Farao nsa. 22 Nanso ne brodotofo panyin no de, Farao ma wəkəsen no senea Yosef kyerees ne dae no ase kyerees no no pəpəepe. 23 Nsahyefo panyin no nso were fii Yosef a wankae no koraa.

41 Mfe abien akyi no, Farao soo dae bi. Na ogyina Asubonten Nil ho. 2 Ohuu wə dae no mu se anantwi ason a wəadodo srade, na wən ho tua wən ho fii asubonten no mu ba bəwee sare a na əwo ho no. 3 Anantwi akese ason no akyi no, anantwi ason foforo a wəafonfən ayeye nkanyankanya fii Asubonten Nil mu ba begyinaa anantwi a wəadodo srade no ho wə asu no konkən so. 4 Anantwi ason a wəafonfən ayeye nkanyankanya no memenee anantwi ason a wəadodo srade no. Na Farao bəə pitiri nyane! 5 Nna faa Farao bio ma əssoo dae a eto so abien. Ohuu wə dae no mu se, əmo kasiaw ason a əwo ahoođen na eyə fe asow wə əmo dua baako so. 6 Akyiri no, kasiaw ason bi a eyə nkanyankanya a apuei mframa abə no, ama atwintwam nso fifii. 7 Əmo nkanyankanya no

memenee əmo a əwo ahoođen na eyə fe no. Farao nyane, na ohuu se səe na nea ohuu no nyinaa ye ədae. 8 Ade kyee no, n'adwene mu yee no basaa. Enti Farao soma ma wəkəfərə nkonyaayifo ne anyansafo a wəwə Misraim asase so nyinaa baa ne fi. Farao kaa dae a əssoo no nyinaa kyerees wən, nanso wən mu biara antumi ankyere as. 9 Əhə na Farao nsahyefo panyin no ka kyerees Farao se, “Nnə na wəakae me me sint. 10 Mmere bi a atwa mu no, wo Farao bo fuw w'asomfo yiye. Ənam so ma wode me ne wo brodotofo panyin kəttoo afiase wə awəmfo panyin fi. 11 Ən baanu nyinaa sosoo adae anadwo koro no ara a na əsono senea yen mu biara dae no si te. 12 Saa bere no, na Hebrini aberantewa bi a na əye awəmfo panyin Potifar somfo ka yen ho wə afiase ho. Əkəaa yen dae a yesosoo no kyerees no no, əkyerees yen mu biara dae ase pəpəepe. 13 Na ne nkyerese a əməa no baa mu saa pəpəepe. Mesan kodii me dibea, na wəsən brodotofo panyin no nso.” 14 Amono mu ho ara, Farao soma ma wokoyii Yosef fii afiase ho bae. Ofi afiase ho no, oyii n'abogyes, sesaa n'atade, na əbaa Farao anim. 15 Farao ka kyerees Yosef se, “Maso dae bi a obiara ntumi nkyere as. Nanso mate se wo de, se obi ka ne dae kyerees wo a, wutumi kyerees as. Eno nti na masoma abəfre wo yi.” 16 Yosef buaa Farao se, “Me ara merentumi mfi me tumi mu nkyere dae no ase. Onyankopon na əbekyere wo dae no ase.” 17 Na Farao ka kyerees Yosef se, “M'adaeso no mu no, na migyina Asubonten Nil konkən so. 18 Mihuu se anantwi ason a wəadodo srade, na wən ho tua wən ho fi asubonten no mu ba bənanteew wura no mu, fii ase wee sare. 19 Anantwi akese ason no akyi no, anantwi ason foforo a wəafonfən ayeye nkanyankanya nso puei; minhuu anantwi a woye tan bi saa wə Misraim asase so da. 20 Anantwi ason a wəafonfən ayeye nkanyankanya no memenee anantwi ason a wəadodo srade na wən ho tua wən ho a wodii kan puei no. 21 Nanso wəmemenee wən nyinaa akyi no, hwəe ankyere se wəayə saa, na wən ho da so ye nkanyankanya, tantan no ara. Na mebəə pitiri nyane. 22 “Mesan soo dae bio hui se, əmo kasiaw ason a eyə fe na əwo ahoođen se asow wə əmo dua baako so. 23 Eynom akyi no, əmo kasiaw ason bi a apuei mframa abə no, ama akisa ayeye nkanyankanya nso fifii. 24 Əmo nkanyankanya no memenee əmo ason a eyə fe na əwo ahoođen no. Mekaa me dae no nyinaa kyerees nkonyaayifo no, wən mu biara antumi ankyere me ase.” 25 Ənna Yosef ka

kyereɛ Farao se, "Wo dae abien a wososoe no nyinaa nkyerease yɛ pɛ. Onyankopɔn nam dae no so reda biribi a ɔrebeyɛ no adi akyere wo. **26** Anantwi ason a wɔadodɔ srade no ne ɔmo kasiaw ason a εyε fɛ, na εwɔ ahooðen no ase kyere mfe ason; εyε dae koro. **27** Anantwi ason a wɔafonfɔn, na wɔayeyɛ nkanyankanya no yɛ mfe ason, na saa ara na ɔmo kasiaw ason a ayeyɛ nhweanhwea a apuei mframama ama akisa no te: εyε ɔkɔm a εbɛba mfe ason. **28** "Εyε senea meka kyereɛ ɔhene no: Onyankopɔn akyere wo nea ɔrebeyɛ. **29** Mfe ason a edi kan no, aduan bebu wɔ Misraim asase so nyinaa, **30** nanso akyiri no, ɔkɔm kese bi beba mfe ason. Na nnipa were befi asetena pa a wonyaa no mfe ason a edi kan no mu no. ɔkɔm bɛposa asase no. **31** Esiane ɔkɔm a ebedi mmere pa a atwa mu no akyi no ano den a εbeyɛ no nti, saa bere no worenkae mmere pa no bio wɔ asase no so. **32** Saa dae abien a wosoo no kyere senea ɔkɔm no ano beyɛ den afa. Ekyers se, nea εbeyɛ biara, asem a maka akyere wo no beba mu saa pɛpɛɛpɛ. Efise Onyankopɔn na wasi gyinae pi saa. Na εrenkyere koraa εbɛba mu saa. **33** "Enti wɔmma ɔhene hwehwe onyansafo kese a ɔwɔ nhumu wɔ Misraim asase yi so, na ɔmfa ɔman yi mu kuadwuma ho asem nyinaa hyɛ ne nsa. **34** Ma ɔhene Farao nyiyi nnipa, ntuatua amansin ahorow anum no ano. Na saa nnipa a wɔde wɔn betuatuamansin no ano no nyiyi nnɔbae a εbɛba mmere pa mfe ason no mu no nkyemmu anum mu baako, mfa nsie. **35** Efise se saa nnipa a wotuatuamansin no ano no boaboa nnuan a wobegyigye mmere pa mfe ason a nnuan bebu no, de gu asan so wɔ ɔhene Farao din mu. Wɔmfa saa nnuan no nhyehyɛ asan so wɔ nkurow akɛse mu. **36** Nnuan yi na mfe ason a ɔkɔm bɛba wɔ Misraim asase so no, ɔmanfo no bedi. Saa nnuan yi na wode besie ama ɔman no. Se anyɛ saa a, akyinnye biara nni ho se, ɔkɔm bebo ɔman no." **37** Farao ne ne mpanyimfo no gyee asem a Yosef ka kyereɛ wɔn no nyinaa too mu. **38** Enti Farao bisaa wɔn se, "So yebenya obi a ɔte se ɔbarima yi, nea Onyankopɔn honhom ahyɛ no ma?" **39** Na Farao dan n'ani ka kyereɛ Yosef se, "Onyankopɔn ayi saa dae yi ne ne nkyerease akyere wo yi, obiara nni ho a εyε onyansafo a ɔwɔ nhumu wɔ Misraimman yi mu se wo. **40** Mede saa adwuma kese yi nyinaa hyɛ wo nsa. Asem biara a wobɛka afa saa adwuma yi ho no, obiara nni ho asem ka wɔ Misraim nyinaa. M'ahengua a me Farao, mete so no nko ara na ema meye ɔkese sen wo." **41** Enti Farao ka kyereɛ

Yosef se, "Mede Misraim asase nyinaa ahyɛ wo nsa." **42** Na Farao wɔrɔw ne nswano kaa de hyɛ Yosef nsa. ɔde siriky batakari papa bi hyɛ Yosef, de sika ntweaban yan no. **43** ɔmaa Yosef teaseenam tenaa mu se n'abediakyiri. Baabiara a Yosef bekɔ no, na nnipa di n'anim teeteɛs mu se, "Momma kwan!" Saa ɔkwan yi so na ɔhene Farao fa de Misraim asase nyinaa hyɛ Yosef nsa. **44** Na Farao ka kyereɛ Yosef se, "Mene Farao, Misraimhene de, nanso obiara ntumi mfi w'akyi nyi biribiara wɔ Misraimman yi mu baabiara, gye se woama ho kwan ansa." **45** Farao maa Yosef ahennin se Safnat-Panea. Farao maa Yosef obea nso waree. Na ababaa no din de Asnat a εyε ɔbosom On kɔmfo Potifera babea. Enam eyi so maa Yosef nyaa tumi maa ne din hyetaa wɔ Misraim asase so nyinaa. **46** Bere a Yosef kɔo ɔhene Farao agua ase no, na wadi mfirihya aduasa. Farao maa Yosef kwan maa ɔbɔɔ aporɔw faa Misraim asase so nyinaa. **47** Mfe ason a edi kan no mu no, aduan buu so wɔ Misraim asase so yiye. **48** Saa mfe ason no mu no, Yosef boaboa nnuan a ebuu so wɔ Misraimman mu no ano kokoraa wɔ nkuropon a εwɔwɔ Misraim no mu. Wɔde aduan biara a wonya fii kurow biara mu no bi siee wɔ hɔ. **49** Mfe ason akyi no, na Yosef akora nnuan wɔ nnuankorabea hɔ, ama abu so ara kosii se afei na obiara mmu ho nkontaa bio. **50** Ansa na ɔkɔm kese no rebɛba no, na Yosef yere Asnat a εyε ɔbosom On kɔmfo Potifera babea no awo mmabarima baanu. **51** Yosef too n'abakan no din Manase, a nkyerease ne Onyankopɔn ama me were afi m'amanehunu ne m'agya fi nyinaa. **52** Yosef babarima a ɔtɔ so abien no nso, wɔtoo no din Efraim, a nkyerease ne Onyankopɔn ama m'ase afee wɔ asase a mebaa so se akoa no so. **53** Mfe ason a aduan buu so wɔ Misraim asase so no twaa mu. **54** Senea Yosef hyɛ nkɔm no, ɔkɔm a εbɛba mfe ason a edi so no fii ase. ɔkɔm kese sii nsase a na atwa Misraim ho ahyia no nyinaa so, nanso Misraim asase ankasa so de, na aduan abu so. **55** Bere a ɔkɔm no sii denneennen wɔ Misraim asase so no, ɔmanfo no su free Farao. Farao ka kyereɛ Misraimfo nyinaa se, "Monkɔ Yosef nkyen, na biribiara a ɔbɛka akyere mo se monye no, monye." **56** Bere a ɔkɔm kese no trew faa ɔman no nyinaa mu no, Yosef buebue ne nnuankorabea no nyinaa ano, ton aburow maa Misraimfo no, efise na ɔkɔm no ano yɛ den yiye ma wɔn. **57** Enti na aman a atwa Misraim ho ahyia no nyinaa kɔtɔ aduan wɔ Yosef nkyen wɔ Misraim, efise na ɔkɔm a aba no ano yɛ den yiye.

Bere a Yakob tee se aburow wə Misraim no, oka kyerees ne mmabarima no se, “Aden nti na morehwehwehwehwe mo ho mo ho anim keke yi?” 2 Yakob toaa so se, “Mate se aburow wə Misraim. Monkə ho, na monkətə bi mmra na əkəm ankunkum yen.” 3 Enti Yosef nuabarimanom mpanyimfo du no kəo Misraim se wərekətə aburow no bi. 4 Nanso Yakob amma Benyamin a əye Yosef sua kumaa no ankə bi, efise na osuro se biribi beye no. 5 Enti Israel mmabarima no de wən ho bəo atəfo a wofifi aman ahorow so kətə aburow wə Misraim no ho, efise na əkəm no atrəw akodu Kanaan asase so mmaa nyinaa. 6 Na Yosef yə amrado wə Misraim asase so. Əno na atən aburow ma nnipa nyinaa wə əman no mu. Yosef nuabarimanom no koduu n'anim no, wobuu no nkotodwe, de wən anim nso butubutuw fam. 7 Bere a Yosef ani bəo anuanom no so no, ohuu wən, nanso əyee ne ho senea onnim wən ma ohaahaa n'ani kasa kyerees wən se, “Mufi he?” Anuanom no buaa no se, “Yefi Kanaan asase so, na yəaba se yerebətə aduan.” 8 Na Yosef ahu ne nuanom no de, nanso wən de, na wonhhuu no ε. 9 Yosef kaae dae a mmere bi əso faa wən ho no ma əka kyerees wən se, “Moyə akwansrafo! Morebehwe baabi a yən asase yi nni bammə.” 10 Anuanom no buae se, “Dabi da yən wura, wo nkao bae se yerebətə aduan. 11 Yən nyinaa fi agya baako. Wo nkao ye anokwafo, na yənyə akwansrafo.” 12 Nanso Yosef tii mu se, “Dabi da, morebehwe baabi a yən asase yi nni bammə.” 13 Anuanom no buae se, “Na wo nkao ye anuanom dumien, əpanyin bi a əte Kanaan asase so mma. Mprempren, yən kaakyiri no wə yən agya nkyen, na əbaako nso afi mu.” 14 Yosef ka kyerees wən se, “Asem no ara na meka kyerees mo no: Moyə akwansrafo! 15 Əkwan a məfa so de asə mo ahwə ni: Se Farao te ase yi, moremfi ha nkə da, kosi se mode mo kaakyiri no beba. 16 Monsoma mo mu baako, na ənkəfa mo kaakyiri no mmra. Mede mo a moaka no nyinaa begu afiase. Eno na əbema yəahu se mo asem a moreka no yə nokware. Se ente saa a na Farao te ase yi, na moyə akwansrafo!” 17 Na əde wən nyinaa guu afiase nnansa. 18 Nnansa so no, Yosef ka kyerees ne nuanom no se, “Meyə onyamesuroni. Eno nti, monyə eyi na moanya nkwa. 19 Se moyə nokwafo ampa ara a, momma mo nua baako nna afiase ha na mo a moaka no nso nkətə aburow no bi nkoma mo fifo a əkəm rekum wən no. 20 Nanso nea əte biara no, momfa mo nua kumaa no mmekyere me. Eno na əbema mahu se monyə akwansrafo na moyə nnipa pa. Na mede mo nua no əbema mo, na mubetumi adi gua wə asase yi so.” 21 Bere a wərehwiegwie wən aburow no afi wən nkotoku no mu no, obiara huu ne sika a anka əde rekotua aburow no ka wə ne kotoku no ano. Wəne wən agya huu sika no, wən koma tutui. 22 Ruben buae se, “Manka ankyere mo se monnyə bəne biara ntia abarimaa no? Nanso moantie! Afei na əse se yebu ne mogya ho akontaa” 23 Esiane se na obi kyerees nsem a Yosef ka no ase kyerees won no nti, na wonnim se Yosef te won kasa no. 24 Yosef səre fii wən nkyen kosui. Əsan bae ne wən bəkasae bio. Oyii Simeon fii wən mu, maa wəkyekyeree no wə wən anim. 25 Yosef hyəs se, wənhyə wən nkotoku no aburow amaama, na wənsan mfa obiara sika a anka əde rebətə aburow no nhŷe ne kotoku mu, na wəmma wən akwansoduan nso nka ho. Wəyəs eyi maa wən. 26 Wəhyehyəs wən aburow nkotoku no wə wən mfurum no so ma wofii ho. 27 Wərekə no ara, wogiyinaa kwan so anadwo homee. Əhə na wən mu baako san ne kotoku se ərema n'afurum aduan adi. Əsan ne kotoku no, ohuu se ne sika a anka əde rekətə aburow no hye kotoku no fa baabi. 28 Əka kyerees ne nuanom no se, “Wəde me sika no asan ahye me kotoku no mu. Monhwe. Eno ni!” Saa asem yi maa wən koma tutui. Enti wəhwehwee wən ho wən ho anim kae se, “Den na Onyankopon aye yən yi?” 29 Woduu wən agya Yakob nkyen wə Kanaan no, wəbəo no nsem a asisi no nyinaa ho amannee. Wəkəse, 30 “Yeduu Misraim asase so no, əbarima a əhwə asase no so no poopoo n'ani, kyerees yən se yəyə akwansrafo. 31 Nanso yebuaa no se, ‘Yəyə nnipa pa, na yənyə akwansrafo. 32 Yəyə anuanom dumien a yefi agya baako. Əbaako afi mu. Mprempren, yən kaakyiri no wə yən agya nkyen wə Kanaan.’ 33 “Na əbarima a əhwə asase no so ka kyerees yən se, ‘Əkwan a məpə se məfa so so mo hwe ni: Munnyaw mo nuanom baako wə me nkyen ha, na monkətə aburow no bi nkoma mo fifo a əkəm rekum wən no. 34 Nanso momfa mo nua kumaa no mmekyere me. Eno na əbema mahu se monyə akwansrafo na moyə nnipa pa. Na mede mo nua no əbema mo, na mubetumi adi gua wə asase yi so.” 35 Bere a wərehwiegwie wən aburow no afi wən nkotoku no mu no, obiara huu ne sika a anka əde rekotua aburow no ka wə ne kotoku no ano. Wəne wən agya huu sika no, wən koma tutui. 36 Əyee saa maa wən agya Yakob ka kyerees wən se, “Moama mahwere me mma. Yosef nni ho; Simeon nso nni ho;

mo nsem no mu nokware na moanwuwu.” Wəyəs nea əkaa no. 21 Wəkəka kyerees wən ho wən ho se, “Nokware, yən nuabarima yi nti na wəretwe yən aso. Yehuu senea əpaa yən kyew se yənya no nanso yəcantie no; əno nti na saa amanehunu yi aba yən so no.” 22 Ruben buae se, “Manka ankyere mo se monnyə bəne biara ntia abarimaa no? Nanso moantie! Afei na əse se yebu ne mogya ho akontaa” 23 Esiane se na obi kyerees nsem a Yosef ka no ase kyerees won no nti, na wonnim se Yosef te won kasa no. 24 Yosef səre fii wən nkyen kosui. Əsan bae ne wən bəkasae bio. Oyii Simeon fii wən mu, maa wəkyekyeree no wə wən anim. 25 Yosef hyəs se, wənhyə wən nkotoku no aburow amaama, na wənsan mfa obiara sika a anka əde rebətə aburow no nhŷe ne kotoku mu, na wəmma wən akwansoduan nso nka ho. Wəyəs eyi maa wən. 26 Wəhyehyəs wən aburow nkotoku no wə wən mfurum no so ma wofii ho. 27 Wərekə no ara, wogiyinaa kwan so anadwo homee. Əhə na wən mu baako san ne kotoku se ərema n'afurum aduan adi. Əsan ne kotoku no, ohuu se ne sika a anka əde rekətə aburow no hye kotoku no fa baabi. 28 Əka kyerees ne nuanom no se, “Wəde me sika no asan ahye me kotoku no mu. Monhwe. Eno ni!” Saa asem yi maa wən koma tutui. Enti wəhwehwee wən ho wən ho anim kae se, “Den na Onyankopon aye yən yi?” 29 Woduu wən agya Yakob nkyen wə Kanaan no, wəbəo no nsem a asisi no nyinaa ho amannee. Wəkəse, 30 “Yeduu Misraim asase so no, əbarima a əhwə asase no so no poopoo n'ani, kyerees yən se yəyə akwansrafo. 31 Nanso yebuaa no se, ‘Yəyə nnipa pa, na yənyə akwansrafo. 32 Yəyə anuanom dumien a yefi agya baako. Əbaako afi mu. Mprempren, yən kaakyiri no wə yən agya nkyen wə Kanaan.’ 33 “Na əbarima a əhwə asase no so ka kyerees yən se, ‘Əkwan a məpə se məfa so so mo hwe ni: Munnyaw mo nuanom baako wə me nkyen ha, na monkətə aburow no bi nkoma mo fifo a əkəm rekum wən no. 34 Nanso momfa mo nua kumaa no mmekyere me. Eno na əbema mahu se monyə akwansrafo na moyə nnipa pa. Na mede mo nua no əbema mo, na mubetumi adi gua wə asase yi so.” 35 Bere a wərehwiegwie wən aburow no afi wən nkotoku no mu no, obiara huu ne sika a anka əde rekotua aburow no ka wə ne kotoku no ano. Wəne wən agya huu sika no, wən koma tutui. 36 Əyee saa maa wən agya Yakob ka kyerees wən se, “Moama mahwere me mma. Yosef nni ho; Simeon nso nni ho;

afei mope se mofa Benyamin nso ka ho! Biribiara ko tia me.” 37 Ruben ka kyereε n’agya se, “Se mamfa Benyamin ansan amma a, wowo ho kwan se wukum me mmabarima baanu no si anan. Fa no hye me nsa, na mesan de no abre wo.” 38 Nanso Yakob buae se, “Me babarima no ne morenko ho, efise ne nuabarima awu ama aka ɔno nko. Se saa kwan a morebetu yi, asiane bi kosiane no a, mewu.” (Sheol h7585)

43 Saa bere no mu no, na ɔkɔm no ano da so ye den wo asase no so nyinaa. 2 Enti bere a aduan a wɔkɔtɔ fii Misraim bae no reye asa no, wɔn agya Yakob ka kyereε wɔn se, “Monsan nkɔ nkɔtɔ aduan kakra mmra bio.” 3 Nanso Yuda ka kyereε n’agya Yakob se, “Owura no sua kyereε yen denneennen se, ‘Se moamfa mo nua kumaa no anka mo ho amma a, munnsi m’anim ha bio.’ 4 Se wobεma yene yen nua kumaa no ako de a, eno de, yebesan ako akɔtɔ aduan no bi abre wo. 5 Nanso se woamma yeamfa no anko de a, yerenkɔ, efise owura no suua denneennen se, ‘Se mo nua kumaa no nka mo ho a, munnsi m’anim bio.’” 6 Israel bisaa ne mma no se, “Aden nti na moka kyereε owura no se mowo nua kumaa bi wɔ ho, na mode saa ɔshaw yi abeto me so?” 7 Anuanom no buaa wɔn agya Israel se, “Owura no nyaa adagyew, tɔo ne bo ase bisaa yen ne yen abusuafu ho nsem nyinaa se, ‘Mo agya da so te ase ana? Mowɔ onua foforo bi ka mo ho?’ Nsem a obisaa yen no na yebuaa no. Na yennim se ɔbeka se, ‘Momfa mo nua kumaa no mmra.’” 8 Ehna Yuda ka kyereε n’agya Israel se, “Fa yen nua no hye me nsa, na yensi mu nkɔ ntɛm nkɔtɔ aduan no bi mmra, na ɔkɔm ankum yen ne wo ne yen mma. 9 M’ankasa mɛhwɛ abofra no so. Se mamfa no amma a, bisa me. Se mamfa no amma, ammegyina w’anim ha, amma woanhу se wo ba no ni a, saa asodi no nna me so me nkwanne nyinaa. 10 Se yeantwentwen yen nan ase a, anka saa bere yi, yeakɔ aba beye mprenu.” 11 Afei, wɔn agya Israel ka kyereε wɔn se, “Se meye ho hwee na ɛrenye yiye de a, eno de, momfa asase yi so nnepa a bi ne akyenkyennuru kakra, ɛwo kakra, aduhuam, kurobow, nkate ne ɔsonkoran aba nhye mo nkotoku mu, nkɔye owura no aye. 12 Sika a mode reko no nso, monye no mmohu efise ese se mosan de sika a kan no mode kɔe na ɔsan de hyeε mo nmesoa mu bae no kɔma no. Ebia na εyeε no anipaso. 13 Momfa mo nua no nso nka mo ho, na munsi mu ntɛm ntɛm nko. 14 Otumfo Nyankopɔn nnyina mo akyi, na owura no

nu mo mmohu, na onyaa mo nua panyin Simeon, na ɔmfa Benyamin nso nka mo ho, na mo nyinaa nsan mmra. Se ese se midi wɔn wu ho awerehow nso a, minni asem biara ka.” 15 Enti Israelmma no faa akyede ahorow a wɔde rekɔ akɔye owura no aye no, ne wɔn sika mmohu abien, ne wɔn nua kumaa Benyamin kaa wɔn ho, sii mu kɔe. Woduu Misraim no, wokoyii wɔn ho adi kyereε Yosef. 16 Bere a Yosef huu se Benyamin ka wɔn ho no, ɔka kyereε ne fi somfo panyin no se, “Fa nkurɔfo no kɔ me fi, na kum aboa bi, na wɔmfa nnoa aduan, na awia me ne wɔn bedidi.” 17 ɔsomfo panyin no yee senea Yosef kae no ma ɔde nkurɔfo no kɔa Yosef fi. 18 ɔde wɔn duu Yosef fi no, wosuroe. Wɔkæ se, “Gyama esiane dwetε a yebetɔ aduan a edi kan no wɔde hyehyeε yen nkotoku mu no nti na ɔde yen aba ha. ɔpe se ɔde korɔn to yen so, na ɔfa yen se ne nkoo, na ɔsan fa yen mfurum no nyinaa.” 19 Woduu Yosef fi kwan no ano no, wɔkɔ Yosef somfo panyin no nkyen. 20 Wɔka kyereε no se, “Yen wura, yεsre wo, yεbaa ha bere bi a awta mu betɔ aduan. 21 Bere a yeresan ako yen kurom a ade sae, na yesoεsε no, asoee hɔ na yebuebuee yen nkotoku ano, na yehuu se obiara sika a okurae a anka ɔde rekɔtɔ aburow no hye ne kotoku no mu pεpεpε. Eno nti, yeasan de aba. 22 Yeasan de sika foforo aba se yede rebetɔ aduan. Yennim onipa ko a ɔde saa sika no hyehyeε yen nkotoku no mu.” 23 ɔsomfo panyin no ka kyereε wɔn se, “ɛnε asem biara. Munnsuro. Onyame a mosom no ne mo agya Nyame a ɔsom no no na ɔde saa sika no hyehyeε mo nkotoku no mu maa mo. Na mo sika no de, yegyei.” Afei, oyii Simeon fii afiase hɔ de no bress wɔn. 24 ɔsomfo panyin no de wɔn kɔa Yosef fi, maa wɔn nsu hohoroo wɔn anan ase, na ɔmaa wɔn mfurum no nso aduan dii. 25 Wɔboaboaa akyede a wɔde bεma Yosef no ano de twɛn no, efise na wɔate se wobedidi wɔ fie ha awia no. 26 Bere a Yosef bae no, anuanom no buu no nkotodwe, de wɔn akyede no maa no. 27 Yosef bisaa wɔn senea wɔn ho te. ɔtoaa so se, “Mo agya akwakoraa a mokaa ne ho asem no ho te dɛn? ɔda so te ase ana?” 28 Wobuaa no se, “W’akoa a ɔye yen agya no ho ye. ɔda so te ase.” Wɔde obu ne nidi bɔɔ wɔn mu ase wo n’anim. 29 Bere a n’ani tɔɔ ne na ba Benyamin anim no, obisae se, “Oyi ne mo nua kumaa a mokaa ne ho asem kyereε me no ana?” ɔtoaa so se, “Me ba, Onyankopɔn nnom wo!” 30 Yosef huu ne nua kumaa Benyamin no, ne were howee, enti ɔyeε ntɛm fii adi kɔhyee ne pia mu kosui.

31 Osu wiee no, ohohoroo n'anim, san bae de animia kae se, "Momma yennidi!" 32 Wotoo Yosef pon wo baabi, na wotoo anuanom no nso pon wo baabi wo ḥdan koro no ara mu. Misraimfo a woye Yosef asomfo no nso didii wo baabi foforo, efise Misraimfo no mmu Hebrifo, na wone wən ato nsa adidi. 33 Wəde Yosef nuanom no tenatena ase mpanyin mu. Eyee saa maa anuanom no de ahodwiruw hwehwee wən ho wən ho anim. 34 Wotitii nnuan no fi Yosef pon so komaan won no, na Benyamin de no dəoso sen ne nua biara de mpen anum. Emaa wone Yosef de anigye ne ahosepew didi nomee.

44 Afei, Yosef hyee ne somfo panyin no se, "Fadauan dodow biara a mmarima no betumi asoa no hye wən nkotoku no amaama, na fa obiara sika nso hye ne kotoku mu ma no. 2 Na fa me dwete kuruwa no ka akumaa no aduan no sika ho, na fa hye ne kotoku no mu." Na ḥyee senea Yosef kaa no pepeere. 3 Ade kyee anopaa no, ogyaa anuanom no ne wən mfurum no kwan. 4 Wəannu akyiri baabiara, na Yosef ka kyerees ne somfo panyin no se, "Tiw nkurəfo no ntəm, na se woto wən a, bisa won se, 'Aden nti na mode bəne tua papa ka? Aden nti na moawia me dwete kuruwa?' 5 Enye saa kuruwa yi a me wura nom ano na ḥhwe mu ka nhumusem no ni? Eyi ye bəne kəse a moaye." 6 ḥkətoo wən no, otii saa asem koro yi ara mu kyerees wən. 7 Nanso anuanom no buaa no se, "Aden nti na yen wura keka saa nsem yi? Empare wo nkao se wəbeyə ade a ete saa! 8 Sika a yehuu wə yen nkotoku mu no, yeansan amfa amfi Kanaan ammre mo ana? Aden nti na ese se yewia dwete anaa sikakəkə fi wo wura fi? 9 Se wulu saa kuruwa no wə wo nkao no biara nkyen a, okum na ese se wukum saa onipa no. Na se eba saa nso a, yen nyinaa beye wo wura nkao." 10 ḥsomfo no buae se, "Eye, na nea owiae no nko na ḥbeyə m'akoa; na mo a moaka no befa mo ho adi." 11 Anuanom no nyinaa yiyii wən nnesoa no fii mfurum no so guu fam, sansan wən nkotoku no ano. 12 Na ḥsomfo no fii ase, hwehwee wən nkotoku no mu fi ḥpanyin no so kosii akumaa no so. Wohuu kuruwa no wo Benyamin kotoku no mu. 13 ḥbaa saa no, anuanom no sunsuan wən ntade mu. Afei, wən nyinaa san hyehye wən nnesoa no wə wən mfurum no so, san kəo kurow no mu. 14 Bere a Yuda ne ne nuanom no koduu kurow no mu ho no, na Yosef da so wə ne fi ho. Enti wən nyinaa totow wən ho guu fam wə n'anim. 15 Yosef bisaa wən se, "Den ade na moaye yi? Munnim

se onipa a ḥte se me nam nhumusem so betumi ahu biribiara mu ana?" 16 Yuda buae se, "Anoyi ben na yebetumi ayi wo me wura anim? Asem ben na yewo ka? ḥebeyə den na yeatumi ama woahu se yenni saa asem yi ho fə? Onyame ada yen w'asomfo afodi yi adi. Yene nea wohuu kuruwa no wə no nkyen no nyinaa ye yen wura nkao." 17 Nanso Yosef kae se, "Empare me se meye ade a ete saa. Onipa a wohuu kuruwa no wə ne nkyen no nko ara na ḥbeyə m'akoa. Mo a moaka no de, monsan nko mo agya nkyen asomdwoe mu." 18 Yuda sore kəo Yosef anim, ka kyerees no se, "Ma me a meye w'akoa no kwan na me ne wo, me wura, nkasa. ḥwo mu se wo ne Farao ye pe de, nanso mesre wo, nya ntoboase ma w'akoa. 19 Me wura bisaa n'asomfo no se, 'Mowo agya anaa onuabarima bi?' 20 Na yebuae se, 'Yewə agya a wabə akwakoraa ne yen kaakyiri a ḥwo no ne nkakorabere mu. Ne nuabarima a oka ne ho no awu. Na oño nko ara ne ne na ba a waka. N'agya pe n'asem yiye.' 21 "Na oka kyerees w'asomfo se, 'Momfa no mmra, na menhwe no.' 22 Yeka kyerees me wura se, 'Abarimaa no rentumi ntew ne ho mfi n'agya ho. Na se eba se ḥtew ne ho fi n'agya ho a, n'agya no bewu.' 23 Enna woka kyerees w'asomfo se. 'Se moamfa mo nua kumaa no anka mo ho amma a, munnsi m'anim bio.' 24 Yesan kəo w'akoa, yen agya nkyen no, yekaa wo a woye yen wura no nsem a woka kyerees yen no nyinaa kyerees no. 25 "Na yen agya kae se, 'Monsan nko bio nkətə aduan kakra mmra.' 26 Nanso yeka kyerees yen agya se, 'Yerentumi nko, gye se yen nua kumaa no ka yen ho. Se yeamfa yen nua kumaa no anka yen ho anko a, yerentumi nko owura no anim.' 27 "W'akoa, yen agya, ka kyerees yen se, 'Munim se me ne me yere woo mmabarima baanu. 28 Won mu baako fii me nkyen kəe a manhu no bio ma mekae se, 'Aboa bi atetew no pasaa.' Efi saa bere no, minhhu no bio. 29 Se mofa oyi fi me nkyen, na asiane bi kosiane no wo kwan so a, me nso, mede awerchow bewu bi.' (Sheol h7585) 30 "Enti saa bere yi, se yekopue fi w'akoa, yen agya, anim na abofra yi nka yen ho, ne senea ne koma da abofra no so fa no, 31 se ohu se abofra no nka yen ho a, obewu. Wo nkao bəma wən agya de ne ti so dwen aks asaman awerchow mu. (Sheol h7585) 32 W'akoa a ḥde ne ho dii abofra no akagyinamu se ḥde no beba no kae se, 'Se mamfa no ansan ammre wo a, eho asodi no mmeda me so, me nkawanna nyinaa.' 33 "Afei, mesre wo, ma w'akoa nsi abofra no anan mu wə ha, na ma abofra no ne ne nuabarimanom no nsan nko. 34 Na se

abofra no anka me ho anko a, meye den na makopue wō m'agya anim? Dabi! Merentumi nnyina ahohia a ebeto m'agya wō saa asem yi ho no ano."

45 Afei, na Yosef yε ne ho hwee a, εnyε yiye wō

n'asomfo no nyinaa anim. Enti oteεε mu kyereεε n'asomfo no se, "Obiara mfi ha nkō." Enti bere a oyii ne ho adi kyereεε ne nuanom no, na asomfo no mu biara nni hō. 2 Osuu denneennen maa Misraimfo no tee, Farao fifo tee asem no. 3 Yosef ka kyereεε ne nuubarimanom no se, "Mene Yosef! M'agya te ase ana?" Nanso asem no bōo wōn piriw ma wototōo mum wō n'anim. 4 Yosef ka kyereεε ne nuubarimanom no se, "Montwiw mmēn me." Wotwiw ben no no, əka kyereεε wōn se, "Mene mo nuubarima Yosef. Me na motōn me ma wōde me kōo Misraim no. 5 Mommma biribiara nhaw mo. Na monnkasakasa so se motōn me ma wōde me baa ha. Onyankopōn na əyε. Əno na əsoma me, dii mo anim baa ha se mimmegye mo nkwa. 6 Mfe abien ni a əkōm baa asase yi so. Mfe anum a əreba yi nso, obiara rennua, na obiara nso rentwa. 7 Onyankopōn asoma me ha se memma mo ne mo fifo ntēna nkwa mu, na moaye əman kese. 8 "Enti εnyε mo na mode me baa ha, na εyε Onyankopōn ankasa! Wayε me Farao fotufo ne ne fi sohwefo, na əde Misraiman nyinaa nso ahyε me nsa. 9 Afei, monka mo ho nkō m'agya nkyen nkōka nkyereε no se, 'Senea wo babarima Yosef se ni, Onyankopōn aye me Misraiman nyinaa sohwefo. Enti ntwentwen w'anān ase koraa, na bra Misraim! 10 Wobeba abetena Gosen asase so, na woabēn me. Fa wo mma, wo nananom, wo nguan ne w'anantwi ne biribiara a wowō bra. 11 Se woba hō a, məhwē wo, efisē aka saa əkōm kese yi mfe anum. Se anye saa a, wo ne wo fifo ne wōn a wōka wo ho nyinaa bedi hia buruburoo.' 12 "Mo ne me nua Benyamin nyinaa di adanse se, ampa ara, εyε me Yosef na me ne morekasa yi. 13 Monka anuonyam a Onyame adom nti, wəahye me wō Misraim asase so ne biribiara a mo ankasa mode mo ani abehu no nyinaa ho asem nkyereε m'agya. Monkōfa m'agya nsian mmrē me ntēm." 14 Əyε Benyamin attuu, sui, a anigye ne awerehow adi afra. Benyamin nso fii ase sui. 15 Ofifew ne nuanom no nyinaa ano sui, na eno akyi no, wotumi ne no kasaε. 16 Bere a wōtee wō Farao fi se Yosef nuanom no aba no, Farao ne ne mpanyimfo a wōka ne ho no nyinaa ani gyei. 17 Farao ka kyereεε Yosef se, "Ka kyereεε wo nuanom no se, wōmfa nneεma nsoasoa wōn mmoa no, na wōnkō Kanaan asase so, 18 na wōnkōfa wōn

agya ne wōn abusuafō nyinaa mmra Misraim asase so ha mmetena ha. Ka kyereεε wōn se, 'Farao bēma mo Misraim asase no fa a eye pa ara atena so. Wobedi asase no so nnepa!' 19 "Ka kyereεε wōn se, 'Momfa nteaseεnam mfi Misraim ha nkōfa mo yeronom ne mo mma. Momfa mo agya nso nka ho mmra. 20 Monnhaw mo ho wō mo agyapade ho, efisē mede nnepa a əwō Misraim asase so nyinaa no bi bēma mo.'" 21 Enti Yosef maa wōn nteaseεnam ne nnuan a wobedi wō əkwan so, senea Farao hyεε no. 22 Əmaa ne nuanom no mu biara atade foforo, nanso Benyamin de, əmaa no ntade ahorow anum ne dwete kilogram abiesa ne fa. 23 Saa nneεma a edidi so yi nso na Yosef de əkōmaa n'agya Israel: mfurumnini du a wəahyehye Misraim nneεma pa wō wōn so, mfurummimere du a wōsoso aburow, brodo ne nnuan ahorow ne n'akwansoduan. 24 Ogyaa ne nuanom no kwan, na akwannya no mu no, əka kyereεε wōn se, "Monnkəkasakasa wo əkwan so." 25 Enti wofii Misraimman mu kōo wōn agya Israel nkyen wō Kanaan asase so. 26 Wodui no, wōde anigye bōo wōn agya amannee se, "Yosef te ase! Nokwasem ni, əno na odi Misraiman nyinaa so!" Israel tee saa asem no, ne ho dwirw no. Wannyē anni. 27 Na bere a wōkāa nseμ a Yosef ka kyereεε wōn se wōmmēka no wiee no, na ohuu nteaseεnam a Yosef de somaa se wōmfa mmefa no no, wōn agya Yakob ho san no. 28 Na Israel kae se, "Magye nseμ no nyinaa adi. Me ba Yosef da so te ase. Məkō akohu no ansa na mawu."

46 Enti Israel de n'ahode nyinaa sii mu koduu Beer- Seba. Əbəo Onyankopōn a na n'agya Isak som no no afōre wō hō. 2 Anadwo anisoadehu mu no, Onyankopōn frēε Yakob se, "Yakob! Yakob!" Yakob gyeε se se, "Me ni." 3 Onyankopōn ka kyereεε no se, "Mene Onyankopōn. Onyankopōn a w'agya som no. Nsuro se wobēkō Misraim, efisē mēma w'ase adō aye əman kese wō hō. 4 M'ankasa ne wo bekō Misraim, na masan de wo aba ha. Edu bere a worebewu a, wubewu wō Yosef nsam." 5 Na Yakob sii mu fii Beer-Seba. Israelmma no de wōn agya Yakob, wōn yeronom ne wōn mma tenatena nteaseεnam a Farao soma ma wōde befaa wōn no mu. 6 Wōfaa wōn mmoa ne wōn agyapade a wōanya wō Kanaan asase so no nyinaa kaa wōn ho kōo Misraim. Yakob ne n'asefo nyinaa sii mu kōo Misraim. 7 Israel de ne mmabarima, ne nenanom, ne mmabēa ne wōn mma a wōn nyinaa yε n'asefo kaa ne ho kōo Misraim. 8 Din a edidi so yi yε Israelfo, Yakob asefo a əde wōn kōo Misraim. Ruben yε

Yakob abakan. 9 Ruben nso mmabarima din na edidi so yi: Hanok, Palu, Hesron ne Karmi. 10 Simeon nso mmabarima ye: Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Sohar ne Saulo a ne na ye Kanaanni. 11 Lewi mmabarima din na edidi so yi: Gerson, Kohat ne Merari. 12 Yuda nso mmabarima ye: Er, Onan, Sela, Peres ne Serah. Nanso Er ne Onan de, wowuwuu wō Kanaan asase so ansa na Israel reba Misraim asase so. Peres mmabarima ye: Hesron ne Hamul. 13 Isakar mmabarima nso ye: Tola, Puwa, Hiob ne Simron. 14 Sebulon mmabarima nso ye: Sered, Elon ne Yakleel. 15 Wōn a wōabōbō wōn din yi ye Lea mma a ḥone Yakob woo wō Paddan-Aram a ne babea Dina nso ka ho. Saa mmabarima ne ne babea yi nyinaa dodow si nnipa aduasa abiesa. 16 Gad nso mma din na edidi so yi: Sifion, Hagi, Suni, Esbon, Eri, Arodi ne Areli. 17 Aser nso mma din na edidi so yi: Yimna, Isua, Isui ne Beria ne wōn nuabea Sera. Beria nso mma ye: Heber ne Malkiel. 18 Eynom nso ne Silpa, afenaa a Laban de no maa ne babea Lea a ḥono nso de no maa ne kunu Yakob waree no mma. Wōn nyinaa dodow ano si nnipa dunsia. 19 Yakob yere Rahel mma ye: Yosef ne Benyamin. 20 Yosef ne ne yere Asnat, a ḥoye Potifera a ḥoye On bosomfo babea woo Manase ne Efraim wō Misraim. 21 Benyamin nso mmabarima din na edidi so yi: Bela, Beker, Asbel, Gera, Naaman, Ehi, Ros, Mupim, Hupim ne Ard. 22 Saa nnipa a wōabōbō wōn din yi ye Rahel mmabarima a ḥone Yakob woe. Wōn nyinaa dodow ye nnipa dunan. 23 Dan babarima ye Husim. 24 Naftali nso mmabarima din na edidi so yi: Yahseel, Guni, Yeser ne Silem. 25 Bilha a ḥoye Laban afenaa a ḥode no maa ne babea Rahel mmabarima a ḥone Yakob woo no na wōabōbō wōn din yi. Na wōn dodow ye nnipa baason. 26 Nnipa a Yakob de wōn kōo Misraim nyinaa, a wōye n'asefo ankasa, a ne mmabarima yeronom nka ho dodow ye aduosis asia. 27 Se wōde Yosef mmabarima baanu a ḥwoo wōn wo Misraim no ka ho a, na Yakob asefo a ḥode wōn kōo Misraim no nyinaa dodow ye nnipa aduosis. 28 Israel somaa Yuda ma odii kan kōo Yosef ho kobisaa no Gosen kwan. Akyirin, wokoduu Gosen. 29 Yosef siesiee ne nteaseenam ma wōkōo Gosen kohyiaa n'agya Israel. Yosef duu n'agya Yakob anim pē na ḥobam no, sui ara kwansin. 30 Israel ka kyere Yosef se, "Ohu a mahu wo se wote ase yi nti, se owu bēfa me nnē koraa a, mepe." 31 Yosef ka kyere ne nuanom no ne n'agya fifo no se, "Mēko akōka akyere Farao se, 'Me nuabarimanom ne m'agya fifo a na anka wōte Kanaan asase so nyinaa aba ha

abeka me ho. 32 Mmarima no ye nguanhwefo. Wōhwē mmoa so. Na wōde wōn nguan ne wōn anantwi ne biribiara a wōwo aba." 33 Se Farao frē mo, na obisa mo se, 'Adwuma bēn na moye a,' 34 momma no mmuae se, 'Wo nkōa ayen mmoa fi wōn mmofraase, te se nea yen agyanom yee no ara pēpēpē.' Se moka saa kyere no a, ḥobēma mode Gosen aye mo atenae, efise Misraimfo kyi nguanhwefo kōkōkō."

47 Yakob mma no beduu Misraim asase so no, Yosef kōka kyere Farao se, "M'agya ne me nuanom no de wōn nguan ne wōn anantwi ne wōn agyapade nyinaa afi Kanaan asase so aba, na wōwō Gosen asase so." 2 Yosef yii ne nuabarimanom no mu baanum de wōn kokyia Farao. 3 Farao bisaa anuanom no se, "Adwuma bēn na moye?" Wobuaa no se, "Wo nkōa ye nguanhwefo, senea na yen agyanom nso ye nguanhwefo no." 4 Anuanom no toaa so se, "Yeaba ha se ananafo a yerebetena ha kakra, efise ḥokōm no ano ye den yiye wo Kanaan asase so ho, na wo nkōa nguan nnya aduan nni. Enti yeresre wo kwan na yeatena Gosen asase so ha." 5 Farao ka kyere Yosef se, "W'agya ne wo nuanom aba wo nkyen. 6 Misraim asase nyinaa hye wo nsa. Ma w'agya ne wo nuabarimanom baabi pa na wōntena. Ma wōntena Gosen asase so. Se wunim wōn mu bi a wōwō mmoayen ho nimdeē a, ma wōnhwē me nguan so mma me." 7 Afei, Yosef kōfaa n'agya Yakob de no bekyiaa Farao ma Yakob hyiraa no. 8 Farao bisaa Yakob se, "Woadi mfe ahe?" 9 Yakob buaa Farao se, "Madi mfe oha ne aduasa a ḥshaw ne abēbresē wō mu. Minnu m'agyanom nkwanne a wōde tenaa asase so no ho hwēe." 10 Na Yakob hyiraa Farao, na ofii n'anim kōe. 11 Enti Yosef bōo n'agya ne ne nuanom no atenase wō Misraim asase so. ḥmaa wōn agyapade wō asase no fa baabi a eye pa ara wō Rameses mansin mu, senea Farao hyee no. 12 Yosef maa n'agya ne ne nuanom no aduan senea wōn mma dodow te. 13 Na aduan nni ho baabiara, efise na ḥokōm a aba no ano aye den yiye. Saa ḥokōm yi kaa Misraim ne Kanaan asase nyinaa ma emu nnipa ne nnōbae twintwamee. 14 Yosef prapraa Misraim ne Kanaan asase so sika nyinaa a onya fii aduantōn no mu no baa Farao ahemfi. 15 Bere a nnipa a wōwō Misraim ne Kanaan asase so ho sika nyinaa sae no, Misraim nnipa nyinaa baa Yosef nkyen beka kyere se, "Yen ho sika nyinaa asa, enti ma yen aduan nni! Aden nti na eṣe se yewuwu?" 16 Yosef buaa wōn se, "Se mo

sika asa de a, momfa mo nguan ne mo anantwi mmra mmegye aduan.” 17 Enti wode won mmoa no bres Yosef. Mmoa a wode won besesaa aduan no ye aponko, nguan, mmirekyi, anantwi ne mfurum. Saa afe no mu no, wode won mmoa nyinaa besesaa aduan. 18 Afe akyi no, Misraimfo no nyinaa baa Yosef nkyen bekae se, “Yerentumi mfa biribiara nhintaw yen wura. Yen ho sika nyinaa asa, na yen anantwi nso ye wo dea. Hwee nni ho bio a yebetumi de abre wo, yen wura, se yen nnipadua ne yen nsase nko. 19 Aden nti na ese se yehwere yen nkwa ne yen nsase wo w'anim! Afei, ma yemfa yen nnipadua ne yen nsase nyinaa mmesesa aduan. Yede yen ho ne yen nsase nyinaa bekə nkoasom mu. Ma yen aburow, na əkəm ankum yen, amma asase no nso anna mpan.” 20 Enti Yosef təo Misraim nsase nyinaa maa Farao. Esiane əkəm no ano den nti, Misraimfo no tən wən nsase no nyinaa. Eyye saa ma nsase no nyinaa bedii Farao nsam. 21 Efi Misraim ti kosi ti, Yosef de mu nnipa nyinaa bəyee ne nko. 22 Asəfo nko ara nsase na wantə, efise asəfo no de, na Farao atwa anoduan bi de ama wən. Ne saa nti na wən de, wəantən wən nsase no. 23 Yosef ka kyere nnipa no se, “Afei a mato mo ne nsase de ama Farao yi, mo nso, munnye aburow nkodua. 24 Na se aburow no ye yiye, na mutwa a, momfa nkyem anum mu baako mmre Farao. Na nkyem anum mu anan a əbekə no, mo ne mo fifo ne mo mma nni bi, na munnyaw bi nso a mubedua.” 25 Wəkae se, “Anokwa, woagyé yen nkwa. Ka kyere yen wura Farao se, onnye yen nto mu, na yenyé nko.” 26 Enam saa asem yi so maa mmara a Yosef hyee se womfa asase no so nnobae nyinaa mu nkyem anum mu baako mma Farao no da so wo hə besi nne. Asəfo no nsase nko ara na ankodi Farao nsam. 27 Israelfo no bəo atenase wə Gosen mansin a əwə Misraim asase so no so. Wonyaa agyapade wo hə, na wən ase nso free yiye. 28 Yakob tenaa Misraim mfe dunson. Odii mfirihya əha ne aduanan ason ansa na ərewu. 29 Eduu se Yakob rebewu no, əfrəe ne ba Yosef, ka kyere no se, “Me ba, se wodo me de a, ka ntam di nsew se, wobeyə me adəe, adi me nokware. Se miwu a, nsie me wə Misraim ha. 30 Se miwu a, momfa me mfi Misraim ha, nkosie me wo faako a wosiee me mpanyimfo no.” Yosef hyee bə se, “Medi asem a woaka no so.” 31 Yakob kaa bio se, “Ka ntam kyere me.” Yosef kaa ntam no, na Israel nso butuw ne pema so soree Onyankopon.

48 Mmere bi akyi no, wəka kyere Yosef se, “W'agya yare.” Enti Yosef faa ne mmabarima baanu, Efraim ne Manase kaa ne ho kəsraa no. 2 Bere a wəbəo Yakob amannee se, “Wo ba Yosef aba wo nkyen rebesra wo” no, Yakob maa n'ani sore tenaa ne mpa so. 3 Yakob ka kyere Yosef se, “Otumfo Nyankopon yii ne ho adi kyere me wə Lus a əwə Kanaan asase so. Ehə na ohyiraa me, 4 ka kyere me se, ‘Məma woawo, ama w'ase afəe. Məma w'asefo aye əman kse. Mede saa asase yi bəma w'asefo afebəo se wən agyapade.’ 5 “Eno nti, mede wo mma baanu a wəwoo wən maa wo ansa na mereba wo nkyen wə Misraim asase so ha no beka me mma no ho. Efraim ne Manase beka me mma ho, senea Ruben ne Simeon ye me mma no. 6 Mma foforo biara a wobewo wən wo Efraim ne Manase akyi no na wobeyə wo de. Wode wən beka wən nuanom no ho wə asase a wode bəma wən se wən agyapade no so. 7 Bere a mifi Paddan-Aram reba no, ababaa Rahel wuu wə əkwan mu ma əyye me yaw. Na aka akwansin kakraa bi na əyadu Efrat. Eno nti, misiee no wə Eufrate, a wəfre no Betlehem no kwankyen baabi.” 8 Bere a Israel huu Yosef mmabarima no, obisae se, “Na eyinom ye hefo?” 9 Yosef buaa n'agya se, “Wəye mmabarima a Onyankopon de wən adom me wə ha.” Na Israel kae se, “Fa wən bra m'anim ha na minhyira wən.” 10 Saa bere no, esiane onyin nti, na Israel ani so aye wusiwusi a onhu ade papa. Ne saa nti, Yosef de ne mma no kəo ne nkyen pəe ma əyee wən atuu, fifew wən ano. 11 Israel ka kyere Yosef se, “Manna mannwene se mehu w'anim bio da, nanso hwə nea Onyame aye. Wama me ho kwan ama mahu wo mma nso.” 12 Yosef maa wən so fii Israel kotodwe anim, na əno ara nso buu nkotodwe de n'anim butuw fam. 13 Əsore no, əde ne nsa nifa soo Efraim mu, de no gyinaa Yakob benkum so, na əde ne nsa benkum soo Manase mu, de no gyinaa Yakob nifa so ben no pəe. 14 Israel teeə ne nsa nifa de too Efraim a əyə akumaa no apampam, na əde ne nsa benkum no too Manase nso apampam. Əwə mu se na Manase ye abakan de, nanso əde ne nsa benkum na ətoo n'apampam. 15 Ohyiraa Yosef se, “Onyankopon a m'agyanom Abraham ne Isak nantew n'anim, ne me Nyankopon a əhwəe me se oguanhwəfo de besi nne no, 16 əsoro bəfo a ogyee me fii əshaw nyinaa mu no, onhyira saa mmarimaa yi. Wəmfa me din ne m'agyanom, Abraham ne Isak din ntoto wən, na wən ase mfe wə asase so.” 17 Bere a Yosef huu se n'agya de ne nsa nifa ato Efraim

apampam no, anye no dε. Enti oyii n'agya nsa nifa no fii Efraim apampam, kotoo Manase apampam. **18** Yosef ka kyereε n'agya se, “Dabi, m'agya, oyi ne m'abakan, nti fa wo nsa nifa to n'apampam.” **19** Nanso n'agya ampene so kae se, “Me ba, minim saa. Čno nso bεye əman, na wayε əkεse. Nanso ne nua kumaa no bεye əkεse asen no, na n'asefo bεye aman bebree.” **20** Enti da no, Yakob hyiraa mmarimaa no se, “Israelfo nyinaa nam mo din so behyirahyira won ho won ho. Wobεka se, ‘Onyankopon behyirahyira mo, ama moako so frōmfrom te se Efraim ne Manase.’” Saa əkwan yi so na Yakob fa maa Efraim bedii Manase anim. **21** Na Israel ka kyereε Yosef se, “Merebewu, nanso Onyankopon bεhwε mo so, na wasan de mo akə Kanaan, mo agyanom asase so bio. **22** Wo a mprempren woabεye wo nuanom nyinaa so panyin no, mede asase a menam me afoa ne m'agyan so gye fii Amorifo nkyen no rema wo.”

49 Yakob frεε ne mmabarima nyinaa ka kyereε won se, “Mummetwa me ho nhylia, na menka mo nea εεba mo so daakye. **2** “Yakob mmabarima, mommoaboa mo ho ano, na muntie; muntie mo agya Israel. **3** “Ruben, wo na woyε m'abakan. Wo na woyε me tumi ne m'ahooden nsenkyerεnne a edi kan a eboro anuonyam ne tumi so. **4** Woyε kitikiti se asorokye, nanso worenkə so bio, efise woforoo w'agya mpa ne ne yere kodae, de guu m'anim ase. **5** “Simeon ne Lewi yε anuanom. Wogyina hə ma basabasayε ne asisi. **6** Mma me nkəka won agyinatu ho, efise wənam won abufuw so akunkum nnipa, na wokunkum anantwi de gyee won ani. **7** Nnome nka won abufuw, efise ano yε den, na εye atirimədensem! Ċno nti, mεba won asefo ahwete Israelman mu nyinaa. **8** “Yuda, wo nuabarimanom beyi wo aye. Wobεsee w'atamfo nyinaa. W'agya mmabarima bekotow wo. **9** Yuda, woyε gyata ba a woawe w'atamfo nam awie. Wote se gyata a wabutuw. Hena na obetumi akəka no? **10** Ahempema remfi Yuda nsam, na saa ara nso na ahempema remfi n'anāntam, kosi se, nea εye ne dea a aman nyinaa betie no no beba. **11** Əbesa n'afurum wo bobe dua mu. Əde n'afurum ba besa bobe pa mman mu. Əbəhorø ne ntama wo nsa mu, na wahoro n'atade nso wo bobesa kəo mu. **12** N'aniwa aba bebiri asen bobesa. Ne se bεye fitaa asen nufusu. **13** “Sebulon betena mpoano. Obesisi ahyengyinabea ama ahyen. N'ahye so betrew akosi Sidon. **14** “Isakar yε afurum hoođenfo a obutuw hə rehome wo nguankuw mu. **15**

Se ohu senea n'ahomegyebea ye fa, ne senea n'asase no so dwo a, obekuntun agye adesoa, na wapene so se akoa ama əhye adwuma. **16** “Dan bebu ne manfo aten se Israel mmusuakuw no baako. **17** Dan bεye se əwo a əda kwankye; əbεye se ahurutoa a ənam ətempən mu a əka əpənəkə nantin, senea εbəma ne sotefo atew ahwe n'akyi. **18** “Awurade, wo nkagye na meretwən. **19** “Nnipa bənefo betow ahye Gad so, na əno nso betiw won atow ahyc won so. **20** “Aser aduan a odi no bεye aduan pa. Na əbεma ahennuan a εye akənno. **21** “Naftali te se əforote a wəagya no a əwo mma ahoofeo. **22** “Yosef yε ngodua a εsow aba, a esi asuton ho, na ne mman tra afasu. **23** Agyantowfo kaa no hyεe, de abufuw tow hyεe ne so. **24** Nanso ne bεma no gyinaa pintinn, na ne basa mu yεe den; esiane Otumfo Nyankopon a Yakob som no no a əye əoguanhwεfo ne Israel botantim no; **25** esiane Onyankopon a w'agya som no a oboa wo no; Otumfo a əde əsoro nhylia behyira wo; nhylia a efi asase ase pεe; nhylia a efi nufu ne əyafuru mu no. **26** W'agya nhylia a woahyira no no bεdəoso asen tete nteredee mimpew ne nkoko a etintim hə daa no so nnəbae. Eynom nyinaa mmra Yosef ti so, engugu anuanom no mu nea wəapaw no no anintən so. **27** “Benyamin yε pataku a əye nam; əbə aporəw anəpa, kyere ne hanam we, na edu anwummere a, əkyekye nam nkae no.” **28** Eyi ne nhylia a Israel mmusuakuw dumien no agya de hyiraa won; obiara ne senea εfata no. **29** Yakob rebewu no, əka kyereε won hyεe won se, “Aka kakraa bi, na wərebəfa me akəka me mpanyimfo ho. Se miwu a, munsie me wo əboda a εwo Hetini Efron afuw a wosiee me mpanyimfo wo mu no mu. **30** Ċno ne əboda ne afuw a εwo Makpela, a εben Mamre a εwo Kanaan asase so no. Abraham təo saa əboda no fii Hetini Efron nkyen, de yεe amusie. **31** Saa əboda no mu na wosiee Abraham ne ne yere Sara. Əhə ara nso na wosiee Isak ne ne yere Rebeka, na misiee Lea nso. **32** Me nena Abraham təo afuw no ne əboda a əka ho no nyinaa fii Hetifo no nkyen.” **33** Bere a Yakob kasa kyereε ne mma no wiee no, əmaa ne nan so guu ne mpa so wui. Wokosiee no wo ne mpanyimfo nkyen.

50 Yosef tow ne ho hwee n'agya so suu no, na ofew n'ano. **2** Ċno akyi no, Yosef maa ne duruyεfo behyεe n'agya Israel akyenkyennuru, senea εbεye a, ərense. Enti oduruyεfo no hyεe no akyenkyennuru. **3** Wəde adaduanan na εhyεe Israel akyenkyennuru no, efise saa nna dodow no na εsε se wəde hyε no aduru

no. Misraimfo suu no nnafua aduəson. 4 Wosuu no wiee no, Yosef kasa kyere Farao fifo se, “Se manya mo anim anuonyam a, monka nkyere Farao mma me se, 5 ‘M’agya ma mekaa ntam,’ na əkae se: Hwε, aka kakra na mawu. Enti se miwu a, əboda a m’ankasa mitwaa wə Kanaan asase so no mu na munkosie me. ‘Enti momma me kwan mma minkosie m’agya, na mesan aba.’” 6 Farao penee akwansre no so, kae se, “Ko na kosie w’agya, senea əmaa wo kaa no ntam no.” 7 Enti Yosef kə kosiee n’agya. Farao asomfo nyinaa ne ne mpanyimfo ne n’atenankongua ne Misraim nnipa titiriw nyinaa kogyaa Yosef ayi 8 kaa Yosef fifo nyinaa a ne nuabarimanom ne n’agya fifo no ho. Wən mma ne wən nguan ne wən anantwi nko ara na wogyaw wən wə Gosen asase so hə. 9 Nteaseenam ne apənkosotefo nso kaa won ho kə ayi no bi. Nnipadəm pa ara na wokəe. 10 Woduu Atad a ne nkyerease ne baabi a wopo atoko, a əben Asubonten Yordan no, wəde nnanson twaa agyaadwo, yee Yosef agya Israel ayi kəse wə hə. 11 Bere a Kanaanfo a na wote asase no so huu senea wosi yee ayi no wə Atad no, wokae se, “Eyi ye ayi kəse bi a Misraimfo aye.” Enō nti, Kanaanfo a wote asase no so no too ho din Abel-Misraim, a ne nkyerease ne Misraimfo reye ayi kəse. 12 Enti Yakob mmabarima no yee senea wən agya kyere wən se wonye no pəpəepe. 13 Wəsoaa no, de no kə Kanaan asase so, kosiee no wə əboda a əwə Makpela a əben Mamre afuw a na Abraham ato afi Hetini Efron nkyen de aye amusiee no mu. 14 Yosef siee n’agya wiee no, əne ne nuanom ne wən a wokogyaa no ayi no nyinaa san baa Misraim. 15 Yosef agya wu akyi no, ne nuanom no de ehu ka kyere wən ho wən ho se, “Se əba se Yosef da so wə yən ho menasepəw, na otua yən bəne ahorow a yəyəe no nyinaa so ka a, na yəreye no den?” 16 Enti wotuu nnipa kə Yosef hə kəka kyere no se, “W’agya kaa saa asem yi ansa na ərewu. 17 ‘Asem yi na əse se moka kyere Yosef: Mesre wo, fa bəne ahorow a wo nuanom aye wo no nyinaa kye wən.’ Enti afei mesre wo, fa Onyankopən a w’agya som no no nkoo bəne kye wən.” Bere a Yosef tee asem a ne nuanom no kae no, osui. 18 Yosef nuabarimanom no bətotow wən ho guguu n’anim, kae se, “Yeyəe wo nkoo.” 19 Nanso Yosef ka kyere wən se, “Munnsuro me! Meyə Onyankopən a metumi abu mo atən, atwe mo aso ana? 20 Əwə mu se moyee mo adwene se mobeyə me bəne de, nanso na Onyankopən adwene ne se, əbedan ade pa, senea əbeyə a obetumi agye nnipa dodow nkwa,

senea əreyə no nne yi. 21 Enti munnsuro! M’ankasa mede biribiara a ehia mo ne mo mma nyinaa bəma mo.” Yosef nam saa kasakyere yi so hyee wən bo se, ərenye wən bəne biara. 22 Yosef ankasa ne ne nuanom ne n’agya abusuaf o nyinaa tenaa Misraim asase so. Odii mfe əha ne du ansa na ərewu. 23 Yosef huu Efraim mma nena ne Manase ba Makir mma nso. Wəwoo wən guu ne sre so. 24 Na, Yosef ka kyere ne nuabarimanom no se, “Erenkye biara na mawu. Nanso Onyankopən bəboa mo, ayi mo afi saa asase yi so, de mo aks bəhyə asase a əkaa ho ntam se əde bəma Abraham, Isak ne Yakob no so.” 25 Yosef maa Israel mmabarima no kaa ntam, na Yosef kae se, “Nokware, Onyankopən bedi aboa mo. Se miwu nso a, monsoa me nnompe mfi ha nkə Kanaan asase so.” 26 Yosef dii mfe əha ne du, na owui. Wəhyee no akyenkyennuru de no too funnaka mu wə Misraim.

2 Mose

1 Yakob mma ne wən abusuafə a wəne no tu kətenaa no din na edidi so yi. **2** Ruben, Simeon, Lewi ne Yuda; **3** Isakar, Sebulon ne Benyamin; **4** Dan, Naftali; Gad ne Aser. **5** Yakob asefo a one wən kəe no nyinaa ano si aduəson. Na Yosef wə Misraim dedaw. **6** Yosef ne ne nuanom ne wən bere sofo no nyinaa wuwui, **7** nanso Israelfo no ase feee, na wəyee bebree, hyee asase no so ma. **8** Na əhene foforo bi bedii ade wə Misraim a na onnim Yosef ho asem. **9** Əka kyereə ne manfo no se, “Monhwə, Israelfo yi ase adə, wəreye adəəso dodo ama yen. **10** Momma yəmpe əkwan bi na yəmfa so nsiw saa də a woredo no ano. Se yəanye saa na əko bi si a, wəbedəm yen atamfo ne wən ako atia yen na wəafi əman yi mu.” **11** Enti wəde nkəa sohwefo gyinagyinaa wən kən so ma wəyee adwumaden de kyekyeree adekora nkuronpən Pitom ne Rameses maa Farao. **12** Nanso mpən dodow a Misraimfo no hyee wən so no, na də ara na Israelfo no redəoso. Eyi maa Misraimfo no suroo Israelfo **13** na wəkəa so hyee Israelfo no so ketee. **14** Wəde adwumadenye dii Israelfo no nya. Wəma wəyee ntayaa ne dəte ho adwuma a əye den ne mfum nnwuma ahorow. Eynom nyinaa akyi no Misraimfo faa akwan bebree so daa atirimoden adi kyereə Israelfo no. **15** Misraimhene ka kyereə Hebrifo awogyefo a wən din ne Sifra ne Pua se, **16** “Se mukogye Hebrini biara awo, na awoe ho muhu se əye əbarima a, munkum no, na se əye əbabea de a, monnye no hwee.” **17** Esiane se na awogyefo no ye nyamesurofo no nti, wəanni mmara a əhene no hyee wən no so, maa mmarimaa a wəwowoo wən no tenae. **18** Əhene no free wən bisaa wən se, “Adə nti na moanni mmara a mehyee no so na moama mmarimaa a Hebrifo no wowoo wən no atena?” **19** Wobuaa no se, “Hebrifo mmea no de ahooden wo əhare so nti yebedu hə no, na wəawo dedaw. Wənte se Misraimfo mmea no.” **20** Onyankopən hyiraa awogyefo no. Na Israelfo no dəoso ara beyeə əman kese. **21** Esiane se na awogyefo no ye nyamesurofo nti, Onyankopən dom wən mma. **22** Na Farao hyee mmara se Hebrifo mmarimaa a wəbewo wən foforo no, wəntow wən ngu Asubonten Nil mu na mmeawa a wəbewo wən foforo no de, wəntena hə.

2 Na Lewini bi waree əbea bi fii Lewi abusuakuw mu. **2** Əbea no nyinsen woo abarimaa. Abofra no na huu

se ne ho ye fe yiye nti əde no siee fie asram abiesa. **3** Eduu bere bi no, na əde no sie a ənye yiye nti, əde mfea nwenee kətenten bi de əhye ne ama faa ho senea əbeyə a, nsu rentumi nkə mu. Əde abofra no too mu de no kosii asu Nil konkən so wə wura a na əwo hə no bi mu. **4** Abofra no nuabea kogynina akyiri baabi a na əwən no. **5** Farao babea kəo asu no mu se ərekoguare. Bere a one ne mmaawa nam asu no konkən so no, ohuu kətenten no se əhye wuram hə baabi, enti əsomaan ne mmaawa no mu baako se ənkəfa mmre no. **6** Əde bae a obuee so no, ohuu se abarimaa bi da mu a əresu. Asem no yee no awerehow. Əkae se, “Əye Hebrifo yi bi ba.” **7** Abofra no nuabea a na ərewen no no kəo əhene babea no nkyen kobisaa no se, “Menkəfre Hebrifo mmea no baako na əmməhwə no mma wo ana?” **8** Əhene babea no buae se, “Yiw.” Enti, abeawa no tuu mmirika kəo fie kəfrəe abofra no na de no bae. **9** Əhene babea no ka kyereə ne se, “Fa abofra no kəo fie na kəhwə no ma me na metua wo ho ka.” Enti əde no kəo fie kəhwə no. **10** Onyin kakra no, əde no bres əhene babea no ma ogye no de no yee ne ba. Əkae se, “Meto ne din Mose efisə miyii no fii nsu mu.” **11** Mose nyin no, da bi, əkəsraa ne manfo Hebrifo no. Oduu hə no, ohuu se ne manfo no reye adwumaden. Nsrahwə no mu na Mose huu se Misraimni bi reboro Hebrini a əye ne nua. **12** Mose hwee ha hwee ha huu se obiara nni hə no, okum Misraimni no tutuu nwea mu de no hyee hə. **13** Ade kyee no, əsan kəo Hebrifo no nsrahwə. Oduu hə no, na wən mu baanu reko. Obisaa nea n'asəm nyə de no se, “Den na woreye yi a worebəbə wo nua Hebrini saa?” **14** Əbarima no nso bisaa no se, “Wufi he? Hena na əde wo yee yen sodifo ne temmufo? Anaase woaye w'adwene se wobekum me senea nnəra wukum Misraimni no?” Mose huu se bəne a wayə no ho ada hə no, osuroe. **15** Na Farao nso tee asem no, əhyee se wənkəfa Mose mmra na wonkum no. Nanso Mose guan kəo Midian asase so. Da bi a Mose kətenaa abura bi ho wə hə no, **16** Midian səfə mmabea baason bi baa hə se wərebetow nsu de akəma wən papa nguan. **17** Nanso nguanhwəfə bi pampam mmeawa no. Mose begyee wən fii nguanhwəfə no nsam maa mmeawa no nguan no nsu nomee. **18** Wəsan koduu wən agya Reuel nkyen no, obisaa wən se, “Eyee den na nne de, munyaa nsu maa nguan yi nom ntem see?” **19** Wəka kyereə wən agya se, “Misraimni bi na ogye yen fii nguanhwəfə no nsam. Əno ara na ətow nsu no maa yen nguan no nomee.” **20** Wən agya bisae

se, “Na ḥwə he? Mugyaw no wə ḥo ana? Monkofre no na ommedidi.” 21 Mose koo Reuel frē no. Akyiri no, ḥwə wən kōtenae, maa Reuel de ne babea Sipora maa no aware. 22 Wəwoo ḥabarima maa Mose too no din Gersom, ase ne ḥo ho, efisē Mose kyere ase se, “Meyē ḥo ho wə ananafo asase so.” 23 Mfe bi akyi no, Misraimhene no wui. Na Israelfo no resi apini wə wən nkoasom no mu. Enti na wōresu frē Onyankopōn. 24 Onyankopōn nso tiee wən sufre no, kaae bō a ḥyēs Abraham, Isak ne Yakob se ḥde n’asefo besan aba Kanaan asase so no. 25 Onyankopōn hwē huu se bere adu se ogye wən.

3 Na Mose rehwē n’ase Yetro a ḥyē Midian sōfo nguan. ḥde nguan no wuraa sare no mu koo akyirikyiri koduu Horeb a ḥyē Onyankopōn bepōw no so. 2 Preko pē, na Awurade bōfo nam wura bi gyaframa mu yii ne ho adi kyere se Mose. Mose huu se wura no redew nanso na enhyew. 3 Enti Mose kae se, “Mekō akōhwē anwonwade yi ahu nea nti a wura no nhywē.” 4 Bere a Awurade huu se ḥrekōhwē no, ḥfrees no fii wura no mu se, “Mose! Mose!” Mose gyee se se, “Me ni.” 5 Onyankopōn ka kyere se no se, “Mmēn me. Yi wo mpaboa na faako a wugyina no ye asase kronkron.” 6 ḥtoaa so se, “Mene w’agyanom Nyankopōn, Abraham Nyankopōn, Isak Nyankopōn ne Yakob Nyankopōn no.” Mose kataa n’anim, efisē na osuro se ḥbehwē Onyankopōn anim. 7 Awurade ka kyere se, “Mahu amanehunu a me manfo a wōwa Misraim no wō mu no, na mate wən nkotosre a efa wən nnwuma wuranom ho, na minim wən ahohia. 8 Maba se merebegye wən afi Misraimfo nsam na mayi wən afi Misraim asase so de wən akō asase pa a eso bae so, asase a ewo ne nufusu wō so; asase a Kanaanfo, Hetifo, Amorifo, Perisifo, Hewifo ne Yebusifo te so no so. 9 Mate Israelfo no su na mahu nya a Misraimfo di wən no. 10 Enti afei, merebesoma wo akō Farao nkyen, na woakoyi me man Israel afi Misraim.” 11 Mose kae se, “Mene hena a esē se mekō Farao anim akoyi Israelfo afi Misraim asase so?” 12 Onyankopōn buaa no se, “Mekō wo ho. Adansede a ḥkyere se me na masoma wo no ni. Se wuyi nnipa no fi Misraim a, mobesom Onyankopōn wō saa bepōw yi so.” 13 Mose bisae se, “Se mekō Israelfo no nkyen kōka se wən agyanom Nyankopōn na wasoma me na wobisa me se, ‘Onyankopōn ben na mereka ne ho asem no’ a, mmuaue ben na memfa mma wən?’” 14 Obuaa Mose se, ka se, “Mene nea ḥwə ho daa no. Ka kyere wən se, ‘Mene

Nea Mene na wasoma me mo nkyen.’” 15 Onyankopōn toaa so se, “Ka kyere Israelfo no se, ‘Awurade a ḥyē mo agyanom Abraham, Isak ne Yakob Nyankopōn na wasoma me mo nkyen.’” Eyi ne me din a wōde bekae me daa fi awo ntoatoaso so kosi awo ntoatoaso so. 16 “Kō, frē Israelfo mpanyimfo na ka kyere wən se, ‘Awurade, Abraham, Isak ne Yakob Nyankopōn no daa ne ho adi kyere se me, kae se: Mawen mo na mahu nea wōde aye mo wō Misraim. 17 Mehye bō se meyi mo afi mo awerēhow mu wō Misraim de mo aks asase a Kanaanfo, Hetifo, Amorifo, Perisifo, Hewifo ne Yebusifo te so nne yi a ewo ne nufusu wō so no so.’ 18 “Israelfo mpanyimfo betie w’asem no. Na esē se wo ne mpanyimfo no kō Misraimhene hō kōka kyere se, ‘Awurade, Hebrifo Nyankopōn, ne yēn ahya na waka akyere yēn se, yentu nnansa kwan nkō sare so nkōbō afore mma no.’” 19 Nanso minim se Misraimhene remma mo kwan da, gye se nsa bi a ḥyē duru hyē no ketee. 20 Enti metee me nsa na mede anwonwade ahorow a meye wō wən mu no nyinaa atia wən. Eno akyi no, ḥbema mo akō. 21 “Mēma mo anim aba nyam wō Misraimfo no anim na wōahyehyē akyēde ama mo, na moankō no nsapan. 22 ḥbea biara mmisa dwete ne sikakōkō adwinne ne ntama pa mfi n’afipamfo ne ne fifo mmea nkyen na wōmfa nsiesie wən mmabarima ne wən mmabaea ho. Saaye so na mobefā afow Misraimfo no.”

4 Na Mose buaa no se, “Se wōannye me anni anaa wōantie asem a meka no, na wōka se, ‘Awurade nyii ne ho adi nkyere se wo ε?’” 2 Awurade bisaa no se, “Den na wukura yi?” Obuae se, “Oguanhwēfo pema.” 3 Awurade ka kyere se, “Tow kyene fam.” Enti ḥtow kyenee fam ma ḥdan ḥwō. Mose guan fii aboa no ho. 4 Na Awurade ka kyere se Mose se, “So ḥwō no dua mu na kyere no!” Osoo ne dua mu kyeree no no, esan dan pema no. 5 Awurade ka kyere se no se, “Kōyē saa na wobegye wo adi. ḥbema wōahu se wən agyanom Abraham, Isak ne Yakob Nyankopōn ada ne ho adi akyere wo ampa.” 6 Afei, Awurade kae se, “Fa wo nsa hyē w’atade mu.” Mose de ne nsa hyē n’atade mu, na oyii no, na kwata aye ne nsa ho; aye fitaa se sukyeremma. 7 Awurade ka kyere se no bio se, “Fa wo nsa hyē w’atade mu bio.” Enti Mose san de ne nsa hyē n’atade mu, na oyii no, na kwata no agyae ama ne nsa no ho aye se nea ete kan no. 8 Awurade ka kyere se no se, “Se wōannye anwonwade a edi kan no anni a, wobegye nea eto so abien no adi. 9 Na se

nsenkyerenne abien yi akyi no woannye wo anni a, kɔsaw nsu fi Asubɔnten Nil mu na behwie gu asase wosee bi so na ebedan mogyo.” 10 Nanso Mose sr̄e se, “Awurade, minnim kasa. Ebesi nne anaa efi bere a wo ne me kasaem mpo no, m’ano ntew.” 11 Awurade bisaa no se, “Hena na ɔyee onipa ano? ɔnye me Awurade na meyee? Hena na obɔ onipa ma otumi kasa anaa ɔmma no nkasa. Hena na ɔma no hu ade anaa ɔmma no nhu ade. Hena na ɔma no tumi te asem anaa ɔmma no nte asem? 12 Afei kɔ, na kɔyε nea maka akyere wo no na mεbo wo ama woatumi akasa yiye, na mεkyere wo nea wobεka nso.” 13 Nanso Mose kae se, “Awurade w’akoa resr̄e wo, soma onipa foforo.” 14 Awurade bo fufii, enti ɔkaa se, “Na wo nua Aaron, Lewini no nso ε, minim se n’ano atew. Na hwe ɔno na ɔrebeyia wo no, na se ohu wo a, n’ani begye. 15 Wobεkasa akyere no na woaka nsem ahye n’anon; mεbo mo baanu no ama moakasa, na makyere mo nea mobεye. 16 ɔbεye wo kyeame wɔ ɔman no anim, na wo nso woaye se ne Nyankopɔn aka asem a wope se ɔda gua akyere no. 17 Se worekɔ a, fa wo pema no senea ɔbεye a, wubetumi de aye anwonwade a makyere wo no.” 18 Mose kɔo fie kɔka kyereε n’ase Yetro se, “Mεsre wo kwan na makɔ Misraim akɔsra m’abusuafo akɔhwe se wɔtete ase ana.” Yetro penee so se, “Kɔ. Mihyira wo kosekose.” 19 Ansa na Mose rebefi Midian no, Awurade ka kyereε no se, “Nsuro se wobesən aksra Misraim, efise wɔn a na wɔrehwehwe wo akum wo no nyinaa awuwu.” 20 Enti Mose faa ne yere ne ne mma de wɔn tenatena mfurum so sii mu se ɔrekɔ Misraim. Na ofaa Onyankopɔn pema no kitae. 21 Awurade ka kyereε Mose se, “Se wudu Misraim a, kɔ Farao hɔ na kɔyε anwonwade a makyere wo yi kyere no, nanso mepirim ne koma senea ɔremma nnipa no nkɔ. 22 Na ka kyere no se, ‘Awurade se, Israel yε m’abakan 23 na mehyee wo se, “Ma no kwan na ɔnko na ɔnkosom me.” Nanso woampene; nti mekum w’abakan.” 24 Mose ne n’abusuafo nam no, ade saa wɔn ma wɔpεe baabi dae. Awurade daa ne ho adi kyereε Mose na ohunahunaa no se obekum no. 25 Enti ne yere Sipora faa sekan de twaa ne babarima kumaa twetia tow kyenee Mose nan ase kae se, “Mogya ayeforokunu ne wo.” 26 Enti Awurade gyaa Mose. (Na Sipora kae se, “Woyε mogya ayeforokunu,” a na ɔde rekyere twetiatwa.) 27 Awurade ka kyereε Aaron se, “Kɔ sare no so kohyia Mose.” Enti Aaron kɔo Onyankopɔn Bepɔw no so kohyiaa Mose few n’afono. 28 Na Mose

kaa nsem a Awurade ka kyereε no bere a ɔresoma no no ne anwonwade a ɔhyee no se ɔnye no nyinaa kyereε Aaron. 29 Mose ne Aaron hyiaa Israelfo mpanyimfo no nyinaa, 30 na Aaron kaa nsem a Awurade aka akyere Mose no nyinaa kyereε wɔn, na Mose yε anwonwade no kyereε wɔn 31 ma wogye dii. Na wɔtee se Awurade dwen wɔn ho na wahu wɔn awerεhowdi no, wobuu nkotodwe soree no.

5 Mose ne Aaron yε anwonwade yi kyereε mpanyimfo no wiee no, wokohuu Farao ka kyereε no se, “Nea Israel Nyankopɔn se ni, ‘Ma me nkurɔfo mfi ha nkɔ sare so nkɔbɔ afahyegua kronkron wɔ ho mfa nsore me.’” 2 Farao bisae se, “Hena ne Awurade a εse se mitie no na mema Israelfo no ka? Minnim Awurade biara enti meremma Israelfo no nkɔ.” 3 Na Aaron ne Mose tii mu se, “Hebri Nyankopɔn ne yen ahyia. εse se yetu nnansa kwan kɔ sare so kɔbɔ afɔre wɔ hɔ de ma Awurade, yen Nyankopɔn. Na se yεantie no a, ɔyaredɔm anaa afoa ano na yebewuwu.” 4 Farao bisae se, “Mose ne Aaron, aden nti na morema nkurɔfo no agyae wɔn nnwuma? Monkɔ mo nnwuma so ntεm!” 5 Farao toaa so se, “Mprempren, saa nnipa no dɔɔso sen ɔmanfo no, nanso mope se moma ahɔho no gyae adwumayε.” 6 Da no ara, Farao somaa nnipa ma wɔkɔka kyereε wɔn a wɔhwe Israelfo no so no se, 7 “Momma nnipa no sare a wɔde bεye ntayaa no bio! Momma wɔn ankasa nkotwa sare no. 8 Na ntayaa dodow a wotwa no nso, monntew so baako koraa, efise asem a wɔaka no da no adi pefee se woyε akwadwofo nti na wɔreka se wɔreko sare so akɔbɔ wɔn Awurade afɔre no. 9 Momma wɔn adwuma no mu nyε den, na ɛmmee wɔn na wɔankotie atosem biara.” 10 Enti adwumasohwefo ne wɔn akwankyerεfɔ no ka kyereε Hebrifo no se, “Farao aka akyere yε se yεmmma mo sare bio. 11 Mo ara munkokiyin nhwehwe bi, nanso ntayaa a mutwa no, muntwa dodow saa ara.” 12 Enti Hebrifo no kyinkyinii Misraim asase so nyinaa se wɔrekɔhwehwe sare no bi. 13 Adwumasohwefo no hyε wɔn atirimɔden so se, “Muntwa ntayaa dodow senea na mutwa no.” 14 Na Misraimfo adwumasohwefo no kaa Hebrifo mpanyimfo a wɔde wɔn atuatuadwuma no ano se akwankyerεfɔ no mmaa, bisaa wɔn se, “Aden nti na moanwie ntayaa a wɔahye se muntwa no nnera ne nne no nyinaa senea na moyε kan no?” 15 Mpanyimfo yi kɔo Farao nkyen kɔsεε no se, “Aden na woyε wo

nkoo saa? **16** Wømma wo nkoo sare biara, nanso wøka kyere yen se, ‘Montwa ntayaa! Wøka yen mmaa nanso mfomso no fi w’ankasa wo nkurofo no.’ **17** Nanso Farao buae se, ‘Munni dwuma bi di, na se mowø dwuma bi di a, anka morenka se, ‘Momma yønkøbo aføre mma Awurade.’ **18** Monsan nkøye adwuma ntøm. Obiara remma mo sare, nanso ntayaa dodow a mutwa no daa no, saa ara na mubetwa.’ **19** Bere a wøka kyere Israelfo mpanyimfo a wodi adwuma no anim se akwankyerøfo no se øse se wotwa ntayaa no dodow senea wøye daa no, wohuu se ahokyere aba. **20** Bere a wøfi Farao anim bae a wohuu se Mose ne Aaron retwen wøn wø ahemfi no ho no, **21** wøka kyere won se, ‘Awurade mmu mo atøn se moama Farao ne ne nkurofo anya yen ho menasepøw, na mode afoa ahyø wøn nsa se wonkunkum yen.’ **22** Asem yi maa Mose køo Awurade nkøyen køka kyere no se, ‘Awurade, aden nti na woma wo manfo bre saa? So eyi nti na wosoma me?’ **23** Efi bere a mekøkaa wo nkra no kyere Farao no, tan ara na oretan wøn ani, nanso wunnyee wøn wo økwan biara so ε.’

6 Awurade ka kyere Mose se, ‘Wubehu nea mede beye Farao. Menam me tumi so behye no na wama me nkurofo no akø; me basa kokuroo no bema wapam wøn afi øman no mu.’ **2** Na Onyankopøn ka kyere Mose se, ‘Mene Awurade no. **3** Miyii me ho adi kyere Abraham, Isak ne Yakob se Onyankopøn tumfo. Nanso mammø me din se Awurade no ankyere wøn. **4** Na me ne wøn hyehye apam se mede Kanaan asase a na tete no wøte so se ahoho no bema wøn ne wøn asefo. **5** Bio, mate Israelfo apinisi ne nya a Misraimfo di wøn no nyinaa na makae me ne wøn apam no. **6** ‘Enti ka kyere Israelfo no se, ‘Me, Awurade, menam me tumi so beye anwonwade de ayi wøn afi nkoasom mu ama woade wøn ho. **7** Megye wøn ato mu se me nkurofo na maye wøn Nyankopøn. Na wobehu se mene Awurade, wøn Nyankopøn a wagye wøn afi Misraimfo nsam no. **8** Mede wøn bøba asase a mehyø bø se mede bema Abraham, Isak ne Yakob no so. Saa asase no beye mo agyapade. Mene Awurade no.’’ **9** Enti Mose kaa asem a Onyankopøn ka kyere no no kyere nnipa no, nanso woantie, esiane abawpa a efi øhyø ntraso nti. **10** Afei, Awurade ka kyere Mose se, **11** ‘San kø Farao nkøyen køka kyere no se ømma Israelfo no mfi ne man no mu nkø.’ **12** Nanso Mose kae se, ‘Se Israelfo no rentie me a, ebøye den na Farao betie me, bere a m’ano

ntewee yi?’’ **13** Afei, Awurade hyøe Mose ne Aaron se wønsan nkø Israelfo no ne Farao a øye Misraimfo hene no nkøyen nkøka nkøyere no se ømma Israelfo no kwan na womfi Misraim asase so nkø. **14** Nnipa a na wotuattua Israel mmusuakuw no ano no din na edidi so yi: Ruben a øye Israel abakan mmabarima ye: Hanok, Palu, Hesron, Karmi. Eynom na wøwoo Ruben asefo. **15** Simeon mmabarima: Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Sohar ne Saulo a na ne na ye Kanaanni. Eynom na wøwoo Simeon asefo. **16** Lewi mmabarima: Gerson, Kohat, Merari Lewi dii mfe øha aduasa ason. **17** Gerson mmabarima: Libni, Simei a wøye mmusua ti. **18** Kohat mmabarima: Amram, Ishar, Hebron, Usiel. Kohat dii mfe øha aduasa abiesa. **19** Merari mmabarima: Mahli, Musi. Saa nnipa a wøabobo wøn din mpanyin mu no no ye Lewi abusuafø. **20** Amram waree n’agya nuabea Yokebed na wøwoo Mose ne Aaron. Amram dii mfe øha aduasa ason. **21** Ishar mmabarima: Kora, Nefeg, Sikri. **22** Usiel mmabarima: Misael, Elsafan, Sitri. **23** Aaron waree Aminadab babea Elisaba a øye Nahson nuabea. Wøn mma din ni: Nadab, Abihu, Eleasar ne Itamar. **24** Kora mmabarima: Asir, Elkana, Abiasaf Eynom ne Kora asefo. **25** Aaron babarima Eleasar waree Putiel mmabeba no baako. Na Pinehas ye wøn mma no mu baako. Nnipa a wøabobo wøn din yi ne wøn a na wotuattua Lewifo mmusuakuw no ano. **26** Saa Aaron ne Mose yi ara na Awurade ka kyere wøn se, ‘Munkoyi Israelfo nyinaa mfi Misraim asase so’’ no. **27** Na wøn na wøkø Farao hø køkaa se ømma Israelfo no mfi Misraim no. **28** Da a Awurade kasa kyere Mose wo Misraim asase so no, **29** okae se, ‘Mene Awurade no. Ka asem biara a mereka yi kyere Farao a øye Misraim hempon no.’’ **30** Na Mose ka kyere Awurade bio se, ‘M’ano ntewee yi, ebøye den na asem a meka no bøto Farao asom ama watie me?’’

7 Na Awurade ka kyere Mose se, ‘Maye wo se Onyankopøn ama Farao na wo nua Aaron nso beye wo diyifo. **2** Asem biara a meka akyere wo no, ka kyere Aaron, na øno nso nka nkøyere Farao se ømma Israelfo no kwan na womfi Misraim. **3** Na mepirim Farao koma, na maye anwonwade ahorow bebree wø Misraim **4** nanso ørentie mo. Na mèfa atemmu a mu ye den so de me nsa ato Misraim so na mayi me nkurofo Israelfo no. **5** Na se mekyere me tumi kyere Misraimfo no a, wobehu se mene Awurade no, na mayi me nkurofo no afi mu.’’ **6** Mose ne Aaron yøe senea Awurade hyøe wøn no. **7** Bere a Mose ne

Aaron kohyiaa Farao no, na Mose adi mfe aduəwətwe, na Aaron nso adi mfe aduəwətwe abiesa. **8** Awurade ka kyerɛɛ Mose ne Aaron se, **9** “Farao behwehwe se mobeyɛ anwonwade akyere no ama wahu se, nokware, Onyankopon na wasoma mo. Se obisa saa a, Aaron ntow ne pema no nkyene fam na ebedan ɔwɔ. **10** Enti Mose ne Aaron kɔɔ Farao nkyen koyɛɛ anwonwade no senea Awurade akyere wɔn no. Aaron tow ne pema no kyenee fam wo Farao ne ne nkurɔfo anim ma edan ɔwɔ. **11** Farao nso frɛɛ n'anyansafo ne ne nkonyaayifo a wɔwɔ Misraim ma wɔn nso beyɛɛ anwonwade koro no ara bi. **12** Wɔn nso pema tumi dan ɔwɔ. Nanso Aaron ɔwɔ no menee wɔn de no. **13** Farao kɔɔ so yɛɛ komaden a na ɔmpɛ se otie asem a Awurade kae no. **14** Awurade ka kyerɛɛ Mose se, “Farao apirim ne komanti, ɔbekɔ so asiw nnipa no kwan se ɔremma wɔnkɔ. **15** Nanso Awurade kae se: San kɔɔ Farao nkyen anɔpɔ a ɔrekɔ asubɔnten no mu. Kogiyina asu no konkɔn so na hyia no wɔ hɔ a wukura wo pema a edan ɔwɔ no. **16** Ka kyerɛ no se, ‘Awurade, Hebrifo Nyankopon asan asoma me wo nkyen se ma nnipa no kwan na wɔnkɔ nkɔsom me wɔ sare so. Woaye asoɔden. **17** Afei, Awurade se: Wubehu se mene Awurade no. Efise maka akyere Mose se ɔmfa ne pema no mmɔ Nil asu no mu na nsu no bedan mogya. **18** Mpataa a wɔwɔ asubɔnten no mu nyinaa bewuuu ama nsu no abɔn a Misraimfo no rentumi nnom.” **19** Awurade ka kyerɛɛ Mose se, “Ka kyerɛ Aaron na ɔmfa ne pema no nkyere nsu a ɛwo Misraim no nyinaa; wɔn nsubɔnten, wɔn nsuwa, wɔn atare ne wɔn nsu a etaataa hɔ ne nsu a ɛwo afi mu nyinaa so na ebedan mogya.” **20** Mose ne Aaron yɛɛ senea Awurade ahyɛ wɔn no. Bere a Farao ne ne mpanyimfo gyinagyina ho rehwɛ wɔn no, Aaron de pema no bɔɔ Nil ani maa asubɔnten no dan mogya. **21** Mpataa a wɔwɔ mu nyinaa wuuu maa nsu no bɔnɛɛ, enti na Misraimfo no ntumi nnom. Misraim asase so nyinaa dan mogya. **22** Nkonyaayifo a wɔwɔ Misraim nso nam wɔn nkonyaayi so maa nsu dan mogya, nti Farao kɔɔ so pirim ne koma a na ontie asem a Awurade aka akyere Mose ne Aaron se wɔnka nkyere no no. **23** ɔsan kɔɔ n'ahemfi a hwee ampusuw no. **24** Misraimfo no tutuu mmura wɔ asubɔnten no konkɔn so senea wobenya nsu anom, efise na wontumi nnom asubɔnten no mu nsu. **25** Asubɔnten a edan mogya no dii nnaawətwe.

8 Na Awurade ka kyerɛɛ Mose se, “Kɔ Farao ho bio na kɔka kyerɛ no se, ‘Awurade se, Ma me nkurɔfo

no kwan na wɔnkɔsom me. **2** Se woampene so amma wɔankɔ a, mɛma mpɔtorɔ abeheyɛ asase no so ma. **3** Mpɔtorɔ bɛhyɛ Asubɔnten Nil ma. Wəbəba w'ahemfi, na wɔakɔ mo mpia mu, na afoforo akɔ mo mpa so, mo nkurɔfo ne mpanyimfo afi mu, ne mo fononoo ne nea mode fɔtɔw asikresiam nyinaa amaama. **4** Mpɔtorɔ no bɛba mo nkurɔfo ne mpanyimfo nyinaa so.” **5** Awurade ka kyerɛɛ Mose se, “Ka kyerɛ Aaron na ɔmfa pema no nkyere nsubɔnten, nsuwa ne atare a ɛwo Misraim nyinaa so senea ebeye a, mpɔtorɔ bebu so wɔ ɔman no afanan nyinaa.” **6** Aaron teeɛ ne nsa wo Misraim nsu so maa mpɔtorɔ behyɛ ɔman no mu nyinaa ma tɔ. **7** Nanso nkonyaayifo no nso yɛɛ saa ara maa mpɔtorɔ baa asase no so. **8** Afei, Farao frɛɛ Mose ne Aaron ka kyerɛɛ wɔn se, “Monkɔsɛ Awurade na onyi mpɔtorɔ no mfi asase yi so, na mɛma mo nkurɔfo no kwan na wɔakɔbɔ no afɔre.” **9** Mose nso ka kyerɛɛ no se, “Kyerɛ me bere ko a wopɛ se wɔkɔ. Me nso mɛbɔ ho mpae ama mpɔtorɔ no nyinaa awuu wɔ baabiara wɔ bere a wobɛhyɛ me no mu, na aka asubɔnten no mu mpɔtorɔ no nko ara.” **10** Farao kae se, “Monyɛ no ɔkyena nko ara.” Mose buae se, “Mate, ebeba mu senea woaka no na ama woahu se obiara nni hɔ se Awurade, yɛn Nyankopon, no nko ara. **11** Mpɔtorɔ no nyinaa bewuuu ama aka wɔn a wɔwɔ asubɔnten no mu no.” **12** Mose ne Aaron fii Farao anim kɔe. Mose kɔsɛɛ Awurade se onyi mpɔtorɔ a ɔde wɔn abegu Farao so no. **13** Awurade tiee Mose nkotosɛ no. Mpɔtorɔ wuuu hyɛɛ ɔman no mu ne afi mu ma tɔ. **14** Wəboaboaaa mpɔtorɔ a wɔawuuu no ano akuw akɛseakɛse maa ɔman no mu bɔn yiye. **15** Nanso Farao huu se mpɔtorɔ no kɔ no, ɔsan pirim ne koma bio enti wamma nnipa no anko senea Awurade aka ato hɔ no. **16** Na Awurade ka kyerɛɛ Mose se, “Ka kyerɛ Aaron se, ‘Tee wo pema no bɔ fam mfutuma na ebedan ntontom ahyɛ Misraim asase no so ma tɔ.’” **17** Mose ne Aaron yɛɛ nea Awurade hyɛɛ wɔn no maa ntontom behyɛ ɔman mu no ne mu nnipa ne wɔn nyemmoa so ma tɔ. Misraim mfutuma nyinaa dan ntontom. **18** Nkonyaayifo no pɛɛ se wɔn nso de wɔn anyankamade yɛ saa ara, nanso wɔantumi. **19** Nkonyaayifo no kyerɛɛ Farao se, “Eyi de Onyankopon nsa wɔ mu.” Nanso Farao pirim ne koma enti wantie wɔn senea Awurade aka ato hɔ no. **20** Na Awurade ka kyerɛɛ Mose se, “Sore anɔpatutuutu kohyia Farao bere a ɔrekɔ asubɔnten no mu no na, ka akyere no se, ‘Awurade se: Ma me nkurɔfo nko na wɔnkɔsom me. **21**

Na se woamma me nkurøfo anko a, mëma nwansena agye Misraim afa. Mo afi mu ne asase no nyinaa bëye nwansena manyamanya. **22** “Na nsonoe këse beda eha ne Gosen asase a Israelfo no te so no ntam, efise nwansena biara renko ho. Na ebëma woahu se, me Awurade mewo asase yi so. **23** Na mëma wo nkurøfo ho ada nsow afi me nkurøfo ho. Saa nsenkyerënne yi besi ökyena.” **24** Awurade yëe nea ökae no, enti nwansena bebu faa öman no so maa bi kohyeë Farao ahemfi ne Misraim afi nyinaa mu amaama. **25** Na Farao frëe Mose ne Aaron ka kyereë wòn se, “Monkøbo aføre mma mo Nyankopon wò öman yi ara mu.” **26** Nanso Mose kae se, “Saa de, èrenye ye. Yen aføre a yebø ma Onyankopon no yë Misraimfo no ani so akyiwade, so wörensiw yen abo ana? **27** Èse se yetu mnansa kwan kò sare so, na yekøbo aføre ma Awurade, yen Nyankopon, senea öhye yen no.” **28** Farao kae se, “Mëma mo kwan akò sare so akøbo aføre, na mmom, monnkø akyiri. Afei, mommø mpae mma me.” **29** Mose buae se, “Se mifi ha pë a, mëbø Awurade mpae na ökyena nwansena bebrebe no ase bëtore afi wo, wo mpmanyimfo ne wo nkurøfo so. Nanso Farao nhwë yiye se örennaadaa bio a öremma nnipa no nkø nkøbo aføre mma Awurade.” **30** Enti Mose fii Farao nkyen købø Awurade mpae, **31** na Awurade yëe Mose abisade no. Nwansena no nyinaa ase tòre fii Farao ne ne mpmanyimfo so; anka obaako mpo. **32** Nanso Farao san pirim ne koma a wamma nnipa no anko.

9 Awurade hyëe Mose se, “San kò Farao nkyen na këka kyere no se, ‘Senea Awurade a oyë Hebrifo Nyankopon no se ni,’ Ma me nkurøfo no nkø na wòatumí abø aføre ama me.” **2** Se wampene amma wòn anko a, **3** Onyankopon nsa de oyaredom bëba abekum mo apønkø, mo mfurum, mo yoma, mo anantwi, mo nguan ne mo mmirekyi nyinaa. **4** Nanso Awurade de nsonoe beto Israelfo mmoa ne Misraimfo mmoa ntam. Israelfo mmoa de, obaako mpo renwu. **5** Awurade ahye bere pòtee na ökae se, ökyena, Awurade bëye eyi wo asase no so. **6** Na ade kyee no, nyemmoa a wòwò Misraim no wuwui, nanso Israelfo no ayemmoa baako mpo koraa anwu. **7** Farao somaa nnipa kòo Israelfo kohweë se ampa ara eho nyemmoa no bi anwu koraa ana. Nnipa no bëbø Farao amannee se Israelfo nyemmoa baako mpo koraa anwu, nanso n’adwene ansesa. Wamma nnipa no anko. **8** Enti Awurade ka kyereë Mose ne Aaron se, “Monkøsaw nso mfi fononoo mu, na Mose ntow mpete wim wò Farao anim. **9** Na

ebëbo apete Misraim asase so nyinaa se mfutuma ama mpømpønini abobo nnipa ne mmoa a wòwò öman no mu nyinaa.” **10** Enti wokøsaw nso fii fononoo mu de kòo Farao anim, na örehwe no, Mose tow petee wim na edan mpømpønini boboo nnipa ne mmoa a wòwò Misraim nyinaa. **11** Ebaa saa no, nkonyaayifo no antumi ne Mose anni asi, efise na mpømpønini no bi asisi wòn nyinaa. **12** Nanso Farao pirim ne koma ara, enti wantie ascm a Awurade nam Mose so ka kyereë no no. **13** Awurade ka kyereë Mose se, “Sore kò Farao nkyen anopahema na këka kyere no se, Hebrifo Awurade Nyankopon no se, Ma me nkurøfo nkøsom me, **14** anye saa a, mede öshaw na ebëto mo so na èno na ebëma wo ne w’adwumayëfo ne Misraimfo nyinaa ahu se Onyankopon biara nni asase yi so ka me ho. **15** Se mepë a anka matore mo nyinaa ase, anka mede öyaredom bekum mo nyinaa. **16** Nanso manye no saa, efise na mepë se meda me tumi adi kyere wo ne asase sofo nyinaa. **17** Woayë kyenkyenee wò me nkurøfo so a èno nti, womma wònko. **18** Ökyena saa bere yi ara mu, mëma mparuwbo a ano yë den a bi ntø Misraimman mu da ato. **19** Ntem! Monka mo anantwi a mode wòn kò adidi no mmra fie. Efise mparuwbo no bekum nnipa ne mmoa a wòbëka wuram no nyinaa.” **20** Misraimfo a asem no bòo wòn hu no de wòn anantwi ne won asomfo nyinaa baa fie. **21** Na wòn a wòammu Awurade asem a ökae no gyaw wòn anantwi ne wòn asomfo wò wuram maa mparuwbo no kaa wòn. **22** Awurade ka kyereë Mose se, “Tee wo nsa kyere soro na ma mparuwbo no ntø ngu nnipa, mmoa ne nnua a ewa Misraim nyinaa so.” **23** Enti Mose de ne nsa kyereë wim maa Awurade maa anyinam ne aprannaa twitwae. **24** Na eyë asem a eyë hu yiye. Efise efi Misraim abøse de kosi saa bere no, na aprannaa mmobø saa da. **25** Misraimman seee pasaa. Biribiara a ekaa wuram, se eyë nnipa anaa mmoa no, wòn nyinaa wuwui. Nnua nso bubu maa nnøbae seësëe. **26** Faako a mparuwbo no antø wò öman no mu no yë Gosen asase so a na Israelfo no te hò no. **27** Afei, Farao soma ma wokøfrëe Mose ne Aaron ka kyereë wòn se, “Afei de, mahu me mfomso. Awurade di bem na me ne me nkurøfo aye bòne ama atra so. **28** Monsre Awurade mma me, na ömma aprannaa ne mparuwbo dodow yi to ntwa na mëma mo akò ntem so.” **29** Mose kae se, “Se mifi kuropøn yi mu ara pë a, mëma me nsa so abø Awurade mpae na aprannaa no ne mparuwbo no agyae. Eyi bëma mo ahu se Awurade

na asase nyinaa hye ne nsa. 30 Nanso minim yiye se wo ne wo mpanyimfo de, eyinom nyinaa akyi no, mubepirim mo koma.” 31 Aprannaa no scee won awi ne won asaawa a na ɿresow aba no nyinaa. 32 Nanso atoko ne aburow de, ansae, efise na emfifii ε. 33 Enti Mose fii Farao anim wə kurow no mu maa ne nsa so kyerees Awurade maa aprannaa no ne mparuwbo no ne osu no gyaeet. 34 Farao ne ne mpanyimfo huu se biribiara aye yiye wo ho no, wokəo so pirim won koma yee bəne de buu bə a wohyees Awurade no so. 35 Enti Farao amma nkurofo no anko senea Onyankopon hyeet ho nkəm kyerees Mose no.

10 Awurade ka kyerees Mose se, “San kə Farao nkyen efise mapirim əne ne mpanyimfo nyinaa koma senea ɿbeyə a metumi aye me nsenkyerenne ahorow yi wə won mu 2 na εnam so ama woatumi aka anwonwade a maye wə Misraim asase so no akyere wo mma ne wo nenanom, senea me ne Misraimfo no dii no nwenweenwen ne senea meyee nsenkyerenne ahorow wə won mu no, na ama woahu se mene Awurade no.” 3 Enti Mose ne Aaron kohuu Farao ka kyerees no se, “Awurade a ɿye Hebrifo Nyankopon no se mimmiswo se, ‘Enkosi da ben na wubebu me animtiaa? Ma me nkurofo nkə na wonkəsom me. 4 Se woamma won anko a, skyena nko ara məma mmoadabi aba wo man yi mu. 5 Wəbekata asase no ani nyinaa. Na wəbewe biribiara a ɿkae a mparuwbo a etəe no ansee no no nyinaa a wuram nnua nyinaa ka ho. 6 Mmoa no behye w'ahemfi ho, wo mpanyimfo afi mu ne Misraimfo afi nyinaa ma tə. ɿbeyə əhaw a, efi bere a mo agyanom betenaa asase yi so de besi nne no, bi nsii saa da.” Na Mose fii Farao anim kəe. 7 Farao mpanyimfo bisaa no se, “Enkosi da ben na saa əbarima yi ɿbeyə yen konnua? Wunhuu se Misraim nyinaa adan amamfo? Ma nnipa no kwan na wonko nkəsom Awurade won Nyankopon no!” 8 Enti wəsan de Mose ne Aaron baa Farao anim. Farao kae se, “Eye, monkəsom Awurade, mo Nyankopon no. Na ɿheho na mo ne won bekə?” 9 Mose buaa Farao se, “Yede mmofra ne mpanyin, yen mmabarima, yen mmabeba, yen nguan ne yen anantwi na ɿbekə. Yede yen agyapade nyinaa na ebetu saa kwan no, efise εse se yen nyinaa kə Awurade afahye no.” 10 Farao de abufuw buaa se, “Se məma mode mmofra nketewa yi akə a, εno de, Awurade ankasa nka mo ho. Mahu se mowo adwemmwone. 11 εnse se ɿba saa. Mo mmarima no, monkəsom Awurade, efise εno na mobisaa me.”

Farao pam won fii n'ahemfi ho. 12 Awurade ka kyerees Mose se, “Tee wo nsa wə Misraim so na mmoadabi mmekata asase no nyinaa so, na wonni biribiara a mparuwbo no ansee no no.” 13 Enti Mose maa ne pema so kyerees Misraim asase so maa Awurade bəo mframa bi fii apuei fam awia ne anadwo. Ade kyee no, na apuei mframa no de mmoadabi no abegu asase no so nyinaa. 14 Mmoadabi no kataa Misraim asase no so mmaa nyinaa. Misraim abakosəm kyerees se, mmoadabi mmaa əman no mu saa da na bi nso remma saa bio. 15 Mmoa no kataa asase ani nyinaa ma wosiw owia ani enti wəmaa sum duruu asase no so. Wəwee biribiara a mparuwbo no ansee no no; biribiara a ɿye ahabammono anka; se ɿye dua anaa afifide a εwə əman no mu baabiara no. 16 Ntem pa ara Farao tuu abofo kofree Mose ne Aaron ka kyerees won se, “Maye bəne atia Awurade, mo Nyankopon no, ne mo nyinaa. 17 Afei, momfa me bəne nkye me bio na monsre Awurade, mo Nyankopon no, se onyi owu yi mfi yen so.” 18 Enti Mose fii Farao anim kəsre Awurade. 19 Awurade bəo atəe fam mframa dennen bi ma epiaa mmoadabi no nyinaa koguu Po Kəkəo no mu, a anka əbaako pe koraa wə Misraim asase no so. 20 Nanso Awurade pirim Farao koma nti wamma Israelfo no anko. 21 Awurade ka kyerees Mose se, “Tee wo nsa kyerees soro mma sum kabii mmeduru Misraim asase so.” 22 Enti Mose teeε ne nsa hwəe soro maa sum kabii beduruu Misraim asase no so nnansa. 23 Sum no duruu saa no, na obiara nhu hwee na wontumi ntu won anan nso nnansa. Nanso Israelfo no de, na nea wəte ho ye hann. 24 Farao free Mose ka kyerees no se, “Kə na kəsom Awurade. Wubetumi de wo mma aka wo ho akə; nanso wo nguan ne w'anantwi no de, ma wənka ha.” 25 Nanso Mose buaa se, “Dabi, εse se yede yen nguan ne yen anantwi kə na yede won mu bi bə əhyew afore ma Awurade, yen Nyankopon. 26 Aboa təte koraa yerennyaw wə ha; εse se yəbə Awurade, yen Nyankopon no afore. Yennim nea əbəre gye se yedu ho.” 27 Nanso Awurade pirim Farao koma nti wamma won anko. 28 Farao teeε Mose se, “Fi m'ani so kə! Mehwe se woremma m'anim bio! Da a wubehu m'anim no, wubewu.” 29 Mose buaa se, “Meremma w'anim bio senea woreka no pəreεεr.”

11 Afei, Awurade ka kyerees Mose se, “Məma əhaw a etwa to aba Farao ne n'asase so. Na εno akyi no, əbəma mo akə. Nokware, ne ho bəpere no se mubefi

ne ho ama əno ara apam mo afi əman no mu. **2** Monka nkyere Israelfo mmaprima ne mmaa nyinaa se wənsre wən amannifo Misraimfo no na wəmma wən sikakəkə ne dwetə adwinne.” **3** Awurade maa Misraimfo no huu Israelfo no mməbə, na Mose nso yee onipa kese a na Farao mpanyimfo ne Misraimfo no bu no yiye wə əman no mu. **4** Mose bəə Farao amannee se, “Nea Awurade se ni, ‘Anadwo nnəndumien metwa mu wə Misraim asase so. **5** Na Misraim fi biara mu əbabarima panyin bewu. Efi Farao babarima panyin so, ne dehye a obedi n’ade, ne somfo mu somfo kumaa koraa ba panyin ne ne nyəmmoa abakan nyinaa bewuwu. **6** Na owu no ho agyaadwotwa bedu Misraim asase so nyinaa. Awerəhow a eṭe saa mmaa Misraim asase so da, na bi nso remma da bio. **7** Na Israelfo mu de, biribiara bęye dwoodwoo na əkraman mpo rempəw. Na əbəma woahu sə, Awurade de nsonoe ato Misraimfo ne Israelfo ntam! **8** Wo mpanyimfo yi nyinaa betu mmirika, adi m’akyi, akotow asrə sə, ‘Yəpa wo kyew, fi ha ntəm na kofa wo nkurofo nyinaa ka wo ho kə. Sə əba saa a ansa na məkə!’ Mose wiee kasa no, əde abufuwhyew fii ahemfi hə kəe. **9** Na Awurade aka akyere Mose se, “Asəm a wobəka no, Farao rentie. Na əno so na megyina aye anwonwade de ada me tumi adi.” **10** Əwo mu sə Mose ne Aaron yee saa anwonwade no nyinaa wə Farao anim de, nanso Awurade pirim ne koma səneə əremma nnipa no mfi asase no so nkə.

12 Bere a na Mose ne Aaron da so wə Misraim asase so no, Awurade ka kyere wən se, **2** “Efi nnə reko, əsram yi bęye əsram a edi kan wə Yudafo asranna so. **3** Ka kyere Israelfo nyinaa se, saa əsram yi da a eto so du no, eṣe se əbarima biara pə oguamma baako de ma n’abusua. Eṣe se ofi biara nya oguamma no baako. **4** Se abusua bi mu nnipa sua a wərentumi nwe oguamma no a, wotumi ne abusua bi a əben wən wə mpoṭam hə a wən nso sua kye oguamma no. Aboa no kye wə saa kwan no so no gyina abusua no kese ne nam dodow a wobetumi awe so. **5** Eṣe se aboa no yee nea wadi afe. Eṣe se əyə oguan anaa abirekyi a onnii dem. **6** Monhwe saa mmoa a moayiyi wən yi yiye nkosi əsram a edii kan no da a eto so dunan no anwummere. Afei Israel asafo nyinaa nkunkum wən nguantenmma no ədasu mu. **7** Wəmfa wən mogya nsra ofi biara aponguə ho. Oguamma a wəbəwe no wə fie hə no mogya na wəmfa nyə saa ahye yi. **8** Anadwo no ara, obiara bęwe aboa a wəatoto no no nam no bi. Wəmfa brodo a wəamfa

mməkaw anye ne awənwen na enni. **9** Wənnnoa nam no na wənnwe no amono nso, na mmom, wəntoto aboa mu no nyinaa, a ne ti, n’anan ne n’ayamde nyinaa ka ho. **10** Sə moantumi anwe ne nyinaa anadwo no a, nea əbəka no, se ade kye so a, monnnwe na mmom monhyew no. **11** Səneə monwe nam no ni: monwe wə bere a mo ntade a mode tu kwan hyehye mo. Munsiesie mo ho mma əkwan tententwa. Monhye mo mpaboa na momfa mo pema nkurakura. Monwe no ntəməntəm. Saa nneye yi, wəbəfre no Awurade Twam Afahye. **12** “Na metwa mu afa Misraim asase so anadwo yi na mmabarima a węye mmakan ne mmoa mmakan a wəwə Misraim asase so nyinaa, mekum wən, na mabu anyame a wəwə Misraim nyinaa aten, efise mene Awurade! **13** Mogya a mode bęye aponguə no ho no bęye agyiraheyede, enti sə mihu mogya no a, metwa mu akə, na sə merekunkum Misraim mmakan a, merenkum mo de bi. **14** “Eyi yee da a eṣe se mudi; na awo ntoatoaso a əbeba no bedi no sə afahye ama Awurade. Eyi yee mmara a əbətena hə daa. **15** Nnanson no mu, munni brodo a wəmfaa mməkaw mfrae nkə ara. Afahye no da a edi kan no, muniyi mməkaw biara mfi mo afi mu. Obiara a saa bere no obebu saa afahye yi mmara yi so no, wobetwa no asu afi Israelman mu. **16** Afahye no da a edi kan ne ne nnanson so no, nnipa no nyinaa bedi da no sə da a wəyai asi hə ama nyiyamu kronkron. Na nna no mu, aduanno akyi no, obiara nnye adwuma foforo biara. **17** “Sə mudi Apiti Afahye yi a, əbəma mo akae daa sə, saa da no na miyii mo fii Misraim asase so. Munni saa daponna yi sə daa ahye mfi awo ntoatoaso so nkosi awo ntoatoaso so. **18** Əsram a edi kan no da a eto so dunan no anwummere kosi ne da a eto so aduonu baako so no, brodo a mməkaw mfra mu nkə ara na munni. **19** Saa nnanson no mu no, ənse sə wohu mməkaw kakraa bi koraa wə mo afi mu. Enti obiara a obedi aduan a mməkaw wə mu no, wobeyi no afi Israel asafo kuw no mu. Saa mmara yi ka ananafə a wəne mo te ne wən a wofitə əman no mu no nyinaa nso. **20** Miti mu sə, saa nna no mu, munnni biribiara a wəde mməkaw afra mu; munni brodo a mməkaw mfra mu.” **21** Na Mose frēe Israel mpanyimfo nyinaa ka kyere wən se, “Monkəkyekyere oguamma anaa abirekyi ba mma abusua biara, na munkum no sə Twam Afahye aboa. **22** Muntwa oguan no mogya ngu kuruwa bi mu. Momfa adwerc mmo mogya no mu na momfa mpete aponguə no atifi ne aponguə abien a

aka no ho senea mogya no beda ho. Muwie a, mo mu biara mmfi nkɔ abɔnten saa anadwo no. **23** Awurade betwa mu afa asase yi so akunkum Misraimfo. Na se ohu se mogya wɔ apongua no atifi ne apongua abien no ho a, obetwa saa ofi no ho akɔ a ɔremma ɔseefo no nwura ho nkunkum mo mmakan. **24** “Na monkae se eyi ye mmara a ewɔ hɔ daa ma mo ne mo asefo. **25** Na se moba asase a Awurade de bɛma mo senea ɔhyɛs mo ho bɔ no so a, mobɛkɔ so adi afahye no. **26** Na se mo mma bisa mo se, ‘Eyinom nyinaa ase ne dɛn; saa afahye yi fa dɛn ho a, **27** mummua wɔn se, eyɛ Twam Afahye afore ma Awurade. Otwaa Israelfo afi ho wɔ Misraim. Ewɔ mu se okunkum Misraimfo de, nanso ogyaw yen mmusua.” Bere a Mose kasa wiee no, nnipa no nyinaa kotow soree. **28** Na Israelfo no dii Mose ne Aaron ahyede no so. **29** Da no ara anadwo nnɔndumien Awurade kunkum mmarimaa a wɔyɛ abakan a wɔwɔ Misraim asase so nyinaa, efi Farao babarima panyin so kosi odeduani babarima panyin ne anantwi nso mmakan nyinaa. **30** Afei, Farao ne ne mpanyimfo ne nnipa a wɔwɔ Misraim nyinaa soree anadwo no. Misraiman no nyinaa twaa agyaadwo, efise ofi biara nni ho a onipa anwu wo mu. **31** Enti Farao frɛe Mose ne Aaron anadwo no ka kyereɛ wɔn se, “Mesrɛ mo, mo nyinaa muntu mfi ha. Monkɔsɔm Awurade senea mokae no. **32** Momfa mo nguan ne mo anantwi na monkɔ. Nanso munhyira me ansa na moakɔ.” **33** Misraimfo no nyinaa ani beree Israelfo no so pampam wɔn se womfi asase no so ntɛm, efise wɔkae se, “Yebewuwu.” **34** Israelfo no faa wɔn mmɔre a woafotɔw a mmɔkaw mfra mu, na wɔde wɔn ntade kyekyeree wɔn mmɔre nnaka de sisii wɔn mmati so. **35** Na Israelfo no asresre dwete ne sikakɔkɔ adwinne ne ntade afi Misraimfo no nkyen senea Mose kaa se wɔnye no. **36** Awurade maa Misraimfo no huu Israelfo no mmɔbɔ enti wɔmaa wɔn wɔn abisade nyinaa. Enam saaye so maa Israelfo no twee Misraimfo ahonyade nyinaa kɔe. **37** Anadwo no ara, Israelfo no sii mu fii Rameses kɔo Sukot. Na wɔn dodow ye nnipa mpem ahansia a wɔnam fam, a mmea ne mmofra de woankan wɔn anka ho. **38** Nnipa ahorow pii bi a wɔnye Israelfo kaa wɔn ho kɔe. Wɔde wɔn nguan ne wɔn anantwi nyinaa kaa wɔn ho. **39** Woduu baabi a wɔpɛ se wodidi no, wɔde mmɔre a woamfa mmɔkaw amfra a wɔde kɔe no bi too brodo dii. Na mmɔkaw nni mu, efise Misraimfo no pam wɔn. Eno nti woannya kwan anye aduan a wobedi wɔ ɔkwan so. **40** Israelfo no tenaa

Misraim mfe ahannan ne aduasa. **41** Na da a wodii mfe ahannan ne aduasa no pɛ na Awurade nkuruɔfo nyinaa fii asase no so. **42** Saa anadwo no ne bere a Awurade yi too hɔ de gyee ne nkuruɔfo fii Misraim asase so. Enti saa anadwo koro no ara na Israelfo no yi de too hɔ se da a Onyankopɔn gyee wɔn no afirihyia da. **43** Awurade ka kyereɛ Mose ne Aaron se, “Twam Afahye no ho mmara ni: “Ahɔho biara nnwe oguamma no nam no bi. **44** Nanso ɔsomfo biara a wotew sika tɔo no no, se wɔatwa no twetia de a, otumi we bi. **45** ɔpaani anaa ɔhɔho biara nnwe bi. **46** “Ese se wɔwɔ Twam Afahye aboa biara wɔ ofi biara mu. Ese se wɔwɔ nam no wɔ fie. Ense se wɔde nam no fa biara kɔ abɔnten. Ense se mobɔ dompe biara mu. **47** Ese se Israelfo nyinaa di da no. **48** “Ahɔho a mo ne won te no nso, se wɔpɛ se wodi Twam Afahye no bi a, ese se mmarima a wɔwɔ wɔn mu no nyinaa twa twetia ansa na wɔaba ne mo abedi; na ama wɔayɛ senea wɔwoo wɔn too mo mu no. **49** Saa mmara yi ka Israelfo ne ahɔho a wɔne mo te no nso.” **50** Enti Israelfo no nyinaa dii Awurade mmara no so senea ɔhyɛs Mose ne Aaron no. **51** Da no ara na Awurade yii Israelfo no fii Misraim asase so.

13 Awurade ka kyereɛ Mose se, **2** “Tew Israelfo mmabarima ne aboa biara abakan ho ma me; wɔn nyinaa ye me dea.” **3** Na Mose ka kyereɛ nnipa no se, “Nne ye da a ese se mokae daa—da a mutu fii Misraim asase a na moye nkɔa wɔ so no so. Awurade aye anwonwade akɛse bebree akyere mo. Enti monkae se, se afe du na moredi afahye yi a, mommfā mmɔkaw mfra mo aduan; na mommfā bi nkɔ mo afi nso mu koraa. **4** Afe biara mu Abib ɔsram awie (bɛye ɔbɛnɛm awie), monkae saa otukɔ yi. **5** Awurade de mo baa Kanaanfo, Hetifo, Amorifo, Hewifo ne Yebusifo nsase a ewo ne nufusu sen so a ɔkaa ho ntam se ɔde bɛma mo no so. **6** Mubedi brodo a mmɔkaw nni mu nkɔ ara nnanson. Na da a eto so ason no, monto pon kese mma Awurade. **7** Ense se obiara kora mmɔkaw wɔ ne fi anaa mo asase no ahye so baabiara. **8** Edu afirihyia na moredi nna yi a, monkyere mo mma nea enti a moredi saa afahye no. Eye afahye a mode bekae nea Awurade ye maa mo bere a mutu fii Misraim asase so no. **9** Saa afe biara mu nnaawɔtwe afahye yi nyɛ nsenkyerenne te se agyiraehyɛde a wɔde abɔ mo nsa ho anaa mo moma so se nkae ade. Momma Awurade mmara ntena mo anom, efise tumi kese na ɔde yii mo fii Misraim. **10** Afe biara, erekɔ Abib (bɛye ɔbɛnɛm) awie no, munni afahye yi. **11** “Se Awurade

de mo ba asase a ḡhyee mo agyanom ho bɔ tete no a Kanaanfo te so mprempren no so a, monkae se 12 mo mmabarima a wɔye mmakan nyinaa ne nyemmoa mmakan a wɔye mmarima no nyinaa ye Awurade dea. Enti momfa mma no. 13 Mutumi de oguan ba anaa abirekyi ba besesa afurum ba abakan. Na se woye w'adwene se woremfa afurum no nni nsesa a, ese se wubu afurum no kɔn mu kum no. Nanso mo mmabarima abakan de, ese se moto wɔn ti. 14 "Na se daakye bi mo mma bisa mo se, 'Eyinom nyinaa ase ne dɛn a, monka nkyere wɔn se, Awurade nam anwonwade akese a ɔyee so na oyii yɛn fii nkoasom mu wɔ Misraim. 15 Na Farao mpe se ɔma yɛn kwan ma yɛkɔ nti, Awurade kum mmabarima ne mmoanini a wɔye mmakan a wɔwɔ Misraim asase so nyinaa. Eno nti na yede mmabarima a wɔye mmakan rema Awurade yi, nanso nnipa mmabarima mmakan no de, wotɔ wɔn ti." 16 Na afahye yi beda mo nsow se moye Onyankopɔn mma te senea ɔde n'agyriraehyɛde abɔ mo moma so a ekyere se Awurade nam ne tumi kese no so na ɔde yii yɛn fii Misraim." 17 Farao maa nnipa no kwan se wɔnkɔ no, Onyankopɔn amma wɔamfa ɔkwan a ɛfa Filistifo man no mu a na ɛye tiaa no so. Efise Onyankopɔn kae se, "Se wokohyia ɔko a, ebia na wɔasesa wɔn adwene ama wɔasan ako Misraim." 18 Enti Onyankopɔn dii wɔn anim de wɔn faa sare so de wɔn ani kyere Po Kokɔ. Israelfo no sii mu fii Misraim a na wɔasiesie wɔn ho ama ɔko. 19 Mose rekɔ no, ɔfaa Yosef nnompe de kaa ne ho kɔe, efise na Yosef ama Israel mma aka Onyankopɔn ntam se, "Se ɔreyi wɔn afi Misraim a, wɔde ne nnompe bekɔ bi, efise na onim se Onyankopɔn beyi wɔn afi Misraim asase so." 20 Wofι Sukot no, wɔkɔkyeree nsraban wo Etam sare no ano. 21 Awurade de omununkum kyere wɔn kwan awia na ɔde ogya nso kyere wɔn kwan anadwo. Enti na wotumi tu wɔn kwan no awia ne anadwo nyinaa. 22 Awia mununkum fadum anaa anadwo gya fadum no amfi n'afa wɔ nnipa no anim da.

14 Awurade ka kyere Mose se, 2 "Ka kyere nnipa no na wɔmman mfa Pihahirot a ɛwo Migdol ne po no ntam a eñe Baal-Sefon di nhweanim no. Se wodu hɔ a, wonsi wɔn ntamadan wɔ mpoano hɔ. 3 Se wɔye saa a, Farao besusuw se, 'Saa Israelfo no aka sare no ne po no ntam.' 4 Na mesan apirim Farao koma bio arna wataa mo. Maye saa nhyeheyɛ yi, senea ɛbɛma manya anuonyam ne nidi wɔ Farao ne n'asraafu mu na ama Misraimfo no nso ahu se,

mene Awurade no." Enti wosii ntamadan wɔ faako a wɔkyere wɔn hɔ no. 5 Nnansa akyi a Misraimhene no tee se Israelfo no abɔ wɔn tirim se wɔrensan mma Misraim bio na mmom kɔ ara na wɔrekɔ no, Farao ne ne dom koma sɔree bio. Wobisae se, "Dɛn na yeaye yi? Yeama Israelfo no kwan ma wɔkɔ ama yeahwre wɔn som!" 6 Enti Farao faa ne teaseenam dii n'asraafu no anim taa wɔn. 7 ɔmaa Misraim apɔnkɔsotefo dɔm a wɔn dodow ye ahansia ne apɔnkɔ foforo bi a asraafu tete wɔn so ka wɔn. 8 Farao taa Israelfo no, efise na wɔde Misraimfo agyapade bebree kɔ. 9 Farao de n'apɔnkɔdɔm nyinaa taa Israelfo no betoo wɔn se wɔasisi wɔn ntamadan wɔ Pihahirot mpoano wɔ Baal-Sefon anim. 10 Bere a Farao asraafu no rebɛn no, Israelfo no huu wɔn se wɔde mmirika reba enti won koma tui, na wosu frɛe Awurade se ɔmmoa wɔn. 11 ɔmaa wɔn ani beree Mose so bisaa no se, "Wode yɛn aba sare yi so se yemmewuwu wɔ ha, efise nna nni Misraim a se yewuwu a wobesie yɛn wɔ mu ana? Aden nti na woma yetu fii Misraim? 12 Bere a yewɔ nkoasom mu no, yɛanka ankyere wɔ se ma yɛmpe yɛn baabi ntɛna? Yekae se yɛpɛ se yɛbehye nkoasom ase wɔ Misraim sen se yebewu agu sare so ha." 13 Nanso Mose ka kyere nnipa no se, "Munnsuro. Munnyina pintinn na mubehu anwonwakwan a Awurade nam so begye mo nne. Misraimfo a muhu wɔn nne yi, morenhu wɔn bio. 14 Awurade bekɔ ama mo; montem dinn kekɛ!" 15 Na Awurade ka kyere Mose se, "Aden nti na wusu frɛ me? Ka kyere Israelfo no na wɔnkɔ wɔn anim. 16 Fa wo pema no. Fa kyere nsu no so na po no mu bɛpae ama ɔkwan ada mu ma Israelfo no afa asase wosee so. 17 Mepirim Misraimfo no koma ama wɔataa mo na di a medi Farao ne ne dɔm so no bɛma moahu m'anusonyam. 18 Na Misraimfo nyinaa behu se, mene Awurade." 19 Onyankopɔn bɔfo a odi Israelfo anim no twee ne ho bedii Israelfo no akyi. Na omununkum dum no nso bedii Israelfo no akyi. 20 Ebetwaa Israelfo no ne Misraimfo no ntam. Na anadwo no, ɛdan ogya maa sum tɔɔ Misraimfo no so maa ne hann no kyere Israelfo no kwan. Enti Misraimfo no anhu Israelfo no akyi kwan. 21 Mose tee se nsa wɔ po no so, na anadwo no nyinaa Awurade de apuei mframɛ dennen maa po no san n'akyi maa asase no yee wosee. 22 Enti Israelfo no faa po kwan a mu wosee no so. Na nsu no yee afasu wɔ benkum ne nifa maa wɔn. 23 Misraimfo no nso ne Farao apɔnkɔ, nteaseenam ne apɔnkɔsotefo no tiw wɔn koduu po no mfimfini. 24 Na anɔpahema

no, Awurade de ogya ne omununkum dum no too Misraimdəm no so maa wən ho yeraw wən. **25** Wən nteaseənam no nan tutui, enti na wontumi nkə bio. Enti Misraimfo no kae se, “Momma yenguan mfi Israelfo anim, efise Awurade reko ama wən na yen de, əreko atia yen.” **26** Awurade ka kyereə Mose se, “Tee wo nsa wə po no so, na nsu no nsan mmra Misraimfo ne wən nteaseənam ne aponkəsotefo no so.” **27** Mose yee saa, na ade kyee anəpa no, po no san n’akyi besen senea na ete. Misraimfo no pəe se woguan, nanso Awurade maa nsu no faa wən. **28** Nsu no kataa kwan no ne nteaseənam ne aponkəsotefo no nyinaa so. Farao asraafo dodow a wəfaa po no mu taa Israelfo no nso, anka obaako koraa. **29** Israelfo no nantew faa asase wosee a nsu ye əfasu wo benkum ne nifa no so. **30** Saa da no Awurade gyee Israelfo fii Misraimfo nsam. Na Israelfo no huu Misraimfo no se wəawuwu deda mpoano. **31** Bere a Israelfo huu tumi a Awurade ada no adi de atia Misraimfo no, wosuroo Awurade, na wogye Awurade ne n’akoa Mose dii.

15 Na Mose ne Israelfo no too saa dwom yi de kamfoo Awurade: “Məto dwom ama Awurade, efise wadi nkonim anuonyam mu; Watow əpənkə ne ne sotefo no agu po mu. **2** “Awurade ye m’ahoođen, me dwom ne me nkwegye. Əye me Nyankopən, na məkamfo no. Əye m’agya Nyankopən, mema no so. **3** Awurade ye əkofo; ne din ne Awurade. **4** Farao nteaseənam ne n’akofa, watow wən agu po mu. Wəamemem wə Po Kəkə mu. Misraim akofo atitiriw awuuw asorkye ase. **5** Nsu akata wən so. Wəmemem asubun mu se əbo. **6** Wo nsa nifa, Awurade, tumi ne anuonyam ahye no ma; wo nsa nifa, Awurade, atetew atamfo mu pasaa. **7** “Wo tumi kese no mu na wonam tuu wən a wotia wo no gui. Womaa w’abufuw bəhyew wən senea ogya hyew sare. **8** Wugu ahome a, nsu mu pae. Egyinaa se afasu maa po taa fa ne fa. **9** Ətamfo kae se, ‘Mətaa wən, məto wən, ase wən. Mətwe m’afəa wə wən so atwitwa wən asinasin.’ **10** Nanso Onyankopən bəə ne mframə ma po kataa wən so. Wəmemem se sumpii wə subun no mu. **11** Hena na əte se Awurade wə anyame mu? Hena na əte se wə? Obirempən, wə kronkronye mu; nea yede osuro kronkron ma n’anuonyam, Ənwonwani Nyankopən. **12** “Woteəə wə nsa nifa na asase menee wən. **13** Wəadi nnipa a wugyee wən no anim. W’ayamye mu, wubedi wə nkurəfo a woagye wən anim. W’ahoođen mu, wobəkyere wən kwan akə wo tenabea kronkron hə.

14 Amanaman bete ama wən ho apopo. Ehu bəka nnipa a wəwə Filistia. **15** Edom mpanyimfo besuro. Atumfo a wəwə Moab ho bəwosow. Na nnipa a wəwə Kanaan nyinaa bəbə huboa. **16** Ehu ne suro bətə wən so. Awurade, wo tumi nti, woremma yen so! Wo nkurəfo a wotəə wən Betwa wən ho asomdwoe mu. **17** Wode wən bəba abedua wən wə wo bəpəw so, wo ara wo fi hə, Awurade—Kronkronbea a woasiesie se wo tenabea no. **18** “Awurade bedi hene akosi daa.” **19** Farao əpənkə, n’apənkəkafo ne ne nteaseənam pəe se wəfa po no mu; nanso Awurade buu nsu afasu no guu wən so bere a na Israelfo no nam mu se asase wosee so. **20** Əhə na Odiyifobea Miriam a əye Aaron nuabea faa akyene bi bə de dii mmea no anim ma wəsawee. **21** Enna Miriam too saa dwom yi: “Monto dwom mma Awurade na wadi nkonim anuonyam mu. Wama əpənkə ne ne sotefo amem po ase.” **22** Afei, Mose dii Israelfo no anim ne wən tu fii Po Kəkə no ho kəə Sur sare so. Na wənantew sare no so nnansa a wəannya nsu annom. **23** Woduu Mara no, wəantumi annom əhə nsu, efise na əye nwene. Eno nti na wəfre hə Mara no; ase ne: Nweenwen. **24** Enti nnipa no nwiinwii tiaa Mose se, “Dən na yənnom?” **25** Mose səe Awurade se əməmoa wən, na Awurade kyereə no dubaa bi. Na ətow too nsu no mu, na əyee de maa wotumi nomee. Mara ho na Awurade hyee saa mmara yi maa wən se, **26** “Sə mubetie Awurade mo Nyankopən nne, na moaye osetie aye ade trenee de a, əyare a mema əbəə Misraimfo no, meremma bi mmə mo, efise mene Awurade a mesa mo nyarewa.” **27** Wəbaa Elim a əho na na mmura dumien ne mmedua aduəson wə, nti wosisisi wən ntamadan, tenaa mmura no ho.

16 Afei, wotu fii Elim baa Sin sare a əda Elim ne Bəpəw Sinai ntam no so. Wotu fii Misraim no, əsrəm a eto so abien no nnaawətwe abien so na woduu hə. **2** Woduu hə no nso, nnipa no kasa tiaa Mose ne Aaron se, **3** “Sə yewə Misraim na anka Awurade rekunkum yen wə hə a, anka yərə. Na yenya nnuan bebree di wə hə. Nanso mode yen abegu sare so ha ama əkəm rekum yen.” **4** Na Awurade ka kyereə Mose se, “Merebətə aduan afi əsoro abegu asase so ama wən. Obiara betumi akəboaboa dodow biara a əpə ano ama nea obedi no da koro. Mede eyi besə wən ahwə se wobedi m’ahyəde so anaase wərenni so. **5** Ka kyere wən na nnaawətwe biara mu da a eto so asia no, wəmməaboa aduan no ano senea daa wəboaboa no no, mməho abien.” **6** Enti Mose ne

Aaron free Israelfo no nyinaa ne wən hyia ka kyereə wən se, “Anwummere yi, mubehu se Awurade na oyii mo fii Misraim asase so. 7 Se edu anopa a, mubehu n’antuonyam beebree; efise wate senea munwiinwii tia no no. Na yən ne hena a munwiinwii tia yən? 8 Anwummere yi, Awurade bema mo nam awe, na wama mo aduan anəpa, efise wate mo anwiinwii a etia no no. Moanwiinwii antia yən, na munwiinwii tiaa Awurade.” 9 Na Mose ka kyereə Aaron se, “Ka kyere Israelfo no nyinaa se wəmmra Awurade anim na wommetie wən anwiinwii no ho mmuae.” 10 Enti Aaron free wən boaa ano, na preko pə, wəmaa wən ani so kyereə baabi a umunkum a ərekyere wən kwan no wə no, Awurade fii mu daa n’antuonyam kəse no adi. 11 Awurade ka kyereə Mose se, 12 “Mate wən anwiinwii no, ka kyere wən se, ‘Anwummere, mubanya nam awe na anəpa nso mubanya aduan pii adi na mubehu se mene Awurade, mo Nyankopon, no.’” 13 Anwummere no, nnomaa pii bebuu so wə wən atenae hə na anəpa no, obosu tə guu sare no so maa yəyə fəkyee. 14 Obosu no yowee no, nsinsenii nketenkete bi a ete se sukyeremma beguu asase no so. 15 Israelfo no hui no, wobisabisa wən ho wən ho se, “Dən ni?” Na Mose buaa wən se, “Eyə aduan a Awurade de ama mo se munni no. 16 Awurade aka se, ‘Obiara mmoaboa dodow biara a əbeso əne ne fifo di no ano.’” 17 Enti Israelfo no fii adi kəboaboa aduan no bi ano. Ebinom faa pii na bi nso faa kakraa bi. 18 Wohwhee nea wəaboaboa ano no nyinaa guu susukoraa mu no, na ədəso se obiara benya bi. Wən a wonyaa pii no, ebi anka, na wən a wonyaa kakraa bi no nso, əsoo wən. Ofi biara nyaa ne so ne de. 19 Mose ka kyereə wən se, “Mommma ade nkye so.” 20 Nanso ebinom yəyə asooden maa ade kyee so. Ade kyee so no, na ado nsaammoa ma əbən enti Mose bo fuw wən yiye. 21 Afei na woktase aduan no anopa anəpa, na wətase dodow biara a, əso ofi biara. Na awia bəo denneenmen guu so no, aduan no nyinaa nanee. 22 Da a eto so asia no, wətasee senea wotase no daa no mməho abien. Wətasee susukoraa asia, nanso daa na wətase susukoraa abiesa. Mpanyimfo a wotuatua nnipa no ano no bebisaa Mose nea nti a aba saa. 23 Mose buaa wən se, “Efise Awurade aka ato hə se, ‘Okyena ye homeda. Eyə homeda kronkron ma Awurade a ənse se yeyə yən nnwuma biara. Enti monnoa dodow biara a mope nne, na nea əbəka no, munnyaw mma ade nkye so.’” 24 Na ade kyee so no, na

nsaammoa biara nni mu na emmən nso. 25 Mose kae se, “Nnə, mo aduan ni, efise nne ye Awurade homeda enti aduan biara rentə ngu asase so. 26 Momfa nnansia mmoaboa aduan ano, efise da a eto so ason no ye homeda enti morennya aduan biara saa da no.” 27 Homeda no, nnipa no bi fii adi se wərekəpə aduan no bi, nanso na ebi nni hə. 28 Awurade bisaa Mose se, “Saa nnipa yi bəye asooden akosi da ben? 29 Wonhu se nnansia so no, memaa wən mməho abien senea əbeso wən nnaanu? Awurade se momfa da a eto so ason no se homeda; montena mo ntamadan mu. Mummi fə adi nkətase aduan mfi asase so.” 30 Enti da a eto so ason no, nnipa no homee. 31 Israelfo no too aduan no din se Mana, ase ne “Eyə dən?” Eyə fitaa se wusa aba na eyə de te se tetare a əwo wə mu. 32 Mose kaa asem a Awurade ka kyereə no se ənka nkyere wən se wəmfa aduan no susukoraa abiesa na wəmfa nkosie wən adekorabea afebəo senea əbəye a, nkyirimma behu aduan a Awurade de maa wən dii wə sare so bere a oyii wən fii Misraim no. 33 Mose ka kyereə Aaron se əmfa kuruwa na əmfa mana lita abiesa ngu mu na əmfa nsie kronkronbea bi mma nkyirimma. 34 Aaron yəyə senea Awurade kyereə Mose se ənye no na ənkora no wə Apam Adaka no mu wə kronkronbea hə. 35 Enti Israelfo dii mana yi mfe aduanan kosii se woduu Kanaan asase so a əhə de, na afumduan wə no. 36 Lita abiesa ye omer baako.

17 Awurade hyee maa Israelfo no fii Sin sare no so kokəo nkurow nkurow so, koduu Refidim. Woduu hə no, na nsu a wəbenom biara nni hə. 2 Əha nso nnipa no nwiinwii bio tiaa Mose se, “Ma yən nsu nnom!” Mose ka kyereə wən se, “Monye dinn! Adən nti na mo ne me regye akyinnye? Adən nti na mope se mosə Awurade hwe?” 3 Na osukəm a əde wən no nti, wətətəes mu se, “Adən nti na wuyii yən fii Misraim? Adən nti na wode yən baa ha? Yən, yən mma ne yən anantwi nyinaa bewuwu!” 4 Mose su free Awurade se, “Dən na menyə saa nkurəfi yi? Wəpə se wosiw me abo.” 5 Awurade ka kyereə Mose se, “Fa Israelfo mpanyimfo no bi ka wo ho na fa pema a wode bəo Nil mu no na di wən anim fa wən kə. 6 Mehya wo wə əbotan a əwo bepə Horeb hə. Se wudu hə a, fa wo pema no bə əbotan no mu senea wode bəo Nil mu no na nsu befi mu aba ama obiara anya bi anom amee.” Mose yəyə nea Awurade kae no wə Israelfo mpanyimfo no anim maa nsu tue fii əbotan no mu. 7 Enti Mose too beae hə din Masa a ase ne Səhwebea ne Meriba

a ase ne Akyinnyegyebea, efise əho na Israelfo ne Mose gyee akyinnye, soa Onyankopon hwē, bisae se, “Awurade ka yen ho anaa ənka yen ho?” 8 Afei, aksafo a wofis Amalek betow hyee Israelfo no so wō Refidim ne wōn koe. 9 Mose ka kyerees Yosua se, “Yi asraafoma yen na yene Amalekfo no nkoko. Əkyena megyina bepow no apampam a mikura Onyankopon pema no.” 10 Enti Yosua ne ne dōm kotoaa Amalekfo asraafoma ne won koe senea na Mose ahye no, na Mose ne Aaron ne Hur foro kōo bepow no apampam pēe. 11 Mmerekodow a Mose kura pema no mu kyere soro na Israelfo no redi nkonom na se əbre pema no ase a, na Amalekfo no nso redi Israelfo no so. 12 Mose brē a na ontumimma pema no so bio enti Aaron ne Hur pirew əbo bi too hō ma ətenaa so. Wogyinginaya Mose benkum ne nifa memaa ne nsa abien no so kosii se owia kōtœ. 13 Əbaa saa no, Yosua ne ne dōm dii Amalekfo no so, kunkum won wō afoa ano. 14 Afei, Awurade ka kyerees Mose se, “Kyerew eyi ma ənna hō afebəo ma wōnkae daa na ka kyerees Yosua se, metore Amalekfo nyinaa ase wō əsoro ase.” 15 Mose sii afremuka hō na ətoo no din Awurade Nissi a ase ne Awurade ne me frankaa. 16 Mose kae se, “Efise wōama won nsa so atia Awurade ahengua nti, Awurade ne Amalekfo bedi aksafo awo ntoatoaso so akosi awo ntoatoaso so.”

18 Ankye biara na Mose ase, Midian sōfo Yetro, tee anwonwade a Onyankopon aye ama ne nkurofo Israelfo ne Mose, ne senea wayi won afi Misraim asase so no. 2 Mose de ne yere Sipora kōe no, n'ase Yetro gyee no 3 a na ne mmabarima baanu ka ne ho. Mose too ne babarima a na oyē n'abakan no din Gersom a əkyere ase se, “Mabeyə əhəho wō ananafō asase so.” 4 Na ne babarima a əto so abien no nso, ətoo ne din Elieser a əkyere ase se “M'aganom Nyankopon no yē me boafō. Ogyee me fii Farao afoa ano.” 5 Yetro kōsraa Mose. Əde Mose yere ne ne mmabarima baanu no kaa ne ho. Wodui no, na Mose ne nnipa no abo atenae wō Onyankopon bepow no ho. 6 Wōka kyerees Mose se, “W'ase Yetro reba abesra wo. Wo yere ne wō mmabarima baanu no ka ne ho.” 7 Mose sōre kohyiaa n'ase. Əkotow no nidi mu gyee no few so. Wokiyakyiaa won ho won ho na wəkəo Mose ntamadan mu. 8 Mose kaa nsem a asisi nyinaa kyerees n'ase no. Əkaa nea Awurade aye atia Farao ne Misraimfo a ənam so agye Israelfo, ayi won afi Misraim, asan ayi won afi əhaw ne abebrese mu no nso kyerees no. 9 Yetro tee nea Awurade aye ama Israel, ne titiriw no, senea oyii

wōn fii Misraim no, n'ani gyee yiye. 10 Yetro kae se, “Nhyira nka Awurade se wagye mo afi Misraimfo ne Farao nsam, na wagye əman Israel nso. 11 Afei, mahu se Awurade ye əkese sen onyame foforo biara, efise waye eyi ama won a wōde ahantan di wōn so no.” 12 Yetro de əhyew afrebəde bae, na əbəo afore maa Onyankopon. Akyiri no, Aaron ne Israel mpanyimfo no baa Yetro nkyen. Won nyinaa too nsa dii aforeguan no wo Awurade anim. 13 Ade kyee no, Mose tenaa ase fii anəpa kosii anwummere tiee ntawntaw a asisi wo nnipa no mu. 14 Mose ase no huu brē a ərebre nnipa no ho no, obisaa no se, “Adən nti na wopre se wo nko ara wudi dwuma kese yi a enti nnipa gyina wo so saa ara fi anəpa kosi anwummere yi?” 15 Mose buae se, “Nnipa no de akasakasa bi a asisi won ntam bətoo m'anim se mimmisa Onyankopon hō akwankyerē. 16 Se ntawntaw bi ba won ntam a, wōba ma misiesie. Mekyerē won Onyankopon mmara ne n'apēde.” 17 N'ase no kae se, “Nea woreye no nye. 18 Worekum wo ho na se wuwu a, nnipa yi bəye den? Mose, adwuma yi so dodo se wo nko ara wobeyə. 19 Tie fo a merebetu wo yi na Onyankopon behyira wo. Kō so ara si nnipa no anan wo Onyankopon anim na fa won haw to n'anim. 20 Kyerees won Onyankopon akwan a wōmfa so ntena ase. 21 Na hwehwe nnipa bi a wōye nyamesurofo na wōye nokwafo a wōmpe adanmudegye, na won mu baako biara nyē nnipa apem so atemmufo. Əse se saa onipa no nya atemmufo du hye n'ase na won mu baako biara ahwē nnipa əha so. Na won ase no, wobeyi atemmufo baanu a wōbehwe nnipa aduonum so, na won nso, atemmufo baanum behyə won mu biara ase na wōatu nnipa du fo. 22 Ma saa nnipa yi nni won ho ni na wonni nokware daa. Asem biara a əho hia anaa əkyere adwene no, wōmfa mmra w'anim. Won ankasa nhwē nka nsem nketenkete a əbəba won anim no. Se wofa saa kwan yi so a, adwuma no bəye mmerew ama wo, efise woakyekye nnwuma no ama won. 23 Se wutie afotu no na Onyankopon nso pene so a, wubetumi agyina asem biara ano na asomdwōe aba.” 24 Mose tiee n'ase afotu no dii so pəpəepe. 25 Oyiyii nnipa pa a wōwō Israelman mu nyinaa de won yēs atemmufo—apem apem, əha əha, aduonum aduonum ne du du. 26 Na wobuu əman no aten bere nyinaa mu. Wōde nsem akese no maa Mose na won nso dii nsem nketenkete no. 27 Akyiri no, Mose gyaa n'ase kwan ma əkəo ne kurom.

19 Anadwo a Israelfo no tu fii Misraim no, n'asram abiesa so na wode koduu Sinai sare so. 2 Wotu fii Refidim no, wokoduu Sinai sare so na woboo atenase wo Sinai Bepow no ase. 3 Mose foro koo Onyankopon nkyen na Awurade free no fii bepow no so kae se, "Ka saa nsem yi kyere Yakob asefo Israelman se, 4 'Moahu nea meye Misraimfo no ne okwan a mefaa so soaa mo wo okore ntaban so de mo baa me nkyen no. 5 Se mubetie me, na moadi m'ahyede so a, mobeyc me nguankuw ketewa wo asase so aman nyinaa mu, efise asase nyinaa ye me dea. 6 Na mobeyc asofo ahemman a eye oman kronkron ama Onyankopon.' Saa nsem yi na ka kyere Israelfo no." 7 Mose sian fii bepow no so bae no, ofree mpanyimfo a wotuatu nniipa no ano nyinaa na okaa asem a Awurade ahye no se onka no kyere won. 8 Wotee asem no, won nyinaa bo gyee so se, "Yebeyc biribiara a Awurade aka se yeyue no nyinaa." Enti Mose kookaa nsem a nniipa no aka no kyere Awurade. 9 Awurade ka kyere Mose se, "Merebeba wo nkyen se omununkum senea ebeyc na me ne wo kasa a, nniipa no bete me nne na enam so ama woagye wo adi daa." 10 Na Awurade ka kyere Mose se, "Sian koo nniipa no nkyen na kote won ho nne ne okyena. Ma wohoro won nneema nyinaa, 11 na siesie wo ho ma okyena akyi efise saa da no mesian aba Sinai Bepow no so a omanfo nyinaa ani tua me. 12 Twitwa ahye senea nniipa no rentra na ka kyere won se, 'Monhwae yiye. Mommforo nko bepow no atifi na monnko n'ahye no nso so; obiara a obebu saa mmara yi so no, obewu. 13 Se eyen onipa anaa aboa a, obiara nso ne mu. Na mom, wobesiw no abo anaase wobetotow agyan awowu no ama wawu.' Montwe mo ho mfi bepow no ho koraa kosi se torobento bi behyen denneennen ansa na moaforo akoo bepow no so." 14 Mose sian fii bepow no so koo nniipa no nkyen kote won ho ma wohoro won nneema nyinaa. 15 Oka kyere won se, "Munsiesie mo ho, na aka nnansa na Onyankopon aba, enti obiara nnko obea ho." 16 Nnansa so anopa pereere, aprannaa a ano ye den boboo mu, maa anyinam pepae, maa omununkum kabii bi sian fii bepow no so. Torobento bi hyen twee mu maa nniipa a wowa ho no nyinaa ho popoe. 17 Mose dii nniipa no anim fi won atenae ho se worekohyia Onyankopon. Won nyinaa koboaa won ho ano wo bepow no ase. 18 Wusiw kumonn kataa Sinai Bepow no so, efise Awurade sian baa so se ogya. Wusiw buaa wim nyinaa te se nea efi fononoo mu, na asasewosow

wosoo bepow no denneennen. 19 Torobento no hyen denneennen pa ara no, Mose kasa na Onyankopon nso de nne kese buae. 20 Enti Awurade baa Sinai Bepow no atifi, na ofree Mose ma oforo koo ne nkyen 21 na Awurade ka kyere Mose se, "San koo nnipa no nkyen na kobo won koko se wonntra ahye no. Wonnnye won adwene nso se woreforo aba soro ha abehwe Awurade. Won a wobeyc saa no bewuwu. 22 Asofo a wowa won nnwuma so no mpo nnwira won ho, anye saa a, Awurade besee won." 23 Mose nso buaa no se, "Nnipa no de, woremforo mma bepow no atifi, efise wankasa baa won koko se, 'Twitwa ahye fa bepow no ho na gyaw ho se kronkronbea.'" 24 Awurade ka kyere Mose se, "Sian koo fam na kofa Aaron bra. Mma asofo no ne nniipa no ntra ahye no se woreba ha. Woye saa a, mesee won." 25 Enti Mose sian koo nniipa no nkyen koka kyere won.

20 Na Onyankopon kaa nsem yi yi nyinaa: 2 "Mene Awurade, mo Nyankopon, a miyii mo fii nkoasom mu wo Misraim no. 3 "Monnsom onyame foforo biara nka me ho. 4 Monnnye ohoni anaa biribiara a ese ade a ewo wim, anaa nea ewo asase so, anaa nea ewo nsu mu, anaa nea ewo asase ase. 5 Monnkotow ohoni biara nsom no wo okwan biara so, na me, Awurade, mo Nyankopon, meye ninkufo a metwe mma a wotan me no aso wo awofonom bone a woye no ho koo awo ntoatoaso abiesa ne anan mu, 6 nanso meda odo adi kyere awo ntoatoaso mpem a woda me na wodi m'ahyede so no. 7 Mommmmo Awurade, mo Nyankopon no, din basabasa. Se moye saa a, obebu mo fo. 8 Monkae homeda na munni no se da kronkron. 9 Nnansia na momfa nye mo nnwuma nyinaa, 10 na da a eto so ason no ye homeda ma Awurade, mo Nyankopon. Saa da no, ense se moye adwuma biara; ense se mo mmabarima, mo mmabeara anaa mo asomfo anaa mo anantwi anaa mo ahoho ye adwuma biara. 11 Efise Awurade de nnansia na ebao osoro, asase ne po ne biribiara a ewo ne nyinaa mu, na ohomme ne nnanso so; enti ohyiraa homeda no so se womfa nhome. 12 Di w'agya ne wo na ni na wo nna aware wo asase a Awurade, wo Nyankopon, de rema wo no so. 13 Nni awu. 14 Nsese aware. 15 Mmo koron. 16 Nni adansekurum. 17 Mma w'ani mmere wo yonko fi anaa ne yere anaa n'asomfo anaa n'anantwi anaa ne mfurum anaa biribiara a eyen ne de." 18 Nnipa no nyinaa huu anyinam ne wusiw kumonn wo bepow no so. Wotee aprannaa ne torobento nne a eyen hu

a ԑrebo denneennen. Enti wótew gyinae a ehu ama wón ho rewosow. **19** Wóka kyere Mose se, “Ka asem biara a Onyankopón aka akyere wo se ka kyere yén, na yebetie. Na mma Onyankopón ankasa nkasa nkyere yén na yeanwuwu.” **20** Mose nso ka kyere wón se, “Munnsuro na Onyankopón pе se əda ne tumi adi kyere mo senea ԑbeyé a, efi nne rekó no, mubesuro se mobeyé bóné atia no.” **21** Nanso, nnipa no tew wón ho gyinaa akyirikyiri baabi. Mose de, owuraa sum kabii no mu kóo faako a Onyankopón wó ho no. **22** Awurade ka kyere Mose se, “Ka saa asem yi kyere Israelfo no. ‘Mudi ho adanse se, mifi osoro ada me pе adi akyere mo. **23** Monkae se ənse se moyé anaa mosom ahoni a wóde sika anaa dwete anaa biribi foforo aye. **24** “Dóte aforremuka na monye mma me. Eso na mommo mo aforre mma me. Mo əhyew aforre ne asomdwoe aforre a mode nguan ne anantwi bó no nyinaa mommō mma me. Faako a mkyere mo se munsi aforremuka no na munsi na mèba hó abehyira mo. **25** Mutumi de abo nso si aforremuka, nanso abo a wontwae na momfa nsi. Se mode afiri bi twa abo no di no adwinni a, enye se wóde si, efise moagu ho fi. **26** Monnyé atrapoe mma aforremuka no anyé saa a, obi behwé mo ntade ase ahu mo adagyaw mu.”

21 “Mmara a əsé se woka kyere wón no ni: **2** “Se woto akoa a əyé Hebrini a, ma no nsom wo mfe asia, na afe a eto so ason no, əmfa ne ho nni a ontua hwhee. **3** Se əbeyé w'akoa no na əyé osigyani na se akyiri no əware a, əno nko ara na se mfe ason no du a əbékó. Na se nso na waware ansa na ərebeyé akoa de a, əne ne yere no na əbékó. **4** Se nso ne wura no na əmaa no əbea waree wó ne nkoasom no mu, na se wówo mmabarima ne mmabéa a, əyere ne mma no əbeyé owura no de, na okunu no akó ne baabi. **5** “Na se əbarima no pae mu ka se, ‘Mepé me wura ne me yere ne me mma asem nti merenkó’ a, **6** ne wura no de no béká atemmufo anim na wóde fitii afiti n'asom bagua mu na watena ne wura no nkyen se akoa afebóó. **7** “Se əbarima bi tón ne babea se afenaa a, mfe asia no du a, worennyaa no senea wogyyaa mmarima nkoaa no. **8** Se ne som no nso onipa a ətóo no no ani a, onipa ko a ətón no no wó ho kwan se əsan tó no bio. Nanso afenaa no wura no nni ho kwan se ətón no ma ənanani biara, efise se əyé saa a, na wabu ətón no ho nhyehyé so. **9** Na se afenaa wura no de afenaa no ma ne babarima aware a, afenaa no əbeyé owura no babea. **10** Se əno ara ankasa ware no na əsan ware

foforo a, ənse se ətew n'aduan ne ntama a əde ma no no so; na ənse se əkame no nna se əyere. **11** Na se wantumi anni saa ahyede abiesa yi so a, afenaa a əyé əyere no tumi kó kwa a ontua sika biara.” **12** “Obiara a əbékó obi akum no no, wobekum no bi. **13** Se əyé asiane a əyé Onyankopón nhyehyé a wanhyé da a, mkyere onii no baabi a onguan nkohintaw. **14** Se obi hyé da taataa əfoforo so pе se okum no a, onii no gyina aforremuka anim koraa a, montwe no nkokum no. **15** “Nea əbó n'agya anaa ne na no, kum na əsé se wokum no. **16** “Obi a owia onipa no, se əbékó no se saa onipa no wó ne nsam anaase watón no a, wonkum no. **17** “Nea ədome n'agya anaa ne na no, kum na əsé se wokum no. **18** “Se mmarima baanu reko na wón mu baako de əbo anaa kuturuku bó əbaako no pira no, na wanwu, nanso əka no to mpa so, **19** na akyiri no, otumi sere nantew na mpo se ətó ne nan so a, əbarima a əbóo ne yonko no di bem, nanso əbaako no bere a wasée no no, obetua ho sika ama no, asan atua n'ayaresa ka nyinaa kosi se ne ho betó no. **20** “Se obi hwe n'akoa anaa n'afenaa ma no wu a, əsé se əbékó no n'aso. **21** Nanso se nna bi akyi no akoa no anwu a, əno de, owura no renkó asotwe biara mu, efise akoa no ye n'agypade. **22** “Se mmarima baanu reko na əko no mu wopira əpemfo ma əpón, nanso wanwu a, əbékó əbarima a opira no no ka biara a əpemfo no kunu de beto atemmufo anim ama wóapene so no. **23** Na se opira no ma əbea no wu a, wonkum saa əbarima no. **24** Se əpemfo no pira n'ani a, pira əbarima no nso ani; se ne se tu a, tu ne de bi. Nsa nsi nsa anan, nan nsi nan anan, **25** əhyew nsi əhyew anan, apirakuru nsi apirakuru anan na atape nsi atape anan. **26** “Se owura bi bó n'akoa anaa n'afenaa ani so ma n'ani bó a, asiane n'ani no nti, əsé se akoa anaa afenaa no de ne ho hyé anan. **27** Se owura tu n'akoa se a, ne se no nti, əmma onne ne ho mfa nhye anan. **28** “Se nantwi si əbea anaa əbarima ma no wu a, wonsiw nantwi no abo. Wónnwe ne nam no. Ne wura no nso, obiara mmfa ne nsa nka no, **29** gye se wóate se mmere bi a atwa mu no, nantwi no sisii nnipa ma wóbóo ne wura no amanneé a wanka ho hwhee; se əba saa na se okum obi a, wonsiw nantwi no abo na ne wura no nso, wonkum no. **30** Se nso əwufo no abusuafó pе a, əbékó nantwi wura no ka. Atemmufo na wóbékóyé nea ontua. **31** Mmara koro no ara kyere nantwi a obesi abarimaa anaa əbea. **32** Na se nantwi no si akoa anaa afenaa a, əbékó akoa anaa afenaa no wura dwete gram ahaasa ne aduanan

abien, na woasiw nantwi no abo. 33 “Se əbarima bi tu abura, na wankata so, na nantwi anaa afurum koto mu a, 34 ka biara a aboa no wura bebo abura no wura no, ese se abura wura no tua na ofa aboa a wawu no. 35 “Se əbarima bi nantwi pira nantwi foforo na se owu a, mmoa wuranom baanu no beton aboa a onwui no na woakyē sika no mu. Won mu biara nso befa aboa a wawu no fa. 36 Na se aboa no taa sisi na ne wura no abu n’ani agu so de a, eno de, sikakyē biara remma; na mmom, əbarima a ne nantwi wo ho no betua nantwi a wawu no ho ka nyinaa na wafa no.

22 “Se obi kowia nantwi anaa oguan na okum no anaa ətən no a, əde anantwi anum besi nantwi baako anan mu. Na əde nguan anan asi oguan baako biara anan mu. 2 “Se wohu əkoromfo se ərewura ofi bi mu anadwo na wokum no a, nea okum no no nni fo. 3 Na se asem no si awia de a, wəmfa no se əye awudi enti onipa a okum əkoromfo no di fo. “Se mokyere əkoromfo bi a, momma ontua nneema a wawia no nyinaa ho ka na se wantumi antua a, montən no se ako a mfa no ntua ka no. 4 Se mokyere no se ərewia nantwi anaa afurum anaa oguan a onwui anaa biribi foforo bi a, mommo no dekode a owiae no ho ka mpemanim. 5 “Se obi hye da gyaa n’abo ma əkə obi afum kodidi wə ho, səe nnobae a, əmfa əno ara ne nnobae mu nea əsə ani pa ara no mmetua ka. 6 “Se obi rehyew n’afuw, na ogya no tra koto əfotoforo afuw mu, hyew, səe ne nnobae a, nea əsə gya no betua nnobae a asce no nyinaa ho ka. 7 “Se obi ma əfotoforo sika anaa ade foforo bi se əmfa nsie mma no na wowia na se wəkyere əkoromfo no a, obetua ne mpemanim. 8 Na se wəjakyere əkoromfo no a, wəde onipa a wəde agyapade no hye ne nsa no beba Onyankopon anim abehwehwē se əno ankasa na owiaa ne yonko no anaase enye əno. 9 Se əba se nantwi, afurum, oguan, ntama anaa biribi foforo bi yera na nea n’ade ayera no de n’ani kari obi se əno na wafa dekode no, na onii no san se enye əno na wafa a, ese se wəde nnipa baanu no nyinaa ba Onyankopon anim ma əhwehwē mu. Əhwehwē mu na nea obedi fo no, obetua ade a əyerae no ho ka mmaho abien ama əbaako no. 10 “Se obi de afurum, nantwi, oguan anaa aboa foforo bi ma ne yonko bi ayen na aboa no wu anaa opira anaa oguan na se obi anhu ammek a, 11 ese se nea ogyee aboa no ayen no ka ntam se enye əno na wawia aboa no, na ne wura no gye to mu a, onnye biribiara nsi anan mu. 12 Nanso se wia na wowiaa aboa no anaa dekode no w

ne nkyen de a, na ese se sohwefo a wowiaa aboa no anaa dekode no fii ne nkyen no tua ne wura no ka. 13 Se akekaboa na okum no a, ese se əde aboa no funu ba bekyere. Əye no saa a, ərentua ho ka biara. 14 “Se obi əfem aboa bi anaa biribi foforo bi fi ne yonko nkyen na se aboa no wu anaa opira, bere a ne wura no nni ho a, ese se onipa a əfem saa aboa no tua ka. 15 Na se ne wura no wə ho de a, ense se əfemfo no tua ka, efise wobuu eyi nyinaa fraa əfem no ho akatua mu. 16 “Se əbarima bi kədaadaa əbea bi a ənyee ne ho ade na əne no da a, ese se əye ne ho ade na əware no. 17 Se əbea no agya se əmpene aware no so a, ese se əbarima no tua ne ti sika. 18 “Munkum mmea nkonyaayifo. 19 “Əbarima biara a əbefa aboa bi no, wonkum no. 20 “Obiara a obefi Awurade akyi abə onyame foforo bi afoře no, wonkum no. 21 “Monnye əhəho ayayade, efise na mo nso moye ahəho wə Misraim. 22 “Munnsisi akunafo anaa ayisaa; 23 na se moye saa na wosu fre me a, megye won so. 24 Mede m’abufuw betia mo na mama atamfo dəm akum mo na mo yerenom nso adan akunafo ama mo mma nso aye ayisaa bi. 25 “Se wobə wo yonko Hebrini bosea a, nnye ho mfentom biara. 26 Se wugye ne ntama de si awowa a, anadwo no ara, fa n’ade kəma no. 27 Efise ebia na ntama a əwo de kata ne ho de ka ne ho hyew ara ne no; woagye yi, ebeye den na watumi ada? Se woamfa ankəma no na se osu fre me a, metie na mahu no mməbə, efise meye mməborohunufo. 28 “Monnkasa ntia Onyankopon na monnōme aban mu mpanyimfo anaa mo atemmufo anaa won a wodi mo so. 29 “Momfa mo nnobae mu nkyemu du mu baako mmrə me ntem so. “Saa ara nso na muntua mo mmakan mmarima nkwegye ho ka no. 30 Ma wo nantwi anaa wo guan abakan no ne ne na ntēna nnanson, na da a əto so awotwe no, fa no bre me. 31 “Esiane se moye kronkron ma me nti, monnwe aboa biara a akekaboa akyere no akum no. Munnyaw ne funu no mma akraman mmewē.

23 “Monkeka nkontomposem. Mo ne əbənefo nni nsawəso, na moanni adansekurum. 2 “Mommfa wo ho nhyeheyə nnipadəm bi a wəpə se wəyə bəne mu. Se moredi adanse a, monnhwē nnipa bi dodow so nni mmoa won, 3 na munni adanse mmoa ohiani wə asennibea. 4 “Se muhu mo tamfo nantwi anaa n’afurum a wayera a, monkyere no nkəma ne wura no. 5 Se mokəto se mo tamfo bi repagyaw n’afurum agyina ne nan so wə adesoa duruduru ase a, monntwa ne ho nkə, mmom mommoa no. 6 “Mommfa atentrenee

nkame ahiafo wō asennibe. 7 Mommfa asem a munhui nto obi a odi bem anaa ḥnokwafo so mma wonkum no, efise merennyaa ḥfodifo. 8 “Munnye adanmude na adanmudegye fura onipa ani. Adanmudegye ma nea n’asem ye de no asem see. 9 “Monnhye ḥnanani so; mo ankasa munim senea ḥnananiye te, efise na moye ananafo wō Misraim. 10 “Munnua na muntwa no nnobae ntoatoa so saa ara nkosi mfe asia, 11 nanso afe a eto so ason so de, momma asase no nna ho kwa mma ahiafo ntwa nnobae biara a ebenyin wō so no; nkae no, munnyaw mma mmoa nwe. Saa ara na monye mo bobeturo ne wo ngonnua turo nso. 12 “Nnansia na momfa nyε adwuma na monhome ne nnanson so. Eyi bεma mo anantwi, mo mfurum, mo fifo, mo asomfo ne mo ahεho nso ahome. 13 “Munni asem biara a maka no so. Monnkanye mmo onyame foforo biara din; momma wōnnte bi mmfi mo ano.” 14 “Afe biara mu, monhye fa mprensa mfa nhye me anuonyam. 15 “Nea edi kan no, munni Apiti Afahye no. Se edu so a, munnni brodo a mmokaw wō mu nnanson, senea mehyε mo no. Ese se afe biara mohye saa fa yi wō ḥsram Abib mu, ḥsram a mode tu fii Misraim no mu. “Edu saa bere no a, obiara mmre me afrebode. 16 “Eno akyi no, Otwabere Afahye na edi so. Saa afahye yi du so a, momfa mo aduankan mmre me. “Nea etwa to ye nnobae anoboa afahye a ese se wodi no otwa bere no akyi. 17 “Afahye ahorow abiesa yi mu nyinaa, ese se Israel mmarima nyinaa ba Awurade Nyankopon anim. 18 “Mommfa biribiara a mmokaw wō mu mmo mogya afore mma me. “Saa ara na ense se m’afahye afrebode mu srade no tena ho ma ade kye so. 19 “Se mutwa mo nnobae a, Momfa mo nnobae mu nea ese ani koraa no mmra Awurade mo Nyankopon fi. “Monnoa abirekyi ba wō ne na nufusu mu. 20 “Meresoma ḥbøfo na wadi mo anim de mo akø asase a masiesie ama mo no so dwoodwoo. 21 Momfa nidi mma no na munni ne nsem so; monnsore ntia no, efise ḥremfa mo amumoye nkye mo. ḥye me nsiananmu, na me din na eda ne so. 22 Na se moto mo bo ase, na mutie no, di me nsem nyinaa so a, meye ḥtamfo atia mo atamfo. 23 Me bøfo bedi mo anim de mo aba Amorifo, Hetifo, Perisifo, Kanaanfo, Hewifo ne Yebusifo asase so na moatena ho. Na mesee saa nnipa no nyinaa wō mo anim. 24 Monnsom anyame a saa aman yi som wō no bi, na mommmo afore mma wō da biara da. Munnni saa abosonsomfo yi akyi. Munni wō so na mummubu wō ahoni a εye animguasede

no ngu. 25 Mo Awurade, mo Nyankopon nko ara na monsom no. Na mehyira mo ama moanya aduan ne nsu na meyi nyarewa nyinaa afi mo so. 26 ḥpon anaa abonin remma mo asase no so na mema mo nna amee mo. 27 “Awurade ho hu beka aman a mubedi wōn so no nnipa nyinaa na wøaguan wō mo anim. 28 Memá kotokurodu abεpam Hewifo, Kanaanfo ne Hetifo afi mo anim. 29 Merenye eyinom nyinaa afe baako pe mu na asase no annan sare amma nkekaboa ammu amfa mo so. 30 Mεpam wōn nkakrankakra kosi se mobedøoso, atumi ahye asase no so ma. 31 “Meto mo ahye afi Po Køkø no ano akosi Filistifo mpoano, na mede afi sare a εwø anafo fam no so akosi Asu Eufrate, na mema mo adi nnipa a wōte asase no so no so, na moapam wōn afi mo anim. 32 Mo ne wōn nnye apam biara, na saa ara nso na mo ne wōn anyame no nnye biribiara. 33 Mommma wømmetena mo mu, anye saa a wōbεma mo aye bøne atia me; esiane se εnye den ara a, wōn abosonsom no som beyε afiri a ebeyi mo.”

24 Afei, Awurade ka kyεrεe Mose se, “Wo ne Aaron, Nadab, Abihu ne Israelfo mpanyimfo aduøson mforo mmra ha. Mo nyinaa, momma me ne mo ntam ntwe na monsom me. 2 Mose nko ara na ḥbεben Awurade; na monkae nso se, ense se wōn a wøaka no twiw bøn bepøw no koraa.” 3 Mose kaa mmara a Awurade hyε no no nyinaa kyεrεe nnipa no ma wōn nyinaa bø gyee so se, “Yebedi ne nyinaa so.” 4 Mose kyεrε Awurade mmara no nyinaa guu ho. Ade kyee anøpa no, osii aføremuka wō bepøw no ase. ḥde adum dumien twaa ho hyiae, efise na Israel mmusuakw no ye dumien. 5 Afei, ḥsoma mmabun a wōwō wōn mu no bi se wønkøbø ahyew afore ne asomdwoe afore mma Awurade. 6 Mose son mmoa no mogya no fa de guu nkankye mu, na øtow fa a aka no petee aføremuka no so. 7 ḥkenkan nhoma a wakyεrε a εye Apam Nhoma a Awurade akwankye ne ne mmara wō mu no kyεrεe nnipa no. Nnipa no bø gyee so bio se, “Yeheyε bø se, yebedi mmara no nyinaa so.” 8 Afei, Mose de mogya a εwø nkankye no mu no petee nnipa no so kae se, “Saa mogya yi hyε apam a mo ne Awurade aye ne mmara a øde ama mo no mu den.” 9 Mose, Aaron, Nadab, Abihu ne Israelfo mpanyimfo aduøson no foro kø bepøw no so 10 na wohuu Israel Nyankopon. Na n’anan ntiaso hyerøn te se hoabo a ne hyerøn te se wim ahosu. 11 εwø mu se mpanyimfo no huu Onyankopon de, nanso wansee wōn. Nokwarem, wōn nyinaa bø mu didii wo

Awurade anim. 12 Na Awurade ka kyereε Mose se, “Foro bra me nkyen wɔ bepɔw so ha na tena ha, na mede mmaparansem a makyerew agu əbo so no bema wo, na woafa so akyerekyere nnipa no.” 13 Enti Mose ne ne boafø Yosua foro koo Onyankopon bepɔw no so. 14 Əka kyereε mpanyimfo no se, “Montena ha ntwen yen kosi se yεbεba. Se asem bi kyere obi so a, obetumi akə Aaron ne Hur nkyen.” 15 Mose foro koo bepɔw no so ha na ɔyeraa wɔ omununkum mu. 16 Na Awurade anuonyam hyεε Sinai bepɔw no so ma. Na omununkum sii bepɔw no so nnansia. Ne nnanson so no, ofrεε Mose fii omununkum no mu. 17 Wɔn a wɔwɔ bepɔw no ase no huu anwonwade no. Na Awurade anuonyam a ɛwɔ bepɔw no so no te se ogya a ɛredεw. 18 Na Mose yeraa wɔ bepɔw no so mununkum no mu. Odii bepɔw no so adaduanan.

25 Awurade ka kyereε Mose se, 2 “Ka kyereε Israelfo no se, wɔmμo afɔrε mma me. 3 “Saa nneεma a edidi so yi mu na womfi mμo me afore no: “sikakokoo, dwetε, kɔbere, 4 ntama tuntum, koogyan bibiri tam; koogyan tam, sirikyi, abirekyi ho nwi, 5 odwennini nhoma a wɔahye no kokoo, mmirekyi nhoma, əkanto dua, 6 kanea ngo, ərsa ngo, nnuhuam a wɔhyewee, 7 abo a n'ahosu te se apopobibiri, abo a wɔde betuatu asofotade ne nkatabo mu. 8 “Afei monye kronkronbe mma me, na metena wɔn mu. 9 Monye ntamadan yi ne ne nsiesiemu nyinaa senea mεkyere mo no pεpεεpε. 10 “Momfa əkanto dua nyε Apam Adaka a ne ntwemu yε anammɔn abiesa ne fa, ne trew nyε anammɔn abien ne fa na ne soroko nso nyε anammɔn abien ne fa. 11 Na momfa sikakokoo ankasa nnura ho ne mu nyinaa. 12 Momfa sikakokoo nkaa anan nhyeheyε adaka no anan anan no ho, wɔ fam pεε. Ma nkaa no abien nkɔ əfa baako na abien a aka no nso nkɔ fa. 13 Fa əkanto sen mmaa, na fa sikakokoo duradura ho. 14 Fa mmaa no hyeheyε nkaa no mu na wɔde asoa apam adaka no. 15 Munnyiyi nnua a wɔde soa adaka no mfi nkaa no mu. Momma enhyeheyε mu afebəo. 16 Muwie adaka no a, momfa əbo a makyerew mmaparansem Du no agu so no nto mu. 17 “Momfa sikakokoo nyε adaka no ti a ne ntwemu yε basafa abien ne fa na ne trew nso yε anammɔn abien ne kakra. Əha ne baabi a mubenya mo bɔne so ahumməbə afi. 18 Momfa sikakokoo a wɔaboro nyε kerubim abien. Momfa əbaako nsi adaka no nkataso atifi na momfa əbaako nsi anafo. 19 Fa kerubim no tetare adaka no ti ne n'anafo na ɛne adaka no nkataso no nyε mua. 20 Kerubim a wɔyε

abɔfo no bedi nhwεanim a wɔasisi wɔn ti ase rehwε mpata agua no na wɔatretrew wɔn ntaban mu akata so. 21 Momfa əbo kyerewpon a mede bema mo no nto adaka no mu, na momfa ne ti no nkata so. 22 Na mehyia mo wɔ ho na makasa afi mpata agua wɔ soro ho afa abɔfo no ntam. Na adaka no mu na wɔbekora m'apam no ho mmapra. Əho na mɛda me mmaparansem a mode bema Israelfo no adi akyere mo. 23 “Momfa əkanto dua nyε əpon a ne ntwemu mu yε anammɔn abiesa, ne trew yε ənammɔn baako ne fa na ne soroko yε anammɔn abien ne fa. 24 Momfa sikakokoo nnura ho na momfa sikakokoo hankare ntwa ho nhyia. 25 Yε adaka no ho ntetareho a ne trew yε nsateaa anan twa əpon no ano ho hyia, na fa sikakokoo hankare fa ho. 26 Yε sikakokoo nkaa anan na fa nkaa anan no tuatua n'anan anan no biara akyi 27 twɔtwɔw so wɔ soro. Wɔde nnua no bεhyehye saa nkaa a wɔde bema əpon no so asoa no mu. 28 Fa əkanto yε nnua no, na fa sikakokoo dura ho. 29 Momfa sikakokoo nyε nsanka, mprete, ntere, nhina ne nsatoa. 30 Da biara, fa brodo to əpon no so wɔ m'anim. 31 “Momfa sikakokoo a wɔaboro nyε kaneadua. Kaneadua no ase, n'abaa, akanea no nhwiren ne əho asiesie no nyinaa nyε ade baako. 32 Kaneadua a εhyε mfimfini no benya nkorata asia a abiesa wɔ fa na abiesa nso wɔ fa. 33 Momfa nhwiren abiesa nsiesie nkorata biara ho. 34 Na kaneadua no, momfa nhwiren a εyε fε nni adwinni mfa nsiesie no. 35 Nhwiren no bi bεwɔ ne dua no ase wɔ nkorata abien biara ase. Afei, nhwiren no bi bεwɔ nkorata abien a ɛwɔ ase no ase, na bi nso bεwɔ nkorata abien a ɛwɔ soro no so. 36 Saa nneεma a wɔde siesie kaneadua no ne ne nkorabata no nyinaa nyε ade baako a wɔde sikakokoo ankasa a wɔaboro aye. 37 “Monye akanea dua ntuatuhu ason wɔ kaneadua no ho wɔ əkwan bi so a ne hyeren no betow hann agu n'anim. 38 Kanea ntamabamma adabaw no ne ne mpampaa no nso, momfa sikakokoo ankasa nyε. 39 Sikakokoo kilogram aduasa anan na əho behia se mode bεyε kaneadua no ne əho nneεma nyinaa. 40 Biribiara a mobεyε no nso, monye no pεpεεpε senea makyere mo wɔ bepɔw so ha yi no.

26 “Fa asaawa a εyε fε a woafura bamma du ne ntama a wɔahye no aduru tuntum, ətam bibiri, koogyan a wɔanwen kerubim seso agu mu si Ahiae Ntamadan no. 2 Əsε se nkataano du no nyinaa kεse yε pε. Emu biara tenten yε anammɔn aduanan abien na ne trew nso yε anammɔn asia. 3 Mompam saa ntama

no anum mmɔ mu mma ɛnye baako. Anum a aka no nso, monye no saa ara. 4 Momfa ntama bibiri bamma aduonum nwurawura ntama no afa abien a esensen hɔ no mu. 5 ɛse se mobɔ nkɔtɔkɔro aduonum ma edi nhweanim wo ɔfa biara. 6 Bo sikakɔkɔ nkɔtɔkɔro aduonum na fa kyekyere nkɔtɔkɔro no bo mu, senea ɛbeyɛ na Ahyiae Ntamadan hɔ no bɔye ɔdan baako. 7 “Monwen mmirekyi nwi mfa nkuru Ahyiae Ntamadan no so. ɛse se nkuruso no dodow ye dubaako. 8 Nkurusotam dubaako no nyinaa tenten ne ne trew nyɛ pɛpɛɛpɛ. Ne tenten nyɛ anammɔn aduanan anum na ne trew nyɛ anammɔn asia. 9 Ka saa nkataso yi anum bɔ mu na ɛnye ade tetree baako; na fa asia a aka no bɔ mu na eno nso nyɛ ade tetree baako. Wobebu nkuruso a eto so asia no ato so ama asensen fam se ɔdan kronkron no nhiniano. 10 Ye nkɔtɔkɔro aduonum aduonum a wɔabɔbɔ hyehyɛ ntama asinasin akuw abien no biara ano. 11 Na ye nsusomu aduonum na fa saa nsusomu no hyehyɛ nkɔtɔkɔro no mu na enka asoredan no mmɔ mu na ɛnye mua. 12 ɔdan no nkurusotam anammɔn baako ne fa besensen Ahyiae Ntamadan no akyi, 13 na anammɔn baako ne fa nso asensen anim. 14 Momfa nneema ahorow abien mmɔ ɔdan no so. Nea edi kan no nyɛ odwennini were a wɔahyɛ no kɔkɔ, nea eto so abien nyɛ abirekyi were a eso. 15 “Fa ɔkanto ye ntaaboo na fa twa Ahyiae Ntamadan no ho. 16 Mpuran biara soroko nyɛ anammɔn dunum na ne trew nyɛ anammɔn abien ne kakra. 17 ɛse se nkɔtɔkɔro abien wɔ mpuran biara ase, na mpuran biara ye pe. 18 Mobeyɛ Ahyiae Ntamadan no ntaaboo ama emu aduonu akyere n'anafo. 19 Wode besisi dwete nnyinaso aduanan so; nnyinaso no abien abien nhyehyɛ mpuran biara ase. 20 Ahyiae Ntamadan no atifi fam nso, wɔbeyɛ ntaaboo aduonu atwa ho. 21 Eno nso wɔde besisi dwete nnyinaso aduanan so a mpuran baako besi nnyinaso abien so. 22 Ahyiae Ntamadan no fa a ɛkyere atœ fam no bɔye n'akyi. Eno nso wɔde ntaaboo asia na ebetwa ho 23 a ntaaboo abien sisi tweab biara. 24 Wode nkɔtɔkɔro besuso ntaaboo abien no soro ne ne fam. 25 Wɔka ne nyinaa bɔ mu a, ntaaboo awotwe na wɔde bɔye ɔdan no fa ho a wɔde besisi dwete nsisiso dunsia so. Mpuran biara bɛfa nsisiso abien. 26 “Fa ɔkanto sen mmeamu nnua bi na fa bea ntaaboo no mu. Mmeamu nnua no anum nkɔ ntaaboo no fa baako 27 na anum a aka no nso nkɔ ɔfa baako. Fa mmeamu nnua no anum bɔbɔ ntaaboo a ewo ntamadan no akyi, a ani kyere atœ fam no. 28

Ma mmeamu dua a ebea mfimfini no nkɔ ntaaboo no soro kakra mma emfi ti nkɔka ti. 29 Fa sikakɔkɔ dura ntaaboo no ho na fa sikakɔkɔ nkaa suso mmeamu dua no mu na ennyina. Fa sikakɔkɔ dura mmeamu dua no nso ho. 30 “Fa hyehyɛbea a mekyereɛ wo wo bɛpɔw no so hɔ no so pɛpɛɛpɛ si Ahyiae Ntamadan no. 31 “Fa ntama tuntum, koogyan bibiri, koogyan ne asaawatam a ɛye fe ye ntwamtam a wɔanwen kerubim seso agu mu no. 32 Fa sen ɔkanto nnua fadum anan a wɔde sikakɔkɔ adura ho a sikakɔkɔ nsusomu anan suso ano no so. Ma ɔfadum anan no mu biara nsi dwete nnyinaso anan no baako so. 33 Fa ntwamtam no sensen nsusomu no so na fa twa ɔdan no mu. Fa adaka a ɔbo a wɔakyerɛw Onyankopon mmara agu so no da mu no si ntama ntwamu no akyi. Ntama ntwamu no betwa kronkronbea hɔ ne kronkron mu kronkron no ntam. 34 Afei, fa adaka no mmuaso a wɔde sikakɔkɔ aye no bua so na fa si kronkron mu kronkron hɔ. 35 Fa ɔpon no ne kaneadua no twa dan no mu wɔ ntwamtam no akyi. Kaneadua no besi kronkronbea no anafo, na ɔpon no asi n'atifi. 36 “Fa ntama foforo a ɛye otam bibiri ne koogyan asaawatam ye Ahyiae Ntamadan no ano nkataanim. 37 Fa saa ntwamtam no sen ɔkanto mpuran anum a wɔde sikakɔkɔ adura ho no nsusomu no so. Wɔde saa mpuran no besisi ayowa ntaease anum no mu.

27 “Fa ɔkanto ye afɔremuka ma enyi ahinanan a n'afanan no mu biara ye anammɔn ason ne fa na ne soroko nso ye anammɔn anan ne fa. 2 Ye mmɛɛ anan tuatua afɔremuka no ntwea anan no nyinaa so, na fa kɔbere dura ne nyinaa ho. ɔkanto a wode bɔye afɔremuka no, eno ara bi na wode bɔye mmɛɛ no. 3 Bokiti a nsɔ begu mu, sofi, hweaseammo, adinam ne nsramma nkankye nyinaa, kobere na fa ye. 4 Fa kɔbere ye ntwitae na fa dade nkaa hyehyɛ ne ntwea anan no so. 5 Fa ntwitae no hyɛ nsramma kuruwa no mu na fa si afɔremuka no basa a wɔaye no so. 6 Fa ɔkanto sen nnua a wɔde kɔbere adura ho a wɔde besoa afɔremuka no. 7 ɔse moressoa a, momfa nnua no nhyehyɛ nkaa a mode atuatuatua afɔremuka no ho no mu. 8 Ntaaboo na momfa nyɛ afɔremuka no. Momma emu nna kwan senea mede kyereɛ mo wɔ bɛpɔw no so no. 9 “Twa adiwo ma Ahyiae Ntamadan no na fa ntama a wɔde asaawa a ɛye fe aye sensen ho. Nkataano a esen anafo no tenten no nyɛ anammɔn ɔha aduonum 10 a kɔbere nnua aduonu a esisi kɔbere nnyinaso aduonu mu no suso mu. Dwete nkɔtɔkɔro

ne dwetē ntwea a etetare dwetē afadum no ho no na ebesuso nsenanim no mu. **11** Adiwo a ekyere ati fam no nso, saa ara na wonye no. Nsenanim a ne tenten ye anammōn ḥha aduonum, na nnua aduonu sisi kōbere nnyinaso mu a dwetē nkōtōkoro ne ne ntwea tetare ho na ebegyina no. **12** “Adiwo no fa a ekyere ati fam no trew bēye anammōn aduōson anum a ekura nnua du a ntokuru du deda mu. **13** Apuei fam nso bēye anammōn aduōson anum saa ara. **14** Baabi a ne kwan da n'apuei fam no, wōmfa nsenanotam a ne tenten ye anammōn aduonu abien ne fa a nnua abiesa a esisi ntokuru abiesa mu suso mu no nsen ano. **15** Baabi a ne kwan da wō n'atōe fam no nso, wōmfa nsenanotam a ne tenten ye anammōn aduonu abien ne fa nsen ano. Nnua abiesa a esisi ntokuru abiesa mu na ebesuso nsenanotam no mu. **16** “Adiwo hō no ano kwan nyē ntama nsenanim a ne trew ye anammōn aduasa. Wōde asaawatam, bibiri ne koogyan bedi mu adwinni fefefē. Wōde nnua anan a esisi ne nnyinaso mu no nso besuso nsenanotam no mu. **17** Ese se nnua a ewō adiwo hō no nyinaa wōde dwetē ntwea a dwetē suso mu, na n'ase no nso wōde hyehyē kōbere nnyinaso apipiripi mu. **18** Enti adiwo hō tenten mu bēye anammōn ḥha ne aduonum, na ne trew nso aye anammōn aduōson anum. Wōde nkataano a wōde asaawatam bēye ne fasu, a ne soroko nso bēye anammōn ason ne fa. **19** Ese se wōde nnua a atwa adiwo hō no ho ahyia no sisi kōbere nnyinaso no mu. **20** Kōbere na ese se wōde ye Ahyiae Ntamadan mu hō nkankye a wōde nneema gu mu, ne nnyinaso a wōde nkankye bēsensē so wō ofasu ho no wō hō. **21** “Ka kyere Israelfo no na wōmfa ngo kronkron a wōde begu akanea a daa nyinaa ebesi so no mmrē wō. **22** Aaron ne ne mmabarima na wōde akanea a ennum da no besi Ahyiae Ntamadan no mu. Wōbehwē so daa ama Awurade, senea ebeye a ērennum. Eyi ye mmara a ese se Israelfo di so daa.

28 “Yi wo nua Aaron ne ne mmabarima Nadab, Abihu, Eleasar ne Itamar na tew wōn ho na wonye asōfō nsom me. **2** Pam atade kronkron ma wo nua Aaron na ama anuonyam aba n'adwuma no ho. Pam atade no na enyē fc, senea ebēma afata n'adwuma no. **3** Ka kyere nnipa a mama wōn adepam ho nyansa na wōmpam atade no. Eno na ebēma no ada nsow wō ne mfefō mu na ama watumi asom me. **4** Ntade ahorow a wōbēpam no ni: adēbo asōfotade, atade yuu, atade kōnsin a eye adamadam, abotiri ne

nkyekyeremu. Wōbēpam ntade kronkron bi nso de ama Aaron mmabarima no. **5** Wōde ntama tuntum, bibiri ne koogyan a wōde asaawatam pa na anwen na ebeepam. **6** “Ma ntamanwen mu adwumfo papa mfa sikakōkō ne bibiri ne asaawa a ebere dum ne koogyan ne asaawa fitaa a wōafura nyē asōfotade no. **7** Wōbēpam no asinasin abien a eye anim ne akyi a wōapam ne mmati no so abō mu. **8** Nkyekyeremu no bēye ntama koro no ara bi. Ebeye asaawatam a eye akokōsrade, tuntum, bibiri ne koogyan. **9** “Fa apopobibiri abo abien na kyere Israelfo mmusuakuw no din gu so. **10** Əbo biara, wōnkyerew din asia ngu so, senea ebeye a, wōn nyinaa din bedidi so mpanyin mu. **11** Fa əkwan a abōdemmotwafo si fa twa din gu adwinne so no so kyere din ahorow no senea Israel mma no din te, na fa sika mmuano twa ho hyia. **12** Fa abo abien no sisi asōfotade no mmati so na enyē nkae ade mma Israelfo. Na daa Aaron nso nam so ake, abo wōn din akyere Awurade. **13** Ye sikakōkō ntweaban a wōakyinkyim **14** ne ntweaban abien a wōde sikakōkō aye tetare ntetareho a ewō asōfotade no mmati so no mu. **15** “Momma odwumfo a n'adwinni ye fe na onyē atemmu adebo no. Momfa asaawatam a eye akokōsrade, tuntum, bibiri ne koogyan na empam adēbo no senea mode pam asōfotade no. **16** Mummu adēbo no nto so na enyē se ntama nkotoku. **17** Momfa abo a esom bo a esesa so anan mmobo mu. Nea a edi kan no nyē bogyanambo, nea etō so abien no nyē akraatebo na nea etwa to no nyē əbo a etē se ahabammono. **18** Nsaso a etō so abien no nyē nsrammabo, hoabo ne denkyemmo. **19** Nsaso a etō so abiesa no nso bēye akutuhonobo, mfrafraebo ne beredumbo. **20** Nsaso a etō so anan no bēye sikabereebo, apopobibiribō ne ahwehwebo. Sikakōkō mmuano ntwa ne nyinaa ho nhylia. **21** Əbo no baako biara begyina ho ama Israel mmusuakuw no baako. Na wōbekyerew abusua ko no din agu so se nsōwanode. **22** “Əkwan a mobefa so de adēbo no afam asōfotade no mu ni: ye sikakōkō ntweaban. **23** Ye sikakōkō nkaa abien, na fa tetare adēbo no twōtwōw so. **24** Fa sikakōkō ntweaban abien no hyehyē adēbo no nkaa abien no twōtwōw so, **25** ntweaban abien a aka no fa biara nso, wōmfa ntare əbo a etē se apopobibiri no apōw abien no so nsan mfa ntare asōfotade no mmati so. **26** Ye sika nkaa abien na fa hyehyē adēbo ntwea abien a ewō fam no mu. **27** San ye sikakōkō nkaa abien hyehyē asōfotade no ntwea so wō fam ma

enka nkyekyeremu no. **28** Fa bibiri hama kyekyere adəbo no ase na fa hyehye nkaa a əwo asəfotade no ase no mu. Eyi remma adəbo no mfi asəfotade no ho ntew nsensen. **29** “Aaron befa saa kwan yi so na əde Israel mmusuakw no din a əwo adəbo no so no bekə kronkronbea hə; na eyi na əbema Awurade akae Israelman bere nyinaa mu. **30** Se Aaron rekə Awurade anim a, əmfa Urim ne Tumim a ase ne hann ne peye nhye adebo a əda ne koko so no kotoku mu. Saa ara na daa Aaron besoa nneema a wənam so kyere Awurade apəde de ma ne nkurofə no bere biara a əbekə Awurade anim no. **31** “Wəde ntama tuntum na əbəpam asəfotade no **32** na wəagyaw əkwan bi a Aaron de ne ti bewura mu. **33** Ese se wəde ntama a woanwen to atade no kən mu hyia, na ansuane amfa mu. **33** Wəde ntama tuntum, bibiri ne koogyan na əbəpam ato ano. **34** Ese se wəde sikakəkə adəmma ne atoaa aba a edi afrafra twa asəfotade no mmuano ho hyia. **35** Bere biara a Aaron bekə Awurade anim akəsore no, saa asəfotade yi na əbəhye. Əredi akəneaba wə Awurade anim hə wə kronkronbea hə no, na dən no rekosow senea əbeye a ərenwu. **36** “Afei, boro sikakəkə ankasa ma ənye tratraa se prete na kyew so senea wokurukyew nsəwanode so no se: Kronkron Ma Awurade. **37** Wəde ntama tuntum beso mu asensen Aaron abotiri no anim. **38** Aaron de saa ade no bəbə ne moma so senea əbeye a, se Israelfo no bə afəre biara na mfomso ba ho a, əho asodi bəda ne so, na Awurade agye nnipa no, na əde wən bəne nso akye wən. **39** “Fa asaawatam a əye fə nwen Aaron atade kənsin no. Ma ənye adamadam na fa ntama koro no ara bi pam abotiri na nwen biribi gu ne nkatakənmu no nso mu. **40** Pam atade yuu ne nkyekyeremu ne abotiri ma Aaron mmabarima na momfa obu ne nidi mma wən. **41** Saa ntade yi na momfa nhye Aaron ne ne mmabarima na momfa ngo ngu wən tirim mfa nhye wən asəfo wə əsom no mu, na momfa ntew wən ho se asəfo a wəhye me dea. **42** “Mompam sirikyi ntade a efi wən sisi kəka wən nan ase, na wəhye ansa a, wəahye wən ntade no agu so. **43** Bere biara a Aaron ne ne mmabarima no rekə Ahyiae Ntamadan mu hə anaase wərekə afəremuka no anim wə kronkronbea hə no, wənhye. Anye saa a afəbu bəba wən so ama wəawuwu. “Eyi yə daa apam a wəahye ama Aaron ne ne mmabarima.

29 “Əkwən a ese se mofa so hye Aaron ne ne mma asəfo ni: Momfa nantwi ba ne adwennini abien a

wən ho nni dem. **2** Na momfa esiam muhumuhu a mməkaw nni mu nyə brodo a əye de ne tetare a wəde ngo afra ne əfam a wəde ngo agu so. **3** Fa brodo no gu kəntən mu na fa nantwi ba no ne odwennini no ka ho bra Ahyiae Ntamadan no ano. **4** Momfa Aaron ne ne mmabarima no mmra Ahyiae Ntamadan no kwan ano hə, na momfa nsu nguare wən. **5** Momfa Aaron atade yuu no nhye no. Monhye no atade kənsin no, n'asəfotade no ne adəbo no ne nkyekyeremu no, **6** na momfa abotiri a sikakəkə bobə mu no mmo no. **7** Momfa əsrango no na munhwie ngu ne ti so. **8** Ne mmabarima no nso, momfa wən ntade yuu no nhye nhye wən. **9** Momfa wən nkyekyeremu no nka wən ho. Saa kwan yi so na momfa nhye Aaron ne ne mma ne wən asefo mma wənhye asəfo daa nyinaa. **10** “Mode nantwi ba no bəba Ahyiae Ntamadan no anim na Aaron ne ne mmabarima de wən nsa agu aboa no apampam. **11** Munkum no wə Awurade anim wə Ahyiae Ntamadan no kwan ano. **12** Momfa ne mogya nsrasra mmen a etuata afəremuka no ho no so. Momfa mo nsateaa na ənye, na munhwie mogya a əbəka no ngu afəremuka no ase. **13** Munyi ne mu srade no ne ne bənwoma kotoku no ne ne asaabo abien no ne srade a əwo ho no na monhyew no wə afəremuka no so. **14** Mmom momfa aboa no ne ne were ne n'agyanan no mfi hə nkə afikyiri na monkhyew no se bəne ho afərebə. **15** “Se wərebekum adwennini no nso a, Aaron ne ne mmabarima no mfa wən nsa ngu aboa no baako apampam **16** na wonkum no. Wənsəw ne mogya no na wəmfa mpete afəremuka no ho nyinaa. **17** Twitwa odwennini no asinasin na hohoro n'ayamde no mu ne n'anən no ho; fa ne ti no ne nea moatwitwa no gu faako **18** na monhyew no wə afəremuka no so; əye əhyew afəre a əsə Awurade ani. **19** “Momfa odwennini a aka no na Aaron ne ne mmabarima mfa wən nsa ngu n'apampam, **20** Munkum no na monsəw mogya no bi na momfa ketewaa bi nsosə Aaron ne ne mmabarima no aso nifa, wən kokurobeti nifa ne wən anan nifa kokurobeti so. Afei mompete nkae no ngu afəremuka no ho nyinaa. **21** Montworəw mogya a əwo afəremuka no so no bi na momfa mfra əsrango na momfa mpete Aaron ne ne mmabarima no so ne wən ntade mu. Enam saa so bəma wən ne wən ntade ho atew wə Awurade anim. **22** “Momfa odwennini no srade ne ne dua ne ne mu srade ne ne bənwoma kotoku ne n'asaabo abien ne əho srade ne ne sre nifa. Eyi ne odwennini a wəde behye Aaron ne ne

mmabarima asofo no. 23 Momfa brodo mua baako ne tetare a wōde ɔsrango afra, na munyi ɔfam baako mfi kenten a wōde brodo a mmokaw nni mu agu mu a wōde asi Awurade anim no mu. 24 Momfa eyinom nhye Aaron ne ne mmabarima nsam na womfa nkyere se aforebōde mma Awurade. 25 Eno akyi no, munnye mfi wōn nsam na monhyew no wō aforemuka no so se ohuam afore mma no. 26 Momfa Aaron asəfohyeguan no yan no a munhim wō Awurade anim se ohim aforebō, na ɛbeyɛ mo kyɛfa. 27 “Montew asəfohyeguan dwennini no akwaa, ne koko a wohimii ne ne sre a wōde mae a ɛyɛ Aaron ne ne mmabarima de no ho. 28 Ese se eyi ye Israelfo asēde se wobeyɛ ama Aaron ne ne mmabarima. ɛyɛ Israelfo no fam asomdwoe afore a eṣe se wōbō ma Awurade. 29 “Aaron ntade kronkron yi beyɛ n'asefo de na wōatumi ahyɛ ama wōasra wōn ngo ahyɛ wōn asofo. 30 ɔsəfopanyin biara a obedi Aaron ade no behyɛ saa ntade yi nnanson ansa na wafi n'asəfodwuma ase wō Ahyiae Ntamadan no mu ne kronkronbea hō. 31 “Fa odwennini no nam a wōatew ho no ne odwennini nam a wōde hyɛ ɔsəfo no na monnoa no wō baabi a ɛhō tew. 32 Aaron ne ne mmabarima bedi brodo a ɛwō kenten no mu no, na wōde nam no abo so wō Ahyiae Ntamadan no ano. 33 Wōn nko ara na wōbēwe nam no adi nnuan a wōde tew wōn ho no. Nnipa a womfra asofo abusua no mu no renni bi, efise wōatew ho. 34 Se ade kye asəfohyeguan dwennini anaa brodo no bi so a, monhyew. Ense se wodi, efise ɛyɛ kronkron. 35 “Eyi ne ɔkwan a momfa so nhye Aaron ne ne mmabarima no asofo. Nnanson na womfa nni saa asəfohyeguan no ho dwuma. 36 Da biara, mode nantwi ba bēbō afore de advira mo ho. Eno akyi no, mompra aforemuka no ho bōne nyinaa na monye no kronkron na monhwie ngo ngu so mfa ntew ho. 37 Montew aforemuka no ho na daa monye no kronkron saa ara nnanson mma Onyankopōn. Eno akyi no, aforemuka no ho betew yiye senea biribira a wōde beka no no beyɛ Onyankopōn dea. 38 “Da biara, momfa nguanten mma abien a wōadi afe mmo afore wō aforemuka no so. 39 Momfa oguamma no baako mmo afore no anōpa na momfa baako nso mmo afore anwummere. 40 Aforebō a edi kan no, momfa asikresiam lita abien ne fa a wōayam no muhumuhu mfra ngo a wōakyi afi ngodua mu lita baako; saa ara na momfa bobesa lita baako nye ahwiesa. 41 Momfa oguan no baako a waka no mmo anwummere afore a asikresiam ne nsa ka ho te se anōpa de no ara. ɛbeyɛ

ɔhyew aforehuam ama Awurade. 42 “Saa aforebō yi bekō so da biara wō Ahyiae Ntamadan no pon ano wō Awurade anim. ɛhō na mehyia mo ne mo akasa. 43 Na mehyia Israelmma wō hō na m'ānuonyam atew Ahyiae Ntamadan no ho. 44 “Ampa ara, metew Ahyiae Ntamadan no ne aforemuka no ho ne Aaron ne ne mmabarima a wōyɛ m'asəfo no ho. 45 Na metena Israelfo mu na maye wōn Nyankopōn, 46 na wobehu se mene Awurade, wōn Nyankopōn. Mede won fi Misraim bae senea ɛbeyɛ a, metena wōn mu. Mene Awurade wōn Nyankopōn.

30 “Fa ɔkanto ye aforemuka ketewa bi a wobehyew aduhuam wō so. 2 Ma ɛnyɛ ahinanān a ne fa biara susuw nsateaa dunwōtwe, na ne soroko nso nyɛ anammon abiesa a wōasen; ne mmēn a baako tua ho. 3 Fa sikakōkō dura ne soro, ne nkyen ne ne mmēn a ɛwō aforemuka no ho no nyinaa. Na fa sikakōkō mmuano twa aforemuka no ho nyinaa hyia. 4 Fa sikakōkō nkaa abien hyehyeguan mmuano no a ɛwō afanu no ase na wōde nnua a wōde besoa no awurawura mu. 5 Wōmfa ɔkanto na ɛnyɛ nnua no, na wōmfa sikakōkō nnura ho nyinaa. 6 Fa aforemuka no si ntawtam no akyi wō mpatabea hō a ɛbō faako a Apam Adaka a Mmaransem Du no wō no ho ban. Mehyia mo wō hō. 7 “Da biara anōpa, se Aaron resiesie kanea no a, ɔbēhyew aduhuam wō aforemuka no so. 8 Anwummere biara, se ɔsō kanea no a, ɔbēhyew aduhuam wō Awurade anim ama awo ntoatoaso a ɛbēba nyinaa. 9 Monhyew aduhuam a wōama ho kwan wō aforemuka no so. Mommmo ɔhyew afore ne aduan afore wō so, na momma ahwiesa ngu so. 10 Afe biara, eṣe se Aaron dwira aforemuka no ho ye no kronkron. ɔde mogya besrasra mmēn a etuatau ho no so se mpata. Ese se afe biara wōtew aforemuka no ho ye no kronkron ma awo ntoatoaso a ɛbēba no so kosi awo ntoatoaso so. ɛyɛ kronkron ma Awurade.” 11 Awurade ka kyereɛ Mose se, 12 “Bere biara a wōbekan Israelfo no, obiara a wōbekan no no mfa ne kra ho mpata mmrɛ Awurade, senea ɛbeyɛ a ɔyaredom biara remma wōn mu bi so. 13 Ese se obiara a wōkan no no ma dwetebona fa, a emu duru ye gram asia (senea kronkronbea mu dwetebona bo te no.) 14 Obiara a wadi mfe aduonu rekō no na ɔbēba saa afore yi. 15 Ense se adefo ma ma ɛborō sika a wōatwa ato hō no so. Ense se ahiafo nso ma nea esua sen saa, efise ɛyɛ Awurade afore a ɔde retew yēn ho ama yēn. 16 Momfa saa sika yi nsiesie Ahyiae Ntamadan no. Se moye saa

a, εbεma Awurade ani aba mo, Israelfo, so na aye mpata nso ama mo.” 17 Awurade ka kyerεε Mose se. 18 “Fa kɔbere yε hweaseammo a ne nnyinaso nso yε kɔbere. Fa si Ahyiae Ntamadan no ne afɔremuka no ntam na fa nsu gu mu. 19 Ehɔ na Aaron ne ne mmabarima behohoro wɔn nsa ne wɔn anan ho 20 bere a wɔrekɔ Ahyiae Ntamadan no mu de wɔn ho akɔkyεrε Awurade, anaase wɔrekɔ akɔba afɔre wɔ afɔremuka no so ama Awurade no. Saa ara na bere biara a wɔrekodi saa dwuma yi no, 21 eεe se wɔhohoro wɔn ho na wɔanwuwu. Eεe se eyi yε mmara a εbεtεna hɔ daa ama Aaron ne n'asefo, awo ntoatoaso a εbεba nyinaa.” 22 Afei, Awurade ka kyerεε Mose se, 23 “Hwehwe nnuhuam papa se kurobow a εyε kilogram asia, sinamon kilogram abiesa ne mmetire huamhuam kilogram abiesa. 24 Kurobow dodow a mobεfa no nyε se sinamon no dodow na momfa ngodua mu ngo lita anan. 25 Awurade ahye nnuhuamfrafo a wakwadaw ne yε mu yiye, se wɔmfra saa nnuhuam yi mma εnyε ngo kronkron a wɔde tew onipa ho. 26 Na momfa eyi ntew Ahyiae Ntamadan ne Apam Adaka, 27 opon no ne εho nkankyeε nyinaa, kaneadua no εho nneεma, nnuhuam afɔremuka no, 28 εhyew afɔre ne ho nkankyeε, ne hweaseammo ne nea esi so. 29 Montew ho na εnyε kronkron na biribiara a εbεka saa nneεma yi no ho atew. 30 “Monsra Aaron ne ne mmabarima no senea εbεyε a wɔn ho betew na wɔatumi aye asofodwuma de asom me. 31 Na monka nkyεrε Israelfo se, ‘Eyi bεyε me srango kronkron ama awo ntoatoaso a εbεba no. 32 Ense se wohwie gu obiara so kwa, na ense se mo ankasa nso moye bi, efise εye kronkron enti eεe se mo nso moye no kronkron. 33 Obiara a εbεfra aduhuam a εte se εno na obehwie bi agu obi a onye ɔsoso so no, se se wo twa no asu.’” 34 Awurade hyεε mmara a εfa aduhuam no ho maa Mose se, “Fa nnuhuam atomude ne nworahuam ne prekεε huamhuam ne ohuamfufu gyenennyen na wonsusuw ne nyinaa mu duru mma εnyε pe, 35 na fa yε aduhuam a wɔhyewee a aduhuamfrani a waben yε no bi, na wɔmfra nkyεne mfra mu; na εbεyε aduhuam kronkron. 36 Monyam bi mma εnyε muhumuhu na momfa bi nsi Apam Adaka no anim faako a mehyia mo wɔ Ahyiae Ntamadan no mu hɔ no. Saa aduhuam yi ne nea εye kronkron koraa wɔ ne nyinaa mu. 37 Monnyε bi mfa, efise wɔakora ama Awurade enti eεe se moye no kronkron. 38 Obiara a εbεyε bi afa no, wontwa no asu.”

31 Awurade ka kyerεε Mose se, 2 “Mapaw Besaleel a εyε Uri babarima na εyε Hur nena a ofi Yuda abusua mu no 3 de Onyankopon Honhom, nyansa, ntease, nimdee ne nnepa ahorow nyinaa ahyε no mma 4 se ɔmfa nyε sika, dwεtε ne kobere nnwinne ahorow, 5 se ɔmfa nyε abo ne dua dwumfo ne adwinni ahorow nyinaa. 6 Bio, mayi Ahisamak ba Oholiab a ofi Dan abusua mu se onye ne boafø. “Eñø akyi no, mama adwumayefo no nyinaa nimdee sononko bi senea εbεyε a, wobetumi adi dwuma biara a makyεrε se munni no: 7 “Ahyiae Ntamadan, Apam Adaka ne mpata agua ne Ahyiae Ntamadan no mu ahyehyεde nkae no nyinaa; 8 opon no ne so nneεma, sikakokɔo kaneadua ne ho nneεma, ohuam afɔremuka; 9 εhyew afɔremuka ne ho nneεma, nsankason ne ne nnyinaso; 10 ɔsoso Aaron ntade kronkron fεfε no ne ne mma ntade bere a wɔsɔm se asøfø no; 11 ne ɔsra ngo ne Kronkronbea hɔ aduhuam no. “Eεe se wofa kwan a mεkyεrε wo no so na wɔyε eyinom nyinaa.” 12 Afei, Awurade ka kyerεε Mose se, 13 “Ka kyerε Israelfo no se, ‘Se edu Homeda a, monhome. Eyi ne nsenkyerεnne a εda me ne mo ne awo ntoatoaso a εbεba no ntam, na moahu se mene Awurade a meye mo kronkron no.’ 14 “Munni Homeda no, efise εye da kronkron. Obiara a obebu saa mmara yi so no, obewu. Na nea εbεyε adwuma saa da no nso, wobekum no. 15 Nnansia na mode bεyε adwuma. Na nnanson so no yε Homeda a wɔntoto no ase a εye kronkron ma Awurade. Eεe se wokum obiara a εbεyε adwuma Homeda no. 16 Eεe se Israelfo no di Homeda no, wonni mma awo ntoatoaso no nhu se εye apam afeboø. 17 εbεyε daa apam a εda me ne Israelfo ntam no ho nsenkyerεnne. Efise nnansia mu na Awurade de bɔø ɔsoro ne asase, na εhomee da a εtø so ason no.” 18 Onyankopon kasa kyerεε Mose wɔ Sinai Bepø so wiee no, ɔde abo pon abien a ɔde ne nsa akyerεw Mmaransø Du no wɔ so no maa no.

32 Mose kyeε wo bepø no so saa no, nnipa no nyinaa kɔø Aaron so kɔka kyerεε no se, “Ntεm, yε anyame a wobedi yεn anim ma yεn, efise yenhu baabi a Mose a odii yεn anim de yεn fi Misraim asase so baa ha no afa; ebia na biribi ayc no.” 2 Aaron nso ka kyerεε wɔn se, “Munyiyi mo sika nsonkaa nyinaa mmra.” 3 Wɔn nyinaa yiyii wɔn nsonkaa bρεe Aaron. 4 Aaron nan sikakokɔo nsonkaa no, na ɔde oguu nantwi ba ohoni. Nnipa no nyinaa kae se, “Israel, oyi ne mo nyame a oyii mo fii Misraim asase so bae no.” 5

Aaron huu se nnipa no ani agye sika nantwi ba ohoni no ho no, osii aforemuka sii nantwi ba no anim kae se, “Okyena yεbεhyε fa ama Awurade.” 6 Wɔsɔree anɔpahema fii ase bɔɔ ɔhyew afɔre ne asomdwoe afɔre de maa nantwi ba ohoni no. Eno akyi no, wotoo pon kese, didi nomee, goruu abosongoru, yεε ahuhude. 7 Afei, Awurade ka kyereε Mose se, “Ye ntεm na sian ko wo nkurofo a wode wɔn fi Misraim asase so bae no nkyen, efise wɔagu wɔn ho fi, 8 na wɔabu me mmara nyinaa nso so. Wɔabɔ sika nantwi ba a wɔsom no, asan abɔ afɔre nso ama no aka se, ‘Israel, oyi ne mo nyame a oyii mo fii Misraim asase so bae no.’” 9 Awurade kae se, “Mahu senea saa nnipa yi si yε asooden na wɔsan ye atuatewfo fa. 10 Afei, ma me kwan na memma m'abufuw nnnew ntia wɔn mma mensεe wɔn. Na mεyε wo ɔman kese.” 11 Nanso Mose sreeε Onyankopɔn se ɔnyε saa. ɔkɔ so se, “Awurade, aden nti na ese se w'abufuw dεw atia wo ara wo nkurofo a wonam anwonwakwan ne wo tumi so yii wɔn fi Misraim asase so yi? 12 Aden nti na ese se Misraimfo no ka se, ‘Onyankopɔn daadaa wɔn se wɔmmra bepɔw no so senea obenya wɔn akum wɔn, atore wɔn ase afi asase so?’ Ma wo bo nto wo yam na gyae ɔsεe a wope se wode ba wo nkurofo no so no. 13 Kae bɔ a wohyeε w'asomfo Abraham, Isak ne Israel no. Wo ara wokaa ntam se, ‘Mema mo asefo adɔoso se ɔsoro nsoromma na mede saa asase a mahye mo ho bɔ yi nyinaa bεma mo asefo na wɔatena so afεbɔo.’” 14 Na Awurade sesaa n'advwene de wɔn ho kyεε wɔn. 15 Afei, Mose sian fii bepɔw no so bae a okura Mmaransem Du no a woakyεw agu abo apon abien akyi ne anim no. 16 Onyankopɔn no ankasa na okyεw mmaransem no wɔ apon no so. 17 Bere a Yosua tee se nnipa bi reye gyegyeegye no, ɔka kyereε Mose se, “Eyε me se wɔreboaboa wɔn ho ɔkɔ ɔko!” 18 Enna Mose nso buaa no se, “ɛnyε nkonomidi mu nnyigyei na ɛnyε nkogude, na mmom, εye nnwonto nnyigyei na mete.” 19 Wobeduu atenae hɔ, Mose huu nantwi ba no ne asaw a wɔresaw. Enti ɔde abufuwhye tow kyεwapon no hwehwee fam ma ebubuu wɔ bepɔw no ase. 20 ɔfaa nantwi ba no nan no wɔ ogya mu na edwoe no, ɔyam no muhumuhu de guu nsu mu maa nnipa no nomee. 21 Obisaa Aaron se, “Den nko ara na saa nnipa no yεε wo a enti wudii wɔn anim ma wɔyεε saa bɔne kese yi?” 22 Aaron buaa no se, “Mma wo bo mmfuw. Wo ara wunim senea wo nkurofo yi yε nnipa bɔne fa. 23 Wɔn ara na wɔka kyereε me se, ‘Ye onyame

bi ma yεn na ɔnkyere yen kwan na yennim nea ayeε saa Mose a odii yεn anim fii Misraim no.’ 24 Enti me nso mekae se, ‘Munyyi mo sikakɔkɔo nsonkaa mma me.’ Woyiyi de maa me na mede guu gya mu. Ene saa nantwi ba no!” 25 Mose huu se Aaron ama nnipa no adan aguamammfo ama wɔn atamfo anya wɔn no, 26 ogyinaa wɔn atenae hɔ pon no ano teeε mu se, “Mo a mowɔ Awurade afa no, mommra me nkyen.” Lewifo no nyinaa koo ne nkyen. 27 ɔka kyereε wɔn se, “Awurade Israel Nyankopɔn se, ‘Momfa mo afoa nhyehyε mo ho na munni mo atenae hɔ akɔneaba, na munkunkum mo nuanom, mo nnamfonom ne mo afipamfo.’” 28 Enti wɔyεε saa maa nnipa beyε mpensa totɔo da no. 29 Afei, Mose ka kyereε Lewifo no se, “Nne, moatu mo ho asi hɔ se mobesom Awurade, efise moaye osetie ama no ama mpo, monam so akunkum mo mma ne mo nuanom, enti obehyira mo bebree.” 30 Ade kyee anɔpa no, Mose ka kyereε nkurofo no se, “Moaye bone a eso bi mmaa da, nanso mεsan akɔ Awurade nkyen wɔ bepɔw no so akɔhwe se ebia, menya bɔnfakyε ama mo ana.” 31 Enti Mose san koo Awurade nkyen kɔka kyereε no se, “Ao, saa nnipa yi aye bone a eso bi mmaa da, na wode sikakɔkɔo aye wɔn anyame. 32 Enti meredi ama wɔn se, fa wɔn bɔne kye wɔn, na se εnte saa nso a, pepa me din fi nhoma a woakyεw no mu.” 33 Awurade buaa Mose se, “Obiara a wayε me bɔne no, mεpepa no afi me nhoma mu. 34 Enti afei, kɔ na di nkurofo no anim kɔ baabi a mekyεε wo no na mehyε wo bɔ se mεma me bɔfo adi w'anim; nanso se mebesra nkurofo no a, mεtwe wɔn aso wɔ wɔn bɔne no ho.” 35 Na esiane se nnipa no som Aaron nantwi ba no nti, ɔtew ɔyare guu wɔn so.

33 Awurade ka kyereε Mose se, “Di saa nnipa a wode wɔn fi Misraim asase so no anim kɔ asase a mede hyεε Abraham, Isak ne Yakob bɔ no so, efise mekae se, ‘Mede saa asase yi bεma w'asefo.’ 2 Mεsoma ɔbɔfo adi w'anim na wapam Kanaanfo, Amorifo, Hetifo, Perisifo, Hewifo ne Yebusifo. 3 Eyε asase a ewo ne nufusu sen wɔ so. Na me ne mo rentu saa kwan no efise moyε nnipa a mo aso yε den, na anyε a na makɔsεe mo wɔ ɔkwan so.” 4 Nnipa yi tee saa nsenhyew yi no, wotwaa agyaadwo na wɔwɔrɔwɔrɔw wɔn ho nkaa ne nnwinne nyinaa. 5 Awurade ka kyereε Mose se ɔnka nkyεε wɔn se, “Moyε nnipa a mo aso yε den. Na se me ne mo tena beyε simma baako pe koraa mpo a, anyε a na matɔre mo ase. Monwɔrɔwɔrɔw mo nkaa ne mo nnwinne a

mohyehye no nyinaa na mehu nea meye mo.” 6 Eyi akyi no, obiara worow ne nnwinne wo Bepow Horeb so. 7 Na Mose sii ahyiae ntamadan wo nsraban no akyi a obiara a ope se one Awurade di nkitaho no ko ho. Woto dan no din Ahyiae. 8 Bere biara a Mose bekə Ahyiae Ntamadan no mu no, nnipa no nyinaa sore begyina wən ntamadan no ano hwe no kosi se obedu ədan no ano. 9 Ərewura mu a, omununkum fadum behyia no wo əkwan no ano na Awurade nam mu ne Mose akasa. 10 Bere biara a nnipa no behu omununkum fadum no se egyna ntamadan no pon ano no, wən nyinaa besore akotow nea wobehu wo wən ntamadan no pon ano no. 11 Ədan no mu, na Awurade kasa kyere Mose anim ne anim, senea obi ne n'adamfo di nkəmmo. Na se Mose san kə nsraban no ho a, aberante a əboa no a wəfre no Yosua (Nun ba) no de, otena Ahyiae Ntamadan no mu ara kosi se Mose besan aba. 12 Mose ka kyere Awurade se, “Daa woka kyere me se, ‘Fa saa nnipa yi ka balye asase no so, nanso wonkyere me onipa a ənka me ho ne me nkə. Wuse woye m'adamfo a woayé me adəe bebree.’ 13 Na se saa na ete a, di m'anim kyere me faako a eyé wo pe se mefa na ama mate wo ase na mafa wo kwan so pepeəpe. Na mma wo were mfi se saa əman yi ye wo nkurəfo.” 14 Na Awurade buaa no se, “M'ankasa me ne wo bekə na woadi nkonom.” 15 Nanso Mose kae se, “Se wo ne yen renkə de a, mma yemmfí ha nnkə. 16 Se wo ne yen ankə a, hena na obehu se me ne me nkurəfo anya wo ho adom a ama nsonoe abeda yen ne asase sofo a wəaka no ntam?” 17 Awurade buaa Mose se, “Ampa ara, meye w'abisade ama wo, efise woanya ahumməbə afi me nkyen na woye m'adamfo.” 18 Na Mose sree se ope se ohu Onyankopən anuonyam. 19 Awurade buae se, “Məma mo ahu m'adəe, na mebo me din Awurade no akyere mo. Nea mepe se mihi no mməbə no, mehu no mməbə, na nea mepe se meye no adəe nso, meye no adəe. 20 Nanso morenu m'antuonyam, efise obiara renhu m'anim ntena nkwa mu. 21 “Nanso gyina əbotan yi so wo me nkyen ha. 22 Na se m'antuonyam resen a, mede wo bəhye əbotan no mu na mede me nsa akata wo so akosi se metwa mu. 23 Afei, meyi me nsa na woahu m'akyi, na m'anim de, ense se wohu.”

34 Awurade ka kyere Mose se, “Ye abo kyere apon abien te se nea woye kan no na məkyerew mmara koro no ara senea na əwə nea wububuu mu no

so ara pe ama wo. 2 Siesie wo ho na bra Sinai Bepow so anopa na fa wo ho bəkyere me. 3 Mfa obiara nka wo ho na ense se obiara ben bepow no ho baabiara. Mma mmoa biara nkə adidi mmən bepow no.” 4 Enti Mose twaa kyere apon abien te se kan de no de kən Sinai Bepow so anopahema senea Awurade hyee no no. 5 Awurade sian baa se omununkum fadum begyinaa Mose ho bəo ne din kronkron Awurade no. 6 Awurade faa Mose anim frēe no kae se, “Me, Awurade, Onyankopən mməborəhunufo ne ədomfo a me bo kye fuw na mewə ədo na midi nokware nso; 7 me Awurade, medə nnipa mpempem na mede atiriməden, atuatew ne bəne kye. Nanso metwe afodi aso na metwe Agyanom, mma ne nananom aso kosi awo ntoatoaso abiesa ne anan aso.” 8 Mose kotow Awurade som no. 9 Əkae se, “Se eyé nokware pa ara se woagye me ato mu de a, Awurade, wo ne yenkə bohye asase no so. Saa nnipa yi aso ye den de, nanso fa yen bəne kye yen na gye yen se wo ara wo nnipa.” 10 Awurade buae se, “Eye, me ne wo bəye nhyeheyee bi. Merebeyə anwonwade bi a bi nsii asase so da, na enəm so ama Israelfo nyinaa ahu tumi a Awurade wə. Menam wo so na meye saa tumide no. 11 Wo fam de a wobeyə ara ne se, wubetie nseəm a məhye wo no na woayé ne nyinaa; na se əba saa a, məpam Amorifo, Kanaanfo, Hetifo, Perisifo, Hewifo ne Yebusifo no nyinaa afi w'anim. 12 Hwə wo ho so yiye pa ara na wo ne əman a worekə mu no mufo ampam, anye saa a, wobeyə mfiri wə mo mu a ebeyiyi mo. 13 Babu wən abosonsom afəremuka no. See wən abo adum no na muntutu wən abosom no ngu. 14 Na monnsom onyame foforo biara nka Awurade ho, na əno nkə ara ne Onyankopən a eṣe se mosom no. 15 “Wo ne onipa biara a əte asase no so nnye asomdwəe apam biara, efise wonni me nokware, na wəbə afəre ma wən anyame de tia me. Se wo ne wən ye adwene a, wobətə nsa afre wo ama woakodi wən abosom so nnuan. 16 Afei nso, eyé saa a, mubegye wən mmabeba aware ama mo mmabarima no akəsəm wən yerenom no anyame bi de atia me. 17 “Monnye ahoni biara. 18 “Munni Apiti Afahye no. Munni brodo a mməkaw nni mu nnanson senea meka kyere mo no. Monye eyi afe biara mu əsrəm Abib (Yudafo əsrəm a edi kan) mu, efise saa əsrəm no mu na mutu fii Misraim. 19 “Abakan biara ye me dea, se eyé nantwi, oguan anaa abirekyi. 20 Afurum ba a əyé abakan de, wəmfa no nsesa oguamma. Na se wompə se wode no di nsesa de

a, bu ne kɔn mu. Mo mmabarima de, munnye wɔn nyinaa. “Obiara mma m’anim a onkura akyede bi. 21 “Nnansia pɛ na momfa nye adwuma. Da a eto so ason no de, munnni dwuma biara. Ofuntumbere anaa otwabere mpo, momfa nnansia nye adwuma. Da a eto so ason no, monhome. 22 “Monkae na munni saa afahye abiesa a ewɔ afe mu no nyinaa. Eyinom ne: Otwabere Afahye (anaase Pentekoste), Atoko a edi kan Afahye ne Asese Afahye. 23 Saa afahye abiesa yi mu biara du so a, eṣe se Israelfo mmarima ne mmarima nyinaa ba Awurade anim. 24 Se moko Awurade mo Nyankopon anim saa mprensa no nyinaa afe biara mu a, obiara nni hɔ a ɔbetoa mo abedi mo asase no so. Mɛpam saa aman no wɔ mo anim na matrew mo ahye mu. 25 “Mommfa brodo a mmɔkaw wo mu mma me afore. Na Twam Afahye nam no nso, mommfia bi nsi hɔ mma ade nkye so. 26 “Se mutwa mo nnɔbae a, Momfa mo nnɔbae mu nea ɛso ani koraa no mmra Awurade mo Nyankopon fi. “Monnoa abirekyi ba wo ne na nufusu mu.” 27 Na Awurade ka kyereɛ Mose se, “Kyerew saa mmara a mede ama wo yi nyinaa gu hɔ, efise ɛyɛ me ne wo, Israel ntam apam.” 28 Mose ne Awurade de adaduanan, awia ne anadwo, dii nkitalo wɔ bepɔw no so, na saa bere no, Mose annidi, annom. Saa bere no, Onyankopon kyereɛ Mmaransem Du no guu ɔbo kyereɛpon no so. 29 Bere a Mose de kyereɛ apon no fi Onyankopon nkyen resian bepɔw no, na onnim se n’anim rehyerɛn. 30 Esiane n’anim hyerɛn a na ɛhyerɛn no nti, Aaron ne Israelfo no huu Mose no, wosuroe se wɔbɛben no. 31 Nanso Mose frɛe wɔn baa ne nkyen maa Aaron ne ɔman no mu ntuanofe no ne bekasae. 32 Akyiri no, nnipa no nyinaa baa ne nkyen ma ɔde mmaransem a Awurade de maa no wɔ bepɔw no so hɔ no maa wɔn. 33 Mose ne wɔn kasa wiee no, ɔde nkataanim kataa n’anim, 34 na bere biara a ɔbɛkɔ Ahyiae Ntamadan mu hɔ ne Awurade akɔkasa no, oyi nkataanim no kosi se ɔbesan aba bio; ɔba saa a, asem biara a Onyankopon aka akyere no no, na ɔno nso ka kyere nnipa no 35 a wohu se n’anim aye hyerɛnn no. Akyiri no, ɔde nkataanim no kata n’anim bio kosi se ɔbɛkɔ Onyankopon nkyen na one no akɔkasa.

35 Afei, Mose frɛe Israelmma nyinaa ne wɔn yɛɛ nhyiamu ka kyereɛ wɔn se, “Eyi ne Awurade mmara a eṣe se mudi so. 2 Monye adwuma nnansia. Na da a eto so ason no de, momfa nhomie; ɛyɛ da kronkron a eṣe se mode som Awurade. Obiara a ɔbɛyɛ adwuma biara saa da no, eṣe se wokum no. 3 Da no,

ogya mpo, monnsɔ bi ano wɔ mo afi mu.” 4 Mose ka kyereɛ nnipa no nyinaa se, “Nsɛm a Awurade ahye se monye ni: 5 Obiara a ɔpɛ no mfa saa afɔrebɔde yi mu biara mmrɛ Awurade: “Sikakɔkɔ, dwete, kɔbere mfrafrae; 6 ntama a wode asaawa tuntum, bibiri ne koogyan aye ne abirekyi nwi, 7 odwennini nwoma a wɔahye, ɔkanto dua; 8 ngo a wode begu akanea no mu, ɔhyew nnuhuam a wode beye ɔsrango ne; ɔhyew aduhuam; 9 abo a ete se apopobibiri ne abo a wode behyehye asɔfotade no ne n’adebo no mu. 10 “Mo a mowɔ nimdee wɔ biribiye ho no, mo nyinaa mommra na monye nea Awurade aka no nyinaa te se: 11 “Ahyiae Ntamadan no so ntama ne ne nkataso, nkɔtɔkoro, mpuran nnua a esisi mu, adum ne nnyinaso; 12 Apam Adaka no ne nnua a esisi ho; Mpata agua ntwamtam a ɛkata kronkronbea hɔ, 13 ɔpon ne nnua a wode soa ne ɛho nneɛma nyinaa, ɔkyereɛ Brodo; 14 akanea nnua ne n’akanea ne ngo; 15 aduhuam afɔremuka ne nnua a wode besoa; ɔsrango ne aduhuam a eyi hua pa, nseñanim a wode besen Ahyiae Ntamadan no pon ano; 16 kɔbere Afɔremuka a wode bebɔ ɔhyew afɔre, kɔbere ntwitae ne nnua a wode besoa ho nneɛma, ne nea wɔhoro mu nneɛma ne ne ntaamu, 17 adiwo hɔ no ntwamtam, adum ne ne nnyinaso, ntama a wode bekata adiwo hɔ kwan ano, 18 Ahyiae Ntamadan no adiwo hɔ nnua ne ne ntampemahama, 19 asɔfotade a ɛyɛ fe a ɔsɔfo no behye asore wo kronkronbea hɔ ne Aaron ntade kronkron a se ne mmabarima no yɛ asɔfodwuma a, wɔbɛyɛ bi.” 20 Na Israelmma nyinaa fii Mose anim, 21 na wɔn a Onyankopon honhom kaa wɔn koma no de wɔn akyede a wode besi Ahyiae Ntamadan no ne ɛho nneɛma ne nea wode bepam atade kronkron no bae. 22 Mmea ne mmarima a asem no kaa wɔn koma no nyinaa bae. Wode sikakɔkɔ, agude, nsonkaa, nkaa, kɔnmuade ne sika adwinne bebree bres Awurade. 23 Wɔn a wɔwɔ ntama pa, kuntu a ɛyɛ tuntum, bibiri, abirekyi nwoma a wɔahye, odwennini nwoma a wɔahye no kɔkɔ anaa aboa nwoma a ɛyɛ fe nso de bae. 24 Afoforo nso de dwete ne kɔbere bres Awurade se wɔn akyede. Ebinom de ɔkanto nnua nso bae. 25 Mmea no bi a wonim adepam yiye no too asaawa tuntum, bibiri ne koogyan de yɛɛ ntama a ɛyɛ fe de bres Awurade. 26 Afoforo nso de anigye nam wɔn dom akyede so de abirekyi nwi yɛɛ ntama. 27 Mpanyimfo a wodi wɔn anim no de abo a ete se apopobibiri bae se wɔmfa nyɛ asɔfotade

no ne n'adəbo. 28 Wəde nnuhuam ne ngo a wəde begu akanea mu ne nea wəde bəfra əsrango no ne nnuhuam no ama adi mu no nso bae. 29 Eyi di ho adanse se Israel mmarima ne mmea a na wəpə se woboa dwumadi a Awurade nam Mose so de hyeə wən nsa no fi wən pə mu de wən akyede bress no. 30 Mose ka kyereə Israelfo no se, "Awurade ayi Besaleel, Uri ba a əye Hur a ofi Yuda abusua mu nena 31 no se əno Onyankopən Honhom ahye no ma. Wama no nyansa, tumi ne adwene a əde besi Ahyiae Ntamadan no aye biribiara a əwə mu. 32 Obetumi adi adwinni afi sikakəkəo, dwete, ne kəbere mu. 33 Obetumi adi abo adwinni na obetumi asen nnua nso; nokware mu, əwə ədom akyede bebree. 34 Na Onyankopən ama əno ne Oholiab a əye Ahisamak a ofi Dan abusuaku mu babarima ədom akyede a wənam so kyere afoforo ade. 35 Onyankopən ama wən baanu akyede sononko se adwumfo, duadwumfo, adenwenfo a wotumi nwən nneəma a əye fe gu ntama pa a əye tuntum, bibiri ne koogyan mu. Wonim saa adwinne yi nyinaa di ma ebor so.

36 Adwumfo a wəaka a Onyankopən ama wən ədom akyede no nyinaa beboa Besaleel ne Oholiab na wəasi asiesie Ahyiae Ntamadan no mu senea Awurade ahye no." 2 Enti Mose ka kyereə Besaleel ne Oholiab ne wən a wəaka na wote nka se əse se wəboa dwumadi no se womfiti ase. 3 Mose de nneəma a nnipa no de bekycə se maa wən, na adekyee biara nso, na wonya akyede foforo. 4 Akyiri no, adwumayefo no nyinaa gyaeə wən adwumayefo no 5 kəo Mose nkyen kəka kyereə no se, "Nneəma a yen nsa aka no dəəso sen nea yehia." 6 Enti Mose somaa obi maa əkəo wən nyinaa so kəka kyereə wən se, afei de, obiara mmmekye wən ade bio. Na obiara amfa hwee amma bio. 7 Efise na nneəma a wəwə no beso dwuma no di ama aboro so mpo. 8 Wən a wonim adwinni pa ara no de asaawa a wəanwen əye Ntamadan no nsenanotam du a emu bi ye tuntum, bibiri ne koogyan a wəayə kerubim agu mu. 9 Nkataano du no nyinaa kese ye pə. Emu biara tenten ye anammən aduanan abien na ne trew nso ye anammən asia. 10 Wəkekkaa ntama bamma anum sisii anim nyaa nkataano baako. Na wəkekkaa ntama bamma anum a aka no nso sisii anim nyaa nkataano foforo. 11 Wəde ntama bibiri bamma aduonum wurawuraa nkataano a wəkekkaa sisii anim no mu biara ano 12 a hentia baako biara ne baako di

nhwəanim. 13 Afei, wəyee sika nkətəkoro aduonum de susoo nkətəkoro no mu maa nkataano ahorow abien no əye nkataano baako. 14 Wəde ntama nkataso dubaako a wəde mmirekyi nwi na aye 15 a ne nyinaa tenten ye anammən aduanan anum na ne trew ye anammən asia kataa Ntamadan no so. 16 Besaleel kekaa saa nkataso yi anum sisii anim ma əyeə bamma tenten baako na əsan de afoforo asia sisii anim maa əno nso əye bamma tenten baako. 17 Afei, əbobəo nkətəkoro aduonum wə emu biara ano 18 na əyeə kəbere nkətəkoro aduonum de koakoa nkətəkoro no, senea əbəma nkataho no akyere pintinn. 19 Wosiesiee nneəma ahorow abien de bəo ədan no so. Nea edi kan no ye odwennini were a wahye no kəkəo, nea əto so abien ye abirekyi were a əso. 20 Wəde əkanto ye ntaaboo de twaa Ahyiae Ntamadan no ho. 21 Mpuran biara sorokə əye anammən dunum na ne trew əye anammən abien ne kakra, 22 nkətəkoro abien wə mpuran biara ase, na mpuran biara ye pə. 23 Na Ahyiae Ntamadan no ntaaboo aduonu kyere n'anafo 24 a wən ase sisi dwete nnyinaso aduanan so. Nnyinaso no abien abien hyehye mpuran biara ase. 25 Ahyiae Ntamadan no atifi fam nso, na wəde ntaaboo aduonu atwa ho 26 a esisi dwete nnyinaso aduanan so a mpuran baako besi nnyinaso abien so. 27 Ahyiae Ntamadan no fa a əkyere atəe fam no ye n'akyi. Əno nso, wəde ntaaboo asia na atwa ho, 28 na ne twətəwə biara so nso ntaaboo abien sisi ho. 29 Na mpuran a əbəo so abien abien sisi twətəwə abien no biara so fi ase de kosi soro a wəde nkaa asuso mu a ne nyinaa ye pə. 30 Enti mpuran awotwe ne dwete nnyinaso dunsia a abien wə mpuran biara ase na wəde əye. 31 Afei, əyeə əkanto nnua bi de beabeaa ntaaboo no mu. Mmeamu nnua no anum kə mpuran no fa baako. 32 Wəyee afoforo anum nso kəo əfa baako. Na mmeamu nnua no anum bə ntaaboo a əwə ntamadan no akyi a ani kyere atəe fam. 33 Wəbəo mmeamu dua baako de bəo ntaaboo no mfimfini. Wəde twaa mu fi ti kəkaa ti. 34 Na wəde sikakəkəo adura ntaaboo no ho, na wəde sikakəkəo nkaa asuso mmeamu dua no mu ama no agyina. Na sikakəkəo dura mmeamu dua no nso ho. 35 Wəde ntama pa a əye tuntum, bibiri ne koogyan a wəanwen kerubim agu mu fefefə na aye ntawamtam no wə Ntamadan no mu. 36 Na wəyee əkanto nnua afadum anan a wəde sikakəkəo adura ho ne sikakəkəo nsusomu anan maa ntawamtam no. Na afadum anan no mu biara si dwete nnyinaso anan no baako so.

37 Afei, woyee Ahyiae Ntamadan no ano nkataanim. Wode asaawatam a eyee fe a wode tuntum, bibiri ne koogyan adi mu adwinni na eyee. 38 Wode nkotokoro anum na asuso saa nkataanim yi mu de akyekyere nnua anum no. Nnua no ne echo nneema ne pema no nyinaa, wode sikakokoo adura ho na ne nnyinaso anum no nso, wode kóbere na eyee.

37 Afei, Besaleel yee Apam Adaka no. Óde əkanto

na eyee. Na ne tenten ye anammón abiesa ne fa, ne trew nso ye anammón abien ne fa ne ntwemu ne soroko nso ye anammón abien ne fa. 2 Na wode sikakokoo duraa ho ne emu nyinaa na wode bi beabea ho nyinaa. 3 Na wode sikakokoo nkaa hyehye n'an anan no a nkaa abien wo əfa biara. 4 Osen əkanto nnua bi de sikakokoo duraa ho. 5 Na wode nnua no hyehye adaka no nkyen nkaa no mu wode besoa. 6 Afei, əde sikakokoo ankasa yee ne mmuaso a wofre no Mpata Agua. Na ne ntwemu ye anammón abiesa ne fa, na ne trew nso ye anammón abien ne fa. 7 Əboroo sikakokoo ma eyee tratraa de yee kerubim abien na əde tetaree adaka no mmuaso no ti ne ti. 8 Wode kerubim no tetaree adaka no atifi ne n'anafo na eue adaka no nkataso no yee baako. 9 Na kerubim no di nhweanim a wosisi won ti ase rehwe Mpata Agua no na woatretrew won ntaban mu akata so. 10 Afei, əde əkanto yee əpon a ne ntwea ye anammón abiesa; ne trew ye onammón baako ne fa na ne soroko ye anammón abien ne fa. 11 Na wode sikakokoo duraa ho na woguu bi wo ne ntwea so nyinaa. 12 Woyee adaka no ho ntetareho a ne trew ye nsateaa anan twaa əpon no ano ho hyiae, na wode sikakokoo hankare faa ho. 13 Afei, woyee sikakokoo nkaa anan, na əde hyehye əpon no anan anan no nyinaa ase. 14 Wode nnua no hyehye saa nkaa no mu a wode bema əpon no so asoa. 15 Wode əkanto nnua a wode sikakokoo agu ho yee nnua a wode besoa. 16 Wode sikakokoo yee nsanka, mprete, nsukuruwa ne nkora. Saa nneema yi na wode bedi ahwiesa afrebo ho dwuma. 17 Bio, wode sikakokoo a waboro yee kaneadua. Ne nnyinaso, n'abaa, nea wode akanea no hyehye mu ne nhwiren a wode siesiee no nyinaa bə mu yee ade baako. 18 Kaneadua a əhyee mfimfini no wo nkorata asia a abiesa wo fa na abiesa nso wo fa. 19 Wode nhwiren abiesa siesiee nkorata biara ho. 20 Na saa ara nso na kaneadua no, wodii nhwiren a eyee fe bi adwinni de siesiee no. 21 Nhwiren no bi wo ne dua no ase wo nkorata abien biara ase. Afei, nhwiren no bi wo nkorata abien a ewə ase no

ase, na bi nso wo nkorata abien a ewə soro no so. Ne nyinaa ye asia. 22 Nea wode siesiee kaneadua no ne ne nkorata no nyinaa ye ade baako a sikakokoo ankasa a waboro na wode yee. 23 Afei, əyee akanea ason, adaban adabaw, ne apampaa. Ne nyinaa wode sikakokoo ankasa na eyee. 24 Na kaneadua no ne ho nneema no mu duru ye kilogram aduasa anan a ne nyinaa ye sikakokoo. 25 Wode əkanto na eyee aduhuam afremuka no. Woyee no ahinan an a ne fa biara susuw nsateaa dunwotwe. Na ne soroko ye basafa baako a mmən a etuatua ne ntwea so ntwea so no nso nyinaa ka bə mu ma eyee ade baako. 26 Wode sikakokoo duraa ne nyinaa ho, na oguu bi nso wo ne ntwea so nyinaa. 27 Wode sika nkaa abien abien susoo afanu no mu wo nea woyee nguguho no ase a wode besuso nnua a wode besoa no mu. 28 Nnua a na wode soa no ye əkanto nnua a wode sikakokoo adura ho. 29 Wofaa nnuhuamyeo mu abenfo kwan so fii nnuhuam mu yee əsrango kronkron a wade sra asofo ne əhyew nnuhuam no nso.

38 Əhyew afremuka no nso, əkanto na wode yee.

Woyii no ahinan an a ne fa biara susuw anammón ason ne fa na ne soroko nso ye anammón anan ne fa. 2 Na ne ntwea so anan no nyinaa mmən tuatua ho a ne nyinaa ka bə mu ma eyee ade baako a wode kóbere adura ho. 3 Woyee afremuka no ho nneema te se nkuku, sofi, hweaseammo, adinam ne nkankye a wobənoa mu de kaa ho. 4 Afei, wode kóbere nwenee afremuka no ho twitiae a ete se atena de sii adaka a əbededa ogya adaka no mfimfini. 5 Wode nkaa anan anan sensen twaa ne fa biara ma wode nnua a wode besoa no hyehye mu. 6 Əkanto nnua a wode kóbere adura ho na wode yee nnua a wode besoa no. 7 Wode nnua a wode soa no hyehye nkaa no a əbobo afremuka no nkyen no mu. Ntaaboo na wode yee. Na emu da kwan nso. 8 Wode kóbere a woatwa afi kóbere ahwehwə a mmea a wəsom wo Ahyiae Ntamadan no ano no de kyee no na eyee ade a wohoro mu nneema ne ne ntaease no. 9 Afei, woyee adiwo. Na əfasu a ewo n'anafo no ne tenten ye anammón əha aduonum a wode nnurahotam a wode asaawatam a eyee fe na eyee. 10 Nnua aduonu na wode besuso nnurahotam no mu. Ne nnyinaso ye kóbere a dwete nkotokoro ne pema ka ho. 11 Na atifi əfasu no tenten ye anammón əha ne aduonum a kóbere nnua aduonu ne ne nnyinaso a dwete nkotokoro ne pema ka ho. 12 Atəe fam fasu no trew ye anammón aduəson

anum. Wôde nnurahotam faa ɔfasu no ho. Nnua du, ne nnyinaso ne dwete nkotôkoro ne ntwea na na ema saa ɔfasu no gyina. **13** Na apuei fam no nso trew ye anammɔn aduɔson anum. **14** Na adiwo hɔ kwan no wɔ apuei fam a wôde nkataanim abien akata ho. Na nkataanim a ewɔ nifa so no tenten ye anammɔn aduonu abien ne fa, na nnua abiesa a esisi nnyinasode abiesa so na ekura mu, **15** na nkataanim a ewɔ benkum so no nso tenten ye anammɔn aduonu abien ne fa a nnua abiesa a esisi nnyinasode abiesa so kura mu. **16**

Asaawatam a εye fe na wôde nwenee nnurahotam a wôde twaa adiwo hɔ no ho. **17** Na dua biara wɔ ne kôbere nnyinasode, nanso εho nkotôkoro ne mfensere no ye dwete; nnua no atifi nyinaa na wôde dwete agu, na mfensere a wôde besuso nnurahotam no mu no nso, na ne nyinaa ye dwete ankasa. **18** Asaawatam a wôde tuntum, bibiri ne koogyan anwen mu fefeefe na wôde yee nnurahotam kataa adiwo hɔ kwan no ano. Na ne tenten ye anammɔn aduasa na ne trew nso ye anammɔn ason ne fa te se nnurahotam a wôde duraa adiwo hɔ afasu no ho no. **19** Nnua anan na na esensen so, na nnua no nso gyina kôbere nnyinasode anan a dwete nkotôkoro ne mfensere ka ho nso. Nnua no so nyinaa ye dwete. **20** Nnadewa a wôde sii Ahyiae Ntamadan no ne adiwo hɔ no nyinaa ye kôbere. **21** Eyi ne ɔkwan a wofaa so sii Ahyiae Ntamadan a wôde Apam Adaka no besi mu no senea εbeyε a Lewifo no betumi aye wɔn asɔfodwuma. ɔkwan a Mose kyerεε wɔn se wɔmfā so nsi no ara so na wɔfae. ɔsɔfo Aaron ba Itamar na ɔhwεe dwumadi no so. **22** Odwumfo dansifo a na ɔwɔ ho nso ne Uri ba Besaleel a εye Hur a ofi Yuda abusua mu no nena. **23** Ne boafø ne Oholiab a εye Ahisamak a ofi Dan abusua mu ba. Na ɔno nso ye odwumfo a otumi twa nkyerε gu nneεma mu. Afei na εye adenwenfo a otumi de asaawatam tuntum, bibiri ne koogyan di adwinni gu ntama mu. **24** Nnipa no de sikakɔkɔ kilogram apem bae. Wôde ne nyinaa nso yee Ahyiae Ntamadan no ho adwuma. **25** Dwete a asafo no mu nnipa no de bae ye kilogram mpem abiesa ne ahannan. **26** Saa dwete yi fi tow a wotwa maa mmaprima a wɔadi mfe aduonu rekɔ a wɔkan wɔn no. Wogye fii mmaprima mpem ahansie ne abiesa, ahannum ne aduonum hɔ. **27** Kronkronbea ho nnyinaso ɔha ne mpuram a esuso ntwantam no mu no behia dwete kilogram mpem abiesa ne ahannan Enti nnyinaso biara bεye dwete kilogram aduasa anan. **28** Dwete kilogram aduonu no a εkae no nso, wôde yee

nnua no de bi duraa apampamu, de bi yee mfensere no ne nkotôkoro no. **29** Kôbere mfrafrae a wôde bae no nso, na εye kilogram mpem abien ne ahannan. **30** Eno na wôde yee adum no nnyinaso wɔ Ahyiae Ntamadan no kwan ano. Eno bi ara na wôde yee kôbere mfrafrae afɔremuka, kôbere mfrafrae ntwitiae, **31** afɔremuka no so nneεma, adum no nnyinasode a ekura nnurahotam a etwa adiwo no ho hyia no ne nnadewa a wôde si Ahyiae Ntamadan no de yee adiwo hɔ adwuma nyinaa.

39 Nnipa no de ntama tuntum, bibiri ne koogyan a εye fe pam asɔfotade maa asɔfo no a wôde besom wɔ kronkronbea ho. Saa ntadetam no ara bi na wôde pam Aaron ntade kronkron no senea Awurade hyεε Mose no. **2** Wôde asaawatam bi a wɔanwen afi asaawa a wɔato mu na εpam asɔfotade nkataase no. **3** Besaleel boroo sikakɔkɔ ma εyeε tratraa, εnna otwitwaa no nteantear se hama na ɔde bobɔ ntama tuntum, bibiri ne koogyan no mu. εyeε nsaanoadwuma a ete apɔw yiye. **4** Wôde nwoma a wɔapam susoo nkataase no mu fi ase besii mmati ahama abien no mu. **5** Na wôde ntama tuntum, bibiri, koogyan ne sikakɔkɔ yee nkyekyeremu senea Onyankopon hyεε Mose no. **6** Abo apopobibiri abien a wotwa de femfam mmati ahama abien no a eso asɔfotade no nkataase no mu no, sikakɔkɔ na wôde kyerεw Israelfo mmusuakuw no nyinaa din guu so senea wɔkyerεw nsateaa so kaa so no. **7** Saa abo yi ye nkae ade de ma Awurade fa Israelfo ho, na wɔyeε ne nyinaa senea Awurade hyεε Mose se wɔnyε no no ara pe. **8** Wɔpam adebo no te se asɔfotade a wôde nwera ankasa yee, na wôde sikakɔkɔ hama ne asaawa tuntum, bibiri ne koogyan na εnwen mu. **9** Na εye ahinanan a ne fa biara susuw nsateaa akron a wɔabu abo so. **10** Na wɔhyehyeε abo a εsom bo sesaa so nnidiso nnidiso anan wɔ mu. Nnidiso a edi kan no ye bogyanambo, akratebo ne ahabammono bo; **11** nnidiso a eto so abien no ye nsrammabo, hoabo ne denkyemmo; **12** nea eto so abiesa no ye akutuhonobo, mfrafraebo ne beredumbɔ; **13** na nea eto so anan no ye sikaberebo, apopobibiribo ne ahwehwebo a wôde sikakɔkɔ atwa emu biara ho ahyia. **14** Wɔyeε abo no te se nsowanode bi kyerεw Israel mmusuakuw dumien no din guu so. **15** Senea εbeyε a wobetumi de adebo no aso asɔfotade no mu no, wôde sikakɔkɔ nkaa hyehyeε asɔfotade no mmati ntareso abien no so. **16** Wɔsan yee sikakɔkɔ nkaa abien de hyehyeε adebo no ntwɔtwɔw so wɔ soro. **17** Wôde sikakɔkɔ ahama

abien no hyehyee sikakokoo nkaa a ewo adebo no mu no mu. 18 Wode ahama no ti no boboo sikakokoo no a esuso asofotade no mu no mu. 19 Wode sikakokoo nkaa abien nso hyehyee adebo no ntwea abien no a egoo asofotade no so pee no so. 20 Wode sikakokoo nkaa abien susoo asofotade no mmati ntareso no mu ma eben nkyekyeremu a woanwen no fefefee ne asofotade no ahiae so no. 21 Senea ebeye na adebo no begyina ppeerep w o nkyekyeremu fefee no so nti, wode ntama tuntum kyekyeree nkaa a esuso adebo no ne asofotade no mu. Eyinom nyinaa, Awurade na ahiae Mose se wonye. 22 Asofotade no fa kese no arade, wode ntama tuntum na enwenee 23 na wotwaa mfimfini tokuru pempam bi faa so maa ano no yee den senea wohye a erentetew. 24 Na wode bibiri ne asaawa a ebere dum ne koogyan a woanwen yee biribite se atoaa aba de sensen batakari no ase mmuano no ano. 25 Na wode sikakokoo yee nnomnomma na wode biribi te se atoaa aba no hyehyee ntam ne ntam wo batakari no ase mmuano no ano de twaa ho hyiae. 26 Se Aaron hye asofotade yi a, na ekyere se orekoso Awurade senea Awurade hyee Mose se onye no. 27 Wode asaawatam a eye fe pam asofotade no bi maa Aaron ne ne mmabarima. 28 Wode ntama a eye fe na epam adebo, abotiri, kyew ne nhyeasetam ahorow no. 29 Bio, wode ntama a eye fe na epam nkyekyeremu no na wode asaawa tuntum, bibiri ne koogyan dii mu adwinni senea Awurade hyee Mose se onye no. 30 Na afei, wode sikakokoo yee aboanim a woakyerew so: Kronkron Ma Awurade. 31 Wode ntama tuntum na asina aboanim no abo abotiri no mu senea Awurade hyee no. 32 Eyi nyinaa akyi no, wowiee Ahiae Ntamadan no si senea Awurade kyere Mose se wonsi no no. 33 Afei, wode Ahiae Ntamadan no ne emu nneema nyinaa bree Mose: Nkyerewa, nnyinaso, mmeamu nnua, mpuran ne nsisiso; 34 adwennini nwoma a woahye no koko, abirekyi nwoma a woahye, nkataano, 35 adaka no a Mmaransem Du no wo mu no, nnua a wode soa Mpata agua; 36 opon no ne echo nneema, Ekyere Brodo, 37 sika akaneadua ne n'akanea, echo nneema ne ngo wode so kanea; 38 sikakokoo aforemuka, orsango, aduhuam ne Ahiae Ntamadan no nkataano, 39 kobere Aforemuka, kobere ntwitae, nnua no ne echo nneema, nea wohoro mu nneema ne ne ntaamu, 40 ntwhotam a wode twa adiwo ho fasu ho, ne echo nnua a esuso mu, nnyinasode ne ntwhotam a ewo adiwo pon ano, ntampehama ne

nnadewa ne biribiara a wode boaa Ahiae Ntamadan no si. 41 Wode asofotade a woapam no fefefee a wohye ko kronkronbea ho no bree no ma ohwae. Afei, wode Aaron asofotade kronkron no nso ne ne mmabarima de a wobehye de aye asofodwuma no bekyere no. 42 Enti Israelfo no dii nssem a Awurade hyee Mose se onka nkyere won no nyinaa so. 43 Na Mose hwes nnwuma no nyinaa huu se biribiara nta kyima wo ho no, ohyiraa won, efise senea Awurade hyee no ara pe na woyee.

40 Afei Awurade ka kyere Mose se, 2 "Osram a edikan no da a edikan no na si Ahiae Ntamadan no. 3 Wusi wie a, fa Apam Adaka a Mmaransem Du no wo mu no si mu. Na fa ntwamtam no twa Apam Adaka no anim ma enhye kronkron mu kronkron ho. 4 Afei, fa opon no besi ho na fa echo nneema nyinaa gu so na fa kaneadua no bra na so kanea no. 5 Fa sikakokoo aforemuka a wobehyw aduhuam wo so no besi Apam Adaka no anim na fa opon no nkataanim sen Ahiae Ntamadan no ano. 6 "Fa ohyew aforemuka no si Ahiae Ntamadan no kwan ano. 7 Fa hweaseammo no si Ahiae Ntamadan no ne aforemuka no ntam na hye no nsu ma. 8 Siesie adiwo twa Ahiae Ntamadan no ho hyia na fa nseananim no sen ne kwan no ano. 9 "Fa orsango no na pete gu Ahiae Ntamadan no so baabiara ne biribiara a ewo mu ne nneema a ewo ho nyinaa ne nkongua so, na fa tew ho. 10 Ohyew aforemuka no ne echo nneema nyinaa nso, pete orsango no bi gu so na tew ho na enye kronkron. 11 Sra hweaseammo no ne ne ntaease no ngo na fa tew ho. 12 "Fa Aaron ne ne mmabarima no bra Ahiae Ntamadan no kwan ano na fa nsu hohoro won ho. 13 Na fa atade kronkron no hye Aaron, na sra no ngo na ne ho ntew na ommeey me sofo. 14 Fa ne mmabarima no bra na fa won ntade hyehye won. 15 Sra won ngo senea woyee won agya no, senea wobesom me se asofo. Won ngosra no beye asofodi wo won awo ntatoaso nyinaa mu." 16 Mose yee biribiara senea Awurade hyee no no. 17 Afei a eto so abien no mu osram a edikan no da a edikan no, woketka Ahiae Ntamadan no sisii anim. 18 Mose sii Ahiae Ntamadan no; ode nsisiso no sisii won afa, de nnyinaso no hyehye mu de mmeamu nnua beabea mu de mpuran sisii won afa. 19 Afei, ode nkurusso no kuruu mpuran no so de ne nguguso guguu so san de nguguso a edii akyi kuruu so senea Awurade hyee no no. 20 Ode abo a woakyerew Mmaransem Du no wo so no guu Apam Adaka no mu de nnua a wode besoa no

susoo mu. Əde ne nkataso a wəde sikakəkə aye a εye
mpata nkataso no kataa so. 21 Afei, əde Apam Adaka
no besii Ahyiae Ntamadan no mu de ntwamtam no
twaa mu, senea Awurade hyee no no. 22 Afei, əde
əpon no sii atifi fam wə ədan no mu wə ntwamtam
no akyi, 23 de Əkyere Brodo no too so wə Awurade
anim senea Awurade hyee no. 24 Əde kaneadua no
sii əpon no nkyen wə Ahyiae Ntamadan no anafo
fam. 25 Afei, əsəo kanea no wə Awurade anim senea
Awurade hyee no no. 26 Mose de sikakəkə afəremuka
sii ntwamtam no ho pəe wə Ahyiae Ntamadan no mu
27 na əhyew nnuhuam wə so senea Awurade hyee
no. 28 Əde Ahyiae Ntamadan no ano nkataano sən
ano. 29 Əde afəremuka a esi akyi a wəbə əhyew afəre
wə so no si bən əkwan no ano, na əbəo so əhyew
afəre ne aduan afore senea Awurade hyee no. 30 Əde
hweaseammə sii Ahyiae Ntamadan no ne afəremuka
no ntam na wəhyee no nsu ma, senea asəfo no benya
bi ahohoro wən ho, 31 na Mose ne Aaron ne Aaron
mmabarima hohoroo wən nsa ho ne wən anan ase
wə ho. 32 Bere biara a wəbefa afəremuka no ho akyo
Ahyiae Ntamadan no mu no, wogyina hohoroo wən
ho senea Awurade hyee Mose no. 33 Na Mose sii
biribi twaa Ahyiae Ntamadan no ne afəremuka no
ho hyiae na wəde nsenanotam sən ano. Enna Mose
wiee n'adwuma. 34 Omununkum no bəkataa Ahyiae
Ntamadan no so maa Awurade anuonyam hyee no
ma. 35 Esiane sə na omununkum no asi wə hə no nti,
Mose antumi anko mu na Awurade anuonyam hyee
Ahyiae Ntamadan no ma. 36 Bere biara a omununkum
no bəma ne ho so no, na Israelfo no nso di akyi. 37
Na sə egypina a, na wən nso agyina akosi sə ebəma ne
ho so bio. 38 Awia de, omununkum no gyina Ahyiae
Ntamadan no so na sə edu anadwo a, na ogya asə wə
omununkum no mu senea Israelfo no nyinaa behu.
Eyi toaa so saa ara wə wən akwantu no nyinaa mu.

3 Mose

1 Afei, Awurade kasa fii Ahyiae Ntamadan no mu kyereɛ Mose se, **2** “Kyere Israelfo no se, ‘se morebo Awurade afɔre a, momfa mo anantwi ne mo nguan no bi na mommo saa afɔre no. **3** “Se mo ɔhyew afɔrebɔde no ye nantwi a ofi mo nantwibuw mu a, momfa nantwi a onnii dem na emmo saa afɔre no senea ebɛsɔ Awurade ani. Fa aboa no kɔ Ahyiae Ntamadan no porano na εhɔ na asɔfɔ no begye w'ayeyede a wode rebre Awurade no. **4** Ese se onipa a ɔde aboa no reba no de ne nsa gu aboa no ti so se mpata ma afɔrebɔni no. Onyankopɔn bɛpɛ aboa no wu sen se afɔrebɔni a ɔde saa aboa no bɛba no bewu se ne bɔne so akatua. **5** Afɔrebɔni no bekum aboa no wɔ hɔ wɔ Awurade anim. Na Aaron mmabarima asɔfɔ no asɔw aboa no mogya de akyere Awurade. Na wɔde mogya no apete afɔremuka a esi Ahyiae Ntamadan no kwan no ano no ne ho nyinaa. **6** Afei, asɔfɔ no bɛpa aboa no ho nwoma na woabobɔw. **7** Na ɔsɔfɔ Aaron mmabarima no besɔ gya wɔ afɔremuka no so. **8** Na wɔde aboa no akwaa bi ne ne ti ne ne srade ka ho agu nnyansin no so. **9** Momfa nsu nhohoro n'ayamde ne ne nan ho na asɔfɔ no nhywɛ no wɔ afɔremuka no so. Eye ɔhyew afɔre, aduan afɔrebɔ, ehua a esɔ Awurade ani. **10** “Se afɔrebɔ no ye ɔhyew afɔre na aboa no ye oguan anaa abirekyi a, ese se ɔye onini a ne ho nni dem biara. **11** Onipa a ɔde no bae no bekum no Awurade anim wɔ afɔremuka no atifi na Aaron mmabarima asɔfɔ no apete mogya no agu afɔremuka no so ne εhɔ nyinaa. **12** ɔbehɛyɛ nam no na asɔfɔ no de n'asinasin no ne ti no ne ne srade no agu nnyansin a egu afɔremuka no so no so. **13** Wɔde nsu behohoro n'ayamde ne ne nan no ho ansa na asɔfɔ no ahyew wɔ afɔremuka no so de ama Awurade; efisɛ ɔhyew afɔre sɔ Awurade ani. **14** “Se obi pe se ɔde anomaa bɔ ɔhyew afɔre a, omfa nturukuku anaa mmorɔnomamma. **15** ɔsɔfɔ no befa anomaa no de no akɔ afɔremuka no so na watew ne ti ahyew no, na wasɔn ne mogya no agu afɔremuka no nkyen. **16** Afei, ɔsɔfɔ no beyi ne mene ase, atutu ne ntakra no na watow agu nsɔ no mu wɔ afɔremuka no apuei fam. **17** Afei, ɔbɛtwe ne ntaban mu ama emu ntin no atetew asensem hɔ, na ɔsɔfɔ no ahyew no wɔ afɔremuka no so. Eye ɔhyew afɔre, aduan afɔrebɔ, ehua a esɔ Awurade ani.

2 “Obiara a ɔpɛ se ɔbɔ aduan afɔre de ma Awurade no, ese se afɔrebɔde no ye asikresiam muhumuhu koraa. Wonhwie ngo ngu so mfa aduhuam mfra **2** nkɔma Aaron mma asɔfɔ no. ɔsɔfɔ no besaw siam ne ngo no nsa mma de aka aduhuam no nyinaa ho na wahyew eyi se afɔremuka no nkae ade, aduan afɔrebɔ, ehua a esɔ Awurade ani. **3** Ese se wɔde asikresiam nkae no ma Aaron ne no mmabarima se won aduan; nanso wofa ne nyinaa se afɔre kronkron a woabɔ ama Awurade. **4** “Se wɔde brodo a woato no fononoo mu bre Awurade se afɔrebɔde a, ese se wɔde asikresiam a woayam no muhumuhu a wɔde ngo afra ato a mmɔkaw nni mu na εbɔ saa afɔre no. Mutumi de brodo ntrantraa dɛde a mmɔkaw nni mu na mode ngo afa so nso bɔ afɔre ma εye yiye. **5** Se afɔrebɔde no ye aduan a woato wɔ dade so a, asikresiam muhumuhu a mmɔkaw mfra mu, na mode ngo afra na momfa mmɔ saa afɔre no. **6** Mummubu mu asinasin na munhwie ngo ngu so na εnɛ se atoko afɔre ara pe. **7** Se monoa mo afɔre no wɔ kuruwa mu a, εno nso, momfa asikresiam muhumuhu a mode ngo afra na emmo saa afɔre no. **8** Se moyɛ aduan bi, se motoe, se mokyewee anaase mohowee no, ese se mode saa afɔrebɔde no kɔma ɔsɔfɔ na εno nso de kɔ afɔremuka no anim de kɔma Awurade. **9** Afɔrebɔde no mu kakraa bi na ese se asɔfɔ no hyew, nanso Awurade ani besɔ ade mu no nyinaa. **10** Nea εbɛka no ye asɔfɔ no dea, nanso wɔfa no se ne nyinaa ye ɔhyew afɔre kronkron a woabɔ de ama Awurade. **11** “Afɔre a mode asikresiam na εbɔ no, mommfa mmɔkaw mmfra mu, efisɛ εnɛ se ɔhyew afɔre biara a mobɛbɔ ama Awurade no, mode mmɔkaw anaa εwo fra mu. **12** Mode bɛbɛ Awurade se aduankan afɔrebɔde, nanso εnɛ se wɔhyew wɔ afɔremuka no so se afɔre a esɔ Awurade ani. **13** Momfa nkyene mfra afɔrebɔde biara. Munyi mo Nyankopɔn apam mu nkyene mmfɔ mo atoko afɔrebɔ mu; momfa nkyene nka mo afɔrebɔ nyinaa ho. **14** “Se mode mo nnɔbae a edi kan mu aba kan rebɛbɔ afɔre a, emu aburow no munhuan ho na montoto na momfa mma Awurade. **15** Momfa ngo ne aduhuam nye ho; εye atoko afɔre. **16** Na ɔsɔfɔ no behyew aburow a woayam ne ngo no nkae de aduhuam afra se aduan afɔrebɔde a wɔde aba Awurade anim.

3 “Se obiara pe se ɔbɔ asomdwɔe afɔre ma Awurade a, otumi de nantwinini anaa nantwibere bɔ, nanso ese se aboa no ye nea ne ho nni dem biara. **2** Onipa a

øde aboa no aba no de ne nsa begu aboa no apampam na wakum no wø Ahyiae Ntamadan no ano. Na Aaron mmabarima asøfo no apete aboa no mogya agu aføremuka no ho. 3 Ese se mufi asomdwoe aføre mu de n'ayamde ne srade a øwo ho nyinaa beø aduan aføre ma Awurade, 4 a n'asaabo abien no ne sisi ne nea ne mmerebo sa so a mubeyi aka asaabo no ho no. 5 Na ese se Aaron mma hyew wø aføremuka no so, wø øhyew aføre a øda dua a ørehyw no so; eyø aduan aføre, ehua a øso Awurade ani. 6 “Se abirekyi anaa oguan na mode beøø asomdwoe aføre ama Awurade a, ense se dem biara ba ne ho na ese se øye onini anaa øbere. 7 Se mode oguan ba se mo akyede a, 8 momfa mo nsa ngu n'apampam na munkum no wø Ahyiae Ntamadan no kwan ano. Afei, Aaron mmabarima no bepete mogya no agu aføremuka no ho nyinaa. 9 Saa asomdwoe aførebøde yi fa bi na wømfø mma Awurade se øhyew aførebøde a ne dua ne mu nneøma ne øho srade, srade a øwo n'ayamde ho no nyinaa, 10 ne asaabo abien ne øho srade a øben ne sisia ne ne merøbo a wobeyi a n'asaabo ka ho no. 11 Øsøfo no behyw no wø aføremuka no so se aduan a øye øhyew aføre ama Awurade. 12 “Se wøde abirekyi bre Awurade se w'aførebøde a, 13 fa wo nsa gu aboa no apampam na kum no wø Ahyiae Ntamadan no kwan ano. Aaron mmabarima de aboa no mogya beøpete aføremuka no ho nyinaa. 14 Ese se wøhyew saa aførebøde yi fa bi ma Awurade. Saa aførebøde fa no ye aboa no yam srade, 15 n'asaabo abien ne øho srade a øben n'asen mu ne ne mmerebo a wobeyi aka ne asaabo no ho no. 16 Øsøfo no behyw wø aføremuka no so se øhyew aføre. Awurade ani besø saa øhyew aføre no. Kae se srade no nyinaa ye Awurade dea. 17 “Eyi ne mmara a munni so daa nyinaa wø asase yi so baabiara. Munnni srade anaa mogya.”

4 Afei Awurade hyøe mmara foforo maa Mose se: 2
“Ka kyere Israelfø se saa mmara yi na øwo ho ma obiara a wanhyø da na obebu me mmara no bi so. 3 “Se øsøfo bi anhyø da na øfom mmara bi na enam so de aføbu ba nnipa no so a, ese se øde nantwinini ba a onnii dem bø bøne ho aføre de ma Awurade. 4 Ese se øde aboa no ba Ahyiae Ntamadan no pon ano na øde ne nsa gu n'apampam na okum no wø ho wø Awurade anim. 5 Øsøfo no de aboa no mogya beøø Ahyiae Ntamadan no mu. 6 Øde ne nsateaa baako beøø mogya no mu apete mpøn ason wø Awurade anim wø ntama a øsen kronkron mu kronkron no anim. 7 Afei,

øsøfo no de mogya no bi begu aduhuam no tumpan a esi aføremuka no so no wø Awurade anim wø Ahyiae Ntamadan no mu; mogya no a øbekø no, wobehwie agu aføremuka no ase de abø øhyew aføre wø Ahyiae Ntamadan no kwan ano. 8 Afei obøtetew srade a øwo ne nsono no ho nyinaa, 9 ne asaabo abien no ne sisia srade ne ne bønwoma kotoku, 10 na wahyw no wø øhyew aføremuka no so te se nantwinini anaa nantwibere a wøde no bø asomdwoe aføre no pc. 11 Nanso nantwi ba no ho nneøma a øbekø a øye ne nwoma, ne nam, ne ti, ne nan, n'ayamde, ne ne nsono no de, 12 wømfø nkø afahyewøø bi a øho tew wø akyiri baabi a wøde nsø fi aføremuka no so kø ho køhyew no nnyansin so no. 13 “Se Israelfø nyinaa ye bøne a etia Awurade, na se ønyø oboaye a, nnipa no nyinaa bedi ho fo. 14 Na se wohu won bøne a, wøde nantwi ba beøø abøø bøne ho aføre wø Ahyiae Ntamadan no mu. 15 Se wørebo saa aføre no a, øman no mu mpanyimfo de wøn nsa begu aboa no apampam na wøakum no wø Awurade anim. 16 Na øsøfo no de ne mogya aba Ahyiae Ntamadan no mu, 17 na øde ne nsateaa baako abø mogya no mu apete mpøn ason wø Awurade ne ntama a etwa ødan no mu no anim. 18 Øde mogya begu mmøn a etuatua aføremuka no ho no so wø Ahyiae Ntamadan no mu wø Awurade anim. Afei obehwie mogya a aka wø øhyew aføre no aføremuka no ase no agu wø Ahyiae Ntamadan no kwan ano. 19 Ese se woyi na wøhyew srade a øwo aboa no mu no nyinaa wø aføremuka no so. 20 Øbefø økwøn a wøfa so bø bøne ho aføre no so øpøøpø. Eyi bøma øsøfo no abøye mpata ama øman no, na wøde obiara bøne bekyø no. 21 Afei øsøfo no betwe nantwinini ba no de no akø beae foforo bi akøhyew no wø ho te senea ørebo øbaakofo bøne ho aføre no. Nanso eyi de, øye øman mu no nyinaa aførebøde. 22 “Se mpanyimfo no bi ye bøne a onnim se wafom Onyankopøn mmara no baako 23 na wøma no te ne ho ase a, ese se øde øpøøpø a ne ho nni dem ba se n'aførebøde. 24 Øde ne nsa begu aboa no apampam na wakum no wø beae a wokum øhyew aføre mmoa no de ama Awurade no. Eyi ye ne bøne ho aførebøde. 25 Afei, øsøfo no de ne nsateaa baako beøø aførebøde mogya no mu na øde asra aføremuka a wøø øhyew aføre wø so no mmøn no ho; na afei wøahwie mogya no nkae agu aføremuka no ase. 26 Wøbøhyew srade no nyinaa wø aføremuka no so te se nea wøhyew asomdwoe aføre srade no ara pc; økyere se, øsøfo no nam saa aførebo yi so bepata

ama əpanyin ko no wə ne bōne no ho; na wōde ne bōne no békue no. 27 “Sé apapahwekwa bi yé bōne a onnim se wafom a, odi ho fo. 28 Nanso onya te ne ho ase ara pē a, esē se əde abirekyibere a ne ho nni dēm ba ma wōde pata ne bōne no. 29 Əde no beba beae a wōde mmoa a wōde wōn ba ma wokum wōn de wōn bō əhyew afōre hō no, na əde ne nsa ato bōne ho afōrebōde no apampam na wakum no. 30 Na əsōfo no de mogya no bi asra ne nsateaa baako ho na əde asra əhyew afōremuka mmēn no ho. Afei, əsōfo no behwie mogya no nkae no agu afōremuka no ase. 31 Wobeyi srade no nyinā afi mu te se nea wōfa bō asomdwōe afōre no ara. Na əsōfo no behyw no wo afōremuka no so. Na Awurade ani bēsō. Ekyerē se, əsōfo no nam saa afōrebo yi so bēpata ama saa onipa no na wōde ne bōne békue no. 32 “Na se əpē se əde oguamma bēbō ne bōne ho afōre nso a, esē se əyē əbere a dēm biara nni ne ho. 33 Əde no beba beae a wōde mmoa a wōde wōn ba ma wokum wōn de wōn bō əhyew afōre hō no, na əde ne nsa ato bōne ho afōrebōde no apampam na wakum no se bōne ho afōrebōde. 34 Na əsōfo no de mogya no bi asra ne nsateaa baako ho na əde asra əhyew afōremuka mmēn no ho. Na wahwie mogya no nkae no agu afōremuka no ase. 35 Wobeyi srade no senea wōyē asomdwōe oguamma srade no. Əsōfo no behyw srade no wo afōremuka no so te se afōre ahorow a wōde ogya bō ma Awurade no ara pē. Əsōfo no nam saa afōrebo yi so bēpata ama onipa ko no, na wōde ne bōne békue no.

5 “Obiara a ənka bōne bi a onim ho biribi ho hwee no di ho fo. 2 “Obiara a əde ne nsa ka ade bi a amanne kwan so no echo ntew, te se aboa bi a ne ho ntew funu, se əyē wuram aboa, se əyē afieboa anaa aboa a əwea wō fam no, mpo se onnim se ne ho agu fi na akyiri no ogye n'afōdi to mu, 3 anaa se obi anhyē da na əde ne nsa ka biribi a efi onipa mu a echo ntew na əte ne ho ase se odi ho fo, 4 anaa se obi annwene ho na əka ntam se əbeyē biribi a eye anaa ennye na akyiri no ohu n'afōdi; 5 se obi ani ba ne ho so wo eyinom biara mu a, esē se əpae mu ka ne bōne a wayē. 6 Esē se əde oguammere anaa abirekyibere bō afōre ma Awurade wō ne bōne ho asotwe ho. Əsōfo na əbēbō onipa ko no bōne no ho afōre ama no. Əsōfo no nam saa afōrebo yi so bēpata ama no. 7 “Sé əyē ohiani a ərennya oguamma mfa mma Awurade a, əmfa nturukuku abien anaa mmorōnomamma abien mmra se ne bōne ho afōrebōde. Nnomaa no mu baako

bēyē ne bōne no afōrebōde na əbaako aye ne hyew afōrebōde. 8 Əde bēma əsōfo no na əde anomaa a odi kan no abō bōne afōre no. Obekyim aboa no kon nanso ərentew ne ti mfi so, 9 na wapete ne mogya no bi agu afōremuka no ho. Mogya no nkae no, obehwie agu afōremuka no ase. Eyi ne afōrebo kwan a əpepa bōne. 10 Na əsōfo no de anomaa a əto so abien no bēbō əhyew afōre senea əbōbō afōre a edi kan no ara pē. Əsōfo no nam saa afōrebo yi so bēpata ama nea wayē bōne no, na ənam so ama wōde ne bōne akyē no. 11 “Sé əyē ohiani buruburoo a ərentumi mfa nturukuku anaa mmorōnomamma mmebō ne bōne ho afōre a, əde asikresiam muhumuhu lita abien ne fa bēbā se ne bōne ho afōrebōde. Ənse se əde əsra ngo fra. Ənse se əde aduhuam nso gu so, efise əye bōne afōre. 12 Əde bēma əsōfo no. Na əsōfo no asaw ne nsa ma de asi ne nyinā anan na wahyw no wō afōremuka no so ama Awurade se afōrebōde biara. Eyi bēyē ne bōne ho afōrebo. 13 Sé əba saa a, əsōfo no nam saa afōrebo yi so bēpata ama onipa no na wōde ne bōne no békue no. Asikresiam a aka no, wōde bēma əsōfo no te se nnobae afōrebōde no ara pē.” 14 Awurade hyēe mmara maa Mose se, 15 “Sé obi anhyē da na ogu ade kronkron ho fi a, əde odwennini a ne ho nni dēm a əfata se mpata wō n'afōdi no ho bēbā abēbō Awurade afōre. 16 Ade kronkron a nipa no guu ho fi no nso, əde foforo besi anan na watua dekode no bo əha mu nkyemū aduonu aka ho se asotwe. Əde ne nyinā bēma əsōfo na əde Odwennini no abō bōne afōre no na wōde ne bōne akyē no. 17 “Sé obi anhyē da na obu Awurade mmara no bi so a, odi fo nti esē se otua afōbude a Mose behyē no. 18 Esē se əde odwennini anaa əpapo a onni dem bre əsōfo se ne bōne no ho afōrebōde. Na əsōfo no de aye mpata ama no wō bōne biara a əyēe a wanhyē da no ho, na wōde ne bōne békue no. 19 Esē se wōbō saa afōre no se afōdi afōre, efise odi fo pefee wō Awurade anim.”

6 Na Awurade ka kyere Mose se, 2 “Sé obi ye bōne tia me, se ebia, əbēdaadaa ne yōnko wō biribi a wōde ahyē ne nsa anaa ade a wōawia na wōde abegyaw no no ho, anaase osisi ne yōnko, 3 anaa otu ahu na əka ntam san wō ho se dekode no nni ne nkyen a, 4 se obi ye bōne na odi ho fo a, əbesan de ne akoronne no anaa ne tintimgye ade anaa nea wōde maa no siei anaa agyapade a wōde ahyē ne nsa, anaa ade a ayera no aba, 5 biribiara a waka ho ntamhunu no nso, əbesan de ne nyinā aba na əde ho mfēntom əha mu nkyemū

aduonu aka ho abre onipa ko a εγε ne de no wō da a ɔrebo afodi ho afore no. 6 N'afodi ho aforebode no se ɔde odwennini a onni dēm na ɔsom bo koma ɔsfo. 7 Na ɔsfo no de no beye mpata ama no wō Awurade anim na wōde ne bōne akye no.” 8 Afei, Awurade ka kyerεε Mose se, 9 “Fa saa mmara a εfa ɔhyew afore ho yi ma Aaron ne ne mmabarima. ‘Wobegyaw ɔhyew aforebode no wō ogya no so anadwo mu no nyinaa, na εse se aforemuka gya no kō so dēw. 10 Ade kye a, ɔsfo no behye n'asofotade hyerēnhyerēn wō ase na wahye atadetam koro no ara bi nguguso na wakōpra ɔhyew afore nsō no de agu aforemuka no nkyen. 11 Afei, ɔbēsesa ne ntade no na wasoa nsō no afi beae ho de akogu beae foforo a wōatew ho no. 12 Saa bere yi nyinaa εse se ogya a εwō aforemuka no so no dēw. εse se edum. Anōpa biara ɔsfo no de ogya foforo behye mu na ɔde da biara ɔhyew afore agu so, na wahyew srade a wōde bō da biara asomdwoe afore no. 13 εse se bere biara ogya no kō so dēw wō aforemuka no so; εse se edum. 14 “Atoko afore ho mmara nso ni: Aaron mmabarima begyina aforemuka no anim na wōde atoko aforebō no ama Awurade. 15 ɔsfo no besaw asikresiam a wōayam no muhumuhu no ne nsa ma na ɔde ngo ne aduhuam afra ahyew no wō aforemuka no so se ehua a εsō Awurade ani. 16 ɔsaw ne nsa ma wie a, nea εbēka no ye Aaron ne ne mmabarima de a wobedi. Wobedi wō Ahyiae Ntamadan no adiwo ho a wōremfa mmōkaw mfra. 17 Si so dua se, se wōto a, wōmmfa mmōkaw mmfra mu. Mede saa ɔhyew afore a wōbō maa me no bi ama ɔsfo no. Esiane se ne nyinaa ye bōne ne afodi ho aforebō, nti εye kronkron. 18 Aaron asefo mmarima ne ɔsfo na wonni mfi awo ntoatoaso so nkosi awo ntoatoaso so. Nanso ɔsfo no nko ara na wonni aforebode a wōbō no ogya so ama Awurade no. Biribiara a εbēka wōn no beye kronkron.” 19 Awurade ka kyerεε Mose se, 20 “Da a wōbēsra Aaron ne ne mmabarima ngo no, εse se wōde asikresiam lita abien ne fa b̄re Awurade. Wōde fa bēba anōpa na wōde fa aba anwummere. 21 Wōde ngo befra ato wō dade apampaa so. εse se wōto no yiye na wōde ba se ehua a εsō Awurade n'ani. 22 ɔsfo a ofi Aaron mmabarima mu a wōrehye no ɔsfo ma wasi n'agya anan no de bēma Awurade senea wōahye ho mmara afebō se wonhyew ne nyinaa no. 23 εse se wōhyew ɔsfo biara atoko afore a ɔbēbō no nyinaa; εse se wodi.” 24 Afei Awurade ka kyerεε Mose se, 25 “Ka kyerε Aaron ne ne mmabarima se bōne aforebō ho

mmara ni: ‘Saa aforebode yi ho ye kronkron yiye enti εse se wokum no Awurade anim wō beae a wokum ɔhyew aforebode no. 26 εse se ɔsfo a εyε aforebō no ho adwuma no we aforebode no wō Ahyiae Ntamadan no adiwo ho. 27 Wōn a wōatew wōn ho a wōyε asofo nko ara na wōwō ho kwan se wōde wōn nsa ka nam no bi; na se εba se aboa no mogya bi pete wōn ntade mu a, εse se wōhoro ntade no wō beae a wōatew ho ho. 28 εse se wōbō kuku a wōnoaa nam no wō mu no; na se εyε kōbere nso a, εse se wotwiw mu, na wōde nsu hohoro mu nyinaa yiye. 29 ɔbarima biara a ofra ɔsfo no mu no bedi aforebode no bi—wōn nko ara—efise εyε kronkron yiye. 30 Se wōde bōne ho aforebode no mogya no bi kō Ahyiae Ntamadan mu ho de kōyε mpata wō kronkronbea ho a, ɔsfo biara renwe bi. εse se wōde ogya hyew aboa no nyinaa wō Awurade anim.

7 “Amanne a εfa afodi aforebō a εyε kronkron ho no ni: 2 Wobekum aboa a wōde no rebō afodi afore no wō beae a wokum aboa a wōde no bō ɔhyew afore no na wōde ne mogya no apete aforemuka no ho ahyia. 3 ɔsfo no de aboa no mu srade nyinaa, ne dua, 4 n'asaabo abien ne ne sisia srade ne ne bonwoma kotoku no nyinaa begu nkyen de abō saa afore no. 5 ɔsfo no behye wō aforemuka no so se aduan aforebō a wōde rema Awurade. εyε afodi afore. 6 ɔbarima a ofra ɔsfo abusua mu no mu tumi we nam no bi. εse se wōwe wō beae a εhō ye kronkron, efise εyε aforebode a εhō tew yiye. 7 “Amanne koro no ara na wōbefa so abō bōne afore ne afodi afore no. εyε ɔsfo a εyε mpata maa wōn no de. 8 ɔsfo a odii ɔhyew aforebō no ho dwuma no betumi afa aboa no ho nwoma no. 9 Se asofo a wōbō atoko ho afore ma Awurade no wie saa aforebō no a, wōde atoko no nkae bēma wōn. Se aforebode no, wōto o, wōkyew o, wōnoa o, amanne koro no ara ase na εyε. 10 Atoko aforebō biara a aka no, se wōde ngo fra anaa wōamfa ngo amfra a, εyε Aaron mmabarima nyinaa dea. 11 “Amanne a εfa asomdwoe afore sononko a wōbō ma Awurade no ho no ni: 12 “Se εyε asomdwoe afore a, wōmfa brodo a mmōkaw nni mu a wōde ngo afra nka ho. Saa ara na wōmfa brodo ntrantraa bi a wōde ngo agu so ne asikresiam mfrafra a wōde afra ngo nka saa aforebode no ho. 13 Wōmfa brodo a emu piw a wōde mmōkaw afra nka saa aseda asomdwoe afore yi ho. 14 Wōde saa aforebode yi bi begyina aforemuka no anim na wōahim wō aforemuka no anim akō fa aba fa de akyεε se wōde ama Awurade. Afei, wōbedan

afɔrebɔde no ama ɔsɔfo a ɔpete aboa a wɔde no bɛbɔ afɔre no mogya a ɔboa dwumadi no. 15 Se wɔde aboa no bo Awurade afɔre de ma no se asomdwoe afɔrebɔ de kyere se eyɛ anisɔ ne asedade a, eṣe se wɔwe ne nam da no ara. 16 “Na se obi de afɔrebɔde bi ba a eyɛ asomdwoe afɔre na mmom, se eyɛ bɔhyɛ anaa efi ne koma mu na ɔde rebre Awurade de a, nea ɛbɛka biara wɔ afɔrebɔ no akyi no, se ade kye so a, wotumi we. 17 Aforebo nam biara a ebedi nnansa no de, wɔnhyew. 18 Se obi we nea adi nnansa no bi a, Awurade rennye afɔrebɔde no; na ɛrenni mu se afɔrebɔde, na onipa a ɔde bae se wɔmfɑ mmo saa afɔre no rennya so mfaso biara. ɔsɔfo a ɔbɛwe no nso bedi ho fɔ, efise eyɛ akyiwade ma Awurade; na onipa a ɔbɛwe saa nam no, eṣe se oyi ne ho ano wɔ saa bɔne no ho. 19 “Nam biara a ɛka biribi a wɔntew ho no, wɔnnwe; wɔnhyew. Nam biara a aka de, obiara a ne ho tew wɔ ho kwan se ɔwe. 20 ɔsɔfo biara a ne ho ntew na obedi asomdwoe afɔre no bi no, wobetwa no asu, efise wagu ade kronkron ho fi. 21 Obiara a ɔde ne nsa bɛka biribi a ɛho ntew no, se eyɛ onipa anaa aboa na oguu ho fi na obedi asomdwoe afɔrebɔde no bi no, wobetwa no asu, efise wagu ade kronkron ho fi.” 22 Afei, Awurade ka kyere Mose se, 23 “Ka kyere Israelfo no se wonnni srade, se efi anantwi, nguan anaa mmirekyi mu. 24 Se ɔyare bi bɔ aboa bi na owu anaase mmoa bɔne bi taataa aboa foforo bi kum no a, wonnni ne srade na mmom, wɔmfɑ nyɛ ade foforo. 25 Obiara a obedi srade a efi afɔrebɔde a wɔbɔ no ogya so de ma Awurade no, eṣe se wotwa no asu. 26 Munnni mogya—se eyɛ nnomaa anaa ntɔteboa. 27 Obiara a ɔbɛye saa no, eṣe se wotwa no asu.” 28 Awurade ka kyere Mose se, 29 “Ka kyere Israelfo se obiara a ɔpɛ se ɔbɔ Awurade asomdwoe afɔre no, ɔno ara nkita mmra. 30 ɔmfɑ afɔrebɔde a eyɛ srade ne ne yan a wobehim wo afɔremuka no anim de ama Awurade no mmra. 31 Afei, ɔsɔfo no behyew srade no wɔ afɔremuka no so na ne yan no de, Aaron ne ne mmabarima befa. 32 Eṣe se mode mo asomdwoe afɔrebɔde no sre nifa no ma ɔsɔfo no se mo fam de. 33 Na Aaron mmabarima no mu nea ɔde mogya ne srade a efi afɔrebɔde no mu no bɛba afɔremuka no so no na ɔbefa sre nifa no. 34 Mahyɛ se wɔmfɑ ne yan no ne ne sre no mma se akyede a efi Israelfo nkyen a wɔde rebre Aaron mmabarima. Bere biara, wɔmfɑ saa afɔrebɔde no kyefɛ yi no mma Aaron ne ne mmabarima.” 35 Wɔn akatua ne no: ɔhyew afɔrebɔ

no, wɔde beto nkyen na wɔde ama wɔn a wɔayi wɔn se Awurade asofo a eyɛ Aaron ne ne mmabarima no. 36 Efise da a Awurade sraa wɔn ngo no, ɔhyɛ se Israelfo mfa saa kyefɛ no mma wɔn; eyɛ wɔn kyefɛ daa daa wɔ awo ntoatoaso ɛbɛba nyinaa mu. 37 Eyiñom ne amanne a ɛfa ɔhyew afɔrebɔ, atoko afɔrebɔ, bɔne afɔrebɔ, afɔdi afɔrebɔ, ahotew afɔrebɔ ne asomdwoe afɔrebɔ ho. 38 Awurade de saa mmara yi maa Mose wo Sinai Bepɔw so se ɔno nso mfa mma Israelfo no, senea ɛbɛye a wobehu ɔkwan a eṣe se wɔfa so bo wɔn afɔre ahorow no de ma Onyankopon wɔ Sinai sare so ho.

8 Awurade ka kyere Mose se, 2 “Afei fa Aaron ne ne mmabarima bra Ahyiae Ntamadan no kwan no ano. Wɔmfɑ wɔn ntade, ɔsra ngo, nantwi ba a wɔde no bɛbɔ bɔne ho afɔre, adwennini abien ne brodo a mmɔkaw nni mu nkenten abien 3 na frɛ Israelfo no nyinaa na wɔmmra hɔ bi.” 4 Mose yɛs senea Awurade hyɛ no no, na wohyiaa wɔ Ahyiae Ntamadan kwan no ano. 5 Mose ka kyere wɔn se, “Ade a merebɛye yi, Awurade na wahye me se menyɛ.” 6 Afei, Mose de Aaron ne ne mmabarima no baa anim, na ɔde nsu hohoroo wɔn ho. 7 ɔde Aaron atade sononko bi a ne mmeamu ka ho ne batakari a asɔfotade a wɔde tam a eyɛ fe aye n'abɔso hyɛ no. 8 Afei, Mose de adɛbɔ fam Aaron bo de Urim ne Tumim a ase ne hann ne pɛye no hyɛ mu. 9 ɔbɔ Aaron abotiri kɛse bi a ɛwɔ sika abɔanim senea Awurade hyɛ no se ɔnyɛ no ara pe. 10 Afei, Mose faa ɔsra ngo no de bi petee Ahyiae Ntamadan no ankasa ne biribiara a ɛwɔ mu ho de tew ne nyinaa ho. 11 ɔpetee afɔremuka no so mpɛn ason. Afei, ɔpetee nkuku a ɛwɔ afɔremuka no so no ne hweaseammo ne ne ntaamu ho de tew ho. 12 Afei, ohwiee ɔsra ngo no guu Aaron tirim de tew ne ho se omfiti n'adwuma ase. 13 Nea edi ho ne se, Mose de batakari hyehyɛ Aaron mmabarima a nkyekyeremu ne kyew ka ho, senea Awurade hyɛ no se ɔnyɛ no. 14 Afei, ɔfaa nantwinini ba se ɔde no rekɔbɔ bɔne ho afɔre. Aaron ne ne mmabarima de wɔn nsa guu aboa no apampam. 15 Mose kum no. ɔde ne nsateaa baako bɔɔ ne mogya mu de yɛs afɔremuka mmɛn nan no ho ne afɔremuka no ankasa ho de tew ho, na ohwiee mogya no nkae no guu afɔremuka no ase de tew ho se mpata. 16 ɔfaa n'ayamde ho srade ne ne mmerɛbo ho srade ne n'asaabo abien no ne ɛho srade hyew ne nyinaa wɔ afɔremuka no so. 17 Nanso ɔhyew nantwinini ba no ne ne nwoma ne ne nsono wɔ nsraban no akyi senea Awurade hyɛ

Mose no. 18 Afei, ḥode odwennini no maa Awurade se ḥhyew afore. Aaron ne ne mmabarima de wɔn nsa guu aboa no apampam. 19 Na Mose kum no de ne mogya no bi petee afremuka no ho nyinaa. 20 Otwitwaa odwennini no nam na ḥhyew asinasin no a ne ti ne ne srade ka ho. 21 Na ḥode nsu hohoroo n'ayamde ne n'anan no ho hyew no wɔ aforemuka no so maa ne nyinaa hyew dwerabee. Na eyε ḥhyew afore, ehua a esɔ ani, aduan afore a wɔbɔ maa Awurade, senea Awurade hyε Mose no. 22 Afei, Mose de odwennini baako a ḥye asəfohye dwennini no bae. Aaron ne ne mmabarima de wɔn nsa guu n'apampam. 23 Mose kum no na ḥode mogya no bi kaa Aaron aso nifa ase ne ne nsa nifa kokurobeti ne ne nan nifa kokurobeti. 24 ḥode mogya no bi yε Aaron mmabarima no nso aso nifa ase ne wɔn nsa nifa kokurobeti ne wɔn anan nifa kokurobeti. ḥode mogya no nkae petee afremuka no ho nyinaa. 25 Afei, ofaa srade no, ne dua, ne ne mu srade, ne bɔnwoma kotoku, n'asaabo abien no ne εho srade ne ne sre nifa no. 26 Na ḥode saa brodo ntrantraa a mmokaw nni mu no baako nso ne brodo ntrantraa no baako a wɔde ngo agu so ne brodo ntrantraa baako a wofaa ne nyinaa fii kenten a wɔde besii hɔ wɔ Awurade anim no mu guguu eyinom nyinaa so. 27 Wɔde eyinom nyinaa hyε Aaron ne ne mmabarima nsa na wonhim no wɔ Awurade anim se ohim afrebɔ. 28 Mose gyee ne nyinaa fii wɔn nsam hyew no wo afremuka no so wo ḥhyew afore no so se asəfohye afrebɔ, ehua a esɔ ani, aduan afore a wɔbɔ ma Awurade. 29 Afei Mose nso faa ne yan no a na eyε ne kyea wo asəfohye dwennini nam no mu no hinhim wɔ Awurade anim se ohim afrebɔ, senea Awurade hyε no se onye no. 30 Afei ofaa ḥora ngo no ne mogya a ḥode apete afremuka no so no bi de petee Aaron ne ne mmabarima ntade mu de tew Aaron ne ne mmabarima ne wɔn ntade ho maa Awurade dwumadi. 31 Mose ka kyerε Aaron ne ne mmabarima no se, "Monnoa nam no wɔ Ahyiae Ntamadan no kwan ano na momfa nni brodo a ewo kenten a asəfohye afrebɔde wɔ mu no senea meka kyerε mo no. 32 Nam ne brodo biara a εbeka no, monhyew. 33 Bio, ḥoka kyerε wɔn se wontena Ahyiae Ntamadan no ano nnanson, mfa nwie asəfohye dwumadi no. 34 Mose kaa bio se nea ḥye no da no nyinaa no, Awurade na ḥhyε no se onye mfa nyε mpata mama wɔn. 35 ḥisan hyε Aaron ne ne mmabarima no se wontena Ahyiae Ntamadan no ano anadwo ne awia nnanson. ḥoka

kyerε wɔn se, 'Se mufi hɔ a, mubewuwu. Eyi ne asem a Awurade aka.'" 36 Enti Aaron ne ne mmabarima dii nsem a Awurade nam Mose so hyε wɔn se wɔnyε no nyinaa so.

9 Ahodwira no akyi da a eto so awotwe no, Mose free Aaron ne ne mmabarima ne Israel mpanyimfo nyinaa. 2 ḥoka kyerε Aaron se ḥonkyere nantwinini ba mfi anantwi no mu na ɔmfa no mmo bɔne afore, na ḥonkyere odwennini a ne ho nni dem mfa no mmo ḥhyew afore. ḥoka kyerε no se ɔmmɔ saa afore yi nyinaa wo Awurade anim. 3 Afei Mose ka kyerε wɔn se, "Monka nkyers Israelfo na wonyi ɔpapo mfa no mmo bɔne afore mma wɔn ho, na wɔmfa nantwi a wadi afe ne oguamma a wadi afe a wɔn ho nni dem biara mmo wɔn ḥhyew afore no, 4 na wɔmfa nantwinini ne odwennini mmo asomdwoe afore na wɔmfa asikresiam a wɔde ngo afra mmɔ aduan afore mma Awurade, efise nne, Awurade beyi ne ho adi akyere mo." 5 Enti wɔde saa nneema yi nyinaa baa Ahyiae Ntamadan no kwan ano senea Mose hyε no. Nnipa no nyinaa begyinagyinaa Awurade anim. 6 Mose ka kyerε wɔn se, "Eyi na Awurade ahye mo se monnyε na Awurade anuonyam ada ne ho adi akyere mo." 7 Mose ka kyerε Aaron se ḥonko afremuka no so na ḥonkɔbɔ bɔne ne ḥhyew afore no mfa nyε mpata mama ne ho ansa na ato nnipa no senea Awurade hyε no. 8 Enti Aaron foro kɔo afremuka no so. Okum nantwi ba no de bɔɔ ɔno ara ne bɔne ho afore. 9 Ne mmabarima no de mogya no bρε no na ḥode ne nsateaa baako bɔɔ mu sraa mmen a εwo afremuka no ho no na ohwiee nkae no guu afremuka no ase. 10 Afei, ḥhyew srade, asaabo, bɔnwoma, bɔnwoma nkotoku a efi bɔne afrebɔde no mu senea Awurade hyε Mose no. 11 Na nam no de, ḥhyew ne ne nwoma wɔ nsraban no akyi. 12 Nea edi hɔ ne se, okum ḥhyew afore aboa no maa ne mmabarima sɔw mogya no ma ḥode petee afremuka no ho nyinaa, 13 Wɔde aboa no bρε no asinasin a ne ti ka ho. ḥhyew aboa no akwaa biara wɔ afremuka no so. 14 Afei, ɔhoroo aboa no ayamde ne ne nan ho hyew wɔ afremuka no so se ḥhyew afore. 15 Afei, ɔbɔɔ afore maa ɔmanfo. Okum abirekyi nanso ɔfaa ɔkwan koro a ɔfaa so bɔɔ bɔne afore maa ne ho no so bɔɔ afore maa ne ho. 16 Saa ɔkwan no so na ɔfa bɔɔ wɔn ḥhyew afore de maa Awurade senea Onyankopon mmara kyerε no. 17 Afei, ɔbɔɔ atoko afore no, ofaa ne nsa mama na ḥhyew wɔ afremuka no so de kaa anɔpa ḥhyew afrebɔ no

ho. **18** Okum nantwi ne odwennini no a εγε nnipa no asomdwoe aførebøde no. Aaron mmabarima no de mogya no bøe no ma øde petee aføremuka no ho nyinaa. **19** Oyii nantwi no ne odwennini no srade. Oyii won dua mu srade ne won ayamde srade, ne won asaabo ne won bønwoma kotoku no. **20** Wøde srade no guu mmoa no yan so na Aaron hyew wø aføremuka no so. **21** Na ohim yan no ne mmoa no mmati nifa no wø Awurade anim de kyereε se aføre no εγε ne dea, senea Mose hyεε no. **22** Afei, Aaron trew ne nsam wo nnipa no so hyiraa wøn, na osian fii aføremuka no ho sii fam. **23** Mose ne Aaron køø Ahyiae Ntamadan mu hø na wøsan baa bio no, wohyiraa nnipa no na Awurade anuonyam baa nnipa no nyinaa so. **24** Na ogya fi Awurade nkyen behyw øhyew aførebøde no ne srade a εω aføremuka no so no. Na nnipa no huu eyi no, wøn nyinaa teetee mu butubutuw fam wø Awurade anim.

10 Na Aaron mma Nadab ne Abihu de ogya guu wø aduhuamyeøo ade mu. Wøde aduhuam no petee ogya no so ma wonam saa kwan yi so buu Awurade mmara so, efise wøde ogya a εγε nea Awurade ahye baa n'anim. **2** Enti ogya døw fii Awurade nkyen behyw wøn. **3** Mose ka kyereε Aaron se, Awurade kae se, “Meda me ho kronkronye adi akyere wøn a wøba me nkyen; wøbehye me anuonyam wo nnipa nyinaa anim no, na nea orekyere nen.” Na asem no tøø Aaron mum. **4** Mose soma ma wøkofrøe Misael ne Elsafan a wøyε Aaron agya nuabarima mma bøe no. Ùka kyereε wøn se, “Monkøtwe nnipa a wøahyew no nyinaa mfi Ahyiae Ntamadan no anim mfa wøn nkø nsraban no akyi.” **5** Na wøkøsoaa wøn wø wøn ntade mu senea Mose aka akyere wøn no. **6** Mose ka kyereε Aaron ne ne mmabarima Eleasar ne Itamar se, “Munnsu. Mommma mo tinwi nsensem hø yuu mmfa nkyere se moretwa agyaadwo. Munnsunsuane mo ntade mu nso. Se moye saa a, Onyankopøn bekum mo nso na n'abufuw bøba Israelfo nyinaa so. Nanso Israelfo a wøaka no de, esiane ogya a Awurade de bae no nti, wotumi di Nadab ne Abihu wu no ho awerehow, tumi su wøn nso. **7** Na mummfí Ahyiae Ntamadan no ano, anye saa a mubewuwu, efise Awurade ngosra wø mo so.” Na wodii asem a Mose kae no so. **8** Afei, Awurade hyεε Aaron se, **9** “Se wokø Ahyiae Ntamadan no mu a, nnom bobesa anaa nsa a ano ε den. Wøyε saa a, wubewu. Saa mmara yi betena hø aføbøø ama awo ntoatoaso a εbøba no nyinaa, **10** na ama moatumi ahu

nsonoe a eda kronkron ne nea εγε teta, nea εho tew ne nea εho ntew no tam, **11** na woatumi akyerekyere Israelfo mmara a Awurade nam Mose so de ama mo no nyinaa.” **12** Mose ka kyereε Aaron ne ne mmabarima Eleasar ne Itamar se, “Momfa atoko aførebøde nkae wø aduan aførebø a mmøkaw nni mu a wøde bøe Awurade no na munni wø aføremuka no ho, efise εγε kronkron koraa. **13** Munni wø kronkronbea hø. εγε wo ne wo mmabarima no dea, na εγε wo ne wo mmabarima no kyεfa a efi aduan aførebø a wøde bøe Awurade no mu; efise saa na wøahyε se menyε. **14** Nanso ne yan ne ne sre a muhim no Awurade anim no, mutumi we no beae biara a amanne kwan so no εho tew. εγε wo, wo mmabarima ne wo mmabeara kyεfa wø Israelfo Asomdwoe aførebøde no mu. **15** Ne sre ne ne yan a wohim no, εε se wøde ka srade aførebøde a wøhyew de ma Awurade no ho. Eyi beye wo ne w'asefo kyεfa daa, senea Awurade ahyε no.” **16** Bere a Mose bisaa nea aye abirekyi a wøde no bøø bøne aføre no ho asem no, ohuu se wøahyew no. Eno nti, ne bo fuw Eleasar ne Itamar a na wøyε Aaron mmabarima no, bisae se, **17** “Aden nti na moanwe bøne aførebøde no wø kronkronbea hø? εγε aførebøde kronkron! Wøde maa mo se momfa nyi nnipa no afødi na εγε mpata mma wøn wø Awurade anim. **18** Esiane se wøamfa ne mogya anka kronkronbea hø no nti, anka mubetumi awe wø hø ara senea mehyε no.” **19** Aaron buaa Mose se, “Nne wøbøø wøn bøne aføre ne øhyew aføre maa Awurade. Nanso hwε asem yi a ato me. Se mewee bøne aføre nam yi bi nne a, anka Awurade ani besø ana?” **20** Na Mose tee saa no, ne bo dwoe.

11 Afei, Awurade ka kyereε Mose ne Aaron se, **2** “Monka nkyere Israelfo no se, ‘eyi ne mmoa a mubetumi awe wø asase so mmoa no mu. **3** Mutumi we aboa biara a ne tøte mu apae kosi nea opuw wosaw so. **4** “Monnnwe mmoa a wodidi so yi. Yoma, efise opuw wosaw nanso ne tøte mu mpae; ne ho ntew mma mo. **5** Atwaboa, efise opuw wosaw nanso ne tøte mu mpae; ne ho ntew mma mo. **6** Adanko, efise opuw wosaw nanso ne tøte mu mpae; ne ho ntew mma mo. **7** Prako, efise ne tøte mu apae nanso ompuw nwosaw; ne ho ntew mma mo. **8** Monnnwe wøn nam anaa mommfí mo nsa nka wøn funu; wøn ho ntew mma mo. **9** “Munni nsumnam biara a εω ntete ne abon a efi nsubønten anaa po mu. **10** Nanso nsumnam a aka no de, mukyi. **11** Ense se mowe wøn nam anaa mode mo nsa ka won afunu; wøn ho ntew. **12** Miti

mu se, nsumnam biara a enni ntete anaa abon no, mukyi, wən ho ntew. 13 “Nnomaa a ese se mubu wən se wən ho ntew nti mukyi no korakora nso ne: əkore, ne opete ne opetebiri, 14 əkompete, əsansa, 15 kwaakwaadabi, 16 sohori, patukese, po so akoroma, akoroma, 17 patu, sare so patu, patukese, 18 bakanoma, nantwinoma, opete, 19 asukənkən, asuəkwaa ne ampan. 20 “Mmoawa a wotu a wən anan ye anan no nso nyə mmoa a won ho tew; ənse se mowe. 21 Mmom, wən a wən anan bo mu a wəde huruwhuruw wo fam no de mutumi we. 22 Ebi ne mmoadabi ahorow nyinaa, nketekre, ne tewtew nyinaa mutumi we. 23 Nanso mmoawa a wotu na wəwə anan anan no de, munhu se wən ho ntew. 24 “Obiara a əde ne nsa bəka wən funu no mpo ho begu fi kosi anwummere. 25 Obiara a əbefa bi no ese se əhoro ne ntama na otwe ne ho fi nnipa mu kosi anwummere de kyere se ne ho agu fi. 26 “Obiara a əde ne nsa bəka aboa biara a ne təte mu mpae nwie anaa aboa a ompuw nwosaw no, wagu ne ho fi. 27 Aboa biara a n'an anan ye anan na ənam n'awerew so no, mukyi ne nam. Obiara a əde ne nsa bəka aboa a ote saa funu no ho begu fi kosi anwummere; eyə mo akyiwade. 28 Obiara a əbefa saa aboa no funu no, ese se əhoro ne ntama na ne ho rentew ara kosi anwummere. 29 “Mmoa a wəwea wə fam a wən ho ntew no ni: Ahweaa, okisi, əketew abusua a wəsoso, 30 opo, əmampam, ədan ne na, əketew, ne əbosomaketew. 31 Wən a wəwea no nyinaa ho ntew mma mo, obiara a əde ne nsa bəka wən mu bi funu no ho begu fi akosi anwummere 32 Biribiara a won funu no bəka no nso ho begu fi, se eyə dua, ntama, kuntu, kotoku; biribiara a əbəka no, wəmfa ngu nsu mu nkosi anwummere. Eno akyi no, əho bətew. 33 Kuku biara a bi bətə mu no, nea əwə mu biara ho begu fi enti ese se wəbə saa kuku no. 34 Nsu a wəde bəhohoro nneemaa əho ntew no ho wo kuku no mu no, se bi ka aduan bi a, ebegu aduan no ho fi. Na nsā biara a əwə kuku a əho agu fi no mu no nso ho begu fi saa ara. 35 Se aboa biara a ne ho agu fi funu ka fononoo a wəde əbo anwen a, na eno nso ho agu fi enti ese se wobubu gu. 36 Se aboa no tew hwe asuti anaa abura bi a nsu wə mu a, nsu no ho rengu fi, na mmom, onipa a obeyi aboa no ho na ebegu fi. 37 Na se aboa no funu ka aduan a wobedua wə afum a, əho rengu fi, 38 Nanso se wəfəw aba no nsu na funu no tə so a, aba no ho begu fi. 39 “Se oyare bi kum aboa a wəama wo ho kwan se we ne

nam a, obi a əde ne nsa bəka ne funu no ho begu fi akosi anwummere. 40 Saa ara nso na onipa a əbəwe ne nam no bəhoro ne ntama na ne ho agu fi akosi anwummere. 41 “Monnnwe mmoa a wəwea wə fam no nam. 42 Wən a wotwə wən ho ase fa wən afuru so ne wən a wənam wən anan anan so nyinaa ka ho. Monnnwe wən a wəwə anan bebree na wəwea no nam nso, efise wən ho agu fi. 43 Mfa wo ho nka wən na wo ho angu fi. 44 Mene Awurade wo Nyankopon. Momma mo ho ntew wə saa nneemaa yi nyinaa ho na monyə kronkron, efise meye kronkron. Eyi nti, mommfa mo nsa nkəka mmoa a wəwea wə fam yi mu biara mfa ngu mo ho fi. 45 Mene Awurade a miyii mo fii Misraim de mo beyeə mo Nyankopon no. Eno nti, ese se moye kronkron, efise meye kronkron. 46 “Eyi ne mmara a əfa mmoa, nnomaa, nsumnam ne wən a wəwea asase so no ho. 47 Eyi ne nsonoe a əda mmoa a wən ho tew a ese se wəwe wən nam ne wən a wən ho ntew a ənse se wəwe wən nam wə mmoa a wəwə asase so no ntam.”

12 Awurade ka kyereə Mose se, “Ka kyere Israelfo no se, 2 ‘Se əbea bi wo əbabarima a, ne ho ntew nnanson, te se nea əkə afikyiri a ne ho ntew no ara. 3 Ne nnaawətwe so no, ese se wotwa abarimaa no twetia. 4 Na nnafua aduasa abiesa a əda n'anim a əde retew ne ho no, ənse se oso biribiara a eyə kronkron mu na onni ho kwan se əko hyiadan mu nso. 5 Se əbea bi wo əbabea a, ne ho ntew nnaawətwe abien, te se nea əkə afikyiri a ne ho ntew no ara. Afei ese se ətwen nnafua aduosa asia ma ne ho twa. 6 “Se saa ahotew nna yi twa mu a, ese se əde oguamma a wadi afe bəbə əhyew aføre na əde aborənoma anaa aturukuku ba bəbə bəne ho aføre. Ese se əde wən kə Ahyiae Ntamanan no ano koma əsəfo no. 7 Na əsəfo no de wən bəma Awurade de aye mpata ama ena no; əba saa a, ne ho tew bio wə n'awo mu mogyagugu ho. “Eyinom ne awo akyi ahyede. 8 Na se əye ohiani a ərennya oguamma no a, eno de, ese se əde mmorənoma abien anaa nturukuku mma abien ba. Wəde əbaako bəbə əhyew aføre na wəde əbaako abo bəne ho aføre. Əsəfo no bəfa saa kwan yi so ayə mpata ama no, senea əbeyə a ne ho bətew bio.”

13 Awurade ka kyereə Mose ne Aaron se, 2 “Se obi hu se biribi ahon ne honam ani, anaa pəmpə anaa atape asi no na adidi əkə ne honam mu a, onhu se eyə kwata. Ese se wəde saa onipa no koma əsəfo Aaron anaa ne mmabarima no mu baako 3 na əhwə

ku no. Se nwi a esi kuru no hō dan yē fitaa na kuru no atu atō əhonam no mu a, na əyē kwata a əsē se əsəfo no da no adi se əyarefo no yē əkwatani. **4** Na se kuru no ntō əhonam no mu na se kuru no hō nwi no nso nyē fitaa a, əsē se əsəfo no yi əyarefo no fi nnipa mu nnanson. **5** Nnanson no du a, əsəfo no bēhwē no bio na se kuru no nsakrae na əntrewē wō əhonam no ani a, əsəfo no besan atwa no asu nnanson bio. **6** Afei ne nnanson so no, əsəfo no bchwe ne honam ani bio, na se ohu se əyare no ano abre ase a əntrewē a, əsəfo no bēka ato gua se, əyarefo no ho ato no; əbēkyere mu se əyē ntwom bi na eguu no bere tiaa bi mu. Enti se əyarefo no horo ne ntama a, wabēfa no se wanya ayaresa awie. **7** Na se nso əyarefo no ba əsəfo no nkyēn ma əhwē no na əyare no atretrew a, əsē se əsan ba əsəfo no nkyēn bio **8** na əhwē no na se əyare no atretrew wō əhonam no ani a, afei, əbēpae mu aka se amanne kwan so no, ne ho ntew na əyē əhonam ani nsanyare. **9** “Se obi nya əhonam ani nsanyare a, əsē se wōde no kokyere əsəfo na əhwē no. **10** Se əsəfo no hu se nwi no bi aye fitaa na kuru ato saa beae hō a, **11** na əkyere se əyē əhonam ani nsanyare, na əsē se əsəfo no de to gua se amanne kwan so no, onipa no ho ntew. Əba saa a, wənhwehwē əyare no mu bio, efise əda adi pefee se əhonam no aye kwata. **12** “Nanso se əsəfo no hu se kwata no adidi ne honam nyinaa fi ne ti so kosi ne nan ase nyinaa a, **13** əsəfo no bēpae mu aka se ne ho tew, efise ne honam nyinaa adan aye fitaa. **14** Na se akuru no bi pue ne honam no baabi foforo a, wəbēpae mu aka se onipa no yē əkwatani. **15** Əsē se əsəfo no pae mu ka ntem ara a ohu kuru wō honam no fa baabi, efise akuru no kyere se kwata wō əhonam no mu. **16** Na se akuru no wu na ədan yē fitaa se əhonam a aka no a, əkwatani no bēkə əsəfo no hō bio. **17** Əsəfo no behwe no na se əhonam no fa hō aye fitaa de a, əsəfo no bēpae mu aka se ne ho ato no. **18** “Se pəmpō si obi na agyae **19** na se baabi a pəmpō no sii no biribi hyerenn bi, anaa nea əbere kakra hon wō hō a, əsē se əde ne ho kokyere əsəfo. **20** Na se əsəfo no hwe na əyare no adidi kō ne honam mu na nwi a əwo əhonam no hō no aye fitaa a, əsəfo no bēpae mu aka se əyarefo no ho ntew, efise kwata apue afi pəmpō no mu. **21** Nanso se əsəfo no hwe na ohu se nwi fitaa biara nni baabi a əyare no wō hō no, na əyare no nnidi nkō honam no mu, na ahosu no yē nsonso a əsəfo no beyi no afi nnipa mu nnanson. **22** Saa bere no mu se beae hō no tretrew a, əsəfo no bēpae mu aka se, onipa

no yare kwata. **23** Na se beae a əhō aye hyerenn no anhon bio na antretrew a, na əyē pəmpō no twa kēkē enti əsəfo no bēpae mu aka se ne ho tew. **24** “Se obi hyehyw na se əhyehyw no mu yē kōkō ne fitaa anaa fitaa a, **25** əsē se əsəfo no hwe faako a əhyehyw no wō. Se nwi a əwo beae a əhō nnii dem biara no dan yē fitaa na se əyē ade a adidi kō əhonam no mu a, na əyē kwata na apue afi əhyehyw no mu, enti əsē se əsəfo no pae mu ka se onipa no yē əkwatani. **26** Na se əsəfo no hwe hu se nwi fitaa nni beae a əhō yē hyerenn no, na se hyerenn no nnidi nkō əhonam no mu, na əyare no regyae a, əsəfo no beyi no afi nnipa mu nnanson **27** na wahwe no ne nnanson so bio. Se əyare no trew fa əhonam no ani a, əsē se əsəfo no pae mu ka se kwata aye onipa no. **28** Nanso se əhonam no fa hō a aye hyerenn no antretrew əhonam no ani, na se əyē se nea əhō retwintwam no a, wəbēfa no se əyē əhyehyw twa bi, enti əsəfo no beda no adi se ənyare kwata. **29** “Se kuru da əbarima anaa əbea bi tirim anaa n'afono ho a, **30** əsē se əsəfo no hwe; se əhwē na ohu se əyare no adidi kō əhonam no mu na əsan hu nwi a əte se akokərade wō kuru no mu a, əsē se əpae mu ka se onipa no yare kwata. **31** Na se əsəfo no hwe na ohu se əyare no nnidi nkō əhonam no mu, na mmom, əwo əhonam no ani a nwi tuntum wō mu a, əsē se woyi onipa no fi nnipa mu nnanson, **32** na ne nnanson so no, wəsan hwe no bio. Se əyare no ntretrewē, na nwi a əte se akokərade nnaa ne ho adi wō mu na ennidi nkō əhonam no mu a, **33** əbətwerew nwi a atwa kuru no ho ahyia nyinaa (na mmom ənyē kuru no mu ankasa) na əsəfo no ayi no afi nnipa mu nnanson bio. **34** Ne nnanson so no, əbesan ahwē no, na se əyare no ntretrew nnidi nkō əhonam no mu a, əsəfo no bēpae mu aka se onipa no ho atew na se əhoro ne ntama wie a, na afei wadi mu. **35** Na se akyiri no saa əyare no tretrew a, **36** əsē se əsəfo no hwe no bio a əhwē se nwi a əte se akokərade fra əyare no mu na əpae mu ka se, onipa no yare kwata. **37** Na se əyare no trew a ətretrew no gyae na se nwi tuntum fuw wō beae hō a, na əkyere se, ne ho ato no a kwata biara nni ne ho enti əsē se əsəfo no pae mu ka se ne ho atew. **38** “Se əbarima anaa əbea bi honam ani yē fitaa hanahana, **39** na akyiri no əhonam no ani dum ara na əredum a, na ənyere se kwata aye onipa no, na mmom, əyē əyare foforo bi. **40** “Se obi ti so pa a, əwo mu se ne ti so apa de, nanso eno nkyere se əyē əkwatani! **41** Se obi ti so pa fi ne moma so a, na ne moma so ara na apa, na

enkyere se eyē kwata. 42 Na mmom, se nsisii akōkō a fitaa frafra mu wō tipae no so a, na ekyere se ebia kwata pē se eyē saa onipa no. 43 Se eba saa a, osofo no bēhwē no na se biribi kōkō aboa ne ho baabi te se kwata a, 44 na ekyere se, kwata aye no, enti eṣe se osofo no pae mu ka se, onipa no yare kwata. 45 “Onipa biara a wobehu se ɔyare kwata no, eṣe se ofura ntama a atetew na ɔma ne tinwi fuw, twa mpesempesē na okata n’anim fa na ɔnam a ɔtectec mu se, ‘Me ho ntew! Me ho ntew!’ 46 Na nna dodow a ɔyare no nkōe no de, wōbēfa ɔyarefo no se ne ho ntew enti eṣe se ɔtēna kurow no akyi baabi. 47 “Se kwata ho nsenkyerenne bi ka atade, 48 kuntutam anaa nweratam, aboa nhoma anaa biribiara a wōde aboa nwoma aye mu, 49 na se nsisii ahabammono anaa kōkō wō mu a, ebia na eyē kwata, enti eṣe se wōde kōma osofo na ɔhwē. 50 Osofo no de bēkō akosie nnanson. 51 Nnanson so no, wasan ahwē bio. Na se ohu se nsisii no atretrew a, na ekyere se, eyē kwata a etumi san nnipa. 52 Eṣe se ɔde ogya hyew ntama, kuntu ne ntadetam ne aboa nwoma no nyinaa, efise, ɛnam eyinom so betumi ama ɔyare no asan nnipa. 53 “Na se ne nnanson so no ɔhwē na se nsisii no ntretrewē a, 54 osofo no bēhyē ama wōahoro nneɛma a wodwen se ɔyare no bi wō mu no no nyinaa na wōakora no baabi bio nnanson. 55 Se nnanson bio akyi faako a ɔyare no wō hō no nsesaa n’ahosu na entrewee a, wōbēfa no se eyē kwata nti eṣe se wōhyew ade no, efise ɔyare no adidi kō mu ara yiye. 56 Na se osofo no hu se nneɛmahoro no akyi, nsisii no ano abre ase a, obetwa hō afi ntama anaa aboa nwoma a wōde adi dwuma bi no mu. 57 Na se esan ba bio de a, na eyē kwata enti eṣe se wōhyew no. 58 Se wōhoro na asem biara amma ho a, wotumi de di dwuma biara bere a wōasan ahoro no.” 59 Eycinom ne mmara a ɛfa kwata a ɛwō ntama anaa biribiara a wōde aboa nhoma aye a wonam so da no adi se kwata wō dekode no mu anaa bi nni mu no ho.

14 Onyankopōn ka kyerē Mose se, 2 “Da a wobedwira ɔkwatani ho no, eho mmara ni: Wōde no bēkō akōma osofo, 3 na osofo no ahwē no wō nsraban no akyi. Na se osofo no hu se kwata no agyae a, 4 obebisa nnomaa abien bi a wōwe, na afei wōde sida dua, koogyan hama ne adwērē mman a wōde bēyē ahodwira ahyēde ama ɔkwatani no abre no. 5 Osofo no beka ama wōakum nnomaa no mu baako wō asanka a nsu wō mu so. 6 Na anomaa a wonnya nkum no no nso, wōde ɔno ne sida dua no ne koogyan

hama no ne adwērē mman no bēhyē anomaa a wokum no no mogya no mu. 7 Na osofo no apete mogya no agu ɔkwatani a ne ho afi no so mpēn ason, na wapae mu aka se ne ho atew na wagyaa anomaa a wonkum no no. 8 “Na ɔyarefo a ne ho atō no no bēhoro ne ntama nyinaa. Obeyi ne ho nwi nyinaa nso. Obeguare na wasan abetena faako a kan no na ɔtē hō no bio; nanso eṣe se ɔtēna ne ntamadan akyi nnanson. 9 Nnanson no so no, obeyi ne ho nwi nyinaa bio, obeyi n’abogyesē ayi n’anintōn nwi na wayi ne ho nwi a aka nyinaa, na wagquare, na afei wōapae mu aka se ne ho atew. 10 “Da a edi so a eyē nnaawōtwe so no, ɔbēfa adwennini abien a wōn ho nni dēm ne oguamma bere baako a ɔno nso ho nni dem, asikresiam muhumuhu lita asia ne fa a wōde ngo afra ne ngo a wōmfa mfraa hwee lita fa. 11 Afei osofo a ɔbēhwehwe ɔyarefo no ho ahwē se ne ho atō no no de onipa no ne n’afōrebōde beba Awurade anim wō Ahyiae Ntamadan no ano. 12 “Osofo no bēfa nguantenmma no baako ne ngotoa baako no na ɔde ama Awurade se afōdi afōrebō a wohim no wō afōremuka no anim. 13 Afei, wōbekum oguamma no wō beae a wōbō bōne ne ɔhyew afōre no wō kronkronbea ho. Wōde saa afōdi afōrebōde yi bēma osofo no senea wōyē no bōne afōrebō mu no ara pē. Eyē afōrebō a eyē kronkron ankasa. 14 Osofo no bēfa saa afōdi afōrebōde mogya na ɔde akeka ɔyarefo a wōretew ne ho no aso nifa ase ne ne nsa nifa kokurobeti ne ne nan nifa kokurobeti. 15 Afei, osofo no bēfa ngo no bi ahwieg Agu ne nsa benkum mu 16 na ɔde ne nsa nifa abō mu, na watu apete mpēn ason wō Awurade anim. 17 Ngo no a ɛbēka ne nsa benkum mu no, osofo no de bēka onipa no aso nifa ase ne ne nsa nifa kokurobeti ne ne nan nifa kokurobeti senea ɔde afōdi mogya yē wō afōdi afōrebō no mu no ara pē. 18 ɔde ngo no nkae a ɛwō ne nsam no befōw ɔbarima no ti ho. Eyi bēkyere se, osofo no de ne ho aye mpata ama onipa no wō Awurade anim. 19 “Afei, eṣe se osofo no bō bōne afōre na ɔsan ye mpata ho ade ma onipa a wōrehohoro ne ho afi ne kwata mu no ho; eno akyi no, osofo no bekum ɔhyew afōrebōde no 20 na ɔde abō ɛne atoko afōre wō afōremuka no so de aye mpata ama ɔbarima no na afei, wapae mu aka se ne ho afi no. 21 “Se ɔyē ohiani a ɔrentumi ntō oguamma abien no a, eno de, ɔde oguamma nini baako bēbō afōdi afōre no de ama Awurade se mpata a wohim wō afōremuka no anim; na wōde asikresiam fitaa muhumuhu lita abien ne fa a wōde ngo afra de abō atoko afōre no a ngo

tumpan ka ho. 22 *Eno akyi no, ɔde mmorɔnoma abien anaa nturukuku mma abien mu biara a obenya no mu baako bɛbɔ bɔne afɔre na ɔde baako a ɛbɛka no nso abɔ ɔhyew afɔre.* 23 “Da a eto so awotwe no, ɔde ne nyinaa bɛko akɔma ɔsɔfo no wɔ Ahyiae Ntamadan no ano na ɔsɔfo no de adwira no wɔ Awurade anim. 24 ɔsɔfo no befa oguamma no de abɔ afɔdi afɔre. ɔde ngo tumpan ma beka ho na wahim wɔ afɔremuka no anim de akyere se, wode rema Awurade. 25 Afei, wobekum oguamma no de no abɔ afɔdi afɔre na ɔde ne mogya no bi akeka ɔbarima a wɔredwira no no aso nifa ase. ɔde mogya no bi beka ne nsa nifa kokurobeti ne ne nan nifa kokurobeti. 26 ɔsɔfo no behwie ngo agu ɔno ara ne nsa benkum mu 27 na ɔde ne nsateaa nifa abɔ mu apete bi mpen ason wɔ Awurade anim. 28 Na eṣe se ɔde ngo a ɛwɔ ne nsam no bi ka ɔbarima no aso nifa ase ne ne nsa nifa kokurobeti ne ne nan nifa kokurobeti senea ɔyee mogya no, bere a ɔrebo afɔdi afɔre no. 29 Ngo no a ɛbɛka wɔ ne nsam no, eṣe se ɔde fɔw ɔbarima a wɔredwira no no ti ho de ye mpata wɔ Awurade anim. 30 Afei, eṣe se ɔde nturukuku abien anaa mmorɔnoma abien no mu biara a otumi tɔe no ba. 31 Wɔde abien a onyae no mu baako bɛbɔ bɔne afɔre na baako a aka no, ɔde abɔ ɔhyew afɔre a saa bere no ara mu wobɛbɔ atoko afɔre nso, na ɔsɔfo no bɛye mpata ama ɔbarima no wɔ Awurade anim.” 32 Eyi nom ne mmara a ɛfa wɔn a wotew wɔn ho ma wɔn ho fi kwata mu nanso wontumi mfa afɔrebɔde a ɛho hia no nyinaa mma no. 33 Afei, Awurade ka kyerɛɛ Mose ne Aaron se, 34 “Se mudu Kanaan asase a mede ama mo no so, na se mede kwata kɔ afi bi mu a, 35 *eno de, ofiwura no nyi ne ho adi nkyere ɔsɔfo no na ɔnka se, ‘Eyɛ me se kwata wɔ me fi ha!’* 36 ɔsɔfo no bɛhyɛ ama wɔatū ofie ho nneema nyinaa ansa na wahwɛ hɔ senea ɛbɛye a, se ɔka se kwata wɔ fie ho a, ɛrengu biribi foforo ho fi wɔ ha. 37 Se ohu nsensansensan ahabammono anaa kɔkɔ wɔ ofie no afasu ho a anomom kɔ afasu no mu a, 38 ɔbɛtɔ ofi no mu nnanson 39 na ne nnanson so no, wasan aba bio abɛhwɛ. Na se nsensansensan awurawura afasu no mu a, 40 *eno de, ɔsɔfo no bɛhyɛ ama wɔawerɛwerɛw nsisii no afi hɔ na wɔatow nwerɛwerɛwɛe no agu baabi a ɛho ntew wɔ kurow no akyi baabi.* 41 Afei, ɔbɛhyɛ ama afasu a ɛwɔ ofi no mu no, wɔawerɛwerɛw no yiye na wɔatow nwerɛwerɛwɛe no agu baabi a ɛho ntew wɔ kurow no akyi baabi. 42 Na wɔde abo foforo bi abɛhyɛ nea wɔawerɛwerɛw no anan na wɔde dɔtɛ foforo asra

ofi no ho. 43 “Na se nsisii no ba bio a, 44 ɔsɔfo no bɛba bio abɛhwɛ na se ohu se nsisii no atretrew a, na eyɛ kwata na ɛkyere se ofi no ho ntew. 45 Se eba saa a, ɔbɛhyɛ ama wɔabubu ofi no agu. Wɔbɛtwe mmubui no mu abo, nnua ne dɔtɛ no nyinaa afi kurow no mu de akogu kurow no akyi baabi a ɛho ntew. 46 “Obiara a obewura ofi a wɔato mu no mu no ho ntew kosi anwummere. 47 Na obiara a ɔbeda hɔ anaa obedidi wɔ fie hɔ no behoro ne nneema nyinaa. 48 “Na se wɔsra ofi no ho bio na ɔsɔfo no bɛhwɛ na nsisii no mmaa bio a, ɔbɛpae mu aka se wɔatɛw ofi no ho na kwata no nso kɔ. 49 Obedi ofi no ahodwira ho dwuma. ɔde nnomaa abien, sida dua, asaawa kɔkɔ ne adwɛrɛ mman na ebedi saa dwuma no. 50 Obekum nnomaa no baako wɔ nsu pa a ɛwɔ asanka mu so, 51 na ɔde sida dua no ne adwɛrɛ mman ne hama kɔkɔ ne anomaa a wonkum no no anu anomaa a wɔakum no nsu pa no so no mogya mu na wɔde apete ofi no mpen ason. 52 Wɔyɛ eyi de tew ofi no ho. 53 Afei, obegyaa anomaa a onwui no ama watu ako kurow no akyi baabi. Eyi ne ɔkwan a wɔfa so de ye mpata de ma ofi san de dwira ho no.” 54 Eyi nom ne mmara a ɛfa mmeaɛmmeae a kwata ba hɔ no ho. 55 Se eyɛ atade mu anaa ofi mu, 56 anaa ɔhonam ani ahonhon, anaa ɔhyehyew mu mpumpunnya anaa ɔhonam ani baabi a ɛho aye hyerɛnn. 57 Saa ɔkwan yi so na wobɛfa ahu se eyɛ kwata anaa ɛnyɛ kwata. Eyi nti na wɔhyɛɛ saa mmara yi.

15 Awurade ka kyerɛɛ Mose ne Aaron se, 2 “Monhyɛ saa mmara yi mma Israelfo: ‘ɔbarima biara a ne ho bɛsen nsu no, saa nsu no ye fi. 3 Se ɛkɔ so sen o, egypte o, agu ne ho fi. Fi a nsu a egu no no de bɛba ni: 4 “Mpa a ɔbeda so ne biribiara a ɔbɛtɛna so nso ho gu fi. 5 Obiara a ɔde ne ho ka ɔbarima no mpa ho gu fi kosi anwummere, enti eṣe se ɔhoro ne ntama na oguare. 6 Obiara a ɔbɛtɛna akongua a ɔbarima no atena so so ho gu fi kosi anwummere, enti eṣe se ɔhoro ne ntama na oguare. 7 “Saa mmara yi ka obiara a ɔde ne ho beka ɔbarima no. 8 “Obiara a ɔbarima no bete ntasu agu ne so no ho ntew kosi anwummere, enti eṣe se onii no horo ne ntama na oguare. 9 “ɔpɔnko agua biara a ɔbɛtɛna so no ho agu fi. 10 Obiara a ne ho beka biribiara a aka saa onipa no ase no ho ntew kosi anwummere, enti eṣe se ɔhoro ne ntama na oguare. 11 “Se onipa a ne ho ntew no koso obi mu na wanholohoro ne nsa ansa a, eṣe se onipa ko no horo ne ntama, guare, efise ne ho ntew kosi anwummere. 12

“Se saa onipa no so asanka biara mu a, ese se wobo no na se eyε mukaase biribi a wode dua na asen de a, ese se wode nsu hohoro ho. 13 “Se n’ahosen no twa a, ese se ode nnanson fi ahodwira ho ahosiesie ase na ohoru ne ntama na okoguare wo asubonten mu. 14 Da a eto so awotwe no, ode nturukuku abien anaa mmoronomamma abien beba Awurade anim wo Ahyiae Ntamadan no ano na ode ama osofo no. 15 Osofo no de won bebo afore a baako ye bone ho afore na baako no nso ye ohyew afore; na ekyere se, osofo no beye mpata wo Awurade anim ama obarima no, esiane n’ahosen no nti. 16 “Se obarima biara ho nsu gu a, ese se oguare ne ho nyinaa, efise ne ho nso ntew kosi anwummere. 17 Ntama anaa mpasotam biara a ho nsu no bi begu mu no, ese se wohoro, efise echo ntew kosi anwummere. 18 Se obarima fa obea a, won nna no akyi, ese se obea no ne obarima no nyinaa guare, efise won ho ntew kosi anwummere. 19 “Se obea ko afikyiri a, ne ho ntew nnanson mu. Saa bere no mu, obiara a ode ne ho beka no no nso ho ntew kosi anwummere. 20 “Biribiara a obeda so anaa obetena so saa bere no mu no nso ho agu fi. 21 Obiara a ode ne nsa beka ne mpa anaa biribiara a otena so no behoro ne ntama, aguare, efise onipa no ho agu fi kosi anwummere. 22 Se obi so biribi a watena so mu nso a, ese se ohoru ne ntama na oguare, efise ne ho agu fi kosi anwummere. 23 Se eyε ne mpasotam anaa n’akongua, obiara a ne ho beka no ho begu fi akosi anwummere. 24 “Se obarima ne no da saa bere yi mu a, obarima no ho gu fi nnanson; na mpa biara a obarima no beda so no nso ho gu fi. 25 “Se bere du se ofi nanso mogya da so ba anaase mogya ba bere a ense mu wo osram no mu a, mmara koro no ara na wode ka ho asem, 26 na ekyere se, biribiara a obeda so saa bere no ho agu fi te se nea n’afikyikɔ bere mu otena biribi so a, eho gu fi no ara pe. 27 Obiara a ode ne nsa beka ne mpa anaa biribiara a otena so no ho agu fi a ese se ohoru ne ntama, san guare, efise ne ho ntew kosi anwummere. 28 “Nnanson akyi, se afikyikɔ no twa a, na onni efi mu bio. 29 Da a eto so awotwe no, ode nturukuku abien anaa mmoronomamma abien beko akɔma osofo no wo Ahyiae Ntamadan no kwanano. 30 Ese se osofo no de baako bo bone ho afore na ode baako bo ohyew afore na aye mpata ama obea no wo Awurade anim wo n’afikyikɔ mu no ho. 31 “Saa ɔkwan yi so na se Israelfo no bi ho gu fi a, mobefaa de atew won ho; anye saa a, esiane se woagu m’Ahyiae

Ntamadan a esi won mu no ho fi nti, wobewuwu.” 32 Eynom ne mimara a ewo ho ma obarima a ne ho sen 33 ne obea a wako afikyiri ne obiara a ode ne ho ka osakyimafo wo bere a ne ho ntew no mu no.

16 Aaron mmabarima baanu a wowuwuu wo Awurade anim no wu akyi no, Awurade ka kyereε Mose se, 2 “Bo wo nua Aaron koko se, onnko kronkronbea ho wo ntwamtam no akyi; beae a apam adaka no si ne mmoborɔhunu beae ho kwa. Ko ho a obewu, efise m’ankasa mewo omununkum a ekata mpata beae so no mu. 3 “Se ope se oko ho a, nea ese se oye ni: Ese se ode nantwinini ba ba ma wode bo bone ho afore na ode odwennini nso ba ma wode bo ohyew afore. 4 Ese se oguare na ohye atade hanahana ne ne nhyease na oba nkyekyeremu ne abotiri. 5 Afei, Israelfo bebre no mmirekyi abien a wode bebo won bone ho afore ne odwennini a wode bebo won ohyew afore. 6 “Ese se Aaron de nantwi ba no bema Awurade se bone ho afore a orebo ama ne ho de aye mpata ama ne ho ne fifo. 7 Afei, ode mmirekyi abien no beba Awurade anim wo Ahyiae Ntamadan no ano. 8 Ese se oba mmirekyi no so ntonto hu Awurade de, ne nea ese se wɔsan de no ko. 9 Aaron de abirekyi a wode no rebεbo Awurade afore no bebo bone ho afore. 10 Worenkum abirekyi baako a waka no na wode no aba Awurade anim. Wobεye mpata ho dwumadi bi agu ne so na wode no akɔ sare so akogyaw no wo ho se mpata guan. 11 “Aaron de nantwinini ba no bebo bone ho afore ama ne ho ne ne fifo. 12 Ese se ofa ade a wɔhyew aduhuam wo mu a nnyansramma a wɔfaa wo Awurade aforemuka no so aye no ma. Afei ode aduhuam a wɔayam no muhumuhu beye ne nsam na ode akɔ ntwamtam no akyi. 13 Eho na ode aduhuam no begu ogya no so wo Awurade anim na aye wusiw kumɔnn wo mpata beae apam ne adaka (a abo apon a woakyerew Mmaransem Du agu so wo mu) no so nyinaa senea εbεye a ɔrenwu. 14 Na ode nantwinini ba no mogya no bi beba na ode ne nsateaa baako abo mu apete mpata beae ho apuei fam na wapete no mpeñ ason wo anim. 15 “Afei, ese se ofi adi na ode abirekyi no kɔbɔ ɔmanfo no bone ho afore na wode ne mogya no ba ntwamtam no akyi na wɔpete gu mpata ho ne anim senea ode nantwinini ba no mogya no yee no ara pe. 16 Na ekyere se waye mpata ama beae kronkron ho, efise Israelfo bone ama efi aka beae ho ne Ahyiae Ntamadan no a woasi wo won mfimfini ho no. 17 Se Aaron wura Ahyiae Ntamadan

no mu kɔ kronkronbea hɔ rekɔyε mpata adwuma no a, ense se obiara ko hɔ bi, gye se ɔyε mpata no ma ne ho ne ne fifo ne Israelfo nyinaa wie. 18 “Afei, ɔbekɔ afɔremuka no ho wɔ Awurade anim akɔyε mpata ama afɔremuka no. Ese se ɔde nantwinini ba no ne abirekyi mogya no sra mmɛn a etuata afɔremuka no ho no ho. 19 Na ɔde ne nsateaa baako bepete mogya no mpɛn ason agu afɔremuka no so de atew ho afi Israelfo bɔne no ho aye no kronkron. 20 “Se owie mpata a ɛfa kronkronbea hɔ ne Ahyiae Ntamadan no ho nsem nyinaa ne afɔremuka no ho a, ɔde abirekyi no bɛba anikann. 21 Na ɔde ne nsa abien agu aboa no apampam, na waka atirimoden ne atuatew a Israelfo aye, wɔn bɔne nyinaa de agu abirekyi no apampam, na obi a wɔayi no se ɔnye saa adwuma no de aboa no bɛko sare so. 22 Enti abirekyi no besoa nnipa no bone nyinaa de akɔ asase a obi nte so no so na nipa no agyaa no wɔ sare so ho. 23 “Afei, Aaron bɛko Ahyiae Ntamadan mu hɔ bio akɔwɔrɔw n'atade hanahana a ɔhyε wɔ ntwamtam no akyi no na wagyaw wɔ ho. 24 ɔbekɔ akoguare wɔ faako a wɔatew hɔ ho na wahye ne ntade no bio na wafi adi akɔbɔ ɔno ankasa ɔhyew afɔre asan abɔ ɔhyew afɔre ama nnipa no na wayε mpata ama ne ho ne wɔn. 25 ɔbehyew srade de abɔ bɔne ho afɔre wɔ afɔremuka no so. 26 “Akyiri no, ɔbarima a ɔde abirekyi no kɔ sare so kogya no no behoro ne ntama na waguare na wasan aba beae hɔ bio. 27 Na nantwi ba ne abirekyi a wɔde bɔɔ bɔne ho afɔre no a Aaron de wɔn mogya kɔɔ kronkronbea hɔ kɔyε mpata no, wɔde wɔn bɛko nsraban no akyi baabi akohyew a wɔn ho nwoma ne wɔn ayamde ka ho. 28 Akyiri no, onipa a ɔrebehyew afɔrebɔde no behoro ne ntama, aguare na wasan akɔ beae hɔ bio. 29 “Eyi yε mmara a ɛwɔ hɔ daa. ɔsrām a ɛtɔ so ason no nnafua du so no, ense se moyε adwuma biara, na mmom, momfa saa da no nkari mo ho nlwε wɔ ahobreasε mu. Saa mmara yi ka wɔn a wɔwo wɔn wɔ asase yi so anaa ahɔho a wɔne Israelfo te; 30 efise da yi na wɔde kae mo mpata ne mo ahodwira wɔ mo bɔne ho wɔ Awurade anim. 31 Eye homeda a ese se mode home enti ese se mudi da no dinn wɔ ahobreasε mu. Eye mmara a ebetena hɔ daa. 32 Saa ahyede yi, ɔsɔfɔpanyin a wɔasra no no a obesi ne nena Aaron anan na obedi ho dwuma wɔ beae hɔ. ɔno nko ara na ɔwɔ ho kwan se ɔhyε atade kronkron hanahana no 33 na ɔyε mpata wɔ kronkronbea hɔ wɔ Ahyiae Ntamadan mu ho, wɔ afɔremuka no so de ma ɔsɔfɔ no

ne nnipa no. 34 “Eyi beye mmara a ebetena hɔ daa ama mo, na Israelfo bɔne nti, moagyina so afe biara de aye mpata ama Israelfo afi wɔn bɔne nyinaa mu.” Na Mose dii mmara a Awurade hyε maa no no nyinaa so. 17 Awurade ka kyere Mose se, 2 “Hyε saa mmara a efi Awurade nkyen yi ma Aaron ne ne mma ne Israelfo no nyinaa. 3 Israelni biara a ɔde nantwi, oguamma anaa abirekyi bɛbɔ afɔre wɔ nsraban mu anaa akyi no, 4 a anka ese se ɔde no ba Ahyiae Ntamadan no ano hɔ de no ma Awurade se afɔrebɔde wɔ Awurade Ahyiae Ntamadan no ano no, wɔbɛfa saa onipa no se wahwie mogya agu enti ese se wotwa no asu fi ne manfo mu. 5 Saa mmara yi bɛbra Israelfo no a ɔremma wɔmfā mmɔa mmɔ afore wɔ wuram baabiara kwa. Ebεhyε wɔn ama wɔde afɔrebɔde no abre ɔsɔfɔ no wɔ Ahyiae Ntamadan no kwan ano senea ɔsɔfɔ no betumi de ama Awurade se asomdwoe afɔrebɔde. 6 Se wɔfa saa kwan no so a, ɔsɔfɔ no betumi apete mogya agu Awurade afɔremuka no so wɔ Ahyiae Ntamadan no kwan ano na wɔahyew srade no se ohuam ama Awurade ani aso. 7 Na ama ɔmanfo agyae afore a wɔbɔ ma ahonhommɔne wɔ wuram no. Eyi beye mmara a ebetena hɔ daa ama mo fi awo ntoatoaso so akosi awo ntoatoaso so. 8 “Miti mu se, ‘Hyε saa mmara yi nso ma wɔn. Se Israelni anaa ɔhɔho a ɔne mo te no de ɔhyew afɔrebɔde no anaa afɔrebɔ no ba, 9 na se wamfa amma Ahyiae Ntamadan no kwan ano amfa amma Awurade a, ese se wotwa no asu fi ɔmanfo no mu. 10 “Na medan m'ani atia obiara a obedi mogya wɔ ɔkwan biara so no; ɔmfā ho se ɔyε Israelni anaa ɔhɔho a ɔte mo mu. 11 Efise ɔhonam no nkwa wɔ mogya no mu, na mama mo mogya se momfa mpete afɔremuka no so se mpatade mma mo akra; nkwa a ɛwɔ mogya mu nti na wɔde yε mpatade ma onipa kra. 12 ɔno nti, mereka akyere Israelfo se, “Wɔn anaa ɔhɔho a wɔte wɔn mu no nni mogya.” 13 “Israelni anaa ɔhɔho biara a ɔte wɔn mu a ɔbekɔ ahayε na obekum aboa anaa anomaa biara a wɔwε ne nam no, ɔnsɔn ne mogya na ɔmfā mifutuma nkata so, 14 efise aboa biara nkwa ne ne mogya. ɔno nti na meka kyere Israelfo se wonnni mogya no, efise nnomaa anaa aboa biara nkwa yε ne mogya. Enti obiara a odi mogya no, ese se wotwa no asu. 15 “Obiara a ɔwe aboafunu a ɔno ara awu anaase akekaboa bi na okum no no, ese se ɔhorο ne ntama na oguare, efise ne ho ntew kosi anwummere; ɔno akyi no, ese se wɔpae mu ka se ne

ho atew. 16 Na se wanhoro ne ntama anguare a, wone no bedi no senea mmara no se.”

18 Awurade ka kyere Mose se, “Ka kyere Israelfo

no se, 2 ‘Mene Awurade mo Nyankopon, 3 enti mommmo mo bra se abosonsomfo. Monnye se nnipa a na mo ne won te wo Misraim anaa Kanaan wo faako a mede mo rekɔ no. Munnsuasua won. 4 Me mmara ne m’ahyɛde ara so na esɛ se mudi; na esɛ se mudi so pɛpɛɛpɛ, efise mene Awurade mo Nyankopon. 5 Se mudi so a, mubenya nkwa. Mene Awurade. 6 “Mo mu biara nni ho kwan se ɔware obusuani a ɔbɛn no. Mene Awurade. 7 “Ense se ɔbabea ware n’agya anaase ɔbabarima ware ne na. 8 “Ense se wo ne w’agya yeronom mu bi da; ebebu w’agya animtiaa. 9 “Ense se wo ne wo nuabea anaa w’agya babea anaa wo na babea da, se wɔwoo no ofi no mu anaa ofi foforo mu. 10 “Ense se moware mo nenabea, se ɔyɛ mo babarima babea anaa mo babea babea, efise ebebu mo animtiaa. 11 “Ense se woware wo nuabea a ɔyɛ w’agya yeronom bi babea. 12 “Anaa wo sewaa—wo agya nuabea, efise ɔyɛ w’agya busuani pɛɛ. 13 “Saa ara na ense se woware wo na a ɔyɛ wo na nuabea, efise, ɔyɛ wo na busuani pɛɛ. 14 “W’agya nuabarima yere nso, wunni ho kwan se woware no. 15 “Wunni ho kwan se woware wo babarima yere, efise ɔyɛ w’ase. 16 “Saa ara nso na wuntumi nnware wo nuabarima yere, efise ɔyɛ wo nuabarima dea. 17 “Worentumi nware ɔbea bi nsan nware ne babea anaa ne nenabea nka ho, efise won nyinaa ye abusuaf o pɛɛ na eyɛ awudisem nso. 18 “Ense se woware nuabeanom baanu se akoraf, bere a wo yere te ase. 19 “Ense se wofa ɔbea a ɔwo afikyiriko mu. 20 “Ense se wofa wo yɔnko yere de gu mo ho fi. 21 “Mfa wo mma mu biara mma Molek mma ɔmmfa no mmɔ afɔre wo n’afɔremuka so. Ngu wo Nyankopon din ho fi, efise mene Awurade. 22 “ɔbarima a ɔne ne yonko barima da ye akyiwade kese na eyɛ bɔne a eso nso. 23 “Ense se ɔbarima fa aboa de gu ne ho fi. Saa ara nso na ense se ɔbea de ne ho ma aboanini ma ɔfa no. Eyɛ akyiwade kese. 24 “Munngu mo ho fi wo saa akwan ahorow yi biara so na eyinom ne nea abosonsomfo ye. Esiane se woye saa nti, merebeyi won afi asase a moreka so no so. 25 Saa ahohwibra no agu ɔman mu no nyinaa ho fi; eno nti na meretwe nnipa a wote ho no aso na mayi won afi asase no so. 26 Esɛ se mudi me mmara ne m’ahyɛde no nyinaa so pɛpɛɛpɛ na ense se moye saa akyiwade yi mu bi koraa. Saa mmara yi ka mo a wɔwoo mo Israelman mu ne

ahɔho a wone mo te nyinaa bi. 27 Ampa ara, efise daa nnipa a wote saa asase a mede mo rekɔ so no so ye saa akyiwade yi nti, asase no ho agu fi. 28 Monnye saa ade no bi, anye saa a, mɛpam mo afi asase no so senea meyɛ won a wote ho mprempren no. 29 “Obiara a ɔbeyɛ akyiwade yi mu bi no, esɛ se wotwa no asu fi ɔman no mu. 30 Enti monhwe se mubedi me mmara no so na monnye saa abusude kese yi bi. Monnkɔyɛ abususem a won a wote asase a moreko so no ye no bi mmfa ngu mo ho fi. Mene Awurade mo Nyankopon.”

19 Awurade ka kyere Mose se, 2 “Ka kyere Israelfo

no se, ‘Monye kronkron, efise me Awurade a meyɛ mo Nyankopon no, meyɛ kronkron. 3 “Esɛ se mode nidi ma mo nanom ne mo agyanom na mudi me homeda mmara no so, efise meyɛ Awurade mo Nyankopon. 4 “Monnsom ohoni, anaa monnye nnade anyame bi mma mo ho. Mene Awurade mo Nyankopon. 5 “Se mɔbɔ asomdwɔe afɔre ma Awurade a momfa ɔkwan pa so mmɔ na asɔ Awurade ani. 6 Da a mɔbɛbɔ saa afɔre no, munni no da no ara, na aboro so koraa na esɛ se mudi no adekyee. Monhyew nea ebedi nnansa no. 7 Na nea mubedi no nnansa so no ye akyiwade ma me, enti mɛpo. 8 Se mudi no nnansa so a, mudi ho fo na moagu Awurade kronkronyɛ nso ho fi, na wobetwa mo asu afi Awurade nkurɔfo mu. 9 “Se mutwa mo nnɔbae a, munntwa nnɔbae a ɔwo mo mfwu nhanoa no. Se moretwa a, aba a ebegu fam no nso, monntase. 10 Saa ara na mo bobe so aba no nso, ense se motew ne nyinaa. Na nea ɔbɛtew agu ase no nso, monntase. Munnyaw mma ahiafo ne akwantufo a wɔbɛfa ho no na mene Awurade mo Nyankopon. 11 “Mommɔ korɔn. “Munntwa atoro. “Na munnsisi obiara. 12 “Monnka ntamhunu mfa ngu mo Nyankopon din ho fi, efise mene Awurade. 13 “Nwia wo yɔnko na munnsisi obi. “Na mo apaafo nso, muntua won ka ntɛm. Na se ɛka bi bɛtɔ mo ne won ntam a, mommma ade nkye so. 14 “Monnnome ɔɔtifo na munntwintwan onifuraefo akwan mu. Munsuro mo Nyankopon; Mene Awurade. 15 “Esɛ se bere biara atemmufo bu atentrenee a wɔnhwe se nea worebu no aten no ye ohiani anaa odefo. Esɛ se daa won atemmu ye pɛpɛɛpɛ. 16 “Munnni nseku. “Mfa bɔne bi ho asem nto wo yɔnko so, na mene Awurade. 17 “Ntan wo nua. Ka obiara a ɔyɛ bɔne anim; mma ɔbɔnefo mfa ne ho nni. Se woye saa a, wo nso wudi ho fo saa ara. 18 “Ntɔ were. Nnya obi ho menasepow; na mmom, do wo yɔnko se wo ho, na mene Awurade. 19 “Munni me

mmara so. “Mma wo nantwi mforo aboa foforo bi. “Nnua afifide a egwu ahorow abien wə w’afuw mu. “Nhye atade a wode atam ahorow abien na anwen. 20 “Se obi ne afenaa bi a obi asi no asiwa da a, ese se wodi won asem wo asernii nanso ensé se wokum won, efise afenaa no nne ho. 21 Əbarima no na əde n’afədi afərebəde bəbre Awurade wə Ahyiae Ntamanad no kwan ano. Ese se afərebəde no ye odwennini. 22 Əsəfo no de odwennini no bəye mpata ama əbarima no bəne a əyee no na ama wəde ne bəne no akye no. 23 “Se moko asase bi so kodua nnuaba ahorow pii a, nnəbaetwa abiesa a edi kan no, munnni, efise wobu no se əho agu fi. 24 Na ne mfe anan so no, momfa aba no nyinaa mma Awurade mfa nkamfo no. 25 Na ne mfe anum so no, aba no ye mo dea. Eyi bəma mo nnəbae so ato. Mene Awurade mo Nyankopon. 26 “Monnwe aboa biara a wənsənee ne mu mogya no nam. “Mommfa mo ho nkə asumansəm anaa abayisəm mu. 27 “Ense se mutwitwa mo moma so nwi twitwa mo abogyesə so. 28 “Munntwitwa mo honam mma awufo anaa monnye agyiraehyede ahorow wə mo ho. Mene Awurade. 29 “Mma wo babea nkəbo aguaman mfa ngu ne ho fi na asase no annan abənefo ne nguamanfo asase. 30 “Munni me homeda mmara no so na munni me kronkronbea no ni, efise mene Awurade. 31 “Monnkə asuman anaa ahonhom nkyn abisa mmfa ngu mo ho fi, na mene Awurade mo Nyankopon. 32 “Momfa obu ne nidi mma mpanyimfo wə Onyamesuro mu. Mene Awurade. 33 “Se əhəho bətena mo mu a munnisi no. 34 Mummu won se nea mubu onipa biara. Monnodo won se mo ho na monkae se, na mo nso moye ahəho wə Misraim asase so. Mene Awurade mo Nyankopon. 35 “Mommfa atoro nsusuwdə nsusuwdə, nkari anaa nkan mo biribira. 36 Momfa nokware nsania, nkariwo ne asusuwde a eye. Mene Awurade mo Nyankopon a mede mo fi Misraim bae no. 37 “Munni me mmaransem ne m’ahyede no nyinaa so, na mene Awurade.”

20 Awurade ka kyere Mose se, “Ka kyere Israelfo no se, 2 ‘Obiara a ofi mo mu a əde ne ba bebo əhyew afəre ama Molek no, se əye Israelni anaa əhəho no, ese se wokum no. Ese se wosiw no abo. 3 Na m’ankasa metia saa onipa no na mayi no afi ne nkurəfo mu, efise əde ne ba ama Molek ama wagu me kronkronbea ne me din kronkron no ho fi. 4 Na se nnipa a wəte mpotam ho no nso boapa ye won ho se wonnim se əbarima no de ne ba abo afəre ama

Molek na wəankum no a, m’ankasa metia 5 əbarima no ne ne fifo na matwa əno ne nnipa a wəde won ho to anyame foforo so no nyinaa afi won nkurəfo mu. 6 “Metia obiara a əkə asuman ne ahonhom nkyn okodi won akyi aguaman so, na matwa saa onipa no afi ne nkurəfo mu. 7 “Enti montew mo ho na monye kronkron na mene Awurade mo Nyankopon. 8 Ese se mudi me mmara nyinaa so, efise mene Awurade a meye mo kronkron no. 9 “Obiara a əbedome n’agya anaa ne na no, ese se wokum no, efise wadome ne na ne n’agya, ne mogya begu n’atifi. 10 “Se əbarima bi kəfa obi yere a, ese se wokum əbarima no ne əbea no nyinaa wəabo aguaman. 11 “Se əbarima bi ne n’agya yere da a, ese se wokum əbarima no ne əbea no, won mogya begu won atifi. 12 “Na se əbarima bi kofa n’ase a əye ne babarima yere a, ese se wokum won baanu no nyinaa; won ankasa na wəagu won ho won ho fi; won mogya begu won ankasa atifi. 13 “Se əbarima bi fa ne yənko barima a, wonkum won baanu no nyinaa; won mogya begu won ankasa atifi. 14 “Se əbarima bi fa əbea bi na əsan kəfa əbea no na ka ho a, əye atiwişəm. Ese se wəhyew saa nnipa baasa yi nyinaa anikann de apepa amuməyəsem no afi mo mu. 15 “Se əbarima bi fa aboa a, ese se wokum əbarima no na wokum aboa no nso. 16 “Se əbea nso ma aboa fa no a, munkum əbea no ne aboa no nyinaa; won mogya begu won ankasa atifi. 17 “Se əbarima ne ne nuabea da a, se əye n’agya babea o, se nso əye ne na babea o, əye animguasesəm, wobegyina bagua mu ayi won afi won nkurəfo mu. Əbarima no ara besoa n’afədi. 18 “Se əbarima bi kəfa əbea a wabu ne nsa a, ese se woyi won fi won nkurəfo mu, efise əbarima no ada əbea no adagyaw adi. 19 “Se obi ne n’agya nuabea da a, əye akyiwade. Saa ara nso na əne ne na nuabea da a, əye akyiwade ara ne no, efise, won nyinaa ye mogya baako. Won baanu nyinaa besoa won afədi. 20 “Se əbarima bi fa n’agya nuabarima yere a, wafa ade a əye n’agya nuabarima no dea; won asotwe ne se, wəbesoa won bəne awu a wərenwo ba. 21 “Se əbarima bi ware ne nua yere a, əye afide, efise wafa ne nua ade na won nyinaa renwo ba. 22 “Ese se mudi me mmara nyinaa so na mampam mo amfi mo asase foforo yi so. 23 Munnni əman no amanne a maka no mo anim se enye no akyi, efise nneəma a wəye a enye no nyinaa, mabo mo ho kəkə dedaw. Əno nti na mikyi saa aman no. 24 Mahye mo won asase no ho bə se mede bəma mo. Əye asase a nufusu

ne εwo sen wɔ so. Mene Awurade mo Nyankopɔn a mama mo ada nsow wɔ aman a aka no nyinaa mu. 25 “Εse se mo nso muhu nnomaa ne mmoa a mama mo ho kwan se monwe wɔn nam ne wɔn a εnse se mowe wɔn nam no ntam nsonoe. εwo mu se mmoa ne nnomaa a mabra se monnnwe no, wɔabu so wɔ asase no so de, nanso monnnwe mfa ngu mo ho fi nhye me abufuw. 26 Mobeyε kronkron ama me, efise me Awurade, meye kronkron na mayi mo afi nnipa nyinaa mu asi nkyen se moye me de. 27 “Өbarima anaa ɔbea a ɔye samanfrefo anaase osumanni wɔ mo mu no, εse se mukum no. Εse se musiw no abo; ne mogya begu n'ankasa atifi.”

21 Awurade ka kyεεε Mose se, “Ka kyεεε Aaron mma asøfo no se, ‘wonnsø funu mu mfa ngu wɔn ho fi. 2 Se wobeso funu mu a, na εye wɔn fini, se ebia, εna, agya, ɔbabarima, ɔbabea, onuabarima 3 anaa onuabea a ɔye ɔbabun a onni kunu na ɔte ase no na ɔdan ɔsøfo no. 4 Ense se ɔware ne busuani bi na ɔfa so gu ne ho fi. 5 “Asøfo no nni ho kwan se wobø tikwaw, yi wɔn abogyεε anaase wɔsesa wɔn ho. 6 Εse se wɔye kronkron ma wɔn Nyankopɔn. Ense se wogu ne din ho fi. Se eba saa a, wøremfata se wɔde ogya bøbø aduan aføre ama Awurade wɔn Nyankopɔn. 7 “Ense se ɔsøfo ware oguamanfo anaa ɔbea bi a ofi ɔman foforo so. Onni ho kwan se ɔware ɔbea bi a wagye aware, efise ɔsøfo ye onipa kronkron ma Nyankopɔn. 8 Wøayi ɔsøfo no asi hɔ se ɔmmo mo Nyankopɔn aføre; ɔye kronkron na me Awurade a metew mo ho ma moye kronkron no nso meye kronkron. 9 “ɔsøfo babea biara a ɔbøbø aguaman no gu n'agya ne ɔno ankasa ho fi, enti εse se wøhyew no. 10 “Ense se ɔsøfpanyin a wɔde ngo sononko bi asra no ahye no atade sononko no gyaa ne tinwi a onni no ni anaase ebetwa ne ntama mu. 11 Onni ho kwan se ɔkø beae a funu da hɔ; n'agya anaa ne na funu koraa, onni ho kwan se ɔkø ho na ɔde agu ne ho fi 12 anaa nso se ogu so reye n'asøfodwuma wɔ kronkronbea hɔ a, εnse se ofi adi. Ense se ɔfa me kronkronbea no se ofi bi kekε, efise ne Nyankopɔn ngo a wɔde tew ne ho no da so wɔ ne so. Mene Awurade. 13 “Εse se ɔware ɔbabun. 14 Ense se ɔware okunafo anaa ɔbea bi a wagye aware anaa oguamanfo. Εse se ɔbea a ɔbøware no no ye ɔbabun a ofi ne man mu, 15 senea εbøye a ongu ne mma ho fi wɔ ne nkurofø mu. Mene Awurade a metew ne ho no.” 16 Awurade ka kyεεε Mose se, 17 “Ka kyεεε Aaron se, efi awo ntoatoaso

a εbøba no so rekø no, w'aseni biara a wadi døm no nni ho kwan se øbo Onyankopɔn aføre. 18 Obi a wadi døm mmøn me: onifuraefø anaa apakye anaa nea ɔwø honam akwaa mu sintø; 19 obi a ɔye abasin anaa nansin, 20 anaa nea ɔye afu anaa akwatia anaa nea n'ani nye anaa nea kuru atutu no anaa nea ɔye twow. 21 ɔsøfo Aaron aseni biara a wadi døm mma mmeøø ɔhyew aføre mma Awurade. Wadi døm, eno nti εnse se otwiw bøn se ɔde ne Nyankopɔn aduan rebre no. 22 Nanso se wobø aføre no wie a, ɔsøfo no tumi ma no Onyankopɔn aføre no aduan no bi di a εmfa ho se εye aføre kronkron. 23 Nanso ne døm no nti, onni ho kwan se øko ntwamtam no akyi anaa ɔben aføremuka no. Eyi begu me kronkronbea hɔ ho fi na εye Awurade na watew hɔ ho.” 24 Enti Mose hyεε mmara yi maa Aaron ne ne mmabarima ne Israelfo nyinaa.

22 Awurade ka kyεεε Mose se, 2 “Ka kyεεε Aaron ne ne mmabarima se wømfa nidi mma aførebøde kronkron a Israelfo atew ho ama me no, senea εbøye a wørengu me din ho fi. Mene Awurade. 3 “Efi nne rekø, se ɔsøfo biara a ne ho agu fi de ne nsa ka mmoa anaa akyedø biara a nnipa no de aba se wømfa mmo aføre mma Awurade a, wøbøwørø n'atade. Mene Awurade. 4 “ɔsøfo biara a ɔwø ɔhonam ani nsanyare biara nni ho kwan se odi aførebøde kronkron no bi, gye se wøasa no yare ama ne ho afi ansa. ɔsøfo biara a ɔde ne nsa beka funu anaa εnam ahosian nti ne ho begu fi no, 5 anaa ɔde ne nsa beka aboa biara a ɔwea fam anaa akyiwade bi anaa obi a biribi nti, wøagu ne ho fi no, 6 saa ɔsøfo no ho begu fi akosi anwummere. ɔrenni aførebøde a wøatew ho no bi kosi anwummere a obeguare. 7 Se owia kɔtɔ a, ne ho bøtew na eno akyi no obetumi adi aførebøde kronkron no bi, efise εye n'aduan. 8 Ense se odi aboa funu anaa nea akekabøa bi atetew ne mu, na amma ne ho angu fi. Mene Awurade. 9 “Bø asøfo no køkø na wonni saa mmara yi so yiye, anye saa a, wøbøtwe wɔn aso na wøawuwu se wøabu saa mmara yi so nti. Mene Awurade a matew wɔn ho. 10 “Obiara nni ho kwan se odi aførebøde kronkron no bi gye se ɔye ɔsøfo. ɔhøho a wabesra ɔsøfo no nni ho kwan se odi bi. Na saa ara nso na ɔsomfo a wotua no ka nni ho kwan se odi bi. 11 Nanso se eba se ɔsøfo no de ɔno ara ne sika tø akoø a, saa akoø no tumi di bi. Na akoø no mma biara a ɔbøwo wɔn wɔ fie ho no wɔ ho kwan se wodi bi. 12 Se ɔsøfo babea kɔware fi abusuakuw no akyi baabi a, onni ho kwan se odi aførebøde kronkron no bi. 13 Na se ɔye okunafo anaa

obi a wɔagyaa no aware na onni babarima a ɔbehwe no na eno nti ɔsan ba n'agya nkyen a, otumi di n'agya aduan no bi bio. Eyinom akyi no, asɔfo no abusuafonko ara na wɔwɔ ho kwan se wodi afɔrebɔde kronkron no. 14 “Se obi anhu na okodi saa afɔrebɔde kronkron no bi a, eṣe se otua ho ka na ɔsan bɔ ho nkyemū ɔha mu aduonu de ka ho. 15 Afɔrebɔde kronkron a Israelfo de aba no, ense se nnipa a wɔmmaa wɔn ho kwan se wonni bi no di bi, efise Awurade na ɔde saa afɔrebɔde yi nyinaa abre no. 16 Na obiara a obebu saa mmara yi so no di ho fo, na asem da ne so, efise wadi afɔrebɔde kronkron. Na mene Awurade a metew afɔrebɔde nyinaa ho.” 17 Awurade ka kyere Mose se, 18 “Ka kyere Aaron ne ne mmabarima ne Israelfo nyinaa se, ‘Se Israelni anaa obi a ɔne mo te bɔ ɔhyew afɔre ma Awurade a, se eyɛ afɔrebɔde a eyɛ bɔhye bi nti anaa ɔno ara ne pe mu na ɔrebo no, 19 se afɔrebɔde no ye aboanini a ne ho nni dem biara a ɔye nantwi ba anaa oguan anaa abirekyi no, Awurade begye. 20 Ense se wɔde biribiara a ɔho to kyima bɔ afɔre, efise wɔrennye wɔ wo din mu. 21 Obiara a ofi n'anantwi anaa ne nguan mu se ɔrebo asomdwoe afɔre ama Awurade no, se eyɛ bɔhye bi ho afɔrebɔ anaa ɔno ara ne pe mu no, ense se ɔde aboa a wadi dem na ɛbɔ saa afɔre no na ama wɔagye. 22 Aboa a n'ani abɔ anaa wadi dem anaa wapira anaa kuru anaa nwewee wɔ ne ho, anaa were ani yare aye no no, ense se wɔde no bɔ afɔre ma Awurade. ɔmfata se wɔde no ba afɔremuka so bɛbɔ afɔre ama Awurade. 23 Se biribi a ɛborɔ so anaa ɔtɔ sin wɔ nantwi ba anaa oguan ba a wɔde no rebre Awurade no ho a, eṣe se wɔde no bɔ ɔpe mu afɔre na mmom, enye bɔhye afɔre. 24 Ense se wɔde aboa a woasa no bɔ Awurade afɔre. Monnye eyi wo mo ankasa asase so, 25 na munnye saa mmoa no mmfi ahɔho a wɔfra mo mu hɔ mmfa mmɔ aduan afɔre mma mo Nyankopon. Wɔrennye, efise wɔtɔ kyima na wɔadi dem.” 26 Awurade ka kyere Mose se, 27 “Se wɔwo nantwi, oguan anaa abirekyi ba a, eṣe se aboa no tena ne na nkyen nnanson. Na efi nnaawotwe rekɔ no, se wɔde no bɔ ogya afɔre a, Awurade begye. 28 Munnkum aboa bi ne ne ba da koro, se ɔye nantwi anaa oguan. 29 “Se morebɔ aseda afɔre ama Awurade a, eṣe se mofa ɔkwan pa so na wɔagye wɔ mo din mu. 30 Eṣe se, mowe aboa a wɔde no bɔ afɔre no nam da no ara a wokum no no. Mommma ade nkye bi so. Mene Awurade. 31 “Munni me mmaransɛm nyinaa so na mene Awurade. 32 Ense se mugu me din kronkron

no ho fi. Munni me ni na mene Awurade, a moye mo kronkron 33 na me na mede mo fii Misraim bae se moye mo Nyankopon. Mene Awurade.”

23 Awurade ka kyere Mose se, 2 “Ma Israelfo nte se, ‘Eyinom ne m'afahye ahorow a mahyehye, Awurade afahye ahorow no a eṣe se mudi no se nhyiamu kronkron. 3 “Mowɔ nnansia a mode ye adwuma, na da a ɔto so ason no ye Homeda a mode home, da a moye nhyiamu kronkron. Ense se moye adwuma biara wɔ faako a mote. Eyɛ Homeda ma Awurade. 4 “Eyinom ne Awurade aponto, nhyiamu kronkron a eṣe se mobɔ bere a wɔahye no ho dawuru: 5 Wofi Awurade Twam Afahye no ase wɔ ɔram a edi kan no da ɔto so dunan no anwummere. 6 Awurade Apiti Afahye nso, wofi ase saa ɔram no da a ɔto so dunum; na mubedi apiti nnanson. 7 Afahye no da a edi kan no, nnipa no nyinaa bɛbɔ ahotew gua na obiara renye adwuma a eyɛ den biara. 8 Nnanson no mu no, mommɔ ɔhyew afɔre mma Awurade da biara. Na da a ɔto so ason no, mobeyɛ nhyiamu kronkron a obiara renye adwuma.” 9 Awurade ka kyere Mose se, 10 “Kasa kyere Israelfo no se, ‘Se mudu asase a mede bɛma mo no so na mutwa mo nnɔbae a, momfa nnɔbae afiafi no mu baako nkɔma ɔsɔfo. 11 Obehim no wɔ Awurade anim de akyere se ɔde rema no na Awurade begye se mo akyɛde. 12 Da no ara, mode odwennini a wadi afe a onnii dem bɛbɔ Awurade ɔhyew afɔre, 13 ne n'aduan afɔrebɔde a eyɛ esiam kilogram abiesa a wɔde ngo afra. ɛbeyɛ ɔhyew afɔre a eyi hua dɛde ma Awurade. Wɔde nsa lita anan ne fa afɔrebɔde beka ho. 14 Ense se mudi brodo biara, se eyɛ aduan a woato anaa eyɛ foforo, kosi da a mode saa afɔrebɔde yi bɛbɛ mo Nyankopon. Eyi beyɛ ahyɛde a ɛbɛtɛna hɔ daa ama awo ntoatoaso a ɛbɛba no wɔ baabiara a mobetena. 15 “Homeda no akyi da a edi kan a wɔmaa atoko afiafi mu baako so him no Awurade anim se afɔrebɔde no, mubefi ase abubu nnaawotwe ason. 16 Monkan adaduonum a ekosi homeda a ɔto so ason no akyi da koro na momfa atoko foforo mmebo afɔre mma Awurade. 17 Eyi beyɛ brodo abien a mode befi mo afi mu beba. Na wobehim no wɔ Awurade anim se afɔrebɔ no. Momfa asikresiam lita anan a wɔde mmɔkaw afra nto saa brodo yi. Eyɛ mo aduan a edi kan afɔrebɔde a mode rema Awurade. 18 Mode brodo ne nsa beka nguamma ason a wɔadi afe a dem biara nni wɔn ho ne nantwi ba baako ne adwennini abien ho abɔ ɔhyew afɔre ama Awurade.

Eyinom nyinaa ye ogya afɔrebɔde a esɔ Awurade ani yiye. 19 Mode ɔpapo baako bɛbɔ bɔne afore. Na mode nquantenmma abien a wɔn mu biara adi afe no abɔ asomdwoe afore. 20 Asɔfo no behim saa afɔrebɔde yi ne brodo abien a esi mo nnɔbae a edi akyi no anan mu no wɔ Awurade anim. E耶 krontkron ma Awurade na wɔde bɛma asɔfo no se wɔn aduan. 21 Da no, esε se mobo nhylamu krontkron no ho dawuru, na monnyε adwuma biara. Eyi bεye ahye a ebetena hɔ daa ama awo ntoatoaso a εbεba no wɔ baabiara a mobetena. 22 “Se mutwa mo mfuw mu nnɔbae a, munntwa ntu nnɔbae no ase, na nea aporow agu fam no nso, monntase. Munnyaw mma ahiafo ne ahɔho a wote mo mu a wonni asase bi a wodidi so no. Mene Awurade mo Nyankopɔn!” 23 Awurade ka kyereε Mose se, 24 “Ka kyere Israelfo se, ‘ɔsram a eto so ason no da a edi kan no, esε se mohome da no, na moyε nhylamu krontkron na mohyen torobento denneennen de kae. 25 Saa da no, obiara nni ho kwan se εye adwuma, na mmom, mommo ogya so afore mma Awurade.” 26 Awurade ka kyereε Mose se, 27 “Saa ɔsram a eto so ason yi da a eto so du ne Mpata Da no. Monye nhylamu krontkron, munni abuada na mommo ogya so afore mma Awurade 28 Monnye adwuma biara saa da no, efisε εye Mpata Da, bere a wɔpata ma mo wɔ Awurade mo Nyankopɔn anim. 29 Obiara a wannu da no ahonu ne awerehow so wɔ ne bɔne ho no, wobeyi no afi ne nkurufo mu. 30 Obiara a əbεye adwuma saa da no mesee no. 31 Monnye adwuma biara koraa. Eyi bεye ahye a ebetena hɔ daa ama awo ntoatoaso a εbεba no wɔ baabiara a mobetena. 32 E耶 Homeda a wɔde home ma mo. Esε se mobre mo kra ase. Efi da a eto so akron kosi da a eto so du no anwummere no, esε se mudi mo Homeda.” 33 Awurade ka kyereε Mose se, 34 “Ka kyere Israelfo se, ‘ɔsram a eto so ason no da a eto so dunum no, wonhyε Awurade Asese Afahye no ase, na mode nnanson na ebedi. 35 Da a edi kan no ye nhylamu krontkron da; monnyε adwuma biara. 36 Da biara wɔ nnanson no mu no, esε se mobo ogya so afore ma Awurade. Da a eto so awotwe no, mobeye nhylamu krontkron na moabɔ ogya so afore ama Awurade. E耶 nhylamu a etwa to. Monnye adwuma biara. 37 “Eyinom ne afahye ahorow a Awurade ahyehye se mommo ho dawuru se εye nhylamu krontkron a wɔde afɔrebɔde a wɔhyew no ogya so ma Awurade no ba: ɔhyew afore ne aduan afore, afɔrebɔde ahorow ne nsa afɔrebɔde a εho hia da

biara. 38 Munni saa afahye yi nka Awurade Homeda no ho. Na mode saa afɔrebɔde nso beka mo ankasa ayεyεde, bɔ a moahye ne nea mufi mo pε mu de ma Awurade ho. 39 “Enti efi ɔsram a eto so ason no da a eto so dunum no a moatwa asase no so nnɔbae no, momfa nnanson nni afahye mma Awurade. Da a edi kan ne nea eto so awotwe ye ahomegyenna. 40 Da a edi kan no, muntwitwa nnuaba mman a aba wo so, ne mmerenkenson ne mman a nhaban wɔ so na momfa mmɔ asese na momma mo ani nnye wɔ mo Awurade Nyankopɔn anim nnanson. 41 Esε se saa afe biara mu nnanson adidi mmara yi tena hɔ daa wɔ awo ntoatoaso nyinaa mu. 42 Saa nnanson no mu no, mo a moyε Israelfo mma no, esε se motena asese no ase. 43 Nkyerease a εwɔ mu ara ne se, εkae Israelfo no fi awo ntoatoaso so kosi awo ntoatoaso so se, me na migye mo fii Misraim ma mobetena asese ase. Mene Awurade mo Nyankopɔn.” 44 Eyinom ne Awurade afahye ahorow a wahyehye a Mose ka kyereε Israelfo no. Enti Mose kyereε afahye ahorow a Israelfo no bedi ama Awurade.

24 Awurade ka kyereε Mose se, 2 “Ka kyere Israelfo na wɔmmre wo ngo krontkron na fa sɔ kanea senea εrennum da. 3 Wɔ kaneadua a wɔde sikakɔkɔ aye a esi ntwamtam a etwa krontkron mu krontkron no akyi no. Efi anwummere kosi anɔpa biara, Aaron behwe akanea a εwɔ Awurade anim no so. Eyi bεye ayede a ebetena hɔ daa wɔ awo ntoatoaso nyinaa mu. 4 Esε se wɔhwε akanea a esisi sikakɔkɔ kaneadua so wɔ Awurade anim no so bere biara. 5 “Momfa asikresiam muhumuhu nto brodo amuamu dumien a mua biara mode esiam lita anan ne fa na εbeto. 6 Monhyehye no ntaataaso abien, a asia wɔ ntaataaso baako biara mu wɔ sikakɔkɔ kann pon no so wɔ Awurade anim. 7 Mode aduhuam pa begu kyerepen biara ho de asi brodo no anan mu aye afɔrebɔde a wɔhyew wɔ ogya so ma Awurade. 8 Esε se wɔde saa brodo yi sisi Awurade anim Homeda biara; εbεye apam a enni awieie ama Israelfo. 9 Brodo yi ye Aaron ne ne mmabarima de, na esε se wodi wɔ krontkronbe hɔ, efisε εye krontkron pa ara wɔ wɔn kyεfa a εwɔ afɔrebɔde a wɔhyew ma Awurade no mu.” 10 Da bi, aberante bi a ne na ye Israelni na n'agya nso ye Misraimni ne Israelfo no baako nyaa ntɔkwaw wɔ wɔn atenae. 11 Ntɔkwaw no mu no, Israelni babarima no domee Onyankopɔn enti wɔde no baa Mose nkyen se

wommu no aten. Na ne na din de Selomit a øye Dibri a ofi Dan abusua mu no babea. **12** Wøde no too afiae twen Awurade akwanyerø. **13** Awurade ka kyereø Mose se, **14** “Fa obusuyenø no fi atenæ ha kø na køka kyere wøn a wøtee asem a økae no nyinaa na womfa wøn nsa ngu n'apampam; afei nnipa no nyinaa nsiw no abo nkum no. **15** Ka kyereø Israelfo no se, ‘Obiara a øbedome Onyankopøn no, øse se onya ho asotwe: **16** obiara a ogu Awurade din ho fi no, øse se wokum no. **17** Ese se dom no nyinaa siw no abo. Øhøho anaa Israelfi biara a obegu Awurade din ho fi no, øse se wokum no. **17** “Obiara a okum ne yønko nipa no, øse se wokum no. **18** Obiara a okum aboa bi a ønye ne dea no, øse se øhye anan mu. **19** Se obi pira ne yønko a, øyønko no nso bepira no bi saa ara. **20** Dompe mu bu nsi dompe mu bu anan mu; ani nsi ani anan mu; øse nsi øse anan mu. Senea obi pira øføforø, no saa ara na wompøra øno nso. **21** Obiara a obekum aboa bi no, øse se øhye anan mu; nanso se obi kum onipa a, øse se wokum no bi. **22** Mmara koro no ara wø hø ma øhøho ne kuroni. Mene Awurade, mo Nyankopøn.” **23** Enti Mose kasa kyereø Israelfo no, na woyii obusuyenø no fii atenæ hø kosiw no abo. Israelfo no yøe senea Awurade hyøe Mose no.

25 Mose wø Sinai Bepøw so no, Awurade ka kyereø no se, **2** “Ka kyereø Israelfo no se, ‘Se mudu asase a mede rebøma mo no so a, mfe ason biara, momma asase no nya Awurade mu homeda. **3** Momfa mfe asia nnua mo nnøbae wø mo mfwu mu na munyiøi mo bobe nturo mu na muntwa mo nnøbae. **4** Na mfe ason so no, asase no nna hø kwa wø Awurade anim. Monnyøi so hwhee. Munnnua so aba. Afe no nyinaa mu, munnyøi mo bobe nturo no mu. **5** Na aba biara a ebefifi no, monntew mfa, na bobe no nso, mommmoabøa ano mfa. Efise øye afe a øse se asase no home. **6** Nanso aba biara a asase no bøma saa afe no beye aduan ama wo ne w'ako, w'afenaa, wo paani ne wo høho, **7** wo nyemmoa ne wuram mmoa a øwø asase no so nyinaa. Munni biribiara a asase no bøma biara. **8** “Bubu Homeda mfe ason, mfe ason ahorow ason, na wubenya mfe aduanan akron. **9** Afei, øsram a øto so ason no da du no yø Mpata Da. Monhyen torobento wø baabiara. Mpata Da no, monhyen torobento no denneennen nkye wø øman no mu baabiara. **10** Montew mfe aduonum no ho na mompæ ahofadi mma wøn a wøtete asase no so mmaa nyinaa. Ebeye mfirihyia aduonum afahye ama mo, na mo mu biara besan øko asase a wøde ama mo

agyanom no so, na moakøka mo abusuafo ho. **11** Mfe aduonum so no beye mfirihyia aduonum afahye ama mo; munnnua biribiara na munntwa nnøbae biara, na bobe a moadua nso, monntew so aba. **12** Efise øye mfirihyia aduonum afahye, na øse se øye sononko na øho tew. Munni nea munya fi asase no mu nko ara. **13** “Saa mfirihyia aduonum afahye yi, obiara beko asase a wøde maa n'agyanom no so. **14** “Se wo ne wo yønko yø nhyeheyøe a wonam so reto anaa woretøn agyapade bi a, ønse se obi sisi ne yønko. **15** Se woretøn asase afi wo yønko nkyen a, mobekan mfe dodow no so fa afi Mfirihyia Aduonum Afahye a etwaa mu no. Ødetønfo no begye wo bo a egyna mfe dodow a aka ansa na mfirihyia aduonum afahye a øreba no. **16** Mfe no dodow na øma øbo no kø soro. Saa ara nso na mfe kakra bi ma øbo no kø fam. Eyiønom nyinaa mu no, onipa a øretøn asase no retøn otwa dodow a wobetwa afi asase no so. **17** Munsuro mo Nyankopøn na obi ansiøi ne yønko. Na mene Awurade. **18** “Se mope se motena asase no so asomdwøe mu de a, munni me mmara so. **19** Se moyø osøtie a, aduan bebu so wø asase no so na moadi amee wø asomdwøe mu. **20** Mubebisa se, “Na se wose yennua anaa yennntwa saa afe no so a, døn na yebedi wø mfe ason no so no?” **21** Mmuæ ara ne se, mfe asia no so, mehyira mo ama nnøbae aba abu so kosi se mubetwa mfe awotwe mu nnøbae no. **22** Se mudua nnøbae wø mfe awotwe no mu a, mobekø so adi afe a etwaa mu no mu nnuan. Nokware, nnuan dedaw no na mubedi akosi se otwabere bedu so mfe akron no mu. **23** “Na monkae se asase no yø me dea enti munni ho kwan se motøn no afeboø. Moyø ahøho na meye asase wura ma mo. **24** Asasetøn mu no, øse se moyø nhyeheyøe se asasetønfo no tumi san begye asase no bere biara. **25** “Se ohia hia obi ma øtøn n'asase fa bi a, n'abusuafo tumi begye. **26** Se omni obi a obegye ama no na se øno ankasa nya sika a, **27** wøbøsøse øso nnøbae a wøatwa ansa na Ahosepøw Afe no reba na wøagyna so atua ka no, na nea øtøe no nso adan asase no ama no. **28** Na se nea asase no yø ne de no ankasa antumi annye a, øno de, øbøye nea øtø no dea ara kosi Mfirihyia Aduonum Afahye no, na nea øtøe no de onipa no ade asan ama no. **29** “Se obi øtøn ofi wø kurom a, øwø afe a otumi san gye n'ade a biribiara nsiw no ho kwan. **30** Na se afe no mu wantumi annye a, øbøye nea øtøe no de korakora. Ørensøn mfa mma onipa a kan no na øye ne dea no wø Ahosepøw Afe no mu. **31** Nanso

akuraa dan a wɔntoo ɔfasu ntwaah ho nhyliae te se agyapade a ɛwɔ wuram de, wotumi san kogye no bere biara, na Mfe Aduonum Afahye mu no, eṣe se wosan de ma ne wura ankasa. 32 “Asem baako bi na ɛnka ho. Lewifo afi a ɛwɔ nkurow a wɔde afasu atwa ho mu no, wotumi san gye no bere biara. 33 Enti Lewifo de, wotumi gye won agyapade; wɔn kurow biara mu ofi a wɔtɔnee, eṣe se wɔdan ma wɔn wuranom wɔ Ahosepew Afe no mu, efise afi no ye wɔn dea. 34 Eṣe se wɔtɔn nsase a atwa Lewifo no nkurow ho ahyia, efise eyinom ye wɔn agyapade afebow a eṣe se wɔne obiara kye. 35 “Se ohia hia wo nua a, eṣe se wobo no; ma no mmra ma ɔmmetena hɔ bi. 36 Suro wo Nyankopɔn na ma wo nua ntene wo nkyen; na se wobo no bosea a, nnye no ho mfentom. 37 Kae se worennye ho mfentom biara; na ma no biribiara a ɛho hia no na enye wo ka. Mpe mfaso! 38 Efise me Awurade a meye mo Nyankopɔn no yii mo fii Misraim de Kanaan asase maa mo senea meye mo Nyankopɔn. 39 “Se ohia hia wo yɔnko Israelni na ɔtɔn ne ho ma wo a, nhye ne so se ɔdɔnko; 40 na mmom, ye no se obi a wutua no ne som a ɔsom ho ka, anaa fa no se wo hɔho na ɔnsom wo nkosi Mfirimia Aduonum Afahye no. 41 Edu saa bere no a, ɔne ne mma nyinaa tumi tu de wɔn agyapade nyinaa kɔ wɔn abusuafu nkyen. 42 Efise Israelfo no ye m'asomfo a mede wɔn fi Misraim asase so bae; eṣe se wɔtɔn wɔn se nkoo. 43 Mommfa atirimoden nni wɔn so; munsuro mo Nyankopɔn. 44 “Nanso mubetumi atɔ asomfo afi aman afoforo a atwa mo ho ahyia no so. 45 Saa ara nso na mutumi tɔ ahɔho a mo ne wɔn te no mma a ɛmfa ho se wote mo mu. 46 Mubetumi aye wɔn nkoo afebow a ma mo ne mo nkyirimma, nanso mo nuanom Israelfo no de, eṣe se moye wɔn saa. 47 “Se ɔhɔho a ɔte mo mu no beye ɔdefo, na se Israelni di hia, na ɔtɔn ne ho ma ɔhɔho no anaa ɔhɔho no abusuafu a, 48 ɔwa kwan se wogye no wɔ ne tɔn akyi; ne nuanom bi tumi begye no. 49 Saa ara nso na ne wɔfa, ne wɔfaase anaa ne ho nipa bi a ɔben no tumi gye no ara ne no. Se ɔno ara nso benya sika a, otumi de begye ne ho. 50 Ne ho a obegye no gyina mfe a aka na Mfirimia Aduonum Afahye no adu ne sika dodow a se anka wɔde kɔfaa ɔsomfo a, anka obegye saa mfe a aka no mu no so. 51 Se aka mfe pii ansa na Ahosepew Afe no aso a, obetua sika a ogye wɔ bere a ɔtɔn ne ho no nyinaa. 52 Se mfe no pii atwam ama aka kakra na Mfirimia Aduonum Afahye no adu a, eno de, obetua sika a ogye bere a ɔtɔn ne ho no mu kakraa bi. 53 Se

ɔtɔn ne ho ma ɔhɔho a, ɔhɔho no befa no se ne somfo a otua no ka. Eṣe se ɔfa no se ne somfo koraa anaa n'agyapade. 54 “Se Mfirimia Aduonum Afahye no du na wonnyee no a, wobegyaa ɔne ne mma nyinaa, 55 efise wɔyɛ m'asomfo. Mede wɔn fi Misraim na ɛbae. Mene Awurade mo Nyankopɔn no.

26 “Monnye abosom. Munnsisi ahoni anaa abo mma mo ho. Mommfa abo a wɔatwa nsisi mo asase so se morebekotow wɔn. Mene Awurade mo Nyankopɔn no. 2 “Eṣe se mudi me Homeda, na mode nidi ma me kronkronbea. Mene Awurade. 3 “Se mudi me mmara no nyinaa so a, 4 daa metɔ osu ama mo ama mo nnɔbae aye yiye abu so, na mo nnua nso besow abu a ɛbekye wɔ nnua no so. 5 Na se edu odua bere so bio koraa a, mo bordɔma bekɔ so abere. Mubedidi amee na moatena asase no so asomdwoe mu. 6 “Mɛma mo asomdwoe, na mɛma mo ada a munnsuro hwhee. Mɛpam mmoa bɔne afi mo ho. 7 Mobetaa mo atamfo; na wobewuwu wɔ mo afoa ano. 8 Mo mu baanum beka ɔha agu, na mo mu ɔha aka mpem du agu! Mo atamfo bɛtɔtɔ wɔ afoa ano wɔ mo anim. 9 “Mɛhwɛ mo so na mama mo adɔ, na madi apam a me ne mo pamee no so. 10 Mo nnɔbae bebu so a se otwabere foforo du so a, morenhu nea mode beye. 11 Na metena mo mu, na merenkyi mo. 12 Me ne mo benantew, na maye mo Nyankopɔn, na moayɛ me nkurofo. 13 Mene Awurade mo Nyankopɔn a ɔde mo fi Misraim asase so bae senea morenye Misraimfo nkoo bio no. Mibubuu mo konnua nkɔnsɔnkɔnsɔn, na ɛma mo anantew anuonyam so. 14 “Na se moantie me, anni m'asem so, 15 na mopo m'ahyɛde ne me mmara na moanni so, bu m'apam so a, 16 nea meye mo ni: Mɛma mo koma atutu na mama nsamanwaw aye mo, na atiridiinini abo mo. Mo ani betutu, na mo nkwa so ahuan. Mubedua nnɔbae agu kwa, efise mo atamfo na wobedi. 17 Meyi m'ani afi mo so, na moaguan afi mo atamfo anim. Wɔn a wɔtɔn mo no bedi mo so. Mubeguan bere a obiara ntaa mo mpo. 18 “Na se moko so ye asooden a, metwe mo bɔne no so aso mmɔho ason. 19 Mesee mo ahantan tumi no na maye mo soro se dade ne mo fam se kobere. 20 Mubesee mo ahɔoden kwa, na mo asase rennya nnɔbae biara, na ɛso nnua nso rensow abu. 21 “Na se tie ara na morentie me a, mo bɔne nti, mede ɔyaredɔm mmɔho ason a ɛfata mo bɔne no begu mo so. 22 Mɛma nkekaboa abekunkum mo mma na wɔakunkum mo anantwi, na matew mo dodow so, na mo akwan beda mpan a obi mfa so

bio. 23 “Na se eyi antumi ansakra mo, na moko so tia m’apede a, 24 me nso, metia mo apede, na me ara m’ankasa metwe mo aso mpen ason wo mo bone ho. 25 Menam øko so bebu m’apam so ako atia mo de atua mo so ka. Mubeguan øko mo nkurow mu, na mede nyarewa beta mo wo ho. Na mo atamfo bedi mo so. 26 Mesee mo nnuan a mubenya nyinaa akosi se mpo, fononoo baako brodo a øbeto no na mmusuakw du bedi. Aduan kakra a mubedi no akyi, økøm bøde mo. 27 “Na se moko so ye asoøden a, 28 mo bone nti, me bo befuw mo na matwe mo aso a emu ye den mmøho ason. 29 Mobewe mo mmabarima ne mo mmabeara nam. 30 Mesee mo soronsorømmea. Metwitwa mo aduhuam aføremuka agu, na mahyehye mo afunu wo mo ahoni a enni nkwa no so; na mepo mo. 31 Mema mo nkurow aye amamfo na masee baabi a mosom nyinaa, na mapo mo ohuam aførebø no. 32 Ampa ara, mema mo asase so ada mpan na mo atamfo atena so, na nea meye mo no aye mo nwonwa. 33 Mebo mo apete aman no a morekø so nyinaa so, na mede øko ase mo. Mo asase beda mpan na woasæe mo nkurow. 34 Akyiri no, asase no beda ho ahome de asi mfe dodow a moamma anhome no anan; øbeda ho wo mmere a mowo atamfo nsam wo wøn nsase so no nyinaa. Na asase no ahome, na anya ne home nna nso. 35 Bere a asase no da mpan nyinaa, ebenya home a moamma annya wo Homeda dodow a motenaa so no. 36 “Wøn a wogyaw wøn ho a wonwui no nso, mema woatwe wøn øko akyirikyiri nsase so se øko mu nneduafø ne nkøa. Ehø na wøbetena daa wo ehu mu. Wøte se mframe rebo ahaban koraa a, wobeguan te se nea obi a okura afoa repam wøn; wøbehwehwe ase wo bere a obi ntæa wøn. 37 Obiara rentaa wøn nanso ehu nti, wobehintihinti wøn ho wøn ho te senea wøreguan afi akono a wonni tumi biara a wøde begyina won atamfo anim no. 38 Mobeyera wo aman mu, na mo atamfo ase mo. 39 Wøn a wøbekø no, wøn bone nti, wøn ho beyeraw wøn wo atamfo nsase so, bone a wøn agyanom yee no nti. 40 “Nanso akyiri no, me nkøfø beka wøn bone ne wøn agyanom bone. Wøbekø senea wodii me huammo na wotiaa me no. 41 Se me nso mitia wøn se nea eøse na mede wøn kø wøn atamfo asase so a, afei, wøn komaden no ano bøbre ase, na wobetua wøn bone so ka. 42 Afei, mækæ apam a mene Yakob, Isak ne Abraham aye, na mækæ asase no. 43 Asase no da ho dinn no, ebedi ne homeda. Nanso akyiri no, wobenya wøn asotwe se woanni me

nyehyøe so na wøpoo m’ahyede. 44 Na nea wøye no nyinaa akyi no, merensee wøn ne m’apam no korakora, efise mene Awurade wøn Nyankopøn. 45 Mækæ tete apam a me ne wøn agyanom a miyii wøn ffi Misraim, bere a amanaman nyinaa rehwø no yee no. Me Awurade ne wøn Nyankopøn.” 46 Eyinom ne mmara ne ahyede a Awurade nam Mose so de maa Israelfo no wo Sinai Bepøw so no.

27 Awurade ka kyere Mose se, 2 “Ka kyere Israelfo no se, ‘Se onipa bi hye bø se øde obi bema Awurade a, na se øpe se otua sika mmom a, 3 obetua dwetø gram ahannum ne aduoson ama øbarima a wadi mfe aduonu kosi mfe aduosia, 4 se øye øbea a wadi mfe aduonu kosi aduosia a, wobetua dwetø gram ahaasa ne aduanan, 5 abarimaa a wadi mfe anum kosi aduonu no nso wobetua dwetø gram ahannu ne aduasa. Se øye øbea a, wobetua dwetø gram øha ne dunum. 6 Abarimaa a wadi øram kosi mfe anum no wobetua dwetø gram 60; na obabea nso woatua dwetø gram 35. 7 øbarima a wadi boro mfe aduosia no wobetua dwetø gram øha aduoson; na øbea nso woatua dwetø gram øha ne dunum. 8 Na se obi ye ohiani a ørentumi ntua saa sika yi a, øde saa onipa no beba øsofo anim, na øsofo no akyere no sika a obetumi atua. 9 “Se øde aboa hye bø se aførebøde a øfata ma Awurade a, saa aboa no a øde ama Awurade no bøye kronkron. 10 Ense se øsesa saa aboa no. Ense se øde nea eye sesa nea enye anaa se øde nea enye sesa nea eye. Se øba se wøye saa nsesae yi a, wøbefa no se mmøa abien no nyinaa ho tew. 11 Se aboa a øde rema Awurade no ho ntew na ømfata se wøde ye aførebøde ma Awurade a, eøse se ne wura no de bøø øsofo, 12 na wahwø se aboa no di mu anaa se onni mu, na wakyere sika dodow a eøse se otua de si aboa no anan. 13 Se aboa no ye nea eøse se wøde no bo aføre nanso onipa a øde no reba no pe se øsan gye n’ade a, obetua sika øha mu nkyømu aduonu aka bo a øsofo no betwa ama no se ontua no ho. 14 “Se obi de ne fi ma Awurade na se øpe se øsan gye a, øsofo no besese ahu se eye anaase enye. Bo biara a øsofo no bøkyere no na eøse se wotua. 15 Se nea øde ofi no mae no pe se øsan gye a eøse se otua ne bo no nkyømu øha mu aduonu ka ho na ama ofi no asan abeyø ne de. 16 “Se øbarima bi pe se øde n’abusua asase fa bi bø aføre ma Awurade a, wobegyina aba kentenma dodow a ebehia se wobedua wo so no so atwa asase no bo; aba kentenma biara bo

ye dwete gram ahannum ne aduoson. 17 Mfirihyia Aduonum Afahye mu no, se obi de n'afuw kyε a, ne bo no rensesa. 18 Na se ɔde asase no ma wɔ Mfirihyia Aduonum Afahye no akyi a, ɔsɔfo no begyina mfe a aka ansa na Mfirihyia Aduonum Afahye a edi so no so asese ne bo no, na wobetumi atew so. 19 Na se ɔbarima no pe se ogye n'asase a, ɔsɔfo no bo a ɔbεbɔ no, obetua ɔha mu nkyemua duonu aka ho ansa na asase no abeyε ne dea bio. 20 Na se nso oye n'adwene se ɔmpε se ogye asase no bio, anaase se watɔn asase no ama obi foforo a, eno de, wɔrentumi nnye bio. 21 Se wɔdan asase no ma wɔ Mfirihyia Aduonum Afahye no mu a, εbεyε asase kronkron. Wɔde bεto ho ama Awurade. εbεyε ɔsɔfo no agyapade. 22 “Se obi de asase a wato ma Awurade, na se asase no nyε n'abusua asase a, 23 ɔsɔfo no begyina mfe a aka ama wɔadi Mfirihyia Aduonum Afahye no so asese ne bo. Ese se onipa ko no tua ka no da no ara, na εye aforebade kronkron ma Awurade. 24 Mfirihyia Aduonum Afahye no du so a, asase no bεsan aka nea ɔtɔnee no anaase nea na εye asase no wura no nkyεn. 25 Wɔbesese ho ka no nyinaa wɔ nnwetebona a wogye wɔ hyiadan mu no ho, a εye gram dubaako. 26 “Ense se obiara de aboa bi abakan ma Awurade, efise abakan biara, se εye nantwi anaa oguan no, ye Awurade de dedaw. 27 Se εye mmoa a wɔn ho nnew no bi a, onipa no betumi atua ne bo no, na ɔde εbo no ɔha mu nkyemua duonu aka ho. Se onipa no antɔ bio de a, wɔbetɔn aboa no senea ne bo te. 28 “Ade biara a wɔde ama Awurade no, se εye nnipa, mmoa anaa abusuasase no, ense se wɔtɔn anaa wɔsan gye, efise biribiara a ete saa no ye kronkron ma Awurade. 29 “Onipa biara a Awurade ayi no ama ɔsεe no, wɔmmfa biribi ntua ne ti ka. Ese se wokum no. 30 “Asase no so nnɔbae nkyemua du mu baako, se εye aburow anaa aduaba no ye Awurade dea. εye kronkron. 31 Se obi pe se ɔsan to saa aduaba anaa aburow no a, ese se ɔde ne bo nkyemua anum mu baako ka ho. 32 Anantwi ne nguan no ntotoso du du nyinaa, aboa biara a ɔto so du a ɔfa oguanhwεfo nsam no ye kronkron ma Awurade. 33 Aboa a ɔto so du a wɔde bεma Awurade no, wɔnnhwε se oye anaa onye, na wɔmmfa biribiara nsi n'anan mu, efise se wɔde biribiara si anan mu a, ne nyinaa bεyε kronkron, a obiara rentumi nnye bio.” 34 Eyiñom ne ahyεde a Awurade de maa Mose wɔ Sinai Bepɔw so se ɔnka nkyere Israelfo no.

4 Mose

1 Awurade kasa kyer  e Mose w   Ahyiae Ntamanadan a   wo Sinai nweatam so. Eyi sii w   mfe abien a Israelfo fii Misraim no akyi,   sr  am a eto so abien no da a edi kan.   kae se: **2** "Gyina Israelfo no mmusuakuw ne w  n mmusuua so kan w  n nyinaa. Kyer  w   barima biara din. **3** Wo ne Aaron na mob  kan mmarima a w  adi mfe aduonu no ne nea   boro saa a wotumi k     sa. **4**   barima a ofi abusuakuw biara mu a   ye ntuanoni na ese se   boa mo. **5** "Mmarima a w  beboa mo no din ni: "Ruben abusuakuw no ntuanoni ne Sedeur babarima Elisur; **6** Simeon abusuakuw no ntuanoni ne Surisadai babarima Selumiel; **7** Yuda abusuakuw no ntuanoni ne Aminadab babarima Nahson; **8** Isakar abusuakuw no ntuanoni ne Suar babarima Netanel; **9** Sebulon abusuakuw no ntuanoni ne Helon babarima Eliab; **10** Yosef mmabarima no: Efraim abusuakuw no ntuanoni ne Amihud babarima Elisama; Manase abusuakuw no ntuanoni ne Pedahsur babarima Gamaliel; **11** Benyamin abusuakuw ntuanoni ne Gideoni babarima Abidan; **12** Dan abusuakuw ntuanoni ne Amisadai babarima Ahieser; **13** Aser abusuakuw ntuanoni ne Okran babarima Pagiel; **14** Gad abusuakuw ntuanoni ne Deguel babarima Eliasaf; **15** Naftali abusuakuw ntuanoni ne Enan babarima Ahira." **16** Eycinom ne mmarima a woyii w  n fii nnipa no mu, a w  ye w  n agyanom mmusuua no ntuanofo. **17** Mose ne Aaron faa saa nnipa a w  abob   w  n din yi, **18** na da a edi kan wo   sr  am a eto so abien no mu no, w  fre     manfo no nyinaa. Nnipa no nam w  n mmusuakuw ne w  n mmusuua so kyer  e w  n anato na w  kyer  w mmarima a w  adi mfe aduonu ne nea   boro saa no din mmaako mmaako, **19** senea Awurade hy  e Mose no. Enti   kan w  n wo Sinai sare so. **20** Ruben a   ye Israel abakan asefo: W  kyer  w mmarima a w  adi mfe aduonu ne nea   boro saa a wotumi k     sa no, w  kyer  w w  n din mmaako mmaako senea w  n mmusuua te. **21** Nnipa dodow a wofi Ruben abusuakuw no mu no ye mpem aduanan asia ne ahannum. **22** Simeon asefo: Mmarima a w  adi mfe aduonu ne nea   boro saa a wobetumi ak     sa no, w  kyer  w wın din mmaako mmaako senea wın mmusuua te. **23** Nnipa dodow a wofi Simeon abusuakuw no mu no ye mpem aduonum akron ne ahaasa. **24** Gad asefo: W  kyer  w mmarima a w  adi mfe aduonu ne nea   boro saa a wobetumi ak     sa no din senea wın mmusuua te. **25**

Nnipa dodow a wofi Gad abusuakuw no mu no ye mpem aduanan anum ahansia ne aduonum. **26** Yuda asefo: W  kyer  w mmarima a w  adi mfe aduonu ne nea   boro saa a wobetumi ak     sa no din senea wın mmusuua te. **27** Nnipa dodow a wofi Yuda abusuakuw no mu no ye mpem aduonan anan ne ahansia. **28** Isakar asefo: W  kyer  w mmarima a w  adi mfe aduonu ne nea   boro saa a wobetumi ak     sa no din senea wın mmusuua te. **29** Nnipa dodow a wofi Isakar abusuakuw no mu no ye mpem aduonum anan ne ahannan. **30** Sebulon asefo: W  kyer  w mmarima a w  adi mfe aduonu ne nea   boro saa a wobetumi ak     sa no din senea wın mmusuua te. **31** Nnipa dodow a wofi Sebulon abusuakuw no mu no ye mpem aduonum ason ne ahannan. **32** Yosef mmabarima no: Efraim asefo: W  kyer  w mmarima a w  adi mfe aduonu ne nea   boro saa a wobetumi ak     sa no din senea wın mmusuua te. **33** Nnipa dodow a wofi Efraim abusuakuw no mu no ye mpem aduanan ne ahannum. **34** Manase asefo: W  kyer  w mmarima a w  adi mfe aduonu ne nea   boro saa a wobetumi ak     sa no din senea wın mmusuua te. **35** Nnipa dodow a wofi Manase abusuakuw no mu no ye mpem aduasa abien ne ahannum. **36** Benyamin asefo: W  kyer  w mmarima a w  adi mfe aduonu ne nea   boro saa a wobetumi ak     sa no din senea wın mmusuua te. **37** Nnipa dodow a wofi Benyamin abusuakuw no mu no ye mpem aduasa anum ne ahannan. **38** Dan asefo: W  kyer  w mmarima a w  adi mfe aduonu ne nea   boro saa a wobetumi ak     sa no din senea wın mmusuua te. **39** Nnipa dodow a wofi Dan abusuakuw no mu no ye mpem aduosia abien ne ahanson. **40** Aser asefo: W  kyer  w mmarima a w  adi mfe aduonu ne nea   boro saa a wobetumi ak     sa no din senea wın mmusuua te. **41** Nnipa dodow a wofi Aser abusuakuw no mu no ye mpem aduanan baako ne ahannum. **42** Naftali asefo: W  kyer  w mmarima a w  adi mfe aduonu ne nea   boro saa a wobetumi ak     sa no din senea wın mmusuua te. **43** Nnipa dodow a wofi Naftali abusuakuw no mu no ye mpem aduonum abiesa ne ahannan. **44** Eycinom ne mmarima a Mose ne Aaron ne Israel mmusuakuw dumien no ntuanofo kan w  n. **45** Israelfo a na w  adi mfe aduonu anaa nea   boro saa no a wobetumi ad  m Israel asraafod  m no nso, wogynaa w  n mmusuua so kan w  n. **46** Na w  n nyinaa dodow ye mpem ahansia ne abiesa ne ahannum aduonum. **47** Mmusua a w  wo Lewi abusuakuw no de, woankan w  n anka w  n a aka

no ho. **48** Na Awurade aka akyerɛ Mose se, **49** “Nkan Lewifo abusuakuw no, na mfa wɔn nka Israelfo a woaka no ho. **50** Fa Ahyiae Ntamadan no ho dwumadi hye Lewifo no nsa. Wɔnhwɛ nneɛma a wɔde asiesie mu ne nea ɛkeka ho nyinaa so. Wɔn na wɔbesoa Ahyiae Ntamadan no ne mu nneɛma, wɔbehwɛ so na wɔatenatena ho. **51** Bere biara a eṣe se wotu Ahyiae Ntamadan no, Lewifo no na eṣe se wotutu, na baabiara a wɔde besi no, wɔn na wɔbeyɛ. Onipa foforo biara a ɔbɛben ho no, wobekum no. **52** Israel abusuakuw biara benya ne tenabea ne ne frankaa. **53** Lewifo no besisi wɔn ntamadan atwa Ahyiae Ntamadan no ho ahyia, senea ɛbeyɛ a Onyankopon abufuwphyew remma Israelfo no so. Lewifo no na wɔbehwɛ Ahyiae Ntamadan no so.” **54** Israelfo no yɛɛ eyinom nyinaa senea Awurade hyeɛ Mose no.

2 Awurade ka kyerɛɛ Mose ne Aaron se: **2** “Abusua biara benya n’afa wɔ atenae hɔ, na kuw biara betena n’abusua frankaa ase. Na mmusua no atenae ahorow no mfimfini na wɔde Ahyiae Ntamadan no besi.” **3** Apuei fam, baabi a owia pue fi hɔ no na eṣe se Yuda nnipa nkyekyɛmu ahorow no nyinaa bo wɔn atenae wɔ wɔn frankaa ase. Yudafo ntuanoni ne Aminadab ba Nahson. **4** Na ne dɔm no ano si mpem aduɔson anan ne ahansia. **5** Isakar abusuakuw na wobedi so. Wɔn ntuanoni ne Suar babarima Netanel. **6** Na ne dɔm no ano si mpem aduonum anan ne ahannan. **7** Sebulon abusuakuw na wobedi so. Wɔn ntuanoni ne Helon babarima Eliab. **8** Na ne dɔm no ano si mpem aduonum ason ne ahannan. **9** Enti na nnipa dodow a wɔwɔ Yuda atenae no nyinaa senea wɔn nkyekyɛmu te no ano si mpem ɔha aduɔwotwɛ asia ne ahannan. Se Israelfo no tu a, saa mmusua abiesa yi na edi kan. **10** Anafo fam na Ruben nnipa nkyekyɛmu ahorow no nyinaa bebɔ wɔn atenae de wɔn frankaa asi. Wɔn ntuanoni ne Sedeur babarima Elisur. **11** Ne dɔm ano si mpem aduanan asia ne ahannum. **12** Simeon abusuakuw na wobedi so. Wɔn ntuanoni ne Surisadai babarima Selumiel. **13** Ne dɔm ano si mpem aduonum akron ne ahaasa. **14** Gad abusuakuw na wobedi so. Wɔn ntuanoni ne Reuel babarima Eliasaf. **15** Na ne dɔm ano si mpem aduanan anum ahansia ne aduonum. **16** Na mmarima a wɔwɔ Ruben atenae ne senea wɔn nkyekyɛmu te no ano si mpem ɔha aduonum baako ahannan ne aduonum. Na se Israelfo tu a, wɔn na woto so abien. **17** Afei Lewifo no de Ahyiae Ntamadan befi wɔn atenae mfimfini hɔ ako.

Mmusuakuw no nyinaa bɛkɔ no nnidiso senea wɔn atenae nhyehyɛ te wɔ wɔn mmusuakuw mfrankaa akyi. **18** Efraim abusuakuw befa atenae hɔ atɔe fam adi wɔn abusua frankaa akyi. Wɔn ntuanoni ne Amihud babarima Elisama. **19** Ne dɔm ano si mpem aduanan ne ahannum. **20** Manase abusuakuw na wobedi so. Wɔn ntuanoni ne Pedahsur babarima Gamaliel. **21** Ne dɔm ano si mpem aduasa abien ne ahannu. **22** Benyamin abusuakuw na wodi so. Wɔn ntuanoni ne Gideoni babarima Abidan. **23** Ne dɔm ano si mpem aduasa anum ne ahannan. **24** Na mmarima a wɔwɔ Efraim atenae ne senea wɔn nkyekyɛmu te no ano si mpem ɔha ne awotwɛ ne ɔha baako. Na se Israelfo tu a, wɔn na wɔtɔ so abiesa. **25** Dan abusuakuw befa atifi fam adi wɔn abusua frankaa akyi. Wɔn ntuanoni ne Amisadai babarima Ahieser. **26** Ne dɔm ano si mpem aduɔsia abien ne ahanson. **27** Aser abusuakuw no bedi so. Wɔn ntuanoni ne Okran babarima Pagiel. **28** Ne dɔm ano si mpem aduanan baako ne ahannum. **29** Naftali abusuakuw no bedi so. Wɔn ntuanoni ne Enan ba Ahira. **30** Ne dɔm ano si mpem aduonum abiesa ne ahannan. **31** Mmarima a wɔwɔ Dan atenae no ano si mpem ɔha aduonum ason ne ahansia. **32** Sɛe na Israelfo a wɔkan wɔn mmusua wɔn mmusua no te. Wɔn a wɔwɔ atenae hɔ nyinaa, senea wɔn nkyekyɛmu te no ano si mpem ahansia ne abiesa ahannum ne aduonum. **33** Senea Awurade hyeɛ Mose no, wɔankan Lewifo no anka Israelfo no ho. **34** Enti Israelfo yɛɛ biribiara senea Awurade hyeɛ Mose no. Wɔbɔbɔ wɔn atenae, tenatena wɔn frankaa ahorow ase, na wɔnantew nnidiso nnidiso senea wɔn mmusua ne wɔn afi te.

3 Eyi ne nea efa Aaron ne Mose mmusua ho bere a Awurade kasa kyerɛɛ Mose wɔ Sinai Bepɔw so no. **2** Aaron mmabarima din na edidi so yi: Nadab, n’abakan, Abihu, Eleasar ne Itamar. **3** Eyiom ne Aaron mma a wɔasra wɔn ngo na wɔayi wɔn asi hɔ se asɔfo. **4** Nadab ne Abihu de, wowuwuu wɔ Awurade anim bere a wɔhyew aforebode wɔ ogya a emfata so wɔ Sinai sare so no. Na wonni mma nti, Eleasar ne Itamar nko ara na wɔsɔm se asɔfo, bere a wɔn agya Aaron te ase no. **5** Awurade ka kyerɛɛ Mose se: **6** “Frɛ Lewifo no, na fa wɔn ma ɔsɔfo Aaron se n’aboafɔ. **7** Wɔbeyɛ adwuma wɔ Ahyiae Ntamadan no mu ama ɔsɔfo Aaron ne nnipa no nyinaa. **8** Afei, wɔbehwɛ nneɛma a wɔde siesie Ahyiae Ntamadan mu no so de asi Israelfo no anan mu aye asodi a wɔyɛ wɔ Ahyiae

Ntamadan no mu. **9** Fa Lewifo no ma Aaron ne ne mmabarima; wən ne Israelfo a wəde wən bəma no korakora. **10** Ma Aaron ne ne mmabarima no nsom se asəfo; onipa foforo biara a əbəben kronkronbea hə no, eṣe se wokum no.” **11** Awurade ka kyereə Mose se, **12** “Mayi Lewifo no afi Israelfo no mu de wən asi Israel babea biara abakan a oyeobarima anan mu. Lewifo no ye me de, **13** efise abakan biara wə me. Bere a mikunkum mmakan wo Misraim no, migyaw Israel mmakan, se wəyə nnipa anaa mmoa. Wəyə me dea. Mene Awurade.” **14** Afei, Awurade ka kyereə Mose wo Sinai sare so se, **15** “Kan Lewifo no wə won mmusua ne afi mu. Kan obarima biara fi nea wadi əsrəm baako so.” **16** Enti Mose kan wən senea Awurade hyee no no. **17** Eynom ne Lewi mmabarima: Gerson, Kohat ne Merari. **18** Gerson asefo ni: Libni ne Simei. **19** Kohat asefo: Amram, Ishar, Hebron ne Usiel. **20** Merari asefo: Mahli ne Musi. Eynom ne Lewifo, senea wən mmusua ne wən afi te. **21** Gerson asefo no na wəyə mmusua a wofi Libni ne Simei ase. **22** Na Gersonfo mmarima a wəadi əsrəm ne nea əboro saa a wofi Gerson mmusua mu no dodow ye mpem ahanson ne ahannum. **23** Wən atenae wo Ahyiae Ntamadan no akyi wo atəf fam. **24** Na Gersonfo no ntuanoni ne Lael babarima Eliasaf. **25** Saa mmusua abien yi na na wəhwe Ahyiae Ntamadan no ne ne nkataho no ne əkwan nkataano no so. **26** Afei, na wəhwe adiwo nkataano a etwa Ahyiae Ntamadan no ho ne afəremuka ne adiwo nkataano nhoma ne əhə nneəma a wəde di dwuma ahorow no nyinaa so. **27** Kohat asefo ye mmusua a wofi Amram, Ishar, Hebron ne Usiel ase. **28** Na Kehat mmusua no mu mmarima a wəadi əsrəm ne nea əboro saa no dodow ye mpem awotwe ne ahansia. Wən na na wəhwe kronkronbea no so. **29** Wəmaa wən atenae wo Ahyiae Ntamadan no anafo fam. **30** Na Kohatfo ntuanoni no ne Usiel babarima Elisafan. **31** Saa mmusua anan yi na na wəhwe apam adaka, əpon, kaneadua, afəremuka ahorow, ne nea ekeka ho a na wəde di dwuma wo kronkronbea hə, mfimfini ntawamtam ne nneəma a wəde di dwuma ahorow wə ho nyinaa no so. **32** Aaron babarima əsəfo Eleasar no na na əye əpanyin wo Lewifo no nyinaa so. Əyee no panyin wo əsəfo a wəhwe kronkronbea no so. **33** Na Merari asefo no ye mmusua a wofi Mahli ne Musi ase. **34** Merarifo mmusua no mu na mmarima a wəadi əsrəm ne nea əboro saa no dodow ye mpem asia ne ahannu. **35** Merari abusua no ntuanoni ne Abihail babarima Suriel, na wotenea

Ahyiae Ntamadan no atifi fam. **36** Dwumadi a wəde hyee saa mmusuakw abien yi nsa ne se, wəbəhwə Ahyiae Ntamadan no nnyinaso so. Afei, wəbəhwə mmeamu nnua, mpuran, nsisiso ne əho nneəma a wəde di dwuma no nyinaa, **37** ne mpuran a əwə adiwo ho nyinaa ne ne nsisiso, nnyinaso, ne ntampehama nyinaa, wəbəhwə so. **38** Ahyiae Ntamadan no apuei fam, nea owia pue fi no, wogyaw maa Mose ne Aaron ne ne mmabarima se wonsisi wən ntamadan wə ho. Saa nnipa yi na na wosi Israelfo no anan mu di Ahyiae Ntamadan no ho dwuma nyinaa. Obi foforo biara a əbəben kronkronbea hə no, eṣe se wokum no. **39** Lewifo a Awurade hyee Mose ne Aaron se wənkan wən senea wən mmusua te a obarima biara a wəadi əsrəm ne nea əboro saa ka ho no dodow ye mpem aduonu abien. **40** Awurade ka kyereə Mose se, “Kan Israelfo mmakan a wəyə mmarima na wəadi əsrəm ne nea əboro saa no, na kyereə wən din. **41** Lewifo no bəye me de. Ma wonsi Israelfo mmakan nyinaa anan mu, na Lewifo nyemmoa mmakan nsi Israelfo nyemmoa mmakan anan mu. Mene Awurade.” **42** Enti Mose kan Israelfo mmakan nyinaa senea Awurade hyee no no. **43** Mmakan mmarima a wəadi əsrəm ne nea əboro saa no a əkyereə wən din no ano si mpem aduonu abien ahannu ne aduəson abiesa. **44** Afei, Awurade ka kyereə Mose se, **45** “Ma Lewifo nsi Israelfo mmakan anan mu. Na Lewifo nyemmoa mmakan nso nsi Israelfo nyemmoa mmakan anan mu. Lewifo ye me dea. Mene Awurade. **46** Ansa na mubegye Israelfo mmakan ahannu aduəson abiesa no a wəboro Lewifo no dodow so no, **47** momma wontua ti ade, senea hyiadan mu nnwetəbona te, a emu duru ye gram aduonum nson. **48** Fa ti ade sika no ma Aaron ne ne mma.” **49** Enti Mose gyigye Israelfo ahannu aduəson abiesa a na wəboro Lewifo no dodow so no ti ade. **50** Sika a wogyigye no nyinaa ano sii dwete kilogram dunum ne fa. **51** Na Mose de maa Aaron ne ne mmabarima senea Awurade hyee no no.

4 Awurade ka kyereə Mose ne Aaron se: **2** “Kan Kohatfo no dodow a wəwə Lewifo no abusua mu. **3** Saa nnipakan yi bəye mmarima nko ara a wəadi fi mfe aduasa kosi aduonum a wobetumi aye adwuma wo Ahyiae Ntamadan mu. **4** “Kohat mma no dwumadi ne se wəbəhwə akronkronne no so wə Ahyiae Ntamadan no mu. **5** Se wəretu afi atenae hə a, Aaron ne ne mma mmarima na wobedi kan akə Ahyiae Ntamadan no mu akəfə nkataanim no de akata adaka no ho. **6** Afei,

wôde abirekyi nhoma békata nkataanim no ho na wôde ntama tuntum akata abirekyi nhoma no ho na wôde nnua a wôde soa adaka no ahyehye ne nkaa no mu. 7 “Afei, wômfa ntama tuntum nsêw ɔpon a Daa Daa Brodo no da so no so; na wômfa mprete, nsanka, ne adidi nkankye ne ɔnom afôre nkuruwa no; brodo no ngu ntama no so ara. 8 Wôde ntama kôkô békata so na wôasan de abirekyi nhoma akata ntama kôkô no so. Na afei, wôde nnua a wôde besoa no ahyehye ɔpon no mu. 9 “Ese se wôde ntama tuntum kata kaneadua no, akanea no, adabaw no, nkuku apampaa no ne ngo tumpan no ho. 10 Saa nneëma yi nyinaa nso wôde abirekyi nhoma a eyë den bekata ho na wôde nea wôakyekyere no nyinaa abegu ɔpon no so. 11 “Ese se wôde ntama tuntum kata sikakokô afôremuka no so na wôsan de abirekyi nhoma kata so bio na wôde nnua a wôde soa no hyehye afôremuka no mu. 12 “Hyiadan no mu som no ho nneëma a aka no nyinaa, ese se wôde ntama bibiri kyekyere ho a wôde abirekyi nhoma asan akyekyere ho na wôde ato mpata a wôde soa no so. 13 “Ese se wotu nsô no nyinaa fi afôremuka no mu gu, na wôde ntama kôkô kyekyere ho. 14 Ese se wôde afôremuka no ho ɔsom nneëma nyinaa gu ntama no so. Saa nneëma no ne nkankye a wônoa mu, adinam, sofi, ne nkankye a wôde nsu a wôde pete gu mu. Ese se wôde abirekyi nhoma kata ne nyinaa so na wôde nnua a wôde soa no gu faako a ese se wôde gu. 15 “Se Aaron ne ne mma mmarima no wie kronkronbea hô nneëma no anoboa a, Kohat ne n'abusuafô bêba abesoa akô baabiara a wôretu nneëma akô. Nanso wonni ho kwan se wôde wôna nsa ka nneëma a ého tew no bi. Wôye saa a, wobewuwu. Ese se Kohat mmabarima no soa nneëma a ewô Ahyiae Ntamadan no mu no. 16 “Aaron babarima Eleasar a eyë ɔsôfo no na ɔbêhwê ngo a wôde beso kanea, nnuhuam, daa aduan a wôde bo afôre, ɔsra ngo ne Ahyiae Ntamadan no nyinaa so. Biribiara a ewô Ahyiae Ntamadan no mu no nso, ɔbêhwê so.” 17 Afei, Awurade ka kyereë Mose ne Aaron se, 18 “Monhwê se wôrentwa Kohatfo abusuakuw no mfi Lewifo mu. 19 Se wôresoa nneëma a ého tew no a, nea ese se wôye a wôrenwuwu ni: Ese se Aaron ne ne mma mmarima no ne wôna kô hô kôkyere wôna ade a ese se wôna mu biara soa. 20 Ense se Kohatfo no kô hô kôhwê akronkronne no koraa, na wôanwuwu.” 21 Awurade ka kyereë Mose se, 22 “Kan Gerson asefo a wofra Lewifo abusua mu no, 23 fi mmarima a wôadi mfe aduasa

kosi aduonum a wobetumi aye adwuma kronkron wo Ahyiae Ntamadan mu hô no so. 24 “Gerson mmusua no dwuma a wobedi ni: 25 Wôbesoa ntama a etwa Ahyiae Ntamadan mu hô, Ahyiae Ntamadan no ankasa ne nea ékata ho, abirekyi nhoma nkurusô ne ntama a esen Ahyiae Ntamadan no ano no. 26 Afei, wôbesoa nkataho a ékata adiwo hô fasu no ho no. Wôbesoa ntama a etwa adiwo hô kwan no ano ne afôremuka ne Ahyiae Ntamadan no ntam no. Wôbesoa afôremuka no, ntampehama ne nea ékeka ho nyinaa. Wôna na ese se wôhwê twe eyinom nyinaa. 27 Aaron anaa ne mmabarima no bi tumi ma Gerson asefo no bi dwuma di. 28 Eyi ne Gersonfo no adwuma wo Ahyiae Ntamadan no mu. Ese se wodi Aaron ba Itamar a eyë ɔsôfo no nan ase. 29 “Kan Merari asefo a wofra Lewifo abusua mu no. 30 Kan mmarima a wôadi mfe aduasa kosi aduonum so a wobetumi aye adwuma wo Ahyiae Ntamadan mu hô. 31 Se wôpagyaw Ahyiae Ntamadan no a, wôna na ese se wôsoa ne nnyinaso, nnua a esisi mu, ne nsisiso, 32 mpuran a wôde yee adiwo hô afasu no ne ne nsisiso, nnyinaso, ntampehama ne biribiara a wôde di ho dwuma. Fa dwumadi ahorow no hyë nnipa a wobebobo wôna din no nsa. 33 Merari asefo no, Aaron babarima Itamar na ɔbêhwê wôna so.” 34 Enti Mose ne Aaron ne mpanyimfo no bi kôkan Kohatfo 35 a mmarima a wôadi mfe aduasa kosi aduonum nyinaa a wobetumi aye Ahyiae Ntamadan mu adwuma ka ho, 36 na wohuu se wôna nyinaa dodow yee mpem abien ne ahanson aduonum. 37 Eyinom ne Kohat asefo dodow a na wôsom wo Ahyiae Ntamadan no mu Wôye eyinom nyinaa de dii Awurade ahyêde a ɔmaa Mose no so. 38 Wôkan Gersonfo no mmusua ne wôna mmusuakuw. 39 Wôkan mmarima a wôadi mfe aduasa kosi aduonum a wobetumi aye adwuma wo Ahyiae Ntamadan no mu. 40 Wôna nyinaa dodow yee mpem abien ahansia ne aduasa. 41 Enti na Gersonfo a wofata se wosom wo Ahyiae Ntamadan no mu no nyinaa dodow ne no. Mose ne Aaron na wôkan wôna senea Awurade hyee wôna no. 42 Merarifo no nso, wôkan wôna mmusua ne wôna mmusuakuw. 43 Wôkan wôna mmarima a wôadi mfe aduasa kosi aduonum a wofata se wôye adwuma wo Ahyiae Ntamadan no mu. 44 Wôna nyinaa dodow yee mpem abiesa ne ahannu. 45 Enti Merarifo a wofata se wôsom wo Ahyiae Ntamadan no mu no nyinaa dodow ne no. Mose ne Aaron na wôkan wôna senea Awurade hyee Mose no. 46 Enti Mose ne Aaron ne Israel mpanyimfo nam Lewifo no mmusua ne wôna afi

so kan wən nyinaa. 47 Mmarima a na wəadi fi mfe aduasa kosi mfe aduonum no nyinaa a na wəfata se wəyə adwuma wə Ahyiae Ntamadan no mu hə no ne wən a wəbesoa aks no 48 dodow yə mpem ahanwətwe ahannum ne aduowətwe. 49 Awurade hye a əhyee Mose no nti na wənam so kan nnipa no.

5 Eyi ne mmara a Awurade san hye maa Mose: 2

“Ka kyere Israelfo no se, eṣe se wəpam akwatafo nyinaa fi atenae hə. Wən a kuru atutu wən ne wən a wəde wən nsa akəka funu nti wən ho agu fi nyinaa no, eṣe se wəpam wən. 3 Mmarima ne mmea nyinaa ka ho. Yi wən nyinaa fi hə, səne a əbeyə na atenae a me ne mo bətena no ho rengu fi.” 4 Wodii Awurade mmara no so. 5 Afei, Awurade ka kyere Mose se, 6 “Ka kyere Israelfo no se, se əbarima o, əbea o, odi Awurade huammə a, eyə bəne. 7 Eṣe se əka ne bəne na ade a owiae no, otua ho ka nyinaa na əsan de əho ka no nkyemə əha mu aduonu ka ho de ma onipa ko a əbəo no korən no. 8 Na se onipa ko a wəyee no bəne no awu na onni obusuanı biara a əben no a wobetua ho ka ama no, na eṣe se wotua ma əsəfo a, eṣe se wəde odwennini ka ho se mpatafde. Eyə Awurade de. 9 Akyede kronkron a Israelfo de bəkye əsəfo no yə ne de. 10 Əsəfo biara befa akyede kronkron biara a ne nsa beka.” 11 Awurade ka kyere Mose se, 12 “Ka kyere Israelfo no se, se əbarima bi yere kəbə aguaman 13 nanso onhu asem no mu nokware na onya ədanseni 14 na ətwe ho ninkunu na ənte ne ho ase a, 15 əbarima no de ne yere no bekə əsəfo anim a əbea no ho afərebəde a eyə atokosiam a wəmfaa ohuam ngo mfrae lita abien ka ho. Efise eyə ninkutwe afərebo. Eno na ebəma nokware ada adi ama wəahu se əbea no di fo anaa odi bem. 16 “Əsəfo no de əbea no bəba Awurade anim, 17 na wasaw Ahyiae Ntamadan no mu mfutuma de afra nsa kronkron a egu asuhina kəse bi mu no. 18 Əbesan ne ti a wakyekyere no na əde ninkunu afərebəde no agu ne nsam de ahwə se əbarima no nsusuwi no yə nokware ampa ara anaase enyə nokware. Əsəfo no begyina n'anim a okura nsa nwenweenwen a əde mmusu ba no. 19 Əbəma no aka ntam se onnim asem no ho hwee na waka akyere no se, se wo ne əbarima biara mnae ka wo kunu nko ara ho de a, eno de, wo ho ntew mfi nsa nwenweenwen a əde mmusu ba yi ho. Na se woabo aguaman a, eno de, Awurade bədome wo wə wo nkurəfo mu. Əbəma wo sə aporəw na wo yafunu ahon. Na əbea no bəka se, ‘Yiw, saa na eṣe se əba.’ 23 “Əsəfo no bəkyerəw nnome

yi nyinaa agu nhoma bi mu na wahohoro agu nsu nwenweenwen no mu. 24 Se eṣe se əbea no nom nsa no na se ənom wə bere a waye bəne a, eyə nwenweenwen wə ne mu. 25 Afei, əsəfo no begy ninkunu afərebəde no afi əbea no nsam na wahinhim wə Awurade anim na əde aks aforemuka no so. 26 Əbesaw ne nsa ma de asi ne nyinaa anan na wahyew no wə afəremuka no so na wama əbea no anom nsa no. 27 Se ne ho agu fi na wəbə aguaman atia ne kunu a, nsa a wanom no bəyə nwenweenwen wə ne mu na ne yafunu ahon na ne sə aporəw na waye nnome wə ne nkurəfo mu. 28 Se əyə kronkron a əmməo aguaman a, wərenhaw no, na ərenkye, obenyinsen. 29 “Eyi ne mmara a əfa əbea a ne bra nye na ne kunu twe ne ho ninkunu 30 de hwehwe mu hu se odi ne kunu nokware anaa onni no nokware no ho. Əde no bəba Awurade anim na əsəfo no adi dwuma a wəabəbə so no nyinaa. 31 Wərenni ne kunu no asem wə baabiara se wama əyare bəne bi aba ne yere so, efise eyə əno ara na əma əbaa saa.”

6 Awurade san ka kyere Mose se, 2 “Ka kyere Israelfo

no se, se əbarima anaa əbea koyə Nasareni de tew ne ho wə Awurade anim a, 3 eno akyi, saa bere a əwə ahotew no mu no, onni ho kwan se ənom nsa a eyə den anaa bobesa anaa nsa a emu kaw. 4 Saa bere no mu no, onni ho kwan se odi biribiara a efi bobe mu, se eyə n'aba anaa ne hono. 5 “Saa bere no mu no, ense se oyi ne tinwi, efise əyə kronkron na wəatew ne ho ama Awurade; eno nti na eṣe se əma ne tinwi fuw no. 6 “Ne bəhye no nna no mu a watew ne ho ama Awurade no, onni ho kwan se əkə owufo ho. 7 Se owufo no yə n'agya, ne na, ne nuabarima anaa ne nuabea koraa a, ənnko ne ho, efise əda so hye ne bə a əhye de tew ne ho maa Onyankopon no ase. 8 Saa bere no mu nyinaa, wəatew ne ho ama Awurade. 9 “Se obi wu tə ne nkyen de gu ne ho fi a, nnanson akyi no, eṣe se oyi ne tinwi a əho agu fi no. Afei, wobedwira ne ho afi fi a owufo no de aka no no ho. 10 N'adekyee a eyə da a əto so awotwe no, eṣe se əde nturukuku abien anaa mmorənoma mma abien bre əsəfo wə Ahyiae Ntamadan no kwan ano. 11 Əsəfo no de nnomaa no mu baako bəbə bəne ho afəre na əde əbaako abo əhyew afəre, na aye mpata ama nea ne ho agu fi no. Na da no ara, eṣe se oti ne bəhye mu na əsan ma ne tinwi no fuw bio. 12 Nna dodow a odii wə ne bəhye a edi kan no mu no nyinaa ahyew agu. Əbəhye Awurade bə foforo de afi ase, na əde odwennini ba a wadi afe bəba abəbə afədi ho afəre. 13

“Da a ne bohye a etew ɔno ne Awurade ntam no wie du no, ɛse se ɔkɔ Ahyiae Ntamadan no ano. **14** Əho na əbəbə əhyew afore ama Awurade. Əde oguan ba a wadi afe a onnii dem na əbəbə saa afore no. ɛse se əde oguammere a wadi afe a onnii dem bə bəne ho afore na əde odwennini a onnii dem bə asomdwoe afore. **15** Nneɛma a əde beka ho no ne brodo a mmɔkaw mfra mu, asikresiam tetare a wəde ngo afra; brodo ntranraa bi a mmɔkaw mfra mu a wəde ngo aye so a aduan ne nsa aforebode ka ho. **16** “ɛse se ɔsəfo no de saa aforebode yi nyinaa ba Awurade anim na wabəbə bəne ho afore ne əhyew afore. **17** ɛse se əde odwennini a wəde no bəbə asomdwoe afore a brodo kəntənma a mmɔkaw nni mu nso ka ho na əde abebə aduan ne nsa afore. **18** “Afei, ohotuafø no beyi ne tinwi a afu kuhaa no; əno ne nsenkyerenne a əkyere se ənhye bəhye no ase bio. Wəbəyø eyi wə Ahyiae Ntamadan no ano, na wəde nwi no agu asomdwoe afore a wərebə no wə gya mu no ahyew no. **19** “Wəayi əbarima no tinwi no awie no, ɔsəfo no de odwennini no basa a wəatoto tetare a mmɔkaw nni mu no baako ne brodo ntranraa a mmɔkaw nni mu behye əbarima no nsam. **20** ɔsəfo no behim aks n'anim aba n'akyi wə Awurade anim a əkyere ma a əde rema Awurade. Ne nyinaa ye kyeفا a əho tew ma ɔsəfo no. Wəbəyø no senea wəyø odwennini no basa mu mfe imparow a wohim no wə Awurade anim no. Eyi akyi no, ohotuafø no tumi nom bobesa a əkyere se wəayi no afi ne bəhye no mu. **21** “Eyinom ne mmara a əda hə ma Nasareni a wahye n'ahofama ho bə awie, na əde afrebə ahorow bre Awurade. Saa aforebø yi akyi no, otumi de aforebode biara a ərebeyø Nasareni no, əhyeø ho bə se əde bəba no ba.” **22** Afei, Awurade ka kyerɛɛ Mose se, **23** “Ka kyerɛ Aaron ne ne mmabarima no se, ɛse se wohyira Israelfø yi sononko se: **24** “Awurade nhŷira mo na ənhwə mo so. **25** Awurade ntew n'anim nkyere mo na ənnom mo. **26** Awurade mma n'ani so nhwə mo na əmma mo asomdwoe.” **27** “Saa na ɛse se Aaron ne ne mmabarima hyira Israelfø, na m'ankasa nso mehyira wən.”

7 Da a Mose wiee Ahyiae Ntamadan no hyehye no, ɔsraa ho nyinaa ngo, tew mu nneɛma nyinaa ho. ɔsan sraa aforemuka ne ho nkuku ne nkaka nyinaa ngo, tew ho nso. **2** Afei, Israel mpanyimfo ne mmusuakuw no mu mpanyin a wəhwəe nnipakan no so no nyinaa de wən aforebode bae. **3** Wəde nteaseɛnam asia a wəakatakata ho ne anantwi dumien

na əbae. Na nteaseɛnam no baako biara ye mpanyimfo baanu de, a nantwi baako ye wən mu biara de. Wəde ne nyinaa maa Awurade wə Ahyiae Ntamadan no anim. **4** Awurade ka kyerɛɛ Mose se, **5** “Gye wən akyede no na fa nteaseɛnam no ye Ahyiae Ntamadan no ho adwuma. Fa ma Lewifo no na obiara mfa nni dwuma biara a ɛse se odi.” **6** Enti Mose de nteaseɛnam no ne anantwi no maa Lewifo no. **7** Əmaa Gerson ne ne nkurofo nteaseɛnam abien ne anantwi anan senea na ehia ma wən dwumadi, **8** na əmaa Merari ne ne nkurofo nso nteaseɛnam anan ne anantwi awotwe a Aaron babarima Itamar na na odi so panyin. **9** Wəamma Kohat nkurofo nteaseɛnam no bi, efise na ɛse se wəsoa wən kyeفا a əfa Ahyiae Ntamadan no ho nneɛma no ho no wə wən mmati so. **10** Mpanyimfo a wodi anim no nso de nsrabø akyede beguu aforemuka no anim da a wəresra aforemuka no ngo no. **11** Awurade ka kyerɛɛ Mose se, “Kyekyø nna a obiara de n'afrebode bəba aforemuka no so.” **12** Aminadab babarima Nahson a ofi Yuda abusuakuw mu na əde n'afrebode baa da a edi kan no. **13** Nneɛma a əde bae no ye: dwete prete baako a emu duru ye kilogram baako ne fa, dwete kuruwa kese bi a əbeyø kilogram baako a ne nyinaa na wəde asikresiam muhumuhu a wəde ngo afra ahye no amaama; **14** sikakəkə adaka baako a əkari gram əha ne dunan a wəde aduhuam ahye no ma; **15** əde nantwinini ba, odwennini ne oguamma a wadi afe bae se əhyew aforebode. **16** Wəde əpapo bae se bəne ho aforebode **17** ne anantwi abien, adwennini anum, mmirekyi anum ne nquantenmma a wən mu biara adi afe, anum bae se wən asomdwoe aforebode. Eyi ne Nahson, Aminadab ba aforebode. **18** Da a əto so abien no, Suar babarima Netanel a əda Isakar abusuakuw ano no de n'afrebode bae. **19** Na n'afrebode no ye: dwete prete a əye kilogram baako ne fa ne dwete hweaseammø a emu duru ye kilogram baako a wəde atoko aforebode a əye asikresiam muhumuhu a wəde ngo afra ahyehye no amaama. **20** Sikakəkə nnwetəbona baako a əkari gram əha ne dunan a wəde aduhuam ahye no ma; **21** nantwi ba, odwennini ne oguamma a wəadi afe bae se əhyew afore, **22** əpapo se bəne ho afore **23** ne anantwi abien, adwennini anum, mpapo anum ne nquantenmma anum a wən mu biara adi afe se asomdwoe afore. Eyi ne afore a Suar babarima Netanel de bae. **24** Ne nnansa so no, Helon babarima Eliab a əda Sebulon abusuakuw ano de n'afrebode bae. **25** Na n'afrebode no ye:

dwete prete a eye kilogram baako ne fa ne dwete hweaseammo a emu duru ye kilogram baako. Na wode atoko aforebode a eye asikresiam a woayam no muhumuhu a wode ngo afra ahye no amaama; **26** sikakokoa akorade a emu duru ye gram oha ne dunan a wode aduhuam ahye no ma; **27** nantwi ba, odwennini ne oguamma a woadi afe bae se ohyew afore, **28** opapo se bone ho afore **29** ne anantwi abien, adwennini anum ne mpapo anum se asomdwoe afore. Eyi ne afore a Helon babarima Eliab de bae. **30** Ne nnaanan so no, Sedeur babarima Elisur a oda Ruben abusuakuwano de n'aforebode bae. **31** Na n'aforebode no ye: dwete prete a eye kilogram baako ne fa. Na wode atoko aforebode a eye asikresiam a woayam no muhumuhu a wode ngo afra ahye no amaama. **32** Sikakokoa akorade a emu duru ye gram oha ne dunan a wode aduhuam ahye no ma. **33** Nantwi ba, odwennini ne oguamma onini a wadi afe bae se ohyew afore, **34** opapo se bone ho afore; **35** ne anantwi abien, adwennini anum, mpapo anum ne nguantenmma anum a won mu biara adi afe. Eyi ne afore a Sedeur babarima Elisur de bae. **36** Ne nnaanum so no, Surisadai babarima Selumiel a oda Simeon abusuakuwano de n'aforebode bae. **37** Na n'aforebode no ye: dwete prete a eye kilogram baako ne fa ne dwete hweaseammo a emu duru ye kilogram baako na wode atoko aforebode a eye asikresiam a woayam no muhumuhu a wode ngo afra ahye no amaama; **38** sikakokoa akorade a emu duru ye gram oha ne dunan a wode aduhuam ahye no ma; **39** nantwi ba, odwennini ne oguamma onini a woadi afe bae se ohyew afore, **40** opapo se bone ho afore, **41** ne anantwi abien, adwennini anum, mpapo anum ne nguantenmma anum a won mu biara adi afe se asomdwoe afore bae. Eyi ne afore a Surisadai ba Selumiel de bae. **42** Ne nnansia so no, Deguel babarima Eliasaf a oda Gad abusuakuwano de n'aforebode bae. **43** Na n'aforebode no ye: dwete prete a eye kilogram baako ne fa ne dwete hweaseammo a emu duru ye kilogram baako a wode atoko aforebode a eye asikresiam muhumuhu a wode ngo afra ahye no amaama; **44** sikakokoa akorade bi a ekari gram oha ne dunan a wode aduhuam ahye no ma; **45** nantwi ba, odwennini ne oguamma a wadi afe bae se ohyew afore, **46** opapo se bone ho afore; **47** anantwi abien, adwennini anum, mpapo anum ne nguantenmma anum a won mu biara adi afe se asomdwoe afore. Eyi ne afore a Deguel ba Eliasaf de bae. **48** Ne nnanson so no, Amihud

babarima Elisama a oda Efraim abusuakuwano de n'aforebode bae. **49** Na n'aforebode no ye: dwete prete a eye kilogram baako ne fa ne dwete hweaseammo a emu duru ye kilogram baako. Na wode atoko aforebode a eye asikresiam muhumuhu a wode ngo afra ahye no amaama; **50** sikakokoa akorade a ekari gram oha ne dunan a wode aduhuam ahye no ma; **51** nantwi ba, odwennini ne oguamma a wadi afe bae se ohyew afore; **52** opapo se bone ho afore; **53** ne anantwi abien, adwennini anum, mpapo anum ne nguantenmma anum a won mu biara adi afe se asomdwoe afore. Eyi ne afore a Amihud babarima Elisama de bae. **54** Ne nnaawotwe so no, Pedahsur babarima Gamaliel a oda Manase abusuakuwano de n'aforebode bae. **55** Na n'aforebode no ye: dwete prete a eye kilogram baako ne fa ne dwete hweaseammo a emu duru ye kilogram baako. Na wode atoko aforebode a eye asikresiam muhumuhu a wode ngo afra ahye no amaama; **56** sikakokoa akorade bi a ekari nnwetebona du a wode aduhuam ahye no ma; **57** nantwi ba, odwennini ne oguamma a wadi afe bae se ohyew afore; **58** opapo se bone ho afore; **59** ne anantwi abien, adwennini anum, mpapo anum ne nguantenmma anum a won mu biara adi afe se asomdwoe afore. Eyi ne afore a Pedahsur ba Gamaliel de bae. **60** Ne nnankron so no, Gideoni babarima Abidan a oda Benyamin abusuakuwano de n'aforebode bae. **61** Na n'aforebode no ye: dwete prete a eye kilogram baako ne fa ne dwete hweaseammo a emu duru ye kilogram baako. Na wode atoko aforebode a eye asikresiam muhumuhu a wode ngo afra ahye no amaama; **62** sikakokoa akorade a ekari gram oha ne dunan a wode aduhuam ahye no ma; **63** nantwi ba, odwennini ne oguamma a wadi afe bae se ohyew afore; **64** opapo se bone ho afore; **65** ne nantwi abien, adwennini anum, mpapo anum ne nguantenmma anum a won mu biara adi afe se asomdwoe afore. Eyi ne afore a Gideoni babarima Abidan de bae. **66** Ne nnadu so no, Amisadai babarima Ahieser a oda Dan abusuakuwano de n'aforebode bae. **67** Na n'aforebode no ye: dwete prete a eye kilogram baako ne fa ne dwete hweaseammo a emu duru ye kilogram baako. Na wode atoko aforebode a eye asikresiam a woayam no muhumuhu a wode ngo afra ahye no amaama; **68** sikakokoa akorade a ekari gram oha ne dunan a wode aduhuam ahye no ma; **69** nantwi ba, odwennini ne oguamma onini a wadi afe bae se ohyew afore; **70** opapo se bone ho

aføre; 71 ne anantwi abien, adwennini anum, mpapo anum ne nguantenmma anum a wøn mu biara adi afe se asomdwøe aføre. Eyi ne aføre a Amisadai babarima Ahieser de bae. 72 Ne nna dubaako so no, Okran babarima Pagiel a ḥoda Aser abusuakuw ano no de n'aførebøde bae. 73 Na n'aførebøde no ye: dwete prete a eyø kilogram baako ne fa ne dwete hweaseammo a emu duru ye kilogram baako. Na wøde atoko aførebøde a eyø asikresiam a wøayam no muhumuhu a wøde ngo afra ahyehye no amaama; 74 sikakøkø akorade a ḥekari gram ḥha ne dunan a wøde aduhuam ahyø no ma; 75 nantwi ba, odwennini ne oguamma onini a wadi afe bae se ḥhyew aføre; 76 ḥopapo se bøne ho aføre; 77 ne anantwi abien, adwennini anum, mmirekyinimi anum ne nguantenmma anum a wøn mu biara adi afe se asomdwøe aføre. Eyi ne aføre a Okran babarima Pagiel de bae. 78 Ne nnadumien so no, Enan babarima Ahira a ḥoda Naftali abusuakuw ano no de n'aførebøde bae. 79 Na n'aførebøde no ye: dwete prete a eyø kilogram baako ne fa ne dwete hweaseammo a emu duru ye kilogram baako. Na wøde atoko aførebøde a eyø asikresiam a wøayam no muhumuhu a wøde ngo afra a nantwinini ba baako ka ho a wøde no ḥebø bøne ho aføre mmra. 80 Sikakøkø akorade a ḥekari gram ḥha ne dunan a wøde aduhuam ahyø no ma; 81 nantwi ba, odwennini ne oguamma onini a wadi afe bae se ḥhyew aføre; 82 ḥopapo se bøne ho aføre; 83 ne anantwi abien, adwennini anum, mpapo anum ne nguantenmma anum a wøn mu biara adi afe se asomdwøe aføre. Eyi ne aføre a Enan babarima Ahira de bae. 84 Eyinom ne aføremuka no aførebøde a Israel mpanyimfo de ba besraa aføremuka no, nam so bøø no atenase: dwete mprete dumien, dwete hweaseammo dumien ne sikakøkø aduhuam nnwetebona dumien. 85 Ne nyinaa mu, na dwete nneema no kari beyø kilogram aduasa, na prete biara kari beyø kilogram baako ne fa, na hweaseammo no nso mu duru ye kilogram baako. 86 Sikakøkø a wøde ḥekyere se, sikakøkø no akorade no mu biara duru ye nnwetebona du a wøde aduhuam ahyø no ma. 87 Wøde anantwi dumien ne adwennini a wøn mu biara adi afe na ḥebøø ḥhyew aføre no a atoko aførebo nso ka ho. Wøde mpapo bøøø bøne ho aføre. 88 Asomdwøe aføre nneema a wøde bae ni: nantwininimma aduonu anan, adwennini aduosia, mmirekyi aduosia, adwennini a wøn mu biara adi afe aduosia. 89 Bere a Mose køø Ahyiae Ntamadan no mu se ḥone Awurade rekøkøsa no,

øtee nne bi fi soro a ḥrekasa kyere no fi Mpata Beae no atifi ḥo, wø adaka no ho baabi a kerubim abien no sisi no ntam. Awurade faa saa kwan yi so kasa kyere no.

8 Awurade ka kyere Mose se, 2 “Ka kyere Aaron se, ‘Se woso akanea ason a ḥwo kaneadua no so no a, so no senea ḥbøye a, ḥbetow ne hann no akø kaneadua no n'anim.’” 3 Aaron yøø saa; ḥsøø akanea no ma ḥetow hann køø kaneadua no anim, senea Awurade hyøø Mose no. 4 Senea Wosi yøø kaneadua no ni: Sikakøkø a wøaboro na wøde ye fii n'ase kosi ne soro. Wøyøø no senea Awurade kyere Mose se wønyøø no ara pe. 5 Na Awurade ka kyere Mose se, 6 “Yi Lewifo no fi Israelfo no mu na tew wøn ho. 7 Se ḥbøye a wøn ho ni ye eyi: Fa ahodwira nsu pete wøn so. Ma wonyi wøn ho nwi nyinaa, na wønchoro wøn nneema nyinaa, na ama wøn ho atew. 8 Afei, ma wømfa nantwinini ba ne aduan aførebøde a eyø asikresiam a wøayam no muhumuhu a wøde ngo afra a nantwinini ba baako ka ho a wøde no ḥebø bøne ho aføre mmra. 9 Frø Israelfo no nyinaa hyia na fa Lewifo no bra Ahyiae Ntamadan no pon ano. 10 Eho na mpanyimfo a wotuatu mmusuakuw no ano no de wøn nsa begu wøn so. 11 Ese se Aaron ye nsenkyerønne bi se ḥde wøn rema Awurade se akyede a efi Israel manfo nyinaa nkyen, na asiesie Lewifo no ama wøaye Awurade adwuma. 12 “Afei, Lewifo mpanyimfo no de wøn nsa begu nantwimma no apampam na wøde wøn ama Awurade. Wøde ḥbaako ḥebø bøne ho aføre na wøde ḥbaako nso abø ḥhyew aføre de aye mpata ama Lewifo no. 13 Afei, wøde Lewifo no bøma Aaron ne ne mma te senea wøde aførebøde biara fa asøø so de ma Awurade no.” 14 Møbøfa saa kwan yi so ayi Lewifo no afi Israelfo no mu ama me, na wøaye me dea. 15 “Se motew wøn ho na mofa saa kwan yi so de wøn ma me a, afei, wobedi ahyømfiri wø Ahyiae Ntamadan no mu, adi wøn dwuma. 16 Israelfo mu nyinaa, wøn na wøye me nkurøfo, na magye wøn ato mu asi Israelfo mmakan nyinaa anan, Israelni bea biara abakan barima. 17 Israel abakan biara ye me de; nnipa ne mmoa nyinaa. Bere a mikunkum Misraimfo mmakan nyinaa no ara na mefaa wøn de wøn yøø me nkurøfo. 18 Mafa Lewifo no asi Israelfo mmakan nyinaa anan mu. 19 Na mede Lewifo no bekye Aaron ne ne mmabarima. Lewifo no na wøbøye Ahyiae Ntamadan no mu nnwuma kronkron a anka ese se Israelfo no na wøye, na wøn na wøbøø aføre ama nkurøfo de aye mpata ama wøn senea se Israelfo

no kō kronkronbea hō a ɔyaredəm biara renka wōn.” **20** Mose ne Aaron ne Israelfo no nyinaa faa ɔkwan a Awurade kyereɛ Mose no so pɛpɛɛpɛ de Lewifo no maa Awurade. **21** Lewifo no dwiraa wōn ho, horoo wōn nneɛma. Na Aaron de wōn hyɛɛ Awurade nsa se ohim afɔrɛ na ɔyɛɛ wōn ho mpata adwuma de tew wōn ho. **22** Eno akyi no, Lewifo no kɔyɛɛ adwuma wō Ahyiae Ntamadan no mu a na Aaron ne ne mmabarima no hwe wōn so Wɔyɛɛ biribiara senea Awurade hyɛɛ Mose se wōnye no. **23** Awurade ka kyereɛ Mose se, **24** “Eyi kō ma Lewifo no: Se Lewini barima biara di mfe aduonu anum a, ma no nsom wō Ahyiae Ntamadan mu, **25** na se wodi mfe aduonum a, eſe se wɔapon fi adwuma mu a wōnye adwuma bio. **26** Se wɔapon a, wotumi adi dwuma wō Ahyiae Ntamadan mu ho de boa wōn nuanom, mmom wōn ankasa de, eñse se wōhye da yé adwuma. Eyi ne ɔkwan a momfa so mma Lewifo no adwuma nyɛ.”

9 ɔsram a edi kan no mu afe a ɛto so abien no mu a woafi Misraim no na Awurade kaa saa asem yi kyereɛ Mose bere a one Israelfo wō Sinai sare no so no se, **2** “Ma Israelfo no nni Twam Afahye no wō ne bere ano. **3** Munni no wō ne bere ano, na mofa ne mmara akwan ahorow no nyinaa so nni wō ɔsram yi da a ɛto so dunan no anwummere.” **4** Enti Mose ka kyereɛ Israelfo no se wonni Twam Afahye no, **5** na wɔyɛɛ saa wō Sinai Nweatam no so wō ɔsram a edi kan no da a ɛto so dunan no anwummere. Na Israelfo no yɛɛ biribiara pɛpɛɛpɛ senea Awurade hyɛɛ Mose no. **6** Nanso na nnipa no bi fi ayi aba a esiane se wōde wōn ho aka owufo nti na wōn ho agu fi. Eyi nti wōantumi anni Twam Afahye no bi. Enti wōbaa Mose ne Aaron nkyen da no ara **7** beka kyereɛ Mose se, “Yede yēn ho aka funu ama yēn ho agu fi, nanso den nti na yēn Israelfo nyinaa rentumi mfa yēn aforebōde mmre Awurade senea nhyehyɛe no te no?” **8** Mose buaa wōn se, “Montwen mma mimmisa senea Awurade mmara no ka fa mo ho.” **9** Na Awurade ka kyereɛ Mose se, **10** “Ka kyereɛ Israelfo no se, Obiara a obeso funu mu, se ɔyɛɛ nnɛmma anaa ofi awo ntoatoaso a ɛreba no mu wō Twam Afahye bere a ɛbɛma ne ho agu fi anaa ɔnam akwantu so nti wōantumi amma no tumi di Awurade Twam Afahye no, **11** nanso ɔsram a ɛto so abien no da a ɛto so dunan no anwummere na eſe se wodi. Saa bere no na eſe se wōwē oguamma no a brodo a mmokaw nni mu ka ho a nabani nweenwen ka ho. **12** Eñse se wogiyaw bi ma ade kye so, anaa wōbō ne

dompe mu. Na eſe se wodi Twam Afahye no mmara no nyinaa so pɛpɛɛpɛ. **13** Nanso obiara a ne ho nguu fi anaa obi a ontuu kwan nanso wanni Twam Afahye no wō ne bere ano no, eſe se wotwa no asu afi Israelfo no mu wō afɔrɛ a wamma ammɛbō amma Awurade bere a eſe mu no nti. Wōbɛsoa wōn afɔdī ho sodi. **14** “Eſe se ɔhɔho a ɔfра mo mu no fa mmara koro no ara so di Awurade Twam Afahye no. Eſe se ɔhɔho ne okuroni nyinaa di mmara koro no so.” **15** Da a wōmaa Ahyiae Ntamadan no so sii hō no, omununkum kataa so. Anwummere no ara, omununkum no dan yɛɛ se ogya na ɔyɛɛ saa ara anadwo mu no nyinaa de kosii adekyee. **16** Saa ara na ete bere biara, na edu anadwo a, mununkum no dan yé se ogya. **17** Omununkum no maa ne ho so no, Israelfo no dii akyi kosii baabiara a ɛkō kogyina ma wōbōo hō atenae. **18** Eyi kyere se, se Awurade ka se wōnka a, wōkō, na se ɔka se wonnyina a, wogiyina. Na se Omununkum no gyina a, wōn nso gyina mmere dodow a egina hō no nyinaa. **19** Se egina baabi kye a, wōn nso gyina hō kye. Na se egina hō nna kakraa bi a, wōn nso gyina hō nna kakraa bi saa ara, efise saa na Awurade ahye wōn se wōnye. **20** ɛtō da bi a, omununkum no tena Ahyiae Ntamadan no so nna kakraa bi. Se ɛba saa a, nnipa no nso tena nna kakraa bi. Na Awurade nhye mu, wotu fii wōn atenae. **21** ɛtō da bi nso a, omununkum no tena anadwo na akō adekyee. Nanso se yɛɛ awia anaa anadwo na omununkum no ma ne ho so a, nnipa no tu fi atenae hō di akyi. **22** Se omununkum no ba Ahyiae Ntamadan no atifi na edi nnaanu, ɔsram anaa afe a, saa nna no ara so na Israelfo no hwe de tena hō. Nanso enya tu ara pē a, na wōn nso atu. **23** Eyi kyere se, wōn nsrabo ne wōn akwantu nyinaa gyina Awurade mmara a ɔhye ma wōn no so; na biribiara a Awurade ka kyereɛ Mose se wōnye no, wōyɛɛ.

10 Afei, Awurade ka kyereɛ Mose se, **2** “Fa dwetɛ a wōaboro ye ntorobento abien, na yɛɛ a wōahyɛn de afre nnipa no, na edu ntamadan no tu so nso a, wōahyɛn. **3** Se wōhyɛn ntorobento abien no a, nnipa no behu se, eſe se wōboa wōn ho ano wō Ahyiae Ntamadan no ano. **4** Na se wōhyɛn baako pē a, na ɛkyere se Israel mmusua no mu mpanyimfo na eſe se wōba wo nkyen. **5** Se mohyɛn de kyere se monkō mo anim a, mmusuakuw a wōwō Ahyiae Ntamadan apuei fam no betu afi wōn atenae hō na wōakō. **6** Se mohyɛn nea ɛto so abien no a, mmusuakuw a wōwō anafo fam no bedi so. Monhyɛn no ntiantia

mu mfa nkyere se wɔnkɔ. 7 Na se mofre nnipa no ama wɔabehyia a, momfa ɔkwan foforo so nhyen ntorobento no. 8 “Aaron mmabarima asɔfo nko ara na wobema wɔn kwan ama wɔahyen ntorobento no. Eyi ye mmara a ebetena hɔ daa ama awo ntoatoaso a ebeba no nyinaa. 9 Se mudu Bɔhye Asase no so na mo ne mo atamfo a wɔhye mo so no ko a mohyen ntorobento no. Na, Awurade, mo Nyankopɔn bekae mo na wagye mo afi mo atamfo nsam. 10 Anigyebere mu nso, monhyen ntorobento no. Afe mu daponna nso, monhyen. ɔsram biara mfiase nso, monhyen mfa nnye mo ani wɔ ohyew afɔre ne asomdwoe afɔre ho. Se moye saa a, ebekae Onyankopɔn apam a ɔne mo wɔ no. Na mene Awurade mo Nyankopɔn.” 11 ɔsram a eto so abien no da a eto so aduonu no a eyɛ mfe abien a Israelfo fii Misraim no, omununkum no pagyaw ne ho fii Ahyiae Ntamadan no so, 12 enti Israelfo no fii Sinai sare so ho dii omununkum no akyi kosii se ekogyinaa Paran sare so. 13 Bere a eṣe se wotu no duu no, Awurade nam Mose so ka kyereɛ wɔn. 14 Akwantu no mu no, mmusua a wɔhye Yuda abusuakuw no ase, a Aminadab babarima Nahson tua ano na otuu won frankaa ma wodii kan. 15 Wɔn a wodii so ne Isakar abusuakuw a Suar babarima Netanel di wɔn anim. 16 Sebulon abusuakuw na wodii ho a Helon babarima Eliab na na odi won anim. 17 Wotutuu Ahyiae Ntamadan no, na Gerson ne Merari mmusua a wofi Lewifo mu no soaa Ahyiae Ntamadan no dii wɔn afa wo santen no mu. 18 Ruben abusuakuw tuu won frankaa de dii so a Sedeur babarima Elisur di won anim. 19 Wɔn a na wodi so ne Simeon abusuakuw a Surisadai babarima Selumiel di wɔn anim; 20 Gad abusuakuw nso, na Deguel babarima Eliasaf na odi won anim. 21 Na Kohatfo no nso na na wodi hɔ a wɔsoso kronkronbea hɔ nneɛma. Na eṣe se wɔhyehyɛ Ahyiae Ntamadan no wɔ beae foforo hɔ ansa na woadu hɔ. 22 Wɔn a na wodi so ne Efraim abusuakuw a na wodi won frankaa no akyi a Amihud babarima Elisama na odi won anim; 23 Wɔn a na wodi so ne Manase abusuakuw a Pedahsur babarima Gamaliel di wɔn anim; 24 na Benyamin abusuakuw na na wodi so a Gideoni babarima Abidan di wɔn anim. 25 Wɔn a na wotwa to koraa no ne Dan abusuakuw a wɔyɛ won nyinaa awɛmfo na Amisadai babarima Ahieser da won ano na frankaa di won anim. 26 Okran babarima Pagiel na na odi Aser abusuakuw anim, 27 na Enan babarima Ahira nso di Naftali abusuakuw anim. 28 Saa nhyehyɛ

yi na Israel mmusuakuw yi faa so tuu wɔn kwan no. 29 Afei, Mose ka kyereɛ n'ase Hobab, Midiani Reuel ba se, “Eyi nyinaa akyi no, yereko beae a Awurade kae se, ‘Mede bɛma mo no.’ Bra na yenkɔ na yebɛhwɛ wo so yiye; efise Awurade ahyɛ Israelfo nnepa ho bɔ.” 30 Obuae se, “Dabi, merenkɔ; merekɔ m'asase so ne m'abusuafo nkyen.” 31 Nanso Mose kae se, “Mesre wo, nnyaw yɛn. Wo na wunim faako a eṣe se yetena wɔ sare no so, na wubetumi aye yɛn kwankyerɛfɔ. 32 Se wo ne yɛn ko a, nneɛma pa a Awurade de bɛma yɛn no nyinaa, wubenza bi.” 33 Enti wofi Awurade Bepɔw so nantew nnansa. Awurade Apam Adaka no dii wɔn anim hwehwee baabi a wɔbesoe maa wɔn. 34 Wofii won akwantu no ase awia a wɔrekɔ no nyinaa na Awurade mununkum no di wɔn anim. 35 Bere biara a wobema adaka no so asi mu no, Mose tee mu se, “Awurade, sore! Ma w'atamfo nhwete; ma wɔn nyinaa nguan mfi w'anim.” 36 Bere biara a wobesoe adaka no, ɔka se, “Awurade, san bra Israelfo mpempem a wontumi nkan wɔn no mu.”

11 Ankye biara na nnipa no fii ase nwiinwii se nneɛma nko yiye mma wɔn, na Awurade tee. N'abufuw sɔree wɔ wɔn anwiinwii no ho. Eyi nti, Awurade maa ogya bɛhyew beae a na wɔte hɔ no mfikyiri baabi. 2 Woteeteɛɛ mu frɛɛ Mose se ommegye wɔn no, ɔbɔɔ mpaɛ sree Awurade maa wɔn na ogya no dumii. 3 Efi saa bere no, wɔtoo beae ho din se Tabera a ne nkyerɛase ne “Ahyewee,” efise ogya a efi Awurade nkyen no hyew wɔn atenae hɔ. 4 Misraimfo a na wɔwɔ wɔn ntam no kɔn dɔo nneɛma pa a na ewo Misraim no. Eyi amma Israelfo no ani ansɔ baabi a na wɔwɔ hɔ no, enti wosui se, “Hena na obɛma yɛn aduan adi? 5 Yekae nsumnam a yewee wo Misraim mpoano no. Saa ara nso na na yenya kokumba, efere, gyeene ne galik di no. 6 Nanso mprempren de, yɛn anom ato; yenu hwee se mana nko ara.” 7 Na mana no kese te se wusa aba na eṣe ehyɛ a awaawae afi dubona ho agu fam. 8 Nnipa no tase fii fam na woayam anaa wɔasiw wɔ ɔwaduru mu ma adan esiam. Wowie a, wɔnoa de bi ye tetare. Woka w'ano a, eṭe se tetare a wɔakyew wɔ nhabamma ngo mu. 9 Obosu tɔ wɔ wɔn atenae hɔ Anadwo a na mana no nso tɔ. 10 Mose tee se mmusuakuw no nyinaa gyinagyina, atwa won ntamadan ho ahyia resu. Eyi hyɛ Awurade abufuw yiye, na ɛhaw Mose nso. 11 Mose bisaa Awurade se, “Aden nti na wode ɛhaw sɛe aba w'akoa so? Den na maye atia wo a na wode saa nnipa a wɔte sɛe yi

nyinaa adesoa abesoa me? 12 Me na minyinsen nnipa yi nyinaa? Me na mewoo won? Aden nti na wuse minturu won wo me nsa so se nkokoaa nkosi se yebedu asase a wohyeε won agyanom ho bø no so? 13 Ehefa na merekøfa nam abre nnipa yi? Wosu kyere me se, ‘Ma yøn nam nwe!’ 14 Me nko ara rentumi nsoa øman yi! Adesoa no mu ye duru ma me dodo! 15 Na se saa na wo ne me bedi no de a, mesre, kum me, se manya w’anim anuonyam a, na mma minnhyia m’ankasa me see.’ 16 Awurade ka kyereε Mose se, “Frø Israelfo mpanyimfo no mu aduøson ma me; fa won bra Ahyiae Ntamadan no mu na wo ne won nnyina hø. 17 Meba ho na me ne wo abekasa na honhom a øwo wo so no, mèfa na mede akogu won nso so bi; øba saa a, wøne wo besoa nnipa no adesoa senea ørenye wo nko ara w’adesoa. 18 “Ka kyere nnipa no se: Munnwiria mo ho na økyena, mubenya nam awe. Ka kyere won se, ‘Awurade ate mo sufø a øfa nneøma a mugyaw no Misraim no ho na ørebøma mo nam na mobøwe. 19 Enye da koro anaa nnaanu anaa nnaanum anaa nnadu anaa aduonu! 20 Na øsrøm baako mu, mobøwe nam ara ama afono mo ama afa mo hwene mu. Efise moapo Awurade a øka mo ho wø ha no, na moasu wo n’anim se, aden nti na yefii Misraim?’” 21 Mose kae se, “Mmarima nko ara mpem ahansia na wøwo ha, øno na woahye won bo se wobøma won nam awe ara øsrøm! 22 Se yekum nguan ne anantwi ma won a øbeso won ana? Se wøkyere po mu nam nyinaa ma won a øbeso won ana?” 23 Na Awurade bisaa Mose se, “So Awurade basa ye tiaa dodo ana? Afei wubehu se m’asøm ye nokware anaa enye nokware.” 24 Enti Mose fii Ahyiae Ntamadan no mu ho køkaa nsem a Awurade ka kyereε no no nyinaa kyereε nnipa no. Øboaboa mpanyimfo aduøson ano ma wotwaa Ahyiae Ntamadan no ho hyiae. 25 Na Awurade nam omununkum mu baa fam ne Mose kasae, na øfaa honhom a øwo Mose so no de guu mpanyimfo aduøson no so. Bere a honhom no baa won so kakra no, wøhyεε nkøm mmire tiaa bi mu. 26 Nanso na mpanyimfo aduøson no mu baanu a wøfre won Eldad ne Medad da so wo won atenae hø. Na bere a honhom no baa won so wo ho no, wøhyεε nkøm wo hø. 27 Mmerante bi tuu mmirika købø Mose asøm a asi no ho amanneε 28 na Nun babarima Yosua a na woayi no se ønye Mose boafø no ampene so, na økae se, “Me wura Mose, ma wonnyael!” 29 Mose bisaa no se, “Me ho na woretwe ninkunu yi? Ekaa me nko a, na anka Awurade nkuroøo nyinaa ye adiyifo a

Awurade de ne honhom agu won nyinaa so!” 30 Na Mose ne Israel mpanyimfo no san køo won atenae hø. 31 Na Awurade bøø ahum maa øde mmoko fi po mu beguu atenae hø ne øho mmaa nyinaa. Baabiara a obi befa no, na nnomaa yi bi atu nenam asase ani øye anammon anan. 32 Enti da mu no nyinaa, nnipa kyekyere mmoko no bi kunkum won awia ne anadwo ne n’adekyee nso. Nea wannya bi no koraa na onyaa susukora øha! Mmoko buu so wo atenae hø nyinaa. 33 Na nnipa no fii ase wee mmoa no bi no, Awurade bo san fuw won maa øde øyaredøm kum won mu fa kese no ara. 34 Enti wøtoo beae hø din se Kibrot-Hataawa a nkyerease ne, “Akønnø øda” efise won a na won ani bere nam na won køn ado Misraim tena no na wosiee won wo hø. 35 Øman no tu fii Kibrot-Hataawa hø køtenaa Haserot.

12 Miriam ne Aaron kasa tiaa Mose se ne yere ye Etiopian. 2 Wøkae se, “Mose nko ara na Awurade akasa afa ne so ana? Na yøn nso ønkasa mfa yøn so bi ana?” Na Awurade tee won anwiinwii no. 3 Na Mose ye øhobreaseni sen obiara a øte asase yi so. 4 Ntøm so, Awurade frøø Mose, Aaron ne Miriam køø Ahyiae Ntamadan no mu. Øhyεε won se, “Mo baasa no mommra Ahyiae Ntamadan mu ha.” Enti wobeginagynaaw Awurade anim. 5 Afei, Awurade nam omununkum fadum mu sian ba begyinaa Ahyiae Ntamadan no kwan ano, na øfrøø Aaron ne Miriam. Bere a wotwiw køø won anim no, 6 økae se, “Muntie me nsem: “Se odiyifo wø mo mu a, Me, Awurade, menam anisoadehu so da me ho adi kyere no, me kasa kyere no wo dae mu. 7 Nanso ente saa wø me somfo Mose ho. Me fi nyinaa mu no, øye ønokwafo. 8 Me ne no kasa anim ne anim, kasa a emu da ho na enye øbisæ mu. Na ohu Awurade senea øte. Aden nti na moansuro se mobekasa atia me somfo Mose?” 9 Awurade bo fuw won dennen pa ara na ofii hø køe. 10 Bere a omununkum no fii Ahyiae Ntamadan no atifi no, kwata beduruu Miriam ho fitaa se sukyerømma. Aaron twaa n’ani huu se øwo øhonam ani yare a øye fi no, 11 øka kyereε Mose se, “Me wura, mesre wo, nnyina saa bøne a yenam nkwaseasøm so adi yi so ntwe yen aso. 12 Mma no nyø se akokoaa a wawu wo ne yam a ne fa aporøw.” 13 Na Mose teεε mu frøø Awurade se, “Onyankopøø, mesre wo se sa no yare!” 14 Awurade buaa Mose se, “Se n’agya tew ntasu guu n’anim a, anka n’anim rengu ase nnanson? Munyi no mfi atenae ha nkøhyε baabi nnanson na akyiri no,

obetumi asan aba.” 15 Enti wotwaa Miriam asu fii atenae hō ma okodii nnanson. Nnipa no twen kosii se wōsan de no bae ansa na wōretu kwan no bio. 16 Eno akyi no, wofii Haserot bēbō atenae wō Paran sare so.

13 Na Awurade ka kyere Mose se, 2 “Soma akwansrafo na wōnko Kanaan asase so; asase a mede rema Israelfo no. Soma mmusuakuw dumien no mu biara ntuanoni.” 3 Enti Mose yee senea Awurade hyee no no. Osomaa mmaprima dumien a wōn nyinaa yee mmusuakuw ntuanofo fi wōn atenae wō Paran sare so. 4 Saa mmusuakuw no ne wōn mpanyimfo no din na edidi so yi: Ruben abusuakuw no ntuanoni ne Sakur babarima Samua; 5 Simeon abusuakuw no ntuanoni ne Hori babarima Safat; 6 Yuda abusuakuw no ntuanoni ne Yefune babarima Kaleb; 7 Isakar abusuakuw no ntuanoni ne Yosef babarima Igal; 8 Efraim abusuakuw no ntuanoni ne Nun babarima Hosea; 9 Benyamin abusuakuw no ntuanoni ne Rafu babarima Palti; 10 Sebulon abusuakuw no ntuanoni ne Sodi babarima Gadiel; 11 Manase abusuakuw (a eye Yosef abusuakuw no mu fa) no ntuanoni ne Susi babarima Gadi; 12 Dan abusuakuw no ntuanoni ne Gemali babarima Amiel; 13 Aser abusuakuw no ntuanoni ne Mikael babarima Setur; 14 Naftali abusuakuw no ntuanoni ne Wofsi babarima Nahbi; 15 Gad abusuakuw no ntuanoni ne Maki babarima Geuel. 16 Nnipa yi na Mose somaa wōn ma wōkōsraa Kanaan asase no. Mose na əmaa Nun ba Hosea din Yosua. 17 Mose ka kyere wōn se, “Monkō atifi fam wō Negeb bepow no so. 18 Monhwē senea ehō asase no te; na monhwē wōn a wōte ho no nso tebea se wōwō ahooeden anaa wōye mmerew, se wōdōoso anaa wosua. 19 Asasesu ben na wōte so? Eye anaase enye? Nkurowsu ben na wōtete mu? Ededa hō petee anaase afasu wōwō ho? 20 Date no te den? Srade wō mu anaase eye kwaboo? Nnua wō so anaase nnua nni so? Mommo mmōden na momfa ehō nnobae no bi mmra.” Saa bere no na wōretew bobe aba kan. 21 Enti wōkōsraa asase no fi Sin sare so kosii Rehob a eben Hamat no. 22 Wōfaa atifi fam kōfaa Negeb beduu Hebron. Ehō na wohuu Anak asefo a wōfrē wōn Ahiman, Sesai ne Talmai. Hebron yē kurow dedaw. Wōkyekyeree saa kurow no mfe ason ansa na wōrekyekyere Soan a ewō Misraim no. 23 Woduu Eskol bon mu no, wotwaa mman a bobe kasiaw wō so. mmaprima baanu na wōworaan no dua soa kaa borōdōma aba ho de kōe. 24 Saa bere no, Israelfo no too subon hō din se “Eskol bon mu” a nkyerease

ne “Kasiaw,” efise wohuu bobe kasiaw pii wō hō. 25 Adaduanan akyi no, wofii wōn akwansra no mu bae. 26 Wōkaa nea wokohui nyinaa kyere Mose ne Aaron ne nnipa a wōwō Israel nyinaa ne wōn a wōwō Paran sare so wo Kades na wōde aduaba a wōde bae no kyere. 27 Asem a wōbekae ne se, “Yeduu asase a wosomaa yen se yēnkōra so no so, na ewo ne nufusu sen wō so ampa! Eso aduaba a yēde bae ni. 28 Nanso na nnipa a wōtete hō no yē den. Won nkurow no soso na wōabo ho ban nso. Yehuu Anak asefo wō ho mpo. 29 Amalekfo te anafo na Hetifo, Yebusifo ne Amorifo nso tete mmeppōw so. Na Kanaanfo nso tete Ntam Po no ne Yordan subon ho.” 30 Na Kaleb bōo nnipa no ano wō Mose anim kae se, “Momma yemforo nkō hō pēkō pe na yēnkōfa asase no, efise yebetumi adi won so nkōnim.” 31 Nanso mmaprima a wōne no kōe no kae se, “Yerentumi nkōtoa saa nnipa yi; wōn ho yē den sen yen.” 32 Na wōde asem a emma akomatōyam fa asase a wōkōsraa so no ho tene faa Israelfo no mu nyinaa. Wose, “Asase a yēkōsraa so no sofo no yē awudifo nkutoo. Nnipa a yehuu wōn wō hō no yē abran. 33 Yehuu Anakfo no bi a efi awo ntoatoaso mu wōyē abran no. Se yene wōn gyina hō a, na yēyē te se nketekre wō yēn ani so. Na saa ara nso na yēyē wō wōn ani so.”

14 Saa anadwo no, nnipa no nyinaa fii ase suu denneennen. 2 Wōde nne koro nwiinwii tiaa Mose ne Aaron. Wōkae se, “Se yewuwuu wō Misraim anaa sare so ha a, anka eye. 3 Aden nti na Awurade de yēn reba ha se yemmetotō wō mfoa ano? Wōbekow yēn yerenom ne yēn mma. So ennye mma yēn se yēbesan akō Misraim ana?” 4 Na wosisee wōn ho wōn ho se, “Ese se yēpaw okannifo na yēsan kō Misraim.” 5 Afei, Mose ne Aaron de wōn anim butubutuu fam wō Israelfo a wōahyia hō no nyinaa anim. 6 Akwansrafo no mu baanu, a wōne Nun babarima Yosua ne Yefune babarima Kaleb sunsuan wōn ntade mu 7 na wōka kyere Israelfo no nyinaa se, “Asase a yēfaa mu no yē asase pa yiye. 8 Na se yēsō Awurade ani a, əde yēn bedu asase no so dwoodwoo, asase bere a nufusu ne ewo sen wō so, na əde bēma yēn. 9 Monnyē dom ntia Awurade. Na munnsuro nnipa a wōwō asase no so no nso, efise yēbēmemene wōn. Wonni bammō, nanso Awurade ka yēn ho. Munnsuro wōn.” 10 Nanso mmuae a nnipa no mae ara ne se, wobesiw wōn abo. Afei, Awurade anuonyam baa Ahyiae Ntamadan no mu kyere Israelfo no nyinaa. 11 Awurade bisaa

Mose se, “Nnipa yi bebu me animtiaa akosi da bən? Anwonwade dodow a maye akyere wən yi nyinaa akyi no, wonnye me nni ara? 12 Məma ɔyaredəm abeduru wən na aseə wən, nanso meye mo əman kəse a əwə ahoođen sen wən.” 13 Mose ka kyerəe Awurade se, “Na Misraimfo no bəte! Wonam wo tumi so yii saa nnipa yi fii wən mu. 14 Wəaka saa aseə yi akyere wən a wəte asase yi so a wonim se wəwə Israel afa, na wo ne won kasa anim ne anim. Wohu omununkum dum ne ogya se egyptina yen atifi, na wonim se wudi yen anim bə yən ho ban awia ne anadwo. 15 Na se wukum wo nkurəfo yi nyinaa a, aman a wəate wo din no beka se, 16 ‘Awurade kum wən wə sare no so, efise wantumi amfa wən ankodu asase a əkaa ho ntam se əde bəma wən no so.’ 17 “Afei Awurade nna n’ahooden adi, səneə wahyə no: 18 ‘Awurade yə nyaa wə n’abufu wən, na ne də ne bəne ne atuatew so bənefakye no boro so. Nanso onnyaw əfədifo a əntwe n’aso; ətwe mma aso wə agyanom bəne ho kosi awo n’toatoaso abiəsa ne nan mu.’ 19 Wo də kəse no nti, fa saa nnipa yi bəne kye wən səneə wode akye wən afa Misraim abesi saa bere yi.” 20 Awurade kaa se, “Mede akye wən səneə woabisa no. 21 Nanso se mete ase yi, na Awurade anuonyam ahyə asase nyinaa ma yi, 22 saa nnipa yi a wohuu m’auonyam ne anwonwade a meyeə wə Misraim ne sare so no nanso wəyəe asooden de səo me hwəe mpen du no, 23 wən mu biara renhu asase a mekaa ntam de hyəe wən agyanom bə no. Wən a wobuu me animtiaa no mu biara renhu. 24 Nanso səneə esono m’akoa Kaleb honhom na ofi ne koma nyinaa mu di m’akyi no nti mede no beko asase a əkəo so no so, na n’asefo benya əhə mu kyefə. 25 Esiane se Amalekfo na Kanaanfo tete abon mu no nti, əkyena, momfa mo ani nkyere Po Kəkəo no nkə sare no so.” 26 Awurade bisaa Mose ne Aaron se, 27 “Enkosi da bən na saa nnipa bənefo yi benwiinwii atia me? Na mate saa Israelfo yi anwiinwiisəm yi nyinaa. 28 Enti ka kyere wən se, ‘Awurade na ose, se mete ase yi, meye nea metee se moreka no ama mo. 29 Mo nyinaa mubewuwu wə sare no so: Efi wən a wəadi mfe aduonu rekə no a wəkan wən bi na wəka ho nwiinwii tiaa me no. 30 Mo mu biara renkə Bəhye Asase no so. Wən a wəbekə ho ara ne Yefune babarima Kaleb ne Nun babarima Yosua. 31 Moka se mo mma bəye nnipa a wote asase no so no nkəa. Mede wən bekə asase no so dwoodwoo ama wəakəfa nea muse mompe no. 32 Na mo de, mo amu na əbekə sare so ha. 33 Wəbehwe

mo mma so wə ha mfe aduanan, na wəahu amane wə mo gyidi a munni no nti; akosi se onipa a otwa to no bewu ato sare so ha. 34 Esiane se akwansrafo no tenaa asase no so adaduanan no nti, əse se mo nso mukyinkyin sare no so mfe aduanan a afe biara gyina ho ma da koro a eyə mo bəne so akatua, na moahu səneə əte se mesore atia mo.’ 35 Me, Awurade, na makasa, na nea əte biara no meye eyinom atia saa nnipa bənefo yi a waye dəm atia me no. Wobehu wən awie wə sare yi so; əha na wobewuwu.” 36 Enti mmarima a Mose somaa wə ma wəkəsraa asase no so no, wən a wəsan ba bebəo amannee bəne a ənam so maa nnipa no nyinaa nwiinwii tiaa me no, 37 wəde əyare bəne kunkum saa mmarima a wəde amannee bəne tenee wə Awurade anim no. 38 Akwansrafo no nyinaa, Nun ba Yosua ne Yefune ba Kaleb nko ara na wətenaa ase. 39 Mose kəkaa nseəm a Onyankopən ka kyerəe no no kyere nnipa no no, wən nyinaa were howee yiye. 40 Wəsəree anopahema se wərekə Bəhye Asase no so. Wəkae se, “Yəahu se yeayə bəne, nanso yeasiesie yen ho se yəbekə asase a Awurade hyəe yen ho bə no so.” 41 Nanso Mose kae se, “Adən na morebu Awurade ahyəde so? Eyi renyə ye! 42 Monsan, mo atamfo no bedi mo so nkən, efise Awurade nka mo ho. 43 Amalekfo ne Kanaanfo no behyia mo wə hə wə hə? Esiane se moapa Awurade nti, ərenka mo ho na mobetətə wə afoa no.” 44 Nanso wofii wən nsusuwi mu foro kəo bepəw no so a amfa wən ho se Awurade Apam adaka no ne Mose mu biara antu amfi atenae hə bi. 45 Na Amalekfo ne Kanaanfo a wəte bepəw no so no sian ba bətow hyəe wən so boroo wən ara kosii Horma.

15 Awurade ka kyerəe Mose se, 2 “Ka kyere Israelfo no se, ‘Se mokətena asase a mede rema mo no so 3 na mope se mobə əhyew afəre anaa afəre biara a wəbə a eyi hua a əsə Awurade ani a, əse se afərebəde no ye aboa a ofi mo nguankuw anaa nantwibuw mu. Se eyə əhyew afəre, anaa afərebo a wəde hye bə, anaa afərebo a efi əpə mu, anaa afərebo a wəbə no afərihyia mu nnaponna bi mu no a, əse se wəde aduan afərebəde ka ho. 4 Nea əde ba no, əse se əde aduan afərebəde a eyə esiam muhumuhu kilogram abien a Wade ngo lita baako afra ka ho ma Awurade. 5 Oguamma biara a wəde bə əhyew afəre no, əse se wəde nsa afərebəde a eyə bobesa lita baako ka ho. 6 “Se odwennini na wode rebə afəre a, fa esiam muhumuhu lita abiesa fra ngo lita baako, 7 ne bobesa lita baako se ənom afərebəde.

Mommo mma enyi hua a ebeso Awurade ani. 8 “Se wosiesie nantwi ba ma ɔhyew aføre anaa aførebøde de hye bø sononko bi anaa ayonkofa asikresiam aføre a worebo ama Awurade a, 9 fa atoko aførebøde a eyø asikresiam a woayam no muhumuhu lita asia ne fa ne ngo lita abien ka nantwi no ho 10 a bobesa lita abien ka ho se ɔnom aførebøde. Eyi bøye aduan aførebø a ebeyi hua aso Awurade ani. 11 Ese se wofa saa kwan yi so siesie nantwi, odwennini, oguamma anaa abirekyi ba a wøde bo aføre no. 12 Aførebøde biara no, ese se mofa saa ɔkwan yi so siesie no. 13 “Ese se Israelni biara fa saa ɔkwan yi so siesie ne aduan aførebø a eyi hua na esø Awurade ani na oðe ba. 14 Na se ahøho a wøte mo mu no pe se wøbo ɔhyew aføre ma eyi hua a esø Awurade ani a, ese se wofa saa ɔkwan koro no ara so wo awo ntoatoaso a ebeba no nyinaa mu. 15 Mmara no wo hø ma mo nyinaa; ɔmanfo ne ahøho; na eyø nokware a etim ho daa de kosi awo ntoatoaso a ebeba no mu. Mo ne ahøho nyinaa ye pe wo Awurade anim. 16 Mmara baako na ewo hø ma mo ne ahøho a wøtete mo mu no nyinaa.” 17 Awurade ka kyereø Mose se, 18 “Kasa kyereø Israelfo no se: ‘Se mudu asase a mede mo rekø so no so 19 na mudi asase no so aduan a, momfa bi mmø aføre mma Awurade. 20 Atoko a mobeyam a edi kan no, momfa nto ɔfam nto nkyen se akyede senea moye atoko otwakan no wo awiporowbea no. 21 Awo ntoatoaso a ebeba no nyinaa mu no, ese se mode saa aføre a efi mo aduan a edi kan a moanya mu yi ma Awurade. 22 “Se mo, se nnipakuw, anhye da na mubu saa mmara a Awurade nam Mose so de ama mo yi so, 23 mmara ahorow a Awurade nam ne so de ama mo yi so, efi da a Awurade de maa mo de fa awo ntoatoaso a ebeba no nyinaa mu, 24 na se wønam awerefiri so fom a nnipa no nyinaa nnim a, ese se ɔman no nyinaa de aduan aførebøde ne ɔnom aførebøde ne ɔrapo a wøde no bøbø bone ho aføre ka ho. 25 Na ese se ɔsøfo no ye mpata ma Israelfo nyinaa na wøde wøn bøne akye wøn; efise, eyø mfomso, na wønam ɔhyew aførebø so abø aføre wo Awurade anim a wøn bøne aførebøde ka ho. 26 Wøde nnipa no nyinaa a ahøho a wøte wøn mu ka ho no bøne bøkye wøn, efise ɔmanfo no nyinaa na wøyeø mfomso a wøanhye da; na wøde akye wøn nyinaa. 27 “Nanso se onipa baako bi ye mfomso awerefiri mu a, ese se oðe abirekyibere ba a wadi afe bøbø bøne ho aføre. 28 Ese se ɔsøfo no ye mpata ma nea ɔfom no wo Awurade anim na wøde ne bøne akye no. 29 Saa mmara yi wo hø ma Israelfo ne

anaanafo a wøte mo mu no nyinaa. 30 “Na se obi boa pa ye mfomso a, se ɔye Israelni anaa ɔnanani no, ogu Awurade din ho fi, enti ese se woyi no fi Israelfo no mu. 31 Mpen dodow a wabu Awurade asem animtiaa na wahye da abu Awurade mmara so no, ese se woyi no fi Israelfo no mu; na ne bøne gu ne ti so.” 32 Bere a Israelfo no wo sare so no, wøkyeree wøn mu baako se ɔrebubu mmabaa homeda. 33 Wøn a wøkyeree no no de no koo Mose ne Aaron ne atemmufo no anim, 34 na wøde no too afiase, efise na wonhu ɔkwan pøtee a ese se wøde no fa so. 35 Afei, Awurade ka kyereø Mose se, “Ese se wokum saa onipa no. Nnipa no nyinaa nsiw no abo wo atenae no akyi baabi.” 36 Enti wøde no koo atenae no akyi baabi kosiw no abo senea Awurade hyøe Mose no. 37 Awurade ka kyereø Mose se, 38 “Kasa kyereø Israelfo no se: Awo ntoatoaso nyinaa mu no, momma biribi nsensem mo ntade ano na momfa hama tuntum nkyekyere se nkae ade ntetare ntade no ano. 39 Saa mmara yi botae ne se, bere biara a mubehu saa ade yi no, mobekae Awurade mmara a wøahye mo no, na moadi n'apède so, na moamfa mo ankasa mo akwan senea na moye de som anyame afoforo no. 40 Eøekae mo ama moadi me mmara nyinaa so na wøbetew mo ho ama mo Nyankopøn. 41 Mene Awurade, mo Nyankopøn a mede mo fi Misraim asase so bae se moye mo Nyankopøn. Mene Awurade mo Nyankopøn no.”

16 Kora, Ishar a ɔye Lewi babarima Kohat aseni ne Datan ne Abiram a wøye Eliab mmabarima ne On a ɔye Pelet babarima a wøn baasa no fi Ruben abusuakuw mu no yee ahomaso 2 na wøsøre tiaa Mose. Na mpanyimfo atitiriw ahannu aduonum a wøn nyinaa fra agyinatukw no mu no ka ho. 3 Wøkøo Mose ne Aaron hø køka kyereø wøn se, “Mo ahomaso no amee yø; monnye kronkron nsen obiara. Awurade na wayi obiara a øwo Israel ha na øka yøn nyinaa ho. Tumi bøn na mowø se moma mo ho so se moye mpanyimfo a ese se yetie mo na afei moma mo ho so sen obiara wo bere a yøn nyinaa ye Awurade mma?” 4 Mose tee saa asem no, oðe n'anim butuw fam. 5 Øka kyereø Kora ne wøn a wøka ne ho no se, “Anøpa, Awurade bøkyere mo wøn a wøye ne dea ne nea ɔye kronkron ne nea wayi no se ɔmmen no. 6 Nea ese se wo, Kora ne w'akyidifo nyinaa ye ni: Momfa aduhuamyeøo nkuku 7 na okyena monhyew aduhuam wø mu wo Awurade anim. Na nea Awurade bøpaw no no na ɔbøye økronkronni. Afei de, Lewifo moaye ama

aboro so!" 8 Mose san bisaa Kora se, "Afei mo Lewifo, muntie! 9 Yi a Israel Nyankopon ayi wo afi nnipa bebree mu ama woaben no pεe no, a woye Awurade Ahyiae Ntamadan mu adwuma, na wutumi gyina nnipa anim ye asofodwuma no sua ma wo ana? 10 Óde wo ne wo mfefo Lewifo nyinaa aben no pεe, nanso afei de, woagyina pintinn se woregye asofodwuma no nso. 11 Σye Awurade na wo ne w'akyidifo abo mu atia no no. Hena ne Aaron a wunwiinwii tia no?" 12 Afei Mose frēs Eliab mmabarima Datan ne Abiram, nanso wobuae se, "Yeremma! 13 So esua ma wo se wode yen fi yen asase a nufusu ne εwo sen wō so no so de yen aba sare so se worebekum yen ana? Na afei, wope se wohye yen so nso! 14 Bio, womfaa yen mmaa asase a εwo ne nufusu sen wō so so anaa nso wommaa yen asase ne bobeturo biara se yen agyapade. Wope se wode saa nnipa yi ye nkoo ana? Dabi, yeremma." 15 Mose bo fuw na ɔka kyereε Awurade se, "Nnye wōn afrehbode biara! Minwiaa wōn afurum baako mpo na menyε wōn mu biara bōne bi." 16 Mose ka kyereε Kora se, "Ókyena wo ne w'akyidifo no nyinaa mmra Awurade anim wō ha; wo ne wōn ne Aaron. 17 Obiara mfa n'aduhuamyεfo nkuku a aduhuam gu so mmra. Obiara mfa aduhuamyεfo kuku mmra. Ne nyinaa dodow ye ahannu aduonum; na momfa mmra Awurade anim. Mo ne Aaron na εse se mode ba." 18 Enti won mu biara de n'aduhuamyεfo kuku a waso aduhuam wō mu bae na wone Mose ne Aaron begyinagyinaa Ahyiae Ntamadan no ano. 19 Bere a Kora aboa n'akyidifo a wōasore atia wōn no nyinaa ano wō Ahyiae Ntamadan no ano no, Awurade daa n'auonyam adi kyereε nnipa no nyinaa. 20 Na Awurade ka kyereε Mose ne Aaron se, 21 "Montwe mo ho mfi saa nnipa yi ho na manya kwan aseē won preko." 22 Nanso Mose ne Aaron de wōn anim butubutuu fam wō Awurade anim. Wōsree se, "Ao, Onyankopon, amansan nyinaa Nyankopon, se onipa baako ye bone a, na εse se wo bo fu nnipa no nyinaa?" 23 Awurade ka kyereε Mose se, 24 "Ka kyereε nnipa no se, 'Mumfi Kora, Datan ne Abiram ntamadan no mu.'" 25 Enti Mose koo Datan ne Abiram ntamadan no mu a na Israel mpanyimfo di n'akyi. ɔka kyereε nnipa no se, 26 ɔka kyereε nnipa no se, "Monsan mfi saa nnipabōnefo yi ntamadan no mu! Mommfa mo nsa nka won biribiara, anye saa a wobesee mo ne won nyinaa, esiane won bōne nti." 27 Enti nnipa no fii Kora, Datan ne Abiram ntamadan no mu. Na Datan ne Abiram nso ne won yerenom ne won mma

begyinagyinaa wōn ntamadan no akwan ano. 28 Mose kae se, "Enam eyi so bēma moahu se, Awurade na ɔsoma me se menyε nea maye yi nyinaa. Enye me ara m'adwene mu na mifi yεe saa. 29 Se owu nko ara na εbeto saa nnipa yi, anaa se wohu nea etaa ba nnipa so nko ara a, na εnye Awurade na wasoma me. 30 Na se Awurade ma ade a εye foforo koraa ba, na asase bue n'anom mene wōn ne wōn ahode na se wōkō asaman anikann a, εbēma moahu se, saa nnipa yi abu Awurade animtiaa." (Sheol h7585) 31 Ka a ɔkaa eyinom wiei ara pε, na asase a εwo wōn ase no mu paee, 32 na εbaee n'anom menee wōn ne wōn abusuaf, wōn nnamfonom a na wogyingyina wōn ho ne wōn agyapade nyinaa. 33 Wowraa asase mu anikann koo asaman na asase no san ka too mu ma wōyera fii ɔman no mu. (Sheol h7585) 34 Israelfo nyinaa guanee a na wōreteeε mu se, "Asase rebemene yen nso!" 35 Na ogya fi Awurade nkyen behyw nnipa ahannu aduonum a na wōrehyw aduhuam no nyinaa. 36 Awurade ka kyereε Mose se, 37 "Ka kyereε ɔsōfo Aaron babarima Eleasar se onyi aduhuamyεfo nkuku no mfi nso no mu, efise εye kronkron, na ɔntretrew nnyansramma no mu nkoo akyiri 38 mfi saa nnipa a wōyε bōne awu no aduhuamyεfo nkuku no ase. Boro aduhuamhyew nkuku no mma εnye ntrantraa na momfa nkata afremuka no so. Saa aduhuamyεfo nkuku yi ye kronkron, efise wōde baa Awurade anim. Ma εnye nsenkyerenne mma Israelfo no." 39 Enti ɔsōfo Eleasar faa won a wōahyw no aduhuamyεfo nkuku no na ɔboro maa εyeε ntrantraa na ɔde kataa afremuka no so, 40 senea Awurade nam Mose so kyereε no no. Na Israelfo no nam so akae se obiara a omfi Aaron ase no nni ho kwan se oba Awurade anim behyw aduhuam. Se ɔye saa a, asem a etoo Kora ne ne ne dom no bi beto no. 41 Ade kyee anōpa no, Israelfo no nyinaa nwiinwii tiaa Mose ne Aaron se, "Moakum Awurade nkurōfo." 42 Nanso bere a nnipa no nyinaa boaa won ho ano se wōretia Mose ne Aaron na wotwaa won ani hwεe Ahyiae Ntamadan no, preko pε, omununkum no kataa so ma wohuu Awurade auonyam. 43 Mose ne Aaron begyinaa Ahyiae Ntamadan no kwan ano, 44 na Awurade ka kyereε Mose se, 45 "Twe wo ho fi saa nnipa yi mu na matumi aseē won preko pε." Na Mose ne Aaron de won anim butubutuu fam. 46 Na Mose ka kyereε Aaron se, "Fa aduhuamyεfo kuku no na yi ogya fi afremuka no so gu mu. Fa aduhuam gu so na fa nnipa no mu ntēm so fa koye mpata ma

won, efise Awurade abufuw adu won so. ɔyaredɔm no afi ase.” 47 Aaron yee nea Mose hyee no no, na otuu mmirika koo nnipa no mu. Na ɔyaredɔm no aba ampa, na ɔhyew aduhuam no de yee mpata maa won. 48 Na ogyinaa ateasefo ne awufo ntam, na ɔyaredɔm no gyaee. 49 Nanso na nnipa mpem dunan ne ahanson awuwu dedaw abeka won a wone Kora wuwui da a edi anim no ho. 50 ɔyaredɔm no gyaee no, Aaron san koo Mose nkyen wo Ahyiae Ntamadan no ano.

17 Afei, Awurade ka kyere Mose se, 2 “Ka kyere

Israelfo no na wonye pema dumien, abusua biara panyin ntwa baako. Kyersw obiara din wo ne de ho. 3 Aaron din na wobekyerew agu Lewi abusuakuw pema no ho, efise eee se abusuapanyin biara nya pema baako. 4 Momfa pema yi ngu Ahyiae Ntamadan no mu ahyiae mu wo baabi a mihyia mo wo adaka no anim ho no. 5 Menam pema yi so bekyere onipa a meyi no no na ne pema no ho bebefew, na meyi Israelfo anwiinwii a wotaa nwiinwii tia wo no nyinaa afi ho.” 6 Enti Mose maa Israelfo no maa no pema dumien a won abusua no biara panyin de wo mu a na Aaron ka de ka ho bi. 7 Mose de guu Awurade anim wo Adanse Ntamadan no mu ho. 8 Ade kyee a ɔkɔɔ mu no, ohuu se Aaron pema a ewo ho ma Lewi abusuakuw no afefew aye frɔmm, asow aba a esensen so. 9 Na Mose de pema no ffi Awurade anim ba bekyere Israelfo no. Wohwee, na ɔpanyin biara faa ne pema. 10 Awurade ka kyere Mose se, “Fa Aaron pema no san koto adaka no anim na fa ye nsenkyerenne ma atuatewfo no. Eyi de anwiinwii a wonwiinwii tia me no beba awiei na woanwuwu.” Na eee se ɔde ba bekyere nnipa no bio na se anwiinwii bi wo ho a etia Aaron tumi a, ebesiw amanehunu foforo a anka ebeba nnipa no so no ano. 11 Mose yee nea Awurade hyee no se onye no pereere. 12 Israelfo no ka kyere Mose se, “Yebewuwu! Yeayera, yeayera! 13 Mpo, obiara a ɔbεben Awurade Ahyiae Ntamadan no bewu. Yen nyinaa rebewuwu ana?”

18 Awurade kasa kyere Aaron se, “Wo, wo

mmabarima ne w'abusuafo a wofi Lewi abusuakuw mu no, mfomso biara a efa kronkronbe ho no ho asodi beda mo so. Na se biribi anko so yiye wo asofodwuma no mu a, wobebisa wo ne wo mmabarima ho asem. 2 Fa wo nkurøfo a wɔwɔ Lewi abusuakuw no mu na wɔmwoa wo mmabarima no wo dwuma kronkron a wodi no Ahyiae Ntamadan no anim no ho. 3 Eee se Lewifo no hwε yiye na wɔammén biribiara

a eyε kronkron wo afɔremuka no so. Se wɔye saa a, wo ne won bewuwu. 4 Eee se wɔka mo ho na mohwε Ahyiae Ntamadan mu ho; εho nnwuma nyinaa. Ense se onipa foforo biara bεn beae a wɔwɔ no. 5 “Wo na eee se wohwε kronkronbea ho ne afɔremuka no so, na m'abufuwhyew amma Israelfo no so bio. 6 M'ankasa na mapaw wo nkurofo Lewifo afi Israelfo mu se akyede ama wo, atew wo ho ama Awurade se wonye adwuma wo Ahyiae Ntamadan no mu. 7 Nanso wo ne wo mmabarima nkutoo na na mubedi dwuma se asøfo wo nea efa afɔremuka ne nea ewo ntwamtam no mu no ho. Mede asofodwuma ɔsom rema mo se akyede. Eee se wokum onipa foforo biara a ɔbεben kronkronbea ho no.” 8 Awurade san ka kyere Aaron se: “M'ankasa na mede akyede a nkurofo de abre Awurade no ahye wo nsa; aforebøde a Israelfo no de ma me no nyinaa no mede ma wo ne wo mmabarima se mo kyεfa; eyε mo kyεfa afeboø. 9 Aduan aførebo, bone aførebo ne aføbu aførebo nyinaa mowo mu kyεfa. Eynom nyinaa ye aførebøde a eyε kronkron pa ara. 10 Munni no se ade a eyε kronkron pa ara; obarima biara nni bi. Mummu no se ade kronkron. 11 “Eyi nso ye mo de: nea wobeyi agu nkyen afi Israelfo ohim aførebøde mu no. Mede ma wo ne wo mmabarima ne wo mmabea nyinaa se mo kyεfa afeboø. Obiara a ɔwɔ wo fi na ne ho tew no tumi di bi. 12 “Aba a edi kan mu akyede a nnipa no de beba se aførebøde a wøde rebre Awurade no a eyε ngo pa, bobesa pa, aburow ne nnøbae biara no, mede ma mo. 13 Asase no so aba a edi kan a wøde bebre Awurade no beye mo de. Obiara a ɔwɔ wo fi na ne ho tew no tumi di bi. 14 “Biribiara a ewo Israel a wøde bema Awurade no ye mo de. 15 Israelfo abakan ne won mmoa nyinaa abakan a wøde bema Awurade no ye mo dea. Nanso mmoa a memmaa mo kwan se wɔnwe won nam no de, munnye won abakan. Na mmom, eee se wotua sika kakra de si abakan biara anan. 16 Se abakan no di ɔsram a, na eee se wøde oyge bo a eyε dwete nkaribo gram aduonum asia senea kronkronbea ho nkaribo a eyε gram dubaako ne nkyemu anum mu baako no te no ba. 17 “Nanso anantwi, nguan ne mmirekyi mmakan de, ense se wogye won; wɔye kronkron. Fa won mogya pete afɔremuka no so na hyew won srade no se aduan afore, ehua a esø Awurade ani. 18 Saa mmoa yi nyinaa nam beye mo de te senea ohim aførebøde koko ne ne sre nifa ye mo de no. 19 Biribiara a Israelfo de bebre Awurade a wobefi aførebo kronkron

mu ayi ato hō no, mede ma wo ne wo mmabarima ne wo mmabea se mo kyefā afebō. Eγe ahyeđe a eda mo ne Awurade ne mo asefo ntam daa nyinaa.” 20 Awurade ka kyeređ Aaron se, “Morennya agyapade biara mfi wōn asase mu, na morennya kyefā biara mfi wōn mu; mene mo kyefā ne mo agyapade wō Israelfo no mu. 21 “Mede Israelfo ntotoso du du no nyinaa ma Lewifo no se wōn agyapade de retua wō som a wōsōm wo Ahyiae Ntamadan no mu no so ka. 22 Efi nns reko, Israelfo no nni ho kwan se wōben Ahyiae Ntamadan no mu; anye saa a, wobesoa won bōne ho asodi ama wōawuwu. 23 Lewifo no nko ara na wōbeyē adwuma wā hō, na woasoa mfomso biara a wōbeyē no ho asodi. Eγe mmara a eda hō afebō ma awo ntoatoaso a ebēba no. Wōrennya agyapade biara wō Israelfo no mu. 24 Mmom, ntotoso du du a Israelfo no de ba se Awurade afōrebōde no na mede rema Lewifo no. Eno nti na meka faa wōn ho se: ‘Wōrennya agyapade wo Israelfo no mu no.’” 25 Awurade ka kyeređ Mose se, 26 “Ka kyere Lewifo no se, ‘Se munya ntotoso du du a mede rema mo se mo agyapade no fi Israelfo no nkyen a, momfa nkyemu du mu baako mmre Awurade se n’afōrebōde. 27 Na Awurade begye no se mo afōrebōde a efi mo awiporowbea anaa nsa a efi mo nsakyi amoa mu. 28 Saa əkwan yi so na mobefā de mo afōrebō a efi ntotoso du du a mubenya afi Israelfo no nkyen no abre Awurade. Mumfi ntotoso du du yi mu mfa Awurade kyefā no mma əsōfo Aaron. 29 Biribiara a wōde bēma mo no, momfa emu nea eye pa ara na eye kronkron no mma Awurade.’ 30 “Ka kyere Lewifo no se: ‘Se mode emu nea eye pa ara no ba a, wōbēfa no se nea efi mo ankasa mo awiporowbea anaa mo nsakyibea hō. 31 Mo ne mo fifo betumi adi nkae no wō baabiara a mope, efisē eye mo adwuma a moyē no wō Ahyiae Ntamadan mu no so akatua. 32 Se mode emu nea eso ani no ba a, munni eyi ho afōbu; saayē remma mungu Israelfo no afōrebō kronkron no ho fi, na morenwwu.”

19 Awurade ka kyeređ Mose ne Aaron se, 2 “Eyi ye mmara a eſe se wodi so a Awurade ahye: Ka kyere Israelfo se wōmfa nantwi ba bere kōkō a onnii dēm na ḥontwee mneema da mmre me. 3 Momfa no mma əsōfo Eleasar na əde no bēkō atenae no akyi baabi na wōakum no wō n’anim. 4 Na əsōfo Eleasar de ne nsateaa bēbō mogya no mu na əde apete Ahyiae Ntamadan no anim mpen ason. 5 Afei, əbēhwē ama obi ahyeđ nantwi ba no. Wōbēhyew ne ho nhoma,

ne nam, ne mogya ne ne nsono. 6 Na egu so rehyew no, Eleasar bēfa sida dua, adwērē ne asawa kōkō na watow agu nantwi ba bere a wōrehyew no so. 7 Eyi akyi no, eſe se əsōfo no horo ne ntade na oguare. Afei obetumi aba atenae hō, nanso ne ho rentew kosi anwummere. 8 Onipa a əhyew aboa no nso, eſe se əhoro ne ntade na oguare, na əno nso ho rentew kosi anwummere. 9 “Əbarima a ne ho nguu fi no besesaw aboa a wōhyew no no nsō de akogu atenae no akyi baabi a əhō ye kronkron. Eſe se Israelfo no de sie na wōde agu wōn ahodwira nsu mu; eye nea wōde dwira wōn ho fi bōne ho. 10 Onipa a əbeboaboa nantwi ba no nsō no ano no nso, eſe se əhoro ne ntade, na əno nso ho rentew kosi anwummere. Eyi bēyē mmara a ebētena hō afebō ama Israelfo no ne ahōho a wōte wōn mu no nyinaa. 11 “Obiara a obeso onipa funu mu no ho begu fi nnanson. 12 Na ne nnansa ne ne nnanson so no, eſe se əde nsu dwira ne ho ma ne ho tew. Se wannwira ne ho nnansa ne nnanson so a ne ho rentew. 13 Wōn a woso nnipa funu mu na wonnwira wōn ho no, wogu Awurade Ntamadan no ho fi. Eſe se woyi saa nnipa no fi Israelfo mu. Esiane se wōamfa ahodwira nsu no bi ampete wōn ho no nti, wōn ho ntew; wōn ho a agu fi no da so wō wōn so. 14 “Se obi wō ntamadan mu a, əho mmara ni: Obiara a obewura saa ntamadan no mu ne wōn a wōwō mu dedaw ansa na onipa no rewu no nyinaa ho begu fi nnanson, 15 na ade biara a enni mmuaso na wōde asa no nso ho begu fi. 16 “Se obi a əwō abōnten de ne nsa ka obi a ətōwō afoa ano funu anaase obi a ənyē ətōfo funu, anaase obi de ne nsa ka onipa dompe anaa əda a, ne ho begu fi nnanson. 17 “Nea ne ho agu fi no, fa ahodwira nsō no bi gu kuruwa mu na hwie nsu gu so. 18 Na obi a ne ho tew no mfa adwērē mmo nsu no mu mpete ntamadan no so ne nkuku ne nkaka a əwō ntamadan no mu no nso so ne obiara a na əwō ntamadan no mu a ne ho agu fi no so. Saa ara nso na obi a osoo dompe mu anaa obi a wokum no anaa nea əde ne ho aka əda no nso, wodwira ne ho. 19 Wōyē eyi ne nnansa ne ne nnanson so. Na nea ne ho agu fi no nso, eſe se əhoro ne ntade na oguare, na saa anwummere no ne ho betew. 20 Nanso se wōn a wōn ho agu fi na annwira wōn ho a, eſe se wotwa wōn asu, efisē wōagu Awurade kronkronbea hō ho fi. Wōmfaa ahodwira nsu mpetee wōn so ε, na wōn ho ntew. 21 Eyi ye mmara a ebētena hō afebō ama wōn. “Onipa a obetu ahodwira nsu no apete no nso, eſe se əhoro ne

ntade, na obiara a ḥe ne nsa beka ahodwira nsu no nso ho begu fi akosi anwummere. 22 Na biribira a obi a ne ho agu fi no beso mu no nso ho begu fi akosi anwummere.”

20 Israelfo no nyinaa duu Sin sare so ḥoram a edi kan no mu, na wōtenaa Kades. Ehō na Miriam wu maa wosiee no. 2 Na nsu a wōbenom nni ho nti, nnipa no sore tiaa Mose ne Aaron. 3 Nnipa no ne Mose hamee se, “Se yene yen nuanom wuuwu wō Awurade anim a anka yēpe. 4 Aden nti na mode Awurade man ne yen nguan ne yen anantwi aba sare yi so se yemmewuwu? 5 Aden nti na tuyii yen fii Misraim de yen baa asase bōne yi so? Borōdōma, atoko ne bobe nni asase yi so. Nsu a yēbenom nso nni ha.” 6 Mose ne Aaron fii dōm no hō kō Ahyiae Ntamadan no ano de wōn anim butubutuw fam wō Awurade anim; na wohuu Awurade anuonyam. 7 Na Awurade ka kyerees Mose se, 8 “Fa abaa no na wo ne wo nua Aaron mifre nnipa no nyinaa. Wōrehwē mo no, kasa kyere əbotan no na nsu befi mu aba. Mubanya wōn nsu a ebeso wōn ne wōn anantwi afi əbotan no mu!” 9 Mose yēe nea Awurade hyēe no. Əfaa abaa no fii baabi a wade asie wō Awurade anim. 10 Mose ne Aaron frēe nnipa no nyinaa ma wobehyiaa wō əbotan no anim na Mose ka kyerees wōn se, “Atuatewfo, muntie! Yēmma nsu mfi saa əbotan yi mu mmra ana?” 11 Afei Mose maa ne nsa so de abaa no bōo əbotan no mprenu maa nsu bebree fii mu ba maa nnipa no ne wōn anantwi nomee. 12 Nanso Awurade ka kyerees Mose ne Aaron se, “Esiāne se moannya me mu ahotoso anhyē me anuonyam se əkronkronni wō Israelfo no anī so nti, moremfa wōn nkō asase a mede rema wōn no so.” 13 Wōfrēe beae hō Meriba a ase ne: Atuatew Nsu, efise ehō ne baabi a Israelfo tew Awurade atua, na ehō ara nso na Awurade daa ne ho adi kyerees wōn se əye əkronkron. 14 Mose somaa abōfo fii Kades kō Edomhene nkycen se wōnkōka nkyere no se: “Sēe na wo nua Israelfo reka: Wunim abebrese a yeafa mu no nyinaa. 15 Yen agyanom kōtenaa Misraim, yetenaa ho mfe bebree. Misraimfo no yēe yēne yen agyanom ayayade, 16 nanso yesu frēe Awurade no, otiee yen na ḥosomaa əbōfo ma obeyii yen fii Misraim. “Mprempren yēwō Kades wō mo asase hye so. 17 Yēsre mo se, ma yentwa mu mfa wo man yi mu. Yebēhwē yiye se yēremfa mo mfuw ne mo bobe nturo mu. Na mpo, yērennom mo abura mu nsu. Yebēfa Əhene Tempōn so na yēremfi so kosi se yēbētra wo hye no.” 18 Nanso Edomhene buae

se, “Mommfa m'asase so, anye saa a mede asraafō ne afoa betua mo ano!” 19 Israelfo no buae se, “Owura, yebēfa ətempōn no so. Se yē nyēmmoa nom mo nsu a, yebetua ka. Yēpe se yetwa mu wō mo asase so na yenni adwemmōne bi.” 20 Nanso Edomhene buae se, “Mommfa yen asase so!” Əboaboaā n'akofo ano de wōn kō əhyē no so. 21 Esiāne se Edom amma wōn kwan amma Israelfo no amfa wōn man mu no nti, wōman faa nkycen. 22 Israelfo no nyinaa fii Kades kō Bepōw Hor so. 23 Awurade ka kyerees Mose ne Aaron wō Bepōw Hor a əwō Edom hye so no se, 24 “Bere adu se Aaron wu, na ərenkō asase a mede ama Israelfo no so bi, efise mo baanu no tew m'ahyede ho atua wo Meriba nsu no ho. 25 Fa Aaron ne ne babarima Eleasar kō Bepōw Hor so. 26 Ehō na wubeyi Aaron asəfotade no de ahyē ne babarima Eleasar. Ehō na Aaron bewu na watoa n'agyanom.” 27 Mose yēe nea Awurade hyēe no no. Wōn baasa nyinaa kō bepōw Hor so a nnipa no nyinaa hwe wōn. 28 Mose yii Aaron asəfotade no de hyēe ne babarima Eleasar, na Aaron wuu wō bepōw no apampam. Na Mose ne Eleasar san fii bepōw no so bae, 29 na nnipa no tee Aaron wu no, Israelfo no suu no adaduasa.

21 Arad hene a əye Kanaanni a əte Negeb tee se Israelfo nam Atarim kwan so reba no, əboaboaā n'akofo ano kōtow hyēe Israelfo no so kyekyeree ebinom nnomnum. 2 Afei, Israelfo no kaa ntam kyerees Awurade se, “Se wode saa nnipa yi behyē yen nsa a, anka yebegu wōn nkurow akēse no.” 3 Awurade tiee wōn adesre no na ḥe Kanaanfo no maa wōn. Israelfo no sēee wōn ne wōn nkurow akēse pasaa; wōtoo hō din Horma a ase ne “Əsē.” 4 Afei, Israelfo no fii Bepōw Hor so de wōn ani kyerees Po Kōkō se wobetwa dantaban afa Edom ho. Nanso wōrekō no nipa no aba mu bui; 5 wonwiinwii tiaa Onyankopōn ne Mose se, “Aden nti na moayi yen afi Misraim de yen aba se yemmewuwu wō sare yi so? Aduan nni ha! Nsu nni ha! Yēmpe saa awereshow aduan yi!” 6 Enti, Awurade maa awo a wōn ano wō bōre yiye kōkekaa wōn mu bebree ma wowuwui. 7 Na nnipa no baa Mose nkycen besrēe se, “Yēayē bōne, efise yēakasa atia Awurade ne wo. Bō mpaē kyere Awurade na awō no nkō.” Enti Mose bōo mpaē maa nnipa no. 8 Awurade ka kyerees Mose se, “Fa kōbere yē saa awō yi mu baako seso na fa no sēn abaa tenten bi so, na se awō no bi ka obi na əhwē no a, ərenwu.” 9 Enti Mose yēe əwō seso no, de sen dua tenten so. Na obiara a əwō no bi beka no no,

se əma n'ani so hwe no a, onwu. **10** Israelfo no fi ho no, wətoaa wən akwantu no so kəo Obot kətenaa ho. **11** Afei, wətoaa so kəo Iye-Haabirim wo sare so wə Moab apuei fam. **12** Wofi ho no, wətoaa so kəo asuwa Sered Subon mu kəbəo atenae wə ho. **13** Afei, wotu ffi ho kəo Asubənten Arnon nkyen ho baabi a wəne Amorifo bə hye. Asubənten Arnon na əye əhye a əda Moabfo ne Amorifo ntam. **14** Əno nti na, wəka wə Awurade akodi nhoma no mu se, asubənten Arnon subon ne kurow Waheb **15** da Amorifo ne Moabfo ntam. **16** Israelfo no fi ho toaa wən akwantu no so kəo Beer a ase ne "Abura." Əha na Awurade ka kyereə Mose se, "Frefre nnipa no nyinaa bra na məma wən nsu." **17** Əho na Israelfo too dwom yi, "Tue Ao, Abura! To ho dwom! **18** To dwom fa abura a mmapəmma tutu no ho, se nnipa mu akunini na wotitii mu; akunini a wokura ahempeaw ne pema." Afei, Israelfo no fii sare no so kəfaa Matana, **19** Nahaliel ne Bamot, **20** na wokəo Pisga atifi a əwə Moab bon no mu, baabi a wugyina a wuhu asase tamaa no. **21** Israelfo no tuu abəfo ma wəde nkra kəmaa Amorihene Sihon se: **22** "Momma yentwa mu mfa mo man yi mu. Yəbefa otempən no so tee, na yəremfi so kosi se yebətra mo hye. Yərentiatia mo nnəbae so, yəremfa yən nsa nka mo bobe nturo, na yərennom mo abura mu nsu kosi se yebəfi mo man no mu." **23** Nanso əhene Sihon ampene so. Na mmom, əboaboaa n'akofo ano kətow hyeə Israelfo no so wə sare so ho ne wən koo wə Yahas. **24** Nanso Israelfo no kunkum wən faa wən asase a efi Asubənten Arnon kosi asu Yabok ho toaa so kosii Amorifo ahye so a na bammə wo ho no. **25** Israelfo no faa Amorifo no nkurow akəse nyinaa a Hesbon kuropən ne ne nkuraase nyinaa ka ho tenaa mu. **26** Na Hesbon yə Amorihene Sihon kuropən. Sihon na da bi əko tiaa Moabhene faa ne nsase nyinaa besii Asubənten Arnon no. **27** Ne saa nti, tete anwensem kyereəwo kyereə eyi faa ne ho se, "Bra Hesbon, Sihon kuropən, yənkyekye na ensi ne dedaw mu. **28** "Ogya turuw fii Hesbon Ogyaframa fii Sihon ahenurow mu, Əhyew Ar kuropən a əwə Moab; əsəee kurowmma a wəwə Arnon mmepeə so. **29** Ao Moabfo, mo əee bəba mu! Wəawie mo, mo a mosom Kemos! Wagyaw ne mmabarima əe atutenafo, Ne ne mmabea əe Amorihene Sihon nnommum. **30** "Yəatuu wən agu, efi Hesbon tənn kosi Dibon. Yəasəe wən ara akosi Nofa De kə ara kosi Medeba." **31** Enti Israelfo no tenaa Amorifo asase no so. **32** Mose somaa akwansrafo se wənkərsrasra Yaser fa mu ho. Əde asrafo toaa wən, faa

wən nkurow nyinaa, pam Amorifo no. **33** Afei, wəde wən ani kyereə kurow kəse Basan, nanso Basanhene Og de n'asraafø hyiaa wən wo Edrei. **34** Awurade ka kyereə Mose se, "Nsuro no, efise mede n'asraafø ne n'asase nyinaa ahye wo nsa. Yə no senea woyeə Amorihene Sihon a odii Hesbon so no." **35** Israelfo dii nkonom na wokum əhene Og ne ne mmabarima ne ne nkurofø nyinaa a anka wən mu baako mpo. Na Israelfo no faa n'asase no.

22 Afei, Israelfo no kəo Moab tataw so kətenaa

Asubənten Yordan apuei fam a əho ne Yeriko di nhwəanim no. **2** Sipor babarima Balak huu nea Israelfo aye Amorifo no nyinaa, **3** na Moab huu Israelfo dodow a wəwə ho no, əne ne nkurofø bəbə hubo. **4** Moabfo no ka kyereə Midian mpanyimfo no se, "Saa dəm yi bewe biribiara a əwə ha no, senea nantwi we sare." Enti Sipor ba Balak a na əye Moabhene saa bere no **5** somaa nnipa ma wokəo Beor babarima Balaam nkyen wə Petor a əben Asubənten Eufrate ho. Balak kae se, "Nnipadəm bi fi Misraim aba. Wəkata asase ani nyinaa na wəabətena aben me. **6** Məsre wo, bra na bədome wən ma me, efise woye den sen me. Ebia əbəma matumi adi wən so nkonom na mapam wən afi asase no so. Efise minim nhyira a əba wən a wuhyira wən no so, na minim mmusu a əba wən a wodome wən no so nso." **7** Moab ne Midian mpanyimfo no fii ho a na wokita sika a wəde rekotua Balaam ka ama wadome Israelfo no. Enti wokəo Balaam nkyen kəkəa nea ehia Balak no kyereə no. **8** Balaam kae se, "Monna mma ade nkye mo. Ade kye a, nea Awurade bekyere me əe menye no, məka akyere mo." Enti Moab mpanyimfo no dae. **9** Anadwo no, Onyankopən baa Balaam nkyen bebisaa no se, "Saa nnipa yi yə hefo?" **10** Obuae se, "Wəde nkra afi Moabhene Balak nkyen abre me se: **11** Nnipadəm bi fi Misraim aba ne hye so. Enti bra na bədome wən senea əbeyə a metumi ne wən ako apam wən." **12** Onyankopən ka kyereə Balaam se, "Nkə. Ənsə se wodome wən, efise mahyira wən!" **13** Ade kyee anəpa no, Balaam ka kyereə Balak nkurofø no se, "Monsan nkə fie! Awurade ampene əe me ne mo nkə." **14** Enti Balak mpanyimfo no san bəbəo amannee se, "Balaam ne yən amma." **15** Balak somaa nnipa dodow pa ara a anuonyamfo a wəkyen kan dəm no fra wən mu. **16** Wəbaa Balaam nkyen beka kyereə no se, "Senea Sipor ba Balak se ni, 'Mma biribiara nsiw wo kwan se wobəba me nkyen, **17** efise metua wo ka yiye. Bra na bədome saa nnipa no ma

me.” **18** Nanso, Balaam buae se, “Sε Balak ma me dwete ne sikakokɔɔ a εω n’ahemfi hɔ nyinaa mpo a, merentumi nyε biribira mmu saa ahyεde a Awurade a εye me Nyankopɔn no ahyε no so. **19** Nanso, monna ha mma ade nkye na yεnhwe se Awurade beka asem foforo bi aka nea waka dedaw no ho anaa.” **20** Anadwo no, Onyankopɔn ka kyereε Balaam se, “Esiane se nnipa no abεfre wo no nti, Sore na wo ne saa nnipa no nkɔ na mmom, hwe yiye na ye nea mckyere wo se ye no nkɔ ara.” **21** Ade kyee anopa no, ɔhyehyεε n’afurum, tenaa ne so ne Moab mpanyimfo no sii mu. **22** Nanso, Onyankopɔn bo fuw Balaam ahopere a ode kɔe no; enti ɔsoma a Awurade bɔfo ma ogyinaa akwantemfi se onsiw no kwan. Na Balaam te n’afurum so a n’asomfo baanu ka ne ho. **23** Afurum no huu Awurade bɔfo no se okura afoa gyina kwan no mfimfini no, ɔman faa wuram. Balaam hwee no senea εbεye a ɔbefa ɔkwan no so. **24** Na Awurade ɔbɔfo no gyina ɔkwan hiahiaa bi a εω bobeturo afasu abien ntam. **25** Bere a afurum no huu Awurade bɔfo no, otwerii ɔfasu no ho maa Balaam nan pemee. Enti Balaam san hwee aboa no. **26** Afei, Awurade bɔfo no kɔɔ n’anim kogyninaa baabi a εhɔ kyere pa ara a na afurum no nnya baabi nnan ne ho mfa nifa anaa benkum. **27** Enti obutuw ɔkwan no mu. Balaam bo fuw yiye ma ode abaa no hwee no. **28** Afei, Awurade buee afurum no ano, na obisaa Balaam se, “Mayε wo dεn na nti a wohwe me mprensa saa?” **29** Balaam nso buaa no se, “Woama mayε ɔkwasea! Na se mikura afoa a, anka mekum wo mprempren.” **30** Afurum no nso bisaa no se, “Menyε w’afurum a wootena me so daa de abesi nnε? So mayε seε pen?” Obuae se, “Dabi.” **31** Afei, Awurade buee Balaam ani ma ohuu ɔsoro bɔfo no se watwe afoa gyina ɔkwan no mfimfini. Enti ode n’anim butuw fam. **32** Awurade bɔfo no bisaa no se, “Aden nti na woahwe w’afurum no mprensa saa? Maba se merebesiw wo kwan, efise w’akwan mu no wunni ahweyie wɔ m’anim. **33** Afurum no huu me a ɔman faa nkyen mprensa. Se wamman a, anka mekum wo na magyaa no.” **34** Balaam ka kyereε Awurade bɔfo no se, “Mafom. Na minnim se wugyina ɔkwan no mu a woresbesiw me kwan. Se w’ani nnye ho a mesan ako.” **35** Awurade bɔfo no ka kyereε no se, “Wo ne nnipa no nkɔ, nanso asem a meka akyere wo no nkɔ ara na ka.” Enti Balaam ne Balak mpanyimfo no kɔe. **36** Bere a Balak tee se Balaam reba no, ofii kurow no mu kohyiaa no wɔ Moabfo kurow mu wɔ Arnon hye so, wɔ n’asase ano. **37** Balak bisaa Balaam

se, “Mamfrε wo ɔhare so ana? Aden nti na woamma me nkyen? So merentumi ntua wo ka ana?” **38** Balaam buae se, “Εwo mu se maba de, nanso merentumi nka nea mepe biara. Asem a Onyankopɔn de behye m’ano no nkɔ ara na εse se meka.” **39** Balaam kaa Balak ho ne no kɔɔ Kiria-Husot. **40** Balak kum anantwi ne nguan bɔɔ afɔre na ode mmoa no bi maa Balaam ne ne mpanyimfo a wɔka ne ho. **41** Ade kyee anopa no, Balak faa Balaam de no kɔɔ Bamot-Baal atifi. Ofi ho too n’ani huu se Israelfo no sam wɔn atenae hɔ.

23 Balaam ka kyereε ɔhene no se, “Si aforemuka ason wɔ ha, na siesie anantwinini ason ne adwennini ason ma me.” **2** Balak yεε senea Balaam kae no, na wɔn baanu no de nantwinini ne odwennini bɔɔ aforemuka no biara so afɔre. **3** Afei Balaam ka kyereε Balak se, “Tena w’afore no ho na mereko nkyen. Ebia na Awurade bεba abehyia me, na nea ɔbeda no adi akyere me biara no meka akyere wo.” Enti, ɔforo kɔɔ sorosoro baabi a εhɔ ye petee. **4** Εhɔ na Onyankopɔn hyiaa no ma ɔkae se, “Masiesie aforemuka ason, na mede nantwinini ne odwennini abɔ afɔre wɔ biara so.” **5** Awurade de asem hyεε Balaam anom se, “San kɔ Balak nkyen na koka asem yi kyere no.” **6** ɔsan bae no ɔbetoo no se ɔne Moab mpanyimfo no nyinaa gynagyina afɔre no ho. **7** Na Balaam hyεε ne nkɔm: “Balak soma bεfεε me fii Aram, Moabhene fεε me fii apuei fam nkoko so. ɔkae se, ‘Bra bεdome Yakob ma me; bra beka mmususεm gu Israel so.’ **8** Ebεye dεn na matumi adome wɔn a Onyankopɔn nnome ε? Ebεye dεn na matumi aka mmususεm agu wɔn a Awurade mmuu wɔn fɔ so? **9** Mihu wɔn fi ɔbotan atifi; mehwε wɔn fi nkoko so. Mihu nnipa a wɔatew wɔn ho a wommu wɔn ho se wɔye aman no bi mu nnipa. **10** Hena na obetumi akan Yakob mfutuma, anaa ɔbekan Israelfo nkyemu anan mu baako? Ma minwu atreneefo wu, na m’awiei nyε se won de.” **11** Balak bisaa Balaam se, “Dεn na woaye me yi? Mede wo baa se bεdome m’atamfo, nanso woahyira wɔn mmom!” **12** Obuae se, “So εnse se meka nea Awurade de ahyε m’ano no ana?” **13** Afei, Balak ka kyereε no se, “Bra na yεnko baabi foforo a yebehu wɔn; worenhu wɔn nyinaa, gye wɔn atenae no nkyen nkyen. Gyina hɔ na dome wɔn ma me.” **14** Enti ode no kɔɔ Sofim bepɔw Pisga atifi. Osii aforemuka ason wɔ hɔ na ode nantwinini ne odwennini bɔɔ afɔre afɔre wɔ aforemuka biara so. **15** Balaam ka kyereε Balak se, “Tena w’afore no ho wɔ ha na me nso merekohyia Awuradewɔ hɔ.” **16**

Awurade hyiaa Balaam na əde asem hyee n'anom se, "San kə Balak hə na kəka asem yi kyere no." 17 Enti əsan ba bətoo no no se ogyna n'afore no ho a Moab mpanyimfo no ka ne ho. Balak bisae se, "Awurade aka den?" 18 Na əhyee ne nkəm: "Balak, sore na tie; Sipor babarima tie me. 19 Onyankopon nyə onipa na wadi atoro; Ənye onipa na wasesa n'adwene. Əka asem a ənye ana? Wahye bə bi pen a wanni so ana? 20 Wəahye me se minhyira; wahyira, na merentumi nnan anil! 21 "Wonhu əyawdi bi wə Yakob mu, wonhuu awerəhowdi biara wo Israel mu. Awurade, wən Nyankopon ka wən ho; Əhene ka wən ho! 22 Onyankopon yii wən fii Misraim; əte se nantwi hoođenfo ma wən. 23 Nname biara mmaa Yakob so ε, mmusu biara nni Israel so. Afei, wəbəka afa Yakob ne Israel ho se, 'Hwe nea Onyankopon aye!' 24 Nnipa no sore se gyatabere. Wəwosow wən ho se gyata a onnye n'ahome de kosi se əbetetew nea wakyere no no nam pasaa na ənom nea wakyere no no mogya." 25 Na Balak ka kyere Balaam se, "Se worenname wən a, eno de nhyira wən koraa." 26 Balaam buaa no se, "Manka ankyere wo se nea Awurade beka biara na meye ana?" 27 Afei, Balak ka kyere Balaam se, "Bra mma memfa wo nkə baabi foforo. Ebia, əho bəye aniso ama Onyankopon se wubegyina hə adome wən." 28 Na Balak faa Balaam de no kəo bepəw Peor a ani kyere nwéatam no atifi pəs no so. 29 Bio, Balaam kae se, "Si aforemuka ason na siesie anantwinini ason ne adwennini ason ma me." 30 Balak yee nea Balaam kae no, enti əde nantwinini ne odwennini bəo afore wə aforemuka no biara so.

24 Afei, Balaam huu se əso Awurade ani se əhyira Israel no, wankə abisa senea ətaa yə no; mmom, ətoo n'ani hwəe sare no so. 2 Bere a Balaam huu se Israelfo no abobo won atenae senea wən mmusuakwutə no, Onyankopon honhom baa ne so, 3 na eyi ne nkəmhye a əmae: "Beor ba Balaam nkəmhye, nkəmhye a efi obi a n'ani hu ade yiye, 4 nea əte Onyankopon nsem nkəmhye; nea onya anisoadehu a efi Otumfo no hə; na əda fam, a n'ani hu ade: 5 "Yakob, mo ntamadan yə fe, Israel, mo atenae yə ahomēka! 6 "Etretrew se abon, se nturo a əwə asubonten ho. Wəte se pəpre a Awurade adua, te se sida a esisi nsu ho. 7 Nsu besen afi wən ahina mu. Wən aba benya nsu ama aboro so. "Wən hene bəye kese asen Agag; wən ahenni bəkorən. 8 "Onyankopon de wən fii Misraim na əbae; wəwə ahođen se wuram nantwi. Wəsəe atirimodenfo

aman na wobubu wən nnompe mu asinasin, wəde wən bəmma wowə wən. 9 Wobutuw da se gyata; te se gyatabere, hena na obetumi agyigye wən? "Wobehyira wən a wohyira wo, na wəbedome wən a wədome wo." 10 Balak bo fuw Balaam. Əbəo ne nsam guu ne so kae se, "Mefree wo se bedome m'atamfo, nanso woahyira wən mprensa yi nyinaa. 11 Fi ha kə wo nkəi ntəm! Mekae se məkye wo ade a əsom bo nanso, Awurade amma woannya akyede no." 12 Balaam buaa no se, "So manka ankyere abofo a wosomaa wən baa me nkəyen no se, 13 'Se Balak ma me dwete ne sikakəkə a əwə n'ahemfi hə nyinaa koraa a, minni tumi se meye biribi atia Awurade ahyede, se eyə papa anaa bəne.' Mmom nea Awurade aka no nkə ara na əsə se meka. 14 Afei, meresan ako me nkurofə nkəyen. Nanso ma menka nea Israelfo no bəye wo nkurofə no daakyə no nkəyere wo." 15 Eyi ne nkəmhye a Balaam de mae: "Beor ba Balaam nkəmhye, nkəmhye a efi əbarima a n'ani hu ade yiye, 16 nea əte Onyankopon nsem no nkəmhye, nea əwə nimdee a efi Əsorosoroni no hə, nea onya anisoadehu a efi Otumfo no hə, na əda fam, a n'ani hu ade no: 17 "Mihu no, nanso ənye mprempren; mehwə no, nanso əmmən. Nsoromma bepue afi Yakob mu; ahempema bepue afi Israelfo mu. Əbedwerəw Moabfo ti, Moabfo nyinaa tikora. 18 Wobəfa Edom, na Seir a əye ne tamfo no, wobedi ne so nkənim, na Israelfo beko so aye den. 19 Əhene bi besore wə Yakob mu əno na əbesee kurow no mu nkəafo." 20 Afei, Balaam hwəe Amalekfo na əhyee nkəm: "Amalek na na əye aman nyinaa abakan, nanso n'awieie bəye əsəe pasaa." 21 Afei, ohuu Kenifo, na əhyee ne nkəm: "Mo atenae wə bammo, wəanwen mo berebuw wə abotan mu; 22 Nanso wobesee mo Kenifo bere a Asur fa mo nnommum no." 23 Afei əhyee ne nkəm: "Aa! Se Onyankopon yə əsəe a, hena na əbetena nkwa mu? 24 Ahyen befi Kipro mpoano aba; wobedi Eber ne Asur so. Nanso wən nso, wobesee wən pasaa." 25 Afei, Balaam soree na əsan kəo ne kurom, na Balak nso kəo ne kwan.

25 Bere a Israelfo no tenaa Sitim no, wən mu mmarima no bi fii ase ne Moab mmea no bəo aguaman de guu wən ho fi. 2 Saa mmea yi too nsa free wən ma wəkəbəo afore maa wən anyame. Wodii Moabfo anyame so aforebəo nnuan na wəkotow wən nso. 3 Enti Baal a əwə Peor no som bəye əhye maa Israelfo. Eyi maa Awurade bo fuw ne nkurofə no yiye. 4 Awurade ka kyere Mose se, "Fa saa nnipa yi ntuanofo no nyinaa, kunkum wən na fa wən go owia

so wō Awurade anim senea ἐβεγε a, n'abufuwphyew no befi Israel so.” 5 Enti Mose ka kyerees Israel atemmufo no no se, “Ἐσε σε μο μυ biara kunkum mo nkurofo a wōde wōn ho akōhye Baal a ἐω Peor no ase no nyinaa.” 6 Na Israelni bi de Midiani bea bi baa wōn atenae hō maa Mose ne nnipa no nyinaa huu wōn bere a na wogyanagyina Ahyiae Ntamadan pon no ano retwa adwo no. 7 Bere a Pinehas a ὥγε Eleasar babarima a na ὥγε ὥστο Aaron nena huu eyi no, ofii wōn mu, kōfaa peaw kitae; 8 na odii Israelni no akyi kōo ntamadan no mu. Ὁde peaw no wōo ὄbarima no san de wōo ὄbea no yafunu mu. Enti ὄyaredōm a na aba Israelfo no so no to twae; 9 nanso saa bere no, na nnipa mpem aduonu anan awuuu dedaw. 10 Awurade ka kyerees Mose se, 11 “Eleasar babarima Pinehas a ὥγε ὥστο Aaron nena ayi m'abufuw afi Israelfo no so. Esiane se wako apere m'antuonyam wō wōn mu senea mepe ayε no nti, senea meyε m'adwene se mesee Israelfo no, magyae. 12 Enti ka kyere no se, me ne no rebεγε asomdwoe apam. 13 Saa apam yi mu, ὅno ne n'asefo beγε ὥστο afebōo, efise watwe me ho ninkunu wō Israelfo mu de aye mpata ama wōn.” 14 ὄbarima a wokum no ne Midiani bea no, na ne din de Simri a na ὥγε Salu a otua Simeon abusuakuwano no babarima. 15 ὄbea no nso, na ne din de Kosbi a na ὥγε Midianhene babarima Sur babea. 16 Awurade ka kyerees Mose se, 17 “Tow hyε Midianfo no so se atamfo na kunkum wōn. 18 Efise wōfaa mo se atamfo, na wōdaadaa mo ma mo som Baal a ἐω Peor, ne Kosbi a ὥγε Midian ntuanoni babea, a wokum no wō Peor ὄyaredōm da no.”

26 ὄyaredōm no akyi no, Awurade ka kyerees Mose ne ὥστο Aaron babarima Eleasar se, 2 “Monkan Israelfo mmarima a wōadi mfe aduonu ne nea ἐborosaa nyinaa na monhwē dodow a wobetumi aκο oṣa ama Israel wō abusua biara mu.” 3 Enti Mose ne ὥστο Eleasar kasa kyerees wōn wō Moab tataw so, wō Asubōnten Yordan ho a na wōatra Yeriko no se, 4 “Monkan mmarima a wōadi mfe aduonu ne nea ἐborosaa senea Awurade hyε Mose no.” Eynom ne Israelfo a wofi Misraim bae no: 5 Eynom ne Yakob babarima panyin Ruben asefo: Hanokfo abusua, wōde too wōn tete agya Hanok; Palufo abusua, wōde too a wōn tete agya Palu; 6 Hesronfo abusua, wōde too wōn tete agya Hesron; Karmifo abusua, wōde too wōn tete agya Karmi. 7 Mmarima a na wōwō Ruben mmusua nyinaa mu no dodow yε mpem aduanan abiesa ahanson

aduasa. 8 Na Palu ye Eliab babarima, 9 na Eliab mmarima ne Nemuel, Datan ne Abiram. Saa Datan ne Abiram yi ara na woyε nnipa no ntuanofa a wōka Kora akyidifo a woyε adwene tiaa Mose ne Aaron, de buu Awurade animtiaa no ho. 10 Na asase mu bue menee wōne Kora. Ogya fi Awurade nkyen besεee wōn akyidifo ahannu aduonum. Na woyε kōkōbō nsenkyerenne. 11 Nanso Kora ase antore. 12 Eynom ne mmusua a wofi Simeon ase: Nemuelfo abusua, wōde too wōn tete agya Nemuel. Yaminfo abusua, wōde too wōn tete agya Yamin. Yakinfo abusua, wōde too wōn tete agya Yakin. 13 Serafo abusua, wōde too wōn tete agya Serah; Saulfo abusua, wōde too wōn tete agya Saulo. 14 Mmarima a na wōwō Simeon mmusua mu nyinaa dodow yε mpem aduonu abien ne ahannu. 15 Eynom ne mmusua a woyε Gad asefo: Sefonfo abusua, wōde too wōn tete agya Sefon; Hagifo abusua, wōde too wōn tete agya Hagi; Sunifo abusua no, wōde too wōn tete agya Suni; 16 Osnifo abusua, wōde too wōn tete agya Osni; Erifo abusua, wōde too wōn tete agya Eri; 17 Arodfo abusua, wōde too wōn tete agya Arod; Arelifo abusua, wōde too wōn tete agya Areli. 18 Mmarima a na wōwō Gad mmusua mu no dodow yε mpem aduanan ne ahannum. 19 Na Yuda wō mmarima baanu a wōn din de Er ne Onan a wowuuu wō Kanaan asase so. 20 Yuda asefo mmusua a edidi so yi: Selaflo abusua, wōde too wōn tete agya Sela; Peresfo abusua, wōde too wōn tete agya Peres; Serafo abusua, wōde too wōn tete agya Serah. 21 Eynom ne mmusua a wofi Peres ase. Hesronfo abusua, a wōde too wōn tete agya Hesron; Hamulfo abusua, wōde too wōn tete agya Hamul. 22 Mmarima a na wōwō Yuda mmusua mu no nyinaa dodow yε mpem aduonu asia ne ahannum. 23 Eynom ne mmusua a wofi Isakar ase: Tolafo abusua, wōde too wōn tete agya Tola; Puwafo abusua, wōde too wōn tete agya Puwa; 24 Yasubfo abusua, wōde too wōn tete agya Yasub; Simronfo abusua, wōde too wōn tete agya Simron. 25 Mmarima a na wōwō Isakar mmusua no mu no nyinaa dodow yε mpem aduonia anan ne ahaasa. 26 Eynom ne mmusua a wofi Sebulon ase: Seredfo abusua, wōde too wōn tete agya Sered; Elonfo abusua, wōde too wōn tete agya Elon. Yakleefo abusua, wōde too wōn tete agya Yakleel. 27 Mmarima a na wōwō Sebulon mmusua no mu no nyinaa dodow yε mpem aduonia ne ahannum. 28 Enam Manase ne Efraim so na mmusua abien fii Yosef mu bae. 29 Manase asefo: Makirfo abusua, wōde

too wən tete agya Makir; Gileadfo abusua, wəde too wən tete agya, Makir babarima, Gilead. **30** Eynom ne mmusua a wofi Gileadfo ase: Yeserfo abusua, wəde too wən tete agya Yeser; Helekfo abusua, wəde too wən tete agya Helek. **31** Asrielfo abusua, wəde too wən tete agya Asriel; Sekemfo abusua, wəde too wən tete agya Sekem; **32** Semidafo abusua, wəde too wən tete agya Semida; Heferfo abusua, wəde too wən tete agya Hefer. **33** Hefer babarima Selofehad annya mmabarima nanso na əwo mmabaea a wən din de Mahla, Noa, Hogla, Milka ne Tirsa. **34** Mmarima a na wəwə Manase mmusua no nyinaa mu dodow ye mpem aduonum abien ne ahanson. **35** Eynom ne mmusua a wofi Efraim ase: Sutelafo abusua, wəde too wən tete agya Sutela; Bekerfo abusua, wəde too wən tete agya Beker; Tahanfo abusua, wəde too wən tete agya Tahan. **36** Eynom ne Sutela asefo: Eranfo abusua, wəde too wən tete agya Eran. **37** Eynom Efraim mmusua; wən dodow ye mpem aduasa abien ne ahannum. Eynom ne mmusua a wəyə Yosef asefo. **38** Eynom ne mmusua a wofi Benyamin ase. Belafo abusua no, wəde too wən tete agya Bela; Asbelfo abusua no, wəde too wən tete agya Asbel; Ahiramfo abusua no, wəde too wən tete agya Ahiram; **39** Sufamfo abusua no, wəde too wən tete agya Sufam; Hufamfo abusua no, wəde too wən tete agya Hufam. **40** Eynom ne mmusua a wofi Belafo mu; Ardfō a wəde wən too wən tete agya Ard; Naamanfo a wəde wən too wən tete agya Naaman. **41** Na mmarima a na wəwə Benyamin mmusua no mu nyinaa dodow ye mpem aduanan anum ne ahansia. **42** Eyi ne abusua a efi Dan ase. Suhamfo abusua no, wode too wən tete agya Suham. Na Dan asefo no nyinaa ye Suhamfo. **43** Mmarima a na wəwə saa mu no nyinaa dodow ye mpem aduosa anan ne ahannan. **44** Eynom ne mmusua a wofi Aser ase: Yimnafo abusua no, wəde too wən tete agya Yimna; Isuifo abusua no, wəde too wən tete agya Isui; Beriafo abusua no, wode too wən tete agya Beria. **45** Eynom ne mmusua a wofi Beria ase: Heberfo de wən ho too wən tete agya Heber; Malkielfo de wən ho too wən tete agya Malkiel. **46** Na Aser wə obabea bi a ne din de Sera. **47** Mmarima a na wəyə Aser asefo no nyinaa dodow ye mpem aduonum abiesa ne ahannan. **48** Eynom ne mmusua a wofi Naftali ase: Yakseelfo abusua no, wode too wən tete agya Yakseel; Gunifo abusua no, wode too wən tete agya Guni; **49** Yeserfo abusua no, wəde too wən tete agya Yeser; Silemfo abusua no, wəde too wən tete

agya Silem. **50** Mmarima a na wəwə Naftali mmusua nyinaa mu no dodow ye mpem aduanan anum ne ahannan. **51** Nnipa dodow a wəkan wən no ano si mpem ahansia ne baako ahanson aduasa. **52** Afei, Awurade ka kyereə Mose se, **53** “Kyekye asase no ma mmusua no se wən agyapade, senea wən dodow te. **54** Ma abusua a əso no agyapade kese na abusua a esua no agyapade ketewa. **55** Hwe se wənam ntontobø so bckyekye asase no. Nea əse se kuw biara nya no begyina n'agyanom abusuakuw din dodow so. **56** Əse se wəbø ntonto wə agyapade no kyekye so wə akuw akese ne nketewa no mu.” **57** Eynom ne Lewifo a wənam wən mmusua so kan wən: Wəde Gersonfo too wən tete agya Gerson. Wəde Kohatfo too wən tete agya Kohat. Wəde Merarifo too wən tete agya Merari. **58** Eynom nso ye Lewifo mmusua: Libnifo, Hebronfo, Mahlifo, Musifo ne Korafø. Kohat ye Amram tete agya. **59** Bere a Lewi wə Misraim no, wəwoo əbabea a ne din de Yokebed. Kehat babarima Amram waree no. Wən na wəwoo Aaron, Mose ne Miriam. **60** Aaron woo Nadab, Abihu, Eleasar ne Itamar. **61** Nanso, bere a Nadab ne Abihu de ogya a ənye kronkron břee Awurade no, wowuwui. **62** Nnipakan no mu no, na Lewifo nyinaa dodow ye mpem aduonu abiesa. Wəkan mmarima a wəadi fi əsrəm kosi mpanyimfo so. Nanso, wəammu Lewifo no ano anka Israel nnipakan no ho, efise wərekye nsase no ama mmusuakuw no, wəamma Lewifo no bi. **63** Enti senea Mose ne əsəfo Eleasar fa kyereə nnipa no ano wə Moab bepəw a eben Asubonten Yordan a na wəatwa Yeriko ne no. **64** Na saa nnipa yi mu biara nni hə a ofra wən a Mose ne Aaron kan wən wə Sinai sare so no mu. **65** Efise Awurade ka kyereə saa Israelfo no se wobewuwu wə sare no so. Anka wən mu biara, gye Yefune ba Caleb ne Nun babarima Yosua.

27 Hefer a əyə Manase ba, Mika ba, Gilead ba no babarima Selofehad a wofi Manase mmusua a efi Yosef ase no mmabaea a wən din ne Mahla, Noa, Hogla, Milka ne Tirsa soree. **2** Wəbaa Mose, əsəfo Eleasar, mpanyimfo ne wən a wəahyia wə Ahyiae Ntamadan no ano no nyinaa anim bekaa se, **3** “Yən agya wuu wə sare so nanso na ənka wən a wəne Kora yee dəm tiaa Awurade a enti əma wowuwuu no ho. Əno ankasa bəne nti na owui a wannyaw mmabarima. **4** Adən nti na esiane se yən agya anwo obabarima nti ne din ayera fi n'abusua mu? Momma yən yən agya abusua mu agyapade no bi.” **5** Enti Mose de wən asem too

Awurade anim. 6 Awurade buaa no se, 7 “Asém a Selofehad mmabaea no ka no ye nokware. Ma wón ne wón agya nuanom no asase. Fa agyapade a se wón agya no te ase a anka obenya no ma wón. 8 “Ka kyere Israelfo no se se obi wu na onni mmabarima a ese se n’agypade kó ne mmabaea hó. 9 Na se onni ɔbabea nso a, ese se agyapade no kó ne nuabarimanom nkyen. 10 Na se onni nuabarimanom a, eko ne wófanom nkyen. 11 Na se onni wón mu biara bi a, eko ne busuani bi a ɔben no nkyen. Ese se Israelfo di saa mmara a Awurade hyee Mose no so.” 12 Awurade ka kyere Mose se, “Kó bepów a ewo Abarim mmepew no so na hwe asase a mede maa Israelfo no. 13 Se wohwie a, wubewu senea wo nua Aaron wui no, 14 efise wósore tiaa me mmara wó Sin sare so hó, mo baanu no buu m’ahyede so na moanhye me anuonyam se ɔkronkronni wó wón ani so.” Na oretwe n’adwene aba Meriba nsu “Akoe” a ewo Kades a ewo Sin sare so no so. 15 Mose ka kyere Awurade se, 16 “Awurade, Onyankopon a woye nnipa nyinaa honhom ti, yi obi ma onni dóm yi anim 17 a ɔde wón befi adi na ɔde won aba mu senea ɛbeye a Awurade nnipa renye se nguan a wonni ɔhwefo.” 18 Enti Awurade buaa Mose se, “Kó na kófre Nun babarima Yosua a ɔwo akanni honhom wó ne mu no, na fa wo nsa to no so. 19 Fa no kó ɔsófo Eleasar ne nnipa no nyinaa anim na fa ne dwumadi hye ne nsa. 20 Fa wo tumi no bi ma no senea ɛbeye a Israelfo nyinaa betie no. 21 Se wohia akwankyeré a efi Awurade hó a, Yosua begyina ɔsófo Eleasar anim, na ɔsófo Eleasar abó ntonto kronkron de abisa Awurade apede. ɔno na obeyé ama Israelfo no nyinaa afi adi na wahye ama wóaba mu.” 22 Mose yee senea Awurade hyee no no. ɔde Yosua kyere ɔsófo Eleasar ne nnipa no nyinaa. 23 Na ɔde ne nsa guu no so, de n’adwuma hyee ne nsa senea Awurade nam ne so hyee no.

28 Awurade ka kyere Mose se, 2 “Ka kyere Israelfo se, ‘Monhwe na momfa m’aduan afore mmre me wó ne bere ano se ehua a esó m’ani.’ 3 Ka kyere wón se, ‘Eyi ne aduan afore a ese se mode bre Awurade: nguamma abien a wóadi afe a dém nni wón ho; momfa mmra se daa ɔhyew afore. 4 Momfa oguamma no baako mmó afore anópa na momfa ɔbaako mmó anwummere, 5 na momfa aburow lita abien ne fa a wóayam no muhumuhu na wóde ngo lita baako afra nka ho. 6 Eyi ne ɔhyew afore a wofii ase wó Sinai Bepów so a ese se wóbo no bere ano bere ano ma eyi hua. Eye aduan afore a wóbo ma Awurade. 7 Ese se

wóde ɔnom aforebóde a eye nsa a apae lita baako a oguamma ka ho ka aforebóde no ho a wobehwie agu bea bi a elo ye kronkron wó Awurade anim. 8 Momfa oguamma a ɔto so abien no mmó afore anwummere a atoko ne nsa aforebóde ka ho. Eno nso ye Awurade huam. Eye ɔhyew afore.’ 9 ““Se edu homeda a, momfa nguantenmma a wóadi afe a wonnii dém biara ne aforebóde ahorow a ese se mode ka ho no mmó afore. Ese se atoko aforebóde lita anan ne fa a wóayam no muhumuhu de ngo afra a nsa ka ho saa ara na wóde bó saa afore no. 10 Eyi ne ɔhyew afore a wóbo no homeda biara de ka bere ano ɔhyew afore ne nsa afore ho no. 11 “Saa ara nso na da a edi kan wo ɔsrám biara mu no, ese se mobó ɔhyew afore foforo bi ka ho de ma Awurade. Aforebóde no ɔbeyé nantwinini abien, Odwennini baako ne nguantenmma ason a wóadi afe a wonnii dém biara. 12 Nantwinini biara no, ese se mode ka ho ne asikresiam lita asia ne fa a wóayam no muhumuhu de ngo afra. Afei, mode asikresiam a wóayam no muhumuhu lita anan ne fa a wóde ngo afra bébo aburow afore a Odwennini no ka ho; 13 na oguamma biara nso, mode asikresiam lita abiesa. Eyi ɔbeyé ɔhyew afore a esó ani, aduan afore a wóbo ma Awurade. 14 Nantwi biara, nsa aforebóde lita abien ka ho. Odwennini biara, nsa aforebóde lita baako ne fa ka ho. Oguamma biara nso, nsa aforebóde lita baako ka ho. Afe mu no, eyi na ɛbeye ɔhyew afore wó ɔsrám biara mu. 15 Mo bere ano bere ano ɔhyew ne nsa aforebóde akyi no, ese se mode ɔpapo bébo bóné ho afore ma Awurade. 16 ““Ese se mudi Awurade Twam Afahye no afe biara sram a edi kan no da a eto so dunan no so. 17 Da a edi so no, mubefi ase adi afahye; munnni brodo a mmókaw wó mu nnanson. 18 Afahye no da a edi kan no, nnipa no nyinaa bébo ahotew gua na obiara renye adwuma a eye den biara. 19 Momfa nantwinimma anini abien, Odwennini baako ne nguantenmma ason a wóadi afe a wonnii dém mmébo ɔhyew afore ama Awurade. 20 Mode esiam muhumuhu lita ason a wóde ngo afra béká nantwi baako biara ho. Afei, mode esiam lita anum béká odwennini no ho, 21 na nguanten ason no biara nso, mode esiam lita abiesa aka ho. 22 Ese se mode ɔpapo bó bóné ho afore se mpata ma mo ho. 23 Momfa saa aforebóde yi nka nea daadaa mobó no ho. 24 Momfa saa kwan yi so mmó aduan afore da biara saa ara nnanson se ehua a esó Awurade ani; ese se mobó ka ɔhyew afore ne nsa afore a mobó daa no ho. 25 Da a eto so ason no, monye

nyiamu kronkron na monnye adwuma a eyé den biara. **26** “Aduankan da no a wófré no Nnaawótwé mu Afahye anaase Pentekoste no, eṣe se nnipa no nyinaa de kronkronye sononko hyia, de di Otwabere Afahye no. Da no, eṣe se mode mo mfuw mu nnóbae foforo bēbō Awurade aduan afore. Ense se moyé adwuma a eyé den biara. **27** Momfa nantwimma anini abien, odwennini baako ne nguantenmma anini ason mmébō ḥhyew afore se ehua a eṣo Awurade ani. **28** Mode mo aburow lita asia ne fa a woayam no muhumuhu a mode ngo afra beka nantwi baako biara ho. Mode lita anan beka Odwennini no ho; **29** na mode lita abiesa beka nguantenmma ason no biara ho. **30** Momfa ḥrapo baako na wómfá nyé mpata mma mo. **31** Saa afore ahorow yi ka daa ḥhyew afore, aburow afore ne nsa afore no ho. Monhwe se mmoa a mode wón bēbō saa afore no nnii dēm biara ε.

29 “Osram a eto so ason no da a edi kan wó afe biara mu no, munni torobento afahye no. Monye nyiamu kronkron no na obiara nyé adwumaden biara. **2** Momfa nantwi ba onini baako, Odwennini baako ne adwennini ason a wóadi afe a wonnii dēm mmébō ḥhyew afore a eyi hua a eṣo Awurade ani. **3** Momfa esiam lita asia ne fa a woayam no muhumuhu a wóde ngo afra mmó atoko afore no a nantwi no ka ho. Odwennini no, momfa lita anan ne fa nka ho **4** na lita abien ne fa nso nka nguantenmma no biara ho. **5** Momfa ḥrapo baako nka ho mmó bōne ho afore mfa nyé mpata mma mo. **6** Eyinom ka ḥhyew afore ne nsa afore a mbo no osram biara ne daa de a woakyere no ho. Eyé aduan afore a wóde bré Awurade se ehua a eṣo ani. **7** “Osram a eto so ason no da a eto so du so no monye nyiamu kronkron. Eyé da a eṣe se nnipa no nyinaa ye komm ahobrease mu wo Awurade anim na ense se biara ye adwuma biara. **8** Mommó ḥhyew afore a eyi hua a eṣo Awurade ani. Aforebōde no ye nantwi ba baako, odwennini baako, nguamma a wóadi afe ason a wonnii dēm biara. **9** Momfa nantwi ba no nsiesie atoko afore a mode asikresiam a woayam no muhumuhu ne ngo lita asia ne fa afra, **10** na momfa lita anan ne fa nka odwennini no ho na momfa lita abien ne fa aka nguamma ason no mu biara ho. **11** Eṣe se mode ḥrapo baako bō bōne ho afore. Eyi ka bōne aforebōde a wōbō de pata ne ḥhyew afore a wōbō no daadaa a aduan aforebōde ne nsa afore ka ho no ho. **12** “Monye nyiamu kronkron wo osram a eto so ason no da a eto so dunum no so, na monnye adwumaden

biara. Munni afahye no nnanson mma Awurade. **13** Nneéma a mode bēbō ḥhyew afore na ama ayi hua a eṣo Awurade ani no ye nantwimma anini dumien, adwennini abien ne adwennini dunan a wóadi afe na wonnii dēm biara. **14** Eṣe se mode asikresiam a woayam no muhumuhu lita asia ne fa a wóde ngo afra ka nantwimma dumien, na biara ho. Lita anan ne fa nka adwennini no baako biara ho, **15** na lita abien ne fa nka nguantenmma dunan no biara ho. **16** Momfa ḥrapo mmó bōne ho afore nka daa ḥhyew afore, atoko ne nsa afore a mbo no daa no ho. **17** “Da a eto so abien no, momfa anantwi anini mma dumien, adwennini abien ne adwennini a wóadi afe dunan a wonnii dēm biara mmébō afore. **18** Saa aforebōde yi mu biara no, mode anantwinini, adwennini ne nguantenmma no ho aduan ne nsa aforebōde dodow a woahye no beka ho. **19** ḥhyew afore a mbo no daa akyi no, mode ḥrapo beka atoko aforebōde ne nsa aforebōde no ho abo bōne ho afore. **20** “Afahye no da a eto so abiesa no, mode anantwinini dubaako, adwennini abien, nguantenmma a wóadi afe no dunan a wonnii dēm biara; **21** na senea moyé no daa no, mode anantwi, adwennini ne nguantenmma no ne aduan ne nsa aforebōde beka aforebōde biara ho. **22** Eṣe se mode ḥrapo bō bōne ho afore de ka daa ḥhyew aforebō no ho a atoko aforebōde ne nsa aforebōde ka ho. **23** “Afahye no da a eto so anan no, momfa anantwinini du, adwennini abien, ne nguantenmma a wóadi afe no dunan a wonnii dēm biara mmó afore. **24** Momfa atoko aforebōde ne nsa aforebōde dodow a woakyere no nka biara ho. **25** Momfa ḥrapo baako nyé bōne ho aforebō nka daa ḥhyew, atoko ne nsa aforebōde no ho. **26** “Afahye no da a eto so anum no, momfa anantwinini akron, adwennini abien ne nguantenmma a wóadi afe no dunan a wonnii dēm biara mmó afore. **27** Momfa atoko ne nsa aforebōde dodow a woakyere no nka anantwinini, adwennini ne nguamma aforebō no ho. **28** Momfa ḥrapo baako nyé bōne ho aforebō nka daa ḥhyew, atoko ne nsa aforebōde no ho. **29** “Afahye no da a eto so asia no, momfa de anantwinini awotwe, adwennini abien ne nguantenmma a wóadi afe dunan a wonnii dēm biara mmó afore. **30** Momfa atoko ne nsa aforebōde dodow a woakyere no nka anantwinini, adwennini ne nguantenmma aforebō no ho. **31** Momfa ḥrapo baako mmó bōne ho aforebō nka daa ḥhyew, atoko ne nsa aforebōde no ho. **32** “Afahye no da a eto so ason no, momfa anantwinini ason, adwennini

abien ne nguamma a wəadi afe a wonnii dəm biara dunan mmə aføre. **33** Momfa atoko ne nsa aføre bəde dodow a wəakyere no nka anantwinini, adwennini ne nguantenmma aføre bə no ho. **34** Momfa əpapo baako mmə bəne ho aføre nka daa əhyew, atoko ne nsa aføre bəde no ho. **35** “Da a əto so awotwe no, monye əpən nhiyamu sononko. Ənse se moye adwumaden biara saa da no. **36** Momma aduan aføre a əhyew aføre a əwə hua a əsə Awurade ani wə mu. Momfa nantwinini baako, Odwennini baako, nguantenmma ason a wəadi afe a wonnii dəm mmə. **37** Momfa atoko ne nsa aføre bəde dodow a wəakyere no nka nantwinini, odwennini ne nguantenmma no ho. **38** Momfa əpapo baako mmə bəne ho aføre nka daa əhyew, atoko ne nsa aføre bəde no ho. **39** “Momma aføre yinom mma mo Awurade wə mo afahye ahorow no nu: mo hyew, atoko, nsa ne asomdwoe aføre no; na momfa nka aføre a mufi mo pə mu hye ho bo no no ho. Muhyia, didi afirihya no mu a, twa ara na etwa se mobə saa aføre yi. Na əka mo aføre a mobə fa bə a moahye anaa nea efi mo pə mu a eyə əhyew aføre, atoko aføre, nsa aføre anaa asomdwoe aføre no ho.” **40** Mose kaa saa mmara yi nyinaa kyereə Israelfo no senea Awurade hyeə no no.

30 Mose hyiaa Israel mmusua no mu mpanyimfo no ka kyereə wən se, “Awurade ahye se: **2** Se obi hye Awurade bə anaa əka ntam hye bə a, ənse se obu so. Əse se eyə nea əkaa se əbeyə no pərəepe. **3** “Se ababaa bi hye Awurade bə anaa əka ntam hye bə bere a əda so te n'agya fi, **4** na n'agya no te se ne ba no ahye bə, na wanka hwee a, ne bəhye ne ne ntam a əkaa no nyinaa no di mu. **5** Nanso se eba se n'agya no siw no bəhye no ho kwan a, etwa ne bəhye ne ntam a əkae no mu. Awurade de bəkye ababaa no, efise n'agya ampene se obedi so. **6** “Se əhye bə anaa əka ntam ansa na əware na əbeyə asodi ma no **7** na ne kunu no te saa bəhye no ho asem nanso wanka ho hwee a, na ne bəhye no gyina ho. **8** Na se ne kunu no te na osiw no ho kwan a na əkyere se watwa mu a bəhye no anaa ntam no ho asodi nna ne so bio, enti Awurade de ne ho bəkye no. **9** “Əse se əbea kunafo anaa nea wəagyaa no aware no di ne ntam a əbəka anaa bə a əbəhye no biara so. **10** “Se waware na əte ne kunu fi na əhye bə anaa əka ntam, **11** na ne kunu no te na wansiw no ho kwan a, na əkyere se ne bəhye no gyina ho. **12** Na se ne kunu no te na, se wampene so na, otwa mu a, na ne bəhye no nni mu na Awurade de ne ho bəkye no. **13** Enti ne

kunu no betumi asi ne bə a əhye anaa ntam a əka no so dua anaase obetwa mu. **14** Se da mu no nyinaa wanka ho hwee ankyere no de a, na əkyere se əpene so wə hwee a wanka amfa ho no nti. **15** Se ətwen ma mmere bi fa so ansa na əka se bəhye no nni mu a, əno de, əsə se əsəa əbea no mfomso no ho asodi.” **16** Eynom ne mmara a Awurade nam Mose so de maa əbarima ne ne yere, ne agya ne ne babea a əda so te ne fi no.

31 Awurade ka kyereə Mose se, **2** “Esiane se Midianfo daadaa mo de mo kəo abosonsom mu no nti, to so were ma Israelfo no. Eyi akyi no wubewu na woakə w'agyanom nkyen.” **3** Mose ka kyereə nkurofə so se, “Munyi mo mmarima no mu bi na wənkə Awurade aweretə sa a əde tia Midianfo no. **4** Momfa Israel abusua biara mu nnipa apem nko əsa no.” **5** Wəyee saa nyaa mmarima mpem dumien siesie wən maa əko no; Israel abusuakuw biara maa mmarima apem. **6** Afei Mose ma wəkəe, nnipa apem baako a wofi abusuakuw biara mu. Əsəfo Eleasar babarima Pinehas na odii wən anim kəo əko no. Wərekə no, wəde akronkronne a əwə kronkronbea hə ne ntorobento a wəbəhyen de ama asraaf no nsenkyerenne kəe. **7** Wəne Midiafo no koe, na senea Awurade hyeə Mose no wokum Midian mmarima no nyinaa. **8** Wən a wokum wən no bi ne Midian ahemfo baanum a wən din de Ewi, Rekem, Sur, Hur ne Reba. Beor babarima Balaam nso, wəde afoa kum no. **9** Afei, Israel asraaf no kyekyeree Midian mmea ne mmofra nyinaa ne wən anantwi ne wən nguan fom nneəma pii kaa ho se asade. **10** Wətoo Midian no atenae, nkurow ne nkuraa nyinaa mu gya, hyew no pasaa. **11** Wəfaa asade ne afowde a nnipa no ne mmoa ka ho. **12** Wəde nnommum no ne əko no mu nneəma a wonyae no nyinaa brəe Mose, əsəfo Eleasar ne Israelfo a na wəabə wən atenase wo Moab tataw so baabi a na əben Asubonten Yordan a wotwa fi Yeriko baa hə no. **13** Mose ne əsəfo Eleasar ne mpanyimfo a wotuatuua nnipa no ano no fii atenae hə kohyiaa nkoniendifo no kwan. **14** Nanso Mose bo fuw mpanyimfo a wotuatuua nsraadəm apem ne əha no ano a wofi əsa no bae no. **15** Obisaa wən se, “So moankunkum mmea no? **16** Wən ne nnipa no a wotie Balaam nti wətwtewee Israelfo na amma wəanni Awurade nokware kəsəm abosom wə bepəw Peor so a enti əmaa əshaw ne abəbrəe bebree baa Awurade nkurofə so no. **17** Munkunkum mmarima no nyinaa. Na munkunkum mmea a wəne mmarima adeda no

nyinaa. **18** Mmeawa nketewa a wōne mmaprima nnae no na munnyaa wōn na mo ne wōn ntēna. **19** “Ese se obiara a wakum obi, anaa ōde ne nsa kaa nea wōakum no no, fi atenae ha nkōtena baabi nnanson. Munnwira mo ho ne mo nnommum no nnansa ne ne nnanson so. **20** Munnwira mo ntade ne biribiara a wōde aboa nhoma, abirekyi nwī anaa dua aye.” **21** Afei, ōsofo Eleasar ka kyereē mmaprima a wōkōo ōko no se, “Eyi ne mmapra a Awurade ahyē a waka akyere Mose: **22** Sikakōkōo, dwete, kōbere, dade, sanyaā, sumpii **23** ne biribiara a etumi etumi gyina ogya ano no ese se wōde fa ogya mu senea eho betew. Eyi akyi, ese se wōde ahodwira nsu dwira ho ma etew ho. Nanso, biribiara a erentumi nnyina ogya ano no de, wōmfā nsu nnwira ho. **24** Nnanson so no, ese se mohoro mo ntade na mo ho afi. Afei mubetumi asan aba atenae hō.” **25** Awurade ka kyereē Mose se, **26** “Ese se wo ne ōsofo Eleasar ne mmusua no mpanyimfo nyinaa kan asade a nnipa ne mmapa a mofaa wō ōko no mu no. **27** Monkyē asade no mu abien pēpērē mfa fa mma asraafo a wōkōo ōko no na momfa fa a aka no mma nnipa a wōaka no. **28** Asraafo a wōkoo no kyefā mu no, munyi ahannum biara so baako; se eyē nnipa, anantwi, mfurum anaa nguan na momfa nsom Awurade. **29** Fa saa kyefā yi ma ōsofo Eleasar na onhim no afōremuka no anim mfa mma Awurade. **30** Afei Israelfo a wōaka no kyefā no, munyi aduonum biara mu baako; se eyē nnipa, anantwi, mfurum, nguanten anaa mmapa foforo biara no, momfa mma Lewifo a wōhwe Awurade Ahyiae Ntamadan no so no.” **31** Enti Mose ne ōsofo Eleasar yēe nea Awurade hyēe wōn se wōnye no. **32** Asade a ekae a akofo no fae no dodow yē nguan mpem ahansia ne aduōson anum; **33** anantwi mpem aduōson abien; **34** mfurum mpem aduōsia baako; **35** ne mmeawa mpem aduasa abien. **36** Nneēma no fa a wōde mma asraafo no dodow ni: Nguan mpem ahaasa aduasa ason ne ahannum **37** a wōde mu ahansia aduōson anum som Awurade; **38** Anantwi mpem aduasa asia a wōde mu aduōson abien som Awurade; **39** mfurum mpem aduasa ne ahannum a wōde emu aduōsia baako som Awurade; **40** mmeawa mpem dunsia; wōde wōn mu aduasa abien som Awurade. **41** Kyefā a wōde Awurade no nyinaa no wōde mma ōsofo Eleasar senea Awurade kyereē Mose se ōnye no ara pē. **42** Asade no a Israelfo no nyaa no na edidi so yi: **43** nguan mpem ahaasa aduasa ason ne ahannum, **44** anantwi mpem aduasa asia, **45** mfurum

Mpem aduasa ne ahannum ne **46** mmeawa mpem dunsia. **47** Nnipa no kyefā a wonyae no, Mose yiyii nnommum ne mmapa aduonum biara mu baako de maa Lewifo a wōhwe Awurade Ahyiae Ntamadan so no. Wōyēe eyi nyinaa senea Awurade hyēe Mose no. **48** Afei, asraafo no so mpanyimfo baa Mose nkyēn **49** beka kyereē no se, “Yēabu nnipa a yēde wōn kōo no nyinaa akyere wo na ōbaako koraa anyera. **50** Eno nti, yefi nea yenya no ōko no mu no bi mu rebēda Awurade ase. Yē asedade no ye sika nnwinne, nkapo, nkaa, asokaa ne kōnmuade. Eycinom bēye mpata ama yēn kra wō Awurade anim.” **51** Mose ne ōsofo Eleasar gyee saa akyede yi a eyē sikakōkōo ne nnwinne no fii asraafo mpanyimfo no nkyēn. **52** Ne nyinaa mu sikakōkōo a asahene no de bae se akyede a wōde rebē Awurade no ano si nkaribo kilogram ḥha ne aduōkron. **53** Na asraafo no afa ōko no mu nneēma a wonyae no bi. **54** Enti Mose ne Eleasar gyee akyede no fii asraafo mpanyimfo no ho, na wōde sikakōkōo no baa Ahyiae Ntamadan no mu se ȳnyē nkae ade mma Awurade se Israelfo ye ne dea.

32 Na Ruben ne Gad mmusuakuw no wō nyemmoa pii, enti wuhuu se Yaser ne Gilead nsase no beye ama wōn nguan ne anantwi no. **2** Enti wōkōo Mose ne ōsofo Eleasar ne nnipa no ntuanofō no nkyēn kōka kyereē wōn se, **3** “Atarot, Dibon, Yaser, Nimra, Hesbon, Eleale, Sebam, Nebo ne Beon ye **4** nsase a Awurade ako, agye ama Israelfo na eye ma yēn nguan ne yēn anantwi. **5** Se yeānya adam wō mo anim a, yesrē mo momfa saa asase yi mma yēn se yēn kyefā na munnyae Asubōnten Yordan agya noho a mope se mode ma yēn no.” **6** Mose nso bisaa Rubenfo ne Gadfo no se, “Mokyere se, mope se motena ha bere a mo nuanom atwa mu rekōko? **7** Adēn nti na mope se mubu Israelfo no aba mu ma wōsan se wōrenkō asase a Awurade de ama wōn no so no? **8** Ade koro yi ara na mo agyanom yēe. Mesomaa wōn fii Kades-Barnea se wōnkōra asase no. **9** Wowiee nsra no na wōfi Eskol subon mu bae no, wobuu nnipa no aba mu se wōnnkō asase a Awurade de ama wōn no so. **10** Da no Awurade abufuw sōree na ōkaa saa ntam yi: **11** ‘Esiane se wōamfi wōn koma nyinaa mu anni m’akyi nti wōn mu biara nni hō a bere a wōrefi Misraim no a na wadi mfe aduonu anaa nea eborō saa a no behu asase a mehyēe Abraham, Isak ne Yakob ho bō no, **12** ōbaako mpo nni hō, gye Kenesini Yefune babarima Kaleb ne Nun babarima Yosua, efise

wode won koma nyinaa dii Awurade akyi, hyee nnipa nkuran se wonko Bøhye Asase no so.¹³ Awurade maa yekyinkyin sare no so ho mfirihya aduanan kosii se saa awo ntoatoaso amumøyefo no nyinaa wuwui.¹⁴ “Nanso monhwe, abonefo, moregyina mo agyanom anan mu ama Awurade bo afuw Israel nea økyen so.¹⁵ Se mosan fi n’akyi a, øbesan agyaw ne nnipa no nyinaa wo sare so ho na won see no befi mo.”¹⁶ Wotecc mu se, “Ente saa koral! Yøbøye yen nguannan na yøakyekyere nkurow akese ama yen mmea ne mmofra.¹⁷ Na yen ankasa de akode beøhyehye yen ho adi Israelfo a woaka no anim akosi se yede won beøba asomdwøe mu ama woabefo won agyapade. Na nea edi kan no, ese se yekyekye nkurow a yebegye afasu afa ho ama yen nkurow atena mu na øho no ankotow anhye won so.¹⁸ Se Israelfo no nyinaa nsa nkaa won agyapade no a, yerensan mma yen ari mu.¹⁹ Yene won renkye Yordan agya ho asase biara, efise yøanya yen agyapade no wo Yordan apuei fam ho.”²⁰ Mose kae se, “Se mobøye senea moaka no, se mobøhyehye mo ho wo Awurade anim ama øko,²¹ na mode mo asraafo no atwa Yordan kosi se Awurade beøpam n’atamfo no,²² na se asase no ho asem dwo breoo wo Awurade anim a, øno de mutumi san ba. Eba saa a, na økyere se, moaye mo asede ama Awurade ne Israelfo nyinaa. Na asase a eda apuei no nso, Awurade de bema mo.²³ “Se moanni asem a moaka no so a, na moaye bøne atia Awurade, munhu se, øho asotwe beøba mo so.²⁴ Monkø so nkyekyere nkurow mma mo fifo na monye nguannan mma mo nguan na munni asem a mokae no nyinaa so.”²⁵ Ruben ne Gad nkurow no kae se, “Yebedi w’ahyede no so peøerep.²⁶ Yen mma, yen yerenom, yen nguan ne yen anantwi øtøena Gilead nkuronpon mu.²⁷ Nanso yen a woakyere yen se asraafo no beko ama Awurade senea woaka no.”²⁸ Enti Mose penee so ka kyere Eleasar, Yosua ne mpanyimfo a wotuatu Israel mmusuakuwo no se,²⁹ “Se Gad ne Ruben abusuakuwo mu mmarima nyinaa a woakyere won aye won asraafo se woøkøko mma Awurade no ne me kø Yordan na se woøkøko di nkonom wo ho a, momfa Gilead asase no mma won;³⁰ na se woøkøko a, øno de, woømpene so mfa nsase a mowø wo Kanaan asase so no bi.”³¹ Gad ne Ruben abusuafø kaa bio se, “Wo nkøa bedi Awurade asem so;³² yede akode beøhyehye yen ho adi Awurade akyi akø Kanaan, nanso yen ara yen asase beda Yordan fa ha.”³³ Enti Mose ma wode Amorihene Sihon ne Basanhene Og nsasetan ne

won nkurow akese maa Gad, Ruben ne Yosef babarima Manase mmusuakuwo.³⁴ Gad nkurow na wøkyekyeree saa nkurow yi: Dibon, Atarot, Aroer.³⁵ Atrot-Sofan, Yaser Yøgøbeha,³⁶ Bet-Nimra ne Betharan. Na øye nkurow a nguan wo mu yiye.³⁷ Ruben mmabarima na wøkyekyeree saa nkurow a edidi so yi: Hesbon, Eleale ne Kiriataim,³⁸ Nebo, Baal-Meon a akyiri no wøsesaa won din, ne Sibma. Wøtotoo nkurow a wøsan kyekyee no din.³⁹ Makir asefo a wofi Manase abusuakuwo mu kø Gilead køko dii ho so pam Amorifo a saa bere no na wote ho no nyinaa.⁴⁰ Enti Mose de Gilead maa Makirfo a wøye Manase asefo no, ma wøtenaa ho.⁴¹ Manase abusuakuwo mu nnipa foforo bi a wofi Yair nso tenatena Gilead nkurow bebree so, sesaa beae a wøwo ho no din free ho Hafrotyair.⁴² Øbarima bi a ne din de Noba dii asraafo bi anim de won kø Kenat ne ne nkuraase købøo won atenae wo ho enti øde ne din Noba too saa beae ho.

33 Eyi ne akwantu nhyehye a Israelfo dii so bere a Mose ne Aaron de won fi Misraim no.² Mose kyereø faako a wøfaa nyinaa senea Awurade kyereø no se ønye no. Eynom ne mmeae ahorow a wøsoeø wo won akwantu no mu.³ Wosii mu fii Rameses kuronpon no mu wo Twam Afahye a edi kan no akyi øsrøm edi kan da øto so dunum. Wøde akokoduru fii ho a Misraimfo no rehwø won.⁴ Saa bere no na Misraimfo no resie won mmakan a Awurade kunkum won anadwo a ade rebekye ama woøtu kwan no, efise na Awurade de atemmu aba won anyame no nyinaa so.⁵ Wofii Rameses no, wøbøøø atenae wo Sukot.⁶ Wofii Sukot beøøø atenae wo Etam, sare no ano.⁷ Wofii Etam san won akyi baa Pihahirot a øwo Baal-Sefon apuei fam, na wøbøøø atenae bønee beøøø Migdol.⁸ Wofi Pihahirot, na wotwaa Po Køkøø no køøø sare so. Wøde nnansa nantew faa Etam sare so købøøø atenae wo Mara.⁹ Wofii Mara no, wøbaa Elim; baabi a na mmura dumien ne mmedua aduøson wo ho.¹⁰ Wofii Elim no, wøbøøø atenae wo Po Køkøø no ho.¹¹ Wofii Po Køkøø no ho, købøøø atenae wo Sin nweatam so.¹² Wotu fii Sin sare so købøøø atenae Dofka.¹³ Wofii Dofka købøøø atenae wo Alus.¹⁴ Wofii Alus købøøø atenae wo Refidim, baabi a na wonnya nsu mma nnipa no nnom.¹⁵ Wofii Refidim no, wøkøbøøø atenae wo Sinai sare so.¹⁶ Wofii Sinai sare so no, wøkøøøø atenae wo Kibrot-Hataawa.¹⁷ Wofii Kibrot-Hataawa no, wøkøbøøøø atenae wo Haserot.¹⁸ Wofii Haserot købøøøø atenae wo Ritma.¹⁹ Wofii Ritma købøøøø

atenea wō Rimon Peres. 20 Wofii Rimon Peres kōbōa atenea wō Libna. 21 Wofii Libna kōbōa atenea wō Risa. 22 Wofii Risa kōbōa atenea wō Kahelata. 23 Wofii Kahelata kōbōa atenea wō Sefer Bepōw so. 24 Wofii Sefer Bepōw so kōbōa atenea wō Harada. 25 Wofii Harada kōbōa atenea wō Makhelot. 26 Wofii Makhelot kōbōa atenea wō Tahat. 27 Wofii Tahat kōbōa atenea wō Tera. 28 Wofii Tera kōbōa atenea wō Mitka. 29 Wofii Mitka kōbōa atenea wō Hasmona. 30 Wofii Hasmona kōbōa atenea wō Moserot. 31 Wofii Moserot kōbōa atenea wō Benyeakan. 32 Wofii Benyeakan kōbōa atenea wō Horhagidgad. 33 Wofii Horhagidgad kōbōa atenea wō Yotbata. 34 Wofii Yotbata kōbōa atenea wō Abrona. 35 Wofii Abrona kōbōa atenea wō Esion-Geber. 36 Wofii Esion-Geber kōbōa atenea wō Kades, wō Sin sare so. 37 Wofii Kades kōbōa atenea wō Bepōw Hor so, wō Edom hye ano. 38 Bere a woduu Bepōw Hor ase no, Awurade ka kyereē əsofo Aaron se ənkə bepōw no atifi, na əhō na okowui. Asem yi sii mfe aduanan so a Israelfo tu fii Misraim no. 39 Aaron dii mfe əha aduonu abiesa, bere a owuu wō Bepōw Hor so no. 40 Saa bere no ara mu na Kanaanhene Arad a ətēnaa Negeb wō Kanaan asase so no tee se Israelfo no reba n'asase so. 41 Israelfo no toaa wōn akwantu no so fi Bepōw Hor so kōbōa atenea wō Salmona. 42 Wofii Salmona kōtenaa Punon. 43 Wofii Punon kōtenaa Obot. 44 Wōtoaa so kōa Iye-Abarim, Moab hye so kōtenaa ho. 45 Wofii ho no, wōkōtenaa Dibon Gad. 46 Wofii Dibon Gad kōtenaa Almon Diblataim. 47 Wofii Almon Diblataim kōtenaa Abarim mmepwō a əben Nebo no so. 48 Akyiri no, wotutu fii ho twaa mu wō Yeriko kōbōa atenea wō Moab tataw so wō Asubonten Yordan ho. 49 Wōwō saa beae ho no, wotenaa mmeae bebree a əben Asubonten Yordan ho—efi Bet-Yesimot kosi Abel Sitim a əwō Moab tataw so no. 50 Bere a wōabō atenase wō ho no na Awurade nam Mose so kasa kyereē Israelfo no se, 51 “Se mutwa Asubonten Yordan kodu Kanaan asase so a, 52 mompam nnipa a wōte ho no nyinaa na monseē wōn abosom ne ahoni a wade abo aye ne nseree a wōasisi no petee mu wō mmepwō so ne mmeae a wōsom wōn ahoni no nyinaa. 53 Mede asase no ama mo. Momfa na montena so. 54 Munnyina ntontobō so nkyekye asase no, senea mo mmusua no te. Wōn a wōdōoso no, wōbēma wōn asase kēse na wōn a wosua no nso benya asase ketewa. Senea ntonto no besi abō biara no na ebeyē wōn de. Monhwe mo agyanom mmusua so mfa nkyekye. 55 “Se moampam nnipa a

wōte ho no a, wōbēye mo ani ase mpe ne mo honam mu nsœ. Wōbēhaw mo wō asase a mobētena so no so. 56 Na mede nea masusuw se meye wōn no, bēye mo.”

34 Awurade ka kyereē Mose se, 2 “Ka kyereē Israelfo no se: ‘Se mubedu Kanaan asase no so a, asase a mede rema mo se mo ankasa asase no a, see na mo ahye bēye: 3 “Asase no anafo fam no bēye Sin sare so a əda Edom hye ano no fa bi. Anafo hye no ano befi apuei fam, Nkyene Po no anafo. 4 Əbētoa so akōtra Akrabbim wō anafo ho a ərekə Sin no. N'anafo pa ara no bēye Kades-Barnea, na efi ho akosi Hasarada de akowie Asmon. 5 Efi Asmon a, əhye no beko ara akosi Misraim asuwa no mu na ano akōpem Ntam Po no ano. 6 Mo hye a əwō atōe no bēye Ntam Po no ano. 7 Mo hye a əda atifi no befi ase wō Ntam Po no ano na atoa so akosi bepōw Hor, 8 de akō Lebo Hamat na akō Sedad 9 na atoa so akō Sifron na akowie wō Hasar-Enan. 10 Apuei hye no befi Hasar-Enan akō Sefam. 11 Əhye no besian afi Sefam akosi Ribla wō Ain apuei fam. Efi ho a, ebessiansian afa mmepwō no ase wō Galilea Po no apuei fam. 12 Əhye no besian afa Asubonten Yordan ho na akōpem Nkyene Po no. “Senea mo nsase ne mo ahye te ni.” 13 Afei Mose hyeē Israelfo no se, “Momfa ntontobō so nkyekye asase yi se mo agyapade. Awurade ahye se wōmfā mma mmusua akron ne fa no, 14 efise Ruben ne Gad mmusua wō ne Manase abusua no fa no de, wōanya wōn agyapade dedaw. 15 Saa mmusua abien ne fa yi anya wōn agyapade wō Yeriko akyi, Yordan apuei fam a əhwē apuei no.” 16 Awurade ka kyereē Mose se, 17 “Nnipa a wōn din didi so yi na mayi wōn se wōnkyekye asase no mu mma mo se mo agyapade: Əsofo Eleasar ne, Nun babarima Yosua. 18 Yi abusua biara mu əpanyin baako na əmmoa nkyekye asase no. 19 “Wōn din na edidi so yi: “Yefune babarima Kaleb, Yuda abusuakuw ntuanoni; 20 Amihud babarima Semuel, Simeon abusuakuw ntuanoni; 21 Kislon babarima Elidad, Benyamin abusuakuw ntuanoni; 22 Yogi babarima Buki, Dan abusuakuw ntuanoni; 23 Efod babarima Haniel, Yosef babarima Manase abusuakuw ntuanoni; 24 Siftan babarima Kemuel, Yosef babarima Efraim abusuakuw ntuanoni; 25 Parknak babarima Elisafan, Sebulon abusuakuw ntuanoni; 26 Asan babarima Paltiel, Isakar abusuakuw ntuanoni; 27 Selomi babarima Ahihud, Aser abusuakuw ntuanoni; 28 Amihud babarima Pedahel, Naftali abusuakuw ntuanoni.” 29 Saa nnipa

yi na Awurade yii wən se wənhwə nkyekye agyapade no mu mma Israelfo no wə Kanaan asase so no.

35 Bere a Israelfo bəo atenase wə Yordan ho, Moab tataw so wə Yeriko akyi no, Awurade ka kyereɛ Mose se, 2 “Ka kyere Israelfo no na wəmfə wən agyapade no mu bi a εye nkurow ne εho mmoa adidibea mma Lewifo no. 3 Nkurow no mu na wobetena na wən anantwi, wən nguan ne wən mmoa a aka no nso aka adidi wə adidibea hə. 4 “Wən mmoa adidibea no kese befi kurow no afasu ho a ne fa biara trew ye anammon apem ne ahannum. 5 Munsusuw anammon mpensa mfi kurow no afasu no ho wə n’afanan nyinaa. Eyi beye mmoa adidibea kese ama nkurow no. 6 “Nkurow a mode bəma Lewifo no no mu asia beye guankəbea nkuropən, baabi a obi a wafom akum əfəforo no, betumi aguan aka. Momfa nkurow aduanan abien nka ho mma wən. 7 Ne nyinaa beye nkurow aduanan awotwe ne ho mmoa adidibea. 8 Saa nkurow yi befi Israelfo no agyapade mu. Mmusuakuw no mu akese bəma Lewifo no nkurow bebree na mmusuakuw nketewa no ama kakraa bi. Abusuakuw biara bəma sənea n’agyapade kese te.” 9 Awurade ka kyereɛ Mose se, 10 “Ka kyere Israelfo no se, ‘Se mutwa Yordan du Kanaan a, 11 mompaw nkurow bi mfa nyə guankəbea nkurow a, obiara a əbəfom akum onipa no betumi aguan aka hə. 12 Saa nkurow yi beye guankəbea a ebegye no afi owufo no abusuafo a wəpə se wətə owufo no wu so were no nsa mu; na εnse se wokum owudifo no gye se wəadi n’asəm abu no kumfo ansa. 13 Ese se wosisi guankəbea nkurow yi mu abiesa wə Kanaan asase so 14 na wosisi abiesa nso wə Asubənten Yordan apuei fam. 15 Enye Israelfo nko na εhə beye wən guankəbea, na mmon, εbeyə guankəbea ama ahəho ne akwantufo nyinaa. 16 “Nanso se obi de dade pema sin bi bə obi kum no a, wəfa no se wadi awu enti εse se wokum owudifo no. 17 Anaase, se wəde abo kese bi bə obi ma owu a, εye awudi enti εse se wokum owudifo no. 18 Saa ara nso na se wəde dua na ekum no a ete ara ne no. 19 Se əweretəni no hyia owudifo no wə baabiara a, əwə ho kwan se okum no bi. 20 Enti se obi nam ətan so tow biribi bə obi, anaa, se ətetew no, 21 anaa əde abufuw bə no kuturuku na onii no wu a, εye owudifo nti εse se wokum no. 22 “Na se emfi ətan so na obi sum əfəforo, anaa wanhye da na otow biribi ma ekəbə obi, 23 anaase wanhu no na ogyaa əbo bi a eso a ebetumi akum no mu ma ekokum no a, esiane se saa onipa no nyə ətamfo na onkura adwene

bəne bi nti, 24 εye bagua no asəde se wodi asəm na wəfa saa mmarakwan yi so bu əweretəni no nea ne nsa apa no ntam aten. 25 Ese se bagua no bə nea ne nsa apa no ho ban fi əweretəni no nsam na wəde nea ne nsa apa no san kə guankəbea kuropon a oguan kəo mu no mu. Ese se nea ne nsa apa no tena ho ara kosi se əsəfəpanyin a wəsraa no ngo bewu. 26 “Nanso se nea ne nsa apa no no fi guankəbea kuropon a wagan aka mu no no ahye so 27 na əweretəni no hu no wə ho a obetumi akum no a ərenni awudi ho fə. 28 Ese se nea ne nsa apa no tena guankəbea kuropon no mu ara kosi se əsəfəpanyin bewu. Əsəfəpanyin wu akyi nkutoo na obetumi asan aka n’ankasa agyapade ho. 29 “Ese se eyi ye mmara a mudi so wə awo ntoatoaso a εbəba no nyinaa mu wə baabiara a mobetena. 30 “Ese se wokum obiara a obekum obi, nanso gye se nnansefo a wəboro onipa baako di tia no ansa na εse se wokum no. Se onipa baako pe na odi adanse tia no de a, εno de, εnse se wokum no. 31 “Munnnye owudifo a εse se owu no ti mpata, nnyina so nnyaa no. Ese se wokum no. 32 “Munnnye obi a wagan aka guankəbea kuropon mu no ti mpata nnyina so mma no nsan mmətəna n’asase so bere a əsəfəpanyin bi nwui. 33 “Munngu asase a mote so no ho fi. Awudi gu asase ho fi, na wərentumi nyə mpata foforo biara mma asase a wəahwieg mogya agu so gye se wəde nea ohwiee mogya gui no mogya ye okum owudifo no. 34 Munngu asase a mote so ne faako a mete no ho fi, εfise Me, Awurade no, mete Israelfo no mu.”

36 Gilead abusua no ntuanofo, Makir a εye Manase babarima ne Yosef nena asefo, kəo Mose ne Israel mmusua ntuanofo no nkyen de adesrəde kəttoo wən anim. 2 Wokae se, “Awurade hyeε wo se bə ntonto na gyina so kyekye asase no ma Israelfo no. Awurade əhyeε wo se fa yən nuabarima Selofehad agyapade ma ne mməbea. 3 Na se εba se wən mu bi kəware wə abusua foforo mu a, əde asase a wəde ama no no bəkə aware. Se εba saa a, yən abusua no asase a wəde ama yən no so bətew. 4 Se Israelfo Mfirimiyia Aduonum Afahye no du so a, wəde wən agyapade no bəka abusua a wəkəwaree wə mu no de ho, na wobeyi afi yən agyanom abusua agyapade mu.” 5 Enti Mose de saa əhyeε nsem a efi Awurade yi maa Israelfo no: “Yosef abusuakuw mu nnipa no asəm no ye nokware. 6 Nea Awurade rehye ama Selofehad mməbea no ni: Wotumi ware əbarima biara a wəpə a ofi wən agya abusuakuw mu. 7 Ense se Israel agyapade biara fi abusuakuw bi mu

kɔ abusuakuw foforo nsam, efise eṣe se Israel agyanom abusuakuw biara agyapade tena hɔ senea ete no. **8** Eṣe se mmabea a wɔwɔ Israel mmusuakuw mu nyinaa a agyapade tumi kɔ wɔn nsam no wareware wɔ wɔn agyanom mmusuakuw mu na Israel abusuakuw biara agyanom agyapade amfi wɔn abusuakuw mu. **9** Ense se agyapade biara fi abusuakuw bi nsam kodi ɔfoforo nsam, eṣe se Israel Abusuakuw biara asase a wanya no tena hɔ.” **10** Selofehad mmabea no yee senea Awurade hyee Mose no. **11** Mahla, Tirsa, Hogla, Milka ne Noa nyinaa wareware won agyanom nuabarimanom mma. **12** Wɔwarewaree wɔ Yosef babarima Manase mmusua mu enti wɔn agyapade no kaa wɔn abusuakuw no mu. **13** Eyiñom ne mmara ne nhyehyee a Awurade nam Mose so de maa Israelfo wɔ Moab tataw so no, wɔ Asubonten Yordan a na woafi Yeriko atwa no.

5 Mose

1 Eyi ne nsəm a Mose ka kyereə Israelfo nyinaa wo sare no so wo Yordan apuei. Wəbəə atenae wo Yordan bon a eben Suf, wə Paran, Tofel, Laban, Haserot ne Di-Sahab ntam no. **2** Efi Horeb de kə Kades-Barnea no, əkwan a əfa bepəw Seir no, yə nnafua dubaako kwan. **3** Israelfo fii Bepəw Sinai no, afe a eto so aduanan no əsrəm dubaako no da a edi kan no, Mose kaa nsəm a Awurade hyeə no se ənka nkyere Israelfo no pəpəepe kyereə wən. **4** Əkaa saa asem yi wə bere a na wəadi Amorifo hene Sihon a na odi ade wo Hesbon ne Basanhene Og a na odi ade wo Astarot ne Edrei so nkonim. **5** Yordan apuei fam a əwo Moab asase so na Mose fii ase kyereəkyereə mmara no mu se: **6** Awurade ka kyereə yen wə Horeb se: “Moatena saa bepəw yi so akye dodo. **7** Muntutu nkətena Amorifo nkoko no so; monkətena nnipa a wəbəmmen Araba mmepeə no mu ne atəe mmepeə ayaase hə nyinaa mu; monkə Negeb na momfa mpoano nkosi Kanaanfo asase so ne Lebanon nkodu Asubənten Eufrate ho. **8** Muntie! Mede saa asase yi ama mo. Monkə na monkəfa asase a Awurade hyeə bə se əde bəma mo agyanom Abraham, Isak ne Yakob ne wən asefo no.” **9** Saa bere no, meka kyereə mo se, “Me nko ara merentumi nyə mo ho adwuma. **10** Awurade, mo Nyankopən, ama mo ase adə enti nne yi, mo ase afəe te se əsoro nsoromma. **11** Awurade mo agyanom Nyankopən mma mo nnə mməhə mpempem na onhyira mo senea wahye mo bə no! **12** Na əbəye den na me nko metumi asoa mo haw ne mo nnesoa ne mo ntawntaw? **13** Mompaw mmarima bi a wəwə nyansa, ntease na wəwə din pa mfi abusuakuw biara mu na memfa wən ntuatua mo ano.” **14** Mubuaa me se, “Dwuma a woasuw se wubedi no ye.” **15** Enti mede mo mmusuakuw mu mmarima atitiriw, anyansafo a wən anim wə nyam no tuatuaa mo ano apem apem, əha əha, aduonum aduonum ne du du so mpanyin ne mo mmusuakuw so se ahwəfo. **16** Na atemmufo a wəwə ho saa bere no nso, mehyee wən se, “Se akasakasa ba anuanom ntam, se asem no ye Israeni ne ne nua bi anaa Israeni ne əhəho bi a, monhwə na mummu atəntrenee. **17** Mo atemmu mu, mummmu ntenkyew. Muntie əketewa ne əkəse pe. Munnusuro onipa biara, efise Onyankopən na obu atən. Asem a eyə den ma mo no, momfa mmre me na minni.” **18** Na saa bere no, mekaa biribiara a eṣe se moye kyereə mo. **19** Na senea Awurade hyeə yen no,

yefii Horeb de yen ani kyereə Amorifo bepəw a yənam sare pradada a moahu no so koduu Kades-Barnea. **20** Afei, meka kyereə mo se, “Moadu Amorifo bepəw man a Awurade de rema yen no so. **21** Awurade, mo Nyankopən, de asase no ama mo. Momforo nkəfa, senea Awurade, mo agyanom Nyankopən, ka kyereə mo no. Munnusuro: mommma obi mmu mo aba mu.” **22** Na mo nyinaa baa me nkyen bekae se, “Momma yənsoma mmarima nni yen anim na wənksra asase no so mma yen na wəmməka nea wobehu nkyere yen na əno na əbəkyere yen kwan ne nkurow ko a yebəfa so.” **23** Na saa nsusuwii yi ye ma me nti mepaw akwansrafo dumien a mo mmusuakuw dumien no mu nnipa biara wə mu. **24** Wəforoo bepəw no na wokoduu Eskol subon mu sraa ho. **25** Na wəfaa asase no so aba bi de břee yen. Na wəkae se, asase a Awurade yen Nyankopən de ama yen no ye asase pa. **26** Nanso na mompe se moforo kə soro. Motew Awurade asem so atua. **27** Munwiinwii wə mo ntamadan mu kae se, “Awurade tan yen nti na əde yen fi Misraim de yen abeheyə Amorifo nsam se wonkunkum yen no. **28** Yerekə he? Yen akwansrafo no amanneebə no abu yen aba mu. ‘Wəka se nnipa ye atenten ahooedenfo sen yen. Wən nkurow ye akese a afasu a wəatoto afa ho no kə sorosoro. Na mpo, yehuu Anakfo wə hə!’” **29** Na meka kyereə mo se, “Mommo hu, munnusuro wən. **30** Awurade di mo anim. Əbeko ama mo senea muhū no se əyəe wə Misraim no. **31** Na muhū nso senea Awurade kə so hwəe mo ntoatoaso wə sare so ha senea agya hwə ne ba no. Moatwa kwan no nyinaa de abedu beae ha.” **32** Nanso eyi nyinaa akyi no, moannya Awurade, mo Nyankopən no, mu awerehyəmu. **33** Əno na odii mo akwantu no anim, pəe beae pa maa mo tenae, de ogya dum kyereə mo kwan anadwo de omununkum dum kyereə mo kwan awia. **34** Awurade tee se morenwiinwii no, ne bo fuw yiye na əkaa ntam se, **35** “Saa awo ntoatoaso bəne yi mu onipa baako koraa nni hə a obehu asase pa a, maka ho ntam se mede bəma mo agyanom no, **36** gye Yefune babarima Kaleb. Əno na obehu saa asase yi. Mede asase a ne nan sii so no bəma əne n'asefo, efise əde ne koma nyinaa dii Awurade akyi.” **37** Me nso, esiane mo nti, Awurade bo fuw me. Əka kyereə me se, “Wo nan rensi Əhyə Asase no so da. **38** Na mmom, wo boafə Nun babarima Yosua na obedi əmanfo no anim akə asase no so. Hyə no nkuran, efise obedi Israelfo no anim akəfa asase no. **39** Mede asase no bəma wo mma a

wonnim biribiara. Wo mma a wonnim papa nnim bōne no a na wusuro se wōbkyere wōn nnommum no na mede asase no bēma wōn. Wōn na wōbētena asase no so. **40** Na wo de, dan w'ani kō sare so a ekekā kō Po Kōkō no so hō. **41** Eno na mugye too mu se “Yeaye bōne atia Awurade. Yebekō asase no so akō senea Awurade aka akyere yen no.” Enti mo mu biara faa n'akode hyehyee. Na mususuwii se əman a əda bepōw so no soko yē mmerew. **42** Nanso Awurade ka kyereē me se, “Ka kyereē wōn se, ‘Monnkō hō nkōko, efise merenka mo ho nkō. Mo atamfo no bedi mo so.’” **43** Meka kyereē mo, nanso moantie. Mosore tiaa Awurade ahyede no na monam ahomaso so foro kōo asase no so kōkoe. **44** Amorifo a wōte bepōw no so nso sōre baa mo so; wotaa mo se nnōwa, boroo mo fi Seir koduu Horma. **45** Afei, mosan ba besuu wō Awurade anim, nanso osiw n'aso a wantie mo su no. **46** Eno nti, motenaa Kades nna bebree.

2 Afei, yesan yen akyi de yēn ani kyereē sare so wō baabi a Po Kōkō no da hō senea Awurade kyereē me se menyē no. Yenantenantew faa Seir bepōw man no ho nna bebree. **2** Na Awurade ka kyereē me se, **3** “Moatwa afa saa əman a əda bepōw yi so no ho mmere sann, enti monnan mo ani nkyere atifi fam. **4** Hyē əman no se, ‘Morebēfa mo nuanom Edomfo, a wōyē Esau asefo a wōte Seir no asase so. Edomfo no besuro mo, nanso monhwē yiye. **5** Monnhyē wōn abufuw a əde əko beba na meremfa wōn nsase no mu biara mma mo; mpo, baabi a mode mo anan besisi, efise mede Seir bepōw kurow ama Esau se n'atenaē. **6** Aduan biara a mubedi ne nsu biara a mobēnom no, momfa dwete ntua wōn ho ka.” **7** Awurade, mo Nyankopōn, ahyira mo nsa ano nnwuma nyinaa. Wahwē mo so wō mo akwantu wō sare kakraa yi nyinaa so. Saa mfe aduanan yi nyinaa mu no, Awurade aka mo ho na hwee ho anhia mo. **8** Yetwa faa yēn nuanom a wōyē Esau asefo a wōte Seir ho no. Yefaa Araba subon kwan no a efi Elat ne Esion-Geber no so na yebefaa Moab sare so kwan no so. **9** Na Awurade ka kyereē me se, “Monnhaw Moabfo no anaa monhyē wōn abufuw a əde əko beba, na meremfa wōn nsase no mu biara mma mo. Efise mede Ar ama Lot asefo se agyapade.” **10** Kan no na Emifo na wōte hō. Na wōsoso na wōdōoso a wōwōware te se Anakfo no. **11** Wōn nso, na wōyē abran se Anakfo no ara pē, a na wōfre wōn Refaitefo, nanso Moabfo de, na wōfre wōn Emifo. **12** Kan no na Horifo na wōte Seir, nanso Esau asefo no tuu wōn fii

hō. Wōsēee Horifo no tenaa wōn anan mu senea Israel yēe wō asase a Awurade de maa wōn se wōn agyapade no so no pēpēpē. **13** Na Awurade kae se, “Afei, sōre na kotwa Sered bon no.” Enti yekotwaa obon no. **14** Na nna dodow a yede nantew fi Kades-Barnea besii se yetwaa Sered bon no yē mfirihyia aduasa awotwe. Saa bere no, na mmaprima a wōanyinyin yiye a wobetumi akō əko no nyinaa awuwu wō sare no so senea Awurade kaa ho ntam no. **15** Na Awurade nsa tiaa wōn ara kosi se wōn nyinaa wuwuu wō wōn atenaē hō. **16** Saa nmipa yi mu akofa a otwa to wuu no pē, **17** na Awurade ka kyereē me se, **18** “Nnē, esē se wofa Ar wō Moab mantam mu. **19** Na se wudu Amonfo mu a, nhaw wōn anaa nhŷe wōn abufuw a əde əko beba, efise meremma mo Amorifo nsase no bi. Mede ama Lot asefo se agyapade.” **20** Saa beae hō na abran akēse a na Amonfo frē wōn Samsumifo no te kan no. **21** Na wōyē nnipa ahoōdenfo a wōdōoso na wōwōware te se Anakfo no. Na Awurade sēee Samsumifo no wō Amonfo anim ma wōpam wōn tenaa wōn anan mu. **22** Saa ara na Awurade sēee Horifo wō Esau asefo a na wōte Seir no anim ma wōpam wōn, tenaa wōn anan mu de besi nne yi. **23** Na Awifo a wōtenaa nkuraa nkuraa trew koduu Gasa no nso, Kaftorfo a wofa Kaftor besēee wōn, tenaa wōn anan mu. **24** “Sore kotwa Arnon Subon. Mede Hesbonhene Sihon a yē Amorini no ne man ahyē wo nsa. Kōtow hyē ne so, na monko, na fa. **25** Efi nne yi ara, mede mo ho suro ne hu bēhyē aman a wōwō əsoro ase nyinaa mu. Wōbēte mo ho nsēm na wōn ho bepopo na mōnti, wōanya adwenemhaw esiane mo nti.” **26** Mituu abōfo fii Kedemot sare so kōa Hesbonhene Sihon nkyēn asomdwoe so kōka kyereē no se, **27** “Ma yentwa mu mfa wo man mu ha. Yebēfa ətempon no so tee; yēremman mfa benkum anaa nifa. **28** Tōn aduan ma yenni na tōn nsu nso ma yennom. Nea yērehwehwe ara ne əkwan a wōbēma yēn ama yeanantew atwa mu, **29** senea Esau asefo a na wōte Seir ne Moabfo a na wōte Ar yēe yēn no akosi se yebetwa Yordan akō asase a Awurade, yēn Nyankopōn, de rema yēn no so.” **30** Nanso Hesbonhene Sihon amma yēantwa mu wō hō. Efise na Awurade, mo Nyankopōn, aye ne honhom sisirii, apirim ne koma senea ənam so de no behyē mo nsam, senea wayē no nne yi. **31** Awurade ka kyereē me se, “Hwē, mafi ase de Sihon ne ne man ahyē wo nsam. Afei, fi ase na di wōn so, na fa n'asase no.” **32** Bere a Sihon ne ne dōm behyiaa yēn se wōne yēn rebēko wo

Yahas no, **33** Awurade, yen Nyankopon, yii no maa yen ma yeboboo ono, ne mmabarima ne n'asrafo nyinaa hwehwee. **34** Na yefaa ne nkurow nyinaa saa bere no ssee ne mmarima, mmea ne mmofra a yeannyaw obiara. **35** Mmom, nyemmoa ne asade ahorow a ewo nkurow a yedii so no mu no de, yesoa koe. **36** Efi Aroer a eda Arnon Subon ano ne kurow a eda subon no mu no, ne mpo, de kosi Gilead no, kurow biara nni ho a na esodi ye den ma yen; Awurade, yen Nyankopon de ne nyinaa hyee yen nsa. **37** Nanso, yank Amorifo asase ne asase a eda Asubonten Yabok ho ne mmepow no so nkurow no baabiara a Awurade yen Nyankopon hyee yen se yennk so no so.

3 Afei, yede yen ani kyere Basan kwan so. Basanhene

Og ne n'asrafo nyinaa fi behyiaa yen wo Edrei ne yen koe. **2** Nanso Awurade ka kyere me se, "Nsuro no, efise mede ono ne n'akofo ne n'asase nyinaa ahye wo nsa. Senea woyee Amorihene Sihon a odii ade wo Hesbon dii no, ye no saa ara." **3** Enti Awurade, yen Nyankopon, san de Basanhene Og ne n'akofo nyinaa hyee yen nsa. Yebao won gui a anka won mu baako koraa. **4** Saa bere no, yefaa ne nkuropon nyinaa. Nkuropon aduosia no mu baako koraa nni ho a yeannyne amfi won nsam. Argob mantam a eye Og ahemman wo Basan nyinaa. **5** Na woato afas atenten afa saa nkuropon yi nyinaa ho de nnade apon atoto ano. Saa bere koro no ara mu, yefaa nkuraa a na wontoo afasu mfaa ho no bebree. **6** Yeseee Basan kuropon no pasaa senea yeseee Hesbonhene Sihon no. Yeseee nkurow no ne mu mmarima, mmea ne mmofra nyinaa pasapasa. **7** Nanso nkuropon no mu nyemmoa ne asade ahorow no de, yesoa koe. **8** Saa bere no, yefaa Amorifo ahemfo baanu no nsase a na ededa Asubonten Yordan apuei fam no nyinaa; nsase a efi Arnon subon mu de kosi bepow Hermon so nyinaa. **9** Sidonfo fr no Hermon Sirion na Amorifo fr no Senir. **10** Yesaa nkuropon a ewo bepow no atifi no nyinaa so a Gilead ne Basan ka ho de kosi nkurow a ewo Saleka ne Edrei a na eye Og ahemman wo Basan no nso ka ho bi. **11** Abran no de, Basanhene Og nko na na waka. Ne dade mpa tenten boro anammon dumensa na ne trew ye anammon asia. Eda so wo Amonfo kuropon Raba mu mprenpren ara. **12** Nsase a yefaa no saa bere no, mede ne fa a eda fi Aroer Arnon subon mu ne oman a eda Gilead bepow no fa ne ne nkurow no maa Rubenfo ne Gadfo. **13** Afei, mede asase no nkae a eye Gilead ne Basan nyinaa a na anka eye Og ahemman no maa

Manase abusua fa no. Na wofre Argob mantam a ewo Basan no nyinaa se Abran asase. **14** Manase aseni bi a wofre no Yair faa Argob mantam no nyinaa de kosii Gesurfo ne Maakatfo hye so. Ode ne din too asase no free ho Hawot-Yair de besi nne. **15** Mede Gilead maa Makir, **16** Rubenfo ne Gadfo no, memaa won asase bi a efi Gilead fa bi, kosi Arnon subon ho, de kosii Asubonten Yabok a eye Amonfo hye no so. **17** Atoe hye no fi Asubonten Yordan a eda Araba a efi Kineret kosi Araba Po (a eue Nkyene Po no) wo Pisga bepow no ase. **18** Na mehyee mo saa bere no se, "Awurade, mo Nyankopon, de asase yi ama mo se momfa. Nanso mo mmarima akofo nyinaa nhye akode nni mo nuanom Israelfo no anim ntwa Yordan. **19** Mo yerenom, mo mma ne mo nyemmoa bebrebe a minim se mow no de, mubetumi agyaw wo nkurow a mede ama mo no so. **20** Se Awurade bo Israelfo a woaka no ho ban na wotena asase a Awurade de rema won wo Asubonten Yordan agya no so a, ansa na mo mu biara betumi asan aks asase a mede ama mo no so." **21** Saa bere no, meka kyere Yosua se, "Wode w'ani ahu nea Awurade, wo Nyankopon, aye saa ahemfo baanu yi nyinaa. Saa ara na obeye ahemman a ewo faako a moreko no nso. **22** Nsuro won, na Awurade, wo Nyankopon, beko ama wo." **23** Saa bere no, mesre Awurade se, **24** "Otumfo Awurade, woafi ase reda wo keseyle ne wo nsa a eye den no adi akyere w'ako. Na onyame ben na owo osoro anaa asase so a obetumi aye mmanin te se wo?" **25** Mesre wo, ma mintwa Yordan nkahwe asase pa a eda ho no, Lebanon mmepow asase fefe no." **26** Nanso esiane mo nti, Awurade bo fuw me. Na wantie me. Na Awurade ka kyere me se, "Nka saa asem yi ho hwee bio nkyere me. **27** Foro ko Pisga na hwe atoe, atifi, anafo ne apuei. Esiane se, worentwa Yordan no nti, w'ankasa fa w'ani hwe asase no. **28** Nanso soma Yosua, hye no nkuran na hye no den, efise ono na obedi saa nnipa yi anim atwa na wama woadi asase a w'ani tua yi." **29** Eno nti, yetenaa subon a eben Bet-Peor no mu.

4 Afei, Israel, muntie mmara ne nhyehyee a merebkyerkyere mo yi. Munni so na moanya nkwa, na moatumi aks asase a Awurade, mo agyanom Nyankopon, de rema mo no so akotena ho. **2** Mommfa bi nka ho, na munnyi biribiara nso mmfi ahyede a Awurade, mo Nyankopon, de ama me se memfa mma mo no mu, na mmom munni so. **3** Mode mo ani huu nea Awurade yee mo wo Baal-Peor no. Osee onipa

biara a na ɔsom Baal-Peor no. 4 Nanso won a na wodi Awurade mo Nyankopon nokware nyinaa da so te ase besi nne. 5 Se mudu asase a mobetena so no so a, eyinom ne mmara ne ahyede a makyerekyere mo a eṣe se mudi so. Efi Awurade, yen Nyankopon, nkyen. 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 ɔde ama me se memfa mma mo. Se mudi so a, ebeda mo nyansa ne ntease a mowɔ no adi akyere aman a wobete saa ahyede yi nyinaa no na wɔaka se, "Ampa, nnipa yi ye ɔman kese a wonim nyansa na wɔwa ntease." 7 ɔman kese ben na ɔwɔ onyame a ɔben won pεe te se Awurade, yen Nyankopon, a yefre no a ogye yen so yi? 8 Na ɔman kese ben na ɔwɔ trenee ahyede ne mmara se saa mmara yi a mede rema mo nne yi? 9 Monhwε yiye, na mo ani nna ho yiye pa ara na nna dodow a mote nkwa mu no, mo were amfi nea moahu, anaa ampa amfi mo koma mu. Monkyerekyere mo mma na awo ntoatoaso a ebeba no nhu. 10 Ka kyere won, ne titiriw no, da a mokogyinaa Awurade, mo Nyankopon, anim wɔ bepɔw Horeb so a ɔka kyereε me se, "Fre nnipa no wɔ m'anim na wontie me nseñ na wɔasua senea wobedi me ni bere dodow a wote asase no so na ama wɔatumi akyerekyere won mma." 11 Mubegyina bεnee bepow no ase bere a na bepow no rehyew na ogyaframa no retu kɔ ɔsoro a umununkum ne esum kabii aduru no. 12 Na Awurade kasa fii ogya no mu kyereε mo. Motee nseñ no nanso, moanhu no, nne keke na ebae. 13 ɔdaa n'apam a ɔkyereε mo se munni so no adi; Mmaransε du a ɔkyerew guu abo pon abien so no. 14 Saa bere no na Awurade kyereε me se menkyerekyere mo ahyede ne mmara a eṣe se mudi so wo asase a morebetwa Yordan akɔfa no so. 15 Da a Awurade kasa fii ogya mu kyereε mo wɔ bepow Horeb so no moanhu no. Enti monhwε mo akwan yiye, 16 na porɔwee annidi mo amma moanyε ɔbosom, ohoni bi seso; se εye ɔbarima anaa obea seso, 17 anaa nea eṣe asase so aboa bi, anaa anomaa a otu fa wim, 18 anaa nea eṣe aboa bi a ɔwea wɔ fam anaa apataa bi a ɔwɔ nsu ase. 19 Na se mohwe wim na muhu owia, ɔsoram ne nsoromma, wim abode nyinaa a, momma εnntwetwe mo mma monnkotow nsom nneεma a Awurade, mo Nyankopon, de ama ɔsoro ase aman no nyinaa no. 20 Na mo de, Awurade yii mo fii ogya framfram a εnandade mu wɔ Misraim se mommeyε n'adiadefo senea mote nne yi. 21 Mo nti, Awurade bo fuw me yiye. ɔkaa ntam se, merentwa Asubonten Yordan nkɔ asase pa a Awurade, mo Nyankopon, de rema mo se mo agyapade no so. 22 Mewu wɔ asase yi so; merentwa Yordan;

nanso morebetwa akɔfa asase pa no. 23 Monhwε yiye na moammu apam a Awurade, mo Nyankopon, ne mo aye no so. Monye abosom a εye biribiara nseso a mo Awurade, mo Nyankopon, abra mo no. 24 Efise Awurade, mo Nyankopon no, ye Onyame ninkufo, ogya a ɔhyew ade. 25 Moawowo mmaanya nananom akyi no na moatena asase no so akye no, se moma porɔwee didi mo na moye ohoni bi nam so ye bɔne wɔ Awurade mo Nyankopon ani so hye no abufuwa, 26 mefre ɔsoro ne asase se nnansefo de tia mo saa da yi se, mobεhyew afi asase a moretwə Yordan akɔfa no so. Morentena ho nkye na wobesee mo ampa. 27 Na Awurade bεbɔ mo apansam akɔ aman so a mo mu kakraa bi na ebeba wɔ aman a Awuradebεpam mo akɔ so no so. 28 ɔhɔ na mobesom onipa nsa ano ahoni a wɔde nnua ne abo na aye, anyame a wonhu ade na wɔnte aseñ na wonnidi nte hua no. 29 ɔhɔ na mobεpere bio ahwehwε Awurade, mo Nyankopon no. Na se mode mo koma ne mo kra nyinaa hwehwε no a, mubehu no. 30 Se ɔhaw bi to mo na eyinom nyinaa ba mo so a, akyiri no, mobesan akɔ Awurade, mo Nyankopon no, nkyen na moye osetie ama no. 31 Efise Awurade, mo Nyankopon, no ye mmoborɔhunu Nyankopon; ɔrennyaw mo na ɔrenseem ne anaa ne were remfi apam a ɔne mo agyanom pamee a ɔkaa ntam sii so no. 32 Hwehwε abakosem mu fi bere a Onyankopon bɔɔ nnipa wɔ asase so besi nne yi; hwehwε fi ɔsoro ti de kosi ti. Hwe se biribi kese a εte se εyi asi pen anaase woate biribi saa pen? 33 So nnipa foforo bi ate Onyankopon nne se ɔrekasa afi ogya mu senea motee no na woda so te ase yi ana? 34 So onyame foforo bi nam ogye a ɔnam amanehunu, nseñkyerεnne a εye nwonwa, oko, tumidi ne ahodwiriwde so agye ɔman bi afi ɔman foforo bi nsam afa se ne de, senea Awurade, mo Nyankopon, ye maa mo wɔ Misraim a na mo ani tua no? 35 ɔdaa eyinom nyinaa adi kyereε mo senea εbεye a mubehu se Awurade ye Onyankopon a n'akyi obi nni ho. 36 ɔma motee ne nne fi ɔsoro nam so teεtεε mo so. ɔma muhuh ne gya fadum asase so na motee ne nseñ fii ogya no mu. 37 Esiane se na ɔpε mo agyanom aseñ, na ɔpε se ohyira won asefo nti na ɔno ara de n'anim ne ne tumi kese no yii mo fii Misraim no. 38 ɔpam aman a na wɔn ho ye den sen mo no wɔ mo anim senea ɔde mo bεba wɔn asase so abefa se mo agyapade, senea εte nne yi. 39 Enti munhu na momma εntena mo koma mu nne yi se Awurade ye Onyankopon wɔ ɔsoro ne asase

so. Obi nni ho. 40 Munni saa ahyede ne mmara yi a mede rema mo nne no so na ama asi mo ne mo mma yiye, na moanyin akye wo asase a Awurade mo Nyankopon de rema mo afebo no so. 41 Afei, Mose yii nkuropon abiesa bi wo Yordan apuei fam 42 a, se eba se obi kum obi na wanhye da na onni onipa ko no ho menasepew bi a otumi guan ko ko emu baako so kabo ne ho aguua. 43 Oyii Beser a eda sare ne asase tataw so no maa Rubenfo. Ode Ramot a ewo Gilead no maa Gadfo na ode Golan a ewo Basan no nso maa Manase abusuakuw. 44 Eynom ne mmara a Mose de maa Israelfo no. 45 Israelfo no fii Misraim no, akwankyer, mmara ne ahyede a Mose de maa won 46 bere a na wowa obon a eben Bet-Peor a eda Asubonten Yordan apuei fam, wo Amorifo hene Sihon a odii ade wo Hesbon, a na Mose ne Israelfo no fi Misraim ereba no, woko dii ne so no. 47 Wofaa n'asase no san faa Basanhene Og asase kaa ho. Saa ahemfo baanu yi na woye Amorifo ahemfo a wote Yordan apuei fam. 48 Saa asase yi na efi Aroer a eda Arnon subon no ano kosi Sion bepow a eye Hermon ho. 49 Israelfo no san faa nsase a ewo Araba po no ano wo Yordan apuei fam de kosi Nkyene Po wo Pisga mmepew no ase.

5 Mose free Israelfo no nyinaa ka kyere woe se: Israel, muntie, mmara ne ahyede a mede rema mo nne no. Munsua na munni so. 2 Bere a yewo Horeb no, Awurade yen Nyankopon ne yen yee apam bi. 3 Enye yen agyanom na Awurade ne woe yee apam no, na mmom, one yen a yete ase nne yi nyinaa na eyee. 4 Awurade fi bepow so ogya mu ne mo kasaa anikann. 5 Migyinaa mo ne Awurade ntam, na mekaa Awurade asem kyere mo efise na musuro ogya no nti, moamforo bepow no. Nsem a okae no ni: 6 "Mene Awurade, mo Nyankopon, a miyii mo fii nkoasom mu wo Misraim no. 7 "Monnsom onyame foforo biara nka me ho. 8 Monnye ohoni anaa biribiara a ese ade a ewo wim, anaa nea ewo asase so, anaa nea ewo nsu mu, anaa nea ewo asase ase. 9 Monnkotow ohoni biara nsom no wo okwan biara so, na me, Awurade, mo Nyankopon, meye ninkufo a metwe mma a wotan me no aso wo awofonom bome a woye no ho ko awo ntoatoaso abiesa ne anan mu, 10 nanso meda odo adi kyere awo ntoatoaso mpem a wodo me na wodi m'ahyede so no. 11 Mommmo Awurade, mo Nyankopon no, din basabasa. Se moye saa a, obebu mo fo. 12 Monkae homeda na munni no se da kronkron. 13 Nnansia na momfa nye mo nnwuma nyinaa, 14

na da a eto so ason no ye Homeda ma Awurade, mo Nyankopon. Saa da no, ense se moye adwuma biara; ense se mo mmabarima, mo mmabeara anaa mo asomfo anaa mo anantwi ne mo mfurum anaa mo ahoho ye adwuma biara. 15 Monkae se bere bi a atwa mu no na moye nkoo wo Misraim na Awurade, mo Nyankopon, nam anwonwatumi ne tumi nnwuma so na oyii mo fii ho. Eni nti na Awurade mo Nyankopon hyc mo se munni Homeda no. 16 Di w'agya ne wo na ni senea Awurade, mo Nyankopon, ahye mo no, na ama wo nkewanna aware, na asi wo yiye wo asase a Awurade wo Nyankopon de rema wo no so. 17 Nni awu. 18 Nsene aware. 19 Mmo koron 20 Nni wo yonko ho adansekurum 21 Mma w'ani mmere wo yonko yere. Mma w'ani mmere wo yonko fi anaa n'asase anaa n'akoa anaa n'afenaa, ne n'ananwi, n'afurum anaa biribiara a eye wo yonko dea." 22 Eynom ne mmaransem a Awurade de nne kese a efi ogyaframa no mu pae mu ka kyere mo fii umununkum a esum kabii atwa ho ahyia mu wo bepow no so a wamfa hwee anka ho. Na okyerew guu abo pon abien so de maa me. 23 Motee nne no fii esum mu bere a bepow no so redew ogya framfram no, mmusuakuw mu ntuanofo no nyinaa baa me nkyen. 24 Wokae se, "Awurade, yen Nyankopon, akyere yen n'auonyam ne ne tumi na yeate ne nne afi ogya no mu. Nne, yeahu se, se Onyankopon ne onipa kasa koraa a, onipa tumi tena ase. 25 Na afei, aden nti na ese se yewuwu? Se Awurade, yen Nyankopon, kasa kyere yen bio a, akyinnye biara nni ho se yebewu na ogya no ahyew yen pasaa. 26 Efise okra teasefo ben na wate Onyankopon teasefo no nne se erekasa fi ogyaframa no mu na watena ase ana? 27 Ko na kotie nea Awurade, yen Nyankopon no, ka no. Na afei, bra na beka biribiara a oka kyere wo no kyere yen, na yebetie na yeadi so." 28 Awurade tee mo nne bere a mokasa kyere me no, Awurade ka kyere me se, "Mate nsem a saa nnipa yi ka kyere wo no. Nsem a wokaa no nyinaa ye. 29 Ao, se daa wobenya koma senea ebema woasuro me na woadi m'ahyede nyinaa so a, anka ebeye ama woe ne woe asefo nyinaa afebo. 30 "Ko na koka kyere woe se, wonsan mmra woe ntamadan mu. 31 Nanso wo de, wo ne me ntena ha senea ebeye a metumi de m'ahyede ne me mmara ama wo. Wobekyerye nniya no senea wobetie wo asase a mede rema woe no so se woe agyapade no." 32 Enti mohwe yiye na n monye nea Awurade mo Nyankopon ahye mo no; momman mfa nifa anaa

benkum. 33 Munni nea Awurade, mo Nyankopon, ahye mo no nyinaa so na ama moanya nkwa, na asi mo yiye, na no nna aware wo asase a morekofa no so.

6 Eyinom ne ahyede, mmara ne nhyeheyee a Awurade mo Nyankopon ka kyerees me se menkyerkyere mo na munni so wo asase a moretwa Yordan akofa no so, 2 senea ebeye a mo mma ne wɔn mma besuro Awurade, mo Nyankopon, mmere dodow a mote ase no, na moadi ne mmara ne n'ahyede a mede ma mo no nyinaa so nyinaa so a mo nkwanne aware. 3 Muntie, Ao Israel, na monhwē yiye nni so senea ebeye a ebesi mo yiye na mo ase atrew yiye wo asase a nufusu ne ewo resen wɔ so no so senea Awurade, mo agyanom Nyankopon, hyee mo ho bɔ no. 4 Tie, Ao Israel, Awurade yen Nyankopon ye Awurade koro. 5 Do Awurade wo Nyankopon fi wo koma nyinaa mu ne wo kra nyinaa mu ne w'ahooden nyinaa mu. 6 Momma saa mmaparansem a mede rema wo nne yi ntene mo koma mu. 7 Momfa nhye mo mma mu. Se mote fie anaa monam ɔkwan so, se moda hɔ anaa mosore a, monka ho asem. 8 Monkyekye no se agyiraehyede mmɔ mo nsa na momfa bi mmo abotiri. 9 Monkyerew ngu mo afi apongu a ne mo abobow apon so. 10 Awurade mo Nyankopon de mo ba asase a okaa ntam se ɔde bema mo agyanom Abraham, Isak ne Yakob no, asase a nkuropon a enye mo na mokyekyere ahye so ma no so, 11 afi a nneemaa pa ahorow a enye mo na moyee ahye no ma, mmura a enye mo na mututui, bobeturo a enye mo na moyee ne ngonnua a enye mo na muduae no so. Se mudidi mee wo saa asase yi so a, 12 monhwē yiye na mo were amfi Awurade a ogyee mo fii nkoasom mu wo Misraim asase so no. 13 Ese se musuro Awurade, mo Nyankopon, na mosom ɔno nko ara. Ne din nko ara na momfa nka ntam. 14 Munnni anyame foforo akyi; anyame a wɔye nnipa a woatwa mo ho ahyia no anyame no; 15 na Awurade mo Nyankopon a ɔwɔ mo ntam no ye Onyankopon ninkufo a n'abufuw no behyew mo, na ɔbesee mo afi asase no so. 16 Monnsɔ Awurade, mo Nyankopon, nhwē senea moyee bere a na mowo Masa no. 17 Ese se mudi Awurade, mo Nyankopon, ahyede ne nea ewɔ mmara a ɔde ama mo no mu no so perepere. 18 Monye de etee na eye wo Awurade ani so na biribiara awie mo yiye. Na moakɔ akofa asase pa a Awurade hyee ho bɔ kyerees mo agyanom no, 19 na moapam atamfo a wɔwɔ mo anim no nyinaa senea Awurade kae no. 20 Daakye bi, se mo mma bisa mo se, "Saa

mmara ne n'ahyede a Awurade, yen Nyankopon, de ama mo yi ase ne dɛn?" 21 a monka nkyere wɔn se, "Na yeyε Farao nko a Misraim nanso Awurade nam anwonwatumi so yii yen fii Misraim. 22 Yen ani tua Awurade nsenkyerɛne ne anwonwade akese na eyε hu a ɔye tiaa Misraim, Farao ne ne nkurofo nyinaa. 23 Oyii yen fii Misraim senea ebeye a, obetumi de asase a wahye yen agyanom ho bɔ no ama yen. 24 Na Awurade yen Nyankopon hyee yen se yenni mmara no nyinaa so na yemfa obu ne nidi mma no senea ebema asi yen yiye daakye senea ete nne yi. 25 Efise se yedi mmara no nyinaa a Awurade, yen Nyankopon, de ama yen no so a, ebeye yen trenee."

7 Se Awurade, mo Nyankopon, de mo ba asase a morebekɔ akotena so no so, na ɔpam amanaman pii a wɔwɔ mo anim, a wɔye Hetifo, Gergasifo, Amorifo, Kanaanfo, Perisifo, Hewifo ne Yebusifo, aman ason a wɔwɔ so na wɔye den sen mo, 2 na Awurade, mo Nyankopon, de saa aman yi hye mo nsa na mudi wɔn so a, monsɛe wɔn pasapasa. Mo ne wɔn nhyeheyee apam biara na munnhu wɔn mmɔbɔ. 3 Mo ne wɔn nni aware na momma mo mmabeara ne wɔn mmabarima nware wɔn mmabarima ne wɔn mmabeara. 4 Efise wɔbema mo mma asan afi m'akyi akɔsom wɔn anyame foforo. Na Awurade abufuw bedew atia mo na wasee mo ntem. 5 Nea eε se moye wɔn ne se, mummubu wɔn afɔremuka na munnwiriw wɔn abosom adum no ngu. Muntwitwa wɔn abosompɔw ngu na monhyew wɔn ahoni. 6 Na moye nnipa kronkron a moye, Awurade, mo Nyankopon no, de. Nnipa a wɔwɔ asase so nyinaa mu no, mo na Awurade, mo Nyankopon, ayi mo se n'agypade a esom no bo. 7 Enye se modɔɔso sen nnipa a aka no nti na Awurade anya mo ho dɔ no, mo na na musua koraa wo nnipa no nyinaa mu. 8 Na mmom, Awurade dɔɔ mo na odii ne ntam a ɔka kyerees mo agyanom se ɔde ne nsa a tumi wɔ mu no beyi won afi nkoasom asase so ne Misraimhene Farao tumi ase no. 9 Enti munhu se, Awurade, mo Nyankopon, ye Onyankopon; ɔye nokware Nyankopon a odi wɔn a wɔdɔ no na wodi n'ahyede so no do apam so kosi awo ntoatoaso apem so. 10 Nansɔ, ɔntwentwɛn na ɔtwe wɔn a wokyi no no aso, see wɔn. 11 Eno nti, monhwē yiye na munni ahyede ne mmara a mede rema mo nne yi nyinaa so. 12 Se mutie mmara yi na mudi ne nyinaa so nokware mu a, Awurade, mo Nyankopon no, nso bedi n'apam a ofi ne nokware dɔ mu ne mo agyanom pamee no so. 13 ɔbedɔ mo na wahyira mo

na wama mo ase afée. Obehyira mo yafunu mu ade; mo asase so nnobae, mo atoko, nsa foforo ne ngodua, mo nantwimma ne nguamma wō asase a ɔkaa ho ntam kyereē mo agyanom se ɔde bēma mo no so. **14** Wobehyira mo akyēn aman a wōwō asase so no nyinaa. Mo mmarima renyē asaadwe na mo mmea nso renyē abonin na mo nyemmoa nso bēwōwo. **15** Na Awurade bēbō mo ho ban afi ɔyare nyinaa ho. ɔremma owuyare a bi bō mo wō Misraim no bi mma mo na ɔde saa ɔyare no nyinaa begu mo atamfo so. **16** Monsee aman a Awurade mo Nyankopon de bēhyē mo nsa no nyinaa. Munhu wōn mmōbō na monnsom wōn anyame. Se moyē saa a, ebесum mo afiri. **17** Mubebisa mo ho se, “Na se saa aman yi yē den kyēn yēn. Ebēyē dēn na yeatumi apam wōn?” **18** Nanso munnsuro wōn. Monkae ade a Awurade, mo Nyankopon, de yē Faraō ne ne manfo nyinaa wō Misraim no. **19** Mode mo ankasa mo ani huu amanehunu, nsenkyerenne a eyē hu ne anwonwasēm a ɛbaa wōn so, tumi nsa ne abasa a woatrew mu a Awurade, mo Nyankopon, nam so yii mo fii hō no. Nnipa a musuro wōn mprempren no, Awurade Nyankopon de wōn befa saa ɔkwan koro no ara so. **20** Eno akyi no, Awurade, mo Nyankopon, bēma mpenaa abēpam kakra a wōaka no afi wōn ahintawee mu kosi se wōn ase bētōre. **21** Munnsuro saa aman no, efise Awurade, mo Nyankopon, a ɔso na ne ho yē nwonwa no wō mo afa. **22** Nkakrankakra, Awurade, mo Nyankopon, bedi mo anim kan apam saa aman no. ɔrenyi wōn nyinaa mfi hō pēkō pē; anyē saa a, nkekaboa no ase bēdō ntem na wōaba mo so. **23** Nanso Awurade, mo Nyankopon, de wōn bēhyē mo nsa, na ɔbēma wōn adwene aye basabasa akosi se ɔbēsēe wōn. **24** ɔde wōn ahemfo bēhyē mo nsa na mobēpepa wōn din afi ɔsoro ase. Obiara rentumi nsore ntia mo; mobēsēe wōn. **25** Momfa ogya nhywē wōn anyame ahoni no. Mommma mo ani mmere dwētē anaa sikakōkō a egugu so no na mommfa; anyē saa a ɛbēyē mfiri ayi mo, efise eyē Awurade, mo Nyankopon, akyiwade. **26** Momma akyiwade biara mma mo fi na wōanyi mo angu nkyen amma ɔsēe se eno ara pē. Munhu no se enye a wokyi korakora; efise wōayi ato hō ama ɔsēe.

8 Monhwē yiye na munni ahyēde a merema mo nne yi biara so, senea ɛbēyē a mubenya nkwa na mo ase addōsō na moakōfa asase a Awurade kaa ntam de hyē mo agyanom bō no atena so. **2** Monkae senea Awurade mo Nyankopon dii mo anim faa sare so mfe

aduanan, nam so bēe mo ase de sōo mo suban hwēe se mubedi ne mmara so anaasē morenni so no. **3** Nokware, ɔmaa ɔkōm dee mo nam so bēe mo ase na ɔmaa mo mana, aduan a na anka mo ne mo agyanom nnii bi da, dii. ɔyēe saa de kyereē mo se, enyē aduan nko ara na ɔho hia onipa wō n'asetena mu, na mmom, asem biara a efi Awurade anom. **4** Mfe aduanan yi nyinaa mu, mo ntade antetew na mo anan ammō mpumpunnya na anhonhon nso. **5** Munhu wō mo koma mu se, senea ɔbeatan tee ne ba no, saa ara nso na Awurade, mo Nyankopon, tee mo de siesie mo no. **6** Munni Awurade, mo Nyankopon, ahyēde so na monnantew n'akwan so na momfa nidi mma no. **7** Efise mo Awurade de mo rekō asase pa so; asase a nsuten, mmura ne nsuti sen wō abon ne mmeƿōw mu; **8** asase a atoko, awi, bōbe, borōdōma, atoaa, ngodua ne ewo wō so. **9** Eyē asase a aduan abu wō so a wonni biribiara ho hia wō so; asase a ɛso abo ye adaban na wobetumi atu kōbere wō ne mmeƿōw mu. **10** Se mudidi mee a, munhyira Awurade, mo Nyankopon, wō asase pa a ɔde ama mo no nti. **11** Na monhwē yiye na mo were amfi Awurade, mo Nyankopon, se morenni ne mmara ne n'ahyēde a merehyē mo nne yi so. **12** Anyē saa na se mudidi na momee na musisi mo afi afēfē, na mokōtenatena mu **13** na mo anantwi ne nguan ase dō, na munya dwētē ne sika pii, na mo agyapade nyinaa dōsō **14** a, saa bere no na ɛsē se mohwe yiye. Monnyē ahomaso na mommma mo were mmfi Awurade mo Nyankopon a oyii mo fii Misraim nkoasom asase so no. **15** ɔno na odii mo anim yii mo fii sare a na ɛso yē hu, asase sakoo a osukōm wo so, na awō ne nkekantwere a wōn ano wō bōre wo so no so. ɔmaa mo nsu fi obotan mu. **16** ɔmaa mo mana aduan a mo agyanom nnim dii wo sare so. ɔyē eyi de bēe mo ase, de sōo mo hwēe na wama awie i no asi mo yiye. **17** ɔyēe saa de kyereē mo se, ense se modwene se mo ahonya no fi mo ankasa mo ahoōden mu. **18** Daa monkae se Awurade, mo Nyankopon, a ɔma mo tumi ma moyē adefo no, ɔyē saa de di apam a one mo agyanom hyēe no so. **19** Se mo were fi Awurade, mo Nyankopon, na mokodi anyame afoforo akyi, som wōn, kotow wōn a, see na wōbēsēe mo. **20** Senea Awurade ase amanaman a na wōwō mo anim no, mo nso se moantie Awurade, mo Nyankopon no a, saa ara na wōbēsēe mo.

9 Israel, muntie: Morekotwa Yordan na moawura mu akogye aman a ɛsoso na wōwō ahoōden kyēn mo

na wɔwɔ nkuropon akese wɔ mu na wɔn afasu kɔka sorosoro no, agyapade. 2 Nnipa no wɔ ahooðen na wɔwɔware; Anakfo! Moate wɔn nka na moate se wɔka se, “Hena na obetumi ne Anakfo agyina?” 3 Nanso merehye mo ase nne se, Awurade, mo Nyankopon, na ɔredi mo anim te se ogyaframa a ɛresee ade. ɔbɛsɛe wɔn. ɔbɛbɛre wɔn ase wɔ mo anim. Na moapam wɔn na moatɔre wɔn ase ntɛm pa ara senea Awurade hyeɛ mo bɔ no. 4 Se Awurade, mo Nyankopon, tu wɔn gu a, monnka wɔ mo koma mu se, “Esiane yɛn trenee nti na Awurade de saa asase yi ama yɛn.” Dabi, εyɛ aman no amumɔyɛsem nti na Awurade redi mo anim apam wɔn. 5 ɛnye se moye atreneefo ne nokwafo nti na morekɔfa wɔn asase no; mmom, efi wɔn amumɔyɛ nti, Awurade, mo Nyankopon, bɛpam saa aman yi adi mo anim de ahye ntam a wadi kan aka akyere mo agyanom Abraham, Isak ne Yakob no ma. 6 Monte ase se, ɛnye se moye atreneefo nti na Awurade, mo Nyankopon, de saa asase pa yi rema mo. Moye ɔman a asoðden ahye mo ma. 7 Monkae eyi na mommma mo were mmfì senea mohyeɛ Awurade, mo Nyankopon abufuw wɔ sare so hɔ no. Efi bere a mutu fii Misraim besi se muduu ha yi, moakɔ so atew Awurade anim atua. 8 Mohyeɛ Awurade abufuw wɔ Horeb a anka ɔpɛ se ɔsɛe mo. 9 Mekɔ bɛpɔw no so se merekogye abo kyerewpon a na woakyerew apam a na Awurade ne mo apam no agu so no, metenaa ho nnafua aduanan, mannidì na mannom. 10 Awurade de apam a ɛwɔ abo kyerewpon a Onyankopon ankasa akyerew nsem a ofi ogya a ɛwɔ bɛpɔw no so no mu ka kyerɛɛ mo no nyinnaa maa me. 11 Na awia ne anadwo aduanan no baa awieie no, Awurade de abo pon abien a woakyerew apam no wɔ so no maa me. 12 Afei, Awurade ka kyerɛɛ me se, “Sian fi ha ntɛm kɔ, efise nnipa a wudii wɔn anim fi Misraim no adan abɔnefo. Woaman ahyeɛde a memaa wɔn no ho na woayɛ ohoni afa.” 13 Na Awurade ka kyerɛɛ me se, “Mahwe saa nnipa yi ara ahu se, wɔn aso yɛ den pa ara. 14 Ma me kwan na mensee na mempepa wɔn din mfi ɔsoro ase. Na menam so maye w'asefo ɔman kɛse; ɔman a eso na ɛwɔ ahooðen sen senea ete nne yi.” 15 Enti misian fii ogya bɛpɔw no so a na mikura abo apon abien a apam no wɔ so no. 16 Mehwɛe no, miuhu se moayɛ bɔne atia Awurade, mo Nyankopon; Moagu nantwi ba seso honi ama mo ho. Moaman afi Awurade kwan a kyerɛɛ mo se momfa so no so ntɛm. 17 Enti memaa ɔbo apon no so kɔɔ soro na metow hwee fam.

Mibubuu no wɔ mo anim. 18 Afei, medaa Awurade anim awia ne anadwo aduanan a manni brodo, annum nsu. Meyɛɛ eyi, efise se moayɛ ade a Awurade kyi nti, moayɛ bɔne na ɛnam so ama ne bo afuw yiye. 19 Misuroo Awurade abufuw ne so asotwe, efise na ne bo afuw yiye a obetumi ase mo. Nanso, otiee me bio. 20 Na Awurade bo fuw Aaron a na anka ɔpɛ se ɔsɛe no. Nanso mebɔɔ mpae maa Aaron nso. 21 Mefaa mo bɔne, nantwi ba a moayɛ no, na menan no wɔ gya mu yam no muhumuhu. Metow ne mfutuma no guu asuwa bi a ɛsen fi bɛpɔw no mu no mu. 22 Mohyeɛ Awurade abufuw wɔ Tabera, Masa ne Kibrot-Hataawa nso. 23 Kades-Barnea nso, Awurade somaa mo wɔ saa ɔhye yi so se, “Monkɔ soro hɔ nkɔfa asase a mede ama mo no.” Nanso mubuu Awurade, mo Nyankopon no, ahyeɛde so na moamfa mo ho anto no so antie n'asɛm. 24 Efi bere a miuhu mo no, daa mosore tia Awurade. 25 ɛno nti na bere a Awurade sii n'adwene pi se ɔbɛsɛe mo no, mekodaa n'anim awia ne anadwo nnafua aduanan no. 26 Mebɔɔ mpae sreeɛ Awurade se, “Otumfo Awurade, nsɛe wo man ne w'agyapade a wode wo kɛseyɛ agye asi hɔ na wode wo nsa a εyɛ den ayi wɔn afi Misraim no. 27 Yi w'ani fi saa nnipa yi komapirim ne asoðden ne wɔn bɔne so na kae wo nkɔa Abraham, Isak ne Yakob. 28 Anye saa a, Misraimfo no bɛka se, ‘Awurade sɛɛɛ wɔn, efise wantumi amfa wɔn ankɔ asase a ɔkaa ntam se ɔde bɛma wɔn no so. Anaase nso, wɔbɛka se, ɔsɛe wɔn, efise ɔtan wɔn; ɔde wɔn baa sare so se ɔrekokunkum wɔn.’ 29 Nanso wɔyɛ wo nkurofo ne w'agyapade a wonam tumi a eso ne w'abasa a woatrew mu so yii wɔn.”

10 Saa bere no, Awurade ka kyerɛɛ me se, “Twa abo apon no abien te se kan de no na foro bra me nkyen wɔ bɛpɔw no so. Afei, yɛ dua adaka a wobɛkora wɔ mu. 2 Mekyerew nsem a mekyerew guu abo apon abien a edi kan a wububuu mu no bi pɛpɛɛpɛ agu so. Na fa hye adaka no mu.” 3 Na mede dua ɔkanto yɛɛ adaka, sen abo apon abien se kan de no, na meforoo bɛpɔw no a na mikura apon abien no. 4 Awurade kyerew nsem a wakyerew bi dedaw, Mmaransɛm Du, a ɔkaa ho asem kyerɛɛ mo fi ogya mu wɔ bɛpɔw no so wɔ mo nhiyiamu ase no guu apon no so. Na Awurade de maa me. 5 Na misan fii bɛpɔw no so na mede abo apon no behyɛɛ adaka a maye no mu senea Awurade hyeɛ me se menye no, na ɛwɔ hɔ besi nne. 6 Na Israelfo tu fii Beerot-Bene-Yaakan mmura ho kɔɔ Mosera. ɛho na Aaron wu ma wosiee no. Aaron babarima Eleasar

sii n'anan mu dii səfo. 7 Wofi hə tu kəo Gudgod. Wofi Gudgod no, wəkəo Yotbata, asase a nsuten pii wə so. 8 Ehə na Awurade yii Lewifo abusuakuw se wənsoa Awurade apam adaka no na wonnyina Awurade anim nsom no na wəmfa ne din so nhŷira, senea wəyə no nne yi. 9 Eno nti na Lewifo no nni agyapade wə wən mfefo Israelfo no mu no. Awurade no ankasa ne wən agyapade senea Awurade, mo Nyankopən, ka kyereə wən no. 10 Na metenaa bepəw no so wə Awurade anim adaduanan, awia ne anadwo senea meyəe kan no. Na Awurade tiee me bio. Na εnye ne pə se əbesee mo. 11 Awurade ka kyereə me se, "Sore na di nnipa no anim fa wən kə asase a mekaa ntam se mede bəma wən agyanom no so na wəmfa no se agyapade." 12 Na afei, Israel, dən na Awurade, mo Nyankopən, hwehwe afi mo nkyen? Əhwehwe se musuro no na moyə n'apəde, na mode mo koma ne mo kra nyinaa də no na mosom no, 13 na mudi Awurade ahyede ne ne mmara a mede rema mo nne yi so, na asi mo yiye. 14 Əsorosoro mu soro ne asase ne nea εwə mu nyinaa yə Awurade, mo Nyankopən no, de. 15 Nanso Awurade nyaa abadae maa mo agyanom na ədə wən, na əpaw mo a moye wən asefo gyaa aman nyinaa senea əte nne yi. 16 Eno nti, monhohoro mo koma mu bəne na munnyae asooden no. 17 Na Awurade, mo Nyankopən, yə ahene mu hene ne anyame mu nyame. Əye Onyankopən kəse, otumfo ne ənwonwani a ənkyea n'aso na onnye adanmude nso. 18 Əko ma nyisaa ne akunafo, na ədə ahəho a wəte mo mu. Əma wən aduan ne ntama. 19 Mo nso, əse se modə ahəho, efise bere bi na mo ankasa nso yə ahəho wə Misraim asase so. 20 Munsuro Awurade, mo Nyankopən, na mosom no. Moka mo ho mmata ne ho, na mo ntam a moka nyə ne din nko ara. 21 Əye mo Nyankopən a əse se mokamfo no. Əno na wayə anwonwade akəse a mo nyinaa ahu bi. 22 Na mo agyanom a wəkəo Misraim no nyinaa dodow yə aduəson. Nanso afei, Awurade, mo Nyankopən no ama mo ase ado te se soro nsoromma.

11 Monnə Awurade mo Nyankopən na munni n'apəde, ne mmara ne n'ahyede so bere nyinaa. 2 Nne, muntie, se εnye mo mma na wonyaa osuahu, huu Awurade, mo Nyankopən no nteesso, ne tumi, ne basa kəse, ne nsa a wateə mu; 3 nsenkyerənne a əyee ne nneema a əyee wə Misraim pəe maa bi kaa Misraimhene Farao ne əman mu no nyinaa no; 4 dwuma a odii Misraim asraafo, wən aponkə ne wən nteaseenam no; senea əmaa Po Kəkəo yiri faa wən

bere a wətaa mo no ne senea Awurade səee wən bere a wətaa mo no; ne senea Awurade de əsəe a to ntwa baa wən so no. 5 Ənye mo mma na wohuu nea əyə maa mo wə sare so hə de kosii se mubeduu ha yi; 6 ne nea əde yee Eliab a na əyə Rubenni no mma Datan ne Abiram bere a əmma asase buee n'anom wə mo Israelfo no anim menee wən ne wən afi ne wən ntamadan ne biribira a na εyə wən agyapade a nkwa wə mu no. 7 Mmom, εyə mo ankasa mo ani na mode ahu saa nneema akəse a Awurade aye yi nyinaa. 8 Enti munni mmara a merehyə mo nne yi nyinaa so senea εbəye a mubenya ahooden akəfa asase a morebetwa Yordan akə so akəfa yi, 9 na mo nna aware asase a nufusu ne εwo sen wə so a Awurade kaa ntam kyereə mo agyanom se əde bəma wən ne wən asefo no so. 10 Asase a morekə so akəfa no nte se Misraim asase a mufi so bae no a na mudua nnəbae a mode mo nan twa suka te senea moye atomude turo no. 11 Na asase a moretwa Yordan akəfa no yə mmepeəw ne abon a enya osu a efi əsoro. 12 εyə asase a Awurade, mo Nyankopən no, ani wə ho. Daa Awurade, mo Nyankopən, ani wə so fi afe no mfiase de kosi n'awie. 13 Se mufi nokwaredi mu di mmara a merehyə ama mo nne yi so se mode mo koma ne mo kra nyinaa bədə Awurade, mo Nyankopən no, na moasom no a, 14 eno de, əbətə osu agu no asase so ne bere mu ama mo, na moatumi atwa mo awi, nsa foforo ne ngo. 15 Əbəma mo sare pii na mo anantwi awe na mo nso mubedidi amee. 16 Monhwe yiye, anyə saa a wəbətwetwe mo ama moakəsom anyame afoforo na moakotow wən. 17 Eno na εbəma Awurade abufuw ahuru atia mo; na əbətə əsoro mu, na osu rentə, na asase remmə aduan biara, na ərenkyə na moawuwu afi asase a Awurade de rema mo no so. 18 Enti momma me nseim yi ntim wə mo koma ne mo adwene mu. Momfa nkyekyere mo nsa se nkae ade na momfa mmo abotiri. 19 Monkyekyere mo mma na monka ho asem nkyekyere wən bere a mote fie ne bere a monam akwan so; bere a modeda hə ne bere a mosore. 20 Monkyerew ngu mo afi apongua ne mo abobow apon so, 21 senea εbəye a, əsoro da so kata asase ani yi, mo ne mo mma nkwa beware wə asase a Awurade kaa ho ntam se əde bəma mo agyanom no so. 22 Se mudi ahyede ahorow a mede rema mo se munni so; se monnə Awurade, mo Nyankopən, nyə osetie mma no na munni no ni, yi so pəpəepe a, 23 eno de, Awurade bepam saa aman yi nyinaa wə mo anim, na mubetu

aman a esoso na wɔyε den sen mo no agu. **24** Baabiara a mode mo anan betia no bεyε mo de. Mo ahye bεtrew afi sare so akosi Lebanon, na afi Asubonten Eufrate akosi Ntam Po no. **25** Obiara rentumi nsore ntia mo, efise senea Awurade, mo Nyankopon, ahye bo no, ade mo ho huboa ne osuro bεtε asase no nyinaa so wɔ baabiara a mobεkɔ. **26** Hwε, nne mede nhylira ne nname resi mo anim; **27** se mudi Awurade, mo Nyankopon, mmara a merehye ama mo nne yi so a, εbεyε nhylira. **28** Na se mopo Awurade, mo Nyankopon mmara dan fi n'akwan a merehye mo nne yi so, kɔsɔm anyame afoforo a, εbεyε nname. **29** Na se Awurade, mo Nyankopon, de mo du asase a morekɔ so akɔfa no a, monka nhylira nsem mfi Gerisim Bepɔw no so na monka nname nsem nso mfi Ebal Bepɔw so. **30** Senea munim no, mmeƿɔw abien yi wɔ Asubonten Yordan agya wɔ atε fam, a εkyεrε oritε na εben More kwaε wo Kanaanfo a wote Araba no asase so; faako a wɔn ani tua Gilgal no. **31** Moreye atwa Yordan akɔfa asase a Awurade, mo Nyankopon, de rema mo no. Se mokɔfa saa asase no kɔtena so a, **32** monhwe yiye na munni mmara ne ahyede ahorow a mede rema mo nne yi no nyinaa so.

12 Eynom ne mmara ne ahyede a εε se mohwε na mudi so, mmere dodow a mote asase a Awurade, mo agyanom Nyankopon, de ama mo no so. **2** Se mutu aman a wɔtete ho no fi ho a, mosεe mmeae ahorow bi se mmeƿɔw atifi, nkoko so, ne nnua a atretrew no ase a wɔsɔm wɔn anyame no nyinaa. **3** Mummuw wɔn afɔremuka nyinaa na monyam wɔn ɔsom adum no. Momfa ogya nhylira wɔn abosompɔw na mommbo wɔn ahoni a woayeye no. Mompepa wɔn ahoni no din mfi mmeae ahorow a εwɔ no. **4** Momfia wɔn akwan no so nsom Awurade, mo Nyankopon. **5** Na mmom, monhwehwe faako a Awurade, mo Nyankopon, beyi afi mo mmusuakw mu ama mo no na munnyina ne din wɔ ho se n'atene. Beae ho na εε se moko. **6** Ehɔ na momfa mo hyew afɔrebɔde mmra mmebɔ a mo ntotoso du du, akyede sononko, ade a moaka ho ntam se mode bεba ne afɔrebɔde a efi mo pε mu, mo anantwi ne mo nguan mu mmakan nso nka ho. **7** Ehɔ, Awurade, mo Nyankopon no anim hɔ no, na mo ne mo abusuafu bedidi na mo ani agye wɔ biribiara a mode mo nsa aka ho, efise Awurade, mo Nyankopon, ahyira mo. **8** Nne yi, nea mope biara na moyε, nanso εnse se εba saa, **9** efise munnuu ahomegyebea ne agyapade a Awurade, mo Nyankopon, de rebema mo no ho ε. **10**

Nanso mubetwa Asubonten Yordan akɔtena asase a Awurade, mo Nyankopon, de rema mo se agyapade no so. Na əbεma mo ahomegye ne bambo afi mo atamfo a wɔatwa mo ho ahyia no nsam na moatena ase dwoodwoo. **11** Momfa biribiara a mehye mo se momfa mmra se εye mo ɔhyew afɔrebɔde, ntotoso du du, akyede sononko ne mo ɔma ahorow no mfa nhylira mo ntanka no mu kena wɔ beae a Awurade, mo Nyankopon, beyi ama mo a se monsore ne din wɔ ho no. **12** Mo ne mo mmabarima, mo mmabεa ne mo nkɔa nyinaa nnye mo ani wɔ ho wɔ Awurade, mo Nyankopon no, anim. Na monkae Lewifo a wɔtete mo nkurow so no a wonni wɔn ankasa agyapade no. **13** Monhwe yiye na moammɔ mo hyew afɔre wɔ baabiara a mope. **14** Mommo wɔ baabi pɔtεe a Awurade ayi afi mo mmusua asase bi mu ama mo no nkutoo. Ehɔ na monyε biribiara a mehye mo se monyε no. **15** Nanso kurow biara a mope so no, mutumi kum mmoa we senea mukum atwe ne adabɔ no. Mutumi we nam dodow biara a Awurade, mo Nyankopon, de behyira mo no. Wɔn a wɔn ho tew ne wɔn a wɔn ho ntew no nyinaa tumi we bi. **16** Nanso εnse se mudi mogya no. Muntwa ngu fam te se nsu. **17** εnse se mudi mo afɔre, ntotoso du du a efi mo atoko mu, mo nsa foforo ne ngo anaa mo anantwi ne mo nguan abakan wɔ mo kurow mu. Biribiara a moaka ho ntam se mode bεma Awurade anaa nea mufi mo koma mu ahye ho bɔ anaa akyede sononko biara no, εnse se mudi. **18** Mmom, εε se mudi wɔ Awurade, mo Nyankopon, anim wɔ faako a Awurade, mo Nyankopon no, bεkyεrε mo a mo, mo mmabarima ne mo mmabεa, mo nkɔa ne mo mfenaε ne Lewifo a wɔfi mo nkurow mu ka ho no, munnye mo ani wɔ Awurade, mo Nyankopon no, anim wɔ biribiara a mobεyε no ho. **19** Monhwe yiye na moanyi Lewifo no mu wɔ mmere dodow a mote mo asase so no. **20** Se Awurade, mo Nyankopon, trεw mo hye mu senea wahyε mo ho bɔ no, na se mo kɔn dɔ nam ka se, "Yenya nam bi a anka yεbεwε" a, εnɔ de, mubetumi awe nam dodow biara a mope. **21** Se faako a Awurade, mo Nyankopon no, ayi ama mo se monkamfo ne din ho no ne mmeae a mowɔ no ntam ware a, mutumi kum mo anantwi anaa nguan a Awurade de ama mo no dodow biara a mope no wɔ mo afi mu senea mahyε mo no. **22** Monwe senea mowe atwe anaa adabɔ. Wɔn a wɔn ho ntew ne wɔn a wɔn ho tew no nyinaa tumi we bi. **23** Monhwe se morenni mogya no, efise mogya no ne nkwa no, na εnse se mudi nkwa no ne nam

no. 24 Munni mogya no; mmom, munhwie ngu fam se nsu. 25 Munnni mogya no na asi mo ne mo mma yiye, efise moye saa a na moaye nea etee wo Awurade ani so. 26 Momfa mo nneemaa moatew ho ne nea moaka ho ntam se mobemaa biara no, na monko beae a Awurade bepaw no. 27 Momfa mo ɔhyew afre, nam ne mogya no nyinaa, ngu Awurade, mo Nyankopon no, afremuka so. 28 Monhwie se mubedi mmara ahorow a mede rema mo yi nyinaa so, na asi mo ne mo mma a wobeba wə mo akyi no yiye, efise eno na ebeyə nea eye ne nea etee wo Awurade, mo Nyankopon no ani so. 29 Na Awurade, mo Nyankopon no, bedi mo anim kan akosee aman a morekotoa wən no na mopam wən. Na se mopam wən kətēna wən nsase no so, 30 na se wonya di mo anim see won a, monhwie yiye na moammisa wən anyame no ase anka se, “Okwan bən so na saa aman yi fa som won anyame? Yεpε se yεyε saa bi,” amfa so ankətə afiri mu. 31 Mommfa won kwan so nsom Awurade, mo Nyankopon no, efise won anyame no som mu no, wəyε akyiwade ahorow a Awurade kyi no nyinaa mpe. Mpo, wəhyew wən mmabarima ne wən mmabeara wə ogya se wəde rebo afre ama wən anyame no. 32 Monhwie se mubedi nea mahyε mo no nyinaa so; mommfia bi nka ho na munnyi bi nso mfi mu.

13 Se odiyifo anaa obi a ənam adae so ka ahintasem sore wə mo mu na əka nsenkyerenn a εye hu ne anwonwasem kyere mo, 2 na se nsenkyerenn anaa anwonwasem no ba mu na əka se, “Momma yenni anyame afoforo akyi (anyame a munnim wən) na yensom wən” a, 3 εnse se mutie saa odiyifo anaa ədaeso no nsem. Awurade, mo Nyankopon, resə mo ahwε se mufi mo koma ne mo kra mu nyinaa də no ana. 4 Awurade, mo Nyankopon no, na εse se mudi n’akyi na əno na εse se mode obu ne nidi ma no. Munni ne mmara so na monyε osetie mma no; monsom no na mommata ne ho den. 5 εse se wokum saa odiyifo anaa ədaeso no, efise əkasa tia Awurade, mo Nyankopon no, a oyii mo fii Misraim nkoasom asase no so no; wayere ne ho se əpe se ətwe mo fi əkwan a Awurade, mo Nyankopon no, ahyε se momfa so no so. εse se mututu abənefo nyinaa fi mo mu. 6 Se wo nuabarima, wo babarima, wo babea, wo yere a wodə no anaa w’adamfo pa bi fa sum ase twetwe wo, ka kyere wo se, “Momma yenkəsom anyame afoforo,

anyame a wo anaa w’agyanom nhuu bi da,” 7 anyame a εye nnipa a atwa wo ho ahyia no de, se woben anaa wəwə akyiri, fi asase ano kosi ano no a, 8 mommfia wo ho mma no anaase ntie no. Nhu no mməbə. Mfa ne ho nkye no na mmo ne ho ban nso. 9 Kum na εse se mukum no. Mo nsa na momma enni kan wo ne kum no mu ansa na nnipa nyinaa de wən nsa abeka ho. 10 Munsiw no abo nkum no, efise əpε se ətwe mo fi Awurade, mo Nyankopon no, a oyii mo fii Misraim nkoasom asase so no ho. 11 Afei, Israel nyinaa bete na wəasuro na obiara nni hə a obefi mo mu a, obεye saa ade no bio. 12 Se εba se mote wə nkurow a Awurade, mo Nyankopon, de rema mo no baako so se 13 nnipa bənefo bi asore wə wən mu adi nnipa a wəwə kurow no mu anim de wən akosi bəne mu aka se, “Momma yenkəsom anyame afoforo,” anyame a munhuu bi da a, 14 εse se mubisa mu, hwehwe mu yiye. Na se εye nokware na se nhwehwemū ada no adi se nneyε bəne bi akə so wə mo mu a, 15 εse se wəde afoa kunkum wən a wəwə kurow no mu nyinaa. Monsee kurow no pasapasa, emu nnipa ne nyemmoa. 16 Afei, mommoaboa asade no nyinaa ano wə kurow no aguabəbea na monhyew no. Monhyew kurow mu no ne emu nneemaa nyinaa mma εnε se ɔhyew afre mma Awurade, mo Nyankopon no. Saa kurow no nyε amamfo daa; εnse se wəsan kyekyere bio. 17 Asade a wəde agu nkyen se wəbəseee no no, mommfia bi. Saayε na ebəma Awurade adan afi n’abufuhyew no ho na wahu mo mməbə. Ne yam bəhyehye no ama mo na wama mo adə senea əkaa ntam hyε mo agyanom bo no, 18 efise moye osetie ma Awurade, mo Nyankopon no, na mudi ne mmara a mede rema mo nne yi so na moye nea εso n’ani.

14 Moye Awurade, mo Nyankopon no, mma. Eno nti monnsesa mo ho anaa monntworətworəw mo moma so mma awufo, 2 efise, moye nnipa kronkron ma Awurade, mo Nyankopon no. Nnipa a wəwə asase so nyinaa, mo na Awurade ayi mo se n’agypade a εsəm bo. 3 Munnni akyiwade biara. 4 Eyinom ne mmoa a εse se mowe: nantwi, oguan, abirekyi 5 əforote, adowa, əwansan, ewi, ətwe, ne eko. 6 Na munni təteboa biara a ne təte mu apae abien na opuw wosaw. 7 Nanso ntoteboa a wopuw wosaw anaa wən təte mu apae abien no mu no, monnwe yoma, adanko ne atwaboa, efise, wopuw wosaw de, nanso wən təte mu mpaε; wən ho ntew mma mo. 8 Prako nso ho ntew. Ewə mu se ne təte mu apae de, nanso ompuw

nwosaw. **Ense** se mowe ne nam anaa mode mo nsa so ne funu mu koraa. **9** Nsumnam a wɔwɔ ntetē ne abon nyinaa mutumi we. **10** Nanso nsumnam a wonni ntetē ne abon de, monnwe. Wɔn ho ntew mma mo. **11** Anomaa biara a ne ho tew no, monwe. **12** Nnomaa a **ense** se mowe ni: ɔkore, opete, asu so kore, **13** ɔkompete, nkorɔma ahorow nyinaa **14** kwaakwaadabi ahorow nyinaa, **15** sohori, anadwo akoroma, ɛpo so asomfena ne akoroma ahorow nyinaa, **16** patu, ɔpatukɛse, bakanoma **17** nantwinoma, opete ne ɛpo so kwaakwaadabi, **18** ne asukɔnkɔn ahorow nyinaa, asuakwaa ne ampan. **19** Ntummoa a wɔwea nyinaa ho ntew mma mo; monnwe. **20** Nanso aboa a ɔwɔ ntaban a ne ho tew biara no motumi we. **21** Monnwe aboa biara a mubehu se wawu. Momfa mma ɔhɔho a ɔne mo te, anaase montɔn ma ɔnanani. Na mo ankasa de, monnwe, efise wɔayi mo asi nkyen se ɔman kronkron ama Awurade, mo Nyankopɔn no. Monnhoa abirekyi ba wɔ ne na nufusu mu. **22** Afe biara monhwɛ na munyi mo mfuw mu nnɔbae nkyemdu mu baako. **23** Munni mo atoko, nsa, ne ngo, ne mo anantwi ne nguan abakan wɔ Awurade, mo Nyankopɔn no, anim wɔ faako a ɔbepaw se ɛye atenae wɔ ne din mu na ama moasua senea wosi di Awurade, mo Nyankopɔn no ni daa. **24** Se beae a Awurade, mo Nyankopɔn no, bɛkyere mo se monkamfo ne din no ne nea mote no ntam kwan ware a, **25** eno de, momfa mo ntotoso du du no nsesa dwete na momfa dwete no nkɔ beae a Awurade, mo Nyankopɔn no, bepaw no. **26** Se mudu hɔ a, momfa sika no ntɔ biribiara a mo kɔn dɔ, se ebia, nantwi, oguan, bobesa, anaa nsa biara a ɛye den ne ade biara a mo kra pɛ na mo ne mo fifo nni wɔ Awurade, mo Nyankopɔn no, anim na mo ani nnye. **27** Na mummu mo ani ngu Lewifo a wofra mo mu no so, efise wonni wɔn ankasa wɔn agyapade biara. **28** Mfe abiesa biara awiei no, momfa mo nnɔbae so ntotoso du du no mmra mmekora wɔ mo nkurow mu, **29** senea ɛbeyɛ a Lewifo a wonni agyapade mu kyɛfa wɔ mo mu no ne ananafo a wɔwɔ mo nkurow so ne nyisaa ne akunafo a wɔwɔ mo nkurow so no betumi adidi amee; na ama Awurade, mo Nyankopɔn no, ahyira mo nsa ano nnwuma nyinaa so.

15 Muntwa mo aka mu mfe ason awiei biara. **2** ɔkwā a ɛsɛ se mofa so ni: ɛsɛ se obiara a wabo ne yɔnko Israelni bosea no, de kyɛ no. **Ense** se ɔdan ne yɔnko no anaa ne busuani ka, efise wɔapae mu aka Awurade bere a wɔde ka kyɛ no. **3** Saa ka a wotwa

mu yi ka mo yɔnkonon Israelfo no nko ara. Ahɔho a wɔte mo mu no de, se mope a mobɛma wɔn atua. **4** Mmom, **ense** se ahiafo ba mo mu efise, Awurade, mo Nyankopɔn no behyira mo wɔ asase a ɔde rema mo se mo agyapade no so, **5** se motɔ mo bo ase di Awurade, mo Nyankopɔn no, mmara a mede rema mo nne yi nyinaa so a. **6** Efise Awurade, mo Nyankopɔn no, behyira mo senea wahye mo bɔ no. Mobɛbɔ aman bebree bosea, nanso moremma obiara ho bosea da. Mubedi aman bebree so, nanso obiara renni mo so da. **7** Se mudu nkurow a Awurade, mo Nyankopɔn no, de rema mo no so na se ehia mo yɔnkonon Israelfo no bi a, mumppirim mo koma anaa mommma mo nsam nye den wɔ wɔn so. **8** Mmom, mungow mo nsam na momfɛm wɔn nea ehia wɔn biara. **9** Monhwɛ na moannya saa adwemmmɔnɛ yi wɔ mo tirim se: “Afe a eto so ason, afe a wotwa aka mu no, aben,” na moannya so ammɔ mo mfefo Israelfo a ahia wɔn no atirimoden a moremma wɔn hwhee. Eba saa a, wobesu afre Awurade de atia mo, na ɛbɛma wɔabu mo bɔne ho fɔ. **10** Mumfi koma pa mu mma na Awurade, mo Nyankopɔn no, behyira mo wɔ mo nnwuma nyinaa ne biribiara a mode mo nsa beka no mu. **11** Bere biara, mubehu ahiafo wɔ asase no so. Eno nti merehyɛ mo se, biribiara a mowɔ no, mumfi ɔpɛ pa mu mma mo mfefo Israelfo a ahia wɔn wɔ asase no so no. **12** Se wo nua Hebrini, se ɔye barima anaa ɔbea, tɔn ne ho ma wo na ɔsom wo mfirihyia asia a, ɛsɛ se wugyaa no ma ɔde ne ho afe a eto so ason no. **13** Na se woregya no kwan a, mma no nkɔ nsapan. **14** Fa nsa a emu gow so ma no wo nguan no bi, w'awiporowbea mu ade ne wo nsakyi amoa mu ade bi. Hwɛ senea Awurade, wo Nyankopɔn no, asi ahyira wo no so na ma no. **15** Monkae se na moye nkɔa wɔ Misraim na Awurade, mo Nyankopɔn, yii mo fii hɔ. Eno nti na mede saa mmara yi rema mo nne yi. **16** Na se ɛba se w'akoa ka kyɛre wo se, “Merennyaw wo hɔ nkɔ,” efise ɔpɛ wo ne w'abusuafo asem na ne ho tɔ no wɔ wo nkyen a, **17** eno de, fa fitii bore n'aso mu na ɔnye w'akoa daa. Wo mfena nso, ye wɔn saa ara. **18** Momma no nyc wo den se mubegyaa mo asomfo no ama wɔafa wɔn ho akodi. Monkae se, mfe asia a wɔasom mo no se wokɔfaa apaafø se wɔnsom mo a, anka mubetua apaafø no sika mmɔho abien na Awurade, mo Nyankopɔn no, behyira mo wɔ biribiara a moye ho. **19** Munyi mo anantwi ne mo nguan mmakan anini no nsi ho mma Awurade, mo Nyankopɔn no. Mo anantwi mmakan

no, mommfa wɔn nkɔ mo mfuw mu nkɔye adwuma, na munntwitwa mo nguan mmakan ho nwí nso. **20** Mmom, mo ne mo abusuafø na afe biara monwe saa mmoa yi wɔ baabi a Awurade, mo Nyankopɔn no, bɛpaw ama mo no wo n'anim. **21** Na se eba se abakan no bi adi dem, se ebia, ᵏɔ apakye anaa n'ani afura anaa wadi dem foforo bi a, mommfa no mmo aførø mma Awurade, mo Nyankopɔn no. **22** Mmom, momfa no nyc aduan mma abusuafø wɔ fie. Se obi ho tew o, se ne ho ntew o, otumi di bi senea obiara tumi we otwe anaa ɔdabɔ nam no. **23** Nanso ense se mudi mogya no. Munhwie ngu fam te se nsu.

16 Daa munni Twam Afahye no wɔ ɔsram Abib no mu mma Awurade, mo Nyankopɔn, efise ɔsram Abib mu da bi anadwo na Onyankopɔn yii mo ffi Misraim. **2** Munkum anantwi anaa nguan se Twam aførebøde mma Awurade, mo Nyankopɔn no, wɔ faako a Awurade beyi se atenae wo ne din mu no. **3** Munnni mmɔkaw brodo nka ho; na mmom, nnanson so na munni apiti amanehunu brodo, efise mufii Misraim ɔhare so, senea ebeyɛ a mo nkwanna nyinaa mu no mobɛkae bere a mutu ffi Misraim no. **4** Mommma wonhu se mowɔ mmɔkaw wɔ mo nkɔyen wɔ mo nsase nyinaa so nnanson. Mommma nam a mode bɔø aføre da a edi kan no anwummere no nka gya so nkosi anɔpa. **5** Mommo Twam Afahye aføre no wɔ nkurow a Awurade, mo Nyankopɔn no, de rema mo no mu biara so, **6** gye faako a Awurade, mo Nyankopɔn no, beyi se wɔnkanfo ne din wɔ hɔ no. Eho na mommo Twam aføre no anwummere mfa nni mo Misraimfi bere no afahye. **7** Montoto na monwe no wɔ faako a Awurade, mo Nyankopɔn no, bɛpaw ama mo no. Na ade kye a, monsan nkɔ mo ntamadan mu. **8** Nnansi na momfa nni apiti, na ne nnanson so no, nnipa no nyinaa nhya wɔ Awurade, mo Nyankopɔn no, anim. Na saa da no, obiara nyc adwuma. **9** Mumfi bere a mubefi ase atwa atoko no nkan nnaawotwe ason. **10** Na monhwæ senea Awurade, mo Nyankopɔn no, asi ahyira mo no so mfi mo pe mu mmo aføre, nnyina so nni Asese Afahye no mma Awurade, mo Nyankopɔn no. **11** Na munnye mo ani wɔ Awurade, mo Nyankopɔn no, anim wɔ faako a ɔbɛpaw se atenae ma ne din no. Mo ne mo mmabarima ne mo mmabøa, mo nkøa ne mo mfønaa, Lewifo a wɔwɔ mo nkurow mu ne ahɔho, nyisaa ne akunafo a wɔne mo te nyinaa. **12** Morikae se na moyɛ nkøa wɔ Misraim enti monhwæ yiye na munni saa mmara yi nyinaa so. **13** Se moboabøa mo

awiporowbea ne mo nsakyi amoa mu ade ano wie a, momfa nnanson nni Asese Afahye no. **14** Munnye mo ani wo mo afahye yi se; mo ne mo abusuafø, mo asomfo ne Lewifo, ahɔho, nyisaa ne akunafo a wofi mo nkurow mu. **15** Momfa nnanson nni saa afahye yi mfa nhye Awurade, mo Nyankopɔn no, anuonyam wo faako a ɔbɛpaw, efise Awurade, mo Nyankopɔn no, na ɔma mo nnabøe bɔ pii na ohyira mo nnwuma nyinaa so; na mo anigye bewie pɔye. **16** Afe biara mu no, eṣe se mo mmaprima no nyinaa hyia wɔ mo Awurade, mo Nyankopɔn no, anim faako a ɔbɛpaw no mprensa de ama Apiti Afahye, Otwabere Afahye ne Asese Afahye no. Ense se obiara ba Awurade anim nsapan. **17** Eṣe se obiara de akyɛde a eñe nhylra a Awurade, mo Nyankopɔn no, nhylra no no se ba. **18** Munsisi atemmufo ne mpanyimfo mfi mo mmusuakuw biara mu wɔ nkurow a Awurade, mo Nyankopɔn no, de rema mo no mu, na wobebu nnipa no atentrenee. **19** Mummuu ntɛnkyew anaa monnhwæ nnipa anim mimi aten. Monnnye adanmude, efise adanmude fura onyansafø ani ma ɔdan nea odi bem no asem ani. **20** Mummu atentrenee nkutoo, na ama moatumi atena asase a Awurade, mo Nyankopɔn no, de rema mo no so. **21** Mummfì aføremuka a mubesi ama Awurade, mo Nyankopɔn no, akyi nsi abosonnua foforo biara, **22** na munnsi ɔbo kronkron, efise Awurade, mo Nyankopɔn no, kyi eyinom.

17 Mommfa anantwi anaa nguan a wɔadi dem anaa wonnye mmo aføre mma Awurade, mo Nyankopɔn no, efise εye n'akyiwade. **2** Se eba se muhu se ɔbarima anaa ɔbea a ɔka mo ho wo kurow baako bi a Awurade, mo Nyankopɔn no, de rema mo no mu reye bɔne wɔ Awurade, mo Nyankopɔn no, anim, atia n'apam no, **3** na wabu m'ahyede so resom anyame afoforø, rekotow wɔn; anaa ɔresom owia, ɔsram anaa wim nsoromma, **4** na se mote saa asem no a, monhwewhwe mu yiye. Se εye nokware na wɔkɔ mu hu se wɔayɛ saa akyiwade yi wɔ Israel a, **5** momfa saa ɔbarima anaa ɔbea a wayɛ saa bɔne no mmra mo kuropon pon ano na munswi saa onipa no abo nkum no. **6** Nnansefo baanu anaa baasa ano asem so na eṣe se wogylina kum saa ɔbarima no. Nanso ense se wogylina ɔdansenø baako pe ano asem so kum obi. **7** Eṣe se nnansefo no nsa ano abo na wɔtow di kan na akyiri no, nnipa no nyinaa atotow wɔn de de akum no. Saa ɔkwan yi so na mobøfa atu amumoyefø ase afi mo mu. **8** Se wɔde nsem bi ba mo asennii a ne di ye mo den se

mubebu ho aten, se εγε awudi, nnipa bi ntam manso anaa ntokwaw a, momfa wɔn nkɔ faako a Awurade, mo Nyankopon no, bεpaw no. 9 Monkɔ asɔfo a wɔγε Lewifo ne otemufo a ɔte agua mu saa bere no nkyen. Mummisa wɔn na wɔbεkyere mo aten a mummu. 10 Munni gyinae a wobesi wɔ beae a Awurade, mo Nyankopon no, bεpaw no so pεpεεpε. Monhwe yiye na munni biribiara a wɔbεkyere mo se monyε no so pεpεεpε. 11 Munni mmara a wɔkyere mo ne gyinae a wobesi ama mo no so pεpεεpε. Monnnan nea wɔka kyere mo no ani. Monnkɔ nifa anaa benkum. 12 Ese se wokum obiara a obebu otemufo anaa ɔsɔfo a ogyina ho resom Awurade, mo Nyankopon no, animtiaa no. Ese se motɔre amumɔyεsem ase wɔ Israel. 13 Nnipa nyinaa bεte na wɔasuro na wɔremmu animtiaa bio. 14 Se mudu asase a Awurade, mo Nyankopon no, de rema mo no so na mofa tena so na moka se. "Momma yensi yen so hene te se aman a atwa yen ho ahyia no nyinaa a," 15 monhwe se mobεfa obi a Awurade, mo Nyankopon no, bεpaw no asi mo so hene. Ese se ɔyε mo nuanom no mu bi. Momma ɔhɔho a ɔnyε mo nua Israelni nsi mo so hene. 16 Ense se saa ɔhene no pε aponkɔ dodow se n'agyapade anaase ɔma nnipa san kɔ Misraim kɔtɔ aponkɔ dodow bi, efise Awurade aka akyere mo se. "Ense se mosan kɔ mo akyi bio." 17 Ense se ɔware yerenom bebree anye saa a, ne koma befi Awurade so. Ense se ɔboaboa dwete ne sikakɔkɔo pii ano. 18 Se ɔtena ahengua no so se ɔhene a, ese se ɔkyerew saa mmara yi wɔ nhoma mmobɔwee so wɔ Lewifo asɔfo anim na ɔfa. 19 Mmere dodow a ɔte ase no, ese se ɔkora mmara a εwɔ ne nkyen no na ɔkenkan no daa senea εbεye a, obedi mmara no so na wasuro Awurade, ne Nyankopon no. 20 Kenkan a ɔkenkan no daa no remma ɔnyε ahantan, nhoran ne ho nkyere se ɔsen ne manfo no. Eremma no ntwe ne ho mfi mmara no ho nkɔ nifa anaa benkum. Na ɔne n'asɛfo bedi ade akyε wɔ n'aheman Israel mu.

18 Lewifo Asɔfo no, nokware Lewi abusuakuw nyinaa no, nni kyefaa ne agyapade biara wɔ Israelman mu te se mmusuakuw a wɔaka no. Wobedi aduan afɔre a wɔbɔ ma Awurade no bi, efise wonni agyapade. 2 Israelfo mu de, wɔrennya agyapade biara se wɔn ankasa kyefaa. Awurade ankasa bεye wɔn kyefaa senea ɔhyε wɔn bɔ no. 3 Eyi ne kyefaa a asɔfo no benya afi nantwi ne oguan a nnipa no de bεbɔ afɔre no mu: ne mmati, n'abogye ne n'ayamde. 4 Afei, momma wɔn mo atokokan mu ade, nsa foforo ne ngo ne nwi a edi

kan a wotwitwa fi mo nguan ho no. 5 Efise Awurade, mo Nyankopon no, apaw Lewifo ne wɔn asefo afi mo mmusuakuw nyinaa mu se wonnyina, nsom daa wo Awurade din mu. 6 Se Lewini bi pε na ofi mo nkurow no mu biara a ɔte so wɔ Israel ka baabi a Awurade ayi a, 7 otumi som wɔ Awurade, ne Nyankopon, din mu te senea ne nkurɔfo Lewifo a wɔsɔm wɔ hɔ wɔ Awurade anim no yε no ara. 8 Se mpo wanya sika bi afi abusua agyapade bi tɔn mu a, wode ne kyefaa εwɔ aforebɔde no mu se Lewini no bεma no se asede. 9 Se munya du asase a Awurade, mo Nyankopon no, de rema mo no so a, monhwe yiye na moansua amanaman a εwɔ hɔ no amanne a εγε akyiwade no. 10 Mommma wonhu se mo mu bi de ne babarima anaa ne babea abɔ ɔhyew afɔre. Na mommma mo nnipa no nyε akomfo a wɔhyε abosom nkɔm, abayifo ne abisakɔfo, ne ntafowayifo 11 ne nkaberekyerefo ne samanfrefo, osumannu a ɔfε ɔsaman. 12 Obiara a ɔyε saa ade yi bi no yε Awurade akyiwade na saa akyiwade yi nti na Awurade, mo Nyankopon no, bεpam saa aman no afi mo anim. 13 Monyε pε wɔ Awurade, mo Nyankopon no, anim. 14 Aman a morekotu wɔn yi tie wɔn a wɔpε abayisem ne nkɔmhyensem. Nanso mo de, Awurade, mo Nyankopon no, mmaa mo kwan se monyε saa ε. 15 Awurade, mo Nyankopon no, beyi odiyifo a ɔte se me afi mo Israelfo yi ara mu. Ese se moyε osetie ma no. 16 Eyi ne nea mo ankasa mobisaa Awurade, mo Nyankopon no, bere a muhyiaa wɔ Horeb no. Mosrε se mompe se mote Awurade, mo Nyankopon no, nne anaa muhu ogyaframa bio, efise musuro se anhwe a, mubewuwu. 17 Na Awurade buae se, "Mεye wɔn abisade ama wɔn. 18 Meda odiyifo te se wo adi afi wɔn nkurɔfo Israelfo mu. Mede me nsem behye n'anom, na ɔbεka biribiara a mεhyε wɔn no akyere wɔn. 19 M'ankasa me ne obiara a wantie asem a odiyifo no bεka wɔ me din mu no bedi. 20 Na odiyifo biara bεpatuw aka nea menhyε, anaa ɔnam onyame foforo bi din so ka asem no, ese se wokum no." 21 Mubebisa mo ho se, "εbεye dεn na yεahu se adiyisem no fi Awurade anaase emfi no?" 22 Se odiyifo no hye nkɔm wɔ Awurade din mu na amma mu a, na εnyε Awurade na ɔde asem no mae. Na εkyere se, saa odiyifo no ara kaa ɔno ankasa n'asem bi kwa enti ense se musuro.

19 Se Awurade, mo Nyankopon no, see aman a ɔde wɔn nsase rema mo no, na se mopam wɔn na motena wɔn nkurow mu ne wɔn afi mu a, 2

munyi nkropon abiesa a ewo asase a Awurade, mo Nyankopon no, de rema mo no mfifimfini. 3 Munyi yi akwan nkɔ hɔ na monkye asase a Awurade, mo Nyankopon, de rema mo se agyapade no mu abiesa senea ebeye a, se obi kum obi a, obeguan ako hɔ. 4 Se obi anhye da na okum obi a onni ne ho menasepɔw anaa ɔntan no dedaw a, nea ne nsa apa no tumi guan kɔ saa nkropon yi biara so de gye ne ho nkwa. 5 Se ebia, obi ne ne yonko bi ka wuram se wɔrekobu nnua na se ɛba se ɔbaako him abonnua no se ɔde rebu dua bi na se abonnua no hɔn fi ne dua mu kum ne yonko no a, saa onipa no tumi guan kɔ nkropon no baako so de gye ne ho nkwa. 6 Se anye saa a ɔweretɔni no de abufuw bɛtaa no. Se ɔkwan no ware dodo a ɔbeto no akum no bi, a anka ɔmfata owu, esiane se ɔnnam adwemmmone biara so na okum no. 7 Eyi nti na merehye mo se munyi nkropon abiesa nsi nkyen no. 8 Se Awurade, mo Nyankopon no, trew mo man mu senea ɔkaa ho ntam kyereɛ mo agyanom no na ɔde asase no nyinnaa ma mo senea ɔhyeɛ wɔn ho bɔ no a, 9 esiane se motɔ mo bo ase di mmara a mehye mo nne yi se monnɔ Awurade, mo Nyankopon no, na daa monnantew n'akwan so no so nti na, eṣe se muyi nkropon abiesa si nkyen no. 10 Monye eyi, senea ebeye a wɔrenhwie mogya a enni fɔ no ngu mo asase a Awurade, mo Nyankopon no, de rema mo se mo agyapade no so, na moanni mogyahwiegu ho fɔ. 11 Se obi fi nitan mu hye da kɔtew obi pira no, kum no na oguan kɔ nkropon yi mu baako so a, 12 eṣe se mpanyimfo a wɔwɔ ne kurow no mu hɔ no soma ma wɔkɔfa no fi kropon no mu bɔ ɔweretɔni no ma okum no. 13 Munnya ahummɔbɔ biara. Munyi awudi ho afɔdi biara mfi Israel na ama asi mo yiye. 14 Se mudu asase a Awurade, mo Nyankopon no, de rema mo se agyapade no so a, munntutu mo yɔnkonom ntɔmmɛ a mo agyanom asisi no ngu. 15 Mummmu obi a ɔdanseni baako pɛ abedi atia no no fɔ. Sobobɔ bedi mu, bere a nnipa baanu anaa baasa abedi adanse atia obi. 16 Se atoro danseni bi ba bɛbɔ obi amumɔye bi ho kwaadu a, 17 eṣe se nnipa baanu a wodi asem no nyinnaa ba asofo ne atemmufo a wɔreye Awurade adwuma no anim. 18 Eṣe se atemmufo no ye nhwehwemɛ a emu dɔ yiye, na se ɛda adi se ɔdanseni no retwa atoro, a ɔredi adansekurum agu ne yonko Israelni no so a, 19 eno de, monye ɔdansekurumni no senea anka ɔpɛe se wɔye ne yonko no. Muntu abɔnefo ase mfi mo mu. 20 Nnipa nkae no bete na woasuro, na wɔrenye saa bone

no wo mo mu bio. 21 Munnhu obiara mmɔbɔ! Mo mmara a eṣe se mudi so no ye nkwa nsi nkwa anan mu, anwi nsi anwi anan mu, eṣe nsi se anan mu, nsa nsi nsa anan mu na nan nsi nan anan mu.

20 Se mokɔ ɔko de tia mo atamfo na muhu apɔnko ne nteaseɛnam ne asraafo a wɔdɔoso sen mo a, munnsuro wɔn, efise Awurade, mo Nyankopon no, a oyii mo fii Misraim no bɛka mo ho. 2 Se morebɛkɔ ɔko a, ɔsɔfo no bɛba abekasa akyere asraafo no. 3 ɔbɛka se, “Muntie me, mo Israel mmarima! Nne, morekɔ ɔsa atia mo atamfo. Mommma mo koma ntutu! Mommma mo aba mu mmu na momma mo ho mpopo. 4 Na Awurade, mo Nyankopon no, na one mo rekɔ. ɔbɛko atia mo atamfo no ama moadi nkonom.” 5 Asraafo mpanyimfo no bebisɛ asraafo no se, “Mo mu bi asi ɔdan foforo a ɔntenaa mu da? Onii no nsan nkɔ fie! Ebia na woakum no wo ɔko no mu na ama obi akɔtena mu. 6 Obi wɔ ha a wadɔw bobeturo na onnidii mu da? Onii no nsan nkɔ fie! Ebia na woakum no wo ɔko no mu na ama obi akodidi mu. 7 Obi wɔ ha a one ɔbea bi akasa nanso ɔwaree no ana? Onii no nsan nkɔ fie! Ebia na woakum no wo ɔko no mu na ama obi akɔware no.” 8 Afei, mpanyimfo no bɛkɔ so abisa se, “So mo mu bi suo anaa ne koma atu ana? Eno de, ɔnko fie senea ebeye a, ne nuabarimanom nso koma rentu.” 9 Se mpanyimfo no wie asraafo no kasakyere a, afei wɔbepaw asahene adeda wɔn ano. 10 Se mudu kurow bi mu a mo ne wɔn nni kan nka asomdwoesem. 11 Se wɔpene mo nhyehye so na wobue won apon ma mo a, mobehye nnipa a wɔwɔ mu no nyinnaa ama wɔayɛ adwumaden ama mo. 12 Na se woampene asomdwɔe nhyehye no so na se wose wɔne mo bɛko a, eno de, montow nhye kurow no so. 13 Se Awurade, mo Nyankopon no, dan kurow no hye mo nsa a, munkum kurow no mu mmarima nyinnaa. 14 Eye a momfa kurow no mu mmea, mmofra, nyemmoa ne asade a aka nyinnaa se agyapade. Mubetumi de mo atamfo no asade a Awurade, mo Nyankopon no, de bɛma mo no aye mo ade. 15 Eyi ne ɔkwan a eṣe se mode nkropon a ewo akyiri na wɔnye aman a ɛbemmen no fa so. 16 Na amanaman nkropon a Awurade, mo Nyankopon no, de rema mo se agyapade no de, monsee biribiara a nkwa wɔ mu wɔ hɔ. 17 Monsee Hetifo, Amorifo, Kanaanfo, Perisifo, Hewifo ne Yebusifo no pasaa senea Awurade, mo Nyankopon no, ahye mo no. 18 Se ɛba saa a, ɛremma nnipa a wɔte asase no so no nkyere mo akyiwade a wɔye wo wɔn abosonsom ho amma

mo anye bɔne antia Awurade, mo Nyankopon no. 19 Se motua kuropɔn bi ano kye, a moreko afa kurow no a, mommfa abonnua ntwitwa mu nnua nsee no. Efise mubetumi adi n'aba. Munntwitwa nnua no ngu. Nnua no nye atamfo a ese se motow hye so! 20 Nanso mutumi twa nnua a munim se enye aduan; na momfa nye ade a echo behia mo se mode bεboea atua kurow a mo ne won reko no ano akosi se mubedi so.

21 Se wohu se wɔakum obi da afum wo asase a

Awurade, mo Nyankopon, de rema mo no so, na se munnum owudifo no a, 2 mo ntuanofo ne atemmufo no bekɔ akosusuw ɔkwan a eda nea owufo no da hɔ ne kurow a εben no ntam. 3 Afei, mpanyimfo a wɔwɔ kurow a εben owufo no pεe no mfa nantwi ba a ɔnyee adwuma da na ɔntwee konnua da 4 na wonni n'anim mfa no nkɔ subon a womfuntumii anaa wonnuua hwee wɔ hɔ da na nsu sen wɔ mu. Subon no mu na ese se wobu nantwi ba no kɔn mu. 5 Lewifo asofo bεba hɔ, efise Awurade, mo Nyankopon no, paw won se wɔnka asem na wonhyira wɔ Awurade din mu. Na wɔn na wosi ntawintaw ne dεmdi asenni ne asotwe so dua. 6 Ese se kurow a εben funu no mu mpanyimfo no hohoro wɔn nsa gu nantwi ba a wobuu ne kɔn mu no so, 7 na wɔaka se, "Enye yen nsa na ehwiee mogya yi gui, na yen ani anhu nso. 8 Awurade, gye saa mpata ma wo man Israel a wugyee wɔn no. Mfa mogya a edi bem yi ho so nto wo nkurofo Israel so." Wowie eyi a, na εkyere se, wɔayi εso a eda won so no afi hɔ. 9 Se wodi saa nkyerekyere yi so na wɔye nea etee wɔ Awurade ani so a, na moayi awudi no ho afɔbu afi mo atenae hɔ. 10 Se mokɔ ɔko tia mo atamfo na Awurade, mo Nyankopon no, dan won hye mo nsa na mofa wɔn nnommum, 11 na se muhu ɔbea hoɔfe bi wɔ wɔn mu na, mope se mofa no se ɔyere a, mutumi ware no. 12 Momfa no mmra mo fi na munyi ne ti, mmubu ne werew, 13 na munyi ntade a na ɔhye wo bere a mokyeree no no ngu hɔ. Na ɔntena mo fi nsu n'agya ne ne na ɔsram akyi ansa na, moatum akɔ ne ho se ɔyere na wo nso woaye no okunu. 14 Se mo ani nnye ne ho a, momma no nkɔ baabiara a ɔpe se ɔko. Monnto no na monnye no se afenaa, efise moagu n'anim ase. 15 Se ɔbarima wɔ yerenom baanu na ɔdɔ ɔbaako kyɛn nea ɔka ho no, na wɔn baanu no mu biara ne no wɔ ɔbarima, nanso n'abakan no ye ɔbea a ɔmpɛ n'asem no ɔbarima, 16 na se ɔhye nsamansew de ma ne mmabarima a, εnse se ɔde

kyef a kese no ma ɔbarima kumaa a ɔye ne yere a ɔdɔ no no ɔbarima no. 17 ɔbεfa ne ɔbarima a ɔye ɔyere a ɔmpɛ n'asem no se n'abakan no anam so ama no n'agyaapade no mmɔho abien. Saa ɔbarima no ye n'agya no ahooden nsenkyerɛnne a edi kan. Enɔ nti, abakan kyeɛa ye ne dea. 18 Se ɔbarima bi wɔ ɔbarima a ɔye asoɔden ne otuatewfo a ontie n'agya ne ne na asem wo bere a wɔtee no so a, 19 nea ese se εba ara ne se, agya no ne εna no de won ɔbarima no bekɔ mpanyimfo a wɔwɔ kurow no pon ano no anim. 20 Wɔbεpae mu aka akyere mpanyimfo no se, "Yεn ɔbarima yi ye ɔsoɔdenfo ne otuatewfo a ontie yεn asem. ɔye odidifo ne ɔkɔwensani." 21 ɔba saa a, ese se mmarima a wɔwɔ kurow no mu nyinaa siw no abo kum no. Ese se mutu bɔne ase fi mo mu. Israel nyinaa bete na wɔabo hu. 22 Se obi ye amumɔyesem bi a εfata owu na enti wokum no na wɔde no sen dua so a, 23 εnse se n'amu no sen dua no so ma ade kye so. Ese se da no ara, musie amu no, efise obiara a wɔsen no wɔ dua so no wɔ Onyankopon nname ase. Munngu asase a Awurade, mo Nyankopon no, de rema mo se agyapade no ho fi.

22 Se wuhu se wo yɔnko Israelni bi nantwi anaa

ne guan nam basabasa a, mmu w'ani ngu so; mmom kyere no kɔma ne wura. 2 Se ne wura nte mmɛn wo, anaase wunnum no a, fa no kɔ wo fi kosi se ne wura no bεba abεhwehwe no na wode n'abo ma no. 3 Se wuhu wo nua bi afurum anaa ne ntama anaa ne biribi a ayera a, ye no saa ara. Mmu w'ani ngu so. 4 Se wuhu se wo yɔnko Israelni bi afurum anaa ne nantwi bi atew ahwe wɔ ɔkwan mu a, mmu w'ani ngu so. Kɔboa ne wura no na ɔmma aboa no so nnyina hɔ. 5 Ense se ɔbea hye mmarima atade, saa ara nso na εnse se ɔbarima hye mmea atade, efise Awurade, mo Nyankopon no, kyi obiara a ɔye eyi. 6 Se wokoto anomaa berebuw wɔ ɔkwankye, se εhye dua mu anaa eda fam, na se anomaa no na butuw ne ba no so anaa obutuw nkesua so a, mfa anomaa no na ne ba no nko. 7 Wutumi fa ne ba no nanso hwe se wobεma ne na no akɔ, senea ebesi wo yiye na wo nkwanne aware. 8 Se wusi ɔdan foforo a, ye ban fa wo dan no nkuruso no ho na obi amfi hɔ antew anhwe amma woamfa mogyahwiegu ho afɔdi amma wo ne wo dan no so. 9 Nnua nnɔbae foforo biara wɔ bɔbe ntam wɔ wo bobeturo mu. Se wɔye saa a, na wo nnɔbae no ne bobeturo no so aba nyinaa ho agu fi. 10 Nsa nantwi ne afurum mmɔ mu mfuntom afuw. 11

Mfura ntama a wode kuntu ne sirikyi afra anwen. **12** Υ ntama a wufura no ano anan no nyinaa mpre. **13** Se əbarima ware əbea na əne no da na akyiri no əmpe no bio, **14** na enti əka ne ho asemme, bə no din bəne se, “Mewaree no no, manhu biribiara a əkyere se əye əbabun,” **15** a, əbea no agya ne ne na wə ho kwan se wəde adansede a əkyere se wən babea no ye əbabun bəkyere kurow no mpanyimfo wə kurow no pon. **16** Ese se əbea no agya ka kyers wən se, “Mede me babea maa əbarima yi aware nanso ose əmpe no bio. **17** Wagu n'anim ase aka se, ‘Manhu se wo babea no ye əbabun.’ Nanso adansede a əkyere se əye əbabun no ni.” Afei, wəbetrew ntama no mu wə kurow no mpanyimfo anim, **18** na mpanyimfo no befre əbarima no atwe n'aso. **19** Wəbəbə no ka kilogram baako se wagu Israel əbabun no anim ase. Wobetua sika no ama əbea no agya. Afei, əbabea no bəye əbarima no yere a ərennyaa no bio. **20** Se əkəba se kwaadu a wode bəo no no ye nokware na woannya adansede a əfa ne babunye no ho ankyere a, **21** wəde əbea no beba n'agya fi abontenpon ano na kurom hə mmarima asiw no abo akum no. Ənam aguamammo so aye animguase ade wə Israel, bere a əne n'awofo te. Ese se mutu saa bəne no ase fi mo mu. **22** Se wohu se əbarima bi ne əbarima foforo bi yere da a, ese se wokum əbarima a əne əbea no dae no ne əbea no nyinaa. Ese se mutu saa bəne no ase wə Israel. **23** Se əbarima bi hyia ababaa a əye əbabun a əne obi ahyehye aware na əbarima no ne ababaa no da na se saa asem no sii wə kurow no mu a, **24** ese se mode wən baanu no kə kurow no apon ano kosiw wən abo kum wən. Ababaa no di fo, efise na əwə kurom nanso wanteete mu ampe mmoa. Ese se əbarima no nso wu, efise wafa obi yere. Ese se mutu saa bəne no ase fi mo mu. **25** Se əbarima bi hyia əbea a obi ne no ahyehye aware wə wuram, na əbarima no hye no ne no da a, ese se wokum əbarima a əye saa no nkutoo. **26** Monnye ababaa no hwhee, efise ənye bəne biara a əma əfata owu. Saa asem yi te se obi a watow ahye ne yonko so akum no, **27** efise əbarima no hyiaa əbea no wə wuram, na asiw no teeteet mu de, nanso wannya ogyefo biara. **28** Se wəkyere əbarima bi se wahye ababaa bi a obi ne no nhyeheyə aware, ne no ada a, **29** ese se otua dwete kilogram abien ne fa ma ababaa no agya. Na əno akyi no, ese se əbarima no ware ababaa no, efise wagu n'anim ase na ərentumi nnyae no aware da. **30** Əbarima biara nni ho kwan se əne n'agya yere da; ense se ogu n'agya mpa ho fi.

23 Əbarima a wəasa no anaa wəatwa ne barima akyene no mma Awurade bagua ase. **2** Wən a wəye mpenamma ne wən aseni biara, mpo enkosi awo ntoatoaso du no, mma Awurade bagua ase. **3** Amonfo anaa Moabfo anaase wən asefo biara, mpo enkosi awo ntoatoaso du no mu biara mma Awurade bagua ase. **4** Saa aman yi annye mo, amma mo aduan anaase nsu, bere a mufi Misraim reba no. Mmom, wəkəbəo Beor babarima Balaam a ofi Petor a əwə Mesopotamia paa se əmmədome mo. **5** Nanso Awurade, mo Nyankopon no, antie Balaam. Ədan nname no maa əyeə nhŷira maa mo, efise Awurade mo Nyankopon no, də mo. **6** Na se mote ase yi, mo ne Amonfo ne Moabfo nnye aynəkofa apam koraa. **7** Munnkyi Edomfo anaa Misraimfo, efise Edomfo ye mo nuanom, na motenaa Misraimfo nso mu se ahəho. **8** Wən awo ntoatoaso abiesa so mma no betumi aks Awurade bagua ase. **9** Se mokə əko de tia mo atamfo a, montwe mo ho mfi nea əho ntew biara ho. **10** Se əbarima bi ho gu fi esiane anadwo mu ho nsu a esen a, ese se ofi atenae hə kətena baabi da mu no nyinaa. **11** Edu anwummere a, ese se oguare na owia kətə a, otumi san ba atenae hə. **12** Muntwa asraaflo atenae hə baabi nto ho a mubegya mo anan. **13** Mofa biribi nka ne nneəma ho a mode betu fam. Bere biara a mubegya mo anan no, momfa sofi no ntu amoa na monkata agyanan no so. **14** Ese se asraaflo atenae hə ye kronkron, efise Awurade, mo Nyankopon no, nam mo atenae no so bə mo ho ban na moadi mo atamfo so nkoniim. Ense se ohu animguasede biara wə mo mu; se əba saa a, əbedan n'akyi akyere mo. **15** Se nkəa guan ba mo nkyen bəbə wən ho aguua a, munnyi wən mma wən wuranom. **16** Momma wəntena mo mu wə kurow biara a wəpə so a monnye wən ayayade. **17** Ense se Israelni barima anaa əbea biara ye nsoree so oguamanfo. **18** Mommfa afərebəde anaa adenya bi a efi oguamanfo nkyen, se əye əbarima anaa əbea, mma Awurade, mo Nyankopon no, fi, efise əye Awurade, mo Nyankopon no, akyiwade. **19** Bosea a mobə mo yənko Israelni no, se əye sika, aduan anaa biribi foforo bi a wogye ho mfentom no, monnnye ho mfentom. **20** Mutumi gye bosea ho mfentom fi ahəho nkyen na nyə Israelfo nkyen senea Awurade, mo Nyankopon no, behyira mo wə biribiara a moye mu wə asase a moreko so akofa no so. **21** Se mohye Awurade, mo Nyankopon no, bə a, biribiara a mohye no ho bə no, monye no ntəm so. Efise edan dən ara a Awurade, mo Nyankopon no, bedan mo ka na mubedi bəne ho fo. **22**

Nanso se moanhye biribiara ho bɔ a, monyee bɔne biara. 23 Na se wo ara wufi wo pɛ mu hye bɔ a, hwe yiye na di asem a woaka no so, efise Awurade, mo Nyankopon no, na woafi wo pɛ mu de w'ano ahye no bɔ. 24 Wutumi di bobe aba dodow biara a wope wɔ wo yɔnko bobeturo mu, nanso mfa bi ngu kenten mu nkɔ. 25 Saa ara na mubetumi de mo nsa abubu atoko kakra wo mo yɔnko afum, nanso ense se mode afoa twa.

24 Se ɔbarima ware yere na se n'ani nnye ne ho bio, efise wahu ade bɔne bi wɔ ne ho, na se ɔkyerɛw awaregyae krataa de ma no, na ɔpam no fi ne fi, 2 na ofi fi hɔ na ɔbarima foforo kɔware no, 3 na ne kunu a ɔto so abien no gya a no anaase owu a, 4 ne kunu a odi kan a ogyaa no no nni ho kwan se ɔware no bio, bere a ne ho aḡu fi akyi no. E耶 akyiwade wɔ Awurade ani so. Mommfa afɔbu mma asase a Awurade, mo Nyankopon no, de rema mo se agyapade no so. 5 Se ɔbarima aware foforo a, ense se wɔde no kɔ ɔko anaase wɔde dwuma bi di to no so. Ese se ɔtena fie afe a ɔnye adwuma biara senea ɛbeyɛ a, ɔbema ne yere foforo a waware no no anya ahoto. 6 Monnhye adeyam bo ne ne boba anaa ne ba no niko ara nsi ka ano, ɛba saa a na moagye ne wura no ano aduan se akagyinamde. 7 Se obi kyere ne yɔnko Israelni na odi no nya se ɔdɔnko anaa ɔtɔn no a, ese se ɔwifo no wu. Ese se mutu bɔne ase fi mo mu. 8 Monhwɛ ɔhonam ani nsanyare nyinaa yiye na munni ho mmara a Lewifo asɔfo bɛkyere mo no so. Munni ahyɛde a mede ama wɔn no so pɛpɛɛpɛ. 9 Monkae nea bere a mufi Misraim reba no Awurade, mo Nyankopon no, yɛ Miriam. 10 Se wode biribi fem wo yɔnko a, nkɔ wo yɔnko fi nkogye akagyinamde. 11 Gyina afikyiri na ma ɔyɔnko a ɔfɛm w'ade no mfa akagyinamde no mmre wo. 12 Se ɔyɔnko no ye ohiani a, nkora akagyinamde no nkosi adekyee. 13 Enkosi owiatɔbere no na wode ntama no akɔma wo yɔnko no na ɔde ada. Na ɔbeda wo ase, na wɔbefa no se ade trenee wo Awurade, wo Nyankopon no, ani so. 14 Nhye ɔpaani mmɔborɔni a ɔye wo nua Israelni anaa ɔhɔho a ɔte mo nkurow no mu bi mu no so. 15 Tua n'apaade ma no da biara ansa na owia akɔtɔ, efise ɔye ohiani na n'ani da saa akatua no so. Anye saa a, obesu afre Awurade atia wo, na wubedi bɔne ho fɔ. 16 Ense se wokum awofo wɔ wɔn mma bɔne bi a wɔaye ho. Saa ara nso na ense se wokum mma wɔ awofo bɔne bi a wɔaye ho. Ese se obiara wu wɔ n'ankasa bɔne ho. 17 Ense se mubu ahɔho a wɔte mo mu ne nyisaa ntenkyew,

anaase mugye ɔbea kunafo ntama de di akagyinam. 18 Daa monkae se, na mo nso moye nkɔa wo Misraim na Awurade, mo Nyankopon no, na ogyee mo. ɔno nti na mehye mo se monye eyi no. 19 Se moretwa mo mfuw mu nnɔbae, na mo ani pa nnɔbae no bi so a, monnsan nkɔfa. Monnyaw ma ahɔho, nyisaa ne akunafo senea ɛbeyɛ a Awurade, mo Nyankopon no, behyira mo nsa ano nnwuma nyinaa so. 20 Se motew wo ngonnua so aba a, monkɔ so mprenu. Monnyaw aba a aka wo so no mma ahɔho, nyisaa ne akunafo. 21 Saa nso na motew wo bobe nturo so aba a, monkɔ so mprenu; na monnyaw aba a aka wɔ so no mma ahɔho, nyisaa ne akunafo. 22 Monkae se, moyee nkɔa wɔ Misraim. ɔno nti na mehye mo se monye eyi no.

25 Se akasakasa si nnipa bi ntam a, wɔmfɛ asem no nkɔ asennii na atemmufo no nni asem no. Wobegyaa nea odi bem no na wɔatwe de odi fɔ no aso. 2 Se nea odi fo no fata se wotwa no mmaa a, atemmufo no bɛma no ada hɔ na wɔatwa no mmaa dodow a ɛfata ne bɔne no wɔ n'anim. 3 Nanso ense se ɔtemmufo no ma wotwa mmaa boro aduanan. Se wotwa boro saa a, na wɔagu wo yɔnko Israelni anim ase wo w'anim. 4 Nkyekyere nantwi a ɔreporow atoko ano. 5 Se nuabarimanom baanu te fie na wɔn mu baako wu a wanwo ɔba a, ense se okunafo no kɔware ahɔho. Mmom, ne kunu a wawu no nuabarima na ese se ɔware okunafo no ma ɔye okunu nua no asede. 6 Wɔde abakan a wɔbɛwo no no bɛto n'agya a wawu no senea ɛbeyɛ a ɔwufo no din rempepa mfi Israel. 7 Na se ɛba se ɔwufo no nuabarima mpe se ɔware ne nua no yere no a, ɔbea no bekɔ kurow no mpanyimfo nkyen wɔ kurow no pon ano akɔka akyere won se, "Me kunu nua no mpe se ne nua no din bekɔ Israel. ɔrenye okunu nua asede mma me." 8 Afei, ɔbarima no kurom mpanyimfo befrɛ no akasa akyere no. Se ose pene ara na ɔrempene nti ɔka se, "Mempe se meware no a," 9 okunafo no bekɔ ɔbarima no anim a mpanyimfo no nso wɔ hɔ bi. ɔbɛworɔw ɔbarima no mpaboa baako, ate ntasu aḡu n'anim na waka se, "Se na ese se wɔye ɔbarima a ɔmpɛ se otoa ne nua abusua so." 10 Wɔbɛfrɛ saa onipa no asefo wo Israel se Abusua a Wɔaworɔw wɔn Mpaboa. 11 Se Israelfo mmarima baanu reko na wɔn mu baako yere pɛ se ɔboa ne kunu nti, oso ɔbarima baako no barima mu a, 12 ese se motwa ɔbea no nsa no a ahummabɔ biara nni mu. 13 Monnkita nsania ahorow abien a baako ye duru na baako ye hare. 14 Monnkora olonka ahorow abien a baako so na

baako su wɔ mo fi. 15 Momfa nsania ne olonka a εγε περε na nokwaredi wɔ mu nsusuw aguade na moanya nkwanna tenten wɔ asase a Awurade, mo Nyankopon no, de rema mo no so. 16 Won a wɔfa nsania bɔne ne nkrontompo so kari aguade no γε Awurade, mo Nyankopon no, akyiwade. 17 Monkae nea Amalekfo γε mo bere a mufi Misraim reba no. 18 Wɔtow hyεε mo so bere a moabrébre na moatoto beraw no na won a woaka akyi no nso, wɔboboɔ won hwehwee fam. Na wonsuro Onyankopon. 19 Se Awurade, mo Nyankopon no, ma mo ahomegye fi mo atamfo nyinaa nsam, wɔ asase a ɔde rema mo se agyapade no so a, εε se mosεε Amalekfo na woankae won bio wɔ asase yi so. Mommma mo were mfi eyi da!

26 Se mudu asase a Awurade, mo Nyankopon no, de rebema mo se mo agyapade no so na moko gye, na motena so a, 2 momfa otwakan wɔ otwabere biara mu no ngu kenten mu na momfa mmra baabi a Awurade, mo Nyankopon no, bεpaw se wɔnkamfo ne din wɔ hɔ no, 3 na monkɔ ɔsɔfo a ɔwɔ hɔ saa bere no nkyen nkɔka nkyere no se, “Meda no adi nne akyers Awurade, mo Nyankopon no, se Awurade de me aba asase a ɔkaa ho ntam kyerεε γε agyanom no so.” 4 Afei, ɔsɔfo no begye kenten no afi wo nsam de asi Awurade, mo Nyankopon no, afɔremuka no anim. 5 Na wobeka saa nsεm yi wɔ Awurade, mo Nyankopon no, anim se, “Na me tete agya Yakob γε ɔkwantuni Aramni a ɔköteneaa Misraim. N'abusua no γε ketewaa bi, nanso Misraim hɔ no, wɔdɔoso bebreεε ɔman kese. 6 Bere a Misraimfo dii γε nya nam so ma γεεε wɔn nkɔa no, 7 yesu free Awurade, γε agyanom Nyankopon no. Өtee γε surεε na ohuu γε amanehunu, ɔbre ne ɔhye a na γεεε mu. 8 Enti Awurade nam tumi a εγε nwonwa, ehu a emu γε den, nsenkyerεε a epusuw nnipa ne anwonwasεm so gyee γε fii Misraim. 9 Өde γε baa ha na ɔde asase yi a nufusu ne εwo resen so yi maa γε. 10 Afei, Awurade, mede akyεde a εγε m'aduankan a wode fi asase mu maa me no rebre wo.” Afei, fa aduan no si Awurade, mo Nyankopon no, anim na sore no. 11 Afei, kɔ na wo ne Lewifo ne ahɔho a wote mo mu no nkogye mo ani wɔ nneεma pa a Awurade, mo Nyankopon no, de ama wo ne wo fifo no ho. 12 Afei a eto so abiεsa a εγε ntotoso du du afe a woayi wo nnɔbaε so ntotoso du du awie no εε se mode ma Lewifo, ahɔho, nyisaa ne akunafo senea εbεye a wobedidi amee wɔ mo nkurow so. 13 Afei, mompae mu nka wɔ

Awurade, mo Nyankopon no, anim se, “Mede akyεde kronkron a efi me fi ama Lewifo, ahɔho, nyisaa ne akunafo senea wohyεε me no. Mimmuu w'ahyεde bi so anaa me were mfi wo mmara no mu biara ε. 14 Manni akronkronne no bi bere a meretwa adwo no, na bere a na me ho ntew no nso, mamfa me nsa anka bi; na mamfa mu bi nso amma awufo. Matie Awurade, me Nyankopon no, na maye biribiara a wohyεε me se menyε no. 15 Fi wo soro tenabea kronkron hɔ hwe fam na hyira wo nkurɔfo Israel ne asase a wode ama γε no—asase a nufusu ne εwo resen wɔ so senea wode ntam hyεε γε agyanom bɔ no.” 16 Awurade, mo Nyankopon no, hyε mo nne se, munni saa ahyεde ne mmara yi nyinaa so; momfa mo koma ne mo kra nyinaa nni so περεερε. 17 Moapae mu aka no nne se, Awurade γε, mo Nyankopon, na mobenantew n'akwan so na mubedi ne mmara so ayε osetie ama no. 18 Na Awurade aka no nne se, moye ne nkurɔfo, n'agypade a ne koma da ho senea ɔhyεε bɔ no; eno nti, εε se mudi n'ahyεde nyinaa so. 19 Na se moye saa a, εbεye mo kese asen ɔman biara. Afei, mubenya nkamfo ne anuonyam a εbora aman a wayε no nyinaa de so. Mobeεε ɔman a εγε kronkron ama Awurade, mo Nyankopon no, senea ɔhyεε bɔ no.

27 Mose ne Israel mpanyimfo hyεε ɔmanfo no se, “Munni mmara a mede rema mo nne yi nyinaa so. 2 Se mutwa Yordan kodu asase a Awurade, mo Nyankopon no, de rema mo no so a, monhyehyε abo akεse na momfa akaadoo nsra ho. 3 Se mutwa Yordan kɔ asase a Awurade, mo Nyankopon no, de rema mo no so, asase a εwo ne nufusu resen so no so a, monkyerεε mmara no nyinaa ngu so senea Awurade, mo agyanom Nyankopon, hyεε mo bɔ no. 4 Na se mutwa Yordan a, monhyehyε abo yi wɔ Ebal bepɔw so senea merehyε mo nne yi na momfa akaadoo nsra ho. 5 Munsi afɔremuka, abo afɔremuka wɔ ho mma Awurade, mo Nyankopon no. Mommfa dade biribiara nka. 6 Momfa abo amuamu nsi Awurade, mo Nyankopon no, afɔremuka no na mommo ɔhyew afɔre wɔ so mma Awurade, mo Nyankopon no. 7 Mommo asomdwoe afɔre nso wɔ so na momfa anigye nnidi wɔ hɔ wɔ Awurade, mo Nyankopon no, anim. 8 Monkyerεε mmara no mu nhyehyεε nyinaa περεερε ngu abo a wode akaadoo asra ho no so.” 9 Afei, Mose ne Lewifo ɔsɔfo kasa kyerεε Israelfo no se, “Israel, monye komm na muntie! Nne, moabεye Awurade, mo Nyankopon no, manfo. 10 Monye osetie mma Awurade,

mo Nyankopon no, na munni ne mmara ne n'ahyede a mede rema mo nne yi so.” 11 Saa da no ara, Moses hyeε əmanfo no se: 12 Se mutwa Asubonten Yordan a Simeon, Lewi, Yuda, Isakar, Yosef ne Benyamin mmusuakuw na wonnyina Gerisim bepōw so nhiria əman no. 13 Ruben, Gad, Aser, Sebulon, Dan ne Naftali mmusuakuw nso nnyina Ebal bepōw so nname. 14 Lewifo nteetee mu nworo ngu nnipa a wōwō Israel nyinaa so se: 15 “Nname nka onipa a əbeyε ohoni a woasen anaa nea woagu de ahye kokoa mu. Saa ahoni, adwumfo nsa ano nnwuma yi ye Awurade akyiwade.” Na əman no nyinaa begye so se, “Amen!” 16 “Nname nka obiara a obebu n'agya anaa ne na animtiaa.” Na əman no nyinaa begye so se, “Amen!” 17 “Nname nka obiara a opia əhye nam so bo ne yonko koron.” Na əman no nyinaa begye so se, “Amen!” 18 “Nname nka obiara a əma onifuraefo fom kwan.” Na əman no nyinaa begye so se, “Amen!” 19 “Nname nka obiara a osisi ahəho, nyisaa ne akunafo.” Na əman no nyinaa begye so se, “Amen!” 20 “Nname nka obiara a əne n'agya yere beda, efise wagu n'agya mpa ho fi.” Na əman no nyinaa begye so se, “Amen!” 21 “Nname nka obiara a əne aboa beda.” Na əman no nyinaa begye so se, “Amen!” 22 “Nname nka obiara a əne ne nuabea beda, se əye n'agya babea anaa ne na babea.” Na əman no nyinaa begye so se, “Amen!” 23 “Nname nka obiara a əne n'asebea beda.” Na əman no nyinaa begye so se, “Amen!” 24 “Nname nka obiara a obekum ofoforo wo kokoa mu.” Na əman no nyinaa begye so se, “Amen!” 25 “Nname nka obiara a ogye apaade, kum onipa a ənyee bōne biara.” Na əman no nyinaa begye so se, “Amen!” 26 “Nname nka obiara a wannu mmara nsem yi so na wannye anto mu.” Na əman no nyinaa begye so se, “Amen!”

28 Na se mutie Awurade, mo Nyankopon no, na mudi mmara a mede rema mo nne yi so a, Awurade, mo Nyankopon no, bəpagyaw mo wō aman a wōwō wiase nyinaa no so. 2 Se mutie Awurade, mo Nyankopon no, a mubenya saa nhiria yi nyinaa: 3 Wobehyira mo wō mo nkurow ne mo man mu. 4 Wobehyira mo yafunu mu aba, ne mo nsase so nnobae, ne mo nyemmoa, nantwimma ne nguamma. 5 Wōde nnuaba nkenten amaama, ne mmore korow a brodo no ahye ma behyira mo. 6 Wobehyira mo fieba mu ne mo adifi mu. 7 Se atamfo tow hye mo so a, Awurade bedi wōn so. Wobefi baabi atow ahye mo so na wəafa akwan

ason so ahwete, afi mo anim. 8 Biribiara a mobeyε no, Awurade behyira so na obehyira mo asan. Awurade, mo Nyankopon no, behyira mo wō asase a əde rema mo no so. 9 Se mudi Awurade, mo Nyankopon no, ahyede so na moye osetie ma no a, Awurade begyina mo se ne nnipa kronkron senea əhyε mo bo se əbeyε no. 10 Afei, asase so nnipa nyinaa behu se, moye nnipa a Awurade de ne din afre mo na wobesuro mo. 11 Awurade bəma mo yi yedi a eboro so-mo yafunu mu aba, nyemmoa mma ne mo asase so nnobae—wō asase a əhyε mo agyanom bo se əde bəma mo no so. 12 Awurade fi n'ahonya dodow a əwō soro no mu bəma osu atō wō ne bere mu, nam so ahyira mo nnwuma a moye so. Mobefem aman pii, nanso mo de, morefmefem hwhee mfi wōn nkyen. 13 Se mutie saa Awurade, mo Nyankopon no, ahyede a mede rema mo nne yi na mudi so pəpεεpε a, Awurade bεyε mo eti na ənye bodua, na moakoron daa. 14 Ense se moman fa benkum anaa nifa fi ahyede a mede rema mo nne yi biara ho se morekodi anyame foforo akyi asom wōn. 15 Na se moantie Awurade, mo Nyankopon no, anni ne mmara ne n'ahyede a mede rema mo nne yi nyinaa so pəpεεpε a, saa nname yi nyinaa bəba abebunkam afa mo so. 16 Nname bəka mo wō mo nkuropon ne mo man mu. 17 Wōde nkenten a aduaba biara nni mu ne mmore korow a brodo nni mu bədome mo. 18 Wōbedome wo yafunu aba, ne w'asase so nnobae. Ne wo nyemmoa mu nantwimma ne nguamma. 19 Wōbedome wo fieba ne wo adifi. 20 Awurade bəma nname, basabasaye ne huammədi aba ade biara a moye mu, kosi se awiei no wōbəsəe mo koraa se moaye bōne na moagyaw no nti. 21 Awurade de nyarewa bəba mo so akosi se əbəsəe mo nyinaa wō asase a morebekə akəfa no so. 22 Awurade de əyare a əbəma mo afonfən bəka mo. Əbəma atiridii ne ahonhon abo mo na wama əhyew a ano ye den, nnobae nyarewa ne kakawirewire aba mo so na ahaw mo ara akosi se mo ase bətore. 23 Əsoro a əkata mo ti so no bedan sumpii na fam adan dade. 24 Awurade bedan osuto a əwō mo man mu no mfutuma; əbətə afi soro agu mo so akosi se mobesəe. 25 Awurade bəma mo adi nkogu wō mo atamfo anim. Mobefi baabi akətow ahye mo atamfo so, nanso mobefi akwan ahorow ason so aguan afi wōn anim. Mobeyε atantanne ama ahenni a əwō asase yi so no nyinaa. 26 Mo afunu bεyε nnomaa ne wuram mmoa aduan na obiara nso nni ho saa bere no a, əbəpam wōn. 27 Awurade bəma mpompo a esisii

wo Misraim no bi asisi mo. Na əde mpəmpə, ntutui ne ntwom a wərentumi nsa bəbəbə mo. **28** Awurade de adammo, anifuræ ne adwene mu basabasayé bəto mo so. **29** Mode mo nsa bəkəka awia ketee te sənea onifuraefo de ne nsa keka anadwo no. Biribiara a moye no, morenni mu nkonom. Wəbəhye mo so, abə mo korən daa na obiara remmegye mo. **30** Mubesi əbea asiwa nso obi bəhye no ne no ada. Mubesi dan, nanso morentena mu. Mobeyə bobeturo nanso morenni mu abə. **31** Wobekum mo nantwi wə mo anim, nanso morennya ne nam bi nwe. Wobegye mo afurum afi mo nsam a wərensan mfa mmrə mo. Wəde mo nguan bəma mo atamfo na morennya əboafə a obegye wən ama mo. **32** Wəde mo mmabarima ne mo mmabea bəma əman foforo na daa mobəhwə wən ara ama mo ani ato dwe nanso morentumi nyə ho hwee. **33** Nnipa a munniim wən na wəbefow mo brə so ade adi na daa wəasan ahye mo so. **34** Mo ani so ade a mubehu no bəbə mo dam. **35** Awurade bəma mpəmpə a eyə yaw a wəko a ənkə abobə mo nkotodwe ne mo anan ho na atrew afi mo nantin akosi mo mpampam. **36** Awurade bepam mo ne mo hene a odi mo so no akə əman bi a mo ne mo agyanom nnim so so. Əho na mobesom anyame afoforo, anyame a wode nnua ne abo ayə. **37** Mobeyə atantanne, akyiwade ne aserewde ama aman a Awurade de mobeko so no nyinaa so. **38** Mubedua bebree wə mo nsase so, nanso mubetwa kakraa bi, efise mmoadabi bəwe mo nnəbae. **39** Mobeyə bobə nturo ahwə so yiye nanso morennom anaa morenni so abə, efise asunson bedi. **40** Mubedua ngonnua afa mo nsase so nyinaa, nanso morennya mu ngo biara, efise ngo abə no betetew agu fam. **41** Mobəwo mmabarima ne mmabea, nanso nyə mo na mobetetew wən, efise wəbəkə nnommuum mu. **42** Mmoadabi kuw bəfa mo asase so nnua ne nnəbae. **43** Ahəho a wəte mo mu no bəkorən abunkam mo so, nanso mobəkə so amem ako fam. **44** Wəbəbə mo bosea a moremmə wən bi. Wəbeyə eti na moaye dua. **45** Se moanye osetie amma Awurade, mo Nyankopən no, anni ahyedə a əde ama mo no so a, saa nnome yi nyinaa bəba mo so na ebedi mo akyi na abunkam afa mo so akosi se wəbəsəe mo. **46** Saa nsem a eyə hu yi bəba se nsenkyerenne ne kəkəbə ama mo ne mo asefo daa nyinaa. **47** Esiane se moamfa anigye ne ahosepəw ansom Awurade, mo Nyankopən no, wə bere a esii mo yiye no, nti, **48** enti mubefi əkəm ne osukəm, adagyaw ne ohia buruburoo mu asom mo atamfo a Awurade, mo Nyankopən no, besoma wən

aba mo so no. Wəbəhye mo nnade konnaa akosi se mobesəe. **49** Awurade de əman bi a əwə akyirikyiri baabi, wo asase ano, əman a monte wən kasa no, bəba mo so na wəatow ahye mo so te sənea əkore sian no, **50** əman a wən ho ye hu na wommu əpanyin, na wonni ahumməbə mma mmofra. **51** N'asraafo betow ahye mo nyemmoa ne mo asase so nnəbae so adi no fuu akosi se mubewuwu. Wərennyaw atoko, nsa foforo anaa ngo; mo nyemmoa nantwimma anaa nguamma kosi se mobesəe. **52** Wobetua mo nkuropon nyinaa ano akosi se wəbəka mo afasu dennen a mode mo ho too so se əbəbə mo ho ban wə mo asase no so no nyinaa no agu. Wobetua asase a Awurade, mo Nyankopən no, de rema mo no so nkuropon no nyinaa ano. **53** Esiane əhaw ne abəbəsə a otamfo de bəba mo so wə bere a wəatua mo ano no mu no nti, mobewə mo yafunu mu abə, mo mmabarima ne mmabea a Awurade mo Nyankopən no de ama mo no nam. **54** Mpo, mo mu əhobreaseni a n'ani da hə no renhu əno ara ne nuabarima anaa ne yere a ədə no, anaa ne mma a wəte ase no mməbə, **55** na əremma wən mu biara ne mma no mu bi nam a ərewe no. Esiane se eno ara ne nea aka a əbəwe wə bere a mo atamfo atua mo nkuropon no nyinaa ano rehiahia mo ho no nti. **56** Mo mu əbea a əbəne ho ase na əwə nkatede wə ne mu, a mpo əmpə se əde ne nantin besi fam no benya ne kunu a ədə no ne əno ara ne mmabarima anaa ne mmabea ho menasepəw. **57** Əbea no de awo akyi ade ne abofra a wawo no foforo no besie wən sənea obetumi awe ne nyinaa wə kokoa mu, esiane əhaw ne abəbəsə a mo atamfo de bəba mo so, bere a wəatua mo nkuropon no nti. **58** Se moanni mmara a wəakyerew wə saa nhoma yi mu no nyinaa so pəpəpə, na moanni saa onuonyamfo ne ənwonwani Awurade, mo Nyankopən no, no din ni a, **59** Awurade de əyaredəm a eyə hu bəba mo ne mo asefo. Əbeyə atoyerenkym a ano ye den ne əyaredəm a ano ye den na əbetena hə akye. **60** Əde əyaredəm ahorow a əbaa wə Misraim a əbəbə mo hu no bəba əbetena mo so. **61** Awurade de nyarewa ahorow bebree ne atoyerenkym a wənkyerew wə Mmara Nhoma yi mu no bəbre mo akosi se mobesəe. **62** Mo a na modəoso te se əsoro nsoromma no, mo so betew koraa, efise moantie Awurade, mo Nyankopən no. **63** Sənea na eyə Awurade aniso se əbəma mo adi yiye na moadəoso no, saa ara nso na əbeyə no aniso se əbədwərew mo na wasəe mo. Obetutu mo ase afi asase a morekə so akəfa no so. **64** Na Awurade bəbə

mo apansam afra aman nyinaa afi asase ano akosi asase ano. Eho na mobesom ahoho anyame a mo anaa mo agyanom nhuu bi da; anyame a wode nnua ne abo aye! **65** Morennya guankøbea anaa homebea mama mo anantin wo saa aman no so. Eho na Awurade bema mo adwene a εpere, aniwa a aye siamoo ne koma a apa abawa. **66** Mo asetena bedi nsensemdu daa, na elu bεhyε mo so anadwo ne awia a munnim nea εrekø so wo mo asetena mu. **67** Anopa mobeka se, “Se εyε anwummere a!” Na anwummere nso mobeka se, “Se εyε anopa a!” Mobeka saa, esiane elu a εbεhyε mo koma amaama ne nea atwa mo ho ahyia a mo ani behu no. **68** Na Awurade bema mo atenatena ahyen mu asan ako Misraim, akwantu a mehyε se εnse se mutu bio no. Eho na mode mo ho bema mo atamfo se wɔnto mo se nko, nanso obiara rempe se ɔbeto mo.

29 Eynom ne nhyeheyε a εwo apam a Awurade hyε Mose se ɔne Israelfo no nyε wo Moab nka apam a ɔne wɔn yε no wo Horeb no mu no ho. **2** Mose free Israelfo no nyinaa ka kyere wɔn se: Moahu nea Awurade yε Farao ne ne mpanyimfo ne ne man nyinaa wo Misraim no. **3** Mo ankasa muhuhu sohwε akεse, nsenkyerεnne a εye hu ne anwonwade akεse no. **4** Nanso de besi nne yi, Awurade mmaa mo adwene a εte asem ase anaa ani a elu ade anaa aso a εte asem. **5** Nanso Awurade se, mfe aduanan a midii mo anim faa sare so no mu no, mo ntama antetew, na mo mpaboa a εhyε mo anan nso anhwere. **6** Moanni brodo, annom nsa anaa nsa a ano yε den. Meyε saa senea mubehu se mene Awurade, mo Nyankopon no. **7** Yeduu ha no, Hesbonhene Sihon ne Basanhene Og ba beko tiaa yεn, nanso yedii wɔn so. **8** Yεfaa wɔn asase de maa Ruben ne Gad mmusuaku ne Manase abusuaku no fa se wɔn agyapade. **9** Eno nti, munni saa apam yi so senea εbεye a biribiara a mobεye no bεye yiye. **10** Mo nyinaa—mo mmusuaku mpanyimfo, mo atemmufo, mo ahwεfo ne Israel mmarima nyinaa, nne mugyina Awurade, mo Nyankopon no, anim; **11** mo ne mo mama ne mo yeronom ne ahoho a wɔte mo mu a wobu mo nnua, soa mo nsu. **12** Mugyina ha se mo ne Awurade, mo Nyankopon no, rebεye apam; apam a Awurade ne mo reye nne na ɔde ntam resɔw ano **13** na wasi so gyinae se nne, moye ne nkurofo na owo nso bεye mo Nyankopon, senea εhyε mo bo no na ɔkaa ntam kyere mo agyanom Abraham, Isak ne Yakob no. **14** Mereyε saa apam yi a ne ntam bata ho a, εnyε mo nko a, **15** mo ne yεn gyina ha nne wo Awurade,

mo Nyankopon no, anim na mmon, wɔn a wonni ha nne nso ka ho bi. **16** Mo ankasa munim senea yetenaa Misraim ne senea yεreba ha no yεfaa aman so besii ha. **17** Muhuu akyiwade ahoni a wode nnua ne abo ne dwεte ne sikakøko aye wo wɔn nkyεn. **18** Monhwe yiye se ɔbarima anaa ɔbea anaa abusua biara a εwo mo mu nne no mu biara koma rennan mfi Awurade, mo Nyankopon no, ho nkɔsom saa aman yi anyame; monhwe se ntin biara nni mo mu a epuw bore a εye nwεn saa. **19** Se saa onipa no te ntam yi mu nse n ohyira ne ho, na ɔka wo ne tirim se, “Me ho sɔnn, εmfa ho se menam asoɔden kwan so.” Eyi de atoyerεnkyεm bεba asase a so afow ne nea so awo no nyinaa so. **20** Awurade remfa nkyε saa onipa no. N'abufuw ne ne ninkunu bεdεw atia no. Nname a wɔakyεrew no saa nhoma yi mu no nyinaa bεba ne so na Awurade bεpepa ne din afi ɔsoro ase. **21** Awurade betwe no afi Israel mmusuaku nyinaa mu na wahwie apam no mu nname nyinaa a wɔakyεrew wo saa mmara nhoma no mu no agu ne so. **22** Mo mma a wɔbεba wo daakye awo ntoatoaso mu no ne wɔn a wofι ahoho ase a wofι akyirikyiri asase so behu asase no see ne nyarewa a Awurade de bεbre asase no. **23** Wobehu se, won asase no nyinaa adan sufre ne nkyene a wonnua so hwee, na hwee mfifi wo so na ahabammoni biara nnyina so, a εnyε yiye na hwee nso nnyin wo so; sare ahaban mpo. Ebeε se Sodom ne Gomora, Adma ne Seboim a Awurade sεee no n'abufuwhyew mu no. **24** Aman a atwa ahyia no bebisε se, “Aden nti na Awurade aye saa asase yi saa? Aden nti na ne bo fu dennen saa?” **25** Na wɔbεka akyere wɔn se, “Saa asem yi sii, efise nnipa a wɔwɔ asase no so buu apam a wɔne Awurade, wɔn agyanom Nyankopon no, yε bere a oyii wɔn fii Misraim asase so no. **26** Wɔdan kosom anyame afoforo wɔkotow wɔn, anyame a wonnim wɔn, anyame a Awurade nkyere wɔn se wɔnsom. **27** Eno nti Awurade abufuw dεw tiaa saa asase yi, nam so de nname a wɔakyεrew wo saa nhoma yi mu no nyinaa baa wɔn so no. **28** Abufuwhyew mu, Awurade tutuu ne nkurofo ase fii wɔn asase so twaa wɔn asu de wɔn koguu asase foforo so, senea εte mprempren yi.” **29** Kokoamsem yε Awurade, yεn Nyankopon no, dea, nanso nneεma a wɔda no adi no yε yεn ne yεn asefo dea daa, senea εbεye a yεbedi saa mmara yi mu nse n so.

30 Se nhyeira ne nname a mede ato mo anim no nyinaa ba mo so, na mode hyε mo koma mu wo baabiara a Awurade, mo Nyankopon no, befa mo ako,

wo aman no mu, 2 na mo ne mo mma san ba Awurade, mo Nyankopon no, nkyen, na mode mo koma ne mo kra nyinaa yε osetie ma no senea merekyere mo nne yi a, 3 eno de, Awurade, mo Nyankopon no, de mo siade bema mo, na wahu mo mmøbo, na waboaboa mo ano bio afi amanaman a øbø mo hwete kø so no nyinaa so, asan de mo aba. 4 Se mpo, wøapam mo kø akyirikyiri asase bi a øwø øsoro ase a, efi ho no, Awurade, mo Nyankopon no, beboaboa mo ano asan de mo aba. 5 Øde mo beba asase a øyε mo agyanom de no so na moafa se agyapade. Øbøma mo adi yiye na moøøso asen mo agyanom. 6 Awurade, mo Nyankopon no, beyi fi a øwø mo ne mo asefo koma mu no senea øbøye a mode mo koma ne mo kra nyinaa øedo no na moanya nkwa. 7 Awurade, mo Nyankopon no, de saa nname yi nyinaa begu mo atamfo a wøtaa mo no so. 8 Mobesan atie, adi Awurade ahyøde a mede rema mo nne no nyinaa so. 9 Awurade, mo Nyankopon no, bøma biribiara a moyø no asi mo yiye. Øbøma mo yafunu mu aba asi yiye pii. Mo nyemmoa øedoøso. Na mo mfuw mu nnøbae nso bebu so, efise Awurade, mo Nyankopon no, ani begye se øbøma mo adi yiye senea na øyε mo agyanom no. 10 Se mutie Awurade, mo Nyankopon no, nne, na mudi n'ahyøde ne ne mmara a wøakyerøw wø saa Mmara Nhoma no mu no so, na mode mo koma ne mo kra do no a, n'ani begye mo yiøedi ho. 11 Nokware, saa mmara a merehyø ama mo nne yi sodi nyø den na ønyø ade a morentumi nyø nso. 12 Enni øsoro a enti mobeka se, "Hena na øbekø øsoro ama yen na wakogyø abre yen, na yøate adi so?" 13 Saa ara nso na enni po agya a enti mobeka se, "Hena na obetwa økø epø fa nohø ama yen na wakogyø abre yen, na yøate adi so?" 14 Dabi, asem no aben wo. Eda w'ano na øwø wo koma mu se mudi so. 15 Muntie, nne, mede nkwa ne yiøedi, owu ne øsøe asi mo anim. 16 Na Se mutie Awurade, mo Nyankopon no, mmara a merehyø ama mo nne yi, nam so dø Awurade, mo Nyankopon, nantew n'akwan mu, di ne mmara so a, mubenya nkwa na mo ase ado, na Awurade, mo Nyankopon behyira mo wø asase a morekø akøtena so no so. 17 Nanso se mo koma dan, se moanyø osetie, na se wøtwe mo køkotow anyame afonso, na mosom wø a, 18 mepae mu ka kyere mo nne se, nea øte biara no wøbøse mo; morentena asase a morentwa Yordan økø so akøfa se agyapade no so nkø. 19 Nne mede nkwa ne owu, nhyira ne nname, asi mo anim se munyi nea mope. Mefre øsoro ne asase

se nnansefo. Momfa nkwa senea øbøye a mo ne mo asefo benya nkwa! 20 Monno Awurade, mo Nyankopon no, monyø osetie mma no, na momfa mo ho mma no, efise øno ne mo nkwa. Eno na mobøtena ase akyø wø asase a Awurade kaa ntam se øde bema mo tete agyanom; Abraham, Isak ne Yakob no.

31 Bere a Mose kaa saa nsem yi kyereø Israelfo wiee no, 2 økaa bio se, "Mprempren madi mfe øha ne aduonu, nti merentumi nni mo anim bio. Awurade aka akyere me se merentwa Asubønten Yordan. 3 Nanso Awurade, mo Nyankopon no, ankasa bedi mo anim atwa. Øbøsee aman a wøte ho na mobøfa wøn asase no. Yosua ne onipa foforo a obedi mo anim senea Awurade hyøe mo bø no. 4 Awurade besøe aman aman a wøte asase no so no senea øsøe Sihon ne Og a na wøye Amorifo ahemfo no. 5 Awurade de nnipa a wøte ho no behyø mo nsa na øsøe se mo ne wøn di no senea mahyø mo no. 6 Monyø den na mo bo nyø duru! Munnsuro wø! Awurade, mo Nyankopon no, bedi mo anim. Ørenni mo huammo na ørennyaw mo nso." 7 Afei, Mose frøe Yosua ka kyereø no wo Israelfo no nyinaa anim se, "Yø den na yø nnam, na wo na wode øman yi bekø asase a Awurade kaa wøn agyanom ntam se øde bema wøn no so; na wo na wobekye ama wøn. 8 Awurade na oredi w'anim. Øbekø wo ho; ørenni wo huammo na ørennyaw wo nti nsuro na mma wo koma ntu!" 9 Afei, Mose kyerø mmara yi too ho; øde maa Lewifo asøfo a wøsoaa Awurade apam adaka no ne Israel mpanyimfo nyinaa. 10 Mose hyøe wøn se, "Mfe ason biara awie, Asese Afahyø mu no, wømfa obiara ka a øde no nkø no. 11 Israelfo nyinaa nhyia wø Awurade mo Nyankopon no, anim wø faako a øbekyere no, na moakenkan saa mmara yi wø wøn anim ama wøate. 12 Frø nnipa no nyinaa, mmarima, mmea, mmofra ne ahøho a wøte mo nkurow so nso senea øbøye a wøbøte na wobesua se, øsøe se wosuro Awurade, mo Nyankopon no, na wobedi mmara no so øpøøøpø 13 na ama wøn mma a wonnim mmara no ate na wøasua senea øsøe se wosuro Awurade, mo Nyankopon no, mmere dodow a mote asase a morentwa Yordan økøfa se agyapade no so." 14 Awurade ka kyereø Mose se, "Wo wu bere aso. Frø Yosua na fa no kø Ahyiae Ntamadan no mu, faako a mede n'adwuma behyø ne nsa no." Enti Mose ne Yosua kødaa wøn ho adi wø Ahyiae Ntamadan no mu. 15 Na Awurade yii ne ho adi kyereø wøn wø omununkum fadum mu, na omununkum no gyinaa ntamadan no abobow ano. 16

Awurade ka kyereε Mose se, “Erenkye wubewu na woakɔka w’agyanom ho, na ɛrenkye na saa nnipa yi de wɔn ho bɛma anyame hoho a wɔwɔ asase a worekɔ so no so no. Wobegyaw me na wɔabu apam a me ne wɔn hyehyεε no so. 17 Na saa da no, me bo befuw wɔn na mapo wɔn; mede m’anim behintaw wɔn na wɔbɛsɛe wɔn. ɔhaw a emu ye den ahorow pii bɛba wɔn so ama wɔabisa se, ‘So ɛnse se saa ɔhaw yi ba, esiane se Onyankopɔn nni yɛn nkyɛn bio no nti?’ 18 Saa bere no mede m’anim behintaw wɔn esiane wɔn bɔne ahorow a wɔayɛ wɔ anyame afoforo a wɔsɔm no nti. 19 “Afei, monkyerɛw saa dwom yi mu nsem mfa na monkyerɛ Israelfo no, na wɔnto senea εbεyε adansede ama me na mede atia wɔn. 20 Mede wɔn bɛba asase a nufusu ne ɛwo resen wɔ so senea mekaa ntam hyεε wɔn agyanom bo no. Na wodidi mee yɛ akɛse a, afei, wɔbɛdan wɔn ani akɔsɔm anyame afoforo apo me, nam so abu m’apam no so. 21 Afei, ɔhaw ne akwanside bebree ba wɔn so a, dwom yi bedi adanse atia wɔn, efise wɔn asefo were remfi da. Minim nea wotumi yɛ koraa ansa na mede wɔn bɛba asase a maka ho ntam ahyɛ bo no so.” 22 Enti Mose kyerew dwom no guu ho saa da no na ɔkyerɛ Israelfo no. 23 Afei, Awurade hyεε Nun babarima Yosua se, “Yɛ den na yɛ nnam, efise wo na wode Israelfo no bɛba asase a mekaa ntam hyεε ho bɔ no so na m’ankasa meka mo ho.” 24 Bere a Mose kyerew mmara nsem no nyinaa fi mfiase kosii awieie no guu nhoma mu wiei no, 25 ɔde saa ahyɛde yi maa Lewifo a na wɔsoa Awurade apam adaka no: 26 “Momfa saa Mmara Nhoma yi nkɔto Awurade, mo Nyankopɔn, apam adaka no nkyɛn. ɔho na εbɛda se adansede a etia Israelfo. 27 Efise minim senea moyɛ atuatewfo ne asoden. Mpo, me ne mo da so wɔ hɔ yi, moatew Awurade so atua. Na me wu akyi no, atua bɛn na morentew! 28 Momfre mo mpanyimfo nyinaa ne mo mmusuakwu ntuanofo nyinaa senea metumi akasa akyere wɔn na mafre ɔsoro ne asase de adi adanse atia wɔn. 29 Minim se me wu akyi no, mobɛsɛe koraa na moaman afi ɔkwan a makyere mo se momfa so no so. Mmire a εeba no, amanehunu bɛba mo so, efise monam bɔne a mobɛyɛ wɔ Awurade anim no so no behwanyan n’abufuw.” 30 Enti Mose kaa dwom no mu nsem nyinaa fi ti kosi ti kyereɛ Israelfo a wɔahyia ho no.

32 Monyε aso, mo ɔsoro na mɛkasa; tie, wo asase, nsem a efi m’anim. 2 Ma me nkyerekyerɛ ntɔ se osu; na me nsem nsian se obosu, se osu a εpete gu sare

foforo so, se osu mmoroso wɔ afifide foforo so. 3 Mɛbɔ Awurade din. O, monkamfo yɛn Nyankopɔn kεseyɛ! 4 ɔne ɔbotan no, ne nnwuma so nni, na n’akwan nyinaa ye. Onyankopɔn nokwafo a ɔnyɛ mfomso, ɔtreneeni ne onokwafo ne no. 5 Porɔwee adidi wɔn mu na wɔnyɛ ne mma; wɔyɛ awo ntoatoaso akɔntɔnkyefo aniwufo. 6 Saa ne ɔkwan a ɛse se mofa so tua Awurade ka ni ana, mo nkwareafo ne adwenharefo? ɔnyɛ ɔno ne mo Agya, mo yefo no? ɔnyɛ ɔno na ɔbɔ mo na ɔmaa mo nnyinaso? 7 Monkae tete nna; munnwen tete awo ntoatoaso no ho. Mummissa mo agya na ɔbɛkyerɛ mo. Mummissa mo mpanyimfo na wɔbɛkyerɛ mo ase. 8 Bere a ɔsorosoroni no maa amanaman no agyapade, na ɔkyerɛ adesamma nyinaa mu no, ɔtotoo ahye maa nnipa no senea Israelmma no dodow te. 9 Efise Israelfo yɛ Awurade kyefɛ; Yakob yɛ n’agypade wɔde maa no. 10 Ohuu no wɔ sare asase so, asase kesee a hwee nni so so. ɔde no sie hwee ne so; ɔbɔ ne ho ban se n’aniwa kurutiayisi, 11 se ɔkore a ɔhwanyan ne berebuw mu na ɔbɔ mfamfia fa ne mma ho, na ɔtrew ne ntaban mu buma no, soaa no koo no. 12 Awurade nkutoo na ɔkyerɛ no kwan; na ananafo nyame biara nka ne ho. 13 ɔma no nantew faa asase no nkoko so; na ɔde mfuw so nnuaba bɔɔ no akɔnhama; ɔde ɔbotan mu wo ne ngo a efi abohemaa mu, 14 nyemmoa mu nufusu ne srade, nguamma ne mmirekyi a wɔadɔ srade, Basan adwennini a wɔpaw ne atoko muhumuhu siesiee no. Monom nsa papa a efi bobe mu. 15 Yeshurun dɔɔ srade na onyaa ahoɔden; aduan ma wɔyɛ duru, yɛɛ pemee. Wɔtoo Onyankopɔn a ɔbɔ wɔn no asaworam; wɔpoo wɔn Nkwagye Botan no. 16 Wɔma ɔtwee ninkunu wɔ wɔn ananafo anyame no ho na wɔde wɔn abosom a okyi no hyεε no abufuw. 17 Wɔbɔ afɔre maa atoro anyame a wɔnyɛ Onyankopɔn, anyame a na wonnim wɔn, anyame a wɔbaa nnansa yi ara, anyame a na mo agyanom nsuro wɔn. 18 Mopaa ɔbotan a ɔyɛ mo agya no. Mo were fii Onyankopɔn a ɔwoo mo no. 19 Awurade huu eyi na ɔpoo wɔn efise ne mmabarima ne ne mmabea hyεε no abufuw. 20 ɔkae se, “Mede m’anim behintaw wɔn na wɔahu senea wɔn awieie bɛye Efise, wɔyɛ awo ntoatoaso akɔntɔnkyefo; mma a wonni nokware. 21 Wɔde nea ɔnyɛ Onyame ahyɛ me ninkutwe na wɔde wɔn ahoni ahuhuw no ahyɛ me abufuw. Mɛma wɔn ani abere nnipa a wɔnyɛ me nkurɔfo. Mɛma ɔman a wonni ntease no ahyɛ wɔn abufuw. 22 Efise m’abufuwhiyɛw befita ogya mu, nea ɛhyew kɔka awufo a wɔwɔ asase ase no. ɔbesɛe

asase ne so nnobae na ɛpaapae mmepow fapem. (Sheol h7585) 23 “Mehore amanehunu ahorow no siw wɔ wɔn so na matow me bɛmma awowɔ wɔn. 24 Mede əkɔm kese, atiridiinini ne owuyare a ɛsɛe ade; mesoma nkekammoa se aba wɔn so; nhurutoa a wotow si wɔ mfutuma mu no ano bɔre. 25 Afoa bɛma wɔahwere wɔn mma wɔ abɔnten so; wɔn afi mu, ehu bɛtɔ wɔn so. Mmerante ne mmabaa, mmofra ne nkakoraa ase bɛhyew. 26 Mekae se mɛbɔ wɔn ahwete na mapeta wɔn din afi nnipa adwene mu. 27 Nanso misuroo ɔtamfo fewdi, anye a na ɔtamfo ante ase aka se, ‘Yen nsa adi nkonom; Enye Awurade na ɔyɛe eyinom nyinaa.’” 28 Israel ye ɔman a wonni adwene. Obi nni wɔn mu a ɔwɔ nhumu. 29 Se anka wɔyɛ anyansafo na wobete eyi ase, na wɔahu nea wɔn awieie bɛyɛ ε! 30 Ebɛyɛ den na onipa baako ataa nnipa apem, na baanu bɛma mpem du aguan, gye se wɔn Botan atɔn wɔn gye se Awurade ayi wɔn ama. 31 Efise wɔn botan nte se yen Botan, senea yen atamfo mpo gye to mu no. 32 Wɔn bobe fi Sodom bobe mu na efi Gomora mfuw mu. Awuduru ahye wɔn bobe aba mma, na bɔnwoma ahye wɔn kasiaw amaama. 33 Wɔn bobesa ye awɔ ano bɔre; aprammiri ano borewerɛmfo. 34 “So menkoraa eyi mmoroso, na mensɔw ano wɔ m'ademude mu ana 35 Metɔ were; metua so ka. Wɔn nan bewatiri bere a ɛsɛ mu; wɔn atoyerɛnkyɛm no abɛn na wɔn ɔsɛe taa wɔn.” 36 Awurade bebu ne nkurɔfo atɛn na wasesa n'adwene wɔ ne nkɔa ho, bere a wahu se wɔn ahooden asa, na ɛnkaa obiara, akoaa anaa ɔdehye. 37 Obebisa se, “Afei wɔn anyame no wɔ he, obotan a wɔde yɛɛ wɔn guankɔbea, 38 anyame a wodii won aforebɔde mu srade na wɔnom wɔn ɔnom aforebɔ mu nsa no? Ma wɔnsore mmeboa mo! Ma womegye mo! 39 “Afei, munhu se, me ara me ne no! Onyame biara nni hɔ se me! Me na mikum na mema nkwa: Me na mipira, na mɛkyekye, na obi rentumi nnye mfi me nsam. 40 Memam me nsa so kyere ɔsoro de nidi sua se: Se mete ase daa yi, 41 se mesew me afoa a ɛpa yerewyerɛw no na mifi atemmu mu so mu kuaw a, metɔ m'atamfo so were na matua wɔn a wokyi me ka. 42 Memam me bɛmma anom mogya abow, na m'afua adi ohonam, atɔfo ne nnommumfo mogya, atamfo ntuanofo no ti.” 43 Mo aman, mo ne ne nkurɔfo nni ahurus, efise ɔbɛtɔ ne nkɔa mogya so were; ɔbɛtɔ were wɔ n'atamfo so na wapata ama n'asase ne ne nkurɔfo. 44 Mose ne Nun babarima Hosea ba bɛkaa dwom yi mu nsem nyinaa kyereɛ nnipa no. 45 Mose woroo saa dwom no

mu nsem no kyereɛ Israelfo no wiee no, 46 əka kaa ho se, “Momfa nsem a maka akyere mo no nyinaa nsie mo koma mu. Monka nkyere mo mma nso, senea ebɛyɛ a wobedi saa mmara yi mu nsem nyinaa so pɛpɛɛpɛ. 47 Saa nkyerekyere yi nyɛ nsem bi a wɔde rema mo kwa, eyɛ mo nkwa! Se mudi so a, mubenin akye wɔ asase a moretwa Asubɔnten Yordan akɔfa no so.” 48 Da no ara, Awurade ka kyereɛ Mose se, 49 “Kɔ Moab, ko mmepow a ewo asu no apuei no so, na foro Nebo bepow a eñe Yeriko di nhweanim no. To w'ani hwe Kanaan asase no, asase a mede rema Israelfo se wɔn agyapade no. 50 Bepow a woaforo no so hɔ na wobɛkɔ akɔka w'agyanom ho, senea wo nua Aaron wuu wɔ Hor bepow so kɔkaa n'agyanom ho no. 51 Efise mo baanu dii me huammo wɔ Israelfo mu wɔ Meriba ne Kades asu ho wɔ Sin sare so. Moanni me kronkronyɛ ho adanse ankyere Israelfo no wɔ hɔ. 52 Enɔ nti, mubehu asase no afi akyiri, nanso morenko asase a mede rema Israelfo no so.”

33 Eyi ne nhyira a Onyankopon nipa Mose de hyiraa Israelfo no ansa na ɔrewu: 2 Ose, “Awurade fi Sinai bae ofi Seir baa wɔn so; ɔhran fi Paran bepow so. ɔde akronkronfo pii bae fi anafo fam ne mmepow nsian so. 3 Nokware ni, wo na wodɔ nnipa no, akronkronfo nyinaa wɔ wo nsam. Wɔn nyinaa kotow wo nan ase, na wonya nkyerekyere fi wo hɔ, 4 mmara a Mose de maa yen no; Yakob nkurɔfo agyapade. 5 ɔyɛɛ ɔhene wo Yeshurun bere a nnipa no ntuanofo hyiae, wɔne Israel mmusuakuw no. 6 “Ma Ruben nya nkwa na onwu, na mma ne nkurɔfo so nhuan.” 7 Na ɔkaa eyi faa Yuda ho: “Tie, Awurade, tie Yuda sufɛ; fa no bre ne nkurɔfo. ɔde n'ankasa nsa bo ne ho ban. Ao, ye ne boafio tia n'atamfo!” 8 Asem a ɔka faa Lewi abusuakuw ho: “Awurade, wode ade kronkron ama w'asomfo nokwafo Lewifo. Wosɔɔ wɔn hwee wɔ Masa wɔne wɔn koe wɔ Meriba asu ho. 9 Lewifo tiee w'asem bɔ w'apam no ho ban. Wodii wo nokware sen senea wodii wɔn awofo, abusuaflo ne wɔn mma nokware. 10 Afei, ma wɔnkyere Yakob wo mmara no. Ma wɔmfa wo nkyerekyere no mma Israelfo. Wɔde aduhuam beba w'anim Abebɔ ɔhyew afoře wɔ afaremuka so. 11 Hyira Lewifo, Ao Awurade na ma won nsa ano nnwuma nso w'ani. Bubu won atamfo; bɔ wɔn atamfo hwe fam a wɔnsore bio.” 12 Asem a Mose ka faa Benyamin abusuakuw ho: “Ma Awurade dɔ mnye ntin wɔ Benyamin nkurɔfo mu, efise əbɔ wɔn ho ban daa nyinaa, na nea Awurade dɔ no no nhome wɔ ne nwini

ase daa.” **13** Asəm a Mose ka faa Yosef mmusuakuw ho: “Awurade mfa ne sorosoro bosu a əsom bo ne bun mu nsu a efi asase ase no, nhyira wən nsase. **14** Əmfa ne nnepa efi owia mu ba ne adonne a ebetumi apue afi əsram so; **15** ne nnəbae pa a efi tete mmepeəw mu ne nea abu so wə nkoko a etim hə daa mu **16** ne akyede a əso nni a efi asase ne ne maye mu, ne adam a efi nea na əte nwura a əhyew mu no. Saa nhyira yi nyinaa mmra Yosef ti so, nea əyə ne nuanom mu əheneba no aninton mu. **17** Yosef se nantwinini a əyə abakan wə ahenni mu. Ne ahooden te se ətrəm mmən. Əde bəwəwə aman no, wən a wəwə asase ano no mpo. Eyinom ne Efraim mpem du du no; eyinom ne Manase mpem pem no.” **18** Asəm a Mose ka faa Sebulon ne Isakar mmusuakuw ho: “Sebulon asefo, munni anigye wə mo adifi mu. Isakar asefo, munni anigye wə mo ntamadan mu. **19** Wəbefre nnipa ahorow akə bepəw no so kəbə trenee afore wə ho; wobefi po mu adenya mmoroso mu ato pon afi ademude a ahintaw wə nwea mu.” **20** Asəm a Mose ka faa Gad abusuakuw ho: “Nhyira nka obi a ətrəw Gad mantam mu! Gad te ho se gyata a əretetew abasa anaa eti. **21** Gad nkurfo paw asase pa no maa wən ho; əkannifo kyəfa na wəde maa wən. Bere a nkurfo no mpanyimfo hyiae no, wəyəe Awurade atəntrenee apede no, ne n'atemuu a əfa Israelfo ho no.” **22** Asəm a Mose ka faa Dan abusuakuw ho: “Dan yə gyata ba a, ərepue afi Basan.” **23** Asəm a Mose ka faa Naftali abusuakuw ho: “Naftali wə adam bebree na Awurade nhyira aye wo ma; ətare no anafo fam beye wo kyəfa.” **24** Asəm a Mose ka faa Aser abusuakuw ho: “Mma no mu nea wəahyira no koraa ne Aser; wəmma ne nuanom mpe n'asəm, na əmfa ngo nguare n'anan ase. **25** W'apon ho nkyerewa nyə dade ne kəbere mfrafrae; w'ahooden ne wo nkwanne besae so. **26** “Onyankopən biara nni hə se Yeshurun Nyankopən; a ənam əsorosoro ne n'ahenni mu mununkum so ba bəboa wo. **27** Onyankopən a əwə hə daa yə wo guankəbea; nea əwə ase no ne abasa a əwə hə daa no. Əbəpam w'atamfo afi w'anim; əbeka se, ‘See wən!’ **28** Enti, Israel bətəna ase dwoodwoo; Yakob benya bammə wə asase a atoko ne nsa foforo wə so, faako a əsoro bosu gugu. **29** Nhyira nka mo, Israel! Hena na əte se mo, nnipa a Awurade agye mo nkwa. Əyə mo nkatabo ne boafu ne mo anuonyam afoa! Mo atamfo bəkotow mo anim, na moatiatia wən sorənsorəmməa.”

34 Na Mose fi Moab asase tataw so foro kəo Nebo Bepəw so, san foroo Pisga a etwa Yeriko. Əho na Awurade kyereə no asase no nyinaa, efi Gilead kosi Dan; **2** Naftali nsase nyinaa; Efraim ne Manase nsase; Yuda nsase nyinaa kosi Ntam Po no ho; **3** Negeb; ne nsase a efi Yeriko Bon, ne Mmə Kuropon no de kosi Soar tənn. **4** Na Awurade ka kyereə Mose se, “Eyi ne asase a mekaa ntam hyəe ho ba kyereə Abraham, Isak ne Yakob se mede bəma won asefo no. Afei, mama wo de w'ani ahu, nanso worenwa nko so.” **5** Na Mose, Awurade somfo no wuu wə Moab asase so sənea Awurade kae no. **6** Wosiee no wə obon bi a eñe Bet-Peor di nhwəanim, nanso ebesi nnə, obiara nnim faako a ne da wə. **7** Mose dii mfirihya əha ne aduonu na owui, nanso na n'ani hu ade yiye na ne ho nso yə den. **8** Israelfo suu no nnafua aduasa wə Moab tataw so ara kosii se n'ayiye kəo awiei. **9** Afei, Nun babarima Yosua nyaa nyansa honhom, efise Mose de ne nsa guu ne so. Enti Israelfo yəe osetie maa no na wəyəe biribiara sənea Awurade hyəe Mose no ara pə. **10** Mose akyi no, odiyifo biara mmaa Israel a Awurade nim no anim ne anim **11** a Awurade somaa no ma əkoyəe anwonwade ne nsənkyerənne a əye hu wə Misraim asase so de tiaa Farao ne ne mpanyimfo nyinaa wə asase no so nyinaa. **12** Na obiara nnaa tumi kese anaa ahodwiriw mneyəe adi te sənea Mose yəe wə Israel nyinaa ani so no.

Yosua

1 Mose a ɔyε Awurade somfo no wu akyi no, Awurade ka kyereε Nun babarima Yosua, Mose boafø no se, **2** “Afei a me somfo Mose awu no, εεε se wudi me nkurøfo no anim kotwa Asubønten Yordan kɔ asase a mede rema wɔn no so. **3** Senea mehyεε Mose bo no, baabiara a wode wo nan besi no, mede bεma wo. **4** Efi Negeb sare a εω anafo fam kosi Lebanon mmeøow a εω atifi fam, efi Asubønten Eufrate a εω apuei fam kosi Ntam Po a εω atoe fam, ne Hetifo asase nyinaa. **5** Obiara rentumi nsøre ntia wo, wo nkwanwa nyinaa. Senea na mekaa Mose ho no, saa ara na meka wo ho. Merennyaw wo na merempa w'akyi da. **6** Wo ho nye den na ye nnam, efise wubedi me nkurøfo yi anim akøfa asase a mekaa ntam se mede bεma wɔn agyanom no nyinaa. **7** “Wo ho nye den na ye nnam. Di mmara a Mose de maa wo no nyinaa so. Mfi ho, na wubedi nkonom biribiara a woyε mu. **8** Sua saa Mmara Nhoma yi bere biara. Dwen ho awia ne anadwo, senea εbεma woayε biribiara a wøakyerø wo mu no. Saa na εbεma asi wo yiye. **9** Mehεε wo se, ye den na ye nnam! Nsuro, na mma w'aba mu mmu, na Awurade wo Nyankopøn ka wo ho baabiara a wobεkø.” **10** Afei, Yosua hyεε Israel ntuanøfo no se, **11** “Momfa atenae no mu na monka nkyere nnipa no ma wonsiesie wɔn nnuan. Nnansa akyi no, mubetwa Asubønten Yordan na moakøfa asase a Awurade, mo Nyankopøn, de ama mo no.” **12** Afei Yosua frεε Ruben ne Gad mmmusuakuw ne Manase abusua no fa. ɔka kyereε wɔn se, **13** “Monkæ ahyεede a Awurade somfo Mose maa mo no: ‘Awurade, mo Nyankopøn, rema mo ɔhome na øde asase yi ama mo.’ **14** Mo yerenom, mo mma ne mo anantwi bøtena Yordan apuei fam ha. Nanso, mo akofo a wøasiesie wɔn ho ama øko no bedi mmmusuakuw a aka no anim atwa Yordan, na wøabøa ma wøafa asase no. Mo ne wɔn ntena hø **15** nkosi se Awurade bεma wɔn ɔhome senea wayε ama mo no. Na wɔn nso bedi asase a Awurade, mo Nyankopøn de rema wɔn no so. Eno ansa na mode Yordan apuei fam ha asase a Mose a ɔyε Awurade somfo de maa mo no, bεyε mo atenae.” **16** Wobuua Yosua se, “Nea woahyε yen se yenyε nyinaa yebεyε, na baabiara a wobøsøma yen nso, yebεkø. **17** Yebεyε osetie ama wo senea yεyε maa Mose no. Awurade wo Nyankopøn, nni w'akyi senea odii Mose akyi no. **18** Obiara a ɔbøtew w'asøm

so atua na wanni w'ahyede mu biara so no, wonkum no. Enti, hyε wo ho den na nya akokoduru!”

2 Afei, Yosua somaa akwansrafo baanu wɔ kokoa mu fii Israelfo atenae a εω Sitim. ɔka kyereε wɔn se, “Monkøra asase a ɔda Yordan agya no, ne titiriw nea atwa Yeriko ho ahyia no.” Enti, mmarima baanu no sii mu koduu oguamanfo bi a ne din de Rahab fi, na wøtenaa hø anadwo no. **2** Obi kɔka kyereε Yerikohene se, “Anadwo yi ara, Israelfo no bi aba ha a wørebøsa asase yi.” **3** Enti Yerikohene soma kɔ Rahab nkyen kɔka kyereε no se, “Fa mmarima a wøabøsø wo no ma yen. Wøyε akwansrafo a wørebøsa yen asase yi ahwehwe økwan a wøbefa so atow ahyε yen so.” **4** Rahab a na øde mmarima baanu no asie no buae se, “Mmarima no baa me ha de, nanso minnim faako a wofi bae. **5** Ade reye asa a wørebøtø kuropon no apon mu no na wøkøe, nso manhu faako a wøfae. Se moyε ntem tiw wɔn a, ebia, mobøto wɔn.” **6** (Nanso, na øde wɔn akøhye ødan atifi, akohintaw øfø a wabøa ano akuwakuw ase.) **7** Enti, øhene asomafo no sii mu se wørekøhwehwe akwansrafo no wø økwan a økø Asubønten Yordan asutwabea hø. Asomafo no fi ho ara pe na wøtotoo kuropon no apon mu. **8** Ansa na akwansrafo no rebeda anadwo no, Rahab kɔø ødan no atifi ne wɔn køkasæ se, **9** “Minim se Awurade de saa asase yi ama mo. Yen nyinaa suro mo. Yen mu biara abø hubøa. **10** Yeate senea Awurade maa Po Køkø no yow ma munyaa kwan faa mu bere a mufii Misraim no. Na yenim senea moyε Sihon ne Og a na wøyε Amorifo ahemfo wo Asubønten Yordan apuei fam no ne senea mosøee wɔn nkurøfo pasaa no. **11** Enye nwonwa se yen koma atu na yεabø hubøa. Obiara nni akokoduru a se øte nseø a øte seø a, øbøko. Na Awurade, mo Nyankopøn no, ne otumfo Nyankopøn a øωø øsorosoro ne asase ase. **12** “Enti momfa Awurade nka ntam nkyere me se, esiane se mabøa mo nti, mobøye me ne m'abusuafo adom. Momfa biribi nsi mo bohyε so se, **13** moko fa Yeriko a, morenkum me ne m'agya ne me na, me nuabarimanom ne nuabeanolom ne wɔn ho nnipa nyinaa.” **14** Mmarima no penee so kae se, “Yede yen nkwa si yen bohyε so. Se woanyi yen amma na se Awurade de asase no ma yen a, yebødi yen bohyε so.” **15** Esiane se wosii Rahab fi sii kurow no fasu so nti, øde hama sian wɔn faa mfensere mu maa wosii fam. **16** Afei ɔka kyereε wɔn se, “Munguan mfa bepøw so man no so. Momfa mo ho nsie nnansa kosi se atiøfo no a wørehwehwe mo no besan wɔn akyi

ansa na moako mo kwan.” 17 Ansa na mmarima no bəkə no, wəka kyereə no se, “Yəbəbə mo nkwa ho ban 18 na mmom, gyaw hama kəkəə a eṣen wo mfensere no na ma w'abusuafo a εyε w'agya, wo na, wo nuabarimanom ne wən abusuafo nyinaa mmehyε ofi no mu a wənnkə baabiara. 19 Se wopue si abəntə a, wobekum wən nyinaa na obi ntumi mmo yen sobo se yəabu yen ntam so. Na yəka ntam se, obiara a ohyε ofi yi mu no, wərenkum no. Obiara nso renteə ne nsa wə wən so. 20 Na se wudi yen huammo de a, ntam yi nnkyekyere yen əkwan biara so.” 21 Əbea no buae se, “Mepene mo nhyeheyε no nyinaa so.” Ogyaa wən kwan, bere a hama kəkəə no sen ofi no mfensere no ano. 22 Akwansrafo no kəə bepəw asase no so kətenaa hə nnansa. Atiwo no hwehwε əkwan no so baabiara, san kəə wən kurom a wəanhə akwansrafo no wə baabiara. 23 Afei akwansrafo baanu no sian fii bepəw asase no so twaa Asubonten Yordan bəkəa nseə a etoo wən nyinaa kyereə Yosua. 24 Wəkəe se, “Ampa ara Awurade de asase no nyinaa bəma yen, efise yen ho hu atə nnipa a wəwə asase no so nyinaa so.”

3 Ade kyee anopahema no, Yosua ne Israelfo no nyinaa tu fii Sitim koduu Asubonten Yordan nsunoa, baabi a wotenaa nna kakra ansa na woretwa. 2 Nnansa akyi no, Israelfo ntuanofo no faa atenae hə nyinaa 3 maa nnipa no akwankyerε se, “Se muhu se Lewifo asofo no so Awurade, mo Nyankopən Apam Adaka no a, munni wən akyi. 4 Esiane se momfaa ha da no nti, wəbəkyerε mo kwan. Momma əkwansin fa nna mo ne wən ntam, na moammen Apam Adaka no. Monhwε na moammen ho.” 5 Yosua ka kyereə nkurəfo no se, “Munnwira mo ho, efise, əkyeria Awurade beyε anwonwade wə mo mu.” 6 Anəpa no, Yosua ka kyereə asofo no se, “Mompagyaw Apam Adaka no na momfa nni nnipa no anim ntwa asubonten no.” Eno nti wosii mu. 7 Awurade ka kyereə Yosua se, “Nne, məfi ase aye wo əkəse wə Israelfo no nyinaa ani so. Na əbəma wəahu se, meka wo ho senea na meka Mose ho no. 8 Fa saa akwankyerε yi ma asofo a wəso Apam Adaka no: ‘Se mudu Asubonten Yordan nsunoa hə a, monnantew nko nsu no mu kakra na munnyina.’” 9 Na Yosua ka kyereə Israelfo no se, “Mommra mmetie aseə a Awurade, mo Nyankopən aka. 10 Nne mubehu se Onyankopən teasefo no ka mo ho. Ampa ara əbəpam Kanaanfo, Hetifo, Hewifo, Perisifo, Girsasifo, Amorifo ne Yebusifo. 11 Munnwen ho! Apam Adaka a εyε

Awurade a asase nyinaa yε ne de no bedi mo anim de mo atwa Asubonten Yordan. 12 Afei, munyyiyi nnipa dumien a əbaako biara fi mmusuakuw dumien no mu. 13 Asəfo no besoa Awurade a εyε asase nyinaa wura no Adaka no. Se wən nan nya si asu no mu ara pε, nsu no betwa afi atifi ama ano aboa wə hə.” 14 Bere a nnipa no soree se wərekotwa Yordan no, asəfo a na wəso Apam Adaka no dii wən anim. 15 Na εyε otwabere mu nti na Yordan no ayiri aba nsunoa. Nanso, asəfo a wəso Adaka no anan sii nsu no ano pε, 16 nsu no ano fiti ase boaa wə n'atifi fam, baabi a wəfrə hə Adam a əben Saretan. Na nsu a εwə anafo no nso sen koguu Nkyene Po no mu kosii se asu no subon no yowee. Enti, nnipa no nyinaa twaa wə beae bi a əben Yeriko kuropon no. 17 Saa bere no mu, asəfo a wəso Awurade Apam Adaka no gyinaa asase kesee so wə subon no mfimfini maa nnipa no nyinaa twaa mu. Wətwen wə hə kosii se obiara faa asase kesee so twaa Yordan.

4 Bere a əman no nyinaa twaa Yordan wiei no,

Awurade ka kyereə Yosua se, 2 “Yiyi mmarima dumien fi əmanfo no mu a əbaako biara fi abusuakuw no bi mu, 3 na ka kyereə wən se, wəmfa abo dumien mfi Yordan mfimfini nifa so wə faako a na asəfo no gyina hə, na wənsoa mfa ntwa mmra mmegu faako a mobetena anadwo yi.” 4 Ənna Yosua freeə mmarima dumien a oyii wən fii Israelfo no mu no a əbaako biara fi abusuakuw bi mu no, 5 na əka kyereə wən se, “Munkodi Awurade, mo Nyankopən, adaka no anim mfa nko Yordan mfimfini. Əbaako biara mfa əbo nto ne batı so senea Israelfo mmusuakuw no dodow te, 6 na εnye nsenkyerənne wə mo mu. Se daakye bi, mo mma bisa mo se, ‘Saa abo yi ase kyereə dən' a, 7 monka nkyereə wən se, Yordan gyaeə sen, gyinae wə Awurade apam adaka no anim, bere a Awurade apam adaka no retwa Yordan asubonten no. Saa abo yi beyε nkae ade ama Israelfo daa nyinaa.’” 8 Enti, mmarima no yεs senea Yosua kyereə wən no. Wəfaa abo dumien fii Asubonten Yordan mfimfini a əbo baako biara gyina hə ma abusuakuw baako, senea Awurade hyε Yosua no. Wəsoa de kəə faako a wotenaa hə anadwo no na wosii nkaedum wə hə. 9 Yosua nso de abo dumien sii nkaedum wə Yordan mfimfini wə faako a na asəfo a wəso apam Adaka no gyinae no. Əwə hə de besi nne. 10 Asəfo a na wəso adaka no gyinaa asu no mfimfini hə ara kosii se wəyε Awurade ahyεde a ənam Mose so de maa Yosua no nyinaa. Saa bere no, nnipa no yεs ntəm twaa asu no koduu ne konkən so. 11 Na bere a obiara

duu asu no fa hō no, asōfo no nso de Awurade adaka no twa kōo hō bi. **12** Na akofo a wōahye wōn akode a wofii Ruben abusuakuw mu, Gad abusuakuw mu ne Manase abusuakuw fa mu akofo no dii Israelfo no anim twaa Yordan senea Mose kyereē wōn no pēpērē. **13** Saa akofo yi, na wōn dodow bēyē mpem aduanan a wōasiesie wōn ho ama oko. Wotwa kōo Yeriko asase so wō Awurade anim. **14** Saa da no, Awurade yēe Yosua kēse wō Israelfo no nyinaa anim; na Yosua nna a aka no nyinaa, Israelfo de obu ne nidi maa no senea wōde obu ne nidi maa Mose no. **15** Na Awurade ka kyereē Yosua se, **16** “Hye asōfo a Awurade apam adaka no so wōn no se, womfi nsubon no mu hō mmra.” **17** Enti, Yosua hyēe wōn. **18** Na bere a asōfo a wōso Awurade apam adaka no fii nsubon no mu ara pē na Asubonten Yordan san ka sram so tenn te se kan no. **19** Əsrām a edi kan no da eto so du no nnipa no foro fii Yordan kōbō atenae wo Gilgal, Yeriko apuei fam hye so. **20** Gilgal hō na Yosua boaa abo dumien a wōde fi Asubonten Yordan mu bae no ano. **21** Afei, Yosua ka kyereē Israelfo no se, “Daakye bi mo mma bebisā se, ‘Saa abo yi kyereē dēn?’ **22** Na mo nso moaka akyereē wōn se, ‘Eha ne beae a Israelfo twaa Yordan wō asase wosee so no.’ **23** Awurade, mo Nyankopōn, maa asu no yowee wō mo anim, na əkōo so ma əyowee ara kosii se mo nyinaa twae, senea əyēe Po Kōkōo no. Əmaa no yowee ara kosii se yen nyinaa twae. **24** Əyēe eyi senea aman a wōwō wiase nyinaa behu Awurade tumi na mo nso moasuro Awurade, mo Nyankopōn, daa nyinaa.”

5 Bere a Amorifo ahemfo nyinaa a wōwō Yordan atēe fam ne Kanaanfo ahemfo a wōwō Po Kēse no mpoano tee se Awurade ama Asubonten Yordan ayow wō Israelfo anim ama wōatwa no, wōn koma tui, na ehu kyekeyereē wōn. **2** Saa bere no, Awurade ka kyereē Yosua se, “Yē kyereēwōo asekan na fa twa Israelfo no twetia bio.” **3** Enti, Yosua yēe kyereēwōo asekan no de twitwaa Israelfo nyinaa twetia wō Aaralot koko so. **4** Na əsē se Yosua twitwa wōn twetia, efise mmarima a na wōanyinyin a wotumi ko bere a wofii Misraim no nyinaa awuwu wō sare no so. **5** Nnipa a wotu fii Misraim bae no, na wōatwitwa wōn nyinaa twetia, nanso wōn a wōwowoo wōn wō sare no so wō akwantu bere no mu no de, na wontwitwaa wōn twetia ε. **6** Israelfo no kyinkiyinii wō sare no so mfe aduanan kosii se mmarima a wotumi ko bere a wōrefi Misraim no nyinaa wuwui. Efise wōyēe asooden maa Awurade, na əkaa ntam se əremma wōn ani nhu asase a waka

ntam se əde bēma wōn no so, asase a nufusu ne əwo sen wō so no. **7** Enti Yosua twitwaa wōn mmabarima a wontwaa wōn twetia no twetia bere a na wōrekō Bōhyē Asase no so no. Eycinom ye wōn a na wōanyinyin a wotumi si wōn agyanom anan mu no. **8** Ottāa mmarima no nyinaa twetia wēi no, wogye wōn ahome wō atenae hō kosii se wōn ho tōo wōn. **9** Afei, Awurade ka kyereē Yosua se, “Nnē mayi mo nkoaye wō Misraim ho animguase no afi mo so.” Əno nti, wōfre beae hō Gilgal de besi nne. **10** Bere a Israelfo no wō Gilgal atenae hō wō Yeriko asase pradada no so no, wodii Twam Afahye no wō əsrām a edi kan no da a eto so dunan no anwummere. Saa əsrām no na wōde kae bere a wotu fii Misraim no. **11** Da no ara, wofii ase dii apiti ne aburow a wōatoto a wotwa fii asase no so. **12** Mana amma da no na wōanhū bi nso bio. Enti, efi saa bere no, Israelfo no dii Kanaan asase no so nnəbae. **13** Bere a Yosua rebēn Yeriko kuropon mu no, əpagyaw n’ani huu əbarima bi a okura afoa rehyia no. Yosua kōo ne nkyēn bisaa no se, “Wowō yen afa anaa wōyē ətamfo?” **14** Na əbarima no buaa se, “Menye wōn mu biara, meye Awurade nsraadōm so safohene.” Yosua tee eyi no, ədaa hō de n’anim butuu fam wō nidi mu na əkae se, “Kyere me nea menyē, dēn na wōpē se wō somfo yē?” **15** Awurade nsraadōm safohene no buaa se, “Yi wo mpaboa na əha yē asase kronkron.” Na Yosua yēe nea əkyereē no se ənyē no.

6 Wōtotoo Yeriko apon mu papee, efise na wosuro Israelfo no. Wōamma obiara kwan ma wankō mu anaa wamfi adi. **2** Awurade ka kyereē Yosua se, “Medē Yeriko, əhō hene ne əhō akofo nyinaa ahye wo nsa. **3** Ma wo nsraadōm no nyinaa mma nsra ntwa kuropon no ho nhya pēnkoro da biara nnansia. **4** Asōfo baason a wokurakura adwennini mmēn abēn bedi Adaka no anim. Da a eto so ason no, əsē se mobō nsra twa kuropon no ho mpēn ason, a asōfo no rehyēn mmēn no. **5** Se mote se asōfo no hyēn mmēn no denneennen ma əkyē a, nnipa no nyinaa mmo nnyē so. Afei kuropon no afasu nyinaa bedwiriy agu fam, na nnipa no betumi atow ahye kuropon no so.” **6** Na Yosua freee asōfo no ka kyereē wōn se, “Momfa Apam Adaka no na mo mu baason nni anim a wokurakura mmēn.” **7** Enti, əhyēe nnipa no se, “Mommo nsra mfa kuropon no ho na wōn a wokurakura akode no bedi Awurade adaka no anim.” **8** Yosua kasa kyereē nnipa no wiei no, asōfo baason a wokurakura mmēn no fii ase bōo nsra wō Awurade anim a wōrehyēn mmēn no.

Na asəfo a wəso Awurade Apam Adaka no dii wən akyi. **9** Wən a wokurakura akode no bi bəə nsra wə asəfo no a wərehyen mmən no anim, na bi nso bəə nsra wə asəfo a wəso Adaka no akyi, bere a asəfo no gu so rehyen mmən no. **10** Yosua hyee se, “Monntee mu na monnkasa mpo. Mommma asem biara mfi mo anum, kosi se məka akyere mo se montee mu na moatee mu.” **11** Enti, da no, wəsooa Awurade Adaka no twaa kuropən no ho pənkoro. Na afei obiara san kəə atenae hə kəhomed anadwo no. **12** Ade kyee no Yosua səree anəpahema, na asəfo no soaa Awurade Adaka no bio. **13** Asəfo baason a wokurakura adwennimmen mmən no bəə nsra wə Awurade Adaka no anim, a wərehyen wən mmən. Wən a wokurakura akode no bi nso bəə nsra wə asəfo a wokurakura mmən no anim ne Awurade Adaka no akyi. Saa bere no nyinaa na asəfo no rehyen wən mmən no. **14** Da a eto so abien no, wəbəə nsra twaa kuropən no ho pənkoro, na wəsan kəə atenae hə. Wəkəə so yee saa ara nnansia. **15** Da a eto so ason no, Israelfo no səree anəpahema, bəə nsra twaa kuropən no ho hyiae, sənea wəayə dedaw no. Nanso, saa bere yi de, wəbəə nsra twaa kuropən no ho mpən ason. **16** Ne mpən ason so no, bere a asəfo no hyen wən mmən denneennen ma əkyee no, Yosua hyee əmanfo no se, “Monteetee mu! Na Awurade de kuropən no ama mo! **17** Kuropən no ne emu nneema no, əse se mosee ne nyinaa se afərebəde ma Awurade. Oguamanfo Rahab ne ne fifo nko na əse se wogyaw wən, efise əbəə akwansrafo no ho ban. **18** Mommmfa nneema a əse se wəsəe no no mu biara, se mofa a, mo ankasa na wəbəsəe mo korakora na mode əshaw bəbəre Israel nyinaa. **19** Biribiara a wəde dwetə, sikakəkəə, kəbere mfrafrae anaa dade aye no ye kronkron ma Awurade, enti əse se wəde ba n'adekorabea hə.” **20** Bere a nnipa no tee mmən no nnyigyei no, wəteetee mu denneennen senea wobetumi. Prəko pe Yeriko afasu no dwirw guu fam maa Israelfo no fi afanan nyinaa tow hyee kuropən no so na wəfae. **21** Wəsəee biribiara a əwo kuropən no mu pasaa, mmarima ne mmea, mmofra ne mpənyin, anantwi, nguan, mfurum ne biribiara. **22** Afei, Yosua ka kyereə akwansrafo baanu no se, “Munni mo bəhyə no so. Monkə oguamanfo no fi na monkəfa no ne n'abusuafo nyinaa mmra.” **23** Mmerante no kəfaa Rahab, n'agya, ne na, ne nuabarimanom ne abusuafo a na wəwə ne nkycen no nyinaa bae. Wəde abusuafo no nyinaa kosiee baabi a əshaw biara nni hə na əben

Israelfo atenae. **24** Afei, Israelfo no hyew kuropən no ne emu nneema nyinaa. Nneema a wəanhyew no ye nea wəde dwetə, sikakəkəə, kəbere mfrafrae anaa dade aye. Wəde ne nyinaa kosiee Awurade fi adekoradan mu. **25** Enti, Yosua amfa ne nsa anka oguamanfo Rahab ne n'abusuafo a na wəka ne ho wə fie no, efise əde akwansrafo a Yosua somaa wən Yeriko no siei. Enti əte Israelfo mu besi nne. **26** Saa bere no, Yosua kaa saa nname nscm yi: “Awurade nname mmra obiara a əye n'adwene se obəkyekyere Yeriko kuropən no bio. “Əde n'abakan na ebəfi ase, na əde n'akumaa na ebəsisi ano apon.” **27** Na Awurade kaa Yosua ho na ne din hyetaa asase no so nyinaa.

7 Nanso Israel anni nokware wə nneema a wogyaw maa Awurade no ho. Əbarima bi a wəfre no Akan wiaa saa nneema no bi, enti Awurade bo fuw Israelfo no yiye. Akan ye Karmi a əye Simri a na əbə Serah abusua a əwo Yuda abusuakuw mu no babarima. **2** Yosua somaa ne nnipa no bi fi Yeriko se wənkəsra Ai kuropən a əwo Bet-El apuei a əben Bet-Awen no. **3** Wəsan bae no, wəbəka kyereə Yosua se, “Kurow no sua nti, ərenhia nnipa mpennu anaa mpensa se wəbəsəe kuropən no. Əho nhia se yen nyinaa bekə hə.” **4** Enti wəde akofə beyə mpensa kəə hə, nanso wodii Israelfo no so pasaa. Ai mmarima **5** taa Israelfo no fi kuropən no pon ano kosii Sebarim, na wokunkum wən mu nnipa beyə aduasa asia a na wəreguan afi akono wə asiansian bi so. Əbaa saa no, ehu bəə Israelfo no ma wəbotowee. **6** Yosua ne əman ntuanofo no de abasamtu tetew wən ntade mu, tow mfutuma guu wən tirim, bəə wən mu ase, wə Awurade Adaka no anim kosii anwummere. **7** Afei, Yosua su free Awurade se, “Otumfo Awurade, aden na wode yen twaa Asubənten Yordan a wunim se Amorifo no bekunkum yen? Se yenim a, anka yetenaa Asubənten Yordan agya hə ara. **8** Awurade, mprempren a Israelfo aguan afi won atamfo anim yi, asem ben na menka? **9** Na se Kanaanfo ne nnipa a wəaka a wotete asase yi so te saa asem yi a, wobetwa yen ho ahyia na wəatəre yen afi asase yi so. Na afei den na wobeyə de ahye wo din kəse a ekura anuonyam no?” **10** Na Awurade ka kyereə Yosua se, “Sore! Aden nti na wode w'anim abutuw hə saa? **11** Israel aye bəne. Wəabu m'apam no so. Wəawia nneema a mehyee se wonnyaw mma me no. Na ənye se wəawia nko, na məmom, wəatwa ho nkontompo de asie wən nneema mu. **12** Eno nti na Israelfo adi nkogu na wəreguan afi wən atamfo anim.

Mprempren de, wɔayi Israel asi hɔ ama ɔsœe. Merenka mo ho bio, gye se mosœe biribiara a ɛwɔ mo nkyen a anka ɛsœ se mosee no. 13 “Sore! Kɔka kyere nnipa no se, ‘Obiara nkodwira ne ho mma ɔkyena, na saa na Awurade, Israel Nyankopɔn se: Israel, mode nneɛma a anka ɛsœ se wogyaw ma Awurade no ahintaw mo mu. Morentumi nni mo atamfo so da kosi se muyi saa nneɛma no fi mo mu. 14 “Adekyee mu no, abusuakuw biara bɛba, na Awurade bɛkyerc abusuakuw a wɔn ho wɔ asem no. Saa abusuakuw no de wɔn mmusuaban no nso bɛba, na Awurade bɛkyerc abusuaban a ne ho wɔ asem no. Saa abusuaban no nso bɛba, na Awurade bɛkyerc ofi a ne ho wɔ asem no. Awieie no, ofi a ne ho wɔ asem no mu nnipa bɛba mmaako mmaako. 15 Onipa a wawia nneɛma a anka ɛsœ se wɔsœe no no, wɔbɛhyew no ne n’agypade nyinaa, efise wabu Awurade apam no so na wayɛ nea ɛmfra koraa wɔ Israel.” 16 Ade kyee anɔpahema no, Yosua de Israel mmusuakuw no baa Awurade anim, na woyii Yuda abusuakuw no. 17 Afei Yuda mmusuaban baa anim, na woyii Serafo. Afei Serafo nyinaa baa Awurade anim, na woyii Simrifo. 18 Na Simrifo baa mmaako mmaako na woyii Akan, Karmi ba. 19 Afei, Yosua ka kyere Akan se, “Me ba, fa anuonyam ma Awurade, Israel Nyankopɔn, na ka nokware. Ka wo bɔne ne nea wayɛ kyere me. Mfa nsie me.” 20 Akan buae se, “Maye bɔne atia Awurade, Israel Nyankopɔn. 21 Mihuu atade nguguso fɛfɛ bi a wɔkra fii Babilonia, dwetɛ kilogram abien ne fa ne sikakɔkɔ pema baako a ano si gram ahannum ne aduoson. M’ani beree, enti mefae. Mede asie fam wɔ me ntamadan mu, na dwetɛ no de, ɛhyɛ fam kyɛn nkae no.” 22 Enti Yosua somaa mmarima bi se wɔnkɔhwehwɛ. Wotutuu mmirika kɔɔ ntamadan no mu kohuu awifode no se wɔde asie wɔ hɔ, senea Akan kae no ara pɛ, na ɔde dwetɛ no asie nneɛma a aka no ase tɔnn. 23 Watasee nneɛma no fii ntamadan no mu de bres Yosua ne Israelfo no nyinaa. Wɔde ne nyinaa guu fam wɔ Awurade anim. 24 Afei, Yosua ne Israelfo no nyinaa faa Serah babarima Akan, dwetɛ no, atade nguguso no, sikakɔkɔ pema no, ne mmabarima, ne mmabeara, n’anantri, ne mfurum, ne n’guan, ne ntamadan ne n’agypade nyinaa na wɔde no baa Akora bon mu. 25 Yosua bisaa Akan se, “Aden tni na wode saa ɔhaw yi abre yen? Wo nso, Awurade de ɔhaw bɛbres wo.” Na Israelfo nyinaa siw Akan ne n’abusuafo abo, hyew wɔn amu no. 26 Wɔsooaa abo guu Akan funu so hɔree no siw a eda so wɔ hɔ besi

nne. Enti na wɔafre saa beae ho ɔhaw Bon no. Afei, Awurade bo dwoe.

8 Afei, Awurade ka kyere Yosua se, “Nsuro anaase mma wo koma ntu. Fa w’asraafo no nyinaa na kɔtow hyɛ Ai so, efise mede Aihene, ne nkurofɔ, ne kuropon ne n’asase ama wo. 2 Wobesee wɔn senea wosœe Yeriko ne ne hene no. Nanso, saa bere yi de, mutumi fa asade ne anantwi no. Ma w’asraafo no nkɔtew kuropon no akyi.” 3 Na Yosua ne Israel nsraadom no sii mu se wɔrekɔtow ahyɛ Ai so. Yosua yii asraafo mpem aduasa, somaa wɔn anadwo, 4 hyɛ wɔn se, “Monkɔtew wɔ ahintawee a ɛwɔ kuropon no akyi na monyɛ krado mma ɔko. 5 Se yɛn asraafo no tow hyɛ Ai so a, Ai mmarima befi adi abeko, senea wɔyɛe kan no, na yebeguan. 6 Yebema wɔataa yɛn ara kosi se wɔn nyinaa befi kuropon no mu. Na wɔbɛka se ‘Israelfo no reguan senea wɔyɛe kan no.’ 7 Afei mubefi mo ahintawee hɔ ntɛm so akofa kuropon no, efise Awurade, mo Nyankopɔn de bɛma mo. 8 Monto kuropon no mu gya senea Awurade ahyɛ no. Munim nea ɛsœ se moye.” 9 Enti wofii hɔ anadwo no kɔtew Bet-El ne Ai atœ fam ntam. Nanso, Yosua de, ɔkaa nnipa no mu wɔ wɔn atenae hɔ anadwo no. 10 Ade kyee anɔpahema no, Yosua nyan n’akofa ma wɔde wɔn ani kyere Ai a Israel ntuanofo ka wɔn ho. 11 Wɔkɔbɔo atenae wɔ Ai atifi fam a obon da wɔne kuropon no ntam. 12 Anadwo no, Yosua somaa asraafo mpem anum se wɔnkɔtew Bet-El ne Ai ntam wɔ kuropon no atœ fam. 13 Enti ɔmaa asraafo no mu fa kese gyinaa kuropon no atifi fam a na atewfo no bi nso wɔ kuropon no atœ fam. Yosua ankasa de, ɔtenaa obon no mu anadwo no. 14 Aihene huu se Israelfo no wɔ obon no fa noho no, ntɛm so, ɔne n’akofa nyinaa sɔree anɔpahema kɔtoa Israelfo no, tow hyɛ wɔn so wɔ Araba. Nanso, na onnim se atewfo bi wɔ kuropon no akyi. 15 Yosua ne ne Israel nsraadom no guan kɔɔ sare no so yɛs senea Aifo no adi wɔn so, 16 enti Aifo no frɛs mmarima a wɔwɔ kuropon no mu no nyinaa ma wɔbɛtaa Israelfo no. ɛyɛe saa maa wɔn nyinaa fii kuropon no mu. 17 Anka obiara wɔ Ai anaa Bet-el a wankɔtaa Israelfo, na wogyaw kurow no maa ano daa ho. 18 Awurade ka kyere Yosua se, “Fa wo peaw no kyere Ai so, na mede kuropon no bɛma wo.” Enti, Yosua yɛs senea wɔhyɛe no no. 19 Yosua nyamaa atewfo no ara pɛ, wɔsɔree pankran bɔ wuraa kuropon no mu. Wofaa kuropon no na wɔtoo mu gya. 20 Aifo no hwɛe wɔn akyi huu se wusiw kumɔnn aduru soro,

na wɔannya baabi anko, efise Israelfo no a woguan kɔ sare so no dan wɔn ani taa wɔn. **21** Bere a Yosua ne Israelfo a wɔaka no huu se atewfo no afa kuropɔn no, na wusiw aye kumɔnn wɔ wim no, wɔdan wɔn ho bɛtow hyeɛ Aifo no so. **22** Israelfo a na wɔwɔ kuropɔn no mu fii akyi hyeɛ ase kunkum atamfo no. Enti Ai mmaprima no dii nsensemmu na wɔn nyinnaa wuwui. Anka obi biara. **23** Ai hene nko ara na wɔkyeree no anikann de no bres Yosua. **24** Bere a Israelfo nsraadɔm kunkum Ai mmaprima a wopue fii kuropɔn no mu wiee no, wɔsan kɔ kuropɔn no mu kokunkum won a wɔaka wɔ mu nyinnaa. **25** Enti da no wokunkum nnipa a wɔwɔ Ai nyinnaa; na wɔn ano si mpem dumien. **26** Yosua soone peaw no mu saa ara kosii se wɔsɛee obiara a ɔte Ai no pasaa. **27** Anantwi ne agyapade a ɛwo kuropɔn no mu nko ara na woansɛe no; Israelfo no ankasa fae, senea Awurade hyeɛ Yosua no. **28** Enti, Yosua hyew Ai ma bedanee mmubui siw ne amamfo de besi nne. **29** Yosua sɛn Ai hene wɔ dua bi so gyaw no wɔ dua no so kosii anwummere. Owia kɔtɔe no, Israelfo no yii amu no de no kɔtoo kuropɔn no pon ano. Wɔhyeɛ abo siw wɔ ne so a eda so wɔ ho besi nne. **30** Yosua sii aforemuka maa Awurade, Israel Nyankopɔn, wɔ Ebal bepɔw so. **31** Odii nkyerɛkyere a Mose a ɔyɛ Awurade somfo akyerɛw wɔ Mmara Nhoma no mu a ese, “Fa abo a wontwae na wɔmfaa adwinnade nsinsenii ho si aforemuka ma me” no so. Na wɔbɔa ɔhyew afoře ne asomdwoe afoře maa Awurade wɔ afořemuka no so. **32** Na Yosua kyerɛw Mose Mmara no guu afořemuka no abo no so, bere a na Israelfo no rehwɛ no no. **33** Afei, wɔkyeɛ Israelfo nyinnaa; ahɔho ne ɔmanfo, ntuanofo, adwumayefo ne atemmufo nyinnaa mu akuw abien. Kuw baako gyinnaa Gerisim bepɔw ayaase na kuw baako nso gyinnaa Ebal bepɔw ayaase. Akuw abien yi dii nhweanim. Na Lewifo asɔfɔ a wɔso Awurade Apam Adaka no gyinnaa wɔn mfimfini. Wɔyɛɛ eyinom nyinnaa senea Awurade somfo Mose nkyerɛkyere a ɔnam so hyira Israelfo no te. **34** Afei, Yosua kenkan nhyira ne nname nsem a Mose akyerɛw wɔ Mmara Nhoma no mu no kyereɛ wɔn. **35** Asem biara a Mose ahyɛ no, Yosua kenkan kyereɛ ɔman mu no a mmea, mmofo ne ahɔho a wone Israelfo no te no nso ka ho bi.

9 Afei, ahemfo a wɔwɔ Yordan atɔe fam no nyinnaa tee nsem a asisi. Eynom ne Hetifo, Amorifo, Kanaanfo, Perisifo, Hewifo ne Yebusifo ahemfo a na wɔtete mmepɔw nsase a ɛwo atɔe fam mmepɔw no ase ne Po Kese no mpoano kosi Lebanon atifi fam mmepɔw no

so tɔnn. **2** Saa ahemfo yi boaa wɔn nsraadɔm ano ntem so se wɔbeko atia Yosua ne Israelfo. **3** Nanso Gibeonfo tee asem a ato Yeriko ne Ai no, **4** wɔfaa nnaadaa kwan so de gyee wɔn ho nkwa. Wɔsomaan ananmusifo kɔ Yosua nkyɛn. Wɔde nkotoku a atetew ne mmoa nhoma nsa nkotoku a aye dedaw na wɔatetare mu soaa wɔn mfurum. **5** Wɔhyehyɛ ntade dedaw ne mpaboa a akye na woapempam. Afei wofaa brodo a abo ntuw se wɔn aduan. **6** Woduu Israelfo atenae wo Gilgal no, wɔka kyereɛ Yosua ne Israel mmaprima no se, “Yefi akyirikyiri man bi so na aba rebesre mo se mo ne yɛn nyɛ asomdwoe apam.” **7** Israelfo no buaa saa Hewifo yi se, “Ebeye den na yehu se monntre mmɛn ha? Efise se ete saa a, yerentumi ne mo nnyɛ apam.” **8** Wobuae se, “Yebeye mo asomfo.” Yosua bisaa wɔn se, “Moye ɛhefo na mufi he?” **9** Wobuaa se, “Yefi akyirikyiri asase bi so. Yeate Awurade, mo Nyankopɔn no kɛseyɛ ne nea ɔyɛɛ wɔ Misraim nyinnaa. **10** Afei yeate nea ɔyɛɛ Amorifo ahemfo baanu wɔ Asubɔnten Yordan apuei fam, Hesbonhene Sihon ne Basanhene Og (a ɔtenaa Astarot no). **11** Eno nti, yɛn mpanyimfo ne ɔmanfo no ka kyereɛ yɛn ɔhye so se, ‘Munsiesie mo ho mma akwantu tenten. Munkohyia Israelfo na mompae mu nka se “Yɛn nkurɔfɔ bɛyɛ wɔn asomfo na mompere asomdwoe.”’ **12** Yeresi mu no, na brodo yi yɛ hyerehyere a efi fonoo mu. Nanso senea muhu no, akyenkyen na abo ntuw. **13** Saa mmoa nhoma nsa nkotoku yi, bere a yɛde nsa guu mu no na ɔyɛ foforo, nanso mprempren, apaaape aye dedaw. Na yɛn ntade ne mpaboa nso, esiane akwantu tenten nti, atetew.” **14** Enti Israelfo no hwehweɛ wɔn brodo no ho nanso woammisa Awurade. **15** Yosua kɔ so ne wɔn yɛɛ asomdwoe apam no na Israel mpanyimfo no kekaa ntam a emu yɛ den nam so gye too mu. **16** Nnansa akyi no, nokware no daa adi se saa nnipa a wɔyɛ Gibeonfo no te bɛn. **17** Enti Israelfo no anna so koraa na wɔyɛɛ se wɔbeyɛ nhwehwɛmu. Nnansa akyi no woduu wɔn nkurow no so. Saa nkurow no ne Gibeon, Kefira, Beerot ne Kiriat-Yearim. **18** Nanso Israelfo no antow anhye nkurow no so, efise na wɔn mpanyimfo aka ntam akyere Awurade, Israel Nyankopɔn. Esiane Apam no nti, Israelfo no nwiinwii hyeɛ wɔn mpanyimfo no. **19** Na mpanyimfo no buae se, “Yeaka ntam wɔ Awurade, Israel Nyankopɔn anim. Yerentumi mfa yɛn nsa nka wɔn. **20** Ese se yɛma wotena. Se yebu yɛn ntam no so a, Onyankopɔn bo befuw yɛn. **21** Momma wɔntena. Nanso, yɛbɛma woabu nnua, aksu asu ama

asafo no nyinaa.” Enti Israelfo no dii bɔ a wɔahye Gibeonfo no so. 22 Na Yosua free Gibeonfo mpanyimfo no bisaa wɔn se, “Aden nti na mutwaa atoro kyereɛ yen? Aden nti na mokaa se mote akyirikyiri asase so wo bere a mote yen mu pɛ? 23 Nnome mmra mo so! Efi nne rekɔ, mubebu nnua, atwe nsu de aks me Nyankopɔn fi.” 24 Wobuua Yosua se, “Yeyɛe saa, efise wɔka kyereɛ yen se, Awurade, mo Nyankopɔn hyeɛ ne somfo Mose se ɔmmeko nni saa asase yi nyinaa so na onsee nnipa a wɔte so nyinaa. Yesuroo se mubekunkum yen. Eno nti na ema yeyɛe saa. 25 Mprempren yedan mo. Nea mususuw se eye ma mo biara no, monye.” 26 Yosua amma Israelfo no ankum wɔn. 27 Na eda no, ɔmaa Gibeonfo no yee nnuabufo ne asukɔfo maa Israelfo ne Awurade afɔremuka no wɔ baabiara a Awurade bɛka se wonsi no no. Saa nhyehyeɛ no wɔ hɔ de besi nne.

10 Yerusalemhene Adoni-Sedek tee se Yosua afa

Ai na wasee no pasaa, akum ehɔ hene, senea wasee Yeriko kuropon akum ehɔ hene no. ɔtee nso se Gibeonfo ne Israelfo aye asomdwoe apam, na wɔayɛ baako. 2 Eno nti, ɔne ne nkurɔfo bo tuu yiye, efise Gibeon ye kuropon kese te se ahemman no nkuropon no bi a eso sen Ai. Na Gibeon mmarima no nyinaa nso ye akofo a wɔyɛ den. 3 Enti Yerusalemhene Adoni-Sedek soma ma wɔkɔ ahemfo afoforo bebree nkyen: Hebronhene Hoham ne Yarmuthene Piram ne Lakishene Yafia ne Eglonhene Debir kɔka kyereɛ wɔn se, 4 “Mommra mmɛboa me na yɛnsee Gibeon, efise wɔne Yosua ne Israelfo aye asomdwoe apam.” 5 Enti Amorifo ahemfo baanum no de wɔn nsraadom bɔɔ mu maa ɔko. Wɔde wɔn nsraadom no gyinagynaɛ, na afei wɔtow hyeɛ Gibeon so. 6 Na Gibeonfo no soma kɔɔ Yosua nkyen wo Gilgal. Wɔkɔka kyereɛ no se, “Nnyaa w'asomfo. Bra yɛn nkyen ntɛm begye yɛn nkwa! Bɛboa yɛn, efise Amorifo ahemfo a wɔte mmepɔw so de wɔn nsraadom rebɛko atia yɛn.” 7 Enti Yosua ne Israel nsraadom nyinaa fii Gilgal se wɔrekɔboa Gibeonfo. 8 Awurade ka kyereɛ Yosua se, “Nsuro wɔn; mɛma wɔadi wɔn so nkɔnim. Wɔn mu biara rentumi ne wo nnyinaa.” 9 Yosua nantew anadwo mu no nyinaa fii Gilgal kofii Amorifo nsraadom no mu. 10 Awurade ma wɔbɔɔ hu wɔ Israelfo no anim, na wokunkum wɔn mu bebree wɔ Gibeon. Israelfo no taa atamfo no faa ɔkwan a ɛkɔ Bet-Horon no, na wɔtow hyeɛ wɔn so kunkum wɔn wɔ Aseka ne Makeda. 11 Bere a Amorifo reguan wɔ ɔkwan a ɛkɔ Bet-Horon so no, Awurade

him abo akese guu wɔn so kosii se woduu Aseka. Abo no kunkum wɔn mu bebree sen dodow a Israelfo de afoa kunkum wɔn no. 12 Da a Awurade de Amorifo no hyeɛ Israelfo no nsa no, Yosua bɔɔ Awurade mpae wɔ Israelfo no anim se, “Ma owia nnyina dinn wo Gibeon so na ɔsram nso nnyina wɔ Ayalon bon mu.” 13 Na owia ne ɔsram gyinaa dinn, kosii se Israelfo dii atamfo no so. Wɔnkyerɛw saa nsem yi wɔ Teefo Nhoma no mu ana? Owia gyinae wɔ wim mfimfini na ankɔtɔ senea eyɛ daa no. 14 Awurade ko maa Israel da no. Ebi nsii saa da na bi rensi da se saa da no a Awurade tiee abisade see fii onipa nkyen. 15 Na Yosua ne Israel nsraadom no san kɔɔ Gilgal atenae hɔ. 16 ɔko no mu, ahemfo baanum no guan kɔhyeɛ Makeda ɔboden mu. 17 Yosua tee se wɔahu wɔn no, 18 ɔhyeɛ se, “Momfa abotan akese nsiw ɔboden no ano kwan, na momma awɛmfo no nwɛn ano na ahemfo no nhye mu. 19 Mo a moaka no nso, montaa atamfo no na munkunkum wɔn mfi akyi. Mommma wɔnkkɔ wɔn nkurow so, efise Awurade, mo Nyankopɔn bɛma mo adi wɔn so nkɔnim.” 20 Enti Yosua ne Israel nsraadom toaa so kunkum wɔn, tɔree nsraadom anum no ase ma ɛkaa dɔm no kakraa bi a wotumi guan kɔɔ wɔn nkuropon a wɔabo ho ban no mu. 21 Afei, Israelfo no san baa Yosua nkyen asomdwoe mu wɔ Makeda. Eno akyi, obiara suroo se ɔbɛkasa atia Israel. 22 Afei, Yosua kae se, “Munyyi abotan a ɛkata ɔboden no ano no na momfa ahemfo baanum no mmre me.” 23 Wokoyii ahemfo baanum no fii ɔboden no mu bae: Yerusalemhene, Hebronhene, Yarmuthene, Lakishene ne Eglonhene. 24 Yosua ka kyereɛ n'akofodɔm asahene no se, “Mommra mmetiatia ahemfo no kɔn so.” Na wɔyɛɛ senea wɔkyereɛ wɔn no. 25 Yosua ka kyereɛ n'asraafu no se, “Munnsuro na mommma mo aba mu mmu da. Monye den na mo bo nyɛ duru, efise Awurade rebɛye eyi atia mo atamfo nyinaa.” 26 Yosua kunkum ahemfo baanum no mmaako mmaako de wɔn sensɛn nnua anum so kosii anwummere. 27 Owia rekɔtɔ no, Yosua hyeɛ se wonyiyi ahemfo no amu no mfi nnua no so na wɔnkɔtow wɔn ngu ɔboden a wɔkɔteteɛ mu no mu. Afei, wɔde abotan akese mmoano sii ɔboden no ano a eda so wɔ hɔ besi nne. 28 Da no ara, Yosua see Makeda kuropon no pasaa, kum obiara a ɔwɔ mu ne ehɔ hene no. Onipa baako koraa anka wo kuropon no mu. Okum Makedahene te senea okum Yerikohene no. 29 Afei, Yosua ne Israelfo no kɔɔ Libna kɔtow hyeɛ wɔn so. 30 Ehɔ nso, Awurade de kuropon no

ne εhō hene no maa wōn. Wokunkum obiara a əwo kuropon no mu a anka əteasefo baako po. Na Yosua kum Libnahene senea okum Yerikohene no. **31** Yosua ne Israelfo no fi Libna no, wōkō Lakis kōtow hyeε wōn so. **32** Na ne mnaanu so no, Awurade de Lakis maa Israelfo. εhō nso, wokunkum kuropon no mu nnipa nyinaa senea wōyεε Libna no. **33** Wōtō hyeε Lakis so no, Geserhene Horam de n'akofo bae se wōrebεboa abō kuropon no ho ban. Nanso Yosua mmarima no kum no sεee n'akofo no nyinaa. **34** Enna Yosua ne ne Israel nsraadōm no kō Eglon kōtow hyeε so. **35** Wōde da koro faa kurow no dommum na εhō nso, wokum obiara wō kuropon no mu senea wōyεε Lakis. **36** Wofi Eglon no, wōkōtow hyeε Hebron so, **37** faa ho ne nkurow a atwa ho ahyia no nyinaa nnommum. Na senea wōyεε Eglon no, wokunkum εhō nnipa nyinaa. Onipa baako koraa anka. **38** Afei, wōsan wōn akyi kōtow hyeε Debir so. **39** Wōfaa kuropon no, wōn hene ne nkuraa a atwa ho ahyia no nyinaa nnommum. Na wokum obiara a əwo mu a anka obaako mpo. Wōsεee Debir pasaa senea wōsεee Libna ne Hebron no. **40** Na Yosua dii əmantam no nyinaa so. Odii ahemfo no, nnipa a wōte mmepw man no so, Negeb, atōe fam nkoko ne wōn a wōte mmepw nsian so no nyinaa so. Əsεee wōn nyinaa pasaa a anka əteasefo baako mpo senea Awurade, Israel Nyankopon, hyeε no. **41** Yosua kunkum wōn fi Kades-Barnea kosii Gasa, de fii Gosen koduu Gibeon. **42** Akodi baako mu no, Yosua dii ahemfo yi nyinaa so faa wōn nsase, efise na Awurade, Israel Nyankopon, reko ama ne manfo. **43** Afei, Yosua ne Israel nsraadōm no san kō wōn atenae wō Gilgal.

11 Bere a Hasorhene Yabin tee asem a asi no, atōo ahemfo a wodidi so yi nkra denneennen: Madonhene Yobab, Simronhene ne Aksafhene; **2** ahemfo a wōwō atifi fam mmepw so, ahemfo a wōwō Yordan Bon a əda Galilea anafo fam; ahemfo a wōwō atōe fam nkoko so; ahemfo a wōwō Nafōt Dor atōe fam; **3** Kanaan ahemfo a wōwō apuei ne atōe; Amorifo ahemfo ne Hetifo ahemfo ne Perisifo ahemfo ne ahemfo a wōwō Yebusifo mmepw asase so; ne Hewifo a wōwō nkurow a əwō Hermon bepw ase wō Mispa asase so. **4** Saa ahemfo yi nyinaa gyee pene, boabooa wōn nsraadōm ano se wōbeko abō mu atia Israel. Wōn nsraadōm no nyinaa aponkō dodow ne nteaseenam yεε asase no so ma te se mpoano nwea. **5** Wōbōa wōn atenae wō asu a əben Merom ho se wōrebeko atia Israel. **6** Awurade ka kyereε

Yosua se, "Nsuro wōn. Əkyena sesεε bere mu na wōn nyinaa atoto. Babu wōn aponkō no nan na hyew wōn nteaseenam no." **7** Na Yosua ne n'akofo kō Merom asu no ho kōtow hyeε wōn so mpofirim. **8** Na Awurade ma wodii wōn atamfo no so nkonom. Israelfo no taa wōn ara kosii Sidon Kεse ne Misrefot-Maim ho ne Mispa Bon no mu wō apuei fam, kosii se atamfo no akyo baako mpo anka. **9** Enna Yosua bubuu aponkō no anan, san hyew nteaseenam no senea Awurade hyeε wōn no. **10** Yosua san n'akyi begyee Hasor kurow no fae, kum εhō hene. (Na anka Hasor yεε saa ahemman nkabom no nyinaa kuropon.) **11** Israelfo no sεee biribiara a nkwa wō mu wō kuropon no so. Wōannya əkra fua mpo. Na Yosua too Hasor kuropon no mu gya. **12** Yosua kunkum ahemfo a wōaka no nyinaa ne wōn manfo sεee wōn pasaa senea Mose, Awurade somfo, hyeε no pεpεεpε. **13** Mmom, Yosua anhyew kuropon biara a esi siw so gye Hasor. **14** Na Israelfo no faa asade ne anantwi a wōwō nkurow mmubui no mu nanso wokum emu nnipa no nyinaa. **15** Senea Awurade hyeε ne somfo Mose no, saa ara na Mose nso hyeε Yosua. Na Yosua nso yεε senea wōka kyereε no no, dii nea Awurade hyeε Mose no nyinaa so. **16** Enti Yosua ko gyee əmantam no nyinaa a εyε mmepw man, Negeb, Gosen asase, atōe fam nkoko, Yordan Bon, Israel mmepw ne nsase tataw fae. **17** Enti afei, Israel nsase beyεε nea efi Halak bepw a ekosi Seir wo atifi fam toa so kō Baal-Gad a əwō Bepw Hermon ase wō Lebanon bon mu. Yosua kunkum nsase no so ahemfo nyinaa, **18** wō mmere tenten akokoakoko mu. **19** Kurow biara nni əmantam yi mu a əne Israelfo yεε asomdwoe apam gye se Hewifo a wōte Gibeon no. Wodii wōn a aka no nyinaa so nkonom. **20** Awurade pirim wōn koma ma wōkō tiaa Israelfo wō bere a anka ese se wō ne wōn yεε asomdwoe nhyehyεε. Enti wōsεee wōn pasaa a ahummbo biara nni mu senea Awurade hyeε Mose no. **21** Saa bere no mu, Yosua tōree Anak asefo a na wōte bepw nkurow Hebron, Debir, Anab ne bepw man Yuda ne Israel nyinaa ase. Okum wōn nyinaa na əsεee wōn nkurow no pasaa. **22** Wōn mu obaako koraa anka wō Israel asase so, mmom, wōn mu bi kaa Gasa, Gat ne Asdod. **23** Enti Yosua faa asase no nyinaa senea Awurade hyeε Mose no. Əde maa Israelfo se wōn agyapade sononko kyekyεε mu maa mmusuakuw no. Enti awieie no asase no so dwoe.

12 Eynom ne ahemfo a wōwō Asubonten Yordan apuei fam a wokunkum wōn na wōfaa wōn nsase.

Wən nsase no fi Arnon Subon kosi Bepəw Hermon so a Yordan Bon asase a əwə apuei fam nyinaa ka ho. **2** Wodii Amorihene Sihon a na əte Hesbon no so. Na n'aheman bi ne Aroer a əwə Arnon Subon ano na esen fi ne mfimfini kosi Asubonten Yabok a əda ho sə əhye ma Amorifo no. Nnə yi, Gilead fa a əda Asubonten Yabok atifi no ka əmantam no ho. **3** Efi Yordan bon atifi a əben Galilea po no atəe fam mpoano na esian ba anafo fam besi Nkyene Po, fi Bet-Yesimot kosi Pisga nsian so hye Sihon ase. **4** Basanhene Og a otwa Refaitefo to no tenaa Astarot ne Edrei asase so. **5** Na odii hene wə əman a efi Bepəw Hermon so de kosi Saleka wə atifi fam ne Basan a əwə apuei fam nyinaa, de kə atəe fam kosi Gesurfo ne Maakatfo ahemman hye so. Gilead fa a əwə atifi fam, ne əfa a aka a na əwə Hesbonhene Sihon asase mu no ka ho. **6** Na Mose a əye Awurade somfo no ne Israelfo atore əhene Sihon ne əhene Og nkurofo ase. Mose de wən asase maa Ruben ne Gad mmusuakuw ne Manase abusua fa no. **7** Saa ahemfo a wən didi so yi na Yosua ne Israel nsraadəm dii wən so wə Yordan atəe fam fi Baal-Gad wə Lebanon bon mu de kosi Halak bepəw a ekosi Seir no. (Na Yosua de asase no maa Israel mmusuakuw no sə wən agyapade, **8** a əne, bepəw so man, atəe fam nkoko, Yordan Bon, mmepew mmepew nsian, Yudean sare so ne Negeb. Nnipa a na wote saa beae ho no ye Hetifo, Amorifo, Kanaanfo, Perisifo, Hewifo ne Yebusifo.) Eynom ne ahemfo a Israel dii wən so nkonom: **9** Yerikohene baako Ai a əben Bet-El hene baako **10** Yerusalemhene baako Hebronhene baako **11** Yarmuthene baako Lakishene baako **12** Eglonhene baako Geserhene baako **13** Debirhene baako Gaderhene baako **14** Hormahene baako Aradhene baako **15** Libnahene baako Adulamhene baako **16** Makedahene baako Bet-Elhene baako **17** Tapuahene baako Heferhene baako **18** Afekhene baako Lasaronhene baako **19** Madonhene baako Hasorhene baako **20** Simronhene baako Aksafhene baako **21** Taanakhene baako Megidohene baako **22** Kedeshene baako Yokneam a əwə Karmel ase hene baako **23** Dor a əwə Dor koko so hene, baako amanaman a əwə Gilgal no hene ne baako **24** Tirsahene baako Ahemfo a wəsəe wən ne wən nkurow nyinaa ano si aduasa baako.

13 Bere a Yosua bəo akwakoraa no, Awurade ka kyereə no se, “Worebə akwakoraa nso nsase pii wə ho a əse se woko di so. **2** “Ese se nnipa no tena

Filistifo ne Gesur, **3** “nsase a na əye Kanaanfo de no so. Saa asase yi fi asu Sihor a əda Misraim hye so a esen fa atifi fam kosi Ekron hye so, **4** a Filistifo nkurəpən anum a əye Gasa, Asdod, Askelon, Gat ne Ekron nso ka ho. Awifo asase a əda anafo fam no nso, wənnko nnii so ə. Atifi fam nso, wənnko nnii saa nsase yi so ə; Kanaan asase nyinaa a Meara a əye Sidonfo de no, de kosi Afek, kodu Amorifo hye so **5** ne Gebalfo asase ne Lebanon nyinaa wo apuei fam, de fi Baal-Gad a əda Hermon bepəw ase, de kosi Hamat fam. **6** “Mmepəw assase a efi Lebanon kosi Misrefot-Maim nyinaa a Sidonfo nsase nyinaa ka ho. Metu saa nnipa no nyinaa afi asase no so na mede ama Israelfo. Enti hwə na fa saa asase no ma Israelfo sə agyapade sononko səne a mahye wo no. **7** Fa saa asase yi nyinaa sə Israelfo agyapade bere a worekyekye mu ama mmusuakuw akron no ne Manase abusua fa no.” **8** Manase abusua fa, Rubenfo ne Gadfo de, na wəanya wən agyapade wə Yordan apuei fam, efise na Mose a əye Awurade somfo no de saa asase no ama wən dedaw. **9** Wən asase no fi Aroer a əda Arnon Subon no ano (ne kurow a əda nsuka no mfimfini) de kə sare a ətoa Medeba so kosi Dibon. **10** Amorihene Sihon a odii ade wə Hesbon kosi Amonfo hye so nkurow nyinaa nso ka ho. **11** Gilead, asase a əwə Gesur ne Maaka ahemman mu, Bepəw Hermon nyinaa, Basan nyinaa de kosi Saleka ka ho, **12** na Basanhene Og a odii hene wə Astarot ne Edrei nsase nyinaa nso ka ho. Əhene Og ye Rafatni a otwa to, efise na Mose ne wən aksapam wən. **13** Nanso Israelfo no antu Gesurfo ne Maakafo enti wotenaa Israelfo no mu de besi nne. **14** Na Lewi abusuakuw no de, wamma wən agyapade biara. Wən agyapade fi afərebəde a wəhyew wə afəremuka so ma Awurade, Israel Nyankopən no. **15** Mose de saa beae yi maa mmusua a əwə Ruben abusuakuw mu. **16** Wən asase no fi Aroer a əda Arnon Subon no ano (ne kurow a əda nsuka no mfimfini) de kə sare a ətoa Medeba so. **17** Nkurow ne nkuraase a əkeka ho ni: Hesbon ne nkurow a ededa sare so te sə Dibon, Bamot-Baal ne Bet-Baal-Meon, **18** Yahas, Kedemot, Mefaat, **19** Kiriataim, Sibma ne Seret-Sahar, a ededa obon no koko so, **20** Bet-Peor, Pisga nsian mu ne Bet-Yesimot. **21** Nkurow a əwə tataw so nyinaa ne Sihon ahemman nyinaa nso ka Ruben asase no ho. Sihon ye Amorihene a na odi ade wə Hesbon, nea Mose kum no ne Midian ahemfo a wəne Ewi, Rekem, Sur, Hur, Reba ne ahenemma a wəwə mpətam

hō a wōne Sihon yē baako. 22 Israelfo no kum Beor babarima nkonyaayifo bi a na wōfrē no Balaam. 23 Yordan Asubōnten no yē Ruben asase no hye wō atōe fam. Wōde nkurow ne nkuraa a ewō saa beae yi maa mmusua a ewō Ruben abusuakuw no mu se wōn agyapade. 24 Mose de saa asase yi maa mmusua a ewō Gad abusuakuw mu. 25 Wōn asase no yē Yaser, Gilead nkurow nyinaa, ne Amon asase no fa, kosi Aroer kurow a ewō Raba atōe fam pēe. 26 Na efi Hesbon de kosi Ramat-Mispa ne Betonim de fi Mahanaim de kosi Debir. 27 Obon no mu na na Bet-Haram ne Bet-Nimra ne Sukot ne Safon ne Hesbonhene Sihon ahemman no nkae wō; Asubonten Yordan na na eyē atōe fam ho hye na etoa so de kosi Galilea po no mu. 28 Nkurow ne nkuraa a ewō saa beae yi na wōde maa mmusua a ewō Gad abusuakuw mu se wōn agyapade. 29 Mose de saa beae yi maa mmusua a ewō 30 Na wōn asase no fi Mahanaim, Basan nyinaa, ḥhene Og kan tete ahemman nyinaa ne nkurow aduosia a ewō Yair a ewō Basan no. 31 Gilead fa ne ḥhene Og ahenkurow, Astarot ne Edrei ka ho. Wōde eyinom nyinaa maa Makir a na ḥyē Manase babarima no asefo. 32 Eyinom yē nkyekyēmu a Mose yē bere a na ḥwo Moab tataw so, wō Asubōnten Yordan akyi, Yeriko apuei fam. 33 Nanso Mose amma Lewi abusuakuw no asase biara, efise na Awurade, Israel Nyankopon ahyē bō se ḥno na ahyē wōn agyapade.

14 Israelfo mmusuakuw nkae no nyaa nsase wō
Kanaan se agyapade, senea ḥsōfo Eleasar, Nun babarima Yosua ne Israel mmusuakuw ntuanofo no de maa wōn no. 2 Saa mmusuakuw akron ne fa yi nam ntontobō so na wonyaa wōn agyapade no senea Awurade faa Mose so hyē no. 3 Na Mose ama mmusuakuw abien ne fa no nsase se wōn agyapade wō Asubōnten Yordan apuei fam dedaw. 4 Yosef abusuakuw no de, na abeyē mmusuakuw abien a wōne Manase ne Efraim. Lewifo no de, wōamma wōn asase no mu bi koraa, gye nkurow a wōbetena so ne adidibea a wōn nguan ne wōn anantwi beko so adidi. 5 Enti asase no mu kyekyē no, wogytinaa mmara a Awurade de maa Mose no so pēpērē. 6 Wotuu asomafo fi Yuda abusuakuw mu a Caleb a ḥyē Kenesini, Yefune babarima di wōn anim baa Yosua nkyen wō Gilgal. Caleb ka kyereē Yosua se, “Kae asem a Awurade ka kyereē Mose, Onyankopon nipa, a efa me ne wo ho, bere a na yēwō Kades-Barnea no. 7 Bere a Mose, Awurade somfo no somaa me fi Kades-

Barnea se menkōhwehwē Kanaan asase no so no, na madi mfe aduanan. Mesan m'akyi na mifi koma pa mu bekaa nea mihiu nyinaa, 8 nanso me nuanom a wōkaa me ho kōe no hunahunaa nnipa no, buu wōn aba mu se wonntu wōn nan nsi Bōhye Asase no so. Na me fam mu de, mede me ho nyinaa dii Awurade, me Nyankopon akyi. 9 Enti saa da no, Mose hyē me bō se, ‘Kanaan asase a wokonantew so yi beyē wo ne w'asefo agyapade sononko daa nyinaa, efise wufi wo koma nyinaa mu adi Awurade, me Nyankopon akyi.’ 10 “Afei, senea wuhu yi, Awurade ahwē me so yiye mfe aduanan anum fi bere a Mose hyē saa bō yi bere a na Israelfo nenam sare so no. Nnē, madi mfe aduowōtwe anum. 11 Me ho yē den nne te se da a Mose somaa me no na metumi atu kwan ako ḥko ano imprempren te se kan no. 12 Enti merebisa na wode bepōw asase a Awurade de hyē me bō no ama me. Wobekae se na yēyē akwansrafo no, yehuu se Anakfo tete nkuropon akese a wato ofasu afa ho mu. Nanso se Awurade ka me ho a, ḥepam wōn afi asase no so senea Awurade kae no.” 13 Na Yosua hyiraah Caleb, Yefune babarima no de Hebron maa no se agyapade. 14 Hebron da so yē Caleb, Yefune a ḥyē Kenesini babarima no asefo de, efise ḥde ne koma nyinaa dii Awurade Israel Nyankopon akyi. 15 Kan no na wōfrē Hebron se Kiriāt-Arba. Wōde Arba yi too Anakfo mu okunini pa ara bi. Na akokoakoko fii asase no so.

15 Asase a wōde maa mmusua a wobom yē Yuda abusuakuw no koduu Edom hye so wō anafo fam, na Sin sare so na ekōpem. 2 Anafo fam hye no fitii ase wō Nkyene Po no awiea a ewō anafo fam, 3 sen faa Akrabbim kosii Sin sare so. Etōaa so kōo Kades-Barnea anafo fam kosii Hesron. Afei ekōo soro kosii Adar na ḥpono kōo Karka. 4 Etwaa mu ha kōo Asmon koduu Misraim asuwa no ho, na ḥfaa ho ara kowiee wō Po Kese no mu. Eyi ne wōn anafo fam hye. 5 Apuei fam hye no fi Nkyene Po no kodu Asubōnten Yordan ano. Atifi fam hye no fi beae a Asubōnten Yordan bō Nkyene Po no mu, 6 twa mu kōo Bet-Hogla, na afei ako Bet-Araba atifi fam, akōka Bohan bo (Na Bohan yē Ruben babarima) no ho. 7 Efi hō a, ekōfa Akor bon no mu kōka Debir, na ḥdan wō atifi fam kyereē Gilgal, a etwa mu fi Adumim nsian mu wō anafo fam wō obon no nkyen mu. Efi hō a, ḥhye no sen kosi En-Semes nsu no ano, na akōpem En-Rogel. 8 Afei, ḥhye no fa Hinom babarima bon no mu, kōfa Yebusifo anafo nsian so, nea Yerusalem kuropōn no da. Afei ekō atōe fam wō

bepow no apampam, toa so kō Hinom bon no so kosi Refaim bon ano wō atifi fam. 9 Efi hō a, ohye no toa so kōfa bepow no apampam kō Neftoa asuti no nsu ho, fi hō akō nkurow a ededa Efron bepow so no. Na ebukaw kō Baala (a εγε Kiriat-Yearim.) 10 Ohye no twa fa Baala ho wō atoe fam kosi bepow Seir so, eko ara kosi Kesalon kurom wō bepow Yearim atifi nsian so, na akō fam akosi Bet-Semes ne Timna. 11 Ohye no kōo ara kosii bepow no nsian a ewo Ekron atifi fam no, dan kyerēe Sikron, faa hō kōo Baala bepow no de koduu Yabneel. Ohye no kōpem Po Kese no. 12 Na atoe fam hye no nso ne Ntam Po no mpoano. Eynom ne mmusua a wōbō mu ye Yuda mmusuakuw no ahye. 13 Awurade hyeε Yosua se ḥmfa Yuda asase no bi mma Yefune babarima Caleb. Enti, wōde kuropōn Arba (a εγε Hebron) a wōde too Anak tete agya no maa no. 14 Na Caleb tuu Sesai, Ahiman ne Talmai a wōye Anak asefo no fii hō. 15 Afei, oko tiaa nnipa a na wōte kurow Debir (a kan no na wōfre no Kiriat-Sefer) no. 16 Caleb kae se, “Mede me babea Aksa bēma obi a ḥbētow ahye Kiriat-Sefer kurow no so na wadi so no aware.” 17 Enna Caleb nua Kenas babarima Otniel dii so nti, Aksa bēyēe Otniel yere. 18 Aksa waree Otniel no, ḥhyēe no se ommisa n’agya Caleb na ḥmfa asase no bi nka ho. Aksa fii n’afurum so sii fam no, Caleb bisaa no se, “Den na menyē mma wo?” 19 ḥka kyerēe no se, “Ye me adam sononko. Woaye adam, ama me Asase wo Negeb; ma me nsuwansuwa asase nso.” Enti Caleb maa no ḥsoro ne fam nsuwansuwa asase. 20 Eyi ne mmusua a wōbō mu ye Yuda abusuakuw no agyapade. 21 Na Yudafo nkurow a ededa Edom ahye so wō anafo pēe no ne: Kabseel ne Eder ne Yagur, 22 Kina ne Dimona ne Adada, 23 Kedes ne Hasor ne Itnan, 24 Sif ne Telem ne Bealot, 25 Hasor-Hadata ne ne Keriot Hesron (a εne Hasor), 26 Amam ne Sema ne Molada, 27 Hasar-Gada ne Hesmon ne Bet-Pelet, 28 Hasar-Sual ne Beer-Seba ne Bisotia, 29 Baala ne Iim ne Esem, 30 El-Tolad ne Kesil ne Horma, 31 Siklag ne Madmania ne Sansana, 32 Lebaot ne Silhim ne Ain ne Rimon. Na saa nkurow yi nyinaa ne wōn nkuraa a atwa ho ahyia dodow ye aduonu akron. 33 Saa nkurow a na ewo atoe fam nkoko no so, a wōde maa Yuda ni: Estaol ne Sora ne Asna. 34 Sanoa ne En-Ganim, Tapua ne Enam, 35 Yarmut ne Adulam, Soko ne Aseka, 36 Saaraim ne Aditaim ne Gedera ne Gederotaim. Saa nkurow yi ne nkuraa a atwa ho ahyia nyinaa dodow ye dunan. 37 Nea eka ho bio ne Senan ne Hadasa ne Migdal-gad, 38

Dilean ne ne Mispe ne Yokteel, 39 Lakis ne Boskat ne Eglon, 40 Kabon ne Lahmam ne Kitlis, 41 Gederot, Bet-Dagon ne Naama ne Makeda. Saa nkurow yi ne nkuraa a atwa ho ahyia nyinaa dodow ye dunsia. 42 Eynom akyi no na Libna ne Eter ne Asan, 43 Yifta ne Asna ne Nesib, 44 Keila ne Aksib ne Maresa ka ho. Saa nkurow yi ne nkuraa a atwa ho ahyia nyinaa dodow ye akron. 45 Ekron nkurow ne nkuraa nyinaa ka Yuda asase ho, 46 efi Ekron no, ohye no trcw de kō atoe fam a nkurow a ḥben Asdod ne wōn nkuraa a atwa ho ahyia ka ho. 47 Saa ara na Asdod nkurow ne ne nkuraa, Gasa nkurow ne ne nkuraa kosi Misraim asuwa no, de kōfa Po Kese no mpoano ka ho. 48 Yuda san nyaa nkurow a edidi so yi a na ewo nkoko asase so: Samir ne Yatir ne Soko, 49 Dana ne Kiriat-Sana a εne Debir, 50 Anab ne Estemo ne Anim, 51 Gosen ne Holon ne Gilo, Saa nkurow yi ne nkuraa a atwa ho ahyia nyinaa dodow ye dubaako. 52 Na saa nkurow yi ka ho: Arab ne Duma ne Esan, 53 Yanum ne Bet-Tapua ne Afeka, 54 Humta ne Kiriat-Arba (a εγε Hebron) ne Sior. Nkurow akron ne ne nkuraa a atwa ho ahyia. 55 Nkurow a edidi so yi nso ka ho: Maon, Karmel, Sif ne Yuta, 56 Yesreel ne Yokdeam ne Sanoa, 57 Kain, Gibe ne Timna, nkurow du ne ne nkuraa a atwa ho ahyia. 58 Bio Halhul, Bet-Sur ne Gedor, 59 Maarat ne Bet-Anot ne Eltekon ka ho, nkurow asia ne ne nkuraa a atwa ho ahyia. 60 Saa ara na Kiriat-Baal (a εne Kiriat-Yearim) ne Raba ka ho, nkurow abien ne ne nkuraa a atwa ho ahyia. 61 Sare so nkurow no nso ne: Bet-Araba, Midin ne Sekaka, 62 Nibsan ne Nkyene kuropōn no ne En-Gedi, nkurow asia ne ne nkuraa a atwa ho ahyia. 63 Na Yebusifo a wote Yerusalem no de, Yuda abusuakuw no antumi antu wōn nti, Yebusifo ne Yuda abusuakuw no tenae de besi nne.

16 Yosef asefo no kyefā fi Asubonten Yordan fa a ḥben Yeriko, wo Yeriko nsuwa no apuei fam, kōfa sare no so kopue Bet-El bepow asase no so. 2 Efi Bet-El, a εγε Lus, a efa Atarot a ewo Arkifo mantam mu. 3 Esian fa atoe fam kosi Bet-Horon Anafo a ewo Yafletifo mantam mu. Etoa so kō Geser na afei akosi Po Kese no mu. 4 Yosef mmabarima Manase ne Efraim mmusua nyaa wōn agyapade. 5 Wōde saa asase yi maa Efraim mmusua se wōn agyapade. Wōn agyapade no hye a ewo apuei fam no fi Atarot-Adar. Efi hō kō Bet-Horon Soro, 6 na akō Po Kese no ho. Atifi fam hye no fi Po Kese no, efa apuei fam, twa mu

wō Mikmetat, na akontōn afa apuei fam, atwa mu wō Taanat-Silo akō Yanoa apuei fam. 7 Efi Yanoa a, edan fa anafo fam kō Atarot ne Naara, eka Yeriko, na akōpem Asubonten Yordan. 8 Efi Tapua a, ḥhye no kō atōe fam, nam Kana Suka no mu kosi Po Kese no. Saa agyapade yī na wōde maa mmusua a wōbō mu yē Efraim abusuakuw no. 9 Wōde nkurow bi ne wōn nkuraase a ḥwō Manase abusuakuw no fa mantam mu maa Efraim. 10 Wōampam Kanaanfo no amfi Geser, enti Geserfo te hō se nko a de besi nne.

17 Wōde asase no fa a ḥda atōe fam no maa Manase abusuakuw no fa a ḥyē Yosef babarima panyin no asefo. Na wōde Gilead ne Basan a ḥda Yordan apuei fam no ama Makir abusua no dedaw, efisē na ḥyē ḥkofo kese. (Na Makir yē Manase babarima panyin ne Gilead agya.) 2 Asase a ḥda Yordan atōe fam no, wōde maa mmusua nkae a wōwō Manase abusuakuw mu a wōn ne: Abieser, Helek, Asriel, Sekem, Hefer ne Semida. 3 Nanso na Hefer babarima Selofehad a na ḥno nso yē Manase, Makir ne Gilead aseni no nni mmabarima. Mmom, na ḥwō mmabaea baanum. Na wōn din de Mahla, Noa, Hogla, Milka ne Tirsa. 4 Saa mmea yi baa ḥsōf Eleasar ne Nun babarima Yosua ne Israel ntuanofo no nkyēn bēkāe se, “Awurade hyē Mose se ḥmma yē ne mmarima a wōwō yē abusuakuw mu no agyapade.” Enti Yosua maa wōn ne wōn agyanom agyapade senea Awurade hyē no. 5 Eno nti Manase agyapade bēyē nsaseteaa du a Gilead ne Basan a ḥdeda Asubonten Yordan agya no ka ho, 6 efisē Manase asefo a wōyē mmea no ne wōn a wōyē mmarima nyaa agyapade. (Wōde Gilead asase no maa Manase asefo a wōyē mmarima nkae no.) 7 Manase abusuakuw no hye no fi Aser hye ano kosi Mikmetat, a ḥwō Sekem apuei fam. Afei, ḥhye no fi Mikmetat kō anafo fam, kosi nnipa a wōte bēn Tapua nsu no ho no. 8 (Asase a atwa Tapua ho ahyia no yē Manase dea, nanso Tapua kurow no a ḥda Manase mantam no hye so no yē Efraim abusuakuw no dea.) 9 Manase hye no fi Tapua asu no, nenam Kana suka atifi kosi Po Kese no. (Nkurow bebree a ḥwō Manase mantam mu no yē Efraim abusuakuw no dea.) 10 Asase a ḥda suka no anafo fam no yē Efraim dea, na nea ḥda atifi fam nso yē Manase de; na Po kese no yē Manase asase no hye wō atōe fam. Aser asase no da Manase de no atifi fam, na Isakar asase no nso da apuei fam. 11 Wōde saa nkurow a ḥwō Isakar ne Aser mantam mu no maa Manase: Bet-Sean, Yibleam, Dor (a ḥyē Nafot

Dor), En-Dor, Taanak ne Megido ne wōn nkuraa. 12 Nanso Manase asefo no antumi amfa saa nkurow yī. Wōantumi antu Kanaanfo a na wōte hō no. 13 Akyiri no, bere a Israelfo nyaa ahōden no, wōhyē Kanaanfo no ma wōyē adwuma se nko a. Nanso wōampam wōn amfi asase no so. 14 Yosef asefo baa Yosua nkyēn bebisaa no se, “Adēn nti na woama yē asasetaw baako pē wō bere a Awurade ama yē ase adō?” 15 Yosua buaa se, “Se Efraim bepow asase no sua ma mo a, monkōdōw kwae a Perisifo ne Refaitefo te so no.” 16 Na wobuae se, “Bepōw so asase no sua ma yē, na Kanaanfo a wōwō bepōw no ase nsase a atwa Bet-Sean ne Yesreel bon ho ahyia no wō nnade nteaseenam, na wōn ho yē den dodo ma yē.” 17 Na Yosua ka kyereē Efraim ne Manase mmusakuw a wōyē Yosef asefo no se, “Esiane se mo dōoso na mo ho yē den nti, mubenya nsasetam no bi aka baako no ho. 18 Wōde kwae a ḥda bepow no so no bēka mo ho. Monnōw asase no senea mubetumi biara na montena hō. ḥwō mu se Kanaanfo no ho yē den na wōwō nnade nteaseenam, nanso mewo awerehyemu se mubetumi apam wōn afi obon no mu.”

18 Afei a asase no abedi Israelfo nsam no, Israelfo nyinaa boaa wōn ho ano wō Silo na wosii hyiadan. 2 Nanso na aka mmusakuw ason a wōmfaa wōn kyefā no mmaa wōn ε. 3 Enti Yosua bisaa wōn se, “Moretwēn akosi da bēn ansa na moafa asase no nkae a Awurade, mo agyanom Nyankopōn de ama mo no? 4 Munyi nnipa baasa mfi abusuakuw biara mu na mesoma wōn ama wōakōrsa baabi a wonnii hō so no. Wōsan ba a, wōbēkyerew nea wohui agu krataa so akyere me senea wōbēkyekyē agyapade no. 5 Akwansrafo no bēkyekyē asase no mu ason, na wōmmfa Yuda asase a ḥda anafo fam ne Yosef asase a ḥwō atifi fam no nka ho. 6 Afei, mēbō ntonto a ēho tew wō Awurade, yē Nyankopōn anim, ape baabi a wōde bēma abusuakuw biara. 7 Nanso Lewifo no rennya asase biara. Wōn dwumadi se Awurade aṣōfō no bēyē wōn agyapade. Na Gad ne Ruben mmusakuw ne Manase abusuakuw fa no nso nnya asase no bi bio, efisē wōanya wōn agyapade a Mose a ḥyē Awurade somfo de maa wōn wō Asubonten Yordan apuei fam no dedaw.” 8 Mmarima a wōrekosusuw asase no rebēkō no, Yosua hyē wōn se, “Monkōkyekyē asase no, na monsan mfa nea muhui ho nsem a moakyerew agu krataa so mmre me, na menam ntontobō kronkron a wōbēbō no Awurade anim wō Silo no so de asase no bēma mmusakuw

no.” **9** Mmarima no yee senea wohyeen wən no, kyekyeen asase no nyinaa mu ason, kyerew nkurow a ewə asase no nkyekye mu biara so. Wosan kəo Yosua nkyen wə Silo atenae ha. **10** Silo ha na Yosua bəə ntonto kronkron wə Awurade anim de pəe asasetaw a eee se abusuakw biara fa. **11** Asase no nkyekye mu a edi kan no kəo matusua a ewə Benyamin abusuakw no nsam. Na eda nsase a wəde maa Yuda ne Yosef matusuaakw no ntam. **12** Atifi fam hye no fi Asubonten Yordan kə Yeriko nsian no atifi, na afei, afa bepow mantam ne Bet-Awen sare so akə atoe fam. **13** Əhye no fi hə kə Lus (a eey Bet-El) wə anafo fam, na etoa so kə Atarot-Adar ne bepow atifi a ewə Bet-Horon Anafo wə anafo fam. **14** Afei əhye no fa anafo fam, nam bepow a anim hwe Bet-Horon wə atoe fam no ntentenso, kosi Kiriat-Yearim, a eey Kiriat-Baal akuraa; Yuda abusuakw no nkurow no mu baako. Eyi ne atoe fam hye. **15** Anafo fam hye no, fi Kiriat-Yearim mfikyiri. Efi ha fa atoe fam kə Neftoa nsuwansiwa asuti ho, **16** na asian akə bepow a ewə Hinom bon a ewə Refaim bon no atifi fam no ase. Etoa so kə Hinom wə anafo fam, na atwam wə nsian a na Yebusifo te no anafo fam na akodu En-Rogel. **17** Əhye no fi En-Rogel a eko atifi fam, kosi En-Semes na atoa so akəpem Gelilot a ene Adumim di nhweanim na afei asian akə Bohan a na əye Ruben babarima no bo ho. **18** Etoa so fa nsian a ehwə Yordan Bon no atifi fam. Afei əhye no kə obon no mu, **19** eko Bet-Hogla nsian no atifi fam na akəpem Nkyene Po no atifi awiee aye Asubonten Yordan anafo fam abəe. **20** Apuei fam hye no ye Asubonten Yordan. Eyi ne agyapade a wəde maa matusua a wəbə mu ye Benyamin abusuakw no. **21** Nkurow a wəde maa matusua a wəbə mu ye Benyamin abusuakw na edidi so yi: Yeriko, Bet-Hogla ne Emek-Kesis, **22** Bet-Araba, Semaraim ne Bet-El, **23** Awim, Para ne Ofra, **24** Kefar-Amonai, Ofni ne Geba, nkurow dumien ne wən nkuraa. **25** Gibeon, Rama ne Beerot, **26** Mispa, Kefira ne Mosa, **27** Rekem, Yirpeel ne Tarala, **28** Sela, Ha-Elef ne Yebusifo kuropən (a eey Yerusalem), Gibeon ne Kiriat-Yearim, nkurow dunan ne wən nkuraa. Eyi ne agyapade a wəde maa matusua a wəbə mu ye Benyamin abusuakw no.

19 Asase no nkyemu a eto so abien no kəo Simeon abusuakw no nsam. Na Yuda asase atwa wən ho ahyia. **2** Na nea edidi so yi ne Simeon agyapade: Beer-Seba, Seba ne Molada, **3** Hasar-Sual, Bala ne Esem, **4** Eltolad, Betul ne Horma, **5** Siklag, Bet-Markabot

ne Hasar-Susa, **6** Bet-Lebaot ne Saruhen. Nkurow dumien ne wən nkuraa. **7** Nkurow a eka ho bio ne Ain, Rimon, Eter ne Asan, nkurow anan ne wən nkuraa, **8** ne nkuraa a ewə anafo fam kosi Baalat-Beer, nea ewo Negeb a wofre no Rama no. Eyi ne matusua a wəwə Simeon abusuakw mu no agyapade. **9** Wən agyapade no ye Yuda de no fa bi a wəde maa Yuda, efise na Yuda asase no so dodo ma wən. Eno nti, Simeon abusuakw no nyaa won agyapade fii Yuda asase no mu. **10** Asase no nkyemu a eto so abiesa no kəo matusua a wəbə mu ye Sebulon abusuakw no nsam. Sebulon agyapade hye no fi ase wə Sarid. **11** Efi hə kə atoe fam, kopa Marala ho na akə Dabeset. Efa hə kə Yokneam apuei fam asuwa ho. **12** Əhye no fa fi Sarid kə apuei fam kosi Kislot-Tabor; etoa so kə Daberat na aforo aye Yafia. **13** Afei, etoa so kə apuei fam kodu Gat-Hefer, Et-Kasin ne Rimon, na adan ahwə Nea. **14** Sebulon hye a eda atifi fam no fa Hanaton na ebewie wə Yifta-El bon mu. **15** Nkurow ewə asase yi so ne: Katat, Nahalal, Simron, Yidala ne Betlehem. Nkurow dumien ne wən nkuraa a atwa ho ahyia. **16** Eyi ne matusua a ebo mu ye Sebulon abusuakw no agyapade. **17** Asase no nkyemu a eto so anan no kəo matusua a wəbə mu ye Isakar abusuakw no nsam. **18** N'ahye nenam saa nkurow yi so: Yesreel, Kesulot ne Sunem, **19** Hafraim, Shion ne Anaharat, **20** Rabbit, Kision ne Abes, **21** Remet, En-Ganim, En-Hada ne Bet-Pases. **22** Əhye no kəfa Tabor, Sahasima ne Bet-Semes na akowie wə Asubonten Yordan ho. Nkurow dunsia ne wən nkuraa a atwa ho ahyia. **23** Eyi ne matusua a wəbə mu ye Isakar abusuakw no agyapade. **24** Asase no nkyemu a eto so anum no kəo matusua a wəbə mu ye Aser abusuakw no nsam. **25** N'ahye no fa saa nkurow yi so: Helkat, Hali, Beten ne Aksaf, **26** Alamelek, Amad ne Misal. Əhye a eda atoe fam no fi Karmel kə Sihor-Libnat, **27** na ebukaw fa apuei fam kə Bet-Dagon, kə ara kosi Sebulon wə Yifta-El bon no mu, kə atifi fam kodu Bet-Emek ne Neiel. Etoa so kə atifi fam, kəfa Kabul, **28** ne Ebron ne Rehob ne Hamon ne Kana, kə ara kosi Sidon Kese. **29** Afei əhye no dan kəfa Rama ne Kuropən Tiro a wəabo ho ban no besi Po Kese no ho wə Hosa. Nkurow a ewə asase no so bi ne Mehebel ne Aksib, **30** Uma, Afek ne Rehob, Nkurow aduonu abien ne wən nkuraa a atwa ho ahyia. **31** Eyi ne matusua a ebo mu ye Aser abusuakw no agyapade. **32** Asase no nkyemu a eto so asia no kəo matusua a wəbə mu ye Naftali abusuakw no nsam. **33** Ne hye no

fi Helef, Saananim dupon no ho, kofa Adami-Nekeb ne Yabneel, toa so kɔ Lakum kɔpem Asubonten Yordan. **34** Atœ fam hye no twam wo Asnot-Tabor kɔ Hukok, kosi Sebulon hye no wɔ anafo fam, Aser hye wɔ atœ fam ne Asubonten Yordan wɔ apuei fam. **35** Mantam yi mu nkuron a na wɔabo ho ban no ne Sidim, Ser, Hamat, Rakat ne Kineret, **36** Adama, Rama ne Hasor, **37** Kedes, Edrei ne En-Hasor, **38** Yiron, Midgal-el, Horem, Bet-Anat ne Bet-Semes. Nkurow dunkron ne wɔn nkuraase a atwa ho ahyia. **39** Eyi ne mmusua a wɔbɔ mu yε Naftali abusuakuw no agyapade. **40** Asase no nkyemu a eto so ason no kɔ mmusua a wɔbɔ mu yε Dan abusuakuw no nsam. **41** Nkurow a na εwɔ Dan agyapade mu no bi yε Sora, Estaol ne Ir-Semes, **42** Saalabin, Ayalon ne Yitla, **43** Elon, Timna ne Ekron, **44** Elteke, Gibeton ne Baalat, **45** Yehud, Bene-Berak ne Gat-Rimon, **46** Me-Yarkon, Rakon ne asase a eda Yopa anim. **47** Nanso Dan abusuakuw no nyaa akwanside wɔ wɔn asase no fa ho enti wako tiaa Lesem. Wodii kurow no so, kunkum mu nmipa, faa ho, tenaa ho. Wɔde wɔn tete agya Dan din too kurow no. **48** Eyi ne mmusua a wɔbɔ mu yε Dan abusuakuw no agyapade, saa nkurow yi ne wɔn nkuraa. **49** Wɔkyekyεε asase no mu maa Israel mmusuakuw no wiee no, Israelfo no maa Yosua asase sin sononko bi se n'agyapade. **50** Na Awurade aka se kurow biara a Yosua pε no, ɔmfa. Yosua faa Timmat-Sera a εwɔ Efraim bepɔw asase no so. ɔkyekyeree kurow no foforo na otenaa ho. **51** Eyi ne agyapade a ɔsɔfo Eleasar, Nun babarima Yosua ne mmusuakuw mpanyimfo no nam ntontobɔ kronkron a wobɔ wo Awurade anim wɔ hyiadan pon no ano wɔ Silo no de maa Israel mmusuakuw no. Enti emaa asase no mu kyekye baa awiei.

20 Awurade ka kyereε Yosua se, **2** “Afei, ka kyereε Israelfo no na wonyiyi guankɔbea nkuron a na senea mehyεε Mose no. **3** Obiara a wanhye da na obekum obi no tumi guan kɔ nkuron yi bi so, kɔbɔ ne ho aguua, senea owufo no abusuafu no rentumi ntɔ okum no so were. **4** Se onipa a wanhye da na okum obi no du kuropɔn no bi so a, onkohu kuropɔn no mu mpanyimfo wɔ kuropɔn no pon ano na ɔnkyereε wɔn nea esii. Ese se wɔma ho kwan ma owura kuropɔn no mu, na wɔne no tena. **5** Se owufo no abusuafu ba se wɔrebɛtɔ okum no so were a, εnse se mpanyimfo no yi okumfo no ma, efise εye esiane. **6** Nanso ese se okumfo no tena kuropɔn no mu na ɔmanfo di n'asem bu no bem. Na ese se owudifo no kɔ so tena kurow

no mu, efise owu no yε asiane. ɔbɛtēna ho akosi se ɔsɔfɔpanyin a ɔwɔ ho saa bere no a asem no sii no bewu. Eno akyi, okumfo no wɔ ho kwan se ɔsan kɔ ne kurom.” **7** Nkuropɔn a edidi so yi na woyiyi yεε ho guankɔbea nkuron: Kedes a εwɔ Galilea wo Naftali bepɔw asase so, Sekem a εwɔ Efraim bepɔw asase so, Kiriat-Arba a wɔfrε no Hebron a εwɔ Yuda bepɔw asase so. **8** Na Asubonten Yordan apuei fam nso a etwa mu fi Yeriko no, saa nkuron a edidi so yi na woyiyi se guankɔbea nkuron: Beser a εwɔ sare pradada so a εye Ruben abusuakuw de no, Ramot a εwɔ Gilead a εwɔ Gad abusuakuw asase so ne Golan a εwɔ Basan a εye Manase abusuakuw no asase. **9** Eyi ne nkuron a woyiyi maa Israelfo ne ahɔho a wɔne wɔn te no. Obiara a wamfi ɔboaye mu ankum ofoforo no, otumi kɔhwehwe guankɔbea wɔ saa nkuron yi biara so. Se wɔfa saa ɔkwan yi so a wɔn a wɔrehwehwe awereto no nsa renka awudifo no nkum wɔn ansa na wɔaba ɔmanfo asennii abeyi wɔn ho ano.

21 Afei, Lewifo abusua mu ntuanofo kɔ ɔsɔfo Eleasar ne Nun babarima Yosua ne Israel mmusuakuw a aka mu ntuanofo no nkyen. **2** Wɔka kyereε wɔn wɔ Silo a εwɔ Kanaan asase so no se, “Awurade hyεε Mose se, ɔmma yen nkurow na yentena mu ne adidibea mma yen anantwi.” **3** Na senea Awurade hyεε no, wɔde nkurow a edidi so yi a wɔn adidibea ka ho maa Lewifo se wɔn agyapade. **4** Aaron asefo a na wɔye Kohat abusuamma, na wɔfrε Lewi abusuakuw mu no nyaa nkurow dumiensta a na anka εye Yuda, Simeon ne Benyamin mmusuakuw no dea. **5** Afi a aka wo Kohat abusua mu no, wɔmaa wɔn nkuron du fii Efraim ne Dan mmusuakuw no ne Manase abusuakuw fa no nsase mu. **6** Gerson abusua no nso, wɔmaa wɔn nkuron dumiensta fii Isakar, Aser, Naftali ne Manase abusuakuw fa no wɔ Basan. **7** Merari abusua no nyaa nkurow dumien fii Ruben, Gad ne Sebulon mmusuakuw no nkyen. **8** Enti Israelfo no dii Awurade ɔhye nsem a ɔde maa Mose no so. Wɔbɔ ntonto kronkron, nam so yiyii saa nkurow yi ne adidibea a ekeka ho maa Lewifo. **9** Israelfo no de saa nkurow a εye Yuda ne Simeon mmusuakuw no dea no **10** maa Aaron asefo a wɔfrε Kohat abusua mu na eka Lewi abusuakuw ho no, efise ntonto kronkron a edi kan no bɔɔ wɔn. **11** Kiriat-Arba a (wɔfrε no Hebron), a εwɔ Yuda bepɔw asase so ne εho adidibea. (Arba yε Anak tete agya.) **12** Nanso nsase ne nkuraa a atwa kurow no ho ahyia no de, wɔde maa Yefune

babarima Kaleb. **13** Nkurow a edidi so yi ne wən adidibea no wəde maa əsəfo Aaron asefo: Hebron (guankəbea kuropon ma nea ne nsa apa wə obi ho), Libna, **14** Yatir, Estemoa, **15** Holon, Debir, **16** Ain, Yuta ne Bet-Semes a əye nkurow akron a wonya fii saa mmusuakuw abien yi nkyen no. **17** Wofi Benyamin abusuakuw mu de saa nkurow yi ne adidibea a atwa ho ahyia no maa əsəfo: Gibeon, Geba, **18** Anatot, Almon—a əye nkurow anan. **19** Enti nkurow dumienṣa na wəde maa əsəfo a wəye Aaron asefo no. **20** Kohat abusua nkae a wofi Lewi abusuakuw mu no nso, wəde saa nkurow yi ne adidibea a efi Efraim abusua nkyen maa wən: **21** Sekem, (guankəbea kuropon), Geser. **22** Kibsaim ne Bet-Horon, a əye nkurow anan. **23** Saa nkurow ne adidibea yi nso, wəde maa əsəfo a wofi Dan abusuakuw mu: Elteke ne Gibeton, **24** Ayalon ne Gat-Rimon, əye nkurow anan. **25** Manase abusuakuw fa no de saa nkurow ne wən adidibea maa əsəfo no: Taanak ne Gat-Rimon, əye nkurow abien. **26** Enti nkurow du ne wən adidibea na wəde maa Kohat abusua nkae no. **27** Gerson abusua a wəye Lewi abusuakuw no fa bi no nso nyaa nkurow abien ne wən adidibea fii Manase abusua fa no nkyen. Nkurow no ne Golan a əwə Basan (guankəbea kuropon) ne Beestra. **28** Isakar abusuakuw no nso maa wən: Kision, Daberat, **29** Yarmut ne En-Ganim, nkurow anan a wən adidibea ka ho. **30** Aser abusuakuw no maa Misal, Abdon, **31** Helkat ne Rehob, a əye nkurow anan a wən adidibea ka ho. **32** Naftali abusuakuw no maa wən Kedes a əwə Galilea (guankəbea kuropon), Hamot-Dor ne Kartan nkurow abiesa ne wən adidibea. **33** Enti nkurow dumienṣa ne echo adidibea na wəde maa Gerson mmusua no. **34** Lewifo nkae a wəye Merari abusua no nyaa saa nkurow yi a efi Sebulon abusuakuw no nkyen: Yokneam, Karta, **35** Dimna ne Nahalal—nkurow anan ne echo adidibea. **36** Ruben abusuakuw no nso maa wən Beser, Yahas, **37** Kedemot ne Mefaat—nkurow anan ne wən adidibea. **38** Gad abusuakuw no maa wən Ramot a əwə Gilead (guankəbea kuropon), Mahanaim, **39** Hesbon ne Yaser, nkurow anan ne ho adidibea. **40** Enti nkurow dumienṣa na wəde maa Merari abusua. **41** Nkurow dodow ne echo adidibea a na əwə Israelman mu a wəde maa Lewifo no nyinaa ye aduanan awotwe. **42** Na kurow biara wə adidibea da ho. **43** Enti Awurade de nsase a əkaa ho ntam se əde bəma wən agyanom no maa Israelfo no, na wodii so nkonom, tenaa ho. **44** Na Awurade ma wonyaa əhome wə afanan nyinaa, səneə əhyee wən

agyanom bə no. Wən atamfo biara antumi annyina wən anim, efise Awurade boaa wən ma wodii wən atamfo so nkonom. **45** Bə pa biara a Awurade hyee Israel no nyinaa baa mu; emu bi anni huammo.

22 Afei, Yosua frē Ruben ne Gad mmusuakuw ne

Manase abusuakuw fa no nyinaa. **2** Əka kyere wən se, “Moaye səneə Mose, Awurade somfo hyee mo se monye no na moadi əhyee asem biara a mehyee maa mo no so. **3** Əwə mu se dwumadi no agye bere tenten bi de, nanso moampa mmusuakuw a aka no akyi. Moato mo bo ase adi mmara a Awurade, mo Nyankopon hyee maa mo no so de abesi nne. **4** Na mprempren Awurade, mo Nyankopon ama mmusuakuw a aka no ahomegye səneə əhyee wən bə no. Enti monko mo nkyi wə asase a Mose, Awurade somfo no de maa mo wə Asubonten Yordan apuei fam no so. **5** Monhwə yiye na munni mmara a Mose hyee maa mo no so. Monno Awurade, mo Nyankopon. Monnantew n'akwan nyinaa so, munni n'ahyede so, munni no nokware na momfa mo koma nyinaa ne mo kra nyinaa nsom no.” **6** Na Yosua hyiraa wən, gyaa wən kwan ma wəkəo fie. **7** Mose de Basan asase a əwə Yordan apuei fam no maa Manase abusuakuw fa no. Abusuakuw no fa a aka no nso, wəde asase no fa a əda Yordan atəe fam no maa wən. Yosua regya wən kwan no, ohyiraa wən, **8** kae se, “Agyapade bebrebe a moanya afi mo atamfo nkyen no, mo ne mo abusuaf a wəwə fie no nkye. Anantwi dodow ne nguan bebrebe no, mo dwetə ne sikakoko, mo kəbere mfrabrae, dade ne adurade no nyinaa, mo ne wən nkye.” **9** Enti Rubenfo, Gadfo ne Manase abusuakuw fa no gyaw Israelfo nkae no hə wə Silo a əwə Kanaan asase so. Wofitii wən akwantu ase se woresan ako wən ankasa asase a əwə Gilead, asase a na əye wən dea dedaw a Awurade hyee Mose ma əde maa wən no so. **10** Wəda so wə Kanaan no, ansa na wobetwa Asubonten Yordan no, Rubenfo, Gadfo ne Manase abusuakuw fa no sii afəremuka kəse bi wə Asubonten Yordan nkyen, wə faako a wofrə hə Gelilot no. **11** Israelfo a wəaka no tee se woasi afəremuka wə Gelilot wə Asubonten Yordan atəe fam, wə Kanaan asase so no, **12** wən nyinaa boaa wən ho ano wə Silo, siesiee wən ho se worekoko atia wən nuanom. **13** Nea edi kan no, wotuu nnipa a əsəfo Eleasar babarima Pinehas tua wən ano kəo Gilead. Wotwaa asubonten no se wəne Rubenfo, Gadfo ne Manase abusuakuw fa no rekəkasa. **14** Nnipa a wotuu wən no ye mpanyimfo du a obiara gyina hə ma Israel mmusuakuw du no

mu baako, na օsan ye օkannifo ma Israel mmusua no mu baako. **15** Na woduu Gilead asase so no, wəka kyere Rubenfo, Gadfo ne Manase abusuakuw fa no se, **16** “Awurade asafokuw nyinaa pə se wohu nea enti a moredi Israel Nyankopon no huammo. Aden nti na mutumi dan mo ho fi Awurade ho, kosi afəremuka de tia no? **17** Bəne a yeyəs wə Peor no nnəoso mmaa yen ana? Ծyaredəm a əbetəo Awurade asafokuw no nyinaa so akyi no mpo, yennwiraa yen ho mfii ho. **18** Nanso nne yi, moretwe mo ho afi Awurade ho, se morenni n’akyi. “Se mosore tia Awurade nne a, əkyena ne bo befuw yen nyinaa. **19** Se mususuw se efi aka mo asase enti afəremuka ho hia mo a, əno de, mommekə yen ho wəasuogya ha wə faako a Awurade ne yen te wə n’Asərefi na yene mo bəkyə yen asase mu. Na monnsore ntia Awurade na mommfa afəremuka foforo a moasi ama mo ho so ntwe yen nkə atuatew mu. Awurade, yen Nyankopon nokware afəremuka ye baako pə. **20** Bere a Akan a ofi Serah abusua mu nam korən a əbəo wə nnəema a wəayi ası hə ama Awurade, nam so yee bəne no, Onyankopon antwe Israel manfo nyinaa aso? Ծyene əno nko ara na esiane bəne no nti owui.” **21** Rubenfo, Gadfo ne Manase abusuakuw fa no buaa mpanyimfo no se, **22** “Awurade nko ara ne Onyankopon! Awurade nko ara ne Onyankopon! Yeansi afəremuka no se yede retia Awurade. Se saa na yeaye a, nne, momfa yen ho nkəye yen. Nanso Awurade nim na Israel nyinaa nso nhu se, **23** yensii afəremuka mmaa yen ho se yərefi Awurade nkəyen. Na yəremmə əhyew afəre ne aduan afəre anaa asomdwəe afəre wə so nso. Se eyi nti na yesii afəremuka no a, Awurade no ankasa ntwe yen aso. **24** “Yeasi saa afəremuka yi, efise yesuro se daakye bi mo asefo bebisə yen asefo se, ‘Tumi bən na mowə se mobəsom Awurade, Israel Nyankopon? **25** Awurade de Asubənten Yordan ato yen nkurofo ne ne nkurofo ntam hye. Munni kyəfa wə Awurade mu!” Enti mo asefo bəma yen asefo agyae Awurade som. **26** “Əno nti yeyəs yen adwene se yebesi afəremuka, na ənye se yəbəbə əhyew afəre wə so, **27** na mmom se nkaedum. Əbəbə yen asefo ne mo asefo nkae se, yen nso, yewo ho kwan se yebəsom Awurade wə ne kronkronbea, abo yen əhyew afəre, aduan afəre ne asomdwəe afəre. Na daakye bi no, mo asefo rentumi nka nkəyərə yen asefo no se, ‘Munni kyəfa wə Awurade mu.’ **28** “Se wəka səe a, yen asefo betumi aka se, ‘Monhwə Awurade afəremuka seso a yen agyanom sii. Wəansi amma əhyew afərebo anaa

aforebo, na mmom, eyə nkae ade a əkyere ayənkofa a yen nyinaa wə wə Awurade mu.” **29** “Empare yen se yebəsore atia Awurade, anaase yəbetwe yen ho afi ne ho akosi yen ankasa afəremuka ama əhyew afəre, aduan afəre anaa aforebo. Awurade, yen Nyankopon afəremuka a esi n’Ahyiae Ntamadan anim no so na wodi saa dwuma no.” **30** Ծəfo Pinehas ne mpanyimfo du no tee nseм yi fii Ruben ne Gad mmusuakuw ne Manase abusuakuw fa ho no, won bo təo won yam. **31** Ծəfo Eleasar bəbarima Pinehas buaa wən se, “Nne yəahu se Awurade wə yen ntam, efise monyəs bəne ntia Awurade səneə yesusuwii no, mmom moagye Israel nkwa afi əsəe a anka Awurade de reba won so no ho.” **32** Afei, Pinehas, Ծəfo Eleasar bəbarima ne mpanyimfo du no fii Ruben ne Gad mmusuakuw no nkəyen wə Gilead san kəo Kanaan asase so kəbəo Israelfo no amannee. **33** Na Israelfo no nyinaa bo təo wən yam, woyii Onyankopon aye na wəanka əko a wəbeko atia Ruben ne Gad ho asem bio. **34** Na Rubenfo ne Gadfo too afəremuka no din se “Ədanseni,” əyə ədanseni wə yene wən ntam se Awurade ye yen nso Nyankopon.

23 Mfe bebree twaa mu a Awurade maa Israelfo no ahətə a wən atamfo no mu biara anhaw wən bio. Yosua a afei na wanyin yiye no **2** frəe mpanyimfo, ntuanofo, atemmufo ne adwumayəfo a wəwə Israel nyinaa. Əka kyere wən se, “Mprempren, mabə akwakoraa. **3** Moahu biribiara a Awurade, mo Nyankopon aye ama mo me nkwa nna yi mu. Awurade, mo Nyankopon əko atia mo atamfo. **4** Mede amanaman no nsase a yənnya nmii so ne nea yəadi so ama mo se mo agyapade, efi Asubənten Yordan kosi Po Kəse a əwə atəe fam no. **5** Saa asase yi bəye mo dea, efise Awurade, mo Nyankopon bəpam nnipa a wətete so mprempren no nyinaa. Mubesı wən anan mu atena hə, səneə Awurade, mo Nyankopon hyəs mo bo no. **6** “Enti, monyə den! Monhwə na munni nkəyərə a wəakyərə wə Mose Mmara Nhomə no mu no so pərəpərə. Monntwe mo ho mfi ho əkwan biara so. **7** Monhwə yiye se mo ne nnipa foforo a wəda so te asase no so no nnya ayənkofa biara. Mpo, mommimo wən anyame din na moabə wən din aka ntam anaase moasom wən. **8** Na munni Awurade, mo Nyankopon no nokware səneə moaye abesi nne yi. **9** “Efise Awurade apam amanaman akəse a wəyə den ama mo, enti obiara nni hə a watumi adi mo so nkənim. **10** Mo mu biara betumi atu atamfo apem agu,

efise Awurade, mo Nyankopon ko ma mo senea wahye bø no. **11** Enti monhwø yiye na monno Awurade, mo Nyankopon no. **12** “Nanso se motwe mo ho fi ne ho, na mo ne saa amanaman yi nkaefo a wøwø mo mu yi di aware a, **13** eno de akyinnye biara nni ho se Awurade, mo Nyankopon rempam wøn mfi mo asase so. Mmom, wøbøye mfiri ama mo, mo akyi mmaa, ne mo aniwa mu nsøe de kosi se mo ase bøtøre afi asase pa yi a Awurade, mo Nyankopon de ama mo no so. **14** “Erenkye biara mewu, senea obiara kø no. Mo koma mu no munim se øbo biara a Awurade, mo Nyankopon hyøe no aba mu. Bøhyøe no mu biara nni hø a amma mu! **15** Nanso senea Awurade, mo Nyankopon de nnepa a øhyøe ho bø maa mo no, saa ara na se moanye osetie amma no a øde amanehunu beba mo so. Øbøpra mo afi saa asase pa a øde ama mo yi so. **16** Se mubu Awurade, mo Nyankopon apam no so na mosøre anaa mosom anyame foforo a, n’abufuw bøhyew mo na øbøpra mo ntem so afi asase pa a øde ama mo no so.”

24 Na Yosua frøe Israelfo nyinaa, wøn mpanyimfo, ntuanofo, atemmufo ne adwumayefo køo Sekem. Na wøn nyinaa baa Onyankopon anim. **2** Yosua ka kyereø won se, “Senea Awurade, Israel Nyankopon se ni: Mo tete agyanom, Tera a øye Abraham agya ne Nahor tenaa Asubønten Efrate agya noho na wøsom anyame foforo. **3** Nanso mefaa mo agya Abraham fii asase a øda Efrate agya hø de no baa Kanaan asase so. Mefaa ne ba Isak so maa n’asefo døoso. **4** Mede Yakob ne Esau maa Isak. Mede Seir bepøwman no maa Esau, na Yakob ne ne mma sian køo Misraim. **5** “Na mesomaa Mose ne Aaron, na mede øyaredøm a øye hu baa Misraimfo no so na akyiri no, miyii mo fii hø ma munyaa ahofadi. **6** Bere a mo agyanom duu Po Køkøo ho no, Misraimfo no de wøn nteaseønam ne wøn aponkøkafo taa wøn. **7** Musu frøe Awurade no, mede sum bøtoo mo ne Misraimfo no ntam, memaa Po no bu faa wøn so kataa won so. Mo ankasa mo de mo ani huu nea meyøe. Afei motenaa sare so mfe bebree. **8** “Mede mo baa Amorifo asase so wø Yordan apuei fam. Wøne mo koe, nanso memaa mudii wøn so nkonom na mofaa won asase. **9** Na Moabhene Sipor babarima Balak fii ase ko tiaa Israel. Øka kyereø Beor babarima Balaam se ønname mo. **10** Nanso mantie no, na mmom mema ohyiraa mo ntoatoaso, na migyee mo fii Balak nsam. **11** “Na mutwaa Asubønten Yordan baa Yeriko no, Yeriko mmarima ko tiaa mo. Na nkurofo pii nso ko tiaa mo a Amorifo, Perisifo, Kanaanfo, Hetifo,

Girgasifo, Hewifo ne Yebusifo ka ho. Nanso mema mudii wøn so nkonom. **12** Afei, mesomaa nnowa dii mo anim ma wøkøpam Amorifo ahemfo baanu no. Enye mo afoa anaa mo agyan na ema mudii nkonom. **13** Memaa mo asase a enye mo na mudii ho dwuma, maa mo nkropøn a enye mo na mokyekyeree, nkropøn a mote mu mprempren no. Memaa mo bobe nturo ne ngodua mfuw se mubenya aduan, a mpo enye mo na muduae. **14** “Enti munni Awurade ni, na momfa mo koma nyinaa nsom no. Montow ahoni a mo agyanom somee no wø bere a na wote Asubønten Efrate agya ne Misraim no nyinaa ngu korakora. Monsom Awurade nko ara. **15** Se nso mompe se mosom Awurade a, nne yi ara, monkyere nea mobesom no. Anyame a mo agyanom somee wø bere a na wøwø Efrate agya no na mope? Ahaa Amorifo a mote won asase so mprempren no anyame? Na me ne me fi de, yebesom Awurade.” **16** Na øman no buae se, “Yørempa Awurade akyi nkøsom anyame foforo. **17** Efise Awurade, yen Nyankopon na ogyee yen ne yen agyanom fii nkoasom mu wø Misraim. Øyøe anwonwade akese wø yen anim. Na yefaa sare so wø yen atamfo mu no, øbøø yen ho ban. **18** Øye Awurade na øpam Amorifo ne aman foforo a na wøte asase yi so no. Enti yen nso, yebesom Awurade, efise øno nko ne yen Nyankopon.” **19** Na Yosua ka kyereø nnipa no se, “Morentumi nsom Awurade, efise øye kronkron ne ninkufo Nyankopon. Øremfa mo atuatew ne mo bøne nkye mo. **20** Se mopa Awurade akyi na mosom anyame foforo a, øbedan atia mo, aseø mo a emfa ho se øne mo adi no yiye.” **21** Nnipa no buaa Yosua se, “Dabi, yeasi yen adwene pi se yebesom Awurade.” **22** Yosua nso kae se, “Mubebu saa gyinae yi ho akontaa. Moaka se mobesom Awurade.” Wobuae se, “Yiw, yebebu ho akontaa.” **23** Yosua kae se, “Eye, monsøe ahoni a mowø nyinaa na momfa mo koma nto Awurade, Israel Nyankopon so.” **24** Nnipa no ka kyereø Yosua se, “Yøbesom Awurade, yen Nyankopon. Yøbøye osetie ama øno nko ara.” **25** Enti Yosua ne nnipa no yøe apam saa da no wø Sekem, de wøn hyøe nhyehyøe a emu yø den na øbetena hø daa wø wøne Awurade ntam. **26** Yosua kyereø eyinom nyinaa guu Onyankopon Mmara Nhoma no mu. Øfaa øbotan kese bi pirew køtoo odum dua bi a øben Awurade ntamadan no ase se nkae ade. **27** Yosua ka kyereø nnipa no se, “Saa øbotan yi ate biribiara a Awurade aka akyere yen no. Se moanni mo Nyankopon nokware a, øbøye adansede atia mo.” **28** Afei, Yosua gyaa nnipa no kwan

maa obiara koo n'agyapade so. **29** Asem yi akyi, ankye na Nun babarima Yosua, Awurade somfo wui. Odii mfirihyia oha ne du. **30** Wosiee no wo n'agyapade asase so wo Timnat-Sera a ewo Efraim bepow asase so, wo Gaas Bepow atifi fam. **31** Na Israel som Awurade wo Yosua, ne mpanyimfo a woanyinyin sen no a wohuu nea Awurade ye maa Israel won nkwa nna nyinaa mu. **32** Na wosiee Yosef nnompe a Israelfo de fi Misraim bae no wo Sekem wo asasetam bi a Yakob too no dwets mpow oha fii Hamor mmabarima nkyen no so. Na saa asase yi wo Efraim ne Manase mmusuaku a woye Yosef asefo asase kyef a wode maa won no so. **33** Aaron babarima Eleasar nso wui. Wosiee no wo Efraim bepow asase no so wo Gibea kurow no a na wode ama ne babarima Pinehas no mu.

Atemmufo

1 Yosua wu akyi no, Israelfo bisaa Awurade se, “Abusuakuw ben na ese se woketow hye Kanaanfo no so kan?” **2** Awurade buae se, “Yuda na ese se oko; mede asase no sodi ahye won nsam.” **3** Enti Yuda ntuanoko no ka kyerees won nuanom Simeon abusuakuw no se, “Mommeka yen ho na yenko ntia Kanaanfo a wote asase a wode ama yen no so. Yen nso, yebbeoa mo ama moako afa mo asase.” Enti Simeon fo mmarima no ne Yudafo no koe. **4** Bere a Yuda koo won so no, Awurade ma wodii Kanaanfo ne Perisifo no so nkonim, na wokunkum atamfo akofo mpem du wo Besek. **5** Besek ho, wone ohene Adoni-Besek hyiae, na woko tiaa no, dii Kanaanfo no ne Perisifo no so nkonim. **6** Adoni-Besek guanee, nanso ankye na Israelfo kokyeree no twitwaa ne nsa ne ne nan kokurobeti. **7** Emaa Adoni-Besek kae se, “Bere bi, na mewo Ahemfo aduason a wootwitwa won kokurobeti na wobetasee mporoporowa wo me didipon ase. Afei, Awurade atua me nea meyee won no so ka.” Wode no koo Yerusalem na owui wo ho. **8** Yuda mmarima no tow hye Yerusalem so, dii so nkonim. Wokunkum kuropon no so nnipa nyinaa, too mu gya. **9** Eno akyi, wodan faa anafo fam, kotoe hye Kanaanfo a wotete bepew asase, Negeb ne atoe fam nkoko so no so. **10** Yuda bo wuraa Kanaanfo a na wote Hebron a kan no na wofre ho Kiriath-Arba no mu, dii Sesai, Ahima ne Talmai so. **11** Wofi ho kotoaa nnipa a wote Debir a kan no na wofre ho (Kiriath-Sefer no). **12** Na Caleb kae se, “Mede me babea Aksa bema obi a phetow ahye Kiriath-Sefer kurow no so na wadi so no aware.” **13** Enna Caleb nua kumaa Kenas babarima Otniel kofae. Enti Aksa beye Otniel yere. **14** Aksa waree Otniel no, oka kyerees no se ommisa n’agya Caleb na omma won asase nka nea wowa no ho. Ofi n’afurum so sii fam ara pe, Caleb bisaa no se, “Asem ben? Den na menye mma wo?” **15** Obuae se, “Ma me nhyira bio. Woadom me ama me asase wo Negeb, na mesre wo ma me asase a nsu wo so.” Enti Caleb maa no atifi ne anafo nsubonten. **16** Bere a Yuda abusuakuw fii Yeriko no, Kenifo a woye Mose ase barima asefo ne won koo Yuda sare no so. Wotenea nnipa a wowa ho no mu wo beae bi a eben Arad a ewo Negeb. **17** Afei, Yuda ne Simeon ka bo mu ko tiaa Kanaanfo a wote Sefat no seee kurow no pasaa. Enti wotoo kurow no din Horma. **18** Eno akyi, Yuda ko faa nkuropon

Gasa, Askelon ne Ekron ne won nsase a atwa wən ho ahyia. **19** Na Awurade ka Yuda nkurəfə ho nti, emaa wəfaa bepəw nsase no. Nanso wəantumi ampam nnipa a wətə tataw so no amfi hə, efise na wəwə nnade nteaseənam. **20** Wəde Hebron kuropon maa Kaleb senea na Mose ahye ho bə no. Na Kaleb pam nnipa a na wəyə Anak mmabarma baasa no asefo no fii hə. **21** Benyamin abusuakuw no antumi ampam Yebusifo a na wətə Yerusalem no. Enti ebesi nne yi, Yebusifo ne Benyamin nkurəfə da so te Yerusalem. **22** Yosef asefo kətow hyee Bet-El kurow no so, na Awurade kaa wən ho. **23** Wəsomaak akwansrafo kəo Bet-El (a kan no na wəfre no Lus) hə. **24** Wəde nsemmisa puapuaa əbarima bi a na ofi kuropon no mu reba. Wəka kyereə no se, “Kyere yən əkwan a wəde kə kuropon no mu na yən nso, yebehu wo mməbə.” **25** Enti əkyereə won kuropon no kwan ma wokokunkum kuropon no mu nnipa nyinnaa, na wogyaw əbarima no ne n’abusuaf. **26** Akyiri no, əbarima no tutu kəo Hetifo asase so. Əkyekyeree kuropon wə hə. Ətoo kuropon no din Lus. Na saa din no da kuropon no so de besi nne. **27** Manase abusuakuw no nso antumi ampam nnipa a na wote Bet-Sean, Taanak, Dor, Yibleam, Megido ne wən nkuraase no, efise na Kanaanfo no aka se, senea ete biara, əho ara na wəpə se wotena. **28** Israelfo no nyaa ahoođen kakra no, wohyee Kanaanfo no ma wəyee nnwuma se nkoo maa wən na wəampam wən amfi asase no so. **29** Efraim abusuakuw no nso antumi antu Kanaanfo a na wote Geser no enti Kanaanfo no kəo so ne wən tenae. **30** Sebulon abusuakuw no antumi antu Kanaanfo a na wote Kitron ne Nahalol, nti wəkəo so ne wən tenae. Nanso wohyee wən ma wəyee adwuma se nkoo. **31** Aser abusuakuw no nso antumi antu wən a na wote Ako, Sidon, Ahlab, Aksib, Helba, Afik ne Rehob. **32** Nokware, esiane se wəantumi antu won no nti, Kanaanfo no dəəso wə asase a Aserfo no te so no so. **33** Naftali abusuakuw no nso antumi antu won a na wote Bet-Semes ne Bet-Anat. Mmom, Kanaanfo no dəəso wə asase a wote so no so. Nanso wəhyee nnipa a wote Bet-Semes ne Bet-Anat ma wəyee adwuma se nkoo maa Naftali nkurəfə. **34** Dan abusuakuw no de, Amorifo hyee wən ma wotu kəo bepəw nsase no so na wəamma wən amma tataw so hə. **35** Amorifo no sii wən adwene pi se, wəbetena Heres bepəw so wə Ayalon ne Saalbim, nanso Yosef asefo no yee den mmoroso no, wəhyee Amorifo no ma wəyee adwuma

se nkao. 36 Na Amorifo hye fi Akrabbim atrapoe ko Sela na etoa so ko atifi fam.

2 Na Awurade bøfo fi Gilgal koo Bokim de nkra komaan Israelfo no se, “Miyii mo fii Misraim, de mo baa asase a mekaa ho ntam se mede bøema mo agyanom no so. Mekae se, Meremmu m’apam a me ne mo aye no so. 2 Mo fam de ne se, mo ne nnipa a wote asase yi so no nnye apam biara na mmom mobesee wøn aføremuka nyinaa. Na aden nti na moanni me mmara nsem so? 3 Nea moaye yi nti, merempam nnipa a wøtete mo asase so no. Wøbeye mo nkyen mu nsøe na wøn anyame nso aye mfiri a wøasum ahintaw mo.” 4 Awurade bøfo kasa wiee no Israelfo no suu dennen. 5 Enti wøtoo beae hø din “Agyaadwotwa.”

Na wøbøo aføre wø ho maa Awurade. 6 Yosua gyaa nkurofo no kwan akyi no, mmusuakuw no mu biara køfaa n’agypade a wøde maa no se ne kyefo no. 7 Na Israelfo no som Awurade wø Yosua ne mpanyimfo a wøanyinyin sen Yosua a wohuu nneema akese a Awurade ye maa Israel, Yosua nkwa nna nyinaa mu no. 8 Afei, Nun babarima Yosua, Awurade somfo wui a na wadi mfirihyia oha ne du. 9 Wosiee no wø ne wugyaw asase a na ewo Timnat-Heres, Efraim bepøw asase no a ewo Gaas bepøw no atifi fam no. 10 Saa awo ntoatoaso no akyi no, awo ntoatoaso foforo nyin a na wonnim Awurade, na wønkae nneema akese a waye ama Israel no. 11 Na Israelfo no yee nea enye wø Awurade ani so, na wosom Baalim ahoni. 12 Wogyaw Awurade, wøn agyanom Nyankopøn a oyii wøn fii Misraim no. Wodii anyame foforo akyi, som saa anyame no a yee nnipa a wøatwa wøn ho ahyia no dea. Na wømaa Awurade bo fuii. 13 Wogyaw Awurade akyidi, køsom Baalim ne Astoret ahoni. 14 Eyi maa Awurade bo fuw Israel, enti øde wøn hyee afowfo nsa, maa wowiaa wøn ahode. Øton wøn maa wøn atamfo a wøatwa wøn ho ahyia, na wøantumi annyina wøn ano. 15 Bere biara a Israelfo bøkø øko no, Awurade ko tia wøn ma wodi nkogu, senea øhyee bo no. Enti wøn ho hiahiaa won papaapa. 16 Afei, Awurade pagyaw atemmufo ma wobegyee Israelfo fii wøn atamfo nsam. 17 Nanso Israelfo no antie atemmufo no. Wøkø so de wøn ho bøø anyame foforo, kotow wøn. Wøtwee wøn ho nsem so fii won agyanom a wøyee osetie maa Awurade mmara nsem no kwan so. 18 Bere biara a Awurade de ottemmufo bi bedua Israel so no, na oka saa ottemmufo no ho na ogye nnipa no fi wøn atamfo no nsam wø saa ottemmufo no nkwa nna nyinaa mu. Efise Awurade

huu ne nkurofo a wøredi wøn nya na wørehu amane no mmøbø. 19 Nanso atemmufo no wu akyi no, nnipa no san koo wøn bra bøne no mu a, afei na wøasæsæe sen wøn a wodii wøn anim kan no. Wodii anyame foforo akyi. Wøkotow wøn, som wøn. Na wøampe se wøgyae wøn nnebønesem ne asobrakte no. 20 Enti Awurade bo fuw Israel. Økae se, “Esiane se saa nnipa yi abu apam a me ne wøn agyanom yee so, na wøapo me mmara nsem nti, 21 merempam aman a Yosua anni wøn so ansa na ørewu no. 22 Meyee eyi de søo Israel hwæe se wobetie Awurade senea wøn agyanom yee no.” 23 Eno nti na amma Awurade ampam aman no ntem so na wamma Yosua ammedi wøn nyinaa so no.

3 Awurade gyaw aman bi wø asase no so a na ønam so pe se øso Israelfo a wønkø Kanaan ko no bi da hwæ. 2 Øyee saa de kyere Israel nkyirimma a wønkø øko da no senea wobenya akodi ho nimdee. 3 Saa aman no ni: Filistifo (wøn a na wøhye Filistifo ahemfo baanum bi ase no), Kanaanfo nyinaa, Sidonfo, Hewifo a na wøte Lebanon bepøw no so fi Baal Hermon bepøw ho de kosi Lebo Hamat. 4 Wogyaw saa nkurofo yi de søo Israelfo no hwæ, peø se wohu se wobedi mmara a Awurade nam Mose so hye maa wøn agyanom no so ana. 5 Enti Israelfo no tenaa Kanaanfo, Hetifo, Amorifo, Perisifo, Hewifo ne Yebusifo no mu. 6 Na wodii wøn ho aware. Israelfo mmabarima no warewaree wøn mmabæna wøde Israelfo mmabæna nso maa wøn mmabarima aware. Na Israelfo no som wøn anyame. 7 Israelfo no yee nea yee Awurade ani so bøne. Wøn weree fii Awurade wøn Nyankopøn, na wosom Baalim ahoni ne Asera nnua. 8 Awurade abufuw mu yee den tiaa Israel nti, øde wøn hyee Aramhene Kusan-Risataim nsam. Na Israelfo yee Kusan-Risataim nkøa mfirihyia awotwe. 9 Nanso Israelfo su free Awurade no, oyii øbarima bi se ogyefo maa wøn. Ne din ne Otniel a øye Kaleb nua kumaa Kenas babarima. 10 Awurade honhom baa ne so, enti øbeyee Israel ottemmufo. Øko tiaa Aramhene Kusan-Risataim na Awurade maa Otniel dii ne so nkonom. 11 Enti asomdwøe baa asase no so mfirihyia aduanan. Na Kenas babarima Otniel wui. 12 Bio, Israelfo no yee nea yee Awurade ani so bøne, na eno nti, Awurade de tumi hyee Moabhene Eglon nsa ma odii Israel so. 13 Eglon boaboa Amonfo ne Amalekfo ano ma wøbekaa ne ho na wøkotow hyee Israelfo so. Wodii wøn so, faa kuropon Yeriko. 14 Israelfo no som Moabhene Eglon mfirihyia dunwøtwe.

15 Nanso Israelfo no su frēe Awurade bio no, Awurade maa won ogyefo. Ne din ne Ehud, Gera babarima a ḥye abenkumma na ofi Benyamin abusuakuw mu. Israelfo no somaa Ehud se ḥomfa wən sonkahiri sika nkōma Moabhene Eglon. 16 Enti Ehud bəo afoa anofanu a ne tenten yē nsateaa dunwōtwe. ḫde hyēe ne srē nifa ho de siee n'atade mu. 17 ḫde sonkahiri sika no bress Eglon a waye kese tobonn no. 18 ḫde sika no maa no wiee no, Ehud gyaa wən a na woso sika no kwan ma wəkəo fie. 19 Nanso bere a Ehud duu abo ahoni a ḥben Gilgal no, ḥsan n'akyi baa Eglon nkyen beka kyereē no se, "Mewə kokoamsem bi ka kyere wo." Enti ḥhene no maa n'asomfo no nyinaa yēe dinn na ḥmaa wən nyinaa fii ḫdan mu ho. 20 Afei, Ehud kəo Eglon nkyen. Na ḫte abansoro dan bi a emu dwo mu. Ehud ka kyereē no se, "Mewə asem bi a efi Onyankopon nkyen ka kyere wo!" Bere a ḥhene Eglon sore fii n'akongua mu ara pē, 21 Ehud de ne nsa benkum twee afoa a ḫde ahyē ne srē nifa ho no de wəo ḥhene no yafunu mu. 22 Afoa no kəo akyiri kosii se ne bona no mpo wuraa ḥhene no srade mu maa əso katae. Enti Ehud gyaa afoa no wə yafunu no mu maa ne nsono tu gui. 23 Afei, Ehud tootoo apon no mu foroo agyanan dan no, faa ne asuton no mu guan koe. 24 Ehud koe akyi no, ḥhene asomfo no baa ho behuu se wəatoto apon a eko aban no so no mu. Na wodwen se ḥwə agyananbea ho, 25 enti wətwənee. Wətwən ara na ḥhene no mma no, ḥhaw wən ma wəkəhwehwee safe bi. Na wobuee pon no, wohuu se wən wura awu da fam. 26 Bere a asomfo no retwen no, Ehud guan faa abo ahoni no so a ḥreko Seira. 27 Oduu Efraim bepōw asase no so no, Ehud hyen torobento kyereē ḥman no se wəmfa akode mmra. Enti odii Israelfo kuw bi anim sian bepōw no. 28 ḫka kyereē wən se, "Munni m'akyi. Awurade ama moadi Moabfo a ḥwə mo atamfo no so nkonom." Enti wotu dii n'akyi. Israelfo no faa asubonten Yordan baabi a ḥənno a wofi Moab twa. Ḫno nti na obiara ntumi mfa ho ntwa Asubonten no. 29 Wətow hyēe Moabfo no so. Wokunkum wən dəmmarima no beye mpem du. Wən mu biara antumi anguan. 30 Enti Israelfo dii Moabfo so nkonom saa da no, na asomdwoe baa asase no so mfirihya aduwōtwe. 31 Ehud akyi no, Anat babarima Samgar gyee Israelfo. ḫde nantwika abaa kum Filistifo ahansia.

4 Ehud wu akyi no, Israelfo no yēe bōne wə Awurade ani so bio. 2 Enti Awurade de wən hyēe Kanaanhene Yabin a na odi ade wə Hasor no nsa. Na ḥsahene a

otua n'akofo ano no din de Sisera a na ḫte Haroset-Hagoyim. 3 Na Sisera wə nnade nteaseenam ahankron, na ḫde atirimoden hyēe Israelfo no so mfirihya aduonu. Afei Israelfo no su frēe Awurade pēe mmoa. 4 Debora a na ḥye Lapidot yere ne odiyifobea na ḥbeyē Israelfo temmufo. 5 Na ḥtenaa Debora Abe Dua ase a ḥwə Rama ne Bet-El ntam wə Efraim bepōw asase no so. Ḫhə na na Israelfo no kə ma odi won nsem. 6 Da bi, ḥsoma ma wəkəfrec Abinoam babarima Barak a na ḫte Kedes wo Naftali asase so. ḫka kyereē no se, "Sē na Awurade, Israel Nyankopon hye wo se yē: Koboaboa akofo mpem du ano fi Naftali ne Sebulon mmusuakuw mu wə Tabor bepōw so ho. 7 Medaadaa Yabin nsraadəm sahene Sisera ne ne nteaseenam ne akofo aks Asubonten Kison ho. Ḫhə na məma woadi ne so nkonom." 8 Barak ka kyereē no se, "Sē wo ne me bəkə de a, məkə!" 9 Debora buaa no se, "Mate, me ne wo bəkə, nanso worennya anuonyam biara wo dwumadi yi mu, efise Awurade nkonomdi wə Sisera so no befi ḥbea nsam." Enti Debora ne Barak kəo Kedes. 10 Kedes ho, Barak frēfrec Sebulon abusuakuw ne Naftali abusuakuw mu nnipa nyinaa, na akofo mpem du ne no koe. Debora nso kaa won ho koe. 11 Na Kenini Heber atwe ne ho afi Kenifo a ḥwə Mose akonta Hobab asefo no ho, akosi ne ntamadan wə dua kese bi a esi Saananim a ḥben Kedes no ho. 12 Bere a wəka kyereē Sisera se Abinoam ba Barak aforo kə Tabor bepōw so no, 13 ḥaboabaa ne nnade nteaseenam ahankron ano ne n'akofo nyinaa, na wotu sen fii Haroset-Hagoyim kəo Asubonten Kison ho. 14 Afei, Debora ka kyereē Barak se, "Yē ahoboa! Nne ne da a Awurade de Sisera so nkonomdi bema wo, efise, Awurade atu osa adi w'anim." Enti Barak dii n'akofo mpem du anim sian Tabor bepōw no kəkoe. 15 Bere a Barak tow hyēe wən so no, Awurade maa huboabā Sisera, ne nteaseenamkafo ne n'akofo no nyinaa. Ḫbaa saa no, Sisera huruw fii ne teaseenam mu sii fam guanee. 16 Barak nteaseenam ne ḥtamfo no nsraadom no ara kosii Haroset-Hagoyim, kunkum Sisera akofo no nyinaa. Anka wən mu baako mpo. 17 Sisera guan kəhyēe Kenini Heber yere Yael ntamadan mu, efise na Heber abusuafu ne Hasorhene Yabin wə ayənkofa. 18 Yael fii adi kohyiaa Sisera ka kyereē no se, "Owura, bra me ntamadan yi mu. Bra mu. Nsuro." Enti ḫkəo ntamadan no mu ma ḫde nnaso kataa ne so. 19 Sisera ka kyereē no se, "Mesrē wo, osukəm de me nti ma me nsu." Enti ḥmaa no nufusu se ḥnom, na

əsan kataa ne so. **20** Sisera ka kyereə no se, “Gyina ntamadan no ano na se obi bebisa wo se obi wə ha a, ka se dabi.” **21** Nanso əbre nti, Sisera faa mu dae. Yael, a əye Heber yere, yee breoo kəo ne so. Əde asae ne pəe na əkəe. Əde pəe no sii ne moma so de hama no bəo so, kosii se ehwirew ne moma mu sii fam ma owui. **22** Bere a Barak baa se ərebəhwehwe Sisera no, Yael pue behyiaa no. Əka kyereə no se, “Bra na menkyere wo əbarima a worehwehwe no no.” Enti, odi n’akyi kəo ntamadan no mu kohuu Sisera se wawu da ho a pəe si ne moma so. **23** Da no na Israel huu se Onyankopən adi Kanaanhene Yabin so nkonom. **24** Na əno akyi no, Israel nyaa ahooden tiaa əhene Yabin ara kosii se akyiri no, wəsəee no.

5 Da no, Debora ne Abinoam babarima Barak too saa dwom yi: **2** “Israel mpanyimfo sore dii anim, na nnipa no de anigye dii wən akyi. Nhyira nka Awurade! **3** “Mo ahemfo, muntie! Monye aso, mo abirempən! Na meto dwom ama Awurade. Məma me nne so ama Awurade, Israel Nyankopən. **4** “Awurade, bere a wufii Seir, na wobəo nsra faa Edom mfuw so no, asase wosowee na əsoro omununkum tuee nsu. **5** Awurade ba no maa mmepəw wosowee. Sinai Bepəw mpo wosowee wə Awurade, Israel Nyankopən anim. **6** “Anat ba Samgar ne Yael bere so, nnipa amfa atempən so, na akwantufo faa anammonkwan kəntənkye so. **7** Nnipa kakra na wəkaa Israel nkuraa kosii se Debora soree se əna maa Israel. **8** Bere a Israel som anyame foforo no, əko soree kuropon no apon ano. Nanso wəənənku nkatabo anaa peaw wə akofo mpem aduanan a wəwə Israel mu! **9** Mewo Israel ntuanofo afa ne wən a wəde anigye dii wən akyi. Hyira Awurade! **10** “Mo a motete afurum a wəte apəw so, tete nsaa a əye fe so, muntie! Ne mo a əse se monantew fam nso, muntie! **11** Muntie nkuraa nnwontofo a wəaboa wən ho ano wə anomee. Wəkeka Awurade trenee nkonomdi, ne ne nkuraasefo nkonomdi wə Israel ho asem. “Afei Awurade nkurəfo bəo nsra kəo kuropon no apon ano. **12** ‘Sore! Debora, sore! Sore, sore na to dwom! Sore, Barak! Di wo nneduafu anim kə, Abinoam ba!’ **13** “Nkaefo no bəo nsra fi Tabor kəo ahoodenfo so. Awurade nkurəfo bəo nsra kəo akofo ahoodenfo so. **14** Wofi Efraim bae, asase a na kan no na əye Amalekfo dea, na Benyamin nso dii w’akyi. Asahene no bəo nsra fi Makir; əsahene pemakurafo fi Sebulon bae. **15** Na Isakar mu atitiriw ka Debora ne Barak ho. Wodii Barak akyi, bə wuraa obon no mu. Nanso

Ruben abusuakuw mu de, wəansi wən adwene pi. **16** Aden nti na wotenaafie wə nguanhwefo mu, tie nguanhwefo a wəde hwirema frə wən nguan? Ruben abusuakuw mu, wəansi wən adwene pi. **17** Gilead kaa Yordan apuei ho. Na Dan de, aden nti na otenaa fie? Aser tenaa mpoano a wanka ne ho, əkaa n’ahyen gynabea ahorow ho. **18** Nanso Sebulon too ne nkwa apemafo senea Naftali yee wə akono no. **19** “Kanaan ahemfo koo wo Taanak a ebən Megido asu ho, nanso wəannya dwete asade biara ankə. **20** Nsoromma fi soro koe. Nsoromma nam wən akwan so ko tiaa Sisera. **21** Asubənten Kison twee wən kəe, tete asu, Kison. Me kra, fa akokoduru bə nsra kə w’anim! **22** Afei, aponko no təte pempem fam, wəde mmirikatente, Sisera aponko ahoodenfo no mmirikatente. **23** ‘Nname nka Merosfo,’ Awurade bəfo na ose. Ma nname a ano yə den nka wən efise wəamməbo Awurade, wəamməbo Awurade anko antia akofo ahoodenfo no. **24** “Nhyira nka Yael, Heber a ofi Keni yere. Ne nhyira nsen mmea a wətete ntamadan mu nyinaa. **25** Sisera sree nsu, na Yael maa no nufusu. Kuruwa a efata ahemfo no mu na əde nufusu ani srade bress no. **26** Afei, əde ne nsa benkum yii ntamadan pəe, na əde ne nsa nifa faa odwumfo asae. Əde bəo Sisera, pətəw ne ti. Əde pəe no wəo ne moma so, bəo so kəo ne tirim. **27** Əmemee, əhwee ase; owui wə ne nan ase. **28** “Sisera nena hwəe mfənsere mu; ətəw mfənsere mu hwəe no kwan, əkae se, ‘Aden nti na ne teaseənam akye ba yi? Aden nti na yənte teaseənam nhankare nnyigyei yi?’ **29** Ne mmea anyansafo no rema mmuae no, otii mu kaa saa nsem yi kyereə ne ho se: **30** ‘Wərekye asade a wonyae no, əbarima biara rennya əbea baako anaa baanu. Sisera rennya ntade a əye fe na me nso merennya ntade a ekura ahosu ahorow na wəanwen mu fefe?’ **31** “Awurade, ma w’atamfo nyinaa nwu se Sisera! Nanso ma wən a wədə wo no nkəso se owigynaee.” Afei, asomdwoe baa asase no so mfirihya aduanan.

6 Israelfo no yee nea əye Awurade ani so bəne bio. Eno nti, Awurade de wən hyee Midianfo nsa mfe ason. **2** Esiane se na Midianfo no yə atirimodenfo nti, Israelfo no guan kəo mmepəw so kəpəe hintabea wə abodan ne atu mu. **3** Bere biara a Israelfo duaa wə nnobae no, Midianfo, Amalekfo ne nnipa a wəte apuei fam no kətow hye wən so. **4** Wəbeyee atenae wə wən asase no so see nnobae no fi Gasa a wəannyaw Israelfo aduan biara. Wəfaa nguan, anantwi ne mfurum. **5** Na atamfo dəm yi de wən nyemmoa ne wən ntamadan

foro ba te se mmoadabi. Wötete yoma a wontumi nkan wən dodow so na woba. Na wötena asase no so kosi se so nneemaa nyinaa besa. **6** Enti Midianfo no maa əkəm baa Israel. Afei Israelfo no su frē Awurade pēe mmoa. **7** Bere a Midianfo no nti, Israelfo su frē Awurade no, **8** Awurade somaa odiyifo kəo wən nkyen. Əkae se, “Asem a Awurade, Israel Nyankopon, ka ni: Miyii mo fii Misraim nkoasom mu. **9** Miyii mo fii Misraim tumi ne wən a wohye mo so nyinaa ase. Mepam mo atamfo de wən asase maa mo. **10** Meka kyerees mo se, ‘Mene Awurade, mo Nyankopon. Monnsom Amorifo a mote wən asase so no anyame.’ Nanso moantie me.” **11** Na Awurade bəfo bətenaa odupon a esi Ofra a eyə Yoas a ofi Abieser abusua mu de no ase. Na Yoas babarima Gideon reporow awi wə nsakyiamoa ase se əde resie Midianfo no. **12** Awurade bəfo yii ne ho adi kyerees Gideon, kae se, “Dəmmarima, Awurade ka wo ho.” **13** Gideon buae se, “Owura, se Awurade ka yen ho a, aden nti na saa nsem yi nyinaa aba yen so? Na anwonwade a yen agyanom kaa ho asem kyerees yen no nso wə he? Wəanka se, ‘Awurade yii yen fii Misraim ana?’ Nanso mprempren de, Awurade agyaa yen de yen ahye Midianfo nsam.” **14** Na Awurade dan ne ho ka kyerees no se, “Fa ahooden a wowə no kə na kogye Israelfo fi Midianfo no nsam. Me na meresoma wo.” **15** Gideon buae se, “Na Awurade, meye den agye Israelfo? M’abusua na eyə mmerew koraa wə Manase abusuakw mu na me na misua koraa wə me fifo nyinaa mu.” **16** Awurade ka kyerees no se, “Meka wo ho. Wobesee Midianfo no senea woresee onipa baako.” **17** Gideon buae se, “Se wobesoa me ampa ara de a, ye nsenkyerenne bi ma minhu se, nokware, eyə wo Awurade na worekasa kyere me yi. **18** Nkə, kosi se mesan m’akyi aba de m’afrebəde abrə wo.” Awurade buae se, “Metena ha atwen kosi se wobeba.” **19** Gideon yee ntəm kəo fie. Okosiesie abirekyi ba, too brodo asikresiam lita aduonu mmieni a mməkaw nni mu. Afei, əsoaa nam no wə kenten mu a nkwan no nso wə esen bi mu de bae. Əde bressə bəfo no wə odupon no ase. **20** Awurade bəfo no ka kyerees no se, “Fa nam no ne brodo a ənkae no gu əbotan yi so na hwie nkwan no gu so.” Na Gideon yee nea əbəfo no kyerees no se ənye no. **21** Afei, Awurade bəfo no de pema a okura no kaa nam ne brodo no, na ogya pue fii əbotan no mu hyew nea əde bae no nyinaa. Na əbəfo no yerae. **22** Bere a Gideon huu se eyə Awurade bəfo no, ətəes mu se, “Asafo Awurade, mahu Awurade bəfo anim ne

anim.” **23** Awurade buae se, “Nsuro na worenwu.” **24** Na Gideon sii afremuka wə hə maa Awurade na ətoo no din “Awurade Yə Asomdwoe.” Aforemuka no da so wə Ofra a eyə Abieser abusua asase so de besi nne. **25** Anadwo no, Awurade ka kyerees Gideon se, “Kyere nantwinini a odi mu, əto so abien na wadi mfe ason fi w’agya anantwi mu. Dwiriw w’agya afremuka a osi maa Baal no, na twa Asera dua a esi nkyen no. **26** Afei, si afremuka wo bepow yi so ma Awurade, wo Nyankopon. Hyehye afremuka abo no yiye. Fa nantwinini bə əhyew afəre wə afremuka no so. Fa Asera dua a wutwae no nnyansin yə ogya.” **27** Enti Gideon faa n’asomfo du de wən yee senea Awurade hyee no no. Nanso əyee no anadwo, efise na osuro n’agya fifo ne kurow mma no. Na onim nea ebesi, se wohu onipa a əyee saa ade no a. **28** Ade kyee anəpahema a kurow no mu nnipa fitii ase nyanyanee no, obi huu se wəadwiriy Baal afremuka no agu, na Asera dua a esi ho no nso, wəatwa akyene na wəasi afremuka foforo asi anan mu. Na wohuu afrebəde bi nkae wə so. **29** Əmanfo no bisabisaa wən ho wən ho se, “Hena na əyee eyi?” Wobisabisae, too wən bo ase hwehwəe mu no, wohuu se Yoas babarima Gideon na əyee saa. **30** Əmanfo no təee mu guu Yoas so se, “Fa wo babarima no bra. See a əsəee Baal afremuka ne twa a otwaa Asera dua no nti, əsə se owo.” **31** Nanso Yoas təee mu guu nnipakw no so se, “Aden nti na mugye Baal ti? Mubetumi aka n’asem ama no ana? Obiara a obegye ne ti no, wobekum no ansa na ade akye. Se Baal yə onyame bi ampa ara a əno ara nni mma ne ho na onkum nea odwiriwii n’afremuka no!” **32** Efi saa bere no rekə no, wəfrē Gideon Yerub-Baal a nkyerəase ne “Baal nni mma ne ho,” efise əno ara na odwiriwii Baal afremuka no gui. **33** Afei, Midianfo nyinaa, Amalekfo nyinaa ne nnipa a wofifi apuei fam no kaa wən ho bəo mu tia Israel. Wotwaa Yordan, kəbəo atenae wə Yesreel bon mu. **34** Awurade honhom baa Gideon so na əbəo torobento de frē dəm. Mmarima a wofifi Abieser abusua mu no baa ne nkyen. **35** Əsomaabəfo kəo Manase, Aser, Sebulon ne Naftali nyinaa mu kəfrēe wən asraafo, na wən nyinaa penee so. **36** Gideon ka kyerees Onyankopon se, “Se wonam me nsa so begye Israel senea woahye bə no a, **37** fa saa kwan yi so kyere me, mede oguan nwi bekata awiporowbea ho anadwo yi. Se obosu fəw oguan nwi no, na se əho amfəw a, na mahu se ampa ara, wonam me nsa so begye Israel senea woahye ho bə no.” **38**

Na saa na εbae. Gideon s̄oree adekyee kyii oguan nwi no, onyaa nsu ade ma. **39** Afei, Gideon ka kyereε Onyankop̄n se, “Mma wo bo mfuw me. Ma mimmisa ade baako. Ma memfa oguan nwi no ns̄o biribi nhwε. Saa bere yi de, ma oguan nwi no nyε wosee na baabi a eda h̄o no nyinaa mfow.” **40** Anadwo no, Onyankop̄n yεε s̄enea Gideon bisae no. An̄opa no oguan nwi no nyεε wosee a na obosu afow fam h̄o nyinaa.

7 An̄opahema, Yerub-Baal (a əne Gideon) ne n̄akofo k̄o ara kosii Harod asu ho. Midian asraafo nso b̄oɔ tukuw w̄o atifi fam w̄o obon bi a εben More bep̄ow no. **2** Awurade ka kyereε Gideon se, “Akofo a w̄oka wo ho no d̄oɔso dodo. Se mema mo nyinaa ko tia Midianfo a, Israelfo no behoahoa w̄on ho akyere me se w̄on ara nam w̄on ahoōden so na wogye w̄on ho sii h̄o. **3** En̄o nti, ka kyereε nnipa no se, ‘Obiara a ɔye b̄otee anaa osuro no, onyi ne ho mfi mu na ənk̄o fie.’” W̄on mu mpem aduonu abien na w̄ok̄o fie, na əkaa w̄on mu mpem du a w̄op̄ee se w̄obek̄o. **4** Nanso Awurade ka kyereε Gideon se, “W̄od̄oɔso ara. Fa w̄on bra asu no ho na mesa w̄on mu ayi w̄on a wo ne w̄on bek̄o ne w̄on a w̄one wo ren̄ko.” **5** Bere a Gideon de n̄akofo no k̄o asu no ho no, Awurade ka kyereε no se, “Kye nnipa no mu akuw abien. Fa nnipa a w̄ob̄o nsu gu w̄on nsam na w̄ode w̄on tek̄rema taforo no se akraman no k̄o kuw baako mu. Kuw a eto so abien no nso, fa w̄on a wobu nkotodwe de w̄on ano nom nsu w̄o asuwa mu no hyε mu.” **6** Mmarima no mu ahaasa pε na na w̄onon nsu fi w̄on nsa mu. Won a aka no nyinaa nso, na wobu nkotodwe de w̄on ano nom nsu fi asuwa no mu. **7** Awurade ka kyereε Gideon se, “Menam saa mmarima ahaasa yi so begye mo, na mama moadi Midianfo no so nkonom. Ma w̄on a aka no nyinaa nk̄o fie.” **8** Enti Gideon gyigyeε w̄on akwansoduan ne ntorobento fii akofo no nkyen ma w̄ok̄o fie. Enna əmaa mmarima ahaasa no kaa ne nkyen. Na Midianfo no atenae w̄o obon a εw̄o Gideon ase pεε. **9** Anadwo no, Awurade kae se, “S̄ore! K̄o Midianfo no atenae no mu w̄o ase h̄o, na mema mo adi w̄on so nkonom! **10** Na se wusuro se wobek̄o akotow ahyε w̄on so a, wo ne w̄o somfo Pura nk̄o h̄o. **11** Tie nea Midianfo no reka na εb̄hyε wo nkuran. Na wo ho bepere wo ama woatow ahyε w̄on so.” Enti Gideon faa Pura kaa ne ho ne no k̄o atamfo no atenae no mfikyiri. **12** Saa bere no na Midianfo, Amalekfo ne nnipa no nkae a wofifi apuei fam no abefore so te se mmoadabi w̄o obon no mu. Na

w̄on yoma nso dodow te se mpoano nwea. W̄od̄oɔso dodo! **13** Gideon weawea koduu h̄o no, na əbarima bi reka ne dae a əsoo akyere n̄adamfo bi se, “Mesoo dae na brodo kurukuruwa bi atew abεhwe Midianfo atenae. Ək̄op̄em ntamadan no bi na ebu faa so ma ək̄ohwe ase.” **14** N̄adamfo no kae se, “Wo dae no kyere ade baako pε. Onyankop̄n de Midian ne ne d̄om nyinaa so nkonomdi ahyε Yoas babarima Gideon, Israelni no nsa.” **15** Bere a Gideon tee dae no ne ne nkyerease no, əkotow s̄oree Onyankop̄n. Əsan baa Israel atenae mu teeε mu se, “Monsore! Awurade de Midianfo ahyε mo nsa.” **16** Əkyεε mmarima ahaasa no mu akuwakuw abiesa. Əde ntorobento ne dote kuruwa a ogyatεn hyehyε mu maa w̄on. **17** Afei, əka kyereε w̄on se, “Monhwε me. Munni m’akyi. Se midu atenae no mfikyiri a, nea meyε biara no, monyε bi. **18** Se me ne w̄on a w̄oka me ho nyinaa hyεn ntorobento no a, mo a moatwa atenae no ho ahyia no nyinaa, mo nso monhyεn mo de na montee mu se, ‘Yεko ma Onyankop̄n ne Gideon.’” **19** Anadwo dasum a w̄oasesa awεmfo no awie pε, na Gideon ne mmarima əha a w̄oka ne ho no koduu Midianfo atenae mfikyiri. Mpofirim wohyεn w̄on ntorobento no, bob̄o dote nkuruwa a na εhyehyε w̄on nsam no. **20** Afei akuw abiesa no nyinaa hyεn w̄on ntorobento bob̄o w̄on nkuruwa. Na wokurakura ogyatεn a εredεw no wo w̄on nsa benkum mu na wokurakura ntorobento wo w̄on nsa nifa mu, w̄oteεε mu se, “Awurade afoa yε Gideon afoal!” **21** Əbarima biara gyinaa n̄afa w̄o atenae no ho, hwεε Midianfo no se w̄oab̄o huboa reteetεε mu na w̄oreguan. **22** Bere a Israelfo ahaasa no hyε w̄on ntorobento no, Awurade maa w̄on atamfo akofo a w̄ow̄o atenae h̄o no twaa w̄on ho de afoa ne w̄on ho w̄on ho koe. Won a w̄oanwu no guan koduu Bet-Sita a εben Serera ne Abel-Mehola hyε a εben Tabat so. **23** Afei, Gideon soma kofaa Naftali, Aser ne Manase akofo a w̄obεboea ma w̄otaa Midian nsraadom a w̄oreguan no. **24** Gideon tuu abofo k̄o Efraim mmepep̄w aman no so k̄okae se, “Mommra mmetow nhε Midianfo so. Munhyia w̄on w̄o Yordan aworoe so a εw̄o Bet-Bera ho no.” Na Efraim mmarima no yεε s̄enea w̄oka kyereε w̄on no. **25** W̄okyereε Oreb ne Seeb a na w̄oyε Midian asahene. Wokum Oreb w̄o Oreb botan so, na wokum Seeb nso w̄o Seeb nsakyiamoa ho. Na w̄ok̄o so taa Midianfo no. Akyiri no, Israelfo no de Oreb ne Seeb ti no b̄ree Gideon a na saa bere no əw̄o Yordan ho no.

8 Afei, Efraimfo no bisaa Gideon se, "Aden nti na woye yen saa? Aden nti na worekoko atia Midian kan no, woamfre yen?" Na wone Gideon kasaa anibere so. 2 Na Gideon buaa won se, "Den na maye a mede betoto mo ho? Na Efraim bobe aba a eka wo twabere akyi no nye nsen Abieser bobe a wotewee nyinaa?" 3 Onyankopon maa mudii Oreb ne Seeb a na woye Midian asahene no so. Den na matumi aye a ese eyi?" Efraim mmarima no tee Gideon mmuae no, won bo too won yam. 4 Gideon ne ne mmarima ahaasa no twaa Asubonten Yordan, ewo mu se na woabre de, nanso wotoaa so taa atamfo no. 5 Woduu Sukot no, Gideon ka kyereet ntuanofa a wowa ho no se, "Momma m'akofo no aduan nni na woabre. Meretaa Midian ahemfo Seba ne Salmuna." 6 Na Sukot ntuanofa no buae se, "Kyere Seba ne Salmuna ansa na yeama w'akofo no aduan adi." 7 Gideon buae se, "Se Awurade ma midi Seba ne Salmuna so nkonom a, mesan aba de sare so nsoe ne akraate abesunsuan mo honam ani." 8 Na Gideon fii ho koo Penuel korsree aduan bio, na onyaa mmuae koro no ara. 9 Na oka kyereet Penuelfo no se, "Se mifi nkonomdi mu ba a, mebubu saa abantenten yi." 10 Saa bere yi na Seba ne Salmuna ne akofo mpem dunum wo Karkor, aboafu a wofi apuei fam a na emu mpem oha aduonu atoto dedaw no nkaefo. 11 Gideon faa atutenafo kwan a eda Noba ne Yogbeha apuei fam no ho hyiae, na wotow hyee Midian nsraadom a na won ani nna won ho so no so. 12 Midian ahemfo baanu a won din de Seba ne Salmuna no guanee, nanso Gideon taa won faa won akofo nyinaa nnommum. 13 Eyi akyi no, Yoas ba Gideon faa Heres tempom so sanee. 14 Echo na okyereet aberante bi a ofi Sukot. Ohyeet no se onkyerew nnipa aduason ason a woye sodifo ne ntuanofa a wowa kurow no mu no din mma no. 15 Afei, Gideon san koo Sukot koka kyereet echo ntuanofa no se, "Seba ne Salmuna ni. Yebaa ha no mudii me ho few, kae se, 'Kyere Seba ne Salmuna ansa na yeama w'akofo a woabre no aduan adi.'" 16 Afei Gideon faa kurow no mu ntuanofa kyereet won nyansa. Ode sare so nsoe ne akraate twee won aso. 17 Osan dwiriw Penuel abantenten no guu fam, kunkum kurow no mu mmarima nyinaa. 18 Afei, obisaa Seba ne Salmuna se, "Mmarima a mukum won wo Tabor no na wote den?" Wobuae se, "Mmarima no te se wo. Na won mu biara te se oheneba." 19 Gideon ka kyereet won se, "Na woye me nuanom. Se Awurade te ase yi, se moankum won a, anka me nso merenkum mo." 20 Odan n'ani

kyere& ne babarima panyin Yeter se, "Kum w&on." Nanso Yeter antwe n'afoa, efise na &oye abarimaa nti na osuro. 21 Seba ne Salmuna ka kyere& Gideon se, "Mma abarimaa ny&e opanyin adwuma! W'ankasa ye!" Enti Gideon kum w&on baanu, faa adehye agude a esensem w&on yoma k&on mu no. 22 Na Israelfo no ka kyere& Gideon se, "Di yen so hene. Wo ne wo babarima ne wo nena beye yen ahemfo, efise woagye yen afi Midianfo nsam." 23 Nanso Gideon buae se, "Merenni mo so hene na me babarima nso renni mo so hene. Awurade na obedi mo so." 24 Mmom Gideon ka kyere& w&on se, mew&o abisade baako. "Mo mu biara mma me asokaa baako a mofa fii asade a munya fii mo atamfo a mudii w&on so no nkyen." (Atamfo a na w&oye Ismaelfo no na obiara hye sikak&k&oo asokaa). 25 Wobuaa se, "Y&epene so dodo." W&ode nkataho sew fam. Na obiara de ne sikak&k&oo asokaa a onyae beguu so. 26 Na sikak&k&oo asokaa dodow a wonyae no karii kilogram aduonu ne akyi p&ow anan a nyanne nketewa ne k&onmuade, Midian ahemfo adehye ahyehy&e de ne nk&onsonk&onson a egu w&on yoma k&on mu nka ho. 27 Gideon de y&ee as&ofotade kronkron na &ode sii kurow Ofra, ne kurow mu. Nanso ankye na Israelfo no k&osom no de guu w&on ho fi na &edan afiri maa Gideon ne ne fifo. 28 Eyi ne abasem a ekyere& senea Israelfo dii Midianfo so nk&onim a w&oantumi ansore bio. Gideon nna a etwa to beye& mfe aduanan mu no, na asomdwoe w&o asase no so. 29 Afei, Yoas babarima Yerub-Baal san k&oo ne kurom. 30 Na &ow&o yerenom bebree nti &ow&oo mmabarima aduon. 31 Na &ow&o mpena nso w&o Sekem a &one no woo &obarima, too ne din Abimelek. 32 Gideon wui no na wanyin yiye. Na wosiee no wo n'agya Yoas da mu w&o Ofra w&o Abieserfo abusuasase so. 33 Gideon wui ara pe, Israelfo no k&osom Baal ahoni, de b&ao w&on ho ahoehwi. W&onam so y&ee Baal-Berit w&on nyame. 34 W&on were& fii Awurade, w&on Nyankop&on a ogyee w&on fii w&on atamfo a w&oatwa w&on ho ahyia no nsam no. 35 Na mpo, w&oannu nokware ankyere& Yerub-Baal (a &one Gideon) fifo w&o nneema pa a &oye maa Israelfo no ho.

nyinaa. Na wotiee wən adwenkyere no, wəpenee so faa Abimelek, efise ɔye wən busuani. 4 Wəfaa dwete sika nnwetəbona aduəson fi Baal-Berit nsore so de maa Abimelek, na ɔde faa asraafo a wəpenee so se wubedi n'akyi. 5 ɔde asraafo no koo n'agya kurom wə Ofra. Na əho, əbo bi so, na okunkum n'agya mmabarima aduəson no nyinaa. Nanso ne nuanom mu akumaa koraa a wofre no Yotam no guan kɔtewee baabi. 6 Enti Sekemfo ne Bet-Milofo yee nhiyamu wə odupon a əben nkaedum a əwə Sekem no ase. Wosii Abimelek wən so hene. 7 Yotam tee asem yi no, əforo koo Gerisim bepəw no atifi na əteeə mu ka kyereə wən se, "Sekemfo muntie me! Se mope se Onyankopon tie mo de a, muntie me! 8 Bere bi, nnua nyinaa pəe se wosi wən so hene. Nea edi kan no, wəka kyereə ngodua se, 'Bedi yen so hene!' 9 "Nanso, wampene so kae se, 'Adən? Minnyae me ngo a wəde hye Onyankopon ne nnipa anuonyam no, na minkokyinkyin nnua a aka so ana?" 10 "Afei, wəka kyereə borədəma se 'Bedi yen so hene!' 11 "Borədəma nso buae se, 'Na minnyae aba sow na minkyin nnua afoforo so?' 12 "Afei wəka kyereə bobe se, 'Bedi yen so hene.' 13 "Na bobe no buae se, 'Se migya me nsa pa a əma anyame ne nnipa anigye no ma a, na afei na merebekyin nnua bi so ana?' 14 "Ne korakora ne se, nnua no nyinaa ka kyereə nsə se, 'Bedi yen so hene.' 15 "Na nsə buae se, 'Se eyə mo adwene kann se mode me besi mo so hene a, mommra mməhye me nwini yi ase. Se ənte saa a, momma oyga mfi nsə mu mməhyew Lebanon sida nyinaa.' 16 "Afei mugye di se moayə nea əho wə nyam, na ənam ne kwan mu se mode Abimelek asi mo so hene, na moayə Yerub-Baal ne n'asefo nyinaa apede. Moayə nea əfata ama m'agya ana? 17 Na əko maa mo de ne ho bəə afore bere a ogyee mo fii Midianfo nsam no. 18 Na nne, moasore atia m'agya ne n'asefo, akunkum ne mmabarima aduəson wə əbo baako so. Mode Abimelek a ɔye ne somfobea babarima asi Sekem manfo so hene, se ɔye mo busuani nti. 19 Se moayə nea əho wə nyam na ənam ne kwan mu ama Yerub-Baal ne n'asefo a, əno de mubanya ahosepew wə Abimelek mu na əno nso anya ahosepew wə mo mu. 20 Se nea moayə no mfa ne kwan mu de a, əno de, oyga mfi Abimelek nkyen mməhyew mo, Sekemfo ne Bet-Milofo. Na oyga nso mfi Sekemfo ne Bet-Milofo nkyen mməhyew Abimelek!" 21 Na esiane Abimelek ho suro nti, ne nuabarima Yotam guan kotenaa Beer. 22 Abimelek dii Israel so mfe abiesa akyi no, 23 Onyankopon somaa

honhom fi bi ma ɔde əhaw baa Abimelek ne Sekem mpanyimfo ntam na wətew atua. 24 Nsəm a esisii akyi yi mu no, Onyankopon twee Abimelek ne Sekemfo aso se wokunkum Yerub-Baal mmabarima aduəson no. 25 Sekem mmarima bi kɔtewee Abimelek wo mmepəw atifi, na wəbəə obiara a otwaa mu wə ho no apoo. Nnipa bi koo Abimelek nkyen kotii n'ase. 26 Saa bere no, Ebed babarima Gaal ne ne nuabarimanom koo Sekem. Na Sekemfo no nyaa wən mu awerehyəmu. 27 Bere a woredi Otwabere Afahye wə Sekem wə əho nyame bi nsoree so no, bobesa buu so wə ho maa obiara fitii ase domee Abimelek. 28 Gaal teeə mu se, "Hena ne Abimelek? Ənye Sekem aseni kann, na aden nti na əse se yeyə n'asomfo? Əye Yerub-Baal babarima keke na Sebul na ətoto ne man ho nhyehyəe ma no. Monsom nnipa a wofli Hamor, wən na woyə Sekem asefo kann. Aden nti na əse se yesom Abimelek? 29 Se mewə tumi a, anka meyi Abimelek afi ho. Anka məka akyerə no se, 'Pə asraafo bebree bra beko!' 30 Na Sebul a otua kurow no ano tee nea Gaal rekeka no, ne bo fuwii. 31 Əsomaab əbofo koo Abimelek nkyen wo Aruma, kəka kyereə no se, "Ebed babarima Gaal ne ne nuabarimanom abetena Sekem na woredi əmanfo no aso se wənsore ntia wo. 32 Fa asraafo bra anadwo betew mfuw yi mu. 33 Ade kyee ara pə, tow hye kuropən yi so. Na se Gaal ne n'apamfo ba betia wo a, nea wope biara wutumi yə wən." 34 Na Abimelek ne ne mmarima koo anadwo no, na wəkyee wən mu akuw anan de twaa Sekem ho hyiae. 35 Bere a Abimelek ne n'akofo pue fii ahintawee mu no, na Gaal gyina kurow no pon ano. 36 Bere a Gaal huu wən no, əka kyereə Sebul se, "Hwe, nnipa bi fi bepəw no so reba!" Sebul buae se, "Eyə mmepəw no sunsuma na aye se nnipa no." 37 Nanso Gaal san kae se, "Dabi, nnipa bi resian mmepəw no. Na kuw foforo nso nam əkwan a əfa Akəmfo Dupon ho no reba." 38 Afei, Sebul dan guu ne so se, "Anosəm a na woyə no ase ne dən? Ənye wo ara na wokae se 'Hena ne Abimelek, na aden nti na əse se yeyə ne nkəa' no? Ənye nnipa yi na wudii wən ho few no? Kə na wo ne wən nkəko!" 39 Enti Gaal dii Sekem mmarima anim se wərekəko atia Abimelek, 40 nanso odii nkogu na oguanee. Wokunkum Sekem əkofo bebree əwə wən afunu kətə wə əkwan a əko kuropən no pon ano no so. 41 Abimelek tenaa Aruma na Sebul pam Gaal ne ne nuanom mmarima fii Sekem. 42 Ade kyee no, Sekemfo no koo wura mu se wərekəko. Abimelek tee no, 43 əkyee ne mmarima mu akuwakuw

abiesa ma wokötetew wura mu. Bere a Abimelek huu se nnipa no fi kuropən no mu reba no, ḥne ne mmarima no fii won ahintawee mu tow hyee won so. **44** Abimelek ne ne kuw no kogye kuropən no pon ano ho fae senea ebeye a Sekemfo rentumi nsan won akyi. Afei, akuw abien tow hyee Sekemfo a wəwa wuram ho no so kunkum won. **45** ḥko no kəo so da mu no nyinaa ansa na Abimelek redi kuropən no so koraa. Okunkum nnipa no, səee kuropən no, na ḥpetee nkyene wə ho nyinaa. **46** Nnipa a wəte Sekem abantenten mu tee asem a asi no, wokohintaw Baal-Berit nsoree so. **47** Obi kəbəo Abimelek amannee se nnipa no bi aboa won ho ano wə nsoree so ho, **48** enti odii n'akofo anim kəo Salmon Bepəw so. ḥfaa abonnua twaa mman bi fii dua bi so na ḥde guu ne mmati so. ḥka kyeree ne dom no se, “Ntem, nea maye yi, monye bi!” **49** Enti won mu biara twitwaa dua mman no bi, senea Abimelek yee no. Wəboaa mman no ano wə nsoree so no afasu ho de ogya too mu. Enti nnipa a na wəte Sekem abantenten mu a won dodow beye mmarima ne mmea apem no nyinaa wuwui. **50** Afei Abimelek tow hyee kuropən Tebes so dii so. **51** Nanso na abandennen bi wə kuropən no mu. Eno nti, kuropən no mu nnipa nyinaa guan kohye mu. Wətoo won ho pon mu, foforo kəo abandennen no atifi pəe. **52** Abimelek toaa won se orekotow ahye abandennen no so. ḥye n'adwene se oreto mu gya pə, **53** əbea bi a əwo abandennen no atifi gyaa awiyammo mu ma ebəbəo Abimelek moma so na ḥpetew ne ti koraa. **54** Abimelek ka kyeree aberante a okura n'akode no se, “Twe w'afaa na kum me! Na nnipa anka se əbeabasia na okum Abimelek!” Enti aberante no de n'afaa wə no maa owui. **55** Bere a Abimelek nkurəfo huu se wawu no, wade won akode guu ho san kəo won afei mu. **56** Saa na Onyankopən twee Abimelek aso wə bəne a ḥye de tiaa n'agya se okum ne nuubarimanom aduonon no. **57** Saa ara na Onyankopən twee mmarima a wəwa Sekem aso wə won bəne ahorow a wəye no ho. Eno nti, Yerub-Baal babarima Yotam nname no baa mu.

10 Abimelek wu akyi no, Pua a ḥye Dodo aseni no babarima Tola ba begyee Israel. Na ofi Isakar abusuakw mu, nanso ətenaa Samir a əwo Efraim bepəw asase no so. **2** ḥye Israel so temmufo mfe aduonu abiesa. Owui no, wosiee no wo Samir. **3** Tola wu akyi no, Yair a ofi Gilead beye Israel so temmufo mfe aduonu abien. **4** Na ne mmabarima aduasa tena won mfurum so kyinkyin, na wodi nkurow aduasa

so wə Gilead asase so, a ebesi nne wəfre ho Yair Nkurow. **5** Yair wui na wosiee no Kamon. **6** Bio, Israelfo yee Awurade ani so bəne. Wəsom Baal ne Astoret ahoni ne Aram, Sidon, Moab, Amon ne Filisti anyame. Wətwee won ho fii Awurade ho a wəansom no koraa. **7** Enti Awurade bo fuw Israelfo, na ḥde won hyee Filistifo ne Amorifo nsa, **8** na wofii ase hyee won so saa afe no. Wəhyee Israelfo a wəwa Asubonten Yordan apuei fam wə Amorifo (wə Gilead) asase no so mfe dunwətwe. **9** Amorifo no nso twaa Yordan kəo atoe fam kətow hyee Yuda, Benyamin ne Efraim so, Israelfo kəo ahokyere kese mu. **10** Afei Israelfo su free Awurade se, “Yeaye bəne atia wo, efise yəatwe yen ho afei yen Nyankopən ho na yeasom Baal ahoni.” **11** Awurade buae se, “Mannye mo amfi Misraimfo, Amorifo, Amonfo, Filistifo, **12** Sidonfo, Amalekfo ne Maonfo nsam? Bere a wəhyee mo so no, musu free me na migyee mo. **13** Nanso moagyaw me akəsom anyame foforo. Eno nti, merennye mo bio. **14** Munkosu nkyere anyame a moafa won no. Momma wonnye mo bere a morehu amane yi.” **15** Nanso Israelfo no kəo so sree Awurade se, “Yeaye bəne. Twe yen aso senea efata. Nanso gye yen fi yen atamfo nsam nne.” **16** Na Israelfo no tow ananafo anyame no guu nkyen besom Awurade. Na Awurade ho yeraw no wə won ahokyere no ho. **17** Saa bere no na Amonfo asraaflo aboa won ho ano wə Gilead, se wərekotow ahye Israel asraaflo so wə Mispa. **18** Na Gilead ntuanofo no keka kyeree won ho won ho se, “Obiara a obedi kan atow ahye Amonfo so no beye nea obedi Gileadfo nyinaa so.”

11 Gileadni Yefta ye ḥko kese. N'agya din de Gilead. Nanso ne na ye əbea guamanfo. **2** Gilead yere woo mmabarima bebree, na saa mmabarima no nyinyinii no, wəpam Yefta fii asase no so. Wəka kyeree no se, “Worennya yen agya agyapade biara, efise woye əbea guamanfo bi ba.” **3** Enti Yefta guan fii ne nuanom nkyen kətenaa Tob asase so. Ankye, onyaa atuatewfo bebree bedii n'akyi. **4** Bere koro yi ara, Amonfo de ḥko bekaa Israel. **5** Bere a Amonfo tow hyee Israelfo so no, Gilead mpanyimfo soma kəfaa Yefta fii Tob asase so bae. Wəka kyeree no se, **6** “Bra na beye yen so osahene! Boa yen ma yene Amonfo nko.” **7** Yefta bisaa won se, “Enye mo na motan me, pam me fii m'agya fi no? Aden nti na afei a mowə əshaw mu no, morebefre me?” **8** Gilead mpanyimfo no ka kyeree Yefta se, “Wo ho hia yen. Se wudi yen anim ma yeko

tia Amonfo a, yebeyε wo Gileadfo nyinaa sodifo.” 9 Yefta buae se, “Se me ne mo kɔ na Awurade ma midi Amonfo so nkonim a, ampa ara se mode me beyε nnipa no nyinaa sodifo ana?” 10 Gilead ntuanofo no buaa no se, “Awurade ne yεn dansefo. Yebeyε senea woka biara.” 11 Enti Yefta ne ntuanofo no kɔ Gilead. Na wɔde no yεε wɔn sodifo ne ɔsaħene. Na Yefta tii nsem no nyinaa mu wɔ Mispa wɔ Awurade anim. 12 Afei, Yefta somaa abɔfo kɔ Amonfo hene nkycn se wonkobisa no nea enti a ɔrebetow ahyε Israel so. 13 Amonfo hene buaa Yefta abɔfo no se, “Bere a Israel fii Misraim bae no, wɔfaa m'asase a efi Asubɔnten Arnon de kosi Asubɔnten Yabok, toa so kosi Yordan. Enti san fa m'ade ma me asomdwoe mu.” 14 Na Yefta san somaa abɔfo kɔ Amonfo hene hɔ se, 15 “Senea Yefta se ni: Israel amfa Moab asase anaa Amonfo asase biara. 16 Bere a Israelfo tuu kwan fii Misraim, twaa Po Kokɔ na woduu Kades no, 17 wɔsomaabɔfo kɔ Edomhene hɔ se ɔmma wɔn kwan na wɔmfia n'asase no so. Nanso Edomhene ampene. Wɔsoma ma wɔkɔ Moabhene hɔ, nanso ɔno nso ampene. Enti, Israelfo tenaa Kades. 18 “Ne korakora ne se, wɔnam sare so twa faa Edom ne Moab ho hyiae. Wɔfaa Edom apuei fam hye so kyeree nsraban wɔ Asubɔnten Arnon fa hɔ. Nanso wɔantwa Asubɔnten Arnon ankɔ Moab asase so. 19 “Afei, Israelfo somaa abɔfo kɔ Amorihene Sihon a odii ade fi Hesbon na wɔsree kwan se wɔpε se wɔfa n'asase so kɔ baabi a wɔrekɔ no. 20 Nanso esiane se na ɔhene Sihon nni Israelfo mu gyidi nti ɔboabooa ne dɔm ano wɔ Yahas ma wɔtow hyεε wɔn so. 21 “Na Awurade, Israel Nyankopon, maa ne nkurofo dii ɔhene Sihon so. Enti Israelfo faa Amorifo asase a na wɔte so wɔ omantam no mu, 22 fi Asubɔnten Arnon de kosi Asubɔnten Yabok, fi sare no so de kosi Yordan nyinaa dii so. 23 “Enti moahu, εyε Awurade, Israel Nyankopon na ogye asase no fii Amorifo nsam na oðe maa Israel. Aden na εse se yede ma mo? 24 Nea mo nyame Kemos de maa mo no momfa, na yεn nso, nea Awurade, yεn Nyankopon de maa yεn biara no yeafa. 25 So wosen Mosen, Sipor babarima Balak a na ɔyε Moabhene no? ɔne Israel hamee anaa koe ana? 26 Na afei, mfe ahaasa akyi na woama saa asem yi so? Israel atena ha saa bere tenten yi, wɔatrew afei Hesbon asase so, akosi Aroer ne nkurow no nyinaa so, akofa Asubɔnten Arnon ano. Aden nti na mmere sann yi moanyε mo adwene se mubegye asase yi? 27 Menyε mo bone. Mmom, mo na moayε me bone se motow hyεε me so. Momma

Awurade a ɔyε otemufo no mmua nnε, se yεn mu hena na n'asem yε dε? Israel anaa Amon.” 28 Nanso Amonhene amfa Yefta asem no aseñhia. 29 Saa bere no, Awurade Honhom baa Yefta so maa ɔkɔ Gilead ne Manase nsase nyinaa so a, Mispa a εwɔ Gilead ka ho. Na odii asraafo anim tow hyεε Amonfo so. 30 Na Yefta hyεε Awurade bɔ. ɔkae se, “Se woma midi Amonfo so a, 31 mede ade a ebedi kan afei me fi abehyia me bere a mede nkonimdi reba no, bema Awurade. Mede bema no se ɔhyew afore.” 32 Enna Yefta dii n'akofo anim tiaa Amonfo, na Awurade ma odii nkonim. 33 Odii Amonfo so pasaa, sεee nkurow beyε aduonu, fii Aroer de kosii baabi a εben Minit, kεe ara kosii Abel-Keramim. Saa kwan yi so na Israelfo fa kaa Amonfo hyεε. 34 Bere a Yefta fi akono kɔ ne fi wɔ Mispa no, ne babea, a ɔyε ne ba koro no, tuu mmirika behyiaa no a ɔrebo akasae, na anigye nti, ɔresaw. 35 Yefta huu no no, ɔde awerεhow sunsuan ne ntade mu, teεε mu se, “Ao, me ba! Woabre me ase na matetew apansam. Na maka Awurade ntam na merentumi mmu so.” 36 Ne babea no buae se, “M'agya, woahye Awurade bɔ. Yε me senea woahye bɔ no, efise Awurade ama woadi w'atamfo a wɔyε Amonfo no so nkonim. 37 Nanso nea edi kan no, ma memforo mmepɔw nkokyinkyin so na me ne me nnamfonom nsu asram abien, efise mewu se ababaa a minhuu ɔbarima da.” 38 Yefta ka kyereε no se, “Wutumi kɔ.” Enti ɔmaa no kɔ kodii asram abien. ɔne ne nnamfonom kɔ mmepɔw no so kosui, efise ɔrennya mma. 39 Bere a ɔsan baa fie no, n'agya dii ne bɔhyε so. Enti owui se ababaa a onhuu ɔbarima da. Eyi abεye amanne wɔ Israel 40 ama Israel mmabun se afe biara wɔbekɔ baabi akodi nnaanan na wɔakosu Yefta babea no nkrebbea.

12 Efraim abusuakuw no boabooa asraafo ano twa kɔ Safon. Wɔde nkra yi komaan Yefta: “Aden nti na woansoma ammekε ankyere yεn se yεmmεboa mo nko ntia Amonfo? Yerebεhyew wo ne wo fi nyinaa pasaa!” 2 Yefta buae se, “Mansotwe no mfiase no, mεfree mo, nanso moamma. Moammεboa annye me wɔ Amonfo nsam. 3 Mede me nkwa too me nsam kɔkε a monnka ho, nanso Awurade ma midii Amonfo so nkonim. Na aden nti na afei woaba se wo ne me rebekɔ?” 4 Efraimfo ntuanofo no buae se, “Gileadfo nyε nnipa biara se aguanfo a wɔfi Efraim ne Manase.” Enti Yefta frεe n'akofo; wɔtow hyεε Efraimfo so, dii wɔn so nkonim. 5 Yefta ko faa Yordan aworoe so. Bere biara a oguanfo bi a ofi Efraim pε se ɔfa hɔ guan kɔ

n'akyi no, Gileadfo no bisa no se, "Wufi Efraim abusua mu ana?" Se əbarima no bua se, "Dabi" a, 6 wəka kyere no se, ənka "Sibole." Se ofi Efraim a, əka, "Sibole," Efise nnipa a wofi Efraim no ntumi nka saa asəm no yiye. Se əba saa a, na wəakyere no akokum no wə Asubonten Yordan aworoe so hə. Enti Efraimfo mpem aduanan abien na wokunkum wən saa bere no. 7 Yefta yee Israel so temmufo mfe asia. Owui no, wosiee no wə Gilead nkurow no baako so. 8 Yefta akyi no, Ibsan na əbeyee otemufo wə Israel. Ətenaa Betlehem. 9 Na əwə mmabarima aduasa ne mmabea nso aduasa. Əmaa ne mmabea no wareware fii mmusua foforo mu. Ne mmabarima no de, ofaa mmabun aduasa fii mmusua foforo mu ma wəbewarewaree wən. Ibsan buu Israel aten mfe ason. 10 Owui no, wosiee no wə Betlehem. 11 Ibsan akyi no, Elon a ofi Sebulon na əbeyee otemufo wə Israel. Obuu Israel aten mfe du. 12 Bere a owui no, wosiee no wə Ayalon, Sebulon asase so. 13 Elon wu akyi no, Hilel babarima Abdon a ofi Piraton na əbeyee otemufo wə Israel. 14 Onyaa mmabarima aduanan ne nananom aduasa a na wən mu biara tena mfurum so. Əyee otemufo wə Israel mfe awotwe. 15 Owu ma wosiee no wə Piraton wə Efraim asase a əwə Amalekfo bepəw asase no so.

13 Bio, Israelfo no yee nea eyə bəne wə Awurade ari so, enti Awurade de wən hyee Filistifo nsam ma wəhyee wən so mfe aduanan. 2 Saa bere no, əbarima bi tenaa Sora a ne din de Manoa a ofi Dan abusuakw mu. Na ne yere nnya awo, enti na wonni mma. 3 Awurade bəfo yii ne ho kyere Manoa yere kae se, "Əwə mu se wonwoe de, nanso ərenkye worebenyinsən na woawo əbabarima. 4 Ənse se wonom bobesa anaa nsa a ano yə den biara. Na nni biribiara nso a eyə akyiwade. 5 Wubenyinsən na woawo əbabarima, na hwe se oyiwā renka ne ti, efise ese se əyə Nasareni a woayi no asi hə ama Onyankopon fi awo mu. Obegye Israel afi Filistifo nsam." 6 Əbea no de mmirika kəə ne kənun nkyen kəbə no amannee se, "Onyankopon nipa bi yii ne ho adi kyere me. Na ote se Onyankopon abəfo no mu baako a ne ho yə hu yiye. Mammisa no baabi a ofi bae, na əno nso ammo ne din ankyere me. 7 Nanso əka kyere me se, 'Wubenyinsən na woawo əbabarima. Enti nnom bobesa anaa nsa a ano yə den na nni biribiara a eyə akyiwade. Na wo babarima no bəyə obi a woayi no asi hə ama Onyankopon se Nasareni fi awo mu kosi bere a obewu.'" 8 Na Manoa bəo Awurade mpae se, "Ao Awurade, mesrə wo, ma Onyankopon

nipa no nsan mmra yən nkyen na əmmekyere yən nhyeheyə a efa abarimaa a wəbəwo no no ho." 9 Onyankopon tiee Manoa. Əbəfo no yii ne ho adi kyere no bio wə bere a əwə afum. Nanso na ne kənun Manoa nka ne ho wə hə. 10 Əbea no yee ntəm kəbə no kənun amannee se, "Əbarima a oyii ne ho adi kyere me da no aba bio!" 11 Manoa yee ntəm dii ne yere akyi. Oduu əbarima no ho no, obisaa no se, "Wo na wokaa biribi kyere me yere no ana?" Obuae se, "Yiw, eyə me." 12 Enti Manoa bisaa no se, "Se nseə a woaka no ba mu a, mmara ben na əwə hə fa abarimaa no asetena ne n'adwumaye ho?" 13 Awurade bəfo no buae se, "Hwe se wo yere bedi nhyeheyə a mekyere no no so. 14 Ənse se odi bəbe anaa biribiara a efi bəbe mu. Ənse se ənom bobesa anaa nsa a ano yə den. Ənse se odi aduan biara a eyə akyiwade." 15 Enti Manoa ka kyere Awurade bəfo no se, "Mesrə wo, tena ha kosi se yebesiesie abirekyi ba bi ama wəadi ansa na woaka." 16 Awurade bəfo no buae se, "Mətena, nanso, merenni biribiara. Mməm, mutumi siesie əhyew afəre se afərebəde de ma Awurade." (Na Manoa anhu se əyə Awurade bəfo.) 17 Afei, Manoa bisaa Awurade bəfo no se, "Wo din de den? Se nseə yi nyinaa ba mu a, yəpə se yehyə wo anuonyam." 18 Awurade bəfo no bisaa no se, "Adən nti na wubisa me din? Se mebə me din kyere wo a, worenə ase." 19 Afei, Manoa faa abirekyi ba no ne aduan afərebəde de bəo afəre wə əbotan bi so maa Awurade. Na Manoa ne ne yere rehwə no, Awurade yee anwonwade bi. 20 Ogyaframa a əwə afəremuka no mu no tee kəə wim no, Awurade bəfo no faa mu foro koe. Na Manoa ne ne yere huu saa no, wəde wən anim butubutuw fam. 21 Əbəfo no anyi ne ho adi bio ankyere Manoa ne ne yere. Afei, Manoa huu se eyə Awurade bəfo, 22 na əka kyere ne yere se, "Yebewuwu, efise yəahu Onyankopon!" 23 Nanso ne yere kae se, "Se Awurade bekum yən a, anka wənnye yən əhyew afəre ne aduan afəre no. Anka ərenyi ne ho adi nkyere yən, nka anwonwasəm nkyere yən, nyə saa anwonwade yi nso." 24 Əbea no wəne babarima no, wətəne din Samson. Na abofra no renyin no, Awurade hyiraa no. 25 Na bere a əwə Mahane Dan a əwə Sora ne Estaol ntəm no, Awurade Honhom fii ase baa ne so.

14 Da bi a na Samson wə Timna no, ohuu Filistini ababaa bi. 2 Əsan kəə fie no, əka kyere n'agya ne ne na se, "Mahu Filistini ababaa bi wə Timna a

mepe se meware no.” 3 N’agya ne ne na ampene so kaa no anibere so se, “Enti yen abusua yi mu anaa Israelfo yi mu, əbea baako mpo nni mu a wutumi ware no? Aden na ese se wok Filistifo abosonsomfo mu kohwehwé ɔyere?” Nanso Samson ka kyere n’agya se, “Koye ne ho ade ma me. Əno ara na mepe.” 4 N’agya ne ne na anhu se Awurade na ɔreye n’adwuma, rehwehwé akwannya bi a əbefa so atia Filistifo a saa bere no na wodi Israelfo so. 5 Samson ne n’awofo rek Timna no, gyata ba bi tow hyee Samson so wo beae bi a əben Timna bobe nturo. 6 Amono mu h̄ara, Awurade Honhom baa ne so wo ahoden mu, na əde ne nsa hunu waee gyata no abogye. Əwaee te se nea ɔrewae abirekyi ba bi abogye. Nanso wanka nea ɔyee yi ankyere n’awofo. 7 Samson duu Timna no, əne əbea no kasa, na n’ani gyee ne ho. 8 Akyiri no a ɔresan ak Timna akohyia ayeforo no, əman kohwe gyata no funu no. Ohuu se nnowa kuw akoye əwo wo mu. 9 Okotii əwo no bi dii wo kwan so. Əmaa n’awofo no bi ma wodii. Nanso wanka ankyere w̄on se onyaa əwo no wo gyata funu no mu. 10 Afei, bere a n’agya reye ahoboa ama awaregye no, Samson too pon wo Timna, senea amanne kyere saa bere no. 11 Wotoo nsa free mmerante aduasa a wofi kurow no mu se wəmmeka ne ho. 12 Samson ka kyere w̄on se, “Momma menka aborome bi nkyere mo. Se nnanson aponto yi mu, mutumi yi ano a, mema mo sirikyitam ntade aduasa ne ntade ahorow bi nso aduasa. 13 Se moantumi anyi ano nso a, mo nso mobema me sirikyitam ntade aduasa ne ntade ahorow bi nso aduasa.” Woka kyere no se, “Ka aborome no ma yentie.” 14 Əkaa no se, “Nea odidi mu na wonya biribi a wodi; əhodenfo mu na ade dəde fi ba.” Nnansa akyi no, na wontumi nyii ano. 15 Ne nnaanan so no, wokəka kyere Samson yere se, “Gye aborome no mmuae fi wo kunu h̄a ma yen, anye saa a, yebeyew wo ne w’agya fi ama wəawu. Motoo nsa free yen w̄o ha se morebesi yen ana?” 16 Enti Samson yere de su baa ne nkyen bəkae se, “Wonna me. Woaka aborome bi akyere me nkurofo, nanso wonkyere me ase.” Samson buaa ne yere no se, “Saa ara na m’agya ne me na nso menkyere w̄on ase ε. Na aden nti na ese se meka kyere wo?” 17 Enti osu guu ne so bere biara a əne no wo ho. Əkə so saa ara nna a aka na aponto no aba n’awie nyinaa. Nnanson so no, esiane haw a əshaw no nti, əkyere no ase. Əno nso kaa aborome nkyere no se, “Nea wəyee me no na mituaa w̄on so ka.” 18 Na nnanson so, ansa na

owia rebətə no, kurow no mu mmarima baa Samson nkyen bəkyere no ase se, “Dən na eyə de sen əwo? Dən na əwo ahoden sen gyata?” Samson buaa w̄on se, “Se mo ne əfatwafo no antu agyina a, anka morennya aborome no nkyerease.” 19 Afei, Awurade Honhom de ahoden kəse bi baa ne so. Əkə Askelon kurow mu. Okunkum mmarima aduasa faa w̄on agyapade nyinaa. Əde w̄on ntade maa mmarima a woyii aborome no ano no. Na Samson bo annwo nea əbae no ho yiye nti əkə ne fi na əne n’awofo kətenae. 20 Enti w̄ode ne yere no maa əbarima a na odi Samson nan ase wo w̄on ayeforohyia mu no aware.

15 Akyiri no, awitwabere mu no, Samson faa abirekyi ba se əde rekoye ne yere. Əpə se anka əkəda ne nkyen, nanso əbea no agya amma no mu kwan. 2 Əbea no agya no kae se, “Medwenee se na wotan no, əno nti, mede no ama əbarima a na odi w’anan ase wo mo ayeforohyia mu no. Nanso hwə ne nuabea ho ye fe sen no. Ware no si anan.” 3 Samson kae se, “Saa bere yi, obiara rentumi mmo me sobo wo biribiara a merebeyə mo Filistifo ho.” 4 Afei ofii h̄o koe, əkyereee sakraman ahaasa. Əkyereee sakraman abien abien dua bəo ho, na əkyereee ogyaten fam dua abien biara ho. 5 Əsəo ogyaten no na əmaa sakraman no tuu mmirika faa Filistifo mfuw mu. Əhyew w̄on awi nyinaa pasaa; nea wəahyehye wo san so ne nea wontwae nyinaa. Əsəee w̄on bobeturo ne ngonnua nyinaa. 6 Filistifo no bisae se, “Na hena na ɔyee saa amumoye yi?” W̄on ara buae se, “Eyə Samson efise n’ase barima a ofi Timna de Samson yere ama əbarima a na odi ne nan ase wo w̄on ayeforohyia mu no aware.” Enti Filistifo no əkyereee əbea no ne n’agya hyew w̄on ma wowuwui. 7 Samson suae se, “Esiane nea moayə yi nti, metua mo so ka na merennyae ara da kosi se me bo bətə me yam!” 8 Enti əde abufuw kətow hyee Filistifo no so kunkum w̄on mu bebree. Afei, əkətenaa əboden bi a əwo əbotan bi mu wo Etam. 9 Filistifo no nso kyereee nsraban wo Yuda seee Lehi kurow no de tuaa ne so ka. 10 Yuda mmarima bisaa Filistifo no se, “Aden nti na motow hye yen so saa?” Filistifo no buae se, “Yəaba se yerebəkyere Samson. Nea ɔyee yen no, yerebetua no so ka.” 11 Enti Yudafo mpensa kəo əboden a əwo əbotan mu wo Etam no se wərekəkyere Samson. Wəka kyere Samson se, “Wunnim se Filistifo na wodi yen so? Dən na woreye yen yi?” Nanso Samson buae w̄on se, “Nea wəyee me no na mituaa w̄on so ka.” 12 Nanso Yuda mmarima ka kyere no se, “Yəaba

se yerebekyekyere wo na yede wo akoma Filistifo.” Samson kae se, “Monhye me bo se mo ankasa de, morenkum me.” 13 Wobuae se, “Yebekyekyere wo de wo akoma Filistifo. Yerenkum wo.” Enti wode hama foforo abien guu ne so kyekyeree no papee, twee no fii abotan no mu. 14 Samson duu Lehi no, Filistifo no bao ose. Na Awurade Honhom tumi mu ahooeden baa Samson so. Otetew ahama a egu ne nsa so no mu te se nhoma nketewa bi a ogya aka, maa ne nyinaa tetew fii ne nsakon guu fam. 15 Afei, omaa afurum abogye bi a na eda fam so de kunkum Filistifo apem. 16 Na Samson kae se, “Mede afurum abogye, Ahore won se siw! Mede afurum abogye, akunkum mmarima apem!” 17 Na owiee kasa no, otow abogye no kyenee. Na wotoo beae ho din Ramat-Lehi a ase ne Abogye bepow. 18 Ebbaa se osukom dee Samson yiye nti osu free Awurade se, “Wonam w’akoa ahooeden so adi saa nkonim kese yi. Na enti osukom nkum me, na minwu wo saa abosonsomfo yi nsam ana?” 19 Enti Awurade maa nsu pue fii tokuru bi mu wo Lehi asase so baabi. Na Samson nom bi no, ne ho san no. Na otuu ho din se En-Hakore, na eda so wo Lehi de besi nne. 20 Samson yee Israel so temmufo mfe aduonu; bere a na Filistifo di Israel asase so no.

16 Da bi, Samson koo Filistifo kuropen Gasa mu, na one obea guamanfo bi koodaa anadwo no. 2 Ankye na kurowmma no tee se Samson wo ho, enti Gasa mmarima boaboaan waa ho ano na wotwen kurow no pon ano anadwo mu no nyinaa. Woyee komm anadwo no kae se, “Ade kye a yebekum no.” 3 Na Samson daa ho ara kosii odasu mu. Osore soo kurow no apon no ne n’aponnua abien mu hodwow no, na otutuu dade abaa a eda akyi ne nea ekeka ho nyinaa. Ode ne nyinaa guu ne mmati so, soa de koo bepow bi a eue Hebron di nhweanim no atifi. 4 Akyiri no, Samson nyaa obea bi wo Sorek bon no mu a na wofre no Delila. 5 Filistifo ntuanofo no koo obea no nkyen koka kyere no se, “Hwe se wubetumi adaadaa Samson ama wakyere wo nea ema onya ahooeden saa ne senea yebetumi adi ne so, akyekyere no papee a yen mu biara bema wo nnwetebona du abien ne fa.” 6 Enti Delila ka kyere Samson se, “Mesrc wo kyere me nea ema wo ahooeden saa ne nea ebeye a wobetumi akyekyere wo papee.” 7 Samson buaa no se, “Se obi de agyan so ahama ason a enwoe kyekyere me a, meye mmerew te se onipa biara.” 8 Enti Filistifo ntuanofo no de agyan so ahama ason a enwoe bree Delila ma ode kyekyeree Samson. 9

Saa bere yi na ode mmarima ahintaw wo adan a ewo ne fi no baako mu; na otee mu se, “Samson, Filistifo no aba rebekyere wol!” Nanso otetew agyan ahama ason a enwoe no mu te se hama bi a wode aka ogya a edew. Enti woanhu n’ahooden no ahintasem. 10 Akyiri no, Delila ka kyere no se, “Wudii me ho few, twaa me nkontompo. Afei, mesre wo kyere me senea wobetumi akyekyere wo papee.” 11 Samson buaa no se, “Se wode ntampehama amono a wofma nnii dwuma biara da kyekyere me a, meye mmerew te se onipa obiara.” 12 Enti Delila kofaa ntampehama amono de kyekyeree no. Saa bere no na mmarima no akotetew wo dan mu te se kan no. Bio, Delila tee mu free no se, “Samson! Filistifo aba se worebekyere wol!” Nanso Samson tetew ntampehama no mu fii ne nsa so te se asaawa bi. 13 Delila ka kyere no se, “Wudii me ho few twaa me nkontompo! Worenkyere me senea wobetumi akyekyere wo papee ana?” Samson buaa no se, “Se wonwen me tinwi mmesa ason no bo ntama bamma a ewo w’akurokurowa no mu a, meye mmerew te se obiara.” Enti odaa no, Delila bao ne tinwi mmesa ason no 14 de bao ntama bamma a ewo akurokurowa no so. Bio, otee mu se, “Samson! Filistifo no aba rebekyere wol!” Eho ara, Samson nyane, twee akurokurowa no yii ne tinwi no fii ntama bamma no mu. 15 Delila som n’ano kae se, “Wutumi ka se wodo me, wo bere a wonka wo kokoamsem nkyere me? Woadi me ho few mprensa, nanso wonkaa nea ema wo ahooeden no nkyere me!” 16 Oquan ne ho adekyee biara kosii se afei na ne ho guan no. 17 Ne korakora no, Samson kaa n’ahintasem kyere no se, “Wonyii me tinwi da, efise wode me maa Onyankopon se Nasareni fi awo mu. Se woyi me tinwi a, m’ahooeden no befi me mu ama maye mmerew te se obiara.” 18 Delila huu se afei de waka nokware akyere no no, osoma kofree Filistifo ntuanofo no se, “Mommra bio, efise waka biribiara akyere me.” Enti Filistifo ntuanofo no san waa akyi kofaa sika no bae. 19 Delila defedede Samson ma odaa a, ne ti da ne sre so. Ofree obarima bi ba ma obeyii ne tinwi senea ne kyere no beye yiye. Na n’ahooeden no fii ne mu. 20 Afei, otee mu se, “Samson! Filistifo no aba rebekyere wol!” Onyan no, okaa wo ne tirim se, “Meye senea kan no na meye no; mewosow me ho agye me ho.” Nanso na onnim se Awurade afei ne mu. 21 Na Filistifo no kyere no, tutuu n’ani. Wode no koo Gasa na woguu no kobere mifrafrae mpokyere ma yam atoko wo afiase. 22 Nanso ankye na ne tinwi no fii ase fuwii. 23 Filistifo

ntuanofo no hyee fa kese bi, baa afore maa won nyame Dagon dii ahurusi kae se, “Yen nyame de Samson a oye yen tamfo no ahye yen nsam!” 24 Bere a nnipa no huu no no, wokamfoo won nyame kae se, “Yen nyame de yen tamfo ahye yen nsam; nea okunkum yen mu bebree no, yen nsa aka no!” 25 Nnipa no bow nsa kakra no, wohye se, “Momfa Samson mmra na ommegye yen ani.” Enti woyii Samson fii afiaase. Wode no gyinaa asoredan no mfimfini wo adum abien a ekura oadan no nkurusu no ntam. 26 Samson ka kyere se omfo a okura ne nsa rekyere no kwan no se, “Ma memfa me nsa nsuso adum abien no mu, na minnye m’ahome.” 27 Na nnipa ahye hyiadan mu ho ma to. Filistifo ntuanofo no nyinaa wo ho bi. Na oadan no so nkurusu no nso na mmarima ne mmea beye mpensa wo so a worehwae Samson na woredi ne ho few. 28 Na Samson su free Awurade se, “Otumfo Awurade, kae me bio. Onyankopon, mesre wo ma me ahooden bio na mintua Filistifo so ka wo m’ani a woatutu no ho.” 29 Afei Samson susoo adum abien a ewo hyiadan no mfimfini no mu. Ode n’ahooden nyinaa piae. 30 Samson baa mpae se, “Ma me ne Filistifo no nwu.” Na hyiadan no dwiriw guu Filistifo ntuanofo no ne nnipa no nyinaa so. Enti okum nnipa bebree sen dodow a okum won bere a na ote ase no. 31 Akyiri no, ne nuabarimanom ne ri abusuaf a woaka kofaa no. Wode no kaa ne kurom kosiee no wo Sora ne Estaol ntam, faako a wosiee n’agya Manoa ho. Samson dii Israelfo so se otemmufo mfe aduonu.

17 Obarima bi tenaa Efraim bepow asase so a na wofre no Mika. 2 Da koro bi, oka kyere se na se, “Metee se wodomee okoromfo a owiaa wo nnwetebona kilogram du abien ne fa fii wo nkyen no. Nnwetebona no wo me nkyen. Me ara na mefae.” Ne na kae se, “Awurade nhye wo, me ba.” 3 Ode nnwetebona kilogram du abien ne fa no maa ne na no, ne na no kae se, “Metew me nnwetebona yi ho ma Awurade. Memaa woaye ohoni a wode dwete agu. Mesan de ama wo.” 4 Enti ne na de nnwetebona ahannu komaa dwetedwumfo na ode yee ohoni. Na wode sii Mika fi. 5 Mika yee nsore so na oye asofotade ne ne fifo ahoni kaa ho. Enna jhyee ne mmabrima no mu baako sofo. 6 Saa bere no na Israel nni ohene, nti na nnipa no ye nea wope biara. 7 Da bi, Lewini aberante bi a ofi Betlehem a ewo Yuda 8 beduu saa beae ho wo Efraim asase so a orehwehwae baabi foforo atena. Ebae se, okosoee wo Mika fi. 9 Mika bisaa no se, “Ehe na wufi?”

Ono nso buae se, “Meyé Lewini a mifi Betlehem wo Yuda na merehwehwae baabi atena.” 10 Mika ka kyere se, “Wo ne me ntene ha, na wobeyé agya ne osofo ama me. Memaa wo nnwetebona gram oha ne dunan afe biara; memaa wo ntade ne aduan.” 11 Lewini no penee so na obehye se Mika mmabrima no mu baako. 12 Enti Mika hyee Lewini no sofo, na otenaa Mika fi. 13 Na Mika kae se, “Minim se Awurade behyira me, efise mewo Lewini a orem se me sofo.”

18 Saa bere no mu na Israel nni ohene. Na Dan abusuakuw rehwehwae baabi atena, efise na wontumi mpam nnipa a wote asase a wode maa won no so. 2 Enti mmarima a wofi Dan abusuakuw yii akofo baanum a na wote Sora ne Estaol se wankohwehwae asase a wobetumi atena so. Bere a saa akofo yi duu Efraim bepow asase so no, wokaa Mika fi koodaa ho anadwo no. 3 Wotiee Lewini aberante no senea na orekasa no, wode no kaa nkyen bisaa no se, “Hena na ode wo baa ha na den na woreye? Na aden nti na wowo ha?” 4 Okaa nhyehyee a one Mika aye kyere se, “Bisa Awurade ma yen se yen akwantu yi besi yiye anaase erensi yiye.” 5 Osofo no kae se, “Monko no asomdwoe mu, efise, Awurade bedi mo anim wo mo akwantu no mu.” 6 Na mmarima baanum no kaa kurow bi a wofre no Lais mu. Wohuu se nnipa a hwee mfa won ho te se Sidonfo na wote ho. Na wowa asomdwoe ne bamm. Na nnipa no wo sika, efise na won asase no ye asase bere. Na wone Sidon ntam twe yiye, na wone obiara nni twaka. 8 Bere a wosan kaa Sora ne Estaol no, won nuanom bisaa won se, “Den na muhui?” 9 Na wobuae se, “Momma yenkotow nhye won so! Yehu asase no na eye pa ara. Monntwentwen mo anan ase koraa, monkofa asase no. 10 Se mudu ho a, mubehu nnipa a hwee mfa won ho wo ho. Onyankopon ama yen asase bere yantamm a biribiara wo so.” 11 Enti akofo ahansia a wofi Dan abusuakuw mu sii mu fii Sora ne Estaol. 12 Wokyeree nsraban wo beae bi a ewo Kiriat-Yearim atoe fam wo Yuda asase so. Wofre ho Mahane Dan besi nne. 13 Wofi ho no, wokaa Efraim bepow asase no so, baa Mika fi. 14 Enti mmarima baanum a wokosraa Lais asase no ka kyere se won a woaka no se, “Nsoree so bi wo ha a asofotade kronkron, abusua ahoni, ne ohoni a woagu ho wo ho. Munim nea ese se yeye.” 15 Enti mmarima baanum no kaa Mika fi, faako a Lewini aberante no te na wokyiaa no few so. 16 Saa bere

no na akofo ahansia a wofi Dan abusuakuw mu no gyinagyna abɔ̄ntenpon no ano pε̄s, **17** na akwansrafo baanum no kɔ̄o nsɔ̄ree so ho, kɔ̄faa ohoni, asɔ̄fotade kronkron, ne abusua ahoni no. **18** Bere a ɔ̄sɔ̄fo no huu se mmaprima no retwe akronkronne no afi Mika nsɔ̄ree so ho no, obisaa wɔ̄n se, “Den na moreyε̄ yi?” **19** Wobuaa no se, “Mua w’ano! Di yε̄n akyi na bε̄ye yε̄n nyināa agya ne yε̄n sofo. Wunnye nni se eye se wobε̄ye Israel abusuakuw bi sofo sen se wobε̄ye onipa baako fi mu sɔ̄fo?” **20** ɔ̄sofo aberante no ani gyei se ɔ̄ne wɔ̄n bε̄kɔ̄. Enti ɔ̄faa asɔ̄fotade kronkron no, abusua ahoni ne ohoni a wɔ̄agu no. **21** Wosii mu bio de wɔ̄n mma, nyemmoa ne wɔ̄n agyapade, dii wɔ̄n anim. **22** Bere a Dan abusuakuw mu nnipa no afi Mika fi ko akyirikyiri no, Mika ne n’afipamfo mu bi tiw wɔ̄n. **23** Wɔ̄ben wɔ̄n no woteetε̄s mu. Na Dan mmaprima no dan wɔ̄n ani kae se, “Den na morehwehwe? Aden nti na woafre nnipa yi aboa ano na moretaa yε̄n sε̄e?” **24** Mika buae se, “Wubisa se dε̄n na worehwehwe a na wokyε̄ den? Moafa m’anyame nyināa ne me sofo, na minni hwēe bio!” **25** Dan mmaprima no buae se, “Hwε̄ nea woreka no yiye! Yε̄n mu bi bo nkyε̄ fuw, anhwε̄ a wɔ̄n bo befuw na wɔ̄akum wo ne w’abusuafo.” **26** Enti Dan mmaprima no toaa so kɔ̄o wɔ̄n kwan. Mika huu se nnipa no dɔ̄oso a enti ontumi ntow nhye wɔ̄n so no, ɔ̄dan ne ho kɔ̄o fie. **27** Dan mmaprima faa Mika ahoni ne ne sɔ̄fo no de wɔ̄n baa kurow Lais a emu nnipa wo asomdwoe ne bammo no mu. Wɔ̄tow hyε̄s emu nnipa no so, kunkum wɔ̄n nyināa, hyew kurow no dwerebee. **28** Na obiara nni ho a obegye kurow no mufo, efise na nea wote no ne Sidon mu twe na wonni adɔ̄fo a wɔ̄ben nso. Saa asem yi sii wɔ̄ obon a ε̄bε̄n Bet-Rehob no mu. Afei, Dan abusuakuw no mma san kyejeree kurow no, na wotenaah ho. **29** Wɔ̄de kurow no too Dan a ε̄yε̄ wɔ̄n tete agya Israel no ba, na kan no wofre ho Lais. **30** Afei, wogynāa ohoni a wɔ̄agu no na wofaa Gersom babarima Yonatan a ε̄yε̄ Mose aseni se wɔ̄n sɔ̄fo. Saa ofi yi mu nnipa kɔ̄o so yε̄s asɔ̄fo maa Dan abusuakuw kosii Otukɔ̄ bere. **31** Enti Dan abusuakuw no toaa so som ohoni a ε̄yε̄ Mika dea no wɔ̄ bere tenten a na Onyankopɔ̄n Ahyiae Ntamadan no wɔ̄ Silo.

19 Saa bere no na Israel nni ɔ̄hene. Na ɔ̄barima bi a ofi Lewi abusuakuw mu te Efraim bepɔ̄w asase no so akyirikyiri baabi. Da bi, ɔ̄de ɔ̄bea bi fi Betlehem a ε̄wɔ̄ Yuda baa fie se ne mpena. **2** Nanso ɔ̄bea no anni no nokware enti ɔ̄san kɔ̄o n’agya fi wo Betlehem. Asram anan akyi no, **3** ne kunu no faa

ɔ̄somfo ne afurum foforo kaa ne ho kɔ̄o Betlehem se ɔ̄de rekɔ̄defedε̄fε̄ no na wasan n’akyi aba. Oduu ɔ̄bea no agya fi no, ɔ̄de no kɔ̄o ofi no mu maa n’agya no gyee no few so. **4** ɔ̄bea no agya ka kyε̄rε̄ no se ɔ̄ntena nkyε̄ kakra. Enti odii nnansa, didi, nom, daa ho. **5** Ne nnannan so no, ɔ̄barima no sɔ̄ree anɔ̄pa, pε̄s se ɔ̄kɔ̄. Nanso ɔ̄bea no agya ka kyε̄rε̄ no se, “Didi ansa na woakɔ̄.” **6** Enti won baanu no tenaa ase didi, nomee. Afei, ɔ̄bea no agya ka kyε̄rε̄ no se, “Mesrε̄ wo, da anadwo yi na gye w’ani.” **7** ɔ̄barima no sɔ̄ree se anka ɔ̄rekɔ̄, nanso n’ase no hyε̄s no se ɔ̄ntena. Enti ɔ̄penee so daa ho anadwo no. **8** Nnaanum so anɔ̄pa no, ɔ̄sɔ̄ree bio a ɔ̄pε̄s se ɔ̄kɔ̄. Nanso bio, ɔ̄bea no agya kae se, “Didi ansa, na awia mu kakra no wubetumi akɔ̄.” Enti wosan didii bio. **9** Awia no, ɔ̄barima no ne ne mpena no ne ne somfo boaboa won ho pε̄s se wɔ̄kɔ̄. Nanso n’ase no ka kyε̄rε̄ no se, “Muntie! Ade reyε̄ asa. Montena na munnye mo ani anadwo yi. ɔ̄kyena mubetumi asi mu anɔ̄pahema.” **10** Nanso afei de, ɔ̄barima no pε̄s se ɔ̄bε̄kɔ̄. Enti ɔ̄faa ne mfurum abien a woahyehyε̄ wɔ̄n no ne ne mpena no, na wɔ̄de wɔ̄n ani kyε̄rε̄ Yebus (a ε̄yε̄ Yerusalem). **11** Bere a woduu Yebus no na ade reyε̄ asa, na ɔ̄somfo no ka kyε̄rε̄ ne wura no se, “Ade reyε̄ asa, enti momma yε̄nna Yebusifo kuropɔ̄n yi mu anadwo yi.” **12** Ne wura no buae se, “Dabi, yε̄rentumi ntena ananafo kuropɔ̄n a Israelfo nni mu yi mu. Yε̄bε̄tua so ako Gibe. **13** Yebenya nnabea anadwo yi wo Gibe anaa Rama.” **14** Enti wɔ̄toaa so. Wɔ̄rebedu kurow Gibe a ε̄wɔ̄ Benyamin asase so no, na owia rekɔ̄tɔ̄. **15** Ehɔ̄ na wɔ̄daa anadwo no. Wɔ̄daa kurow no abɔ̄nten kε̄se so, na obiara amfa wɔ̄n ankɔ̄ fie ankɔ̄som wɔ̄n hɔ̄ho. **16** Anwummere no, akwakoraa bi fii n’afum baa fie. Na ofi Efraim bepɔ̄w asase so, nanso na ote Gibe wɔ̄ Benyamin asase so. **17** Bere a ohuu akwantufo yi se wɔ̄tete kurow no abɔ̄nten kε̄se so no, obisaa wɔ̄n faako a wofi ne nea wɔ̄rekɔ̄. **18** ɔ̄barima no buaa no se, “Yefi Betlehem a ε̄wɔ̄ Yuda na yε̄rekɔ̄ Efraim bepɔ̄w asase no so; kurow bi a ε̄wɔ̄ akyirikyiri, na yε̄rekɔ̄ Awurade Hyiadan. Nanso obiara amfa yε̄n ankɔ̄ ne fi ankɔ̄ma yε̄n nnabea, **19** ε̄wɔ̄ mu se yε̄wɔ̄ nea ehia yε̄n biara. Yε̄wɔ̄ sare ne aduan a yede bε̄ma yε̄n mfurum; yε̄nhia hwēe.” **20** Akwakoraa no kae se, “Mommra me fi. Mε̄ma mo biribiara a ebehia mo. Na anadwo yi de, ε̄nse se moda abɔ̄nten kε̄se so ha.” **21** Enti ɔ̄faa wɔ̄n de wɔ̄n kɔ̄o ne fi, na ɔ̄maa wɔ̄n mfurum no aduan. Wɔ̄hohoroo wɔ̄n nan ase wiei no, wɔ̄bɔ̄o mu didii.

22 Bere a wøregye wøn ani no, kurow no mu nnipa bønefo bi betwaa ofi no ho hyiae. Wofii ase pempem apon no teetees mu guu akwakoraa no so se, “Fa øbarima a wabesøe wo no ma yen senea yebetumi ne no ada.” 23 Akwakoraa no fi ba bøkasa kyerees wøn se, “Dabi, anuanom, monnye bøne a øte saa. Saa øbarima yi ye me høho na se moye saa a, øbøye animguase. 24 Me babea øbabun ne øbarima yi mpena ni. Mede wøn bøma mo. Na nea mope biara no monyc wøn. Na mo ne saa øbarima yi nyøe saa animguasede yi.” 25 Nanso wøantie no. Enti Lewini no faa ne mpena no piaa no fii adi. Na kurow no mu mmarima no faa no nnidiso nnidiso kosii adekyee. Ahemadakye no na wogyaw no ma økøe. 26 Øbea no koduu ofi a ne kunu no te mu no pon ano ara pe na øtoø mum. Ødaa hø ara kosii se anim tetewee. 27 Bere a ne kunu buee apon no se ørepue pe na ohuu se øda hø. Na n’anim butuw hø a ne nsa gu apongua no so. 28 Ohuu no no, økae se, “Sørel Ma yønkø!” Nanso wammua. Enti øde no too n’afurum no so de no køø fie. 29 Oduu fie no, øtwee afoa de twitwaa ne mpena no mu asinasin dumien. Na øde sin baako biara køø Israel mmusuakuw dumien no mu. 30 Na obiara a ohuu saa aninyanne yi kae se, “Efi bere a Israel fii Misraim no, obi nnii saa amumoyesem yi bi da. Adøn nti na ense se yekasa na yøye ho biribi?”

20 Afei, Israelfo nyinaa; fi Dan kosi Beer-Seba ne Gilead asase so behyiaa wø Awurade anim se nnipa baako wø Mispa. 2 Nnipa no nyinaa ne Israel mmusuakuw no nyinaa ntuanofo, afofo mpem ahannan a wokurakura afoa køø Onyankopøn mma guabø no ase. 3 (Nkra duu Benyamin asase so se Israelfo mmusuakuw a wøaka no køø Mispa.) Israelfo no bisaa nea øyøe a saa awudisem yi sii. 4 Enti Lewini a øye øbea a wokum no no kunu no kae se, “Me ne me mpena baa Gibeä a øwo Benyamin asase so bødaa hø. 5 Anadwo no Gibeä ntuanofo no mu bi betwaa ofi no ho hyiae, pøø se wokum me, na wotoo me mpena no mmonnaa ma owui. 6 Mefaa me mpena no twitwaa no asinasin de sin baako biara køø Israel mantam biara so. Efise saa mmarima yi øye atantananne ne aniwude wø Israel. 7 Enti mprempren, øse se Israelfo nyinaa fa adwene wø eyi ho.” 8 Nnipa no nyinaa søre buae se, “Yen mu biara rensan nkø fie. 9 Mmom, yøbeøø ntonto na yøahu wøn a wøbekø akøtow ahyø Gibeä so. 10 Abusuakuw biara mu mmarima nkyemdu mu baako na wobeyi wøn ama wøama yen afofo no nnuan, na yen a yøaka no nso atø Gibeä so were wø

animguasede a wøaye wø Israel no.” 11 Enti Israelfo nyinaa ano køø bønkoro boaa wøn ho ano se wøbekø akøtow ahyø kurow no so. 12 Israelfo no somaa abofo køø Benyamin abusuakuw no mu kobisaa wøn se, “Døn awurukasem na moadi wø mo mu yi? 13 Munyi saa amumoyeøø a wofi Gibeä no mmra, na yenkuw wøn na yentu saa awurukasem yi ase mfi Israel.” Nanso Benyamininfo no antie. 14 Mmom, wofifi wøn nkurow mu boaa wøn ho ano wø Gibeä se wøne Israelfo no rebekø. 15 Akofo mpem aduonu asia a wokurakura afoa koduu Gibeä, køøkaa afofo ahanson a na wøte hø dedaw no ho. 16 Na Benyamin afofo no mu ahanson ye aberkumma a wøn mu biara ye antoamfom wo ahwimmotow mu. 17 Na Israelfo wø afofo mpem ahannan a wokurakura mfoa a Benyamin afofo nka ho. 18 Ansa na wørebefi øko no ase no, Israelfo no køø Bet-El kobisaa Onyankopøn se, “Abusuakuw ben na øse se wodi øko no anim tia Benyamininfo no?” Awurade buae se, “Yuda na øse se wodi anim.” 19 Enti Israelfo no sii mu anøpahema køøkyerees nsraban wø baabi a øben Gibeä. 20 Afei, wotu teøø de wøn ani kyerees Gibeä se wørekøtow ahyø Benyamin mmarima no so. 21 Nanso Benyamin afofo a na wørebo kurow no ho ban no pue kunkum Israelfo no mpem aduonu abien wø akono hø da no ara. 22 Nanso Israelfo nyaa akokoduru boaa wøn ho ano wø faako a wøkoo da a edi anim no. 23 Na wøakø Bet-El akosu wø Awurade anim akosi anwummere. Afei, wobisaa Awurade se, “Yøne yen ara abusuafø a wofi Benyamin nko bio ana?” Na Awurade buae se, “Monkø na mo ne wøn nkøø.” 24 Enti wøkøø tiaa Benyamin afofo no, 25 na Benyamin mmarima no san kum Israelfo afofo a wonim afoa akodi yiye no mpem dunwøtwe. 26 Enna Israelfo no køø Bet-El kosuu wø Awurade anim kyen køøm kosii anwummere. Wøbøø øhyew aføre ne aduan aføre maa Awurade. 27 Na Israelfo køø Awurade anim køøøø akwankyerø. (Saa bere no na Onyankopøn apam adaka no wø Bet-El, 28 na Eleasar babarima Pinehas a øye Aaron nena no na na øye øøsofø). Israelfo no bisaa Awurade se, “Eøø se yeko tia yen ara yen abusuafø Benyamin bio anaase yennyaø?” Awurade buae se, “Monkø! Økyena mema moadi wøn so nkønøm.” 29 Enti Israelfo de atøwøø twaa Gibeä ho nyinaa hyiae. 30 Ne nnansa so no, wobooaa wøn ho ano wø beae koro hø ara. 31 Bere a Benyamininfo afofo pue bae wø øko so no, wøtwee wøn fii kurow no mu. Na senea na wøaye pen no, wofii ase kunkum Israelfo no. Øbøye

Israelfo aduasa na wowuwuu wə akono petee mu hə a bi deda akwan a əkə Bet-El ne Gibe ho. **32** Afei Benyamin akofo no teee mu se, “Yəredi wən so sənea yedii wən so wə əko a edi kan no mu no!” Na saa bere no na Israelfo no apene so dedaw sə wobeguan ama Benyamin mmarima no ataa wən wə akwan no so, na ama woatwe wən afi kurow no mu. **33** Bere a Israelfo nsraadəm kese no duu Baal-Tamar no, wədan wən ho koe. Ehə na Israelfo a woatəw wə Geba no puee preko pe fi wən ahintawee **34** kosii Benyaminfo no akyi tow hyee wən so. Əko no mu yee den ara kosii se na Benyaminfo no ntumi nhu amanehunu a əbəba. **35** Eno nti, Awurade boaa Israel ma wodii Benyamin so nkonom. Saa da no, Israelfo kunkum Benyamin akofo no mpem aduonu anum ne əha, a na wən nyinaa nim afoa ano ko yiye. **36** Afei, Benyaminfo no huu se woadi nkogu. Israelfo no guan fii Benyamin akofo no anim, sənea əbəye a, wən a woakohintaw no benya kwan aye wən adwuma. **37** Afei, wən a na woatəw no fii afanan nyinaa kəo Gibe, kunkum obiara a əwo kurow no mu. **38** Wopun wusiw kumənn wə kurow no so, **39** a eyə nsenkyerənne ma Israelfo no se wənsan mmra mmətow nhye Benyamin akofo no so. Saa bere no na Benyamin akofo no akum Israelfo no aduasa, a wətəee mu se, “Yəredi wən so sənea yedii wən so əko a edi kan no mu no!” **40** Nanso bere a Benyamin akofo no hwəe wən akyi, na wohuu wusiw a atu nam wim wə kurow no mu baabiara no, **41** Israelfo no san ba betow hyee wən so. Afei, Benyamin akofo no huu se asem aba na wəbəə huboa. **42** Enti woguan de wən ani kyereə sare so. Nanso Israelfo no taa wən kunkum wən. **43** Israelfo no twaa Benyaminfo no ho hyiae, taa wən anibere so, kətoor wən wo Gibe a təe fam. **44** Da no, Benyamin akofo akəse mpem dunwotwe na wətəə wə əko no mu. **45** Wən a wəanwuwu no guan kəo sare so baabi a əben Rimon əbotan no ho. Nanso Israelfo no kunkum wən mu mpem anum wə əkwan no so. Wotoaa so taa wən, kosii se wokum mpenu wə baabi a əben Gidom kaa ho. **46** Enti Benyamin abusuakuw no hweree akofo akokodurufu mpemaduonu anum saa da no, **47** maa əkaa mmarima ahansia pe a woguan kəo əbotan Rimon ho kətenaa hə asram anan no. **48** Afei Israelfo no san ba bekunkum abəde biara a nkwa wə mu wə nkurow no nyinaa mu, efi nnipa so kosi anantwi ne biribiara so. Na kurow biara a woduu so no, wəhyew no dwerəbee.

21 Israelfo aka ntam wə Mispa se, wəremfa wən mmabea mma əbarima biara a ofi Benyamin abusuakuw mu aware. **2** Nnipa no kəo Bet-El kətenaa Onyankopən anim kosii anwummere, maa wən nne so, suu denneennen kae se, **3** “Ao Awurade, Israel Nyankopən, aden nti na saa asem yi asi? Mprenpren yən mmusuakuw no mu baako ayera!” **4** Adekyee mu no, nnipa no sii afremuka, na wəbəə ohyew ne asomdwoe afore. **5** Wobisae se, “Abusuakuw bi wə ho a wannya ənanmusini bere a yəkəo nhiyamu kese wə Awurade anim wə Mispa no ana?” Saa bere no, na wəaka ntankese wə Awurade anim se, obiara a wamma no, eee se owu. **6** Na Israelfo no dii yaw wə Benyaminfo no ho kae se, “Nne yi, abusuakuw baako afi yən mu; na n'ase reye atore. **7** Na əbəye dən na yəanya yerenom ama won a wəaka no, esiane Awurade ntam a yəaka se yəremfa yən mmabea mu biara mma wən aware nti?” **8** Enti wobisae se, “Bere a yede yən ho kyereə Awurade wə Mispa no na obi nni ho bi ana?” Ehə na wohui se, obiara amfi Yabes Gilead amma saa aguabo no ase bi. **9** Na wəkan nnipa no nyinaa no, woannya obiara a ofi Yabes Gilead. **10** Enti wəsomaanakofo mpem dumien kəo Yabes Gilead se wonkokunkum obiara a əwo hə a mmea ne mmofra ka ho. **11** Wəkae se, “Eyi na eee se moyə. Munkum əbarima ne əbea biara a ənyə əbabun.” **12** Yabes Gileadfo mu no, wohuu mmabun ahannan a wəne mmarima nnaa da, na wəde wən baa nsraban a əwo Silo wə Kanaan asase so hə. **13** Na Israelfo bagua no somaa asomdwoe abəfo ma wəkəo Benyaminfo nkae no a na wəte Rimon botan ho no nkyen. **14** Na Benyaminfo no san kəo wən afi mu, na wəde mmabun a wofi Yabes Gilead a wəankum bi no maa wən aware. Nanso mmea no anso wən so. **15** Nnipa no dii Benyaminfo no ho yaw, se Awurade ama mpaapaemu aba Israel mmusuakuw no mu. **16** Enti Israel ntuanofo no bisae se, “Se woatore mmea a wofi Benyamin ase yi, əbəye dən na yəanya yerenom ama mmarima a wəaka no? **17** Eee se Benyaminfo a wəaka no nya adedifo sənea əbəye a Israel abusuakuw bi ase ntore. **18** Nanso yerentumi mfa yən mmabea mma wən aware, efise yəaka ntankese se, obiara a əde ne babea bema Benyaminni aware no, Awurade nname mmra ne so.” **19** Afei wədwenee Awurade afeafe afahye no ho, nea wodi wo Silo, a əwo Lebona ne Bet-El ntam, wə əkwan a efi Bet-El kosi Sekem no apuei fam. **20** Na wəka kyereə Benyamin mmarima a wəda so hwəhwəs yerenom no se, “Monkətəw wə bobə nturo no mu.

21 Se mmea a wofi Silo no ba b̄esaw w̄on asaw no a, mumpue mfi bobè nturo no mu, na mo mu biara betumi afa w̄on mu baako de no akyere fie se ne yere. 22 Na se w̄on agyanom ne w̄on nuanom mmarima ba se w̄ompene so a, yebeka akyere w̄on se, ‘Yesr̄ mo, monte ase. Momma w̄omfa mo mmabea no, efise bere a yekunkum Yabes Gileadfo no, yeannyaw mmea a eb̄eso w̄on nyinaa so amma w̄on. Munnni ntam no ho fo, efise enye mo na mode mo mmabea maa won aware.’’ 23 Enti Benyamin mmarima no yee senea w̄okyere w̄on no. Wowiawiaa mmea a w̄obaa afahye no ase, de w̄on koo asase a eye w̄on agyapade no so. Na w̄okyekyeree w̄on nkurow no bio tenaa mu. 24 Na Israelfo mmusuakuw ne mmusua no fii ho san koo w̄on ankasa afi mu. 25 Saa bere no na Israel nni ɔhene, nti na nea nnipa no gye di se eye wo w̄on ani so no na w̄oye.

Rut

1 Bere a na atemmufo di Israel so no, okom baa asase no so. Obarima bi a ofi Betlehem wo Yuda ne ne yere ne ne mmabarima baanu tutu fii asase no so kotenaa Moab. **2** Na obarima no din de Elimelek na ne yere nso din de Naomi. Ne mmabarima baanu no nso, na won din de Mahlon ne Kilion. Woye Efratifo a wofi Betlehem wo Yuda. Wokoo Moab kotenaa ho. **3** Ebaa se Naomi kunu Elimelek wu ma ekaa ne mmabarima baanu no. **4** Wōwarewaree Moabfo mmea. Na obaako din de Orpa na nea oka ho no nso din de Rut. Wotenaah ho beye se mfe du no, **5** Mahlon ne Kilion nso wuwui. Enti emaa Naomi tenaa ase a wahwere ne mmabarima baanu no ne ne kunu. **6** Bere a otee wo Moab ho se Awurade abedom ne nkurofo a wōwō Yuda na wama won aduan no, Naomi ne ne nsenom yi yee ahoboa se wōrefi Moab asan aks ne kurom. **7** One ne nsenom baanu yi tutu fii beae ho faa kwan a ede won bekō akosi Yuda so. **8** Afei, Naomi ka kyerees ne nsenom yi se, “Monsan nkō mo nanom fi. Awurade ne mo nni no yiye senea mo ne awufo ne me dii no yiye no. **9** Awurade mmoa mo mu biara na onya ohome wo okunu foforo fi.” Afei, ofifew won ano na won nyinaa maa won nne so sui. **10** Na woka kyerees Naomi se, “Yene wo besan aks wo nkurofo nkyen.” **11** Nanso Naomi kae se, “Me mma, monsan nkō fie. Aden nti na ese se mo ne me kō? Merekōwo mmabarima bio a wobetumi awareware mo ana? **12** Me mma, monsan nkō fie. Manyin, se meware kunu bio a, erenye yiye. Mpo, se midwen se anidaso bi wo ho ma me se nso anadwo yi ara minya okunu na me ne no wo mmabarima a, **13** mobetwen kosi se wobenyinyin? Mobetena atwen won ana? Dabi, me mma. Asem no ye den ma me sen mo, efise Awurade ayi ne nsa afi me so!” **14** Wōsan twaa adwo bio. Afei, Orpa few n'ase ano de gyaa no kwan, nanso Rut bebaree Naomi se one no betena. **15** Nanso Naomi ka kyerees no se, “Hwe, wo kora asan kō ne nkurofo ne n'anyame nkyen. Ese se wo nso woye saa ara.” **16** Na Rut buae se, “Nhye me se mimfi wo nkyen nsan nkō. Baabiara a wobekō no, mekō ho bi na baabiara a wobetena no nso, metena ho bi. Wo nkurofo beye me nkurofo na wo Nyankopon aye me Nyankopon. **17** Baabi a wubewu no, mewu ho bi na woasie me ho. Se mamma owu antetew me ne wo ntam na enam biribi foforo biara so a, Awurade ntwe m'aso.” **18** Enti Naomi huu se Rut aye n'adwene se one

no bekō no, ogyaa ne pe maa no. **19** Eno nti, won baanu no toaa won akwantu no so. Bere a woduu Betlehem no, won nti kurow mu no nyinaa bōo twi. Mmea no bisae se, “Naomi ni ana?” **20** Okae se, “Mommfre me Naomi, na mmom, momfre me Mara, efise Awurade ama asetena aye nwen ama me. **21** Merefi ha aks no na mewō biribiara, nanso Awurade de me aba fie nsapan. Aden nti na mofre me Naomi wo bere a Awurade ama mahu amane na Otumfo de saa abebresē yi aba me so?” **22** Enti Naomi fi Moab bae a, n'ase Rut, Moabni babun ka ne ho. Woduu Betlehem atokotwa bere mfiase no mu.

2 Obarima odefo a na oye okunini bi tenaa Betlehem a na wōfre no Boas. Na oye Naomi kunu Elimelek busuani. **3** Da koro bi, Rut, Moabni, ka kyerees Naomi se, “Ma menkō afuw mu na minkodi obiara a menya n'anim anuonyam akyi nkōboaboa atoko ase.” Na Naomi kae se, “Eye, me babea, kō.” **4** Enti Rut kō kodii atwafo no akyi. Na nea ebae ne se, ohuu se oreye adwuma wo Boas a oye n'ase Elimelek busuani no afuw mu. **5** Bere a owo ho no, Boas fi Betlehem bae. Okyiaa atwafo no se, “Awurade ne mo ntena!” Atwafo no gyee so se, “Awurade nhyira wo.” **6** Boas bisaa ne sohwefo no se, “Ababaa ben na owo noho ho no?” **7** Sohwefo no buae se, “Oye ababaa bi a ofi Moab a one Naomi bae. **8** Anōpa yi ara na obisaa me se, obetumi adi atwafo no akyi aboaboa atoko ano ana? Oye nsiyefo a bere kakraa bi na ode homee wo pata no ase ho.” **9** Boas kō ho kōka kyerees Rut se, “Me babea tie. Wo ne yēntena ha ara na boaboa atoko; nkō afuw foforo biara mu. Di mmea a wōreye adwuma wo m'afuw yi mu no akyi pē. **10** Rut butuwii, de n'anim kyerees fam daa no ase. Na okae se, “Aden nti na manya saa adam yi wo w'ani so, me a meye ḡnanani yi?” **11** Boas buae se, “Nea woayē ama w'ase efi wo kunu wu akyi nyinaa no, wōaka akyere me, se wufii w'agya ne wo na ne wo man mu na wo ne nnipa a wunnim won wo baabiara betena no. **12** Awurade, Israel Nyankopon a woanya guankobea wo ne ntaban ase no nnom wo.” **13** Na one nso kae se, “Ma menkō so nnya w'anim adam daa, me wura. Woama me awerēkyekye na woakasa akyere w'afenaa ayamye so, me a mense na memfata wo nnwumayefo no mu baako mpo no.” **14** Eduu adidibere no, Boas frēe no

se, "Bra ma yennidi. Wutumi de wo brodo no bɔ nsa biara a wɔpɛ mu." Enti ɔne n'awitwafo no tenaa ase na Boas maa no aduan sen senea obetumi adi mpo. **15** Bere a Rut san kɔɔ n'adwuma so bio no, Boas ka kyereɛ ne mmerante no se, "Momma no mmoaboa atoko no ano mfi n'afiafi no mu na munnsiw no kwan. **16** Na munyiyyi afiafi no mu de no bi nnyae mngu fam mma no na ɔnsesaw, na monnhaw no." **17** Enti Rut sesaw atoko no wo ho da mu no nyinaa na ɔporow atoko no saa anwummere no, onyaa bɛye lita aduonu abien. **18** ɔsoa de kɔɔ kurom, de kɔkyereɛ n'ase. Afei, Rut de n'awiaduan a ogyaw no maa no. **19** Naomi hui no, oteɛɛ mu se, "Eððoso yiye! Na ehe na nne woboaboa saa atoko yi nyinaa ano fi? Ehe na wokɔyɛɛ adwuma? Awurade nhŷira nea ɔboaa wo no!" Rut kaa ɔbarima a ɔyɛɛ adwuma wo n'afum no ho asem kyereɛ n'ase no, otoaa so kae se, "Nea meyɛɛ adwuma wɔ n'afum no, wɔfrɛ no Boas." **20** Naomi ka kyereɛ n'ase no se, "Awurade nhŷira no. ɔrekyerɛ yen ne wo kunu a wawu no n'ayamye. Saa ɔbarima no ye abusuaf a wobɛn yen pɛɛ no mu baako a ɔyɛ abusuua no mu ogyefo baako." **21** Rut kae se, "Nea ɛka ho bio ne sɛ, mpo, Boas ka kyereɛ me se, mensan mmra na me ne n'awitwafo no mm̄etena nkosi bere a wobewie otwa no." **22** Naomi teeɛ mu se, "Anwonwasɛm ni! Ye nea ɔka no. Wo ne n'adwumayɛfo no ntena nkosi se wobewie otwa no. W'asom bedwo wo wɔ ho sen afwu biara mu." **23** Enti Rut ne mmea a wɔwɔ Boas afum ho no yɛɛ adwuma. ɔne wɔn boaboa atoko no ano kosiit atokotwa no awiei. Afei, ɔne wɔn twaa awi nso. Nanso saa bere no nyinaa na ɔne n'ase na ete.

3 Da bi Naomi ka kyereɛ Rut se, "Me babea, bere adu se mehwehwɛ ofi a wobetena mu na wubenyaa nea ehia wo biara. **2** Boas ye yen busuani pɛɛ na wayɛ adœ̄ mmoroso se wama wo ne n'adwumayɛfo aboaboa atoko ano. Anadwo yi, obeihuuhw atoko so wo awiporowbea hɔ. **3** Enti ye nea merekyerɛ wo yi. Guare na tutu aduhuam gu wo ho na fa wo ntade pa bi hyɛ. Afei, kɔ awiporowbea hɔ, nanso mma Boas nthu wo kosi se obedidi awie. **4** Hwɛ na hu baabi a ɔda hɔ yiye, afei, kɔ na koyi ne nan ho nkataho na da hɔ. ɔbɛka nea ɔpɛ se woyɛ akyerɛ wo." **5** Rut kae se, "Biribiara a wobɛka akyerɛ me se menyɛ no, meyɛ." **6** Enti okɔɔ awiporowbea hɔ anadwo no, na ɔyɛɛ nea n'ase kyereɛ no no mu biara. **7** Boas didi wiee no a ne honhom aba ne ho no, ɔkyeaa ne ho too atoko mmoano no ho, na ɔfaa mu dae. Rut yɛɛ nwaa koyii ne

nan ho nkataho na ɔdaa hɔ. **8** Anadwo dasum no, Boas bɔɔ pitiri dan ne ho. ɔyɛɛ no nwonwa se ohuu se ɔbea da ne nan ase. **9** Obisae se, "Na hena ni?" Obuae se, "Eyɛ me wo somfo Rut. Trɛw wo nkataso no mu kakra gu me so na woyɛ m'abusua gyefo." **10** Na Boas kae se, "Awurade nhŷira wo, me babea! Worekyere abusua dɔ a bi mmaa da se woankodi aberantewa bi akyi, se ɔwɔ sika anaa ɔyɛ ohiani. **11** Afei, me babea, mma hwee nhaw wo. Mɔyɛ nea ehia wo nyinaa. Me kurow yi mu nnipa nyinaa nim se woyɛ ɔbea a wudi wo ho ni. **12** Nanso akwanside baako wɔ hɔ. ɔyɛ nokware turodoo se meyɛ mo abusua agyefo mu baako de, nanso ɔbarima foforo bi wɔ hɔ a ɔyɛ obusuan titiriw sen me. **13** Tena ha anadwo yi na se ade kye a, me ne no bekasa. Se ɔyɛ ne pɛ se obegye wo a, ɛno de ma ho kwan na ɔnware wo. Na se ɔnyɛ ne pɛ nso a, ɛno de, ɔkwan biara so, se Awurade te ase yi, meware wo! Enti da ha ma ade nkye." **14** Enti Rut daa ne nan ho kosii adekyee nanso ɔsoree ansa na anim tetew. Na Boas ka kyereɛ no se, "Ense se obi hu se ɔbea bi bedaa awiporowbea ha." **15** Boas toaa so kae se, "Fa w'atade nguguso no bra na trɛw mu." ɔsesaw atoko no susukoraa asia guu mu na oboaa no ma ɔde hyɛɛ n'akyi. Na Boas san kɔɔ kurow no mu. **16** Rut baa n'ase Naomi nkyn no, obisaa no se, "Me babea, ekosii deñ?" Rut kaa biribiara a Boas ye maa no no kyereɛ Naomi, **17** na otoaa so se, "ɔmaa me atoko susukoraa asia kae se, 'Mfa nsapan nkɔ w'ase nkyn.'" **18** Afei, Naomi kae se, "Me ba, twɛn kosi se wubehu nea ebesi. ɔbarima no renna so kosi se asem no besi nne yi ara."

4 Boas kɔɔ kurow no pon ano kɔtenaa ase wɔ hɔ.

Bere a obusuan gyefo titiriw a ɔkaa ne ho asem no baa hɔ no, Boas frɛɛ no kae se, "M'adamfo, mesrɛ wo bra na mepɛ se me ne wo twetwe nkɔmmɔ." Enti wɔteneaa ase. **2** Na Boas frɛɛ kurow no mu ntuanofo du se wɔmm̄etena ase se nnansefo. **3** Na Boas ka kyereɛ obusuan gyefo titiriw no se, "Wuniim Naomi a ofi Moab bae no. ɔretɔn asase a na ɔyɛ yen busuani Elimelek dea no. **4** Misusuw se, ɛse se, me ne wo di ho nkɔmmɔ na se wɔpɛ a, woagye. Se wɔpɛ asase no a, tɔ no ha yi ara wɔ saa nnansefo yi anim. Na se wɔmɛ nso a, ma mente no mprempren ara, efise se woantumi annye a, me ne onipa a midi w'akyi wo abusua no mu a ɛse se migye." Na ɔbarima no buae se, "Megye." **5** Afei, Boas ka kyereɛ no se, "Se woto asase no fi Naomi nkyn a, na ɛse se woware Moabni

okunafo Rut no. Se εba saa a, əbəwo mma a ne kunu din beda wən so na asase no betena abusua no mu.” 6 Əhə ara na abusua mu gyefo titiriw no kae se, “Əno de, merentumi ntə asase no, efise εbəhaw m’ankasa m’agypade. Tə asase no na merentumi ntə.” 7 Saa bere no, na əye Israel amanne se, se obiara redan n’ade bi a watə no əkwan pa so ama obi foforo a, əworəw ne mpaboa de ma nea ətə no. Woye saa wə bagua mu de hyc adeto no mu den. 8 Enti abusua gyefo titiriw no worəw ne mpaboa ka kyereə Boas se, “Wo ara tə asase no.” 9 Na Boas ka kyereə əman no ntuanofo no ne dəm a wəatwa ahyia hə no se, “Nne matə Elimelek, Kilion ne Mahlon agyapade a εwə Naomi nsam, na moye cho nnansefo. 10 Menam asase no tə so afa Rut a əye Moabni a əye Mahlon kunafo no se me yere. Ne saa nti, se əwo əbabarima a, əbefa ne kunu a wawu no abusua din na wafa abusua agyapade a εwə ne kurom ha nso. Nnə, mo nyinaa moye nnansefo.” 11 Afei, ntuanofo no ne əmanfo no nyinaa sore gyina kae se, “Yeyə nnansefo! Awurade mmoa mma əbea a afei na əreba wo fi no nyə se Rahel ne Lea a wən mu na Israel aman nyinaa fi no. Wobeyə əkəse wə Efrata na woagye din wə Betlehem. 12 Na Awurade mfa ababaa yi so mma wo asefo a wəbeyə se yen agya Peres a əye Tamar ne Yuda babarima no.” 13 Enti Boas waree Rut de no kəo ne fi. Afei, əkəo ne ho na Awurade ma onyinsenee na əwoo əbabarima. 14 Na kurow no mu mmea ka kyereə Naomi se, “Anuonyam nka Awurade se nnə da yi, wama woanya abusua gyefo! Əmmeyə okunini wə Israel. 15 Akokoaa yi mma wo nsi wo mmabaabere mu na ənləwə wo wo wo mmerewabə mu. Efise əye w’ase a ədə wo na əsen mmabarima ason ma wo no babarima.” 16 Na Naomi faa akokoaa no, na əhwəe no te se əno ankasa yafunu ba. 17 Na mmea a wəne no bə ofipam no kae se, “Afei de Naomi anya əbabarima bio.” Na wətoo no din Obed. Əno na əbeyə Yisai agya ne Dawid nena. 18 Tete agya Peres awo ntoatoaso ni: Peres woo Hesron. 19 Hesron woo Ram, na Ram woo Aminadab. 20 Aminadab woo Nahson, na Nahson woo Salmon. 21 Salmon woo Boas, na Boas woo Obed. 22 Obed woo Yisai, na Yisai woo Dawid.

1 Samuel

1 Na əbarima bi fi Ramataim-Sofim a əwə Efraim bepow asase so a ne din de Elkana. Na Elkana yi ye Yeroham babarima ne Elihu nena nso. Na wofi Tohu fi, a əwə Suf abusua mu. **2** Na Elkana wə yerenom baanu. Na wən din de Hana ne Penina. Na Penina wo mma. Hana de, na onni ba. **3** Afe biara, na Elkana ne n'abusuafo kə Silo kəsom, bə aføre ma Asafo Awurade wə Awurade fi. Na Eli mmabarima baanu a wən din de Hofni ne Pinehas na wəyə Awurade asəfo wə hə saa bere no. **4** Da biara a Elkana beba abebo aføre no, əde nam no mu nkyemu bi ma ne yere Penina ne ne mma no mu biara. **5** Nanso Hana de, na ne kyefə yə sononko, efise na ədə no yiye. **6** Nanso na Awurade ato n'awode mu nti, na Penina di ne ho fəw. **7** Na saa asem yi kəo so afe biara. Bere biara a wəbekə Awurade fi no, Penina bə Hana akutia. Na eyi ma Hana su na onnidi mpo. **8** Əba saa a, ne kunu Elkana bisa no se, “Hana, aden na woresu? Aden nti na wunnidi? Aden nti na wo were ahow? So mensom bo mma wo nsen se anka wowo mmabarima du mpo?” **9** Da koro bi a na wəwo Silo no, Hana fii adi anwummere bi a wəadidi awie se ərekə Awurade fi akəbə mpae. Na əsəfo Eli te baabi a ətena daa wə Awurade fi pon ano hə. **10** Hana fi awerəhow a ano yə den mu sui, bere a na ərebo Awurade mpae. **11** Na əhyee bə se, “Ao Asafo Awurade, se wobehwə wo somfo awerəhowdi so, na woatie me mpaebo ama me əbabarima a, eno de mede no besan ama wo. Ne nna a obedi nyinaa əbeyə wo de. Nea əbeyə adansedi se wəde no ama Awurade ne se wəremfa oyiwan nka ne ti da.” **12** Ogu so rebə mpae no, na Eli hwə no. **13** Ohuu se ərebesebebə n'ano, nanso ənte nne biara no, Eli susuw se wanom nsa. **14** Obisaa no se, “Ese se woba ha bere a woabow nsa ana? Ma w'ani nna ho!” **15** Na Hana buae se, “Dabi, me wura, memmow nsa, na mmom, me were na ahow nti na mereka m'ahiasəm akyere Awurade. **16** Mesre wo, mfa no se meye əbea omumoye. Na anibere ne awerəhow so na merebo mpae.” **17** Eli buae se, “Fa asomdwoe kə Israel Nyankopən nyə w'abisade mma wo.” **18** Hana teə mu se, “Ma w'afenaa nya w'anim anuonyam a, awura” Əsan kə kodidii, na wanni awerəhow bio. **19** Ade kyee anəpahema no, ofi no mu nnipa səre kəsom Awurade bio. Afei, wəsan kəo Rama. Bere a Elkana de ne ho kaa Hana no, Awurade kaee Hana adebisa no, **20** na anni da bi, əwoo əbabarima. Ətoo no din Samuel

na əkae se, “Mibisaa no fii Awurade nkyen.” **21** Afe akyi no, Elkana, Penina, ne wən mma kəo se wərekəbo afiriyia aføre ama Awurade. **22** Hana anko bi. Əka kyere ne kunu se, “Se abofra no twa nufu a, mede no bekə Awurade fi na makogyaw no wə hə ama Awurade afebəo.” **23** Elkana kae se, “Nea wugye di se eye ma wo biara no, yə. Tena ha ansa; na Awurade mmoa wo mma wunni wo bohyə so.” Enti əbea no tenaa fie hwəe ne babarima no. **24** Otwa no nufu wiei no, əde no kəo Awurade asore fi wə Silo. Wəde nantwinini a wadi mfe abiesa ne esiam lita dunsia ne bobesa kakra bae. **25** Wəde nantwinini no bəo aføre wiee no, wəde abofra no bree Eli. **26** Hana kae se, “Owura mesre wo. Se wote ase yi, mene əbea o begyinaa wo ho bəo Awurade mpae no. **27** Mebəo saa abofra yi ho mpae, na Awurade aye m'abisade ama me. **28** Enti imprempren, mede abofra yi rema Awurade. Ne nkwa nna nyinaa, əbeyə Awurade dea.” Na əsom Awurade wə hə.

2 Na Hana bəo mpae se, “Me koma di ahurusi wo Awurade mu! Awurade mu na wəma m'aben so. Afei, manya mmuae ama m'atamfo, na m'ani gye wo wo gye no ho. **2** “Obiara nyə kronkron se Awurade! Obi bi nnka wo ho; Əbotan bi nni hə se yen Nyankopən. **3** “Nkə so nkasa ahomaso so anaa nka ahantan kasa, efise Awurade yə Onyankopən a onim, na wəfa ne so kari nneyə. **4** “Wəabubu akofo mpeaw, na wəama wən a wohintihintiwo no ahoođen. Afei, wəyə den. **5** Wən a na wodidi mee pintinn no afei, əkəm reckum wən. Na wən a əkəm reckum won no nso afei, wəamee pintinn. Afei, obonin wə mma baason. Na əbea a na əwə mma pii no, mma bəbo no. **6** “Awurade de nkwa ne owu nyinaa ba; Əka bi hye əda mu, na onyan ebinom. (Sheol h7585) **7** Awurade yə obi ohiani na wayə obi ədefo; əbre obi ase na wapagyaw obi. **8** Əpagyaw ohiani fi mfutuma mu Yiw, oyi no fi nsosiw mu! Əye wən se mmapomma, de wən tena anuonyam ahengua so. “Efise asase fapem yə Awurade de, na watoto wiase səneə eſe. **9** Əbəbə onyamesurofo ho ban, na amumoye beyera esum mu. “Se ahođen mu nko de a, obiara renni nkonom. **10** Wən a wəko tia Awurade no, əbedwerew wən. Əpae aprannaa fi wim gu wən so; Awurade bu aten wə asase so baabiara. “Oma ne hempon ahođen kese; nea wasra no no, əhye n'ahooden mu den.” **11** Afei, Elkana ne Hana gyaw Samuel hə ma wəkəo fie wə Rama. Na abarimaa no beyee Awurade somfo wə əsəfo Eli nan ase. **12** Na Eli mmabarima no yə asansafo a wəmfere Awurade, **13**

anaa wən asəfodwuma. Bere biara a obi bəba abəbə aføre na wörenoa nam no, Eli mma no soma əsomfo de adinam a əwə ano abiesa ba. Bere a nam no si gya so no, 14 əsomfo no de adinam no wə dadesen no mu. Na wəhye se nea adinam no bewo mu no nyinaa yə Eli mma no de. Wəde Israelfo a wəba Silo hə nyinaa faa saa əkwan yi so. 15 Etə da bi a, ansa na wəbəhyew srade no, əsəfo no somfo ba bəka kyere onipa a ərebo aføre no se, “Ma əsəfo no nam no bi, na əntoto. Əmpə wo nam a woanoa, na mmom, nam amono nko ara.” 16 Onipa a ərebo aføre no ka se, “Fa dodow biara a wope, nanso srade no de, eṣe se wəhyew ansa.” Ehə na əsomfo no bəka se, “Dabi da, fa ma me mprempren ara, anye saa a, mede me tumi befa.” 17 Na saa bəne a mmerante yi yə yi yə akyiwade wə Awurade anim, efise na wobu Awurade aførebo no animtiaa. 18 Samuel de, əwə mu se na əyə abarimaa de, nanso na əyə Awurade somfo a wode nwera asfotade ahye no te se əsəfo. 19 Afe biara a ne na ne ne kunu rekəbə afiriyia aføre no, na ne na pam batakari ketewaa bi de kəma no. 20 Ansa na wobesən aksə fie no, Eli hyira Elkana ne ne yere ka se, “Awurade mma əbea yi nwo mma, na ommesi nea əbəo ne ho mpae nyae a əde no maa Awurade no anan mu.” 21 Na Awurade maa Hana woo mmabarima baasa ne mmabea baanu. Na Samuel nyinii wə Awurade anim. 22 Afei, Eli bəo akwakoraa, nanso na onim nea ne mmabarima no de reye Israelfo. Nhwəso bi ne se, na onim se ne mmabarima no fa mmabaa a wəboa ntamadan no ano adwumaye no. 23 Eli ka kyere se, “Metete mo ho nseñ fi əmanfo nkyen a əfa amumøyəsəm a mudi no ho. Adən nti na moko so yə bəne? 24 Me mma, eṣe se mugyae! Mo ho nseñ a metete fi Awurade nkurəfo nkyen no nye. 25 Se obi yə bəne tia əfəforo a, Onyankopən tumi gyina mu ma əfədifo no. Nanso se obi yə bəne tia Awurade a, hena na obetumi agyina mu?” Eli mma no antie wən agya afotu no, na Awurade nso reye n'adwene se obekum wən. 26 Na abofra Samuel nyinii, na əkəso so nyaa adom ffi Awurade ne əmanfo nkyen. 27 Da koro bi Onyankopən nipa bi baa Eli nkyen bekae se, “Səe na Awurade se, ‘Manna me ho adi pefee ankyere w'agya fi bere a na wəyə nkao wə Misraim no ana? 28 Israel mmusuakuw no nyinaa mu no, Aaron na miyii no se, ənye me əsəfo a əbəkə afaremuka anim akəhyew aduhuam, na wəahye asfotade wə m'anim. Na mede aføre a wəbəo no ogya so no nyinaa maa mo əsəfo no. 29 Adən nti na mutiatia me kum aføre ne

m'aduan aføre so? Adən nti na mubu mo mmabarima señ me? Moawe aförenbəde a me nkurəfo Israelfo bə no mu kyəfa a eye no, na monam so ayeye akəse!” 30 “Enti asem a Awurade, Israel Nyankopən ka aran ni: ‘Meremma nneema bəne a moreye yi nkə so! Mehyeə bə se wo Lewi abusuafə no beyə m'əsəfo, nanso wən a wodi me ni no, medi wən ni; na wən a wobu me animtiaa no, məbə wən ahohora. 31 Məma mo fifo agyae m'əsəfodi som no. Mpatuwu rempa mo fi da na mo mu biara rentena ase nni mfe m'mee, 32 na mubehu awerəhow wə me tenabea. Əwə mu, trenee bəba Israel so, nanso obiara nni mo abusua mu a obeniyin abə akwakoraa. 33 Wən a wəbəka no betena ase awerəhow ne ahoɔmmerew mu. Na mo asefo betetew abun awuwu. 34 “Na senea əbəye na wubehu se nea maka no bəba mu saa no nti, mema wo mmabarima baanu no, Hofni ne Pinehas no awuwu da koro mu. 35 Enə akyi masi əsəfo foforo a əyə ənokwafo a əbəsom me, na wayə nea məkyere se ənye biara. Mehyira n'asefo, na ne fifo beyə ahene a məsra wən ngo no asefo akosi daa. 36 Na w'asefo nyinaa bekotow n'asefo, asresre wən sika ne aduan. Wəbəka se, “Mesre mo, momma yən nnwuma bi nyə wə əsəfo no mu senea əbəma yəanya aduan adi amee.””

3 Abarimaa Samuel dii Eli nan ase, som Awurade.

Saa bere no na asem a wəte fi Awurade nkyen ne anisoadehu yə ade a əho yə na. 2 Anadwo bi, na Eli a n'ani reye afura koraa no kədae nkyee koraa. 3 Na Onyankopən kanea no nnya nnumii. Saa bere no na Samuel da Ahyiae Ntamadan no mu baabi a əben Onyankopən adaka no. 4 Preko pə, Awurade free se, “Samuel! Samuel!” Samuel buae se, “Mini.” 5 Na əyəs ntem kəo Eli nkyen kəka kyere se, “Mini; wofree me.” Eli nso buaa no se, “Memfree wə ə; san kəda.” Enti əsan kədae. 6 Awurade san free bio se, “Samuel!” Bio, Samuel san yəs ntem kəo Eli nkyen kəka kyere se, “Mini; wofree me?” Eli buaa no se, “Me ba, memfree wə ə; san kəda.” 7 Na Samuel nnya nhuu Awurade, efise na Awurade asem mmaa ne nkyen da. 8 Awurade free Samuel ne mprensa so. Na Samuel yəs ntem kəo Eli nkyen kəkae se, “Mini; wofree me.” Əho na Eli huu se cyc Awurade na ərefre abarimaa no. 9 Enti əka kyere se, “Kə na kəda bio, na se wote se obi refre wə a, gye so se, ‘Awurade kasa na w'akoa retie.’” Enti Samuel kədaa bio. 10 Na Awurade ba befree bio se, “Samuel! Samuel!” Na Samuel buae se, “Awurade kasa na w'akoa retie.” 11 Na Awurade

ka kyere Samuel se, "Merebeyé akomatu ade bi wo Israel. **12** Merebeyé nea maka atia Eli ne n'abusuafo no nyinaa. **13** Mabo no koko mpén bebree se, atemmu reba one n'abusuafo so, efise ne mmabarima abo mmusu atia Onyankopon, nanso wankasa ankyere wón. **14** Na maka ntam se, Eli ne ne mmabarima bone no, se wobø okum afore anaa aduan afore koraa a, woremfa nkye wón da." **15** Samuel daa hø ara kosii se ade kyee. Obuebue ntamadan ho mfensere senea otaa ye no. Na osuro se obeka asem a Awurade ka kyere no no akyere Eli. **16** Nanso Eli frēe no se, "Samuel, me ba." Samuel buae se, "Min!" **17** Eli bisaa no se, "Asem ben na Awurade ka kyere wo? Ka biribiara kyere me. Se wode biribiara sie me a, Onyankopon ntwe w'aso." **18** Enti Samuel kaa biribiara kyere Eli a wamfa hwhee anhintaw no. Eli ka sow so se, "One Awurade; ma onye nea eye wø n'ani so." **19** Awurade kaa Samuel ho wo ne nyin mu, na biribiara a Samuel kae no, na eyé nyansasem a éboa. **20** Nnipa a wøwø Israelman mu nyinaa, efi Dan asase wø atifi kosi anafo no, na wonim se woahye Samuel Awurade diyifo. **21** Awurade koo so daa ne ho adi wø Silo, na onam n'asem so daa ne ho adi kyere Samuel wø ntamadan mu hø. Na Samuel asem baa Israelman mu nyinaa

4 Saa bere no, na Israelfo ne Filistifo reko. Israelfo nsraadøm kyeree nsraban wø Ebeneser, na Filistifo nso kyeree nsraban wø Afek. **2** Filistifo no tow hyeé Israelfo nsraadøm no so, dii wón so nkonom, na wokum nnipa mpem anan. **3** Óko no baa awie, na Israel nsraadøm no san koo wón nsraban mu hø no, Israel mpantimfo no bisae se, "Aden nti na Awurade ama yeadi nkogu nne yi wø Filistifo anim yi? Momma yenkøfa Awurade Apam Adaka no mfi Silo. Se yede koo sa a, ebegye yen afi yen atamfo nsam." **4** Enti nnipa no somaa mmarima koo Silo, na wøde Asafo Awurade a òte kerubim ntam Apam Adaka no bae. Saa bere no na Eli mmabarima baanu Hofni ne Pinehas ka wón a wosoaa Onyankopon Apam Adaka no koo akono hø no ho. **5** Bere a Israelfo no huu se wøde Awurade Apam Adaka no reba nsraban no mu no, wón nyinaa bø ose maa asase wosowee. **6** Filistifo no bisae se, "Den na ereko so yi? Den osebo na ewø Hebrifo nsraban mu hø yi?" Wøtee se Awurade Apam Adaka no na abedu nsraban mu hø no, **7** wosuroe. Na wøkae se, "Anyame no aba wón nsraban mu hø. Ëno de, asem ato yen! Yenhyiaa asem a ete sée bi da. **8** Hena na obegye yen afi saa Israel anyame atumfo yi nsam? Wøne anyame

a wøde owu ɔyare ahorow nyinaa bi sée Misraimfo, bere a Israelfo wø sare so hø no. **9** Monyere mo ho, Filistifo! Munnyina se mmarima; anye saa a, Hebrifo no befa mo nkøa senea wøye yen nkøa no." **10** Enti Filistifo no koe anibere so, dii Israelfo no so bio. Wøn a wokunkum wón no døøso. Israelfo mpem aduasa na wokunkum wón da no. Wøn a wonyaa wón ti didii mu no guan koo wón ntamadan mu. **11** Wøfaa Onyankopon Apam Adaka no, na wokunkum Eli mmabarima baanu no, Hofni ne Pinehas. **12** Da no ara, ɔbarima bi fi Benyamin abusua mu guan fii akono hø beduu Silo. Na watetew ne ntade mu, de mfutuma ahura ne ti mu, de kyere n'awerehow. **13** Na Eli retwen wø kwankyen baabi, pe se òte òko no mu nsem, efise na ne bo ntø ne yam koraa wø Onyankopon Apam Adaka no ho. Óbøfo no ba bekaa asem a asi no, wøtee nteeteemu bi wo kurow no mu nyinaa. **14** Eli bisae se, "Saa nteeteemu yi ase ne den?" Óbøfo no yee ntøm koo Eli, **15** a na wadi mfe aduøkron awotwe na n'ani afura no nkyen. **16** Óka kyere Eli se, "Mprempren ara na mifi akono hø bae. Nne yi ara, na mewø hø." Eli bisae se, "Na ekosii den?" **17** Óbøfo no buae se, "Israelfo adi nkogu. Israel nsraadom no mpem mpem atoto wø akono hø. Afei, wo mmabarima baanu a eyé Hofni ne Pinehas no nso awuwu, na Onyankopon Apam Adaka no nso, wøfaa." **18** Óbøfo no kaa Onyankopon Apam Adaka no ho asem ara pe, Eli fi akongua a òte so mu wo abøntenpon ho no te hwhee n'akyi. Ne køn mu bui, efise na wabø akwakoraa a ne mu nso ye duru. Na wadi Israel anim mfirihya aduanan. **19** Saa bere no na n'asebea a ɔyé Pinehas yere anyinsen a ɔreye awo. Òtee se wøfaa Onyankopon Apam Adaka no, na n'ase ne ne kunu awuwu no, awo kaa no amono mu hø ara. **20** Owuu wø awoko mu, nanso ansa na ɔrebewu no, mmea a wøregye no awo no kae se, "Mpa abaw; woawo abarima." Nanso wammua wón na wankasa wón ho nso. **21** Óbesebesee n'ano too abarimaa no din Ikabod, "Anuonyam no wø he, Israel anuonyam no asa," efise wøfaa Onyankopon Apam Adaka no na n'ase ne ne kunu nso awuwu. **22** Ókae se, "Anuonyam afi Israel mu, efise wøfaa Onyankopon Apam Adaka no."

5 Filistifo no faa Onyankopon Apam Adaka no akyi, wømaa so fii Ebeneser akono hø koo kuropøn Asdod mu. **2** Wosoaa Onyankopon Apam Adaka no koo Dagon abosonnan mu. Wøde kosii ohoni Dagon nkyen. **3** Nanso ade kyee a Asdod kurowmma no kohwée no, na

Dagon ahwe fam wō Awurade Apam Adaka no anim a n'anim butuw fam. Enti wōmaa ohoni no so gyinaa hō bio. 4 Nanso ade kyee anōpa no, na asem koro no ara asi bio. Na Dagon no ahwe fam wō Awurade Apam Adaka no anim a n'anim butuw fam. Saa bere yi de, na ne ti ne ne nsa abubu afi so deda ḥpon ano. Ne sin no na aka da hō a ammubu. 5 Eno nti na ebesi nne yi, Dagon asōfo anaa obiara a obewura abosonnan mu hō no ntia aponnua no so no. 6 Na Awurade maa pōmpō bobō Asdodfo ne ne mptam hōfo no. 7 Bere a Asdodfo huu asem a aba no, wōkae se, "Yerentumi mma Onyankopōn Apam Adaka no ntēna yēn nkyen. Otia yēn! ḥbesee yēn ne yēn nyame, Dagon nyinaa." 8 Enti wōfēe Filistifo nkuropon anum mu asodifo nyinaa bisaa wōn se, "Dēn na yēn yēn Israel Nyankopōn Apam Adaka yi?" Asodifo no susuw asem no ho na wobuae se, "Momfa Israel Nyankopōn Apam Adaka no nkō Gat." Enti wōde Onyankopōn Apam Adaka no kō Gat. 9 Nanso Bere a Onyankopōn Apam Adaka no duu Gat no, Awurade maa pōmpō bobō kurow no mufo, mpanyin ne mmofra, na wosuroo yiye. 10 Enti wōde Onyankopōn Apam Adaka no kō Ekron kuropon mu, na wōde rewura hō no, Ekronfo no suu se, "Wōde Israel Nyankopōn Apam Adaka no reba yēn nkyen de abekunkum yēn nso." 11 Enti nmipa no fēe Filistifo asodifo no nyinaa, sree wōn se, "Monsan mfa Onyankopōn Apam Adaka no mfi ha nkō ne man mu, anye saa a, ebekunkum yēn nyinaa." Saa bere no na ḥyaredōm a efi Onyankopōn nkyen no afi ase dedaw ama huboa abetō kuropon no so. 12 Wōn a wōanwuwu no, wōmaa pōmpō bobō wōn. Na agyaadwotwa baa baabiara.

6 Awurade Apam Adaka no dii Filistifo asase so asram ason. 2 Na Filistifo no fēe wōn asōfo ne wōn asamanfrēo bisaa wōn se, "Dēn na yēn yēn Awurade Apam Adaka yi? Monkyerē yēn Ȅkwan a yēmfa so n̄san mfa nkō asase a efi so no so." 3 Wōka kyereē wōn se, "Monsan mfa Israel Nyankopōn Apam Adaka no nkō faako a mokofaa no, na momfa akyede nka ho. Momfa afōdi afōre nka ho, na ama ḥyaredōm no agyae. Na se ḥyaredōm no annyae a, ebēma moahu se ḥyēn Onyankopōn na Ȅde bae." 4 Wobisae se, "Eno de, na afōdi afōre bēn na yēmfa nkō?" Na wōka kyereē wōn se, "Esiane se ḥyaredōm no abō mo ne mo asodifo baanum nti, monyē sikakōkō te se pōmpō seso anum ne sikakōkō akisi seso anum te se nea asodifo no dōdō te. 5 Monyē saa nneēma yi nyinaa mfa nkyerē nidi a

mōwō ma Israel Nyankopōn. Na ebia, obegyaa mo, mo anyame ne mo asase amanehunu no. 6 Monnyē asōoden, nnyē atuatewfo, senea Farao ne Misraimfo yēe no. Wōamma Israelfo ankō kosii se Onyankopōn maa ḥyaredōm tew guu wōn so. 7 "Afei, monyē teaseenam foforo, na monhwehwē anantwibere abien a afei na wōawo mma foforo. Monhwe se wōntwee teaseenam da. Momfa anantwi no nsesa teaseenam no na montetew wōn mma no mfi wōn ho, mfa wōn nkogu wōn buw mu. 8 Momfa Awurade Apam Adaka no nsi teaseenam no mu, na momfa adakawa a sikakōkō akisi seso ne sikakōkō pōmpō seso wō mu no nsi nkyen. Afei, momma anantwi no nkō baabiara a wōpē. 9 Na se wōtra yēn asase hye, na wokodu Bet-Semes a, ebēma yēahu se, eyē Awurade na Ȅde saa amanehunu kese yi baa yēn so. Na se amma no saa a, yebehu se saa ḥyaredōm a ebāa yēn so no yē akwanhyia bi, na mmom, emfi Awurade, wō Ȅkwan biara so." 10 Wōyēe saa. Wōfaa anantwi abien a wōawo foforo de wōn saa teaseenam no so, na wōde wōn mma no guu buw mu. 11 Wōde Awurade Apam Adaka no sii teaseenam no mu. Wōde adakawa a sikakōkō akisi seso ne sikakōkō pōmpō seso wō mu no sii ho. 12 Afei, anantwi no de su faa ḥtempōn a Ȅkō Bet-Semes no so tee. Filistifo asodifo dii wōn akyi ara kosii Bet-Semes hye so. 13 Saa bere no, na Bet-Semesfo retwa wōn atoko wō obon no mu. Enti wōpagyaw wōn ani huu Adaka no, wodii ahurusi. 14 Teaseenam no koduu ḥbarima bi a wōfēe no Yosua a ofi Bet-Semes afuw mu no, eginaa ḥbotan kese bi ho. Nnipa no twitwaa nnua a wōde yēe teaseenam no mu. Na wōde anantwi no bōo ḥhyew afōre maa Awurade. 15 Lewifo no mu bebree faa adaka no ne adakawa a sika agude wō mu no, na wōde guu ḥbotan kese no so. Saa da no, Bet-Semesfo bōo ḥhyew afōre ne aduan afōre bebree maa Awurade. 16 Filistifo asodifo baanum no hweeyinom nyinaa, na da no ara, wōsan kō Ekron. 17 Sikakōkō mpōmpō seso a Filistifo no de kō se asodi afōre, de maa Awurade no yē akyede a efi Asdod, Gasa, Askelon, Gat ne Ekron asodifo nkyen. 18 Sikakōkō akisi seso anum no nso gyina hō ma Filistifo nkuropon anum no ne nkurow a awta ho ahyia no a na asodifo baanum no hwe so no. ḥbotan kese a na ewō Bet-Semes a wōde Awurade Apam Adaka no sii no nso da so tim Yosua afum besi nne se nkae ade a ekyerē asem a esii wō ho no. 19 Na Awurade kunkum Bet-Semesfo no mmarima aduōson se wōahwe Awurade Apam Adaka

no mu. Na nea Awurade yee no nti, nnipa no twaa agyaadwo pa ara. 20 Wosu bisae se, "Hena na obetumi agyina Awurade, Ðkronkronni Nyankopon anim? Ehe na yebetumi de adaka yi afi ha aka?" 21 Enti wosomaab abofo koo Kiriat-Yearimfo nkyen koka kyereえ won se, "Filistifo no asan de Awurade Apam Adaka no aba. Yesre mo, mommra ha mmegye!"

7 Enti Kiriat-Yearimfo begyee Awurade Apam Adaka no. Wôde koo Abinadab fi a eda bepôw nkyen baabi. Ehô na wodwiraan ne babarima Eleasar se ɔnhwe so. **2** Apam Adaka no kyee yiye wô Kiriat-Yearim. Edii mfirihyia aduonu wô hô. Saa bere no Israel nyinaa twaa agyaadwo, efise na aye se Awurade agyaw won. **3** Na Samuel ka kyereë Israelfo nyinaa se, “Se mode mo koma nyinaa resan akô Awurade nkyen de a, eno de, montwe mo ho mfi ananafo anyame ne Astoret ahoni ho. Munsi mo adwene pi se mobeyé osetie ama Awurade, na monsom ɔno nko, na obegye mo afi Filistifo nsam.” **4** Enti Israelfo no too Baalim ne Astoret gui, som Awurade nko. **5** Afei, Samuel ka kyereë Israelfo no nyinaa se, “Mo nyinaa mommra Mispa, na memmô Awurade mpae mma mo.” **6** Enti wôboaa won ho ano wô hô. Na won anyankamade mu no, wôsaw nsu fi abura bi mu, na wohwie guu Awurade anim. Wodii abuada da no, na wôkkaa nokware se wôayé bône atia Awurade. Enti Mispa hô na Samuel beyee Israel so temmufo. **7** Bere a Filistifo sodifo no tee se Israel nyinaa aboa won ho ano wô Mispa no, wôboaboaan won asraaflo ano, tu tee. Na Israelfo no tee se Filistifo no reben won no, won koma tuu yiye. **8** Woguan toaa Samuel se, “Src Awurade, yen Nyankopon, na onnye yen mfi Filistifo nsam.” **9** Enti Samuel faa oguan ba a onnyinii de ne mua no bôo ɔhyew afôre maa Awurade. ɔsrëe Awurade maa Israelfo, na Awurade tiei. **10** Bere a Samuel gu so rebo ɔhyew afôre no, Filistifo no baa se wôrebeko. Nanso Onyankopon de aprannaa nne a emu ye duru yiye kasa fi soro, maa basabasaye sii Filistifo no mu, maa Israelfo no dii won so nkonom. **11** Israel mmarima pam won fi Mispa, kosii Bet-Kar, kunkum won guu ɔkwan so. **12** Enna Samuel faa obo kese bi de sii Mispa ne Sen ntam. Na ɔtoo no din Ebeneser a ase ne “ɔboabô” na ɔkae se, “Eha na Awurade aboa yen abesi!” **13** Enti wodii Filistifo no so, na wôantumi ammegye Israelfo nsase amfa wô bere tenten bi mu. Na Samuel nkwa nna mu nyinaa, Awurade nsa a eye den no tiaa Filistifo. **14** Na Israel nkuron a ɔben Ekron ne Gat no a

na Filistifo no agyigye no. Wôde asase a aka a Filistifo no agyigye no kaa ho. Emaa asomdwoe baa Israel ne Amorifo ntam saa bere no. **15** Samuel kô so yee Israel so temmufo ne nkwa nna a aka nyinaa. **16** Afe biara, na otu kwan kyinkyin bu aten wô n'asennii. Ofi ase wo Bet-El de kô Gilgal na wawie wô Mispa. Obuu Israelfo aten wô saa nkurow yi biara so. **17** Afei, na ñsan ba ne krom Rama bedi nsem wô ho nso. Na Samuel sii aforeachmuka wô Rama de maa Awurade.

8 Samuel bœ akwakoraa no, oyii ne mmabarima se wonye Israel atemmufo. **2** N'abakan no din de Yoel, na ne ba a oto so abien no din de Abiya. Na woye atemmufo wœ Beer-Seba. **3** Nanso na ne mmabarima no nte se wœn agya. Woye sikanibere, gyigye adanmude, san buu nténkyew. **4** Enti Israel mpanyimfo nyinaa hyiaa Samuel wœ Rama ne no bedii saa asem yi ho nkommœ. **5** Wœka kyereœ no se, "Woabo akwakoraa, na wo mmabarima nso nnantew w'akwan so; enti si œhene na onni yen anim senea aman bebreœ yœ no no." **6** Wœn abisade no anye Samuel de nti, œkœ Awurade anim kobisaa akwankyerœ. **7** Na Awurade ka kyereœ Samuel se, "Tie nsœm a œmanfo no reka kyere wo no na yœ. Enye wo na wœapo, na mmom, me na wœapo me, se minnni wœn so hene bio. **8** Efi bere a miyii wœn fii Misraim no besi nne yi no, wœako so apo me akodi anyame afoforo akyi; na nne yi, saa ara na wœde reye wo. **9** Eno nti, tie wœn, nanso bo wœn kœkœ anibere so, na ma wonhu okwan a œhene a œrebedi wœn so no de wœn befa so." **10** Enti Samuel kaa Awurade kœkœbœ no kyereœ nnipa no. **11** "See na œhene ne mo bœtena. œhene bœtwe mo mmabarima na wama wœde ne nteaseenam ne aponkœ asom, na wama wœn atu mmirika adi ne nteaseenam anim. **12** Ebinom beye n'akofo mpem ne aduonum so asahene, na ebinom nso aye nkœa ma wœafuntum n'asase, na wœatwa ne nnœbae, na afoforo aye n'akode ne ne nteaseenam ho nneœma. **13** œhene no begye mo mmabœa afi mo nsam, na wahye wœn ama wœanoa nnuan, na wœato nnuan, na wœaye nnuhuam nso ama no. **14** Obegye mo mfuw ne mo bœbe mfuw ne mo ngo mfuw a eye no afi mo nsam, na œde ama œno ankasa n'asomfo. **15** Obegye mo nnœbae mu nkyœmu du mu baako, na wakyekye ama n'adwumayœfo ne n'asomfo. **16** œbœpe se obenya mo mfœnaa ne nkœa, na wagye mo anantwi papa ne mo mfœrum de wœn aye n'adwuma. **17** Obegye mo nguan mu nkyœmu du mu baako na moaye n'asomfo. **18** Se da no du a, mobesre ahomegye afi saa œhene a morepe

no no nkyen, nanso Awurade remmoa mo.” 19 Nanso əmanfo no antie Samuel kɔkɔbɔ no. Asem a wɔkae ara ne se, “Yεre əhene. 20 Yεre se yεye se aman a wɔatwa yen ho ahyia no. Yεn hene bedi yen so, na wadi yen anim ako əko.” 21 Enti Samuel kaa asem a nkurofo no ka kyereε no no kyereε Awurade, 22 na Awurade buae se, “Yε nea wɔreka no ma wɔn, na ma wɔn əhene.” Afei, Samuel penee so, na əmaa obiara kɔ ne kurom.

9 Əbarima ədefo bi a odi mu tenaa ase a na ne din de Kis na ofi Benyamin abusua mu. Na əyε Abiel babarima, na ne nena ne Seror a ofi Bekorat fi ne Afia abusua mu. 2 Na ne babarima Saulo ho ye fe yiye sen obiara wɔ Israel. Na əware sen obiara fi ne mmati kosi ne ti so wo asase no so. 3 Da bi Kis mfurum yerae, na əka kyereε Saulo se, “Fa asomfo no mu baako, na wo ne no nkɔhwehwε mfurum no.” 4 Enti Saulo faa asomfo no mu baako. Wokɔfaa Efraim bepɔw asase, Salisa asase, Saalim fam ne Benyamin asase nyinaa so, nanso wɔanhū mfurum no baabiara. 5 Na woduu Suf mansin mu no, Saulo ka kyereε əsomfo a əka ne ho no se, “Bra, ma yensan nkɔ faako a yefi bae, na ebia, m'agya agyae mfurum no ho dwene, əredwen yen ho mmom.” 6 Nanso əsomfo no buae se, “Manya adwene bi, Onyame nipa bi te kurow yi mu a wobu no yiye. Na asem biara a əbeka nso ba mu. Ma yenkɔ ne ho mprempren ara, ebia obetumi akyere yen faako a eε se yεfa.” 7 Saulo buaa no se, “Yenni hwee a yebetumi de akye saa əbarima no, yen nnuan mpo asa, yenni biribiara a yεde bεma no.” 8 Əsomfo no buaa no bio se, “Hwe! Mewo dwetε gram abiesa. Yebetumi de ama no, na yeahwε nea ebesi.” 9 (Saa bere no, se nnipa rekobisa Onyankopon ho ade a, wɔka se, “Momma yenkobisa adehuni” efise saa bere no na wɔfrε adiyifo adehuni.) 10 Saulo penee so ka kyereε ne somfo no se, “Eye, ma yεnso nhwε!” Enti wosii mu kɔo kurow a Onyame nipa wɔ mu no so. 11 Wɔreforo bepɔw bi aka kurow no mu no, wohyiaa mmabaa bi a wɔrekɔsaw nsu, na Saulo ne ne somfo no bisaa wɔn se, “Adehuni no wɔ ha nne?” 12 Wobuae se, “Əwɔ mo anim. Monka mo ho, nne ara a waba yen kurow yi mu efise əmanfo rebεbɔ afɔre wɔ bepɔw no so ho. 13 Monka mo ho nkɔtɔ no, ansa na waforo ako bepɔw no so akodidi. Nnipa no mfi ase nnidi kosi se obehyira aduan no so.” 14 Enti wokɔo kurow no mu. Na wɔrewura apon no mu no, na Samuel ani kyere wɔn so a ɔrekɔforo bepɔw no. 15 Na Awurade aka akyere Samuel da a atwa mu no se,

16 “Əkyena sesεε, mesoma obi afi Benyamin asase so. Sra no ngo, na əmmεye me nkurɔfo Israelfo kannifo. Obegye wɔn afi Filistifo nsam. Mede ahummɔbɔ ahwε me nkurɔfo, na mate wɔn sufre.” 17 Bere a Samuel huu Saulo ara pε, Awurade kae se, “Oyi ne əbarima a mekaa ne ho asem kyereε wo no. Əno na obedi me nkurɔfo so no.” 18 Saulo kɔo Samuel nkyen wɔ abontenpon no ano kobisaa no se, “Wubetumi akyere me baabi a ədehufo no fi wo ana?” 19 Samuel buae se, “Mene ədehufo no. Di m'anim kan wɔ bepɔw no so, kɔ faako a wɔbɔ afɔre ho, na yen nyinnaa bedidi wɔ ho. Ənəpə, məkyere wo nea wopε se wuhu, na magya wo kwan. 20 Na mfurum a wɔyεera mnennnansa no, mma wɔn ho asem nhaw wo koraa, efise wɔahu wɔn. Na mepε se meka kyere wo se, Israel anidaso nyinnaa ye wo ne wo fifo.” 21 Saulo buae se, “So mimfi Benyamin a əyε abusua ketewa koraa wɔ mmusuakuw no mu. Na me fi nso nyε ketewa koraa wɔ Benyamin afi no nyinnaa mu. Na aden nti na woka eyi kyere me?” 22 Enti Samuel de Saulo ne ne somfo no baa asa so ho. Əma wətenaa wɔn a woato nsa afre wɔn no pon ti, de hyεe wɔn anuonyam wɔ nnipa dodow bεyε se aduasa no anim. 23 Samuel ka kyereε osoodoni no se, “Fa nam sin a mede maa wo no bra, nea wɔde asie ama nea wɔrehye no anuonyam no.” 24 Enti osoodoni no de ba bεttoo Saulo anim. Samuel kae se, “Di nea wɔde asi w'anim no. Mede sie maa wo ansa na mereto nsa afre afoforo yi.” Enti Saulo ne Samuel didii. 25 Aponto no akyi a wɔsan baa kurow no mu no, Samuel de Saulo kɔo atifi dan mu kosiesie nnabea maa no. 26 Ade kyee anəpə no, Samuel kɔo Saulo nkyen kɔfrεe no se, “Sore! Anka eε se saa bere yi wonam kwan so.” Enti Saulo siesiee ne ho na one Samuel nyinnaa bɔo mu fii fie ho. 27 Woduu kurotia no, Samuel ka kyereε Saulo se ənsoma ne somfo no nni wɔn kan. Əsomfo no koe no, Samuel kae se, “Tena ha, efise Onyankopon de nkra sononko bi ama me a, eε se meka kyere wo.”

10 Afei, Samuel faa ngotoa a ngo wɔ mu hwie guu Saulo tirim, few n'afono ho, kae se, “Mereye eyi de akyere se Awurade apaw wo se əkannifo ama ne man Israel. 2 Se wugyaw me ha nne na worekɔ a, wubehyia mmarima baanu wo baabi a ebn Rahel da a əwo Selsa a ebn Benyamin hye no. Wəbeka akyere wo se, ‘Mfurum a mutuu ho anammɔn kɔhwehwε wɔn no, wɔahu wɔn. Enti mprempren, w'agya agyae wɔn ho dwene, na mmom, mo ho na əredwen. Ətaa bisa se, “Obi ahu me babarima no ana?” 3 “Mudu dua kεse bi

a esi Tabor ho a, mubehyia mmarima baasa bi a wofi Bet-El rekô akosom Onyankopon. 3baako so mmirekyi mma abiesa, 3baako nso so brodo mua abiesa, na nea 3ka ho no nso so nsa aboa nhoma kotoku baako. 4 Wobekyia mo, na woama mo brodo mua abien, na ese se mugye fi w3n nkyen. 5 “Na se mudu Onyankopon koko a ew3 Gibeal a Filistifo nsraadom abo pem w3 ho no a, mubehu adiyifo asafodom se wofi aforemuka a ew3 bep3w no so ho resian ba. Eho na mubehyia adiyifo asafo a w3resian afi bep3w no so ho reba na benta ne mpintin ne mm3n ne asanku di w3n anim a w3rehye nk3m. 6 Saa bere no, Onyankopon Honhom b3ba wo so w3 tumi mu, na wo ne w3n b3hye nk3m. Wobesakra aye onipa foforo. 7 Saa nsenkyer3nne yi akyi no, ye nea wugye di se eye biara, na Onyankopon b3ka wo ho. 8 Afei, sian di m'anim k3 Gilgal na k3t3wen me w3 ho nnanson. M3ba ab3ka wo ho w3 ho, na yeab3 ohyew afore ne asomdwoe afore. Na se midu ho a, m3kyer3 wo nea ese se woye bio.” 9 Saulo dan ne ho p3e se 3ka ara p3, Onyankopon sesaa ne koma, na Samuel nsenkyer3nne nyinaa baa mu da no. 10 Bere a Saulo ne ne somfo no duu Gibeal no, wohuu se adiyifo no reba. Afei Onyankopon honhom baa Saulo so, na 3no nso fii ase hye3 nk3m. 11 Bere a ne nnafonom tee saa asem yi no, wotees mu se, “Asem ben na moreka yi? Saulo nso ab3ye3 odiyifo? E3ye3 den na Kis babarima tumi beye3 odiyifo?” 12 Nanso 3h3ni bi kae se, “Senea n'agya te de, emfa ho; obiara tumi beye3 odiyifo.” Enti e3b3ye3 sennaho se, “Enti Saulo nso ab3ye3 odiyifo?” 13 Saulo gyaee adiyi no, 3foroo bep3w no k3o aforemuka no so. 14 Oduu ho no, Saulo w3fa bisaa no se, “Ehefa na wok3 a dedaada yenh3u wo yi?” Saulo buae se, “Yekohwehwee mfurum a w3ayera no, nanso ye3hanu w3n. Eno nti, yek3o odiyifo Samuel nkyen kobisaa no faako a w3w3o.” 15 Ne w3fa no bisae se, “Saa? Na asem ben na 3kae?” 16 Saulo buae se, “3kae se, w3ahu mfurum no.” Nanso Saulo anka ankyer3 ne w3fa no se Samuel asra no ngo se wobesi no 3hene. 17 Samuel free3 Israelfo nyinaa baa Awurade anim w3 Mispa, 18 na 3ka kyere3 w3n se, “Senea Awurade, Israel Nyankopon, se ni, ‘Mede Israelfo fii Misraim bae, na migyee mo fii Misraim tumi ne w3n a wodi mo nya no nyinaa ase.’ 19 Nanso ew3 mu se maye bebree ama mo de, nso moapo me aka se, ‘Y3pe 3hene.’ Enti afei, momfa mo mmusuakuw ne mo mmusua mmra Awurade anim.” 20 Samuel maa Israel mmusuakuw nyinaa bae no, Benyamin abusuakuw na woyii w3n.

21 Afei 3maa Benyamin abusuakuw no mu afi nyinaa baa Awurade anim na woyii Matri abusua, na awie3 no woyii Kis babarima Saulo. Na w3hwehwee no no, na wonhu baabi a wafa. 22 Enti wobisaa Awurade se, “Na 3w3 he?” Na Awurade buae se, “Yiw, 3de ne ho ahintaw nne3ma mu.” 23 Enti wotuu mmirika k3faa no bae. Na obegyinnaa nnipa no mu no na ne tenten bunkam fa obiara so. 24 Samuel ka kyere3 nnipa no nyinaa se, “3barima a Awurade apaw no se mo hene ni. Obiara nni Israel ha a 3ne no se.” Afei, nnipa no nyinaa b3 gyee se se, “3hene nkwa so!” 25 Samuel kyere3kyere3 mmara a 3bata saa ahenni no ho kyere3 nnipa no. 3kyer3 guu nhoma mmob3wee so, de k3t3oo Awurade anim. Afei, Samuel gyaa 3manfo no kwan ma wok3 w3n afi mu. 26 Saulo nso k3o ne fi w3 Gibeal na nnipakuw bi a Onyankopon aka w3n koma de w3n ho b3b3o no. 27 Nanso amumoyefo bi kae se, “E3ye3 den na saa onipa yi atumi agye yen?” Wobuu no animtiaa a w3ammre no akyede biara. Nanso Saulo ammua w3n.

11 E3b3ye3 osram akyi, Amonhene Nahas dii n'akofo anim betoaa Israel kuropon Yabes Gilead. Na Yabesman mma s3re3 se, “Momma yene mo ny3 apam, na yeb3ye3 mo asomfo.” 2 Nanso Amonni Nahas buae se, “Eye, na ade baako pe na ese se mopene so. Ene se, metu obiara ani nifa baako de agu Israel nyinaa anim ase.” 3 Na Yabes mpanyin no buae se, “Ma y3n nnanson, na yemfa nsoma abofo mfa Israel nyinaa, na se y3n abusuaflo amma ammegye y3n de a, yeb3pene wo nhyehy3e no so.” 4 Abofo no beduu Gibeal a eye3 Saulo kurom, b3kaa asem a ato w3n no kyere3 3manfo maa w3n nyinaa sui. 5 Saa bere no, na Saulo refuntum n'afuw. Na 3baa fie no, obisae se, “Den asem na asi? Aden nti na nusu abu obiara k3n yi?” Enti w3b3o asem a efi Yabes aba no ho amannee. 6 Onyankopon honhom besii Saulo so denneennen. Na ne bo fuw yiye. 7 3faa anantwi abien, twitwa3 w3n asinasin, na w3mama abofo no soa kyinii Israel nyinaa, kae se, “Obiara a wanni Saulo ne Samuel akyi anko 3ka no, saa ara na ne nantwi beye3!” Na Awurade maa nnipa no suroo Saulo abufuw no. Enti w3n nyinaa beboaa w3n ho ano. 8 Bere a Saulo boaa w3n ano w3 Besek a 3kan w3n no, na Israel mmarima dodow ye mpem ahaasa na Yudafo nso dodow ye mpem aduasa. 9 Saulo somaa abofo no ma w3san w3n akyi k3o Yabes Gilead k3ka kyere3 w3n se, “Enkosi 3kyena awia owigyinae bere mu no, yeb3y3 mo afi mo ahokyere no mu.”

Abøfo no køka eyi kyerøe Yabes mmarima no, wøn ani gyei. **10** Na Yabes mmarima ka kyerøe wøn atamfo no se, “Okyena yøbeba mo so, na nea mope no, monye yen.” **11** Nanso ansa na ade bekøe no, na Saulo adu ho dedaw. Okyekyøe n’akofo no mu akuw abiøa. Òtow hyøe Amonfo no so mpofirim, kunkum wøn anøpa mu no nyinaa. Wøn asraafo nkae no bø hwetee baabiøa a obi mpo nhu se wøn mu baanu bi gyina faako. **12** Afei, mnipa no tees mu free Samuel se, “Nnipa a wøka se ense se Saulo di yen so hene no wø he? Momfa wøn mmra na yenkum wøn.” **13** Nanso Saulo buae se, “Wørenkum obiøa nnø, efise, Awurade agye Israel nnø.” **14** Na Samuel ka kyerøe nnipa no se, “Mommra na yen nyinaa nkø Gilgal nkosi Saulo ahenni no so dua.” **15** Enti wøn nyinaa kø Gilgal, na wøhyøe Saulo ahenkøw wø Awurade anim. Na wøbøo asomdwoe aføre maa Awurade, na Saulo ne Israelfo nyinaa gyee wøn ani.

12 Afei, Samuel kasa kyerøe øman no bio se, “Nea mopee se meye no maye, mama mo øhene. **2** Matwa me mmabarima ho ayi no, na migyina ha se akwakoraa tidwen. Masom se mo kannifo fi me mmofraase. **3** Afei, monka nkyerøe me, bere a migyina Awurade ne nea wøasra no wø ne din mu anim yi, hena nantwi anaa n’afurum na mawia? Masisi mo mu bi pen ana? Madi mo nya pen ana? Magye adanmude bi pen ana? Se maye bøne bi a, monka nkyerøe me, na mesiesie nea manye no.” **4** Wobuua se, “Dabi, wunsiøi yen, na wunniøi yen nya økwan biøa so, na wunnyee adanmude fua pe mpo.” **5** Samuel kae se, “Awurade ne ne onipa a wasra no no ye me nnansefo se morentumi nka se mabo mo korøn.” Wøn nyinaa kae se, “Ampa ara, eyøe nokware!” **6** Samuel toaa so se, “Eyøe Awurade na oyii Mose ne Aaron. Òno na oyii mo agyanom fii Misraim asase so. **7** Mprenpren, munnyina ha dinn wø Awurade anim bere a migu so rekaakae mo nneøma akøe a Awurade aye ama mo ne mo agyanom no. **8** “Bere a na Israelfo wø Misraim na wosu free Awurade no, øsoma Mose ne Aaron se, wonnyi wøn mfi Misraim, na wømfa wøn mmra saa asase yi so. **9** “Nanso ankyøe biøa na nnipa no were fii Awurade, wøn Nyankopøn, enti ømaa Sisera a øye Hasor asraafo sahene no ne Filistifo ne Moabhene dii wøn so. **10** Afei, wosu free Awurade bio, na wøpaee mu kaa wøn bøne se, ‘Yøayøe bøne se yøatwe yen ho afi Awurade ho, na yøresom ahoni Baalim ne Astoret. Na se wugye yen fi yen atamfo nsam a, yøbesom wo, na

wo nko ara na yøbesom.’ **11** Na Awurade somaa Yerub-Baal, Barak, Yefta ne Samuel, na ogyee mo fii mo atamfo nsam na mobøtenaa asomdwoe mu. **12** “Nanso musuroo Amonfo hene Nahas nti, moka kyerøe me se, ‘Dabi, yørepe øhene ama wadi yen so’—nanso na Awurade mo Nyankopøn ye mo so hene. **13** Afei, mo hene a moayi no ni; nea mobisae no. Hwø, Awurade aye mo apøde ama mo. **14** Se musuro Awurade, na mosom no, tie n’asem, na se moammu ne mmara so, na mo ne mo hene a odi mo so no nyinaa di Awurade, mo Nyankopøn akyi a, biribiøa bøye yiye. **15** Na se moantie Awurade, na mubu ne mmara so a, ne nsa bøye duru wø mo so senea eyøe mo agyanom so no. **16** “Enti afei, munnyina hø dinn, na monhwe ade køse a Awurade rebøye. **17** Munim se saa bere yi a eyøe awitwabere yi, osu nti. Memaa Awurade apae aprannaa na ama osu atø. Afei mubehu bøne a moyøe se mobisaa øhene no.” **18** Ehø ara Samuel free Awurade, na da no ara, Awurade paee aprannaa, tøø osu. Nnipa no nyinaa suroo Awurade ne Samuel. **19** Nnipa no nyinaa ka kyerøe Samuel se, “Bø Awurade, wo Nyankopøn, mpaæ ma w’asomfo senea yørenwu, na yørenye bøne nka yen bone ahorow nyinaa ho se yøabisa øhene.” **20** Samuel buae se, “Munnsuro. Moayøe saa bøne yi nyinaa bi de, nanso monnnan mo ani mmfi Awurade so, na momfa mo koma nyinaa nsom Awurade. **21** Monnsan nkodi ahoni huhuw a wørenye mo papa biøa, na wørentumi nnye mo nkwa no akyi, efise wøn so nni mfaso. **22** Esiane ne din køse no nti, Awurade rempo ne nkørøfo. Awurade afa mo se n’ankasa n’ade. **23** Na me de, merenyøe bøne ntia Awurade se meremmo mpaæ mma mo. Na mèkø so akyerøe mo papa ne bøne. **24** Nanso monhwe se mubesuro Awurade na moasom no nokware mu. **25** Na se moko so ye bøne a, wøbesee mo ne mo hene nyinaa.”

13 Bere a Saulo dii ade no, na wadi mfirihyia aduasa. Na odii ade mfirihyia aduanan abien. **2** Saulo yii asraafo sononko bi a wøn dodow ye mpensa fii Israel, na ømaa nkae no kø fie. Òfaa asraafo no mu mpenu kaa ne ho, de wøn kø Mikmas ne bepøw nsase a øwo Bet-El no so. Asraafo apem a wøaka no kaa Saulo babarima Yonatan ho kø Gibeøa wø Benyamin asase so. **3** Eyi akyi no, ankyøe na Yonatan køtoaa Filistifo asraafo no dii wøn so wo Geba. Asem no tørew ntøm so wø Filistifo no mu. Enti Saulo hyøn torobento wø Israel nyinaa se, “Hebrifo, monsøre!” **4** Israelfo nyinaa tee se Saulo atøre Filistifo asraafo a wøwø Geba no

ase, na ne saa nti, Israelfo ho aye Filistifo no ahi. Enti Israel asraaflo no nyinaa boaa wən ho ano bio hyiaa Saulo wə Gilgal. 5 Filistifo boaboaas nsraadom kese pa ara ano a wokura nteaseenam mpensa, apənkəsotefo mpem asia ne asraaflo a wən dodow te se mpoano nwea ano. Wəkyerees nsraban wə Mikmas wə Bet-Awen apuei fam. 6 Bere a Israel mmarima no huu atamfo no nsraadom mpem pem no, wən ho dwudwoe; nti wəyee se wəbekə akohintaw won ho wə aboden, mmoa, abotan, aboda ne nsukorae mu. 7 Ebinom twaa Asubonten Yordan guan kəo Gad ne Gilead asase so. Saa bere no, na Saulo wə Gilgal a ne mmarima a wəka ne ho no wə ahopopo ne osuro mu. 8 Odii nnanson wə hə sənea Samuel hyee no se onni no; nanso Samuel de, wamma Gilgal, na Saulo huu se mmarima no rebo ahwete. 9 Enti əhyee se, “Momfa əhyew afəre ne asomdwoe afəre no mmrə me.” Na Saulo ankasa bəo əhyew afəre no. 10 Ərewie afəre no bə ara pə, na Samuel koduu hə. Enti Saulo pue kohyiaa no maa no akwaaba. 11 Samuel bisaa no se, “Dən na woayə yi?” Saulo buae se, “Mihuu se mmarima no rehwete, na womma no, na Filistifo no nso rebo wən ho ano wə Mikmas no, 12 medwenee se, ‘Afei de, Filistifo no besian abetoo me wə Gilgal, nanso mimmisaa Awurade nkyen adom ε.’ Enti metee nka se, εse se mebə əhyew afəre ansa na woaba.” 13 Na Samuel kae se, “Woadi nkwasasəm. Woanni mmara a Awurade, wo Nyankopon, hyee wo no so. Se wudii so a, anka obetim w'ahenni ase wə Israel afebəo. 14 Na mprempren, w'ahenni no rentim. Awurade aperə əbarima bi a əye ne koma apəde na wayi no se ne nkurofə əkannifo, efise woanni Awurade mmara no so.” 15 Na Samuel fii Gilgal kəo Gibeon wə Benyamin. Saulo kan mmarima a na wəka ne ho no, na won ano si beye ahansia. 16 Na Saulo ne ne babarima Yonatan ne mmarima a wəka ne ho no te Geba a ebən Gibeon wə Benyamin asase so. Saa bere no na Filistifo no akyere nsraban wə Mikmas. 17 Afowfo akuw abiesa fii Filistifo nsraban mu. Kuw baako de n'ani kyerees Ofra kwan so, kəo Sual mpətam hə. 18 Afoforo faa Bet-Horon kwan so na wən a wəka ho no nso faa əhye a əkyere Seboim bon no kwan so, kəo sare so fam. 19 Saa bere no, na otomfo biara nni Israel asase no so baabiara. Filistifo no amma atomfo no kwan, efise wose, “Anye saa a atomfo no bəbə afoa ne mpeaw ama Hebrifo no.” 20 Enti na Israelfo no nyinaa kəo Filistifo nkyen kəsesew wən funtum nnade, nsəw, mmonnua

ne dotetu nnade ano. 21 (Na wogye funtum nnade ne asosəw a wəsəw no biara ho dwetə gram awotwe, na se wəsəw mmonnua anaa mmoaka nnade a, wogye dwetə gram anan.) 22 Eno nti na Israelfo no mu biara nni afoa anaa peaw, gye se Saulo ne Yonatan. 23 Saa bere no mu, na Filistifo asraaflo no fa bi akə akəfa ətempən a əda Mikmas no.

14 Da bi, Yonatan ka kyerees aberante a əsoa n'akode se, “Bra na yənkə baabi a Filistifo no apee so wə hə no.” Yonatan anka n'adwene ankyere n'agya. 2 Saa bere no na Saulo ne ne mmarima ahansia no akyere nsraban wo Gibeon kwantia wə atoaa dua a ewo Migron no ase. 3 (Onipa a na əka Saulo mmarima no ho no ne Ahiya a əye Awurade sofə a na əhye siriky iasofotade no. Na Ahiya ye Ahitub babarima a əye ikabod nua. Na saa Ahitub no nso ye Pinehas babarima a na əye Eli nena nso. Na Eli ye Awurade sofə a na əsom wə Silo.) Na obiara nnim se Yonatan afi Israel nsraban mu hə. 4 Ansa na Yonatan beduu Filistifo nsraban mu no, na εse se osian fa abotan mmepəw abien bi a wəfre no Boses ne Sene no ntam. 5 Əbotan a etweri hə a na ewo atifi fam no, na əkyere Mikmas anim, na nea ewo anafo fam no nso əkyere Geba anim. 6 Yonatan ka kyerees aberante a əye n'akodekurafo no se, “Ma yentwa mu nkə abosonsomfo no nkyen. Ebia, Awurade bəboya yən, efise biribiara ntumi nsiw Awurade kwan. Obetumi adi əko mu nkonom a emfa ho se n'akofo dəəso anaa wosua.” 7 Aberante no kae se, “Ye nea wugye di se eye biara. Gyinae biara a wubesi no, metaa w'akyi pintinn.” 8 Yonatan kae se, “Eye, yebetwa mu akə hə, na yəama wəahu yən. 9 Na se wəka se, ‘Munnyina faako a moadu hə ara na anye saa a, yebekum mo’ a, εno de, yebegyina a yerenko wən nkyen. 10 Na se wəka se, ‘Momforo mmra mməkə’ a, εno de, yebeforo akə soro. Ebeyə Awurade nseŋkyerenne se əbeboya yən, ama yəadi wən so nkonom.’ 11 Bere a Filistifo no huu se wəreba no, wəteesə mu se, “Monhwe o! Hebrifo no na wərəweawea afi wən abon mu no!” 12 Na woteesə mu free Yonatan se, “Foro bra ha na yənkyere wo nyansal!” Yonatan ka kyerees n'akodekurafo no se, “Bra; foro di m'akyi na Awurade bəboya yən, ama yəadi wən so nkonom.” 13 Enti wəde wən nsa abien ne wən anan foroe, na Yonatan ne n'akodekurafo no kunkum Filistifo no benkum ne nifa. 14 Wokunkum mmarima beyə aduonu maa wən amu no dedaa asase a ne trew beyə se eka fa so. 15 Ehə ara, ehu bəo Filistifo asraaflo no wə

nsraban no mu ne akono ho nyinaa, na ekaa afowfo no mpo. Eho ara asase wosow maa obiara koma tui. **16** Saulo awemfo a wəwə Gibea no huu biribi a eyə wən nwonwa. Eno ara ne se, Filistifo asraaf no abə ahwete mmaa nyinaa. **17** Afei, Saulo ka kyereə mmarima a wəka ne ho no se, “Monhwe asraaf no mu nhwe se obi nni ho ana.” Wəhwehwə huu se Yonatan ne n’akodekurafo no na na wonni ho. **18** Saulo ka kyereə Ahiya se, “Kəfa Onyankopon Apam Adaka no bra.” (Saa bere no na ewo Israelfo nkyen.) **19** Bere a Saulo rekasa akyere əsəfo no, na basabasa a asi Filistifo nsraban no mu no ano den ara na əreye. Enti Saulo ka kyereə əsəfo no se, “Gyae! Ma yenko.” **20** Afei, Saulo ne ne mmarima ahansia no kaa wən ho ntəm so fii akono ho kohuu se, Filistifo no atwa wən ho rekunkum wən ho wən ho. Na eho nyinaa aye kitikiti ne basabasa nko ara. **21** Mpo, Hebrifo a na wədəm Filistifo asraaf no kədəm Saulo, Yonatan ne Israelfo nkae no. **22** Saa ara na mmarima a na wəakətətəw wə mmepeəw mu no huu se Filistifo no reguan no, bəkaa ho taa wən bi. **23** Enti Awurade gyee Israel da no. Na əko no kəo so ara traan Bet-Awen. **24** Afei, saa da no na Israelfo no abrebre, efise na Saulo ama wəaka ntam se, “Nname mmra obiara a obedidi ansa na onwini atə, anaase ansa mato m’atamfo no so were.” Enti obiara amfa hwee anka n’ano da mu no nyinaa, **25** ewo mu, wohuu se ewo kyem da fam wə kwaе no ase. **26** Wəamfa wən nsa anso ewo no mu mpo, efise na wən nyinaa suron tam a wəaka no. **27** Nanso na Yonatan de, əntee n’agya ntam no ho hwee. Əde abaa bi nuu ewo kyem no mu, dii ewo no bi. Odi wiee no, ne ho bae no. **28** Nanso mmarima no mu baako huu no, ka kyereə no se, “W’agya maa asraaf no kaa ntam a emu yə den se, obiara a obedidi nne no, nname bəba ne so. Eno nti, na obiara ahodwow no.” **29** Na Yonatan tees mu se, “M’agya de əshaw abətə yən nyinaa so. Mmara a ete se no pira yən. Monhwe se ewo kakra a midii yi, me ho asisi me ho so. **30** Se mmarima no nyaa kwan dii nnuan a wohuu wə yən atamfo no nkyen a, anka mo ara mubehu wən dodow a yebekum aka ho.” **31** Nanso əkəm no nyinaa akyi, wotaa Filistifo no da mu no nyinaa fi Mikmas, kosii Ayalon. Na afei, wəbrebreə mmoroso. **32** Anwummere no, wətow guu asade no so, faa nguan, anantwi ne anantwi mma. Wokunkum wən, wee wən nam ne wən mogya nyinaa frae. **33** Afei, obi ka kyereə Saulo se, “Hwə! Mmarima no reye bəne atia Awurade, efise wərewe nam a mogya fra mu.” Na

Saulo kae se, “Eyə bəne pa ara. Mumpirew əbo kəse bi mmeto ha. **34** Na afei monkə mmarima no mu nkəka nkyere wən se, ‘Momfa anantwi no ne nguan no mmra ha mmekekum wən na monsən wən mogya mfi wən mu. Monnnwe nam a mogya da so wə mu mmfa so nyə bəne ntia Awurade.’” Enti anadwo no, asraaf no de wən anantwi bae, bekunkum wən wə ho. **35** Na Saulo sii aforemuka wə ho, de maa Awurade, nea edi kan a osii. **36** Na Saulo kae se, “Momma yenko Filistifo no so anadwo yi, na yenko wən ara nkosi ahemadakyə a yərennyaw wən mu baako koraa.” Na wobuae se, “Biribiara a wugye di se eye no, yəbəye.” Nanso əsəfo no kae se, “Momma yenni kan mmisa Awurade ansa.” **37** Enti Saulo bisaa Awurade se, “Menkə so nttaa Filistifo no? Na wobəboa yən ama yəadi wən so ana?” Nanso Awurade amma won mmuae biara saa da no. **38** Enti Saulo ka kyereə ntuanofo no se, “Biribi atə kyima, enti mehwəhwe m’asahene nyinaa. Ese se yehu bəne a yəayə nne. **39** Mede Awurade a oyii Israel din ka ntam se nea wayə bəne no bewu, mpo se əye me babarima Yonatan!” Na mmarima no mu baako mpo antumi anka hwee. **40** Afei, Saulo ka kyereə Israelfo no nyinaa se, “Munnyina noho; me ne me babarima Yonatan nso begyina ha.” Nnipa no penee so. **41** Enti Saulo bəo Awurade, Israel Nyankopon, mpae se, “Ao Awurade Israel Nyankopon, yesrə wo kyere yən nea odi fo ne nea odi bem. Mene Yonatan di fo anaase bəne no wə nkurofə no mu? Mfomso no betəo Yonatan ne Saulo so, na nnipa no dii bem.” **42** Na Saulo kae se, “Momma me ne me babarima Yonatan so ntonto.” Na ntonto no bəo Yonatan se odi fo. **43** Saulo bisaa Yonatan se, “Ka nea woayə kyere me.” Yonatan gye too mu se, “Mede ewo kakra kaa m’ano. Eyə kakraa bi a na ewo abaa bi ti so. Na eyi yə ouw asem?” **44** Saulo kae se, “Yiw, Yonatan, esə se wuwu. Se woanwu wə saa asem yi ho a, Onyankopon nka me na minwu.” **45** Eho ara na nnipa no sore tees mu ka kyereə Saulo se, “Enti efata se Yonatan a ogye Israel nne no wu ana? Onyame mpa ngu. Bere dodow no a Awurade te ase yi, ne tinwi baako koraa ho nka, efise Onyankopon afa ne so aye anwonwade nne.” Enti nnipa no gyee Yonatan, na wəankum no. **46** Na Saulo free asraaf no se wənntaa Filistifo no bio. Enti Filistifo no san kəo fie. **47** Saulo nyaa Israel ahengua no so tenae a əshaw biara mma no, əko tiaa n’atamfo wə afanan nyinaa. Əko tiaa Moab, Amon, Edom Soba ne Filistifo ahemfo. Na baabiara a əkəe no, odii nkonom. **48** Əkə mmarima so,

dii Amalekfo so, gyee Israelfo fii wən afowfo nyinaa nsam. **49** Na Saulo mmabarima ne Yonatan, Iswi ne Malki-Sua na ne mmabea baanu nso ne Merab a ɔyε panyin ne Mikal nso a ɔyε akumaa. **50** Na Saulo yere din de Ahinoam a na ɔyε Ahimaas ba. Na ne sahene din de Abner a na ɔyε Saulo agya nua Ner babarima. **51** Na Saulo agya Kis ne Abner agya Ner yε anuanom a wɔyε Abiel mma. **52** Bere a Saulo dii ade nyinaa, na Filistifo taa ne Israelfo di ako. Enti bere biara a Saulo behu aberante biara a ne koko yε duru na ɔwɔ ahooðen no, ɔtwe no de no fra n'asraafo mu.

15 Da bi Samuel ka kyereε Saulo se, “Me na Awurade somaa me se memmesra wo ngo se Israel ɔhene. Afei tie nkra a efi Awurade nkyen no. **2** Asem a Asafo Awurade se ni, ‘Me ne Amalekfo bedi wo nea wɔyε de tiaa Israelfo bere a na wofi Misraim reba no ho. **3** Enti kɔ na kɔsε Amalek mantam no pasaa. Kunkum mmbarima ne mmea, mmofra ne nkokoaa, anantwi ne nguan, yoma ne mfurum.’” **4** Enti Saulo frεe n'akofo boaa wɔn ano wɔ Telaim. Na wɔn dodow yε mpem ahannu ne mpem du nso a wofi Yuda. **5** Saulo kɔɔ Amalek kuropon no mu, kɔtew obon no mu. **6** Na ɔkraa Kenifo no se, “Mumfi nea Amalekfo no te hɔ na mansee mo ne wɔn, efise Israelfo no fi Misraim reba no, mo ne wɔn dii no yiye.” Enti Kenifo no twee wɔn ho fi Amalekfo no ho. **7** Na Saulo kunkum Amalekfo no fii Hawila kosii Sur wɔ Misraim apuei fam. **8** ɔkyereε Amalekfo hene Agag anikann, nanso okunkum nnipa no nyinaa. **9** Na Saulo ne n'akofo no anye Agag bone biara, na mmom wɔfaa wɔn nguan pa, anantwi pa ne anantwi ne nguamma a wɔadodo srade ne biribiara a wɔn ani gye ho. Wɔssee nea so nni wɔn mfaso na enni mu nyinaa. **10** Na Awurade ka kyereε Samuel se, **11** “Manu me ho se masi Saulo ɔhene, efise wannu me nokware, na afei wayε n'adwene se ɔrentie m'asem.” Asem no haw Samuel, na osu frεe Awurade anadwo mu no nyinaa. **12** Ade kyee no, Samuel sɔree ntεm kohyiaa Saulo, nanso obi ka kyereε no se, “Saulo kɔɔ Karmel se ɔrekosi nkaedum de ahyε ne ho anuonyam, na ofii hɔ kɔɔ Gilgal.” **13** Samuel kɔttoo no no, Saulo kyiaa no anigye so se, “Awurade nhyyira wo. Madi Awurade ahyede no so.” **14** Samuel bisae se, “Na den ne nguan ne anantwi su a mete yi?” **15** Saulo gye too mu se, “Eyε nokware se asraafo no amfa wɔn nsa anka nguan pa ne anantwi pa no. Nanso wɔde eyi rebεbɔ afore ama Awurade, wo Nyankopon. Biribiara a eka ho no de, yεasεe no.” **16** Afei, Samuel ka kyereε Saulo se,

“Gye! Tie asem a Awurade ka kyereε me anadwo a atwa mu yi.” Saulo bisaa se, “Dεn asem?” **17** Samuel ka kyereε no se, “Ebia wubu wo ho abomfiaa, nanso ɔnyε wo na wudii Israel mmusuakuw nyinaa so no? Awurade asra wo ngo se ɔhene wɔ Israel so. **18** Na ɔsomaα wo se kodi dwuma bi ma no, na osee wo se, ‘Kɔ na kɔsε amumoyεfɔ a ɔyε Amalekfo no pasapasa, kosi se mobetore wɔn ase dwerεbee.’ **19** Aden nti na woantie Awurade? Aden nti na mopere fom nneema, na moyεε nea Awurade kaa se monnyε?” **20** Saulo nso kaa no denneenen se, “Mitiee Awurade. Nea ɔkyereε me se menyε no, moyεε. Mede ɔhene Agag san bae. Na wɔn a aka no de, mesεee wɔn nyinaa. **21** Na m'akofo no nso de nguan pa, anantwi pa ne asade bae se wɔde rebεbɔ afore ama Awurade, wo Nyankopon wɔ Gilgal.” **22** Na Samuel buae se, “Nea ɔwɔ he na ɛsɔ Awurade ani: se wobεbɔ ɔhyew afore ne okum afore, anaase wobεye osetie ama Awurade nne? Osetie ye sen aforebɔ. Se wubetie no no ye sen se wode adwennini akεse srade bema. **23** Atuatew te se bayi, na asooden nso te se ahonisom. Esiane se woapo Awurade asem no nti, ɔno nso apo w'ahenni.” **24** Na Saulo ka kyereε Samuel se, “Maye bɔne. Manni Awurade ahyede ne wo nkyerekyε se. Na misuro nnipa no nti na moyεε wɔn apede maa wɔn no. **25** Enti mesre wo, fa me bɔne kye me na wo ne me nkɔsɔm Awurade.” **26** Samuel ka kyereε no se, “Merensan ne wo nkɔ. Woapo Awurade ahyede enti Awurade nso apo w'ahenni!” **27** Samuel yεε se ɔrekɔ no, Saulo soo n'atade mu pεe se ɔsan no, na atade no mu suanee. **28** Samuel ka kyereε no se, “Hwε efi nne, Awurade atew Israel ahemman mu afi wo ho de ama obi foforo a oye sen wo. **29** Nea ɔyε Israel Anuonyam no nni atoro na ɔnsesa n'adwene; efise ɔnyε onipa na wasesa n'adwene.” **30** Saulo sree bio se, “Minim se maye bɔne. Na mesre wo se, hye me anuonyam wɔ me mpanyimfo ne me nkurɔfo anim; wo ne me nkɔsɔm Awurade, wo Nyankopon.” **31** Enti Samuel pene ne Saulo san kɔe, na Saulo som Awurade. **32** Afei, Samuel kaa se, “Fa ɔhene Agag bre me.” Agag baa ne nkyen gyidi mu, susuw se ɔho a wakɔ no de, owu apare no. **33** Nanso Samuel kae se, “Senea w'afua akum mmea bi mmabarima no, wo nso wo na bεye ɔbea a onni ba.” Enti Samuel twitwaa Agag mu nketenkete Awurade anim wɔ Gilgal. **34** Na Samuel fi hɔ kɔɔ Rama na Saulo nso kɔɔ ne fi wɔ Gibeaa. **35** Samuel anhyia Saulo bio

nanso odii ne ho yaw bebree. Na Awurade nuu ne ho se osii Saulo hene wɔ Israel so.

16 Awurade bisaa Samuel se, “Woadi Saulo ho awerəhow senea εε. Mapo no se Israel hene. Fango gu wo toa mu, na tutu so kɔ Betlehem. Hwehwe obi a wɔfrɛ no Yisai na mayi ne mmabarima no mu baako se ɔnye me hene foforo.” 2 Samuel bisae se, “Meyə den aye eyi? Se Saulo te a obekum me.” Na Awurade ka kyereε no se, “Fa nantwi ba ka wo ho, na ka se, ‘maba se merebəbə afore ama Awurade.’ 3 To nsa frɛ Yisai na ɔmmra aforebə no, na məkyere wo ne mmabarima no mu nea wobesra no ngo ama me.” 4 Samuel yεε nea Awurade kyereε no se ɔnye no. Bere a oduu Betlehem no, εhɔ mpanyimfo no bɔɔ hu. Wobisaa no se, “Wobaa no asomdwoe mu ana?” 5 Samuel buae se, “Yiw, asomdwoe mu. Merebəbə afore ama Awurade. Munnwira mo ho, na mommekə me ho na yemmo.” Enti Samuel dwiraa Yisai ne ne mmabarima no na ɔtoo nsa frɛe wɔn baa aforebə no ase. 6 Wodui no, Samuel huu Eliab na osusuwii se, “Ampa, nea Awurade asra no no ni.” 7 Nanso Awurade ka kyereε Samuel se, “Nhwe n'ahooʃe ne ne tenten, efise mapo no. Awurade nhwe nneεma senea nnipa hwε no. Onipa hwε nea aniva hu, na Awurade de, ɔhwε koma mu.” 8 Na Yisai frɛe Abinadab ma otwaa mu wɔ Samuel anim. Nanso Samuel kae se, “Oyi nyε nea Awurade ayi no.” 9 Yisai maa Sama twaa mu, nanso Samuel kae se, “Saa ara na Awurade nyii oyi.” 10 Yisai maa ne mmabarima baason befaa Samuel anim, na Samuel ka kyereε no se, “Awurade nyii wɔn mu biara ε.” 11 Enti obisaa Yisai se, “Mmabarima a wowɔ nyinaa ni ana?” Yisai buae se, “Akumaa pa ara wɔ hɔ, nanso ɔrehwε nguan.” Samuel kae se, “Soma na wɔnkɔfa no mmra mprempren. Se ɔmmæa a, yεrentena ase nnidi.” 12 Enti Yisai soma ma wɔkɔfaa no bae. Na ɔye ɔkɔkɔ a ahoofe aguare no na n'ani yε fe. Awurade kae se, “Sore na sra no ngo. ɔno ni.” 13 Enti Samuel faa toa a ngo wo mu no sraa no wɔ ne nuanom anim. Na efi saa da no, Awurade honhom baa Dawid so wɔ tumi mu. Samuel kɔɔ Rama. 14 Saa bere yi na Awurade honhom afi Saulo so. Na Awurade maa ɔhaw honhom bshyεε no ma. Ema otenaa ase ehu ne osuro mu. 15 ɔbaa saa no, Saulo asomfo no bi kyereε adwene bi se, “Honhommone bi a efi Onyankopon hɔ rehaw wo. 16 Momma yen Awurade mma ne nkoo mpe sankubəfɔ papa bi, na se honhom no fi Onyankopon hɔ ba wo so a, wabɔ nnwom ama wo, na wo ho bεtɔ wo.”

17 Saulo kae se, “Monhwehwe ɔsankuboni papa bi na momfa no mmrε me.” 18 Asomfo no mu baako buae se, “Yisai a ofi Betlehem babarima baako nim sankubo yiye. ɔye ɔkokodurofo hɔodenfo, na ɔye ɔbadwemma nso. ɔye aberante a ne ho yε fe, na Awurade ka ne ho.” 19 Enti Saulo tuu abɔfo kɔɔ Yisai hɔ kɔka kyereε no se, “Fa wo babarima Dawid a ɔye oguanhwefo no bɔrε me.” 20 Yisai penee so de Dawid kɔmaa Saulo a abirekyi ba ne afurum a waahyehyc aduan ne nsa wɔ ne so ka ho. 21 Dawid kɔɔ Saulo nkyen kɔsom no. Na Saulo pε Dawid asem yiye, enti ɔbeyεε Saulo akodekurafo no mu baako. 22 Na Saulo de nkra kɔmaa Yisai se, “Ma Dawid nka m'adwumayefo no ho, efise mepe n'asem yiye.” 23 Na bere biara a honhommone a efi Onyankopon beba Saulo so abehaw no no, Dawid bɔ sanku no. ɔbaa saa a, Saulo ho tɔ no, na honhommone no nso kɔ.

17 Afei, Filistifo boaboa wɔn asraafø ano wɔ Soko a εwɔ Yuda se wɔrebəko. Wɔkyereε nsraban wo Soko ne Aseka ntam wɔ Efes-Damim. 2 Saulo yεε saa ara, boaboa ne dɔm ano wɔ baabi a εben Ela bon. 3 Filistifo faa bepɔw baako, na Israelfo no nso faa baako a obon no da wɔn ntam. 4 ɔbarima tenten hɔodenfo bi a ne din de Goliat a ofi Gat no pue fii Filistifo no nsraban mu bae. Na ne tenten bεborø anammon akron. 5 Na ɔhye kɔbere kyew, hyε kɔbere akotade a akode bobɔ mu, na emu duru yε kilogram aduonum ason. 6 Na n'anan nso, kɔbere nkatanan kata ho na kɔbere peaw nso sɛn n'akyi. 7 Na ne peaw ano dade no te se ntamanwemfo nsadua mu abaa, na ano dade no kari dwete kilogram ason. Na ne nkatabokurafo di n'anim. 8 Goliat begyinaa hɔ tεε mu guu Israelfo no so se, “Asraafø yi nyinaa na morebəko ana? Munyi mo mu baako na ɔmmekø mma mo, na me nso mesi Filistifo anan mu. Yεbəko de awie asem no ka! 9 Se mo nipa no tumi kum me a, yεbeyε mo nkoo. Na se mikum no a, mobeyε yεn nkoo.” 10 Filistini no kae se, “Memmfø Israel asraafø nyε hwee, momma me ɔbarima a one me bəko.” 11 Bere a Saulo ne Israelfo tee eyi no wɔbɔ huba na wɔn ho popoe. 12 Na Dawid yε ɔbarima bi a wɔfrɛ no Yisai a ɔye Efratni na ofi Betlehem wɔ Yuda asase so no babarima. Na Yisai wɔ mmabarima baawɔtwe, na Saulo bere so no, na wabɔ akwakoraa a ne mfe a wadi no kɔ anim yiye. 13 Na Yisai mmabarima mpanyimfo baasa na wodii Saulo akyi kɔɔ ɔko no. Na abakan no din de Eliab, n'akyi ba din de Abinadab, na nea ɔto so abiesa no

din de Sama. **14** Dawid de, na əno ne akumaa koraa. Mpanyimfo baasa no na wodii Saulo akyi, **15** nanso na Dawid di akoneaba; əkəsom Saulo na wakəhwə n'agya nguan wə Betlehem nso. **16** Filistini yi pue mema ne ho so wo Israelfo asraafo n'anim anopa ne anwummere, saa ara adaduanan. **17** Da koro bi, Yisai ka kyereə Dawid se, "Fa nkyewe lita aduonu abien yi ne brodo mua du yi kəma wo nuabarimanom. **18** Na fa kyiisi du a wəatwitwa yi ma əsafohene no. Əye a hwe senea wo nuabarimanom no ho te, na gye krataa fi wən nkyen bre me. **19** Na Dawid nuanom ne Israel asraafo no wə Ela bon no mu a wəreko atia Filistifo." **20** Ade kyee anopa no, Dawid gyaw nguan no maa oguanhwefo bi na əfaa akyede no kəe. Oduu nsraban mu hə bere a na asraafo no rekə mpasua ahorow no so. Wəreko no, na wəreto asafonnwom reteeetə mu. **21** Na Israel ne Filistifo no rebən a wodi nhweanim. **22** Dawid gyaw ne nneemə maa akode sohwefo no, yee ntəm kəə akono hə kokyia ne nuanom. **23** Bere a Dawid ne won rekasa no, Filistini tenten hooedenfo Goliat a ofi Gat, fii Filistifo asraafo no mu teeteeə mu ahantan so kyereə Israel asraafo no. **24** Bere a Israelfo no huu əbarima no, wən nyinaa de ehu guan kəe. **25** Afei, na Israelfo keka wə wən mu se, "Woahu əbran no? Əba bekasa tia Israel da biara. Na woate akatua a əhene ahye se əde bəma obiara a obetumi akum no no? Əhene ahye se əde ne babea bəma no aware, na ne fifo nso, əhene remma wontua tow biara a wogyne no Israelman mu." **26** Dawid bisaa mmarima a wogyina ne ho no se, "Dən na mobeyə ama əbarima a obekum saa Filistini yi, na ənam so ayi saa animguase yi afei Israel so? Hena ne saa Filistini bosonsomni yi a eee se ogu Onyankopən Teasefo asraafo anim ase?" **27** Wotii asem a wəaka dedaw no mu kyereə no se, "Nea woate dedaw no yee nokware. Eno na yebeyə ama onipa a obekum əbran no." **28** Bere a Dawid nuapanyin Eliab tee se əne mmarima no rekasa saa no, ne bo fuw no, na obisae se, "Adən nti na woaba ha? Na nguan kakra a wəwə sare so no, wode wən gyaw hena? Minim senea wogyne wo ho di ne senea wo komapirim te. Əko yi hwe ara nti na wobae." **29** Dawid bisae se, "Maye dən? Nti, eee se mekasa mpo?" **30** Afei, ədan ne ho ne afoforo kəkasae. Əde asem koro no ara bae, na mmarima no buaa no senea wəaka dedaw no. **31** Asem a Dawid kaa no twaa nnipa bi asom, ma wəkəba Saulo amanneə, enti əsoma kofree no. **32** Dawid ka kyereə Saulo se, "Mma hwee nhaw

wo. Məkə na me ne Filistini yi akəko." **33** Saulo buaa Dawid se, "Worentumi ne saa Filistini yi nko. Woyə abarimaa, nanso əno de, əye əkəfo fi ne mmofraase." **34** Na Dawid ka tii mu se, "Mahwə m'agya nguan ara, na se gyata anaa sisi bi ba se ərebəkyere oguan ba bi afei nguankuw no mu a, **35** mede abaa poriwa di n'akyi gye aboa no fi n'anom. Na se aboa no dan n'ani ba me ho a, miso n'abogye, kyere no, de abaa poriwa no bə no, kum no. **36** Maye saa akum gyata ne sisi, na saa na əmeyə Filistini bosonsomni no nso, efise wagu Onyankopən Teasefo asraafo ho fi. **37** Awurade a ogyee me fii gyata ne sisi awerew ano no, əno ara na obegye me afei Filistini yi nsam." Saulo penee so kae se, "Eye, kə. Awurade nka wo ho." **38** Afei, Saulo de əno ankasa akode maa Dawid. Əde kəbere kyew ne akotade kaa ho. **39** Dawid hyee, de afoa kyekyere taree so, tuu anammən bəye abien, kəə n'anim hwee senea eete, efise na ənhyee biribi a eete saa da. Afei, əkae se, "Merentumi mfa eyinom nhyehye me ho nkə, efise menhyee bi saa da." Enti əworəw ne nyinaa guu hə. **40** Əfaa kokwabo anum fii asuwa bi mu, de guu ne nguanhwefo kotoku mu. Əfaa ne nguanhwefo pema ne n'ahwimmo nko ara. Afei, osii kwan so se əne Goliat rekəko. **41** Goliat twiw pinii Dawid a ne nkatabokurafo di n'anim. **42** Goliat huu Dawid no, obuu no abomfiaa. **43** Əworoo so kyereə Dawid se, "Meyə əkraman na wode pema aba me so?" Na əkaa n'anyame din ntam de domee Dawid. **44** Goliat kae se, "Bra m'anim ha, na mede wo nam bəma nnomaa ne nkekaboa." **45** Dawid ka kyereə Filistini no se, "Wode afoa, peaw ne bəmma na ereba me so, na me de, mede Asafo Awurade, Israel asraafo Nyankopən a woagu ne din ho fi no din na mede reba wo so. **46** Nne, Awurade bedi wo so nkonim, na mekum wo, atwa wo ti. Na mede Filistifo asraafo no afunu mama nnomaa ne nkekaboa, na wiase nyinaa behu se, Onyankopən bi wə Israel! **47** Na obiara behu se, Onyankopən mfa akode na egye ne nkurəfo. Əye ne ko, na enye yən ko. Awurade de wo bəma yən!" **48** Goliat yee se əreba Dawid so no, ntəm ara, na Dawid nso tuu mmirika kohyiaa no. **49** Əde ne nsa hyee nguanhwefo kotoku no mu, yii kokwabo baako de hyee n'ahwimmo no mu tow ma ekəba Filistini no moma so. Kokwabo no wuraa Goliat tirim ma obu hwee, maa n'anim kobutuw fam. **50** Enti Dawid de ahwimmo ne kokwabo baako dii Filistini əkwabran no so. **51** Dawid tuu mmirika kəə Filistini no so kətwee n'afaa fii ne boha mu. Dawid

de afoa no kum no twaa ne ti. Bere a Filistifo huu se wən kwabran no awu no, wətetew san wən akyi, guanee. **52** Afei, Israelfo no bəo ose kese nkonomidiso, taa Filistifo no ara koduu Gat ne Ekron apon ano. Na Filistifo a wəawuwu no afunu ne apirafo no gugu əkwan so, de fi Saaraim de koduu Gat ne Ekron. **53** Afei, Israelfo asraafo san wən akyi bəbə wuraa Filistifo nsraban a wəaguan afi hə no mu faa won nneema. **54** Dawid faa Goliat ti de kəo Yerusalem, na əkora Filistini no akode wə ono ankasa ne ntamadan mu. **55** Bere a Saulo huu Dawid se ərekə Goliat anim no, obisaa Abner a na əye n'akofo sahene se, “Abner, hena ba ne saa aberante yi?” Abner buae se, “Nokware ni, minnim.” **56** Əhene no ka kyereə no se, “Eyə a, bisa.” **57** Dawid kum Goliat akyi no, Abner de no bres Saulo a na əda so kita Filistini no ti no. **58** Saulo ka kyereə no se, “Ka biribi a əfa w'agya ho kyere me, me ba.” Na Dawid buae se, “Ne din de Yisai, na yəte Betlehem.”

18 Bere a Dawid ne Saulo kasa wiei no, ohyiaa əhenebabarima Yonatan. Wən baanu no dəo wən ho wən ho pəkəo pə na wəbeyəe nnamfo pa ara. **2** Efi saa da no, Saulo gyee Dawid tenaa ahemfi hə a wampe se əbesan ako ne fi. **3** Na Yonatan ne Dawid yee apam se, wəbeyəe nnamfo. **4** Na Yonatan de ne batakari, nhyease, afoa, agyan ne nkyekyeremu maa Dawid de səw apam no ano. **5** Biribiara a Saulo ka kyereə Dawid se ənye no, Dawid yee no pəpəepe. Enti Saulo yee no n'asraafo so əsahene, maa n'akofo ne wən mpanyimfo nyinaa de anigye penee so. **6** Nanso bere a Israelfo nkonomidifo rekə fie, na Dawid akum Filistini no, mmea fifi nkurow a əben əkwan no ho no bətwee mmomommomme hyiaa Əhene Saulo a na wəde anigye reto nnwom, bə akasae ne kyenkyen. **7** Wəresaw no, wətoo dwom se: Saulo akum ne apem apem, na Dawid de ne mpem du du! **8** Eyi maa Saulo bo fuw yiye. Əkae se, “Eyi ase ne dən? Wəde mpem du mpem du abata Dawid din ho, na me de, wəde apem apem pə. Den na aka sen se wobesi no hene?” **9** Efi saa bere no, Saulo tuu n'ani sii Dawid so. **10** Ade kyee no, Onyankopən honhom bəhyee Saulo so. Na ərehye nkəm wə ne fi, bere a na Dawid rebo ne sanku səne na ətaa yə no. Na Saulo kura peaw **11** na əkaa wə ne tirim se, “Mesina Dawid atare əfasu no.” Nanso Dawid huruw sii nkyen na oguanee mpen abien. **12** Na Saulo suro Dawid, efise na Awurade agyaw no aco Dawid afa. **13** Enti Saulo yii Dawid fii ne ho na əma əkoyee əsafohene wə asraafo apem so, na, Dawid dii

saa nsraadəm no anim de wən kəo əsa. **14** Biribiara a Dawid yee no, odii nkonom wə mu, efise na Awurade ka ne ho. **15** Saulo huu eyi no, osuroo no. **16** Nanso Israel ne Yuda nyinaa dəo Dawid, efise na odi n'akofo anim kə əsa a, odi nkonom. **17** Da bi, Saulo ka kyereə Dawid se, “Mepə se mede me babea panyin Merab ma wo aware. Nea edi kan ne se wobəkyere se woyə əkofo kese a wobəko Awurade ko no.” Na Saulo kaa wə ne tirim se, “Merentee me nsa wə ne so. Mcma wakəko atia Filistifo no na wəakum no.” **18** Na Dawid ka kyereə Saulo se, “Me səe ne hena a meyə əhene ase? Me fi ne m'agya abusua a əwə Israel nka hwee?” **19** Enti bere no duu se wəde Saulo babea Merab ma Dawid aware no, wəde no maa Adriel a ofi Meholut aware. **20** Na Saulo babea Mikal do Dawid, enti bere a Saulo tee no, əyee no anigye. **21** Saulo kaa wə ne tirim se, “Mede no əbəma no na wafa so aye afiri a əbəma Filistifo nsa aka no akum no.” Na əka kyereə Dawid se, “Afei, əkwan a əto so abien a wobəfa so aye m'ase no abue ama wo.” **22** Na Saulo hyee ne nkoo se, “Monka no kokoa mu nkyere Dawid se, ‘Hwə, əhene ani so wə, na yən nyinaa pə w'asəm. Adən nti na wompe se woyə əhene ase barima?’” **23** Wotii saa nsem yi mu kyereə Dawid. Nanso Dawid kae se, “Ohiani ba a me fi nni bi, mususuw se əye ade a əda fam se obi əbeyə əhene n'ase ana?” **24** Nkoo no kəkaa asem a Dawid ka kyereə wən no kyereə Saulo no, **25** Saulo kae se, “Monkəka nkyere Dawid se, ‘Əhene nhwehwə ti nsa biara se Filistifo əha mmarima ano were. M'atamfo so awereto nko ara ne ade a mepe.’” Na Saulo adwene ara ne se wobekum Dawid wə akono. **26** Dawid de anigye penee adebisa no so. Enti ansa na bere no duu no, **27** Dawid ne ne mmarima kə kokum Filistifo no ahannu. Əde wən mmarima ano were bres əhene. Enti Saulo de ne babea Mikal maa Dawid aware. **28** Saulo huu se Awurade ka Dawid ho, na ne babea Mikal nso do Dawid no, **29** Saulo kə so suroo no, na ne nna a aka no mu no, Dawid kə so yee Saulo tamfo. **30** Bere biara a Filistifo asraafo tow hyee Israel so no, Dawid dii nkonom sen Saulo asahene a wəaka no. Eyi maa Dawid gyee din wə asase no so nyinaa.

19 Saulo hyee n'asomfo ne ne babarima Yonatan se wonkum Dawid. Nanso esiane se na Yonatan adamfo pa ara ne Dawid nti, **2** Yonatan kaa adwene a n'agya aye afa ne ho no kyereə no tuu no fo se, “Əkyena anəpa, pə wuram baabi kəbo wo ho aguua, efise m'agya rehwehwə wo akum wo. **3** Məka akyereə

m'agya, na ɔne me aba hɔ na meka wo ho asem nyinaa akyere no. Na biribiara a mehu wɔ hɔ no nso, mɛbɔ wo amannee." 4 Ade kyee anɔpa no, Yonatan ne n'agya dii nkɔmɔ faa Dawid ho. Yonatan kaa ne ho nsem pa pii. Yonatan sree n'agya se, "Mesre wo, nyɛ bone biara ntia Dawid. ɔnyɛe biribiara a ɛbɛhaw wo. Daa, ofa ɔkwan biara a obetumi so boa wo. 5 Wo werɛ afi bere a ɔde ne nkwa too ne nsam, kokum Filistini no, na enam so maa Awurade de nkonomdi kese bres Israel no? Saa bere no, akyinnye biara nni ho se, w'ani gyei. Aden nti na esɛ se wukum onipa a ne ho nni asem se Dawid? Nkyerease pa biara nni mu koraa." 6 Enti Saulo tiee Yonatan, na ɔkaa ho ntam dii nsew se, "Se Awurade te ase yi, wɔrenkum Dawid." 7 Akyiri no, Yonatan frɛe Dawid kaa asem a asi no kyere se. Enti ɔfaa Dawid de no kohuu Saulo, na biribiara totɔɔ yiye, senea kan no na ete no ara pe. 8 Ankye biara na ɔko bi sii, maa Dawid dii n'akofo anim koko tiaa Filistifo. ɔde anibere toaa wɔn, maa wɔn nyinaa guanee. 9 Nanso da bi, Saulo te fi ara no, honhommone a efi Awurade behyee ne mu preko pe bio. Bere a Dawid rebɔ ne sanku ama ohene no, 10 Saulo tow ne peaw kyere se Dawid so, pɛe se okum no. Nanso Dawid twee ne ho, totɔɔ esum mu guan maa peaw no kaa ɔfasu no mu. 11 Saulo somaa mmarima kɔɔ Dawid fi kɔwɛn hɔ se, opue anɔpa a wonkum no. Nanso Dawid yere Mikal bɔɔ no koko se, "Se woanguan ampe wo nkwa anadwo yi a, okyena, wobekum wo." 12 Enti Mikal de Dawid faa mfensere mu ma oguanee. 13 Na Mikal faa ohoni bi de no too mpa so de atade katae ho, na ne ti ho no nso, ɔde abirekyi ho nwi katae. 14 Bere a Saulo somaa mmarima se wɔnkɔkyere Dawid no, Mikal ka kyere wɔn se, "ɔyare a ontumi nsore mfi mpa so." 15 Saulo san somaa mmarima no bio se, "Monkɔfa no mfi ne mpa so mmra, senea metumi akum no." 16 Nanso mmarima no wuraa ɔdan no mu no, na ohoni na ɔda mpa no so a abirekyi ho nwi na ɛkata so. 17 Saulo bisaa Mikal se, "Aden nti na woadaada me, ama me tamfo aguan?" Mikal buaa no se, "Na esɛ se meye saa efise ɔka kyere se me se, 'Mammoa no a, obekum me.'" 18 Bere a Dawid guanee no, ɔkɔɔ Samuel nkyen wo Rama kɔkaa nea Saulo aye no no nyinaa kyere se. Enti Samuel de Dawid kɔtenaa Naiot. 19 Bere a Saulo tee se Dawid te Naiot a ɛwo Rama no, 20 ɔsomaas asraafø se wɔnkɔkyere no mmra. Nanso woduu a wohuu Samuel ne adiyifo bi se wɔrehye nkɔm no, Onyankopon honhom baa Saulo mmarima no so, maa

wɔn nso hyee nkɔm. 21 Saulo tee asem a aba no, ɔsan somaa asraafø foforo, nanso wɔn nso kɔhyee nkɔm! Asem koro no ara sii ne mprensa so. 22 Akyiri yi koraa, Saulo no ankasa kɔɔ Rama, koduu abura kese bi a ɛwo Seku ho. Obisae se, "Samuel ne Dawid wo he?" Obi ka kyere se, "Wɔn baanu wɔ Naiot a ɛwo Rama ho." 23 Na ɔrekɔ Naiot no, ɔkwan no so na Onyankopon honhom baa Saulo so, na ɔno nso fii ase hyee nkɔm. 24 Osunsuan n'atade mu, de ne ho too fam, daa hɔ da mu ne anadwo mu nyinaa, hyee nkɔm wɔ Samuel anim. Nnipa a wɔrehwɛ no no teetee mu se, "Asem ni? Enti daa yi Saulo nso ye odiyifo?"

20 Dawid guan fii Naiot a ɛwo Rama kohuu Yonatan. Obisaa se, "Bɔne ben na maye? Bɔne ben na maye w'agya, a enti ɔpɛ se okum me yi?" 2 Yonatan tee se, "ɛnyɛ nokware. Minim yiye se onsusuw biribi a ete saa ho, efise ɔka ne nsem nyinaa kyere me; mpo, ne nsem nketenkete nyinaa oma m'aso te. Minim se ɔrentumi mfa asem a ete se se nsie me da. Ente saa!" 3 Dawid kaa ntam wɔ Yonatan anim se, "W'agya nim yɛn ayɔnkɔfa yi mu pefee nti, waka wɔ ne tirim se, 'Merenka nkyere Yonatan.' Nanso senea Awurade te ase na wote ase yi, anammon baako pe na ɛda me ne owu ntam." 4 Na Yonatan ka kyere se Dawid se, "Nea wope se menyɛ mma wo biara no meye." 5 Dawid buaa se, "ɔkyena yebedi ɔsram Foforo Afahye. Bere biara, se daponna no du saa a, me ne ohene to nsa didi. Nanso okyena de, mɛkora me ho wɔ wuram ara kosi ne nnansa so anwummere. 6 Na se w'agya hwehwe me a, ka kyere no se, 'Dawid sree kwan se ɔrekɔ ne kurom Betlehem, na ɔne ne fifo akɔbɔ afirihyia afɔre.' 7 Se ɔka se, 'Eye' a, wubehu se w'akoa ho sonn. Na se nso ne bo fuw, gye hwanyan a, wubehu se orehyehye ho se obekum me. 8 Da saa adøe yi adi kyere me, se adamfo a maka ntam adi nsew akyere wo, efise yɛn nyinaa wo apam wɔ Awurade anim. Na se ente saa, na maye bɔne atia w'agya a, wo ara kum me. Nanso mesre wo, nyi me mma." 9 Yonatan tee se, "Empare me! Wo ara wunim se, se minim m'agya nsusuwii no ho biribi a, anka maka akyere wo dedaw." 10 Na Dawid bisaa Yonatan se, "Ebeyɛ dɛn na mahu se w'agya bo afuw anaase ne bo mfuw ε?" 11 Yonatan buaa se, "Bra na yɛnkɔ wuram ho." Na wɔn nyinaa kɔɔ ho. 12 Yonatan ka kyere se Dawid se, "Mehye bɔ wɔ Awurade Israel Nyankopon din mu se okyena akyi sesɛ me ne m'agya bekasa, na mɛma woahu nea ɔka fa wo ho. Se ɔwo wo ho adwene pa a meremma wo nkra biara. 13 Nanso

se m'agya bo afuw, na əpə se okum wo, na se manka ankyere wo amma woanguan a Awurade ne minni no əyaw so. Awurade nka wo ho senea əkaa m'agya ho no. **14** Na fa Awurade nokware də no bi də me bere a mete ase yi. Na se miwu, **15** na əba se Awurade twa Dawid atamfo nyinaa gu fi asase ani mpo a, nyi w'adəe mfi me fifo so da biara da.” **16** Enti Yonatan ne Dawid yee apam se, “Awurade ne Dawid atamfo nni.” **17** Esiane ədə a Yonatan wo ma Dawid no nti, əmaa no tii ne ntam no mu, efise na ədə no senea ədə əno ankasa ho. **18** Afei, Yonatan ka kyereə Dawid se, “Əkyena na əye əsram foforo afahye no. Yerenhu wo, efise w'akongua so beda ho. **19** Əkyena akyi, əreko anwummere no, ko baabi a saa əshaw yi fii ase no wukohintaw wo ho no, na twen wo əbo siw no ho. **20** Metow agyan abiesa afa ne nkyen, te se nea meretow abo biribi no. **21** Afei, mesoma abarimaa bi aka se, ‘Kə na kəhwehwə bəmma no.’ Se meka kyereə no se, ‘Hwe, bəmma no wo ha; tase bə me a,’ bra, efise mmere dodow a Awurade te ase yi, wo ho sənn; bəne bi nni ho. **22** Na se meka kyereə abarimaa no se, ‘Hwe, bəmma no wo w'anim’ a, əno de, na əse se woko, efise Awurade na ose kə. **23** Na Awurade mmoa yən na yenni bə a yəahyehye yən ho yən ho no so, efise əno ne yən danseni.” **24** Na Dawid kətəwee wuram, na bere a əsram foforo afahye no dui no, əhene no tenaa ase se ərebedidi. **25** Otenaa n'atenea a əben əfasu ho a əne Yonatan di nhweanim, na Abner tena dii Saulo so, nanso Dawid atenea ho de, ədaa mpan. **26** Na da no, Saulo anka asem biara. Na ədwenee se, “Gyama asem bi ato Dawid a əmma ne ho ntew mma saa afahye no ase. Əno nti na onni ha nne no.” **27** Na ade kyee a Dawid afa ho ada mpan bio no, Saulo bisaa ne ba Yonatan se, “Adən nti na Yisai babarima no amma adidi nnəra ne nne?” **28** Yonatan buaa se, “Nokware, Dawid sreə me kwan se əreko Betlehem. **29** Əkae se, ‘Ma menko, efise, me fifo rebo afore wə kurow no mu nti, me nuabarima ahye me se, əse se mewə ho bi. Se afei, manya w'anim anuonyam a, ma me kwan na menkəhwe me nuanom mmarima.’ Əno nti na wamma əhene didipon ho no.” **30** Saulo bo fuw Yonatan, ka kyereə no se, “Wo əba kwasea, obea brakyewni tuatewni ba! Wususuw se minnim se wope se Dawid di hene si wo anan mu de hye wo ne wo na aniu? **31** Mmere dodow a Yisai babarima no te ase wo asase yi so no, worennya əhene nni da. Soma mprempren ara na wənkəfa no mmrə me, na minkum no!” **32** Yonatan bisaa n'agya se, “Adən nti na əse se

wokum no? Dən na waye?” **33** Əhə ara, Saulo tow peaw se əde rewə no, akum no. Afei Yonatan huu se n'agya asi n'adwene pi se obekum Dawid. **34** Yonatan de abufuwhyew sore fii didipon no ho. Na da a eto so abien wə əsram no mu no, wannidi, efise ne were how wə n'agya animguasede a əpə se əye Dawid no ho. **35** Ade kyee no, Yonatan kəo wuram. Senea woahyehye ho no. Əfaa abarimaa ketewa bi kaa ne ho a əbəboaboa ne bəmma ano. **36** Əka kyereə abarimaa no se, “Fi ase tu mmirika kəhwehwə bəmma a metotow no.” Na abarimaa no retu mmirika əko no, Yonatan tow bəmma no baako traa no. **37** Na bere a abarimaa no duu faako a Yonatan bəmma no akəto no, Yonatan free no se, “bəmma no ntraa wo ana?” **38** Enti Yonatan teəə mu se, “Ka wo ho! Kə ntem! Nnyina.” Abarimaa no faa bəmma no san baa ne wura nkyen. **39** Na abarimaa no nnim eyi ho hwhee; Yonatan ne Dawid nko ara na na wonim. **40** Na Yonatan de n'akode maa abarimaa no kae se, “Kə, soa san fa kə kurom.” **41** Bere a abarimaa no kəe ara pə, Dawid pue fii baabi a okohintaw ho a əben abo siw no bae. Na Dawid bəo ne mu ase wo Yonatan anim, de n'anim butuw fam. Na wofifew wən ho wən ho ano, na wəməa wən ho wən ho nantew yiye, na wosui, ne titiriw no, Dawid. **42** Akyiri yi no, Yonatan ka kyereə Dawid se, “Kə asomdwoe mu, efise yeayə apam wo Awurade din mu. Yəde yən mu biara ne yən mu biara mma ahye Awurade nsa afəbəo.” Na Dawid kəe, na Yonatan nso san kəo kurow no mu.

21 Dawid kəo Nob əsəfo Ahimelek nkyen. Bere a əsəfo Ahimelek huu no no, ne ho popoe. Obisaa no se, “Adən nti na aka wo nko? Adən nti na obi nka wo ho?” **2** Dawid buaa əsəfo Ahimelek se, “Əhene somaa me kokoamsem bi ho. Əka kyereə me se, mennka nea enti a mewə ha ənkyere obiara. Makyere faako a me mmarima no nhya me. **3** Afei, dən na wowə? Ma me brodo mua anum anaa biribiara a wowə.” **4** Na əsəfo no buaa Dawid se, “Minni brodo teta yi bi wə ha. Brodo kronkron de, bi wə ha, nanso gye se mmarima no ne mmea bi nnae nnansa yi.” **5** Dawid buaa se, “Mma hwee nhaw wo. Se me mmarima no kodi dwuma bi baabi a, memmma wən kwan mma wəmmfa wən ho nka mmea. Na se wotena ase kronkron wo akwantu teta mu a, aden nti na saa dwumadi a echo hia yiye yi, wontumi ntəna kronkronye mu.” **6** Na esiane se aduan foforo biara nni ho no nti, əsəfo no de brodo kronkron a wode abodoohyew asi anan mu wo Awurade hyiadan no mu maa Dawid. **7** Doeg, Edomni

a ɔyε Saulo nantwikafo panyin no kodwiraa ne ho wo hɔ da no. 8 Dawid bisaa Ahimelek se, “Wowɔ peaw anaa afoa? ɔhene adwuma no ho hia a na ehia nti, mannya bere amfa akode biara.” 9 ɔsɔfo no buae se, “Afoa a mewɔ ara ye Filistini Goliat a wukum no wo Ela bon mu no dea. Wɔde ntama akyekyere ho da asɔfotade no akyi. Se wɔpε a, fa εno, efise biribiara nni ha bio.” Dawid buae se, “Biribiara nkyen no. Fa ma me.” 10 Da no, Dawid guan fii Saulo hɔ, kɔ Gathene Akis nkyen. 11 Nanso na Akis mpanyimfo no ho ntɔ wɔn se ɔwɔ hɔ. Wobisae se, “Enye saa Dawid yi na ɔyε asase yi so hene no? Enye ɔno na nnipa nam asaw ne nnwonto so hyεε no anuonyam se, ‘Saulo akum ne apem apem na Dawid nso akum mpem du du no?’” 12 Dawid tee saa akekakeka yi no, osuroo se ebia ohene Akis beye no biribi. 13 Enɔ nti, ɔhyεε da yεε ne ho se bɔdamfo, ɔwerewerew apon ho maa ntasen faa n’abogyesε mu. 14 Nea edi akyi ne se, ɔhene Akis ka kyεε ne mmaprima se, “ɔbɔdamfo na εse se mode no b̄re me? 15 Yεwɔ pii wo ha dedaw! Aden nti na εse se mema obi a ɔtε sεε yi beye me hɔho?”

22 Dawid guan fii Gat kɔtεw ɔbodan a ɔwɔ Adulam no mu. Ankye biara na ne nuanom mmaprima ne ne fifo bi kɔkaa ne ho wɔ hɔ. 2 Afoforo bi nso kɔkaa ne ho wɔ hɔ. Na saa nnipa no yεε nnipa a ɔhaw da wɔn so anaa wɔn a wɔdede aka ne wɔn a asetena nkɔ wɔn yiye. Wɔbae ara kosii se Dawid beyeε okannifo maa nnipa beye se ahannan. 3 Akyiri no, Dawid kɔ Mispe a ɔwɔ Moab kobisaa Moabhene se, “Wobεma m’agya ne me na abεtena wo nkyen kosi se mehu nea Onyankopɔn beye ama me ana?” 4 ɔhene no penee so maa Dawid awofo tenaa Moab mmaprima dodew a na Dawid te ne hintabea hɔ. 5 Nanso odiyifo Gad ka kyεε Dawid se, “Ntεna hintabea hɔ. Ko Yuda asase so.” Enti Dawid kɔ Heret kwae mu. 6 Afei Saulo tee se wɔahu Dawid ne ne nkurofɔ. Saa bere no, na ohene no te nnyedua bi ase wo Gibea bepɔw so a okura ne peaw na ne mpanyimfo atwa ne ho ahyia. 7 Osee wɔn se, “Muntie, Benyamin mmaprima! Dawid ahyε mo mfuw ne bobε nturo ho bo bi ana? Wahye mo bo se mobεye n’asafohene wɔ n’akofo so ana? 8 Enɔ nti na mo nyinaa abɔ pɔw atia me yi? Na amfa mo mu biara ho se morenka biribi nkyεε me se me ara me babarima wɔ Dawid afa. Munnwen ho! Me ara me babarima hyε m’ako nkuran se ɔnkɔtεw me mpe me nkum me!” 9 Ehɔ na Edomni Doeg a na ɔne Saulo akofo gyina

hɔ no kae se, “Mihuu Yisai ba no se ɔbae Ahitub ba Ahimelek nkyen wɔ Nob. 10 Ahimelek bisaa Awurade nea Dawid nyε. ɔsan maa no nnuan, na ɔde Filistini Goliat afoa no kaa ho maa no.” 11 ɔhene no somaa se wɔnkɔfa ɔsɔfo Ahimelek ne ne fifo a na wɔyε asɔfo wɔ Nob no nyinaa mmra. 12 Wɔbae no, Saulo kae se, “Tie! Ahitub ba.” Obuae se, “Nana asem ben.” 13 Na Saulo bisaa no se, “Aden nti na wo ne Dawid apam me ti so, na womaa no brodo ne afoa, san bisaa Awurade maa no. Aden nti na wohye no nkuran se ɔnyε adəm ntia me na ɔmmetow nhye me so wɔ ha?” 14 Ahimelek buae se, “Nana, mesre mibisa se, w’asomfo yi nyinaa mu no, obi wɔ hɔ a ɔyε nokwafo te se w’ase Dawid ana? Hwe ɔyε w’awεmfo nyinaa so safohene, na wobu no yiye wɔ wo fidua mu. 15 Enye saa da no ne da a edi kan a mabisa Awurade ama no. Dabi da! ɔnse se ɔhene no de sobo bɔ ne somfo ne ne fifo, efise w’ako nnim saa asem yi ho biribiara.” 16 Na ɔhene kae se, “ɔkwan biara so, wubewu. Ahimelek, wo ne wo fifo nyinaa bewuwu.” 17 Na ɔhene ka kyεε n’awεmfo a wɔwɔ hɔ no se, “Munkunkum Awurade asɔfo no nyinaa, efise wɔn nso akɔ Dawid afa. Na wonim se ɔreguan, nanso wɔanka ankyere me.” Nanso na ɔhene asraafø no mpe se wɔde wɔn nsa ka Awurade asɔfo no. 18 Enti ɔhene hyεε Doeg se, “Dan wo ho na kunkum asɔfo no.” Enti Edomni Doeg dan ne ho kunkum wɔn. Da no, okum mmaprima a na wohye sirikyi asɔfotade aduɔwɔtwe anum. 19 Afei, ɔkɔ Nob a εye asɔfo no kurom, kokunkum asɔfo no fifo mmaprima, mmea, mmapofra ne nkokoaa, anantwi, mfurum ne nguan nyinaa. 20 Na Ahitub ba Ahimelek babarima baako a wɔfre no Abiatar guan kɔ Dawid nkyen. 21 Bere a ɔka kyεε Dawid se Saulo akunkum Awurade asɔfo no, 22 Dawid teeεε mu se, “Na minim! Bere a mihiu Doeg wɔ hɔ saa da no, na minim se ɔbεka akyere Saulo. Mprempren, mama w’agya fifo nyinaa awuwu. 23 Wo ne me ntεna ha, na mede me nkwa bεbɔ wo ho ban, efise onipa koro no ara na ɔrehwehwε yen baanu akum yεn.”

23 Da koro bi, Dawid tee se Filistifo no aba Keila, na wɔrewia wɔn awi wɔ wɔn awiporowbea. 2 Dawid bisaa Awurade se, “Menkɔtow nhye Filistifo yi so ana?” Awurade buae se, “Yiw, kɔ na kogye Keila.” 3 Nanso Dawid mmaprima no kae se, “Yuda ha mpo yesuro. Yεmpe se yεbεka Keila akɔko atia Filistifo asraafø nyinaa.” 4 Enti Dawid bisaa Awurade bio maa Awurade buaa no se, “Ko Keila na mεboa wo ama

woadi Filistifo no so nkonom.” 5 Enti Dawid ne ne mmarima koo Keila. Wokunkum Filistifo no nyinaa, faa wɔn nyemmoa, gyee Keilafo no. 6 Ahimelek ba ɔsɔfo Abiatar reguan akɔ Dawid nkyen wɔ Keila no, ofaa asofotade se ɔrekogye mmuae afi Awurade nkyen ama Dawid. 7 Ankye, Saulo tee se Dawid wɔ Keila. ɔtee mu se, “Eye. Afei, yen nsa aka no. Afei, Onyankopon de no ama me. ɔno ara ama kurow yi ho afasu ayi no!” 8 Enti Saulo boaboa n’akofo nyinaa ano se ɔde won rekɔ Keila akotua Dawid ne ne mmarima ano. 9 Nanso Dawid huu Saulo nhyeheyee, na ɔka kyere ɔsɔfo Abiatar se, ɔmfa asofotade no mmra, na ommisa Awurade nea eee se ɔye. 10 Na Dawid bɔɔ mpae se, “Awurade, Israel Nyankopon, mate se Saulo aye nhyeheyee se ɔbeba abesee Keila, efise mewɔ ha. 11 Merebisa se, enti Keila mmarima beyi me ama no anaa? Na Saulo bɛba ampa ara senea mete no? Ao, Awurade, Israel Nyankopon, ka kyere me.” Na Awurade buaa no se, “ɔbeba.” 12 Bio, Dawid bisaa se, “Enti, Keila mmarima beyi me ne me mmarima ama Saulo anaa?” Na Awurade buaa se, “Yiw, wobeyi mo ama.” 13 Na Dawid ne ne mmarima beye se ahansia fii Keila, na wokyinkyin baabiara a wobetumi aks. Na Saulo tee se Dawid afi Keila no, ogyaa n’akyi di. 14 Dawid tenaa ne hintabea hɔ wɔ sare so ne Sif mmepew asase no so. Saulo hwehwɛe no adekyee ne adesaebiara, nanso Awurade amfa Dawid anhye ne nsa. 15 Bere a Dawid wɔ Hores wɔ Sif sare so no, ɔtee se Saulo nam kwan so reba hɔ abehwehwɛe no akum no. 16 Na Saulo ba Yonatan koo Dawid nkyen wɔ Hores kɔhyee no den wɔ Onyankopon ho gyidi mu. 17 Yonatan hyee no den se, “Nsuro! M’agya Saulo renhu wo da. Wobeye ɔhene wɔ Israel, na maye w’abediakyiri, senea m’agya Saulo nim no.” 18 Wɔn baanu no hyee wɔn ayonkofa apam mu den wɔ Awurade anim. Afei, Yonatan koo fie na Dawid de, otenaa Hores hɔ. 19 Siffo no koo Saulo nkyen wɔ Gibea koyii Dawid mae se, “Yenim baabi a Dawid akohintaw. ɔwɔ abandennen mu, wɔ Hores a ɔwɔ Hakila mmepew mu, wɔ Yesimon anafo fam ha yi. 20 ɔhene, bere biara a wubanya kwan no bra na yebekyere no ama wo.” 21 Saulo kae se, “Awurade nhyyira mo! Afei, mahu se m’asem fa obi ho. 22 Monkɔ mu bio, nkɔhwehwɛe, nhu faako a ɔte ne obi a wahu no wɔ ho. Wose ɔye onifirifo. 23 Monhwehwɛe n’ahintawee, na monsan mmra mmeke biribi pɔtee nkyere me. Na me ne mo bɛkɔ. Na se ɔwɔ mpotam hɔ nko ara de a, menya no, na mehwehwɛe no wɔ Yuda

abusuafi ahorow no nyinaa mu.” 24 Na Sif mmarima dii Saulo kan koo wɔn kurom. Saa bere no mu na Dawid ne ne mmarima koo Maon sare a ɔwɔ Araba bon a ɔwɔ Yesimon anafo fam no so. 25 Bere a Dawid tee se Saulo ne ne mmarima rehwehwɛe no no, ɔdɔɔ mu koo sare so akyirikyiri, kosii ɔbotan kese no ho, tenaa Maon sare so ho. Nanso Saulo koo so hwehwɛe no. 26 Afei na Saulo wɔ bepow no fa bi na Dawid ne ne dɔm nso wo ne fa bi, repɛ ntɛm aghau Saulo bere a na Saulo ne ne mmarima reben Dawid ne ne nkurofɔ se wɔbɛkyere wɔn no, 27 ɔbɔfo baa Saulo nkyen bɛkae se, “Bra ntɛm! Filistifo abetow ahye asase no so.” 28 ɔno nti, Saulo gyae Dawid akyidi, na ɔsan n’akyi se ɔne Filistifo no rekɔko. Eyi nti na wɔfre saa beae yi Oguan Botan no. 29 Enti Dawid kɔtenaa En-Gedi abandennen.

24 Saulo ne Filistifo no ko wiee no, wɔka kyere se, “Dawid hye En-Gedi sare so ho.” 2 ɔno nti Saulo yii mmarima mpensa fii Israel mmaa nyinaa, de wɔn kɔe se wɔrekɔhwehwɛe Dawid ne ne mmarima wo beae bi a ebɛn Wuram Mmirekyi Abotan no. 3 Obeduu nguannan bi ho a ɛho ara nso na ɔboden bi wɔ no, Saulo wuraa mu se, ɔrekogye n’ahome. Na Dawid ne ne mmarima no wɔ saa ɔboden no mu akyirikyiri. 4 Mmarima no kae se, “Nne ne da a Awurade kae se, ‘Mede wo tamfo behye wo nsa, na woaye no nea wɔpɛ biara’ no.” Na Dawid weawea koo Saulo ho, kotwaa n’atade ano. 5 Na Dawid adwene mu ante se watwa Saulo atade ano. 6 ɔka kyere ne mmarima no se, “Awurade nim se ense se meye saa. ɔye mmusu se obi betee me nsa wɔ obi a Awurade asra no ngo so; efise Awurade ankasa na wapaw no.” 7 ɔnam saa nsem yi so kaa ne mmarima no anim, na wamma ho kwan amma wɔankɔ Saulo so. Na Saulo fii ɔboden no mu koo ne kwan no. 8 Dawid pue bae, teetee mu dii n’akyi se, “Me wura ɔhene!” Saulo twaa n’ani no, Dawid bɔɔ ne mu ase. 9 Afei, ɔtee mu bisaa Saulo se, “Aden nti na wutie nkurofɔ ano se merepe wo ahaw wo? 10 Nne dua yi, w’ankasa w’ani tua se ɔnye nokware. Efise, Awurade de wo hyee me nsa wɔ oboden no mu, na me mmarima no bi ka kyere se, minkum wo, nanso mankum wo. Na mekae se, ‘Merenye no bɔne biara da, efise ɔye obi a Awurade asra no.’ 11 M’agya, hwe ade a mikura yi. ɔye w’atade sin bi. Mitwae, nanso mankum wo. Eyi da no adi pefee se merenhaw wo, na menyee wo bɔne biara nso, na mmom, wo na woataataa me rehwehwɛe me akum me. 12 Awurade na ɔbehwɛe me ne

wo ntam asem. Ebia, nea woayé nti, Awurade bëtwé w'aso wó nea wopé se woyé me no ho, na me de, merenhaw wo da. **13** Wobu bë se, 'Abønefo mu na bøne fi ba.' Enti, gye di se, merenhaw wo. **14** "Hena na Israelhene rehwehwe no akyere no yi? Ese se øsée ne bere taataa obi a ne so nni mfaso se økraman funu anaa dwi? **15** Ma Awurade mmu aten nkyere yen mu nea odi bem, na øntwe øfodifo no aso. Óno ne me kamafo, na obegye me afi wo tumi ase." **16** Saulo buaa se, "Me babarima Dawid, wo na worekasa yi?" Na ofii ase sui. **17** Ótoaa so se, "Wotee sen me. Wode papa atua me bøne so ka, nanso me de maye wo bøne. **18** Ampa ara woayé me papa a øboro so, efise Awurade de me hyé wo nsa, a anka wubetumi akum me nanso woankum me. **19** Se obi nsa ka ne tamfo a, ogyaa no ma no kó kwa? Awurade nhýira wo wó økwan a wode me afi so nne yi ho. **20** Afei mahu se, nea øbeyé biara, wobesi wo ohene, na Israel ahemman no bedi yiye wó wo bere so. **21** Afei, sua wó Awurade din mu kyere me se, se wubedi ade a, worentwa m'asefo anaa worempea me din mfi m'agya fi." **22** Enti Dawid sua kyere Saulo. Na Saulo san kó fie, na Dawid ne ne mmarima kó wón abandennen mu.

25 Afei, Samuel wui, na Israel nyinaa hyia yé n'ayi. Na wosiee no wó ne kurom Rama. Na Dawid tu kó Maon sare so. **2** Na øbarima bi fi Maon a na øwo agyapade wó baabi a øben Karmel yé ødefo kese. Na øwo mmirekyi apem ne nguan mpensa a na otwitwa wón nwi wó Karmel. **3** Saa øbarima no din de Nabal, na ne yere nso din de Abigail. Na øye øbea a onim nyansa na ne ho nso yé fe, nanso na ne kunu a øye Kalebni no mpow e, na ne suban nso nyé fe. **4** Bere a Dawid tee se Nabal retwitwa ne mmoa ho nwi no, **5** øsomaal mmirante du kó ne nkyen. Óde nkra maa wón se, **6** "Wo nkwa so! Wo ne wo fifo nyinaa nya akwhosan! Na w'agypade nyinaa nso saa ara. **7** "Mate se woretwitwa wo nguan ne mmirekyi ho nwi. Bere a na mo nguanhwefo wo yén nkyen ha no, yéanye wón basabasa. Na mmire dodow a wodii wó Karmel no nso, wón biribiara anyera. **8** Bísá wo ara w'asomfo na wobeka akyere wo. Yéaba ha wó afahye bere, øno nti, mesré wo, ma wo nkao ne wo ba Dawid biribiara a wo nsa beso so." **9** Dawid mmerante no de nkra no maa Nabal. Afei wótwenee. **10** Nabal buaa Dawid asomfo no se, "Hena ne saa Dawid yi? Saa Yisai babarima yi dwene se øne hena? Nnansa yi, asomfo bebree retetew wón ho afi wón wuranom ho. **11** Aden

nti na ese se mede me brodo ne me nsu ne m'abo a makum no nam a mede rebema me nwitwitwafo no ma nnipa a obi nnim faako a wofi?" **12** Na Dawid mmarima no san kóe, kókaa de Nabal kae no kyere no. **13** Dawid ka kyere ne mmarima no se, "Momfa mo afoa." Na Dawid nso faa ne de. Mmarima bëye se ahannan na wókaa Dawid ho kóe, enna mmarima ahannu nso tena wén akode no. **14** Nabal asomfo no mu baako kóka kyere Nabal yere Abigail se, "Dawid somaa abøfo fi sare no so se wóne yen wura mmekaza, nanso øyeyaw wón. **15** Nanso Dawid nnipa no ye ma yen. Wóanye yen bøne biara. Bere a yene wón wó ho no, wóamfa yen biribiara. **16** Anadwo ne awia nyinaa, na wóbø yen ne nguan no ho ban. **17** Enti dwene ho yiye, anye saa a asem bëto yen wura ne n'abusua nyinaa. Øye obi a ne koma nye na obiara ntumi nkasa nkyere no." **18** Abigail ansée bere koraa. Ófaa brodo mua ahannu, nsa aboa nhoma abien, nguan anum a wóakum wón asiesie wón, nkyewe susude anum, bobø øfam øha ne bobø aba a wóabø no atówatow ahannu de soaa mfurum. **19** Na øka kyere n'asomfo se, "Munni kan nkó. Metiw mo." Nanso wanka nea na øreye no ankyere ne kunu Nabal. **20** Óte n'afurum so nam ara kosii bepøw bi asiansian mu no, ohuu Dawid nso ne ne mmarima se wórehyia no. **21** Na Dawid aka se, "Mfaso biara nni so se mahwé saa onipa yi agyapade so wo sare so a ne biribiara anyera. Óde bøne atua me papa a meyé no no so ka. **22** Se éba se økyena ne fini barima bi da so te ase a, Onyankopøn ne me nni no øyaw so pa ara." **23** Abigail huu Dawid no, nté ara, ohuruw fii n'afurum no so sii fam, bøø ne mu ase wó n'anim. **24** Óhwee ne nan ase kae se, "Me wura migye saa asem yi ho afodi nyinaa to me ho so. Mesré wo se, tie asem a mewø ka. **25** Minim se Nabal yé otirimodenfo; mesré wo, ntie no. Øye økwasea senea ne din kyere no. Na me, w'afenaa, abøfo a wosomaal wón no, manhu wón. **26** Afei, me wura, mpen dodow a Awurade te ase, na wo nso wote ase na Awurade amma woamfa awudi ne aweretø anhye wo nsam yi, ma mmusu mmra w'atamfo nyinaa so, senea bi aba Nabal so yi. **27** Akyede a mede abre wo ne wo mmerante no ni. **28** "Mesré wo, se mafom a, fa kye me. Akyinnye biara nni ho se Awurade de ofi a n'ahenni ase betim bëdom wo, efise woreko Awurade ko. Na wonyé bøne biara nso wó w'asetena mu. **29** Na se éba se wón a wopé wo kra no taataa wo so a, Awurade, wo Nyankopøn, begye wo, abø wo ho ban senea wóbø ademude ho

ban no. Na w'atamfo nkwa de, εbeyera te se abo a wootaw fi ahwimmo mu. **30** Se Awurade di bo a əhyee wo no nyinaa so ma wo, na əde wo di Israelhene a, **31** mma eyi nnye nkekae wə w'abrabo mu. Na worensoa w'ahonim adesoa duruduru a efi mogyahwiegue ne aweretə a so nni mfaso ho. Na se Awurade ye saa nneemaa akese yi ma wo a, mesre wo, kae me!" **32** Dawid buaa Abigail se, "Nhyira nka Awurade, Israel Nyankopon a wama woabehyia me nne. **33** Da Awurade ase wə w'adwene pa ho. Nhyira nka wo se woamma me ankum əbarima no, na woamma mamfa me nsa antə were. **34** Na meka Awurade, Israel Nyankopon a wamma manye wo bōne no ntam se, se woanka wo ho ammehyia me a, anka ebedu əkyena anōpa no, na Nabal mmarima no mu baako koraa nte ase." **35** Na Dawid gyee n'akyede no, ka kyereə no se, "San ko fie asomdwoe mu. Yerenkum wo kunu no." **36** Bere a Abigail duu fie no, ohuu se Nabal ato pon kese se əhene. Na wabow nsa nti, wanka biribiari a efa əne Dawid nhyiamu no ho ankyere no kosii adekyee. **37** Ade kyee a n'ani so daa ho no, Abigail kaa nsem a asisi no kyereə no. Nabal tee nsem no, obubu kaa mpa mu. **38** Nnafua du akyi no, Awurade bəo no ma owui. **39** Dawid tee se Nabal awu no, əkae se, "Nhyira nka Awurade a watua Nabal ka na wamma mankum no. Nabal anya ne bōne so akatua." Na Dawid yee ntem soma kəo Abigail nkyen, ma wəkəka kyereə no se əbeware no. **40** Asomfo no kəo Karmel kəka kyereə Abigail se, "Dawid asoma yen se yemra mmefa wo mmre no se ne yere." **41** Əbəo ne mu ase de n'anim kyereə fam kae se, "Yiw, masiesie me ho se mesom Dawid asomfo mpo." **42** Ntem ara, Abigail huruw tenaa n'afurum so, faa ne mmaawa baanum kaa ne ho, na əne Dawid asomfo no kəe, na əbeyee Dawid yere. **43** Dawid waree Ahinoam a ofi Yesreel, na wən baanu bəyee ne yerenom. **44** Na Saulo de ne babea Mikal, Dawid yere, ama əbarima bi a ofi Galim a ne din de Palti a na əye Lais babarima.

26 Sififo kəo Saulo nkyen wə Gibeon kəka kyereə no se, "Dawid akohintaw wə Hakila bepəw a əkyere Yesimon no mu." **2** Enti Saulo yii n'akofo mpensa kaa wən ho kəo Sif sare so se wərekəhwehwe Dawid. **3** Saulo bəo n'atenae wə əkwan a əben Hakila bepəw a əne Yesimon di nhwəanim no nkyen, baabi a Dawid akohintaw ho. Dawid tee se Saulo aba ho, enti **4** əsosmaa akwansrafo se wəntetew no. **5** Dawid kopuee baabi a Saulo abo ne ho atenase ho anadwo bi. Ohuu

se Saulo ne Abner a əye Ner babarima a əye əsafohene adeda atenae no mu a asraafo a wəadeda atwa ne ho ahyia. **6** Dawid bisaa Hetini Ahimelek ne Seruia babarima Abisai, Yoab nua se, "Hena na əne me bəkə Saulo nkyen wə n'atenae ho?" Abisai buae se, "Me ne wo bəkə." **7** Enti Dawid ne Abisai kəo asraafo no nkyen anadwo, kəto Saulo se wada wo atenae ho a, əde ne peaw atim fam wə ne ti ho pəe. Na Abner ne asraafo no nso atwa ne ho ahyia a wəadeda. **8** Abisai ka kyereə Dawid breoo se, "Nnə de, Onyankopon ayi wo tamfo ahye wo nsa. Enti ma memfa me peaw no nwo no pən koro, nka no ntim fam. Merenwə no mprenu." **9** Nanso Dawid ka kyereə Abisai se, "Dabi da, nseə no. Hena na obetumi de ne nsa aka onipa a Awurade asra no, na onni ho fə? **10** Nokware ni, Awurade bəbə Saulo ahwe da koro, anaase əbətə wə əko mu, anaase obeniyin na wawu. **11** Onyame ma əmpare me se mede me nsa bəka onipa a Onyankopon asra no. Na wunim biribi? Əbəfa ne peaw ne ne sukuruwa na yeakə." **12** Na Dawid faa peaw no ne sukuruwa a esi Saulo ti ho no, na wokəe a obiara anhu wən na wən mu biara nso annyan mpo. Na wən nyinaa adeda, efise Awurade de nnahə too wən so. **13** Dawid foroo bepəw a əne atenae ho di nhwəanim kosii se oduu baabi a bōne bi ntumi nka no. **14** Əteeə mu frēe Abner ne Saulo se, "Sore oo! Abner." Abner bisaa se, "Hena ni?" **15** Dawid goruu ne ho se, "Abner, woye onipa kese, ənte saa? Israelman mu nyinaa, əhe na otumfo bi wə? Na aden nti na woannwen wo wura, əhene no bere a obi baa se ərebekum no no? **16** Saa asem yi nye koraa! Meka ntam wə Awurade din mu se, wo ne wo mmarima no nyinaa se owu, efise moantumi ammə mo wura, nea Awurade asra no no ho ban. Monhwe mo ho nhyia. Əhene no peaw ne ne sukuruwa a na esi ne ti ho no wə he?" **17** Saulo tee Dawid nne nti əfrēe se, "Wo ni, me ba Dawid?" Na Dawid buaa no se, "Nana, əye me. **18** Aden nti na wotaa me? Den na maye? Me bōne ne den? **19** Na afei mepe se me wura tie ne somfo, Nana. Se Awurade na wahwanyan wo atia me a, əno de ma onnye m'afore. Na se nso əye onipa nhyeheyee a, əno de, Awurade nname wən a woyee saa nhyeheyee no. Efise moapam me afi me fi senea əbeyee a, merentumi ne Awurade nkurəfo ntena, nsom senea əse. **20** Minwu wə ananafo asase so a əhə ne Awurade anim kwan ware ana? Aden nti na Israelhene atu sa, rehwehwe sommore; senea əbəməfo kə ahayə kəpə asementə wə mmepeə so?" **21** Afei Saulo kae se, "Maye bōne.

San bra fie, me ba Dawid. Efise nne, woama me nkwa asom wo bo. Merenhaw wo bio. Maye nkwasade na mafom yiye.” 22 Dawid buae se, “Ao, ɔhene, wo peaw ni. Ma wo mmerante no mu baako mmra mmegye. 23 Awurade na ɔma papaye ne nokwaredi so akatua. Awurade de wo hyee me tumi ase mpo, mampe se mekum wo, efise woye obi a Awurade asra wo. 24 Afei, me kra nsom Awurade bo, senea wo de asom me bo nne yi. Onnye me mfi me haw nyinaa mu.” 25 Na Saulo ka kyerees Dawid se, “Nhyira nka wo, me ba Dawid. Wobeye mmaninne ne nkoniimdifo kese.” Na Dawid koe, na Saulo nso san koe fie.

27 Na Dawid dwen ho se, “Da bi, meto w Saulo nsa ano. Na nea meye a eye pa ara ne se, meguan aks Filistifo nkyen. Eba saa a, Saulo begyea m'akyidi na menya bammoo.” 2 Na Dawid ne mmarima ahansia tutu kotenaa Gat kohye Maok babarima ɔhene Akis ase. 3 Na Dawid de ne yerenom baanu a woye Ahinoam a ofi Yesreel ne Abigail a ofi Karmel a na ɔye Nabal kunabea no koe. 4 Saulo tee se Dawid aguan koe Gat no, wanni n'akyi anhwehwé no bio. 5 Na Dawid ka kyerees Akis se, “Se ɔrenhaw wo a, ma yen baabi wo nkurow no bi so na yenkotena hō sen se yebetena ahenkurow yi mu.” 6 Enti Akis de Siklag kurow maa no, (na efi saa da no, eho abeye Yuda ahemfo atenae de besi nne), 7 na wotena Filistifo no mu afe ne asram anan. 8 Afei, Dawid ne ne dom kōtow hyee Gesurfo, Girsifo ne Amalekfo so. Saa nnipa yi na na kan no, wotete asase a etrew koe Sur a ɔwɔ Misraim kwan so no. 9 Dawid annyaw onipa baako anikann wo nkuraa a ɔkotow hyee wōn so no mu. ɔfaa nguan, anantwi, mfurum, yoma ne ntade nyinaa ansa na ɔresan aks Akis nkyen. 10 Akis bisaa Dawid se, “Ehe na nne momof nneemaa kodui?” Dawid buae se, “Yekoe Yuda anafo fam kōtow hyee Yerahmeelfo ne Kenifo so.” 11 Dawid kum wōn nyinaa. Wannyaw obiara a obetumi aba Gat abekyere faako a ɔkoe. Saa ade yi koe so ara wo bere a na Dawid te Filistifo mu no. 12 Akis gyee Dawid dii, na ɔkaa wo ne tirim se, “Saa bere yi de, Israelfo bekyi no kōkōkoe, na ɔbema no atena ha, na wasom me afebo.”

28 Saa bere no, Filistifo no boaboa wōn asraafo ano se wɔrebeko atia Israel. Akis ka kyerees Dawid se, “Merehwé kwan se, wo ne wo mmarima beka me ho aks oko no.” 2 Dawid penee so se, “Eye pa ara, w'ankasa wubehu nea w'akoa betumi aye.” Akis kae se, “Eye, meye wo me bammofo afebo.” 3 Saa bere yi

na Samuel awu, ama Israel nyinaa atwa agyaadwo. Wosiee no wō ɔno ara ne kurom Rama. Saa bere no, na Saulo apam atutu ahoni ne ahonhom afi asase no so. 4 Filistifo no boaa wōn ho ano, kyeree nsraban wō Sunem, na Saulo nso boaboa Israelfo no nyinaa ano, kyeree nsraban wō Gilboa. 5 Bere a Saulo huu Filistifo asraafo no dodow no, osuroe; ehu hyee ne koma ma. 6 Obisaa Awurade nea ɔnye nanso Awurade amfa adaeo anaa ntontobo kronkron anaa adiyifo so ammua no. 7 Saulo ka kyerees n'afotufo se, “Monhwehwé ɔbea samanfrefo bi mma me, na menkoe ne hō abisa.” N'afotufo no buae se, “ɔbea samanfrefo bi wō En-Dor.” 8 Enti Saulo hyee ntade afoforo a ɔnye ɔhene afade, sakraa ne ho, na ɔne mmarima no mu baanu koe ɔbea no nkyen anadwo. Saulo kae se, “Ese se me ne obi a wawu kasa. Wubetumi afre ne honhom ama me ana?” 9 ɔbea no bisae se, “Wope se wokum me ana? Wunim se Saulo apam asamanfrefo ne ahohomfrefo nyinaa afi asase yi so. Aden nti na wusum me afiri?” 10 Saulo de Awurade din kaa no ntam se, “Mmere dodow a Awurade te ase yi, wɔrentwe w'aso wō eyi ho da.” 11 Afei, ɔbea no bisae se, “Hena na memfre no mma wo?” Obuae se, “Fre Samuel ma me.” 12 Na ɔbea no huu Samuel no, ɔde nne kese tee mu ka kyerees Saulo se, “woadaadaa me! Wone Saulo!” 13 ɔhene no ka kyerees no se, “Nsuro. Den na wuhu?” ɔbea no buae se, “Mihu honhom bi se apue afe fam reba.” 14 Saulo bisae se, “Ote den?” Obuae se, “Akwakoraa bi a ɔhye batakari, na ɔreba.” Eho na Saulo huu se eye Samuel, enti ɔbəo ne mu ase de n'anim butuw fam. 15 Samuel bisae se, “Aden nti na wofre me de haw me saa?” Saulo buae se, “Efise ɔhaw ne abebre amene me. Filistifo de ɔko atentam yen. Na Onyankopon nso agyaw me. Mente ne nka wō adiyifo nkyen anaa daeso mu. Enti mafre wo se kyere me nea menye.” 16 Na Samuel buae se, “Se Awurade agyaw wo, abeye wo tamfo a, aden nti na worebisa me? 17 Awurade aye nea ɔnam me so hyee ho nkōm no. Wagye ahenni no afe wo nsam de ama Dawid, wo nkurøfo no mu baako. 18 Awurade aye saa, efise woanni ne mmara a ɔfa Amalekfo ho no so. 19 Nea ɔka ho ne se, ɔkyena, Awurade de wo ne Israel asraafo nyinaa bema Filistifo, na wo ne wo mma abeka me ho wō ha. Awurade bema Israel asraafo no nyinaa adi nkogu.” 20 Samuel nsem a Saulo tee no nti, ehu kyekyeree no ma ɔhwee fam. Na onni ahoɔden biara, efise na onnidii da mu no ne anadwo mu no nyinaa. 21 ɔbea no huu adwene mu haw a ɔwɔ mu no,

əka kyereə no se, “Owura, mede me nkwa too hə, yee w'abisade. 22 Enti ye nea məkyere wo se ye no, na mama wo biribi adi səneə ebəma woanya ahooəden asan akə w'akyi.” 23 Nanso Saulo antie. Mmarima a wəka ne ho no hyee no se onnidi. Enti akyiri no, əpenee so sore fii fam hə, tenaa akongua so. 24 Na əbea no ayen nantwi ba ama wədə srade nti, əyee ntəm kokum no, na əfəw asikresiam, fotəw de too apiti. 25 Əde aduan no besii Saulo ne ne mmarima no anim ma wodii. Na wofii ho koo anadwo no.

29 Filistifo no boaboa wən asraafy nyinaa ano wo

Afek, na Israelfo nso kəkyereə nsraban wə asutib ho wo Yesreel. 2 Bere a Filistifo ntuanofo de wən asraafy akuwakuw əha əha mu ne mpempem retu əsa no, na Dawid nso ne ne dəm retu əsa wə wən akyi a, Akis ka wən ho. 3 Filistifo asahene no bisae se, “Den na Hebrifo yi reye wə ha?” Akis buae se, “Oyi ne Dawid, əbarima a oguan fii Israelhene Saulo anim no. Waba me nkyen ha ne me abetena bəboro afe ni. Na efi bere a ogyaw Saulo ho besi nne yi, minhuu ne ho mfomso biara.” 4 Na Filistifo asahene no bo fuw no kae se, “Ma əbarima no nsan nkə, səneə əbekə faako a wode maa no no. Ənse se əka yen ho kə əko no, efise se anhwə a, əbedan n'ani ako atia yen wə əko no mu. Əkwan foforo bi nni hə a əbefa so ne ne wura Saulo aka abo mu a ebəma no ako atia yen ana? 5 Ənye saa Dawid yi na wətoo dwom faa ne ho wə won asaw mu se: “Saulo akum ne apem apem na Dawid de, wakum mpem du du no?” 6 Na Akis free Dawid ka kyereə no se, “Mmtere dodow a Awurade te ase yi, minhyiaa mmarima a wəte se mo, anka mepe se mo ne yen kə əko, nanso Filistifo asodifo a waaka no mpene so. 7 Enti san w'akyi na kə no asomdwoe mu. Əno nti, nyə biribiara a əbehaw Filistifo no.” 8 Dawid bisae se, “Den na maye a eṣe se wəde me fa saa okwan yi so? Aden nti na ənse se meko tia me wura əhene no atamfo?” 9 Nanso Akis gyinnaa mu pintinn kae se, “Me nkə ara me fa mu de, woye pəpe te se Onyankopon bofo. Nanso asahene no suro se wəde wo beka wən ho wə əko mu. 10 Enti sore anəpahema, na wo ne wo mmarima no nkə bere a anim retetew no.” 11 Na Dawid san kəo Filistifo asase so, na Filistifo asraafy no nso kəo Yesreel.

30 Nnansa so, Dawid ne ne mmarima koduu Siklag.

Na Amalekfo abetow ahye Negeb so ahyew Siklag pasaa, 2 akyekyeree mmea ne mmofra ne mpanyin a wəwo mu nyinaa. Wəankum wən mu biara, mmom,

wəsoaa wən de wən kəe. 3 Bere a Dawid ne ne mmarima no huu səneə Siklag asee ne asem a ato won abusuafy no, 4 wotwaa agyaadwo ara kosii se afei na wontumi ntwa agyaadwo no bio. 5 Dawid yerenom baanu a wəne Yesreelni Ahinoam ne Karmelni Abigail a na əye Nabal yere no ka wən a wəsoaa wən kəe no ho. 6 Dawid ho yeraw no yiye, efise na mmarima no adwene ho se wobesiw no abo, esiane wən mmabarima ne won mmabeara a wəakyekyere won no nti. Nanso Dawid nyaa ahooəden wə Awurade, ne Nyankopon mu. 7 Na Dawid ka kyereə əsəfo Abiatar se, “Fa asofotade no bə me.” Na Abiatar de bae. 8 Na Dawid bisaa Awurade se, “Minti dəm no ana? Məto wən ana?” Awurade buaa no se, “Yiw, tiw wən. Na biribiara a wəafa afi mo nkyen no, mo nsa beka ne nyinaa.” 9 Enti Dawid ne ne mmarima ahansia no sii kwan so. Ankye biara na woduu Besor asuwa no so. 10 Nanso mmarima no mu ahannu de, na wəabrebre yiye nti wəantumi antwa asu no. Əno nti, Dawid de asraafy ahannan a wəaka no toaa so. 11 Asraafy no bi huu Misraimni barima bi wə wuram ho ma wode no bə Dawid. Wəmaa no brodo se onni ne nsu se ənnom. 12 Wəsan maa no borodəma ofam sin bi ne bobe abəbənta, efise na hwee nkaa n'ano nnansa; awia ne anadwo. Ankye na onyaa ahooəden. 13 Dawid bisaa no se, “Hena niipa ne wo, na wufi he?” Obuae se, “Meye Misraimni, na Amalekni bi ako ne me. Nnansa ni na me wura gyaw me hə, efise na meyare. 14 Yəkətooa Keretifo wə Negeb a əye Yudaman wə Kaleb asase so, na yəhyew Siklag.” 15 Dawid bisaa no se, “Enti wubedi m'anim akə wən nkyen?” Aberante no buae se, “Se wode Onyankopon din beka ntam se worenkum me anaa worenisan mfa me mma me wura de a, əno de, medi w'anim de wo akə.” 16 Na Misraimni no dii wən anim kəo Amalekfo no atenae. Bere a Dawid ne ne mmarima no duu ho no, na Amalekfo no ahwete wə sare no so a wəredidi nom na wəde ahosepew resaw, efise na wəanya asade bebree afi Filistifo nkyen ne Yuda asase so. 17 Dawid ne ne mmarima to hyee wən so, kunkum wən wə afoa ano anadwo mu no nyinaa, kosii adekyee no anwummere. Amalekfo no mu biara antumi anguan, gye mmarima ahannan a wətenatena yoma so guanee no. 18 Dawid gyee biribiara a Amalekfo no fae, san gyee ne yerenom baanu no. 19 Biribiara anyera; se əye akumaa anaa əpanyin, abarimaa anaa abeawa anaa biribiara a wofae se asade no, Dawid de ne nyinaa san bae. 20 N'akofo

no kaa nguan ne anantwi no de wɔn bae. Na wɔkae se, “Eyinom nyinaa yε Dawid asade.” 21 Na woduu Besor asuwa no so no, wohuu mmarima ahannu a ɔbre dodow nti, wɔantumi ne wɔn anko no. Dawid kyiaa wɔn anigye so. 22 Nanso Dawid mmarima no mu asɛmpefo bi kae se, “Wɔnɛ yɛn anko nti, wɔrennyia asade no bi. Momfa wɔn yerenom ne wɔn mma mma wɔn, na monka nkyere wɔn se, womfi yɛn ani so nkɔ.” 23 Nanso Dawid kae se, “Dabi, anuanom! Monnye nea Awurade de ama yɛn no ho pɛsemenkominya. Wakora yɛn so, aboa yɛn ama yɛadi yɛn atamfo so nkɔnim. 24 Mugye di se se moka no saa a, obi betie mo? Se yɛrekye a, momma yɛnkye no pɛ mma wɔn a wɔkɔ ɔsa ne wɔn a wɔhwɛ akode so nyinaa.” 25 Efi saa bere no, Dawid yɛɛ eyi mmara, maa Israel nyinaa na wɔda so di so saa ara de besi nne. 26 Bere a Dawid duu Siklag no, ɔsoma ma wɔde asade no bi kɔmaa Yuda mpanyimfo a na wɔyɛ ne nnamfonom kae se, “Mo akyɛde a yefɛ fi Awurade atamfo nsam ni.” 27 Wɔde akyɛde no kɔmaa wɔn a wɔwɔ Bet-El, Ramot a ɛwɔ anafo fam ne Yatir; 28 wɔn a wɔwɔ Aroer, Sifmot, Estemoa 29 ne Rakal ne wɔn a wɔwɔ Yerahmeelfo nkurow mu ne Kenifo kurow mu, 30 ne wɔn a wɔwɔ Horma, Bor-Asan, Atak, 31 Hebron ne mmeaemmeae a Dawid ne ne mmarima kyinkyinii hɔ nyinaa.

31 Afei, Filistifo no ko tiaa Israel. Israelfo no guanee wɔ wɔn anim, na wokunkum pii wɔ Gilboa bepɔw so. 2 Filistifo no kɔɔ Saulo ne ne mmabarima so, kunkum wɔn mu baasa a ɛyɛ Yonatan, Abinadab ne Malki-Sua. 3 ɔko no mu yɛɛ den wo baabi a na Saulo wɔ hɔ. Filistifo agyantowfo no ben no, na wopiraa no kɛse pa ara. 4 Saulo fi yaw mu ka kyereɛ n'akodekurafo no se, “Twe w'afoa no, na fa wɔ me, na wɔn a wontwaa twetia no amfa wɔn afoa ammɛwɔ me, angu m'anim ase.” Na n'akodekurafo no suroo se ɔbɛyɛ saa. Enti Saulo twee ɔno ankasa afoa sinaa ne ho wɔ so. 5 Bere a n'akodekurafo no huu se wawu no, ɔno nso sinaa ne ho wɔ n'ankasa afoa no so, na owu kaa ne ho. 6 Enti Saulo ne ne mma mmarima baasa, n'akodekurafo ne n'akofo nyinaa totɔɔ saa da no. 7 Bere a Israelfo a wɔwɔ Yesreel bon no fa baabi ne Yordan agya no huu se Israel asraafo no adi nkogu, na Saulo nso ne ne mmabarima no nso atotɔ no, wogyaw wɔn nkurow hɔ guanee. Na Filistifo no betenaa hɔ. 8 Ade kyee a Filistifo koyiyii atɔfo no ho no, wohuu Saulo ne ne mmabarima baasa no amu wɔ Gilboa bepɔw so. 9 Enti wotwaa Saulo ti, yiyii n'akode nyinaa. Afei, wɔbɔɔ

Saulo wɔ no dawuru wɔ wɔn abosomfi, ne ɔman no mu nyinaa. 10 Wɔde n'akode no koguu Astoret nsoree so, na wokyekyeree n'amu no fam kuropon Bet-San fasu ho. 11 Na Yabes Gileadfo tee nea Filistifo aye Saulo no, 12 wɔn akofo twaa kwan anadwo mu no nyinaa kɔɔ Bet-San kɔfaa Saulo ne ne mmabarima baasa no amu fii ɔfasu no ho. Wɔde kɔɔ Yabes bɛhyew wɔn. 13 Afei, wɔfaa wɔn nnompe kɔkoraa no odum dua no ase wɔ Yabes, na wodii mmuada nnanson.

2 Samuel

1 Saulo wu akyi no, Dawid san fii nkonom a odii Amalekfo so no mu betenaa Siklag nnaanu. **2** Ne nnansa so no, əbarima bi fi Saulo nsraban mu a watetew ne ntade mu, atu m futuma agu ne ti mu, de rekyere se əretwa adwo bae. Oduu Dawid nkyen no, ədan ne ho hwee fam nidi mu. **3** Dawid bisaa no se, “Ehe na wufi?” Obuae se, “Maguan afi Israel nsraban mu.” **4** Dawid bisaa no se, “Na eyee den? Əko no kosii den?” Əkae se, “Mmarima no guan fii akono. Bebree totœ. Na Saulo ne ne babarima Yonatan nso atoto.” **5** Enti Dawid bisaa aberante a əbəbəo no saa amannee no se, “Eyee den na wuhuu se Saulo ne ne babarima Yonatan awuwu?” **6** Aberante no buae se, “Mikofii Gilboa bepəw so, na mekətoo se Saulo sen ne peaw so a atamfo no nteaseenam ne n'apənkəsotefo mmən no ara. **7** Ədan ne ho a ohuu me no, əteeə mu frēe me se memmra. Mibisaa no se, ‘Menye den?’ **8** “Obisaa me se, ‘Wo ne hena?’ “Mibuaa no se, ‘Meye Amalekni.’ **9** “Na əsrəe me se, ‘Begyina me so na kum me, na me ho yeraw me yiye, na mepe se me wu.’ **10** “Enti migyinaa ne so kum no, efise na minim se tebea a əwo mu no, ərennya nkwa. Na mituu n'ahenkyew a əhye no no ne n'abasa so atweaban no se mede rebre wo, me wura.” **11** Dawid ne ne mmarima no tee asem no, wəde awerehow sunsuan wən ntade mu. **12** Wotwaa ho agyaadwo, sui, bua daa da mu no nyinaa wə Saulo ne ne babarima Yonatan wu ne Awurade asraafø ne Israelman se wən mu pii wuwuu saa da no. **13** Na Dawid bisaa aberante a əbəbəo wən saa amannee no se, “Wufi he?” Na obuae se, “Meye əhəho Amalekni a mete mo asase so.” **14** Dawid bisaa no se, “Na wunsuro se wukum obi a Awurade asra no no?” **15** Dawid ka kyereə ne mmarima no mu baako se, “Kum no!” Enti əbarima no twee n'afø de wə Amalekni no, kum no. **16** Na Dawid kae se, “W'ano ayi mmusu ama wo ama woawu, efise wo ara na wokae se woakum obi a Awurade asra no no.” **17** Na Dawid too kwadwom maa Saulo ne Yonatan. **18** Na əhyee se wənkyere nniipa a wəwə Yuda nyinaa to. Wətoo no din se agyan dwom a wəakyerew wə Yasar Nhomma mu. **19** “W'amuonyam ne w'ahosepew, Israel, awu da mmepew so! Akofo akese atoto! **20** “Monnka asem yi wə Gat, na Filistifo abo ose! Monnka wə Askelon mmənten so, na abosonsomfo anserew ahosepew mu. **21** “Gilboa mmepew, mma obosu anaa osu ntə ngu wo so anaa wo nsian so. Efise

əho na woguu əkofo kese no akokyem ho fi; wəremfa ngo nsra Saulo nkatabo ho bio. **22** “Saulo ne Yonatan kunkum wən atamfo ahooedenfo! Wəamfi akono amma no nsapan. **23** Ədə ne ahoofe ben na na Saulo ne Yonatan nni, wən mu antetew da, nkwa ne owu mu. Na wən ho yə hare kyen akore; na wən ho yə den kyen gyata. **24** “Israel mmabea, munsu Saulo, efise ofuraa mo ntama pa, hyehye mo sikakəkəo agude. **25** “Akofo akese atoto akono. Yonatan awu da mmepew no so. **26** Misu wo, me nua Yonatan! Na wosom me bo yiye. Na wo də a wowə ma me no yə nwonwa; emu də sen əbea də! **27** “Hwə senea akofo akese atoto! Əko mu akode ayerayera!”

2 Mmere no ara mu, Dawid bisaa Awurade se, “Mensan nkə Yuda ana?” Awurade buaa no se, “Kə.” Dawid bisaa no se, “Kurow ben na menkə so?” Awurade buaa no se, “Hebron.” **2** Na Dawid yerenom ne Ahinoam a ofi Yesreel ne Abigail a ofi Karmel a na əyə Nabal yere no. Enti Dawid ne ne yerenom, **3** ne ne mmarima ne wən fifo nyinaa tu kəo Yuda, na wəkətenaa Hebron ne ne nkurow so. **4** Afei, Yuda ntuanofo kəo Hebron, kosraa Dawid ngo sii no hene wə Yuda abusuakuw so. Na bere a Dawid tee se Yabes Gilead mmarima asie Saulo no, **5** əsomaa abofo kosee wən se, “Awurade nhŷira mo se moayi nokware a eṭe saa adi, ama mo wura Saulo, na moasie no anuonyam so. **6** Na afei, Awurade ne mo nni no yiye na ontua mo də sononko yi so ka. Na me nso metua mo nea a moaye yi so ka. **7** Afei a Saulo awu yi, mepe se mobeyə m'asomfo nokwafo se Yudafo a wəasra me ngo se minni wən so hene no.” **8** Na Ner babarima Abner a na əyə Saulo safohene wə n'akofo so ne Saulo babarima Is-Boset kəo Mahanaim. **9** Əho na osii Is-Boset hene wə Gilead, Yesreel, Efraim, Benyamin, Asurifo asase ne Israel nyinaa so. **10** Bere a Is-Boset dii ade no, na wadi mfiriyia aduanan, na odii ade fi Mahanaim mfe abien. Na Yuda abusuakuw no dii Dawid nokware. **11** Dawid yee Hebron ne kuropon. Na odii Yuda so hene mfiriyia ason ne fa. **12** Da koro bi, Abner dii Is-Boset asraafø anim, fi Mahanaim kəo Gibeon. **13** Saa bere koro no ara mu, Seruia babarima Yoab nso dii Dawid asraafø anim, fi Hebron na wohyiaa Abner wə Gibeon otare ho. Akuw abien no tenatena ase a na wodi nhweanim. **14** Afei, Abner susuw ho kyereə Yoab se, “Ma yemfa yən akofo no mu kakra, na wəmfa wən nsa nni ako.” Yoab penee so kae se, “Wənsore nko ε.” **15** Enti woyii mmarima dumien fii kuw biara mu se

wonni wən ho aко. 16 Obiara soo ne tamfo tinwi mu, de n'afua wowən wən ho wən ho, maa wən nyinaa wuwui. Enti wofre atoe mu hə se Afoa Afuw de besi nne. 17 Afei, nsraadəm abien no de əko hyeheyə so, na saa da no baa awiee no, na Dawid nsraadəm no adi Abner ne Israel so nkonim. 18 Na Yoab, Abisai ne Asahel a wəyə Seruia mmabarima baasa no ka Dawid asraafo no ho saa da no. Na Asahel tu mmirika te se əforote, 19 na əpam Abner ara se əbkyere no. 20 Bere a Abner twaa n'ani huu se odi n'akyi no, əteeə mu se, "Wo ni, Asahel!" Obuae se, "Yiw, εγε me!" 21 Na Abner ka kyereə no se, "Eno de, kəhwehwə obi foforo, na wone no nko. Kə na kotintim mmerante no baako, na gye n'akode a əwə ne ho nyinaa." Nanso Asahel, kə so taa no. 22 Bio, Abner teeə mu ka kyereə Asahel se, "Fi ha kə! Se mikum wo a, merentumi nhwə wo nuabarima Yoab anim." 23 Nanso Asahel antie ara, enti Abner de ne peaw no wəo ne yafunu mu, maa peaw no pue fii n'akyi. Obu hwee fam wuu wə hə. Na obiara a oduu atoe mu hə no gyinaa dinn hwə Asahel se əda hə. 24 Bere a Yoab ne Abisai tee asem a asi no, wəkəo se wərekəhwehwə Abner. Bere a woduu Amma bepəw a εben Gia a əwə əkwan a əda hə kə Gibeon sare so no, na onwini adwo. 25 Abner asraafo a wofi Benyamin abusuakuw mu no boaa wən ho ano wə bepəw no so yee krado maa əko. 26 Əho na Abner teeə mu, ka kyereə Yoab se, "Enti, εσε se daa yefə afoa so de ka yən ntam asem ana? Munnhu se, saa əkwan no de nitan beto yən ntam ana? Da ben na wobefre wo mmarima no aka akyere wən se, wonnyae wən nuanom Israelfo akyidi?" 27 Na Yoab kae se, "Se woankasa a anka, Onyankopon nko ara na onim nea εbeba; anka yəbetaa wo anadwo mu no nyinaa." 28 Enti Yoab hyen ne torobento, maa ne mmarima no gyae Israel asraafo no taa. 29 Anadwo mu no nyinaa, Abner ne ne mmarima nantew kəo Araba. Wotwaa Yordan bon, toaa so kəo Bitron, beduu Mahanaim. 30 Na Yoab gyae Abner akyidi, na oboabooa ne mmarima ano. Asahel akyi no, wohuu se Dawid mmarima no mu dunkron ayera. 31 Nanso na Dawid mmarima no akunkum Benyaminfo no mu nnipa ahansia ne aduosis a na wəka Abner ho no. 32 Wəfaa Asahel siee no wə n'agya əboda mu wə Betlehem. Na Yoab ne ne mmarima nantew anadwo mu no nyinaa koduu Hebron adekyee.

3 Əko a εbətəo wən a wəwə Saulo afa ne wən a wəwə Dawid afa no kyee yiye, na ne mfiase ni.

Bere a Dawid adedi renya ahooen no na Saulo adedi no resəe. 2 Eynom ne Dawid mmabarima a wəwoo wən wə Hebron: N'abakan no din de Amnon a əyə Ahinoam a ofi Yesreel no babarima. 3 Nea əto so abien no din de Kileab a əyə Abigail a na əyə Nabal a ofi Karmel no kunabea babarima; nea əto so abiesa no din de Absalom a əyə Gesurhene Talmai babea Maaka babarima. 4 Nea əto so anan no din de Adoniya a əyə Hagit babarima; nea oto so anum no din de Sefatia a əyə Abital babarima. 5 Na nea oto so asia no din de Yitream a əyə Dawid yere Egla babarima. Wəwoo saa mma yi maa Dawid wə Hebron. 6 Bere a na əko a əda Saulo fi ne Dawid fi no gu so no, na Abner agye din ama n'ankasa ne ho wə Saulo fi. 7 Na Saulo wə mpena bi a wofre no Rispa, a əyə Aia babea. Na Is-Boset bisaa Abner se, "Adən nti na wo ne m'agya mpena dae?" 8 Abner bo fuw yiye kae se, "Meyə akraman sodifo wə Yuda na wəadwoodwoo me saa? Nea mayə ama wo ne w'agya, a manyi mo amma Dawid no, m'ayeyi ne se, mode əbea yi ho asem rekyekyere me? 9 Se mammoa Dawid amma ne nsa anka nea Awurade hyee ho bə no a, Onyankopon ne me nni no ənwene so. 10 Mede Saulo ahenni bekə akəma Dawid na matim Dawid ahengua ase wə Israel ne Yuda so afi Dan akosi Beer-Seba." 11 Esiane se na Is-Boset suro Abner nti, wantumi ankasa bio. 12 Afei, Abner tuu abəfo kəo Dawid nkyen kəka kyereə no se, "Ma yenyə nhyeheyə na məboaa ama yədan Israelman mu no nyinaa ama wo." 13 Dawid buae se, "Εγε asem papa, nanso me ne wo renye saa nhyeheyə no gye se, se woreba a, wode me yere Mikal a əyə Saulo babea no bə me." 14 Enti, Dawid soma ma wəkəbəo Saulo babarima Is-Boset amannee se, "Ma me nsa nka me yere Mikal, efise mede Filistifo əha nkwa na εtəo no." 15 Enti Is-Boset gyee Mikal fii ne kunu Paltiel a əyə Lais babarima no nsam. 16 Na Paltiel de osu dii əbea no akyi koduu Bahurim. Na Abner ka kyereə no se, "San kə fie." Na Paltiel san kə fie. 17 Na Abner ne Israel ntuanofo adidi nkəmmə. Əka kyereə wən se, "Mmere kakra a atwam no, na mope se musi Dawid əhene. 18 Bere no ni. Efise Awurade aka se, 'Mayi Dawid se onnye me nkurofo mfi Filistifo ne wən atamfo nyinaa nsam.'" 19 Abner san ne Benyamin abusua mu ntuanofo kasae. Afei, əko Hebron kəbəo Dawid amannee se, Israel nyinaa ne Benyamin taa w'akyi. 20 Bere a Abner ne ne mmarima aduonu baa Hebron no, Dawid too wən pon kəse. 21 Na Abner ka kyereə Dawid se, "Ma menko

na menkofre Israel nnipa nyinaa na wəmmra w'afa. Wəne wo bəye apam, na wəasi wo hene. Na əbəma wəodi biribiara a wo koma pə so." Enti Dawid maa Abner kəo dwoodwoo. 22 Abner kəe ara pə, Yoab ne Dawid asraaf no bi fi əsa mu bae a wokura asade bebree. 23 Bere a wəka kyereə Yoab se Abner baa hə nkyee koraa, na əbesraa əhene, ama əhene ama no kə asomdwəe mu no, 24 Yoab yee ntem kohuu əhene bisaa no se, "Dən na woaye yi? Abner kə a womaa no kəe yi, wokyere dən? 25 Wunim pefee se, əbaa wo so se əkwansrafo, bəhwehwee nea woreye nyinaa mu ana?" 26 Əho ara, Yoab fi Dawid nkyen, na əsomaan abəfo se wonti Abner. Wəkətoo no Sira ətare ho, twee no de no bae. Nanso na Dawid nnim ho hwee. 27 Afei, Abner san kəo Hebron no, Yoab freee no kəo nkyen kosii əpon ano te se nea ərekəka kokoamsem akyere no no. Na əhə no na esiane se əpə se ətə ne nuabarima Asahel so were no nti, Yoab wə Abner yafunu mu afoa ma owui. 28 Akyiri no a Dawid tee asem no, əkae se, "Me ne m'aheman nnim saa asem a əfa Abner yi ho hwee wə Awurade anim. 29 Ne mogyu ngu Yoab ne n'agya fi so! Yoab fi de, awo ntoatoaso mu nyinaa, obi a watutu akuru anaa əyare kwata, nea ənam pema ho nantew anaa nea owu afoa ano ne nea əsresre aduan rempa hə da." 30 Yoab ne ne nuabarima Abisai kum Abner, əfise Abner kum wən nuabarima Asahel wo akono wo Gibeon. 31 Na Dawid ka kyereə Yoab ne nnipa a wəka ne ho no nyinaa se, "Munsunsuan mo ntama mu, na mumfura atweaatam. Muntwa Abner ho agyaadwo." Na əhene Dawid ankasa dii santen a wəato no akyi, kəo əda no so. 32 Wosiee Abner wə Hebron, na əhene Dawid ne nnipa no nyinaa suu wə ne da no ho. 33 Afei, əhene too saa kwadwom yi maa Abner: "Ese se Abner wu əsenea nkwaseafu wə ana? 34 Wəankyekeyere wo nsa; wəangu wo nan nkənsənkənsən. Dabi, wodii wo awu; amumoyeфo atirimpow so ade." Nnipa no nyinaa suu Abner bio. 35 Da a wəreye ayi no, Dawid annidi da mu no nyinaa, maa afei, obiara sree no se onnidi. Nanso na Dawid aka ntam se, "Se mididi ansa na owia akətə a, Onyankopon nkum me." 36 Eyi səo nnipa no ani yiye. Nokware, biribiara a əhene no yee no səo əmanfo no ani. 37 Eyi maa obiara a ətə Yuda ne Israel no huu se, ənye əhene Dawid na okum Abner. 38 Na əhene Dawid bisaa əmanfo no se, "Munhu se əkannifo kəse ne onipa kəse atə fam nne wə Israel ana? 39 Na əwə mu se me ne əhene a wəasra no de, nanso Seruia mmabarima Yoab ne Abisai de, wəye

den dodo ma me se metumi aka wən ahye. Eno nti, Awurade ntua saa mmarima amumoyeфo yi so ka wə wən amumoyesem ho."

4 Bere a Is-Boset tee se Abner awu wə Hebron no, n'aba mu bui, na saa ara nso na ne nkuroфo no bəo huboa. 2 Afei, na anuanom baanu a won din de Baana ne Rekab na na wəye asafohene ma Is-Boset akofo no. Na wəye Rimon a ofi Benyamin fi wə Beerot kurow mu no mmabarima. Wəfa no se kurow Beerot ka Benyamin ho, 3 əfise wən a na wətə Beerot mmere bi no guan kəo Gitaim a wəda so te hə se ahoho de besi nne yi. 4 Na Saulo babarima Yonatan wə əbabarima bi a ne din de Mefiboset a na əye obubuafu fi ne mmofraase. Wokum Saulo ne Yonatan wə Yesreel akono no, na abofra no adi mfe anum. Bere a əko no ho asem duu kurow no mu no, obi a əhwe abofra no kyekyeree no de no guanee. Nanso bere a əreguan no, əhwee ase maa abofra no bəo fam, ma əyees obubuafu. 5 Da bi, Beerotni, Rimon mmabarima baanu a won din de Rekab ne Baana kəo Is-Boset fi awia bere mu a na əregye n'ahome. 6 Wowuraa mu kəo ne pia mu te əsenea wərekəpə awi, kəwən ne yafunu mu afoa. Afei Rekab ne Baana wiawiaa wən ho guanee. 7 Ansa na wəbekə no, wotwaa ne ti bere a əda ne mpa so. Wəfaa ne ti no kotwaa Yordan bon no, nantew anadwo mu no nyinaa kəe. 8 Wəde Is-Boset ti no bress Dawid wə Hebron, na wəka kyereə əhene no se, "Wo tamfo Saulo a anka ərehwehwe wə akum wo no babarima Is-Boset ti ni. Nne, Awurade ama me wo aweretə ho kwan atia Saulo ne n'abusua." 9 Na Dawid buaa Beerotni Rimon mma Rekab ne ne nua Baana se, "Mmtere dodow a Awurade a ogyee me fii əhaw ne abəbress mu te ase yi, meka nokware akyere mo. 10 Bere a onipa bi bəka kyereə me se, 'Saulo awu' a na osusuw se əreka asem pa akyere me no, mekyeree no kum no wə Siklag. N'asem a əbekə kyereə me no so akatua a mede maa no ne no. 11 Na akatua bən na memfa mma amumoyeфo a wəakum obi a ne ho nni asem wə ne fi bere a əda ne mpa so? Ene se mibisa ne mogyu fi mo nsam ana?" 12 Enti Dawid hyee ne mmarima ma wokunkum wən. Wotwitwaa won nsa ne won anan, na wəde asin no sense Hebron ətare ho. Na wəfaa Is-Boset ti no kosiee no wə Abner əboda mu wə Hebron.

5 Afei, Israel mmusuakuw no nyinaa kəo Dawid nkyen wə Hebron kəka kyereə no se, "Yən nyinaa yee w'abusuafo. 2 Mmtere bi a atwa mu no a mpo, na

Saulo yε yεn hene no, wo ara na wudii Israel anim. Na Awurade aka akyere wo se, ‘Wobεye me manfo Israel so guanhwefo. Wobεye wən kannifo.’ **3** Enti Dawid ne Israel ntuanofo no yε apam wə Hebron Awurade anim. Na wəsraa no ngo sii no Israelhene. **4** Dawid dii ade no, na wanya mfirihyia aduasa. Na odii ade mfirihyia aduanan. **5** Ətenaa Hebron dii ade wo Yuda so mfirihyia ason ne asram asia. Na ətenaa Yerusalem no nso, odii Israel ne Yuda nyinaa so hene mfirihyia aduasa abiesa. **6** Dawid dii n’akofo anim kəo Yerusalem koko tiaa Yebusifo. Yebusifo no dii wən ho few se, ‘Morentumi mma ha. Na mpo, anifuraefo ne mmubuafu betu mo afi ha.’ Efise na Yebusifo no dwene se wəwə bammo. **7** Nanso Dawid ko faa Sion aban no a mprempren wəfre no Dawid Kuropon no. **8** Bere a animka nkra fi bammofa a wəwə kurow no mu duu Dawid asom no, əka kyere se dəm no se, ‘Momfa nsudoroben no mu nkə kurow no mu, na monkəsəe Yebusifo mpakye ne anifuraefo no, efise mikyi wən! Eno nti na wəka se, ‘Anifuraefo ne mpakye’ renkə ahemfi’ no. **9** Enti Dawid yε n’atenaе wo abandonnen na əfre hə Dawid Kuropon no mu. Osisii bammo adan bebree twaa kurow no ho kaa ho. Wofii dwumadi no ase wə Milo de baa mu. **10** Na Dawid kəo so yε kese adekyee biara, efise na Asafo Awurade Nyankopon ka ne ho. **11** Afei, Tirohene Huram somaa abəfə kəo Dawid nkyen a nnua dwumfo ne abo adansifo ka wən ho se wonkosi ahemfi mma no. Huram de sida nnua bebree kəo ho se wəmpae. **12** Na Dawid huu se, ne nkurofo Israelfo nti, Awurade asi no hene, na wayε n’aheman kese. **13** Dawid tu fi Hebron baa Yerusalem no, əwaree mmea bebree, faa mpenanom nso. Eno nti, əwoo mmabarima ne mmabaea bebree. **14** Eynom ne Dawid mmabarima a wəwowoo wən wə Yerusalem no: Samua, Sobab, Natan, Salomo **15** Yibhar, Elisua, Nefeg, Yafia **16** Elisama, Eliada ne Elifelet. **17** Bere a Filistifo tee se wəasra Dawid, de no asi Israelhene no, wəboaboaas wən asraaflo, kəhwehwəe Dawid se wobenya no akyere no. Na Dawid tee no, əno nso kəo ne ban mu. **18** Afei, Filistifo no beduu Refaim bon mu, na wətretrew wən ho mu wə ho. **19** Enti Dawid bisaa Awurade se, ‘Menkotow nhye Filistifo yi so ana? Wobədan wən ahye me nsa ana?’ Awurade buaa no se, ‘Yiw, kə na medan Filistifo no ahye wo nsa.’ **20** Enti Dawid kəo Baal-Perasim, na əho na odii Filistifo no so nkonim. Əkae se, ‘Awurade aye! Əbə wuraa m’atamfo no mu se nsuyiri a əworo so!’ Enti Dawid too beae ho

din se Baal-Perasim. **21** Filistifo no gyaw wən ahoni wə ho, maa Dawid ne ne mmarima no soaa ne nyinaa kəe. **22** Filistifo no san baa bio bətretrew wən ho mu wə Refaim bon ho, **23** enti Dawid bisaa Awurade nea ənyε. Awurade buaa se, ‘Nkə tee, mmom, twa fa wən ho wə wən akyi, na tow hye wən so wə baka nnua no anim. **24** Na se wote nnyigyei te se nsrabə bi wə baka nnua no atifi a, bə toa won! Ekyere se, Awurade atu di w’anim rekokunkum Filistifo no.’ **25** Enti Dawid yε nea Awurade ka kyere se no, na əsəee Filistifo no fi Geba de kosii Geser.

6 Na Dawid boaboaas Israel mmabun a wən ho mmu wən dwe mpem aduasa ano. **2** Odii wən anim fi Baala a əwə Yuda, se wərekəfa Onyankopon Adaka, a ekura Awurade Tumfo no a wəde no asi kerubim ntam no din. **3** Wəde Onyankopon Adaka no sii teaseənam foforo so, de fii Abinadab fi a na əwə bepəw so no bae. Usa ne Ahio a na woyε Abinadab mmabarima no na na wəkyere teaseənam foforo no **4** a na Onyankopon Adaka no si mu no kwan. Na Ahio na odi anim. **5** Dawid ne Israel manfo gyee wən ani wə Awurade anim wə ahoođen so a wəreto nnrwom, na wəde asanku, mmenta, akasae, mfirikyiwa ne kyenkyen nenam mu. **6** Na woduu Nakon awiporowbea no, nantwi no nan totoe, maa Usa teεe ne nsa soo Onyankopon Adaka no mu se əretee no. **7** Na Awurade bo fuw Usa se əyεe saa, na Onyankopon bəo no ma owu daa adaka no ho. **8** Dawid nso bo fuw, efise Awurade abufuw atia Usa. Ətoo saa beae ho din Peres-Usa a ase ne abufuhyew a etia Usa. Wəfre ho saa ara de besi nne. **9** Afei, na Dawid suro Awurade nti obisaa se, ‘Ebεye dən na Awurade adaka no bəba me nkyen?’ **10** Na Dawid yε n’adwene se, əremma Awurade Adaka no so nkə Dawid Kuropon no mu. Na mmom, əmaa so de kəo Obed-Edom a əyε Gatni fi. **11** Na Awurade adaka no sii Gatni Obed-Edom fifo nkyen asram abiesa, na Awurade hyiraa no ne ne fi mu nnipa nyinaa. **12** Afei, wəka kyere se abiesa Dawid se, ‘Esiāne Awurade Adaka no nti, Awurade ahyira Obed-Edom fi ne biribiara a əwə so.’ Enti Dawid kəo ho kəfaa Adaka no, de osebə kese baa Dawid Kuropon no mu. **13** Nnipa a na wəso Awurade Adaka no tuu anammon asia pε, wogyinaa ho twənee, senea Dawid betumi de nantwi ne nantwi ba a wədo srade abo afəre. **14** Na Dawid fii n’ahoođen nyinaa mu saw wə Awurade anim a na əhye asəfotade yuu. **15** Enti Dawid ne Israel nyinaa de nteeteemu ne ntorobəntohyən maa Awurade Adaka

no so koe. **16** Bere a wode Awurade Adaka no rewura Dawid Kuropon no mu no, Saulo babea a ne din de Mikal no koteewee mfensere mu hwee. Ohuu se ohene Dawid rehuruuhuruw, resaw anigye so wo Awurade anim no, n'ani annye. **17** Wode Awurade Adaka no kosii n'afa wo ntamadan a eno nti, Dawid asi no mu, na Dawid bao ohyew afore ne asomdwoe afore wo Awurade anim. **18** Owiei no, ohyiraa nkurofo no wo Asafo Awurade din mu. **19** Afei, omaa Israel dom no mu onipa biara brodo mua, namkum ne bobe aba ofam. Na won mu biara koo ne fi. **20** Bere a Dawid san koo ne fi se orekohyira ne fifo no, Mikal fii adi ba behyiaa no ka kyerees no abufuw so se, “Nne de, na Israelhene nse hal! Opaan ne ho kyerees ne mfenaa te se nea obiara a ommu ne ho beye no ara pe.” **21** Dawid buaa Mikal se, “Na meresaw wo Awurade a oyii me, na otwaa w'agya ne n'abusuafu gyawee no anim. Oyii me se menyé Israel a woyé Awurade nkurofo okannifo. Eno nti, eyé me pe se meye me ho se okwasea, senea ebéma makyere m'ahokeka a mewo wo Awurade mu. **22** Yiw, na mepé se meye okwasea koraa sen eyi, na mmeawa koro yi ara a woreka won ho asem yi behye me anuonyam.” **23** Na Saulo babea Mikal anwo ba da wo ne nkwa nna nyinaa.

7 Bere a wobeo ohene no atenase wo n'ahemfi na Awurade ama asomdwoe aba asase no so no, **2** Dawid fré odiyifo Natan se, “Hwe, mete ahemfi a wode sida asi mu, na Onyankopon Adaka no nso si ntamadan mu.” **3** Na Natan buaa ohene no se, “Biribiara a woadwene ho se wobeyé no, ko so na ye, na Awurade ka wo ho.” **4** Na anadwo no, Awurade ka kyerees Natan se, **5** “Koka kyere me somfo Dawid se, ‘Senea Awurade se ni: Wone obi a ese se wusi dan ma me na metena mu ana? **6** Efi bere a mede Israelfo fi Misraim bae de besi nne no, mentenaa ódan mu da. Daa wotu m'ase fi baabi ko baabi. **7** Bere biara a wotu m'ase a Israelman nyinaa ka me ho no, motee se mibisaa won sodifo, won a mehyé won se wonhwé me nkurofo Israelfo no se, “Aden nti na momfaa sida nsii ofi mmaa me da?” **8** “Afei, koka kyere me somfo Dawid se, ‘Senea Asafo Awurade se ni: Miyii wo fii mmoa adidibea ne nguan akyidi mu, de wo besii me nkurofo Israel so hene. **9** Na baabiara a woko no, meka wo ho, na matwa w'atamfo nyinaa afi w'anim. Na mema woagye din wo asase yi nyinaa so. **10** Na mama me nkurofo Israelfo no baabi a wobetena afebo. Beae bi a ewo bammó a obiara renhaw won. Eho beye won

ankasa asase a aman amumoyéfo renhyé won so, senea woyé bere bi a atwa mu no, **11** efi bere a mepaw atemmufo se wonni me nkurofo so no. Mesan ama mo bammó afi mo atamfo nyinaa nsam. “Na Awurade aka akyere wo se, ono Awurade na obékyekyere ofi ama wo; ahemfo ntoatoaso fi. **12** Na se wo nna to twa a, mema w'aseni a ofi w'asen mu adi w'ade, na matim n'aheman ase. **13** Omo ne obi a obesi dan de me din ato so. Na matim n'aheman mu ahengua ase afebo. **14** Meye n'agya, na wayé me Ba. Se oyé bone a, mema aman bi atwe n'aso. **15** Nanso, merenyi me do mfi ne so da, senea miyi fii Saulo a miyii no fii w'anim no so ansa na wubedii n'ade no. **16** Wo fi ne w'ahenni betim wo m'anim afebo; na w'ahengua betim daa nyinaa.” **17** Enti Natan san koo Dawid nkyen kókaa nsem a Awurade aka no nyinaa kyerees no. **18** Na ohene Dawid kótenaa Awurade anim bao mpae se, “Awurade Tumfo, me ne hena, na me fifo ye den a wode me abedu nne? **19** Na afei Otumfo Awurade, eyinom nyinaa akyi no, woka se wobéma me ahenni a ete ho daa. Woyé nnipa nyinaa see ana, Awurade Tumfo? **20** “Den bio na metumi aka? Efise wunim w'akoa, Awurade Tumfo. **21** W'asem ne wo pe mu nti, woaye nneemaa kese yi nyinaa akyere wo somfo. **22** “Wo keseye ye kokuroo, Awurade Tumfo! Obiara nte se wo, Onyankopon bi nni ho se wo, na yentee onyame foforo bi mpo ho asem e! **23** Oman ben na ewo asase yi so a ete se Israel? Oman foforo ben na woayi no afi nkoasom mu de won aye wo man? Bere a wuyii wo nkurofo fii Misraim no, wugyee din. Woyé anwonwade a eye hu de pam aman ne ahoni ahorow a na woyé akwanside ma wo nkurofo no. **24** Woasi wo nkurofo Israel se w'ankasa w'ade afebo, na wo, Awurade, woabeyé won Nyankopon. **25** “Na afei, Awurade Nyankopon, di bo a wohye faa w'akoa ne ne fi ho no so. Ma enye bøhyé a ebetena ho daa, **26** na ama wo din akoron afebo. Na nnipa beka se, ‘Asafo Awurade ye Israel so Nyankopon.’ Na ma wo somfo Dawid ahenni ase ntim wo w'anim. **27** “Asafo Awurade, Israel Nyankopon, masi me bo abo saa mpae yi efise woakyere se wobékyekye ofi a eye daa ahenni ama me. **28** Awurade Tumfo, woyé Onyankopon! Wo nsem mu wo aphotoso, na woahye wo somfo nnepa ho bo. **29** Afei, ma enye wo pe se wubehyira w'akoa fi so, na atoa so afebo wo w'anim, na wo, Awurade, woakasa, na wo nhyira a wode behyira wo somfo fi no beye daapem nhyira.”

8 Akyiri no, Dawid dii Filistifo no so, břee wən ase. Əko gyee Gat a eyə wən kuropon kese no. **2** Dawid san dii Moabfo so. Əmaa nnipa no dedaa fam, na əde hama susuw wən. Osusuw hama no abien a, na wakyere se wonkum saa nnipa no. Enna osusuw hama no baako a, na wakyere se wonnyaa saa nkurofo no. Enti Moabfo a wonyaa wən ti didii mu no bęyę Dawid asomfo a na afe biara woyi tow bře no. **3** Dawid see Rehob babarima Hadadeser a na odi hene wo Soba no akofo, bere a Hadadeser koo Asubonten Eufrate ho, pęe se əkəhyę ne nniso mu den no. **4** Dawid kyeree ne nteaseenam apem, nteaseenamkafo mpem ason ne asraafo a wənam mpem aduonu. Dawid twitwaa nteaseenam aponkə no nyinaa nantin ntin, na ogyaw mu əha pę. **5** Bere a Aramfo a wofi Damasko baa se worebəbo Sobahene Hadadeser no, Dawid kum wən mu mpem aduonu. **6** Na əde asraafo a węyę bansifo kətenaa Damasko, maa Aramfo bęyę Dawid nkurofo a na woyi tow bře no. Baabiara a Dawid bękə no, Awurade ma no di nkonim. **7** Dawid de Hadadeser asraafo mpanyimfo sikakəkəo nkatabo no baa Yerusalem. **8** Əde Beta ne Berotai a na eyę Hadadeser nkurow no mu kəbere bebree kaa ne ho koe. **9** Bere a Hamathene Toi tee se Dawid atore Hadadeser asraafo no ase pasaa no, **10** əsomaan ne babarima Yoram koo Dawid nkyen, kokyiaa no maa no mo. Na Hadadeser ne Toi ye atamfo fi teteete a wəako atia wən ho wən ho mpən pii. Yoram kokyę Dawid nneema bebree a eyę, dwetę, sikakəkəo ne kəbere mfrafrae. **11** Əhene Dawid too akyede no nyinaa din de maa Awurade a, dwetę ne sikakəkəo a onya fii aman bi a odii wən so no nyinaa ka ho. **12** Saa aman no ne Edom, Moab, Amon, Filistia, Amalek ne nea efi Sobahene Rehob babarima Hadadeser nkyen nso. **13** Eyi maa Dawid gyee din. Əsan n'akyi koe no, okunkum Edomfo mpem dunwotwə wo Nkyene Bon mu. **14** Əde asraafo bansifo tuatuaa Edom nyinaa ano. Na Edomfo nyinaa bęyę Dawid nkoo. Eyi ye nhweso foforo a əkyere nkonim a Awurade maa Dawid dii wə baabiara a əkəe no. **15** Dawid dii Israel nyinaa so hene, a wanhyę obiara so na wansisi obiara nso. **16** Seruia babarima Yoab na na əyę əsafohene. Ahilud babarima Yehosafat na na əyę adehye abakəsemkyerewni. **17** Sadok a na əyę Ahitub babarima ne Abiatar babarima Ahimelek na na węyę asəfo. Na Seraia ye asennii kyerewfo. **18** Yehoiada babarima Benaia na na odi Keretifo ne Peletifo so, na Dawid mmabarima tua asəfodəm ano.

9 Da bi, Dawid pęe se obehu se obi aka wə Saulo fi ana. Efise na wahye Yonatan bə se obęyę wən adəe. **2** Əfrees əbarima bi a wofre no Siba a na anka əfra Saulo asomfo mu. Na əhene bisaa no se, "Wo na wofre wo Siba no ana?" Obuaa no se, "Yiw, me ne Siba no." **3** Əhene no bisaa no se, "Obi aka wo Saulo fi ana? Se ete saa a mepe se meyę wən adəe a efi Onyankopon wə əkwan biara a metumi so." Siba buaa əhene se, "Yonatan babarima obubuafə bi da so wə ho." **4** Əhene bisae se, "Əwə he?" Siba buae se, "Əwə Amiel babarima Makir fi wə Lo-debar." **5** Na əhene Dawid ma wəkəfaa no fii Amiel babarima Makir fi wə Lo-debar, de no břee no. **6** Ne din de Mefiboset, a əyę Yonatan babarima ne Saulo nena. Əbaa Dawid anim no, əde ahopopo kotow no, kae se, "Meyę wo somfo." **7** Dawid ka kyerees no se, "Nsuro, na nea əbęyę biara no, esiane w'agya Yonatan nti, meyę wo adəe. Nsase a na eyę wo nena Saulo agyapade no nyinaa, mesan de ama wo, na woadidi me didipon so daa daa." **8** Mefiboset bəo ne mu ase kae se, "Hena ne me, əkraman funu a əse se węyę me saa adəe yi?" **9** Əhene fręe ne somfo Siba, ka kyerees no se, "Mede biribiara a na eyę Saulo ne ne fifo agyapade no nyinaa ama wo wura Saulo nenabarima no. **10** Wo ne wo mmabarima ne mo asomfo na mobədəw asase no, aye so mfuw ama no, na wanya aduan ama ne fifo. Na Mefiboset de, əne me bətena m'ahemfi ha." Na Siba a na əwə mmabarima dunum ne asomfo aduonu no buae se, **11** "Me wura pa, asem a woaka akyere me no nyinaa, medi so." Na efi saa bere no, Mefiboset ne Dawid didii daa te senea əyę n'asen mu ba. **12** Na Mefiboset wə əba abarima bi a ne din de Mika. Na efi saa bere no, Siba fifo nyinaa bęyę Mefiboset asomfo. **13** Na Mefiboset a əyę obubuafə no tu koo Yerusalem kətenaa ahemfi ho.

10 Akyiri no, Amonfo hene Nahas wui. Ne babarima Hanun na odii n'ade se əhene. **2** Dawid kae se, "Meyę Nahas babarima Hanun adoe, senea n'agya yęe me adəe no." N'agya wu nti, Dawid tuu abəfo koo ne nkyen kəmaa no hyeden. Bere a Dawid abəfo baa Amonfo asase so no, **3** Amonfo atitirw no kobisaa wən wura Hanun se, "Wugye di se ba a Dawid somaa n'abəfo baa wo nkyen bəmaa wo hyeden no kyere nidi ampa ara ana? Wunnye nni se Dawid somaa wən akwansra so, se wəmməhwə wo kuropon na wəabetu agu?" **4** Eno nti, Hanun kyeree Dawid abəfo no, yii obiara abogyesə fa, twitwaa wən ntade to mfimfini ho,

tutuu mu, na wogyaawon kwan, ma wode animguase koe. **5** Bere a woboo Dawid amannee no, otuu abofo ma wokohyiaa mmarima no, efise woguu won anim ase yiye. Ohene ka kyerees won se, "Montena Yeriko kosi se mo abogyesefefuw ansa na moasan aba." **6** Bere a Amonfo huu se woahye Dawid abufuw no, wokoboo Aramfo asraafo mpem aduonu paa fii Bet-Rehob ne Soba. Saa ara na Maakahene nso maa won mmarima apem fii ne nkyen, na Tob nso wonyaa mmarima mpem dumien. **7** Dawid tee saa no, okaa Yoab ne akofo asraafo guu mu. **8** Amonfo no gyinaa won kurow pon ano. Saa bere no na Aramfo a wofi Soba ne Rehob ne mmarima a wofi Tob ne Maaka no wo mfikyiri baabiara retwen otamfo no. **9** Bere a Yoab huu se orebeko akofanu no, oyii asraafo a woye nnam. Ono ara dii won so safohene, dii won anim, koko tiaa Aramfo no wo mfikyiri ho. **10** Ogyaw asraafo no nkae ho, de won hyee ne nuabarima Abisai nsa se osafohene a obekoa kotoa Amonfo no. **11** Yoab ka kyerees ne nuabarima no se, "Se Aramfo no ye den dodo ma me a, eya a, beboea me. Na se Amonfo no nso ye den dodo ma wo a, me nso, meba abeboa wo. **12** Ma wo bo nyee duru. Ma yenko akokoduru so mfa nnye yen nkurofo ne Onyankopon nkurow. Awurade pe nyee ho." **13** Bere a Yoab ne n'akofo no tow hyee Aramfo no so no, wofii ase guanee. **14** Na Amonfo no huu se Aramfo no reguan no, woguan fii Abisai ho kohyee kurow no mu. Oko no gui no, Yoab san koo Yerusalem. **15** Afei, Aramfo no huu se eyenye won afe ne Israelfo. Enti wobooaa won ho ano bio. **16** Aram asraafo foforo bi bekaa won ho a Hadadeser na osoma ma wokofaa won fii Asubonten Eufrate fa noho bae. Saa asraafo no beduu Helam a Sobak na na oye won osahene, na oye osahene a otua Hadadeser asraafo nyinaa ano nso. **17** Bere a Dawid tee nea ereba no, oboaboa Israel nyinaa ano, de won twaa Asubonten Yordan, dii asraafo no anim, koduu Helam. Ehoo na Aramfo no fifii won mpasua so tow hyee Dawid so. **18** Nanso Aramfo no guan fii Israelfo no anim bio. Saa bere no, Dawid asraafo no kunkum nteaseenamkafo ahanson ne apenkosotefo mpem aduanan a Sobak a na oye won sahene no ka ho. **19** Bere a ahemfo a woahye Hadadeser ase no huu se Israel adi won so nkonim no, woomaa won nsa so, na wobeyee Israelfo nko. Eno akyi no, Aramfo suroo se wobebaa Amonfo.

11 Asusowbere a edi so no mu, bere a ese se ahemfo ko osa no, Dawid somaa Yoab ne Israel asraafo

nyinaa se wonkosee Amonfo. Wokotuaa kuropon Raba ano, na Dawid de, okaa Yerusalem. **2** Da bi anwummere a Dawid ayi n'ani so kakra no, osore fii ne mpa so nantew faa n'ahemfi no atifi. Ogyina ho no, ohuu obea bi se oreguare. Na obea no ho ye fe yiye; **3** na Dawid somaa obi se onkobisa ne ho nsom. Obakima no bekae se, "Eye Eliam babea Batseba, a oye Hetini Uria yere." **4** Na Dawid tuu abofo se wonkofre no mmre no. Obaa Dawid nkyen. Dawid ne no dae. (Odwiraa ne ho fii ne nsabu mu no, na enkyee.) Afei, osan koo fie. **5** Bere a Batseba huu se wanyinsen no, osoma ma wokoka kyerees Dawid. **6** Enti Dawid soma koo Yoab nkyen koka kyerees no se, "Fa Hetini Uria bre me." **7** Bere a Uria duu Dawid nkyen no, obisaa gyinabea a Yoab ne asraafo no wo mu ne senea oko no rekoo so. **8** Na oka kyerees Uria se, "Ko fie na kohome." Na mpo, Uria fii ahemfi ho no, Dawid soma ma wode akyede bi komaa no. **9** Nanso Uria anko fie. One ohene asomfo no bi tenaa ahemfi pon no ano. **10** Bere a Dawid tee nea Uria aye no, ofree no bisaa no se, "Den na ehaw wo? Wufii fie akye na aden na woankoo ho nnera anadwo?" **11** Uria buae se, "Apam Adaka no ne Israel asraafo ne Yuda tete ntamadan mu, na Yoab nso ne ne mpanyimfo abo atenae wo wuram baabi petee mu. Na ebeye den na matumi ako fie akonom nsa, adidi na me ne me yere akoda? Meka ntam se merenye eyi na madi ho fo." **12** Na Dawid ka kyerees no se, "Eye, tena ha anadwo yi, na okyena wobekoo asraafo no mu." Enti Uria tenaa Yerusalem da no ne n'adekyee. **13** Na Dawid free no adidi ne onom aponto, na ommaa no nsa ma obowee. Na eno mpo, Uria anko fie ankohu ne yere. Oda ahemfi no kwan ano bio. **14** Ade kyee anopa no, Dawid kyereew krataa maa Uria se omfa nkoma Yoab. **15** Krataa no mu nsom kyerees Yoab se, "Ma Uria nkoo akono baabi a oko no ano ye den pa ara. Wo de, san w'akyi, senea ebeye a, wobekum no." **16** Enti Yoab maa Uria kogyinaa baabi a eben kurow no fasu, a etho na onim se atamfo no mmarima a woye den no rekoo. **17** Ehoo na wokum Hetini Uria ne Israel asraafo no bebre. **18** Na Yoab de osa mu amannee kobo Dawid. **19** Oka kyerees n'abofo no se, "Monka osa mu nsom no nyinaa nkyere ohene. **20** Nanso ebia ne bo befuw, ama wabisaa se, 'Aden nti na asraafo no kaben kurow no peesaa? Na wonnim se wobetow agyan aphi afasu no mu?' **21** Obeabasia antow awiyammo amma Gideon babarima Abimelek wo Tebes ankum no?" Afei, monka nkyere no se, wokum Hetini Uria nso." **22** Enti abofo

no koo Yerusalem kooesa no mu amannee kyeret Dawid se ne Yoab somaa no se onkoka no. **23** Abofo no ka kyeret Dawid se, “Mmarima no bu faa yen so, na wotiaa yen petee mu de, nanso yepiaa won koo kurow no pon ano. **24** Ehoo na agyantowfo tow w’asomfo fii ofasoo ho, maa ohene mmaprima no bi wuwui. Na wo somfo Hetini Uria nso awu.” **25** Dawid ka kyeret abofo no se, “Monka nkyere Yoab se omma n’aba mu mmu, na oka mu de obiara tumi wu. Monyere mo ho nko okoden na munni kuropon no so nkonim.” **26** Bere a Batseba tee se ne kunu awu no, osuu no. **27** Na osu no akyi no, Dawid soma ma wokfaa no baa ne fi. Ebeyee ne yere, na owoo obabarima. Na nea Dawid yee no ansa Awurade ani.

12 Awurade somaa odiyifo Natan koo Dawid nkyen.

Oduu ho no okae se, “Na mmaprima baanu bi te kurow bi so. Na mmaprima no mu baako ye odefo, na nea oka ho no nso ye ohiani. **2** Na odefo no wo nguan ne anantwi beebree, **3** ohiani no de, na onni hwee ka oguan bere ketewa bi a otso no no ho. Ebeyen no maa one ono ankasa mma nyin baa mu. Na one aboa no di n’aduan, nom fi ne kuruwa mu, na nna mu nso, na daa oda n’abasa so. Na ote se ne babea. **4** “Da koro bi, ohoho bi baa odefo no nkyen, nanso wankum ne nguan anaa ne nantwi annoa aduan amfa ansom no haho. Na mmom, okokyere ohiani no guanbere no, de yee aduan maa ohoho a wabesoe no no.” **5** Dawid tee asem no, ne bo fuw saa obarima no yiye, na oka kyeret Natan se, “Mmere dodow a Awurade te ase yi, efata se obarima a oyee saa no wu. **6** Esse se otua oguan bere no ka mmoo ho anan se oyee bone saa a wannya ahummobaa biara.” **7** Ehoo ara, Natan ka kyeret Dawid se, “Wone saa obarima no! Awurade, Israel Nyankopon, se, ‘Mesraa wo se Israelhene, gye wo fii Saulo tumi ase. **8** Mede ne fi ne ne yerenom ne Israel ne Yuda ahemman maa wo. Na se na eno nnoso a, anka mema wo beebree aka ho. **9** Aden nti na woabu Awurade asem animtiaa, na woaye bone a ete saa? Woakum Hetini Uria, awia ne yere. **10** Efi nne rekoo, afoa na ebeye ahunahunade ama wo fifo, efise woabu me animtiaa, afa Hetini Uria yere de no aye wo yere.” **11** “Esiane nea woaye yi nti, me Awurade, mema w’ankasa fi mufo asore atia wo. Mede wo yerenom bema obarima foforo, na one won beda ama obiara ahu. **12** Woyee eyi wo kokoa mu, nanso mema nea ereba wo so no ada gua, ama Israel nyinnaa ahu.” **13** Na Dawid ka kyeret Natan se, “Maye bone atia Awurade.”

Natan buae se, “Awurade ayi wo bone no afi wo so. Worenwu. **14** Nanso se woama Awurade atamfo kwan se wommu no animtiaa, ngu ne din ho fi nti, oba a wobewo no ama wo no bewu.” **15** Natan koo ne fi ara pe, Awurade maa abofra a Uria yere Batseba wo maa Dawid no yaree denneennen. **16** Dawid sree Onyankopon se omma abofra no ntena ase. Okyen ho koom, na okoo fi, na anadwo mu no nyinnaa, furaa atweatam, daa fam tim. **17** Mpanyimfo a wowo ne fi sree no se onisore na one won nnidi, nanso wampene. **18** Ne nnanson so, abofra no wui. Na Dawid afotufo no suo se wobebaa no amannee se abofra no awu, efise na won adwene ne se, “Bere a na abofra no te ase no, yekasa kyeret Dawid, nanso wantie yen. Na ebeye den na yeatumi aka akyere no se abofra no awu? Anhwe a, ebeye ne ho biribi.” **19** Na Dawid huu se n’afotufo no reye huhuhu no, otee nka se abofra no awu. Obisae se, “Abofra no awu ana?” Wobuae se, “Yiw, wawu.” **20** Na Dawid sore fii fam ho. Afei, oguare wiee a opetee ne ho aduhuam, na osesaa ne ntade no, okoo Awurade fi kosoore. Afei, okoo n’ankasa fi, na ono ankasa ka ma wobree no aduan, na odidii. **21** N’afotufo no bisaa no se, “Nea woreye yi, ase ne den? Bere a abofra no te ase no, wudii mmuada, twaa agyaadwo. Na afei a wawu no mmom na woasore adidi!” **22** Obuae se, “Bere a na abofra no da so te ase no de, midii abuada, twaa agyaadwo. Medwenee se, ‘Hena na onim? Ebia, Awurade behu me mmobo ama abofra no atena.’ **23** Na afei a wawu yi, aden nti na esse se midi abuada? Metumi asan de no aba nkwa mu bio ana? Mekoo ne nkyen da bi, na ono de, orensan mma me nkyen ha da.” **24** Na Dawid kyekyere ne yere Batseba were, na one no dae. Onyinsenee, woo obabarima, na wotoo no din Salomo. Awurade pree abofra no asem, **25** na ode asem faa odiyifo Natan so se, esse se abofra no din ye Yedidia, efise na Awurade do no. **26** Saa bere no, na Yoab ne Israel asraafo no afa Amon ahenkurow Raba no nnommum. **27** Yoab somaa abofo koo Dawid nkyen, koka kyeret no se, “Mako atia Raba, afa nea wonya won nsu fi. **28** Afei, fa asraafo a woaka no bra na wonwie adwuma no, senea ebeye a, wubenya nkonimdi anuonyam no sen se ebeye me de.” **29** Enti Dawid dii n’akofo a woaka no anim koo Raba kofaa ho. **30** Dawid tuu ohene no ahenkyew, na nnipa no de hyee Dawid. Wode sikakokoo na eyee ahenkyew no a aboodenmmo bobaa mu a, na ekari nsania ani kilogram aduasa anan. Dawid fow asade beebree wo kuropon

no mu. **31** Ḍsan faa nnipa a wɔwɔ Raba no se nkoa, hyeɛ wɔn, ma wɔde ɔwan, pinkase ne mmonnua yee adwuma wɔ ntayaa fononoo ho. Saa ara na ɔne nnipa a wɔwɔ Amon nkurow nyinaa so dii no. Na Dawid ne n'akofo san kɔɔ Yerusalem.

13 Na Dawid babarima Absalom wɔ nuabea bi a na ne ho yε fe yiye. Na saa ɔbea no din de Tamar. Na Amnon a ɔye ne nuabarima no kɔn dɔɔ no. **2** Amnon tuu n'ani sii Tamar so ara kosii se ebɔɔ no yare. Na ɔye ɔbabun nti, na na eyε se Amnon rentumi nyε no hwhee. **3** Na Amnon wɔ adamfo onifirifo bi a wofre no Yonadab. Na ɔye Dawid nuabarima Simea babarima. **4** Da koro bi, Yonadab bisaa Amnon se, “Asem bɛn na aba? Aden nti na eεse se ɔhene babarima yε bosaan anɔpɔ biara saa?” Na Amnon buaa no se, “Medɔ Tamar, Absalom nuabea no.” **5** Yonadab kae se, “Eye, mɛkyere wo nea wobεyε. San kɔ na kɔda wo mpa so, na hye da yε senea woyare no. Se w'agya behu wo a, ka kyere no se ɔnka nkyere Tamar, na ɔmmeyε aduan bi mma wo nni. Ka kyere no se, se ɔno bε wo aduan di a, wo ho bεtɔ wo.” **6** Enti Amnon patuw yaree. Na ɔhene no besraa no no, Amnon ka kyere no se, “Mesrε wo, ma Tamar mmehwε me, na onnoa biribi mma minni.” **7** Dawid penee so, somaa Tamar kɔɔ Amnon fi, kɔnoaa aduan maa no. **8** Bere a Tamar duu Amnon fi ho no, ɔkɔɔ ɔdan a na ɔda mu no mu, senea se Tamar refɔtɔw asikresiam a obehu. Enti ɔtoo brodo sononko bi maa no. **9** Nanso ɔde aduan no guu apampaan so besii n'anim no, wampε se odi. Na Amnon ka kyere n'asomfo a wɔwɔ ho no se, “Obiara mfi ha nkɔ!” Enti wɔn nyinaa kɔe. **10** Afei, oka kyere Tamar se, “Fa aduan no bε me wɔ me pia mu, na bubu hye m'ano.” Enti Tamar maa so de kɔɔ ho. **11** Na bere a ogu so de rema no no, ɔtow hyeɛ ne so, na ɔkae se, “Wo ne me nna, me nuabea ɔdɔfo.” **12** Na Tamar teεɛ mu se, “Dabi da, onuabarima! Nyε saa amumoyede yi! Nyε me saa! Wunim se, se woyε a, eyε bɔne kese wɔ Israel. **13** Na ehe na anka mede saa aniwu no befa? Na wɔbɛka se, wo nso woyε nkwaseafø akεse a wɔwɔ Israel no mu baako. Mesrε wo, ka biribi kɛkɛ kyere ɔhene, na ɔbɛma woaware me.” **14** Nanso Amnon ampene so. Na esiane se ɔwɔ ahooðen sen Tamar nti, ɔtoo no mmonnua. **15** ɔhɔ ara, Amnon dɔ no dan ɔtan. ɔtan no mu yε den sen ɔdɔ a na ɔdɔ no no. ɔteεtεɛ mu se, “Fi ha kɔ ntem!” **16** Tamar nso teεtεɛ mu se, “Dabi da. Se wɔrepam me afi ha mprempren no yε bɔne kese koraa sen nea woaye me dedaw no.” Nanso Amnon

ampε se obetie no. **17** ɔteεɛ mu frɛɛ ne somfo hyeɛ no se, “Pam saa ɔbea yi fi ha, na to pon no mul!” **18** Enti ɔsomfo no pam no. Na ɔhye batakari tenten fefe bi senea na amanne kyere wɔ ɔhene babea a ɔye ɔbabun ho no. **19** Nanso Tamar sunsuan ne batakari no mu, de nsɔ guu ne ti mu. Afei, ɔde ne nsa kataa n'ani, de osu sii kwan so. **20** Ne nuabarima Absalom huu no bisaa no se, “Wo nuabarima Amnon ne wo ada ana? Yε dinn, me nuabea; ɔye wo nuabarima. Mfa saa aseɛm yi nhye wo koma mu.” Na Tamar tenaa ase se ankonam werehonibea wɔ Absalom fi. **21** Bere a ɔhene Dawid tee aseɛm no, ne bo fuw yiye. **22** Absalom nso anka ho hwhee ankyere Amnon. Nanso ɔtan Amnon yiye, efise wagu ne nuabea Tamar anim ase. **23** Mfe abien akyi, da koro bi a na wɔretwitwa Absalom nguan ho nwi wɔ Baal-Hasor a εben Efraim hye so no, Absalom too nsa frɛɛ ɔhene mmabarima nyinaa se wɔmmra hɔ. **24** Absalom kɔɔ ɔhene nkyen kɔka kyereɛ no se, “Me nguan nwitwitwafo reye adwuma. ɔhene ne n'asomfo beba abeka me ho ana?” **25** ɔhene buae se, “Dabi, me ba. ɔnse se yen nyinaa kɔ; yεbεyε ɔhaw ama wo.” ɔwɔ mu se Absalom hyeɛ no de, nanso wampene se ɔbɛka, na ohyiraa no kosekose. **26** Na Absalom kae se, “Se saa na ɔte de a, ma me nuabarima Amnon mmɛka yεn ho.” ɔhene no bisaa no se, “Aden nti na eεse se ɔbɛka mo ho?” **27** Nanso ɔhyeɛ no nti, ɔmaa Amnon ne ahenemma no nyinaa bekaa ne ho. **28** Absalom ka kyereɛ ne nkurofo no se, “Muntie! Montwen na Amnon mmow nsa, na afei mεyε nseñkyerɛnne na moakum no. Munnuso. Me ara na mahyε mo se monyε saa. Momfa akokoduru nyε.” **29** Enti Absalom mmabarima no yε Amnon saa, senea Absalom hyeɛ wɔn no. Afei, ahene mmabarima no nyinaa sore tenatena wɔn mfurum so, na woguanee. **30** Bere a wɔresan akɔ Yerusalem no, saa aseɛm yi duu Dawid asom se, “Absalom akunkum wo mmabarima no nyinaa a anka ɔbaako koraa.” **31** ɔhene no huruw sii fam, sunsuan n'atade mu, daa fam. N'afotufo nyinaa de ahodwiriw ne awerɛhow sunsuan wɔn ntade mu, dedaa fam saa ara. **32** Nanso ankye biara na Yonadab a ɔye Dawid nuabarima Simea babarima no beduu ho kae se, “Dabi, ɔnte saa. ɔnyε wo mma no nyinaa na wɔakunkum wɔn. Amnon nko ara na wɔakum no. Efi bere a Amnon too ne nuabea Tamar mmonnua no, na Absalom yε n'adwene saa. **33** Dabi, wo mma no nyinaa nruwui saa. ɔye Amnon nko ara.” **34** Saa bere no, na Absalom aguan. ɔwɛmfo a ɔwɔ Yerusalem fasu so no huu se

dóm kese fi atoe fam reba kurow no mu. Otuu mmirika kóbó ohene amannee se, "Mahu se dóm fi Horonaim kwan a éda bepów no nkyen mu hó no so reba." 35 Yonadab ka kyereé ohene no se, "Wón na wóreba no! Wo mma no reba senea mekae no." 36 Ankye na wobedui a, wóretwa adwo, tew nisu, na ohene ne ne mpanyimfo nso twaa agyaadwo. 37 Na Dawid suu ne babarima Amnon nna bebree. Na Absalom guan kóo ne nena barima Talmai a na oye Amihud a na oye ohene Gesur no babarima nkyen. 38 Ókotenaa Gesur hó mfe abiesa. 39 Na Dawid a afei wagya Amnon wu no ho asem no pées se one ne babarima Absalom san ka bo mu.

14 Na Yoab huu se ohene pés se ohu Absalom. 2 Enti ósoma ma wókóo Tekoa kófaa óbea nyansafó bi a wagye din yiye bres no. Yoab ka kyereé no se, "Hye da ye wo ho se wowó ayi mu, na fura ayitam. Nguare anaa mfa aduhuam mpete wo ho nso. Ye wo ho se obea a wadi aweréhow nna bebree. 3 Na kó ohene nkyen kóka asem a merebéká akyere wo yi kyere no." Na Yoab kaa asem a ópés se óbea no kóka no kyere no. 4 Na Tekoani bea no duu ohene no anim no, óhwee fam de n'anim butuw fam tees mu se, "Ao Nana! Boa me!" 5 Ohene no bisaa no se, "Eyes asem ben?" Obuaa no se, "Meye okunafo. 6 Me mma baanu twaa wón ho koe, a na obiara nni hó a obépata wón. Óbaako bóo óbaako kum no. 7 Nanso abusua no nkae no kae se, 'Ma yens nka wo ba no a okum ne nua no na yenkum no bi na wammedi agyapade so.' Na se meye saa nso a, na minni obiara a waka, na me kunu din ne me fi beyera wo asase so ha." 8 Ohene ka kyereé no se, "Gyae asem no ma me. Kó fie na mehwé se obiara remfa ne nsa nka no." 9 Ókae se, "Me wura, meda wo ase. Mmoa a wode ama me yi nti, se obi kasa tia wo a, mfa ho sobo no." 10 Ohene no kae se, "Mma eyi nhaw wo. Se nnipa bi mpene a, fa wón bres me wo ha. Na metumi ama wo awerehyému se, obiara renwiinwii wo ho bio." 11 Afei, óbea no kae se, "Fa Awurade, wo Nyankopón, no din ka ntam kyere me se, woremma obiara nti me babarima no so were. Menhwehwé mogyahwiegu bio." Ohene no nso kae se, "Mmere dodow a Awurade te ase yi, wo ba no tinwi a éwo ne ti so mu baako mpo ho renka." 12 Afei, óbea no kae se, "Ma wo somfo nka biribi nkyere me wura ohene." Obuaa se, "Kó so kasa." 13 Óbea no bisae se, "Adén nti na wonye mma Onyankopón nkurufo senea wóahye bó se wobeyé ama me no. Woabu wo ho fo se woasi saa gyinae yi. Wompe

se woma w'ankasa wo ba a wóatwa no asu no ba fie. 14 Nea ete biara no, obiara bewu. Na senea nsu hwie gu fam a wosesaw a énye yiye no, saa ara na nkwa te. Eno nti na Onyankopón san de yen ba ne nkyen bere a yateew yen ho afi ne ho no. Wón a óhwe wón no, ómma wónnhwere wón kra; enti wo nso, énse se woyé saa. 15 "Na maba se merebedi ama me babarima, efise wóde owu hunahuna me ne me ba no. Meka kyereé me ho se, 'Ebía, ohene betie me, 16 na wagye yén afi wón a wobetwa yen afi Onyankopón nkurufo ho no nsam.' 17 "Yiw, ohene no bema yen asomdwöe bio. 'Minim se wote se Onyankopón bófo a wubetumi ahu papa ne bónne ntam nsonoe. Awurade, wo Nyankopón, nka wo ho.'" 18 Ohene no ka kyereé óbea no se, "Mepé se mihu ade baako; mfa nhintaw me." Óbea no kae se, "Eyes dén asem, me wura?" 19 "Yoab na ósoma wo ha ana?" Óbea no buaa se, "Me wura, Daasebре, ébeyé dén na matwa eyi ho atoro? Obiara ntumi mfa biribiara nhintaw wo. Eyes nokware se Yoab na ósoma me, na ókyereé me asem a menka. 20 Óyees saa, senea mfa ókwan foforo so de saa asem yi ato w'anim. Na wo nso, wunim nyansaa te se Onyankopón bófo, na biribiara a esi yen ntam ha no nso, wote ase." 21 Enti ohene no soma ma wókófaa Yoab bae, na óka kyereé no se, "Eye, kó na kófa aberante Absalom bra." 22 Yoab hwee ohene no nan ase, hyiraa no se, "Ne korakora mu no, woapene me so, na woaye m'abisade ama me." 23 Na Yoab kó Gesur kófaa Absalom baa Yerusalem. 24 Nanso ohene hyee se, "Absalom tumi kó óno ankasa ne fi, nanso ónhwe na wamma m'anim ha." Enti Absalom anhu ohene no. 25 Israel nyinaa, na obiara nni hó a ne ho ye fe, te se Absalom. Efi ne ti so kosi ne nan ase, na wuhu se oye óbarima ankasa. 26 Afei biara, na oyi ne ti penkoro, efise ne nwi no ye adesoa ma no. Na se oyi na ókari a, na eyes kilogram abien ne fa. 27 Na ówo mmabarima baasa ne óbabea baako. Na ne babea no din de Tamar. Na Tamar nso wó ahoofé a emma óka. 28 Absalom tenaa Yerusalem mfe abien a wanhu ohene no da. 29 Afei, Absalom soma kófrees Yoab se ónkóka bi mma no, nanso Yoab ankó. Absalom soma ne mprenu so, nanso Yoab ankó. 30 Eno nti, Absalom ka kyereé n'asomfo se, "Monko na momfa ogya nkoto Yoab atokofuw a ében me de no ho mu." Na wóde ogya kótoo afuw no mu, senea Absalom hyee wón se wónye no. 31 Na Yoab baa Absalom nkyen bebisaa no se, "Adén nti na w'asomfo akoto m'afuw mu gya?" 32 Na Absalom buaa no se, "Efise na mepé se wukobisa

əhene ma me se, aden nti na əmaa me san fii Gesur bae, nanso əmpə se ohu m'anim koraa? Eno de, se anka metenaa me dedaw mu hə ara a, anka eye. Ma minhu əhene no, na se midi fə wə biribi ho a, otumi kum me.” 33 Enti Yoab kaa asem a Absalom aka akyere no no kyereə əhene no. Afei, Dawid freez ne ba a watew ne ho no, ma əbaa n'anim. Absalom beduu əhene no anim no, əbaa ne mu ase, na Dawid few n'ano.

15 Eyi akyi no, Absalom təo teaseənam ne aponkə, na əbəə mmarima aduonum paa se wobedi n'anim. 2 Adekyee biara, əsore ntəm na wakəteria kuropon no pon ano. Na se nnipa bi de asem beto əhene no anim se ommu ho aten a, Absalom bebisə faako a wofi, na woakyere abusuakuw a wofi mu. 3 Na Absalom bəka se, “W'asəm yə də de, nanso əhene nni obiara a obetie. 4 Se meye otemmafo anka mepə. Anka nnipa de wən nsem beba m'anim, na mabu wən aten.” 5 Se nnipa pe se wokotow no a, Absalom remma wən nyə saa na mmom obeso wən nsa, aye wən atuu. 6 Absalom yee saa de nyaa Israelfo no nyinaa wə n'afa. 7 Mfirihiya anan akyi no, Absalom ka kyereə əhene no se, “Ma menkə Hebron na menkəbə afore mma Awurade senea mahyə no bə no. 8 Bere a na mewo Gesur no na mehyee saa bə no se, ‘Se Awurade de me san ba Yerusalem a, məbə afore ama no wə Hebron.’” 9 Əhene no kae se, “Eye, kə na kodi wo bəhyə so.” Enti Absalom kəə Hebron. 10 Bere a əwo hə no, ofaa sum ase somaa abəfo kəə Israel mmaa nyinaa kəhwanyan əmanfo de tiaa əhene no. Ne nkra ne se, “Se mote torobento nne pe a, monka se, ‘Absalom adi hene wə Hebron.’” 11 Absalom faa mmarima ahannu fii Yerusalem kaa ne ho a na wonnium Absalom nsusuwii yi ho hwee. 12 Bere a Absalom rebə afore no, əsoma ma wəkəfaa Giloni Ahitofel a na əye Dawid fotufo fi ne kurom Gilo bae. Enti pəwbə no mu yee den na nnipa bebree no ara bekaa Absalom ho. 13 Ankye, əbəfo bi baa Yerusalem bəka kyereə əhene Dawid se, “Israel nyinaa atu di Absalom akyi se wəaye adəm atia wo.” 14 Eho ara, Dawid ka kyereə ne mmarima se, “Monye no ntəm na yenguan mfi ha, ansa na wadu ha, senea amanehunu bəpare yen ne Yerusalem kurow mu no nyinaa.” 15 N'afotufo no buae se, “Yegyina w'akyi. Biribiara a wugye di se eye no, yə.” 16 Enti əhene no ne ne fifo sii mu kəə preko pe a wannyaw biribiara wə akyi se ne mpenanom du bi a wəbehwə n'ahemfi no so. 17 Əhene no ne ne nkurofo no faa fam, na wəfaa

kuropon no fa bi, 18 maa Dawid asraafo no betwaa wən ho dii wən anim. Nnipa a wəkaa Dawid ho kəe no yə Gitifo ahansia a wofi Gat a ne bammofo nso ka ho. 19 Na əhene no bisaa Gatni Itai a əye əsafohene no se, “Adən nti na woka yən ho reko? San kəka wo nkurofo ho, na monkə əhene Absalom nkyən, efise woye əhəho wə Israel ne əmamfrani a wəatwa wo asu. 20 Wuduū ha nnera nko ara. Na eṣe se mehyə wo na wo ne yən kyin ana? Me mpo, minnim baabi a yebəko. San w'akyi na kəfa wo asraafo ka wo ho, na Awurade nkyereə wo ne də ne ne nokware.” 21 Nanso Itai ka kyereə əhene no se, “Mede Awurade din ne wo ara wo nkwa ka ntam se, baabiara a wobəko no, məko bi a nea ebesi biara mfa me ho; se əye nkwa anaa owu.” 22 Dawid buaa no se, “Eye, ka yən ho.” Eno nti, Itai ne ne mmarima ahansia ne won fifo kaa wən ho kəe. 23 Awershaw kəse sii asase no so, bere a əhene ne n'akyidifo retwa mu no. Wotwaa Kidron Bon no de wən ani kyereə sare so. 24 Abiatar ne Sadok ne Lewifo no faa Apam Adaka no, na wəde sii kwankyen. Na wəbəə afore wə hə kosii se obiara senee. 25 Na əhene no ka kyereə Sadok se, “San fa Onyankopon Adaka no kə kuropon no mu. Se minya Awurade anim adom a, əbesan de me aba ama mahu Adaka no ne ne ntamadan no bio. 26 Nanso se əka se, ‘M'ani nnye wo ho' a mepə, ma əmfa me mfa əkwan a onim se eye ma no no so.” 27 Na əhene no ka kyereə əsəfo Sadok se, “Me nhyeheyee ni: Wo ne Abiatar nye komm nsan nko kuropon no mu a wo babarima Ahimaas ne Yonatan a əye Abiatar babarima ka ho. 28 Metwən wə faako a wotwa Asubonten Yordan kə sare no so hə akosi se mete mo nkra. Momma mente asem a ebesi wə Yerusalem, ansa na makə sare so.” 29 Enti Sadok ne Abiatar faa Onyankopon Adaka no de san kəə Yerusalem, na wotenaa hə. 30 Dawid faa əkwan a eko Ngo Bepəw so no so a orekə no nyinaa, na əretwa adwo. Na wakata ne ti so, na ne nan sisi fam saa ara a əkyere awershawdi. Na nnipa a wəka ne ho no nso katakataa won ti so, twaa adwo bere a wogu so reforo bepəw no. 31 Bere a obi ka kyereə Dawid se, afei de ne fotufo Ahitofel taa Absalom akyi no, Dawid bəə mpaə se, “Awurade, ma Ahitofel afotu nnan nkwaseasəm.” 32 Wuduū Ngo Bepəw no atifi baabi a nnipa som Onyankopon no, Dawid huu Husai a ofi Arki a əretwən no. Na Husai asunsuan n'atade mu, de dətə asra ne tirim, de kyere awershawdi. 33 Na Dawid ka kyereə no se, “Se wo ne me kə a, wəbəye

adesoa ama me. 34 San kō Yerusalem, na ka kyere Absalom se, 'Afei, meye wo fotofo senea da bi hō no na meye w'agya fotofo no.' Eba saa a, wubetumi atia Ahitofel afotu mu, asee no. 35 Asōfo Sadok ne Abiatar wo hō. Ka adwene a wōafa wo me ho, pē se wōkyere me no kyere wōn, 36 na wōbesoma wōn mmabarima Ahimaas ne Yonatan na wōabehwehwe me, aka nea erekō so akyere me." 37 Enti Dawid adamfo Husai san kō Yerusalem, koduu hō bere koro a Absalom nso duu hō no mu.

16 Dawid sian bepōw no pē na əne Mefiboset somfo Siba hyiae. Na əwō mfurum abien a wōahyehye brodo mua ahannu, bobe aba a wōabo no atōwatōw əha ne nsa nhoma kotoku ma wō wōn so. 2 Əhene no bisaa Siba se, "Na eyinom nso ε?" Na Siba buae se, "Mfurum no, mo nkurōfo ntēna wōn so, na brodo no ne aduaba no, wōmfa mma mmerante no na wonni. Na nsa no nso, momfa nkō sare so hō, na wōn a əbre nti wōbētō beraw no anom." 3 Na əhene no bisaa no se, "Na Mefiboset wo he?" Siba buae se, "Əkaa Yerusalem. Əkae se, 'Nnε, mesan agye me nena Saulo ahemman no.'" 4 Əhene no ka kyere Siba se, "Sε saa na ete de a, mede biribiara a εye Mefiboset dea no rema wo." Siba buae se, "Meda wo ase awura. Bere biara, biribiara a wobēka akyere me se menyε no, meye." 5 Bere a əhene Dawid ne ne nkurōfo retwa mu wō Bahurim no, əbarima bi pue fii akuraa no ase bēdomee wōn. Na saa əbarima no din de Simei, Gera a εye Saulo busuani babarima. 6 Əpaa Dawid ne ne mpanyimfo ne asraafō a wōatwa wōn ho ahya no nyinaa abo. 7 Əteeε mu guu Dawid so se, "Fi ha kōl Mogyapēfo a ate se wo! Ohuhuni! 8 Awurade atua wo ka se wuhwiee Saulo ne ne fifo mogya gui. Wuwiaa n'ahengua, na afei Awurade de ahemman no ahya wo babarima Absalom nsa. Wobēnom w'ankasa w'aduru, mogya pēfo." 9 Na Seruia babarima Abisai bisaa əhene no se, "Adēn nti na εse se əkraman funu yi tumi dome me wura əhene? Ma menkō na minkotwa ne ti." 10 Nanso əhene no kae se, "Dēn na me ne mo Seruia mmabarima bēye? Sε Awurade aka akyere no se, ənname me a, me ne hena a metumi aka akyere no se onnyae?" 11 Na Dawid ka kyere Abisai ne ne mpanyimfo se, "Me babarima a εye m'ankasa mogya pē se okum me. Na dēn na esiw Saulo busuani ho kwan se ənye saa ara. Munnyaa no, momma ənname, efise Awurade na waka akyere no se ənye saa. 12 Ebia Awurade behu se wōreyε me bōne, na əde papa atua

me nnome a me nsa aka no nne yi no so ka." 13 Enti Dawid ne ne mmarima toaa so kōo wōn kwan a saa bere no, na Simei nso nam bepōw bi a εben wōn so. Ərekō no nyinaa, na əredome, totow abo bō Dawid, tu mfutuma gu wim. 14 Əhene ne ne nkurōfo nyinaa břee wō əkwan so nti, woduu Asubonten Yordan ho no, wogyee wōn ahome. 15 Absalom ne Israel mmarima nyinaa baa Yerusalem a Ahitofel ka wōn ho. 16 Na Husai a ofi Arki a εye Dawid adamfo no, kōo Absalom nkyen kōka kyereε no se, "Əhene nkwa so! Əhene nkwa so!" 17 Na Absalom bisaa Husai se, "Eyi ne əkwan a wode w'adamfo Dawid fa so? Adēn nti na wo ne w'adamfo ankō?" 18 Husai ka kyereε Absalom se, "Mewō ha efise meye adwuma ma əbarima a Awurade ne Israel ayi no. 19 Nea əka ho bio ne se, hena na εse se mesom no? Senea mesom w'agya no, saa ara na mesom wo." 20 Absalom dan ne ho bisaa Ahitofel se, "Dēn bio na menyε?" 21 Ahitofel buaa no se, "Kō na wo ne w'agya mpenanom no nna, efise wagyaw wōn hō se wōnhwe ahemfi hō. Eno bēma Israel nyinaa ahu se, woabu no animtiaa a εborō nkabom so, na wōde wōn ho bēma wo." 22 Enti wosii ntamadan wo ahemfi no atifi baabi a obiara behu, na Absalom kōo ntamadan no mu, na əne n'agya mpenanom no dae. 23 Absalom tiee Ahitofel afotu senea Dawid yee no pēpēεpē. Na asem biara a efi Ahitofel anom bae no mu nyansa no yee senea efi Onyankopon anom.

17 Ahitofel ka kyereε Absalom se, "Meyi asraafō mpepē dumien, na mafi ha anadwo yi akotaa Dawid. 2 Metō no wō bere a əbre nti, n'aba mu abu. Əne n'akofo nyinaa bēbō hu na wōaguan. Əhene no nko ara na mēbō no ahwe, 3 na mede nnipa no asan abrē wo. Onipa a wohwehwe no no wu bēma wōn nyinaa asan abu; nnipa no mu biara ho rentō kyima." 4 Saa nhyeheyε yi sōo Absalom ne Israel mpanyimfo nyinaa ani. 5 Nanso Absalom kae se, "Momfrē Husai a ofi Arki no mmra na yentie nea əwō ka." 6 Husai bae no, Absalom kaa nea Ahitofel aka no kyereε no. Afei obisaa no se, "W'adwene ne dēn? Yēmfa Ahitofel afotu no ana? Na se εnte saa a, kyere yen w'adwene." 7 Husai buaa Absalom se, "Afotu a Ahitofel ama wo no nnye saa bere yi. 8 Wunim w'agya ne ne dōm; wōyε akofo akεse, na wōn ho yε hu se sisi a wōawia ne mma. Eno da nkyen a, w'agya nim de wō akodi mu; əne n'akofo no rentena anadwo yi. 9 Sesee mpo, wakōtēw əbodan bi mu anaa baabi foforo. Na se odi kan tow hyε mo so a, nea əbete biara no beka se,

‘Wəakunkum asraafo a wodi Absalon akyi no.’ **10** Na se əba saa a, əsraani a ɔye nnam a ne koma te se gyata no koraa, ehu bəma wəbə hu. Na Israel nyinaa nim se w'agya ye əkofo, na wən a wəka ne ho no nso koko ye duru. **11** “Enti mitu wo fo se, boa Israel nyinaa ano, efi Dan kosi Beer-Seba. Woyə saa a wubenya asraafo a wən dodow bəye se mpoano nwea. Na migye di se w'ankasa bedi asraafo no anim. **12** Na se yehu Dawid a, yebetow ahye no so, senea obosu gu asase so, a əno ne mmarima no mu baako mpo nka. **13** Na se Dawid aguan kə kuropən bi so a, wode Israel asraafo nyinaa bekə hə. Afei, yebetumi afa ntampehama de atwe kurow no afasu, akogu obon a əben mu, kosi se əbo biara a əwo mu no beyam.” **14** Afei, Absalom ne Israel mpanyimfo nyinaa kae se, “Husai afotu no ye sen Ahitofel de no.” Efise Awurade ahyehye se Ahitofel afotu pa a əde ama no bəsəe, senea əbəye a, əshaw ne abəbrəse beba Absalom so. **15** Na Husai kəkaa asem a Ahitofel aka ne əno ankasa adwenkyerə no kyereə asofo Sadok ne Abiatar. **16** Əka kyereə wən se, “Ntəm! Monkəhwehwe Dawid, na monka nkyerə no se, ənntena Asubonten Yordan aworoe so hə anadwo yi. Əse se otwa kə sare no so akyi, anye saa a, əne n'akofo nyinaa bewuwu.” **17** Yonatan ne Ahimaas tenaa En-Rogel, senea əbəye a, wərenkə kurow no mu na wənnisan mpue. Na wəaye nhyehye bi se abaawa bi de nkra a əse se wəde kəma əhene Dawid no bəbre wən. **18** Nanso abarimaa bi huu wən se wərefi En-Rogel aka Dawid nkyen nti, əkəka kyereə Absalom. Na woguan kə Bahurim, maa əbarima bi de wən kosiee abura bi a əwo n'adiwo mu. **19** Əbarima no yere de ntama kataa abura no so, de atoko guu so te senea orehata no owia so, na obiara ansusuw se nnipa hye abura no mu. **20** Bere a Absalom mmarima no duu hə no, wobisaa əbea no se, “Woahu Ahimaas ne Yonatan ana?” Obuaa wən se, “Na wəwo ha de, nanso wəatwa asuwa no kə.” Absalom mmarima no hwehweə wən, nanso wəanhū wən nti, wəsan kə Yerusalem. **21** Afei mmarima baanu no fii abura no mu, de mmirika kə əhene Dawid nkyen kəbə no amannee se, “Fi ha twa asu no ntəm anadwo yi!” Wəkəa Ahitofel afotu a əbəma wəakyere no akum no no kyereə no. **22** Enti Dawid ne nnipa no nyinaa tutuu so, kotwaa Yordan. Eduu adekyee no, na obiara atwa Yordan kə n'agya. **23** Ahitofel huu se n'anim agu ase, efise wəjamfa n'afotu no, əhyehye n'afurum tenaa ne so, kə ne kurom. Ətotoo ne nneəma yiye, na əkəsen

ne ho. Enti owu ma wosiee no wə n'agya əda mu. **24** Ankye na Dawid duu Mahanaim. Saa bere no na Absalom aboaboa Israel asraafo no nyinaa ano a odi wən anim rekotwa Asubonten Yordan. **25** Absalom yii Amasa de no tuua asraafo no ano, sii Yoab a na anka ɔye Dawid sahene no anan mu. Amasa ye əbarima bi a wəfre no Yitra, a ɔye Israelni a əwaree Abigail a ɔye Nahas babea, na ɔye Seruia nuabea, a ɔye Yoab na ba. **26** Israelfo no ne Absalom tenaa Gilead asase so. **27** Na Dawid duu Mahanaim no, Nahas a ofi Raba babarima Sobi Amonni no, kyiaa no few so. Saa ara na Amiel a ofi Lo-debar babarima Makir ne Gileadni Barsilai a ofi Rogelim nso gyee no few so. **28** Wəbrəe no kətə, nkuku ne nkaka, atoko, asikresiam, nkyewe, ase ne asedua, **29** əwo ne nufusu ani srade ne anantwi nufusu a akyenkyen mua. Wəde brəe Dawid ne ne nkurofo a wəka ne ho no. Na wəkae se, “Mo nyinaa moabrébre, na əkəm ne osukəm de mo efise moanantew kwan tenten wə sare so.”

18 Afei, Dawid yiyii asahene ne asafohene dii n'akofo anim. **2** Yoab na na otua wən mu nkyemu abiesa mu baako ano. Yoab nuabarima Abisai a na ɔye Seruia babarima na na otua nkyemu abiesa mu baako nso ano. Enna nkyemu abiesa mu baako a aka no, Gatni Itai na na otua ano. Əhene no ka kyereə n'akofo no se, “Me ne mo na əreko.” **3** Nanso ne mmarima no tiaa mu denneennen se, “Ense se wəkə bi. Na se əba se, əse se yegyae, na yeguan, na se mpo, yən mu fa koraa wuwu a, ərennu Absalom asraafo no ho hwee. Wo ara na wəbehwehwe. Wo nko ara ye yən mu mpem du, enti eye se wobətena kurom na se mmoa bi ho hia yən a, wode bəba.” **4** Əhene penee so se, “Se modwene se əno ne adwene pa de a, mate.” Enti okogyinna kurow no pon ano, bere a asraafo no rekə no. **5** Na əhene no hyeə Yoab, Abisai ne Itai se, “Me nti mo ne abofra Absalom nni no bəkəo.” Na asraafo no nyinaa tee saa əhye a əhene hyeə n'asafohene no. **6** Enti əkə no fi ase wə Efraim kwae mu. **7** Na Dawid mmarima no yee Israel asraafo no pasaa. Əye afoa ano kum, na da no, mmarima mpem aduonu na wəhweree wən nkwa. **8** Əko no didi kə nkurow so, na esiane kwae no nti, nnipa pii wuwu sen wən a wowuwuu wə afoa ano no. **9** Əko no gyina mu no, Absalom puee preko pə wə Dawid mmarima no bi mu. Əpəe se oguan wə n'afurumpənkə so, nanso oguan kəfaa ədətə bi mu wə odum bi ase. Ədətə no kyekyeree ne tinwi, ma əkaa mu. N'afurumpənkə no de, na kə ara na ərekə enti,

ogyaw no hō a, ḥsensen ḥdōtō no mu a ḥretow donko wō wim. 10 Dawid immarima no baako huu asem a asi no, ḥka kyere se, "Mihuu Absalom se ḥsensen dua bi so wō ḥdōtō mu." 11 Yoab bisae se, "Asem pa ara? Wuhuu no na woankum no? Anka mēma wo dwetē gram ḥha ne dunan ne akokoduru nkyeremū se siade." 12 ḥbarima no buae se, "Se anka wobemā me dwetē kilogram dubaako ne fa koraa a, anka merenyē saa. Yen nyinaa tee se, ḥhene ka kyere wo, Abisai ne Itai se, 'Me nti, obiara nnyē aberante Absalom bōne.' 13 Na se mibū ḥhene asem so kum ne babarima a, anka nea ḥbeyē biara, ḥhene behwehwē nea ḥyē saa. Na anka w'ankasa ne onipa a anka wubeyi me ama." 14 Yoab kae se, "Merentwentwēn me nan ase mma wo wō eyi ho." Enti, otwee mpremē abiēsa de wōwō Absalom koma mu bere a na ḥsensen odum no so a na onwui no. 15 Yoab akodekurafo no mu mmerante du twaa Absalom ho hyiae, na wokum no. 16 Na Yoab hyen torobento, maa asraafo no gyaei Israel taa. 17 Wōfaa Absalom amu no tow kyenee amoā donkudonku bi mu wō kuae mu hō, na wōsoaa abotan guu ne so. Na Israelfo no nyinaa guan kō wōn afi. 18 Bere a Absalom te ase no, osii nkaedum bi wō ḥhene bon mu de kaee ḥno ara ne ho, efise ḥdwenee se, "Minni ḥbabarima biara a ḥbeyē nkae ade biara de akae me din." Ḫde nkaedum no too ne ho, na wōfrē no Absalom Nkaedum de besi nne. 19 Na Sadok babarima Ahimaas kae se, "Momma mintu mmirika nkōbō ḥhene amannee se, Awurade ayi no afi atamfo nsam." 20 Na Yoab nso ka kyere no se, "Se ḥhene ba awu a, ḥnyē asem papa mma no. Wubetumi akōbō saa amannee no da foforo bi, na ḥnyē nne." 21 Na Yoab ka kyere Kusni bi se, "Kō na kōka nea woahu no kyere ḥhene." Ḫho ara na Kusni no bōo ne mu ase wō Yoab anim, na otuu mmirika kōe. 22 Bio, Sadok babarima Ahimaas ka kyere Yoab se, "Nea ḥbēba biara mmra, ma me ne Kusni no nkō." Nanso Yoab bisaa no se, "Me ba, adēn nti na wope se wokō? Wunni amanneebō biara a ḥbēma wo abasobōde biara." 23 Ḫkae se, "Mepene so, nanso ma menko." Enti Yoab ka kyere no se, "Kō!" Na Ahimaas faa tataw no so kō kotwaa Kusni no ho. 24 Bere a Dawid te kurow no pon ano no, ne wēmfo no kō kurow no pon no atifi wō ḥfasu no so. Ḫtoo n'ani no, ohuu se obi de mmirika reba. 25 ḥwēmfo no tees mu ka kyere Dawid na ḥhene no buae se, "Se ḥno nko ara na ḥnam de a, ebia, na Ḫde asem pa nam." Bere a ḥsomafo no reben no, 26

ጀwēmfo no huu se ḥbarima foforo nso di so reba, na tees mu se, "Hwē onipa foforo bi de mmirika reba!" Ḫhene no kae se, "Ebia na ḥno nso de asem pa na ḥnam." 27 ḥwēmfo no kae se, "ጀbarima a odi kan no se Sadok babarima Ahimaas." Ḫhene no kae se, "ጀyē onipa pa a, Ḫde asem pa nam." 28 Na Ahimaas tees mu, free ohene no se, "Biribira ye!" Ḫkotow wō ḥhene no anim, de n'anim butuw fam kae se, "Anuonyam nka Awurade, wo Nyankopon. Ḫde nnipa a wōyē adam tiaa me wura ḥhene ahyē ne nsa." 29 Ḫhene bisae se, "Na aberante, Absalom ho ye ana?" Ahimaas buae se, "Bere a Yoab yē n'adwene se ḥpē se ḥsoma ḥhene somfo ne me wo somfo no, mihiu se nneema aye basaa a na minhu mu yiye." 30 Ḫhene ka kyere no se, "Gyina nkyēn ha na twen." Enti ogyinaa nkyēn twenee. 31 Na Kusni no bedu kae se, "Me wura, Nana, tie asem pa a mede nam! Nne, Awurade ayi wo afi wōn a wōsore tia wo, pe se wōyē wo bōne no, nhu amane se saa aberante no." 33 Ḫhene ho wosowee. Ḫfaa ḥkwan ano pon no mu kō ne dan mu kosui, twaa adwo. Ḫreko no, Ḫkae se, "Ao, me ba Absalom! Me ba, me ba Absalom! Anka minwu nnya wo! Ao, Absalom, me ba, me ba!"

19 Ankyē na nkra duu Yoab nkyēn se ḥhene no resu, redi awerehow wō Absalom ho. 2 Bere a asraafo no tee ḥhene no awerehow a ḥredi wō ne ba no ho no, nkonomdi mu amigye a na wōwō mu saa da no dan awerehow. 3 Wowiaa wōn ho kō kurow no mu senea wōn a wōadi nkogu de aniwu guan fi ḥko mu. 4 Ḫhene de ne nsa kataa n'anim, kō so twaa adwo se, "Ao, me ba Absalom! Ao, Absalom, me ba, me ba!" 5 Na Yoab kō ḥhene no dan mu kōka kyere no se, "Nne yēagye wo, ne wo mmabarima, ne wo mmabea, ne wo yeronom, ne wo mpenanom nkwa. Nanso woreye eyi de gu yen anim ase te se nea yēagye bone bi. 6 Wōdo w'atamfo, na wotan w'adōfo. Woada no adi nne se, yēnse hwee mma wo. Se Absalom te ase, na yen nyinaa awuwu a, anka wope no saa. 7 Afei, fi kō mprempren, na kōma asraafo no mo, na mebo Awurade din, ka ntam se, se woanyē saa a, wōn mu baako koraa nka ha anadwo yi. Na ḥbēma woagyigya asen kan no." 8 Na ḥhene no fii adi kōtenaa kurow no abōntenpon no ano. Na asem no trew kurow no mu nyinaa se ḥwo hō no, obiara kō ne nkyēn. Saa bere no

na Israelfo a wótaa Absalom akyi no nyinaa aguan ko wón afi mu. **9** Na Israel mmusuakuw no nyinaa mu, na wóredi abooboo, gye akyinnye. Na nnipa no reka se, “Óhene no gyee yen fii atamfo a wóye Filistifo nsam, nanso Absalom taa no, pam no fii ḥoman no mu. **10** Na mprempren Absalom a wórsraa no se ommedi yen so hene no nso awu. Momma yenkəka nkyere Dawid na ḥonsan mmra mmedi yen so.” **11** Na ḥhene Dawid somaa asəfo Sadok ne Abiatar, ma wokobisa Yuda mpanyimfo se, “Aden nti na mo de, mompe se mode ḥhene ahenni besan ama no? Na mate se Israel nyinaa aye krado, na mo nko ara na motwentwén mo anan ase. **12** Moye m'abusuafo, m'abusuakuw, m'ankasa me honam ne me mogya. Na eno nti, aden nti na mutwa to wó wón a wópene se mesan aba no mu?” **13** Dawid ma wókoka kyerees Amasa se, “Se woye me wófaase yi, se manye wo ḥahene ansi Yoab anan mu a, Onyankopon ne me nni no nwenweenwen.” **14** Afei, Amasa bōo Yuda ntuanofo no nyinaa adafa, ma wotiee no se nnipa koro. Wóde saa asem yi kótoo ḥhene anim se, “Wo ne wón a wone wo wó ho no nyinaa mmra yen nkyen.” **15** Na ḥhene no de n'ani kyerees Yerusalem. Oduu Asubonten Yordan ho no, Yudafo behyiaa no se wóde no retwa asu no. **16** Gera a oye Benyaminni a ofi Bahurim babarima Simei ne Yuda mmarima yee ntém kohyiaa ḥhene Dawid. **17** Ḍrekə no, na Benyaminfo apem ka ne ho, a na Siba a na oye Saulo fi mu soodoni ne ne mmabarima dunum ne n'asomfo aduonu ka ho. Wóyee ntém dii ḥhene no kan koduu Yordan ho. **18** Wotwa kōo baabi a ehō nnō kófaa ḥhene fifo no de won twaa asu no, na wóyee nea wópe biara maa wón. Bere a Gera ba Simei twaa asu no, kókotow ḥhene no, **19** sree no se, “Me wura ḥhene, fa me bōne kyé me. Nkae bōne a w'akoa yee bere a wufii Yerusalem no ḥhene yi fi w'adwene mu. **20** Mahu bōne a maye, enti na madi kan wó Yosef abusua nyinaa mu rebekyia wo yi.” **21** Na Seruia babarima Abisai kae se, “Simei se owu, efise ḥodomé nea Awurade asra no no.” **22** Na Dawid bisae se, “Mo Seruia mma, den na me ne mo wó ye? Nne nyé da a wokum obi. Ḫye anigye da! Masan mabedi hene wó Israel so bio!” **23** Enti ḥhene no kaa ntam kyerees Simei se, “Wórenkum wo.” **24** Mefiboset a oye Saulo nena nso kohyiaa ḥhene no bi. Efi bere a ḥhene koe no, na onsiee ne nan ase, nyii ne hweneanonwi, nhoroo ne ntade da, kosii se ḥhene san baa asomdwoe mu no. **25** ḥhene no bisaa no se, “Mefiboset, aden nti na wo ne me anko?” **26**

Obuae se, “Nana, me somfo Siba daadaa me. Meye obubuafu nti, mekae se, ‘hyehye m'afurum ma me, na mentena ne so, senea metumi ne ḥhene ako.’ **27** Siba abesee me akyere me wura ḥhene se mampé se meba. Nanso minim se wote se Onyankopon bofo; ne saa nti, ye nea wugye di se eye. **28** Biribiara mfata me ne me nenabarima asefo se owu a ebebi me wura, ḥhene, nanso, woahye me anuonyam wo wón a wodidi wo pon so no mu. Enti tumi bén na mewo se mibisa ḥhene nea mehwehwé?” **29** ḥhene ka kyerees no se, “Aden nti na w'asem aware? Mehye mo se, wo ne Siba nkye nsase no mu.” **30** Mefiboset ka kyerees ḥhene no se, “Se me wura ḥhene asan aba fie dwoodwoo yi, ma Siba mfa biribiara.” **31** Gileadni Barsilai nso fi Rogelim baa se ḥorebeboa ama ḥhene atwa Yordan. **32** Na Barsilai abo akwakoraa a wadi mfe aduowotwe, na oye ḥedefo kese. ḅno na ḅmaa ḥhene biribi dii bere a na ote Mahanaim no. **33** ḥhene no ka kyerees Barsilai se, “Wo ne me ntwa, na wo ne me nkótena Yerusalem, na mehwé wo.” **34** Nanso, Barsilai buaa ḥhene se, “Aka me nna ahe a eee se me ne wo kótena Yerusalem, Nana? **35** Madi mfirihya aduowotwe, na biribiara nyé me akonno. Aduan ne nsa nyé me de. Nnwontofo nne nso, merente na adesoa nko ara na meye ama Nana. **36** Anuonyam a mepe ara ne se me ne Nana betwa asu no. **37** Ma wo somfo nsan n'akyi, senea mewu wó me ara me kurom faako a wosiee m'awofo. Na me babarima Kimham ni. Ma ḅne me wura ḥhene nkó na ade pa biara a wópe no, ye ma no.” **38** ḥhene no gye too mu kae se, “Eye, Kimham ne me bekə, na nea anka meye ama wo no, meye ama no.” **39** Enti nnipa no nyinaa ne ḥhene twaa Yordan, ḥhene no yee Barsilai atuu, hyiraa no. Na Barsilai san kōo ne kurom. **40** ḥhene faa Kimham kaa ne ho kōo Gilgal. Yuda asraafu nyinaa ne Israel asraafu no mu fa de ḥhene twaa asu no. **41** Ankye, Israel mmarima nyinaa baa ḥhene hō bebisaa no se, “Aden nti na yén nuanom Yuda mmarima wiaa ḥhene koe, na wóde ḥhene ne ne fifo ne Dawid mmarima nyinaa a wóka ne ho no akotwa Yordan aba?” **42** Yuda mmarima nyinaa buaa Israel mmarima no se, “Yeyee saa, efise, ḥhene no ye yén busuani pée. Aden nti na mo bo afuw wó saa asem yi ho? Yeannyé no hwé na ḅno nso amma yen aduan anaa akyede biara nso.” **43** Na Israel mmarima buaa Yuda mmarima no se, “Yewó mmusuakuw du wo Israel na eno nti yewó ḥhene no mu kye fa du. Na aden nti na mubu yen abomfiaa? Enye yen na yedii kan kae

se, wəmfa yen hene nsan mmra?" Na Yuda mmarima no ano yee den sen Israel mmarima no.

20 Ḍtəkwəpəfə bi a na wofre no Seba na ɔye Bikri a ofi Benyamin babarima, hyen torobento tees mu se, "Yene Dawid nni hwee ye. Yenni agyapade biara wə Yisai babarima no nkyen. Israel mmarima, momimra na yen nyinaa nkə yen kurom!" 2 Enti Israel mmarima gyaw Dawid hə, kodii Seba akyi. Nanso Yuda mmarima no de, wətenaa wən hene nkyen, na wəwowaw no fi Asubonten Yordan ho, kosii Yerusalem. 3 Bere a oduu n'ahemfi hə wə Yerusalem no, ɔhyee se ne mpenanom du a ogyaw wən ho no, wəmfa wən nkohye kokoa mu baabi. Na ees se wəma wən wən ahiade nyinaa, nanso ɔne wən renna bio. Enti wən mu biara tenaa ase se okunafo, kosii ne wuda. 4 Ḍhene no hyee Amasa se əmfa nnansa mmoaboa Yuda asraaflo, na əmmeka biribi nkyere no saa bere no mu. 5 Enti Amasa kəbəo asraaflo no amannee, nanso n'ahoboa no boroo nnansa no. 6 Na Dawid ka kyere Abisai se, "Saa Ḍtəkwəpəfə Seba no rebəhaw yen asen se nea Absalom haw yen no. Fa m'akofo no, na taa no ansa na wəguan akəbə ne ho aguua wə hintabea nkurow no mu baabi a yen nsa renka no." 7 Enti Abisai ne Yoab yiyii awemfo a wodi mu fii Yoab asraaflo ne əhene no ankasa de mu de tiw Seba. 8 Na woduu Gibeon əbo kese no ho no, Amasa hyiaa wən. Na Yoab hye n'akotade a əde afoa abo n'ataaso. Otuu nten kəo n'anim se ərekokyia Amasa no, afoa no fii boha no mu təo fam. 9 Yoab bisaa no se, "Me nua, wo ho te den?" Ehə ara na Yoab de ne nsa nifa soo n'abogyee mu, se nea ərefew n'ano. 10 Amasa anhu se afoa no hye ne nsa benkum mu. Na Yoab de afoa no wəo ne yam, maa ne nsono tu guu fam. Ehə anhia se Yoab betia ne so koraa, na Amasa wui. Yoab ne ne nuabarima Abisai gyaw no hə, toaa so tiw Bikri babarima Seba. 11 Yoab asraaflo no mu aberante a ɔye panyin wə nsraadəm no so no mu baako tees mu kyere Amasa asraaflo no se, "Obiara a ətaa Yoab akyi ne obiara a əwo Dawid afa no, ommedi Yoab akyi." 12 Amasa daa ne mogyabura mu wə əkwan no mfimfini. Na əbarima no huu se asraaflo no adu hə a woagygina rehwə Amasa no, ətwee no fii əkwan no mu, de no too wuram, de atade kataa ne so. 13 Woyii Amasa fii əkwan no mu akyi no, mmarima no nyinaa dii Yoab akyi se ərekokyere Bikri babarima Seba. 14 Saa bere no, Seba kyinii Israel nyinaa boaboa ne fifo Bikrifo ano wə Abel-Bet-Maaka. 15 Yoab asraaflo no duu hə no, wətow hyee Abel-Bet-Maaka so. Wosisii

mpie wə kurow no akyi, de bəo wən ho ban fii atamfo ho na wəpempem afasu no, pəe se wodwiriw gu. 16 Na əbea nyansafo bi tees mu fi kurow no mu se, "Muntie! Muntie! Monka nkyere Yoab se əmmra ha, na menka asem bi nkyere no." 17 Yoab kəo ne nkyen, na obisaa no se, "Wo na wəfre wo Yoab no?" Obuae se, "Yiwi." 18 Əkəe se, "Tie asem a w'afenaa pə se əka no." Obuae se, "Meretie." 19 Əkəe se, "Tete no, na yəka se, "Yerekəpə afotu wo Abel." 20 Yere asomdwəe ne nokware wə Israel. Wope se wosee kurow a adi nokware wə Israel. Adən nti na wope se wosee ade a əye Awurade dea?" 21 Yoab buae se, "Enye se mepə se mesee wo kuropon. 22 Nea merehwehwe no ara ne əbarima bi a ne din de Seba a ɔye Bikri babarima a ofi Efraim bepəw so, na wama ne ho so atia əhene, əhene Dawid. Fa saa əbarima no bra, na məfi kurow no mu." Əbea no ka kyere Yoab se, "Wəbetow ne ti afi əfasu no so ama wo." 23 Afei, əbea no kəkaa n'afotu pa no kyere nnipa no nyinaa. Na wotwaa Bikri babarima Seba ti, tow maa Yoab. Enti əhyen torobento maa ne mmarima no bə hwetee, maa obiara kəo ne fi. Na Yoab san kəo əhene nkyen wə Yerusalem. 24 Yoab beyee Dawid asraaflo no so sahene bio. Na Yehoiada babarima Benaias nso ye əhene bamməfo so panyin. 25 Adoram na na əhwe adwumayəfo so, na Yehosafat a ɔye Ahilud babarima no kyerew ahemfo ho abakosem. 26 Na Sewa ye asennii kyerewfo. Na Sadok ne Abiatar nso ye asəfo. 27 Enna Yairini Ira nso ye Dawid səfo.

21 Bere a Dawid di hene no, əkəm baa asase no so mfe abiəsa, enti Dawid bisaa Awurade əkəm no ho asem. Na Awurade kae se, "Esiane fə a Saulo ne ne fifo di wə kunkum a wokunkum Gibeonfo no ho nti na əkəm saa aba no." 2 Enti əhene Dawid frəe Gibeonfo no nyinaa. Na wənka Israelfo no ho, na mmom, wəye Amorifo nkaefo bi. Israel kaa ntam se, wərenkum wən, nanso esiane Saulo ahopere nti, əpəe se ətore wən ase. 3 Dawid bisaa Gibeonfo no se, "Den na metumi aye de apata mo? Monka, səneə əbeyə a Awurade behyira ne nkurofo bio." 4 Gibeonfo no buae se, "Anokwa, sika rentumi, na yəmpe nso se wobekunkum Israelfo awereto wə so." Enti Dawid kəo so bisaa wən se, "Enti den na menyə? Monka nkyers me, na məye ama mo." 5 Na wobuae se, "Eye Saulo na ədwenee ho se obesee yen, səneə yərennya afa biara wə Israel. 6 Enti wonyi Saulo mmabarima anaa ne nananom mmarima baason mma yen, na yebekum wən wə Awurade anim wə Gibeonfo no so." Əhene no kaa

se, "Eye. Μεγε." 7 Dawid gyae Yonatan babarima Mefiboset a na ɔye Saulo nena no, esiane ntam a na Dawid ne Yonatan aka wo Awurade anim no nti. 8 Nanso ɔde Saulo mmabarima baanu a na wɔn din de Armoni ne Mefiboset a na wɔn mama Rispa no yε Aia babea no maa wɔn. ɔsan de Saulo babea Mikal a na ɔye Adriel a na ɔye Barsilai a ofi Mehola no yere mmabarima baanum no mae. 9 Na Gibeon mmarima no kunkum wɔn wo bepɔw no so wo Awurade anim. Enti nnipa baason no nyinaa, wokunkum wɔn wo bere a wɔrefi atokotwa afahye no ase no. 10 Rispa a ɔye mmarima no mu baanu mama no de atweaatam sɛw ɔbotan bi so, tenaa ho otwabere no nyinaa mu. Wamma nnomaa ammesosow wɔn amu no awia, na anadwo nso, osiw nkekaboa ho kwan. 11 Bere a Dawid tee nea Rispa a na ɔye Saulo mpena no aye no, 12 ɔkɔɔ nkurɔfɔ a wɔfi Yabes Gilead nkyen, kobisa wɔn Saulo ne ne babarima Yonatan nnompe ase. (Bere a Saulo ne Yonatan totɔɔ ɔko a wɔnē Filistifo koe no ano no, Yabes Gileadfo na wɔkotasee wɔn amu wo Filistifo kurow Bet-San abɔnten so.) 13 Enti Dawid de Saulo ne Yonatan nnompe bae. Saa ara na ɔde mmarima a Gibeonfo kunkum wɔn no nso nnompe bae. 14 Osiee wɔn nyinaa wo Saulo agya Kis ɔboda a ɛwɔ kurow Sela a ɛwɔ Benyamin asase so no mu. Enɔ akyi, Onyankopon twaa ɔkɔm no so wo Israel asase so. 15 Bio, Filistifo ne Israel koe. Na bere a ɔko no duu ne mpɔmpɔnso no, Dawid brɛe. 16 Na Yisbi-Benob yε abran no asefo mu baako. Na ne peaw mu duru kari boro kilogram abiesa ne fa, a wɔdɛ afoa foforo ahyehye ne ho. Na waka Dawid ahye a anka ɔrebekum no. 17 Nanso Seruia babarima Abisai begyee Dawid, na okum Filistini no. Enɔ akyi, Dawid mmarima no kaa ntam se, "Wo ne yen renkɔ ɔko bio na amma Israel kanea annum no." 18 Eyi akyi, ɔko foforo ba de tiaa Filistifo no wɔ Gob. Wogu so reko no, Sibekai a ofi Husan, kum Saf a na ɔno nso ye abran no asefo no bi. 19 ɔko foforo bi a wɔkoo wɔ Gob no nso, Yair babarima Elhanan a ofi Betlehem kum Gatni Goliat nuabarima bi. Na ne peaw mu duru te se ntamanwemfo abaa. 20 ɔko bi a esii bio wo Gat nso, ɔbarima bran bi a na ɔye nsansia ne nansia a ɔye abran no aseni no 21 pɛɛ se obu fa Israel so, gu n'anim ase. ɔno nso, Dawid nuabarima Simei babarima Yonatan na okum no. 22 Saa Filistifo abran baanan yi yε Gat abran no asefo. Na Dawid ne n'akofo na wokunkum wɔn nyinaa.

22 Bere a Awurade gyee Dawid fii n'atamfo nyinaa ne Saulo nsam akyi no, ɔttoo saa dwom yi de yii Awurade aye. 2 Nsɛm a ɛwo dwom no mu ni: "Awurade yε me botan, m'aban ne m'agyenkwɔ; 3 me Nyankopon yε me botan; ne mu na minya guankɔbea. ɔye me kyem, me nkwegye mu ahɔoden, m'abandennen, m'agyenkwɔ, nea ogye me fi basabasayε mu. 4 "Misu frɛ Awurade; ɔno na ayeyi se no, efise ogye me fi m'atamfo nsam. 5 Owu asorɔkye twaa me ho hyiae; ɔsɛe yiri faa me so. 6 ɔda mu hama kyekyeree me; mihiyaa owu mfiri. (Sheol h7585) 7 "Na m'amanehunu mu no, misu frɛ Awurade. Yiw, mfrɛe me Nyankopon pɛɛ mmoa. ɔtee me nne fii ne kronkronbea. Me sufre duu n'asom. 8 Na asase wosowee na ehinhimii; ɔsoro fapem wosowee; wɔwosowee, n'abufuw nti. 9 Wusiw fii ne hwene mu; ogyaframa fii n'anom; na nnyansramma dɛw fii mu. 10 Ofii ɔsoro baa fam; na omununkum kabii duruu n'anam ase. 11 ɔte kerubim so tui; gyaagyaa ne ho wɔ mframa ntaban so. 12 ɔde sum kataa ne ho hyiae, ɔde osu mununkum dii n'anim kan. 13 Hann kese hyerɛn wɔ n'anim, na anyinam pa fii mu. 14 Awurade bobɔɔ mu fi ɔsoro; ɔsorosoroni no teɛɛ mu dennen. 15 ɔtow n'agyan maa n'atamfo hwetee; anyinam twa ma wɔyε basaa. 16 Awurade kasaɛ, na wiase nnyinaso no nyinaa daa ho. Wotumi huu ɛpo ase, na asase fapem ho daa ho. 17 "Ofi ɔsoro baa fam besoo me mu; otwee me fii asu a emu dɔ mu. 18 Ogyee me fii m'atamfo a wɔyε den nsam, atamfo a wokyɛ me na wɔn ho yε den pa ara sen me. 19 Wɔbaa me so wo m'amanehunu da, nanso Awurade pagyaw me. 20 ɔde me baa baabi a bammo wɔ; ogyee me, efise n'ani kum me ho. 21 "Awurade atua me papayε so ka; me bem a midi no, wahye me anan mu. 22 Efise manantew Awurade akwan so; mentwee me ho mfii me Nyankopon ho nkɔyεɛ bɔne. 23 Ne mmara nyinaa gu m'anim; mentwee me ho mfii ne nhyehyee ho. 24 Me ho nni asɛm wɔ Onyankopon anim; matwe me ho afi bɔne ho. 25 Awurade tuaa me papayε so ka, efise minni fo wɔ n'anim. 26 "Woda wo ho adi se ɔnokwafo kyere wɔn a wodi nokware, wɔn a wodi mu nso wo kyere wɔn se wodi mu. 27 Wuyi wo kronkronyε kyere ɔkronkroni, nanso amumoyεfo de wukyi wɔn. 28 Wugye ahobreasɛfo, nanso w'ani kɔ ahantanfo so se wobɛbre wɔn ase. 29 Wo Awurade, woye me kanea. Yiw, Awurade woma me sum dan hann. 30 W'ahɔoden mu, metumi aka asraafokuw agu; me Nyankopon nti, mitumi foro ɔfasu. 31 "Onyankopon de, n'akwan ye

pe; Awurade bɔhye nyinaa ba mu. ɔye nkatabo ma wɔn a wohwehwe bammo wɔ ne mu. 32 Hena ne Onyankopɔn, gye se Awurade? Hena ne ɔbotantim no, gye se yen Nyankopɔn? 33 Onyankopɔn ne m'aban a eyɛ den; wagye me, na wama me kwan so aye pe. 34 ɔma m'anammɔn ho ye hare se ɔfotore de; ɔma me gyina sorɔnsorɔmmea. 35 Osiesie me ma ɔko; na me basa tumi kuntun kɔbere mfrafrae tadua. 36 Woama me wo nkwagye kycm. Wo mmoa ama maye ɔkese. 37 Woabo kwan tɛtɛe ama m'anam senea me nkotodwe rengurow. 38 "Metaa m'atamfo sɛee wɔn; mannyina kosii se wodii nkogu. 39 Meyam wɔn, mebɔn wɔn hwee fam, na woantumi ansore; wohwehwee ase wo m'anam ase. 40 Wohyeɛ me ahooden maa ɔko; woaka m'atamfo ahye m'anam ase. 41 Womaa wɔdan wɔn ani guanee, na mesee wɔn a wotan me nyinaa. 42 Wosu pɛe mmoa, nanso obiara ammegye wɔn. Wosu frɛɛ Awurade, nanso wannye wɔn so. 43 Meyam wɔn ma wɔyɛɛ se asase so mfutuma; mepraa wɔn guu suka mu se wura. 44 "Womaa me nkonomdi wɔ wɔn a wɔbɔ me kwaadu so. Woahwe se meyɛ amanaman sodifo; na nnipa a minnim wɔn som me. 45 Ananafo brɛ wɔn ho ase ma me; wote me nka pe ara a, wɔde wɔn ho ma me. 46 Wɔn nyinaa bɔ huboaa, na wɔde ahopopo fi wɔn nsraban mu ba. 47 "Awurade te ase! Ayeyi nka me botan, ma wɔmma Onyankopɔn, me nkwegye botan so. 48 ɔno ne Onyankopɔn a ɔtɔ wɔn a wohaw me so were; oka amanaman no hye m'ase 49 na ogye me fi m'atamfo nsam. Wode me si baabi a m'atamfo nnu, wugye me fi atutuwpefo a wotia me nsam. 50 Awurade eyi nti, mɛkamfo wo wɔ amanaman mu, Ao Awurade. Meto ayeyi dwom ama wo din. 51 "Wode nkonomdi akese ama wo hene; woda ɔdɔ a ɛnsa da adi kyere nea woasra no ngo, wode kyere Dawid, ne n'asefo afebɔo."

23 Eyi ne Dawid nsem a etwaa to: "Dawid, Yisai ba barima a Onyankopɔn maa no nkɔso a eyɛ nwonwa, na Yakob Nyankopɔn sraa no ngo no, Israel nnwomhyehyefo mu otibam: 2 "Awurade honhom kasa fa me mu; ne nsem wɔ me tekrema so. 3 Israel Nyankopɔn kasae. Israel botan ka kyereɛ me se: 'Onipa a odi hene trenee mu, na ɔde Onyamesuro di hene no, 4 ɔte se anɔpa hann, ɔte se anɔpa a omununkum nni ho apueiwa hann; ɔte se osuto akyi hyerɛn, na ema sare foforo pue fi asase mu.' 5 'Eyɛ me fi na Onyankopɔn ayi. Yiw, ɔne me aye apam a ɛwo ho daa. Ne nhyeheyɛ ye afebɔo, bi nni ho bio, na woasaw ano. ɔbɛhwɛ me

iyiedi ne me nkɔso daa. 6 Na wɔn a wonnim Onyame no te se nsɔe a wɔbetow agu, efise wɔwɔwɔ nsa a eso mu no. 7 ɛsɛ se obi kɔ amia mu ansa na watwa wɔn agu; wɔde ogya behyw wɔn dwerebee." 8 Din a edidi so yi ye Dawid dɔmmarima: Nea odi kan ne Yoseb-Basebet a ofi Tahkemon, na ɔyɛ ɔsaħene wɔ akofo akese Baasa bi so wɔ Dawid mmarima no mu. ɔno na ɔde ne peaw kum atamfo akofo ahanwɔtwe wɔ ɔsa baako pe mu no. 9 Nea ɔto so abien wɔ baasa no mu no ne Dodo babarima Eleasar a ɔyɛ Ahohi aseni. Bere bi Eleasar ne Dawid ka bɔɔ mu, tew gyinae, de tiaa Filistifo bere a Israel asraafo no nyinaa aguan no. 10 Okunkum Filistifo no ara kosii se afei, na ontumi mpagyaw ne peaw. Nanso Awurade maa no dii nkonom saa da no. Asraafo a wɔaka no ansan amma kosii bere a ɛsɛ se wɔkɔtase wɔn asade no. 11 Nea odi ho ye Sama a ɔyɛ Aggee a ofi Harar babarima. Da koro bi, Filistifo no boaa wɔn ho ano wɔ Lehi, na wɔtow hyeɛ Israelfo no so wɔ aseduafuw bi mu. Israel asraafo no guanee, 12 nanso Sama gyinaa ne nan so pintinn wɔ afuw no mfimfini, kaa Filistifo no gui. Enti Awurade ma odii nkonom. 13 Twabere bi a na Dawid wɔ Adulam ɔboden mu no, Filisti asraafo bɛkyeree nsraban wɔ Refaim bon mu. Dawid akofo nimdefo aduasa no mu baasa sian kohyiaa no wɔ hɔ. 14 Saa bere no na Dawid te nsraban mu hɔ a na Filistifo asraafo no fa bi nso akotena Betlehem. 15 Dawid daa n'akonno adi se, "Ao, se minya nsu pa a ɛwo Betlehem abura a ɛwo kurow no pon no ano hɔ no bi a, anka mɛnom." 16 Enti baasa no bu faa Filistifo no mu kɔsaw nsu no bi fii abura no mu, de brɛɛ Dawid. Nanso wannom. Mmom, ohwie guu Awurade anim. 17 ɔtɛɛɛ mu se, "Awurade ma ɛmpare me se mɛnom eyi! Saa nsu yi som bo te se saa mmarima yi a wode won nkwa too hɔ, kɔsaw nsu yi brɛɛ me yi mogyɛ." Enti Dawid annom. Mmarimasɛm a Baasa no dii no nhweso bi ni. 18 Na Yoab nua Seruia babarima Abisai nso dii Aduasa no anim. Da bi, ɔde ne peaw kum atamfo ahaasa wɔ ɔsa baako pe mu. Saa akokodurusem yi nti ne din hyetaa se Baasa no. 19 Abisai na ogye din pa ara wɔ Aduasa no mu. ɛwo mu, wannye din se Baasa no ho de, nanso na ɔno ne Aduasa no safohene. 20 Na Yehoiada babarima Benaia nso ye ɔkofo kokodurufo a ofi Kabseel. Odii mmarimasɛm bebree a bi ne se, okum Moab akofo akese baanu. Bere bi nso, ɔtaa gyata, ma wɔkɔtɔ amoaa mu. Na sukyerɛmma atɔ, ama fam aye toro de, nanso ɔkyere gyata no, kum no. 21 Bere bi nso,

øde abaaporiwa a na okura no kum Misraimni økofo kese bi a na øno kura peaw. Benaia hwim peaw no fii Misraimni no nsam, na øde kum no. **22** Eynom na Yehoiada babarima Benaia yee, ma ogyee din te se Baasa no. **23** Na øwø anuonyam sen wøn a na wøfra Aduasa no mu no biara, nanso na ønka Baasa no ho. Na Dawid yee no n'awemfo no so sahene. **24** Wøn a aka a na wøfra Aduasa no mu no ni: Yoab nuabarima Asahel; Dodo a ofi Betlehem babarima Elhanan; **25** Sama a ofi Harod; Elika a ofi Harod; **26** Heles a ofi Palti; Ira, Ikes a ofi Tekoa babarima; **27** Abieser a ofi Anatot; Sibekai a ofi Husa; **28** Salmon a ofi Ahoa; Maharai a ofi Netofa; **29** Heleb, Baana a ofi Netofa babarima; Itai, Ribai a ofi Gibe (Benyamin abusuakuw mu) babarima; **30** Benaia a ofi Piraton; Hidai a ofi Nahale-Gaas; **31** Arbatini Abi-Albon; Asmawet a ofi Bahurim; **32** Eliahba a ofi Saalbon; Yaasen mmabarima; **33** Yonatan, Sama a ofi Harar babarima; Sarar, Ahiam a ofi Maaka babarima; **34** Elifelet, Ahasbai a ofi Maaka babarima; Eliam, Ahitofel a ofi Gilo babarima; **35** Hesro a ofi Karmel; Paarai a ofi Arba; **36** Igal, Natan a ofi Soba babarima; Bani a ofi Gad; **37** Selek a ofi Amon; Naharai a ofi Beerot (Yoab akodekurafo); **38** Ira a ofi Yitri; Gareb a ofi Yitri; **39** Hetini Uria. Wøn nyinaa dodow yø aduasa ason.

24 Bio, Awurade abufuw baa Israel so nti, øhyee Dawid se ømfa nnipakan so nhaw wøn a wøwø Israel ne Yuda nyinaa. Awurade see Dawid se, "Kø na køkan Israelfo ne Yudafo nyinaa." **2** Enti øhene no ka kyereø ne sahene Yoab se, "Kan nnipa a wøwø asase yi so nyinaa, efi Dan a øwø atifi fam, de besi Beer-Seba a øwø anafo fam, na ama mahu nnipa dodow a wøwø ha." **3** Na Yoab buaa øhene no se, "Awurade mma wo ntøna ase kosi se nnipa a wøwø w'ahenni yi mu ase bøterøw mmøho øha. Na aden nti na wope se woye eyi?" **4** Na øhene no hyee no ketee se, wønkan nnipa nti, Yoab ne n'adwumayefo køkan nnipa a wøwø Israel. **5** Nea edi kan no, wotwaa Yordan køtenaa Aroer, kurow a øwø obon no anafo a økyereø Gad no. Afei, wøkøø Yaser, **6** toaa so koduu Gilead a øwø Tatim-hodsi, toaa so køø Dan Yaan ne Sidon fa mu. **7** Afei, wøbaa Tiro aban mu ne Hewifo ne Kanaanfo nkuropøn nyinaa mu. Wøkøø Yuda anafo, koduu Beer-Seba de wiei. **8** Wowurawuraa asase no nyinaa so, de asram akron ne nnafua aduonu wíee nnipakan no, san køø Yerusalem. **9** Yoab de ne nnipa dodow a wonyae bøø øhene no. Na mmarima a wøadu sogyadi mfe so

wø Israel no dodow yø mpem ahanwøtwe, na mpem ahannum nso wø Yuda. **10** Dawid kan nnipa no nyinaa wiei no, n'ahonim buu no fø, nti øka kyereø Awurade se, "Nea meyee yi nti, maye bøne. Enti Awurade, mesøe wo, yi saa aføbu yi fi wo somfo so. Maye nkwaseade." **11** Ade kyee no, Awurade asem baa odiyifo Gad a øyø Dawid ødehufo nkyen se: **12** "Køka kyereø Dawid se, Senea Awurade se ni: 'Mede nsem abiesa reto w'anim. Yi mu baako na menyø ntia wo.'" **13** Enti Gad køø Dawid nkyen kobisaa no se, "Økøm mmra w'asase yi so mfe abiesa ana? Anaa, atamfo a wogu wo so no wubeguan wøn asram abiesa? Anaa, øyaredøm mmra wo man yi mu nnansa? Enti afei, dwene ho yiye, na ma minhu mmuae a memfa nkøma Awurade." **14** Dawid ka kyereø Gad se, "Yewø ahohiahia mu. Momma yemfa yøn ho nhøe Awurade nsa, efise n'adøe døøso; nanso mma me nkøø nnipa nsam." **15** Enti Awurade tow øyaredøm guu Israel so anøpa no ma edii nnansa. Na nnipa mpem aduøson fii Dan kosi Beer-Seba wuwui. **16** Bere a øbofo no reye ahoboa akøsøe Yerusalem no, Awurade nuu ne ho wø asem no ho, na øka kyereø no se, "Eye! Gyae." Saa bere no na Awurade bøfo no adu Yebusini Arauna awiporowbea hø. **17** Bere a Dawid huu øbofo no, øka kyereø Awurade se, "Me na maye bøne. Eynom de wonnim ho hwee, døn na wøaye? Ma wo bøfo nseø me ne me fifo." **18** Da no, Gad køø Dawid nkyen køka kyereø no se, "Kø na kosi aføremuka ma Awurade wø Yebusini Arauna awiporowbea hø." **19** Na Dawid køyee nea Awurade hyee no se ønye no. **20** Bere a Arauna huu se øhene ne ne mmarima reba no, opue bekotow øhene, de n'anim butuw fam. **21** Arauna bisæ se, "Aden nti na woaba, me wura?" Dawid buæ se, "Merebøø awiporowbea hø, na masi aføremuka wø hø ama Awurade, senea Awurade bøma øyaredøm no agyae." **22** Arauna ka kyereø Dawid se, "Me wura fa na fa yø nea wope. Nantwi a wøde bøø øhyew aføre ni. Wubetumi de awiporowbea nnua ne nantwi mpamho nnua no aye nnyina wø aføremuka no so. **23** Mede ne nyinaa bøma wo, na mesøe se, Awurade, wo Nyankopøn nnye aføre yi." **24** Na øhene no buaa Arauna se, "Dabi da, mepe se metø, na merentumi mmo øhyew aføre mma Awurade, me Nyankopøn, a mamo ho ka biara." Enti Dawid tuaa dwetø beye gram ahannum aduoson anum de tøø awiporowbea ne nantwi no. **25** Dawid sii aføremuka wø hø maa Awurade, na øboø øhyew aføre ne asomdwøe aføre hø. Na Awurade tiee ne mpaebø maa øyaredøm no gyae.

1 Ahemfo

1 Bere a ɔhene Dawid bɔɔ akwakoraa posoposo no, se wɔde ntama ahe kuru ne ho koraa a, entumi nka no hyew koraa. **2** Enti n'afotufo kae se, “Momma yempe ɔbabun bi mma ɔhene na ɔtena ne ho nhwε no. ɔbeda ne kokom, na ama yεn wura ɔhene ho aye no hyew.” **3** Enti wokyin ɔman no mu nyinaa, hwehweε ɔbea hoɔfεfo bi. Wokonyaa Abisag a ofi Sunam, na wɔde no bres ɔhene no. **4** Na ɔyε ɔbabea hoɔfεfo, na ɔno na ɔbεhweε ɔhene. Nanso ɔhene no amfa ne ho anka no. **5** Saa bere no mu Dawid babarima Adoniya a na wɔfrε ne na Hagit no yεε ahomaso kaa se obesi ne ho hene, ahyε n'agya a wabɔ akwakoraa no anan mu. Enti ɔyε nteaseεnam, pεe aponkɔ kaa ho. ɔpεs mmbarima aduonum, twee nteaseεnam no ne aponkɔ no dii n'anim. **6** Na n'agya, ɔhene Dawid, nteεs no da, mpo se obebis a no se, “Den na woreye yi?” Na Adoniya ye ɔbarima hoofεfo. ɔno na na odi Absalom akyi wɔ awo mu. **7** Adoniya gyee Seruia babarima Yoab ne ɔsɔfo Abiatar too mu, na wɔn nso penee se wɔbεboa no ama wadi ɔhene. **8** Na wɔn a wɔtaa Dawid akyi, na wɔampε se wɔboa Adoniya na odi hene no bi ne ɔsɔfo Sadok, Yehoiada babarima Benaia, odiyifo Natan, Simei, Rei ne Dawid ho bammɔfo. **9** Adoniya kɔɔ Sohelet Bo a ɛben En-Rogel asuti ho. Ehɔ na ɔde nguan, anantwi ne anantwi mma bɔɔ afɔre. ɔtoo nsa frεs ne nuabarimanom nyinaa, ɔhene Dawid mmbarima no, ne Yuda adehye mpanyimfo. **10** Nanso wamfrε odiyifo Natan anaa Benaia anaa ɔhene ho bammɔfo anaa ne nuabarima Salomo. **11** Na odiyifo Natan kɔɔ Batseba a ɔyε Salomo na no nkycen kobisaa no se, “Wunim se Hagit babarima Adoniya asi ne ho hene a yεn wura Dawid mpo nnim ho hwee? **12** Se wopε se wunya wo ti didi mu, na wugye wo babarima Salomo nso nkwa a, tie m'afotu yi. **13** Kɔ ɔhene Dawid nkycen ntεm so, na kobisa no se, ‘Me wura, εnyε wo na wohyeε me bɔ se, me babarima Salomo na da bi obedi w'ade se ɔhene, na watena w'ahengua no so? Na aden nti na Adoniya aye ɔhene?’ **14** Na bere a wugu so ne no rekasa no, mεba abesi aseɛ biara a woaka no so dua.” **15** Na Batseba kɔɔ ɔhene pia mu. Afei, na wabɔ akwakoraa posoposo a Abisag na na ɔhwe no. **16** Batseba kotow no, na ɔhene no bisaa no se, “Den na menyε mma wo?” **17** Obuua no se, “Me wura, wugyina Awurade, wo Nyankopon, anim hyεε me bɔ se, me babarima Salomo na obedi w'ade, na watena

w'ahengua so. **18** Nanso mprempren de, Adoniya na wabεye ɔhene foforo a mpo, wunnim ho hwee. **19** ɔde anantwi ne anantwi mma a wɔadodo srade ne nguan abɔ afɔre. Na ɔtoo nsa frεs wo mmbarima nyinaa ne ɔsɔfo Abiatar ne Yoab a ɔyε asraaf o sahene no. Nanso wanto nsa amfrε wo somfo Salomo bi. **20** Na me wura ɔhene, Israel nyinaa retwen nea wobεkyεrε se onni w'ade se ɔhene. **21** Na se woanyε biribi na se wunya kɔ wo kra akyi pε a, wobεyε me ne me ba Salomo se amumɔyεfo.” **22** Ogu so ne no rekasa no ara pε na, odiyifo Natan beduu hɔ. **23** ɔhene afotufo no ka kyεrε se no se, “Odiyifo Natan aba ha, na ɔpε se ohu wo.” Natan kɔɔ mu kokotow ɔhene no. **24** Obisae se, “Me wura, woayε w'adwene se Adoniya na onni w'ade, na ɔntena w'ahengua so ana? **25** Nnε, ɔde anantwi, anantwi mma a wɔadodo srade ne nguan abɔ afɔre, na ɔtoo nsa frεs wo mmbarima nyinaa maa wɔbaa afahye no ase. ɔfrεs Yoab a ɔyε asraaf o sahene no ne ɔsɔfo Abiatar nso. Merekasa yi, wone no redidi, nom, teεtεe mu se, ‘ɔhene Adoniya nkwa so!’ **26** Na me a meyε wo somfo no, wanto nsa amfrε me; saa ara nso na wamfrε ɔsɔfo Sadok, Yehoiada babarima Benaia ne Salomo nso. **27** ɔyε nokware se me wura aye saa a wamma n'asomfo no mu biara ante onipa a obedi n'ade se ɔhene no ho hwee?” **28** Dawid kae se, “Momfrε Batseba mma me.” Na ɔbaa ɔhene anim begyinaa hɔ. **29** Na ɔhene hyεε bɔ se, “Mmire dodow a Awurade a ogyee me fii ɔhaw ne abεbresε mu da so te ase yi, **30** nne, mehyε mmara se, wo babarima Salomo na obedi ade se ɔhene, na ɔbεtεna m'ahengua so, sεneaa mekaa ntam kyεrε wo wo Awurade, Israel Nyankopon, anim no.” **31** Na Batseba san kotow no bio, na ɔtεsε mu se, “Me wura, ɔhene Dawid, ntεna ase afebɔo!” **32** Na ɔhene Dawid hyεε se, “Momfrε ɔsɔfo Sadok, odiyifo Natan ne Yehoiada babarima Benaia mma me.” Wobaa ɔhene anim no, **33** ɔhene ka kyεrε wɔn se, “Momfa Salomo ne me mpanyimfo no nkɔ Gihon asuti no ho. Salomo ntεna m'afurumpɔnko so. **34** Ehɔ na ɔsɔfo Sadok ne odiyifo Natan bεsra no ngo se Israelhene. Monhyen torobento, na montεtεe mu se, ‘ɔhene Salomo nkwa sol!’ **35** Na se mosan de no ba ha a, ɔbεtεna m'ahengua so. Obedi m'ade se ɔhene, efise mayi no se ɔnyε ɔhene wɔ Israel ne Yuda so.” **36** Yehoiada babarima Benaia gyee se, “Amen! Awurade a ɔyε me wura, ɔhene Nyankopon no mmara no mmra mu saa. **37** Na Awurade nka Salomo ho sεneaa ɔkaa wo ho no, na Salomo ahenni nyε yiye nkycen wo

de no mpo.” 38 Enti օօֆօ Sadok, odiyifo Natan ne Yehoiada babarima Benaia ne ժhene ho bammօfo faa Salomo de no կօ Gihon asuti no ho a, na Salomo te ժhene Dawid afurumpօնկօ so. 39 Էհօ na օօֆօ Sadok faa ngotoa fii ntamadan kronkron mu ho behwie guu Salomo tirim. Afei, ահյօն torobento maa nnipa no nyinaa տետէս mu se, “Ժhene Salomo nkwa so!” 40 Na nnipa no nyinaa san ne Salomo կօ Yerusalem a վօրեբօ mmen, di ahurusi. Na anigye ne ahosepew ne նտէտէմu no ano յէs den ara kosii se, վօn nne no wosow asase. 41 Adoniya ne n’ahhօ tee osebօ ne նտէտէմu bere a վօրեյ աwie վօn aponto no. Yoab tee torobento nne no, obisae se, “Na ասէm ben na աsի? Na աdէn nso na kurow no mu aye gyegyeegye yi?” 42 Bere a ogu so rekasa no, Yonatan a յէs օօֆօ Abiatar babarima no կօ հօ. Adoniya ka կyերէs no se, “Bra mu, efise woye onipa papa. Minim se աsէm pa վօ w’աno.” 43 Yonatan buae se, “Dabi da! Mprempren ara, յէn wura ժhene Dawid, asi Salomo ժhene. 44 Ժhene no maa շne օօֆօ Sadok, odiyifo Natan, Yehoiada babarima Benaia a ժhene ho bammօfo rebo վօn ho ban, կօ Gihon asuti ho. Վօmaa no tenaa ժhene afurumpօնկօ so, 45 na Sadok ne Natan sraa no ngo se ժhene foforo. Վօreba ara ni, na kurow mu no nyinaa agye bum ahokeka so. Gyegyeegye no nkyerəse ara ne no. 46 Afei, mprempren, Salomo te ahengua so se ժhene. 47 Adehye mpanyimfo nyinaa կօ ժhene Dawid nkyen, կօmaa no mo, kae se, ‘Onyankopօn mma Salomo ahenni nhjeta nkyen wo de no, na Salomo ahemman nso nyէ kese nsen wo de no!’ Na ժhene sii ne ti ase yii Awurade aye, bere a na օda ne mpa mu, 48 na օkaa saa nsem yi, ‘Nhyira nka Awurade, Israel Nyankopօn, a nne da yi wayi obi se օntena m’ahengua so վօ bere a mete ase, na mihu nea էreko so nyinaa.’” 49 Էհօ ara, Adoniya ahhօ no nyinaa de hu gyee bum, fii aponto no ase, na ntem so, obiara կօ ne kwan. 50 Na Adoniya no ankasa suro Salomo, enti oguan կօ ntamadan kronkron no mu kosusoo mmen a esisi aֆremuka no so no mu. 51 Ankye na Salomo tee se Adoniya akosuso mmen a esisi aֆremuka no so, na օresre se, “Momma Salomo nsua nkyerէ nne yi ara, na wankum me!” 52 Salomo buae se, “Se obedi me nokware de a, վօrenhaw no. Na se wanye saa de a, wobekum no.” 53 Enti ժhene Salomo free Adoniya, na վօde no fi aֆremuka no so կօ. Ջkotow ժhene no, na Salomo ka կyերէs no se, “Կօ fie.”

2 Dawid rebewu no, օde adwuma hyէs Salomo nsa se: 2 “Merekօ faako a էsէ se da bi օteasefo biara կօ, enti յէ den na կyերէ wo mmaninye, 3 na յէ nea Awurade, wo Nyankopօn, hwehwe se woye. Nantew n’akwan so, na di ne mmara ne n’ahyede so սenea վօakyerէ wօ Mose mmara no mu no, սenea էbeyէ a վօbekօ so wօ biribiara a վօbeyէ mu ne baabiara a վօbekօ nso. 4 Se woye eyi a na Awurade bedi ne եօ a օhyէ me no so se, ‘Se w’asefo hwէ won asetena, na wofi վօn koma ne վօn kra nyinaa mu nantew nokware mu wօ m’anim a, վօn mu baako betena Israel ahengua no so.’ 5 “Wunim se Seruia babarima Yoab kum m’akofo asahene baanu no a յէs Ner babarima Abner ne Yeter babarima Amasa no. Okunkum վօn, hwiee վօn mogyu gui, asomdwoe bere mu a ըnyc օko bere mu, na օde վօn mogyu kekaa n’abօso a էbօ n’asen mu ne ne mpaboa a էhyէ ne nan so. 6 Wo ne no nni, na mma no mfa ne ti dwen nkօ օda mu asomdwoe mu. (Sheol h7585) 7 “Na յէ Barsilai a ofi Gilead no mmabarima օdօe, na ma վօnka վօn a wodidi wօ wo didipon so no ho. Bere a miguan fii wo nuabarima Absalom ho no, վօyee me օdօe. 8 “Kae Gera Benyaminni a ofi Bahurim no babarima Simei. Ջdomee me denneennen, da a mreguan օko Mahanaim no. Na obehyiaa me wօ Yordan no, mede Awurade din kaa ntam se, Merenkum no. 9 Nanso ntam no mma onni bem. Woye onyansaf o na wubehu օkwān a վօbəfa so aka ne mogyu agu.” (Sheol h7585) 10 Na Dawid wui, na wosiee no wօ Dawid kurom. 11 Odii hene wօ Israel mfe aduanan a ne nkyerəmu ne se, odii Hebron so mfe ason na Yerusalem nso, odii ade mfe aduasa abiesa. 12 Enti Salomo tenaa n’agya Dawid ahengua so, na n’adedi ase timii yiye. 13 Na Hagit babarima Adoniya կօ Salomo ne na Batseba nkyen. Batseba bisaa no se, “Wobaa no asomdwoe so ana?” Obuaa no se, “Եye asomdwoe so.” 14 Na օka kaa ho se, “Mepe se woye me օdօe bi.” Na Batseba bisae se, “Adօe բen.” 15 Adoniya kae se, “Սenea wunim no, na ahemman no յէ me dea. Na Israel nyinaa hwէ me kwan se վօn hene. Nanso nneemə sesae, na ahemman no կօ me nuabarima nkyen, efise Awurade պe no saa. 16 Mprempren, ade baako na mepe se mesre wo. Mfa nkame me.” Ջkae se, “Wutumi ka.” 17 Na օtօaa so se, “Կօsre ժhene Salomo ma me, na օremfa dekode no nkame wo. Ka na օmfa Abisag Sunamni no mma me se me yere.” 18 Na Batseba buae se, “Eye məka ho աsէm akyerէ ժhene ama wo.” 19 Enti

Batseba koo əhene Salomo nkyen se ərekəkasa ama Adoniya. Əhene no soree se ərebehya no, bəə ne mu ase ansa na əretena n'ahengua so. Na əhyee se wəmfa agua mmre əhene na, na ətenaa əhene nifa so. **20** Əka kyereə əhene se, "Mewə ade ketewaa bi sre wo, na mfa nkame me." Əhene no buaa no se, "Ka, me na. Meyə ama wo." **21** Enti əkae se, "Ma wəmfa Sunamni Abisag mma wo nuabarima Adoniya aware." **22** Əhene Salomo bisaa ne na se, "Adən nti na wope se Adoniya ware Sunamni Abisag? Eno de, se wubebisa ahemman nso ama no. Wunim se əye me nua panyin na əsəfo Abiatar ne Seruia babarima Yoab nso boa no!" **23** Na əhene Salomo de Awurade din kaa ntam se, "Se Adoniya amfa ne nkwa antwa saa abisade yi so a, Onyankopən ne me nni no dennen so pa ara. **24** Na mprempren de, mmere dodow a Awurade te ase yi, əno a watim m'ase wə m'agya Dawid ahengua so, na wabə me fie ahenni mu nnidiso atenase ama me, senea əhyee me bə no, Adoniya de, twa ara na etwa se owu nne yi ara." **25** Enti, Salomo hyee Yehoiada babarima Benaia se onkum no, na okum Adoniya. **26** Na əhene no ka kyereə əsəfo Abiatar se, "San kə wo kurom Anatot. Wofata se wuwu, nanso merenkum wo mprempren, efisə, wosoaa Awurade Tumfo Adaka no maa m'agya, na wo ne no nyinaa na muhuu amane wo n'abəbərəsə nyinaa mu." **27** Enti Salomo nam so dii mmara a Awurade hyee wə Silo fa Eli asefo ho no so. **28** Əwə mu, mfiase no na onni Absalom akyi, nanso Yoab de ne ho kədəm Adoniya atuatew no. Bere a Yoab tee Adoniya wu no, otuu mmirika koo Awurade ntamadan kronkron no mu, na okosusoo mmən a etuataa afəremuka no ho no mu. **29** Bere a əhene Salomo tee asem yi, əsomaan Yehoiada babarima Benaia se onkokum no. **30** Na Benaia koo Awurade ntamadan kronkron no mu kəka kyereə Yoab se, "Əhene se fi adi." Nanso Yoab buae se, "Dabi, mewu wo ha." Enti Benaia san koo əhene no nkyen kəkaa asem a Yoab aka no kyereə no. **31** Əhene no tee asem a Yoab kae no, əka kyereə Benaia se, "Yə nea əkae no. Kum no wə afəremuka no ho, na sie no. Eyi beyi adwenhare mogyahwiegū ho afodi afi me ne m'agya fifo so. **32** Na Awurade betua no kum a okum mmarima atreneebo ankasa baanu a na woye sen no no so ka. Na m'agya nnim Ner babarima Abner a na əye Israel asraafo so sahene ne Yeter babarima Amasa a na əno nso ye Yuda asraafo so sahene no wu ho hwhee. **33** Yoab ne n'asefo de, saa awudi ahorow yi ho afədi ntena wən

so, na Awurade mma Dawid ne n'asefo ne n'ahengua asomdwoe afebəə!" **34** Enti Yehoiada babarima Benaia san koo ntamadan kronkron no mu, kokum Yoab, na wosiee Yoab wə ne kurom wuram baabi. **35** Na əhene no yi Yehoiada babarima Benaia se onsi Yoab anan se əsahene. Na oyii əsəfo Sadok de no sii Abiatar anan mu. **36** Əhene no soma ma wəkəfəs Simei ka kyereə no se, "Si ofi wə Yerusalem ha na tena mu. Na mfi kurow no mu nka baabiara. **37** Na da a wubetwa Kidron bon no, wubewu; na wo mogya begu w'ankasa wo ti so." **38** Na Simei buae se, "W'atemu no ye kronkron. Biribiara a me wura əhene bəhye se menyə no, meyə." Enti Simei tenaa Yerusalem kyee yiye. **39** Na mfe abiesa akyi no, Simei asomfo baanu guan koo Gathene Akis, Maaka babarima nkyen. Bere a Simei huu faako a wəwə no, **40** əhyehyee n'afurum, koo Gat, kəhwehwəs wən. Ohuu wən no, əde wən san baa Yerusalem. **41** Salomo tee se Simei afi Yerusalem ako Gat asan aba no, **42** əsoma ma wəkəfəs Simei bae, na obisaa no se, "Mamma woanka ntam Awurade din mu se, worenkə baabiara, na se anye saa a, wubewu? Na wubuae se, 'Atemu no ye kronkron; na medi asem a woaka no so.' **43** Adən nti na woanni wo ntam no so amma Awurade, na woanye m'ahyəde?" **44** Na əhene no ka kaa ho se, "Akyinnye biara nni ho se wokae amumoye a woyee m'agya, əhene Dawid. Awurade betwe w'aso wə ho. **45** Na me de, menyə Awurade nhŷira, na daa Dawid aseni atena ahengua no so." **46** Na əhene no hyee Yehoiada babarima Benaia ma əfaa Simei de no fii adi kokum no. Enti ahemman no tim wə Salomo nsam.

3 Salomo ne Misraimhene Farao yee apam, nam so waree ne babea. Əde no betenaa Dawid kurom, kosii se osii n'ahemfi sii Awurade Asoredan, na ətoo Yerusalem ho fasu nso wiei. **2** Saa bere no mu, na Israelfo bə afəre wə sorənsorəmməa, efisə na wonsii asoredan, mfaa Awurade din ntoo so ε. **3** Salomo kyereə ne də a əwə ma Awurade, efisə na ənam n'agya Dawid nkyerkyere anammon so pəpərəpə. Mmom na əbə afəre wə sorənsorəmməa hə, hyew aduhuam wə ho nso. **4** Gibeon na na afəremuka no mu atitiriw wə, əhə na Salomo kəbəə əhyew afəre apem wə afəremuka so. **5** Anadwo no, Awurade daa ne ho adi kyereə Salomo wə dae mu. Onyankopən ka kyereə no se, "Dən na wope? Bisa na mede bəma wo." **6** Salomo kae se, "Woada adəe kəse pa ara adi akyere m'agya Dawid, efisə na odi wo nokware, ye ətreneeni a ne

komu mu nso da hø. Woatoa so aye no saa adøe kese yi ara, na nne yi ara, woama no ababarima se ɔntena n'ahengua nso so. 7 “Afei, Awurade, me Nyankopøn, woasi w'akoa ohene, se minsi m'agya Dawid anan mu, nanso meye abofra ketewaa bi a minnim senea mesi aye m'adwuma. 8 Eha na w'akoa abedu wø nnipa a woapaw wøn no mu; nnipa a wøn dodow nti, obi ntumi nkan wøn. 9 Eno nti, ma w'akoa nhumu koma a obetumi de adi wo nkurøfo so, na obetumi ahu papa ne bøne ntam nsonoe. Na hena koraa na ɔno nko ara betumi adi saa ɔman a wodi mu, a wøye wo de yi so?” 10 Awurade ani sɔɔ Salomo mmuae no, na n'ani gyee se obisaa nyansa. 11 Enti Awurade buae se, “Esiane se woabisa nyansa a wode bedi me manfo so, na woammisa nkwa tenten anaa sika amma wo ho anaa woammisa se wo tamfo bi nwu no nti, 12 mede nea woabisa no bema wo. Mëma wo nyansa ne ntease a obiara nnyaa bi da, na obiara nso renya bi da. 13 Na nea woammisa no nso, mede bëka wo ho—sika ne anuonyam. Na ɔhene biara a ɔwø wiase nso rentumi mfa ne ho nto wo ho, wo nkwa nna nyinaa mu. 14 Na se wudi m'akyi, na wudi me mmara so se w'agya Dawid a, mëma wo nkwa tenten.” 15 Na Salomo nyane, na ohuu se eyø dae. Ðkø Yerusalem kogyinaa Awurade Apam Adaka no anim, na ɔbøø ɔhyew afore ne asomdwøe afore. Na ohyiaa ne mpanyimfo nyinaa, too wøn pon. 16 Akyiri no, mmea nguamanfo baanu bi baa ɔhene no nkyen, pøe se ɔka wøn asem bi ma wøn. 17 Wøn mu baako fitii ase se, “Me wura, mesre wo meka se, saa ɔbea yi ne me te fi koro mu. Mewoo oba bere a ɔne me te fie hø. 18 Nnansa akyi no, ɔno nso woo ba. Na yøn nko ara na yøte fie hø a obiara nka yen baanu no ho. 19 “Nanso anadwo no, ɔpere kòdaa ne ba no so, kum no. 20 Na ɔsøree anadwo no faa me ba fii me nkyen bere a mada no. ɔde ne ba a wawu no too me basa so, na ɔfaa me de no kòtoo ne nkyen, ma ɔdae. 21 Ade kyee a mpeøe se mema me ba no nufu no, na wawu. Nanso anim tetew kakra a mehwøe abofra no yiye no, miuu se ɔnye me ba no koraa.” 22 Eho ara na ɔbea baako no gyee hwanyan kae se, “Abofra a wawu no yø wo ba no, enna nea onwui no nso yø me de no.” Enna ɔbea a odi kan no nso se, “Dabi da, nea wawu no yø wo ba no, na nea onwui no nso yø me de no.” Enti wotwee asem no saa ara wo ɔhene no anim. 23 ɔhene no kae se, “Momma yempe asem no mu nokware yiye. Mo baanu nyinaa, obiara se abofra a onwui no yø ne dea, na abofra a wawu no

de, ɔnye obiara dea. 24 “Se saa na ete de a, mommre me afoa.” Enti wøde afoa børe ɔhene no. 25 Afei, ɔkae se, “Mompae abofra a onwui no mu abien, na momfa fa mma mmea no mu biara.” 26 Na ɔbea a nokware, ɔye abofra a ɔte ase no na a ɔpø ne ba yi asem yiye no teetee mu se, “Ao! Dabi me wura! Fa abofra no ma no. Mesre wo nkum no!” Nanso ɔbea baako no kae se, “Eye, ebeøo yen baanu nyinaa. Kyø ne mu ma yen!” 27 Eho na ɔhene no kae se, “Munrkum no, na mmom, momfa abofra no mma ɔbea a ɔpø se abofra no tena ase no, na ɔno ne ne na no.” 28 ɔhene yi atemmu no trew faa Israel mmaa nyinaa, na ɔmanfo no ho dwiriw wøn wo nyansa a Onyankopøn de ama no, a ema no bu atentrenee no ho.

4 Enti ɔhene Salomo dii Israel nyinaa so hene. 2 Na eyinom ne ne mpanyimfo: Sadok babarima Asaria. 3 Sisa mmabarima Elihoref ne Ahiya na na wøye asennii akyerewfo no. Ahilud babarima Yehosafat na na ɔye adehye abakøsem kyerewfo. 4 Yehoiada babarima Benaia na na ɔye asraafo so sahene no; Sadok ne Abiatar na na wøye asofo. 5 Natan babarima Asaria na na ɔye amansin amradofo titenani. Natan babarima Sabud a na ɔye ɔsofo no, na na ɔye ɔhene fotufo a ɔde ne ho to ne so. 6 Ahisar na na ɔye ahemfi sohwøfo. Abda babarima Adoniram na na ɔhwe adwumayefo so. 7 Na Salomo wø amansin amradofo dumien wo Israel nyinaa mu. Na wøn adwuma ne se, wogye nnuan fi ɔmanfo nkyen de kòma ahemfifo. Wøn mu biara hwe di saa dwuma yi ɔsram baako wø afe biara mu. 8 Saa amradofo dumien no din na edidi so yi: Na Ben-Hur wø Efraim bepøw asase so. 9 Na Ben-Deker hwe Makas, Saalbim, Bet-Semes ne Elon-Bet-Hanan so. 10 Na Ben-Hesed hwe Arubot a Soko ne nsase a ewø Hefer nyinaa ka ho no so. 11 Na Ben-Abinadab wø Nafat-Dor. (ɔwaree Salomo babea Tafat). 12 Na Ahilud babarima Baana hwe Taanak ne Megido ne Bet-Sean a ɔben Saretan a ewø Yesreel anafo ne nkurow a efi Bet-Sean, de kosi Abel-Mehola, tra kosi Yokmeam akyi no so. 13 Na Ben-Geber wø Ramot-Gilead, a Yair nkurow a wøde too Manase babarima Yair a ewø Gilead ka ho, wø Argob mantam a ewø Basan a nkuropøn aduosia a wøde kbere apon asisi ano no ka ho. 14 Na Ido babarima Abinadab wø Mahanaim. 15 Na Ahimaas wø Naftali. Ono nso waree Salomo babea Basmat. 16 Na Husai babarima Baana wø Aser ne Alot. 17 Na Parua babarima Yehosafat wø Isakar. 18 Na Ela babarima Simei wø Benyamin. 19 Na Uri babarima Geber wø

Gilead asase so a Amorihene Sihon ne Basanhene Og amantam ka ho. Na amrado baako pe na ohwé Yuda asase so. **20** Na nnipa a wówó Yuda ne Israel no dodow te se mpoano nwea. Nea wonya di ne nea wonya nom no, na wón ani so. **21** Salomo dii ahemman nyinaa so, fi Asubonten Eufrate kosi Filistifo asase so, de kosi Misraim hye so. Na nnipa a wadi wón so wo saa nsase no so no de sonkahiri bre Salomo, na wókó so som no ne nkwanna nyinaa. **22** Nnuan a na wohia daa wo Salomo ahemfi no ye asikresiam pa susukoraa oha ne aduonum ne atokosiam susukoraa ahaasa, **23** anantwi a wóadodo wó buw mu du, anantwi a wode wura ayen wón aduonu, nguan anaa mmirekyi oha, atwe, nnowa, awansan ne nkoko a wóadodo. **24** Na Salomo amantow no ye ahenni ahorow a ewó Asubonten Eufrate atoe fam nyinaa de fi Tifsa kosi Gasa. Na asomdwoe wó asase no so mmaa nyinaa. **25** Salomo nkwa nna mu nyinaa, Yuda ne Israel nyaa bammo tenaa ase asomdwoe mu. Na efi Dan kosi Beer-Seba no, na abusua biara wó ne fi ne ne bobe ne borodoma mfikyifuw. **26** Na Salomo wó apónkodan mpem anan ma ne nteaseenam apónko ne apónko mpem dumien. **27** Amansin mu amradofo na na wóma ohene Salomo ne n'asennii nnuan pérépéré wó wón osram osram nnuanma no mu. **28** Na wóde atoko ne sare a elo hia bre adehye apónko no wó wón mnae. **29** Onyankopon maa Salomo nyansa, ntease ne nhumu a emu nni hwehwebea. **30** Nokware, na ne nyansa no boro anyansafo a wówó apuei ne anyansafo a wówó Misraim nyinaa nyansa so. **31** Na onim nyansa sen obiara a Esrahini Etan ne Heman ne Kalkol ne Darda a wóye Mahel mmabarima no ka ho. Na ne din hyetaa wó aman a atwa ne ho ahyia no so. **32** Obuu mme mpem abiesa, na okyerew nnwom apem ne anom. **33** Na otumi ka afifide biara ho nsem, efi Lebanon sida so de kosi adwera a efifi ofasu mpaapae mu so. Na otumi ka mmoa, nnomaa, mmoa a wówea fam ne nsumnam ho nsem nso. **34** Enti na ahemfo a wówó aman afoforo so tu wón ananmusifo ba Salomo nkyen betie ne nyansasem no bi.

5 Na Tirohene Huram ye ohene Dawid adamfo nokwafo, enti bere a otee se wóasra Salomo ngo se ohene se onni n'agya Dawid ade no, osomaa n'asomafo koo Salomo nkyen, kómaa no tirinkwa. **2** Salomo de saa nkra yi maa se wónsan mfa nkóma Huram: **3** “Wo ara wunim se m'agya Dawid antumi ansi asoredan anhye Awurade ne Nyankopon din anuonyam, esiane

akokoakoko a one aman a wóatwa ne ho ahyia no dii nti. Wantumi anye kosii se Awurade de n'atamfo hye n'an an ase. **4** Nanso mprempren, Awurade, me Nyankopon ama me ahoto wo afa nyinaa, minni otamfo biara na biribiara rekó yiye. **5** Ne saa nti, maye adwene se mesi asoredan ama Awurade, me Nyankopon senea Awurade ka kyere m'agya Dawid se me na meye no. ‘Wo ba a mede no bëtena ahengua so, asi w'an an mu no besi asoredan ahye me din anuonyam.’ **6** “Eno nti, hye ma wonkotwa sida a efi Lebanon mmre me. Me mmarima ne wo mmarima bëye adwuma, na akatua biara a wubegye ama wón no, metua. Wo ara wunim se, obiara nkyen Sidonfo wo nnuabu mu.” **7** Bere a Huram tee Salomo nkra no, n'ani soó yiye kae se, “Ayeyi nka Awurade nne, efise wama Dawid oba nyansafo se ommedi saa oman kese Israel yi so.” **8** Enti Huram de nkra kómaa Salomo se, “Me nsa aka nkra a wode brëe me no, na meye w'abisade a efa nnua no ho no. Metumi de sida nnua ne opepaw nnua abre wo. **9** M'asomfo de nnua no befi Lebanon mmepow so aba Po Kese so, na mema atenten afa po ani senea wóde aye akorow no, de aksa baabiara a wobekyere. Eno akyi no, yebesan mu na yede nnua no abre wo. Wobëma me fifo aduan, senea mehwehwe no.” **10** Huram faa saa okwan yi so maa Salomo sida ne opepaw nnua senea ope, **11** na Salomo maa Huram fifo atoko tøn 3,600 ne ngo kronkron galøn 120,000. **12** Na Awurade maa Salomo nyansa a emu dø, senea ohye no bø no. Na Huram ne Salomo yee asomdwoe apam. **13** Na ohene Salomo kyerew adwumayefo mpem aduasa a wofi Israel nyinaa din. **14** Osomaa wón akuwakuw koo Lebanon. Osram biara mu, nnipa mpem du kó, senea ebeye a, əbarima baako biara bedi osram baako wo Lebanon, na wadi asram abien wó fie. Adoniram na na ohwé saa adwumayefo yi so. **15** Salomo nso faa nmesoasoafó mpem aduoso; faa abopaefo mpem aduowotwe fi bepøw asase no so, **16** ne wón so sohwefo mpem ahaasa ne ahansia a wobehwe adwuma no so. **17** Ohene no hye ma abotwafo no paee, twaa aboodemmo no, yiyi ho senea wóde behye Asoredan no fapem. **18** Mmarima a wofi Gebal kuropon mu boaa Salomo ne Huram adansifo no, ma wosiesiee nnua ne abo no maa Asoredan no si.

6 Mfe ahannan aduowotwe a wogyee Israelfo fii nkoasom mu wo Misraim no a na Salomo nso adi Israel so hene mfe anan no osram Sif mu no, ofii

ase sii Awurade Asoredan no. 2 Asoredan a əhene Salomo si maa Awurade no tenten mu ye anammən aduɔkron, ne trew ye anammən aduasa na ne soroko ye anammən aduanan anum. 3 Ntwironoo a əda asoredan no anim no tenten ye anammən aduasa, a əne asoredan no ntrewmu ye pɛ. Na ne trew nso ye anammən dunum. 4 Salomo yee mfensere wɔ əfasu no soro hyiae. 5 Asoredan no fasu no akyi no nso, wosisii adan bebree bataa ho hyiae. 6 Na əyɛ aban a əto a so abiesa a ase dan no trew mu ye anammən ason ne fa. Aban a əto so abien no trew ye anammən akron na apampamu dan no trew ye anammən du ne fa. Wode mpuran a egugu dannua bi a əhyehye əfasu no mu na aka adan no abatabata əfasu no ho. Enti əkyere se wɔamfa mpuran no anhyehye əfasu no ankasa mu. 7 Na abo a wode sii asoredan no nso, wosisiee ho wɔ abopaebea hɔ nti, ədan no si no, obi ante asae, pɛe anaa dade biara nnyigyei wo ədansibea hɔ. 8 Na əkwan a wode kɔ ase adan no mu no da Asoredan no anafo fam. Atrapoe kyinkyimii na wɔforo kɔ ədan a əto so abien no so na foforo nso wɔ adan a əto so abien ne abiesa no ntam. 9 Wowiee asoredan no si no, Salomo de nnua ne sida mpuran yee ani nsamso no. 10 Senea wɔaka no, na adan wowɔ ədan no afanan nyinaa a wɔnam sida so de abata Asoredan no afasu no ho. Ədan no mu biara soroko ye anammən ason. 11 Na Awurade de saa asem yi bres Salomo se, 12 “Saa Asoredan a woresi yi de, se woyɛ oseti me mmara nyinaa ne me nhyeheyɛ, na wudi me hye nsem so a, menam wo so bedi bɔ a mehyɛ w'agya Dawid no so. 13 Mɛtene Israel manfo mu, na merempa me nkurofo akyi da.” 14 Na Salomo wiee asoredan no si. 15 Na emu nyinaa, efi fam kosi nsamso no, wode nnua na əkataa fasu no anim. Wode sida na əkataa əfasu no anim, na wode əpepaw əkataa abrannaa no so. 16 Otwaa mu, nyaa kronkronbea a əho ye kronkron mu kronkron wɔ asoredan no ti mu hɔ pɛ. Na əho ntwemu ye anammən aduasa a wode sida asam fam hɔ, de kosi ani nsemee no so. 17 Asoredan no ankasa a na əwo kronkron mu kronkron no akyi no, na ne tenten mu ye anammən aduosia. 18 Wode sida na esam abo afasu a əwo asoredan no nyinaa so, na wosen ntoa fefɛ ne nhwiren de dii nsemee no ani adwinni. 19 Salomo siesiee kronkron mu kronkron a əto asoredan no so; faako a wode Awurade Apam Adaka no besi. 20 Saa kronkron mu kronkron no, na ne tenten mu ye anammən aduasa na ne trew ye anammən aduasa,

na ne soroko nso ye anammən aduasa. Na Salomo de sikakɔkɔ ankasa duraa n'afasu ne ne nsamso no ho nyinaa. Saa ara na oduraa afremuka a wode sida aye no ho. 21 Afei, asoredan no mu nkae no, əde sikakɔkɔ ankasa sam ho nyinaa, na əde sikakɔkɔ yee nkɔnsɔnkɔnsɔn de guu əkwan a wode kɔ kronkron mu kronkron hɔ, de bɔɔ hɔ ano ban. 22 Enti əde sikakɔkɔ duraa Asoredan no ho nyinaa, kronkron mu kronkron ne afremuka no nyinaa ho, de wiei. 23 Kronkronbea mu hɔ, əde ngodua sen kerubim abien a emu biara soroko ye anammən dunum, de sisii hɔ. 24 Kerubim baako biara ntaban mu trew ye anammən dunum a, ntaban baako biara tenten ye anammən ason ne fa. 25 Na kerubim abien no nyinaa tebea ne wɔn kese ye pɛ 26 a əbaako biara soroko ye anammən dunum. 27 Salomo de wɔn sisi bɛnee wɔn ho wɔn ho wɔ asoredan kronkronbea mu hɔ. Wɔn ntaban mu trew no fi əfasu baako kɔka əfasu baako. Na wɔn ntaban a əwo ntam no hyia ədan no mfimfini. 28 Na əde sikakɔkɔ duraa kerubim abien no ho. 29 Na kronkronbea mu afasu ne ədan mu no, odii adwinni a əyɛ kerubim mmedua ne nhwiren guu ho. 30 Na əde sikakɔkɔ duraa adan abien no abrannaa so. 31 Əkwan a wɔfa so kɔ kronkronbea mu hɔ no, Salomo de ngodua yee apon abien a emu biara wɔ twɔtwɔw anum. 32 Saa apon no ho nso, na wɔadi kerubim, mmedua ne nhwiren adwinni, na ne nyinaa nso, əde sikakɔkɔ duraa ho. 33 Afei, əde ngodua yee apongu a emu biara wɔ twɔtwɔw anan a wɔfa hɔ kɔ asoredan no mu. 34 Əde əpepaw nnua yee apon abien a wɔbobɔw, na wosii əpon no biara wɔ əkwan bi so se, emu biara tumi bobɔw gu eno ara so. 35 Wode kerubim, mmedua ne nhwiren adi saa apon yi ho adwinni, na wode sikakɔkɔ adura ho. 36 Wosii adiwo hɔ afasu no a sida nnua mmeaso baako wɔ abo a wɔatwa ntotoso abiesa biara so. 37 Wɔtoo Awurade Asoredan fapem no əsram Sif (a ete se Kɔtɔnimma) mfimfini a saa bere no na Salomo adi hene mfe anan no. 38 Wowiee ədan no ho biribiara əsram Bul mfimfini no a na wadi hene mfe dubaako. Enti mfe ason na wode sii asoredan no.

7 Salomo san sii əno ankasa n'ahemfi. Na mfirihya dumiena na əde wiee ahemfi no si. 2 Na wɔfɛ Salomo adan no mu baako Lebanon Kwae Ahemfi. Na ne tenten mu ye anammən əha ne aduonum. Ne trew ye anammən aduɔson anum, na ne soroko ye anammən aduanan anum. Na sida nsamso no mpuran no deda sida fadum anan a wɔatoto ahyehye no tee no

so. 3 Na wəabo sida nsemso a etweri mpuran aduanan anum a εno nso gugu afadum a wəatoto, ahyehε no ntentenso abiesa mu a, dunum na εwo ntentenso baako biara mu. 4 Afasu no fa biara, mfensere sesa so abiesa abiesa a edidi nhwεanim. 5 Apon no akwan nyinaa, wəayε no ahinanan abiesa abiesa a edidi nhwεanim. 6 Osii afadum asa a ne tenten mu ye anammən aduəson anum, na ne trew ye anammən aduanan anum. Na ntwironoo a wəakuru so wə anim a esi afadum so. 7 Na ahengua asa a na wonim no se atemmu asa nso wə ho. Eho na na Salomo tena di nsem. Na wəde sida asam mu fi fam, de kosi nsamso so. 8 Faako a na Salomo te no twa asennii a εwo asa no akyi no ho hyia. Əkwan koro no ara so na wəfa de sii. Osii ne dan no seso de maa Farao babea a na εye ne yerenom no mu baako. 9 Abo akese a wəatwa no pεpεεpε a ne bo ye den yiye na wəde sii saa adan no. 10 Abo a wəde too ədan no fapem no tenten mu ye anammən dunum, na bi nso tenten mu ye anammən dumien. 11 Abo a ne bo ye den yiye a wəde sii afasu no nso, na wəasusuw, atwa no pεpεεpε a sida mpuran nso ka ho. 12 Adiwo kese no afasu no nso, wəto de sida mpuran ntaaso baako biara too abo a wəatwa ntaaso abiesa biara so, te se afasu a εwo Awurade Asoredan mfimfini mu ho a ntwironoo kwan ka ho. 13 Əhene Salomo bisaa əbarima bi a ofi Tiro a ne din de Huram ase se omfi Tiro mmra, 14 efise na εye odwumfo a onim kəbere mfrafrae ho adwinne yiye. Na ne fa ye Israelni, efise ne na ye okunafo a ofi Naftali abusua mu. Na n'agya nso ye adwuma wə baabi a wənan nnade wə Tiro. Enti əbeyε adwuma maa əhene Salomo. 15 Huram twaa kəbere mfrafrae afadum abien a emu biara soroko ye anammən aduonu ason, na ne afefarem nso ye anammən dunwətwe. 16 Əde kəbere mfrafrae yee afadum no apampam ntaaso a emu biara soroko ye anammən ason ne fa. 17 Ntaaso biara nso, wəde ətan a wəanwen ason ne nkənsənkənsən na ahyehε ho. 18 Na εye atoaa nseso a εsesa so tee abien bebaree ətan a wəanwen no de siesee ntaaso a εwo afadum no atifi. 19 Ntaaso a εwo afadum a εwo ntwironoo no mu no, na wəayε no se sukooko a ne soroko ye anammən asia. 20 Ntaaso biara a na εwo afadum abien no so no nso, na atoaa nseso ahannu a wəahyehε no tee abien atwa ho ahyia a, εye kurukuruwa a ətoa ətan a wəanwen no so. 21 Huram de afadum no sisii Asoredan no kwan ano a baako kyere anafo fam na baako nso kyere atifi

fam. Ətoo baako a εkyere anafo fam no din Yakin (Əde tim) na nea εkyere atifi fam no, ətoo no Boas (Ne mu na ahooden wə). 22 Afadum no ntaaso no, wəyε se sukooko. Saa na εye de wiee afadum no ho adwuma. 23 Afei, Huram twaa nsukorade kurukuruwa kese bi a efi ano kəka ano no ye anammən dunum. Wətoo ne din Po. Na emu tenten ye anammən ason ne fa, n'afefare mu nso ye anammən aduanan anum. 24 Na Po no wə nsesode a ete se anantwi a atwa afa ano no ase ahyia. Anammən baako biara mu no, na anantwi seso asia wə so a wəagu ama afra nsukorade no. 25 Na Po no si nsiase a εye kəbere mfrafrae anantwi dumien seso so. Na wə nyinaa ani kyerekyere abonten. Abiesa ani kyere atifi fam. Abiesa ani kyere atoe fam. Abiesa kyere anafo fam, na abiesa nso ani kyere apuei fam. 26 Na Po no afasu mu piw bεyε nseateato abiesa, na ano no trew te se kuruwa, na na ete se sukooko a apae. Na ebetumi akora nsu bεyε galən mpem dubaako. 27 Huram san yεe nteaseənam du a wəde twe nsu a emu biara tenten mu ye anammən asia na ne trew mu nso ye anammən asia, na ne soroko ye anammən anan ne fa. 28 Na senea wəyε nteaseənam no ne se, εwo wə ntetareho ntrantraa a wəabram so. 29 Wəde gyata, anantwi ne kerubim a wəasen siesee ntetareho no ne nnade a wəde bram opon akyi no. Gyata no ne anantwi no so ne wən ase na wəagu nhwiren a wəahyehε, de asiesie wən. 30 Na saa nteaseənam no mu biara wə kəbere mfrafrae ntawahonan anan ne kəbere mfrafrae ntawahodade. Na nteaseənam biara twətwəw no wə nnyinaso afadum de ma kəbere mfrafrae nsukorade no; saa nnyinaso no ho na wəadi nhwiren a wəahyehε adwinni. 31 Nteaseənam no biara wə nnyinaso kurukuruwa bi wə n'atifi ma nsukorade no. Na ewirew mu, kə soro bεyε ənammən baako ne fa wə teaseənam no atifi te se ntaamude kurukuruwa bi. Na ano a abue no ye anammən abien ne nsateaa abiesa. Eho no na wəde nhwiren a wəahyehε adwinni asiesie. Na nteaseənam no ntetareho no ye ahinanan na εnye kurukuruwa. 32 Ntetareso no ase na ntawahonan anan a wəde atoa ntawahodade so a wəagu ne nyinaa atoa mu aye baako no hyehε. Na efi ntawahonan no dantaban ano kosi ano ye anammən abien ne nsateaa abiesa, 33 a na ete se teaseənam a εwo ntawahonan abien. Emu ntawahodade, mparow, hankare ne nea εhyε mfimfini no nyinaa, wəde kəbere mfrafrae na εye. 34 Na nsusomu nsa anan wəwə nteaseənam no atwətwəw anan no biara

so a epuepue fi nteaseenam no so. **35** Nteaseenam no mu biara atifi no na na hankare bi a ne trew ye nsateaa akron wo. Nsusomu no ne nkyenkyen ntetareho no nso, woagu ama eue teaseenam no atoa mu. **36** Wode kerubim, gyata ne mmedua a woasen siesiee ntetareho no ne nnyinaso ahorow no ho baabiara a kwan wo. Na woagu nhwiren a woahyehye atwa ho nyinaa ahyia. **37** Nsu nteaseenam du no, na ne nyinaa akese ye pe, na ne nyinaa ses, na woguu ne nyinaa wo ade koro mu. **38** Huram san yee kóbere mfrafrae nsukorade du de maa nteaseenam no mu biara. Na nsukorade no mu trew ye anammon asia a etumi kora nsu gyare ahannu aduonu. **39** Ohyehyee nsu nteaseenam no anum wo Asoredan no anafo fam, na anum nso wo atifi fam. Wode Po no sii Asoredan no anafo apuei fam twotwów so. **40** Afei, eyee nkuku, sofi ne nsukorade a eho hia. Ne korakora no, Huram wiee biribiara a ohene Salomo kyere no se onye wo Awurade Asoredan no ho: **41** Afadum abien, afadumti a woaye no se asuhina abien a esisi afadum no atifi, ntweaban a woaye no se atena abien a wode asiesie afadumti no, **42** atoaa nseso ahannan a esensen nkonsenkonsen a egu ntaaso no so (atoaa a woahyehye no ntenten so abien a biara sa nkonsenkonsen a esensen ntaaso a egu afadum no atifi no so no), **43** nsu nteaseenam du a nsukorade du sisi so, **44** Po no ne anantwi dumien a ehyehye ase, **45** Nkuku, sofi ne nsukorade. Na nkuku ne nkaka a Huram ye maa ohene Salomo de guu Awurade Asoredan mu no nyinaa ye kóbere mfrafrae a woapow ho. **46** Ohene no ma woguu no wo kankua a na ewo Yordan tataw a na ewo Sukot ne Saretan ntam no so. **47** Salomo ankari nkuku ne nkaka no, efise na edoso dodo; na kóbere mfrafrae no mu duru nso, woantumi ankari. **48** Na Salomo de saa nneema yi nyinaa siesiee Awurade Asoredan no mu: sikakókóo afóremuka, sikakókóo kyerepon a Ne Daa Nwóho brodo gu so, **49** sikakókóo kaneadua a anum sisi anafo fam, na anum sisi atifi fam wo kronkron mu kronkron anim ho; nhwiren a wode asiesie ho, akanea ne mpiakyiri a ne nyinaa ye sikakókóo, **50** nkuruwa, akanea adabaw, nsiso, nsanka ne nkankyee a wónoa mu nyinaa ye sikakókóo nko ara; ókwan ano apon a ekó kronkron mu kronkron ne Asoredan no mu ne anim nyinaa, wóde sikakókóo duraa ho. **51** Ohene Salomo wiee Awurade asoredan no ho adwuma nyinaa. Na Salomo de akyede a n'agya Dawid ato din no nyinaa a eyé dweté, sikakókóo ne

nkuku ne nkaka ba bekora wo adekoradan mu wo Awurade Asoredan mu ho.

8 Afei, Salomo free Israel mmusuakuw ne mmusua biara mu ntuanofo nyinaa, se wonhyia wo Yerusalem. Na ese se wófa Awurade Apam Adaka no fi baabi a ewo wo Dawid kurow a wófre no Sion no mu, de ba baabi foforo wo Asoredan mu ho. **2** Won nyinaa behyiaa wo ohene anim wo afirihyia afahye a wófre no Guankóbea Afahye no ase wo órram Bul (beyé Ahinime) mu. **3** Bere a ntuanofo no duu Israel no, asófo no maa adaka no so. **4** Afei, asófo no ne Lewifo maa Awurade Adaka no ne Ntamanan no so, soa de kóo Asoredan no mu a eho nkuku ne nkaka a wóatew ho no ka ho. **5** Ohene Salomo ne Israelfo no nyinaa twaa nguan ne anantwi a won dodow nti, obi ntumi nkan won, de bóo afore wo adaka no anim. **6** Afei, asófo no maa Awurade Apam Adaka no so, de kóo Asoredan no Kronkron mu Kronkron ho. Wode sii kerubim no ntaban ase. **7** Kerubim no trew won ntaban mu wo Adaka no so, ma eyee se kyinii wo Adaka no ne ne nnua a esuso mu no so. **8** Na nnua a esuso mu no woware ara kosi se, se obi gyina Asoredan no kwan a ewo anim dan kese a eyé kronkronbea no ano a, ohu, nanso se ogyina akyi de a, onhu. Ne nyinaa da so wo ho besi nne. **9** Na biribiara nni Adaka no mu ka abo apon abien a Mose de guu mu wo Horeb no, faako a Awurade ne Israelfo yee apam, bere a wofii Misraim no. **10** Asófo no refi Kronkron mu Kronkron ho no, omununkum behyee Awurade Asoredan no ma. **11** Asófo no antumi antoa won dwumadi no so, efise Awurade anuonyam behyee Asoredan no ma. **12** Na Salomo bóo mpae se, "Awurade, woaka se wobetena omununkum kabii mu. **13** Nanso masi Asoredan a ewo anuonyam ama wo a wubetumi atena mu afebow." **14** Na ohene no dan ne ho de kyere Israelfo a wogyingayina n'anim no, hyiraa won se, **15** "Nhyira nka Awurade, Israel Nyankopon a wadi bó a ohye m'agya Dawid no so. **16** Na óka kyere m'agya se, "Efi da a mede me nkurofo Israel fi Misraim bae no, manyi kurow biara wo Israel mmusuakuw no mu a ese se wosi asoredan, de hye me din anuonyam. Nanso mprempren, mayi Dawid se onni hene wo me nkurofo so." **17** Na Salomo kaa se, "M'agya Dawid pée se osi Asoredan yi de hye Awurade, Israel Nyankopon din anuonyam. **18** Nanso Awurade ka kyere no se, 'Eye se wope se wusi Asoredan de hye me din anuonyam, **19** nanso enye wo na wobeyé. Mmom, wo mmabarima

no mu baako na obesi.’ 20 “Na mprempren, Awurade aye nea əhyee ho bɔ no, efise madi ade se əhene, asi m’agya anan mu. Masi saa Asoredan yi de ahye Awurade, Israel Nyankopon din anuonyam. 21 Na masiesie baabi wɔ ho ama Adaka a Awurade Apam a one yen agyanom yee wɔ bere a oyii wɔn fii Misraim no.” 22 Na Salomo gyinaa hɔ, pagyaw ne nsa kyereə əsoro wɔ Awurade afremuka no anim wɔ Israelfo no nyinaa anim. 23 Əbɔɔ mpaε se, “Awurade, Israel Nyankopon, Onyame biara nni hɔ a əte se wo wɔ əsoro anaa asase so. Wudi wo bɔhye so, na woda wo dɔ a enni awie adi kyere wɔn a wotie wo, na wɔpε se wɔyε w’apede nso. 24 Wo bɔ a wohyee wo somfo Dawid a əyε m’agya no, woadi so. W’ankasa w’ano na wode hyee bɔ no, na nne, wonam w’ankasa wo nsa so ama aba mu. 25 “Afei, Awurade, Israel Nyankopon kɔ so di wo bɔ a woahyε wo somfo, m’agya Dawid, no so. Efise woka kyereə no se, ‘Se w’asefo hwε wɔn abrabɔ yiye, senea woaye yi a, daa wobedi Israel so.’ 26 Enti afei, Israel Nyankopon, di bɔ a woahyε wo somfo, m’agya Dawid no so. 27 “Eyε nokware se Onyankopon bətena nnipa mu wɔ asase so? Əsorosoro nohɔ mpo ntumi nkora wo, na əbεye dən na Asoredan a masi yi betumi akora wo. 28 Tie me mpaεbɔ ne m’adesrε, Awurade, me Nyankopon. Tie sufre a wo somfo resu ne mpaε a wo somfo rebo akyere wo nne. 29 Hwe saa Asoredan yi so, baabi a woaka se wode wo din bεtɔ so no, awia ne anadwo. Daa, tie me mpaε a mebɔ wɔ ha no. 30 Tie m’ahobrεase ne nokware abisade a efi me ne wo nkurofo Israelfo nkyen, bere a yerebɔ mpaε wɔ beae ha no. Yiw, tie yen fi əsoro a wote hɔ no, na se wote a, fa kye. 31 “Se obi fom obi, na əho hia se əka ho ntam se onnim ho hwεe wɔ afremuka no anim wɔ Asoredan no mu a, 32 eno de, tie fi əsoro, na bu w’asomfo baanu no a əyε nea wɔabɔ no sobo no ne sobobɔfo no ntam aten. Nea odi fo no, twe n’aso na gyaa nea odi bεrn no. 33 “Se atamfo di wo nkurofo Israel so, efise wɔaye bɔne atia wo, na se wɔdan ba wo nkyen, na wɔbɔ wo din frε wo, na wɔbɔ wo mpaε wɔ Asoredan mu ha a, 34 eno de, tie fi əsoro, na fa wɔn bɔne kye wɔn, na ma wɔnsan nkɔ asase a wode maa wɔn agyanom no so. 35 “Se əsoro mu to, na osu ntɔ, efise wo nkurofo aye bɔne atia wo, na afei, wɔbɔ mpaε wɔ Asoredan mu ha, bɔ wo din, ka wɔn bɔne, na wɔdan fi wɔn bɔne ho, efise woatwe wɔn aso a, 36 eno de, tie fi əsoro, na fa w’asomfo, wo nkurofo Israelfo, bɔne kye wɔn. Kyere wɔn nea eye, na ma osu ntɔ ngu w’asase a wode ama

wo nkurofo se wɔn agyapade sononko no so. 37 “Se əkɔm si asase no so anaa ɔyaredɔm ba so anaa nnɔbae nyarewa ba anaa mmoadabi ne asa begu nnɔbae so, anaa wo nkurofo atamfo ba asase no so betua wɔn nkurow a, senea əhaw no te biara no, 38 se wo nkurofo bɔ mpaε wɔ wɔn haw ne awarehɔw ho, na wɔpagyaw wɔn nsa wɔ asoredan yi mu a, 39 tie fi əsoro, nea wote hɔ, na fa kye. Fa biribiara a eye ma wo nkurofo ma wɔn, na wo nko ara na wunim onipa koma mu. 40 Na wobesuro wo, na wɔanantew w’akwan so, mmere dodow a wote asase a wode maa yen agyanom no so. 41 “Na se ananafo te wo nka, na wofι akyirikyiri nsase so ba besom wo din kεse no a, 42 wobεte wo nka, wo nsenkyerenne akεse no ne wo tumi ho asεm, na se wɔbɔ mpaε wɔ saa asoredan yi mu a, 43 tie fi əsoro hɔ a wote no, na ye wɔn abisade ma wɔn. Na əbema nnipa a wɔwɔ asase so nyinaa ahu, na wɔasuro wo, senea wo ara wo nkurofo Israelfo ye no. Wɔn nso behu se, wo din da saa Asoredan a masi yi so. 44 “Se wohyε wo nkurofo ma wopue, koko tia wɔn atamfo, na se wɔbɔ mpaε, sre Awurade fa saa kurow yi a woayi yi, ne saa Asoredan a masi de wo din ato so yi ho a, 45 eno de, tie wɔn mpaεbɔ fi əsoro, na ye wɔn abisade ma wɔn. 46 “Se wɔyε bɔne tia wo a, na hena na ənyεe bɔne da? Wo bo befuw wɔn, na woama wɔn atamfo adi wɔn so, na woafa wɔn nnommum de wɔn ako ananasase a əwɔ akyiri anaase əben so. 47 Na saa ahəhosase no so, wɔdε ahonu san ba wo nkyen, bɔ mpaε se, ‘Yeayε bɔne; yεayε amumoyεsem ne atirimədensem,’ 48 na se wɔdε wɔn koma ne wɔn kra nyinaa dan ba wo nkyen, na wɔbɔ mpaε ma asase a wode maa wɔn agyanom no ho, saa kurow a woayi ne saa Asoredan a masi de ahye wo din anuonyam yi a, 49 eno de, tie wɔn mpaεbɔ fi əsoro baabi a wote hɔ. Ye wɔn apεde ma wɔn, 50 na fa wo nkurofo a wɔaye bɔne atia wo no bɔne kye wɔn. Ma wɔn nnommumfafo nhu wɔn mmɔbɔ, 51 efise wɔyε wo nkurofo, w’agypade sononko a wuyii wɔn fii Misraim dadenan nyansramma mu. 52 “Bue w’ani ma m’abisade ne wo nkurofo Israelfo abisade. Bere biara a wobesu afre wo no, tie wɔn, na gye wɔn so. 53 Efise bere a wuyii yen agyanom fii Misraim no, Otumfo Awurade, woka kyereə wo somfo Mose se, woatew Israel afei aman a aka nyinaa a əwɔ asase yi so ho se, wɔnye w’agypade sononko.” 54 Bere a Salomo wiee saa mpaεbɔ ne n’abisade a əde dan Awurade no, ogyinnaa Awurade afremuka anim, faako a na ətaa bu nkotodwe no, na əmaa ne nsa so kyereə əsoro. 55

Ogyinnaa hō teεε mu, hyiraa Israelfo no se, **56** “Ayeyi nka Awurade a wama ne nkurofo Israelfo ohome, senea ohyee ho bō no. Trenee bō a ənam Mose so daa no adi no mu baako koraa nni hō a amma mu. **57** Awurade, yen Nyankopon, nka yen ho senea əkaa yen agyanom ho no; ərennyaw yen da biara da. **58** Əmma yenya əpə a yede bęye n'apede wō biribiara mu, na yenni mmara ne ahyede a ohye de maa yen agyanom no nyinnaa so. **59** Na ma ənkae saa nscm a magyina so de abo saa mpaε wō Awurade anim yi daa awia ne anadwo, senea Awurade, yen Nyankopon, betie me ne Israelfo, na waye nea ehia yen daa ama yen. **60** Ma nnipa a wōwo asase so nyinnaa nhu se Awurade ye Onyankopon, na onyame foforo biara nni hō. **61** Na mo a moye ne nkurofo no, nni Awurade, yen Nyankopon, no nokware daa. Munni ne mmara ne n'ahyede so daa, senea moye no nne yi.” **62** Na əhene no ne Israelfo a woka ne ho no bō aføre maa Awurade. **63** Salomo bō asomdwoe aføre maa Awurade. N'aforebode no ye anantwi mpem aduonu abien ne nguan mpem əha aduonu. Na əhene no ne Israel nyinnaa daa Asoredan no adi, de maa Awurade. **64** Saa da no ara, əhene no tew Asoredan no adiwo no mfimfini a əka Awurade Asoredan ho no ho. Əbəo əhyew aføre, atoko aføre ne asomdwoe aføre ho srade no wō hō, efise na kōbere mfrafrae aföremuka a εwō Awurade anim no sua dodo se ebetumi akora aförebode bebree. **65** Na Salomo ne Israel nyinnaa bō mu, dii Guanköbea Afahye wō Awurade, wōn Nyankopon, anim. Nnipadōm no fi Lebo Hamat wō atifi fam kosi Misraim asuwa wō anafo fam, na wōbae. Afahye yi kō so ara nnafua dunan. Emu nnanson na wōde daa aföremuka no adi, na wōde mu nnanson nso dii Guanköbea Afahye no. **66** Afahye no twaa mu no, Salomo maa əmanfo no kō wōn kurom. Wōreko no nyinnaa na wōrehyira əhene no. Na wōn nyinnaa nyaa ahosepew ne ahoto, efise Awurade ne ne somfo Dawid ne Israelfo adi no yiye.

9 Bere a Salomo wiee Awurade asoredan no ne ahemfi no si no, ohuu se waye nea əpə se əyε no nyinnaa awie. **2** Awurade daa ne ho adi kyereε no ne mprenu so, senea na wada ne ho adi akyere no wō Gibeon dedaw no. **3** Awurade ka kyereε no se: “Mate wo mpaebō ne w'adesrε. Matew saa asoredan yi a woasi no ho, senea wōbehye me din anuonyam wō hō afebō. Əhwε so na mama m'ani aku ho. **4** “Na wo, se wōde nokware ne nyamesuro di m'akyi, senea w'agya Dawid yee, na odii me mmara ne m'ahyede nyinnaa

so no a, **5** metim w'ahenni nnidiso ase wō Israel afebō, senea meka kyereε w'agya Dawid se, ‘Eremma se worennya əbarima bi ntēna Israel ahengua no so da no.’ **6** “Na se wo anaa wo mmabarima dan fi me ho, na wubu mmara ne m'ahyede a mede ama mo no so, na se wofi akyi kōsom anyame afoforo, sere wōn a, **7** eno de, metwa Israel afi asase a mede ama wōn no so, na mapo saa asoredan a matew ho wō me din mu no. Əbēma Israel ato sin, na aye aserewde wō nnipa nyinnaa mu. **8** Na εwō mu se saa Asoredan yi ye fe de, nanso wōn a wobetwa mu wō ho no betwiri no, adi ho abooboo, abisa se, ‘Aden nti na Awurade aye asase yi ne Asoredan yi saa?’ **9** Nnipa bebua se, ‘Efise wōapa Awurade, wōn Nyankopon a oyii wōn agyanom fii Misraim no akyi, na wōde wōn ho akōdan anyame afoforo a woresom wōn, sere wōn. Eno nti na Awurade ama saa əhaw ne abebreε yi aba wōn so no.’ **10** Mfe aduonu a Salomo de sii Awurade asoredan no ne ahemfi no akyi, **11** əhene Salomo de nkurow aduonu a εwō Galilea maa Tirohene Huram, efise Huram maa no sida nnua ne əpepaw nnua ne sikakōkō a na ohia. **12** Huram fii Tiro kōhwē nkurow a Salomo de ama no no, nanso n'ani anso koraa. **13** Obisae se, “Me nua, na nkurow bēn na wōde ama me yi? Saa nkurow yi nni mu!” Enti əfrē hō Kabul, “Nea enni mu” de besi nne. **14** Na Huram asoma ma wōde sikakōkō tōn anan akōma Salomo. **15** Əkwān a əhene Salomo faa so tintim, hyee nnipa, ma wosii Awurade asoredan no ne n'ahemfi, Milo, Yerusalem fasu ne Hasor, Megido ne Geser nkurow no ni: **16** Misraimhene kotuua Geser, gyee hō fae. Okum Kanaanfo a wōte kurow no mu nyinnaa, hyew hō pasaa. Əde kuropōn no maa ne babea no se akyede bere a əwaree Salomo no. **17** Enti Salomo san kyekyeree Geser kuropōn no. Afei, əsan kyekyeree nkurow a εwō Bet-Horon anafo, **18** Baalat ne Tamar wō sare so, n'asase so. **19** Əkyekyeree nkurow a na wōkora nnuan wō hō, kyekyeree nkuropōn nso a na wōkora ne nteaseεnam ne n'apokō wō hō. Əkyekyeree Yerusalem ne Lebanon ne n'aheman nyinnaa, senea ne koma pe. **20** Na nnipa bi da so te asase no so a wōnye Israelfo. Wōne Amorifo, Hetifo, Perisifo, Hewifo ne Yebusifo. **21** Eyinom ne aman a na Israel nwiee wōn asetōre korakora no asefo. Enti Salomo hyee wōn ma wōyε n'adwumayεfo, na wōda so ye de besi nne. **22** Nanso Salomo anhye Israelfo amma wōanyε əhyε nnwuma. Mmom, əma wōyε asraafō, aban adwumayεfo. Əmaa ebinom yee

n'akofo, ne nteaseenam ne ne nteaseenamkafo so asahene. 23 Afei, oyii wɔn mu ahannum ne aduonum ma wɔhwɛe ne nkɔsodwuma ahorow so. 24 Bere a Salomo yii ne yere a εγε Farao babea no fii Dawid kurow no mu, de no kɔo ahemfi foforo a wasi ama no no mu no, ɔkyekyee Milo. 25 Na Salomo bɔ ɔhyew afɔre ne asomdwoe afɔre ma Awurade afe biara wɔ afɔremuka a osii no so mprensa. Na ɔne wɔn hyew aduhuam nso ma Awurade se asodi a ɛda ho ma no wɔ asɔredan no. 26 ɔhene Salomo yee po so ahyen nso wɔ Esion-Geber, hyengyinabea a εβεν Elot a εω Edom asase so hɔ a εω Po Kɔkɔ no mpoano. 27 Na Huram maa n'ahyen mu adwumayefo a wonim hyen mu adwuma yiye no, ne Salomo nkɔrɔfo de ahyen no yee adwuma. 28 Wɔyee adwuma kɔo Ofir, na wɔsan de sikakɔkɔ nsania ani nkaribo ton 16 bres Salomo.

10 Bere a Sebahemmea tee Salomo din a ahyeta na ελευθερία Awurade din anuonyam no, ɔde nsemmissa a anoyi yε den besɔ Salomo hwεe. 2 ɔde n'asomfo a wɔdɔoso yiye kaa ne ho baa Yerusalem. Na yoma a wɔsoso nnuhuam, sikakɔkɔ bebree ne abooden abo ka wan ho. Bere a ohyiaa Salomo no, wodwinnwen nsem bebre a na εω οhemmea ani so no ho. 3 Salomo yii ne nsemmissa nyinnaa ano senea εσε. Asemmissa biara ankyere n'adwene. 4 Bere a Sebahemmea huu senea Salomo adwene mu dɔ, ne ahemfi a wasi no, 5 ne ho dwiriw no. Nnuan a ohuu se esisi ne didipon so no yee no nwonwa. Senea na wahyehε ne fi so ahwεfo no ne wɔn ntade papa bi a εχείης wɔn, ne senea nkuruwakurafo ne wɔn ntade yuu ne ɔhyew afɔre a Salomo bɔ no Awurade Asɔredan mu hɔ no yee no ahodwiriw. 6 οhemmea no fii ahodwiriw mu ka kyereε ɔhene no se, “Nsem a metee wɔ me man mu a εφα dwuma a woatumi adi ne wo nyansa ho no nyinnaa yε nokware! 7 Na minnye nni kosii se mibeduu ha a m'ankasa mede m'ani abehu yi. Nokware, εεε na mante asem no mu fa mpo. Wo nyansa ne wo nkɔso no boro nea wɔka kyereε me no so koraa. 8 Migye di se εεε se wo nkɔrɔfo yi ani gye! Εγε adom ma w'adwumayefo yi se wotumi bɛn wo adekyee biara na wotie wo nyansasem. 9 Awurade, wo Nyankopon no yε ɔkεse ampa. N'ani gye wo ho, na ɔde wo asi Israel ahengua so. Efise ɔdɔ a Awurade de dɔ Israel no yε ɔdɔ a ensa da. Wasi wo hene se wode atentrenee ne treneeye bebu ɔman no.” 10 Na ɔkyee ɔhene no sikakɔkɔ ton anan ne fa, nnuhuam bebree ne abooden abo. Obiara amfa nnuhuam dodow saa ammekyε Salomo bio,

senea Sebahemmea de bekyε no no. 11 Huram ahyen no fi Ofir de sikakɔkɔ bae a na asamfono nnua bebree ne abooden abo ka ho. 12 ɔhene de asamfono nnua no yee atrapoe wɔ Awurade Asɔredan ne ahemfi no mu, na ɔde bi yee asanku ne mmenta maa nnwontofo. Ebesi saa bere no ne saa bere no, na obiara mfaa asamfono nnua a εγε fe saa nkɔo hɔ da, na akyiri no nso wɔanhu bi saa da. 13 Biribiara a Sebahemmea bisaa ɔhene Salomo no, ɔde maa no kaa nea amanne nti, ɔnam ayamye so de maa no no ho. Eno akyi, Sebahemmea ne n'asomfo no san kɔo wɔn kurom. 14 Afe biara, na sikakɔkɔ a εβα Salomo nsam no yε ton aduonu anum, 15 a na sika a onya fi aguadifo, Arabia ahemfo ne asase no so amradofo no nkyen nka ho. 16 ɔhene Salomo ma wɔde sikakɔkɔ a wɔaboro yee akyεm akεse ahannu a emu biara sikakɔkɔ a εω mu no mu duru yε kilogram ason. 17 Bio, εγε akyεm nketewa bi a ɔde sikakɔkɔ a wɔaboro yee a, emu biara mu duru bεye kilogram abiesa ne fa. ɔhene no de saa akyεm yi nyinnaa kosiee ahemfi hɔ baabi bi a wɔfre hɔ Lebanon Kwaε Ahemfi. 18 Na ɔhene no de asonse yee ahengua kese bi, na ɔde sikakɔkɔ duraa ho. 19 Na ahengua no wɔ atrapoe ntiaso asia na n'akyi yε kurukuruwa. Ahengua no wɔ nsa wɔ benkum ne nifa, na wɔayε gyata seso abien asisi hɔ. 20 Salomo san yee gyata seso dumien a ɔbaako biara gyina atrapoe ntiaso asia no mu biara benkum ne nifa. Ahengua biara nni wiase a wobetumi de atoto Salomo de no ho. 21 ɔhene Salomo nkuruwa nyinnaa, sikakɔkɔ na wɔde yee. Saa ara na nneεma ahorow a εω Lebanon Kwaε Ahemfi mu no nso te. Wɔamfa dwete anye, efise Salomo bere so no, na wobu dwete ade tetu bi. 22 Na ɔhene no wɔ po so aguadihyen bebree a εne Huram de no yε adwuma bɔ mu. Mfe abiesa biara, ahyen no ba preko a sikakɔkɔ, dwete, asonse, nsorommoa ne asibe ahyehε wɔn ma. 23 Enti ɔhene Salomo bεyeε ɔdefo ne onyansafon se ɔhene biara wɔ asase so nyinnaa. 24 Na nnipa fifi aman ahorow so besra no, na wotie nyansa a Onyankopon de adom no no bi. 25 Afe biara mu, obiara a ɔbeba abesra no no bre no akyεde te se dwete, sikakɔkɔ, ntade, akode, nnuhuam, apɔnko ne mfurumpɔnko. 26 Salomo nyaa nteaseenam ne apɔnko bebree. Na εω nteaseenam apem ahannan ne apɔnko mpem dumien. ɔde emu fa kese guguu nteaseenam nkupron no so na ɔmaa bi nso kaa Yerusalem. 27 ɔhene no maa dwete buu te se abo wɔ Yerusalem. Na sida nnua a εsom bo no nso buu so se ankye nnua a

efifi wō mmepōw ase wō Yuda asase so. 28 Na Salomo tōo aponkō fii Misraim ne Kilikia, efise na əhene no aguadifo nya wōn fi Kilikia a wōn bo no ye. 29 Saa bere no, na wotumi tō Misraim teaseenam a wōde abedu Yerusalem no dwete kilogram awotwe, na aponkō nso, na wotumi tō baako dwete kilogram abien. Na wōsan tōn wōn mu pii ma Hetifo ahemfo ne Aram ahemfo.

11 Farao babea no akyi no, əhene Salomo dōo ananafo mmea bebree a na wōyē Moabfo, Amonfo, Edomfo, Sidonfo ne Hetifo. 2 Na Awurade aka no pefee akyere ne nkurōfo se, wōne saa aman no nni aware, efise mmea a wōbeware wōn no bētwtewē wōn ama wōakōsom wōn anyame. Nanso Salomo waree wōn ara. 3 Na əwō yerenom ahanson ne mpenanom ahaasa. Na ampa ara wōtwee ne kra fii Awurade ho. 4 Bere a Salomo bōo akwakoraa no, wōtwee ne koma kōo anyame afoforo so, na wamfa ne ho anto Awurade, ne Nyankopōn so, senea n'agya Dawid yee no. 5 Salomo dīi Sidonfo bosombea Astoret ne Amonfo nyame Molek a na wokyī no no akyi. 6 Enti Salomo yēe bōne wō Awurade ani so. Wanni Awurade akyi, senea n'agya Dawid yee no. 7 Salomo sii abosonnan maa Moabfo nyame Kemos, a na əyē akyiwade, wō Ngo Bepōw a əwō Yerusalem apuei fam, na osii bi nso maa Amonfo nyame Molek, a na əyē akyiwade. 8 Salomo sisii abosonnan yi maa n'ananayerenom nyinaa, se wōnhyew nnuhuam, na wōmmo afōre mma wōn anyame wō ho. 9 Na Awurade bo fuw Salomo, efise ne koma adan afi Awurade, Israel Nyankopōn, a wada ne ho adi akyere no mprenu no ho. 10 Əbōo Salomo kōkō se onni anyame afoforo akyi, nanso Salomo anni Awurade ahyede so. 11 Enti Awurade ka kyereē Salomo se, "Esiane se woanni m'apam so, na woapo me mmara nti, ampa ara, metew ahemman no afi wo ho, na mede ama w'asomfo no mu baako. 12 Nanso esiane w'agya Dawid nti, merenyē saa bere a wote ase. Megye ahemman no afi wo babarima nsam. 13 Eno mpo, mēma wadi abusuakuw baako so, esiane me somfo Dawid ne kuropon Yerusalem a mayi asi ho no nti." 14 Na Awurade pagyaw Edomni Hadad a na ofi Edom adehyebusua mu, se ənyē ətamfo ntia Salomo. 15 Mfe bi a atwa mu no, Dawid ne Yoab a na əyē n'akofo so sahene no kōo Edom kosiee Israelfo bi a wototoo akono no. Bere a wōwō ho no, anka Israel asraafo no reye akunkum mmarima a wōwō Edom nyinaa. 16 Yoab ne asraafo no tenaa ho asram asia kunkum wōn. 17 Nanso Hadad ne n'agya adehye ntuanofo no

mu kakra guanee. (Saa bere no na Hadad yē abofra ketewa bi.) 18 Woguan fii Midian kōo Paran. Paran hō na ebinom kōkāa wōn ho. Afei, wōkōo Misraim, Farao nkyēn, na əmaa wōn baabi a wōbētena, aduan ne asase. 19 Farao pēe Hadad asem yiye, na əmaa no əyere a na əyē əhemmea Tapanhes nuabea. 20 Əne no woo əbabarima a wōtoo no din Genubat, na wotetew no fraa Farao mmabarima mu wō Farao ahemfi. 21 Bere a Hadad tee wo Misraim se Dawid ne ne sahene Yoab awuwu no, əka kyereē Farao se, "Ma mensan nkō m'ankasa me man mu." 22 Farao bisaa no se, "Aden? Den na əho hia wo wō ha? Den ho na yēadi wo huammo a nti wōpē se woko wo kurom?" Obuae se, "Biribira nkōo bōne, nanso kō ara na mepē se meko fie." 23 Onyankopōn pagyaw Eliada babarima Reson nso ma əbeyē ətamfo tiaa Salomo. Reson guan fii ne wura əhene Hadadeser a ofi Soba nkyēn 24 bēyē atuatewfo panyin. Dawid dīi Hadadeser so nkōnim no, Reson ne ne mmarima guan kōo Damasko, kodii hene wō ho. 25 Reson bēyē Israel tamfo kēse wō Salomo ahenni nkae no nyinaa mu; na əyē əteeteefo senea Hadad yēe no. Reson kōo so tan Israel denneennen, na ətōaa so dīi hene wō Aram. 26 Otuatewfo panyin foforo bi nso ne Nebat babarima Yeroboam. Na əyē Salomo ankasa mpanyimfo no mu baako. Na ofi kurow Sereda a əwō Efraim mu. Na wōfrē ne na se Senua; na əyē okunafo. 27 N'atuatew no nkyerease ni: Na Salomo rekyekyere Milo, na ogu so resiesie n'agya Dawid kurow no afasu no, 28 na Yeroboam yē nsiyefo. Salomo huu no se əyē mōdemmōfo no, əde no tuaa adwumayefo a wofi Efraim ne Manase mmusuakuw mu no ano. 29 Da bi a Yeroboam refi Yerusalem no, ohyiaa odiyifo Ahiya, Siloni, wō kwan so a əhyē atade foforo. Na wōn baanu nkō na wōwō wuram ho. 30 Əho na Ahiya worōw n'atade foforo a na əhyē no no, tetew mu asinasin dumien. 31 Na əka kyereē Yeroboam se, "Fa asinasin yi mu du, na sēe na Awurade, Israel Nyankopōn, reka: 'Merebegye ahemman no afi Salomo nsam, na mede mmusuakuw no mu du bēma wo. 32 Na esiane me somfo Dawid ne Yerusalem a mayi afi Israel mmusuakuw no nyinaa mu no nti, megyaw no abusua baako. 33 Efise Salomo agyaw me ho, akosom Astoret a əyē Sidonfo bosombea ne Kemos a əyē Moabfo nyame ne Amonfo nyame Molek. Wamfa m'akwan so anyē nea esō m'ani. Wanni me mmara ne m'ahyede so te se n'agya Dawid. 34 "Nanso merennye ahemman no nyinaa mfi Salomo nsam saa bere yi. Esiane me somfo

Dawid, nea miyii no no, na otiee m'ahyede, dii me mmara so no nti, mema Salomo adi ade mfe a aka no wo ne nkwa mu. **35** Na megye ahemman no afi ne babarima nsam, na mede mmusuakuw no mu du ama wo. **36** Ne babarima benya abusuakuw baako, senea ἐβεγε a me somfo Dawid asefo bekō so adi hene wō Yerusalem, kurow a mayi se me din nna so no. **37** Na mede wo besi Israel ahengua no so, na wubedi ade no senea w'ankasa wo koma pc. **38** Se wutie asem a meka kyere wo, na wonantew m'akwan mu, na woye nea midwen se eye, na wutie me mmara, di m'ahyede so, senea me somfo Dawid yee no a, eno de, daa meka wo ho. Metim wo fi adedi ase, senea meye maa Dawid no, na mede Israel bema wo. **39** Nanso esiane Salomo bōne a waye nti, metwe Dawid asefo aso, nanso ərenye afeboō.” **40** Salomo pē se okum Yeroboam, nanso oguan kō Misraim, Misraimhene Sisak nkyen, kosii se Salomo wui. **41** Na Salomo ahenni ho nsem nkae, nea əyee ne ne nyansa no de, wōankyerew wō Salomo Ho Nsem Nhoma no mu ana? **42** Salomo dii hene wō Yerusalem ne Israel nyinaa so mfiriyia aduanan. **43** Bere a Salomo wui no, wosiee no wō n'agya Dawid kurom. Na ne babarima Rehoboam na odii n'ade se əhene foforo.

12 Rehoboam kō Sekem, efise na Israelfo nyinaa aka ho se wōrekosi no hene. **2** Bere a Nebat babarima Yeroboam tee se Salomo awu no, ofi Misraim bae, efise oguan fii əhene Salomo nsam kōtenaa Misraim. **3** Enti Israel mpanyimfo soma ma wōkōfaa Yeroboam, na Israel nnipadōm no nyinaa kō Rehoboam nkyen, ne no kōkasae se, **4** “W'agya hyee yēn ma yeyee adwumaden. Yesre wo, tew saa adwumaden ne sorkahiri adesoā duruduru a w'agya de soaa yēn no so. Woye saa a, yebesom wo nokware mu.” **5** Rehoboam buae se, “Momma me nnansa na merwene mo asem yi ho. Enō akyi, mommra mmegye me mmuae.” Enti nnipa no san kōe. **6** Na əhene Rehoboam kō ne mpanyimfo bi a na wotu n'agya Salomo fo ne wōn kōsusuw asem no ho. Obisaa wōn se, “Moka asem no ho den? Mmuā ben na memfa mma saa nnipa yi?” **7** Wobuaa no se, “Se nne yi, wope se woye əsōmfo ma saa nnipa yi, na woma wōn mmuae pa a, eno de, daa wobesom wo nokware mu.” **8** Nanso Rehoboam amfa afotu a mpanyimfo no maa no no. Mmom, əkō n'atipenfo mmabun bi a əne wōn sii so a na wotu no fo no nkyen. **9** Okobisaa wōn se, “Mo nso, mo afotu ne den? Mmuā ben na memfa mma saa nnipa a wope se metew adesoā

duruduru a m'agya de soaa wōn no so?” **10** Mmerante no buae se, “Asem a esē se woka kyere wōn ne se, ‘Me nsateaa ketewa no mu piw sen m'agya asen mu. Na se modwene se na əyē den wō mo so a, montwēn na mubehu senea mete.’ **11** Yiw, m'agya yee den wō mo so, na meye aboro saa. M'agya hwee mo mpire na me de, mede nkekantwēre na əbehwe mo.” **12** Nnansa akyi no, Yeroboam ne nnipa no nyinaa san baa se wōrebetie Rehoboam mmuae senea əkae no. **13** Əhene no buaa nnipa no abufuw so. Wamfa mpanyimfo no afotu no; **14** əfaa mmabun no afotu. Əka kyere nnipa no se, “M'agya yee den wō mo so, na meye aboro saa. M'agya hwee mo mpire na me de mede nkekantwēre bekēka mo.” **15** Enti əhene no anye nnipa no abisade no ho hwee. Saa nsem a esisii yi ye Onyankopon nhyehyee, efise emaa Awurade nkō a ənam odiyifo Ahiya a ofi Silo no hyee Nebat babarima Yeroboam no baa mu. **16** Bere a Israel nyinaa huu se əhene anye wōn abisade amma wōn no, wōteetee mu se, “Yene Dawid nni hwee ye! Yene Yisai babarima no nni hwee ye! Israel, momma yenkō yen nkyi! Dawid, hwe w'ankasa wo fi so!” Enti Israelfo no san kō wōn fi. **17** Na Rehoboam kō so dii Israelfo a na wōtete Yuda nkurow so no so hene. **18** Əhene Rehoboam somaa Adoram a na əhwē adwumayefo so no se ənkəhwē mma oman no nyē dinn, nanso Israelfo no siw no abo kum no. Bere a əhene Rehoboam tee saa asem no, ntem ara, ohuruw tenaa ne teaseenam mu, guan kō Yerusalem. **19** Israel mmusuakuw a wōwō atifi fam no ampene se Dawid aseni biara bedi wōn so, de besi nne. **20** Bere a Israelfo tee se Yeroboam fi Misraim asan aba no, woyee nhyiamu, sii no hene wō Israel nyinaa so. Enti Yuda abusuakuw no nko ara na wōkāe, som Dawid fi nokware mu. **21** Bere a Rehoboam duu Yerusalem no, əbəaboaa Yuda ne Benyamin asraafano. Oyii akofo mpem əha ne aduwōtwe, se wōrekōkō atia Israel asraafano, na wōfa ahemman no adi so. **22** Nanso Onyankopon ka kyere Semaia, Onyankopon nipa no se, **23** “Ka kyere Salomo babarima Rehoboam, Yudahene ne nnipa a wofi Yuda ne Benyamin se, **24** ‘Senea Awurade se ni, Mo ne mo nuanom Israelfo nntwa mo ho nko. Monsan nko mo akyi, na nea asi no nyinaa fi me!’” Enti wotiee Awurade asem no, san kō wōn fi senea Awurade hyee no. **25** Yeroboam kyekyeree Sekem kurow wō Efraim bepōw asase so ma əbeyee ne kuropōn. Akyiri no, okokyekyeree kurow Penuel. **26** Yeroboam dwenee ho dinn, see ne koma mu

se, “Se manhwé yiye a, ahemman no besan akó Dawid fifo adedifo nsam. 27 Na se wókó Yerusalem, kóbó afore wo Awurade Asóredan mu nso a, wobéson Yudahene Rehoboam. Éba saa a, wobekum me, de óno mmom asi wón so hene.” 28 Enti otíee nea n’afotufo ka, na òyéé sikakókó anantwi mma abien. Óka kyéréé nnipa no se, “Éyé óbre bebree se mobéforo akó Yerusalem akóson. Óno nti, Israel, eyinom ne anyame a woyii mo fii Misraim!” 29 Óde nantwi mma ahoni yi sisii Israel anafo ne atifi, wo Bet-El ne Dan. 30 Eyi beyéé bóné késé, efíse nnipa no som ahoni no, a na mpo wotwa kwan kó Dan. 31 Yeroboam sisii abosonnan wó nkoko so, na ɔpaw asófo fii nnipa no mu a na womfi Lewi asófo abusua mu. 32 Yeroboam hyéhyéé nyamesom dapónna wó Bet-El a na wodi saa nna no Bul ósrám (beyéé Ahinime) mu a na éte se Yuda Guankóbea Afahye no ara. Bet-El hó na óno ankasa bóó afore maa nantwimma ahoni a wayé no. Na Bet-El hó ara nso na ɔpaw asófo maa abosomfi a osisii no. 33 Na óno ankasa yii da bi too hó, Bul ósrám (beyéé Ósanna) mfimfini mu hó, na Yeroboam kóbóó afore wó afóremuka so wó Bet-El. Óhyéé anyamesom afahye ase maa Israel, na ɔforo kóó afóremuka no so kohywé aduhuam.

13 Awurade hyéé Onyame nipa bi ma ókóó Bet-El, na oduu hó bere a na Yeroboam rekó afóremuka no ho akóbó afore. 2 Na óde Awurade nsem mu teeé mu guu afóremuka no so se, “Afóremuka! Afóremuka! Senea Awurade se ni: ‘Wóbéwo obabarima bi a wóbeto no din Yosia ato Dawid fi, na wo so na óde asófo a wofí nsóree so ha a wóhyew aduhuam ne nnipa nnompe no bébó afore!’” 3 Da no ara, Onyankopón nipa no yéé nséñkyeréen, na okae se, “Eyi ne nséñkyeréen a Awurade ada no adi. Afóremuka no mu bepae abien, na nsó a egú so no ahwíe agu.” 4 Óhene Yeroboam bo fuw Onyame nipa yi se wakasa atia afóremuka yi. Enti oteéé ne nsa wó ne so, teeé mu se, “Monkyere no!” Nanso ne nsa a oteéé wó óbarima no so no sinsenii a wantumi anyé ho hwéé. 5 Na afóremuka no mu paee abien, na nsó a egú so no hwie gui, senea nséñkyeréen a Onyankopón nipa nam Awurade nsem so daa no adi kyéréé no. 6 Afei, óhene no sree Onyankopón nipa no se, “Sré Awurade, wo Nyankopón, ma me na me nsa no nya ahoóden.” Enti Onyankopón nipa no sree Awurade maa no, na óhene no nsa nyaa ahoóden ma eyéé senea na éte kan no. 7 Afei, óhene no ka kyéréé Onyankopón nipa no se, “Ma yéñkó fie, na kodidi, na mema wo

akyéde bi.” 8 Nanso Onyankopón nipa no buaa no se, “Mpo, se wode w’agypade mu fa bekéye me koraa a, me ne wo renko, na brodo nso, merenni na manom nsu wó ha. 9 Awurade asém so na wónam hyéé me se, ‘Ense se wudi brodo anaa wonom nsu wó hó. Afei, nsan mfa ókwan a wofaa so kóó Bet-El no so.’” 10 Enti ofi Bet-El faa ókwan foforo so se órekó fie. 11 Na ebaa se na odiyifo akwakoraa bi te Bet-El. Ne mmabarima bekáa nea Onyankopón nipa no aye wo Bet-El da no nyinaa kyéréé no. Afei, wókáa asém a waka akyére óhene no nyinaa kyéréé wón agya no. 12 Odiyifo akwakoraa no bisaa wón se, “Na ófaa he?” Na ne mmabarima no kyéréé no ókwan a Onyankopón nipa no faa so kóé. 13 Óka kyéréé ne mmabarima no se, “Monhyehye afurum no mma me ntém.” Na wóhyehye afurum no maa no no, ohuruw tenaa ne so 14 tiw Onyankopón nipa no. Ókótooo no se óte odum bi ase, na odiyifo akwakoraa no bisaa no se, “Wone Onyankopón nipa a wufi Yuda no ana?” Obuua no se, “Yiw, eyé me.” 15 Afei, odiyifo no ka kyéréé no se, “Ma yéñkó fie, na kodidi.” 16 Onyankopón nipa no ka kyéréé no se, “Merentumi nsan m’akyi. Minni ho kwan se mididi anaa menom nsu wó ha. 17 Awurade hyéé me se, ‘Ense se wudi aduan biara anaa wonom nsu bere a wowó hó, anaa wofa ókwan a wofaa so kóó hó no so san w’akyi.’” 18 Odiyifo akwakoraa no buae se, “Me nso, meye odiyifo se wo ara. Na óbófo bi kaa Awurade asém kyéréé me se, ‘Fa no san bra wo fi, na ommedidi na ónnom nsu.’” Nanso na odiyifo akwakoraa no redaadaa no. 19 Enti Onyankopón nipa no ne no san kóé, kodidi nomee wó ne fi. 20 Bere a wote didipon ho redidi no, nkra fi Awurade nkyén baa odiyifo akwakoraa no so. 21 Óteéé mu guu Onyankopón nipa a ofi Yuda no so se, “Séé na Awurade ka: Woabu Awurade asem so, na woanni ahyéde a Awurade, wo Nyankopón, hyéé wo no so. 22 Wosan baa ha bedii aduan, nom nsu, nanso óka kyéréé wo se nni hwéé, nnom hwéé. Esiane eyí nti, wórensié w’amu wó w’agyanom da mu.” 23 Na Onyankopón nipa no didi nom wiei no, odiyifo no hyéhyéé n’afurum no maa no, 24 na Onyankopón nipa no sii kwan so bio. Na órekó no ara, gyata bi ba bekum no. N’amu no daa ókwan mu a, na afurum no ne gyata no gyinagyina ho. 25 Nnipa ba betoo so se amu no da ókwan mu a gyata no gyina ho. Enti wókóbóó amannee wó Bet-El baabi a odiyifo akwakoraa no te hó. 26 Bere a odiyifo akwakoraa no tee asem no, okae se, “Éyé Onyankopón nipa no a wanní Awurade ahyéde so

no. Awurade ama n'asem no aba mu se omma gyata tow hyee no so, kum no.” 27 Na odiyifo no ka kyerees ne mmabarima no se, “Monhyehye afurum no mama me.” Na wohyehye afurum no. 28 Oko kohuu se amu no da okwan mu. Na afurum no ne gyata no da so gyinagyna ne ho, a gyata no nwaa amu no, nti nhye afurum no nso so. 29 Enti odiyifo no faa Onyankopon nipa no amu no de no too n'afurum no so, san de no koo kurom, kosuu no, siee no. 30 Ode amu no too n'ankasa ne da mu, fii awerehow mu, suu no se, “Ao, me nua!” 31 Akyiri no, odiyifo no ka kyerees ne mmabarima no se, “Se mewu a, munsie me wo oda a woasie Onyankopon nipa wo mu no mu. Momfa me nnompe ngu ne nnompe ho. 32 Na asem a Awurade ka kyerees no se onka ntia aforemuka a ewo Bet-El ne abosomfi no a ewow Samaria nkurow so no, ebeba mu.” 33 Nanso eyi akyi koraa no, Yeroboam annan ne ho amfi n'akwammone no so. Oko so yii asofo fi nnipa no mu. Obiara a ope no, otumi yee osofo wo abosomfi ho. 34 Eyi beye bane kese, na enam so seee Yeroboam ahemman, maa ne fifo nyinaa wuwui.

14 Saa bere no, Yeroboam babarima Abia yaree denneennen. 2 Enti Yeroboam ka kyerees ne yere se, “Sesa wo ho, senea ebeye a obiara renhu wo se wone ohemmea no. Na koo odiyifo Ahiya, obarima a oka kyerees me se medi hene no nkyen wo Silo. 3 Fa brodo mua du, ofam ne ewo tumpan kokyee no, na bisa no nea ebeba abarimaa no so.” 4 Na Yeroboam yere no koo Ahiya fi wo Silo. Saa bere no na wabo akwakoraa a onhu ade. 5 Nanso na Awurade aka akyere Ahiya se, “Yeroboam yere beba ha, na obehye da aye ne ho se obi foforo. Obebisa wo ne babarima no ho asem, efise oyare denneennen. Se eba saa a, fa mmuae a mede bema wo no ma no.” 6 Na Ahiya tee ne nan ase wo pon an no, ofree se, “Yeroboam yere, bra mu! Aden nti na woahye da aye wo ho se obi foforo?” Na oka kyerees no se, “Mewo asemmonne ka kyere wo. 7 Fa saa nkra yi a efi Awurade, Israel Nyankopon, nkyen koma wo kunu Yeroboam se, ‘Mepagyaw wo fi mpapahwekwa mu, de wo besii me nkurofo Israel so hene. 8 Mituu ahemman no ase fii Dawid fi, de maa wo. Nanso woammu wo bra te se me somfo Dawid a odii m'ahyede so a ode ne koma nyinaa dii m'akyi, na daa oyee biribiara a mepe se oyee no. 9 Bone a woayee no dooso sen won a wotena ase ansa na worewo wo no. Woayee anyame afoforo ma enam so ama me bo afuw wo, wo sikakoko nantwi

mma no nti. Na esiane se woadan w'akyi akyere me nti, 10 mede amanuhunu beba wo fi ahenni nnidiso so, na mekum wo mmabarima nyinaa, ahoa ne nea odi ne ho so nso. Mehyew w'ahenni nnidiso no ase, senea obi hyew wura ma ase tu koraa no. 11 Me, Awurade, meka ntam se, wo fifo a wobewuwu wo kurow no mu no, akraman na wobewewe won nam, na won a wobewuwu wuram no nso, apete na wobesosow won nam.” 12 Na Ahiya ka kyerees Yeroboam yere se, “Ko fie, na se wuwura kurow no mu ara pe a, abofra no bewu. 13 Na Israel nyinaa besu no, na woasie no. Ono nko ne onipa a ofi mo fi a wobesie no yiye, na saa abofra no nko na Awurade, Israel Nyankopon, hu no se ade pa wo Yeroboam fifo nyinaa mu. 14 Na Awurade bepagyaw ne hene a obedi Israel so. Ono na obetore Yeroboam fifo ase. Saa asem no besi nne yi ara, saa donhwerew yi ara mu. 15 Na Awurade bewosow Israel te se sibiri a ehhinim wo asuwa ani. Obetutu Israelfo ase afi saa asase pa a ode maa won agyanom no so. Na obebwo won apete, atra Asubonten Eufrate, efise wonam som a wosom Asera nnua no so ahye Awurade abufuw. 16 Obeto Israel asaworam, efise Yeroboam yee bone, nam so maa Israel nyinaa ne no yee bone.” 17 Na Yeroboam yere san koo Tirsa. Na bere a owuraa ne fi no, abofra no wui. 18 Bere a Israelfo siee no no, wosuu no senea Awurade nam odiyifo Ahiya so hyee no. 19 Yeroboam ahenni ho nsem nkae, n'akodi nyinaa ne okwan a ofaa so buu oman no nyinaa no, woakyerew agu Israel Ahemfo Abakosem Nhoma Mu. 20 Yeroboam dii ade wo Israel mfe aduonu abien. Owui no, ne babarima Nadab na odii n'ade se ohene. 21 Na Salomo babarima Rehoboam na na odi hene wo Yuda. Bere a odii ade no, na wadi mfe aduanan baako, na odii ade mfe dunson wo Yerusalem, kurow a na Awurade ayi wo Israel mmusuaku no nyinaa mu, se ode rehye ne din anuonyam no. Na Rehoboam ne na din de Naama a oyee Amonni. 22 Bere a na Rehoboam di ade no, nnipa a wewo Yuda no yee bone Awurade anim, maa ne bo fuw wo won bone no ho. Na saa bone no sen nea won agyanom no yee mpo. 23 Wosisii abosomfi, gyinaa dannua a wotatew ho ne Asera nnua wo bepow biara so ne dutan fromfrom biara ase. 24 Mpo, na abosomfi mmaprima nguamanfo wo asase no so mmaa nyinaa. Nnipa no suasua akyiwade ahorow a amanaman a wosom abosom no yee nti a Awurade pam won fii asase no so maa Israelfo no. 25 Rehoboam dii ade ne mfe anum so no, Misraimhene Sisak betow hyee

Yerusalem so. **26** Əbə wuraa Awurade Asoredan no mu ne ahemfi hə baabiara, wiaa biribiara a sikakəkəo akyem a Salomo yee no ka ho. **27** Akyiri no, Rehoboam yee kəbere akyem de sii anan, na əde hyee ahemfi awəmfo no nsa se wonhwə so. **28** Bere biara a əhene no kə Awurade Asoredan mu hə no, awəmfo no soa kə hə bi, na se owie na əreba a, wəsan de begu awəmfo dan no mu. **29** Na Rehoboam ahenni ho nsem nkae no ne dwuma a odii no de, wəankyerew ne nyinaa wo Yuda Ahemfo Abakəsem Nhoma no mu ana? **30** Daa na əko da Rehoboam ne Yeroboam ntam. **31** Bere a Rehoboam wui no, wosiee no wə n'agyanom korabea wo Dawid kurom. Na ne na din de Naama a əye Amonnibe. Na ne babarima a ne din de Abiyam na odii n'ade se əhene.

15 Yeroboam dii ade wə Israel ne mfe dunwotwe so no, Abiyam bəyee Yudahene. **2** Odii hene wə Yerusalem mfe abiesa. Na ne na din de Maaka a əye Absalom babea. **3** N'agya bəne a əye nyinaa no, əye bi. Na ne koma nni Awurade ne Nyankopon mu; wanse ne nena Dawid. **4** Nanso esiane Dawid nti, Awurade, ne Nyankopon maa n'asefo kwan ma wəkəo so dii ade, na əmaa Abiyam əbarima a obedi n'ade wə Yerusalem. **5** Na Dawid aye nea eye wə Awurade ani so. Odii Awurade ahyede so ne nkwa nna nyinaa, gye Hetini Uriya no ho asem no nko ara. **6** Abiyam nkwa nna mu nyinaa, na akokoakoko da əno ne Yeroboam ntam. **7** Nsem a aka a esisii wo Abiyam ahenni mu ne nea əye no, wəankyerew wə Yuda Ahemfo Abakəsem Nhoma no mu ana? Əko daa Abiyam ne Yeroboam ntam bere biara. **8** Na Abiyam wui no, wosiee no wə Dawid kuropon mu. Na ne babarima Asa dii n'ade se əhene. **9** Yeroboam dii hene wə Israel ne mfe aduonu so no, Asa bedii hene wə Yuda. **10** Odii hene Yerusalem mfe aduanan baako. Na wəfrə ne nenabea Maaka a na əye Absalom babea. **11** Asa yee nea esə Awurade ani, senea ne nena Dawid yee no. **12** Əpam nsoree so so nguamanfo nyinaa fii asase no so, na oyiyii ahoni a n'agyanom yee no nyinaa. **13** Na mpo, otuu ne nenabea Maaka fii ahemmeagua no so, efise na wayə Asera ahoni dua a na əye akyiwade. Asa twaa dua no na ohyew no wə Kidron bon mu. **14** Əwə mu se wərantutu abosonsom nsore so no nyinaa amfi Israel de, nanso Asa kəo so de ne koma hyee Awurade mu n'asetena nyinaa mu. **15** Əde dwetə, sikakəkəo ne nneəma a əno ne n'agya too din de maa Awurade Asoredan no bae. **16** Na akokoakoko wə Yudahene

Asa ne Israelhene Baasa ntam. **17** Israelhene Baasa kəko tiaa Yuda, na əmaa Rama bammə senea obi ntumi nni ahyəmfiri wə Yudahene Asa asase so. **18** Asa tasee dwetə ne sikakəkəo no a əkaa wə Awurade Asoredan no adekoradan mu ne nea na əwo ahemfi no adekoradan no mu. Əde hyee ne mpanyimfo no mu bi nsa, na əsomaan wən ma wəkəo Hesion babarima Tabrimon babarima Siriahene Ben-Hadad a na odi hene wə Damasko no nkyen, na əde saa nsem yi kaa ho: **19** “Ma yənyə apam a na əda w'agya ne m'agya ntam no foforo. Tie, mede akyede a əye dwetə ne sikakəkəo resoma de abre wo. Twa wo ne Israelhene Baasa apam no mu, senea əremfa ne nsa nka me.” **20** Ben-Hadad penee əhene Asa abisade no so, na əsomaan n'akofo, ma wəkətow hyee Israel so. Wodii nkurow Iyon, Dan, Abel-Bet-Maaka ne Kineret a Naftali nsase nyinaa ka ho no so. **21** Na Israelhene Baasa tee asem a asi no, ogyaee n'adwuma a na əreyə de abə Rama ho ban no, kəo Tirsa kətenaa hə. **22** Afei, əhene Asa soma kəo Yuda mmaa nyinaa, kəkaa se əhwehwə se obiara bəboa asoa adansi abo ne nnua a na Baasa de reye bammədwuma wə Rama no afi hə. Asa de saa bammə nneəma no kyekyeree kurow Geba a əwo Benyamin ne Mispa nso. **23** Asa ahenni ho nsem nkae ne nea ne tumi kodui no, ne nkurow a əkyekyeree no nyinaa din no, wəankyerew angu Yuda Ahemfo Abakəsem Nhoma no mu ana? Mmom, ne nkwickorabo mu no, əyaree ne nan. **24** Bere a Asa wui no, wosiee no n'agyanom nkyen wə Dawid kuropon mu. Na ne babarima Yehosafat bedii n'ade se əhene. **25** Yeroboam babarima Nadab fii ase dii ade wə Israel bere a na əhene Asa adi ade wə Yuda mfe abien mu. Odii ade wə Israel mfe abien. **26** Na əye bəne wə Awurade ani so. Odii n'agya anammon akyi, toaa so yee bəne, som abosom senea na Yeroboam adi Israel anim ama wəyee no. **27** Na Ahiya babarima Baasa a ofi Isakar abusuakuw mu no pam Nadab ti so, kum no bere a na əne Israel asraaflo akyere nsraban, retua Filistifo kurow Gibeton ano no. **28** Baasa kum Nadab wə əhene Asa adedi wə Yuda mfe abiesa mu no so, na əbeyee Israelhene a odi hə. **29** Ntəm ara, okunkum əhene Yeroboam asefo nyinaa a adehye abusua no mu baako koraa anka, senea Awurade nam odiyifo Ahiya a ofi Silo ahye bo afa Yeroboam ho no. **30** Saa asem yi sii, efise Yeroboam di a odii Israel anim ma wəyee bəne no hyee Awurade, Israel Nyankopon abufuw. **31** Nadab ahenni ho nsem nkae ne dwuma a odii nyinaa no,

woankyerew angu Israel Ahemfo Abakosem Nhoma no mu ana? **32** Na akokoakoko wo Asa ne Israehene Baasa ntam. **33** Ahiya ba Baasa fii ase dii Israel so wo ohene Asa adedi wo Yuda no mfe abiesa mu. Baasa dii ade fii Tirsa mfe aduonu anan. **34** Na oyee bone wo Awurade ani so. Odii Yeroboam anammon akyi, som abosom, senea Yeroboam dii Israel anim yee no.

16 Na Awurade asem baa Hanani babarima Yehu so tiaa Baasa se, **2** “Mepagyaw wo fii mifutuma mu, de wo tuua me nkurofo Israel ano. Nanso wofaa Yeroboam kwan bone no so, maa me nkurofo Israel yee bone, maa won bone a woyee no hyee me abufuw. **3** Enti merebesee Baasa ne ne fi, na meye wo fi te se Nebat babarima Yeroboam de. **4** Won a wobewuwu wo kurow no mu a woye Yeroboam dea no de, akraman bewe won nam. Na wim nnomaa na wobesosow won a wobewuwu wo wuram no.” **5** Na Baasa adedi ne echo nsem nkae, nea oyee ne ne nkoso no, woankyerew agu Israel Ahemfo Abakosem Nhoma no mu. **6** Baasa wui no, wosiee no wo Tirsa. Na ne babarima Ela dii n’ade se ohene. **7** Na Awurade asem nam Hanani babarima odiyifo Yehu so baa Baasa ne ne fifo so, esiane bone dodow a na waye wo Awurade ani so no nti. Saa nneyee no hyee Awurade abufuw. Na oyee senea oyee Yeroboam fi no ara pe, efise Baasa nso seee Yeroboam fi. **8** Baasa babarima Ela fitii ase dii Israel so wo Tirsa a saa bere no, na ohene Asa adi ade wo Yuda mfe aduonu asia. Odii hene wo Israel mfe abien. **9** Na Simri, a na oyee osofahene wo adehye nteaseenam no mu fa so, bao ne tirim pow se obekum Ela. Da bi, Ela bow nsa wo Arsa a na oyee ahemfo sohwefo no fi wo Tirsa. **10** Simri koo ho de ade koo no ma ohwee fam wui. Saa asem yi sii wo ohene Asa adedi wo Yuda no afe a eto so aduonu ason mu. Enti Simri beyee ohene a odi so. **11** Eho ara, Simri kunkum Baasa adehye abusua no mu nnipa nyinaa a wannyaw obarima baako koraa; na wanhwse se oyee obusuani anaa adamfo mpo. **12** Simri seee Baasa ahenni nnidiso no, senea na Awurade afa odiyifo Yehu so ahye no. **13** Eynom sii esiane Baasa ne ne babarima Ela bone ne won bone dodow a wodii Israel anim ma woyee no nti. Wode won abosom huhuw hyee Onyankopon abufuw. **14** Ela ahenni ho nsem nkae ne dwuma a odii nyinaa no, woankyerew angu Israel Ahemfo Abakosem Nhoma no mu ana? **15** Simri tenaa Tirsa dii ade wo Israel, bere a na ohene Asa adi ade wo Yuda mfe aduonu ason mu, nanso odii ade nnanson pe. Bere a Israel asraafu a na worekotow

ahye Filistifo kurow Gibeton so no **16** tee se Simri akum ohene no, woyii oshene Omri de no dii ade se won hene foforo. **17** Enti Omri dii Israel asraafu anim, fi Gibeton kotuaa Tirsa a eyee Israel ahenkurow no. **18** Bere a Simri huu se woafa kurow no, koo ohene atenae ho wo ne fi, na ohew ho ne ne ho frae, maa owui wo ogyatanna no mu. **19** Na ono nso aye bone wo Awurade ani so. Odii Yeroboam anammon akyi, toaa bone a Yeroboam dii Israel anim yee no so. **20** Simri adedi ho nsem nkae ne ne pow bone a oboe no, woankyerew angu Israel Ahemfo Abakosem Nhoma no mu ana? **21** Na afei, na Israelfo no mu akye abien. Na nnipa no mu fa pe se woma Ginat babarima Tibni di won so hene, na ofa a aka no nso gyinaa Omri akyi. **22** Nanso Omri akyidifo no bu faa Ginat babarima Tibni akyidifo no so. Enti wokum Tibni, maa Omri dii ohene. **23** Omri fi ase dii hene wo Israel, bere a ohene Asa adi ade wo Yuda mfe aduasa baako mu. Ne nyinaa mu, odii ade mfe dumien a ade emu asia tenaa Tirsa. **24** Na Omri too bepow bi a mprempren wofre no Samaria fii ne wura Semer nkyen, dwete kilogram aduosia awotwe. Okyekyeree kurow wo so, na ottoo kurow no din Samaria, de hyee Semer anuonyam. **25** Nanso Omri yee bone Awurade ani so, na mpo, ne bone no so sen ahemfo a wodi n’anim no de. **26** Odii Yeroboam anammon akyi, koo so som abosom, senea Yeroboam dii Israel anim ma woyee no. Ode eyi hyee Awurade, Israel Nyankopon, abufuw. **27** Omri adedi ho nsem nkae no ne nea ne tumi ano kosi ne ne dwuma a odii no, woankyerew angu Israel Ahemfo Abakosem Nhoma no mu ana? **28** Omri wui no, wosiee no wo Samaria. Na ne babarima Ahab na odii n’ade se ohene. **29** Omri ba Ahab fii ase dii Israel so hene bere a na ohene Asa adi ade wo Yuda mfe aduasa awotwe mu. Odii ade wo Samaria mfe aduonu abien. **30** Nanso Ahab yee bone wo Awurade ani so. Mpo, na ne bone no so sen ahemfo a wodi n’anim no nyinaa mu biara de. **31** Na oyee nea Yeroboam yee wo boneye mu no bi. Wamma no anso ho ara. Owaree Isebel a na oyee Sidonfahene Etbaal babea, na ofii ase som Baal, soree no. **32** Nea edi kan no, osii abosomfi ne aforemuka maa Baal wo Samaria. **33** Afei, osii Asera dua. Ooo so yee pii de hyee Awurade, Israel Nyankopon abufuw sen ahemfo a woadi n’anim wo Israel no nyinaa. **34** Ahab ahenni so na obarima bi a wofre no Hiel a ofi Bet-El san kyekyeree Yeriko. Otoo fapem no, n’abakan Abiram wui. Na otintim abontenpon de wiee no nso,

ne kaakyiri Segub nso wui. Eyi nyinaa sisii, senea asem a efi Awurade nkycen fa Yeriko ho a Nun babarima Yosua kae no te.

17 Afei, Elia a ofi Tisbi a ewo Gilead no ka kyere¹ əhene Ahab se, “Mmere dodow a Awurade, Onyankopon a mesore no som no, Israel Nyankopon te ase yi, əbo rensi, na osu nso rento mfe kakraa bi mu, gye se enam m’asem so.” 2 Na Awurade ka kyere² Elia se, 3 “Ko asu Kerit a ewo apuei fam no a əbo Asubonten Yordan mu no, na kohintaw ho. 4 Nom asu no mu nsu, na di nea kwaakwaadabi no de bəbre wo, efise, mahye se wəmmrə wo aduan.” 5 Enti Elia yee senea Awurade aka akyere no no. Əbəo atenae wə asu Kerit ho. 6 Kwaakwaadabi no bres ne brodo ne nam anəpa ne anwummere biara, na ənom nsu fii asu no mu. 7 Akyiri no, asu no yowee, efise na osu ntə wə asase no so baabiara. 8 Na Awurade ka kyere³ Elia se, 9 “Ko na kətena akuraa Sarefat a əben Sidon kurow no mu. Okunafo bi wə hə a əbəma wo aduan adi. Makyere no nea ənye.” 10 Na Elia kəo Sarefat. Oduu kurow no abəntenpon no ano no, ohuu okunafo bi a ərehwehwe mmabaa. Obisaa no se, “Mesrə wo, wubetumi ama me nsu kuruwa ma bi?” 11 Ərekəsaw nsu no aba no, əsre⁴ no se, “Eye a fa brodo sin bi nso ka ho.” 12 Okunafo no kae se, “Meka Awurade, wo Nyankopon no ntam se, minni brodo sin koraa wə fie. Na nea mewo wə fie ye asikresiam kakra ne ngo toa ase kakraa bi. Mekəpəe mmabaa kakra a mede bənoa aduan a etwa to, na me ne me babarima adi, na afei əyawuwu.” 13 Nanso Elia ka kyere⁵ no se, “Nsuro! Ko na kənoa aduan a etwa to no. Nanso əye a, to brodo ketewa bi di kan ma me ansa. Na əno akyi no, aduan bebree beka ama wo ne wo ba no. 14 Na səe na Awurade, Israel Nyankopon ka, ‘Daa asikresiam ne ngo pii beka wə wo adekorade no mu kosi bere a Awurade bəma osu ato, ama nnəbae anyin bio.’” 15 Na əye senea Elia kae no. Enti əno, Elia ne ne ba no kəo so dii asikresiam ne ngo a na əwo no ara nna bebree. 16 Bere biara na wəwo asikresiam ne ngo a əbeso wən di wə wən adekorade mu senea Awurade nam Elia so hyee ho bo no. 17 Akyiri no, əbea no babarima no yaree. Əyare no kəo so ara kosii se abofra no wui. 18 Əbea no bisaa Elia se, “Onyankopon nipa, dən na woaye me yi? Wobaa ha se worebetwe m’aso wo me bəne a maye ho nti na woakum me ba yi?” 19 Nanso Elia ka kyere⁶ no se, “Fa wo ba no ma me.” Na ogyee abarimaa no fii ne nsam. Əde no kəo soro dan bi a wəsoe⁷ mu no mu. Əde owufo no too ne

mpa so. 20 Elia su guu Awurade so se, “Awurade, adən nti na wode saa awerchow yi abəto okunafo yi a əde ne fi asom me həho yi so, na wama ne ba awu yi?” 21 Obutuw abofra no so mprensa, su guu Awurade so se, “Ao Awurade, me Nyankopon, mesrə, ma abofra yi nnya nkwa bio.” 22 Awurade tiee Elia mpaebə, na abofra no nyaa nkwa bio. 23 Enti Elia de no fi soro ho bres ne na, ka kyere⁸ no se, “Hwe, wo ba no anyan.” 24 Na əbea no ka kyere⁹ Elia se, “Afei, mahu pefee se woye Onyankopon nipa, na Awurade kasa fa wo so ampa.”

18 Mfe abiesa akyi no, Awurade asem baa Elia nkycen se, “Fa wo ho kəkyere¹⁰ əhene Ahab na ka kyere no se ərenkye biara, mema osu ato asase no so.” 2 Elia de ne ho kəkyere¹¹ əhene Ahab. Na əkəm no ano yee den yiye wə Samaria. 3 Ahab frē Obadia a na əhwə n’ahemfi so no. Na Obadia gye Awurade di yiye. 4 Bere a na Isebel rekunkum Awurade adiyifo no, Obadia faa adiyifo no əha de wən kosiee aboden abien mu a, wən mu aduonum biara da əboden baako mu. Na əmaa wən aduan ne nsu. 5 Ahab ka kyere¹² Obadia se, “Ko na kohwehwe asase no so mmura ne abon nyinaa se ebia yebanya sare ama aponko ne mfurum yi awe senea wərenwuu.” 6 Enti wəkyee asase no mu maa wən ho. Ahab faa fa na Obadia nso faa fa. 7 Obadia nam no, Elia hyiaa no. Obadia huu no, kaee no nti, əkotow no wə fam kae se, “Enti wo ni, me wura Elia?” 8 Elia buaee se, “Yiw, kəka kyere wo wura se, ‘Elia wo ha.’” 9 Obadia bisae se, “Me wura, dən bəne na maye a enti woresoma me Ahab nkycen ama wəakum me yi?” 10 Mmere dodow a Awurade, wo Nyankopon te ase yi, əman anaa ahemman biara nni hə a me wura nsomaa obi wə so se ənhwehwe wo. Na əman anaa ahemman biara a wəbeka se wunni so no, əma wəka ntam, ka se wəanhu wo. 11 Na afei, woka kyere me se menko me wura nkycen nkəka nkycere no se, ‘Elia wə ha.’ 12 Minnim baabi a se migyaw wo hə kə a, Awurade honhom bəpagyaw wo akosi. Se mekəka kyere Ahab, na wanhu wo a, obekum me. Nanso me, wo somfo, masom Awurade fi me mmofraase. 13 Me wura, wontee nea meyee bere a na Isebel rekunkum Awurade adiyifo no ana? Mede Awurade adiyifo no əha siee aboden abien mu a, na wən mu aduonum wo əboden baako biara mu. Memaa wən aduan ne nsu nso. 14 Na afei, woka kyere me se menko me wura nkycen nkəka nkycere no se, ‘Elia wə ha! Obekum me!’ 15 Elia kaa se, “Mmere dodow a Awurade a mesom no

te ase yi, nea εβεγε biara, mede me ho bεma Ahab nne.” 16 Enti Obadia kohyiaa Ahab, ka kyereε no, na Ahab kohyiaa Elia. 17 Ohuu Elia no, obisaa no se, “Wo ni, wo a wohaw Israelfo?” 18 Elia buae se, “Menhaw Israel ɔkwan biara so. Na mmom, wo ne w’agya fifo na moahaw Israel. Moagyaε Awurade mmara so di, akodi Baal akyi. 19 Enti frε Israel nnipa nyinaa na wommehyia me Karmel bepɔw so. Na fa Baal adiyifo ahannan aduonum ne Asera adiyifo ahannan a wodidi Isebel didipon so no nso bra.” 20 Na Ahab soma kɔɔ Israel nyinaa kɔboabooa adiyifo no ano wɔ Karmel bepɔw so. 21 Elia dili nnipa no anim kae se, “Moadwene bεye ntanta wɔ saa asem yi ho akosi da bεn? Se Awurade ye Onyankopɔn a, munni n’akyi, na se Baal nso ye Onyankopɔn a, munni n’akyi.” Nanso nnipa no yεε dinn. 22 Elia ka kyereε ɔman no se, “Me nko ara ne Awurade odiyifo a maka, nanso Baal wɔ adiyifo ahannan aduonum. 23 Momma yen anantwinini abien. Momma wonyi mu baako, na wontwitwa no asinasin mfa ngu nnyina so, nso wɔn mu gya. Nantwinini baako a waka no, meye ne ho adwuma de agu nnyina so a merento mu gya. 24 Na mobεfrε mo nyame na me nso mafre Awurade. Onyame a ɔnam ogya so gye so no, ɔno ne Onyankopɔn.” ɔmanfo no nyinaa penee so. 25 Elia ka kyereε Baal adiyifo no se, “Momfa anantwinini no baako, na munni kan nsiesie no, efise mo dɔoso. Momfrε mo nyame a, monnto mu gya.” 26 Enti wɔfaa nantwinini a wɔkae se wɔmfα no no, siesiee no too afɔremuka no so. Afei, wɔfrε Baal, frε no, frε no fi anɔpa mu nyinaa se, “Ao, Baal! Tie yen oo!” Wɔteeteeε mu saa ara, nanso wɔannya mmuaε biara! Afei wɔde anibere saw faa afɔremuka a wɔasi no ho hyiae. 27 Eduu owigynaε no, Elia dili wɔn ho few se, “Monteetee mu den! ɔye onyame! Ebia, ɔredwen biribi ho denneennen anaa ɔregye n’ahome, onyaa adagyew anaa watu kwan. Ebi nso a, na wada a εse se wonyan no.” 28 Enti wɔteetee mu den, de afoa twitwaa wɔn ho wɔn ho, wowɔwɔ wɔn ho wɔn ho peaw senea wɔn amanne te, maa mogya pram wɔn. 29 Owigynaε no twaa mu mpo no wɔtoaa wɔn nkɔmhye no so, kosii anwummere afɔrebɔ bere no mu. Nanso mmuaε biara amma. Wɔante obiara nne na obiara annye wɔn so. 30 Afei, Elia ka kyereε ɔmanfo no nyinaa se, “Mommra me nkyn ha.” Wɔkɔɔ ne nkyn, na osiesiee Awurade afɔremuka a na abubu no. 31 Elia faa abo dumien a baako biara gyina hɔ ma Israel abusuakw baako, 32 na ɔde abo no san sii Awurade afɔremuka

no. Na otwaa amoaa ne trew bεye anammɔn abiesa faa afɔremuka no ho hyiae. 33 ɔde nnyansin guu afɔremuka no so, twitwaa nantwinini no asinasin guu so. Afei ɔkaε se, “Monhye nhina akese no nsu ma ma, na munhwie ngu afɔrebɔde no ne nnyansin no so.” Wɔyεε nea ɔkaε no wiei no, 34 ɔkaε se, “Monye saa ara bio!” Na wɔyεε saa wiei no, ɔkaε se, “Monye saa ne mprensa so.” Wɔyεε senea ɔkaε no, 35 maa nsu no sen faa afɔremuka no ho, maa mpo, ebu faa amoaa no so. 36 Eduu bere a εse se wɔbɔ anwummere afɔre, senea wɔn amanne kyere no, odiyifo Elia kɔɔ afɔremuka no so, bɔɔ mpae se, “Awurade, Abraham, Isak ne Yakob Nyankopɔn, kyere nne se woyε Nyankopɔn wɔ Israel, na meye wo somfo. Kyere se, nea mereye yi nyinaa fi wo. 37 Awurade, tie me! Tie me na saa nnipa yi nyinaa nhu se, Awurade, woyε Onyankopɔn a woatwe wɔn asan aba wo nkyn.” 38 N’ano sii pε, na ogya a efi Awurade nkyn tew fii soro behyw nantwinini ba no, nnyansin no, abo no ne mfutuma no. Mpo, εyow amoaa no mu nsu no nyinaa. 39 Nnipa no hui no, wɔde wɔn anim butubutuw fam, teeteeε mu se, “Awurade ye Onyankopɔn! Awurade ye Onyankopɔn!” 40 Na Elia hyεε se, “Monkyere Baal adiyifo no nyinaa. Mommma wɔn mu baako koraa nguan.” Enti ɔmanfo no kyekyeree wɔn nyinaa. Na Elia de wɔn kɔɔ Kison bon mu kokunkum won wɔ ho. 41 Elia ka kyereε Ahab se, “Kɔ na kodi aduan pa, ma wo ho ntɔ wol! Na mate se osu kese bi rebεtɔ.” 42 Enti Ahab too pon. Na Elia foro kɔɔ Karmel bepɔw atifi, kobutuw fam, bɔɔ mpae. 43 Na ɔka kyereε ne somfo se, “Kɔ na fa w’ani kyere po so.” ɔsomfo no kɔ kɔhwεε hɔ, na ɔba bεka kyere Elia se, “Manhu hwεe.” Elia kaa saa kyereε no mpεn ason se ɔmfα n’ani nkɔkyere hɔ. ɔno nso kɔɔ mpεn ason. 44 Ne mpεn ason so no, ne somfo no ka kyereε no se, “Mihuu omununkum bi a ete se onipa abasa a apue afi po no so reforo.” Ehɔ ara na Elia teεε mu se, “Ntεm! Kɔ Ahab nkyn kɔka kyere no. ‘Foro wo teaseenam no, na san kɔ fie. Se woanka wo ho a, osu no besiw wo kwan.’” 45 Ankye biara na osu munaa tumm. Osuframa bεe, na osu kese tεe, na ntεm so, Ahab kɔɔ Yesreel. 46 Afei, Awurade maa Elia ahoɔden sononko bi. ɔkekaa n’atade hyεε n’abɔso mu, na odi Ahab teaseenam no kan ara kosii Yesreel kwan ano.

19 Bere a Ahab duu fie no, ɔkaε nea Elia aye nyinaa ne senea wakunkum Baal adiyifo nyinaa no kyereε Isebel. 2 Enti Isebel de saa nkra yi kɔmaa Elia

se, “Se əkyena sesee na minkum wo, senea woakum nkurofo yi a, anyame no nkum me bi.” 3 Elia tee nkra no, osuroe, enti oguan de peree ne ti. Əko kurow bi a əwə Yuda a wəfrē no Beer-Seba, gyaw ne somfo wo hə, 4 na n'ankasa nantew da mu nyinaa kəo sare so. Əktenaa dutan bi a na aye frəmfrəm ase, na əbəo mpae se anka onwu. Əkae se, “Nea mahu no ara dəo me so, Awurade. Twa me nkwa so na minnye nsen m'aganom.” 5 Na ədaa dua no ase. Na ne nna mu no, əbəo bekaa no, ka kyereə no se, “Sore na didi.” 6 Əhwəe ne ho hyia huu brodo bi a wəato no nnyansramma so, ne kuruwa a nsu wə mu. Enti odidii, nom nsu no, san daa bio. 7 Na Awurade əbəo no san baa bio bekaa no kae se, “Sore na didi pii ka ho, na əkwan a eda w'anim no ware.” 8 Enti əsore didi nomee. Aduan no maa no nyaa ahoden a əde betwa kwan adaduanan, awia ne anadwo akə Horeb a əye Onyankopən bepəw no so. 9 Okoduu əboden bi ho, na ədaa mu anadwo no. Na Awurade bisaa no se, “Elia, den na woreye wə ha?” 10 Elia buae se, “Mede ahoden asom Asafo Awurade Nyankopən. Nanso Israelfo abu apam a wəne wo hyehyee no so, nam so abubu w'afremuka nyinaa, akunkum w'adiyifo a anka obiara. Me nko ara na maka, nanso wərehwehwe me akum me nso.” 11 Awurade ka kyereə no se, “Fi adi kogiyina m'anim wo bepəw no so.” Na bere a Elia gyina hə no, Awurade əbefaa hə, na mframəa dennen bi bəsii bepəw no mu. Na mframəa no ano den no twitwaabotan no mu. Nanso na Awurade nni mframəa no mu. Mframəa no akyi no, asase wosowee. Nanso na Awurade nni asasewosow no mu. 12 Na asasewosow no akyi, ogya puei. Nanso na Awurade nni ogya no mu. Na ogya no akyi, nne bi a əye bokəo te se nea wode ka asomsem bae. 13 Elia tee nne no, əde n'atade kataa n'anim na ofi əboden no mu, kogiyinaa ano kwan no ano. Na nne bi bisae se, “Elia, den na woreye wə ha?” 14 Obuaa bio se, “Mede ahoden asom Asafo Awurade Nyankopən. Nanso Israelfo abu apam a wəne wo hyehyee no so, nam so abubu w'afremuka nyinaa, akunkum w'adiyifo a anka obiara. Me nko ara na maka, nanso wərehwehwe me akum me nso.” 15 Na Awurade ka kyereə no se, “San w'akyi kə faako a wufi bae, na kə Damasko sare so. Na se wudu hə a, sra Hasael ngo, si no Aramhene. 16 Afei, sra Nimsi babarima Yehu, na ənye Israelhene, na sra Safat babarima Elisa a ofi Abel-Mehola, na onsi w'anān mu se me diyifo. 17 Obiara a obeguan afi Hasael ho no,

Yehu bekum no, na obiara a obeguan afi Yehu ho nso no, Elisa bekum no. 18 Eyninom akyi no, məbə nnipa afoforo mpem ason bi a wəwo Israel a wənkotow Baal, mfew n'ano da, no ho ban.” 19 Na Elia fii hə kə kohuu Safat babarima Elisa, na əde anantwi mpamho dumien refuntum afuw a n'ankasa reka mpamho a eto so dumien no. Elia kəo ne nkyen kətow n'atade guu ne so. 20 Elisa gyaw anantwi no hə, tuu mmirika dii Elia akyi, ka kyereə no se, “Ma menkəra m'agya ne me na ansa na me ne wo akə.” Elia buae se, “San kə. Den na maye wo?” 21 Afei, Elisa san kəo anantwi no ho kokunkum wən. Əde funtumfiri no ho nnua no yee nnyansin de noaa nam no de maa mmarima no ma wəwée. Afei əkə kodii Elia akyi ma əbeyee ne somfo.

20 Aramhene Ben-Hadad boaboa a n'akofo nyinaa ano, a nteaseənam ne aponkə a wəye ahemfo aboafə aduasa abien de ka ne ho. Wokotuaa Israel kuropon Samaria ano, tow hyee so. 2 Ben-Hadad somaa abəo kəo kurow no mu, se wənkəra nkyere əhene Ahab se, “Ben-Hadad se, 3 ‘Mo dwetə ne mo sikakəkəo yee me de. Saa ara na mo yerenom ne mo mma mu apapa no nso yee me de.’” 4 Ahab buae se, “Mate, me wura! Nea mewo nyinaa yee wo de.” 5 Ankye biara Ben-Hadad abəo san baa bio bekae se, “Ben-Hadad se, ‘Maka dedaw se momfa mo dwetə, sikakəkəo, mo yerenom ne mo mma mma me.’ 6 Əkyena sesee, mesoma me mpanyimfo, na wəabehwehwe mo ahemfi ne mo nkurofo ahi. Na biribiara a esom bo ma mo no, wəbefa de akə.” 7 Na Ahab frēe asase no so ntuanofo no nyinaa, ka kyereə wən se, “Monhwə senea saa əbarima yi pə se əde əhaw ba. Mapene so dedaw se mede me yerenom, me mma, me dwetə ne me sikakəkəo bəma no.” 8 Ntuanofo ne nnipa no nyinaa kae se, “Ntie no, na nnye n'abisade no nto mu.” 9 Enti Ahab ka kyereə abəo a wofi Ben-Hadad nkyen bae no se, “Monkəra saa asem yi nkyere me wura əhene se, ‘Biribiara a obisaa kan no de, mede bəma no. Na nea obisaa no akyiri yi de, merentumi mfa mma no.’” Enti Ben-Hadad abəo no san kəbəo no amannee. 10 Na Ben-Hadad soma kəka kyereə Ahab se, “Se mansəe Samaria pasaa, na emu mfutuma dodow bi ka a əbəboro asraafə no mu biara nsa ma a, anyame no ntwe m'aso nea əye den.” 11 Israelhene nso soma ma wokəra kyereə no se, “Ense se əkofo kəse a ərefə n'afəa akə akono tu ne ho se əkofo kəse a wadi nkoni dedaw.” 12 Ahab mmuiae yi duu Ben-Hadad ne ahemfo a wəaka no asom bere a na wərenom nsa wə wən

ntamadan mu. Əhyee ne mmarima no se, “Munsiesie mo ho nkoko.” Enti wosiesiee wən ho se wərekotow ahye kuropən no so. 13 Na odiyifo bi behuu əhene Ahab ka kyereə no se, “Senea Awurade se ni, ‘Wuhu saa atamfo dəm yi? Nnə, mede wən bəhye wo nsa. Na wubehu se mene Awurade.’” 14 Ahab bisae se, “Na den na əbeyə no?” Na odiyifo no buae se, “Senea Awurade se ni, ‘Asraafo so asahene a wotuatu amansin ano no na wəbeye.’” Ahab bisae se, “Enti yenni kan ntow nhye wən so ana?” Odiyifo no buae se, “Yiw.” 15 Enti Ahab boaboaasraafo so asahene nkumaa ahannu aduasa abien wəhyehye amansin asahene ase ano. Afei, əfəe Israel akofo a wəaka a wən nyinnaa dodow yə mpem ason no. 16 Əbeyə owigyinaa a Ben-Hadad ne n'apamfo ahemfo aduasa abien gu so rebow nsa wə wən ntamadan mu no, 17 amansin asahene asraafo no tuu teəe, fii kurow no mu. Wərebən no, Ben-Hadad akwansrafo ka kyereə no se, “Asraafo dəm bi fi Samaria reba.” 18 Ben-Hadad hyee se, “Sə wəbaa asomdwəe anaa əko so a, monkyere wən anikann.” 19 Nanso saa bere no, na Ahab amansin asahene nkumaa no adi kan a asraafo no bə wən kyidəm 20 a Israel əsraani biara kum ne tamfo Aram əsraani a əne no dii asi. Enə nti, amono mu hə ara, Aram asraafo no bəə hu, guanee. Israelfo no taa wən, nanso əhene Ben-Hadad ne ne nkurfo kakra bi de, wotenaasaponko so guanee. 21 Nanso wəsəee aponkə ne nteaseənam a əkaa hə no nyinnaa, kunkum Aramfo no. 22 Akyiri no, odiyifo no ka kyereə Ahab se, “Siesie wo ho ma əko foforo na Aramhene bəba asusowbere mu.” 23 Wodii Ben-Hadad so no, ne mpanyimfo no ka kyereə no se, “Israel anyame no yə mmepəw anyame, na eno nti na ema wodii nkonom no. Na se wodu tataw so a, yebedi wən so nkonom a yəremmre ho koraa. 24 Nea əho hia ara ne sə, saa bere yi, əsə se wode akono asahene sisi ahemfo no anan mu. 25 Momfa asraafo foforo a wən dodow te sə wən a wohweree wən no ara. Ma yen aponkə no dodow, nteaseənam ne mmarima dodow saa ara, na yebetumi ne wən adi asi wo tataw so. Akyinnye biara nni ho se yebedi wən so.” Enti əhene Ben-Hadad yəe wən abisade maa wən. 26 Na afe so no, əfəe Aram asraafo, tuu teə kəo Israelfo so wə Afek se wəne wən rekəko. 27 Israel boaboaasraafo ano, twaa sa, de wən ho hyee əko no mu. Na se wəde Israel asraafo no toto Aram asraafo no dodow a wəhye ho ma no ho a, na Israel asraafo no dodow te sə mmirekyikuw nketewa abien bi. 28 Onyankopon

nipa no kəo Israelhene nkyen kəka kyereə no se, “Senea Awurade se ni: Aramfo no aka se, ‘Awurade yə mmepəw Awurade na ənye tataw so Awurade. Enti məboa wo ama wəodi asraafo buburugya yi so. Na əbəma woahu sə, mene Awurade no.’” 29 Asraafo dəm abien yi bobəə wən atenae, ma edii nhwəanim nnanson. Na nnanson so no, əko no hyee ase. Da no ara, Israelfo no kunkum Aram anammənmufo asraafo no mpem oha. 30 Nkae no guan kətəw Afek fasu akyi, nanso əfasu no bu guu wən so, kum mpem aduonu ason. Ben-Hadad guan kətəw kokoa mu dan bi mu wə kurow no mu. 31 Ben-Hadad mpanyimfo ka kyereə no se, “Owura, yəate se Israel ahemfo wə ahumməbə. Enə nti, momma yemfura atweaatam, mfa hama mmo yən ti ase mfa nkyere ahobrəase. Na ebia, əhene Ahab bəma woatena ase.” 32 Enti wofurafuraa atweaatam, de ahama bobəə wən ti, kəo Israelhene nkyen kəsərəe no se, “Wo somfo Ben-Hadad se, ‘Mesre wo, ma me ntəna nkwa mu.’” Israelhene no bisae se, “Oda so te ase ana? Əye me nuabarima!” 33 Mmarima no yəe ntəm sooo anidaso a enni nnyinəso yi mu, buae se, “Yiw, wo nua Ben-Hadad.” Israelhene no ka kyereə wən se, “Monkəfa no mmra.” Bere a wəde Ben-Hadad bae no, Ahab ma əkotənaa ne teaseənam mu. 34 Ben-Hadad ka kyereə no se, “Mede nkurow a m'agya gye fii w'agya nsam no besan ama wo, na woahyehye aguadi wə Damasko, senea m'agya yəe wə Samaria no.” Na Ahab kae se, “Saa nhyehyee yi so na megyina na magyaa wo.” Enti, wəyee apam, na wogyaa Ben-Hadad. 35 Bere no ara mu, Awurade see adiyifokuw no mu baako se, ənka nkyere əfəforo se, “Fa w'akode no bə me.” Nanso wanye. 36 Na saa odiyifo no ka kyereə əfəforo no se, “Sə woantie Awurade nne nti, se wufi ha ara pə a, gyata bekum wo.” Ampa ara, ofii hə ara pə na gyata huu no kum no. 37 Na odiyifo no kəo əbarima foforo nkyen kəka kyereə no se, “Fa w'akode yi bo me.” Əno de, əbəə odiyifo no, pira no. 38 Odiyifo no twən əhene no wə əkwankyen a əde ntamabamma akyekyere n'ani, de pəe se əsakra ne ho. 39 Əhene no retwa mu no, odiyifo no əfəe no se, “Owura, na mewə akono na əbarima bi de odeduani bəe me. Əkae se, ‘Wən saa əbarima yi, na se biribi nti oguan a, wobekum wo anaase wəbəbə wo ka dwetə kilogram aduasa awotwe.’” 40 Na bere a m'ani abere redi dwuma bi no, odeduani no guanee. Na əhene no kae se, ‘Eyə w'ankasa wo mfomso. Wo ara woabu wo ho aten.’” 41 Əhə ara na odiyifo no san ntamabamma no fii n'ani,

na Israelhene no huu no se øye adiyifo no mu baako. **42** Na odiyifo no ka kyerees no se, “Senea Awurade se ni: Esiane se woagyaø barima a mekae se, ese se wokum no no nti, ese se wokum wo mprempren si n’anan mu. Na anka ese se ne nkurofo na mukunkum wøn, na mmom, wo nkurofo na wobekunkum wøn.” **43** Israelhene no de abufuw køø n’ahemfi wo Samaria.

21 Na øbarima bi a wøfre no Nabot a ofi Yesreel wo bobeturo bi a øben Samariahene Ahab ahemfi. **2** Ahab ka kyerees Nabot se, “Fa wo bobeturo no ma me, na memfa asase no nyø atosodeturo, efise øben m’ahemfi pøø. Se wopene so de ma me a, mema wo bobeturo papa, na se nso wope a, bo biara a asase no di no, metua.” **3** Nanso Nabot buae se, “Awurade mma empare me se mede m’agyanom agyapade bøema wo.” **4** Enti Ahab san køø ahemfi hø a ne bo afuw ne ho pøø. Økødae a wannidi, de n’anim kyerees øfasu. **5** Ne yere Isebel bebisaa no se, “Aden nti na woaye bosaa saa? Aden nti na wompe se wudidi?” **6** Obuaa no se, “Meka kyerees Nabot, Yesreelni no se, øntøn ne bobeturo no mma me anaase, mema no bi ahyø anan, nanso wampene.” **7** Ne yere Isebel bisaa se, “Wonyø Israelhene ana? Søre na didi! Mma eyi nhaw wo. Megye Nabot bobeturo no ama wo!” **8** Na Isebel kyereø nkrataa wo Ahab din mu, de ne nsøwano søwano, de kømaa mpanyimfo ne akunini a wøne Nabot te kuropøn no mu no. **9** Krataa no mu nsøm ne se: “Yi da bi to hø a wode bøye akønkyen, na ma Nabot ntøna anuonyambea wo nnipa no mu. **10** Monhwehwe ahuhufo baanu na wømmø no kwaadu se, wadome Onyankopøn ne øhene. Na afei, momfa no mfi adi, nkosiw no abo nkum no.” **11** Enti mpanyimfo ne atitiriw a wøte Nabot kurow no mu no yøø nea Isebel kaa wo nkrataa no mu se wønyø no. **12** Wofii akønkyen no ase, de Nabot tenaa anuonyambea wo nnipa no mu. **13** Na ahuhufo baanu no bøbø Nabot kwaadu wo nnipa no anim se, wadome Onyankopøn ne øhene. Enti wode no køø kurotia, kosiw no abo kum no. **14** Na wøsoma køø Isebel nkyen, køø kyerees no se, “Wøasiw Nabot abo, ama wawu.” **15** Bere a Isebel tee se wøasiw Nabot abo, akum no no ara pøø, oka kyerees Ahab se, “Søre na køø Nabot, Yesreelni no bobeturo no a øde kamee wo se ørentøn mma wo no. Øntø ase bio, na wawu.” **16** Enti øhø ara, Ahab sian køfaa Nabot bobeturo no. **17** Na Awurade asem baa Tisbini Elia ho se, **18** “Køø na kohyia Israelhene Ahab a odi Samaria so no. Mprempren ara øwo Nabot bobeturo no mu a

ørebøfa. **19** Ka kyere no se, ‘Ennøøso se wukum Nabot? Ese se wobo no korøn nso? Nea woaye yi nti beae a akraman taforoo Nabot mogya no, øhø ara na akraman betaforo wo mogya, Yiw, w’ankasa wo mogya!” **20** Ahab ka kyerees Elia se, “Woahu me, me tamfo.” Obuae se, “Yiw maba bio efise woatøn wo ho ama øbønefo no wø Awurade ani so. **21** ‘Mede øhaw ne abebøresø bebre wo. Møhyø w’asefo nyinaa, na matwa øbarima a otwa to koraa wo Israel, se øye akoaa anaa ødehye, afei Ahab ho. **22** Memø wo fi aye se Nebat babarima Yeroboam ne Ahiya babarima Baasa afei, efise woahye me abufuw ama Israel aye bøne!” **23** “Na Isebel nso, Awurade ka se, Yesreel akraman bøwe ne nam wo kuropøn no afasu ho. **24** “Wøn a na wøwø Ahab afa a wowuwuu wo kurow no mu no nso, akraman bøwe wøn nam, na apete nso asosøw wøn a wowuwuu wo wuram no nam.” **25** (Obiara nni hø a øtøn ne ho maa bøne wo Awurade ani so, senea Ahab yee no, efise ne yere Isebel tuu no fo bone. **26** Øyøe bøne ara, kosii se økøø ahoni so, te se Amorifo a Awurade pam won wø Israelfo anim no). **27** Ahab tee saa asem yi no, osunsuan ne ntade mu, furaa atweaatam, kyenee køm. Ofuraa atweaatam no saa de awereshow a emu ye den kyinkyinii. **28** Na Awurade asem baa Tisbini Elia ho se, **29** “Woahu senea Ahab bøø ne ho ase wø m’anim? Esiane se øbøø ne ho ase nti, meremfa saa øhaw ne abebøresø yi a øwo hø ma no nne yi mmøø no. Ebøba ne mmabarima so; mæsøe n’asefo nyinaa.”

22 Øko biara ansi Aram ne Israel ntøm mfe abiesa. **2** Na mfe abiesa no mu, øhene Yehosafat a odi ade wø Yuda køø Israelhene Ahab nkyen. **3** Na Ahab abisa ne mpanyimfo se, “Moahu se Aramfo da so te yøn kurow Ramot Gilead mu ana? Nanso yønyøe ho hweel!” **4** Enti obisaa Yehosafat se, “Wobeka me ho na yøako atia Ramot Gilead ana?” Na Yehosafat buaa øhene Ahab se, “Aden? Yøe asem a øda ne kwan mu. Wo ne me yø anuanom, na m’akofo yø wo de se wobøka asem a wope akyere wøn. Mpo, m’apønø da wo da.” **5** Na Yehosafat ka kaa ho se, “Nea edi kan no, ma yemmisa Awurade hø afotu.” **6** Enti øhene Ahab frøø n’adiyifo a wøn dodow bøye ahannan no nyinaa, bisaa wøn se, “Menkøø ntøia Ramot Gilead anaa mennkøø?” Wøn nyinaa buae se, “Køø so! Awurade bøma woadi nkønim anuonyam so.” **7** Nanso Yehosafat bisae se, “Enti Awurade diyifo biara nso nni ha? Anka mepe se mibisa no saa asem koro no ara.” **8** Øhene Ahab buae se, “Awurade diyifo baako da so wo

ha, nanso metan no. Ənhye nkōm pa biara se nkōm bōne na əhye fa me ho. Ne din de Mikaia a ɔyε Imla babarima." Na Yehosafat kae se, "Nkasa saa. Momma yentie asem a ɔwə ka." 9 Enti Israelhene frēe ne mpanyimfo no mu baako, ka kyerεe no se, "Ka wo ho kōfa Imla babarima Mikaia bra." 10 Israelhene Ahab ne Yudahene Yehosafat hyεe wōn ahemfo ntade, tenaa wōn ahengua mu wō apongua a əben Samaria kwan no ano. Saa bere no, na Ahab adiyifo no rehye nkōm wō wōn anim. 11 Na wōn mu baako a ɔyε Kenaana babarima Sedekia de nnade yεe mmēn, na ədaa no adi se, "Senea Awurade se ni: Mode saa mmēn yi bəwəwō Aramfo yi ama wōawuwu!" 12 Adiyifo a wōwō hō no nyinaa penee so kae se, "Yiw, monkō Ramot-Gilead, na munkodi nkōnim, efisē Awurade bēma moadi nkōnim." 13 Na əbōfo a əkofaa Mikaia no ka kyerεe no se, "Tie, adiyifo no nyinaa hyε nkōnimdi ho nkōm ma əhene. Hwε se wo ne wōn adwene bεyε baako, na wo nso, wobehyε nkōnimdi ho nkōm." 14 Nanso Mikaia buae se, "Mmēre dodow a Awurade te ase yi, nea Awurade aka akyere me se menka no, əno na mēka." 15 Bere a Mikaia beduu ahemfi no, Ahab bisaa no se, "Mikaia, yēnkōo ntia Ramot-Gilead anaa yēnnkō?" Na Mikaia buae se, "Monkō! Na Awurade bēma əhene adi nkōnim anuonyam so." 16 Əhene amma n'ano ansi, na obuaa no se, "Mpen ahe na menka nkyere wo se, se worekasa ama Awurade a, ka nokwasem?" 17 Na Mikaia ka kyerεe no se, "Anisoadehu mu, mihu se Israel abō apete mmepōw no so, te se nguan a wonni əhwēfo. Na Awurade kae se, 'Wəakum wōn wura. Ma wōnko fie asomdwoe mu.'" 18 Israelhene ka kyerεe Yehosafat se, "Manka saa ankyere wo ana? Da biara saa na ɔyε. Ənhye nkōm pa biara se atoro nkōm na əhye fa me ho." 19 Mikaia toaa so se, "Tie nea Awurade ka. Mihu Awurade se əte n'ahengua so a ne əsorofo asraafo nyinaa atwa ne ho ahyia wō ne nifa ne ne benkum so." 20 Na Awurade bisae se, "Hena na obetumi adaadaa Ahab, ama wako əko atia Ramot Gilead, a ebetumi aba se wobekum no wō hō?" Wosusuw nsem ahorow bebree ho wō hō, 21 kosii se ne koraa no, honhom bi bēnee Awurade kae se, "Metumi aye!" 22 Awurade bisae se, "Əkwan bēn so na wobəfa aye eyi?" Na honhom no buae se, "Məko akədaadaa Ahab adiyifo, ama wəadi atoro." Awurade kae se, "Kō so ye, na wubedi nkōnim. 23 "Enti woahu se Awurade de nkontompo honhom ahyε w'adiyifo no anom. Awurade adwene se əde

amanehunu bəba wo so." 24 Afei Kenaana babarima Sedekia kōo Mikaia so, kəbōo n'ani so. Obisaa no se, "Da bēn na Awurade honhom fii me mu bəkasa kyerεe wo?" 25 Na Mikaia buae se, "Erenkye biara, wubehu nokware no, bere a wubeguan akətetəw kokoa mu dan bi mu." 26 Israelhene Ahab hyεe se, "Monkyere Mikaia, na momfa no nkōma Amon a ɔyε kurow no mu amrado, na momfa no nkō me babarima Yoas nkyen. 27 Monka saa asem a efi əhene nkyen yi nkyere wōn se, 'Fa saa əbarima yi to afiase. Mommma no aduan biara se brodo ne nsu, kosi se məfi akono bəba asomdwoe mu.'" 28 Nanso Mikaia buae se, "Se wosan ba asomdwoe mu a, na əkyere se, Awurade amfa me so ankasa." Na əka kyerεe wōn a wogyanagyna hō, atwa ne ho ahyia no se, "Saa asem a maka yi, monhyε no nsow." 29 Na Israelhene ne Yudahene Yehosafat dii wōn asraafo anim, kətow hyεe Ramot-Gilead so. 30 Afei, əhene Ahab ka kyerεe Yehosafat se, "Yərekə əko yi, mesakra me ho, senea əbεyε a, obiara renhu me. Nanso, wo de, hyε w'ahentade." Enti Ahab sakraa ne ho, na wəkōo əko no. 31 Saa bere no, na Aramhene aka akyere ne nteaseənamkafo aduasa abien no se, "Monkotow nhye Israelhene nkō ara so!" 32 Enti bere a Aramhene nteaseənamkafo no huu Yehosafat se əhyε n'ahentade no, wōtaa no. Wəteetee mu se, "Israelhene no ne no." Nanso, bere a Yehosafat teεe mu no, 33 nteaseənamkafo no huu se ənye əno ne Israelhene no nti, wogyaw n'akyidi. 34 Aram sraani bi de anibiannaso tow agyan kyerεe Israel asraafo no so, maa əkəwōo Israelhene wō ne nkatabo ahyiae so. Ahab teεe mu kyerεe ne nteaseənamkafo no se, "Fa me fi ha ntəm, na wəapira me pa ara." 35 Əko no kōo so saa ara da mu no nyinaa, na wōde Ahab twerii biribi wō ne nteaseənam mu a n'ani kyerεe Aramfo no. Mogya tuu no fi n'apirakuru no mu, guu nteaseənam no mu, na onwini dwōe no, owui. 36 Onwini reyε adwo no, wəteetee mu faa asraafo no nyinaa mu se: "Əko no aba awie. Monsan nkō fie!" 37 Na əhene no wui no, wōde n'amu no kōo Samaria, kosiee no wō hō. 38 Na wəhoroo ne nteaseənam no ho wō asubura bi a əwo Samaria a nguamanfo guare hō, na akraman betaforoo əhene no mogya no, senea Awurade aka ato hō no. 39 Nsem a efa Ahab ahenni ho ne asonse ahemfi ho asem ne nkurow a əkyekyere nyinaa no, wōakyerew agu Israel Ahemfo Abakəsəm Nhoma no mu. 40 Bere a Ahab wui no, wosiee no wō n'agyanom mu. Na ne babarima Ahasia dii n'ade se əhene. 41 Asa babarima

Yehosafat bedii Yuda so bere a na Ahab adi ade wo Israel ne mfe anan so no. **42** Odii ade no, na wadi mfe aduasa anum, na odii ade Yerusalem mfirihya aduonu anum. Na ne na din de Asuba a ɔyε Silhi babea. **43** Na Yehosafat yε ɔhene papa a odii n'agya Asa anammon akyi. ɔyε ade a ɛsɔ Awurade ani. Nanso, n'ahenni mu no, wansεe abosonnan a na nnipa kɔbɔ afore, kɔhyew nnuhuam wɔ hɔ no. **44** Yehosafat ne Israelhene tenaa ase asomdwoe mu. **45** Nsεm a ɛfa Yehosafat ahenni ho nkae no, faako a ne tumi kodui ne ako a odii no nyinaa, wɔankyerew angu Yuda Ahemfo Abakɔsεm Nhoma no mu. **46** ɔpam abosomfi so nguamanfo a na wogu so bɔ aguaman fii n'agya Asa bere so no nyinaa. **47** Saa bere no, na ɔhene nni Edom gye kurow no sohwεfɔ nko. **48** Yehosafat yε aguadihyεn bebree sε enkɔ Ofir nkɔhwεhεwε sikakɔkɔ. Nanso ahyεn no antumi anyε adwuma. ɛsεee wɔ Esion-Geber. **49** Saa bere no, Ahab babarima Ahasia susuw ho kyereε Yehosafat se, “Ma me mmarima ne wo mmarima nko po so akwan nsrahwε.” Nanso Yehosafat ampene so. **50** Yehosafat wui no, wosiee no n'agyanom nkyεn wɔ Dawid kurom. Ne babarima Yehoram na odii n'ade sε ɔhene. **51** Ahab babarima Ahasia fii ase dii Israel so bere a na Yehosafat adi ade mfe dunson wɔ Yuda. Odii ade wɔ Samaria mfe abien. **52** Na ɔfaa n'agya ne ne na ne Nebat babarima Yeroboam anammon so, som ahoni, yεε bɔne wɔ Awurade ani so. **53** ɔsɔm Baal, sɔree no, nam so fuw Awurade, Israel Nyankopon, bo sεne a n'agya yεε no.

2 Ahemfo

1 Əhene Ahab wu akyi no, Moabman tew wən ho fii Israel ho, nyaa wən ahofadi. **2** Da bi, Israelhene foforo Ahasia fii n'abansoro dan a ewə Samaria ahemfi mfənsere mu tew hwhee fam, ma opiraa yiye. Enti əsomaan abəfo kəo Baal-Sebub Ekron nyame nkyen abisa, kobisaa se obenya ahooeden ana. **3** Na Awurade bofo ka kyerəe Tisbini Elia se, “Kə na kohyia Samariahene abəfo no, na bisa wən se, ‘Adən nti na morekə Baal-Sebub, Ekron nyame nkyen abisa, se əhene benya ahooeden ana? Onyankopon nni Israel ana?’” **4** Mprempren, senea Awurade se ni: ‘Worensore mfi mpa a woda so no so da. Na nea əbeyə biara, wubewu.’” Na Elia kəkəa nkra no. **5** Bere a abəfo no san baa əhene nkyen no, obisaa wən se, “Adən nti na moaba ntem saa?” **6** Wobuae se, “Əbarima bi behyiaa yən, ka kyerəe yən se yənsan nkə əhene nkyen, na nkra a əde fi Awurade nkyen a əde kaa ho ne se, ‘Adən nti na morekə Baal-Sebub, Ekron nyame nkyen abisa se əhene ho bətə no ana? Onyankopon nni Israel ana? Esiane se woayə saa nti, worensore mfi mpa a woda so no so da. Na nea əbeyə biara, wubewu.’” **7** Əhene no bisae se, “Na saa əbarima no yə hena? Na əte dən?” **8** Wobuae se, “Na ne ho wə nwi a əbə aboanwoma abəso.” Əhene no təee mu se, “Eyə Tisbini Elia.” **9** Əsomaan asraafo so safhene ne asraafo aduonum se wənkəkyere no. Wohuu se əte bepəw bi atifi. Əsafohene no ka kyerəe no se, “Onyankopon nipa, əhene asoma yən se yəmməfa wo mmra.” **10** Na Elia buaa əsahene no se, “Se meye Onyankopon nipa de a, əno de, ma ogya mfi əsoro mmra mməhyew wo ne wo mmarima aduonum no!” Na ogya fi əsoro bekunkum wən nyinaa. **11** Enti əhene no san somaa əsafohene foforo a asraafo aduonum ka ne ho. Əsafohene no ka kyerəe no se, “Onyankopon nipa, əhene se bra mprempren ara.” **12** Elia buaa se, “Se meye Onyankopon nipa de a, əno de, ma ogya mfi əsoro mmra mməhyew wo ne wo mmarima aduonum no!” Na bio, ogya fi əsoro bekunkum wən nyinaa. **13** Bio, əhene no somaa əsafohene bi ne asraafo aduonum. Saa bere yi de, əsafohene no koubu Elia nkotodwe. Əsəee no se, “Onyankopon nipa, mesrə se, fa me ne saa asomfo aduonum yi nkwa kye yən. **14** Hwə senea ogya fi əsoro abəhyew akuw abien a wodi kan no. Nanso mprempren mesrə se, fa me nkwa kye me!” **15** Na Awurade bofo ka kyerəe Elia se, “Nsuro.

Wo ne no nkə.” Na Elia sere kəo əhene no nkyen. **16** Na Elia ka kyerəe əhene no se, “Senea Awurade se ni: Adən nti na wosomaa abofo kəo Baal-Sebub, Ekron nyame nkyen abisa, se əhene benya ahooeden ana? Onyankopon nni Israel ana? Esiane se woayə saa nti, worensore mfi mpa a woda so no so da. Na nea əbeyə biara wubewu.” **17** Na Ahasia wui senea Awurade nam Elia so hyee no. Esiane se na Ahasia nni əbabarima a obedi n'ade nti, ne nuabarima Yoram na odi n'ade se əhene. Saa asem yi sii Yehosafat a na əyə Yudahene babarima Yehoram adedi mfe abien mu. **18** Nsem a esisii wə Ahasia ahenni mu no nkae no, wəankyerə angu Israel Ahemfo Abakosem Nhoma no mu ana?

2 Bere a Awurade pəe se ənam ahum so fa Elia kə soro no, na Elia ne Elisa nam Gilgal kwan so. **2** Na Elia ka kyerəe Elisa se, “Tena ha na Awurade aka akyere me se, menkə Bet-El.” Na Elisa buaa se, “Mmere dodow a Awurade te ase, na wo nso wote ase no, merennyaw wo da.” Enti wənanteew kəo Bet-El. **3** Adiyifo kuw a wofi Bet-El no baa Elisa nkyen bebisaa no se, “Na wunim se Awurade rebəfa wo wura afi wo nkyen nne?” Elisa buaa se, “Yiw, minim saa. Enti monyə komm.” **4** Na Elia ka kyerəe Elisa se, “Tena ha, na Awurade aka akyere me se, menkə Yeriko.” Nanso Elisa buaa bio se, “Mmere dodow a Awurade te ase, na wo nso wote ase yi, merennyaw wo da.” Enti wənanteew kəo Yeriko. **5** Na adiyifo kuw a wofi Yeriko baa Elisa nkyen bebisaa no se, “Na wunim se Awurade rebəfa wo wura afi wo nkyen nne ana?” Obuua bio se, “Yiw, minim. Enti monyə komm.” **6** Na Elia ka kyerəe Elisa se, “Tena ha, na Awurade aka akyere me se, menkə Asubonten Yordan ho.” Nanso, Elisa buaa bio se, “Mmere dodow a Awurade te ase, na wo nso wote ase yi, merennyaw wo.” Enti wotoaa so kə. **7** Mmarima aduonum fi adiyifo kuw no mu nso kə kogyinaa akyirikyiri baabi, de wən ani kyerəe faako a na Elia ne Elisa gyina wə Asubonten Yordan ho hə no. **8** Na Elia bobəw n'atade, de bəə nsu no ari. Nsu no mu kyeə abien, ma wəfaa asase kesee so twae. **9** Wotwa wiei no, Elia bisaa Elisa se, “Dən na menyə mma wo ansa na wəahwim me akə?” Na Elisa buaa se, “Mesrə wo, ma minnya wo honhom tumi no mməho.” **10** Elia kae se, “Woabisa ade a ne yə yə den. Na se wuhu se wərefa me afi wo nkyen a, wo nsa beka w'abisade no. Na se amma saa de a, wo nsa renka.” **11** Wənam na wəredi nkəmmə no, preko pə, ogya teaseənam bae a ogya aponkə retwe. Efaa wən

ntam ma wən ntam tetewee, na ahum bi faa Elia de no kəo əsoro. 12 Elisa huruw, tees mu se, “M’agya! M’agya! Israel nteaseenam ne nteaseenamkafo!” Na Elisa anhu no bio, Elisa suanee n’atade mu abien. 13 Na Elisa faa Elia atade nguguso a efii ne ho gui no, na əsan kəo Asubənten Yordan konkon no so. 14 Əde atade nguguso no bəo asu no ani tees mu se, “Awurade, Elia Nyankopən wə he?” Əhə ara asu no mu paee abien maa Elisa faa mu. 15 Bere a adiyifo kuw a wəwə Yeriko huu asem a asi no, wətees mu se, “Elisa abedi Elia adel!” Na wokohyiaa no, kotow no. 16 Wəkae se, “Owura, ka biribi, na yen mu ahooənifo aduonum bekyinkyin sare no so, ahwehwə wo wura. Ebia na Awurade honhom agyaa no asi bepəw bi so anaa obon bi mu.” Elisa kae se, “Dabi, monnsoma wən.” 17 Nanso wəkəo so haw no ara, kosii se, onhu nea ənye ne ho, nti akyiri no əkaa se, “Eye, monsoma wən.” Enti, mmarima aduonum, de nnansa kyinkyin, hwehwəe, nanso wəanhə Elia. 18 Bere a wosan wən akyi no, na Elisa da so wə Yeriko. Obisaa wən se, “Manka ankyere mo se monnkə?” 19 Afei, Yeriko mpanyimfo kəsraa Elisa. Wəka kyerees no se, “Ədeefo, yewə dadwen bi. Saa kurow yi dabea ne nneemə a atwa ho ahyia yə fe, senea wuhu no. Nanso nsu no nye, na asase no nso mma nnəbae.” 20 Elisa kae se, “momma me nsukorade foforo a wode nkyene agu mu.” Na wəde bae. 21 Afei, əkəo asu no a kurom həfo no saw nom no mu, kətow nkyene no guu mu. Na əkae se, “Səe na Awurade se: Mayə asu yi yiye. Əremma owu, na asase no bəma ne nnəbae.” 22 Na ampa ara, efi saa bere no, asu no aye asu pa senea Elisa kae no. 23 Elisa fii Yeriko kəo Bet-El. Ərekə no, mmarimaa bi a wofi kurow no mu dii ne ho few, serew no se, “Tipae, foro kə! Tipae, foro kə!” 24 Elisa dan ne ho hwəe wən na əde Awurade din domee wən. Na sisi abien pue fii wuram, bekunkum won mu aduanan abien. 25 Elisa fii ho no, əkəo bepəw Karmel so, na ofii hə kəo Samaria.

3 Ahab babarima Yoram na odii hene wo Israel bere a na Yudahene Yehosafat adi ade mfe dunwətwe wə Yuda no. Odii ade wə Samaria mfe dumien. 2 Əyee Awurade ani so bəne. Nanso na n’amuməyə no nte se n’agya ne ne na de no. Əssee Baal adum kronkron a n’agya sii no. 3 Nanso otoaa ahonisom so, senea Nebat babarima Yeroboam dii Israelfo anim ma wəyee no. 4 Na Moabhene Mesa ne ne nkurofə yənguan. Na wotua sonkahiri a əye nguamma mpem jha ne adwennini mpem əha ho nwi ma Israelhene afe

biara. 5 Nanso Ahab wu akyi no, Moabhene sore tiaa Israelhene. 6 Enti əhene Yoram fii Samaria boaboa Israel asraafə ano. 7 Əde nkra kəmaa Yudahene Yehosafat se, “Moabhene asore atia me. Wobəboea me na me ne no ako ana?” Na Yehosafat buae se, “Me ne wo bekə. Wo ne me yə anuanom, me nkurəfə yə wo nkurəfə, m’apənkə yə w’apənkə.” 8 Na Yehosafat bisae se, “Əkwən ben na yəbefə so ako?” Yoram buae se, “Yəbətəo wən afi Edom sare so.” 9 Edomhene ne n’akofo kəkaa wən ho. Na asraafə dəm abiesa no bəo nsra twaa wən ho besii wən anan mu saa nnanson no, na wəne wən mmoa nnya nsu nnom. 10 Israelhene tees mu bisae se, “Yənyə yən ho den? Awurade de yən baasa aba ha se Moabhene nni yən so ana?” 11 Nanso Yudahene Yehosafat bisae se, “Enti Awurade diyifo biara nka yən ho wo ha ana? Se wən mu bi wə ha a, yebetumi abisa Awurade nea yənyə.” Əhene Yoram mpanyimfo no mu baako kae se, “Safat babarima Elisa wə ha. Na oye Elia boafə.” 12 Enti Yehosafat kae se, “Əno de, Awurade betumi akasa afa no so.” Na Israelhene, Yudahene ne Edomhene kəo Elisa nkyen abisa. 13 Elisa ka kyerees Israelhene se, “Wo ho nhia me. Kə w’agya ne wo na adiyifo abosonsomfo no nkyen.” Nanso əhene Yoram kae se, “Dabi! Efise əye Awurade na əfrəe yə ahemfo baasa yi baa ha se ərebeyi yə ahye Moabhene nsal” 14 Na Elisa buae se, “Mmire dodow a Awurade Tumfo a mesom no no te ase yi, se ənyə Yudahene Yehosafat a mibu no a, anka merenhaw me ho wə wo ho. 15 Afei, ma obi a obetumi abə sanku mmra.” Bere a wərebo sanku no, Awurade tumi baa Elisa so, 16 ma əkae se, “Senea Awurade se ni: Saa obon a emu nsu ayow yi, wəde nsu bəhyə no ma. 17 Worenhu mframə anaa osu senea Awurade ka no, nanso saa obon yi, wəbəhyə no nsu ma. Mubenza bi ama mo ho, mo anantwi ne mo mmoa a aka no. 18 Na eyi yə ade a əye mmierew ma Awurade. Əbəma moadi Moab asraafə so nkonom. 19 Mubedi wən nkurofən papə so nkonom, mpo, nkurofə a wəabo ho ban no. Mubetwita wən nnua nyinā agu. Mubesisi wən asu aniwa, na mode abo ase wən nsase pa.” 20 Na ade kyee a eduu bere a wəbo anəpə aforə no, nsu puee preko pə. Na esen fii Edom, na ankye biara na nsu abu so wə baabiara. 21 Bere a Moabfo tee se asraafə dəm abiesa reba wən so no, wən nso boaboa mmarima a wobetumi aks, mmofra ne mpanyin ano, de wən sisii wən ahye so. 22 Na ade kyee a wəsoree no, na owia no abə wə asu no so, ama ani abere se

mogya. 23 Moabfo no teεε mu se, “Eyε mogya. Sesεε asraafo dəm abiesa no atwa wən ho ako, akunkum wən ho wən ho! Momma yenkəfow asade no!” 24 Bere a woduu Israelfo nsraban mu no, Israel asraafo gyee bum, kotoaa Moabfo, ma woguanee. Israel asraafo no taa wən koduu Moab asase so. Wəretaa Moabfo no nyinaa no, na wəresee wən nneεma. 25 Wəsεee wən nkurow akεe, de abo kataa wən nsase pa so, sisiw asuti nyinaa, twitwaa nnua pa nyinaa. Kir-Haraset nko ara na εkae, na eno mpo, wotow hyεε so. 26 Bere a Moabhene huu se ɔredi nkogu no, odii n’akofo ahanson anim, yeree wən ho, pεe se wəpεm fa atamfo no nsraban a εben Edomhene no mu, nanso wəuantumi. 27 Enti ɔfaa ne babarima panyin a anka εε se odi n’ade se əhene no, de no bəo əhyew afɔre wo afasu no ho. Abufuw kese baa Israel so, na wəsan wən akyi kəo wən ankasa asase so.

4 Da bi, Elisa mfefo adiyifo no mu baako kunafo baa ne nkyεn, besu kyereε no se, “Me kunu a na əsəm wo no awu. Na wunim senea na osuro Awurade. Nanso mprempren obi a mede no ka aba rehunahuna se, əbεfa me mmabarima baanu se nkoa.” 2 Elisa bisaa no se, “Den na metumi aye de aboa wo? Kyereε me nneεma a wowə wo fie.” Obuae se, “Minni hwee se ngo ahina baako.” 3 Elisa ka kyereε no se “Kəfəm nhina dodow biara a wubenya afi wo nnamfonom ne wo mfefo nkyεn. 4 Afei, fa wo mmabarima no kə wo fi, na to pon mu. Hwie ngo no fi w’ahina no mu, gugu nhina no mu. Nea ebeyε ma biara, yi si nkyεn.” 5 Enti ɔyεε saa. Ne mmabarima no de nhina bebree bresε no, ma əhyehyεε no amaama. 6 Ankyε na emu biara yεε ma tenn. Əka kyereε ne mmabarima no mu baako se, “Brε me ahina foforo.” Əka kyereε no se, “Ebi nni ho bio.” Na afei ngo no a ərehwie no sae. 7 Bere a əkaa aseəm a asi no kyereε Onyankopon nipa no, əka kyereε no se, “Afei, tən ngo no, na fa tua w’aka, na sika no bi bəka ama wode ahwε wo ho ne wo mmabarima no.” 8 Da koro bi, Elisa kəo Sunem kurow mu. Na əbea ədefo bi te kurow no mu. Ətoo nsa frē Elisa se ommedidi. Efi saa bere no, bere biara a obetwa mu wə ho no, əfa ho kodidi. 9 Əka kyereε ne kunu se, “Migye di se saa əbarima yi a otaa ba ha yi ye Onyankopon nipa kronkron. 10 Ma yensiesie ədan bi mma no wə soro ho na yεmfə mpa, ɔpon, akongua ne kanea nsi mu mma no. Na bere biara a əbeba ha no, wanya baabi asoe.” 11 Da bi, Elisa san baa Sunem. Əkəo ne soro dan no mu kəsoe. 12 Əka kyereε ne somfo Gehasi se,

“Ka kyereε əbea no se, məpε se meka aseəm bi kyereε no.” Əbea no bae no, 13 Elisa ka kyereε Gehasi se, “Ka kyereε no se, yεn ani əso ne som pa a wasom yεn no. Na bisa no nea yεn so yebetumi aye ama no. Əpε se midi ne ho adanse kyereε əhene anaa asraafo sahene no?” Obuae se, “Dabi, efise m’abusuafø hwε me yiye.” 14 Akyiri no, Elisa bisaa Gehasi se, “Den na wugye di se yebetumi aye ama no?” Ətow maa no se, “Onni babarima na ne kunu nso abo akwakoraa.” 15 Elisa ka kyereε no se, “Frε no bra bio.” Əbea no bae no, Elisa ka kyereε no wə əpon no ano se, 16 “Afe sesεε saa bere yi ara mu, na əbabarima da wo sre so.” Əteeε mu se, “Dabi, me wura, mesre wo, ntwa me nkontompo saa. Onyankopon nipa.” 17 Na ampa ara, bere tiaa bi akyi no, əbea no nyinsenee. Na afe saa bere no ara, əwoo əbabarima senea Elisa kae no pεpεεpε. 18 Ne ba no nyin no, da bi, əkəsraa n’agya a na əne n’apaafø reyε adwuma. 19 Preko pε, əkae se, “Me ti pae me! Me ti pae me!” N’agya ka kyereε n’apaafø no mu baako se, “Fa no kə fie kəma ne na.” 20 Əpaani no de no kəo fie. Ne na gyee no too ne sre so. Nanso, eduu owigynaε mu no, owui. 21 Əpagyaw no de no kətoo Onyankopon nipa no mpa so. Ətoo pon no mu gyaw no ho kəe. 22 Əsomaα əbəfø kəbəo ne kunu amannee se, “Soma apaafø no baako na əmfa afurum mmra, senea metumi akodu Onyankopon nipa no ho ntem, asan aba.” 23 Obisae se, “Aden nti na wopε se wokə nne yi ara? Ənyε Əsram Foforo Afahyε, na enye homeda nso.” Nanso əkae se, “Ewə mu saa.” 24 Enti əhyehyεε afurum no, ka kyereε əpaani no se, “Ka wo ho. Ənyε me nti na wobətə wo bo ase, na mmom, kə ara, gye se maka se to wo bo ase.” 25 Ərebedu Onyankopon nipa no nkyεn wə bepəw Karmel so no, Elisa huu no wə akyirikyiri. Əka kyereε Gehasi se, “Hwε, əbea a ofi Sunem no reba. 26 Tu mmirika kohyia no, na bisa no se, ‘Wo ne wo kunu ne wo ba ho ye ana?’” Əbea no buae Gehasi se, “Yεn nyinaa ho ye.” 27 Nanso əbaa Onyankopon nipa no nkyεn wə bepəw no so no, əhwiee ne nan ase, sooo n’anammən mu. Gehasi sum no, nanso Onyankopon nipa no kaa se, “Gyaa no. Biribi reteetee no, na Awurade nso nkyereε me dekode no.” 28 Na əbea no kae se, “Wo ara me wura, wo na wokae se, menya əbabarima. Na manka ankyereε wo se mma memfa m’ani nto so?” 29 Na Elisa ka kyereε Gehasi se, “Boa wo ho, na mensoma wo, fa me pema no, na kə. Nkasa obiara ho wə əkwan so. Kə na fa pema no kəto abofra no anim.” 30 Na abarimaa no na kae se,

“Mmere dodow a Awurade te ase, na wo nso wote ase yi, merenkə fie gye se woka me ho.” Enti Elisa san ne no kœ. 31 Gehasi yee ntəm dii kan, de pema no kœtoo abofra no anim, nanso biribiara ansi. Nkwa ho nsenkyerenne biara amma. 32 San n’akyi kohyiaa Elisa, bœ no amannee se, “Abofra no nnyanee ε.” 33 Bere a Elisa duu hœ no, ampa na abofra no awu da odiyifo no mpa so. 33 34 Ofo nko kœ hœ, too ne ho pon mu, bœ Awurade mpa. 34 Afei, obutuw abofra no so, de n’ano tuua abofra no ano, de n’ani fam abofra no ani, de ne nsa susoo abofra no nsa. Afei, abofra no ho fitii ase yee hyew bio. 35 Elisa sore, dii akœneaba wœ ədan no mu kakra. Afei, odaa abofra no so bio. Saa bere no, abofra no nwansii mpœn ason, na ətew n’ani. 36 Afei, Elisa somaa Gehasi se, “Frœ abofra no na bra.” Ne na no bae no, Elisa ka kyereε no se, “Wo ba no ni, fa no kœ.” 37 Ofi ahodwiriw mu hwee ne nan ase daa no ase. Afei, əfaa ne ba no, de no sian kœ fam. 38 Elisa san kœ Gilgal, nanso na əkœm asi asase no so. Da bi a adiyifokuw tete n’anim no, əka kyereε ne somfo se, “Fa əsen kese si gya so, na ye abœmu ma saa mmarima yi.” 39 Wœn mu baako kœ wuram se ərekœpe atosode, na onyaa əfere kotoku ma de bae. Otwitwa de guu əsen no mu a na onnim se awuduru wœ mu. 40 Na wodii kakraa bi pœ, woteetee mu se, “Onyankopœ nipa, awuduru wœ abœmu no mu!” Eno nti, wœanni bio. 41 Elisa kae se, “Mommre me asikresiam kakra.” Əde guu əsen no mu, kae se, “Afei, aye yiye nti munkodi.” Na anhaw wœn bio. 42 Da bi, əbarima bi a əye Baal-Salisani bœ Onyankopœ nipa no atoko foforo kotoku ma, ne brodo mua aduonu. Elisa kae se, “Fa ma adiyifokuw no, na wonni.” 43 Əsomfo no tees mu se, “Wuse dœn? Kakra yi na yemfa mma nnipa əha yi ana?” Nanso Elisa tii mu se, “Fa ma adiyifokuw no na wonni, na Awurade ka se, ‘Obiara bedi amee, na bi mpo beka akyi.’” 44 Na ampa ara, obiara didi mee ma bi mpo kae, senea Awurade hyee ho bœ no.

5 Na Aramhene bu Naaman a əye asraaf so sahene no yiye. Efise enam ne so na Awurade maa Aram dii nkonom akœse bebree. Əwœ mu se na Naaman ye əkofo kese de, nanso na əyare kwata. 2 Afei, na Aram akofa adi Israel asase so, na abaawa ketewa bi ka wœn a wœkyereee wœn nnommum no ho. Wœde saa abaawa no maa Naaman yere se n’abaawa. 3 Da bi, abaawa no ka kyereε n’awuraa se, “Se me wura kohu odiyifo a əwœ Samaria no a, anka obœsa no yare ama kwata no afi ne honam ani.” 4 Enti Naaman kaa ase ase a abaawa a ofi

Israel no ka kyereε no no kyereε əhene. 5 Əhene no ka kyereε no se, “Kœ, na kœsra odiyifo no. Mœkyerœw krataa aka wo ho, na wode akœma Israelhene.” Enti Naaman faa dwetœ akyede kilogram ahaasa aduanan, sikakœkœ kilogram aduosia nkron ne ntade mmœho du, na osii mu kœ. 6 Krataa a əde rekœma Israelhene no mu ase ase ne se, “Menam krataa yi so reda me somfo Naaman adi akyere wo. Mœpœ se wosa no yare ma ne kwata no fi ne honam ani.” 7 Bere a Israelhene kenkan krataa no, əde ahometew sunsuan n’atade mu, kae se, “Saa əbarima yi asoma əkwatani aba me nkyen, se mensa no yare! Mœye Onyankopœ a mitumi kum, san ma nkwa? Ərehwehwœ kwan bi afa so, anya nnyinaso bi na wabetow ahye yœn so bio.” 8 Bere a Elisa, Onyankopœ nipa, tee se əhene no asunsuan ne ntade mu no, əde nkra kœmaa no se, “Adœn nti na woasunsuan wo ntade mu? Soma Naaman na əmmra me nkyen na obehu se odiyifo papa bi wo Israel.” 9 Enti Naaman faa n’apœnkœ ne ne nteaseenam, kœtœn wœ Elisa fi pon ano. 10 Na Elisa somaa əbœfo kœka kyereε no se, “Kœhohoro wo ho mpœn ason wo Asubœnten Yordan mu, na wo honam beba mu, ama wo kwata no akœ.” 11 Na Naaman bo fuwii, ma osii kwan so. Əkae se, “Na minim se, nea əbœye biara no, əbœba abehyia me! Na minim se ebia, əde ne nsa befa kwata no so, na wabœ Awurade a, əye ne Nyankopœ no din, nam so asa me yare. 12 Nsubœnten Abana ne Parpar a əwœ Damasko nsen nsubœnten a əwœ Israel nyinna? Adœn nti na menkœhohoro me ho wœ mu, na minnya ayaresa?” Enti Naaman dan ne ho de abufuw sii mu. 13 Nanso ne mpanyimfo bœ mmœden kasa kyereε no se, “Owura, se odiyifo no kaa se ye adwuma kese bi a, anka worenœ ana? Eno nti, tie ase a waka se kœhohoro wo ho kœke, na wo ho bœtœ wo no, na di so.” 14 Enti Naaman kœ Asubœnten Yordan mu, kœdœ asuko mpœn ason, senea Onyankopœ nipa no hyee no se ənyœ no. Ne honam ani daa hœ te se akokoaa, maa ne kwata no nyinna kœ. 15 Naaman ne ne dœm no san kœ kohwehwœ Onyankopœ nipa no akyi kwan. Wokogynnaa n’anim, maa Naaman kae se, “Afei na mahu se Onyankopœ nni wiase ha baabiara se Israel nko ara. Afei, mesre wo se, gye m’akyede yi.” 16 Nanso Elisa bua se, “Mmere dodow a Onyankopœ a mesom no te ase yi, merennye akyede biara.” Əwœ mu se Naaman hyee no biara se onnye akyede no, nanso Elisa annye. 17 Afei, Naaman kae se, “Eye, eno de, ma me kwan na memfa ha dote atifi abien nsoa

me furumpɔnko abien, na memfa nka me ho nkɔ me kurom. Efi nnɛ, Onyankopon akyi no, meremmo ɔhyew afɔre anaa afɔre biara mma onyame bi bio. **18** Na mesrɛ sɛ, Awurade mfa saa bɔne yi nkye me. Sɛ me wura ɔhene rekɔ Rimon abosomfi akɔsom, na misuso ne mu a, me nso mɛkotow nti, Awurade mfa eyi nkye me.” **19** Elisa kae se, “Kɔ asomdwoe mu.” Enti Naaman san sii kwan so. **20** Nanso Elisa somfo Gehasi kaa wo ne tirim se, “Anka ɛnse sɛ me wura ma Aramni yi kɔ a wannye akyeɛde yi. Mmere dodow a Awurade te ase yi, metiw no, na makogye biribi afi ne nkyen.” **21** Enti Gehasi tiw no. Bere a Naaman huu no sɛ ɔde mmirika reba ne so no, osi fii ne teaseenam mu kohyiaa no. Naaman bisaa no se, “Wobaa no asomdwoe mu ana?” **22** Gehasi buae se, “Yiw, nanso me wura asoma me sɛ memmekɔa nkyerɛ wo se, mmabun baanu bi a wɔyɛ adiyifo a wofɛ Efraim kurow a ɛda bepɔw so no mu abedu mprempren ara. Ose ɔrehwehwɛ dwetɛ kilogram aduasa anan ne ntade nsakramu abien de ama wɔn.” **23** Naaman kae se, “Enyɛ asem a eyɛ den, gye dwete kilogram aduasa anan yi.” ɔmaa no ntade nsakramu abien, kyekyereɛ sika no wɔ nkotoku abien mu, yii asomfo baanu soaa akyeɛde no, maa Gehasi. **24** Nanso woduu bepɔw no so no, Gehasi gyee akyeɛde no fii asomfo no nkyen, ma wɔsan wɔn akyi kɔe. Afei, ɔde akyeɛde no kosiee ofi no mu. **25** Bere a ɔkɔ ne wura Elisa nkyen no, obisaa no se, “Gehasi, wokɔ he?” Obuae se, “Menkɔ baabiara.” **26** Nanso Elisa bisaa no se, “Woanhу sɛ bere a Naaman si fii ne teaseenam mu behyiaa wo no, na mewo hɔ honhom mu? Saa bere yi na eṣe sɛ wugye sika ne ntade ne ngodua mfuw ne bobɛ mfuw ne nguan ne anantwi ne asomfo? **27** Nea woayɛ yi nti, wo ne wo mma ne wo mma mma beyare Naaman kwata no bi afebɔo.” Bere a Gehasi fii dan no mu no, na kwata aye no a ne ho ahoa aye sɛ sukyerɛmma.

6 Da bi, adiyifo kuw baa Elisa nkyen beka kyereɛ no se, “Sɛnea wo ara wuhu no, baabi a yene wo hyia ha yi sua. **2** Ma yɛnko Asubonten Yordan ho a nnua bebree wɔ hɔ. Ehɔ de, yebetumi asi ɔdan foforo, ahyia mu wɔ hɔ.” ɔka kyereɛ wɔn se, “Eye, monkɔyɛ.” **3** Obi kaa n'adwene se, “Mesrɛ wo, beka yɛn ho na yɛnko.” ɔkae se, “Mate yebɛkɔ.” **4** Bere a woduu Yordan ho no, wofii ase buu nnua. **5** Nanso wɔn mu baako rebu dua no, n'abonnua hɔn tɔo asu no mu. ɔteɛɛ mu se, “O me wura! Eye abonnua a mekosree!” **6** Onyankopon nipa no bisae se, “Ehefa na

etɔe?” ɔkyerɛɛ Elisa baabi ko no, Elisa twaa pema, na ɔtow kyenee asu no mu. Ehɔ ara abonnua ti no pagyaw ne ho, bɛtɛn asu no ani. **7** Elisa ka kyereɛ no se, “Ma so yi.” Na ɔbarima no teeɛ ne nsa yii. **8** Bere a Aramhene ne Israel redi ako no, ɔne ne mpanyimfo tuu agyina, kae se, “Yebɛboabo a yɛn asraafo ano wo ha anaa ɛha.” **9** Ntɛm pa ara, Onyankopon nipa Elisa bɔo Israelhene kɔkɔ se, “Ntwi mmen beae hɔ, efise Aramfo no reye nhyehyɛ, aboabo wɔn asraafo ano wɔ hɔ.” **10** Enti Israelhene hwɛɛ beae a Onyame nipa no kyereɛ no no. Elisa kɔɔ so bɔo ɔhene no kɔkɔ mpren pii, na ɛmaa n'ani daa fam wɔ mmeae a etete saa no ho. **11** Aramhene wereɛ how wɔ asem yi ho. ɔfrees ne mpanyimfo bisaa wɔn se, “Mo mu hena na ɔyɛ ɔfatwafo no? Hena na ɔka me nhyehyɛ a mayɛ kyereɛ Israelhene?” **12** Mpanyimfo no mu baako buae se, “Me wura, enyɛ yɛn. Elisa a ɔyɛ odiyifo wɔ Israel no na ɔka wo kokoamsem kyereɛ Israelhene.” **13** ɔhene no hyeɛ se, “Monkɔhwehwɛ baabi a Elisa wɔ, na yebɛsoma asraafo ama wɔakɔkyere no.” Na nkra bae se, “Elisa wɔ Dotan.” **14** Enti anadwo bi, Aramhene somaa asraafo bebree ne wɔn nteaseenam ne wɔn aponko kotwaa dantaban faa kuropɔn no ho. **15** Bere a Onyankopon nipa no somfo sɔrɛe ahemadakyɛ, sii afikyiri no, na asraafo, aponko ne nteaseenam atwa hɔ ahya. ɔteɛɛ mu kyereɛ Elisa se, “O, me wural! Den na yɛnɛ?” **16** Elisa ka kyereɛ no se, “Nsuro na yewɔ dɔm sen wɔn.” **17** Afei, Elisa bɔɔ mpae se, “Awurade, bue n'ani na ma onhu ade,” Awurade buee ne somfo ani, na ɔmaa n'ani so no, ohuu se Elisa nkyen mu a ɔkyereɛ bepɔw no, ogya aponko ne nteaseenam na aye hɔ ma. **18** Bere a Aramfo asraafo bɔ puua wɔn no, Elisa bɔɔ mpae se, “Awurade, mesrɛ wo, ma wɔn ani mfurafura.” Na Awurade yɛɛ nea Elisa bisae no. **19** Na Elisa fii adi, kɔkɔ kyereɛ wɔn se, “Moafa ɔkwan bɔne so aba. Enyɛ kurow a morehwehwɛ no ni. Munni m'akyi, na mede mo bekɔ onipa a morehwehwɛ no nkyen.” Na odi wɔn anim koduu Samaria. **20** Na woduu Samaria pɛ, Elisa bɔɔ mpae se, “Awurade, afei bue wɔn ani, na ma wonhu ade.” Na Awurade yɛɛ, na wohuu se wɔwɔ Samaria. **21** Bere a Israelhene huu wɔn no, ɔteɛɛ mu, bisaa Elisa se, “M'agya, minkunkum wɔn ana?” **22** Elisa buaa no se, “Nkunkum wɔn. So wubekunkum wɔn a wode w'ankasa afoa ne agyan afa wɔn nnommum no ana? Ma wɔn aduan ne nsu, na wonnidi, nnom na ma wɔnsan nkɔ wɔn wura nkyen.” **23** Enti ɔhene no too wɔn pon kɛse, na wodidi, nom wiee no ɔma wɔsan kɔɔ

won hene nkyen. Enti Aramfo afowfo no twee won ho fii Israel asase ho koraa. **24** Akyiri no, Aramhene Ben-Hadad boaboa n'akofo nyinnaa ano, de won kotuua Samaria ano. **25** Ebaa saa no, okom kese baa kurow no mu. Eyee kakra no, na wotan afurum ti nsania ani dwete kilogram baako, na aboronomia bin kuruwa ma, na ne bo ye nsania ani dwete gram aduonum awotwe. **26** Da bi a Israelhene nam kurow no fasu ho no, obea bi koo ne nkyen korsse no se, "Me wura ohene, mesr wo, boa me." **27** Obuaa no se, "Se Awurade ammoa wo a, den na metumi aye? Minni aduan anaa nsa a mede bema wo." **28** Ohene no bisaa no se, "Den asem?" Obuae se, "Saa obea yi kae se, yenwe me babarima da bi, na ade kye a, yeawo ono nso de. **29** Enti yenoaa me babarima wee. Afei, ade kyee no, meka kyere no se, 'Kum wo babarima no ma yenwe,' nanso na ade no akosie." **30** Na ohene no tee saa asem no, osunsuan ne ntade mu. Na ohene no nenam ofasu no ho no, nnipa no huu se ahye atweaatam wo n'ase. **31** Ohene no kaa ntam se, "Se nne mankum Safat babarima Elisa a, Onyankopon nkum me." **32** Elisa te ne fi a one Israel mpanyimfo reye nhiyamu na ohene somaa abofo kofree no. Nanso ansa na abofo no rebedu no, Elisa ka kyere mpanyimfo no se, "Owudifo asoma obarima bi se ommekum me. Se odu ha a, to pon no mu, na onka akyi. Na erenkye ne wura no bedi n'akyi aba." **33** Elisa gu so rekasa no, abofo no bae. Na ohene no kae se, "Eye Awurade na ade saa ohaw yi abre yen! Aden nti na ese se meko so twen Awurade?"

7 Elisa buae se, "Tie saa asem yi fi Awurade nkyen! Senea Awurade se ni: Ebedu okyena sesee, wobetan asikresiam a woaayam no muhumuhu lita asia agye dwete gram dubaako wo Samaria egua biara so. Na atoko nso, wobetan lita du agye dwete gram du abien pe." **2** Opanyin a oboa ohene no ka kyere Onyankopon nipa no se, "Se Awurade bue osoro mfensere mpo a, eremma saa dal!" Na Elisa kae se, "Wubehu se ebeba mu saa, nanso worentumi nni emu biara bi." **3** Afei, mmarima akwatafo baanan bi betenatena kurow no apon ano. Wobisabisa won ho won ho se, "Aden nti na ese se yetena ha twen ara kosi se yebewuwu?" **4** Se yetena ha a, okom bede yen dodo; saa ara na se yesan ko kurow no mu nso a, okom bewe yen ara ne no. Enti ebeye se yebeko, na yede yen ho bema Aramfo asraafo no. Na se woma yetena ase a, na ne yiye mu ne no. Na se wokunkum yen nso a, na eno ara ne no." **5** Enti saa anwummere no, wosii mu koo Aramfo nsraban no mu,

nanso na obiara nni ho. **6** Na Awurade ama asraafo no nyinnaa ate nteaseenam a erekoo mmirikaden no ne aponko no ne asraafo dom kese a woreben won no nnyigyei. Woteetees mu se, "Israelhene afa Hetifo ne Misraimfo se wommewo nhye yen so." **7** Enti wobao huboa, na woguan anadwo no, gyaw won ntamadan, aponko, mfurum ne won biribiara, de peree won nkwa. **8** Bere a akwatafo no duu nsraban no ano no, won nyinnaa wurawuraa ntamadan no mu mmaako mmaako didii, nom nsa, tasee dwete, sikakoko ne ntade de kosiei. **9** Akyiri no, wokeka kyerekyere won ho won ho se, "Nea yereye yi nye. Eyi ye asem papa a yemmo obiara amannee. Na se yetwen kosi adekyee a, nea ebeye biara, asotwe bi beda yen so. Momma yenkobo nnipa a wowa ahemfi no amannee." **10** Enti wosan baa kurow no mu, bebo aponanohwefo no asem a asi no ho amannee se woak Aramfo no nsraban mu, na na obiara nni ho; nnyigyei biara nni ho. Na wasesa aponko ne mfurum no ahama, na ntamadan no de, na ne nyinnaa wo ho perepere, nanso na onipa baako koraa nni ho. **11** Aponanohwefo no teetees mu, kaa asem no maa nnipa a wowa ahemfi ho no tee. **12** Odasu mu na ohene no sore fii ne mpa so, ka kyere ne mpanyimfo se, "Minim asem a asi. Aramfo nim se okom rekum yen nti, wobatu afi won nsraban mu, akotetew wuram baabi. Worehwehwe se yebefi kurow no mu, na woakyekyere yen anikann, na woafa kurow no." **13** Mpanyimfo no mu baako kae se, "Eye se yebesoma akwansrafo, na woakohwehwe mu. Momma wofma aponko a woaka no mu anum. Se asem bi to won koraa a, erenye adehwere kese biara se wobetena ha ne yen a yeaka no bewuwu." **14** Enti wosiesiee nteaseenam abien ne aponko, na ohene no somaa akwansrafo kohwee asem a ato Aramfo asraafo no. **15** Wokoe ara koduu Asubonten Yordan, dii ntade ne ahyeyede a Aramfo atow agu no akyi, bere a na wode anikrakra reguan no. Akwansrafo no san bebo ohene no amannee. **16** Enti Samariafo bo twi, kofow Aramfo nsraban no. Eno nti na eye nokware se wotan asikresiam a woaayam no muhumuhu lita asia saa da no, de gye dwete gram dubaako, atoko lita du nso, na wotan de gye dwete gram du abien, senea Awurade hyee ho bo no perepere. **17** Ohene no yii ne panyin ma ohwee opon no mu ahyemfiri so, nanso nnipadom no twiw faa ne so ma owui. Enti biribiara baa mu perepere, senea Onyankopon nipa no hyee ho nkoom bere a ohene no baa ne fi no. **18** Onyankopon

nipa no ka kyereε əhene no se, “Ebedu əkyena sesεε, wobetən asikresiam muhumuhu lita nsia agye dwetə gram du baako wə Samaria gua biara so. Na atoko nso, wobetən lita du agye dwetə gram du abien.” 19 Əhene no panyin no buae se, “Se Awurade bue əsoro mfensere mpo a, əremma saa da!” Na Onyankopən nipa no kae se, “Wubehu se əbəba mu saa, nanso worenni emu biara bi.” 20 Əno ara na əbaa mu, nnipa twiwi faa ne so, kum no wə əpon no ano.

8 Na Elisa aka akyere əbea a onyan ne ba no se, “Wo ne wo fifo ntu nkə baabi foforo, efise Awurade ahyε se əkom mmra Israel mfe ason.” 2 Enti obea no yεε senea Onyankopən nipa no hyεε no. Əfaa ne fifo kətənaa Filistifo asase so mfe ason. 3 Əkəm no twaa mu no, əsan baa Israel asase so, kohuu əhene no se əregye ne fi ne n’asase. 4 Na əhene no ne Gehasi a əyε Onyankopən nipa no somfo rekasa. Na əhene no rebisa se: Ka nneema akese a Elisa aye no bi kyere me. 5 Saa bere no ara na na Gehasi reka nyan a Elisa nyan abarimaa bi no ho asem akyere no. Bere koro no ara mu na abarimaa no na kəo əhene no anim, kəsreε əhene no se əmfa ne fi ne ne dan mma no no. Gehasi teεε mu se, “Hwε, me wura! Əbea no ni na, na ne babarima a Elisa nyan no no nso ni!” 6 Əhene no bisaa əbea no se, “Eyε nokware ana?” Əbea no buae se əyε ampa. Enti əhene no ka kyereε ne mpanyimfo no mu baako se ənhwε na biribiara a wahwere no, wəmfa mma no. Ne nnəbae a wotwae a na onni hə nyinaa, wode maa no. 7 Na Elisa kəo Damasko a əyε Aram kuropən no mu a na əhene Ben-Hadad yare da no. Obi ka kyereε əhene no se, “Onyankopən nipa no aba hə,” 8 na əka kyereε Hasael se, “Fa akyede kəma Onyankopən nipa no. Na ka kyere no, na ommisa Awurade se, ‘Me ho bətə me bio ana?’” 9 Na Hasael hyehyε yoma aduanan so nnepa a efi Damasko, se akyede a əde rekəma Elisa. Əkəm ne nkyen ka kyereε no se, “Wo somfo Ben-Hadad a əyε Aramhene asoma me wo nkyen se mimmebisa se, ‘Menya ahoto ana?’” 10 Na Elisa ka kyereε no se, “Kə na kəka kyere no se, ‘Wubenza ahoto.’ Nanso Awurade ada no adi akyere me se, nea əbεyε biara, obewu.” 11 Elisa hwεε Hasael anim, kosii se Hasael yεε basaa. Na Onyankopən nipa no fii ase sui. 12 Hasael bisae se, “Adən na me wura resu?” Elisa buae se, “Efise minim bəne a wobεyε Israelfo. Wobehyew wənkurow a wəabəbə ho ban, akunkum wən mmerante, de wən mma nketewa adwiradwira fam, apaapae

apemfo yafunu!” 13 Na Hasael buae se, “Ebεyε dən na me a mense hwee yi, betumi adi dwuma kese a ete səe yi?” Elisa buae se, “Awurade akyere me se, wo na wobεyε Aramhene.” 14 Bere a Hasael san kəe no, əhene no bisaa no se, “Asəm ben na Elisa ka kyereε wo?” Hasael buae se, “Qəka kyereε me se, nea əbεyε biara, wo ho bεyε wo den.” 15 Nanso ade kyee no, Hasael faa ntama a mu ye duru, de nuu nsu mu, de kataa əhene no anim, kosii se owui. Na Hasael sii n’anan mu se Aramhene. 16 Əhene Yehosafat babarima Yehoram bedii Yuda so bere a əhene Yoram adi ade wə Israel mfe anum. Na Yoram ye Ahab babarima. 17 Bere a Yehoram dii hene no, na wadi mfe aduasa abien. Odii ade wə Yerusalem mfirihyia awotwe. 18 Nanso Yehoram dii Israel ahemfo anammon akyi. Na əyε omumoyεfo te se əhene Ahab, efise na waware Ahab mmabea no mu baako. Na Yehoram yεε nea na əyε bəne wo Awurade ani so. 19 Nanso na Awurade mpe se əsee Yuda, efise na əne Dawid aye apam, ahyε bə se, n’asefo na wəbekə so adi əman no so afebəo. 20 Yehoram bere so na Edomfo sore tiaa Yuda, na wosii wən ankasa wən hene. 21 Enti Yehoram faa ne nteaseənam nyinaa, kətow hyεε Sair kurow so. Edomfo twaa əne ne nteaseənamkafo ho hyiae, nanso əfaa anadwo sum no mu guanee. Yehoram asraafo nso guanee. 22 Edom atew Yuda so atua de besi nme. Saa bere no ara mu na Libna kurow nso sore tiae. 23 Nsəm a esisii wə Yehoram ahenni mu ne nea əyε nyinaa no wəankyerew angu Yuda Ahemfo Abakəsem Nhoma no mu ana? 24 Bere a Yehoram wui no, wosiee no wə ne mpanyimfo nkyen wə Dawid kurom. Na ne babarima Ahasia na odii n’ade se əhene. 25 Yehoram babarima Ahasia fii ase dii hene wə Yuda wə əhene Yoram adedi wə Israel ne mfe dumien mu no mu. Na Ahab babarima ne əhene Yoram no. 26 Bere a Ahasia dii ade no, na wadi mfirihyia aduonu abien, na odii ade wə Yerusalem afe. Ne na ne Atalia a na əyε Israelhene Omri nena. 27 Ahasia dii amumoyεsem, dii bəne a əhene Ahab fifo yee no anammon akyi. Əyε amumoyεsem wə Awurade ani so, efise wəbəo ne din bataa aware a əkəwaree Ahabfini no ho. 28 Ahasia de ne ho kəbəo Israelhene Yoram ho wə ne ko a əko tiaa Aramhene Hasael wə Ramot-Gilead no. 29 Bere a wopiraa əhene Yoram wə oko no mu no, əsan baa Yesreel se ərebesa n’apirakuru no. Bere a Yoram wə ho no, Yudahene Ahasia kəsraa no.

9 Na odiyifo Elisa afre adiyifo no mu baako afi adiyifokuw no mu. Ḹka kyere se, “Siesie wo ho, na kō Ramot-Gilead. Fa saa toa a ngo wō mu yi ka wo ho kō. **2** Hwehwē Yehosafat babarima Yehu a ḡye Nimsi nena no. Frē no fi ne nnamfo mu, na fa no kō pia mu, **3** na hwie ngo no gu ne tirim. Ka kyere se, ‘Senea Awurade se ni: Meresra wo ngo, ama woabedi Israel so hene.’ Afei, bue əpon no na guan, nsee bere!” **4** Enti odiyifo kumaa no kō Ramot-Gilead. **5** Oduu hō no, ohuu Yehu se əne asraafo mpanyimfo bi reye nhiyamu. Ḹkae se, “Osahene, mewo nkra bi de ma wo.” Yehu bisae se, “Yen mu hena?” Obuae se, “Wo a woye osahene no.” **6** Enti Yehu gyaw wōn a aka no hō, kō fie. Na odiyifo kumaa no hwiee ngo no guu Yehu tirim, kae se, “Senea Awurade, Israel Nyankopon, se ni: Mesra wo ngo se di Awurade nkurofō Israelfo so hene. **7** Ese se wosee Ahab, wo wura no, fi. Saa əkwan no so na mēfa atua m'adiyifo a wokunkum wōn ne Awurade asomfo no nyinaa a Isebel kunkum wōn no so ka. **8** Ese se wōpepa Ahabfifo nyinaa fi hō—obarima biara, əsomfo ne nea əde ne ho nyinaa a wōwō Israel. **9** Mesee Ahab fi, senea mesee Nebat babarima Yeroboam ne Ahiya babarima Baasa afi no. **10** Na akraman bēwe Isebel nam wō Yesreel asase so, na obiara rensie no.” Afei, odiyifo kumaa no buee pon no, tuu mmirika guanee. **11** Yehu san kō ne nkurofō mpanyimfo no nkyen. Wōn mu baako bisaa no se, “Dēn na damfo a ne ti asee no rehwehwē? Biribira kō yiye ana?” Yehu buae se, “Wo ara wunim senea əbarima no keka ne nsem fa.” **12** Wōn nyinaa kae se, “Woboa. Ka nokware.” Enti Yehu kae se, odiyifo no ayi akyere no se Awurade asra no ngo se ommedi Israel so hene. **13** Wōde wōn ntade sesew atrapoe no so ntēm ara, hyen torobento, teeteē mu se, “Yehu ye əhene.” **14** Enti Yehosafat babarima Yehu a ḡye Nimsi nena pam əhene Yoram ti so. Afei, na Yoram de ne ho akōbō asraafo wō Ramot-Gilead a na wogiyina de tia Aramhene Hasael asraafo no. **15** Nanso na woapira Yoram wō əko no mu, ama wasan aba Yesreel se ərebesa ne ho yare. Enti Yehu ka kyere mmarima a woka ne ho no se, “Esiane se mope se midi hene no nti, obiara nnguan nkō Yesreel nkōka nea yeayē wō ho no.” **16** Na Yehu kōtenaa teaseenam mu, kō Yesreel kōhwehwē əhene Yoram a na wapira da hō no. Na Yudahene Ahasia nso wō ho bi. **17** Əwemfo a na əwō Yesreel abantenten so no huu Yehu ne ne nkurofō se woreba nti, əteē mu guu Yoram so se, “Mihu se

asraafo reba. Soma əpənkəkafo bi, na ənkəhwē se woreba no asomdwōe so ana.” Əhene Yoram nso tees mu. **18** Enti əpənkəkafo no kohyiaa Yehu bisaa no se, “Əhene pe se ohu se moreba no asomdwōe so ana?” Yehu buae se, “Wuhia asomdwōe de aye dēn? Di m'akyi!” Əwemfo no frē əhene se, “Əpənkəkafo no ahyia wōn, nanso əmma.” **19** Enti əhene no somaa əpənkəkafo a əto so abien. Okoduu wōn nkyen bisae se, “Əhene pe se ohu se moreba no asomdwōe so ana?” Bio, Yehu bisae se, “Wuhia asomdwōe de aye dēn Di m'akyi!” **20** Əwemfo no tees mu se, “Əpənkəkafo no ahyia wōn, nanso əno nso mma. Əbeyē Nimsi babarima Yehu a əka əpənkə mmirikatēnē so no.” **21** Əhene Yoram hyee se, “Ntem, monye me teaseenam no krado mma me.” Na Israelhene Yoram ne Yudahene Ahasia tenatena won nteaseenam mu kohyiaa Yehu. Wohyiaa no wō asase a na ḡye Nabot, Yesreelni dea no so. **22** Əhene Yoram bisae se, “Wobaa no asomdwōe so ana, Yehu?” Yehu buae se, “Mpēn dodow a wo na Isebel abosom ne ne bayi atwa yen ho ahyia yi, əbeyē dēn na maba no asomdwōe so?” **23** Ənna əhene Yoram twee ne teaseenam pōnkō no hama, de dan əpənkō no ani, guanee a əreteetē mu se, “Əmammofo Ahasia!” **24** Na Yehu twee n'agyan tow wō Yoram mmati ntam. Agyan no hwirew ne koma mu ma ətew hwee wō ne teaseenam no mu, wui. **25** Yehu ka kyere ne kūnini Bidkar se, “Tow no kyene Nabot, Yesreelni no asase no so. Wokae bere a na yetete nteaseenam mu, di n'agya Ahab akyi no? Awurade kae se, **26** ‘Meka ntam, di nsew se, metua no so ka wō Nabot agyapade mu ha, senea Awurade se ni,’ se okum Nabot ne ne mmabarima nnēra a mihu no. Enti tow no kyene Nabot asase so ha, senea Awurade kae no.” **27** Bere a Yudahene Ahasia huu asem a asi no, oguan kō Bet-Hagan. Yehu taa no teeteē mu se, “Munkum əno nso bi.” Enti wōtow Ahasia agyan wōo no wō ne teaseenam mu wō Gur atrapoe a əben Yibleam. Otumi kōe ara koduu Megido, na owui wō hō. **28** Ne mpanyimfo de no too teaseenam mu, kō Yerusalem kosiee no wō ne mpanyimfo ho wō Dawid kurom. **29** Na Ahasia dii ade wō Yuda no, na Israelhene Yoram nso adi ade mfe dubaako. **30** Bere a əhemmea Isebel tee se Yehu aba Yesreel no, əkekaa n'anintōn, yee ne ti feefee, tew mfensere mu. **31** Bere a Yehu wuraah ahemfi pon no mu no, əhemmea no tees mu guu ne so se, “Owudifo, wobaa no asomdwōe so ana? Wote se Simri a okum ne wura no.” **32** Yehu pagyaw n'ani

huu no wō mfensere no mu teeē mu se, "Hena na əwo m'afā!" Na piamfo baanu anaa baasa hwē no. 33 Yehu teeē mu se, "Montow no nkyene fam." Enti wōtow no fii mfensere no mu, maa ne mogya bi bō petee əfasu no ne n'apōnkō ho. Na Yehu maa n'apōnkō tiatiaa n'amu no so. 34 Na Yehu kō ahemfi hō kodidi, nomee. Akyiri no, əkəse se, "Monkō nkosie əbea a wōadome no yi, efisē əyē əhene babea." 35 Nanso wōkō se wōrekosie no no, ne ti ne nan ne ne nsa nko ara na wohui. 36 Bere a wōbēbō Yehu amannee no, əkəse se, "Eyi ne Awurade asem a ənam ne somfo Tisbini Elia so kae se, 'Asasetam bi a əda Yesreel no so na akraman bēwe Isebel nam no. 37 Na n'amu bēbō apete, te se wura wō Yesreel pōw mu a ne saa nti, obiara ntumi nthu no."

10 Na Ahab wō mmabarima aduəson a wōtete Samaria. Na Yehu kyerew krataa, kyekyē maa kurow no mpanyimfo, ntuanofo ne wōn a wōhwē Ahab mmabarima no so no. Na krataa no ka se, 2 "Əhene mmabarima no wō mo nkyen. Ne nteaseənam, n'apōnkō, kurow a wōabō ho ban ne akode nyinaa nso saa ara. Se mo nsa ka saa krataa yi ara pē a, 3 munyi əhene Ahab mmabarima no mu nea əfata a əwo mu no, na munsi no mo so hene, na munsiesie mo ho nko mma Ahab fi." 4 Nanso wōbō huboa kae se, "Ahemfi baanu mpo antumi annyina, antia saa əbarima yi! Na dēn na yebetumi aye?" 5 Enti mpanyimfo a wōhwē ahemfi hō ne kurow no so ne ntuanofo ahorow no ne wōn a wōhwē əhene mmabarima so no de saa nkra yi kōmaa Yehu se, "Yeyē wo nkōa, na biribiar a wōbekə se yēnē no, yebeyē. Yerensi obiara hene. Nea wususuw se eye biara no, ye." 6 Yehu kyerew krataa a ətō so abien de buae se, "Se mōwō m'afā, na mubetie m'asem de a, əkyena sesē mmere mu, momfa əhene no mmabarima ti mmrē me wō Yesreel." Na Samaria ntuanofo bi na wōhwē əhene mmabarima aduəson no so a wōatetew wōn fi wōn mmofraase pē. 7 Krataa no duu ara pē, na ntuanofo no kunkum əhene no mmabarima aduəson no nyinaa. Wōde wōn ti no guu nkenten mu, na wōde kōmaa Yehu wō Yesreel. 8 Əbōfō kō Yehu nkyen kōka kyere se, "Wōde əhene mmabarima no ti no aba." Enti Yehu hyē se, "Mommāaboano akuw abien wō kurow no pon ano, na munnyaw hō nkosi adekyee." 9 Ade kyee no, əkōkasa kyere dōm a wōahyia hō no se, "Ense se obi bō mo sobo. Me na mebō pōw, de tiaa me wura, nam so kum no. Na hena na okunkum

eyinom? 10 Nea əwō hō ne se, esē se asem a efi Awurade nkyen a wōka faa Ahab fi ho no ba mu. Awurade nam ne somfo Elia so daa no adi se eyi bēba mu." 11 Na Yehu kunkum Ahab abusuafō a wōtete Yesreel no ne ne mpanyimfo atitiriw ne nnamfonom ne n'akōmfo nyinaa. Enti anka Ahab aseni biara. 12 Na Yehu fii hō kō Samaria. Ərekō no, əkōdāa Bet-Eked nguanhwēfo ahəhodan mu. 13 Ohyiaa Yudahene Ahasia abusuafō bi. Obisae se, "Moyē hefo?" Wobuae se, "Yeyē əhene Ahasia abusuafō. Yerēkōra əhene Ahab mmabarima ne əhemmea no." 14 Yehu teeē mu, ka kyere se mmabarima se, "Monkyere wōn anikann." Na wōkyekyere nnipa aduanan abien no nyinaa kunkum wōn wō Bet-Eked abura so. Wannyaw wōn mu biara. 15 Bere a Yehu fii hō no, ohyiaa Rekab babarima Yehonadab a na ərebēhyia no. Wokyakiyiaa wōn ho wiei no, Yehu bisaa no se, "Wowō me ho adwene pa, senea mewō wo ho adwene pa no ana?" Yehonadab buae se, "Yiw." Yehu toaa so se, "Se etē saa de a, kyia me." Yehonadab teeē ne nsa ma Yehu kyiaa no, de no tenaa teaseənam no mu. 16 Na Yehu kae se, "Afei, wo ne me nkō, na hu senea mede me ho ama Awurade no." Enti Yehonadab ne no tenaa teaseənam no mu kōe. 17 Bere a Yehu duu Samaria no, okunkum Ahab fifo a wōaka wō hō no nyinaa, senea Awurade nam Elia so hyē no. 18 Na Yehu frēe nnipa a wōwō kurow no mu no nyinaa nhiyamu, ka kyere se, "Ahab som Baal kakra; Yehu besom no yiye. 19 Momfē Baal adiyifo, asomfo ne n'akōmfo nyinaa mmra. Monhwē se wōn mu biara bēba, efisē merebēbō Baal afore kēse. Obiara a əsom Baal a wamma no, wōbekum no." Na Yehu redaadaa wōn, senea əbesēe wōn a wōsom Baal no nyinaa. 20 Afei, Yehu hyē se, "Munhyia, mmō gua anibere so, na monsore Baal!" Enti wōyēe saa. 21 Əsomaabōfō kō Israel mmaa nyinaa, kofrēe wōn a wōsom Baal no nyinaa. Wōn nyinaa ba bēhyē Baal abosomfi hō ma tō, fi ti kosi ti. 22 Na Yehu hyē nea əhwē ntadedaka no so no se, "Hwē ma obiara a əsom Baal no nhye batakari yi baako." Enti wōkyekyēe batakari maa wōn. 23 Na Yehu ne Rekab babarima Yehonadab kō Baal abosomfi hō. Yehu ka kyere Baal asomfo no se, "Monhwē se wōn a wōyē Baal asomfo no nko ara na wōwō ha. Mommā obiara a əsom Awurade no mma mu." 24 Enti na wōn nyinaa wō abosomfi hō rekōbō afore ne ohyew afore. Yehu de n'asraafo aduəwōtē twaa ədan no ho hyiae, hyēe wōn se, "Se moma obi guan a, mo ara mode

mo nkwa betwa so.” 25 Yehu wiee ɔhyew aføre no bø ara pe, ɔhyee n’awemfo ne ne mpanyimfo no se, “Munkokunkum wøn nyinaa. Mommma ɔbaako koraa nguan!” Enti wøde wøn afoa kunkum wøn nyinaa. Na awemfo no ne mpanyimfo no twee wøn amu no beguu abønten. Yehu asraafø no kø Baal abosomfi no aban mu. 26 Wøtwee Baal adum no a na wøde som no no, sëee no. 27 Wobubuu Baal adum no, sëee n’abosomfi no pasaa, de ho yee ɔmanfo agyananbea. Na ɔda so ye agyananbea de besi nne. 28 Yehu nam saa ɔkwan yi so, de tøree Baalsom ase korakora wo Israelman mu. 29 Nanso Yehu ansee sika nantwimma a ɔwo Bet-El ne Dan no; wantwe ne ho amfi bøne kese a Nebat babarima Yeroboam dii Israelfo anim ma wøyee no ho. 30 Na Awurade ka kyereë Yehu se, “Woaye ade se wutiee m’asem, nam so sëee Ahab fifo. Ne saa nti, mëma w’asefo adi ahene wø Israel, akosi awo ntoatoaso anan so.” 31 Nanso Yehu amfa ne koma anni Awurade, Israel Nyankopon mmara no so. Wantwe ne ho amfi ahonisom a Yeroboam dii Israelfo anim, ma wøyee no ho. 32 Saa mmere no, Awurade fii ase tew Israel asase no kese so. ɔhene Hasael dii ɔman no afafaafø bebree so 33 wø Asubonten Yordan apuei fam wø Gilead nyinaa, a Gad, Ruben ne Manase ka ho. Odii asase a efi Aroer kurow a ɔda Arnon Subon ho, de kosi atifi fam wø Gilead ne Basan. 34 Na Yehu ahenni mu nsem a esisii, ne dwuma ahorow a odii ne nea otumi yee no, wøankyerew angu Israel Ahemfo Abakosem Nhoma no mu ana? 35 Bere a Yehu wui no, wosiee no wø ne mpanyimfo nkyen wø Samaria. Na ne babarima Yehoahas na odii n’ade se ɔhene. 36 Nna a Yehu de dii Israel so wø Samaria no ye mfe aduonu awotwe.

11 Bere a Yudahene Ahasia, ne na Atalia tee se ne babarima no awu no, ɔkøe se ɔrekøse adehyebusa a aka no. 2 Nanso Ahasia nuabea Yehoseba a na ɔyø ɔhene Yehoram babea no faa Ahasia ba abarimaa ketewa Yoas, yii no fii ɔhene no mma a anka wørebekunkum wøn no mu. Yehoseba de Yoas ne ne gyigye no no hintaw wø Awurade Asøredan mu ho mfe asia, bere a na Atalia di ɔman no so no. 4 Atalia adedi mfe ason mu no, ɔsøfo Yehoiada soma ma wøkøfaa Karifo asraafø apaafø ne awemfo baa Awurade asøredan mu ho. ɔne wøn yee nhyeheyee, na ɔma wøkaa ntam se wobedi nokware wø Awurade

asøredan mu ho. Afei, ɔde ɔhene babarima Yoas kyereë wøn. 5 Yehoiada ka kyereë wøn se, “Nea esë se moye ni. Mo mu nkyemu abiesa mu baako a moye adwuma homeda no bewen ahemfi no. 6 Nkyemu abiesa mu baako nso, nwøn wø Sur pon no ano. Na nkyemu abiesa mu baako a aka no nso, bewen ahemfi no akyi. Saa akuw abiesa yi nyinaa bewen ahemfi no. 7 Akuw abien a wøamma adwuma homeda no nso bewen Awurade asøredan no ama ɔhene no. 8 Mobeyst ɔhene ho awemfo kuw, a mukurakura mo akode. Onipa biara a wømmma no kwan a ɔbøben mo no, munkum no. Bere biara, mommen ɔhene no.” 9 Na asahene no dii biribira a ɔsøfo Yehoiada hyee se wønye no so pepøepø. Asahene no faa asraafø a wøbaa adwuma homeda no ne wøn a wøakø adwuma da no no. Wøde wøn nyinaa baa ɔsøfo Yehoiada anim. 10 ɔmaa wøn mpeaw ne nkatabo a na bere bi ɔye ɔhene Dawid de a na wøakora wo Awurade asøredan mu ho no. 11 Awemfo no gynagyinaa ɔhene no ho hyiae a wokurakura wøn akode. Wøsaa so tee fii asøredan no anafo fam, de kofaa atifi fam, ne aføremuka no ho nyinaa. 12 Na Yehoiada de ɔhene babarima Yoas no pue hyee no ahenkyew. ɔmaa Yoas Onyankopon apam no nhwøso no bi, sii no ɔhene. Wøsraa no, na nnipa no nyinaa bøø wøn nsam, teeteeë mu se, “ɔhene nkwa so!” 13 Atalia tee gyegyeegye no a awemfo no ne nnipa no reye no, ɔyee ntem kø Awurade asøredan mu ho, kahwøeø nea ɔrekø so. 14 Ohuu se ɔhene foforo no gyina beae bi a ɔkyere ne tumi wø afadum no ho, senea amanne kyere wø ahensi mu no. Na mpanyimfo ne torobento hyenfo atwa ne ho ahya. Na nnipa a wofø asase no so mmaa nyinaa redi ahurusi rehyen torobento. Bere a Atalia huu eyinom nyinaa no, ɔde ahometew sunsuan ne ntade mu teeteeë mu se, “Amammøsem! Amammøsem!” 15 Na ɔsøfo Yehoiada hyee asafohene a wøhwe asraafø no so no se, “Momfa no mfi asøredan mu ha, na munkum obiara a ɔpø se ogye no. Munnkum no wø Awurade asøredan mu ha.” 16 Enti wøtwee no de no kø ɔkwan a aponkø fa so ba ahemfi ho no so, kum no wø ho. 17 Na Yehoiada ne ɔhene no ne ɔmanfo no yee apam se, wøbøye Awurade nkurøfo. ɔsan yee apam too ɔhene no ne nnipa no ntam. 18 Na nnipa a wøwø asase no so nyinaa kø Baal abosonnan mu, kobubu guu fam. Wobubuu aføremuka ne ahoni ahorow no nyinaa asinasin, kum Baal kɔmfo Matan nso wø aføremuka no anim. ɔsøfo Yehoiada maa awemfo wen Awurade

asøredan no. **19** Na asahene, Karifo asraafo apaafø, awemfo no ne nnipa a wøwø asase no so nyinaa dii øhene no akyi, de no pue fii Awurade asøredan no mu. Wøfaa awemfo no pon no ano, køø ahemfi hø, na øhene no køtenaa ahengua no so. **20** Enti nnipa a wøwø asase no so nyinaa dii ahurusø, na asomdwøe baa kuropon no mu, efise wøakum Atalia wø ahemfi. **21** Yoas bedii ade no, na wadi mfiriyia ason.

Yoas nso dii ade wo Yuda. Odii ade wə Yerusalem mfe aduanan. Na ne na Sibia fi Beer-Seba. 2 Yoas asetena mu nyinaa, ɔyεε nea eso Awurade ani, efise na əsəfo Yehoiada kyerkyere no. 3 Nanso wansee abosonnan a na nnipa kəbə aføre, kohyew nnuhuam wə hə no. 4 Da bi, əhene Yoas ka kyerεε asəfo no se, “Mommoaboa sika a wəde ba Awurade asəredan mu se aførebøde kronkron no, se εye daa daa towtua, aboade anaa akyεde a efi əpε mu no. 5 Momma asəfo no mfa sika no bi nkotua asəredan no asiesie ho ka biara.” 6 Nanso əhene Yoas dii ade mfe aduonu abiesa no, na asəfo no nsiesie Asəredan no. 7 Enti əhene Yoas soma kɔfrees Yehoiada ne asəfo a wəaka no, bisaa won se, “Aden nti na munsiesiee asəredan no? Mommfa akyεde no nhye mo ho bio. Efi nnε reko, εse se mode ne nyinaa siesie asəredan no.” 8 Enti asəfo no penee so se wørennyigye sika mfi nnipa no nkyen bio. Wøpenee so nso se, wan ankasa rensiesie Asəredan no. 9 Na əsəfo Yehoiada tuu tokuru wə adaka kese bi atifi, de sii aføremuka no nifa so wə Awurade Asəredan no kwan ano. Asəfo a wøwən okwan no ano no de nnipa no ntoboa nyinaa guu adaka no mu. 10 Bere biara a adaka no bεyε ma no, asəre kyerewfo ne əsəfopanyin no kan sika a wode aba Awurade Asəredan no mu no nyinaa, de gu nkotoku mu. 11 Afei, wøde sika no ma dwumadi sohwefo no ma wøde tua nnipa a wøyε Awurade Asəredan no ka—nnua adwumfo, adansifo, 12 abohyehyefo ne abotwafø. Wøde sika no bi nso tø nnua ne abo a wøatwa, a wøde besiesie Awurade asəredan no. Na ka biara a εba Asəredan no asiesie ho no, wotua. 13 Na wøamfa sika a wøde bεba Asəredan mu hə no anye dwetε nkuruwa, akanea adabaw, nkankyee akεse, ntorobento anaa mneεma a wøde sikakɔkɔ anaa dwetε yε ma Awurade Asəredan no. 14 Na wøde tuaa adwumayefo no ka, ma wøde siesiee asəredan no. 15 Na adwuma no hwefo akontaabu biara ho anhia, efise na wøyε adwumayefo

nokwafo. **16** Nanso afodi ne boneye ho afrebode no de, na wɔmfā nkɔ Awurade Asoredan mu hɔ. Na wɔde ma asofo no se wɔn kyefā. **17** Saa bere no ntam ara na Aramhene Hasael kɔkɔ tiaa Gat, na ɔfāa ɔman no. Afei, ɔdan ne ho kɔtow hyeɛ Yerusalem so. **18** ɔhene Yoas boaboa akronkronne a Yehosafat, Yehoram ne Ahasia a na wɔye Yuda ahemfo a wɔatwa mu no ato din ama Awurade ne nea ɔno ankasa nso ato din ama Awurade no nyinaa ano. ɔde ne nyinaa a sikakɔkɔ a ɛwɔ akorae a ɛwɔ Awurade asoredan mu hɔ ne ahemfi no kaa ho no kɔmaa Aramhene Hasael. Enti ɛmaa Hasael twee ɔsa a anka ɔretu wɔ Yerusalem so no sanee. **19** Nsem a esisii wɔ Yoas ahenni mu ne nea ɔyee no nyinaa, wɔankyerew wɔ Yuda Ahemfo Abakɔsem Nhoma no mu ana? **20** Nanso ne mpanyimfo pam ne ti so, kum no wɔ Bet-Milo kwan a ɛkɔ Sila no so. **21** Awudifo no ye Simeat babarima Yosabad ne Somer babarima Yehosabad a na wɔn nyinaa ye afotufo nokwafo. Wosiee Yoas wɔ n'agyanom nkyen wɔ Dawid kurom. Na ne babarima Amasia na odii n'ade se ɔhene foforo.

13 Bere a Yehu babarima Yehoahas fii ase dii hene

wo Israel no, na əhene Yoas nso adi ade mfe aduonu abiesa wo Yuda. Odii ade mfe dunson wo Samaria. 2 Nanso əyee bɔne wo Awurade ani so. Odii Nebat babarima Yeroboam nhweso akyi, toaa ahonisom a odii Israelfo no anim yee no so. 3 Enti Awurade bo fuw Israelfo, na əmما ahene Hasael a ofi Aram ne ne babarima Ben-Hadad kwan ma wodii wɔn so mfe bebree. 4 Na Yehoahas bɔɔ Awurade mpaε, sree ne mmoa. Awurade tiee ne mpaεbɔ. Na Awurade huu nhyesotraso a Aramhene de maa Israelfo no. 5 Awurade yii ogyefo bi ma obegyee Israelfo no fii Aramfo nhyesotraso no ase. Na Israelfo no tenaa ase ahoto mu bio, senea na wote kan no. 6 Nanso wɔkɔ so yee bɔne, wodii Yeroboam nhwesobɔne no akyi. Na mpo, wosii Asera dua wo Samaria. 7 Na Yehoahas asraafo no so atew abeye aponkɔsotefo aduonum, nteaseɛnam du ne anammonmufo asraafo mpem du. Na Aramhene akunkum nkae no aye wɔn se awiporowbere mfutuma wo ne nan ase. 8 Yehoahas ahenni mu nneɛma a esisii, dwuma a odii ne nea ne tumidi kɔpem nyinaa, woankyerew wo Israel Ahemfo Abakɔsem Nhoma no mu ana? 9 Bere a Yehoahas wui no, wosiee no wo Samaria wo ne mpanyimfo nkyen. Na ne babarima Yehoas dii n'ade se əhene.

10 Yehoahas babarima Yehoas fii ase dii Israel so wô bere a na əhene Yoas adi ade wô Yuda ne mfe aduasa ason so. Odii ade wo Samaria mfe dunisia. **11** Na əyee bône wô Awurade ani so. Wantwe ne ho amfi abosonsom a Nebat babarima Yeroboam dii Israel anim ma woyee no ho. **12** Yehoas dwuma a odii no nkae wô n'ahenni mu ne ne mmaninye nyinaa ne ne tumi a na əwo no ne øko a əne Yudahene Amasia koe no, woankyerew wo Israel Ahemfo Abakosem Nhoma no mu ana? **13** Bere a Yehoas wui no, wosiee no wo Samaria wô ne mpanyimfo nkyen. Na ne babarima Yeroboam a øto so abien dii n'ade se əhene. **14** Bere a owuyare bô Elisa no, Israelhene Yehoas kôsraa no, na osuu no se, “M'agya! M'agya! Israel nteaseenam ne nteaseenamkafo!” **15** Elisa ka kyere no se, “Hwehwe tadua ne bemma.” Na əhene no yee nea əkae no. **16** Na Elisa ka kyere Israelhene no se əmfa ne nsa nto tadua no so. Na Elisa de ono ankasa ne nsa too əhene no nsa so. **17** Afei, əhyee se, “Bue mfensere a əkyere apuei fam no.” Na obuei. Na əkae se, “Tow!” Na ətowee. Na Elisa kae se, “Eyi ne Awurade agyan a əye Aram so nkonomidi, efise wubedi Aramfo so pasaa wô Afei. **18** Afei, tase bemma a aka no na totow wowo fam.” Enti əhene no tasee, na ətotow wowlø fam mprensa. **19** Nanso Onyankopøn nipa no bo fuw no, kae se, “Anka əse se wototow sisi fam mpen anum anaa asia. Eno ansa a na anka wubedi Aram so, kosi se wobetore wô ase. Enti wubedi nkonomim mprensa.” **20** Elisa wui, na wosiee no. Na Moabfo afowfo kôfom asase no so nneema afe biara. **21** Bere bi a Israelfo resie obi no, wohuu afowfo bi. Eno nti, woyee no ntem tow amu no kyenee Elisa əboda mu. Amu no kôkaa Elisa nnompeara pe na owufo no nyane, huruw gyinaa ne n'anam so! **22** Na Aramhene Hasael hyee Israelfo so bere a əhene Yehoahas dii ade no nyinaa. **23** Nanso Awurade huu Israelfo mmobo nti, won ase antore. Esiane apam a na əne Abraham, Isak ne Yakob aye no nti, ohuu wô mmobo. Na ebesi nne, əmpree se əbetore wô ase, anaa əbepam wô afei n'anim. **24** Afei, Aramhene Hasael wui, na ne babarima Ben-Hadad bedii n'ade se əhene. **25** Na Yehoahas babarima Yehoas san kogyeenkurow a Hasael gyigye fii n'agya Yehoahas nsam no. Yehoas dii Ben-Hadad so nkonomim mprensa, nam so gyigye Israel nkurow no.

14 Bere a Yoas babarima Amasia fii ase dii ade wo Yuda no, na əhene Yehoas adi ade wô Israel mfe abien. **2** Amasia dii ade no, na wadi mfe aduonu

anum, na odii ade wô Yerusalem mfe aduonu akron. Na wôfre ne na se Yehoadin a ofi Yerusalem. **3** Əyee nea ətees wo Awurade ani so, nanso anto nea n'agya Dawid yee. Əhwæe n'agya Yoas nhweso so. **4** Nanso, wansæe abosonnan a na nnipa kôbø aføre, kôhyew nnuhuam wô hø no. **5** Bere a Amasia tim wô n'ahenni mu yiye no, okunkum mmarima a wokum n'agya a na əyee əhene no. **6** Nanso wôna a wokunkum wôna no mma de, wankum wôna, senea woakyerew wo Mose Mmara Nhoma no mu no, ne senea Awurade ahye no se: Wonnkunkum agyanom, wôna mma bône nti; na wonnkunkum mma, agyanom bône nti. Ese se wôna mu biara wu wô ne bône ho. **7** Amasia na okunkum Edomfo mpem du wô Nkyene Bon no mu no. Əno ara nso na odii Sela so nkonom, na ətoo hø din Yokteel, din a wode frø hø de besi nne no. **8** Da bi, Amasia ka sii Israelhene a əyee Yehoahas babarima ne Yehu nena anim se, “Behyia me ma yenko.” **9** Na Israelhene Yoas buaa Yudahene Amasia se, “Nsæ a əwø Lebanon mmepeø so somaa abøfo kôo dutan sida nkyen kôka kyere no se, ‘Fa wo babea ma me babarima aware.’ Əhø ara na aboa bi fi wuram betiatiaa nsæ no so sëe no. **10** Nokware, woadi Edom so nkonom, ama woayee ahantan. Ma w'ani nsæ wo nkonomidi no, na tena wo fi. Aden nti na wopere wo ho kô əhaw a ede amanehunu beba wo ne Yudafo nyinaa so yi?” **11** Na Amasia antie nti, Israelhene Yoas boaboa n'akofo ano ne no kôkoe. Asraafø døm abien no hyiaa mu koe wô Bet-Semes a əwø Yuda. **12** Israel asraafø dii Yuda so nkonom, maa Yuda asraafø no bô hwetee, guan kôo wôna kurom. **13** Israelhene Yoas kyere Yudahene, Yoas babarima Ahasia babarima Amasia wô Bet-Semes. Na Yoas bôa nsra kôo Yerusalem. Afei əhyee n'akofo no ma wodwiriw Yerusalem fasu no, fi Efraim Pon no de kosii Twøtwø so Pon no, a ne tenten əye se anammon ahansia no. **14** Əfaa sikakokø, dwete ne nnwinne nyinaa fii Awurade asoredan mu ne ahemfi adekoradan mu hø. Əfaa nnipa no nnommum, na əsan kôo Samaria. **15** Yoas ahenni mu nsæm nkae ne nea ne tumi kosii ne ako a əne Yudahene Amasia dii no nyinaa, woankyerew angu Israel Ahemfo Abakosem Nhoma no mu ana? **16** Bere a Yoas wui no, wosiee no wô ne mpanyimfo nkyen wô Samaria. Na ne babarima Yeroboam a øto so abien na odii n'ade se əhene. **17** Israelhene Yoas, Yehoahas babarima wu akyi no, Yudahene Amasia tenaa ase mfe dunum. **18** Amasia ahenni mu nsæm nkae no, woankyerew angu Yuda

Ahemfo Abakosem Nhoma no mu ana? **19** Wəpam Amasia ti so wə Yerusalem nti, oguan kəo Lakis. Nanso, n'atamfo no somaa awudifo, ma wotiw no, kokum no wə hə. **20** Wəsan de no too əpənkə so, baa Yerusalem, na wosiee no wə ne mpanyimfo nkyen wə Dawid kurom. **21** Yudafo sii Amasia babarima Asaria a na wadi mfe dunsia no hene. **22** N'agya wu akyi no, Asaria san kyekyeree Elat kurow, dan maa Yuda. **23** Yudahene Yoas babarima Amasia adedi mfe dunum mu no, Israelhene Yoas babarima Yeroboam a oto so abien bedii hene wə Israel. Odii ade wə Samaria mfirihyia aduanan baako. **24** Əyee bəne wə Awurade ani so. Na wantwe ne ho amfi abosonsom a Nebat babarima Yeroboam maa Israelfo kəo mu no ho. **25** Yeroboam a oto so abien gyigye Israel nsase a əda Lebo Hamat ne Nkyene Po no ntam no senea Awurade, Israel Nyankopən nam Amitai babarima Yona, odiyifo a ofi Gat-Hefer so, hyee ho bə no. **26** Awurade huu senea obiara a əwə Israel no reteetee, na wonni obiara a əbəboa wən nso. **27** Esiane se Awurade nkaa se əbəpepa Israel din koraa no nti, ənam Yoas babarima Yeroboam nso so gyee wən nkwa. **28** Yeroboam a oto so abien ahenni mu nsem nkae ne dwuma a odii nyinaa, nea ne tumi ano kosii, n'akodi ne nsase a ogigye maa Israel a Damasko ne Hamat a na əwə Yuda nsam no nyinaa ka ho no, wəankyerew angu Israel Ahemfo Abakosem Nhoma no mu ana? **29** Bere a Yeroboam wui no, wosiee no ne mpanyimfo a na wəyə Israel ahemfo no nkyen. Na ne babarima Sakaria na odii n'ade se əhene.

15 Bere a Yeroboam a oto so abien di ade wə Israel no, ne mfe aduonu ason so na Amasia babarima Asaria fii ase dii ade wə Yuda. **2** Obedii hene no, na wadi mfe dunsia. Na odii ade wə Yerusalem mfirihyia aduonum abien. Na ne na din de Yekolia a ofi Yerusalem. **3** Na ətəe wə Awurade ani so, senea n'agya Amasia tee no. **4** Wansee abosonnan a na nnipa kəbo afəre, kəhyew nnuham wə hə no. **5** Awurade maa kwata yee əhene no, kosii da a owui. Ne saa nti, na əno nko te ofi bi mu. Yotam a na əyə əhene no babarima na əhwəe ahemfi no so, na odii nnipa a wəwə asase no so no so. **6** Na Asaria adedi ho nsem nkae ne dwuma a odii nyinaa no, wəankyerew angu Yuda Ahemfo Abakosem Nhoma no mu ana? **7** Asaria wui no, wosiee no wə ne mpanyimfo nkyen wə Dawid kurow mu. Na ne babarima Yotam na odii n'ade se əhene. **8**

Yudahene Asaria dii ade no, ne mfe aduasa awotwe mu no na Yeroboam a oto so abien babarima Sakaria nso dii ade Israel wə Samaria. Odii ade asram asia. **9** Əyee bəne wə Awurade ani so, senea n'agyanom yee no. Wamfi ahonisom a Nebat babarima Yeroboam maa Israelfo som no ho. **10** Na Yabes babarima Salum bəo pəw de tiaa Sakaria, kum no wə bagua mu, dii akongua no. **11** Sakaria dwuma a odii nkae no, wəankyerew angu Israel Ahemfo Abakosem Nhoma no mu ana? **12** Enti, Awurade asem a əka kyere, Yehu se, "W'asefo na wəbeyə Israel ahemfo akosi awo ntoatoaso a eto so anan" mu no, baa mu. **13** Yabes babarima Salum bedii Israel so hene no, na əyə Yudahene Usia adedi mfe aduasa akron mu. Salum dii ade wə Samaria əsrəm baako pe. **14** Afei, Gadi babarima Menahem fii Tirsa kəo Samaria. Əkətow hyee Yabes babarima Salum so kum no, na otənaa akongua no so. **15** Salum ahenni ho nsem nkae ne pəw a əbəe no, wəankyerew angu Israel Ahemfo Abakosem Nhoma no mu? **16** Saa bere no mu, Menahem fii Tirsa kətəaa Tifsa ne obiara a əwə ho ne ne nkurow nyinaa, efise əhəfo no ampene so se wəde kurow no bəma. Okunkum kurow no mu nnipa nyinaa, paapae emu apemfo nyinaa yafunu mu. **17** Gadi babarima Menahem fii ase dii Israelhene bere a na Usia adi ade wə Yuda ne mfe aduasa akron so. Odii hene wə Samaria mfirihyia du. **18** Nanso Menahem yee bəne wə Awurade ani so. N'ahenni mu nyinaa, wannyaə bəne a əyə ahonisom no a na Nebat babarima Yeroboam adi Israelfo anim de wən asom no. **19** Afei, Asiriahene Pul bedii asase no so. Na Menahem tuaa dwetə nkaribo tən aduasa ason maa no senea əbetaa n'akyi ama n'ahenni no atim. **20** Menahem nam apoobə so gyigye Israel asikafə no mu biara nkyen dwetə a əkari gram ahannum aduonum de maa Asiriahene. Eno nti, Asiriahene ankətow anhye Israel so, na wantena asase no so nso. **21** Na Menahem adedi ho nsem nkae ne dwuma a odii nyinaa, wəankyerew angu Israel Ahemfo Abakosem Nhoma no mu ana? **22** Bere a Menahem wui no, ne babarima Pekahia na odii n'ade se əhene. **23** Menahem babarima Pekahia fii ase dii Israelhene wə Yudahene Usia ahenni ne mfe aduonum so. Odii hene wə Samaria mfe abien. **24** Nanso Pekahia yee bəne wə Awurade ani so. Wantwe ne ho amfi ahonisom a Nebat babarima Yeroboam dii Israelfo anim ma wəsəm no ho. **25** Na Remalia babarima Peka a na əyə Pekahia asraafə so sahene no bəo pəw tiaa no. Əfaa mmarima aduonum fii Gilead,

kaa ne ho, kokum əhene no ne Argob ne Arie wo Samaria ahemfi abangua mu. Peka na afei obedii hene wə Israel. **26** Pekahia ahenni ho nsem nkae ne dwuma a odii nyinaa, wəankyerew angu Israel Ahemfo Abakəsem Nhoma no mu ana? **27** Remalia babarima Peka bedii hene wə Israel wə bere a na Usia adi hene wə Yuda mfe aduonum abien. Odii ade wə Samaria mfirihya aduonu. **28** Nanso Peka yee bone wə Awurade ani so. Wantwe ne ho amfi ahonisom a Nebat babarima Yeroboam dii Israel anim ma wosom no ho. **29** Peka ahenni so no, Asiriahene Tiglat-Pileser kətoaa Israelfo bio, faa nkurow Iyon ne Abel-Bet-Maaka ne Yanoa ne Kedes ne Hasor ne Gilead ne Galilea ne Naftali nsase nyinaa. Na əfaa nnipa no nnommum kəo Asiria. **30** Na Ela babarima Hosea bəo pəw, tiaa Peka na okum no. Ofii ase dii Israel so hene bere a na Usia babarima Yotam nso adi ade mfe aduonu wə Yuda. **31** Peka adedi mu nsem nkae ne dwuma a odii nyinaa, wəankyerew angu Israel Ahemfo Abakəsem Nhoma no mu ana? **32** Usia babarima Yotam dii hene wə Yuda bere a na əhene Peka adi ade wə Israel mfirihya abien. **33** Odii ade no, na wadi mfirihya aduonu anum, na odii Yerusalem so hene mfe dunsia. Na ne na a əyə Sadok babea no din de Yerusa. **34** Yotam yee nea esə Awurade ani, senea n'agya Usia yee no ara pə. **35** Nanso wansee abosonnan a na nnipa kəo afəre, kohyew nnuhuam wə ho no. Əno ne obi a əsan sii Awurade Asoredan no atifi pon. **36** Yotam ahenni ho nsem nkae ne nea əyə nyinaa, wəankyerew angu Yuda Ahemfo Abakəsem Nhoma no mu ana? **37** Saa mmere no mu, Awurade fii ase somaa Aramhene Resin ne Israelhene Peka, se wənkətow nhye Yuda so. **38** Bere a Yotam wui no, wosiee no wə ne mpanyimfo nkyen wə Dawid kurow mu. Na ne babarima Ahas bedii n'ade se əhene.

16 Bere a əhene Peka adi hene wə Israel mfe dunson, na Yotam babarima Ahas nso bedii ade wə Yuda. **1** Ahas dii hene no, na wadi mfirihya aduonu. Na odii Yerusalem nso so hene mfirihya dunsia. Wanyə nea esə Awurade, ne Nyankopən ani, senea ne panyin Dawid yee no. **3** Mmom, əhwəe Israel ahemfo nhweso so, na mpo əde əno ankasa ne babarima bəo afəre wə ogya mu. Osuasua abosonsom aman no nneyee a əyə akyiwade ma Awurade a əno nti əpam wən fii Israelfo anim no. **4** Əbəo afəre, hyew nnuhuam wə abosomfi, mmepeəw so ne dua fromfrom biara ase. **5** Afei, Aramhene Resin ne Israelhene Peka tuu sa

wə Ahas so. Wəkətoaa Yerusalem, nanso wəanni so nkonim. **6** Saa bere no, Edomhene gyee Elat kurow maa Edom. Əpam Yudafo, na əmaa Edomfo no kətenaa ho, senea ete nne yi. **7** Əhene Ahas somaa abəfo kəo Asiriahene Tiglat-Pileser nkyen, de nkra kəmaa no se, “Meyə wo somfo ne wo ba. Bra na begye me fi Aram ne Israel asraaf a wəaka me ahye no nsam.” **8** Na Ahas faa dwetə ne sikakəkəo fii Awurade Asoredan mu ho, faa ahemfi ha sika de kyəc Asiriahene no. **9** Enti Asiriafo no kətoaa Aramfo no wə wən kuropon Damasko mu, kyekyeree əhəfo no nnommum, de wən kə kətenaa Kir. Wokum əhene Resin. **10** Əhene Ahas kəo Damasko, kohyiaa Asiriahene Tiglat-Pileser. Bere a əwə ho no, ohuu afəremuka sononko bi. Enti əde saa afəremuka no seso ho mfoni, kəmaa əsəfo Uria. **11** Uria nam əhene no asem so yee saa afəremuka no bi pəpəepe, na bere a ofi Damasko bae no, na wəyə awie. **12** Əhene no fi Damasko bae no, əhwəe afəremuka no ho hyiae, bəo so afəre. **13** Əhene no bəo əhyew afəre ne atoko afəre, hwiiee nsa afəre guu so, na əpetee asomdwoe afəre ho mogya guu so. **14** Na əhene Ahas yii kəbere mfrafrae afəremuka a na esi okwan no ano ne afəremuka foforo yi ntam no fii Awurade Asoredan no anim, de kosii afəremuka foforo no atifi fam. **15** Əka kyereə əsəfo Uria se, “Bə anəpə afəre nyinaa a əyə əhyew afəre no, anwummere atoko afəre no, əhene əhyew afəre ne atoko afəre ne nnipa no nyinaa afəre a wən nsa afəre ka ho wə so. Mogya a efi əhyew afəre no nyinaa mu no, wəmfa mpete afəremuka foforo no so. Me nko ara na mede kəbere mfrafrae afəremuka dedaw no bedi dwuma.” **16** Na əsəfo Uria yee nea əhene Ahas ka kyereə no se ənyə no pəpəepe. **17** Na afei, əhene no tutuu afasu no nkataanim nnua ne nsuhina nso fi nsu teaseənam no so. Afei oyii Po no fii kəbere mfrafrae anantwi no akyi de sii abo nsemee no so. **18** Na nidi a əde ma Asiriahene no nti, oyii kyini bi a na wəyə wə ahemfi no mu a na wəde di dwuma homeda no ne əhene no abəntenkwan a əkə Awurade Asoredan mu no fii ho. **19** Ahas ahenni ho nsem nkae no ne dwuma ahorow a odii no, wəankyerew angu Yuda Ahemfo Abakəsem Nhoma no mu ana? **20** Bere a Ahas wui no, wosiee no ne mpanyimfo nkyen wə Dawid kurow mu. Na ne babarima Hesekia bedii n'ade se əhene.

17 Ela babarima Hosea fii ase dii hene wə Israel no, na əhene Ahas nso adi hene wə Yuda mfirihya dumien. Odii hene wə Samaria mfe akron. **2** Əyə bone

wō Awurade ani so, nanso na ne bōne no nnōoso se Israel ahemfo a wodii ade ansa na orebedi ade no. **3** Asiriahene Salmaneser kō ohene Hosea so, kodii ne so nkonim nti, ḥyēe Israel ma wotuaa sonkahiri a emu yē duru maa Asiria. **4** Afei, ohene Hosea bisaa mmoa fii Misraimhene a wōfre no So nkyen se əmimoa no na ɔntew ne ho mfi Asiriahene tumi ase. Əbōa pōw tiaa Asiriahene. Bere a Asiriahene huu pōw bōne a wabo no, ɔkyeree no de no too afiase wo n'atuatew ho. **5** Na Asiriahene ko faa asasetam no nyinaa, na otuaa Samaria ano mfe abiesa. **6** Akyiri no, ohene Hosea ahenni mfe akron mu no, Samaria hwee ase, ma wotwaa Israelfo asu kō Asiria. Wəbōa wōn atenase wō Halah nkurow wō asu Habor a ewō Gosan a əfra Media nkuropōn no mu no so. **7** Saa amanehunu yi baa Israelman so, efise nnipa no som anyame afoforo, yēe bōne tia Awurade, wōn Nyankopōn a oyii wōn fii wōn nkoasom mu wō Misraim no. **8** Wosuasuaa abosonsom aman nneyēe a enti Awurade pam wōn fii asase a əda won anim no so, ne əsom a Israel ahemfo de aba no. **9** Na Israelfo no nso nam sum ase, aye nneemaa pii a na ənsə Awurade wōn Nyankopōn ani. Wosisii abosonnan maa wōn ho wō wōn nkurow nyinaa so, efi wōn nkurow akēe a wōatwa afasu afa ho, kosi nkuraa. **10** Wosisii afadum kronkron ne Asera nnua wō koko biara so ne dua biara a əyē frōmfrōm ase. **11** Wəhyew nnuhuam wō nsore so hō, te senea aman a Awurade apam wōn afi asase a əda won anim no so no yēe pe. Enti Israelfo yēe bōne bebree hyēe Awurade abufuw. **12** Yiw, Awurade kōkōbō pōtee ne ne ntimu no nyinaa akyi no, wōsōm ahoni. **13** Awurade somaa n'adiyifo ne adehufo ntoatoaso ma wōkōbō Israel ne Yuda kōkō se, “Monnan mfi mo akwammōne nyinaa ho. Monye osetie mma m'ahyede ne me mmara, nea mehyēe mo agyanom se wonni so no nyinaa, nea menam m'asomfo adiyifo no so de maa mo no.” **14** Nanso Israelfo no antie. Na wōyēe asoōden se wōn agyanom, na wōannyae Awurade, wōn Nyankopōn, anni. **15** Wōpoo ne mmara ne n'apam a əne wōn agyanom yee no. Na wōamfa ne kōkōbō no anye hwee. Wōsōm abosomhuhuw, maa wōdan nnipa teta. Wōhwēe aman a atwa wōn ho ahya no nhweso so, nam so yēe asoōden maa Awurade mmara nsem a əhyēe se wonnsuasua wōn no. **16** Wōantie Awurade, wōn Nyankopōn mmara nsem no nyinaa na wōyēe nantwimma abien ahoni a wōagu. Wosii Asera dua, som Baal ne wim atumfo nyinaa. **17** Na mpo,

wōde wōn ankasa mmabarima ne wōn mmabea bōa afōre wō ogya mu. Wōkō abisa, wōyēe abayisēm, nam so tōn wōn ho maa bōne, de hyēe Awurade abufuw. **18** Na esiane se Awurade bo fuw nti, əpepaa wōn fii n'anim. Yuda abusuakuw nko ara na əkaa wōn wo asase no so. **19** Na mpo, nnipa a wōwō Yuda anni Awurade, wōn Nyankopōn, ahyēde so. Wōfaa əkwan bōne a Israel faa so no so. **20** Əno nti, Awurade poo Israel asefo nyinaa. Əde won maa won atamfo, nam so twee wōn aso, kosi se wōsēee wōn. **21** Na bere a Awurade tew Israel fii Dawid ahemman ho no, wōfaa Nebat babarima Yeroboam, de no dii wōn so hene. Na Yeroboam maa Israelfo gyae Awurade akyidi, ma wōyēe bōne kēe. **22** Na Israelfo no kō so nantew Yeroboam akwammōne no so. Wōannyae ahonisom ho bōneyē no, **23** kosi se ne korakora no, Awurade pepaa wōn fii hō, senea n'adiyifo hyēe ho nkōm se ebēba no. Enti wotwaa Israel asu kō Asiria asase so baabi a wote besi nne yi. **24** Na Asiriahene twee nnipa akuwakuw fii Babilonia, Kuta ne Awa, Hamat ne Sefarwaim, de won beduua Samaria nkurow so, ma wosii Israelfo anan mu. Enti Asiriafo no faa Samaria ne Israel nkurow a ekeka ho no. **25** Nanso esiane se saa ahoho atutenafo yi anson Awurade bere a woduu hō ara pe no nti, Awurade maa gyata kō wōn mu, kokunkum wōn mu bi. **26** Enti wōde nkra komaa Asiriahene se, “Nnipa a wōabō wōn atenase wō Israel nkurow so no nnim senea wōsōm asase no so Nyankopōn. Wasoma gyata aki wōn mu akōsēe wōn, efise wōansom no aniso mu.” **27** Na Asiriahene nso hyēe se, “Soma asəfo a wōatwa wōn asu no mu baako fi Samaria, na ənsan nko Israel. Ma ənkyerē ahəho no kwan a wōfa so som asase no so Nyankopōn.” **28** Enti asəfo a wōatwa wōn asu afi Samaria no mu baako san kō Bet-El, kōkyerē ahəho no əkwan a wōfa so som Awurade. **29** Nanso saa ahoho akuwakuw ahorow yi kō so som wōn ankasa anyame. Kurow biara a wōtete mu no, wōde wōn ahoni kosisii abosonnan a Israelfo no asisi no mu. **30** Wōn a wōfi Babilonia no som wōn nyame Sukot-Benot ahoni. Wōn a wōfi Kuta som wōn nyame Nergal. Na wōn a wōfi Hamat som Asima. **31** Awifo som wōn anyame Nibhas ne Tartak. Na mpo, nnipa a wōfi Sefarwaim hyew wōn ankasa mma se afōrebōde, de maa Adramelek ne Anamelek. **32** Saa ahəho yi som Awurade de, nanso wōyii asəfo bi fii wōn mu a, na wōbō afōre wō abosoman mu. **33** Na wōsōm Awurade de, nanso wōkō so faa amanne kwan a wōn aman

a wofí so no fa so som no so. **34** Na eyi da so kó so wó wón mu de besi nne. Na wóda so ye kan nnebóne no a anka eße se wóso Awurade, di ne mmara, ne nkyerkyere ne ahyéde a òde maa Yakob a ɔsesaa ne din ma ebeye Israel asefo no so. **35** Nanso na Awurade ne Yakob asefo aye apam, ahyé wón se, “Monnsm anyame foforo, monnkotow wón, na monnsm wón, na mommmó afoře mma wón. **36** Awurade a ɔnam nsenkyerénne akése ne tumi so yii mo fii Misraim no nko ara na monsom no. Óno nko ara na eße se mosom no, na mokotow no, na mobó afoře ma no. **37** Monhwé yiye, na munni mmara, nkyerkyere ne ahyéde a ɔkyerew maa mo no so. Eñse se mosom anyame foforo biara. **38** Mommma mo were mmfi apam a me ne mo yee no, na monnsm anyame foforo biara. **39** Monsom Awurade, mo Nyankopón nko ara. Óno na obegye mo afi mo atamfo nyinaa nsam.” **40** Nanso nnipa no antie, kó so faa wón akwan dedaw no so. **41** Enti bere a ahóho yi resom Awurade no, bere koro no ara mu, na wóresom wón ahoni. Na ebesi nne, wón asefo ye ade koro no ara.

18 Ahas babarima Hesekia fii ase dii hene wo Yuda no, na Ela babarima Hosea adi hene wo Israel mfe abiesa. **2** Odii hene no na wadi mfirihya aduonu anum, na odii hene wo Yerusalem mfirihya aduonu akron. Na ne na ye Sakaria babea a wófre no Abi. **3** Óyee nea eso Awurade ani, senea n'agya Dawid yee pepeee. **4** Otutuu abosonnan, bubuu afadum kronkron no, kaa Asera nnua no guu fam. Obubuu kóbere mfrafrae ówo a Mose aye no, efise na nnipa no hyew nnuhuam ma no de som. Na wófre ówo no a wode kobere mfrafrae aye no Nehustan. **5** Hesekia de ne ho too Awurade, Israel Nyankopón so. N'akyi ne n'aním no, na óhene biara nni hó a òte se óno wo Yuda asase so. **6** Biribiara mu, odii Awurade nokware, na òde ntoboase dii ahyéde a Awurade de maa Mose no nyinaa so. **7** Ne saa nti, na Awurade ka ne ho, na Hesekia kó so wó biribiara a oyee mu. Óyee dóm tiaa Asiriahene, na wantua sonkahiri amma no. **8** Afei, okodii Filistifo so nkonim, de kosii Gasa ne n'ahye so, fi ne nkuraa, de kosii wón kuropon a wóato ɔfasu atwa ho no. **9** Hesekia ahenni no mfe anan so a na óhene Hosea nso wó n'ahenni wo Israel mfe ason mu no, Asiriahene Salmaneser kotuua Israel ano, fii ase kaa Samaria kuropon hyee. **10** Mfe abiesa akyi a, na óhene Hesekia adi ade mfe asia a, na eyé óhene

Hosea nso adedi wo Israel mfe akron mu no, Samaria bœ. **11** Saa bere no, Asiriahene twaa Israelfo no asu kó Asiria, de wón hyehyee aman so wó Halah wo Asubonten Habor a ewó Gosan konkó so ne nkurow akése a ewó Media mu. **12** Efise wóantie Awurade, wón Nyankopón no. Wobuu n'apam no so, mmara a Awurade nam Mose so hyehyee maa wón no. **13** Óhene Hesekia adedi mfe dunan so, Asiriahene Sanaherib betow hyee Yuda nkurow a na woabó ho ban no so, dii wón so nkonim. **14** Na Hesekia de saa nkra yi kómaa Asiriahene wó Lakis se, “Maye mfomso. Se wubefi ha akó nko ara de a, sonkahiri biara a wubegye me no, metua.” Na Asiriahene bisaa mpata a əboro dweté tón dubaako ne sikakókó nso beyé tón baako. **15** Enti óhene Hesekia de dweté a wóakora no wó Awurade Asoredan no mu ne nea ewó ahemfi adekorae ho nyinaa mae. **16** Mpo, Hesekia waawae sikakókó a wóde aduradura asoredan no apon ho, de ne nyinaa maa Asiriahene. **17** Eynom nyinaa akyi no, Asiriahene somaa ne sahene, n'asraafodómhene ne n'anamnusini fii Lakis ne asraafodóma wón mu ye duru, kó Hesekia so wó Yerusalem. Asiriafo no gyinaa nsukwan bi a ema atifi ɔtare nsu a eben ɔkwan a ede kó faako a wópa ntama ani no ho. **18** Wófre Hesekia, nanso ɔsomaan ne mpanyimfo yi se wonkohyia wón: Hilkia babarima Eliakim a óhwé ahemfi hó so, ɔkyerewfo Sebna ne Asaf babarima Yoa a oyé ahemfi abakósem kyerewfo. **19** Na ɔsahene no ka kyere wón se, “Monka nkyere Hesekia se, “Asem a otumfo, Asiriahene ka ni: Dén na wode wo ho to so a ema wugye wo ho di saa? **20** Woka se wówo akodi ho nyansa ne n'ahóoden, nanso woka nsem hunu. Hena na ɔtaa w'akyi a enti wotew m'aním atua? **21** Hwe w'ani da Misraim so, demmire a emu abu a ete se pema a wutweri a ewéwo wo nsa mu apira wo no! Saa na Misraimhene Farao te ma wón a wóde wón ho to ne so no nyinaa. **22** Ebia wóbeka se, “Yede yén ho to Awurade, yén Nyankopón so!” Enye óno na óhene Hesekia atutu n'abosonnan ne afóremuka nyinaa, ahyé Yudafo se wónsom wo afóremuka a ewó Yerusalem ha nko ara so no? **23** “Méka asem bi akyere wo! Me wura Asiriahene ne wo beyé nhyehyee bi. Se wubunya aponkósofeto mpenu, afi wo asraafó mu a, óbema wón aponkó mpenu ama wóatenatena wón so. **24** Na w'asraafó ketewa sée yi, ebeye den na woaso dae, se wubetumi ne me wura asraafó no mu fa bi a wóye mmerew no mpo adi asi. Minim se wode wo ho ato Misraim nteaseenam ne aponkósofeto mmoa so. **25**

Bio, wugye di se, maba se merebetow ahye asase yi so ase no kwa a Awurade nsa nni mu? Awurade ankasa ka kyerees me se menkoko ntia saa asase yi na mensee no.” **26** Afei, Hilkia babarima Eliakim ne Sebna ne Yoa ka kyerees əhene no ananmusini no se, “Kasa wo Arameike mu kyere yən, na saa kasa no na yete ase yiye. Nka Hebri nkyere yən, efise nnipa a wəwə fasu no so no bête.” **27** Na Senaherib nanmusini no buae se, “Me wura pe se obiara a əwo Yerusalem te saa asem yi, na enye mo nko. Əpe se wôte se, se moamma mo nsa so a, wobetua kuropon yi. Əkom ne osukom weremfo bēde nkurəfo no ara kosi se, wobedi wən ara agyanan, anom wən dwonso.” **28** Afei, əsore gyinae, maa ne nne so kasaa wə Hebri mu, kyerees nnipa a wəwə əfasu no so se, “Muntie nkra a efi Asiria əhene kese no nkyen! **29** Senea əhene se ni: Mommma əhene Hesekia nnaadaa mo. Ərentumi nnye mo mfi me tumi ase. **30** Mommma Hesekia mfa saa asem a əkə se, ‘Awurade begye yən! Wəremfa saa kurow yi mma Asiriahene’ no mma mo tirim nye mo de. **31** “Munntie Hesekia. Nea Asiriahene ka ni: Mo ne me nye asomdwoe nhyeheyee na mommra me nkyen. Na afei, məma mo mu biara adi əno ankasa bobe ne borədoma na woanom nsu afi əno ankasa abura mu. **32** Na meye nhyeheyee de mo ako asase foforo bi a ete se eyi so. Eyə əman a atoko, nsa, brodo, bobe nturo, ngonnua ne əwo abu so ho. Eyə asase a nneəma pa abu so ho. Mompere nkwa, na munyi owu akwa! “Mommma Hesekia nnaadaa mo nka se, ‘Awurade begye yən!’ **33** Anyame a wəwə aman so no atumi agye wən nkurəfo afi Asiriahene nsam da? **34** Asem ben na etoo Hamat ne Arpad anyame no? Na Sefarwaim, Hena ne Iwa anyame nso, wəwə he? Wotumi gyee Samaria fii me tumi ase ana? **35** Əman ben so anyame na watumi agye ne nkurəfo afi me tumi ase? Momma baako pe din. Na afei, den na ema mo dwene se Awurade betumi agye Yerusalem?” **36** Na nnipa no yəe komm a wəamma mmuae biara, efise na Hesekia aka akyere wən se wənnkasa. **37** Afei Hilkia babarima Eliakim a na əhwə ahemfi no ntotoe so, Sebna a na əye əkyerewfo ne Asaf babarima Yoa a əno nso yə əkyerewfo kəo Hesekia nkyen a woasunsuan wən ntade mu, kəkaa nea əsahene no aka akyere no no.

19 Bere a əhene Hesekia tee eyinom no, osunsuan ne ntade mu, na ofuraa atweaatam, na əkəo Awurade asoredan mu. **2** Na əsoma Eliakim a əhwə

ahemfi ntotoe so, Sebna, a əye əkyerewfo ne asəfo akunini a wən nyinaa furafura atweaatam, kəo Amos babarima Odiyifo Yesaia nkyen. **3** Wəka kyerees no se, “Senea əhene Hesekia ka ni: Saa da yi ye əhaw, animka ne animguase da. Ayə te se nea mmofra awo du so, na ahədden a wəde bewo wən nni ho. **4** Nanso ebia Awurade, mo Nyankopon ate se Asiria nanmusini no regu Onyankopon teasefo no anim ase, na wəbetwe n’aso wə ne nsenkeka no ho. Enti bo mpae ma yən a yəaka no!” **5** Na əhene Hesekia mpanyimfo no kəkaa əhene nkra no kyerees Yesaia, **6** na Yesaia buae se, “Ka kyere wo wura se, ‘Senea Awurade se ni: Mma abususem a Asiriahene asomafo no ka tiaa me no nhaw wo. **7** Muntie! Mede honhom bi rebəhye ne mu, senea əbəye a se ote asem bi a əbesan ako ne man mu na ho na məma wəde afoa akum no.” **8** Bere a əsahene no tee se Asiriahene afi Lakis no, əsan n’akyi kohuu se əhene no ne Libna reko. **9** Ankye, əhene Sanaherib nyaa nkra se, Etiopiahene Tirhaka adi asraafo anim, rebəko atia no. Na ansa na əbesan akohyia asraafo no, əde saa nkra yi maa se wəmfa nkəma Hesekia wə Yerusalem. **10** “Monka nkyere Yudahene Hesekia se: Mma onyame a wode wo ho ato no so no nnaadaa mo nka se, ‘Wəremfa Yerusalem mma Asiriahene.’ **11** Moate nea Asiria ahemfo ayə amanaman no nyinaa. Wəasəe won pasaa. Na mo de, wobegye mo ana? **12** Anyame a wəwə aman a me nenanom səee wən no, aman te se, Gosan, Haran, Resef ne Edenfo a na wəwə Telasar no anyame gyee wən ana? **13** Nsem ben na etotoo Hamathene ne Arpadhene? Nsem ben nso na etotoo Sefarwaim, Hena ne Iwa ahemfo?” **14** Hesekia nsa kaa krataa a abəfo no de bae no, əkenkanee. Afei əforo kəo Awurade asoredan no mu kətrew mu wo Awurade anim. **15** Na Hesekia bəo mpae kyerees Awurade se, “Asafo Awurade, Israel Nyankopon a waasi wo hene wə Kerubim ntam. Wo nko ara na woyə Onyankopon wə asase so ahenni nyinaa so. Wo na wobəo əsoro ne asase. **16** Bre w’aso ase, Awurade, na tie! Bue w’ani, Awurade, na hwə. Tie nsem a Sanaherib asoma de abesopa Onyankopon teasefo no. **17** “Awurade, eyə nokware se Asiria ahemfo ase aman yi nyinaa, senea nkra no ka no. **18** Na wəatow anyame a wəwə saa aman yi so no agu gya mu, ahyew wən, efise wənye anyame, na mmom wəyə nnua ne abo a nnipa de wən nsa aye. **19** Afei, Awurade, yən Nyankopon, gye yən fi ne tumi ase, na əbəma ahenni a əwo asase so nyinaa ahu se wo nko

ara, Awurade, na woye Onyankopon.” 20 Na Amos babarima Yesaia de saa nkra yi koma Hesekia se, “Sëe na Awurade, Israel Nyankopon se: Esiane se woabo me mpae afia Asiriahene Sanaherib ho nti, 21 eyi ne asem a Awurade aka atia no: “Obabeabun Sion sopa wo, na oserew wo. Obabea Yerusalem di wo ho few, na owo sow ne ti bere a woreguan. 22 Hena na wugye di se woyeyaw no, di ne ho few nso? Hena na womaa wo nne so tiaa no na wohwëe no ahantan so? Eye Israel okronkronni no! 23 Wonam w'asomafo so adi Awurade ho few. Na woaka se, “Me nteaseenam dodow nti maforo mmepow atenten. Yiw Lebanon mmepow a ewoware pa ara no. Matwitwa ne sida dua atenten no, ne n'apepaw a eye fe no agu fam. Madu ne mmepow a ewo akyirikyiri no so, ne ne kwaaberentuw mu. 24 Matutu mmura wo ahëho nsase bebree so de ne nsu pa no adwudwo me ho. Mpo, mepaee Misraim nsubonten mu senea m'akofo betumi atwa!” 25 “Na Montee ε? Bere tenten a atwam, na mehyë too ho. Bere bi a atwam no na medwenee ho; afei mama aba mu se, moadan òman a mosee nkuronpö a woabö ho ban. 26 Won nkurofo a tumi afi won nsa no ho adwiriy won, na animguase aka won. Wôte se afuw so nnua, ne afiside foforo a eye mmrew. Wôte se sare a efifi òdan atifi a ñhyew ansa na anyin. 27 “Nanso minim nea wote bere a woba ne bere a woko ne senea wo bo huru tia me. 28 Na esiane se wo bo huru tia me na w'ahantan adu m'asom nti, mede me darewa behyë wo hwenem, na mede akwankyere dade ahyë w'anom, mëma wo afa òkwan a wofaa so bae no so asan w'akyi.” 29 “Eyi na ñbeyë nsenkyerenne ama wo, Hesekia: “Saa afe yi wubedi nea eno ankasa fifii. Afe a eto so abien no, wubedi nea eni mu ba. Nanso afe a eto so abiesa no de, wo ara dua na twa, ye bobe nturo na di so aba. 30 Bio, nkae bi a ofi Yuda fi begye ntin wo fam na wasow aba wo soro. 31 Na nkae bi befi Yerusalem aba, na nkae ðom afi Bepow Sion so. Asafo Awurade pë mu na eyi beyë. 32 “Eyi ne asem a Awurade ka fa Asiriahene ho: “Orenhyen saa kuronpö yi mu na ñrentow bëmma wo ha. Ñremfa nkatabo mmegyina kuronpö no akyi na ñrensi pie ntua n'ano. 33 Ñhene no kwan a ñfaa so bae no ara so na ñbesan afa akò n'ankasa man mu. Awurade ka se, ñrenwura saa kuronpö yi mu. 34 Esiane m'ankasa m'anyonyam ne m'akoa Dawid nti, mëbo ho ban.” 35 Saa anadwo no, Awurade bëfo kòò Asiria nsraban mu, kokum Asiria asraafö no mpem ñha aduwotwe anum. Asiriaafö a wòkae no nyan anòpa

no, wohuu se afunu gugu mmonten so baabiara. 36 Na Asiriahene Sanaherib gyae oko no, kòò n'ankasa n'asase so. Ñkotena n'ahenkurow Nineve mu. 37 Da koro bi a ñresom wò ne nyame Nisrok abosonnan mu no, ne mmabarima Adramelek ne Sareser de won afoa kokum no. Woguan fii ho kótenaa Ararat asase so, na ne babarima foforo Esarhadon bedii n'ade se Asiriahene.

20 Saa nna no mu no, Hesekia yaree owuyare, na

Amos babarima Odiyifo Yesaia kòò ne nkyen kokae se, “Senea Awurade se ni: Toto w'akwan yiye, efise worebewu; na wo ho renye wo den bio.” 2 Bere a Hesekia tee asem yi, otwaa n'ani hwëe ñfasu, bòò Awurade mpae se, 3 “Kae, Awurade, senea manantew w'anim nokware mu na mede me koma aye nea efata wo w'anim.” Na Hesekia suu bebree. 4 Na ansa na Yesaia befi adiwo no mfimfini no, Awurade de asem yi besii ne so se, 5 “San kò Hesekia a ñye me nkurofo kannifo no nkyen, na kòka kyere no se, ‘Sëe na Awurade a ñye w'agya Dawid Nyankopon se: Mate wo mpaebö no, ahu wo nusu no. Mësa wo yare, na nnansa akyi no, wobesore afi mpa so, na woaka Awurade Asoredan mu. 6 Mede mfe dunum beka wo mfe ho, na megye wo ne saa kuronpö yi afi Asiriahene nsam. Me somfo Dawid nti, mehyë eyi de agye m'anyonyam.” 7 Na Yesaia ka kyere Hesekia asomfo no se, “Momfa borodoma nyë ngo, na momfa nsrasra pòmpo no so.” Wøyëe saa, na Hesekia nyaa ahoden. 8 Ansa na orebenya ayaresa no, Hesekia bisaa Yesaia se, “Nsenkyerenne ben na Awurade beyë, de akyere se ñbesa me yare, na matumi akò Awurade Asoredan mu nnansa so?” 9 Yesaia buae se, “Eyi ne nsenkyerenne a Awurade beyë akyere wo se obedi ne bohye so. Wope se sunsuma no kò n'anim anammontu du anaa esan n'akyi anammontu du?” 10 Hesekia buae se, “Honhom no kò n'anim bere biara. Na mmom, ma ñkò n'akyi.” 11 Enti Yesaia sree Awurade se ñnye eyi, na ñoma sunsuma no tetew san n'akyi anammontu du wò Ahas atrapoe no so. 12 Saa bere yi mu na Babiloniahene Baladan babarima Merodak-Baladan soma ma wòkoma Hesekia tirinkwa ne akyede, efise na wate se ñyare dennen bi bòò Hesekia. 13 Hesekia gyee Babilonia ananmusifo yi, kyere wòò biribiara a ñwò wò n'adekoradan mu a eye dwëtë, sikakòkòò, nnuhuam ne ngo a eye huam. Afei nso, ñde won kòò n'adekorabea, san kyere wòò n'adekoradan mu

biribiara. Biribiara nni n'ahemfi hō anaa n'aheman mu hō a Hesekia ankyerē won. **14** Afei Odiyifo Yesaia kōo ḥene Hesekia nkyēn, kobisaa no se, "Asem bēn na saa mmarima no kae na he na wofi bae?" Hesekia buae se, "Wofi akyirikyiri asase bi so. Wofi Babilonia, na wōbaa me nkyēn." **15** Odiyifo no bisae se, "Dēn na wohuu wō w'ahemfi hō?" Hesekia buae se, "Wohuu biribiara a ewō m'ahemfi ha. Biribiara nni m'ademude mu a mamfa ankyerē won." **16** Na Yesaia ka kyereē Hesekia se, "Tie saa asem a efi Awurade nkyēn yi: **17** Nokware, bere bi bēba a, wōbesoa biribiara a ewō w'ahemfi ne agyapade a w'agyanom akora de abedu nne no akō Babilonia. Biribiara renka, sēe na Awurade se. **18** W'ankasa w'asefo bi mpo, wōbefa wōn nnommum. Wōbēye piamfo a wōbesom wō Babiloniahene ahemfi." **19** Na Hesekia ka kyereē Yesaia se, "Saa asem yi a efi Awurade nkyēn a woaka akyere me yi ye asem papa." Nanso na ḥene no redwene se, ne bere so de, obenya asomdwēne ne bammō. **20** Nsem a esisii Hesekia ahenni mu nkae no a ne tumidi ka ho, ne senea oyēe subun, twaa suka maa nsu baa kurow no mu no nyinaa, wōankyerē angu Yuda Ahemfo Abakōsem Nhoma no mu ana? **21** Bere a Hesekia wui no, ne babarima Manase na odii n'ade se ḥene.

21 Bere a Manase dii hene no, na wadi mfe dumien, na odii hene wō Yerusalem mfirihyia aduonum anum. Na ne na din de Hefsibah. **2** ḥyeē bōne wō Awurade ani so, suasuaa abosonsomfo aman nneyē a eyē akyiwade a Awurade apam afi asase a eda Israel anim no so no. **3** ḥsan sisii abosonsomfo abosonnan a n'agya Hesekia bubu gui no. ḥyeē afremuka pii maa Baal, na osii Asera dua, senea Israelhene Ahab yee ara pa. Afei, ḥkotow sōree wim atumfo. **4** Na mpo, osisii abosom afremuka pii wō Awurade asōredan mu; baabi a Awurade aka se wōnhye ne din anuonyam no. **5** Osisii saa afremuka no wō Awurade Asōredan no adiwo abien hō, de maa wim nsoromma no. **6** Na mpo, Manase de ono ankasa babarima bōo afore wō ogya mu. Na ḥyeē abayisem, kō abisa. ḥkōo samanfrefo hō ne asumanfo so. ḥyeē bōne bebree Awurade ani so, ma ḥhyē no abufuw. **7** Manase faa Asera dua a wayē no de kosii asōredan mu, beae koro no ara a Awurade ka kyereē Dawid ne ne babarima Salomo se, "Wōbēhyē me din anuonyam wō ha daa nyinaa wō saa asōredan yi mu wō Yerusalem. Yerusalem yee kurow a mayi afi Israel mmusuakw a aka no nyinaa mu. **8** Na se Israelfo betie m'ahyēde a menam m'akoa Mose so hyē

maa wōn no a, merentwa wōn asu mfi asase yi a mede maa wōn agyanom no so." **9** Nanso nnipa no antie. Manase dii wōn anim ma wōyēe bōne bebree a esen abosonsom aman a Awurade sēe no bere a Israelfo kōo saa asase no so no mpo. **10** Awurade nam n'asomfo a wōyē n'adiyifo so kae se, **11** "Yudahene Manase aye akyiwade bebree. Na mpo, ḥye omumoyēfo sen Amorifo a wōbētēnaa asase yi so ansa na Israel reba no. Wadi Yudafo anim de won akō ahonisom mu. **12** Enti sēe na Awurade, Israel Nyankopon se: Mede ḥshaw ne abēbresē beto Yerusalem ne Yuda so ama aso a ebēte saa nsem no mu aye no yonn. **13** Mēfa ḥkwan a menam so buu Samaria ne Ahab abusua atēn no so abu Yerusalem atēn. Mepepa nnipa a wōwō Yerusalem nyinaa, te senea obi hohoro asanka mu, na ḥdan butuw no. **14** Na mpo, mēpo me nkurofō kakra a wōaka no, na mede wōn bēma wōn atamfo sē asade. **15** Efise wōaye bōne kēse wō m'anim, nam so ahyē me abufuw, fi bere a wōn agyanom fii Misraim no." **16** Manase kunkum nnipa a wōnyēe bōne nso bebree kosii se, mogya a edi bem hyē Yerusalem ma, fi ti kosi ti. Eyi ka bōne a ḥoma Yudafo no yee de wōn kōo bōne a wōyēe no Awurade ani so no ho. **17** Manase ahenni ho nsem nkae ne dwuma a odii nyinaa ne bōne a ḥye no, wōankyerē angu Yuda Ahemfo Abakōsem Nhoma no mu ana? **18** Manase wui no, wosiee no wō ahemfi no turo a na eyē Usa dea no mu. Na ne babarima Amon na odii n'ade se ḥene. **19** Amon dii hene no, na wadi mfe aduonu abien. Odii hene wō Yerusalem mfe abien. Na wōfrē ne na Mesulemet a na ḥye Harus a ofi Yolba no babea. **20** ḥyeē bōne wō Awurade ani so, senea n'agya Manase yee no ara a pe. **21** ḥfaa n'agya nhwēso so, som ahoni koro no ara a na n'agya som wōn no. **22** Ogyaw Awurade, n'agyanom Nyankopon no na wampe se ḥbefa Awurade akwan so. **23** Na Amon no ankasa asomfo bōo ne ho pow, kum no wō n'ahemfi. **24** Na nnipa a wōwō asase no so nyinaa kunkum nnipa a wōbōo ḥene Amon ho pōw no, na wōde ne babarima Yosia dii ade se ḥene. **25** Amon ahenni ho nsem nkae ne dwuma a odii no nyinaa, wōankyerē angu Yuda Ahemfo Abakōsem Nhoma no mu ana? **26** Wosiee no wō ne boda a ewō Usa turo mu hō no mu. Na ne babarima Yosia dii ade se ḥene.

22 Bere a Yosia dii hene wō Yuda no, na wadi mfirihyia awotwe, na odii ade wō Yerusalem mfe aduasa baako. Na ne na din de Yedida a ḥye Adaia a ofi

Boskat no babea. 2 Өyee nea eso Awurade ani, yee nea ne tete agya Dawid yee no bi. Wamfi adetreneeyo ho. 3 Өhene Yosia dii mfiriyia dunwotwe wo n'ahenni mu no, əsomaas Asalia babarima Safan, asennii kyerewfo Mesulam nena, koo Awurade Asoredan mu. Əka kyerer se no se, 4 “Kə əsəfopanyin Hilkia nkyen, na ma ənkan sika a aponanohwefo no agyigye afi nnipa no nkyen wo Awurade Asoredan mu no. 5 Fa saa sika yi hye nnipa a woayi won se wənhws asoredan no ho asiesie no nsa. Na wəde atua adwumayefo a wobesiesie Awurade Asoredan no ho ka. 6 Əho behia se wəbefa nnua adwumfo, adansifo ne abohyehyefo. Afei, ma wənto nnua ne abo a woatwa a wəde besiesie asoredan no. 7 Nanso əho nhia se adansi no sohwefo bebu sika a won nsa bəka no ho akontaa, efise wəye nokwafo.” 8 Əsəfopanyin Hilkia ka kyerer se asennii kyerewfo Safan se, “Mahu Mmara Nhoma no wo Awurade Asoredan mu hə.” Na Hilkia de nhoma mmobowee no maa Safan, na əkenkanee. 9 Safan san koo əhene no nkyen kəkae se, “Wo mpanyimfo no de sika a wogyigye wo Awurade asoredan no mu no ahye adwumayefo no ne sohwefo a wəwə asoredan no ho no nsa.” 10 Safan san ka kyerer əhene no se, “Əsəfo Hilkia de nhoma mmobowee bi ama me.” Na Safan kenkan kyerer əhene no. 11 Bere a əhene no tee nsem a əwo Awurade Mmara Nhoma no mu no, əde ahometew sunsuan ne ntade mu. 12 Na əhyee əsəfo Hilkia, Safan babarima Ahikam ne Mikaia babarima Akbor ne asennii kyerewfo Safan ne əhene fotofo Asaia se, 13 “Monko asoredan no mu, na monkəkasa nkyerə Awurade mma me, mma nnipa no ne Yuda nyinaa. Mummisə no nsem a woakyerə agu nhoma mmobowee no a wahu no ho asem. Awurade abufuwhyew aba yən so, efise yən agyanom anni nhoma yi mu nsem so. Ənye nea nhoma yi ka se yənye no na yəye.” 14 Enti əsəfo Hilkia, Ahikam, Akbor, Safan ne Asaia koo Yerusalem Fa Foforo Misne kohuu odiyifo Hulda. Na əye Tikwa babarima Salum yere, a na əye Harhas a əhwə ntade adaka a əwo asoredan mu so no nso nena. 15 Əka kyerer won se, “Awurade, Israel Nyankopon akasa. Monkəka nkyerə onipa a əsomaas mo no se, 16 ‘Senea Awurade se ni: Məsəe kuropon yi ne mu nnipa, senea makyerə wo nhoma mmobowee a mokenkan no mu no. 17 Efise me nkurofo agyaw me, na wəsom anyame huhuw, na biribiara a woayə no, ahye me abufu. M'abufuwhyew redəw wo ha, na ərennum.’ 18 Na monkə Yudahene a əsomaas mo se monkohwehwə Awurade no nkyen, na monkə nkyerə

no se, Səe na Awurade, Israel Nyankopon, ka fa asem a motee mprempren no ho. 19 Wotee asem a meka de tiaa kuropon no ne emu nnipa no se, wobedome saa asase yi na ada mpan no, eyee wo yaw, ma wobree wo ho ase Awurade anim. Wode ahometew sunsuan wo ntade mu, suu wo m'anim ahonu mu. Enti nokware, Awurade se, ‘mate wo sufre. 20 Amanehunu a mehyee ho bə de tiaa kuropon yi no beba wo wu ne wusie akyi. Worenhu amane a mede bəba kuropon yi so no.” Enti wəsan de ne nkra no kəmaa əhene no.

23 Afei, əhene no freee Yuda ne Yerusalem mpanyimfo nyinaa. 2 Na əhene no ne Yuda ne Yerusalem manfo ne asəfo ne adiyifo a efi akumaa so kosi əkəse so, foro koo Awurade Asoredan no mu. Əho na əhene no kenkan Apam Nhoma a woahu wo Awurade Asoredan mu hə no nyinaa kyerer won. 3 Əhene no tenaa beae bi a əkyere ne tumi wo afadum no ho, hyee apam no mu den bio wo Awurade anim. Əhyee bə se, ofi ne koma ne ne kra nyinaa mu bedi Awurade mmara nsem, ahyede ne mmara nyinaa so. Əfaa saa okwan yi so sii apam no mu nhyeheyə ahorow a na wəakyerə wo nhoma no mu no nyinaa so dua, maa nnipa no nyinaa hyee bə se wobedi so. 4 Afei, əhene hyee əsəfopanyin Hilkia ne asəfo akunini ne asoredan sohwefo no nyinaa se, wonyiyi asoredan no mu nneema a na wəde som Baal ne Asera ne wim atumfo no nyinaa mfi hə. Əhene no ma wəhyew ne nyinaa wo Kidron bon a əwo Yerusalem mfikyiri no mu, soaa ne nsə de koo Bet-El. 5 Əpam abosom akəmfo a Yuda ahemfo a wodii kan no yii won no nyinaa, efise na wəhyew nnuhuam wo Yuda abosomfi nyinaa mu a mpo, na əreyə akodu Yerusalem kurom. Wəhyew nnuhuam maa Baal ne owia, əsram ne nsoromma ne wim atumfo. 6 Əhene no tuu Asera dua no fii Awurade asoredan mu, de koo Yerusalem mfikyiri wo Kidron bon mu hə kəhyew no. Afei, əyam dua no muhumuhu, kətow ne mfutuma no guu amusie. 7 Odwiriy nsoree so nguamanfo adan a na əwo Awurade Asoredan no mu no, faako a na mmea no nwen nkatahotam, de kata Asera dua no ho no nyinaa gui. 8 Yosia san de Awurade asəfo no a na wotete Yuda nkurow afoforo so no nyinaa baa Yerusalem. Efi Geba kosi Beer-Seba, əsəee əho abosonnan no nyinaa. Saa beae no na na wəhyew nnuhuam no. Obubuu abosonnan a əwo Yosua a na əye Yerusalem amrada no pon ano no. Se obi rewura kuropon no mu a obehu saa pon no wo kuropon pon no benkum so. 9 Asəfo a na wəsom wo abosonnan

no mu no, na wɔmma wɔn kwan mma wɔnsom wo Awurade afɔremuka a ɛwɔ Yerusalem no so, nanso na wɔma wɔnɛ asɔfɔ a aka no di brodo a mmokaw nni mu no. **10** Afei, ɔhene no sɛee Tofet afɔremuka a na ɛwɔ Ben-Hinom bon no mu no nti, na obiara ntumi mfa ne babarima anaa ne babea mmo afre wɔ ogya mu wɔ so se afɔrebɔde a wɔde ma Molek bio. **11** Otutuu aponkɔ seso a wɔagu a esisi Awurade Asɔredan kwan no ano a Yuda ahemfo too din maa owia no nyinaa fii ho. Na ne nyinaa wowɔ adiwo a ɛben piamni bi a wɔfre no Natan-Malek dan ho. Yosia hyew nteaseɛnam a na wɔato din ama owia no. **12** Yosia bubuu afɔremuka a Yuda ahemfo sisii wɔ ahemfi no atifi wɔ Ahas dan apampam no nyinaa. ɔhene no bubuu afɔremuka a Manase sisii wɔ Awurade Asɔredan no adiwo abien ho no nyinaa gui. Odwiriw no pasapasa, too ne afabo no petee Kidron bon no mu. **13** ɔhene no san guu abosonnan a ɛwɔ Yerusalem apuei fam no ne nea ɛwɔ ɔssee Bepɔw no anafo fam no. Saa beae no na Israelhene Salomo sisii abosonnan maa Astoret, a ɛye Sidonfo bosom bɔne, ne Kemos, Moabfo bosom bɔne, ne Molek, Amonfo bosom bɔne. **14** Yosia dwiriw afadum kronkron no nyinaa gui, bubuu Asera nnua no. ɔde nnipa nnompe guguu ne nyinaa so. **15** ɔhene no san bubuu afɔremuka a ɛwɔ Bet-El abosonnan a Nebat babarima Yeroboam yee bere a odii Israel anim, de wɔn kɔɔ bɔne mu no. Yosia yam abo no, ma ɛdan mftutuma, hyew Asera dua no. **16** Bere a Yosia retoto n'ani no, ohuu nna pii wɔ koko no nkɔyɛn mu. ɔhyɛɛ se wontu nnompe no, na ɔhyew ne nyinaa wɔ afɔremuka a ɛwɔ Bet-El no so, de guu afɔremuka no ho fi. Eyi sii senea Awurade nam Onyankopɔn nipa so hyee, bere a Yeroboam kogyinaa afɔremuka no ho wɔ afahyɛ da no. Afei Yosia dan ne ho hwɛɛ Onyankopɔn nipa a ɔhyɛɛ eyinom nyinaa ho nkɔm no da. **17** Yosia bisae se, “Nkaedum bɛn na mihu no?” Na nnipa a wɔwɔ kurow no mu no ka kyereɛ se, “Eyɛ Onyankopɔn nipa no a ofi Yuda a ɔhyɛɛ nkɔm faa dwuma a wɔadi mprempren wɔ afɔremuka a ɛwɔ Bet-El ho no ɔboda.” **18** Yosia buae se, “Momma enwɔ hɔ. Obiara mmfa ne nsa nka ne nnompe no.” Eno nti, wɔanhyew ɔne odiyifo akwakoraa a ofi Samaria no nnompe. **19** Na Yosia bubuu abosonnan no a ɛwɔ Samaria no, senea ɔyɛɛ wɔ Bet-El no. Israel ahemfo ahorow bi na wosisi de hyɛɛ Awurade abufuw. **20** Okunkum nsɔree so akɔmfo no wɔ wɔn ankasa afɔremuka so, na ɔhyew nnipa nnompe wɔ afɔremuka ahorow no so, de guu

ho fi. Akyiri no, ɔsan kɔɔ Yerusalem. **21** ɔhene Yosia hyɛɛ nnipa no nyinaa se, “ɛsɛ se mudi Twam Afahyɛ ma Awurade, mo Nyankopɔn, senea wɔakyerɛw wo Apam Nhoma no mu no.” **22** Efi bere a atemmufo dii Israel so mfe bebree a atwa mu wo Israel ne Yuda ahemfo so no, wonnii Twam Afahyɛ no bi saa da. **23** Bere a ɔhene Yosia dii mfe dunwɔtwe wɔ akongua so no na wodii saa Twam Afahyɛ yi wo Yerusalem maa Awurade. **24** Yosia toree samanfrɛfo ne adunsifo ne afi mu anyame ne ahonisom biara ase wɔ Yerusalem ne Yuda asase so baabiara. ɔyɛɛ saa de dii mmara a wɔakyerɛw wɔ nhoma mmobɔwee a ɔsɔfɔ Hilkia kohuu wɔ Awurade Asɔredan mu no so. **25** ɔhene biara mmae a ɔte se Yosia a ɔde ne koma, ne kra ne n'ahɔoden ama Awurade na ɔnam so adi Mose mmara nyinaa so. Na ɔhene biara nso mmae a ɔte se ɔno. **26** Nanso eyi nyinaa akyi no, Awurade abufuw no dɛw tiaa Yuda, esiane bɔne akɛse a ɔhene Manase yee no. Eno nti, wanyi n'abufuwhyew no amfi wɔn so. **27** Awurade kae se, “Mɛssee Yuda, senea mesee Israel no. Mɛpam nnipa no afi m'anim, na mapo me kuropon Yerusalem ne Asɔredan a anka ɛsɛ se wɔhyɛ me din anuonyam wɔ mu no.” **28** Yosia ahenni ho asem nkae ne dwuma a odii nyinaa no, wɔakyerɛw angu Yuda Ahemfo Abakɔsem Nhoma no mu ana? **29** Bere a Yosia di hene no, Misraimhene Farao Neko kɔɔ Asubɔntɛn Eufrate ho kɔboaa Asiriahene. ɔhene Yosia de n'akofo tuu sa, kɔko tiaa no, nanso bere a wohyiaa wɔ Megido no, ɔhene Neko kum no. **30** Yosia asraafu mu mpanyimfo no de n'amu no too teaseɛnam mu fii Megido, baa Yerusalem besiee no wɔ n'ankasa ɔboda mu. Na nnipa no sraa ne babarima Yehoahas ngo, sii no hene. **31** Bere a Yehoahas dii hene no, na wadi mfe aduonu abiesa, na odii ade wɔ Yerusalem asram abiesa. Na ne na yɛ Yeremia a ofi Libna no babea a na ne din de Hamutal. **32** ɔyɛɛ bɔne wɔ Awurade ani so, senea n'agyanom yee no pɛpɛɛrɛ. **33** Farao Neko de Yehoahas too afiase wɔ Ribla wɔ Hamat asase so, senea ɛbɛye a, ɔrentumi nni hene wɔ Yerusalem. Afei, ɔhyɛɛ se Yuda ntua tow dwete tɔn abiesa ne fa ne sikakɔkɔ kilogram aduasa anan se sonkahiri. **34** Farao Neko de Eliakim a ɔyɛ Yosia babarima dii ade ma osii n'agya anan mu. ɔsesaa Eliakim din frɛɛ no Yehoakim. Wɔde Yehoahas kɔɔ Misraim se odeduani, na owui wɔ hɔ. **35** Senea ɛbɛye a Yehoakim benya dwetɛ ne sikakɔkɔ tow a Farao Neko regye no nti, otwitwaa tow maa Yudafo tuae. Obiara tuaa senea

n'ahonya te. **36** Bere a Yehoiakim dii ade no, na wadi mfirihyia aduonu anum, na odii ade wō Yerusalem mfe dubaako. Na ne na din de Sebuda a ɔyε Pedaia a ofi Ruma babea. **37** ɔyε bōne wō Awurade ani so, senea n'agyanom yee no.

24 Yehoiakim ahenni mu no, Babiloniahene Nebukadnessar betow hyεε Yuda asase so. Yehoiakim maa ne nsa so, na otuua tow maa no mfe abiesa, nanso ɔtew Nebukadnessar so atua. **2** Na Awurade somaa akofo fi Babilonia, Aram, Moab ne Amon, koko tiaa Yuda, senea no, senea Awurade nam n'adiyifo so hyεε ho nkōm no. **3** Saa amanehunu yi baa Yuda so, senea Awurade hyεε no, senea ebεε a obeyi wōn afi n'anim, esiane bōne dodow a Manase yee no nti, **4** a na mogya a edi bem a ohwie guu no ka ho bi. Efise ɔde mogya a edi bem fōw Yerusalem dotoo; eno nti na Awurade mpe se ɔde bekye. **5** Yehoiakim ahenni ho nsem nkae ne dwuma a odii nyinaa no, wōankyerew angu Yuda Ahemfo Abakōsem Nhoma no mu ana? **6** Bere a Yehoiakim wui no, ne babarima Yehoiakyin na odii n'ade se ɔhene. **7** Misraimhene ansan amma bio, efise na Babiloniahene afa nsase a anka na Misraimfo no agye no nyinaa, efi Misraim asuwa no so, kosi Asubonten Eufrate ho. **8** Bere a Yehoiakyin dii ade no, na wadi mfe dunwōtwe, na odii hene wō Yerusalem asram abiesa. Na ne na yε Elnatan a ofi Yerusalem no babea Nehusta. **9** Yehoiakyin yεε bōne wō Awurade ani so, senea n'agya yεε no ara pe. **10** Yehoiakyin ahenni mu no, Babiloniahene Nebukadnessar asraafo mu mpanyimfo betuua Yerusalem ano. **11** Otua no mu no, Nebukadnessar ankasa baa kuropon no mu. **12** Na ɔhene Yehoiakyin ne n'afotufo, atitiriw, mpanyimfo ne ohemmea de wōn ho maa Babiloniafo. Nebukadnessar dii ade ne mfe awotwe so no, ɔkyereee Yehoiakyin de no too afiase. **13** Senea Awurade aka dedaw no, Nebukadnessar tasee agyapade a ɛwō Awurade Asoredan mu hō no ne ahemfi hō nyinaa. Wōsēee sikakōkō nnwetebona a Israelhene Salomo de sisii asoredan mu hō no nyinaa. **14** ɔhene Nebukadnessar kyekyeree nneduafu mpem du fii Yerusalem a ahenemma nyinaa ne asraafo akofo, adwumfo ne atomfo a wodi mu ka ho. Eno nti, ahiafo nko ara na ogyaw wōn wō asase no so. **15** Nebukadnessar faa ɔhene Yehoiakyin de no kō Babilonia se odeduani a ne yeronom ne ne mpanyimfo, ɔhemmea ne Yerusalem nnipa atitiriw ka ho. **16** ɔfaa akofo a wote apōw no mpem ason, adwumfo ne

atomfo apem a wōn nyinaa yε mmarima a wōn ho yε den na wōfata akodi. **17** Babiloniahene de Yehoiakyin wōfa Matania dii ade se ɔhene foforo. ɔsesaa Matania din free no Sedekia. **18** Bere a Sedekia dii ade no, na wadi mfirihyia aduonu baako. Odii ade wō Yerusalem mfirihyia dubaako. Na ne na din de Hamutal a ɔyε Yeremia a ofi Libna no babea. **19** Na Sedekia yεε bōne wō Awurade ani so, senea Yehoiakim yee no. **20** Awurade abufuw nti na eyinom nyinaa baa Yerusalem ne Yuda so, na akyiri no, oyii n'ani fii wōn so. Afei, Sedekia sore tiaa Babiloniahene.

25 ɔsram Tebet (bεεε ɔpεpon) da a eto so dunum wō Sedekia ahenni mfe akron so no, ɔhene Nebukadnessar dii n'akofo nyinaa anim, bεko tiaa Yerusalem. Wotwaa kuropon no ho hyiae. Wōbobōo mpampim wō kuropon no afasu ho. **2** Wōkaa Yerusalem hyεε kosii ɔhene Sedekia ahenni no mfe dubaako so. **3** Eduu Tammus ɔsram (bεεε Kitawonsa) da a eto so dunwōtwe no, Sedekia ahenni mfe dubaako mu no, na ɔkōm a aba kuropon no mu no ano aye den yiye, ama wōn aduan a aka no nyinaa asa. **4** Na kuropon no fasu fa bi abu agu fam nti, asraafo no nyinaa yεε adwene se, wobeguan afi kuropon no mu. Nanso esiane se na Babiloniafo atwa kuropon no ho ahyia nti, wōtwen kosii anadwo, na woguan faa ɔpon a ɛda afasu abien a ɛwō ɔhene no nturo no mu mu. Wōyεε ntem faa wuramkwan de wōn ani kyereee Yordan bon no. **5** Nanso Babiloniafo no tiw wōn, kōkyereee ɔhene no wō Yeriko tataw so, efise na ne mmarima no nyinaa aguan agya no saa bere no. **6** Wōde no bεεε Babiloniahene wō Ribla ma wobuu no aten. **7** Babiloniahene maa Sedekia de n'ani kann hweε se, wōrekunkum ne mmabarima nyinaa. Afei, wotutuu Sedekia ani, de kōbere nkōnsōnkōnsōn guu no, na wōde no kō Babilonia. **8** Ab ɔsram (bεεε ɔsanna) da eto so dunan wo afe a ɔyε Nebukadnessar mfe dunkron adedi mu no, Nebusaradan a ɔyε awemfo so panyin a ɔyε Babiloniahene mpanyimfo no mu baako no kō Yerusalem. **9** ɔde ogya too Awurade asoredan, ahemfi ne afi a ɛwō Yerusalem nyinaa mu. ɔhyew ofi biara a edi mu. **10** Awemfo so panyin no hwe maa Babilonia asraafo no bubuu Yerusalem afasu no. **11** Nebusaradan a ɔyε awemfo so panyin no kyekyeree wōn a wōkaa wō kuropon no mu no, twaa wōn ne nnipa a aka no ne asraafo a wōdaa wōn ho adi se wōtaa Babiloniahene akyi no asu. **12** Na awemfo so panyin no maa mməborəfo no mu bi tenaa Yuda,

se wənhwe bobe mfuw ne mfuw foforo a əka ho no so. **13** Babiloniafo no bubuu kəbere mfrafrae afadam, nnyinasode a wotumi moma so ne kəbere mfrafrae Po a na əwə Awurade asoredan mu, na wəde kəbere mfrafrae no nyinaa kəo Babilonia. **14** Wotasee nkuku, sofi, akanea adabaw, nsanka ne kəbere mfrafrae nneəma ahorow a wəde di wən aforebə ho dwuma wə Asoredan no mu no nyinaa. **15** Nebusaradan a əyə awemfo so panyin no san tasee nkankyee a wonoa mu ne nhweaseammo ne nkuku ne nkaka nkae a wəde sikakəkəo ne dwete aye no nyinaa. **16** Kəbere mfrafrae a wonya fii afadam abien, nsu teaseənam ne Po no mu no, na emu yə duru dodo se wobetumi akari. Əhene Salomo bere so na əyee saa nneəma yi guu Awurade Asoredan mu. **17** Na afadam no mu biara sorokə yə anammon aduonu ason. Kəbere mfrafrae no ntaaso a ədeda afadam no mu biara so no sorokə yə anammon ason ne fa a wəde kəbere mfrafrae no ara bi a əyə ətan səso ne atoa aba səso, atwa ho nyinaa ahyia de asiesie no. Na əfadam a əka ho no siesiebea ne no səsə. **18** Awəmfo no sahene no faa əsəfopanyin Seraia, abediakyiri Sefania ne əponanoahwefo baasa no nnommum. **19** Əfaa əpanyin a otua asraafo no ano, ne adehye afotufo baason fii nnipa a na wəda so wə kuropən no mu no mu. Afei əfaa əkyerewfo a na əyə adwumayefo panyin ma wən a wəfa nnipa ma wəkəyə asraafo wə asase no so, ne n'adwumayefo no mu aduosia a ohuu wən wə kuropən no mu no. **20** Əsahene Nebusaradan de wən nyinaa kəo Babiloniahene anim wə Ribla. **21** Əhene no ma wokunkum wən wə Ribla a əwə Hamat. Enti wotwaa Yuda asu fii n'asase so. **22** Əhene Nebukadnessar yii Ahikam babarima Gedalia a na əyə Safan nena se amrado a na əhwə nnipa a wəkəaa wə Yuda no so. **23** Bere a asraafodəm so asahene ne wən mmarima tee se Babiloniahene asi Gedalia amrado no, wokəaa ne ho wə Mispa. Nnipa a wəkəaa ne ho no ne Netania babarima Ismael, Karea babarima Yohanan, Tanhumet a ofi Netofa babarima Seraia ne Maakatni babarima Yaasania ne wən mmarima nyinaa. **24** Gedalia dii nsew, kyerəə wən se, Babilonia mpanyimfo no amma ho əhaw so. Otuu wən fo se, “Munnsuro se mobəsom Babiloniafo. Montena asase no so na monsom Babiloniahene, na ebesi mo yiye.” **25** Tisri əsram (bəyə Əbə ne Ahinime ntam) no mpaemu wə saa afe no mu no, Netania babarima Ismael a əyə Elisama nena a na ofi adehye abusua mu no de mmarima du kəo Mispa, kokum

Gedalia ne nnipa a na wəka ne ho a wəyə Yudafo ne Babiloniafo no nyinaa. **26** Afei, nnipa a wəwə Yuda nyinaa, efi akumaa so, kosi əkəse so ne asraafodəm asahene bəə huboa, na woguan kəo Misraim, efise na wosuro se Babiloniafo no bəyə wən biribi. **27** Əhene Yehoiakyin dii mfe aduasa ason wə n'asutwa mu wə Babilonia no, Ewil-Merodak bedii Babiloniahene. Ohuu Yehoiakyin mməbə, enti oyii no fii afiase saa afe no ara mu Adar əsram (bəyə Oforisuo) da a əto so abien. **28** Əkaa abodwosem kyerəə no, na əmaa no dibe a əwə anuonyam sen ahemfo a wəne no wə Babilonia no de. **29** Enti Yehoiakin yii n'afiase ntade guu nkyen, na efi saa da no odidii wə əhene didipon so bere biara, kosii ne wuda. **30** Na Babiloniahene no san maa Yehoiakin sika bere ano bere ano, ma əde tuuata ne ho aka, kosii ne wuda.

1 Beresosem

1 Adam asefo ye Set, Enos, **2** Kenan, Mahalalel, Yared, **3** Henok, Metusela, Lamek, **4** Noa mma ne, Sem, Ham, ne Yafet. **5** Na Yafet asefo ne Gomer, Magog, Media, Yawan, Tubal, Mesek ne Tiras. **6** Na Gomer asefo ne Askenas, Rifat ne Togarma. **7** Na Yawan asefo ne Elisa, Tarsis, Kitim ne Rodanim. **8** Na Ham asefo ne Kus, Misraim, Put ne Kanaan. **9** Na Kus asefo ne Seba, Hawila, Sabta, Raama ne Sabteka. Na Raama asefo ye Saba ne Dedan. **10** Kus woo Nimrod. Na Nimrod bęyęe őkofo kese wę asase so. **11** Na Misraim woo Ludfo, Anamfo, Lehabfo, Naftuhfo, **12** Patrusfo, Kasluhfo ne Kaftorfo a won ase na Filistifo fi. **13** Na Kanaan woo n'abakan Sidon ne Het, **14** Yebusifo, Amorifo, Gırgasifo, **15** Hewifo, Arkifo, Sinfo, **16** Arwadfo, Semarifo ne Hamatifo tete agya. **17** Na Sem asefo ye Elam, Asur, Arfaksad, Lud ne Aram. Aram asefo ne Us, Hul, Geter ne Mas. **18** Na Arfaksad woo Sela na Sela woo Eber. **19** Eber woo mmabarima baanu. Wętoo őbaako din Peleg a ase kyere Nkyekyem, efise n'awobere mu na kasa ahorow nti, nnipa a węwę asase so mu kyekyee ma wohwetee. Na wętoo ne nua a őka ne ho no din Yoktan. **20** Yoktan woo Almodada, Selef, Hasarmawet, Yera, **21** Hadoram, Usal, Dikla, **22** Obal, Abimael, Seba, **23** Ofir, Hawila ne Yobab. Eynom nyinaa ye Yoktan asefo. **24** Eno nti, eyi ne anato a efi Sem: Arfaksad, Selah, **25** Eber, Peleg, Reu, **26** Serug, Nahor, Tera, **27** ne Abram a akyiri no, węfreee no Abraham no. **28** Abraham mmabarima ye Isak ne Ismael. **29** Na Ismael mmabarima nso ne Nebaiot a őye n'abakan, Kedar, Adbeel, Mibsam, **30** Misma, Duma, Masa, Hadad, Tema, **31** Yetur, Nafis ne Kedema. Eynom ne Ismael mmabarima. **32** Na Abraham mpena Ketura mmabarima ne Simran, Yoksan, Medan, Midian, Yisbak ne Sua. Na Yoksan asefo ye Seba ne Dedan. **33** Midian woo Efa, Efer, Henok, Abida ne Eldaa. Eynom nyinaa ye Ketura asefo. **34** Abraham woo Isak. Isak mmabarima ye Esau ne Israel. **35** Na Esau mmabarima ye Elifas, Reuel, Yeus, Yalam ne Kora. **36** Na Elifas mmabarima ye Teman, Omar, Sefi, Gatam, Kenas, Timna ne Amalek. **37** Na Reuel mmabarima ye Nahat, Serah, Sama ne Misa. **38** Na Seir mmabarima ye Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, Dison, Eser ne Disan. **39** Na Lotan mmabarima ye Hori ne Homam. Na Lotan nuabea din de Timna. **40** Na Sobal mmabarima ye Alian, Manahat, Ebal, Sefi

ne Onam. Sibeon mmabarima ye Aya ne Ana. **41** Na Ana babarima ye Dison. Na Dison mma ye Hemdan, Esban, Yitran ne Keran. **42** Na Eser mmabarima ye Bilhan, Saawan ne Akan. Na Disan mmabarima ye Us ne Aran. **43** Eynom ne ahemfo a wodii Edom so ansa na Israelfo renya ahemfo: Beor babarima Bela, a otenea kuropon Dinhaba so dii hene. **44** Na Bela wui no, Serah babarima Yobab a ofi Bosra bedii n'ade se őhene. **45** Na Yobab wui no, Husam a ofi Teman asase so bedii n'ade se őhene. **46** Husam wu akyi no, Hadad a őye Bedad babarima a okodii Midian so nkonim wo Moab asase so no na odii n'ade se őhempón. Wętoo n'ahenkurow no din Hawit. **47** Hadad wui no, Samla a ofi Masreka kuropon mu bęyęe őhene. **48** Samla wui no, Saulo a ofi Rehobot a ęda asu Eufrate ho no bedii hene. **49** Na Saulo wui no, Akbor babarima Baal-Hanan bedii hene. **50** Baal-Hanan wui no, Hadad tenaa kuropon Pai mu dii hene. Na ne yere a wofre no Mehetabel no ye Matred babea ne Me-Sahab nso nena. **51** Na Hadad nso wui. Na Edom mmusua no ntuanofo ne Timna, Alia, Yetet, **52** Oholibama, Ela, Pinon, **53** Kenas, Teman, Mibsar, **54** Magdiel ne Iram. Eynom na na węye Edom mmusua ntuanofo.

2 Israel mmabarima ye Ruben, Simeon, Lewi, Yuda, Isakar, Sebulon, **2** Dan, Yosef, Benyamin, Naftali, Gad ne Aser. **3** Yuda ne Kanaannibea Bat-Sua woo mmabarima baasa. Na won din de Er, Onan ne Sela. Nanso na abakan Er no ye omumoyefo nti, Awurade kum no. **4** Akyiri no, Yuda ne n'ase kunafo Tamar woo nta. Na won din de Peres ne Serah. Enti Yuda woo mmabarima baanum. **5** Na Peres mmabarima din de Hesron ne Hamul. **6** Serah mmabarima din de Simri, Etan, Heman, Kalkol ne Dara; węye baanum. **7** Akar a őye Karmi babarima ne Serah asefo no mu baako nam fa a őfaa asade a wogyaw maa Awurade no so, de amanehunu baa Israelfo so. **8** Na Etan babarima ne Asaria. **9** Hesron mmabarima din de Yerahmeel, Ram ne Caleb. **10** Ram ye Aminadab agya. Aminadab ye Nahson a na őye Yuda ntuanoni no agya. **11** Nahson ye Salma agya. Na Salma nso ye Boas agya. **12** Boas ye Obed agya. Obed ye Yisai agya. **13** Yisai abakan ye Eliab nea oto so abien ye Abinadab na nea oto so abiesa ye Simea. **14** Na nea oto so anan ye Netanel na Radai to so anum. **15** Ne babarima a oto so asia no din de Osem na Dawid na na oto so ason. **16** Na won nuabea din de Seruia ne Abigail. Na Seruia woo mmabarima baasa a won din ye Abisai, Yoab ne

Asahel. 17 Abigail waree əbarima bi a ne din de Yeter a ɔyε Ismaelni na wəwoo əbabarima a wətoo no din Amasa. 18 Na Hesron babarima Caleb wo yerenom baanu a wəne Asuba ne Yeriot. Na Asuba mmabarima din de Yeser, Sobab ne Ardon. 19 Asuba wu akyi no, Caleb waree Efrata. Wəwoo əbabarima too no din Hur. 20 Hur woo Uri. Uri nso woo Besaleel. 21 Bere a Hesron dii mfe aduosia no, əwaree Gilead nuabea a na ɔyε Makir babea. Wəwoo əbabarima too no din Segub. 22 Segub woo Yair a odii nkurow aduonu abiesa so wə Gilead asase so no. 23 (Akyiri no, Gesur ne Aram gyee Yair nkurow, san gyee Kenat ne ne nkuraa aduosia a atwa ho ahyia no nyinaa.) Na eyinom nyinaa ye Makir a ɔyε Gilead agya no asefo. 24 Hesron wuu wə kurow Caleb-Efrata mu akyi no, ne yere Abia woo əbabarima a wətoo no din Asur (Tekoa agya). 25 Hesron abakan Yerahmeel mmabarima a əwoo wən no din ye Ram (abakan), Buna, Oren, Osem ne Ahiya. 26 Na Yerahmeel wə ɔyere a ɔto so abien a wəfre no Atara, na ono na əwoo Onam. 27 Ram a ɔyε Yerahmeel abakan no mmabarima ye Maas, Yamin ne Eker. 28 Onam mmabarima ye Samai ne Yada. Na Samai mmabarima ye Nadab ne Abisur. 29 Na Abisur ne ne yere Abihail mmabarima ye Ahban ne Molid. 30 Na Nadab mmabarima ye Seled ne Apaim. Seled wui a wanwo mma; 31 na Apaim de, əwoo əbabarima a wəfre no Yisi. Na Yisi woo Sesan. Na Sesan nyaa n'aseni bi a wəfre no Ahlai. 32 Na Samai nuabarima Yada woo Yeter ne Yonatan. Na Yeter wui a wanwo ba biara, 33 nanso Yonatan woo mmabarima baanu a na wəfre wən Pelet ne Sasa. Na eyinom nyinaa ye Yerahmeel asefo. 34 Na Sesan annya mmabarima, onyaa mmabea. Na əwo Misraimni somfo bi a ne din de Yarha. 35 Sesan de ne mmabea no mu baako maa Yarha aware na wəwoo əbabarima too no din Atai. 36 Atai woo Natan na Natan woo Sabad. 37 Sabad woo Efial. Efial woo Obed. 38 Obed woo Yehu na Yehu woo Asaria. 39 Asaria woo Heles. Heles woo Eleasa. 40 Eleasa woo Sisemai na Sisemai woo Salum. 41 Salum woo Yekamia, na Yekamia woo Elisama. 42 Yerahmeel nua Caleb babarima piesie ne Mesa a ɔyε Sif agya. Na Caleb babarima a ɔto so abien din de Maresa a ɔyε Hebron agya. 43 Na Hebron mmabarima ye Kora, Tapua, Rekem ne Sema. 44 Na Sema woo Raham. Raham woo Yorkeam. Na Rekem woo Samai. 45 Na Samai woo Maon. Maon woo Bet-Sur. 46 Na Caleb mpena Efa woo Haran, Mosa ne Gases. Na Haran woo

Gases. 47 Na Yahdai mmabarima ye Regem, Yotam, Gesan, Pelet, Efa ne Saaf. 48 Caleb mpena foforo bi a wofre no Maaka woo Seber ne Tirhana. 49 Əsan woo Saaf a na ɔyε Madmana agya ne Sewa a na ɔyε Makbena ne Gibea agya. Na Caleb woo əbabea a ne din de Aksa. 50 Eyinom nyinaa ye Caleb asefo. Caleb yere Efrata abakan Hur mmabarima ye Sobal a ɔyε Kiriat-Yearim agya 51 Salma a ɔyε Betlehem agya ne Haref a ɔyε Bet-Gader agya. 52 Sobal a ɔyε Kiriat-Yearim agya no mmabarima ye Haroe a ne fa ye Manahatini 53 na ne fa a aka no fi Kiriat-Yearim matusua mu. Sobal asefo a wəka ho ne Yitrifo, Putifo, Sumatifo ne Misraimfo, won mu na Sorafo ne Estaolfo fi. 54 Salma asefo ye Betlehem, Netofafo, Atrot-Bet-Yoabfo, Manahatafo fa bi, Sorifo, 55 ne akyerewfo matusua a wəte Yabes no, Tirafo, Simeafo ne Sukatfo. Eyinom nyinaa ye Kenifo, Hamat a ɔyε Rekab agya no asefo.

3 Eyinom ne mmabarima a wəwowoo wən maa Dawid wə Hebron. Na n'abakan din de Amnon a ne na a na ofi Yesreel no din de Ahinoam. Ne ba a ɔto so abien no, na ne din de Daniel. Na ne na a ofi Karmel no din de Abigail. 2 Ne ba a ɔto so abiesa no, na wəfre no Absalom. Na ne na din de Maaka a na ɔyε Gesurhene Talmai babea. Ne ba a ɔto so anan din de Adoniya a ne na din de Hagit. 3 Ne ba a ɔto so anum no, na wəfre no Sefatia. Na wofre ne na Abital. Ne ba a ɔto so asia no din de Yitream a na wofre ne na Eglia. 4 Wəwowoo mmabarima baasia yi nyinaa maa Dawid wə Hebron. Odii ade wə ho mfirihya ason ne fa. Dawid yii kuropon no kəo Yerusalem, na odii ade mfirihya aduasa abiesa wə ho. 5 Mmabarima a wəwowoo wən maa Dawid wə Yerusalem no ne: Simea, Sobab, Natan ne Salomo. Amiel babea Batseba na əwoo saa mmarima yi. 6 Wəsan wowoo mmabarima baakron bi maa Dawid. Wəne Yibhar, Elisua, Elifelet, 7 Noga, Nefeg, Yafia, 8 Elisama, Eliada ne Elifelet. 9 Eyinom ne Dawid mmabarima a ne mpena mma nka ho. Na Dawid wə əbabea bi a wəfre no Tamar. 10 Na Salomo asefo ye Rehoboam, Abia, Asa, Yehosafat, 11 Yoram, Ahasia, Yoas, 12 Amasia, Asaria, Yotam, 13 Ahas, Hesekia, Manase, 14 Amon ne Yosia. 15 Na Yosia mmabarima ne Yohanan a ɔyε abakan, Yehoiakim to so abien, Sedekia to so abiesa, na Salum to so anan. 16 Yehoiakim babarima Yehoiakyn na odii n'ade, na ono nso ne wəfa Sedekia bedii n'ade. 17 Yehoiakyn a Babiloniafo kyeree no kətoor afiase no mmabarima ne Sealtiel, 18 Malkiram, Pedaia, Senasar, Yekamia,

Hosama ne Nedabia. **19** Na Pedaia mmabarima ye Serubabel ne Simei. Na Serubabel mmabarima ye Mesulam ne Hanania. Na əwo əbabea nso a ne din de Selomit. **20** Na ne mmabarima baanum bi nso din ne Hasuba, Ohel, Berekia, Hasadia ne Yusab-Hesed. **21** Na Hanania mmabarima din de Pelatia ne Yesaia. Na Yesaia babařima din de Refaia. Na Refaia babařima din de Arnan. Na Arnan babařima din de Obadia. Na Obadia babařima din de Sekania. **22** Na Sekania asefo ye Semaia ne ne mmabarima Hatus, Igal, Baria, Nearia ne Safat. Na wən nyinaa ye baasia. **23** Na Nearia mmabarima din de Elioenai, Hiskia ne Asrikam. Na wəye baasa. **24** Na Elioenai mmabarima din de Hodawia, Eliasib, Pelaia, Akub, Yohanan, Delaia ne Anani. Na wəye baason.

4 Yuda asefo no bi din de Peres, Hesron, Karmi, Hur ne Sobal. **2** Sobal babařima Reaia na əwoo Yahat. Yahat woo Ahumai ne Lahad. Eynom na na wəye Sorafo mmusua. **3** Na Etam asefo no ne Yesreel, Yisma, Yidbas ne Hasleponi a na əye ne babea, **4** Penuel a na əye Gedor agya ne Eser a na əye Husa agya. Eynom na na wəye Hur a na əye Efrata abakan ne Betlehem agya no asefo. **5** Na Tekoa agya a ne din de Ashur no wə yerenom baanu a wəfre wən Hela ne Naara. **6** Naara woo Ahusam, Hefer, Temeni ne Ahastari. **7** Hela woo Seret, Sohar, Etnan, **8** ne Kos a n'asefo ne Anub, Hasobeba ne Harum babařima Aharhel, Harum ne ne mmusua nyinaa. **9** Na əbarima bi wə hə a wəfre no Yabes a əye əkese sen ne nuabarimanom nyinaa. Ne na too no din Yabes, efisə onyaa əyaw wə n'awo mu. **10** Yabes ne obi a əbəo mpae kyereę Israel Nyankopon se, "Ao, hyira me na trew m'ahye mu. Mesre wo, ka me ho wo nea meye biara mu, na yi me fi əhaw ne əyaw nyinaa mu." Na Onyankopon yee n'abisade no maa no. **11** Suba nuabarima Kelub woo Mehir. Mehir woo Eston. **12** Eston woo Bet-Rafa, Paseah ne Tehina. Tehina woo Ir-Nahas. Eynom ne Reka asefo. **13** Kenas mmabarima ne Otniel ne Seraia. Otniel mmabarima ne Hatat ne Meonotai. **14** Meonotai woo Ofra. Na Seraia woo Yoab a ofii Adwumfo Bon ase, efisə na adwumfo pii tete hə. **15** Na Yefune babařima Caleb mmabarima ye Iru, Ela ne Naam. Na Ela babařima ye Kenas. **16** Yehalelel mmabarima ne Sif ne Sifa, Tiria ne Asarel. **17** Esra mmabarima ye Yeter, Mered, Efer ne Yalon. Mered waree Misraimnibea ma əwoo Miriam, Samai ne Yisba a əbeyee Estemoa agya no. **18** Mered nso waree əbea a ofi Yuda. Əno nso woo

Yered a əbeyee Gedor agya, Heber a əye Soko agya, ne Yekutiel a əye Sanoa agya. Na wəfre Mered yere Misraimni no se Bitia a na əye Misraimhene babea. **19** Na Hodia yere ye Naham nuabea. Ne mmabarima no mu baako na əwoo Keila a əye Garmini na əbaako nso woo Estemoa a əye Maakatni. **20** Simon mmabarima ne Amnon, Rina, Ben-Hanan ne Tilon. Na Yisi asefo no ne Sohet ne Ben-Sohet. **21** Na Sela ye Yuda mma no mu baako. Na Sela asefo no ne Er a əwoo Leka, Lada a əwoo Maresa a na wəye nweratam ho adwuma wə Bet-Asbea, **22** Yokim, Kosebafo, Yoas, ne Saraf a na wodi Moab ne Yasubi-Lehem so no. Saa din yi nyinaa, wonya fii tete nkyerew a na wəakyerew agu hə mu. **23** Na wəye nkukunwemfo a na wəte Netaim ne Gedera. Na wən nyinaa ye nnwuma ma əhene. **24** Na Simeon mmabarima no din de Nemuel, Yamin, Yarib, Serah ne Saulo. **25** Na Saulo asefo ye Salum, Mibsam ne Misma. **26** Na Misma asefo ye Hamuel, Sakur ne Simei. **27** Simei woo mmabarima dunsia ne mmabea baasia. Ne nuabarimanom de, na wən mu biara nni abusua kese saa. Eno nti, Simeon abusua anno te se Yuda abusua no. **28** Wotenaa Beer-Seba, Molada ne Hasar-Sual, **29** Bilha, Esem ne Tolad, **30** Betuel, Horma ne Siklag, **31** Bet-Markabot, Hasar-Susim, Bet-Biri ne Saaraim. Na saa nkurow yi nyinaa hyee wən ase kosii əhene Dawid bere so. **32** Wən asefo nso tenaa Etam, Ain, Rimon, Token ne Asan a əye nkurow anum yi so, **33** ne ne nkuraa a atwa ho ahyia no kosii Baal. Na wən atenae ni, na wəahyehye saa din yi nyinaa wə wən anato nkrataa mu. **34** Wən a wəka Simeon asefo ho no bi nso ne Mesobab, Yamlek ne Amasia babařima Yosa, **35** Yoel, Yosibia babařima Yehu a əye Seraia babařima, na əno nso ye Asiel babařima, **36** Elioenai, Yaakoba, Yesohaiia, Asaia, Adiel, Yesimiel ne Benaia, **37** Sifi babařima Sisa a n'agya ye Alon babařima, na əno ye Yedaia babařima, na əno nso ye Simri babařima a n'agya ye Semaia. **38** Din a yəabobo yi ye ntuanofa a wədeda Simeon mmusuakw a wəye adefo no ano no bi. **39** Wəkəo Gedor fam a na əwə obon no apuei fam se wərekəpə asase pa ama wən mmoa adidi so. **40** Wonyaa mmoa adidibea pa wə hə. Na asase no so dwo na basabasayə biara nni hə. Na Ham asefo no bi akətena Gedor fa mu hə dedaw. **41** Yudahene Hesekia bere so no, Simeon ntuanofa no ko dii hə so, səee Ham ne Meunifo afi pasaa. Wokum obiara a na əte hə, faa asase no, efisə, na wəpə se wonya mmoa didibea pa no. **42** Akofe no mu ahannum a wofi

Simeon abusuakuw mu no koo bepow Seir so, a na Pelatia, Nearia, Refaia ne Usiel a won nyinaa ye Yisi mmabarima no na na wodi won anim. **43** Amalekfo kakra a wokae no, wokunkum won nyinaa, faa ho, na wotenaah ho.

5 Na Israel babarima panyin ne Ruben. Nanso esiane se wammu n'agya, na one n'agya mpenanom no mu baako kodese no nti, odo n'abakanye maa ne nua Yosef mmabarima. Esiane saa asem yi nti, woomfa Ruben din anka anato no ho se abakan. **2** Yuda asefo na woyee abusuakuw a wowa tumi pa ara; ne saa nti woyii oman no sodifo fii won mu, nanso mpanyinno de, na eyee Yosef dea. **3** Israel abakan Ruben no mmabarima ne: Hanok, Palu, Hesron ne Karmi. **4** Yoel asefo ne Semaia, Gog, Simei, **5** Mika, Reaia, Baal, **6** ne Beera. Bere a Asiriahene Tilgat-Pilneser de Rubenfo koo nnommumfa mu no, Beera na na odi Rubenfo no anim. **7** Waaquierew Beera nkurofo din senea won matusua ne abusua no te: Yeiel ne won ntuanoni, na Sakaria **8** ne Asas babarima Bela a oyee Sema babarima a oyee Yoel babarima. Saa Rubenfo yi tenaa beae a efi Aroer de kosi Nebo ne Baal-Meon. **9** Esiane se na wowa anantwi bebree wo Gilead asase so no nti, wodidi koo apuei fam wo nweatam a etrew koo Asubonten Eufrate no ho. **10** Ohene Saulo bere so, Rubenfo dii Hagarfo so nkonim wo oko mu. Enti wotu koo Hagarfo atenae a ewo Gilead apuei fam ho no. **11** Basan asase so no, na Gad asefo na wotete asase a edi Rubenfo de no so. Wotrew koo apuei fam kosii Saleka. **12** Na Yoel na otua won ano wo Basan asase so. Na Safam, Yanai ne Safat ye n'aboaf. **13** Na won abusuaf a woye ntuanofa ma matusua afoforo ason din ne: Mikael, Mesulam, Seba, Yorai, Yakan, Sia ne Eber. **14** Eynom nyinaa ye Huri babarima Abihail a oyee Yaroa babarima, Gilead babarima, Mikael babarima, Yesisai babarima Yahdo babarima, Bus babarima. **15** Abdiel babarima Ahi, Guni babarima no na na oyee won matusua no ntuan. **16** Gadfo no tenaa Gilead asase a ewo Basan ne ne nkuraa ne Saron tataw no nyinaa so. **17** Yudahene Yotam ne Israelhene Yeroboam bere so na waaquierew eyinom nyinaa guu abusuadua nkrataa mu. **18** Na akofo akese a wowa Ruben, Gad matusua ne Manase abusua fa mu no ano si mpeem aduanan anan ahanson ne aduosia. Wokurakura nkatabo, mfoa ne agyan, na won nyinaa akwadaw wo akodi mu. **19** Woko tiaa Hagarfo, Yeturfo, Nafisfo ne Nodabfo. **20** Wosu free Onyankopon wo oko no mu, na otiee won mpaebø, efise wode won ho

too ne so. Enti wodii Hagarfo no ne won dom nyinaa so nkonim. **21** Asade a wofa fii Hagarfo no nkyen no ye yoma mpeem aduonum, nguan mpeem ahannu aduonum, mifurum mpenu ne nneduaflo mpeem oha. **22** Wokunkum Hagarfo no bebree wo øko no mu, efise na Onyankopon reko tia won. Enti wotenaah won asase so kosii se wotwaa won asu. **23** Manase abusua fa no trew wo asase no so fi Basan kosii Baal-Hermon, Senir ne bepow Hermon ho. Na wodoso yiye. **24** Eynom ne won matusua no ntuanofa: Efer, Yisi, Eliel, Asriel, Yeremia, Hodawia ne Yahdiel. Na won mu biara agye din se økofo kese ne økannifo. **25** Nanso na wonni nokware, na wobuu won agyanom ne Onyankopon apam no so. Wosom aman a Onyankopon seee won no anyame. **26** Enti Israel Nyankopon de hyee Asiriahene Pul (a na wosan free no Tilgat-Pilneser) koma mu se ønko mfa asase no, na ønkyekyere Rubenfo, Gadfo ne Manasefo abusua fa se nneduaflo. Asiriafo no twaa won asu koo Halah, Habor, Hara ne Asubonten Gosan ho a woda so te ho besi nne.

6 Na Lewi mmabarima ye: Gerson, Kohat ne Merari. **2** Na Kohat asefo nso ye: Amram, Ishar, Hebron ne Usiel. **3** Na Amram mma ye: Aaron, Mose ne Miriam. Na Aaron mmabarima ye: Nadab, Abihu, Eleasar ne Itamar. **4** Eleasar woo Pinehas. Pinehas woo Abisua. **5** Abisua woo Buki, na Buki woo Usi. **6** Usi woo Serahia. Serahia woo Meraiot. **7** Meraiot woo Amaria, na Amaria woo Ahitub. **8** Ahitub woo Sadok, na Sadok woo Ahimaas. **9** Ahimaas woo Asaria. Asaria woo Yohanan. **10** Yohanan woo Asaria a ono na na oyee øsøfopanyin wo asøredan a Salomo sii wo Yerusalem no mu. **11** Asaria woo Amaria. Amaria woo Ahitub. **12** Ahitub woo Sadok. Sadok woo Salum. **13** Salum woo Hilkia. Hilkia woo Asaria. **14** Asaria woo Seraia. Seraia woo Yehosadak. **15** Wotwaa Yehosadak asu bere a Awurade de Yudafo ne Yerusalemfo koo nnommum mu a na wøhye Nebukadnessar ase no. **16** Na Lewi mmabarima din de Gersom, Kohat ne Merari. **17** Na Libni ne Simei ka Gersom asefo ho. **18** Na Amram, Ishar, Hebron ne Usiel ka Kohat asefo no ho. **19** Na Mahli ne Musi ka Merari asefo no ho. Eynom ne Lewifo matusua senea won mpanyimfo nnidiso te. **20** Na Gerson asefo ye: Libni, Yahat, Sime, **21** Yoa, Ido, Serah ne Yeaterai. **22** Na Kohat asefo ne Aminadab, Kora, Asir, **23** Elkana, Ebiasaf, Asir, **24** Tahat, Uriel, Usia ne Saulo. **25** Na Elkana asefo ne: Amasai, Ahimot, **26** Sofai, Nahat, **27** Eliab, Yeroham, Elkana

ne Samuel. **28** Na Samuel mmabarima din ne: Yoel a ɔye ɔpanyin ne Abiya a oto so abien no. **29** Na Merari mma ne: Mahli, Libni, Simei, Usa, **30** Simea, Hagia ne Asaia. **31** Dawid maa saa nnipa a wɔn din didi so yi dii Awurade fi nnwom anim, bere a wode Apam Adaka no sii hɔ no. **32** Wode nnwom kaa wɔn som ho wɔ Ahyiae Ntamadan no mu hɔ kosii se Salomo sii Awurade asoredan no wɔ Yerusalem. Afei, wɔnam mmara a wode maa won so dii wɔn dwuma wɔ hɔ. **33** Saa mmarima yi na wɔne wɔn mma som wɔ hɔ no. Heman, dwom ho nimdefo no, na ofi Kohat abusua mu. Wɔto n'abusua ana fi Yoel, Samuel, **34** Elkana, Yeroham, Eliel, Yoa, **35** Suf, Elkana, Mahat, Amasai **36** Elkana, Yoel, Asaria, Sefania, **37** Tahat, Asir, Ebiasaf, Kora, **38** Ishar, Kohat, Lewi ne Israel ase. **39** Herman abediakyiri a odi kan no din de Asaf, a na ofi Gerson abusua mu. Wɔto Asaf abusua ana fi Berekia, Simea, **40** Mikael, Baaseia, Malkia, **41** Etni, Serah, Adaia, **42** Etan, Sima, Simei, **43** Yahat, Gersom ne Lewi ase. **44** Herman abediakyiri a oto so abien no din de Etan, a na ofi Merari abusua mu. Wɔto Etan abusua ana fi Kisi, Abdi, Maluk, **45** Hasabia, Amasia, Hilkia, **46** Amsi, Bani, Semer, **47** Mahli, Musi, Merari ne Lewi ase. **48** Wɔmaa wɔn abusuafo a wɔye Lewifo no nso dwuma ahorow bi dii wɔ Ahyiae Ntamadan a ɔye Onyankopɔn fi no mu. **49** Aaron ne n'asefo nko na wɔsom se asofo. Na wode afrebode gu ohyew afremuka ne ohuam afremuka so, na wodi dwuma biara a efa kronkron mu kronkron hɔ ho. Wɔnam mmara a Onyankopɔn somfo Mose de maa wɔn no so, yee mpata maa Israel. **50** Na Aaron asefo ye: Eleasar, Pinehas, Abisua, **51** Buki, Usi, Serahia, **52** Meraiot, Amaria, Ahitub, **53** Sadok ne Ahimaas. **54** Eyi ne abakɔsem a efa nkurow ne asase a wɔnam ntontobo kronkron so de maa Aaron ne n'asefo a wofi Kohat abusua mu no. **55** Na Hebron ne mmoa adidibeas nse a atwa ho ahyia wɔ Yuda no ka ho. **56** Nanso mfuw ne nkuraa a atwa ho ahyia no de, wode maa Yefune babarima Caleb. **57** Enti saa nkurow yi a mmoa adidibeas atwa biara ho ahyia na wode maa Aaron asefo: Hebron, a ɔye guankɔbea kurow, Libna, Yatir, Estemoa, **58** Hilen, Debir, **59** Asan, Yuta ne Bet-Semes. **60** Na wɔmaa wɔn Gibeon, Geba, Alemet ne Anatot fii Benyamin asase mu a mmoa adidibeas ka emu biara ho. Enti nkurow dumienisa na wode maa Aaron asefo. **61** Na Kohat asefo a wɔkae no nso, wonyaa nkurow du a wɔnam ntontobo kronkron so fii Manase abusua fa no asase so. **62** Gerson asefo

nam ntontobo kronkron so nyaa nkurow dumienisa fii Isakar, Aser ne Naftali nsase so. Wonyaa bi nso fii Basan pɔw mu a ɔye Manase de, a ewɔ Yordan apuei fam no. **63** Merari asefo nam ntontobo kronkron so, nyaa nkurow dumien fii Ruben, Gad ne Sebulon nsase so. **64** Enti Israelfo de saa nkurow yi ne mmoa adidibeas yi nyinaa maa Lewifo. **65** Wɔnam ntontobo kronkron so na wode nkurow a ewɔwo Yuda, Simeon ne Benyamin nsase so mae scnea wɔaka dedaw no. **66** Saa nkurow yi ne eho mmoa adidibeas na Kohat asefo nya fii Efraim asase so: **67** Sekem (guankɔbea kurow) a ewɔ Efraim bepɔw asase no so, Geser, **68** Yokmeam, Bet-Horon, **69** Ayalon ne Gat-Rimon. **70** Kohat asefo nkae no, wode saa nkurow a efi Manase abusua fa no mu na emaa wɔn: Aner ne Bileam a emu biara mmoa adidibeas ka ho. **71** Gerson asefo nyaa kurow a wofre no Golan a ewɔ Basan no fii Manase abusua fa asase so a Astarot ka ho, a ne nyinaa mmoa adidibeas da ho. **72** Isakar asase so nso, womaa wɔn Kedes, Daberat, **73** Ramot ne Anem a won mmoa adidibeas ka ho. **74** Aser asase so, wonyaa Masal, Abdon, **75** Hukok ne Rehob a na emu biara mmoa adidibeas ka ho. **76** Naftali asase so, wode Kedes a ewɔ Galilea, Hamon ne Kiriataim maa wɔn, a na mmoa adidibeas ka emu biara ho. **77** Merari asefo nkae no nyaa Yokneam, Karta, Rimon ne Tabor nkurow, fi Sebulon asase so, a na mmoa adidibeas ka biara ho. **78** Ruben asase a eða Asubonten Yordan apuei fam a eñe Yeriko di nhweanim no nso, wonyaa Beser a ɔye nweatam kurow, Yahas, **79** Kedemot ne Mefaat a mmoa adidibeas ka emu biara ho. **80** Na Gad asase so nso, wonyaa Ramot a ewɔ Gilead, Mahanaim, **81** Hesbon ne Yaser a mmoa adidibeas ka biara ho.

7 Na Isakar mmabarima baanan no din de Tola, Pua, Yasub ne Simron. **2** Tola mmabarima no ne: Usi, Refaia, Yeriel, Yahmai, Yibsam ne Samuel. Na wɔn mu biara ye won agyanom mmusua ntuanofo. Ohene Dawid bere so no, na mmarima dodow a wɔwɔ saa mmusua yi mu a wɔye asraaf no dodow ye mpem aduonu abien ne ahansia. **3** Na Usi babarima din de: Yisrahia. Na Yisrahia mmabarima din de: Mikael, Obadia, Yoel ne Yisia a na wɔn baanum tuatua mmusua ano. **4** Mmarima dodow a na wɔwɔ hɔ a wɔye asraaf no dodow ye mpem aduasa asia. Na wɔn baanum no nyinaa yerenom ne wɔn mmabarima ye bebree. **5** Mmarima a na wɔwɔ hɔ a wofi Isakar mmusua no nyinaa mu a wɔye asraaf no dodow ye mpem aduɔwɔtwe ason. Wakyerew won nyinaa

din nnidiso nnidiso guu wən anato krataa mu. **6** Na Benyamin mmabarima baasa no din de: Bela. Beker ne Yediael. **7** Na Bela mmabarima yε: Esbon, Usi, Usiel, Yerimot ne Iri. Na saa akofo baanum yi yε mmusua ntuanofo. Nnipa a wofi wən asefo mu yε asraafo no dodow yε mpem aduonu abien ne aduasa anan. Wəkyerew wən nyinaa din guu wən anato krataa mu. **8** Na Beker mmabarima din de: Semira, Yoas, Elieser, Elionai, Omri, Yeremot, Abia, Anatot ne Alemet. **9** Senea na wən anato kyere no, na wən abusua ntuanofo akyi no, wən asefo mpem aduonu ne ahannu wə hə a wotumi yε asraafo. **10** Na Yediael babarima ne: Bilhan. Na Bilhan mmabarima ne: Yeus, Benyamin, Ehud, Kenaana, Setan, Tarsis ne Ahisahar. **11** Na wəyε Yediael mmmusua no mu ntuanofo a wən asefo a na wəka won ho a wotumi yε asraafo no dodow yε mpem dunson ne ahannu. **12** Na Ir mmabarima ne Supim, ne Hupim. Aher na əwoo Husim. **13** Na Naftali mmabarima yε: Yahsiel, Guni, Yeser ne Silum. Na wən nyinaa yε Yakob yere Bilha asefo. **14** Manase mmabarima a əne ne mpena Aramni wowoo wən ne Asriel ne Makir. Makir na əwoo Gilead. **15** Makir pəe əyerenom maa Hupim ne Supim. Na wəfre Makir nuabea se Maaka. Na Makir asefo no mu baako a wəfre no Selofehad wowoo mmabaea nko ara. **16** Makir yere Maaka woo əbabarima a ətoo no din Peres. Na ne nuabarima din de Seres. Peres mmabarima din de Ulam ne Rekem. **17** Na Ulam bavarima din de: Bedan. Na wən nyinaa yε Gileadfo a wəyε Manase bavarima Makir asefo. **18** Makir nuabea Moleket woo Is-Hod, Abieser ne Mahla. **19** Na Semida mmabarima yε: Ahian, Sekem, Likhi ne Aniam. **20** Efraim asefo ne: Sutela, Bered, Tahat, Elada, Tahat, **21** Sabad ne Sutela. Wokunkum Efraim mmabarima Eser ne Elad wə Gat, efise wəpəe se wowia nyemmoa fi akuaf a wəben hə no. **22** Wən agya Efraim suu wən kyε yiye, na n'abusuafo bəkyeyee ne werε. **23** Eno akyi no, Efraim kəo ne yere ho, na onyinsen woo əbabarima. Efraim too no din Beria esiane abebrese a n'abusuafo faa mu no nti. **24** Efraim woo obabea too no din Seer. Əno na əkyeyeree nkurow Bet-Horon Anafo, Atifi ne Usen-Seera. **25** Efraim asefo nnidiso ne Refa, Resef, Tela, Tahan, **26** Ladan, Amihud, Elisama, **27** Nun ne Yosua. **28** Efraim asefo no tenaa asase Bet-El ne ne nkurow a atwa afa anafo fam, Naaran a əda apuei fam, Geser ne ne nkuraa a əda atəe fam ne Sekem ne ne nkuraa a atwa ho ahyia, kəfa atifi fam, de kosi Aya a

nkuraa ka ho no so. **29** Manase hye so no, na nkurow a ededa hə yε Bet-Sean, Taanak, Megido, Dor ne wən nkuraa a atwa ho ahyia no. Israel ba Yosef asefo tenaa saa nkurow yi so. **30** Na Aser mmabarima yε: Yimna, Yiswa, Yiswi ne Beria. Na wəwə onuabea a ne din de Sera. **31** Na Beria mmabarima din de: Heber ne Malkiel a əwoo Birsait no. **32** Na Heber mmabarima din de Yaflet, Somer ne Hotam. Na wəwə onuabea a ne din de Sua. **33** Na Yaflet mmabarima din de: Pasak, Bimhal ne Aswat. **34** Na Semer mmabarima din de: Ahi, Rohga, Hubah ne Aram. **35** Na ne nuabarima Helem mmabarima din de: Sofa, Yimna, Seles ne Amal. **36** Na Sofa mmabarima din de: Suah, Harnefer, Sual, Beri, Yimra, **37** Beser, Hod, Sama, Silsa, Yitran ne Beera. **38** Na Yeter mmabarima din de: Yefune, Pispa ne Ara. **39** Na Ula mmabarima din de: Arah, Haniel ne Risia. **40** Na Aser asefo no mu biara yε wən agyanom abusua panyin. Na wən nyinaa yε akofo pa ne ntuanofo a wodi mu. Na mmarima mpem aduonu asia na wəwə hə a wəkyerew wən din agu wən anato nhoma mu a wotumi yε asraafo.

8 Benyamin mmabarima na wodidi so yi: Bela (abakan), Asbel, Ahra, **2** Noha ne Rafha. **3** Bela mmabarima yε: Adar, Gera, Abihud, **4** Abisua, Naaman, Ahoa, **5** Gera, Sefufan ne Huram. **6** Ehud mmabarima mmmusua ntuanofo a na wəte Geba na wəpam wən fii hə kəo Manahat: **7** Ehud mmabarima ne Naaman, Ahiya ne Gera. Gera a na əye Usa ne Ahihud agya no na bere a wəretu no odii won anim. **8** Saharaim gyae ne əyerenom Husim ne Baara akyi no, əwoo mma wə Moab asase so. **9** Ne yere foforo Hodes woo Yobab, Sibia, Mesa, Malkam, **10** Yeus, Sakia ne Mirma. Saa mmabarima yi beyε mmmusua ntuanofo. **11** Na Saharaim yere Husim awo Abitub ne Elpaal dedaw. **12** Elpaal mmabarima yε: Eber, Misam ne Semed a əkyeyere Ono ne Lod ne wən nkuraa no, **13** Beria ne Sema. Na wəyε mmmusua ntuanofo a na wəte Ayalon, na wəpam əmanfo a wəte Gat no. **14** Beria mmabarima yε Ahio, Sasak, Yeremot, **15** Sebadia, Arad, Eder, **16** Mikael, Yispa ne Yoha. **17** Elpaal mmabarima yε Sebadia, Mesulam, Hiski, Heber, **18** Ismerai, Yislia ne Yobab. **19** Simei mmabarima yε Yakim, Sikri, Sabdi, **20** Elienai, Siletai, Eliel, **21** Adaia, Beraia ne Simrat. **22** Sasak mmabarima yε Yispan, Eber, Eliel, **23** Abdon, Sikri, Hanan, **24** Hanania, Elam, Antotia, **25** Yifdeia ne Penuel. **26** Yeroham mmabarima yε Samserai,

Seharia, Atalia, 27 Yaaresia, Elia ne Sikri. 28 Eynom ne agyanom mmusua ntuanofo a wɔakyerew wɔn din wɔ wɔn mu biara anato nkrataa mu. Na wɔn nyinaa tenaa Yerusalem. 29 Yiel (Gibeon agya) tenaa Gibeon. Na ne yere din de Maaka 30 a na ne babarima abakan din de Abdon. Na Yeiel mmabarima a wɔaka no din de Sur, Kis, Baal, Ner, Nadab, 31 Gedor, Ahio, Seker, 32 ne Miklot a ɔye Simea agya. Na saa abusuafu yi tete bemmen won ho won ho wo Yerusalem. 33 Ner na ɔwoo Kis. Kis na ɔwoo Saulo, Saulo na ɔwoo Yonatan, Malki-Sua, Abinadab ne Esbaal. 34 Yonatan babarima ne: Merib-Baal (anaa Mefiboset) na Merib-Baal woo Mika. 35 Mika mmabarima ne: Piton, Melek, Tarea ne Ahas. 36 Ahas woo Yehoada na Yehoada woo Alemet, Asmawet ne Simri. Na Simri woo Mosa. 37 Mosa woo Binea. Binea woo Rafha. Rafha woo Elasa. Elasa woo Asel. 38 Asel woo mmabarima baasia a wɔne: Asrikam, Bokeru, Ismael, Searia, Obadia ne Hanan. Na eyinom ye Asel mma. 39 Na Asel nuabarima Esek wo mmabarima baasa a wɔne Ulam a ɔye abakan, Yeus a ɔto so abien ne Elifelet a oto so abiesa. 40 Ulam mmabarima nyinaa ye akofo a wɔakwadaw akodi mu, wɔye agyantowfo antoamfom. Na wɔwɔ mma ne nananom bebree a na wɔn nyinaa dodow ye ɔha aduonum. Eynom nyinaa ye Benyamin asefo.

9 Wɔkyerew Israel anato biara mu nnipa din guu Israel ne Yuda Ahemfo nhoma mu. Esiane se na Yudafo no nni Awurade nokware no nti, wotwaa wɔn asu kɔɔ Babilonia. 2 Wɔn a wɔsan ba befaa wɔn agyapade wɔ wɔn nkuron dedaw mu no ye mpapahwekwa. Wɔne asefo, Lewifo ne asoredan mu aboafu no bi na wɔbae. 3 Nnipa a wofi Yuda, Benyamin, Efraim ne Manase mmusuakuw mu ba bɔteneaa Yerusalem. 4 Abusua baako a wɔsan bae no ye Amihud babarima Utai a ɔye Omri babarima na ɔno nso ye Imri babarima na ɔno nso ye Bani babarima a wɔye Yuda babarima Peres asefo. 5 Wɔn a wɔsan bae a na wofi Silonfo abusua mu no ye: Asaia a ɔye abakan no ne ne mmabarima. 6 Serah abusua mu no: Yeuel ne n'abusuafo na wɔsan bae. Yuda abusuakuw no mu mmusua ahansia aduonum na wɔsan bae. 7 Wɔn a wofi Benyamin abusuakuw mu a wɔsan bae no ne: Mesulam babarima Salu, a ɔye Hodawia babarima na ɔno nso ye Hasenua babarima; 8 Yibneia a ɔye Yeroham babarima, Ela a ɔye Usi babarima, Mikri babarima; Mesulam a ɔye Sefatia babarima, Reuel babarima, Yibnia babarima

bae. 9 Saa mmarima yi nyinaa, na wɔye mmusua ntuanofo, na wɔakyerew wɔn din wɔ wɔn mmusuakuw anato nhoma mu. Benyamin abusuakuw mu mmusua ahankron ne aduonum asia na wɔsan bae. 10 Asəfo a wɔsan bae no bi ne: Yedaia, Yehoriarib, Yakin, 11 Asaria a ɔye Hilkia babarima a ɔno nso ye Mesulam babarima na ɔno nso ye Sadok babarima na ɔno nso ye Meraiot babarima na ɔno nso ye Ahitub babarima. Na Asaria ye Onyankopon fi ahwefo so panyin. 12 Asəfo a wɔsan bae no bi ne Adaia a ɔye Yeroham babarima a na ɔno nso ye Pashur babarima na ɔno nso ye Malkia babarima ne Masai a ɔye Adiel babarima na ɔno nso ye Yahsera babarima na ɔno nso ye Mesulam babarima a ɔno nso ye Mesilemit babarima na ɔno nso ye Imer babarima. 13 Asəfo a wɔsan bae nyinaa dodow ye apem ahanson aduonum. Na wɔye mmusua ntuanofo a wɔye nsiyefo. Na wɔn adwuma ne se, wɔsɔm wo Onyankopon fi. 14 Lewifo a wɔsan bae no ye: Semaia a ɔye Hasub babarima a na ɔye Asrikam babarima a na ɔno nso ye Hasabia babarima a na ɔye Merari aseni, 15 Bakbakar, Heres, Galal, Mika babarima Matania a ɔye Sikri babarima na ɔno nso ye Asaf babarima, 16 Obadiah a ɔye Semaia babarima a ɔye Galal babarima na ɔno nso ye Yedutun babarima ne Asa a ɔye Elkana babarima Berekia a wɔteneaa Netofa asase so. 17 Apon ano hwefo a wɔsan bae no ye: Salum, Akub, Talmun, Ahiman ne wɔn abusuafu. Salum na na ɔye opon ano hwefo panyin. 18 Kan no nso, na anka wɔn na wɔhwε ɔhene pon a ɛkyere apuei fam no so. Na saa mmarima no som se Lewifo atenea apon ano ahwefo. 19 Na Salum ye Kore babarima a ɔye Ebiasaf a ofi Kora abusua mu aseni. Na ɔne n'abusuafo a wɔye Korafo no na na wɔwɔn ɔkwan a ɛkɔ kronkronbea hɔ no, senea na wɔn mpanyimfo wen Ahyiae Ntamadan wɔ Awurade atenea hɔ no. 20 Eleasar babarima Pinehas na kan no na ɔhwε apon ano ahwefo no so, na Awurade ka ne ho. 21 Akyiri no, Meselemia babarima Sakaria na na ɔwɔn ɔkwan a ɛkɔ Ahyiae Ntamadan no mu no ano. 22 Ne nyinaa mu, saa bere no, na apon ano ahwefo no dodow ye ahannu ne dumien a na wɔakyerew wɔn din wɔ wɔn anato nkrataa mu wɔ wɔn nkuraa. Dawid ne Samuel a na ɔye ɔdehufo no ama wɔn dibea a ɛsɔm bo. 23 Saa apon ano ahwefo yi ne wɔn asefo no, na wɔkyekye wɔn mu kɔwɔn ɔkwan a ɛkɔ Awurade fi, a kan no na eyε ntamadan no ano. 24 Wɔde apon ano ahwefo no gyinagyinaa afanan no nyinaa a eyε apuei, atoe, atifi

ne anafo. **25** Bere ano bere ano, na wən abusuaf o wəwə nkuraa no beboa wən wə wən nnanson nnanson dwumadi mu. **26** Na saa Lewifo apon ano ahwefo mpanyimfo baanan no adwuma no yə nea ekura asodi kəse, efise wən na na wəhwə adan ne sikakoradan a əwə Onyankopon fi hə no so. **27** Wəwən Onyankopon fi hə anadwo, efise na eyə wən asede. Afei, na eyə wən adwuma se da biara anɔpa wobuebue apon no. **28** Na apon ano ahwefo no bi adwuma ne sc, wəhwə nneəma ahorow a wəde yə əsom adwuma no so. Se wərekəfa, na woresan de akogu hə no nyinaa, wəhwə se bi renyera. **29** Afoforo nso hwə nneəma a wəde asiesie hə, nneəma a əwə kronkronbea hə, nneəma a wəde brə wən, se ebia, asikresiam a wəayam no muhumuhu, nsa, ngo, nnuhuam ne kurobow ahorow so. **30** Nanso na asəfo no na wodi nnuhuam no ne kurobow no ho dwuma. **31** Lewini a wəfrə no Matitia a əyə Korani Salum abakan no na na oto brodo a wode bə afore no. **32** Na nnipa bi a wofi Kohat abusu mu nso na na wəhwə, siesie brodo a wəde to pon Homeda no. **33** Nnwom ho nimdefo a na wən nso yə Lewifo atitiriw no nyinaa, na wotete Asoredan no mu. Na wəmma wənnye dwuma foforo biara, esiane wən adwuma a wəye no mmere nyinaa nti. **34** Na saa nnipa yi nyinaa tete Yerusalem. Na wəye Lewifo mensusa no nyinaa ntuanof o wəakyerew won din ahye wən anato krataa mu. **35** Yeiel (Gibeon agya) tenaa Gibeon. Na ne yere din de Maaka, **36** a na ne babarima abakan din de Abdon. Na Yeiel mmabarima a wəaka no din de Sur, Kis, Baal, Ner, Nadab, **37** Gedor, Ahio, Sakaria ne Miklot. **38** Miklot na əyə Simeam agya. Na saa abusuaf yi tete bemmən wən ho wən ho wə Yerusalem. **39** Ner na əwoo Kis. Kis na əwoo Saulo, Saulo na əwoo Yonatan, Malki-Sua, Abinadab ne Esbaal. **40** Yonatan babarima ne: Merib-Baal (anaa Mefiboset) na Merib-Baal woo Mika. **41** Mika mmabarima ne: Piton, Melek, Tarea ne Ahas. **42** Ahas woo Yara. Yara woo Alemet, Asmawet ne Simri. Na Simri woo Mosa. **43** Mosa woo Binea. Binea woo Refaia. Refaia woo Elasa. Elasa woo Asel. **44** Asel woo mmabarima baasia a wəne: Asrikam, Bokeru, Ismael, Searia, Obadia ne Hanan. Na eyinom yə Asel mma.

10 Afei, Filistifo no betow hyee Israel so, maa Israelfo no guanee. Wokunkum wən mu pii wə bepəw Gilboa so. **2** Filistifo no kaa Saulo ne ne mmabarima hyee. Wokunkum wən mu baasa a wone Yonatan, Abinadab ne Malki-Sua. **3** Əko no ano yee den twaa

Saulo ho hyiae, maa Filistifo agyantowfo no nyaa Saulo pira no yiye. **4** Saulo fi apinisi mu ka kyereə n'akodekurafo no se, "Twe w'afoa, fa wə me kum me na Filistifo abosonsomfo yi ammeto me, angu m'anim ase." Nanso na n'akodekurafo no suro nti, wanyə saa. Enti Saulo twee əno ara n'afoa, de kum ne ho. **5** Bere a n'akodekurafo no huu se Saulo awu no, əno nso de n'afoa kum ne ho. **6** Eno nti, Saulo ne ne mma mmarima baasa no wuwuu hə ara, maa n'ahenni nnidiso no baa awie. **7** Bere a Israelfo a wəwə Yesreel bon no mu no huu se wəadi wən asraaf o no so, na Saulo ne ne mmabarima baasa no awuwo no, woguan gyaa wən nkurow hə. Eno nti, Filistifo no kəfaa wən nkurow no. **8** Ade kyee a Filistifo no kəo se wərekoyiyi atəfo no ho nneəma no, wohuu se Saulo ne ne mmabarima no amu gugu bepəw Gilboa so. **9** Enti woyiyi Saulo akode fii ne ho, twaa ne ti. Afei wəbəo Saulo wu no ho dawuru maa wən ahoni ne nnipa a wəwə Filistia nyinaa tee. **10** Wəde n'akode no guu wən anyame no abosonnan mu, na wəkyekyeree ne ti no fam Dagon asoredan no fasu ho. **11** Nanso Yabes Gileadfo tee nea Filistifo aye Saulo no, **12** wən akofo kəfaa Saulo ne ne mmabarima baasa no amu baa Yabes. Na wosiee wən amu wə odum dua bi a əwə Yabes ase, na wodii mmuada nnanson. **13** Na Saulo wui, efise wanni Awurade nokware. Wanni Awurade ahyede so, na mpo, əkəo asamanfre **14** wə bere a anka eə se obisa Awurade nkyen akwankyyere. Eno nti, Awurade kum no, de n'ahenni hyee Yisai babarima Dawid nsa.

11 Na Israel nyinaa kəo Dawid nkyen wə Hebron kəka kyereə no se, "Yən nyinaa yə w'abusuaf. **2** Mmtere tenten bi a atwa mu, mpo bere a Saulo di yən so hene no, na wone obi a nokware na wudi Israel anim. Na Awurade, wo Nyankopon, aka kyere wo se, 'Wobeyə oguanhwefo ama me nkuəfo Israel. Wobeyə wən sodifo!' **3** Enti Hebron hə, Dawid ne Israel ntuanof o yee apam wə Awurade anim. Wəsraa no ngo, sii no Israephene senea Awurade nam Samuel so hyee ho bə no. **4** Na Dawid ne Israel nyinaa kəo Yerusalem anaa Yebus, senea na wəfrə hə kan no, efise Yebusifo na wəkoteraa asase no so kan kyekyeree. **5** Nnipa a wofi Yebus no ka kyereə Dawid se, "Worentumi mma ha da biara da." Nanso Dawid faa aban a na əwə Sion a wəfrə no Dawid Kurow no. **6** Dawid ka kyereə n'akofo no se, "Mo mu biara a obedi anim na yəakətow ahye

Yebusifo no so no na ḥbeye m'akofo so sahene." Na Dawid, nuabea Seruia babarima Yoab dii ḥko no anim, nti ḥbeye Dawid asraafo so sahene. 7 Dawid tenaa aban no mu, na eno nti na wofree ḥo Dawid kurow no. 8 Dawid kyekyeree kurow no, trew mu fi Milo de twaa ho hyiae, bere a na Yoab nso rekyekyere Yerusalem nkae no. 9 Na Dawid tumi yee kese, efise na Asafo Awurade ka ne ho. 10 Eynom ne Dawid dōmmarima ntuanofo. Wone Israel nyinaa bō mu, sii gyinae se wōde Dawid ḥbeye wōn so hene senea Awurade ahye bō afa Israel ho no. 11 Dawid dōmmarima no ho nsem ni: Nea odi kan no ne Yasobeam a ḥye Hakmonini a na ḥda Baasa no ano se ḥsahene—Baasa no ye dōmmarima akatakyi a na wōwō Dawid asraafo mu. Bere bi ḥde ne peaw kunkum atamfo ahaasa wō akodi baako mu. 12 Nea ḥto so abien wō Baasa no mu no ye Dodo babarima Eleasar a ḥye Ahoa aseni. 13 Bere a Dawid sōre tiaa Filistifo wō Pas-Damim no, na ḥka ne ho. ḥko no sii wō baabi a na ḥye atokofuw nko, na Israel asraafo no guanee. 14 Nanso Eleasar ne Dawid gyinaa wōn anan so wō afuw no mfimfini, bō Filistifo no gui. Na Awurade ma wodii nkonim de gyee wōn. 15 Da bi a Dawid wō ḥbotan bi a ḥben Adulam ḥboden ho no, na Filistifo asraafo akyere nsraban wō Refaim bon mu. Baasa no a na wōka Aduasa no a wonim de wō Dawid asraafo mu no sian kohyiaa no wō ho. 16 Saa bere no na Dawid te ḥko ahintawee mu ḥo a na Filistifo asraafokw bi akōtena Betlehem. 17 Dawid fi akōnno mu kae se, "Ao me kōn dō nsu pa a ḥwō abura a ḥwō Betlehem no bi; nea ḥben ḥpon ano no bi." 18 Enti Baasa no bō wuraa Filistifo no mu, kōsaw abura no mu nsu no bi de b̄ee Dawid. Nanso Dawid annom. Mmom, ohwie guu Awurade anim 19 tees mu se, "Empare me se mēnom saa nsu yi. Esom bo se saa mmarima yi a wōde wōn ho bō afōre kōsaw b̄ee me no mogya." Enti Dawid annom. Eyi ye Baasa no mmaninsem no bi nhweso. 20 Yoab nuabarima Abisai na na otua Aduasa no ano. ḥko baako bi mu no, ḥde ne peaw kunkum atamfo no mu ahaasa. Saa mmaninsem yi nti na ḥgyee din se Baasa no. 21 Abisai na na ne din ahyeta yiye wō Aduasa no mu se wōn sahene, nso na ḥnka Baasa no ho. 22 Na Yehoada babarima Benaia a ofi Kabseel no nso wō ho. Na ḥno nso di mmarimasem. ḥyee bebree a emu baako ne se okunkum Moab akofo akēse baanu bi. Bere foforo bi nso, ḥtaa gyata maa aboa no kōtō amo a mu. Na sukyeremma ama fam aye toro nanso ḥkyeree gyata no kum no. 23 Da bi a na

okura kontibaa nko ara no, okum Misraimni ḥkofo bi a na ne tenten ye anammōn ason ne fa. Na ne peaw no mu pipiripi te se ntamanwemfo nsadua. Benaia huam peaw no fii Misraimni no nsam, de kum no. 24 Eynom na Yehoada babarima Benaia yee, ma ḥgyee din te se Baasa no. 25 Wōhyee no anuonyam sen nkae a wōka Aduasa no ho no, nso na ḥmfra Baasa no mu. Na Dawid yee no ne ho awemfo no so sahene. 26 Nnipa a na wōka Dawid dōmmarima no ho ni: Yoab nuabarima Asahel; Dodo babarima Elhanan a ofi Betlehem; 27 Samot a ofi Harori; Heles a ofi Pelon; 28 Ikes babarima Ira a ofi Tekoa; Abieser a ofi Anatot; 29 Sibekai a ofi Husa; Salmon a ofi Ahoa; 30 Maharaai a ofi Netofa; Baana a ofi Netofa babarima Heled; 31 Ribai a ofi Gibeababarima Itai (wofi Benyamin abusuakuw mu); Benaia a ofi Piraton; 32 Hurai a ofi baabi a ḥben Nahale-Gaas; Abiel a ofi Araba. 33 Asmawet a ofi Baharum; Eliahba a ofi Saalbon. 34 Hasem mmabarima a wofi Gison; Sage babarima Yonatan a ofi Harar. 35 Sakar babarima Ahiam a ofi Harar; Ur babarima Elifar. 36 Hefer a ofi Mekera; Ahiya a ofi Pelon. 37 Hesro a ofi Karmel; Esbai babarima Naarai. 38 Natan nuabarima Yoel; Hagri babarima Mibhar. 39 Selek a ofi Amon; Naharai a ofi Beerot (a na ḥye Yoab akodekurafo); 40 Ira a ofi Yitri; Gareb a ofi Yitri; 41 Hetini Uria; Ahlai babarima Sabad; 42 Sisa babarima Adina a na ḥda Rubenfo ano, a na mmabarima aduasa ka ne ho; 43 Maaka babarima Hanan; Yosafat a ofi Mitna; 44 Usia a ofi Astera; Hotam a ofi Aroer mmabarima Sama ne Yeiel; 45 Simri babarima Yediael; Yoha ne nuabarima a ofi Tis; 46 Eliel a ofi Mahawi; Elnaam mmabarima Yeribai ne Yosawia; Yitma a ofi Moab; 47 Eliel ne Obed; Yaasiel a ofi Soba.

12 Bere a Dawid guan fii Kis babarima Saulo anim kohintaw wō Siklag no, saa mmarima yi kōdōm no. Na wōka dōmmarima a wōboa Dawid wō akodi mu no ho. 2 Na wōn nyinaa ye agyantowfo antoamfomfo. Na wotumi de wōn nsa benkum ne nifa nyinaa tow agyan ne ahwimmo. Na wōn nyinaa ye Saulo abusuafō a wofi Benyamin abusuakuw mu. 3 Na nea otua wōn ano ye Semaia a ofi Gibeababarima Ahieser. Na ne nuabarima ne Yoas a ḥye n'abediakyiri. Eynom ne dōmmarima no nkae: Asmawet mmabarima Yesiel ne Pelet; Beraka ne Yehu a wofi Anatot; 4 Ismaia a ofi Gibeon, ḥkofo kese ne ntuanoni wō Aduasa no mu; Yeremia, Yahasiel, Yohanan ne Yosabad a wofi Gedera; 5 Elusai, Yerimot, Bealia, Semaria, ne Sefatia a ofi Harif; 6 Elkana, Yesia, Asarel, Yoeser, Yasobeam a wōyē

Korafo; 7 Yoela, Sebadia, Yeroham mmabarima a wofi Gedor. 8 Gadfo akofo akokodurufo bi a wɔakwadaw akodi mu guan koo Dawid afa bere a na ɔwɔ aguaabo mu wɔ sare so no. Na wɔyε nimdefo wɔ nkatabo ne peaw akodi mu a won ho ye hu se gyata, na won ho ye hare te se mmepow so atwe. 9 Eser na na otua won ano. Obadia ye abediakyiri. Eliab na oto so abiesa. 10 Nea oto so anan ne Mismana. Nea oto so anum ne Yeremia. 11 Atai to so asia, Eliel to so ason. 12 Yohanan to so awotwe, Elsabad to so akron. 13 Yeremia to so du, Makbanai to so dubaako. 14 Saa dɔmmarima a wofi Gad yi ye asahene. Nea ɔnyε den koraa no, otumi ne asraafo oha ko, na nea ɔyε den no tumi ne asraafo apem ko. 15 Afe no mfiase a Asubɔnten Yordan ayiri no, wotwa kɔpam nnipa a wɔtete tataw so wo n'apuei ne n'atœ konkon so nyinaa fii ho. 16 Afofor a wofi Benyamin ne Yuda no baa Dawid nkyen wɔ hintabea ho. 17 Dawid kohyiaa won kae se, "Se moaba asomdwoe so se morebεboa me a, yεye nnamfo. Na se moaba se morebεyi me ama m'atamfo wɔ bere a menyεε bɔne bi a, yen agyanom Nyankopɔn nhwε mmu mo aten." 18 Na honhom no sii Amasai a akyiri no ɔbεyεε Aduasa no so panyin no so, na ɔkae se, "Yεye wo dea, Dawid! Yεwɔ w'afa, Yisai ba; Asomdwoe ne nkɔso nyε wo kyεfa na w'aboaf0 nyinaa nya nkɔso, efise wo Nyankopɔn ne nea ɔboa wo." Enti Dawid ma wɔbekaa ne ho, na ɔyεε won mpanyimfo wɔ n'akofo mu. 19 Manase mmarima no bi tew won ho kɔdɔm Dawid, bere a na ɔne Filistifo no rekɔko atia Saulo no. Nanso asem no ani dan a Filistifo ntuanof0 ampene so se Dawid ne ne mmarima no bεka won ho ako. Wodwinnwen ho ara no, wɔma wɔsan won akyi kae se, "Se Dawid dan n'ani kɔ Saulo afa de tia yen a, yen nkwa na yede betwa so." 20 Manase mmarima a wɔtew won ho kɔo Dawid afa, bere a na ɔresan ako Siklag no ne Adna, Yosabad, Yediael, Mikael, Yosabad, Elihu ne Siletai. Na won mu biara da asraafo apem ano. 21 Wɔboaa Dawid ma otaa afowfo no, efise na wɔyε akokodurufo ne akofo akεse a wɔbεyεε asahene wɔ n'akofo mu. 22 Adekyee biara, mmarima bebree kɔdɔm Dawid kosii se onyaa asraafodɔm a eso te se Onyankopɔn de. 23 Eynom ne akofo akεse dodow a wɔdɔm Dawid wɔ Hebron no. Na won nyinaa pe se Dawid si Saulo anan mu di hene, senea Awurade ahyε ato ho no. 24 Akofo akεse a wofi Yuda abusuakuw mu no, na won dodow ye mpem asia ne ahanwɔtwe a wokurakura nkatabo ne mpeaw. 25 Akofo akεse a wofi

Simeon abusuakuw mu no, na won dodow ye mpem ason ne jha. 26 Asraafo a na wofi Lewi abusuakuw mu no, na won dodow ye mpem anan ne ahansia. 27 Na Yehoiada a otua Aaron abusua no ano no wɔ asraafo mpem abiesa ne ahanson a wɔhyε n'ase. 28 Saa ara nso na na Sadok, ɔbabun ɔkofo kεse ne n'abusuafo aduonu abien a won nyinaa ye asraafo mpanyimfo ka ho. 29 Akofo akεse a wofi Benyamin abusuakuw mu a wɔyε Saulo abusuaf0 no, na won dodow ye mpem abiesa. Na Benyamininfo no mu fa kεse no taa Saulo akyi ara. 30 Akofo akεse a wofi Efraim abusuakuw mu no, na won dodow ye mpem aduonu ne ahanwɔtwe a won mu biara agye din wɔ n'abusua mu. 31 Manase abusuakuw fa a na ɔwɔ Yordan atœ fam no nso, wotuu mmarima mpem dunwɔtwe a won botae ara ne se wɔbεboaa Dawid ma wadi hene. 32 Ntuanof0 a wofi Isakar abusuakuw mu ne won abusuaf0 dodow ye ahannu. Na saa mmarima yi nyinaa te nsem a ɔrekɔ so saa bere no ase, na wonim ɔkwan pa a eye ma Israel nso. 33 Akofo a wɔakwadaw akodi mu a wofi Sebulon abusuakuw mu no, na won dodow ye mpem aduonum. Na wɔakɔ amia mu aye krado ama akodi, na na wotaa Dawid akyi pintinn. 34 Won a wofi Naftali abusuakuw mu no ye asraafo mpanyimfo apem ne akofo akεse mpem aduasa ason a wokurakura nkatabo ne mpeaw. 35 Akofo a wofi Dan abusuakuw mu no, na won dodow ye mpem aduonu awotwe ne ahansia a wɔasiesie won ho ama ɔko. 36 Akofo akεse a wɔatetew won yiye a wofi Aser abusuakuw mu no, na won dodow ye mpem aduanan a won nyinaa aye krado ama ɔko. 37 Ruben, Gad mmusuakuw ne Manase abusuakuw fa a na wɔtete Asubɔnten Yordan apuei fam no maa asraafo mpem oha ne aduonu a wɔwɔ akode ahorow nyinaa. 38 Saa asraafo yi nyinaa koo amia mu na wɔkɔ Hebron a won botae ara ne se wɔde Dawid beyε Israelhene. Nokware, Israel nyinaa adwene koo bɛnkɔrɔ mu se, εse se Dawid na ɔyε won hene. 39 Wɔne Dawid didi nomee nnansa, efise na won abusuaf0 no aye ahoboa rehwε won kwan. 40 Nnipa bi a wofi akyiri te se Isakar, Sebulon, ne Naftali de nnuan tenaa won mfurum, yoma ne anantwi so bae. Wɔde asikresiam, ɔfam, εhyε, nsa, ngo, anantwi ne nguan bebree baa afahyε no ase. Anigye a enni kabea baa Israel asase so.

13 Dawid ne ne mpanyimfo a n'asraafo so asahene ne mmapɔmima nyinaa ka ho, tuu agyina. 2 Na ɔkasa kyεε Israelfo a wɔahyia ho no nyinaa se, "Se

mopene so na se eyé Awurade yén Nyankopón pē a, momma yemfa nkra nkoma Israelfo a wōwō oman no afanan nyinaa a asófo ne Lewifo a wōwō nkurow so ne adidibe ka ho. Momma yento nsa mfre wōn, na wōmmeka yén ho. **3** Bere adu se yesan de yén Nyankopón Apam Adaka no ba, efise Saulo ahenni bere so no, yéampé anhwé.” **4** Bagua no penee saa asém yi so efise wohuu se, wōyé saa a, eye. **5** Enti Dawid frē nnipa a wōwō Israel nyinaa, efi oman no ti kosi ti, se wōmmeka ne ho na wōmfa Onyankopón Apam Adaka no mfi Kiriāt-Yearim mmra. **6** Afei, Dawid ne Israelfo no nyinaa kō Baala a na wōfrē no Kiriāt-Yearim a ewō Yuda no se wōrekofa Onyankopón Apam Adaka a wōde ahye kerubim ntam na Awurade din da so no aba. **7** Wōde Onyankopón Apam Adaka no sii teaseenam foforo so de fii Abinadab fi a Usa ne Ahio rekyere kwan. **8** Dawid ne Israelfo nyinaa fii wōn ahooden mu too nnwom, bōo mmēn ahorow a bi ye asanku, mmēnta, akasae, nnawuru ne ntorobento dii ahurus, Onyankopón anim. **9** Nanso woduu Nakon awiporowbea no, anantwi no anan toto maa Usa tee se nsa se ɔretē Apam Adaka no. **10** Əho na Awurade abufuw sore tiaa Usa ma owui, efise əde ne nsa aka Apam Adaka no. Enti Usa wuu wō Onyankopón anim ho ara. **11** Dawid bo fuwii, efise Awurade abufuw atia Usa. Ətoo beae ho din Peres-Usa a wōda so frē ho saa de besi nne. **12** Afei, na Dawid suro Onyankopón, na obisae se, “Ebeyé den na matumi de Onyankopón Apam Adaka yi aba abehwé so?” **13** Enti Dawid yee n'adwene se ɔnna mmfa Apam Adaka no nkō Dawid kurow no mu. Mmom, əde kō Gatni, Obed-Edom fi wo Gat. **14** Onyankopón Apam Adaka no sii Obed-Edom abusuafō nkyēn asram abiesa. Na Awurade hyiraa no ne ne fife nyinaa.

14 Afei, Tirohene Huram somaa abofo ne abo adansifo ne nnua dwumfo kō Dawid nkyēn se, wonkosi ahemfi mma no. Afei, Huram san de sida nnua a wōbepae kōe. **2** Na Dawid huu se Awurade de no asi Israel so hene, na esiane Israel nti, wayé n'ahenni kēse. **3** Afei, Dawid waree mmea bebree wo Yerusalem, na ɔwōwō mmabarima ne mmabaea bebree. **4** Dawid mmabarima a wōwō wōn wō Yerusalem no ne Samua, Sobab, Natan ne Salomo, **5** Yibhar, Elisua, ne Elpelet, **6** Noga, Nefeg ne Yafia, **7** Elisama, Beeliada ne Elifelet. **8** Bere a Filistifo tee se wōasra Dawid ngo ama wadi Israel nyinaa so hene no, wōboaboa wōn asraafo

nyinaa ano se, wōrebekyere no. Na wōka kyereé Dawid se wōreba ne so, enti əno nso ne ne mmarima fii kurow no mu kohyiaa wōn. **9** Na Filistifo no abedu Refaim bon aseé ho pasaa. **10** Enti Dawid bisaa Onyankopón se, “Mimpue na me ne Filistifo no nkōko? Wode wōn bēhyé me nsa ana?” Awurade buae se, “Yiw, wo ne wōn nkōko, na mēma woadi wōn so nkonim.” **11** Enti Dawid ne n'akofo kō Baal-Perasim kodii Filistifo no so wō ho. Dawid tee se, “Onyankopón aye! Ənam me so ama mabo awura m'atamfo mu te se, nsuyiri a ano ye den.” Enti, wōtoo beae ho din Baal-Perasim (a nkyerease ne se “Awurade a əbə wura mu”). **12** Filistifo no gyaw wōn ahoni nyinaa ho nti, Dawid hyé ma wōhyew ne nyinaa. **13** Nanso ankyé biara, Filistifo no san baa obon no mu bio bēsēe ho. **14** Dawid bisaa Onyankopón nea ənye bio. Onyankopón buae se, “Nkō tee nkōtow nhye wōn so. Mmom, fa wōn ho kosi wōn akyi na montow nhye wōn so wo baabi a əben baka nnua no. **15** Na se mote nnyigye bi te se nnipa bi a wōrebo nsra anan ase wō baka nnua no atifi a, montow nhye wōn so. Əno na ebeyé nsenkyerēnne a əkyere se, Onyankopón adi mo anim rekōka Filistifo no agu.” **16** Enti Dawid yee nea Onyankopón hyee no se ənye no, na əkaa Filistifo asraafo no guu fi Gibeon de kosii Geser. **17** Na Dawid din hyetaa baabiara, na Awurade maa aman no nyinaa suroo Dawid.

15 Afei, Dawid sisii adan bebree wo Dawid kurom. Bio, osiesiee baabi, sii ntamadan wō ho a əde Onyankopón Apam Adaka no besi. **2** Afei, əhyee se, “Se yema Onyankopón Apam Adaka no so de rekō a, obiara nni ho kwan se əsoa bi gye Lewifo no nko ara. Awurade ayi wōn se, wōn nko ara na eee se wōsoa Awurade Apam Adaka no na wosom wō n'aním daa daa.” **3** Dawid frē Israelfo nyinaa kō Yerusalem se wōmfa Apam Adaka no nkosi faako a wōsiesie ama no no. **4** Eynom ne asófo ne Lewifo a wōfrē wōn no: **5** Wōn a wofi Kohat abusua mu no, na wōn dodow ye əha aduonu a Uriel tua wōn ano. **6** Wōn a wofi Merari abusua mu no, na wōn dodow ye ahannu aduonu, a Asaia da wōn ano. **7** Wōn a wofi Gersom abusua mu no, na wōn dodow ye əha aduasa, a Yoel da wōn ano. **8** Na Elisafan asefo ye ahannu a Semaia da wōn ano. **9** Na Hebron asefo ye aduowōtwe a Eiel tua wōn ano. **10** Na Usiel asefo ye əha ne dumien a Aminadab tua wōn ano. **11** Afei, Dawid frē asófo Sadok ne Abiatar ne saa Lewifo mpanyimfo yi: Uriel, Asaia, Yoel, Semaia, Eiel ne Aminadab. **12** Əka kyereé wōn

se, "Mo na moye Lewifo mmusua mu ntuanofo. Mo ne Lewifo a wōka mo ho nyinaa nnwira mo ho, senea ebeye a mubetumi de Awurade, Israel Nyankopon, Apam Adaka no bēba beae a masiesie ama no no. 13 Esiane se kan no mo Lewifo ansoa Apam Adaka no nti, Awurade, yen Nyankopon, abufuw sore tiaa yen. Yeammisa Onyankopon əkwan pa a ese se yefā so soa." 14 Enti asəfo no ne Lewifo no dwiraa wōn ho, senea ebeye a wobetumi de Awurade, Israel Nyankopon Apam Adaka no aks Yerusalem. 15 Na Lewifo no soaa Onyankopon Apam Adaka no wō wōn mmati so a, mnua a wōde soa no hyehye ho pēpērē, senea Mose hyee wōn no. 16 Dawid hyee Lewifo mpanyimfo no nso se wōntew Lewifo nnwontofo kuw, wōn a wonim nnwonto, ne wōn a wōwō nnwonto ho nimdee na wōmfa mmēnta, mmen, asankuten ne kyēnkyen mmēto anigye nnwom. 17 Na Lewifo no yii Yoel babarima Heman, Berekia babarima Asaf ne Kusaia babarima Etan a wōfi Merari abusua mu, ma wodii nnwontofo no anim. 18 Woyii saa mmarima yi se wōn aboafō: Sakaria, Ben, Yaasiel, Semiramot, Yehiel, Uni, Eliab, Benaia, Maaseia, Matitia, Elifelehu, Mikneia ne apon ano ahwēfo Obed-Edom ne Yeiel. 19 Woyii Heman, Asaf ne Etan se wōmmō kōbere mfrafrae kyēnkyen no. 20 Woyii Sakaria, Asiel, Semiramot, Yehiel, Uni, Eliab, Maaseia ne Benaia se wōmmō mmēnta no. 21 Woyii Matitia, Elifelehu, Miknela, Obed-Edom, Yeiel ne Asasia se wōmmō asankuten no. 22 Woyii Kenania a ɔyē Lewifo panyin no se ɔnna nnwontokuw no ano, esiane ne nimdee nti. 23 Woyii Berekia ne Elkana se wōnwen Apam Adaka no. 24 Sebania, Yosafat, Netanel, Amasai, Sakaria, Benaia ne Elieser a wōn nyinaa ye asəfo no na wōbēto santen adi Onyankopon Apam Adaka no anim, ahyen ntorobento no. Woyii Obed-Edom ne Yehia se wōnwen Apam Adaka no. 25 Enti Dawid ne Israel mpanyimfo ne asraafo so asahene no de ahokeka a eso bi nni kō Obed-Edom fi se wōrekəfa Awurade Apam Adaka no aks Yerusalem. 26 Na esiane se akyinnye biara nni ho se Awurade ka Lewifo a wōso Awurade Apam Adaka no ho no nti, wōde anantwinini ason ne adwennini ason bōo afore. 27 Wōhyee Dawid sirikyi atade fēfē bi. Saa ara na Lewifo a wōsoaa Apam Adaka no, nnwontofo no ne Kenania a ɔyē nnwontofo no kwankyerēfo no nso yee. Na Dawid hye asəfo nguguso bi nso. 28 Enti Israel nyinaa de ahokeka, osebo, mmēnhyen ne ntorobentohyēn, akasaewosow,

mmēnta ne asankutenbō de Awurade Apam Adaka no kōo Yerusalem. 29 Na bere a Awurade Apam Adaka no wuraa Dawid kurow mu no, Saulo babea Mikal too n'ani hwee fam, fii ne mfēnsere mu. Bere a ohuu se əhene Dawid resaw na əde anigye rehuruhuruw no, obuu no animtiaa wō ne koma mu.

16 Na wōde Onyankopon Apam Adaka no kosii ntamadan sononko bi a Dawid asiesie mu, na wōbōo əhyew afōre ne asomdwōe afōre wō Onyankopon anim. 2 Dawid wiee no, ohyiraa nkurofo no wō Awurade din mu. 3 Na əkyē Israelfo mmea ne mmarima nyinaa aduan. Obiara nyaa brodo mua, namkum ne bobe aba əfam. 4 Dawid yii saa Lewifo yi se wonni nnipa no anim wō əsom mu, wō Awurade Apam Adaka no anim, na wōmfa so nsre ne nhŷira, na wōnna Awurade, Israel Nyankopon ase na wōnkamfo no. 5 Asaf a na əda kuw yi ano no bōo kyēnkyen no. Na n'abediakyirifo ye Sakaria a əto so abien, afei Yeiel, Semiramot, Yehiel, Matitia, Eliab, Benaia, Obed-Edom ne Yahasiel. Wōn na wōbōo mmēnta ne asankuten. 6 Na Asəfo Benaia ne Yahasiel taa bō ntorobento wō Onyankopon Apam Adaka no anim. 7 Saa da no, Dawid de saa aseda dwom a əde ma Awurade yi maa Asaf ne ne mfēfo Lewifo: 8 Da Awurade ase na da ne kēseye adi. Ma wiase nyinaa nhu nea waye. 9 Monto dwom mma no, monto ayeyi dwom mma no; monka n'anwonwade no nyinaa. 10 Monhoahoa mo ho wō ne din kronkron mu; momma wōn a wōhwehwe Awurade no nnya koma mu anigye. 11 Momma mo ani nna Awurade ne n'ahōoden so; na monhwehwe n'anim bere biara. 12 Monkae anwonwade a waye, ne nseñkyerēne ne aten a obui. 13 Mo Israelmma, Onyankopon somfo, Yakob mma a wapaw wōn. 14 ɔyē Awurade, yen Nyankopon; n'ahenni da adi wo asase so nyinaa. 15 ɔkae n'apam daa nyinaa, asem a əhye maa awo ntoantoaso apem no. 16 Eyi ne apam a əne Abraham yee ne ntam a əka kyere Isak. 17 Əhyee mu den maa Yakob se mmara, de maa Israel se apam a əbetena hō afebōo; 18 "Mede Kanaan asase no bēma wo se kyefā a əbeye w'agypade." 19 ɔkaa eyi bere a na wōnnōoso, ahohokuw ketewa bi a wōwō Kanaan. 20 Wofii aman so kōo aman so, fii ahemman mu kōo ahemman mu. 21 Nanso wamma obi anhye wōn so; wōn nti, əkaa ahene anim se; 22 "Mommfa mo nsa nka wōn a masra wōn ngo, na monnye m'adiyifo bōne bi." 23 Momma asase nyinaa nto dwom mma Awurade! Da biara, mompae mu nka asempa no se

ogye nkwa. **24** Mommo n'amuonyam nneyee ho dawuru wó amanaman mu. Monka anwonwade a ɔyé nkyere obiara. **25** Awurade yé ɔkese! Na nkamfo fata no! Ese se wosuro no sen anyame nyinaa. **26** Aman so anyame nyinaa yé ahoni bi kwa, nanso Awurade na ɔbɔɔ ɔsoro! **27** Anuonyam ne tumi atwa ne ho ahyia, ahooden ne ahoɔfɛ wó n'atenea. **28** Momfa mma Awurade, Amanaman mmusuakwu, momfa anuonyam ne tumi mma Awurade. **29** Momfa anuonyam a ɛfata mma Awurade! Momfa mo afɔrebɔde mmra mmesom no. Monsore Awurade wó ne hyeren kronkron nyinaa mu. **30** Momma asase nyinaa mpopo wó n'anim. Wɔatim wiase dennen a entumi nhinhim. **31** Momma ɔsoro ani nnye na asase nsepew ne ho! Momma aman nyinaa nte se, Awurade yé ɔhene. **32** Momma epo ne nea ɛwɔ mu nyinaa nte mu nkamfo no. Momma mfuw ne wɔn nnɔbae mfa ahosepew mpue. **33** Momma kwaen nnuu nnyigyei nyé ayeyi Awurade anim! Efise ɔrebebu asase aten. **34** Monna Awurade ase, efise oye na n'adøe wó hø daa. **35** Monteetee mu se, "Gye yén, Ao yén nkwegye Onyankopon! Boa yén ano, na gye yén fi amanaman nsam, na yeatumi ada wo din kronkron ase, na yeadì ahurusi akamfo wo." **36** Ayeyi nka Awurade, Israel Nyankopon, emfi mmeresanten nkosi nnasanten. Na nnipa no nyinaa gyee so se, "Amen!" Na wokamfoo Awurade. **37** Dawid hyehyé maa Asaf ne ne mfefo Lewifo no se wɔnsom daa wo Awurade Apam Adaka no anim, na wɔnyé nea ehia se wɔyé no da biara. **38** Saa kuw yi mu nnipa ne Obed-Edom (a ɔyé Yedutun bbarima no), Hosa ne Lewifo aduosa awotwe a wɔyé apon ano hwefo. **39** Dawid de ɔsøfo Sadok ne ne mfefo asøfo tenaa Awurade Ahyiae Ntamadan a ɛwɔ bepɔw Gibeon no, se wɔnsom wo Awurade anim wo hø. **40** Anøpa ne anwummere biara, wɔbø ɔhyew aføre wó aføremuka a wɔayi asi hø ama saa dwumadi no so. Na wodii biribiara a woakyerew se Awurade mmara a òde ama Israel no so. **41** Dawid san yii Heman, Yedutun ne afoforo bi a wɔbøbø wɔn din, yiyii wɔn no se wɔnna Awurade ase "Na n'adøe no tim hø daa." **42** Heman ne Yedutun bø wɔn ntorobento, kyenkyen ne nnwontode ahorow de gyigyee ayeyi nnwom a wɔtø maa Onyankopon no ho. Na woyii Yedutun mmabarima ma wɔyé apon ano hwefo. **43** Na nnipa no nyinaa san kɔɔ wɔn afi mu. Dawid nso san kɔɔ ne fi, kohyiraa ne fifo.

17 Dawid bø ne ho atenase wó n'ahemfi hø no, oka kyere se odiyifo Natan se, "Me de, manya ahemfi

a wɔde sida asi no fefé mu atena, nanso Awurade Apam Adaka no de, ehyé ntamadan mu." **2** Natan buae se, "Nea ɛwo w'adwene mu a wɔpø se woyé no, kɔ so na Onyankopon ka wo ho." **3** Saa anadwo no ara, Onyankopon ka kyere Natan se, **4** "Kɔka kyere me somfo Dawid se, 'Senea Awurade se ni: enyé wo na ese se wusi asoredan ma me tena mu. **5** Efi bere a mede Israelfo fii Misraim besi nne, mentenaas asoredan mu da. Daa, mete ntamadan mu na wode di atutena. **6** Na mannwiinwii ankyere Israel ntuanofo no a woyé me nkurofo nguanhwefo no da. Mimmisa wɔn da se: "Aden nti na munsii sida dua asoredan fefé mmaa me?" **7** "Afei, kɔka kyere me somfo Dawid se, 'Senea Asafo Awurade se ni: Miyii wo se di me nkurofo Israelfo anim bere a na woyé abarimaa guanhwefo a worehwe wo nguan wó adidibea. **8** Baabiara a wokøe no, mekaa wo ho. Na masé w'atamfo nyinaa. Na afei, mema wo din ahyeta wo asase so baabiara. **9** Mama me nkurofo Israelfo no baabi a wɔbøtena afebøø. Beae bi a ɛwɔ bammo a obiara renhaw wɔn. Ehø bøye wɔn ankasa asase a aman amumøyefo renhye wɔn so, senea wɔyé bere bi a atwa mu no, **10** fi bere a miyii atemmufo se wonni me nkurofo so no. Na meka w'atamfo nyinaa ahye. "Na merepae mu aka se, Awurade besi fi ama wo, ahenni nnidiso. **11** Na se wuwu a, mema wo mmabarima no mu baako so, na mama n'ahenni aye den. **12** Òno ne obi a obesi fi a eyé asoredan no ama me. Na metim n'ahengua ase afebøø. **13** Meyé n'agya na ɔbøye me ba. Merenyi me dø a ensa da no mfi ne so, senea miyi fii Saulo a wudii n'ade so no. **14** Mëma n'ase atim wo m'ahenni nnidiso ne m'aheman mu bere nyinaa mu, na n'ahengua no bøtena hø daa." **15** Enti Natan san kɔɔ Dawid nkyen kókaa nsem a Awurade aka no nyinaa kyere se. **16** Afei, ɔhene Dawid kótenaa Awurade anim bøø mpaese, "Me ne hena, Awurade Nyankopon, na m'abusua yé abusua bøn a nti wode me abedu saa tebea yi mu? **17** Na mprempren, Awurade, eyi nyinaa akyi no, woka se wobema me ahenni nnidiso afebøø. Wokasa me ho te se obi a meye ɔkese pa ara, Awurade Nyankopon! **18** "Dén na menka bio mfa ɔkwan a woafa so ahyé me anuonyam yi ho? Wunim senea mete ankasa. **19** Awurade, me nti ne wo pe mu nti, woayé saa nneemaa akese yi nyinaa, na woada no adi. **20** "Awurade, obiara nni hø a òte se wo. Onyame foforo bi nni hø! Yëntee da mpo se onyame foforo bi wø hø te se wol! **21** Òman foforo bøn na ɛwɔ asase so a, ete se Israel? Òman

foforo bən, Onyankopən, na woayi no afi nkoasom mu de wən abeyə w'ankasa wo nkurəfo? Bere a wugyee wo nkurəfo fii Misraim no, wode gyee din. Wonam nsenkyerenne a eye ahodwiriw so pam aman a wəaye akwanside ama won no. 22 Wuyii Israel se wəmmeyə wo nkurəfo afebəo, na wo, Awurade, woabeyə wən Nyankopən. 23 “Awurade, afei ye nea woahye ho bə afə me ne m'abusuafə ho no. Ma eyne bəhyə e abetim hə daa. 24 Wo din ase ntim, na wənhye no anuonyam afebəo senea əbeyə a wiase nyinaa bəka se, ‘Asafo Awurade ye Onyankopən wə Israel!’ Na ma wo somfo Dawid ahenni nnidiso no ase ntim wə w'anim. 25 “Wo me Nyankopən, masi me bo abo saa mpae yi, efise wəoda no adi se wubesi fi ama me, m'ahenni nnidiso a əbetena hə daa. 26 Efise woye Onyankopən, Awurade. Na me, wo somfo, woahye me nneemə pa yi ho bə. 27 Na afei asə w'ani se wubehyira me ne m'abusuafə, senea yen ahenni nnidiso bəka so afebəo wə w'anim. Na se wuhyira a, Awurade, eye nhyira a etena hə daa nyinaa!”

18 Eyi akyi no, Dawid ko dii Gat ne nkuron a atwa ho ahyia no so nkonom, de kaa Filistifo no hyeə, bərə wən ase. 2 Bio, Dawid dii Moab asase no so nkonom, maa Moabfo no beyə Dawid nkao a na wotua sonkahiri ma no. 3 Afei, Dawid təree shene Hadadeser a ofi Soba asraafə ase de kosii Hamat, bere a Hadadeser bəo nsra wə Asubəntən Eufrate ho se anka ərehyə ne tumi mu den no. 4 Dawid ko gyee nteaseənam apem, nteaseənamkafo mpem ason ne asraafə anantəfə mpem aduonu. Afei, obubuu apənkə a wətwe nteaseənam no nyinaa anan, ma əkkaa əha pə. 5 Bere a Aramfo fi Damasko bae se wərebəboa Hadadeser no, Dawid kunkum wən mu mpem aduonu abien. 6 Afei, ode asraafə guu Damasko, Aram ahenkurow mu, maa Aramfo no beyə Dawid nkao a na wəbre no sonkahiri. Baabiara a Dawid bəkə no, Awurade ma no di nkonom. 7 Dawid de Hadadeser asraafə mpənyimfo sikakəkəo nkatabo no baa Yerusalem. 8 Əde kəbere mfrafrae bebree a efi Hadadeser nkuron Tibhat ne Kun kaa ho bae. Akyiri no, Salomo nan kəbere mfrafrae no de yəə asəredan no ho adwuma. Əde yəə kəbere mfrafrae Po na ode bi yəə afadum ne kəbere nkuku ne nkaka a wəde di dwuma wə asəredan no mu. 9 Bere a Hamathene Tou tee se Dawid atəre Hadadeser asraafə no ase pasaa no, 10 əsomaan ne babarima Hadoram ma əkəa Dawid nkyen kəmaa no mo wə ne nkonomdi

no ho. Na Hadadeser ne Tou atan wən ho akye, a na akokoakoko aba wən ntam. Yoram kəkyə Dawid sikakəkəo, dwete ne kəbere mfrafrae bebree. 11 Əhene Dawid hyira saa akyede yi nyinaa so maa Awurade, a dwete ne sikakəkəo a əfa fii aman foforə a əkkaa wən hyeə no so no nyinaa ka ho. Saa aman no ne Edom, Moab, Amon, Filisti ne Amalek. 12 Seruia babarima Abisai kunkum Edomfo mpem dunwətwe wə Nkyene Bon no mu. 13 Əde asraafə duaduaa Edom nyinaa, maa Edomfo nyinaa beyə Dawid nkao. Eyi ye senea Awurade maa Dawid dii nkonom wə baabiara a əkəe no nhweso. 14 Dawid dii Israel nyinaa so hene, a wanhye obiara so na wansisi obiara nso. 15 Na Seruia babarima Yoab na na əye əsafohene. Ahilud babarima Yehosafat na na əye adehye abakəsemkyerəwni. 16 Ahitub babarima Sadok ne Abiatar babarima Abimelek na na woye asəfə. Sawsa na na əye asennii kyerəwfo. 17 Yehoiada babarima Benaia na na odi Keretifo ne Peletifo so, Dawid mmabarima somee se əhene aboafə mpənyimfo.

19 Eyinom akyi no, Amonhene Nahas wui, na ne babarima Hanun bedii ade. 2 Dawid susuw ho se, “Medə ayamye adi akyere Nahas ba Hanun, efise n'agya daa ayamye adi kyereə me.” Enə nti, Dawid tuu abəfə ma wəkə Hanun nkyen, kəmaa no hyeden wə n'agya wu no ho. Bere a abəfə no duu Amon asase so no, 3 Hanun asahene bisaa no se, “Enti wugye di ampa ara se, saa mmarima yi baa se wərebəhyə w'agya anuonyam? Dabi! Dawid asoma wən se wəmmesra asase yi, na wənam so ako agye.” 4 Enti Hanun kyereə Dawid abəfə no, yii wən abogyesə, twitwaa wən ntade ano wə wən to ase, ma wəsan kəe. 5 Bere a Dawid tee asem no, otuu abofo kəa asomafo no nkyen kəkae se, “Montena Yeriko mma mo abogyesə no mfiw ansa na moaba.” Efise na wən ho aye fəre yiye. 6 Afei, Amonfo huu abufuwtrəso a wəahye Dawid no, Hanun ne Amonfo soma ma wəde dwete nkərəbo ani tən aduasa awotwe kogye nteaseənam ne asraafədəm fii Aram-naharaim, Aram-maaka ne Soba. 7 Wəsan pəə nteaseənam mpem aduasa abien, na wonyaa akyigiyinaa fii Maakahene ne n'akofo nkyen. Saa asraafədəm yi kyereə nsrabən wə Medeba, əhə na Amon asraafədəm a Hanun nya fii n'ankasa nkuron so no kəkaa wən ho. 8 Bere a Dawid tee saa no, əsomaan Yoab ne n'akofo se wəne wən nkoko. 9 Amonfo asraafə no beginagyinaa kuron no pon ano, na ahemfo a wəaka no nso gynagyinaa sare no so. 10 Bere a Yoab huu se eṣe

se əko ha ne ha no, əpaw n'akofodəm no mu akofo a wonim ako yiye no. Əde wən hyee n'ankasa ase, dii wən anim kəko tiaa Aramfo no a wogyanagyina sare so no. 11 Ogyaw asraafodəm a wəaka no maa ne nuabarima Abisai se ənkötow nhye Amonfo no so. 12 Na Yoab ka kyereə ne nuabarima no se, “Se Aramfo no ye den ma me dodo a, bra na bəboa me.” Yoab toaa so se, “Se Amonfo no ye den dodo ma wo a, meba abəboa wo. 13 Hye wo ho den. Ma yemfa akokoduru nko nnye yən nkurofo ne yən Onyankopən nkurow. Awurade bəye nea eye wə n'ani so.” 14 Bere a Yoab ne n'akofo no tow hyee Aramfo no so no, wofii ase guanee. 15 Na Amonfo huu se Aramfo no reguan no, woguan fi Abisai anim kəo kuropən no mu. Afei, Yoab san kəo Yerusalem. 16 Aramfo no huu se enye wən afe ne Israelfo no nti, wofree Aram asraafodom foforo fii Asubənten Eufrate ho se wəmməboa. Saa asraafodom a wohye Sofak a əye Hadadeser asraafodom nyinaa so sahene ase no bae. 17 Bere a Dawid tee asem a asi no, əboaboa Israel nyinaa ano, de wən twaa Asubənten Yordan, de n'akofo no gynagyinaa wən mpasua so. Afei, əne atamfo no de əko hyehyee so, ma wəko tiaa no. 18 Əha nso, Aramfo no guan fii Israelfo no anim, na Dawid asraaf no kunkum nteaseenamkafo mpem ason ne anammənmufo asraaf mpem aduanan a Sofak a əye wən so sahene no ka ho. 19 Hadadeser asomfo huu se Israel adi wən so nkonom no, wəmaa wən nsa so, maa Dawid faa wən se ne nkao. Əno akyi no, Aramfo ampe se wəbeboa Amonfo bio.

20 Asusow bere, afe mu bere a ahemfo kə əko no, Yoab dii Israel asraaf anim, kətow hyee Amonfo nkurow ne nkuraa so, dii wən so nkonom. Akodi no mu no, wotuaa Raba kuropən no, səee no. Saa bere no na Dawid te akyi wə Yerusalem. 2 Bere a Dawid duu Raba no, otuu əhene no ahenkyew, na wəde hyee Dawid. Sikakəkəo na wəde yee ahenkyew no na wəde aboədemmo abobo mu. Na emu duru bəye kilogram aduasa anan. Dawid faa asade bebree fii kurow no mu. 3 Əde Rabafo no yee nkao, hyee wən ma wəde əwan, famtunnade ne mmonnua yee adwuma. Saa ara nso na əyeə nnipa a wəwə Amon nkuropən nyinaa so. Na Dawid ne n'akofo san kəo Yerusalem. 4 Eyi akyi, əko sii wəne Filistifo ntam wə Geser. Əko no mu no, Sibekai a ofi Husa kum Sipai a əye abran no aseni ma wəkaa Filistifo no hyee. 5 Əko foforo bi a wəne Filistifo koe no mu no, Yair babarima Elhanan kum Gatni Goliat nuabarima Lahmi. Na Lahmi peaw nsa

mu pipiripi te se ntamanwemfo abaa. 6 Əko foforo bi nso a wəne Filistifo koe wə Gat no, əbran bi a əye abran asefo no bi a əye nsansia ye nansia wo ne nsa ne ne nan biara so no 7 buu Israel animtiaa, twitwaa mpoa. Na Dawid nuabarima Simea babarima Yonatan kum no. 8 Na saa Filistifo yi ye Gat abran no asefo nanso Dawid ne n'akofo kunkum wən.

21 Əbonsam sore tiaa Israel, maa Dawid kan Israelfo.

2 Dawid hyee Yoab ne n'asahene se, “Monkan nnipa a wəwə asase yi so nyinaa efi Beer-Seba a əwo anafo fam kosi Dan a əwə atifi fam, na momfa wən dodow mmre me, na əmma minhu won ano.” 3 Na Yoab kae se, “Awurade məmə ne nkurofo no dodow ho mpən əha əha! Na me wura, aden nti na wopə se woyə saa? Wən nyinaa nyə w'asomfo ana? Aden nti na əse se woyə ma Israel ye bəne?” 4 Nanso əhene no kae se, nea əte biara əse se Yoab kan nnipa no. Enti Yoab kyinkyini Israel nyinaa kan nnipa no. Na əsan baa Yerusalem 5 bəkaa nnipa no dodow kyereə Dawid. Na wən dodow ye mmarima əpəpəm baako ne mpem əha a wəaso əsəkə wə Israel ne mpem ahanan aduəson wə Yuda. 6 Nanso Yoab amfa Lewi ne Benyamin mmusuakuw anka nnipakan no ho, efise na nea əhene ahye no se ənye no ye no ahometew. 7 Onyankopən ampe nnipakan no koraa, enti ətwee Israel aso wə ho. 8 Na Dawid ka kyereə Onyankopən se, “Maye bəne kese. Anka ənse se mekan nnipa no. Mesre wə, fa me nkwaseade a maye no kye me.” 9 Na Awurade kasa kyereə Gad a əye Dawid ədehufo no se, 10 “Kə na kəka kyereə Dawid se, ‘Sənea Awurade se ni: Merema wo nəsem ahorow abiesa. Paw emu baako na menyə ntia wo.’” 11 Enti Gad baa Dawid nkynən bəkae se, “Sənea Awurade se ni: ‘Paw emu nea wopə: 12 mfe abiesa a əkəm kese bəba anaa asram abiesa a w'atamfo bekunkum mo anaa nnansa a əyaredəm a ano ye den yiye a, Awurade bəfo nam so de əsəe bəba Israel asase so.’ Afei dwene eyi ho, na ma minhu mmuae ko a memfa nkəma Awurade.” 13 Dawid buaa Gad se, “Mewə ahohiahia mu. Ma mentə Awurade nsam, efise n'ahumməbə no so. Mma me nkəto nnipa nsam.” 14 Na Awurade maa əyaredəm baa Israel so, maa nnipa mpem aduəson wuwui. 15 Afei, Onyankopən somaa əsoro əbəfo se ənkəsəe Yerusalem. Na bəfo no reye no, Awurade nyaa ahumməbə ka kyereə ouwə əbəfo no se, “Gya! Əno ara dəəsol!” Saa bere no na əbəfo no gyina Yebusini Arauna awiporowbea ho. 16 Dawid pagyaw n'ani huu se Awurade bəfo no gyina əsoro

ne asase ntam a, watwe n'afua de akyere Yerusalem so. Enti Dawid ne Israel mpanyimfo furaa atweaamat de kyerese won ahoyeraw, na wohwewhwee fam de won anim butubutuw ho. 17 Na Dawid ka kyerese Onyankopon se, "Me na mede nnipakan no ho asem bae! Me ne obi a maye bone na mafom. Saa nkurofo yi de, eso bi nna won so. Den na woayee? Awurade me Nyankopon, ma w'abufuw mmra me ne me fifo so, na nsae wo nkurofo." 18 Na Awurade bofo no ka kyerese Gad se onka nkyere Dawid mma onsi aforemuka mma Awurade wo Yebusini Arauna awiporowbea ho. 19 Na Dawid yee nea Awurade nam Gad so ka kyerese no no. 20 Arauna a saa bere no na n'ani abere reporow n'atoko so no dan ne ho huu obifo no wo ho. Ne mmabarima baanan a na woka ne ho wo ho no guan kohintawee. 21 Bere a Arauna huu se ohene Dawid reba awiporowbea ho no, ofi ho kkokotow n'anim. 22 Na Dawid ka kyerese Arauna se, "Ton awiporowbea yi ma me senea ne bo te. Na mesi aforemuka ama Awurade wo ho senea obesiw oyaredom no ano." 23 Arauna ka kyerese Dawid se, "Fa, me wura, na fa ye nea wope. Anantwi a wode bebo afore ni. Wubetumi de awiporowbea nnua yi aye nnyina de aso gya wo aforemuka no so. Fa atoko no nso bo atoko afore. Mede ne nyinaa bema wo." 24 Na ohene no buaa Arauna se, "Dabi! Mepe se mitua nea efata ma wo. Merentumi nnye w'agyapade mfa mma Awurade. Meremmo ohywew afore a memmoo ho ka." 25 Enti Dawid tuua sikakokoo kilogram ason maa Arauna, de too awiporowbea no. 26 Dawid sii aforemuka wo ho maa Awurade, booo ohywew afore ne asomdwoe afore wo so. Na Dawid booo mpaee no, Awurade tiee no, nam so de ogya fi soro behywew aforebode a ewo aforemuka no so no. 27 Afei, Awurade kasa kyerese obifo no ma osan de n'afua no hyee ne boha mu. 28 Bere a Dawid huu se Awurade atie ne mpaeboo no, oboo afore pii wo Yebusini Arauna awiporowbea ho. 29 Saa bere no na Awurade Ahyiae Ntamanan ne aforemuka a Mose sii wo sare so ho no sisi Gibeon soronsonommea ho. 30 Nanso Dawid antumi anko ho ankobisa Onyankopon ase, efise afua a Awurade bofo no tweee no hoo no hu.

22 Afei, Dawid kae se, “Eha ne baabi a wobesi Awurade Nyankopon Asøredan no ne aføremuka a Israel bøbø so ahyew aføre no.” **2** Eno nti Dawid hye ma wøfrøfrø ahøho a wøte Israel nyinaa boaa ano. **3** Ma wotwaa abo a wøde besi Onyankopon Asøredan no. **3** Dawid maa nnade pii a wøde bøvø nnadewa

a εho behia ama apon ne mpontare. ɔmaa kɔbere mfrafra nso bebree a na wontumi nkari mpo. 4 ɔmaa sida nnua pii nso, efise na mmaprima a wofi Tiro ne Sidon de bebree abre Dawid dedaw. 5 Dawid kae se, "Me babarima Salomo nnyinii, na onni osuahu bi, nanso εse se saa asoredan yi ye kese, gye din na εye anuonyamhye wɔ wiase mmapaa nyinaa. Enti mefi ase nne yi ara aye ahoboa ama ne si." Enti Dawid pεε adansi ho nneεma bebree guu ho ansa na ɔrewu. 6 Afei, Dawid soma kɔfaa ne babarima Salomo, na oka kyereε no se onsi asoredan mma Awurade, Israel Nyankopɔn. 7 Dawid ka kyereε no se, "Me ba, na anka mepeε se misi asoredan de hye Awurade, me Nyankopɔn, din anuonyam. 8 Nanso Awurade ka kyereε me se, 'Woakunkum nnipa bebree wɔ akodi akese a wudii no mu. Na esiane se woahwie mogya bebree agu wo m'anim nti, εnye wo na wubesi asoredan de ahye me din anuonyam. 9 Na wobewo ɔbabarima a ne bere so asomdwoe ne ahoto bεba. Mεma asomdwoe abεda ɔne n'atamfo a wɔwɔ nsase a atwa ha ahyia no nyinaa ntam. Wɔbεfre no Salomo. N'ahenni mu no, mεma asomdwoe ne ahoto aba Israel. 10 ɔno ne obi a obesi asoredan, de ahye me din anuonyam. ɔbεye me babarima na maye n'agya. Na mεma n'ahenni ahengua atim wɔ Israel afeboɔ.' 11 "Afei, me ba, Awurade nka wo ho na ɔmma wo nkɔso bere a wudi n'ahyεde so, na woresi Awurade, wo Nyankopɔn, asoredan yi. 12 Na Awurade mma wo nyansa ne ntease, na woadi Awurade, wo Nyankopɔn mmapara so bere a wudi Israel so hene yi. 13 Se wudi mmapara ne ahyεde a Awurade nam Mose so de maa Israel no so yiye a, ebesi wo yiye. Ye den na ye nnam. Nsuro na mma wo koma ntu. 14 "Maye adwumaden ape Awurade Asoredan no si ho nneεma, sikakokɔɔ bεye tɔn mpem anan, dwete bεye tɔn mpem aduanan ne nnade ne kɔbere mfrafra pii a wontumi nkari mpo. Maboaboa nnua ne abo a wode bεye afasu no, nanso ebia εse se wope bi ka ho. 15 Wowɔ abo adansifo, nnua adwumfo ne nnwuma ahorow mu adwumfo bebree. 16 Wɔye abenfo wɔ sikakokɔɔ, dwete adwinni mu, kɔbere mfrafra ne nnade ho adwumayefo. Afei fi adwuma no ase, na Awurade nka wo ho." 17 Na Dawid hyεε Israel ntuanofo nyinaa se wɔmmoa Salomo wɔ saa dwumadi no mu. 18 ɔkae se, "Awurade, wo Nyankopɔn ka wo ho. Wama asomdwoe aba wo ne aman a atwa wo ho ahyia no ntam. ɔde wɔn ama me, nti wɔye Awurade ne ne nkurofɔ nkɔa. 19 Afei fi wo koma nyinaa mu hwehwe

Awurade, wo Nyankopon. Si Awurade Nyankopon kronkronbea senea εβεγε a, wubetumi de Awurade Apam Adaka no ne Onyankopon akronkronne no nyinaa akɔ asoredan a wɔasi de rehyε Awurade din anuonyam no mu.”

23

Bere a Dawid bɔɔ akwakoraa no, oyii ne babarima Salomo se ɔno na obedi Israel so hene. 2 Dawid frefree Israel amanyε ntuanofo nyinaa ne asəfo, a Lewifo ka ho se, wɔmmra ahensi afahye no ase. 3 Wɔkan Lewifo a wɔadi mfirihyia aduasa anaa nea εboroo saa, na wɔn nyinaa dodow yε mpem aduasa awotwe. 4 Na Dawid kae se, “Wɔn mu mpem aduonu anan behwε Awurade Asoredan no ho adwuma so. Mpem asia besom se mpanyimfo ne atemmufo. 5 Mpem anan bεye apon ano hwεfo na mpem anan foforo de nnwontode a mayε no bεkamfo Awurade.” 6 Na Dawid kyekyε Lewifo no mu akuwakuw de mmusuakuw a wɔye Lewi mmabarima Gerson, Kohat ne Merari asefo no din totoo wɔn so. 7 Gerson mmabarima ne: Libni ne Simei. 8 Libni asefo no mu baasa yε Yehiel (a ɔye abusuapanyin), Setam ne Yoel. 9 Eynom na na wɔye Libni abusua no mpanyimfo. Na Simei asefo baasa no ne Selomot, Hasiel ne Haran. 10 Simei asefo baanan a wɔaka no ne Yahat, Sisa, Yeus ne Beria. 11 Na Yahat yε əbeapanyin, na Sisa di Yahat akyi. Wɔfaa Yeus ne Beria se abusua baako, efise na wɔn mu biara nni mmabarima dodow. 12 Na Amram, Ishar, Hebron ne Usiel ka Kohat asefo no ho. 13 Amram mmabarima yε: Aaron ne Mose. Woyii Aaron ne n'asefo se wonni nneεma kronkron no ho dwuma, na wɔmmɔ afore wɔ Awurade anim, nsom Awurade, na wonhyira wɔ ne din mu daa daa. 14 Mose a ɔye Onyankopon nipa no de, wɔde ne mmabarima kaa Lewi abusuakuw ho. 15 Mose mmabarima no yε Gersom ne Elieser. 16 Na Sebuel a ɔye abusuapanyin no ka Gersom asefo no ho. 17 Na Elieser wɔ əbabarima baako a wɔfrε no Rehabia a na ɔye abusuapanyin. Na Rehabia asefo yε bebree. 18 Na Selomit a ɔye abusuapanyin no ka Ishar asefo no ho. 19 Na Yeria a ɔye abusuapanyin, Amaria a odi hɔ, Yahasiel a oto so abiesa ne Yekameam a oto so anan no ne Hebron asefo no. 20 Na Mika a ɔye abusuapanyin ne Yisia a odi hɔ no yε Usiel asefo no. 21 Na Mahli ne Musi yε Merari asefo no. Mahli mmabarima ne Eleasar ne Kis. 22 (Eleasar wui a wanwo mmabarima biara, na mmom mmabea nko ara. Ne mmabea no wareware wɔn nuanom a wɔye Kis mmabarima.) 23 Musi mmabarima baasa no

din de Mahli, Eder ne Yeremot. 24 Eynom na na wɔn mmusua nti wɔye Lewi asefo, na wɔye wɔn mmusua akuw no ntuanofo a na woahwε akyerew wɔn din. Na εεε se wɔn mu biara di mfirihyia aduonu anaa nea εboroo saa, ansa na waso Awurade fi som. 25 Na Dawid kae se, “Awurade, Israel Nyankopon ama yεn asomdwoe, na daa əbətena Yerusalem. 26 Afei, εhonia se Lewifo no besoa Ahyiae Ntamadan no ne ne nkuku ne ne nkaka de adi atutena.” 27 Senea Dawid no ara akwankyerε a etwa to no se no, εεε se wɔkyerew Lewifo a wɔadi mfirihyia aduonu ne nea εboroo saa nyinaa din ma ɔsom. 28 Na Lewifo no adwuma ne se, wɔbεboa asefo no a wɔye Aaron asefo no wɔ ɔsom nnwuma a wɔye wɔ Awurade fi no mu. Afei, wɔbεhwε adiwo ne adan a εwɔ nkyen nkyen no so. Na wɔbεboa ahodwira nnwuma mu, na wɔasom akwan ahorow so wɔ Onyankopon fi. 29 Na wɔhwε brodo kronkron a wɔkora no didipon so no, asikresiam a waayam no muhumuhu a wɔde bɔ aduan afore, tetare a mmɔkaw nni mu, ɔfam a wɔde ngo dua srade akyew ne brodo afoforo a wɔde afrafra no so. Afei, na won asede bi nso ne se, wɔhwε nsania ne susudua nso so. 30 Na anɔpa ne anwummere biara nso, wogyna Awurade anim to aseda ne nkamfo nnwom ma no. 31 Wɔboa əhyew afore a wɔbɔ ma Awurade homeda ahorow mu wɔ ɔsram Foforo Afahye mu ne nnaponna nyinaa ho dwumadi mu. Bere biara, na Lewifo dodow a wɔfata wɔ hɔ a wɔsom wɔ Awurade anim. 32 Eno nti, Lewifo no a na wɔsom wɔ Ahyiae Ntamadan no mu kɔɔ so som wɔ Asoredan no mu. Na wɔde nokwaredi yεε wɔn som no nnwuma wɔ Awurade fi.

24

Senea wakyekyε Aaron asefo a wɔye asefo no mu akuwakuw ma wɔsom no ni: Na Aaron mmabarima no yε Nadab, Abihu, Eleasar ne Itamar. 2 Nanso Nadab ne Abihu wui a wonni mma ansa na wɔn agya rewu. Enti εkaa Eleasar ne Itamar nko ara a na εεε se wɔye asefo. 3 Mmoa a Sadok a na ɔye Eleasar aseni ne Ahimelek a na ɔye Itamar aseni no boae no nti, Dawid kyekyε Aaron asefo mu akuwakuw senea wɔn dwumadi te. 4 Wɔkyε Itamar de mu akuw awotwe, efise na Eleasar asefo mu mmusua mpanyimfo no dɔoso. 5 Wɔnam ntontobɔ kronkron so, kyekyε dwumadi ahorow nyinaa maa akuwakuw no, senea εrenye nhwεanimsem biara. Efise na mpanyimfo bebree a wɔfata se wɔsom Onyankopon kronkronbea hɔ a wɔye Eleasar ne Itamar asefo no nso wɔ hɔ. 6 Netanel babarima Semaia a na ɔye Lewini no yεε

adwuma se ɔkyerewfo. ɔkyerew din ne nnwuma ahorow wo ɔhene no ne ɔsɔfo Sadok ne Abiatar babarima Ahimelek ne asɔfo no ne Lewi mμusua no mpanyimfo anim. Eleasar ne Itamar asefo bobɔɔ ntonto senea edidi so yi: 7 Ntonto a edi kan no bɔɔ Yehoiarib. Ntonto a eto so abien no bɔɔ Yedaia. 8 Ntonto a eto so abiesa no bɔɔ Harim. Ntonto a eto so anan no bɔɔ Seorim. 9 Ntonto a eto so anum no bɔɔ Malkia. Ntonto a eto so asia no bɔɔ Miyamin. 10 Ntonto a eto so ason no bɔɔ Hakos. Ntonto a eto so awotwe no bɔɔ Abia. 11 Ntonto a eto so akron no bɔɔ Yesua. Ntonto a eto so du no bɔɔ Sekania. 12 Ntonto a eto so dubaako no bɔɔ Eliasib. Ntonto a eto so dumien no bɔɔ Yakim. 13 Ntonto a eto so dumensa no bɔɔ Hupa. Ntonto a eto so dunan no bɔɔ Yesebeab. 14 Ntonto a eto so dunum no bɔɔ Bilga. Ntonto a eto so dunsia no bɔɔ Imer. 15 Ntonto a eto so dunson no bɔɔ Hesir. Ntonto a eto so dunwotwe no bɔɔ Hapises. 16 Ntonto a eto so dunkron no bɔɔ Petahia. Ntonto a eto so aduonu no bɔɔ Yeheskel. 17 Ntonto a eto so aduonu baako no bɔɔ Yakin. Ntonto a eto so aduonu abien no bɔɔ Gamul. 18 Ntonto a eto so aduonu abiesa no bɔɔ Delaia. Ntonto a eto so aduonu anan no bɔɔ Maasia. 19 Kuw biara dii ne dwuma wɔɔ Awurade fi senea wɔɔ agya Aaron nam Awurade, Israel Nyankopon akwankyere so hyeheyɛ maa wɔɔ no. 20 Eynom ne mμusua a aka a wɔye Lewi asefo no mpanyimfo: Amram asefo ntuanoni ne Subael. Subael asefo ntuanoni ne Yehdeia. 21 Rehabia asefo ntuanoni ne Yisia. 22 Yishar asefo ntuanoni ne Selomot. Selomot asefo ntuanoni ne Yahat. 23 Hebron asefo ntuanofo ne: Yeria; Amaria ne n'abediakyiri, Yahasiel na eto so abiesa na Yekameam to so anan. 24 Usiel asefo ntuanoni ne Mika. Mika asefo ntuanoni ne Samir 25 ne Mika nuabarima Yisia. Yisia asefo ntuanoni ne Sakaria. 26 Merari asefo ntuanofo ne Mahli ne Musi. Yasia asefo ntuanoni ne Beno. 27 Merari asefo a wɔfi Yasia mu no, ntuanofo no ne: Beno, Soham, Sakur ne Ibri. 28 Mahli asefo ntuanoni ne Eleasar a na onni mmabarima no. 29 Kis asefo ntuanoni ne Yerahmeel. 30 Musi asefo ntuanofo ne Mahli, Eder ne Yerimot. Eynom ne Lewi asefo ne senea wɔɔ mμusua te. 31 Wɔnam ntonto kronkron a wobɔɔ wɔ wɔn so na wode wɔ nnwuma hyeɛ wɔn nsa te se Aaron asefo de no, a woanhwɛ mfe a wɔadi ne wɔn dibe. Wodii dwuma no wo ɔhene Dawid, Sadok,

Ahimelek, asɔfo ne Lewifo mμusua mpanyimfo no anim.

25 Dawid ne asahene no yiyii mmabarima fii Asaf, Heman ne Yedutun mμusua mu se wɔmfā asankuten, mmenta ne kyenkyen mμo Onyankopon asem no dawuru. Wɔn din ne wɔn nnwuma na edidi so yi: 2 Na Asaf mmabarima no ne: Sakur, Yosef, Netania ne Asarela. Na wɔhyɛ wɔn agya Asaf ase. ɔnɔ na ɔhene hyeɛ no ma ɔbɔɔ Onyankopon asem no dawuru. 3 Na Yedutun wɔ mmabarima a wɔne: Gedalia, Seri, Yesaia, Simei, Hasabia ne Matitia. Wɔye baasia a wɔhyɛ wɔn agya ase. ɔnɔ na ɔhyeɛ nkɔm, nam sankuten so de aseda ne nkamfo maa Awurade. 4 Na Heman mmabarima din ne: Bukia, Matania, Usiel, Sebuel, Yerimot, Hanania, Hanani, Eliata, Gidalti, Romamti-Eser, Yosbekasa, Maloti, Hotir, ne Mahasiot. 5 Eynom ne Heman a ɔye ɔhene diyifo no mmabarima. Onyankopon dom no mmabarima dunan ne mmabeara baasa. 6 Na saa mmabarima yi nyinaa hye wɔn agyanom ase, na wɔnam so too nnwom wɔ Awurade fi. Wɔn nnwuma ne se wɔbɔ kyenkyen, mmenta ne asankuten wɔ Onyankopon fi. Na Asaf, Yedutun ne Heman hye ɔhene no ase. 7 Na wɔatetew wɔn ne wɔn abusuaf0 nyinaa wɔ nnwom a wɔtɔ wɔ Awurade anim no mu. Na wɔn nyinaa dodow ye ahannu aduwotwe awotwe na wɔn mu biara wɔ nnwonto ho nimdee. 8 Wɔnam ntontobɔɔ kronkron so yiyii nnwontofo tuatuaa nnwuma ahorow ano a wɔanhwɛ se obi ye abofra anaa ɔpanyin, ɔkyerekyerefo anaa osuani. 9 Ntonto a edi kan no bɔɔ Yosef a ofi Asaf abusuaf0 Ntonto a eto so abiesa no bɔɔ Sakur, ne ne mmabarima ne n'abusuaf0 11 Ntonto a eto so anan no bɔɔ Yisri, ne ne mmabarima ne n'abusuaf0 12 Ntonto a eto so anum no bɔɔ Netania, ne ne mmabarima ne n'abusuaf0 13 Ntonto a eto so asia no bɔɔ Bukia, ne ne mmabarima ne n'abusuaf0 14 Ntonto a eto so ason no bɔɔ Yesarela, ne ne mmabarima ne n'abusuaf0 15 Ntonto a eto so awotwe no bɔɔ Yesaia, ne ne mmabarima ne n'abusuaf0 16 Ntonto a eto so akron no bɔɔ Matania, ne ne mmabarima ne n'abusuaf0 17 Ntonto a eto so du no bɔɔ Simei, ne ne mmabarima ne n'abusuaf0 18 Ntonto a eto so dubaako no bɔɔ Asarel, ne ne mmabarima ne n'abusuaf0 19 Ntonto a eto so dumien no bɔɔ Hasabia, ne ne mmabarima ne n'abusuaf0 20 Ntonto a eto so dumensa no bɔɔ

Subael, ne ne mmabarima ne n'abusuafo 21 Ntonto a eto so dunan no bœ Matitia, ne ne mmabarima ne n'abusuafo 22 Ntonto a eto so dunum no bœ Yeremot, ne ne mmabarima ne n'abusuafo 23 Ntonto a eto so dunsia no bœ Hanania, ne ne mmabarima ne n'abusuafo 24 Ntonto a eto so dunson no bœ Yosbekasa, ne ne mmabarima ne n'abusuafo 25 Ntonto a eto so dunwœtwe no bœ Hanani, ne ne mmabarima ne n'abusuafo 26 Ntonto a eto so dunkron no bœ Maloti, ne ne mmabarima ne n'abusuafo 27 Ntonto a eto so aduonu no bœ Eliata, ne ne mmabarima ne n'abusuafo 28 Ntonto a eto so aduonu baako no bœ Hotir, ne ne mmabarima ne n'abusuafo 29 Ntonto a eto so aduonu abien no bœ Gidalti, ne ne mmabarima ne n'abusuafo 30 Ntonto a eto so aduonu abiesa no bœ Mahasiot, ne ne mmabarima ne n'abusuafo 31 Ntonto a eto so aduonu anan no bœ Romamti-Eser ne ne mmabarima ne n'abusuafo

26 Eynom ne apon ano ahwefo no akuwakuw: Korafo mu no, yewœ Kore babarima Meselemia a ofi Asaf abusua mu. 2 Meselemia mmabarima ye: Sakaria a œy abakan, Yediael a oto so abien, Sebadia a oto so abiesa, Yatniel a oto so anan. 3 Elam a oto so anum, Yehohanah a oto so asia, Eliehoenai a oto so ason. 4 Na Obed-Edom mmabarima nso a wœye apon ano ahwefo ye: Semaia a œy abakan, Yehosabad a oto so abien, Yoa a oto so abiesa, Sakar a oto so anan, Netanel a oto so anum, 5 Amiel a oto so asia, Isakar a oto so ason, ne Peuletai a oto so awotwe. Onyankopon hyira Obed-Edom bebree. 6 Na Obed-Edom babarima Semaia wo mmabarima a wotumi ade ye yiye nti, wonyaa dibe a ekura tumi wœ abusua no mu. 7 Na wœn din ne: Otni, Rafael, Obed ne Elsabad; na wœn abusuafo Elihu ne Semaia nso ye mmodemmofo. 8 Obed-Edom asefo yi nyinaa a wœn mmabarima ne wœn nenanom a na wœn nyinaa dodow ye aduosia abien no ye nnipa a na wœbœ wœn ho mmœden yiye na wœn nnwuma fata wœn. 9 Saa ara nso na na Meselemia mmabarima dunwœtwe no ne wœn abusuafo nso bo wœn ho mmœden yiye. 10 Hosa a ofi Merari abusua mu mma ne: Simri na odi kan (na œnye abakan de, nanso n'agya paw no se ntuanoni wœ ne mmabarima mu). 11 Na ne mmabarima no bi ne: Hilkia a na oto so abien. Tebalia na oto so abiesa na Sakaria to so anan. Na Hosa mmabarima ne n'abusuafo a wœsom se apon ano ahwefo no nyinaa dodow ye dumienda. 12 Saa apon ano hwefo akuw yi nam wœn mmusua

ntuanofo so som wœ Awurade fi, senea wœn abusuafo yœ no. 13 Wœnam ntontobœ kronkron so, de œwen adwuma wœ apon ahorow ano hyœ mmusua no nsa a wœnhœ mfirihyia a obi adi, anaa ntetewee a wanya so. 14 Wœde apuei pon ho dwumadi no hyœ Meslemia ne ne kuw nsa. Atifi pon ho dwumadi nso, wœde hyœ ne babarima onyansafo Sakaria nsa. 15 Anafon pon no, wœde hyœ Obed-Edom nsa, na wœmaa ne mmabarima no hwœ adekoradan no so. 16 Wœmaa Supim ne Hosa hwœ atœ pon no ne œkwani a œkœ asoredan no mu no so. Wœkyekyœ œwen nnwuma no pœpœpœ maa wœn. 17 Da biara, na wœma Lewifo baasia kœ apuei pon no ho, na wœma baanan kœ atifi pon no ho, na baanan nso akœ anafo pon no ho, na baanu baanu akokœ adekoradan ahorow no mu biara ho. 18 Da biara, na wœma baasia kœ atœ pon no ho. Baanan kœ œkwani a œkœ asoredan no mu no so, na baanu nso akœ adiwo ho. 19 Eynom ne apon ano ahwefo a wœfi Kora ne Merari mmusua mu no nkyekyem. 20 Lewifo a wœaka a na Ahiya da wœn ano no na na wœhwœ Onyankopon fi sikakorabea ne adekoradan so. 21 Libni fi a na œwœ Gerson abusua mu no, na Yehieli na na otua wœn ano. 22 Yehieli mmabarima Setam ne ne nuabarima Yoel na na wœhwœ Awurade fi sikakorabea so. 23 Eynom ne ntuanofo a wœye Amram, Yishar, Hebron ne Usiel asefo. 24 Amram abusua mu, Sebuel ye Mose babarima Gersom aseni. 25 Ono na na œy œpanyin a œhwœ sikakorabea no so. 26 Wœn a wœnam Elieser so ye n'abusuafo ne Rehabia, Yesaia, Yoram, Sikri ne Selomot. 26 Selomot ne n'abusuafo na na wœhwœ sikakorabea a na wœkora agyapade a wœde ama Awurade no so. Agyapade no bi ne nea Dawid ne mmusua ntuanofo ne asahene ne asraafo mpanyimfo de maa Awurade no. 27 Na saa mmarima yi de wœn asade a wonyaa wo akodi mu no bi bae se wœmfa nsiesie Awurade fi. 28 Afei, na Selomot ne n'abusuafo na wœhwœ nneœma a Samuel a œy odiyifo, Kis babarima Saulo, Ner babarima Abner ne Seruia babarima Yoab de maa Awurade no so. Nneœma nkae a wœde maa Awurade no nyinaa, na œhyœ wœn nsa. 29 Yishar abusua mu na Kenania fi. 29 One ne mmabarima na woyii wœn se œman sohwefo ne atemmufo wo Israelman mu nyinaa. 30 Hebron abusua mu na Hasabia fi. 30 One n'abusuafo a wœye mmodemmofo a wœn dodow ye apem ahanson na wœma wœhwœ Israel nsase a ededa Asubonten Yordan atœ fam no so. Nsem a efa Awurade ho, ne œhene a œwœ mpasua no so som ho nyinaa ye wœn asede.

31 Bio, Hebron abusua mu na Yeria fi. Senea awo ntoatoaso nkrataa kyere no, əno na na ɔyε Hebronfo no ntuanoni. (Dawid dii hene no, ne mfe aduanan so, wəhwehwεe nkrataa mu na wohuu mmaprima a wəbə wən ho mmoden wo Hebron abusua no mu din wə kurow Yaser a əwə Gilead mu. 32 Na mmaprima a wəbə wən ho mmoden mpem abien ne ahanson na na wəwə Yeria abusua mu. Əhene Dawid ma wəkə Asubonten Yordan apuei fam, maa wəkohwεe Ruben ne Gad mmusuakuw ne Manase abusuakuw fa no so. Nsem a əfa Onyankopon ho, ne əhene som ho nyinaa ye wən asede.)

27 Israelfo akuw ahorow no ni—mmusuua mpanyimfo, asahene ne asraaf o mpanyimfo a na wəhwε asraaf o akuw ahorow so de som əhene, a kuw biara kə adwuma əsrəm baako wə afe mu. Na dəm a wəwə kuw biara mu nso dodow ye mpem aduonu anan. Wən din na edidi so yi. 2 Sabdiel babarima Yasobeam na na ɔyε kuw a edi kan no sahene, a na wəkə adwuma əsrəm a edi kan wə afe no mu. Na ne kuw no asraafodəm dodow ye mpem aduonu anan. 3 Na ɔyε Peres aseni a na əhwe asraaf o mpanyimfo no nyinaa so əsrəm a edi kan no mu. 4 Dodai a na ɔyε Ahoa aseni na na ɔyε kuw a eto so abien a na wəkə adwuma əsrəm a eto so abien mu no so sahene. Na ne kuw no asraafodəm dodow ye mpem aduonu anan, a na Miklot ye n'abediakyiri. 5 Əsəfo Yehoiada babarima Benaia na na ɔyε kuw a eto so abiesa a na wəkə adwuma əsrəm a eto so abiesa mu no so sahene. Na ne kuw no asraafodəm dodow ye mpem aduonu anan. 6 Saa Benaia yi na na əhwe Dawid asraaf o akunini kuw, a na wəfrə wən Akofe Akese Aduasa no so. Ne babarima Amisabad na na ɔyε n'abediakyiri. 7 Yoab nuabarima Asahel na na ɔyε kuw a eto so anan, a na wəkə adwuma əsrəm a eto so anan mu no so sahene. Na ne kuw no asraafodəm dodow ye mpem aduonu anan. Asahel babarima Sebadia na odii n'ade. 8 Samhut a ɔyε Yisrahini na na ɔyε kuw a eto so anum, a na wəkə adwuma əsrəm a eto so anum mu no so sahene. Na ne kuw no asraafodəm dodow ye mpem aduonu anan. 9 Ikes babarima Ira a ofi Tekoa no na na ɔyε kuw a eto so asia, a na wəkə adwuma əsrəm a eto so asia mu no sahene. Na ne kuw no asraafodəm dodow ye mpem aduonu anan. 10 Heles a na ɔyε Efraim aseni a ofi Pelon no na na ɔyε kuw a eto so ason, a na wəkə adwuma əsrəm a eto so ason mu no so sahene. Na ne kuw no asraafodəm dodow ye mpem

aduonu anan. 11 Sibekai a na ɔyε Sera aseni a ofi Husa no na na ɔyε kuw a eto so awotwe, a na wəkə adwuma əsrəm a eto so awotwe mu no so sahene. Na ne kuw no asraafodəm dodow ye mpem aduonu anan. 12 Abieser a na ofi Anatot a əda Benyamin asase so no na na ɔyε kuw a eto so akron, a na wəkə adwuma əsrəm a eto so akron mu no so sahene. Na ne kuw no asraafodəm dodow ye mpem aduonu anan. 13 Mahara i a ɔyε Serah aseni a ofi Netofa no na na ɔyε kuw a eto so du, a na wəkə adwuma əsrəm a eto so du mu no so sahene. Na ne kuw no asraafodəm dodow ye mpem aduonu anan. 14 Benaia a ofi Piraton a əwə Efraim no na na ɔyε kuw a eto so dubaako, a na wəkə adwuma əsrəm a eto so dubaako mu no so sahene. Na ne kuw no asraafodəm dodow ye mpem aduonu anan. 15 Heldai a ɔyε Otniel a ofi Netofa aseni no na na ɔyε kuw a eto so dumien, a na wəkə adwuma əsrəm a eto so dumien mu no so sahene. Na ne kuw no asraafodəm dodow ye mpem aduonu anan. 16 Mmusuakuw no ne wən ntuanofo ni: Ruben abusuakuw: Sikri babarima Elieser; Simeon abusuakuw: Maaka babarima Sefatia; 17 Lewi abusuakuw: Kemuel babarima Hasabia; Aaron (asəfo no) abusuakuw: Sadok; 18 Yuda abusuakuw: Dawid nuabarima Elihu; Isakar abusuakuw: Mikael babarima Omri; 19 Sebulon abusuakuw: Obadia babarima Yismaia; Naftali abusuakuw: Asriel babarima Yerimot; 20 Efraim abusuakuw: Asasja babarima Hosea; Manase (atəf fam) abusuakuw: Pedaia babarima Yoel; 21 Manase (apuei fam) abusuakuw: Sakaria babarima Ido; Benyamin abusuakuw: Abner babarima Yaasiel; 22 Dan abusuakuw: Yeroham babarima Asarel. Eynom ne Israel mmusuakuw no ne wən ntuanofo. 23 Bere a Dawid ma wəkan nnipa no, wəankan wən a wonnii mfe aduonu, efise na Awurade ahye bə se əbema Israelfo no adəəso se əsoro nsoromma. 24 Yoab na ofi nnipakan no ase, nanso wanwie, efise Onyankopon bo fuw Israel. Wəankyerew nnipa no nyinaa dodow angu Əhene Dawid nkrataa mu. 25 Adiel babarima Asmawet na na əhwe ahemfi sikakorabea so. Usia babarima Yonatan no na na əhwe əmantam no sikakorabea a əwəwə nkuron, nkuraa ne aban a əwə Israel nyinaa so. 26 Kelub babarima Esri na na əhwe apaafə a na wədəw əhene mfuw so. 27 Simei a na ofi Rama na na əhwe əhene bobə mfuw so. Sabdi a ofi Sifim na na əhwe abə a wəde ye nsa ne nsa a wəayə so. 28 Baal-Hanan a ofi Geder no na na əhwe əhene ngonnua ne ankye nnua a na əwə Yuda bepəw ase no so. Yoas na na əhwe ma

wɔye ngo. 29 Sitrai a ofi Saron na na əhwə anantwi a na wɔwɔ Saron sare so no so. Adlai babarima Safat na na əhwə anantwi a wɔwɔ abon ahorow mu no so. 30 Ismaelni Obil na na əhwə yoma so. Yehdia a ofi Meronot na na əhwə mfurum so. 31 Yasis a ofi Hagar na na əhwə əhene nguan so. Saa mpanyimfo yi nyinaa na na wəhwə əhene Dawid agyapade so. 32 Yonatan a na ɔye Dawid wɔfa no yee ɔfotufo nyansafu maa əhene. Na ɔye əkyerswfo a əwo nhumu. Na Hakmoni babarima Yehiel na na əkyere əhene mmabarima ade. 33 Ahitofel na na ɔye əhene fotufo. Na Husai a ofi Arki yee əhene adamfo. 34 Benaia babarima Yehoiada na odii Ahitofel ade na Abiatar bətoaa adedi no so. Yoab na na ɔye Israel asraafodom no so sahene.

28 Dawid free ne mpanyimfo nyinaa koo Yerusalem.

Saa mpanyimfo no ne mmusuaku no ntuanofu, asahene a wədeda asraafodom akuw dumien no ano, asraafu mpanyimfo a wɔaka no, wən a wəhwə əhene agyapade ne ne mmoa so, ahemfi nhenkwaa, akofu akese ne akofo a wɔaka wə ahenni no mu no. 2 Dawid sore gyinnaa wən anim, kasa kyerees wən se, "Me nuanom ne me nkurfo, anka mepees se misi asoredan a wəde Awurade Apam Adaka, Onyankopon anan ntiasi no besi afebəo. Meyee ho ahoboa nyinaa se mede rebesi, 3 nanso Onyankopon ka kyerees me se, 'Ense se wusi asoredan de hye me din anuonyam, efise woye əkofo a woahwie mogya bebree agu.' 4 "Nanso Awurade, Israel Nyankopon, ayi me wə m'agya abusua mu se, minni əhene wə Israel so daa. Na wayi Yuda abusuaku se wonni hene na Yuda mmusua mu nso, oyii m'agya abusua. Na m'agya mma mu no nso, eyee Awurade fe se osii me Israel nyinaa so hene. 5 Na me mmabarima pii a Awurade de won maa me no mu nso, oyii Salomo se əntena Awurade ahenni agua no so nni Israel so. 6 Əka kyerees me se, 'Wo babarima Salomo na obesi m'asoredan ne n'adiwo nyinaa, efise mayi no se me babarima na meye n'agya. 7 Na se əko so di m'ahyede ne me mmara so, senea ɔye mprempren yi a, məma n'ahenni atim afebəo.' 8 "Enti mprempren a Onyankopon ye yen dansifo yi, menam wo so de saa asodi yi ma Israel nyinaa a woye Awurade manfo no: Monhwə yiye na munni Awurade, mo Nyankopon, ahyede nyinaa so senea mobəfa saa asase pa yi, na moagyaw ama mo asefo se wən agyapade daa. 9 "Afei, me ba Salomo, hu w'agyanom Nyankopon. Fa wo koma ne w'adwene nyinaa sore no, na som no. Efise Awurade hu koma biara mu, enti ohu na onim

emu nhyeheyee ne nsusuwi biara. Se wohwehwə no a, wubehu no. Na se wopo no a, əbəro wo afebəo. 10 Enti fa no asenhiia. Awurade ayi wo se si asoredan ma no, se ne kronkronbea. Yee den, na di dwuma no." 11 Afei Dawid de asoredan no ho mfoni a sikakorabea, soro adan, emu adan ne emu kronkronbea a Apam Adaka no afefare mu a əho ye mpatabea, faako a wəde Adaka no besi maa Salomo. 12 Nhyehye biara a Honhom no de maa Dawid a efa Awurade Asoredan adiwo ho, akyi adan, Onyankopon Asoredan no mu sikakorabea ne akyede a wəde ama Onyankopon no, əkyerees Salomo. 13 Saa ara na əhene no kyerees Salomo dwuma a asəfo ne Lewifo nkyekyem ahorow no nyee wə Awurade Asoredan no mu. Na əkyerəkyerees nneemaa pətee a əwo Awurade Asoredan no mu a wəde sore Awurade ne nea wəde bə afoře. 14 Dawid kyerees sikakəkəo ne dwetə dodow a wəmfa nyee nneemaa əho behia. 15 Əkyerees Salomo sikakəkəo dodow a əho behia ama sikakəkəo akaneadua no ne akanea no, na əkyerees dwetə dodow a əho behia ama dwetə akaneadua no ne akanea no yee, ne əkwan ko a wəbefa so de emu biara adi dwuma no. 16 Əkyerees sikakəkəo dodow a wəmfa nyee əpon a wəde Daa Daa Brodo no bəto so; na əkyerees dwetə dodow a wəmfa nyee əpon a əka ho no. 17 Dawid san kyerees sikakəkəo dodow a wəmfa nyee nam darewa a wəde besuso afoře nam mu, hweaseammo, sukuruwa ne nyowa ne dwetə dodow a wəmfa nyee asanka biara. 18 Nea əde wiee ne se, əkyerees sikakəkəo a wəabere ho dodow a wəde bəye nnuhuam afořemuka no ne sikakəkəo kerubim a ne ntaban atrew wə Awurade Adaka no so. 19 Dawid ka kyerees Salomo se, "Saa mfoni yi nyinaa, Awurade nsa na əde kyerew maa me." 20 Afei, Dawid toaa so se, "Yee den na ma wo bo nyee duru na yee adwuma no. Nsuro na mma dwumadi no kəseye ntu wo bo, efise Awurade Nyankopon, me Nyankopon, ka wo ho. Ərenni wo huammo na ərennya wo. Əbəhwə se dwumadi biara a efa Awurade Asoredan no si ho no, wobewie no pərepeře. 21 Asəfo ne Lewifo akuw no besom wə Onyankopon Asoredan no mu. Wən a aka a wəwə nimdees ahorow no nyinaa beyi wən yam aboa, na ntuanofu ne əman no nyinaa nso bəye biribiara a wobəka."

29 Afei, əhene Dawid dan n'ani kyerees əmanfo no kae se, "Me babarima Salomo a Onyankopon ayi no se onni Israel so se əhene foforo no da so yee abofra

a onni osuahu biara. Adwuma a ደዳ n'anim no so, na Asoredan a obesi no nyę dan hunu bi. **Eye** Awurade Nyankopon no ankasa de. **2** Mede nea mitumi ye biara adi dwuma, maboaboa nea matumi anya nyinaa ano ama me Nyankopon Asoredan no si. Mprempren, sikakokoo, dwete, kóbere mfrafra, nnade ne nnua ne apopobibiri abo ne abooden abo, abooden agude ne abo pa ne abohemaa ahorow nyinaa pii wə hə. **3** Na esiane me ho a mede ama me Nyankopon Asoredan no nti, mede m'ankasa sikakokoo ne dwete beboa ደadan no si. Eyinom beka adansi no ho nneema a maboaboa ano ama asoredan kronkron no ho. **4** Mama Ofir sikakokoo a ደboro nsania ani ተን የha ne dumien ne dwete a wəaho ho nsania ani ተን ahannu aduosia abien a wəde begu adan no afasu anim, **5** ne sikakokoo ne dwete nnwuma a aka a adwumfo no beye no. Afei, hena na obeyi ne yam de n'ayeyede ama Awurade nne?" **6** Na abusua ntuanoko, Israel mmusuakuw ntuanoko, asahene ne asraaflo mpanyimfo ne የhene adwumayefo nyinaa fii የpe pa mu mae. **7** Wəmaa sikakokoo beye ተን የha aduəwotwe awotwe, sika ankasa mpern du, dwete beye ተን ahaasa aduoson anum, kóbere mfrafra beye ተን ahansia aduoson anum ne nnade beye ተን mpem ahaasa ahanson ne aduonum, de boaa Asoredan no si. **8** Wəmaa abooden abo bebree a wəkokoraa no wo sikakorabea a ደዥ Awurade fi maa Yehiel a የye Gerson aseni hwē so. **9** Nnipa no ani gyee የma no ho, efise wofii የpe pa ne koma pa mu na woyiyi maa Awurade, na የhene Dawid ani gyee yiye. **10** Na የhene Dawid kamfoo Awurade wə nnipa no nyinaa anim se, "Awurade, yen agya Israel Nyankopon, ayeyi nka wo daa nyinaa. **11** Keseye, ahooden, anuonyam, nkonomdi ne tumi ye wo de, Awurade. Biribiara a ደዥ የso ne asase so ye wo de, Awurade, na ahenni yi nso ye wo de. Yəma wo so se wone ade nyinaa so tumfo. **12** Ahonya ne anuonyam fi wo nko ara, efise woye ade nyinaa sodifo. Tumi ne ahooden nyinaa wə wo nsam na wope mu na wufi ma nnipa ye kese na wonya ahooden. **13** Afei, yen Nyankopon, yeda wo ase, na yekamfo wo din kronkron no. **14** "Na me ne hena na me nkurōfo ne nnipa ben a yetumi kye wo biribi? Biribiara a yewo no fi wo nkyen, na nea yede ma wo no ye nea wode ama yen dedaw no. **15** Yewo ha mmere tiaa bi se nsrahwefo ne ahəho wə asase a yen agyanom dii kan wə so no so. Yen nna wə asase so te se sunsuma a etwa mu kə ntəm so a wonhu bio. **16** Awurade, yen Nyankopon, saa nneema a yeaboaboa

ano de rebesi asoredan de ahye wo din kronkron anuonyam yi mpo fi wo nkyen! Ne nyinaa ye wo dea. **17** Me Nyankopon, minim se wohwehwə yen koma mu, na se wuhu nokwaredi wə mu a, w'ani gye. Wunim se mede adwene pa na εγεε eyinom nyinaa, na mahwe ahu senea wo nkurōfo fi koma pa ne anigye mu de wən akyede aba. **18** Awurade, yen agyanom Abraham, Isak ne Israel Nyankopon, ma wo nkurōfo nyę osetie mma wo daa. Mma ደዥ a wəde dō wo no nsesa. **19** Ma me babarima Salomo koma nyinaa mu የpe pa, na onni w'ahyede, wo mmara ne wo nkyerekyere so, na onsi saa Asoredan yi a maye ho ahooaa nyinaa no." **20** Afei, Dawid ka kyere የomanfo no nyinaa se, "Monkamfo Awurade, mo Nyankopon!" Na የomanfo no nyinaa kamfoo Awurade, wən agyanom Nyankopon, na wəkotow buu nkotodwe wo Awurade ne የhene no anim. **21** Ade kyee no, wəde anantwinini apem, adwennini apem ne nguamma anini apem bebo የhyew afore maa Awurade. Wəsan gyinaa Israel anan mu, de የnom aforebōde pii ne aforebōde ahorow bae. **22** Wəde ahosepew didi nomee da no wə Awurade anim. Na bio, wəhyee Dawid babarima Salomo ahenkyew se wən hene foforo. Wəsraa no ngo wo Awurade anim se wən ntuanoni, na wəsraa Sadok nso ngo se wən səfo. **23** Na Salomo tenaa Awurade ahengua no so se n'agya Dawid nanmusini, na ደዥ so yiye, na Israel nyinaa tiee no. **24** Adehye mpanyimfo nyinaa, asahene ne Dawid mmabarima nyinaa sua kyere የhene Salomo. **25** Na Awurade pagyaw Salomo maa Israelman no maa no nidi nwonwaso, na የmaa Salomo ahonya ne anuonyam sen n'agya. **26** Enti Yisai babarima Dawid dii Israel nyinaa so hene. **27** Odii hene wə Israel mfe aduanan a ne nkyeremu ne se, odii Hebron so mfe ason, na mfe aduasa abiesa nso, የtenaa Yerusalem. **28** የtenaa ase kyee, nyinii yiye, nyaa ahode ne anuonyam ansa na orewu. Na ne babarima Salomo dii n'ade se የhene. **29** Efi የhene Dawid adedi mfiase de kosi n'awie mu nsem nyinaa, wəakyerew agu የdehufo Samuel abakəsem nhoma, odiyifo Natan abakəsem nhoma ne የdehufo Gad abakəsem nhoma mu. **30** N'adedi mu akokodurusem ne biribiara a ደባል ne so, Israel ne ahenni ahorow a atwa ne ho ahyia nyinaa nso ye nsem a wəakyerew.

2 Beresosem

1 Əhene Dawid babarima Salomo soo ahenni no muden, efise Awurade, ne Nyankopon kaa ne ho maa no tumi a eso. **2** Əfrē Israel nyinaa, asahene ne asraafodōm ntuanofo, atemmufo, amanye ne mmusua ntuanofo nyinaa. **3** Na Salomo dii nnipa no nyinaa anim kəo bepōw Gibeon so baabi a wōde Onyankopon Ahyiae Ntamaradan no asi. Eyi ye Ntamaradan a Mose a əye Awurade somfo sii wō sare no so no. **4** Na Dawid ayi Onyankopon Adaka no afi Kiriāt-Yearim de aks ntamaradan sononko bi a wasi wō Yerusalem mu. **5** Nanso na kəbere mfrafrae afəremuka a Hur nena a əye Uri babarima Besaleel sii no da so wō Gibeon, wō Awurade Asəredan no anim. Enti Salomo ne nnipa no boaa wən ho ano wō hō, bisaa Awurade akwankyerē. **6** Hyiadan no anim hō, Salomo foro kəo kəbere mfrafrae afəremuka no ho wō Awurade anim, bəo əhyew afəre ahorow apem wō so. **7** Da no anadwo, Onyankopon yii ne ho adi wō dae mu kyereē Salomo, bisaa no se, “Den na wopē? Bisa na mede bəma wo!” **8** Salomo buaa Onyankopon se, “Wudii m’agya Dawid nokware na woyee no adəe, na afei wode me asi n’anan mu se əhene. **9** Na afei Awurade Nyankopon, mesrē wo di bō a wohyee m’agya Dawid no so, efise wode me asi nnipa a wən dodow te se asase so mfutuma so hene. **10** Ma me nyansa ne nimdeē, na memfa nni wən so yiye, na hena koraa na obetumi adi wo man kese səs so?” **11** Onyankopon ka kyereē Salomo se, “Esiane se w’ahiasəm kese ne se wopē se woboa wo manfo, na woammisa ahode, anuonyam anaa w’atamfo wu anaa nkwa tenten, na mmom, wubisa nyansa ne nimdeē a wode bedi me nkurofo so yiye nti, **12** məma wo nyansa ne nimdeē a wubisae no. Afei, məma wo sika, ahode ne anuonyam a əhene biara a wadi w’anim no nnyaa bida, nanso ərennya no saa da biara da.” **13** Na Salomo fii hyiadan a əwō Gibeon bepōw no so no mu san kəo Yerusalem kodii hene wō Israel so. **14** Salomo nyaa nteaseənam ne aponkə bebree. Na əwo nteaseənam apem ahannan ne aponkə mpem dumien. Əde emu fa kese guguu nteaseənam nkuropon no so na əməaa bi nso kaa Yerusalem. **15** Salomo bere so no, dwetəne sikakəkəo buu so se abo wō Yerusalem. Na sida aboobən nnua nso buu so se ankye nnua a na abu so wō Yuda mmepow no ase no. **16** Na Salomo təo aponkə fii Misraim ne Kilikia, efise na əhene no aguadifonya wən fi Kilikia a wən bo no ye. **17** Saa bere no na

wotumi tō Misraim nteaseənam a wōde ba Yerusalem no nnwetəbona kilogram ason, na aponkə nso, wotumi tō no nnwetəbona kilogram abien. Wən nso kətontən wən nyinaa maa Hetifo ne Aram ahemfo.

2 Salomo hyee se wonsi Awurade Asəredan ne n’ankasa n’ahemfi. **2** Əfaa apaafō mpem aduəson ne abotwafo mpem aduəwotwe fii bepōw so aman mu ne nnipa mpem abiesa ne ahansia a wodi adwuma no anim. **3** Salomo de nkra yi kəmaa Tirohene Huram: “Brē me sida nnua te se nea wōde brē m’agya Dawid, bere a na əresi n’ahemfi no. **4** Merebesi Asəredan ahye Awurade, me Nyankopon din anuonyam. Ebeye baabi bi a wəayi asi hō se wənhyew mnuhuam ne kurobow wō n’anim, nna aforebəde brodo sononko no adi, na wəmmə əhyew afəre ahorow homeda biara, anəpa ne anwummere, Əsram Foforo biara afahye ahorow ne Awurade yen Nyankopon nnaponna biara. Əno na wahye Israel se wənye saa nneema yi daa daa. **5** “Eyi beye Asəredan a eso na əye fe, efise yen Nyankopon no ye ənwonwani a əso kyən ofoforo biara. **6** Hena na obetumi asi ofi a əfata ama no? Əsorosoro mpo ntumi nkora no. Na me səs ne hena a mesi asəredan ama no? Nea metumi aye ara ne se mesi baabi a wəbəbə afəre ama no. **7** “Enti ma me odwumfo a ne nsa ano adwuma ye fe a obetumi de sikakəkəo, dwetə, kəbere mfrafrae ne nnade adi adwinni; obi a onim səneaa əhyew ntama aduru ma əye bibiri, kəkəo ne tuntum ma əye fe yiye ne sika dwumfo a wakwadaw adwuma mu, a əne Yuda ne Yerusalem adwumfo a m’agya Dawid yii wən no beye adwuma. **8** “Afei, fa sida, əpepaw ne əbako nnua fi Lebanon brē me, efise, minim se wo mmarima no akyi no, obi nni ho wō nnuabu mu; na mesoma me mmarima na wəabəboaa wən. **9** Asəredan a merebesi no kese ne ne fe a əbeye nti, nnua bebree ho behia me. **10** Mede atoko susukoraa mpem aduonu, nsa gyare mpem aduonu ne du ne ngo mpem aduonu betua wo mmarima no ka.” **11** Enna əhene Huram kyereē saa mmuae yi de kəmaa Salomo: “Esiane se Awurade də ne nkurofo nti na əde wo asi wən so hene. **12** “Nhyira nka Awurade, Israel Nyankopon a əbəo əsoro ne asase! Wama Dawid əba nyansafo a wadom no adwene ne ntease a obesi Asəredan ama Awurade ne ahemfi ama n’ankasa ho. **13** “Merebrē wo odwumfo a ne nsa ano adwuma ye fe a wəfrē no Huram-Abi. Əye onyansafo ankasa **14** a əye əbea bi a ofi Dan a əwō Israel babarima; n’agya nso fi Tiro. Əye sikakəkəo, dwetə, kəbere mfrafrae ne nnade dwumfo ankasa. Na

əwə abotwa, nnua adwinni ne ntamanwen ho nyansa nso. ɔye əbenfo wə ntama bibiri, tuntum ne kokəo hye mu. Na otumi de sirikytam di dwuma nso. Afei nso, ɔye sika dwumfo a otumi di adwinni biara a wəde ma no. ɔne w'adwumfo ne wən a me wura Dawid a ɔye w'agya no yii wən no beye adwuma. 15 "Fa atoko, ngo ne nsa a wokaa ho asem no bra. 16 Nnua biara a echo hia no, yebetwa afi Lebanon mmepew so, na yede aye mpata agu asu ani, fi Ntam Po no mpoano akosi Yopa. Na efi hə no, wubetumi de aksə Yerusalem." 17 Salomo kan ahəho dodow a wəwə Israel asase so, te se nea n'agya kenkan nnipa no. Onyaa nnipa mpem əha aduonum abiesa ne ahansia. 18 ɔmaa wən mu mpem aduəson yee apaafo. Wən mu mpem aduəwətwe yee abotwafo wə wən mmepew nkurow no so, na wən mu mpem abiesa ne ahansia yee wən a wodi nnwuma no anim.

3 Na Salomo fii ase sii Awurade Asəredan no wə Yerusalem Moria bepow so a echo na Awurade yii ne ho adi kyere Salomo agya ɔhene Dawid no. Wosii Asəredan no wə Yebusini Arauna awiporowbea hə, baabi a Dawid yi too hə no. 2 Salomo dii ade no, ne mfe anan so, Adar ɔsram (beyə Oforisuo) mu, na wofii ɔdan no si ase. 3 Na Onyankopon Asəredan no fapem ntwemu yee anammon aduəkron, na ne trew mu yee anammon aduasa. 4 Ntwironoo a ewə Asəredan no anim trew yee anammon aduasa, a eue Asəredan no trew yee pe. Afasu a ewə ntwironoo no mu no nyinaa, wəde sikakəkəo adura mu. Ntwironoo no sorokə yee anammon aduasa. 5 ɔpepaw nnua na wəde sam Asəredan no mu, na wəde sikakəkəo ankasa guu so, dii mmedua ne nkənsənkənsən adwinni wə so. 6 Abohemaa a eyə fe ne sikakəkəo a efi Parwaim na wəde siesie Asəredan no afasu ho. 7 Wəde sikakəkəo guu Asəredan no afasu, afadum, apon ne abow anoyinaa ho, na wodii kerubim seso adwinni wə afasu no ho. 8 Na Kronkron mu Kronkron hə trew yee anammon aduasa te se asəredan no ara, ne ntwemu nso yee anammon aduasa. Sikakəkəo ankasa beye nkaribo ton aduonu abiesa na wəde guu so. 9 Sikakəkəo nnadewa a biara kari beye gram ahannum ne aduoso anum na wəde dii ɔdan no ho dwuma. Sikakəkəo ankasa na wəde guu soro adan no afasu ani. 10 Salomo yee kerubim seso abien, de sikakəkəo ankasa guu ho. Wəde eyinom sisii Kronkron mu Kronkron hə. 11 Kerubim abien no a wosisi hə no ntaban ka bə mu a, ne trew yee anammon aduasa. Kerubim baako ntaban

baako a əpem ɔfasu no tenten yee anammon ason ne fa. Ntaban baako no nso a eyə anammon ason ne fa no, eue kerubim baako no ntaban hyia. 12 Saa ara nso na kerubim a əto so abien no ntaban baako mu trew yee anammon ason ne fa, na əpem Asəredan no fasu a eue ɔfasu baako no di nhwəanum. Ntaban baako a aka no nso trew a eyə anammon ason ne fa no, ehyia kerubim a edi kan no ntaban baako. 13 Enti na kerubim abien no ntaban mu trew yee anammon aduasa. Na wən nyinaa sisi ho a wən anim kyere Asəredan no mu. 14 Salomo de ntwamtam a əde bibiri ne asaawa a ebere dum ne koogyan ne nwera aye, a wəanwen kerubim nsesode agu mu, sen Kronkron mu Kronkron no kwan ano. 15 Asəredan no anim, Salomo yee afadum abien a emu biara sorokə yee anammon aduonu ason. Na ntaaso kata emu biara atifi a eno nso sorokə yee anammon ason ne fa. 16 ɔye ntwieban nkənsənkənsən, de siesie afadum no atifi. ɔsan yee atoaa aba nseso fefə de susoo ntwieban no mu. 17 Afei, əde afadum abien no sisii Asəredan no ano kwan ano. əde baako sii ɔkwan no anafo fam no ano, na əde baako nso sii atifi fam. ɔtoo nea ewə anafo fam no din Yakin, na nea ewə atifi fam no, otoo no din Boas.

4 Salomo san yee kəbere mfrafrae afəremuka a ne tenten yee anammon aduasa, ne trew yee anammon aduasa saa ara, na ne sorokə yee anammon dunum. 2 Afei, ɔye nsukorade kese kurukuruwa bi a efi ano kəka ano yee anammon dunum. Wətoo no din Po. Na emu do yee anammon ason ne fa, na ne dantaban yee anammon aduanan anum. 3 Na Po no wə nsesode a ete se anantwi a atwa afa ano no ase ahyia. Anammon baako biara mu no, na anantwi seso asia wə so a wəagu ama afra nsukorade no. 4 Na Po no si nsiase a eyə kəbere mfrafrae anantwi dumien seso so. Na wən nyinaa ani kyerekyere abənten. Abiesa ani kyere atifi fam. Abiesa ani kyere atoe fam. Abiesa kyere anafo fam, na abiesa nso ani kyere apuei fam. 5 Po no afasu mu piw yee nsateaa abiesa, na n'ano no trew te se kuruwa a eue sukooko nhwiren a apae. Na Po no tumi kora nsu gyare mpem dunsia ne ahannum. 6 ɔye guasen du a wokora nsu a wəde hohoro afərebəde ho. Na emu anum wə Po no anafo fam na anum wə atifi fam. Asofo no de, na Po no ankasa mu nsu na na wəde hohoro wən ho, na wəmmfa guasen no mu nsu no bi. 7 Salomo de sikakəkəo yee akaneadua du, senea wəkyere no se ɔnye no no, de sisii Asəredan no mu. Wəde mu anum wən sisi bən anafo fam ɔfasu, na wəde

mu anum a aka no nso sisi ben atifi fam əfasu no. **8** Afei, ɔyee apon du de sisii Asoredan no mu. Wəde mu anum sisii anafo fam əfasu no anim, na wode mu anum a aka no nso sisii atifi fam əfasu no anim. Afei, ɔyee sikakəkəo guasen əha. **9** Salomo sii adiwo maa asəfo no, san sii adiwo kese bi wə Asoredan no mfikyiri. ɔyee apon totoo adiwo akwan no ano, na əde kəbere mfrafrae duraa ho. **10** Wəde Po no sii anafo fam ne apuei fam afasu ahyiae no twotwō so ho. **11** Huram-Abi yee nkuku, nsofi ne guasen a əho hia nyinaa. Nea əhene Salomo kyereə Huram-Abi se ɔnyee wə Onyankopən Asoredan no ho no nyinaa no, ɔyee. **12** Afadum abien, afadumti a wəaye no se asuhina abien a esisi afadum no atifi, ntweaban a wəaye no se atena abien a wəde asiesie afadumti no, **13** ne atoaa nseso ahannan a esensen nkənsənkənsən a egū ntaaso no so (atoaa a wəahyehye no ntenten so abien a biara sa nkənsənkənsən a esensen ntaaso a egū afadum no atifi no so no). **14** ɔyee nsu nteaseenam a guasen no sisi so, **15** Po no ne anantwi seso dumien a wəhye ase, **16** nkuku, nsofi, nam nnarewa ne nneəma a əkeka ho nyinaa. Huram-Abi de kəbere mfrafrae a wəabere ho na ɔyee saa nneəma yi nyinaa maa Awurade Asoredan no, senea əhene Salomo hyee no no. **17** Əhene no ma woguu no wə kankua a na ewə Yordan tataw a na ewə Sukot ne Sereda ntam no so. **18** Kobere mfrafrae a wəde dii dwuma no dodow nti, wəantumi anhu emu duru ano. **19** Na Salomo yee nneəma a wəde siesie Onyankopən Asoredan no mu nyinaa: sikakəkəo afəremuka; apon a wəde Daa Daa Brodo gu so; **20** kanea nnua ne n'akanea a wode sikakəkəo aye a əbəhyerən wə Kronkron mu Kronkron no anim senea wəakyere no; **21** nhwiren a wəde siesie, akanea ne adabaw a wode sikakəkəo ankasa na ɔyee ne nyinaa; **22** akanea adabaw, guasen, nyowa ne nkankyee a wənoa mu, ne nyinaa ye sikakəkəo ankasa; apon a wosissi wə əkwan a əkə Kronkron mu Kronkron ne nea əkə Asoredan no dan kese mu no, wəde sikakəkəo na eduraduraa ho nyinaa.

5 Bere a Salomo wiee Awurade Asoredan no si ho dwumadi no, əde akyede a n'agya, əhene Dawid, de maa Awurade, a ɔye dwetə, sikakəkəo ne nneəma a aka no bae. Wəkora eyinom nyinaa wə Onyankopən Asoredan no sikakorabea ho. **2** Afei, Salomo freeə mmusuakuw ne mmusua ntuanofa a wəwo Israel nyinaa se wommehyia wə Yerusalem. Na ees se woyi Awurade Apam Adaka no fi baabi a esi wə Dawid

kurow a na wəsan fre ho Sion no, de kə beae foforo wə Asoredan no mu ho. **3** ɔsram Bul (bəye Ahinime) a wəredi afirihya Asese Afahye no, wən nyinaa behyiaa wə əhene anim. **4** Bere a Israel mpanyimfo beduu ho no, Lewifo no pagyaw Adaka no **5** ne ntamadan sononko ne əho nneəma kronkron no nyinaa. Lewifo asəfo no soa kəo Asoredan no mu. **6** Əhene Salomo ne Israelfo no nyinaa twaa nguan ne anantwi a wən dodow nti, obi ntumi nkan wən, de bəo afore wə adaka no anim. **7** Afei, asəfo no maa Awurade Apam Adaka no so, de kəo Asoredan no kronkronbea a əho yə Kronkron mu Kronkron ho. Wəde sii kerubim no ntaban ase. **8** Na kerubim no ntaban trew wə Adaka a ne nnua hyehye ho no so, te se kyinii. **9** Na nnua no woware yiye; enti se obi gyina Asoredan no ano kwan ano a ohu. Ne nyinaa da so wə ho besi nnə. **10** Na biribiara nni adaka no mu se abo apon abien a Mose de guu mu wo Horeb, bere a Awurade ne Israelfo a na wəatu afi Misraim no yee apam no. **11** Afei, asəfo no fii kronkronbea ho. Saa bere yi, na asofo a wəwo ho no nyinaa, se wəwo dwuma bi di anaa wonni hwee yə, adwira wən ho. **12** Lewifo nnwontofo, Asaf, Heman, Yedutun, wən mmabarima ne wən nuanom nyinaa hyehyee nwera batakari gyinagyinaa afəremuka no apuei fam, na wəbəo kyenkyen, mmənta ne asankuten. Asofo əha aduonu a worehyen torobento bəkaa wən ho. **13** Ntorobentohyənfə ne nnwontofo no nyinaa bəo mu too dwom de kamfoo Awurade, daa no ase. Wəde ntorobento, kyenkyen ne nnwontode ahorow bəkaa wən ho, maa wən nne so kamfoo Awurade se: "Oye! Na n'adəe wə ho daa!" Saa bere no mu ara, omununkum behyee Awurade asoredan no ma. **14** Asəfo no antumi antoa wən adwuma no so, efise Awurade anuonyam behyee Onyankopən Asoredan no ma.

6 Na Salomo bəo mpae se, "Awurade, woaka se wəbətəna omununkum kabii mu. **2** Afei, masi Asoredan a əho wə nyam ama wo, baabi a wubetumi atena afebəo." **3** Na əhene no dan ne ho de kyereə Israelfo a wogiyinagyina n'anim no, hyira wən se, **4** "Nhyira nka Awurade, Israel Nyankopən, a wadi bə əhyee m'agya Dawid no so, efise əka kyereə m'agya se, **5** 'Efi da a miyii me nkurofo fii Misraim no, minyii kuropon biara mfii Israel mmusuakuw no mu se baabi a ees se wosi Asoredan, de hye me din anuonyam. Enna nso, minyii əhene biara se onni me nkurofo Israelfo anim. **6** Nanso afei mayi Yerusalem se kuropon

no, ne Dawid se ɔhene no.” 7 Afei, Salomo kae se, “M’agya Dawid pée se osi Asoredan yi de hye Awurade, Israel Nyankopon din anuonyam. 8 Nanso Awurade ka kyereɛ no se, ‘Eye se wope se wusi asoredan de hye me din anuonyam, 9 nanso enye wo na wobeyɛ. Mmom, wo mmabarima no mu baako na obesi.’ 10 “Na afei Awurade aye nea ɔhyeɛ ho bɔ no, efise efise madi ade se ɔhene, asi m’agya anan mu. Masi saa Asoredan yi de ahye Awurade, Israel Nyankopon din anuonyam. 11 Ehɔ na mede Adaka no asi, na Adaka no mu nso na apam a Awurade ne Israelfo yee no hye.” 12 Na Salomo trew ne nsam wɔ Awurade afɔremuka ne Israel manfo no nyinaa anim. 13 Na wabo kɔbere mfrafrae apa a ne ntwemu ye anammɔn ason ne fa, ne trew ye anammɔn ason ne fa, na ne soroko ye anammɔn anan ne fa, de asi asoredan no adiwo mifimfini. Ogyinaa apa no so wɔ nnipa no nyinaa anim. Obuu nkotodwe, maa ne nsa so kyereɛ ɔsoro. 14 ɔbɔɔ mpaε se, “Awurade, Israel Nyankopon, Onyankopon biara nni hɔ se wo wɔ ɔsoro ne asase so nyinaa. Wodi wo bɔhye so, na woda wo dɔ a ɛwɔ hɔ daa no adi kyereɛ won a wotie wo na wɔn ani gye se wobeyɛ w’apede nyinaa. 15 Wo bɔ a wohyeɛ wo somfo Dawid a ɔye m’agya no, woadi so. W’ankasa w’ano na wode hyeɛ bɔ no, na nne, wonam w’ankasa wo nsa so ama aba mu. 16 “Afei, Awurade, Israel Nyankopon kɔ so di wo bɔ a woahye wo somfo, m’agya Dawid, no so. Efise, woka kyereɛ no se, ‘Se w’asefo bɔ wɔn bra yiye, na wodi me mmara so senea woaye no a, wobedi Israel so hene daa daa.’ 17 Afei, Awurade, Israel Nyankopon, di saa bɔ a woahye wo somfo Dawid no so. 18 “Eyɛ nokware se Onyankopon bɛtɛna nnipa mu wɔ asase so? ɔsorosoro nohɔ mpo ntumi nkora wo, na ɛbɛyɛ dɛn na Asoredan a masi yi betumi akora wo. 19 Tie me mpaebɔ ne m’abisade, Awurade, me Nyankopon. Tie surfɛ ne mpaε a wo somfo rebo no. 20 Hwe saa Asoredan yi so, baabi a woaka se wode wo din beto so no, awia ne anadwo. Daa, tie me mpaε a mebɔ wo ha no. 21 Tie m’ahobrease ne nokware adebisa a me ne wo nkurofo Israelfo bɔ mpaε wɔ ha de to w’anim no. Yiw, tie yɛn fi ɔsoro faako a wote no; na se wote nso a, fa kye. 22 “Se obi fom obi, na ɛho hia se ɔka ho ntam se onnim ho hwee wɔ afɔremuka no anim wɔ Asoredan no mu a, 23 tie fi ɔsoro, na bu w’asomfo baanu no a eyɛ nea wɔabɔ no sobo no ne sobobɔfo no ntam aten. Nea odi fɔ no, tƿe n’aso na gyaa nea odi bem no. 24 “Se wo nkurofo Israelfo ye bɔne tia wo, na

eno nti wɔn atamfo di wɔn so nkonom na wɔsan ba wo nkyen, bɔ wo din na wɔbɔ wo mpaε wɔ Asoredan yi mu a, 25 tie fi ɔsoro, na fa wɔn bɔne kye wɔn, na ma wɔnsan nkɔ asase a wode maa wɔn agyanom no so. 26 “Se wo nkurofo ye bɔne tia wo, na eno nti wɔtɔ ɔsoro mu na osu antɔ na wɔbɔ mpaε wɔ Asoredan yi mu, bɔ wo din, tƿe wɔn ho fi wɔn bɔne ho, efise woatwe wɔn aso a, 27 tie fi ɔsoro, na fa w’asomfo, wo nkurofo Israelfo, bɔne kye wɔn. Kyereɛ wɔn ade trenee ye, na tɔ osu gu w’assase a wode ama wo nkurofo se wɔn agyapade sononko no so. 28 “Se ɔkɔm si asase no so anaa ɔyaredɔm ba so anaa nnobae nyarewa ba anaa mmoadabi ne asa begu nnobae so, anaa wo nkurofo atamfo ba asase no so betua wɔn nkurofo a, senea ɔhaw no te biara no, 29 se wo nkurofo bɔ mpaε wɔ wɔn haw ne awerɛhow ho, na wɔpagyaw wɔn nsa wɔ asoredan yi mu a, 30 tie fi ɔsoro, nea wote hɔ, na fa kye. Fa biribiara a ɛfata wo nkurofo no ma wɔn, na wo na wunim wɔn koma mu, efise wo nko ara na wunim nnipa koma mu. 31 Eno akyi no wobesuro wo na wɔanantew w’akwan so mmere dodow a wote asase a wode maa yɛn agyanom no so. 32 “Na se ananafo te wo nka ne wo nsenkyerenne akɛse no, na wofi akyirikyiri besom wo din kɛse no, bɔ mpaε de wɔn ani kyereɛ Asoredan yi a, 33 tie fi ɔsoro nea wote hɔ, na ye wɔn abisade ma wɔn. Na ɛbɛma nnipa a wote asase so nyinaa ahu, asuro wo, senea wo nkurofo Israelfo no ye pɛpɛɛpɛ. Wɔn nso behu se, wo din na ɛda saa Asoredan a masi yi so. 34 “Se wohye wo nkurofo ma wopue, kɔko tia wɔn atamfo, na se wɔbɔ mpaε, sɛ Awurade fa saa kurow yi a woayi yi, ne saa Asoredan a masi de wo din ato so yi ho a, 35 tie wɔn mpaebɔ fi ɔsoro, na ye wɔn abisade ma wɔn. 36 “Se wɔyɛ bɔne tia wo mpo a, hena na ɔnyɛɛ bɔne da? Wo bo befuw wɔn ama wɔn atamfo adi wɔn so, afa wɔn nkɔa de wɔn ako ananasase so, se ɛwɔ akyiri anaa ɛben. 37 Na saa ahɔhosase no so, wɔdɛ ahonu san ba wo nkyen, bɔ mpaε se, ‘Yeayɛ bɔne; yeayɛ amumɔyɛsɛm ne atirimodensem,’ 38 na se wɔdɛ wɔn koma ne wɔn kra nyinaa ba wo nkyen, bɔ mpaε fa asase a wode maa wɔn agyanom, saa kuropon yi a woayi ne saa asoredan a masi de ahye wo din anuonyam yi ho a, 39 tie wɔn mpaebɔ no fi ɔsoro, nea wote hɔ. Di wɔn asem ma wɔn, na fa bɔne a wo nkurofo aye atia wo no kye wɔn. 40 “Afei me Nyankopon, bue w’aniwa na wen w’aso tie mpaε a wɔbɔ wɔ ha no nyinaa. 41 “Afei, Awurade

Nyankopon, sore na bra w'ahomegyebea, 42 “Awurade Nyankopon, nyi w'ani mfi nea woasra no ngo no so.

7 Salomo wiee ne mpaebø no, ogya fi ɔsoro bəhyew əhyew aføre ne aførebøde no, na Awurade anuonyam bəhyee Asøredan no ma. 2 Asøfo no mpo antumi anhyen Awurade Asøredan no mu, efise na Awurade anuonyam ahye ho ma. 3 Bere a Israelfo nyinaa huu se ogya no reba fam, na Awurade anuonyam rehye Asøredan no ma no, won nyinaa hwehwee fam de wøn anim butubutuw ho, soree Awurade kamfoo no se, “Oye! Na n'adøe wø ho daa!”

4 Afei, əhene no ne ne nkurøfo no nyinaa bøø aføre maa Awurade. 5 Əhene Salomo de anantwi mpem aduonu abien ne nguan mpem əha aduonu bae se n'aførebøde. Enti əhene no ne manfo no nyinaa buee Onyankopon Asøredan no ano. 6 Asøfo no gyinagyinaa won afa, na saa ara na Lewifo a wøreto dwom se, “N'adøe wø ho daa!” no nso yee. Wøde nnwontode a Dawid yee se wømfa nkamfo Awurade no gyigyeen nnwonto no ho. Asøfo a wøne Lewifo no di nhweanim no hyen ntorobento, bere a na Israelfo no nyinaa gyinagyina ho no. 7 Na afei, Salomo buee adiwo mfimfini a əwø Awurade Asøredan no anim no ano, senea əbøye a wobetumi abø əhyew aføre na wøahyew srade a efi asomdwøe aføre mu no wø ho. Əyee saa, efise kəbere mfrafrae aføremuka a na wasi no esua ma əhyew aføre, atoko aføre ne srade aføre nyinaa no. 8 Solomo dii Guankøbea Afahye toaa so nnanson na nnipadøm fifi Israel mmusuakuw no nyinaa mu bae. Wofifi akyirikyiri te se Lebo Hamat a əwø atifi fam kosi Misraim asuwa anafo fam no. 9 Da a əto so awotwe no, wøde afahye no køø n'awie, efise na wøde nnanson abue aføremuka no ano na wøde nnanson nso adi Guankøbea Afahye no. 10 Afahye no awie no, Salomo maa obiara køø ne kurom. Won nyinaa ani gyei, efise na Awurade ne Dawid, Salomo ne nkurofo Israelfo adi no yiye. 11 Na Salomo wiee Awurade Asøredan no ne ahemfi no si. Owiee biribiara a əhyehye too ho se əbøye no. 12 Afei, da bi anadwo, Awurade yii ne ho adi kyere Salomo, na øka kyere no se, “Mate wo mpaebø, na mayi saa Asøredan yi se baabi a wømmø aføre. 13 “Eto da a, ebøa meto ɔsorosoro mu, enti osu rentø, anaa ebøa mëma mmoadabi abesee mo nnøbae anaa ebøa mëma ɔyaredøm aba mo so. 14 Na se me nkurofo a wøde me din frø won no bebrø won ho ase, abø mpaæ, ahwehwe me, na wøadøn afi won amumøyem ho a, mæte wø ɔsoro, na mede won bøne

akyø won, asa won asase yare. 15 Mpae biara a wøbøbo wø ha no, metie, 16 efise mayi saa Asøredan yi asi ho se me fi daa daa. M'aniwa ne me koma betena ha daa. 17 “Na wo de, se wudi m'akyi senea w'agya Dawid yee, na wutie m'ahyede, di me mmara nyinaa so a, 18 meremma obiara mfa w'ahengua nkø. Saa bo koro yi ara na mehyee w'agya Dawid bere a mekaa se, ‘Meremma onipa a obeyi Israel so hene mmo no no.’ 19 “Nanso, se wugyaw me, na wubu mmara ne m'ahyede a mede ama mo no so, na wokøsom anyame foforo a, 20 eno de, metutu Israelfo ase afi m'asase a mede ama won yi so. Møpo saa Asøredan a mayi asi ho a mede hye me din anuonyam no. Møye no ahohorade ama aman nyinaa ahu. 21 Əwø mu, saa asøredan yi yø fe de, nanso əbøye atantanne ama won a wotwa mu wø ho no. Wobebisa se, ‘Aden nti na Awurade ama nneema a yøe hu seø aba n'asase ne n'Asøredan yi so?’ 22 Na mmuae əbøye se, ‘Efise ne nkurofo poo Awurade, won agyanom Nyankopon a oyii won fi Misraim, køsom anyame foforo. Eno nti, na əmaa saa amanehunu yi nyinaa baa won so.’”

8 Salomo dii hene no, ne mfe aduonu so na owiee Awurade Asøredansi dwumadi këse ne n'ankasa ahemfi no si. 2 Afei, Salomo de n'adwene køø nkurow a əhene Huram de ama no no so. Osiesiee nkurow no, na əmaa Israelfo no køtenatena mu. 3 Saa bere no ara mu nso na Salomo ko tiaa kurow Hamat-Soba, dii so nkonim. 4 Əkyekyeree Tadmor bio wø sare so, na əkyekyeree nkurow wø Hamat mantam mu a əhø na na wøkora nneema. 5 Əbøø nkuropon a na əwø atifi Bet-Horon ne anafo Bet-Horon no ho ban. Əsan too won afasu no, de apon a wøbøram akyi totoo ano. 6 Saa ara na əsan kyekyeree Baalat ne mmeaemmeae a wøkora nneema wø ho, san kyekyeree nkuropon a wøbøkora ne nteaseenam ne n'apønko wø ho. Əkyekyeree mmeaemmeae bi wø Yerusalem ne Lebanon ne ahemman no nyinaa mu maa ne koma tøø ne yam. 7 Ebøsi saa bere no, na nnipa bi tete asase no so a wønye Israelfo. Na saa nnipa no yø Hetifo, Amorifo, Perisifo, Hewifo ne Yebusifo. 8 Eynom yø aman a Israel ntøre won ase korakora no asefo. Eno nti, Salomo hye won ma wøyee adwuma maa no. Na ebøsi nne, wøsom se apaafø. 9 Nanso Salomo anhye Israelfi biara amma wanye adwuma se əpaani. Mmom, əmaa ebinom køyee asraafø, mpanyimfo wø n'akofo so ne ne nteaseenam ne n'apønko kafo so asahene.

10 Əhene Salomo yii wən mu ahannu aduonum ma wəkəhwəe ne nkəsodwuma so. 11 Salomo yii ne yere a əye Farao babea fii Dawid kurow mu, de no kəo ahemfi foforo a wasi ama no no mu. Əkae se, “Ense se me yere tena Əhene Dawid ahemfi, efise na Awurade Apam Adaka no si hə, enti əho ye asase kronkron.” 12 Na Salomo bəə əhyew afore wə afəremuka a wasi wə Asəredan no ntwironoo no anim no so, maa Awurade. 13 Da biara, wobəə afore senea Mose de maa won no. Afahye ahorow a wodii no bi ne Homeda, Əsrəm Foforo Da, ne mfirihya abiesa biara afahye no mu a, əye Twam Afahye, Otwabere Afahye ne Asese Afahye. 14 Salomo de asofo no nnwuma rehye wən nsa no, əfaa n'agya Dawid akwankyerə so. Saa ara na əmaa Lewifo no dii əmanfo no anim too ayeyi nnwom, na wəboaa asofo no wə wən daa daa nnwuma mu. Əde apon ano ahwəfo akuwakuw no sisii wən apon ano senea Dawid, Onyankopon nipa no kyereə wən no. 15 Salomo amman amfi akwankyerə a Dawid mae a əfa asofo, Lewifo ne sikakorabea ho. 16 Na Salomo hweə biribiara a əfa Awurade Asəredan no si so fi da a wotwaa ne fapem, kosi da a wəde wiee si no. 17 Akyiri no, Salomo kəə Esion-Geber ne Elot a əye ahyəngiyinabea a əwə Edom asase a əda Po Kəkəə mpoano hə no. 18 Huram bress no ahyen a əno ankasa mpanyimfo hwe so; na emu adwumayefo no nim adwuma yiye. Salomo nkurofo ne saa ahyen yi kəə Ofir asase so, na wəde sikakəkəə a na əkari beyə tən dunson bress Salomo.

9 Bere a Seba hemmea tee Salomo nka no, əbaa Yerusalem se əde nsem a anoyi yə den rebesə no ahwə. Əne n'asomfo bebree, yoma pii a wəahyehye nnuhuam, sikakəkəə bebree ne mpempranne wə won so na əbae. 2 Ohyiaa Salomo no, wodii biribiara a enti əbaa saa nsrahwe no ho nkəməm, maa Salomo yii ne nsəmmisa nyinaa ano senea əsse. 3 Bere a Sebahemmea huu senea Salomo adwene mu də, ne ahemfi a wasi no, 4 ne ho dwiriw no. Ohuu nnuan a esisi ne didipon so no, senea watoto n'adwumayefo ne ntade feefə a wəhyehye, kuruwakurafo ne won ntade yuu ne əhyew afore a Salomo abə wə Awurade Asəredan mu no, əyeə no nwonwa. 5 Ofi ahodwiriw mu ka kyereə əhene no se, “Biribiara a metee wə me kurom a əfa nea woatumi aye ne wo nyansa ho no yə nokware. 6 Mannye anni kosii se m'ankasa mebaa ha de m'ani kann abehu. Nokware, mante emu fa mpo. Wo nyansa no boro nea wəka kyereə me no so koraa. 7 Migye

di se əse se wo nkurofo yi ani gye! Əye adom ma w'adwumayefo yi se wotumi ben wo adekyee biara na wotie wo nyansasəm. 8 Awurade, wo Nyankopon yə əkəse ampa. N'ani gye wo ho nti, əde wo asi ahengua so se di hene ma no. Efise Onyankopon pe Israel asem dodo, na əpə se saa ahenni yi tena afeboə; wasi wo hene senea wode nokware ne atentrenee bebu əman no.” 9 Afei, əmaa əhene no sikakəkəə akyede a əkari tən 4 ne nnuhuam pii ne abooden mpempranne. Seba hemmea nnuhuam a əde maa Salomo no so bi mmaa da. 10 Bere a Huram hyen mufo ne Salomo nkurofo de sikakəkəə fi Ofir bae no, wəde əbako nnua pa bebree ne mpempranne kaa ho bae. 11 Əhene no de əbako nnua no yə Awurade Asəredan ne ahemfi no atrapoe. Əde bi nso yə asankuten ne mmənta maa nnwom ho nimdefo no. Na saa nnwontode no so bi mmaa da wə Yuda. 12 Biribiara a Seba hemmea bisaa əhene Salomo no, əde maa no. Na əye akyede a əsom bo pa ara, na əboro nea əhemmea de bress no no so. Afei, əhemmea no ne n'asomfo no san kəə wən ankasa asase so. 13 Afe biara, na sikakəkəə a əba Salomo nsam no yə tən aduonu anum. 14 Na sika a onya fi aguadifo nkyen no nka eyi ho. Na Arabia ahemfo nyinaa ne amradofo a wəwə asase no so nyinaa bress Salomo sikakəkəə ne dwetə. 15 Əhene Salomo ma wəde sikakəkəə a wəaboro yə akyəm akese ahannu a emu biara sikakəkəə a əwə mu no mu duru yə kilogram ason. 16 Əsan yəe sikakəkəə nkatabo nketewa ahaasa a wəde asae aboro a na sikakəkəə a wəde yəe emu biara no mu duru bəye kilogram abiesa ne fa. Əhene no kəkora a saa nkatabo no wə Lebanon Kwaə Ahemfi mu. 17 Afei, əhene no de asonse yəe ahengua kəse bi, na əde sikakəkəə ankasa guu ho. 18 Na ahengua no wə atrapoe asia a wəde sikakəkəə ntiasode afam ho. Ahengua no wə nsa wə benkum. Ne nifa na gyata səsə nso gynagyina afa ne fa wə ahengua no ho. 19 Salomo san yəe gyata səsə dumien a əbaako biara gyina atrapoe ntiaso asia no mu biara benkum ne nifa. Ahengua biara nni wiase a wobetumi de atoto Salomo de no ho. 20 Əhene Salomo nkuruwa nyinaa, sikakəkəə na wəde yəe. Saa ara na nneəma ahorow a əwə Lebanon Kwaə Ahemfi mu no nso te. Wəamfa dwetə anyə, efise Salomo bere so no, na wobu dwetə ade teta bi. 21 Na əhene no wə aguadi ahyen a emu adwumayefo yə Huram asomfo. Mfe abiesa biara, ahyen no ba a, wəde sikakəkəə, dwetə, asonse, nsoroboa ne asibe bress əhene no. 22 Enti əhene Salomo bəyeə ədefo ne onyansafə sen əhene biara

wō asase so nyinaa. 23 Ahemfo fifi aman nyinaa so besraa no, tiee ne nyansasem a Onyankopōn de adam no no bi. 24 Afe biara, obiara a ḥebə abesra no no, ḥbre no akyedə te se dwetə, sikakəkə, ntade, akode, nnuhuam, apōnkə ne funumpōnkə. 25 Na Salomo wō apōnkōdan mpem anan a ne ntēaseenam apōnkə da mu ne apōnkə mpem dumien. ḥde mu fa kese no kōo nkurow a ne ntēaseenam wō mu, na ḥmaa bi nso ben no wō Yerusalem. 26 Odii hene bunkam faa ahemfo nyinaa so, fi Asubōnten Eufrate ano de kosi Filistifo asase ne Misraim hye so. 27 ḥhene no maa dwetə buu so ma eyee se abo wō Yerusalem. Sida nnua nso, onya ma ebuu ne so te se ankye nnua a enyin wō Yuda mmepōw ase no. 28 Na wōtō Salomo apōnkə fi Misraim ne aman ahorow bebree so. 29 Salomo ahenni ho nsem nkae, fi mfiase kosi awie no, wōankyerew angu odiyifo Natan nhoma, Ahiya a ofi Silon adiyisem ne nhumuni Ido anisoadehu a efa Nebat babarima Yeroboam ho no mu ana? 30 Salomo tenaa Yerusalem dii Israel nyinaa so hene mfirihyia aduanan. 31 Owui no, wosiee no wo n'agya Dawid kurom. Ne babarima Rehoboam na odii n'ade se ḥhene.

10 Rehoboam kōo Sekem, efise na Israel nyinaa ahyia ho se wōrebesi no hene. 2 Bere a Nebat babarima Yeroboam tee se Salomo awu no, ofi Misraim bae, efise oguan ffi ḥhene Salomo nsam kōtenaa Misraim. 3 Israel mpanyimfo soma ma wōkōfaa Yeroboam, na ḥne Israel nyinaa kōo se wōne Rehoboam rekōkasa. 4 Wōkae se, “W'agya hyee yen ma yeyee adwumaden. Yesre wo, tew saa adwumaden ne sonkahiri adesoa duruduru a w'agya de soaa yen no so. Woye saa a, yebesom wo nokware mu.” 5 Rehoboam buae se, “Momma me nnansa na menwene mo asem yi ho. Eno akyi, mommra mmegye me mmuae.” Enti nnipa no san kōe. 6 Na ḥhene Rehoboam kōo ne mpanyimfo bi a na wotu n'agya Salomo fo ne wōn kosusuw asem no ho. Obisaa wōn se, “Moka asem no ho den? Mmuae ben na memfa mama saa nnipa yi?” 7 Mpanyimfo yi buae se, “Se woye nnipa no yiye, na woye ayamye kyere wōn ma esō wōn ani a, wōn nso beye wo nkurofo nokwafo.” 8 Nanso Rehoboam amfa afotu a mpanyimfo no maa no no. Mmom, ḥkōo n'atipenfo mmabun bi a ḥne wōn sii so a na wotu no fo no nkyen. 9 Obisaa wōn se, “Mnso mo adwene ne den? Mmuae ben na memfa nkōma nnipa a wōpē se metew adesoa a m'agya de soaa wōn no so?” 10 Mmerante no buae se, “Asem a esē se woka kyere wōn ne se, ‘Me nsateaa ketewa no mu piw sen

m'agya asen mu. Na se modwene se na ḥye den wo mo so a, montwēn na mubehu senea mete.’ 11 Yiw, na m'agya ye den wo mo so, nanso me de, meye nea ekyen saa. Se m'agya kaa mo mpire a, me de, mede nkekantwēre na ḥbehwe mo.” 12 Nnansa akyi no, Yeroboam ne nnipa no nyinaa san baa se wōrebetie Rehoboam mmuae senea ḥkae no. 13 Na Rehoboam de ahantan kasa kyere wōn. Wamfa mpanyimfo no afotu, 14 na ofaa mmerante no afotu. ḥka kyere nnipa no se, “Na m'agya ma moye adwumaden, na me de, mekyen saa! Se m'agya kaa mo mpire a, me de, mede nkekantwēre na ḥbehwe mo!” 15 Enti ḥhene no anye nnipa no abisade no ho hwē. Saa nsem a esisii yi ye Onyankopōn nhyehyee, efise emaa Awurade nkōm a ḥnam odiyifo Ahiya a ofi Silo no hyee Nebat babarima Yeroboam no baa mu. 16 Bere a Israel huu se ḥhene no anye wōn abisade amma wōn no, wōteetee mu se, “Dawid ne n'adedi ntoaso no mfa wōn ho. Yene Yisai babarima no nni twaka biara. Israel, momma yēnkō yen afi. Dawid, kōhwehwē w'ankasa wo fi.” Enti Israel nyinaa san kōo fie. 17 Na Rehoboam kōo so dii Israelfo a na wōtete Yuda nkurow so no so hene. 18 ḥhene Rehoboam somaa Hadoram a na ḥhwē adwumayefo so no se ḥnkōhwē mma ḥman no nyē dinn, nanso Israelfo no siw no abo kum no. Bere a ḥhene Rehoboam tee saa asem no, ntēm ara, ohuruw tenaa ne ntēaseenam mu, guan kōo Yerusalem. 19 Israel mmusuakw a wōwō atifi fam no ampene se Dawid aseni biara bedi wōn so, de besi nnē.

11 Bere a Rehoboam duu Yerusalem no, ḥboaboaa Yuda ne Benyamin asraafō a wosi pi si ta mpem oha aduwōtwe ano, se wōrekoko atia Israel asraafō, na wōagye ahenni no afa. 2 Na Awurade ka kyere Onyankopōn nipa Semaia se, 3 “Ka kyere Salomo babarima Rehoboam a odi hene wo Yuda ne Israelfo a wōwō Yuda ne Benyamin no se, 4 Senea Awurade se ni: ‘Nko ntia w'abusuafo. San w'akyi kō fie, efise me na memaa asem a asi no ho kwan!’” Enti wotiee Awurade asem no, na wōankō antia Yeroboam. 5 Rehoboam tenaa Yerusalem, na ḥbōo nkurow ahorow ho ban, maa Yuda yee den. 6 ḥkyekyeree Betlehem, Etam, Tekoa, 7 Bet-Sur, Soko, Adulam, 8 Gat, Maresa, Sif, 9 Adoraim, Lakis, Aseka, 10 Sora, Ayalon ne Hebron. Eyinom ne nkurow a wōbōo ho ban wō Yuda ne Benyamin. 11 Rehoboam yeree wōn bammo mu, na ḥde asahene duaduaa hō. ḥkoraa nnuan, ngo ne nsa wō kuropōn biara so. 12 ḥde nkatabo ne mpeaw

siee wō saa nkurow yi mu de hyee wōn bammo mu den. Enti Yuda ne Benyamin nko ara na wōbēhyee n'ase. **13** Asifo ne Lewifo a na wōne Israel atifi fam mmusuakuw te no kō Rehoboam afa. **14** Na Lewifo no mpo gyaw wōn afi ne wōn agyapade kō Yuda ne Yerusalem, efise Yeroboam ne ne mmabarima amma wōn kwan ansom Awurade se asifo. **15** Yeroboam yii n'ankasa asifo ma wōsom wō abosonsomfo nsore so a na wōsom abirekyi ne nantwimma ahoni a na wōayee. **16** Israelman mu nyinaa, wōn a na wōpē se wōsom Awurade, Israel Nyankopon no dii Lewifo no akyi kō Yerusalem faako a wobetumi de ayeeyede ama Awurade, won agyanom Nyankopon no. **17** Eyi maa Yuda ahenni nyaa ahoden, na wōde mfe abiesa boaa Salomo babarima Rehoboam, na wōhwehwē Awurade nokware, senea wōyee wō Dawid ne Salomo ahenni mu no. **18** Rehoboam waree Mahalat. Na ɔyé Dawid babarima Yerimot babea. Na ɔyé Abihail a ɔyé Yisai babarima Eliab babea nso. **19** Mahalat woo mmabarima baasa a wōne Yeus, Semaria ne Saham. **20** Akyiri no, ɔwaree Absalom babea Maaka. Maaka woo Abia, Atai, Sisa ne Selomit. **21** Na Rehoboam da Maaka yiye sen ne yerenom a wōaka ne ne mpenanom nyinaa. Na ɔwo yerenom dunwōtwe ne mpenanom aduosia, na wōwowoo mmabarima aduonu awotwe ne mmabeba aduosia. **22** Rehoboam sii Maaka babarima Abia ahenemmahene ma edaa adi pefee se daakye, ɔno na obedi n'ade se ɔhene. **23** Bio, Rehoboam faa nyansakwan so de dwumadi hyehyee ne mmabarima a wōaka no nsa, de wōn tuatuaa nkurow a wōabō ho ban, wō nsase no nyinaa so. ɔmaa wōn wōn ahiade nyinaa, hyehyee aware bebree maa wōn mu biara.

12 Rehoboam ahenni timii, na ɔyee den no, ɔne Israel nyinaa gyaw Awurade mmara. **2** Esiane se na wonni Awurade nokware no nti, afe a eto so anum wō ɔhene Rehoboam adedi mu no, Misraimhene Sisak kōtow hyee Yerusalem so. **3** ɔde nteaseenam apem ahannu, apɔnkɔsotefo mpem aduosia ne anammonmufo asraafo a wontumi nkan won dodow a Libiafo, Sukifo ne Etiopiafo ka ho na wōbae. **4** Sisak dii Yudafo nkurow a wōabō ho ban no so nkonom, na otu teee se ɔrekötow ahye Yerusalem so nso. **5** Odiyifo Semaia hyiaa Rehoboam ne Yuda mpanyimfo a Sisak nti, wōguan aba Yerusalem. Semaia ka kyereえ wōn se, "Senea Awurade se ni! Moagyaw me nti, me nso meregyaw mo ama Sisak." **6** ɔhene no ne Israel mpanyimfo břee wōn ho ase, kae se, "Awurade di bem

se ɔyee yen saa!" **7** Awurade huu se wōanu wōn ho no, ɔde saa nkra yi somaa Semaia: "Esiane se nnipa no abre wōn ho ase nti, merensee wōn korakora na ɔrenkye, mema wōn ahomegye. Meremfa Sisak so nna m'abufuw adi wō Yerusalem so. **8** Nanso wōbēye n'asomfo senea ɔbékrye wōn se, ɔsé se wōsom me sen se wōbēsom wiase ahemfo." **9** Enti Misraimhene Sisak baa Yerusalem bēsesaw agyapade a ɔwo Awurade Asoredan no mu ne ahemfi ho nneema a Salomo sikakōkō nkatabo no nyinaa ka ho. **10** Akyiri no, ɔhene Rehoboam de kōbere akyem de sii anan, na ɔde hyee ahemfi awemfo nsa se wōnhwe so. **11** Bere biara a ɔhene no bēkō Awurade Asoredan no mu no, awemfo no soa kō ho bi, na se owie na ɔreba a, wōsan de begu awemfo dan no mu. **12** Esiane se Rehoboam břee ne ho ase nti, Awurade abufuw no fii ne so, nti wansee no korakora. ɔmaa yiye kō so wō Yuda asase so. **13** ɔhene Rehoboam timii wo Yerusalem, na ɔtōaa so dii hene. Bere a odii ade no, na wadi mfirihya aduanan baako. Na odii ade mfirihya dunson wō Yerusalem, kuropon a Awurade ayi afi Israel mmusuakuw nyinaa mu se ɔhō na wōbēhye ne din anuonyam no. Na Rehoboam na din de Naama a ofi Amon. **14** Na ɔyé ɔhene bōne, efise wamfa ne koma nyinaa anhwehwē Awurade akyi kwan. **15** Wōankyerew Rehoboam ahenni ho nsem nkae no a efi mfiase kosi awie no wō odiyifo Semaia nhoma ne nhumuni Ido nhoma a ɔyé awo nitoatoaso nhoma no fa bi mu ana? Bere biara, na akokoakoko wō Rehoboam ne Yeroboam ntam. **16** Bere a Rehoboam wui no, wōsieve no wo Dawid kurom. Na ne babarima Abia dii n'ade se ɔhene.

13 Bere a Yeroboam dii hene wō Israel no, ne mfe dunwōtwe so, na Abia fii ase dii hene wō Yuda. **2** Odii hene mfe abiesa wō Yerusalem. Na ne na din de Maaka a ɔyé Uriel a ofi Gibeon babea. Na ɔko baa Abia ne Yeroboam ntam. **3** ɔhene Abia de akofo akese mpem ahannan dii Yuda anim, kohyiaa Yeroboam a ɔno nso akofa mmarima akofo akokodurufo mpem ahanwōtwe afi Israel. **4** Bere a Yuda asraafo no duu Efraim mmepon nsase no so no, Abia gyinaa bepon Semaraim so, teee mu kyereえ Yeroboam ne Israelfo asraafo no se, "Muntie me! **5** Munnim se Awurade, Israel Nyankopon, ne Dawid ɔyé daa apam de Israel ahengua maa ɔne n'asefo afebōo ana? **6** Nanso Nebat babarima Yeroboam a na ɔyé Dawid babarima Salomo somfo teta bi no beyeえ ne wura ɔfatwafo. **7** Na ɔmaa

ahuhufo dɔm kɔboaa no, bu faa Salomo babarima Rehoboam so na esiane se na onnyinii, na onni osuuh biara nti, wantumi annyina ne won anni asi. 8 “Wugye di yiye se wubetumi agyina, atia Awurade ahenni a Dawid asefo tua ano no? W’asraafodɔm no so yiye. Nantwimma a Yeroboam de sikakɔkɔ yee no ne mo anyame. 9 Woapam Awurade asofo ne Lewifo no, na woahye w’ankasa asofo te se abosomman no pe. Nne yi, woma obiara bɔye ɔsofo. Obiara a ɔde nantwi ba ne adwennini ason beba se wonnyina so nhye no sɔfo no, otumi bɔye ɔsofo ma saa mo anyame no. 10 “Na yɛn de, Awurade ne yɛn Nyankopɔn, na yennya no da. Aaron asefo nko ara na wɔsɔm Awurade se asofo, na Lewifo nko ara na wotumi boa wɔn wɔn dwumadi mu. 11 Wɔde ɔhyew aforebɔde ne ɔhyew aduhuam bre Awurade daa anɔpa ne anwummere. Wode Daa Daa Brodo no to ɔpon kronkron no so, na daa anwummere, wɔsɔ sikakɔkɔ Kaneadua no. Yɛredi Awurade, yɛn Nyankopɔn, nkyerkyere so, nanso moagyaw no. 12 Enti eṣe se mote ase se Onyankopɔn ka yɛn ho. ɔno ne yɛn kannifo. N’asɔfo hyɛn wɔn torobento, di yɛn anim, de yɛn kɔ ɔko tia mo. Israelfo, monnko ntia Awurade, mo agyanom Nyankopɔn no, na morenni nkɔnim.” 13 Nanso na Yeroboam aye nwaa ama n’akofo a wɔwɔ hɔ no bi afia Yuda mmarima akyi akɔtetew wɔn. 14 Bere a Yuda huu se wɔfi wɔn anim ne wɔn akyi atow ahye wɔn so no, wosu free Awurade se ɔmmoaa wɔn. Na asɔfo no hyɛn ntorobento, 15 na Yuda mmarima no fii ase teetee mu. Wɔn ko no mu nteeteemu no mu no, Onyankopɔn kaa Yeroboam ne Israel asraafo no gui, wɔ Abia ne Yuda asraafodɔm anim. 16 Israel asraafo no guan fii Yuda, na Onyankopɔn maa Yuda dii nkɔnim. 17 Abia ne n’akofo kunkum Israel asraafo no bebree. Da no, wɔn a wɔtɔtɔ wɔ Israel asraafo a wodi mu mu no yɛ mpem ahannum. 18 Na Yuda dii Israel so nkɔnim, efise wɔde wɔn ho too Awurade, wɔn agyanom Nyankopɔn no so. 19 Abia ne n’akofo kɔ so taa Yeroboam asraafo no, faa wɔn nkurow no bi te se Bet-El, Yesana ne Efron ne ɔho nkurow. 20 Enti bere a Abia te ase no de, Yeroboam a ɔye Israelhene annya tumi biara, na akyiri no, Awurade bɔɔ no ma owui. 21 Yudahene Abia kɔ so nyaa tumi. ɔwaree yerenom dunan. ɔwoo mmabarima aduonu abien ne mmea dunsia. 22 Abia ahenni ho nsem nkae ne ne nsem ne dwuma a odii no, wɔakyerew agu Odiyifo Ido Nkyeremu Nhoma no mu.

14 Abia wu ma wosiee no wɔ Dawid kurom. Ne babarima Asa na odii n’ade se ɔhene. Asomdwɔe baa asase no so mfe du. 2 Asa yee nea ɛsɔ Awurade, ne Nyankopɔn no, ani. 3 Otutuu abosonsomfo afɔremuka ne wɔn abosonnan nyinaa gui. Odwiriw wɔn afadum, twitwaa Asera nnua nyinaa. 4 ɔhyee ɔmanfo a wɔwɔ Yuda se, wɔnhwewhɛ Awurade, wɔn agyanom Nyankopɔn no, na wonni ne mmara ne n’ahyɛde nyinaa so. 5 Asa san bubuu abosonnan ne nnuhuam afɔremuka fii Yuda nkurow nyinaa mu. ɛno nti, wonyaa asomdwɔe wɔ Asa ahenni mu. 6 Saa asomdwɔe mfe no mu no, otumi siesiee bammɔ nkupɔn a ɛwɔ Yudaman mu nyinaa. Obiara anye n’adwene se ɔbeko atia no saa bere yi, efise na Awurade rema no ahomegye wɔ n’atamfo nsam. 7 Asa ka kyereɛ Yudafo se, “Momma yɛnkyekye nkurow, na yentwa afasu mfa ho mfa mmɔ ho ban. Yɛbɛyɛ abantenten, asisi apon, aye nnadeban nso. Asase no yɛ yɛn dea, efise yesrɛe Awurade yɛn Nyankopɔn, na wama yɛn ahomegye wɔ yɛn atamfo nsam.” Enti wɔkɔ so yee saa nnwuma yi de baa awiei. 8 Na ɔhene Asa wɔ akofo mpem ahaasa a wɔfi Yuda abusuakuw mu a wɔwɔ nkatabo ne mpeaw akɛse. Afei, na ɔwɔ akofo mpem ahannu aduɔwɔtɔw a wɔfi Benyamin abusua mu a wokurakura nkatabo ne agyan nketewa. Na akofo akokodurufo wɔ saa asraafodɔm abien yi mu. 9 Bere bi, Etiopiani bi a wɔfre no Serah de asraafodɔm ɔpepem baako ne nteaseɛnam ahaasa, kɔtow hyɛe Yuda so. Wɔkɔ koduu Maresa kuropɔn mu. 10 Asa nso boaa n’akofo ano ne wɔn kɔkoo wɔ Sefata bon mu a ɛben Maresa. 11 Asa teɛe mu, free Awurade ne Nyankopɔn se, “Awurade, wo nko ara na wubetumi aboa nea ɔye mmerew na watumi ako atia ɔhoɔdenfo! Boa yɛn, Awurade, yɛn Nyankopɔn, efise wo nko ara ne yɛn anidaso. Wo din mu na yerehyia dɔm kese yi. Awurade, wɔye yɛn Nyankopɔn, na mma kwan mma nnipa teta nsore ntia wol!” 12 Na Awurade dii Etiopiafo no so nkɔnim wɔ Asa ne Yuda asraafodɔm no anim, na atamfo no guanee. 13 Asa ne n’akofo no taa wɔn ara kosii Gerar, maa Etiopiafo no bebree totɔe a wɔantumi ammoa wɔn ho ano. Awurade ne n’akofo dwerew wɔn, na Yuda asraafo no nyaa asade bebree kɔe. 14 Bere a wɔwɔ Gerar no, wɔtɔw hyɛe nkurow a ɛwɔ beae hɔ nyinaa so, na Awurade ho huboa tɔɔ nnipa a wɔwɔ hɔ no so. Awiei no, wonyaa asade bebree wɔ saa nkurow no so nso. 15 Wɔsan tow

hyee mmoahwefo atenae, kyekyeree nguan ne yoma, ansa na woresan aksa Yerusalem.

15 Na Onyankopon honhom baa Oded babarima

Asaria so, 2 na opue kohyiaa ohene Asa a ofi akono reba no. 3 Teees mu guu Asa so se, “Tie me, Asa, Yudamanfo nyinaa ne Benyamin muntie. Mmere dodow a mo ne Awurade te no, ono nso ne mo bëtena. Bere biara a mobëhwehwë no no, mubehu no. Nanso se mugyaw no a, ono nso begyaw mo. 4 Teteete no, na Israel nni nokware Nyankopon no, na wonni osofo a obekyerekyere wən, na wonni Onyankopon mmara nso. 5 Nanso bere biara a mobekə ahohia mu na mobekə Awurade Israel Nyankopon nkyen, na moahwehwë no no, muhuhu no. 6 Saa esum bere no mu, na akwantu ye hu. Na əhaw wo əman no afanan nyinaa. 7 Akodi baa əman ne əman ntam, kuropon ne kuropon ntam, efise Awurade maa əhaw ahorow bebree baa mo so. 8 Na afei, mo Yuda mmarima, mo ho nye den, munnya akokoduru, na mubenya mo adwumayë so akatua.” 9 Bere a Asa tee saa asem yi fii odiyifo Asaria nkyen no, onyaa akokoduru, yiyii ahoni a əwo Yuda asase so ne Benyamin nyinaa ne nkurow a wako afa a əwowa Efraim bepow nsase so no so. Osiesee Awurade aforemuka a na esi Awurade Asoredan ntwironoo anim no. 10 Afei, Asa frefree nnipa a wəwo Yuda ne Benyamin nyinaa. 11 Bere a Asa tee saa asem yi fii odiyifo Asaria nkyen no, onyaa akokoduru, yiyii ahoni a əwo Yuda asase so ne Benyamin nyinaa ne nkurow a wako afa a əwowa Efraim, Manase ne Simeon a wəabetena wən mu no nso. Bebree tutu kətenaa Yuda wə əhene Asa bere so, efise wohuu se Awurade, ne Nyankopon, ka ne ho. 12 Erekə osram a eto so abiesa awiei no mu a na Asa adi ade mfe dunum no, nnipa no boaa wən ho ano wə Yerusalem. 13 Saa da no, wəde mmoa a wəkyekyere wən əko mu no bi bəo Awurade afore. Na mmoa no dodow ye anantwi ahanson a nguan ne mmirekyi nso dodow ye mpem ason. 14 Afei, wofi wən koma ne wən kra nyinaa mu yee apam se wobëhwehwë Awurade, wən agyanom Nyankopon. 15 Wəpenee so se, obiara a əbəro Awurade, wən agyanom Nyankopon no, wobekum no, se onnyinii anaa wanyin, se əye əbarima anaa əbea. 16 Wəhyen ntorobento ne mmien denneennen, de dii Awurade nokwaredi ntam no ho adanse. 17 Wən nyinaa ani gyee saa apam yi ho, efise wofi wən koma nyinaa mu na əye. Wəpere hwehwë Onyankopon, na wohuu no. Na Awurade maa wən ahomegye fii wən atamfo a wəwo afanan nyinaa nsam. 18 Mpo əhene Asa tuu ne nena baa Maaka fii ahemméagua no so, efise osii Asera nnua a

eye atantanne. Otwaas dua no, bubuu mu, hyew no wo Kidron bon mu. 19 Əwo mu se wərantutu abosonsom nsore so no nyinaa amfi Israel de, nanso Asa de ne ho nyinaa maa Awurade ne nkwanne nyinaa. 20 Əde dwetë ne sikakəkəo ne nneema ahorow a əne n'agya de maa Awurade no baa Onyankopon Asoredan no mu. 21 Enti əko ansi bio kosii Asa adedi afe a eto so aduasa anum no so.

16 Asa dii ade mfe aduasa asia no, Israelhene Baasa

kətow hyee Yuda so, na əbəo Rama ho ban, senea əbeyə a, obi ntumi nkə mu anaa ompue mfi əhene Asa Yudaman mu. 2 Asa yii dwetë ne sikakəkəo fii Awurade Asoredan adekoradan ne ahemfi hə. 3 Bere a Asa tee asem a asi no, ogyaee Rama bammə ho dwumadi no. 4 Enti əhene Asa frəe ne mmarima a wəwo Yuda nyinaa ma wəbesoaa adansi abo ne nnua a na Baasa de rebə Rama ho ban no. Asa de saa nneema yi bəo nkurow Geba ne Mispa ho ban. 5 Saa bere no mu no, ədehufo Hanani baa əhene Asa nkyen bəka kyere no se, “Esiane se wode wo ho ato Aramhene so, na woagyaw Awurade wo Nyankopon nti, worensumi nni Aramhene asraaf no so. 6 Wonkae nea əbaa Etiopiaf no ne Libiaf no wən asraafodəm dodow ne wən nteaseənam ne wən aponkəsotefo so no? Saa bere no, na wode wo ho to Awurade so, na əde wən nyinaa hyee wo nsa. 7 Awurade aniwa kyin fa asase so baabiara, senea əbeyə wən a wode wən koma nyinaa to no so no den. Nkwaseasəm bən na woadi yi! Efi nne, wobekə əko.” 8 Asa bo fuw Hanani yiye se wabəka saa asem yi akyere no, na əkyeree no too afiae. Saa bere no ara na Asa afe ase rehye ne nkurof no bi so. 9 Asa ahenni ho nsem nkae, fi mfiase kosi awiei no, wəakyerew agu Yuda ne Israel ahemfə nhoma no mu. 10 Asa bo fuw Hanani yiye se wabəka saa asem yi akyere no, na əkyeree no too afiae. Saa bere no ara na Asa afe ase rehye ne nkurof no bi so. 11 Asa ahenni ho nsem nkae, fi mfiase kosi awiei no, wəakyerew agu Yuda ne Israel ahemfə nhoma no mu. 12 N'adedi mfe aduasa akron so no, əyare huuuhu bi ye Asa nan. 13 Enti əko ansi bio kosii Asa adedi afe a eto so aduasa anum no so.

n'adedi mfe aduanan baako so no, owui. **14** Wosiee no əboda a əno ara twa maa n'ankasa ho no mu wə Dawid kurom. Wodedaa no mpa a wəde nnuhuam ne sradehuam ho hua ahye no ma, na n'ayiye no mu no, nnipa no bəo ogyatanna kese bi de hyeə no anuonyam.

17 Na Asa babarima Yehosafat bedii n'ade se əhene.

Əhyeə Yuda den, senea obetumi agyina Israel əfow biara ano. **2** Oduaduaa asraafodəm wə Yuda nkuropən a wəabə ho ban no nyinaa mu. Əde asraafodəm kumaa bi kəo Yuda asase so ne Efraim nkurow a n'agya Asa ako agye no so. **3** Na Awurade ka Yehosafat ho, efise əyee senea n'agya Asa yee wə ne mfe a edi kan no mu, na wansom Baal ahoni no. **4** Əhwehwəe n'agya Nyankopən, na odii n'ahyede so a wanni Israel ahenni mu nneyee no akyi. **5** Enti Awurade maa Yehosafat Yudaman so ahenni no timii. Nnipa a wəwə Yuda nyinaa bree Yehosafat akyede, ma əyee ədefo, na wəde nidi maa no. **6** Ofi ne koma nyinaa mu nantew Awurade akwan so. Obubuu abosonsomfo nsəree so, na əsəee Asera nnua no. **7** Yehosafat ahenni mfe abiesa so no, əsomaan ne mpanyimfo ma wokkyerəkyerəe wə Yuda nkurow nyinaa so. Ne mpanyimfo no ne Ben-Hail, Obadia, Sakaria, Netanel ne Mikaia. **8** Əsomaan Lewifo a wən din didi so yi kaa wən ho: Semaia, Netania, Sebadia, Asahel, Semiramot, Yehonatan, Adoniya, Tobia ne Tob-Adoniya. Əsomaan asəfo Elisama ne Yehoram nso. **9** Wəfaa Awurade mmara a wətintim nhoma no de kyinii Yuda nkurow nyinaa so, kyerəkyerəe nnipa no. **10** Na afei, əmaa Awurade ho suro təo ahenni a atwa ahyia no nyinaa so, nti obiara amfa əko anko Yehosafat so. **11** Filistifo no bi bree no akyede ne dwetə se sonkahiri, na Arabfo bree no adwennini mpem ason ne ahanson ne mpapo mpem ason ne ahanson. **12** Əmaa Yehosafat tumi mu yee den, na əkəo so yee den ara ma osisii aban ne nnuan adekoradan wə Yuda nkuropən nyinaa so. **13** Əkoraan nneəma bebree wə Yuda nkurow mu, na əmaa asraafə a wəye den tenaa Yerusalem. **14** Wogiyinaa agyanom mmusuakuw so gyee asraafə. Yuda abusua mu, na asraafodəm no dodow yə mpem ahaasa a wəakyekyə wən mu akuwakuw apem. Adna na na əye wən so sahene. **15** Onipa a na odi ne so ne Yehohanan a na odi asraafodəm mpem ahannu aduəwətwe so. **16** Nea odi hə ne Sikri babarima Amasia, a əde ne ho bəo afəre maa Awurade adwuma a na odi asraafodəm mpem ahannu so sahene. **17**

Benyamin abusua asraafodəm no, na wən dodow yə mpem ahannu a wəwə agyan ne nkatabo. Na wən sahene ne Eliada, əsraani a wadi ako akye. **18** Nea odi hə ne Yehosabad a otua asraafə mpem oha aduəwətwe a wəada wən ho so ama akodi no ano. **19** Eyingom ne asraafodəm a wətenaa Yerusalem som əhene, ne wən a Yehosafat de wən duaduaa nkurow a wəabə ho ban wə Yudaman mu no.

18 Yehosafat yee ədefo a na n'anuonyam nso koron.

Əhyehye maa ne babarima waree Israelhene Ahab babea. **2** Mfe kakraa bi akyi no, əkəo Samaria əsraafə Ahab. Ahab too pon kese bi maa əne ne mpanyimfo. Wokunkum nguan ne anantwi bebree de too pon no. Na Ahab sree Yehosafat se əmmeboaa no, na ənkəko ntia Ramot-Gilead. **3** Ahab bisaa no se, "Wəbəboaa me na mako atia Ramot-Gilead ana?" Na Yehosafat bua se, "Me ne wo yə pe na me nkuropə te se wo nkuropə, Yəbəboaa wo, ama woako." **4** Na Yehosafat ka kaa ho se, "Nea edi kan no, ma yemmisa Awurade hə afotu." **5** Enti əhene Ahab frəe n'adiyifo a wən dodow bəyə ahannan no nyinaa, bisaa wən se, "Menkəko ntia Ramot Gilead anaa mennkə?" Wən nyinaa bua se, "Kə so! Awurade bəma woadi nkonim anuonyam so." **6** Nanso Yehosafat bisaa se, "Enti Awurade odiyifo biara nso nni ha? Anka mepe se mibisa no saa asem koro no ara." **7** Əhene Ahab bua se, "Əbaako da so wə ha nanso, mikyi no. Ənhye nkəm biara se nsem a enye na əka kyere me. Ne din de Mikaia. Imla babarima ne no." Yehosafat kae se, "Nkasa saa. Ma yentie asem a əwo ka." **8** Enti Israelhene frəe ne mpanyimfo no baako ka kyerəe no se, "Yə ntem kəfrə Imla babarima Mikaia bə me." **9** Israelhene Ahab ne Yudahene Yehosafat hyeə wən ahemfo ntade, tenaa wən ahengua mu wo apongua a əben Samaria kwan no ano. Saa bere no, na Ahab adiyifo no rehye nkəm wə wən anim. **10** Na wən mu baako a əye Kenaana babarima Sedekia de nnade yee mmən, na ədaa no adi se, "Senea Awurade se ni: Mode saa mmən yi bewowə Aramfo yi ama wəawuwu!" **11** Adiyifo a wəwə hə no nyinaa penee so kae se, "Yiw, monkə Ramot-Gilead, na munkodi nkonim, efise Awurade bəma moadi nkonim." **12** Əbəfo a əkofrəe Mikaia no ka kyerəe no se, "Hwə, adiyifo no nyinaa hye əhene no bə se obedi nkonim. Hwə se wone wən bəyə adwene, na hye nkonimdi ho bə." **13** Nanso Mikaia bua se, "Se Awurade te ase yi, nea me Nyankopən aka akyere me se menka no, əno na məka."

14 Bere a Mikaia beduu əhene Ahab anim no, obisaa no se, “Mikaia, yənkəko ntia Ramot-Gilead anaa yənko?” Mikaia buae se, “Monkəko! Ebeyə nkonimdi a əho wo nyam.” 15 Əhene amma n’ano ansi, na obuaa no se, “Mpen ahe na menka nkyere wo se, se worekasa ama Awurade a, ka nokwasem?” 16 Na Mikaia ka kyereə se, “Anisoadehu mu no, mihiu se Israel nyinaa abo apete wo mmepəw no so se nguan a wonni hwəfo. Na Awurade kae se, ‘Wəakum wən wura. Fa wən kə fie asomdwoe mu.’” 17 Israelhene ka kyereə Yehosafat se, “Manka saa ankyere wo ana? Da biara saa na əyə. Ənhye nkəm pa biara se atoro nkəm na əhye fa me ho.” 18 Mikaia toaa so se, “Tie nea Awurade ka. Mihiu Awurade se əte n’ahengua so a ne əsorofo asraafo nyinaa atwa ne ho ahyia wə ne nifa ne ne benkum so.

19 Na Awurade bisae se, ‘Hena na obetumi adaadaa Israelhene Ahab ama wakotu Ramot-Gilead so sa na wəakum no wə ho?’ “Adwenkyere bebree baa ho, 20 kosii se ne koraa no, honhom bi bənee Awurade kae se, ‘Metumi aye!’” Awurade bisae se, “Əkwan bən so na wobəfa aye eyi.” 21 Na honhom no buae se, “Məko akədaadaa Ahab adiyifo, ama wəadi atoro.” Awurade kae se, “Kə so ye, na wubedi nkonom. 22 “Enti woahu se Awurade de nkontompo honhom ahye w’adiyifo no anom. Awurade adwene se əde amanəhunu bəba wo so.” 23 Na Kenaana babarima Sedekia kəo Mikaia so, kəbəo no sotore bisae se, “Da bən na Awurade honhom fii me so bekasa kyereə wo?” 24 Na Mikaia buae se, “Ərenkyə biara, wubehu nokware no, bere a wubeguan akətetəw kokoa mu dan bi mu.” 25 Israelhene Ahab hyee se, “Monkyere Mikaia, na momfa no nkəma Amon a əyə kurow no mu amrado, na momfa no nkə me babarima Yoas nkyen. 26 Monka saa asem a efi əhene nkyen yi nkyere wən se, ‘Fa saa əbarima yi to afiase. Mommma no aduan biara se brodo ne nsu, kosi se məfi akono beba asomdwoe mu.’” 27 Nanso Mikaia buae se, “Se wosan ba asomdwoe mu a, na ekyere se, Awurade amfa me so ankasa.” Na əka kyereə wən a wogyinagyina ho, atwa ne ho ahyia no se, “Saa asem a maka yi, monhye no nsow.” 28 Enti Israelhene ne Yudahene Yehosafat dii wən asraafo anim, tuu Ramot-Gilead so sa. 29 Afei, əhene Ahab ka kyereə Yehosafat se, “Yəreko əko yi, mesakra me ho sənea obiara nhu me, nanso wo de, wobəhye w’ahentade.” Enti Ahab sesaa ne ho, na wəkəo əko no. 30 Saa bere no, na Aramhene aka akyere ne nteaseənamkafo no se, “Monkətow

nye Israelhene nko ara so.” 31 Enti bere a Aramhene nteaseənamkafo no huu Yehosafat se əhye n’ahentade no, wotaa no. Wətətəeə mu se, “Israelhene no ne no.” Nanso, Yehosafat teee mu free Awurade se ommegye no nkwa. Na Awurade yii nkurofo no ani fii ne so, de gyee no nkwa. 32 Bere a nteaseənamkafo no huu se ənye Israelhene no, wogyaae no taa. 33 Na Aram sraani bi de anibiannaso totow n’agyan guu Israel asraafo no mu, maa bəmma no bi kəwəo Israelhene nkatabo ahyiae wə ne immotuam. Ahab teee mu kyereə nteaseənamkafo no se, “Momfa me mfi ha, na woapira me pira bəne.” 34 Əko no kəo so da mu no nyinaa. Ahab kotwerii ne teaseənam mu a n’ani kyere Aramfo no de kosii anwummere. Na əyee sənea owia rekətə no, owui.

19 Bere a əhene Yehosafat duu ne fi wə Yerusalem asomdwoe mu no, 2 Hanani babarima Yehu, ədehufo no kohyiaa no. Obisaa əhene Yehosafat se, “So eəse wo se woboa amuməyəfo, na wədə wən a wokyi Awurade ana? Nea woaye yi nti Awurade abufuw aba wo so. 3 Nanso ade pa bi wə wo mu, efise woatutu Asera nnua a əwə asase no so nyinaa, na woatutu wo ho asi ho se wobəhwehəwə Onyankopon.” 4 Na Yehosafat tenaa Yerusalem. Nanso, otuu kwan fii Beer-Seba kəo Efraim bepəw asase no so, kohyee nkurofo nkuran se, wənsan nkə Awurade, wən agyanom Nyankopon no nkyen. 5 Oiyii atemmufo wə nkuropon a wəabə ho ban wə əman no mu nyinaa, 6 hyee wən se, “Aten biara a mubebu no bere biara no, munnenwə ho yiye. Monkae se, moremmu aten se mode resə nnipa ani, na mmom, Awurade a əbeka mo ho biara a əbəba se mubu ho aten no ani. 7 Munsuro Awurade, na mummu atəntrenee, efise Awurade, mo Nyankopon, kyi ntenkyew, nhwəanım ne kətəasehye.” 8 Na Yehosafat yii Lewifo, asəfo ne mmusua ntuanofa a wəwəo Israel no ma wəsom se atemmufo wə Yerusalem. Na wodi Awurade mmara mu nsem ne ofie ntawntaw nsem nso. 9 Əhyee wən se, “Daa, momfa onyamesuro, nokware ne adwene pa nye mo adwuma. 10 Bere biara a asem bi a efi mo nkurofo a wəwəo nkurow yi so beba mo anim no, se əyə awudi anaa Onyankopon mmara anaa n’ahyede sobu no, mommo wən kəkə se, wənnye bəne ntia Awurade, sənea əbeyə a n’abufuw remma mo ne wən so. Monye saa, na morenni fə. 11 “Əsəfopanyin Amaria beyə mo panyin, na əkasa a obi nka bi bio wo nsem a efa Awurade ho nyinaa. Ismael babarima Sebadia nso na otua Yuda abusuakuwano

no. Əkasa a, obi nika bi bio wō ntawntawsəm nyinaa mu. Lewifo no na wəbəboa mo ama moabu atəntrennee. Momfa akokoduru nni mo dwuma, na Awurade nka wən a wəyə ade trenee ho.”

20 Eyi akyi no, Moabfo, Amonfo ne Maonfo asraafo bi tuu Yehosafat so sa. **2** Abofo bəka kyereə Yehosafat se, “Asraafo bebree fi Nkyene Po no akyi wa Edom rebəko atia wo. Wəadu Hasason-Tamar” (En-Gedi din baako ne no). **3** Yehosafat tee saa asem no, ne ho yeraw no nti, obisaa Awurade hə akwankyyerə. Əhyəs se obiara a əwə Yuda no nni abuada. **4** Na nnipa a wəwə Yuda nkurow nyinaa so baa Yerusalem, bəhwehwəe Awurade. **5** Na Yehosafat sore gyinaa Yudafo ne Yerusalemfo anim wō Awurade Asəredan no adiwo foforo hə. **6** Əbəə mpae se, “Awurade, yen agyanom Nyankopon, wo nko ne Onyankopon a wote əsoro. Wo na wudi ahenni a əwə asase nyinaa so. Woye otumfo ne əkəse a obiara ntumi ne wo nni asi. **7** Yen Nyankopon, bere a wo nkurəfo bedui no, woampam wən a na wote asase yi so no ana? Na woamfa saa asase yi amma w'adamfo Abraham asefo afebəə ana? **8** Wo nkurəfo tenaa ha sii saa Asəredan yi maa wo. **9** Wokaa se, ‘Se əhaw bi te se əko, əyare anaa əkəm bi to yen a, yebetumi aba w'anim wo saa Asəredan yi mu, baabi a wəahye wo din anuonyam no. Yebetumi asu afre wo se, gye yen nkwa, na wubetie yen, agye yen.’ **10** “Na afei, hwe nea Amonfo, Moabfo ne Seir asraafodəm reyə. Woamma yen agyanom anni saa aman no so nkoniim bere a Israel fii Misraim no, na mmom, wəfaa wən ho a wəansəe wən. **11** Afei, hwe səneə wəretua yen so ka. Wəaba se, wərebetu yen afi w'asase a wode maa yen se agyapade no so. **12** Yen Nyankopon, worensiə wən ano? Yenni ahoəden se asraafodəm kəse yi a wəpə se wəbetow hye yen so yi. Yenhu nea yənyə, na yehwe kwan se wobəboa yen.” **13** Bere a Yuda mmarima nyinaa ne wən nkokoaa, wən yerenom ne wən mma gyina Awurade anim no. **14** Awurade Honhom baa mmarima a wogyinagyina hə no mu baako so. Na ne din de Yahasiel a əyə Sakaria babarima a əno nso yə Benaia babarima, na əno nso yə Yeiel babarima, na əno nso yə Lewini Matania, a əyə Asaf aseni no babarima. **15** Əkae se, “Əhene Yehosafat, tie! Mo Yudafo ne Yerusalemfo nyinaa, muntie! Səneə Awurade se ni: Munnuso. Mommma asraafodəm kəse ntu mo koma, efise əko no nyə mo dea, na əyə Onyankopon dea. **16** Əkyena, muntu nten nkə wən so. Mubehu se wofi Sis atrapoe a əwə obon

no fa a epue Yeruel sare no so ho reba. **17** Na əho nhia mpo se mobəko. Munnyinagyina mo afa, monye dinn na monhwə Awurade nkoniim. Əka mo ho, Yuda ne Yerusalem manfo. Munnuso, na momimma mo koma ntu. Əkyena, monkə ho, na Awurade ka mo ho.” **18** Na əhene Yehosafat sii ne ti ase, na Yuda ne Yerusalem manfo no nyinaa nso yəe saa, de som Awurade. **19** Na Lewifo a wofi Kohat ne Kora mμmusua mu sore gyina tees mu dennen soree Awurade, Israel Nyankopon. **20** Ade kyee n'anəpahema no, Yuda asraafo no kəo Tekoa sare so. Bere a wərekə no, Yehosafat gyina kae se, “Muntie me, mo Yudafo ne Yerusalemfo nyinaa. Munnye Awurade, mo Nyankopon, nni na mubetumi agyina pintinn. Munnye n'adiyifo no nni, na mubedi nkoniim.” **21** Əhene no ne nnipa no ntuanofo dii nkitalho wiei no, oyii nnwontofo bi se wonni asraafo no anim, nto dwom mma Awurade, nkamfo no wō n'ənuonyam kronkron no nti. Dwom no mu nsem ni: “Monna Awurade ase na n'adəe wō hə daal!” **22** Bere a wəpagyaw ayeyi dwom no, Awurade maa Amon, Moab ne bepəw Seir asraafo no twaa wən ho koe. **23** Moab ne Amon asraafo no dan wən ani kyereə mmarima a wofi bepow Seir so no, kunkum wən nyinaa. Wowiee Seir asraafo no, wotwaa wən ho koe. **24** Na Yuda asraafo no duu baabi a wogyina a wuhu sare no so no, wohuu se afunu gugu fam kə akyiri. Atamfo no mu baako mpo antumi anguan. **25** Əhene Yehosafat ne n'əkofo no kətasee asade. Wonyaa adwumaye nneəma, ntade ne nneəma a əsom bo a wontumi nsoa. Na asade no dəəso enti wəde nnansa na etase ne nyinaa. **26** Nnaanan so no, wəboaa wən ho ano wō Nhyira Bon mu. Wətoo obon no din saa da no, efise əho na nnipa no kamfoo Awurade, daa no ase. Wəda so frē no Nhyira Bon nne yi. **27** Afei, Yehosafat dii wən anim ne wən san kəo Yerusalem anigye so se, Awurade ama wəadi wən atamfo so nkoniim. **28** Wəbəə mμmenta, asankutən ne ntorobento tuu nten kəhyen Yerusalem na wəkəə Awurade Asəredan no mu. **29** Bere a ahenni a atwa ho ahyia no tee se Awurade no ankasa ako atia Israel atamfo no, Awurade ho suro baa wən so. **30** Na əmaa asomdwoe baa Yehosafat ahenni mu, efise ne Nyankopon maa no ahomegye wō afanan nyinaa. **31** Na Yehosafat dii hene wō Yuda asase so. Bere a odii hene no, na wadi mfe aduasa anum. Ətenaa Yerusalem dii hene mfe aduonu anum. Na ne na din de Asuba a əyə Silhi babea. **32** Na Yehosafat yə əhene a oye. Əyəs nea n'əgya Asa yəe. Əyəs nea əsə Awurade ani. **33** Nanso

n'ahenni mu no, wammubu abosonsomfo nsoree so no, na omanfo no nso amfa won koma nyinaa amma won agyanom Nyankopon no. **34** Yehosafat ahenni ho nsem nkae, fi mfiase kosi awiei no, woakyerew agu Hanani babarima Yehu nhoma a wade aka Israel Ahemfo nhoma no ho. **35** Nanso erekə n'asetena awiei no, ohene Yehosafat ne Israelhene Ahasia a ne tirim ye den no kaa won ho boø mu. **36** Wøye Po so aguadi ahyen bebree wo Esion-Geber hyengyinabea. **37** Na Dodafahu babarima Elieser a ofi Maresa hye nkøm, de tiaa Yehosafat. Okae se, "Esiane se wo ne ohene Ahasia aye baako nti, Awurade besee w'adwuma." Enti ahyen no bobøe a woantumi amfa ankodi gua.

21 Bere a Yehosafat wui no, wosiee no wo n'agyanom nkøy wø Dawid kurom. Na ne babarima Yehoram dii n'ade se ohene. **2** Yehoram nuanom mmarima a na wøye Yehosafat mmabarima afoforo bi no ne Asaria, Yehiel, Sakaria, Asaria, Mikael ne Sefatia. **3** Won agya maa won mu biara akyede a esom bo, a eye dwete, sikakøkø ne aboødenne; na afei, øde Yuda nkurow a woabo ho ban no bi kyekye won. Na esiane se Yehoram ye abakan nti, øbøye se ohene. **4** Na bere a Yehoram ahenni timii no, okunkum ne nuabarimanom no nyinaa ne Israelfo ntuanofo bi. **5** Bere a Yehoram dii ade no, na wadi mfirihyia aduasa abien. Na odii ade wo Yerusalem mfirihyia awotwe. **6** Na Yehoram ye se ne Israel ahemfo yee. Na øye otirimodenfo te se ohene Ahab, efise na waware Ahab mmabea no mu baako. Enti Yehoram ye bone wo Awurade ani so. **7** Nanso na Awurade mpe se øsee Dawid ahenni nnidiso no, efise na øne Dawid aye apam ahye bo se, n'asefo beko so adi hene afeboø. **8** Yehoram bere so na Edomfo sore tiaa Yuda, na wosii won ankasa won hene. **9** Enti Yehoram de asraafø ne ne nteaseenam nyinaa køtow hye Edom so. Edomfo twaa øno ne ne nteaseenamkafo no ho hyiae, nanso øfaa anadwo sum mu guanee. **10** Edom ade ne ho a ønhye Yuda ase de besi nne. Saa bere koro no ara mu, Libna kurow tew atua, efise na Yehoram atwe ne ho afei Awurade, n'agyanom Nyankopon ho. **11** Na wasisi abosonsomfo nsoree so wø Yuda mmepeø asase so, ama nnipa a wøwø Yerusalem ne Yuda akøsom abosonsomfo anyame. **12** Na odiyifo Elia kyerew saa krataa yi kømaa Yehoram: "Asem a Awurade, w'agya Dawid Nyankopon se ni: 'Woanni w'agya Yehosafat anaa wo nena Yudahene Asa nhwesopa so. **13** Mmom, woaye omumøyefo se Israel ahemfo. Woama Yerusalemfo ne

Yudafo akøsom ahoni te se nea ohene Ahab yee wo Israel no. Na mpo, woakunkum w'ankasa wo nuanom mmarima a na wodi mu sen wo. **14** Enti afei, Awurade de ohaw kese beba wo, wo nkurøfo, wo mma, wo yerenom ne biribiara a øye wo dea so. **15** W'ankasa de, wøde nsono mu yare a øye yaw yiye beto wo so akosi se w'ayamude betu apue." **16** Na Awurade kaa Filistifo ne Arabfo a na wøte ben Etiopiafo so se wønkøtow nhyc Yehoram so. **17** Wøbaa nsra køo Yuda so kotuaa won ano, fow aboøden nneema a øwo ahemfi ho a ne mmabarima ne ne yerenom ka ho. Ne babarima kumaa Yehoahas nko na wogyaw no. **18** Eyi akyi na Awurade maa nsono mu yare a ano ye den boø Yehoram. **19** Akyiri no, mfe abien akyi, øyare no maa n'ayamde puei, na owui øyaw mu. Ne nkurøfo ammø ogyatannaa kese, amfa anhye no anuonyam wø n'ayiye mu se nea wøye maa n'agyanom no. **20** Yehoram dii ade no, na wadi mfirihyia aduasa abien, na odii ade wø Yerusalem mfirihyia awotwe. Owui no, anye obiara awerehow. Wosiee no wø Dawid kurom, nanso ønye adehye asiei.

22 Afei, omanfo a wøwø Yerusalem no sii Yehoram babarima kumaa Ahasia ohene a odi ho. Na Arabfo afowfo akuw akunkum mmabarima mpanyimfo no nyinaa. Eno nti, Yehoram babarima kumaa Ahasia na odii hene wø Yuda. **2** Bere a Ahasia dii ade no, na wadi mfirihyia aduonu abien, na odii ade wo Yerusalem afe. Na ne na a øye Israelhene Omri nena no din de Atalia. **3** Ahasia nso ye se ohene Ahab abusua bone a wøye no bi, efise ne na hye no nkuran wo boneye mu. **4** Øye bone wø Awurade ani so se nea Ahab yee no. N'agya wu akyi no, Ahab abusuafø na wøbøye n'afotufo. Won na wøde no køø øsee mu. **5** Esiane won afotu bone nti, Ahasia de ne ho køøø ohene Yoram a øye Israelhene Ahab babarima ho. Wotuu Aramhene Hasael so sa wo Ramot-Gilead. Oko no mu no, Aramfo no piraø Yoram. **6** Yoram san køø Yesreel køsaa n'apirakuru no, na Yudahene Ahasia køø Yesreel køsraa no. **7** Na eyi dan mfonso kese, efise na Onyankopon aye n'adwene se øbetwe Ahasia aso. Saa nsrahwe yi mu na Ahasia ne Yoram kohyiaa Nimsi babarima Yehu, a na Onyankopon ayi no se ontwa Ahab fi adedi ntoatoaso no so. **8** Bere a Yehu rebu aten atia Ahab fi no, ohyiaa Yuda mpanyimfo ne Ahasia abusuafø bi a na woresom Ahasia. Enti Yehu kunkum won nyinaa. **9** Afei, Yehu mmarima hwehwee Ahasia,

na wokohuu no se wakotew Samaria kuropen no mu. Wode no bres Yehu ma okum no. Wosiee Ahasia ma eyee fe, efise nnipa dii ne ho adan se, “Oye Yehosafat a ode ne koma nyinaa hwehwes Awurade no nena.” Na Ahasia abusua mu nnipa a wokaa akyi no mu biara amfata se obetoa ahenni no so. **10** Bere a Yudahene Ahasia ne na Atalia tee se ne babarima no awu no, okekaa ne ho, pes se osee Yuda adehye abusua no. **11** Nanso Ahasia nuabea Yehoseba, a na oye ohene Yehoram babea, faa Ahasia babarima akokoa Yoas fii ohene no mma a woaka a worebekum won no mu. Ode Yoas ne onipa a ohwe no no kosiee pia bi mu. Eyi ne okwan a osofo Yehoiada yere Yehoseba faa so de abofra no siei, senea ebeyes na Atalia rennya no nkum no. **12** Yoas hyee Onyankopon Asoredan mu ho mfe asia, bere a na Atalia di oman no so no.

23 Atalia dii ade mfe ason no, osofo Yehoiada kyerees no tumi. Osii ne bo ne asraafodom oha so asahene baanum, a wone Yeroham babarima Asaria, Yehohanan babarima Ismael, Obed babarima Asaria, Adaia babarima Maaseia ne Sikri babarima Elisafat yees apam. **2** Saa mmaprima yi faa sum ase, kyinii Yuda nyinaa, frefrree Lewifo ne mimusua ntuanofa a wowa Yuda nkuron so se, wommra Yerusalem. **3** Won nyinaa hyiaa wo Onyankopon Asoredan mu ne ohenberante Yoas yees apam. Yehoiada ka kyerees won se, “Bere adu se ohene babarima di ade. Awurade ahye bo se, Dawid aseni na obeyes yen hene. **4** Nea ese se moye ni. Se asofo ne Lewifo ba adwuma Homeda a, won mu nkyemu abiesa mu baako na wobeyes apon ano ahwefo. **5** Nkyemu abiesa mu baako nso beko ahemfi, na nkyemu abiesa mu baako a woaka no akoo Fapem Pon no ano. Afei, ese se won a woaka no nyinaa tenatena Awurade Asoredan adiwo ahorow ho. **6** Monkae se, asofo ne Lewifo a wowa won nnwuma so nko ara na ese se wohyen Awurade Asoredan no mu, efise won na woayi won asi ho se woye kronkron. Ese se nnipa a woaka no di Awurade mmapra so, na wotenatena afikyiri. **7** Mo Lewifo na mobeyes ohene ho awemfo kuw, a mukurakura mo akode. Onipa biara a wommaa no kwan a obeben mo no, munkum no. Bere biara, mommen ohene no.” **8** Enti Lewifo no ne nnipa no yee biribiar a osofo Yehoiada hyee se wonye no pepeere. Asahene no hwees won a wokaa adwuma saa Homeda no ne won a ese se wogye won ahome da no so. Osofo Yehoiada amma obiara ankoo fie. **9** Na Yehoiada de mpeaw ne nkatabo a na eyo Ohene

Dawid de, na wokoraa wo Onyankopon Asoredan mu no maa asahene no. **10** Ode awemfo no twaa ohene no ho hyiae a woayes won akode krado. Woginagyinaa saa wo Asoredan no anafo fam, twaa ho koo atifi fam, twaa aforemuka no ho nyinaa hyiae. **11** Afei, Yehoiada ne ne mmaprima yi ohene babarima Yoas bae, na wode ahenkyew no hyee no. Womma Yoas Onyankopon mmapra nhoma no bi daa no adi se ohene. Wosraa no ngo, maa obiara tees mu se, “Ohene nkwa sol!” **12** Bere a Atalia tee gyegyeegye a omanfo reye, na woretutu mmirika, na worekamfo ohene no, oyees ntem koo Awurade asoredan mu ho, kohwees asem ko a asi. **13** Na ohuu se ohene foforo no gyina n’afa baabi wo afadum no ho wo Asoredan no kwan ano a ekyere ne tumi. Na mpanyimfo ne torobentohyefo atwa ne ho ahya, ama nnipa a wowa asase no so nyinaa regye won ani, rehyen ntorobento. Nnwontofo a wonam nnwontode so ba o nnwom de dii omanfo no anim ahokeka so. Bere a Atalia huu eyi no, ode ahometew sunsuan ne ntade mu teetees mu se, “Amammosem! Amammosem!” **14** Na osofo Yehoiada hyee asafohene a wohwe asraafo no so no se, “Montwe no mfi Asoredan mu ha, na obiara a obeyes se oregye no no, munkum no. Nanso munnkum no wo Awurade Asoredan mu ha.” **15** Enti wotwee no de no koo okwan a aponko fa so ba ahemfi ho no so, kum no wo ho. **16** Na Yehoiada ne ohene no ne omanfo no yee apam se, wobeyes Awurade nkuron. **17** Na nnipa no nyinaa koo Baal asoredan no mu, kobubu gui. Wosree aforemuka no, dwerew ohoni no, kum Baal sofo Matan wo aforemuka no anim. **18** Yehoiada nam ahyeade a Dawid ka too ho so, de Lewifo asofo sisii Awurade Asoredan no dwumadi ahorow no ano. Ohyees nso se, wommo ohyw afore mma Awurade, senea Mose mmapra kyere no, na wonto nnwom nsepeew won ho, senea Dawid ahye no. **19** Ode apon ano ahwefo no sisii Awurade Asoredan apon ano, senea woremma won a won ho ntew no nko mu. **20** Afei, asahene, atitiriw, ntuanofa ne omanfo nyinaa dii ohene no akyi, de no pue fii Awurade Asoredan mu ho. Wofaa atifi fam pon no ano, wuraa ahemfi ho, de ohene no kotenaa adehye ahengua no so. **21** Enti nnipa a wowa asase no so nyinaa dii ahurusi, na asomdwoe baa oman no mu, efise na wode afoa akum Atalia.

24 Yoas dii hene no, na wadi mfe ason, na odii ade wo Yerusalem mfiriyia aduanan. Na ne na din de Sibia a ofi Beer-Seba. **2** Yoas yee nea eso Awurade ani,

əsəfo Yehoiada nkwanna nyinaa. 3 Yehoiada maa Yoas əyerenom baanu a əne wən wowoo mmabarima ne mmabea. 4 Akyiri no, Yoas yee n'adwene se obesiesie Awurade Asoredan no. 5 Enti əfrerree asəfo ne Lewifo no ka kyerəe wən se, "Monko Yuda nkurow nyinaa so ntəm, na munkogiyigye afirihiyatow, sənea yebetumi asiesie mo Nyankopən Asoredan no. Monntwentwen koraa." Nanso Lewifo no anko preko pe. 6 Na əhene no frēe əsəfopanyin Yehoiada bisaa no se, "Adən nti na wummisa Lewifo no nea enti a wənkəo Yuda nkurow so ne Yerusalem nkogiyigee Asoredan ho tow no? Mose, Awurade somfo, gyiggee əman Israel saa tow yi, sənea əbeyə a obetumi asiesie Apam Ntamadan no." 7 Afei na otirimodenfo Atalia mma abo awura Nyankopən Asoredan no mu, na nneəma a wəahyira so wə Awurade Asoredan no mu no nyinaa, wəafa de resom Baal ahoni. 8 Enti Yoas hyee se wənye adaka bi mfa nsi əkwan a əko Awurade Asoredan no akyi. 9 Enti wəde too Yuda ne Yerusalemman anim se, wəmfə tow a Mose, Nyankopən somfo gyiggee Israelfo wə sare so no mmre Awurade. 10 Ntuanofo no ne əmanfo no penee so, enti wəde anigye de wən sika bəheyə adaka no ma. 11 Bere biara a adaka no bəyə ma no, Lewifo no soa de kəma əhene mpanyimfo. Na asennii kyerewfo ne əsəfopanyin namusini bi akan sika no, na wəasan de adaka no akosi Asoredan no pon ano bio. Woyee saa daa, na wonyaa sika bebree. 12 Əhene no ne Yehoiada de sika no maa adansi sohwefo, ma wəfaa adansifo ne nnua dwumfo, ma wosiesiee Awurade Asoredan no. Afei, wəfaa nnade adwumfo ma wəde nnade ne kəbere mfrafrae yee Awurade Asoredan no ho nneəma. 13 Na mmarima a wəhwə ədan no siesie so no yee adwumaden maa adwuma no kə so sənea əfata. Wosii Nyankopən Asoredan no wə ne tebea dedaw no seso na wəhyee mu den. 14 Wowiee asiesie no, wəde sika no nkae bres əhene no ne Yehoiada. Wəde yee nneəma ahorow a wəde bi som, de bi bə əhyew afəre a nkwankora ne hweaseammə ahorow a wəde sikakəkə ne dwete aye nso ka ho. Na wəde koguu Awurade asoredan no mu. Bere a na əsəfo Yehoiada te ase no, na wətaa bə əhyew afəre wə Awurade Asoredan mu ho. 15 Yehoiada nyinii yiye, ouui no na wadi mfirihya əha ne aduasa. 16 Wosiee no wə ahemfo asiei wə Dawid kurom, efise na wayə adwuma pa wə Israel, ama Nyankopən ne n'Asoredan no. 17 Yehoiada wu akyi no, Yuda ntuanofo bekotow əhene Yoas anim, sree no se ontie wən afotu. 18 Woyee

wən adwene se wobegyaw Awurade, wən agyanom Nyankopən Asoredan no, na wəasom Asera nnua no ne ahoni no mmom. Na Onyankopən abufuw baa Yuda ne Yerusalem so wə wən bəne nti. 19 Awurade somaa adiyifo se wənkəfa wən mmre no, nanso nnipa no ampene. 20 Afei, Onyankopən Honhom baa əsəfo Yehoiada babarima Sakaria so. Ogyinaa nnipa no anim kae se, "Sənea Onyankopən se ni: Adən nti na munni Awurade ahyede so? Morennya nkəso, efise moagyaw Awurade ama əno nso agyaw mo!" 21 Na ntuanofo no pam Sakaria ti so se wobekum no. Na əhene Yoas ankasa hye ma wosiw no abo, kum no wə Asoredan no adiwo ho. 22 Na əhene Yoas ankae adəe a n'agya Yehoiada de yee no no, na okum ne babarima. Sakaria rewu no, nsem a oka twaa to ne se, "Awurade nhu nea wəreyə na əmma wəmmu ho akontaa!" 23 Afe no mfiase no, Aram asraafə bəo nsra baa Yoas so. Wəkaa Yuda ne Yerusalem hyee, kunkum ntuanofo a wəwə əman no mu nyinaa. Na wəfaa asade a wonyae nyinaa, de kəmaa wən hene wə Damasko. 24 Əwə mu se Aram dəm a wəkətow hyee wən so no sua de, nanso Awurade boaa wən ma wodii Yuda asraafədəm kəse no so nkoniim. Yudafo gyaw Awurade, wən agyanom Nyankopən, əno nti Awurade buu aten tiaa Yoas. 25 Aramfo twee wən ho na wogyaw Yoas a na wapira yiye no ho. Nanso əno ankasa mpanyimfo dwenee ho se, esiane se okum əsəfo Yehoiada babarima nti, wobekum no. Wokum no bere a əda mpa so. Na wosiee no Dawid kurom a wəankosie no wə adehye amusiei. 26 Na awudifo no yee Yosabad a əye Amonnibea Simeat babarima, ne Somer a əye Moabnibea Simrit babarima. 27 Wəakyerew nsem a əfa Yoas mmabarima, ne ho nkəmhye, ne Nyankopən Asoredan no asiesie wə Ahene nkyeremu nhoma no mu. Yoas wui no, ne babarima Amasia dii n'ade se əhene.

25 Amasia dii hene no, na wadi mfirihya aduonu anum, na odii ade mfirihya aduonu akron wə Yerusalem. Na ne na din de Yehoadan a ofi Yerusalem. 2 Amasia yee nea ətee wə Awurade ani, nanso na emfi ne koma nyinaa mu. 3 Bere a Amasia tim wə n'ahenni mu yiye no, okunkum mmarima a wokum n'agya a na əye əhene no. 4 Nanso wankunkum awudifo no mma, efise otiee Awurade ahyede a wəakyerew wə Mose mmara nhoma no mu no se: Ense se wokunkum awofo wə wən mma bəne a wəayə nti, anaa wokunkum mma wə awofo bəne a wəayə nti. Wən a wəse owu no, esee

se wokum wən wən nnebōne nti. 5 Ade foforo a Amasia yee ne se, ɔyee nyhyehyee foforo wo asraafō no mu, de ntuanofō tuatuaa Yuda ne Benyamin mmusua no mu biara ano. Afei, ɔkan wən huu se n'akofo a wəadi mfe aduonu rekō no dodow yē mmarima mpem ahaasa, na wəatetew wən nyinaa wō peawtow ne nkatabokura mu. 6 ɔsan tuaa dwete tən 3.4 se apaade maa Israel mmarima mpem ɔha a wonim akodi yiye. 7 Nanso Onyankopōn nipa baa bhene no nkyen bækae se, “ɔhene, ntua sika mfa asraafō mfi Israel, efise Awurade nka Israel ho. ɔremmoa saa nnipa a wofi Efraim no. 8 Se woma wəkəka w'akofo ho kə ɔko, na moko se den ara a, wobedi mo so nkonom. Onyankopōn betu mo agu, efise ɔwə tumi se ɔboa anaa ɔsée.” 9 Amasia bisaa Onyankopōn nipa no se, “Na dwete a mitua kəbəa Israel asraafō paa no nso menyē no den?” Onyankopōn nipa no buae se, “Awurade betumi ama wo nea esen sée koraa.” 10 Enti Amasia pon asraafō a ɔbəa wən paa no ma wəsan kəo Efraim. Eyi maa won bo fuw Yuda, na wəsan de abufuwhiyew kəo fie. 11 Na Amasia sii ne bo, dii n'akofo anim, kəo Nkyene Bon no mu. Ehə na wokum Edomfo asraafō a wofi Seir no mpem du. 12 Wəkyekyeree mpem du bio de wən kəo abotan tenten bi atifi, kosunsum wən ma wəbehwee abotan a ɔwə bepow no ase no so, tetew pasapasa. 13 Na asraafō a Amasia kəbəa wən paa a ɔma wəsan kəe no tow hyee Yuda nkurow bebree a ɔwə Samaria ne Bet-Horon ntam no so. Wokunkum nnipa mpensa, tasee asade bebree. 14 Bere a ɔhene Amasia dii Edomfo so a ɔreba no, ɔde ahoni a ɔtase fii Seirfo nkyen kaa ne ho bae. ɔde wən sisii ho se ɔno ankasa anyame, kotow wən anim, bəa afore maa wən. 15 Eyi hyee Awurade abufuw yiye nti, ɔsomaan odiyifo se onkobisa se, “Adən nti na wosom anyame a mpo wontumi nnye wən ankasa nkurəfo nkwa mfi wo nsam?” 16 Nanso ɔhene no amma n'ano ansi, na ɔkae se, “Da bən na mibisaa wo afotu? Mua w'ano na mankum wo!” Enti ansa na odiyifo no rebekə no, ɔbəa saa kəkə yi, “Minim se esiane se woayee saa nti, Onyankopōn aye n'adwene se ɔbəsée wo, efise woantie m'afotu.” 17 Akyiri a Yudahene Amasia kəo n'afotufo nkyen kobisaa afotu no, ɔde sii Israelhene Yoas a na ɔyee Yehoahas babarima, na ɔyee Yehu nena nso anim se, “Bra na yenni ako.” 18 Na Israelhene Yoas buaa Yudahene Amasia se, “Nsəe a ɔwə Lebanon mmeow so somaa abofō kəo dutan sida nkyen kəkə kyerees no se, ‘Fa wo babea ma me babarima aware.’

Ehə ara na aboa bi fi wuram betiatiaa nsəe no so səee no. 19 Nokware wəadi Edom so nkoniim, ama woayee ahantant. Ma w'ani nso wo nkoniimdi no, na tena wo fi. Adən nti na wopere wo ho kə ɔhaw a ɔde amanehunu bəba wo ne Yudafo nyinaa so yi?” 20 Amasia yee asoɔden, efise na Onyankopōn resiesie kwan bi afa so asee no, se osom Edom anyame no nti. 21 Na Israelhene Yoas, boabooa n'akofo ano kotiaa Yudahene Amasia. Asraafodom abien no hyiaa wō Bet-Semes a ɔwə Yuda. 22 Israel asraafō dii Yuda so nkoniim ma wəbəa ahwete, guan kəo wən kurom. 23 Israelhene Yoas kyeree Yudahene Amasia wō Bet-Semes, na ɔsan de no baa Yerusalem. Afei, Yehoahs hyee n'akofo se, ɔwənsee Yerusalem fasu no anammon ahansia a efi Efraim Pon ano, kosi Twətwəw Pon no ano. 24 ɔtasee sikakokəo ne dwete ne nneemaa ahorow a ɔwə Onyankopōn Asəredan mu a na Obed-Edom hwe so no nyinaa. Afei, ɔfaa adekoradan a na ɔwə ahemfi hə mu nneemaa kaa nnomnum no ho, na ɔsan kəo Samaria. 25 Israelhene Yoas, Yehoahas babarima wu akyi no, Yudahene Amasia tenaa ase mfe dunum. 26 Amasia ahenni ho nsəm nkae, efi mfiase kosi awiee no, wəankyerew angu Yuda ahemfo ne Israel ahemfo nhoma no mu ana? 27 Amasia dan ne ho fii Awurade akyidi no, wəpam ne ti so wo Yerusalem. Eno nti, oguan kəo Lakis. Nanso n'atamfo somaa awudifo, tiw no kokum no wə ho. 28 Wəde no too ɔpənkə so baa Yerusalem besiee no kaa n'agyanom ho wo Dawid kurom.

26 Yuda manfo de Amasia babarima Usia a na wadi mfe dunsia tenaa ahengua so se wən hene foforo. 2 Usia agya wu akyi no, ɔsan kyekyeree Elot kurow no, na ɔdan maa Yuda. 3 Usia dii ade no, na wadi mfirihiyia dunsia, na odii hene wō Yerusalem mfirihiyia aduonum abien. Na ne na a ofi Yerusalem no din de Yeholia. 4 Na ɔtəe wō Awurade ani so, senea n'agya Amasia tee no. 5 Sakaria bere so no, Usia hwehwees Onyankopōn akyi kwan, efise ɔkaa Onyankopōn suru ho nsəm kyerees no. Na esiane se ɔhene no hwehwees Onyankopōn akyi kwan no nti, Onyankopōn maa no nkoso. 6 Otuu Filistifo so sa, na obubuu Gat, Yabne ne Asdod afasu. Na ɔkyekyeree nkurow afoforo wō Asdod fam ne mmeaemmeae bi a ɔwə Filistia. 7 Enye ɔko a ɔne Filistifo koe no mu nko ara na Onyankopōn boaa no, na mmom ɔko a ɔne Arabfo a wəwə Gur Baal koe ne Meunifo ko mu nso, ɔboaa no. 8 Meunifo no tuaa sonkahiri maa no, na ne din hyeta kodus Misraim,

efise na ḥwā tumi a eso. 9 Usia sisii ḥwēn abantente wō Yerusalem wō Twətwəw Pon ano, Obon Pon ano ne əfasu no ntwea mu no. 10 Ḫsan sisii abankese wō sare so, tutuu mmura bebree, efise na ḥyēn mmoa pii wō Yuda bepōw ase ho. Na ḥyē ḥbarima a n'ani gye kua ho. Na ḥwā adwumayefo bebree a wōhwe ne mfuw ne ne bobeturo a ḥwā mmepeōw no nsian mu ne obon nsasebere no so. 11 Na Usia wō asraafo a woye akofo akcse a wōwō akodi mu ntetewe. Na woye akuw akuw a wōasiesie wōn ho ama ḥko. Na Yeiel a ḥyē asraafodōm no kyerewfo, ne ne boafō Maaseia na wōboaboa akofo kuw kese yi ano. Na wōhye Hanania a ḥyē ḥhene no mpanyimfo no mu baako ase. 12 Mmusua ntuanofo mpenu ahansia na na wōma saa akofo abenfo yi akwankyerē. 13 Na asraafodōm no dodow yē mpem ahaasa ne ason, ahannum a wōn nyinaa nim de. Na wōada wōn ho so se wōbəboa ḥhene no aks atia ḥtamfo biara. 14 Usia maa asraafodōm no nyinaa nkatabo, mpeaw, nnadekyew, agyiraehyēde, bəmma ne ahwimmo abo. 15 Afei, abenfo bi yē mfi de sisii Yerusalem afasu no so a etow agyan ne abo fi abantente no so ne fasu twətwəw so. N'ānuonyam hyetae, efise Awurade boaa no yiye kosii se onyaa tumi kese. 16 Nanso onyaa tumi kese no, ḥyē ahantān a enām so ma ḥhwee ase. ḥyē bōne tiaa Awurade ne Nyankopōn, efise ḥkō Awurade Asoredan kronkronbea ho, kohyew nnuhuam wō aforēmuka no so. 17 Ḫsəfopanyin Asaria ne Awurade asəfo foforo aduəwətwe, akokodurufo kōhwehwē no. 18 Wōka sii ḥhene Usia anim se, “Enyē wo Usia na eṣe se wohyew nnuhuam ma Awurade. ḥyē asəfo nko ara, Aaron mmabarima a, wōayi wōn asi ho ama saa dwumadi no nko ara adwuma. Fi kronkronbea ha kō, efise woayē bōne. Onyankopōn renhyē wo anuonyam wo eyi ho.” 19 Usia bo fuw yiye, na wamfa nnuhuamhyew kuruwa a na okura no ansi fam. Ḫne asəfo no gyina nnuhuam aforēmuka no anim wō Awurade Asoredan no mu no, prekō pē, kwata totō ne moma so. 20 Bere a Asaria ne asəfo a wōaka no huu kwata no, wopiaapiaa no fii ho. Na ḥhene no ankasa pē se ofi ho ntēm, efise Awurade na na wabō no. 21 Enti kwata yē ḥhene Usia kosii se owui. Wōpam no fi nnipa mu maa ḥno nko ara tenae a wankō Awurade Asoredan mu. Wōde ne babarima Yotam tenaa ahemfi ho ma odii nnipa a wōwō asase no so no so. 22 Amos babarima Yesaia akyerew Usia ahenni ho nseṁ nkae fi mfiase kosi awie ato ho. 23 Usia wui, na esiane se kwata yē no nti, wosiee no ben

ahemfo amusie. Na ne babarima Yotam na odii n'ade se ḥhene.

27 Yotam dii hene no, na wadi mfirihyia aduonu anum. Odii hene wō Yerusalem mfirihyia dunsia. Na ne na a ḥyē Sadok babea no din de Yerusa. 2 Ḫyē nea esō Awurade ani senea n'agya Usia yee no. Yotam de, wankō Awurade Asoredan mu senea n'agya yee no. Nanso ḥomanfo no toaa wōn nnēbōneye so. 3 Yotam san yee Atifi Pon a ḥwā Awurade Asoredan no ho, na ḥsan yee nnwuma bebree de siesiee əfasu a ḥwā Ofel bepōw so no. 4 Ḫkyekyeree nkurow wō Yuda mmepeōw asase so, sisii aban ne abantente wō mmeaemmeae a wōadua nnua. 5 Yotam tuu Amonfo so sa, dii wōn so nkonom. Mfe abiesa a edi kan no de, ogyee wōn sonkahiri a ḥyē dwete tōn 3.4, awi susukoraa mpem aduonum ne atoko susukoraa mpem aduonum. 6 Ḫhene Yotam nyaa tumi kese, efise ḥde ahweyie yee osietie maa Awurade, ne Nyankopōn. 7 Yotam ahenni ho nseṁ nkae a n'akodi ne ne nnēyee ahorow ka ho no, wōakyerew agu Israel ne Yuda ahemfo nhoma mu. 8 Odii ade no, na wadi mfirihyia aduonu anum, na odii hene wō Yerusalem mfirihyia dunsia. 9 Yotam wui no, wosiee no Dawid kurom. Ne babarima Ahas, na odii n'ade se ḥhene.

28 Ahas dii ade no, na wadi mfirihyia aduonu. Odii hene wō Yerusalem mfirihyia dunsia. Wanyē nea esō Awurade ani senea ne tete agya Dawid yee no. 2 Mmom, ḥyē nea Israel ahemfo yee no bi, yee ahoni a wōde som Baal. 3 Ḫbō afōre wō Hinom babarima bon mu, na mpo ḥde ne mmabarima bō afōre wō ogya mu. Osuaa akyiwade a abosonsom aman no yee a nti Awurade pam wōn fii asase no so ansa na Israelfo rekodu ho no. 4 Ḫbō afōre, hyew nnuhuam wō abosomfi, mmepeōw so ne dua frōmfrōm biara ase. 5 Eno nti na Awurade, ne Nyankopōn, maa Aramhene kwan na odii Ahas so nkonom, twaa ne nkurofo bebree asu kō Damasko. Israel asraafo bebree nso dii Ahas so nkonom, kunkum n'akofo no bebree nso. 6 Israelhene Peka, a ḥyē Remalia babarima de da koro kunkum Yuda asraafo no nnipa mpem ḥha aduonu, efise na wōapo Awurade, wōn agyanom Nyankopōn. 7 Afei, Sikri, ḥkōfo kese a ofi Efraim, kunkum Maaseia a ḥyē ḥhene babarima Asrikam, a ḥyē ahemfi so sahene ne Elkana, a ḥyē ḥhene sahene abediakyiri no. 8 Israelfo asraafo kyekeyeree mmea ne Yuda mmofra mpem ahannu, faa asade bebree, de kō Samaria. 9 Na

Awurade odiyifo a ne din de Oded wə Samaria hə bere a Israel asraafو san baa fie no. Okohyiaa wən ka kyereə wən se, "Awurade, mo agyanom Nyankopən, bo fuw Yuda, na əmaa mudii wən so nkonom. Nanso moaye ama aboro so dodo se mode atirimoden akunkum wən, ma ahaw əsoro nyinaa. **10** Na mprempren, moredwene se mobəfa saa nnipa yi a wofi Yuda ne Yerusalem nko. Na mo ankasa mo bəne a moyə tiaa Awurade, mo Nyankopən no, ho asem te dcn? **11** Muntie me, na munnyaa saa nneduafو a wəwə mo nsam no, efise wəyə mo ankasa mo abusuafo. Monhwə no yiye, efise mprempren, wəadan Awurade abufuhyew no aba mo so!" **12** Na Israel ntuanofo bi a wəyə Yehohanan babarima Asaria, Mesilemot babarima Berekia, Salum babarima Yehiskia ne Hadlai babarima Amasa peneeyi so, na wəne mmarima a wofi akono reba no kae se, **13** "Mommfa nneduafو no mma ha! Yerentumi mfa nka yen bəne ne yen afədi ho. Yen afədi so dedaw, na wəadan Awurade abufuhyew no aba Israel so dedaw." **14** Enti akofo no gyaeē nneduafو no de asade no mae wə əmanfo no ne ntuanofo no anim. **15** Afei, nnipa baanan a wəbəbə wən din no baa anim, bəkyeyə ntade a əwə asade no mu no maa nneduafو a wədə adagyaw no. Wəmaa wən ntade ne mpaboa se wənhye ne nnuan pii ne nsu, de ngo guguu won apirakuru mu. Wəde wən a wəyə mmerew no tenatena mfurum so, de nneduafو no nyinaa san baa wən asase Yeriko, mməkurow, no so. Afei, wəsan kəə Samaria. **16** Saa bere no mu, Yudahene Ahas kəsəə Asiriahene se əmmeboa no na ənkəko ntia n'atamfo. **17** Bio, na Edom asraafو adi Yuda so nkonom, akyeyere ebinom nnommum. **18** Na Filistifo atow ahyə nkurow a əwə Yuda mmepow no ase ne Negeb so. Na wəako afa Bet-Semes, Ayalon, Gederot ne Soko ne wən nkurow ne Timna ne Gimso ne wən nkurow no. Na Filistifo no tenatena saa nkurow yi so. **19** Na Awurade rebə Yuda ase, esiane Yudahene Ahas nti, efise na əbo a ne nkuʃə ma wəyə bəne, na na onni Awurade nokware korakora nso. **20** Enti bere a Asiriahene Tilgat-Pilneser bedui no a anka əsə se əbo a əhene Ahas no, əhaw no mmom. **21** Ahas tasee nneema a esom bo fii Awurade asəredan no mu, ahemfi hə ne ne mpanyimfo afi mu, de kəmaa Asiriahene se ne tow. Nanso eyi mpo, ammoa no. **22** Na se əhaw bi ba əhene Ahas so mpo a, əkə so yə asooden wə Awurade so. **23** Əbə afəre maa Damasko anyame a wodii ne so nkonom no, na əkə se, "Saa anyame yi na woboa Aram ahemfi nti,

se mebə afəre ma wən a, wəbəboa me nso." Nanso wəmaa no səee, maa Israel nyinaa səee. **24** Əhene no tasee nneema ahorow a əwə Onyankopən Asəredan no mu nyinaa bubuu mu asinasin. Ətotoo Awurade asəredan no apon mu, sənea obiara ntumi nkəsom wə hə. Osisii afəremuka maa abosonsom anyame wo Yerusalem twətwəw so baabiara. **25** Əyəs abosonsom nsəree so wə Yuda nkurow nyinaa so a wəbə afəre wə hə ma anyame foforo no. Ənam saa əkwan yi so, hyəs Awurade, n'agyanom Nyankopən, abufuw. **26** Ahas ahenni ho nsem nkae no fi mfiase kosi awieie no, wəakyerə agu Yuda ahemfo ne Israel ahemfo nhoma mu. **27** Əhene Ahas wui no, wosiee no Yerusalem, nanso wəansie no wə adehye amusie. Ne babarima Hesekia na odii n'ade se əhene.

29 Hesekia dii hene wə Yuda no, na wadi mfe aduonu anum. Na odii ade mfe aduonu akron wə Yerusalem. Na ne na yə Sakaria babea a ne din de Abia. **2** Əyəs nea əsə Awurade ani, sənea n'agya Dawid yəe pərəeə. **3** Afe a edi kan wo n'ahenni mu, əsrəm a edi kan no, Hesekia buebee Awurade Asəredan apon no, siesiee no. **4** Əfrəfəs asəfo no ne Lewifo no se, wommehyia no wə Asəredan no adiwo a əwə apuei fam hə. **5** Əka kyereə wən se, "Lewifo, muntie me! Munnwira mo ho, na munnwira Awurade, mo agyanom Nyankopən Asəredan no nso. Muniyiyi biribiara a efi aka no mfi kronkronbea hə. **6** Yen agyanom anni nokware, na wəyə bəne wə Awurade, yen Nyankopən anim. Wogyaw Awurade ne n'Asəredan no; wədan wən akyi kyereə no. **7** Afei, wətotoo Asəredan no ntwironoo apon mu, dunum akanea no. Wogyaeē nnuhuamhyew, gyaeē əhyew afərebəde a wəde ba Israel Nyankopən, kronkronbea hə no. **8** Əno nti na Awurade abufuw aba Yuda ne Yerusalem so no. Wama yədan ahufo, ayamhyehyefo ne aserewde, sənea muhu no pefee no. **9** Wəakunkum yen agyanom wə əko mu, na wəakyeyere yen mmabarima, yen mmabea ne yen yerenom se nneduafو. **10** Nanso mprempren, me ne Awurade, Israel Nyankopən bəyə apam sənea n'abufuhyew no befi yen so. **11** Me mma, afei monnto mo nnwuma asaworam. Awurade ayi mo se munnyina n'anim nsom no, na munni əmanfo anim nsom no na monhyew nnuhuam." **12** Afei saa Lewifo yi hyəs dwumadi no ase. Wən a wofi Kohat abusua mu no yə: Amasai babarima Mahat ne Asaria babarima Yoel. Wən a wofi Merari abusua mu no yə: Abdi babarima Kis ne Yehalel babarima Asaria. Wən

a wofi Gerson abusua mu ye: Sima babarima Yoa ne Yoa babarima Eden; **13** Wən a wofi Elisafan abusua mu ye: Simri ne Yeiel. Wən a wofi Asaf abusua mu ye: Sakaria ne Matania. **14** Wən a wofi Heman abusua mu ye: Yehiel ne Simei. Wən a wofi Yedutun abusua mu ye: Semaia ne Usiel. **15** Saa mmaprima yi frefree wən mfefo Lewifo, na wodwiraa wən ho. Na afei, wofii ase dwiraa Awurade Asoredan no senea əhene no hyce no. Woyee ahweyie, dii Awurade ahyede no so pəpəepe wə wən dwumadi no mu. **16** Asəfo no kəo Awurade Asoredan kronkronbea hə, kodwiraa hə, na wofaa biribiara a əho agu fi a wohui no fii ho de baa Asoredan no adiwo. Lewifo no twee ne nyinaa fii hə, kətow guu Kidron Bon mu. **17** Wofii dwumadi no ase wo da bi a əwə əsrəm a edi kan no mu. Na da a eto so awotwe no, na wəadu Awurade Asoredan no ntwironoo mu hə. Na wəde nnafua awotwe bio dwiraa Awurade Asoredan no ankasa. Enti wode nnafua dunsia na ewiee dwumadi no nyinaa. **18** Na Lewifo no kəo əhene Hesekia nkyen, kəkaa senea dwumadi no akosi kyereə no. Wəkae se, “Yeadwira Awurade Asoredan no, əhyew afərebə afəremuka no a nneəma ahorow ka ho ne Daa Daa Brodo pon no ne əho nneəma ho. **19** Afei nso, nneəma a əhene Ahas tasee bere a na əye asoəden, na ətoo asoredan no mu no nso, yeakogye ne nyinaa. Ne nyinaa gu Awurade afəremuka no anim a wəadwira ho na wobetumi de adi dwuma biara.” **20** Ade kyee anəpahema no, əhene Hesekia boaboa kurow no mmaprimfo ano ne wən kəo Awurade Asoredan no mu. **21** Wəde anantwinini ason, adwennini ason, nguantenmma ason ne mpapo ason bae se, ahenni, asoredan no ne Yuda bəne ho afərebə. Əhene no hyee asəfo no a woye Aaron asəfo se wəmfa mmoa no mmo afəre wə Awurade afəremuka no so. **22** Na wokunkum anantwinini no, na asəfo no de mogya no petee afəremuka no so. Afei, wokunkum adwennini no de wən mogya petee afəremuka no so. Na awiei no, wəde nguantenmma no yee saa ara. **23** Wəde mpapo a wəde rebəbə bəne ho afəre no baa əhene no ne əmanfo no anim ma wəde wən nsa guu wən so. **24** Afei, asəfo no kunkum mpapo no se bəne ho afərebə, de wən mogya petee afəremuka no so, se bəne ho mpata maa Israel nyinaa. Əhene no sii so dua se, saa əhyew ne bəne ho afərebə no, wəmmo mma Israel nyinaa. **25** Afei, əhene Hesekia de Lewifo no gyinagyinaa Awurade Asoredan no mu. Əde kyenkyen, mmənta ne asankutən maa wən. Odii

ahyede a Awurade nam Gad, a əye əhene nhumuni ne odiyifo Natan so de maa Dawid no so. **26** Afei, Lewifo no faa Dawid nnwontode no kogyinagyina wən gyinabea wə Asoredan no ho. Saa ara nso na asəfo no faa wən ntorobento kogyinagyina wən afa. **27** Afei, əhene Hesekia hyee se wəmfa əhyew afəre no nsi afəremuka no so. Bere a wəde əhyew afəre no reba no, wofii ase too ayeyi nnwom maa Awurade, na wəde ntorobento ne Israelhene Dawid nnwontode no gyigye ho. **28** Bagua no səree Awurade bere a na nnwontofo no reto nnwom, na wərehyen ntorobento no ara kosii se əhyew afərebəde no nyinaa sae. **29** Na əhene no ne wən a wəka ne ho no nyinaa kotow somee. **30** Əhene Hesekia ne ne mmaprimfo hyee Lewifo no se, wəmfa Dawid nnwom ne nhumuni Asaf de, nkamfo Awurade. Enti, wəde anigye kamfoo Awurade, na wəkotow səree. **31** Afei, Hesekia de too gua se, “Əsom no aba awiei. Momfa mo afərebəde ne mo aseda mmaprimfo Asoredan mu.” Enti əmanfo no de wən afərebəde ne wən aseda afərebəde bae, na wən a wəpə no de əhyew afərebəde nso kaa ho. **32** Əmanfo no de anantwinini aduəson, adwennini əha ne nguantenmma ahannu se əhyew afərebəde bres Awurade. **33** Wəsan de anantwinini ahansia ne nguan mpensa baa se afərebəde. **34** Nanso na asəfo a wəwə ho no sua se wobetumi asies əhyew afəre no nyinaa nti, wən abusuafo Lewifo no boaa wən kosii se dwumadi no baa awiei. Wətew asəfo no pii ho ansa na wəreboa dwumadi no, efise na Lewifo no adwene wə wən ahotew so sen asəfo no. **35** Na əhyew afəre ne daa nsa afəre no buu so. Saa ara nso na asomdwə afəre srade nso yee bebree. Enti wosiesiee Awurade Asoredan no maa əsom no. **36** Na Hesekia ne əmanfo no nyinaa gyee wən ani wə nea Onyankopon aye amanipa no ho, efise wowiee biribiara ntəm.

30 Əhene Hesekia de nkra kəo Israel ne Yuda nyinaa, na əkyerew krataa too nsa de free Efraim ne Manase. Əka kyereə obiara se əmmra Awurade Asoredan no mu wə Yerusalem, na wonni Awurade, Israel Nyankopon, Twam Afahye no. **2** Əhene no, ne mmaprimfo ne əmanfo a wəwə Yerusalem nyinaa yee adwene se wobedi Twam no əsrəm a eto so abien no mu. **3** Na anka wodi Twam no əsrəm ansa na əsrəm a eto so abien no afi ase, nanso na asəfo no bebree ntumi nnwiraa wən ho, na əmanfo no nso mmapaa wən ho ano wə Yerusalem ε. **4** Adwene a woyee se wobedi Twam no, na eye ma əhene no ne əmanfo no

nyinaa. 5 Enti wəbəo no dawuru wə Israel nyinaa fi Beer-Seba a əwə anafo fam kosi Dan a əwə atifi fam se, obiara mmra Yerusalem mmedi Awurade, Israel Nyankopon Twam no bi. Na nnipa dodow nni Twam no senea mmara no kyere. 6 Əhene no hye ma wəsomaabəfo kəo Israel ne Yuda mmaa nyinaa. Wəmaa wən nkrataa a na emu nsem ka se: "Israel manfo, monsan mmra Awurade, Abraham, Isak ne Israel Nyankopon nkyen, senea əbesan aba mo, nnipa kakra a moaka, mo a moatumi aguan afi Asiria ahemfo nsam no nkyen. 7 Monnye se mo agyanom ne mo abusuafo a wogyaw Awurade, wən agyanom Nyankopon, a wəyee aserewde senea mo ankasa muhu yi. 8 Monnye asooden senea na wəte no, na mmom, mommrə mo ho ase mma Awurade. Mommra n'Asoredan a wəyai asi ho se ade kronkron no mu daa nyinaa. Monsom Awurade, mo Nyankopon, senea n'abufuwhyew no befi mo so. 9 Na se mosan ba Awurade nkyen a, mo abusuafo ne mo mma benya ahumməbə wə wən a wəfaa wən nnommum no nsam, na wobetumi asan aba asase yi so. Efise Awurade, mo Nyankopon ye ədə ne ahumməbə. Se mosan ba ne nkyen a, ərenyi n'ani mfi mo so." 10 Abəfo no kyinii nkurow a əwə Efraim ne Manase kosi Sebulon so. Nanso nnipa no mu bebree serew abəfo no, dii wən ho few. 11 Nanso wən a wofi Aser, Manase ne Sebulon mu bi bərəe wən ho ase, kəo Yerusalem. 12 Saa bere koro no ara mu, na Onyankopon nsa wə nnipa a wəwə Yuda no so. Na əhye wən se wənye baako, na wənye osetie mma Awurade asem a efi əhene ne ne mpanyimfo no nkyen no. 13 Enti dəm kese hyiaa wə Yerusalem əsram a eto so abien no mu, se wərebedi Twam no ne Apiti Afahye no. 14 Wofii ase bubuu abosonsomfo afəremuka no nyinaa fii Yerusalem. Woyiyii nnuhuam afəremuka nyinaa kətow guu Kidron bon mu. 15 Da a wəahye wə əsram a eto so abien no dui no, əmanfo no kunkum wən Twam nguantenmma. Na asəfo no ne Lewifo no ani wui nti, wodwiraa wən ho, na wəde əhyew afəre baa Awurade Asoredan mu. 16 Obiara kogyinaa n'afa wə Asoredan no mu, senea Mose a əyə Onyankopon nipa no mmara no kyere no. Lewifo no de mogyə afərebəde no bərəe asəfo no, maa wən nso pete guu afəremuka no so. 17 Esiane se na əmanfo no mu bebree nnwiraa wən ho nti, Lewifo no na wokunkum wən Twam nguantenmma no maa wən, nam so tew ho maa Awurade. 18 Na wən a wofi Efraim, Manase, Isakar ne Sebulon no mu fa kese no ara nnwiraa wən

ho de, nanso əhene Hesekia bəo mpae maa wən, na wəmaa wən kwan ma wodii Twam aduan no bi a na anka etia Onyankopon mmara. Hesekia bəo mpae se, "Awurade a əyə mməborəhunufo no mfa nnipa a 19 wəasi wən adwene pi se wobedi Awurade, wən agyanom Nyankopon akyi no bəne nkye wən, mpo, se wonnwiraa wən ho yiye mmaa afahye no a." 20 Na Awurade tiee Hesekia na əsaa əmanfo no yare. 21 Enti əmanfo a wəwə Yerusalem no de nnanson dii Apiti Afahye no anigye so. Da biara, Lewifo ne asəfo no too nnwom maa Awurade de nnwontode a ano ye den memmaa ho. 22 Hesekia hye Lewifo no nkuran wə əkwan pa a wəfa so som Awurade no ho. Na afahye no kəo so nnanson. Wəbəo asomdwə afəre, na əmanfo kaa wən bəne kyere Awurade, wən agyanom Nyankopon. 23 Bagua no nyinaa yee wən adwene se, wəbətoa so adi afahye no nnanson bio enti wəde anigye toaa so nnaawotwe. 24 Əhene Hesekia maa əmanfo no anantwinini apem ne nguan mpem ason se wəmfa mmə afəre, na mpanyimfo no nso maa anantwinini apem ne nguan mpem du. Bere koro no ara mu, asəfo no bebree dwiraa wən ho. 25 Yuda bagua nyinaa a asəfo, Lewifo ne wən a wofi Israel asase so nyinaa, ananafo a wobedii afahye no ne wən a na wəte Yuda nyinaa ani gyei. 26 Anigye kese baa kuropon no mu, efise na Yerusalem nhuu afahye a ete əse bi da, efi Salomo əhene Dawid babarima no bere so. 27 Na asəfo no ne Lewifo no sore hyiraa əmanfo no, na Onyankopon tiee wən, efise wən mpaebo duu əsoro, n'atenee wə kronkronbea ho.

31 Afahye no twaa mu no, Israelfo a wəkəo bi no kəo Yuda, Benyamin, Efraim ne Manase nkurow nyinaa so, kəsəee afadum kronkron no, twitwaas Asera nnua no, yiyii abosonsomfo nsoree so ne afəremuka no. Eyi akyi, Israelfo no san kəo wən nkurow so ne wən afi mu. 2 Hesekia kyekye asəfo no ne Lewifo no mu akuwakuw, se wəmmə əhyew afəre ne asomdwə afəre, se wənsom, na wəmfa aseda ne nkamfo mma Awurade wə Asoredan no apon ano. 3 Əhene no ankasa fii nea əwə mu maa anpə ne anwummere, nnaawotwe homeda afahye ne Əsram Foforo Afahye no ne afirilyia afəre a aka no əhyew afərebəde, senea wəakyerəw wə Awurade Mmara no mu no. 4 Əhyee se nnipa a wəwə Yerusalem no mfa nea wonya mu kyefə a mmara no ka no bəma asəfo no ne Lewifo no, senea əbəma wəde wən ho nyinaa ahye Awurade

Mmara no mu. 5 Nnipa no tiee no aso pa mu, na wofi koma pa mu de atoko, nsa foforo, ngo, əwo ne wən nnəbae nkae mu nea edi kan nyinaa bae. Wəde wən ahode biara mu ntotoso du du bae. 6 Nnipa a wotu fii Israel baa Yuda no ne Yudafo no ankasa de wən anantwi ne wən nguan so ntotoso du du ne nneema a wəahyira so ama Awurade, wən Nyankopən no so ntotoso du du bae. Wabooa aŋ ma əyee akw akəseakəse. 7 Wəde saa ntotoso du du a edi kan no baa əsrəm a əto so abiesa no awie i mu, na nneema no anobo a kə so kosii əsrəm a əto so ason no mfiase mu.

8 Bere a Hesekia ne ne mpanyimfo behuu nneema no dadow no, wodaa Awurade ne ne nkurofo Israel ase. 9 Hesekia bisaa asofo no ne Lewifo no se, “Ehe na eyinom nyinaa fi bae?” 10 Na əsəfopanyin Asaria a ofi Sadok abusua mu bua se, “Efi bere a əmanfo fii ase se wəde akyede reba Awurade Asoredan mu no, əyanya bebree a yebedi ama bi aka, efise Awurade ahyira ne nkurofo.” 11 Hesekia əyee n’adwene se obenya adekoradan wə Awurade Asoredan no mu, na wəyee. 12 Na wodii nokware de akyede no ne ntotoso du du no nyinaa baa Asoredan no mu. Wəde hyee Lewini Kenania nsa maa ne nua Simei əyee ne boaf. 13 Na Yehiel, Asasia, Nahat, Asahel, Yerimot, Yosabad, Eliel, Ismakia, Mahat ne Benaia əyee wən a wəhwə hə no aboaf. Əhene Hesekia ne Asaria a na əyee wən a na wəhwə Onyankopən Asoredan no mu so panyin no na wəkyekyee saa dibe ahorow yi. 14 Lewini Yimna babarima Kore a əyee Apuei Pon ano hwəfo no na wəde hyee ne nsa se ənkyekyee Onyankopən ayamye afərebəde a əyee akyede ne nneema a wəde ama Awurade no. 15 N’aboaf nokwafo no ne Eden, Miniamin, Yesua, Semaia, Amaria ne Sekania. Na wəkyekyee nneema no maa asofo mmusua a wəwə wən nkurow so senea wən nkyekyemu te, na wəkyee nneema no pəpəeprə maa mmofra ne mpanyin. 16 Na wəkyee mmaramaa a wəadi mfe abiesa rekə nyinaa akyede no bi a won din wə won anato nhoma mu, na da biara wəko Awurade Asoredan mu, kəyə wən nnwuma a wəde ahyee wən kuw no nsa no. 17 Na wəkyee nneema no maa asofo a wəakyerew wən din wə won anato nhoma mu ne Lewifo a wəadi mfe aduonu ne nea əborə saa, a wəahyehə wən din senea won nnwuma ne won nkyekyemu te no. 18 Na wəmaa abusuafo a wəakyerew wən din wə anato nhoma mu a nkokoaa, əyerenom ne mmabarima ne mmabea nso ka ho nnuan. Efise na wəadi nokware adwira wən ho.

19 Na asofo, Aaron asefo a na wətete nkuraa a atwa nkurow no ho ahyia no anaa nkurow no mu no de, woyiyii nnipa ma wəkyee əbarima biara a ofra asofo no mu ne Lewifo a wəakyerew wən din anato mu no nneema no bi. 20 Saa əkwan yi so na Hesekia fa əyee nneema wə Yudaman no mu nyinaa, na əyee nea əfata na əso Awurade, ne Nyankopən ani. 21 Nea Hesekia əyee nyinaa de som wə Onyankopən Asoredan no mu, ne mmoden a əbəo se obedi ne mmara ne n’ahyede so no, əde ne koma nyinaa hwehwee ne Nyankopən. Ne saa nti, əma onyaa nkəso bebree.

32 Əhene Hesekia de nokwaredi wicee saa dwumadi yi, Asiriahene Sanaherib bətəw hyee Yuda so, dii so nkonom. Otuaa nkurow a wəabə hə ban no, na əhyee n’akofo se wommubu wən afasu no, mmə nwura mu. 2 Bere a Hesekia huu se Sanaherib asan aye n’adwene se əbətəw ahyee Yerusalem so no, 3 one ne mpanyimfo ne n’asraafu mu afotufo tuu agyina. Wosii gyinae se wobesiw asu a əsen fa kuropon no akyi no kwan ma wəboaa no. 4 Wəboabooaa adwumayefo ano se wonkosi nsuti kwan na ansen ankə mfuw no mu. Na wəkə se, “Adən nti na əssə se Asiria ahemfo bəba ha abenya nsu bebree?” 5 Afei, Hesekia maa ne bammə mu, osiesiee əfasu no baabiara a abubu no, na ətəo əfasu foforo kaa nea əwə hə dedaw no ho. Əsan maa bammə a əwə Milo a əwə Dawid kuropon no mu no mu. Afei əyee akode ne nkatabo bebree. 6 Oyii asraafu mpanyimfo ma wəhwəe əmanfo no so, na əhyee se wommehyia no wə kurow no pon ano aguabəbea hə. Na Hesekia kaa nkuranhyesəm kyereə wən se, 7 “Monye den na momma mo bo nyə duru. Munnsuro Asiriahene anaa n’akofodəm kəse no, na əywə tumi a əso wə yən afa. 8 Əwə mu se əwo asraafodəm kəse de, nanso wəyə nniipa keke. Əwə Awurade, yən Nyankopən a əbəboaa yən adi ako ama yən.” Saa nsem a Hesekia, Yudahene kae yi hyee əmanfo no nkuran bebree. 9 Bere a Asiriahene Sanaherib gu so retua Lakis kurow no, əsoma mpanyimfo kəə Yerusalem se womfa saa nkra yi nkəma Hesekia ne ne manfo a wəwə kurow no mu nyinaa: 10 “Senea Asiriahene Sanaherib se ni: Den na mode mo ho to so, na əma mo susuw se, mubetumi agyina Yerusalem anotua yi ano? 11 Hesekia aka se: ‘Awurade, yən Nyankopən, begye yən afi Asiriahene nsam.’ Nokwarem, Hesekia regiyigye mo ama əkəm ne osukəm akum mo! 12 Nokware, nea əssə se mote ase ne se, Hesekia no ara na obubuu Awurade nsəree so ne afəremuka no nyinaa. Əhyee

Yuda ne Yerusalem se wənsom wə afremuka baako pe a ewə Asoredan no mu no so, na wəmmə afre ahorow wə eno nko ara so. **13** “Nokware, eṣe se muhu nea me ne Asiria ahemfo a wəaka no aye nnipa a wəwə asase so. Anyame a na wəwə saa aman no so no tumi gyee wən nkurəfō fii me tumi ase ana? **14** Ma nhwəsə baako kyere onyame bi a əwə baabi a otumi gyee ne nkurəfō fii me nsam! Den na ema wudwen se, wo Nyankopon betumi aye ade pa bi? **15** Mommma Hesekia mmu mo kwasea. Mommma ənnaadaa mo saa! Miti mu, ka bio se, əman biara anyame ntumi nnyee ne nkurəfō mfii me anaa m'agyanom nsam da. Na əbeyə den na mo Nyankopon agye mo afi me tumi ase!” **16** Na Sanaherib mpanyimfo kə so dii Awurade Nyankopon ne ne somfo Hesekia ho few, twaa no adapaa. **17** Əhene no san kyerew nkrataa de buu Awurade, Israel Nyankopon animtiaa. Əkyerew se: “Senea anyame a wəwə aman ahorow so antumi annye wən nkurəfō amfi me tumi ase no, saa ara na Hesekia Nyankopon nso bedi nkogu.” **18** Asiria mpanyimfo a wəde krataa no bae no teetees mu de Heibri kasa kaa saa asəm yi kyerew nnipa a wəaboaa wən ho ano wə kurow no fasu fadansin no so, de hunahunaa wən, senea wobetumi afa kuropən no a wəremmə ho. **19** Saa mpanyimfo yi kasa faa Yerusalem Nyankopon yi ho te se abosonsomfo anyame no mu baako a wəde nnipa nsa na eyee no. **20** Əhene Hesekia ne Amos babarima odiyifo Yesaia bəə mpae dennen, frēə əsorosoro Nyankopon no. **21** Na Awurade somaa əbəfo, bəsəee Asiria asraafodəm ne wən asahene ne wən mpanyimfo nyinaa. Na Sanaherib de aniwu san kəo ne kurom. Na owuraa ne nyame abosonnan mu no, əno ankasa mmabarima no mu baako twee ne so afoa, kum no. **22** Saa əkwan yi na Awurade faa so de gyee Hesekia ne Yerusalem manfo nkwa fii Asiriahene Sanaherib ne won a wohunahuna wən no nyinaa nsam. Enti emaa asomdwəe baa asase no so nyinaa. **23** Efi saa bere no, aman a atwa wən ho ahyia no de obu ne nidi a enni kabea maa əhene Hesekia, na wəde akyede bebree a eyə Awurade dea kəo Yerusalem, na wəde nneəma a esom bo kəmaa Əhene Hesekia nso. **24** Bere no mu, Hesekia yaree owuyare. Əbəə mpae frēə Awurade ma əsaa no yare daa nsenkyerenne nwonwaso bi adi kyerew no. **25** Nanso Hesekia anye adəe a wəye kyerew no no so ade, na mmom, əbeyee ahantan. Enti Awurade abufuw baa əno, Yuda ne Yerusalem nyinaa so. **26** Enti Hesekia nuu ne ho wə n'ahantansu no ho,

na əmanfo a wəwə Yerusalem no nso břee wən ho ase. Əno nti, Hesekia nkwanna mu no, Awurade abufuw amma wən so. **27** Hesekia nyaa ne ho, na wobuu no yiye. Osisii adekoradan sononko bi a əkoraa ne dwetə, sikakəkə, abooden abo, nnuhuam, ne nkatabo ne ne nneəma a esom bo pii no wə mu. **28** Əsan sisii adekoradan de n'atoko, ne nsa ne ne ngo guu mu; osisii buw bebree maa n'anantwi ne ne nguan ne ne mmirekyi. **29** Əkyekyeree nkurow pii, pəe nguan ne anantwi bebree, efise na Onyankopon ama no ahonya bebree. **30** Osiw asuti a na ewə Gihon atifi fam no, na əde nsu no faa ədorobən mu kəo Dawid kuropən no atəe fam. Na biribiar a əyee no nso, eyee yiye. **31** Bere a Babilonia ananmusifo bebisaa nneema titiriw a asisi wə asase no so no, Onyankopon twee ne ho fi Hesekia ho, de səə no hwee, pəe se ohu nea ewə ne koma mu. **32** Hesekia ahenni ho nseəm nkae ne n'ahofama no, wəakyerew wo Amos babarima odiyifo Yesaia anisoadehu a əka Yuda ne Israel ahemfo nhoma ho no mu. **33** Bere a Hesekia wui no, wosiee no wə adehye amusiei no atifi fam, na Yuda ne Yerusalem nyinaa hyee no anuonyam wə ne wu mu. Na ne babarima Manase, dii n'ade se əhene.

33 Bere a Manase dii ade no, na wadi mfirihya dumien. Odii hene wə Yerusalem mfirihya aduonum anum. **2** Əyee bəne wə Awurade ani so, suasua abosonsomfo aman nneyee a eyə akyiwade a Awurade apam afi asase a əda Israel anim no so no. **3** Əsan sisii nsoree a n'agya Hesekia səee no no. Osiw afremuka maa Baal ahoni, sisii Asera nnua. Əsan kotow nsoromma a ewə wim no nyinaa, som wən. **4** Mpo, osisii abosonsom afremuka wa Awurade Asoredan mu, baabi a Awurade aka se, elə na eṣe se wodi ne din ni afebəə no. **5** Osisii saa afremuka no wə Awurade Asoredan no adiwo abien hə, de maa wim nsoromma no. **6** Manase de əno ankasa mmabarima bəə afre wə ogya so wə Hinom Babarima Bon mu. Əde ne ho hyee asumansəm mu, kəo abisa, yee abayisəm, kəo samanfrefo ne adunsifo nkyen. Əyee nneəma pii a eyə bəne wə Awurade ani so, maa Awurade bo fuwii. **7** Na Manase faa ohoni a wasen, de kosii Onyankopon Asoredan mu. Əde kosii beae koro no ara a Onyankopon ka kyerew Dawid ne ne babarima Salomo se, “Wobedi me din ni wə ha afebəə, asoredan yi mu ne Yerusalem, kuropən a mayi afi mmusuakuw a ewə Israel no nyinaa mu no. **8** Se Israelfo di m'ahyede nyinaa so, me mmara a

wonam Mose so mae no nyinaa so a, merentwa won asu mfi asase a mede maa won agyanom no so.” 9 Nanso Manase dii omanfo a wɔwɔ Yuda ne Yerusalem anim maa wɔyεe bɔnetraso sen abosonsom aman a Awurade seee won, bere a Israelfo koo asase no so no. 10 Awurade kasa kyere Manase ne ne nkurofno, nanso wɔantie ne kɔkɔbɔ no mu biara. 11 Enti Awurade maa Asiriafo asraafo bεfaa Manase yεe no odeduani. Wode darewa hyεe ne hwene mu, de kɔbere mfrafrae nkɔnsɔnkɔnsɔn kyekyere no, de no koo Babilonia. 12 Na bere a Manase wɔ ahokyere a emu yε den mu no, ɔpεe Awurade, ne Nyankopɔn akyi kwan, na ɔde ahobrεase su frεe n’agyanom Nyankopɔn. 13 Na bere a ɔbɔɔ mpae no, Awurade tiee no, na ne sufre no kaa ne koma. Enti Awurade maa Manase san koo Yerusalem wɔ n’ahenni mu. Afei, Manase tee ase se Awurade nko ara ne Onyankopɔn. 14 Eyi akyi no, Manase san sisii Dawid kuropɔn abɔnten afasu; efi Gihon asuti atɔe fam a ewɔ Kidron bon mu, de kɔ Apataa Pon ano, kosi Ofel bepow so a wosi ma ekɔɔ soro yiye no. Na oduaa n’asraafo mpanyimfo no wɔ Yuda nkurofno a wɔabɔ ho ban no nyinaa mu. 15 Manase san tutuu ananafo anyame fii mmepow no so. ɔsan tutuu anyame ne ahoni no fii Awurade Asoredan mu. Obubuu afɔremuka a wasisi wɔ bepow so, faako a Asoredan no si, ne afɔremuka a ewɔ Yerusalem nyinaa, na ɔkɔtow guu kuropɔn no mfikiryi. 16 Na ɔsan sii Awurade afɔremuka no, bɔɔ asomdwoe afɔre ne aseda afɔre wɔ so. Afei, ɔhyεe Yuda manfo no nkuran se, wɔnsom Awurade, Israel Nyankopɔn no. 17 Nanso na omanfo no da so bɔ afɔre wɔ abosonsom nsɔree so, a na wɔbɔ ma Awurade won Nyankopɔn no ara. 18 Manase adedi ho nsem nkae, ne mpae a ɔbɔɔ sree Onyankopɔn ne nsem a dehufo ka kyere no wɔ Awurade, Israel Nyankopɔn din mu no, wɔakyerew agu Israel ahemfo nhoma mu. 19 Manase mpae, okwan a Onyankopɔn faa so buaa no, ne ne bɔne ne atoro a odii nyinaa ho nsem, wɔakyerew agu adehufo nhoma mu. Faako a osii abosonsom nsɔree so, sisii Asera nnua ne ahoni ansa na ɔrenu ne ho no nso ka ho. 20 Bere a Manase wui no, wosiee no wɔ n’ahemfi. Na ne babarima Amon na ɔyεe ɔhene a odi ho. 21 Bere a Amon dii ade no, na wadi mfirihyia aduonu abien. Odii hene wɔ Yerusalem mfe abien. 22 ɔyεe bɔne wɔ Awurade ani so, senea n’agya Manase yee no. ɔsom ahoni a n’agya yee no nyinaa, bɔɔ afɔre maa won. 23 Nanso wanse n’agya Manase, efise wammre ne ho ase

amma Awurade. Mmom, Amon yee bɔne maa etraa so. 24 Akyiri no, Amon no ara mpanyimfo pam ne ti so, kum no wo n’ahemfi. 25 Na nnipa a wɔwɔ asase no so nyinaa kunkum nnipa a wɔbɔɔ ɔhene Amon ho pɔw no, na wode ne babarima Yosia dii ade se ɔhene.

34 Yosia bedii ade no, na wadi mfirihyia awotwe, na odii hene wɔ Yerusalem mfirihyia aduasa baako. 2 ɔyεe nea ɛsɔ Awurade ani, yεe nea ne tete agya Dawid yee no bi. Wamfi adetreneeyε ho. 3 Yosia fii ase hwehwee ne tete agya Dawid Nyankopɔn akyi kwan bere a na ɔda so yε abofra a wadi ade mfe awotwe no. Ne mfe dumien so no, odwiraa Yuda ne Yerusalem, seee abosonsom nsɔree so nyinaa, Asera nnua, ahoni a wɔasen ne nsesode a wɔagu no nyinaa. 4 ɔhwε ma wobubuu Baal afɔremuka no ne nnuhuam afɔremuka no nyinaa gui. ɔma wɔdwerew Asera nnua ne ahoni nyinaa, na wɔtow petee awufo a wɔbɔɔ saa afɔre no nna so. 5 ɔhyew akomfo no nnompe no wɔ won ankasa afɔremuka so, nam so dwiraa Yuda ne Yerusalem. 6 ɔyεe saa ara wo Manase, Efraim ne Simeon nkurow so de koduu Naftali. 7 ɔsεee abosonsomfo afɔremuka, Asera nnua, na ɔyam ahoni no muhumuhu. Odwiriw nnuhuam afɔremuka a ewɔ Israelman mu nyinaa, na ɔsan koo Yerusalem. 8 N’adedi mfe dunwɔtwe so no a owiee asase no ne asoredan no ho dwira no, Yosia yii Asalia babarima Safan, Maaseia a ɔyε Yerusalem amrado ne Yoahas babarima Yoa, adehye abakɔsem kyerewfo, se wonsiesie Awurade, ne Nyankopɔn asoredan no. 9 Wode sika a Lewifo a wɔsɔm se aponanohwεfo agyigye wɔ Onyankopɔn Asoredan ho no maa ɔsɔfopanyin Hilkia. Manase ne Efraim nkurofno ne Israel nkae nyinaa ne Yuda ne Benyamin ne Yerusalemfo na wode akyede no bae. 10 ɔde sika no maa nnipa a wɔayi won se wɔnhwε, nsiesie Awurade Asoredan no. Na wotuaa won a wɔyεe adwuma no ka. 11 Wɔbɔɔ nnuadwumfo ne adansifo paa, tɔɔ abo a wɔatwa a wode besiesie afasu no ne nnua a wode beye nsemso ne mpuran. Wosiesie nea anka Yuda ahemfo a wodii kan no rema aseε no. 12 Adwumayεfo no de nokwaredi yεe adwuma. Yahat ne Obadia a wɔyε Lewifo a wofi Merarifo abusua mu, ne Sakaria ne Mesulam a wɔyε Lewifo a wofi Kohatfo abusua mu na wɔhwεe adwumayεfo no so. Lewifo a wɔaka a won nyinaa wɔ nnwontode ho nimdee no, 13 wɔma wɔhwεe adwumayεfo akuw ahorow no so. Na afoforo bi nso yεe adwuma se akyerewfo, mpanyimfo ne aponanohwεfo. 14 Na ɔsɔfopanyin

Hilkia rekyerkyerew sika a wəagyigye wo Awurade Asoredan no ho no, ohuu Awurade mmara nhoma a wənam Mose so de mae no. **15** Na Hilkia ka kyereɛ Safan a ɔyɛ asennii kyerewfo no se, “Mahu mmara nhoma no wo Awurade Asoredan no mu.” Na Hilkia de nhoma mmobəwee no maa Safan. **16** Safan de nhoma mmobəwee no komaahene kae se, “Wo mpanyimfo no reye biribiara a wəkyereɛ wən se wonye no. **17** Waatua sika a wogiyigye wo Awurade Asoredan no mu no na wəde ahye wən a wəhwə so no ne adwumayefo no nsa.” **18** Safan ka kyereɛ əhene no se, “Oṣofopanyin Hilkia de nhoma mmobəwee bi ama me.” Na Safan kenkan kyereɛ əhene. **19** Bere a əhene no tee mmara no mu nsem no, əde ahometew sunsuan ne ntade mu. **20** Əhyee Hilkia, Safan babarima Ahikam, Mika babarima Abdon, asennii kyerewfo Safan ne əhene fotufo Asaia se, **21** “Monkə Asoredan no mu na mo ne Awurade nkokasa mma me ne Israel ne Yuda nkae nyinaa. Mummisa no nsem a wəakyerew wə saa nhoma mmobəwee a wəahu no mu ho nsem. Awurade abufuw aba yən so, efise yən agyanom anni Awurade asem so. Yənye nea nhoma mmobəwee yi ka se yənye no.” **22** Hilkia ne mmarima a wəaka no kəo odiyifobea Hulda a na ɔyɛ Tikwat babarima Salum yere ne Hasra a na əhwə Asoredan mu adakaten so no nena nkyen, wə Yerusalem fa bi a wəfre hə se Misne. **23** Əbea no ka kyereɛ wən se, “Awurade, Israel Nyankopən, akasa! Monkəka nkyerɛ onipa a əsoma mo no se, **24** ‘Senea Awurade se ni: Akyinnye biara nni ho se, məsəe saa kurow yi ne emu nnipa. Nname a wəakyerew wə nhoma mmobəwee a moakenkan yi mu nyinaa beba mu. **25** Efise nnipa a wəwə Yuda apa me na wəsom abosonsomfo anyame. Eno nti, me bo afuw wən yiye wo biribiara a wəaye ho. M'abufuw behwie agu saa beae ha, na biribiara rentumi nsiw ano.’ **26** Na monkə Yudahene a əsoma mo se monkohwehwe Awurade no nkyen, na monka nkyere no se, ‘Səe na Awurade, Israel Nyankopən, ka fa asem a motee mprempren no ho. **27** Bere a wotee asem a meka de tiaa saa kuropən yi ne mu nnipa no, əhaw wo ma wobrəe wo ho ase wə Onyankopən anim. Wobrəe wo ho ase, de ahometew sunsuan w'atade mu, de ahonu suu wə m'anim. Enti nokware, mate wo nne, Awurade na ose. **28** Meremma amanehunu a mahyehɛ atia kuropən yi ne emu nnipa no mma mu, kosi se wubewu na wəasie wo asomdwoe mu. Worenhu amane a mede bəba beae yi so.” Enti wəsan de əbea no nkra komaahene no.

29 Na əhene no frēe Yuda ne Yerusalem ntuanofo nyinaa. **30** Na əhene no ne Yuda ne Yerusalem manfo nyinaa ne asofo ne Lewifo, nnipa no nyinaa, fi əkəse so kosi akumaa so, kəo Awurade Asoredan no mu. Əho na əhene no kenkan apam nhoma a wohuu wo Awurade Asoredan mu no kyereɛ wən. **31** Əhene no gyinaa n'afa wə afadum no nkyen, na otii apam no mu wo Awurade anim. Əhyee bə se ofi ne koma ne ne kra nyinaa mu bedi Awurade mmaransem, ahye de ne mmara so. Əhyee bə se, obedi apam no mu nhyehyee a wəakyerew wə nhoma mmobəwee no mu no so. **32** Na əka kyereɛ obiara a əwə Yerusalem ne nnipa a wəwə Benyamin no se, wənhye bə saa ara. Əmanfo a wəwə Yerusalem yee saa no, wəde tii wən Onyankopən, wən agyanom Nyankopən apam no mu. **33** Enti Yosia yiyii ahoni a ɔyɛ akyiwade no fii Israel asase no nyinaa so. Na əhyee se obiara nsom Awurade, wən Nyankopən. Na ne nkwanna a aka no mu no nyinaa, wəannan wən akyi ankyerɛ Awurade wən agyanom Nyankopən no da.

35 Yosia dii Awurade Twam Afahye no wə Yerusalem na wokum Twam guamma no wə əsrəam a edi kan no da a əto so dunan. **2** Yosia maa asofo no kəo wən nnwuma so, na əhyee wən nkuran wə wən dwumadi mu wə Awurade Asoredan mu hə. **3** Əhyee Lewifo a wəayi wən asi hə se wənsom Awurade, na wəyə akyerkyerəfə wə Israel no se, “Esiane se mprempren Apam Adaka no wə Salomo Asoredan mu, na əho nhia se mobəsoa wə mo mmati so de adi akoneaba nti, momfa mo mmere nsom Awurade, mo Nyankopən ne ne nkurəfo Israel. **4** Monkə mo nnwuma so senea mo agyanom mμmusua nkyekyemu no te, ne senea Israelhene Dawid ne ne babarima Salomo ahye de a wəakyerew no kyere. **5** “Munnyinagyina kronkronbea a wəayi ama mo no, na mommoa mμmusua a wəde wən ahye mo nsa no bere a wəde wən afore aba Asoredan mu no. **6** Munkum Twam nguamma no, na munnwira mo ho, na mommoa wən a wəbəba no. Ahyede biara a Awurade nam Mose so de mae no, munni so.” **7** Na Yosia fii nea əwə mu, maa nguantenmma ne mmirekyimma mpem aduasa ne anantwinini mpem abiesa se nnipa no Twam aforebəde. **8** Əhene no mpanyimfo nso fi wən pə mu boaa əmanfo, asofo ne Lewifo no. Hilkia, Sakaria ne Yehiel a wəyə Onyankopən Asoredan no ho mpanyimfo nso maa asofo no nguantenmma ne mmirekyimma mpem abien ne ahansia ne anantwinini ahaasa se

Twam afɔrebɔde. 9 Lewifo ntuanofo Kenania ne ne nuanom mmaprima Semaia, Netanel, Hasabia, Yeiel ne Yosabad maa Lewifo nquantenmma ne mmirekyimma mpem anum ne anantwinini ahannum se wɔn Twam afɔrebɔde. 10 Bere a Twam Afahye no ho ahosiesie baa awiei no, asɔfo ne Lewifo no gyinagyinaa wɔn afa senea ɔhene no ahyehye ama akuwakuw no. 11 Lewifo no kunkum Twam nguamma no, na wɔde mogya no maa asɔfo no, na wɔde petee aforemuka no so bere a na Lewifo no regua mmoa no. 12 Wɔkyekyee ɔhyew afɔrebɔde no maa ɔmanfo no senea won mmusua nkyekyem no te, na wɔatumi de abɔ afɔre ama Awurade, senea mmaprima a woakyerew agu Mose nhoma no mu no kyere. Saa ara na wɔyee anantwinini no nso. 13 Wɔtotoo Twam nguamma no senea woakyere no, na wonoaa afɔrebode kronkron no wɔ nkuku, dadesen ne nkankyeem mu de baa ntɛm so senea ɔmanfo no betumi awe. 14 Akyiri no, Lewifo yee wɔn ne asofo no aduan, efise na asofo no aye adwuma fi anɔpa kosi anadwo a wɔrebo ɔhyew afɔre no na wɔrehyew srade no. Saa ahosiesie yi nyinaa, Lewifo no na wogye too wɔn ho so yee. 15 Asaf asefo nnwom ho nimdefo no nso, na wɔwɔ wɔn nnwuma so, senea Dawid, Asaf, Heman ne Yedutun, ɔhene adehuni no kyere wɔn no. Aponanohwefo no wen apon no a na ɔho nhia se wɔfi wɔn nnwuma so, efise na wɔn mffeo Lewifo no de wɔn nnuan kɔma wɔn wɔ ho. 16 Awurade Twam Afahye no baa awiei da no. Wɔbɔɔ ɔhyew afɔre no nyinaa wɔ Awurade afɔremuka no so, senea ɔhene Yosia hyee no. 17 Israelfo a wɔwɔ Yerusalem de nnanson dii Twam ne Apiti Afahye no. 18 Efi odiyifo Samuel bere so no, wonnii Twam see da. Israel ahemfo no mu biara mpo anni Twam senea Yosia yee a omaa asɔfo, Lewifo, ɔmanfo a wɔwɔ Yerusalem ne nnipa a wɔfi Yuda ne Israel nyinaa bekaa ho. 19 Wodii saa Twam Afahye yi wɔ Yosia ahenni mfirihyia dunwɔtwe so. 20 Yosia siesiee Asoredan no wiei no, Misraimhene Neko dii n'akofo anim fii Misraim, se wɔrebeko wɔ Karkemis wɔ asu Eufrate ano. Na Yosia ne n'akofo nso sii mu se wɔne no rekoko. 21 Nanso ɔhene Neko tuu abɔfo de nkra yi kɔmaa Yosia: "Dɛn na wo Yudahene hwehwe afi me nkyen? Me ne wo nni akasakasa nne! Nea mehwehwe ne se, me ne ɔman a matu ne so sa no beko. Na Onyankopon aka akyere me se, menyɛ no ntɛm. Ntwintwan Onyankopon a ɔka me ho no anan mu, anye saa a obesee wo." 22 Nanso Yosia antie Neko a Onyankopon akasa akyere no ampa ara no,

annan n'ani. Mmom, odii n'akofo anim kɔkoo wo Megido tataw so. ɔwɔrɔw n'ahentade no guu nkyen baabi senea atamfo no renhu no. 23 Nanso atamfo agyantowfo no tow bɛmma ma ɛwɔɔ ɔhene Yosia, pira no. ɔteɛɛ mu frɛɛ ne mmaprima se, "Momfa me mfi akono ha, efise mapira pira bɔne." 24 Enti woyii Yosia fii ne teaseenam mu, de no too teaseenam foforo mu. Na wɔde no kɔɔ Yerusalem, na ɔho na owui. Wosiee no ho wo adehye amusie. Na Yuda ne Yerusalem nyinaa yee no ayi. 25 Odiyifo Yeremia too kwadwom maa Yosia, na ebesi nne yi, nnwontofo to saa kwadwom a efa ne wu no ho no. Saa kwadwom yi abeyɛ amanne a woakyerew ahye Kwadwom Nhoma mu. 26 Yosia ahenni ho nsem nkae ne n'ahofama senea Awurade mmaprima te no, 27 fi mfiase kosi awiei no, woakyerew agu Israel ne Yuda Ahemfo Nhoma mu.

36 Nnipa a wɔwɔ asase no so no sii Yosia babarima Yehoahas hene wɔ Yerusalem. 2 Bere a Yehoahas dii ade no, na wadi mfirihyia aduonu abiesa, nanso odii ade asram abiesa pe. 3 Misraimhene Neko a na ɔhwehwe sonkahiri a ɔyɛ dwete tɔn abiesa ne fa ne sikakoko kilogram aduasa anan afi Yuda no na otuu no ade so. 4 Misraimhene yii Yehoahas nuabarima Eliakim se ɔhene foforo ma odii Yuda ne Yerusalem so, na ɔsesaa Eliakim din yee no Yehoakim. Na Neko faa Yehoahas dommum de no kɔɔ Misraim. 5 Yehoakim dii ade no, na wadi mfirihyia aduonu anum, na odii hene wɔ Yerusalem mfirihyia dubaako. Nanso ɔyɛɛ bɔne wɔ Awurade, ne Nyankopon, ani so. 6 Babiloniahene Nebukadnessar kotoaa no, kyere no de nkɔnsɔnkɔnsɔn guu no de no kɔɔ Babilonia. 7 Nebukadnessar faa ademude a two Awurade Asoredan no mu bi, de koguu n'ahemfi wɔ Babilonia. 8 Yehoakim ahenni ho nsem nkae, bɔne ahorow a ɔyɛɛ ne biribiara a wohu tiaa no no, woakyerew guu Israel ne Yuda Ahemfo Nhoma mu. Na ne babarima Yehoakyin bedii n'ade se ɔhene. 9 Yehoakyin bedii ade no, na wadi mfirihyia dunwɔtwe, nanso odii ade Yerusalem asram abiesa ne nnafua du pe. Yehoakyin yee bɔne wɔ Awurade ani so. 10 Afe a edi kan wɔ osram a edi kan mu no, ɔhene Nebukadnessar frɛɛ Yehoakyin se ɔmmra Babilonia. Wɔfaa ademude bebre fii Awurade Asoredan no mu de kɔɔ Babilonia saa bere no. Na Nebukadnessar yii Yehoakyin wɔfa Sedekia, se onni hene wɔ Yuda ne Yerusalem. 11 Bere a Sedekia bedii ade no, na wadi mfirihyia aduonu baako, na odii ade wɔ Yerusalem mfirihyia dubaako. 12 ɔyɛɛ bɔne wɔ

Awurade, ne Nyankopon ani so, na wammre ne ho ase wo odiyifo Yeremia a na ɔkasa ma Awurade no anim. **13** Өtew Өhene Nebukadnessar anim atua wo bere a na waka ntam adi nsew wo Onyankopon din mu se, obedi no nokware. Na Sedekia ye kyenkyenee na opirim ne koma na wampe se ɔde ne ho bεbata Awurade, Israel Nyankopon ho. **14** Asøfo no ntuanofo nyinaa ne ɔmanfo no kɔo so yεε mmaratofo. Wøyeε abosonsomfo a wøwø aman a atwa ahyia hø no nneye no bi, na woguu Awurade Asøredan a εwo Yerusalem no ho fi. **15** Awurade, wøn agyanom Nyankopon, somaa n'adiyifo se wønkøbø wøn køkø mpren bebree, efise na ɔwø ahummøbø ma ne nkurøfo ne n'Asøredan no. **16** Nanso nnipa no dii saa Onyankopon abøfo no ho few, amfa wøn nsøm no anye hwee. Wodii adiyifo no ho few ara kosii se Awurade abufuwhyew turuwii a biribiara antumi annwudwo ano. **17** Enti Awurade de Babiloniahene ba beko tiaa wøn. Babiloniafo no kunkum Yuda mmea a wøyeε mmabun mpo, wøtaa wøn køo Asøredan no mu a wøannya ahummøbø amma wøn. Wokunkum mmofra ne mpanyin, mmarima ne mmea, ahøodenfo ne ayarefo. Onyankopon de wøn nyinaa hyεε Nebukadnessar nsa. **18** Өhene no san sesaw nneema no nyinaa, akεse ne nketewa a na wøde som wo Onyankopon Asøredan mu, ne ademude a na εwo Awurade Asøredan no mu ne ahemfi hø nyinaa de køo Babilonia. Өde mmapømma nyinaa nso køe. **19** Wøtoo Onyankopon Asøredan no mu gya, bubuu Yerusalem afasu no, hyew ahemfi no nyinaa, sεee biribiara a εwø bo no. **20** Nnipa kakra a wøkae no, wøsoaa wøn køo Babilonia, ma wøkøyeε Өhene no ne ne mmabarima asomfo kosii se Persia ahenni bedii tumi. **21** Enti Awurade asem a wøfaa Yeremia so kae no baa mu. Afei, asase no nso nyaa n'ahomegye, εdaa mpan mfirihyia aduøson sεnea odiyifo no kae no. **22** Persiahene Kores adedi afe a edi kan mu no, Awurade maa odiyifo Yeremia nkømhye no baa mu. Өkaa Kores koma ma ɔkyerøw bøø no dawuru wo n'ahenni nyinaa mu se, **23** “Sεnea Persiahene Kores ka ni: “Awurade, ɔsorosoro Nyankopon de ahenni a εwo asase so nyinaa ama me. Wayi me se minsi asøredan mma no wo Yerusalem wo Yuda asase so. Mo a moyε Awurade nkurøfo nyinaa, monsan nkø Israel nkodi saa dwumi yi. Awurade, mo Nyankopon nka mo ho.””

Esra

1 Persiahene Kores afe a edi kan no mu no, Awurade kaa Kores koma ma ɔkyerew saa dawubo nsɛm yi de kɔ̄ ahemman no nyinaa mu, maa Yeremia nkɔmhye no baa mu. **2** Senea Persiahene Kores ka ni: Awurade, ɔsoro Nyankopon de ahemman a ɛwɔ asase so nyinaa ahye me nsa. Wayi me se minsi asoredan mma no wɔ̄ Yerusalem wɔ̄ Yuda asase so. **3** Mo a moye ne nkurɔfo nyinaa, monsan nkɔ̄ Yerusalem wɔ̄ Yuda, nsan nkosi saa Awurade, Israel Nyankopon, a ɔte Yerusalem no asoredan. Na mo Nyankopon beka mo ho. **4** Wɔ̄n a wɔtete baabiara a Yudafo nkae no wɔ̄ no, eṣe se wɔ̄ma Yudafo no dwetɛ ne sikakɔkɔɔ, akwantu nneɛma, nyɛmмоa ne koma pa mu afɔrebɔde a wɔ̄de ma Onyankopon asoredan a ɛwɔ Yerusalem no, de boa wɔ̄n akwantu no. **5** Na Onyankopon kaa Lewifo, Yuda ne Benyamin mmusuaku ntuanofo no koma se, wɔ̄nsan mmra Yerusalem mmesiesie Awurade asoredan no. **6** Na wɔ̄n afipamfo boa maa wɔ̄n dwetɛ ne sikakɔkɔɔ ne nyɛmмоa, ma wɔ̄de tuu kwan no. Wɔ̄maa wɔ̄n akyede pa bebree de kaa nea efi wɔ̄n ankasa koma mu no ho. **7** ɔhene Kores no ankasa de aboɔdenne a ɔhene Nebukadnessar tase fii Awurade asoredan mu wɔ̄ Yerusalem de koguu ɔno ankasa anyame asoredan mu no bae. **8** Kores hyeɛ Persia ɔsannaani Mitredat se ɔnkenkan saa nneɛma no nyinaa, na ɔmfa nhye wɔ̄n a wotwaa wɔ̄n asu a wɔ̄resan aba Yuda no panyin Sesbasar nsa. **9** Eyinom ne nneɛma a Kores de bɛkyeɛ: sikakɔkɔɔ nsiase 30 dwetɛ nsiase 1,000 dwetɛ ɔhyewsen **29** **10** sikakɔkɔɔ hweaseammɔ 30 dwetɛ hweaseammɔ 410 nneɛma a ɛkeka ho 1,000 **11** Ne nyinaa mu no, sikakɔkɔɔ ne dwetɛ nneɛma a wɔ̄de maa Sesbasar se ɔmfa nkɔ̄ Yerusalem bere a wɔ̄n a wotwaa wɔ̄n asu fi Babilonia baa ho no dodow ye sikakɔkɔɔ ne dwetɛ mpem anum ne ahannan.

2 Eyinom ne Yudafo nnommum a wɔ̄wɔ̄ amantam no mu a wofi asutwa mu baa Yerusalem ne Yuda nkurow bi so no. ɔhene Nebukadnessar na otwaa wɔ̄n asu kɔ̄ Babilonia. **2** Na wɔ̄n ntuanofo ye Serubabel, Yesua, Nehemia, Seraia, Reelaia, Mordekai, Bilsan, Mispar, Bigwai, Rehum ne Baana. Israel mmarima a wofi asutwa mu bae no dodow ni: **3** Dodow a wɔ̄ye Paros asefo 2,172 **4** Sefatia asefo 372 **5** Arah asefo 775 **6** Pahat-Moab asefo (Yesua ne Yoab asefo) 2,812 **7** Elam asefo 1,254 **8** Satu asefo 945 **9** Sakai asefo dodow ye

760 **10** Bani asefo dodow ye 642 **11** Bebai asefo dodow ye 623 **12** Asgad asefo dodow ye 1,222 **13** Adonikam asefo dodow ye 666 **14** Bigwai asefo dodow ye 2,056 **15** Adin asefo dodow ye 454 **16** Ater asefo (Hesekia asefo) dodow ye 98 **17** Besai asefo dodow ye 323 **18** Yora asefo dodow ye 112 **19** Hasum asefo dodow ye 223 **20** Gibar asefo dodow ye 95 **21** Betlehemfo dodow ye 123 **22** Netofafo dodow ye 56 **23** Anatotfo dodow ye 128 **24** Asmawetfo dodow ye 42 **25** Kiriat-Yearimfo, Kefirafo ne Beerotfo dodow ye 743 **26** Ramafo ne Gebafo dodow ye 621 **27** Mikmasfo dodow ye 122 **28** Bet-Elfo ne Aifo dodow ye 223 **29** Nebo ɔmanmما dodow ye 52 **30** Magbis ɔman dodow ye 156 **31** Elam ɔmanmما dodow ye 1,254 **32** Harim ɔmanmما dodow ye 320 **33** Lod, Hadid ne Ono manmما dodow ye 725 **34** Yeriko ɔmanmما dodow ye 345 **35** Senaa ɔmanmما dodow ye 3,630 **36** Eyinom ne asofo dodow a wofi nnommum mu bae: Yedaia asefo (a wɔ̄nam Yesua fi so) dodow ye 973 **37** Imer asefo dodow ye 1,052 **38** Pashur asefo dodow ye 1,247 **39** Harim asefo dodow ye 1,017 **40** Eyinom ne Lewifo a wofi nnommum mu bae: Yesua ne Kadmiel asefo (Hodawia asefo) dodow ye 74 **41** Nnwontofo: Asaf asefo mu nnwontofo dodow ye 128 **42** Aponanohwefo: Salum, Ater, Talmon asefo Akub, Hatita ne Sobai asefo 139 **43** Saa asoredan mu asomfo asefo yi na wofi nnommum mu bae: Siha, Hasufa, Tabaot, **44** Keros, Siaha, Padon, **45** Lebana, Hagaba, Akub, **46** Hagab, Samlai, Hanan, **47** Gidel, Gahar, Reaia, **48** Resin, Nekoda, Gasam, **49** Usa, Paseah, Besai, **50** Asna, Meunim, Nefisi, **51** Bakbuk, Hakufa, Harhur, **52** Baslut, Mehida, Harsa, **53** Barkos, Sisera, Tema, **54** Nnesia ne Hatifa. **55** ɔhene Salomo asomfo asefo yi nso fi nnommum mu bae: Sotai, Hasoferet, Peruda, **56** Yaala, Darkon, Gidel, **57** Sefatia, Hatil, Pokeret-Hasebaim ne Ami. **58** Na asoredan mu asomfo ne Salomo asomfo asefo no dodow ye 362 **59** Saa bere no, kuw foforo a wofi Tel-Melah, Tel-Harsa, Kerub, Adan ne Imer nkurow so san baa Yerusalem. Nanso wɔ̄antumi ankyere mu se, wɔ̄n anaa wɔ̄n abusuaf ye Israel asefo. Saa nnipakuw yi ne: **60** Delaia, Tobia ne Nekoda mmusua a wɔ̄n dodow ye 652 **61** Asofo mmusua abiesa: Habaia, Hakos ne Barsilai no nso san baa Yerusalem. (Saa Barsilai yi, na waware Barsilai a ofi Gilead no mmabea no mu baako a enti na wafa n'abusua din.) **62** Nanso, na wɔ̄ayera wɔ̄n anato nhoma no nti wɔ̄mما wɔ̄n ho kwan ansom se asofo. **63** Na amrado no mma kwan mma wonnni afɔrebɔ

nnuan mu kyef a mpo, gye se osofo bi wo ho a onam ntontobø kronkron so bisa Awurade. **64** Enti nnipa a wøsan baa Yuda no nyinaa dodow ye mpem aduanan abien, ahaasa ne aduosia, **65** a asomfo mpem ason ahaasa aduasa ason nka ho, ne nnwontofo ahannu a wøye mmarima ne mmea. **66** Wøde aponkø ahanson aduasa asia, mfurum ahannu aduanan anum, **67** yoma ahannan aduasa anum ne mfurumpønkø mpem asia ne ahanson aduonu kaa wøn ho koe. **68** Bere a woduu Awurade asøredan no ho wo Yerusalem no, abusua ntuanofø no bi fii koma pa mu yii ntobø a wøde besiesie Awurade asøredan no wo ne sibea dedaw mu ho. **69** Na ntuanoni biara maa nea obetumi. Akyede a wøde mae no nyinaa ano sii sikakøkø sika nnwetebøna mpem aduosia baako, dwetø nkaribo þøn mpem ahansia ahannu aduonum na asofotade þha a wøde bøma asøfo. **70** Enti asøfo, Lewifo, nnwontofo, aponanohwøfo, asøredan mu asomfo ne omanmma no bi tenaa nkuraa a øben Yerusalem no. Nkae no san kø Yuda nkurow afoforø bi a wofi ho bae no so.

3 Øsram a øto so ason mfiase a Israelfo abo atenase wo wøn nkurow mu no, nnipa no nyinaa hyiaa se nnipa koro wo Yerusalem. **2** Na Yosadak babarima Yesua ne ne mfe asøfo ne Sealtiel babarima Serubabel ne n'abusuafo fii ase siesiee Israel Nyankopøn aføremuka no, senea wobetumi abo øhyew aføre wo so, senea woahye wo Mose a øye Onyankopøn nipa no mmara mu no. **3** Æwo mu se na nkurøfo no suro amannifo a wøtete ho no de, nanso wøsan sii aføremuka no wo ne dedaw mu ho. Æho ara na wofii ase bøø øhyew aføre maa Awurade. Wøye saa anøpa ne anwummere biara. **4** Wodii Asese Afahye no senea woakyere wo Mose mmara nhoma no mu no, na wøbøø øhyew aføre, senea afahye da biara de te no. **5** Eno akyi no, wøbøø daa øhyew aføre no ne aføre a eø se wøbø ma Øsram Fofor Afahye no ne mfe ahorow afahye de maa Awurade. Na nnipa no bøø øpe pa mu aføre nso de maa Awurade. **6** Aka nnaawøtwe abien na Guankøbea Afahye no adu so no, asøfo no fii ase bøø øhyew aføre maa Awurade. Wofii eyi nso ase ansa na wøreto Awurade asøredan no fapem. **7** Na wøbøø adansifo ne nnuadwumfo paa na wøtøø sida nnua fi Tirofo ne Sidonfo nkyen, na wøde nnuan, nsa ne ngo tuaa wøn ka. Wøde nnua no fi Lebanon mmeøø so guu po ani baa Yopa, a na øhene Kores ama ho kwan. **8** Wofii Onyankopøn asøredan no si ase wo øsram a øto so abien mu afe a øto so abien fi bere a wokoduu Yerusalem no. Wøn a

wofi asutwa mu bae no nyinaa yee ho adwumayøfo a Sealtiel babarima Serubabel, Yosadak babarima Yesua ne ne mfe asøfo ne Lewifo nyinaa nso ka ho. Lewifo a na wøadi mfe aduonu ne wøn a wøboro saa no na wøde Awurade asøredan no asiesie hyee wøn nsa. **9** Yesua ne ne mmabarima ne n'abusuafo ne Kadmiel ne ne mmabarima ne Hodawia asefo nyinaa na wøde Onyankopøn asøredan ho adwumayøfo hyee wøn nsa se wønhwe wøn so. Henadad abusuafo Lewifo na wøboaa hwøe saa dwumadi yi so. **10** Bere a adansifo no wiee Awurade asøredan no fapem no, asøfo no hyee wøn asøfotade, køtenaa wøn tenabea, hyøn wøn ntorobento. Na Asaf asefo Lewifo no bøø wøn kyenkyen, de kamfoo Awurade senea na øhene Dawid ahyø no pøpøøpø. **11** Wøde nkamfo ne aseda too saa dwom yi maa Awurade se: "Oye, Na n'adøe wo ho daa ma Israel afebøø!" Na ømanfo no nyinaa teøø mu ahoøden so, de kamfoo Awurade, efise Awurade asøredan fapem no, wøato. **12** Asøfo mpanyimfo no bebree, Lewifo ne ntuanofø no kaee asøredan a edi kan no, sui bere a wohuu asøredan foforo no fapem a wøato no. Na afoforø nso teøteøø mu anigye so. **13** Anigye teøteøømu ne osu a adi afra no ano yee den, na nnipa tee wo akyirikyiri.

4 Yuda ne Benyamin atamfo no tee se wøn a wotwaa wøn asu no resiesie Awurade, Israel Nyankopøn, asøredan no. **2** Enti wøkøø Serubabel ne ntuanofø no a wøaka no nkyen, na wøkae se, "Momma yene mo nsi, efise yesom mo Nyankopøn senea mosom no no. Efi bere a Asiriahene Esarhadon de yøn baa ha yi, yeabøø aføre ama no." **3** Na Serubabel, Yesua ne Israel ntuanofø bi buae se, "Munni kyef a wø saa dwuma yi di mu, efise yene mo nni hwøe ye. Yøn nko ara na yebesi Awurade, Israel Nyankopøn, asøredan no senea Persiahene Kores ahyø yøn no." **4** Na ømanfo no pøø se wobu Yudafo no aba mu na wohunahunaa wøn wo adwuma no ye ho. **5** Wøhyøø ananmusifo bi afono mu se wønhaw wøn na wønseø wøn botae no. Eyi køø so wo Persiahene Kores ahenni nyinaa mu kosii bere a Persiahene Dario bedii ahengua no. **6** Bere a Ahasweros dii ade mfe kakraa bi akyi no, Yudafo atamfo kyewø no krataa, bøø kwaadu tiaa Yuda ne Yerusalem. **7** Na eno akyi no mpo, Persiahene Artasasta bere so no, Yuda atamfo a Bislam, Mitredat ne Tabeel di anim, kyewø krataa wo Arameike kasa mu komaa Artasasta, na wøkyereø ase kyereø øhene no. **8** Amrado Rehum ne Simsai a øye asennii kyerewfo

kyerew krataa kokyereē əhene Artasasta senea əman Yerusalem mu te. 9 Wokyiaa əhene no ma əkətoow wən a wəne wən bə, atemmufo ne əman no mu ntuanofo, Tarpela manfo, Persiafo, Babelfo ne Elamfo. 10 Wəsan kyiaa nnipa a wəaka no a əkəse ne otitiriw Asurbanipa atwa wən asu, de wən akogu Samaria ne nsase a atwa hə ahyia wə asu Eufrate atəe fam no so no. 11 Eyi ye krataa a wəde kəmaa no no nseso: Efi w'asomfo a wəwo asu Eufrate agya no nkyen de kəma Artasasta: 12 Yerebə wo amannee se, Yudafo a wofi Babilonia baa Yerusalem ha no resiesie atuatewfo ne abənefo kurow no. Wəato afasu no fapem dedaw, na ərenkye na wəawie. 13 Na yəpə se wote se, se wosiesie kurow yi ne n'afasu no wie a, eremmoa wo koraa, efise Yudafo no rentua wən tow ne aguade biara mma wo. 14 Esiane se yəye w'asomfo nokwafo nti, yempe se w'anim begu ase wə saa kwan yi so nti na yerebə wo saa amannee yi. 15 Yəpə se wohwehwə w'agyanom nkrataa mu, hu senea saa kurow yi yəye atuatew kurow tete no. Nokware ni, wəsəee no, esiane abakəsem tenten a əda hə se wəsore tiaa ahemfo ne aman a wəpə se wodi wən so no nti. 16 Yəpae mu ka se, se wosiesie kurow yi na wowie n'afasu no a, wobəhwere asu Eufrate agya asase no. 17 Artasasta mmuae ni: Mede krataa yi kəma amrado Rehum, asennii kyerewfo Simsai ne wən mfe fo a wote Samaria ne wən a wəwo asu Eufrate agya no nyinaa. 18 Mikyia mo nyinaa. Krataa a mokyerewee no, wəakyere ase, akenkan akyere me. 19 Mahye se wənkye nkrataa mu mpenseñpenseñmu, na mahu se, ampa ara, mmere bi a atwa mu no, na Yerusalem ye atuatewman a etiaa ahemfo bebree a na abantugu ye ade a wəye daa wə hə. 20 Ahemfo atumfo a adi ade wə Yerusalem ne asu Eufrate agya no nyinaa agye tow ne aguade bebree. 21 Enə nti, hye na saa nnipa yi nnyae wən adwuma. Ense se wosiesie kurow no, gye se mema ho kwan. 22 Monntwentwən so koraa, efise ense se yəma asem no gye nsam. 23 Bere a wokenkan saa krataa a efi əhene Artasasta nkyen kyerew Rehum, Simsai ne wən mfe fo no, wəye ntem kəo Yerusalem kohye Yudafo no ma wogyae adansi no. 24 Wogyae Onyankopən asoredan a əwo Yerusalem no ho adwumayə, wə nea adu hə ara, kosiı Persiahene Dario ahenni afe a eto so abien no so.

5 Saa bere no, adiyifo Hagai ne Ido babarima Sakaria de Israel Nyankopən din hye nkom kyerew Yudafo a wəwo Yuda ne Yerusalem no. 2 Na Sealtiel babarima

Serubabel ne Yosadak babarima Yesua tiei, fitii ase sii Onyankopən asoredan no wə Yerusalem. Na Onyankopən adiyifo no ka wən ho a wəboaa wən. 3 Saa bere no mu na Tatenai a əye amrado wə asu Eufrate agya no ne Setar-Bosnai ne wən mfe fo kəo Yerusalem kobisae se, “Hena na əmaa mo kwan se munsiesie asoredan yi?” 4 Wəsan ka kyerew wən se, wəmfa nnipa a wəreye adwuma wə asoredan no ho no nyinaa din mma won. 5 Nanso esiane se na wən Nyankopən hwə wən so nti, wəansiw Yudafo ntuanofo no adansi no ho kwan kosii se wəde əho asem kədan Dario ma əsesa n'adwene. 6 Eyi ne krataa a amrado Tatenai, Setar-Bosnai ne mpanyimfo a wəwo asu Eufrate agya no bi kyerew kəmaa əhene Dario: 7 Yekyia wo, əhene Dario. 8 Yəpə se yəma wo te se, yekəo beae a wəresiesie Onyankopən asoredan no wə Yudaman mu no. Abo sononko a wəasiesie ne nnua na wəde resi afasu no. Adwuma no reko so ahooden so. 9 Yebisaa ntuanofo no se, “Hena na əmaa mo kwan se munsiesie asoredan yi?” 10 Na yebisaa wən adwumayefo din senea yebetumi akyere wo wən ntuanofo no. 11 Wən mmuae ni: “Yeye əsorosoro ne asase Nyankopən no asomfo, na yeresan asi asoredan a əhene kese bi a na əwo Israel sii mfe bebree a atwa mu no. 12 Na esiane se yen agyanom hye əsorosoro Nyankopən abufuw nti, ogyaa wən maa Babiloniahene Nebukadnessar, ma əsəee saa asoredan yi, na otwaa nkurofo no asu kəo Babilonia. 13 “Nanso Babiloniahene Kores adedi mu afe a edi kan no, əhye mmara se, eße se wosiesie Onyankopən asoredan no. 14 Əhene Kores de sikakəkəo ne dwetə, nkuku ne nkaka a Nebukadnessar tase fii Onyankopən asoredan no mu wə Yerusalem de koguu Babilonia asoredan mu no san bae. Wətasee saa nneema no fii saa asoredan no mu de kəmaa əbarima bi a ne din de Sesbasar a əhene Kores hye no amrado wə Yuda no se ənhwe so. 15 Əhene no hye no se, ənsan mfa nkuku ne nkaka no nsan nkogu wən afa wə Yerusalem, na ənsan nsi Onyankopən asoredan no wə faako a na esi kan no. 16 “Enti Sesbasar yi betoo Onyankopən asoredan yi fapem wə Yerusalem. Efi saa bere no, nnipa no gu so reye ho adwuma nanso wonwiee ε.” 17 Enti imprempren, se ebeye əhene anisə a, monkəsəmpam Babilonia ahemfi nneema dedaw akorae hə nhwe se əhene Kores anhye mmara se wonsiesie Onyankopən asoredan a əwo Yerusalem no ana. Na momma əhene no nkyere n'adwene wə saa asem yi ho.

6 Enti əhene Dario hyee se, wənkəhwehwe Babilonia nneəma dedaw akorae hə faako a wəkora nneəma a esom bo no. **2** Na Ekbatana aban a əwə Mediaman no mu hə no na wohuu krataa mmobəwee bi. Na emu nsem ni: Amanneəbo krataa: **3** Əhene Kores dii ade n'afe a edi so no, wəhyee mmara faa Onyankopən asəredan a əwə Yerusalem no ho. Əkae se eəse se wəsan si no wə beae a na Yudafo bə wən afəre ho, wə fapem dedaw no so. **Ese** se ne soroko ye anammon aduəkron, na ne trew nso anammon aduəkron. **4** Abo a wəasiesie no sononko no mmeaso abiəsa biara so no, **Ese** se wəde nnua gu. Na adehye foto mu na wobefi atua ho ka. **5** Sikakəkəo ne dwete nkuku ne nkaka a Nebukadnessar tase fii Onyankopən asəredan a esi Yerusalem no mu de kəo Babilonia no, **Ese** se wəsan de kə Yerusalem, de kogu Onyankopən asəredan no mu senea na eəte no. **6** Na əhene Dario de saa nkra yi somae: Mede krataa yi kəma amrado Tatənai a əwə asu Eufrate agya ne Setar-Bosnai ne mo mfefo ne mpanyimfo a wəwə Eufrate agya se monnkə ho. **7** Monnkotwintwan Onyankopən asəredan no si anan mu. Wonsi no wə beae dedaw mu hə ara, na monntoto Yuda amrado ne Yudafo mpanyimfo anan mu wə adwuma no ye ho. **8** Na mesan hye mo bio se, mommoa saa Yudafo mpanyimfo no wə Onyankopən asəredan no si mu. **Ese** se mutua adansi no ho ka nyinaa fi tow a mugyigye fi mo man mu a monntwentwən so koraa, senea adwuma no ye renka. **9** Biribiara a əho hia asəfo a wəwə Yerusalem, se ebia, nantwimma, adwennini ne nquantenmma a wəde bəbə əhyew afəre ama Onyankopən a əwə əsorosoro no, momfa mma wən. Afei, momma wən atoko, nkyene, nsa ne ngo a əho behia wən da biara a monnto mu. **10** Se eba saa a, wobetumi abo afəre a eəsə ani ama əsorosoro Nyankopən, na wəabo mpae ama me ne me mmabarima. **11** Wən a wobebu mmara no so wə okwan biara so no, wobeyi wən adan so mpuran, na wəde wən abobə mu, abo wən mmaa, ama wən afi adwiriw, adan sumina siw. **12** Onyankopən a wayi Yerusalem kurow se beae a wənhye ne din anuonyam no nsee əhene anaa əman biara a wobebu ne mmara so, aseə asəredan no. Me Dario na mahye saa mmara yi. Ma əmanfo ntie no aso pa mu. **13** Na Tatənai a əye asu Eufrate agya amrado ne Setar-Bosnai ne ne mfefo dii Dario mmara a əhyee no so prekə pe. **14** Enti Yudafo mpanyimfo toaa wən dwumadi no so na asem a adiyifo Hagai ne Ido babarima Sakaria kae no hyee wən nkuran. Na wowiee asəredan no

si, senea Israel Nyankopən hyee na Kores, Dario ne Persiahene Artasasta hyee mmara no. **15** Wowiee asəredan no si wə Abib (bəye Əbenem) da a eəto so dumien, əhene Dario ahenni mfe asia so. **16** Israelfo, asəfo, Lewifo ne nnipa no nkae a wofi nnommum mu aba no de ahosepəw too Onyankopən asəredan no din. **17** Onyankopən asəredan no dinto afahye no mu no, wəde nantwimma əha, adwennini ahannu ne nquantenmma ahannan bəo afre. Na wəmaa mmirekyi dumien se bəne ho afərebəde, de gyinaa ho maa Israel mmusuakw dumien no. **18** Na wəkyekyee asəfo ne Lewifo no mu, senea wən akuw ahorow te no ma wəsom wə Onyankopən asəredan no mu wə Yerusalem, senea wəakyerəw wə Mose Nhoma mu no. **19** Adar əsram (bəye Oforisuo) da a eəto so aduonu baako no, wən a wofi nnommum mu bae no dii Twam Afahye. **20** Asəfo no ne Lewifo no dwiraa wən ho maa wən ho tew maa afahye no. Enti wokum Twam Afahye guamma maa wən a wofi nnommum mu bae no nyinaa ne asəfo a wəaka ne wən ankasa wən ho. **21** Nnipa a wəwə Israel a wofi nnommum mu aba no ne nnipa no nkae a wəwə əman no mu no a wəadan afi wən amumoyə akwan ho abəsom Awurade, Israel Nyankopən, no na wodii twam aduan no. **22** Wodii Twam Afahye aduan no, na wəde nnanson nso dii Apiti Afahye no. Ahosepəw baa əman no mmaa nyinaa, efise Awurade sakraa Asiriahene adwene a əwə wə wən ho ma əboaa wən sii Onyankopən, Israel Nyankopən, asəredan no.

7 Persiahene Artasasta ahenni mu no, na əbarima bi wə hə a ne din de Əsra. Na əye Seraia babarima a əye Asaria babarima, na əno nso ye Hilkia babarima **2** na əno nso ye Salum babarima a əye Sadok babarima a əye Ahitub babarima **3** na əno nso ye Amaria babarima a əye Asaria babarima na əno nso ye Meraiot babarima **4** a əye Serahia babarima a əye Usi babarima a əno nso ye Buki babarima **5** a əno ye Abisua babarima, a əye Pinehas babarima, a əno nso ye Eleasar babarima, a əye Aaron a əye əsəfəpanyin no babarima. **6** Na saa Əsra yi ye mmara no kyerekyerəfə o onim Mose mmara no a Awurade, Israel Nyankopən, de ama Israelfo no yiye. Ofi Babilonia baa Yerusalem na biribiara a obisaa əhene no əde maa no, efise na Awurade nsa no wə ne so. **7** Israelhene no ne asəfo, Lewifo, nnwontofo, aponanohwəfə ne asəredan mu asomfo ne no kəo Yerusalem, əhene Artasasta ahenni mfe ason so. **8** Saa afe no, Ab əsram (bəye Əsanna)

mu na Esra koo Yerusalem. 9 Ofii Babilonia Abib ɔɔram (beyε Oforisuo) da a eto so awotwe, na okoo Yerusalem Ab ɔɔram (beyε ɔsanna) da a eto so anan. Na Onyankopon adom nsa wo ne so. 10 Efise na Esra asi n'adwene pi se, obesua, na wadi Awurade mmara so, na wakyere Israelfo saa mmara no. 11 Na ɔhene Artasasta de krataa no seso ama ɔsɔfo Esra, a ɔyε mmara no kyerekyerefo a osuae, na ɔkyere Israelfo Awurade mmara no. ɔkyerew se: 12 Me ahene mu hene Artasasta, nkyia a mede rekyia ɔsɔfo Esra ne Awurade a ɔte ɔsorosoro no mmarakyereni no ni: 13 Mahye mmara se, Israelni biara a ɔte m'aheman mu a asofo ne Lewifo ka ho no nyinaa, mfi won pe mu ne wo nkɔ Yerusalem. 14 Me ne m'agynatufo baason no ahyε wo se, gyina wo Nyankopon mmara a εhyε wo nsam no so yε nhwehwemu fa Yuda ne Yerusalem tebea ho. 15 Fa dwetε ne sikakɔkɔ bi a yede rema wo se aføre a yerebø ama Israel Nyankopon a ɔte Yerusalem no kɔ, 16 na gye dwetε anaa sikakɔkɔ biara a wubenza afi Babilonia ne nea wðe bekε wo biara afi ɔmanfo ne asofo nkyen a wðe ama se, wɔmfø nkɔ won Nyankopon asøredan a ewø Yerusalem no kɔ. 17 Saa akyede yi, nea εse se wðe to ara yε anantwinini, adwennini, nquantenmma ne atoko aførebøde a εfata, ne nsa aførebøde a wðe ne nyinaa bεbø aføre wo Onyankopon asøredan a ewø Yerusalem no aføremuka so. 18 Sika biara a εbøka no, wo ne wo mfefo mfa nni dwuma biara a mugye di se εyε mo Nyankopon pe. 19 Na nkuku ne nkaka a yede rehyε wo nsa de adi mo Nyankopon asøredan no ho dwuma no, fa ne nyinaa ma Onyankopon a owo Yerusalem no. 20 Se mo sika sa wo biribi a εho hia mo Onyankopon asøredan ho anaa biribi a ete saa ho a, mummissa sika mfi adehye foto mu. 21 Me ɔhene Artasasta, hyε mmara de kɔ agyapade akorae a ewø asu Efrate agya no se: Biribiara a Esra bisa no, momfa mma no, efise ɔyε ɔsøfo ne ɔsorosoro Nyankopon no mmara kyerekyerefo. 22 εse se moma no kosi dwetε nkaribo pøn mpem ason ne ahannum, atoko susukoraa ahannum, nsa gyare ahannum aduonum, ngo gyare ahannum aduonum ne nkyene a wontumi mmu ano. 23 Monhwε yiye, na biribiara a Onyankopon a ɔte ɔsorosoro no abisa ama n'asøredan no, momfa mmra. Aden nti na εse se yema Onyankopon abufuw ba ɔhene ne ne mmabarima so? 24 Mesan hyε se, εnse se ɔsøfo, Lewini, nnwontofo, ɔpon ano hwefo, asøredan mu somfo anaa obiara a ɔyε adwuma wo asøredan mu no tua tow biara. 25

Na wo Esra, εse se wode nyansa a Onyankopon de ama wo no yi asenñifo ne atemmufo a wonim mo Nyankopon mmara no, na wodi nnipa a wøwø asu Eufrate agya no nyinaa so. Se nnipa nnim saa mmara no a, εse se wokyerekyere won. 26 Obiara a obebu mo Nyankopon, ne ɔhene mmara so no, wobekum no, wobetwa no asu, wøbøfa n'agypade anaa wðe no bøto afiase se asotwe. 27 Ayeyi nka Awurade, yεn agyanom Nyankopon a ɔmaa ɔhene adwene se onsieie Awurade asøredan a ewø Yerusalem no. 28 Na ayeyi nka no se, ɔdaa ne do kann adi kyereε me, hyεε me anuonyam wo ɔhene, n'agynatufo ne n'ahenemma atumfo no anim. εhyεε me nkuran, efise na Awurade, me Nyankopon, nsa wo me so. Na meboaboa Israel ntuanofø no bi ano se wønka me ho mma yεnko Yerusalem.

8 Eynom ne abusua mu ntuanofø ne anato ahorow a ɔhene Artasasta di ade no, wøne me fi Babilonia bae: 2 Pinehas asefo mu no: Gersom; Itamar asefo mu no: Daniel. Dawid asefo mu no: Sekania babarima Hatus. 3 Paros asefo mu no: Sakaria ne mmariama afoforo bi ɔha aduonum. 4 Pahat-Moab asefo mu no: Serahia babarima Eliehoenai ne mmariama afoforo bi ahannu. 5 Satu asefo mu no: Yahasiel babarima Sekania ne mmariama afoforo bi ahaasa. 6 Adin asefo mu no: Yonatan babarima Ebed ne mmariama afoforo bi aduonum. 7 Elam asefo mu no: Yesaia babarima Atalia ne mmariama afoforo bi aduøson. 8 Sefatia asefo mu no: Mikael babarima Sebadia ne mmariama afoforo bi aduøwøtwe. 9 Yoab asefo mu no: Yehiel babarima Obadia ne mmariama afoforo bi ahannu ne dunwøtwe. 10 Bari asefo mu no: Yosifia babarima Selomit ne mmariama afoforo bi ɔha aduosia. 11 Bebai asefo mu no: Bebai babarima Sakaria ne mmariama afoforo bi aduonu awotwe. 12 Asgad asefo mu no: Hakatan babarima Yohanan ne mmariama afoforo bi oha ne du. 13 Adonikam asefo a wotwa to no: wøn din de Elifelet, Yeiel, ne Semaia a, mmariama afoforo bi aduosisa ka wøn ho. 14 Bigwai asefo mu no: Utai ne Sakur a mmariama afoforo bi aduøson ka wøn ho. 15 Meboaa nnommum no ano wo Ahawa nsukwan no so, na yema wøtenaa hø nnansa, bere a merehwε nnipa no ne asøfo a wøabedu hø no din mu no, mihiu se Lewifo no mu baako mpo antu ne ho ansi hø. 16 Enti mesoma ma wøkøfrø Elieser, Ariel, Semaia, Elnatan, Yarib, Elnatan, Natan, Sakaria ne Mesulam, a wøyε ɔmanfo no ntuanofø no. Mesan

soma ma wəkəfree Yoiarib ne Elnatan, a na wəye nimdefo no nso; 17 na mema wəkəo Ido a na otua Lewifo no ano no nkyen wo Kasifia. Mekyerē wən nea wənka nkyere Ido ne n'abusuafø ne asøredan no mu asomfo no wo Kasifia, senea eþeyø a wøde ahwefø bəbøre yen wə yen Nyankopøn fi. 18 Esiane se Onyankopøn adam nsa wə yen so no nti, wəbree yen øbarima bi a ne din de Serebia, a ne mmabarima ne ne nuabarimanom dunwøtwe ka ne ho. Na øye onyansafø a øye Mahli a na øye Israel babarima Lewi no aseni, 19 ne Merari asefo Yesaia, Hasabia ne ne mmabarima ne ne nuabarimanom aduonu 20 ne asøredan no mu asomfo ahannu ne aduonu bae. Na asøredan mu asomfo no ye Lewifo no aboafø a na woye asøredan mu adwumayøfo kuw bi a Dawid na øfaa wən kan. Wøkyerew wən nyinaa din. 21 Na Ahawa Suka no ho no, mehyø se yenni mmuada, na yemmrø yen ho ase mma Onyankopøn. Yebøø mpae se øbøma yeakodu dwoodwoo, na wabø yen ne yen mma ne yen nneøma a yede rebetu kwan no ho ban. 22 Na meføree se mebisa øhene no se ømma yen asraafø ne apønkøsotefø na wənka yen ho mma yen ho ban wə økwan so, efise na yeaka akyere øhene no se, "Yen Nyankopøn bo wən a wəsom no no ho ban, na n'abufuwhøwø no tia wən a wøpo no." 23 Enti yedii mmuada, bøø mpae sreeø yen Nyankopøn wə eyi ho, na otiee yen mpaebo. 24 Na miyii asefo no ntuanøfo dumien a wəne Serebia, Hasabia ne asefo afoforo du a wøka wən ho 25 se wønhwø dwetø, sikakøkø, sikakøkø hweaseamøne nneøma a øka ho a øhene no n'agynatufo, ne ntuanøfo ne Israelfø de ama Onyankopøn fi no so. 26 Mede agude no rema wən no, mekarri na miuu se emu duru ye: dwetø nkaribo tøn aduonu anan, sikakøkø nkuku ne nkaka nkaribo pøn mpem ahanson ne ahannum, sikakøkø nkaribo pøn mpem ahanson ne ahannum, 27 sikakøkø hweaseamø aduonu a øne sikakøkø nnwetøbona apem bo ye pe, købere nneøma abien a wøabere ho ma ørekøye se sikakøkø ankasa. 28 Na meka kyere saa asefo yi se, "Wøayi mo ne saa agyapade yi nyinaa asi nkyen se ade kronkron ama Awurade. Saa dwetø ne sikakøkø yi ye koma pa mu aførebøde a wøde rema Awurade, yen agyanom Nyankopøn. 29 Monhwø saa agyapade yi so yiye, na momfa mma asafø mpanyin, Lewifo ne Israel ntuanøfo wə adekoræ a øwø Yerusalem asøredan no mu no." 30 Enti asefo no ne Lewifo no gye too wən ho so se wøde saa Onyankopøn asøre sika no

bekø Yerusalem. 31 Yefii Ahawa Suka atenæ hø Ab øsram (þøye Oforisuo) da a eto so dunkron, sii mu køø Yerusalem. Na Onyankopøn nsa no bøø yen ho ban, gyeen fii atamfo ne akwamukøfo nsam. 32 Enti yekoduu Yerusalem dwoodwoo, homee wo ho nnansa. 33 Yeduu no, ne nnaanan so no, wøkarri dwetø, sikakøkø ne aboødenne a aka no wø Onyankopøn asøredan no mu, na wøde hyøø Uriø babarima øsøfo Meremot ne Pinehas babarima Eleasar ne Yesua babarima Yosabad ne Binui babarima Noadia a wøn baanu no ye Lewifo no nsa. 34 Wøkan biribiara dodow, karii mu duru, kyerew biribiara. 35 Na wən a wofi nnommum mu bae no de anantwi dumien, adwennini aduøkron asia ne nguantenmøma aduøson ason, bøø øhyew aføre, maa Israel Nyankopøn. Afei, wømaa mmirekyi dumien se bøne ho aførebøde. Wøde eyinom nyinaa bae se øhyew aføre maa Awurade. 36 Wøde øhene no mmara no maa ne mpanyimfo ne amradofo a wøwø asu Eufrate agya no, na wøn nyinaa yøø baako boaa Onyankopøn asøredan no si.

9 Na Yudafo ntuanøfo no baa me nkyen bekø se, "Israelfø bebree, na mpo, asefo ne Lewifo ntwee wən ho mfii nnipa aføforø bi a wøte asase no so no ho. Wodi akyiwade a na Kanaanøfo, Hetifo, Perisifo, Yebusifo, Amonifo, Moabifo, Misraimfo ne Amorifo ye no akyi. 2 Na Israelfø mmarima ware fi saa nnipa no mu, na wøpø yerenom fi wøn mu, ma wøn mmabarima. Enti ananafo aware no ama nnipa kronkron no ho agu fi. Nea øsøee aseø no koraa ne se, mpanyimfo ne ntuanøfo no koraa na wodi ho fo køse." 3 Metee saa aseø no, misunsuan me ntade mu, tutuu me tinwi fii me ti so, tutuu m'abogyesø nso, tew tenaa fam ahodwirø so. 4 Na wən a na wonya ayamhyehye wø Israel Nyankopøn aseø ho no betenaa me nkyen wø ne nkurøfo nokware a wøanni no ho. Metenaa ase ahodwirø so kosii anwummere aførebøbere. 5 Eduu aførebøbere no, mesøre gyinaa faako a na mete ho awerchow mu a masunsuan m'atade mu no, na mibuu nkotodwe, maa me nsa so kyere Awurade, me Nyankopøn no. 6 Mebøø mpae se: "Me Nyankopøn, m'ani awu yiye, na mafere se merema m'ani so kyere wo. Na yen bøne økø soro sen yen ti, na yen afødi adu øsorosoro. 7 Yen abakøsem nyinaa ye bøne køse. Enø nti na yen ne yen ahemfo ne yen asefo de yeø ho økøhyø abosonsomfo ahemfo a wøwø asase no so ase no. Wøakunkum yen, wøakyere yen nnommum, wøabø yen korøn, agu yen anim ase senea yøø nneø

yi 8 “Nanso mprempren, Awurade, yen Nyankopon, aye yen adom ama yen mu kakra atena nkwa mu se nkaase. Wabo yen ho ban wo beae kronkron ha. Yen Nyankopon abue yen ani, ama yen ahomegye kakra afi yen nkoasom mu. 9 Efise na yeye nko, nanso ne do a ade do yen daa no nti, Onyankopon annyaa yen wo yen nkoasom mu. Mmom, omma Persiahene hwee yen yiye. Okanyan yen, senea yebetumi asan asi yen Nyankopon asoredan no, asiesie n'amamfo no. Wama yen bammo afasu wo Yuda ne Yerusalem. 10 “Na mprempren, yen Nyankopon, asem ben na yewo ka wo eyinom nyinaa akyi? Efise yeapo wo mmara nsem 11 a wonam w'asomfo adiyifo no so bao yen koko se, ‘Asase a mobefa no, nnipa a wote so no nam won mneyee bone so agu ho fi koraa. Porowee ahye asase no so ma, fi ti kosi ti. 12 Enti mommma mo mmabea nware won mmabarima, na mo mmabarima nso nware won mmabea, na ense se mboa saa aman no wo okwan biara so, na yeye oman kese, adi asase no so nnepa, na yeagyaw ama yen mma se daapem agyapade.’ 13 “Nea ato yen yi fi yen amumoyesem ne yen afodi. Nanso asotwe a wode ama yen no sua koraa sen senea efata yen, efise wo Awurade, yen Nyankopon ama yen mu bi atena se nkaase. 14 Nanso mprempren, yeresan abu wo mmara nsem so, na yene won a woye saa akyiwade no redi aware. Nokware, w'abufuw besee yen ara akosi se, nkaefo kakra no ase betore koraa. 15 Awurade, Israel Nyankopon, woye otreneeni. Yenka hwee se nkaefo a woafi nkoasom mu. Yede yen afodi gyina w'anim a anka yen mu biara rentumi nnyina w'anim wo saa tebea yi mu.”

10 Bere a Esra rebo mpae, reka saa bone yi no, na oresu, de ne ho toto fam wo Onyankopon Asoredan no anim, na nnipadom a woye Israelfo, mmarima, mmea ne mimofra bekaa ne ho ne no twaa adwo. 2 Na Yehiel babarima Sekania a oye Elam aseni no ka kyere Esra se, “Yepae mu ka se yeanni yen Nyankopon nokware, efise yeawareware abosonsomfo mmea a wowa asase no so. Nanso eyi akyi no, anidaso wo ho ma Israel. 3 Afei, momma yene yen Nyankopon nyet apam, na yennyaa yen yerenom abosonsomfo no aware, na yempam wone won mma. Yebetie afotu a wo ne afoforo a wodi yen Nyankopon mmara so no de ama yen. Yebedi Onyankopon mmara no so. 4 Sore, na nya akokoduru, efise eye w'asede se wokyere yen okwan a yebefa so ama biribiara ako so tee, na yede yen ahoden nyinaa beboa.” 5 Na Esra sore

gyinae, na ohyee se asofo no ntuanofo, Lewifo ne Israelfo nyinaa nka ntam se wobeyee nea Sekania aka no. Na won nyinaa kaa ntam a ano ye den. 6 Na Esra sore fii Onyankopon Asoredan no anim koo Eliasib babarima Yehohanan dan mu. Odaa ho, nanso wannidi annom. Na oda so di awerchow esiane nnommum a woasan aba no nokware a woanni no nti. 7 Afei, woboo dawuru wo Yuda ne Yerusalem nyinaa se, nnommum a woasan aba no nyinaa mmra Yerusalem. 8 Na won a woamma nnansa ntam no, se ntuanofo ne mpanyimfo pe a, wode won nsa beto won agyapade so, na woapam won afi won mu. 9 Nnansa ntam no, na Yudafo ne Benyamininfo aboa won ho ano wo Yerusalem. Asem yi sii wo Kislev ooram (beyee Oopenimma) da a eto so dunkron, na won nyinaa tenatena aguaboea ho wo Onyankopon Asoredan no anim. Na won ho repopo, efise nea edi kan no, na asem no mu ye duru, na nea eto so abien no, na osu nso reta. 10 Na osofo Esra sore gyina kae se, “Moaye bone, efise moawareware mmea abosonsomfo. Enti mprempren, yewo afobu a ano ye den mu sen kan de no. 11 Mompa mu nka mo bone nkyere Awurade, mo agyanom Nyankopon, na monye n'apede. Montwe mo ho mfi nnipa a wowa asase no so ne mmea abosonsomfo no ho.” 12 Afei bagua no nyinaa maa won nne so ka se, “Ampa, w'asem no ye nokware. Esse se yeye nea woaka no. 13 Nanso nnipa bebree wo ha na eye asusow bere, enti yerenumi ntena mfikyiri. Bio, yerenumi mfa da koro anaa nnaanu nni saa asem yi, efise, yen mu bebree na saa bone kese yi ka yen. 14 Momma yen mpanyimfo nsi yen anan nyet biribiara. Obiara a oware obea bosonsomni no ne ntuanofo ne atemmufo a wowa kurow yi mu behyia bere a woahye no senea ebeye a Onyankopon abufuhyew a efa saa asem yi ho no befi yen so.” 15 Asahel babarima Yonatan ne Tikwa babarima Yahasia na wotiaa saa asem yi mu, na Mesulam ne Sabetai a oye Lewini no foaa won so. 16 Enti eyi ne nyehyee a wofaa so. Esra yii ntuanofo ma wosii won mmusua no anan, na ode din bi too ntuanoni biara so. Ooram Kislev (beyee Oopenimma) da a eto so aduonu akron no, ntuanofo no tenaa ase hwehwee asem no mu. 17 Afei a edi so no mu, Abib ooram (beyee Obenem) da a eto so aduonu ason no na woawie mmarima a woawareware mmea abosonsomfo no nyinaa ho aseka. 18 Asofo a na woawareware abosonsomfo no din ni: Yosadak babarima Yesua ne ne nuabarimanom: Maaseia, Elieser, Yarib ne Gedalia. 19

Wøkaa ntam sε wobegyaa wøn yeronom, wøn mu biara gyee n'afødi too mu, na wøde adwennini bøbøø afødi ho aføre. **20** Imer asefo mu no: Hanani ne Sebadia. **21** Harim asefo mu no: Maaseia, Elia, Semaia, Yehiel ne Usia. **22** Pashur asefo mu no: Elionai, Maaseia, Ismael, Netanel, Yosabad ne Elasa. **23** Eynom ne Lewifo a na afødi da wøn so: Yosabad, Simei, Kelaia, a εye Kelita, Petahia, Yuda ne Elieser. **24** Nnwontofo a na afødi da ne so no ye: Eliasib. Eynom ne aponanohwefo a na afødi da wøn so: Salum, Telem ne Uri. **25** Eynom ne nnipa bi a wøye Israelfo a na afødi da wøn so: Paros asefo mu no: Ramia, Yisia, Malkia, Miamin, Eleasar, Malkia ne Benaia. **26** Elam asefo mu no: Matania, Sakaria, Yehiel, Abdi, Yeremot ne Elia. **27** Satu asefo mu no: Elionai, Eliasib, Matania, Yeremot, Sabad ne Asisa. **28** Bebai asefo mu no: Yehohanan, Hanania, Sabai ne Atlai. **29** Bani asefo mu no: Mesulam, Maluk, Adaia, Yasub, Seal ne Yeremot. **30** Pahat-Moab asefo mu no: Adna, Kelal, Benaia, Maaseia, Matania, Basaleel, Binui ne Manase. **31** Harim asefo mu no: Elieser, Yisia, Malkia Semaia ne Simeon. **32** Benyamin, Maluk ne Semaria. **33** Hasum asefo mu no: Matenai, Matata, Sabad, Elifelet, Yeremai, Manase ne Simei. **34** Bani asefo mu no: Maadai, Amram ne Uel, **35** Benaia, Bedeia, Keluhi, **36** Wania, Meremot, Eliasib, **37** Matania, Matenai ne Yaasu. **38** Binui asefo mu no: Simei, **39** Selemia, Natan, Adaia, **40** Maknadebai, Sasai, Sarai, **41** Asarel, Selemia, Semaria, **42** Salum, Amaria ne Yosef. **43** Nebo asefo mu no: Yeiel, Matitia, Sabad, Sebina, Yadau, Yoel ne Benaia. **44** Na mmarima yi mu biara aware øbea bosonsomni a na won mu bi mpo ne wøn yeronom yi wø mma.

Nehemia

1 Hakalia babarima Nehemia nsem ni: Ḍsram Kislev (beyε Obubuo) mpaemu akyi wō Ḍhene Artasasta adedi afe a eto so aduonu so no, na mewo Susa aban mu. **2** Me nuanom mmarima mu əbaako a wōfre no Hanani no ne mmarima bi a wofi Yuda ba besraa me. Mibisa wōn Yudafo a nkae ne wōn a wōafi nnommum mu aba no ne Yerusalem ho asem. **3** Wōka kyereε me se, “Nneema nkō yiye mma wōn a wōsan kōo Yudaman mu no. Ḍhaw kese ne animguase aka wōn. Wōabubu Yerusalem fasu no agu fam, na wōahyew apon no nso.” **4** Bere a metee eyinom no, metenaa ase sui. Nokware, mitwaa agyaadwo nna bi, bua dae, bōo ḋsoro Nyankopon mpaε. **5** Afei, mekaε se, “Awurade, ḋsoro Nyankopon, Onyankopon a ɔyε ɔkεse na ɔyε ḋonwonwani no, Onyankopon a ɔkora ne nokware do apam a əwō ma wōn a wōdō no na wodi ne mmara nsem so no, **6** tie me mpaεbō. Hwe me se merebō mpaε ma Israelfo anadwo ne awia. Mepae mu ka se, yεayε bōne atia wo. Yiw, mpo, me ara me fifo ne m'ankasa aye bōne! **7** Yεayε bōne kese se yεanni wo mmara nsem, wo mmara, ne w'ahyεde a wonam w'akoa Mose so de maa yen no so. **8** “Mesrε se, kae asem a woka kyereε w'akoa Mose se, ‘Se moye bōne a, mεtetew mo mu ako amanaman so. **9** Na se mosan ba me nkyεn, na mudi me mmara nsem so a, se mpo, wōatwa mo asu ako asase ano nohō koraa a, mede mo besan aba faako a mayi asi ho se wōnhyε me din anuonyam no.’ **10** “Yεayε w'asomfo, nnipa a wonam wo tumi kese so gyee yen no. **11** Awurade, mesrε wo, tie me mpaεbō. Tie yen mu bi a won ani gye se wōhyε wo anuonyam no mpaεbō. Mesrε se, ma ensi me yiye, bere a merekō Ḍhene nkyεn akɔsre no adom bi yi. Fa hyε ne koma mu, na ɔnyε me adae.” Na meye Ḍhene nsahyεni.

2 Nisan Ḍsram (beyε Oforisuo) wō Ḍhene Artasasta adedi afe a eto so aduonu mu no, na merehyε Ḍhene nsa. De besi saa bere no, na menyε m'anim bosaa wō Ḍhene anim da, **2** enti Ḍhene no bisaa me se, “Aden nti na w'anim aye bosaa nanso wonyare yi? Wose obi a Ḍhaw kese bi da ne so.” Ehu kese tōo me so, **3** nanso mibuae se, “Ḍhene nkwa so! Aden nti na ense se me were how? Kuropon a wosiee me mpanyimfo wō mu no abubu, na wōahyew n'apon no nyinā.” **4** Ḍhene no bisae se, “Den na wohwehwe?” Na mebaa ḋsoro Nyankopon mpaε, **5** buae se, “Se esō Ḍhempōn ani, na

se me, wo somfo, meso w'ani a, eno de ma menkō Yuda nkosiesie kuropon a wōasie m'agyanom wō mu no.” **6** Bere a Ḍhemmea te Ḍhene nkyεn no, Ḍhene no bisae se, “Wokō a, wubedi nna ahe? Da bēn na wobesan aba?” Ḍhene penee so, na mekyereε da a mesi mu. **7** Afei, meka kyereε Ḍhene se, “Ḍhempon, se esō w'ani a ma me nkrataa nkōma amradofo a wōwō mantam a eda Asubonten Eufrate agya no, na wōmma me kwan mma memfa wōn mantam mu nkō Yuda. **8** Na mesrε se, ma me krataa nkōma Asaf a əhwε Ḍhene kwaε so na ɔmma me nnua. Mede beyε mpuran ama Asoredan no aban ano apon, kuropon no afasu ne m'ankasa me fi” Na Ḍhene no penee saa abisade yi nyinā so, efise, na Onyankopon adom nsa no wō me so. **9** Miduu amradofo a wōwō Asubonten Eufrate agya no nkyεn no, mede Ḍhene nkrataa no maa wōn. Nea ɛka ho ne se, Ḍhene maa asraafo ne aponkɔsotefo kaa me ho bōo me ho ban. **10** Nanso Haronini Sanbalat ne Amonni Tobia a wōyε mpanyimfo tee se mabedu no, wōn bo fuw yiye se obi aba ho a ɔpε se ɔboa Israel. **11** Miduu Yerusalem nnansa akyi no, **12** mefaa nnipa kakraa bi kaa me ho, fii ho anadwo no. Manka nyehyε a Onyankopon de ahyε me koma mu wo Yerusalem ho no ankyere obiara. Yeamfa mmoa biara anka yen ho se afurum a mete ne so no nko. **13** Mefaa Obon Pon no ano, twaa Ḍwō Abura no ho kosii Sumina Pon no ano, kohwεe afasu ne apon a ahyew no. **14** Afei, mefaa Asuti Pon no ho kosii Ḍhene Abura no ho, nanso na ɔkwan turodoo nni hō ma m'afurum no. **15** Enti mefaa Kidron Bon no ho mmom, kohwεe ɔfasu no ansa na meresan abefa Obon Pon no mu bio. **16** Na kuropon no mu mpanyimfo nnim se makō hō, na wonnim nea mereyε nso, efise na menkaa asem biara a ɛfa m'adwene a maye ho nkyereε obiara ε. Na me ne asore mpanyimfo, amanyε ntuanofo, adwumayεfo anaa mmapōmma no mu biara nkasaa ε. **17** Na afei, meka kyereε wōn se, “Munim amanne a ato yen kuropon yi yiye. Abubu na n'apon nso ahyew. Momma yento Yerusalem fasu no bio mfa mpepa animguase a ato yen yi!” **18** Afei, mekaε se nea Onyankopon adom nsa aba me so no ne me nkōmmo a me ne Ḍhene dii no kyereε wōn. Wobuaa p̄e se, “Eyε asem pa: Momma yento ɔfasu no bio!” Enti wofii adwuma pa yi ase. **19** Bere a Sanbalat, Tobia ne Arabni Gesem tee yen nyehyε no, wodii yen ho few, na wobuu animtiaa kae se, “Den na moreye yi, na moretew Ḍhene anim atua sεε?” **20** Na mibuae se, “Osoro Nyankopon beboa yen ama yeadi

nkonom. Yen a ye耶 n'asomfo befi ase ato ɔfasu yi bio. Nanso mo de munni kyefia biara wɔ Yerusalem."

3 Afei, ɔsɔfopanyin Eliasib ne asɔfo bi fii ase too ɔfasu no fii Nguan Pon no. Wodwiraa ho, sisii n'apon, de kosii ɔha Abantenten ne Hananel Abantenten no. **2** Nnipa a wofi Yeriko kuropon no mu toaa wɔn so yεε adwuma wɔ ho, na Imri babarima Sakur dii so. **3** Hasenaa mmabarima na wosii Mpataa Pon no. Wɔyεε ho biribiara. Wototoo mpuran no, sisii apon no, de nkyerewa ne adaban hyehyεε mmeae a ehia. **4** Uria babarima Meremot a ɔyε Hakos nena na osiesiee ɔfasu no fa a edi ho no. N'aboafu ne Berekia babarima Mesulam a ɔyε Mesesabel nena na afei Baana babarima Sadok. **5** Wɔn a wodi so ne Tekoafu, mmom wɔn mppanyimfo no ampene se wɔbεbo. **6** Paseah babarima Yoiada ne Besodeia babarima Mesulam na wosiesiee Kuropon Dedaw Pon no. Wototoo mpuran no, sisii apon no de nkyerewa ne adaban bobɔɔ mu. **7** Wɔn a wodi wɔn so yε Melatia a ofi Gibeon, Yadon a ofi Meronot ne nnipa a wofi Gibeon ne Mispa a ɔyε amrado a ɔwɔ Asubonten Eufrate agya no atenae. **8** Harhaia babarima Usiel a na ɔyε sikadwumfo no na odi so. ɔno nso dii dwuma wɔ ɔfasu no ho. Hanania a ɔyε aduhuamyebo no na odi so. Wogyaw Yerusalem fa bi a ekosi ɔfasu Tetrεε no. **9** Nea odi so yε Hur a na ɔda Yerusalem mansin fa bi ano no no, babarima Refaia. **10** Nea odi ho yε Harumaf babarima Yedaia a osiesiee ɔfasu no fa bi a eben ne fi, na nea odi ne so ne Hasabnia babarima Hatus. **11** Nea odi so ne Harim babarima Malkia ne Pahat-Moab babarima Hasub. Wosiesiee Afononoo Abantenten no de kaa ɔfasu no fa bi ho. **12** Halohes babarima Salum ne ne mmabea na wosiesiee ɔfa a edi ho no. ɔno na na otua Yerusalem mansin fa a aka no ano. **13** Sanoafu a Hanun da wɔn ano no na wosiesiee Obon Pon no, sisii n'apon, de nkyerewa bobɔɔ mu, bram no. Afei, wosiesiee ɔfasu no anammon apem ne ahannum de kosii Sumina Pon no. **14** Rekab babarima Malkia a na ɔda Bet-Hakerem mansin ano no na osiesiee Sumina Pon no. Osiesiee wiei no, osisii apon no, de nkyerewa hyehyεε mu, bram no. **15** Kol-Hose babarima Salum a na otua Mispa mansin ano no na osiesiee Asuti Pon no. Osiesiee, bɔɔ so, sisii n'apon na ɔde nkyerewa bobɔɔ mu, bram no. Afei, osiesiee Siloam abura ho fasu a eben phene mfikyifuw no. ɔsan too ɔfasu no kosii atrapoe a esian fi Dawid kuropon mu no. **16** Nea ɔtoa ne so yε Asbuk babarima Nehemia a na otua Bet-Sur mansin fa ano

no. ɔtoo ɔfasu no kosii faako a na eñe adehye amusiee no di nhwεaním, kosi nsukorae no so ne Dommárima Fi. **17** Wɔn a wotoa so yε Lewifo kuw a na wɔhyε Bani babarima Rehum ase yε adwuma no. Hasabia a na ɔyε Keila mansin fa ntuanoni no na osii n'ankasa mansin anan mu hwee fasu no si so. **18** Wɔn a wodi so yε ɔno ara ne manfo a na Henadad babarima Binui tua wɔn ano. ɔno na na otua Keila mansin fa no ano. **19** Wɔn a wodi won so yε Yesua babarima Eser a otua Mispa ano no. Wosiesiee ɔfasu no fa bi a eñe akode adekoradan fapem di nhwεaním no. **20** Onipa a odi so ne Sabai babarima Baruk a osiesiee fa bi fi fapem no, de kosii ɔsɔfopanyin Eliasib fi pon no ano. **21** Uria babarima Meremot a ɔyε Hakos nena nso, siesiee ɔfasu no fa bi fi faako a eñe Eliasib fi pon di nhwεaním no, de kosii ofi no nkyεn baabi. **22** Afei, asɔfo a wofifi amantam a atwa ho ahyia na wodi so. **23** Wɔn akyi no, Benyamin ne Hasub ne Asaria a ɔyε Maaseia babarima a na ɔyε Anania nena nso siesiee ɔfasu no afaafa a ebemmen wɔn ankasa afi no. **24** Nea odi ho yε Henadad babarima Binui a osiesiee ɔfasu no fa bi a efi Asaria fi kosi fapem no ntwea so ho. **25** Usai babarima Palal toaa adwuma no so fii faako a eñe fapem no ne ntwea so ho no di nhwεaním, ne abantenten no a ede ba atifi ahemfi a eben awemfo no adiwo no. Nea odi ne so yε Paros babarima Pedaia, **26** ne asoredan mu asomfo a na wɔtε koko Ofel so. Wosiesiee ɔfasu no kosii Nsu Pon no de kɔ apuei fam ne abantenten a eyi ne ho adi no. **27** Afei, Tekoafu nso toaa so. Wobesiesiee ɔfa foforo bi a eñe abantenten kese a eyi ne ho adi no ntentenso kosi Ofel fasu no. **28** Asɔfo no nso siesiee ɔfasu no a ɔwɔ koko so na ɔtoa Aponkɔ Pon no so no. Obiara siesiee baabi a eñe ne fi di nhwεaním. **29** Nea odi ho yε Imer babarima Sadok, ɔno nso too ɔfasu no fa a ɔtoa ne fi so. Nea ɔtoa so ne Sekania babarima Semaia a na ɔyε apuei pon ano hwεfo no. **30** Selemia babarima Hanania ne Hanun a ɔyε Salaf babarima a ɔto so asia no siesiee ɔfasu no fa bi, na Berekia babarima Mesulam nso too ɔfasu no fa a ɔtoa ne fi so. **31** Malkia a ɔyε sikadwumfo no mu baako siesiee ɔfasu no kosii Asoredan mu asomfo ne aguadifo fi a Bagua Pon no ne no di nhwεaním. Afei ɔtoa so kosii abansoro a ɔwɔ tweas so ho no. **32** Sikadwumfo a wɔaka no ne aguadifo no siesiee ɔfasu no fii saa tweas so ho de kosii Nguan Pon no ano.

4 Bere a Sanbalat tee se yεreto ɔfasu no, ne bo fuw yiye. N'ani beree yiye, dii Yudafo no ho few, **2** wo

ne nnamfonom ne Samaria asraaf o mpanyimfo anim se, “Dén na Yudafo ahiafo, mməborəfokuw yi dwene se wɔreye? Wogye di se, se wɔbə afore se dén koraa a, wobetumi de da koro ato ofasu yi ana? Monhwe abo a ahyew asee yi a wɔreyiyi afi afabo yi mu de aye adwuma bio?” 3 Na Amonni Tobia a na ogyina ne nkyen kae se, “Saa abo fasu yi de, se sakraman koraa fa so a, ebedwiriw agu fam!” 4 Na mebəa mpaε se, “Yen Nyankopon, tie yen, na woredi yen ho few. Ma wɔn fewdi no mmo wɔn ara wɔn ti so, na ma wɔn ankasa nkɔye nnommum wɔ ananafo asase so. 5 Mmu w'ani ngu wɔn afodi so. Mpepa wɔn bɔne, efise wɔahye wo abufuw wɔ adansifo yi anim.” 6 Eyi nyinaa akyi no, wɔtoo ofasu no kosii dedaw no sorokɔ fa twaa kurow no ho hyiae, efise ɔmanfo no yee adwumaden. 7 Na bere a Sanbalat ne Tobia ne Arabfo ne Amonfo ne Asdodfo tee se adwuma no rekɔ so na wɔretuatuə ofasu no mu atokuru no, wɔn bo fuw yiye. 8 Wɔn nyinaa yee nhyeheyε se wɔbeba abeko atia Yerusalem, na wɔama basabasayε aba hɔ. 9 Nanso yebəa yen Nyankopon mpaε, wen kurow no awia ne anadwo de bɔɔ yen ho ban. 10 Afei, nnipa a wɔwɔ Yuda no fii ase nwiinwii kae se, “Adwumayefo no rebrε, na afabo no dɔoso, na yen nko ara rentumi nye adwuma no.” 11 Bere koro no ara mu no na yen atamfo nso reka se, “Ansa na wɔn ani bεba wɔn ho so no, na yeatow ahye wɔn so, akunkum wɔn, ama adwuma no aba awie.” 12 Yudafo a na wɔtε bεn atamfo no bεbɔɔ yen amannee mpen bebree se, “Wobefi afanan nyinaa abεtow ahye yen so.” 13 Enti mede awεmfo a wokura akode kɔtenaa baabi a ofasu no ye tia, wɔ mmeaemmeae a εhɔ deda hɔ. Memaa mimusauku no gynagyinaa se awemfo a, wokurakura afoa, mpeaw ne agyan. 14 Mehweε sεnea nneema te no, mεfree ntuanofo no ne ɔmanfo no ka kyerε wɔn se, “Munnsuro atamfo no! Monkae Awurade a ɔye ɔkεse ne onuonyamfo no na monkoma mo nnamfonom, mo mμusua ne mo afi.” 15 Bere a yen atamfo tee se yeahu wɔn atirimpɔw ne sεnea Onyankopon aseee saa atirimpɔw no, yen nyinaa san kɔa ofasu no ho kɔtooa yen adwuma so. 16 Na efi saa bere no, me mmarima no dodow mu fa pε na wɔyεε adwuma, na nkae no wen hɔ a wokurakura mpeaw, nkatabo, agyan, hyehyeε akotade wen hɔ. Mpanyimfo no gynagyinaa Yudafo no a 17 na wɔreto ofasu no akyi. Apaaflo no biara de ne nsa baako yee adwuma bere a nsa baako nso kura akode mu, 18 na adansifo no mu biara wɔ afoa a εbɔ n'ataaso. Torobentoheyenni

no gyinaa me nkyen, na biribi si a, wahyen n'aben. 19 Afei, mekyerε mu kyerε atitiriw ne adwumayefo ne ɔmanfo no nyinaa se, “Adwuma no atrew, na yen ntam nso wɔrε wɔ ofasu no so. 20 Na se mote torobento no nnyigyei a, monye ntem nkɔ baabi a nnyigyei no wɔ. Na yen Nyankopon beko ama yen.” 21 Yεkɔ adwuma ntem tenaa so kyeε fi bere a owia pue kosi bere a owia kɔtɔ. Na bere biara na nnipa no mu fa rewen. 22 Saa bere no meka kyerε wɔn a wɔtete ofasu no akyi no nso se, “Obiara ne ne boafu ntu nkɔ Yerusalem anadwo na ama wɔatumi awen anadwo, na wɔayε adwuma awia.” 23 Saa bere no, yen mu biara, se εye me anaa me fifo anaa m'asomfo anaa awεmfo a na wɔnε me wɔ hɔ no anwɔrɔw ne ntade da. Se yerekɔpε nsu mpo a na yekurakura yen akode.

5 Saa bere no mmarima no bi ne wɔn yerenom nwiinwii tiaa wɔn mfefo Yudafo no. 2 Wɔkæ se, “Yεwɔ mμusua a emu nnipa dɔoso. Yehia sika a εdɔoso kakra a yεde bεtɔ aduan adi anya ahɔoden.” 3 Afoforo nso kae se, “Yεde yen mfuw, bobε nturo ne yen afi asisi awowa sεnea yebenya aduan wɔ ɔkɔm bere mu.” 4 Afoforo nso kae se, “Yεabɔ bosea a εne yen mfuw ne bobeturo bo yε pε de atua yen sonkahiri. 5 Yεfɔ abusua koro mu, na yen mma te se wɔn de. Nanso εse se yetɔn yen mma, de wɔn kɔ nkoasom mu ansa na yεnya sika de ahwε yen ho. Yεatɔn yen mmabε bi dedaw, na yentumi nye ho hwε, efise yεde yen mfuw ne bobeturo asisi awowa ama afoforo.” 6 Metee wɔn anwiinwii no, me bo fuw yiye. 7 Medwenee saa aseε no ho, na mekasa tiaa atitiriw ne adwumayefo no. Meka kyerε wɔn se, “Monam nsiho a mugye fi mo ara mo nkurɔfo bosea a wɔbɔ so no hye wɔn so.” Na mεfree ɔmanfo nhyiama kaa ho aseε. 8 Nhysiama no ase no, meka kyerε wɔn se, “Yεn a yeaka no, yεrebo yen ho mmɔden se yebetumi agye yen abusuaflo Yudafo a εse se wɔtɔn wɔn ho ma ahɔho abosonsomfo no. Nanso moresan atɔn wɔn aks nkoasom mu bio. Da biara na εse se yegye wɔn ana?” Na wɔantumi anka aseε biara anyi wɔn ho ano. 9 Afei, mekɔ so kae se, “Nea moreye no nye. εse se monantew Onyamesuro mu, sεnea atamfo aman no nnyi kwan mfa mo nye aserewde. 10 M'ankasa ne me nuanom mmarima ne m'adwumayefo bɔ ɔmanfo no sika ne atoko bosea, nanso afei momma yennyaε boseabɔ no. 11 Nne yi ara, εse se mode wɔn mfuw, bobeturo, ngodua mfuw ne wɔn afi ma wɔn. Muntua nsiho a mugye wɔn wo sika, atoko, nsa ne ngo bosea a mobɔɔ wɔn no mma wɔn.”

12 Na wobuae se, "Yede biribiara bema na yeremmisa biribiara mfi nnipa no nkyen bio. Yebeyé nea woka no." Afei, mefreé asófo no, na memaa atitiriw no ne adwumayéfo no kaa ntam se wobedi wón böhye so. 13 Meporow me batakari mu mu kae se, "Se mubu bō a moahye no so a, Onyankopon mporow mo mfi mo afi mu ne mo agyapade ho!" Bagua no gyee so se, "Amen." Na wókamfoo Awurade. Na nnipa no dii won böhys so. 14 Bio, mfe dumien a cye ohene Artasasta ahenni mfe aduonu kosi mfe aduasa abien so a meyé amrado wó Yuda no, me ne m'adwumayéfo nnyee yen akónhamabóde da. 15 Eyi ne nsonoe kese a éda yene amradofo a wodii kan no ntam, efise wode asodi kese too ómanfo no so. Na daa wogyé nnuan ne nsa ka dweté a ekari gram ahannan ne aduosia ho fi nnipa no ho. Mpo, wón aboafó faa ho didii ómanfo no ho. Nanso esiane suro a na misuro Onyankopon no nti, mamfa saa kwan no so. 16 Mikum me ho maa ófasu no ho adwumayé, na mampe se menya asase biara. Mehweé se m'adwumayéfo nyinaa de wón bere bégé adwuma wó fasu no ho. 17 Mammisa hwee, nso na bere biara mema Yudafo adwumayéfo óha aduonum didi wo me didipon so a, aho ho a wofifi nsase fofo so no nka ho. 18 Nneéma a na ého hia me da biara a éye m'ankasa me ka no ye nantwi baako, nguan akese asia ne nkoko bebree. Na nnafua du biara, na ese se yenza nsa ahorow nyinaa bi. Nanso mannye amrado akónhamabóde biara, efise na ómanfo no wo ahokyere mu dedaw. 19 Me Nyankopon, kae nea mayé ama nnipa yi, na hyira me.

6 Bere a Sanbalat, Tobia, Arabni Gesem ne yen atamfo nkae no huu se masiesie ófasu no awie a ókwan biara nneda ntam; nanso saa bere no na minsisii apon no, 2 Sanbalat ne Gesem de nkra bře me se, minhyia wón wó nkuraa no baako a ewó Ono tataw so ho. Nanso mihiu se worepam me ti so, 3 enti memaa wón mmuae se, "Mereye adwuma kese bi a merentumi nnyae mmehyia mo." 4 Wómaa me saa nkra no mpén anan. Ne nyinaa mu no, memaa mmuae koro no ara. 5 Ne mpén anum so no, Sanbalat somfo bae no na okura krataa a woakyerew. 6 Na krataa no mu nsem ni: "Gesem aka akyere me se, baabiara a óbekó no, óte se wo ne Yudafo no repam atew atua; eno nti na woresiesie ófasu no. Nea éka ho ne se, wope se wubedi wón so hene, 7 na mpo, woayi adiyifo bi se wónhyé wo ho nkómu wó Yerusalem se, 'Monhwé! Óhene bi wo

Yuda!' Ese se wugye to mu se, saa asém yi beduu óhene aso mu, enti ese se woba, na wo ne me beká ho asém." 8 Mibuae se, "Wunim se woretwa atoro. Asém a woreka no, nokware baako koraa nni mu." 9 Huna na na wópse se wohunahuna yen. Na wususuw se wobetumi abu yen aba mu na yegyae adwuma no ye. Eno nti, mebóo mpae se menya ahooden de atoa dwumadi no so. 10 Akyiri no, mekóraa Delaia babarima a óye Mehetabel nena Semaia a óhyé ne fi na ónkó baabiara no. Ókae se, "Ma yenhyia wo Onyankopon asóredan no mu, na yemmrám apon no akyi. W'atamfo reba abekum wo anadwo yi." 11 Na mibuae se, "Enti ese se obi a óte se me guan amanehunu ana? Enti ese se obi a óte se me bekó akohintaw Asóredan mu de apere me nkwa ana? Dabi, merenyé saa!" 12 Mihuu se Onyankopon nkasa nkyeré no, na ne nkómu a óhyé no tia me, efise Tobia ne Sanbalat abó no paa. 13 Na wosusuw se wobehunahuna me, na mafa n'adwenkyere no so aye bóné, na wónam so abó me sobo, aseé me din. 14 Me Nyankopon, kae bóné a Tobia ne Sanbalat aye no nyinaa. Na kae odiyifobea Noadía ne adiyifo a wóte se óno a wópse se wohunahuna me no. 15 Enti Elul ósrám (beyé Ósanna) da a éto so abien no, wowiee ofasu no asiesie, nnafua aduonum abien a wofii dwumadi no ase no mu. 16 Bere a yen atamfo ne aman a wóatwa yen ho ahyia tee no, wosuroe, na éma wóbotowee. Wohuu se Onyankopon mmoa na wóde aye adwuma no. 17 Saa nnafua aduonum abien no mu no, nkrataa bebree dii akóneaba wó Tobia ne Yuda adwumayéfo no ntam. 18 Efise na Yudafo bebree aka ntam se, wóbesom no. Afei, na Tobia ase ne Arah babarima Sekania. Na Sekania babarima Yehohanán nso aware Berekia babarima Mesulam babea. 19 Wókóso kaa senea Tobia ho ye nwonwa fa no kyereé me, na wókaa biribiara a mekae nso kyereé no. Na Tobia de ahunahuna nkrataa bebree bře me.

7 Wowiee ófasu no, na misisii apon no wiee akyi no, yefaa apon no anohwéfo, nnwontofo ne Lewifo. 2 Miyii me nuabarima Hanani se óne Hanania nni Yerusalem so. Na Hanania ye ósahene a óhwé aban no so, na óye ónkawfo a osuro Nyame sen afoforo bebree. 3 Meka kyereé wón se, "Ense se wobue Yerusalem apon no ano to hó kosi se ahuhuru bëba. Na se aponanohwéfo no wó adwuma mu koraa a, montoto mu na mommrám akyi. Munyi wón a wote Yerusalem no, na bi nnyina hó nnwén na bi nso mfi wón afei a óbemmén no mu nwén." 4 Saa bere no na kuropon no

so, na emu da ho, nanso na nnipa no nnoso. Afi kakraa bi na na esisi kuropon no mu. **5** Na me Nyankopon maa me adwene se memfre kuropon no mu ntuanofe ne əmanfo no nyinaa nhya, na wənkyerew wən din. Mihuu nnipa a wodii kan san baa Yuda no anato nhoma. Nsem a na wəakyerew agu mu ni: **6** Eynom ne Yudafo a wotwaa wən asu kəo amantam bi so, na wofii nnommum mu san baa Yerusalem ne Yuda nkurow afoforo so. Əhene Nebukadnessar na otwaa wən asu kəo Babilonia. **7** Wən ntuanofe ye Serubabel, Yesua, Nehemia, Asaria, Raamia, Nahamani, Mordekai, Bilsan, Misperet, Bigwai, Nehum ne Baana. Israelfo dodow a wofi nnommum mu bae no ni: **8** Abusuafododow ni: Paros asefo 2,172 **9** Sefatia asefo 372 **10** Arah asefo 652 **11** Pahat-Moab (Yesua ne Yoab) asefo 2,818 **12** Elam asefo 1,254 **13** Satu asefo 845 **14** Sakai asefo 760 **15** Binui asefo 648 **16** Bebai asefo 628 **17** Asgad asefo 2,322 **18** Adonikam asefo 667 **19** Bigwai asefo 2,067 **20** Adin asefo 655 **21** Ater (Hesekia) asefo 98 **22** Hasum asefo 328 **23** Besai asefo 324 **24** Harif asefo 112 **25** Gibeon asefo 95 **26** Mmarima dodow a wofi Betlehem ne Netofa 188 **27** Anatot 128 **28** Bet-Asmawet 42 **29** Kiriat-Yearim, Kefira ne Beerot 743 **30** Rama ne Geba 621 **31** Mikmas 122 **32** Bet-El ne Ai 123 **33** Nebo 52 **34** Elam 1,254 **35** Harim 320 **36** Yeriko 345 **37** Lod, Hadid ne Ono 721 **38** Senaa 3,930 **39** Eynom ne əsofo dodow a wofi nnommum mu bae: Yedaia asefo (Yesua fifo mu no) 973 **40** Imer asefo 1,052 **41** Pashur asefo 1,247 **42** Harim asefo 1,017 **43** Eynom ne Lewifo a wofi nnommum mu bae: Yesua (Kadmiel ne Hodewa fifo) asefo 74 **44** Nnwontofo: Asaf asefo 148 **45** Asoredan Aponanohwefo: Salum, Ater, Talmon asefo, Akub, Hatita ne Sobai asefo 138 **46** Asoredan mu asomfo: Siha, Hasufa, Tabaot asefo, **47** Keros, Siah, Padon asefo, **48** Lebana, Hagaba, Salmai asefo, **49** Hanan, Gidel, Gahar asefo, **50** Reaia, Resin, Nekoda asefo, **51** Gasam, Usa, Paseah asefo, **52** Besai, Meunim, Nefusim asefo, **53** Bakbuk, Hakufa, Harhur asefo, **54** Baslit, Mehida, Harsa asefo **55** Barkos, Sisera, Tema asefo **56** Nesia ne Hatifa asefo, **57** Əhene Salomo asefo asomfo a wofi nnommum mu bae no ni: Sotai, Soferet, Perida asefo, **58** Yaala, Darkon, Gidel asefo, **59** Sefatia, Hatil, Pokeret-Hasebaim ne Amon asefo, **60** Asoredan mu asomfo ne Salomo asomfo asefo no nyinaa, na wən dodow ye 392 **61** Kuw foforo bi a saa bere yi wofi Tel-Melah, Tel-Harsa, Kerub, Adon ne Imer san baa Yerusalem, nanso, woantumi ankyere mu yiye se, wən

anaa wən asefo no ase fi Israel: **62** Delaia, Tobia ne Nekoda mmusua no ka saa kuw yi ho, na wən dodow ye 642 **63** Asəfo baasa a wən din de Habaia, Hakos ne Barsilai a wəye mmusua abiesa no nso baa Yerusalem. (Na saa Barsilai yi aware Barsilai a ofi Gilead mmabea no baako ama wafa obea no abusuadin.) **64** Nanso, na wəayera wən anato nhoma no nti wəmma wən ho kwan ansom se asofo. **65** Na amrado no mma kwan mma wonnni afrebo nnuan mu kyefa mpo, gye se əsofo bi wə ho a ənam ntontobo kronkron so bisa Awurade. **66** Enti nnipa a wəsan baa Yuda no nyinaa dodow ye mpem aduanan abien, ahaasa ne aduosia, **67** a əno akyi, asomfo mpem ason ahaasa aduasa ason ne nnwontofo mmarima ne mmea ahannu aduanan anum ka ho. **68** Wəde aponkə ahanson ne aduasa asia, funumponkə ahannu ne aduanan anum. **69** Yoma ahannan ne aduasa anum ne mfurum mpem asia ahanson ne aduonu kaa wən ho. **70** Abusua no bi ntuanofe maa dwumadi no ho akyede. Amrado no too sikakorabea no mu sikakəkəo nnwetəbona apem, sikakəkəo hweaseammo aduonum ne asofotade ahannum ne aduasa. **71** Ntuanofe no bi ka bəo mu, too sikakorabea no mu sikakəkəo nnwetəbona mpem aduonu, na ebinom nso maa dwetə nsania pən mpem abien ne ahanson aduonum de boaa adwuma no. **72** Nnipa a wəaka no nso maa sikakəkəo nnwetəbona mpem aduonu ne dwetə beyə pən mpenu ne ahannum ne asofotade aduosia ason. **73** Enti əsofo, Lewifo, aponanohwefo, nnwontofo, Asoredan mu asomfo ne nnipa no bi, ne Israelfo a wəaka nyinaa bəo atenase wə wən ankasa nkurow so. Əsrəm Tisri (beyə Əbə ne Ahinime ntam) mfimfini mu a Israelfo akokə wən nkurow so no,

8 Əmanfo no nyinaa hyiaa wə wən Asuten Pon no ano. Əmanfo no ka kyereə Esra a əye mmara no kyerekyerefo no se ənkenkan Mose mmara a Awurade ahye se Israelfo nni so no. **2** Enti əsrəm Tisri (beyə Ahinime) da a eto so awotwe no, əsofo Esra de krataa mmobəwee a mmara no wə mu no baa bagua a mmarima ne mmea ne wən a wotumi te asem ase no nyinaa no anim. **3** Əde n'ani kyereə aguabəbea wə Asuten Pon no ano, fi anəpahema kosii owigyinae kenkan mmara no den, maa obiara a əte ase no tee. Əmanfo no nyinaa wən wən aso tiee mmara no. **4** Esra a əye mmara no kyerekyerefo no gyinaa apa tenten bi a wosi maa saa da no so. Nnipa a na wogyinagyina ne nifa so no din de Matitia, Sema, Anaia, Uriya, Hilkia ne

Maaseia. Wən a na wogyanagyina ne benkum so no din de Pedaia, Misael, Malkia, Hasum, Hasbadana, Sakaria ne Mesulam. **5** Esra gyinaa apa no so a nnipadom no nyinaa hu no. Bere a wohuu se wabue nhoma no mu no, wən nyinaa s̄oresore gyinaa wən anan so. **6** Na Esra kamfoo Awurade, Otumfo Nyankopən, na əmanfo no b̄o gyee so se, “Amen! Amen!” bere a na w̄omemamema wən nsa so akyerəe soro. Afei, w̄okotokotow, som Awurade a wən anim butubutuw fam. **7** Afei, Lewifo a wən din de Yesua, Bani, Serebia, Yamin, Akub, Sabetai, Hodia, Maaseia, Kelita, Asaria, Yosabad, Hanan ne Pelaia kyere əmanfo a wogyanagyina h̄o no nea w̄onye. **8** W̄okenkan fii Onyankopən mmara nhoma no mu kyere wən nea w̄okenkanee no ase, boaa əmanfo no ma wotee əkasapen biara ase. **9** Na amrado Nehemia, əsəfo Esra a na əye mmara no kyerekyerefəne Lewifo a na w̄orekyerəkyere ase akyere əmanfo no ka kyere wən se, “Munnsu da a ete see yi! Efise nne ye da kronkron wə Awurade, mo Nyankopən, anim.” Nnipa no tee mmara no mu nsem no, wən nyinaa sui. **10** Na Nehemia toaa so se, “Momfa nnuan pa ne anonne a eyə de nkodi afahye no na mo ne wən a wonni nnuan pa a w̄oanoa no nnidi. Nne ye da kronkron wə Awurade anim. Munnni abooboo ne awerchow, na Awurade mu anigye no ye ahooden.” **11** Na Lewifo no nso kasa se, “Hwe! Munnsu. Efise nne ye da kronkron” de dwudwoo wən. **12** Na nnipa no kodidii, kyee nnuan, nomee, dii daponna no anigye so, efise wotee Onyankopən nsem no, tee ase. **13** Na əsram Tisri (b̄eyə Ahinime) da a eto so akron no, mmusua ntuanofo no ne asofo no ne Lewifo no ne Esra hyiae se, w̄orehwehwə mmara no mu fekəfekə. **14** W̄əkəo mmara no mu no, wohuu se Awurade nam Mose so ahye se, esə se Israelfo no tena asese mu afahye a w̄orebedi no saa əsram no mu no. **15** Waka se, esə se wəbə ohye no ho dawuru wə won nkuron nyinaa so, ne titirw no, Yerusalem nam so aka akyere əmanfo no se, wənkə nkoko so nkəhwehwə ngodua mman, kranku mman, ohuamnnua mman, bere ne nnua kusukusuu mman, na wəmfa mmebəbə asese ntena mu, s̄enea woakyerew no mmara no mu no. **16** Enti nnipa no kotwitwaa nnua mman, na w̄ode sisii asese wə won afi, wən adiwo, Onyankopən asoredan adiwo anaa aguabəbea a əwəwo Asuten Pon no ne Efraim Pon no mu. **17** Enti obiara a wafi afiasenna mu aba no kətenaa saa asese yi mu wə afahyebere no mu nnanson; na obiara ani gyee yiye. Efi Nun

babarima Yosua bere so no, na Israelfo nnii afahye no wə saa kwan yi so da. **18** Esra de nnanson kenkan Onyankopən mmara nhoma no wə afahye no ase da biara, efi da a edi kan de kosi da a etwa to. Afei, Tisri əsram (b̄eyə Ahinime) da a eto so dunum no, w̄oyee nyiamu, senea Mose mmara no kyere no.

9 Əsram Tisri (b̄eyə Ahinime) da a eto so aduasa baako no, əmanfo no boaa wən ho ano, dii mmuada, furaa atweaatam, tuu mfutuma petee wən tirim. **2** Bere a w̄oreka wən ankasa bōne ne wən agyanom bōne no, Israelfo no twee wən ho fii ananafu nyinaa ho. **3** W̄okenkan Awurade, wən Nyankopən, mmara nhoma no den b̄eyə se nnənhwerew abiesa kyere wən. Afei, w̄ode nnənhwerew abiesa bio kekaa wən bōne nnidisonnidiso a na w̄oresom Awurade, wən Nyankopən. **4** Na Lewifo no bi gyina atrapoe so retee mu fr̄e Awurade, wən Nyankopən. Saa nnipa no ne Yesua, Bani, Kadmiel, Sebania, Buni, Serebia, Bani ne Kenani. **5** Afei, Lewifo ntuanofa a wəne Yesua, Kadmiel, Bani, Hasabnia, Serebia, Hodia, Sebania ne Petahia tee mu free əmanfo no se, “Monsore nkamfo Awurade, mo Nyankopən, efise əte hə afəbəj!” Wotoaa so se, “Monkamfo ne din kronkron no. Eso sen senea yebetumi adwene anaa yebəka. **6** Wo nko ara ne Awurade. Wo na wobəo əsoro ne əsoro mu soro ne nsoromma nyinaa. Wo na wobəo asase ne nea əwə so nyinaa ne epo ne nea əwə mu nyinaa. Wo na wokora biribiara so ma no nkwa, na əsoro abofo nyinaa som wo. **7** “Woye Awurade Nyankopən a wuyii Abram fii Ur a əwə Kaldea asase so, san too no din Abraham. **8** Odii wo nokware no, wo ne no yee apam se, w̄ode Kanaanfo, Hetifo, Perisifo Yebusifo ne Girgasifo asase bəma əne n'asefo. Na wudii wo bəhye so, efise daa wudi w'asəm so. **9** “Wuhuu amane ne awerchow a yən agyanom kəo mu wə Misraim, na wotee wən su fi Po Kəkəo no ho. **10** Woyee nseñkyerenne a eyə hu ne anwonwade kyere Farao, n'asomfo ne ne manfo nyinaa, efise na wunim nhyeso kwan a na Misraimfo no de wən fa so. Wōwō anuonyam a ahyeta a ani mpa so da. **11** Wopaei po mu maa wo nkuron, senea wobetumi afa asase wosee so. Na wusum won atamfo guu po bun mu. Womemem se abo wo bun a emu do no ase. **12** Wonam omununkum fadum so dii yən agyanom anim awia ne ogya fadum so, dii wən anim anadwo senea wobehu kwan. **13** “Wusian bepəw Sinai, kasa kyere wən fi əsoro. Wode mmara a eyə turodoo ne ahyede a eyə nokware b̄ee wən. **14** Wokyerəe wən

mmara a efa wo homeda kronkron ho. Na wonam wo somfo Mose so hyee wən senea wonsi nni w'ahyede ne wo mmara no nyinaa so. **15** Bere a əkəm dee wən no, womaa wən brodo a efi əsoro ne nsu a efi əbotan mu, bere a osukəm dee wən no. Wohyee wən se wənkəfa asase a woaka ho ntam se wode bəma wən no. **16** “Nanso yen agyanom yee ahantant ne asooden, na wəanni w'ahyede so. **17** Wəantie, na wəankae w'anwonwade a woye maa wən no. Mmom, wətew atua yii ntuanoni se ənsan mfa wən nkə wən nkoasom mu wə Misraim. Nanso woye ədebənekye, ahumməbə ne ədomfo Nyankopən a wo bo kye fuw na w'adəe dəəso. Enti woampo wən, **18** bere a wəyee nantwi ba na wəka se, ‘Oyi ne mo nyame a, oyii mo fii Misraim no.’ Wəyee bəne, kekaa abususem a eyə hu. **19** “Nanso wo mməborəhunu mu no, woannyaa wən amma wəanwuwu wə sare no so. Omununkum fadum no kə so dii wən anim awia, na ogya fadum no kyereə wən kwan anadwo. **20** Wosomaa wo honhom pa no kyereə wən nea wənye, na woannyae se wobəma wən brodo afi əsoro anaa nsu bere a osukəm de wən. **21** Wohwəe wən so mfe aduanan wə sare so. Saa bere no, biribiara anhia wən. Wən ntade antetew, na wən anan ase antaatae. **22** “Wobooa yen agyanom ma wodii ahemman akəse ne aman bebree so, na wode wo nkurofo duaa aman no afanan nyinaa so. Wəfaa əhene Sihon a ofi Hesbon ne Basanhene Og asase no nyinaa. **23** Womaa wən asefo dəəso se əsoro nsoromma, na wode wən baa asase a woahye wən agyanom ho bə no so. **24** Wəkəfaa asase no. Wobree aman no nyinaa ase wo wən anim. Na mpo, ahemfo ne Kanaanfo a wotenaa asase no so no tumi sae. Wo nkurofo ne wən dii no senea wəpə. **25** Yen agyanom faa nkuron a wəabə ho ban ne nsasebere no. Wəfaa afi a nnepa wə mu ne asuten a wəatutu dedaw no ne bobeturo ne ngofuw ne nnuabafuw no bebree. Enti wodidii ara kosii se wədodo yee akəse, na wən ani gyee wən ho wə wo nhŷira mu. **26** “Nanso eyinom nyinaa akyi no, wəyee asooden, tew w'anim atua. Wətow wo mmara no guu nkycen. Wokunkum adiyifo a wəhyee wən nkuran se wənsan mmra wo nkyen no, na wəkaa abususem a eyə hu. **27** Enti wode wən hyee wən atamfo nsa. Nanso wən amanehunu mu no, wosu frēe wo, na wutiee wən fi əsoro. Na ahumməbə a əso mu na wosomaa agyefo a wogye wən fii wən atamfo nsam. **28** “Nanso na nneəma nyinaa rekə so yiye no, wo manfo san kə bəne mu bio, na wosan maa wən atamfo dii wən

so. Nanso bere biara a wo nkurofo besu afre wo bio, aþe mmra no, wufi əsoro tiee won bio. W'ahumməbə nwonwaso nti, wugyee wən ntoatoaso. **29** “Woboo wən kəkə se wənsan mmedi wo mmara no so, nanso wəyee ahomaso ne asobrakye a wəanni w'ahyede no so. Wəanni wo mmara a se nnipa di so a wənam so benya nkwa no so. Wənam ahomaso so, dan wən akyi kyereə wo a wəampə se wobetie wo. **30** Wo də nti, wunyaa wən ho ntoboase mfe bebree. Wosomaa wo honhom ma ənam adiyifo so bəo wən kəkə faa wən bəne ho. Nanso wəantie. Enti womaa abosonsomfo a wəwə asase yi so no ho kwan ma wodii wən so bio. **31** Nanso wo mməborəhunu a ədəəso nti, woantore wən ase anaa woannyaa wən afebəə. Woye ədomfo ne ahumməbə Nyankopən. **32** “Afei, yen Nyankopən, əkəse, otumfo ne ənwonwani Nyankopən a ne də apam a əyee no ommu so, mma yen amanehunu a yekə mu no nyinaa nnye əkwa wo w'anim. Jhaw kəse aba yen ne yen ahemfo, yen ahenemma ne asəfo ne adiyifo ne yen agyanom so fi bere a Asiria ahemfo didii yen so nkonom, de besi saa bere yi. **33** Bere biara a wobetwe yen aso no, na əfata. Yeayə bəne kəse a wotwe yen aso senea əsə wə so. **34** Yen ahemfo, ahenemma, asəfo, ne yen agyanom no anni wo mmara so anaa w'ahyede ne wo kəkəbə dennen no so. **35** Mpo, bere a wən ankasa nyaa wən ahemman no, wəansom wo wə bere a woahwie w'ayamye adom agu wən so no. Womaa wən nsase pa akəse, nanso wəannu wən ho amfi wən amuməyəsəm ho. **36** “Enti mprempren, yeye nkəa wə asase a nnepa abu so wə so a wode maa yen agyanom no so. Dodow yi nyinaa mu, yeye nkəa. **37** Nənbəa a ebu so boro so no nyinaa akodi ahemfo a esiane yen bəne nti, woatu wən se wənħwə yen so no nsam. Wəwə yen ne yen anantwi so tumi. Yesom wən senea wəpə, na yewə ahokyere kəse mu. **38** “Eyinom nyinaa nti, yenam kurukyerəw so rehye bə a emu ye den. Saa nsəwano krataa yi mu na yen ahenemma ne Lewifo ne asəfo din wə.”

10 Nnipa a wogye nhoma no too mu na wəsəwano no ni: Hakalia babarima Nehemia a na əyə amrədo. Asəfo a wəde wən nsa hyee ase no ne Sedekia, **2** Seraia, Asaria, Yeremia, **3** Pashur, Amaria, Malkia, **4** Hatus, Sebania, Maluk, **5** Harim, Meremot, Obadiah, **6** Daniel, Gineton, Baruk, **7** Mesulam, Abia, Miyamin, **8** Maasia, Bilgai ne Semaia. Eyinom ne asəfo no. **9** Lewifo a wəde wən nsa hyee ase no ne: Asania babarima Yesua, Binui a ofi Henadad abusua mu, Kadmiel,

10 ne wən mfefo Lewifo a, wəne: Sebania, Hodia, Kelita, Pelaia, Hanan, 11 Mika, Rehob, Hasabia, 12 Sakur, Serebia, Sebania, 13 Hodia, Bani ne Beninu. 14 Ntuanofo a wəde wən nsa hyee ase no ne: Paros, Pahat-Moab, Elam, Satu, Bani, 15 Buni, Asgad, Bebai, 16 Adoniya, Bigwai, Adin, 17 Ater, Hesekia, Asur, 18 Hodia, Hasum, Besai, 19 Harif, Anatot, Nebai, 20 Magpias, Mesulam, Hesir, 21 Mesesabel, Sadok, Yadua, 22 Pelatia, Hanan, Ania, 23 Hosea, Hanania, Hasub, 24 Halohes, Pilha, Sobek, 25 Rehum, Hasabna, Maaseia, 26 Ahiya, Hanan, Anan, 27 Maluk, Harim, Baana. 28 “Nnipa no nkae a wəye asəfo, Lewifo, aponanohwəfo, nnwontofo, Asoredan mu asomfo ne wən a wəatwe wən ho afi abosonsomfo a wəwə asase no so nyinaa, senea wəbesom Nyankopon, na wəanyinyin a wote asəm ase no, 29 wən nyinaa fi koma pa mu kaa ntam de kyekyeree wən ho. Wəkaa ntam dii nsew sə, se wobu Onyankopon mmara a ənam ne somfo Mose so de abrə wən no so a, nname biara a Onyankopon de bəba wən so no, wəpene so. Wofi koma mu hyee bə sə, wəbətə wən bo adi Awurade, wən Wura, ahyede ne ne mmara nyinaa so. 30 “Yəhyə bə sə, yəremma yen mmabea nware abosonsomfo a wəwə asase no so, na saa ara nso na yəremma yen mmabaria nso nware wən mmabea. 31 “Yəsan hye bə sə, se nnipa a wəwə asase no so de aguade anaa atoko ba beton no homeda anaa da kronkron bi a, yərentə bi. Na yəhyə bə sə, yərenye adwuma biara mfe ason a əbeba biara mu, na ka biara a Yudafo afoforo bi de yen no, yebetwa mu. 32 “Nea əka ho ne sə, yəhyə bə sə, yebetua Asoredan afirihiyatow a wəahye yen se yentua a əye dwetə gram anan, senea əbəma wəanya sika bebree de abo yen Nyankopon Asoredan no ho bra. 33 Eyi bəboa ama yəanya Daa Daa Brodo, na yəatumi abo atoko ne əhyew afəre bere ano bere ano, abo homeda afəre ahorow, adi osram foforo afahye ahorow ne daponna ahorow no. Saa ara na əbəma yəatumi abo kronkronye afəre ne bəne ho afəre se mpata ama Israel. Afei, əbəboa ama yəanya nneəma bi a əho behia ama yen Nyankopon Asoredan no ho adwumaye. 34 “Yəabo ntonto ahorow, ahu afe biara mu mmire a əfata se asəfo, Lewifo ne əmanfo no abusuaf de nnyansin ba Onyankopon asoredan ho na wəhyew wə Awurade, yen Nyankopon afəremuka so, senea mmara no kyere no. 35 “Yəhyə bə sə, daa yəde otwakan biara mu kyefə bi, se əye asaseduan anaa aduaba a efi nnua so no, bəba Awurade Asoredan mu. 36 “Yəpene so sə, yəde

yən mmabarima a wəye abakan ne yen anantwi ne yen nguan mmakan bəma Onyankopon, senea mmara no kyere no. Yəde wən bəma asəfo a wəsom wo yen Nyankopon Asoredan mu no. 37 “Yəbekora nnəbae no nyinaa wo yen Nyankopon Asoredan adekoradan mu. Yəde yen asikresiam a eye pa ara ne atoko nkae afərebəde, yen nnuaba papa ne yen nsa foforo papa ne ngo bəba. Na yəhyə bə sə, yəde yen nnəbae biara a efi yen asase so nkyəmu du mu baako bəbrə Lewifo, efise wən na wogiyige ntotoso du du no wo yen nkuraa. 38 Əsəfo a əye Aaron aseni bəka Lewifo no ho bere a wəregiyige ntotoso du du no. Na biribiara a wobegye se ntotoso du du no, Lewifo de mu nkyəmu du mu baako bəkə yen Nyankopon Asoredan no mu, na wəde akosisi adekoradan no mu. 39 Əsə se əmanfo no ne Lewifo no de afərebəde a əye atoko, nsa foforo ne ngo no begu adekorade kronkron a əben asəfo a wəresom no, aponanohwəfo ne nnwontofo no wo Asoredan no mu. “Enti yəbə mu hye bə sə yərentoto yen Nyankopon Asoredan no ase.”

11 Afei, əmanfo no ntuanofo kətenaa Yerusalem, kuropon kronkron no mu. Wəbəa ntonto kronkron wə nnipa no a na wətete Yuda ne Benyamin nkurow bi no so, yii mu nkyəmu du mu baako ma wən nso kətenaa ho. Na nkae no de, wətenaa nea wətə ho ara. 2 Na əmanfo no kamfoo obiara a ofi ne pə mu san kətenaa Yerusalem no. 3 Amantam mu mpanyimfo a wəbaa Yerusalem no din na wəakyerə wə ha yi. Əmanfo no mu fa kese a wəye asəfo, Lewifo, Asoredan mu asomfo ne Salomo asomfo asefo no kə so tenaa wən ankasa afi mu wə Yuda nkurow ahorow so, 4 nanso nnipa no bi a wofi Yuda ne Benyamin mu no san kətenaa Yerusalem. Yuda abusuakuw mu nnipa no ni: Usia babarima Ataia, Sakaria babarima, Amaria babarima, Sefatia babarima, Mahalalel babarima a ofi Peres abusua mu; 5 Baruk babarima Maaseia, Kol-Hose babarima, Hasaia babarima, Adaia babarima, Yoiarib babarima, Sakaria babarima a ofi Sela abusua mu. 6 Afei, na Peres asefo ahannan ne aduosia awotwe a wodi mu no na na wətə Yerusalem. 7 Benyamin abusuakuw no mu nnipa ni: Mesulam babarima Salu, Yoed babarima, Pedaiia babarima, Kolaia babarima, Maaseia babarima, Itiel babarima ne Yesaia babarima; 8 na n'akyi no na Gabai ne Salai, ne abusuaf ahankron aduonu awotwe ba. 9 Wən panyin pa ara no ne Sikri babarima Yoel na Hasenua, a əye kuropon no sohwefo abediakyiri babarima Yuda boaa no. 10 Asəfo no mu

nnipa ni: Yoiarib babarima Yedaia; Yakin; 11 ne Hilkia babarima Seraia, Mesulam babarima, Sadok babarima, Meraiot babarima ne Ahitub a na ɔyε Onyankopon Asoredan no sohwefo babarima, 12 ne wɔn mfefo anhanwɔtwe aduonu abien a, na wɔyε adwuma wɔ Asoredan no mu, ne Yeroham babarima Adaia, Pelalia babarima, Amsi babarima, Sakaria babarima, Pashur babarima, Malkia babarima 13 ne ne mfefo ahannu aduanan abien a wɔyε won mmusua ntuanofo. Won a na wɔka ho nso ne Asarel babarima Amasai, Ahsai babarima, Mesilemot babarima, Imer babarima 14 ne ne mfefo atitiriw ɔha aduonu awotwe. Won panyin pa ara a otua won ano no ne Hagedolim babarima Sabdiel. 15 Lewifo no nso ni: Hasub babarima Semaia, Asrikam babarima, Hasabia babarima, Buni babarima; 16 ne Sabetai ne Yosabad a na wohwε Onyankopon Asoredan no mfikyiri dwumadi so; 17 Mika babarima Matania, Sabdi babarima a ɔyε Asaf aseni a ɔde mpaebɔ buee aseda afɔre som ano; Bakbukia a na ɔyε Matania abediakyiri ne Samua babarima Abda, Galal babarima, Yedutun babarima. 18 Na Lewifo a wɔwɔ kuropon kronkron no mu no nyinaa dodow si ahannu aduɔtwe anan. 19 Aponanohwefo no ni: Akub, Talmon ne wɔn mfefo ɔha aduɔson abien a na wɔwen wɔ apon no ano. 20 Asɔfo a wɔaka no, Lewifo ne Israelfo rkae no tenatena Yudaman mu baabiara a wɔn agyapade wɔ. 21 Nanso Asoredan mu asomfo no a na Siha ne Gispa da won ano no de, won nyinaa kɔtenaa Ofel koko so. 22 Na ɔpanyin pa ara a otua Lewifo a wɔwɔ Yerusalem ano no ne Bani babarima Usi, Hasabia babarima, Matania babarima, Mika babarima a ɔyε Asaf aseni, na n'abusuafo som se nnwontofo wɔ Onyankopon asoredan mu no. 23 Na wohwε ɔhene mmara a ɔkyere nea eεε se wɔyε da biara no ase. 24 Mesesabel babarima Petahia a ɔyε Yuda babarima Serah aseni no yε ɔhene anammusini wo ɔman no amammui mu. 25 Yudafo no bi tenaa Kiriat-Arba ne ne nkuraa, Dibon ne ne nkuraa ne Yekabseel ne ne nkuraa. 26 Wɔtenatena Yesua, Molada, Bet-Pelet, 27 Hasar-Sual, Beer-Seba ne ɔho nkuraa, 28 Siklag ne Mekona ne ɔho nkuraa. 29 Na wotete En-Rimon, Sora, Yarmut, 30 Sanoa ne Adulam ne wɔn nkuraa nso. Na wotete Lakis ne ne mfuw a ɔben ho no so ne Aseka ne ne nkuraa nso. Enti Yudafo no tenatena nsase a efi Beer-Seba kosi Hinom bon no mu. 31 Benyamin nkurɔfo no bi tenaa Geba, Mikmas, Aya ne Bet-El ne ɔho nkuraa. 32 Ebinom nso tenatena

Anatot, Nob, Anania, 33 Hasor, Rama, Gitaim, 34 Hadid, Seboim, Nebalat, 35 Lod, Ono ne Adwumfo Bon mu nso. 36 Wɔmaa Lewifo a na wɔtε Yuda no bi kɔkaa Benyamin abusuakw no ho, ne wɔn tenae.

12 Saa nnipa yi ne asɔfo ne Lewifo a wɔnε Sealtiel babarima Serubabel ne ɔsɔfɔpanyn Yesua san wɔn akyi no: Seraia, Yeremia, Esra, 2 Amaria, Maluk, Hatus, 3 Sekania, Rehum, Meremot, 4 Ido, Gineto, Abia, 5 Miamin, Maadia, Bilga, 6 Semaia, Yoiarib, Yedaia, 7 Salu, Amok, Hilkia ne Yedaia. Yesua bere so no, na eyinom ne asɔfo ntuanofo ne won mfefo. 8 Lewifo a wɔnε won san wɔn akyi no ni: Yesua, Binui Kadmiel, Serebia, Yuda, Matania a na one ne mfefo na na wohwε aseda nnwom so no. 9 Na se wɔresom a, wɔn mfefo Bakbukia ne Uni sore gyina ne won di nhwεanim. 10 ɔsɔfɔpanyn Yesua woo Yoiakim, Yoiakim woo Eliasib, Eliasib woo Yoiada, 11 na Yoiada woo Yonatan, na Yonatan woo Yadua. 12 Bere a Yoiakim ye ɔsɔfɔpanyn no, na asɔfo mmusua mu ntuanofo no ne: Meraia a otua Seraia abusua ano. Hanania a otua Yeremia abusua ano. 13 Mesulam a otua Esra abusua ano. Yehohanan a otua Amaria abusua ano. 14 Yonatan a otua Maluki abusua ano. Yosef a otua Sebania abusua ano. 15 Adna a otua Harim abusua ano. Helkai a otua Meraiot abusua ano. 16 Sakaria a otua Ido abusua ano. Mesulam a otua Gineton abusua ano. 17 Sikri a otua Abia abusua ano. Miniamin abusua nso na obi tua ano. Piltai tua Moadia abusua ano. 18 Samua a otua Bilga abusua ano. Yehonatan a otua Semaia abusua ano. 19 Matenai a otua Yoiarib abusua ano. Usi a otua Yedaia abusua ano. 20 Kalai a otua Salai abusua ano. Eber a otua Amok abusua ano. 21 Hasabia a otua Hilkia abusua ano. Netanel a otua Yedaia abusua ano. 22 Persiahene Dario a ɔtɔ so abien bere so no, wɔkyerew Lewifo ne asɔfo mmusua mu ntuanofo no nyinaa din wɔ saa asɔfo mpanyimfo yi bere so: Eliasib, Yoiada, Yohanan, ne Yadua. 23 Wɔkyerew Lewifo mmusua ntuanofo no din guu Abakɔsem Nhoma mu kosii Eliasib nena Yohanan bere so. 24 Eynom ne Lewifo mmusua ntuanofo: Hasabia, Serebia, Yesua, Binui, Kadmiel ne wɔn mfefo bi a se edu ayeyi ne aseda afahye so a, wogyna ho ne wɔn di nhwεanim, na ɔfa gye ɔfa so wɔ nnwonto mu, senea Dawid, Onyankopon nipa, kyereε wɔn se wɔnyε no. 25 Na Matania, Bakbukia ne Obadia nso ka ho. Mesulam, Talmon ne Akub na wɔyε aponanohwefo a wohwε adekoradan a εwɔ apon no ano no so. 26

Na eyinom nyinaa som wō Yesua babarima Yoiakim a ɔyε Yosadak nena ne Nehemia a ɔyε amrado ne Esra a na ɔyε ɔsfo ne mmara no kyerekyerefo bere so. 27 Bere a woredwira Yerusalem fasu foforo no, woka kyere Lewifo a wōwō asase no so nyinaa se, wōmmra Yerusalem mmeboa dwumadi no. Na ɛse se wōde kyenkyen, mmēnta ne asankuten to wōn aseda nnwom de hye anigye fa no. 28 Wōde nnwontofo no fi Yerusalem ne ne nkuraa ne Netofafo nkuraa nyinaa bōo mu bae. 29 Ebi nso fi Bet-Gilgal ne Geba pōw mu hō ne Asmawet, efise na nnwontofo no ara akyekyere wōn ankasa nkuraa afa Yerusalem ho ahyia. 30 Asōfo no ne Lewifo no dwiraa wōn ho, afei wodwiraa ɔmanfo no, dwiraa apon no ne fasu no nso. 31 Midii Yuda ntuanofo no anim kōo ɔfasu no atifi, na meboaboa nnwontofo akuw akese abien ano ma wōbedaa ase. Nnwontofo kuw no mu baako kōo anafo wō ɔfasu no atifi kosii Sumina Pon no. 32 Hosaia ne Yuda ntuanofo no mu fa dii wōn akyi, 33 na Asaria, Esra, Mesulam, 34 Yuda, Benyamin, Semaia, Yeremia 35 ne asōfo no bi a wōhyēn torobento no dii wōn akyi. ɛno akyi na Yonatan babarima Sakaria, Semaia babarima, Matania babarima, Mikaia babarima, Sakur babarima a ɔyε Asaf aseni no di. 36 Ne korakora no, Sakaria mfefo a wōne Semaia, Asarel, Milalai, Gilalai, Maai, Netanel, Yuda ne Hanani dii wōn so. Wōfaa nnwontode a Dawid a ɔyε Onyankopon nipa akyere se wōmfa no. Na Esra a ɔyε mmara no kyerekyerefo no na odii santen no anim. 37 Wōfaa Asu Aniwa Pon no ho, kōo tee koforoo kuropon no fasu antweri a ekyere Dawid kuropon no. Wōfaa Dawid fi ho, kosii Nsu Pon a ɛwō apuei fam no ho. 38 Nnwontofo a wōto so abien no faa atifi kwan kohyiaa wōn. Me ne ɔmanfo no mu fa dii wōn akyi. Yefaa ɔfasu no so nam Fononoo Abantenten no ho, kosii ɔfasu Tetree no, 39 afei yetwaa Efraim Pon no ho, kosii Kuropon Dedaw Pon no, yefaa Mpataa Pon no ho, kosii Hananel Abantenten ho kōo ɔha Abantenten no ho. Yetoaa so kōo Nguan Pon no ho, na yekoginaa ɔwen Pon no ano. 40 Nnwontokuw abien a na wōreda ase no kōo Awurade Asōredan mu kōtenatena ase. Me nso me ne akuw ntuanofo a na wōka me ho no yεε saa ara. 41 Yene asōfo a na wōhyēn torobento a wone Eliakim, Maaseia, Miniamin, Mikaia, Elioenai, Sakaria, Hanania 42 ne nnwontofo Maaseia, Semaia, Eleasar, Usi, Yehohanah, Malkia, Elam ne Eser na yεbōo mu kōe. Wōtoo nnwom a na dwonkyerefo Yisrahia rema wōn akwankyerε. 43 Saa anigye da no, wōbōo afōre

bebree, efise na Onyankopon aye biribi ama wōn a enti ɛse se wōma wōn ani gye. Mmea ne mmofra nyinaa de wōn ho hyεε afahye no mu, na ɔmanfo a wōwō Yerusalem no osebō no duu akyirikyiri. 44 Da no, woyii mmarima se wōnhwe adekoradan a wōde akyede, otwakan ne ntotoso du du gu mu no so. Na ɛyε wōn asēde se wokogyigye fi mfuw mu, senea asōfo ne Lewifo mmara kyere no, efise na asōfo ne Lewifo ne wōn dwumadi no ho hia Yudafo nyinaa yiye. 45 Woyεε wōn Nyankopon som no ne ahodwira som no pεpεrε, senea Dawid ne ne babarima Salomo mmara kyere no, na saa ara nso na nnwontofo no ne aponanohwεfō no yεε. 46 Amanne a wōma nnwontofo akwankyerε di nnwontofo no anim wō nkamfo ne aseda nnwom a wōto de ma Onyankopon no fii ase fi Dawid ne Asaf bere so. 47 Enti efi Serubabel ne Nehemia bere so no, na daa ɔmanfo bre nnwontofo no ne aponanohwεfō ne Lewifo no nnuan. Na Lewifo no nso de nea wonya no mu bi ma asōfo a woyε Aaron asefo no.

13 Da no ara, bere a wogu so rekenkan Mose Nhoma no, ɔmanfo no huu asēm bi a ɛka se, ɛnse se wōma Amonni anaa Moabni kwan ma ɔkɔ Onyankopon aguabō ase. 2 Ase ne se, bere a Israelfo fii Misraim no, wōne wōn anni no yiye. Mmom, wōbōo Balaam paa se ɔnnome wōn, nanso yen Nyankopon dan nname no ma eyεε nhŷira. 3 Wōkenkan saa mmara no wiee no, wōpam ananafo no nyinaa fii aguabō no ase. 4 Ansa na saa asēm yi rebesi no, na ɔsfo Eliasib a woyii no se ɔnyε Onyankopon Asōredan no adekoradan sohwεfō no a na ɔsan ye Tobia busuani no, 5 adan adekoradan kese no bi mu de ahyε Tobia nsa. Na anka saa dan no mu na wokora atoko afrebōde, aduhuam, Asōredan no nkuku ne nkaka ne atoko ntotoso du du, nsa foforo, ngo ne kyefā sononko a wōahye se wōmfa mma asōfo. Na Mose ahyε se saa afrebōde no ye Lewifo, nnwontofo ne aponanohwεfō no de. 6 Saa bere no, na minni Yerusalem. Na masan kō Babiloniahene Artasasta nkyen wō n'ahenni afe a ɛto so aduasa abien so. Akyiri no na ɔmaa me kwan se mensan mmra. 7 Mibeduu Yerusalem, na metee bōne a Eliasib aye, se ɔde Onyankopon Asōredan adiwo dan bi ama Tobia no, 8 etōo me so, na miyii Tobia mneema a ɛwō dan no mu no nyinaa gui. 9 Afei mehyε se, wonnwira adan no nyinaa ho, na mede Awurade Asōredan no nkuku ne nkaka no, atoko afrebōde ne aduhuam no san beguu mu. 10 Mesan huu se wōmfaa nea ɛse se Lewifo no nya no mmaa wōn ε, enti na wōne nnwontofo no

a eſe ſe wəhwe əſom no ſo no asan akoye adwuma wə wən mfuw mu. **11** Eho ara na mekəo ntuanofo no nkyen, kobisaa wən ſe, “Aden nti na moayi mo ani afi Onyankopon Asoredan no ſo?” Na mefreſ Lewifo no nyinaa ma wəsan bae, de wən tuatuaa nnwuma a eſe ſe wəyə ano. **12** Na bio, Yudafo nyinaa fii aſe de wən atoko ntotoso du du, nsa foſoro ne ngo baa Asoredan no adekoradan no mu. **13** Na mede adekoradan no hyeſ ſoſo Selemia, mmara no kyerekyereſo Sadok ne Lewifo no mu baako a wəfre no Pedaia nsa ſe wənhwe ſo. Na miyii Sakur babarima Hanan a ɔyə Matania nena ſe wən boafo. Na ſaa mmarima yi wə din pa, na wən adwuma ne ſe wəde nokware bəkyeſ nn̄eema ama wən mfeſo Lewifo no. **14** Kae ſaa ade pa yi ye, me Nyankopon, na mma wo were mfi nea mifi nokwaredi mu aye nyinaa de ama me Nyankopon Asoredan no. **15** Da koro Homeda bi, mihuu Yuda mmarima bi ſe wəretiatia wən nsakyiamoa ſo. Na wərehyehye atoko aſiaſi wə wən mfuſum so de aba. Na ſaa da no, na wəde wən nsa, bobe aba, borədəma ne nn̄obae bebree reba Yerusalem abetən. Na mekaa wən anim ſe, wəretən wən nn̄obae homeda. **16** Na mmarima bi nſo fi Tiro a wəde nſumnam ne aguade ahorow bebree aba. Na wəretən no Homeda ama Yudafo wə Yerusalem fie ankasa! **17** Eno nti, mekəo Yuda ntuanofo no ſo kobisaa wən ſe, “Aden nti na mode ſaa bəne yi gu homeda ho fi? **18** Munnim ſe mo agyanom yee ſaa bi no nti na yen Nyankopon de ſaa əhaw a ewə yen ſo mprempren yi b̄ee yen ne yen kurow yi? Gu a moregu Homeda no ho fi ntraso mprempren no bəma abufuwhyew aba Israelfo ſo.” **19** Na afei, mehyee ſe, efi ſaa bere no rekə, Fida biara anwummere, wəntoto kurow no apon mu a wommmue ara kosi ſe Homeda no betwa mu. Bio, memaa m'ankasa m'asomfo kəwen apon no, ſenea wərentumi mfa aguade mma homeda no. **20** Aguadifo ne nsaanodwumayefo a wəde aguade ahorow ba no ſoee wə Yerusalem mfikyiri penkoro anaa mprenu. **21** Nanso mekasa kyereſ wən anibere ſo ſe, “Den na motete əfasu yi akyi reye? ſe moye ſaa bio a, mekyere mo!” Efi ho no, waamma Yerusalem wə Homeda bio. **22** Na mehyee Lewifo no ſe, wonnwira wən ho, na wənnwən apon no ſenea Homeda no kronkronye no bəka ho. Kae ſaa ade pa yi ye nſo, me Nyankopon, na w'adəe kəſe a enſa da no nti, hu me mməbə. **23** Saa bere koro no ara mu, mihuu ſe Yuda mmarima no bi awareware mmaa a wofi Asdod, Amon ne Moab. **24**

Na ſea na enye koraa ne ſe, na wən mma no mu fa ka Asdod ne nnipa foſoro bi kasa a na wontumi nka Yudafo kasa no koraa. **25** Enti mekəo wən ſo kədomee wən. Mehwee wən mu bi, tutuu wən tinwi. Mema wəkaa ntam wə Awurade anim ſe, wəremma wən mma ne abosonsomfo a wəwə asase no ſo nni aware. **26** Mibisae ſe, “Enye eyi bi pepeſe na ede Israelhene Salomo kəo bəne mu no?” Na wode əman biara ſo hene toto ne ho a, enye yiye. Onyankopon dəo no, na osii no hene wə Israel nyinaa ſo. Nanso əno mpo ananafo aware de no kəo bəne mu. **27** Den na əhaw mo ma modwene ſe mobeware ananafo mmea, na monam ſo aye bəne a eṭe ſaa, na munni Onyankopon nokware? **28** Esiane ſe əſopanyin Eliasib babarima Yoiada aware Horonni Sanbalat babea nti, mepam no fii m'anim. **29** Kae wən, me Nyankopon, efiſe wəagu aſəfodwuma, aſofo ne Lewifo bəhye ne ntam no ho fi. **30** Enti miguu biribiara a ɔyə ananasəm, na mede nnwuma hyehye aſofo ne Lewifo nsa, hwee ſe obiara nim n'adwuma. **31** Mehwee nſo ſe, nnyina a eba aſəremuka ſo no nſo bəba mmere a eſe mu, na afei wobegye otwa a edi kan no mu nn̄obae de abe aſofo no. Kae eyi na dom me, me Nyankopon.

Ester

1 Saa asem yi sii wō əhene Ahasweros a odii amantam əha aduonu ason so, fi India kosi Etiopia no bere so. **2** Saa bere no na ətə ahengua so wō Susa aban mu de di n'ahemman no so. **3** N'ahenni mfe abiesa so no, əttoo pon kese maa n'ahenemma ne ne mpanyimfo. Ətoo nsa free asraaflo mpanyimfo a wōwō Media ne Persia nyinaa, ne atitiriw ne amantam mu mpanyimfo. **4** Afahye no dii asram asia, na ədaa n'aheman mu sika mpempem ne emu anuonyam adi. **5** Eyi nyinaa twaa mu no, əhene no too pon sononko bi maa ahemfi hō asomfo ne mpanyimfo no nyinaa, efi əkese so de kosi əketewa so. Edii nnanson, na woyee no wo Susa ahemfi adiwo turo mu. **6** Wōde ntama fefe hanahana fitaa ne tuntum a wōanwen mu sensen adiwo hō. Na wōde ahama koko akyekyere ahye dwete nkaa a əhyehye abohemaa afadum mu. Sikakoko ne dwete nkongua sisi abohemaa ne abohyen ne abobiri ne aboodemmo ahorow nseso so. **7** Wōde nsakuruwa a wōadi ho adwinni ahorow papa bi somee, na adehyesa buu so wo hō, senea əhene hyee no. **8** Nhyehye a na əwō nsanom no ho ara ne se, ənse se wohye obi ma ənom boro nea obetumi so. Nanso wōn a wobetumi anom no de, wōnom senea wōpē, efise na əhene no aka akyere ne fifo no se obiara betumi anom senea əpē. **9** Əhemmea Wasti too pon maa ahemfi mmea no saa bere koro no ara mu. **10** Afahye no nnanson so a nsa afa əhene Ahasweros ani so kakra no, jka kyerees Mehuman, Bista, Harbona, Bigta, Abagta, Setar ne Karkas a woye piamfo baason a wohwe no ne se **11** wōmfa əhemmea Wasti a əhye ahemmea kyew no mmre no. Na əpē se mmarima nyinaa hwe n'ahoeffe, efise na əye əbea hoofefo pa ara. **12** Nanso wōde əhene fretumi nkra kōmaa əhemmea Wasti no, wamma. Eyi maa əhene ani bere yiye, maa abufuw hyee no ma. **13** Esiane se na əye amanne se əhene bebis a n'afotu a wonim Persia mmara ne n'amanne ne nea əse se əye nti, one wōn a wote mmere ase **14** na wōben əhene no se Karsena, Setar, Admata, Tarsis, Meres, Marsena, Memukan, a woye akunini baason a wofi Persia ne Media, na woye ne nnamfo a wokura dibeakese wō ahemman no mu no kasae. **15** Əhene no bisae se, “Den na menye əhemmea Wasti? Asotwe bən na mmara no kyere se wōmfa mma əhemmea a mesomaa me piamfo se wōnkofre no mmra na wamma no?” **16** Na Memukan buua əhene no ne ahenemma no se, “Enye əhene no

nko na əhemmea Wasti afom, na wafom əpanyin biara ne əmanfo a wōwō w'ahenni no mu no nyinaa. **17** Se mmea a wōwō əman yi mu te se əhemmea Wasti anko əhene fre no a, wobefi ase atwiri wōn kununom. **18** Ansa na ade bekye no, yən yerenom, wo mpanyimfo yerenom nyinaa bete nea əhemmea no yee, na wōafi ase akasa wōn kununom əkwān koro no ara so. Na ntwirii no ne abufuw no to rentwa da wō w'aheman mu ha. **19** “Enti se əhene bəpene so a, yesusuw se, ebeye se əhene bəhye mmara a wōakyerew no Persiafo ne Mediafo mmara mu a wontumi nsakra mu. Əse se əhye se wōmpam əhemmea Wasti mfi w'ani so, na wonsi əhemmea foforo a əsom bo kyen no. **20** Se wōde saa mmara yi to gua ma obiara te wō w'aheman kese yi mu a, mmea awarefo de obu a əse na əfata bəma wōn kununom.” **21** Əhene no ne n'ahenemma no faa Memukan afotu no se əye adwene pa, enti wodii so. **22** Əkyerew nkrataa kō n'aheman no mu mmaa nyinaa. Əkyerew əmantam biara wō ne kasa mu, se əbarima biara nni ne fi so.

2 Əhene Ahasweros bo tō ne yam akyi yi no, ofii ase dwenee nea Wasti aye ne mmara a wōahye no ho. **2** Na n'asomfo susuw ho kyerees no se, “Ma yenwurawura ahemman yi mu, na yəmpe mmabun ahoəfəfo mfa wōn mmre əhene. **3** Əhene nyi ananmusifo bi wo əmantam biara mu, na wōmfa mmea ahoəfəfo yi mmra əhene yerenom atenae wō Susa. Hegai a əye piamni no na əbəhwē wōn so, ama wōn ahosiesie nnuru. **4** Əno akyi no, ababaa a əsə w'ani yiye no na wobesi no əhemmea, asi Wasti anan mu.” Saa afotu yi əsə əhene no ani yiye, enti əye saa ntem so. **5** Na Yudani bi a əye Yair babarima a ne din de Mordekai te Susa aban no mu. Na ofi Benyamin abusuakw mu. Na əye Kis ne Simei aseni. **6** Əhene Nebukadnessar na otwaa n'abusuafo ne Yudahene Yekonia ne afoforo bi asu fii Yerusalem kō Babilonia. **7** Na saa əbarima yi wō onua hoəfəfo bi a ne din de Hadasa a na wōsan fre no Ester. Bere a n'agya ne ne na wuwui no, Mordekai faa no kaa n'abusua ho, tetew no se n'ankasa babea. **8** Əhene no mmara a əhyee no nti, wōde Ester ne mmabaa bebree baa əhene yerenom atenae wō Susa aban no mu, de wōn hyee Hegai nsa. **9** Hegai ani gyee Ester ho yiye, maa əhwē no yiye. Ntem ara, əma wōmaa no aduan sononko, na əmaa no ahosiesie nnuru kaa ho. Əsan de mfenaa baason a oyii won fii ahemfi hō no maa no, na əde əno ne mfenaa no kətenaa nea əho ye pa ara wō mmea atenae hō. **10** Ester anka ne man

a ofi mu ne n'abusua a əbə ankyerə obiara, efise na Mordekai abo n'ano se ənnkyerə. **11** Da biara Mordekai kənantew fa ahemfi no adiwo hə, bisa Ester ase se ne ho te dən. **12** Ansa na wəde ababaa biara bəkə əhene nkyen no, wəma əde ahoofe nnuru yə ne ho afe baako. Wəde kurobow ngo ye ne ho asram asia na eno akyi no wəde aduhuam ne nkum sononko bi aye ne ho asram asia. **13** Na se edu bere a eṣe se əkə əhene nkyen a wəma no kwan ma ofa atade anaa agude a əpə se əde siesie ne ho, na ama n'ahooſe no adi mu. **14** Anwummere no, wəde no kə əhene dabekyire, na ade kye a, wəde no akə baabi a əhene yerenom te no. Ehə na əhene piamni foforo bi a wəfərə no Saasgas na behwe no so. Na ehə na əbetena a ərenkə əhene no nkyen gye se əhene no ani gye ne ho ansa na wabo ne din afre no. **15** Na eduu Ester a əyə Abihail ba no so no, wammisa hwee gye se nea Hegai a əyə əhene piamni a əhwə mmea no so no tuu no fo wo ho no (Mordekai nua ne Abihail, na Mordekai nso ha əhwəs Ester). **16** Bere a wəde Ester komaa əhene Ahasweros wə ahemfi ho Tebet əsrəm (beyə Əpəpən) mu a na eyə n'adedi mfe ason so no, **17** əhene no dəo no sen mmabun a wəaka no nyinaa. N'ani gyee ne ho ara kosii se, əhyee no ahenkyew, pagyaw no se əhemmea, sii Wasti anan mu. **18** Ahemmeasi no mu no, ətoo pon maa ne mmapomma ne asomfo nyinaa de hyee Ester anuonyam. Əmaa obiara akyede bebree, na əyee no afoofida wə amantam no nyinaa so. **19** Mpo, bere a wəde mmabaa no nyinaa kəo mmea atenae a əto so abien no mu no, na Mordekai nso abeyə əpanyin wə ahemfi ho no, **20** Ester ankyerə baabi a ofi ne abusua a əbə da. Əkə so dii Mordekai afotu no so senea əyee bere a na əne no te no. **21** Da koro bi a Mordekai wə adwuma mu wə ahemfi no, əhene no piamfo baanu a wən din de Bigtan ne Teres a na wəyə əhene no kokoamfi no pon ano awemfo no bo fuw əhene Ahasweros, na wəpam ne ti so se wobekum no. **22** Mordekai tee pəwəbə no, əbə əhemmea Ester amannee. Əno nso ka kyerəs əhene no, na əmaa Mordekai mo se əbekaa asem no. **23** Wəkəo asem no mu, huu se asem a Mordekai bəkəe no ye nokware no, wəsen mmapomma baanu no wə dua so. Wəkyerəw eyi nyinaa hyee əhene Ahasweros adedi abakəsem nhoma mu.

3 Eyinom akyi no, əhene Ahasweros pagyaw Agagni Hamedata babarima Haman dibea, yee no əsoafo panyin wə ahemman no mu ma əbeyee əhene

abediakyiri. **2** Se Haman reba a, əhene mpanyimfo no bə wən mu ase de kyerə obu ne nidi a wəwə ma no, efise saa na əhene ahyə. Nanso Mordekai ammə ne mu ase da, na wankyerə obu ne nidi nso da. **3** Ahemfi mpanyimfo a wəwə əhene pon ano no bisaa Mordekai se, “Adən nti na worebu əhene mmara so?” **4** Wəkəsə kyerəs no mpen pii nanso əkəo so buu mmara no so. Enti wəbəə Haman amannee hwəe se əbəpene Mordekai suban no so ana, efise na Mordekai aka akyerə wən se əyə Yudani. **5** Bere a Haman huu se Mordekai nkotow no, anaa ənna obu ne nidi adi nkyerə no no, ne bo fuwii. **6** Enti Haman yee n'adwene se, ərenhaw Mordekai nko ara. Esiane se na wate se Mordekai ye Yudani no nti, əyee n'adwene se əbəhwehwe əkwan a əbefa so de atore Yudafo a wəwə Ahasweros ahemman mu no nyinaa ase. **7** Na əsrəm Abib (beyə Oforisuo) mu a eyə əhene Ahasweros adedi mfe dumien so no, wəbəə ntonto a wəfərə no Pur de hwehwee da ne əsrəm a əfata se wəhyə fa no. Na da a woyii no ye Abib əsrəm (beyə Əbenem) da a əto so ason a na əreyə akə ntontobə no akyi afe mu. **8** Na Haman kəo əhene Ahasweros nkyen kəka kyerəs no se, “Nnipa bi wo ho a wəbəə apete amantam a əwə w'ahenni yi nyinaa so. Wən mmara ne əman foforo biara de bə abira, na mpo, wobu əhene mmara so. Eno nti, enye mma əhene se əbəhwe əma wəatena ase. **9** Se ebetumi a, əhempon, hye mmara na wəntəre wən ase, na məma aban amammuiifo dwetə tən ahaasa aduəson anum na wəde ağu adehye foto no mu.” **10** Əhene no penee so, wərəw ne petea de maa Agagni Hamedata babarima Haman a əyə Yudafo tamfo no de sii asem no so dua. **11** Əhene no ka kyerəs Haman se, “Ma sika no ntəna hə, nanso wo ne nnipa no nni no senea wope no biara.” **12** Abib (beyə Oforisuo) da a əto so dunson no, Haman frəə əhene akyerəwfo ma əkaa nea əpə se əkyerəw de kəma mmapomma, amantam amradofo a wəwə mmeae nyinaa, adwumayəfə a wəwə amantam no mu ma wəkyerəw no wə wən ankasa kasa mu. Əhene Ahasweros na wəde ne din hyee nkrataa no ase, na wəde ne kaa no səw ano, **13** na wəde somaa abofo ma wəde kokəo amantam a əwə ahemman no mu nyinaa. Nkrataa no hyee mmara se, eṣe se wokunkum Yudafo nyinaa, mmapofra ne mpanyin, mmea ne mmapomma, təre wən ase da koro na wəfa wən agyapade. Wəhyee se, saa asem yi nsi wo Adar əsrəm (beyə Əbenem) da a əto so ason, a eyə afe akyi a wəhyee mmara no. **14**

Wôde mmara no seso bi bekô amantam no nyinaa so, na wobêma ômanfo nyinaa nso ate mu nsem, senea wobetumi adi dwuma no wô da a wôahye no. **15** Ôhene no hye ma wôde mmara no somaa abôfo a wôn ho ye hare ma wobô no dawuru wô Susa aban no mu. Afei, ôhene no ne Haman tenaa ase nom nsa; nanso Susa kuropôno mu yee basabasa.

4 Bere a Mordekai huu nea wôayé no nyinaa no, ôtetew ne ntade mu, hye atweaatam, de nsô yee ne ho, de agyaadwotwa a ano ye den faa kuropôno mu. **2** Ogyinaa ahemfi no pon akyi, efise na womma obi a ôhye atweaatam no nkô mu. **3** Na bere a ôhene no mmara no duu amantam no nyinaa so no, na eyé osu ne agyaadwo wô Yudafo no mu. Wodii mmuada, su twaa agyaadwo a wôn mu bebree hyehye atweaatam de nsô ahura wôn ho. **4** Bere a ôhemmea Ester mmaawa ne ne piamfo bekaa Mordekai ho asem kyere no no, êhaw no yiye. Ôbrêe no ntade se ômfa nsi atweaatam no anan, nanso opoe. **5** Na Ester soma ma wôkafree Hatak a ôye ôhene piamfo no mu baako a wôayi no se ne somfo no. Ôhye no se ônko Mordekai nkyen nkobisa no nea erehaw no, nea enti a ôretwa agyaadwo saa. **6** Enti Hatak kô Mordekai nkyen wo aguabôbea a ewô ahemfi no pon ano. **7** Mordekai kaa asem no nyinaa kyere no, kaa sika a Haman ahye bo se ade begu adehye foto mu no, nam so de atore Yudafo no ase. **8** Mordekai de mmara no seso a woyii no Susa a êkyere se wonkum Yudafo nyinaa no bae, na ôde maa Hatak se ômfa nkôma Ester. Ôsan free Hatak se ônkyere mu nkyere Ester, na ônsre no se, ônko ôhene no nkyen nkôsre no ahummabô, na ônka bi mma ne nkurfo. **9** Enti Hatak san kô Ester nkyen kôkaa Mordekai nkra no. **10** Ester ka kyere Hatak se, ônsan mfa nkra nkôma Mordekai se: **11** “Wiase nyinaa nim se obiara a wobekô ôhene anim wô n’asennipia mu a wôntoo nsa mfree wo no, owu na wubewu, gye se ôde ne sika ahempema no kyere wo so. Na ebeyé ôsram ni no, ôhene no nsomaa se wommefre me.” **12** Enti Hatak de Ester nkra no kômaa Mordekai. **13** Mordekai nso de saa mmuae yi maa Ester se, “Nsusuw da biara da se, se wokunkum Yudafo no nyinaa a, wubunya wo ti adidi mu wô ahemfi ho. **14** Na se woye komm bere a ete see mu a, Yudafo no gye betumi afi baabi aba, nanso wo ne w’abusuafo bewuwu. Nea êka ho ne se, ese se wuhu se, bere a ete see yi nti na wôasi wo hemmea wô ahemfi ho.” **15** Na Ester de mmuae yi kômaa Mordekai se, **16** “Kô na kôboaboa Yudafo a

wôwô Susa no nyinaa ano ntêm. Nnidi anaa nnom nnansa, anadwo anaa awia. Me ne me mmaawa nso beye saa ara. Ewô mu se, etia mmara de, nansomekô akohu ôhene no na se, ese se mewu koraa a, mewu.”

17 Enti Mordekai koyee senea Ester ka kyere no no.

5 Nnansa akyi no, Ester hye n’ahemmea atade kô ahemfi no adiwo ho a ebén ôhene no asa so. Na ôhene no te n’ahengua so a n’ani kyere abonten kwan ano. **2** Bere a ohuu ôhemmea Ester se ogyina adiwo ho no, ogyee no few so. Ôde sikakôkô ahempema no kyere ne so. Enti Ester ben kosoo pema no ti. **3** Na ôhene no bisaa no se, “Ôhemmea Ester, den na wohwehwe? W’abisade ne den? Se eyé ahemman no fa koraa a, mede bêma wo!” **4** Na Ester buae se, “Se eyé wo pe a, Ôhempon, wo ne Haman mmra aponto a masiesie ama wo nne no ase.” **5** Ôhene no dan ne ho, ka kyere n’asomfo no se, “Monka nkyere Haman se, ômmra aponto no ase mprempren ara, senea Ester asre no.” Enti ôhene ne Haman kô Ester aponto no ase. **6** Na bere a wogu so renom nsa no, ôhene no ka kyere Ester se, “Afei, ka nea wohwehwe pa ara no kyere me. W’adesrede ye dn? Se wubisa m’ahemman mu fa koraa a, mede bêma wo.” **7** Ester buae se, “M’adesre a me koma da ho pa ara ni: **8** Se ôhempon ani so me, na ôpe se ôye m’adesre ma me a, anka ôkyena wo ne Haman mmra opon a meto wo no ase. Na ôkyena, mekyere wo eyi nyinaa ase.” **9** Haman fii aponto no ase no, na n’ani agye mmoroso! Nanso ohuu Mordekai a ôte pon no ano a wansore na ne ho ampopo wô n’anim no, ne bo fuwii. **10** Nanso Haman hye ne ho so kô fie. Afei, oboaboa ne nnamfonom a ne yere Seres ka ho no ano, **11** de ahonya ne mma dodow a ôwô hoahoa ne ho wô won anim. Ôde abasobôde ahorow a ôhene ama no no nso ne senea wôasi no panyin wô mpanyimfo nkae no so no nso tuu ne ho. **12** Haman ka kaa ho se, “Enye eno nko! Ôhemmea Ester too nsa free me ne ôhene no ankasa kô n’aponto ase. Na wato nsa afre me se, ôpe se me ne no ne ôhene no didi bio ôkyena. **13** Nanso se mihi Yudani Mordekai se ôda so te ahemfi pon ano a, me bo nnwo koraa.” **14** Haman yere Seres ne ne nnamfonom no maa no adwene se, “Ye dua a wôsen nnipa wô so a ne soroko ye anammôen aduôson anum na anôpa ka kyere ôhene no se, ônsen Mordekai wo so. Se woye no saa a, wode anigye ne ôhene no bekô aponto no.” Saa adwenkyere yi sôô Haman ani yiye ma ôhye se wonsi dua a wôsen nnipa wô so no.

6 Saa anadwo no, əhene no antumi anna, nti əmaa əsomfo bi kɔfaa n'ahemman mu abakɔəsem nkrataa bae se wɔnkenkan nkyere no. 2 Ohuu senea Mordekai kɔdaa pɔwbɔ bi adi, nea Bigtana ne Teres a na wɔyε piامfo baanu a na wɔwεn əhene no apon ano no pamee wɔ nkrataa no mu. Wɔpam əhene no ti so se wobekum no. 3 Əhene no bisae se, “Den akatua anaa nkae ade bən na wəde ama Mordekai wɔ eyi ho?” Asomfo no buae se, “Wɔnyεe hwee mmaa no ε.” 4 Əhene no bisae se, “Hena na əhyε akyi ho adiwo ho no?” Ebae se, na afei na Haman abedu ahemfi adiwo a əwɔ akyi ho no a ərebəka akyere əhene no, na wasen Mordekai wɔ dua a wasi no so. 5 N'asomfo no buaa əhene no se, “Haman na əhyε ho.” Əhene no kae se, “Momfa no mmra mu.” 6 Enti Haman kɔɔ mu, maa əhene no bisae se, “Den na menye mfa nhye əbarima a nokware, əsə m'ani no anuonyam?” Haman bisaa ne ho se, “Hena na əfata se əhene hyε no anuonyam sen me?” 7 Enti obuae se, “Sε əhene pε se əhyε obi anuonyam a, 8 əsε se əde n'ankasa ahentade mu baako ne n'ankasa pɔnko a adehye nsenkyerenne bɔ ne moma so no ba. 9 Ka kyere mmapɔmma no mu baako a odi mu yiye, na əmfa ahentade nhye no, na onni n'anim mfa no mmra aguabɔbea ho a əte əhene no ankasa pɔnko so. Əsε se mmapɔmma no gye no akurum se, ‘Saa na əhene yε wɔn a əpε se əhyε wɔn anuonyam no!’” 10 Əhene no ka kyere Haman se, “Eye kora! Ka wo ho kɔfa ahentade no ne me ponko no, na yε senea wɔpε se wɔyε no ma Yudani Mordekai a əte ahemfi pon ano no. Mma wo were mmfi se wobεye biribiara a woaka ho asem no.” 11 Enti Haman faa ahentade no de hyε Mordekai, de no tenaa Əhene no ankasa pɔnko so, de no kɔɔ kurow no aguabɔbea ho a na əpae di n'anim se, “Saa na əhene yε wɔn a əpε se əhyε wɔn anuonyam no.” 12 Akyiri no, Mordekai san kɔɔ ahemfi ho pon no ano, na Haman de əyaw a ano yε den ne aniwu yεε ntεm kɔɔ fie. 13 Bere a Haman bɔɔ ne yere Seres ne ne nnamfonom nyinaa amannee no, wɔkae se, “Esiane se Mordekai a oguu w'anim ase yi yε Yudani nti, nhyehyεe biara a wobεye atia no no renye yiye. Se wotoa so tia no a, əbekɔ no bɔne ama wo.” 14 Bere a wogu so rekasa no, əhene piامfo no bae se wɔrebεfa Haman aksə Ester aponto a wasiesie no ase.

7 Enti əhene no ne Haman kɔɔ Əhemmea Ester aponto no ase. 2 Wɔrenonom nsa saa da no, əhene no ka kyere no bio se, “Əhemmea Ester, kyere me nea

wɔpε. W'abisade ne den? Sε εyε ahemman yi mu fa koraa a, mede bəma wo!” 3 Əhemmea Ester buae se, “Sε Əhempon ani gye me ho, na əpε se əyε m'abisade ma me a, m'adesre ara ne se, obegyaa me nkwa ne me manfo nkwa mu ama yεn. 4 Efise wɔatɔn me ne me manfo ama nnipa a wobekunkum yεn, atɔrε yεn ase. Sε wɔtɔn yεn se nkoa kekε mpo a, anka metena dinn, efise εno de, εyε asem ketewa bi a εho nhia se wəde kɔdan əhene.” 5 Əhene Ahasweros bisae se, “Hena na əbεye saa? Na hena na obetumi de ne nsa aka wo?” 6 Ester buae se, “Saa omumoyεfø ne ətamfo yi ne onimguasefø Haman.” Ehu maa Haman ho popoo wɔ əhene ne əhemmea no anim. 7 Əhene no de abufuw huruw gyinaa ne nan so, na əkɔɔ ahemfi ho turo mu. Na Haman kaa ho, guan toaa Əhemmea Ester se ənsre ne nkwa mma no, efise na onim se n'awie adu. 8 Ətew hwee Əhemmea Ester mpa a ərehome wɔ so no so. Əho ara na əhene no nso fii ahemfi no turo mu ha bae. Əhene no bobɔɔ mu se, “Hwe ərebεbora əhemmea yi bere a əwɔ me nkyen wɔ fie ha nso?” Əhene no kasa wiee ara pε, n'asomfo no kataa Haman anim a əkyere se, n'awie adu. 9 Na Harbona a əyε əhene no piامfo no mu baako kae se, “Haman asi dua a ne soroko yε anammɔn aduəson anum wɔ əno ara n'adiwo. Na n'adwene ne se, əbεsən Mordekai a ogye əhene nkwa no wɔ so.” Afei, əhene no kae se, “Monsen Haman wɔ so.” 10 Enti wɔsən Haman wɔ dua no a osi maa Mordekai no so, maa əhene no bo dwoe.

8 Da no ara, Əhene Ahasweros de Haman a əyε Yudafo tamfo no agyapade maa Əhemmea Ester. Na afei, wɔde Mordekai baa əhene anim, efise na Ester akyere senea əne no bɔ abusua fa. 2 Əhene no wɔrɔw kaa a ogye fii Haman nkyen no de hyε Mordekai. Na Ester yii Mordekai se əno na ənhwε Haman agyapade so. 3 Bio, Ester baa əhene no nkyen behwee ne nan ase, de su sreε no se, Haman pɔw a əbɔ de tiaa Yudafo no wɔmma wonnyae. 4 Na əhene no soo sika ahempema no mu, de kyere Ester so. Enti əsore gyinaa n'anim 5 kae se, “Sε mesə Əhempon ani na se osusuw se eye a, hyε mmapara a etia əee a na Hamedata babarima Haman pε se əsεe Yudafo a wɔwɔ əhene amantam nyinaa no mu no. 6 Na mεyε den atena ase ahwε se wɔrekunkum me nkurɔfo ne m'abusuafo, əsεe wɔn?” 7 Na əhene Ahasweros ka kyere Əhemmea Ester ne Yudani Mordekai se, “Mede Haman agyapade ama Ester, na wɔasen no wɔ dua so, efise əpε se əsεe Yudafo. 8 Afei, fa əhene din kyere mmapara foforo

wō Yudafo no din mu, ka nea wōpē biara wō mu, na fa əhene kaa no sōw ano. Biribiara a wōakyerew wō əhene din mu de ne kaa asōw ano no, wōnnan ani.” 9 Enti Siwan əsrām (beyē Ayewohomumā) da a eto so aduonu anum no, wōfriē əhene akyerewfo. Mordekai kaa nsem no, na wōkyerew mmara kōmaa Yudafo ne mmapōmma, amradofo ne mpasua no mu adwumayefo a wōwō amantam ḥa aduonu ason no mu, efi India kosi Etiopia. Wōkyerew mmara no wa kasa ahorow a nnipa no ka wo ahemman no mu, a Yudafo no ka ho. 10 Mordekai de əhene Ahasweros din na əkyerewee, na əde əhene no kaa sōw ano. Əde nkrataa no somaa abōfo ahoharefo a wōtenatena a apōnko a wōayen wōn ama əhene som no so. 11 Əhene no mmara no maa Yudafo a wōwō kurow biara so tumi ma wōkaa wōn ho bōo mu, bōo wōn nkwa ho ban. Wōmaa wōn ho kwan se əman anaa əmantam biara a ebetu wōn mma anaa wōn yerenom so sa no, wōwō ho kwan se wokunkum wōn, tōre wōn ase, fow wōn atamfo no agyapade. 12 Da pōtē a wotu sii ho maa nnayē yi wō əhene Ahasweros mantam mu no ye Adar əsrām (beyē Əbenem) da a eto so ason wō afe a na wōrebesi mu no mu. 13 Ese se wōfa mmara yi seso wō əmantam biara mu se mmara, na wōdā no adi kyere əmanfo nyinaa. Se eba saa a, saa da no, Yudafo no besiesie wōn ho, ato wōn atamfo so were. 14 Əhene asēm no nti, abōfo no de apōnko a wōayen wōn ama əhene no tuu mmirikatē. Wōhyēe mmara koro no ara bi wo Susa aban no mu. 15 Na Mordekai hyē ahentade tuntum ne fufu ne sikakōkō ahenkyēw, na əhyēe batakari tamkōkō nguguso ffe bi guu so. Na əmanfo a wōwō Susa no hyēe mmara foforo no ho fa. 16 Anigye ne ahosepēw hyēe Yudafo no ma, na wōhyēe wōn anuonyam wō baabiara. 17 Kuropon biara ne əmantam biara a əhene no mmara no dui no, Yudafo no sēpēw wōn ho, hyēe fa kēsē na wodii ho afoofi. Na asase no so nnipa bebree yēe wōn ho Yudafo, efise na wosuro nea Yudafo no beyē wōn.

9 Na Adar əsrām (beyē Əbenem) da a eto so ason no, wōde əhene no mmara abien no yēe adwuma. Saa da no na Yudafo no atamfo no ani da so se wōbesee wōn, nanso ani danee. 2 Yudafo no boaa wōn ho anō wō wōn nkuropon a ewō əhene amantam no mu no nyinaa so, bōo wōn ho ban de tīa obiara a əpē se əbəhaw wōn no. Nanso obiara antumi ansore antia wōn, efise na obiara suro wōn. 3 Esiane Mordekai ho hu nti, amantam so asafohene nyinaa, mmapōmma,

amradofo ne əhene adwumayefo nyinaa boaa Yudafo no. 4 Efise na wōama Mordekai panyin wō ahemfi hō, ama ne din ahyeta amantam no nyinaa mu, bere a na ne tumi nso rekō soro. 5 Yudafo no kunkum wōn atamfo, sēee wōn wō afōa ano. Wokunkum wōn atamfo, tōree wōn ase, na wōyēe wōn a wōtan wōn no nea wōpē biara. 6 Wokunkum nnipa ahannum wō Susa aban no mu. 7 Wōsan kunkum Parsandata, Dalfon ne Aspata, 8 Porata, Adalia, Aridata, 9 Parmasta, Arisai, Aridai ne Waisata 10 a, wōyēe Hamedata babarima Haman a əyē Yudafo tamfo no mmabarima du no. Nanso wōamfa asade biara. 11 Bere a wōbōo əhene no amannee a əfa nnipa dodow a wokum wōn wo Susa aban mu ho anwummere no, 12 əma wōfriē Əhemmea Ester, na əka kyere se, “Yudafo no akunkum nnipa ahannum wō Susa aban mu nko ara ne Haman mmabarima du no. Se wōyēe saa wō ha de a, əno de asem bēn na asi wō amantam a aka no mu? Afei, ənō bio na wohwehwē? Wōde bēma wo; ka kyere me na mēyē.” 13 Na Ester kae se, “Əhempon, se esō w'ani a, ma Yudafo a wōwō Susa no kwan na wōnyēe nea wōyēe no nne no bio əkyena, na wōmfa Haman mmabarima du no amu nsensen nnua so.” 14 Na əhene no penee so, na wōbōo mmara no ho dawuru wō Susa. Wōsan de Haman mmabarima du no amu sensen nnua so. 15 Na Yudafo a wōwō Susa no boaa wōn ho ano Adar əsrām (beyē Əbenem) da a eto so awotwe, na wōsan kunkum nnipa ahaasa; na bio, wōamfa asade biara. 16 Saa bere no na Yudafo nkae a wōwō Əhene no amantam mu nyinaa aboa wōn ho ano, rebo wōn nkwa ho ban. Wokum wōn atamfo no mpem aduōson anum, nam so nyaa əhōme fii wōn atamfo nsam. Nanso wōamfa asade biara. 17 Saa ara na wōyēe wō Adar əsrām no (beyē Əbenem) da a eto so ason no wō amantam no nyinaa mu. Ade kyee no, wōhōmee, didii, gyee wōn ani wō wōn nkōnimi no ho. 18 Nanso Yudafo a wōwō Susa no toaa so kunkum wōn atamfo no da a eto so abien no nso, na wōhōmee ne nnansa so de didii, gyee wōn ani. 19 Enti ebēsi nne yi, Yudafo a wōtēte nkuraa a wōntoo afasu mfaa ho no di saa afirihya daporra yi. Wodi afoofi saa awōwbere da yi mu, sēpēw wōn ho, de akyēde mema wōn ho wōn ho. 20 Mordekai kyere saa nsem a esisii yi nyinaa, na wōde nkrataa kōmaa Yudafo a wōben ne wōn a wōwō akyiri wō əhene no amantam nyinaa mu, 21 hyēe wōn nkuran se, wonni afirihya afahyē yi wō saa mnaanu no mu. 22 Əka kyere wōn se wōnhyē saa nna no ho fa

a adidi ne ənom ka ho, na wəmma wən ho wən ho ne ahiafo akyede. Eyi bəma Yudafo no acaa bere a wonyaa ogye fii wən atamfo nsam, wən awerehow dan anigye, na wən su bəyə ahosepew no. **23** Enti Yudafo no faa Mordekai adwenkyere no, fii afiriyia amanne no ase. **24** Efise na Haman a əyə Agagni Hamedata babarima, a əyə Yudafo tamfo no apam se əbəyam wən, ase wən saa da no ne əsram a ənam ntontobə so nyae no. (Na wofre saa ntonto no Purim). **25** Nanso Ester baa əhene anim no, əhyə mmara, nam so maa Haman adwemmməne no bəə ne ti so, na wəsen no ne mmabarima wə nnua so. **26** (Eno nti na wofre saa afahyə no Purim no, efise əyə tete kasa a ne nkyerəase ne ntontobə.) Esiane Mordekai krataa no ne osuahu a woanya no nti, **27** Yudafo a wəwə ahemman no mu no nyinaa penee so se, wəbəhyə saa amanne no ho fa, na wəama wən awo ntoatoaso ne wən a wəbəyə Yudafo no nyinaa abəhyə bi. Wən nyinaa gye too mu se, saa nnaanu a woayi ato ho se wənhyə fa no wə afe biara mu no, wəremma empa wən ti so da. **28** Wəbəkae saa nna yi wə awo ntoatoaso nyinaa mu na eṣe se abusua biara a əwə amantam ne nkuron wə ahemman no mu no di. Wərennyae saa nna yi di wə Yudafo mu, na nsem a esii no nso wən asefo were remfi da. **29** Na əhemmea Ester, Abihail babea no ne Yudani Mordekai kyerew krataa foforo a wəde əhemmea no tumi kese foaa krataa no so de hyə Purim afahyə no mu den. **30** Eno akyi no, wəsoma ma wəde nkrataa a wəde bəma asomdwəne ne bammə aba, kəə Yudafo a wəwə amantam əha ne aduonu ason no a əwə Ahasweros ahemman mu no nyinaa so. **31** Saa nkrataa yi ma Purim Afahyə a əyə afiriyiade a wodi no nnə yi ara no timii. Yudani Mordekai ne əhemmea Ester na wəhyə mmara no. (Nnipa no yəə wən adwene se wəbəhyə saa fa yi, səneə wəasi no gyinae ama wən ho ne wən asefo no, de ama mmuadadi ne agyaadwotwa mmere no atim.) **32** Enti Ester mmara no sii Purim ho nhyehyə so dua, na wəkyerəw ne nyinaa guu nhoma mu.

10 Əhene Ahasweros hyə se wontua tow wə n'aheman mu, a mpo wən a wəwə mpoano akyirikyiri no nyinaa ka ho. **2** Ne mmaninyə ne Mordekai akunini nneyəe ne səneə əhene pagyaw no no nyinaa no, wəankyerəw wə Media ne Persia ahemfo abakəsem mu ana? **3** Yudani Mordekai bəyə əmanpanyin a ne tumi di əhene Ahasweros ankasa de akyi. Na odi mu wə Yudafo no mu. Na wobu no

yiye, efise na ne nkurofo yiye di yə n'ahiasəm. Na əne ahemfi həfo nyinaa tenaa yiye.

Hiob

1 ḥbarima bi tenaa ase wō Us asase so a na ne din de Hiob. Na ne ho nni asem na ɔyε pe; na osuro Onyankopon, na ɔtwe ne ho fi bōne ho. **2** Na əwə mmabarima baason ne mmabaea baasa, **3** na əwə nguan mpem ason, yoma mpem abiesa, anantwi mpamho ahannum ne mfurumbere ahannum, na əwə asomfo bebree. Na ɔyε onipa kese pa ara wō nnipa a wəwə Apuei fam nyinaa no mu. **4** Na ne mmabarima no to pon nnidiso nnidiso wō wōn afi mu, na wōto nsa frē won nuabeanom baasa no ne wōn bō mu didi, nom. **5** Se aponto nna no twa mu a, Hiob soma kōfrē wōn na wodwira wōn ho. ḥsore anɔpahema bō ɔhyew afōre ma wōn mu biara, efise na osusuw se, “Ebia na me mma no aye bōne na wōadome Onyankopon wō wōn komam.” Eyi ye dwuma a na Hiob di no bere ano bere ano. **6** Da bi, abōfo no de wōn ho bekyere Awurade, na Satan kaa wōn ho bae. **7** Awurade bisaa Satan se, “Wufi he na wobaa ha?” Satan buaa Awurade se, “Mifi asase so akyinkyinakyinkyin ne emu akōneabadi mu.” **8** Na Awurade bisaa Satan se, “Woadwene me somfo Hiob ho ana? Obiara nte se ɔno wō asase so, ne ho nni asem na ɔtēe, ɔyε onipa a osuro Onyankopon na okyi bōne.” **9** Satan buaa Awurade se, “Hiob suru Onyankopon kwa ana? **10** Wunnyee ban mfaa ɔno, ne fie ne biribiara a əwō ho ana? Woahyira ne nsa ano adwuma so, enti ne nguan ne n'anantwi ase atrew asase no so. **11** Na wo de, tēe wo nsa na sēe nea əwō nyinaa, na obegyina w'anim na wadome wo.” **12** Awurade ka kyere Satan se, “Eye, nea əwō nyinaa wō wo nsam, nanso ɔno ankasa de, mfa wo nsateaa nka no.” Na Satan fii Awurade anim kōe. **13** Da bi a Hiob mmabarima ne ne mmabaea redidi na wōrenom bobesa wō wōn nuabarima panyin fi no, **14** abōfo bi baa Hiob ho bekae se, “Anantwi no refuntum na mfurum no redidi wō wōn nkyen no, **15** Sabiafo bētow hyēe yen so, sesaw wōn kōe. Wōde afoa kunkum apaafo no, na me nko ara na miguanee a merebēbō wo saa amannee yi.” **16** Bere a ogu so rekasa no, abōfo foforo bi ba bekae se, “Onyankopon gya fi soro abehyew wo nguan ne wo nguanhwefo no nyinaa, na me nko ara na miguanee a merebēbō wo amannee yi.” **17** Ogu so rekasa no, abōfo foforo bi bekae se, “Kaldeafō de akorōmfo akuw abiesa baa wo yoma so besoaa wōn kōe. Wōde afoa kunkum asomfo no na me nko ara na miguanee a merebēbō wo amannee yi.” **18** Bere a ogu so rekasa

no, abōfo foforo bi ba bekae se, “Na wo mmabarima ne wo mmabaea redidi na wōrenom bobesa wō wōn nuabarima panyin fi, **19** na preko pe, ahum bi bō fii sare no so bedwira ofi no ntwea anan no. Ofi no dwiriw guu wōn so na akunkum wōn, na me nko ara na miguanee a merebēbō wo amannee yi.” **20** Eyi maa Hiob sore gyinaa hō, sunsuan n'atade mu na oyii ne tinwi. Afei ɔtēnaa fam sōree Awurade **21** kae se, “Adagyaw na mede fi me na yam bae, na adagyaw na mede besan akō. Awurade de mae, na Awurade afa; nhŷira nka Awurade din!” **22** Eyi nyinaa mu no, Hiob anye bōne se abēbō Onyankopon sobo.

2 Da foforo bi, abōfo no baa Awurade anim bio na Satan nso kaa wōn ho bae. **2** Awurade bisaa Satan se, “Wufi he na wobaa ha?” Satan buaa Awurade se, “Mifi asase so akyinkyinakyinkyin ne emu akōneabadi mu.” **3** Na Awurade bisaa Satan se, “Woadwene m'akoa Hiob ho ana? Obiara nte se ɔno wō asase so, ne ho nni asem na ɔtēe. ɔyε onipa a osuro Onyankopon na okyi bōne. Əwō mu se wohyēe me se mensee no a minni nnyinaso biara de, nanso ɔda so gyina ne pēpēye no mu.” **4** Satan buaa Awurade se, “Were pere were. Onipa de nea əwō nyinaa bēma de apere ne nkwa. **5** Se ebetumi a tēe wo nsa fa ka ne honam ne ne nnompe, na abēdome wo wō w'anim!” **6** Awurade ka kyere Satan se, “Eye, əwō wo nsam na ne nkwa de gyaa mu ma no.” **7** Enti Satan fii Awurade anim, na ɔmaa akuru a ɔyε yaw totō Hiob ho fi ne n'anān ase kosii n'apampam. **8** Afei, na kyemfere na Hiob de twiw ne ho, bere a ɔtē nsō mu. **9** Ne yere bisaa no se, “Woda so kura wo pēpēye no mu ara? Dome Onyankopon, na wu!” **10** Na Hiob buaa no se, “Wokasa se abēa a ɔyε ɔkwasea. Ade pa de yēagye afi Onyankopon nsam na ade bōne na yēmpo ana?” Eyi nyinaa mu no, Hiob anka asem bōne. **11** Bere a Hiob nnamfo baasa bi a wōne Temanni Elifas, Suhini Bildad ne Naamani Sofar tee amanehunu a aba Hiob so no, wofii wōn afi mu, hyia yēe adwene se wōbēkō akōhwe no na wōakyekye ne were. **12** Wohuu Hiob fii akyiri no, wōanhū se ɔyε ɔno; wohyēe ase twaa agyaadwo, sunsuan wōn ntade mu, tuu mfutuma guu wōn ti so. **13** Na wōne no tenaa fam nnanson, awia ne anadwo. Na obiara ankasa, efise wohuu se n'amanehunu no nyē adewa.

3 Akyiri no Hiob kāsae, na ədomee da a wōwoo no. **2** ɔkāe se, **3** “Ma da a wōwoo me no nyera, ne anadwo a wōkae se, ‘Wōawō ababarima no!’ **4** Saa

da no nnuru sum; mma ɔsoro Nyankopɔn nhwehwe akyi kwan; mma hann biara ntɔ ngu so. 5 Ma sum ne owusum nnye no mfa; ma omununkum nkata so; na sum mmunkam ne hann so. 6 Ma sum kabii nnye saa anadwo no mfa; ma wonyi saa anadwo no mfi asranna so na wɔmmfa nhye ɔsram biara mu. 7 Saa anadwo no nyɛ obonin; mma wɔnnte anigye nteem mu. 8 Ma wɔn a wɔdome nna no nname saa da no; wɔn a wɔayɛ krado se wɔbekanyan dɛnkyɛmmirampɔn no. 9 Ma n'anɔpa nsoromma nnuru sum; na ɔntwɛn adekyee kwa a onhu anɔpawia nsensanee a edi kan no, 10 efise anto nea ɔwoo me no awotwaa mu ama wawo me na anka m'ani renhu saa abɛbresɛ yi. 11 "Adɛn nti na manwu awoe hɔ, bere a mifi me na awotwaa mu no? 12 Adɛn nti na nkotodwe gyee me ne nufu se minnum? 13 Anka sesɛ meda hɔ asomdwoe mu; anka mada regye m'ahome 14 me ne wiase ahemfo ne fotufo, wɔn a wosisii adan maa wɔn ho na nne yi abubu no, 15 me ne ahenemma a na wɔwɔ sika kɔkɔ, wɔn a wɔde dwete hyɛɛ wɔn afi mu ma. 16 Anaase adɛn nti na wɔansie me se ɔpɔnba, te se akokoaa a wanhu adekyee hann da? 17 Ehɔ na amumoyɛfo gyae basabasayɛ, na abrefo nya ahomegye. 18 Nneduafo nso nya wɔn ahofadi; na wonte nnommumfo wuranom ateteetie bio. 19 Nketewa ne akɛse wɔ hɔ, na akoa de ne ho fi ne wura nsam. 20 "Adɛn nti na wɔma mmoborofo hann, na ɔkra mu ahohiahiafo nya nkwa, 21 wɔn a wɔn kɔn dɔ ouw nanso emma, wɔn a wɔbrɛ hwehwe ouw sen senea wɔhwehwe nnwetɛbona, 22 wɔn a anigye ahye wɔn ma na wodu ɔda mu a wodi ahurus. 23 Adɛn nti na wɔde nkwa ma onipa a ne kwan ahintaw, nea Onyankopɔn aka no ahye mu? 24 Ahomekokogu adan m'aduan; na m'apinisi gu te se nsu. 25 Nea na misuro no aba me so; nea na ɛbɔ me hu no ato me. 26 Minni ahoto, minni asomdwoe; minni ahomegye na mmom, ɔshaw nko ara."

4 Na Temanni Elifas buaa Hiob se, 2 "Se obi pe se ɔne wo kasa a, worennya ntoboase ana? Hena na wobetumi aka n'ano ato mu? 3 Dwene senea wakyerekyere nnipa bebree, senea woahye nsa a emu aye mmerɛw no den. 4 Wo nsem ahye wɔn a wɔahintiw no den; woahye nkotodwe a aye mmerɛw mu den. 5 Na afei a ɔshaw aba no, w'aba mu abu; adwira wo, na wo were ahow. 6 So ɛnse se wo nyamesuro ye w'ahotoso na w'akwan a ɛho nni asem no ye w'anidaso ana? 7 "Dwene ho: Wɔasɛ obi a ne ho nni asem pen ana? ɛhefa na wɔsɛee obi a ɔyɛ pe? 8 Senea

mahu no, wɔn a wofuntum bɔne ne wɔn a wodua ɔshaw no twa so aba. 9 Onyankopɔn home ano, wɔsɛe; n'abufuw turuw a wɔyera. 10 Gyata betumi abobo mu na wɔaworo so, nanso wɔabubu gyata akɛse no se. 11 Gyata annya hanam a owu, na gyatabere mma no bɔ hwete. 12 "Wɔbɛkaa kokoamsem bi kyereɛ me na m'aso tee no se asomsem. 13 Wɔ anadwo daeso basabasa mu, bere a nnipa adeda nnahɔɔ no, 14 ehu ne nketenkete kyereɛ me emaa me nnompe nyinaa wosowee. 15 Honhom bi twaa m'ani so, na me ho nwi sore gyinae. 16 Egyinae, nanso, manhu n'abosu. Biribi begyinaa m'anim, na metee nne bɔkɔɔ bi a ɛrebisa se, 17 'Onipa desani betumi ateeɛ asen Onyankopɔn? Na mpo ɔhoodenfo betumi aye kronkron asen ne Yɛfo ana? 18 Se Onyankopɔn ntumi mfa ne ho nto n'ankasa asomfo so, se ɔka n'abɔfo mfomso kyereɛ wɔn a, 19 na nkantom wɔn a wɔtete dɔte afi mu, wɔn a wɔn fapem sisi mfutuma mu na wɔdwerɛw wɔn ntɛm so sen abubummaba! 20 Efi anɔpahema kosi anwummere wobubu wɔn mu nketenkete; na wɔyera korakora a obiara nhu wɔn bio. 21 So wommiamia wɔn ntamadan ahama mu, a ɛno nti wowuwu a wonni nyansa ana?"

5 "Wobefre a frɛ, na hena na obegye wo so? Akronkronfo no mu hena nkyɛn na wobekɔ? 2 Ahisem kum ɔkwasea, na anibere kum atetekwaa. 3 M'ankasa mahu ɔkwasea a ɔrefefew, nanso mpofirim, wɔdomee ne fi. 4 Ne mma ne bammɔ ntam kwan ware, wɔdwerɛw wɔn wɔ asennii a wonni okamafo. 5 Nea ɔkɔm de no no di ne nnɔbae, na ɔfa fi nsɔe mu mpo, na nea osukɔm de no no pere di n'ahode akyi. 6 Ahokyere mpue mmfi dɔte mu na ohaw nso mfifi mmfi fam. 7 Nanso wɔwɔ nnipa to ɔshaw mu mpɛn dodow a gyaframa turuw kɔ soro no. 8 "Nanso se ɔyɛ me a, anka meguan atoa Onyankopɔn; na mede m'asɛm ato n'anim. 9 ɔyɛ anwonwade a wontumi nhwehwe mu, ne nsenkyerɛnne a wontumi nkan ne dodow. 10 ɔtɔ osu gu asase so; na ɔde kɔ wuram. 11 ɔde ahobreasɛfo si nea ɔkorɔn, na ɔma wɔn a wodi awerɛhow nya asomdwoe. 12 ɔsɛe aniferefo nhyehyɛe, ma wɔn nsa si fam. 13 ɔkyere anyansafo wɔ wɔn anifere mu, na ɔbɔ anitewfo nhyehyɛe gu. 14 Sum duru wɔn awia ketee; na wɔkeka wɔ owigynae mu te se anadwo. 15 Ogye ahiafo fi afoa a ɛhyɛ wɔn anom; ogye wɔn fi ahoodenfo nkyehama mu. 16 Enti ahiafo wɔ anidaso, na ntenkyew ka n'ano to mu. 17 "Nhyira ne onipa a Onyankopɔn tee no, enti mmu Otumfo nteetee no animtiaa. 18 Efise ɔno na opira na ɔno

ara akyekyere; opira nanso ne nsa sa yare. **19** Obegye wo afi ɔhaw ahorow asia mu; ason so no, bɔne biara renka wo. **20** ɔkɔm ba a, obegye wo afi owu mu, na ɔko mu nso, obegye wo afi afoa ano. **21** Wɔbɛbɔ wo ho ban afi ntwirii ho na se ɔsɛe ba a eñse se wusuro. **22** Wobeserew ɔsɛe ne ɔkɔm; na eñse se wusuro asase so mmoa. **23** Wo ne afuw so abo bɛye apam, na emu nkekaboa nso ne wo bɛtēna asomdwoe mu. **24** Wubehu se wo ntamadan wa bammo; na se wosese w'ahode a wubehu se hwēe nyeraa ε. **25** Wubehu se wo mma bɛye bebree; na w'ase befɛe se asase so sare. **26** Wode ahooðen bɛkɔ ɔða mu, te se afiafi a wɔaboa ano wɔ otwabere mu. **27** “Yeahwehwe eyi mu, na eyɛ nokware eno nti tie na fa toto w'abrabo ho.”

6 Na Hiob buae se, **2** “Se wobetumi akari m'awerehowdi na me haw nso wɔðe agu nsania so a, **3** anka emu bɛye duru asen nwea a ɛwɔ po mu nyinaa, enti εnyɛ nwonwa se me nsem aye hagyahagy. **4** Otumfo agyan no wɔ me mu, me honhom nom ano bɔre no; wɔahyehɛ Onyankopon ahunahuna nyinaa atia me. **5** Wuram afurum su wɔ bere a wanya sare ana, na nantwi nso su wɔ bere a wanya n'aduan ana? **6** So wodi aduan a nkyene nni mu? Na ɔðe bi wɔ nkesua mu fufu mu ana? **7** Mempe se mede me nsa ka; aduan a ðte saa no bɔ me yare. **8** “Ao se me nsa bɛka m'abisade, se Onyankopon bɛye nea m'ani da so no ama me, **9** se Onyankopon bɛpɛ se ɔðwerew me se ɔbɛtwe ne nsa na wakum me, **10** eñe anka mɛkɔ so anya saa awerekyekye yi, a eyɛ anigye a mewɔ wɔ ɔyaw a entwa da yi mu, ne ɔkronkronni no nsem a mimmuu so yi. **11** “Ahooden bɛn na mewɔ a enti eñe se minya anidaso? Daakye nneɛma pa bɛn nti na eñe se minya ntoboase? **12** Mewɔ ahooðen se ɔbo ana? Me honam ye kɔbere mfrafrae ana? **13** So mewɔ tumi bi a mede bɛboa me ho saa bere yi a nkonomidi apare me yi ana? **14** “Obiara a ɔbo n'adamfo ayamye sen no gyaw Otumfo no ho suro. **15** Nanso ahotoso nni me nuanom mu se nswansuwa a eyiri na eyow, se nswansuwa a eyiri **16** bere a sukyerɛmma renan na mparuwbo nso redan nsu, **17** nanso owiabere mu no esen bio na ɔhyew nti nsu no tu yera. **18** Akwantufo man fi wɔn akwan so; wɔforo kɔ nsase a awuwu so ma wowuwu. **19** Tema akwantufo hwehwe nsu, Seba aguadifo akwantufo de anidaso hwehwe nsu. **20** Wɔn ho yeraw wɔn, efise na wɔwɔ awerehyemu; woduu hɔ, na wɔn anidaso ye ɔkwa. **21** Afei, wo nso woakyere se wo so nni mfaso; wuhu biribi a eyɛ hu na wusuro. **22** So maka pen se,

‘Me nti momma biribi, se mumfi mo ahode mu ntua me ti so sika, **23** se munnye me mfi m'atamfo nsam, ne atirimðenfo nkyehama mu ana?’ **24** “Monkyerɛkyere me, na meye komm; monkyerɛ me mfomso a maye. **25** Nokwareka ye yaw, na mo adwenkyere no kosi den? **26** So mokyerɛ se mubesiesie se nea meka no, na moafa m'ahometew nsem se mframā ana? **27** Mpo mobɛbɔ ayisaa so ntonto, na mode mo adamfo adi nsesagua. **28** “Afei momfa ahummɔbɔ nhwe me. Metumi adi atoro wɔ mo anim ana? **29** Monto mo bo ase, mummu ntenkyew; monsan nnwen ho, efise eyi fa me pereye ho. **30** Amumɔyɛsem wɔ m'ano ana? Minnim papa ne bɔne ntam nsonoe ana?

7 “Asase so som nyc den mma onipa ana? Ne nkwanna nte se ɔpaani de? **2** Senea akoa ani gyina anwummere sunsuma, anaase ɔpaani ho pere no n'akatua ho no, **3** saa ara na wɔatwa asram hunu ato me hɔ, ne anadwo a ɔhaw wɔ mu ama me. **4** Se meda a, midwen bisa se, ‘Bere ben na ade bɛkye?’ Nanso anadwo twa mu nkakrankakra, na mepere kosi ahemadaky. **5** Asunson ne aporɔporɔw afura me nipaðua, me were atetew na ɛrefi nsu. **6** “Me nna kɔ ntɛm sen ɔnwemfo akurokurowa, na ɛkɔ awieie a anidaso biara nni mu. **7** Ao, Onyankopon, kae se me nkwanna te se ɔhomed; na m'ani renhu anigye bio da. **8** Ani a ehu me mprempren no renhu me bio; mobɛhwehwe me, nanso na minni hɔ bio. **9** Senea omununkum yera na etu kɔ, saa ara na nea ɔkɔ ɔða mu no nsan mma bio. (Sheol h7585) **10** ɔrensan mma ne fi da biara da bio; n'atenaе renkae no bio. **11** “Eno nti meremmuu m'ano; mifi me honhom ahoyeraw mu akasa, mefi me kra ɔyaw mu anwiinwii. **12** So meye epo anaa aboa kese a ɔwɔ bun mu, na mode me ahye ɔwɛmfo nsa yi? **13** Se midwen se minya awerɛkyekye wɔ me mpa so, na m'akongua adwudwo m'anwiinwii ano a, **14** eno mpo na wode adaeso yi me hu na wode anisoadehu hunahuna me, **15** eno nti mepe ɔsen ne owu, sen me nipaðua yi. **16** Mimmu me nkwa; mentena ase afɛbɔa. Murnyaa me; na me mna nka hwēe. **17** “ɔdesani ne hena a ne ho hia wo seɛ, na w'ani ku ne ho, **18** na wohwehwe ne mu anɔpa biara na woso no hwe bere biara? **19** Worennyi w'ani mfi me so da, anaase worennyyaa me bere tiaa bi mpo ana? **20** Se maye bɔne a, ðen na maye wo, Ao adesamma so wɛmfo? Aden nti na watu w'ani asi me so? Maye adesoa ama wo ana? **21** Aden nti na wonkata me mmarato so na womfa me bɔne nkye me? ɔrenkye

biara, meda mfutuma mu. Wobehwehwé me nanso na minni hó bio."

8 Na Suhini Bildad buae se: **2** "Wobéko so aka saa nsem yi akosi da bén? Wo nsem ye mframá huuw. **3** Onyankopón kyea aténtrenée ana? Otumfo kyea nea éteé ana? **4** Bere a wo mma yee bóné tiaa no no, ogyaw wón maa won bóné so akatua. **5** Nanso se wode w'ani bétó Onyankopón so na woabó Otumfo no mpae, **6** se woyé kronkron, na wotee a, wo nti, óbèma ne ho so mprempren na wama wo asi wo dedaw mu. **7** Wo mfiase bégé nkakrankakra na daakyé woanya ama abu so. **8** "Bisa awo ntaoatoaso a atwa mu no, na hwehwé nea wón agyanom hui, **9** na wówoo yen nkýéé na yennim hwee, yen nna wó asase yi so te se sunsuma. **10** Wórenkyerekyére wo na wórenka nkýere wo ana? Wóremfi wón ntease mu nka nsem bi ana? **11** So paparóso betumi anyin akó soro wó baabi a ényé ówora? Demmire betumi afifi baabi a nsu nni ana? **12** Bere a érenyin a wontwae no, éhyew ntém so sen sare. **13** Saa na wón a won were fi Onyankopón no awiee te; saa ara na wón a wonni nyamesu no anidaso nkosi hwee. **14** Biribiara a n'ani da so no nni ahóoden; nea òde ne ho to so no ye ananse ntontan. **15** Otweri ne ntontan, nanso etetew; oso mu dennen, nanso ényé yie. **16** Òte se afifide a wogugu so nsu yiye a esi owia mu, etretrew ne mman mu wó turo no so; **17** Ne ntin nyin fa abotan ho, na éhwehwé ókwan kó abo mu. **18** Nanso se wotu fi ne sibea a, saa beae no nnim no bio na éka se, 'Minhuu wo da.' **19** Ampa ara ne nkwa twa mu, na afifide foforo nyin asase no so. **20** "Ampa ara Onyankopón mpo onipa a ne ho nni asem na ónyé amumoyéfo nsa mu den. **21** Óbèma woaserew bio, na wode ahosepew ateéteé mu. **22** Wóde aniwu befura wón a wótan wo, na amumoyéfo ntamadan béséé."

9 Na Hiob kasaa bio se: **2** "Yiw, minim se eyi ye nokware. Na ébeyé dén na ódesani betee wó Onyankopón anim? **3** Se obi pe se óne Onyankopón yiye ano a, órentumi nyi nsem apem mu baako mpo ano. **4** Ne nyansa mu dó, na ne tumi so. Hena na óne no adi asi na ne ho baabiara anti? **5** Otutu mmepeow a wonnim ho hwee obubu wón fa so wó n'abufuw mu. **6** Ówosow asase fi ne sibea, na óma ne nnyinaso wosow biribiri. **7** Ókasa kyére owia na énhyeréen, na ósow nsoromma hyeren ano. **8** Óno nko ara na ótrew osoro mu, na ónantew po asorókye so. **9** Óno ne Nyankrente, Akokbeatan ne ne mma Yéfo; anafo fam

nsoromma kúw no. **10** Óyé anwonwade a wontumi nte ase, nsenkyeréen a wontumi nkan. **11** Se ónam me ho a, minhu no; se ósen a, minhu no. **12** Se ohwim kó a, hena na osiw no kwan? Hena na obetumi abisa no se, 'Dén na woreyé yi?' **13** Onyankopón nkora n'abufuw so; Rahab aboafó mpo ho popo wó n'anim. **14** "Na me ne hena a mene no beyiyi ano? Meye dén anya nsem a me ne no de begye akyinnyé? **15** Se minnim ho hwéé mpo a, merentumi nyi n'ano; eno ara ne se mesré ahummóbo afi me temmufo nkýen. **16** Mpo, se mefri no na óba a, minnye nni se obetie m'asém. **17** Óde asorókye bégé we me ama m'apirakuru adóoso kwa. **18** Óremma minnya m'ahome, bio, óde aweréhow bégé we ma to. **19** Se eyé ahóoden asem a, óye óhóodenfo! Na se éba aténtrenée nso a, hena na óne no bedi asi? **20** Se midi bem mpo a, m'ano bebu me kumfo; se me ho nni asem a, ebebu me fó. **21** "Ewó mu se midi bem de, nanso mimmu me ho; abrabó afono me. **22** Ne nyináa ye pe; eno nti na meka se, 'Óséé nea ne ho nni asem ne omumoyéfo.' **23** Bere a amanéhunu de owu aba no, óserew nea ne ho nni asem no abawpa. **24** Bere a asase akó amumoyéfo nsam no, ofura éso atemmufo ani. Se ényé óno a, na eyé hena? **25** "Me nna ho ye hare sen ommirikatufó; esen kó a anigye kakra mpo nni mu. **26** Etwa mu kó se akorow a wóde paparóso aye te se akoré a wóretow akyere won hanam. **27** Se meka se, 'Me were mfi m'anwiinwii, mesakra me nsenka, na maserew a,' **28** me yaw ahorow no bó me hu ara. Na minim se, woremmu me bem. **29** Woabu me fó dedaw nti, aden na ése se mehaw me ho kwa? **30** Mpo se éba se mede samina guare na mede samina hohoro me nsa ho a, **31** wobetow me akyene dontori amoa mu, ama m'atade mpo akyi me. **32** "Ónyé onipa te se me na mayi n'ano, na yeakogyina asennii abobó yen nkuro. **33** Se anka obi wó hó a obesiesie yen ntam na waka yen baanu abo mu, **34** obi a obeyi Onyankopón abaa afi me so, na n'ahunahuna ammó me hu bio. **35** Anka mékasa a merensuro no, nanso saa tebea a mewó mu yi de, mintumi.

10 "Abrabó afono me; enti méká m'asém a meremfa hwee nsie na mékasa afi me kra yawdi mu. **2** Méká akyére Onyankopón se: Mmu me kumfo, na mmom kyére kwaadu a wobó me. **3** Éye wo fe se wohyé me so, de po wo nsa ano adwuma, na woserew hwe amumoyéfo nhyehyé? **4** Wowó óhonam mu ani ana? Wuhu ade te se ódesani ana? **5** Wo nkwanáa te se ódesani anaa wo mfe te se onipa hoodenfo, **6** a enti

esε se wohwehwε me mfomso na wopεεpεε me bōne mu? 7 Ewɔ mu, wunim se minni fɔ, na obiara nso ntumi nnye me mfi wo nsam. 8 “Wo nsa na εnwenee me na εbɔɔ me. Afei wobedan wo ho aseε me ana? 9 Kae se wonwen me se dōte. Na wobedan me aye me mftumua bio ana? 10 So woanhwie me se nufusu na woammɔ me toa se srade, 11 amfa were ne honam ankata me ho ankeka nnompe ne ntin antoatoa mu ana? 12 Womaa me nkwa, yii ayamye kyεrε me, na ɔhwεsie mu wohwεε me honhom so. 13 “Nanso eyi na wode siee wo koma mu, na minim se na eyi wo w'adwene mu. 14 Se meyεε bōne a anka wobehwε me na wobεma me so asotwe. 15 Na se midi fo a, nnome nka me! Na se mpo midi bem a, merentumi mma me ti so, efise aniu ahyε me ma na m'amanehunu amene me. 16 Na se mema me ti so a, wodeedεε me se gyata, na bio woda w'anwonwatum i no adi tia me. 17 Wode nnansefo foforo betia me na woma w'abufuw ano yε den wo me so; w'asraafu tu ba me so bere biara. 18 “Adεn nti na woma wəwoo me? Ekaa me nko a anka miwui ansa na an i bi rehu me. 19 Se anka mamma nkwa yi mu, anaase wəsooa me fi awotwaa mu de me kɔɔ ɔda mu tee! 20 So enkaa kakraa bi na me nna kakraa no to ntwaan ana? Gyaa me na minya anigye bere tiaa bi 21 ansa na makɔ koransan kusuuyε ne sunsuma kabii asase so, 22 asase a εye anadwo sum kabii, sum kabii ne sakasaka, baabi a εhɔ hann mpo te se sum.”

11 Na Naamani Sofar buae se, 2 “Ense se woyi saa nsem yi ano ana? Ese se wobu saa ɔkasafo yi bem ana? 3 Wo nsem hunu no bεma nnipa aye komm ana? Se wudi few a obiara nka w'anim ana? 4 Woka kyεrε Onyankopon se, ‘Me gyidi ho nni asem na meyε pe wə w'ani so.’ 5 Ao, anka mepe se Onyankopon kasa, anka ɔnkasa ntia wo 6 na ommue nyansa mu ahintasem so nkyεrε wo, efise nyansa turodoo yε afanu. Hu se Onyankopon were afi wo bōne no bi mpo. 7 “Wubetumi ate Onyankopon anwonwade ase ana? Wubetumi abore ahu nea Otumfo no tumi kɔpεm ana? 8 Ekoron sen ɔsoro, dεn na wubetumi aye? Emu də sen ɔda ase tɔnn, dεn na wubetumi ahu? (Sheol h7585) 9 Ne nsusuwi mu ware sen asase na εtrew sen po. 10 “Se ɔba de wo bεto afiase ansa na osi nkongua a, hena na obetumi asiw no kwan? 11 Ampa ara ohu nnipa nnaadaafo; na se ohu bōne a, ɔnhyε ne nsow ana? 12 Nanso ogiyimifo rentumi nyε onyanso da na wəawo afurum ba se onipa. 13 “Na se wode wo koma ma no

na wopagyaw wo nsa kyεrε no, 14 se wugyaa bōne a wukura no mu na woamma amumɔyε antena wo ntamadan mu a 15 eno de, bōne nni wo ho, wobεma wo ti so; wubegyina pintinn a woresuro. 16 Wo were befi w'ahokyere, na wobεkae no se nsu a asen kɔ. 17 Abrabo bεhyerε asen owigyinae, na sum beyε se adekyee hann. 18 Wubena bammɔ, efise anidaso wə hɔ; wobehwε wo ho ahyia, na wahome asomdwoe mu. 19 Wobeda ahome, na obi renhunahuna wo, na bebree bεhwehwε mmoa afi wo nkyεrε. 20 Amumɔyεfo ani befura, wɔrentumi nguan; na wən anidaso bεdan owu ahomegu.”

12 Na Hiob buae se, 2 “Akyinnye nni ho, mo ne nnipa no na muwu a na nyansa asa! 3 Nanso mewɔ adwene se mo ara monnse me. Hena na onnim saa nneεma yi nyinaa? 4 “Mayε aserewde ama me nnafonom, mεfρεε Onyankopon na obuae, aserewde tetia bi, nanso metee na me ho nni asem. 5 Nnipa a wən ho to wən no bu amanehunu animtiaa senea wobu wən a wən nan rewatiri no awie animtiaa no. 6 Wəmmfa wən nsa nka akorɔmfo ntamadan, na wən a woyi Onyankopon abufuw wə bammɔ na Onyankopon bɔ nea ɔde ma wən ho ban. 7 “Bisa mmoa no, na wobεkyεrε wo anaase wim nnomaa no, na wobεka akyεrε wo 8 anaase kasa kyεrε asase, na εbεkyεrε wo, anaase ma po mu mpataa nka nkyεrε wo. 9 Wən nyinaa mu hena na onnim se Awurade nsa na aye eyi. 10 Ne nsam na abode nyinaa home wə ne adesamma nyinaa home. 11 So aso nso nsem nhε senea tekremε ka aduan hwe no ana? 12 Wonnya nyansa mfi mpanyin nkyεrε, na εnyε onyinkye na ɔde ntease ba ana? 13 “Nyansa ne tumi yε Onyankopon de; afotu ne ntease yε ne dea. 14 Nea obubu gu no, obiara rentumi nsi; nea ɔde no to afiase no, obiara rentumi nyi no. 15 Se ɔma osu gyae tə a, asase no so yε wosee; se ogyaa osuto mu a, εsεe asase no. 16 Ahoɔden ne nkonomdi yε ne de osisifo ne nea wosisi no no nso yε ne de. 17 ɔpa afotufo ho ntama ma wəkɔ na ɔma atemmufo yε nkwasea. 18 ɔworɔ ahemfo nkyehama na ɔde abəsɔ bɔ wən asen. 19 ɔpa asəfo ho ntama, na otu nnipa a wən ase atim akyε gu. 20 ɔka afotufo a wogye wən di no kasaboa hyε, na ogye mpanyimfo nhumu. 21 ɔde animguase gu atitiriw so na otintim gye ahooɔdenfo nsam akode. 22 ɔda sum mu nneεma a ahintaw adi na ɔde sum kabii ba hann mu. 23 ɔye aman akεse, na ɔsεe wən; ɔtrew aman mu, na ɔhwete wən mu. 24 Ogye wiase akannifo adwene fi wən nsam; na ɔma

wokyinkyin asase wosee a əkwan nna so so. 25 Wəkeka wə sum mu a wonni kanea; na əma wətə ntintant se asabowfo.”

13 “M’ani ahu eyinom nyinaa, m’aso ate, na ate ase.

2 Nea wunim no, me nso minim; wonye abomfiaa mma me. 3 Nanso mepē se mekasa kyere Otumfo no na mekyerəkyere m’asem mu kyere Onyankopon. 4 Mode atoro mmom na asra me ho; mo nyinaa moye ayaresafo a munsi hwee! 5 Se mobeyē komm koraa a eno na əbeyē nyansa ama mo! 6 Afei muntie m’ano asem; muntie m’anoysi. 7 Mobeke amumoyesem ama Onyankopon ana? Mobeke mnaadaasem ama no ana? 8 Mobekeya mo aso ama no? Mobeke Onyankopon asem ama no ana? 9 Se əhwehwē mo mu a, ebesi mo yiye ana? Mubetumi adaadaa no senea modaadaa nnipa no ana? 10 Se mokyeaa mo aso wo kokoa mu a, senea ete biara, əbeka mo anim 11 N’antuonyam mmə mo hu ana? Ne ho suro ntō mo so ana? 12 Mo kasatəmme ye mməbu a ete se nsō; mo anoyi ye dōte twann anoyi. 13 “Monye komm mma menkasa; na nea əbeyē me biara mmra me so. 14 Aden nti na mede me ho to amane mu na mede me nkwa to me nsam? 15 Əwo mu se okum me de, nanso ne so na m’ani beda; ampa ara medi m’akwan ho adanse wə n’anim. 16 Nokware, eyi na əbeyē me nkwegye, efise nea onsu Onyankopon no rentumi nkə n’anim! 17 Muntie me nsəm yi yiye; monye aso mma nea meka. 18 Afei a masiesie me nkurobo yi, minim se medi bem. 19 Obi betumi abo me kwaadu ana? Se ete saa de a, anka meyē komm na mawu. 20 “Onyankopon, ye saa nneemə abien yi pə ma me, na afei meremfa me ho nhintaw wo: 21 Yi wo nsa fi me so kə akyirikyiri, na gyae wo ho hu a wode hunahuna me no. 22 Əno de, samena me na məba, anaa ma menkasa na bua me. 23 Mfomso ne bəne dodow ahe na maye? Kyere me me mfomso ne me bəne. 24 Aden nti na wode w’anim asie me na wudwen se meye wo tamfo? 25 Wobeyē ahaban a mframə rebə no ayayade ana? Wobetaa ntetə a awo ana? 26 Wokyerew sobo a eyē yaw tia me, na woka me mmabunmmere mu bəne nyinaa gu me so. 27 Wode nkayehama gu m’anan; wohwe m’anammənkwan nyinaa so yiye na wode agyiraeheyde ayeye m’anammən mu. 28 “Enti onipa nkwa sa te se ade a aporəw, te se atade a nwewee adi.

14 “Nnipa a əbea awo wən nna ye tiaa bi na əhaw ahye mu mma. 2 Əfefew te se nhwiren na

etwintwam; əte se sunsuma a əretwa mu akə, əntena ho nkye. 3 Woma w’ani kə saa onipa yi so? Wode no beba w’anim abebu no aten ana? 4 Hena na obetumi ayi nea eyē kronkron afi fi mu? Obiara nni hə. 5 Woahyehye onipa nkwa nna; woahye n’asram dodow ato hə na woahye no bere a ərentumi ntra. 6 Enti yi w’ani fi ne so na ənye nea əpə, kosi se obewie n’adwuma se əpaani. 7 “Dua mpo anidaso wə hə ma no: Se wotwa a, əbefefew bio, na ne mman foforo no rempenpan. 8 Ne ntin betumi anyin akye asase mu na ne dunsin nso awu wə dōte mu, 9 nanso, onya nsu a əfefew, na eyiyi mman se dua a wəatəw. 10 Nanso se nnipa wu a wode no hye fam; əhome nea etwa to a, na afei onni hə bio. 11 Senea nsu tu yera wə po mu no, anaa senea suka mu yowee no, 12 saa ara na onipa to fam na ənsore bio; enkosi se əsoro betwa mu no, nnipa rensore na wərennyan wən mfi wən nna mu. 13 “Se anka wode me besie əda mu de me ahintaw kosi se w’abufuw betwa mu! Se anka wobəhye me bere na afei woakae me! (Sheol h7585) 14 Se onipa wu a əbeba nkwa mu bio ana? M’aperedi nna mu nyinaa metwən akosi se me foforoye beba. 15 Wobəfrē na megye wo so; w’ani begyina abode a wo nsa aye. 16 Afei wobəkan m’anamməntu na worennyi me bəne akyi. 17 Wəbeso me bəne ano wə kotoku mu, na woakata m’amumoye so. 18 “Nanso senea mmepow so hohoro na əpompono na əbotan nso twe fi ne sibea no, 19 senea nsu yi yi abo ho na osuhweam twe dōte ko no saa ara na wosee onipa anidaso. 20 Wutintim ne so preko pə, na otwa mu kə; wosakra ne nipasu na wugya no kwan. 21 Se wəhye ne mmabarima anuonyam a, onnim; na se wəbre wən ase a, onhu. 22 Əno ara were mu yaw na ətee na ono ara ne ho na ogyam.”

15 Na Temanni Elifas buae se, 2 “Enti onyansafō de nsəm a aba biara nni mu beyi n’ano anaase əde apuei mframə a emu ye hyew behye n’afuru ma? 3 Əde nsəm huhuw begye akyinnye, aka nsəm a mfaso biara nni so ana? 4 Wototo onyamesuro ase mmom na wusiw Onyankopon som ho kwan. 5 Wo bəne kyere w’ano nea ənka; na woafa anitew tekrema. 6 W’ankasa w’ano bu wo kumfə, ənye me de; w’ankasa w’ano di adanse tia wo. 7 “Wone onipa a wəwoo wo dii kan ana? Wəwoo wo ansa na wərewo nkoko ana? 8 Wutie Onyankopon afotu ana? Wo nko ara na wunim nyansa ana? 9 Den na wunim a, yennim? Nhumu bən na wəwo a yenni? 10 Nea wafuw dwen ne akwakoraa wo yən afa wən a wəanyinyin sen w’agya mpo. 11 Onyankopon

awerɛkyekye ne nsem a wɔka no breoo kyere wo no sua ma wo ana? **12** Aden nti na wo koma atwe wo ako aden nti na w'ani aso gya, **13** na woadan w'abufuw agu Onyankopon so na woma saa nsem yi pue fi w'ano? **14** “Desani ne hena a obetumi aye pe, anaase nea obea awo no ben na obetumi aye ɔtreneeni? **15** Onyankopon nni ahotoso wɔ n'akronkronfo mu ɔsorosoro mpo nyɛ kronkron wɔ n'ani so, **16** na me ne onipa debɔneye fo ne omumaye fo a ɔnom bone se nsu. **17** “Tie me, na mɛkyere wo mu; ma menka nea mahu nkyere wo, **18** nea anyansafo apae mu aka, a wɔamfa biribiara a wonya fii wɔn agyanom hɔ no ansie **19** (wɔn nko ara na wode asase no maa wɔn bere a ananafo biara nni wɔn mu): **20** Omumaye fo kɔ ahohia mu, ne nkwanma nyinaa, na basabasayeni nso, ne mfe a wɔahyehyɛ ama no nyinaa. **21** Nnyigyei a eyɛ hu hye n'asom ma; na se eyɛ se nneema rekɔ yiye ma no a, akorɔmfo tow hye ne so. **22** ɔpa abaw se obeguan afi sum mu; wɔabo no ato hɔ ama afoa. **23** Okyinkyin hwelhwɛ aduan; onim se sum da no abɛn. **24** ɔhaw ne ahoyeraw yi no hu; eyɛ ne so se ɔhene a wasiesie ne ho ama ɔko, **25** efise ɔteetee ne nsa kyere Onyankopon na ɔma ne ho so tia Otumfo, **26** wode nkatabo a mu piw na eyɛ den kɔ ne so a, onsuru obiara. **27** “ɛwɔ mu se sradie ama n'afono atoto na n'asen mu nam abubu agu so de, **28** nanso obetena nkurow a agu so na watena afi a obi nte mu, afi a ɔrebubu mu. **29** ɔrenkɔ so nyɛ ɔdefo bio, na n'ahonya rennyina, na n'agyapade so bɛtew na ayera wo asase so. **30** ɔrenguan sum no; ogyaframa behyew ne mman, na Onyankopon anom ahomegu besoa no akɔ. **31** ɛnse se ɔde ne ho to nneema huhuw so de daadaa ne ho, efise ɔrennya hwee mfi mu. **32** Ansa na ne da bedu no, wobetua no ka a bi nka, na ne mman renye frɔmfrɔm. **33** ɔbeye se bobedua a wɔaporow so aba a ennyin ε, te se ngodua a ne nhwiren reporow gu fam. **34** Na abonefo fekuw a wonnim Onyankopon no rensow aba, na ogya bɛhyew wɔn a wɔdɔ keteasehye no ntamadan. **35** Wonyinsen ohaw na wɔwo bone; wɔn awotwaa siesie nnaadaa.”

16 Afei Hiob buae se, **2** “Mate nsem bebree a ete se eyinom; na mo nyinaa moye ogyamserewfo! **3** So mo kasa tenten no remma awiee ana? Den na ɛhaw mo nti a mugu so regye akyinnye yi? **4** Anka me nso metumi akasa se mo, se mo na mowɔ me tebea yi mu a, anka metumi akeka nsem a eyɛ de atia mo na mabu mo animtiaa. **5** Nanso anka mɛhyɛ mo den; anka awerɛkyekye nsem a ebebi m'anon no bɛma mo ahoto.

6 “Nanso se mekasa a ɔyaw a mete no remmre ase; na se mankasa nso a, ɛrennyae. **7** Onyankopon, ampa ara woama mabre woasɛe me fi pasaa. **8** Woakyekyere me, ama abeyɛ adansedi; me so tew ara na ɔtew na edi adanse tia me. **9** Onyankopon tow hye me so tetew me wɔ n'abufuw mu na ɔtwere ne se gu me so; nea ɔne me anya no pɔkyere n'ani hwe me. **10** Nnipa bue won ano di me ho few; wɔbɔ me sotore de bu me animtiaa na wɔka won ho bɔ mu de tia me. **11** Onyankopon de me ama abonefo watow me ato amumaye fo nsam. **12** Na biribiara kɔ yiye ma me, nanso ɔdwerew me; osoo me kɔn mu, tow me hwee hɔ. ɔde me asi n'ani so; **13** n'agyantowfo atwa me ho ahyia, ohwirew m'asaabo mu a wanhu me mmɔbɔ maa me bɔnwoma petee fam. **14** ɔba me so bere biara; na ɔtow hye me so se ɔkofo. **15** “Mapam atweaatam akata me were so na masie m'aniñtɔn wɔ mfutuma mu. **16** Agyaadwotwa ama m'ani aye kɔo; sunsuma kabii atwa m'ani ho ahyia, **17** nanso me nsa nyɛ basabasayɛ biara na me mpaebɔ yɛ kann. **18** “Asase, nkata me mogya so; na mma me sufre to ntwa da! **19** Mprempren mpo, me danseni wɔ ɔsoro; me kamafo wɔ soro hɔ. **20** Me dimafo yɛ m'adamfo bere a m'aniwa tew nisu gu Onyankopon so yi; **21** ogyina onipa anan mu di ma no wɔ Onyankopon anim senea obi di ma n'adamfo no. **22** “Mfe kakraa bi akyi ansa na metu kwan ako koransan.

17 Me honhom ato beraw, me nna so atwa, na ɔda retwen me. **2** Ampa ara fɛwdifo atwa me ho ahyia; ɛse se mehwɛ wɔn atutuwpe. **3** “Ao Onyankopon, hye me bɔ a wuhia. Hena bio na ɔbɛma me bammɔ? **4** Wɔato wɔn adwene mu a wonte asem ase; enti woremma wonni nkɔnim. **5** Se obi sopa ne nnamfonom de gye akatua a, ɛbɛhwere ne mma aniwa. **6** “Onyankopon de me aye asem a ɔda obiara ano, obi a wɔtɛ ntasu gu n'ani so. **7** Awerehaw ama m'ani aye siamoo me nipadua nyinaa yɛ sunsuma. **8** Eyɛ atreneefo nwonwa; wɔn a wodi bem tia wɔn a wonni nyamesu. **9** Nanso atreneefo bekɔ wɔn anim, na wɔn a wɔn nsa ho tew no bekɔ so anya ahooden. **10** “Mo nyinaa monsan mmira mmɛsɔ nhwɛ! Na merennya onyansafo wɔ mo mu. **11** Me nna atwa mu, me nhyehyɛe apansam. Nanso me koma apede **12** ma anadwo dan awia; sum mu koraa no hann bɛn. **13** Se ofi a m'ani da so nkutoo ne ɔda, se mesew me kete wɔ sum mu, (Sheol h7585) **14** se meka kyere porɔwee se, ‘Wo yɛ m'agya,’ ne osunson se, ‘Me na’ anaa ‘Me nuabea’ a, **15** na afei m'anidaso wɔ he? Hena na obetumi anya anidaso bi ama me? **16**

Ebesian akɔ owu pon ano ana? Yɛn nyinaa besian aka mfutuma mu ana?" (Sheol h7585)

18 Na Suhini Bildad buae se, 2 "Bere bɛn na wubegyae kasa tenten yi? Dwene ho yiye, na afei yebetumi akasa. 3 Adɛn nti na wofa yɛn sɛ anantwi na wususuw sɛ yennim nyansa yi? 4 Wo a wode abufuw tetew wo mu nketenkete, wo nti na yemfi asase so anaase wonnwiriw abotan mfi wɔn sibea ana? 5 "Omumoyɛfo kanea adum; na ne gya nnɛw bio. 6 Hann a ɛwo ne ntamadan mu duru sum; kanea a esi ne ho no dum. 7 N'anammɔ̄ntu mu ahooðen aðe bɛbre ase; n'ankasa nhyehyɛe hwe no ase. 8 N'anammɔ̄n de no kɔ afiri mu, na okyinkiyin kɔtɔ ne tan mu. 9 Afiri so ne nantin na eso ne mu dennen. 10 Wɔasum no afiri ahintaw wɔ fam; afiri wɔ ne kwan mu. 11 Ahunahuna ma əbɔ huboa wɔ ne ho nyinaa na əhaw no wɔ n'anammɔ̄ntu biara mu. 12 Atoyerenkyɛm kɔn dɔ no; na sɛ əhwe ase a, amanehunu retwɛn no. 13 ɛwewe ne honam ani baabi; na owu di kan sɛe n'akwaa. 14 Wɔtwe no fi ne ntamadan bammo mu na wɔðe no brɛ ahunahunahene. 15 Ogya te ne ntamadan mu; na wɔabɔ surfe a ɛredɛw apete n'atena. 16 Ne ntin wuwu wɔ ase na ne mm̄an nso wu wɔ soro. 17 Wɔnnkae no asase so bio; na onni din wɔ asase so. 18 Wɔka no fi hann mu kɔ sum mu na wɔpam no fi wiase. 19 Onni mma anaa nananom wɔ ne nkurðo mu, na n'aseni biara renka wɔ baabi a ətenae. 20 Nnipa a wofit aðe fam ho adwiriw wɔn wɔ nea ato no no ho; na aninyanne bunkam wɔn a wɔwɔ apuei fam no so. 21 Ampa ara, sɛe na omumoyɛfo atena te; sɛe ne beae a nea onnim Onyankopon no te."

19 Na Hiob buae se, 2 "Mɔbɛhyɛ me ɔyaw na mode nsem abubu me akosi da bɛn? 3 Mpɛn du ni a moasopa me; mo ani nwu sɛ motow hye me so. 4 Sɛ eyɛ nokware sɛ mafom ɔkwan a, me mfomso yɛ me nko ara asem. 5 Sɛ ampa sɛ mobɛma mo ho so asen me na mode m'animguase aye adanse atia me a, 6 eno de munhu sɛ Onyankopon aye me bɔne na əðe ne tan atwa me ho ahyia. 7 "ɛwɔ mu, misu se, 'Wɔafom me' de, nanso obiara mmua me; metee mu pɛ mmoa, nanso atentrenee biara nni ho. 8 Wasiw me kwan enti mintumi nsen; əðe sum aduru m'akwan so. 9 Wayi m'anusonyam afei me so na watu m'ahenk'yɛw afei me ti so. 10 Wasɛe me akwannuasa nyinaa so de awie me; watu m'anidaso ase te sɛ dua. 11 N'abufuw hurutia me; na wakan me afra n'atamfo mu. 12 N'akofo

ba anibere so; wosisi mpie de tia me na wotwa me ntamadan ho hyia. 13 "Wayi me nuabarimanom afei me ho; na m'amanifo atwe wɔn ho koraa. 14 M'abusuafokɔ; na me nnamfonom were afei me. 15 M'ahɔho ne me mmaawa bu me sɛ əhɔho; mete sɛ ənanani ma wɔn. 16 Mefre me somfo, na ommua; mpo, metew m'ano sre no. 17 Me home bɔn me yere; me ho afono m'ankasa nuabarimanom. 18 Mpo, mmarimaa nkumaa bu me animtiaa; sɛ mipue a wodi me ho few. 19 Me nnamfo ankasa nyinaa kyi me; m'adofo asore atia me. 20 Maka were ne nnompe, nea mede aguan nkutoo ne me se akyi nam. 21 "Munhu me mmɔbɔ, me nnamfonom, munhu mmɔbɔ, na Onyankopon nsa abo me. 22 Adɛn nti na motaa me sɛne Onyankopon yɛ no? Na mommfa me honam yi saa ara? 23 "Ao, sɛ anka wɔðe me nsem behye nhoma mu, anka wɔbeyyerew wɔ nhoma mmobɔwee so, 24 anka wɔðe dade pɛe beryerew wɔ sumpi so, anaa wobekuruakyerew wɔ abotan so afebɔɔ! 25 Minim sɛ me dimafo te ase, na awie no əbesore agyina asase so. 26 Na wɔasɛe me were awie no, mefi me were mu ahu Onyankopon. 27 Me ara mehu no mede m'ani, na ɛnye obi foforo ani, behu no. Senea me koma ho pere wɔ me mu! 28 "Sɛ moka se, 'Yebetetee no, efise əhaw no fi ɔno ara a,' 29 ɛsɛ sɛ mo ankasa musuro afoa no na abufuw nam afoa so de asotwe bɛba, na mubehu sɛ atemmu wɔ ho."

20 Na Naamani Sofar buae se, 2 Me tirim mu ntew me, na ɛhyɛ me sɛ mimmua efise me ho yeraw me yiye. 3 Mate animka bi a egu me ho fi, na ntease a minya no hye me sɛ mimmua. 4 "Ampa ara wunim senea nneɛma te fi tete, efi bere a wɔðe nnipa duaa asase so no, 5 sɛ amumoyɛfo ani gye bere tiaa bi mu, na wɔn a wonsuro nyame nso anigye nkyɛ. 6 ɛwɔ mu sɛ n'ahohoahoa kodu ɔsoro, na ne ti kɔpem omununkum koraa a, 7 əbeyera afebɔɔ te sɛ n'ankasa n'agyanan; na wɔn a wohuu no no bebis a se, 'Cwɔ he?' 8 Otu kɔ te sɛ ɔðae, na wɔrenhu no bio, wɔn were fi te sɛ anadwo mu anisoadehu. 9 Ani a ehuu no no rerliu no bio; na ne sibea nso renhu no bio. 10 Ne mma bɛpata ahiāfɔ; ɛsɛ sɛ n'ankasa de n'ahonya san ma. 11 Ne mmerantebere mu ahooðen a ahye ne nnompe ma no ne no beko mfutuma mu. 12 "ɛwɔ mu sɛ bɔne yɛ n'anom de na əðe sie ne tekrema ase, 13 ɛwɔ mu sɛ ontumi nnyaa mu na ɔma eka ne dudom, 14 nanso, n'aduan bɛye nwen wɔ ne yafunu mu; ɛbɛye ɔwɔ ano bore wɔ ne mu. 15 ɔbɛfe ahonyade a ɔmenee no; Onyankopon bɛma ne yafunu apuw agu.

16 Obefefe awo bore; Ḍnanka se bekum no. 17 Ḍrennya nsuwansuwa no nnom nsubonten a nufusu ne eworken no mu no. 18 Obedian nea obre nyae no aba a Ḍrenni bi; Ḍremfa n'aguadi mu mfaso nnye n'ani. 19 Efise Ḍhyee ahiafo so ma wodii ohia buruburoo; ade ne nsa ato afi a enye Ḍno na osii so. 20 "Ampa ara Ḍrennya ahomegye mfi nea wapere anya no mu; Ḍrentumi mfa n'ademude nnye ne ho nkwa. 21 Wafom nneema nyinaa awie; ne nkoso nnu baabiara. 22 N'adedodow nyinaa mu no, obekɔ Ḍhaw mu; na amanehunu a emu ye den beto no. 23 Bere a n'afuru aye ma no, Onyankopon beto n'abufuw gya agu ne so na wabobo no basabasa. 24 Ḹwo mu se oguan fi dade akode ano nanso bemma a ano ye kɔbere mfrafrae bewo no. 25 Ḍtwe bemma no fi n'akyi, ano hyenhyen no fi ne brebo mu. Ehu beba ne so; 26 sum kabii retwen n'ademude. Ogya a ennew mu behyew no, na ase nea aka wɔ ne ntamadan mu. 27 Ḍsoro beda n'afodi adi, na asase asore atia no. 28 Nsuyiri betwe ne fi akɔ, saa ara na asuworo bεye Onyankopon abufuhyew da no. 29 Eyi ne nkrabea a Onyankopon de ma amumoye, agyapade a Onyankopon de ato ho ama wɔn ne no."

21 Na Hiob buae se, 2 Muntie me nsem no yiye. Momma eyi nyε awerεkyekye a mode ma me. 3 Munnya ntoboase mma me bere a merekasa, na se mekasa wie a, monkɔ so nni few. 4 "Minwiinwi hyε onipa ana? Aden nti na εse se minya ntoboase? 5 Monhwε me, na mo ho nnwiriw mo; momfa mo nsa nkata mo ano. 6 Se midwen eyi ho a, mebɔ hu; na me ho popo. 7 Aden nti na amumoye tena nkwa mu? Wonyin kye na wokɔ so di tumi. 8 Wohu wɔn mma a atwa wɔn ho ahyia no nkɔso, wohu wɔn nenanom. 9 Ḍhaw nni wɔn afi mu, na ehu nni hɔ; Onyankopon asotwe mma wɔn so. 10 Wɔn anantwinini nnye asaadwe; na wɔn anantwibere nwo a wɔmpɔn. 11 Wɔka wɔn mma bɔ mu te se nguankuw; na emu mmotafowa no huruhuruw. 12 Woto nnwom wɔ akasae ne sanku so; na wɔde atenteben nnyigyei gye wɔn ani. 13 Wodi yiye wɔn nkwanwa mu na wokɔ odae mu asomdwoe mu. (Sheol h7585) 14 Nanso wɔka kyere Onyankopon se, 'Fi yen so! Yεmpe se yehu w'akwan. 15 Hena ne otumfo no a εse se yesom no? Se yεbɔ no mpaε a mfaso bεn na yebenya' 16 Nanso wɔn nkɔso no nni wɔn nsam, enti metwe me ho fi amumoye afotu ho. 17 "Nanso mpen ahe na wodum amumoye kanea? Mpen ahe na amanehunu ba wɔn so, nea Onyankopon fi n'abufuw mu de ba no? 18 Mpen ahe na

wɔye se sare wɔ mframaden bi apra wɔn? 19 Wɔka se, 'Onyankopon kora onipa asotwe so de twen ne mma.' εse se Ḍtwe onipa no ankasa aso ma ohu. 20 Ma Ḍno ankasa ani nhu ne see; ma Otumfo abufuhyew no nka n'ani. 21 Den na εfa wɔn ho fa wɔn abusuafu a woagyaw wɔn akyi no ho bere a asram a wɔatwa ama no aba awieie no? 22 "Obi betumi akyere Onyankopon nyansa, wɔ bere a obu atitiriw mpo aten? 23 Obi wu wo bere a ɔwa ahɔoden ne ho to no na n'aso mu adwo no, 24 na ne nipadua aye fromfrɔm, na hon ahye ne nnompe ma. 25 Ḍfɔforo nso de ɔkra mu yawdi wu, a wanka asetena pa anhwε da. 26 Wosie wɔn nyinaa wɔ m futuma koro mu, ma asunson nnunu wɔn nyinaa. 27 "Mahu mo adwene, ɔkwan a mobefu so afom me. 28 Moka se, 'Onipa kese no fi wɔ he, ntamadan a omumoye no tenaa mu no?' 29 So mummmisaa wɔn a wotu kwan no asem da? Wɔn amanneebɔ mu nsem ho nhiaa mo 30 se onipa bɔne nya ne ti didi mu amanehunu da, na wogye wɔn abufuhyew da no ana? 31 Hena na ɔde ne suban si n'anim? Hena na otua no nea wayε so ka? 32 Wɔsoa no kɔ ɔda mu, na wɔwεn n'aboda. 33 Obon mu dɔte ye no de; nnipa nyinaa di n'akyi, na dɔm a wontumi nkan wɔn di n'anim. 34 "Enti εbεye dεn na mode mo nsenhunu bεkyekye me were? Mo mmuae nyε hwε se atoro!"

22 Na Temanni Elifas buae se, 2 "Onyankopon benya onipa so mfaso ana? Mpo onyansafu so bεba no mfaso ana? 3 Se wɔye Ḍteneen a, anigye bεn na Otumfo no benya? Se w'akwan ho nni asem a, mfaso bεn na obenya? 4 "Wo kronkronye nti na ɔka w'anim na ɔbɔ wo kwaadu ana? 5 Enye w'amumoye na eso? Enye wo bɔne na edɔoso dodo? 6 Wopεe bammo fii wo nuanom nkyεn a emfi hwε so; wopaa nnipa ho ntama ma wɔdaa adagyaw. 7 Woamma abrefu nsu annom na wode aduan kamee nea ɔkɔm de no, 8 nanso na woye obi a ɔwa tumi, wɔ nsase, onuonyamfo a ɔte so. 9 Wopam akunafo ma wokɔ nsapan na womaa ayisaa nso ahɔoden sae. 10 Enye nti na mfiri atwa wo ho ahyia, na amanehunu a εba ntem so bɔ wo hu yi, 11 enye nti na sum kabii aduru a wunhu ade, na asorɔkye akata wo so yi. 12 "So Onyankopon nni ɔsoro akyirikyiri ana? Hwe senea ɔsoro akyirikyiri nsoromma korɔn! 13 Nanso wɔka se, 'Den na Onyankopon nim? Sum yi mu na obu aten ana? 14 Omununkum kabii akata n'anim nti onhu yεn bere a ɔnenam ɔsoro kontonkurowi mu.' 15 So wobekɔ so afa ɔkwan dedaw a abɔnefo anantew

so no so ana? 16 Wøpraa wøn køe ansa na wøn bere reso, na nsuyiri hohoroo wøn fapem. 17 Na wøka kyere Onyankopøn se, ‘Gyaa yen! Den na Otumfo betumi aye yen?’ 18 Nanso eyø eno na øde nnepa hyøe wøn aphi mu, nti metwe me ho fi amumøyefo afotu ho. 19 Atreneefo hu wøn asehiwe ma wøn ani gye; na wøn a wøn ho nni asem serew wøn ka se, 20 ‘Wøasøe yen atamfo, na ogya ahyew wøn agyapade.’ 21 ‘Fa wo ho ma Onyankopøn na nya asomdwøe wø ne mu; saa økwan yi so na yi yedi beøfa aye wo kyøfa. 22 Tie akwankyerø a efi n’ anom, na fa ne nsem sie wo koma mu. 23 Se wosan kø Otumfo no nkyen a obegye wo ato mu bio: se wuyi amumøyøsem fi wo ntamadan mu 24 na wotow wo sika mpøw gu mfutuma mu ne Ofir sikakøkø gu abotan a øwo abon mu no so a, 25 eno de Otumfo beøye wo sikakøkø øbeøye dwete ankasa ama wo. 26 Afei nokware wubenya anigye wø Otumfo mu na wobepagyaw w’ani akyere Onyankopøn. 27 Wøbeøo no mpæe, na obetie wo, na wubedi wo bøhyø so. 28 Nea woyø w’adwene se wobøye no bøba mu, na hann bøto w’akwan so. 29 Se nnipa hwe ase na woka se, ‘Ma wøn so! a, obegye wøn a wøahwe ase no nkwa. 30 Obegye abønefo mpo, ønam wo nsa a øho nni fi so begye wøn.’

23 Na Hiob buae se, 2 “Nnø mpo, m’ anwiinwii mu da so yø den; ne nsa aye den, m’ apinisi nyinaa akyi. 3 Se minim baabi a mehu no; anaase metumi økø ne tenabea a 4 anka møka m’ asem wo n’anim na magye akyinnye bebree. 5 Anka mete mmuae a øde bøma me, na madwen nea øbøka ho. 6 Øbesøre atia me dennen ana? Dabi, øremø me kwaadu. 7 Eøde, nnipa trenee betumi aka n’ asem wø n’anim, na wobegye me aphi me temmufo nsam afeboø. 8 “Nanso se meko apuei fam a onni ho; se meko atøe fam nso a minhu no. 9 Se øreyø adwuma wø atifi fam a minhu no; se ødan ne ho kø anafo fam a, m’ ani nhye ne ho. 10 Nanso onim økwan a menam so; na se øso me hwe a mepue se sikakøkø. 11 Madi n’ anammon akyi pøe; na manantew n’ akwan so a mammam. 12 Mentwee me ho mfi mmara nsem a efi n’ anom no ho, mama asem a efi n’ anom ho ahia me asen me daa aduan. 13 “Nanso obiara nni ho ka ne ho, na hena na obetumi atia no? Øye biribiara a øpe. 14 Øde ne mmaransem di dwuma tia me; øda so kora nhyeheyø a øte seøe bebree. 15 Eno nti na mebo hu wø n’anim; na se midwen eyinom nyinaa ho a, misuro no. 16 Onyankopøn ama me koma abotow; Otumfo ama mabø huboø. 17 Nanso sum no

mma menka m’ano nto mu, sum kabii a økata m’anim no.

24 “Aden nti na Onyankopøn nhye bere mma atemmu? Aden nti na ese se wøn a wonim no no hwe saa da no anim nanso emma da? 2 Nnipa yi yi abo a wøde ato øhyø; na wøde nguankuw a wøawia kø ho adidi. 3 Wøpam ayisaa mfurum na wogye akunafo anantwi se awowaside. 4 Wosum ahiafo fi kwan so na wøhyø asase no so ahiafo ma wøkøtetø. 5 Senea sare so mfurum yø no saa ara na ahiafo no yø wøn adwuma de pø aduan; asase kesee no so na wonya aduan ma wøn mma. 6 Wøboaboa mmoa aduan awo wø mfuw no so na wodi mprepe wø amumøyefo bøbe nturo mu. 7 Wonni ntama, na wøda adagyaw anadwo; wonni hwee a wøde kata wøn ho wø awøw mu. 8 Mmepøw so osu tø føw wøn kyam na wøtetare abotan no ho, efise wonni mnae. 9 Wøteø ayisaa fi nufu ano; na wøfa ohiani abotafowa de si ne ka anan mu. 10 Wønenam adagyaw a wonni ntama; wøsoa awi afiafi, nanso økøm de wøn ara. 11 Wøkyi ngo wøn adan mu; wotiatia nsakyiamoa mu, nanso osukøm de wøn. 12 Wøn a wørewuwu no apinisi fi kuropon no mu, na apirafo kra su pe mmoa. Nanso Onyankopøn mfa bøne nto obiara so. 13 “Ebinom wø ho a wøsøre tia hann no, wøn a wonnim n’ akwan anaase wønnantew n’ atempon so no. 14 Se adekyee hann no kø a, owudifo no sore na okum ohiani ne mmøborøni; anadwo, mu owiaawia ne ho se økorømfo. 15 Øwaresøefø twøn bere a anim rebiribiri; øka se, ‘obiara renhu me,’ na øde n’ anim hintaw. 16 Sum mu na nnipa bubu apon wura aphi mu, na adekyee, wøtoto wøn ho apon mu; wøne hann nni hwee yø. 17 Sum kabii yø adekyee ma wøn nyinaa; wøne sum mu nneøma a eyø hu fa nnamfo. 18 “Nanso wøte se ahuru a øte nsu ani; wøadome wøn kyøfa wo asase no so, enti obiara nkø bøbe nturo no mu. 19 Senea øhyøw ne øpe hwim sukyerømma a anan kø no, saa ara na øda de wøn a wøayø bøne kø ne no. (Sheol h7585) 20 Awotwaa were fi wøn, na osunson di wøn nam; nnipa bøne de wønnkae wøn bio na mmom wobubu te se dua. 21 Wøde øbea bonin a onni ba yø hanam, na wonhu akunafo mmøboø. 22 Onyankopøn nam ne tumi so twe atumfo kø; øwo mu se wonya asetena pa de, nanso wonni nkwa ho bohyø. 23 Otumi ma wøn tena ase asomdwøe mu, nanso n’ani wø wøn akwan so. 24 Wøma wøn so bere tiaa bi, na afei wonni ho bio; wøbre wøn ase boaboa wøn ano se nnipa nyinaa; wotwitwa wøn gu te se aburow ti. 25 “Se eyi nte saa a,

hena na obetumi agye me akyinnye na ama nea maka no aye nsenhunu?"

25 Na Suhini Bildad buae se, 2 "Tumi ne suro wɔ Onyankopɔn; ono na ɔhyehye pereye wɔ ɔsorosoro. 3 Wobetumi akan n'akfo ana? Hena na ne hann nhyeren wɔ ne so? 4 Eno de, ebeye den na ɔdesani betumi atee wɔ Onyankopɔn anim? Ebeye den na nea ɔbea awo no no beye krown? 5 Mpo se ɔsram nhyeren na nsoromma nyɛ krown wɔ n'ani so a, 6 na nkantom onipa a ɔte se nsaammoa, onipa ba a ɔyɛ osunson bi keke!"

26 Na Hiob kasaa bio se, 2 "Woaboa nea onni tumi! Woagye basa a enni ahooden! 3 Woatu nea onnim nyansa fo! Na woada nhumu pa ara adi! 4 Hena na ɔboaa wo ma wokaa saa nsem yi? Hena honhom na ɛkasa faa wo mu? 5 "Awufo wɔ ahoyeraw kese mu, wɔn a wɔwɔ nsu ase ne nea ete mu nyinaa. 6 Asaman da adagyaw Onyankopɔn anim; ɔssee nso nni nkataso.

(Sheol h7585) 7 ɔtrew wim atifi fam kata nea ɛda mpan so; na ɔde asase sensen ohunu so. 8 ɔbɔ nsu boa hye ne omununkum mu, nanso nsu no mu duru ntumi mpae no. 9 ɔtrew ne omununkum mu de kata ɔsram ani. 10 ɔhye agyirae wɔ nsu so de to ɔhye wɔ hann ne sum ntam. 11 ɔsoro nnyinaso wosow, na n'animka ma wɔn ho dwiriw wɔn. 12 ɔde ne tumi wosow po ne nyansa mu, otwitwaa Rahab mu asinasin. 13 ɔde ne home maa wim tewee; na ne nsa wɔ a ɔrewea. 14 Eynom yɛ ne nnwuma kakraa bi; ne tumi kakraa bi keke! Na hena na obetumi ate ne tumi mmubomu no ase?"

27 Hiob toaa n'asem so se, 2 "Se Onyankopɔn te ase yi, nea wammu me atentrenee no, Otumfo a wama madi me kra mu awerɛhow, 3 mmere dodow a nkwa wɔ me mu, na Onyankopɔn home wɔ me mu yi, 4 m'ano renka amumɔyɛsem, na me tekremɛ rentwa nkontompo. 5 Merennye nto mu da se nea woka no yɛ nokware; merenka me mudi nhye, kosi se mewu. 6 Mekura me trenee mu, merennya mɛ; se mete ase yi, me tiboa remmu me fo. 7 "Ma m'atamfo nyɛ se amumɔyɛfo, na wɔn a wokyi me nyɛ se atorofo. 8 Anidaso bɛn na wɔn a wonni nyamesu no wɔ wɔ wɔn wu akyi, bere a Onyankopɔn agye wɔn nkwa afi wɔn nsam no? 9 So Onyankopɔn tie wɔn sufre bere a amanehunu aba wɔn so no ana? 10 So wɔn ani begye wɔ Otumfo no mu? Wobesu afre Onyankopɔn bere biara ana? 11 "Mɛma mo Onyankopɔn tumi ho

nkyerɛkyere; meremfa Otumfo no akwan nhintaw. 12 Mo ankasa moahu eyinom nyinaa. Afei nsenhunu yi ase ne dɛn? 13 "Eyi ne nea Onyankopɔn ahye ato hɔ ama omumɔyɛfo, agyapade a otirimɔdenfo nya fi Otumfo no nkyen: 14 Se ɔwo mma dodow den ara, wɔn nkrabea ne afoa; na n'asefo rennidi mmee da. 15 ɔyaredɔm besie wɔn a wɔbɛka wɔ n'akyi, na wɔn akunafo rensu wɔn. 16 ɛwɔ mu se ɔhore dwetɛ te se mfutuma na ɔboa ntama ano se dɔtɛ, 17 nea ɔpɛ gu hɔ no, atreneefo na wobefura na pereye fo no nso akyekye dwetɛ no. 18 Ofi a osi no te se ananse abubummaba, ete se pata bi a ɔwɛmfo abɔ. 19 ɔda hɔ te se ɔdefo, nanso ɔrenna saa bio; obetew n'ani no na ne nyinaa atu ayera. 20 Ahunahuna ba ne so se nsuyiri; ahum hwim no kɔ anadwo. 21 Apuei mframā soa no kɔ, na onni hɔ bio; etwe no fi ne tenabea. 22 ɛbɔ no a ahummɔbɔ nni mu bere a ɔreguan afi ne tumi ase. 23 ɔde few bɔ ne nsam na ɔpam no fi ne tenabea."

28 "Beae a wotu dwetɛ wɔ hɔ ne beae a wɔnan sika kɔkɔ. 2 Wotu dade fi fam, na wɔnan kɔbere fi dadebo mu. 3 Onipa ma sum ba awie; na ɔhwehwɛ kɔ akyirikyiri asase mu kɔhwehwɛ dadebo wɔ sum kabii mu. 4 Wɔde fagudetu afiri hye beae a emmen ɔdesani atenae, mmeae a nnipa anan nsii hɔ da, baabi a emmen nnipa no, ɛhɔ na wodi aforsian. 5 Asase a ɛbɔ aduan no, wɔdan ase no te se nea wɔde ogya na aye; 6 hoabo fi n'abotan mu na sikakɔkɔ mpow nso wɔ ne mfutuma mu. 7 ɔkore biara nnim saa kwan a ahintaw no, akoroma biara ani nhuu ε. 8 Mmoa ahantano nsi hɔ na gyata nkɔdɛdɛɛ wɔ hɔ. 9 Onipa nsa paapae abotan dennen na ɔma mmepew ase da ho. 10 Otwa aka fa abotan mu, na ohu n'ademude nyinaa. 11 ɔhwehwɛ baabi a nsubɔnten ti wɔ na ɔda nneɛma a ahintaw adi. 12 "Nanso ɛhe na yebehu nea nyansa hye? ɛhe na ntease te? 13 Onipa renhu ne bo a ɛsɔm; wɔrenhu wɔ ateasefo asase so. 14 Na ebun ka se, 'Enni me mu'; na po nso se, 'Enni me nkyen.' 15 Wɔrentumi mfa sikakɔkɔ ankasa ntɔ, na wɔrentumi mfa dwetɛ nkari ne bo. 16 Wɔrentumi mfa Ofir sikakɔkɔ ntɔ apopobibiribo anaa hoabo nso saa ara. 17 Wɔrentumi mfa ahwehwɛ anaa sikakɔkɔ ntoto ho, na wɔrentumi mfa sikakɔkɔ nnwinne nsesa. 18 ɛnse se yebɔ ahene panyin ne ahwehwɛbo din; nyansa bo sen nhene pa. 19 Etiopia akraatebo ne no nse; wɔrentumi mfa sikakɔkɔ kronkron ntɔ. 20 "Eno de, na ɛhe na nyansa fi? ɛhe na ntease te? 21 Wɔde asie abɔde biara ani,

wode asie wim nnomaa mpo. 22 Ḍsee ne Owu ka se, 'Yate no huhuhuhu kkek.' 23 Onyankopon te əkwan a ekə hə ase, na əno nko ara na onim faako a əte, 24 efise əhwə kodu nsase ano na ohu biribiara a əwo əsoro ase. 25 Bere a əhyee mframa ano den too hə na osusuw nsuwa no, 26 bere a əkaa no əhye so kyereə osuto na otwaa kwan maa aprannaa no, 27 afei əhwə nyansa na əkarii no hwəe; na ogye no too mu na əsəo no hwce. 28 Na əka kyereə onipa se, 'Awurade suro, əno ne nyansa; na se wokyi bəne, yə ntease."

29 Hiob toaa so se, 2 "M'ani agyina asram a atwa mu no, nna a Onyankopon hwəe me so no, 3 bere a ne kanea hyerən m'atifi na mede ne kanea nantewe sum mu no! 4 Ao, nna a misii so no, bere a Onyankopon adamfofa a emu yə den hyiraa me fi, 5 bere a na Otumfo no da so ka me ho na me mma atwa me ho ahyia no, 6 bere a na nufusu mu srade afəw m'akwan na abotan hwiee ngo se nsu maa me no. 7 "Bere a na mekə kuropən pon ano mekətena m'agua so wə əmanfo aguabəbea, 8 mmerante hu me a, wogyna nkyen na mpanyimfo sore gyina hə; 9 atitiriy gyae kasa na wode wən nsa kata wən ano; 10 mmapomma tem dinn, na wən tekrema ka wən dudom. 11 Wən a wəte me nka nyinaa ka me ho asempa, na wən a wohu me nyinaa kamfo me, 12 efise meboaa ahiafo a wosu pəe mmoa, ne ayisaa a wonni aboaf. 13 Onipa a na ərewu no hyiraa me; na memaa akunafo ani gyee won koma mu. 14 Mede trenee furaa se m'adurade; atentrenee yee me nkataso ne m'abotiri. 15 Meyee aniwā maa anifuraefo, ne anan maa mmubuafo. 16 Meyee ahiafo agya; na mekaa ahəho asem maa wən. 17 Mibubuu amumayefo se na mihwim wən a wodi wən nya no fii wən anom. 18 "Medwenee se, 'Mewu wə m'ankasa me fi mu, na me nna dəsəo se nwea. 19 Me ntin beduu nsu ano, na obosu agugu me mman so anadwo mu nyinaa. 20 M'aniuonyam rempa da, na agyan aye foforo wə me nsam daa.' 21 "Nnipa hwehwəe se wotie me, wəyee dinn, twen m'afotu. 22 Se mekasa wie a wənnkasa bio, efise me nsem təo wən asom yiye. 23 Wətwen me sənea wətwen osu a əpete, na wəmenee me nsem se osuto bere nsu. 24 Se meserew mekyerə wən a, wəntaa nnye nni; m'animtew som bo ma wən. 25 Mebəə kwan maa wən na metenaa ase se won hene; metenaa ase se əhene a əwo n'asraafu mu; meyee se obi a əkyekye agyaadwotwafo were.

30 "Nanso mprempren wəserew me, nnipa a manyin sen wən, na won agyanom mfata se wəne me nguan ho akraman tena. 2 Mfaso bən na wən nsa mu ahooden wə ma me, bere a wən ahooden afi wən mu? 3 Ohia ne əkəm ama wən ho atetew, wənantew asase kesee ne asase bonin so anadwo. 4 Wəboaboaa nkyenhaban ano wə nkyekyere mu, na wode sare so nnua ntin yee wən aduan. 5 Wən mfefo pam wən fii wən mu, na wohuroo wən se akoromfo. 6 Wahye wən ma wəteraa suka a emu awo, abotan ne fam ntokuru mu, 7 wosuu se mfurum wə wuram na wofofree so wə ədətə ase. 8 Kuw a wəmfra na wonni din, wəpam wən fii asase no so. 9 "Na nne yi wən mmabarima de dwom bə me akutia; maye abusude wə wən mu. 10 Wokyi me na wontwiw mmen me; wəmmfere se wətete ntasu gu m'anim. 11 Afei a Onyankopon abubu me tadua na əde amanehunu aba me so yi, wəyee nea wəpə wə m'anim. 12 Abusuakuw no tow hye me so wo me nifa so; wosum m'anan mfiri, na wosisi mpie tia me. 13 Wosisiw m'akwan; na wonya me səe me na obiara mmoa me. 14 Wəba te se nea wofi ntokuru a ano abae mu; wənam mmubui no mu munumunum ba. 15 Ahunahuna ma me ho dwiriy me; m'aniuonyam atu kə senea mframa abə agu, me bammə atu ayera se omununkum. 16 "Na mprempren, me nkwa resa; na amanehununna akyekyere me. 17 Anadwo wəwə me nnompe mu; əyaw a əwe me no nnyae. 18 Onyankopon fi ne tumi mu yə se adurade ma me; omia me te se m'atade kən. 19 Ətow me kyene dontori mu na əma me yə se mfutuma ne nsə. 20 "Onyankopon, misu məfrefe wo, nanso wummua me. Mesore gyina, nanso wohwə me kkek. 21 Woba me so anibere so; wode w'abasa mu tumi tow hye me so. 22 Wuhwim me na wode mframa pia me; wudenkyidenkyi me wə ahum mu. 23 Minim se wode me bekə owu mu, faako a woahye ama ateasefo nyinaa no. 24 "Ampa ara obiara mfa ne nsa nka onipa a ərebə bere a əresu pə mmoa wə n'amanehunu mu. 25 Mansu amma wən a wəwə əhaw mu ana? Me kra were anhow amma ahiafo ana? 26 Nanso bere a m'ani da papa so no, bəne bae; bere a mpeəe hann no sum na edurui. 27 Me yafunu mu a əwəwə me no nnyae da; na nna a amanehunu wə mu da m'anim. 28 Menenam a mabiri, nanso ənye se owia na ahyew me; migyina aguabəbea na misu pə mmoa. 29 Madan nnompo nuabarima, me ne mpatu na əbə. 30 Me honam ani biri na ehuanhuan; atiridii ama me

ho adɔ. 31 Me sanku bɔ kwadwom, na m'atenteben ma agyaadwotwa nnyigyei.

31 “Me ne m'ani yee apam se meremfi akɔnno mu, nhwɛ ababaa. 2 Den ne onipa kyɛfa a efi ɔsoro Nyankopon nkyen? Den ne n'agyapade a efi ɔsoro Tumfo no nkyen? 3 Enye ɔsɛe mma amumoyɛfo, atoyerɛnkyem mma won a wɔyɛ bɔne ana? 4 Onhu m'akwan na ɔnkan anammɔn biara a mitu ana? 5 “Se manantew wɔ nkontompo mu anaase matu mmirika adi nnaadaasem akyi a, 6 ma Onyankopon nkari me wɔ nsania papa so na obehu se me ho nni asem; 7 se m'animɔntu afom ɔkwari, se me koma adi m'ari akyi, anaase me nsa ho agu fi a 8 eno de ma afoforo nni nea madua, na ma wontutu me nnɔbae ngu. 9 “Se ɔbea bi ato me koma so, anaase matew me yonko bi pon akyi a, 10 eno de, me yere nyam ɔbarima foforo aduan, na mmaprima afoforo ne no nna. 11 Efise anka eno na ɛbeyɛ aniwusɛm ne bɔne a eṣe se wɔtwe aso wɔ so. 12 Eyɛ ogya a ɛhyew kodu ɔsɛe mu; na ebetumi atutu me nnɔbae ase. 13 “Se mabu m'asomfo mmaprima ne mmea ntɛnkyew, bere a wɔne me nyaa asem, 14 se Onyankopon de si m'anim a den na meye? Se wɔfrɛ me akontaabu a, mmuae bɛn na mema? 15 Enye nea ɔbɔ me wɔ ɔyafunu mu no na ɔbɔ wɔn? Enye onipa koro no na ɔyɛ yɛn baanu wɔ yɛn nanom yafunu mu? 16 “Se mamma ahiafo nea wɔn koma pe anaa mama akunafo ani aye won yaw, 17 se mabu m'aduan ho atirimoden a mamma ayisaa bi, 18 nanso efi mmerantebere mu matetew no senea agya beye, na efi ɔyafunu mu, mahwɛ akunafo. 19 Se mahu obi a onni adurade na ɔrebɛ, anaa ohiani bi a onni atade, 20 na se wɔamfi koma mu anhyira me se mede me nguan ho nwɔ kaa wɔn hyew, 21 se mama me nsa so atia ayisaa bi, esiane se mewo tumi wo asennii nti a, 22 eno de, ma me basa mpan mfi me mmapri, ma emmubu mfi n'apow so. 23 Misuroo ɔsɛe a efi Onyankopon nkyen, na n'anusonyam ho suru nti mantumi anye saa nnayee no. 24 “Se mede me were ahye sikakɔkɔ mu anaase maka akyere sikakɔkɔ ankasa se, ‘Wo na wɔbɔ me ho ban,’ 25 se masɛpew me ho wɔ m'ahode bebrebe nti, ahode a me nsa aka yi, 26 se mahwɛ owia ne ne hyerɛ anaa ɔsram a ɔnam anuonyam mu, 27 ama aka me koma a obiara nnim na me nsa yee won atuu de nidi maa won a, 28 eno de, na eyinom nso beye bɔne a wobu ho aten, efise namanni Onyankopon a ɔte ɔsoro no nokware. 29 “Se m'ani gyee wɔ me tamfo amanehunu nti anaa mesrew no

wɔ ɔhaw a aba ne so nti, 30 memmaa m'ano nyɛɛ bɔne se medome ne nkwa, 31 se nnipa a wɔwɔ me fi mu nkaa da se, ‘Hena na Hiob pon so nam mmee no da?’ 32 ɔhɔho biara anna abɔnten so da, efise me pon ano daa ho da biara maa akwantufo, 33 Makata me bɔne so senea nnipa yɛ de m'afodi ahye me koma mu 34 esiane se misuroo nnipadɔm ne ahohora a efi mmusua ho no nti na meyeɛ komm a mamfi adi. 35 (‘Ao, se anka mewo obi a obetie me. Mede me din ahyc m'anoyi ase, ma Otumfo no mmua me; ma nea ɔbɔ me kwaadu no nkyerɛw ne sobobɔ. 36 Ampa ara, mehyɛ wɔ me mmapri, mehyɛ se ahenkyew. 37 Mebu m'animɔntu biara ho akontaa akyere no; mɛkɔ n'anim se oheneba.) 38 “Se m'asase tɛɛ mu tia me na nusu fɔw ne nkɔ nyinaa, 39 se madi so aba a mintuaa ka anaase mabu so apaafu no aba mu a, 40 ma nsɔe mfifi nsi awi anan mu na wura mfuw nsi atoko anan mu.” Hiob nsem no asi.

32 Enti saa mmaprima baasa yi ammuu Hiob bio, efise na ɔtɛɛ wɔ ɔno ara ani so. 2 Na Busini Barakel babarima Elihu a ofi Ram abusua mu no bo fuw Hiob yiye se obu ne ho bem na ommu Onyankopon mmom bem. 3 Ne bo fuw nnamfonom baasa no se wɔantumi anya nnyinaso bi ammɔ Hiob nsem no angu, nanso wobuu no fɔ. 4 Elihu twɛn se afoforo no bekasa akyere Hiob, efise na wɔanyinyin sen no. 5 Na ohuu se nnipa baasa no nni asem biara ka bio no, n'abufuw no sɔree. 6 Enti Busini Barakel babarima Elihu kae se, “Meyɛ abofra, na moyɛ mpanyimfo; eno nti na misuroo se mɛka nea minim akyere mo. 7 Medwenee se, ‘Eṣe se mpanyimfo kasa; eṣe se won a won ani afi kyere nyansa.’ 8 Nanso honhom a ɛte onipa mu, Otumfo no home no na ema ntease. 9 Enye mpanyimfo nko na wɔyɛ anyansafu, enye won a won ani afi nko na wɔtɛ nea eye ase. 10 “Enti mise: Muntie me; me nso mɛka m'adwene. 11 Metwɛn wɔ bere a na morekasa, mitiee mo adwenkyere; bere a na munhu nea monka no, 12 meyeɛ aso maa mo pa ara, nanso mo mu biara antumi ankyere se Hiob aye mfomso; mo mu biara anyi ne nsem no ano. 13 Monnka se, ‘Yēahu nyansa; momma Onyankopon mmɔ n'asɛm no ngu, na enye onipa.’ 14 Nanso Hiob nkasa ntia me, na merennynia mo adwenkyere so mmua no. 15 “Wɔn ho adwiriw wɔn, wonni hwɛe ka bio; wɔn nsem asa. 16 So eṣe se metwɛn wɔ bere a wɔyɛ komm yi, saa bere yi a woginagyina ha yi a wonni mmuae biara no? 17 Me nso mɛka bi me nso mɛka m'adwene. 18 Efise nsem

ahyε m'anom ma, na honhom a εte me mu no hye me se menka; **19** Me mu no, mete se nsa a εhyε toa mu te se nsa kotoku foforo a εrebepae. **20** Eεε semekasa na me ho to me; εεε se mibue m'ano na mema mmuae. **21** Merenye nhweanim na meren nefedεfε obiara; **22** na se makwadaw adεfedεfε mu a, anka me Yεfo beyi me afi ho ntεm so.

33 “Na afei, Hiob, tie me nseμ; yε aso ma biribiar a mεka. **2** Merebebeue m'ano; me nseμ ab a me tekrem a so. **3** Me nseμ fi koma a εteε mu; na m'ano de ahonim pa ka nea minim. **4** Onyankopon Honhom na abo me; Otumfo no home ma me nkwa. **5** Se wubetumi a, ma me mmuae; siesie wo ho, na ka si m'anim. **6** Wo ne me nyinaa yε pe wε Onyankopon anim; me nso waboo me fii dōte mu. **7** Eεse se wusuro me, na εεse se me nsa yε den wε wo so. **8** “Nanso woaka ama mate, mete saa nseμ no, na wokae se, **9** ‘Meye kronkron na minni bōne; me ho tew na afodi biara nni me ho. **10** Nanso Onyankopon anya me ho mfomso wafa me se ne tamfo. **11** Өde me nan hye mpokyere mu; na n'ani wε m'akwan nyinaa so.’ **12** “Nanso meka mekyere wo se, eyi mu de woaye mfomso, efise Onyankopon so sen ədesani. **13** Na aden ntι na wunwiinwii hye no se ommua onipa nseμ biara ana? **14** Nanso Onyankopon kasa wo akwan ahorow so, na ebia nnipa nte. **15** Өkasa wε daeso ne anadwo anisoadehu mu, bere a nna afa nnipa na woada hatee wε wōn mpa so no, **16** otumi kasa gu wōn asom na əde kokobε yi wōn hu, **17** se əbedan onipa afi nneyεe bōne ho na watwe no afi ahantan ho, **18** se əmma ne kra nkō amoa mu na ənhwere ne nkwa wε afoa ano. **19** Anaase wotumi de mpa so yaw twe onipa aso nnompe mu yaw a ennyae da, **20** kosi se ne kōn nno aduan na ne kra nso po aduan a εye akōnno pa ara; **21** əfōn yε basaa, na ne nnompe a anka əho akata no, ho da ho. **22** Ne kra ben əda, na ne nkwa ben owu abofo. **23** “Nanso se əbofo bi wε n'afa se odimafo a, εye apem mu baako, na əbekyere no nea eye ma no, **24** obehu no mmobε na waka se, ‘Munnyaa no na wankε əda mu; na manya mpatade ama no,’ **25** afei ne were yε foforo se abofra; na esi ne dedaw mu yε se mmerantebere mu de. **26** Əba Onyankopon mpae na onya adam fi ne hō, ohu Onyankopon anim na əde ahosepew tee mu; na Onyankopon gye no bio se ətreneeni. **27** Afei əba nnipa mu bεka se, ‘Meyeε bōne na mekyeaa nea εteε, nanso mannya nea εfata me. **28** Ogyee me kra na wamma no anko əda mu, enti metena ase na madi hann no mu de.’ **29** “Onyankopon

yε eyinom nyinaa ma onipa, mprenu ne ne mprensa so, **30** sεneaa ne kra renkε əda mu, na nkwa hann no ahyeren ne so. **31** “Yε aso, Hiob, na tie me; yε dinn na menkasa. **32** Na se wowε biribi ka a, bua me; kasa, na mepe se wobu wo bem. **33** Se ente saa nso a, əno de tie me. Yε dinn na mekyere wo nyansa.”

34 Afei Elihu kae se, **2** “Mo anyansaf o, muntie me nseμ; mo nimdefo monye aso mma me. **3** Efise aso so nseμ hwe sεneaa tekrem a aduan hwe no. **4** Momma yεnse, nhu nea eye ma yεn. Momma yεn nyinaa mmε mu nsua nea eye. **5** ‘Hiob ka se, ‘Me ho nni aseμ, nanso Onyankopon abu me ətenkyew. **6** Əwo mu se m'asem da kwan mu, nanso wobu me ətorofo; əwo mu se menyεe bōne biara, nanso ne bεmmma no ama me apirakuru a enwu da.’ **7** Onipa ben na əte se Hiob a ənom animtiaabu se nsu? **8** Əne amumoyεf o nantew; na əne atirimodenfo nso bε. **9** Efise əka se, ‘Se onipa bε mmōden se əbeso Onyankopon ani a onnya so mfaso biara.’ **10** “Enti mo mmarima a mowε ntease muntie me. Empare Onyankopon se əbεye bōne, se Otumfo no bεye mfomso. **11** Nnipa nneyεe so na əhwε tua wōn ka; nea εfata ne nneyεe na əma εba ne so. **12** Emfata se wōde mfomso susuw Onyankopon, na emfata se wōde ətenkyew susuw Otumfo. **13** Hena na əde no sii asase so? Hena na əde wiase nyinaa hyeε ne nsa? **14** Se εyeε ne pe na oyii ne Honhom ne n'ahome a, **15** anka adesamma nyinaa bεbε mu ayera, na onipa besan akε mfutuma mu. **16** “Se mowε nhumu a, muntie eyi; muntie nea meka. **17** So obi a əkyi atεtrenεe betumi adi nnipa so? Mubetumi abu ətrenεe kεse no fo ana? **18** Ənyε Əno na əka kyεrε ahemfo se, ‘Mo so nni mfaso,’ na əka kyεrε atitiriw se, ‘Moyε atirimodenfo,’ **19** nea ənhwe mmāpōmma anim na onyi yε adefo ne ahiafo mu, efise wōn nyinaa yε ne nsa ano adwuma. **20** Wowuwu mmere tiaa bi mu, wε anadwo dasu mu; nnipa no ho wosow na wōsen kε; ahoədenfo totε a emfi nipa. **21** “N'ani hwe nnipa akwan; na ohu wōn anammōntu biara. **22** Baabiara nni hō a aduru sum, sum kabii, a amumoyεf o betumi ahintaw. **23** Əho nhia Onyankopon se əbεhwehwe nnipa mu bio, a enti εεε se woba n'anim begye atemmu. **24** Əbōbō abirempōn gu a ənyε nhwehwe mu biara, na əde afoforo sisi wōn anan mu. **25** Efise ohu wōn nneyεe, otu wōn gu anadwo na wōdwerew wōn. **26** Otua wōn amumoyεsεm so ka wε faako a obiara betumi ahu wōn, **27** efise wōman fii n'akyi kεe na wōampe n'akwan biara anhwe. **28** Wōmaa ahiafo sufre duu n'anim na

ema ətee mməborəni su. 29 Nanso se əye komm a, hena na obetumi abu no fo? Se əde n'anim hintaw nso a, hena na obehu no? Nanso odi onipa ne əman so pəpəeεpε, 30 əmma onipa a onnim Nyame nni hene, senea ərensum nnipa no mfiri. 31 “Se əba se onipa ka kyere Onyankopən se, ‘Maye bəne na merenyə bəne bio. 32 Kyere me na minhu; na se maye bəne a, merenyə saa bio.’ 33 So əse se Onyankopən gyina nea woka so tua wo ka, wo bere a woaye se worennu wo ho ana? Əse se wusi gyinae, ənye me; enti ka nea wunim kyere me. 34 “Nnipa a wəwə ntease pae mu ka, nimdefo a wotie me ka kyere me se, 35 ‘Hiob nkasa nimdee kwan so; aba biara nni ne kasa mu.’ 36 Ao, se wəsəo Hiob hwe kəo akyiri a anka eye, efise oyiyii nsem ano se omumoyεfо! 37 Əde atuatew ka ne bəne ho; əde ahantan bə ne nsam gu yen so na əma ne nsem a əka tia Onyankopən no dəəso.”

35 Afei, Elihu kae se: 2 “Wugye di se, eyi fata? Woka se, ‘Onyankopən betwitwa agye me.’ 3 Nanso wubisa no se, ‘Mfaso ben na menya, na se manye bəne a, mfaso ben na menya?’ 4 “Mepε se mibua wo ne wo nnamfonom nyinaa. 5 Ma w'ani so kyere soro na hwe; hwe omununkum a əwə w'atifi sorosoro nohə. 6 Se woye bəne a, əkwan ben so na efa haw no? Mpo se wo bəne dəəso a, nsunsuanso ben na enya wə ne so? 7 Se wotee a, dən na wode ma no anaase dən na onya fi wo nsam? 8 W'amumoyε ka onipa a əte se wo na wo trenee ka nnipa mma nko ara. 9 “Nnipa su bere a wəhye wən so; na wsre mmoa fi nea əwə tumi nsam. 10 Nanso obi mmisa se, ‘Ehe na Onyankopən, me Yεfо no wə, nea əma nnwom anadwo no, 11 nea əkyere yen nimdee bebree sen asase so mmoa na əma yehu nyansa sen wim nnomaa no?’ 12 Se nnipa su tee mu a, ommua, amumoyεfо ahantan nti. 13 Ampa ara Onyankopən rentie wən nkotosrə hunu no; na Otumfo remmu. 14 Əno de aden na ərentie bere a woka se wunhu no, na woka se w'asəm wo n'anim enti əse se wotwen no, 15 na bio, n'abufuw mmfa asotwe mma na n'ani nni amumoyεsem akyi pii? 16 Enti Hiob bue n'ano ka nsənhunu; nimdee a onni nti, əkeka nsem bebree.”

36 Elihu toaa ne kasa so se, 2 “Monto mo bo ase kakra mma me, na məkyere mo se aka bebree a əse se yeka ma Onyankopən. 3 Minya me nimdee fi akyirikyiri; meka se me Yεfо bu atentrenee. 4 Munnye nto mu se me nsem yε nokware turodoo; na

meyε obi a ne nimdee so wə mo mu. 5 “Onyankopən so, nanso, ontwiri nnipa; əkorən na osi pi wə ne botae mu. 6 Əmma amumoyεfо ntəna nkwa mu, na əde amanehunufo kyεfa ma wən. 7 Onnyi n'ani mfi ətreneeni so, əma wəne ahemfo di ade na əma wən so afebəə. 8 Na se wəde mpokyere gu nnipa na amanehunu hama akyekyere wən papee a, 9 əka nea wəayε kyere wən se wənam ahantan so aye bəne. 10 Əma wotie ntəso na əhye wən se wonnu won ho wə wən bəne ho. 11 Se wəyε osetie na wəsom no a, wobedi yiye wə wən nna a aka no mu na wən mfe nyinaa aye anisə əma wən. 12 Na se wəantie no a, wəbeyera wə afoa ano, na wəawuwu a wonni nimdee. 13 “Wən a wonnim Nyame no kora abufuw so; mpo se ogu wən nkənsənkənsən a wonsu mpe mmoa. 14 Wowuwu wə wən mmabunmmere mu, wo mmarima nguamanfo a wətete abosonnān mu. 15 Nanso wən a wohu amane no, ogye wən; na əkasa kyere wən wə wən haw mu. 16 “Əregye wo afi ahohia mu de wo akə beae a hə bae a ahokyere nni, nea wəwə asomdwoe, na nnuan pa aye wo pon so ma. 17 Nanso mprenprem, atemmu a əfata amumoyεfо na aba wo so; atemmu ne atentrenee aso wo mu. 18 Hwε yiye na obi amfa ahonya annaadaa wo; mma adanmude kəse bi ntwe wo. 19 W'ahonya anaase mpo w'ahohia bebrebe nyinaa nti, worenkə amanehunu mu ana? 20 Mpere anadwo ho, se ammepra nnipa mfi wən afi mu. 21 Hwε na woannan ankə bəne ho, nea aye se wəpə sen amanehunu. 22 “Onyankopən yε əkəse wə ne tumi mu. Hena na əye əkyerəkyerefо se əno? 23 Hena na wahyehyε n'akwan əma no anaa waka akyere no se, ‘Woaye mfomso.’ 24 Kae na kamfo n'adwuma a nnipa de nnwonto akamfo no. 25 Adesamma nyinaa ahu; nnipa fi akyirikyiri hwe no haa. 26 Onyankopən yε əkəse, əboro yen ntease so! Ne mfe dodow mu nni hwehwebea. 27 “Ətwetwe nsu a əsoso, ma ədan osu gu nsutən mu; 28 na omununkum tə obosu gu fam na osu pete mmoroso gu adesamma so. 29 Hena na obetumi ate senea ətətərew omununkum mu no ase, senea əbəbə mu fi ne suhyε ase no? 30 Hwε senea əhwete n'anyinam mu wə ne ho ma əko po bun mu. 31 Eyi ne əkwan a əfa so di amanaman no so na əma aduan bu wən so. 32 Əde anyinam hyε ne nsam ma na əhye no se əmpa n'agviraehyε. 33 N'aprannah bə ahum a əreba no ho nkae; na anantwi mpo ma wohu se əreba.

37 “Eyi ma me koma bo kitirikitiri na ehuruw fi n'ateneae. 2 Tie! Tie ne nne mmubomu, ne huuyε

a efi n'anom reba no. 3 Ogyaa n'anyinam mu wo ɔsoro ase nyinaa na ɔma ekodu asase ano. 4 Eno akyi na ne mmubomu no ba; ɔde nne kese bobo mu. Se ɔkasa a, biribiara nsianka no. 5 Onyankopɔn nne bobo mu ma no ye nwonwa; ɔye nneema akese a ɛborɔ yen adwene so. 6 ɔka kyere sukyerɛmma se, 'Tɔ gu asase so,' ne osu nso se, 'Yɛ osuto kese.' 7 Senea nnipa a wabo wɔn nyinaa behu n'adwuma nti, ɔma nnipa nyinaa gyae wɔn adwumaye. 8 Wuram mmoa kɔtetɛw; wɔkɔhyehye wɔn abon mu. 9 Ahum tu fi ne pia mu, na awɔw nso fi mframa a ɛrebo mu. 10 Onyankopɔn home de sukyerɛmma ba, na nsu tamaa no kyen. 11 ɔde fuonwini hye omununkum ma; na otwa n'anyinam fa mu. 12 ɔhye ma wokyinkyin fa asase so nyinaa hyia ye nea ɔhye se wɔnye biara. 13 ɔde omununkum ba betwe nnipa aso, anaase ɔma etɔ gu asase so de kyere n'adøe. 14 "Tie eyi, Hiob; gyae na dwene Onyankopɔn anwonwade ho. 15 Wunim senea Onyankopɔn si fa di omununkum so, na ɔma n'anyinam twa? 16 Wunim senea omununkum si fa sensen wim, nea ɔwo nimdee a so nni no anwonwade no? 17 Mo a mufi fifiri wo mo ntade mu bere a anafo mframa ma asase no ye dinn no, 18 wubetumi aboa no ama watrew wim, a eyɛ den se kɔbere mfrafrae ahwehwɛ? 19 "Kyere yen nea ɛse se yɛka kyere no; yɛrentumi nka yen asem, efise yennim. 20 ɛse se wɔka nea mepe se meka kyere no ana? Onipa bi wɔ hɔ a ɔbɛre se wɔbemene no ana? 21 Obiara rentumi nhwɛ owia, senea ɛhyerɛn wo wim bere a mframa abɔ ama wim atew. 22 Ofi atifi fam ba wɔ anuonyam sononko mu; Onyankopɔn ba wɔ ahenni nwonwaso mu. 23 Otumfo no korɔn wɔ yen so na wɔpagyaw no wɔ tumi mu; n'atentrenee ne treneeye kese akyi no mpo, ɔnye nhyeso. 24 Eno nti nnipa de nidi ma no, efise onnwen koma mu anyansafo nyinaa ho ana?"

38 Afei, Awurade fi ahum mu buaa Hiob se, 2 "Hena ne nea ɔde nsɛm a nimdee nni mu kata me nhyeheyɛ so? 3 Hyɛ wo ho den se ɔbarima; mebisa wo nsɛm, na wubebua me. 4 "Bere a metoo asase fapem no, na wowɔ he? Se wote ase, ka ε. 5 Hena na osusuw ne tenten ne ne trɛw? Ampa ara wunim! Hena na ɔtwee susuhama faa ani? 6 Den so na egyina, anaa hena na otoo ne tweatibo no, 7 bere a anɔpa nsoromma bɔɔ mu too dwom, na abɔfo nyinaa de anigye teɛɛ mu no? 8 "Hena na ɔkaa po hyɛ apon akyi, bere a epue fii ɔyafunu mu, 9 bere a mede omununkum yɛɛ n'adurade na mede sum kabii

kyekyere no, 10 bere a metoo ɔhye maa no na misisii n'apon ne n'adaban, 11 bere a mekae se, 'ɛha ara na wubedu na worentra ha; ɛha na w'ahantan asorɔkye no beso no?' 12 "So woahye mmara ama adekyee da? Na woakyere ahemadakye nso afa, 13 se ɛnkɔka asase ano na ontu amumɔyefo mfi so? 14 Asase fa ne bɔbea se dɔte a ɛhye nsɔwano ase; na ɛsow tebea da wɔn ho adi te se atade. 15 Wɔde amumɔyefo hann akame wɔn, na won abasa a wɔama so no mu abu. 16 "So woapɛɛpɛ mu ahu nea po aniwa wɔ anaa woanantew ne bun mu pen? 17 So wɔde owu apon akyere wo? Woahu owu sunsuma apon ana? 18 Woate wiase a ɛda ho tamaa no ase ana? Se wunim eyinom nyinaa a, ka kyere me. 19 "ɔkwan bɛn na ɛkɔ hann atenae? Na ɛhe na sum te? 20 Wubetumi de wɔn akɔ won sibea? Wunim akwan a ɛkɔ wɔn atenae? 21 Ampa ara wunim, efise na wɔawo wo dedaw. Woanyin yiye! 22 "Woako sukyerɛmma adekoradan mu da anaa woahu mparuwbo adekoradan 23 a makora so ama ahohia bere, osa ne akodi nna? 24 ɔkwan bɛn na ɛkɔ faako a anyinam fi ba, anaa faako a apuei mframa fi na ɛbɔ fa asase so? 25 Hena na otwaa ɛka maa osuhweam, ne ɔkwan maa aprannah mmubomu, 26 se ɛbɛto agu asase a obiara nte so so, nweatam a obiara nni so, 27 na ama asase kesee a ɛda mpan afɔw na sare afifi wɔ so? 28 Osu wo agya ana? Hena na ɔyɛ agya ma obosu a esoso? 29 Hena yafunu mu na sukyerɛmma fi? Hena na ɔwo sukyerɛmma mporoporowa fi soro 30 bere a nsu kyen dan se ɔbo, na bun ani kyen? 31 "Wubetumi de hama akyekyere Akokɔbeatan ne ne mma? Wubetumi asan Nyankrente hama ana? 32 Wubetumi de anɔpa nsoromma aba wɔ ne bere mu anaase wubetumi ayi sisi ne ne mma afi hɔ? 33 So wunim mmara a ɛfa osoro ho? Wubetumi de Onyankopɔn ahenni aba asase so ana? 34 "Wubetumi ama wo nne adu omununkum so na wode nsu akata wo ho ana? 35 Wutumi ma anyinam twa? Wɔka kyere wo se, 'Yenni' ana? 36 Hena na ɔde nyansa ma koma anaase ɔde ntease hyɛ adwene mu? 37 Hena na ɔwɔ nyansa a wɔde kan omununkum? Hena na obetumi akyea ɔsoro nsu nkotoku, 38 bere a mfutuma aye den ama dɔte atowatɔw keka bɔ mu. 39 "Wɔko ahayɛ ma gyatabere ma gyata didi mee 40 bere a wobutubutuw wɔn abon ano anaase wɔtɛtɛw adoto ase? 41 Hena na ɔma kwaakwaadabi aduan bere a ne mma su frɛ Onyankopɔn na wonni aduan nti wokyinkyin?"

39 “So wunim bere a bepɔw so mmirekyi wowo? Woahwɛ, ahu bere a ɔforote nyinsɛn ne ba? 2 So woakan asram dodow a wôde nyinsɛn? Wunim bere a wôwo ana? 3 Wôkotow wowo wɔn mma; wɔn awoko yaw to twa. 4 Wɔn mma nyin ahooden so wɔ wuram; na wogyaw wɔn awofo hɔ a wɔnnsan nkɔ wɔn nkycen bio. 5 “Hena na ɔma wuram afurum fa ne ho di? Hena na ɔsan ne hama? 6 Mede asase kesee maa no se ne fi, ne nkyene asase tamaa se n'atenea. 7 ɔserew kurom gyegyeegyeɛ; na ɔnte ɔkafo nteeteɛmu. 8 Okyinkyin mmepeɔw no so se ne didibea ɛhɔ na okyin hwehwe wura amono biara. 9 “Eko bɛpene se ɔbɛsom wo ana? ɔbɛtena wo mmoa adidikà nkycen anadwo ana? 10 Wubetumi asa no wɔ funtumfiri so ana? ɔbefentem aku a ɛda w'akyi no ana? 11 Wubetumi de wo ho ato no so esiane n'ahooden dodo nti? Wubegyaw w'adwuma a eyɛ den no ama no ana? 12 Wugye di se ɔde w'aburow beba na waboa ano de akɔ awiporowbea ana? 13 “Sohori bo ne ntaban mu anigye so, nanso wontumi mfa ntoto asukɔnkɔn de ho. 14 ɔtow ne nkesua gu asase so ma mfutuma ka no hyew, 15 emfa ne ho se ɛnan bi bepetew no, se wuram aboa bi betiatia so. 16 ɔbɔ ne mma atirimoden senea wɔnyɛ ne dea; emfa ne ho se n'adwuma bɔye ɔkwa, 17 efise Onyankopɔn amma no nyansa wamma no nhumu biara. 18 Nanso se ɔtrew ne ntaban mu tu mmirika a, ɔserew ɔpɔnko ne ne sotefo. 19 “Wo na woma ɔpɔnko no n'ahooden anaa woma ne kɔn mu nwi kuhaa no? 20 Wo na woma no huruw te se mmoadabi, na ɔde ne nkɔtɔ hunahuna ana? 21 ɔde ne nan tintim fam dennen, na n'ani gye n'ahooden mu, na afei ɔbɔ wura ɔko mu. 22 ɔmmɔ hu, na onsuero biribiara; ohu afoa a onguan. 23 Bɛmma wosow wo ne nkyen mu boha mu, na peaw ne pemɛ nso di ahim wɔ ne ho. 24 Ofi ahopere mu de n'ano sisi fam; na se wɔhyɛn torobento a ontumi nnyina faako. 25 Se torobento hyen a ɔka se, “Wie!” ɔte ɔko ho hua fi akyirikyiri, ɔsaħene no nteɛmu ne ɔko mu osebɔ. 26 “Wo nyansa na ɛma akoroma tu na ɔtrew ne ntaban mu fa anafo? 27 Wo na wohye ɔkɔre ma no tu kɔ sorosoro kɔye ne berebuw wɔ hɔ? 28 ɔbotan mu na ɔte na ɛhɔ na ɔda; ɔbotan sorɔnsorɔn ye n'abandennen. 29 ɛhɔ na ofi kohwehwe n'aduan; n'ani hu ade a ewɔ akyirikyiri. 30 Mogya ye ne mma aduan, na faako a atsfo wɔ no, ɛhɔ na ɔwɔ.”

40 Afei Awurade buaa Hiob se, 2 “Nea ɔne Otumfo
no wɔ asɛm no bɛtɛe ne so ana? Ma nea əbɔ
Onvankopon kwaadu no mmua no e!” 3 Na Hiob buaa

Awurade se, 4 "Mense na memfata, ebeyε den na matumi anya mmuaε? Mede me nsa mua m'ano. 5 Makasa baako, nanso minni mmuaε mprenu so, na merenkasa bio." 6 Afei, Awurade fi ahum mu buaa Hiob se, 7 "Hyε wo ho den se obarima; mebisa wo nsem, na εεε se wubua me. 8 "Wobeka m'atemmu ho asem bone ana? Wubebu me fo de abu wo ho bem ana? 9 Wowo abasa te se Onyankopon de, na wo nne betumi abobo mu se ne de ana? 10 Eno de fa anuonyam ne əhyerεn hyehyε wo ho, na fura nidi ne kεseyε. 11 Hwie w'abufuwhyew mmoroso no gu, hwe əhantanni biara na brε no ase, 12 hwe əhantanni biara na si no fam na tiatia amumoyεfo so wo faako a wogiyina hø. 13 Sie wøn nyinaa bø mu wø mfutuma mu; kata wøn anim wø əda mu. 14 Na afei m'ankasa megue ato mu se wo ara wo basa nifa betumi agye wo nkwa. 15 "Hwe susono, nea meyεε no kaa wo ho na əwe sare te se nantwi. 16 Hwe ahoøden a əwo wo n'asen mu ne ahoøden a εwo ne yafunu so were mu! 17 Ne dua hinhim se sida; ne sre mu ntin yε peperee. 18 Ne nnompe te se købere mfrafrae dorobøn, n'abasa ne ne n'anan te se nnade praban. 19 Odi Onyankopon nsa ano adwuma mu kan, nanso ne Yefo betumi de n'aføa akø ne so. 20 Nkoko fifi wøn nnøbae ma no, na wuram mmoa nyinaa goru ben hø. 21 Nsøensøe nnua ase na əda, na dontori mu demmire akata no so. 22 Nsøensøe nwini no kata ne so; na nsunoa nnua twa ne ho hyia. 23 Nsu nworoso nhaw no; mpo se Yordan bobø ba n'ano a, onni əshaw. 24 Obi betumi akyere no animono; anaa obi betumi de afiri ayi no na wabøre ne hwene mu ana?"

41 "So wubetumi de darewa atwe
odemkyemmirampɔn anaa wubetumi de hama
akyekyere ne tekrema? 2 So wubetumi de hama afa ne
hwenem, anaase wubetumi de darewa aso n'abogye
mu? 3 ɔbekɔ so asre wo se hu no mmɔbɔ ana? ɔne
wo bekasa breoo ana? 4 ɔbepene ne wo aye apam
ama wode no aye w'akoa afebɔ ana? 5 Wubetumi de
no aye abebe te se anomaa anaa wubetumi asa no
hama de no ama wo mmabea? 6 So aguadifo bepe
se wode no bedi nsesagu? Wobekyekye ne mu ama
aguadifo ana? 7 Wubetumi de mpeaw awowɔ ne were
mu anaase wode mpataa mpemɛ bɛwɔwɔ ne ti ho?
8 Wode wo nsa ka no a, wobekae senea ɔbɛwɔsow
ne ho, nti worenye saa bio! 9 ɔkwan biara nni ho a
wobefaa so akyere no; ani a ebo ne so keke no ma nnipa
dwudwo. 10 Obiara ntumi nsi ne bo nhwanyan no.

Afei hena na obetumi ne me adi asi? **11** Hena na mede no ka a eṣe se mitua? Biribiara a ἐχε ὅστο ase no γε me de. **12** “Me were remfi se mēka n’akwaa, n’ahooden ne ne bōbea fēfē no ho asem. **13** Hena na obetumi aworōw ne ho ahama, na hena na ḥe nnareka bēkō ne ho? **14** Hena na obetumi abue n’abogye, a eṣe a γε hu ayε no ma no? **15** N’akyi wō bona a eṣesa so, etetare so a ḥokwan nna mu koraa; **16** senea etetare so fa no nti, mframia biara mfa ntam. **17** ḥtoatoa mu denneennen a emu ntumi ntetew. **18** Se ḥonwansi a, epepa gya; n’aniwa aba te se adekyeenim hann. **19** Agyaten turuw fi n’anom na nsramma turuturuw fi mu. **20** Wusiw sen fi ne hwene mu te se ḥosen a esi gya so. **21** Ne home ma gyabiriw ano sō, na ogyaframa tu fi n’anom. **22** Ne kōn mu wō ahoođen ankasa; wōn a wohu no no aba mu bu. **23** Ne were a abubu agu so no γε pepere; ayε pemee a enka ne ho. **24** Ne koko so γε den se ḥobtan γε den se awiyammo. **25** Se ḥosore a, ahoođendo bō huboa; se ḥosow ne ho a woguan. **26** Afoa wō no a, enka no, peaw, peme ne agyan nso saa ara. **27** ḥfa dade se wura bi na kōbere mframrae te se dua a awu bi ma no. **28** Agyan mma no nguan; ahwimmo mu aboa γε ntete ma no. **29** Kontibaa te se sare wō n’ani so; na ḥosere pemee nnyigyei. **30** Abon a ano γε nnam tuatua ne yafunu so. ḥtwe ne ho ase wō fam fa dontori mu a, eyiyi akam. **31** ḥma bun mu huru se nsu a ḥewo ḥesēn mu na onunu po mu se srade a ḥewo kuku mu. **32** Nea ḥobfa no, ehō nsu no pa yerew yerew; na obi besusuw se po bun adan ayε dwen. **33** Asase so biribiara ne no nse. ḥye abōde a onsurō hwee. **34** Ommu won a wōγε ahantān no mu biara; ḥye won a wōγε ahomaso no nyinaa so hene.”

42 Na Hiob buaa Awurade se, **2** “Minim se wutumi γε nneema nyinaa; obiara rentumi nsēe wo nhyehyε. **3** Wubisa se, ‘Hena ni a onni nimdees nso osiw m’afotu ho kwan?’ Ampa ara mekaa nneema a mente ase no ho nsēm, nneema a γε nwonwa ma me. **4** ‘Wokae se, ‘Tie na menkasa; mebisa wo nsēm na eṣe se woma me mmuae.’ **5** Mate wo nka pēn, na mprempren de, m’ani ahu wo. **6** Enō nti mibu me ho animtiaa na mete mfutuma ne nsō mu de kyere m’ahonu.” **7** Na Awurade kaa nsēm yi kyere Hiob wiei no, Awurade ka kyere Temanni Elifas se, “Me bo afuw wo ne wo nnamfonom baanu no, efise moanka me ho asem a γε nokware senea me somfo Hiob kae no. **8** Afei, momfa anantwi ason ne adwennini ason, na monkō me somfo Hiob nkyen, na monkōbō ḥhyew

afōre mma mo ho. Me somfo Hiob bēbō mpae ama mo, na metie ne mpaebō no na merenyε mo senea ḥfata mo nkwaseasēm no, nsēm a moka faa me ho no γε nokware senea me somfo Hiob yee no.” **9** Enti Temanni Elifas ne Suhini Bildad ne Naamani Sofar yee senea Awurade hyε wōn no; na Awurade tiee Hiob mpaebō. **10** Hiob bōbō mpae maa ne nnamfonom akyi no, Awurade san yee no ḥdefo bio na ḥe n’ahode a na ḥewo kan no mm̄ohō abien maa no. **11** Afei, ne nuabarimanom, ne nuabeanom nyinaa ne obiara a na onim no dedaw no baa ne fi ne no bedidii. Wōkyekyee ne were wō amanehunu a Awurade ma ḥkō mu no ho, na wōn mu biara b̄ree no dwete ne sikakōkō kaa. **12** Awurade hyiraa Hiob nkwa awieie sen ne mfiase. Onyaa nguan mpem dunan, yoma mpem asia, anantwinini mpamho apem ne mfurum abere apem. **13** Bio onyaa mm̄abarima baason ne mm̄abea baasa. **14** ḥtoo ne babea piesie no din Yemima, na nea odi so no Kesia na nea ḥto so abiesa no de Keren-Hapuk. **15** Asase no so nyinaa, na mmaa biara nni hō a wōn ho γε fe se Hiob mm̄abea no, na wōn agya de wōn kaa wōn nuabarimanom no ho maa wōn agyapade. **16** Eyi akyi no, Hiob dii mfirihyia ḥha aduanan; ohuu ne mma ne ne nenanom awo ntoatoaso anan. **17** Afei owui a na wabō akwakoraa pa ara.

Nnwom

1 Nhyira ne onipa a ontie amumøyefo afotu na onni nneboneyefo nhweso akyi na ɔntena fewdifo tenabea. **2** Na mmom, Awurade mmara sɔ n'ani, na osusuw ho awia ne anadwo. **3** ɔte se dua a woatɛw wo asutɛn ho, na ɛsow n'aba ne bere mu a n'ahaban no nguan da. Nea ɔyɛ biara yɛ yiye. **4** Nanso nneboneyefo nte saa; wote se ntɛtɛ a mframa bɔ gu. **5** Enti amumøyefo rentumi nnyina atemmu no ano, na nneboneyefo nso rentena atreneefo asafo mu. **6** Efise Awurade kyere ɔtreneeni kwan nanso amumøyefo kwan de, ebeyera.

2 Aden nti na amanaman no hyehyɛ bɔne ho na nnipa no bɔ pɔw hunu yi? **2** Asase so ahemfo sore gyina na sodifo ka wɔn ho bo mu tia Awurade ne Nea Wɔasra no no. **3** Wɔka se, "Momma yemmbu wɔn nkɔnsɔnkɔnsɔn na yentow wɔn mpokyerɛ ngu." **4** Nea ɔte agua so wɔ ɔsoro no serew; Awurade di wɔn ho few. **5** Afei ɔka wɔn anim wɔ n'abufuw mu, hunahuna wɔn wɔ n'abufuwhiyew mu, ka se, **6** "Masi me Hene wo Sion, me bepow kronkron no so." **7** Mepae mu aka Awurade ahyɛde: ɔka kyereɛ me se, "Woyɛ me Ba; nne maye w'Agya. **8** Bisa me, na mede amanaman nyinaa beye w'agypade, asase ano nyinaa beye wo de. **9** Wode dade ahempema bedi wɔn so; na woabobo wɔn se ɔnwemfo ahina." **10** Enti mo ahemfo, munsua nyansa; monkae kɔkɔbɔ yi, mo asase sodifo. **11** Momfa osuro nsom Awurade na monsepɛw mo ho ahopopo mu. **12** Mumfew ɔba no ano, na ne bo amfuw na mo akwan de mo bɛkɔ ɔsɛe mu, efise n'abufuwhiyew tumi sore mpofirim. Nhyira ne wɔn a woguan toa no nyinaa.

3 Dawid dwom a ɔtoe bere a ɔreguan afi ne babarima Absalom anim. Awurade, hwɛ senea m'atamfo dɔɔso fa! dodow no ara na wɔsore tia me! **2** Bebree no ara ka fa me ho se, "Onyankopɔn rennye no." **3** Nanso wo, Awurade, woyɛ nkatabo a atwa me ho ahyia m'auonyam, nea ɔpagyaw me ti. **4** Metee mu su frɛ Awurade, na ogye me so fi ne bepow kronkron no so. **5** Meto hɔ na meda a, minyan bio, efise Awurade ma migyina. **6** Merensuro atamfo mpem mpem a wɔatwa me ho ahyia no. **7** Sore, Awurade! Gye me, me Nyankopɔn! Bobɔ m'atamfo nyinaa abogye; na tutu amumøyefo se. **8** Awurade hɔ na ogye fi ba. Ma wo nhyira mmra wo nkurofo so.

4 Wode ma dwonkyerɛfo. Wɔto wɔ sankuhama so. Dawid dwom. Se misu frɛ wo a, gye me so, me trenee Nyankopɔn. Ma me ɔhɔme wɔ m'ahohia mu; hu me mmɔbɔ na tie me mpaebɔ. **2** Enkosi da ben na mobedan m'auonyam ahohora? Enkosi da ben na mobedo nneema hunu na moadi ahoni ahuhuw akyi? **3** Hu se Awurade ayi nea ɔwɔ nyamesu ama ne ho; Awurade betie, se misu mefrɛ no a. **4** Se mo bo fuw a, monnye bɔne; se modeda mo mpa so a, monyɛ komm na monhwehwe mo koma mu. **5** Mommo afɔre a ɛfata na momfa mo were nhye Awurade mu. **6** Nnipa bebree bisa se: "Hena na ɔde yiyebe bɛbre yɛn?" Awurade, ma w'anim hann no nhyerɛn yɛn so. **7** Fa anigye mmoroso hyɛ me koma ma bere a wɔn aburow ne nsa foforo abu so no. **8** Meto hɔ, na mada asomdwɔe mu, efise wo nko ara, Awurade, na woma metena dwoodwoo.

5 Wode ma dwonkyerɛfo se wɔmfa atentɛbɛn nto. Dawid dwom. Awurade, yɛ aso ma me nsem na dwen m'apinisi ho. **2** Tie me mmoa ho sufɛ, me Hene ne me Nyankopɔn, efise wo na mebɔ wo mpa. **3** Awurade, wote me nne anɔpɔ; anɔpɔ, mede m'adesrɛ ba w'anim na mede anidaso twɛn. **4** Wonyɛ Onyankopɔn a w'ani gye bɔne ho; na amumøyefo rentumi ne wo ntɛna. **5** Ahantanfo rentumi nnyina w'anim; wukyi wɔn a wɔyɛ bɔne nyinaa. **6** Wosɛe wɔn a wɔka atosem; Awurade kyi mogypɛfo ne asisifo. **7** Nanso me, wo mmɔborohunu bebrebe nti, mɛba wo fi; na nidi mu na mɛkotow akyere w'asoredan kronkron no. **8** Awurade kyere me kwan wɔ wo trenee mu m'atamfo nti, bɔ wo kwan tee wɔ m'anim. **9** Wɔn anom asem baako mpo nyɛ nokware; ɔsɛe ahye wɔn koma ma. Wɔn menewa yɛ oda a so abue wode wɔn tɛkrema ka nnaadaasem. **10** Onyankopɔn, bu wɔn fo! Ma wɔn pɔw bɔne nyɛ wɔn asehwe. Pam wɔn; esiane wɔn bɔne dodow no nti, efise wɔasore atia wo. **11** Nanso ma wɔn a woguan ba wo nkyɛn no ani nnye; ma wɔmfa anigye nto dwom daa. Trew wo bammɔ mu wɔ wɔn so, na wɔn a wɔdɔ wo din no ma wɔn ani nnye wɔ wo mu. **12** Awurade, ampa ara, wuhiyira atreneefo; na wode w'ayamye twa wɔn ho hyia se nkatabo.

6 Wode ma dwonkyerɛfo se ɔmfa sankuhama nto wɔ Seminit nne so. Dawid dwom. Awurade nka m'anim wɔ w'abufuw mu, na ntwe m'aso nso wɔ w'abufuwhiyew mu. **2** Hu me mmɔbɔ, Awurade, efise meyɛ mmrɛw; Awurade sa me yare na me nnompe wɔ ahoyeraw mu. **3** Me kra wɔ ahohia mu. Enkosi da

ben, Ao Awurade, enkosi da ben? 4 San bra, Awurade, na begye me nkwa; gye me, wo do a enni nihuammo no nti. 5 Obi a wawu no renkae wo da, hena na ofi oda mu kamfo wo? (Sheol h7585) 6 Apinisi ama maye mmerew. Anadwo mu nyinaa mede agyaadwotwa fow me mpa, na me nusu fow me sumii. 7 Awerəhow ama m'ani so aye me kusuu. Eredum; m'atamfo nyinaa nti. 8 Mo nneboneyefo, montwe mo ho mfi me ho! efise Awurade ate me sufrc. 9 Awurade ate me mmaborosu; Awurade tie me sufre. 10 M'atamfo nyinaa anim begu ase na wən ho adwiriw wən; na wəapatuw de fere asan wən akyi.

7 Dawid adesre dwom a Benyaminni Kus nsem nti oto maa Awurade. Awurade me Nyankopən, miguan toa wo; Gye me fi wən a wətaa me nyinaa nsam, 2 anye saa a wəbetetew me mu se gyata na wəatetew me mu asinasin a obiara rentumi nnye me. 3 Awurade me Nyankopən, se maye eyi na se afodi aba me so a, 4 se maye bəne atia nea əne me te yiye, anaase mabo me tamfo korən kwa a, 5 eno de ma m'atamfo ntaa me na wəmmeto me; ma wontiatia me so wə fam, na wəmma me funu nna mfutuma mu. 6 Sore wə w'abufuw mu, Awurade! Sore tia m'atamfo abufuw. Nyan, me Nyankopən; hye atentrennee mmara. 7 Ma nnipadəm mmetwa wo ho nhylia. Fi əsoro hə di wən so; 8 ma Awurade mmu nnipa no aten. Bu me aten, Awurade senea me trenee te, senea me nokwaredi te, Ao, Əsorosoroni. 9 Onyankopən treneeni, wo a wohwehwe adwene ne koma mu, fa amumøyefo basabasaye bra awieia na ma atreneefo nnya bammo. 10 Me nkatabo ne Əsorosoro Nyankopən nea ogye koma mu treneeni no. 11 Onyankopən ye otetmufo treneeni, Onyame a əda n'abufuwhyew adi da biara. 12 Se wansesa n'adwene a, əbesew n'afua ano; obekuntun ne tadua na əde bəmma ahye mu. 13 Wasiesie n'akode a eyə hu; aye ne bəmma a əredew no krado. 14 Nea onyinsen amumøyefo na basabasaye ahye no ma no, əwo nnaadaa. 15 Nea otu tokuru, na oyi mu dəte no hwe tokuru a watu no mu. 16 Əhaw a əde ba no dan bə n'ankasa so; ne basabasaye bə n'ankasa ti so. 17 Mede aseda bəma Awurade, ne trenee nti, na mato ayeyi dwom ayi Awurade, Əsorosoroni no din aye.

8 Wəde ma dwonkyerəfo se wənto no "gittit" sanku nne so. Dawid dwom. Awurade, yen Awurade, wo din kəseye ada adi wiase mmaa nyinaa. Wode w'antuonyam atimtim əsoro nohə, 2 mmofra ne

nkokoaa mpo de wən ano kamfo wo, w'atamfo nti; na wode bə atamfo ne awerətofo ano. 3 Se mehwə wo əsorosoro, wo nsateaa ano adwuma; əsram ne nsoromma a wode obiara asi n'afa a, 4 onipa ne hena a wokae no, na onipa ba nso ne hena a w'ani ku ne ho? 5 Wobəə no ma əyee akumaa kakra sen abəfo na wode w'antuonyam ne nidi abə no abotiri. 6 Woyee no əsodifo maa wo nsa ano nnwuma wode nneema nyinaa ahyc n'anen ase: 7 nguankuw ne anantwikuw nyinaa ne wuram mmoa nso, 8 wim nnomaa ne po mu mpataa, nea ənenam po mu akwan so nyinaa. 9 Awurade, yen Awurade, wo din ye kese wə asase nyinaa so!

9 Wəde ma dwonkyerəfo. Wəto no senea wəto "Əba no wu". Dawid dwom. Awurade, mefi me koma nyinaa mu ada wo ase. Meka w'anwonwade no nyinaa. 2 Məma m'ani agye na madi ahurusi wə wo mu. Meto ayeyi dwom ama wo din, Əsorosoroni. 3 M'atamfo san wən akyi; wətetew hwe, na wowuwu wə w'anim. 4 Wəadi m'asəm ama me, na menya m'ahofadi; wəatena w'ahengua so, abu atentrennee. 5 Wəatwe amanaman no aso, na wəasəe amumøyefo. Woapepa wən din a wərenkae wən bio. 6 Əsəe a enni awieie ato ətamfo no, wəatutu wən nkupropən; na wərenkae wən bio mpo. 7 Awurade di hene daa daa; wasi n'atemmu ahengua. 8 Əde trenee bebu wiase aten; əde atentrennee bedi nnipa no so. 9 Awurade ye guankəbea ma wən a wodi wən nya no, əyə abandennen wə ahohia mmere mu. 10 Wən a wonim wo din no de won ho bəto wo so, efise, wo Awurade, wunnyaw obiara a əhwehwe wo no mu da. 11 Monto ayeyi dwom mma Awurade a əte ahengua so wə Sion; mompae mu nka nea wayə wo amanaman no mu. 12 Na əkae nea ətə mogyə so were no; ommu n'ani ngu əbrəfo sufre so. 13 Awurade, hwe senea m'atamfo teetee me! Hu me mməbə na yi me fi owu apon ano, 14 na matumi apae mu aka w'ayeyi wə Əbabəa Sion apon ano, na madi ahurusi wə wo nkwegye no mu hə. 15 Amanaman mufo atə amoia a wəatu no mu; afiri a wosum hintaw no ayi wən anan. 16 Awurade atentrennee da no adi; amumøyefo nsa ano adwuma ayi wən. 17 Amumøyefo san kə əda mu, amanaman a wən were fi Onyankopən nyinaa. (Sheol h7585) 18 Nanso ənye daa na ne were befi ohiani, anaase mmaboroni anidaso beyera korakora. 19 Sore! Awurade, mma ədesani nni nikonim, bu amanaman no aten wə w'anim. 20 Bə wən hu, Awurade; na ma wonhu se, woyə adesa bi kəke.

10 Aden, Awurade, na wugyina akyirikyiri saa? Aden na wode wo ho ahintaw wō amanehunu mmere mu yi? **2** Omumoyeфo de ahantan taataa mməborofo, wōn a ne nneyee mfiri yi yi wōn no. **3** Əde nea ne koma hwehwe hoahoa ne ho; ohyira odifudepefo na oyi Awurade ahi. **4** Ahantan nti omumoyeфo nhwehwe Awurade; ne nsusuwii mu no Onyankopon nsi hwee. **5** N'akwan nyinaa mu odi yiye; əma ne ho so, na wo mmara mfa no ho; na odi n'atamfo nyinaa ho few. **6** Əka kyere ne ho se: "Hwee remma minhinhim; m'ani begye daa, na merenkə amanehunu mu da." **7** Nnome, atoro ne ahunahuna ahye n'anom ma; Əhaw ne mmusu hye ne tekrema ase. **8** Ətew bən nkuraa no; ofi ahintawee kum nea onnim hwee, ohintaw hwe wōn a ərehwehwe wōn aye wōn bōne no. **9** Ətē se gyata a wahintaw; ətew se əbəkyere mməboronı; əkyere wōn twe wōn ase de wōn kō ne bon mu. **10** Ədwerew wōn a əkyere wōn no ma wōtə beraw; na əde n'ahooden ka wōn hye. **11** Əka kyere ne ho se, "Onyankopon were afi; wayi n'ani afi so na onhu." **12** Sore, Awurade! Ma wo nsa so, Onyankopon. Mma wo were mfi wōn a wonni aboaf. **13** Aden nti na omumoyeфo yi Onyankopon ahi? Aden nti na əka kyere ne ho se, "Əremfre me akontaabu so?" **14** Nanso wo, Onyankopon, wuhu amanehunufo haw; na waye w'adwene se wobehwe. Mməboronı de ne ho ma wo; wo na woye ayisaa boaf. **15** Bubu omumoyeфo ne əbənefo aprew; frē no na ommebu n'amumoye ho nkontaa, n'amumoye a anka wərenhu no. **16** Awurade ye əhene daa nyinaa; amanaman no beyera n'asase so. **17** Awurade, wutie mməborofo adesre; wohye wōn nkuran, na wutie wōn surfə, **18** na wudi ma ayisaa ne nea wohye no so, senea əbeyə a ədesani a ofi asase mu renhunahuna bio.

11 Wōde ma dwonkyerəfo. Dawid dwom. Awurade mu na mede me were ahye. Aden na wutumi ka kyere me se, "Tu te se anomaa kō wo bepəw so. **2** Na hwe, amumoyeфo akuntun wōn ta mu, na wōde wōn mməmma asisi ahama so se wəbetow wō sum mu de awo koma mu ahotefo. **3** Se wōresee fapem no a, dən na ətreneeni betumi aye?" **4** Awurade wo n'asoredan kronkron no mu; Awurade te ne soro ahengua so. Əhwe nnipa mma, n'ani hwehwe wōn mu. **5** Awurade hwehwe ətreneeni mu, na amumoyeфo ne wōn a wōpə basabasayə de, ne kra kyi wōn. **6** Əbətə ogyatannaa ne sufre a əredəw agu amumoyeфo so; na mframə a mu

ye hyew bəye wōn kyefa. **7** Awurade ye ətreneeni, na əpə atentrenee; wōn a wōtə no behu n'anim.

12 Wōde ma dwonkyerəfo se wōnto no wo "Seminit" sanku nne so. Dawid dwom. Boa yən, Awurade, na nyamesurofo asa; nokwafo ayera wō nnipa mu. **2** Obiara di atoro kyere ne yənko; wōn ano a ədefedəfə no ka nnaadaasəm. **3** Ma Awurade ntwa nnaadaa ano ne tekrema biara a əhoahoa ne ho nkyene; **4** nea əka se, "Yəde yən tekrema bedi nkonom; yən ano bedi ama yən, na hena na odi yən so tumi?" **5** "Esiane əhye a wōde hye mməboronı ne ohiani apini no nti, məsore afei," Awurade na ose. "Məbə wōn ho ban afi wōn a wōhaw wōn no ho." **6** Awurade asem ye nokware te se dwetə a wəasən so wō fononoo mu, na wōahoa ho mpen ason. **7** Awurade, wobekora mməboronı na woabə yən ho ban afi saa nnipa yi ho afebəo. **8** Amumoyeфo nenam senea wōpə, bere a adesamma de nidi ma afide.

13 Wōde ma dwonkyerəfo. Dawid dwom. Awurade enkosi da bən? Wo were befi me afebəo ana? Enkosi da bən na wode w'anim behintaw me? **2** Enkosi da bən na mene m'adwennwene bedi aperepere na awerehaw ahye me koma mu daa? M'atamfo nni me so nkonom nkosi da bən? **3** Twa w'ani hwe me na bua me, Awurade, me Nyankopon. Ma m'ani so nyə hann, na manna owu nna. **4** Me tamfo beka se, "Madi ne so nkonom." Na m'ahohiahiafo bedi ahurusi bere a mahwe ase. **5** Nanso mede me ho to wo də a ensa da no so; me koma di ahurusi wō wo nkwagye mu. **6** Mətə dwom ama Awurade, efise əne me adi no yiye.

14 Wōde ma dwonkyerəfo no. Dawid dwom. Əkwasea ka wō ne koma mu se, "Onyankopon bi nni hō." Wəaporəw, na wōn nneyee ye fi na wōn mu biara nni hō a əye ade pa. **2** Awurade fi əsoro hwe adesamma wo fam se obehu wōn mu bi a wəwə ntease, anaa ebinom a wohwehwe Onyankopon. **3** Nanso nnipa nyinaa atwe wōn ho afi Onyankopon ho; wōn nyinaa aye bōne. Obiara nni hō a əye papa. Əbaako mpo nni hō. **4** Enti abənefo rensua nyansa ana? Wōwe me nkurofo te senea nnipa di aduan. Wonnsu mfrē Awurade? **5** Nanso wonni, ehu akyekyere won, efise Onyankopon te wōn a wōtə mu. **6** Mo nnebənəyeyə səe ahiəfə nhyehyee, nanso, Awurade ne wōn guankəbea. **7** Ao, Israel nkwagye mfi Sion mmra! Awurade besan de ne

nkurofo agyapade ama wən. Na Yakob adi ahurusi, na Israel ani agye!

15 Dawid dwom. Awurade, hena na obetena wo kronkronbea ntamadan no mu? Hena na obetena wo bepəw kronkron no so? **2** Nea ne ho nni asem na ɔyε nea εtεε, nea ɔka nokware a efi ne koma mu **3** na ɔmfə ne tekremə nsεe nnipa nea ɔnyε ne yɔnko bɔne na ommu ne yɔnko nipa abomfiaa, **4** nea obu afideyeni animtiaa na ɔde nidi ma wən a wosuro Awurade, nea odi ne ntam so, bere a etia no mpo, **5** nea ɔde ne sika bɔ bosea a onnye nsiho na onnye adanmude ntia nea odi bern. Nea ɔyε eyinom no renhinhim da.

16 Dawid mpaebə. Bɔ me ho ban, me Nyankopən, na wo mu na minya guankobea. **2** Meka kyereɛ Awurade se, "M'Awurade ne wo; minni ade pa biara ka wo ho." **3** Ahotefo a wɔwɔ asase no so de, wɔne anuonyamfo a m'anigye wo wən mu. **4** Wən a wodi anyame afoforo akyi no, wən awershaw bədɔoso. Merengu mogya nsa mma saa anyame no na meremfa m'ano mmɔ wən din. **5** Awurade, wode me kyefə ne me kuruwa ama me; woama me kyefə anya bammo. **6** M'ahye akɔdeda mmeae a eye ama me; ampa ara mewo agyapade a ho yε anigye. **7** Mekamfo Awurade a otu me fo; na anadwo mpo, me koma kyerkyerɛ me. **8** Mihu Awurade wə m'ani so daa nyinaa. Esiane se ɔwo me nsa nifa nti, merenhinhim da. **9** Eno nti, me kra ani gye, na mede me tekremə di ahurusi; me nipadua nso bəhome asomdwoe mu, **10** efise, worennyaw me awufo mu. Na woremma wo Kronkronni no mporəw. (Sheol h7585) **11** Woakyere me nkwagye kwan, na wobema m'ani agye wə w'anim, na anigye a εrensa da wə nifa so.

17 Dawid Mpaebə. Awurade, tie me trenee abisade; tie me sufre. Yε aso ma me mpaebə; nea emfi nnaadaa anofafa mu. **2** Ma me bembu mfi wo; ma w'ani nhu nea εyε pε. **3** Wopεεpε me koma mu, wohwehwε me mu anadwo, na woso me hwe de, nanso wubehu se minsusuw bɔne bi ε; m'ano nkaa bɔne bi ε. **4** Nnipa nneyεe fam no, anom asem nti matwe me ho afi basabasayεfə akwan ho. **5** Menam w'akwan so daa; me nan nhinti w. **6** Misu mefri wo, Onyankopən na wubegye me so; yε aso ma me na tie me mpaebə. **7** Da wo də nwonwaso no adi; wo a wode wo nsa nifa gye wən a wode wən ho to wo so no nkwa fi wən atamfo nsam no. **8** Hwε me so se obi a wodo no; fa me sie wo ntaban nwini no ase, **9** fi amumoyεfə

a wɔretaataa me no nsam, m'atamfo a wɔatwa me ho ahyia no. **10** Wopirim wən koma, na wɔkasa ahantə so. **11** Wəadi me ntente, afei wɔatwa me ho ahyia; wən ani abere se wəbəbə me ahwe fam. **12** Wəte se gyata a hanam ho kɔm de no, te se gyata kεse bi a wabutuw wə ahintawee. **13** Sore, Awurade! Wone wən mfa mmo ani na ka wən hyε; fa w'afoa no gye me fi amumoyεfə no nsam. **14** Awurade, fa wo nsa gye me fi nnipa a wəte se nsam; asase so nnipa a won akatua wo nkwa yi mu no. Womma ɔkɔm nne wən a w'ani ku wən ho; wən mmabarima wə bebree, na wɔkora agyapade ma wən mma. **15** Na me trenee mu, mehu w'anim; se minyan na mihi wo a me koma bεtə me yam.

18 Wode ma dwonkyerɛfə. Awurade akoaw Dawid dwom. Ətoo saa dwom yi maa Awurade, bere a ogyee no fii n'atamfo nyinaa ne Saulo nsam no. Medo wo, Awurade, m'ahooden. **2** Awurade ne me botantim; m'aban ne me gyefo; me Nyankopon yε me botan. Ne mu na minya me hintabea. ɔyε me nkatabo, me nkwagye aben ne m'abandennen. **3** Misu frɛ Awurade; ɔnɔ na ayeyi se no, efise ogye me fi m'atamfo nsam. **4** Owu nkɔnsɔnkɔnsɔn kyekyere me; na ɔsεe asorɔkye bu faa me so. **5** ɔda mu hama kyekyere me; mihyiaa owu mfiri. (Sheol h7585) **6** M'ahohia mu, misu frɛ Awurade. Misu frɛ me Nyankopon hwehwε mmoa. Ofi n'asorefi hə tee me nne; me sufre baa n'anim, na ɛkɔɔ n'asom. **7** Asase wosowee na ehinhimii, na mmepwəfapem wosowee wosuroe, efise na ne bo afuw. **8** Wusiw fii ne hwene mu; ogyaframa fii n' anom, na nnyansramma dəw fii mu. **9** Ofi ɔsoro baa fam; na omununkum kabii duruu n'anān ase. **10** ɔtə kerubim so tu kɔo soro; gyaagyaa ne ho wə mframa ntaban so. **11** ɔde sum kataa ne ho, osu a amuna tumm atwa ne ho ahyia. **12** Hann kεse hyerɛn wə n'anim, na omununkum a mparuwbo ne anyinam wə mu fii ne ho hyerɛn mu bae. **13** Awurade bobə mu fii ɔsoro; ɔsorosoroni no nne gyigyee bio. **14** ɔtow ne bəmma no de bəo atamfo no ahwete, ɔde anyinam a ano yen den pam wən. **15** Po mu abon ho yiyii na asase nnyinaso ho daa hə, esiane w'animka ne ahomegu a efi wo hwene mu no nti, Awurade. **16** Ofi soro baa fam besoo me mu; ɔtwee me fii nsu a mu də mu. **17** Ogyee me fii me tamfo hɔodenfo nsam, wən a wən ani sa me, na wən ho yε den dodo ma me no. **18** Wəbaa me so wə m'amanehunu da mu, nanso Awurade maa me so, **19** wode me baa baabi a ho trew; ogyee me, efise n'ani so me. **20** Awurade ne

me adi no senea me trenee te; wahwe me nsa a ho tew so atua me ka. **21** Manantew Awurade akwan so. Mentwee me ho mfii me Nyankopon ho nkoyee bone ε. **22** Madi ne mmara nyinaa so: mimmuu n'ahyede so. **23** Me ho nni asem wə Onyankopon anim, na matwe me ho afi bone ho. **24** Awurade agyina me treneeye ne me nsa a ho tew wə n'anim no so atua me ka. **25** Woda wo ho adi se ənokwafo kyere wən a wodi nokware, wən a wodi mu nso wokyere won se wodi mu. **26** Woye kronkron ma won a woye kronkron, na amumoyefo de, wukyi wən. **27** Wugye ahobreasefo nkwa, na wobre ahantanfo ase. **28** Awurade, woma me kanea hyerən. Yiw, woma me sum dan hann. **29** W'ahoden a wode ma me nti, mitumi ka asraafu gu; me Nyankopon nti, mitumi foro əfasu. **30** Onyankopon de, n'akwan ye pε; Awurade bəhye nyinaa ba mu. Əye nkatabo ma wən a wəhwehwe bammə wə ne mu. **31** Na hena na əye Onyankopon ka Awurade ho? Hena na əye əbotan no? Gye se yen Nyankopon no. **32** Əye Onyankopon na əma me ahooden, na əma me kwan ye pε. **33** Əma m'anammon ho ye hare se əforote de. Əma me gyina sorənsorəmmea. **34** Osiesie me ma əko, na me basa tumi kuntun kəbere mframrae tadua. **35** Wode wo ogye boa me nkatabo, na wo nsa nifa ma me gyina. Wobre wo ho ase ma meye əkese. **36** Woabo kwan tərəe ama m'anam senea me nkotodwe rengurow. **37** Metaa m'atamfo kətoo wən; mansan m'akyi kosii se mesee wən. **38** Medwerew wən, na wəquantumi ansore, wəhwehwee ase wə m'anam ase. **39** Wode akodi ahooden maa me; womaa m'atamfo bəə wən mu ase wə me nan ase. **40** Womaa m'atamfo dan wən ho guanee, na mesee wən a wətan me. **41** Wosu hwehwee mmoa, nanso obiara ammegye wən, wəfreə Awurade, nanso wammua. **42** Meyam wən se mfutuma a mframrae bə gu; mihwiee wən guu se mmənten so dontori. **43** Woagyé me afi nnipa no ofow mu, woaye me amanaman no ti; nnipa a minnim wən abeyə m'asomfo. **44** Wəte me nka pε a, woye osetie ma me; ananafo kotow m'anim. **45** Wən nyinaa botobotow; wofi wən abandennen mu ba ahopopo so. **46** Awurade te ase! Ayeyi nka me Botan! Əmma Onyankopon, me Gyefo no din so! **47** Əno ne Onyankopon a ətə were ma me, əno na əka amanaman hye m'ase, **48** əno na ogye me fi m'atamfo nsam. Wopagyaw me sii m'atamfo so, wugyee me fii basabasayəfo nsam. **49** Əno nti, məkamfo wo wə amanaman mu, Ao Awurade. Məto ayeyi dwom ama wo din. **50** Wode nkonimdi

əkese ama wo hene; woda ədə a ənsa da adi kyere nea woasra no ngo, wode kyere Dawid, ne n'asefo afəbəə.

19 Wode ma dwonkyerefo. Dawid dwom. Əsoro ka Onyankopon anuonyam! Wim pae mu ka ne nsa ano adwuma, **2** Da biara, wəkasa; anadwo biara, wəda nimdeə adi. **3** Wonni əkasa, wənnka nsem; wənnne wən nne. **4** Won nne akodu asase so mmaa nyinaa, na wən nsem nso akodu asase ano. Onyankopon asi ntamadan ama owia wə əsoro hə. **5** Ete se ayeforokunu a ofi ne pia mu, te se əbran a ne ho pere no se obetu ne mmirika. **6** Epue wə əsoro fa baabi na atwa ne ho akosi ano; biribiara nsiw ne hyew ho kwan. **7** Awurade mmara ye pε, əkanyan əkra no. Ahotoso wə Awurade nhyehyee mu, əma nea onnim nyansa hu nyansa. **8** Awurade ahyede tee; əma koma mu anigye. Awurade əhye nsem mu da hə; na ebue ani. **9** Awurade suro ye kronkron, ete hə daa. Awurade mmara nsem ye nokware na ne nyinaa tee. **10** Əsom bo sen sikakəkəə esen sikakəkəə kann; əye de sen əwo, esen əwo a efi əwokyem mu. **11** Wənam so bo wo somfo kəkə se, sodi so akatua ye bebree. **12** Hena na ohu n'ankasa mfomso? Fa me mfomso a ahintaw kye me. **13** Bo w'akoa ho ban fi əboaye bone ho, na anhye me so. Əno na əbəma madi bem, a merenni fə wə bone akese ho. **14** Ma m'anom nsem ne me koma mu adwene nyə nea əsə w'ani, Awurade me Botan ne me Gyefo.

20 Wode ma dwonkyerefo. Dawid dwom. Awurade ntie wo wə w'ahohia mu; Yakob Nyankopon din məmə wo ho ban. **2** Əmfa mmoa mfi kronkronbea hə mmre wo, na omfi Sion mmehyə wo den. **3** Ənkae w'afərebo nyinaa, na əmma wo hyew afəre nso n'ani. **4** Əmma wo nea wo koma pε, na wo nhyehyee nyinaa nyə yiye. **5** Əbebə ose bere a wəadi nkoniim, na yəama yen frankaa so wə yen Nyankopon din mu. Awurade nyə w'abisade nyinaa mma wo. **6** Afei mahu se Awurade ma nea wasra no no nkoniimdi, ofi ne kronkronbea wə əsoro gye no so, əde ne nkoniimdi tumi a əwo ne nsa nifa mu no. **7** Ebinom de wən ho to wən nteaseenam so na afoforo nso, wən aponkə so, nanso yen de, yəde yen ho to Awurade yen Nyankopon din so. **8** Wəbre wən ase ma wəhwehwe ase, na yen de, yesore gyina kirebenn. **9** Awurade, ma əhene nkoniimdi! Əfre a, gye yen so!

21 Wode ma dwonkyerefo. Dawid dwom. Awurade, əhene di anigye wə w'ahoden mu. N'ani gye mmoroso wə nkoniimdi a woma no nti! **2** Woama no

nea ne koma pε; woamfa n'abisade ankame no. 3 Wode nhyira a edi mu hyiaa no na wode sikakɔɔ ankasa ahenkyεw hyε no. 4 Obisaa wo hɔ nkwa, na wode maa no, nna tenten a enni awiei. 5 Nkonimdi a woma no nti, n'antuonyam so; wode kεseyε ne nidi adam no. 6 Ampa ara, woama no nhyira a εnsa da na woama no ahosepεw wɔ w'anim anigye mu. 7 ɔhene no de ne ho to Awurade so; ɔsorosoroni no nokware dɔ no nti, ɔrenhinhim. 8 Wo nsa beka w'atamfo nyinaa; wo nsa nifa beso wɔn a wokyi wo no mu. 9 Bere a wubeyi wo ho adi no wobεyε wɔn se fononoo a mu ado. Awurade fi n'abufuwihyew mu bεmene wɔn, na ne gya no ahyew wɔn. 10 Wobεtore wɔn ase wo asase so, na wɔn asefo afi adesamma mu. 11 ɛwɔ mu se wɔbɔ pɔw tia wo na wɔyε nhyehyε bɔne, nanso wɔrenni nkonim; 12 efise wobεma wɔasan wɔn akyi bere a wootwe bεmma akyεrε wɔn so no. 13 Yεma wo so, Awurade, wɔ w'ahooden mu; yεbeto nnwom na yεakamfo wo kεseyε.

22 Wode ma dwonkyerefo. Wɔto no sεnea woto “Adekyee forote” dwom. Dawid dwom. Me Nyankopɔn, me Nyankopɔn, aden nti na woagyaw me? Aden nti na me nkwagye ne wo ntam aware, aden na m'apinisi nɔem ne wo ntam aware? 2 Me Nyankopɔn, misu frε wo awia, nanso wunnye me so, mεfrε wo anadwo, nanso minnya ɔhome. 3 Nanso wɔasi wo hene se ɔkronkronni; wo na Israel kamfo wo. 4 Wo mu na yεn agyanom de wɔn were hyε; wogyeo wo dii, na wugyee wɔn. 5 Wosu frε wo na wugyee wɔn, wode wɔn ho too wo so na woanni wɔn nhuammo. 6 Nanso meye osunson, na menye onipa nnipa bo me ahohora na wobu me animtiaa. 7 Obiara a ohu me di me ho fεw; wotwa me adapaa, wosow wɔn ti ka se: 8 “ɔde ne ho to Awurade so; ma Awurade mmegeyε no. Ma ɔmmeboa no, efise ɔwɔ no mu anigye.” 9 Wo na wuyii me fii awotwaa mu bae na womaa me de me ho too wo so bere a mitua me na nufu ano mpo. 10 Efi m'awo mu na wode me too wo so; efi me na yafunu mu, woayε me Nyankopɔn. 11 Ntwe wo ho mfi me ho! Efise amane aben na ɔboafø nni baabi. 12 Anantwinini bebree atwa me ho ahyia; Basan anantwinini a wɔn ho yε den atwa me ho ahyia. 13 Gyata a wobobø mu na wɔtetew wɔn hanam mu abuebue wɔn anom tεtreε de kyere me. 14 Wɔahwie me agu se nsu, na me nnompe nyinaa ahodwow. Me koma adan amane; anan wɔ me mu. 15 M'anon ayow te se kyεmfεre mu. Na me tεkrem a tare m'anon. Wode me to owu mfutuma

mu. 16 Akraman atwa me ho ahyia, nnebɔneyεfo kuw atwa me ahyia, wɔahwirew me nsa ne m'anan mu. 17 Me nnompe nyinaa gu petee mu; M'atamfo hwe me haa na wɔserew me. 18 Wɔkyε me atade mu fa, na wɔbɔ me ntama so ntonto. 19 Na wo, Awurade, ntwe wo ho; wone m'ahooden, bra ntem beboa me. 20 Gye me kra fi afoa ano; gye me nkwa a εsom bo no fi akraman tumi ase. 21 Gye me nkwa fi gyata anom; gye me fi eko mmεn so. 22 Mebo wo din akyεrε me nuanom; mekanfo wo wɔ wɔn a wɔahyia hɔ no nyinaa anim. 23 Monkamfo Awurade, mo a musuro no no! Mo a moye Yakob asefo, monhyε no anuonyam! Mo Israel asefo nyinaa, munni no ni! 24 Ommuu n'ani nguu ɔmanehunufo ateete so ε, ɔmfaa n'anim nhintaw no; na mmom watie ne sufε a ɔde rehwehwe mmoa no. 25 Me botae a mede yι wo aye wɔ bagua mu no fi wo; medi me bɔhyε so wɔ wɔn a wosuro wo no anim. 26 Ahiāfo bedidi na wɔamee; wɔn a wohwehwe Awurade beyi no aye, mo koma nnya nkwa daa. 27 Asase ano nyinaa bekae akɔ Awurade nkyεn, na amanaman no mmusua nyinaa bεkotow n'anim, 28 efise tumi wo Awurade na odi amanaman so hene. 29 Asase so adefo nyinaa bedidi na wɔasore no; wɔn a wɔkɔ dote mu nyinaa bebu nkotodwε n'anim, wɔn a wɔrentumi mma nkwa mu. 30 Nkyirimma nyinaa besom no; wɔbεka Awurade ho asem akyεrε awo ntoatoaso a edidi so. 31 Wɔbεka ne trenee akyεrε nnipa a wonnya nwoo wɔn efise ɔno na wayε.

23 Dawid dwom. Awurade ne me hwefo, hwee renhia me. 2 ɔma meda wura frɔmfrɔm adidibe; ogya me kɔ nsu a εho dwo ho, 3 odwudwo me kra. ɔde me fa akwantrenee so, ne din nti. 4 Sε menam owu sum kabii mu mpo a, minsuro bɔne bi, efise wo ne me na ɛwɔ hɔ; w'abaa ne wo pema na εkyεkyε me werε. 5 Woto me pon wɔ m'atamfo anim. Wode ngo fow me tirim; me kuruwa yε ma bu so. 6 Yιye ne adøe nko na ebedi m'akyi me nkwanne nyinaa; na mεtene Awurade fi daa.

24 Dawid dwom. Asase ne nea ɛwɔ mu nyinaa yε Awurade de; wiase ne wɔn a wɔtε mu nyinaa wɔ no; 2 efise ɔno na ɔttoo ne fapem wɔ po so na ɔde sii nsu ani. 3 Hena na obetumi aforo Awurade bepɔw no? Hena na obetumi agyina ne tenabea kronkron hɔ? 4 Nea ɔyε ade trenee na ne koma mu tew, nea ne kra nni ahoni akyi na ɔnka ntamhunu. 5 Obenya Awurade nsam nhyira ne bembu a efi ne Nkwagye Nyankopɔn.

6 Saa na awo ntoatoaso a wohwehwe Awurade no te wɔn a wɔhwehwe w'anim no, Yakob Nyankopɔn. 7 Mo aponkese, momma mo ti so; wɔmma mo so, mo tete apon, na Anuonyam Hene nhyen mu. 8 Hena ne saa Anuonyam Hene yi? ɔno ne Awurade hoɔdenfo ne otumfo no Awurade a ɔyε ɔko mu nkoni mdifo. 9 Momma mo ti so, mo aponkese momma wɔn so, mo tete apon, na anuonyam Hene no nkɔ mu. 10 Hena ne saa anuonyam Hene yi? Asafo Awurade no, ɔno ne anuonyam Hene no.

25 Dawid dwom. Awurade, me Nyankopɔn, wo mu na mede me were hyε. 2 Wo so, me Nyankopɔn, na mede me ho to, mma m'anim ngu ase, na mma m'atamfo nso nni me so nkoni. 3 Wɔn a wɔde wɔn ho to wo so no mu biara anim rengu ase da, mmom, wɔn a wɔyε kɔntɔnkye kwa no anim begu ase. 4 Kyerε me w'akwan, Awurade, na minhu w'atempon. 5 Fa wo nokware no so kyerekyerε me, efise woyε Onyankopɔn, me Gyefo, na m'ani da wo so daa nyinaa. 6 Kae, Awurade, wo mmɔborɔhunu ne wo dɔ kese a ɛwo hɔ fi tete no. 7 Nkae me mmabun bere mu bɔne ne m'atuatew akwan; kae me senea w'adøe te, Awurade, efise wuye. 8 Awurade ye na ɔteε; enti ɔkyerεkyerε nneboneyefo n'akwan. 9 ɔde ahobreasefo fa ɔkwan pa so na ɔkyerε wɔn n'apεde. 10 Awurade akwan nyinaa yε ɔdɔ ne nokwaredi ma wɔn a wodi n'apam mu ahyede so. 11 Awurade, me bɔne so de, nanso wo din nti, fa kye me. 12 Enti hena ne onipa a osuro Awurade? ɔbεkyerε no ɔkwan a wabɔ ama no. 13 Obedi yiye wɔ ne nkwanna mu, na n'asefo afa asase no se won agyapade. 14 Awurade da n'atirimsem adi kyere won a wosuro no; na ɔma wohu n'apam. 15 M'ani da Awurade so daa, efise ɔno nko ara na obeyi m'anan afi afiri mu. 16 Dan w'ani hwe me, na dom me, efise meye ankonam na meye mmɔbɔ. 17 Me koma mu dadwen adøoso; yi me dadwen fi me so. 18 Hwe me haw ne m'ahohiahia na yi me bɔne nyinaa fi me so. 19 Hwe senea m'atamfo adøoso ne ɔtan kese a wɔde tan me! 20 Bɔ me nkwa ho ban na gye me; mma m'anim ngu ase, efise me guankøbea ne wo. 21 Ma trenee ne nokware mmɔ me ho ban, efise m'ani da wo so. 22 Gye Israel, Onyankopɔn, fi wɔn haw nyinaa mu.

26 Dawid dwom. Bu me bem, Awurade, efise, mabo bra a asem nni ho: mede me ho too Awurade so na manhinhim. 2 So me hwe, Awurade, hwehwe me koma ne m'adwene mu. 3 W'adøe wɔ m'anim daa

na menantew wo nokware mu. 4 Me ne nnaadaafo ntena na me ne nyaatwomfo nso nni hwee yε. 5 Miky i nneboneyefo guabo na mempe se me ne amumɔyεfø tena. 6 Mehohoro me nsa wɔ bembu mu, na mekɔ w'aforemuka ho ahyia, Awurade, 7 na mepae mu ka w'ayeyi na meka w'anwonwade nyinaa. 8 M'ani gye ofi a wote mu ho, Awurade, faako a w'auonyam wɔ no. 9 Mfa me kra nka nneboneyefo de ho nkɔ, ne me nkwa nka mogyapefo de ho, 10 wɔn a amumɔyε nhyehyε wo wɔn nsam na adammude aye wɔn nsa nifa ma. 11 Nanso mebɔ ɔbra a ho tew; hu me mmɔbɔ na gye me nkwa. 12 M'anan sisi asase tamaa so; na guabo kese ase na mækamfo Awurade.

27 Dawid dwom. Awurade ne me hann ne me nkwegye; hena na minsuro no? Awurade ne me nkwa ahoɔden, na hena anim na me ho mpopo? 2 Se nnipa bɔne bɔ toa me pε se wokum me, se m'atamfo tow hyε me so a, wobehintihintiw ahwehwe ase. 3 Se dɔm mpo twa me ho hyia a, me koma rentu; mpo se wotu me so sa a, eno mu koraa na minya awerehyemu. 4 Ade baako na mibisa Awurade; na eno na mehwehwe; se metena Awurade fi me nkwanne nyinaa, na mahwε Awurade ahoɔfε na mahwehwe no wɔ n'asɔrefi. 5 Hiada mu no, ɔde me besie n'atenea dwoodwoo; ɔbekora me wɔ Ahyiae Ntamadan kronkron mu ɔde me si obotan so wɔ sorosoro. 6 Afei ɔbεma me ti so wo atamfo a wɔatwa me ho ahyia no so; mede anigye bεbɔ aføre wɔ n'Ahyiae Ntamadan mu; na meto dwom, ahyehye nnwom ama Awurade. 7 Awurade, se misu frε wo a, tie me! Hu me mmɔbɔ na gye me so! 8 Me koma ka wɔ wo ho se, "Hwehwe n'anim!" W'anim, Awurade na mεhwehwe. 9 Mfa w'anim nhintaw me, mfa abufuw mpam wo somfo me boafø ne wo. Mpo me, na nnyaw me, m'Agyenkwa Nyankopɔn. 10 M'agya ne me na begyaw me hɔ de, nanso Awurade begye me. 11 Kyerε me w'akwan, Awurade; fa me fa ɔkwan tee so, me nhyeso nti. 12 Nnyaa me mma senea m'atamfo pε, nnansekurumfo sɔre tia me na wopuw awurukasem. 13 Meda so wɔ saa anidaso yi se: mehu Awurade ayamye wɔ ateasefo asase so. 14 Twεn Awurade. Hyε wo ho den na ma wo bo nyε duru na twεn Awurade.

28 Dawid dwom. Wo na misu frε wo, Awurade me Botan; nsiw w'aso wɔ me ho. Se woyε komm a, meye se won a woasian kɔ amoa mu no. 2 Tie me mmɔborosu bere a mεfε wo aps mmoa, bere a mema me nsa so kyere wo Tenabea Kronkron hɔ. 3 Mfa me

mfra amumoye fo mu ntwe me nkø, mfa me nka wøn a wøye bøne no ho. Wøne wøn yønkonøm kasa fefø, nanso wøde øtan sie wøn koma mu. 4 Twe wøn aso wo nea wøaye no so; wøn adwuma bøne no so; tua nea wøde wøn nsa aye so ka na fa nea efata wøn san bra wøn so. 5 Se wommu nea Awurade aye nea øde ne nsa aye no nti øbebre wøn ase na øremma wønnøre bio. 6 Ayeyi nka Awurade, efise watie me mmøborøsu. 7 Awurade ne m'ahøden ne me nkatabo me koma wa ne mu ahotoso, na øboa me. Me koma di ahurusi na mede dwonto bøda no ase. 8 Awurade ye øhøden ma ne nkørøfo; ne nkøwøye nsrabøn ma nea wøasra no ngo. 9 Gye wo nkørøfo na hyira w'agøyapade; ye wøn hwefø, na wo ne wøn nnantew afeboø.

29 Dawid dwom. Momfa mma Awurade no, mo øsørø abode, momfa anuonyam ne tumi mma Awurade. 2 Momfa anuonyam a efata Awurade din mma no; monsøre Awurade wø n'anuonyam kronkron mu. 3 Awurade nne wø nsu no so; anuonyam Nyankopøn bobø mu, Awurade bobø mu wø nsu akøse so. 4 Awurade nne mu wø tumi; Awurade nne mu wø anuonyam. 5 Awurade nne bubu sida; Awurade nne bubu Lebanon sida mu nkøtenkete 6 Øma Lebanon huruhuruw te se nantwi ba, na Sirion nso se øko ba. 7 Awurade nne pa ma anyinam gya døw. 8 Awurade nne wosow sare so; Awurade wosow Kades sare. 9 Awurade nne kyinkyim adum na øma kwaø ye kwaterekwa. N'asøredan mufo nyinaa tee mu ka se, "Anuonyam nka Onyankopøn!" 10 Awurade di hene wø nsuyiri so; wøasi Awurade hene afeboø. 11 Awurade ma ne nkørofo ahøden, na øde asomdwoe hyira wøn.

30 Dwom a wøto de buue Asøredan no ano. Dawid dwom. Møma wo so, Awurade, efise, woayi me afi bun mu na woamma m'atamfo anserew me. 2 Awurade me Nyankopøn, misu frøe wo se boa me na wosaa me yare. 3 Awurade, wuyii me fii øda mu; wode me ho kyøe me na woamma mankø amoø mu. (Sheol h7585) 4 Monto ayeyi nnwøm mma Awurade; mo a moye n'ahotewfo! Monkamfo ne din kronkron no. 5 N'abufuw nkye, na n'adøe wø ho daa; agyaaadwøtwa bøwø ho anadwo, nanso ahosepøw bøba anøpa. 6 Metee nka se mewø bammo no, mekae se, "Merenhiñhim da." 7 Awurade, woyøe me adom no womaa me bepøw gyinaa pintinn na wode w'anim hintaw me no, me koma tui. 8 Wo, Awurade na meføe wo; wo ho na misu mesrøe mmøborøhunu se: 9 "Mfaso ben na ewø

me see so, se mekø amoø mu? Mfutuma beyi wo aye ana? Ebøpæ mu aka wo nokwaredi ana? 10 Tie me, Awurade, na hu me mmøbo! Awurade, ye me boafø." 11 Wodan m'agøyadwøtwa yøe no asaw; wuyii m'atweaatam fii me ho na wode anigye furaa me, 12 se me koma beto nnwøm ama wo na ørenye komm. Awurade me Nyankopøn, meyi wo aye daa.

31 Wøde ma dwonkyerøfo. Dawid dwom. Wo mu, Awurade na manya guankøbea; mma m'anim ngu ase; fi wo trenee mu gye me. 2 Ye aso ma me, bra ntem begye me; ye me bammo botan, aban a m'atamfo nsa renka me. 3 Se wøye me botan ne m'aban nti, wo din nti di m'anim na kyere me kwan. 4 Gye me fi afiri a wøasum me no mu, efise wo ne me guankøbea. 5 Wo nsam na mede me kra hye; gye me bio, Awurade, Onyankopøn nokwafo. 6 Mikyi wøn a wøsom abosom huhuw; mede me ho to Awurade so. 7 M'ani begye na madi ahurusi wø wo dø mu, efise wuhu m'amanehunu, na wunim me kra mu haw. 8 Womfaa me nhyeø øtamfo no nsa mmom wode me nan asisi petee mu. 9 Hu me mmøbo, Awurade, efise me ho yeraw me; awerehow ama m'ani so aye kusuu øyaw ama me kra ne me honam aye mmerøw. 10 Øyawdi retew me nkwa so, na abooboo tew me mfe so; øhaw nti m'ahøden kø fam, na me nnompe nso ahodwow. 11 M'atamfo nyinaa nti, mayø ahohora wo me nnamfønøm mu; nnipa a wonim me suo me, na wøn a wohu me mmøntøn so guan. 12 Obiara were afi me te se nea mawu; mayø se kuku a abø. 13 Mete asomsem dodow a wøka ahunahuna atwa me ho ahyia. Wørepam me ti so, na wøbø pøw se wobekum me. 14 Nanso mede me ho ato wo so, Awurade; meka se, "Wøye me Nyankopøn." 15 Me mmøre wø wo nsam gye me fi m'atamfo ne wøn a wøtaa me no nsam. 16 Tew w'anim kyere wo somfo; gye me wø wo dø a enni huammo no mu. 17 Mma m'anim ngu ase, Awurade, efise masu afre wo; mmom, ma amumoye fo anim ngu ase na wønna wøn nna mu komm. (Sheol h7585) 18 Mua atorofo ano, efise wøde ahantan ne animtiaabu kasta atrenøfo. 19 Wo papaye døøso, øno na woakora ama wøn a wosuro wo no øno na wode ma wøn a woguan toa wo no wø nnipa anim. 20 Wode wøn sie w'anim bammo mu fi nnipa nsusuwii bøne ho; wo tenabea ho na wode wøn sie dwoodwoo fi tekrema a øbo sobo ho. 21 Ayeyi nka Awurade! Se wayi ne do nwonwaso akyere me bere a na mewø kuropon a atamfo atwa ho ahyia no mu no. 22 Meboø huboø no

mekae se: "Woayi w'ani afi me so!" Nanso wotee me mmɔborosu bere a mekotow sree wo no. 23 Monno Awurade mo a moye n'ahotewfo nyinaa! Awurade kora wɔn a wodi nokware so, na ahomasofo de, otua wɔn ka pereεε. 24 Monye den na momma mo bo nto mo Yam, mo a mowɔ anidaso wo Awurade mu nyinaa.

32 Dawid dwom. Nhyira ne wɔn a wɔde wɔn amumoye akye wɔn, na wɔkata wɔn bɔne so. 2 Nhyira nka onipa a Awurade mmu ne bɔne ngu no so na nnaadaa nni ne honhom mu. 3 Bere a meyεε komm no, me nnompe yεε mmrew, apini a misii no da mu nyinaa nti. 4 Awia ne anadwo wo nsa yεε den wo me so; m'ahooden sae te se awia bere mu ɔhyew. 5 Afei, migyee me bɔne too mu. Mankata m'amumoye so. Mekae se, "Meka me bɔne akyere Awurade," na wode me bɔne ho afɔdi kyεε me. 6 Enti, ma agyidifo nyinaa mmɔ wo mpae bere a wohu wo; ampa ara se asu akese yiri a, ɛrenka no. 7 Wone me hintabea; wobεbo me ho ban wɔ amanehunu mu na wode nkwegye nnwom atwa me ho ahyia. 8 Mekyerεkyere wo ɔkwan a wobεfa so metu wo fo na mahwε wo so. 9 Enye se ɔpɔnko anaa afurumpɔnko a onni ntease nti wode mnareka ne hama na ɛdannan no, se εbεye a wobεba wo nkyen. 10 Omumoyefo amanehunu dɔoso, nanso Awurade adoe a ɛnsa da no twa onipa a ɔde ne ho to no so no ho hyia. 11 Munni ahurusi na mo ani nnye wo Awurade mu, mo atreneefo; monto dwom, mo a mo koma mu tew.

33 Momfa ahurusi nto dwom mma Awurade, mo atreneefo, ɛfata se wɔn a wɔtee no yi no aye. 2 Momfa sanku nkamfo Awurade; monto dwom mma no wɔ sankuten so. 3 Monto dwom foforo mma no. Momfa nimdee mmɔ sanku no na montee mu ahurusi so! 4 Awurade aseɛm tee na εye nokware odi nokware wo nea ɔye nyinaa mu. 5 Awurade dɔ treneeyε ne atentrenee. N'adoe a ɛnsa da no ahyε asase so ma. 6 Awurade aseɛm so na wɔnam yεε ɔsorosoro, n'anom home so na wɔnam yεε ɔsoro asafo. 7 ɔka po nsu boa ano kuw; na ɔde bun sie nea hɔ dɔ. 8 Momma asase sofo nyinaa nsuro Awurade; na wiasefo nyinaa mfa nidi mma no. 9 ɔno na ɔkasa ma εbaa mu na ɔhyε ma egyinaa pintinn. 10 Awurade sεe amanaman no nhyeheyε; ɔma adesamma nsusuwi yε ɔkwa. 11 Nanso Awurade nhyeheyε tim hɔ daa, ne koma mu botae wɔ hɔ ma awo ntoatoaso. 12 Nhyira ne ɔman a ne Nyankopon ne Awurade, nnipa a oyii wɔn se n'agypade no. 13 Awurade hwε adesamma nyinaa fi

ɔsoro. 14 Ofi n'ateneae hwε wɔn a wɔte asase so nyinaa. 15 ɔno ne nea ɔbɔɔ wɔn nyinaa koma, na osusuw nea wɔye nyinaa ho. 16 Enye ɔhene asraafø dɔm kese na ebegye no; ɔkofø biara nni hɔ a ofi n'ahooden mu guan. 17 ɔpɔnko mu aphotoso ye ɔkwa wo nkwegye mu; n'ahooden nyinaa akyi no, ɔrentumi nnye nkwa. 18 Nanso Awurade ani wɔ wɔn a wosuro no no so, wɔn a wɔwɔ anidaso wɔ ne dɔ a ɛnsa da no mu, 19 se obegye won afi owu mu na wama wɔatena nkwa mu wɔ ɔkɔm bere mu. 20 Yede anidaso twen Awurade; ɔye yεn boafo ne yεn nkatabo. 21 Ne mu na yεn koma di ahurusi, efise yεde yεn ho to ne din kronkron no so. 22 Ma w'adoe a ɛnsa da no ntena yεn so, Awurade, senea anidaso a yεwɔ wɔ mu no te.

34 Dawid dwom a ɔttoo bere a ɔboapa dan obɔdamfo wo Abimelek anim no na ɔpanyin no gyaa no ma ɔkɔe no akyi. Mede aseda bɛma Awurade bere nyinaa; n'ayeyi wo m'anom daa. 2 Me kra bɛhoahoa ne ho wo Awurade mu; ma amanehunufo nte na wonni ahurusi. 3 Mo ne me nkamfo Awurade; momma yεmmɔ mu nkamfo ne din! 4 Mefree Awurade na ogyee me so; na ogyee me wɔ nea misuro nyinaa mu. 5 Wɔn a wɔhwε n'anim no hyerɛn na wɔn anim rengu ase da. 6 Ohiani yi frɛe, na Awurade tiee no; na ogyee no fii n'ahohia nyinaa mu. 7 Awurade bɔfo wen wɔn a wosuro no, na ogye wɔn. 8 Monka nhwε na munhu se Awurade ye. Nhyira ne onipa a oguan toa no. 9 Munsuro Awurade, mo a moye n'ahotefo, na wɔn a wosuro no no nhia hwε. 10 Gyata yε mmerɛw na ɔkɔm de won, nanso wɔn a wɔhwε Awurade no, ade pa biara remmɔ wɔn. 11 Mommra, me mma, monye aso mma me; mekyerεkyere mo Awurade ho suro. 12 Mo mu hena na ɔpε nkwa na ɔpε se ohu nna pa bebree? 13 Ene ɛnse se ɔka kasa bɔne, na εsε se ogyae atorotwa. 14 Twe wo ho fi bɔne ho, na yε papa; hwehwe asomdwoe na tiw no. 15 Awurade ani wo atreneefo so na otie wɔn mpaebø; 16 Awurade ani sa wɔn a wɔye bɔne, se obeyi wɔn nkae afi asase yi so. 17 Atreneefo tee mu su, na Awurade tie wɔn; oyi wɔn fi wɔn haw nyinaa mu. 18 Awurade bɛn wɔn a wɔn koma abotow na ogye wɔn a wɔadwerɛw wɔn wo honhom mu no nkwa. 19 Onipa treneehu amane bebree nanso Awurade gye no fi ne nyinaa mu; 20 ɔbɔ ne nnompe nyinaa ho ban, senea mu baako mpo mu remmu. 21 Bɔne bekum ɔdebɔneyɛni; ɔtreneeni atamfo benya afɔbu. 22 Awurade gye n'asomfo nkwa; wɔn a woguan toa no no mu biara renkɔ afɔbu mu.

35 Dawid dwom. Awurade wo ne wən a wəne me di asi no nni asi; ko tia wən a wəko tia me. 2

Fa wo nkatabo ne w'akode; na səre bra bəboa me. 3 Twe peaw ne abonnua wə wən a wətaa me no so. Ka kyere me kra se, "Mene w'agyenkwa." 4 Wən a wəpə se wokum me no, ma wən anim ngu ase; wən a wəbə me səe ho pəw no, ma wəmfa aniwu nsan wən akyi. 5 Ma wənye se ntetə a mframə bə gu wən a Awurade bəfo repam wən no. 6 Ma wən akwan so nnuru sum na eso ənye toro, na Awurade bəfo ntaa wən. 7 Esiane se wəde ətan sum me afiri kwa, na wotuu amoa maa me a menyə wən hwee no nti 8 ma əsəe mmefu wən mu na ətan no a wəde hintaw no nyi wən, na ma wənhwe amoa no mu nsee. 9 Afei me kra ani begye wə Awurade mu na wasəpew ne ho wəne nkwygye mu. 10 Me nipadua nyinaa bətəe mu aka se, "Hena na əte se wo, Awurade? Wugye ohiani fi ahooedenfo nsam, ne nea onni bi fi apoobəfo nsam." 11 Adansekurumfo səre; wobisa me nneemə a minnim ho hwee ho asem. 12 Wəde bəne tua papa a meyə so ka na wəma me kra ye basaa. 13 Nanso bere a woyaree no, mifuraa atweatamat na mede akonkyen bres me ho ase. Bere a me mpaebo ho mmuae nnya mmae no, 14 mekəo so twaa adwo, səne a meyə ma m'adamfo anaa onuabarima. Mede awerehow sii me ti ase te se nea meregyam me na. 15 Nanso bere a mihintiw no wəde anigye boaa wən ho ano; afowfo twaa me ho hyiae a minnim, na wodii me ho nseku a wəantwa so da. 16 Wəde adwemmməne dii me ho few te se nnipa a wonni nyamesu, wətweree wən se guu me so. 17 Awurade, wobəhwə wən akosi da ben? Gye me nkwa fi wən səe mu, gye me nkwa a esom bo no fi saa gyata yi nsam. 18 Na meda wo ase wə guabə kese ase; wə nnipa dodow mu na mekamfo wo. 19 Mma m'atamfo a wətan me kwa no nhwe me haw nserew. Mma wən a menyə wən hwee nanso wətan me no mmfa adwene bəne mmu me anikyiw. 20 Wənnkasa asomdwə so, na mmom, wəde ntwatoso tia nnipa a wəmpe wən ho asem wo asase yi so. 21 Wəhwə me haw ka se, "Yiw! Yiw, yede yen ankasa ani ahu." 22 Awurade, woahu na mmua w'ano. Ntwe wo ho nkə akyiri, Awurade. 23 Nyan, səre na bəbə me ho ban! Ka bi ma me, me Nyankopən ne m'Awurade. 24 Di m'asəm ma me wə wo trenee no mu, Awurade me Nyankopən; mma wənnhwe me haw nserew. 25 Mma wənnwene nka se, "Yiw, nea yəpə ni!" anaa wənka se, "Yeanya no." 26 Ma wən a wəhwə me haw serew me wə m'ahohiahia

mu no nyinaa anim ngu ase na wənye basaa; ma wən a wodi me so akokurokosem no nhye aniwu ne animguase atade. 27 Ma wən a wodi ahurusi wə me bembu ho no mfa anigye ne ahosepew ntee mu bere nyinaa mu; ma wənka se, "Momma Awurade so, ono na n'ani gye ne somfo yi yedi ho." 28 Me tekrema bəka wo trenee, ne w'ayeyi, da mu nyinaa.

36 Wəde ma dwonkyerefo. Awurade somfo Dawid dwom. Nkəmhye bi wə me koma mu a efi Onyankopən hə a əfa omuməyefo mmarato ho. Onyankopən suro nni wən ani so. 2 Na əno ankasa ani so no ədaada no ho dodo, nti emma onhu ne bəne nnyae ye. 3 N'anom nsem ye atiriməden ne nnaadaa; onnim nyansa bio na waye papa. 4 Əda ne mpa so mpo a əbə pəw bəne; na ogyaa ne ho ma bəne kwan na əmpo nea enye. 5 Awurade, w'adəe du əsorosoro wo nokwaredu wim tənn. 6 Wo trenee te se mmepeə akəse. W'atentrenee mu də se po bun. Ao Awurade, wokora nnipa ne mmoa nyinaa so. 7 W'adəe a ensa da no som bo! Nnipa mu akəse ne nkewa nya guankəbea wə wo ntaban nwini ase. 8 Wodi nea abu so wə wo fi, wəma wənom fi w'anika asutən no mu. 9 Wo nkyen na nkwa asuti wə; wo hann mu na yehu hann. 10 Kə so də wən a wonim wo, ma wo trenee ntəna wən a wətəe, koma mu. 11 Mma əhantanni nan ntia me anaa omuməyefo nsa nnsunsum me. 12 Hwe səne a nnebəneyefo ahwehwə ase, wədəda hə a wərentumi nsore bio.

37 Dawid dwom. Nhaw wo ho, nnebəneyefo nti; mma w'ani mmmere wən a wəyə bəne; 2 Wəte se sare, ərenkye na ahywə, wəte se dua amono, ərenkye na awu. 3 Fa wo ho to Awurade so na ye papa. Tena asase no so na ma w'ani nka asomdwəe adidibea hə. 4 Ma w'ani nnye wə Awurade mu na wama wo nea wo koma pe. 5 Fa w'akwan hye Awurade nsam; na fa wo ho to no so, na əno na əbeyə: 6 əbəma wo treneeyə ahyerən se adekyee, na w'atentrenee aye se owigyinae. 7 Ye komm wə Awurade anim na tə wo bo ase twən no, nhaw wo ho wə wən a asi wən yiye ho efise wənam bəne akwan so. 8 Mma wo bo mmfuw na gyae abufuwhyew; nhaw wo ho, ekowie bəne nko ara. 9 Wobetwa nnebəneyefo agu, nanso wən a wən ani da Awurade so no wobenya asase no adi so. 10 Ərenkye, nnebəneyefo beyera. Wəbəhwəwə wən, nanso wərenhu wən. 11 Nanso ahobreasəfo benya asase no adi so na wənya asomdwəe mmoroso. 12

Amumoyefo bɔ pɔw bɔne tia atreneeefo na wɔtwere wɔn se gu wɔn so; 13 nanso Awurade serew amumoyefo, na onim se wɔn nna aben. 14 Amumoyefo twe afoa na wokuntun wɔn ta mu se wobekum ahiafo ne mmɔborɔfo, se wobekum wɔn a wɔn akwan tee. 15 Nanso wɔn afoa bewowɔ wɔn ankasa koma mu, na wɔn ta mu abubu. 16 Kakra a atreneeefo wɔ no som bo sen amumoyefo bebree ahonya; 17 efise amumoyefo ahoođen besa nanso Awurade bewowaw atreneeefo. 18 Awurade nim wɔn a wɔn ho nni asem no nna, na wɔn agyapade bɛtɛna ho daa. 19 Ahohiahia bere mu wɔremmre. ɔkɔm bere mu wobenya ama abu so. 20 Nanso amumoyefo bɛyera. Awurade atamfo bɛyɛ se nwura mu nhwiren; wobetu ayera se wusiw. 21 Amumoyefo pɛ bosea, na wontua, nanso ɔtreneeni de ahummɔbɔ ma; 22 Wɔn a Awurade ahyira wɔn no benya asase no adi so, na wobetwa wɔn a ɔdome wɔn no agu. 23 Se Awurade ani sɔ onipa akwan a, ɔma n'anammɔntu si pi. 24 Se ohinti w a ɔrenhwe ase, efise Awurade kura no wɔ ne nsam. 25 Na meye aberante, na mprempren mabɔ akwakoraa, na minhui ɔtreneeni a Awurade apa n'akyi anaase ne mma resre aduan. 26 Bere biara ɔyɛ adoe, na ɔde fɛm kwa; na ne mma benya nhŷira. 27 Twe wo ho fi bɔne ho na ye papa na wobetena asase no so afebɔɔ. 28 Efise, Awurade pɛ nea ɛtɛe, na ɔrennyaw ne nkurfo anokwafo no. Wobenya bammɔ daa nyinaa. Nanso amumoyefo asefo de, wobetwa wɔn agu. 29 Atreneeefo benya asase no adi so na wɔatena so afebɔɔ. 30 ɔtreneeni ano ka nyansasem, na ne tekremka nea ɛtɛe. 31 Ne Nyankopɔn mmara wo ne koma mu; wɔn anan nwatiri. 32 Amumoyefo tetɛw atreneeefo hwehwe se wobekum wɔn, 33 nanso Awurade nnyaa wɔn mma wɔn, na ɔremma wommu wɔn kumfɔ wo asennii. 34 Montwɛn Awurade na monhwe n'akwan. ɔbɛma mo so na moanya asase no adi so; se wotwitwa amumoyefo no gu a, mubehu. 35 Mahu omumoyefo a ɔyɛ basabasa se ɔredi yiye se dua amono a esi asase pa so, 36 nanso ankye na n'awiei bae a wonhu no bio; mehwehwee no, nanso manhu no. 37 Susuw nea ɔyɛ pɛ ho, na hwɛ nea ɔtɛe; na asomdwɔe nipa benya asetena pa daakye. 38 Nanso wobesee nnebɔneyefo nyinaa; na wobetore wɔn asefo ase. 39 Atreneeefo nkwegye fi Awurade ɔne wɔn aban wo amanehunu bere mu. 40 Awurade boa wɔn na ogye wɔn; oyi wɔn fi amumoyefo nsam, na ogye wɔn nkwa, efise wohintaw wo ne mu.

38 Dawid dwom. Adesre. Awurade, nka m'anim wo w'abufuw mu na ntwe m'aso wo w'abufuwhyew mu. 2 Wo bɛmma hwirew me mu, na wo nsa adwerɛw me. 3 W'abufuwhyew no nti ahoođen biara nni me mu; me bɔne nti, me nnompe ahodwow. 4 M'afɔdi amene me te se adesoa a mu ye duru dodo. 5 M'akuru bɔn na aporɔw esiane me bɔne mu agyimisem nti. 6 Makotow na wɔabre me ase; da mu nyinaa menantantew twa agyaadwo. 7 M'akyi dompe mu yaw boro so: ahoođen biara nni me nipadua mu. 8 Mabre na mapetew koraa. Me koma mu yaw ma misi apini. 9 Awurade, nea merehwɛ anim nyinaa da w'anim; m'apinisi nhintaw wo. 10 Me koma bɔ kitirikitiri, na m'ahoođen asa mpo m'aniwa aduru sum. 11 M'apirakuru nti me nnamfonom ne me yɔnkonom mmɛn me; m'afipamfo twe wɔn ho fi me ho. 12 Wɔn a wɔpɛ se wokum me no sum me mfiri, wɔn a wɔpɛ se wɔhaw me no di me sɛe ho nkɔmmo da mu nyinaa wodwen nnaadaasem ho. 13 Mete se ɔsotifo a ɔnte asem, mete se mum a ontumi nkasa. 14 Maye se obi a ɔnte asem, nea n'ano ntumi mma mmuae. 15 Awurade, meretwɛn wo; Awurade me Nyankopɔn, wubegye me so. 16 Mekae se, "Mma wɔn ani nnye; anaa womma wɔn ho so bere a m'anan awatiri no." 17 Mereye mahwe ase, na me yaw da so wɔ me mu. 18 Meka me mfomso kyere; me bɔne hyɛ me so. 19 Bebree na wɔyɛ m'atamfo; wɔn a wɔtan me kwa no dɔoso. 20 Wɔn a wɔde bɔne tua me papa so ka no, bɔ me ahohora bere a mereye papa. 21 Awurade nnyaw me. Me Nyankopɔn, nka akyiri! 22 Bra ntɛm bɛboa me, Awurade, m'Agyenkwa.

39 Wɔde ma dwonkyerɛfɔ no. Yedutun. Dawid dwom. Mekae se, "Mɛhwɛ m'akwan yiye na mamfa me tekremka anye bɔne; meto m'ano nnareka bere a amumoyefo bɛn me yi. 2 Enti meyɛɛ komm a manka asem papa biara mpo nanso m'apinisi mu yɛɛ den. 3 Me koma ho guan no wɔ me mu. Midwinnwen no, ogya dɛwɛe; afei mede me tekremka kasae se: 4 "Awurade, ma minhu me nkwa awiei ne me nna dodow; ma minhu senea me nkwa si twa mu ntɛm so. 5 Woayɛ me nna se nsateaa baako pɛ; na me mfe dodow nyɛ hwɛe wɔ w'ani so. Onipa nkwa ye ɔhomed bi kekɛ. 6 Onipa redi akɔneaba nyinaa no, ɔtɛ se sunsuma bi kwa; ɔshaw ne ho nanso ɔyɛ kwa; ɔboa ahonya ano na onnim nea ɛbɛye ne de. 7 "Afei Awurade, dɛn na merehwɛhwe? M'anidaso wɔ wo mu. 8 Gye me fi me bɔne nyinaa mu; mma mennyɛ nkwaseafo aserewde.

9 Meyee komm, na mammue m'ano, efise wo na woaye eyi. 10 Yi w'asotwe fi me so; wo nsa ano amanehunu amene me. 11 Woka nnipa anim, na wotwe won aso wo won bone ho; wosee won ahonya te se nwewee; onipa biara ye ohome keke. 12 "Awurade, tie me mpaebio, tie me sufre; nsiw w'aso wo me su ho. Me ne wo te ho se onanani, senea na m'agyanom nyinaa te no. 13 Yi w'ani fi me so na manya nkwa bio, ansa na mafi ha a mente ase bio."

40 Wode ma dwonkyerefo. Dawid dwom. Mede boaseto twen Awurade; na ohwee me, na otee me sufre. 2 Oyii me fii amoa a mu ye toro mu, fii dote ne dontori mu; ode m'anam sii obotan so na ommae me baabi pa gyinae. 3 Ode dwom foforo hyee m'anom, ayeyi dwom a yede ma yen Nyankopon. Bebree behu na woasuro, na wode won were ahye Awurade mu. 4 Nhyira ne onipa a ode Awurade ye n'ahotoso, nea omfa n'ani nto ahomaso so, ne won a weman di anyame huhuw akyi. 5 Awurade me Nyankopon woaye anwonwade bebree. Nneema a wohyehye maa yen no obiara ntumi nka ne nyinaa nkyere wo; se meka se mereka ne nyinaa ho asem a ebedoso dodo. 6 Wompe aforere ne ayeyede, nanso woabue m'aso; woampe ohyw aforere ne bone aforere. 7 Na mekae se, "Mini, maba, senea woakyerew afa me ho wo nhoma mmobowee no mu no. 8 Me Nyankopon, mepre se meye w'apede; wo mmara wo me koma mu." 9 Meka wo trenee ho asem wo guabø kese ase; mimmuu m'ano, Awurade, senea wunim no. 10 Memmfa wo trenee ho asem nsie me koma mu; meka wo nokware ne wo nkwegye ho asem. Mankata w'adøe ne wo nokware so wo guabø kese no ase. 11 Awurade, nyi w'ahummøø mfi me so; ma w'adøe ne wo nokware mmo me ho ban daa. 12 Ohaw bebree atwa me ho ahylia; m'amumøø abu afa me so enti minhu ade bio. Edøøso sen me ti so nwi, na me koma abotow wo me mu. 13 Awurade, ma ensø w'ani se wubegye me; Awurade, bra ntøm bebo me. 14 Won a wøpø se wokum me no nyinaa, ma won anim ngu ase na wønyø basaa; ma won a wøpø se mesee no mfa aniwu nsan won akyi. 15 Ma won a wøka, "Otwea! Otwea!" kyere me no nsan won akyi, esiane won aniwu nti. 16 Nanso ma won a wohwehwe wo nyinaa nsepw won ho na won ani nnye wo wo mu; ma won a wøda wo nkwegye no nka da biara se, "Awurade ye okese!" 17 Nanso meye ohiani ne mmøborøni; ma Awurade nnwen me ho. Wo ne me boafø ne me gyefø; wo ne me Nyankopon, bra ntøm.

41 Wode ma dwonkyerefo. Dawid dwom. Nhyira ne onipa a mmøborøni asem ho hia no; Awurade gye no wo amanehunu bere mu. 2 Awurade beøø ne ho ban na wakora ne kra; obehyira no wo asase no so; oreennyaa no mma n'atamfo apede. 3 Awurade behwø ne wo ne yare mpa so na wagye no asi ho. 4 Mekae se, "Ao Awurade hu me mmøø; sa me yare, efise maye bone atia wo." 5 M'atamfo de adwene bone ka fa me ho se: "Da ben na obewu ama ne din ayera?" 6 Bere biara a obi ba me nkyen no, oka atosem, na ne koma hore dinse; ofi adi ko a, oðe kodi nseku. 7 M'atamfo nyinaa keka asomsem fa me ho; wosusuw bone ma me na wøka se: 8 "Ðyare bone bi abo no; orensøre mfi nea ðøa ho bio." 9 Mpo me yønko pa ara a mede me ho too no so, nea me ne no too nsa didii no, asøre atia me. 10 Nanso wo, Awurade, hu me mmøø; ma me so, na mintua won so ka. 11 Minim se w'ani so me, na me tamfo renni me so nkonom. 12 Me nokwaredi mu, wukura me mu na wode me gyina w'anim afeboø. 13 Nhyira nka Awurade, Israel Nyankopon, nne ne daa nyinaa.

42 Wode ma dwonkyerefo. Koramma "maskil" dwom. Senea oforote pere hwehwe nsuwanuswa no, saa ara na me kra pere hwehwe wo, me Nyankopon. 2 Onyankopon ho sukøm de me kra, Onyankopon teasefo no. Da ben na metumi akohyia Onyankopon? 3 Me nisu aye m'aduan awia ne anadwo, na da mu nyinaa nnipa bisa me se: "Wo Nyankopon wo he?" 4 Saa nneema yi na mekae bere a mereka me koma mu nsem; senea na midi asafokuw anim, na yede anigye nteeteemu ne aseda nnwom nantew yuu bo mu ko Onyankopon fi wo afahye da no. 5 Me kra, aden, na woabotow? Aden na woayø basaa wo me mu saa? Fa wo ho to Onyankopon so, na meka so ayi no aye, m'Agyenkwa ne me Nyankopon. 6 Me kra abotow wo me mu, enti mekae wo fi Yordan asase so, Hermon mimpø so, fi Bepow Misar so. 7 Ebun ko bun mu wo wo nsu a eworo gu no nnyigyei mu; w'asorøkye nyinaa abu afa me so. 8 Adekyee mu, Awurade kyere n'adøe, adesae mu, ne dwom ba me nkyen, mpaø a mebo sre me nkwa Nyankopon. 9 Mibisa Onyankopon, me Botan no se, "Aden nti na wo were afi me? Aden nti na ese se menantenantew twa adwo, m'atamfo nhyeso nti?" 10 Me nnompe te odesani yawdi, m'ahohiahiafo ateetee nti, daa nyinaa wobisa me se, "Wo Nyankopon wo he?" 11 Me kra, aden, na woabotow? Aden na woayø

basaa wō me mu saa? Fa wo ho to Onyankopōn so, na mēkō so ayi no aye, m'Agyenkwa ne me Nyankopōn.

43 Me Nyankopōn, bu me bem, na ka m'asem a etia əman a wonsuro wo no ma me; gye me fi nnaadaafo ne amumoyefo nsam. **2** Woye Onyankopōn, m'abandennen. Adēn nti na woapo me? Adēn nti na ese se menantenantew twa adwo m'atamfo nhyeso nti? **3** Soma wo hann ne wo nokware ma wənkyere me kwan; ma wəmfa me mmra wo Bepəw Kronkron no so, faako a wote no. **4** Afei, mēkō Onyankopōn afəremuka anim, m'anigye ne m'ahosepew Nyankopōn nkyen. Mede sanku beyi wo aye, Onyankopōn, me Nyankopōn. **5** Me kra, adēn, na woabotow? Adēn na woayē basaa wō me mu saa? Fa wo ho to Onyankopōn so, na mēkō so ayi no aye, m'Agyenkwa ne me Nyankopōn.

44 Dwom a wode ma dwonkyerefo. Koramma "maskil" dwom. Ao, Onyankopōn, yede yēn aso ate; yēn agyanom aka akyere yēn; nea woyeē wō wən bere so, wə tete mmere no mu. **2** Wode wo nsa pam amanaman no na wobəo yēn agyanom atenase; wodwerew nnipa no na womaa yēn agyanom dii yiye. **3** Enye wən afoa na wōde nyaa asase no, na enye wən nsa na əmaa wən nkonimdi; eyē wo nsa nifa, wo basa, ne w'anim hann, efise na wodo wən. **4** Woye me Hene ne me Nyankopōn, nea əhye nkonimdi ma Yakob. **5** Enam wo so na yēpam yēn Atamfo; wo din mu na yetiatia wən a wokyi yēn no so. **6** Memmfa me ho nto m'agan so, m'afoa remfa nkonimdi mmre me; **7** na wo na woma yedi yēn atamfo so wugu wən a wōtan yēn no anim ase. **8** Onyankopōn mu na yehoahoa yēn ho da mu nyināa, na yebekamfo wo din no daa daa. **9** Nanso imprempren woapo yēn abre yēn ase; wone yēn asraafo nkō osa bio. **10** Woma yeguan fii dōm anim, ma yēn atamfo fom yēn agyapade. **11** Wuyii yēn maa se wonkum yēn se nguan na woahwete yēn wo amanaman no mu. **12** Wotən wo nkurofo fofooftow, na woannya mfaso biara amfi mu. **13** Woayē yēn ahohorade ama yēn afipamfo, animtiaabude ne aserewde ama wən a wōatwa yēn ho ahya. **14** Woayē yēn kasabebui wə aman no mu na nnipa no wosow wən ti de gu yēn so. **15** M'animguase di m'anim daa, na aniwu akata m'anim, **16** esiane wən a wəbə me ahohora na wəkasa tia me de yi me ahi, esiane ətamfo a n'ani abere se abətə were no nti. **17** Eyinom nyināa too yēn de, nanso yēn were mfi wo, na yemmuu w'apam no nso so ε. **18** Yēn koma ntwe mfi wo

ho; na yēn anan nso mman mfi wo kwan so ε. **19** Nanso wodwerew yēn yēn sakraman tu na wode sum kabii kataa yēn so. **20** Se na yēn were afi yēn Nyankopōn din anaa se yeatrew yēn nsam akyere ananafo nyame a, **21** anka Onyankopōn behu, efise onim koma mu ahintasem. **22** Nanso wo nti wokum yēn daa nyināa; wobu yēn se nguan a wōrekokum wən. **23** Nyan, Awurade! Adēn nti na woada? Keka wo ho! Nnyaw yēn hō afəbəo. **24** Adēn nti na wode w'anim ahintaw na wo were fi yēn ahohia ne nhyeso? **25** Wōabré yēn ase kō dōte mu na yēn nipadua aka afam dōte. **26** Sōre beboa yēn; w'adōe a ənsa da no nti, gye yēn.

45 Wōde ma dwonkyerefo. Wōde "lilie" sanku dwontobea na ətoe. Koramma dwom. Ayeforohyia dwom. Botae bi a edi mu akanyan me koma bere a merebō əhene mmran no; me tekremā yē əkyerewfo kunini bi kyerewdua. **2** Wudi mu koraa wō mmarima mu na wode adom bi asra w'ano, esiane se Onyankopōn ahyira wo afəbəo no nti. **3** Fa w'afao bō wo nkyen mu, okokuroko; fa anuonyam ne kəseye fura. **4** Fa wo kəseye mu kō w'anim nkonimdi so wō nokware, ahobrease ne trenee mu; ma wo nsa nifa nna wo nnwuma a eyē nwonwa no adi. **5** Ma wo bəmma nnamnam no nhwirew əhene atamfo koma mu; na ma amanaman nhwe w'anan ase. **6** Ao Onyankopōn, w'ahengua no bətena hō daa daa; trenee ahempema bəye w'ahenni no ahempema. **7** Wōdō trenee na wukyi bone. Enō nti Onyankopōn, wo Nyankopōn de wo asi wo mfefo so, na əde anigye ngo asra wo. **8** Kurobow, pəpəre ne bewewonua hua agye wo batakari mu nyināa; sanku so nnwom a efi ahemfi a wōde asonse asiesie ho mu ma w'ani gye. **9** Ahemfi mmabea ka wo mmea atitiriw ho; wo nsa nifa so na ayeforo dehye a əhye Ofir sikakəkə gyina. **10** Əbabea tie, dwene ho, na yē oseti; ma wo were mfi wo nkurofo ne wo papa fi. **11** W'ahooftə aso əhene no ani; di no ni, efise əno ne wo wura. **12** Tiro Babea de ayeyede beba; mmarima adefo bedefedefə wo. **13** Əhene babea a əwə ne pia mu no yē onuonyamfo wōde sikakəkə abobə n'atade yuu mu. **14** Əhye ntade a wōadi mu adwinni na wōde no koma əhene; ne mfefo mmabun di n'akyi na wōde wən nyināa bre wo. **15** Wōde ahosepew ne anigye kō mu; wəhyen əhempon no ahemfi. **16** Wo mmabarima besi w'agyanom anan mu wobeyə wən mmapəmma wō asase no so nyināa. **17** Məma wəakae wo wō awo

ntoatoaso nyinaa mu; eno nti amanaman bekamfo wo daa nyinaa.

46 Wôde ma dwonkyerêfo. Koramma dwom. Wôto no “alamot” sanku nne so. Onyankopon ne yen guankôbea ne yen ahoođen, amanehunu mu boafô a ɔwô hô bere biara. 2 Enti se asase ani dan butuw, na mmepew tutu kogu po ase a, yêrensuro, 3 se po bô asorôkye na ehuru na ema nkoko wosow mpo a, yêrensuro. 4 Asuten bi wô hô a ne nsuwansuwa de anigye ba Onyankopon kuropon mu, beae kronkron a ɔsorosoroni no te. 5 Onyankopon te kuropon no mu, na ɔrerihwe ase; Onyankopon beboa no anopahema. 6 Amanaman ye hoo, na ahenni hwehwe ase; ɔma ne nne so ma asase nan. 7 Asafo Awurade ka yen ho. Yakob Nyankopon ye yen aban. 8 Bra bêhwê Awurade nnwuma, ɔsêe a ɔde aba asase no so. 9 ɔma akodi gyae kosi asase ano. Obubu agyan mu na ɔsêe peaw; ɔde ogya hyew nkatabo. 10 Monye komm na munhu se me ne Onyankopon; wobêma me so wô amanaman no mu, wobêma me so wô asase so. 11 Asafo Awurade ka yen ho; Yakob Nyankopon ye yen aban.

47 Wôde ma dwonkyerêfo. Koramma dwom. Amanaman nyinaa, mommo mo nsam; momfa anigye ntees mu mfre Onyankopon. 2 Awurade ɔsorosoroni no ho ye nnwoma, ɔye ɔhene kese wô asase nyinaa so! 3 ɔde amanaman hyee yen ase, na ɔde nnipa hyee yen anan ase. 4 Oyii yen agyapade maa yen, nea eyê Yakob a ɔdô no no ahoahoahoad. 5 Onyankopon aforo kô soro wô anigye nteeteemu mu, Awurade wô torobento nnyigyei mu. 6 To ayeyi nnwom ma Onyankopon, to ayeyi nnwom; to ayeyi nnwom ma yen Hene, to ayeyi nnwom. 7 Efise Onyankopon ye assase nyinaa so Hene. Monto ahurusi nnwom mma no. 8 Onyankopon di hene wô amanaman no so; Onyankopon te n'ahengua kronkron so. 9 Amanaman no mu akunini boaboa wô ho ano se Abraham Nyankopon nkurôfo, efise asase so ahemfo ye Onyankopon de; na wôma no so kese.

48 Koramma dwom. Awurade ye ɔkese na ɔse nkamfo, wô yen Nyankopon kuropon mu, ne bepôw kronkron so. 2 Ne soroko ma eyê fe, eyê wiase nyinaa anigyede. Bepôw Sion te se Safon sorônsorommea, ɔhenkese no kuropon. 3 Onyankopon te n'abankese mu wada ne ho adi se ɔye n'abandennen. 4 Bere a ahemfo yi boaa wô ho ano, na wotuu ɔsa bô mu no, 5 wohuu no ma eyee wô ahodwiriw, na

wôde ehu guanee. 6 Wôbôa huboa wô hô, ɔyaw a ete se ɔbea a awo aka no. 7 Wosêe wôna se Tarsis ahyen a apuei mframâabo adwira wôna. 8 Senea yéate no, saa ara na yeahu wô Asafo Awurade kuropon no mu, yen Nyankopon kuropon mu; Onyankopon ma etim hô afebôa. 9 W'asôredan no mu; Ao, Onyankopon, na yedwene wo do a enni huammô da no ho, 10 Ao, Onyankopon, w'ayeyi du asase ano te se wodin te; trenee aye wo nsa nifa mu ma. 11 Sion bepôw di ahurusi, Yuda nkuraase no ani gye esiane w'atemmu no nti. 12 Nantew Sion na twa ho hyia, kan n'abantenten dodow, 13 dwene n'afasu ho yiye, hwe n'abankese no, na woaka ho asem akyerê nkyirimma. 14 Saa Onyankopon yi ye yen Nyankopon daa daa; ɔbeyê yen kwankyerêfo akosi awiei mpo.

49 Wôde ma dwonkyerêfo. Koramma dwom. Muntie, mo saa nnipa yi nyinaa; monye aso, mo a mowô wiase yi mu nyinaa, 2 nea ɔye abomfiaa ne nea odi mu, adefo ne ahiafo nyinaa. 3 M'ano bêka anyansasem; nsêm a efi me koma mu bêma nhumu. 4 Mêbre m'aso ase atie mmebusem; na sanku na mede bêkyere m'abisae ase. 5 Aden nti na ese se misuro, bere a nna bône aba, bere a amumoyêfo nnaadaafo atwa me ho ahyaia, 6 wôna wôde wôna ho to wôna ahonya so na wôde wôna ade dodow hoahoa wôna ho? 7 Onipa biara rentumi nnye ne yonko nkwa na ɔrentumi mfa mpata biara mma Onyankopon, 8 nkwa ho mpata bo ye den, akatua biara renso, 9 se ebêma no atena ase afebôa a ɔrenhu porowee. 10 Obiara nim pefee se anyansafo wu; saa ara na nkwaseafo ne agyimifo nso wu, na wogyaw wôna ahonya hô ma afoforo. 11 Wôna nna bêye wôna afi afebôa, wôna atenae wô awo ntoatoaso bere a enni awiei mu, emfa ho se wôde wôna din atoto nsase so. 12 Na onipa ahonya nyinaa akyi no, ɔrentena ho daa; ôte se mmoa a wowu no ara. 13 Eyi ne nea eda ho ma wôna a wogyê wôna ho di, ne wôna akyidifo a wofoa wôna nsêm so. 14 Wôte se nguan, na wôbêka ɔda mu, na owu de wôna bêye n'aduan. Atreneefo bedi wôna so anopâ; wôna nipa du bêporow wô ɔda mu, na wône wôna adan akese no ntam akwan beware. (Sheol h7585) 15 Nanso Onyankopon begye me afi ɔda mu; ampa ara, ɔde me bêka ne nkysen. (Sheol h7585) 16 Se onipa nya ne ho a, mma ennhaw wo; na se ne fi anigye ye bebree a, mma ennhaw wo; 17 efise, se owu a ɔremmfa hwêe nkô, n'anuonyam ne no renkô amoâ mu. 18 Mpo ôte ase no, ɔfaa no se wôahyira no, efise wôkamfo nnipa bere a wodi yiye, 19 nanso ɔbêka akôka n'agyanom ho,

won a wörenhu nkwa hann ara da no. 20 Onipa a əwa ahonya na onni nhumu no te se mmoo a wowu.

50 Asaf dwom. Tweduampən, Onyankopən, Awurade no kasa, na əfrē asase nyinaa efi apuei kosi atœ.

2 Onyankopən hyerē fi Sion kurow a ne fe wie pəye.

3 Yen Nyankopən reba nanso ərenyə komm; ogya a əhyew mneemə di n'anim, ahum a əretu atwa ne ho ahyia. 4 Əfrē əsorosoro ne asase, se ərebu ne nkurofo aten; 5 Əka se, “Boaboa nnipa a wəatew won ho no ano ma me; won a wənam afərebo so ne me yee apam no.” 6 Əsoro pae mu ka ne trenee, na Onyankopən arkasa ne otemmufo. 7 “Muntie, me nkurofo, na məkasa, medi adanse atia wo, Israel; Mene Onyankopən, wo Nyankopən no. 8 Merenka mo anim wə mo aforebəde anaa mo hyew afore a əwo m'anim daa no ho. 9 Anantwinini a wofi mo mfuw so anaa mpapo a wofi mo buw mu ho nhia me, 10 efise kwaе mu aboa biara yə me de, anantwi a wəwə nkoko mpempem so nso saa ara. 11 Minim anomaa biara a əwo mmepəw no so, na wuram abode nyinaa yə me de. 12 Se əkəm dee me a, anka merenka nkyere mo; efise, wiase ne nea əwo mu nyinaa yə me de. 13 Mewe anantwinini nam, na menom mpapo mogya ana? 14 Momfa aseda afore mama Onyankopən, na munni bə a mohyee əsorosoroni no so, 15 na momfrē me hiada; na megye mo na moahyee me anuonyam.” 16 Nanso amumoyəfo de, Onyankopən bisa won se, “Aden nti na moka me mmara na m'apam da mo ano? 17 Mukyi me nkyerəkyerē, na motow me nsem gu mo akyi. 18 Se muhu əkoromfo a mode mo ho bə no; na mo ne nguaman nso bə. 19 Mode mo ano yə bəne, na mode mo tekremə boaboa nnaadaa ano. 20 Mokasa tia mo nuabarima bere biara na mosopa mo ankasa na ba. 21 Moayə eyinom nyinaa; nanso manka hwee, enti mususuw se mete se mo. Nanso məka mo anim, na mede mo sobo asi mo anim. 22 “Munnwen eyi ho, mo a mo were fi Onyankopən, anye saa a, metetew mo mu nketenkete a obiara remmegye mo; 23 Nea əba aseda afore no hye me anuonyam, na osiesie kwan senea meda Onyankopən nkwegye adi akyere no.”

51 Wəde ma dwonkyerəfo. Dawid dwom a ətoo no bere a əde ne ho kaa Batseba na odiyifo Natan kəo ne nkyen no. Ao, Onyankopən hu me mməbə, senea w'adəe a ensa da no te; w'ahumməbə kəse no nti, pepa me mmarato. 2 Hohoro m' amumoyə nyinaa na tew me ho fi me bəne mu! 3 Na mahu me mmarato,

na mekae me bəne daa. 4 Maye mfomso atia wo; atia wo nko ara na maye nea əye bəne wə w'ani so, enti wudi bem wə w'atemmu mu na wotee wə w'atemmu

mu. 5 Ampa ara wəwoo me wə bəne mu, na bəne mu na me na nyinsen me. 6 Ampa ara nokware na wohwehwə wə me mu. Wokyere me nyansa a mu do.

7 Fa adwərə hohoro me ho, na me ho afi; guare me, na məhoa asen sukyerəmma. 8 Ma mente ahosepəw ne anigye nka; na ma nnompe a woabubu no nni ahurusi. 9 Kata w'ani wo me bəne ho na pepa m'amumoyə nyinaa. 10 Ao, Onyankopən, bə koma a mu tew wə me mu, na yə honhom a atim no foforo wə me mu. 11 Mpam me mfi w'anim, na nyi wo Honhom Kronkron mfi me mu. 12 Fa wo nkwegye mu anigye no ma me bio, na ma me əpə honhom a əbəma magyina. 13 Afei mekyere nnebəneyefo w'akwan, na amumoyəfo besan aba wo nkyen. 14 Ao, Onyankopən, gye me fi mogya ho afədi mu. Onyame a wugye me nkwa, na me tekremə bəto wo trenee ho dwom. 15 Awurade, bue m'ano fafa, na mede m'ano bəpae mu aka w'ayeyi.

16 Wompe afərebo, anka məbə; w'ani nnye əhyew afore ho. 17 Onyankopən afore yə honhom a abotow, Onyankopən, worempo ahonu ne ahobrease koma.

18 Ma ənyə wo fe se wobəma Sion anya nkəso wə w'anigye mu; na woasi Yerusalem afasu. 19 Afei w'ani begye ətreeneen aforebo ho, əhyew afore a edi mu; na wəde anantwinini bəbə afore w'afremuka so.

52 Wəde ma dwonkyerəfo. Dawid “maskil” dwom.

Ətoo bere a Edomni Doeg bəka kyereə Saulo se, “Dawid akə Ahimelek fi” no. Əkəse, aden nti na wohoahoa wo ho wə wo bəne ho? Aden nti na wohoahoa wo ho da mu nyinaa, wo a woyə animguasede wə Onyankopən ani so? 2 Wo tekremə bə əsəe ho pəw; əte se oyiwā a ano yə nam yiye. Wo a wutwa nkontompo nko ara. 3 W'ani gye bəne ho sen papa, wopə atoro sen se wobəka nokware. 4 Wodo asem biara a əde əshaw ba, wo tekremə daadaaf! 5 Ampa ara Onyankopən de əsəe a enni awie bəbəsətew wo; əbətwe wo afi wo ntamadan mu na watetew wo mu; əbətəre w'ase wə ateasefo asase so. 6 Atreeneefo behu eyi na wəasuro; wəbəserew no na wəaka se,

7 “Hwə, onipa no ni, nea wamfa Onyankopən anye n'abandennen na mmom əde ne ho too n'ahonya dodow so, na onyaa ahoođen de əsəe afoforo no!” 8 Nanso mete se ngouda a ərenyin wə Onyankopən fi: mede me ho to Onyankopən da a ensa da no so daa nyinaa. 9 Meyi wo aye daa wə nea woayə nti; wo din

so na m'ani beda, efise eye. Meyi wo aye wə w'ahotefo anim.

53 Wəde ma dwonkyerəfo. Wəde "mahalat" sanku mne na eto. Dawid dwom. Əkwasea ka wə ne koma mu se, "Onyankopən bi nni hə." Porəwee adi wən, na wən akwan ye animguase. Obiara nni hə a əye ade pa. 2 Onyankopən fi əsoro hwə adesamma wə fam se obehu wən mu bi a wəwə ntease, anaa ebinom a wəhwəhwə Onyankopən. 3 Nanso nnipa nyinaa atwe wən ho afi Onyankopən ho; wən nyinaa aye bəne. Obiara nni hə a əye papa. Əbaako mpo nni hə. 4 Enti abonefo rensua nyansa ana? Wəwe me nkurofə senea nnipa di aduan. Wonnsu mfre Onyankopən. 5 Wən na wəwə hə a wəabə huboa wə faako a ehu nni. Onyankopən hwetee wən a wətow hyəe wo so no nnompe mu; wuguu wən anim ase, efise Onyankopən buu wən animtiaa. 6 Ao, Israel nkwegye mfi Sion mmra! Awurade besan de ne nkurofə agyapade ama wən. Na Yakob adi ahurusi, na Israel ani agye!

54 Wəde ma dwonkyerəfo. Wəbə no sanku so. Dawid "maskil" dwom. Ətoo no bere a Sififo kəka kyereə Saulo se, "Dawid abehintaw wə yən mu." Ao, Onyankopən, gye me wə wo din mu; fa wo tumi bu me bem. 2 Ao, Onyankopən, tie me mpaebə; tie m'anom nsem. 3 Ahəho retow ahyə me so. Atirimədenfo rehwehwə me akum me; nnipa a wəmmfa Onyankopən nye hwəe. 4 Ampa ara, Onyankopən ne me boafə; Awurade ne me hwəfo. 5 Ma mimusu nkym mmra wən a wodi me ho nseku no so; wo nokwaredi mu, see wən. 6 Mefi me pə mu abə afəre ama wo; Awurade, meyi wo din aye, efise eye. 7 Woagye me afi me haw nyinaa mu, na m'ani ahu nkonimdi wə m'atamfo so.

55 Wəde ma dwonkyerəfo. Wəde sanku na eto. Dawid "maskil" dwom. Ao Onyankopən, tie me mpaebə, mmu w'ani ngu me nkotosre so, 2 tie me na gye me so. Me dadwen haw me na ama mayə basaa, 3 esiane nea me tamfo reka, esiane omumoyəfo ahunahuna nti; efise wəde amanehunu ba me so; na wofi wən abufuw mu kum me. 4 Me koma wə ahoyeraw mu; na owu huboa aba me so. 5 Ehu ne ahopopo akyekyere me. Ahodwiriw abu afa me so. 6 Mekae se, "Ao, se mewo ntaban se aburuburu a, anka metu akə ama me ho ato me, 7 anka metu akə akyirikyiri akətena sare so; 8 anka meye ntem akə me hintabea, faako a mframahweam ne ahum mmen koraa." 9 Awurade, ma amumoyəfo nye basaa, na ma

wən kasa ntoto, efise mihu basabasayə ne aperepere wə kuropon no mu. 10 Awia ne anadwo wətətəw n'afasə ho; adwemməne ne asisi wə mu. 11 Adesəefə dəm reye adwuma wə kuropon no mu. Ahunahuna ne nnaadaa wə ne mmənten so daa. 12 Se eyəe otamfo na əresopa me a, anka metumi agyina ano; se eyəe otamfo na ərema ne ho so atia me a, anka metumi de me ho ahintaw no. 13 Nanso eyə wo, ədesani te se me, me yənko, m'adamfo kann, 14 a kan no na me ne no wə ayənkofa a mu ye den bere a yən nyinaa bəə mu yuu kəə Onyankopən fi na yeka asomfo no ho no. 15 Ma ouwə mmefa m'atamfo mpofirim; ma wənko əda mu anikann, efise bəne te wən mu. (Sheol h7585) 16 Nanso misu frē Onyankopən, na Awurade gye me nkwa. 17 Anwummere, anopa ne awia, mede mməborənne su frē no, na əte me nne. 18 Əde ne ho bo afəre ma minya me ti didi mu wə ako a wodi tia me no mu, mpo dodow na wəsəre tia me. 19 Onyankopən a wəasi no hene afebəə no, əbəte wən nka na wahaw wən, əbəhaw nnipa a wənsakra wən akwan da na wonsuro Onyankopən nso. 20 Me yənko tow hyə ne nnamfonom so; na obu n'apam so. 21 Əwə tekremawo, nanso ətan wə ne koma mu. N'ano asem dwudwo sen ngo, nanso eyə afoa a wəatwe. 22 Fa wo haw to Awurade so na əno na obegye wo; əremma ətreneeni nhwe ase. 23 Nanso wo, Onyankopən, wəbebəre amumoyəfo ase ama wəako əporəw amoaa mu; mogyapəfo ne nnaadaafə renni wən nkwanna mu fa. Nanso me de, mede me ho to wo so.

56 Wəde ma dwonkyerəfo. Wəto no senea wəto "Aburuburu a osi Akyirikyiri Odum so," nne so. Dawid dwom a ətoo bere a Filistifo kyeree no wə Gat no. Onyankopən, hu me mməbə na nnipa taa me anibere so; da mu nyinaa womia wən taa no mu. 2 Wən a wəbə me ahohora taa me da mu nyinaa; wən a wəmə wən ho so tia me no dəəso. 3 Se mebə hu a, mede me ho beto wo so. 4 Onyankopən a mekamfo n'asəm no, mede me ho to Onyankopən so, na merensuro. Den na onipa desani betumi aye me? 5 Da mu nyinaa wogye m'ano si bəne; bere biara wəbə pəw se wəbəsəe me. 6 Wəbə pəw, wətətəw, wəhwə m'anamməntu, susuw se wobekum me. 7 Wən amumoyə nti mma wəmmfa wən ho nni; Onyankopən, bəə amanaman no ase wə w'abufuw mu. 8 Kyerəw me kwadwom to hə; sese me nusu wə wo nhoma mməbəwəe no mu. Enni nea woakyerəw ato hə no mu ana? 9 Se məpə mmoa fi wo hə a, m'atamfo besan wən akyi. Eyi bəma mahu se Onyankopən wə m'afa. 10 Onyankopən a

mekamfo n'asem no, Awurade a mekamfo n'asem no, 11 mede me ho to Onyankopon so; na merensuro. Den na ədesani betumi aye me? 12 Me Onyankopon, mehye bɔ a mahye wo no ase, mede m'aseda afɔre bɛbre wo. 13 Efise, woagye me afi owu mu, na m'an'an anhantiw, na matumi anantew Onyankopon anim wɔ nkwa hann no mu.

57 Wode ma dwonkyerɛfo no. Woto no senea woto

“Mma Wɔnnsee No” nne so. Dawid dwom a əttoo bere a oguan fii Saulo nkyɛn kɔɔ əboden no mu. Hu me mmɔbɔ, me Onyankopon, hu me mmɔbɔ, na wo mu na me kra nya guankɔbea. Wo ntaban nwini ase na mɛpɛ guankɔbea kosi se amanehunu no betwa mu. 2 Misu frɛ Onyankopon, ɔsorosoroni no; Onyankopon a ɔma ne pe ba mu wɔ me ho. 3 ɔsoma fi ɔsoro hɔ begye me nkwa, ɔka wɔn a wɔtaa me anibere so no anim; Onyankopon soma ne dɔ ne ne nokware. 4 Gyata atwa me ho ahyia; meda mmoa a wɔwɛ nam amono mu, nnipa a wɔn se te se mpeaw ne mmɛmma na wɔn tɛkremɛ te se afoa a eyɛ nnam. 5 Onyankopon, eṣe se wɔma wo so tra ɔsoro, na ama w'antuonyam aba asase nyinaa so. 6 Wɔtrew asau mu de sum m'an'an afiri, ahohiahia bres me ase. Wotuu amoa wɔ me kwan mu, nanso wɔn ankasa akɔtɔtɔ mu. 7 Ao, Onyankopon, me koma agyina pintinn, me koma yɛ pintinn; meto dwom na mayi wo aye. 8 Me kra nyan! Sanku ne bɛnta, munnyan! Me nso menyan anɔpahema. 9 Awurade, mɛkamfo wo wɔ aman no mu; meto wo ho nnwom wɔ nnipa mu. 10 W'adøe so, ɛkorɔn sen ɔsoro; wo nokwaredu wim. 11 Ao, Onyankopon, wɔmma wo so mmoro ɔsoro; ma w'antuonyam nkata asase nyinaa so.

58 Wode ma dwonkyerɛfo. Woto no senea woto

“Mma Wɔnnsee No” sanku nne so. Dawid “miktam” dwom. So mo asodifo, ampa ara se, moka asem a etee ana? Mubu atɛntrenee wɔ nnipa mu ana? 2 Dabi da! Modwene ntɛnkyew wɔ mo koma mu na mo nsa de akakabensem ba asase so. 3 Amumɔyɛfo fom kwan fi awo mu; wɔyɛ mmaratofo fi awotwaa mu na wodi atoro. 4 Wɔn ano bore te se ɔwɔ de, ete se ɔprammiri a wawen n'aso, 5 a ɔnte ntafowayifo dwom, na ne dwom dede no mpo mfa ne ho. 6 Ao Onyankopon, bubu eṣe a egu wɔn anom, Awurade, tutu gyata no sebɔmmɔfo no gu! 7 Ma wontwa mu nkɔ se sunsuan; se wɔtwe wɔn agyan a, ma wɔn bɛmma no ano nwu. 8 Ma wɔnyɛ se nwaw horɔdɔhorɔdɔ bi a ɔrenan agu wɔ bere a ɔretene no. Ma wɔnyɛ se ɔba

a owu wɔ awoe a onhu owia koraa. 9 Ansa na mo nkuku bɛte nsɔe ano yaw, se eyɛ amono anaa awo no, wɔbɛpra amumɔyɛfo akɔ. 10 Se wɔtɔ were ma atreneefo a wɔn ani begye, na wɔbɛhohoro wɔn anan ho wɔ amumɔyɛfo mogya mu. 11 Afei nnipa bɛka se, “Ampa ara atreneefo kɔ so nya wɔn akatua; na ampa ara Onyankopon bi wɔ hɔ a obu wiase aten.”

59 Wode ma dwonkyerɛfo. Woto no senea woto “Nsee No”

“Nsee No” sanku nne so. Dawid “miktam” dwom. ɔttoo no bere a Saulo soma kɔwɛn Dawid fi se wonkokum no no. Ao, Onyankopon, gye me fi m'atamfo nsam; bɔ me ho ban fi won a wɔtaa me no ho. 2 Gye me fi amumɔyɛfo nsam. Gye me nkwa fi mogyafo nsam. 3 Hwɛ senea wɔatɛw rehwehwɛ me akum me! Nnipa a wɔn ho yɛ hu bɔ pɔw bɔne tia me a emfi me mfomso anaa bɔne bi, Awurade. 4 Menyɛɛ mfomso bi, nanso wɔaye krado se wɔbɛtɔw ahye me so. Sore begye me; hwɛ m'amanehunu! 5 Wo, Awurade Nyankopon, Israel Nyankopon, ma wo ho so na twe amanaman no nyinaa aso; nhu amumɔyɛfo nkontompofo no mmɔbɔ. 6 Wɔsan ba anwummere, wɔbɔbɔ mu se akraman, na wokyinkyin kuropɔn no mu. 7 Hwɛ nea wɔfɛ fi wɔn anom, wɔn anofafa mu nsem ano yɛ nnam se mfoa, na wosusuw se: “Hena na əbete yɛn nka?” 8 Nanso wo Awurade, woserew wɔn; wudi saa aman no nyinaa ho few. 9 Wone m'Ahoɔden, mehwɛ wo kwan; wo, Onyankopon, ne m'abandennen, 10 me Nyankopon a metumi atweri no. Onyankopon bedi m'anim na əbɛma mahwɛ wɔn a wɔbɔ me ahohora no haw. 11 Nanso nkum wɔn, Awurade, yɛn nkatabo, na me nkurɔfɔ were amfi wɔn. Wo tumi mu no tutu wɔn ase, na bres wɔn ase. 12 Bɔne a efi wɔn anom, ne wɔn ano nsem nti ma wɔn ahomaso nkyekyere wɔn. Abususɛm a wɔka ne atoro a wotwa nti, 13 se wɔn wɔ abufuhyew mu, kosi se wɔn ase bɛtɔre. Afei ɛbɛma asase so mmaa nyinaa ahu se Onyankopon di Yakob so. 14 Wɔsan ba anwummere, wɔbɔbɔ mu se akraman, na wokyinkyin kuropɔn no mu. 15 Wokyinkyin pe aduan na se wɔammee a, wosu bobɔ mu. 16 Nanso meto w'ahɔoden ho dwom, meto w'adøe ho dwom anɔpɔ; efise wɔyɛ m'abandennen, me guankɔbea wo ahohiahia mmere mu. 17 Ao m'Ahoɔden, meto ayeyi dwom ama wo; wo, Onyankopon, ne m'abandennen, me Nyankopon a ɔyɛ ɔdɔ.

60 Wode ma dwonkyerɛfo. Woto no senea woto “Susan Edut.” Dawid “Miktam” dwom. Wode ye

nyekerkyere. Ətoo no bere a əne Aram Naharanfo ne Aram Zobafo koe na Yoab san kokum Edomfo mpem dumien wo Nkyene Bon mu no. Onyankopən, woapo yen, woabə yen agu; wo bo afuw yen, nanso gye yen bio! 2 Woawosow asase no na woapae mu; toatoa nea abubu no, efise ərehinhim. 3 Woama wo nkurofo ahu mmere bōne; woama yen nsa a ema yətə ntintan. 4 Nanso wən a wosuro wo de, woama wən frankaa so se wontu ntia agyan no. 5 Gye yen nkwa na fa wo nsa nifa boa yen, na ama wən a wodə wən no anya nkwa. 6 Onyankopən akasa afi ne kronkronbea se, “Nkonim mu, mékəy Sekem mu, na masusuw Sukot bon no. 7 Gilead yə me de; Manase nso saa ara; Efraim yə me dade kyew, Yuda yə m'ahempema. 8 Moab yə me guasən, Edom so na metow me mpaboa gu; na metee mu nkonomdi so gu Filistifo so.” 9 Hena na əde me bekə kuropən a wəabə ho ban no mu? Hena na obedi m'anim akə Edom? 10 Onyankopən, ənyə wo na woapo yen na wo ne yen asraafo nkə əsa bio ana? 11 Boa yen tia ətamfo no, na ədesani mmoa nkə hwee. 12 Onyankopən wə yen afa yi, yebədi nkonom, na obetiatia yen atamfo so.

61 Wəde ma dwonkyerefo. Wəde sanku na əto. Dawid dwom. Ao, Onyankopən, tie me sufre; tie me mpaebə. 2 Mifi asase ano frə wo, mafre wo, efise me koma ato beraw; fa me kə əbotan a əware sen me no so. 3 Woayə me guankəbea, aban a əye den ma ətamfo no. 4 Me kən də se metena wo ntamadan no mu afebən na manya guankəbea wə wo ntaban nwini ase. 5 Woate me bə a mehyee no, Onyankopən; na wode wən a wosuro wo din no agyapade ama me. 6 To əhene nkwanna mu bebree; na ne mfe mfi awo ntoatoaso nkodu awo ntoatoaso. 7 Ma onni hene wə Onyankopən anim daa fa w'adəne wo nokware bə ne ho ban. 8 Afei meto ayeyi dwom ama wo din daa na madi me bohye so daa nyinaa.

62 Wəde ma dwonkyerefo. De ma Yedutun. Dawid dwom. Me kra wə ahomegye wə Onyankopən nko ara mu; me nkwegye fi ne nkyen. 2 Ampa, əye me botan ne me nkwegye; əye m'abandennen, hwee renhinhim me da. 3 Məbekə so ahyə onipa so akosi da bən, mo nyinaa besum me ahwe fam ana? Əfasu a akyea yi, ban a ərebu yi? 4 Ampa, woayə adwene se wobetu no afi ne dibe a əkorən no so; won ani gye atorodi ho. Wəde wən ano hyira na wən koma mu de, wədome. 5 Yiw me kra, gye w'ahome wə Onyankopən

nko ara mu; na ne mu na m'anidaso wə. 6 Ampa, əye me botan ne me nkwegye; əye m'abandennen, hwee renhinhim me. 7 Me nkwegye ne m'antuonyam gyina Onyankopən so; əye me botan a əkorən, ne me guankəbea. 8 Mo nnipa, momfa mo ho nto ne so daa; monka mo koma mu nsem nyinaa nkyerə no, efise Onyankopən ne yen guankəbea. 9 Nnipa nyinaa te se home; akəse ne nkumaa nyinaa nka hwee; se wəkari wən wo nsania so a, wonka hwee; wən nyinaa bə mu a wəyə home nko. 10 Mommfa mo ho nto asisi so na monnhoahoa mo ho akorənne ho; əwo mu se mo ahonya dəəso de, nanso mommfa mo koma nto so. 11 Asem baako na Onyankopən aka, nsem abien na mate se, wo, Onyankopən, na wowə ahoden, 12 na wo, Awurade, na woye adəe, ampa ara wubetua obiara ka senea n'adwuma te.

63 Dawid dwom. Bere a əwə Yuda Sare so no na ətoe. Wo, Onyankopən, ne me Nyankopən Mehwehwe wo anibere so; wo ho sukəm de me kra, me nipa duan ani agyina wo, wə asase a awo na asade nni mu so, faako a nsu nni. 2 Mahu wo wə Kronkronbea hə mahu wo tumi ne w'antuonyam. 3 Esiane se w'adəe di mu sen nkwa nti m'anofafa behyə wo anuonyam. 4 Se mete ase yi, məkamfo wo, na wo din mu na məma me nsa so. 5 Me kra bəmee senea wadi aduan papa bi; mede anofafa a əto dwom beyi wo aye. 6 Meda me mpa so a, mekae wo. Anadwo dasu mu nyinaa, midwen wo ho. 7 Efise wone me boafə, wo ntaban ase nwini mu na meto dwom. 8 Me kra bata wo ho; na wo nsa nifa kura me mu. 9 Wən a wəyə me akum me no bəsəe; wəbekə asase ase tənn. 10 Wəbedan wən ama afoa na wəbəyə aduan ama sakraman. 11 Nanso əhene bedi ahurusi wə Onyankopən mu; wən a wəka ntam wə Onyankopən din mu nyinaa bekamfo no, na wobemua atorofo ano.

64 Wəde ma dwonkyerefo. Dawid dwom. Me Nyankopən, tie me, bere a mereka me haw; bə me kra ho ban fi ətamfo ahunahuna ho. 2 Fa me sie fi amuməyəfo agyinatu ho, ne nnebəneyəfo pəwbə ho. 3 Wəsew wən tekrema se afoa na wəde atiriməden nsem sən se mməmma weremfo. 4 Wofı ahintawee mu, tow bə onipa a ne ho nni asem; wətow bə no mpofirim a wonsuro. 5 Wəhyehyə wən ho wən ho nkuran wə wən amuməyə nhyehyəe ho, wəka senea wobesum wən mfiri asie; wəka se, “Hena na obehu yən?” 6 Wəbə ntenkyew ho pəw na wəka se, “Yəayə

nhyehyee a eso nni koraa!" Ampa ara onipa koma ne n'adwene ye anifere. 7 Nanso Onyankopon beto bemma abo wən; na wobehwe fam preko pe. 8 Əbedan wən ankasa tekrema atia wən na əde wən abo əsəe mu; na wən a wobehu wən nyinaa de animka bebo wən ti nko. 9 Adesamma nyinaa besuro; wobepae mu aka Onyankopon nnwuma na wəasusuw nea waye ho. 10 Ma atreneefo nni ahurusi wə Awurade mu na wəmpe guankobea wə no mu; ma wən a wən koma mu tew nyinaa nyi no aye!

65 Wəde ma dwonkyerefo. Dawid dwom. Yen

Nyankopon, ayei retwen wo wə Sion, na yebedi yen bə a yeahye wo no so. 2 Wo a woye mpaebə tiefə, wo nkycen na nnipa nyinaa bəba. 3 Bere a yen bəne menee yen no, wo na wode yen mmarato kyee yen. 4 Nhyira nka wən a wuyi wən ma wəben wo se wəntena w'adiwo ho! Nneema pa a ewə wo fi ahye yen ma, nea ewə w'asəredan kronkron mu no. 5 Wode trenee nnwuma a eyə nwonwa ma yen mmuae, Onyankopon, yen agyenkwa, asase so mmaa nyinaa anidaso ne po so akyirikyiri nso. 6 Wonam wo tumi so yee mmepəw de daa w'ahooden adi. 7 Wudwudwoo po asorkye ano, asorkye no mmobəwee, ne amanaman no hooye. 8 Wən a wote akyirikyiri no suro w'anwonwade; faako a ade kye, nea anwummere yera, wofre ahurusi nnwom wo ho. 9 Wohwə asase no gugu so nsu; woma no yee asase pa ma əboro so. Wode nsu hye Onyankopon nsuwansuwa ma senea əbəma nnipa no aduan, efise saa ne nea woahye. 10 Wofəw nea woafuntum hə no fokyee na wokaa nkəmoa no kataa so; wode nsu petee so ma no yee bətəe na wuhiraa so afifide. 11 Wode nnəbae bebree wiee afe no, na wo nteaseenam yee ma buu so. 12 Sare so nwura dəoso na anigye baa nkoko so. 13 Nguankuw ahye adidibe a hə ma na awi akataku no so; wəbə ose, to ahosepəw dwom.

66 Wəde ma dwonkyerefo. Dawid dwom. Asase

nyinaa momfa ahosepəw ntee mu mma Onyankopon! 2 Monto ne din anuonyamhye ho dwom; momma n'ayeyi nyə anuonyamhye! 3 Munse Onyankopon se, "Wo nnayee ye nwonwa dodo! Wo tumi so mmoroso a w'atamfo nyinaa de osuro kotow w'anim. 4 Asase nyinaa kotow wo; wəto ayeyi dwom ma wo, wəto dwom kamfo wo din." 5 Mommra mmehwe nea Onyankopon aye; anwonwade a waye wo nnipa mu. 6 Əmaa po yee asase kesee; wənanteew twaa nsu no mommra mma yenni ahurusi wə no

mu. 7 Əde ne tumi di hene daa daa, na əde n'ani nso hwe aman so. Mma atuatewfo nsore ntia no. 8 Aman nyinaa, munhyira yen Nyankopon, momma wənte mo nkamfo no nnyigyei; 9 wahwə yen nkwa so na wamma yen anan anwatiri. 10 Na wo, Onyankopon, wosəo yen hwee; na wonan yen se dwete. 11 Wode yen koguu afiase na wode nneema a eyə duru too yen akyi. 12 Womaa yen atamfo twiw faa yen so; yefaa ogya ne nsu mu, nanso wode yen baa faako a nnepa abu so. 13 Mede əhyew afəre bəba w'asəredan mu na madi bə a mahye wo no so, 14 bə a m'ano fəfa hyee, na m'ano kaa bere a na mewə əshaw mu no. 15 Mede mmoa a wəado srade bəba afəre ama wo; adwennini ayeyede; mede anantwinini ne mpapo bəba afəre. 16 Mommra mmetie, mo a musuro Onyankopon nyinaa; momma menka nea waye ama me nkyerə mo. 17 Mede m'ano su frēe no; na me tekrema yii no aye. 18 Se mede bəne hyee me koma mu a, anka Awurade antie me. 19 Nanso nokware, Onyankopon atie me, wate me mpaebə. 20 Nhyira nka Onyankopon, a wampo me mpaebə na wanyi n'adəe amfi me so.

67 Wəde ma dwonkyerefo. Wəde sanku na eto.

Dwom. Onyankopon nnom yen na onhyira yen əmma n'anim nhyeren wə yen so, 2 na əmma wonhu n'akwan wə asase so, ne ne nkwyagye wə amanaman no nyinaa mu. 3 Ma adesamma nyi wo aye, Onyankopon; ma nnipa nyinaa nkamfo wo. 4 Ma amanaman ani nnye na wəntə ahosepəw dwom, efise wudi nnipa no so trenee mu na woma asase so amanaman no akwankyerə. 5 Ma adesamma nyi wo aye, Onyankopon; ma nnipa nyinaa nkamfo wo! 6 Afei asase no bəba ne nnəbae, na Onyankopon, yen Nyankopon ahyira yen. 7 Onyankopon behyira yen, na asase mmaa nyinaa besuro no.

68 Wəde ma dwonkyerefo. Dawid dwom. Ma

Onyankopon nsore, ma n'atamfo nhwete; wən a wətan no no nguan mfi n'anim. 2 Senea mframə bə wusiw gu no, saa ara na bo wən gu; senea srade nan wə ogya so no, saa ara na amumoyefo nyera mfi Onyankopon anim. 3 Nanso ma atreneefo ani nnye na wənsepe wən ho wə Onyankopon anim; ma wən ho ntə wən na wonni ahurusi. 4 To dwom ma Onyankopon, to dwom yi ne din aye. Ma nea ənanteew omununkum so no din so. Ne din ne Awurade; ma w'ani nnye wə n'anim. 5 Ayisaa agya ne nea odi akunafo asem ma won ne Onyankopon a əte n'atenee

kronkron ho. **6** Oma ohiani tena mmusua mu, na əde nnwonto yi nneduafø ma wøde wøn ho; na atuatewfo de, wotena asase a awo so. **7** Onyankopøn, bere a wudii wo nkurøfo anim, bere a wode wøn faa sare so no, **8** asase wosowee, na əsoro tuee osu guu fam, wø Onyankopøn, Sinai Nyankopøn, Onyankopøn, Israel Nyankopøn no anim. **9** Womaa osu tøø bebree, Ao, Onyankopøn, guu w'agypade a abotow no so ma eyee frømfrom. **10** Wo nkurøfo bøø atenase wo so, Onyankopøn, wonam w'adøe bebree no so hwøø ahiafo. **11** Awurade kaa asem no, na dodow no ara ne wøn a wøpae mu kae; **12** “Ahemfo ne wøn asraafø guan ntøm so; mmea a wøwo fie no kyø asade. **13** Mpo bere a woda nguanban mu no, wøde dwetø duraa m'aborønoma ntaban ho, de sikakøkø a ehyerøn guu wøn ntakra so.” **14** Bere a Utumfo bøø ahene a wøwo asase no so hwetee no, na eøe se sukyerømma a agu Bepøw Salmon so. **15** Basan mmeøø gyinagyina ho, Basan mmeøø so ye abonkyiabonkyi. **16** Wo bepøw abonkyiabonkyi, aden nti na wode ani bøne hwe bepøw a Onyankopøn ayi se obeyi so hene, faako a Awurade ankasa betena afeboø. **17** Onyankopøn nteaseenam ye mpem mpem ne mpem mpem mu mpem; Awurade fi Sinai aba ne kronkronbea. **18** Bere a woforo køø soro no, wode nnommum kaa wo ho; wunyaa ayeyøde fii nnipa ho, fii atuatewfo ho mpo, se ebeøye a wobetena ho, Awurade Nyankopøn. **19** Ayeyi nka Awurade, nka Onyankopøn yen Agyenkwa, nea əsoa yen nnesoa da biara no. **20** Yen Nyankopøn ye Onyankopøn a ogye nkwa; na Awurade mu na owu tow fom yen. **21** Ampa ara Onyankopøn bedwerew n'atamfo ti, wøn a wøkø so ye bøne ti kusuu no. **22** Awurade ka se, “Mede wøn befi Basan aba; mede wøn befi po bun mu aba, **23** na moanantew wøn a wokyø mo no mogya mu na mo akraman tekrema anya wøn kyøfa.” **24** Onyankopøn, yøahu wo santen yuu no, me Nyankopøn ne me Hene santen yuu no a əde reba ne kronkronbea ho. **25** Nnwontofo no wø anim, na asankubøfo no nso di so, na mmabaa a wørewosow akasae nso ka wøn ho. **26** Monkamfo Onyankopøn wø asafo kese no mu; monkamfo Awurade wø Israel nnipakuw no mu. **27** Abusuakuw ketewa, Benyamin na odi wøn kan, Yuda mmapømma kuw kese no di so, na Sebulon ne Naftali mmapømma aba. **28** Kyere wo tumi, Onyankopøn; da w'ahooden adi kyere yen, senea woaye pen no. **29** W'asøredan a øwo Yerusalem nti ahemfo de ayeyøde bøbre wo. **30** Ka aboa a øhyø mfea

mu no anim, ne anantwinini kuw a wøhyø amanaman no nantwimma mu no. Bre wøn ase kosi se wøde dwetø mpøw beba. Bo wøn a wøn ani gye øko ho no pansam. **31** Ananmusifo befi Misraim aba, na Kus de ne ho bøma Onyankopøn, monto ayeyi nnwom mma Awurade, **32** monto mma nea əte tete əsorosoro so no, na əde nne kese bobø mu no. **34** Mompae mu nka Onyankopøn tumi, nea ne kese kese kata Israel so no, na ne tumi wø soro əsoro no. **35** Wo ho ye hu, Onyankopøn, wø wo kronkronbea ho; Israel Nyankopøn de tumi ne ahoøden ma ne nkurøfo. Ayeyi nka Onyankopøn!

69 Wøde ma dwonkyerøfo. Wøto no se “Sukooko.”

Dawid dwom. Ao, Onyankopøn, gye me nkwa na nsu no abødeda me køn mu. **2** Meremem wø dontori a mu dø mu, wø baabi a m'anan nnya sibea. Madu bun mu na nsu abu afa me so. **3** Mafre abre rehwehwe mmoa. Me mene mu ayow. M'ani so aye kusuu, na merehwehwe me Nyankopøn. **4** Wøn a wøtan me kwa no døøso sen me ti so nwi; wøn a wøtan me kwa no døøso, wøn a wøhwehwe se wøbesee me no. Wøhyø me se mennan nea minnwiae no mma. **5** Wo, Onyankopøn, nim me nkwasæsem; m'afødi nhintaw wo. **6** Awurade, Awurade Tweduampon, mma wøn a wøn ani da wo so no, anim ngu ase esiane me nti, Awurade, Asafo Awurade; Israel Nyankopøn, mma wøn a wøhwehwe wo no anim ngu ase esiane me nti. **7** Wo nti migyina animka ano, na aniu kata m'anim. **8** Mete se øhøho wø me nuanom mu, mete se ømamfrani wø me na mmabarima mu, **9** na wo fi ho mmødemmo hyø me so, wøn a wøbø wo ahohora no arimtiaabu bøda me so. **10** Se mitwa adwo na midi mmuada a wøbø me ahohora; **11** se mifura atweaatam a nnipa de me ye aserewde. **12** Wøn a wøtete øpon no ano no serew me, na akøwensafø de me din to dwom. **13** Nanso meøø wo mpae, Awurade, wø w'adøm bere mu; wø w'adøe kese no nti, Ao, Onyankopøn, fa wo nokware nkwegye no gye me so. **14** Yi me fi dontori no mu, mma memmem wø mu; gye me fi wøn a wøtan me no nsam, ne nsu bun mu. **15** Mma nsu nnyiri mmfa me anaa bun mmene me anaa amoø nkata me so. **16** Awurade, gye me so fi w'adøe a eye no mu; w'adøm nti, dan behwe me. **17** Mfa w'anim nhintaw wo somfo; gye me so ntem, na mewø øshaw mu. **18** Twiw bøn me na gye me; gye me nkwa, m'atamfo nti. **19** Wunim senea wøkasa tia me, gu m'anim ase na wotiatia m'anim; w'ani tua m'atamfo nyinaa. **20**

Kasatia ahye me koma so ama maye se obi a onni əboafø; mepes awerkyekeye, nanso mannya bi, mepes əwerkyekeye, nanso manhu bi. 21 Wøde bønwoma guu m'aduan mu, osukøm dee me no, wømaa me nsa nwenweenwen. 22 Ma wøn didipon a esi wøn anim nyi wøn se afiri; ma ənye akatua ne afide mma wøn. 23 Ma wøn ani so nyø wøn kusuu na wøanhø ade, na ma wøn akyi nkuntun afebøø. 24 Hwie w'abufuwhyew gu wøn so; na ma w'abufu huhuhu no mmra wøn so. 25 Ma wøn fi nyø amamfo; mma obiara ntøna wøn ntamadan mu. 26 Wøtaa wøn a wupira wøn no, wøka wøn a wupira wøn no yawdi ho asem. 27 Fa amumøye mu amumøye ho sobo bø wøn; mma wonnya wo nkwegye mu kyøfa. 28 Pepa won din fi nkwa nhoma no mu, mfa wøn din nka atreneefo de ho. 29 Mewø əyaw ne ahohiahia mu; Onyankopøn, ma wo nkwegye no mmø me ho ban. 30 Mede dwonto beyi Onyankopøn din aye na mede aseda ahye no anuonyam. 31 Eyi bøsø Awurade ani yiye asen nantwi, asen nantwinini a otua mmøn na øwo tøte. 32 Mmøborøni behu na n'ani agye, mo a mohwehwø Onyankopøn no koma benya nkwa. 33 Awurade tie wøn a ade ahia wøn, na ommu ne nkurofo nneduafa animtiaa. 34 Ma øsoro ne asase nkamfo no, po ne ea ekeka ne ho wo mu nyinaa, 35 efise Onyankopøn begye Sion nkwa na wakyekye Yuda nkropøn no bio. Afei nnipa betena mu na aye wøn de; 36 N'asomfo asefo na wøbøfa ho, na wøn a wødø ne din no betena ho.

70 Wøde ma dwonkyerefo. Dawid adesre dwom. Ao, Onyankopøn, ye ntøm gye me nkwa; Awurade bra ntøm bøboa me. 2 Ma wøn a wohwehwø me kra no anim ngu ase na wønye basaa; ma wøn a wohwehwø me see no nyinaa mfa animguase nsan wøn akyi. 3 Ma wøn a wøka, “Øtwea! Øtwea!” kyere me no nsan wøn akyi, esiane wøn aniu nti. 4 Nanso ma wøn a wohwehwø wo nyinaa nsepew wøn ho na wøn ani nnye wo wo mu; ma wøn a wødø wo nkwegye no nka da biara se, “Onyankopøn ye økese!” 5 Me de meye ohiani a minni əboafø; Ao, Onyankopøn, bra me nkyen ntøm. Wo ne me boafø ne me gyefø; Awurade, ntwentwen w'anan ase.

71 Awurade, wo mu na maguan ahintaw; mma m'anim ngu ase da. 2 Wo trenee no nti, yi me na gye me; tie me na gye me nkwa. 3 Ye me nkwegye botan, faako a metumi akø daa; hyø ma wommegye me nkwa, na wone me botan ne m'abandennen. 4

Me Nyankopøn, gye me fi amumøye fo nsam, gye me fi nnebøneye fo ne atirimødenfo nsam. 5 Na woayø m'anidaso, Asafo Awurade, m'ahotoso fi me mmabun bere mu. 6 Mede me ho ato wo so fi awo mu; wo na wuyii me fii me na yafunu mu. Møkamfo wo daa. 7 Mayø nsenkyerøne ama bebree, nanso wo ne me guankøbea dennen. 8 Wo nkamfo ahye m'anom ma,mekamfo w'antuonyam da mu nyinaa. 9 Ntow me nkyene bere a mabo akwakora; m'ahooden sa wo me mu a, nnyaw me. 10 Efise m'atamfo kasa tia me wøn a wøtwen se wobekum me no bø mu pam me ti so. 11 Wøka se, “Onyankopøn agyaw no mu; momma yentiw no na yenkyere no, na obiara nni hø a obegye no.” 12 Me Nyankopøn, mfi me nkyen nkø akyiri; Onyankopøn, ye ntøm bøboa me. 13 Ma wøn a wøbø me sobo no nsøe wo animguase mu; wøn a wøpø se wopira me no ma ahohora ne animguase nkata wøn so. 14 Nanso me de, menya anidaso daa; mèko so akamfo wo. 15 Møka wo trenee ho asem, ne wo nkwegye da mu nyinaa, nanso minnim ano. 16 Otumfo Awurade, mèba abøpæ mu aka wo nnwuma akese no; mepæ mu aka wo trenee, wo nko ara de no, akyere. 17 Onyankopøn, efi me mmabun bere na wokyerøkyerø me, na ebøsi nne yi meka w'anwonwade a woayø kyere. 18 Mpo se mebø akwakora na mifuw dwen a, Onyankopøn, nnyaw me, kosi se meka wo tumi ho asem akyere nkyirimma, ne wo kese yø akyere wøn a wøbøba nyinaa. 19 Onyankopøn, wo trenee du øsorosoro, wo a woayø nneema akese. Onyankopøn, hena na øte se wo? 20 Mmom woama mahu øhaw bebree a øye yaw; nanso wobøma me nkwa bio; na wubeyi me bio, afi asase yam. 21 Wobehyø me anuonyam bebree na woakyekye me were bio. 22 Mede sanku bøkamfo wo me Nyankopøn, wo trenee nti mèto w'ayeyi dwom wø sankuten so, Israel Kronkronni. 23 M'anofafa de anigye bøteø mu bere a meto dwom kamfo wo, me a woagye me no. 24 Me tekremø bøka wo trenee nnwuma da mu nyinaa, efise wøn a wøpø se wøhaw me no kø animguase ne basaaye mu.

72 Salomo dwom. Ao, Onyankopøn, fa w'atentrenee dom øhene no, na fa wo trenee ma øhene babarima. 2 Øde trenee bebu wo nkurofo aten, obebu wo nkurofo a wørehu amane no atentrenee. 3 Mmepøw no de yi yedi bøbre nnipa no, nkoko no de trenee bøba. 4 Øbeko ama nnipa no mu amanehunufo na wagye wøn a wonni bi mma nkwa; øbedwerew nhyesofo. 5 Owia ne øsram da so wo hø yi wobesuro wo awo ntoatoaso

nyinaa mu. 6 Obeye se osu a eto gu asase a woadaw so so, te se obosu a egugu asase so. 7 Atreneefo beninyin fromfrrom wo ne bere so; yiyeedi bebu so akosi da a osram nni ho bio. 8 Obedi hene afi po akosi po, afi Asubonten Efrata akosi asase ano. 9 Sare so mmusua bekotow n'anim na n'atamfo adi m futuma. 10 Tarsis ne mpoano ahemfo a wewo akyirikyiri de sonkahiri bebre no; Saba ne Seba ahemfo de aye yede bebre no. 11 Ahemfo nyinaa bekotow no, amanaman nyinaa besom no. 12 Na obegye mmoborofo a wosu fre no, ne amanehunufo a wonni oboafu. 13 Obehu won a woye mmrew ne ahiafo mmobø na wagye ahiafo nkwa. 14 Obegye won afi nhyeso ne akakabensem ase, efise won mogya som bo wo n'anim. 15 Ohene nkwa so! ma wømfia sikakøkø mfi Seba mmre no. Ma nnipa mmø mpaem mma no na wonhyira no da mu nyinaa. 16 Aburow mmu so wo asase no so nyinaa; nnuan mmu so wo nkoko so, ma n'aba mmø se Lebanon; na enyin se mfuw so sare. 17 Ne din betena ho daa; entena ho nkye se owia. Wøbefa no so ahyira amanaman no, na wøbefre no nhyira. 18 Nhyira nka Awurade Nyankopøn, Israel Nyankopøn! Ono nko ara na øye anwonwade. 19 Nhyira nka ne din a anuonyam ahye no ma no daa daa. Ma n'auonyam nhye wiase nyinaa ma. 20 Yisai ba Dawid mpaebø no awiei ni.

73 Asaf dwom. Ampa ara Onyankopøn ye ma Israel, oye ma won a won koma mu tew. 2 Nanso me de, anka me nan reye awatiri; anka merehwere me nnyinaso, 3 efise m'ani beree ahantanfo bere a miuhu amumøyefo yiyeedi no. 4 Wonni aperepere; na wøwo ahooden ne apøwmuden. 5 Dadwen a etaa ba nnipa so biara nna won so; jødesani haw biara nna won so. 6 Enti ahantan ye won kømuade, na wofura akakabensem. 7 Won koma a apirim no mu na nnebøne fi; na won amumøye adwene nni awiei. 8 Wøserew afoforo na wøka won ho nsøm a enye; wøde nhyeso hunahuna afoforo wo ahomaso mu. 9 Won ano ka øsoro nsøm, na won tekrema agye asase afa. 10 Eno nti won nkurofo kø won nkyen na wonya nsu nom ma ebu so. 11 Wobisa se, "Ebeye den na Onyankopøn ahu? Na ñorosoroni no wo nhumu ana?" 12 See na amumøyefo no te, hwee mfa won ho, na wøko so pe ahonyade. 13 Ampa ara, mannya hwee amfi me komamtew mu; me nsa a enni fo no aye økwa. 14 Da mu nyinaa miuhu amane; anøpa biara wøtwe m'aso. 15 Se mekae se, "Mekasa saa" a, anka midii wo mma no huammo. 16 Meboø mmøden se mete eyinom nyinaa ase, nanso na ehye me so 17 kosii

se mekoø Onyankopøn kronkronbea ho; ehø na metee nea awieie no ebeba won so no ase. 18 Ampa ara wode won gu faako a ho ye toro wode won hwe fam see won pasaa. 19 Senea wøsøe preko pe, na ehu hwim won kø no. 20 Ete se adaeso, bere a onipa anyan, Awurade, se wokanyan wo ho a, wubebu w'ani agu won so se biribi a enni ho. 21 Bere a awerøhow hyøe me koma mu na me honhom dii yaw no, 22 meyøe se obi a onnim hwee na onni adwene; meyøe se aboa gyimfo wo w'anim. 23 Nanso na me ne wo wo ho bere biara; na wode wo nsa nifa aso me mu. 24 Wode w'afotu kyere me kwan; na akyiri no, wode me beko anuonyam mu. 25 Hena na mewø wo øsoro ka wo ho? Na biribiara nni asase so a mepe ka wo ho. 26 Me honam, ne me koma bedi me huammo, nanso Onyankopøn ne me koma ahooden ne me kyefaa daa nyinaa. 27 Won a wømmen wo no bøyera. Wøsøe won a wonni wo nokware nyinaa. 28 Nanso me de, minim se eye se wobøben Onyankopøn. Mede Otumfo Awurade aye me guankøbea; mœka wo nneyøe nyinaa akyere.

74 Asaf dwom. Ao, Onyankopøn, aden nti na woapo yen koraa yi? Aden nti na w'abufuw hyew w'adidibea nguan? 2 Kae nkurofo a wotø won teteete no, abusua a øye w'agypade a wugyee won no, Bepøw Sion, faako a wote ho. 3 Dan w'anammøntu kyere saa nnwirii a eto ntwa da yi, otamfo no de saa øsøe yi nyinaa aba wo kronkronbea no so. 4 W'atamfo bobø mu wo faako a wuhyiaa yen no; wøasisi won mfrankaa se agyiraehyede wo ho. 5 Wøyøe won se nnipa a wørehwim mmonnua de abubu nnua a aye nkyekyere. 6 Wøde won mmonnua ne nname bubuu nnua a wøasen adi ho adwinni no. 7 Wøhyew wo kronkronbea no dwerøbee; woguu faako a wo Din te no ho fi. 8 Wøkaa wo won koma mu se, "Yebetiatia won so aye won pasaa!" Wøhyew baabiara a wøsom Onyankopøn wo asase no so. 9 Wømmaa yen nsenkyerenne a øye nwonwa biara; adiyifo no asa, na yen mu biara nnim nna dodow a ebedi. 10 Onyankopøn, w'atamfo beserew wo akosi da ben? Won a wokyø wo no begu wo din ho fi daa ana? 11 Aden nti na woatwe wo nsa, wo nsa nifa no? Yi fi w'atade mmobøwee no mu na see won. 12 Nanso Onyankopøn ye me hene fi tete; wode nkwegye ba asase so. 13 Eøye wo na wode wo tumi paee po mu no; wopetøw nsu mu øwø no ti. 14 Wopetøw Lewiatan no ti na wode no maa sare so abøde se won aduan. 15 Wo na womaa nsuwa ne nsuti tuei; na womaa nsubonten a esen yoyowee. 16

Adekyee wɔ wo na adesae nso yε wo dea; wode owia ne ɔɔram sisii hɔ. 17 Eyε wo na wototoo asase so ahyε nyinaa; wobɔ ahohuru ne awɔw mmere. 18 Awurade, kae senea ɔtamfo no aserew wo, senea nkwaseafo agu wo din ho fi. 19 Mmfa w'aborɔnoma nkwa mma nkekaboa; mma wo were mfi wo nkurofɔ a wɔrehu amane no nkwa afebɔɔ. 20 Ma w'apam no ho nhia wo, efisε akakabensem ahyε asase no so sum mu ma. 21 Mma wɔn a wɔhyε wɔn so no mmfa animguase nsan; ma ahiafo ne mmɔborɔfɔ nkamfo wo din. 22 Ao, Onyankopɔn, ma wo ho so na ka wo ara w'asɛm; kae senea nkwaseafo serew wo da mu nyinaa. 23 Mmu w'ani ngu wɔn a wɔsɔrɛ tia wo no nteetɛemu so, w'atamfo gyegyeegyeye a ɛkɔ soro daa no.

75 Wɔde ma dwonkyerɛfo no. Wɔnto no senea wɔtɔ

“Nsee No” nne so. Asaf dwom. Onyankopɔn, yɛda wo ase, yɛda wo ase, efisε wo Din abɛn; nnipa ka w'anwonwade kyere. 2 Woka se, “Me na mehyε bere a eɛsɛ no; eyε me na mibu atentrenɛ. 3 Se asase ne so nnipa nyinaa wosow a, me na mema n'afadum gyina ho pintinn. 4 Meka kyere ahantafɔ se, ‘Monnhoahoa mo ho bio,’ na meka kyers amumɔyεfɔ nso se, ‘Mommma mo mmɛn so. 5 Mommmma mo mmɛn so ntia ɔsoro; mommfa animtiaabu nkasa.’” 6 Obiara mmfi apuei anaa atɔe anaa sare no so a obetumi ama obi so. 7 Eyε Onyankopɔn na obu atɛn: ɔbre ɔbaako ase, na ɔma ɔfɔforo so. 8 Kuruwa bi hyε Awurade nsam nsa bi a etwa ahuru a wɔde nnuhuam afra ahyε no ma; ohwie, na asase so amumɔyεfɔ nyinaa nom ma ɛka ase puw. 9 Me de, mɛpae mu aka eyi daa daa; meto ayeyi dwom ama Yakob Nyankopɔn. 10 Mebubu amumɔyεfɔ nyinaa mmɛn, na atreneeefo mmɛn de, wobɛma so.

76 Wɔde ma dwonkyerɛfo. Wɔde sanku na eto. Asaf dwom.

Onyankopɔn din ahyeta wɔ Yuda; ne din so wo Israel. 2 Ne ntamadan si Salem, ne tenabea wo Sion. 3 Ehɔ na obubuu mmɛmma a ɛpa gya, nkatabo ne afoa, akode nyinaa mu. 4 Wo ho hann no hyerɛn, na woso sen mmeƿow a mmoadoma ahyε mu ma no. 5 Mmarima akokodurufo deda hɔ a wɔagye wɔn ho nneɛma, wɔadeda awufo nna; na akofo no mu baako mpo ntumi mma ne nsa so. 6 Yakob Nyankopɔn, wokaa wɔn anim no aponkɔ no ne nteaseɛnam no adeda dinn. 7 Wo nko ara na eɛsɛ se wosuro wo. Se wo bo fuw a hena na obetumi agyina w'anim? 8 Wubuu atɛn fii ɔsoro, asase suroe, na eyεɛ komm, 9 bere a wo, Onyankopɔn, sore buu atɛn, de gyee amanehunufo wo

asase no so no. 10 Ampa ara w'abufuwhyew a etia nnipa no de ayeyi ɔbre wo, na wɔn a wotumi gyina ano no nya kɔkɔbɔ. 11 Monhyε Awurade mo Nyankopɔn no bɔ na munni so; momma nsase a atwa ne ho ahyia mfa ayeyede mmrɛ ɔbaako a eɛsɛ se wosuro no no. 12 ɔbre sodifonom honhom ase; na asase so ahemfo suro no.

77 Wɔde ma dwonkyerɛfo. Wɔde ma Yedutun. Asaf dwom.

Misu mefrefɛ Onyankopɔn sreeɛ mmoa; misu mefrefɛ no se ontie me. 2 Bere a mewo ahohiahia mu no, mehwehweɛ Awurade; metrew me nsa a ɛmpa abaw mu anadwo na me kra ampene se wɔbɛkyeɛ ne were. 3 Onyankopɔn mekaee wo, na misii apini; medwenee, na me honhom tɔɔ beraw. 4 Woamma m'ani ankum; amanehunu dodow nti, mantumi ankasa. 5 Medwenee nna a atwam no ho, teteete mfe no ho; 6 mekaee me nnwom a na meto no anadwo. Me koma dwenee ho na me honhom bisae se: 7 “Enti, Awurade bɛpo yen daa? ɔrenhu yen mmɔbɔ bio ana? 8 N'adøe a ɛnsa da atu ayera koraa ana? Na ne bɔhyε no, amma mu koraa ana? 9 Onyankopɔn were afi se obyeɛ mmɔborɔhunufo ana? ɔde abufuw atwe n'ayamhyehye no asan ana?” 10 Afei misusuwii se, “Eyi de, mɛsɛ: mfe a ɔsorosoroni no tɛɛsɛ ne nsa nifa mu no.” 11 Mekae nneɛma a Awurade aye; yiw, mekae wo tete anwonwade no. 12 Medwene wo nnwuma nyinaa ho na masusuw wo nneyɛe akɛse nyinaa ho. 13 Onyankopɔn, w'akwan yε kronkron. Onyame bɛn na ɔso se yen Nyankopɔn? 14 Wone Onyankopɔn a wɔyε anwonwade; wokyerɛ wo tumi wɔ aman mu. 15 Wode wo tumi nsa no gyee wo nkurofɔ, Yakob ne Yosef asefo no. 16 Onyankopɔn, nsu no huu wo, nsu no huu wo na wɔpopoe; bun no mpo ho wosowee. 17 Omununkum tɔɔ nsu, aprannaa gyigye wɔ ɔsoro; na wo bɛmma paa gya dii akɔneaba. 18 W'aprannaa bobɔ mu wɔ mfetɛ no mu, w'anyinam hyerɛn wiase; asase popoe, na ɛwosowee. 19 Wode wo kwan faa po mu, wode faa nsu kese mu, nanso wɔanhu w'anammon. 20 Wonam Mose ne Aaron abasa so, dii wo nkurofɔ anim se nguankuw.

78 Asaf dwom. Me nkurofɔ, muntie me nkyerskyerɛ;

monye aso mma m'anon nseɛ. 2 Mekasa wo abebu mu, meka ahintasɛm, teteete nneɛma no, 3 nneɛma a yεate na yεahu; nneɛma a yεn agyanom aka ho asem akyere yen. 4 Yεremfa nkame won mma; yεbɛka akyere nkyirimma Awurade nneyɛe a ɛfata

nkamfo no, ne tumi ne anwonwade a waye no. 5 ҆yee ahye de maa Yakob na ҆yee mmara wo Israel, nea ҆hyee yen nenanom se wɔnkyere wɔn mma, 6 senea ҆ebeyε a nkyirimma besua, mpo mmofra a wonnya nwoo wɔn, na wɔn nso akyerεkyε wɔn mma. 7 Afei wɔde wɔn ho beto Onyankopɔn so, na wɔn were remfi ne nneyεe, na wobedi n'ahye de so. 8 Wɔrenye se wɔn nenanom, a na wɔye asoodenfo ne atuatewfo, won a wonni Onyankopon nokware wɔ won koma mu na wɔye honhom mu atorofo ma no no. 9 Ewo mu se na Efraim mmarima kurakura agyan, nanso ɔko da no woguanee; 10 Wɔanni Onyankopɔn apam no so, wɔampe se wodi ne mmara no so. 11 Wɔn were fii nea wɔye, anwonwade a waye akyere wɔn no. 12 ҆yee anwonwade wɔ wɔn nenanom anim, wɔ Soan mantam a ewɔ Misraim asase so. 13 ɔkyee po mu na ɔde wɔn faa mu. ɔmaa nsu no gyinna se afasu. 14 ɔde omununkum dii won anim awia na ɔde ogyatεn dii won anim anadwo nyinaa. 15 ɔpaee ɔbotan mu wɔ sare so, na ɔmaa wɔn nsu a ɔdɔoso se po; 16 ɔmaa asuti fii ɔbotan mu na ɔmaa nsu sen se nsubonten. 17 Nanso wɔkɔ so yee bɔne tiaa no, wɔsore tiaa ɔsorosoroni no wɔ sare no so. 18 Wɔhyee da kaa aduan a wɔpε, de sɔɔ Onyankopɔn hwεe. 19 Wokasa tiaa Onyankopɔn se, "Onyankopɔn betumi ato pon wɔ sare so ana? 20 ɔde ade bɔɔ ɔbotan mu no, nsu tue fii mu, na nsuwa sen buu so. Na obetumi ama yen aduan nso? Obetumi ama ne nkurofo nam ana?" 21 Bere a Awurade tee nea wɔreka no, ne bo fuw yiye; ne gya beguu Yakob so, na n'abufuhyew sore tiaa Israel, 22 efise na wonni Onyankopɔn mu gyidi anaase ne nkwagye mu ahotoso. 23 Nanso ɔkasa kyere ɔsoro wɔ ɔhyε so; na obuee ɔsorosoro apon. 24 ɔtɔɔ mana guu fam maa nnipa no se wunni, ɔmaa wɔn ɔsoro aduan. 25 Nnipa dii abɔfo aduan; ɔmaa wɔn aduan a wobetumi adi nyinaa. 26 Ogyaa apuei mframa fi ɔsoro, na ofi ne tumi mu bɔɔ atɔe mframa. 27 ɔtɔɔ nam se mftumfa guu wɔn so, nnomaa a wotu bebree se mpoano nwea. 28 ɔma wobaa fam kɔɔ wɔn atenae, ne wɔn ntamadan ho nyinaa. 29 Wodidi maa aduan no boroo wɔn so efise ɔmaa wɔn nea wɔhwehwε. 30 Nanso ansa na wobefi aduan a wɔhwehwε no ho, bere a εhyehε wɔn anom mpo no, 31 Onyankopɔn abufuw soree wɔn so; okum ahodenfo a wɔwɔ wɔn mu twitwaa Israel mmerante gui. 32 Eynom nyinaa akyi, wɔkɔ so yee bɔne; n'anwonwade akyi no, wɔannyε anni. 33 Enti otwaa wɔn nna so te se ahuru yee wɔn mfe

awieie huhuuhu. 34 Bere biara a Onyankopɔn bekum wɔn no, wɔhwehwε no na wɔpere wɔn ho san ba ne nkyen. 35 Wɔkaee se Onyankopɔn ye wɔn botan, se ɔsorosoro Nyankopɔn no ye wɔn Gyefo. 36 Nanso wɔde wɔn ano bedaadaa no, na wɔde wɔn tekrema atwa atoro akyere no; 37 wɔn koma nni no nokware, na wonni n'apam no so. 38 Nanso na ɔyε ahummɔbɔ; ɔde wɔn amumoyε kyee wɔn a wansee wɔn. Mpen pii, otwentwεn n'abufuw so na wanhwie n'abufuhyew nyinaa. 39 ɔkaee se wɔye ɔhonam ara kwa, mframa bi a εbɔ twa mu na ensan n'akyi. 40 Mpen ahe na wɔansore antia no wɔ sare no so ho, na mpen ahe na wɔamma ne were anhow wo asase wosee no so! 41 Wɔsɔ Onyankopɔn hwεe bere biara; na woyii Israel ɔkronkronni no abufuw. 42 Wɔn were fii ne tumi no, da a ogyee wɔn fii wɔn nhyesofo nsam no, 43 da a ɔyε nseŋkyerεnne nwonwaso wɔ Misraim no ne n'anwonwade wo Soan mantam mu no. 44 ɔmaa wɔn nsutεnten dan mogya; wɔantumi annom wɔn nsutεn mu nsu. 45 ɔmaa nwansenadɔm baa wɔn so behaw wɔn na mpatorɔ nso besεee wɔn asase. 46 ɔmaa tewtew bedii wɔn mfwu so aduan na ɔde wɔn nnobae nso maa mmoadabi. 47 ɔde mparuwbo sεee wɔn bobε na ɔde sukyerεmma sεee wɔn ankye nnua. 48 ɔde sukyerεmma kum wɔn anantwi ɔde anyinam kum wɔn nyεmμoa. 49 Ohwεe n'abufuhyew guu wɔn so, abufuw, anibere ne ɔtan; abofo aseefo kuw no. 50 ɔbɔɔ kwan maa n'abufuw; na wamfa wɔn nkwa ankye wɔn, mmom, ɔde wɔn maa ɔyaredɔm. 51 Okunkum Misraimfo mmakan nyinaa, Ham ntamadan mu nnipa mu abakan. 52 Nanso oyii ne nkurofo fii mu se nguankuw; odii wɔn anim se nguān wɔ sare no so. 53 Odii wɔn anim dwoodwoo, enti wɔansuro; nanso wɔn atamfo de, po asorɔkye bu faa wɔn so. 54 Sεe na ɔyε de wɔn baa n'asase kronkron no ahye so, bepɔw asase a ɔde ne nsa nifa gyee no. 55 ɔpam amanaman a wɔwɔ wɔn anim no na ɔkyekyε wɔn nsase no mu maa wɔn se wɔn agyapade; ɔbɔɔ Israel mmusuakuw no atenase wɔ wɔn afi mu. 56 Nanso wɔsɔ Onyankopɔn hwεe, na wɔsore tiaa ɔsorosoroni no; na wɔanni ne mmara so. 57 Wɔyε se wɔn agyanom, wɔanni nokware na wɔannya gyidi, ahotoso nni wɔn mu na wɔte se agyan a ase. 58 Wɔde wɔn sorɔnsorɔmmεa hyεe no abufuw na wɔn ahoni maa ne ninkutwe mu yee den. 59 Onyankopɔn tee wɔn nka no, ne bo fuwii; na ɔpoo Israel korakora. 60 Ogyaw n'atenae a ewɔ Silo no, ntamadan a wasi wɔ nnipa mu no. 61 ɔde Apam Adaka

a εγε ne tumi no koo nnommum mu, n'antuonyam koo atamfo nsam. **62** Əde ne nkurøfo maa afoa; ne bo fuw n'agyapade yiye. **63** Ogya hyew wən mmerante kum wən, na wən mmabaa annya ayeforohyia dwom anto; **64** Wən asəfo wuwuu afoa ano, na wən akunafo antumi ansu. **65** Afei Awurade səree sənea ofi nna mu no, sənea əbarima a wabow nsa nyan fi nnahəo mu no. **66** Əbobəo n'atamfo ma woguan koo wən akyi; əhyee wən aniu afebo. **67** Afei əpoo Yosef ntamadan no, na warfya Efraim abusuakuw no nso; **68** Na mmom, əfaa Yuda abusuakuw no, Bepəw Sion a ədə no no. **69** Osii ne kronkronbea te se sorənsorəmmea, te se asase a etim hə daa. **70** Oyii ne somfo Dawid, əfrees no fii nguannan mu; **71** fii nguan akyi na əde no bae se əmmeyə oguanhwefo mma ne nkurøfo Yakob, mma Israel a woye n'agyapade. **72** Na Dawid de koma pa hwəe wən so na əde ne nimdee dii wən anim.

79 Asaf dwom. Ao Onyankopən, amanaman no atow ahye w'agyapade so; wəagu w'asoredan kronkron no ho fi, wəama Yerusalem adan nnwiriwii. **2** Wəde w'asomfo afunu aye aduan ama wim nnomaa, na wəde w'ahotefo nam ama asase so mmoa. **3** Wəahlwie mogya agu te se nsu wə Yerusalem ho nyinaa, na obiara nni ho a obesie awufo no. **4** Yεayε animtiaabude ama yen mfefo, fewdi ne nsopa ama wən a wəatwa yen ho ahyia. **5** Awurade, enkosi da bən? Wo bo befuw afebo ana? Wo ninkunu bedew se ogya akosi da bən? **6** Hwie w'abufuw gu amanaman a wonnye wo nto mu no so, ahenni a wəmmə wo din no; **7** efise wəakum Yakob na wəasəe n'atene. **8** Mfa yen agyanom bəne so asotwe mma yen; ma wo mməborəhunu mmira yen so ntəm, na yewə ahohiahia mu. **9** Onyankopən yen Agyenkwa, boa yen, wo din no anuonyam nti; gye yen na fa yen bəne kye yen wo din nti. **10** Aden nti na eṣe se amanaman ka se, "Wən Nyankopən wə he?" Yεan anim ha ara, ma wonhu wə amanaman mu se woto w'asomfo mogya a wəahlwie agu no so were. **11** Ma nneduafu no apini nnu w'anim; fa wo basa ahooden no kora wən a wəabu wən kumfə no. **12** Awurade, ahohora a yen mfefo asum agu wo so no, tua wən so ka mpən ason. **13** Na yen a yεye wo nkurøfo, w'adidibea nguan no, beyi wo aye daa nyinaa; efi awo ntoatoaso kosi awo ntoatoaso, yebəkə so aka w'ayeyi akyerε.

80 Wəde ma dwonkyerefo se wənto no "Sonannim Edut" sanku nne so. Asaf dwom. Israel guanhwefo, tie yen, wo a wudii Yosef anim sənea wodi nguanku

anim; wo a wote ahengua so wə kerubim ntam no, hyerən **2** wə Efraim, Benyamin ne Manase anim. Kanyan wo tumi; bra begye yen nkwa. **3** Ao Onyankopən, gye yen bio; ma w'anim nhyeren yen so, na wəagye yen nkwa. **4** Asafo Awurade Nyankopən, w'abufuw bedew akosi da bən, w'abufuw a etia wo nkurøfo mpaebə no? **5** Wode nusu yεe aduan maa wən dii; wode nusu kuruwama maa wən nomee. **6** Wode yen aye nea yen mfefo ko ho, na yen atamfo serew yen. **7** Asafo Nyankopən, gye yen bio; ma w'anim nhyeren wə yen so, na wəagye yen nkwa. **8** Wutuu bobe fi Misraim beduae; wopam amanaman no na wuduae. **9** Wosiesiee asase no baabi maa no, egypte ntin na ətrew asase no so. **10** Ne nwini kataa mmepeəw no so ne mman kataa sida akese no so. **11** Edennan trew koo Po no so, na əfefew trew koduu Asubonten no ho. **12** Aden nti na woabubu n'afasu ama wən a wotwa mu wo ho no tetew ne bobe aba no? **13** Kəkəte fi wuram besəe no pasaa na mmoadoma a wəwa sare so de ye wən aduan. **14** Asafo Nyankopən, san bra yen nkyen! fi əsoro hə hwə na wubehu! Hwə saa bobe yi so, **15** ntin a wo nsa nifa adua no, əbabarima a woatetew no ama wo ho no. **16** Wəatwa wo bobe no ato fam, ato mu gya ama ahyew; w'animka ma wo nkurøfo ase təre. **17** Fa wo nsa kata əbarima a əwə wo nifa no so, onipa ba a woatetew no ama wo ho no. **18** Afei yεrentwe yen ho mfi wo nkyen; kanyan yen, na yebəwo din. **19** Asafo Awurade Nyankopon, gye yen bio, na ma w'anim nhyeren yen so, na wəagye yen nkwa.

81 Wəde ma dwonkyerefo se wənto se "gittit" sanku nne so. Asaf dwom. Monto ahurusi dwom mma Onyankopən yen ahooden; mommə ose mma Yakob Nyankopon no! **2** Momma nnwom no so na monwosow akasaa. Mommə sanku ne bənta dəde no. **3** Monhyen mmentia əsrəm foforo da no, ne ne kurokumatwa mu, yen Aponto da no; **4** Eyi ye Israelfo ahyεde, Yakob Nyankopon mmara. **5** Otintimii se nhyeheyε maa Yosef bere a əsore tiaa Misraim no, faako a yεtēe kasa a yεnte ase no. **6** Əka se, "Miyii adesoa no fii wən mmati so, ne wən nsa fii kenten ho. **7** Mo ahohiahia mu mofree me na migyee mo, migyee mo so wə aprannaa mu; mesəo mo hwəe wə Meriba nsu ho. **8** "Me nkurøfo, muntie me kəkəbə yi, Israel, se mubetie me a! **9** Ənse se munya anyame foforo bi wə mo mu; ənse se mokotow ananafo anyame. **10** Mene Awurade,

mo Nyankopon a miyii mo ffi Misraim asase so no. Mummue mo anom tetree na mehye mu ma. **11** “Nanso me nkurofo rentie me; Israel remmre ne ho ase mma me. **12** Enti migyaa wən maa wən komaden se wənye nea wope biara. **13** “Se me nkurofo tie me, na Israel nantew m'akwan so a, **14** anka medi wən atamfo so ama won ntəm na mama me basa so atia wən a wokyi won! **15** Wən a wətan Awurade no de osuro bəkotow no, na won asotwe to rentwa da. **16** Nanso wode atoko mu atoko papa bəma mo adi; mede əbotan mu wo bəma mo amee.”

82 Asaf dwom. Onyankopon di hene wə əsoro asafō mu; obu aten wə “anyame” mu. **2** “Wobebə wən a wəntee ho ban na woaye nhweanim ama amumoye fo akosi da bən? **3** Monka mməborfo ne ayisaa asem mma wən; mommo ahiafo ne wən a wohye wən so yi yedi ho ban. **4** Munnye əbrefo ne ahiafo; munnye wən mfi amumoye fo nsam. **5** “Anyame no nnim de, na wəntee hwee ase. Wokyinkyin wə sum mu; na asase fapem nyinaa wosow. **6** “Mekae se, ‘Moye “anyame;” mo nyinaa ye əsorosoroni no mma.’ **7** Nanso mubewuwu se nnipa pc; na moahwe ase se əsodifo biara.” **8** Ao Onyankopon, sore, bu wiase aten; efise amanaman nyinaa ye wo de.

83 Asaf Dwom. Ao, Onyankopon, ntēna hə komm; mmua w'ano, Ao, Onyankopon, keka wo ho. **2** Hwə senea w'atamfo keka wən ho fa, na wən a wəmpe w'asem nso ama wən ti so. **3** Wode anifere repam atia wo nkurofo, wərepam atia wən a wo koma da wən so no. **4** Wəka se, “Mommra na yənsəe wən se əman, senea wərenkae Israel din bio.” **5** Wode adwene koro bə pəw; na wəpam tia wo, **6** Edom ntamadan ne Ismaelfo, Moabfo ne Hagarfo, **7** Gebalfo ne Amonfo ne Amalekfo, Filistifo ne Tirofo. **8** Asiria mpo akəka wən ho de wən ahoo den akohye Lot asefo de no mu den. **9** Ye wən senea woyee Midian, senea woyee Sisera ne Yabin wə asubonten Kison ho no, **10** wən a wəsee wə En-Dor na wədan nwura no. **11** Ye wən atitiriw se Oreb ne Seeb, ne wən mmapomma nyinaa se Seba ne Salmuna, **12** a wəkae se, “Momma yəmfə Onyankopon adidibea nsase no no.” **13** Me Nyankopon, ye wən se mfete mu mfutuma, se ntēte a mframə bə gu. **14** Senea ogya hyew kwaе, na ogyatannaa so nkoko mu hyew no no, **15** saa ara na fa w'ahum taa wən na fa wo mframə a ano ye den no hunahuna wən. **16** Ma animguase nka wən, na ama nnipa ahwehwe wo din

akyi kwan, Awurade. **17** Ma wən anim ngu ase na wonni yaw; ma wonwuwu wə animguase mu. **18** Ma wonhu se wo a wo din de Awurade no, wo nko ara ne əsorosoroni wə asase nyinaa so.

84 Wode ma dwonkyerefo se wənto no wə gittit sanku nne so. Koramma dwom. Awurade Asafo, w'atenea hə ye ahomēka! **2** Me kra pere, mpo etə beraw, se əbekə Awurade adiwo; me koma ne me honam tez mu frē Onyankopon teasefo. **3** Mpo akasanoma anya ofi, na asomfena nso anwen ne berebuw, faako a obesow ne mma wo beae bi a əben w'afremuka, Awurade Asafo, me Hene ne me Nyankopon. **4** Nhyira nka wən a wəte wo fi; na wəkamfo wo din daa. **5** Nhyira nka wən a wəwə wo mu ahoo den, na wode won koma fi akwantu ase kohwehwe wo. **6** Se wəfa Baka Bon no mu a wəma hə ye nsuwansuwa; asusow bere nsu so taataa hə. **7** Wəkə no ahoo den so bere nyinaa, kosi se wən mu biara bepue Onyankopon anim wə Sion. **8** Asafo Awurade Nyankopon, tie me mpaebə; Yakob Nyankopon, ye aso ma me. **9** Ao, Onyankopon, hwə yən nkatabo; fa ahumməbə hwə nea woasra no ngo no. **10** W'adiwo hə da koro tena ye sen nnafua apem wə baabi foforo; mepe se meye əponanohwe fo wə Onyankopon fi sen se metena amumoye fo ntamadan mu. **11** Efise Awurade Nyankopon ye owia ne kyəm; Awurade hu mməbə na əhye anuonyam; əmmfa ade pa biara nkame wən a wətee. **12** Asafo Awurade, nhyira nka onipa a əde ne ho to wo so.

85 Wode ma dwonkyerefo. Koramma dwom. Wo Awurade, wodom w'asase; wode Yakob ahonyade san maa no. **2** Wode wo nkurofo bəne kyəe wən na wokataa wən nnebəne nyinaa so. **3** Wode w'abufuw nyinaa too nkyen na wodan fii w'abufuwihyew ho. **4** San gye yən bio, Onyankopon, yən Gyefo, na ma w'ani nnye yən ho. **5** Wo bo befuw yən akosi daa ana? W'abufuw betoa so akə awo ntoantoaso nyinaa so ana? **6** Worenhye yən den bio, na ama wo nkurofo asepwə wən ho wə wo mu ana? **7** Awurade, kyere yən wo də a ənsa da no, na ma yən wo nkwegye no. **8** Metie nea Awurade Nyankopon bəka; əde asomdwəe hye ne nkurofo, ahotefo no bə, enti ənse se wəsan kə agyimisem ho. **9** Ampa ara, ne nkwegye bən wən a wosuro no, na n' anuonyam bətena yən asase so. **10** Ədə ne nokwaredi behiyia, na trenee ne asomdwəe befew wən ho won ho ano. **11** Nokwaredi bepue afi asase no so, na trenee ahwe afi əsoro. **12** Awurade bəma yən

nea eye ampa ara na yen asase bëma ne nnøbae. **13** Trennee di n'anim siesie ɔkwan ma n'anammɔntu.

86 Dawid mpaebø. Awurade, tie me na gye me so, efise meye ohiani ne mmoborøni. **2** Bø me nkwa ho ban, efise mede me ho ama wo. Wo ne me Nyankopøn, gye w'akoa a ɔde ne ho to wo so. **3** Awurade, hu me mmøbø, na misu frø wo daa nyinaa. **4** Ma w'akoa ani nnye, na wo Awurade, wo nkyen na mema me kra so ba. **5** Awurade, wuye na wode bøne kyø, wowo ɔðø mmoroso ma won a wosu frø wo nyinaa. **6** Awurade, tie me mpaebø; tie me mmoborøsu. **7** Mefre wo m'ahohia da mu, na wubegye me so. **8** Awurade, onyame bi nni hø a ɔte se wo; na won nnwuma biara nto wo de. **9** Awurade, aman a woakyekyere nyinaa bëba abesom wo wo w'anim; wøbëba abëhyø wo din anuonyam. **10** Woye ɔkese na woye anwonwa nnwuma; wo nko ara ne Onyankopøn. **11** Awurade, kyere me w'akwan, na mènante wo nokware mu; ma memfa me koma nyinaa mma wo na masuro wo din. **12** Mede me koma nyinaa meyi wo aye, Awurade me Nyankopøn na mahyø wo din anuonyam daa nyinaa. **13** Efise ɔðø a wode do me no so; woayi me afi owu amoë mu tønn. (*Sheol h7585*) **14** Ao, Onyankopøn, ahomasofo atow ahyø me so; basabasayefo kuw rehwehwø me akum me, nnipa a wømmfa wo nyø hwee no. **15** Nanso wo, Awurade, woye mmoborøhunufo ne ɔdomfo Nyankopøn, wo bo kye fuw, na w'adøe ne wo nokware ðøoso. **16** Dan w'ani hwø me na dom me; fa w'ahøoden ma w'akoa na gye w'afenaa babarima nkwa. **17** Ma me wo papaye ho nsenkyerønne, na m'atamfo nthu na won anim ngu ase na wo, Awurade, wo na woaboa me akyekyere me were.

87 Koramma dwom. Wato ne fapem wø bepøw kronkron no so; **2** Awurade ðø Sion apon no sen Yakob atenae nyinaa. **3** Wøka wo ho anuonyamsem Onyankopøn kuropøn: **4** “Mede Rahab ne Babilonia bëka won a wøye osetie ma me no ho, Filistia, Tiro ne Kus nso na maka se, ‘Wøwoo eyinom wø Sion.’” **5** Ampa ara wøbëka afä Sion ho se, “Wøwoo oyi ne ɔno wø no mu, na ɔsorosoroni no ankasa de no betim hø.” **6** Awurade bëkyerøw wø nnipa dinkyerøw nhoma no mu se, “Wøwoo oyi wø Sion.” **7** Na wøbëto dwom se, “Me ntin nyinaa wø wo mu.”

88 Kora mma dwom a wode ma dwonkyerøfo se wønto no “Mahalat Leannot” sanku so. Esrahini

Heman ɔhaw ne amanéhunu dwom. Awurade, woye me nkwegye Nyankopøn misu wø w'anim adekyee ne adesae. **2** Ma me mpaebø nnu w'anim; børe w'aso ase tie me sufrø. **3** ɔhaw ahyø me kra ma na me nkwa reben owu. (*Sheol h7585*) **4** Wøkan me fra won a wørekø ɔda mu no; mete se obi a onni ahoøden. **5** Wøayi me asi nkyen wø awufo mu, te se atøfo a wødeda ɔda mu, won a wonkae won bio, na wonhwe won bio. **6** Woatow me akyene ɔda ase tønn, wo sum kabii mu. **7** W'abufuwhøw aye duru wo me so; woama w'asorøkye nyinaa abu afa me so. **8** Woafa me nnamfonom a wøben me afi me nkyen woama me ho aye won ahi. Woaka me ahyø mu na mintumi nguan; **9** awerehow ama m'ani so aye kusuu. Awurade misu frø wo da biara; metrew me nsam kyere wo. **10** Woye anwonwade kyere awufo ana? Won a wøawuwo no sore kamfo wo ana? **11** Wøka w'adøe ho asem wø ɔda mu, anaase wo nokware ho asem wø ɔsøe kurom ana? **12** Wøhu w'anwonwade wø bea a hø aduru sum, anaa wo trennee nnwuma no wø awerefiri asase so ana? **13** Nanso Awurade, misu frø wo se boa me; me mpaebø du w'anim adekyee mu. **14** Aden, Awurade, na wopo me na wode w'anim hintaw me? **15** Mahu amane fi me mmofraase na maben owu; w'ahunahuna ama mabre na mapa abaw. **16** W'abufuwhøw abu afa me so; w'ahunahuna ase me. **17** Daa nyinaa wotwa me ho hyia se nsuyiri, na wøabu afa me so koraa. **18** Woafa me yønkonom ne m'adøfo afi me nkyen kø; na sum aye m'adamfo a ɔben me pøe.

89 Esrahini Etan ɔhaw ne amanéhunu dwom. Mèto Awurade adøe ho dwom daa daa; mede m'ano beda wo nokwaredi adi awo ntoatoaso nyinaa mu. **2** Mèka se w'adøe no tim hø daa nyinaa, na woatim wo nokwaredi wø ɔsoro hø ankasa. **3** Wokae se, “Mene onipa a mayi no no aye apam; maka ntam akyere me somfo Dawid. **4** ‘Mëma w'ase atim hø daa na w'ahengua nso atim wø awo ntoantoaso nyinaa mu.’” **5** Awurade, ɔsorosorofo kamfo w'anwonwade, na wo nokwaredi nso, wøkamfo wø ahotefo asafo mu. **6** Na hena na ɔne wo Awurade se wø ɔsoro hø? Hena na ɔte se Awurade wø ɔsoro abøde mu? **7** Akronkronfo agyinatufo mu, wosuro Onyankopøn; wøde osuro kese ma Onyankopøn wø akronkronfo nhiamu ase. **8** Asafo Awurade Nyankopøn, hena na ɔte se wo? Wo, Awurade, woye ɔkese na wo nokwaredi atwa wo ho ahyia. **9** Wudi po a eworo no so; n'asorøkye bobø kø soro a, wobøre no ase. **10** Wodwerew Rahab se atøfo no

mu baako; wode wo basa dennen no bɔɔ w'atamfo pansamee. 11 ɔsoro wɔ wo, na asase nso wɔ wo; wiase ne nea ɛwɔ mu nyinaa wo na wufii ase. 12 Woboo atifi ne anafo. Tabor ne Hermon de ahosepew to dwom ma wo din. 13 Tumi aye wo basa ma; wo nsam wo ahooeden, woama wo nsa nifa so. 14 W'ahengua no fapem ye trenee ne atentrenee; adoe ne nokwaredi di w'anim. 15 Nhyira nka won a wɔasua senea wɔbɔ wo abodin, won a wonantew w'anim hann no mu, Awurade. 16 Wogye won ani wɔ wo din mu da mu nyinaa; wodi ahurusi wɔ wo trenee mu. 17 Wone won anuonyam ne ahooeden, na w'adom nti yeye nkoniimdfio. 18 Ampa ara, yen kyɛm wo Awurade, na yen hene wo Israel Kronkronni no. 19 Da bi wokasaa wɔ anisoadehu mu, kyereɛ w'ahotefo se, "Madom ɔkofo bi ahooeden; mapagyaw aberante bi afi nnipa no mu. 20 Mahu Dawid, me somfo; mede me ngo kronkron no asra no. 21 Me nsa bewowaw no; ampa ara me basa behye no den. 22 ɔtamfo biara renhye no se ontua tow; omumoyɛfo biara rentumi nhye no so. 23 Medwerew n'atamfo wo n'anim na mabobo n'ahohiahiafo ahwe fam. 24 Me nokware adoe beka ne ho, na me din mu, wobɛma n'aben so. 25 Metrew n'ahye mu akosi po so, na oðe ne nsa nifa beto nsubɔnten so. 26 ɔbefre me aka se, 'Wone m'agya, me Nyankopɔn, me nkwegye botan.' 27 Meye no m'abakan, asase so ahene nyinaa no mu ɔkɛse. 28 Memma m'adoe a mewɔ ma no no atena hɔ daa, na apam a me ne no aye nso betena hɔ daa. 29 Memma n'ase atim afebɔɔ, n'ahengua nso betim hɔ akosi se ɔsoro betwa mu. 30 "Se ne mmabarima po me mmara na se wɔanni m'ahyede so, 31 se wobu m'ahyede so na se wɔanni me hye nsem so a, 32 eno de mede abaa betwe won aso wo won bɔne ho na won amumoye nso mede mmaatwa atwe won aso; 33 Nanso merennyae m'adoe a meye ma no no na mɛkɔ so adi no nokware. 34 Meremmu m'apam no so na merensesa nea mede m'ano aka no. 35 Menam me din kronkron no so aka ntam preko, na merentwa Dawid atoro da, 36 meremmu n'ase ntore da na n'ahengua nso betim wɔ m'anim te se owia; 37 ebetim hɔ daa te se ɔsram, ɔdansenii nokwafo a ɔwɔ wim no." 38 Nanso woapo no, woapa n'akyi, wo bo afuw nea woasra no ngo no. 39 Woagu apam a wo ne wo somfo pamee no, woagu n'ahenkyew ho fi wɔ mfutuma mu. 40 Woabubu n'afasu nyinaa ama n'abandennen adan nnwirii. 41 Won a wotwa mu wɔ hɔ nyinaa fow no fa; na waye aniwude ama ne mfe. 42 Woama

n'atamfo nsa nifa so; ama won nyinaa di ahurusi. 43 Woama n'afoa aye okwa, na woannyaina n'akyi wɔ ɔko mu. 44 Wode n'anuonyam aba awieie na woatow n'ahengua akyene fam. 45 Woatwa ne mmerantebere nna so na wode animguase nguguso akata no so. 46 Awurade, enkosi da ben? Na wode wo ho behintaw? W'abufuwhyew bɛkɔ so adew akosi da ben? 47 Kae senea me nkwanwa twa mu ntɛm so. Efise woabo yen nyinaa se ade a etwa mu ntɛm so! 48 Hena na ɔbetena ase a orenwu da? Anaase hena na obetumi agye ne ho afi owu tumi nsam? (Sheol h7585) 49 Awurade, ehe na wo tete adoe kese no wɔ, nea wufi wo nokwaredi mu de kaa ntam kyereɛ Dawid no? 50 Kae, Awurade, senea woadi wo somfo ho few ne senea manya koma ama amanaman no akutiabɔ, 51 Awurade, akutiabɔ a w'atamfo de adi few de adi nea woasra no ngo no anammɔntu biara ho few. 52 Ayeyi nka Awurade daa!

90 Onyankopɔn nipa Mose mpaebɔ. Awurade, wo na woaye yen tenabea awo nfoatoaso nyinaa mu. 2 Ansa na wɔrebɛbɔ mmepeow anaase worebeda asase ne wiase adi no, na woye Onyankopɔn fi mmeresanten kosi mmeresanten. 3 Woma adesamma san dan mfutuma, ka se, "Mo adesamma, monsan nkɔ mfutuma mu." 4 Mfirihiya apem ye w'ani so se da koro a abesem mprempren, anaase anadwo mu dɔnhwerew kakraa bi. 5 Wopra nnipa kɔ, wɔ owu nna mu; wɔte se sare a afefew anɔpa, 6 efefew ye frɔmfrɔm anɔpa de, nanso anwummere ɛwo na etwintwam. 7 Yeresa wɔ w'abufuwano na w'anibere abo yen hu. 8 Wode yen amumoye asi w'anim, na yen kokoa mu bɔne da w'anim hann no mu. 9 Yen nna nyinaa twa mu wɔ w'abufuwhyew mu; na yede awerɛhowdi na ewie yen mfe. 10 Yen nkwa nna si mfe aduɔson, anaase aduɔwɔtwe, se yewɔ ahooeden a; na mu ahoahoahode ye ɔhaw ne awerɛhow, na etwa mu ntɛmntɛm, na yetu kɔ. 11 Se anka yebehu se w'abufuw mu tumi te ε! W'abufuwhyew kese te senea wo ho suro te. 12 Ma yenu yen nna kan senea ete, na yeanya nyansa koma. 13 Tɔ wo bo ase, Awurade, enkosi da ben? Hu w'asomfo mmɔbɔ. 14 Ma w'adoe a ensa da no mmei yen adekyee mu, na yede anigye ato dwom adi ahurusi yen nna nyinaa mu. 15 Ma yen ani nnye nna bebree se nna dodow a wode yen kɔɔ amanehunu mu no, se mfirihiya dodow a yehuu ateetee no. 16 Ma w'asomfo nhu wo nneyɛ na wɔn mma nhu w'auonyam. 17 Ma Awurade yen Nyankopɔn adom no ntɛnɛ yen so; na

yen nsa ano adwuma nyε yiye mma yen; yiw, ma yen nsa ano adwuma nyε yiye.

91 Nea ote ɔsorosoroni no hintabea no biara behome wɔ Otumfo no nwini ase. 2 Mese Awurade se, “ɔye me guankbea ne m'abandennen, me Nyankopon a mewo no mu ahotoso.” 3 Ampa ara, obegye wo afi firisumfo afiri ne owuyare mu. 4 ɔde ne ntakra bekata wo so; na ne ntaban ase na wubanya guankbea; ne nokware beye wo nkatabo ne wo kyεm. 5 Worensuro ɔdasu mu ɔsee, anaa bεmma a etu awia, 6 anaa owuyare a eba sum mu, anaa ɔyaredɔm a eεee ade wo owigyinae bere. 7 Apem betoto wo nkycen mu, na mpern du atoto wo nifa a, wo de, εremmen wo. 8 W'aniwa nko ara na wode bεhwε na woahu nnebɔneyefo asotwe. 9 Se woka se, “Awurade ne me guankbea,” na wode ɔsorosoroni no hɔ yε wo tenabea a, 10 ɔhaw biara remmunkam wo so, na ɔsee biara remmen wo ntamadan. 11 Efise Onyankopon besoma n'abofo abεbɔ wo ho ban na wɔabεwεn wo w'akwan nyinaa mu; 12 wɔde wɔn nsa bεma wo so, na wo nan ampem ɔbo. 13 Wubetiatia gyata ne aprammiri so, wobenantew gyataforo ne ɔwa so. 14 Awurade ka se, “Esiāne se ɔdo me nti, megye no; mεbo ne ho ban, efise ogye me din to mu. 15 ɔbefre me na megye ne so; mεka ne ho wɔ amanehunu mu, megye no na mahyε no anuonyam. 16 Mεma nkwa nna a εware amee no na makyεrε no me nkwegyε.”

92 Dwom a wɔtɔ no Homeda. Eye se wɔkamfo wo Awurade na wɔtɔ dwom de hyε wo anuonyam, ɔsorosoroni, 2 na wɔpae mu ka w'adε anɔpa ne wo nokware anadwo, 3 wɔ hama du sanku so ne sankuten nnwom mu. 4 Awurade, wo nnwuma yε akεse, na wo nyansa mu do! 6 Agyimifo nnim na nkwaseafo nte ase, 7 amumoyεfo benyin se sare na abɔnefo beye frɔmfrɔm de, nanso wɔbεsεe wɔn passa. 8 Na wo Awurade, wɔayε wo ɔkεse afebɔ. 9 Awurade, ampa ara, w'atamfo beyera; na wɔbεhwεte abɔnefo nyinaa. 10 Woama me ahooden te se ɛko; woahwie ngohuam papa agu me so. 11 Mahu m'atamfo nkogu a wɔadi, mate senea m'atamfo atirimɔdenfo aguan afi akono. 12 Atreneefo beye frɔmfrɔm te se abedua, wobeniyin se Lebanon sida; 13 nea wɔadua wo Awurade fi, wobeniyin frɔmfrɔm wɔ yen Nyankopon adiwo hɔ. 14 Wɔbεkɔ so asow aba, onyinkyε mu mpo, wabεyε frɔmfrɔm se ahabammono,

15 de akyεrε se, “Awurade yε ɔtreneeni; ɔye me botan, na atirimɔdenfo biara nni ne mu.”

93 Awurade di hene, wɔde tumi ahentade ahye no; wɔde tumi ahentade ahye Awurade na wɔde ahooden aye n'akode. Wɔde wiase atim hɔ pintinn; na wɔrentumi ntutu. 2 W'ahengua tim hɔ fi tete; na wɔwɔ hɔ fi mmeresanten. 3 Awurade, po ama wɔn ho so, po ama wɔn nne so; po ama wɔn asorɔkye a εbɔ dennen no so. 4 Nea ɔwɔ tumi sen nsu akεse mmubomu, nea ɔwɔ tumi sen po nworoso, Awurade a ote ɔsoro no yε ɔkεse. 5 Awurade, wo nhyeheyε gyina hɔ pintinn; kronkronyε hyε wo fi anuonyam daa nyinā.

94 Awurade, Onyankopon a wɔtɔ were, Onyankopon a wɔtɔ were, hyerεn. 2 Sɔrε, asase so Temmufo, tua ahantafno ka senea ɛfata wɔn. 3 Awurade, enkosi da ben, amumoyεfo nnye wɔn ani nkosi da ben? 4 Wɔkasa ahantan so; ahohoahoa ahye abɔnefo nyimaa ma. 5 Awurade, wɔdwerεw wo nkurofo; wohye w'agypade so. 6 Wokunkum akunafo ne ananafo; na wodi ayisaa awu. 7 Wɔka se, “Awurade nhu, Yakob Nyankopon ayi n'ani.” 8 Monhwε yiye, mo agyimifo a mowɔ nnipa no mu; nkwaseafo, da ben na mubehu nyansa? 9 Nea ɔbɔ aso no rente asem ana? Nea ɔyεe ani no renhu ade ana? 10 Nea ɔtεetε aman so no rentwe aso ana? Nea ɔkyεrεkyεrε onipa no nnim nyansa ana? 11 Awurade nim onipa nsusuwii; onim se enkosi hwε. 12 Awurade, nhyira ne onipa a wotεetε no so, onipa a wokyerε no wo mmara no; 13 Woma ɔhome fi amanehunu nna mu, kosi se wobetu amoaa ama amumoyεfo. 14 Awurade rempo ne nkurofo; na ɔrennyaw n'agypade hɔ da. 15 Atemmu begyina treneeyε so bio, na wɔn a wɔn koma mu tew nyinaa bedi so. 16 Hena na ɔbεsore atia amumoyεfo ama me? Hena na ɔbεsore atia abɔnefo ama me? 17 Se Awurade ammoa me a, anka mekɔɔ owu kommyε mu ntem so. 18 Bere a mekae se, “Me nan rewatiri” no, Awurade, wo do no sooo me mu. 19 Bere a me dadwen dɔɔso no, w'awerεkyεkyε maa me kra abotɔyam. 20 Ahengua a porɔwee ahye no mma no ne wo wo ayɔnkofa ana? Ahengua a ne hyε nsem de amanehunu na ɛba no? 21 Wɔka bɔ mu tia atreneefo na wɔn a wodi bem no, wobu wɔn kumfɔ. 22 Nanso Awurade yε m'aban; na me Nyankopon aye ɔbotan a ne mu na minya ahintawee. 23 Obetua wɔn nnebɔne no so ka na won amumoyε nti wasεe wɔn; Awurade yεn Nyankopon besee wɔn.

95 Mommra mma yento dwom wō anigye so mma Awurade; momma yemmo ose mma yen nkwegye Botan no. **2** Momma yemfa aseda mmra n'anim, na yemfa ahosepew nnwom mma no so. **3** Efise Awurade yε Onyankopon kese, əhenkese wo anyame nyinaa so. **4** Ne nsam na asase mu nneema nyinaa wō, na mmepew mpampam wō no. **5** Po wō no, əno na əbœ, na ne nsa na ənwenee asase kesee no. **6** Mommra, mma yenkotow nsom no. Momma yemmu nkotodwe wō Awurade yen Yefo no anim! **7** Əye yen Nyankopon; yεye ne didibea nnipa, ne nguanku a əhwə wōn so. Nnε, se mote ne nne a, **8** mummpirim mo koma senea moyε wō Meriba no, senea moyε da no wō Masa, sare no so no, **9** Əhə no, mo mpanyimfo sō no hwε, a na wonim nea meye maa wōn. **10** Me bo fuw saa nnipa no mfe aduanan na mekae se, “Wəye nnipa a wōn koma aman afi me ho, na wōanhū m'akwan.” **11** Enon ti mekaa ntam wo m'abufuw mu se, “Wərenhyen m'ahomegye mu da.”

96 Monto dwom foforo mma Awurade; asase nyinaa monto dwom mma Awurade. **2** Monto dwom mma Awurade, monkamfo ne din; mompae mu nka ne nkwegye no daa daa. **3** Monka n'anuonyam wō amanaman mu, monka n'anwonwade a wayε wō nnipa mu. **4** Awurade yε əkese na nkamfo fata no; ese se wosuro no sen anyame nyinaa. **5** Aman so anyame nyinaa yε ahoni bi kwa, nanso Awurade na əbəə əsoro. **6** Anuonyam ne kεseyε wō n'anim; ahoəden ne anuonyam wō ne kronkronbea hō. **7** Momfa mma Awurade, amanaman mmusuakuw, momfa anuonyam ne tumi mma Awurade. **8** Momfa anuonyam ne din a efata mma Awurade; momfa afreibede nhyen n'adiwo hō. **9** Monsore Awurade wō ne kronkronyε fefe mu; asase nyinaa momma mo ho mpopo wō n'anim. **10** Monka nkyerε aman nyinaa se, “Awurade di hene.” Wəabo asase atim hō pintinn, wərentumi ntutu; əde pεpεyε bebu nnipa aten. **11** Momma əsorosoro ani nnye, na asase nni ahurus; momma po ne mu nneema nyinaa nworo; **12** Momma mfuw ne so nneema nyinaa mmə ose; momma kwae mu nnua nyinaa mfa ahosepew nto nnwom. **13** Momma abəde nyinaa nni ahurus wō Awurade anim, efise oreba, oreba abebu asase no aten. Əde trenee bebu wiase aten na woabu nnipa nso aten wō ne nokware mu.

97 Awurade di hene, ma asase ani nnye; ma akyirikyiri mpoano ahorow no nsepew wōn ho. **2**

Omunkum ne sum kabii atwa no ho ahya; trenee ne atentrenee yε n'ahengua no fapem. **3** Ogya di n'anim na əhyew n'atamfo wō afanan nyinaa. **4** N'anyinam hyerεn wiase; asase hu na ne ho popo. **5** Mmepew nan se nku wō Awurade anim, Awurade a asase nyinaa wō no no anim. **6** Əsoro pae mu ka ne trenee kyere na aman nyinaa hu n'anuonyam. **7** Ahonisomfo nyinaa anim agu ase, wōn a wōde abosomhuhu hoahoa wōn ho no, anyame nyinaa monsore no. **8** Sion te, na ne ho səpew no na Yuda nkuraa ani gye Awurade, esiane w'atentrenee nti. **9** Wo, Awurade ne əsorosoroni wō asase so nyinaa; wōama wo so pa ara wō anyame nyinaa mu. **10** Ma wōn a wōdə Awurade no nkyi bōnε, əbə ne nkurofo a wōye nokwafo no ho ban na ogye wōn fi amumoyεfə nsam. **11** Hann hyerεn wō atreneefo so na anigye ba wōn a wōn koma mu tew no so. **12** Momma mo ani nnye Awurade mu, mo a moyε atreneefo, na monkamfo ne din kronkron no.

98 Dwom. Monto dwom foforo mma Awurade, efise wayε anwonwade bebree; ne nsa nifa ne ne basa kronkron no anya nkwegye ama no. **2** Awurade ama wōahu ne nkwegye na wada ne trenee adi akyere amanaman no. **3** Wakae n'adbe ne ne nokware a odi kyereε Israelfo no; asase ano nyinaa ahu yεn Nyankopon nkwegye. **4** Asase nyinaa momma ose mma Awurade, momfa nnwonto nni ahurusi; **5** Momfa sanku nto dwom mma Awurade, sanku ne nnwonto nnyigyei, **6** momfa torobento ne adwennini mmən, ntee mu ahosepew so wō Awurade, yεn hene no anim. **7** Momma po ne abəde a əwə mu nyinaa nhuru so; asase ne wōn a wote so nyinaa. **8** Momma nsubonten mmə wōn nsam, mmepew nka mmom nto ahurusi nnwom; **9** ma wōnto nnwom wō Awurade anim, efise oreba abebu wiase aten. Əde trenee bebu wiase aten na əde pεpεyε abu nnipa aten.

99 Awurade di hene, momma amanaman no ho mpopo; əte n'ahengua so wō kerubim ntam, ma asase nwosow. **2** Awurade a əwə Sion yε əkese; wōama no so wō amanaman nyinaa mu. **3** Ma wōnkamfo wo din a əsō na əye nwonwa no, əye əkronkron. **4** Əhene no yε əkese, ədə atentrenee, woama pεpεyε atim; wayε nea eye na ətεε wō Yakob mu. **5** Momma Awurade, yεn Nyankopon so na monsore no wō ne nan ntiasi anim; əye əkronkron. **6** Na Mose ne Aaron ka n'asəfə no ho, na Samuel ka wōn a wōbəə ne din no ho; wōfree Awurade, na ogyee wōn so. **7** Ofi omunkum dum

mu kasa kyere wən; wodii mmara ne ahyede a əmaa wən no so. 8 Awurade, yen Nyankopon, wugyee wən so; woyee bønefakyee Nyankopon maa Israel, nanso wotwee wən aso wə wən nnebøne ho. 9 Momma Awurade yen Nyankopon so na monsore no wə ne bepəw kronkron no so, na Awurade yen Nyankopon ye əkronkron.

100 Ayeyi Dwom. Momma ose mma Awurade, asase nyinaa. 2 Momfa ahosepew nsom Awurade; momfa anigye nnwom mmra n'anim. 3 Munhu se Awurade ye Onyankopon; əno na əyee yen, na yeyə ne de; yeyə ne nkurofo ne ne didibea nguan. 4 Momfa aseda nhyen n'apon mu, na momfa nkamfo nkə n'adiwo; momfa aseda mma no, na monkamfo ne din. 5 Awurade ye; na n'adəe wə hə daa; ne nokwaredi kodu awo ntoatoaso nyinaa so.

101 Dawid Dwom. Məto wo do ne wo trenee ho nnwom; Awurade, məto ayeyi nnwom ama wo. 2 Məhwə yiye abu əbra a ho tew; da bən na wobəba me nyken? Mede koma a afədi nni mu behwə me fi so. 3 Merennye ade a əye tan biara nto mu. Mikyi nnipa a wonni gyidi nneyee; meremfa me ho mmata ho. 4 Nnipa a wən koma ye kəntənkye remmen me; me ne bəne nni hwee ye. 5 Obiara a odi ne yənko ho nseku wo kokoa mu no, əno na mesee; nea əwo ahantən ani ne ahomaso koma, əno na merenniyigye no so. 6 M'ani bəkə anokwafo a wəwə asase no so no so na me ne wən atena; nea ne nantew ho nni asem no əno na əbesom me. 7 Nea əyə ədaadafo biara rentena me fi; nea otwa nkontempo no rennyina m'anim. 8 Adekyee biara, mesee amumøyəfo a wəwə asase yi so nyinaa; na mapam ədebəneyen biara afi Awurade kuropon mu.

102 Aberante mməborəni mpaebə. Osu kyere Awurade bere a əwo ahohia mu. Awurade, tie me mpaebə; na ma me mmoa ho sufə nnu w'anim. 2 Mmfa w'anim nhintaw me bere a mewə ahohia mu. Brə w'aso ase ma me; na se misu frə wo a, gye me so ntəm. 3 Me nkwanne reyera te se wusiw; me nnompe adə se nyansramma. 4 Me koma abotow na akisa se sare; na me kən nnə aduan. 5 M'apinisi dennen nti maka əhonam ne nnompe. 6 Mete se sare so patu, te se patu a əte nnwirii mu. 7 Meda hə a, m'ani gu so; maye se anomaa bi a əno nko ara si ədan atifi. 8 Da mu nyinaa m'atamfo bə me akutia. Wən a wodi me ho few no bə me din de dome. 9 Mede nsə aye m'aduan

na mede nusu fra me nsu mu 10 esiane w'abufuwhyew dennen no nti, woama me so, ayi me asi nkyen. 11 Me nkwa nna te se anwummere sunsuma; na mehyew se sare. 12 Nanso wo Awurade, woye əhene daa daa; na wo din a ahyeta no te ho daa awo ntoatoaso nyinaa mu. 13 Wobesore na woahu Sion mməbə; bere adu se wuhu no mməbə; bere a wohyee no aso. 14 N'abo som bo ma w'asomfo; ne mfutuma hye wən awershaw. 15 Amanaman no besuro Awurade din; asase so ahemfo nyinaa bedi w'antuonyam ni. 16 Awurade bekyekyere Sion bio, na wapue wə n'antuonyam mu. 17 Obetie mməborəfo mpaebə; na əremmu n'ani ngu wən sufə so. 18 Monkyerə eyi mma nkirimma, senea əbeyə a wən a wonnya nwoo wən no bəkamfo Awurade; 19 "Awurade hwə fam fi ne kronkronbea wə əsoro hə; ofi əsoro hwə asase, 20 senea əbete nneduafə apinisi, na wəagya wən a wəabu wən kumfə no." 21 Enti wəbəpae mu abo Awurade din wo Sion na wəakamfo no wə Yerusalem, 22 bere a amanaman ne ahenni ahorow behyia mu na wəasom Awurade. 23 Əmaa me yee mmerew wə bere a merenyin. Otwa me nkwa nna so. 24 Enti mekae se, "Me Onyankopon, mfa me nkə, wə me nkwa nna mfimfini; wo mfe wo ho daa kodu awo ntoatoaso nyinaa mu. 25 Mfiase no wotoo asase fapem, na əsoro ye wo nsa ano adwuma. 26 Ne nyinaa betwa mu na wo de, wobətəna hə daa; wobətətew te se atade. Wobesesa wən te se ntama, na wobətəw wən agu. 27 Nanso wote senea wote, na wo mfe to rentwa da. 28 W'asomfo mma bətəna nkwa mu wə w'anim; na wən asefo ase betim wə w'anim."

103 Dawid de. Me kra, kamfo Awurade; na me mu ade nyinaa nkamfo ne din kronkron no. 2 Me kra, kamfo Awurade, na mma wo were mmfi ne nneyee pa nyinaa, 3 əno na əde wo mfomso nyinaa kyə wo na əsa wo nyarewa nyinaa, 4 ogye wo nkwa fi əda mu, na əde adəe ne mməborəhunu bə wo abotiri, 5 əde nnepa ma wo se w'apəde, na wo mmerantebere ye foforo se əkore. 6 Awurade ye adetrennee, na obu wən a wohyee wən so nyinaa atətrennee. 7 Əkyerə Mose n'akwan, na əmaa Israelfo huu ne nneyee. 8 Mməborəhunufo ne ədomfo ne Awurade, ne bo kyə fuw na r'adəe dəəso. 9 Ərenkə so mmo sobo, na ərennya yen ho menasepəw nkosi daa; 10 Ənhwə yen bəne ne yen nni senea əfata na ontua yen nnebøne so ka senea əte. 11 Na senea əsoro ne asase ntam ware no, saa ara na n'adəe so wə wən a wosuro no no so. 12

Senea apuei ne atoe ntam ware no, saa ara na wama yen ne yen mmaparato ntam kwan aware. **13** Senea agya Yam hyehyew no wo ne mma ho no, saa ara na Awurade Yam hyehye no ma wən a wosuro no no; **14** na onim senea woye yen, əkae se yeyə mfutuma. **15** Ədesani de, ne nna te se sare, əye frəmfrəm se nwura mu nhwiren; **16** se mframə ba fa ne so a, na onni hə, na ne sibea nkae no bio. **17** Nanso efi mmaperestan kosi nnasanten Awurade adəe wo wən a wosuro no so, na ne trenee wo wən mma mma so, **18** wən a wodi n'apam no so na wəkəe di ne mmara so. **19** Awurade asi n'ahengua wə əsoro, na n'ahenni di ade nyinaa so. **20** Monkamfo Awurade, mo a moye n'abofo, mo atumfo a moye n'ahyede, mo a mutie n'asəm. **21** Monkamfo Awurade, əsoro asafo nyinaa, n'asomfo a moye n'apede. **22** Monkamfo Awurade, ne nnwuma nyinaa; nea əwə n'ahenni mu nyinaa. Me kra, kamfo Awurade!

104 Me kra, kamfo Awurade! Awurade me Nyankopən, woye əkese! Wəafura wo tumi ne anuonyam. **2** Əde hann akata ne ho se atade; ətrew əsoro mu te se ntamadan, **3** na əde ne mpia mu mpuran sisi nsu so. Əde omununkum ye ne teaseenam na əde nantew mframə ntaban so. **4** Əsoma n'abofo se mframə, na əsoma n'asomfo se ogyaframə. **5** Əde asase asi ne fapem so na ərehinhim da. **6** Wode bun kataa so se atade na nsu gyinaa mmepəw no so. **7** Nanso w'animka maa nsu no guanee, w'aprannahaa nnyigyei maa woguanee; **8** Wəsen faa mmepəw so, kəo aku mu tənn, koguu faako a wode ama wən no. **9** Wotoo əhye a wərentumi ntra; na wəammekata asase so bio. **10** Əma nsuwa sen fa abon mu, əsen fa mmepəw ntam. **11** Wəma wuram mmoa nyinaa nsu nom; atorəm de kum wən sukom. **12** Wim nnomaa nwen wən berebuw wə nsu no ho; na wəto nnwom wə nnua no mman so. **13** Ofi ne soro mpia mu to nsu gugu mmepəw so; ne nnwuma so aba mee asase. **14** Əma sare fifi ma anantwi, na əbəə nnua maa onipa se onnua na emma aduan mfi asase mu: **15** nsa a əma onipa koma to ne Yam, ngo a əma onipa anim to so, ne aduan a ekura onipa koma. **16** Wogugu Awurade nnua no so yiye, Lebanon sida a oduea no. **17** Əsow na nnomaa ye wən mmerebuw, na asukənkən nso ye n'atenea wə əpepaw nnua no mu. **18** Mmepəw atenten no ye wuram mmirekyi de; na abotan ye guankobea ma ewi. **19** Əsram kyere bere nkyekyem, na owia nim bere a əkəto. **20** Wode sum ba ma eyə adesae na kwae mu

mmoa nyinaa kə ahayə. **21** Gyata bobə mu pe wən hanam, wəhwehwə wən aduan fi Onyankopən hə. **22** Owia pue ma wosan wən akyi; wəsan kodeda wən atu mu. **23** Afei, onipa kə n'adwuma so koyə adwuma ara kosi anwummere. **24** Awurade, wo nnwuma dooso! Nyansa mu na woye ne nyinaa; w'abəde ahyə asase so ma. **25** Po na əda hə tetree tamaa yi, a abəde bebree a enni ano; əkese ne nketewa ahyə no ma. **26** So na ahyen di akəneaba, na ədənkyemmirampən a woye ne di agorū. **27** Wən nyinaa hwə wo kwan se wobəma wən wən aduan wə bere a eṣe mu. **28** Wode ma wən a, wətase; wubue wo nsam a nnepa mee wən. **29** Wode w'anim hintaw wən a, wəbə hu; se wugye wən home a, wowuwu na wəsan kə mfutuma mu. **30** Se wode wo Honhom no ma wən a na wəabo wən, na woye asase ani foforo. **31** Ma Awurade anuonyam ntəna hə daa; ma Awurade ani nnye ne nnwuma ho, **32** nea əhwə asase na əwosow, na əde ne nsa ka mmepəw a wusiw fi mu ba. **33** Məto dwom ama Awurade me nkwa nna nyinaa; se mete ase yi, məto əyeyi dwom ama me Nyankopən. **34** Əmma me mpaebə nso n'ani bere a meregye m'ani wə Awurade mu yi. **35** Ma nnebənneye fo nyera wə asase so; na amumoye fo ase nhyew. Me kra, kamfo Awurade. Kamfo Awurade.

105 Da Awurade ase na da ne kəseye adi. Ma wiase nyinaa nhu nea waye. **2** Mento dwom mma no, monto əyeyi dwom mma no; monka n'anwonwade no nyinaa. **3** Monhohaoa mo ho wə ne din kronkron mu; momma wən a wəhwehwə Awurade no nnya koma mu anigye. **4** Momma mo ani nna Awurade ne n'ahəoden no so; na monhwehwə n'anim bere biara. **5** Monkae anwonwade a waye ne nsenkyerenne, ne aten a obui, **6** Abraham mma, Nyankopən asomfo, Yakob mma a wapaw wən. **7** Əye Awurade, yen Nyankopən. N'ahenni da adi wə asase so nyinaa. **8** Əkae n'apam daa nyinaa, asem a əhye maa awo ntoantoaso apem no, **9** apam a əne Abraham yee no, ntam a əka kyere Isak no. **10** Əhyee mu den maa Yakob se mmara, de maa Israel se apam a əbetena hə afebəə. **11** Əkae se, “Mede Kanaan asase no bəma wo se kyefə a əbeyə w'agypade.” **12** Əkaa eyi bere a na wənnəəso, ahəhokuw ketewa bi a wəwa Kanaan. **13** Wofii aman so kəo aman so; fi ahemman mu kəo ahemman mu. **14** Wamma obi anhyə wən so; wən nti, əkaa ahene anim se: **15** “Mommfa mo nsa nka wən a masra wən ngo; na monnye m'adiyifo bəne bi.” **16** Əmaa əkəm baa asase no so na əsəee akwan a wəfa so nya wən aduan nyinaa; **17** na əsoma

əbarima bi dii wən anim, Yosef a wətən no se akoa no. 18 Wəde mpokyere guu ne n'anən, na wəde dade nkənsənkənsən hyee ne kən, 19 kosii se nea əhyee ho nkəm no baa mu, kosii se Awurade asem no daa no adi se əye ənokwafo. 20 Əhene no soma ma wokoyii no; aman no sodifo gyaa no. 21 Əyee no ne fi so wura nea əwə nyinaa sodifo, 22 se ənkyere ne mmapomma nea əpə na ənkyere ne mpanyimfo nyansa. 23 Na Israel kəo Misraim; Yakob kətenaa Ham asase so se ənanani. 24 Awurade maa ne nkurəfo ase dəe; əyee wən bebreə dodo maa wən atamfo, 25 wən a ədan wən koma se wəntən ne nkurəfo na wəmpam n'asomfo ti so. 26 Əsomaaa ne somfo Mose, ne Aaron a na wayi no no. 27 Wəyee ne nsenkyerenne nwonwaso wə wən mu, n'anwonwade wə Ham asase so. 28 Əsomaaa sum, na əmaa asase duruu sum, efise na wəatəw n'asem no so atua. 29 Əmaa wən nsu nyinaa dan mogyə, nam so kum mu mpataa. 30 Mpotorə behyee asase no so ma, na wəhyen əman no sodifo mpia mu. 31 Əkasae, na nwansena bebreə ne ntontom baa əman no mu baabiara. 32 Əmaa wən osu dan mparuwbo a anyinam nenam mu wə əman no nyinaa mu; 33 Əsəee wən bobə ne borodoma nnua na obubuu əman no so nnua pasaa. 34 Əkasae, na mmoadabi bae, tewtəw a wontumi nkan wən; 35 wəwee ahabammono biara a əwə wən asase no so, na wodii wən mfuw so nnuan. 36 Afei okunkum wən asase so mmakan nyinaa, wən mmaparimaye mu aba a edi kan nyinaa. 37 Oyii Israel a əso dwetə ne sikakəkə fii wən mmusuakuw mu a obiara ho antə kyima. 38 Misraim ani gyei, bere a wəkəe, efise na Israelfo ho hu atə wən so. 39 Ətrew omununkum mu kataa wən so, na ogya maa wən hann anadwo. 40 Wobisae, na əbree wən mparuwbo əmaa əsoro aduan mee wən. 41 Obuee abotan mu maa nsu fii mu bae; na esen faa sare no so se asubənten. 42 Əkaee ne bə kronkron bi a əhyee ne somfo Abraham no. 43 Oyii ne nkurəfo maa wən ani gyei; wən a wapaw wən no dii ahurusi; 44 əde amanaman no nsase maa wən, na nea ebinom abre anya no beyee wən agyapade 45 na wəahwe n'ahyede adi ne mmara so. Munyi Awurade aye.

106 Monkamfo Awurade! Monna Awurade ase na oye; na n'adəe wə hə daa. 2 Hena na obetumi aka nneemə akese a Awurade aye? Anaase obetumi aka ne nkamfo awie? 3 Nhyira nka wən a wəkə so bu atəntrenee, na daa wəyee nea eye. 4 Awurade, se wuhu wo nkurəfo mməbə a kae me, se wugye wən nkwa a,

boa me, 5 na manya wən a wapaw wən no yiyyedi mu kyəfa, na manya wo manfo anigye no mu kyəfa, na me ne w'agyapade no abə mu de nkamfo ama wo. 6 Əyayə bəne senea yən nenanom yee no; yəayə mfomso na yəadi atirimədənsem. 7 Bere a yən nenanom wə Misraim no, wəannwene wo nsenkyerenne ho; wəankae w'adəe bebrebe no, na wətəw atua wə Po Kəkəo no ho. 8 Nanso ne din nti ogyee wən nkwa, senea əbəda ne tumi kəse no adi. 9 Ətəee Po Kəkəo no ma əyowee; əde wən faa bun mu te se sare so. 10 Ogyee wən fii ətamfo no nsam; nea ətan wən no nsam na oyii wən fii. 11 Nsu kataa wən atamfo so; na obaako mpo annya nkwa. 12 Afei wogye ne bəhye no dii na wətəo n'ayeyi nnwom. 13 Nanso ntem so, wən were fii nea waye na wəantwen n'agiyinatu. 14 Akənno behyee wən mu wə sare so hə, asase paradada no so na wəsə Onyankopən hwəe, 15 enti əmaa wən nea wobisae, nanso əde əfən yare baa wən so. 16 Na nsraban mu hə wən ani bəree Mose ne Aaron a Awurade atew ne ho no. 17 Asase mu bue ma əmenee Datan na esiee Abiram asafo no. 18 Ogya təo wən akyidifo no mu; ogyatannaa hyew amuməyəfo no. 19 Wəyee nantwi ba wə Horeb na wokotow ohoni a wəde fagude aye. 20 Wəsesaa wən Anuonyam wəde nantwinini, a əwe sare nsesode. 21 Wən were fii Onyankopən a ogyee wən nkwa, nea əyee nneemə akese wə Misraim no, 22 nsenkyerenne a əyee wə Ham asase so ne nneemə a əyee hu wə Po Kəkəo ho no. 23 Enti əkae se əbəsəe wən, nanso Mose a əyee nea wapaw no no, sore gyinə Onyankopən ne nnipa no ntam; əsrə de dwudwoo n'abufuwhiyəw no ano senea ərense wən. 24 Afei wən ani anəsə asase fəfə no; na wəannye ne bəhye no anni. 25 Wonwiinwii wə wən ntamadan mu na wəanye osetie amma Awurade. 26 Enti əmaa ne nsa so kaa ntam kyerees wən se əbəma wəatətə wə sare no so, 27 əbəma wən asefo atətə wə amanaman mu na wəbə wən ahwete nsase nyinaa so. 28 Wəde wən ho bə Baal-Peor ho na wodii afərebəde a wəde ama anyame a wonni nkwa; 29 wəde wən atirimədənsem hyee Awurade abufuw na əyaredəm sii wən mu. 30 Na Pinehas sore dii akagiyinamu, na wosiw əyaredəm no ano. 31 Wəde eyi yee trenee maa no wə awo ntaoaso a enni awiee a əbəba no mu. 32 Meriba nsu ho nso, wəhyee Awurade abufuw, na wən nti, əshaw baa Mose so, 33 efise wətəw Onyankopən Honhom anim atua, na asem a wannwene ho fii Mose anom. 34 Wəansəe nnipa no senea Awurade hyee wən no, 35 nanso wəde

won ho frafraa amanaman no yee nneema a woye no bi. **36** Wosom won ahoni, na ebeyee afide maa won. **37** Wode won mmabarima ne won mmabea boo afore maa abosom. **38** Wokaa mogya a edi bem gui, won mmabarima ne won mmabea mogya a wode boo afore maa Kanaan ahoni no maa asase no ho guu fi. **39** Wode nea woyee no guu won ankasa ho fi; won nea woyee no so boo aguaman. **40** Enti Awurade bo fuw ne nkurfo; na okyii n'agyapade. **41** Odan won maa amanaman no, na won atamfo dii won so. **42** Won atamfo hyee won so na wokaa won hyee won tumi ase. **43** Mpen bebree, Awurade gyee won, nanso wokoo so tew atua na wosee wo won bone mu. **44** Nanso ohuu won ahohiahia bere a wosu free no no. **45** Won nti okaee n'apam no, na ofii n'adoe kese no mu huu won mmobo. **46** Omaa asodifo a woafa won nnommum no nyaa ahummobo maa won. **47** Gye yen, Awurade yen nkagye Nyankopon, na boaboa yen ano fi amanaman so, na yedaa wo din kronkron no ase, na yede nkamfo ahye wo anuonyam. **48** Ayeyi nka Awurade, Israel Nyankopon, emfi mmeresanten nkosi nnasanten. Momma nnipa no nyinaa nka se, "Amen!" Monkamfo Awurade.

107 Monna Awurade ase na oye; na n'adoe wo ho daa. **2** Momma won a Awurade agye won nka saa, won a wagye won afi otamfo nsam no; **3** won a oboaboa won ano fii nsase so no, efi apue kosi atoe, atifi kosi anafo. **4** Ebinom kyinkyinii wo nsase pradada so, a woanthu okwan anko kuropon no mu, faako a wobetumianya atenae. **5** Okom ne osukom dee won na wototoo beraw. **6** Afei wosu free Awurade wo won amanehunu mu, na ogyee won fii won ahohiahia mu. **7** Ode won faa okwan tee so baa kuropon a wotumi tena mu no mu. **8** Momma wanna Awurade ase, n'adoe a ensa da ne n'anwonwade a oye ma nnipa no ho, **9** oma won a osukom de won nsu na ode nnepa hye won a okom de won ma. **10** Ebinom tenaa sum ne awerehow mu, nneduafu a wode dade nkonsenkonsen agu won, **11** efise woatew Onyankopon nsem ho atua na woabu Osorosoroni no agyinatu animtiaa. **12** Enti ogyaa won maa adwumaden; wohintihintiwi, na woannya oboafu. **13** Afei wosu free Awurade wo won amanehunu mu, na ogyee won fii won ahohia mu. **14** Oyii won fii sum ne awerehow mu, na obubuu won nkonsenkonsen mu. **15** Momma wanna Awurade ase, n'adoe a ensa da ne n'anwonwade a oye ma nnipa no ho, **16** efise obubu kóbere mfrafra apon na otwitwa nnadeban mu. **17**

Ebinom beyee nkwaseafo, won atuatew nti, na wohuu amane, won nnebóne nti. **18** Wokyii aduan nyinaa na wotwiw bennée owu pon ano. **19** Afei wosu free Awurade, won amanehunu mu na ogyee won fii won ahohia mu. **20** Osomaa n'asem na osaa won yare; na ogyee won fii oda mu. **21** Momma wanna Awurade ase, n'adoe a ensa da ne n'anwonwade a oye ma nnipa no ho. **22** Momma wómmá aseda afore na wómpa ahurusi nnwom nka ne nnwuma ho assm. **23** Ebinom tenaa ahyen mu wo po so; woye aguadifo wo nsu akese so. **24** Wohuu Awurade nnwuma, n'anwonwade a ewo bun mu. **25** Okasa maa ahum tui na ekukuru asorókye. **26** Wokukuru koo osorosoro na wosian koo bun mu tonn; won amanehunu mu no won koma tui. **27** Wokyim totoo ntintan se asabowfo; na wonhu nea wónnye bio. **28** Afei wosu free Awurade, won amanehunu mu, na ogyee won fii won ahohia mu. **29** Omaa ahum no yee dinn; po so asorókye ano bree ase. **30** Won ani gyei, bere a eyee dinn no, na okyerée won okwan de won koduu gyinabea a wópe. **31** Momma wanna Awurade ase, n'adoe a ensa da ne n'anwonwade a oye ma nnipa no ho. **32** Wómma no so wo asafo no mu na wonkamfo no wo mpanyimfo nhiamu ase. **33** Odan nsuonten maa no yee sare, asuten yee asase wosee, **34** na asasebere dan nkyenenkyene, won a wóte asase no so amumoye nti. **35** Odan sare so maa no yee nsuwansuwa na nkyekyere yee se nsuten anan mu; **36** Ehó na ode won a okom de won kosoee, na wókyekyeree kuropon tenaa mu. **37** Woyee mfwu ne bobo nturo na emaa won nnobae bebree. **38** Ohyiraa won na won ase doe. Wamma won nyemmoa dodow so anhuan. **39** Afei won dodow so huanee na nhyeso, amanehunu ne awerehow breee won ase; **40** nea obu abirempo animtiaa no ma wokinkyin asase kesee a okwan nni ho so. **41** Nanso omaa ahiafo so fii won ahohia mu na emaa won mmusua doo se nguankuw. **42** Atreneefo hu ma won ani gye, nanso amumoyefo nyinaa mua won ano. **43** Momma nea oye onyansafu no mmu eyinom, na onsusuw Awurade adoe kese no ho.

108 Dawid dwom. Onyankopon, me koma asi pi; mede me kra nyinaa beto w'ayeyi nnwom. **2** Munnyan, sanku ne benta! Menyan anópahema. **3** Awurade, mekamfo wo wo aman mu; meto wo ho nnwom wo nnipa no mu. **4** W'adoe so, ekoró sen osoro; wo nokwaredi du wim. **5** Onyankopon, ese se wóma wo so tra osoro, na ama w'auonyam aba asase

nyinaa so. **6** Fa wo nsa nifa gye yen na boa yen, na ama wən a wodo wən no anya nkwa. **7** Onyankopon akasa afi ne kronkronbea se, “Nkonim mu na məkye Sekem mu na masusuu Sukot Bon. **8** Gilead yə me de; Manase nso saa ara; Efraim yə me dade kyew, Yuda yə m'ahempema. **9** Moab yə me guasen, Edom so na metow me mpaboa gu; na metee mu nkonomdi so gu Filistifo so.” **10** Hena na əde me bəko kuropon a wəabo ho ban no mu? Hena na obedi m'anim aka Edom? **11** Onyankopon, ενγε wo na woapo yen na wo ne yen asraafo nkə əsa bio ana? **12** Boa yen tia ətamfo no, na ədesani mmoa nka hwhee. **13** Onyankopon wə yen afa yi, yebedi nkonom, na obetiatia yen atamfo so.

109 Wəde ma dwonkyerefo no. Dawid dwom. Me Nyankopon a mekamfo wo, nyε komm, **2** na amumoyεfo ne nkontompofo atu wən ano agu me so; wəde atoro tekrema akasa atia me. **3** Wəde nitansəm atwa me ho ahyia na wətow hye me so a menkaa wən. **4** Wəka nsem to me so de tua m'adəye so ka, nanso meye obi a məpε mpaebə. **5** Wəde bəne tua me papaye so ka, na wəde ətan tua m'adəye so ka. **6** Ma onipa bəne bi nsore ntia no; na Satan nnyina ne nsa nifa so. **7** Wodi n'asəm a, ma onni fə, na ne mpaebə mmu no kumfə. **8** Ma ne nkwa nna nyε kakraa bi; na əfoforo nsi n'anan mu se əkannifo. **9** Ma ne mma nyε ayisaa na ne yere nyε okunafo. **10** Ma ne mma nkyinkyin nsrəsərə ade; ma wəmpam wən mfi wən afi a abubu no mu. **11** Ma ədefirifo bi mfa nea əwə nyinaa; na ananafo mfom n'adwuma so aba. **12** Mma obiara nhu no, anaa ne ayisaa mməbə. **13** Ma n'ase nhywε, na wən din nyera wə awo ntoatoaso a əreba no mu. **14** Ma wənkae n'agyanom nnebəne wə Awurade anim; na ne na bəne no ntēna hə daa. **15** Wən bəne nyinaa nka Awurade anim, na wənkae wən bio wə asase so. **16** Efise wannwene da se əbeyε adəe, na məmom ətaa ahiafo mməborəfo ne wən a wən were ahow de kəo owu mu. **17** N'ani gyee se əbedome enti nnome mmra no so; wampe se əbeyhira enti nhyrira mma no. **18** Əhyee nnome se atade; əno kəo ne nipadua mu se nsu, ne ne nnompe mu se ngo. **19** Ma ενγε se atade a əkyekyere ne ho, ne abəso a əbə no daa. **20** Ma eyi nyε Awurade akatua a əde ma me sobobəfo, wən a wəka nsemməne fa me ho no. **21** Nanso wo Asafo Awurade, wo din nti wo ne me nni no yiye; fi w'adəe mu gye me. **22** Efise meye ohiani ne nea onni bi, na me koma atɔ beraw wə me mu. **23** Mitwaa mu se anwummere sunsuma; wopia me kyene se mmoadabi.

24 Mmuadadi ama me nkotodwe mu agugow; mafən, na ama aka me nnompe. **25** Mayε aserewde ama wən a wəbə me sobo; se wohu me a, wəwosow wən ti. **26** Boa me, Awurade me Nyankopon; gye me senea w'adəe te. **27** Ma wonhu se εγε wo nsa, na wo na woayε, Awurade. **28** Wəbedome, nanso wubehyira; se wətow hye me so a wən anim begu ase, nanso wo somfo ani begye. **29** M'atamfo befura animguase; na akyekyere wən ho se atade. **30** Mede m'ano bəma Awurade so aye no kəse; mekamfo no wə dəm mu. **31** Efise ogyina ohiani nsa nifa so se obegye no nkwa afi wən a wobu no kumfə nsam.

110 Dawid dwom. Awurade ka kyereε me Wura se, “Tena me nifa so kosi se mede w'atamfo bεyε w'anan ase ntiaso.” **2** Awurade bəterew w'ahempema dennen mu afi Sion; na wubedi hene wə w'atamfo so. **3** W'asraafo beyi wən koma mu da a wobəkə əsa. Tumi kronkron bεye w'adurade na wo mmabun bəba wo nkyen senea obosu gugu anopahema. **4** Awurade aka ntam na ərensesa n'adwene: “Woyε daapem səfo se Melkisedek səso.” **5** Awurade wə wo nifa so; əbedwerew ahemfo wo n'abufuwhyew da no. **6** Obebu amanaman atən aboaboa awufo ano; na wadwerew asodifo a wəwə asase so nyinaa. **7** Əbenom asuwa a əda əkwankyen mu nsu enti obedi nkonom. Əhene no bənom asuwa a əda əkwankyen mu nsu, na wanya ahooden, na wagyina nkonomdi mu.

111 Monkamfo Awurade! Mefi me koma nyinaa mu ama Awurade so wo atreneefo aguabə ne asafo no mu. **2** Awurade nnwuma yε akəse; wən a wən ani gye ho nyinaa susuw ho. **3** Ne nnwuma yε tumi ne anuonyam, na ne trenee wə ho daa. **4** Əma yekae n'anwonwade; Awurade yε ədomfo ne mməborəhunufo. **5** Əma wən a wosuro no no aduan; əkəe n'apam no daa. **6** Wakyere ne nkurofo tumi a əwə ne nnwuma mu, se əde aman afoforo nsase ama wən. **7** Ne nsa ano nnwuma yε nokware na ətεe; n'ahyede nyinaa mu wə ahotoso. **8** Etim ho daa daa, nokware ne trenee mu na əyεe. **9** Əde ogye maa ne nkurofo; əde n'apam sii hə afebəo, ne din yε kronkron na εγε hu. **10** Awurade suro yε nyansa mfiase; wən a wodi n'ahyede so nyinaa wə nhumu pa. Əno na daa ayeyi wə no.

112 Monkamfo Awurade. Nhyira nka onipa a osuro Awurade na onya n'ahyede mu anigye pii. **2** Ne mma bεyε atumfo wə asase no so; atreneefo awo

ntoatoaso benya nhyira. 3 Ahonya ne sika wō ne fi, na ne trenee tena hō daa. 4 Sum mu mpo hann pue ma nnipa a wōtēs, ma ədomfo, mməborohunufō ne ənokwafo. 5 Yiyedi bēba wōn a wōn tirim yē mmerew na wōde fēm kwa, wōn a wōde atēntrenee yē wōn nnēema no so. 6 Ampa ara ərenhinhim da biara da; wōbēkae onipa trenee daa. 7 Əte asemmōne a, emmo no hu; ne koma si pi wo Awurade mu ahotoso mu. 8 Ne koma wō bammo, na onsu; awie no əde nkoniimdi behyia n'atamfo. 9 Ətow n'akyēde pete aman so ma ahiafo nea wohia, n'adəe no tena hō daa; wōbēkae wōn daa na wōahyē wōn anuonyam. 10 Omumoyēfo behu am aye no yaw, əbətwēre ne se na wafōn; omumoyēfo tirimpōw bēyē əkwa.

113 Monkamfo Awurade. Monkamfo Awurade, mo a moyē n'asomfo no, monkamfo Awurade din. 2 Momma wōnkamfo Awurade din, mprempren ne daa nyinaa. 3 Efi faako a owia pue kosi faako a əkətə, ma wōnkamfo Awurade din. 4 Wōama Awurade so aman nyinaa so, n'anuonyam tra əsorosoro. 5 Hena na ətē se Awurade yēn Nyankopōn, Əbaako no a odi hene wō əsorosoro, 6 əno na əbō ne mu ase hwe əsorosoro ne asase? 7 Əma ahiafo so fi mfutuma mu na əma onnibi so fi nso siw so; 8 əde wōn tena mmapōmma mu, wōn nkurəfo mmapōmma mu. 9 Əbō obonin atenase wō ne fi se əbeatan a n'ani gye. Monkamfo Awurade.

114 Bere a Israelfo fii Misraim, na Yakobfifo fii ananafo asase so no, 2 Yuda bēyē Awurade kronkronbea na Israel bēyē n'aheman. 3 Po no hwē, na eguanee, Yordan san n'akyi; 4 Mmepōw huruhuruwū se adwennini, nkoko nso huruhuruwū se nguantenmma. 5 Den na əbae, əpo, na wuguanee? Yordan, aden, na wosan w'akyi? 6 Mmepōw, aden, na muhuruhruruw se adwennini, na mo nkoko, muhuruhruruw se nguantenmma yi? 7 Asase, ma wo ho mpopo wō Awurade anim, wō Yakob Nyankopōn anim, 8 əno na əmaa əbotan no dan asubura, na əbotan dennen dan nsuwa aniya no.

115 Ənyē yēn, Awurade, ənyē yēn, na wo din na anuonyam nka, w'adəe ne wo nokwaredi nti. 2 Aden nti na aman no bisa se, "Wōn Nyankopōn wō he?" 3 Yēn Nyankopōn wō əsoro; nea əpē biara na əyē. 4 Nanso wōn ahoni yē dwetē ne sikakōkō a wōde onipa nsa na aye. 5 Wōwō ano, nanso wontumi nkasa; wōwō ani, nanso wonhu ade. 6 Wōwō aso, nanso

wōnte asem; wōwō hwene, nanso wōnte hua. 7 Wōwō nsa, nanso wōnte nka; wōwō anan, nanso wōnnantew. Wontumi mma nnyigyei bi mfi wōn mene mu. 8 Wōn a wōyē ahoni no bēye se wōn ara, saa ara na wōn a wōde wōn ho to wōn so no bēye. 9 Mo Israelfo nyinaa, momfa mo ho nto Awurade so, əyē mo boafō ne kyēm. 10 Ao Aaronfi, momfa mo ho nto Awurade so, əyē mo boafō ne kyēm. 11 Mo a musuro no, momfa mo ho nto Awurade so, əyē mo boafō ne kyēm. 12 Awurade kae yēn na obehyira yēn: Obehyira Israelfi, obehyira Aaronfi 13 Obehyira wōn a wosuro Awurade, nketewa ne akēse nyinaa. 14 Awurade mma w'ase nnō, wo ne wo mma. 15 Awurade nhyira wo, əsoro ne asase Yēfō no. 16 Əsorosoro tōnn yē Awurade de, nanso asase de, əde ama onipa. 17 Ənyē awufo na wōkamfo Awurade wōn a wōkō fam dinn no. 18 Yēn na yēma Awurade so nne ne daa nyinaa. Monkamfo Awurade.

116 Medə Awurade efisē, ətee me nne. Ətee me mməborōsu. 2 Esiane se əbree n'aso ase maa me nti, mefre no wō bere a mete ase yi. 3 Owu ahama bebaree me, əda ho yawdi baa me so, əhaw ne awershaw hyē me so. (Sheol h7585) 4 Afei mebō Awurade din kae se, "Awurade, gye me nkwa!" 5 Awurade yē ədomfo ne ətrenneeni; ayamhyehye ahye yēn Nyankopōn ma. 6 Awurade bō əwəmfo ho ban; bere a mewō ahohia mu no, ogyee me. 7 Nya abotōyam bio, me kra, efise Awurade ne wo adi no yiye. 8 Na wo, Awurade, woagye me kra afi owu mu; woamma m'ani amporow nisu, na woamma m'anan anhinti. 9 se menantew Awurade anim wō ateasefo asase so. 10 Migye dii; əno nti mekae se, "Mewō ahohia kəse mu." 11 Na m'ahokyere mu mekae se, "Nnipa nyinaa yē atorofo." 12 Den na metumi de atua Awurade ka wō ne papa a wayē me nyinaa? 13 Mēma nkwegye kuruwa no so na mabō Awurade din. 14 Medi bō a mahye Awurade no nyinaa so wō ne nkurəfo nyinaa anim. 15 Awurade nkōa nokwafo wu som bo wō Awurade ani so. 16 Awurade, ampa arameye wo somfo;meye wo somfo, w'afenaa babarima; woayi me afi me mpokyerē mu. 17 Mēbō aseda afōrē ama wo na mabō Awurade din. 18 Medi me ntam a maka Awurade no so wō ne nkurəfo nyinaa anim, 19 wo adiwo a əwo Awurade fi no, wō w'anim, Yerusalem. Monkamfo Awurade.

117 Mo aman nyinaa, monkamfo Awurade; mo nnipa nyinaa, momma ne din so. 2 Na n'adəe

so wō yen so, na Awurade nokwaredi wō hō daa. Monkamfo Awurade.

118 Monna Awurade ase efisē oye, na n'adœ wo hō daa. **2** Momma Israel nka se, "N'adœ wō hō daa." **3** Momma Aaronfi nka se, "N'adœ wō hō daa." **4** Momma wōn a wosuro Awurade nka se, "N'adœ wo hō daa." **5** M'ahohia mu, misu frē Awurade; ogye me so, na ḥma me dee me ho. **6** Awurade ne me boafō; enti merensuro. Den na onipa betumi aye me? **7** Awurade ne me wō hō; ḥye me boafō. Mede nkonomidi behwe m'atamfo. **8** Eye se yebehintaw wō Awurade mu, sen se yede yen ho beto onipa so. **9** Eye se yebehintaw Awurade mu, sen se yede yen ho beto mmapomma so. **10** Amanaman no nyinaa twaa me ho hyiae, nanso Awurade din mu mitwitwaa wōn gui. **11** Wotwaa me ho hyiae wō baabiara, nanso Awurade din mu, mitwitwaa wōn gui. **12** Wōkyere guu me so se nnowa, nanso wōhyew ntēm so se nsœ a ogya ato mu; Awurade din mu mitwitwaa wōn gui. **13** Wosum me kō m'akyi a anka mereyē ahwe ase, nanso Awurade boaa me. **14** Awurade yē m'ahooden ne me bammo; wayē me nkwagye. **15** Osebo ne nkonomidi gyigye wō atreneefo ntamadan mu se, "Awurade nsa nifa aye nneēma akēse!" **16** Wōama Awurade nsa nifa so; Awurade nsa nifa aye nneēma akēse!" **17** Merenwu, mmom metena ase na mapae mu aka nea Awurade aye. **18** Awurade atwe m'aso dennen, nanso onyaa me mmaa owu ε. **19** Bue trenee apon ma me; na mēhyēn mu na mede aseda ama Awurade. **20** Awurade ponkēse ni; εhō na atreneefo befa ahyen mu. **21** Meda wo ase, efisē wugyee me so; na woaye me nkagye. **22** ḥbo a adansifo no poe no, abeyē tweatibo. **23** Awurade na wayē eyi, na εyē nwonwa wō yen ani so. **24** Nnē yē da a Awurade aye. Momma yen ani nnye na yenni ahurus. **25** Awurade, gye yen nkwa; Awurade, ma yen nkonomidi. **26** Nhyira ne nea ḥnam Awurade din mu reba. Yehyira wo fi Awurade fi. **27** Awurade yē Onyankopon, na wama ne hann ahyerēn yen so. Momfa nnua mman nkura na yento afōrebō santen nkō afōremuka no mmēn ho. **28** Woyē me Nyankopon na meyi wo aye; wone me Nyankopon na mēma wo so. **29** Monna Awurade ase, efisē oye; na n'adœ wo hō daa.

119 Nhyira nka wōn a wōn akwan yē pē, na wōnantew senea Awurade mmara kyere. **2** Nhyira nka wōn a wōkora n'ahyede, na wōfi wōn koma

nyinaa mu hwehwē no. **3** Wōnyē mfomso biara; na wōnam n'akwan so. **4** Woaye nkyerekyere pa ato hō a eṣe se wodi so pēpēpē. **5** Ao, se anka m'akwan besi pi, aye osetie wō wo hyē nsem ho ε! **6** Se midwen wo mmārānsem no nyinaa ho a, eno de, anka m'anim rengu ase. **7** Mede koma a mu tew bekamfo wo bere a meresua wo mmara a εtēs no. **8** Medi wo hyē nsem so; na nnyaw me korakora. **9** Aberante bēyē dēn na n'akwan ho atew? Eṣe se odi w'asēm so. **10** Mede me koma nyinaa hwehwē wo; mma me mman mfi wo mmara nsem ho. **11** Mede w'asēm asie me koma mu senea merenyē bōne ntia wo. **12** Awurade, ayei nka wo; kyerekyere me wo hyē nsem. **13** Mede m'ano ka mmara a efi w'anom nyinaa. **14** M'ani gye se midi w'ahyēde so, senea obi ani gye ahonya bebree ho no. **15** Midwinnwen wo nkyerekyere ho na mehwehwē w'akwan mu. **16** M'ani gye wo hyē nsem ho; na merentoto w'asēm ase. **17** Ye wo somfo yiye; na matena ase adi w'asēm so. **18** Bue m'ani na minhu anwonwade a εwō wo mmara no mu. **19** Meye ḥnanani wō asase so; mfa wo mmārānsem no nhintaw me. **20** Me kra tō beraw bere biara, wo mmara ho anigyina nti. **21** Woka ahantanfo anim, wōn a wōadome wōn, na wōman fi wo mmārānsem ho no. **22** Yi wōn animka ne animtiaabu fi me mu, efisē midi w'ahyēde so. **23** εwō mu se sodifo hyia di me ho nseku, nanso wo somfo bedwinnwen w'ahyēde ho. **24** W'ahyēde yē m'anigyēde na εyē me fotofo. **25** Woabré me ase ma meda m futuma mu; kyē me nkwa so senea w'asēm no te. **26** Mesesee m'akwan na wugyee me so; kyerekyere me w'ahyēde. **27** Ma mente nea εwō wo nkyerekyere mu ase; na mesusuw w'anwonwade ho. **28** Awerehow ama me kra ats beraw; hyē me den senea w'asēm no kyere. **29** Yi me fi nnaadaa akwan so; na fa wo mmara so dom me. **30** Mafa nokware kwan no so; mede me koma abata wo mmara ho. **31** Awurade, mikura wo nkyerekyere mu dennen, mma m'anim ngu ase. **32** Mitu mmirika wō wo mmārānsem kwan no so, efisē woama m'adwene mu adō. **33** Kyerekyere me, Awurade, na minni wo hyē nsem so, na medi so akosi awie. **34** Ma me ntease, na medi wo mmara so, na mede me koma nyinaa bedi so. **35** Kyere me wo mmārānsem kwan no na hō na minya anigye. **36** Dan me koma kō w'ahyēde ho na εnyē pēsēmenkominya so mfaso ho. **37** Yi m'ani fi nneēma hunu so; na kyē me nkwa so senea w'asēm te. **38** Di bō a woahye wo somfo no so, na wasuro wo. **39** Yi animguase a εbō me

hu no fi hɔ, efise wo mmara yε papa. 40 M'ani agyina wo nkyerekyere no! Kyεε me nkwa so wɔ wo trenee mu. 41 Awurade, ma wo dɔ a ensa da no mmra me so, wo nkwegye no, senea wo bɔhyε no te. 42 Afei mebua nea oyi me ahi no, efise mewɔ w'asem mu aphotoso. 43 Nyi nokwasem no mfi m'anom, efise m'anidaso wɔ wo mmara mu. 44 Medi wo mmara so bere biara akosi daa apem. 45 Mede ahofadi benantew, efise mahwehwε wo nkyerekyere. 46 Mεka w'ahyede ho asem wɔ ahemfo anim na wɔrengu m'anim ase, 47 efise m'ani gye wo mmaransem ho, na medo no. 48 Mede nidi ma wo mmaransem a medo no, na midwinnwen wo hyε nsem ho. 49 Kae asem a woaka akyere wo somfo, efise woama me anidaso. 50 M'awerekyeye wo m'amanehunu mu ne se: Wo bɔhyε kyεε me nkwa so. 51 Ahantanfo bu me animtiaa bebree, nanso mennan mfi wo mmara ho. 52 Awurade mekae wo tete mmara no, na minya awerεkyeye wo mu. 53 Abufuw hyε me ma, esiane amumoyεfo a woapo wo mmara nti. 54 Wo hyε nsem yε me dwom tiban wɔ baabiara a mesoε. 55 Awurade, anadwo mekae wo din, na medi wo mmara so. 56 Eyi ne ade a meye da biara, midi wo nkyerekyere so. 57 Awurade, wo ne me kyεfa; mahyε bɔ se medi wo nsem so. 58 Mede me koma nyinaa ahwehwε wo; hu me mmɔbɔ senea wo bɔhyε no te. 59 Madwene m'akwan ho na madan m'anammɔntu akyere w'ahyede. 60 Mεye nsem, merentwentwen se medi wo mmara nsem so. 61 Ewɔ mu, amumoyεfo de hama kyεkyere me, nanso me were remfi wo mmara. 62 ɔdasu mu, mesore de w'aseda ma wo, wo mmara a etεε nti. 63 Mεye wɔn a wosuro wo nyinaa adamfo, wɔn a wodi wo nkyerekyere so nyinaa. 64 Awurade, w'adøe ahyε asase so ma; kyεkyere me wo hyε nsem. 65 Wo ne wo somfo nni no yiye senea w'asem te, Awurade. 66 Kyεkyere me nimdee ne atemmu pa, efise migye wo mmara nsem no di. 67 Mefom ɔkwan ansa na miuu amane, na mprempren de midi w'asem so. 68 Wuye, na nea woyε nso yε; kyεkyere me wo hyε nsem. 69 Ahantanfo de atoro asra me ho de, nanso mede me koma nyinaa di wo nkyerekyere so. 70 Wɔn koma yε den na wonni ɔtema, nanso m'ani gye wo mmara ho. 71 Eye se miuu amane senea mesua wo hyε nsem. 72 Mmara a efi w'anom no som bo ma me sen dwete ne sikakoko mpe mpe. 73 Wo nsa na εbɔɔ me na εnwenee me; ma me ntease a mede besua wo mmara nsem. 74 Se wɔn a wosuro wo no hu me a, ma wɔn ani nnye, efise mede m'anidaso ahyε

w'asem mu. 75 Awurade, minim senea wo mmara te, na nokwaredi mu na wootwe m'aso. 76 Ma w'adøe a ensa da no nkyekye me were senea bɔ a woahye wo somfo no te no. 77 Ma w'ayamhyehye mmra me so, na minnya nkwa, efise m'ani ka wo mmara ho. 78 Ma ahantanfo ani nwu se wɔfom me kwa nti nanso mesusuw wo nkyerekyere ho. 79 Ma wɔn a wosuro wo no mmra me nkyen, wɔn a wote wo mmara ase no. 80 Ma me koma nnya bembu wo wo hyε nsem ho, na m'anim angu ase. 81 Wo nkwegye ho anigyina ama me kra atɔ piti, nanso mede m'anidaso ahyε w'asem mu. 82 Mahwε wo bɔhyε anim ama m'ani abu; meka se, "Da ben na wobεkyeye me were?" 83 Ewɔ mu se mete se nsa kotoku a εsen wusiw ano de, nanso me were mfi wo hyε nsem no. 84 Wo somfo ntwεn nkosi da ben? Da ben na wobεtwe wɔn a wotaa me no aso? 85 Ahantanfo atu amo de asum me afiri, a εne wo mmara bo abira. 86 Wo mmara nsem nyinaa mu wɔ aphotoso; boa me, efise nnipa taa me kwa. 87 Ekaa kakraa bi a anka woyii me fii asase so, nanso minnyae wo nkyerekyere sodi. 88 Kyεε me nkwa so senea w'adøe te, na medi nkyerekyere a efi w'anom no so. 89 Awurade, w'asem no wɔ ho daa; egina ho pintinn wɔ ɔsorosoro. 90 Wo nokwaredi kɔ so wɔ awo ntoatoaso nyinaa mu; wode asase sii hɔ, na etim ho. 91 Wo mmara wɔ ho besi nne, na nneema nyinaa som wo. 92 Se m'ani anka wo mmara no ho a, anka m'amanehunu akum me. 93 Me were remfi wo nkyerekyere no, efise εno so na wonam akyεε me nkwa so. 94 Gye me nkwa, na meye wo de; na mahwehwε wo nkyerekyere no. 95 Amumoyεfo retwen se wobεsε me, nanso, misusuw w'ahyede ho. 96 Mahu se peyε nyinaa wɔ nea εkɔpεm; nanso wo mmara nsem no nni ɔhyε. 97 Ao, medo wo mmara no yiye! Midwinnwen ho da mu nyinaa. 98 Wo mmara nsem ma miuu nyansa sen m'atamfo, efise εwɔ me nkyεε daa. 99 Mewɔ nnumu sen m'akyerekyerefo nyinaa, efise midwinnwen w'ahyede ho. 100 Mewɔ ntease sen mpanyimfo, efise midi wo nkyerekyere so. 101 Memfaa m'anan nsii ɔkwan bɔne biara so senea metumi aye osetie ama w'asem. 102 Memman mfii wo mmara ho, efise w'ankasa na woakyerekyere me. 103 Wo nsem yε me de, εye de sen εwɔ wɔ m'anom. 104 Minya ntease fi wo nkyerekyere mu; enti mikyi ɔkwan bɔne biara. 105 W'asem yε m'anan ase kanea ne me kwan so hann. 106 Maka ntam ahyε mu kena se medi wo trenee mmara no so. 107 Mahu amane bebree; kyεε me nkwa so,

Awurade, senea w'asem te. 108 Awurade, ma w'ani nso m'anom nkamfo a efi me pe mu, na kyerekyere me wo mmara. 109 Ewo mu se daa metoto me nkwa ase de, nanso me were remfi wo mmara. 110 Amumoyeifo asum me afiri, nanso memform mfii wo nkyerekyere ho. 111 W'ahyede ye m'agyapade afebba; ema me koma ani gye. 112 Me koma aye krado se ebehwe wo hye nsem so akosi awiei. 113 Mikyi nnipa a won adwene ye won ntanta, na medo wo mmara. 114 Wone me guankobea ne me kyem; mede m'anidaso ahye w'asem mu. 115 Mumfi me so nkø, mo nneboneyeifo, na minni me Nyankopøn mmara nsem so! 116 Wowaw me senea wo bohye no te, na metena nkwa mu; mma m'anidaso nyø okwa. 117 So me mu, na menya ogye; na bere biara mehwæ wo hye nsem no. 118 Wopo won a wafom wo hye nsem nyinaa, na won nnaadaa no ye okwa. 119 Wotow amumoyeifo nyinaa gu se afide; enti medo w'ahyede. 120 Wo ho suro ma me ho popo; wo mmara abø me hu. 121 Maye nea etee na eyø pe. Nnyaa me mma won a wøhye me so! 122 Hwø ma wo somfo nni yiye; mma ahantanfo nhye me so. 123 Mahwe wo nkwegye anim ama m'ani abu, erehwehwæ wo bohye a etee no. 124 Wo ne wo somfo nni no senea w'adøe te, na kyerekyere me wo hye nsem. 125 Meyø wo somfo; ma me nhumu na mate w'ahyede ase. 126 Awurade, bere aso se woye biribi; wørebu wo mmara so. 127 Esiane se medo wo mmara nsem sen sikakøkø, anaa sikakøkø ankasa, 128 na midwen se wo nkyerekyere nyinaa ye nti, mikyi økwan bøne biara. 129 W'ahyede ye nwonwa; enti midi so. 130 Wo nsem asete ma hann; na ema ntetekwaa nya ntease. 131 Mibue m'anom na migu ahome, na m'ani gyina wo mmara nsem. 132 Dan w'ani hwø me na hu me mimbø senea woye daa ma won a wøðø wo din no. 133 Tutu m'anammøn senea w'asem no te; mma bøne biara nni me so. 134 Gye me fi nnipa nhyeso mu, na madi wo nkyerekyere so. 135 Ma w'anim nhyerøn wo somfo so na kyerekyere me wo hye nsem. 136 Nsuten nisu aguare me, efise nnipa nni wo mmara so. 137 Øtreneeni ne wo, Awurade, na wo mmara nso ye pe. 138 Ahyede a woayø no ye trenee; eyø nea wonya mu aphotoso pa ara. 139 Abufuw ahye me ma, efise m'atamfo bu won ani gu wo nsem so. 140 Woasø wo bohye ahorow no ahwe pa ara, na wo somfo do won. 141 Ewo mu se menka hwhee na memfra de, nanso me were mfi wo nkyerekyere. 142 Wo trenee wo ho daa, na wo mmara no ye nokware. 143 Øhaw ne awerchow aba me so, nanso wo mmara

nsem ma me ahosepew. 144 W'ahyede ye nokware daa; ma me ntease na manya nkwa. 145 Awurade, mede me koma nyinaa mefre wo, gye me so, na medi wo hye nsem no so. 146 Misu mefre wo, gye me nkwa na midi w'ahyede so. 147 Mesore anøpahema, na misu pe mmoa; mede me were ahye wo nsem mu. 148 M'ani gu so anadwo nyinaa, na misusuw wo bohye ho. 149 Tie me nne senea w'adøe no te; Awurade, kyee me nkwa so senea wo mmara te. 150 Won a wohyehye atirimødensem no abø, nanso wonne wo mmara ntam ware. 151 Awurade, wo de, woben me, na wo mmara nsem nyinaa ye nokware. 152 Mmere bi a atwa mu no, misuua w'ahyede a wode tim ho se entena ho daa no. 153 Hwø m'amanehunu na gye me nkwa efise me were mfii wo mmara no. 154 Di m'asem ma me na gye me; kyee me nkwa so senea wo bohye no te. 155 Nkwagye ne atirimødenfo ntam kwan ware, efise wonhwehwæ wo hye nsem no. 156 Awurade, w'ayamhyehye ye kese; kyee me nkwa so senea wo mmara no te. 157 Atamfo a wøteetee me døøso, nanso memman mfii wo nhyeheyø ho. 158 Mehwe won a wonni gyidi no a won ho ye me nwini, efise wonni w'asem so. 159 Hwø senea m'ani gye wo nkyerekyere ho; Awurade, kyee me nkwa so senea w'adøe te. 160 Wo nsem nyinaa ye nokware; na wo mmara a etee no to rentwa da. 161 Sodifo taataa me kwa, nanso eyø w'asem nko ara na misuro. 162 M'ani gye wo bohye ho te se obi a wanya asade kese. 163 Mikyi nkontompo na medo wo mmara. 164 Mekamfo wo mpen ason da biara, wo mmara a etee no nti. 165 Won a wøðø wo mmara no wø asomdwøe mmoroso, na biribiara rentumi mma wonhintiw. 166 Awurade, metwen wo nkwegye, na midi wo mmara nsem so. 167 Midi w'ahyede so na medo no yiye. 168 Midi wo nkyerekyere ne w'ahyede so, na wunim m'akwan nyinaa. 169 Awurade, ma me sufre nnu w'anim; ma me ntease senea w'asem no te. 170 Ma me nkotosre nnu w'anim; na gye me senea wo bohye no te. 171 Ma nkamfo nhye m'anom ma; efise wokyerekyere me wo hye nsem. 172 Ma me tekrema nto w'asem ho dwom, efise wo mmara nsem nyinaa ye trenee. 173 Ma wo nsa nyø krado mmeboa me, efise maso wo nkyerekyere no mu. 174 Awurade, m'ani agyina wo nkwegye, na wo mmara ye m'anigyede. 175 Ma mentena nkwa mu na matumi akamfo wo, na wo mmara nso awowaw me. 176 Mafom kwan se oguan a wayera. Hwehwæ wo somfo, efise me were mfii wo mmara nsem no ε.

120 ɔsoroforo dwom. Misu fr̄ Awurade wo m'ahohiahia mu, na ogye me so. 2 Awurade, gye me fi atoro ano, ne nnaadaa tekrema nsam. 3 Den na əbeyε wo, na den na eka ho bio, wo nnaadaa tekrema? 4 Əde asraafo bəmma a ano yε nnam ne nnyansramma betwe w'aso. 5 Nname nka me se metena Mesek, na mete Kedar ntamadan mu! 6 Matena wən a wokyi asomdwoe mu akyε dodo. 7 Meyε asomdwoe nipa; nanso semekasa a, wəde yε əko.

121 ɔsoroforo dwom. Mema m'ani so kyere mmepeω no, ehe na me mmoa fi bεba? 2 Me mmoa fi Awurade, ɔsoro ne asase yεfo no. 3 ɔremma wo nan nwatiri, nea əhwε wo no rentə nko. 4 Ampa ara, nea əhwε Israel no rentə nko na ɔrenna. 5 Awurade hεwε wo so; Awurade ne wo nwini wə wo nsa nifa so; 6 Owia rensee wo wə adekyee mu, na ɔsram nso rensee wo anadwo. 7 Awurade bεbə wo ho ban afi ɔsεe nyinaa ho, əbεhεwε wo nkwa so; 8 Awurade behwε w'adifi ne wo fieba so mprempren ne daa.

122 ɔsoroforo dwom. Dawid de. Me ne wən a wosee me se, "Ma yεnkə Awurade fi" no ani gyei. 2 Yegyinagyina w'aponkεse ano, Yerusalem. 3 Wəakyekyere Yerusalem yiye se kuropon wahyehε mu nneema fεfe. 4 Ehə na mmusuakuw no kə, Awurade mmusuakuw no, Wəkkamfo Awurade din, senea nhyeheyε a wəde ama Israel no te. 5 Ehə na atemmu nhengua no sisi, Dawid fi nhengua no. 6 Monsre asomdwoe mma Yerusalem se, "Ma wən a wədə wo no nnyam bammo. 7 Ma asomdwoe mmra w'afasu mu na bammo mmra w'aban mu." 8 Me nuanom ne me nnafonom nti, məka se, "Asomdwoe ntəna wo mu." 9 Awurade yε Nyankopon fi nti, mehwεhεwε wo yiyeε.

123 ɔsoroforo dwom. Mema m'ani so kyere wo, wo a w'ahengua si ɔsoro. 2 Senea nkao ani hwe wən wura nsa no, senea afenaa ani hwe n'awuraa nsa no no, saa ara na yεn ani hwe Awurade, yεn Nyankopon kosi se obehu yεn mməbə. 3 Hu yεn mməbə, Awurade, hu yεn mməbə, na woabu yεn animtiaa bebree. 4 Ahomasofo fewdi ama yeabre dodo, ahantanfo animtiaabu afono yεn.

124 ɔsoroforo dwom. Dawid de. Sε anka Awurade nni yεn afa a, ma Israel nka, 2 Sε anka Awurade nni yεn afa bere a nnipa tow hyεe yεn so, 3 bere a wən abufuw sore tiaa yεn a anka wəmemenee yεn

anikann; 4 anka nsuyiri no bebu afa yεn so, anka əhwεam no betwe yεn ako, 5 anka nsu a ano yε den no bepra yεn kə. 6 Ayeyi nka Awurade a wamma ho kwan amma wəamfa wən se antetew yεn mu. 7 Yεaguan se anomaa afi ofirsumfo afiri mu; wəabubu afiri no, ama yεaguan. 8 Yεn mmoa wə Awurade din mu, ɔsoro ne asase Yεfo no.

125 ɔsoroforo dwom. Wən a wəde wən ho to Awurade so no te se Bεpəw Sion, a εnwasow na etim ho daa no. 2 Senea mmepeω atwa Yerusalem ho ahyia no, saa ara na Awurade atwa ne nkurəfo ho ahyia mprempren ne daa. 3 Amumayεfo ahempema renka asase a wəde ama atreneefo no so, se əba saa a, atreneefo nam wən so bεye bəne. 4 Awurade wən a wəye papa no, yε wən papa, wən a wətεs wə koma mu no, yε wən papa. 5 Na wən a wəman fa akwan kontənkye so no de, Awurade betwa wən ne nnebənεyεfo asu. Asomdwoe nka Israel.

126 ɔsoroforo dwom. Bere a Awurade de Sion fi nnommum san bae no, yεyε se wən a wəsosoo adae. 2 ɔserew hyεe yεn anom ma, anigye nnwom hyεe yεn tekrema so ma. Na wəkaa wə amanaman no mu se, "Awurade aye nneεma akεse ama wən." 3 Awurade aye nneεma akεse ama yεn, na anigye ahyε yεn ma. 4 Awurade, san fa yen siade ma yεn, te se nsuwansuwa a εwə Negeb no. 5 Wən a wodua no nusu mu no de anigye nnwom betwa. 6 Wən a wəde osu fi adi so aba a wərekodua no, de anigye nnwom besan aba a wəsoso nnəbae afiafi.

127 ɔsoroforo dwom. Salomo de. Sε Awurade ansi ədan no a, adansifo no yε ho adwuma kwa. Sε Awurade ammə kuropon no ho ban a, awəmfo no wən kwa. 2 Sε wosore anəpahema na wotena kosi anadwo, na woyε adwumaden pe w'ano aduan a, eye əkwa, efise wən a ədə wən no, əma wən wo wən nnae mu. 3 Mma yε agyapade a efi Awurade ho, na mma yε akatua a efi no. 4 Mma a wəwo wən mmabun bere mu no te se agyan a ehyε ɔsraani nsam. 5 Nhyira ne onipa a n'agyan kotoku aye ma. N'anim rengu ase bere a wahyia n'atamfo wə kurow pon ano no.

128 ɔsoroforo dwom. Nhyira ne wən a wosuro Awurade, na wənantew n'akwan so. 2 Wubedi w'adwuma so aba; nhyira ne yiyeedi bεye wo de. 3 Wo yere bεye se bobə a εsow aba wə wo fi; na wo mmabarima aye se ngodua a afifi atwa wo pon ho

ahyia. 4 Yiw, see ne nea wobehyira onipa a osuro Awurade no. 5 Awurade nhyyira wo mfi Sion na omma wunhu Yerusalem yiye; wo nkewanna nyinaa. 6 Omma wo ntina ase nhu wo mma mma. Asomdwoe nka Israel.

129 Osoroforo dwom. “Wəahyε me so pii afi me mmofraase, ma Israel nka ε. 2 “Wəahyε me so pii afi me mmofraase, nanso wontumi nnii me so nkonom ε. 3 Fentemfo afentem m’akyi aye wən nkəmoa ateten. 4 Nanso Awurade ye otreneeni; watwitwa amumoye hama afi me ho ama made me ho.” 5 Ma wən a wotan Sion nyinaa mfa animguase nsan wən akyi. 6 Ma wənnye se sare a ewə ədan atifi, a ennyin na ehyew; 7 na nnəbaetwafo ntumi nnya biribi mfi mu nhye ne nsa ma, na nea əboaboa anō nnya hwee nhye n’abasa ma. 8 Mma wən a wotwa mu wə hə no nka se, “Awurade nhyyira mmra mo so; yehyira mo wə Awurade din mu.”

130 Osoroforo dwom. Awurade, mifi bun mu su fre wo; 2 Awurade, tie me nne. Wen w’aso ma me nkotosε. 3 Awurade, se wubu yen bəne ho nkontaa a, anka hena na obetumi agyina ano? 4 Nanso wowə bənefakye; eno nti wosuro wo. 5 Metwen Awurade, me mu ade nyinaa twən, na n’asəm mu na mede m’anidaso ahye. 6 Metwen Awurade sen senea awəmfo twən adekyee, sen senea awəmfo twən adekyee. 7 Israel, ma w’ani nna Awurade so, efise Awurade wo adəe a enni huammə na ogye ankasa wə ne mu. 8 Ondo ankasa begye Israel afi wən bəne nyinaa mu.

131 Osoroforo dwom. Dawid de. Awurade, ahomaso nni me koma mu, na m’ani ntraa me ntən ε; memma nsem akεse nhaw me anaa nsem a εye nwonwa dodo ma me. 2 Na mmom, mama me kra anya abotɔyam te se akokoaa a əda ne na so renum no, te se akokoaa a otua nufu ano no, saa ara na me kra aye wə me mu. 3 Israel, ma w’ani nna Awurade so, mprempren ne daa nyinaa.

132 Osoroforo dwom. Awurade kae Dawid ne əhaw ahorow a ogyinaa ano no. 2 Əkaa Awurade ntam, na əhyee nea əye Otumfo ma Yakob no bə se, 3 “Merendhyen me fi na merenkəda me mpa so, 4 meremma nna mmfa me na meremma m’ani nkum, 5 kosi se menya baabi ama Awurade, baabi a nea əye Otumfo ma Yakob No betena.” 6 Yεttee wə Efrata, yεbətoo so wə Yaar mfuw so. 7 “Momma yεnko

n’atene; momma yεnsom wə ne nan ntiaso hə. 8 ‘Awurade, sore bra w’ahomegyebea, wo ne wo tumi adaka no. 9 Ma trenee nyε se ntade mma w’asəfə; ma w’ahotefo nto ahurusi nnwom.” 10 Wo somfo Dawid nti, nyi w’ani mfi nea woasra no ngo no so. 11 Awurade kaa ntam kyereɛ Dawid, nokware ntam a əntwe nsan se, “W’asefə no mu baako na mede no betena w’ahengua so. 12 Se wo mmabarima di m’apam so na wotie me nkyerekyere a, eno de won mmabarima betena w’ahengua so afebəo.” 13 Awurade ayi Sion, əde hə aye n’atene: 14 “Eha ne m’ahomegyebea daa nyinaa; eha na metena adi hene, efise ha na mepε, 15 mede nneɛma pa bebree behyira no na mama n’ahiafo adidi amee. 16 Mede nkwegye befura n’asəfə, na n’ahotewfo ato ahurusi nnwom daa. 17 “Mɛma obirɛmpən bi apue wə Dawid ahenni mu, na mede kanea asi hə ama nea masra no ngo no. 18 Mede aniwu befura n’atamfo, nanso wəbəhyε no ahenkyew a εhyerεn.”

133 Osoroforo dwom. Dawid de. Hwε oye a eye ne fe a εye se anuanom bə mu tena faako! 2 Ete se ngo a esom bo a wəahwie agu apampam, na esian kogu bəgyesε mu, esian kogu Aaron bəgyesε mu, ma bi kogu n’atade kən mu. 3 Ete se Hermon bosu a eto gu Bepow Sion so. Ehə na Awurade ahye ne nhyyira, nkwa a to ntwa da no.

134 Osoroforo dwom. Awurade asomfo nyinaa, monkamfo Awurade, mo a mosom wə Awurade fi anadwo nyinaa. 2 Momma mo nsa so wə kronkronbea hə na monkamfo Awurade. 3 Awurade a əbəo əsoro ne asase no, mfi Sion nhyyira mo.

135 Monkamfo Awurade. Monkamfo Awurade din; monkamfo no, mo Awurade asomfo, 2 mo a mosom wə Awurade fi, wə adiwo a ewə yen Nyankopon fi. 3 Monkamfo Awurade efise oye; monto ayeyi nnwom mma ne din, na eno na εye aniso. 4 Awurade ayi Yakob se ənye ne de, wayi Israel se n’ade a esom bo. 5 Minim se Awurade so; Əso sen anyame nyinaa. 6 Awurade ye nea əpə biara wə əsoro ne asase so, po ne mu bun nyinaa. 7 Əma omununkum ma ne ho so fi asase ano ba; əsoma anyinam ka osu ho na əma ahum tu fi ne koradan mu. 8 Okum Misraim mmakan, nnipa ne mmoa mmakan. 9 Əsoma ne nsenkyerenne ne n’awonwade baa mo mifimfini, Misraim, de tiaa Farao ne n’asomfo nyinaa. 10 Əsее amanaman pii, na okunkum ahemfo akεse, 11 Amorifo hene, Sihon Basan

hene, Og ne Kanaan ahemfo nyinaa, **12** na əde wən nsase maa sə agyapade əde maa ne nkurofo Israelfo. **13** Awurade, wo din wə hə daa. Awurade wo din ahyeta awo ntoatoaso nyinaa mu. **14** Awurade bedi ama ne nkurofo na obehu n'asomfo mməbə. **15** Amanaman no ahoni yə dwete ne sikakəkə a wəde onipa nsa na aye. **16** Wəwə ano, nanso wontumi nkasa, wəwə ani, nanso wonhu ade; **17** wəwə aso, nanso wənte asem, na əhōme nso nni won anom. **18** Wən a wəyee ahoni no bəyə sə wən ara, saa ara na wən a wəde wən ho to wən so no bəyə. **19** Monkamfo Awurade, mo Israelfo nyinaa; monkamfo Awurade, Aaron fi; **20** monkamfo Awurade, Lewi fi; monkamfo Awurade, mo a musuro no. **21** Mumfi Sion nkamfo Awurade, monkamfo nea əte Yerusalem no. Monkamfo Awurade.

136 Monna Awurade ase na oye. **2** Monna anyame mu Nyankopon no ase. **3** Monna awuranom mu Awurade no ase. **4** Əno nko ara na əyə anwonwade akəse. **5** Əno na ofi ne ntease mu bəə əsoro. **6** Əno na ətrew asase mu de kataa nsu so. **7** Əno na əbəə akanea akəse no. **8** Əbəə owia sə enni adekyee so. **9** Əbəə sram ne nsoromma sə wonni adesae so no. **10** Əno na okunkum Misraimfo mmakan, **11** na oyii Israelfo fii wən mu no. **12** Əde nsa kəse ne basa a watee mu. **13** Əno na əpaae Po Kəkəə no mu no, **14** na əde Israelfo faa mfimfini no. **15** Nanso əpaae Farao ne n'asraafu Po Kəkəə mu no. **16** Əno na odii ne nkurofo anim wo sare no so. **17** Əno na okum ahemfo akəse no, **18** na okum ahemfo akunini no. **19** Okum Amorifo hene, Sihon, **20** ne Basanhene, Og. **21** Na əde wən nsase maa sə agyapade. **22** Əde maa ne somfo Israel sə agyapade. **23** Əkaee yen, yen mmerewye mu. **24** Na ogyee yen fi yen atamfo nsam. **25** Əno na əma abəde biara aduan. **26** Monna əsorosoro Nyankopon no ase.

137 Babilonia nsubonten ho, əho na yetena suu bere a əykaee Sion no. **2** Əho konkən so nnua mu na yede yen asanku sensenee, **3** əho na yen nnommumfafo kaa se yento nnwom, yen ahohiafo hwehwəə anigye nnwom fii yen nkyen; wəkae se, "Monto Sion nnwom baako nkyere yen!" **4** Əbəyə den na yətumti ato Awurade nnwom, bere a yewo ananafo asase so? **5** Yerusalem, sə me were fi wo a ma me nsa nifa were mfi sankubo. **6** Sə mankae wo a, ma me tekremə nka ntare m'anom sə mamfa Yerusalem sə m'anigyede kəse pa ara a. **7** Kae, Awurade, nea Edomfo yee da a Yerusalem hwee ase no. Wəteeə

mu se, "Munnwiriw, munnwiriw ngu fam nkəka ne fapem!" **8** Əbabea Babilonia, wəadome wo akə əsəe mu, nea otua wo ka bio ani gye wə nea wode aye yən no ho. **9** Nea əkyere wo nkokoaa de wən dwiradwira abotan no ani gye.

138 Dawid de. Awurade, mede me koma nyinaa aye wo aye; meto w'ayeyi dwom wə "anyame" no anim. **2** Mede m'ani bəkyere w'asəredan kronkron no, akotow wo na makamfo wo din wə w'adəe a enni huamə ne wo nokwaredi nti, efise woama w'ahyəde no so yiye; ama asen wo titiriwyə. **3** Bere a misu frēe wo no, wugyee me so; woma minyaa akokoduru ne nnamye. **4** Awurade, sə ahemfo a wəwə wiase nyinaa te nea woahye no a, ma wənkamfo wo. **5** Ma wənto Awurade akwan ho nnwom, na Awurade anuonyam yə kəse. **6** Əwə mu se Awurade wə osorosoro de, nanso əhwə mməborəfo, na ahantanfo de, ohu wən wə akyirikyiri. **7** Əwə mu se menam əhaw mu de, nanso wəbə me nkwa ho ban; wotee wo nsa wo m'atamfo abufuw so, na wode wo nsa nifa gye me nkwa. **8** Awurade bema nea wahyehye ama me no aba mu; Awurade, w'adəe wə hə daa, nnyaa wo nsa ano nnwuma akyidi.

139 Wəde ma dwonkyerefo. Dawid dwom. Awurade, woahwehwə me mu na woahu me. **2** Wunim m'asetena ne me sore; wufi akyirikyiri hu m'adwene mu. **3** Wunim m'adifi ne me nnae mu; wunim m'akwan nyinaa mu. **4** Ansa na mebue m'ano akasa no Awurade, na wunim ne nyinaa dedaw. **5** Woakata me ho nyinaa ahya na wəbə me ho ban. **6** Saa nimdeə yi yə me nwonwa dodo, əkə soro dodo ma me sə medu ho. **7** Ehe na metumi afi wo honhom anim akə? Ehe na metumi aguan afi w'anim akə? **8** Sə meforo soro a, wəwə ho. Na mekəsəw me kətə wo asaman a, wo ni. (Sheol h7585) **9** Sə mede adekyee ntaban tu na mekotena po akyi nohə a, **10** mpo hə na wo nsa begya me akə, na wo nsa nifa beso me mu. **11** Na meka se, "Ampa ara sum mmekata me so na hann nnan adesae ntwa me ho nhyia a," **12** sum mpo nyə sum mma wo; na anadwo behyeren sə awia; sum ne hann yə wo pə. **13** Na wo na wəbə me honhom wonwen me wə me na awotwaa mu. **14** Mekamfo wo, efise wəyee me anwonwakwan so a eye hu; wo nnwuma yə nwonwa. Minim eno yiye pa ara. **15** Wəamfa me bəbea anhintaw wo bere a wəyee me kokoa mu no; bere a wənwenee me wə asase bun mu no, **16** w'ani huu me, bere a meyə moyatəw

no. Nna dodow a woatwa ama me no, woakyerew ne nyinaa wɔ wo nhoma mu ansa na mu baako reba mu. 17 Onyankopon, wo nsusuwii som bo ma me! woka ne nyinaa bɔ mu a, etrew dodo! 18 Se mise mekan a, ne dodow beboro mpoano nwea, se minyan a, me ne wo wɔ hɔ ara. 19 Se anka, Onyankopon, wubekunkum amumoye! Mumfi me so, mo a moye mogypaefo! 20 Wɔde adwemmmone ka wo ho asem; w'atamfo mmmɔ wo din pa. 21 Awurade, metan wɔn a wotan wo, na mikyi wɔn a wɔsore tia wo no ana? 22 Minni hwee se ɔtan a mewɔ ma wɔn; mefa wɔn se m'atamfo. 23 Hwehwe me mu, Onyankopon, na hu me koma; so me hwe, na hu m'adwene. 24 Hwe se bɔne bi wo me mu a, na di m'anim fa daa nkwa kwan so.

140 Wɔde ma dwonkyerefo. Dawid dwom. Awurade, gye me fi nneboneyefo nsam; bɔ me ho ban fi basabasayefo nsam, 2 wɔn a wodwen bɔne wo wɔn koma mu na wɔhwanyan ɔko mu da biara. 3 Wɔsew wɔn tekremáano te se ɔwɔ de; nhurutoa bɔre wɔ wɔn ano. 4 Awurade, yi me fi amumoyefo nsam; bɔ me ho ban fi basabasayefo a wodwen se wobetwintwan m'anan mu no ho. 5 Ahantanfo asum me afiri; wɔatretrew wɔn asau ahama mu wɔasunsum me mfiri wɔ me kwan so. 6 Awurade, meka kyere wo se, "Wone me Nyankopon." Awurade, tie me mmɔborɔsu. 7 Otumfo Awurade, me gyefo hoodenfo, wokata me ti so wɔ ɔko da, 8 nyɛ amumoyefo abisade mma wɔn, Awurade; mma wɔn nhyeheyɛe nnyɛ yiye. 9 Wɔatwa me ho ahyia, nanso, ma amumoyesem a efi wɔn anom no nse wɔn. 10 Ma nnyansramma ngu wɔn so; ma wɔntow wɔn ngu ogya mu, ngu dontori amo a wɔrensore bio. 11 Mma dinsefo ase ntim asase no so; ma amanehunu ntaataa kitikitiyɛfo. 12 Minim se Awurade bu ahiafo atentrenee na odi onnibi asem ma no. 13 Ampa ara, atreneefo bɔkamfo wo din na wɔn a wɔnam tee no bɔtena nkwa mu wɔ w'anim.

141 Dawid dwom. Awurade, misu frɛ wo, bra me nkyen ntɛm so. Se misu frɛ wo a, gye me so. 2 Ma me mpaebɔ mmra w'anim se aduhuam; ma me nsa a mema so no nyɛ se anwummere afɔrebo. 3 Awurade, ma ɔwɛmfo nwɛn m'ano; na wɛn m'ano pon. 4 Mma wɔnntwe me koma nnkɔ nea eyɛ bone ho, na ankɔyɛ nea amumoyefo yɛ no bi, mma me ne abɔnefo nni wɔn nnokɔnnokɔwade. 5 Ma otreneeni mmɔ me, eyɛ ayamye; ma ɔnka m'anim, eyɛ me ti so ngo. Me ti rempo. Me mpaebɔ da so tia abɔnefo nneyɛe daa.

6 Wɔbɛtow wɔn sodifo afi ɔbotan so abɛhwe fam; na amumoyefo behu se me nsem no yɛ nokware. 7 Wɔbɛka se, "Senea obi funtum na otutu asase no, saa ara na wɔabɔ yɛn nnompe ahwete ɔda ano." (Sheol h7585) 8 Nanso Otumfo Awurade, m'ani wɔ wo so; wo mu na mihintaw, nnyaw me mma owu. 9 Bɔ me ho ban fi mfiri a wɔasunsum me no ho, mfiri a abɔnefo asunsum no. 10 Ma amumoyefo no ankasa ɔtan nyi wɔn, bere a mitwa mu kɔ dwoodwoo no.

142 Dawid de. Bere a na ɔwɔ ɔboden mu no. Mpaebɔ. Metee mu su frɛ Awurade; mema me nne so su frɛ Awurade se onhu me mmɔbo. 2 Mihwie m'ahiasem gu n'anim; meka me haw kyere no. 3 Se me kra tɔ beraw wɔ me mu a, eyɛ wo na wunim me kwan. ɔkwan a menam so no nnipa asum me afiri. 4 Hwe na hu, obiara nni me nifa so; m'asem mfa obiara ho; minni guankɔbea bi; me nkwa mfa obiara ho. 5 Awurade, misu frɛ wo; mise, "Wone me guankɔbea, me kyɛfa wɔ ateasefo asase so." 6 Tie me sufre, na mewɔ ahohia kese mu; gye me fi m'ataafo nsam, efise wɔn ho yɛ den sen me. 7 Yi me fi m'afiasi, na makamfo wo din. Afei atreneefo betwa me ho ahyia esiane wo papa a woayɛ me no nti.

143 Dawid dwom. Awurade, tie me mpaebɔ, tie me mmɔborɔsu; fi wo nokwaredi ne trenee mu bra beboa me. 2 Mfa w'akoa nkɔ atemmu mu, na ɔteasefo biara ntee wɔ w'anim. 3 ɔtamfo no taa me, ɔbɔ me hwe fam; ɔma me tena sum mu te se wɔn a wowuwuu dedaada. 4 Enɔ nti me honhom atɔ beraw wɔ me mu; na me koma di yaw wɔ me mu. 5 Mekae tete nna no; midwinnwen wo nnwuma ne nea wo nsa aye nyinaa ho. 6 Mema me nsa so kyere wo; wo ho sukɔm de me kra se asase kesee. 7 Awurade, gye me so ntɛm; me honhom tɔ piti. Mfa w'anim nhintaw me anyɛ saa a meyɛ se wɔn a wɔkɔ amo a mu no. 8 Ma mente w'adɔe a ensa da no ho asem daa anɔpa, na mede me ho ato wo so. Kyere me ɔkwan a memfa so, na wo na mema me kra so kyere. 9 Awurade gye me fi m'atamfo nsam, na wo mu na mede me ho hintaw. 10 Kyere me na menyɛ w'apede, na wo ne me Nyankopon; ma wo honhom pa no nkogya me asasetaw so. 11 Awurade, wo din nti, kyee me nkwa so; wo trenee mu, yi me fi ɔhaw mu. 12 Fi w'adɔe a ensa da no mu mua m'atamfo ano; na see wɔn a wokyi me no nyinaa, na meyɛ wo somfo.

144 Dawid de. Nkamfo nka Awurade, me Botan, nea ɔma me nsa akodi ho ntetewee, ne me nsateaa ma ɔsa. 2 ɔye m'adøe Nyankopøn ne m'abandennen, me bammø ne me gyefo, me kyem a mewø guankøbea wo no mu, ɔno na ɔka nnipa hye m'ase. 3 Awurade, hena ne onipa a w'ani ku no ho onipa ba a wudwen ne ho yi? 4 Onipa te se ɔhomed; ne nna te se sunsuma a ɔretwa mu. 5 Awurade, fi ɔsoro hø na sian bra fam; fa wo nsa ka mmepeø, na emfi wusiw. 6 Soma anyinam na bo atamfo no hwete; to wo mmemma no ma wonguan. 7 Tee wo nsa fi ɔsoro bra fam; gye me na yi me fi nsu akese ho, fi ananafo nsam, 8 wøn a atoro aye won anom ma, na wøn nsa nifa ye nnaadaa. 9 Onyankopøn, metø dwom foforo ama wo; metø dwom wo sanku a ahama du gu so so ama wo, 10 ama ɔbaako a øde nkonomdi ma ahemfo, na ogye ne somfo Dawid fi afoaweremfo ano. 11 Gye me na yi me fi ananafo nsam, wøn a atoro aye won anom ma na wøn nsa nifa ye nnaadaa. 12 Afei yen mmabarima mmerantebere mu beye se afifide a woahwø so yiye, na yen mmabea beye se adum a woasen de asiesie ahemfi. 13 Yen asan beye amaama; aduan ahorow biara bøba so. Yen nguan dodow so beto mpem mpem, wøn so beto mpem du du wø yen mfuw so; 14 yen anantwi bøtwe nnesoa duruduru. Wørennwiriw afasu, yørenkø nkøasom mu, na agyaadwotwa remma yen mmonten so. 15 Nhyira nka nnipa a ebøba mu saa ama wøn. Nhyira nka nnipa a wøn Nyankopøn ne Awurade.

145 Ayeyi dwom. Dawid de. Møma wo so, me Nyankopøn, ɔhenkese;mekamfo wo din daa daa. 2 Da biara, mekamfo wo; na mama wo din so daa daa. 3 Awurade so, na ɔse nkamfo kese; obiara ntumi nsusuw ne keseye. 4 Awo ntoatoaso baako bøkamfo wo nnwuma akyerø afoforo; wøbekø wo nnwuma akese ho asem. 5 Wøbekø w'anusonyam ne wo tumi a øheran no ho asem, na medwene w'anwonwadwuma ho. 6 Wøbekø wo nnwuma a eyø hu no mu tumi ho asem; na mapae mu aka wo nneyøe akese no akyerø. 7 Wøbekø wo papaye mmoroso no ho fa, na wøde anigye ato wo trenee ho dwom. 8 Awurade ye ɔdomfo ne mmøborøhunufo; ne bo kyø fuw na n'adø døøso. 9 Awurade ye ma obiara; na ɔwø ahummøø ma n'abøde nyinaa. 10 Awurade, w'abøde nyinaa bøkamfo wo; na w'ahotefo bøma wo so. 11 Wøbekø w'ahenni no anuonyam ho asem na wøaka wo mmaninyø ho asem, 12 se ebøye a nnipa behu wo nnwuma akese ne w'ahenni anuonyam a øheran no. 13 W'ahenni ye

daa ahenni, na wo tumidi wø hø ma awo ntoantoaso nyinaa. Awurade di ne bøhyø nyinaa so, na ɔwø øðø ma biribiara a wayø. 14 Awurade wowaw wøn a wøhwø ase na ɔpagyaw wøn a wøn nnesoa ama wøakom. 15 Aniwa nyinaa hø wo kwan, na woma wøn, wøn aduan wo ne bere mu. 16 Wubue wo nsam, na woma biribiara a ɔwø nkwa no n'apøde. 17 Awurade teø wø n'akwan nyinaa mu; na ɔye adøe ma nea wayø nyinaa. 18 Awurade ben won a wøfre no nyinaa, wøn a wøfre no nokware mu nyinaa. 19 ɔye wøn a wosuro no no apøde ma wøn; otie wøn sufre na ogye wøn. 20 Awurade hø wøn a wøðø no no nyinaa so, nanso amumøøfo de, ɔbøsøe wøn nyinaa. 21 M'ano bekamfo Awurade. Ma abøde nyinaa nkamfo ne din kronkron no daa daa.

146 Monkamfo Awurade. Me kra, kamfo Awurade! 2 Mekamfo Awurade me nkøwanna nyinaa; metø ayeyi dwom ama me Nyankopøn, se mete ase yi. 3 Momma mo ho nto mmapøømma so, adesamma a wørentumi nnye nkwa. 4 Se won honhom tu kø a, wøsan kø døte mu, saa da no ara wøn nsusuwi nyinaa ye økwa. 5 Nhyira ne nea ne boafø ne Yakob Nyankopøn, nea n'anidaso wø Awurade, ne Nyankopøn mu. 6 ɔno ne ɔsoro ne asase Yøfo, po ne biribiara a ɔwø mu nyinaa Awurade a ɔye nokwafo daa no. 7 Odi ma wøn a wøhyø wøn so, na ɔma wøn a økøm de wøn aduan. Awurade gyaa nneduafø, 8 Awurade ma anifuraefø hu ade. Awurade ma wøn a wøakom no so, Awurade dø atreneefø. 9 Awurade hø ahøho so, na ɔwøwaw ayisaa ne akunafo, na amumøøfo akwan de, øðan ani. 10 Awurade di hene daa daa, Ao, Sion, wo Nyankopøn, wø awo ntoatoaso nyinaa so. Monkamfo Awurade.

147 Monkamfo Awurade. Eye se wøto ayeyi nnwom ma yen Nyankopøn, eyø fe na cfata dodo se wøkamfo no! 2 Awurade kyekyere Yerusalem; ɔboabøa Israel nnommum ano. 3 ɔsa wøn a wøn koma abotow no yare, na okyekyere wøn akuru. 4 ɔkyere nsorømma dodow a ɔwø hø, na ɔðø obiara din frø no. 5 Yen Awurade so, na ne tumi ye kese; yørente n'ase nwie. 6 Awurade wowaw ahobreasøfo na øtotow amumøøfo hwehwe fam. 7 Montø aseda nnwom mma Awurade. Momfa sanku nto dwom mma yen Nyankopøn. 8 ɔðø omununkum kata ɔsoro ani; ɔma asase osu ma sare nyin wø nkoko so. 9 ɔma anantwi aduan, na se kwaakwaadabimma su a, ɔma wøn aduan. 10 Enye

əpənkə ahoođen na n'ani so na ənye onipa ahoođen nso. **11** Na mmom, Awurade ani so nnipa a wosuro no, wən a wəde wən ho to n'adəe a ənsa da no so no. **12** Momma Awurade so, Yerusalem; kamfo wo Nyankopən, Sion, **13** əma w'apon akyi adaban ye den, na ohyira wo nkurəfo a wəte wo mu. **14** Əma w'ahye so dwo, na əde awi ankasa ma wo. **15** Əsoma n'ahyede kə asase so; n'asəm tu mmirika ntəm so. **16** Ətrew sukyerəmma mu se oguan ho nwi, na əpete obosu sukyerəmma se nsə. **17** Ətotow mparuwbo gu fam se mmosea. Hena na obetumi agyina n'awəw dennen no ano? **18** Əsoma n'asəm no ma ənan no; ohyanyan ne mframa, na nsu sen. **19** Wada n'asəm adi akyere Yakob, ne mmara ne əhye nsem akyere Israel. **20** Ənyee eyi maa əman foforo biara ε; wonniim ne mmara. Monkamfo Awurade!

148 Monkamfo Awurade! Monkamfo Awurade mfi əsorosoro, monkamfo no wə əsoro sorənsorəmmea. **2** N'abəfo nyinaa, monkamfo no, ne əsoro asafo nyinaa, monkamfo no. **3** Owia ne əsram, monkamfo no, nsoromma a əhyerən nyinaa, monkamfo no. **4** Monkamfo no, əsoro mu soro ne mo nsu a mowə əsoro atifi. **5** Momma wən nyinaa nkamfo Awurade din, efise əno na ohye ma wəbəo wən. **6** Əde wən sisii ho afəbəo; na əmaa əhye nsem bi a ərentwa mu da. **7** Monkamfo Awurade mfi asase so, mo po kəse mu abəde ne po bun nyinaa, **8** anyinam ne mparuwbo, sukyerəmma ne omununkum, ahum a moye n'apəde, **9** mo mmepew ne nkoko nyinaa, nnua a əsow aba ne sida nyinaa, **10** nwura mu mmoa ne anantwi, abəde nketewa ne nnomaa a wotu, **11** asase ne amanaman nyinaa so ahemfo, mo mmapomma ne asase sodifo nyinaa, **12** mmerante ne mmabaa, mmasirwa ne mmofra nso. **13** Ma wənkamfo Awurade din, na ne din so sen din biara; n'ənuonyam korən wə asase ne əsoro so. **14** Wapagyaw mmən bi ama ne nkurəfo, n'ahotewfo nyinaa nkamfo; Israelfo, nnipa a wəda ne koma so no nkamfo. Monkamfo Awurade.

149 Monkamfo Awurade. Monto dwom foforo mma Awurade, monkamfo no wə ahotefo asafo mu. **2** Ma Israel ani nnye ne Yəfo mu. Ma Sion mma ani nnye wən Hene mu. **3** Ma wəmfa asaw nkamfo ne din na wəmfa sanku ne akasaa ntə dwom mma no. **4** Na Awurade ani so ne nkurəfo; əde nkwegye kyew hye ahobreasəfo. **5** Momma ahotefo mni ahurusi wə ənuonyam yi mu; na wənto ahosepəw dwom wə wən

mpa so. **6** Onyankopən nkamfo nhye wən anom, na ənye afoa anofanu wo wən nsam, **7** se wəmfa ntə were wə amanaman no so ne asotwe wo nnipa no so, **8** se wəmfa nyə nkənsənkənsən nkyekyere wən ahemfo, ne dade mpokyere ngu wən atitiriw, **9** se wəmfa mmu atən, senea wəakyerew atia wən no. Eyi ne n'ahotewfo nyinaa anuonyam. Monkamfo Awurade.

150 Monkamfo Awurade. Monkamfo Awurade wo ne kronkronbea; monkamfo no wə əsoro tumi mu. **2** Monkamfo no wə ne tumi mu nneyee ho; monkamfo no wə ne kəseye a əboro biribiara so no ho. **3** Momfa torobento nnyigyei nkamfo no, momfa asanku ne benta nkamfo no, **4** momfa akasaa ne asaw nkamfo no, momfa sankuten ne atentəben nkamfo no, **5** momfa kyənkyen mmobəmu so nkamfo no, momfa kyənkyen nnyigyei nkamfo no. **6** Momma nea əhome nyinaa nkamfo Awurade. Monkamfo Awurade.

Mmebusem

1 Dawid babarima Salomo, Israelhene, mmebusem ni: **2** Ne botae ne se εεkyere nnipa nyansa ne ahoheyso; ne se εεboea ama woate nsem a emu do ase; **3** se wobenya akwankyerε wo abrabε pa mu, a εεema woayε ade pa, nea εεε na ho nni asem; **4** se εεema nea n'adwene mu nno anya nyansa na mmabun anya nimdee ne adwene, **5** anyansafo ntie na wɔmfā nkā nea wonim ho, na nea ɔwɔ nhamu nya akwankyerε a **6** εεema wate mme ne kasammebu, anyansafo nsenka ne abisaa ase. **7** Awurade suro ye nimdee mfiase, na nkwaseafo bu nyansa ne ahoheyso animtiaa. **8** Me ba, tie w'agya akwankyerε na mpo wo na nkyerεkyere. **9** Εεεye wo ti anuonyam abotiri ne wo kɔn mu atweaban. **10** Me ba, se nnebɔneyefo twetwe wo a, mma wɔn ho kwan. **11** Se wɔka se, “Bra ma yεnko; ma yεnkotetew na yenkum obi, ma yεnkotew ntwen mmɔborɔni bi; **12** ma yεmmemene wɔn anikann se ɔda, koraa, te se wɔn a wɔkɔ ɔda mu; (Sheol h7585) **13** yebenya nneεma a εesom bo ahorow na yεde asade ahyε yεn afi ma; **14** fa wo ho bεhyε mu, na wubenya wo kyεfa wɔ ahonyade no mu.” **15** Me ba, wo ne wɔn nnantew, mfa wo nan nsi wɔn akwan so; **16** Wɔn anan de ntεmpe kɔ bɔne mu, na wɔde ahoɔhare ka mogya gu. **17** So nni mfaso se obi besum nnomaafiri wɔ beae a anomaa biara hu! **18** Saa nnipa yi tetew pε won ankasa mogya; wotetew wɔn ankasa wɔn ho! **19** Saa na wɔn a wodi akorɔnne akyi no awiei te; ema wɔhwere wɔn nkwa! **20** Nyansa tee mu wɔ mmɔnten so, ɔma ne nne so wɔ aguabɔbea, **21** ɔtεe mu wɔ afasu no atifi, ɔkasa wɔ kuropon no apon ano se, **22** “Mo adwenharefo, mɔbεyε adwenhare akosi da bεn? Fewdifo bedi few akosi da bεn? Nkwaseafo bekyi nimdee akosi da bεn? **23** Se mutiee m'animka a, anka mekaa me koma mu nsem nyinaa kyεre mo ma muhoo me nsuwii. **24** Nanso se muyii mo aso, bere a mεfεe mo na amfa obiara ho, bere a meteeε me nsa mu, **25** se mopoo m'afotu, na moampe m'animka nti, **26** me nso meserew mo wɔ mo amanehunu mu; se abεbεre bi bu fa mo so a, midi mo ho few, **27** se abεbεre bi bu fa mo so te se ahum, na amanehunu bi bɔ fa mo so se mfεtε, na awerεhow ne ɔhaw mene mo a, **28** “Afei wobεfre me, nanso meremmua; wobεhwehwe me, nanso wɔrenhu me. **29** Esiane se wokyii nimdee na wɔampe se wobesuro Awurade, **30** se wopoo m'afotu, na wobuu me nteeso animtiaa nti, **31** wobedi wɔn akwan so aba; na wɔn

nyehyεe mu aduan bεmee wɔn. **32** Na ntetekwaaf0 asoɔden bekum wɔn, na nkawaseafo tirimude bεsεe wɔn; **33** Nanso obiara a obetie me no, ɔbεtεna ase asomdwoe mu na ne ho bεtε no a ɔrensuro ɔhaw biara.”

2 Me ba, se wutie me nsem, na woma me mmaransem tena wo mu a, **2** se wowεn w'aso ma nyansa na wode wo koma ma ntease, **3** na woma wo nne so frε nhumu na wusu frε ntease, **4** na se wohwehwe no te sεne a wohwehwe dwete na wohwehwe no sεne a worepε ademude a ahintaw a, **5** eno na wobete Awurade suro ase na woahu Onyankopɔn ho nimdee. **6** Awurade ma nimdee, na n'anom na nyansa ne ntease fi ba. **7** ɔkora nkonomdi ma wɔn a wɔtεe, ɔyε kyεm ma wɔn a wɔn akwan yε pε, **8** ɔwεn nea ɔyε pε kwan, na ɔbɔ wɔn a wodi no nokware no akwan ho ban. **9** En0 na wobete nea eye ne nea εyε pε, ne nea εfata, ɔkwan biara a eye ase. **10** Afei nyansa bewura wo koma mu, na nimdee aye ahomka ama wo kra. **11** Adwene bεbε wo ho ban na ntease ahwε wo so. **12** Nyansa beyi wo afi amumɔyefo akwan mu, ebeyi wo afi nnipa a won nsem yε basabasa nsam, **13** won a wɔaman afi akwan pa so akɔnante sum akwan so no, **14** wɔn a wɔn ani gye bɔneye ho, na wodi ahurusi wɔ bɔne mu basabasaye ho, **15** wɔn a wɔn akwan yε kɔntɔnkye na wɔyε abonsam wɔ wɔn akwan mu. **16** Nimdee begye wo afi ɔbea waresεefo no nsam, afi ɔbea warefo huhuni a ɔka nnaadaasεm ho, **17** nea wagyaa ne mmabaabere mu kunu na wapo apam a ɔyε wɔ Onyankopɔn anim no. **18** Ne fi yε ɔkwan a ɛkɔ owu mu na n'akwan kɔ awufo honhom nkyen. **19** Obiara a ɔkɔ ne nkyen no nsan mma anaase ɔrensi nkwa akwan so. **20** Enti wubedi nnipa pa anammon akyi na woanantew atreneefo akwan so. **21** Efise wɔn a wɔtεe betena asase no so, na wɔn a asem nni wɔn ho no na wobεka hɔ; **22** na wobetwa amumɔyefo afi asase no so, na wɔatɔre atorofo ase.

3 Me ba, mma wo were mfi me nkyerεkyere, kora me mmara wɔ wo koma mu, **2** na εεema wo nkwa aware, mfe bebree na εde yi yedi abre wo. **3** Mma adεe ne nokware mmfi wo nkyen fa yan wo kɔn mu kyεrε gu wo koma pon so. **4** Na wubenya adom ne din pa wo Onyankopɔn ne nnipa anim. **5** Fa wo koma nyinaa to Awurade so, na mfa wo ho nto w'ankasa ntease so; **6** hu no w'akwan nyinaa mu, na ɔbεtεe w'akwan. **7** Nnye wo ho nni se woyε onyansafo; suro Awurade na

kyi bōne. 8 Ede ahoođen bebre wo nipađua, na aye aduan ama wo nnompe. 9 Fa w'ahonya hye Awurade anuonyam, ne wo nnōbae a edi kan nyinaa; 10 na ēno na ēbēma wo pata aye ma abu so, na nsa foforo abu afa w'ahina so. 11 Me ba, se Awurade tee wo so a, tie no yiye, na mmu n'animka so, 12 Efise, obiara a Awurade pē n'asem no, otwe n'aso, senea agya tee ḥoba a ḥōđo no no. 13 Nhyira nka onipa a ohu nyansa, onipa a onya ntease, 14 efiss, nimdees so mfaso sen dwete, na nea efi mu ba sen sikakokoo. 15 Ne bo ye den sen bota; na worentumi mfa w'apede biara ntoto no ho. 16 Nkwa tenten wō ne nsa nifa mu; ahonyade ne anuonyam wo ne nsa berkum mu. 17 N'akwan ye ahomeka, na n'anammōnkwan nyinaa ye asomidwoe. 18 ḥye nkwardua ma wōn a woso ne mu; wōn a wokura no mu no benya nhyira. 19 Nyansa mu na Awurade yee asase fapem, na ntease mu na ḥōđe ḥosoro tim ho. 20 Efi ne nimdees mu na ḥokyeyee ebun mu, na omununkum nso tāo obosu. 21 Me ba, fa atemmu pa ne nhumu sie, na mma emfi w'ani so; 22 ēbēye nkwa ama wo, nnwinne a ēma wo kōn anuonyam wie pēye. 23 Afei wo kwan so bēye wo dwoodwoo, na wo nan renhinti; 24 se woda a worense; se woda a w'ani bekum. 25 Nsuro mpofirim amanehunu anaa ḥōđee a ēba amumoye so, 26 efise Awurade bēwō w'afa na ḥobekora wo nan afi afiri mu. 27 Mfa ade pa nkame wōn a wōfata, bere a tumi wō wo nsam. 28 Nka nkyere wo yōnko se: "Kō na bra; mede bēma wo ḥokyena" wo bere a wōwō no saa bere no. 29 Mpam ḥaw mma wo yōnko bere a ḥone wo te yiye. 30 Mma obi sobo kwa bere a ḥonyee wo bōne biara ε. 31 Mma w'ani mmere basabasayefo, na mfa n'akwan no mu biara, 32 efise Awurade kyi basabasayefo na ḥōđe ne were hye ḥtrenneeni mu. 33 Awurade nnome wō omumoye so, na ohyira ḥtrenneeni fi. 34 Odi fēwdifo a wōye ahantan no ho few, na ḥodom ahobreasefo ne wōn a wōhye wōn so no. 35 Anyansafo benya anuonyam adi, nanso nkwaseafo de, ḥoma wōn anim gu ase.

4 Me mma, muntie me, muntie agya nkyerekyere; monye aso na moanya ntease. 2 Mema mo adesua a ḥōđi anim, enti munnnyaa me nkyerekyere mu. 3 Efise na me nso, meye m'agya babarima, meda so ye akokoaa no, na me na ani gye me ho. 4 Na ḥokyerekyere se, "Ma me nsem nni wo koma mu dēm, di me nkyerekyere so na wubenza nkwa. 5 Nyanya, nya ntease; mma wo were mfi me nsem anaa ntwe wo ho mfi ho. 6 Nnyaw nyansa ho, na ēbēbo

wo ho ban; dō no, na ēbēhwē wo so. 7 Nyansa boro biribiara so; enti hwēhwē nyansa. ēwō mu se ne bo te se w'ahode nyinaa de, nanso nya ntease. 8 Di no ni na ēbēma wo so; ye no atuu, na ēbēhye wo anuonyam. 9 ḥōđe nkonimdi nhwiren hankare begu wo ti so na wama wo ahenkyew a εye fe." 10 Me ba, tie na fa nea meka no, na wo nkwanne bēye bebree. 11 Mekyerē wo nyansa kwan so na mede wo afa akwan a εtē so. 12 Se wonantew a, w'anammōntu beka waa na se wutu mmirika a, worenhinti. 13 Di nkyerekyere so; na nnyaa mu, bō ho ban yiye, efise εye wo nkwa. 14 Ntu wo nan nsi amumoye so kwan so na nnantew abōnefo kwan so. 15 Kwati no, ntu kwan mfa so; dan fi so na kō wo kwan. 16 Efise wōnyee bōne a wontumi nna; na wōn nna tew yera kosi se wōbēma obi ahwe ase. 17 Wodi amumoye so brodo, na wōnom kitikitie nsa. 18 Atreneefo kwan te se adekyee hann a edi kan, eko so hyerē yiye kodu awia ketee. 19 Nanso amumoye so kwan te se sum kabii; wonnim nea ēma wohinti. 20 Me ba, ye aso ma nea meka; tie me nsem no yiye. 21 Mma emfi w'ani so, fa sie wo koma mu; 22 efise, εye nkwa ma wōn a wohu ne akwahosan ma nipađua no nyinaa. 23 Ne nyinaa akyi, bo wo koma ho ban, efise, ēno ne wo nkwa asuti. 24 Mma oburu kasa mfi w'ano; mma nkontomposem mmēn w'ano koraa. 25 Hwē w'anim tee, na ma w'ani nkō nea ēwō w'anim no so. 26 Bō ḥokwan tamaa ma w'anan na fa akwan a atim so. 27 Mman mfa nifa anaa benkum; twe wo nan fi bōne ho.

5 Me ba, ye aso ma me nyansa; tie me nhumu nsem no yiye, 2 senea ēbēma woahwē yiye, na w'ano akora nimdees. 3 Efise ḥobea aguaman ano soso εwo, na ne kasa ye fōmm sen ngo; 4 nanso awiei no, εye nwen sen bōnwoma, εye nam se afoa anofanu. 5 N'anan kō owu mu; n'anammōntu kō ḥōđa mu tee. (Sheol h7585)
6 Onsusuw ḥokwan a eko nkwa mu ho; n'akwan ye kōntōnkye, nanso onnim. 7 Enti afei, me mma, muntie me; Monntwe mo ho mmfi nea meka ho. 8 ḥokwan a emmen no no na momfa so; mommmen ne fi pon ano, 9 anye saa a, mode mo ahoođen bēma afoforo na mode mo mfe ama otirimōdenfo, 10 anye saa a, ahho bēfom mo ahonyade na mo brē de ahonya akō afoforo fi. 11 Mo nkwanne akyi, mubesi apini, bere a mo honam ne mo nipađua asa no. 12 Na moaka se, "Na mikyi ahohyeso! Me koma ampe nteeso! 13 Manye osetie amma m'akyerekyerefo na mantie me kwankyerēfo asem. 14 Madu ḥōđee ano wō asafo no nyinaa mu." 15

Nom nsu fi w'ankasa ahina mu, nsu a ɛtɛe fi w'ankasa abura mu. **16** So ɛse se w'asuti yiri fa mmɔnten so na wo nsuwa kokɔ ɔman aguabɔbea ana? **17** Ma ɛnyɛ wo nko ara de, a wo ne ahɔho nkyɛ da. **18** Nhyira nka w'asubura na w'ani nnye wo mmrantebere mu yere ho. **19** ɔte se ɔtwe bere dɔfo, ɔwansan nuonyamfo; ma ne nufu nṣo w'ani daa na ne dɔ nkyekyere wo. **20** Me ba, aden nti na woma ɔbea aguaman kyekyere wo? Aden nti na woda ɔbarima foforo bi yere kokom? **21** Awurade hu onipa akwan nyinaa, na ɔhwehwɛ ne nyinaa mu. **22** Omumɔyɛfo nnebɔne sum no afiri; na ne bɔne ahama kyekyere no papee. **23** Wobewu, esiane ahohyɛso a wonni nti, na wɔayera, esiane won agyennyyentwisɛm nti.

6 Me ba, se woadi akagyinamu ama ɔyɔnko bi, se wode wo biribi asi awowa ama obi, **2** se nea wokae ayi ka ama wo na se w'ano asem afiri ayi wo a, **3** eno de yɛ eyi, me ba, na fa tetew wo ho, se ɔyɔnko nsa aka wo no nti: fa ahobrease kɔ n'anim; na kɔ so pa wo yɔnko no kyɛw! **4** Mma w'ani nkum na ntɔ nko. **5** Gye wo ho, senea ɔforote guan fi ɔbɔmmɔfɔ nsam anaa senea anomaa guan fi ofirisumfo afiri mu no. **6** ɔkwadwofo, kɔ ɔtɛtea nkyɛn; hwe n'akwan, na hu nyansa! **7** Onni ɔsahene, onni ɔhwɛfɔ anaa sodifo bi, **8** nanso ɔde aduan sie wɔ ahuhurubere mu, ɔboaboa nnuan ano wɔ twabere. **9** Wo, ɔkwadwofo, wobeda akosi da ben? Wubenyan bere ben? **10** Nna kakra, nkɔtɔ kakra, nsa a woabobɔw de rehome kakra, **11** ɔbɛma ohia aba wo so se ɔkwanmukafo na ahokyere atow akyere wo senea okura otuo. **12** Onipa teta ne ohuhuni a odi atoro kyin, **13** nea obu n'ani, na ɔde ne nan yɛ nsenkyerɛnne na ɔde ne nsateaa kyerekyere ade, **14** nea ɔde ne koma mu nnaadaa bɔ pɔw bɔne, na ɔde mpaapaemu ba bere biara. **15** Eno nti amanehunu bɛba no so preko pe; wɔbesee no mpofirim, a wɔrenya ano aduru. **16** Nneɛma asia na Awurade mpe, nneɛma ason na eyɛ n'akyiwade: **17** ani a etra ntɔn, atoro tekremɛ, nsa a eka mogya a edi bem gu, **18** koma a edwen amumɔyɛ ho, anan a etutu mmirika kɔyɛ bɔne, **19** ɔdansekurumni a odi atoro ne onipa a ɔde mpaapaemu ba anuanom mu. **20** Me ba, tie w'agya ahyɛde na nnyaa wo na kyerekyere mu. **21** Fa kyerekyere wo koma ho daa; na fa kyerekyere wɔ kɔn mu. **22** Wonantew a, ɔbɛkyere wo kwan; se woda a, ɔbɛwɛn wo; se wunyan a, ɔbekasa akyere wo. **23** Na saa ahyɛde yi yɛ kanea saa nkyerekyere yi yɛ hann, na ahohyɛso nteeso yi yɛ nkwa kwan, **24** ɔtwe wo fi

ɔbea a onni suban pa no ho, fi ɔbeawarefo huhuni tekremade ho. **25** Mma wo kɔn nno n'ahoofɛ, mma n'ani akyideda no ntwtew wo, **26** efisɛ oguamanfo ma w'antuonyam yɛ se brodosin, na obi yere gyigye wo kɔ owu mu. **27** Obi betumi aso gya agu ne sre so a nhyew n'atade ana? **28** Obi betumi anantew nnyansramma so a mpumpunnya mmobɔ n'anan ho ana? **29** Saa na ɔbarima a ɔne ɔbarima foforo yere da no te; obiara a ɔde ne nsa beka no no, remfa ne ho nni da. **30** Nnipa mmu ɔkorɔmfo a wakowia ade animtiaa se ɔkɔm de no na ɔde rekodwudwo ano nti. **31** Mmom, se wɔkyere no a, ɛse se otua mmɔhɔ ason; se ɔbɛma wahwere ne fi agyapade nyinaa mpo a. **32** ɔbarima a ɔsɛe aware no nni adwene; obiara a ɔyɛ saa no see ne ho. **33** ɔhwe ne animguase na obenya, na n'ahohora rempepa da. **34** Ninkutwe hwanyan okunu abufuw na se ɔtɔ were a, ahummɔbɔ biara nni mu. **35** ɔrennye mpata biara; na ɔbepo adanmude, se ɛso se dɛn mpo a.

7 Me ba, fa me nsem sie na kora m'ahyɛde wɔ wo mu. **2** Di m'ahyɛde so na wubenya nkwa; bɔ me nkyerekyere ho ban se nea woda no. **3** Kyekyere bɔ wo nsateaa ho; kyereyɛ no yiye gu wo koma pon so. **4** Ka kyere nyansa se, "Woyɛ me nuabea," na frɛntiese wo busuani; **5** Wobetwe wo afi ɔbeawaresefɔ ho, afi ɔbeawarefo huhuni nsemɛmɛde ho. **6** Me fi mfɛnsere ano, mede m'ani faa mfɛnsere mu. **7** Mihu wɔ ntetekwaafo mu, mehyɛɛ mmerante no mu baako nsow, ɔbabun a onni adwene. **8** Na ɔnam borɔn a ɔben ɔbea no fi so a n'ani kyere ɔbea no fi **9** bere a onwini redwo, na anim rebiribiri no. **10** Afei ɔbea bi fi behyiaa no a wasiesie ne ho se oguamanfo a nnaadaa wo ne koma mu. **11** (ɔyɛ hyirenn na hwee mfa ne ho, ɔntena fie kora; **12** nne wohu no mmɔnten so, ɔkyena na ɔte aguabɔbea, ɔtɛtew wo mmantwea mmantwea.) **13** Osoo ne mu few n'ano, wamfere, na ɔkae se, **14** "Mewo asomdwoe afɔrebɔde wɔ fie; nne madi me bohyɛ so. **15** Enti mebae se merebehɛya wo; mehwehweɛ wo na mahu wo! **16** Mato me mpa, mede nwera a wɔahyɛ no aduru a efi Misraim. **17** Mede nnuhuam apete me mpa so: kurobow, pɛpɛ ne dupapo. **18** Bra, ma yɛmfa ɔdɔ mmɔ ɔdɔ mu nkosi anɔpɔ; **19** Me kunu nni fie; watu kwan na ɔbɛkyɛ. **20** ɔde sika a ɛdɔɔso hyɛɛ ne sika kotoku ma na ɔremma kosi ɔsram no kurokumatwa bere mu." **21** ɔde tekremakyene bɔo no adafa; ɔde nnaadaa nyaa no ne no dae. **22** Odii n'akyi preko pe te se nantwi a ɔreko akumii, anaa ɔwansan a ɔde ne ti rekohyɛ hankare fi mu **23** kosi se

bemma bewo ne brebo mu, te se anomaa a ɔrekɔtɔ anomaa afiri mu na onnim se ɔbɛhwere ne nkwa. **24** Na afei, me mma, muntie me; moye aso mma nea meka. **25** Momma mo koma mpatiri nkɔ no so na momman mmfa n'akwan so. **26** Bebree na wɔnam no so ahwehwe ase; wɔn a wakum wɔn dɔoso pa ara. **27** Ne fi ye ɔda tempɔn a eko owu pia mu. (Sheol h7585)

8 Tie: Nyansa refre. Ntease ma ne nne so. **2** Okwan no so, sorɔnsorɔmmea ho, nkwantanan no so, εho na egin, **3** apon a eko kuropɔn no mu no ho, εteε mu wɔ abobow ano ho se, **4** “Ao, mo nnipa na metee mu refre; metee mu frɛ adesamma nyinaa. **5** Mo a moye ntetekwaa, momma mo ani ntew; mo a moye nkwaseafo, munnya ntease. **6** Muntie, na mewo nsem pa bi ka kyere mo; mibue m'ano ka nea eye. **7** M'ano ka nea eye nokware, efise m'anofafa kyi amumoyesem. **8** M'anom nsem nyinaa ye pe; biara nni mu a εye nkontempo anaa nnaadaasem. **9** Ne nyinaa mu da ho ma nea ɔwɔ nnumu; εho nni asem ma wɔn a wɔwɔ nimdee. **10** Mompo dwete na momfa m'akwankyerɛ, momfa nimdee na mompo sikakɔkɔ ankasa. **11** Efise nimdee som bo sen bota, na worentumi mfa nea wope biara ntoto no ho. **12** “Me, nyansa, mene anitew na εte; nimdee ne nnumu wɔ me. **13** Se wosuro Awurade ene se wokyi bɔne; mikyi ahantan ne ahomaso, ɔbra bɔne ne nnaadaasem. **14** Afotu ne atemmu pa wɔ me; mewo ntease ne tumi. **15** Me so na ahermfo nam di ade na sodifo nam me so hyehyε mmara a εye pe; **16** Mmapɔmme de me bu ɔman ne atitiriw nyinaa a wodi asase so hene. **17** Medo wɔn a wɔdɔ me, na wɔn a wɔhwehwe me no hu me. **18** Ahonyade ne anuonyam wɔ me nkyen, ahode a εkyε ne yiyedi nso saa ara. **19** M'aba ye sen sikakɔkɔ ankasa; nea efi me mu boro dwete a wɔasɔn so so. **20** Trenee akwan so na menam, atentrennee akwan so, **21** mede ahode ma wɔn a wɔdɔ me na mehyε wɔn adekoradan amaama. **22** “Awurade bɔɔ me se n'abɔde mu abakan dii ne tete nnayee anim; **23** oyii me sii ho fi tete, ansa na wiase refi ase. **24** Wɔwoo me ansa na wɔrebo po kakraka no, ansa na wɔreyε nsuti a nsu ahyε no ma no, **25** ansa na wɔde mmepɔw resisi ho; wɔwoo me ansa na nkoko reba, **26** ansa na ɔbɔɔ asase ne ne mfuw anaa dɔte biara a εwɔ asase so. **27** Mewo ho ansa na wabɔɔ ɔsoro, bere a otwaa ɔhye too ebun no ani no, **28** bere a ɔbɔɔ omunkum wɔ soro na ɔde ebun mu nsuti tintim ho dennen no; **29** bere a otwaa ɔhye maa po senea nsu no rentra ne hye, ne bere a otwaa asase fapem no,

30 na meye odwumfo a mete ne nkyen. Anigye hyεε me ma daa na midii ahurusi wɔ n'anim bere biara, **31** na m'ani gye wɔ ne wiase nyinaa mu na m'ani ka wɔ adesamma mu. **32** “Enti me mma, muntie me; nhyira ne wɔn a wɔnantew m'akwan so. **33** Muntie m'akwankyerɛ na munhu nyansa; mummmu mo ani ngu so. **34** Nhyira ne onipa a otie me, ɔwεn m'abobow ano daa, na ɔtwεn wa ho. **35** Na obiara a ohu me no nya nkwa, na onya aniso fi Awurade nkyen. **36** Na nea wanhwewhε me no haw ne ho na wɔn a wɔtan me no dɔ owu.”

9 Nyansa asi ne fi; wasisi n'afadum ason. **2** Wasiesie ne nam de afra ne nsa, wato ne pon. **3** Wasoma ne mmaawa, na ɔfrɛ fi kuropɔn no sorɔnsorɔmmea ho se, **4** “Momma ntetekwafo nyinaa mmra ha!” ɔka kyere wɔn a wonni atemmu se, **5** “Mommra mmedi m'aduan na monnom nsa a mafra no. **6** Munnyaw mo ntetekwaasem no na mubenza nkwa; monnantew ntease akwan so.” **7** Nea ɔteetee ɔfɛwdifo no frɛ ahohorabɔ; na nea ɔka amumoyɛfo anim no nya ɔyaw. **8** Eno nti, nka ɔfɛwdifo anim na ɔmmetan wo; ka onyansafo anim na obɛdɔ wo. **9** Ma onyansafo akwankyerɛ na ɔbekɔ so ahu nyansa; kyerekyere ɔtreneeni na ɔde beka n'adesua ho. **10** Awurade suro ye nyansa mfiase ɔkronkronni no ho nimdee ye ntease. **11** Me mu na wo nna bedɔoso, na wɔde mfe beka wo nkwa ho. **12** Se woye onyansafo a, wubenza wo nyansa so mfaso; se woye ɔfɛwdifo a, wo nko ara na wubehu amane. **13** ɔbea ɔkwasea ye ɔkasafɔ; onni ahoheyso na onni nimdee. **14** ɔte ne fi pon ano, na ɔte akongua a esi kuropɔn no sorɔnsorɔmmea, **15** na ɔfrɛfrɛ wɔn a wotwa mu wɔ ho, wɔn a wɔnam wɔn kwan so tee se, **16** “Momma ntetekwafo nyinaa mmra ha” ɔka kyere wɔn a wonni atemmu se, **17** “Nsu a wowia no ye fremfrem na aduan a wodi no ahintawee no ye de!” **18** Nanso wonnim koraa se awufo wɔ ho se n'ahɔho wɔ ɔda no ase tɔnn. (Sheol h7585)

10 Salomo mmebusem: ɔba nyansafo ma n'agya ani gye, na ɔba kwasea brɛ ne na awerɛhow. **2** Okwan bɔne so ahonya nni bo, nanso trenee gye onipa fi owu mu. **3** Awurade remma ɔkɔm nne ɔtreneeni na omumoyɛfo de, ɔka n'adepa gu. **4** Nsa a εnyε adwuma ma onipa di hia, nanso nsiyɛfo nsa de ahonya ba. **5** Nea ɔboaboa nnɔbae ano wo ahuhurubere no ye ɔba nyansafo na nea ɔda wo twabere mu no ye ɔba nimguaseni. **6** Atreneefo hyε nhyira kyew na

akakabensem aye omumoyefo anom ma. 7 Øtreneeni nkae ye nhylira, na omumoyefo din beporø. 8 Koma mu nyansaf tie øhye nsem, na økwasea kasafo hwe ase. 9 Ønokwafo nantew dwoodwoo, na nea øfa akwan kontonkye so no ho bøda adi. 10 Nea øde nitan bu n'ani no de øhaw ba, na økwasea kasafo hwe ase. 11 Øtreneeni anom ye nkwa asuti, na akakabensem aye omumoyefo anom ma. 12 Øtan kanyan mpaapaemu, nanso øðo kata mfomso nyinna so. 13 Wohu nyansa wo nhumufo anom, na abaa fata nea onni adwene akyi. 14 Anyansaf kora nimdeø, nanso økwasea ano frøfre øsøe. 15 Adefo ahonya ye wøn kuropøn a wøabo ho ban, nanso ahiafo hia ye wøn asehwe. 16 Atreneeefo akatua de nkwa bre wøn, na nea amumoyefo nya no de asotwe bre wøn. 17 Nea otie ntetew pa no kyere nkwa kwan, na nea øpo nteeso no di afoforo anim yera kwan. 18 Nea økata nitan so no ye øtorofo, na nea odi nseku no ye økwasea. 19 Mfomso mpa økasa bebree mu, na nea økora ne tekrema no ye onyansaf. 20 Øtreneeni tekrema ye dwete ankasa nanso omumoyefo koma nni bo. 21 Atreneeefo ano ma bebree aduan, na atemmu a nkwaseafo nni nti wowuwu. 22 Awurade nhylira de ahonya ba, na ømfa øbre mmata ne nya ho. 23 Bøneye ye anigye ma økwasea, nanso nea øwø nimdeø anigye wo nyansa mu. 24 Nea amumoyefo suro no bøba wøn so; na nea atreneeefo pe no, wøde bøma wøn. 25 Se ahum no betwa mu a, amumoyefo yera, nanso atreneeefo gyina ho pintinn afeboø. 26 Søne a nsa keka øse, na wusiw kø aniwa no, saa ara na økwadwofo ye ma wøn a wøsoma no. 27 Awurade suro ma nkwa tenten, nanso wotwa amumoyefo nkwa so. 28 Atreneeefo anidaso de ahoto ba, nanso amumoyefo anidaso nkosi hwhee. 29 Awurade kwan ye guankøbea ma øtreneeni, nanso øye øsøe ma wøn a wøye bøne. 30 Wørentøre atreneeefo ase da, nanso amumoyefo renka asase no so. 31 Nyansa fi øtreneeni anom ba nanso tekrema a ødaadaa no, wobetwa akyene. 32 Øtreneeni ano nim ade a efata na omumoyefo ano nim nea øye nnaadaasem nko ara.

11 Awurade kyi asisi nsania, na n'ani gye nokware nkaribo ho. 2 Ahantan ba a, animguase na edi so, nanso ahobrease de nyansa ba. 3 Teefo nokwaredi kyere wøn kwan; nanso nkontompofo ano ntanta see wøn. 4 Ahonya nka hwhee wo abufuwhiyew da no, nanso trenee gye nkwa fi owu mu. 5 Wøn a wonni bøne no trenee bø kwan tee ma wøn, nanso amumoyefo amumoyesem bre wøn ase. 6 Peøefo treneeyø gye

wøn, nanso akønno bøne afiri yi nkontompofo. 7 Se omumoyefo wø a, n'anidaso yera; nea osusuw se obenya afi ne tumi mu nyinaa no ye økwa. 8 Wogye øtreneeni fi amane mu, na eba omumoyefo so mmom. 9 Nea onsuø Onyame de n'ano sœe ne yønko, nanso øtreneeni nam nimdeø so fi mu. 10 Se atreneeefo di yiye a, kuropøn no di ahurusi; nanso amumoyefo wø a, wøbo ose. 11 Peøefo nhylira ma kuropøn no kø so, nanso amumoyefo ano ma ebo. 12 Onipa a onni adwene no bu ne yønko animtiaa, nanso nea øwø nhumu no to ne tekrema nnareka. 13 Nsekudi sœe ahotoso, nanso nea wøwø ne mu ahotoso no kora ahintasem. 14 Øman a enni akwankyerø no bø, nanso afotufo dodow ma nkonomdi ba. 15 Nea odi akagyinamu ma øføforo no behu amane, na nea ømmfa ne nsa nhylira awowasi ase no aso mu dwo no. 16 Øbea a ne yam ye no, wøde obu ma no, nanso mmarima atirimødenfo nya ahode nkutoo. 17 Øyamyefo ye ma ne ho, na otirimødenfo de øhaw ba n'ankasa so. 18 Omumoyefo nya akatua a ennyina, nanso nea ogu trenee aba no twa aba a edi mu. 19 Nea øye nokware treneeni no nya nkwa, nanso nea økø so ye bøne no kø owu mu. 20 Awurade kyi nnipa a wøn koma akyea, na n'ani gye wøn a wøn akwan ho nni asem no ho. 21 Gye to mu se, amumoyefo benya wøn akatua, na atreneeefo benya wøn ti adidi mu. 22 Øbea hoøefo a ontumi nsi gyinae no te se sika kaa a øhye prako hwene mu. 23 Atreneeefo apede wie yiye, nanso amumoyefo anidaso wie abufuwhiyew. 24 Obi ye adøe, na onya ne ho bebree; obi nso ye øpøø, nanso ebia no. 25 Øyamyefo bekø so anya ne ho; na nea øma ebinom mee no nso bømee. 26 Nnipa dome nea øde atoko sie, na nhylira ba nea øtan ne de so. 27 Nea øhwehwe papa akyi kwan no nya anisø, na nea øhwehwe bøne no, bøne ba ne so. 28 Nea øde ne ho to n'ahonyade so no bøhwe ase, na øtreneeni bøye fromfrom se ahabammono. 29 Nea øde øhaw bøto n'abusua so no bedi mframø ade, na økwasea bøye onyansaf somfo. 30 Øtreneeni aba ye nkawdua, na nea ogye akra no ye onyansaf. 31 Kyerewsem no ka se, "Øye den se wobegye onipa pa nkwa; na wøn a wonnye asem no nni ne nnebøneyefo no de, den na øbøba wøn so?"

12 Obiara a øpe ahohyøso no pe nimdeø, na nea økyi nteeso no ye ogyimifo. 2 Nnipa pa nya Awurade nkyen adom, na Awurade bu amumoyefo fo. 3 Amumoyesem rentumi mma onipa ase ntim, na wørentumi ntu øtreneeni ase. 4 Øyere a øwø suban

pa ye ne kunu ahenkyew, nanso ɔyere nimguasefo te se porɔwee wɔ ne kunu nnompe mu. 5 Atreneefo nhyehyee ye pɛ, na amumɔyɛfo afotu ye nnaadaa. 6 Amumɔyɛfo nsem da hɔ twɛn mogyɛ, na ɔtreneeni kasa yi won fi mu. 7 Wotu amumɔyɛfo gu na wɔyera, nanso atreneefo fi gyina pintinn. 8 Wɔkamfo onipa senea ne nyansa te na nnipa a wɔn adwene ye kɔntɔnkye de, wobu wɔn animitiaa. 9 Eye se wobeyɛ wo ho se oteta nanso wowɔ ɔsɔmfo, sen se wobeyɛ wo ho se obi, nanso wunni aduan. 10 ɔtreneeni ma ne nyɛmmoa nea wɔpɛ, na amumɔyɛfo nneyɛe a eye pa ara ye atirimoden. 11 Nea ɔyɛ n'asase so adwuma no benya aduan bebree, na nea odi nsem huluw akyi no nni adwene. 12 Amumɔyɛfo pɛ abɔnefo asade, nanso ɔtreneeni ase dɔ. 13 ɔbɔnefo anosem yi no se afiri, nanso ɔtreneeni nya ne ho tetew wɔ ahohia mu. 14 Nneema pa fi onipa anom aba mu hye no ma senea ne nsa ano adwuma ma no akatua no. 15 ɔkwasea akwan tee n'ani so, na onyansafo tie afotu. 16 Nkwaseafo bo nkye fuw, nanso mimadwemma bu wɔn ani gu animka so. 17 ɔdanseni nokwafo di adanse turodoo, na nea odi adansekurum no twa nkontompo. 18 Nsem hunu keka wowo te se afoa nanso onyansafo tekremma ma abodwo. 19 Ano a eka nokware no tim hɔ daa, na atoro tekremma renkye koraa. 20 Nnaadaa hye wɔn a wodwen bɔne ho no koma mu, na wɔn a wɔpɛ asomdwoe nya ahosepew. 21 ɔhaw biara rento ɔtreneeni, nanso amanehunu mee amumɔyɛfo. 22 Awurade kyi ano a etwa atoro, na n'ani gye nnipa a wodi nokware ho. 23 ɔtreneeni mmɔ ne nimdee ho dawuru nanso ɔkwasea koma da agyimisem adi. 24 Nsa a ɔyɛ adwuma no bedi tumi, nanso akwadwɔrɔ wie nkoasom mu. 25 Koma a ɛpere ade ho ma onipa botow, nanso nkuranhyesem bi hye no den. 26 ɔtreneeni wɔ ntoboase wɔ ayonkofa mu, nanso amumɔyɛfo kwan ma wɔfom. 27 Onihawfo ntoto ne hanam, nanso nsiyɛfo ahonyade som bo ma wɔn. 28 Trenee kwan mu wɔ nkwa; na ouwɔ nni saa kwan no so.

13 ɔba nyansafo tie n'agya nkyerɛkyere; na ɔfewdifo ntie animka. 2 Nneema pa a efi onipa anom no ma no anigye, na wɔn a wonni nokware no kɔn dɔ kitikitiye. 3 Nea ɔkora n'ano no kora ne nkwa so, nanso nea ɔkasa a onsusuw ho no bɛba ɔsɛe mu. 4 Onihawfo pere hwehwe nanso onya hwɛe, na nea ɔyɛ adwuma no nya nea ɔpɛ biara. 5 Atreneefo kyi nea ɛnyɛ nokware, nanso amumɔyɛfo de aniwu ne ahohora ba. 6 Trenee bɔ ɔnokwafo ho ban, na

amumɔyɛsem tu ɔbɔnefo gu. 7 Obi ye ne ho se ɔdefo, a nso onni hwɛe, ɔfɔfɔrɔ ye ne ho se ohiani, nso ɔwɔ ahonya bebree. 8 Obi ahonya betumi agye no nkwa, nanso ohiani nte ahunahuna biara. 9 Atreneefo kanea hyerɛn pa ara, nanso wodum amumɔyɛfo kanea. 10 Ahantan de ntɔkwaw nko ara na ɛba, na wohu nyansa wɔ wɔn a wotie afotu mu. 11 Ahonya a ɛnam ɔkwammɔne so no hwere ntɛm so, na nea ɔboa sika ano nkakrankakra no ma edɔoso. 12 Anidaso a wotu hye da no bɔ koma ɔyare, nanso anigyinade a nsa aka no ye nkjadua. 13 Nea otwiri akwankyere no betua so ka, nanso wɔma nea ɔde obu ma mmara no akatua. 14 Onyansafo nkyerɛkyere te se nkwa asuti, eyi onipa fi ouwɔ afiri mu. 15 Nhumu pa de adom ba, nanso atorofo akwan so ye den. 16 ɔbadwemma biara ye n'ade wɔ nimdee mu, nanso ɔkwasea da n'agymisem adi. 17 ɔsomafo mumɔyɛfo tɔ amane mu, nanso ɔnanmusini nokwafo de abodwo ba. 18 Nea ɔpɔ nteeso no kɔ ohia ne animguase mu, na wɔhyɛ nea otie nteeso no anuonyam. 19 Akɔnnɔde a nsa aka ma ɔkra ani gye, nanso nkwaseafo kyi se wɔtɛw wɔn ho fi bɔne ho. 20 Nea ɔne onyansafo nantew no hu nyansa, na nea ɔne nkwaseafo bɔ no hu amane. 21 ɔhaw di ɔbɔnefo akyi, na nkɔso ye ɔtreneeni akatua. 22 Onipa pa de agyapade gyaw ne nenanom, na wɔkora ɔbɔnefo ahonyade so ma ɔtreneeni. 23 Ohiani afum nnobae tumi ba pii, nanso ntenkyew pra kɔ. 24 Nea ɔkyɛe n'abaa so no tan ne ba, na nea ɔdɔ no no hwɛ se ɔbɛtɛe no. 25 Atreneefo didi ma wɔn koma mee, nanso ɔkɔm de amumɔyɛfo.

14 ɔbea nyansafo si ne dan, nanso ɔbea kwasea de n'ankasa ne nsa dwiriw ne de gu fam. 2 Nea ne nantew tee no suro Awurade, na nea n'akwan kyea no bu no animitiaa. 3 ɔkwasea kasa ma wɔbɔ n'akyi abaa, nanso anyansafo ano bɔ wɔn ho ban. 4 Faako a anantwi nni no, adididaka no mu da mpan, na nantwi ahoɔden mu na nnobae pii fi ba. 5 ɔdanseni nokwafo rennaadaa, ɔdansekurumni hwie atoro gu ho. 6 ɔfewdifo hwehwe nyansa nanso onya, nanso wɔn a wɔwo nhamu nya nimdee ntɛm. 7 Twe wo ho fi ɔkwasea ho, efisɛ, worennya nimdee mfi n'ano. 8 Anitewfo nyansa ne se wɔbedwene wɔn akwan ho, na nkwaseafo agyimisem ye nnaadaa. 9 Nkwaseafo de bɔne ho adwensakra di few, na wɔn a wɔtɛw mu na anisɔ wɔ. 10 Koma biara nim ɔyaw wɔ ne mu, na obi foforo rentumi ne no nkye n'anigye. 11 Wɔbɛsɛe

amumoyefo fi, nanso teefo ntamadan beye fr̄omfr̄om. **12** Əkwan bi wō hō a ətēe wō onipa ani so, nanso awie no, əkō owu mu. **13** Əserew mu mpo, koma tumi di yaw, na anigye tumi wie awershaw. **14** Akyirisanfo benya akatua senea wōn akwan te, na onipa pa nso benya ne de. **15** Atetekwaa gye biribiara di, nanso onitefo dwene n'anammontu ho. **16** Onyansafō suro Awurade na oguan bōne, nanso əkwasea yē asowui ne basabasa. **17** Onipa a ne bo nk̄ye fuw no yē nk̄waseade, na wōtōn nea əpam apam bōne no. **18** Ntetekwaafō agyapade ne gyimi, na wōde nimdeē bō anitewfo abotiri. **19** Nnipa bōnefo bekotow nnipa pa anim, na amumoyefo akotow atreneefo apon ano. **20** Ahiafō de, wōn yōnkonom mpo mpe wōn anim ahwē, nanso adefo wō nnamfonom bebree. **21** Nea obu ne yōnko animtiaa yē bōne, na nh̄yira nka nea ne yam ye ma ohiani. **22** So wōn a wōbō pōw bōne nyera kwan ana? Nanso wōn a wōhyehyē nea eye no nya adoe ne nokware. **23** Adwumadenyē nyinaa de mfaso ba, na kasahunu de, əkō ohia mu. **24** Anyansafō ahonya ne wōn abotiri, na nk̄waseafō agyimisēm sow gyimi aba. **25** Ədanseni nokwafo gye nkwa, nanso ədansekurummi yē ədaadaafo. **26** Nea osuro Awurade no wo bammo a mu yē den, na əbeyē guankōbea ama ne mma. **27** Awurade suro yē nkwa asuti, eyi onipa fi owu afiri mu. **28** Əman mu nnipa dodow yē əhene anuonyam, nanso se asomfo nni hō a mmāpōmma no sēe. **29** Onipa a əwō abodwokyere wō ntease a mu dō, na nea ne bo fu ntēm no da agyimisēm adi. **30** Koma mu asomdwōe ma nipadua nkwa, na anibere ma nnompe porōw. **31** Nea əhyē ahiafō so no bu wōn Yēfo animtiaa, nanso nea ohu ohiani mmōbō no hyē Onyankopōn anuonyam. **32** Se amanehunu ba a amumoyefo hwe ase, nanso owu mu mpo atreneefo wō guankōbea. **33** Nyansa te ntease koma mu, na nk̄waseafō mu mpo, oyi ne ho adi. **34** Trenēe pagyaw əman, na bōne yē animguase ma nnipa nyinaa. **35** Əhene ani sō əsomfo nyansani, na əsomfo nimguasefo hyē no abufuw.

15 Mmuae pa sianka abufuhyew, nanso asem a ano yē den hwanyan abufuw mu. **2** Onyansafō tekremā yi nimdeē aye, nanso əkwasea ano woro agyimisēm. **3** Awurade ani hu baabiara, na əhwē amumoyefo ne apapafo. **4** Tekremā a əde abodwo ba yē nk̄wadua, nanso nnaadaa tekremā dwerew honhom. **5** Əkwasea mfa n'agya nteeso nyē hwē, na nea otie nteeso no kyere sē əyē onitefo. **6** Ahonya bebree wō ətreneeni fi, nanso amumoyefo adenya de

əhaw bre wōn. **7** Anyansafō ano tretrew nimdeē mu, nanso ənyē saa na nk̄waseafō koma te. **8** Awurade kyi amumoyefo afōrebō, nanso teefo mpaebō so n'ani. **9** Awurade kyi amumoyefo akwan, nanso ədō wōn a wotiw trenee. **10** Asotwe dennen wō hō ma nea əman fi əkwan no so, nea ətan nteeso no bewu. **11** Owu ne əsēe da Awurade anim, na nnipa koma mu de, onim ma əboro so. (Sheol h7585) **12** Əfewdifo mpe nteeso; onkobisa anyansafō hwē. **13** Anigye koma ma anim yē sereserew, na koma a abotow dwerew honhom. **14** Nhumufo koma hwehwe nimdeē, nanso əkwasea ano ka agyimisēm. **15** Wōn a wōhyē wōn so nna nyinaa yē mmōbōmmōbō, nanso anigye koma wōdaa ahosepēw mu. **16** Ketewa bi a yenza a Awurade suro ka ho no ye sen ahonyade bebree a əhaw bata ho. **17** Nhabamma aduan a ədō wō mu no ye sen nantwi sradenam a ətan bata ho. **18** Nea ne bo fuw ntēm no de mpaapaemu ba, nanso nea əwō ntoboase pata ntakwaw. **19** Nsōe ama onihawfo kwan asiw, nanso teefo kwan yē ətempōn. **20** Əba nyansafō ma n'agya ani gye, nanso əba kwasea bu ne na animtiaa. **21** Agyimisēm ma nea onni adwene ani gye, nanso nea əwō ntease no fa əkwan a ətēe so. **22** Nhyehyē a enni afotu no sēe, nanso afotufo bebree ma əyē yiye. **23** Onipa a əma mmuae a əfata no ani gye, asem a əba bera pa mu no nso ye. **24** Onyansafō asetena mu kwan ma no nk̄sō, esiw ne da mukō ho kwan. (Sheol h7585) **25** Awurade sēe əhantanni fi, na əma akunafo ahye yē əpērēpē. **26** Awurade kyi amumoyefo nsusuwii, nanso n'ani sō wōn a wōyē kronkron no de. **27** Ədifudepēfo de əhaw bre n'abusua, nanso nea okyi kētēasehyē no benya nkwa. **28** Ətreneeni koma kari ne mmuae, nanso omumoyefo ano wōne bōne. **29** Awurade mmēn amumoyefo koraa, nanso ətē ətreneeni mpaebō. **30** Anim a ətēw ma koma nya ahōmekā, na asem pa ma nnompe ahoōden. **31** Nea otie animka a əma nkwa no ne anyansafō bebō mu atena ase. **32** Nea əmfa ahohyeso no bu ne ho animtiaa, na nea otie nteeso no nya nhumū. **33** Awurade suro kyere onipa nyansa, ahobrēase di anuonyam anim.

16 Koma mu nh̄yehyē yē onipa de, na tekremā mmuae fi Awurade. **2** Əyē onipa se n'akwan nyinaa yē kronkron, nanso Awurade na əpērēpē adwene mu. **3** Fa nea wōyē nyinaa hyē Awurade nsam, na wo nh̄yehyē besi yiye. **4** Awurade yē biribiara ma n'ankasa botae, mpo, əhwē omumoyefo so kosi amanehunu da. **5** Awurade kyi koma mu ahantafō

nyinaa. Nya saa ntease yi se, wøremfa wøn ho nni. **6** Wønam ɔðø ne nokware so pata bøne; onipa nam Awurade suro so yi bøne akwa. **7** Se onipa akwan so Awurade ani a, ɔma n'atamfo mpo ne no tena asomdwoe mu. **8** Kakraa bi a wønam trenee kwan so nya no ye sen mfaso pii a wønam ntenkyew so nya. **9** Onipa ye ne nhyeheyø wø ne koma mu, nanso Awurade na ɔhwø n'anammøntu. **10** ɔhene anom kasa te se nkømhyø, enti ense se n'ano ka nea εnys atentrenee. **11** Nsania ne abrammo a asisi nni mu fi Awurade; nkaribo a εwø kotoku mu no, ɔno na εyee. **12** Ahemfo kyi bøneyø, efise ahengua si trenee so. **13** Ahemfo ani so ano a εka nokware; na wobu onipa a εka nokware. **14** ɔhene abufuwhyew ye owu somafo, nanso onyansafø bedwudwo ano. **15** Se ɔhene anim tew a, εyø nkwa, n'adom te se asusowbere mu omununkum. **16** Eye se wubenya nyansa sen se wubenya sikakøkø, se wubenya nhumu sen se wubenya dwetø! **17** ɔtreneeni tempon kwati bøne; nea ɔhwø n'akwan yiye no bø ne nkwa ho ban. **18** Ahantan di ɔsøe anim, na ahomaso honhom nso di asehwe anim. **19** Eye se wobeye honhom mu hiani wø wøn a wohye wøn so mu sen se wo ne ahantanfo bøkye asade. **20** Nea εyø osetie ma nkyerekyere no nya nkøso; nhylra nka nea ɔðø ne ho to Awurade so. **21** Wøfre koma mu anyansafø se nhumufo, na kasa pa ma nkyerekyere kø so. **22** Ntease ye nkwa asuti ma wøn a wøwø bi, nanso agyimisøm de asotwe bø nkwaseafø. **23** Onyansafø koma kyere n'ano kwan, na n'anofafa ma nkyerekyere kø so. **24** Abodwosem te se εwokyøm; εyø økra de, na esa nnompe yare. **25** ɔkwan bi wo hø a etee wø onipa ani so, nanso awie i no, εkø owu mu. **26** Apaafø akønø ma wøye adwumaden; efise wøpø se wokum wøn køm. **27** Ohuhuni bø pøw bøne, ne kasa te se ogya a εhyew ade. **28** Onipa køntønkye de mpaapaemu ba, na ɔsututufo tetew nnamfonom ntam. **29** Kitikitøyø daadaa ne yønko, na ɔðø no fa økwammøne so. **30** Nea obu n'ani no redwene bøneyø ho; na nea omua n'ano no ani wø bøne so. **31** Dwen ye anuonyam abotiri; trenee mu asetena na εde ba. **32** Nea ɔwo abodwokøyø no ye sen økofo, na nea ɔmfa abufu wø se sen nea øko fa kuropon. **33** Wøbø ntonto de hwehwe nea Awurade pe, nanso ne gyinaesi biara fi Awurade.

17 Aduan sakoo a asomdwoe wø ho ye sen ofi a aponto ahyø no ma nanso basabasayø wø mu. **2** ɔsømfo nyansafø bedi ɔba nimguasefo so, na obenya

ne kyøfa wø agyapade no mu se anuanom no mu baako. **3** Kyømfere wø hø ma dwete na fonomoo wø hø ma sikakøkø nanso Awurade na ɔsø koma hø. **4** Omumøyøfo tie nsusuwii bøne; ɔtorofo ye aso ma adwene bøne tekremø. **5** Nea odi ahiafo ho few no bu wøn Yeøo animtiaa; na nea ɔfoa amanehunu so no benya asotwe. **6** Nananom ye mmasiriwa anuonyam, na awofo ye wøn mma ahohoahoa. **7** Anotew nye mma økwasea, saa ara na ano a edi atoro mfata ɔhene. **8** Nea ɔma adanmude no hu se εye suman; osusu wø nkonimdi beba bere biara. **9** Nea obu n'ani gu mfomso so no ma ɔðø kwan, na nea ɔkø so bø so no tetew nnamfonom ntam. **10** Animka so onipa a ɔwo nhumu ani sen mmaa ɔha a wøbø økwasea. **11** Onipa bønefo ani wo atuatew nko ara so na wøbesoma odwumayøni tirimuødenfo økø no so. **12** Eye se wubehyia sisi a wøawia ne mma sen økwasea a øregyimi. **13** Se obi de bøne tua papa so ka a, bøne rempa ne fi da. **14** Ntakwaw mfiase te se nea wøretue suka; enti gyae ma εnka na ankøfa øham amma. **15** Se wobegyaa nea odi fo ne se wobebu nea odi bem kumfø no, Awurade kyi n'abien no nyinaa. **16** Sika a εwø økwasea nsam so nni mfaso, efise onni botae biara se obehu nyansa. **17** Adamfo kyere ɔðø bere nyinaa mu, wøwø onuabarima ma ahokyere bere. **18** Obi a onni adwene no na ɔðø ne nsa hyø krataa ase di akagynamu nam so de si awowa ma ne yønko. **19** Nea ɔpø ntøkwaw no do bøne; nea osi ɔpon tenten no frøfre ɔsøe. **20** Onipa a ɔwo porøwee koma no nnya nkøso; nea ɔwo nnaadaa tekremø no to amane mu. **21** Nea ɔwo øbakwasea no di awerøhow, øbakwasea agya nni anigye. **22** Koma mu anigye ye aduru, esa εyare, nanso honhom a abotow no yoyow nnompe. **23** Omumøyøfo gye adanmude wø sum ase de kyea atentrenee. **24** Onipa a ɔwo nhumu no ani kø nyansa so, na økwasea toto n'ani kosi asase ano. **25** øbakwasea hyø n'agya awerøhow, na ɔma nea onyinsøn no no di yaw. **26** Enye se wøtwe nea odi bem aso, anaase wotwa adwumayøfo mmaa wø wøn nokwaredi nti. **27** Onimdefø dwene n'anom kasa ho, na nea ɔwo nhumu no wø abodwo. **28** Mpo se økwasea ye dinn a wobu no se onyansafø, na se omua n'ano a wobu no se ɔwo nhumu.

18 ɔhonamkani ye pøsemenkominya; na nea εmfa atentrenee mma no turuw ɔham. **2** økwasea nni nhumu ho anigye, na mmon nea ɔpø ara ne se ɔðø n'adwene beto gua. **3** Se amumøyøsem ba a animtiaabu di so, na aniwu nso di animguase akyi. **4** Onipa anom

nsem ye nsu a emu do, na nyansa asuti ye asuwa a erefi ahuru. 5 Enye se wodi ma omumoyefo anaase wobu nea odi bem ntenkew. 6 Nkwaseafo ano de akasakasa ba, na won ano frfrefr ɔhwe. 7 Nkwaseafo ano ye won ara won see, na won anofafa ye won ara won kra afiri. 8 Osekuni ano asem te se aduan a eyede; eyenhyen onipa akwaa mu nyinaa. 9 Nea ototo n'adwuma ase no ye ɔseefo nuabarima. 10 Awurade din ye abantente a eyede; ahotefo guan kotoa na wonya bammo. 11 Adefo ahonyade ne won kuropon a woabɔ ho ban wofo no se ɔfasu tenten a wontumi mforo. 12 Ansa na onipa behwe ase no onya ahomaso koma, na ahobrease di anuonyam anim. 13 Nea ontie asem ansa na wama mmuae no, eno ne ne gyimi ne n'animguase. 14 Onipa honhom na eyede no den wo ɔyare mu na honhom a abotow de, hena na ɔpere? 15 Nhumu koma nya nimdees; na anyansafo aso nso hwehwe. 16 Akyede bue kwan ma nea ɔde ma na ede no ba atitiriw anim. 17 Eye nea ɔbɔ ne nkuro kan no se n'asem ye de, kosi se ɔfotofor beba abebisa no nsem no mu. 18 Ntontobɔ twa akyinnyegye so, na ɔpata atamfo. 19 Onua a woafom no no asem ye den sen kuropon a ewɔ bammo, akyinnyegye te se abankese apon a woabram akyi. 20 Onipa anom asem so aba ma ɔyafunu mee, nnɔbae a n'anofafa twa no mee no. 21 Tekrema kura nkwa ne owu tumi, na won a wɔdo no no bedi n'aba. 22 Nea wanya yere no onya ade pa na onya adom fi Awurade ho. 23 Ohiani sre ahummɔbɔ, nanso ɔdefo de kasaden bua no. 24 ɔbarima a ne nnamfonom dɔoso betumi ahwe ase, nanso adamfo bi wo ho a ɔbefam ne ho asen onua.

19 Ohiani a ne nantew ho nni asem no ye sen okwasea a n'asem mfa kwan mu. 2 Mmɔdemmo a nimdees nka ho no nye, saa ara na ntempre a ema obi yera kwan nso nye. 3 Onipa agyimisem see n'abrabɔ, nanso ne koma huru tia Awurade. 4 Ahonya frfrefr nnamfonom bebree; nanso ohiani adamfo gyaw no ho. 5 Adansekurumni benya n'akatua, na nea otwa nkontompo remfa ne ho nni. 6 Nnipa pii pe adom fi sodifo nkyen, na nea ɔkye ade ye obiara adamfo. 7 Ohiani abusuafu nyinaa po no, na saa ara na ne nnamfonom po no! Mpo ɔhwehwe won, pe se ɔpa won kyew, nanso onhu won baabiara. 8 Nea onya nyansa no do ne kra; nea ɔpere nhumu no nya nkɔso. 9 Adansekurumni benya asotwe, na nea otwa nkontompo no bɔyera. 10 Emfata se okwasea bedi taamu, anaase ako a bedi mmapɔmma so! 11 Onipa

nyansa ma no ntoboase; eyede anuonyam ma obi se obebu n'ani gu mfomso bi so. 12 ɔhene abufuw te se gyata mmubomu, na n'adom te se sare so bosu. 13 ɔba kwasea ye n'agya ɔsɛe, ɔyere tɔkwapefo te se ɔdan a ne nwini to ntwa da. 14 Afi ne ahonyade ye agyapade a efi awofo, na ɔyere niimdefo fi Awurade. 15 Akwadwɔrɔ de nnahɔ ba, na ɔkɔm de ɔkwadwofo. 16 Nea odi nkyerekyere so no bo ne nkwa ho ban, na nea ɔgyaagya ne ho no bewu. 17 Nea ɔye adoe ma ohiani no ye de fem Awurade, na obetua no nea ɔye no so ka. 18 Tee wo ba, na eno mu na anidaso wo, na nyɛ won a wɔde no kɔ owu mu no mu baako. 19 ɔsɛ se onipa a ne koma haw no no nya so asotwe; se woka ma no a, wobeyɛ bio. 20 Tie afotu na gye nkyerekyere to mu, na awieie no, wubehu nyansa. 21 Nhyehyɛe bebree wo onipa koma mu, nanso nea Awurade pe no na ɛba mu. 22 Nea onipa pe ne nokware do; eye se wobeyɛ ohiani sen se wobeyɛ ɔtorofo. 23 Awurade suro ko nkwa mu; na onipa de abotɔyam home a ɔhaw bi nni mu. 24 ɔkwadwofo de ne nsa si aduan mu, na eyede no anihaw se obeyi aks n'ano. 25 Twa ɔfɛwdifo mmaa, na atetekwaa befa adwene; ka nea ɔwɔ nhumu anim, na obenya nimdees. 26 Nea ɔbo n'agya korɔn na ɔpam ne na no ye ɔba a ɔde aniwu ne animguase ba. 27 Me ba, se wugyae nkyerekyere tie a, wobeman afi nimdees nsem ho. 28 Adansekurumni di atentrenee ho few; na omumoyefo ano mene bɔne. 29 Woasiesie asotwe ama ɔfɛwdifo, ne mmaabɔ ama nkwaseafo akyi.

20 Nsa ye ɔfɛwdifo na nsaden ye ɔtɔkwapefo; na obiara a nsa bema wafom kwan no nyɛ onyansafo. 2 ɔhene abufuwhyew te se gyata mmubomu; na nea ɔhye no abufuw no de nkwa twa so. 3 Eye onipa anuonyam se ɔbekwati akasakasa, nanso ɔgyimifɔ biara pe ntɔkwaw. 4 Onihawfo mfuntum n'asase wo ne bere mu; enti edu twabere a onya hwee. 5 Onipa koma botae ye asubun, nanso nea ɔwɔ nhumu no twetwe ma epue. 6 Nnipa dodow no ara ka se wɔwo ɔdo a ensa da, na hena na obetumi ahu ɔnokwafo? 7 ɔtrenenei bu ɔbra kronkron; nhyira nka ne mma a wɔba wo n'akyi. 8 Se ɔhene tena n'ahengua so bu aten a, ɔde n'ani huhuh bɔne nyinaa so gu. 9 Hena na obetumi aka se, "Mapra me koma mu; meye kronkron na minni bɔne?" 10 Nkaribo ne susudua a enye papa no, Awurade kyi n'abien no nyinaa. 11 Mpo wonam abofra nketewa nneyɛe so hu won, saa ara na ne suban ye kronkron ne papa no. 12 Aso a wɔde te asem ne ani a wɔde hu ade, Awurade na wayɛ n'abien no nyinaa. 13 Mma nna

nye wo dε, na woanni hia; nna, na wubenza aduan ama abu so. **14** Adetəni ka se, “Enye, enye!” nanso se əkə a əde nea wato no hoahoa ne ho. **15** Sika kəkəo wə ho, na nhene pa nso abu so, na ano a eka nimdees nsem ye əbohemaa a əho ye na. **16** Fa obi a odi əhəho akagyinamu atade; se əregyina əbea huhufo akyi a, fa si awowa. **17** Aduan a wonya no əkwan bəne so no ye onipa anom dε, nanso akyiri no, ədan mmosea wə n'anom. **18** Pe afotu ye wo nhyeheyε; se wutu əsa a, nya ho akwankyerε. **19** Osekuni da kokoamsem adi; enti twe wo ho fi onipa a əkasa bebree ho. **20** Se obi dome n'agya anaase ne na a, wobedum ne kanea wo sum kabii mu. **21** Agyapade a wopere ho nya no, renye nhyeira akyiri no. **22** Nka se, “Metua wo saa bəne yi so ka!” Twen Awurade, na obegye wo. **23** Awurade kyi nkaribo a ənye papa, na asisi nsania nso nso n'ani. **24** Awurade na əkyere onipa anamməntu. Na əbeyε den na obi bəte n'ankasa akwan ase? **25** Obi pe ntəm hye bə, ansa na wadwene ho a, osum ne ho afiri. **26** Əhene nyansafo hu amumoyεfo; na əde awiyam afiri hankare fa wən so. **27** Awurade kanea hwehwε onipa honhom mu, ehwehwε ne mu baabiara. **28** Ədə ne nokwaredi bə ohene ho ban; n'adəe ma n'ahengua tim. **29** Mmerante anuonyam ne wən ahoden, tidwen nso ne mmasiriwa anuonyam. **30** Əhwe ne apirakuru hohoro amumoyε, mmaatwa tew koma mu.

21 Əhene koma da Awurade nsam; əkyere no əkwan te se asuten ma əkə baabiara a əpε. **2** Onipa akwan nyinaa təe wo n'ani so, nanso Awurade na əkari koma. **3** Se woyε ade pa ne ade a ətεe a, əsə Awurade ani sen afərebə. **4** Ani a ətra ntən ne ahomaso koma, ne amumoyεfo asetena nyinaa ye bəne! **5** Nsiyεfo nhyeheyε de mfəso ba, senea ntəmpe kowie ohia no. **6** Ahonya a nkontempo tekremə de ba no, εye omununkum a etwa mu kə, na əsan ye owu afiri. **7** Amumoyεfo basabasayε bətwe wən akə, efise wəmpe se woyε nea ətεe. **8** Onipa a odi fə no akwan ye kəntənkye, na nea ne ho nni aseem no nnayee təe. **9** Suhye twətwəw ase baabi tena ye sen se wo ne əyere təkwəpəfo betena fie. **10** Omumoyεfo kən də bəne; onni ahumməbə mma ne yənko. **11** Se wətwe əfəwdifo aso a, ntetekwafo hu nyansa, se wəkyerəkyere onyansafo a, onya nimdees. **12** Ətreeneni no hu nea ərekə so wo omumoyεfo fi, na əde omumoyεfo no kə əsəe mu. **13** Se onipa sisiv n'aso wə mməborəni su ho a, ono nso besu afre, na wərennye no so. **14** Kokoa mu adekyε dwudwo koma, kətəsehəye nso pata abufuwhyew. **15**

Se wubu atəntrenee a, atreneeefo ani gye, nanso εye ahunahuna ma abəneefo. **16** Onipa a əman fi nhumu kwan so no bəhəome wə awufo fekuw mu. **17** Nea odi ahosepəw akyi no bəye ohiani; nea əpε nsa ne ngo no rennya ne ho da. **18** Amumoyεfo de wən nkwa to ho ma atreneeefo, na atorofo ye saa ma wən a wəye pe. **19** Eye se wobetena sare so, sen se wo ne əyere təkwəpəfo a ne koma haw no no betena. **20** Nnuan pa ne ngo aye onyansafo fi ma, nanso əkwasea di nea əwə nyinaa. **21** Nea otiw trenee ne ədə no nya nkwa, yiyeedi ne anuonyam. **22** Onyansafo tow hye ahodenfo kuropon so, na odwirw abandennen a wən were hye mu no gu fam. **23** Nea əkora n'ano ne ne tekremə no twe ne ho fi amanenya ho. **24** Əhantanni a əma ne ho so no, ne din ne “Əfəwdifo” əde ahantan ntrəsəo ye ade. **25** Nea əkwadwofo kən də no bəye owu ama no, efise ne nsa mpe adwumayε. **26** Da mu nyinaa əpere se obenya bebree, nanso ətreeneni de, əma a ənnodow ho. **27** Omumoyεfo afərebə ye akyiwade, ne titiriw ne se əde adwemməne bata ho. **28** Ədansekurumni beyera, na wəbəsəe obiara a otie no no nso. **29** Amumoyεfo di akakabensem, na ətreeneni de, osusuw n'akwan ho. **30** Nyansa, nhumu ne nhyeheyε biara nni hə a ebetumi aye yiye atia Awurade. **31** Wosiesie aponkə ma əko da, nanso nkonomidi ye Awurade dea.

22 Din pa ye sen ahonya bebrebe; se wobedi wo ni ye sen dwetə anaa sikakəkəo. **2** Ədefo ne ohiani wə ade baako, Awurade ne wən nyinaa Əfo. **3** Onitefo hu amanehunu a əreba na ohintaw ne ho, nanso atetekwa kə n'anim konya amane. **4** Ahobrəase ne Awuradesuro əma ahonya ne anuonyam ne nkwa. **5** Nsəe ne mfiri wə amumoyεfo akwan so, nanso nea əbə ne kra ho ban no mmən ho. **6** Kyerə abofra əkwan a əmfa so, na se onyin a əremfi so. **7** Adefo di ahiafo so, na boseagyεfo ye nea əde fəm somfo. **8** Nea odua amumoyεsem no twa əhaw na wəbəsəe n'abufuwhyew abaa. **9** Əyamyεfo benya nhyeira efise əne ahiafo kye n'aduan. **10** Pam əfəwdifo na basabasayε nso bekə; ntəkwaw ne animka to atwa. **11** Obi a ədə koma a mu tew na ne kasa ho ye nyam no, benya əhene afa no adamfo. **12** Awurade ani wen nimdees, na əsəe atorofo nsem. **13** Əkwadwofo ka se, “Gyata bi wə mfikyiri hə!” anaase, “Wobekum me wə mməntən so.” **14** Əbea waresεefo anom ye amoa donkudonku; nea əhyε Awurade abufuw ase no betə mu. **15** Agyimisəm kyekyere abofra koma ho, nanso nteeso abaa bəpam no akə akyiri. **16** Obi besisi ohiani de aye ahonya,

anaa əbəkye ədefo ade, ne nyinaa de no kə ohia mu. **17** Yε aso na tie anyansasem yi; fa wo koma di me nkyerkyere akyi, **18** efise eye se wokora saa nsem yi wo wo koma mu, na ne nyinaa ada w'ano. **19** Se əbeyε a wode wo ho beto Awurade so, merekyerkyere wo nne, yiw εye wo. **20** Menkyerew mme aduasa mmaa wo, nea εye afotusem ne nimdee, **21** a əkyerkyere wo nokware ne nea akyinnye nni ho, senea wubenya mmuae pa ama nea əsoma wo no ana? **22** Mmə ahiafo koron, se woyε ahiafo nti, na nsisi wən a wonni bi wo asennii, **23** efise Awurade bedi wən asem ama wən, na wafom afa wən a wəfom ahiafo fa. **24** Mfa obi a ne koma ye den no adamfo, na mfa wo ho mmo nea ne bo nkyε fuw, **25** anyε saa a, wubesua n'akwan na woakətə afiri mu. **26** Nyε nea əde ne nsa hyε krataa ase di akagyinamu anaase odi akagyinamu; **27** na se wunni nea wəde tua a wobehuam wo mpa mpo afi w'ase. **28** Ntutu tete abo a wode ato hye, nea wo nenanom de sisii ho no. **29** Wuhu obi a ne nsa akokwaw n'adwuma ho ana? Ahemfo anim na əbesom, na ərensom wo mpapahwekwa anim.

23 Se wo ne əhene bi to nsa didi a, hwc nea esi w'anim no yiye, **2** Se woyε adidibrada a, hyε wo ho so. **3** Nni n'aduan akonno akonno no akyi, efise saa aduan no daadaa nnipa. **4** Mmiri wo mogya ani mpe sika; hu nyansa na tə wo bo ase. **5** W'ani bəo sika so ara pε, na atu ayera, ampa ara ebefuw ntaban na atu ako wim se əkore. **6** Nni obi a əye pepeə aduan, nni n'akonno aduan akyi; **7** efise əye obi a bere biara osusuw sika ho. Əka se, "Didi na nom," nanso ənyε ne koma mu. **8** Kakra a woadi no wobefe, na əno nti wo nkamfo so remma mfaso. **9** Nkasa nkyere əkwasea, efise əremfa nyansa a əwə wo kasa mu no. **10** Ntutu tete abo a wəde ato hye ngu, na ntra əhyε nkə ayisaa mfuw mu, **11** efise wən Gyefo ye den, na obedi wən asem ama wən. **12** Ma wo koma mmra nkyerkyere so, na wen w'aso tie nimdee. **13** Ntwentwən abofra nteeso so; se wode abaa tee no a, ərenwu. **14** Fa abaa twe n'aso na gye ne kra fi owu mu. (Sheol h7585) **15** Me ba, se wo koma hu nyansa a, əno de, me koma ani begye; **16** se w'ano ka nea ətəe a me mu ade nyinaa ani begye. **17** Mma w'ani mmere abonefo, mmom bə Awurade suro ho mmoden bere biara. **18** Ampa ara anidaso wo ho ma wo daakye, na w'anidaso renyε əkwa. **19** Me ba, tie, na hu nyansa, ma wo koma mfa əkwantrenee so. **20** Mfa wo ho mmo akowensafo anaase wən a wəpə nam

mmoroso ho, **21** efise, akowensafo ne adidibradafo bεyε ahiafo, na anikum fura won ntamagow. **22** Tie w'agya a əwoo wo no, na se wo na bə aberewa a, mmu no animtiaa. **23** Tə nokware na ntən da; nya nyansa, ahohyε ne nhumu. **24** Ətreneeni agya wo anigye bebree; nea əwə əba nyansafo no ani gye ne ho. **25** Ma w'agya ne wo na ani nnye; ma əbea a əwoo wo no nnya ahosepew. **26** Me ba, fa wo koma ma me na ma w'ani nkə m'akwan ho, **27** na oguamanfo ye amoa donkudonku əyere huhuni ye ədaadaaf. **28** Ətəw, twen, te se əkwamukafa, na əma mmarima mu atorofo dəəso. **29** Hena na wəadome no? Hena na odi awerəhow? Hena na odi aperepere? Hena na onwiinwii? Hena na əwə atape nko ara? Hena na mogya ada n'ani so? **30** Wən a wəkyε nsa ho, na wəka nsa a wəafrafra hwε. **31** Nhwe nsa ani kəkə no haa, bere a əretwa yerew yerew wə kuruwa mu, na əkə yoo no. **32** Awiee no, əka te se əwə na əwə bəre te se ahurutoa. **33** W'ani behu nneema a wunhuu da, na woadwene nneema basabasa ho. **34** Wobətə ntintan te se hyen mu dwumayeni a, okura hyen dua a, ərehinhim mu den, na ehinhim wə po so. **35** Na wobəka se, "Wəbo me, nanso mimpira. Wəborø me, nanso mente əyaw biara. Bere bən na menyan akopə nsa anom bio?"

24 Mma w'ani mmere amumoyefo, mfa wo ho mmo wən; **2** Efise won koma dwene atirimədensem ho, na wən ano ka nea əde basabasayε ba ho asem. **3** Wəde nyansa na esi fi, na nhumu mu na wəma etim; **4** ənam nimdee so na wonya ademude a əho ye na na eye fe hyehye n'adan mu. **5** Onyansafo wə tumi a eso, na onimdefo nyin ahooden mu; **6** nea əretu sa hia akwankyerε, nea ərehwehwe nkonomdi no hia afotufo pii. **7** Nyansa wə soro dodo ma əkwasea; wə apon ano aguabo mu no, ənse se wobue won ano. **8** Onipa a əbo pəw bəne no, wəbefre no əkətwebrefo. **9** Ogyimifo nhyehye ye bəne, nnipa kyi əfewdifo. **10** Se w'aba mu gow wo əhaw mu a, na w'ahoden sua! **11** Gye won a wəde wən rekə akokum wən no nkwa; na sianka wən a wətə ntintan ko akumii. **12** Se woka se, "Na yennim eyi ho hwee a," nea əkari koma hwe no nhu ana? Nea əbə wo nkwa ho ban no nnim ana? Ərentua nea obiara aye so ka ana? **13** Me ba, di əwo, efise eye; əwokyem mu wo ye w'anom de. **14** Hu nso se nyansa ye wo kra de; se wunya a, wowə anidaso ma daakye, na w'anidaso renyε əkwa. **15** Nkətəw ətreneeni fi se əkwamukafa, na nkətəw nhye n'ateneae so, **16** Əwo

mu se ɔtreneeni hwe ase mpen ason de, nanso ɔsore bio, na amumɔyɛfɔ de amanehunu baako ma wɔhwe ase. 17 Se wo tamfo hwe ase a mma ɛnye wo de; na se ohintiw a mma wo koma nni ahurusi, 18 efise Awurade behu w'adwene na ɔrempe na obeyi n'abufuwphyew afi no so. 19 Nhaw wo ho wo abɔnefo nti, na mma w'ani mmere amumɔyɛfɔ nso, 20 efise, abɔnefo nni anidaso biara daakye, na wobedum amumɔyɛfɔ kanea. 21 Me ba, suro Awurade ne ohene, na mfa wo ho mma atuatewfo ho, 22 efise saa baanu yi de, ɔsɛe beba wɔn so mpofirim; na hena na onim amanehunu ko a wobetumi de aba? 23 Eyinom nso ye anyansafo Nsɛnka: Atemmu a nhwɛanim wɔ mu no nye: 24 Obiara a ɔbɛka akyerɛ nea odi fo se, "Wo ho nni asem" no, nnipa bɛdome no na amanaman remmo no din pa. 25 Na wɔn a wobu afodifo fo no, ebesi wɔn yiye, na nhyira bɛba wɔn so. 26 Mmuae pa te se mfewano. 27 Wie wo mfikyidwuma na siesie wo mfuw; eno akyi, si wo fi. 28 Nni adanse ntia ɔyɔnko a ɔnyɛɛ wo hwhee, na mfa w'ano nnaadaa. 29 Nka se, "Nea wayɛ me no me nso meyɛ no bi; nea ɔyɛɛ no mitua no so ka." 30 Menantew faa onihawfo afuwo ho, twaa mu wɔ nea onni adwene bobeturo nso ho; 31 nsɔe afuw wɔ baabiara, wura afuw akata asase no so, na abo afasu no nso abubu. 32 Mede me koma kɔɔ nea mihu no so na misuaa biribi fii mu: 33 nna kakra, nkɔtɔ kakra, nsa a woabobɔw de rehomede kakra 34 bɛma ohia aba wo so se ɔkwanmukafo, na nneema ho nna beba wo so se obi a okura akode. Na ohia betow akyere wo se ɔkwanmukafo; ahokyere betoa wo se ɔkoromfoweremfo.

25 Eyinom ye Salomo mmebusɛm nkekaho a Yudahene Hesekia afotufo kyerewee: 2 ɛyɛ Onyankopon anuonyamhyɛ se wɔde asem sie; se wɔpɛrɛɛ asem mu nso hyɛ ahemfo anuonyam. 3 Senea ɔsoro korɔn na asase mu dɔ no, saa ara na wɔrentumi nhwɛhwɛ ahemfo koma mu. 4 Se wɔyɪ dwete ho fi a, na ato nea ɛkɔ dwetedwumfo nsam; 5 Yi amumɔyɛfɔ fi ɔhene anim, na trenee bɛma n'ahengua atim. 6 Mma wo ho so wɔ ɔhene anim, na mpere dibe a wo atitiriw mu; 7 Eye ma no se ɔbɛka akyerɛ wo se, "Bra soro ha," sen se ɔbɛbɛ wo ase wo otitiriw bi anim. Nea wode w'ani ahu no 8 mpe ntɛm mfa nkɔ asennii, na se awie no wo yonko gu w'anim ase a dɛn na wobeyɛ? 9 Se wo ne wo yonko di asem a nna obi foforo ahintasɛm adi, 10 anyɛ saa a, nea ɔbɛte no begu w'anim ase na din bɔne a wubanya no rempepa da.

11 Asem a wɔka no senea ɛfata no te se sika kɔkɔ a wɔabɔ se apre de atuatua dwete nsiesie mu. 12 Sikakɔkɔ asokaa anaa sikakɔkɔ ankasa ahyeheyɛde te se onyansafo animka a ɔde ma nea ɔyɛ aso ma no. 13 Senea sukyerɛmma ma wim dwo wɔ otwabere mu no, saa ara na ɔsomafo nokwafo te ma wɔn a wɔsoma no no; na ɔma ne wuranom akomatɔyam. 14 Omununkum ne mframɛ a ɛmfa osu mma no te se onipa a ɔde akyeade a ɔmmfa mma hoahoa ne ho. 15 Ntoboase ma sodifo ti da, na tekremabere tumi bu dompe mu. 16 Se wunyɛ ɛwo a, nni ntra so, ne bebrebe bɛma woafe. 17 Ntaa nkɔ wo yonko fi, wo ho fono no a, ɔbɛtan wo. 18 Onipa a odi adansekurum tia ne yonko no te se kontibaa, afoa anaa bɛmɛma a ano ye nnam. 19 Ese a ɔyare ɔkekaw anaa nan a ɛyɛ apakye te se nea wode wo ho to ɔtorofɔ so hiada mu. 20 Nea ɔtɔ dwom kyere ɔwɛrehowni no, te se nea ɔpɔ ntama gu awɔwbere mu anaa te se nsa nyinyanyinya a wohwie gu apirakuru so. 21 Se ɔkɔm de wo tamfo a, ma no aduan nni; se osukɔm de no a, ma no nsu nnom. 22 Se wɔyɛ saa a, wobesoso nnyansramma agu n'atifi, na Awurade bɛma wo akatua. 23 Senea atifi fam mframɛ de osu ba no, saa ara na tekrema a edi nseku de omuna ba. 24 Eye se wobɛtena suhyɛ twɔtwɔw ase baabi, sen se wo ne ɔyere tɔkwapefo betena fie. 25 Nsionwini a ɔkra a atɔ beraw nya no te se anigyesɛm a efi akyirikyiri. 26 Asuti a afono anaa abura a ɔyɛ potɔ te se ɔtreneeni a ogyaa ne ho ma amumɔyɛfɔ. 27 Enye se wodi ɛwo ntraso, saa ara na ɛnyɛ anuonyam se obi behwɛhwɛ nsem a mu dɔ mu. 28 Onipa a onni ahoheyɛ no te se kuropon a n'afasu abubu agu fam.

26 Senea sukyerɛmma te ahuhurubere anaase osu wɔ otwabere no, saa ara na anuonyam mfata ɔkwasea. 2 Senea apatuprew tu anaase asomfena tu dannan ne ho no, saa ara na nnuabɔ hunu nsi hwhee. 3 ɔkafo abaa wo ho ma oponkɔ, nnareka wo ho ma afurum, na abaa wɔ ho ma nkwasɛfɔ akyi. 4 Nhɛ ɔkwasea agyimisɛm so mma no mmuae, anyɛ saa a wo nso beyɛ se ɔno. 5 Gyina ɔkwasea agyimisɛm so ma no mmuae, anyɛ saa a ɛbɛyɛ no se onim nyansa. 6 Se wode nkra bi soma ɔkwasea a, ete se wutwitwa w'ankasa w'anan anaase wonom awuduru. 7 Apakye nan a awu na esenseñ hɔ no, ye mmebusɛm a ɛda ɔkwasea ano. 8 ɔbo a wɔakyekyere afam ahyimmo so te se anuonyam a wɔde ama ɔkwasea. 9 Nsɔe dua a ɔkɔwensani kita no te se mmebusɛm a ɛda ɔkwasea ano. 10 Nea ɔbɔ ɔkwasea anaa obi hunu paa no te se

agyantowni a opira nnipa kwa. 11 Senea okraman san kɔ ne fe ho no, saa ara na ɔkwasea ti n'agymisem mu. 12 Wuhu obi a ɔye onyansaf o wo n'ankasa ani so ana? Anidaso pii wɔ ɔkwasea mu sen no. 13 ɔkwadwofo ka se, "Gyata wo ɔkwan no mu, gyatakeka nenam mmɔniten no so!" 14 Senea ɔpon di akɔneaba wɔ ne mpontare so no, saa ara na ɔkwadwofo twa ne ho wo ne mpa so. 15 ɔkwadwofo de ne nsa si aduan mu, na ɔye no anihaw se obeyi akɔ n'ano. 16 ɔkwadwofo ye onyansaf o ɔno ankasa ani so sen nnipa baason a wodwen asem ho na wɔabua. 17 Obi a oso okraman aso twe no no te se obi a ɔretwa mu na ɔde ne ho kɔfra ntɔkwaw a ɛmfa ne ho mu. 18 ɔbɔdamfo a ɔtotow atuo anaa agyanweremfo no 19 te se obi a, ɔdaadaa ne yɔnko na ɔka se, "Na mede redi agoru!" 20 Nnyansin hi a ogya dum; nseku nni ho a ntɔkwaw to twa. 21 Senea gyabiriw dan nnyansramma na nnyina dan ogya no, saa ara na ɔtɔkwapefo hye ntɔkwaw mu takramugya. 22 Osekuni ano asem te se aduan a ɔye de; ɔhyenhyen onipa akwaa mu nyinaa. 23 Senea ama kata asankagow ho no saa ara na tekremade kata amumɔye koma so. 24 Onipa bɔne kasa te se nea oye, nanso nnaadaa ahye ne koma ma. 25 ɔwɔ mu se ne kasa ye de de, nanso nnye no nni, efise abususem ason ahye ne koma ma. 26 Ebia nnaadaa bekata n'adwemmmɔne so, nanso n' amumoyesem beda adi wo bagua mu. 27 Se onipa tu amoa a, ɔbeto mu; se onipa pirew ɔbo a, ɔbesan aba no so. 28 Atoro tekremade kyi wɔn a ogu wɔn ho fi, na adefedefɛ ano de ɔsɛe ba.

27 Mfa ɔkyena nhoahoa wo ho, na wunnim nea eda bi de bɛba. 2 Ma ɔfɔforo nkamfo wo; na ɛnye wo ankasa; ma emfi ofoforo anom na ɛnye wo. 3 ɔbo mu ye duru, na nwea ye adesoa, nanso ɔkwasea abufuwhiyew ye duru sen emu biara. 4 Abufuw tirim ye den, na abufuwhiyew sɛe ade, na hena na obetumi agyina ninkutwe ano? 5 Animka a eda gua ye sen ɔdɔ a asuma. 6 Apirakuru a efi adamfo nkyen no ye sen ɔtamfo mfwewano bebrebe. 7 ɔwo nyɛ nea wamee akɔnno, nanso nea ɔye nwen mpo ye nea ɔkɔm de no no n'anom de. 8 Onipa a wayera ne fi kwan, te se anomaa a wafi ne berebuw mu rekyinkyin. 9 Ngo ne aduhuam ma koma ani gye, adamfo ho anigye fi n'afotu pa a ɔma. 10 Nnyaa w'adamfo ne w'agya adamfo mu, nkɔ wo nuabarima fi bere a ɔshaw ato wo, na ɔyɔnko a ɔben wo no ye sen onuabarima a ɔwo akyirikyiri. 11 Me ba, hu nyansa na ma me koma ani nnye; ɔno na ɔbɛma manya mmuae ama obiara a obu

me animtiaa. 12 Mmadwemmma hu asiane na wohintaw, nanso ntetekwaafo kɔ wɔn anim kɔtɔ mu. 13 Fa atade a ɔhye obi a odi ɔhɔho akagyinamu; se ɔregyina ɔbea huhufo akyi a, fa si awowa. 14 Se obi tee mu hyira ne yɔnko anopahema a, wɔbɛfa no se ɔye nname. 15 ɔyere tɔkwapefo te se ahumtuda nsusoso wɔ ɔdan a enwin so; 16 se wopata no a, ete se nea wopata mframa anaa wode wo nsa beso ngo mu. 17 Dade sew dade, saa ara na onipa sew ɔfɔforo. 18 Nea ɔhwɛ borɔdɔma dua so no bedi so aba, na nea ɔsom ne wura no, wɔbɛhye ne anuonyam. 19 Senea nsu yi animdua kyere no, saa ara na onipa koma da onipa no adi. 20 Senea Owu ne ɔsɛe bo ntɔ da no, saa ara, na onipa ani nso bo ntɔ da. (Sheol h7585) 21 Kyemfere wɔ hɔ ma dwete na fononoo wo hɔ ma sikakɔkɔ, nanso wɔnam nkamfo a onipa nya so na esɔ no hwe. 22 Se wowɔw ɔkwasea wɔ ɔwaduru mu, se wode ɔwɔma wɔw no te senea wusiw aburow a, worentumi nyi agymisem mfi ne ho. 23 Ma ɛnye wo asenhi a se wubehu wo nguanku tebea, na ma w'ani nkɔ wo anantwikuw so; 24 efise, ahonya ntena ho daa, na ahenkyew ntena ho mma awo ntoantaoaso nyinaa. 25 Se wotwa sare no na foforo fifi, na wɔboaboa nkoko so sare no ano a, 26 ɔno de, nguantenmma no ɔbɛma wo ntama, na mmirekyi ama sika a etɔ mfwu. 27 Wubenya mmirekyi nufusu bebrebe ama wo ne w'abusuaf o adi ne aduan ama wo mmaawa.

28 Omumɔyefo guan bere a obiara ntaa no, nanso atreneefo koko ye duru se gyata. 2 Atuatewman nya sodifo pii, nanso onipa a ɔwɔ nhumu ne nimdees ma mmara ye adwuma. 3 Sodifo a ɔhye ahiafo so no te se osu mu ahum a ennyaw nnabae bi wo akyi. 4 Wɔn a wɔpɔ mmara no kamfo amumɔyefo, na wɔn a wodi mmara so no siw wɔn kwan. 5 Abɔnefo nte atentrenee ase, nanso wɔn a wɔhwehwe Awurade no, te ase yiye. 6 Ohiani a ne nantew ho nni asem ye sen ɔdefo a n'akwan ye kɔntɔnkye. 7 Nea odi mmara so ye ɔba a ɔwo nhumu, nanso nea ɔne adidibradafo bɔ no gu n'agya anim ase. 8 Nea ogye mftentom mmoroso de nya ne ho no, ɔboaboa ano ma nea ɔbɛye ahiafo adoe. 9 Se obi nni mmara so a, ne mpaebɔ mpo ye akyiwade. 10 Nea odi atreneefo anim de wɔn fa ɔkwan bɔne so no behwe ɔno ankasa afiri mu, nanso wɔn a wɔn ho nni asem no benya agyapade a eye. 11 ɔdefo tumi ye onyansaf o wɔ n'ankasa ani so, nanso ohiani a ɔwo nhumu no hu senea ɔte. 12 Se atreneefo di nkonom a, nnipa di ahurusi pii; nanso se amumɔyefo nya tumi

a nnipa kohintaw. **13** Onipa a əkata ne bōne so no nnya nkoso, na nea əka ne bōne na ogyae yē no nya ahumməbə. **14** Nhyira nka nea osuro Awurade bere nyinaa, nanso nea opirim ne koma no tō amane mu. **15** Omumoyəfo a odi nnipa a wonni mmoa so no te se gyata a əbobo mu anaa sisi a n'ani abere. **16** Əsodifo tirimədenfo nni adwene, na nea okyi mfaso a wənəm əkwan bōne so nya no benya nkwa tenten. **17** Nea awudi ma ne tiboa bu no fo no beyə əkobəfo akosi ne wu da; wəmma obiara nsiw no kwan. **18** Nea ne nantew ho nni asem no, wogye no fi əhaw mu, nanso nea n'akwan yē kontənkye no behwe ase mpofirim. **19** Nea əyə n'asase so adwuma no benya aduan pii, nanso wən a wodi nnaadaasəm akyi no benya wən so ne wən hia. **20** Wobehyira onipa nokwafo pii, na nea əpere pə ahonyade no remfa ne ho nni. **21** Nhweanim nye, nanso aduan kakraa bi nti nnipa beyə bōne. **22** Nea əyə pəpəe pere se əbeyə ədefo na onnim se ohia retwən no. **23** Nea əka obi anim no bəsə nnipa ani akyiri no asen nea əwə tekremade. **24** Nea əbə n'agya anaa ne na korən na əka se, “Ənyə bōne no,” əne əsəefo na əbə. **25** Odifudepefo de mpaapaemu ba na nea əde ne ho to Awurade so no benya nkoso. **26** Nea ogye ne ho di no yē əkwasea, na nea ənəntew nyansa mu no wobegye no. **27** Nea əma ahiafo no, hwee renhia no, nanso nea obu n'ani gu wən so no nya nnome pii. **28** Se amumoyəfo nya tumi a, nnipa kohintaw; na se amumoyəfo ase tōre a, atreneefo ase də.

29 Obi a əkə so yē tufoante wə animka pii akyi no wəbəsəe no mpofirim a wörennya ano aduru. **2** Se atreneefo di yiye a, nnipa no di ahurusi; se amumoyəfo di nnipa so a, wusi apini. **3** Onipa a ədə nyansa no ma n'agya anigye, nanso nguamanfo yonko see n'ahonya. **4** Əhene nam atentrenee so ma əman no asomdwoe, nanso nea əde adifudepə gye adanmude no bo əman no. **5** Obiara a ədəadaa ne yonko no sum ne nan afiri. **6** Ədebəneyenı bōne sum no afiri, nanso ətreneeni betumi ato dwom ama n'ani agye. **7** Ahiafo atentreenebu ho hia atreneefo, nanso amumoyəfo nni saa ətema no. **8** Fewdifo de basabasaye ba kuropən mu, nanso anyansafo sianka abufuw. **9** Se onyansafo de əkwasea ka asenni a, əkwasea no bobo mu kasa di few, na asomdwoe mma. **10** Mogyapefo kyi ənokwafo, na wəhwehwə se wobekum nea ətəe. **11** Əkwasea da abufuw nyinaa adi, nanso onyansafo hye ne ho so. **12** Se əsodifo tie nkontomposem a, n'adwumayəfo nyinaa beyə amumoyəfo. **13** Ohiani ne əsohyəfo nyinaa wə

saa ade baako yi: Awurade ma wən baanu nyinaa ani a wəde hu ade. **14** Se əhene di ahiafo asem yiye a, n'ahengua betim hə daa. **15** Nteeso abaa ma nyansa, na abofra a wəde ne pə ma no no, gu ne na anim ase. **16** Se amumoyəfo di yiye a, bōne nso kə so, na atreneefo behu wən asehwe. **17** Tee wo ba, na əbəma wo asomdwoe; əbəma wo kra ani agye. **18** Se anisoadehu nni ha a nnipa no yē basaa; na nhyira nka nea odi mmara so. **19** Wəmfa anom nseм kəkə ntees əsomfo; əte ase de, nanso əremfa. **20** Wuhu obi a əpə ntəm kasa ana? Əkwasea wə anidaso sen no. **21** Se obi koko ne somfo fi ne mmofraase a, awieie no əde awerəhow na əbeba. **22** Onipa a ne bo afuw de mpaapaemu ba, na nea ne bo nkye fuw no yē bōne pii. **23** Onipa ahomaso bə no ase, nanso nea əwə ahobrəase no nya anuonyam. **24** Nea əboa əkorəmfo no haw əno ankasa ho. Wəama waka ntam nti osuro se obedi adanse. **25** Onipa ho suro betumi aye afiri, na nea əde ne ho to Awurade so no, wobegye no. **26** Bebree hwehwə se wobenya əhene ne no akasa, nanso onipa nya atentrenee fi Awurade nkyen. **27** Atreneefo kyi atorofo; na amumoyəfo kyi wən a wən akwan tee.

30 Yake babarima Agur nseм a əkae a əyə nkuranhye:
Saa əbarima yi ka kyere ətiel ne Ukal se: **2** “Me na minnim hwee koraa wə nnipa mu, minni onipa əntəse. **3** Minsuaa nyansa, na minni Əkronkronni no ho nimdeə nso. **4** Hena na waforo akə əsoro na wasian aba fam? Hena na wabə mframə boia wə ne nsam? Hena na əde n'atade abo nsu boia? Hena na əbəsə asase tamaa yi? Ne din de dən, na ne babarima nso din de dən? Se wunim a ka kyere me! **5** “Onyankopon asem biara yē nokware; əyə nkatabo ma wən a woguan toa no. **6** Mfa biribi nka n'asəm ho, anyə saa a əbəka w'anim ama woaye ətorofo. **7** “Awurade, nneemə abien na mehwehwə afi wo nkyen; mfa nkame me ansa na mawu: **8** ma me ne atoro ne nnaadaasəm ntam nware koraa; mma mennye ohiani anaa ədefo; nanso ma me me daa aduan nkutoo. **9** Anye saa a, ebia minya me ho pii a əbəma mapa wo na maka se, ‘Hena ne Awurade?’ Anaa meye ohiani na mabə korən, na ama magu me Nyankopon din ho fi. **10** “Nseə əsomfo din nkyere ne wura; se woye saa a, əbedome wo na wubetua so ka. **11** “Nnipa bi dome wən agyanom, na wonhyira wən nanom nso; **12** Wən a wətəe wə wən ankasa ani so nanso wənhohoroo wən ho fi no; **13** wən a wən ani tra ntən, na wobu animtiaa; **14** wən a wən se yē afoa na asekan hyehye wən abogye mu wən

na wobetore ahiafo ase afi asase so, na woayi ahiafo afi adesamma mu. **15** “Amemem wɔ mmabea baanu a wɔtεe mu se, ‘Fa ma! Fa mal! ‘Nneεma abiesa na emmee da anan na enka da se, ‘Eye! **16** ɔda, obonin awotwaa, asase a εye wosee daa, ne ogya a enka da se, ‘Eye! (Sheol h7585) **17** “Ani a eyi agya ahi, na ebu ena animtiaa no, obon mu kwaakwaadabi betutu, na apete abedi. **18** “Nneεma abiesa na εye me nwonwa, anan na mente ase: **19** ɔkwan a ɔkore nam so wo wim, senea ɔwɔ nantew ɔbotan so, ɔkwan a hyεn nam so wɔ po tamaa so, ne senea ɔbarima dɔ ababaa. **20** “ɔbea ɔwaresεefo kwan ni: Odidi, ɔpepa n’ano na ɔka se, ‘Menyeε mfomso biara.’ **21** “Nneεma abiesa na εma asase wosow, anan na asase ntumi nnyina ano: **22** akoa a wabεye ɔhene, ɔkwasea a wadidi amee, **23** ɔbea a wɔmpε no na waware, afenaa a otu n’awuraa tena n’anan mu. **24** “Nneεma nketenkete anan na εwɔ asase so, nanso wɔye anyansafu ankasa: **25** Ntetea ye abode nketewa a wonni ahooeden, nanso wɔboaboa wɔn aduan ano ahuhuru bere mu; **26** Nkukuban ye abode a wonni ahooeden, nanso wɔye wɔn afi wɔ abotan mu, **27** mmoadabi nni ɔhene, nanso wɔsa so akuwakuw, kɔ wɔn anim; **28** wotumi de nsa kyere ɔketew, nanso wohu no abirempɔn ahemfi. **29** “Nneεma abiesa na wɔwɔ abirempɔnnantew, anan na wɔkeka wɔn ho te se abirempɔn: **30** gyata, mmoadoma hene a, biribiara mmɔ no hu; **31** akokɔnini a ɔretutu taataa, ɔpapo, ne ɔhene a n’asraafu atwa no ho ahyia. **32** “Se woayε ɔkwasea ama wo ho so, anaa woadwene bɔne a, ma w’ani nwu na mua w’ano! **33** Senea wɔka nufusu nu mu a srade fi mu ba, na wokyinkyim hwene a etu mogya no, saa ara na abufuw de akasakasa ba.”

31 ɔhene Lemuel nsem a εye nkuranhyε a ne na kyereε no: **2** Tie, me babarima! Tie, me yafunu ba, Tie, me bɔhyε ba, me mpaebɔ ho mmuaε! **3** Nsε w’ahooeden wɔ mmea ho, wɔn a wogu ahemfo asu no. **4** Enye mma ahemfo, Lemuel, asanom nye mma ahemfo, εnse se sodifo pere bobesa ho; **5** se wɔnom nsa a wɔn wereε befi nea mmara no ka, na wɔn a wɔhyε wɔn so no rennya nea εye wɔn kyεfa. **6** Fa bobesa ma wɔn a wɔresεε, na fa nsa ma wɔn a wɔwɔ amanehunu mu; **7** Momma wɔnnom, na wɔn wereε mfi wɔn hia, na wɔnnkae wɔn awerehow bio. **8** Kasa ma wɔn a wontumi nkasa mma wɔn ho, kasa ma mmɔborɔfo yiayedi. **9** Kasa na bu atεntrenee; kasa ma ahiafo ne onnibi yiayedi. **10** ɔyere pa, hena na obenya? ɔsom bo pa ara sen nhene pa. **11** Ne kunu wɔ ne mu ahotoso pa

ara, na biribiara a εwɔ bo nhia no. **12** ɔde nea eye bre no, na εnyε ohaw, ne nkwanna nyinaa mu. **13** ɔhwεhwe oguannwi ne asaawa na ɔde ne nsa nwen wɔ few so. **14** ɔte se aguadifo ahyεn, ɔde ne nnuan fi akyirikyiri ba. **15** Ade nnya nkyee no na wasore; osiesie aduan ma n’abusuafu na ɔkyekyε nnwuma ma ne mmaawa. **16** Osusuw afuw ho na ɔtɔ; ofi nea onya mu ye bobeturo. **17** ɔde nsi ye n’adwuma; n’abasa mu wɔ ahooeden ma n’adwuma. **18** ɔhwε se n’aguadi so wɔ mfaso, na ne kanea anum anadwo. **19** Daa, na ne nsa kura tadua mu a ne nsateaa nso retoatoa asaawa. **20** Ogow ne nsam ma ahiafo na ne nsa so ohiani so. **21** Se sukyerεmma tɔ a ne yam nhyeεye no wɔ ne fifo ho; efise wɔn nyinaa wɔ adurade a wɔde ko awow. **22** ɔyε ne mpasotam; na ofura nwera ne sirikyι ntama. **23** Ne kunu wɔ anuonyam wɔ kuropon pon ano, faako a ɔne asase no so mpanyimfo tena. **24** ɔpempam nwera ntade tonton, na otu nkyekyeremu ma aguadifo. **25** ɔwɔ ahooeden ne anuonyam; na onsuru nna a εwɔ n’anim. **26** ɔkasa nyansa mu, na nokware nkyerekyεrε wɔ ne tekremε so. **27** ɔhwε ne fi mu nnwuma so na onnyigye anihaw so. **28** Ne mma sore a wɔfre no nhylira; ne kunu nso saa ara, na ɔkamfo no se, **29** “Mmea pii ye nneεma a εwɔ din na wo de, wosen wɔn nyinaa.” **30** ɔbea kɔnnɔfo ye nnaadaa, na ahooεtwa mu ntem so; nanso ɔbea a osuro Awurade no fata nkamfo. **31** Fa abasobode a wanya no ma no, na wɔnkamfo ne nnwuma wɔ kuropon pon ano.

Osenkaf

1 Eynom ne nsem a Osenkaf, ohene Dawid babarima a eye ohene wo Yerusalem se: **2** “Ahuhude! Ahuhude!” Osenkaf no na ose. “Ahuhude mu ahuhude Biribiara ye ahuhude.” **3** Den na onipa nya fi n’adwumaye nyinaa mu, nea okum ne ho ye no owia so no? **4** Awo ntoatoaso ba na ekø, nanso asase tim haa daa. **5** Owia pue na owia koto, na eye ntøm kø nea epue fii ho no. **6** Mframa bø kø anafo fam na edan hwø atifi fam; ekyinkyin kø baabiara, na esan bø fa ne kwan so. **7** Nsubonten nyinaa sen kogu po mu, nanso po nyø ma da. Faako a nsubonten no fi no ho na wøsan kø bio. **8** Biribiara ye øbre a øboro nea obi bøka so. Ani nhwe ade nwie da na aso nso ntie nsem mma eyø mma da. **9** Nea aba no beba bio, nea wøayø no, wøbøye bio; ade foforo biara nni owia yi ase. **10** Biribi wo ho a wobetumi aka wo ho se: “Hwø eyi ye ade foforo” ana? Ewo ho dedaw fi tete nteredee; ewo ho ansa na wøwoo yøn. **11** Wonkae tetefo no, na wøn a wonnya nnwoo wøn no nso, wøn a wobedi wøn akyi no renkae wøn. **12** Me, Osenkaf, nameye Israelhene wo Yerusalem. **13** Mituu me ho sii ho se mede nimdee besua aye nhwehwemu wo biribiara a wøye no owia yi ase ho. Adesoa duruduru a Onyankopøn de ato adesamma so! **14** Mahu biribiara a wøye no owia yi ase; ne nyinaa nka hwhee, øte senea obi tu mmirika taa mframa. **15** Nea akyea no wontumi nte; na nea enni ho no wontumi nkan. **16** Mekaa wo me tirim se, “Hwø, manyin na manya nimdee bebree asen obiara a watena Yerusalem ahengua so ansa na merebedi ade. Manya nhumu ne nimdee mu osuahu.” **17** Afei meyøe m’adwene se mèhwehwe na mate nimdee, ne adammøsem ne nkwasæsem ase. Nanso mihiu se eyi nso te senea obi tu mmirika taa mframa. **18** Nimdee bebree de awerhøw na eba; nyansa døøso a, awerhøw døøso.

2 Mekaa wo me koma mu se, “Afei bra, mede anigye besø wo ahwe na yøahu nea eye.” Nanso ankosi hwhee. **2** Mekae se, “Øserew ye nkwasæde. Na den na anigye tumi ye?” **3** Mepøe se mihi nea eye pa ara ma yøn wo bere tiaa a yøwo wo asase yi so no. Enti meyøe m’adwene se mede nsa besøpew me ho na mahwehwe, ahu nkwasæsem nkyerøase, a na nyansa da so bø m’ankasa m’adwene ho ban. **4** Mede me nsa hyøe nnwuma akøse ase; misisii adan yøe bøbe nturo. **5** Meyøe nturo ne ahomegyebea na miduaduaa nnuuba

ahorow bebree wo mu. **6** Misisii nsukorae a metwe nse afi mu, de agugu nnuua a ørenyi no so. **7** Medø nko ne mfena, na minyaa ebinom nso a wøwoo wøn wo me fi. Afei nso, minyaa anantwi ne nguan bebree sen obiara a wadi m’anim wo Yerusalem. **8** Mepøe dwete ne sikøkø, gyigye øhemfo ne amantam no ademude kaa ho. Mefaa mmarima ne mmea nnwontofo, pøe mmea atenae nso; nea eyø øbarima koma anigye biara. **9** Migye din sen obiara a wadi m’anim wo Yerusalem. Eynom nyinaa mu no me nimdee kø so yøe adwuma. **10** Nea m’ani hwehwe biara mamfa ankame no; mansiw me koma anigye ho kwan. Me koma ani gyee me nnwuma nyinaa ho, na eyi ye m’adwumaye so akatua. **11** Nanso se mehwø nea me nsa ayø nyinaa ne nea mabø anya a, ne nyinaa nka hwhee, øte senea wotu mmirika taa mframa mannya mfaso biara wo owia yi ase. **12** Mede m’adwene kø nimdee, adammøsem ne nkwasæsem so. Den bio na nea wadi ohene ade betumi aye asen nea wøayø dedaw no? **13** Mihu se nimdee ye sen nkwasæsem, senea hann ye sen sum no. **14** Onyansafø ani wo ne tirim, na økwasea de, ønante sum mu; nanso mihiu se wøn nyinaa nkrabea ye pø. **15** Afei misusuw wo me koma mu se, “Økwasea nkrabea bøto me nso. Enti se mihi nyansa a mfaso bøn na minya?” Mekaa wo me koma mu se, “Eyi nso nka hwhee.” **16** Te se økwasea no, onyansafø nso, wørenkae no daa; nna a øreba no mu, wørenkae wøn baanu no. Te se økwasea no, onyansafø nso bewu! **17** Eno nti asetena fonoo me, na adwuma a yøye wo owia yi ase no haw me. Ne nyinaa ye ahuhude, te senea wotu mmirika taa mframa. **18** Mikyii nea mayøe adwuma aøe nyinaa wo owia yi ase, efise øse se migyaw ho ma nea obedi m’ade. **19** Na hena na onipa ko no bøye onyansafø anaa økwasea? Nanso nea mabiri me mogya ani aøe wo owia yi ase nyinaa bøko ne nsam. Eyi nso ye ahuhude. **20** Enti mepaa abaw wo owia yi ase adwumaden ho. **21** Na onipa befi ne nimdee, nyansa ne adwumayø ho nimdee mu ayø n’asøde, na afei øse se ogyaw n’adwumayø so aba ma obi a ønyøe adwuma biara. Eyi nso ye ahuhude, na øhaw adwene. **22** Den na onipa nya fi ne bøne dadwen a øde ye adwuma wo owia yi ase mu? **23** Ne nkwanøa nyinaa, n’adwumayø ye øyaw ne øhaw; anadwo mpo n’adwene ye adwuma. Eyi nso ye ahuhude. **24** Biribiara nsen se onipa bedidi na wanom na wanya ahøtø wo adwumayø mu. Eyi nso mihiu se efi Onyankopøn, **25** efise ønyøe ono a anka

hena na obetumi adidi anaase obenya ahoto? 26 Onipa a əsə Onyankopən ani no, əma no nimdees, nyansa ne anigye, nanso omumøyefo de, əma əboaboa ahonyade ano ma nea əsə Onyankopən ani. Eyi nso ye ahuhude, senea wode mmirikatu taa mframā no.

3 Biribiara wə ne bere, na dwumadi biara a əwə əsoro ase wə ne bere. 2 Awo wə ne bere, na owu wə ne bere, ogu wə ne bere na otwa nso wə ne bere, 3 okum wə ne bere na ayaresa wə ne bere, obubu wə ne bere, na osi nso wə ne bere, 4 agyaadwotwa wə ne bere, na əserew nso wə ne bere, awerhōw wə ne bere na asaw wə ne bere, 5 abo hwete wə ne bere na abo anoboa wə ne bere, atuuye wə ne bere na ne ntetewmudi nso wə ne bere, 6 adehwehwə wə ne bere na adehwere wə ne bere, adekora wə ne bere na adetowgu wə ne bere, 7 ade mu sunsuane wə ne bere na ne pempam wə ne bere, kommye wə ne bere na kasa wə ne bere, 8 ədo wə ne bere na ətan wə ne bere, əko wə ne bere na asomdwoe wə ne bere. 9 Mfaso bən na odwumayen'i nya fi n'adwumaden mu? 10 Mahu adesoa a Onyankopən de ato nnipa so. 11 Waye biribiara fcfe wə ne bere mu. Əde nkwa a ensa da ahye nnipa koma mu, nanso wontumi nte nea Onyankopən aye fi mfiase kosi awieie no ase. 12 Minim se biribiara nni hə a eye ma nnipa kyen se wobegye wən ani na woaye nea eye bere a wote ase. 13 Se obiara bedidi na wanom na wanya anigye wəne dwumadi nyinaa mu, eyi ne Onyankopən akyede. 14 Minim se biribiara a Onyankopən ye no bətena hə daa, wərentumi mfa biribi nka ho na wərentumi nyi biribi mfi mu. Onyankopən ye eyi senea nnipa de nidi bəma no. 15 Biribiara a əwə hə nne no, aba pen, na nea əbəba no nso aba dedaw; na Onyankopən bəfre nea asi dedaw no ama akontaabu. 16 Na mihuu biribi foforo wə owia yi ase se: Amumøyessəm wə nea atemmu wə, atentreneebea no, amumøyessəm wə ho. 17 Medwenee wə me koma mu se, "Onyankopən bebu atreneeefo ne amumøyefo nyinaa aten, efise adwuma biara benya ne bere, mneyee biara ne ne bere." 18 Afei medwenee se, "Nnipa de, Onyankopən sə wən hwe ma wohu se wote se mmoa. 19 Onipa nkraabea te se mmoa de na əda hə ma wən nyinaa. Senea əbaako wə no, saa ara na əfotoro nso wu. Wən nyinaa wə əhōme baako; onipa nni biribi a əde kyen aboa. Biribiara ye ahuhude. 20 Wən nyinaa kə faako; wən nyinaa fi dəte mu na wəsan kə dəte mu. 21 Hena na onim se onipa honhom foro soro na aboa de sian kə asase mu ana?"

22 Enti mihuu se biribiara nni hə a eye ma onipa kyen se n'ani bəka n'adwuma ho, efise əno ne ne kyefə. Na henā na obetumi de no asan aba se əmməhwə nea ebesi ne wu n'akyi?

4 Bio, mehwə mihuu nhyeso a ərekə so wə owia yi ase: Mihuu wən a wəredi wən nya no nusu na wonni əwerəkyekyefo biara; tumi no wə wən nhyesofo no nsam na wonni əwerəkyekyefo biara. 2 Na mekae se: Awufo a wəawuwu dedaw no, ani gye sen ateasefо; wən a wəda so wə nkwa mu no. 3 Na nea oye sen baanu yi ne nea onnya mmae, nea onnya nhuu bōne a wəye wə owia yi ase. 4 Na mihuu se adwumayə mu əbre ne nea onipa tumi ye nyinaa nnyinaso ne se n'ani bere ne yənko. Eyi nso ye ahuhude, mmirika a wotu taa mframā. 5 Əkwasea bobəw ne nsa gu ne ho na əsəe ne ho. 6 Nsammua baako a asomdwoe wə mu ye sen nsammua abien a əbre bata ho; əte se nea wotaa mframā. 7 Afei nso mihuu biribi a ənka hwee wə owia yi ase: 8 Na əbarima bi wə hə a əye ankonam; onni əbarima anaa onuabarima. N'adwumaden amma n'awie da, nanso n'ani ansə n'ahonya. Obisaa ne ho se, "Na henā na merebre ama no, na adən nti na mede anigye kame me kra?" Eyi nso ye ahuhude, eyə əshaw kwa. 9 Baanu ye sen əbaakofo, efise wonya wən bre so mfaso a əso ani: 10 Se əbaako hwe ase a ne yənko betumi aboa no. Nanso onipa a əhwe ase a onni əboafə no, ye mməbə. 11 Bio, se baanu da bə mu a wəka wən ho hyew. Na əbəye ədən na ankonam beka ne ho hyew? 12 Əbaakofo de, wobetumi aka no ahye nanso baanu tumi pere wən ti. Hama a wəawə no mmesa no, wontumi ntetew mu ntəm. 13 Əbabun nyansafə a odi hia ye sen əhene akwakoraa a əye əkwasea na ontie kəkəbə bio. 14 Ebia na əbabun no fi afiase na obedii ade anaase wəwoo no too ohia mu wə adehye abusua mu. 15 Mihuu se wən a wətenaa ase na wənantew owia yi ase nyinaa dəi əbabun no akyi, nea odi əhene no ade no. 16 Nnipadəm a wontumi nkan wən dəi n'akyi. Nanso nkyirimma no ani annye ne ho. Eyi nso ye ahuhude, əte se wotaa mframā.

5 Se wəkə Onyankopən fi a, hwe w'ənaməməntu yiye. Ben no na tie no sen se wobəbə nkwaseafo afəre, wən a wonnim mfoniso a wəye no. 2 Mpə ntəm nkasa. Mpere wo ho wə wo koma mu se wobəka asem bi wə Onyankopən anim. Onyankopən te əsoro na wo de, wəwə asase so, enti ma wo nsem nyə kakraa bi. 3 Adaeso fi adwennwen bebree mu ba, na nsem dodow

da adi wɔ ɔkwasea kasa mu. 4 Se wohye Onyankopon bɔ a, ntwentwen wo nan ase wɔ ho. Onni anigye wɔ nkwaseafo mu; enti di wo bohye so. 5 Se woanhye bɔ koraa a eye sen se wobehye bɔ na wunni so. 6 Mma w'ano mfa wo nkɔ bɔne mu. Nyi w'ano nkyere asoredan mu somfo se, "Me bɔhye no ye mfomso." Aden nti na eṣe se Onyankopon bo fuw nea woka na ɔṣe wo nsa ano adwuma? 7 Adaeso ne nṣenkeka bebree nka hwee. Enti suro Onyankopon. 8 Se wuhu ohiani a wɔhye ne so wɔ ɔmansi bi mu, na atentrenee ne ahofadi abɔ no a, mma eyinom nyɛ wɔ nwonwa, efise nea ɔṣo sen no hwe no so, na nea ɔṣo sen wɔn baanu no nso hwe wɔn so. 9 Wɔn nyinaa fa asase no so siade; na ɔhene no ankasa nya mfuw no so mfaso. 10 Nea n'ani bere sika no nnya nea edɔṣo da; na nea ɔpɛ ahonyade dodow no ani nṣo nea onya. Eyi nso ye ahuhude. 11 Adetɔnnne bu so a, saa ara na atofo no nso dɔṣo. Na mfaso ben na nea ɛwɔ no no nya sen se ɔde n'ani bɛhwɛ? 12 ɔpaani da ma n'ani kum, se wadidi amee, anaase wammee, nanso ɔdefo ahonya dodow nti ontumi nna. 13 Mahu bɔne kese wɔ owia yi ase: wɔde ahode sie de haw ne wuranom, 14 anaase ahode fa atoyerɛnkyɛm bi so hwere se ɛbɛyɛ na wonya mma a wɔremmeto hwee mfa. 15 Adagyaw na onipa de fi ne na yafunu mu bae, na senea ɔbae no, saa ara na obɛkɔ. ɔremfa n'adwumaye so mfaso biara a obetumi akita wɔ ne nsa mu no nkɔ. 16 Eyi nso ye ɔhaw kese: Senea onipa ba no, saa ara na ɔkɔ, na mfaso ben na onya wɔ bere a ɔyɛ adwuma ma mframa? 17 Ne nna nyinaa mu no, odidi a n'anom nyɛ no de, efise abawpa, ateetee ne abufuw wo no so. 18 Afei mihiu se eye ma onipa se obedidi na wanom na wama n'ani agye n'adwumaden ho wɔ owia yi ase, wɔ mmere kakra a Onyankopon de ama no yi mu, efise eyi ne ne kyɛfa. 19 Nea ɛka ho ne se, se Onyankopon ma onipa bi ahonyade ne adenya, na onya ahoto, de anigye ye n'adwuma, na ohu se ne kyɛfa ne no a, ɔnkae se ɛyɛ Onyankopon akyede. 20 ɔntaa ntena ase nnwen ne nkwanne ho, efise Onyankopon de koma mu anigye ama no.

6 Mahu bɔne foforo bi wɔ owia yi ase a ɛhyɛ nnipa so yiye: 2 Onyankopon ma onipa ahonyade, adenya ne anuonyam senea biribiara a ne koma pɛ no ɛremmo no, nanso Onyankopon amma no kwan se omfa nnye n'ani, na ɔhɔho mmom na ɔde gye n'ani. Eyi ye ahuhude, ɔhaw a ɛyɛ yaw. 3 Onipa betumi anya mma ɔha na wanyin akyɛ; nanso ne mfe dodow yi akyi

no, n'ahonya no amma n'ani annye na ne sie nso anye fe a, ɔpɔn ba so wɔ mfaso sen no. 4 Ne ba no ye ade hunu, sum mu na ɔkɔ, na sum akata ne din so. 5 ɛwɔ mu se wanhu owia na onnim hwee de, nanso obenya ahomegye bebree sen nea saa ɔbarima no benya, 6 mpo se ɔtenu ase mfe apem mmɔhɔ na wamfa n'ahonyade annye n'ani a, wɔn nyinaa nkɔ faako ana? 7 Onipa bre nyinaa ye n'ano ntia, nanso n'akɔnnode mmee no da. 8 Na den na onyansafu wɔ de sen ɔkwasea? Se ohiani ye n'akwan yiye wo afoforo anim a mfaso ben na obenya? 9 Nea aniwahu no ye sen nea akɔnnɔ kyin hwehwe. Eyi nso ye ahuhude, ɛtɛ se wotaa mframa. 10 Nea ɛwɔ hɔ biara, wɔato din dedaw, na senea onipa te nso, wonim dedaw; onipa biara rentumi ne nea ɔwɔ ahoođen sen no nnye eyi ho akyinnye. 11 Nṣem dɔṣo a, mu ntease sua, na so wɔ mfaso ma onipa ana? 12 Na hena na onim nea eye ma onipa wɔ ne nkwanne kakraa bi a ɛyɛ ahuhude na ɔfa mu kɔ se sunsuma no mu? Hena na obetumi aka nea ebisi wɔ owia yi ase akyere no bere a ɔkɔ no?

7 Din pa ye sen aduhuam papa, na owuda ye sen awoda. 2 Eye se obi bɛkɔ ayi ase sen se ɔbɛkɔ aponto ase, efise owu ye onipa biara nkrabea na eṣe se ateasefo hye eyi nsow. 3 Awerɛhow ye sen ɔserew, efise anim a aye mmobəmmobɔ de koma mu nsiesie pa ba. 4 Onyansafu koma wɔ ayi ase, nanso nkwanne afiara a obetumi akita wɔ ne nsa mu no nkɔ. 5 Eye se wobetie onyansafu animka sen se wobetie nkwanne afiara. 6 Senea nsɔ turuturuw wɔ ɔṣen ase no saa ara na nkwanne afiara. Eyi nso ye ahuhude. 7 Asisi ma onyansafu dan ɔkwasea, na kɛtɛasehɛyɛ see koma. 8 Aṣem awieie ye sen ne mfiase, na ntoboase ye sen ahantan. 9 Mma wo koma nsore ntɛmɛntɛm, na abufuw da nkwanne afiara. 10 Nka se, "Aden nti na tete nna no ye sen nne mmere yi?" Onyansafu mmisa nṣem sɛe. 11 Nimdeɛ, ɛyɛ ade pa se agyapade ara pɛ, so wɔ mfaso ma wɔn a wohu owia. 12 Senea nimdeɛ ye bammo no, saa ara na sika nso te; nanso nhumu ho ade a eye ne se: nea ɔwɔ nimdeɛ no bɔ ne nkwa ho ban. 13 Dwene nea Onyankopon aye ho: Hena na obetumi ateɛ nea wɔama akyea? 14 Mmere pa mu, ma w'ani nnye; nanso mmere bɔne mu, hu se Onyankopon na wayɛ ne nyinaa. Eno nti onipa rentumi nhu nea ɛbɛtɔ no daakye. 15 Me nkwanne a ɛyɛ ahuhude yi mu, mahu nneɛma abien: ɔtrenneeni a owu wɔ ne trenne mu, ne omumɔyefo a ɔtenu ase kye wɔ n'amumɔyefo mu. 16 Nyɛ wo ho ɔtrenneeni ntra so, na nyɛ wo ho

onyansafo mmoro so; aden nti na wosée wo ho? 17 Nyé omumoyéfo ntra so, na nyé ɔkwasea nso, aden nti na eṣe se wuwu ansa na wo bere aso. 18 Eye se wubeso baako no mu den nanso nnyaa nea aka no mu. Onipa a osuro Onyankopon no besiw nneyee mmoroso nyinaa ano. 19 Nimdee ma onyansafo baako tumi bebree sen kuropón mu asodifo du. 20 Onipa treneeni biara nni asase so a ɔyé papa na ɔnyé bōne da. 21 Mfa nea nnipa ka nyinaa nyc asem, anyé saa a wobete se wo somfo redome wo, 22 na wunim wó wo koma se wo nso woadome nkurofó mpén bebree. 23 Mede nimdee aso eyinom nyinaa ahwé, na mekae se, “Masi m’adwene pi se meyé onyansafo” nanso na eyi boro me so. 24 Senea nimdee te biara, ɛwó akyiri na emu dó, hena na obetumi ahwéhwe ahu? 25 Afei meyé m’adwene se mete ase, aye nhwehwemu na mapeepéé nimdee ne senea nneéma nhyeheyé te na mate amumoyé mu agyimisem ase, ne nkwaseasem mu adammosem nso. 26 Mahu nea eyé nwene sen owu; ɔbea a ɔyé afiri; ne koma ye nnaadaa na ne nsa ye mpokyere. Onipa a ɔso Onyankopon ani no renkó ne ho nanso ɔbónefo de ɔbeto n’afiri mu. 27 ɔsenkafo no se, “Hwe eyi ne nea mahwehwe ahu: “Mekekaa nneéma bobo so pée se mihi senea nneéma nhyeheyé te, 28 mereye nhwehwemu, na minhu hwee no, mihu ɔbarima treneeni baako wó mmarima apem mu, nanso manhu ɔbea treneeni biara wó wón mu. 29 Eyi nko ara na mahu: Onyankopon yéé adesamma atreneefo, nanso nnipa adan wón ho hwehwe nhyeheyé foforo.”

8 Hena na ote se onyansafo? Hena na onim senea nneéma te? Nimdee te nnipa anim, na ɛbře ne denye ase. 2 Mise: Di ɔhene mmaransem so, efise wokaa ntam wó Onyankopon anim. 3 Mpe ntém mfi ɔhene anim. Nnyina mu mma obi asem a ɛnye de na onii no anyé nea ope biara. 4 Esiane se ɔhene asem boro obiara de so nti, hena na obetumi aka akyere no se: “Dén na woreye yi?” 5 Nea odi ne mmaransem so no renkó ɔshaw biara mu, na nyansa koma behu bere a eṣe, ne ne kwan. 6 Nneyee biara wó ne bere a ɛfata ne kwan a wófa so ye, nanso onipa haw hyé no so bebree. 7 Esiane se obiara nnim daakye asem nti, hena na obetumi akyere ofoforo nea creba? 8 Obiara nni mframá so tumi na waboa ano; saa ara na obiara nni ne wuda so tumi. Se wonnyaa obiara wó ɔko bere mu no, saa ara na amumoyé rennyaa wón a wodi amumoyesem no. 9 Mihu eyinom nyinaa bere a medwenee nneéma a wóye wó owia yi ase no

ho. Bere bi wó hó a onipa hyé afoforo so ma edan ɔshaw ma no. 10 Bio, mihu se wóasie amumoyéfo, wón a anka wodi akóneaba wó kronkronbea hó de gye nkamfo wó kuropón a wóyéé saa no mu. Eyi nso ye ahuhude. 11 Se bōne bi ho asotwe amma ntém a, nnipa dwene nhyeheyé a wóde ye bōne ho. 12 ɛwó mu se omumoyéfo bi ye bōne mpén ɔha nanso ɔtena ase kyé, nanso minim se ebési won a wosuro Onyankopon no yiye, wón a wodi Onyankopon ni no. 13 Nanso esiane se amumoyéfo nsuro Onyankopon nti, ɔrensi wón yiye na wón nna renware se sunsuma. 14 Ade bi nso a eyé ahuhude a esi wó asase so, ɛne se, atreneefo bi nya akatua a ɛfata amumoyéfo, na amumoyéfo bi nya akatua a ɛfata atreneefo. Eyi nso, mise eyé ahuhude. 15 Enti mekamfo wiase mu anigye, efise biribiara nni owia yi ase a eye ma onipa sen se obedidi, anom ama n’ani agye. Na afei obenya anigye wó n’adwumaye mu wó nna a Onyankopon ama no wó owia yi ase nyinaa. 16 Bere a mpe se mete nimdee ase ne ɔbře adwuma a onipa ye wó asase so a ɔnna awia anaa anadwo no, 17 mihu nea Onyankopon aye nyinaa. Obiara rentumi nte nea ɛká so wó owia yi ase no ase. Ne mmódemmo nyinaa akyi, onipa rentumi nihu nkyeréase da. Se mpo onyansafo bi ka se onim a, ɔrentumi nte ase yiye da.

9 Enti medwenee eyinom nyinaa ho na mihu se atreneefo, anyansafo ne nea wóye wó Onyankopon nsam; nanso obiara nnim se ɔdá anaase ɔtan retwén no. 2 Won nyinaa nkrabea ye baako; atreneefo ne amumoyéfo, nnipa pa ne nnipa bōne, wón a wón ho tew ne won a wón ho ntew, wón a wóbó aforé ne wón a wómmó. Senea ɛte ma onipa pa no, saa ara na ɛte ma ɔbónefo; senea ɛte ma wón a wóka ntam no, saa ara na ɛte ma wón a wosuro se wóbéká ntam. 3 Eyi ne bōne a ɛwó biribiara a esi wó owia yi ase mu. Nkrabeakoro ba yéen nyinaa so. Nea ɛká ho ne se, bōne ahyé nnipa koma mu ma na adammo nsem wó wón koma mu, bere a wówó nkwa mu, na akyiri no wókóka awufo ho. 4 Obiara a oka ateasefo ho no wo anidaso, mpo ɔkraman a ote ase ye sen gyata a wawu. 5 Na ateasefo nim se wobewu, nanso awufo nnim hwee; wonni akatua biara bio, na wón ho nkae mpo ayera. 6 Won dó, ɔtan ne ninkunu atu ayera dedaw; wonni hwee ye wó biribiara a esi wó owia yi ase mu. 7 Enti kó, fa anigye di w’aduan, na fa ahosepew koma nom wo nsa, efise saa bere yi na Onyankopon pene nea wóye so. 8 Bere biara ma w’adurade nyé fitaa na fa ngohuam sra wo tirim. 9 Wo ne wo yere, munnye

mo ani, ṣbea a wodo no no, wō nna a enka hwee a Onyankopon de ama mo wō owia yi ase, mo ahuhude nna no. Efise εye mo kyefā wō mo nkwanne mu, ne mo adwumaden wō owia yi ase. **10** Nea wo nsa beso so biara, fa w'ahooden nyināa ye, efise ḥda a wōrekō mu no, adwumayε, adwennwene, nhumū ne nimdee nni hō. (Sheol h7585) **11** Mihuu biribi foforo wō owia yi ase: Mmirikakansi nni hō mma nea ne ho ye hare anaase ḥko nni hō mma ḥhōodenfo, aduan mma onyansafō nkyen anaase ahonya nnkō nhumufō hō, na adom nnkō nimdefo nkyen; nanso bere ne akwannya wō hō ma wōn nyināa. **12** Bio, onipa biara nnim dōn ko a ne bere beso: Senea asau buma mpataa, ne senea afiri yi nnomaa no saa ara na mimere bōne to nnipa wō bere a wōn ani nni won ho so. **13** Bio, mihuu saa nimdee ho nhweso yi wō owia yi ase ma m'ani gyee ho yiye: **14** Bere bi na kuropon ketewa bi wō hō a mu nnipa ye kakraa bi. ḥhene bi a ḥwō tumi tow hyee kuropon yi so, otwaa ho hyiae na osisii mpie akese tiaa no. **15** Na ohiani bi a onim nyansa wō kuropon no mu, na ḥnam ne nimdee so gyee kuropon no sii hō. Nanso obiara ankae saa ohiani no. **16** Enti mekae se, “Nimdee ye sen ahooeden.” Nanso wobuu ohiani no nimdee no animtiaa, na obiara ntie n'asem bio. **17** Esē se wotie onyansafō nsem a ḥka no b̄reoo no na εnyε nkwasafō sodifo nteeteemū. **18** Nimdee ye sen akode, nanso ḥdebōneyenī baako see nnepa bebree.

10 Senea nwansena funu ma aduhuam yi nka bōne no, saa ara na nkwasasem kakraa bi boro nimdee ne anuonyam so no. **2** Onyansafō koma sian kō nifa, nanso ḥkwasea koma kō benkum. **3** Mpo se ḥkwasea nam ḥkwan so a, wohu se onnim nyansa na ḥma obiara hu se wagyimi. **4** Se sodifo bo fuw wo a, nnyaw w'adwuma nto hō; na ntoboase dwudwo mfomso kese ano. **5** Bōne bi wō hō a mahu wō owia yi ase εye mfomso bi a efi sodifo: **6** Wōma nkwasafō dibea a ḥkorōn, na asikafō nya nea εwō fam. **7** Mahu nkoo se wōtete aponkō so, na mmapōmma nam fam se nkoo. **8** Obiara a otu amoaa no betumi atō mu; na nea obubu ḥfasu no, ḥwō betumi aka no. **9** Obiara a ḥpae abo no, abo no betumi apira no; na nea ḥpae nnua no betumi anya mu akwanhyia. **10** Se abonnua ano kum na wōansew ano a ebehia ahooeden bebree, nanso adwumayε ho nimdee de nkonimdi beba. **11** Se ḥwō ka obi ansa na wōadwudwo no a nea odwudwo ḥwō no rennya so mfaso biara. **12** Onyansafō anom nsem ye nyam, nanso ḥkwasea ano fafa de no kō ḥsē mu. **13**

Mfiase no, wōn nsem ye nkwasasem; awie no, εye adammo atirimōdensem, **14** na ḥkwasea wōrō nsem. Obiara nnim nea εeba, hena na obetumi aka nea ebesi wō obi akyi akyere no? **15** ḥkwasea adwumayε ma ḥbre; na εmma onhu ḥkwan a ḥkō kurom. **16** Nname nka wo, asase a na wo hene ye ḥsomfo na wo mmapōmma to pon anōpa. **17** Nhyira nka wo, asase a wo hene ye ḥdehye na wo mmapōmma didi bere a εfata de pē ahooeden na εnyε nsabow. **18** Se obi ye akwadworō a ne mpuran ye mmerew; se ne nsa nka hwee a ne fi nwini. **19** Wōtō pon ma serew, na nsa ma onipa ahosepew, nanso sika na εye biribiara safe. **20** W'adwene mu mpo nkasa ntia ḥhene, na wo pia mu nso nname ḥdefo, efise anomaa a ḥnam wim de w'asem bēkō, na anomaa a otu bēkō akōka.

11 Fa w'awi twa po; na daakye bi wubunya so mfaso.

2 Fa hye aguadi ason mu, yiw, nea etō so awotwe mu, wunnim atoyerenkym a εeba asase no so. **3** Se nsu ayε omununkum mu ma a, etō osu gu asase so. Se dua bi bu hwe anafo fam anaa atifi fam a, nea εhwē no, εhō ara na εbeda. **4** Obiara a ḥtēn wim nsakrae no rennya, na nea εhwē omununkum no nso rentwa. **5** Senea wunnim ḥkwan a mframā nam so, anaa senea wōnwen nipadua wō εyafunū mu no, saa ara na worensumi nte Onyankopon nnwuma ase, ade nyināa Yefo no. **6** Dua w'aba anōpa, na anwummere nso ma wo nsa nna ho, na wunnim nea εbeyε yiye, se eyi anaa eyi, anaase εbia abien no nyināa bεyε yiye. **7** Hann ye fe; na εye aniwā de se ohu owia. **8** Mfe dodow a onipa betena nkwa yi mu nyināa εse se onya ahotō. Nanso εse se ḥkiae nnabōne na εbedōoso. Biribiara a εeba no ye ahuhude. **9** Ma w'ani nnye, aberante, bere a woye εbabun, ma wo koma mma wo anigye wō wo mmerantebere mu. Di nea wo koma pē ne nea w'aniwa hu akyi, nanso hu se εyinom nyināa ho Onyankopon de wo bēba atemmu mu. **10** Enti yi adwennwen biara fi wo koma mu na tow ḥhaw biara a εwō wo mu no gu, efise mmeranteyε ne ahooeden ye ahuhude.

12 Kae wo Bōfo wō wo mmerantebere mu, ansa na nnabōne no aba na mfe a wobeka se, “Minni mu anigye biara” no reba, **2** ansa na owia ne hann, ḥsram ne nsoromma aduru sum, na omununkum asan aba osutō akyi. **3** Bere a ofi no awemfo ho popo, na mmapima ahooedenfo akom, bere a awiyamfo agyae adwumayε, se wosua nti na wōn a wōhwē pema mu no

ani so aye kusuu; 4 bere a woatoto abonten no apon mu na awiyambea nnyigyei ano abre ase; bere a nnipa te nnomaa su na woanyan, nanso won nnwonto ano abre ase; 5 bere a nnipa suro sorokə ne mmənten so amanenyasəm; bere a “əsonkoran” dua begu nhwiren na tewtew twe ne ho kə no na nkatede ho adwudwo. Afei onipa kə ne daa home mu na agyaadwotwafo tu gu mmənten so. 6 Kae no, ansa na dwetə hama no atew, anaase sikakəkəo asanka no abo; ansa na sukuruwa no abobo wə asuten ho, anaase asubura so nkyimii abubu, 7 na dəte san kə asase a efi mu bae, na honhom no tu kə Onyankopən a əde mae no nkyen. 8 “Ahuhude mu ahuhude” əsenkafo no na ose. “Biribiara yə ahuhude!” 9 Əsenkafo no yə onyansafon a əde nimdeə maa nnipa nso. Ədwenee na əyəs nhwehwəmu na obubuu mme bebree. 10 Əsenkafo no hwehwəs se obenya nsem a efata, na nea əkyerew no yə pə na əye nokware nso. 11 Anyansafon nsem te se nantwikafo mpeaw. Won nsem a woaboa ano te se nnadewa a wəde abobo dua mu ma akə mu yiye. Saa nsem yi nyinaa fi Oguanhwəfo baako nkyen. 12 Mebo wo kəkə se twe wo ho fi biribiara a əka eyinom ho, me babarima. Nhoma bebrebe nkyerew nni awiei, na ne sua pii no ma honam yə mmerew. 13 Afei ne nyinaa atə asom; nsem no awiei ni: Suro Onyankopən na di n’ahyəde so, na onipa asəde nyinaa ni. 14 Onyankopon bebu nneyəe biara atən, nea woayə asie nso ka ho, se əye papa anaa bəne.

Nnwom Mu Dwom

1 Salomo nnwom mu dwom. **2** Ma ɔmfā n'ano mfewano no mfew m'ano, efise wo dō no ye anigye sen bobesa. **3** W'aduhuam yi hua a εye anigye; wo din te se aduhuam a wōahwie. Na εnye nwonwa se mmabaa no dō wo! **4** Fa me kō, ma yεnye ntēm! Ma ɔhene mfa me nkō ne pia mu. Nnamfonom: Yebedi ahurusi na yεn ani agye wo ho. Yεbekamfo wo dō asen bobesa. Ababaa: Se wōkamfo wo a, na ne kwan so ara ne no! **5** Mibiri de, nanso me ho ye fe, Yerusalem mmabea, mobiri te se Kedar ntamadan, te se, Salomo ntamadan mu ntwamtam! **6** Nhwε me haw se mibiri nti, efise owia na aye me saa. Me na mmabarima bu fuw me, enti wōma me kōhwε bobē nturo so; na amma manhwε m'ankasa me bobeturo. **7** Kyere me, me dōfo, faako a wode wo nguankuw kō adidi na owigynae nso, faako a woma wo nguan home. Aden nti na εse se meye se ɔbea a wakata n'anim wō wo nnamfonom nguankuw ho? **8** Se wunnim a, mmea mu ɔhoofeo koraa, fa ɔkwan a nguan fa so so na fa wo mpapomma kō adidi wo nguanhwefo no ntamadan ho. **9** Me dōfo, mede wo toto ɔpōnkōbere a wōde hama asa no wō Farao nteaseenam baako ho no ho. **10** Asokaa ama w'afono ho aye fe, na abohemaa a woasina agu wo kōn mu no fata wo. **11** Yεbεye sikakokō asokaa a wōde dwetē asisi mu ama wo. **12** Bere a ɔhene te ne didipon ho no, n'aduhuam hua no gyee ho. **13** Me dōfo aye me se kurobow toa a eda me nufu ntam. **14** Me dōfo aye me se nhwiren boa a aye frōmfrōm wō En-Gedi bobeturo mu. **15** Me dōfo, wo ho ye fe! Ao, ahoofe ni! W'aniwa aba te se mmorōnoma. **16** Me dōfo, wo ho ye fe! Ao, ahoofe ni! Yεn mpa so ye akonnōakonnō. **17** Yεn fi mpuran ye sida; yεn nsemso ye ɔpεpaw.

2 Mεye Saron nhwiren ne abon mu sukooko. **2** Sεneā sukooko a εwō nsōe mu te no, saa ara na me dōfo te wō mmabaa mu. **3** Sεneā aprε te wō kwaē mu nnua mu no, saa ara na me dōfo te wō mmerante mu. Se metena ne nwini mu a minya ahomēka na n'aba nso ye m'anon dε. **4** ɔde me ako aponto ase, na m'agyrāehyεde ye ɔdō. **5** Momma me bobē aba na minya ahoōden, momma me aprε na ennwudwo me, efise ɔdō ama matō beraw. **6** Ne nsa benkum da m'atiko, na ne nsa nifa aka me afam ne bo. **7** Yerusalem mmabea, mede atwēwa ne wuram ɔforote hyε mo se: Monnkāyan na munnyan ɔdō kosi bere a εse mu. **8** Hena na ofi sare so reba te se wusiw kumōn a efi kurobow, aduhuam ne aguadifo pepre ahorow mu, atutu ne ho yi? **7** Monhwε, εye Salomo teaseenam a akofo aduosia bō no kydōm; ade a εwō anuonyam pa ara wō Israel, **8** Wōn nyinaa bobē afoa, wōn nyinaa wō akodi ho nyansa. Wōn afoa bobē wōn nkyεn mu, na obiara asiesie ne ho ama nea ebesi anadwo a εye hu biara. **9** ɔhene Salomo ye teaseenam no maa ne ho; ɔde Lebanon nnua na εye. **10** ɔde dwetē na εye n'adum, ɔde sikakokō na εye ne nnyinaso. Wode biridum ntama na eduraa mu nkongua ho; mu asiesie ye ahomēka na Yerusalem mmabea na wōyeε. **11** Mumfi adi, mo Sion mmabea, mommehwε ɔhene Salomo se ohyε ahenkyεw nea ne

a εse mu. **8** Tie! me dōfo! Hwe! ɔno na ɔreba no, ɔrehuruuhuruw wō mmepōw no so na ɔbō pentenkwa wō nkoko no so. **9** Me dōfo te se ɔtwē anaa ɔforote. Hwe! ogyina yεn fasu akyi, ɔhwε mfensere no mu, wagyen n'ani rehwe mfensere no mu. **10** Me dōfo kasa kyereε me se, "Sore, me dōfo ne m'ahoofe na bra me nkyεn. **11** Hwe! awōwbere atwa mu; na asusow atwa mu kō. **12** Nhwiren afifi asase ani: nnwonto bere aso. Wote mmorōnoma su wō yεn asase so. **13** Borōdōma agu nhwiren; na bobe hua agye baabiara. Sore bra, me dōfo; m'ahoofe, bra me nkyεn." **14** M'aborōnoma a wohye abotan ntokuru mu, ahintaw wō mmepōw so, ma minhu w'anim; ma mente wo nne; wo nne ye dε, na w'anim ye fe. **15** Monkyekyere sakraman no mima yεn, sakraman nketewa no a wōsεe bobe nturo, yεn bobe nturo a aye frōmfrōm no. **16** Me dōfo ye me dea, na mewō no; ɔhwεhwe sukooko no mu. **17** Enkosi se ade bεkyε na sunsuma bεsen akō no, dan wo ho, me dōfo, na ye se ɔtwēwa anaa ɔforote a ɔwā nkoko mmonkyi mmonka no so.

3 Anadwo mu nyinaa, wō me mpa so mehwehweε nea me koma da no so; mehwehweε no, nanso manhu no. **2** Mεsore afei na makokyinkyin kuropon no mu, ne mmōnten so ne gua so; na mahwehwe nea me koma da no so. Enti mehwehweε no nanso manhu no. **3** Awēmfo no huu me bere a wōrebo aprōw wō kuropon no mu. "Moahu nea me koma da no so no ana?" **4** Mereye atwa wōn ho pε na miuu nea me koma da no so no. Misoo ne nsa se meremma no nkō kosi se mede no baa me na fi, de no kōo nea onyinsenee me no dan mu. **5** Yerusalem mmabea, mede atwēwa ne wuram ɔforote hyε mo se Monnkāyan na munnyan ɔdō kosi bere a εse mu. **6** Hena na ofi sare so reba te se wusiw kumōn a efi kurobow, aduhuam ne aguadifo pepre ahorow mu, atutu ne ho yi? **7** Monhwε, εye Salomo teaseenam a akofo aduosia bō no kydōm; ade a εwō anuonyam pa ara wō Israel, **8** Wōn nyinaa bobē afoa, wōn nyinaa wō akodi ho nyansa. Wōn afoa bobē wōn nkyεn mu, na obiara asiesie ne ho ama nea ebesi anadwo a εye hu biara. **9** ɔhene Salomo ye teaseenam no maa ne ho; ɔde Lebanon nnua na εye. **10** ɔde dwetē na εye n'adum, ɔde sikakokō na εye ne nnyinaso. Wode biridum ntama na eduraa mu nkongua ho; mu asiesie ye ahomēka na Yerusalem mmabea na wōyeε. **11** Mumfi adi, mo Sion mmabea, mommehwε ɔhene Salomo se ohyε ahenkyεw nea ne

na de hyee no n'ayeforohyia da no, da a odii ahurusi wo ne koma mu no.

4 Wo ho ye fe, me døfo! Ao, wo ho ye fe! W'aniwa a ehyeh wo nkataanim mu no te se aborønoma. Wo nwi te se mpapokuw a wøresian Gilead Bepøw. **2** Wo se te se nguankuw a wøatwitwa wøn ho nwi foforo, a wofi aguaree. Baako mpo nyeraa ε. **3** W'anofafa te se koogyan hama; w'ano ye fe. W'asontøre a ehye wo nkataanim mu te se ntunkum aduaba fa. **4** Wo køn te se Dawid abantenten, a wøasi no feefe; na akokyem apem sensen ho, a ne nyinaa ye akofo kyem. **5** Wo nufu te se atwemma abien, atwemma nta a wodidi wø sukooko mu. **6** Enkosi se ade bøkye, ama honhom aguan no, mèkø kurobow bepøw ne aduhuam nkoko no so. **7** Me døfo, wo ho ye fe papa; wo ho nni dem biara. **8** Ma yemfi Lebanon, m'ayeforo, wo ne me mfi Lebanon nkø. Sian fi Amana atifi bra, fi Senir atifi, Hermon apampam hø, fi gyata buw mu ne mmeøw a asebo døedøe hø. **9** Woagye me koma abø so, me nuabea, m'ayeforo; woagye me koma abø so; wode w'ani a ebøø me so, ne wo kønmuade mu obohemaa baako. **10** Wo dø ye anigye, me nuabea, m'ayeforo! Hwø, wo dø so ani sen bobesa, na w'aduhuam ye huam sen pepre biara. **11** Asem døde fi w'ano se ewokyem, m'ayeforo; nufusu ne øwo wø wo tekrem ase. Wo ntade mu hua te se Lebanon de. **12** Wote se turo a wøato ano pon mu, me nuabea, m'ayeforo; woye asutu a woagye ho ban, asubura a wøasøw ano. **13** Wo nnua ye nnuabafuw so ntunkum a esow aba pa, ahuahaa ne nnuannua, **14** nnuannua ne mmetire, osiko ne sinamon, a ohuamfufu nnua ahorow, kurobow ne dupapo ne pepre papa ahorow nyinaa ka ho. **15** Woye asubura turo, abura a nsu sen fi mu a esen fi Lebanon. **16** Søre, atifi fam mfram! Bra, anafo fam mfram! Bo fa me turo mu, senea øbeyø a ne hua no begyigye afa baabiara. Ma me døfo mmra ne turo mu na ømmøka ne nnuaba papa no nhwø.

5 Maba me turo mu, me nuabea, m'ayeforo; maboabø me kurobow ne me nnuahuam ano. Madi me wokyem ne øwo; manom me bobesa ne me nufusu. Nnamfonom: Nnamfonom, munnidø na monnom; Adøfonom, monnom nea øbømee mo dø. **2** Medæ, nanso me koma anna. Tie! me døfo rebo pon no mu; "Bue me, me nuabea, me dø, m'aborønoma, a ne ho nni dem. Obosu aføw me tirim, anadwo mu bosu aføw me nwi." **3** Maworøw m'atade, mensan mfa nhye

ana? Mahohoro m'anan ase, memma ho nye fi bio ana? **4** Me døfo yøe se ørebue pon no me koma fii ase bøø kim kim wo me mu. **5** Mesøree se merekobue me døfo, na me nsa ho kurobow ne me nsateaa ho aduhuam, yøe korøkorø no nsa ho. **6** Mibue maa me døfo no, nanso na økø. Ne kø no maa me ho dwiriw me. Mehwehwee no nanso manhu no baabiara. Mefree no nanso wannye me so. **7** Awemfo no huu me bere a worebo aporøw wø kuropon no mu. Wøbøbøø me pirapiraa me; woyii m'atade køe; saa awemfo a wøwen afasu no! **8** Yerusalem mmabøa, mehyø mo, se muhu me døfo no a, asem ben na mobeka akyere no? Monka nkyere no se øðø ama matø beraw. **9** Den na wo døfo de sen afoforo, mmea ahoøfø mu ahoøfø? Den na wo døfo de sen afoforo a enti wohye yøn sœe? **10** Me døfo ho twa na ogyigye, wøfa mpem du a, øye sononko. **11** Ne ti ye sikakøkøø ankasa; ne ti so nwi ye kuhaa, na øye tuntum se kwaakwaadabi. **12** N'aniwa aba te se aborønoma a ogyina asuwa bi ho; øte se nea wøðe nufusu aguare no, na etuatu a hø se abohemaa. **13** N'afono te se pepre a wøasøw no kete. Echo hua te se aduhuam. N'anofafa te se sukooko a esøø kurobow. **14** N'abasa te se sikakøkøø abaa a wøðe sikabereebø asisi mu. Ne nipadua te se asonse a wøatwiw ho na wøðe hoabo adura ho. **15** N'anan te se abohemaa afadum a esisi sikakøkøø ankasa nnyinaso so. Ne bøbea te se Lebanon a øye sononko se ne sida. **16** N'ano te se øðø ankasa; økwan biara so, ne ho ye fe. Me døfo ni, m'adamfo ni, Yerusalem mmabøa.

6 Ehe na wo døfo no kø mmea ahoøfø mu ahoøfø? Ehe na wo døfo man fae, na yøne wo nkøhwehwe no? **2** Me døfo kø ne turo mu, faako a woduadua nnua ahorow, okokyinkyin turo no mu akøboabøa sukooko ano. **3** Me døfo ye me de, na me nso meye ne de; okokyinkyin sukooko no mu. **4** Me døfo, wo ho ye fe te se Tirsa, w'ahøfø te se Yerusalem, wusø pi te se asraafo a wøretu frankaa. **5** Nhwe me saa; wobunkam me so. Wo ti nwi te se mpapokuw a wøresian afi Gilead. **6** Wo se te se nguankuw a wøatwitwa wøn ho nwi foforo, a wofi aguaree. Baako mpo nyeraa ε. **7** W'asontøre a ehye wo nkataanim mu te se ntunkum aduaba fa. **8** Ebia na øyerenom ye aduosia, mpenanom beye aduowøtøe, ne mmabaa dodow a wontumi nkan wøn; **9** nanso m'aborønoma a ne ho nni asem ye sononko; øno nko ara ne ne na babea, øno na nea øwoo no no pe n'asem. Mmabaa huu no no, wøfree no nhyira; ahemmea ne mpenanom kamfoo no. **10**

Hena na wapue se ahemadakye yi, øye frømfrøm se øram, na øhyerøn se owia, n'anusonyam te se nsoromma a wøsa so. 11 Misian køø nnuaba pøw mu hø se merekøhwehwe afifide foforo a øwø obon no mu, se bobe no agu nhwiren, anaase ntunkum no aye frømfrøm. 12 M'ani baa me ho so no na m'adwene de me abesi me nkurøfo adehye nteaseenam so. 13 San w'akyi, san w'akyi, Sulamit babea; San bra, san bra ma yønhwø wo! Aberante: Adøn nti na ese se mohwe Sulamit abeawa senea mohwe Mahanaim asaw no?

7 Wo nan ne mpaboa ye fe, Ødehye babea! W'anantu a wugyina so te se abohemaa, odwumfo nsa ano adwuma. 2 Wo funuma ye kuruwa a enni nsa a nsa pa wø mu bere biara. Wo sisi ye atoko a wøaboa ano na sukooko atwa ho ahyia. 3 Wo nufu te se atwemma abien, atwemma nta. 4 Wo køø te se asonse abanteten. W'aniwa aba te se Hesbon ntade a øwø Bat Rabim pon nkyen. Wo hwene te se Lebanon abanteten a økyere Damasko no. 5 Wo ti si so se Karmel Bepøw. Wo tinwi te se adehyetam a wøadi mu adwinni; wo tinwi atnten no kyere øhene dommum. 6 Wo ho ye fe, øðø, wo ho ye anigye na ema ahomeka aral! 7 Wo sibea te se abø dua, na wo nufu te se aduaba kasiaw. 8 Mekae se, "Meforo abø dua no; na maso n'aba mu." Wo nufu nyø se bobe kasiaw, na wo home mu hua nyø se apø. 9 Na w'anom hua nyø se bobesa papa. Ababaa: Ma bobesa no nkøø me døfo hø tee, ensen mfa n'anofafa ne ne se no so brøoo. 10 Meyø me døfo de, na n'apøde ne me. 11 Bra, me døfo; ma yønkøø akuraa, ma yønkøø akuraa anadwo baako. 12 Ma yønkøø bobeturo mu ntøm nkøhwe se bobe no agu nhwiren, se nhwiren no apaapae, anaase ntunkum no aye frømfrøm. Øhø na mede me do bøema wo. 13 Adesaa yi ne hua, na akønnøduan nyinaa begu yøn pon ano, foforo ne dedaw, a mede asie ama wo, me døfo.

8 Se anka woyøø me nuabarima a wunum me na nufu ano, na miuu wo wo abønten so a, anka mefew w'ano, a obiara rentumi mmu me animtiaa. 2 Anka medi w'anim na mede wo aba me na fi, øno a wakyerekyere me. Anka mëma wo bobesa a wøde pepøø afra mu, me ntunkum mu nsu døkødøkø no bi. 3 Ne nsa benkum da m'atiko na ne nsa nifa aka me afam ne bo. 4 Yerusalem mmabea, mehyø mo se, morennyan na morenhwanyan øðø mu kosi bere a ese mu. 5 Hena na ofi sare so reba a otweri ne døfo koko mu yi? Ababaa: Mekanyan wo wø apøre dua no

ase; øhø na wo na nyinsenee wo, øhø na nea økoo awo no woo wo. 6 Fa me to wo koma so se nsøwanode, se nsøwanode wø w'abasa so, efise øðø ano ye den se owu, ne ninkutwe tim hø se øðø. Øhyehye se ogyatanna, se ogyatanna a ano ye den pa ara. (Sheol h7585) 7 Nsu dodow rentumi nnum øðø; nsubønten rentumi nhohoro nkøø. Se obi de ne fi ahonya nyinaa besesa øðø a anka wøremmu no ade a øsom bo. 8 Yøwø nuabea akumaa bi a, ne nufu mmobøø e. Den na yøbøye ama yøn nuabea yi wo da a wobebisa no ase? 9 Se øye øfasu a, yøbesi dwøte abanteten abø ne ho ban. Se øye øpon a, yøde sida besiw ne pon ano kwan. 10 Meyø øfasu, na me nufu te se abanteten. Enti n'ani so no mayø se obi a øde nea øsø ani reba. 11 Na Salomo wø bobeturo wø Baal-Hamon; øde ne bobeturo no maa apaafø. Na ese se wøø mu biara tua no nnwetøbona apem. 12 Nanso me bobeturo yi ye me de. Me de, meremfa mma; Salomo de ne de gye nnwetøbona apem, na otua n'apaafø nnwetøbona ahannu ma wøhwø ne nnuaba no so. 13 Wo a wote turo no mu ne nnamfonom a wøka wo ho, ma mente wo nne. 14 Bra ma yønkøø, me døfo, na ye wo ho se øðabø ba anaase øforote ba a øwo mmeøøw a nnuhuam ahyø so ma so.

Yesaia

1 Saa anisoadehu a efa Yuda ne Yerusalem ho no baa Amos babarima Yesaia so wō Yuda ahemfo Usia, Yotam, Ahas ne Hesekia mmere so. **2** Ḍsoro, muntie! Asase, ye aso! Na Awurade akasa: “Matetew mma ama woanyinyin, nanso wōatew me so atua. **3** Nantwi nim ne wura, afurum nso nim ne wura mmoa adididaka, nanso Israel nniim, me nkurōfo nte ase.” **4** Nname nka, amumoye man, ḥoman a wōn afōdi so, nnebōneyeф kuw, mma a porōwee ahye wōn ma! Wōatwe wōn ho afi Awurade ho; wōapo Israel Kronkronni no, wōadan wōn akyi akyere no. **5** Aden nti na mope se wōkō so boro mo? Aden nti na moda so tew atua? Wōapira mo ti, na mo koma nso di yaw. **6** Efi mo nan ase kosi mo ti so, ahomeka biara nni mu, apirakuru ne ahonhon nko ara akuru a anim deda ho na wōnhohoro so anaa wōnkyekyeree anaa wōmfaa ngo nsrasraa so ε. **7** Mo man ada mpan, wōde ogya ahyehyew mo nkropōn; ananafo regye mo mfuw a mo ani tua, na ase senea εyε bere a ahōho tuu mo gui no. **8** Woagyaw Ḍababea Sion te se bobeturo mu sese te se akuraa a esi εfere afuw mu, te se kropōn a atamfo atwa ho ahyia. **9** Se Asafo Awurade annyaw yεn asefo a, anka yεyε se Sodom, na yεadan aye se Gomora. **10** Muntie Awurade asem, mo Sodom sodifo; muntie yεn Nyankopon mmara, mo Gomoraf! **11** “Mo afōrebō ahorow bebree no, dēn na εyε ma me?” Senea Awurade se ni. “Mewō εhyew afōrebōde ma εboro so, nea εyε adwennini ne mmoa a wōdo srade; m’ani nnye anantwinini, nquantenmma ne mpapo mogya ho. **12** Se moba m’anim a hena na obisa eyi fi mo ho, se mutiatia me fi yi? **13** Munnyae afrebode a εmfra a mode ba no! Mo aduhuam yε me tan. Ḍsram foforo, homenna ne nhylamu ahorow, mo nhylamu hunu no afono me. **14** Mo Ḍsram foforo afahyε ne mo aponto a moahyehyε, me kra kyi. Aye adeso aama me; masoa abrε. **15** Se momema mo nsa so bo mpae a, meyi m’ani ato nkyen. Se moba mpae bebree mpo a merentie. “Mogya bebree agu mo nsa ho fi. **16** “Munnwira mo ho na mo ho ntew. Munnyi mo nnebōne mfi m’ani so! Munnyae bōneye, **17** Monyε papal Monhwehwe atentrenee. Monhyε wōn a wōhyε wōn so nkuran Munni mma ayisaa, monka akunafo nsem mma wōn. **18** “Afei mommra na yennwen mmoa mu,” senea Awurade se ni. “Se mo bōne te se ḥokēn a, εbεyε fitaa se sukyeremma; mpo se εyε kōkō te

se mogya a εbεyε fitaa se asaawa mfuturu. **19** Se mōpene so na moye osetie a, mubedi asase no so nnepa. **20** Na se moampene na motew atua a, afoa bedi mo nam.” Awurade na wakasa. **21** Hwε senea kropōn nokwafo no adan oguamanfo. Bere bi, na atentrenee ahyε no ma na anka trenee te ne mu, nanso mprempren, awudifo ahyε mu ma! **22** Wo dwētē adan ade a so nni mfaso, wōde nsu afra wo nsa papa mu. **23** Wo sodifo yε atuatewfo, akorōmfo yonkonom; wōn nyinaa pε adanmude, na wōpere akyεde ho. Wonni mma ayisaa; na akunafo nsem nko wōn anim. **24** Enti, Awurade, Asafo Awurade, nea εyε ḥokēse ma Israel no ka se, “Aa, menya ahomegye afi m’atamfo ho na matō wōn so were. **25** Mema me nsa so, atia mo; mēhohoro mo ho fi korakora na mayi mo ho nkekae nyinaa. **26** Mema mo atemmufo bio se kan no, ne mo afotufo senea na ete, mfiase no. Eyi akyi no, wōbēfē wo Kuropōn Trenee, Kuropōn Nokwafo.” **27** Wōde atentrenee begye Sion bio, na wōn a wonu wōn ho no, wōde trenee begye wōn. **28** Nanso atuatewfo ne nnebōneyeф de, wōbedwerew wōn abō mu, na wōn a wōpā Awurade akyi beyera. **29** “Mo ani bewu, esiane odum anyame a munyaa wōn mu anigye no; wobegu mo anim ase, esiane nturo a mosom abosom wō mu no nti. **30** Mobejε se odum a ne nhaban apo, ne turo a ennya nsu. **31** Ḍhoodenfo beyε se ade a εhyew ntem n’adwuma beyε se ogya a aturuw; abien no bεhyew abō mu, a obiara rentumi nnum.”

2 Eyi ne nea Amos babarima Yesaia hui, a efa Yuda ne Yerusalem ho. **2** Nna a edi akyi no mu no, Awurade asōredan bepōw no betim se mmpēpōw no nyinaa ti; ebegye din aboro nkoko nyinaa so na aman nyinaa bēbō yuu ako ho. **3** Aman bebree bēbā abēka se, “Mommra mma yēnkō Awurade bepōw no so, nko Yakob Nyankopon fi. Ḍbēkyerēkyerε yεn n’akwan senea εbεyε a yēbēnante wōn’atempōn so.” Mmara no befi Sion abā, na Awurade asem afi Yerusalem. **4** Obebu amanaman ntam atēn na obesiesie nnipa bebree ntam asem. Wōde wōn afoa bēbōbō nsōw na wōde wōn mpeaw aye asosōw. Ḍman bi rentwe ḥoman foforo so afoa, na wōrenyε ahoba biara mma ḥoko bio. **5** Mommra. Yakob fifo, momma yēnnantew Awurade hann mu. **6** Awurade, woagyaw wo nkurōfo, Yakob fifo. Gyidihunu a efi apuei fam ahyε wōn ma; wōhyε nko se Filistifo na wōne abosonsomfo fa ayoŋko. **7** Dwētē ne sikakokō ahyε wōn asase no so ma; wōn ademude dōoso bebree. Apōnkō aye wōn asase no so

ma; na wɔn nteaseenam dodow nni ano. **8** Ahoni ahye wɔn asase no so ma; wɔkotow sɔre wɔn ankasa nsa ano adwuma, nea wɔn nsateaa aye. **9** Enti, Awurade bɛbɛre onipa ase na wama adesamma abotow, mfa wɔn ho nkye wɔn. **10** Kɔhyɛ abotan no mu, fa wo ho kosie asase no mu esiane Awurade ho hu ne n'anusonyam kɛseye nti! **11** Wɔbɛbɛre ɔhantanni ase, na wɔde nnipa ahomaso ahwe fam; Awurade nko ara na wɔbɛma no so da no. **12** Asafo Awurade ahye da bi ama ahomaso nyinaa ne nea ɛma ne ho so nyinaa (wɔbɛbɛre wɔn ase), **13** Lebanon sida nyinaa, atenten ne nea ɛkorɔn, ne Basan odum nnua no, **14** mmepeɔw atenten nyinaa ne nkoko a ɛwɔwaree nyinaa, **15** ne abantenten a ɛkorɔn ne ɔfasu biara a ɛye den, **16** aguadi hyen biara ne hyen kese fefe biara. **17** Wɔbɛbɛre ɔhantanni ase, na wɔde nnipa ahomaso ahwe fam; Awurade nko ara na wɔbɛma no so da no, **18** na ahoni no bɛyera korakora. **19** Nnipa beguan akohye aboden a ɛwɔ abotan mu ne ntokuru a ɛdeda asase mu esiane Awurade ho hu ne n'anusonyam kɛseye nti, bere a ɔbɛsore awosow asase. **20** Saa da no, nnipa betow wɔn dwetɛ ne sikakɔkɔ ahoni a wɔyɛsɛ se wɔbɛsom no agu ama akisi ne mpan. **21** Wobeguan akohye abotan mu ntokuru mu ne abotan mpaapae mu esiane Awurade ho hu ne n'anusonyam kɛseye nti, bere a ɔbɛsore awosow asase. **22** Munnyae se mode mo ho to nnipa, a wɔwɔ ɔhomed kɛkɛ so. Wɔyɛ den koraa?

3 Afei hwɛ, Awurade, Asafo Awurade, rebegyae nea ɔde ma wɔ Yerusalem ne Yuda nyinaa: aduan ne nsu a ɔde ma wɔn nyinaa. **2** Dɔmmarima ne akofo, otemmufo ne odiyifo, nkɔmhyeni ne ɔpanyin, **3** aduonum so panyin ne nea ɔwɔ dibe, ɔfotufo, odwumfo nyansafo ne nkaberekyerefo onifirifo. **4** “Mede mmerantewa bɛye wɔn nnwuma so mpanyimfo; na mmofra adi wɔn so.” **5** Nnipa bɛhyɛ wɔn ho wɔn ho so, ɔbarima betia ɔbarima, ɔyonko betia ne yonko. Mmabun besore atia wɔn mpanyimfo, apapahwekwa betia onuonyamfo. **6** ɔbarima beso ne nuanom mu baako mu wo n'agya fi aka se, “Wowo atade, bɛye yen dikano; wo kurow a adan mmubui siw yi so.” **7** Nanso da no ɔbeteɛ mu se, “Minni nea mede bɛye. Minni aduan anaa ntama wo me fi; mfa me nyɛ nnipa no so kannifo.” **8** Yerusalem retɔ ntintan, Yuda rehwe ase; wɔn nsem ne nneyɛe tia Awurade. Wommu n'anusonyam a ɛwɔ wɔn mu no. **9** Senea wɔn anim te no di adanse tia wɔn; wɔda wɔn bɔne adi te se Sodom; wɔmmfa nsie. Nname nka wɔn! Wɔakɔfa

amanehunu aba wɔn ho so. **10** Ka kyere atreneefo se ebisi wɔn yiye, efise wobedi wɔn nneyɛe so aba. **11** Nname nka amumɔyɛfo! Amanehunu wɔ wɔn so! Wobetua wɔn nea wɔn nsa aye no so ka. **12** Mmabun hye me nkurofo so, mmea di wɔn so. Me nkurofo, mo akwankyerɛfo ma moyera; wɔma moman fi ɔtempɔn no so. **13** Awurade tena ase wɔ n'asennii. ɔma ne mu so bu nkurofo no aten. **14** Awurade bu aten de tia ne nkurofo mpanyimfo ne akannifo se, “Mo na moasɛe me bobeturo; apoobode a efi ahiafo nkyɛn wɔ mo afi mu. **15** Ase ne dɛn nti na modwerɛw me nkurofo na mode ahiafo anim twitwiw fam?” Senea Asafo Awurade se ni. **16** Awurade kasa se, “Sion mmabea yɛ ahantant; wɔnantew toto wɔn kɔn, wɔdɛda wɔn ani akyi, wotutu wɔn anammɔn ntiantia, na wɔn anan ase nkaa gyigye. **17** Enti Awurade bɛma tikuru abegu Sion mmea ti ho. Awurade bɛma wɔn ti so apa.” **18** Da no Awurade bɛyiyi wɔn afɛfɛde: nkaa, ntamabamma ne kɔnmuade, **19** asokaa, nkapo ne nkataanim, **20** Wɔn mmotiri, anan ase ntweaban, nkyekyeremu, nnuhuam ntoa ne nkabere, **21** nsɔwano mpretea ne hwenem nkaa, **22** ntade atenten pa, nguguso tiaa a enni nsa, ntade yuu ne sika nkotoku; **23** nhwehwɛ, siriky i ntade, tinwi so nkaa ne mmati so nguguso. **24** Nkabɔne besi nea ɛye huam anan mu; ntampahama besi nkatakɔnmu anan mu; ti a ɛso apa besi tinwi a wɔasiesie anan mu; atweaatam besi ntama pa anan mu; honam ani atwaatwa besi ahoofe anan mu. **25** Wo mmarima bɛtɔtɔ afoa ano, w'akofo wɔ ɔko mu. **26** Sion apon betwa adwo, adi awerhɔw; onnibi, ɔbetena fam.

4 Saa da no, mmea baason beso ɔbarima baako mu aka se, “Yɛbɛbɔ yen ho akɔnhamma na yen ankasa aye yen adurade; ma wo din nna yen so kekɛ. Yi ahohora fi yen sol!” **2** Saa da no Awurade Baa no bɛye fe na anya anuonyam, na asase no so aba bɛye ahohoahoa ne anuonyam ama Israel nkae no. **3** Wɔn a wɔaka wɔ Sion, a wɔte Yerusalem no, wɔbɛfre wɔn kronkron, wɔn a wɔakyerɛw wɔn din aka ateasefo ho wɔ Yerusalem nyinaa. **4** Awurade behohoro Sion mmea ho fi; ɔde atemmu honhom ne ogya honhom bɛpepa mogya nkekae a ɛwɔ Yerusalem. **5** Afei, Bepɔw Sion ne wɔn a wɔboa wɔn ano wo hɔ nyinaa, Awurade de wusiw mununkum bekata wɔn so awia, na ɔde ogya a ɛdɛw akata wɔn so anadwo; ntama kyinii bekata anuonyam yi nyinaa so. **6** Ebɛye hintabea ne onwini

wō awia anoden mu, na osu ne ahum mu nso, εbεyε
guankōbea ne hintabea.

5 Meto dwom ama me dōfo dwom a εfa ne bobeturo
ho: Na me dōfo wō bobe turo bi wō asasebere bi
a εda bepōw ani. **2** Ofuntum asase no, yiyii mu abo,
na oduaa bobe a εye papa wō so. Osii ɔwen aban wō
mfimfini na otuu nsakyiamoa nso. Afei ɔhwεe anim se
obetwa bobe aba pa, nanso εsow aba bōne. **3** “Afei mo a
motete Yerusalem ne Yuda mmarima, mummu me ne
me bobeturo ntam aten. **4** Den bio na anka εse se meye
ma me bobeturo boro nea maye yi so? Bere a merehwe
anim se minya bobe a eye no aden nti na εsow aba
bōne? **5** Afei meka nea merebεyε me bobeturo no
akyεrε wo: Meyi ho ban no afi hō, na wōbεsεe no;
mebubu ho ɔfasu, na wobetiatia so. **6** Mεma aye asase
a εda mpan a worenyiyi mu na wōnye so adwuma,
ohwirem ne nsεe benyin wō so. Mεhyε omununkum
na wanto osu angu so.” **7** Asafo Awurade bobeturo
no ye Israelfi, na Yuda mmarima ye turo a n’ani gye
ho. ɔpεe atentrenεe nanso ohuu mogyahwiegū; ɔpεe
trenee nanso ɔtee mmεborōsu. **8** Nname nka mo a
mode ofi ka ofi ho na mogyigye mfuw bōbo so kosi se
asase no besa na εka mo nko ara wō asase no so. **9**
Asafo Awurade apae mu aka ama mate: “Nokwarem,
afi akεse no beda mpan, na aban afεeε no, obiara
rentena mu. **10** Bobeturo kese pa ara no nsa kakraa
bi na ebebi mu. Aba lita aduonu baako a wodua no
wobenya so lita aduonu abien pe.” **11** Wonnue, wōn a
wōsōre anōpahema kōhwehwε wōn nsa akyi kwan wōn
a wosii pe anadwo kosi se nsa bεbow wōn. **12** Wōbō
sankutεn ne bεnta wō wōn aponto ase, akasae, ne
atentεbεn ne nsa, nanso wotwiri nea Awurade aye, na
wommu ne nsa ano adwuma. **13** Eno nti, me nkurōfō
bεkō nnommum mu, efise wonni ntease; ɔkōm bekum
wōn mu atitiriw na osukōm betware wōn mu bebree.
14 Enti Owu bae n’abogye mu na obue n’anon bayaa;
na mu na atitiriw ne dōm no bεkō wōne wōn a wōsaw
na wogye wōn ani no. (Sheol h7585) **15** Enti wōbεbεre
onipa ase na wama adesamma abotow. Wōbεbεre
ɔhantanni ase, **16** nanso Asafo Awurade atentrenεe
bεma no so, na ɔkronkron Nyankopōn de ne trenee
beda ne ho adi se ɔkronkroni. **17** Afei nguan bεkō
adidi te sεnea wōwō wōn addidibe; nguantenmma
bedidi wō asikafō amamfo so. **18** Munnue, mo a mode
nnaadaa nhoma twetwe bōne, na mode nteaseεnā
ntampehama twetwe amumoyε. **19** Munnue, mo a
moka se, “Onyankopōn nyε ntem, onyε n’adwuma

ntem senea yebehu. Ma emmen, Israel ɔkronkroni no
nhyehyεe no mmra, senea yebehu.” **20** Munnue, mo a
mofrε bōne se papa na papa nso se bōne, mo a mode
sum si hann anan mu na hann si sum anan mu, mo a
mofrε nweenwen se dεeε ne dεeε se nweenwen. **21**
Munnue, mo a mubu mo ho anyansafo, mo ankasa
ani so ne anitewfo mo ankasa ani so. **22** Munnue mo
a wōfrε mo akatakyi wō nsanom mu ne ahoōdenfo
wō nsa afrafra mu. **23** Mo a mugye adanmude, na
mugyaa nea odi fo na mubu nea odi bem no fō. **24**
Enti senea ogyaframa hyew nwuraguanee na sare a
awo yera wō ogyaframa mu no, saa ara na mo ntin
bεporōw, na mo nhwiren nso atu akō se m futuma;
efise moapo Asafo Awurade mmara na moatwiri Israel
Kronkroni no asem. **25** Enti Awurade abufuw aba ne
nkurōfō so, wama ne nsa so, na ɔde rebo wōn ahwe
fam. Mmebōw no wosow, na afunu aye se mmōntεn so
nwura. Nanso eyi nyinaa akyi, ne bo nnwoō ε, na ne
nsa da so wō soro. **26** ɔma frankaa so ma akyirikyiri
aman, ɔhyεn abεn de frε wōn a wōwō asase ano.
Wōn na wōreba no, afre so ne ntem so! **27** Wōn mu
biara mmmrε na onhinti, obiara ntō nko na ɔnna;
aboso biara mu nnnow wō asen mu na mpaboa hama
biara nso rentew. **28** Wōn agyan ano ye nnam, na
wōn tadiu nyinaa aye krado; wōn apōnkō tote te se
ɔtwerebo, wōn nteaseεnā nkyimii te se mfεtε. **29**
Wōn mmobōmu te se gyata de, na wōbōbō mu se
gyatamma; wōbōbō mu kyere wōn hanam na wōde no
kō a ogyefo biara nni hō. **30** Da no wōbεbεre mu agu
no so senea po wōrō so no. Na se obi hwε asase no a,
obehu sum kabii ne ahohiahia; omununkum bεma
hann aduru sum.

6 Afe a ɔhene Usia wui mu no, mihu Awurade se
ote ahengua a εkorōn na wapagyaw so na n’atade
mmuano aye hyiadan mu hō ma. **2** Na Serafim a wōn
mu biara wō ntāban asia wō n’atifi. Wōde ntāban no
abien kata wōn anim, na wōde abien nso kata wōn
nan ho na wōde abien nso tu. **3** Na obiara tee mu
kyεrε ne yōnko se, “Kronkron! Kronkron! Kronkron
ne Asafo Awurade; N’auonyam ahyε asase nyinaa
so ma!” **4** Wōn nne nnyigyei maa apon ne abobow
ano wosowee, na wusiw yεε hyiadan mu hō ma. **5**
Meteεε mu kae se, “Minnue! Memfata! Meye onipa a
m’ano ho ntew, na mete nnipa a wōn ano ho ntew
mu, na m’ani ahu ɔhene, Awurade Asafo no yi.” **6** Na
Serafim no mu baako a okura nnyansramma, a ɔde
ɔdaban kōfa fii afōremuka no so tu baa me nkyεn. **7**

ɔde eyi kaa m'ano kae se, "Hwε, eyi aka w'anofafa, wɔayi w'afodi na wɔatua wo bɔne so ka." 8 Afei, metee Awurade nne a εrebisa se, "Hena na mensoma no? Na hena na ɔbekɔ ama yen?" Na mekae se, "Mini. Soma me!" 9 Na ɔkae se, "Kɔ na kɔka kyere saa nkurofo yi se, "ɔte de mobete, nanso morente ase; ɔhwε de mobehwε, nanso morenhu." 10 Efise mo, moapirim mo koma; moasisiw mo aso, akatakata mo ani. Ɛnye saa a, anka mo ani behu ade, na mo koma ate asem ase, na moanu mo ho asan aba me nkyen, na masa mo yare." 11 Na mekae se, "Enkosi da ben, Awurade?" Na obuae se, "Enkosi se nkuropon no bεye amamfo a nnipa ntete so, enkosi se afi no bεye afitwu na mfuw no aseε aye pasaa, 12 enkosi se, Awurade bεpam obiara akyirikyiri na asase no ada mpan. 13 Mpo, se nkyemdu mu baako ka asase no so a wobesee no bio. Nso senea dupon anaa odum gyaw dunsin, bere a wɔatwa ato fam no, saa ara na aba kronkron no bεye dunsin wɔ asase no so."

7 Bere a Usia babarima Yotam babarima Ahas bedii Yudaman so hene no, Aramhene Resin ne Remalia babarima Peka a ɔyε Israelhene baa Yerusalem ne wɔn bεkoe, nanso wɔantumi anni ne so. 2 Na wɔka kyere Dawidfi se, "Aram ne Efraim aye apam;" Enti Ahas ne ne nkurofo ho wosow senea kwaermua wosow wɔ mframā ano no. 3 Na Awurade ka kyere Yesaia se, "Wo ne wo babarima Sear-Yasub nkohyia Ahas wo Atifi Tare no subon a εwɔ Ntamahorofo Afu no kwan so. 4 Ka kyere no se, 'Hwε yiye, ye komm na nsuro. Mma wo koma ntu wo saa nnyentia abien a erefi wusiw yi ho; wɔ Resin Aramhene ne Remalia babarima abufuwhiyew no nti. 5 Aram, Efraim ne Remalia babarima abɔ wo see ho pɔw se, 6 "Momma yentow nhye Yuda so, na yentetew wɔn mu na yenkye mfa, na yensi Tabeel babarima hene wɔ so." 7 Nanso nea Asafo Awurade se ni: "εremma so, na εrensi da, 8 Aram ti ne Damasko, na Resin pε ne εyε Damasko ti. Mfirihiya aduosia anum mu no Efraim mu bεtetew koraa a εrentumi nnye ɔman. 9 Efraim ti ne Samaria Remalia babarima pε ne Samaria ti. Se woannyna pintinn wɔ wo gyidi mu a, worennyina koraa." 10 Awurade kasa kyere Ahas bio se, 11 "Bisa Awurade, wo Nyankopon hɔ nsenkyerenne, se εwɔ bun ase tɔnn anaa ɔsorosoro noho." (Sheol h7585) 12 Nanso Ahas buae se, "Meremmisa, merenso Awurade nhwe." 13 Na Yesaia kae se, "Muntie Dawidfi! Enso mma mo se mobεsɔ nnipa ntoboase ahwε? Na mobεsɔ

me Nyankopon nso ntoboase ahwε ana? 14 Enso de, Onyankopon ankasa bema mo nsenkyerenne; ɔbabun no benyinsen, na wawo ɔbabarima, na wobefre no Immanuel. 15 Obedi nufusu ani srade ne εwo, bere a wahu nea εbεma watumi apo bɔne na wafa nea eye no. 16 Nanso ansa na abarimaa no behu nea εbεma watumi apo bɔne na wafa nea eye no, wobεma ahemfo abien a wusuro wɔn no nsase ada mpan. 17 Awurade de bere bi beba wo ne wo nkurofo ne w'agya fi so a eso bi mmaa da, efi bere a Efraim tew ne ho fii Yuda ho; ɔde Asiriahene beba." 18 Da no, Awurade bεhyen aben afre nwansena afi nsuwansuwa a εwɔ akyirikyiri wɔ Misraim ne nnowa a wofi Asiria asase so. 19 Wɔn nyinaa beba abegu aku a mu do ne ntokuru a εwɔ abotan mu, nkyεkyere ne suka mu. 20 Da no, Awurade de oyiwā a obegye wɔ Asubonten no agya noho wɔ Asiriahene nkyen, no beyi mo ti so ne mo anan ho nwi na wayi mo abogyes nso. 21 Saa da no, obiara bεyε nantwi ba baako ne mmirekyi abien. 22 Na esiane nufusu dodow a wobεma nti, obenya nufusu ani srade adi. Wɔn a wobεka wɔ asase no so nyinaa bedi nufusu ani srade ne εwo. 23 Saa da no, baabiara a na anka bobe apem a ne bo ye dwete kilogram dubaako ne fa wɔ no, wobehu nnεnkyense ne nsɔe. 24 Nnipa de agyan ne tadua bεkɔ ho, efise nnεnkyense ne nsɔe agye ho. 25 Nkoko a na anka kan no wode nsow ye so adwuma, nnεnkyense ne nsɔe ho hu nti worenkɔ ho bio; εbedan mmeaemmeae a wogya anantwi ne nguan ma wɔkɔ.

8 Awurade ka kyere me se, "Fa nhoma mmobεwee kεse no na fa kyere dwia biara kyerew so. 2 Na mεfrε ɔsfo Uria ne Yeberekia babarima Sakaria se me dansefo nokwafo abo." 3 Afei mekaɔ nkɔmhyεnbea no ho, na onyinsenee, woo ɔbabarima. Na Awurade ka kyere me se, "Frε no Maher-Salal-Has-Bas. 4 Ansa na abarimaa no betumi aka, 'M'agya' anaase 'me na' no, Asiriahene beba abefa Damasko ahode ne Samaria asade nyinaa akɔ." 5 Awurade kasa kyere me bio se, 6 "Esiane se saa nkurofo yi apo Siloa nsu a esen breoo na wodi ahurusi wo Resin ne Remalia babarima no ho nti, 7 Awurade reye de Asubonten no yiri kεse no atia wɔn, Asiriahene ne ne kesεyε nyinaa. Ebeyiri afa n'abon nyinaa mu, na abu afa ne konkon so 8 na apra abefa Yuda, akɔntɔn afa ho, atee afa mu abεdeda kɔn mu. Na atretrew akata asase no nyinaa so Immanuel." 9 Momma ɔko nteεmu so, mo aman na wɔnnwerεw mo! Muntie mo akyirikyiri

aman. Munsiesie mo ho mma əko, na wənnwerew mo! Munsiesie mo ho mma əko, na wənnwerew mo! **10** Hwehwə əkwān a wobəfa so, nanso wobesee no; da wo nsusuwii adi, nanso ərennyina, efise Onyankopən ne yən wo hə. **11** Awurade de ne nsa dennen no too me so, ka kyere me, bəə me kəkə se mennantew saa nkurəfə yi kwan so. Əkae se, **12** “Mommfrē no tirisopam biribiara a saa nkurəfə yi frē no tirisopam no; Munnsuro nea wosuro, na momma əmmo mo hu. **13** Asafo Awurade nko ara na əsə se wubu no əkronkron, əno na əsə se wusuro no, əno na ne ho yə hu, **14** əbeyə kronkronbea: nanso Israel ne Yuda de, əbeyə hintibo ne əbotan a əma wohwe ase. Na ne nnipa a wəwə Yerusalem de, əbeyə afiri a ebeyi wən. **15** Wən mu bebree bewatiri; wəbəhwə ase a wərensore bio, wobesum wən afiri na ayi wən.” **16** Kyekyere kəkəbə adanse no səw mmara no ano ma m'asuafə. **17** Mətwən Awurade a wayi n'ani afi Yakobfi so mede me were bəhyə ne mu. **18** Me ne mma a Awurade de wən ama me no ni. Yeyə nsenkyerənne ne agyiraehyəde wə Israel, na yefi Asafo Awurade a əte Sion Bepəw so no nkyen. **19** Se nnipa tu mo fo se monkohu samanfrefo ne nnunsifo a wəkasa aso mu na emu ntew a, adən nti na wommmisa wən Nyankopən? Aden nti na mubisa ade wə awufo nkyen ma ateasefo? **20** Se wəanniyina mmara ne adanse yi so anka asem yi a, wunni adekyee mu hann. **21** Wəde ahohiahia ne əkəm bənantenantew asase no so; na se wətə beraw a, wən bo befuw na wobəma wən ani so adome wən hene ne wən Nyankopən. **22** Afei wəbəhwə asase no so, na wubehu ahohiahia ne sum a əyə hu, na wəde wən bəhyen sum kabii mu.

9 Nanso wən a na wəwə ahohiahia mu no renni awerəhow bio. Kan no əbree Sebulon ne Naftali nsase no ase, nanso daakye bi əbəhyə Galilea a əyə amanamanmufo man na ne kwan da Yordan ne po ntam no anuonyam. **2** Nnipa a wənam sum mu ahu Hann kəse; wən a wəte asase a so sum kabii no, hann bi apue wən so. **3** Woatrew əman no mu woama won ani agye mmoroso wodi ahurusi wə w'anim sənea nnipa di ahurusi otwabere, sənea nnipa ho səpew won wə bere a wərekə asade no. **4** Te se da a Midian dii nkogu no, woadwerew konnua a əda wən so no, abaa a əda wən mmati, wən nhysəfo pema. **5** Əkofo mpaboa a wəhyə de kə sa ne atade biara a mogya akeka mu, wobegyaw agu hə na wəahyew; əbeyə nea ema ogya dəw. **6** Na wəawo akokoaa ama yən, wəama

yən əbabarima, na amammui no bəda ne mmati so. Na wəbəfre no Əfotufo Nwonzwani, Otumfo Nyankopən, Daa Agya, Asomdwəe Wura. **7** N'amammui no nkəso ne N'asomdwəe bətəna hə daa. Əbetəna Dawid ahengua so abu N'ahenni, Əde atentrenee ne treneeyə befi ase na wama atim afi saa bere no akosi daa apem. Asafo Awurade mmədemmə əbeyə eyi. **8** Awurade ama Yakob nkra a etia no, na əbəka Israel. **9** Nnipa no nyinaa behu, Efraim ne won a wətətē Samaria a wəde ahoahoahoa ne ahomaso koma kasa no, **10** “Ntayaa no abubu agu fam nanso yəde abo a wəatwa bətə bio. Wəabubu borədəma nnua no nanso yəde sida besi anan mu.” **11** Nanso Awurade ahyə Resin atamfo den atia wən, na əhyə won atamfo no nkuran. **12** Aramfo a wofi apuei fam, Filistifo a wofi atəe fam, abue won anom amene Israel. Nanso eyinom nyinaa akyi no ne bo nnwooo ε, na ne nsa da so wə soro. **13** Nanso nnipa no nsan nkəo nea ətwee wən aso no nkyen, na wənhwehwə Asafo Awurade no akyi kwan nso. **14** Enti Awurade betwa eti ne dua afi Israel ho na berew ne demmire nso, əde da koro pə; **15** mpanyimfo ne akunini no ne eti no, na atoro adiyifo no ne dua no. **16** Wən a wəkyere nnipa yi kwan no, nkyere wən əkwān pa, na wən a wonya akwankyerə no nso, fom kwan. **17** Enti Awurade ani rennye mmerante no ho, na ərenhu ayisaa ne akunafo mməbə efise, obiara mni nyamesu na wəyə amumoyəfo, ano biara ka ahuhusem. Nanso eyinom nyinaa akyi no ne bo nnwooo ε, na ne nsa da so wə soro. **18** Nokware, atiriməden hye te se ogya; əhyew nnənkyense ne nsəe, əde ogya to kwaebərentuw mu hyew no, na ənam wusiw kumənn mu foro kə soro. **19** Ənam Asafo Awurade abufuw so, asase no bəkyen na nnipa əbeyə mmabaa ama ogya no; na obiara remfa ne nua ho nkye no. **20** Nifa so, wəbəfom aduan adi, nanso əkəm bəde wən; benkum so wobedidi, nanso wəremmee. Obiara bəwe ne ba nam. **21** Manase bədan Efraim na Efraim adan Manase na wəbəbə mu atia Yuda. Nanso eyinom nyinaa akyi no ne bo nnwooo ε, na ne nsa da so wə soro.

10 Wonnue, wən a wəhyə mmara a əmfa ne kwan mu, wən a wəhyə mmara dennen a əde nhysəo ba, **2** de siw ahiafo ahofadi ho kwan, de atentrenee bo me nkurəfə a wəhyə wən so no atiriməden. Wəma akunafo ye amanehunufo na wəbə ayisaa korən. **3** Den na mobeyə wə akontaabu da no, bere a amanehunu fi akyirikyiri reba? Hena nkyen na mubeguan akəpə mməa? Əhefa na mubegyaw mo ahode? **4** Erenka mo

hwee se mobefra nneduafu mu anaase mobetoto wo atofo mu. Nanso eyinom nyinaa akyi no ne bo nnwoo ε, na ne nsa da so wō soro. 5 “Nname nka Asiriani no, m’abufuw abaa, nea okura m’abufuwihyew pema no! 6 Mesoma no akyo əman a wonnim Onyankopon so migya no kwan ma wakō nnipa a wōhye me abufuw so se wonkogye akoronne abran so na wonhuam afowde, na wontiatia won so se dōte wo mmonten so. 7 Nanso enye eyi ne nea əpē se əye enye eyi ne nea əwō n’adwene mu; ne botae ne se əbesee, se əde aman bebree bēba wōn awieie. 8 Na obisa se, ‘Ahemfo nyinaa nyē m’asahene ana? 9 Kalno nyē se Karkemis ana? Hamat nte se Arpad na Samaria nte se Damasko ana? 10 Senea migyee ahoni ahenni ahorow abran so, ahenni a wōn nsesode sen nea əwō Yerusalem ne Samaria no. 11 Merentumi ne Yerusalem ne ne nsesode nni, senea me ne Samaria ne n’ahoni dii no?’” 12 Se Awurade wie n’adwuma a etia Bepōw Sion ne Yerusalem nyinaa a, əbeka se, “Mətwe Asiriahene aso wō ne komapirim ne n’ani a ənsə ade no ho. 13 Efise əka se, “Mede m’ahoden na aye eyi, na mifi me nyansa mu, efise mewō nimdee. Mesee aman aman ahye, mefow wōn ademude; mebree wōn ahemfo ase te se əbran. 14 Senea obi tee ne nsa hye berebuw mu no, saa ara nso na metee me nsa wō amanaman no ahonyade so; senea wōtase nkesua a woagyaw hō no, saa ara na meboaboa amanaman no nyinaa anō; obiara ammō ne ntaban mu, na wammue n’ano ansu.” 15 Abonnua ma ne ho so tra nea ətow, anaase əwan hoahoa ne ho kyēn nea əde no yē adwuma ana? Aye te senea abaa tumi danna nea əmaa no so, anaase poribaa tumi hinhim nea ənyē dual! 16 Afei Awurade, Asafo Awurade, de oyaredōm bēbō n’akofo ahoodenfo no; ne kese耶 mu wobefita ogya mu ama adēw te se gyaframa. 17 Israel Hann no bēdan ogya. Wōn Kronkronni no bēye ogya a ədēw; əde da koro bēhyew na wasē ne nsē ne nnenkylene. 18 Ne kwaē ne n’asasebere anuonyam no, əbesee pasapasa te se əyarefo a ərefən. 19 Nnua a əbeka wō ne kwaē mu bēye kakraa bi a abofra betumi akyere ne dodow. 20 Da no, Israel nkae, Yakob fifo a wōbēka no, remfa wōn ho ntu no so bio nea əbōa wōn hwee fam no; na mmom wōde wōn ho bēto Awurade so nokware mu, Israel Kronkronni no. 21 Nkae bi besan aba, Yakob nkae bi besan aba Otumfo Onyankopon no nkyēn. 22 Israel, əwō mu se wo nkurofo dōoso se mpoano nwea de, nanso nkae bi pē na wōbesan. Wōahye əsē ho mmara

dennen a ebekunkam so na ətēe. 23 Awurade, Asafo Awurade de əsē a wōahye ho mmara ketee na əbēba asase no so nyinaa. 24 Enti əsē na Awurade, Asafo Awurade se, “Me nkurofo a mote Sion, munnsuro Asiriafo no, wōn a wōde mmaa hwe mo na wōma kontibaa so tia mo, senea Misraim yee no. 25 Erenkye koraa m’abufuw a etia mo no ano bedwo na m’anibere bekō won əsē so.” 26 Asafo Awurade de mpire bēhwe wōn, senea əbōa Midian hwee fam wo Oreb əbotan ho no; na əbētēe ne pema wō nsu no so, senea əyēs wō Misraim no. 27 Da no wobeyi wōn adesoa no afi wōn mmati so wōn konnua afi wo kōn mu; wobubu konnua no efise woaye əbran yiye. 28 Wōhyen Ayat; wōfa Migron; na wokora wōn nneema wō Mikmas. 29 Wōfaa ətempōn no so, na wōka se, “Yebewen wō Geba anadwo yi.” Rama ho popo; Saulo kurow Gibeon nso guan. 30 Tee mu, Galim Babea! Tie, Laisa! Anatot Mmaboroni! 31 Madmena reguan; Gebimfo kōtetēw. 32 Nne ara wobegyina wō Nob; wobehim wōn nsa wō əbabea Sion bepōw no so, wō Yerusalem koko no so. 33 Hwē, Awurade, Asafo Awurade no, əde tumi kēse betwita dua mman no. Wobebubu nnua atenten no agu fam nea əwōwaree no bēba fam. 34 Əde abonnua betwita kwaedōtō agu fam Lebanon bēhwe ase wō əkēse no anim.

11 Dua foforo bi befifi wō Yisai dunsin ho; efi ne ntin mu na Dubaa bi besow aba. 2 Awurade Honhom betena ne so, nyansa ne ntease Honhom, afotu ne tumi Honhom, nimdee ne Awurade suro Honhom, 3 Na n’ani begye wō Awurade suro mu. Enye nea əde n’ani hu so na obegyina abu atēn, anaa nea əde n’aso bete so na obegyina asi gyinae; 4 na mmom əde trenee bebu mməborōfo atēn, əde atentrenee besi gyinae ama asase so ahiafo. Əde n’ano abaa na əbēbō asase; əde n’anofafa home bekunkum amumoyefo. 5 Trenee bēye n’abōso na nokwaredi aye n’abōso. 6 Pataku ne oguamma betena, osebo ne abirekyi bēda, nantwi ba ne gyata ne ne ba bēbō mu; na abofra ketewa bi adi wōn anim. 7 Nantwi ne sisi bēbō mu adidi, wōn mma bēdeda faako, na gyata bēwe wura te se nantwi. 8 Akokoaa bedi agoru aben oprammiri amoa ano, na abofra ketewa de ne nsa ahye ahurutoa bon mu. 9 Wōrenye obi bōne na wōrensee ade wō me bepōw Kronkron nyinaa so, na Awurade ho nimdee bēye asase so ma senea nsu aye po ma no. 10 Na da no, Yisai aseni besore; nea əbesore abedi aman aman no so; əno na wōn ani bēda ne so, na n’ahomegyebea benya

anuonyam. 11 Saa da no, Awurade bëma ne nsa so ne mprenu so de agye ne nkurofo a wòaka afi Asiria, Misraim anafo fam, Misraim atifi fam, Kus, Elam, Babilonia, Hamat ne Po so asupow. 12 Òbëma frankaa so ama aman no na wòaboaboa Israelfo a wòatwa won asu no ano; Òbëboaboa Yudafo a wòahwete no ano afi asase ntwea anan no so. 13 Efraim anibere betu ayera, na wòbësëe Yuda atamfo. Efraim ani remmere Yuda bio, na Yuda nso rentan Efraim ani. 14 Wobetwiw afa Filistia asiansian ahorow no so akò atoe fam; na wòbëbo mu afow nnipa akò apuei fam. Wòbëfa Edom ne Moab, na Amonfo behye won ase. 15 Awurade bëma nsu a ewò Misraim Po no mu ayow korakora; òbëma ne nsa mu mfram a mu ye hyew abo afa Asubonten Eufrate so. Òbëpaapae mu aye no nsuwansuwa ason senea ebeyë a obiara betumi ahyë mpaboa atwa. 16 Òtempen bi beda hò ama ne nkurøfo nkae a wòaka Asiria, senea bi daa hò maa Israel bere a wofí Misraim bae no.

12 Saa da no, wòbëka se: "Mëkamfo wo, Awurade! Ewò mu wo bo fuw me de, nanso afei w'abufuw ano adwo. Na woakyekye me were. 2 Nokware, Onyankopon ne m'agyeenkwa; mede me ho bëto no so, na merensuro. Awurade, Awurade ne m'ahooden ne me dwom; na wabeyë me nkwegye." 3 Wode anigye besaw nsu afei nkwegye mmura mu. 4 Saa da no wòbëka se, "Da Awurade ase, bò ne din ma amanaman nhu nea wayë, na pae mu ka se wòama ne din so. 5 To dwom ma Awurade, efise, wayë nea ewò anuonyam bebree. Da eyi adi kyere wiase nyinaa. 6 Momma mo nne so nto dwom anigye so mo a mowa Sion, efise Israel Kronkronni a òte mo mu no ye òkese."

13 Amos babarima Yesaia adehu a efa Babilonia ho ni: 2 Ma frankaa so wò bepòw a hwee nni so no atifi, tee mu frè won: nyama won ma wonhyen atitiriw no apon mu. 3 Mahye m'ahotewfo; mafre m'akofo se wòonna m'abufuwhyew adi, won a wodi me nkoniimdi ho ahurusi. 4 Tie huuyë bi a ewò mmepòw no so te se ðòm këse bi de! Tie akasakasa a ewò ahenni ahorow mu, te se amanaman a wòreboaboa won ho ano! Asafo Awurade reboa ðòm ano akò oko. 5 Wofifi akyirikyiri aman so, wofifi òsoro ahye so, Awurade ne n'akode a eyë n'abufuwhyew; besëe òman no nyinaa. 6 Twa adwo, na Awurade da no aben; ebëba te se òsée a efi Òtumfo no. 7 Eyi nti, nsa nyinaa bedwudwo, obiara koma bebotow. 8 Wòbëbo hu, òyaw ne apinisi bekitaa

won; wobebubu won mu te se òbea a awo aka no. Wòde ahodwiriw behwe won ho won ho anim, a won ani asosa gya. 9 Hwë, Awurade da no reba da bòne a abufuw ne abufuwhyew wò mu, èrebësëe asase no na asëe abònefo a wote so no. 10 Òsoro nsoromma ne won akuw renhyerèn. Sum beduru owia a èrepue na òsram nso renhyerèn. 11 Mëtwe wiase aso, ne bòne nti, ne amumoyefo wò won nnebòne ho. Metwa ahantanfo ahomaso so mëbre nea odi awurukasem no ahantan ase. 12 Mëma onipa ho aye na asen sika kòkò ankasa òbesen Ofir sikakòkò. 13 Enti mëma òsoro awosow; na asase ahinhim wò ne sibea wò Asafo Awurade abufuwhyew ano n'abufuwhyewda no. 14 Te se òwansan a òbòmmofo rehwehwe no akum no, te se nguan a wonni òhwefo, obiara bëkò ne nkurøfo mu, obiara beguan akò n'asase so. 15 Obiara a wòbëfa no dedua no, wobehwirew no afoa akum no; won a wòbëkyere won no nyinaa bëtoto wò afoa ano. 16 Wòbëtotow nkokoaa ahwehwe fam wò won anim: wòbëfom won afei mu nneëma na woato won yerenom mmonnaa. 17 Hwë mehwanyan Mediafo atia won, won na wòmfia dwetë nyc hwhee na won ani nnye sikakòkò ho. 18 Won tadua bebobo mmerante ahwehwe fam; wòrenhu nkokoaa mmòbò na wòrennya ayamhyehye mma mmofra. 19 Babilonia, ahenni ahorow mu òbohemaa, anuonyam a Babiloniafo de hoahoa won ho no Onyankopon bedan abutuw te se Sodom ne Gomora. 20 Nnipa rentena ha bio awo ntoatoaso nyinaa mu; Arabni biara rensi ne ntamadan wò hò oguanhwefo biara remfa ne nguan nkòhome wò hò. 21 Nanso sare so mmoa bëda hò. Sakraman beye n'afi no mu ma; hò na mpatu betena, hò na wura mu mmirekyi nso bedi agoru. 22 Mpataku betena n'abandennen mu, adompo beye n'ahemfi fefé no mu ma. Ne bere aso, na wòrentwe ne nna mu.

14 Awurade behu Yakob mmòbò; obësan afa Israel na òbëbo won atenase wò won ankasa asase so. Ananafo bëba abëka won ho na wòne Yakobfi aka abo mu. 2 Amanaman bëfa won de won aba won ankasa atenae. Na Israelfi bëfa amanaman no aye won de se nkooa ne mfenaa wò Awurade asase so. Wòbeyë won a wòyëe won nnommuumfo no nnommuum na wobedi won sohwefo so. 3 Na da a Awurade bëma mo ohome afei amanehunu, ahoyeraw ne nkoasom dennen mu no, 4 mubedi Babiloniahene ho few se: hwë senea sohyefo no aba n'awie! ne senea n'abufuw nso to atwa! 5 Awurade abubu otirimòdenfo no abaa mu, sodifo

ahempema no, 6 nea abufuw mu no əde bobəə wən toatooa so hwehwee fam, na abufuhyew mu otintim wən so a ahomegye nni mu de břee amanaman no ase no. 7 Nsase no nyinaa rehome wə asomdwoe mu; na woto dwom. 8 Mpo, əpepaw nnua ne Lebanon sida nya ho anigye na wəka se, “Afei a wəabre wo ase yi, duatwafo biara remmetwa yen.” 9 Awufo nna a əwə ase no rekeka ne ho abehyia wo kwan; ekanyan wən a wəafi mu no honhom se wəmmema wo akwaaba, wən a na wəye akannifo wo wiase əma wəsore fi wən nhengua so, wən a na wəye ahemfo wə amanaman so. (Sheol h7585) 10 Wən nyinaa begye so, wəbəka akyere wo se, “Wo nso woaye mmerew se yen; woaye se yen ara.” 11 Wo kəseye nyinaa wəde aba əda mu, ne huuye a efi wo asanku no; wəde nsaammoa asew kete ama wo na asunson akata wo so. (Sheol h7585)

12 Senea wufi əsoro abəhwə fam, anəpa nsoromma, adekyee babarima! Wəato wo abəhwə asase so, wo a na kan no wobrə amanaman ase! 13 Wokaa no wo koma mu se, “Məforo akə əsoro; məma m'ahengua so asi Onyankopən nsoromma atifi; mətena ase adi hene wə ahyiae bepəw so, nea əkorən pa ara wo bepəw kronkron no so. 14 Məforo atra omununkum atifi; meye me ho se əsorosoroni no.” 15 Nanso wəde wo abeto əda mu, amoam donkudonku ase tənn. (Sheol h7585) 16 Wən a wuhu wo no hwe wo haw, wodwen nea ato wo no ho bisa se, “Ənye əbarima a əwosow asase na əmaa ahenni ho popoe, 17 əbarima a əmaa wiase dan nwéatam, nea ədan ne nkuronpən butuwii na wamma ne nneduafə ankə wən nkyi no ni?” 18 Amanaman ahemfo no nyinaa wəadeda wən obiara wə ne da mu. 19 Nanso wəapam wo afi wo da mu te se dubaa a wəapo; wəde wən a wəatotə akata wo so, wən a wətəə wo afoa ano, wən a wosian kə abo amoam mu, te se funu a wəatiatia so, 20 Wərensie wo nka wən ho, efise woasee w'asase na wakunkum wo nkurofə. Otirimədenfo asefə no wərenkae wən bio. Wo babarima renni w'ade se əhene. 21 Siesie faako a wobekunkum ne mmabarima wə wən agyanom bəne nti; ənse se wəsore di asase no so na wəde wən nkuronpən pete so. 22 “Məsore atia wən,” Senea Asafo Awurade se ni. “Metwa ne din ne ne nkae, ne mma ne ne nenanom afi Babilonia ho,” senea Asafo Awurade se ni. 23 “Medan no aye faako a mpatu wə ne əwora; mede əsəeprae bepəw no,” senea Asafo Awurade se ni. 24 Asafo Awurade aka ntam se, “Nokware, senea mahyehye no, saa ara na əbeyə, na senea masusuw

no, ərensesa. 25 Məsəe Asiria pasaa wə m'asase so; metiatia no so me mmepeə so. Obeyi ne konnua afi me nkurofə so, na n'adesoa nso afi wən so.” 26 Eyi ne nhyehyee a wəayə ama wiase nyinaa; eyi ne nsa a wəatee wə aman nyinaa so. 27 Na se Asafo Awurade aye n'adwene a hena na obesiw no kwan? Na se watee ne nsa, hena na obesianka no? 28 Saa adehu yi baa afe a əhene Ahas wui no: 29 Munnni ahurusi, mo Filistifo, se abaa a əbəə mo no mu abubu; saa əwo no ase na ahurutoa befi aba, na n'aba beye əwo a ne ho yə hare na n'ano wə bəre. 30 Ahiafo mu hiani benya didibe, na mməborəni bəda asomdwoe mu. Nanso w'asefə de, mede əkəm betore wən ase; ebekunkum wo nkae no. 31 Twa adwo, kurow pon! Su tee mu kuropon! munguan, mo Filistifo! Wusiw kumənn bi fi atifi fam reba, na obiara ntwentwen ne nan ase wə wən mu. 32 Mmuae bən na wəde bəma saa əman no ananmusifə? “Awurade de Sion atim ho, ne mu na n'amanehunufo benya guankəbea.”

15 Adehu a əfa Moab ho: Wəasəe Ar a əwo Moab Da koro anadwo bi, wəasəe Kir a əwo Moab da koro anadwo bi! 2 Dibon foro kə n'asəredan mu, əkə ne sorənsorəmmea kosu; Moab twa adwo wə Nebo ne Medeba ho. Wəayi eti biara so nwi na abogyes biara nso wəatwitwa. 3 Wofurafura atweatam wə mmənten so; wə adan atifi ne əman ahyiae wən nyinaa retwa adwo, wədeda fam na wosu. 4 Hesbon ne Eleale tee mu su, wote wən nne kodu Yahas noho. Enti Moab mmərima akofo tee mu su, na wəbotobotow. 5 Midi Moab ho awerəhow wə me koma mu; n'aguanfo guan kodu Soar, ne Eglat Selisiya. Wəforo kə Luhit, wərekə nyinaa na woresu; Horonaim kwan so nso wodi wən see ho awerəhow. 6 Nimrim nsuwansuwa ayoyow na sare no ahyew afifide nyinaa ayera na ənkaa wura biara a əye amono. 7 Enti ahonyade a wəape agu ho no wəsoa de kotwa mpampuro bon. 8 Wən nkekawmu gyigye wə Moab ahye so; wən agyaadwotwa kodu Eglaim na wən abubuwəbə kodu Beer Elim. 9 Dimon nsu aye mogya nko ara nanso məkə so ne no adi gyata beba Moab aguanfo so ne wən a wəbəka asase no so no so.

16 Momfa nguantenmma se sonkahiri nkəma asase no sodifo, efi Sela fa nwéatam no so, kəka əbabəa Sion bepəw no so. 2 Te se nnomaa a wəaka wən afi berebuw mu na wotu nenan wim no saa na Moabfo mmea te wə Arnon asutwabea. 3 Moab ka se, “Munsi

mo adwene pi, monna mo gyinaesi adi. Monye mo sunsuma se anadwo, awia ketee. Momfa aguanfo no nhintaw munnyi atubrafo no mma. **4** Momma Moabfo aguanfo no ne mo ntena; monye won bammø wo øsøefo no ho.” Øhyesoni no beba n’awie na adesee to betwa; opoobofo no beyera wo asase no so. **5** Óðo mu na Onyankopøn besi ahengua bi; òbarima bi de nokwaredi bëtena so, obi a ofi Dawid fi, nea atemmu mu no ope atentrenee na òntwentwén adetreneeyes ho. **6** Yeate Moab ahantan a øye, n’ani a atra ne ntøn mmoroso, n’ahomaso ne n’asoðden nanso hwee nni n’ahomaso no mu. **7** Enti Moabfo twa adwo, wøbo mu su ma Moab. Wodi awereshow na wøbo abubuw, ma Kir Hereset bobe aba ofam. **8** Hesbon mfuw no hyew, Sibma bobe mfuw nso saa ara. Aman sodifo no atiatia bobe papa no so, nea kan na wode kø Yaser na etretrew kø nweatam so no. Won mman tretrew køka mpoano pøe. **9** Enti misu senea Yaser su, de ma Sibma bobe mfuw. Hesbon ne Eleale, mede misu fow mo! Mo aduaba a abere ho ahurusi ne otwabere de no aka. **10** Ahosepew ne anigye nni mfikyifuw no mu; obiara nto dwom, na òntectee mu wo bobeturo mu; obiara nkyi nsa wo nsakyiamoa so, efise mede nteeteeemu aba n’awie. **11** Misi apini wo me koma mu wo Moab ho te se sankutен so kwadwom; na me yam hyehye me ma Kir Hereset. **12** Se Moab kø ne sorønsorømmea a øshaw ne ho kwa; se økø n’abosonnan mu købo mpae a, ørenkosi hwee. **13** Eyi ne asem a Awurade aka dedaw afa Moab ho. **14** Nanso mprempren Awurade ka se, “Mfe abiesa mu, senea ako a nhyehyee kyekyere no no bebu nna no, wobebu Moab anuonyam ne ne nkurofo dodow no nyinaa animtiaa, na ne nkae no beye kakraa bi a wonni ahoðden.”

17 Nkømhye a efa Damasko ho: “Hwe, Damasko renye kuropon bio ebedan aye nnwiriiwi siw. **2** Aroer nkropøn bedan amamfo na wøagyaw ama nぐankuw ama woødeda hø, a obiara renyi won hu. **3** Kropøn a woøbo ho ban beyera wo Efraim, adehyetumi nso befi Damasko; Aram nkae beye Israelfo anuonyam,” Senea Asafo Awurade se ni. **4** “Da no Yakob anuonyam bepa; na ne mu sraðe besa. **5** Ebeye senea nnøbaetwafo twa aburow a egyna afuw so na øde ne nsa penpan, se bere a obi redi mprepewa wo Refaim Bon mu. **6** Nanso mprepewa no mu bi beka, senea wøwosow ngodua a øye no, eka aba no abien anaa abiesa wo atifi mman no so, ne anan anaa anum wo mman a eso no so,” senea Awurade, Israel

Nyankopøn se ni. **7** Saa da no, nnipa de won ani bëto won Yøfo so na woðan won ani ahwe Israel Økronkronni no. **8** Wøremfa won ho nto aføremuka a øye won nsa ano adwuma no so, na wobebu Asera nnua ne nnuhuam aføremuka a wode won nsateaa aye no animtiaa. **9** Da no won nkropøn a øwo bammø dennen, a Israelfo nti wogyaw ho no, beye se mmeaemmeae a wøagyaw ama nnøte ne nwura. Ne nyinaa bëda mpan. **10** Mo werø ari Onyankopøn, mo Agyenkwa, na monkaee Øbotan no, mo abandennen no. Enti øwo mu se mope nnua papa na mudua bobe a moatø ari amannøne, **11** øwo mu, da a muduae no, moma enyini anøpa a muduae no, moma eguu nhwiren, nanso otwa no renye hwee se øyare ne øyaw a wontumi nsa. **12** Nname nka aman dodow a wohuru so no, wohuru so te se po a ørebo asorøkye! Nname nka nnipa dodow a wøworo so, wøworo so se asu akøse! **13** øwo mu, nnipa dodow woro so te se, asu a øresen mmirika so, se øka won anim a woguan kø akyirikyiri, te se ntetø a mframbo bø gu wo bepøw so te se nweatam so nwura a mframaden rebo no. **14** Anwummere, wøbo yen hu awerefiri mu ansa na ade bekye no na wøko dedaw! won a wøfow yen nneëma, ne won a wøbo yen korøn kyefø ni.

18 Due asase a ntaban nnigyei wo so wo Kus nsubønten ho, 2 øsoma ananmusifo a wonam po so wode paparøso akorow fa nsu ani. Monkø, asomafo ahoøharefo, monkø nnipa a wøwoware na won honam ye trontrom, nnipa a won ho ye hu wo mmaa nyinaa, anuødenfo man a yente won kasa, na nsubønten akyekye n’asase mu no nkyen. **3** Mo wiasefo nyinaa, mo a motete asase so, se wøma frankaa so wo bepøw no so a, mubehu se wøhyen torobento a, mobete. **4** Se na Awurade ka kyere me, “Metena m’atena, na mahwe biribiara dinn. Møye dinn te se owia a ørebo, te se bø a esi wo otwabere mu.” **5** Ennya nnuu twabere, a nhwiren bere atwam no na nhwiren no anyin adan bobe no, wode asosøw betwitwa mman no, wobetwitwa mman a øredennan no aka. **6** Wobegyaw won nyinaa ama bepøw so nnomaa a wokum mmoa we ne wuram mmoa; nnomaa no bedi won nam wo ahuhuru bere mu. Wuram mmoa bewe won nam wo awøw bere mu. **7** Saa bere no, wode akyede bebre Asafo Awurade ebebi nnipa a wøwoware na won honam ye trontrom hø, nnipa a won ho ye hu wo mmaa nyinaa, anuødenfo man a yente won kasa, na

nsubonten akyekye n'asase mu, wôde akyede beba Sion Bepow so, faako a Asafo Awurade din atim no.

19 Nkômhye a efa Misraim ho: Monhwe! Awurade nam ahoohare omonunkum mu na ɔreba Misraim. Misraim ahoni ho popo wo n'anim, na Misraimfo koma botow wo wôn mu. 2 "Mëma Misraimfo atwa wôn ho ako, onua beko atia onua, ɔyônko atia ɔyônko, kuropôñ atia kuropôñ, ahenni atia ahenni. 3 Misraimfo no rennya abodwo, na mëma wôn nhyeheyé aye ɔkwa. Wôbeko abisa wo ahoni, ne awufo ahonhom, samanfrefo ne nkonyaayifo nkyen. 4 Mede Misraim behye owura tirimudenfo tumi ase, na ɔhene a ɔye keka bedi wôn so," senea Asafo Awurade se ni. 5 Nsubonten mu nsu beyow, na konkôñ bewo aye wosee. 6 Nsuka beyi hua; na nsuwa a ewô Misraim betwe na ayow. Demmire ne sare bekisakisa, 7 Nil nsunoa nnua nso, nea ewô asubonten no aboe no. Nil nsunoa so mfuw nyinaa bewo wosee na awu koraa. 8 Apopofo nyinaa besi apini atwa adwo, wôn a wôto darewa wo Nil mu nyinaa; wôn a wogu asau wo nsu no so bedi awerchow. 9 Wôn a wôde asaawa ye adwuma aba mu bebu, wôn a wôñwen nwera no anidaso besa. 10 Wôn a woye ntama ho adwuma beye mmobô na wôn a wogye akatua nyinaa koma bebotow. 11 Soan adwumayefo nka hwêe se nkwaseafo; Farao agyinatufo anyansafo ma afotu bône. Ebeyé den na woaka akyere Farao se, "Meyé anyansafo no mu baako, tete ahemfo no kyidifo?" 12 W'anyansafo no wo he afei? Ma wonkyere wo na ma wonhu nea Asafo Awurade ahyehye atia Misraim. 13 Soan adwumayefo abeyé nkswaseafo, wôadaada Memphis akwankyeréfo ne nnipa no ntuano ama Misraim afom kwan. 14 Awurade ahwie anisobiri honhom agu wôn mu; woma Misraim to ntintan wo biribiara a ɔye mu, te se nea ɔsabowfo to ntintan wo ne fe ho no. 15 Biribiara nni ho a Misraim betumi aye, se eti anaa eto, abe anaa demmire. 16 Saa da no, Misraimfo beye se mmea, Asafo Awurade nsa a wama so atia wôn no bema wôn abo hu na wôn ho apopo. 17 Na Yuda asase no bema Misraimfo abo hu, obiara a ɔbete Yuda din no besuro, esiane nea Asafo Awurade rehyehye atia wôn nti. 18 Saa da no, Misraim nkurôpôñ anum beka Kanaan kasa na woaka Asafo Awurade ntam. Wôbefre wôn mu ɔbaako se ɔssee Kuropôñ. 19 Saa da no, wobesi afôremuka wo Misraim mfimfini ama Awurade, na wôasi nkaedum wo ne hye so nso ama Awurade. 20 Ebeyé nsenkyeréne ne adansede ama Asafo Awurade wo Misraim asase so. Se wôn nhyesofo

nti wosu fré Awurade a, ɔbësoma ogyefo ne bammôni, na obegye wôn. 21 Enti Awurade bëda ne ho adi akyere Misraimfo, na saa da no wobehu Awurade. Wôde afôrebo ne nnuan bësom, wôbëhye Awurade bô, na wôadi so. 22 Awurade de ɔyaredam bëbo Misraim; ɔde bëbo wôn na wasa wôn yare. Wôbedan akô Awurade nkyen, na obetie won sufre, na wasa wôn yare. 23 Saa da no, ɔtempon befi Misraim ne Asiria. Asiriafo beko Misraim na Misraimfo akô Asiria. Misraimfo ne Asiriafo bëbo mu asom. 24 Saa da no Israel bëto Misraim ne Asiria so se abiesa, a aye nhŷira wo asase so. 25 Na Asafo Awurade behyira wôn, aka se, "Nhŷira nka Misraim, me nkurôfo, Asiria me nsa ano adwuma ne Israel m'agypade."

20 Afe a Asiriahene Sargon somaa ne man no sahene kôô Asdod kôtow hyeë no so na odii ne so nkonom no, 2 saa bere no Awurade faa Yesaia, Amos babarima so kasae se, "Yi atweaatam no fi wo ho ne mpaboa no fi wo nan ase." ɔyee saa de adagyaw a n'an an nso sisi fam dii akoneaba. 3 Na Awurade kae se, "Senea me somfo Yesaia de adagyaw anantew mfe abiesa a n'an an nso sisi fam yi de, aye ɔhaw nsenkyeréne a etia Misraim ne Kus no, 4 saa ara na Asiriahene bedi Misraim nneduafô ne Kus nnommum a wôdeda adagyaw na wôn nan sisi fam, mmabun ne mpanyin a wôn to deda so no anim, de agu Misraim anim ase. 5 Wôn a wôde wôn ho too Kus so, na wôde Misraim hoahoa wôn ho no besuro na wôn ani awu. 6 Saa da no nnipa a wôtete mpoano ha beka se, "Monhwe asem a ato wôn a yede yen ho too wôn so no, wôn a yeguan kôô wôn nkyen kôpêe mmoa se wobegye yen afei Asiriahene nsam no! Yebeyé den na yeguan?"

21 Nkômhye a efa Nweatam a éda Po ho no ho: Te se mfête a ébo fa anafo fam asase so no, ɔtamfo bi fi nweatam so reba, ofi asase a eyé ahuabôbrim so. 2 Wôde adaeso a eyé nwonwa akyere me: ɔfatwafo di huammo, ɔfomfo fa asade. Elam tow hye so! Media bô pampim! Mede apinisi a ɔde bae no nyinaa beba awiei. 3 Eyi ama ɔyaw bi abeyé me mu, ɔyaw aka me, te se ɔbea a awo aka no; nea metee no nti mintumi nnyina me nan so, nea mihi no ama me ho adwiriw me. 4 Me koma bô kitirikitiri, ehu ma me ho popo; na hann a mepëe se mihi no abeyé aninyanne ama me. 5 Wôto pon, wôde kuntu akëte sesëw fam, wodidi, na wônom! Monsore, mo asraafô mpandyimfo, momfa ngo nsrasra mo akatabo ho! 6 See na Awurade ka kyere

me: "Fa ḥwemfo kogyina hō na ḥnka nea ohu nkyere wo. 7 Se ohu nteaseenam ne aponkō akuwakuw, wōn a wōtete mfurum so ne wōn a wōtete yoma so a, ḥnwen n'aso, nwēn no pa ara." 8 Na ḥwemfo no teeē mu se, "Me wura, da biara migyina ḥwen aban no so Anadwo biara, migyina hō. 9 Hwē, ḥbarima bi a ḥte teaseenam mu na ḥreba yi ḥne aponkō dōm. Na ḥwemfo no kae se, 'Babilon ahwe ase, wahwe ase! N'anyame ne n'ahoni nyinaa abubu agu fam!'" 10 Ao, me nkurofō a, wōadwerew mo wō awiporowbea ase meka nea mate kyere mo nea efi Asafo Awurade, nea efi Israel Nyankopon hō. 11 Adehu a efa Duma ho: Obi frē me fi Seir, "Ḏwemfo, bere bēn na ade bēkye? Ḗwemfo, aka nnōnhwerew ahe ansa na ade akye?" 12 Ḗwemfo no bua se, "Ade rekye, nanso ade bēsa. Se wubebisa bio a san bra bebisa." 13 Adehu a efa Arabia ho: Mo Dedan akwantufo a mosoe wō Arabia adōtō ase, 14 Momfa nsu mmre wōn a osukōm de wōn; mo a motete Tema, mommrē aguanfo no aduan. 15 Woguan fi afoa a watwe tadua a wōakuntun mu ne ḥko a egyptina mu ano. 16 Sē na Awurade ka kyere me, "Afe baako mu, senea ḥsomfo a waye nhyeheyē bebubu nna no, Kedar keseye to betwa. 17 Na agyantowfo a wōbēka ne Kedar akofo bēye kakraa bi." Nea Awurade, Israel Nyankopon, aka ni.

22 Nkōmhyē a etia Anisoadehu Bon no: Den na ḥshaw mo mprempren, a mo nyinaa aforo kō adan atifi yi, 2 kurow a basabasayē ahyē no ma, huuyē ne ahosepew kuropon? Enye afoa ano na w'atofō hweree wōn nkwa, na wōanwuwu wō ḥko ano nso. 3 Mo akannifo nyinaa abō mu aguan; wōamfa tadua ankyekye wōn. Mo a wōkyeree mo nyinaa wōfaa mo nneduafō mo a muguan wō bere a na atamfo no wō akyirikyiri. 4 Enti mekae se, "Mumfi me so na mintwa adwo. Monnkyekye me were wō me nkurofō see ho." 5 Awurade, Asafo Awurade wō da bi ma huuyē, ntiatiaso ne ehu wō Anisoadehu Bon no mu, da a wōde bubu afasu na wōde su kyere mmpōw. 6 Elam fa bēmma no ka ne nteaseenamkafo ne aponkō ho; Kir ama kyem no so. 7 Nteaseenam aye mo bon fēfē no ma, na wōde aponkōsotefo agyinagyina kuropon apon no ano. 8 Wōayi Yuda ho bammo no. Na da no wōde w'ani too akode a ewō Kwae mu Ahemfi no so; 9 wuhuu se Dawid Kuropon no, akwan bebree deda ne bammo mu wobooaa nsu ano wō Ase Abura mu. 10 Wokan adan a ewō Yerusalem no na wudwiriw afi de boaa ḥfasu no ahōoden. 11 Woyē nsukorae wō afasu abien

no ntam maa nsu a ewō Abura Dedaw mu no, nanso woanhwehwe Onipa ko a ḥyē, na woammu Onipa a ḥhyehyē dedaada no. 12 Awurade, Asafo Awurade, frē wo saa da no se su na twa adwo, se yi wo tinwi na fura atweaatam. 13 Nanso hwē, anigye ne ahosepew wō hō; wokunkum anantwi ne nguan; wōwē nam na wōbow nsu! Wōka se, "Momma yennidi na yennom, efisē, ḥkyena yebewu!" 14 Awurade, Asafo Awurade ayi me asotiw se, "Wōremfa saa bōne yi nkycē wo da kosi wo wuda," senea Awurade, Asafo Awurade se ni. 15 Sē na Awurade, Asafo Awurade se, "Kō, kōka kyere saa ḥsomfo yi, Sebna a, ḥhwē ahemfi no so se, 16 Den na woreyē wō ha na hena na ḥmaa wo kwan se bo wo da wō ha, worebō wo da wō baabi a ekorōn na woretwa wo homebea wō ḥbotan mu? 17 "Hwē yiye, na Awurade rebeso wo mu den atow wo akyene, wo ḥhoōdenfo. 18 ḥbēbōbōw wo, ama woayē kurukuruwa, na watow wo akyene ḥman kēse bi so hō na wubewu na wo teaseenam fēfē no aka hō, wo a woyē aholhōra ma wo wura fi! 19 Megye w'adwuma afi wo nsu mu na wōayi wo afi wo dibea so. 20 "Saa da no, mēfē me somfo Eliakim a ḥyē Hilkia babarima. 21 Mede w'atade yuu behyē no na mede w'abōso abebare n'asen mu na mede wo tumi ahyē ne nsu. ḥbēyē agya ama wōn a wōtete Yerusalem ne Yuda fi. 22 Mede Dawid fi safe bēma no; nea obebue no obiara rentumi nto mu; na nea ḥbēto mu nso a obiara rentumi mmue. 23 Mēbō ne so se pēe ama watim, ḥbēyē anuonyam agua ama n'agya fi. 24 N'abusua anuonyam nyinaa begyina ne so: n'asefo ne ne nenanom, ne nkuku ne nkaka, fi nsanka, mprete so kosi nhina nyinaa so. 25 "Saa da no," senea Asafo Awurade se ni, "pēe a wōabō so ama atim no, betu ahwe fam na n'adesoa no nso asē, Awurade, akasa!"

23 Nkōmhyē a efa Tiro ho: Tarsis ahyēn, muntwa adwo! Efisē wōasē Tiro na wōannyaw no ofi anaa hyengyinabea. Wufi Kipro asase so abēka asem akyere wōn. 2 Monye komm, mo nnipa a mōwō supōw no so ne mo Sidon aguadifo a po so adwumayefo ama mo aye adefo. 3 Nsu akēse no so na aduan fi Sihor nam bae; Nil ho nnōbae na ḥyē Tiro foto, na ḥbēyē amanaman aguadibea. 4 Animguase nka wo, Sidon, ne wo, po so abandennen, efisē po akasa se, "Menkyemee da, na menwoo da; mentetew mmabarima anaa mmabēda da." 5 Se asem no du Misraim a, wobedi yaw wō nkra a efi Tiro no ho. 6 Muntwa nkō Tarsis;

muntwa adwo, mo a mowə supəw no so. 7 Eyi ne mo ahosepew kuropon no, teteete kuropon no, nea wəatə akətena akyirikyiri nsase so no ana? 8 Hena na əbəa atirimpəw yi de tiaa Tiro, nea əkyekyə ahenkyew, nea n'aguadifo yə ahenemma, na n'adetənfo agye din wo asase so? 9 Asafo Awurade na əbəa ne tirimpəw se, əbəbre anuonyam mu ahomaso ase na wabre wən a woagye din wo asase yi so nyinaa ase. 10 Ye w'asase so adwuma te səne a wəyə wə Nil ho no Tarsis Babea, efise wunni hyengyinabea bio. 11 Awurade ama ne nsa so wə po no so ama ahenni ahorow a ewə hə no repopo. Wahye Kanaan ho mmara se, wənsee n'aban. 12 Əkae se, "W'ahurisidi no nso ha ara, Sidon Babea Əbabun a wəadwerew wo! "Səre, twa kə Kipro; ho mpo worennya ahotə." 13 Monhwə Babiloniafo asase no saa nnipa a mprempren wənka hwee no! Asiriafo aye no baabi a nweatam so mmoa te; wosisi wən anotua aban bebree, wodwirw n'aban gui ma edan nnwirwii. 14 Muntwa adwo, Tarsis ahyen; wəase w'aban! 15 Saa bere no worenkae Tiro mfe aduəson a eyə əhene nkwnna. Nanso mfe aduəson akyi no, nea ebəto Tiro no bəye səne a ewə oguamanfo no dwom mu no: 16 "Ma sankuten no so, pase fa kuropon no mu, oguamanfo a wonnkae wo; bə sankuten no yiye, to nnwom bebree, səne a wəbekae wo." 17 Mfe aduəson akyi, Awurade ne Tiro bedi. Əbesən akodi ne paa sə oguamanfo na əne ahenni a ewə asase so nyinaa adi gua. 18 Nanso nea obenya ne ne mfaso nyinaa wəde bəto hə ama Awurade; wəremmoabo a na wəremfa nsie. Ne mfaso no bəkə wən a wəsom wə Awurade anim no nkyen, na wəanya aduan bebree ne ntade pa.

24 Hwə, Awurade rebema asase ada mpan na wasəe no; əbəsəe asase ani na wabə sotefo ahwete, 2 ebəye saa ara ama əsəfo səne a ebəye ama nnipa, ama owura səne a ebəye ama asomfo, ama awuraa səne a ebəye ama afenaa, ama nea ətən səne a ebəye ama nea ətə, ama nea ogye bosea səne a ebəye ama nea əma bosea, ama əkafo səne a ebəye ama nea əde ma. 3 Asase bəda mpan koraa, na wəafom so nneəma. Awurade, na waka saa asem yi. 4 Asase so yə wosee, na ekisa wiase kə ahoyeraw mu, na ekisa, nea wəama no so wə asase so ho yeraw no. 5 Asase so nnipa agu ne ho fi; wəanni mmara no so, wəabu ahyede no so na wəasəe apam a ewə hə daa no. 6 Enti nnome amene asase no əse sə so nnipa nya wən afədi so akatua ne saa nti wəahyw asase no so nnipa, na kakraa bi pə ne wəaka. 7 Nsa foforo no ho yow na bobe no guan; won

a wogye wən ani no si apini. 8 Akasaebə mu anigye no agyae, ahosepewfo no nteeteemū no agyae. Sankuten so nnwom dədə no aye dinn. 9 Wənnto dwom mfa nnom nsa bio; mmorəsa aye nwen ama anomfo. 10 Kuropon a wəasəe no ada mpan; wəatoto ofi biara apon mu. 11 Wəpere nsa wə mmənten so; ahosepew nyinaa adan bosooye, anigye nyinaa atu ayera wə asase no so. 12 Kuropon no ase, wəabubu n'apon mu nketenkete. 13 Saa ara na ebəye wə asase no so ne amanaman no mu, səne a wəbore ngodua a eyə no, anaa səne a wogyaw mpepə wə bobe twabere akyi no. 14 Wəma wən nne so, wəde anigye teetee mu; efi atəe fam, wəkamfo Awurade kəseye. 15 Enti apuei fam, monhyə Awurade anuonyam; momma Awurade din so, Israel Nyankopən no, wə supəw a ewə po so no so. 16 Yetə nnwonto fi asase ano yete se, "Anuonyam nka Ətreneeni no." Nanso mekae se, "Matə beraw, mapə abaw! Minnue! Əfatwafo di huammo! Ənam nnaadaa so di huammo." 17 Ehu, amoa ne afiri retwən mo, nnipa a mote asase so. 18 Nea ehu nti oguan no bətə amoa mu; nea əforo fi amoa mu no afiri beyi no. Wəabue nsu apon wə əsoro, na asase nnyinaso wosow. 19 Wəadwirw asase no na emu apaapae, na asase awosow ankasa. 20 Asase tə ntintan te se əsabowfo. Ehinhim biribiri te se ntamadan wə mframə ano; n'atuatew ho afədi aye adesoa ama no na əhwe ase a ərensəre bio. 21 Saa da no, Awurade betwe əsoro atumfo ne ahemfo a wəwə asase so aso. 22 Wəbekə wən nyinaa abə mu se nneduafə ahyə afiase amoa mu; wəbekə wən mu wə afiase na nna bebree akyi no wəatwe wən aso. 23 Əsram anim begu ase na owia ani awu; na Asafo Awurade bedi hene wə Sion bepəw so ne Yerusalem, ne wən mpanyimfo anim, wə anuonyam mu.

25 Awurade, wo ne me Nyankopən; məma wo so na mayi wo din aye, efise wufi nokwaredi mu, aye anwonwade bebree, nneəma a woahyehye fi teteete. 2 Woaye kuropon no nnwirwii siw, kurow no a ewə bammə no ase; ananafo abandonnen no nye kuropon bio; na wərensi bio. 3 Enti aman a wəyə den bedi wo ni atutuwpefo aman bəhyə wo anuonyam. 4 Woaye ahiəfo guankəbea, ohiani mməborəni guankəbea, ahum ano ahintawee əhyew mu nwini na atirimədenfo home te se ahum a ərebə dwira əfasu 5 ne əhyew a ewə nweatam so. Wobrə ananafo huuyə ase; səne a omununkum bərə owia hyew ano ase no, saa ara na

atirimodenfo nnwom nso begyae. **6** Asafo Awurade bēto pon wō saa bepōw yi so obesiesie nnuan pa ne nsa a adi nna; nam pa ne nsa pa ama nnipa nyinaa. **7** Wō bepōw yi so, ḥbēsēe ntama a ekata nnipa nyinaa ho ne nkataso a ekata aman nyinaa so no; **8** ḥbēmene owu afebō. Asafo Awurade bēpepa ani so nusu nyinaa. Obeyi ne nkurofō ahohora, afi nsase nyinaa so. Awurade, na waka. **9** Saa da no, wōbekā se, “Ampa ara yēn Nyankopōn ni; yede yēn ho too no so na ogyee yēn; Awurade no ni, yegyee no dii; momma yenni ahurusī na yēn ani nnye wō ne nkwegye no mu.” **10** Awurade nsa beda saa bepōw yi so; nanso obetiatia Moab so te se sare a wotiatia so de fra sumina. **11** Wōbetretrew wōn nsa mu wō so, senea asuguarēfō tretrew wōn nsa mu de guare. Onyankopōn bēbre wōn ahomaso ase a ḥrenhwē wōn nsa ano dwumadi ho. **12** Obebubu mo bammō afasu atenten no agu, obebubu agu fam ama aye mfutuma.

26 Saa da no, wōbēto saa dwom yi wō Yuda asase so: Yēwō kuropon dennen; Onyankopōn de nkwegye aye n’afasu ne ne hankare a ekorōn. **2** Mummuebue apon no na atreneefō man no nhyen mu, ḥman nokwafo no. **3** Wobekora no so asomdwōe mu nea wasi n’adwene pi, efisē ḥde ne ho to wo so. **4** Fa wo ho to Awurade so afebō, efisē, Awurade, Awurade yē daa Botan. **5** ḥbre wōn a wōtete soro ase, na ḥbre kuropon a ekorōn no ase; obubu gu fam pasaa ma ḥda mfutuma mu. **6** Anammon tiatia so, wōn a wōhyē wōn so anammon ahiāfō anammonū. **7** ḥtreneeni kwan so yē tamaa; wo, ḥnokwafo, woma ḥtreneeni kwan so yē trontrom. **8** Yiw, Awurade, yēnam wo mmara kwan so yi, yēretwēn wo; na wo din ne ne kēseyē yē nea yē koma pē. **9** Me kra pere hwehwē wo anadwo; ḥnōpa nso me honhom ani gyina wo. Se w’atēmmu ba asase yi so a, nnipa a wōwō wiase sua treneeyē. **10** ḥwō mu se wuyi adom adi kyere amumoyefō de, nanso wonsuā treneeyē; na mpo atreneefō asase so no, wōkō so yē bōne na wommu Awurade kēseyē. **11** Ao Awurade, woama wo nsa so kō soro, nanso wonhu. Ma wonhu wo mmōdemmō wō wo nkurofō ho na enhyē wōn aniwu; ma ogya a wōasō ama w’atamfo no nhywē wōn. **12** Awurade, woama yēn asomdwōe; nea yēatumi aye nyinaa wo na woayē ama yēn. **13** Awurade yēn Nyankopōn, awuranom afoforo bi adi yēn so, nanso wo din nko ara na yē kamfo. **14** Afei wōawuwu, na wōntē ase bio; ahonhom a wōafi mu no wōrensōre. Wotwee wōn aso na wōsēe wōn woama yēn wērē afi wōn. **15**

Woama ḥman no aye kēse, Awurade; woama ḥman no aye kēse; woahye wo ho anuonyam; woatretrew asase no ahye nyinaa mu. **16** Awurade, wōfi ahohia mu baa wo nkyēn; bere a wotwee wōn aso no, na wontumi mmue wōn ano mpo mmo mpae. **17** Senea ḥpēmfo a awo aka no fi ḥyaw mu bukabukaw ne mu na osu no, saa ara na yēyē wō w’anim, Awurade. **18** Yēyinsēnēe, yēkyemēe wō ḥyaw mu nanso yēwoo mframā. Yēamfa nkwegye amma asase so; wōanwo nnipa amma asase so. **19** Nanso w’awufo benya nkwa; wōn nīpadua bēsōre. Ma wōn a wōtete mfutuma mu no, nsōre mfa anigye nteē mu. Mo bosu te se ḥnōpa bosu; asase beyi n’afunu apue. **20** Monkō, me nkurofō, monhyēnhyēn mo adan mu na montoto apon no mu; momfa mo ho nsie bere tiaa bi kosi se n’abufuwhiyēw ano bedwo. **21** Hwē, Awurade refi n’atēnae abētwe nnipa a wōte asase so aso wō wōn bōne ho. Asase bēda mogya a wōahwiegue agu no so no adi; ḥrentumi mfa n’atōfo nsie bio.

27 Saa da no, Awurade de n’afōa bētwe aso, ḥde n’afōa a yē hu na eṣo na yē nnam no, ḥwo Lewiātan a ḥde ahoohare tu hoo, ḥwā Lewiātan a ḥbōbōw ne ho; obekum po mu aboa kēse a ne ho yē hu no. **2** Saa da no, “To dwom fa bobeturo a eṣow no ho se: **3** Me, Awurade, mehwē so; migugu so nsu bere biara. Mebo ho ban awia ne anadwo senea obiara rense no. **4** Me bo mfuw e. Se ekaa nware ne nsōe nko ara na eko tia me a anka me ne wōn de bēbō ani; na mahyēw wōn nyinaa. **5** Se ente saa a, ma wōmmra me nkyēn mmehintaw; ne me mmēdwēne asomdwōe ho Yiw, asomdwōe ho na mo ne me mmēdwēne.” **6** Nna a ḥreba no mu no, Yakob ase betim, Israel begu nhwirē na anyin fefēfē na ḥde ne nnuaba ahye wiase nyinaa ma. **7** Awurade abō Israel senea ḥbōwō wōn a wōbōwō Israel hwee fam no ana? Awurade akum Israel senea okum won a wokum Israel no ana? **8** Wōde ḥkō ne asutwa tēwē n’aso, wōde mframā a ano yē den pam no te se da a apuei mframā bō no. **9** Eyi na ebeye mpata ama Yakob afōdi, eyi na ebeye ne bōne asetu so abā a edi mu: bere a ḥyē afōremuka so abō se hyirew a wōabubu mu nketenkete, na Asera nnua ne nnuhuān aforemuka nsisi ho bio no. **10** Kuropon a wōabo ho ban no ada mpan wōagyaw atēnae a wōafi so no te se nweatam hō na nantwimma didi, hō na wōdēda; wōwē so nnua no mman ma ho yē kokwakokwa. **11** Se nnubaa no wo a, wobubu na mmea befa de kōso ogya. Na saa nnipa yi nni ntease enti wōn yēfō nthu

won mmobø, na wonnya adom mfi nea øbøø won no nkyen. 12 Saa da no, Awurade beþporow aþi asutene Eufrate akosi Misraim Bon Wosee mu, na mo, Israelo de, wobøfa mo mmaako mmaako aboaboa mo ano. 13 Saa da no, wobøheyen torobento kese no. Won a na wørewuwu wø Asiria ne won a na wøwø nnomnum mu wø Misraim beba abesom Awurade wø Yerusalem beþow kronkron no so.

28 Nname nka nhwiren abotiri a øye Efraim asabowfo ahohoahoade no nhwiren a ørepa, n'ahoofe a øho wø nyam, a eda asasebere bon so. Nname nka kuropon no, nea nnipa a nsa aseø won no de hoahoa won ho no. 2 Hwø, Awurade wø obi a øwo tumi ne ahooden. ðte se mparuwbo ne mframø a øseø ade ðte se osu a øne mframø nam, ne osuhweam a øhyø suka ma øbetow no ahwe fam ahooden so. 3 Saa nhwiren abotiri no a øye Efraim asabowfo ahohoahoade no, wobetiatia so. 4 Saa nhwiren a ørepa, n'ahoofe a øho wø nyam, a eda asasebere bon so no, beþye se borøðøma a øbere ansa na otwabere adu, se obi hu na ðte a odi no ntem so. 5 Saa da no Asafo Awurade beþye Anuonyam ahenkyøw, nhwiren abotiri ffeø ama ne nkurofo nkae no. 6 ðøyeø atentrenø honhom ama otømmufo a øte agua mu. ðøyeø ahooden farebae ama won a wøpam atamfo wø nkurow apon ano. 7 Na eyinom nso nsa ma wøtø ntintan na bobesa ma wohinhim; bobesa ma asofo ne adiyifo to ntintan na nsa ma won ani so ye won totototo; na wohinhim wøtø ntintan bere a wørenya anisoadehu, na won ano fomfom wø adwenkyø mu. 8 ðøfe agugu apon nyinaa so, na baabiara aye fi. 9 “Hena na øpe se økyerekyere no? Na hena nso na økyere n'asem ase akyere no? Mmofra a wøatwa won nufu, won a wotwaa won nufu nkyøe no ana? 10 Na øye: Ye eyi, anaa eyi mmara foforo akyi mmara; øha kakra, øho kakra.” 11 Eye, na afei ananafo ano ne kasa foforo na Onyankopøn de bøkasa akyere saa nkurofo yi, 12 ðøka kyereø won se, “Ha ne ahomegyebea no, momma abreþo no nhome; ahodwobea nso ni,” nanso wøantie no. 13 Enti afei wobøfa Awurade asem a øde ma won no se: Ye eyi anaa eyi, mmara foforo akyi mmara; ha kakra, ho kakra, senea wørekø no øbøøma wøapini won akyi; wobepirapira, na wøatø afiri mu, na wøakyere won. 14 Eno nti, muntie Awurade asem, mo fëwdfifo a mudi saa nkurofo yi so wø Yerusalem. 15 Mohoahoa mo ho se, “Yene owu aye apam, yene øda aye nhyeheyee

se asotwe a ano ye den ba a, ørentumi nka yø, efise yøde atoro aye yøn guankøbea ne nnaadaa aye yøn hintabea.” (Sheol h7585) 16 Enti nea Otumfo Awurade se ni, “Hwø! Mede øbo bi retim Sion, øbo a wøaso ahwø, tweatibo a øsom bo ama fapem a øye den; nea øde ne ho to so no remmø hu. 17 Mede atentrenø beþye susuhama na treneeyø aye ofasø kirebennø susuhama mparuwbo beþee wo guankøbea a øye atoro no, na nsu abekata wo hintabea ho. 18 Wobetwa apam a wo ne owu aye no mu; nhyeheyee a wo ne øda aye no nso rennyina se asotwe a ano ye den no ba a, ebetwiw afa mo so. (Sheol h7585) 19 Mpen dodow biara a øbeba no øbeøøa mo øko; anøpa, awia ne anadwo biara, øbeøøa mu øko.” Saa nkra yi ntease de ehu beþa. 20 Mpa no ye tia dodo ma se wøteø won mu wø so, kuntu no ye hiahiaa se øbeøøa won ho kata. 21 Awurade besøre senea øsøree wø Perasim beþow so no, obekanyan ne ho senea øyøe wø Gibeon Bon mu, yøe n'adwuma, n'adwuma nwonwaso no dii ne dwuma, dwumadi a bi mmaa da. 22 Afei gyae wo fëwdfi no, anyø saa a wo nkønsønkønsøn mu beþye duru; Awurade, Asafo Awurade aka akyere me øsøe ho mmaraden a wøahye atia asase no nyinaa. 23 Muntie na monte me nne; monwen mo aso na muntie nea meka. 24 Se okuafø funtum asase se ørebedua so a, øye no daa ana? ðøka so tutu, fentem asase no ana? 25 Se osiesie asase no ani a, onnua øme, na ømpete ntøte wø so ana? Onnua awi ne atoko mu biara wo n'afa ana? 26 Ne Nyankopøn ma no akwankyerø na økyere no økwan pa. 27 Wømfa asae mpo øme ho, wømfa teaseenø hankare mfa ntøte so; wøde pema na øboro øme, na wøde abaa aboro ntøte. 28 Wøyam aburow de to brodo nti obi nkø so nyam a onnwie da. Ewø mu, øde n'awiporowee teaseenø hankare fa so de, nanso ønyøe n'apønø na wøyam. 29 Eynom nyinaa fi Asafo Awurade, afotu mu nwonwani, na ne nyansa boro so.

29 Due wo Ariel, Ariel, kuropon a Dawid tenaa mu! Fa afe ka afe ho na ma wo mfirihyia mu afahye øhorow no nkø so. 2 Nanso metua Ariel ano; obedi awerehow na wato kwadwom, øbeþye se aføremuka so gya. 3 Mede dom betwa wo ho ahyia; mesisi abantenteñ atwa wo ho ahyia na madi ntuanø dwuma atia wo. 4 Wøasie wo no, wobekasa aþi asase mu; wo kasa a mu ntew no befi mfutuma mu aba. Wo nne befi asase no mu aba te se øsaman de; wo kasa befi mfutuma mu aka asomsem. 5 Nanso w'atamfo beþrebe no beþye se mfutuma muhumuhu, na atirimødenfo beþrebe no

aye se ntetē a mframā abo. Ebēba preko pe, amono mu hō ara. 6 Asafo Awurade bēba. 7 Óde aprannaa ne asasewosow ne huuyē kēse, mframahweam ne ahum ne ogyaframa a ehyew ade bēba. 8 Afei amanaman bebrebē a wotu Ariel so sa nyinaa, wōn a wotow hyē òne n'aban so na wotua n'ano no, ebēye wōn se adaeso, anaa anadwo mu anisoadehu. 9 Senea obi a òkōm de no so dae se òredidi, na se onyan a òte se òkōm de no no; senea obi a osukōm de no so dae se òrenom nsu, nanso onyan a na wato beraw, na osukōm de no ara no. Saa ara na ebēye ama amanaman dodow a wōkō tia Bepōw Sion no. 10 Mo ho nnwirī mo na enyē mo nwonwa, mo ani mfura a munhu ade; mommobow a emfi nsa, montotō ntintan a emfi bobesa. 11 Awurade de nnahōo ato mo so: Wakata mo ani (adiyifo no); wakata mo ti so (adehufo no). 12 Mo de, saa anisoadehu yi nyinaa nka hwee mma mo, òte se nsem a wōasōw ano wō nhoma mmobōwee mu. Se mode nhoma mmobōwee no ma obi a, otumi kenkan, na moka kyere no se, "Mesrē wo kenkan eyi" a, obebua se, "Merentumi, efise wōasōw ano." 13 Se nso, mode nhoma mmobōwee no ma nea onnim akenkan, na moka kyere no se, "Mesrē wo kenkan eyi" a, obebua se, "Minnim akenkan." 14 Awurade ka se, "Saa nnipa yi de anohunu twi wōn me na wōde wōn anofafa hyē me anuonyam, nanso wōn koma mmēn me. Som a wōsom me no yē mmara a nnipa akyere wōn no nko ara. 15 Enti mēma nnipa yi ho adwiriw wōn bio mede anwonwade ntoatoaso bēye; mēsē anyansafo nyansa, na mēma nimdefo adenim aye òkwa." 16 Wonnue, wōn a wōye biribiara se wōde wōn atirimpōw behintaw Awurade, wōn a wōye wōn nnwuma wō sum ase na wosusuw se, "Hena na ohu yen? Hena na òbēte ase?" 17 Musisi nneēma ti ase, senea modwene se ònwemfo te se òtē no! Nea wayē betumi aka akyere nea òyē no se, "Enyē wo na woyē me ana"? Kuku betumi aka afa ònwemfo ho se "Onnim hwee ana"? 18 Saa da no, òsotifo bēte nsem a ëwo nhoma mmobōwee no mu na kusuuyē ne esum mu mpo onifuraefo ani behu ade. 19 Ahobrēasefo bedi ahurusi wō Awurade mu bio; ahiāfo ho bēsepēw wōn wō Israel Òkronkronni no mu. 20 Atutuwpefo bēyera, wōrenhu fewdifo bio, na wōn a wodwen bōne nyinaa, wobetwa wōn agu, 21 wōn a wōka asem baako ma obi di fō, wōn a wosum nea òreyi ne ho ano afiri

wō asennii na wodi adansekurum ma wobu nea odi bem no fō no nso wobetwa wōn agu. 22 Enti sēe na Awurade a ogyee Abraham nkwa no ka kyere Yakob fifo: "Yakob anim rengu ase bio; wōn anim rehoa bio. 23 Se wohu wōn mma wō wōn mu, wōn a wōye me nsa ano adwuma no a wōbēye me din no kronkron; wobegye Yakob òkronkronni no kronkronye ato mu, na wōde fēre agyina Israel Nyankopōn no anim. 24 Wōn a wōfom kwan wō honhom mu benya ntease; wōn a wonwiinwii nso begye nkyerēkyere ato mu."

30 "Munnue mmofra asoōdenfo," sēe na Awurade se, "Wōn a wōde nhyehyē a emfi me yē adwuma, na wōye apam a emfi me honhom mu, na wōboaboa bōne ano; 2 wōn a wōkō Misraim a wommisa me ansa; wōhwehwē mmoa a eyē bammō fi Farao nkyen, wōkō Misraim kōhwehwē hintabea. 3 Nanso Farao bammō bēye animguase ama mo, Misraim nwini de ahohora bēbre mo. 4 Ëwō mu, wōwō adwumayefō wō Soan na wōn ananmusifo adu Hanes de, 5 nanso wōn nyinaa anim begu ase nnipa bi a wōn so nni wōn mfaso nti, wōmmfa mmoa anaa mfaso mma, na mmom animguase ne ahohora." 6 Adehunu a efa Negeb mmoa ho: wōfa ahokyere ne ahohiahia asase so, nea gyata ne gyatabere, nhurutoa ne awō a wōn ho yē hare wō, ananmusifo no de wōn ahonyade soa mifurum ne wōn ademude wo yoma afu so, de kō saa òman a ne so nni mfaso no so, 7 de kō Misraim a ne mmoa so nni mfaso, enti mefre no Rahab nea Onsi Hwee. 8 Kō afei, kyere wō kyere wōpon so ma wōn, kurukyere wō nhoma mmobōwee so senea nna a ereba no mu no ebēye adansede a ebētēna ho afebōo. 9 Saa nnipa yi yē atuatewfo, mma asisifo, mma a wōmpe se wotie Awurade nkyerēkyere. 10 Wōka kyere adehufo se, "Munhu mo ani so ade bio!" ne adiyifo no nso se, "Monnka anisoadehu a eyē nokware no nkyere yēn bio! Monka abodwosēm nkyere yēn, monhyē nnaadaa nkōm. 11 Mumfi saa òtempōn yi so, momman mfi saa òkwan yi ho na munnyae Israel Kronkronni a mode no haw yēn yi!" 12 Enti sēe na Israel Òkronkronni no se: "Esiane se moapo saa nkra yi, na mode mo ho ato nhysēo ne nnaadaa so nti, 13 saa bōne yi bēye se òfasu tenten bi a ahyē kam na akyea na ebu mpofirim, ama mo. 14 Ebebubu nketenkete aye se kuku. Ebēyam pasaa a, sin koraa renka a wobetumi de aso gya afi muka mu anaa wōde besaw nsu afi ahina mu." 15 See na Otumfo Awurade, Israel Kronkronni no se: "Ahonu mu ne ntoboase mu na mo nkwegye wō kommye ne

ahotoso mu na mo ahoden wɔ, nanso, morennya mu biara. **16** Mokaa se, ‘Dabi da, yebetena aponkɔ so aguan.’ Enti mubeguan! Mokaa se, ‘yebetena aponkɔ a wɔn ho yε hare so akɔ.’ Enti wɔn a wɔtaa mo no ho beye hare! **17** Apem beguan ɔbaako ho hu nti; baanum ho hu nti mo nyinnaa beguan akɔ, akosi se wobegyaw mo te se frankaa dua a esi bepɔw atifi, te se frankaa a esi koko so.” **18** Nanso Awurade pε se ɔdom mo; ɔma ne ho so, kyere wo n’ahummabɔ. Efise Awurade ye ɔtreneeni Nyankopɔn. Nhyira ne wɔn a wɔtwen no nyinnaa! **19** Sionfo a mote Yerusalem, morentwa adwo bio. Se musu frε no hwehwe mmoa a, ɔbedom mo! Se ɔte a obegye mo so preko pε. **20** Ɛwo mu, Awurade bres mo amanehunu se aduan ne ɔhaw se nsu de, nanso, afei mubehu Awurade, mo kyerɛkyerɛfo no bio, na ɔbɛkyerɛ mo kwan. **21** Se mofa nifa anaa benkum a, mobete nne bi wɔ mo akyi a ɛka se, “Okwan no ni na momfa so.” **22** Afei mobetow mo ahoni a mode dwete adura ho ne nsesode a mode sikakɔkɔ afa ho no nyinnaa agu. Mobetow wɔn agu se ntamagow fi, na moaka kyere wɔn se, “Mumfi yen so nkɔ.” **23** Afei ɔde osu behyira mo bere a mudua nnuaba, na aduan a asase no ɔbɛbɔ no beye papa na ɛbedɔoso nso. Da no, mo anantwi bedidi wɔ adidibea a ɛtrew so. **24** Mo anantwi ne mo mfurum a wofuntum asase no bewe atoko pa ne ne ntete a, wɔde sofi ne nkorata tretrew mu. **25** Saa okum kese da no a abantenten ahwehwe ase no, nsuwa bɛtεε wo bepɔw tenten ne koko a ɛkorɔn biara so. **26** ɔsram behyerɛn se owia, na owia hyerɛn no beye mpen ason, te se nnafua ason mu hyerɛn, bere a Awurade kyekyere ne nkurfo akuru na ɔsa apirakuru a ɔde ama wɔn no. **27** Hwε! Awurade fi akyirikyiri reba, ɔde abufuwhywε ne wusiw kumɔnn; abufuwhywε n’ anom ma, na ne tekremɛa yε ogya a ɛhyew nneɛma. **28** Ne home te se asuworoe a esen ntɛmniɛm, na ɛforo kɔdeda kɔn mu. ɔwosow aman no wɔ ɔsɛɛ sɔnɛɛ so; ɔde nnareka a ɛma wɔfom kwan hyehye nnipa no nnyepi. **29** Na mobeto dwom te se anadwo a mudi afahye kronkron no; mo koma bedi ahurusi te se bere a nnipa de atentebɛn foro kɔ Awurade bepɔw no so, kɔ Israel ɔbotan no nkyen. **30** Awurade bɛma nnipa ate n’abremponnne na ɔbɛma wɔahu ne basa a ɛresian na ɔde abufuwhywε ne ogya a ɛhyew nneɛma osu dennen, aprannaa ne mparuwbo reba. **31** Awurade nne ɔbhwe Asiria; ɔde n’abaa ɔbɛbɔ wɔn ahwe fam. **32** ɔbɛbɔ wɔn wɔ okɔ mu, na bere biara a ɔbɛbɔ wɔn no ɛbɛye se akasae ne sankuten so

nnwonto koro. **33** Wɔasiesie Topet dedaada; wɔayε no krado ama ohene no. Wɔahyehyε ogya ne nnyentia bebree wɔ ne gya amoa no a emu dɔ na ɛtrew no mu; Awurade home te se sufre asuten no besɔ mu gya.

31 Wonnue, wɔn a wɔkɔ Misraim kɔhwehwe mmoa, wɔn a wɔde wɔn ho to aponkɔ so, wɔn a wogye wɔn nteaseenam dodow ne wɔn aponkɔsotefo ahoden mmoroso no di, na wɔnhwe Israel Kronkronni no, anaase wɔmpε mmoa mfi Awurade hɔ. **2** Nanso Awurade ye onyansafø a obetumi de ɔhaw aba; ɔnsesa n’ano. ɔbɛsøre atia amumayɛfo fi, ne wɔn a wɔboa nnebɔneyɛfo. **3** Na Misraimfo yi yε nnipa kɛkɛ, wɔnyε Onyankopɔn. Wɔn aponkɔ ye ɔhonam na wɔnyε honhom. Se Awurade tee ne nsa a, ɔboafø bewatiri na nea wɔboa no no ɔbhwe ase; wɔn baanu ɔbɛbɔ mu ase. **4** Sεε na Awurade ka kyere me: “Senea gyata wɔro so, senea gyata kokroo wɔro so gu ne hanam so no a mpo se wɔfrε nguanhwεfo dɔm kɔ no so a, wɔn nteetemū mmo no hu na wɔn huiyε nso nhaw no no, saa ara na Asafo Awurade besian abɛko wɔ Sion Bepɔw ne ne sorɔnsorɔmmea so. **5** Senea mnoma tu gyina faako wɔ wim no saa ara na Asafo Awurade ɔbɛbɔ Yerusalem ho ban; ɔbɛbɔ ne ho ban na wagye no, obegyaa no na wagye no asi hɔ.” **6** Monsan nkɔ nea moaye dɔm atia no no nkyen, Israelfo. **7** Da no mo mu biara bɛpo dwete ne sikakɔkɔ ahoni a mode mo nsa a ɛho agu fi aye no. **8** “Asiria ɔbhwe ase wɔ afoa a ɛnyε onipa de ano; afoa a ɛnyε onipa de bɛsɛe wɔn. Wobeguan afi afoa no ano na wobɛma wɔn mmerante aye ɔhyε adwuma. **9** Wɔn abandennen bebebɛ, ehu nti; wohu akofo frankaa a, wɔn asraafø mpanyimfo ɔbɛbɔ huboa,” sεε na Awurade se, nea ne gya wɔ Sion, na ne fononoo si Yerusalem no.

32 Hwε, ɔhene bi bedi hene wɔ trenee mu na ahemfo de atentrenee adi nnipa so. **2** Onipa biara bɛye mframɛ ano hintabea ne ahum mu guankɔbea, ɔbɛye se nsuwansuwa a ɛwɔ nweatam so ne obotan kese sunsumma a ɛwɔ osukɔm asase so. **3** Wɔn a wohu no ani renkata bio, na wɔn a wɔte asem no aso betie. **4** Nea ɔyε adwene mu hare behu na wate ase, wɔn a wɔpo dodow bɛkasa na mu ada hɔ. **5** Wɔremfrε ɔkwasea se onuonyamfo bio na wɔremfa nidi mma apapahwekwa. **6** ɔkwasea ka nkwasasɛm na osusuw bɔne ho: ɔyε anyame apɛde ɔka Awurade ho nsem a enye; ɔmma nea ɔkɔm de no no aduan ɔde nsu kame nea osukɔm de no. **7** Apapahwekwa akwan

ye amumoye, oye bɔne ho nhyeheyɛ de atoro see ohiani, wɔ bere a ohiani asem ye nokware mpo. **8** Nanso onuonyamfo ye nhyeheyɛ a ɛho wo nyam na nneye pa no nti ɔda nsow. **9** Mo mmea a mugye mo ho di, monsore na muntie me; mo mmabea a mususuw se mowɔ bammɔ monye aso mma nea mewo ka! **10** Afe akyi nna kakra bi no mo a mugye di se mowɔ bammɔ ho bɛpopo; bobe twabere no bedi mo huammɔ, nnuaba no twabere nso remma. **11** Mo ho mpopo, mo mmea a mugye mo ho di mommɔ hu, mo mmabea a mugye di se mowɔ bammɔ! Mompa mo ho ntama na momfa atweatam mmɔ mo asen. **12** Mommɔ mo koko so se mowɔ mfuw afeɛ ne bobe a eso no nti, **13** ne me nkurofɔ asase, asase a nsɔe ne nnenkyɛnse agye afa. Yiw, montwa adwo mma afi a wogye won ani wɔ mu ne saa ahosepew kuropon yi. **14** Wobegyaw aban no hɔ, na gyegyeegye kuropon no ada mpan; abanwa ne ɔwɛn aban bedan asasehunu afebaa, nea mfurum pɛ ne nguankuw didibea, **15** kosi se wobehwie honhom afi ɔsoro agu yɛn so, na nweatam bedan asasebere na asasebere aye se kwa. **16** Trenee betena nweatam so na adetreneeyɛ atena asasebere so. **17** Adetreneeyɛ besow asomdwoe aba; nea adetreneeyɛ de ba no bɛye kommye ne ahotoso a enni awiei. **18** Me nkurofɔ betenatena mmeae a asomdwoe wɔ afi a wɔabɔ ho ban homebea a ɔhaw biara nni hɔ. **19** Mpo se mparuwbo sɛe kwa no na kuropon no sɛe koraa a, **20** wobehyira wo, wubedua w'aba wɔ nsuwa biara ho, na wama w'anantwi ne wo mfurum anantew baabiara.

33 Due, ɔdesɛefo, wo a wɔnsɛee wo! Due, ofatwafo, wo a wonnii wo huammɔ! se wugyae adesee a, wɔbɛsɛee wo; se wuwie huammɔdi a, wobedi wo huammɔ. **2** Ao Awurade, hu yɛn mmɔbɔ; yɛn ani da wo so. Yɛ yɛn ahooden anɔpa biara, ne yɛn nkwagye wɔ ahohia mu. **3** Aman no te wo nne mmubomu a, woguan; se woma wo ho so a amanaman no bɔ ahwete. **4** Wɔtase mo asade, Ao amanaman, sɛne a mmoadabimma yɛ; nnipa tow hyɛ so te se mmoadabi dɔm. **5** Wɔama Awurade so, na ote ɔsorosoro; ɔde trenee ne adetreneeyɛ behye Sion ma. **6** ɔbɛye fapem a atim yiye wɔ mo mmire so, nkwegye, nyansa ne nhumu mmoroso akorae; Awurade suro ne ademude yi akorae ano safe. **7** Monhwe, wɔn mmarima akokodurufo su teetɛe mu wo mmɔnten so; asomdwoe ho abɔfo su yayaayaw. **8** Atempon

no so da hɔ kwa, akwantufo biara nni akwan no so. Wɔabu apam no so, wobu n'adansefo animtiaa wommu obiara. **9** Asase no wo kesee na esee, Lebanon agyigya na n'anim agu ase; Saron aye se Araba, Basan ne Karmel porow won nhaban. **10** "Afei na mɛsɔre," sɛe na Awurade se. "Afei na wɔbɛpagyaw me ɛ; afei na wɔbɛma me so. **11** Munyinsɛ ntɛtɛ, na mowo sare; mo home ye ogya a ɛhyew mo. **12** Wɔbɛhyew aman no ama wɔatɔ nso; wobeto won mu gya te se nsɔe a wɔatwa." **13** Mo a mowa akyirikyiri no, muntie nea maye; mo a mobɛn no, monkamfo me kɛseye! **14** Nnebɔneyɛfo a wɔwɔ Sion abɔ huboa; ahopopo aka won a wonnim Onyame: "Yɛn mu hena na obetumi ne ogya a ɛhyew ade atena? Yɛn mu hena na obetumi ne daa ogyatannaa atena?" **15** Nea ɔnantew trenee mu na odi nokware nea ɔpɔ mfaso a asisi de ba na onnye adanmude, nea ontie awudi ho powbo nea ɔmpɛ se ohu bɔneye ho agyinatu, **16** saa onipa yi na ɔbetena ɔsorosoro hɔ, ne guankɔbea bɛye bepɔw aban no. Wɔde n'aduan bɛma no na ne nsu remmɔ no. **17** Mo ani behu ohene no wɔ n'auonyam mu na ahwɛ asase a ɔtrew kɔ akyirikyiri no. **18** Mo adwennwen mu, mobɛbooboo nea na ohunahuna mo no ho: "Odwumayɛni panyin no wɔ he? Nea na ogyigye tow no wɔ he? Nea na ɔhwe abantenten so no wɔ he?" **19** Morenhu saa ahantafu no bio, wɔn a wɔn kasa mu nna hɔ, na monte nea wɔka no ase no. **20** Monhwe Sion, yɛn afahye kuropon no; mo ani behu Yerusalem, asomdwoe tenabea, ntamadan a wontutu; wɔrentutu ne nnyinaso da, na wɔrentetew ne ntampemahama mu nso. **21** Ehɔ na Awurade bɛye yɛn Tumfo. Ebeye se faako a nsu akese ne nsuwansuwa wɔ. Akorow a wɔhare remfa so ahyɛn akese rennantew so. **22** Na Awurade ne yɛn temmufo, Awurade ne yɛn mmarahyɛfo, Awurade ne yɛn hene; na ɔno na obegye yɛn nkwa. **23** Wo ntampemahama mu agow enti hyɛn dua no nni nnyinaso, na wɔntrew hyɛn so ntama no mu. Afei wɔbɛkye asade bebree no mu na mpakye mpo besoa asade ako. **24** Obiara nni Sion a ɔbɛka se, "Meyare;" na wɔde wɔn a wɔtɛ hɔ no bɔne bekye wɔn.

34 Muntiwɛ mmɛn, mo amanaman, na muntie; monye aso, mo ɔmanfo! Momma asase ne nea ɛwɔ so nyinaa ntie, wiase ne nea efi mu ba nyinaa! **2** Awurade bo afuw amanaman nyinaa; n'abufuwhiyew no tia wɔn asraafo nyinaa. ɔbɛsɛe wɔn pasaa, ɔbɛma wɔakunkum wɔn. **3** Wɔbɛtow wɔn mu atafo no agu, wɔn afunu no beyi hua; wɔn mogya afɔw mmepɔw no.

4 Ḍosoro nsoromma nyinaa b̄eyera na wōbēbōbōw Ḍosoro te se nhoma mmobōwē; Ḍosoro atumfo b̄ehwe ase senea nhaban tew fi bōbe so, senea mman a awo pan fi borōdōma dua ho. 5 M’afoa anom nea emee no no wō Ḍosoro; hwe, ḋesian de atemmu aba Edom so, wōn a masee wōn koraa no. 6 Moga aguare Awurade afoa ho, wōde srade asra ho, nguantenmma ne mmirekyi moga, adwennini asaabo mu srade. Awurade wō afōre bi bō wō Bosra ne okum k̄ese wō Edom. 7 Anantwi anuodenfo ne wōn bētōtō, anantwinini nketewa ne akēse. Moga afōw wōn asase no, na srade aye so dōte no sōkyee. 8 Na Awurade wō aweretō da ananmuhyē afe, a obedi ama Sion. 9 Edom nsuwansuwa bēdan agodibea, ne dōte bēdan sufre a edēw n’asase b̄eyē agoprama a edēw! 10 Erennum awia anaa anadwo; ne wusiw befi a eto rentwa da. Ebēda mpan fi awo ntoatoaso akosi awo ntoatoaso; obiara remfa ho bio koraa. 11 Nweatam so patu ne ḋbonsamnomma begye hō afa; patu ne kwaakwaadabi bētena hō. Onyankopon bētwe wō Edom so basabasaye susuhama ne amamfoye kirebennye susudua. 12 N’atitiriw rennya biribira a ebēma wōafre no ahenni, n’ahenemma mmarima nyinaa betu ayera. 13 Nsōe begye n’abankese afa, nsansono ne nsōe befuw wō n’abankese hō. Hō b̄eyē adompo atu, ne mpatu tenabea. 14 Nweatam so mmoa ne mpataku behyia adi afra, mmirekyi anuodenfo besu akyere wōn ho wōn ho; hō na anadwommoa bēdeda na wōde aye wōn homebea. 15 Ehō na patu b̄eyē ne berebuw, na watow ne nkesua. Obesow ne mma, na əde ne ntaban akata wōn so; ehō na nkorōma bēboaboa wōn ho ano, obiara ne nea əka ne ho. 16 Hwe Awurade nhoma mmobōwē no mu, na kenkan: Eyiñom mu biara renyera, obiara benya nea əka ne ho. Efise n’anom na əhyē asem no fi, na ne honhom bēboaboa wōn ano. 17 Əde wōn kyefā ma wōn; əde ne nsa ye susudua kyekye. Wōbēfa no se wōn de afebaa na wofī awo ntoatoaso akosi awo ntoatoaso atena hō.

35 Nweatam ne asase a awo no ani begye; sare bedi ahurusi na aye frōmfrōm. Te se nhwiren no, 2 ebēpae aye fēfēfē ebedi ahurusi na əde anigye atee mu, wōde Lebanon anuonyam bēma no Karmel ne Saron ahoofe; wōbēhu Awurade anuonyam, yen Nyankopon tumi no. 3 Hyē nsa a emu agow no mu den, hyē nkotodwe a ahodwow no mu den; 4 Ka kyere wōn a wōn koma atu no se, “Monhyē mo ho den, na munnsuro; mo Nyankopon bēba, əde aweretō bēba; ananmuhyē a efi Ḍosoro bēba abegye mo nkwa.” 5 Eno

na wōbēbē anifuraefo ani, na wōama asotifo aso ate asem. 6 Eno na mpakte behuruw te se əforote, na mum tekremā de anigye atee mu. Nsu betue wo sare so, na nsuwansuwa apue wō nweatam so. 7 Nwea a so ye hyew no bedan ətare, na nsuwansuwa atue wo asase wōsee so. Atu a anka sakraman te mu no, əhō na sare ne demmire ne paparōso befifi. 8 Na ətempōn bēda hō; wōbēfē no Ahotefo Kwan. Wōn a wōn ho ntew rentu kwan wō so; ebēda hō ama wōn a wōnantew saa Kwan no so; amumoyeфo nkwaseafō rennanteantew so. 9 Gyata biara rentena hō, na akekaboa biara rensti so; wōrenhū wōn wō hō. Na wōn a wōagye wōn nko ara na wōbēfa so, 10 na wōn a Awurade agye wōn no besan aba. Wōde nnwonto bēhyen Sion; anigye a ensa da b̄eyē wōn ahenkyēw. Wōbenya anigye ne ahosepēw mmoroso, na aweretōne apini beguan aksō.

36 Əhene Hesekia adedi mfe dunan so no, Asiriahene Sanaherib bētōw hyē Yuda nkupropōn a wōabō ho ban no so dii so. 2 Afei Asiriahene somaa n’ananmusifo fi Lakis a asraafō dōm kese ka ne ho kohyiaa Əhene Hesekia wō Yerusalem. Bere a əsahene begyinaa nsudorobēn bi a efi Atifi Tare de kō Ntamahorofo Atenae hō no, 3 Hilkia babarima Eliakim a na əhwē ahemfi no ntotoe so; Sebna a na oyē əkyerewfo ne Asaf babarima Yoā a na əno nso ye əkyerewfo kohyiaa no. 4 Na əsahene no ka əkyerē wōn se, “Monka nkyere Hesekia se, “Asem a otumfo, Asiriahene ka ni: Den na wōde wo ho to so a ema wugye wo ho di saa? 5 Wōka se wōwō akodi ho nyansa ne n’ahōoden, nanso wōka nsem hunu. Hena na ətāa w’akyi a enti wotew m’anim atua? 6 Hwe w’ani da Misraim so, demmire a emu abu a ete se pema a wutweri a ebēwō wo nsa mu apira wo no! Saa na Misraimhene Farao te ma wōn a wōde wōn ho to ne so no nyinaa. 7 Ebia wōbēka se, “Yēn yēn ho to Awurade, yēn Nyankopon so!” Ənye əno na əhene Hesekia atutu n’abosonnan ne afōremuka nyinaa, ahyē Yudafo se wōnsom wō afōremuka a ewō Yerusalem ha nko ara so no? 8 “Meka asem bi akyere wo! Me wura Asiriahene ne wo b̄eyē nhyehyē bi. Se wubēnya aponkōsotefo mpenu, afi wo asraafō mu a, əbēma wōn aponkō mpenu ama wōatenatena wōn so. 9 Na w’asraafō ketewa sē yi, ebēyē den na woaso dae, se wubetumi ne me wura asraafō no mu fa bi a wōyē mmerew no mpo adi asi. Minim se wōde wo ho ato Misraim nteaseenam ne aponkōsotefo mmoa so. 10 Bio, wugye di se, maba se merebetow ahyē asase yi so aseē no kwa a Awurade nsa nni mu? Awurade ankasa

ka kyereε me se menkoko ntia saa asase yi na mensee no.” 11 Na Eliakim, Sebna ne Yoa ka kyereε ɔsahene no se, “Yεsε mo, monka Arameike kasa nkyere mo asomfo, efise, yete ase yiye. Monnka Hebri na nnipa a wɔwɔ ɔfasu no so no bete ase.” 12 Na Senaherib nanmusini no buaε se, “Me wura pε se obiara a ɔwɔ Yerusalem te saa aseε yi, na εnyε mo nko. ɔpε se wote se, se moamma mo nsa so a, wobetua kuropon yi. ɔkɔm ne osukɔm weremfo bede nkurɔfo no ara kosi se, wobedi wɔn ara agyanan, anom wɔn dwonsɔ.” 13 Afei ɔsahene no sere gyina kasaa wɔ Hebri mu se, “Muntie saa nkra yi a efi ɔhempon, Asiriahene nkyen no! 14 Senea ohene no se ni: Mommma Hesekia nnaadaa mo. ɔrentumi nnye mo! 15 Mommma Hesekia mfa saa aseε a ɔkai se, ‘Awurade begye yεn! Wɔremfa saa kurow yi mma Asiriahene’ no mma mo tirim nyε mo de. 16 ‘Munntie Hesekia. Nea Asiriahene ka ni: Mo ne me nyε asomdwoe nhyeheyε na mommra me nkyen. Na afei, mεma mo mu biara adi ɔno ankasa bobε ne borodɔma na woanom nsu afi ɔno ankasa abura mu, 17 kosi se mεba abεfa mo akɔ asase a ɔte se mo de yi so, awi ne nsa foforo asase, aduan ne bobε mfuw asase. 18 ‘Mommma Hesekia nka se, ‘Awurade begye yεn,’ mfa nnaadaa mo. ɔman bi so nyame atumi agye ne man afi Asiriahene nsam pen ana? 19 Ehe na Hamat ne Arpad anyame no wɔ? Na Sefarwaim anyame no nso wɔ he? Wɔagye Samaria afi me nsam ana? 20 ɔman ben so nyame na watumi agye ne manfo afi me tumi ase? Na afei εbεye dεn na Awurade betumi agye Yerusalem afi me nsam.” 21 Na nnipa no yε Komm a wɔamma mmuae biara, efise na Hesekia aka akyereε wɔn se wɔnnkasa. 22 Afei Hilkia babarima Eliakim a na ɔhwε ahemfi no ntotoe so, Sebna a na ɔyε ɔkyerewfo ne Asaf babarima Yoa a ɔno nso yε ɔkyerewfo kɔɔ Hesekia nkyen a wɔasunsuane wɔn ntade mu, kɔkaa nea ɔsahene no aka akyere no no.

37 Bere a ɔhene Hesekia tee eyinom no, osunsuan ne ntade mu, na ofuraa atweatam, na ɔkɔɔ Awurade asoredan mu. 2 Na osomaa Eliakim a ɔhwε ahemfi ntotoe so, Sebna, a ɔyε ɔkyerewfo ne asofo akunini a wɔn nyinaa furafura atweatam, kɔɔ Amos babarima Odiyifo Yesaia nkyen. 3 Wɔka kyereε no se, “Senea ɔhene Hesekia ka ni: Saa da yi yε ɔshaw, animka ne animguase da. Aye te se nea mmofra awo du so, na ahoɔden a wɔde bewo wɔn nni hɔ. 4 Nanso ebia Awurade, mo Nyankopon ate se Asiria nanmusini no regu Onyankopon teasefo no anim ase, na wɔbεtwe

n’aso wɔ ne nsenkeka no ho. Enti bɔ mpaε ma yεn a yεaka no!” 5 Bere a ɔhene Hesekia mpanyimfo no de ɔhene no nkra bres Yesaia no, 6 Yesaia ka kyereε wɔn se, “Ka kyere wo wura se, ‘Senea Awurade se ni: Mma abususem a Asiriahene asomafo no ka tiaa me no nhaw wo. 7 Muntie! Mede honhom bi rebεhyε ne mu, senea εbεye a se ɔte aseε bi a ɔbesan akɔ ne man mu na hɔ na mεma wode afoa akum no.” 8 Bere a ɔsahene no tee se Asiriahene afi Lakis no, osan n’akyi kohuu se ɔhene no ne Libna reko. 9 Ankyε, ɔhene Sanaherib nyaa nkra se, Tirhaka Etiopian i a ɔyε Misraimhene di asraafu anim rebεko atia no. Bere a ɔtεe no, ɔsomaab kɔɔ Hesekia nkyen de nkra kɔmaa no se, 10 “Monka nkyere Yudahene Hesekia se: Mma onyame a wode wo ho ato no so no nnaadaa mo nka se, ‘Wɔremfa Yerusalem mma Asiriahene.’ 11 Moate nea Asiria ahemfo aye amanaman no nyinaa. Wɔasεe wɔn pasaa. Na mo de, wobegye mo ana? 12 Anyame a wɔwɔ aman a me nenanom sεee wɔn no, aman te se, Gosan, Haran, Resef ne Edenfo a na wɔwɔ Talasar no anyame gyee wɔn ana? 13 Nsem ben na etotoo Hamathene ne Arpadhene? Nsem ben nso na etotoo Sefarwaim, Hena ne Iwa ahemfo?” 14 Hesekia nsa kaa krataa a abofo no de bae no, ɔkenkanee. Afei ɔforo kɔɔ Awurade asoredan no mu kɔtrew mu wɔ Awurade anim. 15 Na Hesekia bɔɔ mpaε kyereε Awurade se, 16 “Asafo Awurade, Israel Nyankopon a wɔasi wo hene wɔ Kerubim ntam. Wo nko ara na woyε Onyankopon wɔ asase so ahenni nyinaa so. Wo na wobɔɔ ɔsoro ne asase. 17 Brε w’aso ase, Awurade, na tie! Bue w’ani, Awurade, na hwe. Tie nsem a Sanaherib asoma de abesopa Onyankopon teasefo no. 18 “Awurade, εyε nokware se Asiria ahemfo aseε aman yi nyinaa, senea nkra no ka no. 19 Na wɔatow anyame a wɔwɔ saa aman yi so no agu gya mu, ahyew wɔn, efise wɔnyε anyame, na mmom wayε nnua ne abo a nnipa de wɔn nsa aye. 20 Afei Awurade, yεn Nyankopon, gye yεn fi ne nsam, na ama ahenni a ɔwɔ asase so nyinaa ahu se, wo nko ara, Awurade, ne Onyankopon.” 21 Na Amos babarima Yesaia de saa nkra yi kɔmaa Hesekia se, “Sεε na Awurade, Israel Nyankopon se: Esiane se woabɔ me mpaε afa Asiriahene Sanaherib ho nti, 22 eyi ne aseε a Awurade aka atia no: “ɔbabεabun Sion sopa wo, na ɔserew wo. ɔbabεa Yerusalem di wo ho few, na ɔwosow ne ti bere a woreguan. 23 Hena na wugye di se woyeyaw no, di ne ho few nso? Hena na womaa wo nne so tiaa no na wohwεε no ahantan so? εyε

Israel əkronkronni no! **24** Wonam w'asomafo so adi Awurade ho few. Na woaka se, ‘Me nteaseenam dodow nti maforo mmepow atenten. Yiw Lebanon mmepow a əwaware pa ara no. Matwitwa ne sida atenten no, ne n'apepaw a əye fe no agu fam. Madu ne mmepow a əwo akyirikyiri no so, ne ne kwaaberentuw mu. **25** Matutu mmura wə ahəho nsase bebree so de ne nsu pa no adwudwo me ho. Mpo, mepaee Misraim nsubonten mu senea m'akofo betumi atwal! **26** “Na Montee ε? Bere tenten a atwam, na mehye too ho. Bere bi a atwam no na medwenee ho; afei mama aba mu se, moadan əman a mosee nkuronpon a wəabə ho ban. **27** Wən nkurofo a tumi afi wən nsa no ho adwiriu wən, na animguase aka wən. Wote se afuw so nnua, ne afifide foforo a əye mmrew. Wote se sare a efifi ədan atifi a əhyew ansa na anyin. **28** “Nanso minim nea wote bere a woba ne bere a woko ne senea wo bo huru tia me. **29** Na esiane se wo bo huru tia me na w'ahantan adu m'asom nti, mede me darewa bəhye wo hwenem, na mede akwankyerə dade ahye w'anom, məma wo afa əkwan a wofaa so bae no so asan w'akyi. **30** “Eyi na ebeyə nsenkyerənne ama wo, Hesekia: “Saa afe yi wubedi nea əno ankasa fifii. Afe a eto so abien no, wubedi nea efi mu ba. Nanso afe a eto so abiesa no de, wo ara dua na twa, yə bobe nturo na di so aba. **31** Bio, nkae bi a ofi Yuda fi begye ntin wə fam na wasow aba wə soro. **32** Na nkae bi befi Yerusalem aba, na nkae dəm afi Bepow Sion so. Asafo Awurade pə mu na eyi bəyε. **33** “Eyi ne asem a Awurade ka fa Asiriahene ho: “Ərenhyen saa kuropon yi mu na ərentow bəmma wo ha. Əremfa nkatabo mmegyina kuropon no akyi na ərensi pie ntua n'ano. **34** Əhene no kwan a əfaa so bae no ara so na əbesan afa akə n'ankasa man mu.” Awurade ka se, “Ərenwura saa kurow yi mu. **35** Esiane m'ankasa m'ənuonyam ne m'ako Dawid nti, məbə ho ban.” **36** Afei Awurade bofo fii adi na okunkum asraafo mpem əha aduwətwe anum wə Asiria nsraban mu. Bere a nnipa no səree anəpa no, wohuu se amu gugu baabiara! **37** Enti Asiriahene Sanaherib pən n'akofo. Əsan kəo Ninewe kətenaa hə. **38** Da bi a na əresore ne nyame Nisrok wə abosorinan mu no, ne mma mmarima baanu, Adramelek ne Sareser de afoa kokum no, na woguan kəo Ararat asase so. Na ne babarima Esarhadon bedii n'ade se Asiriahene.

38 Saa nna no mu no, Hesekia yaree owuyare, na Amos babarima Odiyifo Yesaia kəo ne nkyen kəkae se, “Senea Awurade se ni: Toto w'akwan yiye,

efise worebewu; na wo ho renye wo den bio.” **2** Bere a Hesekia tee asem yi, otwaa n'ani hwəe əfasu, bəo Awurade mpae se, **3** “Kae, Awurade, senea manantew w'anim nokware mu na mede me koma aye nea əfata wə w'anim.” Na Hesekia suu bebree. **4** Na saa asem yi fii Awurade nkyen kəo Yesaia hə se, **5** “San kə Hesekia nkyen, na kəka kyere no se, ‘Səe na Awurade, w'agya Dawid Nyankopon, ka: Mate wo mpaebə no, na mahu wo nisu. Mede mfe dunum bəka wo nkwanna ho. **6** Na megye wo ne kuropon yi afi Asiriahene nsam. Məbə kuropon yi ho ban. **7** “Na eyi ne nsenkyerənne a Awurade bəyε de adi ho adanse se, obedi ne bəhye so: **8** Məma owia ano sunsuma atwe akyi anammən du wə Ahas antweri so.” Eno nti, owiahyeren no kəo n'akyi anammən du. **9** Nea Yudahene Hesekia kyerew wo ne yare ne n'ayaresa akyi ni: **10** Mekae se, “M'asetena mu nnapa yi mu əsə se mefa owu apon mu na wogye me mfe a aka yi ana?” (Sheol h7585) **11** Mekae se, “Merenu Awurade Nyankopon bio Awurade a əwo ateasefo asase so. Merenu adesamma bio, anaa merenka wən a wote wiase yi ho bio. **12** Wəadwiriu me fi agu agye afi me nsam, te se, oguanhwefo ntamadan. Matwa me nkwa so senea ənwemfo twa me fi asadua so; awia ne anadwo wutwaa me nkwa so. **13** Mede ntoboase twən kosii ahemadakye, nanso wəbəbə me nnompe mu te se gyata; awia ne anadwo wutwaa me nkwa so. **14** Misuu se asomfena anaa asukonkən; mitwaa adwo se, aborənoma a əredi awerəhow. M'ani yəe siamoo bere a mehwəe soro. Mewə əshaw mu, Awurade, bra bəboa me!” **15** Na dən na metumi aka? Wakasa akyerə me, na əno ankasa na waye eyi. Mede ahobrəase benantew m'asetena nyinaa mu me kra ahoyeraw yi nti. **16** Awurade, ənam saa nneema yi so na nnipa nya nkwa na me honhom nso nya nkwa wo mu. Wode m'akwahosan asan ama me nam so ama manya nkwa. **17** Yiw, əye me yiye yi nti na mekəo saa ahoyeraw yi mu. Wo də nti, wode me siei na mankə əsəe amoa mu; na wode me bəne nyinaa akye me. **18** Əda rentumi nkamfo wo; owu rentumi nto wo ayeyi nnwom; wən a wosian kə amoa mu no rentumi nnya anidaso wə wo nokware mu bio. (Sheol h7585) **19** Ateasefo nko na wobetumi akamfo wo, senea mereyə nne yi; agyanom ka wo nokwaredi ho asem kyere wə mma. **20** Awurade begye me nkwa, na yəde asanku beto nnwom yən nkwanna nyinaa wə Awurade fi. **21** Na Yesaia kae se, “Momfa borədəma nyə nku mfa nsra pəmpo no so, na ne ho beto no.” **22** Na Hesekia

bisae se, "Den nsenkyerenne na ebeda no adi se, meko Awurade asoredan mu?"

39 Saa bere no Merodak-Balandan a øye
Babiloniahene Baladan babarima soma ma wøde
krataa ne akyede kømaa Hesekia, efise na wate se
wayare ama ne ho ato no. 2 Hesekia gyee asomafo no
few so, na afei øde nea øwo wo ne adekoradan mu
kyerøe wøn; dwetø, sikakokø, nnuhuam, ngohuam,
n'akode akorae ne biribiara a eka n'ademude ho.
Biribiara nni n'ahemfi ne n'ahenni mu a Hesekia amfa
ankyere wøn. 3 Afei Odiyifo Yesaia køø øhene Hesekia
nkyen, kobisaa no se, "Asøm ben na saa mmaprima
no kae na he na wofi bae?" Hesekia buae se, "Wofi
akyirikyiri asase bi so. Wofi Babilonia, na wøbaa me
nkyen." 4 Odiyifo no bisae se, "Den na wohuu wo
w'ahemfi ho?" Hesekia buae se, "Wohuu biribiara
a øwo m'ahemfi ha. Biribiara nni m'ademude mu a
mamfa ankyere wøn." 5 Afei Yesaia ka kyereø Hesekia
se, "Tie asøm a efi Asafo Awurade nkyen: 6 Nokware,
bere bi beba a, wøbesoa biribiara a øwo w'ahemfi
ne agyapade a w'agyanom akora de abedu nne no
akø Babilonia. Biribiara renka, see na Awurade se. 7
W'ankasa w'asefo bi mpo, wøbefa wøn nnomnum.
Wøbeyø piampfo a wøbesom wø Babiloniahene ahemfi."
8 Na Hesekia ka kyereø Yesaia se, "Saa asøm yi a efi
Awurade nkyen a woaka akyere me yi yø asøm papa."
Nanso na øhene no redwene se, ne bere so de, obenya
asomdwoe ne bammo.

40 Monkeyekye, monkeyekye me nkurøfo werø. Saanana mo Nyankopøn se. 2 Monka asomdwøesem nkyere Yerusalem, na mompae mu nka nkyere no se ne som dennen no aba awie, wøatua ne bøne no so ka, na wøanya ne bøne nyinaa so akatua mmøho afi Awurade nsam. 3 Nne bi retee mu se, "Munsiesie økwan mma Awurade wo nweatam no so. Montee øtempon wo sare no so mma yen Nyankopøn. 4 Obon biara beye ma, bepow ne nkoko nyinaa bekø fam, asase a øye abonkyiabonkyi no beye tamaa, na mmeae a øye akøntønkye no aye tataw. 5 Na Awurade anuonyam bøda adi, na nnipa nyinaa behu. Efise Awurade na waka!" 6 Nne bi kae se, "Tee mu." Na mekae se, "Mentee mu nka den?" "Nnipa nyinaa te se sare, na won anuonyam nyinaa te se afuw so nhwiren. 7 Sare hyew, na nhwiren twintwam efise Awurade ahomegu fa won so. Nokware, nnipa no ye sare. 8 Sare hyew, na nhwiren twintwam, nanso yen Nyankopøn asem

no tim hō daa.” 9 Wo a wode asem pa reba Sion, foro kō bepōw tenten bi so. Wo a wode asem pa reba Yerusalem, ma wo nne so na tee mu, ma so, nsuro; ka kyere Yuda nkurow se, “Mo Nyankopon ni!” 10 Hwē, Asafo Awurade de tumi reba, na n’abasa bedi hene ama no. Hwē, n’akatua ka ne ho, na ɔde n’abasobôde nam. 11 ɔhwē ne nguankuw se oguanhwefo. ɔboa nguantenmma no wō n’abasa so oturu wōn ne koko so; na nguan a wōwō mma no, ɔka wōn breoo. 12 Hena na wasusuw obon mu nsu wō ne nsam anaa ɔde ne nsateaa asusuw ɔsoro? Hena na ɔde asase so mfutuma agu kenten mu, anaa wakari mmepon wō nsania so ne nkoko wō nsania apampaa so? 13 Hena na wate Awurade ase, anaa wakyerekyere no se ne fotufo? 14 Hena na Awurade abisa no se ɔnkyere no biribi ase, na hena na ɔkyerees no ɔkwan pa no? Hena na ɔmaa no nimdees anaa ɔkyerees no nhumu kwan? 15 Ampa ara aman no te se nsu sope wō bokiti mu; wōde wōn toto mfutuma a egu nsania so ho; ɔkari nsupɔw te senea ɔye mfutuma muhumuhu. 16 Lebanon nnɔoso mma afɔremuka so gya, na ne mmoa renso mma ɔhyew afɔrebôde. 17 Aman nyinaa nse hwee wō n’anim; obu won adehunu bi a wɔnka hwee. 18 Afei hena ho na wode Onyankopon betoto? Nsesode ben ho na wode no beto? 19 Ohoni de, odwumfo na ɔye, na sikadwumfo de sikakɔkɔ agu ho na wasiesie dwete nkɔnsɔnkɔnson ama no. 20 Ohiani a ɔrentumi mfa saa ayeyede yi mma no kɔhwehwé dua a ɔremporɔw. ɔhwehwé odwumfo nyansafu na waye ohoni a ɔremmunum nhwe fam asi ho. 21 Wunnim ana? Wontee ana? Wɔnnka nkyerees wo mfii mfiase no ana? Efi bere a wəbɔa asase no, wontee ase ana? 22 ɔte ahengua so wō asase dantaban no atifi eso nnipa te se tewtew ɔtwe ɔsoro mu te se bamkyinii, na ɔtrew mu se ntamadan tena mu. 23 ɔma ahemmea ye nnipahunu na wiase yi sodifo nso, ɔbre wōn ase. 24 Wotew won ara pε, woduaa wōn ara pε, wogyye ntin wō asase mu pε, na wahome agu won so ama wɔakisa, na mframa abɔ wōn kɔ te se ntete. 25 “Hena ho na wode me beto? Anaase hena na ɔne me se?” ɔkronkronni no na ose. 26 Momma mo ani so nhwe ɔsoro: Hena na ɔbɔa eyinom nyinaa? Nea oyiyi ɔsoro nsoromma mmaako mmaako, na ɔbɔ obiara din fre no. N’ahoɔden ne ne tumi nti wōn mu baako mpo nyera. 27 Aden na wunwiinwii, Yakob, na woka se, Israel, “M’akwan ahintaw Awurade; na me Nyankopon abɔ m’asem agu”? 28 Wunnim ana? Wontee ana? Awurade ye daapem Nyankopon, na ɔye

asase nyinaa yefo. Əremmre na ərentə beraw, na ne nhumu nni nhwehwem. 29 Əma nea watə beraw ahoođen nea waye mmerew nso, əto n'ahoođen so. 30 Mpo, mmabun brə, na wətə beraw, na mmerante hintihintiw hwehwe ase; 31 Nanso, wən a won ani da Awurade so benya ahoođen foforo. Wəde ntaban se akore de betu aks wim; wobetu mmirika, na wərentə beraw. Wəbenantew, na worentə piti.

41 “Monye komm wo m'anim, mo nsupəw! Ma aman no nhye wən ho den! Ma wəmmra ha mmekasa; momma yəmmə mu nhya wo asennii ho. 2 “Hena na wakanyan nea ofi apuei no, afre no trenee mu se əmmesom no? Əde aman hye ne nsa na əbre ahemfo ase wo n'anim. Əde n'afaa ma wədan mfutuma, əde ne bəmma ma wədan ntete a mframə bə hwete. 3 Ətaa wən na əkə n'anim a biribiara nti ne ho, wo kwan a əmfaa so da no so. 4 Hena na waye eyi akosi awie, afre awo ntoatoaso afi mfiase? Me Awurade, meka adikanfo ne akyikafu ho, Mene əno ara.” 5 Nsupəw no ahu na wəbə hu; nsase ano ho popo. Wotwiw bən, na wəba anim; 6 na obiara boa ne yənko na əka kyere ne nua se, “Yə den!” 7 Odwumfo hye sikadwumfo nkuran, na nea əde asae ye no trontrom boa nea əbo atommo so. Əka fa nea əsəw no ho se, “Eye pa ara.” Əbəbə ohoni no mu nnadewa senea ərentu nhwe fam. 8 “Nanso wo, Israel, me somfo, Yakob, nea mayi no no, mo, m'adamfo Abraham asefo. 9 Mefaa wo fii nsase ano, fii n'akyirikyiri ntwea so, na məfəe wo. Mekae se, ‘Woye me somfo’; mapaw wo na mempoo wo ε. 10 Enti nsuro, na mene wo wə ho; mma wo were nhow, na mene wo Nyankopən. Məhye wo den, na məboa wo; mede me trenee nsa nifa bəma wo so. 11 “Wən a wən bo afuw wo no nyinaa, ampa ara wən ani bewu na wən anim agu ase; wən a wəsore tia wo no rense hwee na wobewuwu. 12 Əwo mu se wobehwehwe w'atamfo de, nanso worenhu wən. Wən a wotu wo so sa no rense hwee koraa. 13 Na mene Awurade, wo Nyankopən, nea okura wo nsa nifa mu na əka kyere wo se, Nsuro; məboa wo. 14 Nsuro, osunson Yakob, Israel a wusua, na me ankasa məboa wo,” Awurade na ose, wo gyefo, Israel Əkronkronni no. 15 “Hwə, mede wo beye nhuwo apa, a εye amono, ano ye nnam na əwo εse bebree. Wubehuhuw mmerew no so na woadwiriw wən, na woama nkoko aye se ntete. 16 Wubehuhuw wən so, mframə bəma wən so, na ahum abə wən aks. Nanso w'ani begye wo Awurade mu na

woahye Israel Əkronkronni no anuonyam. 17 “Ohiani ne mməborəni kyin pe nsu, nanso bi nni ho; osukəm ama wən təkremə so ayow. Nanso me Awurade, məma wən mmuue. Me, Israel Nyankopən, merenneyaw wən. 18 Məma nsubonten atee wə sorənsorəmmea a awu no so, na nsuti apue wə abon mu. Medan nweatam aye no mmura, na nsase a awo adan nsuti bebree. 19 Meduadua wə nweatam so, sida, əkanto, ohuam ne ngonnuu. Meduadua əpepaw wə asase wosee so ascese ne kwabəhəre abə mu, 20 senea nnipa behu na wəate, na wəasusuw ho na wəate ase se, Awurade nsa na aye saa ade yi, Israel Əkronkronni no na əma εbae. 21 “Bə wo nkuro,” Awurade na ose. “Kyerekyere w'asəm mu,” Yakob Hene na ose. 22 “Fa w'ahoni no bra na wəmməka nea ebesi nkyere yən. Wəmməka senea na kan nneema no te nkyere yən, senea yebədwen ho afə na yəahu nea ebebi mu abə. Anaasə wəmpae mu nka nneema a ebesi nkyere yən. 23 Monka yən nea ebesi daakye, na ama yəahu se moye anyame. Monye biribi, se eye anaa enye, senea εbeyə a yən were behow na ehu aka yən. 24 Nanso, monnka hwee, na mo nnwuma so nni mfaso; nea əfa mo no ye akyiwade. 25 “Makanyan obi a ofi atifi fam na əreba, nea ofi owia apuei na əbə me din. Otiatia ahemfo so te se dəte a wəde si dan, te se ənwemfo a ərewəw dəte. 26 Hena na əkaa eyi ho asem fii mfiase, senea anka εbəma yəahu, anaa waka ato ho, senea yebetumi aka se, ‘Ne de no ye?’ Obiara anka eyi, obiara anni kan anka, obiara ante nsem biara amfi wo nkyen. 27 Me na midii kan ka kyere Sion, ‘Hwə, woni!’ Memaa Yerusalem əsomafo a əde asempha ba. 28 Mehwə, nanso obiara nni ho, obiara nni wən mu a obetu wən fo, se mibisa wən a, obiara ntumi mma mmuue. 29 Hwə, wən nyinaa ye atorofo! Wən nneyee nka hwee; wən nsesode ye mframə ne basabasayə nko ara.

42 “Me somfo a mahye no den ni, nea mayi no na əsə m'ani; mede me Honhom begu no so na əde atentrennee bəbrə aman no. 2 Ərentəs mu anaa əremma ne nne so. Əremma ne nne so wo mmonten so. 3 Demmire a aye mmerew no, əremmu mu. Kanea ntamabamma a εnnəw yiye no, ərennum. Nokware mu na əbeda trenee adi; 4 ərenhinhim na ərempa abaw kosi se əde trenee bəba asase so. Ne mmara so na amanaman no de wən ani bəto.” 5 See na Onyankopən, Awurade no se, nea əbə əsoro na ətrew mu, nea ətwee asase mu ne nea efi mu nyinaa, nea əma wən a wəte so home, na əma wən a wənantew

so no nkwa: 6 “Me, Awurade, mafre wo trenee mu; meso wo nsa. Mēhwē wo so na mede wo aye apam ama nkurofo no ne kanea ama amanamanmufo, 7 na woabue ani a afura, na woayi nneduafu afi afiase na woagye wōn a wōda afiase amoā mu, wōn a wōte sum kabii mu no. 8 “Mene Awurade; me din ne no! Meremfa m’ānuonyam mma obi anaa m’ayeyi mma ahoni. 9 Hwē, nneēma dedaw no asisi, na nneēma foforo no mepae mu ka; ansa na ebēba mu no, meka kyere mo.” 10 Monto dwom foforo mma Awurade! N’ayeyi mfi asase ano, mo a moko po so ne nea eworku nyinaa, mo asupōw ne wōn a wōtete so nyinaa. 11 Ma nweatam ne so nkurow mma wōn nne so; ma atenae a Kedar te so no nsepew wōn ho. Ma nnipa a wōwō Sela nto nnwom nnye won anī; ma wōntee mu mfi mmepeōw no atifi! 12 Ma wōnhyē Awurade anuonyam; na wōmpae mu nka n’ayeyi no wō asupōw no so. 13 Awurade bepue aba se okatakyi, te se əkofo no, əbchye ne mmədemmə mu den; əde nteemu bēye əkofo nkanyan na obedi n’atamfo so nkonom. 14 “Maye komm akye, maye dinn na mahye me ho so. Nanso afei, te se əbea a ərewo no, metee mu, mehome a ensi so na mehome afre so. 15 Messē mmepeōw ne nkoko no na mahyew so afifide nyinaa. Medan nsubonten ama aye asupōw, na mama atare ayoyow. 16 Medi anifuraefo anim afa akwan a wonniim so so, akwan a wonniim so papa so na mekyere wōn kwan. Mēma sum no aye hann wo wōn anim, na maye mmeae a eyē abonkyiabonkyi no trontrom. Eycinom ne nneēma a meye; merennyaw wōn mu. 17 Na wōn a wōde wōn ho to ahoni so, na woka kyere nseode se, ‘Moye yēn anyame’ no, wōbepam wōn wō animguase mu.” 18 “Tie, wo əsotifo; hwē, wo onifuraefo na hu! 19 Hena ne onifuraefo se me somfo, na əye əsotifo se əbofo a mesoma no? Hena na n’ani afura se nea əde ne were ahye me mu, n’ani afura se Awurade somfo? 20 Woahu nneēma bebree, nanso amfa wo ho; əkwān da w’asom, nanso wonte hwhee.” 21 Esōo Awurade ani, ne trenee nti se əbēma ne mmara aye kese na anya anuonyam. 22 Nanso saa nnipa a wōawia wōn na wōafow wōn yi, wōn nyinaa aka amoā mu anaa wōde wōn asie wō afiase. Wōayē wōn asade na wonni obi a obegye wōn; wōayē wōn akorōnne na wonni obi a əbēka se, “Momfa wōn nsan nkō.” 23 Mo mu hena na obetie eyi anaa n’ani beku ho yiye akyiri yi? 24 Hena na əde Yakob maa se əmmeyē akorōnne, na əde Israel maa afowfo? Enye Awurade a yeayē bōne atia no no? Efise

wōannantew n’akwan so; na wōanni ne mmara so. 25 Enti ohwhee n’abufuwhyew guu wōn so, akodi mu basabasayē. Ede ogyaframa bunkam wōn so, nanso wōante ase. Ehyew wōn, nanso amfa wōn ho.

43 Na afei, see na Awurade se, nea əbōo wo, Yakob nea ənwen wo, Israel; “Nsuro na magye wo; mabo wo din afre wo; woyē me dea. 2 Se wofa nsu mu a, meka wo ho; na se wutwa nsubonten no a, əremmu mfa wo so. Se wonantew ogya no mu a, worenhyew; ogyaframa no renhye wo. 3 Na mene Awurade, wo Nyankopōn, Israel Kronkronni, wo Agyenkwa. Mede Misraim ye mpata ma wo na mede Kus ne Seba si w’anan mu. 4 Se wosom bo ma me na wōwō anuonyam wō m’anim na medo wo nti, mede nnipa bēsesa wo, na mede nkurōfo asesa wo nkwa. 5 Nsuro, efise meka mo ho; mede wo mma befi apuei fam aba na maboa wōn ano afi atoe fam. 6 Meka akyere atifi fam se, ‘Munnya wōn’ ne anafo fam se, ‘Munnye wōn ntēna ha.’ Momfa me mmabarima mfi akyirikyiri mmra na me mmabaea mfi asase ano mmra, 7 obiara a me din da no so, nea mebōo no de hyēe me ho anuonyam, nea menwen no na meye no.” 8 Momfa wōn a wōwō ani, nanso wonhu ade wōn a wōwō aso nanso asisiw no mmra. 9 Aman no nyinaa boa wōn ho ano, na nnipa no hyia mu. Wōn mu hena na əkaa eyi fii mfiase na əpaee mu kaa nneēma a atwam no kyere yē? Ma wōmmfa wōn nnansefo mmra mmedi adanse se wodi bem, senea afoforo bēte na wōaka se, “Eyē nokware.” 10 “Mone me nnansefo, ne m’asomfo a mapaw no,” see na Awurade se, “Senea mubehu na moagye me adi na moate ase se me ne no. Wōammo onyame bi anni m’anim, na m’akyi nso obiara remma. 11 Me, Me ara, Mene Awurade, na agyenka biara nni ho se me. 12 Mada no adi na magye nkwa na mapae mu aka se, Me, na ənyē onyame nanani bi a əwō mo mu. Mone me nnansefo,” Awurade na ose se, “Mene Onyankopōn. 13 Yiw, na efi teteete no me ne no. Obiara rentumi nnye mfi me nsam se meye biribi a, hena na obetumi adan no?” 14 See na Awurade se, w’Agyenkwa, Israel Kronkronni no: “Mo nti, mesoma əkō Babilonia, na mede Babiloniafo nyinaa bēba se aguanfo wō ahyen a wōde hoahoa wōn ho no mu. 15 Mene Awurade, wo Kronkronni no, Israel Yēfo, wo Hene.” 16 See na Awurade se, nea əbōo kwan wō po mu, kwan a eda asubun mu, 17 nea ətwee nteaseēnam ne aponkō, asraafo ne ne nkekaho nyinaa, na wōkaa ho a wōansore bio, wōadum wō

te se kanea mu ntamabamma: 18 “Momma mo were mfi kan nneema no monnto nnkɔ nea atwam no so. 19 Hwɛ, mereyɛ ade foforo! Mprempren, ɛrepue; na munhu ana? Merebɔ kwan afa nweatam so na mereyɛ nsuwansuwa wo asase wosee so. 20 Mmoa a wɔyɛ keka hyɛ me anuonyam, adompo ne mpatu, efise mema nsu wɔ nweatam so ne nsuwansuwa wɔ asase wosee so, de ma me nkurofo, wɔn a mapaw wɔn no nsu, 21 nnipa a meyɛ wɔn maa me ho se wɔmpae mu nka m'ayeyi. 22 “Nanso, womfrɛ me, Yakob, wonhaw wo ho wɔ me ho, Israel. 23 Momfaa nguan mmrɛ me se ɔhyew aforebɔde, na momfaa mo aforebɔ nhyeɛ me anuonyam nso. Memmaa aduan afore nyɛ me adesoa na memfaa nnuhuamgye nhaw mo. 24 Montoo nnuhuam mmrɛ me, na mommaa mo aforebɔde mu sraide mmuu me so. Mmom, mode mo bone asoa me na mode mo mfomso ho haw abeto me so. 25 “Me, me ara, mene nea ɔpepa mo bone, me nti, na menkae mo amumɔye bio. 26 Monhwehwɛ nea atwa mu no mu bio mma me, momma yɛmmɔ mu nnye asem no ho akyinnye; ka w'asɛm a ɛkyerɛ se wunni fo no. 27 Mo agya a odii kan no yɛe bone; mo kasamafo tew m'anim atua. 28 Enti magu mo asoredan mu atitirw anim ase, na mede Yakob ama ɔsee na mede Israel ama acohora.

44 “Na afei tie, Yakob me somfo, Israel, nea mapaw no. 2 Sɛe na Awurade se, nea ɔnwen wo, na ɔyɛe wo wɔ awotwaa mu, ɔno na ɔbeboa wo: Nsuro Yakob, me somfo, Yeshurun, a mapaw no. 3 Na mehwie nsu agu asase a awo no so, ne nsuten wo asase kesee so; mehwie me Honhom agu wo mma so, ne me nhyira agu w'asefo so. 4 Wobefifi senea sare fifi wɔ mmoa adidibea, te se mpampuro a ɛwɔ asutен ho. 5 Obi bɛka se, ‘Meye Awurade de’; ɔfoforo befrɛ ne ho se Yakob; afoforo bekɔ so akyerɛ wɔn nsa ho se, ‘Awurade de,’ na wɔafa din Israel. 6 “Sɛe na Awurade Israelhene ne Ogyefo, Asafo Awurade se: Mene odikanfo ne okyikafɔ; Onyankopɔn biara nni hɔ se me. 7 Hena na one me se? Ma ɔmpae mu nka. Ma ɔnka na ɔnkyerɛ wɔ m'anim nea asisi fi bere a migyee me tete nkurɔfo sii hɔ, ne nea ɛrebɛba. Yiw, ma ɔnhyɛ nea ɛreba ho nkɔm. 8 Mommma mo ho mpopo, munnsuro. Mampae mu anka eyi, manhye ho amfi teteete ana? Mone me nnansefo. Onyankopɔn foforo bi ka me ho ana? Dabi, ɔbotan foforo bi nni hɔ; minnim baako mpo.” 9 Wɔn a wɔyɛ ahoni nyinaa nka hwee, na nneema a ɛsom wɔn bo no so nni mfaso. Wɔn a anka wɔkasa ma wɔn no

ani afura; wonnim wɔn ankasa animguase ho hwee. 10 Hena na ɔbɔ onyame na ogu ohoni, a ne so mma no mfaso biara? 11 ɔno ne wɔn a wɔte se no nyinaa anim begu ase; adwumfo nye hwee se nnipa. Momma wɔn nyinaa mmo mu nsore nnyina, ehu ne animguase na ɛbɛka wɔn. 12 ɔtomfo fa n'attonnade ɔde hyehyɛ nnyansramma mu; ɔde asae bobɔ so ye no ohoni, ɔde n'abasa mu ahoɔden mmoroso na eyɛ; ɔkɔm de no na ɔyɛ mmrɛw; ɔnnom nsu nti ɔta beraw. 13 Duadwumfo de hama susuw na ɔde kyerewdua sensan; na ɔde pɛe yiyi ho afei ɔde kompaase hye no agyirae. Osen na eyɛ se onipa seso, eyɛ se onipa wɔ n'auonyam nyinaa mu, se wɔde besi abosonnan mu. 14 Otwitwaa sida, anaase ebia ɔfaa kwabɔhɔre anaa odum. ɔma enyinii wɔ kwaе mu, anaa oduua ɔpepaw, na osu ma enyinii. 15 Eyɛ nea onipa de sɔ ogya; ɔde bi ka ne ho hyew, ɔde bi sɔ ogya to brodo. Nanso ɔde bi sen onyame na ɔsore no; eyɛ ohoni na ɔkotow no. 16 ɔde dua no mu fa sɔ ogya; so na ɔnoa n'aduan, ɔtoto ne nam wɔ so na wawee amee. Afei ɔka ne ho hyew na ɔka se, Aal mahu ogya; me ho aye me hyew. 17 Nkae no ɔde ye onyame, ne ohoni; ɔkotow no na ɔsore no. ɔbɔ no mpae se, “Gye me; wo ne me nyame.” 18 Wonnim hwee, na wɔnte hwee ase; wɔatare wɔn ani so nti wonhu ade, wɔato wɔn adwene mu nti wɔnte hwee ase. 19 Obiara nna nnwen ho, obiara nni nimdee anaa nhumu a ɔde beka se, “Mede fa sɔ ogya; na mpo metoo brodo wo ne nnyansramma so; metotoo nam wɔ so wee. ɛsɛ se mede nkae no ye akyiwade ana? ɛsɛ se mekotow gyentia ana?” 20 Saa onipa no di nsɔ, nnaadaa koma ma no to kwan; ɔrentumi nnye ne ho, anaa nka se, “Nea mikura wɔ me nsa nifa yi nyɛ atoro ana?” 21 “Kae saa nneema yi, Yakob, efise, wɔyɛ me somfo, Israel. Me na meyɛ wo, wɔyɛ me somfo; Ao Israel, me were remfi wo. 22 Mapra wo mfomso agu te se omununkum ne wo bone te se anɔpa bosu. San bra me nkyɛn, efise magye wo.” 23 Momfa ahosepɛw nto dwom, ɔsorosoro, na Awurade na wayɛ eyi. Momma ose, asase ase. Momma nnwonto so, mo mmepew, mo kwaе ne emu nnua nyinaa, na Awurade agye Yakob, wada n'auonyam adi wɔ Israel. 24 “Sɛe na Awurade se, wo Gyefo a ɔnwen wo wɔ awotwaa mu no: “Mene Awurade, nea wayɛ nneema nyinaa, nea ɔno nko ara trew ɔsoro mu nea ɔno nko ara twee asase mu, 25 nea ɔsee atoro adiyifo nsenkyerɛnne na ɔma nkɔmhyefo ye nkwaseafɔ, nea otutu anyansafɔ adenim gu na ɔdan no nkwaseasɛm, 26 nea ɔma n'asomfo nsem ba

mu nea ɔhye n'asomafo nkɔmhye mu ma, "nea ɔka fa Yerusalem ho se, 'Wɔbətēna mu,' ne Yuda nkurow ho se, 'Wɔbɛkyekye,' ne mmubui ho se, 'Meyɛ no foforo,' 27 nea ɔka kyere asubun se, 'Yow, na mɛma wo nsuwa ayoyow,' 28 nea ɔka wo Kores ho se, 'ɔyɛ me guanhwefo na obewie nea mepe nyinaa ye; ɔbɛka afə Yerusalem ho se, "Ma wɔnkyekyere bio," na waka afə asoredan no ho se, "Ma wɔnto ne fapem."'"

45 "Sɛe na Awurade ka kyere nea wasra no ngo,

Kores a maso ne nsa nifa mu se ɔmmrɛ aman ase wo n'anim na onnye ahemfo akode mfi wɔn nsam se ommuebue apon a ɛwɔ n'anim senea kurow apon no mu rentoto. 2 Medi w'anim meyɛ mmepeow tamaa; mebubu kɔbere mfrafrae apon agu na matwitwa nnade adaban mu. 3 Mede sum mu ademude bɛma wo ahonyade a wɔde asie kokoa mu senea wubehu se, mene Awurade, Israel Nyankopon, a ɔbɔ wo din frɛ wo no. 4 Me somfo Yakob nti, Israel a mapaw no nti, mebɔ wo din frɛ wo na mɛma wo anuonyamhye abodin, ɛwɔ mu se wunnyee me ntoo mu de. 5 Mene Awurade, obiara nni hɔ bio; Onyankopon biara nni hɔ ka me ho. Mehye wo den, ɛwɔ mu se wunnyee me ntoo mu de, 6 senea ɛbeyɛ a efi nea owia pue kosi bea a etɔ no nnipa behu se obiara nka me ho. Mene Awurade, na obiara nni hɔ bio. 7 Meyɛ hann, na mebɔ sum. Mede yiayi ba na mede ɔhaw ba; Me, Awurade, na meyɛ eyinom nyinaa. 8 "Mo ɔsorosoro munhwie trenee ngu fam; momma emfi umununkum mu ntɔ momma asase mu mmue kese, na nkwagye mpue mfi mu, na trenee ne no nnyin; Me, Awurade na mayɛ. 9 "Nname nka nea ɔne ne Yɛfo ham enka nea ɔmfra te se kyemfere a ɛfra nea egugu fam mu. Dɔte betumi abisa ɔnwemfo se, 'Dɛn na wɔreyɛ yi?' W'adwuma betumi abisa wo se 'Wunni nsa'? 10 Nname nka nea ose n'agya se 'Dɛn na woawo yi?' Anaa obisa ne na se, 'Dɛn na wokyem woe?' 11 "Sɛe na Awurade se, Israel ɔkronkronni ne ne Yɛfo; Nea ɛfa nneɛma a ɛreba ho no, wubisa me nseɛm a ɛfa me mma ho, anaa wohye me wɔ me nsa ano adwuma ho? 12 Eyɛ me na meyɛ asase na mebɔɔ adesamma guu so. Me ara me nsa na mede trew ɔsoro mu; nsoromma ahorow nyinaa hye m'ase. 13 Mɛma Kores so wɔ me trenee mu; meteetɛe n'akwan nyinaa. ɔbɛsan akyekyere me kuropon na wagyaa me nnommumfo, nanso ɔrennye akatua anaa akyɛde, Asafo Awurade na ose." 14 Sɛe na Awurade se: "Nneɛma a ɛfi Misraim ne aguade a ɛfi Kus, ne

Sebafo atenten no, wɔbeba wo nkyen abeyɛ wo dea; wobedi w'akyi brɛoo aba a wogu nkɔnsɔnkɔnsɔn mu. Wobebu nkotodwe w'anim na woasre wo aka se, 'Ampa ara, Onyankopon ka wo ho, na obi nni hɔ; onyame biara nni hɔ.'" 15 Ampa ara, woyɛ Onyankopon a ɔde ne ho sie, Ao Onyankopon ne Israel Agyenkwa. 16 Wɔn a wɔyɛ ahoni nyinaa bɛfere na wɔn anim agu ase; wɔbɛbɔ mu akɔ animguase mu. 17 Nanso Awurade begye Israel nkwa, ɔde daapem nkwegye; wɔremma w'ani nwu na w'anim rengu ase bio kosi daapem. 18 Na sɛe na Awurade se, nea ɔbɔɔ osorosoro no ɔno ne Onyankopon; nea ɔmaa asase, ne tebea na ɔbɔe no, ɔno na ɔtoo ne fapem; wammɔ no se so nna hɔ kwa, mmon, ɔyɛ se nnipa ntɛna so, ɔka se: "Mene Awurade, na obi nni hɔ. 19 Menkasaa wo kokoa mu, mfi asase so baabi a aduru sum; menka nkyereɛ Yakob asefo se, 'Monhwehwɛ me na munhu me.' Me Awurade, meka nokware no; meka nea eye. 20 "Mommoaboa mo ho ano na mommra; munhyia mu, mo aguanfo a mufi amanaman so. Wɔn a wonnim de na wɔsoa nnua ahoni de kyinkyin wɔn a wɔbɔ anyame a wontumi nnye nkwa no mpae. 21 Mompaɛ mu nka nea ebisi, momfa ntɔ gua, ma wɔmɔ mu ntu agyina. Hena na odii kan kaa no teteete, hena na ɔdaa no adi fi tete nteredee? ɛnyɛ me Awurade ana? Onyankopon bi nni hɔ ka me ho, trenee Nyankopon ne Agyenkwa; obiara nni hɔ se me. 22 "Monnan mmra me nkyen na munnya nkwa, mo a mowɔ asase ano nyinaa; efise mene Onyankopon, na obiara nni hɔ. 23 Maka me ho ntam, m'ano aka wo nokwaredi nyinaa mu asem a wɔntwɛ nsan se: obiara bebu nkotodwe wo m'anim. Na obiara ɔpae mu aka se, mene Onyankopon. 24 Wɔbɛka me ho asem se, 'Awurade nko ara mu na trenee ne ahooðen wɔ.'" Wɔn a wɔn bo huru tia no nyinaa beba ne nkyen na wɔn anim begu ase. 25 Nanso Awurade mu, Israel asefo nyinaa wobebu wɔn bem, na wɔahoahoa wɔn ho.

46 Bel bo ne mu ase, Nebo brɛ ne dibea ase; mfurum soa wɔn ahoni. Nsɛode a wɔso nenam no mu yɛ duru, ɔyɛ adesoa ma nea wabre. 2 Wɔbɔ mu kotow, bo wɔn mu ase; wontumi nsiw amanehunu ano, wɔn ankasa kɔ nkɔasom mu. 3 "Muntie me, Yakobfifo, mo a moaka wɔ Israelfi nyinaa, mo a maso mo mu fi mo nyinsɛn mu, na maturu mo afi bere a wɔwoo mo. 4 Mpo kosi mo nkawakoraa bere ne bere a mubefuw dwen mu, Me ne no, Me ne nea obeso mo mu. Mabo mo na meturu mo; mewowaw mo na megye mo. 5

“Hena ho na mode me beto, anaa mubebu no me seso? Hena na mode me besusuw no, na mode no atoto me ho? 6 Ebinom hwie sikakakoo fi wən nkotoku mu na wəkari dwetə wə nsania so; wəbə sika dwumfo paa, ma əde ye onyame bi, na wəkotow sore no. 7 Wəsoa no wə wən mmati so, wəde kosi n'afa, na əka hə ara. Erentumi mfi faako a esi. Obi tee mu frē no de, nanso ommua; erentumi nyi no mfi ne haw mu. 8 “Monkae yiye, momma enka mo tirim, munnwen ho mo atuatewfo. 9 Monkae nneəma a atwam no, teteete nneəma no; Mene Onyankopən, na obi nni hə; Mene Onyankopən, na obiara nte se me. 10 Meda awiei adi fi mfiase, efi tete, meka nea əbeba. Meka se: ‘M’atirimpəw begyina, na məye nea məpe nyinaa.’ 11 Məfrē anomaa a əkyere mmoa afi apuei fam; afi akyirikyiri asase so, onipa a əbəhye me botae ma. Nea maka no, eno na məma aba mu; nea madwen ho no, eno na məye. 12 Muntie me, mo a moye akokodurufo, mo a mo ne trenee ntam kwan ware; 13 Mede me trenee reben, enni akyirikyiri; na me nkwegye nso renkye. Məma Sion nkwegye, na mede m’auonyam ama Israel.

47 “Sian kə, tena mfutuma mu, Əbabəa Babilonia; tena fam na mfa ahengua, Babiloniafo hemmea kuropən. Wəremfrē wo bio se, nsiforo anaa nea ne ho ye na. 2 Fa awiyammo na yam esiam; yi wo nkataanim no. Ma w’atade so kə soro, na wo nan ho ngu hə, na fa nsuwansuwa no mu. 3 W’adagyaw bəda adi na w’aniinguase so renkata. Məto were; meremfa obiara ho nkye no.” 4 Yen Gyefo, Asafo Awurade ne ne din, əno ne Israel Kronkronni. 5 “Tena ase dinn, kohye sum mu, Babiloniafo hemmea kurow; wəremfrē wo bio se ahenni ahorow so hemmea. 6 Me bo fuw me nkurofo, na miguu m’agypade ho fi; mede wən hyeə wo nsa, na woanhu wən mməbə. Nkwakoraa koraa mpo, wosoaa won konnua duruduru. 7 Wokae se, ‘Məkə so daa, aye shemmea afebəo.’ Nanso woannwen saa nneəma yi ho na woansusuw nea ebetumi asi ho. 8 “Afei tie, wo oguamanfo, woredwudwo wo ho wə wo bammə mu na woka kyere wo ho se, ‘me ne no, na obiara nni hə se me. Merenyə okunafo da na merenni awommawu.’ 9 Saa nneəma abien yi beto wo preko pe, da koro pe: awommawu ne kunaye. Saa nneəma yi əbeba wo so pa ara, w’abayisəm bebrebe yi ne ntafowayi a mu ye den nyinaa akyi. 10 Wode wo ho ato w’amumoye so na waka se, ‘Obiara nhu me.’ Wo nyansa ne nimdee ma wo fom kwan bere a woka

kyere wo ho se, ‘Me ne no, obiara nni ho ka me ho.’ 11 Amanehunu beto wo, na worenhu əkwan ko a wobəfa so ayi afi hə. Əhaw bi beba wo so a worentumi mfa mpata nyi mfi hə; atoyerənkyem a ennaa ne ho adi nkyerəe wo beba wo so mpofirim. 12 “Kə so ye wo ntafowayi ne w’abayisəm bebrebe a wode adi dwuma fi wo mmofraase no. Ebia wubedi nkonom, ebia wode ehū beba. 13 Woabre wo afotufo bebrebe a woanya no mu! Ma wo nsoromma ho anyansafo mmra anim, wən a wəhwe nsoromma mu no, ka nea əreba əsrəm biara mu no, ma wonnye wo mfi nea əreba wo so no mu. 14 Nokwarem, wote se gyentia; ogya behyew wən. Na wontumi nnye wən ankasa ho mfi ogyaframa anoden no ho. Nnyansramma biara nni ha a əbəka obiara hyew; ogya biara nni ha a wəbətena ho ato. 15 Nea wobetumi aye ama wo ara ne no, eyinom na wo ne wən abrə na wo ne wən anantew fi mmofraase. Wən mu biara kə so ye ne mfomso; əbaako mpo nni hə a obetumi agye wo.

48 “Muntie eyi, Yakobfifo mo a wode Israel din frē mo, na moye Yuda asefo, mo a mobə Awurade din ka ntam, na mofrē Israel Nyankopən, nanso ənye nokware anaa trenee mu, 2 mo a mofrē mo ho kurow kronkron no mma na mode mo ho to Israel Nyankopən so, Asafo Awurade ne ne din. 3 Mehyyə nneəma a atwa mu no ho nkəm dedaada, mebəo nkae, na medaa no adi; afei mpofirim mekekaa me ho na əbaa mu. 4 Na minim sənea moye asooden fa mo kən ho ntin ye dade na mo moma ye kəbere mfrhrae. 5 Enti, mekaa saa nsem yi kyereə mo dedaada ansa na ərebesisi no, mebəo mo nkae sənea morentumi nka se, ‘M’ahoni na woyee: me dua nsesode ne me dade nyame na əhyee.’ 6 Moate eyinom nyinaa; monhwe won nyinaa. Morennye wən nto mu ana? “Efi saa bere yi de rekə meka nsem foforo akyere mo, əfa nneəma a ahintaw a munnim ho. 7 Afei na woayə koraa, ənkyee; ebesi nne no na anka montee ho hwee. Enti morentumi nka se, ‘Yiw na minim dedaw!’ 8 Wontee, na wontee ase; efi tete nyinaa w’aso asiw. Na minim se woye əfatwafo; wəfrəe wo otuatewfo fi əyafunu mu. 9 Me din nti metwentwən m’abufuw so; m’ayeyi nti miyi fi wo so, sənea merensee wo koraa. 10 Hwe mahoa mo ho, ənye sənea wənan dwetə ho; mmom, maso wo ahwe wə amanehunu fononoo mu. 11 Me nti, me nti, na moye eyi. Aden nti na ese se mema ho kwan na wəsəe me din? Memma obi nnye m’auonyam. 12 “Tie me, Yakob, Israel a mafrē no; Me ne no; Me

ne odikanfo ne okyikafo. 13 Me ara me nsa na etoo asase fapem, na me nsa na etrew ɔsorosoro mu; se mefre wɔn a, wɔn nyinaa bɔ mu sɔre. 14 “Mo nyinaa mommɔ mu mmra mmetie: ahoni no mu nea ɔwɔ he na waka saa nsem yi dedaw? Awurade boafø a wapaw no bema n'atirimpɔw a etia Babilonia aba mu; ne basa betia Babiloniafo. 15 Me, me na makasa. Yiw, mafre no. Mede no bɛba, na obewie n'adwuma nkonomdi so. 16 “Montwiw mmɛn me na muntie eyi: “Efi nkaebø a edi kan no, menkasaa wɔ kokoa mu; bere biara a ebisi no, na mewo hɔ.” Na afei Asafo Awurade de ne Honhom asoma me. 17 See na Awurade se, mo gyefo, Israel Kronkronni no: “Mene Awurade mo Nyankopɔn, nea ɔkyere mo nea eye ma mo, na ɔkyere mo ɔkwan a eɛse se mofa so. 18 Se mudii m'ahyɛde so a, anka mo asomdwoe aye se asubonten, na mo trenee aye se po asorɔkye. 19 Anka mo asefo aye se nwea, na mo mma aye se ne mmosea a wontumi nkan; wɔn din rempepa da wɔrense mfi m'anim.” 20 Mumfi Babilonia, munguan mfi Babiloniafo nkyen! Momfa osebo nteemu mmɔ nkae na mompae mu nka eyi. Momfa nkɔ nsase ano; monka se, “Awurade abegye ne somfo Yakob.” 21 Osukɔm anne wɔn bere a odii wɔn anim, wɔ nweatam ahorow so no, ɔmaa nsu fii ɔbotan mu ba maa wɔn; ɔpaae ɔbotan no mu, maa nsu tue fii mu. 22 “Asomdwoe nni hɔ mma amumoyefo.” See na Awurade se.

49 Muntie me, mo mpoano aman; monyɛ aso mo akyirikyiri aman ansa na wɔrebewo me no, Awurade free me ɔbɔɔ me din ansa na wɔrewo me. 2 ɔyɛɛ m'ano se afoa nnamnam, ɔde me hintaw ne nsa ase nwini mu; ɔde me yɛɛ agyan a ano ye nnam na ɔde me hyɛɛ ne boha mu. 3 ɔka kyerɛɛ me se, “Woyɛ me somfo, Israel, wo mu na meda m'anusonyam adi.” 4 Nanso mekae se, “Mabre agu masee m'ahooden kwa, mannya mu hwee nanso nea ɛwɔ me wɔ Awurade nsam na m'akatua wɔ me Nyankopɔn nkyen.” 5 Na afei, Awurade kasa se, nea ɔnwen me wɔ awotwaa mu se memmeyɛ ne somfo se memfa Yakob nsan mmra ne nkyen na me mmoaboa Israel ano mma no no, wahyɛ me anuonyam wɔ Awurade ani so na me Nyankopɔn aye m'ahooden. 6 ɔka se, “Eyɛ ade ketewa bi ma wo se wobeyɛ me somfo se wode Yakob mmusuakuw besan aba na wode Israelfo a mede won asie besan aba. Mema moaye amanamanmufo nyinaa kanea, enam mo so na wobegye wiasefo nyinaa nkwa.” 7 See na Awurade se, Ogyefo ne Israel ɔkronkronni

no de kɔma nea aman buu no animtiaa na wokyii no, ahemfo somfo no; “Ahene behu wo na wɔasore ahenemmma behu wo na wɔakotow wo esiane Awurade a ɔyɛ ɔnokwafo, Israel ɔkronkronni a wayi wo no nti.” 8 See na Awurade se: “Bere a eɛse mu no, mebua wo, na nkwegyeda no, meboa wo; mɛkora wo na mede wo aye apam ama nkurɔfo no, de agye asase no asi hɔ akyekyɛ agyapade ahorow a aseɛ no bio, 9 wobɛka akyere nneduafø se, ‘Mumfi mmral’ ne wɔn a wɔwɔ sum mu se, ‘Momfa mo ho nnil’ “Wobedidi wɔ akwan ho wobenya adidibea wɔ koko kesee biara so. 10 ɔkɔm renne wɔn na osukɔm nso renne wɔn; nweatam so hyew ne owia ano hyew renka wɔn, nea ɔwɔ ayamhyehye ma wɔn no bɛkyere wɔn kwan na ɔde wɔn ako nsuaniwa ho. 11 Mɛyɛ me mmeponwɔ nyinaa akwan, na m'atempɔn nso mema akrɔn. 12 Hwɛ, wufi akyirikyiri bɛba ebinom befi atifi fam, ebinom befi atoe fam ebinom nso befi Sinin mantam mu.” 13 Momfa anigye nteɛ mu, ɔsoro; di ahurusi, asase; mompae mu nnwonto mu, mmeponwɔ! Na Awurade kyekyɛ ne nkurɔfo were, na obehu n'amanehunufo mmɔbɔ. 14 Nanso Sion kae se, “Awurade agyaw me hɔ, Awurade were afi me.” 15 “Ena were betumi afi ne ba a otua nufu ano a ɔrennya ayamhyehye mma ɔba a waturu no no ana? Ebia ne were befi, na me were remfi wo! 16 Hwɛ, makurukyerew wo din agu me nsa yam w'afasu wɔ m'ani so daa. 17 Mo mmabarima resan aba ntɛm so; na wɔn a wɔsɛe mo no refi mo nkyen ako. 18 Momma mo ani so nhwɛ mo ho nhya; mo mmabarima nyinaa reboa wɔn ho ano aba mo nkyen. Se mete ase yi” senea Awurade se, “mode wɔn bɛyɛ ahyehyede ama mo ho mubefura wɔn se ayeforokunu. 19 “ɛwɔ mu se wɔsɛe mo yɛɛ mo pasaa maa mo asase daa mpan, afei nnipa bɛhyɛ wo so ma, ama aboro wo so, na wɔn a wɔsɛe wo no bɛkɔ akyirikyiri. 20 Mmofra a wɔwɔo won wɔ mo nna bɔne mu no bɛka ama moate se, ‘ɛha sua ma yɛn dodo; momma yɛn asase no bi nka ho na yentena so.’ 21 Na wobɛka wo wo koma mu se, ‘Hena na ɔwoo eyinom maa me? Na meye ɔwerɛhowni ne obonin; wotuu me kɔɔ asase foforo so na wɔpoo me. Hena na ɔtɛtew eyinom? Wogyaw me nko ara na eyinom, he na wofi bae?’” 22 See na Asafo Awurade se: “Hwɛ, menyama amanamanmufo, mema me frankaa no so akyere nkurɔfo no wobeturu wo mmabarima wɔ wɔn nsa so aba na wɔbesoa wo mmabea wɔ wɔn mmati so. 23 Ahemfo bɛyɛ mo agyanom nsiananmu, na wɔn

ahemmea aye ənanom a wobehwe mo. Wəbekotow mo a wən anim butubutuw fam; wobetaforo mo nan ase mfutuma. Afei mubehu se mene Awurade. Wən a wən ani da me so no, merenni wən huammo.” 24 Wobetumi agye asade afi akofo nsam; anaa wobetumi agye nnomimumfo afi otirimodenfo nsam? 25 Nanso, se se na Awurade se: “Yiw, wobegye nnomimumfo afi akofo nsam na wəagye asade afi otirimodenfo nsam; me ne wən a wone wo nya no benya na megye wo mma nkwa. 26 Mema wən a wəhye wo so no awe wən ankasa honam; wən mogya bəbow wən sənea wəanom nsa. Afei adesamma nyinaa behu se me, Awurade, me ne w'Agyenkwa no, wo Gyefo, Yakob Tumfo No.”

50 Se se na Awurade se: “Ehe na awaregyae ho adansedi nhoma, nea migyinaa so gyaa no kwan no wə? Anaa se m'adefirifo mu hena na metən wo maa no? Wo bəne nti na wətən wo; W'amumoye nti na wəpam wo na. 2 Mebae no, aden nti na na obiara nni hə? Mefree no, aden nti na obiara annye so? Na me nsa ye tia dodo se ebegye wo ana? Minni ahooən a mede begye wo ana? Mede m'animka keke no ma po yow, medan nsubonten nwéatam mu mpataa porɔw esiane nsu a wonnya nti na osukəm kum wən. 3 Mede sum fura əsoro na mema atweatam ye ne nkataho.” 4 Asafo Awurade ama me nkyerekyere tekremə se ənka asem a ehye əbrefo den. Onyan me anəpa biara, na obue m'aso ma mitie se obi a əregye nkyerekyere. 5 Otumfo Awurade abue m'aso na menyəe otuatewfo ε; na mensan m'akyi ε. 6 Mede m'akyi maa wən a wəboro me, ne m'afono maa wən a wotutu m'abogyesε. Mamfa m'anim anhintaw wən fəwdi ne ntasu ho. 7 Esiane se, Asafo Awurade boa me nti, worengu m'anim ase. Enti na maye m'anim se ətwerebo, na minim se m'anim rengu ase. 8 Nea obu me bem no abən. Enti hena na əbə me sobo? Ma onka nsi m'anim! 9 Asafo Awurade na əboa me. Hena ne nea obebu me fə? Wən nyinaa bətetew se atade; nnwewemmoa bewe wən. 10 Mo mu hena na osuro Awurade, na odi ne somfo asem so? Ma nea ənam sum mu nea onni hann no, onnye Awurade din nni na əmfa ne ho nto ne Nyankopən so. 11 Na afei, mo a mososə ogya nyinaa na moye ogyaten ma mo ho, monkə, nkənantew mo gya hann no, ne ogyaten a wəasə ano no mu. Eyi ne nea mubenya afi me nsa mu; mobədeda fam wə əyaw mu.

51 “Muntie me, mo a mope trenee akyi kwan; na mohwehwe Awurade; Monhwe əbotan a wotwaa mo fii mu no ne abopaebea a wotuu mo fii ho no; 2 Monhwe Abraham, mo agya, ne Sara a əwoo mo no. Bere a mefrəe no no, na əyə əbaakofo, na mihyiraa no maa n'ase təwee. 3 Awurade bəkyekye Sion were ampa ara na ne yam behyehye no wə ne nnwiriwii no ho; əbeyə ne nwéatam ahorow se Eden, n'asase a ada mpan bəyə se Awurade turo. Wobehu anigye ne ahosepew, aseda ne nnwonto wo ne mu. 4 “Muntie me, me nkurəfo; monyə aso mma me, me man: Mmara no befi me nkyen ako; na m'atentrenee bəyə hann ama aman no. 5 Me trenee reba ntem so, me nkwegye nam kwan so, na me basa de atentrenee bəbre aman no. Asupow no behwe me na wəde anidaso between me basa. 6 Momma mo ani so nhwe əsorosoro, monhwe asase wə fam; əsorosoro betu ayera se wusiw na asase bətetew se atade na wən a wote so bewuwu se nwansena. Nanso me nkwegye betena hə daa, me trenee to rentwa da. 7 “Muntie me, mo a munim nea ətəε, mo a me mmara wə mo koma mu: Munnusuro nnipa animka anaa momma wən ahohora ntu mo koma. 8 Na nnwewemmoa bewe wən te sənea wəwə atade; asunson besee wən te sənea wəsəe kuntu. Nanso me trenee betena hə daa, me nkwegye befi awo ntoatoaso akosi awo ntoatoaso so.” 9 Nyan, nyan! Awurade basa, hye ahooən adurade; nyan te se nna a atwa mu no, te se tete awo ntoatoaso mu no. Ənyə wo na wutwitwaa Rahab mu asinasin no, na wuhwirew asuboa kəse no mu no? 10 Ənyə wo na womaa po yowee, asubun mu nsu no, nea əpaee kwan wə po bun mu no sənea wən a wəagye wən no betumi atwa? 11 Wən a Awurade apata ama wən besan aba. Wəde nnwonto behyen Sion; anigye a ənsa da bəyə wən abotiri, anigye ne ahosepew bəboro wən so, awerehow ne apini betu ayera. 12 “Me, me ara, mene wo werekyekyefo. Hena ne wo a wusuro ədesani, nnipa mma a wəyə sare yi. 13 Na wo were afi Awurade, wo yəfə nea ətrew əsorosoro mu na əhyəe asase ase no, a da biara na woabə hu əhyesonī no abufuw nti, nea əde əsəe asi n'ani so no ana? Na əhyesonī no abufuw wə he? 14 Erenkye, wobegyaa nneduafə ahufo no; wərenwuwu wə afiase amoā mu, na aduan remmo wən. 15 Na mene Awurade, wo Nyankopən nea əhwanyan po, ma n'asorəkye woro so. Asafo Awurade ne ne din. 16 Mede me nsem ahye w'anom, na mede me nsa ase nwini akata wo so. Me a mede əsorosoro sii

ho na mehyee asase ase, na meka kyere Sion se, ‘Moye me nkurøfo.’” 17 Nyan, nyan! Søre, Yerusalem! Wo a woanom afi Awurade nsam n’abufuw kuruwa no, wo a woanom apoøðo mu nsa atu puw nea ema nnipa to ntintan no. 18 Ne mma a øwoo wøn nyinaa no obiara nni ho a økyere no kwan; mma a øtetew wøn nyinaa no obiara nni ho a oso ne nsa mu. 19 Saa ohaw prenu yi aba wo so, hena na øbekyekye wo were? Nnwiriiw ne øsee, økom ne afoa, hena na øbekyekye wo den? 20 Wo mma atoto beraw; wødeda mmønten so baabiara, te se øtwe a afiri ayi no. Awurade abufuw aba wøn so, wo Nyankopøn animka no. 21 Enti tie eyi, wo a worehu amane woabow, nanso enye nsa na abow wo. 22 See na Otumfo Awurade se, wo Nyankopøn a øø ne nkurøfo ho ban: Hwø, magye afi wo nsa mu, kuruwa a ema wøtøø ntintan no, kuruwa a øye m’abufuw pøøðo no, worennom bio. 23 Mede behye wøn a wøhaw mo no nsa mu, wøn a wøka kyere mo se, “Butuw fam na yennantew wo so na wode w’akyi yøe fam, te se abønten se wønnantew so no.”

52 Nyan, nyan, Sion, hye ahoøden adurade no. Hye wo ntade feefø no Yerusalem kuropon kronkron no. Momonotofo ne wøn a won ho agu fi renwura w’apon mu bio. 2 Poroporow wo ho mfutuma. Søre, tena ahengua so, Yerusalem. Yiyi nkønsønkønsøn no fi wo køn mu, Øbabøa Sion a wøafa wo nnommum. 3 Na see na Awurade se: “Wøantøn wo annye hwhee, na enye sika na wøde begye wo.” 4 Na see na Otumfo Awurade se: “Bere bi me nkurøfo kø Misraim køtenaa ho; akyiri no Asiria behye wøn so. 5 “Na mprempren den na mewø wø ha?” See na Awurade se. “Wøafa me nkurofo kø kwa, na won sodifo di few,” Awurade na ose. “Da mu no nyinaa wøø so gu me din ho fi. 6 Enti me nkurøfo behu me din; enti da no wobehu se øye me na mehyee ho nkøm. Yiw, øye me.” 7 Hwø senea wøn a wøde asempa no reba anammon si yø fe wo mmepøw no so, wøn a wøpæ mu ka asomdwoesøm, wøn a wøø amanneedø, wøn a wøpæ mu ka nkwegye ho aseø na wøka kyere Sion se, “Mo Nyankopøn di hene.” 8 Muntie! Mo awømfo ma won nne so; wøø mu de anigye tee mu. Se Awurade san ba Sion a, wøde won ani behu. 9 Momma mu ntue anigye nnwonto, mo Yerusalem nnwiriiw, efise, Awurade akyekye ne nkurøfo were wagye Yerusalem. 10 Awurade beyi ne basa kronkron no ho wø amanaman nyinaa anim na asase ano nyinaa behu yøn Nyankopøn nkwegye. 11 Monko. Mumfi ho nkø! Mommfa mo ho nnka biribiara

a ho ntew. Mumfi ho na mo ho ntew, mo a mukurakura Awurade nkuruwa. 12 Morentutu mmirika mfi ha anaa morenguan; efise Awurade bedi mo anim, Israel Nyankopøn beøø mo kyidøm. 13 Hwø, me somfo bedi yiye wøbema no so aye no økøse. 14 Nea emaa dodow a wohuu no ho dwiriw wøn no, wøsee n’anim a anse onipa biara de na n’abøsu see a ense ødesani de, 15 saa ara na øbema aman bebree ho adwiriw wøn na ahemfo bemuamua won ano, ne nti. Wøn a wønkaa ne ho aseø nkyerøe wøn no behu, na wøn a wøntee no nso bete ase.

53 Hena na wagye yøn aseø no adi? na Awurade abasa no, hena so na ada adi? 2 Onyin wø n’anim te se dua amono ketewa bi, te se ntin a efi asase wosee mu. Onni ahoøfe anaa anuonyam a øbetwetwe yøn øko ne nkyen. Ne tebea mu nni biribiara a øbema yøape no. 3 Nnipa bøø no aholora na wøpoo no, Øwereshowni a onim øyaw. Te se obi a nnipa de wøn anim hintaw no wobuu no animtiaa na yøammu no. 4 Ampa ara øfaa yøn mmerøwøye, na øsoaa yøn awerøhow, nanso yebuu no se Onyankopøn na watwe n’aso. Yebuu no se, Onyankopøn na wabo no na wadwerøw no. 5 Nanso yøn mmarato nti na wopiraa no, yøn amumøye nti na wødwerøw no; asotwe a øde asomdwoe bøø yøn no daa no so, na n’apirakuru mu na yøn ayaresa. 6 Yøn nyinaa ayerayera te se nguan, yøn mu biara afa ne kwan; na Awurade de yøn nyinaa amumøye ato no so. 7 Wøhyøe no so, yøe no ayayade, nanso wammue n’ano; wøde no kø te se oguamma a wørekokum no. Sønea oguamma yø komm wø ne nwitwitwafo anim no, saa ara na wammue n’ano. 8 Wønam nhyeso ne atemmu so faa no køe. Na hena na obetumi aka n’asefo ho aseø? Efise woyii no fii asase yi so; me nkurøfo mmarato nti wøtwee n’aso. 9 Wøyøe ne da wø abønefo mu, na ne wu mu wøde no too adefo mu øwo mu, wanyø akakabensem biara, na obiara ante atosøm biara amfi n’ano. 10 Nanso øyeø Awurade pe se øbedwerøw no ama no ahu amane mpo øde ne nkwa yø aføði aførebøðe, obehu n’asefo na ne nna beware, na Awurade pe beøø so wø ne nsam. 11 Ne kra amanehunu akyi, obehu nkwa hann, na ne koma atø ne yam; na ne suahu mu me somfo treneeni no bebu bebree bem, na wasoa won amumøye. 12 Enti mema no kyøfa wø atitiriw mu, na øne ahoødenfo bekyø asade efise øde ne nkwa too ho maa owu, na wøkan no fraa mmaratofo. Øsoaa nnipa bebree bøøne, na odi maa mmaratofo.

54 “To nnwom, obonin, wo a wonwoo da; pae mu to nnwom, tee mu di ahurus, wo a awo nkao wo da; efise əbea a wannya awo da no mma dəəso sen nea əwə kumu,” Awurade na ose. **2** “Trew wo ntamadan no mu; twe wo ntamadan ntawamu no mu, nnyae ye; toa wo ntampehama no so, bobo wo nnyinaso no so ma entim yiye. **3** Efise wobetrew akə nifa ne benkum; w'asefo begye aman afa na wəatena wən nkuron amamfo so. **4** “Nsuro; w'anim rengu ase. Nsuro aniwu; wəremmire wo ase. Wo were befi wo mmabun mu aniwu na wo kunaye mu ahohora nso worenkae bio. **5** Na wo Bəfo ye wo kumu Asafo Awurade ne ne din, Israel Kronkronni no ye wo Gyefo. Wəfre no asase nyinaa so Nyankopon. **6** Awurade besan afre wo te se ɔyere a woagyaa no na odi yaw wə ne koma mu, ɔyere a ɔwaree mmabaabere mu na wogyaa no mpofirim,” wo Nyankopon na ose. **7** “Miyaw wo bere tiaa bi mu, nanso mifi ayamhyehye a mu do mu besan de wo aba. **8** Abufuw mmoroso mu, mede m'ani hintaw wo mmere tiaa bi, nanso m'ayamye a ənsa da nti, mehu wo mməbə,” nea Awurade, wo Gyefo se ni. **9** “Eyi te se Noa mmere so a mekaa ntam se meremma nsuyiru nkata asase ani bio. Enti afei maka ntam se meremma me bo mfwu wo bio, na merenka w'anim bio. **10** Se mmepow wosow, na nkoko tutu a, me do a ənsa da a mewo ma wo no renhinhim na m'asomdwoe apam no rentwa mu,” səe na Awurade a əwə ahumməbə ma mo no se. **11** “Kuropon a ahum abubu wo na wənkyekyee wo were ε, mede abo anintənka besiesie wo, na mede aboədemmo bibiri aye wo fapem. **12** Mede bogyabo bəto w'abantifi afasu, na mede abohemaa a əhyerən aye w'apon, na mede aboədemmo aye w'afasu nyinaa. **13** Awurade bəkyerəkyere wo mmabarima nyinaa, na wo mma asomdwoe bədəəso. **14** Wubetim wə trenee mu: Wo ne nhyesotraso ntam kwan beware worenku biribira. Ahupoo bəkə akyirikyiri, na əremmen wo. **15** Se obi tow hye wo so a, na emfi me; na nea ətow hye wo so no de ne ho bəma wo. **16** “Hwə, εye me na mebəə ətomfo a ofita nnyansramma mu ma edew na əde ahooden bə akode a əfata ne dwumadi. Na εye me na mabə əsəefo se əmmesee ade; **17** akode biara a wəabə atia wo no rennyina na təkremə biara a εbəbə wo sobo no wobəbə agu. Eyi ne Awurade nkao agyapade, ne wən bembu a efi me,” Awurade na ose.

55 “Mommra, mo a osukəm de mo nyinaa, mommra nsu no ho; na mo a munni sika, mommra mməto na munni! Mommra mməto nsa ne nufusu a munntua

hwee. **2** Aden nti na mosəe sika wə nea εnye aduan ho ne mo ahooden wə nea əmmee ho? Muntie, muntie me na munni nea eye, na mo kra ani begye nnepa a əwo akatua pa ho. **3** Monye aso, na mommra me nkyen; muntie me, na mo kra anya nkwa. Me ne mo bəye apam a əte hə daa, me do a to ntwa da a mede hyeə Dawid bə no. **4** Hwə, mede no aye adansedi ama nnipa no, wən kannifo ne əsahene. **5** Ampa ara mobefre aman a munnim won, na aman a munnim no bəye ntem abo mo nkyen, Awurade, mo Nyankopon nti, Israel Əkronkronni no, efise wahye mo anuonyam.” **6** Monhwehwe Awurade bere a mubehu no. Momfre no bere a əben. **7** Ma omumoyəfə ntwe ne ho mfi n'akwan ho na əbənefə nso mfi ne nsusuwii ho. Ma ənnan nkə Awurade nkyen, na obehu no mməbə, ənnan nkə yən Nyankopon nkyen, na əde ne ho bekye no. **8** “Na m'adwene nyə mo adwene, na mo akwan nso nyə m'akwan,” sənea Awurade se ni. **9** Sənea əsoro korən sen asase no, saa ara na m'akwan korən sen mo akwan na m'adwene nso korən sen mo adwene. **10** Sənea osu ne sukyerəmma tə fi soro gu fam, na wənnsan nkə hə bio wə bere a əmfəw asase mma enguu nhwiren mpaee, sənea əbesow aba ama ogufo ne aduan ama odifo no, **11** saa ara na m'asəm a efi m'anom no te: Ərensan mma me nkyen kwa. Mmom əbəye nea məpə na awie botae a eñu nti mesomaa no. **12** Mode ahosepew bepue na wəagya mo kwan asomdwə mu; mmepow ne nkoko betue nnwonto wo mo anim, na mfwu so nnua nyinaa bəbə wən nsam. **13** Nsəe anan mu ərepaw befi, na nnənkyense anan mu ohuam dua befi. Eyi bəye nea əhye Awurade anuonyam, əbəye daapem nsenkyerənne, a ərentwa mu da.

56 Səe na Awurade se: “Monkə so mmu atentrenee na monye nea eye, efise me nkwegye əben na ərenkye me trenee bəda adi. **2** Nhyira nka onipa a ɔye eyi, onipa a okura mu dennen, nea əkə Homeda na ɔye no kronkron, na əkame ne ho fi bəneyə ho.” **3** Mma ənanani a əde ne ho ama Awurade nka se, “Ampa ara Awurade renkan me mfra ne nkurafo mu.” Na piamni biara nso nwiinwii sə, “Meyə duwui.” **4** Səe na Awurade se, “Piamfo a wəkae me homenna, wən a wəye nea əso m'ani na wokura m'apam mu dennen, **5** məma wən, wə m'asəredan ne ho afasu no nkə ade ne din a, əkyen mmabarima ne mmabəa; məma wən din a əbətena hə afəbə din a ərentwa mu. **6** Na ananafo a wəde wən ho bata Awurade ho sə

wōbēsom no, se wōbedō Awurade din, na wōasore no, wōn a wōkae Homeda na wōyē no kronkron nyinaa na wokura m'apam mu dennen, 7 eyinom na mede wōn bēba me bepōw kronkron no so na mama wōn anigye wo me mpaebōfi. Wōn ḥhyew aforēbōde ne aforēbō ahorow no megye wō m'afōremuka so; na wōbefre me fi aman nyinaa mpaebōfi.” 8 Otumfo Awurade, nea əboaboa Israelfo a wōatwa wōn asu ano no ka se: “Mēkō so aboaboa aforo ano aka wōn ho aka wōn a maboa wōn ano dedaw no ho.” 9 Mommra, mo wuram mmoadoma nyinaa, mummedidi, mo kwaē mu mmoa nyinaa! 10 Israel awēmfo yē anifuraefo, won mu biara nni nimdeē; won nyinaa yē akraman mum, wontumi mmobō mu; wōdeda hō na wōsoso dae, nna yē wōn dē. 11 Wōyē akraman a wōpē aduan yiye; wonnidi mmeē da. Wōyē nguanhwefo a wonni ntease; won nyinaa fa wōn kwan, obiara pe n'ankasa mfaso. 12 “Mommra,” obiara tee mu se, “momma me nsā! Momma yennom bobesa mmow! Na əkyena bēyē se nne, ebia əbēsen nne koraa.”

57 Atreneefo wu, na obiara nnwen ho wō ne koma mu; wōfa nyamesurofo kō, na obiara nte ase se wōfa atreneefo kō sēnea wobeyi won afi bōne mu. 2 Wōn a wōnantew tee no wōhyēn asomdwoe mu; wonya ahomegye bere a woaddeda se awufo. 3 “Nanso mo, mommra ha, mo obayifo mma, mo nguaman ne mmea nguamanfo mma! 4 Hena na moreserew no? Hena na moredi ne ho few na morebō no adapaa yi? Monnyē atuatewfo fekuw ne atorofo asefo ana? 5 Mode əpē mmoroso bō afōre wō adum mu ne dua biara a adennan ase; mode mo mma bō afōre wō aku a mu dō mu ne abotan mpaapae ase. 6 Anyame a wōyē abo trontrom, a əwō aku a mu dō mu no, wōyē mo kyēfa. Wōn na mope. Yiw, moahwie nsā aforēbōde agu wōn so na mode aduan aforēbōde ama wōn. Eynom nyinaa akyi, mingow me nsam ana? 7 Moasiesie mo nnabea wō koko a ekorōn so; əhō na moko kōbō afōre. 8 Mo apon ne apongua akyi na mo de mo abosonsom nsesode asisi. Mufii m'akyi koyii mo mpa so ntama, mokōdaa so na motrew mu; mo ne wōn a modo wōn mpa yē apam, na mohwēe wōn adagyaw mu. 9 Mode nō kō Molek nkyen na momaa mo nnuhuam dāoso. Mosomaa mo ananmusifo kō akyirikyiri; mosian kōdā mu ankasa! (Sheol h7585) 10 Mo nneyēe maa mo əbrē, nanso moanka da se, ‘Yenni anidaso.’ Mopee ahōoden foforo enti moanto piti. 11 “Hena na wama mo koma atu na wabō mo hu sē a enti moanni me

nokware, na moanka me anaa moannwene eyi ho wo mo koma mu yi? So εnyē komm a mayē akyē no nti na munsuro me no ana? 12 Meda mo trenee ne mo nnwuma adi, na so remma mo mfaso. 13 Se moteē mu pe mmoa a, momma mo ahoni a moaboa ano no nnye mo! Mframa bēbō wōn nyinaa akō, home kēkē bēfa wōn. Nanso onipa a əde me yē ne guankōbea no bedi asase no so na wafa me bepōw kronkron no.” 14 Na wōbēka se: “Monyē, monyē, munsiesie akwan no! Munyiyi akwanside mfi me nkurōfo akwan mu.” 15 Na oyi ne nea əkorōn no, nea əte ase daa a ne din yē kronkron no se: “Mete beae a ekorōn na əyē kronkron, mene nea əwō ahonu na əyē honhom mu hiani nso te, se mekanyan honhom mu hiani no honhom, na makanyan ne koma a abubu no. 16 Meremmo sobo afebōō, na me bo remfuw daa, se anyē saa a onipa honhom bētā beraw wō m'anim, onipa ahōme a me na mabo no. 17 Ne nnebōne adifudepe maa me bo fuwii; metwee n'aso, na mede abufuw yii m'ani, nso əkō so yēe nea ne koma pe. 18 Mahu ne nneyēe, nanso mesa no yare. Mekyerē no kwan na makyekye ne were, 19 na mama ayeyi aba wōn a wōredi awarehōw wō Israel no ano. Asomdwōe, asomdwōe mmra wōn a wōwō akyirikyiri ne wōn a wōbēn so,” sē na Awurade se. “Na mesa wōn yare.” 20 Na amumōyēfo te se po a ərehuru, entumi nyē komm, n'asorkye yiyi dontori ne fi. 21 “Amumōyēfo nni asomdwōe.” Sē na me Nyankopōn se.

58 “Montēe mu dennen, monnnyae. Momma mo nne so se torobento. Mompaē mu nka me nkurōfo atuatew nkyerē wōn na monka Yakobfi nso nnebōne nkyerē no. 2 Da biara da wohwehwe me; aye se wōpēre se wobehu m'akwan, te se wōyē oman a wōyē nea ətēe na wōmpoo ne Nyankopōn ahyēde. Wobisa me ho gyinae a ətēe na aye se wōpē se Onyankopōn bēn wōn. 3 Wōka se, ‘Adēn nti na yēadi mmuada na woanhwē yi? Adēn nti na yēabré yen ho ase, na woanhwē yi?’ “Nanso mo mmuada da no, moyē nea mope na musisi mo adwumayēfo nyinaa. 4 Ntakwaw ne akasakasa na mode wie mo mmuadadi, ne akuturuku a mode bōbō mo ho. Morentumi nni mmuada sēnea moyē no nne yi na moahwē anim se wōbete mo nne wō əsoro. 5 Eyi ne mmuadadi a mepē ana? Da koro pe a onipa de bētē ne ho ase no ana? Ene se obi si ne ti ase te se mfea na ətēna atweaatam so ne nsō mu nko ara ana? Eyi na mofrē no mmuadadi, da a esō Awurade ani yi ni ana? 6 “Saa mmuadadi yi na mepe:

se mubeyiyi ntenkyew nkonsenkonsen na moasan konnua ahama, se mubegyaa wən a wəhye wən so na moabubu konnua biara. 7 So eñse se mo ne wən a əkəm de wən kye mo aduan na moma ohiani a ənenam no baabi tena; na muhu nea əda adagyaw a mumfura no ntama na munnyi mo ani mfi mo ankasa mo nkurəfo ne mo abusuaf so ana? 8 Eno na mo hann bepue te se ahemadaky, na mo ayaresa aba ntəm so; afei mo trenee bedi mo anim, na Awurade anuonyam bəbə mo kydəm. 9 Afei mobəfrə, na Awurade begye mo so; mobətəe mu ahwehwe mmoa, na əbəka se: Mini. “Se muyi nhyeso konnua, nsa a mottə wə nnipa so ne ntwatosi fi hə, 10 na se mohaw mo ho ma wən a əkəm de wən na moma wən a wəhye wən so no nea ehia wən a, eñ de, mo akanea bəhyerən wə sum mu, na mo anadwo begye se owigyna. 11 Awurade bəkyerə mo kwan bere biara; əbəma mo nea ehia mo wə asase wosee so na əbəhye mo nipadua den. Mobeyə se turo a wogugu so nsu yiye, se asuwa a mu nsu nyow da. 12 Mo nkurəfo besan asi teteete nnwiriwii no, na wəətə fapem a akye no; wəbefrə mo Nea Osiesie Afas a Abubu no, Nea Ogye Atenae Si Hə. 13 “Se mohwə mo anammon̄tu so yiye Homeda na moanyə nea mope wə me da kronkron no, se mofre Homeda no anigye da na mudi Awurade da kronkron no ni na moamfa mo ara mo akwan so na moanyə nea mope anaa moanka nsenhunu a, 14 eñ de of mubanya anigye wə Awurade mu na məma mo anantew asase no sorɔnsorɔmmea so na moato pon wə mo agya Yakob agyapade so.” Awurade na waka.

59 Ampa ara Awurade nsa nye tiaa se ərennye nkwa, na n'asom nye den se ərente asem. 2 Nanso mo amumoye na atetew mo ne mo Nyankopon̄ ntam; mo bəne ama n'anim ahintaw mo, a enti ərente. 3 Na moga akeka mo nsa ho, afodi asra mo nsateaa ho. Mo ano akeka atosem, mo tekremə de amumoyesem di nseku. 4 Obiara nhwehwe atentrenee; obiara mfa nokwaredi mmo ne nkurow. Wəde wən ho to nsenhuhu so na wotwa nkontempo; wonyinsen əshaw na wəwo bəne. 5 Wosow nhurutoa nkesua na wənwen ananse ntontan. Nea odi wən nkesua biara bewu, mu baako nso bə a, epae ahurutoa. 6 Wən ntontan nye mma adurade; wərentumi mfa nea wəye nkata wən ho. Wən nneyee ye nneyee bəne, na wodi akakabensem. 7 Wotu mmirika koye bəne; wənkye opira ne awudi ho. Baabiara a wəbekə no, wəssee ho

pasaa. 8 Asomdwoe kwan no, wonnim; atentrenee nni wən akwan so. Wəadan wən akwan kontənkye obiara a ənantew so no rennya asomdwoe. 9 Enti atentrenee ne yen ntam aware, na adetrenee mmən yen. Yehwehwe hann, nanso ne nyinaa ye sum; nea əhyerən, nanso yenam sum kabii mu. 10 Te se anifuraefo no, yekeka wə afasu ho hwehwe okwan te se nnipa a wonni ani. Owigyna no yehintihinti senea onwini adwo; yedu ahoodenfo mu a yete se awufo. 11 Yen nyinaa woro so te se sisi; yede awerehow kurum se mmorənoma. Yehwehwe atentrenee nso yenhu bi; ogye, nanso ewo akyirikyiri. 12 Efise, yen mfomso adəsə wə w'ani so, na yen bəne di adanse tia yen. Yen mfomso da yen anim daa, na yegye yen amumoye to mu: 13 atuatew ne nkontempo a etia Awurade, yen akyi a yedan kyere yen Nyankopon̄, nhyeso ne atuatew a yefo so, atosem a efi koma mu a yeka. 14 Enti wəapam atentrenee kə n'akyi, na adetrenee akogyina baabi; nokware ahwe ase wə mmənten so nokwaredi ntumi mma mu. 15 Nokware nni baabiara, obiara a ətwe ne ho fi bəne ho no begye ətamfo. Awurade hwəe na anso n'ani se atentrenee nni hə. 16 Ohuu se obiara nni hə, eyee no nwonwa se obiara nni hə a əbəpata; enti əno ankasa basa dii nkwegye ho dwuma maa no, na ne trenee wowaw no. 17 Əhyee trenee se nkatabo, ne nkwegye dadekyew wə ne ti so. Əhyee awereto ntade na ofuraa mmədeməmə se ntama. 18 Obegyina nea wəayə so atua so ka n'atamfo benya n'abufuwhiyew wən a wəne no aye dəm benya so akatua; nsupəw no nso obetua wən ka senea əfata wən. 19 Efi atəf fam, nnipa besuro Awurade din na efi apuei, wəde nidi bəma n'auonyam. Na əbəba se asu a ayiri tənn na Awurade ahomegu repia no. 20 “Ogyefo no bəba Sion, na obeyi amumoyesem nyinaa afi Yakob asefo mu,” see na Awurade se. 21 “Me de, eyi ye me ne wən apam,” senea Awurade se ni. “Me Honhom a əwə mo so, ne me nsem a mede ahye mo anom, remfi mo anom, anaa mo mma, ne mo mma asefo anom, efi saa bere yi kosi daa apem,” see na Awurade se.

60 “Sore, hyerən, na wo hann aba, na Awurade anuonyam apue wo so. 2 Hwə, sum akata asase so na sum kabii akata aman no so, nanso Awurade apue wo so na n'auonyam ada adi wə wo so. 3 Amanaman bəba wo hann no mu, na Ahemfo bəba wo adekyee hann no mu. 4 “Ma w'ani so na hwe wo ho hyia: wən nyinaa aboa wən ho ano reba wo nkyen; wo mmabarima fifi akyirikyiri, na wokura wo

mmabea wo abasa so. 5 Afei wobehwe na w'anim atew, wo koma bεbε na anigye ahye no ma; ahonya a εwɔ po so, wode bεbre wo, na amanaman no ahode nso bεba wo nkyen. 6 Yoma akuwakuw beyε w'asase so ma, yomaforo a wufi Midian ne Efa. Na wɔn a wofι Seba nyinaa bεba, wɔsoso sika kɔkɔ ne mnuhuam na wɔpae mu ka Awurade ayeyi. 7 Wøbøaboaboa Kedar nguankuw nyinaa ano abre wo, Nebaiot adwennini bεsom wo; wobegye wɔn se afrebøde wɔ m'afremuka so, na mehyε m'asoredan kronkron no anuonyam. 8 "Henanom ne eyinom a wotu se omununkum, te se mmorønoma a wørekø wɔn berebuw mu yi? 9 Ampa ara asupøw no ani da me so; Tarsis ahyen na wodi anim, wode wo mmabarima fifi akyirikyiri reba, wɔsoso wɔn dwete ne wɔn sikakøkø, de rebεhyε Awurade, wo Nyankopon anuonyam, Israel Kronronni No, efise wahye wo anuonyam. 10 "Ananafo beto w'afasu no bio, na wɔn ahemfo bεsom wo. ɛwø mu, mede abufuw asee wo de, nanso menam adom so behu wo mmøbø. 11 Wo apon ano bεdeda ho bere biara, wørentoto mu awia anaa anadwo, senea εbεye a nkurøfo de amanaman no ahonya bεbre wo, wɔn ahemfo dii nkonimdi santen no anim. 12 Na ɔman anaa ahenni a wørensom wo no beyera, wøbøsøe no pasaa. 13 "Lebanon anuonyam bεba wo nkyen, ɔpepaw, ɔsesøe ne kwabøhore bεbø mu, abesiesie me kronkronbea ho; na mehyε bea a me nan sisi no anuonyam. 14 Wo nhyesofo mmabarima bεba abekotow wo; wɔn a wobu wo animtiaa nyinaa bekotow w'anan ase na wøbøfre wo Awurade Kuropøn, Israel Kronronni, Sion. 15 "ɛwø mu, wøapa w'akyi atan wo, a obiara ntu kwan mfa wo mu, nanso meye wo ahohohoade a ete ho daa ne awo ntoatoaso nyinaa anigye. 16 Wobønom amanaman nufusu no na woanum adehye nufu. Afei wubehu se me Awurade, me ne wo Agyenkwa, wo gyefo, Yakob Tumfo no. 17 Mede sikakøkø besi købere anan mu abre wo, na dwete asi dade anan mu. Mede købere besi dua anan mu abre wo, na dade asi abo anan mu. Mede asomdwøe beyε wo so amrado na trenee aye wo sodifo. 18 Wørente awurukasem wo w'asase so bio, anaa nnwiriwii ne ɔsøe wo w'ahye so mmom wøbøfre w'afasu se Nkwagye ne w'apon se Ayeyi. 19 Owia renye wo hann adekyee mu bio na ɔsram hann renhyerø wo so, efise Awurade beyε wo daapem hann, na wo Nyankopon beyε wo anuonyam. 20 Wo wia rento bio, wo sram rennum bio, Awurade beyε wo daapem hann, na w'awerøhownna to betwa.

21 Na afei wo nkurøfo nyinaa beyε atreneefo na wøbefa asase no adi so afeboø. Wøye ade a madua na afefew me nsa ano adwuma a εbeda m'antuonyam adi. 22 Mo mu akumaa koraa bεdø aye apem, na aketewa no aye ɔman kese. Mene Awurade; na ne bere mu, meye eyi ntem so."

61 Otumfo Awurade Honhom wo me so, efise, wøafre me se memmekaa asempa nkyere ahiafo. Wasoma me se, menkøkyeke wɔn a wɔn koma abubu were, se mempae mu nka ahofadi nkyere nnommum na wonyi nneduafø mfi sum mu, 2 se mempae mu nka Awurade adom no ho aseø, ne yεn Nyankopon aweretø da. Wasoma me se, menkyekye wɔn a wodi awerøhow nyinaa were, 3 na memma wɔn a wodi awerøhow wɔ Sion no nea wohia, na menhyε wɔn ahenkyεw fefe nsi nsø anan mu, anigye ngo nsi awerøhowdi anan mu, ayeyi atade nsi abasamtu honhom anan mu. Wøbefre wɔn trenee adum nea Awurade adua de ada n'antuonyam adi. 4 Wobesi tete mmubui no bio, na wøasiesie mmeaemmeae a aseø dedaada no; wøbøye nkuropon a aseø no foforo nea aseø awo ntoatoaso bebree no. 5 Ananafo behwe mo nguankuw; ahøho beyε adwuma wɔ mo mfiw ne bobeturo mu. 6 Na wøbefre mo Awurade asofo, wøbøto mo din se yεn Nyankopon asomfo. Amanaman no ahonya no na mubedi na wɔn ahode na mode behoahoa mo ho. 7 Wɔn animguase anan mu me nkurøfo benya anuonyam mmøho, na ahohora anan mu wøbøsøpew wɔn ho wo wɔn adedi mu; ne saa nti wɔn asase no so kyεfa beyε mmøho, na anigye a enni awieie beyε won dea. 8 "Na me Awurade, mepeø atentrenee. Mikyi korøn ne nnebone. Me nokware mu, mεbø wɔn aba so na me ne wɔn aye apam a εbetena ho daa. 9 Wɔn asefo begye din wɔ amanaman no mu ne wɔn mma wɔ nkurøfo no mu. Wɔn a wohu wɔn nyinaa begye ato mu se wøye nnipa a Awurade ahyira wɔn." 10 Awurade mu na me ho søpew me mmoroso, me Nyankopon mu na me kra di ahurusi. Efise, ɔde nkwegye ntama afura me na ɔde trenee atade yuu awura me, senea ayeforokunu siesie me ti so se ɔsøfo, ne senea ayeforo de nnwinne hyεhyε ne ho no. 11 Na senea asase ma afifide pue na turo nso ma aba nyin no, saa ara na Otumfo Awurade bεma trenee ne ayeyi apue wɔ amanaman anim.

62 Sion nti, merenyø komm, Yerusalem nti, merenyø dinn, kosi se ne trenee behyerø se adekyee, na ne nkwegye adew se ogyatøn. 2 Amanaman no

behu wo trenee, na ahemfo nyinaa ahu w'antuonyam; wobefre wo din foforo a Awurade de bēto wo no. **3** Wobeye anuonyam ahenkyew wo Awurade nsam, ne adehye anuonyam abotiri wo wo Nyankopon nsam. **4** Wōremfre wo amamfo bio, anaa w'asase se amamfo. Na mmom wobefre wo Hefsiba anaa anisō Kuropon ne w'asase se Beula anaa ɔwarefо efise Awurade ani begye wo ho, na ɔbeware w'asase. **5** Senea aberante ware ababaa no, saa ara na wo mmabarima bēware wo; se ayeforokunu ani gye n'ayeforo ho no, saa ara na wo Nyankopon ani begye wo ho. **6** Mede awemfo agyinagyina w'afasу so, Yerusalem; wōremmuа wōn ano awia anaa anadwo. Mo a musu frē Awurade no, monnhome koraa, **7** na mommma onnye n'ahome kosi se, ɔbema Yerusalem atim na waye no nea asase nyinaa bekamfo. **8** Awurade de ne basa nifa aka ntam ne basa a eyе den no se, "Meremfa mo awi mma mo atamfo se wōn aduan bio, na ananafo rennom nsa foforo a moabre ho no bio; **9** wōn a wotwa no na wobedi na woakamfo Awurade, na wōn a wōboaboa bobe ano no benom wō me kronkronbea adiwo." **10** Momfa mu, momfa kuropon apon no mu! Munsiesie ɔkwan no mma nkurofo no. Mompaе, mompaе otempon no! Muniyi so abo no. Munsi frankaa mma amanaman no. **11** Awurade abo no dawuru akosi nsase ano se, "Monka nkyere ɔbabеa Sion se, 'Hwе, wo Agyenkwa reba! Hwе n'akatua ka ne ho, na n'anamuhyeđe nso ka ne ho.'" **12** Wōbefre wōn Nnipa Kronkron, wōn a Awurade Agye Wōn; na wobefre wo Nea Wōrehwehwe N'akyi Kwan, Kuropon a Ereye Amamfo Bio.

63 Hena ne oyi a ofi Edom reba, nea ofi Bosra a nkekae kōkō wō n'atade mu yi? Hena ne oyi a wōahyehye no kōsō yi, a ɔde n'ahoden kese retutu taataa yi? "Eyе me a, mekasa wō trenee mu, nea otumi gye nkwa no." **2** Aden nti na mo ntade bere kō, te se obi a ɔretiatia nsakyiamoa so de yi? **3** "Me nko ara atiatia nsakyiamoa so, na amanaman no mu obiara anka me ho. Mitiatia wōn so wō m'abufuw mu na mimiaa wōn so wō m'abufuhyew mu; wōn mogya bō petee me ntade mu, maa nkekae yee m'adurade nyinaa mu. **4** Na aweretōda wō me koma mu na me gye afe aba. **5** Mehwee, nanso na oboafо biara nni hо, eyе me ahodwirw se obiara anso me mu; enti m'ankasa abasa yee nkwyagedwuma maa me, na m'abufuw wowaw me. **6** Mitiatia amanaman no so wō m'abufuw mu; mema wōbobowee wō m'abufuhyew mu na mihwiee wōn

mogya guu fam." **7** Meka Awurade ayamye ho asem, ne nneye a enti ɔse ayeyi, wō nea Awurade aye ama yen nyinaa ho Yiw, wo nneema pa bebree a waye ama Israelfifo. Wō n'ayamhyehye ne ne mmōborōhunu a edooso no nti. **8** ɔkae se, "Ampa ara wōyе me nkurofo, mmabarima a wōrenni me huammō;" eno nti ɔbeyee wōn Agyenkwa. **9** Wōn amanehunu nyinaa mu, ono nso huu amane, na ɔbōfo a ɔka ne ho no nso gyee wōn. Ne dō ne ne mmōborōhunu mu, ogyee wōn; omāa wōn so na ɔsooa wōn mfe a atwa mu no nyinaa mu. **10** Nanso wōtew atua de how ne Honhom Kronkron were. Enti ɔbeyee wōn tamfo na ono ankasa ko tiaa wōn. **11** Afei ne nkurofo kae tete nna no, Mose ne ne nkurofo nna no. Ehe na nea ɔde wōn faa po mu no wō? ɔne ne nguan no hwēfo no? Ehe na nea ɔmaa ne Honhom Kronkron no tenaa wōn mu no wō, **12** nea ɔsomaа n'antuonyam basa a ɔwō tumi se ommegyina Mose nsa nifa so no, nea ɔpaae asu no mu wō wōn anim, de gyee din maa ne ho afebōo no, **13** nea odii wōn anim faa bun mu senea ɔpōnkō fa asase tamaa so, wōanhinti; **14** te se anantwi a wōkō sare so, Awurade Honhom ma wōhomedee. Senea wokyereе wo nkurofo kwan de gyee anuonyam abodin maa wo ho ni. **15** Bre w'ani ase hwe fam fi w'ahengua a ɔkorōn, eyе kronkron na ho wō nyam no so. Mo mmōdemmo ne mo ahooden wō he? Wōayi w'ayamhyehye ne w'ahummōbo affen so. **16** Nanso wo ara wo ne yen Agya ɔwō mu, Abraham nnim yen na Israel nso nnye yen nti mu de; nanso wo, Awurade, wo ne yen Agya; efi tete, wo din ne; Yen Gyefo. **17** Aden, Awurade, na woma yekwati w'akwan na wupirim yen koma enti ɔmma yenni wo ni? San bra, esiane w'asomfo, mmusuakuw a wōyе w'agypade no nti. **18** Bere tiaa bi mu wo nkurofo faa wo kronkronbea nanso mprempren yen atamfo atiatia so. **19** Enti yeyе wo de fi tete, nanso wōn de, wunnii wōn so hene na wōmmōo wo din mfreе won da.

64 Ao, se anka wubesunsuane ɔsorosoro mu, asian aba fam a, eno na anka mmepōw no ho bēpopo wō w'anim! **2** Senea ogya ma mmabaa dew na ema nsu huru no, sian bra fam na ma w'atamfo nhu wo din, na ma amanaman no ho mpopo wō w'anim! **3** Na bere a woyee nneema a eyе nwonwa a yeanhwе anim no, wusian baa fam na mmepōw no ho popoo wō w'anim. **4** Efi teteete obiara ntee, entwaa obiara aso mu, ani biara nhuu Onyankopon bi se wo, nea odi dwuma ma wōn a wōtwen no no. **5** Woboa wōn a wōde anigye ye nea ɔtēe, wōn a wōkae w'akwan. Nanso yekwā so yee

bøne tiaa wøn no, wo bo fuwii. Na afei øbøye den na woagye yen nkwa? 6 Yen nyinaa aye se obi a ne ho ntew, na yen trenee nneyee nyinaa te se ntamagow fi; yen nyinaa akisa te se ahaban, na yen bøne pra yen ko te se mframia. 7 Obiara mmø wo din, na obiara mpere se obeso wo mu; efise wode w'anim ahintaw yen na yen bøne nti woama yeasæ. 8 Nanso wo, Awurade, ne yen Agya. Yøye døte, na wo ne ønwemfo no; yen nyinaa ye wo nsa ano adwuma. 9 Mma wo bo mfuw ntra so, Awurade; nkae yen bøne da biara da. Ao, bre w'ani ase hwø yen, yesre wo, efise yen nyinaa ye wo nkurofø. 10 Wo nkuropon kronkron no adan nweatam; Sion mpo aye nweatam, Yerusalem ada mpan. 11 Yen asøredan kronkron a øwo anuonyam, faako a yen nenanom yii wo aye no, wøde ogya ahyew, na nea øsom bo ma yen no, abubu. 12 Eyi nyinaa akyi, Awurade, wode wo ho bekame yen ana? Wobøkø so aye komm atwe yen aso aboro so ana?

65 “Medaa me ho adi kyereø wøn a wøammisa m'ase; wøn a wønhwehwe me no huu me. Øman a wonsu mfre me no, meka kyereø wøn se, ‘Mini, Mini.’ 2 Da mu nyinaa, matrew me nsa mu ama nnipa a wøye asooden ne nyiyiano, a wønenam akwammøne so, na wodi wøn ankasa nsusuwi akyi. 3 Nnipa a daa no woyi me ahi wø m'anim pøe, wøbø aføre wø nturo mu na wøhyew nnuhuam wo ntayaa aforemuka so; 4 wøn a wøtenatena nna so na anadwo wosii pø kokoa mu; wøwe mprakonam na wøn nkutu mu wø nkwan a wøde nam a øho ntew aye; 5 wøka se, ‘Mumfi ha; mommmen me, efise me ho tew dodo ma mo!’ Saa nnipa yi ye wusiw wø me hwenem, ogya a øko so hyew da mu nyinaa. 6 “Hwø; wøakyerø ato hø wø m'anim se, merenyø komm, metua so ka pøpøeø; metua so ka agu wøn asre so, 7 mo ne mo agyanom bøne nti,” seø na Awurade se. “Esiane se wøhyew aførebøde wø mmeøow so na wotwirii me wø nkoko so nti mesusuw bøne a wøyeø kan no so akatua pøpøeø agu wøn asre so.” 8 Seø na Awurade se: “Senea wonya nsu fi bobø kasiaw mu, na nnipa ka se, ‘Monnsee no, efise ade pa bi da so wø mu’ no saa ara na m'asomfo no nti meye. Merensæ wøn nyinaa. 9 Mede Yakob asefo bøba, na me mmeøow no sodifo afi Yuda aba; me nkurofø a mapaw wøn no bedi wøn ade, na hø na m'asomfo betena. 10 Saron bøye nguankuw adidibea, na Akor bon no aye anantwikuw homebea ama me nkurofø a wøhwehwe me. 11 “Na mo a mo de mugyaw Awurade na mo were fi ne bepøw kronkron no, mo a

moto pon ma Ahonya na mohye afrasa wø nkuruwa mu ma Nkrabea no, 12 mede mo beto afoa ano, na mo nyinaa akotow ama wøakum mo; efise mefree nanso moannya so, mekasae nanso moantie. Moyøe nea øye m'ani so bøne na moyøe nea mempe.” 13 Enti seø na Otumfo Awurade se: “M'asomfo bedidi, nanso økøm bede mo, m'asomfo benom, nanso osukøm bede mo; m'asomfo ani begye, nanso mo anim begu ase. 14 M'asomfo beto nnwom afi koma mu anigye mu na mobetøeø mu asu afi mo koma ahoyeraw mu, na mubetwa adwo afi honhom a aye mmrew mu. 15 Wubegyaw din bi a øbøye mmusu ama wøn a mapaw wøn; Otumfo Awurade bekum wo na n'asomfo de, mema wøn din foforo. 16 Obiara a øsøe nhylira wo asase no so no, bøye wø nokware Nyankopøn koro no mu; obiara a øka ntam wø asase no so bøka no wo nokware Nyankopøn koro no mu. Na øhaw a atwa mu no wøn were befi na wøde behintaw me. 17 “Hwø! Møbø øsorosoro foforo ne asase foforo. Wørenkae nneøma a atwam no bio, na øremma adwene mu nso. 18 Nanso momma mo ani nnye na munni ahurusi afebøø wø nea merebøø ho, efise møbø Yerusalem ama aye anigye, na mu nnipa aye anigye farebae. 19 Møsepew me ho wø Yerusalem mu, na madi ahurusi wø me nkurofø ho. Na wørente agyaadwo ne osu nnyigyei wø mu bio. 20 “Erensi bio wø mu abofra a ne nkwanne ye kakraa bi, anaa akwakoraa a onni ne mfe nwie; nea odi mfe øha na owu no wøbøfa no se øbabun bi køke; na nea wannya mfe øha no wøbøfa no se wøadome no. 21 Wobesisi afi na wøatena mu, wøbøye bobø nturo na wøadi mu aba. 22 Wørensisi afi mma aføforo mmetena mu bio, na wørennuu mma aføforo mmedi. Na nna a dua di no, saa ara na me nkurofø nna bøye; me nkurofø a mapaw wøn no bedi wøn nsa ano adwuma so aba akye. 23 Wøremmøe ngu na wørenwo mma a wøn nkraabea nye; efise wøbøye nnipa a Awurade ahyira wøn, wøne wøn asefo. 24 Mebuø wøn ansa, mpo, na wøafre me. Bere a wogu so rekasa no metie. 25 Pataku ne oguamma bedidi abø mu gyata bøwe sare se nantwi, nanso mfutuma bøye øwo aduan. Wørempira obi anaa wørenseø obi wø me bepøw kronkron so nyinaa,” senea Awurade se ni.

66 Seø na Awurade se: “Øsoro ye m'ahengua, na asase ye me nan ntiaso. Ofi a wubesi ama me no wø he? Ehe na øbøye me homebea? 2 Enye me nsa na øyeø eyinom nyinaa, na øma øbae ana?” Awurade na ose. “Obi a m'ani sø no ni: nea øwo ahobreasne

ahonu honhom, na ne ho popo wō m'asəm ho. 3 Nanso obi a əde nantwinini bō afore no saa onipa no ara kum nnipa, na nea əma oguamma no, saa onipa no ara bu əkraman kōn mu; nea əbə aduan afore no saa onipa no ara de prako mogyā bō afore, nea əhyew nnuhuam a əwə din no saa onipa no ara som əbosom. Wəafa wōn ankasa akwan na wōn akra ani gye wōn akyiwade ho; 4 enti me nso məpə ayayade aye wōn na mede nea wosuro beba won so. Efise məfre no, obiara annye so, mekasae no, obiara antie. Wōyee bōne wō m'ani so na wōyee nea mempe.” 5 Muntie Awurade asem, mo a mote n'asəm a mo ho popo: “Mo nuanom mmarima a wotan mo, na me din nti wotwa mo gyaw no, aka se, ‘Momma wənhye Awurade anuonyam, na yəahu mo anigye!’ Nanso wōn anim begu ase. 6 Muntie huuye a efi kuropon no mu, muntie gyegeegye a efi asoredan no mul Əye Awurade nnyigyei a əde retua n'atamfo ka senea əfata wōn. 7 “Ansa na əbea bəkyem no, əwo; ansa na əbete awoyaw no əwo əbabarima. 8 Hena na wate biribi səe ho asem pen? Hena na wahu biribi səe pen? Wobetumi de da koro akyekyere əmansin, anaa əman mu, bere sin bi mu ana? Nanso awo ka Sion ara pə a əwo ne mma. 9 Mede obi bedu awoko ano a memma no nwo ana?” Senea Awurade se ni. “Misiw awotwaa ano bere a awo adu so ana?” Wo Nyankopon na ose. 10 Mo ne Yerusalem ani nnye na munni ahurusi mma no, mo a modə no nyinaa; mo ne no nsepw mo ho yiye, mo a mudi ne ho awerəhow nyinaa. 11 Mubenum n'awerəkyekye nufu no amee; mobenom aboro so na mo ani begye nea abu so atra so no ho. 12 Na səe na Awurade se: “Mede asomdwoe bəma no se asubonten, ne amanaman no ahonya nso se asutен a ayiri. Mubenum na waturu mo wō ne basa so na obegyigye mo agoru wō n'anankoroma so. 13 Senea əna kyekye ne ba were no saa ara na məkyekye mo were; na mubanya awerəkyekye wō Yerusalem.” 14 Se muhu eyi a, mo koma ani begye na mobeyə frōmfrōm sə sare; wobehu Awurade nsa wō ne nkoa so, nanso wobehu n'abufuwihyew wō n'atamfo so. 15 Hwe, Awurade de ogya reba, na ne nteaseenam te sə mfetə; əde n'abufuw bəba wō anibere so, na əde gyaframa aye n'animka. 16 Ogya ne n'afoa, na Awurade de bebu nnipa nyinaa aten, na wōn a wəbətoto wō Awurade nsa ano bəye bebree. 17 “Wōn a wətew wōn ho na wodwira wōn ho de kō nturo mu, na wodi əbaako a əfra wōn a wōwe imprakonam ne akisi ne nneçma a eyə akyiwade akyi no, wəbəbə mu ahu wōn awiei,”

senea Awurade se ni. 18 “Esiane wōn nneyee ne wōn nsusuwii nti, Me, mereba abəboaboa amanaman ne əkasa ahorow ano, na wəbəba abehu m'ənuonyam. 19 “Na məye nsenkyerēnne bi wō wōn mu, na mede nkae no mu bi bekə amanaman no mu: Tarsis, Libiafo ne Lidiafo (wōn a wəagye din wō agyantow mu), Tubal ne Helafo, ne asupow a əwə akyirikyiri a wəntee me din a ahyeta na wonhhu m'ənuonyam no. Wəbəpə mu aka m'ənuonyam wō amanaman mu. 20 Na wōde mo nuabarimanom nyinaa befi amanaman nyinaa so bəba me bepəw kronkron a əwə Yerusalem no so sə, aforebəde ama Awurade. Wōtete aponkə so ne nteaseenam mu ne asako mu ne mfurumpənkə ne yoma so bəba,” səe na Awurade se. “Wōde wōn bəba senea Israelfo de wōn aduan afore kō Awurade asoredan mu, wō afahye nkuruwa a ho tew mu. 21 Na meyi wōn mu bi aye asəfə ne Lewifo,” Awurade, na ose! 22 “Senea əsorosoro foforo ne asase foforo betena hō no, saa ara na mo din ne mo asefo betena hā,” senea Awurade se ni. 23 “Efi Əsram Foforo baako kəpəm foforo, efi Homeda baako kosi foforo no, adesamma nyinaa bəba abekotow me,” senea Awurade se ni. 24 “Na wobefi adi akohu wōn a wətew atua tiaa me no afunu; wōn asunson renwu, na wōn gya nso rennum, na wōn ho bəye adesamma nyinaa nwini.”

Yeremia

1 Nsem a efi Yeremia nkyen ni. Yeremia ye Hilkia babarima a na øye Anatot asøfo no mu baako wo Benyamin asase so. **2** Awurade asem baa ne nkyen wo Yosia a øye Yuda hene Amon babarima addedi afe a eto so dumensiøa no mu. **3** Etoaa so wø Yuda hene Yosia babarima Yehoakim bere so, kosii Yuda hene Yosia babarima Sedekia bere so a nnipa a wøte Yerusalem køø nkoasom mu wo addedi no afe a eto so dubaako no øsram a eto so anum no mu. **4** Awurade asem baa me nkyen se, **5** “Ansa na mereye wo wø awotwaa mu no na minim wo; ansa na wørebewo wo no, miyii wo sii nkyen; meyee wo odiyifo maa aman no.” **6** Mekae se, “Aa, Otumfo Awurade minnim kasa; meye abofra.” **7** Awurade ka kyere se, “Nka se ‘meyø abofra.’ Ese se woko obiara a mesoma wo no nkyen na woka asem biara a mehyø wo se ka no. **8** Nsuro wøn, efise meka wo ho, na magye wo,” nea Awurade se ni. **9** Na Awurade tee se ne nsa de kaa m’ano na øka kyere se, “Mprempren mede me nsem ahyø w’anon. **10** Hwø, nnø, mede wo asi aman ne ahenni so se, tutu na dwiruw gu, see na tu gu, kyekyere na dua.” **11** Na Awurade asem baa me nkyen se, “Den na wuhu yi, Yeremia?” Na mibuae se, “Mihu øsonkoran dubaa.” **12** Na Awurade ka kyere se, “Wahu no yiye, na merehwø anim se m’asem beøa mu.” **13** Awurade asem baa me nkyen bio se, “Den na wuhu yi?” Mibuae se, “Mihu kuku a erehuru se ano rekyea akyere yen fi atifi fam.” **14** Awurade ka kyere se, “Wobefi atifi fam de amanehunu aba wøn a wøte asase no so nyinaa so. **15** Merebefre atifi ahenni mu nnipa nyinaa,” nea Awurade se ni. “Wøn ahemfo de wøn ahengua beøa abesiøa Yerusalem kuropon apon ano; wobetow ahyø n’afasu a atwa ahyia ne Yuda nkurow nyinaa so. **16** Mebu me nkurofo aten wø wøn amumøye se woøagyaw me, se wohyew nnuhuam ma anyame afoforo na wokotow sore nea wøde wøn nsa aye. **17** “Siesie wo ho! Sore na ka nea meka akyere wo biara kyere wøn. Mma wømmø wo hu, anyø saa a mema woabø hu wø wøn anim. **18** Nnø, mayø wo kuropon a øwø bammø, dadedum ne købere fasu se wobesøre atia asase no nyinaa, Yuda ahemfo, n’adwumayefo, asøfo ne nnipa a wøwø asase no so. **19** Wøbeko atia wo, nanso wørentumi nni wo so nkonom, efise meka wo ho na megye wo,” senea Awurade se ni.

2 Awurade asem baa me so: **2** “Køpae mu ka ma Yerusalem nte: “Mekae senea wode wo ho maa me wo mmabun bere mu, senea wodøø me wo w’ayeforo bere mu na wudii m’akyi wø sare so, asase a wonnuaa hwee wø so no. **3** Na Israel ye kronkron ma Awurade, ne twabere mu aduankan; wøn a wodii n’ani no wobuu wøn fø, na amanehunu baa wøn so,” senea Awurade, se ni. **4** Muntie Awurade asem, mo Yakob asefo, mo Israel mmusuaku nyinaa. **5** Eyi ne nea Awurade se: “Mfomso bøn na mo agyanom huu wø me ho a øma wøtwee wøn ho køø akyirikyiri see? Wodii ahoni a wøn so nni mfaso akyi, maa wøn ankasa bøye ahuhufo. **6** Wøammisa se, ‘Ehe na Awurade wø? Nea oyii yøn fii Misraim na øde yøn faa sare wosee so, nweatam ne abonabon asase a awo na aye owubon no. Asase a obiara mfa so na obiara nte so no.’ **7** Mede mo beduaa asasebere so se munni so nnuaba ne øso nnepa. Nanso mubeguu m’asase ho fi, na moyø m’agypade akyiwade. **8** Asøfo no ammisø se, ‘Ehe na Awurade wø?’ Wøn a wøde mmara ye adwuma no anhwehwø me; ntuanofø sore tiaa me. Adiyifo no de Baal hyøe nkøø, na wodii ahoni huhuw akyi. **9** “Enø nti, merebø mo kwaadu bio,” nea Awurade se ni. “Na mebø mo mma mma kwaadu. **10** Muntwa nkøø Kitim mpoano nkøøhwø, monsoma nkøø Kedar nkøøhwø mu yiye; monhwø se biribi a øte see asi wø ho: **11** Øman bi asesa wøn anyame pen ana? Nso wønnøye anyame mpo. Nanso me nkurofo de wøn anuonyam asesa ahoni huhuw. **12** Mo øsorosoro, momma mo ho nnwiriw mo wø eyi ho, na mo ho nwosow wø akomatu mu,” nea Awurade se ni. **13** “Me nkurofo aye bøne ahorow abien: Wøapa me, me a meye nkwa asubura no, na wøatutu wøn ankasa mmura amoø, mmura a apaapae a entumi nkora nsu. **14** Israel ye akoø aanaa øsomfo fi awo mu ana? Aden nti na wayø asade yi? **15** Gyata abobo mu; wøaworo so akyere no. Wøama n’asase ada mpan; wøahyehyew ne nkurow aye no amamfo. **16** Afei Memfis ne Tapanhes mmariøa ayi wo ti so nwi. **17** Ønyø wo na woama eyi aba wo so se wopaa Awurade wo Nyankopøn akyi, wø bere a ørekyere wo kwan no? **18** Afei aden nti na woko Misraim køøn Sihor mu nsu? Na aden nti na woko Asiria køøn Asubønten no mu nsu? **19** Wo amumøye betwe w’aso; wo nsanakyi beka w’anim. Enti dwene ho na hu se, se wopaa Awurade wo Nyankopøn akyi na woannya ne ho suro a, øye bøne ne øyaw ma wo.” Awurade, Asafo Awurade na ose. **20** “Tete mmere no, wububuu wo

konnua mu, na wotetew wo nkɔnsɔnkɔnsɔn mu; na wokae se, ‘Merensom wo!’ Ampa, wɔ koko biara so ne dua biara a adennan ase na wotena bɔɔ aguaman. **21** Miduaa wo se bobe ankasa a efi bobe a ase ye pa ara mu. Na εγεε̄ den na wodan w'akyi kyereε̄ me bεyε̄ bobε a anyin aseε̄ wɔ̄ wura mu yi? **22** Se wode soda ne samina bebree guare mpo a, w'afɔdi nkekae da so wɔ̄ m'anim ara,” senea Otumfo Awurade se ni. **23** “Εbεyε̄ den na woaka se, ‘Me ho nguu fi ε̄; minnii Baalnom akyi ε̄?’ Hwε̄ senea woyε̄ wo ho wɔ̄ obon no mu; dwene nea woayε̄ no ho. Woyε̄ yomabere hooharefo a wutu mmirika kɔ̄ ha ba ha, **24** wura mu afurum a nweatam so tena akokwaw no, ohuahua bere a ɔpε̄ se onini hyia no. Se n'akɔnno no ano yε̄ den a hena na obesianka no? Anini biara a wotaa no no nhaw wɔ̄n ho bebree; edu bere a ε̄se se wohyia no a wobenya no. **25** Ntu mmirika nkosi se w'anan ase bεyε̄ kwaterekwa, na wo mene mu bεyow. Nanso wokae se, ‘So nni mfaso! Mεpe ananafo anyame, na ε̄se se midi wɔ̄n akyi.’ **26** “Senea wokyere okorɔmfo a wogu n'anim ase no, saa na wɔ̄agu Israelfi anim ase, wɔ̄n ankasa, wɔ̄n ahemfo ne wɔ̄n adwumayefo, wɔ̄n asfɔ̄ ne wɔ̄n adiyifo. **27** Wɔ̄ka kyere dua se, ‘Woyε̄ m'agya,’ ne ɔbo se, ‘Wo na wowoo me.’ Wɔ̄adan wɔ̄n akyi akyere me na ε̄nyε̄ wɔ̄n anim; nanso se amanehunu bi ba wɔ̄n so a, wɔ̄ka se, ‘Bra begye yε̄n!’ **28** Anyame a moyε̄ maa mo ho no wo he? Momma wɔ̄mmira se wobetumi agye mo bere a mowɔ̄ amanehunu mu! Efise mowɔ̄ anyame bebree te se nea mowɔ̄ nkurow bebree no, Yuda. **29** “Adε̄n nti na mɔbɔ̄ me sobo? Mo nyinaa aye dɔ̄m atia me,” Awurade na ose. **30** “Metwee mo nkurofɔ̄ aso kwa; wɔ̄amfa me nteε̄so. W'afoa akunkum w'adiyifo te se gyata a n'ani abere. **31** “Mo nnemmafo, munnwen Awurade asem ho: ‘Mayε̄ se, nweatam ama Israel ana? Anaase asase a so aduru sum kabii ana? Adε̄n nti na me nkurofɔ̄ ka se, ‘Yε̄wo ho kwan se yekyinkyin; yε̄remma wo nkyen bio.’ **32** ɔbabun were fi ne mpempranne, ayeforo were befi n'ahyehyede ana? Nanso me nkurofɔ̄ were afi me nna a wontumi nkan. **33** Hwε̄ nyansa a mowɔ̄ de pε̄ mo adɔ̄fo! Mmea a wɔ̄nse hwee koraa tumi sua mo akwan. **34** Mo adurade mu wɔ̄ ahiafo a wodi bem mogya, nanso moankyere won se wɔ̄rebubu ako mu. Eynom nyinaa akyi **35** woka se, ‘Midi bem; ne bo mfuw me.’ Nanso mebu wo aten efise woka se, ‘Menyε̄ bɔ̄ne biara ε̄.’ **36** Adε̄n nti na wukyinkyin sε̄, sesa w'akwan? Misraim bedi wo huammo senea Asiria yε̄e no. **37** Afei wubefi

saa beae hɔ̄ a wo nsa gu wo ti so. Efise Awurade apo wɔ̄n a wode wo ho too wɔ̄n so no; wɔ̄remmoa wo.

3 “Se ɔbarima gyaa ne yere na ɔbea no kɔware ɔbarima foforo a, ε̄se se ɔbarima no san kɔ̄ ɔbea no nkyen ana? Eremma asase no ho ngu fi koraa ana? Nanso wo ne adɔ̄fo bebree abɔ̄ aguaman, na mprempren de wobesan aba me nkyen ana?” Awurade na ose. **2** “Ma w'ani so hwe nkoko no so. Baabi wɔ̄ hɔ̄ a wɔ̄ntoo wo mmonnaa da ana? Wotenaa kwankyen twε̄n adɔ̄fo, wotenaa se mmoahwε̄fo a wodi atutena wɔ̄ nweatam so. Woagu asase no ho fi, wode w'aguamammo ne w'amumayε̄ na aye. **3** Enti wɔ̄atwe obosu asan, na asusowbere su anto. Nanso w'anim aye se oguamanfo a ɔmfere hwee; w'ani nwu hwee. **4** Nnansa yi ara, woamfrε̄ me se: ‘M'agya, me mmabunmmere mu adamfo, **5** wo bo befuw biribiara ana? W'abufuwhyew no bε̄kɔ̄ so daa ana?’ Sε̄ se wokasa, nanso woyε̄ bɔ̄ne nyinaa senea wutumi.” **6** ɔhene Yosia adedi bere so no, Awurade ka kyereε̄ me se, “Woahu nea Israel a onni nokware no aye? Wako nkoko nyinaa so ne dua a adennan biara ase akɔsce aware wo ho. **7** Misusuwi se anka wayε̄ eyinom nyinaa akyi no, ɔbesan aba me nkyen nanso wamma, na ne nuabea Yuda a ono nso nka nokware no hui. **8** Memaa Israel a onni nokware no awaregyae nhoma na mepam no esiane n'awaresε̄ abrabɔ̄ nti. Nanso mihiu se ne nuabea Yuda a onni nokware no ansuro; ono nso kɔbɔ̄ aguaman bra. **9** Esiane se Israel aguamammo anyε̄ no asenhiā nti, ɔde fi kaa asase no na ɔne abo ne nnua bɔ̄o aguaman. **10** Eynom nyinaa akyi no, ne nuabea Yuda amfi ne koma nyinaa mu ansan amma me nkyen, ɔyε̄ de kyereε̄ keke,” senea Awurade se ni. **11** Awurade ka kyereε̄ me se, “Israel a onni nokware no tee sen Yuda okontomponi no. **12** Ko, fa w'ani kyere atifi fam kɔ̄ka saa nsem yi kyere wɔ̄n: “San w'akyi, Israel a onni nokware,” Sε̄ se Awurade se, ‘Meremmu nkyere wo bio, efise meye mmoborohunufo,’ sε̄ se Awurade se, ‘Me bo remfuw afebɔ̄. **13** Gye wo afɔdi to mu, woatε̄ Awurade, wo Nyankopɔ̄n anim atua, woakyeyε̄ w'adøe mu ama ananafo anyame wo dua biara a adennan ase, na woanyε̄ osetie amma me,” senea Awurade se ni. **14** “Monsan mo akyi, mo akyirisanfo,” senea Awurade se ni, “efise meye mo kunu. Meyi wo; ɔbaako befi kurow mu na baanu afi abusuakw mu, na mede mo aba Sion. **15** Afei mema mo nguanhwε̄fo a wɔ̄da me koma so, wɔ̄n a wɔ̄de nimdee ne ntease bεkyere mo

əkwan. **16** Saa nna no mu, se mo dəəso bebree wo asase no so a,” Awurade na ose, “nnipa renka bio se, ‘Awurade apam adaka no.’ Eremma wən adwene mu anaa wörenkae da; wən kən rennə na wörenye foforo nso. **17** Saa bere no wəbefre Yerusalem Awurade Ahengua, na amanaman nyināa behyia wo Yerusalem abekamfo Awurade din. Na wörenni wən koma bəne a ema wəye asooden no akyi bio. **18** Saa nna no mu, Yuda fi bəka Israelfi ho, na woabo mu afi atifi fam asase bi so aba asase a mede maa mo agyanom se agyapade no so. **19** “M’ankasa mekae se, ‘Anka əbeye me anigye se meye mo se mma na mama mo asase a eye, agyapade a edi mu ma əman biara.’ Misusuwii se mobefre me ‘Agya’ na monnan mo ho mfi m’akyi. **20** Nanso te se əbea a onni ne kunu nokware no, saa ara na moanni me nokware, Israelfi,” senea Awurade se ni. **21** Wəte osu bi wə nkoko no so, əye Israelfo agyaadwotwa ne nkotosrə, efise wəakyeakyea wən akwan na won were afi Awurade, wən Nyankopən. **22** “Monsan mmra, əyera mma; mesa mo akyirisan yare no.” “Yiw, əbəba wo nkyen, efise wo ne Awurade, yen Nyankopən no. **23** Ampa, ahoni huuye wə nkoko ne mmepəw so no ye nnaadaa; nokware Awurade yen Nyankopən mu na Israel nkwegye wə. **24** Efi yen mmofraase, anyame huhuw adi yen agyanom nsa ano adwuma so aba, won nguanku ne anantwi, wən mmabarima ne wən mmabea. **25** Momma yəmfə yen aniwu nneda fam na yen ahohora nkata yen so. Əye bəne atia Awurade yen Nyankopən, yen ne yen agyanom; efi yen mmofraase besi nne yeanye osetie amma Awurade, yen Nyankopən no.”

4 “Se wo, Israel, wobesan w’akyi a, san bra me nkyen,” səe na Awurade se. “Se wuyi w’ahoni a əye akyiwade fi m’ani so na se woamman bio, **2** na se wufi nokware, pəpəye ne trenee mu ka ntam se, ‘Se Awurade te ase yi,’ a afei wobehyira aman no na ne mu na wobenya anuonyam.” **3** Eyi ne asem a, Awurade ka kyere Yuda mmarima ne Yerusalem: “Munsiesie mo asase a womfuntum da, na munnnua wə nsəe mu. **4** Muntwitwa mo ho twetia mma Awurade muntwitwa mo koma twetia, mo Yuda mmarima ne Yerusalemfo, anye saa a m’abufuwhiyew besore na adew se ogya mo bəne a moaye nti, əbəhyew a obiara rennum.” **5** “Bə nkae wə Yuda na pae mu ka wə Yerusalem se ‘Hyen torobento no wə asase no nyināa so!’ Tee mu dennen se: ‘Mommoaboa mo ho ano! Momma yenguan nkə nkuropən a woabo ho ban no mu!’ **6**

Momma frankaa so na monkə Sion munguan nkəbo mo ho aguua! Efise mede amanehunu fi atifi fam reba, əsəe a əye hu.” **7** Gyata bi afi ne tu mu; əbəoaman bi asi mu. Wafi ne tenabea se ərebəsəe w’asase. Wo nkurow bebubu na ada mpan. **8** Enti fura atweaatam, di awerəhow na twa adwo, efise Awurade abufuwhiyew no nnan mfi yen so. **9** “Saa da no,” Awurade na ose, “əhene no ne adwumayefo no bəbə hu, asəfə no bo betu, na adiyifo no ho bedwiriw wən.” **10** Afei, mekae se, “Aa, Otumfo Awurade, woadaadaa nnipa yi ne Yerusalem, wokae se, ‘Mubenza asomdwoe,’ wo bere a afoa da yen mene mu.” **11** Saa bere no wəbekə akyere nnipa yi ne Yerusalem se, “Mframa a emu ye hyew bəbə afi nkoko wosee a əwə nweatam so aba me nkurofo so, ənye nea əpo ho anaa ehuhuw so; **12** mframə a ano ye den boro saa no fi me nkyen. Afei mepae mu ka m’atemmu a etia wən.” **13** Hwə! əreba se omununkum, ne nteaseenam reba se mfete, n’apənkə ho ye hare sen akore. Yennue! Əyawu! **14** Yerusalem, yi bəne fi wo koma mu na woanya nkwa. Wode adwemmwəne bəhye wo mu akosi da ben? **15** Nne bi rebo amannee fi Dan, ərebo amanehunu ho dawuru fi Efraim nkoko so. **16** “Monka eyi nkyere aman no, mommə no dawuru nkyere Yerusalem se, ‘Atuafə dəm fi akyirikyiri asase bi so reba, wəma əko nteəmu so de tia Yuda nkuropən. **17** Wotwa ne ho hyia se mmarima a wərewən afuw, efise watew me so atua,” səe na Awurade se. **18** “Wo ankasa abrabə ne nneye, na əde eyi aba wo so. Eyi ye w’asotwe. Əye nwen! Əwəwə komal!” **19** Ao, m’ahoyeraw, m’ahoyeraw! midi me mu yaw. Me koma mu yawdi! Me koma bo kitirikitiri wə me mu, mintumi nyə komm. Efise, mate torobento no nnyigye; mate əko frə no. **20** Amanehunu di amanehunu akyi; asase no nyināa ase. Wəasəe me ntamadan preko pe, ne me hintabea mpofirim. **21** Ese se mehwə əko frankaa no na mitie torobento no nnyigye kosi da ben? **22** “Me nkurofo ye nkwasəafə; wonnim me. Wəye mma a wonni adwene; wəntə hwee ase. Wəwə bəneye ho nyansa; na wonnim senea wəye papa.” **23** Mehwəe asase no, na enni bəbea, na əda mpan; mehwəe əsorosoro, na wən hann no nni ho. **24** Mehwəe mmepəw no, na wərewosowosow, na nkoko no nyināa rehinhim. **25** Mehwəe, na nnipa nni ho; wim anomaa biara atu kə. **26** Mehwəe, na nsasebere no adan nweatam na ne nkurow nyināa ase wə Awurade anim, wo n’abufuwhiyew ano. **27** Senea Awurade se: “Wəbesəe asase no nyināa; mmom,

merensem no korakora. 28 Enti asase bedi awerehow na ɔsorosoro beduru sum, efise makasa na merentwe nsan; masi gyinae na merennan no.” 29 Apɔnkɔsotefo ne agyantowfo nnyigyei ma kurow biara sofo guan. Ebinom kɔhye nkyekyerɛ mu, ebinom foro kɔ abotan mu. Nkurow no nyinaa so adeda mpan; na obiara nte so. 30 Den na woreye, wo a wɔasɛe wo? Aden na wufura ɔkɔben de sikakɔkɔɔ agude asiesie wo ho? Aden na wode nnuru keka w'ani? Wohyehc wo ho kwa. W'adɔfo bu wo animtiaa; wɔrehwewhɛ wo akum wo. 31 Mete osu bi te se ɔbea a ɔwɔ awoko mu, apinisi te se ɔbea a ɔrewo n'abakan, ɔbabea Sion resu te se nea osi apini, ɔtrew ne nsa mu na ɔreka se, “Afei de mereto piti; wode me nkwa ama awudifo.”

5 “Munni akɔneaba wɔ Yerusalem mmɔnten so, monhwe mo ho nhylia nhwɛ, monhwehwe guabɔbea nyinaa. Se muhu onipa baako mpo a ɔye pe na odi nokware a, mede kuropɔn yi ho bɛkye no. 2 ɛwɔ mu wɔka se, ‘Se Awurade te ase yi,’ nanso wɔda so ka ntam hunu.” 3 Awurade, w'ani mpe nokware ahu ana? Wobɔ wɔn hwee fam, nanso wɔante yaw biara; wodwersw wɔn, nanso wɔpoo nteeso. Wɔyeɛ wɔn anim dennen sen obo na wɔansakra wɔn adwene. 4 Misusuw se, “Eyinom nko ara ne ahiāfо no; wɔyeɛ nkwarea nso, efise wonnim Awurade akwan, nea wɔn Nyankopɔn hwehwe. 5 Enti mɛkɔ ntuanofo no nkyɛn akɔkasa akyere wɔn; ampa ara wonim Awurade akwan nea wɔn Onyankopɔn hwehwe.” Nanso wɔn nso de adwene koro abubu konnua no atetew nkyehama no mu. 6 Enso nti gyata bi a ofi kwaɛ mu bɛtow ahyɛ wɔn so, pataku bi a ofi nweatam so bɛtew wɔn mu. ɔseba bi bɛtew aben wɔn nkurow, na obiara a obeyi ne ti no ɔbɛtew ne mu nketenkete, efise wɔn atuatew no ano yɛ den na wɔn akyirisan aboro so. 7 “Aden nti na ɛse se mede mo ho kye mo? Mo mma apo me, wode anyame a wɔnyɛ anyame aka ntam. Memaa wɔn nea wohia nyinaa, nanso wɔbɔ Aguaman na wɔbɔ yuu kɔɔ nguamanfo afi mu. 8 Mpɔnkɔnini aniberefo a wohwe wɔn yiye, wɔn mu biara su di ne yɔnko yere akyi. 9 ɛnse se metwe wɔn aso wɔ eyi ho?” ɛe na Awurade se. “ɛnse se, m'ankasa meto ɔman a ete ɛe so were ana? 10 “Momfa ne bobe nturo no mu na monsɛe no, nanso monnse no koraa. Mompempan ne mman no, efise saa nnipa yi nyɛ Awurade dea. 11 Israelfi ne Yudafi anni me nokware koraa,” Awurade na ose. 12 Wɔadi atoro afa Awurade ho, wɔkae se, “ɔrenye hwee! ɔhaw biara remma yɛn so; yerenhu afoa anaa ɔkɔm

da. 13 Adiyifo no yɛ mframa bi kɛke na asem no nte wɔn mu; enti momma nea wɔka no mmra won so.” 14 Enti eyi ne nea Asafo Awurade, Nyankopɔn se: “Esiāne se, nnipa no aka saa nsem yi nti, meyɛ me nsem a ɛwɔ w'anon no ogya na saa nnipa yi aye nnyina a ogya no behyew. 15 Israelfi,” Awurade na ose, “Mede ɔman bi a ɛwɔ akyirikyiri rebetia wo, tete man a eyɛ ɔmantease, nnipa a munnim wɔn kasa, na monnte wɔn kasa ase. 16 Wɔn agyan mmɔtɔwa te se ɔda a ano da ho; wɔn nyinaa yɛ dommarima. 17 Wɔbesee mo nnɔbae ne mo nnuan, aseɛ mo mmabarima ne mo mmabɛa; wɔbesee mo nguankuw ne mo anantwikuw, aseɛ mo bobɛ ne mo mmrɔdɔma. Wɔde afoa bɛsɛe nkuropɔn a ɛwɔ bambo a mode mo were ahyɛ mu no. 18 “Afei saa nna no mu mpo,” ɛe na Awurade se, “Merensee mo korakora. 19 Na se nnipa no bisa se, ‘Aden nti na Awurade, yɛn Nyankopɔn, aye yɛn ɛe' a, mobɛka akyere wɔn se, ‘Senea moagyaw me hɔ akosom ananafo anyame wɔ mo ankasa mo asase so no, saa ara na mprempren mobɛsom ananafo wɔ asase a ɛnyɛ mo dea no so.’ 20 “Monka eyi nkyere Yakobfi na mo mpae mu nka wɔ Yuda se: 21 Muntie, mo nkwareafo ne nnipa a munni adwene, mowɔ ani nso munhu ade, na mowɔ aso nso monte asem: 22 ɛnse se musuro me ana?” ɛe na Awurade se. “ɛnse se mo ho popo wɔ m'anim ana? Mede nwɛa ato ɔhye ama po, ɔhye a ɛwɔ ho daa a ɛrentumi ntra. Asorɔkye bebɔ nanso ɛrentumi mimmu mfa so; ebehuru so nanso ɛrentumi ntra. 23 Nanso saa nnipa yi wɔ asoɔden ne atuatew koma; wɔatwe wɔn ho afi me ho kɔ. 24 Wɔnnka nkyere wɔn ho wɔn ho se, ‘Momma yensuro Awurade yɛn Nyankopɔn, a ɔma osu tɔ wɔ ne mmere mu, nea ɔma yɛn awerehyɛmu wɔ otwabere nnapɛn a wahye no ho.’ 25 Mo amumɔyɛ abɔ eyinom agu; mo bɔne ama ade pa abɔ mo. 26 “Amumɔyɛfo bi wɔ me nkurofo yi mu a wɔtew se nnipa a wosum nnomaa afiri, na wɔtew se wɔn a wosum mfiri yi nnipa. 27 Senea nnomaa ahyɛ kenten ma no saa ara na asisi ahyɛ wɔn afi amaama; wɔayeyɛ adefo anyinya tumi, 28 na wɔadodo srade ama wɔn ho aye hanahana. Wɔn amumɔyɛsem no nni awie; wɔnka ayisaa asem mma wonni bem, na wɔmmɔ ahiāfо tumi ho ban. 29 ɛnse se metwe wɔn aso wɔ eyinom ho ana?” ɛe na Awurade se. “ɛnse se, m'ankasa meto ɔman a ete ɛe so were ana? 30 “Ade a eyɛ hu ne ahodwiriw asi wɔ asase no so: 31 Adiyifo no hye akɔntoro, asofo no de wɔn dibea

di tumi, na me nkurøfo no pø no saa ara. Nanso awiei no den na wobøye?"

6 "Benyaminfo, munguan nkəbə mo ho aguaa!

Munguan mfi Yerusalem! Monhyen torobento no wo Tekoa! Munsi frankaa no wo Bet-Hakerem! Efise amanehunu bobow fi atifi fam, osee bi a eyu hu. 2 Mesee Obabea Sion, ohoofefo soono no. 3 Nguanhweo ne won nguankuw beba abetia no; wobesisi won ntamadan atwa ne ho ahyia, won mu biara behwe ne kyefo so.” 4 “Munsiesie mo ho ne no nkoko! Monsore, momma yenkotow nhye ne so owigyinae! Nanso hwe, onwini redwo, na anwummere sunsuma reware. 5 Enti monsore, momma yenkotow nhye ne so anadwo na yensee n’aban ahorow!” 6 Nea Asafo Awurade se ni: “Muntwitwa nnua no ngu fam na muntwa Yerusalem ho dantaban. Ese se wotwe kuropon yi aso; nhyeso ahye no ma. 7 Senea abura puw ne nsu no, saa ara na opuw n’amumoye. Wote awurukasem ne osee nka wo ne mu; ne yare ne n’apirakuru wo m’anim daa. 8 Fa koko, Yerusalem, anye saa metwe me ho afi wo ho na mama w’asase ada mpan a obiara ntumi ntensa so.” 9 Nea Asafo Awurade se ni: “Ma wonyiyi Israel nkae no mu yiye senea woyiyi bobo mu yiye no; fa wo nsa fa mman no so bio, se obi a ɔretetew bobo aba.” 10 Hena na metumi akasa akyere no na mabo no koko? Hena na obetie me? Won aso asisiw enti wonte asem. Awurade asem ye akyiwade ma won, na won ani nnye ho. 11 Nanso Awurade abufuwhyew ahye me ma, na mintumi nkora so. “Hwie gu mmofra a wowa mmonten so ne mmerante a woahyia; ebeka okunu ne oyere, mmasiriwa, won a onyin ahunhuan won no so. 12 Wobedan won afi ama afoforo, won mfuw ne won yerenom beka ho; se metee me nsa wo won a wote asase no so a,” senea Awurade se ni. 13 “Efi akumaa so kosi ɔkese so, won nyinaa ye adifudepefo de pe ahonya; adiyifo ne asafo te saa, won nyinaa ye asisifo. 14 Wototo me nkurofo apirakuru te senea eyu hu. Woka se, ‘Asomdwoe, asomdwoe’ wo mmere a asomdwoe nni ho. 15 Won ani wu wo won animguase nneyee no ho ana? Dabi da, won ani nnwu koraa; wonnim fere mpo. Enti wobetoto wo atofo mu; wobehwehwe ase, se metwe won aso a,” senea Awurade se ni. 16 Eyi ne nea Awurade se, “Munnyina nkwantanai no so na monhwe; mummisa tete akwan no, mummisa faako a ɔkwan pa no da na monnantew so, na mubanya home ama mo akra. Nanso mokae se, ‘yennantew so.’ 17 Mede awemfo

sisii mo so na mekae se, 'Muntie torobento nnyigyei no!' Nanso mokae se, 'Yerentie.' **18** Eno nti monye aso, mo amanaman; mo a moye nnansefo, monhwé, monhwé nea εbeto wən. **19** Tie, wo asase: Mede amanehunu reba saa nnipa yi so, wən nneye so aba, efise woantie me nsem na woapo me mmara. **20** Nnuhuam a efi Seba anaa ahwerek pa a efi akyirikyiri asase so fa me ho bən? Minnye wo hyew aføre no nto mu, w'aførebo ahorow no nsa m'ani." **21** Eno nti, nea Awurade se ni: "Mede akwanside begu saa nkurøfo yi anim. Agyanom ne mmabarima nyinaa behintiwo wə so; yonkonom ne nnamfonom bøyera." **22** Senea Awurade se ni: "Monhwé, nsraadøm bi reba, wofi atifi fam asase so; wørehwanyan wən afi nsase ano. **23** Wokurakura bømma ne mpeaw; won tirim yø den, na wonni ahummøbø. Wən nnyigyei te se po asorøkye. Se wøtete wən apønkø so a, wøba te se mmariama a wørekø øko. Wørebetow ahye wo so, Obabea Sion." **24** Yeate wən ho nsem, na yen nsa sesa yen ho se nea awuwu. Awerehow akyekyere yen yete yaw se øbea a øreko awo. **25** Mfi adi nkø wuram na nnantew akwan no so, efise øtamfo no wə afoa, na baabiara ayø hu. **26** Me nkurøfo, mumfura atweaatam na mommunumnum wə nsø mu, momfa adwadwotwa yaayaw nni awerøhow senea wosu ma obabarima koro, efise øseefo no bøba yen so mpofirim. **27** "Maye wo obi a øso agude hwé na me nkurøfo dadeben, a wobehwé na woaso wən akwan ahwé. **28** Wən nyinaa yø atuatewfo a wøye den, wønenam di nseku. Wøye købere ne dade; wən nyinaa yø wən ade wø porøwee kwan so. **29** Afa no bø mframø dennen de ogya nan sumpii no, nanso ønan no yø økwa. Entumi nyiyii bøne no mfi wən mu ε. **30** Wøfre wən dwete a woapo, efise Awurade apo wən."

7 Eyi ne asem a efi Awurade ho baa Yeremia nkyen:

2 "Gyina Awurade asoredan no pon ano, na ka saa asem yi: "Muntie Awurade asem, mo nnipa a mowo Yuda nyinaa a mofa apon yi ano kɔsom Awurade. 3 Ses na Asafo Awurade, Israel Nyankopon no se: Monsakra mo akwan ne mo nneyee, na mema mo atena ha. 4 Mommfa mo ho nto nnaadaasem so na monnka se, "Eyi ne Awurade asoredan, Awurade asoredan, Awurade asoredan!" 5 Se mosakra mo akwan ne mo nneyee nokware mu, na mo ne mo ho mo ho di no trenee mu, 6 se moanhye ohoho, ayisaa anaa okunafo so, na moanhwie mogya a edi bem angu wo

ha, na moanni anyame foforo akyi anko mo ara əsəe mu a, 7 eno de, məma mo atena ha, asase a mede maa mo agyanom afebəo no so. 8 Nanso monhwə, mode mo ho ato nnaadaa nsem a so nni mfaso so. 9 “Mobebo korən na moadi awu, mobebo aguaman na moadi adansekurum, mobehyw nnuhuam ama Baal na moadi anyame afoforo a munnim wən akyi, 10 na afei, moaba abegyina m'anim wə ofi a me din da so na moaka se, “Yenni əhaw,” se moye akyiwade yi nyinaa a na munni əhaw ana? 11 Na ofi a me din da so yi, abeyə adwowntwafo tu ama mo ana? Nanso migu so rehwe! Awurade na ose. 12 “Na afei monkə Silo, faako a midii kan bəo atenae de me Din too so, na monhwə nea meyəe no esiane me nkurofo Israelfo amumoyə nti. 13 Bere a moreye eyinom nyinaa, Awurade na ose, mekasa kyereə mo mpen bebree, nanso moantie; mefrəe mo, nanso moannya so. 14 Eno nti, senea meyəe Silo no, mede bəye ofi a me Din da so no, asoredan a mode mo ho to so, baabi a mede maa mo ne mo agyanom no. 15 Məpam mo afi m'anim senea meyəe mo nuanom Efraimfo no.” 16 “Enti momməo mpae mma saa nnipa yi, monnsre na munni mma wən nso; monnsre me, efise merentie mo. 17 Munnhu nea wəreyə wə Yuda nkurow no mu ne Yerusalem mmonten so no ana? 18 Mmofra boaboa nnyina ano, na agyanom so ogya no ano, mmea fotəw asikresiam de to brodo ma Əsoro Hemmea. Na wogu nsa ma anyame afoforo de hye me abufuw. 19 Na eyə me na wərehye me abufuw ana? Awurade na ose. Na eyə wən mmom na wərehaw wən ho, hye wən ho aniwu ana? 20 “Eno nti, nea Otumfo Awurade se ni: Wobehwie m'abufuw ne m'abufuwhyw agu beae yi so, agu nnipa ne mimoa, mfuw so nnua ne asase no so aba so, na ebədəw a ərennum.” 21 “Səe na Asafo Awurade, Israel Nyankopən, se: Monkə so, momfa mo əhyew afərebo nka mo afərebo a aka no ho, na mo ankasa monwe nam no! 22 Na bere a miyii mo agyanom fii Misraim na mekasa kyereə wən no, manhyə wən mmara a əfa əhyew afərebo ne afərebo ho nko ara, 23 mmom mede saa mmara yi kaa ho: Monye osetie mma me, na məye mo Nyankopən, na moaye me nkurofo. Monnantew akwan nyinaa a məhyə mo no so, na asi mo yiye. 24 Nanso wəantie na wəanye aso; mmom, wofi wən koma bəne mu yəe asooden. Wəsan wən akyi na wəankə wən anim. 25 Efi bere a mo agyanom fii Misraim de besi nne yi, da biara ne bere biara mesomaa me nkoo adiyifo baa mo nkyen.

26 Nanso wəantie me na wəanye aso. Wəde asooden yəe bəne boroo wən agyanom de so.” 27 “Sə moka eyinom nyinaa kyere wən a, worentie mo; se mofre wən a wərennye so. 28 Eno nti monkə nkyere wən se, ‘Eyi ne əman a ənyəe osetie mmaa Awurade, ne Nyankopən, na əmfəa nteəso no. Nokware asa, na afi wən ano. 29 Munyi mo tinwi na montow ngu, muntwa agyaadwo wə nkoko no so, efise Awurade apo, na wagyaa saa awo ntoatoaso yi a wəwə n'abufuwhyw no ase akyidi.” 30 “Yudafo aye bəne wə m'ani so, senea Awurade se ni. Wəde ahoni a, eyə akyiwade asisi ofi a me Din da so mu de agu ho fi. 31 Wəasisi Tofet sorənsorəmmea wə Ben Hinom bon mu; ehə na wəhyew wən mmabarima ne wən mmabea. Ade a manhyə wən na amma m'adwene mu nso. 32 Eno nti, monhwə yiye na nna no reba, Awurade na ose, a wəremfrə hə Tofet anaa Hinom Bon bio, na mmom, wəbefre no Okum Bon, efise wobesie awufo wə Tofet kosi se hə bəye ma. 33 Na afei saa nnipa yi afunu bəye aduan ama wim nnomaa ne asase so mimoa, na ərenka obiara wə hə a əbəpam wən. 34 Mede ahosepəw ne anigye nnyigyei, ayeforo ne ayeforokunu nne a əwo Yuda nkurow ne Yerusalem mmonten so no bəba awie, efise asase no bəda mpan.”

8 “Saa bere no, senea Awurade se ni, wobeyiyi Yuda ahemfo ne adwumayefo nnompe, asəfo ne adiyifo nnompe ne Yerusalemfo nnompe afi wən nna mu. 2 Wəbesew no kətə wə owia ne əsram ne əsorosoro nsoromma nyinaa a wədəe, na wəsəmee, na wodii akyi koo so abisa na wəsəree no ase. Wəremmoa wən ano na wərensie wən; mmom, wəbəye se sumina a egugu fam. 3 Baabiara a metwa saa əman bəne yi nkae no asu aksə no, wəbəpə se wobewu sen se wəbetena nkwa mu, senea Asafo Awurade se ni.” 4 “Ka kyere wən se, ‘Nea Awurade se ni: “Sə nnipa hwe ase a, wənsore ana? Se onipa dan ne ho a, ənsan n'akyi ana? 5 Afei aden nti na saa nnipa yi adan wən ho? Aden nti na Yerusalem dan ne ho daa yi? Wokura nnaadaa mu pintiñ; na wəmpe se wəsan wən akyi. 6 Mawen m'aso atie, nanso wənnka nea ətəe. Wən mu biara nnu ne ho wə n'amumoyə ho, na əka se, “Dən na maye?” Obiara fa ne kwan te se əponkə a ərepem aksə akono. 7 Mpo aturukuku a əwə wim nim ne mmere a wəahyehye ama no, na asukənkən, asomfena ne agyenku hu bere a wotu kətena baabi, nanso me nkurofo nnim nea Awurade hwehwə. 8 “Aden na mutumi ka se, “Yenim nyansa, efise yewə Awurade

mmara,” wō bere a akyerewfo kyerewdua torofo de atoro adannan mu? 9 Anyansafō no anim begu ase; wōn ho bedwiriw wōn na afide aiyi wōn. Se wōapo Awurade asem no a, na nyansa bēn na wōwō? 10 Mede wōn yerenom bēma mmarima afoforo ne wōn mfuw nso ama afoforo. Efi akumaa so kosi okese so, wōn nyinaa yē adifudepefo de pē ahonya; adiyifo ne asōfo te saa, wōn nyinaa yē asisifo. 11 Wōtoto me nkurofo apirakuru te senea ḡnye hu. Wōka se, “Asomdwōe, asomdwōe” wō mmere a asomdwōe nni hō. 12 Wōn ani wu wō wōn animguase nneye no ho ana? Dabi da, wōn ani nnwu koraa; wonnim fēre mpo. Enti wobētoto wō atofo mu; wobēhwehwe ase, se metwe wōn aso a, senea Awurade se ni. 13 “Mēfa wōn twabere nnōbae akō, nea Awurade se ni. Abi biara remma bōbe nnua no so. Abi biara remma borōdōma nnua no so, eso nhaban begunguan. Nea mede ama wōn no, wobegye afi wōn nsam.” 14 Adēn nti na yētete ha? Mommoaboa mo ho ano! Momma yenguan nkō nkuropōn a ewō bammo mu na yenkowuwu wō hō! efise Awurade yēn Nyankopōn abu yēn kumfō na wama yēn nsu a awuduru wō mu se yēnnom, efise yēayē bōne atia no. 15 Yehwēe kwan se yebenya asomdwōe nanso biribi pa biara amfi mu amma, yēhwēe ayaresabere kwan nanso ehu nko ara na ekāa yēn. 16 Wōtē atamfo no aponko home fii Dan; na wōn apōnkōnini su ma asase no nyinaa wosow. Wōaba se wōrēbēsē asase no ne so nneema nyinaa, kuropōn no ne wōn a wōtete mu nyinaa. 17 “Hwē, mēsoma awō a wōn ano wō bōre abi mo mu, nhurutoa a wontumi nnwudwo wōn, na wōbēkēka mo,” nea Awurade se ni. 18 Wōne m’awerēhow mu Werēkyekyefo, me koma abotow wō me mu. 19 Tie me nkurōfo sufre; a efi akyirikyiri asase so: “Awurade nni Sion ana? Ne Hene no nni hō bio ana?” “Adēn nti na wōde wōn nsesode ahyē me abufuw, wōn ananafo ahoni huhuw no?” 20 “Otwabere no atwa mu, ahuhuru bere no aba awie, na wonnnyee yēn nkwa.” 21 Se wōadwerēw me nkurofo no nti, wōadwerēw me; midi awerēhow, na ahodwiriw akyekyere me. 22 Aduru bi nni Gilead ana? ḡyaresafō bi nni hō ana? Na afei adēn nti na ayaresa nni hō mma me nkurofo apirakuru?

9 Ao, se me ti yē asuti, na m’aniwa yē nusu abura a! Metew nusu awia ne anadwo ama me nkurofo a wōakunkum wōn no. 2 Ao, se mewō akwantufo asoē wō nweatam no so a anka megyaw me nkurofo hō na mafi wōn nkyen; efise wōn nyinaa yē nguaman,

nnipakuw a wonni nokware. 3 “Wosiesie wōn tekremā te se agyan de di atoro; Enye nokware so na wōnam di yiye wō asase yi so. Wōyē bōne toatoa so; na wonnye me nto mu,” Awurade na ose. 4 “Monhwe yiye wō mo nnamfonom ho; munnye obiara nni wō mo abusua mu. Efise wōn mu biara yē ḡdaadaafo, na adamfo biara yē ḡsēefo. 5 Adamfo daadaa adamfo, na wōn mu biara nka nokware. Wōn tekremā akokwaw atorodi mu, wōde bōneye haw won ho. 6 Wōte nnaadaa mfimfini; na wōn nnaadaa mu wōmpe se wogye me to mu,” senea Awurade se ni. 7 Enō nti, seē na Asafō Awurade se, “Hwē, mēnan wōn aso wōn ahwē, na dēn bio na metumi aye esiane me nkurofo yi bōne nti? 8 Wōn tekremā yē agyan a ano wō bōre; eka nnaadaasēm. Obiara kasa asomdwōe mu kyere ne yōnko, nanso ne koma mu de, osum no afiri. 9 Ense se metwe wōn aso wō eyi hō?” Seē na Awurade se. “Ense se m’ankasa metō ḡoman a eṭe seē so were ana? 10 Mesu na metwa adwo ama mmepeōw no, mēbō abubuw a efa nweatam adidibea ho. Aye fo na obi mfa hō bio, na wōntē anantwi su wō hō. Wim nnomaa no atutu kō na mmoa no nso aguan kō. 11 “Mēyē Yerusalem mmubui siw, sakraman atu; na mēma Yuda nkurow ada mpan senea obiara ntumi ntēna hō.” 12 Onipa bēn na onim nyansa ara se ḡbete eyi ase? Hena na Awurade akyerēkyere no a obetumi akyerē ase? Adēn nti na wōasēe asase no ama ada mpan se nweatam a obiara ntumi mfa so? 13 Awurade kae se, “Esiane se wōapo me mmara a mehyē maa wōn no nti, wōanyē osetie amma me na wōanni me mmara so. 14 Mmom, wōadi wōn koma asoōden akyi, wōadi Baalnom akyi senea wōn agyanom kyere wōn no.” 15 Enō nti, nea Asafō Awurade, Israel Nyankopōn no se ni: “Hwē, mēma saa nnipa yi adi aduan a ḡye nwen na wōanom nsu a wōde awuduru afra. 16 Mēbō wōn ahwete amanaman a wōn anaa wōn agyanom nnim so no so, na mede afoa bētaa wōn kosi se mēsēe wōn.” 17 Senea Awurade tumfo se ni: “Dwene ho! Frē mmea agyaadwotwafo no, frē wōn a wōakwadaw mu pa ara. 18 Ma wōmmra ntem mmesu ngu yēn so kosi se yēn ani so bētaa nusu na nusu aguare yēn. 19 Wōte agyaadwotwa nnyigyei fi Sion se, ‘Wōasēe yēn! Yēn anim agu ase yiye! Esē se yetu fi yēn asase so efise yēn afi abubu.’” 20 Afei, mo mmea, muntie Awurade asem; monye aso mma nsem a efi n’ānom. Monkyere mo mmabēa senea wotwa dwo; monkyere mo ho mo ho abubuwō. 21 Owu aforo afa yēn mfensere mu ahyēn yēn aban

mu; apam mmofra afi mmɔnten so ne mmerante afi ɔman aguabøbea. 22 Ka se, “Sεε Na Awurade se, “Nnipa afunu bededa hø te se sumina a egugu petee mu, te se aburow a nnøbaetwafo atwa agu n'akyi a obiara mmoaboaa ano.” 23 Eyi ne nea Awurade se: “Mma onyansafo mfa ne nyansa nhyeheyø ne ho anaa ɔhoødenfo mfa n'ahøden nhyeheyø ne ho anaa ɔdefo mfa n'ahonya nhyeheyø ne ho. 24 Mmom ma nea ɔhyehye ne ho nhyeheyø ne ho se ɔwo nhumu, na onim sε, me ne Awurade a ɔye adøe, na obu atøntrennee na ɔye adetrennee wø asase so, efise eyinom na esø m'ani,” senea Awurade se ni. 25 “Nna no reba,” Awurade na ose, “A mætwe wøn a wøatwa twetia wo honam fam nko ara no nyinaa aso: 26 Misraimfo, Yudafo, Edomfo, Amonfo, Moabfo ne wøn a wotete nweatam a ewø akyirikyiri nsase so nyinaa. Na nokware, saa aman yi nyinaa ye momonotofo na mpo Israelfi nyinaa ye koma mu momonotofo.”

10 Muntie nea Awurade ka kyere mo, Israelfi. 2 Sεε

na Awurade se: “Munnsua amanaman no akwan anaa momma wim nsenkyerønne mmø mo hu, ewø mu se wøbø amanaman no hu. 3 Na nkurofo no amanne nka hwhee; wotwa dua fi kwaæ mu, na odwumfo de ne fitii asen. 4 Wøde dwetø ne sikakøkø hyeheyø no; wøde nnadewa ne asae bøbø si hø senea ɔrenhwe fam. 5 Ete se kaakaabotoní a esí efere mfikyifuw mu, wøn ahoni no ntumi nkasa; esø se wøsoa wøn efise wontumi nnantew. Munnsuro wøn; wørentumi nhaw mo na wørentumi nyø ade pa biara nso.” 6 Obiara nte se wo, Awurade; woyø ɔkøse na wo din so wø tumi mu. 7 Hena na ense se odi wo ni, Amansanhene? Eyi na ɔfata wo. Amanaman no so anyansafo nyinaa mu ne wøn ahenni nyinaa mu, obiara ne wo nse. 8 Wøn nyinaa ye adwenharefo ne nkwaseafo; dua ahoni a so nni mfaso na ema wøn nkyerekyere. 9 Wøde dwetø a wøaboro fi Tarsis ba, ne sikakøkø nso fi Ufas ba. Eye nea odwumfo ne sika dwumfo aye a wøde ntama bibiri ne beredum afura no, ne nyinaa ye adwumfo anyansafo nsa ano nnwuma. 10 Nanso Awurade ne nokware Onyankopøn no; ɔno ne Onyankopøn teasefo, daapem Hene no. Se ne bo fuw a asase wosow; na amanaman no ntumi nnyina n'abufuwhyew ano. 11 “Ka eyi kyere wøn: ‘Saa anyame a enye wøn na wøyeø ɔsoro ne asase no bøyera afi asase so ne ɔsorosoro ase.’” 12 Nanso Onyankopøn de ne tumi bøø asase; ɔtoo wiase fapem wø ne nyansa mu, na ode ne nhumu trew ɔsorosoro mu. 13 Se ɔpaapae aprannaa a ɔsorosoro

nsu bøbø mu; ɔma omununkum ma ne ho so fi nsase ano. ɔde anyinam ka osu ho ba, na ogyaa miframa mu fi n'adekoradan mu. 14 Onipa biara nnim nyansa, na onni nimdee; sikadwumfo biara anim gu ase, esiane n'ahoni nti. Ne nsesode ye atoro; wonni ɔhøme biara wø wøn mu. 15 Wøn so nni mfaso, wøn ho ye serew; se wøn atemmu du so a, wøbøyera. 16 Nea ɔye Yakob Kyefø no nte se eyinom, efise ɔno ne ade nyinaa Yøfo a Israel, abusua a eyø n'agypade nso ka ho, Asafo Awurade ne ne din. 17 Mommoaboaa mo ahode ano mfi asase no so, mo a motete nkurow a wøatua wøn ano mu. 18 Na sεε na Awurade se: “Saa bere yi metow wøn a wøtete asase yi so agu; mede amanehunu bøba wøn so senea wøbøfa wøn nnommum.” 19 Me pira yi nti minnue, m'apirakuru ye akisikuru! Nanso mehyøe me ho den se, “Eyi ne me yare, na esø se mimia m'ani.” 20 Wøasøe me ntamadan; wøatwitwa n'ahama nyinaa mu. Wøafa me mma nyinaa kø a merenhu wøn bio; anka obiara a obesi me ntamadan anaa obesiesie me suhye. 21 Nguanhwøfo no ye adwenharefo wommisa Awurade akyi kwan; eno nti wønkø so na wøn nguankuw no abø ahwete. 22 Muntie! Amanneø no reba, basabasaye kese a efi atifi fam asase bi so! Ebøma Yuda nkurow ada mpan, na aye sakraman atu. 23 Awurade, minim sε, onipa nkwa nyø ne de; na enye onipa na ɔkyerekøyeø n'anammonø. 24 Tee me so, Awurade, wø trenee mu, mfi w'abufuw mu nyø; anyø saa a wøbedwerøw me. 25 Hwie w'abufuwhyew no gu amanaman a wonnye wo nto mu no so, nnipa a wømmø wo din no so. Efise, wøasøe Yakob wøasøe no koraa na wøasøe n'asase a wøwoo no too so no.

11 Asem a efi Awurade hø baa Yeremia nkyen ni:

2 “Tie apam yi mu nhyeheyøe na ka kyere Yudafo ne wøn a wøtete Yerusalem. 3 Ka kyere wøn se, sεε na Awurade, Israel Nyankopøn se: ‘Nname nka onipa a onni apam yi mu nhyeheyøe so, 4 nea mehyø maa mo agyanom bere a miyii wøn fii Misraim, fononoo a wønan dade wø mu no.’ Mekae se, ‘Monyø osetie mma me na monyø biribiara a mehyø mo, na mobeyø me nkurofo na maye mo Nyankopøn. 5 Na afei mëma ntam a mekaa mo agyanom se, mëma wøn asase a nufusu ne ewø sen wø so no aba mu,’ asase a mote so nne yi.” Mibuae se, “Amen, Awurade.” 6 Awurade ka kyereø me se, “Bo saa asem yi ho dawuru wo Yuda nkurow ne Yerusalem mmɔnten so se: ‘Muntie apam yi ho nhyeheyøe na munni so. 7 Efi bere a miyii mo agyanom fii Misraim besi nne yi, mebøø wøn køkø bere biara se,

“Monye osetie mma me.” 8 Nanso wɔantie na wɔamfa no asem; na mmom, wodii asooden a efi wɔn koma bɔne mu no akyi. Eno nti memaa nname a efi apam a mahye wɔn se wonni so na wɔanni so no mu no baa wɔn so.” 9 Na afei Awurade ka kyere se me se, “Atuatew apam bi wɔ Yudafo ne wɔn a wɔtete Yerusalem no ntam. 10 Wɔasan kɔ wɔn agyanom a wɔampe se wotie m'asem no bɔne ho. Wɔadi anyame foforo akyi akɔsɔm wɔn. Yerusalem fifo ne Yuda fifo abu apam a me ne wɔn agyanom yee no so. 11 Eno nti nea Awurade se ni: ‘Mede amanehunu a wɔrentumi nguan mfi mu beba wɔn so. Ewɔ mu se, wosu frɛ me de, nanso merennye wɔn so. 12 Yuda nkurow ne Yerusalemfo bɛkɔ akosu afre anyame a wɔhyew nnuhuam ma wɔn no, nanso se amanehunu ba a wɔrentumi mmoa wɔn koraa. 13 Wo Yuda, wɔwɔ anyame a wɔn dodow bɛye se wo nkurow; na afɔremuka a moasisi se mobehyew nnuhuam wɔ so ama animguase nyame Baal no dɔoso se Yerusalem mmɔnten.’ 14 “Mmɔ mpae mma saa nnipa yi, nni mma wɔn na nsre mma wɔn, efise, se wosu frɛ me wo wɔn amanehunu mu a merennye wɔn so. 15 “Dɛn na me dɔfo reye wɔ m'asɔredan mu bere a one bebree hyehye nsemmonedi ho? Ahodwira nam betumi abo wo asotwe agu ana? Se woye w'amumoyesem a na w'ani agye.” 16 Awurade, frɛ wo ngodua a enyin fromfrom a ɛsow aba a eyɛ fe. Nanso ɔde ahum kɛse bi nteɛmu beto mu gya, na ne mman bebebui. 17 Asafo Awurade a oduaa wo no ahye amanehunu ho nkɔm wɔ wo ho, efise Israel fifo ne Yuda fifo aye bɔne ahye me abufuw se wɔhyew nnuhuam ma Baal. 18 Esiane se Awurade yii pow a wabɔ kyere se me no nti, mihui, efise saa bere no ɔde nea wɔreye no kyere se me. 19 Meyɛɛ se oguamma a odwo a wɔde no rekɔ akokum no; amma m'advwene mu se wɔabɔ wɔn tirim pɔw atia me se, “Momma yensee dua no ne n'aba no; momma yentwa no mfi ateasefo assase so, senea wɔnnkae ne din bio.” 20 Nanso wo, Asafo Awurade, wo a wubu atɛntrenee na wosɔ koma ne adwene hwe, ma minhu w'awereto wo wɔn so, na wo nsam na mede me nsem nyinahye. 21 Eno nti nea Awurade ka fa Anatot mmaprima a wɔrehwɛhwe wo akum wo na wɔka se, “Nhye nkɔm wɔ Awurade din mu anye saa a, wubewu wɔ yɛn nsa ano,” 22 Eno nti, nea Asafo Awurade se ni: “Mɛtwe wɔn aso. Wɔn mmerante bewuwu afoa ano, na ɔkɔm bekunkum wɔn mmaprima ne mmabea. 23 Worennya wɔn nkae biara mpo, efise mede amanehunu beba Anatotfo so wɔ won asotwe afe mu.”

12 Woye otreneeni bere biara, Awurade, se mede asem to w'anim a. Nso me ne wo bekasa afa w'atentrenee ho: Aden nti na amumoyefo kwan si wɔn yiye? Aden nti na wɔn a wonni gyidi ho dwo wɔn? 2 Woadua wɔn, na wɔagye ntin; wonyinyin na wɔsow aba. Wɔbɔ wo din bere biara nanso wɔn koma mmɛn wo. 3 Nanso wunim me, Awurade; wuhu me, na wosɔ m'advwene a mewɔ wo wo ho no hwe. Twe wɔn kɔ se nguan a wɔrekotwitwa won mu! Yi wɔn si nkyen ma okumda! 4 Asase no nkyen nkosi da bɛn na prama so sare nguan nkosi da bɛn? Esiane se wɔn a wɔte so no ye amumoyefo nti mmoa ne nnomaa a wɔwɔ so awuu. Na nnipa no da so ka se, “Drenhu nea ɛba yen so.” 5 “Se wo ne mmaprima atu mmaprima ama woabre a, ɛbɛye dɛn na wo ne aponkɔ besi mmaprikakan? Se wuhinti wɔ asase petee so a, eno de, dɛn na wobɛye wɔ Yordan ho nkyekyerɛ mu? 6 Wo nuabarimanom, w'ankasa abusuafɔ, wɔn mpo ayi wo ama; wɔtɛe mu dennen tia wo. Mfa wo ho nto wɔn so, se mpo wɔka wo ho asem pa a. 7 “Megyaw me fi, ato m'agypade asaworam; mede nea medo no no behye n'atamfo nsa. 8 M'agypade aye me se gyata a ɔwɔ kwaee mu. ɔbɔbɔ mu gu me so; eno nti metan no. 9 So m'agypade nyɛɛ me se anomaa a nkekɛ sisi ne ho a ɔkyere mmoa na nnomaa foforo a wɔkyere mmoa atwa ne ho ahyia resosow no ana? Monkoboaboa nkekaboa nyinaa ano. Momfa wɔn mmaprima na wonkum wɔn. 10 Nguanhwɛfo bebree bɛsɛe me bobeturo, na wɔatiatia me mfuw so; wɔbedan me mfuw fɛɛfɛ no aye no asase hunu a ɛda mpan. 11 ɛbɛye asase a ada mpan a, awo wosee na ɛda ho kwa wo m'anim; asase no nyinaa bɛda mpan efise obiara nni hɔ a ɔhwɛ so. 12 Nkoko wosee a ɛwo nweatam no nyinaa so no na aseefo beba abegu bebree, Awurade afoa bekunkum wɔn afi asase ano de akosi ano nohɔ; obiara remfa ne ho nni. 13 Wobedua atoko, nso wobetwa nsɔe; wobɛbre wɔn ho nanso wɔrennya hwee. Wɔn ani bewu wɔ wɔn nnɔbaetwa ho. Awurade abufuhyew nti.” 14 Nea Awurade se ni: “Na me yɔnkonom amumoyefo a wɔfa agypade a, mede maa me nkurofo Israelfo no de, metu wɔn afi wɔn nsase so na metu Yudafi afi wɔn mu. 15 Na se mitu wɔn wie a, mehu wɔn mmɔbɔ bio, na mede wɔn mu biara beba n'agypade, ne n'asase so. 16 Na se wosua me nkurofo akwan yiye na wɔbɔ me din ka ntam se, ‘Nokware se Awurade te ase yi' a, ewɔ mu se mmere bi wɔkyere se me nkurofo ma wɔde Baal kaa ntam de, nanso wɔn ase betim wo me nkurofo mu. 17

Nanso se ḥoman bi antie a, metu n'ase, na masée no korakora,” Awurade na ose.

13 See na Awurade ka kyereε me: “Ko na koto nwera aboso bo w'asen, nanso mma no nka nsu.” 2 Enti metoo aboso senea Awurade kyereε no, na mede baa m'asen. 3 Afei, Awurade asem baa me nkyen ne mprenu so se, 4 “Fa aboso a wotoe a eba w'asen no ko Eufrate ho mprempren ara na fa kosie ḥobtan tokuru bi mu.” 5 Enti mede kosiee Eufrate ho, senea Awurade ka kyereε me no. 6 Nna bebree akyi no, Awurade ka kyereε me se, “Afei ko Eufrate ho na kofa aboso a meka kyereε wo se fa kosie hoo no.” 7 Enti meko Eufrate ho kotuu aboso no wo beae a mede siei no, nanso na asuu atetew a so nni mfaso biara. 8 Afei Awurade asem baa me nkyen se, 9 “See na Awurade se, ‘Saa ara na mesee Yuda ahantan ne Yerusalem ahantakyεnee no. 10 Saa amumoyεfo yi a wɔmpe se wotie m'asem na wodi wɔn komaden akyi na wodi anyame afoforo akyi som wɔn, sore wɔn no, bεye se saa aboso yi, na wɔn so remma mfaso biara! 11 Senea aboso kyekyere onipa asen no, saa ara na mede Israelfi ne Yudafi nyinaa bataa me ho se wɔnyε me nkurfo a wobεma me din so, aka m'ayeyi na wɔahyε me anuonyam, nanso wɔantie me,’ nea Awurade se ni. 12 “Ka kyere wɔn se, ‘Nea Awurade, Israel Nyankopɔn se ni, Wɔmfa nsa nhye nsa kotoku biara ma.’ Na se wɔka kyere wo se, ‘Yenim se eεε se wode nsa hye nsa kotoku biara ma a,’ 13 afei ka kyere wɔn se, ‘Nea Awurade se ni: Mede nsabow bεhyε wɔn a wɔtete asase yi so nyinaa ma, a ahemfo a wote Dawid ahengua so, asofo, adiyifo ne wɔn a wɔtete Yerusalem nyinaa ka ho bi. 14 Metotow wɔn abobo wɔn ho wɔn ho, agyanom ne mmabarima nyinaa, Awurade na ose. Meremma ahummɔbɔ anaa ayamye anaa ayamhyehye nsiw ɔsεε a merebesee wɔn no ho kwan.” 15 Muntie na monye aso, na monnyε ahantan, efise Awurade akasa. 16 Monhyε Awurade, mo Nyankopɔn, anuonyam ansa na wama sum aduru, ansa na mo anan ahintihintiw wo nkoko a eso reduru sum no so. Mo ani da hann so, nanso ḥebdan no sum kusuu na wɔsesa aye no sum kabii. 17 Nanso se moantie a, mesu wo kokoa mu esiane mo ahantan nti; m'ani btaataa nsu, na nusu aguare me, efise wobεfa Awurade nguankuw no akɔ nnommum mu. 18 Monka nkyere ḥene ne ḥhemmea se, “Mumfi mo ahengua so nsi fam, na mo anuonyam ahenkyεw befi mo ti so.” 19 Wobεtoto Negeb nkupron apon mu, na obiara nni hɔ a obebuebue. Wobεsoa Yudafo akɔ nnommum

mu wobetwa wɔn asu koraa. 20 Mo mpagyaw mo ani nhwε wɔn a wofι atifi fam reba no. Nguankuw a wode hyεε mo nsa no, nguan a mode wɔn hoahoa mo ho no wɔ he? 21 Se Awurade de wɔn a wɔyε mo nnamfonom yε mo so atitiriw a, dεn na mobεka? Na εrenyε mo yaw te senea ḥbea ḥreko awo ana? 22 Na se wubebisa wo ho se, “Aden nti na eyi aba me so a?” Na efi w'amumoyε bebrebe no nti na wɔatetew wo fam atade mu aye wo nipadua basaa no. 23 Etiopiani betumi asesa n'ahosu ana? Na osebo nso betumi asesa ne ho nsisim no? Saa ara na worentumi nyε papa, wo a bɔneyε akokwaw wo no. 24 “Mεbɔ mo ahwete se ntεtε a, nweatam so mframε rebo no. 25 Eyi ne nea mubanya, mo kyεfa a mahyε ama mo,” Awurade na ose, “efise mo were afi me na mode mo ho ato anyame huhuw so. 26 Metwe mo fam ntade abua mo anim na wɔahu mo ahhora. 27 Mo aguamammo ne mo akɔnnɔ bɔne, mo aguamammo a momfere ho! Mahu mo nneyε bɔne no wo nkoko ne sare so. Due, Yerusalem! Wobεyε fi akosi da bεn?”

14 Eyi ne Awurade asem a ɔde maa Yeremia a εfa nsuyow ho: 2 “Yuda resu, ne nkupron hu amane; wɔbɔ asase no ho abubuw, na osu foro fi Yerusalem kɔ. 3 Mmapɔmma soma wɔn asomfo ma wɔkohwehwe nsu; wɔkohwe ahina mu nanso wonnya nsu. Wode wɔn asuhina san ba a hwεe nni mu; wode awerεhow ne abawpa katakata wɔn ti so. 4 Asase no apaapae, efise osu ntɔ wo asase no so; akuafø no koma atutu na wɔkata wɔn ti so. 5 Mpo ḥforotεbere a ɔwo sare so gyaw ne ba a wawo no foforo, efise sare biara nni hɔ. 6 Sare so mfurum gyinagyina nkoko wosee no so home se sakraman; wɔkrankran wɔn ani hwehwe didibea nanso wonhu bi.” 7 Ewɔ mu se yε amumoyε di adanse tia yεn de, nanso Awurade, wo din nti ye ho biribi. Yεn atuatew dɔɔso; na yεaye bɔne atia wo. 8 Wo a wɔyε Israel Anidaso, n'Agyenkwia wɔ amanehunu mmere mu, aden nti na woayε se ḥohoh wɔ asase no so, se ɔkwantuni a ɔsoe anadwo? 9 Aden nti na woayε se obi a ade afu ne mu yi, se ɔkofo a onni ahoɔden a ɔde boa? Wowo yεn ntam, Awurade na wo din da yεn so; nnyaw yεn mu! 10 Eyi ne nea Awurade ka fa saa nnipa yi ho: “Wɔn ani gye akyinkyinakyin yεn ho yiye; wɔmma wɔn anan nhom. Eno nti Awurade nnye wɔn nto mu; afei ḥebkae wɔn amumoyεsem no na watwe wɔn aso wo wɔn bɔne ho.” 11 Na Awurade ka kyereε me se, “Mmɔ yiyεyε ho mpae mma saa nnipa yi. 12 Mmom ewɔ mu

se wodi mmuada de, nso merentie wən sufre; ewo mu se wəbə əhyew afore ne aduan afre de, nso merennye. Mmom, mede afoa, əkəm ne əyaredəm besee wən.” **13** Nanso mekae se, “Ao, Otumfo Awurade, adiyifo no ka kyere wən daa se, ‘Morenhu afoa, na əkəm remma. Nokware mema mo asomdwoe a ebetena hə daa wə ha.’” **14** Na Awurade ka kyere se me se, “Adiyifo no hye akəntoro wo me din mu. Mensomaa wən, minnyii wən na menkasa nkyere wən ε. Wərehye nkəm fa atoro anisoadehu, asumansəm, abosonsom ne wən ankasa nnaadaa adwene ho. **15** Əno nti, nea Awurade ka fa adiyifo a wəde me din hye nkəm no ho ni: mensomaa wən nanso woka se, ‘Afoa biara anaa əkəm biara remma asase yi so.’ Saa adiyifo no ara bətətə wə afoa ano ne əkəm mu. **16** Na nnipa a wəhye nkəm kyere wən no, wəbetotow wən agu Yerusalem mmənten so esiane əkəm ne afoa nti. Wərenya obiara nsie wən: wən yerenom, wən mmabarima anaa wən mmabea. Mema amanehunu a efata wən aba wən so. **17** “Ka saa asem yi kyere wən: “ma nisu nguare me anadwo ne awia, a to ntwa, efise Əbabea Babun no, me nkurofo, anya apirakuru a eyə hu na eyə ahodwiriw mmoroso. **18** Se mekə əman no mu a, mihu nnipa a wətatə wə afoa ano; se mekə kuropən no mu a mihu əkəm nsunsuanso. Odiyifo ne əsəfo nyinaa kə asase a wonnim so so.”” **19** Woapo Yuda koraa ana? Wubu Sion animtiaa ana? Aden nti na wode əhaw aba yen so na yenna ayaresa? Yen ani daa asomdwoe so, nanso ade papa biara mmaa ε; yen ani daa ayaresa bere so nanso ehu na əbae. **20** Awurade, yegye yen amumoye ne yen agyanom afədi to mu; nokware, yeaye bəne atia wo. **21** Na wo din nti mmu yen animtiaa; nhura w'ənuonyam ahengua no ho. Kae wo ne yen apam no na mmu so. **22** Na amanaman ahoni ahuhuw no mu bi ma osu tə ana? Wim ankasa na tə obosu ana? Dabi da, eyə wo, Awurade yen Nyankopən. Enti wo so na yen ani da, na wo na woye eyinom nyinaa.

15 Afei Awurade ka kyere se, “Se mpo, Mose ne Samuel begyinaa m'anim a anka me koma rento nkə saa nnipa yi so. Ma womfi m'ani so! Ma wənkə! **2** Na se wobisa wo se, ‘Ehe na yenko' a, ka kyere wən se, ‘Se na Awurade se: “Wən a woahye ouwama wən no, bəkə ouw mu; wən a woahye afoa amə wən no betotə wə afoa ano; wən a woahye əkəm amə wən no, əkəm bəde wən; wən a woahye nnommumfa amə wən no bəkə nnommum mu.” **3** “Mede adesəfe ahorow anan beba wən so,” Awurade na ose, “afoa a ebekunkum

wən, akraman a wobetwe wən ase akə, wim nnomaa ne asase so mmoa a wəbətetew wən nam asee wən.” **4** Məma wəayə akyiwade ama asase so ahenni nyinaa, esiane nea Yudahene Hesekia babarima Manase yee wə Yerusalem nti. **5** “Hena na obehu wo mməbə, Yerusalem? Hena na obegyam wo? Hena na obegyina abisa sənea wo ho te? **6** Woapo me,” Awurade na ose. “Wugu akyirisan so ara. Əno nti mətəe me nsa wə wo so na masce wo. Me yam renhyehye me mma wo bio. **7** Mede nhuhuwo apampaa behuhuw wən so wə asase no kuropən apon ano. Mede owu ne əsəe beba me nkurofo so, efise wənsakraa wən akwan ε. **8** Məma wən akunafo adəəso asen mpoano nwea. Mede əsəfeo beba owigyna, abəhaw wən mmerante nanom; mpofirim mede əyaw ne ehu beba wən so. **9** Əbeatan a wawo ason bətə beraw, na wagyaa mu. Ne wia bətə wə bere a ade nsaa ε; wobegu n'anim ase abre no ase. Mede nkae no bema afoa wə wən atamfo anim,” Awurade na ose. **10** Ao, me na a wowoo me, onipa a asase no sofo nyinaa ne me ham, di aperepere! Memfəm obi biribi na memməo bosea mfti obi hə ε, nanso obiara dome me. **11** Awurade kae se, “Nokware megye wo ama botae pa bi; ampa ara məma w'atamfo apa wo kyew wə amanehunu ne ahohia mmere mu. **12** “Onipa betumi abu dade mu dade a efi atifi fam, anaa kəbere? **13** “Mo ahode ne mo nnwetəbona mede bəma se wəmfəm a wərentua ka, esiane mo nnebəne nyinaa wə mo man no mu nti. **14** Mede mo bəyə nkəa amə mo atamfo wə əman a munnim so so, m'abufuw bəma ogya adəw na əbəhyew mo.” **15** Wote ase, Awurade; kae me na hwe me so. Tə wən a wətaa me no so were. Wowə abodwokyere, mma me nwu; hwe sənea wo nti wəbə me ahohora. **16** Wo nsem bae no, midii; εyə ε m'ahosepəw ne me koma apəde, na wo din da me so, Ao, Asafo Awurade Nyankopən. **17** Mantena wən a woye wən ani fekuw mu, ne wən annye wən ani; metew me ho tenae, efise wo nsa daa me so na w'abufuw hyee me ma. **18** Aden nti na me yaw to ntwa da na m'apirakuru aye akisikuru a ano ye den? Wope se woye se nnaadaa asuwa ma me, se asuti a εyəw ana? **19** Enti səe na Awurade se, “Se wosakra w'adwene a megye wo ato mu bio na woasom me; se nsem a edi mu fi w'anom, na εyə nsem huhuw a, wobeyə me kasamafo. Ma saa nnipa yi nnan mmra wo nkyen, na wo de, εnse se wodan kə wən nkyen. **20** Mede wo bəyə ofasu amə saa nnipa yi, bammo fasu a wəde kəbere ato; wəne wo bedi asi nanso wərenni wo so nkonim,

efise me ne wo wə hə se meyi wo na magye wo nkwa,” Awurade, na ose. 21 “Megye wo nkwa afi amumoye fo nsam na mayi wo afi atirimodenfo nsam.”

16 Afei Awurade asem baa me nkyen se: 2 “Ense se woware na wowo mmabarima anaa mmabea wo ha.” 3 See na Awurade ka fa mmabarima ne mmabea a wəwo wən asase yi so; mmea a wəye wən nanom ne mmarima a wəye wən agyanom no ho: 4 “Owuyare bekunkum wən. Worensu wən na worensie wən, mmom wəbeyə se sumina a egugu fam. Wobetotə afoa ano na əkəm bekunkum wən na wən afunu bəye aduan ama wim nnomaa ne asase so mmoa.” 5 “Nhyen ofi a aiyiye aponto wo mu; nkusu wən abia, na mma wən hyeden, efise mayi me nhyira, me do ne m’ahumməbo afi saa nnipa yi so,” Awurade na ose. 6 Atitiriw ne mpapahwekwa bewuwu wə asase yi so. Worensie wən na worensu wən na obiara remmə ne ho kam, na ərenyi ne ti wə wən nti. 7 Obiara remma wən a wodi awufo no ho awerehow no aduan mfa nkyekye wən were, owofo no agya anaa ne na mpo, obiara remma wən nsa mfa nkyekye wən were. 8 “Na nhyen ofi a aponto kə so wə mu nkətena ase, nnidi na nnom. 9 Na see na Awurade Tumfo, Israel Nyankopon no se: Wo nkwanne mu a w’ani tua no, mede ahosepew ne anigye nnyigyei, ayeforokunu ne ayeforo ahosepew nne a ewə ha no bəba awiei. 10 “Se woka eyinom nyinaa kyere saa nnipa yi na wobisa wo se, ‘Aden nti na Awurade abo atoyerenkym a eyə hu see atia yən? Den mfomso na yəaye? Bəne bən na yəaye atia Awurade, yən Nyankopon’ a, 11 eno de ka kyere wən se, ‘Efise mo agyanom gyaw me hə kodii anyame foforo akyi, kəsəm wən soree wən, Awurade asem ni. Wogyaw me na wəanni me mmara so. 12 Na mo de, moaye amumoyesem asen mo agyanom. Monhwe senea mo mu biara di ne koma bəne asooden akyi wo bere a anka eṣe se əyə osetie ma me. 13 Eno nti, metu mo afi saa asase yi so de mo akə asase a, mo anaase mo agyanom nnim so, na mobesom anyame foforo wə hə awia ne anadwo, na merenhu mo mməbə.’ 14 “Nanso nna no reba,” Awurade na ose, “a nnipa renka bio se, ‘Se Awurade te ase yi, nea oyii Israelfo fii Misraim,’ 15 mmom, wəbeka se, ‘Se Awurade te ase yi nea oyii Israelfo fii atifi fam asase ne aman a otuu wən kə so nyinaa.’ Efise mesan de wən aba asase a mede maa wən tete agyanom no no so. 16 “Na mpren, mesoma apopofo bebree a wəbeyere wən.” Awurade na ose. “Eno akyi, mesoma akəfa abəmməfo bebree

a wəbətaataa wən wə mmepeəw ne nkoko nyinaa so ne abotan atokuru mu. 17 M’ani tua wən akwan nyinaa; enhintaw me, na wən bəne nso nhintaw wə m’ani so. 18 Metua wən amumoye ne wən bəne so ka mprenu, efise wəde aniwude nsesode a enni nkwa ne wən ahoni a eyə akyiwade abehye m’agypade so ma de agu m’asase ho fi.” 19 Awurade, m’ahooden ne m’abandennen, m’ahohia mu guankəbea, wo nkyen na amanaman no bəba; wobefi nsase ano aka se, “Yən agyanom annya biribira se anyame huhuw, ahoni a wən so nni mfaso na wəammoa wən. 20 Nnipe yə wən ankasa anyame ana? Yiw, nanso wənye nokware anyame!” 21 “Eno nti məkyerekyere wən, saa bere yi nea məkyere wən, me tumi ne m’ahooden. Afei wobehu se me din ne Awurade.

17 “Wəde dade kyerewdua akrukyerew Yuda bəne, dade kyerewdua a ano te se kyerewbo, wə wən koma apon so ne wən afremuka mmən so. 2 Mpo, wən mma kae wən afremuka ne Asera nnua a ewə nnua a adennen no nkyen ne nkoko ateten no so. 3 Me mmepeəw a ewə asase no so, mo ahonyade ne mo nnwetəbona nyinaa mede bəma se asade, eñe mo sorənsorəmmea nso, esiane mo man no so bəne nti. 4 Mo ankasa mfomso nti mobəhwere agypade a mede maa mo no. Mede mo bəye nkəma mo atamfo wə asase a munnim so so, efise moahwanyan m’abufuw, na əbətena hə daa.” 5 See na Awurade se, “Nname nka nea əde ne ho to onipa so, nea əde ne ho to əhonam so pe n’ahooden na ne koma dan fi Awurade ho. 6 Əbeyə se wura a ewə nsase tamaa so; se yiyeedi ba a ərenhu, əbətena nweatam a awo so, ne nkyene asase a obi nte so so. 7 “Nhyira nka onipa a əde ne ho to Awurade so, na n’andaso wə ne mu. 8 Əbeyə se dua a wəadua no asu ho na ne ntin tee kə asu no mu. Se ahuhuru ba a onsuro; ne nhaban yə fromfrom mmere nyinaa. Onni əhaw biara wə afe a osu ntə mu na əkə so sow aba daa.” 9 Koma yə nnaadaa sen ade nyinaa na ano nni aduru. Hena na əbəte n’ase? 10 “Me Awurade, məpəpəpə koma mu na mehwehwe adwene mu, gyina so de tua onipa ka senea n’abrabə te, ne senea efata ne nneyəe.” 11 Senea asemēte a osow nkesua a eñe əno na ətowee no, saa ara na onipa a onya sika a əmfa əkwan pa so no te. Se obu ne nkwa nna mu abien a wobegyaw no mu, na awiei no, ne kwasea bəda adi. 12 Anuonyam ahengua a wəama so fi mfiase no, ne yən kronkronbea. 13 Awurade, woye Israel nidaso, wən a wəpa w’akyi nyinaa ani bewu. Wən a wətwe

won ho fi wo ho no, wobesie won efise woagyaw Awurade a oye nkwa asutu no. **14** Sa me yare Awurade, na me ho beto me; gye me na menya nkwa, na wo ne obaako a mekamfo wo. **15** Wobisa me daa se, “Ehe na Awurade asem no wa? Ma emmra mu mprempren!” **16** Minnguan mfii m’adwuma se wo guanhwefo ho; wunim se menhwehwee abasantu da. Nea efi m’anom ye pefee wo w’anim. **17** Nhunahuna me; wo ne me guankoebea wo amanehunu da. **18** Ma won a wotaa me anim ngu ase, na yi me fi ahohora mu. Ma wømmø hu, nanso mma me koma ntu. Ma amanehunu da no mmra won so; fa ɔhawprenu see won. **19** See na Awurade ka kyere me, “Ko na kogyina nnipa no pon a Yuda ahemfo di ho ahyemfiri no; kogyina Yerusalem apon a aka no nso ano. **20** Ka kyere won se, ‘Muntie Awurade asem, mo Yuda ahemfo ne Yudafo nyinaa ne won a wøtete Yerusalem a wøfa saa apon yi mu. **21** See na Awurade se: Monhwø yiye na moansoa nnesoa Homeda anaa moamfa amfa Yerusalem apon mu. **22** Monnsoa adesoa mfi mo afi mu na monnyø adwuma biara Homeda, na mmom monyø Homeda no kronkron, senea mehyøe mo agyanom no. **23** Nanso woantie na woammu; wøye asooden, woantie na woampø nteeso. **24** Nanso se mohwø yiye na moye osetie ma me a, see na Awurade se, na moamfa nnesoa amfa saa kuropon yi apon mu Homeda, na se moye Homeda no kronkron a monnyø adwuma biara a, **25** eno de ahemfo a wote Dawid ahengua so ne won adwumayefo befa saa apon yi mu. Won nyinaa beba a wøtete nteaseenam mu ne aponkø so, a Yuda mmarima ne won a wøtete Yerusalem ka ho, na nnipa bøtena kuropon yi mu daa nyinaa. **26** Nnipa befi Yuda nkurow ne nkuraa a atwa Yerusalem ho ahyia no aba, wobefi Benyamin asase ne atøe fam nkoko so, wobefi mmpøw, mantam ne Negeb aba a wøde ahyew aforebode ne aførebø, aduan aførebode, mnihuam ne aseda aførebode reba Awurade fi. **27** Nanso se moanye osetie amma me, anyø Homeda no kronkron, na se mosoa adesoa biara fa Yerusalem apon mu Homeda a, eno de mesø ogya a erennum da wo Yerusalem apon mu na abøhyew n’aban ahorow no.”

18 Eyi ne Awurade asem a ɛbaa Yeremia nkyen.
2 “Ko ɔnwemfo no fi, na hø na mede m’asem no bøma wo.” **3** Eno nti, mekøø ɔnwemfo no fi na mihiu no se, oreyø adwuma wo ne ntwhahode so. **4** Nanso kuku a na øde døte no reye ho adwuma no see wo ne nsam; eno nti ɔnwemfo no yee kuku foforo,

senea eye pa ara ma no. **5** Afei Awurade asem baa me nkyen se: **6** “Israelfi, merentumi nyø mo senea ɔnwemfo yi ye ana?” Awurade na ose. “Senea døte te wo ɔnwemfo nsam no, saa ara na mote wo me nsam, Israelfi. **7** Se bere biara meka se ese se wotutu ɔman bi anaa ahenni bi ase, dwerew won, see won a, **8** na se ɔman a mebøø no køø no sakra fi ne bøne ho a, mesakra m’adwene na meremfa amanehunu a misusuwii se mede bøba won so mma bio. **9** Na se mmere foforo bi meka se, ese se wøkyekye ɔman anaa ahenni bi gye no si ho, **10** na se oye bøne wo m’ani so na wanyø osetie amma me a, eno de mesan adwene papa a mperø se meye no no ho. **11** “Na afei ka kyere Yudafo ne won a wøtete Yerusalem no se, ‘See na Awurade se: Hwe! mede amanehunu reba mo so, na mereye nhyehyøe a etia mo. Eno nti mo mu biara nnan mfi n’akwammøne so na munsiesie mo akwan ne mo nneyøe.’ **12** Nanso wobebua se, ‘So nni mfaso. Yøbekø so adi yen ara yen nhyehyøe so; yen mu biara bøye asooden a efi ne koma bøne mu.’ **13** Eno nti nea Awurade se ni, “Mummisa wo amanaman no mu se, hena na wate biribi see pen? ɔbabun Israel aye ade bi a øye hu yiye. **14** So sukyerømma a øwo Lebanon no yera fi n’abotan a esian no so ana? So n’atifi nsu wiridudu a efi akyirikyiri no gyaes sen ana? **15** Nanso me nkurofo were afi me. Wøhyew nnihuam ma ahoni huhuw, a ema wohintihintiø wø won akwan so ne tete atempon so. Wøma wøfa kватikwan ne akwan a wømmøe so. **16** Won asase bøda mpan, na aye ade a wobebu no animtiaa daa; won a wotwa mu hø no ho bedwiriw won na wobehinhim won ti. **17** Senea apuei mframø te no, mebø won ahwete wø won atamfo anim; medan m’akyi akyere won na enye m’anim wo won amanehunu da no.” **18** Wøkae se, “Mommra ma yemfa adwene ntia Yeremia; senea øbøye a asøfo no nkyerøkyere a efa mmara no ho, anyansafo no afotu anaa asem a efi adiyifo hø no renyera. Mommra na yentu yen ano ngu ne so a yørentie nea ɔbekø biara.” **19** Ye aso ma me, Awurade; tie nea won a wøpam me ti so no reka! **20** Ese se wøde bøne tua papa so ka ana? Nanso woatu amoaa ama me. Kae se migyinaa w’anim na mekasa maa won, senea wubeyi w’abufuhyew afi won so. **21** Eno nti, ma økøø nne won mma; yi won ma afoa. Ma won yerenom nyø abonin ne akunafo; ma wonkunkum won mmarima, na wømfa afoa nkunkum won mmerante wo øko mu. **22** Ma wøntø osu wo won afi mu bere a atamfo atu won so sa mpofirim, efise

wɔātu amoā ama me, na wɔāsunsum m'anan mfiri. **23** Nanso wunim Awurade, pɔ̄w a wɔābo nyinaa se wobekum me. Mfa wɔ̄n nsem̄mone nkyc wɔ̄n, na nyi w'ani mfi wɔ̄n bɔ̄ne so. Ma wonni nkogu wɔ̄ w'anim; na wo ne wɔ̄n nni wo w'abufuw mu.

19 Sɛe na Awurade se: “Kɔ̄ na kɔ̄tɔ̄ dɔ̄tekuruwa fi ɔ̄nwemfo nkyc. Fa nnipa no mpanyimfo no mu bi ne asɔ̄fo no mu bi ka wo ho 2 na fi adi kɔ̄ Ben Hinom Bon a ɛben Pɔ̄thɛd Pon ano no. Ehɔ̄ na pae mu ka nsem̄ a meka kyere wo no, 3 se, ‘Muntie Awurade asem̄, mo Yuda ahemfo ne Yerusalemfo. Sɛe na Asafo Awurade Israel Nyankopɔ̄n se. Muntie, mede amanehunu reba ha, na obiara a ɔ̄bete no aso mu beyɛ no yonn. 4 Efisɛ woagyaw me na wɔ̄de ha ama ananafo anyame; wɔ̄ahyw afɔ̄rebɔ̄de wɔ̄ so ama anyame a wɔ̄n anaa wɔ̄n agyanom, anaa Yuda ahemfo nihu wɔ̄n da, na wɔ̄de mogya a edi bem ahye ha ma. 5 Wɔ̄asisi Baal sorɔ̄nsorɔ̄mmea se wɔ̄de ogya behyw wɔ̄n mmabarima se afɔ̄rebɔ̄de ama Baal, ade a manhye anaa mammɔ̄ so, anaa amma m'adwene mu. 6 Enɔ̄ nti, monhwe yiye na nna bi reba, Awurade na ose, a nnipa remfrɛ ha se Tofet anaa Ben Hinom Bon bio, na mmom, Okum Bon. 7 “Mɛsɛe Yuda ne Yerusalem nhyehyɛ wɔ̄ ha. Mɛma wɔ̄atɔ̄ wɔ̄ afoa ano wɔ̄ wɔ̄n atamfo a wɔ̄rehwehwɛ wɔ̄n nkwa no anim, na mede wɔ̄n afunu bɛma wim nnomaa ne asase so mmoa se wɔ̄n aduan. 8 Mɛsɛe saa kuropɔ̄n yi na mayɛ no ahodwiriwde; wɔ̄n a wotwa mu wɔ̄ ho no nyinaa ho bedwiriw wɔ̄n, na n'apirakuru no nti wobedi ne ho few. 9 Mɛma wɔ̄awe wɔ̄n mmabarima ne wɔ̄n mmabea nam, na wobefi ahohia a atamfo a wɔ̄rehwehwɛ wɔ̄n nkwa no anotua de bɛba wɔ̄n so no mu awe wɔ̄n ho wɔ̄n ho nam.’ 10 “Afei bɔ̄ kuruwa no wɔ̄ wɔ̄n a wɔ̄ka wo ho no anim ma wɔ̄nhwɛ, 11 na ka kyere wɔ̄n se, ‘Sɛe na Asafo Awurade se: Mɛbɔ̄ saa ɔ̄man yi ne kuropɔ̄n yi senea wɔ̄abɔ̄ ɔ̄nwemfo kuruwa yi a wɔ̄rentumi nsiesie bio. Wobesie awufo wɔ̄ Tofet kosi sɛe, ehɔ̄ beyɛ ma. 12 Sɛe ara na mɛyɛ saa beae yi ne wɔ̄n a wɔ̄tete so, Awurade na ose. Mɛyɛ kuropɔ̄n yi se Tofet. 13 Afi a ɛwɔ̄ Yerusalem ne Yuda ahemfo ahemfi ho begu fi te se Tofet ha. Afi a wohyw nnuhuam wɔ̄ adan atifi maa ɔ̄soro asafo nyinaa na woguu nsa maa anyame foforo no.” 14 Afei Yeremia san fii Tofet, faako a Awurade somaa no se ɔ̄nkɔ̄hye nkɔ̄m wɔ̄ ho no bae, na Obegyinaa Awurade asem̄dan abangua mu na oka kyere nnipa no nyinaa se, 15 “Sɛe na Asafo Awurade, Israel Nyankopɔ̄n se, ‘Muntie! Mede amanehunu a

meka guu kuropɔ̄n yi ne ho nkuraase no nyinaa so no bɛba wɔ̄n so, efisɛ wɔ̄yɛe asoɔ̄den, na woantie me nsem̄.”

20 Bere a Imer a ɔ̄yɛ Awurade asem̄dan mu adwumayɛfo so panyin babarima ɔ̄sɔ̄fo Pashur tee se Yeremia rehye nkɔ̄m fa saa nneɛma yi ho no, 2 ɔ̄ma wɔ̄boroo Yeremia, na wɔ̄bɔ̄o no dua mu wɔ̄ Benyamin Atifi Pon a ɛwɔ̄ Awurade asem̄dan no mu ho no. 3 Ade kyee a Pashur san no no, Yeremia ka kyereɛ no se, “Awurade din a ɔ̄de ama wo no nyɛ Pashur na mmom Magormisabib. 4 Na sɛe na Awurade se: ‘Mɛma wo ho aye hu ama w'ankasa ne wo nnamfonom nyinaa, w'ankasa de w'ani behu se wɔ̄toto wɔ̄ wɔ̄n atamfo mfoa ano. Mede Yuda nyinaa bɛma Babiloniahene na wasoa wɔ̄n akɔ̄ Babilonia anaase ɔ̄de afoa bekunkum wɔ̄n. 5 Mede kuropɔ̄n yi ahode, n'adwumayɛ so aba, ne nneɛma a ɛsɔ̄m bo ne Yuda ahemfo nnwetɛbona nyinaa bɛma wɔ̄n atamfo. Wɔ̄befa no se asade ako Babilonia. 6 Na wo Pashur, ne wo fifo nyinaa bɛkɔ̄ nnommum mu wo Babilonia. Ehɔ̄ na wo ne wo nnamfonom a wohyɛe wɔ̄n akɔ̄ntoro no nyinaa bewuwu na woasie mo.” 7 Awurade, wodaadaa me na ɛbaa mu saa; wudii me so na wutintim me so. Wodii me ho few da mu nyinaa; na obiara serew me. 8 Bere biara a mɛkasa no, metee mu, pae mu ka akakabensem ne ɔ̄sɛe. Enti Awurade asem̄ de aholora ne nsopa abre me da mu nyinaa. 9 Sɛ meka se, “Meremmɔ̄ ne din anaa merenkasa wo ne din mu” a, n'asɛm te se ogya wɔ̄ me koma mu, ogya a wɔ̄de ahye me nnompe mu, mabre ne ne kita nokware, merentumi. 10 Mete asomsem̄ bebree se, “Ehu wo baabiara! Montoa no! Momma yɛnkɔ̄toa no!” Me nnamfonom nyinaa retwɛn se mewatiri, na wɔ̄ka se, “Ebia wɔ̄bɛdaadaa no; na yɛatumi no atɔ̄ ne so were.” 11 Nanso Awurade ka me ho se dɔ̄mbarima; enti m'ataafø bewatiri na wɔ̄rentumi. Wobedi nkogu na wobegu wɔ̄n anim ase pasaa; wɔ̄n were remfi wɔ̄n nsopa no da. 12 Asafo Awurade! Wo a woso ɔ̄treneeni hwe na wɔ̄pɛrɛɛ koma ne adwene mu, ma minhu w'aweretɔ̄ wɔ̄ wɔ̄n so, efisɛ mede m'asɛm dan wo. 13 Monto dwom mma Awurade! Munyi Awurade aye! Ogye ohiani nkwa fi amumoyɛfo nsam. 14 Nname nka da a wɔ̄woo me! Nhyira mpare da a me na woo me. 15 Nname nka onipa a ɔ̄bɛbɔ̄o m'agya amanneɛ, nea ɔ̄maa n'ani gyei, na okae se, “Wɔ̄awo obabarima ama wo!” 16 Ma saa onipa no nyɛ se nkurow a Awurade tu gui a wannya ahummɔ̄bɔ̄ no. Ma ɔ̄nte osu anɔ̄pɔ̄,

ne akobən nnyigyei owigyinae. 17 Se wankum me wo awotwaa mu amma me na anye əda amma me no nti, n'awotwaa yee kese afebəo. 18 Adən koraa na mifii awotwaa mu pue behuu əhaw ne awerəhow na mede aniwu rebewie me nkwa nna yi?

21 Asəm fi Awurade ho baa Yeremia nkyen bere a əhene Sedekia somaa Malkia bazarima Pashur ne Maaseia bazarima əsəfo Sefania kəo ne nkyen no. Wokae se, 2 "Bisa Awurade, ma yen efise Babiloniahene Nebukadnessar ne yen rebedi ako. Ebia Awurade bəye anwonwade ama yen, senea əyee mmere bi a atwa mu no na ama wafi yen so akyo." 3 Na Yeremia buaa wən se, "Monka nkyere Sedekia se, 4 'Senea Awurade, Israel Nyankopən, se ni: Merebedan mo nsam akode atia mo, nea mode reko atia Babiloniahene ne Babiloniafo a wəwə əfasu no akyi na woatua mo kuropon no ano. Məboea wən ano wə kuropon yi mu. 5 Me ara mede nsa a matee ne abasa a əye den beko atia mo wə abufuw, anibere ne abufuwhyw mu. 6 Məboea wən a wətete kuropon yi mu ahwehwe fam; nnipa ne mmoa nyinaa, na əyaredəm a əye hu bekunkum wən. 7 Eno akyi, Awurade asəm ni, mede Yudahene Sedekia, n'adwumayəfo ne nnipa a wəwə kuropon yi mu a əyaredəm, afoa ne əkəm ankunkum wən no bəma Babiloniahene Nebukadnessar ne wən atamfo a wərehwehwe wən nkwa no. Əde afoa bekunkum wən; ərenhu wən mməbə na ərennya ayamhyehye mma wən.' 8 "Bio, ka kyere nnipa no se, 'Eyi ne nea Awurade se: Hwe mede nkwa kwan ne owu kwan resi mo anim. 9 Obiara a əte saa kuropon yi mu bewu wə afoa anaa əkəm anaa əyaredəm ano. Nanso obiara a obepue na əde ne ho akəma Babiloniafo a wəabetua mo kuropon yi no, bəfa ne ho adi. 10 Mawe ahinam se meye kuropon yi bəne na ənye papa, Awurade na ose. Wəde behye Babiloniahene nsa, na əde ogya behyew no.' 11 "Nea əka ho ne se, ka kyere Yuda adehye se, 'Muntie Awurade asəm; 12 Dawidfi, seə na Awurade se: 'Mummu atəntrenee anjəpa biara; munnye nea waabə no korən no mfi ne nhyesofo nsam, anye saa a, m'abufuwhyw besore na ahyew se ogya esiane bəne a moaye nti, əbəhyew a obiara rennum no. 13 Mene mo anya, Yerusalem Mo a mote obon yi atifi abotan asasetaw so, Awurade na ose, mo a moka se, 'Hena na obetumi ako atia yen? Hena na obetumi ahyen yen hintabea?' 14 Mətwe mo aso senea əfata mo nneyee, Awurade na ose. Meto mo kwaе mu gya, a əbəhyew biribiara a atwa mo ho ahyia no.'"

22 Seə na Awurade se, "Sian kə Yudahene ahemfi na kəpae mu ka saa asem yi: 2 'Tie Awurade asem, Yudahene, wo a wote Dawid ahengua so, wo, w'akannifo ne wo nkurofo a wəfa apon yi mu. 3 Seə na Awurade se: Monye nea ətee na ənam kwan mu. Munnye nea wəabə no korən mfi ne hyesofo nsam. Monnye əhəho, ayisaa ne okunafo bəne na monnye wən basabasa nso, na munnhwie mogya a edi bem ngu wo ha. 4 Se moye ahwcyie na mudi saa ahyede yi so a, əno de ahemfo a wote Dawid ahengua so ne wən adwumayəfo ne won nkurofo bəfa saa ahemfi apon yi mu, a wətete nteaseənam mu ne aponkə so. 5 Enti se moanni saa nhyehyee yi so a, Awurade na ose, "Meka me ho ntam se, saa ahemfi yi bədan ofituw.'" 6 Nea Awurade ka fa Yudahene ahemfi ho ni: "Ewə mu wote se Gilead ma me, te se Lebanon mimpəw atifi, nokware, meye wo se nweatam, se nkurow a obiara nte mu. 7 Mesoma aseəfo abetəa mo, obiara ne n'akode, wobetwita mo sida mpuran fəfə no mu na woatow agu ogya no mu. 8 'Nnipa a wofifi aman bebree so betwa mu wə kuropon yi so, na wobebisabisa wən ho wən ho se, 'Adən nti na Awurade aye saa kuropon kese yi seə?' 9 Na mmuae no bəye se, 'Efise wəagyaw Awurade, wən Nyankopən apam no akəsore anyame afoforo asom wən.'" 10 Munnsu əhene a wafi mu, na munni ne ho awerəhow; mmom, munsu dennen mma nea əkə nnommum mu, efise ərensan n'akyi na ərenhu asase a wəwoo no wə so no bio. 11 Na seə na Awurade ka faa Yosia bazarima Salum a odii n'agya ade se Yudahene na wafi ha no ho: "Ərensan mma bio. 12 Obewu wə faako a wəfa no nnommum kə ho; na ərenhu saa asase yi bio." 13 "Nname nka nea əmfa əkwan trenee so nsi n'ahemfi, əde asisi si n'abansoro, əma ne manfo yə adwuma kwa, ontua wən apaade so ka. 14 Əka se, 'Mesi ahemfi kese ama me ho nea əwə abansoro adan a mu soso.' Enti əye mfənsere akese wə mu, əde sida dura mu na əde ahosu kəkə hyehye mu. 15 "Wowə sida bebree a na əma woye əhene ana? Na w'agya nni aduan ne nsa ana? Əye nea əfa ne kwan mu na ətee, enti esii no yiye. 16 Odii mməborəfo ne ahiafo nsem maa wən, enti biribiara əye yiye maa no. Na ənye eyi na əkyere se obi nim me ana?" Awurade na ose. 17 "Mo ani ne mo koma wə mfaso bəne nko ara so, se muhwie mogya a edi bem gu na moye nhyeso ne asisi nso." 18 Eno nti, seə na Awurade ka fa Yudahene Yosia bazarima Yehoiakim ho: "Wərensu no: 'A, me nuabarima! A, me

nuabeal' Wørensü no: 'A, me wura! A, n'ahoofe!' **19** Wobesie no se afurum, wøbøtwe n'ase na wøatow no akyene Yerusalem apon akyi." **20** "Monkø Lebanon nkosu, momma wønte mo nne wø Basan, munsu mfi Abarim, efise wøadwerew mo døm nyinaa. **21** Mebø wo køkø, bere a na øye wo se w'asom adwo wo no, nanso wokae se, 'Merentie!' Eyi ne økwan a wonam so fi wo mmerantebere mu; woanye osetie amma me. **22** Mframa bebo wo nguanhwefo nyinaa akø, na w'apamfo nyinaa bøkø nnommuñ mu. Afei w'ani bewu na w'anim agu ase esiane w'amumøye nyinaa nti. **23** Mo a mote Lebanon, na modeda sida adan mu, senea mubesi apini wø øyaw mu, øyaw øte se øbea a øreko awo de. **24** "Nokware, se mete ase yi," Awurade na ose, "Mpo se wo Yehoiakin, Yudahene Yehoiakim babarima yø me nsa nifa so nsowano kaa a, anka meworøwo wo. **25** Mede wo bøma wøn a wørehwehwe wo kra, wøn a wusuro wøn no; Babiloniahene Nebukadnessar ne Babiloniafo. **26** Møepam wo ne øna a øwoo wo no akogu øman foforo so, baabi a enye ho na wøwoo mo mu biara, ho na mo baanu bewuwu. **27** Morensan mma asase a mo køn do se mobesan aba so no so bio." **28** Saa øbarima Yehoiakin yi ye asenka a abø ade a obiara mpe ana? Aden nti na wøbøepam øne ne mma, akogu asase a wonnim so no so? **29** Ao, asase, asase, asase! Tie Awurade asem! **30** Søe na Awurade se: "Monkyerew øbarima yi ho asem nto hø te se obi a onni ba, øbarima a ørennya nkøso ne nkwa nna nyinaa na n'asefo mu biara rennya nkøso, na wøn mu biara rentena Dawid ahengua so na wørenni Yuda so hene bio."

23 "Nname nka nguanhwefo a wøsøe na wøhwete me nguankuw no!" Awurade na ose. **2** Enø nti øøe na Awurade, Israel Nyankopøn, ka kyere ahwefo a wøhwæ me nkurofo so ni: "Esiane se moabo me nguankuw ahwete, na moapam wøn na moanhwe wøn so yiye no nti, mede asotwe bøbre mo, mo bøne a moaye no nti," nea Awurade se ni. **3** "M'ankasa møboaboa me nguan nkae no afi aman a mapam wøn akø ho nyinaa no so na mede wøn besan aba wøn adidibea bio, baabi wøbewowo na wøn ase atrew. **4** Na meyi nguanhwefo a wøbehwe wøn so, na wørensuro na wøremimo hu bio na wøn mu baako mpo renyera." Awurade na ose. **5** "Nna bi reba," Awurade na ose, "se mëma trenee dubaa bi so ama Dawid øhene bi a obedi ade nyansa mu na waye nea øteø ne nea eye wø asase yi so. **6** Ne mmere so, wobegye Yuda

nkwa na Israel betena ase wø asomdwøe mu. Eyi ne din a wøde befrø no: Awurade Yøn Trenee. **7** Na afei nna bi reba," Awurade na ose, "a nnipa renka bio se, 'Nokware se Awurade te ase yi, nea oyii Israelfo fii Misraim,' **8** na mmom, wøbøka se, 'Nokware se Awurade te ase yi, nea oyii Israel asefo fii atifi asase so ne aman nyinaa a øpam wøn køø hø no so no.' Na afei wøbetena wøn ankasa asase so." **9** Nea øfa adiyifo no ho no: Me koma abubu wo me mu; me nnompe nyinaa wosow. Mete se øsabowfo, mete se obi a nsa abow no, esiane Awurade ne ne nsøm kronkron no nti. **10** Aguamammøfo ahyø asase no so ma; nnome no nti asase no awo wosee, adidibea a øwo nweatam no so ahyew. Adiyifo no nam økwan bøne so de wøn tumi yø nea øntee. **11** "Odiyifo ne øsøfo nyinaa nsuro Nyankopøn; m'asøredan mu mpo mihu wøn amumøyesøm," Awurade na ose. **12** "Enø nti, wøn kwan so bøye torotorootoro; wøbøepam wøn akø sum mu na hø na wøbehwehwe ase. Mede amanehunu bøba wøn so wø afe a wøbøtwe wøn aso mu no," Awurade na ose. **13** "Samaria adiyifo mu no mihu saa atantanne yi: Wøde Baal hyøe nkøm nam so maa me nkurofo Israelfo fom kwan. **14** Na Yerusalem adiyifo mu no mahu ade a øye hu: Wøsøe aware na wodi atoro. Wøhyø wøn a wøye bøne no mpamuden, enti obiara ntwe ne ho mfi n' amumøyesøm ho. Wøn nyinaa te se Sodom ma me; na Yerusalemfo te se Gomora." **15** Enø nti øøe na Asafo Awurade, se fa adiyifo no ho: "Mëma wøadi aduan a øye nwen na wøanom nsu a awuduru wø mu, efise Yerusalem adiyifo nti, bøneye ahyø asase yi so ma." **16** Søe na Asafo Awurade se: "Munntie nkøm a adiyifo no hyø kyere mo; wøma mo nya anidaso a enni nnyinaso. Wøbø wøn tirim ka anisoadehu, a emfi Awurade anom. **17** Wøkø so ka kyere wøn a wobu me animtiaa no se, 'Awurade se: Mubenya asomdwøe.' Na wøn a wodi wøn komaden akyi no nyinaa, wøkø kyere wøn se, 'Øhaw biara remma mo so.' **18** Na wøn mu hena na wasøre wø Awurade agyinatufo mu se øbehwe anaa obetie n'asøm? Hena na waye aso ate n'asøm? **19** Hwø, Awurade ahum betu abufuwhywø mu, mfete bedi kyinhyia wo amumøyebo mpampam. **20** Awurade abufuw rensan kosi se obewie ne koma mu nhøhyøe nyinaa. Nna a øreba no mu no mobete ase yiye. **21** Mansoma saa adiyifo yi, nanso wøde wøn asem akyinkyin; mamma wøn nkra biara, nanso wøahye nkøm. **22** Se wøkaa m'agyiñatufo ho a, anka wøbøpæ mu m'asøm akyere me nkurofo na ama

wøatwe wøn ho afi wøn akwammøne ne wøn nneyee bøne ho. 23 “Meyø Onyankopøn a meben nko ara anaa,” Awurade na ose, “na menyø Onyankopøn a mewø akyirikyiri nso? 24 Obi betumi de ne ho asie baabi a merentumi nhu no ana?” Awurade na ose. “Menyøø øsoro ne asase so ma ana?” Awurade na ose. 25 “Mate nea adiyifo a wøde me din hyø atoro nkøm no keka. Wøkeka se, ‘Mesoo dae! Mesoo dae!’ 26 Eyi bekø so akosi da ben wo atoro adiyifo yi koma mu? Wøn a wøbo wøn tirim hyø nnaadaa nkøm? 27 Wodwen se dae a wøkeka kyerekyere wøn ho no bøma me nkørøfo were afi me din, senea Baal som nti wøn agyanom were fii me din no. 28 Ma odiyifo a waso dae no nka n’adaeso, na ma nea øwo m’asem no nka no nokware mu. Na døn na ntøte ne awi wø ye?” Awurade na ose. 29 “Na m’asem nte se ogya,” Awurade na ose, “ente se asae a epaapae øbotan mu nkøtenkete ana? 30 “Enø nti,” Awurade na ose, “mikyi adiyifo a wøfa nsem a efi wøn yønkonom nkyøn, na wøpæe mu ka no senea efi me nkyøn no. 31 Yiw,” Awurade asem ni, “mikyi saa adiyifo a wøde wøn ankasa tøkremawo ka se, ‘Awurade na ose.’ 32 Nokware, mikyi wøn a wøhyøadaeso ho atoro nkøm,” Awurade na ose. “Wøka kyere wøn na wøde atoro nsem daadaa me nkørøfo ma wøfom kwan, nso mensomaa wøn na minnyii wøn. Wøn so nni mfaso mma saa nnipa yi koraa,” Awurade na ose. 33 “Se saa nnipa yi, anaa odiyifo anaa øsøfo bisa mo se, ‘Døn ne Awurade adiyisem no a?’ Monka nkyere wøn se, ‘Adiyisem ben? Møpo mo, Awurade na ose.’ 34 Se odiyifo bi, øsøfo bi anaa obi foforo si so dua se, ‘Awurade adiyisem ni’ a, mætwe saa øbarima no ne ne fifo aso. 35 Eyi ne nea mo mu biara kø so ka kyere ne yønko anaa ne busuani: ‘Awurade mmuaue ne døn?’ Anaa ‘Døn na Awurade aka?’ 36 Nanso ense se mobø ‘Awurade adiyisem’ so bio; efise obiara asem bøye n’adiyisem, ne saa nti modannan nsem a efi Onyankopøn, Øteasefo, Asafo Awurade yen Nyankopøn nkyøn no mu. 37 Eyi ne nea mokø so ka kyere odiyifo: ‘Mmuue ben na Awurade de ama mo?’ Anaa ‘Asem ben na Awurade aka?’ 38 Ewø mu, musi so dua se, ‘Eyi ne Awurade adiyisem’ nanso see na Awurade ka: Mokæ se, ‘Eyi ye Awurade adiyisem,’ wo bere a maka akyere mo se monnka saa nsem yi bio. 39 Afei, nokware, me were befi mo, na mapam mo ne kuropon a mede maa mo ne mo agyanom afi m’ani so. 40 Na mede daa animguase, ne daa ahohora a were remfi da bøba mo.”

24 Babiloniahene Nebukadnessar faa Yudahene Yehoiakyin a øyø Yehoiakim babarima, n’adwumayefo, n’adwumfo ne n’atomfo a wøwø Yuda fii Yerusalem køø nnommum mu wø Babilonia no akyi no, Awurade kyere me borødøma nkøtent abien a wøde asisi Awurade asøredan no anim. 2 Kenten baako mu borødøma no ye papa te se nea øbere ntem; borødøma a øwø køtent a øka ho no mu no nye se wodi mpo. 3 Na Awurade bisaa me se, “Døn na wuhu, Yeremia?” Mibuae se, “Borødøma, nea eye pa ara, ne nea enye mma se wodi mpo.” 4 Na Awurade asem baa me nkyøn se, 5 “See na Awurade, Israel Nyankopøn se: ‘Borødøma papa no gyina hø ma atukøfo a wofi Yuda, wøn a mitwaa wøn asu køø Babilonia asase so no. 6 Møma m’ani aku wøn ho, ama wøn yiyedi, na mesan de wøn aba ha bio. Mesiesie wøn na merensøe wøn. Medua wøn, na merentu wøn ase. 7 Møma wøn koma a wøde behu me se, me ne Awurade. Wøbøye me nkørøfo, na meyø wøn Nyankopøn, efise wøde wøn koma nyinaa bøsan aba me nkyøn. 8 ‘Nanso te se borødøma a enye no, nea enye senea wodi mpo no,’ nea Awurade se ni, ‘saa ara na meyø Yudahene Sedekia, n’adwumayefo ne Yerusalem nkae no, se wøte asase yi so anaa wøte Misraim. 9 Møma wøn aye akyide ne mfomsode ama ahenni a øwø asase so nyinaa, wøbøye ahohora na woabo wøn din bøne, wøbøye akyiwade ne mmusu baabiara a mepam wøn økø. 10 Mesoma afoa, økø ne øyaredøm økø wøn so kosi se wøbesøe wøn koraa afi asase a mede maa wøn ne wøn agyanom no so.’”

25 Asem a efa Yudafo nyinaa ho baa Yeremia nkyøn wo Yudahene Yosia babarima Yehoiakim adedi afe a øto so anan a øyø Babiloniahene Nebukadnessar adedi afe a edø kan no mu. 2 Enti odiyifo Yeremia ka kyere Yudafo ne wøn a wøtete Yerusalem nyinaa se, 3 Mfe aduonu abiesa ni, efi Yudahene Amon babarima Yosia adedi afe a øto so dumienza besi nne, Awurade asem aba me so na makasa akyere mo mpen bebree, nanso muntie ε. 4 Mpo Awurade asoma n’asomfo a wøyø n’adiyifo aba mo nkyøn mpen bebree, na muntie wøn, na monyøø aso mmaa wøn ε. 5 Wøkae se, “Mo mu biara mfi n’akwan bøne ne ne mneyøø bøne ho, na mubetumi atena asase a Awurade de maa mo ne mo agyanom no so afebøø. 6 Munni anyame foforo akyi nkøsom wøn, nsøre wøn; mommfø nea mode mo nsa aye no nhøø me abufuw. Afei merenhaw mo.” 7

“Nanso moantie me,” Awurade na ose, “na mode nea mode mo nsa aye ahye me abufuw, na mode əshaw aba mo so.” 8 Afei nea Asafo Awurade se ni: “Esiane se moantie me nsem no nti, 9 məfrə atifi fam nnipa nyinaa ne m’akoa Babiloniahene Nebukadnessar,” Awurade na ose, “na mede wən abeko atia saa asase yi ne sofo, ne amanaman a wəatwa ho ahylia nyinaa. 10 Mesee wən pasaa na maye wən ahodwiriwde ne fewdi, ne amamfo afebo. 10 Meyi ahosan ne anigye nnyigyei, ayeforokunu ne ayeforo nne, awiyammo nnyigyei ne kanea hann afi wən mu. 11 Əman mu no nyinaa bədan asase wosee, na saa amanaman yi besom Babiloniahene mfiriyia aduəson. 12 “Na mfiriyia aduəson awiei no, metwe Babiloniahene ne ne man, Babiloniafo asase aso wən amumoye ho, medan no amamfo afebo,” senea Awurade se ni. 13 “Məma asotwe a mahye atia asase no nyinaa aba wən so, nea wəakyerew wə nhoma yi mu na Yeremia ahye ho nkəm atia aman no nyinaa no. 14 Wən ankasa de, amanaman bebree ne ahempən de wən beye nkəa; na metua wən nneye ne wən nsa ano adwuma so ka.” 15 See na Awurade, Israel Nyankopon, ka kyere se: “Gye saa kuruwa yi a m’abufuwhyew nsa ahye no ma yi, na ma amanaman a mesoma wo wən nkyen no nyinaa nnom. 16 Se wənom a, wəbetə ntintan na wəabobo dam esiane afoa a mesoma aks wən so no nti.” 17 Eno nti, migye kuruwa no fii Awurade nsam, na memaa amanaman a osomaa me wən nkyen no nomee: 18 Yerusalem ne Yuda nkurow, n’ahemfo ne ne nnwumayefo se wənye əsəe, aninyanne, animəharefo ne nnome, senea wote nne da yi. 19 Misraimhene Farao, n’asomfo, n’adwumayefo ne ne manfo nyinaa, 20 ananafo a wəwa ho nyinaa; Us ahemfo; Filistifo ahemfo (a eye Askelon, Gasa, Ekron ne nnipa a woagyaw wən wə Asdod); 21 Edom, Moab ne Amon; 22 Tiro ne Sidon ahemfo nyinaa; ne ahemfo a wəwə mpoano aman a wəwə po agya no; 23 Dedan, Tema, Bus ne nnipa a wətete akyirikyiri no; 24 Arabia ahemfo ne ananafo ahemfo nyinaa a wətete nweatam so no. 25 Simri, Elam ne Media ahemfo nyinaa; 26 ne ahemfo a wəwə atifi fam nyinaa, wən a wəben ne wən a wəwə akyirikyiri, ne wən mu biara, asase so ahenni ahorow. Na wən nyinaa akyi no Sesakhene nso bənom bi. 27 “Afei ka kyere wən se, ‘See na Asafo Awurade, Israel Nyankopon se: Monnom, mommobow na momfefe, na mohwehwe ase a monnsore bio, esiane afoa a mesoma aba mo so no nti.’ 28 Na se wəampə se wogye wo nsam kuruwa no

nom a, ka kyere wən se, ‘See na Asafo Awurade se: Esə se monom! 29 Monhwə, merebefi ase de amanehunu aba kuropən a me Din da so no so, na mobefa mo ho adi a wərentwe mo aso ana? Wobetwe mo aso, efise merefre afoa aba wən a wətete asase no so nyinaa so, Asafo Awurade na ose.’ 30 “Afei hye nsem yi nyinaa ho nkəm tia wən, na ka kyere wən se, “Awurade befi əsoro abobə mu; əbəma ne nne so afi ne tenabea kronkron ho, na wabobə mu dennen atia n’asase. Əbətəe mu te se wən a wətete asase no so no so. 31 Huuyə begyigye akə nsase ano, na Awurade bəbə kwaadu, atia amanaman; obebu adesamma nyinaa aten na əde amumoyefo ama afoa,” Awurade na ose. 32 See na Asafo Awurade se: “Monhwə! Amanehunu retretrew fi əman so kə əman foforo so; ahum kəse bi rema ne ho so afi nsase ano.” 33 Saa bere no, wən a Awurade akunkum wən no bededa baabiara, fi asase ano kosi ano nohə. Wərensu wən na wəremmoaboa wən ano na wərensie wən, na wəbeyə se sumina a egugu fam. 34 Munsu na muntwa adwo, mo nguanhwəfo; mommunumnumnum wə mfutuma mu, mo nguankuw ntuanofo. Mo kum bere no adu; mobəhwehwe ase se adwennini a wəadodo. 35 Nguanhwəfo no rennya baabiara nguan nkə, na nguankuw no ntuanofo no rennya kwan nguan. 36 Muntie nguanhwəfo no su, ne nguankuw no ntuanofo agyaadwotwa, efise Awurade resəe wən mmoa adidibe. 37 Sare nsase a asomdwoe wə so no bəda mpan esiane Awurade abufuwhyew no nti. 38 Obefi ne tu mu se gyata, na wən asase bəda mpan esiane nnomumfafo no afoa ne Awurade abufuwhyew no nti.

26 Yehoiakim a əye Yudahene Yosia babarima adedi mfiase mfe no, saa asem yi fi Awurade nkyen bae: 2 “See na Awurade se: Gyina Awurade fi mu adiwo ho, na ka kyere nnipa a wofi Yuda nkurow mu besom wə Awurade fi mu nyinaa. Ka nea mehyə wo no nyinaa kyere wən; nyi asem biara mfi mu. 3 Ebia wobetie, na wən mu biara asan afi n’akwamməne so. Se eba saa a, metwen, na meremfa amanehunu a wən bəne nti mepəe se mede ba wən so no mma bio. 4 Ka kyere wən se, ‘Nea Awurade se ni: Se moantie me, na moanni me mmara a mahye mo no so, 5 na se moantie nsem a m’asomfo adiyifo a mesoma wən mo nkyen bere biara no ka kyere mo no a, (mpo munntiee wən), 6 eno de, meyə ofi yi se Silo, na kuropən yi aye nnome wə asase so aman nyinaa mu.’” 7 Asəfo, adiyifo ne

nnipa no nyinaa tee se Yeremia reka saa nsəm yi, wo Awurade fi hə. 8 Na Yeremia wiee nsəm a Awurade ka kyereə no se ənka nkyere nnipa no nyinaa no ka no, asəfo no, adiyifo ne nnipa no nyinaa tow hyee ne so kae se, “Ese se wuwu! 9 Aden na wohye nkəm wo Awurade din mu se, ofi yi beye se Silo na kuropən yi bəda mpan a obiara ntēna mu ana?” Na nnipa no nyinaa betwaa Yeremia ho hyiaa wə Awurade fi hə. 10 Bere a Yuda adwumayefo tee saa nsəm yi no, wofii ahemfi hə foro kəo Awurade fi kətenaa ofi no Pon Foforo no ano. 11 Na asəfo no ne adiyifo no ka kyereə adwumayefo no ne nnipa no nyinaa se, “Ese se wobu saa əbarima yi kumfə, efise wahye nkəm atia kuropən yi. Moate wə mo asom!” 12 Na Yeremia kasa yii ne ho ano wə adwumayefo ne nnipa no nyinaa anim se, “Awurade somaa me se, memməhye nkəm ntia ofi yi ne kuropən yi sənea moate no nyinaa. 13 Na afei monteetee mo akwan ne mo nneyee, na monyeə osetie mma Awurade, mo Nyankopən. Na Awurade bətwən, na əremfa amanehunu a əpəe se əde ba mo so no mma bio. 14 Me de, mewə mo nsam; mubetumi aye me sənea eye na ətee wə mo ani so. 15 Nanso monkae se, se mukum me a, moahwie mogya a edi bem agu, na so afədi bəba mo so, kuropən yi so ne wən a wotete mu no so; na nokware Awurade na wasoma me se memmekə nsəm yi nyinaa ngu mo asom.” 16 Na adwumayefo no ne nnipa no nyinaa ka kyereə asəfo no ne adiyifo no se, “Ene se wobu saa əbarima yi kumfə! Wakasa akyere yən wə Awurade, yən Nyankopən din mu.” 17 Na asase no so mpanyimfo no mu bi səree, na wəka kyereə bagua no nyinaa se, 18 “Mika a ofi Moreset hyee nkəm wə Yudahene Hesekia bere so ka kyereə Yudafo nyinaa se, ‘Səe na Asafo Awurade se: “Wobefuntum Sion te se afuw. Na Yerusalem beye mmubui na asəredan no koko beye se nkə a nkyekyere afuw wo so.’ 19 Na Yudahene Hesekia anaa Yudani bi kum no ana? Hesekia ansuro Awurade ansre ne hə adom? Na əno amma Awurade antwen se obeyi amanehunu a əpəe se əde ba wən so no amfi wən so ana? Yereye de amanehunu kese aba yən ankasa so!” 20 (Semaia babarima Uria a, ofi Kiriāt-Yearim no nso yə əbarima foforo a əhyee nkəm wo Awurade din mu; əhyee nkəm koro yi ara tiaa saa kuropən yi ne saa asase yi, sənea Yeremia yee no. 21 Bere a əhene Yehoiakim ne ne mpanyimfo ne n'adwumayefo nyinaa tee ne nsəm no, əhene no pəe se okum no, nanso Uria tee no, əde ehu guan kəo Misraim. 22

Əhene Yehoiakim somaa Akbor babarima Elnatan ne mmarima bi kəo Misraim. 23 Wəde Uria fii Misraim bae, na wəde no kəmaa əhene Yehoiakim. Əma wəde afoa kum no na wətow ne funu kyenee kwasafə asie.) 24 Afei nso, na Safan babarima Ahikam gyina Yeremia akyi, enti wəamfa no amma dəm no se wonkum no.

27 Yudahene Yosia babarima Sedekia adedi mfiase no, asem yi fi Awurade hə baa Yeremia nkyen se, 2 Səe na Awurade ka kyereə me: “Fa mmeamdua ne nkyehama ye konnua sən wo kən mu. 3 Fa nkra ma abəfə a wəaba Yudahene Sedekia nkyen wo Yerusalem na wəmfa nkoma ahemfo a wəwo Edom, Moab, Amon, Tiro ne Sidon. 4 Fa nkra kəma wən wuranom se: Səe na Asafo Awurade, Israel Nyankopən se, ‘Ka eyi kyere wo wuranom se: 5 Mede me tumi kese ne me basa a matee mu yee asase ne so nnipa ne mmoa a wəwə so, na mede ma obiara a mepe. 6 Afei mede mo aman nyinaa behye m'akoa Babiloniahene Nebukadnessar nsa, na mede woram mmoa mpo behye n'ase. 7 Amanaman nyinaa besom no ne ne babarima ne ne nenabarima kosi se ne bere betwa mu; na afei aman bebree ne ahemfo akəseakəse bedi ne so. 8 “Nanso se əman bi anaa ahenni bi rensom Babiloniahene Nebukadnessar anaa wəremfa wən kən nhye ne konnua ase a, mede afoa, əkəm ne əyaredəm betwe saa əman no aso, kosi se mede ne nsa bəsəe no, Awurade na ose. 9 Əno nti munntie mo adiyifo, mo nkəmhyefo, mo adae asekyerəfo, mo samanfrəfo anaa mo ntafowayifo a wəka kyere mo se, ‘Morensom Babiloniahene.’ 10 Wəhye mo atoro nkəm a əbəma wəayi mo afi mo asase so aka akyirikyiri nko ara; məpam mo ama mo ase ayera. 11 Nanso se əman biara de ne kən behye Babiloniahene konnua no ase na wasom no a, məma saa əman no aka əno ara asase so na wadow so atena so, Awurade, na ose.” 12 Mede saa nkra koro no ara kəmaa Yudahene Sedekia se, “Momfa mo kən nhye Babiloniahene konnua ase na monsom əno ne ne nkurəfo na mubenya nkwa. 13 Aden nti na ese se wo ne wo nkurəfo wuwu wə afoa, əkəm ne əyaredəm ano, sənea Awurade de ahunahuna əman biara a əmpə se əsəm Babiloniahene no? 14 Munntie adiyifo no a wəka kyere mo se, ‘Morensom Babiloniahene,’ efise wəhye mo atoro nkəm. 15 ‘Mensomaa wən’ Awurade na ose. ‘Wəhye atoro nkəm wo me din mu. Enti məpam mo na moayera, mo ne adiyifo a wəhye mo nkəm no.’” 16 Na meka kyereə asəfo no ne saa nkurəfo yi nyinaa se, “Səe na Awurade se: Munntie adiyifo no a wəhye mo

nkōm se, ‘Erenkye koraa wōde Awurade fi nneemaa no befi Babilonia aba.’ Wōhye atoro nkōm kyere se. 17 Munntie wōn. Monsom Babiloniahene na mubenya nkwa. Adēn nti na eṣe se saa kuropon yi see? 18 Se wōye adiyifo na Awurade asem wō wōn mu a, ma wōn nkotow nsre Asafo Awurade na nneemaa wōde siesie dan mu a aka wō Awurade fi ne Yudahene ahemfi ne Yerusalem no, wōamfa anko Babilonia. 19 Na see na Asafo Awurade ka fa kōbere mfrafrae afadum, po, nnyinaso a wotumi pia ne nneemaa wōde siesie dan mu no a aka wō kuropon yi mu no ho. 20 Nea Babiloniahene Nebukadnessar amfa anko bere a ḥebfaa Yudahene Yehoakim babarima Yehoakiyin ne Yuda ne Yerusalem mmapomma fii Yerusalem kōo nkoasom mu wō Babilonia no. 21 Yiw, nea Asafo Awurade, Israel Nyankopon, ka fa nneema aka wō Awurade fi, Yudahene ahemfi ne Yerusalem no ho no ni: 22 ‘Wōbēfa aka Babilonia, na ho na ebēka kosi da a mēba abēfa,’ Awurade na ose. ‘Afei mede nneemaa no besan aba bio abesisi wōn sibea wō ha.’

28 Ḍsram a eto so anum wō afe koro a eye Yudahene Sedekia adedi mfiase, afe a eto so anan no mu, odiyifo Hanania a ḥye Asur a ofi Gibeon babarima no ka kyere se me wō Awurade fi bere a na asafo ne nnipa no nyinaa ahyia no se, 2 ‘See na Asafo Awurade, Israel Nyankopon se: ‘Mebubu Babiloniahene konnua no. 3 Mfe abien mu no, mede Awurade fi mu nneemaa a Babiloniahene Nebukadnessar bēfa fii ha kōo Babilonia no nyinaa besan aba. 4 Na mesan de Yehoakim a ḥye Yudahene Yehoakim babarima ne Yuda nnommum a wōkōo Babilonia no nyinaa aba’ see na Awurade se, ‘na mebubu Babiloniahene konnua no.’’ 5 Na odiyifo Yeremia buaa odiyifo Hanania wō asōfo ne nnipa a na wogiyagyna Awurade fi no nyinaa anim. 6 Ḍkae se, ‘Amen! Ma Awurade nyē no saa! Ma Awurade mma wo nkōm a woahye se wōde Awurade fi nneemaa no nyinaa ne nnommum no befi Babilonia asan aba ha yi no mmra mu. 7 Nanso tie asem a eṣe se meka ma wote na nnipa no nyinaa nso te: 8 Efi tete no, adiyifo a wodii m’anim ne w’anim no hyehye oko, amanehunu ne ḥyaredōm ho nkōm tiaa aman bebree ne ahenni akese. 9 Nanso odiyifo a ḥye asomdwoe ho nkōm no, se ne nkōmhye no ba mu a wobegye no ato mu se obi a ampa ara Awurade asoma no.’’ 10 Na odiyifo Hanania yii konnua no fii odiyifo Yeremia kōn mu, bubuu mu, 11 na Ḍkaa wō nnipa no nyinaa anim se, ‘See na Awurade se: ‘Saa ara na mebubu Babiloniahene

Nebukadnessar konnua no afi amanaman nyinaa kōn mu wō mfe abien mu.’’’ Odiyifo Yeremia tee eyi no ofii ho kōe. 12 Odiyifo Hanania bubuu konnua no fii odiyifo Yeremia kōn mu akyi no, Awurade asem baa Yeremia nkyen se: 13 ‘Kō na kōka kyere Hanania se, ‘See na Awurade se: Woabubu dua konnua mu, nanso mede dade konnua besi anan mu. 14 Na senea Asafo Awurade, Israel Nyankopon no se ni: Mede dade konnua beto amanaman nyinaa kōn mu, ama wōn asom Babiloniahene Nebukadnessar, na wōbesom no. Na mpo mēma no adi wuram mmoa so.’’ 15 Na odiyifo Yeremia ka kyere odiyifo Hanania se, ‘Tie, Hanania! Awurade nsomaa wo, nanso, woama ḥoman yi agye atoro ato mu. 16 Eno nti, se Awurade se ni: ‘Merebeyi wo afi asase so. Afe yi mu ara wubewu, efise woaka atuatew nsem atia Awurade.’’ 17 Ḍsram a eto so ason wō afe no ara mu no, odiyifo Hanania wui.

29 Eyi ne krataa mu nsem a odiyifo Yeremia kyere fii Yerusalem kōmaa nnommum no mu mpanyimfo nkae, asōfo, adiyifo ne nnipa a wōaka nyinaa a Nebukadnessar afa wōn afi Yerusalem ako Babilonia no. 2 (Eyi ye bere a ḥene Yehoakim ne ḥemmea no, asennii adwumayefo, Yuda ne Yerusalem ntuanofo, adwumfo ahorow nyinaa afi Yerusalem ako nnommum mu no akyi.) 3 Ḍde krataa no hyē Safan babarima Elasa ne Hilkia babarima Gemaria nsa, wōn na Yudahene Sedekia somaa wōn kōo ḥene Nebukadnessar nkyen wō Babilonia no. Krataa no mu nsem ni: 4 Nea Asafo Awurade, Israel Nyankopon, ka kyere wōn a mema wōfaa wōn nnommum fi Yerusalem kōo Babilonia no nyinaa ni: 5 ‘‘Munsisi afi, na momfa mmō atenase; monye nturo na munni mu aba. 6 Monwareware, na monwowo mmabarima ne mmabea. Monhwehwē yerenom mma mo mmabarima na momfa mo mmabea nso mma aware, na wōn nso nwowo mmabarima ne mmabea. Monnō wō hō na mo so antew. 7 Afei, monhwehwē kuropon a mema wotuu mo kotenaa so no asomdwoe ne yiye. Mommo Awurade impae mma no, efise ne yiye mu na mo nso mubedi yiye.’’ 8 Yiw, see na Asafo Awurade, Israel Nyankopon se: ‘‘Mommma adiyifo ne nkōmhye a wōwō mo mu no mnaadaa mo. Munntie wōn adae a mohye wōn nkuran ma wōsoso no. 9 Wōhye atoro nkōm wo me din mu. Mensomaa wōn,’’ Awurade na ose. 10 Nea Awurade se ni: ‘‘Se mosom Babilonia mfe aduōson a, mēba abehwe mo na mēma m’adom mu bōhye se mede mo bēba ha bio no aba

mu. **11** Minim nhyeheyee a mewo ma mo,” Awurade na ose, “Nhyehyee a ede mo besi yiye na erenhw mo, nhyeheyee a ebema mo anidaso ne awiei pa. **12** Afei mobefre me na moaba abebø me mpae, na metie mo. **13** Mobeħweħwe me na mubehu me, se mode mo koma nyinaa hweħwe me a. **14** Mubehu me,” Awurade na ose, “na meyi mo afi nkoasom mu de mo asan aba. Męboaboa mo ano afi amanaman ne mu ne faako a mepam mo koo no nyinaa,” Awurade na ose, “na mede mo besan aba faako a mituu mo fi koo nnommum mu no bio.” **15** Mobeħka se, “Awurade ama yen adiyifo wō Babilonia,” **16** nanso, seē na Awurade ka fa əħene a ote Dawid ahengua so ne nnipa a wōaka wō kuropon no mu nyinaa, mo manfo a wōne mo ankō nnommum mu no. **17** Yiw, nea Asafo Awurade se ni: “Męma afoa, əkōm ne əyaredōm aba wōn so, na wōayé se boradōma a aseē enti wontumi nni. **18** Mede afoa, əkōm ne əyaredōm betiw wōn, na męyé wōn atantanne ama ahenni a əwō asase no so nyinaa, ne nnome ne ahodwiriwde, fewdi ne animtiaabude wō amanaman a mepam wōn koo so no mu. **19** Efise, wōantie me nsem,” seē na Awurade se, “nsem a mede somaa m'asomfo adiyifo mpen bebree baa mo nkyen. Na mo nnommum nso antie,” Awurade na ose. **20** Afei muntie Awurade asem, mo nnommum a mama mo afi Yerusalem aki Babilonia no nyinaa. **21** Seē na Asafo Awurade, Israel Nyankopon ka fa Kolaia babarima Ahab ne Maaseia babarima Sedekia a wōde me din reħye mo atoro nkōm no ho ni: “Mede wōn bęħye Babiloniaħene Nebukadnessar nsa, na wakum wōn wō mo anim. **22** Esiane wōn nti, Yuda nnommum a wōwō Babilonia nyinaa de saa nnome yi bedomse se: ‘Awurade nyē wo se, Sedekia ne Ahab a Babiloniaħene hyew wōn wō ogya mu no.’ **23** Na wōayé akyiwade a əboro so wō Israel: wōne wōn yōnkonom yerenom adeda de aseē aware, na wōde me din adi atoro a menka nkyerēs wōn se wōnye. Minim na midi ho adanse,” Awurade na ose. **24** Ka kyere Nehelamni Semaia se, **25** “Nea Asafo Awurade, Israel Nyankopon se ni: Wokyerew krataa wō wo din mu kōmaa nnipa a wōwō Yerusalem nyinaa, əsəfø Maaseia babarima Sefania, ne asəfø a aka no nyinaa. Woka kyere Sefania se, **26** ‘Awurade ahye wo səfø asi Yehoiada anan mu se hwe Awurade fi no so; Əse se wode nkōnsenkōnsen ne dade konnua gu obiara a wabø dam na əyé ne ho se odiyifo no. **27** Afei aden nti na wonka Yeremia a ofi Anatot a əyé ne ho se odiyifo wō mo mu no anim?

28 Əde saa nkra yi abre yen wō Babilonia: Əbəkye. Əno nti munsisi afi mfa nyē atenae; monyē nturo na munni mu aba.” **29** Əsəfø Sefania kenkan krataa no kyere odiyifo Yeremia. **30** Na Awurade asem baa Yeremia nkyen se, **31** “Fa saa nkra yi kōma nnommum no nyinaa se, ‘Eyi ne nea Awurade ka fa Nehelamni Semaia ho: Esiane se wahye mo nkōm a mpo mansoma no, na wama moagye atoro adi nti, **32** nea Awurade se ni: Nokware, metwe Nehelamni Semaia ne n'asefo aso. Ərennya obiara a əbeka wō saa nkurofo yi mu, na ərenhu nneema pa a męyé ama me nkurofo, efise waka atuatew nsem atia me,” Awurade na ose.

30 Asem a efi Awurade nkyen baa Yeremia ho ni: **2** “Seē na Awurade, Israel Nyankopon, se: ‘Kyerew nsem a maka akyere wo nyinaa gu nhoma mu. **3** Nna bi reba,’ senea Awurade se, ‘a mede me nkurofo Israelfo ne Yudafo befi nnommum mu asan aba na mede wōn aba asase a mede maa wōn agyanom se wōmfa ntena so no so,’ Awurade na ose.” **4** Eyi ne nsem a Awurade ka faa Israel ne Yuda ho: **5** “Nea Awurade se ni: ‘Akomatu nteetēemu na mete, mete basabasayé, na enye asomdwoe. **6** Mummisa na munhu: Əbarima betumi awo mma ana? Afei, aden nti na mihu əbarima hoodenfo biara se ne nsa gu ne yafunu so te se əbea a əwō awoko mu, na anim biara aye bosaa saa? **7** Senea da no bęye hu afa! Da biara renye se eno. Əbęye amaneħunu bere ama Yakob, nanso wobeyi no afi mu. **8** “Saa da no,’ Asafo Awurade na ose, ‘Mebubu konnua no afi wōn kōn mu, na matetew wōn nkyehama no mu; ananafo remfa wōn nyē nkōa bio. **9** Na mimm wōbesom Awurade, wōn Nyankopon ne Dawid, wōn hene, a mepagyaw no ama wōn. **10** “Enti nsuro, Yakob, me somfo; mma w'aba mu mmu, Israel,’ nea Awurade se ni. ‘Nokware, megħye wo afi akyirikyiri, ne w'asefo afi wōn nnommum asase so. Yakob besan anya asomdwoe ne bammo na obiara renhunahuna no bio. **11** Me ne wo wō ho na megħye wo nkwa,’ Awurade na ose. ‘Ewō mu, mesee amanaman no nyinaa pasaa, emu na mebø mo ahwete kō, nanso merensse mo korakora. Męteetee mo, nanso męyé no wō trenee kwan so; meremma mo mfa mo ho nni koraa a merentwe mo aso.’ **12** “Seē na Awurade se: ‘W'apirakuru aye akisikuru, na wontumi nsa. **13** Obiara nni ho a əbeka bi ama wo, wo kuru no rennya aduru, na worennya ayeresa. **14** W'apamfo nyinaa wərə afi wo; wo ho biribiara mfa wōn ho. Mabø wo senea wo tamfo bęye na matwe w'aso senea otirimodenfo

betwe, efise w'afodi so dodo na w'amumoye nso dəəso. 15 Aden nti na wusu dennen wo w'apirakuru, wo yawdi a ano nni aduru no ho? W'afodi kese ne w'amumoye bebrebe nti na mede saa nneemaa yi aye wo. 16 “Nanso wobesee wən a wəsəe mo; mo atamfo nyinaa bekə nnommum mu. Wən a wəfow mo no wobefow wən wən a wətow hyeə mo so no, metow ahye wən so. 17 Nanso məma wo ahoəden bio na masa w'apirakuru,” Awurade na ose, ‘efise wəfrə wo nea woəpam no, Sion a wo ho nhia obiara.’” 18 See na Awurade se: “Mesan de Yakob ntamadan mu ahonyade aba na manya ayamhyehye ama n'atenaе ahorow no; wobekyekye kuropon no bio wo ne mmubui so, na ahemfi no besi nea eee se esi. 19 Wən mu na aseda nnwom befi aba ne ahosepew nnyigyei. Məma wəadəoso, na wən dodow no so rentew; məhye wən anuonyam, na wəremmu wən abomfiaa. 20 Wən mma bedi yiye se kan no, məma wən asafo atim wə m'anim; wən a wəhye wən so nyinaa metwe wən aso. 21 Won kannifo beye won ankasa nipa; na wən sodifo befi wən mu. Məka no abata me ho na waben me, na hena na əde ne ho bəma se əbeben me?” Awurade na ose. 22 “Enti mobeyə me nkurofo, na maye mo Nyankopon.” 23 Hwə, Awurade ahum betu abufuwhyew mu, mfetə bedi kyinhia wo amumoye fo mpampam. 24 Awurade abufuw rennwō kosi se obewie ne koma mu nhhyehye nyinaa. Nna a ereba no mu no mobete eyi ase.

31 “Saa bere no,” Awurade na ose, “Meyə Israel mmusuakuw no nyinaa Nyankopon, na wəbeyə me nkurofo.” 2 Nea Awurade se ni: “Nnipa a wotumi gyinaa wə afoa ano no benya adom wə nweatam so; mede ahomegye bəbre Israel.” 3 Awurade daa ne ho adi kyereə yen kan no na əkae se, “Mede ədə a ənsa da adə mo mede adəe atwe mo. 4 Mede mo besi ho bio na wəbesan de wo, Əbabun Israel, asi hə. Wobefə w'akasae bio na woafi adi ne anigye fo akəsaw. 5 Bio, mobeyə bobə nturo wə Samaria nkoko so; akuafo no bedua na wəadi so aba. 6 Da bi bəba a, awəmfo bəteə mu wə Efraim nkoko so se, ‘Mommra, momma yenforo nkə Sion, nkə Awurade yen Nyankopon nkyen.’” 7 Nea Awurade se ni: “Momfa ahosepew nto nnwom mma Yakob; Montee mu mma amanaman mu kannifo. Momma wənte mo ayeyi na monka se, ‘Awurade, gye wo nkurofo, Israel nkae no.’ 8 Hwə, mede wən befi atifi fam asase so aba na maboa wən ano afi nsase ano. Wən mu bi beye anifuraefo, mpakte, apemfo ne mmea a wəwə awoko mu; dəm kese besan aba.

9 Wəde osu na əbeba; wobebə mpae bere a mede wən resan aba no. Mede wən bəfa nsuwa ho; əkwan tamaa a wərenhinti wə so, efise meye Israel agya, na Efraim ye me babarima piesie. 10 “Muntie Awurade asem, mo amanaman; mommo no dawuru wə mpoano nsase a əwə akyirikyiri so se, ‘Nea əbəa Israel petee no bəboaboa wən ano na wahwə ne nguankuw so se oguanhwefo.’ 11 Na Awurade begyina mu ama Yakob na wagye wən afi wən a wəwə ahoəden sen wən no nsam. 12 Wobebə na wəde ahurusi atee mu wə Sion sorənsorəmmea; wobesepew wən ho wə akyedə bebrebe a efi Awurade hə mu, atoko, nsa foforo ne ngo, nぐuantenmma ne anantwi. Wobeyə se turo a wəagugu so nsu yiye, na wərenni awerəhow bio. 13 Afei mmabaa besaw na wən ani agye, mmerante ne nkakoraa nso ka ho. Məma wən awerəhow adan anigye; məma wən ahoto ne ahosepew de asi awerəhow anan mu. 14 Məma asəfo no nea ehia wən ama abu so, na mama m'akyedə bebrebe amee me nkurofo,” Awurade, na ose. 15 See na Awurade se: “Wəte nne bi wo Rama, awerəhow ne agyaadwotwa bebree, Rahel resu ne mma na əmpe se wəkyekye ne were, efise ne mma nni ho bio.” 16 See na Awurade se: “Hyə wo ho so na woansu, mia w'ani na woante nusu, efise wobetua w'adwumayə so ka,” Awurade na ose. “Wəbesan afi atamfo no asase so aba. 17 Enti anidaso wo hə ma wo daakye.” Awurade na ose. Wo mma besan aba wən ankasa asase so. 18 “Ampa ara mate se Efraim resu se, ‘Woteetee se me so se nantwi ba a n'ani ye den, na manya ahohyeso. Gye me bio, na mesan aba, efise wo ne Awurade, me Nyankopon. 19 Meman akyi no, minyaa adwensakra; na akyiri a minyaa ntease no, mebəə me koko so. M'anim guu ase na mefəree, efise me mmabun mu animguase da so so me.’ 20 Efraim nyə me babarima dəfo, əba a əsə m'ani ana? Əwə mu, metaa kasa tia no de, nanso meda so kae no. Enti me koma pere hwehwə no; mewə ayamhyehye ma no,” see na Awurade se. 21 “Momfa agyiraheyəde nsisi akwan ho; munisisi akwankyerə afadum. Monhye ətempon no nsow, əkwan a monam so ba. San w'akyi, Əbabun Israel, san bra wo nkurow so. 22 Wubekyinkyin akosi da ben, Əbabea Israel sesafo? Awurade beye ade foforo wə asase so, əbea bəbə əbarima ho ban.” 23 See na Asafo Awurade, Israel Nyankopon no se: “Se mesan de wən fi nnommum mu ba a, nnipa a wəwə Yuda asase ne nkurow so besan aka saa nsem yi se, ‘Awurade nhhyira wo, wo yiyeə kuropon ne

bepow kronkron.’ 24 Nnipa bebo mu atena ase wo Yuda ne ne nkurow nyinaa so, akuafu ne won a wode won nguankuw nenam. 25 Memu nea wabre no anya ahooen foforo, na nea wato piti no nso memu no amee.” 26 Minyanee, na mehwae me ho hyiae. Medaa hatee. 27 “Nna bi reba,” Awurade na ose, “A mede nnipa mma ne mmoa mma bedua Israel ne Yuda fi. 28 Senea mehwae ma wotutui, wodwiriwii, wobubui, wossee na wode amanehunu bae no, saa ara na mshwe ama woasi na woadua,” senea Awurade se ni. 29 Saa nna no mu, nnipa renka bio se, “Agyanom adi bobe nwennaa, na mma se afem.” 30 Mmom, obiara bewu wo ono ara bome ho; nea obedi bobe nwennaa no ono na ne se befem. 31 “Bere no reba,” Awurade na ose, “a me ne Israelfi ne Yudafi beye apam foforo. 32 Erenye se apam a me ne won agyanom yee no bere a misoo won nsa, dii won anim fii Misraim, esiane se wobuu m’apam so, wo bere a na meye okunu ma won no,” Awurade na ose. 33 “Eyi ne apam a me ne Israelfi beye saa bere no akyi,” Awurade na ose. “Mede me mmara behye won adwene mu, na makyerew wo won koma so. Meye won Nyankopon, na wobeye me nkurofo. 34 Na obiara renkyerkyere ne yonko bio, anaa ne nua se, ‘Hu Awurade,’ Efise, won nyinaa behu me, efi won mu akumaa so, kosi okese so,” Senea Awurade se ni. “Na mede won amumoye bekye won, na merenkae won bome bio.” 35 See na Awurade se, nea ema owia hyerem adekyee, na emye osram ne nsoromma se wanhyerem anadwo; nea okanyan epo ma n’asorkye bobo mu, Asafo Awurade ne ne din. 36 “Saa ahyede yi twa mu m’ani so a,” Awurade na ose, “eno ansa na Israel begyae emanye wo m’anim.” 37 See na Awurade se: “Se wobetumi asusuw wim ntrewmu na woatumi ahwehwae asase ase fapem mu a eno de, mepo Israel asefo nyinaa, esiane nea wobeye nyinaa nti,” Awurade na ose. 38 “Nna no reba,” Awurade na ose, “a wobekyekye kuropon yi bio ame, fi Hananel abantenten kosi Twotwew so Pon. 39 Wobetwe susuhama no mu, afi ho de akosi Gareb koko so, na akonton ako Goa. 40 Obon a wotow afunu ne nsõ gu mu no nyinaa ne asase a eko Kidron bon mu wo apuei fam, kosi apenkpon no twotwew so beye kronkron ama Awurade. Worentutu na worense kuropon no da.”

32 Eyi ne asem a efi Awurade nkyen baa Yeremia ho wo Yudahene Sedekia adedi afe a eto so du a na eye Nebukadnessar adedi afe a eto so dunwotwe

no mu. 2 Na Babiloniahene nsraadom aka Yerusalem ahye a na odiyifo Yeremia nso da dua mu wo awemfo adiwo a ewo Yuda ahemfi. 3 Na Yudahene Sedekia de no ato afiase wo ho reka se, “Aden nti na wohye nkõm a ete see? Woka se, ‘Nea Awurade se ni: Mede saa kuropon yi rebeyye Babiloniahene nsa, na wafa no nnommum. 4 Yudahene Sedekia rennya kwan nguan mfi Babiloniafo nsam, na ampa ara hye na wode no behye Babiloniahene nsa, na one no akasa anim ne anim na ode n’ani ahu no. 5 Ode Sedekia beko Babilonia, na ho na obetena akosi se me ne no bedi, Awurade na ose. Se woko tia Babiloniafo no a worenni nkonom.” 6 Yeremia kae se, “Awurade asem baa me nkyen se, 7 Wo wofa Salum babarima Hanamel rebeba wo nkyen, abeka se, ‘To m’asase a ewo Anatot no, efise woye me busuani titiriw na wowo ho kwan, na eye w’asade nso se woto.’ 8 ‘Na senea Awurade aka no, me wofa ba Hanamel baa me nkyen wo awemfo adiwo ho bekae se, ‘To m’asase a ewo Anatot wo Benyamin mantam mu no. Esiane se wowo ho kwan se wugye na wofa no nti, to na fa.’ ‘Mihu se eyi ye Awurade asem.’ 9 Enti meto asase a na ewo Anatot no fii me wofa ba Hanamel nkyen na mituaa dwete gram oha ne aduokron anan maa no. 10 Mede me nsa hyee adeto nhoma no ase, sowano wo nnansefo anim, na mede nsania karii dwete mpow no. 11 Na mefaa adeto nhoma no, nea wosasowano a elo nhyehyee wo mu no, ne nea wonsowano no nso, 12 na mede saa adeto nhoma no maa Neria babarima Baruk a, eye Maaseia nena no wo me wofa ba Hanamel, nnansefo a wode won nsa hyee adeto nhoma no ase ne Yudafo a na wowa awemfo adiwo ho no nyinaa anim. 13 ‘Meka kyere Baruk wo won nyinaa anim se, 14 ‘Nea Asafo Awurade, Israel Nyankopon no se ni: Fa saa adeto so nhoma yi, nea wosasowano ne nea wonsowano, na fa gu dote asuhina mu, senea ebekye yiye. 15 Nea Asafo Awurade, Israel Nyankopon no se ni: Wobetoto afe, mfuw ne bobo nturo wo asase yi so bio.’ 16 ‘Mede adeto nhoma no maa Neria babarima Baruk akyiri no, mebba Awurade mpae se, 17 ‘Ao, Otumfo Awurade, wo na wonam wo tumi ne wo basa a woatee mu so abo osoro ne asase. Biribiara nye den mma wo. 18 Wuyi odo adi kyere mpempem, nanso wutua agyanom amumoye so ka gu won mma a wodi won akyi sre so. Onyankopon Tweduampon a woso na wowo tumi, wo din ne Asafo Awurade, 19 wo botae so, na wo nneyee ye kese. W’aniwa hu nnipa akwan

nyinaa; na wutua obiara ka senea n'abrabo ne ne nneyee te. **20** Woyee nsenkyerenne ne anwonwade wo Misraim na atoa so de abesi nne wo Israel ne adesamma nyinaa mu, na wode agye din a ewo wo de besi nne. **21** Wode nsenkyerenne ne anwonwade, nsa a eyen den ne abasa a wɔatee mu ne nneema eyen hu yii wo man Israel fii Misraim. **22** Wode asase a wokaa ho ntam se wode bema wɔn agyanom no maa won, asase a nufusu ne ewo sen wo so. **23** Wɔba bedii, na wɔtenaa so, nanso wɔantie wo, na wɔanni wo mmara so; wɔanye nea wohyee wɔn se wɔnye no. Enti wode saa amanehunu yi nyinaa baa wɔn so. **24** “Hwe senea woasisi ntuanom mpampim de rebegye kuropɔn no. Esiane afoa, okom ne oyaredom nti, wode kuropɔn no bɛhye Babiloniafo a wɔretow ahye ne so no nsa. Nea wokae no aba mu senea wuhu no mprempren no. **25** Na ewo mu se wode kuropɔn no bɛhye Babiloniafo nsa de, nanso wo, Otumfo Awurade, ka kyere me se, ‘Fa dwetet tɔ asase na ma nnansefo mmra ho nhyeheyee no mu.’” **26** Na Awurade asem baa Yeremia nkyen se, **27** “Mene Awurade adesamma nyinaa Nyankopɔn. Na biribi ye den dodo ma me ana? **28** Enti nea Awurade se ni: Mede kuropɔn yi rebɛhye Babiloniafo ne Babiloniahene Nebukadnessar nsa, na wɔafa. **29** Babiloniafo a wɔretow ahye saa kuropɔn yi so no bɛba, na waato mu gya; wɔbɛhyew no dwerebee, eno ne afi a nnipa hyew nnuhuam wo atifi maa Baal na wohwiee afɔrebo nsa maa anyame foforo de hyeɛ me abufuw no. **30** “Israelfo ne Yudafo nyee biribiara se bɔne wo m'ani so, efi wɔn mmabun bere mu; ampa ari Israelfo nyee biribiara se wode nneema a wode wɔn nsa aye bɛhye me abufuw, Awurade na ose. **31** Efi da a wɔkyekyere saa kuropɔn yi de besi nne, wahye me abufuw ne abufuwtraso a eɛ se miyi no fi m'ani so. **32** Israelfo ne Yudafo de bɔne a wɔayɛ nyinaa ahye me abufuw, wɔn, wɔn ahemfo ne adwumayɛfo, wɔn asɔfo ne adiyifo, mmarima a wɔwɔ Yuda ne nnipa a wɔwɔ Yerusalem. **33** Wɔdan wɔn akyi kyere me; ewɔ mu, mekyekyere wɔn bere biara de, nanso wɔantie na woamfa nteeso. **34** Wɔasisi ahoni a eye akyiwade wo ofi a me Din da so no mu, de guu ho fi. **35** Wosisii sorɔnsorɔmmea maa Baal wo Ben Hinom bon mu, de wɔn mmabrima ne mmabrima bɔɔ afɔre maa Molek, wo bere a menhyee wɔn na emmaa m'adwene mu da se wɔnye saa akyiwade yi mma Yuda nyɛ bɔne. **36** “Woreka wo kuropɔn yi ho se, ‘Wɔnam afoa, okom ne oyaredom so de bɛhye Babiloniahene nsa’; nanso

see na Awurade, Israel Nyankopɔn se: **37** Ampa ara mɛboaboa wɔn ano afi nsase a mifi m'abufuwhyew mu pam wɔn koguu hɔ; mesan de wɔn aba ha na mama wɔatena ase ahoto mu. **38** Wɔbeyɛ me nkurɔfo, na maye wɔn Nyankopɔn. **39** Na mema wɔn koma koro na wɔayɛ wɔn ade abɔ mu, senea bere biara wobesuro me, wɔn ankasa ne wɔn nkyirimma yi yedi nti. **40** Na me ne wɔn beye daapem apam: Merennyae wɔn yiye da, na mede ɔpɛ bɛhye wɔn koma mu, ama woasuro me, senea wɔrentwe wɔn ho mfi me ho da. **41** M'ani begye se mɛye wɔn yiye, na ampa ara mede me koma ne me kra nyinaa bedua wɔn wo asase yi so. **42** “See na Awurade se: Senea mede amanehunu kese yi nyinaa aba nkurɔfo yi so no, saa ara na mede yi yedi a mahye wɔn ho bɔ no bema wɔn. **43** Wɔbetoto nsase bio wo ha, nea moka wo ho se, ‘Wode ahye Babiloniafo nsa, eno nti ada mpan, na nnipa anaa mmoa nni so no.’ **44** Wode dwete betoto nsase, na wɔbeyɛ adeto nhoma wo so. Wɔbesow ano wo nnansefo anim wo Benyamin mantam, nkuraa a atwa Yerusalem ho ahyia, nkurow a ewɔ Yuda, bepɔw so man, atɔe fam mmepeow ase ne Negeb, efise mesan de wɔn ahonyade ama wɔn, Awurade na ose.”

33 Bere a Yeremia da so da dua mu wo awɛmfo adiwo hɔ no, Awurade asem baa ne nkyen ne mprenu so se: **2** “See na Awurade se, nea ɔbɔɔ asase, Awurade a ɔyee na ɔma egyptae, Awurade ne ne din: **3** ‘Frɛ me na megye wo so, na maka wo nsem akese ne nneema a ahintaw a wunnim.’ **4** Na nea Awurade, Israel Nyankopɔn, ka de fa afi a ewɔ saa kuropɔn yi mu ne Yuda ahemfi ahorow a wɔabubu no ho, senea ɛbɛye a wubanya nea wode besi ntuanom afasu ne afoa no ano, **5** wo wone Babiloniafo oko no mu. ‘Nnipa a mede m'abufuw ne m'abufuwhyew bekunkum won no afunu beye hɔ ma. Meyi m'ani afi saa kuropɔn yi so esiane n'amumoye nyinaa nti. **6** “Nanso mede ahoođen ne ayaresa bɛbɛre no; mesa me nkurɔfo yare na mama wɔanya asomdwoe ne bammo a ɛdɔɔso. **7** Mesan de Yuda ne Israel afi nnommuum mu aba na masan agye wɔn asi hɔ se nea na wɔte dedaw no. **8** Mehohoro wɔn bɔne a wɔayɛ atia me no nyinaa, na mede won atuatew ho bɔne nso akye wɔn. **9** Na saa kuropɔn yi bɛma me din ahyeta, ɛbɛma me anigye, ayeyi ne anuonyam wo asase so aman a wɔte nnepa a meye ma no nyinaa mu; wobesuro na wɔn ho apopo wo yi yedi ne asomdwoe bɛbɛre a mede ma no nti.” **10** “See na Awurade se: ‘Woka fa saa beae yi ho se, ‘Ada mpan a

nnipa anaase mmoa nni so.” Nanso Yuda nkurow ne Yerusalem mmonten a ada mpan na nnipa anaa mimoa nni no, ho na wobesan ate bio, 11 ahurusi ne anigye nnyigyei, ayeforo ne ayeforokunu nne ne wən a wəde aseda aforebo reba Awurade fi nne se, ““Momfa aseda mma Asafo Awurade, efise Awurade ye, na ne də wə hə daa.” Na mesan de asase no so nnepa a wəwə ho dedaw no aba bio,’ Awurade, na ose. 12 “See na Asafo Awurade se: ‘Eha yi a ada mpan a nnipa ne mmoa nni no; ne nkurow nyinaa so no, wobenya nguanhwefo adidibea ne nea wən nguankuw bəhome. 13 Nkurow a əwə əman a əda bepəw so no atəe fam mmepew ase mu, Negeb, Benyamin mantam mu, nkuraa a atwa Yerusalem ho ahyia ne Yuda nkurow mu, nguankuw betwa mu bio wə nea əkan wən no nsa ase.’ Awurade, na waka. 14 “‘Nna no reba,’ Awurade na ose, a məma adom bə a mehyee Israel ne Yudafi no aba mu. 15 “‘Nna no mu ne saa bere no məma trenee Dubaa afefew afi Dawid ase; əbeyee nea ətəe ne nea eye wo asase no so. 16 Saa nna no mu, wobegye Yuda nkwa na Yerusalem bətena asomdwoe mu. Eyi ne din a wəde befrə no Awurade, Yen Trenee.’ 17 Na see na Awurade se: ‘Əbarima a əbetena Israel ahengua so no remmə Dawid da, 18 saa ara nso na asəfo a wəyə Lewifo no, əbarima a obegyina m'anim daa abə əhyew afəre ne aduan afəre na əde afəre ahorow abrə me, remmə wən da.’” 19 Awurade asem baa Yeremia nkyen se: 20 “See na Awurade se: ‘Se wubetumi abu me ne adekyee ne adesae apam so, na adekyee ne adesae amma wən bere a wəahyehyə no a, 21 əno de, na me ne m'akoa Dawid apam ne Lewifo a wəyə asofo a wəsom wə m'anim no apam no nso, wubetumi abu so, na Dawid rennya n'aseni a əbetena ahengua so adi hene bio. 22 Məma m'akoa Dawid asefo ne Lewifo a wəsom wə m'anim no ase ado te se əsoro nsoromma a wontumi nkan ne mpoano nwaea a wontumi nsusuw.’” 23 Awurade asem baa Yeremia nkyen se, 24 “Wontee se nnipa yi reka se, ‘Awurade apo ahenni abien a oyii no' ana? Enti wobu me man animtiaa na wəmmfa wən se wəyə əman bio. 25 Nea Awurade se ni: ‘Se mantintim me ne adekyee ne adesae apam ne əsoro ne asase mmara no a, 26 əno de anka məpo Yakob ne m'akoa Dawid asefo, na merenyi ne mmabarima mu baako se onni Abraham, Isak ne Yakob asefo so. Na mede wən ahonyade bəsan ama wən, na manya ayamhyehye ama wən.’”

34 Bere a Babiloniahene Nebukadnessar ne n'akofo ne n'ahenni nyinaa ne nnipa a wəwə ahemman a odi so no mu reko tia Yerusalem ne nkurow a atwa ne ho ahyia no, saa asem yi fi Awurade nkyen baa Yeremia hə se, 2 “Nea Awurade, Israel Nyankopon se ni: Kə Yudahene Sedekia nkyen na kəka kyere no se, ‘Senea Awurade se ni: Mede kuropon yi rebəhyə Babiloniahene nsa, na əbəhyew no dwerəbee. 3 Worenguan mfi ne nsam na nokware, wəbskyere wo de wo akəma no. Wode w'ani behu Babiloniahene na əne wo bəkasa anim ne anim. Na wobekə Babilonia. 4 “Nanso tie Awurade bəhyə, Yudahene Sedekia. See na Awurade ka fa wo ho: Worennwu wə afoa ano; 5 na wubewu asomdwoe mu. Senea nnipa bəə aiyə gyatannaa de hyə w'agyanom anuonyam, ahemfo dedaw a wodii w'anim no, saa ara na wəbəbə gyatannaa ahyə wo anuonyam na wəadi awerchow se, ‘Ao, owura!’ M'ankasa na mehyə saa bə yi, Awurade na ose.” 6 Na odiyifo Yeremia kaa eyinom nyinaa kyereə Yudahene Sedekia wə Yerusalem, 7 bere a Babiloniahene asraafo reko atia Yerusalem ne Yuda nkuropən, Lakis ne Asekə a na wogu so reko wə hə. Eyinom ne nkuropən a na aka wo Yuda a wəwə bammə. 8 Asem no fi Awurade hə baa Yeremia nkyen wə bere a ohene Sedekia ne Yerusalemfo aye apam se wəbəma nkoo ahofadi no akyi. 9 Ese se obiara gyaa ne nkoo ne mfena Hebrifo; na obiara nni ho kwan se əde ne yənko Yudani ye akoaa. 10 Enti adwumayəfo no nyinaa ne nnipa a wəyə saa apam yi penee so se wobegyaa wən nkoo ne mfena, na wəremfa wən nyə nkoo bio. Wəpenee so, na wogyaa wən. 11 Nanso akyiri no, wəsesaa wən adwene na wəsan faa nnipa a wogyaa wən no de wən yəe nkoo bio. 12 Na Awurade asem baa Yeremia nkyen se, 13 “Nea Awurade, Israel Nyankopən, se ni: Me ne mo agyanom yəe apam bere a miyii wən fii Misraim, nkooasom asase so no. Mekae se, 14 ‘Mfe ason biara no, eṣe se mo mu biara gyaa ne yənko Hebrini a watən ne ho ama no. Se wasom mfe asia a gyaa no na əmfa ne ho nni.’ Nanso mo agyanom antie na wəamfa m'asem. 15 Ənkyee koraa, nanso munuu mo ho na moyəe nea eye wə m'ani so: Mo mu biara paee ahofadi maa ne manmma. Mpo moyəe apam wə m'anim, wə ofi a me Din da so no mu. 16 Nanso mprempren, moadan mo ho na moahura me din ho; mo mu biara asan akəfa nkoo ne mfena a mugyaa wən se wənkə baabiara a wəpə no. Moahyə wən ama wəyə mo nkoo bio. 17 “Afei

nea Awurade se ni: Muntiee me na mompaee ahofadi mmaa mo ankasa nkurøfo. Enti afei mepae 'ahofadi' ma mo, Awurade na ose. 'Ahofadi' a ebegyaa mo ama afoa, oyaredøm ne økøm. Mema moaye akyiwade ama asase so ahenni ahorow nyinaa. **18** Nnipe a wøabu m'apam so, na wøanni nhyeheyø a øwø apam a wøayø wø m'anim no so no, meye wøn se nantwi ba a wøpae ne mu abien na wønantew n'afaafa no ntam no. **19** Yuda ne Yerusalem ntuanøfo, asennii adwumayøfo, asofo ne asase no so nnipe no nyinaa a monantew faa nantwi ba no afaafa no ntam no, **20** mede wøn bøema wøn atamfo a wørehwehwø wøn nkwa no. Wøn afunu beyø aduan ama wim nnomaa ne asase so mmoa. **21** "Mede Yudahene Sedekia ne n'adwumayøfo behye wøn atamfo a wørehwehwø wøn nkwa, Babiloniahene asraafø a wøatwe wøn ho no nsa. **22** Merebøheyø, Awurade asem ni, na mesan de wøn aba kuropon yi mu. Wøbekø atia no, wøbefa, na wøahyew no dwerøbee. Na mema Yuda nkurow ada mpan a obiara rentumi ntena hø."

35 Eyi ne asem a efi Awurade nkyen baa Yeremia ho wo bere a na Yudahene Yosia babarima Yehoiakim di ade no: **2** "Kø Rekabfo abusua no nkyen, na to nsa frø wøn na wømmra Awurade fi no pia baako mu, na ma wøn nsa nnom." **3** Enti mekøpøe Habasinia babarima Yeremia babarima Yaasania ne ne nuabarimanom ne ne mmabarima nyinaa, Rekabfo abusuadøm no. **4** Mede wøn baa Awurade fi, na mede wøn kø Onyame nipa Yigdalia babarima Hanan mmabarima dan mu. Eno na edi adwumayøfo dan a esi øpon ano hwefø Salum babarima Maaseia dan atifi no so. **5** Afei mede nkuruwa ne nkora a nsa wø mu besisii Rekabfo abusuamma no anim na meka kyereø wøn se, "Monnom nsa kakra." **6** Nanso wobuae se, "Yønnnom nsa, efise yøn nena Rekab babarima Yehonadab maa yøn øhyø nsem yi se, 'Ense se mo anaa mo asefo nom nsa. **7** Na afei ense se musisi afei, mudua anaa moyø bobe nturo, ense se moyø eyinom mu biara, na mmom montena ntamadan mu bere biara. Eno na mo nkwanøa beware, wø asase a moyø atutenafo wø so no so.' **8** Yeatie biribiara a yøn nena Rekab babarima Yonadad hyøe yøn no. Na yøn, yøn yerenom, mmabarima ne mmabear nnom nsa da **9** na yensisii afei ntenea mu anaa yennyaa bobe nturo anaa mfuw anaa nnøbae. **10** Yeatenatena ntamadan mu, na yøadi biribiara a yøn nena Yehonadab hyøe yøn no so pøpøepe. **11** Nanso

bere a Babiloniahene Nebukadnessar tuu asase yi so sa no, yøkae se, 'Mommra, eøe se yøkø Yerusalem na yeguan fi Babiloniafo ne Aramfo asraafø anim.' Eno nti yøaka Yerusalem." **12** Afei Awurade asem baa Yeremia nkyen se, **13** "Søe na Asafo Awurade, Israel Nyankopøn, se: Kø na køka kyere mmarima a wøwø Yuda ne Yerusalem se, 'Morensua biribi na morentie m'asem ana?' Awurade na ose. **14** 'Rekab ba Yehonadab hyøe ne mmabarima se wønnom nsa, na wøadi saa øhyø yi so. De besi nne wønnom nsa, efise wodi wøn agyanom ahyøde so. Na makasa akyere mo mpen bebree, nanso muntiee me. **15** Mesomaa m'asomfo adiyifo nyinaa baa mo nkyen mpen bebree. Wøkøe se, "Eøe se mo mu biara sakra fi n'amumøye akwan so, na moma mo akwan tee; munnni anyame foforo akyi na monnsom wøn. Eno na mobetena asase a mede ama mo ne mo agyanom yi so." Nanso mummmuaa me na munntiee me ε. **16** Rekab babarima Yehonadab asefo adi ahyøde a wøn agyanom de maa wøn no so, nanso saa nnipe yi ntie m'asem.' **17** "Eno nti, søe na Asafo Awurade Nyankopøn, Israel Nyankopøn no se: 'Muntie! Mede amanehunu biara a mahye ama Yuda ne obiara a øte Yerusalem no bøba wøn so. Mekasa kyereø wøn, nanso wøantie, mefreø wøn nanso wøannye so.'" **18** Afei Yeremia ka kyereø Rekab abusua no se, "Søe na Asafo Awurade, Israel Nyankopøn no se: 'Moaye osetie ama mo nena Yehonadab ahyøde no, na moadi ne nkyerøkyere so, na moaye biribiara a øhyøe mo no.' **19** Eno nti, nea Asafo Awurade, Israel Nyankopøn no se ni: 'Rekab babarima Yehonadab benya øbarima a øbesom me bere biara.'"

36 Yudahene Yosia babarima Yehoiakim afe a øto so anan mu, saa asem yi fi Awurade nkyen baa Yeremia hø: **2** "Fa nhoma mmobøwee, na kyereø nsem a maka akyere wo fa Israel, Yuda ne aman a aka no ho nyinaa, efi bere a mifii ase kasa kyereø wo wo Yosia adedi bere so de besi nne no gu so. **3** Ebia, se Yudafo te amanehunu biara a mayø m'adwene se mede bøba wøn so a, wøn mu biara bedan afei n'amumøye ho na afei mede wøn amumøye ne wøn bøne bøkye wøn." **4** Enti Yeremia frøeø Neria babarima Baruk, na bere a øreka nsem a Awurade aka akyere no nyinaa no, Baruk kyereø guu nhoma mmobøwee no mu. **5** Afei Yeremia ka kyereø Baruk se, "Meda dua mu; merentumi nkø Awurade asøredan mu. **6** Enti kø Awurade fi mmuadadi da bi na kenkan nsem a efi Awurade nkyen a meka ma wokyerø guu nhoma mmobøwee no so no kyere

nnipa no. Kenkan kyere Yudafo a wofi wən nkurow so aba no. 7 Ebia wəde wən nkotosre beba Awurade anim na wən mu biara adan afi n'amumoye akwan no so, efise abufuw ne abufuhyew nsem a Awurade aka atia saa nnipa yi so.” 8 Neria babarima Baruk yee biribiara a odiyifo Yeremia kyerees no se onye no, əkenkan Awurade nsem a ewo nhoma mmobowee no mu wə Awurade asoredan no mu. 9 Osram a eto so akron wo Yudahene Yosia babarima Yehoiakim adedi afe a eto so anum so no, wəpae Awurade anim mmuadadi maa nnipa a wəwə Yerusalem nyinaa ne wən a wofi Yuda nkurow so aba no. 10 Baruk kenkan Yeremia nsem a ewo nhoma mmobowee no mu kyerees nnipa a wəwə Awurade asoredan no mu nyinaa; fii Safan babarima Gemaria a ɔye okyerewfo no pia a ewo asoredan no atifi adiwo na ebən ɔpon Foforo no mu. 11 Bere a Safan babarima Gemaria babarima Mikaia tee Awurade nsem a ewo nhoma mmobowee no mu no, 12 əkəo okyerewfo no dan a ewo ahemfi hə no mu, faako a na adwumayefo no nyinaa: əkyerewfo Elisama, Semaia babarima Delaia, Akbor babarima Elnatan, Safan babarima Gemaria, Hanania babarima Sedekia ne adwumayefo a wəaka no nyinaa tete. 13 Mikaia kaa nsem a Baruk kenkan fii nhoma mmobowee no mu nyinaa kyerees wən no akyi no, 14 adwumayefo no nyinaa somaa Kusi babarima Selemia babarima Netania babarima Yehudi se ənkoka nkyere Baruk se, “Fa nhoma mmobowee a wokenkan fii mu kyerees nnipa no bra, na bra.” Enti Neria babarima Baruk kəo wən hə a na okura nhoma mmobowee no. 15 Wəka kyerees no se, “Yesre wo tena ase, na kenkan kyere yen.” Enti Baruk kenkan kyerees wən. 16 Wətee saa nsem yi nyinaa no, wəde ehū hwehwəe wən ho wən ho anim na wəka kyerees Baruk se, “Ese se yeka saa nsem yi nyinaa kyere əhene.” 17 Afei wobisaa Baruk se, “Ka kyere yen, eyee den na wokyerew eyinom nyinaa? Yeremia na əka ma wokyerew ana?” 18 Baruk buae se, “Yiw, əno na əkaa saa nsem yi nyinaa ma mede adubiri kyereew guu nhoma mmobowee no mu.” 19 Na adwumayefo no ka kyerees Baruk se, “Wo ne Yeremia, munkohintaw. Monnkyere obiara mo akyi kwan.” 20 Wəde nhoma mmobowee no kosiee əkyerewfo Elisama dan mu akyiri no, wəkəa əhene no nkyen wə n'abangwa no mu kəkaa biribiara kyerees no. 21 Əhene no somaa Yehudi se, ənkəfa nhoma mmobowee no mmra. Yehudi kəfa fii əkyerewfo Elisama dan mu, əkenkan kyerees əhene ne

adwumayefo a woginagyina ne ho no nyinaa. 22 Na eyee əsram a eto so akron a na əhene no te awəwbere dan mu reto ogya a esi n'anim. 23 Bere biara a Yehudi əkenkan nhoma mmobowee no afaafa beye abiesa anaa anan no, əhene no de əkyerewfo afoa, twitwa de gu ogya no mu, kosii se nhoma mmobowee no nyinaa hyewee. 24 Əhene no ne n'asomfo a wətee saa nsem yi nyinaa no ammə hu, na wəansunsuane wən ntade mu nso. 25 Əwə mu se Elnatan, Delaia ne Gemaria sree əhene no se ənhyew nhoma mmobowee no, nanso wantie wən. 26 Mmom əhene no hyee ne babarima Yerahmeel, Asriel babarima Seraia ne Abdeel babarima Selemia se, wənkəkyere əkyerewfo Baruk ne odiyifo Yeremia mmra. Nanso na Awurade de wən asie. 27 Əhene no hyew nhoma mmobowee a na nsem a Baruk əkyerew afi Yeremia anum wə mu no akyi no, Awurade asem baa Yeremia nkyen se, 28 “Fa nhoma mmobowee foforo, na kyere nsem a ewo kan mmobowee a Yudahene Yehoiakim hyew no gu mu. 29 Afei ka kyere Yudahene Yehoiakim se, ‘Ses na Awurade se: Wohyew nhoma mmobowee no kae se: “Adən nti na wokyerew wə mu se əkwan biara so, Babiloniahene beba abesee asase yi na watore so nnipa ne mmoa nyinaa ase?” 30 Əno nti, ses na Awurade ka fa Yudahene Yehoiakim ho: Ərennya obi ntəna Dawid ahengua so. Wəbetow ne funu akyene a, wərensie no, na wada owia hyew ne anadwo awəw mu. 31 Metwe əno ne ne mma ne n'asomfo aso wə wən amumoye nti; mede amanehunu biara a mahye atia wən beba wən ne wən a wəte Yerusalem ne Yudafo so, efise wəantie.” 32 Na Yeremia faa nhoma mmobowee foforo, na əka maa ne kyereewfo Baruk kyereewee. Əkaa biribiara a na ewo nhoma mmobowee no a əhene Yehoiakim hyew no no so. Na əde nsem pii kaa ho.

37 Babiloniahene Nebukadnessar de Yosia babarima Sedekia dii Yudahene; osii Yehoiakim babarima Yehoiakin anan mu. 2 Əno, n'asomfo ne nnipa a wəwə asase no so antie Awurade asem a ənam odiyifo Yeremia so kae no. 3 Əhene Sedekia somaa Selemia babarima Yehukal ne Maaseia babarima əsəfo Sefania se, wənkəka nkyere Yeremia se, “Yesre wo, bə Awurade, yen Nyankopən, mpae ma yen.” 4 Na Yeremia de ne ho a otumi di nnipa no mu akəneaba, efise na wəmfaa no nttoo afiase ε. 5 Na Farao asraafo afi Misraim reba, na Babiloniafo a wəatua Yerusalem no tee wən nka no, wofii Yerusalem. 6 Na Awurade asem

baa odiyifo Yeremia nkyen se, 7 “Sεε na Awurade, Israel Nyankopon, se: Monka nkyere Yudahene a, osomaa mo se mummebisa me hɔ biribi no se, ‘Farao asraafo a wofii adi se wɔrebɛboa mo no besan aksa wɔn ankasa asase, Misraim so. 8 Na Babiloniafo no besan abetow ahye saa kuropon yi so; wobegye na wɔahyew kurow no dwerebee.’ 9 “Sε Awurade se ni: Monnnaadaa mo ho nsusuw se, ‘Ampa ara Babiloniafo no befi ycn so aksa.’ Worenko! 10 Sε mudi Babiloniafo asraafo a wɔatow ahye mo so no so ma eka apirafo wɔ wɔn ntamadan mu mpo a, wobefi adi abehyew kuropon yi dwerebee.” 11 Babilonia asraafo no fii Yerusalem, esiane Farao asraafo no nti akyiri no, 12 Yeremia yεε ahoboa se ɔrefi kuropon no mu, aksa Benyamin mantam mu akogye n'agypade mu kyefaa wɔ nkurofo a wɔwɔ hɔ no nkyen. 13 Nanso okoduu Benyamin Pon ano no, awɛmfo no so panyin a wɔfre no Yiria a ɔyε Selemia babarima ne Hanania nena kyeree no kae se, “Woreguan agya yεn aksa Babiloniafo afa!” 14 Yeremia buae se, “Enyε nokware. Merenguan nkɔ Babiloniafo afa.” Nanso Yiria antie, na mmom ɔkyeree Yeremia de no kɔmaa ne mpanyimfo. 15 Wɔn bo fuw Yeremia, na wɔma woboroo no de no too afiase wɔ ɔkyerewfo Yonatan fi a na wɔde aye afiase no. 16 Wɔde Yeremia too asase ase afiase, ma odii nna bebree wɔ hɔ. 17 Akyiri no, ɔhene Sedekia soma ma wɔkɔfaa no baa ahemfi, εho na obisaa no wɔ kokoa mu se, “Woanya asem bi afi Awurade nkyen ana?” Yeremia buae se, “Yiw, wɔde wo bɛma Babiloniahene.” 18 Afei Yeremia bissaa ɔhene no se, “Dεn bɔne na maye atia wo, anaa w'adwumayɛfo anaa nnipa yi a enti wɔde me ato afiase yi? 19 Ehe na w'adiyifo a wɔhyεe nkɔm kyereɛ wo se, ‘Babiloniahene rentow nhye wo so anaa asase yi so' no wɔ? 20 Na afei, ɔdεɛfo, mesre wo tie. Ma memfa me nkotosrε nto w'anim: Mfa me nkɔto ɔkyerewfo Yonatan fi hɔ bio, anye saa a mewu wɔ hɔ.’ 21 ɔhene Sedekia hyεe se wɔmfa Yeremia nkɔto awɛmfo adiwo hɔ, na wɔmma no brodo a efi brodotofo borɔn so da biara nkosi se kuropon no mu brodo nyinaa besa. Enti Yeremia kaa awɛmfo adiwo hɔ.

38 Matan babarima Sefatia, Pashur babarima Gedalia, Selemia babarima Yukal ne Malkia babarima Pashur tee nsem a na Yeremia reka akyereɛ nnipa no nyinaa se, 2 “Sεε na Awurade se: Obiara a ɔbɛtɛna kuropon yi mu no bewu wo afoa, ɔkɔm anaa ɔyaredɔm ano, nanso obiara a ɔbekɔ Babiloniafo afa

no benya nkwa. Obenya ne ti adidi mu, ɔbɛtɛna nkwa mu. 3 Na sεε na Awurade se, ‘Ampa ara, wɔde saa kuropon yi behye Babiloniahene asraafo nsa, na wɔn na wobedi so.’ 4 Eno nti adwumayɛfo no ka kyereɛ ɔhene no se, “Eεε se wokum saa ɔbarima yi. ɔde nsem a ɔreka no bu asraafo a wɔaka wo kuropon yi mu ne nnipa no nyinaa aba mu. Saa ɔbarima yi nhwehwɛ saa nnipa yi iyedi na mmom wɔn sεe.” 5 ɔhene Sedekia buae se, “ɔwo mo nsam, ɔhene rentumi nyε biribiara ntia mo.” 6 Enti wɔfaa Yeremia de no kohyeɛ ɔhene babarima Malkia abura a εwɔ awɛmfo adiwo no mu. Wɔde ntampehama gyaagyaa no too abura no mu; na nsu nni mu, mmom dontori na na εwo mu, enti Yeremia kohyeɛ dontori no mu. 7 Na Ebed-Melek Kusni odwumayɛni a ɔwo ahemfi hɔ tee se wɔde Yeremia akɔto abura no mu. Bere a ɔhene no te Benyamin Pon hɔ no, 8 Ebed-Melek fii ahemfi hɔ kɔka kyereɛ no se, 9 “ɔdεɛfo, nea saa nnipa yi aye nyinaa yε amumayɛsem a etia odiyifo Yeremia. Wɔatow no akyene abura mu, baabi a ɔkɔm bekum no wɔ bere a brodo asa wɔ kuropon yi mu.” 10 Na ɔhene hyεe Kusni, Ebed-Melek se, “Fa mmarima aduasa fi ha ka wo ho, na munkoyi odiyifo Yeremia mfi abura no mu, ansa na wawu.” 11 Eno nti Ebed-Melek faa mmarima no kaa ne ho, na wɔkɔo ɔdan bi a εwɔ adekorabea ase, wɔ ahemfi hɔ. ɔkɔsesaw ntamagow ne ntade dedaw de kyekyereɛ ntampehama ho, gyaay mu maa Yeremia wɔ abura no mu. 12 Na Kusni, Ebed-Melek ka kyereɛ Yeremia se, “Fa ntamagow ne ntade dedaw no hyehye wo mmotuam, na ntampehama no ammia wo.” Na Yeremia yεε saa, 13 Wɔde ntampehama no twetwee no yii no fii abura no mu. Na Yeremia tenaa awɛmfo adiwo hɔ. 14 Na ɔhene Sedekia soma ma wɔkɔfaa odiyifo Yeremia baa Awurade asoredan ano kwan a eto so abiesa hɔ. ɔhene ka kyereɛ Yeremia se, “Merebebisa wo asem bi, mfa biribiara nsie me.” 15 Yeremia ka kyereɛ Sedekia se, “Sε mema wo mmuaa a, worenkum me ana? Mpo se mitu wo fo a, worenkum me.” 16 Nanso ɔhene Sedekia kaa saa ntam yi kokoa mu kyereɛ Yeremia se, “Sε Awurade a ɔma yen nkwa no te ase yi, merenkum wo na meremfa wo nhye wɔn a wɔpε se wokum wo no nsa.” 17 Afei Yeremia ka kyereɛ Sedekia se, “Sεε na Asafo Awurade Nyankopon, Israel Nyankopon, no se: ‘Sε wode wo ho ma Babiloniahene adwumayɛfo a, worenkum wo na wɔrenhyew kuropon yi, wo ne w'abusuafo betena nkwa mu.’ 18 Na se worenkum wo ho mma Babiloniahene adwumayɛfo a, wode saa kuropon

yi bëma Babiloniafo, na wobehyew no dwerebee; na wo ankasa rentumi nguan mfi wòn nsam.” **19** Òhene Sedekia ka kyereë Yeremia se, “Misuro Yudafo a wòka Babiloniafo afa no, efise ebia Babiloniafo no de me bëma wòn na wòayë me ayayade.” **20** Yeremia bua se, “Wòremfa wo mma wòn. Tie Awurade asem na yë nea meka kyere wo. Eno na ebëma asi wo yiye na woanya nkwa. **21** Nanso se woamfa wo ho amma Babiloniafo no de a, nea Awurade ayi akyere me ni: **22** Mmea a wòaka wo Yudahene ahemfi hò nyinaa no, wòde wòn befi adi abre Babiloniahene adwumayëfo no. Saa mmea no beka akyere wo se, “Wòdaadaa wo na wodii wo so wo nnamfonom a wugye wòn di no. W’anan amem wò dontori mu; wò nnamfonom agyaw wo hò kò.” **23** “Wòde wo yerenom nyinaa ne wo mma bëbre Babiloniafo no. Wo de, worentumi nguan mfi wòn nsam, na mmom Babiloniahene bëkyere wo, na wobehyew saa kuropon yi.” **24** Na Sedekia ka kyereë Yeremia se, “Mma obiara nte saa nkommadi yi, anye saa a, wubewu. **25** Se adwumayëfo no te se me ne wo kasae, na wobebisa wo se, ‘Ma yënte nea woka kyereë òhene ne nea òhene nso ka kyereë wo; mfa nsie yen anye saa a yebekum wo a,’ **26** eno de ka kyere wòn se, ‘Na meresre òhene se òmmfa me nsan nkò Yonatan fi mma me nkowu wò hò.’” **27** Adwumayëfo no nyinaa baa Yeremia ho bebisaa no, na òkaa nea òhene hyëe no se ònka no nyinaa. Enti wòanka hwee ankyere no bio, efise obiara ante òne òhene nkommotwetwe no. **28** Na Yeremia tenaa òwëmfo adiwo hò kosii da a wòfaa Yerusalem. Sënea wòfaa Yerusalem ni:

39 Yudahene Sedekia dii ade no, ne mfe akron mu, òsräm a ëto so du so no, Babiloniahene Nebukadnessar ne n’asrafo nyinaa tuu Yerusalem so sa, wotuaa kuropon no na wòyëe mpie twaa ho hyiae. **2** Sedekia adedi afe a ëto so dubaako, òsräm a ëto so anan no da a ëto so akron no, wobubuu kuropon no afasu. **3** Na Babiloniahene adwumayëfo no nyinaa betenaa Mfimfini Pon hò: Nergal-Sareser a ofi Samgar ne Nebo-Sarsekim a òyë òsraani panyin ne Nergal-Sareser a òyë otitiriw, ne Babiloniahene adwumayëfo a woaka no nyinaa. **4** Bere a Yudahene Sedekia ne n’asrafo nyinaa huu wòn no, woguarnee, wòfaa òhene turo mu fii kuropon no mu anadwo, kòfaa òpon a ëwò afasu abien no ntam, de wòn ani kyereë Araba. **5** Nanso Babilonia asrafo no taa wòn kòtoo Sedekia wò Yeriko tataw so. Wòfaa no dommum

de no kòmaa Babiloniahene Nebukadnessar wò Ribla a ëwò Hamat asase so, na ho na obuu no aten. **6** Ribla hò na Babiloniahene kunkum Sedekia mmabarima wò n’anim na okum Yudafo mmapomma nyinaa nso. **7** Afei otutuu Sedekia ani, de kòbere mfrafrae mpokyere guu no se òde no rekò Babilonia. **8** Babiloniafo no de ogya too ahemfi no ne nnipa no afi mu, na wodwiriw Yerusalem afasu no. **9** Òsahene Nebusaradan a otua òhene awëmfo ano no de kuropon no mu nkae, wòn a wòde wòn ho kòmaa no ne nnipa a wòaka no kòo nkoadasom mu wò Babilonia. **10** Nanso òsahene Nebusaradan a otua awëmfo no ano no gyaa ahiafo a wonni hwee no mu bi wò Yuda asase so, na saa bere no òmaa wòn bobè nturo ne nsase. **11** Na Babiloniahene Nebukadnessar afa òsahene Nebusaradan a otua òhene awëmfo ano no so ama saa òhyë nsem yi a efia Yeremia ho se, **12** “Fa no na hwe no so; nhaw no na nea obisa biara no, yë ma no.” **13** Enti òsahene Nebusaradan a otua awëmfo no ano, Nebusaradan, adwumayëfo panyin, Nergal-Sareser a òyë otitiriw ne Babiloniahene adwumayëfo a woaka no nyinaa. **14** soma ma wòkfaa Yeremia fii awëmfo adiwo hò bae. Wòde no hyëe Safan babarima Gedalia babarima Ahikam nsa se òmfa no nkò ne fi. Enti Yeremia tenaa n’ankasa nkurfo mu. **15** Bere a Yeremia da so da afiase wò awëmfo adiwo hò no, Awurade asem baa ne nkÿen se, **16** “Koka kyereë Kusni Ebed-Melek se, ‘Sënea Asafo Awurade, Israel Nyankopon, se ni: Me nsem a etia kuropon yi, mede refa amanehunu so na ñyëe yiyedi so ama aba mu. Saa bere no ebeba mu wò w’anim. **17** Nanso megye wo saa da no, Awurade na ose; wòremfa wo nhÿe wòn a wusuro wòn no nsa. **18** Megye wo nkwa, na worento wò afoa ano na mmom wubanya wo ti adidi mu, efise wugye me di, Awurade, na ose.”

40 Òsahene Nebusaradan a otua òhene awëmfo ano no gyaa Yeremia wò Rama akyi no, asem no fi Awurade nkÿen baa Yeremia hò. Ohuu se wòagu Yeremia nkonsenkonsen wò nnommum a wofi Yerusalem ne Yuda a na wòde wòn rekò Babilonia no mu. **2** Bere a òsahene a otua awëmfo no ano no huu Yeremia no, òka kyereë no se, “Awurade, wo Nyankopon, na òhyëe saa amanehunu yi maa beae yi. **3** Na afei, Awurade ama aba mu, waye sënea òkaa se òbeyë no. Eyinom nyinaa baa mu, efise mo saa nnipa yi yëe bòne tiaa Awurade na moanye osetie amma no. **4** Nanso nnë mereyi wo afi nkonsenkonsen

a egu wo nsa no mu. Se wope a, ma yenkə Babilonia na məhwə wo so, nanso se wompə de a, mma. Hwə əman no nyinaa na əda w'anim no, kə baabiara a wope.” 5 Na ansa na Yeremia bədan ne ho akə no, Nebusaradan ka kaa ho se, “San kə Ahikam babarima Gedalia a, əyə Safan nena, a Babiloniahene apa no se ənhwə Yuda nkurow so no nkyen na wo ne no nkətena wə nnipa no mu, anaase kə baabi foforo biara a wope.” Na əsahene no maa Yeremia aduan ne akyede, na əmaa no kəe. 6 Enti Yeremia kə Ahikam babarima Gedalia nkyen wə Mispa, na əne no tenaa nnipa a wəkaa wə asase no so no mu. 7 Bere a asraafo mpanyimfo no nyinaa ne wən mmarima a woda so wo wuram no tee se, Babiloniahene aye Ahikam babarima Gedalia amrado wə asase no so, na əde mmarima, mmea ne mmofra a wəyə ahiafo wə asase no so, na wəamfa wən ankə nnommum mu wə Babilonia ahye ne nsa no, 8 wəbaa Gedalia hə wə Mispa: Netania babarima Ismael, Karea mmabarima Yohanan ne Yonatan, Tanhumet babarima Seraia, Efai a ofi Netofa mmabarima, Yesania a əyə Maakatni babarima ne wən mmarima. 9 Na Ahikam babarima Gedalia a əyə Safan nena no kaa ntam de hyee won ne wən mmarima den se, “Munnsuro se mobesom Babiloniafo. Montena asase no so na monsom Babiloniahene, na ebesi mo yiye. 10 Me de, metena Mispa, na masi mo anan mu wə Babiloniafo a, wəba yen nkyen no mu, na mo de, monkəboaboa nsa, aholhuru bere mu nnuuba ne ngo ano ngu adekora nkuruwa mu wə twabere mu, na montenatena nkurow a moafa no so.” 11 Bere a Yudafo a wəwə Moab, Amon, Edom ne aman ahorow a aka no, tee se Babiloniahene agyaw nkae bi wə Yuda na wayi Ahikam babarima Gedalia a əyə Safan nena se amrado wə wən so no, 12 wən nyinaa san baa Yuda asase so fi aman a wəbəo wən petee no so, kə Gedalia hə wə Mispa. Na wəboaboa nsa ne aholhuru bere mu nnuuba bebree ano wə twabere mu. 13 Na Karea babarima Yohanan ne ntuano asraafo a wəda so wo wuram no baa Gedalia nkyen wə Mispa 14 na woka kyereə no se, “Wunnim se, Amonhene Baalis asoma Netania babarima Ismael se, ommekum wo ana?” Nanso Ahikam babarima Gedalia annye wən anni. 15 Na Karea babarima Yohanan ka kyereə Gedalia wə kokoa mu wa Mispa se, “Ma minkokum Netania babarima Ismael, na obiara rente. Aden nti na eṣe se okum wo na əma Yudafo a wəatwa wo ho ahyia no ba ahwete, na Yudafo nkae no yera?” 16 Nanso Ahikam

babarima Gedalia ka kyereə Karea babarima Yohanan se, “Nyə saa ade yi! Nea woka fa Ismael ho no nyə nokware.”

41 Osram a eto so ason mu no, Elisama babarima

Netania babarima Ismael a əyə ədehye a na anka əyə əhene adwumayəfo no mu baako no ne mmarima du baa Ahikam babarima Gedalia nkyen wə Mispa. Bere a wən nyinaa gu so redidi no, 2 Netania babarima Ismael ne ne mmarima du no a woka ne ho no soree na wəde afoa wəo Ahikam babarima Gedalia, a əyə Safan nena ne nea Babiloniahene ayi no se amrado wə asase no so no kum no. 3 Ismael kum Yudafo a na wəka Gedalia ho wə Mispa ne Babilonia asraafo a na wəwə hə no nso. 4 Ade kyee no, ansa na obiara bəte Gedalia wu no, 5 mmarima aduwətwe a wəayiyi wən abogyesə, asunsuane wən ntade mu na wəasesa wən honam ani fi Sekem, Silo ne Samaria bae a wəde aduan afərebəde ne nnuhuam reba Awurade fi. 6 Netania babarima Ismael de agyaadwo fi Mispa kohyiaa wən. Bere a ohyiaa wən no əkae se, “Mommra Ahikam babarima Gedalia nkyen.” 7 Woduu kuropon no mu no, Netania babarima Ismael ne mmarima a wəka ne ho no kum wən na wətow wən afunu guu abura bi mu. 8 Nanso nnipa no mu du ka kyereə Ismael se, “Nkum yen! Yewə awi ne atoko, ngo ne əwo a yede asie wə afuw bi mu.” Enti ogyaa wən na wankum wən nso. 9 Abura a Ismael tow nnipa a okunkum wən no afunu ne Gedalia guu mu no, na əyə nea əhene Asa tuu se ne ho bammo fa bi de tiaa Israelhene Baasa. Netania babarima Ismael de afunu hyee no ma. 10 Ismael faa nnipa a na wəaka wə Mispa no nyinaa nnommum; əhene mmabea ne wən a wokaa hə no nyinaa, wən a Nebusaradan a otua əhene awəmfo ano no ayi Ahikam babarima Gedalia se ənhwə wən so no. Netania babarima Ismael faa wən nnommum na osii mu kə Amonfo nkyen. 11 Bere a Karea babarima Yohanan ne asraafo mpanyimfo a wəka ne ho no nyinaa tee awudisəm a Netania babarima Ismael adi no, 12 wəfaa wən asraafo nyinaa se wəne Netania babarima Ismael rekoko. Wəkətoo no wə otare kəse bi a əwə Gibeon ho. 13 Bere a nnipa a wəka Ismael ho no nyinaa huu Karea babarima Yohanan ne asraafo mpanyimfo a wəka ne ho no, wən ani gyei. 14 Nnipa a na Ismael afa wən nnommum wə Mispa no nyinaa dan kə Karea babarima Yohanan afa. 15 Nanso Netania babarima Ismael ne ne mmarima baawətwe, guan fii Yohanan anim kə Amonfo nkyen. 16 Afei Karea

babarima Yohanan ne asraafo mpanyimfo a woka ne ho no dii Mispa nkae a ogyee wən fii Netania babarima Ismael nsam bere a okum Ahikam babarima Gedalia no akyi no anim: Əde asraafo, mmea, mmofra ne asennii adwumayəfo, fii Gibeon bae. 17 Wosii mu se wərekə Misraim no, wəsoeə wə Gerut Kimham a əben Betlehem; 18 na wəreguan Babiloniafo no. Na wosuro wən, efise na Netania babarima Ismael akum Ahikam babarima Gedalia a Babiloniahene yii no se amrado a əhwə asase no so no.

42 Afei asraafo mpanyimfo no nyinaa a Karea babarima Yohanan ne Hosaia babarima Yesania ka ho, ne nnipa no nyinaa, efi akumaa so kosi əkese so kəo 2 odiyifo Yeremia nkyen kəka kyereə no se, “Yesre wo, tie yen adesre yi na bə Awurade, wo Nyankopon mpaæ ma wən a wəaka yi nyinaa. Senea wuhu no, kan no na yedəoso nanso afei yeaka kakraa bi. 3 Bə mpaæ senea Awurade, wo Nyankopon bəkyere yen faako a eəse se yekə ne nea eəse se yeyə.” 4 Yeremia buaa wən se, “Mate mo asem no, na əkwan biara so mebə Awurade, mo Nyankopon mpaæ senea moasre no; meka nea Awurade bəka biara akyere mo na meremfa hwee nsie mo.” 5 Na afei, woka kyereə Yeremia se, “Sə yəanye nea Awurade, wo Nyankopon soma wo se ka kyere yen no a, ma ənye ədansenı nokwafo ntia yen. 6 Sə yəre o, se yəmpe o, yəbeyə osetie ama Awurade, yen Nyankopon a yeresoma wo wə ne nkyen no, senea ebesi yen yiye, na yebedi Awurade, yen Nyankopon asem so.” 7 Nna du akyi no, Awurade asem baa Yeremia ho. 8 Enti əfrəe Karea babarima Yohanan ne asraafo mpanyimfo a wəka ne ho ne nnipa no nyinaa; efi akumaa so kosi əkese so. 9 Na əka kyereə wən se, “Sə na Awurade, Israel Nyankopon a mosomaa me se memfa mo adesre nkəto n'anim no se: 10 ‘Sə motena asase yi so a, mesiesie mo na merensə mo, medua mo na merentu mo ase, efise me were ahow wə amanehunu a mama aba mo so no ho. 11 Munnuro Babiloniahene a mprempren musuro no no. Munnuro no, Awurade na ose, efise mene mo wə ho, megye mo, na mayi mo afi ne tumi ase. 12 Mehu mo mməbə na əno nso ahu mo mməbə na ode mo asan aba mo asase so.’ 13 “Nanso se moka se, ‘Yərentena saa asase yi so,’ na ne saa nti moanyə osetie amma Awurade mo Nyankopon, 14 na se moka se, ‘Dabi, yəbekə akətena Misraim, faako a yərenhu əko, na yərente akobən mnyigyei na aduankəm renne yen a,’ 15 eno de tie Awurade asem, mo Yuda nkae. Sə na Asafo

Awurade, Israel Nyankopon se, ‘Sə moawe ahinam se mobəkə akətena Misraim, na se munya kətena ho a, 16 əno de afoa a musuro no beto mo wə ho na əkəm a, mo koma tu wə ho no bedi mo akyi əko Misraim na ho na mubewuwu. 17 Nokware wən a wəasi wən adwene pi se wəbekə Misraim akətena ho no bewuwu wə afoa, əkəm ne əyaredəm ano, na wən mu baako po renka anaa ərenguan mfi amanehunu a mede bəba wən so no mu.’ 18 Sə na Asafo Awurade, Israel Nyankopon se, ‘Senea m'abufuw ne m'abufuwhyew hwie guu nnipa a wəwə Yerusalem so no, saa ara na sə, moko Misraim a, m'abufuwhyew behwie agu mo so. Mobejə nname, ahodwiriwde, afobu ne aholhora; morenu saa beae yi bio.’ 19 “Yuda nkae, Awurade aka akyere mo se, ‘Monnkə Misraim.’ Mommma mo were mmfi, nne merebo mo kəo 20 se moyə məfomso a əye hu yiye, bere a mosomaa me kəo Awurade, mo Nyankopon ho, na mokae se, ‘Bə Awurade, yen Nyankopon mpaæ ma yən, na ka nea əka biara kyere yen na yəbeyə,’ no. 21 Nne, maka akyere mo, nanso monyə osetie mmaa Awurade mo Nyankopon ara wə biribiara a əhyee me se menka nkyere mo no ho. 22 Enti afei mommma mo were mfi se, mubewuwu wə afoa, əkəm ne əyaredəm ano wə faako a mope se mokətena ho no.”

43 Bere a Yeremia wíee nsem a efi Awurade, wən Nyankopon nkyen no ka no, biribiara a Awurade asoma no se əmməka nkyere wən no, 2 Hosaia babarima Asaria, Karea babarima Yohanan ne mmarima ahomasofo no nyinaa ka kyereə Yeremia se, “Woredi atoro! Awurade, yen Nyankopon, nsomaa wo se bəka se, ‘Ense se moko Misraim kətena ho.’ 3 Na mmom Neria babarima Baruk na əregyigye wo so tia yen ama wəde yen ahyə Babiloniafo nsa, senea wobekum yen anaa wəbesoa yen de yen əko nkoasom mu wə Babilonia.” 4 Enti Karea babarima Yohanan ne asraafo mpanyimfo no nyinaa ne nnipa no anni Awurade hyə a əhyee wən se, wəntena Yuda asase so no so. 5 Mmom Karea babarima Yohanan ne asraafo mpanyimfo no nyinaa de Yuda nkae a wofi amanaman a wəbə wən ahwete kəo so no so na wəaba se wərebetena Yuda asase so no nyinaa kəe. 6 Wəde mmarima, mmea, mmofra ne əhene mmabea a əsahene Nebusaradan, a əye əhene awəmfo panyin no, de wən gyaw Ahikam babarima Gedalia a əye Safan nena, odiyifo Yeremia ne Neria babarima Baruk nso kəe. 7 Enti wəhyən Misraim a wəanni Awurade asem so, na wokoduu Tapanhes. 8 Awurade asem baa

Yeremia nkyen wō Tapanhes se, 9 “Bere a Yudafo no rehwē no, fa abo akēse, afei tutu fam wō birikisi nsewee a ewō Farao ahemfi a ewō Tapanhes abobow ano hō, na fa gu mu kata so. 10 Afei ka kyere wōn se, ‘Sēe na Asafo Awurade, Israel Nyankopōn se: Mēsoma me somfo Babiloniahene Nebukadnessar, na mede n’ahengua besi saa abo a masi wō ha no so; na əbētrew n’adehye kyinii mu wō so. 11 Əbēba abetow ahye Misraim so, na obekum won a wōahye se wonkum won no, əbēfa wōn a wōahye se wonkō nnommum mu no nnommum, na wōn a wōahye se wōmfa won mma afoa no, wōde wōn bēma afoa. 12 Əbēto Misraim anyame asōredan mu gya, ahyew na wōafa wōn anyame no nnommum. Sēne oguanhwefo de n’atade kyekyere ne ho no, saa ara na əde Misraim bekyekyere ne ho na wafi hō aks a ne ho baabiara renti. 13 Owia asōredan a ewō Misraim no, obebubu n’afadum kronkron no, na wahyew Misraim anyame asōredan no dwerēbee.”

44 Saa asem yi baa Yeremia nkyen; efa Yudafo a wōtete Misraim anafo fam wō Migdol, Tapanhes, Memfis ne Misraim atifi fam no ho. 2 “Sēe na Asafo Awurade, Israel Nyankopōn, se: Muhuu amanehunu kēse a mede baa Yerusalem ne Yuda nkurow nyinaa so no. Nnē wōayeyē amamfo na wōasēsēe 3 esiane bōne a wōayē no nti. Wōhyew nnihuam, som anyame foforo a, wōn anaa mo anaa mo agyanom nnim wōn de hyē me abufuw. 4 Mesomaa m’asomfo adiyifo mpēn pii a wōkae se, ‘Monnyē saa atantanne a mikyi no!’ 5 Nanso woantie, woamfa anye asem, na wōannan amfi wōn amumoyesēm no ho na wōannyae hyew a wōhyew nnihuam ma anyame foforo no. 6 Enti mihwiee m’abufuw gui, na ədēw kō Yuda nkurow ne Yerusalem mmōnten so ma əsēsēe na ədedaa mpan sēne ətete nne yi. 7 “Na mprempren, nea Asafo Awurade Nyankopōn, Israel Nyankopōn se ni: Adē nti na mode amanehunu kēse aba mo ho so, se muyii mmarima ne mmea, mmofra ne mmotafowa fii Yuda a moannyaw nkae biara amma mo ho. 8 Adē nti na mode nea mo nsa aye hyē me abufuw, na mohyew nnihuam ma anyame foforo wō Misraim, baabi a moabetena hō no? Mōbesēe mo ho, na moayē nname ne nsopa wō asase so amanaman nyinaa mu. 9 Mo were afi amumoyesēm a mo agyanom, Yuda ahemfo ne ahemmea yē, na mo ne mo yerenom nso yē wō Yuda asase ne Yerusalem mmōnten so no ana? 10 Ebesi nne yi, wōmmrēe wōn ho ase, wonnāa nidi adi na wonnii me mmara ne ahyede a mede

maa mo ne mo agyanom no so. 11 “Enti nea Asafo Awurade, Israel Nyankopōn, se ni: Masi m’adwene pi se mede amanehunu bēba mo so na masee Yuda nyinaa. 12 Mēfa Yuda nkae a wosii wōn adwene pi se wōbekō Misraim akōtena hō no. Wōn nyinaa bewuwu wō Misraim; wōbetotō wō afoa ano anaa əkōm bekum wōn. Efi akumaa so kosi əkēse so, afoa ne əkōm bekunkum wōn. Wōbeyē nname, ahodwiriwde, afabude ne ahohora. 13 Mede afoa, əkōm ne oyaredom bētwe won a wōtete Misraim no aso, sēne metwee Yerusalem aso no. 14 Yuda nkae a wōakōtena Misraim no mu biara renguan, na wōremfa wōn ho nni na wōasan aba Yuda, asase a wōpē se wōsan betena so no so; wōn mu biara remma, gye aguanfo kakraa bi.” 15 Afei mmarima a na wonim se wōn yerenom hyew nnihuam ma anyame foforo, wōne mmea a wōwō hō no nyinaa, nnipadōm no, ne nnipa a wōwō Misraim Atifi fam ne Anafo fam ka kyereē Yeremia se, 16 “Yerentie asem a waka akyere yē wō Awurade din mu no! 17 Ampa ara yēbeyē biribiara a yēkae se yēbeyē: Yēbeyew nnihuam ama Əsoro Hemmea na yēahwie ahwiesa ama no, sēne yēne yē agyanom, ahemfo ne adwumayefo yē wō Yuda nkurow ne Yerusalem mmōnten so no pēpēpē. Saa bere no na yēwō aduan, na yedi yiye a yenni əshaw biara nso. 18 Nanso efi bere a yegyae nnihuam a yēhyew ma Əsoro Hemmea, na yegyae ahwiesa a yēde ma no no, biribiara abo yēn na yērewuwu wō afoa ne əkōm ano.” 19 Na mmea no ka kaa ho se, “Bere a yēhyew nnihuam maa Əsoro Hemmea, na yehwiee ahwiesa maa no no, na yēn kununom nnim se yēto əfam a yēne sēso, hwie ahwiesa ma no ana?” 20 Na Yeremia ka kyereē nnipa no nyinaa; mmarima ne mmea a wōrebua no no se, 21 “Mususuw sē, Awurade nnim sē, na mo ne mo agyanom, mo ahemfo, adwumayefo ne əmanfo no hyew nnihuam ma ahoni wō Yuda nkurow so ne Yerusalem mmōnten so ana? 22 Bere a mo amumoyē ne akyiwade a moyē no fonoo Awurade no, mo asase dannan nnomedē ne amamfo a obiara nte so, sēne etē nne yi. 23 Esiane se moahyew nnihuam, aye bōne atia Awurade, na moanyē osetie amma no, na moanni ne mmara, n’ahyede ne n’adansesēm so nti, amanehunu aba mo so sēne muhu yi.” 24 Afei Yeremia ka kyereē nnipa no nyinaa a mmea no ka ho se, “Mo Yudafo a mōwō Misraim nyinaa muntie Awurade asem. 25 Sēe na Asafo Awurade, Israel Nyankopōn, se: Mo ne mo yerenom de mo nneyē

akyere mo bɔ a mohyee se, 'Ampa ara yebedi bɔ a yεhyε se, yεbεhyεw nnuhuam ahwie alhwiesa ama ɔsoro Hemmea no,' no so." Monkɔ so, munni mo bɔhyε ne mo ntam so! 26 Nanso muntie Awurade asem, mo Yudafo a mowa Misraim nyinaa. Mede me din kese no ka ntam se, nea Awurade se ni, obiara a ofi Yuda a ɔte Misraim asase so baabiara remmo me din nka ntam bio da se, "Se Otumfo Awurade te ase yi." 27 Na mehwε ama woahu amane na εnyε yiyedi; Yudafo a wɔwɔ Misraim bewuwu wɔ afoa ne ɔkɔm ano kosi se wɔbεsεe wɔn nyinaa. 28 Wɔn a wobeguan afi afoa ano na wɔasan afi Misraim aκɔ Yuda asase so no bεyε kakraa bi. Afei Yuda nkae a wobetena Misraim no nyinaa behu nea n'asem yε nokware; me de anaa wɔn de. 29 "Eyi na εbεyε nsenkyerenne ama mo se metwe mo aso wɔ ha, na moahu se ampa ara m'ahunahuna a εfa ɔhaw ho no beba mu," Awurade na ose. 30 'Mede Misraimhene Farao Hofra rebεyε n'atamfo a wɔpε se wokum no no nsa, sεnea mede Yudahene Sedekia hyε Babiloniahene Nebukadnessar, ne tamfo a na ɔrehwehwe no akum no no nsa. See na Awurade se."

45 Eyi ne nsem a odiyifo Yeremia ka kyεrεe Neria babarima Baruk wɔ Yudahene Yosia babarima Yehoiakim adedi afe a ɔto so anan no mu, bere a na Baruk akyerew nsem a efi Yeremia anom no agu nhoma mmobεwee bi mu. 2 "See na Awurade, Israel Nyankopɔn, ka kyεrε wo, Baruk: 3 Wokae se, 'Nname nka me! Awurade de awerεhow aka me yawdi ho; apinisi ne obre ama m'ahoođen asa.' 4 Awurade kae se, 'Ka eyi kyεrε no: Nea Awurade se ni: Mεsεe nea makyeryere na matu nea madua no ase wɔ asase no so nyinaa. 5 Enti εse se wope nneεma akεse ma wo ho ana? Nyε saa. Efise mede amanehunu beba nnipa nyinaa so, Awurade na ose, nanso baabiara a wobεkɔ no, mebɔ wo ho ban."

46 Eyi ne asem a efi Awurade nkyεn baa odiyifo Yeremia ho a εfa aman no ho. 2 Nea εfa Misraim ho: Eyi ne nsem a etia Misraimhene Farao Neko asraafo a Babiloniahene Nebukadnessar dii wɔn so nkonim wo Karkemis, Asubɔnten Eufrate ho wɔ Yudahene Yosia babarima Yehoiakim adedi afe a ɔto so anan no: 3 "Siesie wo nkatabo akεse ne nketewa nyinaa, na muntu santen nkɔ ɔsa! 4 Munsiesie aponkɔ no, na momforo ntenatena wɔn so. Munnyinagyina mo afa a mohyehε mo nnade kyεw! Monsew mo mpeaw ano, na monhyε mo nkatabo. 5 Den na mihi? Wɔabɔ

hu, wɔresan wɔn akyi, wɔn dɔmmarima adi nkogu. Woguan ntem so a wɔnhwε wɔn akyi, na ehu wɔ baabiara," Awurade na ose. 6 ɔhɔoharefo ntumi nguan, na ɔhɔodenfo nso saa ara. Atifi fam wɔ Asubɔnten Eufrate ho wohintihintiw na wohwehwe ase. 7 "Hena, na ɔma ne homene so se Asubɔnten Nil, se nsubɔnten a mu nsu woro yi? 8 Misraim ma ne homene so se Nil, se nsubɔnten a mu nsu woro. ɔka se, 'Mεsεe akata asase no so; mesee nkupropɔn ne mu nnipa.' 9 Monkɔ mo anim, aponkɔ! Monkɔ wɔn anibere so, mo nteaseenamkafo! Muntu nteε, dɔmmarima, Kus ne Put mmarima a mukura nkatabo, Lidia mmarima a motow agyan. 10 Nanso da no yε Awurade, Asafo Awurade dea, aweretɔda, n'atamfo so aweretɔ. Afoa bekunkum akosi se ɔbεmee, akosi bere a ɔde moga bedwudwo ne osukɔm ano. Efise, Awurade, Asafo Awurade bebɔ afoe wɔ atifi fam asase a εwɔ Asubɔnten Eufrate ho no so. 11 "Foro kɔ Gilead kogye aduru Misraim Babea ɔbabun. Nanso mnuru bebrebe a wofa no yε ɔkwa, ayaresa biara nni hɔ ma wo. 12 Amanaman no bεte w'animguase; w'agyaadwo behye asase so ma. ɔkofo baako behintiw afa ɔfɔforo so; na wɔn baanu bebɔ mu ahwe ase." 13 Eyi ne asem a Awurade ka kyεrεe odiyifo Yeremia a εfa Babiloniahene Nebukadnessar ba a ɔbeba abεtow ahyε Misraim so: 14 "Mommɔ eyi ho dawuru wɔ Misraim, na mompaε mu nka wɔ Migdol; monka wɔ Memfis ne Tapanhes nso se, 'Munnyinagyina na monyε krado, efise, afoa rekunkum wɔn a woatwa mo ho ahya.' 15 Aden ntι na mo dɔmmarima bebotow see? Wɔrentumi nnyina, efise, Awurade bebɔ wɔn ahwe fam. 16 Wobehintihintiw atoatoa so; wɔbεhwehwe ase adeda wɔn ho wɔn ho so. Wobeka se, 'Monsore, momma yεnkɔ yεnkɔ nkyi nkɔ yεnkɔ nkurɔfo nkyen ne faako a wɔwoo yεnkɔ, na yεmfι nhyesofo no afoa ano.' 17 Ehɔ na wɔbεtεe mu se, 'Misraimhene Farao tu ne ho kwa; n'akwannya a ɔwɔ no atwa mu.' 18 "Ampa ara se mete ase yi" ɔhene a ne din ne Asafo Awurade na ose, "ɔbaako beba a ɔte se Tabor wɔ mmpεpɔ no mu, se Karmel wɔ mpoano. 19 Mommoaboa mo nneεma ano ntwen nnommumfa, mo a motete Misraim, efise wɔbεsεe Memfis kurow na εbεda mpan a obiara rentena mu. 20 "Misraim yε nantwi ba bere a ne ho yε fe, nanso oten bi fi atifi fam reba ne so. 21 Asraafo apaafo a wɔwɔ wɔn mu no te se nantwimma a wɔadodɔ srade. Wɔn nso bedan wɔn ho abɔ mu aguan, wɔrentumi nnyina wɔn anan so, efise amanehunu da no reba wɔn so, bere a wɔde betwe wɔn aso no. 22

Misraim betee mu se əwə a əreguan bere a ətamfo de ahooden reba ne so no; wəde mmonnua bəba ne so te se, mmarima a wobu nnua. **23** Wəbesee ne kuae,” Awurade na ose, “senea aye kusuu yi mpo. Wədəəso bebree sen mmoadabi, na wərentumi nkan wən. **24** Wobegu Misraim Babea anim ase, wəde no bəhye atifi fam nnipa no nsa.” **25** Asafo Awurade, Israel Nyankopon, ka se, “Mede asotwe reba Tebes nyame Amon, Farao, Misraim ne n’anyame ne n’ahemfo ne wən a wəde wən ho to Farao so no so. **26** Mede wən bəhye wən a wəpə se wokum wən no, Babiloniahene Nebukadnessar ne n’adwumayefo no nsa. Nanso akyiri no, nnipa bətena Misraim asase so te se kan no,” Awurade na ose. **27** “Nsuro, Yakob me somfo; nni yaw, Israel. Ampa ara megje wo afi beae a əwə akyirikyiri, ne w’asefo afi won nnommumfa asase so Yakob besananya asomdwoe ne bammo, na obiara renhunahuna no. **28** Nsuro, Yakob me somfo; na me ne wo wə ho,” Awurade na ose. “Ewə mu, mesee aman no nyinaa koraa aman a mehwetee mo kəo so no de, nanso merensə mo korakora. Mede trenee nko ara na ebeteetee mo so; meremma mommfa mo ho nni a merentwe mo aso.”

47 Ansa na Farao betow ahye Gasa so no, eyi ne Awurade asem a efa Filistifo ho a ebaa odiyifo Yeremia nkyen: **2** See na Awurade se: “Monhwə senea nsu rebobə ba wə atifi fam; ebeyə əhwteam a abu afa so. Ebebu afa asase no ne biribiara əwə so no so, nkurow no ne nnipa a wətete mu. Nnipa no bəteetee mu; wən a wəte asase no so nyinaa betwa adwo **3** bere a wəate apənkə a wotu mmirika no anan ase nnyigyei, na wəate atamfo no nteaseənam gyegyeegye ne wanntwahonan nnyigyei no. Agyanom rentwa wən ani nhwe wən mma; wən nsa besensə wən ho kwa. **4** Na da no aba se wəsəe Filistifo no nyinaa na wotwa wən a woaka no nyinaa gu, wən a anka wotumi boa Tiro ne Sidon no. Awurade rebesee Filistifo no, nkae a wofi Kreta mpoano no. **5** Gasa bəbə tikwaw bere a əretwa adwo; wəbəma Askelon atə mum. Mo nkae a mowə tataw so, mobəbə mo ho akam akosi da ben? **6** “Aa, Awurade afoa,’ da ben na wobehome? San kohye wo boha mu; gyae na da komm.’ **7** Na ebeyə den na ada komm bere a Awurade ahye no bere a wahye ne so onkətow nhye Askelon ne mpoano asase no so?”

48 Nea efa Moab ho: See na Awurade, Israel Nyankopon se: “Nebo nnue, na wəbesee no.

Wobegu Kiriataim anim ase, na wəafa; wobegu aban dennen no anim ase, na wəadwiriw agu fam. **2** Wərenkamfo Moab bio; Hesbon mmarima bəbə n’asehwe ho pəw; ‘Mommra, momma yənkəbə saa əman yi.’ Mo nso, Madmen mmarima mobəka mo ano ato mu; afoa no bətaa mo. **3** Muntie osu a efi Horonaim, adesee ne əsəe ho su. **4** Wəbəbə Moab: na ne mma nketewa bəteetee mu. **5** Wəforo kə Luhit, wəde agyaadwotwa a mu ye den na ərekə; əkwan a eko Horonaim so no wəte ahoyeraw nteetee mu adesee no ho. **6** Munguan! muntu mmirika mpere mo nkwa. Monye se wura wə nweatam so. **7** Esiane se mode mo ho to mo nneye ne mo ahonya so nti, mo nso wəbefa mo nnommum, na Kemos bəkə nnommum mu, əne n’asəfo ne adwumayefo. **8** Əsəefo no betu kurow biara so sa, na mu biara rennya ne ho ntetew. Wəbesee obon no na wasəe mmepeə mpampam a eyə tamaa no, efise Awurade akasa. **9** Momfa nkyene nhye Moab, efise wərebəse no; ne nkurow bəda mpan a obiara rentena mu. **10** “Nname nka nea otwentwen ne nan ase wə Awurade adwumayefo! Nname nka nea əmmfa n’afə nhwie mogya ngu! **11** “Moab atena ase asomdwoe mu fi ne mmerantebere mu, te se nsa ase puw a ataa dinn, wonnhwie mfi ahina mu nkogu ahina foforo mu, ənkəbə nnommum mu da. Enti əte se nea əte ara, na ne ho hua nsakrae. **12** Nanso nna bi reba,” Awurade na ose, “a mesoma mmarima a wohwie fi ahina mu, na wobehwie no agu; wəbəma n’ahina mu aye hwee na wəabobə ne nkuruwa. **13** Afei Kemos ho bəyə Moab aniwu, senea Israelfi anim guu ase bere a wəde wən ho too Bet-El so no. **14** “Ebeyə den na wutumi ka se, ‘Yeyə dəmmarima, mmarima akokodurufo wə əsa mu?’ **15** Wəbesee Moab na wəatu ne nkurow so sa; wobekunkum ne mmerante a wəte apəw no,” nea Əhene a wəfrə no Asafo Awurade no se ni. **16** “Moab asehwe abən; n’amanehunu bəba ntem. **17** Munsu no, mo a motete ne ho nyinaa, ne mo a munim ne din nyinaa; monka se, ‘Eyə den na wəabubu ahempema a eyə den yi eyə den wəabu anuonyam pema fəfə yi mul!’ **18** “Fi w’ənuonyam mu, na bətena asase wosee no so, wo a wote Dibon Babea, efise nea əsəe Moab no betu aba wo so abesee wo nkuropən a əwə bammo no. **19** Gyina kwankyen na hwe, wo a wote Aroer. Bisa əbarima a əreguan no ne əbea a ərefi mu afi, bisa wən se, ‘Asem ben na asi?’ **20** Moab anim agu ase, efise wəabubu no pasaa; muntwa adwo na monteetee mu! Mommo dawuru wə Arnon ho se wəasəe Moab. **21**

Atemmu aba bepōw tamaa so wō Holon, Yahas ne Mefaat, 22 Dibon ne Nebo ne Bet-Diblataim 23 ne Kiriataim ne Bet Gamul ne Bet Meon 24 ne Keriot ne Bosra wō Moab nkurow nyinaa, nea ewō akyirikyiri ne nea εben. 25 Wōatwa Moab mmēn; na ne basa abu,” Awurade na ose. 26 “Momma no mmow nsa, efise wabu Awurade animtiaa. Momma Moab nyantam wō ne fe mu; momma no nyē nea wodi ne ho few. 27 Εnyē Israel na na wudi ne ho few? Wōkyeree no akoromfo mu ana, a enti mowosow mo ti animtiaabu so bere biara a mobēka ne ho asem? 28 Mumfifi mo nkurow so nkotena abotan mu, mo a motete Moab. Monyē se aborōnoma a οyē ne berebuw wō əboden ano. 29 “Yeate Moab ahantam no n'ahomaso ne gye a ogye ne ho di mmoroso; n'ahantam ne n'ahomaso, ne ne koma mu ahoahoahoa. 30 Minim n'asooden nanso εye əkwa,” Awurade na ose, “na n'ahohoahoa mfa hwē mma. 31 Enti mitwa adwo ma Moab, misu tee mu ma Moabfo nyinaa, midi awershaw ma nnipa a wōwō Kir Hereset. 32 Misu ma mo senea Yaser su, mo Sibma bobe. Mo mman dennan kō po ho pēe; koduu Yaser po ho. Ωseefo no abegu mo nnuaba a abere ne mo bobe no so. 33 Ahosepew ne anigye atu afi Moab nnuabantauro ne mfuw so. Matwa nsa a εteē fi nsakyiamoa no so; obiara mmfa ahosepew ntiatia bobe no so. Σwō mu nteetēemu wō hō de, nanso Εnyē ahosepew nteetēemu. 34 “Wōn su ano den gyigye fi Hesbon kō Eleale ne Yahas, fi Soar de kosi Horonaim ne Eglat Selisiya, mpo, nsu a ewō Nimrim no ayow. 35 Moab mu, mede sorōnsorōmmēa afōrebō ne nnuhuam a wohywē ma wōn anyame no, bēba awiei,” Awurade, na ose. 36 “Enti me koma su se atentēben ma Moab; esu se atentēben ma nnipa a wōwō Kir Hereset. Ahonyade a wōpē no kō. 37 Wōabō eti biara tikwaw na wōayi abogyes biara; nsa nyinaa ho aye akamakam na atweaatam sisi obiara asen. 38 Adan a ewō Moab nyinaa atifi ne əmanfo aguabōbea nyinaa; biribira nni hō se awerhōw, efise mabubu Moab aye no se ahina a obiara mpe,” Awurade na ose. 39 “Hwē senea wabubu afa! Hwē senea wōretwa adwo! Na hwē senea Moab de aniwu dan n'akyi! Moab aye nea wodi ne ho few, ne ahodwiriwde ama wōn a wōatwa ne ho ahyia nyinaa.” 40 See na Awurade se: “Monhwē! əkōre rebō hoo aba fam. Watrew ne ntaban mu wa Moab so. 41 Wōbefa Keriot nnommum na wōafa n'abandennen no. Saa da no Moab dōmmarima koma betu se əbea a ərekyem wō awo so. 42 Wōbesee Moab na εrenyē əman

bio, efise obuu Awurade animtiaa. 43 Ehu, nkonomoa ne afiri retwēn mo, Moabfo,” Awurade na ose. 44 “Nea oguan nea εye hu no bētō nkonomoa mu, nea əbeforo afi nkonomoa no mu no afide beyi no; na mede Moab asotwe afe no bēba ne so,” Awurade na ose. 45 “Hesbon nwini ase na aguanfo no gynagygina a wonni mmoa biara, efise ogya bi atu afi Hesbon; ogyaframa bi fi Sihon mfimfini; εhyew Moab moma, ne ahoahoahoa a won ano ye den no ti koraa. 46 Nname nka wo, wo Moab! Wōasēe Kemos nkuřfo no; wōde wo mmabarima kō nnommum mu na wo mmabea nso kō nkoasom mu. 47 “Nanso mede Moab adenya besan ama no wō nna a εbeba no mu,” Awurade na ose. Moab atemmu no awiei ni.

49 Nea εfa Amonfo ho: See na Awurade se: “Israel nni mmabarima ana? Onni wōn a wobedi n'ade? Eno de aden nti na Molek afa Gad aye ne de yi? Aden nti na ne nkuřfo tete ne nkurow mu? 2 Nanso nna no reba,” Awurade na ose. “Bere a mēbōbō mu de afre əkō atia Raba a εye Amonfo de; εbeye afabo siw, wōbētō nkuraa a atwa ne ho ahyia no mu gya. Na Israel bēpam wōn a wōpam no no,” see na Awurade se. 3 “Twa adwo. Hesbon, efise wōasēe Ai! Montee mu, mo a mowō Raba! Mumfura ayitam na munni awerhōw; mommō mnyenēn wō afasu no mu, efise Molek bēkō nnommum mu, əne n'asofe ne n'adwumayefo. 4 Aden nti na wōde w'abon ahorow no hoahoa wo ho, w'abon a wunya mu aba bebree no nti? Amon Babēa a Onni nokware, wōde wo ho to w'ahonya so na woka se, ‘Hena na əbetow ahye me so?’ 5 Mede ehu bēba wo so, ebebi wōn a wōatwa wo ho ahyia no nyinaa,” Awurade na ose, Asafo Awurade no. “Wōbēpam mo nyinaa, na obiara remmoaboa akobōfō ano. 6 “Nanso akyiri no, mesan de Amonfo adenya ama wōn,” see na Awurade se. 7 Nea εfa Edom ho: See na Asafo Awurade se: “Nyansa nni Teman bio ana? Afotu ayera wo anyansafo mu ana? Wōn nyansa no aporōw ana? 8 Monnan mo ho na munguan, monkōtetēw aboden a mu dō mu, mo a motete Dedan, efise mede amanehunu beba Esau so wō bere a metwe n'aso no. 9 Se bobetetewfo no baa mo nkyēn a anka wōrennya bobe no kakra ana? Se akorōmfo baa ədasu mu a, anka wōrenwia ade dodow a wōpē ana? 10 Na mēma Esau ada adagyaw. Meda ne hintabea ahorow adi, senea ərentumi mfa ne ho nhintaw. Ne mma, n'abusuafo ne ne mfefo bewuwu, na wōrenhu no bio. 11 Munnyaw mo ayisaa, mēbō wōn nkwa ho ban. Mo akunafo nso betumi de wōn ho

ato me so.” 12 Nea Awurade se ni: “Se esε se wɔn a wɔmfata se wɔnom kuruwa no nom a, εno de aden nti na εnse se wɔtwe mo aso? Wɔbetwe mo aso na mobenom nso. 13 Meka me ho ntam se wɔbesee Bosra na aye ahodwiriwde, ahohorade ne nnome; na ne nkurow nyinaa bεsε afεbøo,” Awurade na ose. 14 Mate asem a efi Awurade nkyεn: wɔsomaan ananmusini bi se ɔnkøka nkyεrε amanaman no se, “Mommoaboa mo ho ano nkotow nhye no so! Monsore nkø øko!” 15 “Na meyε wo ketewa wɔ aman no mu, na wɔabu wo animtiaa. 16 Ehu a wobø ne koma mu ahomaso adaadaa wo, wo a wote abotan ntokuru mu, na wote koko no sorɔnsorɔmmea. εwo mu, woyε wo berebuw wɔ sorosoro se økøre de, nanso hø na mefi de wo aba fam,” Awurade na ose. 17 “Edom bεyε ahodwiriwde; wɔn a wotwa mu wɔ hø no nyinaa ho bedwiriw wɔn na wɔadi ne ho few esiane n'apirakuru nyinaa nti. 18 Senea wɔdān Sodom ne Gomora ne wɔn nkurow guin no,” Awurade na ose, “saa ara na obiara rentena hø; onipa biara rentena mu. 19 “Senea gyata a ofi Yordan nkyεkyere mu rekø adidibea frømfrøm no, saa ara na metaa Edom afi n'asase so wɔ bere tiaa bi mu. Hena ne nea mayi no se ɔnyε eyi? Hena na ote se me, na hena na obetumi ne me adi asi? Na oguanhwεfø ben na obetumi asore atia me?” 20 Enti tie nea Awurade ahyεhε atia Edom, nea wabø ne tirim se øbεyε de atia wɔn a wote Teman ni: Nguankuw no mu nkumaa no wɔbetwe wɔn akø; wɔn nti ɔbesee adidibea no koraa. 21 Wɔn asehwe nnyigyei bεrma asase awosow; wɔn nteεteεmu gyegyeegye akodu Po Køkø ho. 22 Monhwe! Økøre bi betu akø soro na wabø hoo aba fam a watrεtrew ne ntaban mu wɔ Bosra so. Saa da no Edom dømmarima koma betu se ɔbea a ørekyem wɔ awo so. 23 Nea εfa Damasko ho: “Hamat ne Arpad di yaw, efisε wɔate asemμone. Wɔn koma abotow te se po a aye hagyahagya. 24 Damasko aye mmerεw, wayε se ørebeguan wabø huboa; ahoyeraw ne ɔyaw akyεkyere no, ɔyaw a ete se ɔbea a, ørekyem wɔ awo so. 25 Aden nti na wonnyaw kuropon a agye din yi nt oo hø, kurow a m'ani gye mu? 26 Ampa ara ne mmerante bεtoto wɔ mmønten so; wøbεma n'asraafø nyinaa aka wɔn ano ato mu saa da no,” sεε na Asafo Awurade se. 27 “Mede ogya beto Damasko afasu mu; na εbεhyew Ben-Hadad aban.” 28 Nea εfa Kedar ne Hasor ahenni, a Babiloniahene Nebukadnessar tow hyεs so no. Sεε na Awurade se: “Søre na køtow hyε Kedar so na sεε nnipa a wɔwø apuei fam no. 29 Wøbøfa wɔn ntamadan

ne wɔn nguankuw; wøbøfa wɔn nkataso, ne wɔn ho nneεma ne yoma øko. Nnipa beteetεs mu se, ‘Ehu wø baabiara! 30 “Mungan nkø ntemntem! Monhyεhyε abodan a mu dø mu, mo a motete Hasor,” Awurade na ose. “Babiloniahene Nebukadnessar apam mo ti so; wayε nhyehyε a etia mo. 31 “Søre køtow hyε øman bi so a woremμre, øman a wøte aphotoso mu,” Awurade na ose, “øman a wonni apon anaa akwanside; na emu nnipa nkø ara na wote. 32 Wɔn mfurum bεyε asade, na wɔn anantwikuw akεse no bεyε asade. Mεbø saa nnipa a wøtete akyirikyiri no ahwete ama mframø no, na mede amanehunu befi afa nyinaa aba wɔn so,” Awurade na ose. 33 “Hasor bεyε ahade ama adompo, εbeda mpan afεbøo. Obiara rentena ho; onipa biara rentena mu.” 34 Eyi ne asem a, efi Awurade nkyεn baa odiyifo Yeremia ho a εfa Elam ho, wɔ Yudahene Sedekia adedi mfiase: 35 Sεε na Asafo Awurade se: “Hwε meebubø Elam agyan mu, nea wɔn ahoøden gyina so no. 36 Mede mframø anan no bεbø Elam so afi øsorosoro afanan; mεbø wɔn ahwete mframø anan no mu, na øman biara nni hø a Elam atubrafo renkø so. 37 Mεbø Elam ahwete wɔ wɔn atamfo anim, wɔ wɔn a wørehwεhε wɔn akum wɔn no anim; mede amanehunu bεbø wɔn so mpo m'abufuwhεyε no,” Awurade na ose. “Mede afoa betaat wɔn kosi se, mewie wɔn korakora. 38 Mesi m'ahengua wɔ Elam na masεε ne hene ne n'adwumayεfø,” Awurade na ose. 39 “Nanso mesan de Elam adenya ama no nna a εreba no mu,” Awurade na ose.

50 Asem a Awurade nam odiyifo Yeremia so ka faa Babilonia ne Babiloniafø asase ho ni: 2 “Mommo no dawuru na mompaε mu nkø wɔ amanaman mu. Momma frankaa so na mompaε mu nkø; na momma wønte se, ‘Wøbøfa Babilonia; wøbegu Bel anim ase, na ehu bεhyε Merodak ma. Wøbegu ne nsesode anim ase na ehu bεhyε n'ahoni ma.’ 3 Øman bi fi atifi fam bεtow ahyε ne so na wøbεyε n'asase amamfø. Obiara rentena so; nnipa ne mmoa beguan afi so. 4 “Nna no mu ne saa bere no,” Awurade na ose, “Israelfø ne Yudafo bεka abo mu de nusu økøhwehε wɔn Awurade, wɔn Nyankopøn. 5 Wøbebøsa økwan a øko Sion na wøde wɔn ani akyεrε hø. Wøbøfa de wɔn ho abεbø Awurade wo daa apam a were remfø mu. 6 “Me nkurøfø aye nguan a wøayera; wɔn nguanhwεfø ama wøaføm økwan ma wokyinkyin mmeøow so. Wokyinkyin bepøw ne koko so na wɔn were fii wɔn ankasa homebea. 7 Obiara a ohuu wɔn no tetew wɔn

mu: wən atamfo kae se, ‘Yenni fɔ, efise wəyee bəne tiaa Awurade, wən nokware didibea no, Awurade wən agyanom anidaso no.’ **8** “Munguan mfi Babilonia; mumfi Babiloniafo asase so, na monye se mpapo a wodi nguankuw anim. **9** Mekanyan amanaman akese nkabom afi atifi fam asase so de wən abeko atia Babilonia. Wobegyinagyina wən afa atia no, wobefi atifi fam ako afa no. Wən agyan bəye se dommarima a woakwadaw akodi mu, wən a wəmmfa nsapan nsan wən akyi. **10** Enti wəbefow Babilonia; wən a wəfow no nyinaa benya asade bebree,” Awurade na ose. **11** “Esiane se mo ani gye na mudi ahurusi, mo a mofow m’agyapade, se muhuruhruruw anigye so te se nantwiforo a əwo sare frəmfrəm mu na musu te se apənkənini nti, **12** wo na ani bewu pa ara; nea əwoo wo anim begu ase. Əbəye akumaa wə amanaman no mu, sare, asase wosee ne nweatam. **13** Awurade abufu nti, obiara rentena ho na əbeda mpan korakora. Wən a wotwa mu wə Babilonia nyinaa ho bedwiriw wən na wəadi ne ho few esiane n’apirakuru nyinaa nti. **14** “Munnyinagyina mo afa ntwa Babilonia ho nhya, mo a motow agyan nyinaa. Montow no! Munnyaw bəmma biara, efise waye bəne atia Awurade. **15** Montee mu ntia no wə afanan nyinaa! Əma ne nsa so, n’abandennen bubu, wodwiriw n’afasu gu fam. Esiane se eyi yə Awurade awereto no nti, montə ne so were; monye no senea waye afoforo no. **16** Munyi ogufo mfi Babilonia, əne otwafo a okura ne kantankrankyi wə otwabere mu no. Esiane nhyesofo no afoa nti obiara nsan nkə ne nkurəfo mu, obiara nguan nkə n’ankasa asase so. **17** “Israel yə nguankuw a wəahlwete a gyata apam wən. Nea odii kan tetew ne mu yə Asiriahene; na nea ədwereewee ne nnompe akyiri no yə Babiloniahene Nebukadnessar.” **18** Əno nti, səe na Asafo Awurade, Israel Nyankopən se: “Metwe Babiloniahene ne n’asase aso senea metwee Asiriahene aso no. **19** Na mede Israel besan aba n’ankasa didibea, na obedidi wə Karmel ne Basan; obəmee wə Efraim ne Gilead nkoko so. **20** Saa nna no ne saa bere no,” Awurade na ose, “Wəbehwehwə Israel afəbu mu, nanso wərennya bi, wəbehwehwə Yuda nnebəne mu, nanso wərenhu bi, efise, mede nkae a migyaa wən no bəne bekəyə wən. **21** “Montow nhye Merataim asase so ne nnipa a wəte Pekod. Montaa wən, munkunkum wən na monsəe wən korakora,” Awurade na ose. “Monye biribiara a mahye mo no. **22** Əko mu gyegyeegye wə asase no so, əsəe kəse nnyigye! **23** Hwə senea wəabubu na wəabobo

asase nyinaa so asae! Hwə senea Babilonia ada mpan wə amanaman no mu! **24** Misum wo afiri, Babilonia, na eyii wo ansa na worehu; wohuu wo kyeree wo efise woko tiaa Awurade. **25** Otumfo Awurade abue n’akode adekoradan na wayi n’abufuwhyw akode de apue, efise Asafo Awurade wə adwuma yə wə Babiloniafo asase so. **26** Mumfi akyirikyiri mmra ne so. Mummubu n’asan no ani; monhore no siw se awi akuwakuw. Monseē no korakora na munnyaw nkae biara mma no. **27** Munkunkum n’anatwinini nyinaa; momfa wən nkə mma wonkokum wən! Mmusu nka wən! Efise wən da no adu, bere a wəde bətwe wən aso no. **28** Muntie akobəfo ne aguanfo a wofi Babilonia no se wəreka wə Sion senea Awurade, yən Nyankopən ato were, n’asorefi ho awereto. **29** “Momfre agyantowfo nkətoa Babilonia, wən a wətow agyan nyinaa. Muntwa ne ho nhya; mommma obiara nguan. Muntua ne nneyee so ka; monye no senea waye. Efise wabu Awurade animtiaa, Israel kronkronni no. **30** Enti ne mimerante bətoto wə mmənten so; wəbetore n’asraafy nyinaa ase saa da no,” Awurade na ose. **31** “Hwə, mikyi wo; əhantanni.” Awurade, Asafo Awurade na ose, “efise wo da no adu bere a wəde bətwe w’aso no. **32** Əhantanni no behinti wə wahwe ase, obiara remmoa no mma ənnsore; meto ne nkurow mu gya na ahywə wən a atwa ne ho ahya nyinaa.” **33** Səe na Asafo Awurade se: “Wəhye Israelfo so, na Yudafo nso saa ara. Wən nnommumfafo no kura wən dennen a wəmpe se wogya wən ma wəkə. **34** Nanso wən Gyefo yə əhəddenfo; ne din ne Asafo Awurade. Obedi wən asem ama wən anibere so, senea əde ahoto bəba wən asase no so, na wən a wəte Babilonia no nea wahye wən ahometew. **35** “Afoa a etia Babiloniafo!” Awurade na ose, “etia wən a wəte Babilonia na etia n’adwumayefo ne n’anyansafo! **36** Afoa a etia n’atoro adiyifo! Wəbedan nkəwaseafy. Afoa a etia n’akofo! Ehu bəhyə wən ma. **37** Afoa a etia n’apənkə ne ne nteaseənam ne ananafo a wəwə wən mu nyinaa! Wəbedan mmea. Afoa a etia n’ademude! Wəbefom. **38** Əyow wə n’asu ahorow so! Əbeyoyow. Efise eyə ahoni asase, ahoni a ehu bəma wəabobə adam. **39** “Enti sare so mmoa ne mpataku betena hə, na əho na patu betena. Obiara rentena so bio efi awo ntoatoaso kosi awo ntoatoaso. **40** Senea Onyankopən tuu Sodom ne Gomora ne wən nkurow gui no,” Awurade na ose, “saa ara na obiara rentena hə; onipa biara rentena mu. **41** “Monhwe! Asraafy bi fi atifi fam reba; əman kəse ne

ahemfo bebree, wōrehwanyan wōn afi nsase ano. 42 Wokurakura bēmma ne mpeaw; wōn tirim yē den, na wonni ahummōbō. Wōn nnyigyei te sē po a ḥeworo so. Se wōtete wōn aponkō so a, wōba se mmarima a wōrekō sa abetow ahyē wo so, ḥababea Babilonia. 43 Babiloniahene ate wōn ho nsem, ne nsa sesa ne ho kwa. Ahohiahia akyekyere no ɔyaw a ete se obea a ḥrekyem wō awo so. 44 Senea gyata a ofi Yordan nkyekyere mu rekō adidibea fromfrom no, saa ara na metaa Babilonia fi n'asase so wō bere tiaa bi mu. Hena ne nea mayi no se ɔnye eyi? Hena na ɔte se me, na hena na obetumi ne me adi asi? Na oguanhwefo ben na obetumi asore atia me?" 45 Enti tie nea Awurade ahyehye atia Babilonia, nea wabō ne tirim se ɔbeyē de atia Babiloniafo asase ni: Nguankuw no mu nkumaa no wōbētwe wōn akō; wōn nti ɔbēsē adidibea no koraa. 46 Babilonia nnommumfa nnyigyei bēma asase awosow; ne nteetēemu gyegyeegye wō amanaman no mu.

51 See na Awurade se: "Monhwē, mēkanyan ɔsēefo bi honhom atia Babilonia ne nnipa a wōwō Leb Kamai. 2 Mesoma ananafo akō Babilonia se wonkohuhu ne so na wonseē n'asase; wobetia no wō afanan nyinaa wō n'amanehunu da no. 3 Mma agyantowni pema n'agyan, mma ɔnhye ne nkatabo. Mma ne mmerante mfa won ho nni; see n'asrafo no pasaa. 4 Wōbehwehwe ase a wōatotō wō Babilonia, a woapirapira yiye wo ne mmōnten so. 5 Na Israel Nyankopōn, Asafo Awurade no, nnyaw Israel ne Yuda hō ε, εwō mu, afōdi ahyē wōn asase no so ma wō Israel ḥkronkronni no anim. 6 "Munguan mfi Babilonia! Muntu mmirika mpere mo nkwa! Mommma wonseē mo esiane ne bōne nti. Awurade aweretobere aso; ɔde nea ɔfata no betua no ka. 7 Na Babilonia yē sikakokō kuruwa wō Awurade nsam; ɔmaa asase nyinaa bow nsa. Aman no nom ne nsa; εno nti, afei wōabobō adam. 8 Babilonia behwe ase abubu mpofirim. Muntwa ne ho agyaadwo! Mompe ne yaw no ano aduru; ebia ne ho bētō no. 9 "Anka yēbēsa Babilonia yare, nanso wontumi nsa no yare; momma yennyaw no hō na obiara nkō n'ankasa asase so, efise n'atemu du sorosoro; eforo soro te se omununkum." 10 "Awurade abu yēn bem. Mommra, momma yēnka wō Sion, nea Awurade, yēn Nyankopon aye." 11 "Monsew agyan no ano! Momfa nkatabo no! Awurade ahwanyan Mede ahemfo no, efise ne botae ne se ɔbēsē Babilonia. Awurade bētō were, ɔbētō were ama

n'asorefi no. 12 Mompagyaw frankaa bi ntia Babilonia afas! Mummia bammō mu, momma awēmfo no nnyinagyina. Munsiesie ahintawee! Awurade bēma n'atirimpōw aba mu, nea wahye atia Babilonia no. 13 Mo a motete nsuwansuwa bebree ho na nnwetēbona abu mo so, mo awieb aba, bere a εse se wotwa mo kyene no. 14 Asafo Awurade, aka ne ho ntam se: mede nnipa bēhye wo ma se tētēw, na wōabō ose wō wo so. 15 "Ode ne tumi bōo asase; ɔtōo wiase fapem wo ne nyansa mu na ɔde ne nhumu trew ɔsorosoro mu. 16 Se ɔbōbō mu a, ɔsoro nsu woro so; ɔma omununkum ma ne ho so fi nsase ano. ɔsoma anyinam ka osu ho na ɔma mframā bō fi ne koradan mu. 17 "Omipa biara nnim nyansa, na onni nimdeē; sikadwumfo biara anim gu ase, esiane n'ahoni nti. Ne nsesode yē atoro; wonni ɔhōme biara wō wōn mu. 18 Wōn so nni mfaso, wōn ho yē serew; se wōn atemu du so a, wōbeyera. 19 Nea ɔye Yakob Kyēfa no nte se eyinom, efise ɔno ne ade nyinaa Yēfo a Israel, abusua a εye n'agypade nso ka ho. Asafo Awurade ne ne din. 20 "Woye me ko abaa, m'akode a mede kō sa mede wo dwerew amanaman, mede wo see ahenni bebree, 21 mede wo bōbō ɔponkō ne ne sotefo, teaseenam ne ne kafo, 22 mede wo dwerew ɔbarima ne ɔbea, mede wo dwerew akwakoraa ne ɔbabun, mede wo dwerew aberante ne ababaa, 23 mede wo dwerew oguanhwefo ne nguankuw, mede wo dwerew okuafo ne anantwi, mede wo dwerew amradofo ne adwumayefo. 24 "Metua Babilonia ne wōn a wōtete Babilonia ka wō mframō a, wōaye wō Sion nyinaa, wō w'anim," Awurade na ose. 25 "Bepōw seefo, me ne wo anya, wo a wosē asase nyinaa no," Awurade na ose. "Mētēe me nsa wō wo so meopia wo afi abotan no so, na maye wo se bepōw a ɔnka hwee. 26 Wōremfa ɔbo biara mfi wo so nyē tweatibo anaase fapem mpo, efise wobeda mpan afebōo," Awurade na ose. 27 "Momma frankaa so wo asase no so! Monhyēn torobento no wō amanaman no mu! Munsiesie amanaman no mma wontu no so sa; Momfrefre saa ahenni ahorow yi mma wōnko ntia no: Ararat, Mini ne Askenas. Munnyi ɔsahene ntia no; momfa ɔponkō manyamanya te se tētēw mmra. 28 Munsiesie amanaman no mma wontu no so sa, mo Mede ahemfo, wōn amradofo ne wōn adwumayefo nyinaa, ne aman a wodi so nyinaa. 29 Asase no wosow, na onukunuku ne mu, efise Awurade atirimpōw a etia Babilonia se ɔbēsē Babilonia asase a obiara rentumi ntena so no nsakraa ε. 30 Babilonia dōmmarima agyae

ko wohyehye wən aban mu. Wən ahoođen asa; wəaye se mmea. Wəatoto n'atenaе ahorow no mu gya, na wəabubu n'apon akyi adaban. **31** Abəfo didi so na asomafo didi so a wərekəbə Babiloniahene amannee se, wəafa ne kuropən no, **32** wəagye asutwabea ahorow a ədeda asubənten no ano no afa, na wəde ogya ato əwora no mu, na asraafə no abə huboа.” **33** See na Asafo Awurade, Israel Nyankopən, se: “Babilonia Babea aye se, awiporowbea wo bere a woretiatia ho. Aka kakraa bi, na bere a eṣe se wotwa no se nnobae no adu.” **34** “Babiloniahene Nebukadnessar adwerew yən, əde yən ato ohaw mu, waye yən se ahina a hwhee nni mu. Wamene yən se əwo no na əde yən mneemə a eṣe de ahye ne yafunu ma, na wapuw yən afi n'anom agu. **35** Ma ayakayakade a wəde dii yən honam no mmra Babilonia so,” nnipa a wətete Sion na wəka. “Ma yən mogyə ngu wən a wətete Babilonia so,” Yerusalem na əka. **36** Enti see na Awurade se: “Hwə, medi mo asem ama mo na matə were ama mo; Məma po a eṣe ne de no ayow na mama ne nsubənten ayoyow. **37** Babilonia bəye mmubui siw, sakraman atu ahodwiriwde ne fewdi, baabi a obiara nte. **38** Ne nkurofo nyinaa bobo mu se gyata, wəbəbo mu te se gyatamma. **39** Nanso bere a wəahwanyan wən ho no, məto pon ama wən na mama wəabobow nsa, sənea wəde ntecteemə bedi ahurusi, na woadeda a wərennyan bio,” Awurade na ose. **40** “Mede wən bəba te se nguantenmma a wərekokum wən, te se adwennini ne mpapo. **41** “Sənea wəbəfa Sesak, wəbəfa asase nyinaa so ahohoaho! Babilonia bəye ahodwiriwde wə amanaman no mu! **42** Po bebunkam afa Babilonia so; na n'asorəkye bəkata ne so. **43** Ne nkurow bəda mpan, nweatam a so awo, asase a obiara nte so, na obiara ntu kwan mfa so. **44** Mətwe Bel aso wə Babilonia na mama wapuw nea wamene agu. Amanaman no rento santen nkə ne nkyen bio. Na Babilonia fasu beebubu. **45** “Me nkurofo, mumfi ne mu! Muntu mmirika mpere mo nkwa! Munguan mfi Awurade abufuhyew ano. **46** Mommma mo koma ntu na munnsuro se mote huhuhuhu wə asase no so a; huhuhuhu ba afe yi na foforo ba afe a əbəba, basabasaye ho huhuhuhu wə asase no so efa əhene a əsore tia ofoforo ho. **47** Na ampa ara bere no bəba a mətwe Babilonia ahoni aso; n'asase no nyinaa anim begu ase na n'atfo nyinaa bətoto ase wə ne so. **48** Əsoro ne asase ne nea əwo mu nyinaa de ahosepəw bətəe mu agu Babilonia so, efise əsəefo befi atifi fam abetow ahye ne so,” Awurade na ose. **49** “Eṣe se

Babilonia hwe ase, esiane Israel atəfo nti sənea atəfo a wəwə wiase nyinaa ahwehwe ase esiane Babilonia nti no. **50** Mo a mo aguan afi afoa ano, monkə, na monntwentwən mo nan ase! Monkae Awurade wə akyirikyiri asase so, na munnwen Yerusalem ho.” **51** “Wəagu yen anim ase, efise wayeyaw yən na fere akata yen anim, efise ananafo ahyən Awurade fi kronkronbea ahorow ho.” **52** “Nanso nna bi reba,” Awurade na ose, “a mətwe n'ahoni aso, na n'asase so nyinaa apirafo besi apini. **53** Se Babilonia kəka soro mpo, na omiamia n'aban tenten bammə mu a, məsoma əsəefo ne no abedi asi,” Awurade na ose. **54** “Osu nnyigyei bi fi Babilonia, əsəe kəse bi nnyigyei fi Babiloniafo asase so. **55** Awurade bəsəe Babilonia; əbəma n'asotuataa nnyigyei no agyae. Atamfo a wətə se ahum betu se nsu akese; wən mmubomu bəye gyegyeegye. **56** Əsəefo bi bəsəre atia Babilonia; wəbəfa ne dəmmarima nnomnum na wobebubu wən tadua mu. Efise Awurade yə Onyankopən a əhye anan mu; obetua so ka pəpəepe. **57** Məma n'adwumayefo ne n'anyansafo abow nsa n'amradonom, ne mpanyimfo ne dəmmarima nso saa ara; wəbededa afebəo a wərennyan,” see na əhempon a ne din ne Asafo Awurade, no se. **58** See na Asafo Awurade, se: “Wobedwiriw Babilonia afasu a ətrew no agu fam na wəbəto n'apon atenten no mu gya; nnipa no haw wən ho kwa, əman no adwumayə ma ogya no dəw mmom.” **59** Eyi ne asem a Yeremia ka kyereə Neria babarima Seraia a əye adwumayefo panyin na əye Maseia nena no, bere a əne Yudahene Sedekia kə Babilonia wə n'adedi afe a eto so anan no mu. **60** Na Yeremia akyerew amanehunu a əbəba Babilonia so no nyinaa agu nhoma mmobəwee so, nea wakyerew a efa Babilonia ho nyinaa. **61** Əka kyereə Seraia se, “Se wudu Babilonia a, hwə se wobekenkan saa nsem yi nyinaa sənea obiara bəte. **62** Afei ka se, ‘Awurade, woaka se wobesəe beae yi sənea onipa anaa aboa biara rentumi ntəna so; na əbəda mpan afebəo.’ **63** Se wokenkan nhoma mmobəwee yi wie a, kyekyere fam əbo ho, na tow kyene Asubənten Eufrate mu. **64** Afei ka se, ‘See na Babilonia ne ne nkurofo bəmem a wərensəre bio, esiane amanehunu a mede bəba ne so no nti.’” Yeremia nsem no awie ni.

52 Sedekia dii ade no, na wadi mfirihya aduonu baako. Odii ade wə Yerusalem mfirihya dubaako. Na ne na din de Hamutal a əye Yeremia a ofi Libna no babea. **2** Əyəe bəne wə Awurade ani so, sənea Yehoiakim yee no. **3** Awurade abufuw nti na eyinom

nyinaa baa Yerusalem ne Yuda so, na akyiri no, oyii n'ani fii wən so. Afei, Sedekia sore tiaa Babiloniahene. **4** Osram Tebet (beyee Osanna) da a eto so dunum wə Sedekia ahenni mfe akron so no, əhene Nebukadnessar dii n'akofo nyinaa anim, beko tiaa Yerusalem. Wotwaa kuropon no ho hyiae. Wəbobən mpampim wə kuropon no afasu ho. **5** Wotuaa kuropon no kosii Əhene Sedekia adedi afe a eto so dubaako no mu. **6** Eduu osram a eto so anan no da a eto so akron no, na əkəm a asi kuropon no mu no ano aye den a mu nnipa no nnya aduan nni. **7** Na wəpaae kuropon no fasu mu, na asraaf no nyinaa guanee. Wəfaa əhene turo mu fii kuropon no mu anadwo, kofaa opon a əwo afasu abien no ntam, de won ani kyere Aruba. **8** Nanso Babilonia asraaf no taa Əhene Sedekia kətoo no wə Yeriko tataw so. Na n'asraaf no nyinaa afi ne ho abə ahwete, **9** na wəkyeree no. Wəfaa no dommum de no komaa Babiloniahene wə Ribla a əwo Hamat asase so, na ho na obuu no aten. **10** Ribla hə na Babiloniahene kunkum Sedekia mmabarima wə n'anim na okum Yudafo adwumayefo nyinaa nso. **11** Afei otutuu Sedekia ani, de kəbere mfrafrae mpokyere guu no se əde no reko Babilonia, ho na əde no too afiase kosii ne wuda. **12** Ab osram (beyee Osanna) da eto so dunan wə afe a eyə Nebukadnessar mfe dunkron adedi mu no, Nebusaradan a əye awemfo so panyin a əye Babiloniahene mpanyimfo no mu baako no kəo Yerusalem. **13** Əde ogya too Awurade asəredan, ahemfi ne afe a əwo Yerusalem nyinaa mu. Əhyew ofi biara a edi mu. **14** Awemfo so panyin no hwe maa Babilonia asraaf no bubuu Yerusalem afasu no. **15** Əsahene Nebusaradan a na otua awemfo no ano no faa wən a wodi hia no mu bi, won a wokaa kuropon no mu, adwumfo a wəaka ne wən a wəkədəm Babiloniahene no kəo nnommum mu. **16** Nanso Nebusaradan gyaa won a wodi hia wə asase no so no nkae se wənhwe bobe nturo ne mfuw no. **17** Babiloniafo no bubuu kəbere mfrafrae afadum, nnyinasode a wotumi moma so ne kəbere mfrafrae Po a na əwo Awurade asəredan mu, na wəde kəbere mfrafrae no nyinaa kəo Babilonia. **18** Afei wəfaa nkuku, nsifi, kanea ntamabamma ntwitwaso, əpete nkuruwa, nsanka, mprete ne kəbere mfrafrae nneema a wəde ye əsom adwuma wə asəredan mu no nso kəe. **19** Əhene awemfo sahene no faa nkankye, nkankye ntrantraa, əpete nkuruwa, nkuku, kaneannua, nsanka, mprete ne nkuruwa a wəde di ənom aforebo ho dwuma

no kəe; wəde sikakəkəo ankasa anaa dwete na eyee eyinom nyinaa. **20** Kəbere mfrafrae a wəde yee afadum abien no, Po no ne anantwinini dumien a əwo n'ase ne nnyinaso a wəmema so, na wontumi nkari saa nneema a Əhene Salomo yee wə Awurade asəredan mu yi mu duru. **21** Na afadum no biara soroko ye anammon aduonu ason na ne dantaban mu nso ye anammon dunwətwe. Emu da tokuru na ne hankare no mu piw ye nsateaa anan. **22** Na kəbere mfrafrae ntaaso a esi əfadum baako so no soroko ye anammon ason ne fa a, wəde kəbere mfrafrae atoaa ahyehye ho nyinaa ahyia. Afadum a aka no nso a wəde kəbere mfrafrae atoaa ahyehye ho no te se baako no. **23** Na Kəbere mfrafrae atoaa aba a əsensen ntaaso no ano no ye aduokron asia, na nea əkata ntaaso no ho ye əha. **24** Awemfo no sahene no faa əsəfopanyin Seraia, abediakyiri Sefania ne əponanoahwefo baasa no nnommum. **25** Əfaa əpanyin a otua asraaf no ano, ne adehye afotufo baason fii nnipa a na woda so wə kuropon no mu no mu. Afei əfaa əkyerewfo a na əye adwumayefo panyin ma wən a wəfa nnipa ma wəkəyə asraaf wə asase no so, ne n'adwumayefo no mu aduosisa a ohuu wən wə kuropon no mu no. **26** Əsahene Nebusaradan de wən nyinaa kəo Babiloniahene anim wə Ribla. **27** Əhene no ma wokunkum wən wə Ribla a əwo Hamat. Enti wotwaa Yuda asu fii n'asase so. **28** Nnipa dodow a Nebukadnessar de wən kəo nkoasom mu ni: n'ahenni afe a eto so ason mu, Yudafo 3,023; **29** Nebukadnessar ahenni afe a eto so dunwətwe mu, nnipa a wəfi Yerusalem, 832; **30** n'ahenni afe a eto so aduonu abiesa mu, əsahene Nebusaradan, a otua əhene awemfo ano no de Yudafo 745 kəo nnommum mu. Nnipa no nyinaa dodow ye 4,600. **31** Yudahene Yehoiakyin nnommumfa afe a eto so aduasa ason mu a Ewil-Merodak beyee Babiloniahene no, oyii Yudahene Yehoiakyin fii afiase wə osram a eto so dumien no da a eto so aduonu anum. **32** Əkaa abodwosem kyere no, na əmaa no dibe a əwo anuonyam sen ahemfo a wəne no wə Babilonia no de. **33** Enti Yehoiakin yii n'afiase ntade guu nkyen, na efi saa da no odidii wə əhene didipon so bere biara, kosii ne wuda. **34** Na Babiloniahene no san maa Yehoiakin sika bere ano bere ano, ma əde tuatua ne ho aka, kosii ne wuda.

Kwadwom

1 Senea kuropon no adan amamfo ni, kuropon a anka nnipa ahye no ma! Aden nti na waye okunafobea a kan no na anka eye əkese wə amanaman no mu? Nea na eye əhemmea wə amantam no mu no abeyə afenaa nne. **2** Osu yayaayaw anadwo, nusu sensan n'afono so. N'adəfo nyinaa mu no, obiara nni hə a əkyekye ne were. Ne nnamfonom nyinaa ayi no ama Wəaye n'atamfo. **3** Amanehunu ne adwumaden akyi no, Yuda kə nnommum mu. Əte amanaman no mu na onni ahomegyebea. Wən a wətaa no nyinaa ato no wə n'ahokyere mu. **4** Akwan a eko Sion no resu, efise obiara nkə n'afahye ase. N'apon nyinaa adeda mpan, na n'asəfo si apini, ne mmabaa di yaw, na əwə yawdi a mu yə den mu. **5** N'atamfo abeyə ne wuranom; wən a wəne no aye adəm ho adwo wən. Awurade ama awarehow aba ne so n'amumoye bebrebe nti. Ne mma kə nnommum mu. Wəaye nneduafu ama ətamfo. **6** Anuonyam nyinaa atu afi Əbabea Sion so kə. Ne mmapəmma aye se aforote a wonnya adidibea; na wəde mmerewyə aguan wə wən ataafo anim. **7** N'amanehunu ne akyinkinakyinkyin nna mu no, Yerusalem kae ademude nyinaa a na əwə no wə nna a atwa mu no mu. Ne nkurofo kətəə ətamfo no nsa mu no, na obiara nni hə a əbəboa no. N'atamfo de wən ani hwəe no na wəserew ne səe. **8** Yerusalem aye bəne kəse enti ne ho agu fi. Wən a wodi no ni no sopa no, efise wəahu n'adagyaw; əno ankasa gu ahome na ədan n'ani. **9** N'afideye atu aka ne ntade mu; wannwene ne daakyē ho. N'asehwə yə nwonwa; obiara ankyekye ne were. "Awurade, hwə m'amanehunu, efise ətamfo adi nkonom." **10** Ətamfo no de ne nsa too n'ademude nyinaa so; ohuu se amanaman rehyen ne kronkronbea hə, nnipa a woabra se wonnhyen w'asafo mu no. **11** Ne nkurofo nyinaa si apini bere a wərehwəhə aduan; wəde wən ademude sesa aduan de nya ahooden. "Awurade, hwə na dwene me ho, efise wobu me animtiaa." **12** "Emfa mo ho ana, mo a mutwa mu wə hə nyinaa? Monhwə na munhu. Əyaw bi wə hə a ete se me de a wəma əbaa me so yi, nea Awurade de baa me so wə n'abufuwhyew da no ana? **13** "Osomaə ogya fii əsoro, ma əbaa me nnompe mu. Osum afiri maa m'anan na əsan me kəə m'akyi. Əyeə me pasaa, metəə beraw da mu nyinaa. **14** "Woakyekyere me bəne ahye konnua mu; əde ne nsa nwən bəə mu. Wəde asen me kən mu na Awurade atwe m'ahooden.

Əde me ahye wən a merentumi nnyina wən anim no nsa. **15** "Awurade apo akofo a wəwə me ntam nyinaa; wafre asraafo atia me se wəmmədwerew me mmerante. Awurade atiatia Əbabea Əbabun Yuda so wə ne nsakyiamoa mu. **16** "Eyinom nti na misu na nusu aguare me. Obiara mmen a əbəkyekye me were, nea əbəhye me honhom den nni hə. Me mma agyigya efise ətamfo no adi nkonom." **17** Sion trew ne nsa mu nanso obiara nni ha a əbəkyekye ne were. Awurade ahye ama Yakob se ne mfefo beye n'atamfo; Yerusalem abeyə afide wə wən mu. **18** "Awurade yə ətreneeni, nanso manni n'ahyede so. Muntie, mo amanaman nyinaa monhwə me yaw. Me mmerante ne mmabaa kə nnommum mu. **19** "Mefreeə m'adəfo nanso woyii me mae. M'asəfo ne me mpanyimfo ase təree wə kuropon no mu, bere a wərehwəhə aduan adi na wəanwu. **20** "Awurade, hwə me mməbə! Meredi yaw wə me mu, na me koma mu nso minni ahotə, efise mayə otuatewfo kəse. Afoa hye me awerəhow wo abonten so; ofie nso yə owu nko ara. **21** "Nnipa ate m'apini, nanso obiara nni hə a əbəkyekye me were. M'atamfo nyinaa ate m'amanehunu wən ani gye nea woaye no ho. Ma nna a woahye no mmra senea wobeyə se me. **22** "Fa wən atirimodensem nyinaa si w'anim; na wo ne wən nni senea wo ne me adi; esiane m'amumoye no nti. M'apini diəsə na me koma abotow."

2 Senea Awurade de n'abufuwhyew mununkum akata Əbabea Sion so ni? Watow Israel anuonyam afi əsoro abəhə fam; wankae ne nan ntiaso wə n'abufuw da no. **2** Awurade annya ahumməbə na wamene Yakob atenae nyinaa; n'abufuwhyew mu, wadwiriy Yuda Babea abandennen no agu fam. Wagu n'ahenni ne ne mmapəmma ho fi. **3** Əde abufuwhyew atwitwa Israel mmen nyinaa. Wayi ne bammə wə bere a ətamfo no reba. Wasə wə Yakob mu se ogyatannaa a əhyew biribiara a atwa ho ahyia. **4** Wapema ne bəmma se ətamfo; ne nsa nifa aye krado. Te se ətamfo no, wakunkum wən a wəye fe wə ani so nyinaa; wahwie n'abufuwhyew se ogya agu Əbabea Sion ntamadan so. **5** Awurade aye se ətamfo; wamene Israel. Wamene n'ahemfi nyinaa aseə n'abandennen. Wama awarehowdi ne agyaadwotwa diəsə ama Yuda Babea. **6** Wama n'atenae ada mpan se turo; wasəe n'aguabəbea. Awurade ama Sion were afi n'afahye ne homenna; n'abufuwhyew mu no wabu əhene ne əsəfo animtiaa. **7** Awurade apo n'afremuka na wagyaa ne kronkronbea mu. Əde n'ahemfi afasu ahye n'atamfo

nsa. Wōteε mu wō Awurade fi te se afahye da. 8 Awurade sii n'adwene pi se əbesee Əbabea Sion fasu a atwa ne ho ahyia no. Əde susuhama too ho na wannyae əsəe no. Əmaa pie ne afasu dii abooboo; wən nyinaa səee. 9 N'apon amem fam; wən adaban nso, wabubu mu aseə no. Ne hene ne ne mmapəmma, watwa wən asu kə amanaman no mu, mmara nni ho bio, na n'adifyo nnya anisoadehu a efi Awurade ho bio. 10 Əbabea Sion mpanyimfo tete fam aye komm; wəde mfutuma agu wən tirim afurafura atweatam. Yerusalem mmabaa asisi wən ti ase. 11 M'ani rentumi nnyae nisutew, me yafunu mu retwa me, me koma retew atə fam, efise woasəe me nkurəfo, efise mmofra ne mmotafowa totə piti wə kuropon no mmənten so. 12 Wobisa wən nanom se, “Ehe na brodo ne nsa wə?” Bere a wototo beraw se apirafo wə kuropon no mmənten so, bere a wən nkwa resa wə wən nanom abasa so. 13 Asem ben na metumi aka ama wo? Den ho na metumi de wo atoto, Əbabea Yerusalem? Den na metumi de asusuw wo, de akyekye wo were, Sion Babea Əbabun? W'apirakuru so se po. Hena na obetumi asa wo yare? 14 W'adifyo anisoadehu ye atoro a so nni mfaso; woanna mo amumoye adi ansiw mo nnommumfa ano. Nkəmhye a wəde maa mo no ye atoro ne nnaadaa. 15 Wən a wotwa mu wo kwan so nyinaa bobə won nsam gu wo so; wodi wo ho few na wəwosow wən ti gu Yerusalem Babea so ka se, “Eyi ne kuropon a na wəfre no ahoofə a edi mu no? Asase nyinaa anigyede no ni?” 16 W'atamfo nyinaa baa wən anom tetree tia wo; wəserew na wətwere wən se na wəka se, “Yeamene no. Da a na yəretwen no ni; Yəatena ase ahu.” 17 Awurade aye nea əhyeyee; wama n'asəm a əhyee dedaada no aba mu. Watu wo agu a wanhu wo mməbə, wama ətamfo no ani agye wama w'atamfo no mmən so. 18 Nnipe no koma su fre Awurade. Əbabea Sion afasu, momma mo nusu nsen se asubənten awia ne anadwo; munnye mo ahome momma mo ani nso nnya əhomed. 19 Sore, su dennen anadwo, ədasu mu mfiase; hwie wo koma mu nsem se nsu gu Awurade anim. Ma wo nsa so kyere no wo mma nkwa nti, won a əkəm ama wəatoto beraw wo mmənten so. 20 “Hwε na dwene ho, Awurade: Hena na wode no afa saa əkwan yi so pen? Əse se mmea we wən yafunumma nam ana, mma a wəahwε wən? Əse se wokunkum əsəfo ne odiyifo wə Awurade kronkronbea ana? 21 “Mmofra ne mpanyin da adabum wə mmənten so mfutuma mu so, me mmerante ne mmabaa atoto

wə afoa ano. Woakum wən wə w'abufuwda; woayam wən na woannya ahumməbə. 22 “Sənea wotoo wo nsa frē wə aponto da no, saa ara na wofrefree amanehunu fii afanan nyinaa tiaa me. Awurade abufuw da no, obiara anguan na anka obiara: wən a mehwəe wən na metetew wən no, me tamfo adwerew wən.”

3 Mene əbarima a mahu amane wo n'abufuw abaa ano. 2 Wapam me afi ne ho ama manantew sum mu na enye hann mu; 3 Ampa ara wama nsa so atia me mpen bebree, da mu nyinaa. 4 Wama me were ne me nam anyin Na wabubu me nnompe. 5 Waka me ahye mu, na watua me ano əde nweerwen ne ahokyere atwa me ho ahyia. 6 Wama matena sum mu se wən a wəawuwu dedaw no. 7 Wato ofasu atwa me ho ahyia enti mintumi nguan; wagu me nkənsənkənsən ama matə beraw. 8 Mpo se mefre anaase mebo mpaε səe mmoa a osiw me mpaebə ano. 9 Əde abotan asiw me kwan; wama m'akwan aye kontənkye. 10 Te se sisi a əda ho retwen, te se gyata a watəw, 11 ətwee me fii əkwan no mu bebaree me na ogyaw me a minni mmoa biara. 12 Okuntun ne ta mu na əde ne bəmma kyere me so. 13 Əde bəmma a efi ne kotoku mu hwirew me koma mu. 14 Meyee akyiwade maa me nkurəfo nyinaa; woto akutia nnwom de di me ho few da mu nyinaa. 15 Əde nhaban nweenwen ahye me ma. Wama me bənwoma anom. 16 Əde mmosea abubu me se; na watiatia me so wə mfutuma mu. 17 Wəama asomdwoe abo me; na me were afi yiayedi. 18 Enti mise, “M'ənuonyam asa, nea mede m'ani too so Awurade mu no nyinaa.” 19 Mekae m'amanehunu wə m'akyinkinakyinkin mu, nweenwen ne bənwoma mu. 20 Mekae yiye, na me kra abotow wə me mu. 21 Nanso midwen eyi ho; saa nti mewə anidaso. 22 Awurade də kəse nti yənseee ε. N'ayamhyehye nni huammə. 23 Əye foforo anəpa biara; wo nokwaredi ye kese. 24 Meka kyere me ho se, “Awurade ye me kyefə, enti metwen no.” 25 Awurade ye ma wən a wən anidaso wə ne mu, onipa a əhwehwε no no; 26 Eye se wəye komm de twen Awurade nkwegye. 27 Eye ma əbarima se əsoa konnua no wə ne mmerantebere mu. 28 Ma əntena ase komm, efise Awurade de ato ne so. 29 Ma əmfa n'anim nsie wə mfutuma mu, ebia anidaso wə ho. 30 Ma əmfa n'afono mma nea əpəe se əbə no no na ənhye no aniwu. 31 Na Awurade ntow onipa biara nkyene koraa. 32 Əwə mu, əde awerchow ba de, nanso obenya ayamhyehye. Ne də kese no to rentwa da. 33 Ofi amemenemfe mu de amanehunu

anaa awarehow bre nnipa mma. **34** Se wode won nan dwerew nneduafu a wəwə asase no so a, **35** se wotiatia obi ahofadi so wə ɔsorosoroni no anim a, **36** anaa se wobu obi ntənkyew a, Awurade renhu saa nneema yi ana? **37** Hena na obetumi aka na wama aba mu wə bere a εŋye Awurade na ɔhyee? **38** εŋye ɔsorosoroni no anom na mmusu ne nnepa fi ana? **39** Aden nti na ese se ɔteasefo nwiinwii bere a woatwe n'aso wo ne bəne ho? **40** Momma yənənəhwehwe yən akwan mu na yənənə nhwə, na yənənə nkə Awurade nkyen. **41** Momma yəməma yən koma ne yən nsa so, nkyere Onyankopon wə ɔsoro, na yenkə se: **42** “Yeayə bəne, na yətətəwə atua na wamfa ankye. **43** “Wode abufuw akata wo ho ataa yən; na woakunkum a woannya ahumməbə. **44** Wode wo ho asie omununkum mu nti mpaebo biara nnu wo nkyen. **45** Woayə yən atantanne ne nwura wə amanaman no mu. **46** “Yən atamfo nyinaa abaa won anom tetree de tia yən. **47** Yeabré ne ahunahuna ne akukuruhwease, mmubui ne ɔsəe.” **48** Me nusu sen se asuten efise wəasəe me nkurofo. **49** Me nusu besen ara, na ərennyae, **50** kosi se Awurade behwə afi ɔsoro, na wahu. **51** Nea mihu no ma me kra were how, me kuropon no mu mmea nyinaa nti. **52** M'atamfo a menyəe won hwee pampam me se anomaa. **53** Wəpəe se wotwa me nkwa so na wosiw me abo wə amoā mu; **54** nsu bu faa me ti so, na εyee me senea worewie me. **55** Meboə wo din, Awurade fii amoā no ase tənn. **56** Wotee me surfə: “Nsiw w'aso wə me gye surfə ho.” **57** Wutwiw ben me bere a mefrəe wo no, na wokae se, “Nsuro.” **58** Wo Awurade, wudii m'asəm maa me; na wugyee me nkwa. **59** Woahu bəne a woayə me, Awurade. Di m'asəm ma me! **60** Woahu won awereto no mu den, won pow a wəbə tia me no nyinaa. **61** Awurade, woate won ntwirii, won pow a wəbə tia me no nyinaa, **62** nea m'atamfo ka no asomseṁ na wəka no brəoo de tia me da mu nyinaa. **63** Hwe won! Se wogyingyina hə anaase wotete hə, woto akutia nnwom de di me ho few. **64** Fa nea efata tua won so ka, Awurade, nea won nsa aye nti. **65** Pirim won koma, na ma wo nname mmira won so. **66** Fa abufuw taa won, na see won fi Awurade ɔsorosoro ase.

4 Hwe senea sikakəkəo ayera ne hyerən no ni
Sikakəkəo ankasa na ho abiri saa! Wəatoto aboədemmo kronkron apete wə abənten biara so.
2 Hwe senea Sion mmabarima a wodi mu na anka wəsom bo se sikakəkəo no aye, mprempren wofa won se dote nkuku, ɔnwemfo nsa ano adwuma! **3** Mpo

adompo yi won nufu ma won mma num, nanso me nkurofo aye atirimədenfo se sohori a əwə sare so. **4** Osukəm nti, akokoa tekremə fam ne dodo mu; mmofra no sre aduan, nanso obiara mfa mma won. **5** Won a na anka wodi nnuan pa no ohia buruburoo aka won wə mmənten so. Won a wode siriky i tetew won no mprempren wədeda nso a woaboa ano so. **6** Me nkurofo asotwe so sen Sodom a wotuu won mpofirim no, a woannya əboafu biara de. **7** Na won ahenemma ho twa sen sukyeremma, na wonan sen nufusu, na won nypadua no bere, na əwə ahooən te se abohemaa, na wəte se hoabo. **8** Nanso mprempren de, wobiri sen wusiw botə; na wonhu won yiye wə mmənten so. Won were atwintwam wə won nnompe so; ho awo wosee se abaa. **9** Won a wətotəo wə afoa ano no ye koraa sen won a əkəm kunkum won; əkəm tware won ma wowuwu, esiane aduan a enni mfuw so nti. **10** Mmea a wəwə ayamhyehye de won nsa anoa won ankasa mma, aye won aduan, bere a wəsəee me nkurofo no. **11** Awurade ada n'abufuwhiyew nyinaa adi; wahwie n'abufuw a ano ye den no. ɔsəo ogya ano wə Sion ma εhyew ne fapem. **12** Asase so ahemfo annye anni, wiase mu nnipa nso annye anni se atamfo betumi ahyen Yerusalem apon mu. **13** Nanso esii, n'adiyifo no bəne ne n'asəfo amuməyə nti, won na wohwiee atreneefo mogya guu wə kuropon no mu. **14** Afei wəkeka wə mmənten so te se nmipa a won ani afura. Mogya a ama won ho agu fi no nti obiara suro se əde ne ho bəka won ntade. **15** Nnipa tətəeə mu gu won so se, “Mumfi ha nkə! Mo ho ntew!” “Monkə, monkə! Mommfa mo ho nka yən.” Se woguan kənenam a amanaman no mu nnipa ka se, “Wərentumi ntəna ha bio.” **16** Awurade ankasa abo won ahwete; n'ani nni won so bio. Wəmmfa nidi mma asəfo, na won ani nso mpanyimfo. **17** Nea əka ho bio, yən ani anni ammoa yən, yəpəe se yebenya mmoa, nanso εyee əkwa; yefi yən abantenten so de yən ani too əman a wərentumi nnye yən so. **18** Nnipa dii yən ntəntənso wə yən anamməntu mu, enti yeantumi annantew yən mmənten so. Yən awieie bənee, na wəkan yən nna, efise na yən awieie adu so. **19** Yən ataafu ho ye hare sen akore a wəwə wim; wotaa yən faa mmepow so na wətəw yən wə sare so. **20** Nea Awurade asra no ngo, yən nkwa home ankasa no, kətəo won mfiri mu. Yegye dii se ne nwini ase, yebenya nkwa wə amanaman no mu. **21** Di ahurusi na ma w'ani nnye, Edom Babea, wo a wote Us asase so. Wəde kuruwa no bəma wo

nso bi; wobəbow na wəabə wo adagyaw. **22** Əbabəa Sion, w'asotwe bəba awie; əremma wo nkə so ntəna nnommum mu. Nanso Əbabəa Edom, obetua wo bəne so ka na wada w'amumoye adi.

5 Awurade, kae nea aba yən so; hwə, na hu yən animguase. **2** Wəadan yən agyapade ama ahəho, wəde yən afi ama ananafo. **3** Yəayə nyisaa na yenni agyanom, yən nanom yə akunafo. **4** Əsə se yətə nsu a yənom; yebenya nnyina a, gye se yətə. **5** Wən a wətaa yən no abən yən pəe; Yəabre na yennya ahomegye. **6** Yəde yən ho maa Misraim ne Asiria sənea yebenya aduan a əbeso yən. **7** Yən agyanom yəe bəne, na wonni hə bio, na yən na wən asotwe abəda yən so. **8** Nkə di yən so, na obiara nni hə a obegye yən afi wən nsam. **9** Yəde yən nkwa bə afəre de pə yən anoduan, afoa a əwə sare so no nti. **10** Yən honam adə se fononoo. Əkəm ama atiridii abə yən. **11** Wəato mmea mmonnaa wə Sion, ne mmabun a wəwə Yuda nkurow so. **12** Wəkyekyere mmapəmma nsa na wəasən wən; wəmmfa nidi mma mpanyimfo. **13** Mmerante yə adwumaden wə awiyammo so; na mmerantewa nan toto wə nnyina duruduru ase. **14** Mpanyimfo ntəna kuropən apon ano bio; mmerante agyaе wən nnwonto. **15** Ahosepəw afi yən koma mu; yən asaw adan agyaadwotwa. **16** Ahenkyew afi yən ti so. Yən ara, yennue se yəayə bəne! **17** Eyi nti yən koma atə beraw, eyinom nti yən ani so aye kusuu **18** wə Sion bepəw a ada mpan na sakraman nenam so no nti. **19** Wo, Awurade, di hene afəbə; w'ahengua fi awo ntoatoaso kosi awo ntoatoaso. **20** Adən nti na wo were fi yən daa yi? Adən nti na wagyaw yən, mmerante tenten mu yi? **21** Ka yən bata wo ho bio, Awurade, na yəatumi asan aba wo nkyen; yə yən nna foforo se tete no **22** gye se woapo yən koraa anaase wo bo afuw yən mmoroso.

Hesekiel

1 Afe a eto so aduasa no, ɔsram a eto so anan no da a eto so anum no, na meka wɔn a wɔatwa wɔn asu akɔ amannɔne no ho. Mewɔ Asubɔnten Kebar ho no, ɔsoro buei, na mihu Onyankopɔn wɔ anisoadehu mu. **2** ɔsram no da a eto so anum no na ɔhene Yehoiakin adi mfe anum wɔ asutwa mu. **3** Awurade asem baa Busi babarima Hesekiel a ɔyε ɔsɔfo no nkyen wɔ Asubɔnten Kebar ho wɔ Babilonia asase so. Ehɔ na Onyankopɔn nsa baa ne so. **4** Mehwεe, na mihu se ahum kese bi fi atifi fam reba, omununkum kese bi a ɔretwa anyinam na hann bi a ano yε den atwa ho ahyia. Ogya no mfimfini te se dade a aso kɔɔ. **5** Na ogya no mu na na wohu biribi te se ateasefo baanan. Na wɔn su te se onipa, **6** wɔn mu biara anim yε anan na wɔwɔwɔ ntaban anan anan. **7** Wɔn anan yε kirebenn, wɔn anammon te se nantwi ba de na ɔhyerɛn te se kɔbere mfrafrae a woahoa ho. **8** Wɔwɔwɔ nnipa nsa wo ntaban a ɔwɔwɔ afaafa anan no ase. Wɔn mu biara wɔ nnipa nsa anan a baako wɔ ntaban biara ase, **9** na wɔn ntaban keka sisi anim. Wɔn nyinaa kɔ wɔn anim tee a wɔnnan wɔn ho. **10** Na sεε na wɔn anim tete; Wɔn mu biara wɔ onipa anim, wɔwɔ gyata anim wɔ nifa so, wɔwɔ nantwi anim wɔ benkum so; na wɔn mu biara nso wɔ ɔkɔre anim. **11** Saa na na wɔn anim tete. Wɔatretrew wɔn ntaban mu ko soro; na wɔn mu biara wɔ ntaban abien abien, a mu biara si ɔfɔforo de anim wɔ benkum ne nifa, na ntaban abien nso katakata wɔn ho. **12** Obiara kɔ n'anim tee. Baabiara a honhom no bɛkɔ no, hɔ na wɔbekɔ a wɔnnan wɔn ho. **13** Ateasefo no suban te se nnyansramma a ɔretew anaa ogyaten. Ogya di akɔneaba wɔ ateasefo no mu; ɔhyerɛn na mu na anyinam fi twitwa. **14** Na ateasefo no de mmirika di akɔneaba te se anyinam a ɔretwitwa. **15** Bere a merehwε ateasefo no, mihu se nkyimii si fam wɔ ateasefo a wɔn mu biara anim yε anan no nkyen mu. **16** Sεε na na nkyimii no bɔbea te: Etwa yerɛw yerɛw te se sikabereebɔ, na anan no nyinaa sεε. Wɔaye mu biara te se nkyimii a etoa nkyimii foforo mu. **17** Se nkyimii no nam a wɔkɔ faako a ateasefo no ani kyere; nkyimii no nnan wɔn ho bere a ateasefo no nam no. **18** Wɔn hankare no korɔn, na ɔyε hu, na aniuwa tuatua hankare anan no nyinaa ho. **19** Se ateasefo no nantew a nkyimii a ɔbatabata won ho no nso kɔ saa ara; se ateasefo no ma won ho so fi fam a nkyimii no nso ma wɔn ho so. **20** Baabiara a honhom no bɛkɔ no, ateasefo

no nso bɛkɔ, na nkyimii no bɛka wɔn ho ama wɔn ho so, efise ateasefo no honhom wɔ nkyimii no mu. **21** Se ateasefo no tu tee a nkyimii no nso kɔ saa ara; se ateasefo no gyina a, wɔn nso gyina; se ateasefo no pagyaw wɔn ho a nkyimii no ne wɔn pagyaw wɔn ho, efise ateasefo no honhom wɔ nkyimii no mu. **22** Na ntrewmu bi wɔ ateasefo no atifi a etwa yerɛw yerɛw te se sukyerɛmma, na ɔyε hu. **23** Na wɔatretrew wɔn ntaban no mu asisi anim wɔ ntrewmu no ase, na ateasefo no mu biara wɔ ntaban abien a ɔkata ne ho. **24** Ateasefo no tu tee no, metee wɔn ntaban no nnyigyei a ete se asu a ɔwɔrɔ, te se Otumfo no nne, anaa asraafo huuyε. Se wogystina a wɔatretrew wɔn ntaban mu. **25** Na nne bi fi ntrewmu a ɔkata wɔn so no atifi bae, bere a wɔatretrew wɔn ntaban mu na wogystinagystina hɔ no. **26** Na biribi a ete se aboodemmo ahengua wɔ ntrewmu a ɔkata ateasefo no atifi no so, na biribi a ete se onipa te ahengua so wɔ ɔsoro hɔ. **27** Mihu se efi nea aye se n'asen mu rekɔ ne soro no na ɔte se dade a adɔ kɔɔ se ogya a ano aso, na efi hɔ reba ne fam no na ɔte se ogyaframa; na hann a ɔhyerɛn atwa ne ho ahyia. **28** Sεε nyankontɔn to wɔ omununkum mu osuto da no, saa ara na hann a atwa ne ho ahyia no te. Eyi yε Awurade anuonyam ahoyi no sεε. Na mihu no, mede m'anim butuw fam, na metee obi a ɔrekasa nne.

2 ɔka kyereɛ me se, “Onipa ba, sore gyina hɔ na me ne wo nkasa.” **2** ɔrekasa no, Honhom no bεhyεɛ me mu maa me so gyinaa hɔ, na metee se ɔrekasa kyere me. **3** ɔkae se, “Onipa ba, meresoma wo akɔ Israelfo mu, atuatew man a waye dɔm atia me; wɔnne wɔn agyanom aye dɔm atia me abesi nne. **4** Nnipa a meresoma wo wɔn nkyen no yε nnipa a wɔasen wɔn kɔn na wɔn aso awu. Ka kyere wɔn se, ‘Sεε na Otumfo Awurade se.’ **5** Na se wotie anaa wɔantie a, esiane se wɔyε atuatewfo nti, wobehu ampa ara se odiyifo bi aba wɔn mu. **6** Na wo, onipa ba, nsuro won anaase wɔn nseɛ. Nsuro, ɔwɔ mu se nsasono ne nsae atwa wo ho ahyia na wote nkekantwɛre mu de, nanso nsuro nea wɔka, na mma wɔmɔ wo hu, ɔwɔ mu se wɔyε atuatewfo. **7** Wɔyε atuatewfo ankasa nanso se wobetie oo, se wɔrentie oo, esε se woka me nseɛ kyere wɔn. **8** Nanso wo onipa ba, tie asem a meka kyere wo no. Ntew atua te se saa atuatewfo no; bue w'nom na di nea mede ma wo no.” **9** Afei mehwεe, na mihu nsa bi a atεε wɔ me so, na mu na nhoma mmobɔwεe

bi wɔ. 10 ɔtrew mu wɔ m'anim. N'afanu no mu, na woakyerew kwadwom, awerehowdi ne nname nsem.

3 Awurade ka kyereε me se, “Onipa ba, di nea wuhu wɔ w'anim no, di saa nhoma mmobowee yi, na afei kɔ na kɔkasa kyere Israelfo.” 2 Enti mibuee m'anim na ɔde nhoma mmobowee no maa me dii. 3 Afei ɔka kyereε me se, “Onipa ba, di saa nhoma mmobowee a mede rema wo yi fa hye wo yafunu ma.” Enti midii na na εye de te se εwo wɔ m'anim. 4 Na ɔka kyereε me se, “Onipa ba, afei kɔ Israelfo nkyen na kɔka me nsem kyere wɔn. 5 Enye nnipa bi a wɔn kasa mu nna hɔ anaa ntease nni mu nkyen na meresoma wo, mmom meresoma wo Israelfo hɔ. 6 Enye nnipa bebre a wɔn kasa mu nna hɔ na εye den, wɔn a wonte wɔn kasa ase nkyen. Ampa, se mesomaa wo wɔ saa nnipa yi nkyen a, anka wotiee wo. 7 Nanso Israelfo mpe se wotie wo, efise wompe se wotie me. Israel nyinaa aye komapirim ne asoɔden. 8 Eno nti mema woaye asoɔden ne komapirim te se wɔn. 9 Mεye wo moma dennen se apemmo, nea εye den sen ɔtwerebo. Nsuro wɔn na mama wɔmɔ wo hu, εwo mu se wɔye atuatewfo de.” 10 Na ɔka kyereε me se, “Onipa ba, tie me nsem a meka kyere wo no yiye na dwene ho wɔ wo koma mu. 11 Afei kɔ wo nkurofo a wɔwɔ nnomnum mu na kasa kyere wɔn. Se wɔn se, ‘Sεε na Otumfo Awurade se,’ se wobetie oo, se wɔrentie oo.” 12 Na Honhom no maa me so kɔ soro na metee se nnyigyei dennen bi reworo so wɔ m'akyi bere a na Awurade anuonyam rema ne ho so wɔ ne gyinabea hɔ no 13 Na εye nnyigyei a efi ateasefo no ntaban a ɛkeka twi wɔ ne nkyimii a ɛwɔwɔ wɔn ho no. Nnyigyei dennen a ɛwɔrɔ so. 14 Honhom no maa me so kɔ soro de me kɔ baabi, mekɔ no nweneenwen ne honhom mu abufuw so, a na Awurade tumi yε kese wɔ me so. 15 Mebaa nnomnum a wɔtete Tel Abib a εben Asubonten Kebar no nkyen. Na hɔ na me ne wɔn tenaa nnanson, na me ho dwiriw me. 16 Nnanson akyi no, Awurade asem baa me nkyen se, 17 “Onipa ba, mayε wo ɔwεmfo ama Israel; eno nti tie asem a meka no, na bɔ wɔn kɔkɔ a efi me. 18 Se meka kyere omumoyefo se, ‘Ampa ara wubewu’ na se woammo no kɔkɔ anaase woankasa ankyere no amma wantwe ne ho amfi n'akwammone ho annya nkwa a, saa omumoyefo no bewu wɔ ne bɔne mu, na mema woabu ne mogya ho akontaa. 19 Nanso se wɔbɔ omumoyefo no kɔkɔ na se wansakra amfi n'amumoye anaa n'akwammone ho a, obewu wɔ ne bɔne mu, nanso na woagye wo ho nkwa. 20 “Bio, se

ɔtreneeni dan fi trenee ho kɔye bɔne a, mede hintidua beto n'anim ama no ahwe ase, na wawu. Se woammo no kɔkɔ nti, obewu wɔ ne bɔne mu. Adetrennee ahorow a ɔyεe no, wɔrenkae na mema woabu ne mogya ho akontaa. 21 Nanso se wɔbɔ ɔtreneeni no kɔkɔ se onnyea bɔneye na ogyae a, obenya nkwa efise otiee kɔkɔbɔ, na wo nso wubegye wo ho nkwa.” 22 Na Awurade tumi baa me so wɔ hɔ, na ɔka kyereε me se, “Sεε na kɔ tataw no so, na hɔ na mskasa akyere wo.” 23 Enti mesore kɔo tataw no so. Na Awurade anuonyam te se nea mihuu wɔ Asubonten Kebar ho no gyina hɔ, na mede m'anim butuw fam. 24 Afei Honhom no bεhyεe me mu na ɔmua me so gyinaa hɔ. ɔka kyereε me se, “Kɔ na kɔto wo ho pon mu wɔ fi. 25 Na wo, onipa ba, wɔdε ntampehama bεkyekyere wo sεne a worentumi mpue nko nnipa no mu. 26 Na mema wo tekrema atare w'anim sεne a wobeye komm a worentumi nka wɔn anim, efise wɔye atuatewfo. 27 Nanso se mekasa kyere wo a, mebue w'ano ama woaka akyere wɔn se, ‘Sεne a Otumfo Awurade se ni!’ Nea obetie no ma no ntie, na nea ɔmpe se otie no mama no ntie; na wɔye atuatewfo.

4 “Na afei, onipa ba, fa ntayaa bi to w'anim na kurukyerew Yerusalem kuropon mfoni wɔ so. 2 Afei tua n'ano: Di ntuan dwuma ahorow tia no, yε pie tia no, yε mpampim ne nsraban wɔ ho, na sisi mpuran twa ne ho dantaban. 3 Afei, fa dade kyεmfere to ofasu wɔ wo ne kuropon no ntam na dan w'ani kyere no. Wobetua kuropon no ano na wo na wubetua n'ano. Eyi bεye nsenkyerenne ama Israelfi. 4 “Afei da wo benkum so na fa Israel bɔne to wo ho so. Wobesoa wɔn bɔne nna dodow a wode da wo fa so no. 5 Mede wɔn bɔne mfe no aye nna dodow ama wo. Enti nnafua ahaasa ne aduɔkron na wode besoa Israelfi bɔne. 6 “Eno akyi no, da bio wɔ wo nifa so na soa Yudafo bɔne adaduanan a da koro biara bεye afe baako. 7 Dan w'ani kyere Yerusalem ntuan no na fa nsa pan hye nkɔm tia no. 8 Mede ntampehama bεkyekyere wo sεne a worentumi nnan wo ho kosi se nna a wode tua mo ano no bεba n'awie. 9 “Fa atoko ne awi, ase ne asedua, kɔkɔte ne aburow; fa ne nyinaa gu adekora kuruwa mu na fa to brodo a wubedi. Eyi na wubedi wɔ nnafua ahaasa ne aduɔkron a wode wo fa so no. 10 Kari aduan gram ahannu ne aduasa aduonu a wubedi no da koro biara wɔ bere ano, bere ano. 11 Afei susuw nsu sukurwa baako na nom no bere ano bere ano. 12 Di aduan no sεne a anka wubedi atoko ɔfam; to ma

nnipa nhu na fa onipa agyanan yε ogya.” 13 Awurade kae se: “Saa ara na Israelfo bedi aduan a wɔagu ho fi wo amanaman a mεpam wɔn aκo so no.” 14 Na mekae se, “Ente saa, Otumfo Awurade! Minguu me ho fi da. Efi me mmofraase besi saa bere yi, minnii aboa funu anaa nea nkekaboa bi akum no atetew ne mu da. Nam a εho agu fi nkaa m’ano da.” 15 Awurade kae se, “eye, mεma wode nantwi agyanan asi onipa de anan mu, na woato wo brodo wɔ so.” 16 Afei oka kyerec me se, “Onipa ba, metwa aduan a wode ba Yerusalem so. Nnipa no de ahoyeraw bedi aduan a wɔkyekye mu na wɔde abasamtu anom nsu a wɔkyekye, 17 efise aduan ne nsu ho beye na. Wɔn ho bedwiriy wɔn se wohu wɔn ho wɔn ho, na wɔn bɔne nti wɔbefonfɔn.”

5 “Afei onipa ba, fa afoa nnannam yi yε se obi a oyi ti oyikan na fa yi wo tinwi ne w’abogyes. Fa nsania na kyekye nwi no mu. 2 Se wo bere a wɔatua mo ano nna no ba awie a, fa ogya hyew nwi no nkyemu abiesa mu baako wɔ kuropɔn no mu. Fa afoa twitwa nkyemu abiesa no mu baako wɔ kuropɔn no afanan nyinaa. Na hwete nkyemu abiesa mu baako wɔ mframia mu, efise metwe afoa ataa wɔn. 3 Nanso fa nwi no kakra bi kyekyere w’atade ano. 4 Afei nso, fa saa nwi no kakra bi na tow gu ogya mu na hyew. Ogya no bεterεw afi hɔ aκo Israelfi nyinaa. 5 “Sεe na Otumfo Awurade se: Eyi ne Yerusalem a mede asi amanaman no ntam na nsase atwa ho ahyia. 6 Nanso n’amumoye mu, waye dɔm atia me mmara ne me nhyeheyε asen aman ne nsase a atwa ne ho ahyia no. Wapo me mmara na wanni m’ahyede so. 7 “Enti sεe na Otumfo Awurade se: Woayε asoodeen asen amanaman a wɔatwa wo ho ahyia na woanni m’ahyede anaa me mmara so no. Woanye senea aman a atwa wo ho ahyia no yε mpo. 8 “Enti sεe na Otumfo Awurade se: Me ne woanya, Yerusalem, na mede asotwe beba wo so wɔ amanaman no anim. 9 Esiane w’ahoni nyinaa a εye akyiwade no nti, meye wo nea menyε bi da na merenye bi bio nso da. 10 Enti mo mu no, agyanom bedi wɔn mma nam na mma adi wɔn agyanom nam. Metwe w’aso na mahwete wo nkae aκo mmaa nyinaa. 11 Enti se mete ase yi, Otumfo Awurade na ose, esiane se wode nseode tantan ne akyiwade nneyε agu me kronkronbea ho fi nti, m’ankasa meyi m’adom afi wo so; merenhu wo mmɔbɔ na meremfa wo ho nkyε wo. 12 Wo nkurofo no mu nkyemu abiesa mu baako bewuwu wɔ ɔyaredɔm no mu, anaase ɔkɔm bekunkum wɔn; nkyemu abiesa mu baako betoto wɔ

afua ano wɔ w’afasu akyi na mabɔ nkyemu abiesa mu baako nso ahwete mmaa nyinaa na matwe afoa ataa wɔn. 13 “Afei me bo bedwo na m’abufuwhiyew a etia wɔn no nso ano bεbre ase na matɔ were. Na se meda m’abufuwhiyew adi kyere wɔn a, wobehu se εye me Awurade na makasa wɔ me tumi mu. 14 “Mεye wo nnwirii ne ahohora wɔ amanaman a atwa wo ho ahyia no mu, ne wɔn a wotwa mu wɔ hɔ no ani so. 15 Wobeye ahohora ne fewdi, kɔkɔbɔ ne aminyanne ama amanaman a wɔatwa wo ho ahyia no, bere a mede abufuw ne abufuwhiyew ne animka a ano yε den retwe w’aso. Me Awurade na maka. 16 Se metow me kɔm agyan a bɔre wɔ ano na εsεe ade wo wo a, εbesεe wo. Mede ɔkɔm a emu yε den beba wo so na masiw w’aduan a wunya no ho kwan. 17 Mede ɔkɔm ne nkekaboa beba wo mu, na wo mma besa ama woayε se obi a na onni mma. ɔyaredɔm ne mogyahwiegu befa wo mu, na metwe afoa wɔ wo so. Me Awurade na maka.”

6 Awurade asem baa me nkyen se, 2 “Onipa ba, fa w’ani kyere Israel mmepeω, na hyε nkɔm tia wɔn, 3 na ka se, ‘Mo Israel mmepeω, muntie Otumfo Awurade asem. Sεe na Otumfo Awurade ka kyere mmepeω ne nkoko, abon ne aku: Merebetwe mo so afoa na masεe mo sorɔnsorɔmmea. 4 Wobebubu mo aforemuka ahorow no na wɔasεe nnuhuam adum; na mekunkum mo nkurofo wɔ mo ahoni anim. 5 Mede Israelfo afunu begu wɔn ahoni anim na mede mo nnompe apete mo aforemuka ahorow ho. 6 Baabiara a mote no, nkurow no beda mpan na ne sorɔnsorɔmmea besεe, na ama mo aforemuka ahorow no ada mpan na aye amamfo, mo ahoni abubu na aseε, mo nnuhuam adum abubu agu fam, na nea moayε nso ahwre mo. 7 Mo nkurofo betoto wɔ mo mu, na mubehu se mene Awurade. 8 “Nanso megyaw mo mu bi, efise ebinom beguan afoa ano wo bere a moahwete wɔ nsase ne amanaman so. 9 Na afei wɔn a woguan no bεkae me wɔ amanaman a wɔfaa wɔn nnommum kɔɔ mu no, senea madi awerhɔw wɔ wɔn aguamammɔ koma a wɔde twee wɔn ho fii me nkyen, ne wɔn ani a wɔde nyaa akɔnɔnɔ bɔne maa wɔn ahoni no ho. Wɔn ho beye wɔn nwini wɔ bɔne ne akyiwade a wɔayε no nti. 10 Wobehu se mene Awurade na mammɔ wɔn hu kwa se mede saa ɔhaw yi beba wɔn so. 11 “Sεe na Otumfo Awurade se: Momma mo nsam na momfa mo nan mpempem fam na montee mu se, “A!” esiane Israel fi amumoye ne akyiwade nyinaa nti, wobewuwu

afoa, əkəm ne ɔyaredəm ano. **12** ɔyaredəm bekum nea ɔwə akyirikyiri. Nea əben no betə afoa ano na nea obefi mu na waka no, əkəm bekum no. Saa na mede m'abufuwhyew no bəye wən. **13** Na wobehu se mene Awurade, bere a wən nkurofo a watoto afunu deda wən ahoni ntam atwa wən afəremuka ho ahyia, wə nkoko a əkorən nyinaa so, mmepeəw atifi nyinaa ne nnua a adennan ne odum frəmfrəm ase, mmeaemmea a wode nnuhuam bə afəre ma won ahoni nyinaa no. **14** Afei metee me nsa wə wən so na mama asase no ada mpan afi nweatam no akosi Ribla, baabiara a wətete. Na wobehu se mene Awurade.”

7 Awurade asem baa me nkyen se, **2** “Onipa ba, eyi ne asem a Otumfo Awurade ka kyere Israel asase no: “Awie! Awie! no adu asase no ntwea anan no so. **3** Awie! no adu wə wo so, na mehwie m'abufuwhyew agu wo so. Megyina w'abrəbə so abu wo aten na matua wo ka wə wo nnayee bəne nyinaa ho. **4** Merenhu wo mməbə na meremfa wo ho nkyc wo. Ampa ara metua wo ka wə wo suban ne nnayee bəne a əwə wo mu no ho, na moahu se mene Awurade.” **5** “Səe na Otumfo Awurade se: “Atoyerenkym! Atoyerenkym a wontee da nam kwan so reba. **6** Awie! no aba! Awie! no aba! Ama ne ho so atia wo. Aba! **7** Əsəe aba mo so, aba mo a mote asase no so no so. Bere no adu, da no aben; huboabə a ənye mmepeəw so ahosepew. **8** Merebehwie m'abufuwhyew agu wo so de awie m'abufuw a etia wo no. Megyina wo nnayee so abu wo aten, na matua wo nnayee bəne nyinaa so ka. **9** Merenhu wo mməbə, na meremfa wo ho nkyc wo. Metua wo ka wə wo suban ne nnayee bəne a əwə wo mu no ho. Afei mubehu se me, Awurade, na mebəbə mo. **10** “Da no ni; hwə, aba! Atemmuda no apue, abaa no afefew, ahantan ahaahan! **11** Kitikitiyə asore, abaa a wəde twe amumyə aso. Ərenka nnipa no mu biara, dəm no mu biara, ahonyade ne nea əsom bo biara renka. **12** Bere no aso, da no adu. Mma adetəni ani nnye anaa ədetənfo were nhow, efise abufuwhyew wə nnipadəm no nyinaa so. **13** Nea ətən no nsa renka asase a watən no bio wo bere a wən baanu te ase, efise anisoadehu a əfa nnipadəm no nyinaa ho no rensesa. Wən bəne nti, wən mu baako koraa remfa ne ho nni. **14** “Wəahyən akobən no, na wəboabə biribiara ano de, nanso obiara renkə əsa, efise m'abufuwhyew wə nnipakuw no nyinaa so. **15** Afoa wə mfikyiri na ɔyaredəm ne əkəm wə fie; wən a wəwə əman no mu betətə wə afoa ano. Wən a wəwə

kuropon no mu no, ɔyaredəm ne əkəm bekum wən. **16** Wən a wəanya wən ti adidi mu na wəaguan no betena mmepeəw no so. Na wəakurum te se əku mu mmorənoma, wən mu biara bəne nti. **17** Nsa nyinaa bedwudwo na nkotodwe nyinaa aye mmrəw se nsu. **18** Wobefurafura atweaatam na wəabə hubo. Aniwu bekata wən anim na wəayi wən tinwi. **19** “Wəbetəw wən dwete agu mməntən so, na wən sikakəkə bəye ade a əho ntew. Wən dwets ne sikakəkə rentumi nnye wən Awurade abufuwhyew da no. Ərenkum wən kəm na ərenhye wən yafunu ma, efise aye wən hintidua de wən akə bəne mu. **20** Na wəde wən nnwinne afefe no hoahoa wən ho, na wəde yeysə wən ahoni a əye akyiwade ne nsəsode tantan. Enti medən eyinom nneəma a ho ntew no ama wən. **21** Mede ne nyinaa bəma ananafo se asade na mede ama asase so atirimədenfo se akorənne, na wobegu ho fi. **22** Meyi m'ani afi wən so na wobegu beae a əsom me bo no ho fi. Akorəmfə bewura hə na wəagu ho fi. **23** “Monyə nkənsənkənsən, efise moyahwiegū aye asase no so ma, na akakabensem ahye kuropon no ma. **24** Məma aman no mu otirimədenfo pa ara abefə wən afi; məma əhəodenfo ahomaso aba awie, na wən kronkrommea ho begu fi. **25** Sə ehu ba a, wəbəhwehwə asomdwə akyi kwan nanso əbəbə wən. **26** Atoyerenkym bedi atoyerenkym akyi aba; huhuhuhu bedi huhuhuhu akyi. Wəbəpə se wobenya anisoadehu afi odiyifo no hə, asəfo no nkyerekryere a əfa mmara no ho no bəbə wən, saa ara na wərennya afotu mfi mpanyimfo hə. **27** Əhene no betwa adwo, əheneba no befura abawpa, na asase no so nnipa nsa bəpopo. Me ne won bedi no senea wən nnayee te na megypina wən tebea so abu wən aten. Afei wobehu se me ne Awurade no.”

8 Afe a eto so asia mu, asram asia no da a eto so anum a na mete me fi, na Yuda mpanyimfo tete m'anim no, Otumfo Awurade nsa baa me so wə hə. **2** Mehwəe, na mihuu abəsə bi a ete se onipa. Efi baabi a əye se n'asen mu rekə ne fam no, na ətə se ogya, na efi hə rekə ne soro no na ne tebea hyerən se dade a adə. **3** Ətəee biribi te se nsa de soot me tinwi mu faa me. Afei honhom no pagyaw me de me kəo wim na əde me wuraa Onyankopən anisoadehu mu kəo Yerusalem kogyinaa mfimfini adiwo no atifi pon ano, faako a onhi a əye ninkutwe farebae no si. **4** Na hə, wə m'anim na na Israel Nyankopən anuonyam wə, te se anisoadehu a minyaa no wə tataw no so no. **5** Afei əka kyere se, “Onipa ba, hwə atifi fam hə.”

Na mehw  e, na miuu saa ninkutwe farebae honi yi w     pon a ew   aforemuka no atifi fam no mu. **6**   ka kyere   me se, “Onipa ba, wuhu nea w  rey   yi, akyiwade a   mfra, a Israelfi reye w   ha yi, nneema a   b  pam me afi me kronkronbea a  o akyirikyiri yi? Nanso wubehu nneema a   sen akyiwade yi koraa.” **7** Afei   de me baa adiwo h   pon no ano. Mehw  e, na miuu tokuru w     fasu no mu. **8**   ka kyere   me se, “Onipa ba, tu   fasu no mu tokuru.” Enti mituu   fasu no mu tokuru, na miuu   pon ano kwan bi w   h  . **9**   ka kyere   me se, “K   mu na k  hw   atirim  densem ne akyiwade a w  rey   w   ha.” **10** Enti mek  o mu k  hw  e, na miuu   fasu a w  ay   mmoa a w  wea ahorow nyinaa ne mmoa a w  ay   akyiwade ne Israelfi aholi ahorow nyinaa mfonu w   ho nyinaa. **11** W  n anim na na Israelfo mpanyimfo adu  son gynagyina a na Safan babarima Yaasania gyina w  n mu. Na w  n mu biara kura nkankyye ntrantraa a aduhuam wusiw huamhuam fi so rek   soro. **12** Obisaa me se, “Onipa ba woahu nea Israelfo mpanyimfo no mu biara reye w   n  ankasa honi abosonnan mu w   sum mu ana? W  ka se, ‘Awurade nhu y  n; Awurade agyaw asase no!’” **13**   kaa bio se, “Wubehu se w  rey   nneema a   ye akyiwade a mpo   sen eyi.” **14** Afei   de me baa Awurade fi no atifi pon no kwan ano, na miuu mmea a w  tete ho resu Tamus. **15** Obisaa me se, “Onipa ba wuhu eyi? Wubehu nneema a   ye akyiwade a   sen eyi.” **16** Afei   de me baa Awurade fi adiwo a ew   mfimfini no, na h  , hyiadan no ano kwan, w   abrannaa ne aforemuka no ntam, na h   na mmarima bey   aduonu anum w  . W  n akyi kyere Awurade asoredan na w  n anim kyere apuei fam, na w  rekotow som owia a ew   apuei fam. **17** Obisaa me se, “Woahu eyi, onipa ba? Akyiwade a Yudafi reye w   ha yi ye adewa ana? So   se se w  de akakabensem hy   asase no so ma na w  k   so hy   me abufuw ana? Hwe woabu me animtiaa agu m  anim ase! **18** Eno nti, me ne w  n bedi no abufuw so. Merenhu w  n mm  b   na meremfa w  n ho nky   w  n. Ew   mu se, w  tee mu tuatua m  so de, nanso merentie w  n.”

9 Afei metee se   de nne k  se tee mu se, “Momfa kurop  n no aw  mfo no mmra ha, a obiara kura akode.” **2** Mihuu se mmarima baasia fi atifi pon a ekyere atifi fam reba, na obiara kura awudi akode. Na obarima bi a ofura nwera na nkyerewde kotoku b   ne nky   mu ka w  n ho. W  ba begyinaa k  b  re m  frafrae aforemuka no ho. **3** Na Israel Nyankop  n anuonyam maa ne ho so fi kerubim no so, faako a na

anka ew   no, k  o asoredan no kwan ano. Afei Awurade free   barima a na ofura nwera na nkyerewde kotoku b   ne nky   mu no **4** ka kyere   no se, “Nantew fa Yerusalem nkuropon nyinaa mu na fa agyiraehy  de keka w  n a wosu na wodi awerchow w   akyiwadeye a   ko so nyinaa ho no moma so.” **5** Meretie no,   ka kyere   w  n a aka no se, “Munni n  kyi mfa kurop  n no mu na munkunkum, a monnkyere ahumm  b   anaa otema biara. **6** Munkunkum nkakoraa, mmerante ne mmeawa, mmea ne mmofra, nanso mommfa mo nsa nka obi a   wo agyiraehy  de no. Mumfi ase w   me kronkronbea h  .” Enti w  de mpanyimfo a w  w   asoredan no anim no fii ase. **7**   ka kyere   w  n se, “Mungu asoredan no ho fi na momfa w  n a w  akunkum w  n no nhye adiwo h   ma. Monk  !” Enti w  k  e, na wofii ase kunkum nnipa w   Yerusalem kurop  n no mu nyinaa. **8** Bere a w  rekunkum na aka me nko ara no, mibutuw h   sui se, “Aa, Otumfo Awurade! Worebesee Israel nkae yi nyinaa esiane w  abufuwhyew a aba Yerusalem so yi nti ana?” **9** Na obuua me se, “Israelfi ne Yuda amum  y   d  oso dodo; mogyahwiegu ahy   asase no so ma na ntenkyew ahy   asase no so ma. W  ka se, ‘Awurade agyaw asase no; Awurade nhu.’ **10** Eno nti, merenhu w  n mm  b   na meremfa w  n ho nni, na m  ma nea w  ay   no ab   won ankasa ti so.” **11** Afei   barima a ofura nwera na nkyerewde ade b   ne nky   mu no de nkra bae se, “May   senea wohy  e no.”

10 Mehw  e, na miuu biribi te se bibiri ahengua a   s  s  n nt  ewmu a ew   kerubim apampam no so. **2** Na Awurade ka kyere     barima a ofura nwera no se, “Kohye nkyimii a ew   kerubim ase no mu. Fi kerubim no mu fa nnyansramma hy   wo nsa ma na tow pete kurop  n no so.” Migu so rehw   no,   kohye   mu. **3** Afei na kerubim no gynagyina asoredan no anafo fam bere a   barima no kohyen mu no, na omununkum kohye   fam adiwo h   mu ma. **4** Na Awurade anuonyam maa ne ho so fii kerubim no atifi k  o asoredan no abobow ano. Omununkum no y  e   asoredan no ma, na Awurade anuonyam hyer   y  e   adiwo h   ma. **5** Bere a   rekasa no na w  te kerubim ntaban no nnyigyei no w   mfikyiri fam adiwo h   te se Otumfo Nyankop  n nne. **6** Bere a Awurade hy     barima a ofura nwera no se, “Yi nnyansramma fi nkyimii no mu, fi kerubim no ase no,”   barima no k  o mu kogynaa nkyimii no baako ho. **7** Afei kerubim no mu baako tee   ne nsa hy  e   nnyansramma a ew   w  n mu no mu.   faa mu bi

de hyee əbarima a ofura nwera no nsam, na əno nso gye de fii adi. **8** (Na wohu biribi te se onipa nsa wə kerubim no ntaban ase.) **9** Mehwee, na miuu nkyimii anan a baako biara gyina kerubim nkyen, na nkyimii no pa yerew yerew te se sikabereebo. **10** Senea eṭe no de, na nkyimii no nyinaa sese; biara wə nkyimii foforo hye mu. **11** Se wənam a, wən nyinaa de wən anim kyere nea kerubim baako de n'anim bəkyere no; nkyimii no nnan wən ho bere a kerubim no nam. Kerubim no kə tee wo nea eti no anim kyere a ənnan ne ho. **12** Aniwa tuatua won ho nyinaa, won akyi, won nsa ne wən ntaban ho nyinaa. Saa ara na nkyimii anan no nso te. **13** Metee se wərefre nkyimii no se, “mfete nkyimii.” **14** Kerubim no mu biara wə anim anan. Anim baako te se kerub, nea eto so abien te se onipa anim, nea eto so abiesa te se gyata anim, nea eto so anan te se əkore anim. **15** Afei kerubim no maa wən ho so. Eyinom na na woye ateasefo a na mahu wən wə Asubonten Kebar ho no. **16** Se kerubim no keka wən ho a, nkyimii a əwowa wən ho no nso keka wən ho; na se kerubim no trətrew wən ntaban mu maa wən ho so kə wim a, nkyimii no ka wən ho ara. **17** Se kerubim no gyinagyina dinn a, nkyimii no nso gyinagyina dinn, na se kerubim no ma wən ho so a wəne wən ma wən ho so, efise honhom wə ateasefo no mu. **18** Afei Awurade anuonyam no fii asoredan no abobow ano na ekogyinaa kerubim no atifi. **19** Merehwe no, kerubim no trətrew wən ntaban mu maa wən ho so fii fam na nkyimii no ne wən kəe. Wokogyinaa Awurade fi pon a əwo apuei fam no ano, na na Israel Nyankopən anuonyam wə wən atifi. **20** Eyinom ne ateasefo a na mahu wən wə Israel Nyankopən ase wə Asubonten Kebar ho no, na miuu se woye kerubim. **21** Wən mu biara wə anim anan ne ntaban anan na biribi a eṭe se onipa nsa wəwə wən ntaban ase. **22** Wən nyinaa anim te se nea na mahu wə Asubonten Kebar ho no. Wən mu biara kə n'anim tee.

11 Afei honhom no maa me so de me baa Awurade fi pon a ani kyere apuei fam no ano. Na mmarima aduonu anum wə hə, na miuu Asur babarima Yaasania ne Benaia babarima Pelatia a wəye nnipa no ntuanofo. **2** Awurade ka kyere me se, “Onipa ba, eyinom ne mmarima a wəbə pəw bəne na wotu fo bəne wə kuropon yi mu. **3** Wəkae se, ‘Bere a wəde sisi afi no nnuu so ana? Kuropon ye dadesen, na ye ye nam.’ **4** Eno nti hye nkəm tia wən, hye nkəm, onipa ba.” **5** Afei, Awurade Honhom baa me so na əka

kyere me se menka se, “Səe na Awurade se: Saa na moreka, mo Israel akannifo, nanso minim nsusuwii a əwo mo adwene mu. **6** Moakunkum nnipa bebree wə kuropon yi mu, na mode afunu ahyeheyne mmənten so amaama. **7** “Eno nti, səe na Otumfo Awurade se: Afunu a moatotow apete hə no ye nam na kuropon yi ne dadesen no, nanso məpam mo afi mu. **8** Musuro afoa, na eno ara na mede bəba mo so, səe na Awurade se. **9** Məpam mo afi kuropon no mu na mede mo ahye ananafo nsa, na matwe mo aso. **10** Məbetoto wə afoa ano, na mebu mu aten wə Israel asase so. Afei mubehu se mene Awurade no, efise moanni m'ahyede so, moapo me mmara na nea aman a atwa mo ho ahya no ye no na mo nso moye.” **11** Afei bere a migu so rehye nkəm no, Benaia babarima Pelatia wui. Na mede m'anim butuw fam suu dennen se, “Aa, Otumfo Awurade, wobetore Israel nkəe yi ase koraa ana?” **14** Awurade asem baa me nkyen sə, **15** “Onipa ba, wo nuabarimanom, wən a wo ne wən ye mogya baako ne Israelfi nyinaa, nnipa a wəwo Yerusalem kasa fa wən ho se, ‘Wəne Awurade ntam kwan ware, na wəde saa asase yi maa yen se yen agyapade.’” **16** “Eno nti ka se, ‘Səe na Otumfo Awurade se: Ewo mu se mede wən kəo akyirikyiri wə amanaman mu, hwetee wən guu nsase so de, nanso bere tiaa bi mu no meye wən kronkronbea wə nsase a na wəwə so no so.’” **17** “Enti ka se, ‘Səe na Otumfo Awurade se: Məboaboa mo ano afi amanaman no ne nsase a mehwetee mo guu so no asan aba, na mede Israel asase besan ama mo.’ **18** “Wəbesan aba so na wəayiyi nsesode atantan ne ahoni a eye akyiwade no nyinaa. **19** Məma wən koma koro na mede honhom foforo ahye wən mu; meyi wən komaden no na mama wən koma a eye mmerew. **20** Afei wobedi m'ahyede so na wəahwə akora me mmara yiye. Wəbeyə me nkurəfo na maye wən Nyankopən. **21** Nanso wən a wəde wən koma ama nsesode atantan ne ahoni a eye akyiwade no de, məma nea wəaye no abə wən ti so, səe na Otumfo Awurade se.” **22** Afei kerubim no ne wən nkyimii trətrew wən ntaban mu, na Israel Nyankopən anuonyam konkən wən so. **23** Awurade anuonyam maa ne ho so fii kuropon no mu kogyinaa bepəw a əwo apuei fam no atifi. **24** Honhom no maa me so de me baa nnomnum a wəwə Babilonia no nkyen wə anisoadehu a Onyankopən Honhom maa

me no mu. Afei anisoade a miuu no fii me so koo
ɔsoro. 25 Na mekaa biribira a Awurade yi kyereɛ me
no kyereɛ nnommum no.

12 Awurade asem baa me nkyɛn se, 2 “Onipa ba,
wote nnipa a wotew atua mu. Wɔwɔ ani nanso
wonhu ade, wɔwɔ aso nanso wɔnte asem, efise wɔyɛ
nnipa atuatewfo. 3 “Enti onipa ba, boaboa wo nneɛma
ano ma asutwa, na adekyee mu a wɔrewɛn no, fi nea
wowo, na ko beae foforo. Ebia wobete ase, ewo mu
se wɔyɛ atuatewfo. 4 Adekyee mu a wɔrewɛn no, fa
wo nneɛma a woaboa ano ama asutwa no pue. Afei
anwummere a wɔrewɛn no, fi adi senea wɔn a wotwa
wɔn asu ye no. 5 Bere a wɔrewɛn no, tu ɔfasu no mu
tokuru na yi wo nneɛma no fa mu. 6 Fa to wo mmati
so, bere a wɔrewɛn, na afei anim biribiri a, soa ko.
Kata w'anim senea wunhu asase no, efise mede wo
aye nsenkyerɛnne ama Israelfi.” 7 Enti meyɛɛ senea
wɔhyɛɛ me no. Adekyee mu no, mede me nneɛma
a maboa ano ama asutwa no puei. Anwummere no,
mede me nsa tuu tokuru wɔ ɔfasu no mu, na anim
biribiri no, miyii me nneɛma no soaa wɔ me mmati
so a wɔrehwɛ. 8 Adekyee no, Awurade asem baa
me nkyɛn se, 9 “Onipa ba, saa Israelfi atuatewfo no
ammisa wo se, ‘Dɛn na wɔreye yi?’ 10 “Ka kyere wɔn
se, sɛe na Otumfo Awurade se: Saa nkɔmhye yi fa
ɔhene babarima a ɔwɔ Yerusalem ne Israelfi a wɔwɔ
hɔ nyinaa ho. 11 Ka kyere wɔn se, ‘Meye nsenkyerɛnne
ma mo.’ ‘Senea mayɛ no, saa ara na wɔbeyɛ wɔn.
Wobetwa wɔn asu aksa nnommum mu. 12 “ɔhene ba a
ɔwɔ wɔn mu no de n'adesoa bɛtɔ ne mmati so bere a
anim rebiribiri na wafii hɔ, na wobetu tokuru wɔ ɔfasu
no mu ama wafa mu. ɔbekata n'anim senea ɔrenhu
faako a ɔreko. 13 Mɛtrew m'asau mu agu ne so na
makyere no wɔ m'afiri mu; mede no bekɔ Babilonia
Kaldeafo asase so, nanso ɔrenhu na hɔ na obewu.
14 Mehwete wɔn a wɔatwa ne ho ahyia nyinaa aksa
mmaa nyinaa; n'adwumayefo ne n'asraafu nyinaa,
na mede afoa ataa wɔn. 15 “Bere a mahwete wɔn
akɔ amanaman so, na mahwete wɔn agu nsase so no,
wobehu se me ne Awurade no. 16 Nanso mɛma wɔn
mu kakra anya wɔn ti adidi mu wɔ ɔkɔm, ɔyaredɔm ne
afoa ano, senea ebeyɛ a wɔn ani bɛba wɔn akyiwade
ahorow no so wɔ aman a wɔbekɔ so no mu. Afei
wobehu se me ne Awurade no.” 17 Awurade asem baa
me nkyɛn se, 18 “Onipa ba, se woredidi a ma wo ho
nwosow, na fa hu nom wo nsu. 19 Ka kyere nnipa a
wɔwɔ asase no so no se, ‘Sɛe na Otumfo Awurade ka

fa wɔn a wote Yerusalem ne Israel asase so no ho:
Wɔde ahopere bedidi na wɔde abasamtu anom nsu,
efise wɔbɛsɛe asase no so nneɛma nyinaa, esiane wɔn
a wɔtete so no akakabensem nti. 20 Wɔbɛsɛe nkurow
a nnipa tete so no nyinaa na asase no beda mpan. Afei
wubehu se mene Awurade no.” 21 Awurade asem baa
me nkyɛn se, 22 “Onipa ba, bɛ a mowɔ wɔ Israel a ese,
‘Nna no twa mu nanso Israel anisoadehu biara mma
mu,’ yi ase ne dɛn? 23 Ka kyere wɔn se, ‘Sɛe na Otumfo
Awurade se: Merebɛma bɛ yi aso ha ara, na wɔrenka
wɔ Israel bio.’ Ka kyere wɔn se, ‘Nna a anisoadehu
biara bɛba mu no abɛn. 24 Na atoro anisoadehu ne
nnaadaa abisa wo Israelfo mu no to betwa. 25 Nanso
me Awurade, meka nea ɛsɛ se meka na ɛrenkye na
ebɛba mu. Na mo atuatewfo, mo bere so na mɛma
nea maka biara no aba mu. Sɛe na Otumfo Awurade
se.” 26 Awurade asem baa me nkyɛn se, 27 “Onipa
ba, Israelfi reka se, ‘Anisoade a ohu no bɛba mu mfe
bebree akyi, na nneɛma a ewɔ daakye akyirikyiri ho
nkɔm na ɔhyɛ.’ 28 “ɛno nti ka kyere wɔn se, ‘Sɛe na
Otumfo Awurade se: Merentwe me nseɛ nkɔ kyi bio,
nea meka biara bɛba mu, Otumfo Awurade na ose.”

13 Awurade asem baa me nkyɛn se, 2 “Onipa ba, hyɛ
nkɔm tia Israel adiyifo a wɔhyɛ nkɔm mprempren
no. Ka kyere wɔn a wɔbɔ wɔn tirim hyɛ nkɔm no se:
‘Muntie Awurade asem! 3 Sɛe na Otumfo Awurade
se: Nnome nka adiyifo nkwasɛafo a wodi wɔn ankasa
honhom akyi na wonhuu hwɛe no. 4 Ao Israelfo, mo
adiyifo yi te se nnwiriwii mu sakraman. 5 Monkɔɔ
se morekosiesie afasu no afaafa a abubu no ama
Israelfi, senea ebetumi agyina pintinn wɔ ɔkɔ no ano
wɔ Awurade da no.’ 6 Wɔn adehu ye atoro, na wɔn
adebisa ye nnaadaa. Wɔka se, ‘Awurade aka se,’ wɔ
bere a Awurade nsomaa wɔn, nanso wɔhwe anim se
wɔn nkɔmhye beba mu. 7 Se moka se, ‘Sɛe na Awurade
se,’ wɔ bere a menkasae a, na mo anisoadehu nyɛ
atoro? Na mo adebisa nso, ɛnyɛ nnaadaa ana? 8 “ɛno
nti, senea Otumfo Awurade se ni: ‘Mo nseɛ a eyɛ
atoro ne mo nnaadaa anisoadehu nti, me ne mo anya’,
Otumfo Awurade asem ni. 9 Me nsa betia adiyifo a
wɔn anisoadehu ye atoro na wɔn abisa ye nnaadaa.
Wɔremfra me nkurofɔ bagua mu, na wɔrenkyerɛw
wɔn din wɔ Israelfi nhoma no mu na wɔn anan rensi
Israel asase so. Na afei mubehu se mene Otumfo
Awurade. 10 “Esiane se wɔama me nkurofɔ ayera
kwan, na wɔka se ‘Asomdwoe,’ wɔ bere a asomdwoe
nni hɔ, na afei se wɔto ɔfasu a enni ahooðen bi a na

wode akaadoo afa so, **11** eno nti ka kyere won a woka akaadoo no se, ofasu no rebebu. Osu a əhweam wo mu bətə, na mesoma mparuwbo, na mfram a ano ye den bəbə. **12** Na se əfasu no bu gu fam a, nnipa remmisa wo se, 'he na akaadoo a wode sraa ho no afa,' ana? **13** "Eno nti, nea Otumfo Awurade ka ni: 'M'abufuwhyew mu, məma ahum atu, na m'abufuw mu no, mparuwbo ne osuhweam de adesee ahoden ato. **14** Medwiriw əfasu a mode akaadoo afa ho no na mabubu agu fam ama ne fapem ho ada hə. Se əfasu no hwe ase a, wəbəsəe mo wo mu, na mubehu se mene Awurade. **15** Enti mede m'abufuwhyew bekə əfasu no ne won a wode akaadoo sraa ho no so. Meka akyere mo se, "Əfasu no nni ho bio na saa ara na won a wode akaadoo sraa ho no nso nni hə, **16** saa Israel adiyifo a wəhyəe nkəm maa Yerusalem na wohuu asomdwoe anisoade wə bere a asomdwoe nni hə no," Otumfo Awurade na ose.' **17** "Afei onipa ba, ma w'ani nkə wo nkurofo a wəbə won tirim hye nkəm no mmabea so. Hye nkəm tia won **18** na ka se, 'Səe na Otumfo Awurade se: Nnome nka mmea a wəpempam ntafowayi bansre hyehye won nsakən na wəpempam nkataanim ntiaa ne ateten kata won anim de sum nnipa mfiri. Mubesum me nkurofo nkwa mfiri na mo de, moakora mo de so ana? **19** Moasopa me wə me nkurofo mu de agye atoko nsa ma kakraa bi ne brodo asinasin. Monam atoro a mudi kyere me nkurofo a wotie atoro so akunkum won a anka ənse se wowuwu, na moama won a anka ənse se wətena nkwa mu no afa won ho adi. **20** "Eno nti, səe na Otumfo Awurade se: Mitia mo ntafowayi bansre a mode sum nkurofo mfiri se nnomaa no, na metetew afei mo abasa so; megyaa nnipa a musum won afiri se nnomaa no. **21** Metetew mo nkataanim no mu afei mo anim, na magye me nkurofo nkwa afei mo nsam, na morennya won so tumi bio. Afei mubehu se me ne Awurade. **22** Esiane se mode atoro maa atreneefo aba mu buu wə bere a menhyee won awerchow, na mohyee amumoyefo nkuran se wənko so wo won akwammone so na moagye won nkwa no **23** nti, morenhu atoro anisoade bio na mubegyae ntafowayi nso. Megye me nkurofo afei mo nsam na afei mubehu se me ne Awurade no."

14 Israel mpanyimfo no mu bi baa me nkyen betenatena m'anim. **2** Afei Awurade asem baa me nkyen se: **3** "Onipa ba, saa mmarima yi de ahoni ahye won koma mu na wode amumoye hintidua asisi won anim. Esə se mema wobisa m'ase koraa ana? **4**

Enti kasa kyere won na ka se, 'Səe na Otumfo Awurade se: Se Israelni biara de ahoni hyehye ne koma mu na əde amumoye hintidua sisi n'anim, na afei əko odiyifo nkyen a, me Awurade, mema no mmuae a əfata n'ahonisom no kese耶. **5** Məye eyi de atwe Israelfo a wəagyaw me akodi won abosom akyi no koma aba bio.' **6** "Enti ka kyere Israelfi se, 'Səe na Otumfo Awurade se: Monsakra mo adwene. Mumfi mo ahoni ho na munnyae mo nneyce a eyə akyiwade no! **7** "Se Israelni bi anaa ənanani a əte Israel twe ne ho fi me nkyen na əde ahoni hye ne koma mu de amumoye hintidua si n'anim, na afei əko odiyifo nkyen kobisa m'ase a, me, Awurade ankasa beuba no. **8** Metu m'ani asa onipa no na mede no aye nhweso ne kasabebui. Meyi no afei me nkurofo mu. Afei mubehu se mene Awurade no.' **9** "Na se odiyifo no ma wədaadaa no ma əhye nkəm a, me Awurade na madaadaa odiyifo no, metee me nsa wə ne so na matwa no afei me nkurofo Israelfo mu. **10** Wəbəsoa won afədi; odiyifo no ne nea okohuu no no nyinaa bedi fə. **11** Na Israelfo renkwati me bio, na wəremfa won nnebəne no ngu won ho fi bio. Wəbeye me nkurofo na meye won Nyankopən, Otumfo Awurade asem ni." **12** Awurade asem baa me nkyen se: **13** "Onipa ba, se əman bi anni me nokware na enti wəye bəne de tia me, na metee me nsa wə won so na migyaе won aduanma, na mema əkəm ba bekunkum mu nnipa ne won mmoa a, **14** mpo se saa nnipa baasa a wəye Noa, Daniel ne Hiob wə əman no mu a, won trenee begye won nko ara nkwa, Otumfo Awurade asem ni. **15** "Anaa se mema wuram mmoa kə saa asase no so na wokunkum so nnipa nyinaa na asase no see a obiara ntumi mfa so, esiane wuram mmoa no nti a, **16** se mete ase yi, Otumfo Awurade asem ni, mpo se saa mmarima baasa yi wo asase no so a, wərentumi nnye won ankasa mmabarima ne mmabea nkwa. Won nko ara na wobegye won nkwa na asase no bəssee. **17** "Se nso metwe afoa wo asase no so, na meka se, 'Ma afoa no nkə asase no so nyinaa,' na mikunkum so nnipa ne won mmoa, **18** se mete ase yi, Otumfo Awurade asem ni, mpo se saa mmarima baasa yi wo asase no so a, wərentumi nnye won ankasa mmabarima ne mmabea nkwa. Won nko ara na wobenya nkwa. **19** "Se nso mesoma əyaredəm kə asase no so na menam m'abufuwhyew so hwie mogya gu wo asase no so, kunkum so nnipa ne won mmoa a, **20** se mete ase yi, Otumfo Awurade asem ni, se Noa, Daniel ne Hiob mpo wo ho a, wərentumi nnye əbabarima anaa əbabea

nkwa. Wən trenee nti wobegye wən nkwa. 21 “Na səe na Otumfo Awurade se: Əbeyə hu mmoroso se mema m'atemmu huhuhuhu anan, a eyə afoa, əkəm, wuram mmoa ne ɔyaredəm akə Yerusalem so akokunkum ne mmarima ne wən mmoa! 22 Nanso ebinom bəka, mmabarima ne mmabea a wobeyi wən afi mu no. Wəbəba mo nkyen na se muhu wən su ne wən nneye a, mo bo bətə mo yam wə amanehunu a me de aba Yerusalem so no ho, amanehunu a mede aba ne so biara. 23 Se muhu wən su ne wən nneye a mo bo bətə mo yam, efise mubehu sə, menyə biribira wə hə a enni farebae, Otumfo Awurade asem ni.”

15 Awurade asem baa me nkyen se: 2 “Onipa ba, əkwan bən so na bobe dutan so beba mfaso asen kwaе mu dua foforo biara mman? 3 Wotwa dua no bi de yə biribi a so wə mfaso? Wəde yə pəe a wəde nneəma sensən so ana? 4 Na se wəde ne nnyina hyə ogya mu na eti ne ti hyew ma mfimfini yə nso a, so ba mfaso bi ana? 5 Na se so amma mfaso bere a eyə mua no a, əbeyə den na wobetumi de aye ade bi a mfaso wə so, bere a ahyew atə nso no? 6 “Enti səe na Otumfo Awurade se: Senea mede bobe dua a əfra kwaennua ama se wəmfa nso ogya no, saa əkwan no ara so na mede nnipa a wəte Yerusalem no nso befa. 7 Metu m'ani asi wən so. Əwo mu se wəafi ogya no mu de, nanso əbəhyew wən bio. Na se mitu m'ani si wən so a, wubehu se mene Awurade. 8 Məma asase no ada mpan efise wəanni nokware, Otumfo Awurade asem ni.”

16 Awurade asem baa me nkyen se 2 “Onipa ba, fa akyiwade a Yerusalem yə no si n'anim 3 na ka se, ‘Səe na Otumfo Awurade ka kyere Yerusalem: Wo nkyi ne w'awo fi Kanaanfo asase so; na w'agya yə Amorini na wo na nso yə Hetini. 4 Da a wəwoo wo no, wəantwa wo funuma, na wəamfa nsu anguare wo se wo ho betew nso, wəamfa nkyene ansra wo, na wəamfa ntama ankyekyere wo ho. 5 Obiara anhu wo mməbə, na obiara yam anhyehye no se əbeyə eyinom biara ama wo. Mmom wətow wo kyenee wuram, efise da a wəwoo wo no, wobuu wo animtiaa. 6 “Mibepuee wo so, na mihiu se worewə w'anan na woda mogya mu, na senea na woda hə no, meka kyere se, “Nya nkwa!” 7 Mehwəe wo ma wunyinii se afifide. Wunyinii, na woyəe nsiforo kə afikyiri. Wo nufu bobə, na wo ho fuw nwi, nanso na woda adagyaw. 8 “Akyiri yi mibepuee wo so, na mehwəe

wo na mihiu se woaso aware no, mede m'atade fa bi kataa w'adagyaw so. Misua kyere wo na me ne wo yəe apam na wobeyəe me dea, Otumfo Awurade na ose. 9 “Mede nsu guaree wo, na mehohoroo wo ho mogya na mede srade ahorow srasraa wo. 10 Mede atade a wəanwen ano hyəe wo, na mehyəe wo mmoa were mpaboa. Mede nwera papa furaa wo na mede ntade abooden guguu so. 11 Mede agude siesiee wo, mede nkapo guu wo nsa, mede kənmuade too wo kən mu, 12 na mede kaa hyəe wo hwene mu, asokaa hyəe w'asom na mebəə wo abotiri a eyə fe. 13 Enti wəde sikakəkə ne dwete siesiee wo, w'adurade yəe nwera papa ne ntama a ne bo yə den ne nea wəadi mu adwinni. W'aduan yəe esiam papa, əwo ne ngo. Wo ho yəe fe na wobeyəe əhemmea. 14 Na w'ahoofə nti, wo din hyetaa wə amanaman mu, efise anuonyam a mahyə wo no ma w'ahoofə no di mu, Awurade asem ni. 15 “Nanso w'ahoofə nti wugyee wo ho dii na wode wo din a ahyeta no bəə aguaman. Wugyaa wo ho maa obiara a əretwa mu na woyəe wən adəe. 16 Wode wo ntade no bi kəyəe sorənsorəmmea hə hyirenn; hə na wokəbəə aguaman. Ənse se nneəma a ətete səsisi koraa, na ənse se əba nso. 17 Afei wode wo nnwinne fəfə a mede maa wo no, nea mede sikakəkə ne dwete yəe no yəe ahoni maa wo ho na wo ne wən bəə aguaman. 18 Wode wo ntade a wəadi mu adwinni hyehyəe wən na wode me ngo ne nnuhuam bəə wən. 19 Bio aduan a mede maa wo no, esiam papa, əwo ne ngo a mede maa wo se di no, wode bəə wən se afərebəde a eyi hua. Saa na esii, Otumfo Awurade asem ni. 20 “Wofaa wo mmabarima ne wo mmabea, a me ne wo wən no kəbəə afəre se aduan maa ahoni. W'aguamammo no nnəoso ana? 21 Wukum me mma de wən bəə afəre maa ahoni no. 22 Akyiwade a woyəe ne w'aguamammo akyi no, woankae wo mmabun bere a na wo ho da ho na worewə w'anan wə mogya mu no. 23 “Nname! Nname nka wo, Otumfo Awurade na ose. W'amumoyə nyinna akyi no, 24 wusii bammo pie maa wo ho, na woyəe abosonnan tenten wo aguabəbea biara. 25 Borən so baabiara wusisii abosonnan ateten, na wosəe w'ahoofə efise honam akənno bəne nti wode wo ho maa obiara a əretwa mu. 26 Wo ne Misraimfo a honam akənno aye wən ma no bəə aguaman, na wode honam akənno bəne hyəe me abufuw. 27 Enti meteəe me nsa wə wo so na metew w'ahye so. Mede wo maa w'atamfo aniberefo, Filistifo mmabea a w'ahohwi bra no yəe wən nwonwa no. 28 Wo ne Asiriafo nso bəə

aguaman, efise biribiara mmee wo. Na eno akyi koraa woammee ara. **29** Afei wotoaa wo honam akonno bone no so de Babilonia, a eya aguadifo asase kaa ho, nanso eyi ammee wo ara. **30** “Wunni ahohyeso koraa, Otumfo Awurade asem ni, se wutumi ye saa nneema yi nyinaa te se oguamanfo a n’ani nwu hwee. **31** Wusisii bammo pie wo mmorɔn so na wusisii abosonnan atenten wo aguabøbea biara, na wonse oguamanfo, efise wopoo akatua. **32** “Wo, oyere warescefo, wopø ahøho sen wo ara wo kunu! **33** Oguamanfo biara gye akatua, nanso wo de, wode nneema kyekye w’adøfo nyinaa de hye won afono mu se, womfi baabiara mmra wo nkyen. **34** Enti w’aguamammo mu no wo nte se afoforo; obiara mma wo ho se ye no adøe. Wo ne won bo abira koraa, efise wutua ka na obiara mma wo hwhee. **35** “Enti, wo oguamanfo, tie Awurade asem! **36** See na Otumfo Awurade se. Esiane se wuhwie w’ahonya gui, na wodaa w’adagyaw adi, wo ho a woma eyεε wo de dodo wo wo ne w’adøfo nhyiamu, w’ahoni a eyεε akyiwade na afei wo mma mogya a wode maa won no nti, **37** merebøaboaa w’adøfo a wode won gyee w’ani nyinaa ano; won a wodø won ne won a woampe won. Møboaboa won nyinaa ano atia wo afi wo ho baabiara, na mεpa wo ho wo won anim, na wobehu w’adagyaw nyinaa. **38** Mede asotwe a wode ma mmea aguamammo ne mogyahwiegufo no beye w’atemmu. Mede me mogya awereto a efi m’abufuwhyew ne me ninkutwe abufuw mu beba wo so. **39** Afei mede wo bema w’adøfo na wobebubu bammo pie a woahøre no, ase abosonnan atenten no. Wøbøpa wo ho ntama, wøbefa wo nnwinne fefε no, na woagyaw wo ho adagyaw mu. **40** Wøde nnipadøm a wobesiwo abo na wøde won afoa atwitwa wo mu nketenkete beba wo so. **41** Wøbøhyehyew w’afi na wøatwe w’aso wo mmea bebree anim. Metwa w’aguamammo no so na woagyae akatua a wode ma w’adøfo no. **42** Afei m’abufuwhyew ano bedwo na me ninkutwe abufuw no befi wo so. Mεye bøkø na me bo remfuw bio. **43** “Se woankae wo mmabun nna, na wode eyinom nyinaa hyεε me abufuw nti, økwan biara so mema nea woayε no abo wo ti so, Otumfo Awurade na ose. Woanye nneema fi anka akyiwade no ho ana? **44** “Obiara a obu be no bebu saa be yi afa wo ho: “Senea ena te no saa ara na ne babea te.” **45** Woye wo na a øsopaa ne kunu ne ne mma no babea kann, na woye wo nuanom mmea a wosopaa won kununom ne won mma no nuabea ankasa. Wo na ye

Hetini na w’agya ye Amorini. **46** Na wo nuabea panyin ne Samaria a na øne ne mmabea te w’atifi fam, na wo nuabea kumaa a øne ne mmabea te w’anafo fam, ye Sodom. **47** Woannantew won akwan mu, ansua won akyiwadeye nko, na mmom, akwan nyinaa mu, wobøyeε porøwee sen won. **48** Se mete ase yi, Otumfo Awurade na ose, wo nuabea Sodom ne ne mmabea anye nea wo ne wo mmabea aye no da. **49** “Eyi ne bone a wo nuabea Sodom yee: Eno ne ne mmabea yee ahantan, wodidi traa so na hwhee amfa won ho, wøammoa ahiafo ne mmøborøfo. **50** Wøyeε ahomaso ne akyiwade wo m’anim. Eno nti miyii won sii nkyen senea woahu no. **51** Samaria anye bone a woyεε no mu fa. Woayε akyiwade a øboro nea wo nuabea nom no yee no so koraa, na woama aye se wo nuabea nom no te, esiane saa nneema a woayε no nti. **52** Gye w’animguase, efise woama wo nuabea nom adi bem. Wo bone mu ye duru sen won de, enti aye se wotee sen wo. Eno de, afei gye w’animguase na wama aye se wo nuabea nom te. **53** “Nanso mede Sodom siade ne ne mmabea, Samaria siade ne ne mmabea bema won, na mede wo siade beka ho, **54** senea øbøye a wubegye w’animguase na w’ani bewu wo nea woayε de ama won ahotø nyinaa ho. **55** Na wo nuabea nom Sodom ne ne mmabea, Samaria ne ne mmabea besan ako won tebea dedaw mu, na wo ne wo mmabea nso besan ako mo dedaw mu. **56** Woremøwo nuabea Sodom din wo w’ahohoahoa da no mpo, **57** kosi se w’amumøye ho daa ho. Ebesi nne Edom mmabea bo wo ahohora, wøne won a wøatwa won ho ahyia ne Filistifo mmabea; won a wøatwa wo ho ahyia a wøbo wo ahohora nyinaa. **58** Nea ebebi nneema fi a woyε ne w’akyiwade mu aba no beda wo so, Awurade asem ni. **59** “See na Otumfo Awurade se: Me ne wo bedi no senea efata, efise woasεe m’apam de abu me ntam animtiaa. **60** Nanso møkae apam a me ne wo yee wo mmabun bere mu, na me ne wo beye apam a øbetena ho afeboø. **61** Afei wøbøkae w’akwan na w’ani awu bere a wo nsa aka wo nuabea nom; won a wøanyinyin sen wo ne nkumaa nyinaa. Mede won bema wo se wo mmabea, nanso ørenmyina apam a me ne wo aye no so. **62** Enti me ne wo beye apam na wubehu se mene Awurade. **63** Afei se meye mpata ma wo wo nea woayε nyinaa ho a, wøbøkae na w’ani bewu na woremøwo w’ano bio wo bre a wøabøre wo ase no nti, Otumfo Awurade asem ni.”

17 Awurade asem baa me nkyen se, 2 “Onipa ba, dwene mfatoho bi ho, fa ye abebusem na ka kyere Israelfi. 3 Ka kyere won se, ‘Ses na Otumfo Awurade se: ḥkore kese bi a ḥwɔ ntaban a ahoden wo mu ne ntakra atenten bebree a ewo ahosu ahorow baa Lebanon. Okosii sida dua nkɔn mu, 4 buu ne mman a ewo atifi pa ara na ḥde kɔo aguadifo asase bi so koduua wo won kuropon mu. 5 “‘Dfaa w’asase so aba no bi kohye cotebere mu. Oduaa no se ofɔsow dua a ewo nsuwansuwa ho, 6 na ɛfɛfɛw bɛyɛe bobe a etrɛtrew wo fam. Ne mman no dannan kyere ne so, nanso ne ntin no nyin kɔo fam. Enti ebeyɛe bobe yiyyi mman a so wo nhaban a eyɛ fe. 7 “Nanso na ḥkore kese fofor bi a ḥwɔ ntaban a ahoden wo mu na ne ho wo ntakra bebree wo ho. Bobe no dannan ne ntin fii beae a woduaa no ho kyere ḥkore no na ḥtrew ne mman kɔo ne so kɔpɛs nsu. 8 Wəadua bobe wo asase pa a ḥben nsuwansuwa ho, senea ebeyiyi mman na asow aba na afei abeye bobe dua a edi mu.’ 9 ‘Ka kyere won se, ‘Ses na Otumfo Awurade se: Ebeye yiye ana? Wɔrentu n’ase ntetew ne so aba mma entwintwam ana? Nea afefew wo ho nyinaa betwintwam. Echo renhia abasa a emu ye duru anaa nnipa bebree na woatu n’ase. 10 Se wotu bobe no tew a, ebeye yiye ana? Se apuei mframam bɔ no a, ḥrentwintwam ana? Ebewu wo asase pa a woduaa wo so ma enyinii yiye no so.’” 11 Afei Awurade asem baa me nkyen se: 12 “Ka kyere saa atuatewfo yi se, ‘Munnim nea saa nneema yi kyere ana?’ Ka kyere won se, ‘Babiloniahene kɔo Yerusalem kɔsoaa ne hene ne ne mmapɔmma de won baa Babilonia. 13 Oyii ḥdehye baako ne no kaa ntam yɛe apam. ɔsoaa ntuanofo ne atitiriw a wɔwɔ asase no so nso kɔe, 14 senea ebeye a ahenni no renye den na wɔrensore bio, na apam no nko ara na ebɛbɔ won ho ban. 15 Nanso ohene no somaa ananmusifo kɔo Misraim kɔsrɛe asraafo dɔm kese ne aponkɔ bebree nam so tew atua. Obedi nkɔnim ana? Nea ɔye saa nneema yi benya ne ti adidi mu ana? Obetu apam no so na wanya ne ti nso adidi mu ana? 16 “‘Se mete ase yi, Otumfo Awurade na ose, obewu wo Babilonia, ohene a ḥde no sii ahengua so no asase so, nea otoo ne ntam na obuu n’apam so no. 17 Farao ne ne dɔmmarima ne nnipadɔm so remma no mfaso biara wo ɔko mu, bere a Babilonia asisi pampim na waye ntuanon nnwuma a ḥde rebɛsɛe bebree nkwa no. 18 Obuu apam no so, nam so de too ntam no. Esiane se ḥde ne nsa ahye apam no ase na ɔyɛe eyinom nyinaa nti, ɔremfa ne ho nni. 19 “Enti

ses na Otumfo Awurade se: Se mete ase yi, mema me ntam a ḥtoe, ne m’apam a obuu so no abɔ ne ti so. 20 Metrew m’asau mu wo ne so na m’afiri beyi no. Mede no beba Babilonia na mabu no aten wo ho, efise wanni me nokware. 21 N’akofo a wɔreguan nyinaa betoto wo afoa ano, na won a wobenya won ti adidi mu no mɛhwete won aksa mmaa nyinaa. Afei wubehu se me Awurade makasa. 22 “‘Ses na Otumfo Awurade se: M’ankasa mɛpan mman afi sida dua no nkɔn mu na madua. Mɛpan mman frɔmfrɔm ketewaa bi afi ne nkɔn mu akodua wo bɛpɔw tenten bi so. 23 Medua wo Israel sorɔnsorɔmmea, ebeyiyi mman na asow aba na aye sida dua a edi mu. Nnomaa ahorow bɛye won mɛmrebuw wo so na woanya ahomegyebea wo mman no nwini mu. 24 Nwura mu nnua nyinaa behu se me Awurade, na mitwa dua tenten to fam na mema dua a eyɛ tiaa nyin ye tenten. Mema duamono twintwam na mema nea atwintwam nso ye frɔmfrɔm. “‘Me Awurade na maka, na meye.’”

18 Awurade asem baa me nkyen se, 2 “Se mo saa nkurfo yi bu saa be a ɛfa Israel asase yi ho a, na mɔpɛ se mɔkyere den: “Agyanom di bobe bun, na mma se afem ana?” 3 “Nokware, se mete ase yi, ses na Awurade se, moremmu saa be yi bio wo Israel. 4 ḥkra teasefo biara ye me de, agya ne ɔba barima nyinaa, won nyinaa ye me de. ḥkra a ɔye bɔne no, ɔne ne nea obewu. 5 “Se ɛba se onipa trenee bi wo ho a ɔye nea etee na eyɛ pe; 6 onnidu wo mmepew so abosonnan mu na ɔnson ahoni a wɔwɔ Israelfi. Ongu ne yonko yere ho fi na ɔne ɔbea a wabu ne nsa nna. 7 ḥnye obiara so, na ḥde boseagyefo awowaside san ma no. ɔmμo korɔn mmom ḥde n’aduan ma nea ɔkɔm de no na ofura nea ɔda adagyaw no ntama. 8 ɔmμo bosea nnye nsiho na onnye mfentom mmoroso. ḥtwe ne ho fi bɔneye ho na obu nipa baanu ntam atentrenee. 9 Odi m’ahyɛde so na odi me mmara so nokware. Saa onipa no na ɔtɛe; na ampa ara obenya nkwa Awurade asem ni. 10 “Se ɛba se ɔwɔ ɔba barima a odi akakabensem na ohwie mogya gu anaase ɔye saa nneema yi mu biara a 11 (ewɔ mu, agya no nyɛe eyinom mu biara ε): “Odidi wo mmepew so abosonnan mu. Ogu ne yonko yere ho fi. 12 ḥnye ahiafo ne mmɔborɔfo so. ɔbɔ korɔn. ɔmmfa boseagyefo awowaside mma no. ḥde ne ho to abosom so. ɔye akyiwade. 13 ɔbɔ bosea gye nsiho na ogye mfentom mmoroso. Saa onipa yi benya nkwa ana? Dabi da! Esiane se waye saa akyiwade yi nyinaa nti, ampa ara wobekum no na ne mogya bɛbɔ

n'ankasa ti so. 14 "Nanso se eba se saa obabarima yi wo obabarima a ohu bone a n'agya ye no nyinaa nanso onye saa nneema no bi: 15 "Onnidi wo mmepow so abosonnan mu na omfa ne ho nto ahoni a ewo Israelfi so. Ongu ne yonko yere ho fi. 16 Onhye obiara so na onnye boseagyefo ho awowaside. Omro koron, mmom ode n'aduan ma nea okom de no na ofura nea oda adagyaw no ntama. 17 Otwere ne ho fi bone ho, na onnye nsiho anaa mfentom mmoroso. Odi me mmara ne m'ahyede so. Orenwu wo n'agya no bone nti; ampa ara obenya nkwa. 18 Nanso n'agya no bewu wo ono ara bone nti, efise osisii nnipa, bao ne yonko koron, na oyee bone wo ne nkurofo mu. 19 "Nanso mubisa se, 'Aden nti na obabarima no nnya n'agya afodi no bi ho asotwe?' Esiane se obabarima no aye nea etee na eyee pe na wahwe yiye adi m'ahyede nyinaa so no nti, ampa ara obenya nkwa. 20 Okra a oyee bone no, ono ne nea obewu. Obabarima no rennya n'agya afodi no ho asotwe bi, saa ara na agya no nso rennya obabarima no afodi ho asotwe no bi. Wade otreneeni adetreneeyee so aba bema no, na wobebu omumoyefo amumoyesem atia no. 21 "Na se omumoyefo twe ne ho fi bone a waye nyinaa ho, na odi m'ahyede so, na afei oyee nea etee ne nea eyee papa a, ampa ara obenya nkwa na orenwu. 22 Worennyna bone a waye no mu biara so mmu no aten. Ne trenee nneyee nti obenya nkwa. 23 M'ani gye amumoyefo wu ho ana? Otumfo Awurade bisa. Se wotwe won ho fi won akwammone ho na wonya nkwa a, m'ani nnye ana? 24 "Na se otreneeni twe ne ho fi ne trenee nneyee ho, koye bone, na oyee akyiwade a amumoyefo ye a, obenya nkwa ana? Worenkae ne trenee nneyee no. Esiane se odi nokwaredi ho fo na waye bone nti, obewu. 25 "Nanso moka se, 'Awurade kwan ntee.' Muntie! Mo, Israelfi. Me kwan ntee ana? Enye mo akwan mmom na entee? 26 Se otreneeni twe ne ho fi ne trenee nneyee ho na okoye bone a, eno nti obewu, bone a waye nti obewu. 27 Nanso se omumoyefo twe ne ho fi amumoyesem a wadi ho, na oyee nea etee ne nea eyee papa a, obegye ne kra nkwa. 28 Esiane se wahu ne mmarato na watwe ne ho afi ho no nti, obenya nkwa na orenwu. 29 Nanso Israelfi ka se, 'Awurade kwan ntee.' M'akwan ntee! Mo, Israelfi! Enye mo akwan mmom na entee ana? 30 "Eno nti, mo Israelfo, mebu mo mu biara aten senea n'akwan te, Otumfo Awurade na ose. Monsakra mo adwene! Montwe mo ho mfi mo mmarato nyinaa ho; na afei bone remfa mo nkwo asehwe mu bio. 31

Montow mfomso a moaye nyinaa ngu na moanya koma foforo ne honhom foforo. Aden nti na ese se muwu, Israelfifo? 32 M'ani nnye obiara wu ho, Otumfo Awurade na ose. 'Monsakra mo adwene na moanya nkwa!'

19 "Momma Israel mmapomma ho kwadwom 2 na monka se: "Na wo na ye gyatabere mu sononko wo gyata mu! Odaa gyataforo mu yen ne mma. 3 Oyen ne mma no mu baako ma obeyee gyata ohoodenfo. Osuua senea wotetew hanam mu, na owee nnipa nam. 4 Amanaman no tee ne nka, na won amoam yi no. Wokyekyere no de no koo Misraim asase so. 5 "Bere a ohuu se n'anidaso anye ho, na nea orehwe anim ayera no, ofaa ne ba foforo yee no gyata ohoodenfo. 6 Okyinkin gyata no mu efise na waye gyata oodenfo. Osuua senea wotetew hanam mu na owee nnipa nam. 7 Obubuu won abandennen na oseee won nkurow. Asase no ne won a wote so nyinaa no, ne mmubomu bao won hu. 8 Afei amanaman no sore tiaa no, won a wofis nsase a atwa ahyia no so. Woguu no asau kyeree no wo won amoam mu. 9 Wade nnarewa twee no kahye buw mu na wode no bree Babilonia hene. Wade no too afiase, na wante ne mmubomu no bio wo Israel mmepow no so. 10 "Na wo na te se bobedua a watew no asu ho wo bobeturo mu. Na esow aba, na eyiyi mman nsu a onya no bebree no nti. 11 Ne mman yee den yiye; edi mu se wode ye ahemfo ahempema. Ekoron, bunkam faa nhaban a aye kuahaa no so, ne soroko ne ne mman bebree no maa no yee sononko. 12 Nanso wode abufuwhyew tuu n'ase de no hwhee fam. Apuei mframa maa no kasae, esow aba tetew gui; na ne mman a ewo ahoden no twintwamee na ogya hyewee. 13 Afei woakotew no wo sare so asase kesee a nsu nni mu mu. 14 Ogya trew fii ne mman baako so na shyew n'aba. Anka mman a ewo ahoden baako mpo wo so; nea wode ye ahemfo ahempema ma eyee yiye no.' Eyi ye kwadwom na ma wonto no saa."

20 Afe a eto so ason no, ooram anum no da a eto so du no, Israel mpanyimfo no mu bi bebisaa Awurade ho ade, na wotenatena m'anim. 2 Na Awurade asem baa me nkyen se: 3 "Onipa ba, kasa kyere Israel mpanyimfo no se: 'See na Otumfo Awurade se: Moaba se morebebisa me nkyen ade ana? Se mete ase yi, meremma mo kwan ma mummisa me nkyen mmoa, Otumfo Awurade na ose.' 4 "Bu won aten. Bu won aten, onipa ba. Fa won agyanom akyiwade a woyee no

si wən anim 5 na ka kyere wən se: ‘Səe na Otumfo Awurade se: Da a miyii Israel no, memaa me nsa so kaa ntam kyere Yakobfi asefo, na miyii me ho adi kyere wən wə Misraim. Memaa me nsa so ka kyere wən se, “Mene Awurade, mo Nyankopon.” 6 Saa da no, mekaa wən ntam se meyi wən afi Misraim na mede wən aba asase a mahwehwe ama wən, asase a əwo ne nufusu sen wə so, asase nyinaa mu nea əye papa pa ara no. 7 Na meka kyere wən se, “Mo mu biara ntow nsesode tantan a mode mo ani asi so no nkyene na mommfa Misraim ahoni no ngu mo ho fi, mene Awurade, mo Nyankopon.” 8 “Nanso wəyee dəm tiaa me na wəantie me; Woantotow nsesode tantan no a wode wən ani asi so no angu na wəannyae ahoni a efi Misraim no akyidi. Enti mekaa se mehwie m’abufuwhyew agu wən so de awie m’abufuw wə wən so wə Misraim. 9 Nanso me din nti meyeə nea əremma wonngu me ho fi wə amanaman a wətete mu no anim, aman a miyii me ho adi kyere Israelfo wə mu, de yii wən fii Misraim no. 10 Enti midii wən anim fii Misraim, de wən baa sare no so. 11 Mede me nhyeheyə maa wən na mema wohuu me mmara, efise obiara a odi so no nam so benya nkwa. 12 Na mede me homenna maa wən se ənye nsenkyerenne wə yen ntam, sənea wobehu se me Awurade na meyeə wən kronkron no. 13 “Nanso Israelfo tew m’anim atua wə sare no so. Wəanni me nhyeheyə so, na wəpoo me mmara no, nanso onipa a obedi so no benya nkwa wə wən mu, na woguu me homenna ho fi koraa. Enti mekaa se mehwie m’abufuwhyew agu wən so na masēe wən wə sare no so. 14 Nanso me din nti, meyeə nea əremma ho kwan ma wonngu me ho fi wə amanaman a miyii wən fii so no ani so. 15 Afei memaa me nsa so kaa ntam wə sare no so se meremfa wən nnkə asase a mede ama wən no so, asase a əwo ne nufusu sen wə so, nsase nyinaa mu nea eye pa ara no, 16 efise wəpoo me mmara, wəanni m’ahyede so na woguu me homenna ho fi, esiane se na wən koma da wən ahoni no so nti. 17 Nanso mihiu wən mməbə, na mansēe wən na mantore wən ase wə sare no so. 18 Meka kyere wən mma wə sare no so se, “Munnni mo agyanom ahyede ne wən mmara so, na mommfa wən ahoni ngu mo ho fi. 19 Mene Awurade, mo Nyankopon; munni m’ahyede so na monhwə yiye nni me mmara so. 20 Monyə me homenna kronkron na ənye nsenkyerenne wə me ne mo ntam. Afei mubehu se mene Awurade, mo Nyankopon no.” 21 “Nanso mma no yee dəm tiaa me.

Wəanni m’ahyede so, na wəanhwə anni me mmara so; nea onipa di so a obenya nkwa no, woguu me homenna ho fi. Enti mekaa se mehwie m’abufuwhyew agu wən so de awie m’abufuw a etia wən wə sare no so no. 22 Nanso metwentwən so, na me din nti, meyeə nea əremma ho ngu fi wə aman a miyii wən fii so no ani so. 23 Memaa me nsa so kaa ntam wə sare no so se mehwete wən wə amanaman no so na mabo wən apansam wə nsase no so, 24 efise wəanni me mmara so, na mmom wəpoo m’ahyede guu me homenna ho fi, na wən ani kodii wən agyanom ahoni akyi. 25 Enti memaa wən ahymede a enye ne mmara a ede asotwe mmom na əbəba wən so, na ənye nkwa; 26 memaa ho kwan ma wəde wən ayeyede a əye wən abakan bəo afore de guu wən ho fi, sənea mede ahodwiriw bəhyə wən ma ama wəahu se mene Awurade.’ 27 “Enti onipa ba, kasa kyere Israelfo, ka kyere wən se, ‘Nea Otumfo Awurade se ni: Na eyi mu nso, mo agyanom poo me na wənam so kaa abususem tiaa me: 28 Mede wən baa asase a maka ntam se mede bəma wən no so no, wəbəo afore, yee aforebəde maa koko biara a əkorən anaa dua biara a əso wə nhaban de hyee me abufuw; wəde nnuhuam mae, na wohwiee ahwiesa maa wən. 29 Na mibisaa wən se: ‘Ehe ne saa sorənsorəmmea a mokə ho yi?’” (Wəfre hə Bama de besi nne.) 30 “Enti ka kyere Israelfi se: ‘Səe na Otumfo Awurade se: Mubegu mo ho fi sənea mo agyanom yee, na mo kən də wən ahoni atantan no ana? 31 Se mode mo ayeyede a əye mo mmabarima bə afore wə ogya so ma mo ahoni a, na mokə so de mo ahoni nyinaa gu mo ho fi besi nne. Memma mommehisa me hə ade ana, Israelfi? Ampa ara se mete ase yi, Otumfo Awurade asem ni, meremma mumimmisa me hə ade. 32 “Moka se, “Yəre se əye se aman no, te se wiasefo a wəsom nnua ne abo no.” Nanso nea əwə mo adwene mu no rensi da. 33 Se mete ase yi, Otumfo Awurade asem ni, Mede nsa a əye den, basa a wəatee mu ne abufuwhyew a wəahwie agu bedi mo so. 34 Mede mo befi amanaman no so, na maboaboa mo ano afi nsase a wəapete mo wə so no so; mede nsa a əye den ne abasa a wəatee mu ne abufuwhyew a wəahwie agu na əbeyə. 35 Mede mo beba amanaman no sare so, na hə na mebu mo aten anim ne anim. 36 Senea mibuu mo agyanom aten wə Misraim sare so no, saa ara na mebu mo aten, Otumfo Awurade asem ni. 37 Memma moafa m’abaa no ase na mahu mo yiye na mede mo aba apam no nkyehama ase. 38 Mesa mo mu ayi wən a wəyee dəm tia

me. Ewɔ mu se meyi wɔn afi aman a wɔte so no mu, nanso wɔn anan rensi Israel asase so. Afei mubehu se mene Awurade no. **39** “Na mo de, Israelfi, sɛe na Otumfo Awurade se: Mo mu biara nkɔsom n'ahoni! Nanso akyiri no, mubetie me na moremfa mo ayeyede ne ahoni ngu me din kronkron ho fi bio. **40** Efisɛ me bepɔw kronkron no so, Israel bepɔw a ekorɔn no so, Otumfo Awurade na ose, ho wɔ asase no so na Israelfi nyinaa besom me, na ho na mobeso m'ani. Ehɔ na mehia mo afɔrebɔde ne mo ayeyede a edi mu no, aka mo afore kronkron no nyinaa ho. **41** Sɛ miyi mo fi amanaman no mu na meboaboa mo ano fi nsase a wobɔo mo petee so no so a, mobeso m'ani se kurobow a eyi hua, afei meda me kronkronyɛ adi wɔ mo mu ama amanaman no ahu. **42** Sɛ mede mo ba Israel asase a memaa me nsa so kaa ntam se mede bɛma mo agyanom no so a, na mubehu se mene Awurade. **43** Ehɔ no, mobekae mo suban ne nneye nyinaa a mode agu mo ho fi, na mo ho bɛye mo nwini esiane amumɔyɛ a moaye no nyinaa nti. **44** Mubehu se mene AWURADE no, bere a me ne mo di no senea me din te na mmom enye senea mo akwammɔne ne mo porɔwee nneye no te, mo Israelfo, Otumfo Awurade asem ni.” **45** Awurade asem baa me nkyen se: **46** “Onipa ba fa w'ani kyere anafo fam, ka asem tia anafo fam na hye nkɔm tia kwaɛ a ewɔ anafo fam asase so. **47** Ka kyere anafo fam kwaɛ no se: ‘Tie Awurade asem. Sɛe na Otumfo Awurade se: Merebɛto wo mu gya, na ebehyew nnua a ewɔ wo so nyinaa: Nea eyɛ amono ne nea awo. Wɔrennum ogyaframa no na ebehyew asase no ani nyinaa; efi anafo fam kosi atifi fam. **48** Obiara behu se me Awurade na masɔ ogya no ano; ɛrennum.” **49** Afei mekae se, “Aa, Otumfo Awurade! Wɔka fa me ho se, ‘Enye mme na ɔrebu yi ana?’”

21 Awurade asem baa me nkyen se **2** “Onipa ba, fa w'ani kyere Yerusalem na kasa tia kronkronbea no. Hye nkɔm tia Israel asase **3** na ka kyere no se: ‘Sɛe na Awurade se: Me ne wo anya. Metwe m'afoa afi ne boha mu de ayi atreneefo ne amumɔyɛfo afi mo mu. **4** Esiane se merebeyi atreneefo ne amumɔyɛfo afi mo mu nti, m'afoa befi ne boha mu atia obiara, fi anafo fam kosi atifi fam. **5** Afei nnipa nyinaa behu se me Awurade matwe m'afoa afi ne boha mu na ɛrensan bio.’ **6** “Enti si apini, onipa ba! Fa koma a abubu ne awereshow a ano ye den si apini wɔ wɔn anim. **7** Na se wobisa wo se, ‘Adɛn nti na woresi apini a?’ Wobekɔ

se, ‘Eyɛ asem a ɛreba no nti. Koma biara bebotow na nsa biara mu agugow, honhom biara bɛtɔ beraw na kotodwe biara bɛpopo.’ ɛreba, ɔkwan biara so ɛbeba, Otumfo Awurade asem ni.” **8** Awurade asem baa me nkyen se, **9** “Onipa ba, hye nkɔm na ka se, ‘sɛe na Awurade se: ‘Afoa bi, afoa bi, wɔasew ano, atwiw ho, **10** wɔasew ano ama akunkumakunkum no, wɔatwiw ho ma etwa yerɛw yerɛw se anyinam! ‘Eyɛ se yesɛpew yɛn ho wo me babarima Yuda ahempema ho ana? Afoa no mfa pema biara a ete saa no nyɛ hwee. **11** “Wɔayi afoa no asi hɔ se wontwitwiw ho, se wɔmfa nsa nkura mu; wɔasew ano, atwiw ho, aye no krado ama owudifo no. **12** Su na twa adwo, onipa ba, efisɛ etia me nkurofɔ; etia Israel mmapɔmma nyinaa. Wɔagyaa wɔn ama afoa no aka me nkurofɔ ho. Enti fa wo nsa gu wo ti so. **13** “Sɔhwɛ bɛba ampa ara. Na se Yuda ahempema a afoa no mfa no nyɛ hwee no nni hɔ a den na wɔbɛye? Otumfo Awurade asem ni.’ **14** “Enti onipa ba, hye nkɔm na bɔ wo nsam. Ma afoa no ntwitwa mprenu, mpo mprensa. Eyɛ akunkumakunkum afoa, akunkumakunkum kese no afoa, a ɛba wɔn so fi afanan nyinaa. **15** Ebema koma nyinaa abotow na atɔfo adɔɔso, mede akunkumakunkum afoa no asisi wɔn apon nyinaa ano. Hwe! Wɔatono no se entwa yerɛw yerɛw se anyinam, wɔaso mu ama akunkumakunkum. **16** Wo afoa, twa kɔ nifa, na twa kɔ benkum, nea wo dade befa biara. **17** Me nso, mebɔ me nsam, na m'abufuhyew ano bedwo Me Awurade na makasa no.” **18** Awurade asem baa me nkyen se: **19** “Onipa ba, bɔ ɔkwan abien na Babiloniahene afoa no mfa so, na ne abien no nyinaa mfi ase wo ɔman koro mu. Fa akwankyerede si nkwantia a eman kɔ kuropon no mu no so. **20** Bɔ ɔkwan baako a afoa no befa so ako atia Amonfo Raba ne baako nso a ebetia Yuda ne Yerusalem a wɔabɔ ho ban no. **21** Na Babiloniahene begyina akwan abien no nkwantia so ahwehwe nkɔmhyɛ, ode agyan bɛbɔ ntonto, aka abisa wɔ n'ahoni nkyen, na wahwɛ mmrɛbo mu. **22** Ne nsa nifa mu na ntonto a ebebo Yerusalem no bɛkɔ, na hɔ na wɔbɛhyehye oburuw adwennini, de ama okum kese no. Afei wɔde osebɔ bɛma oburuw nnua no so apempem apon no, wɔbɛye mpempe na wɔasisi pampim. **23** Ebɛye se atoro nkɔm ama wɔn a wɔne no aye apam, nanso ɔbɛkaakae wɔn afɔdi na wafa wɔn nnommum. **24** “Enti sɛe na Otumfo Awurade se: ‘Esiane se mo saa nkurofɔ yi nam mo atuatew so akae me mo afɔdi, de ada mo bɔne a moyɛ nyinaa adi, se moaye eyi nti, wɔbɛfa mo nnommum. **25** “Wo

əkəntənkye ne Israel hene ba otirimodenfo a wo da adu, wo a w'asotwe bere adu ne mpomponso, **26** șee na Otumfo Awurade se: Tu abotiri no, yi ahenkyew no. Erenye senea na ete kan no: Wobema nea abre ase no so; nea ama ne ho so nso, wəabre no ase. **27** Șee! Șee! Meye no șee! Erensi ne dedaw mu bio kosi se șebea nea eye ne de no nkyen, əno na mede bəma no.' **28** "Na wo, onipa ba, hye nkəm ka se, 'Şee na Otumfo Awurade ka fa Amonfo ne wən ahohorabə ho: "Afoa bi, afoa bi, wəatwe ama akunkumakunkum, wəatwiw ho se enni nam na șempa yerew yerew se anyinam! **29** Atoro anisoadehu ne nkontompo nkonyaa a efa wo ho akyi no wəde bəto wən kən mu amumøyefo a șee se wokum wən no, wən a wən da no adu so, ne wən a wən asotwe bere adu ne mpomponso no. **30** "San fa afoa no hye ne boha mu wə faako a wəbəo wo ho wə wo nananom asase so, mebu wo aten. **31** Mehwie m'abufuwhyew agu wo so na mahome m'abufuw a eye hu atia wo; Mede wo bəhye mmarima atirimodenfo nsa, wən a wəwə adesee ho nyansa. **32** Wobeye nnyansin ama ogya, wəbəka wo mogya agu wə w'asase so, na wərenkae wo bio; me Awurade na makasa."

22 Awurade asem baa me nkyen se: **2** "Onipa ba, wubebu no aten ana? Wubebu saa mogyahwiegu kuropon yi aten ana? Eno de fa ne nneyee a eye akyiwade no nyinaa si n'anim **3** na ka se: 'Şee na Otumfo Awurade se: Wo kuropon a ənam mogyahwiegu so de nname aba ne ho so na əde ahoni a eye agu ne ho fi, **4** wəodi fə wə mogya a woahwie agu na woagu wo ho fi wo ahoni a woaye nti. Woama wo nna aben, na wo mfe awiei no aba. Enti meye wo ahohorade wə amanaman no mu, ne akyiwade wə amantam no nyinaa mu. **5** Wən a wəben ne wən a wəwə akyirikyiri bedi wo ho few, wo Kuropon a wunni anuonyam, na basabasaye ahye no ma. **6** "Hwə senea Israel mmapɔmma a wəwə wo mu no mu biara de ne tumi hwie mogya gu. **7** Wəabu agya ne əna animtiaa wə wo mu, wəahye ənanani so, na wəatan ayisaa ne akunafo ani. **8** Woabu m'akronkronne animtiaa na woagu me homenna ho fi. **9** Wo mu na mmaparima ntawatosofo a wəpe se wohwie mogya gu wə, wən a wodidi wə sorənsorəmmea abosonnan mu, na wəye ahohorade. **10** Wo mu na wən a wogu wən agyanom mpa ho fi wə; wən a wəne mmea a wəabu wən nsa, na wən ho ntew da no wə wo mu. **11** Wo mu na əbarima ne ne yənko yere ye bəne a eye akyiwade, əfotro

ne n'asebea da wə animguase mu, na əfotro ne ne nuabea da, əno ankasa n'agya babea. **12** Wo mu na nnipa gye adanmude ka mogya gu; wogye nsiho ne mfaso a əboro so fi wən mfe fo nkyen de nya wən ho bebree. Na mo were afi me, Otumfo Awurade na ose. **13** "Ampa ara məbə me nsam agu w'asisi ahonya ne mogya a woahwie agu no so. **14** W'akokoduru betumi agyina anaase wo nsa bəye den da a mene wo benya no ana? Me Awurade na akasa, na meye. **15** Mchwete wo mu agu amanaman no so, na mabə wo apansam amantam no mu; na mede wo afideye aba n'awie. **16** Se wogu wo ho fi wə amanaman no mu a, wubehu se mene Awurade no." **17** Afei, Awurade asem baa me nkyen se: **18** "Onipa ba, Israelfi abeyə dwetə ase fi ama me; wən nyinaa ye kəbere, sanyaa, dade ne sumpii a woagyaw wə fononoo mu. Wəye dwetefi nko ara. **19** Eno nti șee na Otumfo Awurade se: 'Esiane se mo nyinaa abeyə dwetefi nti, meboaboa mo ano wə Yerusalem. **20** Senea nnipa boaboa dwetə, kəbere, sumpii ne sanyaa ano hye fononoo mu de ogyatanna a ano ye den nan no, saa ara na mefi m'abufuw ne m'abufuwhyew mu aboaboa mo ano wə kuropon no mu na manan mo. **21** Meboaboa mo ano na mahuw m'abufuwhyew gya agu mo so, na moanan wə ne mu. **22** Senea wənan dwetə wə fononoo mu no, saa ara na mobənan wə ne mu na moahu se me Awurade na mahwie m'abufuwhyew agu mo so." **23** Na Awurade asem baa me nkyen bio se: **24** "Onipa ba, ka kyere asase no se, 'Woye asase a wonnwiraa anaa osu ntəo wo so wə abufuwhyew da no.' **25** Ne mmapɔmma abo pəw bəne wə ne mu te se gyata a əbəbə mu na ətetew ne hanam mu, wəwe nnipa nam, wəfa ademude ne nneemaa əsom bo na wəma akunafo dəoso wə ne mu. **26** N'asofu bu me mmapara so na wogu m'akronkronne ho fi; wənnkyerə nsonoe a əda nea eye kronkron ne nea eye kronkron ntam; wəkyerəkyerə se nsonoe biara nna nea əho ntew ne nea əho tew ntam, na wobu wən ani gu me homennadi so, de gu me ho fi wə wən mu. **27** N'adwumayefo te se mpataku a wəretetew wən hanam mu; wohwie mogya gu na wokum nnipa de pə mfaso bəne. **28** N'adiyifo nam atoro anisoadehu ne nkontompo nkəmhye so ma saa nnebəne yi ye fitaa. Wəka se, 'Şee na Otumfo Awurade se,' wo bere a Awurade nkəsaa. **29** Asase no so nnipa di amim na wəbə korən; wəhye ahiafo ne mmapəborəfo so, wonnye ahoho ani na wəde atentrenee kame wən. **30** "Mehwəhwee obi wə wən mu a əbəto əfasu no na

wagyina m'anim wə asase no anan mu, senea εεγε a merensee asase no, nanso manhu obiara. 31 Eno nti, mehwie m'abufuwhyew agu wən so, na mede m'abufu a εε hu no atore wən ase, na mama nea wəayε nyinaa abo won ti so, Otumfo Awurade asem ni."

23 Awurade asem baa me nkyen se: 2 "Onipa ba, mmea baanu a wəyε əbea baako mma tenaa ase. 3 Wəbεyε aguamammfo wə Misraim, na wəbəo aguaman fii won mmabaabere mu. Womiamiaa wən nufu, wəberee won mmabaabere mpokua wə asase no so. 4 Əpanyin no din de Ohola na ne nuabea no nso din de Oholiba. Na wəyε me yerenom na wəwəwəo mmabarima ne mmabea. Ohola ne Samaria na Oholiba nso ne Yerusalem. 5 "Ohola da so ware me no, əbəo aguaman; n'ani tu dii n'apefo akyi, Asiriafo, akyo no 6 a wəhyehyε ntade bibiri, amradofo ne asahene a won nyinaa yε mmerante a won ho yε fe na wətena apənkə so. 7 Əne Asiriafo atitiriw bəo aguaman, na əsom won a ədəo won nyinaa ahoni de guu ne ho fi. 8 Wannyaε n'aguamammo a ofii ase wə Misraim no, bere a əyε ababaa na mmarima ne no dae, susoo ne mpokua mu na wohwiewe won akənno guu ne so no. 9 "Eno nti mede no maa n'adəfo Asiriafo no a n'ani bere won no. 10 Wəbəo no adagyaw, faa ne mmabarima ne ne mmabea kəe, na wəde afoa kum no. Ogyee ne din wə mmea mu na asotwe baa ne so. 11 "Ne nuabea Oholiba huu eyi nanso n'akənno bəne ne n'aguaman sen ne nuabea no de. 12 Əno nso dii Asiriafo no akyi; amradofo ne asahene, akyo a wəhyehyε won ntade, apənkəsotefo a won nyinaa yε mmerante ahoofefo. 13 Mihuu se əno nso guu ne ho fi, won baanu faa əkwan koro so. 14 "Na ətoaa n'aguamammo no so kəo akyiri. Ohuu mmarima mfoni a wəakurukyerew agu əfasu bi ho, Kaldeafo mfoni a wəde adukəkəo akrukyerew 15 a abəso bobə won asen mu na abotiri bobə won ti a won nyinaa te se Babilonia nteaseenam mu mpənyimfo a wofi Kaldea. 16 Ohuu saa mfoni yi, ne kən dəo won na əsomaa abəfo kəo won nkyen wə Kaldea. 17 Na Babiloniafo no baa ne nkyen ne no bədaa ədə mpa so, na won akənno mu no, woguu ne ho fi. Woguu ne ho fi wiee no won ho fonoo no enti ogyaa won. 18 Əkəo so wə n'aguamammo mu, bəo ne ho adagyaw no, migyaw no ho senea migyaw ne nuabea no hə pəreεε. 19 Na əmaa n'aguamammo no kəo so ara de kaee ne mmabaabere a na əbo aguaman wə Misraim no. 20 Əhə na əne n'adəfo a

wən barima te se mfurum de na wən ho nsu te se aponkə de no bəo aguaman. 21 Na wo kən dəo wo mmabun mu akənno bəne no, nea woyε wə Misraim a wəsrəsraa wo koko mu na womiamiaa wo mpokua no. 22 "Eno nti, Oholiba, seε na Otumfo Awurade se: Mehwanyan w'adəfo atia wo, won a won ho fonoo wo ma wugyaw won hə no; mede won befi afanan nyinaa abetia wo. 23 Babiloniafo ne Kaldeafo nyinaa, Pekod, Soa ne Koa mmarima, Asiriafo no ne won beba, mmerante ahoofefo a won nyinaa yε amradofo, asahene, nteaseenam ho adwumayεfo ne mmarima a wokura dibe akeee a won nyinaa tete aponkə so. 24 Wəde akode, nteaseenam ahorow ne nnipadəm bəba abetia wo; wəde akokyem akeee ne nketewa ne dade kyew bəka wo ahyε. Mede wo behyε won nsa, na wəagyna won nhəyehyε so atwe wo aso. 25 Medan me ninkunu abufu no akyere wo so, na wəne wo bedi no anibere so. Wobetwita mo hwene ne mo aso, na won a wəbəka no, wəbetotə wə afoa ano. Wəbefa mo mmabarima ne mo mmabea akyo, na mo a moaka no wəde ogya ahyew mo. 26 Wəbəpa wo ho ntama nso na wəafa wo nnwinne. 27 Eno nti məma w'akənno bəne ne aguamammo a wufii ase wə Misraim no aba n'awie. Wo kən rennə saa nneema yi, na worenkae Misraim bio. 28 "Na seε na Otumfo Awurade se: Mede wo rebəhyε w'atamfo nsa, won a won ho fonoo wo ma wugyaw won no. 29 Wəde ətan ne wo bedi, na wəafa nea woayε adwuma aye nyinaa. Wobegyaw wo adagyaw ne kwaterekwa, na w'aguamammo ho aniwu no bəda adi. W'aniwude ne w'aguamansəm no 30 na əde eyinom aba wo so, efise wə kən dəo amanaman no na wode won ahoni guu wo ho fi. 31 Woayε nea wo nuabea yε no bi; na əno nti mede ne kuruwa behyε wo nsa. 32 "Seε na Otumfo Awurade se: "Wobənom wo nuabea kuruwa ano, kuruwa a əso na mu də; əde fewdi ne ahohora bəba, efise nea əwə mu dəoso. 33 Nsabow ne awerchow behyε wo ma, əsəe ne asaworamto kuruwa no, wo nuabea Samaria kuruwa no behyε wo ma. 34 Wobənom a hwee renka mu: na woawε n'asinasin no na woasunsuan wo mpokua mu. Me na maka, Otumfo Awurade asem ni. 35 "Eno nti seε na Otumfo Awurade se: Esiane se wo were afi me, na woatow me akyene w'akyi nti, əsəe se wunya w'aniwude ne w'aguamammo so akatua." 36 Awurade ka kyere me se, "Onipa ba, wubebu Ohola ne Oholiba aten ana? Eno de, fa won akyiwadeyε no si won anim, 37 efise wəasəe aware, na mogya wə won nsa ho. Wəde

won ahoni na eseee aware no; na mpo wode won mama a woooo won maa me no boo afore maa won se won aduan. **38** Wode eyi nso aye me: Saa bere koro no ara mu, woguu me kronkronbea ne me homenna ho fi. **39** Da a wode won mama boo afore maa won ahoni no ara, wohyen me kronkronbea ho koguu ho fi. Eyi na woyee wo me fi. **40** “Wosomaa abofo kofreee mmaprima a wofi akyirikyiri bae, na wobedui no, muguare, kekaa mo ani akyi, de mo adwinne hyehyee mo ho maa won. **41** Motenaa akongua papa bi a wode opon a woaesew so asi anim, eso na mode nnuhuam ne ngo a anka eyee me de no sisii. **42** “Na hooye a efi nnipakuw bi a hwee mfa won ho atwa ne ho ahyia. Wode Sabeafo fi sare no so ne mmaprima a wofi dom no mu bae, na wode nkapo hyehyee obaea no ne ne nua no nsa, na wohyee won ahenkyew a eyee fe. **43** Na meka faa nea aguamammo ama watetew no ho se, ‘Momma wonnye no se oguamanfo, efise saa ara pe na ote.’ **44** Na wone no dae. Senea mmaprima ne oguamanfo da no, saa ara na wone saa mmea a won ho ye aniwu no, Ohola ne Oholiba dae. **45** Nanso atemmufo atreneefo de asotwe a wode ma mmea a wosee aware na woka moga gu no bema won, efise woye nguamanfo na won nsa ho wo moga. **46** “See na Otumfo Awurade se: Fa nnipadom bra betia won na ma ahunahuna ne ofom mmra won so. **47** Nnipayku no besiw won abo na wode won afoa betow ahye won so. Wobekunkum won mmabarima ne won mmabaea na woahyew won afi. **48** “Eno nti mema aniwu nneyee aba awiee wo asase no so na abo mmaa nyinaa koko na woansua mo. **49** Wubanya w’aniwude so asotwe na woanya abosonsom ho bone so akatua. Afei wubehu se mene Otumfo Awurade no.”

24 Afe a eto so akron no sram a eto so du no nnafua du so no, Awurade asem baa me nkyen se: **2** “Onipa ba, kyereew saa da yi, saa da yi ara, efise Babiloniahene atua Yerusalem nne da yi ara. **3** Ka kyere saa atuatewfo yi, ka no wo mmabu mu kyere won se: ‘See na Otumfo Awurade se: “Fa oseen no si gya so; fa si so na hwie nsu gu mu. **4** Fa namkum no gu mu, namkum a eyee akonnno no nyinaa, anan ne abasa. Fa nnompe a ete apow hye no ma; **5** fa nguanku no mu nea odi mu. Fa nnyentia hyehye ase ma nnompe no; ma enhuru na noa nnompe a ewo mu no. **6** “Na see na Otumfo Awurade se: “Mogyahwiegku kuropon no nnue, nname nka oseen a agye nkannare mprempren, na nea ewo mu aka mu no! Yiyi namkum no mmaako mmaako fi mu a wompaw mu koraa. **7** “Mogya a ohwie

guu no wo ne mfimfini: ohwie guu obotan wosee so; wanhwie angu fam, baabi a m futuma bekata so. **8** See ebehwanyan abufuwhiyew ama awereto nti mede ne moga guu obotan wosee so senea eso renkata. **9** “Enti see na Otumfo Awurade se: “Mogyahwiegku kuropon no nnue! Me nso mehyehye nnyansin no ama aksorosoro. **10** Enti hyehye nnyansin no na so gya no. Noa nam no yiye, fa ahuamhuanne fra mu; na ma nnompe no nhyew. **11** Afei fa oseenhunu no si nnyansramma no so kosi se ebedo na aye koo senea mu fi no benan na nea ewo mu no behyew asee. **12** Wama obre no nyinaa aye kwa; mu fi dodow no ankoo, ogya mpo antumi anyi. **13** “Fi a ewo wo mu no ne aniwu nneyee. Mebo mmoden se mehohoro wo ho, nanso woamma ho kwan, wo ho remfi bio kosi se m’abufuwhiyew a etia wo no ano bedwo. **14** “Me Awurade na maka. Bere aso se meye biribi. Merentwentwen so; merennya ahummbo, na merengugow me ho. Wobegyina wo suban ne wo nneyee so abu wo aten, Otumfo Awurade asem ni.” **15** Awurade asem baa me nkyen se: **16** “Onipa ba, merebebwo baako na mafa ade a w’ani gye ho yiye. Nanso ntwa adwo, nni awerewhow na ntew nusu. **17** Si apini komm; nni owufo ho awerewhow. Ma w’abotiri mmwo na hye wo mpaboa; nkata w’ano na nni amanne aduan a won a wodi awerewhow no di.” **18** Enti mekasa kyere nnipa no anopa na n’ anwummere na me yere wui. Ade kyee no, meye senea woahyee me no. **19** Afei nnipa no bisaa me se, “Worenkyere yen senea nneyee yi si fa yen ho ana?” **20** Enti meka kyere won se, “Awurade asem baa me nkyen se: **21** Ka kyere Israelfi se: ‘See na Otumfo Awurade se: Merebegu me kronkronbea ho fi; mo bammom dennen a mode hoahoa mo ho, nea mo ani gye ho, ade a mo koma da so. Mmabarima ne mmabaea a mugyaw won akyi no betoto wo afoa ano. **22** Na mobeyee senea maye yi, morenkata mo ano na morenni amanne aduan a won a wodi awerewhow di. **23** Mobeekoo so abo mo abotiri ahye mo mpaboa. Morenni awerewhow na morensu, mmom mo so betew esiane mo bone nti, na mubesisi apini wo mo mu. **24** Hesekiel beye nsenkyerennede ama mo, mobeyee senea waye no pereere. Na eyi si a na mubehu se mene Otumfo Awurade no.” **25** “Na wo, onipa ba, da a mfe a won aban dennen, won ahosepew ne anuonyam, ade a won ani gye ho, won koma so ade, ne won mmabarima ne won mmabaea nso no, **26** saa da no okyinkyinfo bi na obeba abeka nea asi akyere wo. **27** Saa bere no, w’ano bebeue, wo ne no bekasa

na worenye komm bio. Wobeye nsenkyerennede ama wɔn, na wobehu se mene Awurade no.”

25 Awurade asem baa me nkyen se: 2 “Onipa ba, fa w'ani kyere Amonfo so na hye nkɔm tia wɔn.

3 Ka kyere wɔn se, ‘Muntie Otumfo Awurade asem, Sεε na Otumfo Awurade se: Esiane se wokaa “Ehεε” guu me kronkronbea so bere a woguu ho fi ne Israel asase bere a edaa mpan, ne Yudafo bere a wokoo nnommum mu 4 nti, mede mo rebema nnipa a wofi Apuei fam na wɔde mo aye wɔn de. Wobekyekye wɔn nsraban, asisi wɔn ntamadan wɔ mo mu; wobedi mo nnuaba na wɔanom mo nufusu. 5 Medan Raba aye no yoma adidibea na Amon aye faako a nguan gye wɔn ahome. Afei mubehu se mene Awurade no. 6 Na sεε na Otumfo Awurade se: Esiane se moabɔ mo nsam de mo anan apempeh hɔ, na mode koma mu bɔne nyinaa adi ahurusi atia Israel asase nti, 7 metee me nsa atia mo na moayε asade ama amanaman no. Metwa mo afi amanaman no mu na matɔre mo ase wɔ nsase no so. Mεε mo na mubehu se mene Awurade no.” 8

“Sεε na Otumfo Awurade se: ‘Esiane se Moab ne Seir kae se, ‘Monhwε, Yudafi aye se amanaman a aka no’

9 nti, mebue Moab nkyen mu, afi nkurow a ededa n'ahye so, Bet-Yesimot, Baal-Meon ne Kiriataim, a εye asase no anuonyam. 10 Na mede Moab beka Amonfo ho ama nnipa a wɔwɔ Apuei fam de aye wɔn de, senea εbεye a wɔrenkae Amonfo wɔ amanaman no mu; 11 na metwe Moab aso. Na wobehu se mene Awurade no.” 12

“Sεε na Otumfo Awurade se: Esiane se Edom tɔo were wo Yudafi so na onam so dii fɔ no nti, 13 nea Otumfo Awurade se ni: ‘Mεtee me nsa atia Edom na makum ne mmarima ne ne mmoa, mεma asase a eda Teman kosi Dedan ada mpan, na wobetɔtɔ wɔ afoa ano. 14

Me nkurofo Israelfo bεye nsa a mεfa so ato Edom so were na wɔne no bedi no senea m'abufuwne m'abufuhyew te; wobehu m'aweretɔ, Otumfo Awurade asem ni.” 15 “Sεε na Otumfo Awurade se: ‘Esiane se Filistifo tɔo were, na wode koma mu nsusuw bɔne na εyεε saa, na wɔde otan a efi tete sεee Yuda nti, 16 senea Otumfo Awurade se ni: Merebεee me nsa atia Filistifo, na matwa Keretifo no agu na masee wɔn a wɔaka wɔ mpoano ho no. 17 Metwɔn so were a eso na matwe wɔn aso wɔ m'abufuhyew mu. Na se metwɔn so were a, wobehu se mene Awurade no.”

26 Afe a eto so dubaako no sram da a edi kan no, Awurade asem baa me nkyen se: 2 “Onipa

ba, esiane se Tiro aka afa Yerusalem ho se, ‘Ehεε! Amanaman no ano pon abubu na n'apon no abuebue ama me; mprempren a kuropon yi aseε yi, menya nkɔso.’ 3 Eno nti, sεε na Otumfo Awurade se: Me ne wo anya, Tiro, mede aman bebree beba abetia wo te se po a εrebo n'asorɔkye. 4 Wobesee Tiro afasu na wɔadwiriw n'abantenten no. Mεpa so dɔte agu ama aye εbotan kwaboo. 5 Obefi po mu abεye beae a wohata asau, efise makasa. Otumfo Awurade asem ni. Θbεye amanaman no asade, 6 na afoa bεsεe n'atenea εwo asase kesee so no pasaa. Afei wobehu se, mene Awurade no. 7 “Na sεε na Otumfo Awurade se: Merekofa Babiloniahene Nebukadnessar, ahene mu hene, ne ne aponkɔ ne nteaseenam, ne aponkɔsotefo ne nsraadom kεse afi atifi fam aba wo so. 8 Θde afoa bεsεe w'atenea εwo asase kesee no so no pasaa; obesisi mpampim aye mpempe wɔ w'afasu ho na wama ne nkatabo so atia wo. 9 Θde oburuw nnua bεpempe w'afasu no, na θde akode abubu w'abantenten no aseε no. 10 N'apɔnkɔ no bεdɔoso yiye, na wobεbɔ m futuma akata wo so. Θsa apɔnkɔ no, nkyimii ne nteaseenam nnyigyei bema w'afasu awosow, bere a wɔahyεn wo apon mu, senea mmarima hyεn kuropon a n'afasu mu adeda akwan no. 11 N'apɔnkɔ no tɔtε betiatia wo mmɔntεn nyinaa so, θde afoa bekunkum wo nkurofɔ na w'afadum dennen no bebubu agu fam. 12 Wobefom w'ahode na wɔawia w'aguade, wobebubu w'afasu, na wɔadwiriw w'adan fεfε no na wɔatotow w'abo, wo nnua ne wo dɔte agu po mu. 13 Mεma wo nnwonto gyegyegeyε no aba awiei na wɔrente wo sanku so nnwonto no bio. 14 Mεye wo εbotan kwaboo na wo so na wɔbhata asau. Wɔrenkyekyere wo bio. 15 “Sεε na Otumfo Awurade ka kyere Tiro: Se wo mpoano nkurow no te w'asehwe ho apini ne akunkumakunkum a asi wo wo mu a, wɔn ho rempopo ana? 16 Afei mpoano mmapɔmma no nyinaa befi wɔn nhengua so, ayiyi wɔn nguguso ne ntade a wɔadi mu adwinni agu hɔ. Ehu bεbɔ wɔn ama wɔatenatena fam, wɔn ho bεpopo na wɔn ho adwiriw wɔn wɔ wo nti. 17 Afei wobεma kwadwom a εfa wo ho so se: “Hwε senea wɔasεe wo, kuropon a woagye din, wo a po sofo na εte wo mu, na anka wɔwo tumi wo po so! Wo ne wo manfo; wode hu hyεε wɔn a wɔte hɔ nyinaa mu. 18 Mprempren, mpoano nsase no ho popo wɔ w'asehwe da no; asupow a εwo po mu no abɔ hu wɔ w'asehwe no ho.” 19 “Sεε na Otumfo Awurade se: Se mεma wɔye kuropon a ada mpan te se nkuropon a nnipa ntete so, na se mεma po bun ba

wo so na se ne mu nsu bebrebe no bekata wo so a, 20 mede wo ne wɔn a wɔkɔ amoa mu no besian akɔ teteetefo no nkyen. Mɛma woatena asase ase hɔ te se tete mmubui, wo ne wɔn a wosian kɔ amoa mu no, na worensan anaa worennya kyɛfa wo ateasefo asase so. 21 Mede wo beba awiei a εye hu mu na worenhu bio. Wobehwehwe wo nanso worenhu wo bio da, Otumfo Awurade asem ni.”

27 Awurade asem baa me nkyen se: 2 “Onipa ba, ma kwadwom a efa Tiro ho so. 3 Ka kyere Tiro a ɔda po abobow ano, na ɔne aguadifo bebree a wɔwɔ mpoano nkurow so di gua se, eyi ne asem a Otumfo Awurade ka: “Woka se, Tiro, “Me ho ye fe yiye.” 4 Wo tumidi wɔ po so akyirikyiri; w'adansifo maa w'ahoofe wiee peye. 5 Wo nnua a wopae nyinaa ye ɔpewa a efi Senir. Wɔde Lebanon sida na εye ahyen so nnua maa wo. 6 Odum nnua a efi Basan na wɔde yeε w'atabon; Kwabohore nnua a efi Kipro mpoano na wɔde yeε w'ahyen abrannaa, a wɔde asonse asew so. 7 Misraim nwera papa bi a wɔadi mu adwini na wɔde yeε w'ahyen so mframamatam a εyeε wo frankaa nso; w'apon ne mfensere ano ntama ye abibitam ne beredum ntama a efi Elisa mpoano. 8 Sidonfo ne Arwadfo na wohare w'ahyen; wo mmaprima anyansafo. Tiro, na wɔye adwumayefo wɔ w'ahyen mu. 9 Gebal adwumfo adedaw tenaa w'ahyen mu se dua dwumfo a wotuatu ahyen no mu ntokuru. Po so ahyen ne wɔn hyenmufo nyinaa baa wo nkyen ne wo bedii nsesagua. 10 “Persia, Lidia ne Put mmaprima somee se asraafo wo wo nsraadom mu. Wɔde wɔn nkatabo ne dade kyew sensen w'afasu ho, de hyεε wo anuonyam. 11 Arwad ne Helek mmaprima wen w'afasu ho nyinaa Gammad mmaprima tenaa w'abantenten mu. Wɔde wɔn nkatabo sensen w'afasu ho maa w'ahoofe dii mu. 12 “W'aguade a εma wonyaa wo ho bebree nti, Tarsis ne wo dii gua, wɔde dwetε, dade, sanyaa ne sumpii sesaa w'aguade. 13 “Helafo, Tubalfo ne Mesekfo ne wo dii gua, wɔde nkoo ne kɔbere nneɛma sesaa w'aguade. 14 “Bet Togarma mmaprima de adwumaye aponkɔ, osa aponkɔ ne mfurum mma besesaa w'aguade. 15 “Roda mmaprima ne wo dii gua, na mpoano nkurow bebree yeε w'adetefo a wɔde asonse ne duabo nnua tuaa wo ka. 16 “Aram ne wo dii gua esiane wo nneɛma bebrebe a woye nti; wɔde nsrammabo, ntama a εberedum, nea wɔadi mu adwinni, nwera pa, nnenkyerema ne bota besesaa w'aguade. 17 “Yuda ne Israel ne wo

dii gua; wɔde awi a efi Minit ne brodo, εwo, ngo ne ahyehyesrade sesaa w'aguade. 18 “Damasko ne wo dii gua wɔ nsa a efi Helbon ne nguan ho nwi a efi Sahar mu, esiane nneɛma a woye ne w'aguade a ama woanya wo ho bebree no nti. 19 Danfo ne Helafo a wofi Usal tɔɔ w'aguade na wɔde dade a wɔaboro, sesadua ne ahunuanyankwa sesaa w'aguade. 20 “Dedan de aponkɔnguasotam ne wo dii gua. 21 “Arabfo ne Kedar mmapomma nyinaa yeε w'aguadifo a wɔde nguantenmma, adwennini ne mpapo ne wo dii gua. 22 “Seba ne Raama aguadifo ne wo dii gua; wɔde nnuhuam ahorow a εte apɔw, aboɔden abo ne sikakokɔ ne wo bedii nsesagua. 23 “Haran, Kan ne Eden, aguadifo a wofi Seba, Asur ne Kilmad ne wo dii gua. 24 Wo gua so hɔ, wɔde ntama a εye fe, nnemmatam a εye tuntum, adwinne ahorow ne ntama fefe a εwɔ ahosu ahorow a wɔde nhoma a wɔakyinkyim abobo no apɔwapon na aye ne wo bedii gua. 25 “Tarsis ahyen ye adwuma se asoafoma w'aguade. Adesoa duruduru aye wo ma wɔ po no mfimfini. 26 W'aharefo no fa wo de wo kɔ po so akyirikyiri nanso apuei ahum bebubu wo mu nketenkete wɔ po no mfimfini. 27 W'ahonya, aguade ne adetɔnnne w'ahyen akwankyerεfo, w'ahyen mufo ne wɔn a wotuatu ahyen mu ntokuru, w'aguadifo ne w'asraafo nyinaa, ne obiara a εwɔ hyen no mu bɛmem akɔ po ase tɔnn, da a wo hyen no bebo. 28 Mpoano asase bɛwosow bere a wo hyen mufo no reteetε mu. 29 Wɔn a wokurakura atabon no nyinaa begyaw wɔn ahyen hɔ; hyen akwankyerεfo ne hyen mufo nyinaa begyinagyina mpoano. 30 Wobɛma wɔn nne so asu osu yaayaw ama wo; wobɛpete mfutuma agu wɔn ti so na woayantayantam nsɔ mu. 31 Wo nti wobebobɔ tikwaw na wɔafurafura atweaatam. Wɔde ɔkra mu ahoyeraw ne awereshow a mu ye den begyam wo. 32 Bere a woretwa adwo redi awereshow no wobɛma kwadwom bi a efa wo ho so se: “Hena na wama no atɔ mum te se Tiro a po atwa ne ho ahyia yi?” 33 Bere a w'aguade kɔɔ po ahorow so no woboaam anam bebree; W'ahonyade ne w'aguade maa asase so ahemfo nyaa wɔn ho. 34 Afei po abubu wo mu nketenkete wɔ asu no bun mu w'aguade ne w'adwumayefo nyinaa ne wo amem kɔ asu ase. 35 Wɔn a wɔtete mpoano nyinaa ho adwiriw wɔn wo wo ho; ehu ma wɔn ahemfo ho popo na wɔn anim sinsiam. 36 Aman no mu aguadifo bɔ ntwɔm gu wo so woaba awiei a εye hu na worenhu wo bio.”

28 Awurade asem baa me nkyen se: **2** “Onipa ba, ka kyere Tiro sodifo no se: ‘**3** See na Otumfo Awurade se: “Wufi w’ahantan koma mu ka se, “Meyε onyame; mete onyame bi ahengua so wɔ po mfimfini.” Nanso woyε onipa, wonyε onyame, εwɔ mu, wudwen se wunim nyansa se onyame bi. **3** Wunim nyansa sen Daniel ana? Wunim kokoamsem biara ana? **4** Wonam wo nyansa ne nhumu so anya ahode ama wo ho, woape sikakoko ne dwetε bebree agu w’adekoradan mu. **5** Wonam w’aguadi mu nyansa so ama w’ahonya adɔoso, na w’ahonya nti woahoran wɔ wo koma mu. **6** “Eno nti see na Otumfo Awurade se: “Esiane se wudwen se wunim nyansa te se Onyame nti, **7** mede ananafo reba abetia wo, amanaman no mu ɔdesεefo pa ara; wəbetwetwe wɔn afoa wɔ w’ahoofe ne wo nyansa so na woahwirew w’antuonyam no. **8** Wɔde wo beto amoa no mu, na wubewu owu yaayaw wɔ εpo mfimfini. **9** Afei wobεka se, “Meyε onyame,” wɔ wɔn a wokum wo no anim ana? Wobεye onipa na εnyε onyame, wɔ wɔn a wokum wo no nsam. **10** Wubewu momonotofo wu wɔ ananafo nsam. Me na maka, Otumfo Awurade asem ni.” **11** Awurade asem baa me nkyen se: **12** “Onipa ba, ma kwadwom a εfa Tirohene ho so na ka kyere no se: ‘**13** See na Otumfo Awurade se: “Na anka woyε peyε nhwεso, na wɔwɔ nyansa na woyε ahoofedua. **14** Na anka wɔwɔ Eden Onyankopɔn turo no mu. Wɔde abohemaa nyinaa siesie wo: bogyanambo, akraatebo ne bɔwεrebo sikabereebi, apopobibiribo ne ahwehwεbo, hoabo, nsrammabo ne ahabammono bo; wɔde sika kɔkɔ na aye w’ahyehyεde, wosiesiee ne nyinaa da a wɔbɔ wo. **15** Wɔsraa wo ngo se ɔhwefo kerub, efise saa na mehyε wo. Na wɔwɔ Onyankopɔn bepɔw kronkron no so; wonantew ogya abo mu. **16** Na anka w’akwan ho nni asem efi da a wɔbɔ wo no kosii se wohuu amumoyε wɔ wo mu. **17** W’aguadi a mu trew no nti wɔde akakabensem hyε wo ma na woyεε bɔne. Eno nti mepam wo fii Onyankopɔn bepɔw no so wɔ animguase mu, na miyii wo adi, ɔhwefo kerub, fii ogya abo no mu. **18** Wohyeren wɔ wo koma mu w’ahoofe nti na womaa wo nyansa porɔwee, w’antuonyam no nti. Enti metow wo kyenee fam; na mede wo yεε ahwede wɔ ahemfo anim. **19** Wode wo nnebɔne ne aguadi mu asisi agu wo kronkrommea ho fi εno nti memaa ogya fi wo mu na εhyew wo, na memaa wo dan nsɔ wɔ fam wɔ wɔn a na wɔrehwε no nyinaa anim. **20** Aman a na wonim wo nyinaa ho adwiriw wɔn wo

wo ho: w’awieie aye ahometew na wɔrenhu wo bio.” **21** Awurade asem baa me nkyen se: **21** “Onipa ba, fa w’ani kyere Sidon na hyε nkɔm tia no **22** na ka se: ‘**23** See na Otumfo Awurade se: “Me ne wo anya, Sidon na meda m’antuonyam adi wo mo mu. Wubehu se mene Awurade no, bere a mede asotwe aba ne so na mada me ho adi se ɔkronkronni wɔ ne mu no. **24** Mεma ɔyaredɔm aba ne so na mama mogya atee wɔ ne mmɔnten so. Apirafo betoto wɔ ne mu, bere a afoa redi ahim wɔ ne ho nyinaa. Afei na wobehu se mene Awurade no. **25** “Na Israelfo rennya yɔnkonom a wɔwɔ adwemmmɔnε, wɔn a wɔwɔwɔ yayaayaw se ohwirem ne nsɔe bio. Afei na wobehu se mene Otumfo Awurade no. **26** “See na Otumfo Awurade se: Se meboia Israelfo ano fi aman a wabɔ wɔn apete no so a, meda me kronkronyε adi wɔ wɔn mu, ama amanaman no ahu. Afei wəbetena wɔn ankasa asase a mede maa me somfo Yakob no so. **27** Wəbetena hɔ asomdwoe mu na wobesisi adan, ayεye bobe nturo; Wəbetena ase asomdwoe mu wɔ bere a matwe ne yɔnkonom a wɔkasa tiaa no no nyinaa aso. Afei wobehu se mene Awurade, wɔn Nyankopɔn no.”

29 Mfe du so ɔram a εto so du no da a εto so dumien no, Awurade asem baa me nkyen se: **2** “Onipa ba, fa w’ani kyere Misraimhene Farao so na hyε nkɔm tia no ne Misraim nyinaa. **3** Kasa kyere no na ka se: ‘**4** See na Otumfo Awurade se: “Me ne wo anya, Misraimhene Farao asuboa kεse a woda wo nsuwansuwa mu.” Woka se, “Nil yε mede; meye maa me ho.” **5** Na mede nnarewa besuso w’abogye mu na mama mpataa a wɔwɔ wo nsuwansuwa mu no atetare w’abon ho. Metwe wo afi wo nsuwansuwa no mu, a mpataa no nyinaa tetare wo ho. **6** Mεgyaw wo hɔ wɔ sare no so, wo ne mpataa a wɔwɔ wo nsuwansuwa mu no nyinaa. Mobeewe ase wɔ asase petee mu a wɔremma mo so bio. Mede wo bεma asase so mmoa ne wim nnomaa se wɔn aduan. **7** Afei wɔn a wɔtε Misraim nyinaa behu se mene Awurade no. “Woayε se demmire pema ama Israelfi. **8** Wɔde wɔn nsa so wo mu no, wo mu bu ma wɔbɔ pemmo. **9** “Eno nti see na Otumfo Awurade se: Mede afoa bεba abεko atia wo na makunkum wo mmarima ne wɔn mmoa. Misraim bεda mpan na aseε. Eno na wobehu se mene Awurade. “Efise wokae se, “Nil yε me de; me na meyεε,” enti **10** me ne wo ne wo nsuwansuwa na anya, na mεma Misraim asase aseε na ada mpan, efi

Migdol kosi Aswan twa mu de kôka Kus hye so. **11** Onipa anaa aboa biara nan rensi so, obiara rentena so mfe aduanan. **12** Mëma Misraim asase no ada mpan wô nsase a asëe mu na ne nkuronpòn beda mpan mfe aduanan wô wòn nkuronpòn a asëe no mu. Na mebo Misraimfo apete wô amanaman mu, na mahwete wòn wô nsase so. **13** “Nanso sëe ne nea Otumfo Awurade se: Mfe aduanan akyi no, mëboaboa Misraimfo ano afi aman a mebo wòn petee so no so. **14** Mede won befi nnommumfa mu aba na mede wòn aks Misraim Atifi, wòn nenanom asase. Eho na wòbeyé ahenni mu kumaa bi. **15** Ebejé ahenni a enyé den na ेrentumi mma ne ho so wo aman a aka no mu. Meye no ahenni a ेrentumi nni aman afoforo so. **16** Misraim renye ɔman a Israelfo de won ho bëto no so bio, mmom ebejé wòn bône a woyé se wôde wòn ho kôdan no de pëe mmoa. Afei, wobehu se mene Otumfo Awurade no.” **17** Mfe aduonu ason so, ɔsram a edi kan no da a edi kan no, Awurade asem baa me nkyen se: **18** “Onipa ba, Babiloniahene Nebukadnessar ne n'asraafu tuu Tiro so sa abran so, eti biara so pepae, na ɔbati nso so poporee. Nanso one n'asraafu no annya hwee amfi adwumaden a woyé de tiaa Tiro no mu. **19** Eno nti, sëe na Otumfo Awurade se: Mede Misraim rebéhye Babiloniahene Nebukadnessar nsa na ɔbesoa n'ahode aks. ɔbefom asase no de aye akatua ama n'asraafu. **20** Mede Misraim ama no se n'adwumayé so akatua, efise one n'akofo ye maa me, Otumfo Awurade asem ni. **21** “Saa da no mëma aben bi afifi ama Israelfi, na mebue w'ano wô wòn mu. Afei wobehu se mene Awurade no.”

30 Awurade asem baa me nkyen se: **2** “Onipa ba, hye nkòm na ka se: ‘Sëe na Otumfo Awurade se: “Twa adwo na ka se, “Ao da no!” **3** Na da no aben, Awurade da no aben, omununkum da, amanaman no atemmu bere. **4** Afoa bi besore atia Misraim, na ahoyeraw beba Kus so. Se apirafo totò wô Misraim a wòbesoa n'ahonyade aks na wòabubu ne fapem agu fam. **5** Kus ne Put, Lidia ne Arabia nyinaa, Libia ne bôhye asase no so nnipa ne Misraim betotò wô afoa ano. **6** “Sëe na Awurade se: “Misraim nnamfonom betotò na n'ahomaso ahooden bedi no huammo. Efi Migdol kosi Aswan wòbetotò wô afoa a ewò ne mu no ano, Otumfo Awurade asem ni. **7** Wòbededa mpan wô nsase a ada mpan mu, na wòn nkuronpòn bebabu aka nkuronpòn a abubu ho. **8** Afei wobehu se mene Awurade no, bere a mede ogya ato Misraim mu na

madwerew n'aboafu nyinaa no. **9** “Saa da no, asomafo de ahyen befi me nkyen akohunahuna Kus a ne tirim ye no de no. Ne ho beyeraw no wô Misraim atemmu no, na ampa ara ebeba mu. **10** “Sëe na Otumfo Awurade se: “Mede Misraim dóm bebrebe no beba awiei mefa Babiloniahene Nebukadnessar so. **11** Òno ne n'asraafu; amanaman no mu anuodenfo, wôde wòn beba abesee asase no. Wòbetwe wòn afoa atia Misraim na wôde afunu ahye asase no so ma. **12** Mëma Nil mu nsu ayow na maton asase no ama nnipa bone; menam ananafo so besee asase no ne nea ewò mu nyinaa. Me Awurade na maka. **13** “Sëe na Otumfo Awurade se: “Mëséé ahoni no na mede Memfis nsesode ahorow no aba awiei. Misraim rennya mmapomma bio, na mëma hu aba asase no so nyinaa. **14** Mëséé Misraim Atifi, ato Soan mu gya na matwe Tebes aso. **15** Mehwie m'abufuwhyew agu Pelusum so, Misraim bammo dennen no, na matwa Tebes nnipa bebrebe no agu. **16** Mëto Misraim mu gya; Pelusum de ɔyaw bebabu ne mu. Ahum bebu afa Tebes so; na Memfis bedi abooboo da biara. **17** Heliopolis ne Bubastis mmerante betotò wô afoa ano, na nkuronpòn no ankasa bëko nnommum mu. **18** Sum kabii beduru Tapanhes, da no se mibubu Misraim konnua no a; ho na n'ahomaso ahooden beba awiei. Omununkum bekata no so, na ne nkuraa bëko nnommum mu. **19** Eno nti metwe Misraim aso, na wobehu se mene Awurade no.” **20** Afe a eto so dubaako no, ɔsram a edi kan no da a eto so ason no, Awurade asem baa me nkyen se: **21** “Onipa ba, mabu Misraimhene Farao basa mu. Wònyekyeree, na atoa bio; na wòmfa nhye ntama bamma mu na anya ahooden a òde beso afoa mu. **22** Eno nti, Otumfo Awurade na ose: Mene Misraimhene Farao anya; mebabu n'abasa abien no mu; basa a eye ne nea mu abu no, na mama afoa afi ne nsam ato fam. **23** Mede Misraimfo bëko amanaman mu na mahwete wòn agu nsase so. **24** Mëhye Babiloniahene basa mu den na mede m'afua ahye ne nsa, nanso Farao de, mebu n'abasa mu, na wasi apini wo n'anim se obi a wapira opirabòne. **25** Mëma Babiloniahene abasa mu aye den, nanso Farao abasa bedwudwo asensèn ne ho. Se mede m'afua hye Babiloniahene nsa na òma so tia Misraim a, wobehu se mene Awurade no. **26** Mede Misraimfo bëko amanaman mu na mahwete wòn agu nsase no so. Eno na wobehu se mene Awurade no.”

31 Mfe dubaako mu, ɔsram a eto so abiesa no da a edi kan no, Awurade asem baa me nkyen se, **2**

“Onipa ba, ka kyere Misraimhene Farao ne ne dōm se: “Hena ho na wōde wo keseye betoto? 3 Dwene Asiria ho, sida bi a bere bi na ewo Lebanon, Óde mman a eyē fe, na eyē kwaе so nyin kōa soro yiye, ma ne nkōn mu boro nhaban a aye kusuu no so. 4 Nsu no maa no aduan, mmura a mu dō ma enyin kōa soro; wōn nsuwansuwa sen faa n’ase nyinaa de kōa mfuw no so nnua nyinaa ho. 5 Enti ekōa sorosoro sen mfuw no so nnua nyinaa; ne dubaa dōsō ne mman nyin yee atenten, na nsu dodow a enyaa no nti edennanee. 6 Wim nnomaa nyinaa yee won berebuw wō ne dubaa no mu, wuram mmoa nyinaa wowoo mma wō ne mman no ase aman akese nyinaa tenaa ne nwini ase. 7 Na ne keseye no ye fe, ne dubaa a adennan no nti, na ne ntin nyin kōa fam koduu nsu bebree mu. 8 Sida a ewo Onyankopōn turo mu nto no, na ɔrepaw nnua nso dubaa ne no nyē pe, na wontumi mfa ɔfo nnua nso ntoto ne mman ho, dua biara nni Onyankopōn turo no mu a n’ahoofe te se no. 9 Mebōo no ahoofe maa no mman bebree, na nnua a ewo Eden nyinaa Onyankopōn turo no mu no ani beree no. 10 “Eno nti, sēe na Otumfo Awurade se: Esiane se enyin kōa soro, maa ne nkōn mu hyee nhaban a abunkam so, na afei eyee ahantan wō ne tentenyē ho nti, 11 mede no hyee amanaman sodifo nsa, se ɔne no mni no senea n’amumoye te. Mepoo no, 12 na ananafo aman no mu anuodenfo twaa no hwee fam, na ogyaw no hō. Ne dubaa no hwehwee mmepeōw ne aku mu; ne mman mu bubuu wō subon mu. Asase so aman nyinaa fii ne nwini ase, na wogyaw no hō. 13 Wim nnomaa nyinaa sisii dua a abu no so, na wuram mmoa kohyehyee ne mman mu. 14 Eno nti, nnua a ewo nsu ho no mu biara renye ahantan, nnyin nkōa sorosoro, mmoor nhaban a abunkam so no so. Nnua afoforo biara a enya nsu bebree no rennyin nkōa soro saa bio. Wōahye se won nyinaa bewu akō asase ase, wo nnipamma a wosian kō amo a mu no nkyen. 15 “Sēe na Otumfo Awurade se: Da a wōde no too ɔda mu no, mede awerhlow kataa nsuwansuwa a mu dō no so maa no, na amma ne nsuten no ansen, na misiw ne nsu dodow no kwan. Ne nti mede kusuuye furaa Lebanon, na nnua a ewo sare no so nyinaa botowee. (Sheol h7585) 16 Memaa aman no ho popoo wō n’asehwē nnyigyei no ho, bere a mede no baa ɔda mu ne wōn a wōasian kō amo a mu no. Afei Eden nnua nyinaa, nea eṭe apōw na eyē papa wō Lebanon, nnua a enya nsu yiye nyinaa nyaa awerekyekye wō asase ase. (Sheol h7585) 17 Wōn a

wōtenaa ne nwini ase, ne ne dōm a wōwō amanaman no mu nso ne no kō ɔda mu, akōka wōn a wōtotō wō afoa ano no ho. (Sheol h7585) 18 “Nnua a ewo Eden no mu de, ewō he na ebetumi de ne ho atoto wo ho wō anuonyam ne keseye mu? Nanso wo nso wobesian wo akō fam, wo ne Eden nnua no. Wobefra momonotofo mu, wōn a wōatotō wō afoa ano no. “Eyi ye Farao ne ne dōm no, Otumfo Awurade asem ni.”

32 Mfe dumien mu, ɔsrām a ɔtō so dumien no da a edi kan no, Awurade asem baa me nkyen se: 2 “Onipa ba, to kwadwom fa Misraimhene Farao ho na ka kyere no se: “Wote se gyata wō aman no mu: wote se po mu aboa a ne ho ye hu wububu dikyi wō wo nsuten mu, wode wo nan boro nsuten no de fono nsu no. 3 “Sēe na Otumfo Awurade se: “Mede dōm bēba abētow m’asau agu wo so, na wōbētwe wo afi m’asau mu. 4 Mētow wo akyene asase no so na mahiri wo ato sare so. Mēma wim nnomaa nyinaa abesisi wo so na asase so mmoa nyinaa adi wo nam afre so. 5 Mēhata wo nam wō mmepeōw no so na mede wo funu ahye aku ma. 6 Mede wo mogya a ɔresen no afōw asase no de akōka mmepeōw no na wo nam behye abon nketewa no ma. 7 Sē mitwa wo fi hō a, mēkata ɔsoro ani na madunnum wōn nsoromma; mede omununkum bekata owia ani, na ɔsrām renhyerēn. 8 ɔsoro akanea a ɔhyerēn nyinaa mēma aduru sum wō wo so; mēma sum aduru w’asase, Otumfo Awurade asem ni. 9 Mēma nnipa bebree koma atutu bere a mede wo sēe aba aman no mu, nsase a wunnya nhuu mu. 10 Mēma nnipa bebree ho adwiriw won wō wo ho, wo nti, hu bēma wōn ahene ho apopo bere a merehim m’afōa wō wōn anim no. Da a wōbēhwe ase no wōn mu biara ho bewosow bere nyinaa mu wō wōn nkwa nti. 11 “Na sēe na Otumfo Awurade se: “Babiloniahene afoa besore wō wo so. 12 Mēma wo dōm no atoto wō dōmmarima afoa ano, wō aman a wōyē anuodenfo mu. Wōbesee Misraim ahomaso pasaa na ne dōm no nyinaa bedi nkogu. 13 Mekunkum n’anantwi nyinaa afi nsu bebree no ho na onipa nan rentiatia mu bio na anantwi tōte nso remfono no. 14 Afei mēma ne nsu ani atew na mama ne nsuten atee sē ngo, 15 Sē mema Misraim da mpan na miyi biribiara fi asase no so, sē mikum wōn a wōte so nyinaa a, afei na wobehu sē mene Awurade no.’ 16 “Eyi ne kwadwom a wōbētō ama no. Amanaman no mmabea bētō ama Misraim ne ne dōm nyinaa, Otumfo Awurade asem ni.” 17 Afe a ɔtō so

dumien no ne sram da a eto so dunum no, Awurade asem baa me nkyen se: **18** “Onipa ba, twa adwo ma Misraim dóm na ma əne amanaman akese no mmabea nsian nkə asase ase nkəka wən a wəasian kə amoa mu no ho. **19** Ka kyere wən se, ‘Wadom mo dodo sen wən a aka no ana? Munsian nkə na mo ne momonotofo no nkəda.’ **20** Wəatwe afoa no, ma wəntwe ne nnipadom no ase nkə. **21** Akannifo akese a wəwo əda mu bəka afa Misraim ne ne dóm ho se, ‘Wəasian aba na wədeda momonotofo mu, wən a wowuwuu wə afoa ano no.’ (*Sheol h7585*) **22** “Asiria ne n’asraafo nyinaa wə hə, wən a woakunkum wən no nna atwa ne ho ahyia, wən a wəatotə wə afoa ano no. **23** Wən nna no wə amoa no ase tənn na n’asraafo deda ne nna ho nyinaa. Wən a na wohunahuna afoforo wə ateasefo asase so no nyinaa awuwu, wəatotə wə afoa ano. **24** “Elam wə hə, ne nnipadom nyinaa atwa ne da ho ahyia. Wən nyinaa awuwu, wəatotə wə afoa ano. Won a na wohunahuna afoforo wə ateasefo asase so nyinaa sian kəo asase ase se momonotofo. Wəde wən animguase kəka wən a wosian kə amoa mu no ho. **25** Wəato mpa ama no wə atofo no mu, na ne dóm atwa ne da ho ahyia. Wən nyinaa ye momonotofo a wəatotə wə afoa ano. Esiane se wən ahunahuna trew wə ateasefo asase so no nti, wəne wən a wosian kə amoa mu no nyinaa anim agu ase. Wədeda wən wə atofo no mu. **26** “Mesek ne Tubal wə hə a wən dóm atwa wən nna ho ahyia. Wən nyinaa ye momonotofo a wəatotə wə afoa ano efise wətretrew wən ahunahuna mu wə ateasefo asase so. **27** Ənye wən ne akofo momonotofo foforo a wəatotə na wədeda hə no ana? Wən a wəne wən akode sian kəo nna mu na wən ti deda wən afoa so no. Wən amumoye so asotwe daa wən nnompe so, mmom saa akofo yi ahunahuna atretrew wə ateasefo asase so. (*Sheol h7585*) **28** “Farao, wo nso wobebubu wo mu na woakoda momonotofo mu, wo ne wən a wətoto wə afoa ano no. **29** “Edom wə hə, n’ahemfo ne ne mmapɔmmma nyinaa deda wən a wəatotə wə afoa ano no mu, wən tumi nyinaa akyi. Wədeda momonotofo mu, wəne wən a wosian kə amoa mu no. **30** “Mmapɔmmma a wofi atifi fam nyinaa ne Sidonfo nyinaa wə hə, wəne atəfo kəo wə animguase mu, wən tumi a wəde hunahuna no nyinaa akyi. Wədeda hə se momonotofo, wəne wən a wokum wən wə afoa ano, na wəne wən a wosian kə amoa mu no asoa wən animguase. **31** “Farao, əne n’asraafo nyinaa behu wən na ne were bəkyekye wo

ne dóm a wokunkum wən wə afoa ano no ho, Otumfo Awurade asem ni. **32** Mmom me na memaa Farao ne ne nnipadom de ahunahuna tretrew wə ateasefo asase so de, nanso wəbededa momonotofo mu, wən a wəde afoa kunkum wən, Otumfo Awurade asem ni.”

33 Awurade asem baa me nkyen se: **2** “Onipa ba, kasa kyere wo manmma na ka kyere wən se: ‘Se metwe m’afoa wə asase bi so, na se asase no so nnipa yi wən mmapima no mu baako se ənye əwəmfo mma wən, **3** na ohu se afoa reba abəko atia asase no a, əhyen torobento de bə nnipa no kəkə. **4** Na se obi te torobento no nnyigyei na wanna ne ho so, na se afoa no bekum no a, ne mogya bəbə əno ankasa ti so. **5** Esiane se ətee torobento no nnyigyei na wantie kəkə no nti, ne mogya bəbə n’ankasa ti so. Se otiee kəkə no a, anka onyaa ne ti didii mu. **6** Nanso se əwəmfo no hu se afoa no reba na wanhyen torobento no ammə nnipa no kəkə, na se afoa no ba bekum wən mu baako a, wəbefa saa onipa no akə wə ne bəne nti, nanso mema əwəmfo no abu owufo no mogya ho akontaa.’ **7** “Onipa ba, maye wo əwəmfo ama Israelfi, əno nti tie m’anom nsem na fa kəkə a efi me nkyen ma wən. **8** Se meka kyere omumoye se, ‘Wo omumoye, owu na wubewu,’ na se woankasa ankyere no amma wamfi n’akwan so a, saa omumoye no bewu ne bəne mu, na mema woabu ne mogya ho akontaa. **9** Nanso se wəbə omumoye no kəkə se omfi n’akwan so na se wanye a, ne bəne nti, obewu, nanso worenni ne mogya ho fo. **10** “Onipa ba, ka kyere Israelfi se: ‘Səne nea moreka: “Yən mfomso ne yən nnebəne hye yən so, yəresee, esiane eyinom nti. Na den na yəbeyə na yəanya nkwa?”’ **11** Ka kyere wən se, ‘Se mete ase yi, Otumfo Awurade asem ni, m’ani nnye amumoye fo wu ho, na mmom mepe se wədan fi wən akwan so na wonya nkwa. Monnan! Monnan mfi mo amumoye akwan no so! Adən nti na əse se muuwu, Israelfi?’ **12** “Eno nti onipa ba, ka kyere wo manmma se, ‘Ətreneeni trenee rentumi nnye no nkwa wə bere a ənye osetie; na omumoye amumoye remma ənlwe ase wə bere a ədan fi ho. Se otreneeni yə bəne a, ərennya nkwa wə ne kan treneeyə nti.’ **13** Se meka kyere otreneeni se obenya nkwa, na afei əde ne ho to ne treneeyə so na əyə bəne a, wərenkae ne kan trenee nneye biara. Obewu wə ne bəne a waye nti. **14** Na se meka kyere omumoye se, ‘Owu na wubewu,’ na afei ədan fi ne nnebəne ho na əyə nea eye na ətəe, **15** na se əsan de bosema ho awowaside ma, na əsan de nea wawia ma, na

odi ahyede a ema nkwa so, na wanye bɔne a, ampa ara obenya nkwa, na ɔrenwu. **16** Wɔrenkae bɔne a wayɛ no mu biara ntia no. Wayɛ nea eye na ɛtɛɛ, ampa ara obenya nkwa. **17** “Nanso wo manmما ka se, ‘Awurade akwan ntee.’ Nanso ɛyɛ wɔn akwan mmom na ɛntɛɛ. **18** Se ɔtreneeni fi ne trenee ho na ɔyɛ bɔne a, ɛno nti obewu. **19** Na se omumɔyɛfo dan fi ne nnebɔne ho na ɔyɛ nea eye na ɛtɛɛ a, obenya nkwa. **20** Nanso Israelfi, moka se, ‘Awurade akwan ntee.’ Nanso mebu obiara atɛn senea n’akwan te.” **21** Yen asutwa afe a eto so dumien no sram a eto so du no nnaanum so, ɔbarima bi a waguan afi Yerusalem baa me nkyɛn bɛkae se, “Kuropɔn no ahwe ase!” **22** Na anwummere a ade rebɛkye ama ɔbarima no aba no, na Awurade nsa wo me so na obuee m’ano ansa na ɔbarima no baa anɔpɔ. Enti na m’ano abue a mitumi kasa. **23** Afei Awurade asem baa me nkyɛn se, **24** “Onipa ba, nnipa a wɔtete saa nnwiriiw so wo Israel asase no so no reka se, ‘Abraham ye onipa baako, nanso onyaa asase no nyinaa. Nanso yɛdɔoso, na nokware wɔde asase no ama yen se yen agyapade.’ **25** ɛno nti, ka kyere wɔn se, ‘See na Otumfo Awurade se: Se mowe nam a mogya wo mu, mosom mo anyame na muhwie mogya gu nti, ɛse se mofa asase no ana? **26** Mode mo ho to mo afoa so. Moye akyiwade na mo mu biara gu ne yonko yere ho fi. ɛse se munya asase no ana?’ **27** “Ka eyi kyere wɔn se, ‘Nea Otumfo Awurade se ni: Ampa ara se mete ase yi, wɔn a wɔaka wɔ kurow no nnwiriiw mu no bɛtɔtɔ wo afoa ano. Wɔn a wɔwɔ wuram no mede wɔn bɛma nkekaboa ama wɔawɛ wɔn na wɔn a wɔwɔ abandennen ne abodan mu no, ɔyaredɔm bekunkum wɔn. **28** Mesee asase no ama aye amamfo, na n’ahomaso ahooden no beba awieia na Israel mmeƿow no bɛda mpan a obiara rentwa mu wɔ hɔ. **29** Afei wobehu se mene Awurade no, bere a mama asase no ada mpan wo akyiwade a wɔayɛ nyinaa nti.’ **30** “Wo de, onipa ba, wo manmما reka wo ho nsem wɔ afasu ho ne afi apon ano kyere wɔn ho wɔn ho se, ‘Mommra mmetie asem a efi Awurade nkyɛn aba.’ **31** Me nkurofo ba wo nkyɛn, senea wɔyɛ daa no, bɛtenatera w’anim betie wo nsem, nanso wɔmmfa nyɛ adwuma. Wɔde wɔn ano ka ahofama, nanso wɔn koma mu de, wɔn ani bere asisi mu adenya. **32** Nokware, wɔn de, wote se obi a ne nne ye de, na ɔde nnwontode to ɔdɔ nnwom, efisɛ wɔte wo nsem nanso wɔmmfa nyɛ adwuma. **33** “Se eyinom nyinaa ba

mu a, na nokware ɛbɛba mu nso, na afei wobehu se odiyifo bi baa wɔn mu.”

34 Awurade asem baa me nkyɛn se: **2** “Onipa ba, hyc nkɔm tia Israel nguanhwefo: hyc nkɔm na ka kyere wɔn se: See na Otumfo Awurade se; Nname nka Israel nguanhwefo a wɔhwɛ wɔn ankasa nko ara so. ɛnse se nguanhwefo hwe nguankuw no ana? **3** Monom nufusu, mode mmoa no ho nwi fura mo ho na mukum mmoa a wɔadodɔ nanso monhwɛ nguankuw no. **4** Monhyɛ wɔn a wɔyɛ mmerew no den, nsaa ayarefo yare na monkeyekyere apirofo akuru. Momfaa wɔn a wɔaba ko mmae, na monhwɛhweɛ wɔn a wɔayera. Mode ɔhyɛ ne atirimoden na ahwe wɔn so. **5** ɛno nti wɔbɔ ahwete, efisɛ wonni ɔhwefo bi, na wɔbɔ ahwete no, wɔbeyɛ hanam maa wuram mmoa nyinaa. **6** Me nguan kyinkyn mmeƿow ne nkoko nyinaa so. Wɔbɔ wɔn petee asase so baabiara, na obiara anhwehwe wɔn. **7** “Enti, mo nguanhwefo, muntie Awurade asem: **8** Nokware, se mete ase yi, Otumfo Awurade asem ni, esiane se me nguankuw nni ɔhwefo nti woawiaisia wɔn na wɔayɛ hanam ama wuram mmoa, na esiane se nguanhwefo no anhwehwe me nguan no na mmon wɔhwɛ wɔn ankasa ho na wɔtoo me nguan no asaworam **9** nti, nguanhwefo, muntie Awurade asem: **10** See na Otumfo Awurade se: Me ne nguanhwefo no anya na mɛma wɔabu me nguankuw no ho akontaa. Meremma wɔnhwɛ nguankuw no bio senea ɛbeyɛ a wɔrenkum nguan no nnwe; megye me nguankuw afi wɔn anom na wɔrenyɛ wɔn aduan bio. **11** “Na see na Otumfo Awurade se: Me ara mɛhwehwe me nguan na mahwɛ wɔn so. **12** Senea oguanhwefo hwe ne nguan a wɔahwete bere a ɔwɔ wɔn nkyɛn no, saa ara na mɛhwe me nguan so. Meyi wɔn afi mmeae a wɔhwete kɔ wɔ omunkum ne sum kabii da no. **13** Mede wɔn befi amanaman so aba na maboaboa wɔn ano afi nsase so na mede wɔn aba wɔn ankasa asase so. Mɛma wɔadidi wɔ Israel mmeƿow so, subon ne asase no so atenae nyinaa. **14** Mehwɛ wɔn so wɔ adidibea papa, na Israel mmeƿow atenten so bɛyɛ wɔn adidibea. Ehɔ na wɔbɛdeda adidibea asase papa so, na hɔ na wɔbɛwe sare fromfrom wɔ Israel mmeƿow so. **15** Me ara mɛhwe me nguan na mama wɔadeda hɔ. Awurade asem ni. **16** Mehwehwe nea wayera na mede nea wabɔ ko asan aba. Mɛkyekyere nea wapira no akuru, na mahyɛ nea ɔyɛ mmerew no den, nanso nea wadɔ ne nea ne ho ye den no, mesee wɔn. Mede trenee bɛhwɛ nguankuw no. **17** “Na mo, me nguankuw, see

na Otumfo Awurade se: Mebu oguan baako ne əfotofor ntam aten ne mpapo ne adwennini ntam. **18** Adidibe a papa a mudidi so no, εγε ade ketewa ma mo ana? Εσε se mode mo anan tiatia mo adidibe a aka no nso so ana? Ενσο mo ani se monom nsu a ani ye kurunyenn ana? Εσε se mode mo anan fono nkae no ana? **19** Εσε se me nguankuw di nea moatiatia so na wənom nea mode mo anan afon ana? **20** “Εno nti see na Otumfo Awurade ka kyers wən: Monhwε, me ara mebu nguan a wəadodo ne nguan a wəafonfən ntam aten. **21** Esiane se, mode mo nkyen mu ne mmati puapua nguan a wonni ahooden na mode mo mmən pempem wən kosi se mobəpam wən akə akyirikyiri nti, **22** megye me nguankuw na woremfom wən bio. Mebu oguan baako ne əfotofor ntam aten. **23** Μεma oguanhwefo baako, me somfo Dawid, ahwε wən so, na əbeyen wən na wayε wən hwefo. **24** Na me, Awurade, meye wən Nyankopən na me somfo Dawid aye wən mu obirempo. Me Awurade na maka. **25** “Me ne wən bεye asomdwoe apam na matore nkekaboa ase wə asase no so senea wobetumi atena sare so na wəadeda kwaε mu asomdwoe mu. **26** Mehýira wən ne mmeae a atwa me pampa ho ahyia. Metə obosu wo ne bere mu, na εbεye nhýira bosu. **27** Mfuw so nnua besow wən aba na asase no nso abə n'aduan. Nnipa no betena wən asase so dwoodwoo. Mibubu wən konnaa na migye wən fi wən a wəde wən yεe nkoo nsam a wobehu se mene Awurade no. **28** Amanaman no remfow wən bio, na wuram mmoa nso renkyere wən nnwe. Wobetena asomdwoe mu na obiara renhunahuna wən. **29** Na məma wən asase a εsow nnobae ama agye din, na aduankəm renne wən wə asase no so na wərenye ahohora mma amanaman no. **30** Afei wobehu se me Awurade, wən Nyankopən ne wən wə ho, na wən, Israelfi, yε me nkurəfo; Otumfo Awurade asem ni. **31** Mo, me nguan, m'adidibe a nguan yε me nkurəfo, na mene mo Nyankopən, Otumfo Awurade asem ni.”

35 Awurade asem baa me nkyen se: **2** “Onipa ba, fa wani kyere Bepəw Seir; hyε nkəm tia no, **3** na ka se, ‘See na Otumfo Awurade se: Me ne wo anya, Bepəw Seir, na metee me basa atia wo na məma wo ada mpan. **4** Medan wo nkurow ama aye mmubui na wobeda mpan. Afei wobehu se mene Awurade no. **5** “Esiane se wode tete nitan hyε wo mu na wuyii Israelfo maa afoa wo wən amanehunu mu, bere a wən asotwe duu ne mpəmpənso no **6** nti, se mete ase yi de, Otumfo Awurade asem ni, mede wo bema mogyahwiegu na

ebedi w'akyi. Esiane se woansuro mogyahwiegu no nti, mogyahwiegu beta wo. **7** Μεma bepəw Seir ada mpan, na mayi wən a wodi so akəneaba no afi ho. **8** Mede atəfo behye wo mmepəw so ma; wən a wəbetoto wə afoa ano betoto ase wo wo nkoko so, aku mu ne wo subon mu. **9** Μεma woada mpan afebəə, na obiara rentena wo nkurow so. Afei wubehu se mene Awurade no. **10** “Woaka se, “Saa aman abien ne nsase yi bεye yεn dea, na yεbsfa,” wo bere a me Awurade mete ho; **11** enti se mete ase yi, Otumfo Awurade asem ni, me ne wo bedi no senea abufuw ne ninkunu a wodaa no adi wə ətan a wotan wən no mu no te, na meda me ho adi wo wən mu, bere a mebu wo aten. **12** Afei wubehu se me Awurade, mate animtiaabu nsem a woaka atia Israel mmepəw no. Wokae se, “Wəama ada mpan na wəadan ama yen se yemfa.” **13** Mohoahoaa mo ho tiaa me na mokasa tiaa me a moanto sebe, na metee. **14** See na Otumfo Awurade se: Bere a wiase nyinaa redi ahurusi no, məma wo ada mpan. **15** Senea wudii ahurusi bere a Israelfi agyapade daa mpan no, saa əkwan no na mede wo befa so. Wobeda mpan, Bepəw Seir, wo ne Edom nyinaa. Afei wobehu se mene Awurade no.”

36 “Onipa ba, hyε nkəm kyere Israel mmepəw na ka se: ‘Israel mmepəw, muntie Awurade asem. **2** See na Otumfo Awurade se: See na ətamfo no ka faa wo ho, “Aaa! Tete sorənsorəmmea no abεye yεn dea.” **3** Nti, hyε nkəm na ka se, ‘See na Otumfo Awurade se: Esiane se wəasəe mo na wəataataa mo wə afa nyinaa, na εno nti mobεyeε aman a aka no agyapade ne nnipa no ahohora nsenka ne atwetwesi, **4** εno nti, Israel mmepəw, muntie Otumfo Awurade asem: See na Otumfo Awurade ka kyere mmepəw ne nkoko, nsubon ne abon, nnwiriiwii a ada mpan ne nea aye amamfo, nkurow amamfo a wəadwiriu agu na aman no nkae a atwa wən ho ahyia no di wən ho few. **5** See na Otumfo Awurade se: Mifi anem a emu yε den mu akasa atia amanaman a aka no ne Edom nyinaa, efise wəde fewdi ne adwemmonne aye me man wən agyapade, senea wobetumi afom ne didibea.’ **6** Εno nti, hyε nkəm a εfa Israel asase ho, na ka kyere mmepəw ne nkoko, subon ne abon se, ‘See na Otumfo Awurade se: Mede ninkutwe mu anibere kasa, efise amanaman no abu wo animtiaa. **7** Enti see na Otumfo Awurade se: Mema me nsa so ka ntam se amanaman a atwa wo ho ahyia no nso, wobebu wən animtiaa. **8** “Nanso mo, Israel mmepəw, mubenza mman, asow

aba ama me nkurofo Israelfo, efise ərenkye wəbəba fie. 9 Mo ho hia me na mehu mo mməbə; wobefuntum mo na wəadua mo so aba, 10 na məma wo so nnipa adəoso, Israelfi nyinaa mpo, nnipa bətena wo nkurow no so bio, na wobesisi nnwirii no nso. 11 Məma mmarima ne mmoa adəoso wə mo so na wəbəwəwo na wəadodo, məma nnipa atena wo mu te se kan no na wəbəma wəadi yiye asen kan no. Na afei mubehu se mene Awurade no. 12 Məma nkurofo, me nkurofo Israelfo, anantew wo so. Wəbəfa wo na wobeyə wən agyapade na woremma wonni mmakəm bio. 13 “Səe na Otumfo Awurade se: Esiane se nkurofo ka kyere wo se, “Wukum nnipa we na woma wo man no hwere n’adehye,” 14 eno nti worenkum nnipa nwe bio na woremma wo man nhwre n’adehye bio, Otumfo Awurade asem ni. 15 Meremima wonte amanaman no fewdi bio, na worenku nkurofo no animtiaabu bio, na wo man nso renhwe ase bio, Otumfo Awurade asem ni.” 16 Awurade asem baa me nkyen se, 17 “Onipa ba, bere a Israelfo te wən ankasa asase so no, wəde wən abrabə ne wən nneye guu asase no ho fi. Na wən abrabə te se əbea əsram-sram afide wə m’ani so. 18 Enti mihwiee m’abufuwhyew guu wən so, efise wəahwie mogyə agu asase no so na wəde wən abosom agu hə fi. 19 Mebə wən ahwete wə amanaman mu, na wəhwete faa amanaman mu; migyinaa wən abrabə ne wən nneye so buu wən aten. 20 Na baabiara a wəkə so wə amanaman mu no, woguu me din kronkron ho fi, efise wəka faa wən ho se, ‘Eyinom ye Awurade nkurofo, nanso na eṣe se wofi n’asase so.’ 21 Me din kronkron ho hia me, nea Israelfi guu ho fi wə amanaman a wəkə so mu no. 22 “Eno nti, ka kyere Israelfi se, ‘Səe na Otumfo Awurade se: Israelfi, eṣe mo nti na merebeyə saa nneema yi, na mmom me din kronkron no nti, nea muguu ho fi wə amanaman a mokə so mu no. 23 Medə me din keseye no kronkronyə a moagu ho fi wə amanaman mu no adi, din a moagu ho fi wə wən mu no. Se mefa wo so da me ho adi se əkronkronni ma wohu a, afei amanaman no behu se mene Awurade no, Otumfo Awurade asem ni. 24 “Na meyi mo afi amanaman no mu, məboaboa mo ano afi nsase no nyinaa so de mo asan aba mo ankasa asase so. 25 Medə nsu kurunnyenn bəpete mo so na mo ho atew: Mətew mo ho afi nkekae ne mo ahoni nyinaa ho. 26 Məma mo koma foforo na mede honhom foforo ahyə mo mu. Meyi koma a ete se əbo no afi mo mu na

mama mo koma foforo a eyə əhonam. 27 Na mede me Honhom bəhyə mo mu na mama moadi m’ahyəde so na moahwə adi me mmara so. 28 Məbətena asase a mede maa mo agyanom no so. Məbeyə me nkurofo na maye mo Nyankopən. 29 Məpraprapa mo ho fi nyinaa. Məma aduan aba ama abu so na meremima əkəm mma mo so. 30 Məma nnua so aba aye bebree na mfuw nso abo nnobae səneə əkəm nti mo anim rengu ase bio wə amanaman no mu. 31 Afei mobekae mo akwamməne ne mo amumoyə, na mo bəne ne akyiwade nti, mo ho bəyə mo nwini. 32 Məpə se muhu se eṣe mo nti na mereyə eyi, Otumfo Awurade asem ni. Momfere na momma mo ani nwu wə mo abrabə ho Israelfi! 33 “Səe na Otumfo Awurade se: Da a mətew mo ho afi mo bəne ho no, məma nnipa atena mo nkurow so bio na wobesisi nnwirii no bio. 34 Asase a ada mpan no, wobedua so nneema na ərenna hə kwa səneə na ete wə wən a na wotwa mu fa hə no ani so no. 35 Wəbəka se, “Saa asase a ada mpan yi aye se Eden turo, nkuropon a na adan nnwirii, aye amamfo na asey yi, wəabə ho ban na nnipa abetenatena mu.” 36 Afei aman a aka a atwa mo ho ahyia no behu se me Awurade makyekyere nea na asey na madua wə nea na ada mpan so, me Awurade na maka na meye.” 37 “Səe na Otumfo Awurade se: Metie Israelfi abisade na maye eyi ama wən; Məma wən nkurofo adəoso se nguan, 38 wəbədəoso se nguankuw a wəde wən kə Yerusalem se afərebəde wə n’afahyənna. Saa ara na nnipa dodow bəhyə nkuropon a adwiriw no so ma. Afei wobehu se mene Awurade no.”

37 Na Awurade nsa wə me so na əde ne Honhom faa me fii adi de me besii obon no mfimfini, na nnompe aye no ma. 2 Əde me dii akəneaba wə mu na mihuu nnompe bebree wə obon no ase, nnompe a echo akokwaw. 3 Obisaa me se, “Onipa ba, saa nnompe yi betumi anya nkwa ana?” Mekae se, “Otumfo Awurade, wo nko ara na wunim.” 4 Afei əka kyere se me se, “Hyə nkəm wə nnompe yi ho na ka kyere wən se, ‘Nnompe a mo ho akokwaw, muntie Awurade asem! 5 Səe na Otumfo Awurade ka kyere saa nnompe yi: Məma əhōme aba mo mu na mubenya nkwa. 6 Məma ntin abesuso mo mu, na mede nam agu mo so na mede were akata mo ho. Mede əhōme begu mo mu na moaba nkwa mu. Afei mubehu se mene Awurade.” 7 Eno nti mehyəe nkəm səneə wəhyəe me no. Na migu so rehyə nkəm no, nne bi bae, əwosow bi, na nnompe

no keka boboo mu, dompe bekaa ne dompe ho. **8** Na mehwé huu se ntin baa so, na nam baa ho na were bekataa so, nanso na əhōme biara nni mu. **9** Afei əka kyere se: “Hye nkōm kyere home, hye nkōm, onipa ba na ka kyere no se, ‘Sēe na Otumfo Awurade se: Əhōme fi mframā anan no mu bra bəhome gu saa awufo yi mu na wonnya nkwa.’” **10** Enti mehyēe nkōm senea əhyēe me no, na əhōme hyen wōn mu; na nkwa baa wōn mu ma wosore gyinagyinaa wōn anan so, dōm kēse pa ara. **11** Afei əka kyere se, “Onipa ba, saa nnompe yi ye Israelfi nyinaa. Wōka se: ‘Yen nnompe ho akokwaw na yen anidaso asa, wōatwa yen agu korakora.’” **12** Eno nti hye nkōm na ka kyere wōn se: ‘Sēe na Otumfo Awurade se: Me nkurofo, merebebuehue mo nna na mayiyi mo afi mu apue. Mede mo besan aba Israel asase so. **13** Afei mo, me nkurofo, se mibuehue mo nna na mayiyi mo fi mu a, mubehu se mene Awurade no. **14** Mede me Honhom bəhye mo mu na mubenya nkwa, na mede mo betena mo ankasa asase so. Afei mubehu se me, Awurade na makasa na maye nso, Awurade asem ni.” **15** Awurade asem baa me nkyen se: **16** “Onipa ba, fa dua na kyere ho se, ‘Yuda ne Israelfo a wōka ne ho de.’ Afei fa dua foforo na kyere ho se, ‘Efraim dua a əyē Yosef ne Israelfi a wōka ne ho nyinaa de.’” **17** Ka abien no bō mu na enye dua baako wō wo nsam. **18** “Sē wo nkurofo ka se, worenkyere yen nea wode eyi kyere ana a, **19** ka kyere wōn se, ‘Sēe na Otumfo Awurade se: Merebefa Yosef dua a əhye Efraim ne Israel mmusuakuw a wōka ne ho no nsa, na mede abō Yuda dua no mu aye abien no baako, na wōbeyē baako wō me nsam.’” **20** Ma nnua a woakyerekyere ho no so kyere wōn **21** na ka kyere wōn se, ‘Sēe na Otumfo Awurade se: Meyi Israelfo afi amanaman a wōakō so no so. Mēboaboa wōn ano afi mmaa nyinaa na mede wōn asan aba wōn arkasa asase so. **22** Mēyē wōn əman baako wō asase no so wō Israel mmepōw so. Əhene baako bedi wōn nyinaa so na wōrenye aman abien bio, na wōrenkye mu nyē wōn ahenni abien. **23** Wōremfa wōn ahoni ne nsesode tantan no, anaase wōn nnebōne no mu bi ngu wōn ho fi bio, na megue wōn nkwa afi wōn akyirisan bōne mu na metew wōn ho. Wōbeyē me nkurofo na maye wōn Nyankopōn. **24** “Me somfo Dawid bedi wōn so hene na wōn nyinaa benya oguanhwēfo baako. Wobedi me mmara so na wōahwe m’ahyēde aye. **25** Wobetena asase a mede maa me somfo Yakob, asase a mo agyanom tenaa so.

Wōne wōn mma ne wōn mma mma betena ho afeboō, na me somfo Dawid bēye wōn birempōn afeboō. **26** Me ne wōn bēye asomdwōe apam, əbēye apam a ete ho daa. Mēma wōatim na mama wōadō na mede me kronkronbea besi wōn mu afeboō. **27** Me tenabea bēwo wōn mu, meye wōn Nyankopōn na wōayē me nkurofo. **28** Afei amanaman no behu se me Awurade, me na meye Israel kronkron, bere a me kronkronbea si wōn mu afeboō no.”

38 Awurade asem baa me nkyen se, **2** “Onipa ba, fa w’ani si Gog, a əwo Magog asase so no so, Mesek ne Tubal obirempōn no; hye nkōm tia no **3** na ka se: ‘Sēe na Otumfo Awurade se: Me ne wo anya. Gog, Mesek ne Tubal birempōn. **4** Mekyinkyim wo na mede nnarewa asuso w’abogye mu na mede wo ne w’asraafō nyinaa, w’apōnkō, w’apōnkōsotefo a wōhyehyē akotade ne dōm kēse a wokurakura akokyēm akēse ne nketewa a wōn nyinaa rehinhim wōn afoa, apue. **5** Persia, Kus ne Put a wōn nyinaa kurakura nkatabo na wōhyehyē wōn nnadekyew bēka wōn ho, **6** afei Gomer ne n’asraafō nyinaa ne Bet-Togarma a wofi atifi fam akyirikyiri ne n’asraafō, aman bebree bēka wo ho. **7** “Siesie wo ho, ye krado, wo ne nnipakuw a wōaboaboa wōn ho ano wō wō nkyen nyinaa na ye wōn so hwēfo. **8** Nna bebree akyi no, wobetwe atuo. Mfe bi akyi no wobēko afa asase bi a wafi əko mu afi na wōaboaboa so nnipa afi amanaman so aba Israel mmepōw a ada mpan akyē no so. Wōde won fi amanaman no mu, na mprempren wōn nyinaa te asomdwōe mu. **9** Wo ne w’asraafō nyinaa ne aman bebreebē a wōwō wo nkyen no beforo akō mo anim se ahum. Mōbēye se omununkum akata asase no so. **10** “Sēe na Otumfo Awurade se: Saa da no, nsusuwi bi bēba wo tirim na wubeguan nhyeheyē bōne bi. **11** Wobēka se, “Mēko afa asase a wōntoo so nkuraa ho fasu, mētow ahyē nnipa a wōwō asomdwōe na wōnnwene hwē so, a wōn mu biara nni əfasu, apon ne akyi adaban. **12** Mēfom na mawia na madan me nsa atia amamfo a nnipa abetena so ne nnipa a wōaboaboa wōn ano afi amanaman so, nnipa a nyemmoa ne aguade abu wōn so na wōtete asase no mfimfini no.” **13** Seba ne Dedan ne Tarsis aguadifo ne ne nkuraa nyinaa bebisa wo se, “Woaba se worebefom ana? Woaboa wo dōm ano se morebewia na moasoa dwētē ne sikakōkō, nyemmoa ne aguade akō na moafa asade bebree abran so ana?”” **14** “Eno nti, onipa ba, hye nkōm kyere Gog se, ‘Sēe na Otumfo Awurade se: Saa da

no, bere a me nkurøfo Israelfo te hø asomdwoe mu no, woanhu ana? **15** Wubefi w'asase so wø atifi fam noho tønn, wo ne aman bebree a wøn nyinaa tete aponkø so, nnipadøm kese, asraafodøm a eso. **16** Mubetu atee akø me nkurøfo Israelfo so te se omununkum a ekata asase no so. Nna a ebøba no mu. Gog, mëma woasore atia m'asase, senea aman no behu me, bere a menam wo so beda me ho adi se økronkronni wo wøn anim no. **17** “Sæ na Otumfo Awurade se: Eñyc wo ne nea menam m'asomfo Israel adiyifo so kaa wo ho asem nna a atwa mu no ana? Saa bere no, wøde mfe bebree hyøe nkøm se mëma wo so de atia wøn. **18** Eyi ne nea ebøsa saa da no. Se Gog tow hyøe Israel asase so a, m'abufuwhyew besøre, Otumfo Awurade asem ni. **19** M'anem ne m'abufuwhyew mu, mepae mu ka se, saa bere no asasewosow kese beba Israel asase so. **20** Po mu mpataa, wim nnomaa, wuram mmoa, abøde biara a øwea wo asase so ne nnipa a wøwø asase so nyinaa ho bøpopo wo m'anim. Mmepøw betutu agu, abotan bedwiriw na afasu nyinaa abubu agu fam. **21** Mefre afoa aba Gog so wø me mmepøw nyinaa so, Otumfo Awurade asem ni. Wøde afoa besøre atia wøn ho wøn ho. **22** Mede øyaredøm ne mogyahwiegu bebu no aten, mehwie osuhweam, mparuwbo, ogya ne sufre a ødøw agu øno ne n'asraafø ne aman bebree a wøka ne ho no so. **23** Enti meda me kese yøe ne me kronkronyø adi, na mama amanaman ahu me. Afei wobehu se mene Awurade no.’

39 “Onipa ba, hyøe nkøm tia Gog na ka se: ‘Sæ na Otumfo Awurade se: Me ne wo anya. Gog, Mesek ne Tubal obirempøn. **2** Mekyinkyim wo na matwe w'ase. Mede wo befi atifi fam noho tønn na mede aba Israel mmepøw so. **3** Afei, mëbo wo bëmma afi wo nsa benkum mu na mama w'agyan afi wo nsa nifa mu agu fam. **4** Wo ne w'asraafø nyinaa ne aman a wøka wo ho no betoto wo Israel mmepøw so. Mede wo bëma nnomaa ahorow a wøpø nea aporøw ne wuram mmoa se wøn aduan. **5** Møbetoto wo mfuw so, efise makasa, Otumfo Awurade asem ni. **6** Møto ogya agu Magog so ne wøn a wøtete hø asomdwoe mu wø mpoano nsase so no na wobehu se mene Awurade no. **7** “Mëma me nkurøfo Israelfo ahu me din kronkron wo wøn mu na meremma ho kwan ma wonngu me din kronkron no ho fi na aman no behu se me Awurade mene økronkronni no wø Israel. **8** Ereba! na ampa ara ebøsa, Otumfo Awurade asem ni. Da a maka ho asem no ni. **9** “Afei wøn a wøtete Israel nkurow so

befi adi na wøde akode no besø gya, akokyem nketewa ne akøse, bëmma ne agyan, nkontimmaa ne mpeaw. Wøde bøye nnyina asø gya mfe ason. **10** Erenhia se wøbekø anyan wø mfuw so anaase wøbøpø bi wø kwaø mu, efise wøde akode no besø gya. Na wøbesee wøn a wøsøe wøn nneema no nneema na wøafom wøn a wøfom wøn nneema no nso nneema, Otumfo Awurade asem ni. **11** “Saa da no, mëye amusie wø Israel ama Gog, wø obon a eda baabi a won a wotu kwan kø apuei fam wø po no ho no fa no. Ebesiw akwantufo kwan efise wobesie Gog ne ne dom no wø ho. Eno nti wøbefre hø se Hamon Gog bon. **12** “Na Israelfi de asram ason besie won de adwira asase no. **13** Nnipa a wøwø asase no so besie wøn na da a wøbehøye me anuonyam no bøye nkaeda ama wøn, Otumfo Awurade na ose. **14** Wøbekø so afa nnipa ama wøatew asase no ho. Ebinom befa asase no so nyinaa, na ebinom nso asie wøn a wøda so gugu asase no so no. “Asram ason akyi no wøbehwehøwe asase no so yiye. **15** Bere a wørekyinkyin asase no so no, se wøn mu bi hu onipa dompe a, øbehøye hø agyiræ akosi se asieifo befa akosie wø Hamon Gog bon no mu. **16** (Kurow bi beba hø a ne din de Hamona). Na sæ na wobedwira asase no.’ **17** “Onipa ba, sæ na Otumfo Awurade se: Fre nnomaa ahorow ne wuram mmoadoma nyinaa na ka kyere wøn se, ‘Mommoabo mo ho ano mfi mmeaemmeae mmra aførebø a meresiesie ama mo no ase, aførebø kese wø Israel mmepøw so. Hø na mubedi nam na moanom mogya. **18** Møbewe dommarima nam wø ho na moanom asase so mmapømma mogya te se nea wøye adwennini ne nquantenmma, mpapo ne anantwinini a wøn nyinaa ye Basan nyemmoa a wøadodo srade. **19** Aføre a meresiesie ama mo no, mubedi srade akosi se mobøye pintinn na moanom mogya akosi se mobøbobøw. **20** Møbewe aponkø ne sotefø, dommarima ne asraafø ahorow nyinaa nam amee wø me pon so,’ Otumfo Awurade asem ni. **21** “Meda m'auonyam adi wø amanaman no mu na wøn nyinaa behu asotwe ne nsa a mede ato wøn so no. **22** Efi saa da no rekø, Israelfi behu se mene Awurade, wøn Nyankopøn no. **23** Na amanaman no behu se Israelfo køo nkoasom mu wøn bøne nti, efise wøanni me nokware. Eno nti mede m'anim hintaw wøn, na mede wøn hyøe wøn atamfo nsa na wøn nyinaa totø wø afoa ano. **24** Mene wøn dii no senea wøn ho fi ne wøn mformso te, mede m'anim hintaw wøn. **25** “Eno nti sæ na Otumfo Awurade se: Mede Yakob befi

nkoasom mu aba na manya ahumm>ama Israelfo nyinaa, na metwe me din kronkron no ho ninkunu. **26** Won were befi won animguase ne nokware a woanni me bere a na wote ho asomdwoe mu wo won asase so a obiara nhunahuna won no. **27** Se mede won fi amanaman no so san ba na meboaboa won ano fi won atamfo nsase so a, m>efi won so ada me kronkronye adi wo amanaman no nyinaa ani so. **28** Afei wobehu se mene Awurade won Nyankopon no, efise ewo mu se mede won koo nnommum mu wo amanaman no mu de, nanso meboaboa won ano ako won ankasa asase so a merennyaw won mu biara wo akyi. **29** Meremfa m'anim nhintaw won bio, efise mehwie me Honhom agu Israelfi so, Otumfo Awurade asem ni.”

40 Yen nnommumfa afe a eto so aduonu anum, afe no mfiase, &osram da a eto so du a &eye kuropon no asehwe afe a eto so dunan no, saa da no ara no Awurade nsa baa me so, na ode me koo ho. **2** Onyankopon anisoadehu mu no, ode me koo Israel asase so, na ode me kogynaa bepow tenten bi so; n'anafo fam no na adan bi wo ho a ese kuropon bi. **3** Ode me koo ho na mihu obarima bi a ne tebea te se kobere mfrafrae; na ogyina opon no ano, kura sirikyi hama ne susudua wo ne nsam. **4** Obarima yi ka kyere me se, “Onipa ba, fa w'ani hwe na fa w'aso tie na biribiara a m>ekyere wo no, fa w'adwene di akyi, efise eno nti na wode wo aba ha. Ka biribiara a wubehu no kyere Israelfi.” **5** Mihu ofasu a atwa asoredan no afefare mu nyinaa ho ahyia. Susudua a &ehye obarima no nsam no tenten ye anamm>on du ne fa. Osusuw ofasu no huu se mu piw ye anamm>on du ne fa, na ne soroko nso saa ara. **6** Afei oko abontenpon a &ekyere apuei fam no ano. Oforoo n'atrapoe no na osusuw abobow ano no, na ne trew ye susudua no baako. **7** Awemfo adan no mu biara tenten mu ye susudua baako na ne trew mu nso saa ara, afasun tiantia a etwitwa awemfo adan no ntam mu piw ye anamm>on ason ne fa. Ntwironoo a anim kyere asoredan no abobow ano pon no trew ye susudua baako. **8** Afei osusuw opon no ntwironoo; **9** na ne tenten mu ye anamm>on dumien, na n'adum mu biara nso piw ye anamm>on abiesa. Opon no ntwironoo anim hwe asoredan no. **10** Na awemfo adan abiesa wo apuei pon no benkum so ne nifa so; na ne nyinaa kese ye pe na afasu ntiantia a etwitwa ntam no nso mu piw ye pe. **11** Afei osusuw abontenpon no ano kwan, na ne trew ye anamm>on dunum na ne tenten mu nso

ye anamm>on dunkron ne fa. **12** Awemfo adan no mu biara anim wo ofasu tiaa a ne soroko ye anamm>on ne fa, na awemfo adan no mu biara ye ahinan a ofa biara susuw anamm>on du ne fa. **13** Afei osusuw opon no fi awemfo adan no mu baako fasu a ewo akyi no atifi kosii oda a eue no di nhweanim no akyi fasu no atifi; na okwan a eda ntam ye anamm>on aduasa ason ne fa. **14** Osusuw faa afasu ntiantia a etwitwa awemfo adan no ntam no nyinaa anim wo opon kwan no mu, na &eye anamm>on aduokron. Nteemu no kosii ntwironoo a anim hwe adiwo ho no. **15** Okwan a efi abontenpon abobow ano kosi ntwironoo no ti ye anamm>on aduosen anum. **16** Awemfo adan ne afasu ntiantia a etwitwa won ntam wo abontenpon kwan no mu no, na bamm> mfensere nketenkete atwa ho ahyia, na saa ara na ntwironoo no mu te, na ne nyinaa buehue koo mu. Afasu ntiantia a etwitwa awemfo adan no ntam no, wo aduadua mme wo anim fefefe. **17** Afei ode me baa adiwo a eda akyi ho no. Ehoo na mihu adan bi ne nsewee bi a ewo adiwo no fasu ase nyinaa; na adan no ye aduasa wo nsewee no ho. **18** Na nsewee no pem apon no nkyen mu, na na etrew senea apon no tenten te; eyi ne ase nsewee no. **19** Afei osusuw okwan a efi opon a ewo ase no anim kosii mfimfini adiwo no akyi; na &eye anamm>on oha ne aduonum wo apuei ne atifi fam. **20** Afei osusuw opon a ani hwe atifi fam na epue mfikyiri adiwo no tenten ne ne trew. **21** Na awemfo adan a abiesa wo afaafa, afasu ntiaa a etwitwa won ntam ne ntwironoo no afefare mu te se opon a edi kan no de. Ne tenten ye anamm>on aduosen anum na ne trew ye anamm>on aduasa ason ne fa. **22** Na ne mfensere nketenkete ne ntwironoo ne mmedua a ode asiesie ho no no nsusuwii nyinaa te se opon a ani hwe apuei fam de no. Atrapoe na w>oforo de koo mu, atrapoe no ne ntwironoo no di nhweanim. **23** Na opon bi wo ho a eko mfimfini adiwo a eue atifi fam pon no di nhweanim, senea na eue wo apuei fam no. Osusuw fii opon baako ano kosii nea eue no di nhweanim no ano; na &eye anamm>on oha ne aduonum. **24** Afei odii m'anim de me koo anafo fam, na mihu opon a ani hwe anafo fam no. Osusuw n'adum ne ntwironoo na na n'atenten te se nkae no. **25** Na mfensere nketenkete wowo opon no ne ntwironoo no ho nyinaa te se mfensere nketenkete a ewo nkae no ho no. Na ntwironoo no tenten ye anamm>on aduowatwe ason na ne trew ye anamm>on aduanan anan. **26** Na atrapoe nnidiso ason na w>oforo koo opon no ano, na

ntwironoo no ne no di nhweanim; na mmedua mfoni wo afasu ntiantia a etwitwa awemfo no adan no ntam no anim wo n'afanu. **27** Na mfimfini no adiwo nso wo ɔpon a ani hwe anafo fam, na osusuw ɔkwan a ɔda saa ɔpon yi ne abontenpon a ɛwɔ anafo fam no ntam; na ɛye anammɔn ɔha ne aduonum. **28** Afei ɔde me faa anafo fam pon no mu baa mfimfini adiwo hɔ. Osusuw anafo fam pon no; na ne tenten nyinaa te se nea aka no. **29** N'awemfo adan, afasu ntiantia a etwitwa adan no ntam ne ntwironoo no nsusuwii ne nea aka no ye pe. Na mfensere nketenkete wowo ɔpon no ne ne ntwironoo no ho nyinaa. Na ne tenten ye anammɔn aduɔson anum na ne trew nso ye anammɔn aduasa ason ne fa. **30** (Apon ntwironoo a atwa mfimfini adiwo no ho ahyia no mu biara tenten ye anammɔn aduasa ason ne fa na ne trew nso ye anammɔn ason ne fa.) **31** Ne ntwironoo hwe afikyiri adiwo hɔ; n'afadum ho wo mmedua a mfoni afɛɛfɛ, na atrapoe nnidiso awotwe na wɔforo de kɔ hɔ. **32** Afei, ɔde me baa mfimfini adiwo hɔ wo apuei fam na osusuw ɔpon no; na ne tenten ne nea aka no ye pe. **33** N'awemfo adan, afasu ntiantia a etwitwa adan no ntam ne ntwironoo no tenten ne nea aka no ye pe. Na hɔ apon no ne ne ntwironoo nyinaa wowo mfensere nketenkete. Na ne tenten ye anammɔn aduɔson anum na ne trew nso ye anammɔn aduasa ason ne fa. **34** Ne ntwironoo hwe mfimfini adiwo hɔ; n'afadum ho wo mmedua mfoni afɛɛfɛ, na atrapoe nnidiso awotwe na wɔforo de kɔ hɔ. **35** Afei ɔde me baa atifi fam pon no ano na osusuwii. Na ne tenten ne nea aka no ye pe, **36** saa ara na n'awemfo adan, afasu ntiantia a etwitwa adan no ntam ne ne ntwironoo te se nkae no, na mfensere nketenkete wo ho nyinaa. Na ne tenten ye anammɔn aduɔson anum na ne trew nso ye anammɔn aduasa ason ne fa. **37** Ne ntwironoo no ani kyere mfikyiri adiwo hɔ, n'afadum no afaanu nyinaa ho wo mmedua a mfoni afɛɛfɛ, na atrapoe nnidiso awotwe na wɔforo de kɔ hɔ. **38** ɔdan bi a ɔpon da ano ben ntwironoo a ɛwɔwo apon a ɛwɔ mfimfini no mu biara ho, hɔ na wohohoro ɔhyew afɔrebɔde ho. **39** Apon abien sisi abontenpon ntwironoo no mu, na so na wokunkum ɔhyew afɔre, bɔne afɔre ne afɔdi afɔre mmoa. **40** Apon abien sisi ntwironoo no akyi, atrapoe no nkyen mu fa ne fa a ɛreko atifi fam pon no ano hɔ. **41** En o nti na apon anan sisi ɔpon no afa abien no fa biara; ne nyinaa ye apon awotwe a so na wokum afɔrebɔ mmoa. **42** Na abo a wɔatwa no apon anan nso wo hɔ ma ɔhyew afɔrebɔde.

Emu biara tenten ye anammɔn abien ne nkyemū anan mu baako, na ne trew nso ye saa ara, ne sorokɔ ye ɔnammmɔn baako ne fa. Saa apon yi so na wɔde afoa ne nkuku a wɔde ye ɔhyew afɔrebɔde ne afɔrebɔde a aka no ho nneemā gu. **43** Na kɔtɔkoro nta adinam a emu biara tenten ye nsateakwaa abiɛsa sensen afasu no nyinaa ho. Apon no so na wɔde afɔrebɔ nam gu. **44** Mfimfini pon no akyi wo mfimfini adiwo no, na adan abien wo; baako bɛn atifi fam pon a ani hwe anafo fam, na baako nso ben anafo fam pon a ani kyere atifi fam. **45** ɔka kyereɛ me se, “ɔdan a ɛwɔ anafo fam no ye asɔfo a wɔhwɛ asɔredan no so no dea, **46** Na ɔdan a ani kyere atifi fam no ye asɔfo a wɔhwɛ aforemuka no so no dea. Eyinom ye Sadok mmabarima a wɔn nko ara ne Lewifo a wotumi ben Awurade na wɔsom wo n'anim.” **47** Afei wosusuw adiwo no. Na ɛye ahinanā a ɔfa biara tenten ye anammɔn ɔha aduonum. Na aforemuka no si asɔredan no anim. **48** Afei ɔde me baa asɔredan no ntwironoo mu, na osusuw ntwironoo no afadum, na ɔfa biara trew ye anammɔn ason ne fa. Na abobow ano no trew ye anammɔn aduonu baako ne fa. Na afasu ntiaa a epuepue ho no trew ye anammɔn anan ne fa wo ɔfa biara. **49** Ntwironoo no trew ye anammɔn aduasa, na efi anim kosi akyi no ye anammɔn dunwotwe. Atrapoe ntoatoaso bi na wɔforo de kɔ hɔ. Na afadum sisi ntwironoo no fa biara.

41 ɔbarima no de me kɔo mfikyiri kronkronbea ho na osusuw afadum no; na ne trew ye anammɔn akron wo ne fa biara. **2** Abobow ano no trew ye anammɔn dunum, na afasu a epuepue wo afaanu no trew ye anammɔn ason ne fa. Afei osusuw mfikyiri kronkronbea a na ne tenten ye anammɔn aduosa na ne trew ye anammɔn aduasa. **3** Afei ɔkɔo mfimfini kronkronbea ho kosusuw n'afadum a ɛwɔ n'abobow ano no; biara trew ye anammɔn abiɛsa. Abobow ano no trew ye anammɔn akron, na afasu a epuepue afaanu no nso trew ye anammɔn du ne fa. **4** Na osusuw mfimfini kronkronbea no tenten; na ɛye anammɔn aduasa na ne trew kosi mfikyiri kronkronbea no nso ye anammɔn aduasa. ɔka kyereɛ me se, “ɛha ne Kronkron Mu Kronkronbea.” **5** Osusuw asɔredan no fasu; na mu piw ye anammɔn akron, na adan a ɛwɔwo nkyen nkyen a atwa asɔredan no ho ahyia no mu biara trew ye anammɔn asia. **6** Wosisii nkyenkyen adan wo asan abiesa a etoa so so. Adan aduasa wo ɔsan biara so. Wɔayɛ asan yi a adan no sisi so no ntrantraa te se apa a atwa asɔredan no fasu no ho

ahyia. **Σ**ye nnyinaso ma adan no, nanso enka asoredan no fasu no. **7** Nkyenkyen adan a ewowə soro no mu trew sen nea ewowə ase. Asan abiesa a atwa asoredan no ho ahyia no, nea ewə soro biara trew sen nea ewə n'ase, eno nti nkyenkyen adan a ewowə soro no mu trew sen nea ewowə n'ase. Atrapoe bi fi əsan a ewə fam pa ara no so foro tra mfimfini asan no ko əsan a eto so abiesa no so. **8** Mihuu bamma a atwa asoredan no ho ahyia a eyə nkyenkyen adan no fapem. Na ne tenten ye anammən akron. **9** Nkyenkyen adan afasu a ewə akyi no mu piw ye anammən ason ne fa. Əkwan a əda asoredan no nkyenkyen adan no a atwa asoredan no ho ahyia **10** ne asəfo adan no ntam ye anammən aduasa. **11** Na apon deda nkyenkyen adan no ano a ani hwe əkwan no. Na baako wə atifi fam na baako nso wə anafo fam; na bamma no anim a əkyere əkwan no so no mu piw ye anammən ason ne fa wə ho nyinaa. **12** Ədan a ani hwe asoredan no adiwo wə atoe fam no trew ye anammən əha ne anum. Ədan no fasu no mu piw ye anammən ason ne fa wə ho nyinaa na ne tenten ye anammən əha aduasa anum. **13** Osusuw asoredan no, na ne tenten ye anammən əha ne aduonum, afei asoredan no adiwo ne ədan no a n'afasu ka ho no nso tenten ye anammən əha ne aduonum. **14** Asoredan no adiwo a ewə apuei fam, de besi asoredan no anim ye anammən əha ne aduonum. **15** Afei osusuw ədan a ani hwe adiwo a ewə asoredan no akyi ne ho abrannaa a ewə əfa biara; na ne tenten ye anammən əha ne aduonum. Mfikyiri kronkronbea, mfimfini kronkronbea ne ntvironoo a ani hwe adiwo, **16** ne abobow ano, mfensere nketenkete ne mmrannaa a atwa abiesa yi ho ahyia, nea əka ho biara ne abobow ano na wəde nnua aduradura ho. Efam afasu no ho kəka mfensere no ano ne mfensere no, na wəde nnua aduradura ho. **17** Əkwan a əda əpon a ekə mfimfini kronkronbea no atifi ne afasu no ho nyinaa, mfimfini ne mfikyiri kronkrommea no ho nyinaa **18** na wəasen kerubim ne mmedua. Mmedua no didi kerubim no akyi. Kerubim biara wə anim abien. **19** Onipa anim kyere mmedua wə əfa baako na gyata anim kyere mmedua no wə əfa baako a aka no. Na wosinsen tetaree asoredan no ho nyinaa. **20** Efi fam de kosi əkwan a əda əpon no atifi ne afasu no ho nyinaa no na wəasen kerubim ne mmedua atetare asa kese no fasu ho. **21** Na mfikyiri kronkronbea no wə apongua ahannan, na nea ewə Kronkron Mu Kronkron no anim no nso te saa ara. **22** Na afəremuka a wəde dua asen

no ahinanan wə hə a ne sorokə ye anammən anan ne fa a əfa biara tenten ye anammən abies; wəde dua na na aye ne ntwea so, ne nnyinaso ne n'afaafa no. Əbarima no ka kyereə me se, "Saa əpon yi na esi Awurade anim." **23** Mfikyiri kronkronbea ne Kronkron Mu Kronkron no nyinaa wowə apon a eyə afaanu. **24** Əpon biara wə mmuei abien a biara wə mpontare. **25** Na wəasen kerubim ne mmedua atetare asa kese apon no ho te senea wəayə wo afasu no ho no, na wəabə dua nkataso asensən ntvironoo no anim. **26** Na mfensere hiahiaa wowə ntvironoo no afasu no afaafa a na wəasen mmedua atetare ofa biara. Na nkyenkyen adan a ewə asoredan no ho nso wowə dua nkataso.

42 Afei əbarima no dii m'anim faa atifi fam kəə mfikyiri adiwo hə de me baa adan a eñe asoredan adiwo no di nhweanim no mu, na eñe atifi fam mfikyiri fasu no nso di nhweanim. **2** Ədan a ne pon kyere atifi fam yi tenten ye anammən əha ne aduonum, na ne trew nso ye anammən aduəson anum. **3** Adan a eñe mfimfini adiwo no ntam kwan ye anammən aduasa ne adan a eñe mfikyiri adiwo no kwan di nhweanim no, əso mmrannaa no kyerskyere anim wə asan abiesa no mu biara so. **4** Adan no anim no na əkwan bi da a ne trew ye anammən dunum na ne tenten ye anammən əha ne aduonum. Wən apon no ano kyerskyere atifi fam. **5** Adan a ewə asan a ewə soro no mu no susua, efise na n'abrannaa no mu trew sen mmrannaa a ewowə asan a edidi ase no. **6** Adan a ewə asan a eto so abiesa no nni afadum senea asan a ewə ase no wə no; enti na mu susua sen adan a ewowə asan a edidi ase no. **7** Na əfasu bi wə nkyen a eñe adan no ne mfikyiri adiwo no sa so; na ne tenten ye anammən aduəson anum a efa adan no anim. **8** Adan a esa so na etoa mfikyiri adiwo no so no tenten ye anammən aduəson anum, nanso adan a esa so a əben kronkronbea no tenten ye anammən əha ne aduonum. **9** Se obi fi mfikyiri adiwo reba mu a, obehu se adan a ewə fam pa ara no abobow ano ani kyere apuei fam. **10** Anafo fam, wə mfikyiri adiwo no fasu a ekə asoredan no adiwo, na eñe mfikyiri fasu no di nhweanim no ho, na adan bi wə hə a **11** əkwan bi da anim. Saa adan yi te se adan a ewə atifi fam no; n'atenten ne ne trew ye pe, ho apon a wəfa mu pue no atenten ye pe. Apon a ewə atifi fam no **12** nso sesə adan a ewə anafo fam apon no. Na əpon bi wə əkwan a eñe ofasu a ekə apuei fam no sa so no ano, əha na wəfa kə adan no mu. **13** Na əka kyereə me se, "Atifi fam ne anafo fam adan a ani

hwē asōredan adiwo no yē asōfo no dea, eħħa na asōfo a wōkō Awurade anim no bedi afōrebōde kronkron no. Eħħa na wōdē afōrebōde kronkron pa ara a eħxē aduan afōrebōde, bōne afōrebōde ne afōdi afōrebōde no begu, efisē beae no yē kronkron. 14 Se asōfo no kō beae kronkron hō a eħse se wōkō mfikyiri adiwo hō kosi se wobeyiyi wōn əsom ntade agu hō, efisē saa ntade no yē kronkron. Eħse se wōhyē ntade foforo bi ansa na waaben mmeaemmea əmanfo tumi kō hō.” 15 Osusuw nea ewō asōredan no mu wiee no, əde me faa apuei pon no ano puei, na osusuw asōredan no hyiae. 16 Əde susudua no susuw apuei fam; na eħxē anammōn ahanson ne aduonum. 17 Osusuw atifi fam na eħxē anammōn ahanson ne aduonum. 18 Osusuw anafo fam na eħxē anammōn ahanson ne aduonum. 19 Afei ədan n’ani hwē atoe fam, na osusuwii no, na eħxē anammōn ahanson ne aduonum. 20 Enti na n’afefare mu no yē anammōn ahanson ne aduonum wō ahinanā no nyinaa, de tew kronkronbea no ho fi kwasafo atenae no ho.

43 Na əbarima no de me baa apuei fam pon no ano, 2 na mihiu Israel Nyarkopōn anuonyam se apue wō apuei fam reba. Na ne nne te se asuten a əreworō, na asase no so hyerēnne wō n’anuonyam no mu. 3 Anisoadehu a minyaa no te senea minyaa no bere a əba beseēe kuropon no ne nea minyaa wō Asubonten Kebar ho no, na mede m’anim butuw fam. 4 Awurade anuonyam faa əpon a ani kyere apuei fam no mu hyen asōredan no mu. 5 Na honhom no pagyaw me de me baa mfimfini adiwo hō na Awurade anuonyam hyē asōredan no ma. 6 Bere a əbarima no gyina me ho no, metee se obi rekasa fi asōredan no mu kyere me. 7 Əkae se, “Onipa ba, eħħa ne m’ahengua sibea ne m’anan ntiaso. Eħħa na metena wō Israelfo mu afebōo. Israelfi rengu me din ho fi bio da; wōn anaa wōn ahemfo remfa wōn aguamammo ne ahemfo no ahoni a nkwa nni mu a wōwōwō wōn sorɔnsorɔmmea no ngu me din ho fi. 8 Bere a wōmaa wōn abobow ano bennē me, na wōn aponguā nso bennē me de a na əfasu na etwa yēn ntam no, wōde wōn akyiwadeyē guu me din kronkron ho fi. Eno nti mesee wōn wō m’abufuw mu. 9 Afei ma wonnyi wōn aguamammo ne ahemfo no ahoni a wonni nkwa no mfi m’ani so, na metena won mu afebōo. 10 “Onipa ba, kyerekyere Israelfo senea asōredan no te na wōn ani nwu wō wōn bōne ho. Ma wonsusuw ne so a enni no ho mfoni ho, 11 na se wōn ani wu nea wōayē ho a, twa asōredan no mfoni kyere

wōn; ne ntotoe, apon a wōfa mu pue ne nea wōfa kō mu, ne mfoni nyinaa, ho akwankyerē nyinaa ne mmara. Kyerē saa nneemā yi wō wōn anim na wōadi me ntotoe ne ne si no mfoni no so. 12 “Asōredan no ho mmara ni: Asase a əda ho wō bepōw no so nyinaa yē kronkron. Eħħe na asōredan no ho mmara te. 13 “Aforemuka no nsusuwii na edidi so yi. Ne suka mu dō yē ənammōn ne fa na ne tħrew nso saa ara, na anoano hī a etwa ho hyia no nso tħrew beye nsateaa akron. Na eyi nso ne aforremuka no tenten: 14 Efi ne mnyinaso a esi suka no so kō ne soro yē anammōn abiesa, na mu piw nso yē ənammōn ne fa, na apa ketewa no ne apa kese no ntam yē anammon asia na apa no mu piw nso yē ənammōn ne fa. 15 Aforemuka no wusiw tokuru no soroko yē anammōn asia a mmen anan a ano hwē soro tuatua ho. 16 Aforemuka wusiw tokuru no yē ahinanā, na ofa biara yē anammōn dunwōtwe. 17 Aforemuka no apa a ewo soro no nso yē ahinanā a afanān no mu biara yē anammōn aduonu baako, na kaa a eħxē nsateaa akron da apa no ano na suka a etwa ho ahyia yē ənammōn ne fa. Atrapoe a əkō aforremuka no so no ani hwē apuei fam.” 18 Əka kyerees me se, “Onipa ba, seet se na Otumfo Awurade se: Eynom na əbeyē nhayħyē a wōbēfa so abo əhyew afore ne əkwan a, se wosi aforremuka no wie a wōbēfa so de mogya apete ho: 19 Eħse se wōde nantwi ba ma asōfo a wōyē Lewifo na wofi Sadok abusua mu na wōba m’anim besom me no se bōne afōrebōde, Otumfo Awurade asem ni. 20 Eħse se wōfa nantwi ba no mogya no bi na wōde keka aforremuka mmen anan no ho. Wōde bi bekeka apa a ewo soro no ntwōtōwō so ne anoano kaa a etwa ho ahyia no ho na wōanam so atew aforremuka no ho de aye mpata nso. 21 Eħse se wōfa bōne afōrebōde nantwi no na wokħayew no wō asōredan no ho faako a wōyai ato hō, wō kronkronbea no akyi. 22 “Da a eto so abien no, eħse se wōde əpapo a onni dēm ma se bōne afōrebōde, na eħse se wodwira aforremuka no ho senea wōde nantwi no yē no. 23 Se wōwie ho dwira a, eħse se wōde nantwi ba ne adwennini a wofi buw no mu a wonni dēm bebō afore. 24 Eħse se wōde wōn ba Awurade anim, na asōfo de nkyene pete wōn so na wōde bō əhyew afore ma Awurade. 25 “Eħse se wōde əpapo ba se bōne afōrebōde nnanson; afei eħse se wōde nantwi ba ne adwennini a wofi buw mu na wonni dēm nso ba. 26 Wōbeyē mpata ama aforremuka no nnanson de atew ho; seet se na wōbeyē de asi hō ama dwumadi no. 27 Saa nna yi akyi, efi da a eto so awotwe de rekō no,

esē se asōfo no de mo hyew afōrebōde ne asomdwoe afōrebōde no ba afōremuka no so. Afei megye mo ato mu, Otumfo Awurade asem ni.”

44 Afei əbarima no san de me baa kronkronbea no abōntenpon a əkyerē apuei fam no ano, na wōato mu. **2** Na Awurade ka kyerē me se, “Esē se əpon a wōato mu yi tena hō saa ara. Ense se wobue. Obiara mfa hō nhyen mu. Ense se wobue, efise Awurade, Israel Nyankopon afa hō ahyen mu. **3** Əhene no ankasa nko ara na obetumi atena abōntenpon no ano na wadidi wō Awurade anim. Əno na otumi fa abōntenpon no ntwironoo mu hyen mu, na əfa hō ara fi adi.” **4** Afei əbarima no de me faa atifi fam abōntenpon no mu de me baa asōredan no anim. Mehwēe, na mihiu Awurade anuonyam se ahye Awurade asōredan no ma, na mibutuw hō. **5** Na Awurade ka kyerē me se, “Onipa ba, hwe ade yiye, tie no yiye, na ma w'ani nku biribiara a mēka akyerē wo a əfa nhyeheyē a əwə Awurade asōredan no ho nyinaa ho. Ma w'ani nku asōredan no pon ne mmeae a wōfa fi adi fi kronkronbea hō no nyinaa ho. **6** Ka kyerē Israelfo atuatewfo no se, ‘Sē na Awurade se: Mo akyiwadeyē no adəoso. Israelfo! **7** Mo akyiwadeyē a aka no nyinaa akyi no, mode ananafo a wōyē koma mu ne honam fam momonotofo abā me kronkronbea de agu m'asōredan ho fi, bere a mode aduan, srađe ne mogya bres me na mossee m'apam no. **8** Se mobeyē mo adwuma a əfa m'akronkronne ho no, momaa afoforo bēhwēe me kronkronbea so mmom. **9** Sē na Otumfo Awurade se: Ənanani a əyē koma mu ne honam fam momonoto biara nni kwan se əhyen me kronkronbea hō, ananafo a wōte Israelfo mu mpo nni kwan saa. **10** “Lewifo a wofii me nkyen kōo akyirikyiri bere a Israel fom kwan ne wōn a wōtwee wōn ho fii me ho kodii wōn ahoni akyi no, esē se wōn bōne so asodi beda wōn so. **11** Wobetumi asom wō me kronkronbea hō bere a wōhwe asōredan no apon so na wōsom wō mu; wobetumi akum əhyew afōrebōde na wōbō afōre ama nnipa no, na wōagyina nnipa no anim asom wōn. **12** Nanso esiane se wōsom wōn wō wōn ahoni no mu na wōmaa Israelfo kōo bōne muti, mama me nsa so aka ntam se, esē se wōn bōne so asodi beda wōn so. Otumfo Awurade asem ni. **13** Ense se wōben me se wōrebēsom me se asofo anaase wōben m'akronkronne mu biara anaa m'afōrebōde kronkron; esē se wōn akyiwade ahorow ho aniuwa ka wōn. **14** Nanso mede asōredan no mu dwumadi bēhyē wōn nsa, ho som biara wōnyē wō mu. **15** “Na

mmom asōfo a wōyē Lewifo ne Sadok asefo a wōyēe adwuma nokware wō me kronkronbea bere a Israelfo fom kwan no betumi abēn me na wōasom wō m'anim; esē se wōgyina m'anim na wōbre me srađe ne mogya afōrebōde, Otumfo Awurade asem ni. **16** Wōn nko ara na wōwō ho kwan se wōhyēn me kronkronbea hō; wōn nko ara na wōwō ho kwan se wotwiw bēn me pon, besom wō m'anim na wōyē me som nnwuma. **17** “Se wowura apon a əkō mfimfini adiwo no mu a, esē se wōhyē nwera ntade. Ense se wōhyē kuntu ntade, bere a wōresom wō apon a əkō mfimfini adiwo hō anaasē asōredan no mu no. **18** Esē se wōbō nwera abotiri na wōhyehē nwera ntade wō wōn ase. Ense se wōhyehē biribiara a əbēma wōafi fifiri. **19** Se wōkō mfikyiri adiwo, faako a nnipa no wō no a, esē se woyi ntade a wōhyē de somee no na wōgyaw de gu adan kronkron no mu, na wōhyehē ntade foforo, se əbeyē a wōremfa wōn dwumadi ntade no nnwira nnipa no ho. **20** “Ense se wōbō tikkaw anaase wōma won tinwi fuw kuhaa, mmom esē se wobubu so fefee. **21** Əsōfo biara nnom bobesa bere a wahyen mfimfini adiwo hō. **22** Ense se wōware akunafo anaa mmea awaregyaefo. Wotumi ware mmabun a wōyē Israelfo asefo anaa akunafo a na anka wōn kununom yē asōfo. **23** Wōnkyerēkyerē me nkurōfo nsonoe a əda ade a əyē kronkron ne ade a əyē kwasafō de ntam, na wōmma wōn nhu nea əma biribi yē ade a ho ntew anaase ho tew. **24** “Akasakasa biara mu no, asofo na wōbeyē atemmufo agyina me mmaransem so abu aten. Esē se wodi me mmara ne m'ahyede a əfa m'afahye ahorow no so, na wōyē me homenna kronkron. **25** “Ense se əsōfo kō funu ho na əde gu ne ho fi; gye se funu no yē n'agya, ne na, ne ba, ne nuabarima anaa ne nuabea a onwaree; ne saa de, otumi kō ho de gu ne ho fi. **26** Na se odwira ne ho a, esē se ətwēn nnanson. **27** Da a əbēkō kronkronbea no mfimfini adiwo hō akosom wō kronkronbea hō no, esē se əbō bōne afōre ma ne ho, Otumfo Awurade asem ni. **28** “Me nko ara ne agyapade a asōfo no wō. Ense se moma wōn kyēfa biara wō Israel. Mēyē wōn kyēfa. **29** Wobedi aduan afōrebōde, bōne afōrebōde, afōdi afōrebōde, na biribiara a wōahyira so ama Awurade wō Israel no bēye wōn dea. **30** Mo nnuaba a edi kan no mu nea edi mu ne mo akyēde sononko no nyinaa bēye asofo no de. Esē se mode mo mmōre a edi kan no ma wōn na nhŷira atena mo afi mu. **31** Ense se asōfo no we aboa biara a wawu nam; se əyē anomaa anaa wuram aboa biara.”

45 “Sε mokyekyε asase no mu sε agyapade a, εsε sε mode fa bi ma Awurade sε ɔmantam kronkron a ne tenten yε anammɔn mpem aduasa ason ne ahanum, na ne trew nso yε anammɔn mpem aduasa; saa beae no nyinaa beyε kronkron. 2 Wobegyaw asase yi mu bi a εyε ahinanan a ne fa biara yε anammɔn ahanson ne aduonum ama kronkronbea, na mfikyisase a atwa ho ahyia no trew yε anammɔn aduɔson anum. 3 Munsusuw ɔmantam kronkron asase no mu bi a ne tenten yε anammɔn mpem aduasa ason ne ahanum na ne trew nso yε anammɔn mpem dunum. Əhø na wobesi kronkronbea, Kronkron Mu Kronkron no. 4 Əbεyε asase no fa a εyε kronkron ma asɔfo a wɔsɔm wɔ kronkronbea na wɔbɛn Awurade, na wɔsɔm wɔ n'anim. Əhø na wobesisi wɔn afi na aye beae kronkron ama kronkronbea no nso. 5 Asase a ne tenten yε anammɔn mpem aduasa ason ne ahanum na ne trew nso yε anammɔn mpem dunum beyε beae a wobεyekye nkurow ama Lewifo a wɔsɔm wɔ asoredan mu no atena mu sε wɔn agyapade. 6 “Wobegyaw asase a ne trew yε anammɔn mpem ason ne ahanum na ne tenten nso yε anammɔn mpem aduasa ason ne ahanum a εtɔa beae kronkron no so no ama kuropɔn no; əbεyε Israelfi nyinaa de. 7 “Əhene no bεfa asase a εne ɔmantam kronkron no ne kuropɔn no dabea bɔ hye. Əbetrew ako atɔe fam ne apuei fam akɔpem atɔe ne apuei ahye so, na εne mmusuakuw no mu baako asase abɔ hye wɔ atifi fam ne anafo fam. 8 Asase no beyε n'agyapade wɔ Israel. Na me mmapɔmma renhyε me nkurɔfɔ so bio, na mmom wɔbɛma Israelfo kwan ama wɔafa asase no senea wɔn mmusuakuw no te. 9 “Sε na Otumfo Awurade se: Moadu akyiri pa ara. Israel mmapɔmma! Munnyae mo basabasayε ne mo nhyeso na monye nea εtεε na eye. Munnyae me nkurɔfɔ nsase a mugyigyei no, Otumfo Awurade asem ni. 10 εsε sε mode nsania ne asusude a εyε pe susuw ade. 11 Kenten baako, a εyε lita əha aduwɔtwe abien, na mode besuwu ade biara dodow; əfah ne bat beyε kenten baako mu nkyemu du. 12 Dwete mpɔw na mode besuwu ade mu duru. Dwete mpɔw baako beyε gram du abien, na dwete mpɔw aduasia aye gram ahanson aduonu. 13 “Akyεde sononko a εsε wode ma ni: Awi kilogram abiesa ne atoko kilogram abien ne fa. 14 Ngo dodow a wɔatwa ato hɔ no nyε lita abien ne fa. 15 Afei wɔmfɑ nguankuw ahannu a wɔwɔ Israel adidibea a hɔ wɔ nsu no mu baako. Eyinom na wode beyε aduan a forebode, əhyew a forebode ne asomdwoe a forebode

a əbεyε mpata ama nnipa no, Otumfo Awurade na ose. 16 εsε sε Israelfo nyinaa kɔkɑ əheneba no ho na əde n'aforebode ba. 17 Əbεyε əheneba no asεde sε əde a forebode a wode ma əsom afahyε bi te sε ɔsram foforo afahyε, homenna ne nna a εtete saa no ba. Əde bɔne ho a forebode, əhyew ho a forebode, atoko a forebode, nsa a forebode ne asomdwoe a forebode beba abεyε nkabomde ama Israel. 18 “Sε na Otumfo Awurade se: ɔsram a edi kan no da a edi kan no, εsε sε wode nantwinini ba baako a ne ho nni dɛm dwira kronkronbea hɔ. 19 εsε sε ɔsfo no de bɔne a forebode no mogya no bi keka asoredan no apongua, a foremuka no apa a εwɔ soro no ntwea so anan no ne mfimfini adiwo no apongua ho. 20 εsε sε woyε ade koro yi ara wɔ ɔsram no da a εtɔ so ason de ma obiara a wanhyε da na əyεsε bɔne anaa nim a onnim ntı əbεyε bɔne, na wonam so de aye mpata ama asoredan no. 21 “ɔsram a edi kan no da a εtɔ so dunan no, εsε sε mudi Twam Afahyε a εyε aponto a wode nnanson na eye no, saa bere no, mubedi brodo a mmɔkaw nni mu. 22 Saa da no εsε sε əhene no de nantwinini a wode bεbɔ a fore ama no ne asase no so nnipa nyinaa ba. 23 Da biara wɔ nnanson Afahyε no mu, εsε sε əhene no de nantwinini ason ne adwennini ason a wɔn ho nni dɛm biara ba sε əhyew a forebode ma Awurade, ne əpapo sε bɔne a forebode. 24 Nea εsε sε əde ba sε aduan a forebode yε kenten baako (lita aduonu abien) a εka nantwinini biara ho ne kenten baako (lita aduonu abien) nso a εka Odwennini baako biara ho. Ngo lita anan nso ka kenten biara ho. 25 “Nnanson Afahyε a wofι ase wɔ ɔsram a εtɔ so ason no da a εtɔ so dunum no mu no, əhene no de saa nneema no ara beba sε bɔne a forebode, əhyew a forebode, aduan a forebode ne ngo.

46 “Sε na Otumfo Awurade se: εsε sε wɔtɔ mfimfini adiwo pon a ani hwe apuei no mu nnafua asia a wode yε adwuma, nanso Homeda ne ɔsram Foforo da no de, εsε sε wɔma ano da hɔ. 2 Əhene no befi mfikyiri awura əpon no ntwironoo mu na wabegyina apongua no ho. Asɔfo no de ne hyew a forebode ne asomdwoe a forebode bεbɔ a fore. Əbesore wɔ əpon no abobow ano na wasan apue, nanso wɔrento əpon no mu kosi anwummere. 3 Homenna ne ɔsram foforo nna no, εsε sε asase no sofo sore wɔ Awurade anim wɔ əpon no abobow ano. 4 A forebode a εsε sε əhene no de bɛ Awurade wɔ Homeda no yε nguantenmma asia ne Odwennini baako a wɔn mu biara ho nni dɛm. 5 Aduan a forebode a wode ka Odwennini no ho yε

kilogram dunsia, na nea wode ka nquantenmma no ho ye nea eso ani, na ode ngo lita anan ka aduan kilogram dunsia biara ho. 6 Osram Foforo da no, omfa nantwi ba a oye onini, nquantenmma asia ne adwennini a won mu biara nnii dem mmra. 7 Omfa atoko kilogram dunsia nka nantwinini no ho ne adwennini no nso saa ara, na nquantenmma no de, omfa atoko dodow a ope se ode ma. Omfa ngo lita anan nka atoko kilogram dunsia biara ho mmra se aduan afrebode. 8 Na se ohene no rebeyen mu a, omfa opon no ntwironoo no mu, na ese se ho ara na ofa de fi adi. 9 “Na se asase no sofo ba Awurade anim apontonna no a, nea obefati pon no mu akosore no, omfa anafo pon no mu mfi adi; saa ara na nea ofa anafo pon mu ko mu no nso mfa atifi pon no mu mfi adi. Ense se obiara san fa opon a ofaa mu hyen mu no mu fi adi. 10 Ese se ohene no fra won mu; one won beba mu na one won aphi adi. 11 “Afahye ne apontonna no, aduan afrebode no nyen nantwinini baako ne atoko kilogram dunsia, adwennini ne atoko kilogram dunsia, na nquantenmma no de, atoko dodow a eso ani na ode beka ho, na ngo lita anan ka atoko kilogram dunsia biara ho. 12 “Bere biara a ohene no befi ne pe mu abo afore ama Awurade no, se eyen ohyew afre anaa asomdwoe afre no, ese se wobue opon a ekyere apuei no ma no. Obefati ne ohyew anaa n asomdwoe afre no senea oye no wo Homeda no. Afei obefati adi, na eno akyi no wobeto opon no mu. 13 “Da biara da, anopa biara, ese se wode oguamma a wadi afe na onni dem bebo ohyew afre ma Awurade. 14 Anopa biara ese se woboe aduan afore a eyen atoko kilogram abiesa ne ngo lita baako ne fa a wode befotow siam no. Aduan afore a woboe ma Awurade yi ye nhyeheyee a ebetena ho daa. 15 Eno nti wode oguamma ne atoko afrebode ne ngo no bema anopa biara se daa ohyew afrebode. 16 “See na Otumfo Awurade se: Se ohene no de n'agypade no mu bi kye ne mmabarima no mu bi a, ebeye n'asefo dea na eyen won agyapade. 17 Nanso se ode n'agypade no mu bi kye n'asomfo no mu bi a, ebeye oasomfo no dea kosi n'ahofadi afe. Eno akyi ebesan abeyen ohene no dea. N'agypade ye ne mmabarima nko ara dea. 18 Ense se ohene no gye nnipa no agyapade biara, pam won fi won asase so. Ese se oma ne mmabarima agyapade fi ono ankasa ahode mu, senea me nkurofo mu biara remfi n'asase so.” 19 Afei obarima no de me faa okwan a eda opon no nkyen mu a eko adan akronkron a ekyere atifi fam no, nea eyen asofo no

dea no mu, na okyere me beae bi a ewo atoe fam. 20 Oka kyerese me se: “Eha ne baabi a asofo no benoa afodi afrebode ne bone afrebode na woato atoko afrebode, senea woremfa mma mfikyiri adiwo ho mmedwira nkurofo no ho.” 21 Ode me baa adiwo a ewo afikyiri ho no na odii m'anim de me koo ne ntwea anan no so, na mihiu adiwo foforo wo tweas biara so. 22 Mfikyiri adiwo no ntwea so anan no mu biara wo adiwo a chye mu a ne tenten ye anammon aduosia na ne trew ye anammon aduanan anum; na saa adiwo yi nyinaa kese ye pe. 23 Afasu no mu biara anim no na woahyehye abo de ase no aye muka wo afaafa nyinaa. 24 Oka kyerese me se, “Eyinom ne mukaase a won a wosom wo asoredan mu no benoa nkurofo no afrebode.”

47 Obarima no de me san baa asoredan no kwanano, na mihiu se asu fi asoredan no abobowano ase a esen ko apuei fam (na asoredan no ani hwe apuei fam). Na asu no sen fii asoredan no ase wo anafo fam; afremuka no anafo fam. 2 Ode me fii adi faa atifi fam pon no mu na ode me faa mfikyiri baa abortenpon a ani hwe apuei no, na na asu no sen fi anafo fam. 3 Bere a obarima no rekoo apuei fam a okura susuhama no, osusuw anammon apem ahannum, na afei ode me faa nsu a ededa nan ase mu. 4 Osusuw anammon apem ahannum bio na ode me faa nsu a ededa kotodwe mu. Osusuw anammon apem ahannum bio na ode me faa nsu a ededa sisi mu. 5 Osusuw anammon apem ahannum bio na afei na asu no aye asubonten a merentumi ntwa, efise na mu do nti, ese se woguare asubonten a obiara ntumi ntwa. 6 Obisaa me se, “Onipa ba wuhu eyi ana?” Afei osan de me baa asubonten no konkoon so. 7 Miduu ho no, mihiu nnua bebree wo asubonten no konkoon abien no so. 8 Oka kyerese me se, “Saa asu yi sen ko apuei fam kobo Araba mu na ho na ebo po mu. Faako a ebo po mu ho no na nkyene nni asu no mu. 9 Baabiara a asu no sen fa no, abode a wowa nkwa bebree betena ho. Mpataa bebree beba ho efise saa asu no sen fa ho na ema nsu a eyen nkyenkyene no ye nsu pa; biribiara ye yiye wo baabiara a asu no sen fa. 10 Apopofo begyinagyina mpoano ho; efi En-Gedi kosi En-Eglaim, wobenya baabi ahata won asau. Mpataa no beyen ahorow bebree te se mpataa a ewo Po kese no mu. 11 Nanso dontori ne aforow no de, ebetena ho saa ara. Wobegyaw ho ama adan nkyene. 12 Nnuaba nnua ahorow benyin wo asubonten no konkoon abien

no so. Wən nhaban rempo, na wən abasow renni huammo. Wəbesow aba osram biara, efise nsu a efi kronkronbea hə no sen kə hə. Wən aba bəye aduan na wəde wən nhaban asa yare.” **13** See na Otumfo Awurade se: “Ahye a wobetoto de akyekye asase no mu ama Israel mμusuakuw dumien no se agyapade a kyef a abien bəye Yosef dea no ni. **14** Wobekyekye mu pəpəepe ama wən. Efise memaa me nsu so kaa ntam se mede bəma mo agyanom na saa asase yi bəye mo agyapade. **15** “Eyi na əbəye asase no hye: “Atifi fam hye no befa Hetlon kwan so akofi Po kese no, atwa mu Lebo Hamat akə Sedad, **16** Berota ne Sibraim (a əda Damasko ne Hamat hye no ntam), na atoa so ako Haser Hatikon a eno nso wə Hauran hye so. **17** Əhye no befi po no, afa Damasko atifi fam hye so akosi Hasar-Enan na Hamat hye no abeda atifi fam. Eyi na əbəye atifi fam hye. **18** Apuei fam hye no befi Hauran ne Damasko ntam afa Yordan a əda Gilead ne Israel asase no ntam, atoa so afa apuei fam po no akosi Tamar. Eyi na əbəye apuei fam hye.” **19** Anafo fam hye no befi Tamar akə Meriba Kades nsuwansuwa ho, na atoa so afa Misraim asuwa akosi Po Kese no. Eyi na əbəye anafo fam hye. **20** Atəe fam no, Po Kese no bəye əhye akosi faako a əne Lebo Hamat di nhwəanim. Eyi bəye atəe fam hye. **21** “Monkyekye asase yi mma mo ho mo ho, senea Israel mμusuakuw no te. **22** Monkyekye mu se agyapade mma mo ho ne ahəho a wəte mo mu a wəwə mma. Ese se mofa wən se nnipa a wəawo wən se Israelfo te se mo ara; ese se wonya kyef a wə Israel mμusuakuw no mu. **23** Abusuakuw biara a əhəho bi bədəm no, mu na ese se woma no n’agypade,” Otumfo Awurade asem ni.

48 “Mμusuakuw no din na edidi so yi: “Dan benya kyef a baako wə atifi hye so hə; əbefa Hetlon kwan so akə Lebo Hamat, Hasar-Enan ne Damasko atifi fam hye a edi Hamat so no bəye əhye a efi apuei fam kə atəe fam no fa bi. **2** Aser benya kyef a baako; əne Dan kyef a no bəbə hye afi apuei fam akosi atəe fam. **3** Naftali benya kyef a baako; əne Aser kyef a no bəbə hye afi apuei fam akosi atəe fam. **4** Manase benya kyef a baako; əne Naftali kyef a no bəbə hye afi apuei fam akosi atəe fam. **5** Efraim benya kyef a baako; əne Manase asase no bəbə hye afi apuei fam akosi atəe fam. **6** Ruben benya kyef a baako; əne Efraim asase bəbə hye afi apuei fam akosi atəe fam. **7** Yuda benya kyef a baako; əne Ruben asase bəbə hye afi apuei fam akosi atəe fam. **8** “Yuda nsase no hye a efi apuei kosi

atəe no so na kyef a wode bəma se akyede sononko no bedi. Ne trew bəye anammon mpem aduasa ason ne ahannum. Na ne tenten, efi apuei kosi atəe no ne mμusuakuw no kyef a baako bəye pə, na kronkronbea no bəwə mfimfini. **9** “Kyef a sononko a wode bəma Awurade no tenten bəye anammon mpem aduasa ason ne ahannum. Na ne trew aye anammon mpem dunum. **10** Eyi bəye kyef a kronkron ama asəfo no. Əbəye anammon mpem aduasa ason ne ahannum ne tenten mu wə atifi fam, na aye anammon mpem dunum wə atəe fam. Əbəye anammon mpem dunum wə apuei fam, na anafo fam nso əbəye anammon mpem aduasa ason ne ahannum. Ne mfimfini bəye Awurade kronkronbea. **11** Eyi bəye Sadokfo asəfo a wəayə wən kronkron no de, wən a wodii me nokware som me na wəannan amfi me nkyen senea Lewifo yee, bere a Israelfo dan fii me nkyen no. **12** Əbəye akyede sononko a efi asase no kyef a əye kronkron no mu ama wən, kyef a kronkron mu kronkron a əne Lewifo asase no bə hye. **13** “Asəfo no asase nkyen mu no, Lewifo no benya kyef a ne tenten yə anammon mpem aduasa ason ne ahannum, na ne trew yə anammon mpem dunum. Ne tenten nyinaa bəye anammon mpem aduasa ason ne ahannum, na ne trew nyinaa nso asi anammon mpem dunum. **14** Ense se wətən anaase wode mu fa biara sesa biribi. Asase no mu nea əye papa ni na ense se ekə obi foforo nsam, efise əye kronkron ma Awurade. **15** “Asase a aka a ne trew yə anammon mpem ason ne ahannum na ne tenten nso yə anammon mpem aduasa ason ne ahannum no bəda hə ama kuropən no mufo. Wobesisi adan wə so na wəde bi nso aye mmoa adidibea. Kuropən no bəda ne mfimfini **16** na ne kese bəye anammon mpem asia ahanson aduonum wə atifi fam, anafo fam, apuei fam ne atəe fam. **17** Kuropən yi mmoa adidibea no kese bəye anammon ahaasa aduonum anum wə n’afanan biara. **18** Asase a aka a əda kyef a kronkron no ho wə ne tenten mu no bəye anammon mpem dunum wə n’apuei fam ne n’atəe fam. So nnəbae no na kuropən no mu adwumayefo bedi. **19** Kuropən no mu adwumayefo a wəye asase no so kua no bəye wən a wofi Israel mμusuakuw nyinaa no mu. **20** Asase no nyinaa bəye ahinanan a ne fa biara susuw anammon mpem aduasa ason ne ahannum. Wubeyi kyef a kronkron no ne kuropən no asase asi nkyen se akyede sononko. **21** “Asase a aka a ededa kyef a kronkron ne kuropən no asase ho no bəye əhene no

dea. Efi apuei fam a esusuw anammɔn mpem aduasa ason ne ahannum no, asase no bɛtrew akosi apuei fam hye so, na atœ fam nso, ɛbetrew akosi atœ fam hye so. Nsase abien a ɛne mmusuakuw asase no sa so no beye ɔhene no dea, na kyɛfa kronkron a asoredan no kronkronbea ka ho no bɛwɔ wɔn mfimfini. **22** Eno nti Lewifo no asase ne kuropɔn no asase beda ɔhene asase no mfimfini. ɔhene no asase no beda Yuda ne Benyamin ahye no ntam. **23** “Mmusuakuw a aka no, “Benyamin benya kyɛfa baako; ebefi apuei fam akɔ atœ fam. **24** Simeon benya kyɛfa baako, ɛne Benyamin asase no bɛbɔ hye afi apuei fam akɔ atœ fam. **25** Isakar benya kyɛfa baako; ɛne Simeon asase no bɛbɔ hye afi apuei fam akɔ atœ fam. **26** Sebulon benya kyɛfa baako; ɛne Isakar asase no bɛbɔ hye afi apuei fam akɔ atœ fam. **27** Gad benya kyɛfa baako; ɛne Sebulon asase no bɛbɔ hye afi apuei fam akɔ atœ fam. **28** Gad kyɛfa no hye a ɛda anafo fam no bɛkɔ anafo fam afi Tamar aka Meriba Kades nsuwansuwa ho, ɛbɛfa Misraimasuwa akosi Po Kese no. **29** “Eyi ne asase a wobekyekyɛ ama Israel mmusuakuw no sɛ agyapade, na eyinom beye wɔn kyɛfa,” Otumfo Awurade asem ni. **30** “Eyinom ne apon a wobɛfa mu apue afi kuropɔn no mu: “Efi ase wɔ atifi fam fasu a ne tenten yɛ anammɔn mpem asia ahanson ne aduonum no, **31** wɔde Israel mmusuakuw dumien no din bɛtoto kuropɔn apon no. Apon abiesa a ɛwɔ atifi fam no beye: Ruben pon, Yuda pon ne Lewi pon. **32** Apuei fam fasu a ne tenten yɛ anammɔn mpem asia ahanson ne aduonum no, wɔde apon abiesa bɛtoto Yosef, Benyamin ne Dan. **33** Anafo fam fasu a ne tenten yɛ anammɔn mpem asia ahanson aduonum no, wɔde apon abiesa no bɛtoto Simeon, Isakar ne Sebulon. **34** Atœ fam fasu a ne tenten yɛ anammɔn mpem asia ahanson aduonum no, wɔde apon abiesa no bɛtoto Gad, Aser ne Naftali. **35** “ɔkwan a etwa kuropɔn no nyinaa ho hyia no tenten yɛ anammɔn mpem aduonu ason. “Na efi saa da no, wɔbɛfre kuropɔn no se, ‘Awurade Wɔ Ho.’”

Daniel

1 Yudahene Yehoiakim dii ade ne mfe abiesa mu no, Babiloniahene Nebukadnessar baa Yerusalem de n'asraafo betuua oman no ano. **2** Awurade maa no dii Yudahene Yehoiakim so nkonom. Bere a Nebukadnessar resan aksa Babilonia no, otasee akronkronne bi fii Onyankopon asoredan mu, de koo n'abosonnan mu koguu adekorabea ho wo Babilonia asase so. **3** Afei ohene no ka kyerees ne piamfohene Aspenas se, omfa mmerante no bi a wofi Yuda adehye abusua mu, ne won a wofi mmmusua atitiriw mu a wode won aba Babilonia se nnommum no mmra ahemfi ho, **4** mmerante ahooedenfo a won ho nni dem, na won ho ye fe. Hwe se wowa nhamu, na woadom won osuahu mu akyede a wonim nyansa, na wowa nnyinaso bi a ebema wootumi asom wo ahemfi ho. Kyere mmerante no Kaldeafo kasa ne ne nhoma. **5** Ohene no hyee se, daa wofa aduan ne nsa a efi ne didipon so mmre won. Na ese se wotetew won mfe abiesa, na won mu bi abeyee n'asomfo. **6** Mmerante baanan bi a woyii won no ne Daniel, Hanania, Misael ne Asaria a won nyinaa fi Yuda abusuakw mu. **7** Piamfohene no de din foforo totoo won. Otoo Daniel Beltesasar; otoo Hanania Sadrak; otoo Misael Mesak na otoo Asaria Abednego. **8** Na Daniel yee n'adwene se orenni aduan, nnom nsa a ohene no de bebre won no, osree piamfohene no se omma no kwan na wangu ne ho fi. **9** Na Onyankopon maa Daniel nyaa piamfohene no anim adoe ne mmoborohunu. **10** Piamfohene no ka kyerees Daniel se, "Me wura ohene no ahye se munni saa aduan yi, na monnom nsa no. Se mofonfon na wode mo toto mmabun a woye mo tipenfo no ho a, ohene no ebema wootwa me ti se matoto m'adwuma ase." **11** Daniel ka kyerees osomfo a piamfohene no de no asi ono ne Hanania, Misael ne Asaria so no se, **12** "Ma yen nhabamma ne nsu nnadu, na fa so yen hwe. **13** Afei fa yen toto mmerante afoforo no a woredi ohene nnuan pa no ho, na hwe senea yete. Eno akyi, ye wo nko a senea wuhu." **14** Enti osomfo no penee asem a Daniel de too n'anim no so, sooo won hwee nnadu. **15** Nnadu no akyi, wohuu se won anim aye fe na wowa honam sen mmerante a wodii ahennuan no nyinaa. **16** Enti osomfo no sii gyinae se obetao so ama won nhabamma nko ara, na wamfa ahennuan amma won. **17** Na mmerantewa baanan yi Nyankopon maa won nhomanim ne nyansahu nyinaa mu nimdees, na

Daniel nyaa anisoadehu ne dae nkyerease ho nimdees. **18** Bere a ohene no ahye no soe no, ospanyin no de mmerante yi nyinaa bree Nebukadnessar. **19** Ohene no ne won nyinaa kasa, na won mu biara aso n'ani gye se, Daniel, Hanania, Misael ne Asaria. Enti wode won kaa ohene no piamfo no ho. **20** Asem biara a ehia nyansa ne ntease a ohene no bisa won no ohu se wosen nkonyaayifo ne peadeahufo a wowa n'aheman mu nyinaa no mpen du. **21** Daniel tenaa ha ara kosii ohene Kores adedi afe a edi kan mu.

2 Nebukadnessar adedi mfe abien so, ososoo dae bi ma ehaw no ara kosii se, na ontumi nna. **2** Ofree ne nkonyaayifo, peadeahufo, ntafowayifo ne Kaldeafo, ka kyerees won se, wonkyere no dae ko no. Wobegyinaa ohene no anim no, **3** okae se, "Maso dae bi a ehaw me, enti mepe se mokyere me dae ko a mesoe no, efise ese se mihi." **4** Na Kaldeafo no buaa no wo Arameike kasa mu se, "Ohene nkwa so! Ka dae no kyere yen, na yebekyere ase." **5** Nanso ohene no ka kyerees Kaldeafo no se, "Eyi ne gyinae a masi wo asem yi ho. Se moantumi anka me dae no, na moankyere me ase a, wobetwita mo mu asinasin, na wobebubu mo afi, ama afuw wura. **6** Na se moka me dae no, kyere me ase a, mema mo akyede a eso bi mmaa da, na mabu mo aba so. Monka dae no, na monkyere me ase." **7** Wokaa bio se, "Yesre wo, Nana, ka dae no kyere w'asomfo, na yebekyere wo ase." **8** Ohene no buae se, "Mahu mo nnaadaa no. Mahu se, moretwentwen bere no so, na munim gyinae a masi wo asem a mekae no ho. **9** Se moanka dae no ankyere me a, asotwe baako pe na eda ho ma mo. Moapam se mubedi atoro adaadaa me. Mususuw se asem no besesa. Monka dae no nkyere me, na ebema mahu se mubetumi akyere ase." **10** Kaldeafo no buaa Ohene no se, "Onipa teasefo biara nni ho a obetumi akyere wo, Nana, wo dae a woaso no. Na ohene biara nso nni ho, se okoron anaa ne tumi so, a wabiso nkonyaayifo, peadeahufo anaa Kaldeafo saa asem yi bi pen. **11** Ohene abisade yi ye den dodo. Obiara nni ho a obetumi aka wo dae no gye anyame. Nanso won tenabea nni wiase yi mu." **12** Ohene no tee saa asem no, ne bo fuw yiye, enti ahye se, wonkunkum anyansafo a wowa Babilonia nyinaa. **13** Na esiane ohene no mmaraden se wonkunkum anyansafo no nti, wosomaa mmarima se wonkohwehwe Daniel ne ne nnamfonom, na wonkunkum won. **14** Bere a, Ariok a oyee ohene no awemfo so panyin baa se orebekum

won no, Daniel faa nyansakwan so ne no kasa. 15 Daniel bisaa Ariok se, “Aden nti na ohene hyee mmara a awo yee den saa?” Na Ariok kaa nea asi nyinaa kyere no. 16 Daniel kohuu Ohene no, na osree no se omma no bere kakra na obeba abekyere dae no ase. 17 Na Daniel koo ne fi koo ne nnafonom Hanania, Misael ne Asaria amannee faa asem a asi no ho. 18 Ohyeew won se, wonsre osoro Nyankopon na onnom won n’ahummobø senea worenkum won mfra anyansafo nkae a wøwø Babilonia no mu. 19 Anadwo no, odaa kokoamsem no adi kyere Daniel wo anisoadehu mu. Na Daniel kamfoo osoro Nyankopon 20 se, “Ayeyi nka Onyankopon din daa nyinaa, ono nko na owo nyansa ne tumi. 21 Ono na osesa mmire ne nnipa nkrabea; osi ahene, na otu won ade so. Oma anyansafo hu nyansa, na oma nhumu ho nimdee. 22 Oda nneema a mu do na eyee nwonwa adi, na onim nea ahintaw wo sum mu; hann atwa ne ho ahyia. 23 Meda wo ase, kamfo wo m’agyanom Nyankopon, efise, woama me nyansa ne tumi, woaka nea yebisa wo akyere me, ada nea ohene bisae no adi akyere yen.” 24 Afei Daniel kohuu Ariok a woahye no se onkunkum anyansafo a wøwø Babilonia no, ka kyere no se, “Nkunkum anyansafo a wøwø Babilonia no. Fa me koo ohene no nkyen, na mekyere no ne dae no ase.” 25 Na ntøm ara, Ariok de Daniel koo ohene no anim kae se, “Mahu nnommum a wofi Yuda no mu baako a obekyere wo, Nana, dae no ase.” 26 Ohene no bisaa Daniel (a wøsan frø no Beltesasar) no se, “Eyee nokware? Wubetumi akyere me nea miuu wo me dae no mu na woakyere me ase?” 27 Daniel buae se, “Nana, anyansafo, peadeahufo, nkonyaayifo anaa ntafowayifo biara nni ho a wobetumi akyere ahintasem a worebisa yi! 28 Nanso Onyankopon bi wo osoro a oda kokoamsem adi, na wakyere ohene Nebukadnessar asem a ebisi daakye. Wo dae no ne anisoadehu a bere a woda wo mpa so no wuhui ni: 29 “Nana, bere a woreda no, w’adwene kosisii nsøm bi a ebisisi so. Nea okyere ahintasem mu no akyere wo nea erebøba. 30 Na eyue se, Nana, minim nyansa kyen onipa teasefo biara nti, na mmom Onyankopon pe se Nana nya ahintasem no nkyerease na ote nea ebba n’adwene mu no ase. 31 “Nana, w’aniisoadehu no mu, wuhuu ohoni kese bi se ogyina w’anim a oso pa ara na eheran hyerenn, na ne ho yee hu yiye. 32 Sikakøø na wøde yee ne ti; Dwete na wøde yee ne koko ne n’abasa. Kobere na wøde yee ne yafunu ne n’asre. 33 Dade na wøde yee n’anan, na wøde dade

ne døte a wøde afra yee ne nansabon. 34 Na, Nana, worehwø no, obo bi a nsa biara nkura mu, tew bøhwee dade ne døte nansabon no so, petew no pasaa. 35 Afei Nana, ohoni mu no nyinaa, a eyee dade, døte, kobere, dwete ne sikakøø no nyinaa yam fekøfeko, maa eyee se ahuhurubere mu awiporowbea so ntøte, maa mframa behuw ne nyinaa koe a, hwhee anka ho. Nanso obo a epeem ohoni no hwhee fam no dan bepow kese a skataa asase nyinaa so. 36 “Nana, dae no ni o, afei, yerebøkyere wo ase. 37 Nana, woye ahene bebree so hene. Osoro Nyankopon aye wo ahene mu hene, ama wo tumi, ahoøden ne anuonyam. 38 Ode wiase nnipa, mmoa a wøwø wuram ne nnomaa a wotu ahye wo nsa. Baabiara a wøwø no, wøayø wo won sodifo. Wo na woye saa sikakøø ti no. 39 “Na w’ahenni aba n’awie akyi no, ahemman a ento wo de no besøre abesi w’anan mu. Se saa ahemman no gu a, ahemman kese foforo a eto so abiesa a kobere yafunu ne asre no gyina ho ma no no besøre adi wiase so. 40 Nea ebedi saa ahemman no akyi no, ebeøye ahemman a eto so anan a so na ahoøden wo te se dade. Saa ahemman no bebebø, ayam aman a adi kan no nyinaa te senea dade bubu yam biribiara a eñe no hyia no. 41 Nana, senea wuhu se nansabon ne nansoaa ye dade ne døte a adi afra no kyere se, saa ahemman yi mu bekyekye. 42 N’afaafa bi beye den se dade, na bi aye mmerew se dote. 43 Saa dade ne døte mfrafrae no san kyere se, saa ahemman no beye nnipa ahorow a wøadi afra a wontumi nka won ho mimo mu senea dade ne døte ntumi nni afra no. 44 “Saa ahemfo no adedi mu no, Osoro Nyankopon bebo ahemman bi atenase a eñensee da; na obiara renni so da. Ebedwiriw ahemman ahorow yi nyinaa de won aba awie, na eñe de, ebegyina afeboø. 45 Obo no a nsa biara nkura mu na etwa fii bepow no so a eyam dade, kobere, døte, dwete ne sikakøø mfrafrae ohoni no gyina ho ma saa ñman no. “Onyankopon kese akyere Nana, nea ebeøba daakye. Dae no ye nokware, na ne nkyerease ye kann.” 46 Ohene Nebukadnessar boø ne mu ase wo Daniel anim, som no, na ohye ne manfo se, wømfa aførebøde mmra, na wønhyew aduhuam wo n’anim. 47 Ohene no ka kyere Daniel se, “Nokware, wo Nyankopon ye Nyankopon wo anyame mu; oyee Awurade wo ahene so ahintasem mu kyerefo, efise wo na woatumi akyere saa kokoamsem yi mu.” 48 Afei, ohene no maa Daniel dibea a ekorøn yiye san yee no aye a esom bo yiye. Omaa Daniel hwøe Babilonia

amantam no nyinaa so, na əde no sii n'anyansafo no nyinaa so hene. **49** Daniel ka ma woyee Sadrak, Mesak ne Abednego, Babilonia asase no so ahwefo, na Daniel yee əsomfo wə əhene aban mu.

3 Əhene Nebukadnessar yee sikakəkəo ohoni bi a na ne soroko ye anammon aduəkron, na ne trew nso ye anammon akron. Wəde sii Dura tataw so wo Babiloniaman mu. **2** Afei əde nkra kəmaa ahenemma, mpanyimfo, amradofo, afotufo, sanaafo, atemmufo, asennifo ne əman no mu mpanyimfo se, wəmmra ohoni a wəreda no adi no afahye ase. **3** Bere a ahenemma, mpanyimfo, amradofo, afotufo, sanaafo, atemmufo, asennifo ne əman no mu mpanyimfo no behyiae se wərebəda ohoni a Əhene Nebukadnessar de asi hə adi no, wobegyinagyinaa ohoni no anim. **4** Na wobəo dawuru teeə mu se, “Nnipa ahorow ne aman ahorow ne kasa ahorow nyinaa muntie nea əhene ahye se monye! **5** Se mote aben, odurugya, sanku, sankuten, atəntəben ne nnwontode ahorow nyinaa nnyigyei a, monkotow fam, na monsore əhene Nebukadnessar sikakəkəo ohoni no. **6** Obiara a wankotow fam ansore ohoni no dən no ara mu no, wəde no beto fononoo a ogya redew wə mu framfram mu.” **7** Enti bere a wotee aben, odurugya sanku, sankuten, sanku, benta, atəntəben ne nnwontode ahorow nyinaa nnyigyei no, nnipa no nyinaa ne aman ahorow ne won a wəka kasa ahorow nyinaa kotow fam, səree ohoni a Əhene Nebukadnessar de asi hə no. **8** Nanso Kaldeafə no bi kəo əhene no nkyen kotoatoa faa Yudafo no ho se, **9** “Nana wo nkwa so! **10** Wohyee mmara maa əmanfo se, obiara te aben, odurugya sanku, sanbuka sanku, benta, atəntəben ne nnwontode ahorow nyinaa nnyigyei a, ənkotow fam, na ənsore sika ohoni no, **11** na obiara a wantie ankotow ansore ohoni no, wəde no beto fononoo a ogya redew framfram wə mu no mu. **12** Nanso Nana, Yudafo bi a won din de Sadrak, Mesak ne Abednego a wode wən atuattua Babiloniaman ano no abu wo animtiaa, na wəansore w'anyame anaa sikakəkəo honi a wode asi hə no.” **13** Ehə ara, Nebukadnessar bo fuw yiye, na əhyee se, wəmfa Sadrak, Mesak ne Abednego mmra n'anim. Wəde wən bae no, **14** Nebukadnessar bisaa wən se, “Sadrak, Mesak ne Abednego, eyə nokware se, moansore m'anyame ne sikakəkəo honi a mede asi hə no? **15** Məma mo kwan bio. Se mote aben, odurugya sanku, sanbuka sanku, benta, atəntəben ne nnwontode ahorow nyinaa nnyigyei no, na mokotow fam, na

mosore ohoni a maye no a, na me ne mo nni asem biara. Na se mopo a, wəbetow mo agu fononoo a ogya redew wə mu no mu preko pe. Se əba saa a, nyame bən na obetumi agye mo afi me tumi ase?” **16** Sadrak, Mesak ne Abednego buae se, “Nana Nebukadnessar, yennye nni se ho hia se yeyi yen ho ano wə w'anim. **17** Se wətow yen gu fononoo a ogya redew wə mu no mu a, Onyankopon a yesom no no begye yen. Nana, obegye yen afi wo tumi ase. **18** Na se əba se wannye yen mpo a, Nana nte ase se, səre de, yərensore w'anyame anaa sikakəkəo honi a wode asi hə no da biara da.” **19** Nebukadnessar bo fuw Sadrak, Mesak ne Abednego yiye, na wampə wən anim ahwe. Əhyee se, wəmma fononoo no gya no hyew no nnə mməho ason. **20** Afei əhyee n'asraafo mu mmarima ahoədenfo pa ara no bi se, wənkyekyere Sadrak, Mesak ne Abednego, na wəntow wən ngu fononoo no mu gyatannaa no mu. **21** Enti wənkyekyeree saa nkurofo yi a wohyehye wən ntwontwo, wən ntade, wən mmotiri ne wən ntama papee, tow won guu fononoo gya a əredew no mu. **22** Na esiane əhene no abufuwtaso ne əhyee a ama fononoo no ado hyerehyere mmoroso no nti, asraafo a wəde Sadrak, Mesak, ne Abednego regu fononoo no mu no wuwuu wə ogyatannaa no ano. **23** Na Sadrak, Mesak ne Abednego a wənkyekyere wən papee no hwehwee ogya fononoo a əredew no mu. **24** Nebukadnessar gu so rehwə no, preko pe, ohuruw teeə mu ahodwiriw so guu n'afotufo no so se, “Enyə mmarima baasa na yəkyekyee wən tow wən guu fononoo no mu?” Wobuae se, “Yiw, Nana, yeyee saa pərəepe.” **25** Nebukadnessar teeə mu se. “Monhwə! Mihu nnipa baanan a biribiara nkyekyeree wən se wənenam ogya no mu. Ogyatannaa no nyhew wən. Onipa a əto so anan no te se anyame ba bil!” **26** Na Nebukadnessar twiw bən fononoo a ogya redew wə mu no pon ano, səneə obetumi, teeə mu se, “Sadrak, Mesak ne Abednego, əsorosoro Nyankopon asomfo, mumfi mmra! Mommra ha!” Eno nti, Sadrak, Mesak ne Abednego fii ogya no mu bae. **27** Afei, ahenemma, mpanyimfo, amradofo ne afotufo betwaa wən ho hyiae, na wohuu se, ogya no anka won. Wən tinwi mpo ho anka. Na wən ntade anhyew. Na wusiw mpo mmən wən ho. **28** Afei Nebukadnessar kae se, “Ayeyi nka Sadrak, Mesak ne Abednego Nyankopon. Əsomaə ne bofo, ma wobegyee n'asomfo a wogye no di no. Wobuu me, əhene mmara so, na wəde won honam mae, səneə əbeyə a wərensəm na wərensore anyame biara, gye

won Nyankopon. 29 Ne saa nti, merehye saa mmara yi se oman, nkurufo ne kasa ahorow nyinaa mu, obiara a obeka Sadrak, Mesak ne Abednego Nyankopon ho abususem no, ampa ara wobewitwa won mu asinasin na woadwiriw won afi ama adan wura. Nyame biara nni ho a obetumi agye nkwa see yi.” 30 Afei, Ohene Nebukadnessar maa Sadrak, Mesak ne Abednego dibea a ekoron yiye wo Babiloniaman mu.

4 Ohene Nebukadnessar, de saa nkra yi komaan nnipa ne aman ne kasa ahorow a ewo wiase se: Ensi mo yiye mmoroso! 2 Eye me anigye se mo nyinaa ahu biribi a efia nsenkyerenne ne anwonwade a Osorosoro Nyankopon aye ama me. 3 Hwe senea ne nsenkyerenne ye kese fa! 4 Na me, Nebukadnessar, mete m’ahemfi, midi me ho so na me koma to me yam. 5 Nanso mesoo dae bi a, ebao me hu yiye. Meda me mpa so no, mfonii a efia m’ani so ne anisoadehu a minyaa no hunuhunaa me. 6 Eno nti, mehye ma wofree anyansafo a wowa Babilonia nyinaa se wommekyere me dae no ase. 7 Bere a nkonyaayifo, peadeahufo, Kaldeafu ne ntafowayifo no bae no, mekaa dae no kyere won, nanso woantumi ankyere me ase. 8 Akyiri no, Daniel (a wotoo no din Beltesasar, a eye me nyame din, efise, na anyame kronkron no honhom wo ne mu) baa m’anim, na mekaa dae no kyere no. 9 Meka kyere no se, Beltesasar, nkonyaayifo panyin, minim se, anyame kronkron no honhom wo wo mu, eno nti, enye wo den se wobekyere ahintasem biara ase. Afei, me dae no ni, kyere me ase. 10 Bere a meda me mpa so no, dae a mesoe ne se, mihiu dua bi a esi asase mfimfini a eware tenteenter. 11 Dua no nyin yee dutan kese na ne tenten koduu soro, a wuhu no asase so baabiara. 12 Na ne nhaban ye fromfrom fefefef, na asow aba bebree, na so wo aduan ma obiara. Na wuram mmoa te ne nwini ase, na wim nnomaa nso ye won berebuw wo ne mman mu. 13 “Meda me mpa so no, mihiu obafo kronkron bi a ofi osoro reba fam wo m’anisoadehu no mu. 14 Obafu no tee mu se, ‘Twa dua no to fam na twitwa ne mman no nyinaa. Porow ne nhaban no, na tow n’aba no pete. Pam mmoa no fi ne nwini ase, na pam wim nnomaa no fi ne mman so. 15 Nanso gyaw dunsin no ne ne ntin a dade ne kobere akyekyere, na sare atwa ho ahyia no. “Afei, ma osoro bosu mfow no fokyee, na ma one mmoa ntena wo wuram. 16 Na ma n’adwene nsesa na enye se aboa de. Na mfe ason ntwa ne ti so. 17 “Asomafo asi

gyinae dedaw; na akronkronfo abu aten senea ebeye a ateasefo nyinaa bete ase se, Osorosoroni no na odi wiase ahemman so, na ode ma obiara a ope, mpo, se oye onipa teta.” 18 “Beltesasar, saa dae yi na me, Ohene Nebukadnessar soe. Afei kyere me ase, efise anyansafo a wowa m’ahemman mu nyinaa antumi ankyere me ase. Na wo de, wubetumi akyere me, efise anyame kronkron honhom no wo wo mu.” 19 Daniel (a wosan fré no Beltesasar no) tee dae no, oye basaa kakra; ne ho dwiriw no na n’adwene mu haw no. Nti, ohene no ka kyere se no, “Beltesasar, mma dae no ne ne nkyerease mmow wo hu.” Beltesasar buae se, “Eyi de, Nana, anka dae no ne ne nkyerease no empare wo na enko w’atamfo so! 20 Nana, wuhuu dua bi a enyin yee dutan kese a ne tenten koduu soro, na wuhu no asase nyinaa so. 21 Na ne nhaban ye fromfrom fefefef a asow aba bebree, na so wo aduan ma obiara. Na wuram mmoa te ne nwini ase, na wim nnomaa nso ye won berebuw wo ne mman mu. 22 Nana, mesre ka, saa dua no ye wo. Efise, woanya nkoso, ahooden ne kese mu. Wo kese mu kodu osoro, na w’adedi no ko akyirikyiri kodu asase ano. 23 “Afei, Nana, wuhuu obafo kronkron a ofi osoro reba fam, na oreka se, ‘Twa dua no to fam na see no. Nanso, gyaw dunsin no ne ne ntin a dade ne kobere akyekyere, na sare atwa ho ahyia no. Afei ma osoro bosu mfow no fokyee, na ma one mmoa ntena wo wuram. Na ma n’adwene nsesa na enye se aboa de. Na mfe ason ntwa ne ti so.’ 24 “Dae no nkyerease ni, Nana, aten a Osorosoroni no abu atia wo no ni. 25 Wobepam wo afi nnipa mu, na wo ne wuram mmoa betena wuram. Wobewe sare te se nantwi, na osoro bosu afow wo fokyee. Mfe ason betwa wo ti so akosi se, wubehu se, Osorosoroni no na odi wiase ahemman so, na ode ma obiara a ope. 26 Hye a wohye ma wogyaw dunsin no ne ne ntin no wo asase mu no kyere se, se wuhu se osoro na edi tumi no a, wo nsa besan aka w’ahenni. 27 Ne saa nti, Nana Nebukadnessar, mesre wo, tie m’afotu. Gyae booneye, na ye nea etee. Gyae w’atirimodensem na ye ahummobu ma ahiafo, na twe wo ho fi wo tete amumoye no ho. Ebia, woye saa a, wobeku so adi yiye.” 28 Na saa nneema yi nyinaa baa Ohene Nebukadnessar so. 29 Asram dumien akyi a na oreku mpase wo ahemfi no abansoro atifi wo Babilonia no, 30 otuo n’ani, hwue kurow no mu, na okae se, “Enye Babilonia kurow kese a mede me tumi akyekyere aye no ohempion atenae de ahye m’ahenni anuonyam ni ana?” 31 Bere a ogu so reka saa nsem

no, nne bi fi ɔsoro bae se, “Wo, ɔhene Nebukadnessar, nea wɔahye ato hɔ ama wo ni: Wɔagye w'ahenni tumi no afi wo nsam. **32** Wɔbepam wo afi nnipa mu. Wo ne wuram mmoa betena wuram. Na wobewe sare te se nantwi. Mfe ason betwa wo ti so kosi se wubehu se, ɔsorosoroni no di wiase ahemman so, na ɔde ma obiara a ɔpɛ.” **33** Amono mu hɔ ara nkɔmhye no baa mu. Wɔpam Nebukadnessar fii nnipa mu. ɔwée sare te se nantwi, na osoro bosu fow no fɔkyee. ɔtenaa saa tebea no mu kosii se, ne tinwi yee atenten te se ɔkɔre ntakra, na n'awerɛw yee se anomaa awerɛw. **34** Saa bere yi twaa mu no, me, Nebukadnessar, memaa m'ani so hwɛe soro. M'ani baa me ho so, na mekamfo ɔsorosoroni no, na metrontrom nea ɔte ase daa no yii no aye se: **35** Asase so nnipa nyinaa, **36** Bere a m'ani baa me ho so no, bere koro no mu ara na me nidi ne me kese耶 a ɛhye me man no anuonyam no bae. M'afotufo ne m'abirempon hwehweɛ me, na wɔsan de me sii m'ahenni so bio, na m'auonyam bɛyee kese kyen kan no. **37** Afei me Nebukadnessar, mekamfo ma no so, hye ɔsorohene anuonyam, de nidi ma no. Ne nnye耶 nyinaa ye pɛ, na eye nokware, na obetumi abre ahantanfo ase.

5 Mfe bebree akyi no, ɔhene Belsasar too pon kese maa ne mpanyimfo apem, na ɔne wɔn nom nsa. **2** Bere a nsa no ama Belsasar ani agye no, ɔhyee se, wɔmfā sikakɔkɔɔ ne dwete nkuruwa a n'agya Nebukadnessar tase fii Yerusalem asoredan mu no mmra, senea ɔne ne mpanyimfo, ne yerenom ne ne mpenanom bɛnom mu nsa. **3** Enti ɔde saa sikakɔkɔɔ nkuruwa a wɔtase fii Onyankopɔn asoredan a ɛwɔ Yerusalem mu no bae, na ɔhene no ne ne mpanyimfo, ne yerenom ne ne mpenanom nom mu nsa. **4** Wɔrenom nsa no, wɔkamfoo wɔn ahoni a wɔde sikakɔkɔɔ, dwɛtɛ, kɔbere, dade, dua ne abo aye no. **5** Amono mu hɔ no ara, wohui se, onipa nsateaa rekyerɛw ɔhene ahemfi fasu no a ɛbɛn kaneadua no ho. ɔhene no hwɛe nsa a ɛrekyerɛw no, **6** na ehu maa n'anim danee. Senea ɔbɔɔ hu no maa ne kotodwe keka bobɔɔ mu, na ne nan mu yee mmrɛw. **7** ɔhene no teeɛ mu frɛɛ se wɔmfā peadeahufo, Kaldeafø ne ntafowayifo mmra n'anim. ɔka kyereɛ saa Babilonia anyansafo yi se, “Obiara a obetumi akenkan nkyerɛw yi, akyerɛ me ase no, wobefura no ɔtamkɔkɔɔ a eye adehye abasobɔde, na wɔde sikakɔkɔɔ ntweaban agu ne kɔn mu. ɔno na ɔbeyɛ ɔman sodifo a ɔto so abiesa wo ahemman yi mu.” **8** Nanso ɔhene no anyansafo no bae no, wɔn

mu biara antumi ankenkan nkyerɛw no, ankyerɛ ase amma ɔhene no. **9** Enti ɛmaa ɔhene no ho yeraw no yiye, na n'anim sesae. N'abirempon nso ho yeraw wɔn. **10** Na bere a ɔhemmea no tee ɔhene ne ne mpanyimfo nteɛteɛmu no, ɔyee ntem kɔɔ apontodan mu hɔ. ɔka kyereɛ Belsasar se, “Nana nkwa so! Nana, nsuro na mma w'anim nsesa! **11** ɔbarima bi wɔ w'ahenni mu ha a ɔwɔ anyame kronkron honhom wɔ ne mu. W'agya Nebukadnessar adedi mu no, wohuu se, saa ɔbarima yi wɔ ntease nhumu ne nyansa te se anyame no. W'agya Nebukadnessar sii no panyin wo nkonyaayifo, peadeahufo, Kaldeafø ne ntafowayifo so wɔ Babilonia. **12** Saa ɔbarima Daniel yi a ɔhene too no din Beltesasar yi adwene mu dɔ, na Onyankopɔn ho nimdee ne ntease ahye no ma. Otumi kyere dae ne kasanyansa ase, na nsem a ɔkyere adwene no, ɔsan mu. Momfre Daniel na ɔbeyere mo nkyerɛ no ase.” **13** Enti wɔkɔfaa Daniel baa ɔhene anim. ɔhene no bisaa no se, “Wone Daniel no a m'agya Nebukadnessar faa wo nnommu de wo fii Yuda bae no? **14** Mate wo nka se, wowo anyame honhom wɔ wo mu, na ntease, nhumu ne nyansa ahye wo ma. **15** Wɔde anyansafo ne peadeahufo baa m'anim se wobekenkan nkyerɛ a egu ɔfasu yi ho yi na wɔnkyere me ase, nanso wɔantumi. **16** Na mate wo nka se wutumi kyere nsem ase; na wosan nsem a ɔkyere adwene mu. Na se wutumi kenkan nkyerɛ a ɛwɔ ɔfasu yi ho na wokyere me ase a, wobefura wo ɔtamkɔkɔɔ a eye adehye abasobɔde, na wɔde sikakɔkɔɔ ntweaban begu wo kɔn mu. Na wobeyɛ ɔman sodifo a ɔto so abiesa wɔ ahemman yi mu.” **17** Daniel buaa ɔhene no se, “Nana, mesre, ma w'akyedɛ no ntene hɔ na fa w'abasobɔde no ma obi foforo. Nanso, Nana, mɛkenkan nkyerɛ no, na makyere wo ase. **18** “Nana, ɔsorosoro Nyankopɔn maa w'agya Nebukadnessar kese耶, anuonyam ne nidi. **19** ɔyee no kese ara kosii se, nnipa ahorow nyinaa, aman nyinaa ne kasa biara du n'anim a, wɔn ho popo biribiribiri. Okunkum wɔn a ɔpɛ se okunkum wɔn, na ogyaa wɔn a ɔpɛ se ogyaa wɔn. ɔhyee wɔn a ɔpɛ se ɔhye wɔn anuonyam no anuonyam, na wɔn a ɔpɛ se ɔbre wɔn ase no, ɔbreɛ wɔn ase. **20** Nanso ahomaso maa ne koma ne n'adwene yee den no, woyii no fii n'ahengua so, sii no fam, gyee n'anuonyam no. **21** Wɔpam no fii nnipa mu. Wɔmaa no aboa adwene, na ɔne wuram mmoa tenae. ɔwée sare te se nantwi, na ɔsoro bosu fow no fɔkyee kosii se, afei ohui se, sɛɛ ɔsorosoro Nyankopɔn na odi wiase ahemman nyinaa so, na ɔno

ara nso na oyi obi a ɔpε ma odi so. 22 "Nanso wo, ne ba Belsasar, wunim eyinom nyinaa, nanso woammre wo ho ase. 23 Woama wo ho so atia ɔsoro Awurade mmom. Woafa saa nkuruwa yi a esisi w'anim a wɔfa fii n'asoredan mu no. Wo ne w'atitiriw ne wo yerenom ne wo impenanom anom mu nsa, bere a morekamfo dwetε, sikakɔkɔ, kɔbere, dade, dua ne ɔbo anyame a wonhu ade, na wonnre asem, na wonnim hwhee koraa no. Na moamfa nidi amma Onyankopɔn a okura mo nkwa na odi mo nkrabea so no. 24 Ne saa nti, Onyankopɔn asoma nsa yi se, emmekyerew nkra yi. 25 "Nkra a, ɛkyerewee ni: Mene, Mene, Tekel, Parsin. 26 "Saa nsem yi nkyerεase ni: "Mene' nkyerεase ne wɔakan. Onyankopɔn akan w'ahenni nna a aka na watwa so de aba n'awiei. 27 "Tekel' nkyerεase ne: wɔakari. Wɔakari wo wɔ nsania so, nanso woantumi sɔhwε no. 28 "Parsin' nkyerεase ne: wɔakyekye mu. Wɔakyekye w'ahenni mu ama Mediafo ne Persiafo." 29 Afei Belsasar ma wofuraa Daniel ɔtamakɔkɔ a εyε adehye abasobode, de sikakɔkɔ ntweaban guu ne kɔn mu. Wɔsoaa no se, ɔman sodifo a ɔtɔ so abiesa wɔ ahemman no mu. 30 Saa anadwo no ara, wokum Babiloniahene Belsasar. 31 Na Dario a ofi Mede faa ahenni no, na wadi mfirihya aduosia abien.

6 Esaa ɔhene Dario ani se ɔbεpa ahenemma ɔha ne aduonu de wɔn atuatua amantam a εwɔ ahemman no mu no ano. 2 ɔhene no san yii Daniel ne afoforo baanu bi se mpanyimfo a wɔhwε ahenemma no so, senea wɔbetoto nneema yiye, na ɔhene no ammɔ ka. 3 Na Daniel daa ne ho adi se onim de wo mpanyimfo ne ahenemma no mu, εno nti, ɔhene yεε nhyeheyε se, ɔde no besi ɔman no nyinaa so panyin. 4 εyεε saa maa mpanyimfo no ne ahenemma no hwelhwεε se wobenya Daniel ho asem wɔ n'amammui no fam, nanso wɔannya n'adwumaye no ho mfomso biara, efise εyεε ɔnokwafo. 5 Na mmarima no kae se, "Yεrennya Daniel yi ho asemmɔne biara gye se yehu biribi a efa ne nyamesom ho de sum no afiri." 6 Enti mpanyimfo no ne ahenemma no kɔo ɔhene Dario no nkyen kɔka kyerε no se, "Nana wo nkwa so! 7 Yεn mpanyimfo, ahenemma, afotufo ne mpanyimfo a aka no nyinaa apene so se, εse se Nana hyc mmara se, adaduasa a edi anim yi, obiara nni ho kwan se ɔbεbɔ mpae akyerε onyame bi anaa onipa bi a εyεε wo Nana no, wɔde no beto gyata amoa mu. 8 Enɔ nti, Nana, kyerew na fa wo nsa hyc saa mmara yi ase, senea Mediafo ne Persiafo mmara a wontumi nsesa no no te." 9 Enɔ

nti, ohene Dario kyerew mmara no. 10 Na Daniel tee se wɔde nsa ahye mmara no ase no, ɔkɔa fie kɔhyεn n'abansoro dan a ne mfensere anim kyerε Yerusalem no. Da biara obuu nkotodwe bɔɔ mpae mprensa daa ne Nyankopɔn ase senea εyε daa no. 11 Mpanyimfo no nyinaa bɔɔ mu kɔo Daniel fi kohuu no se ɔbεbɔ mpae resre Onyankopɔn mmoa. 12 Enti wɔsan kɔo ɔhene Dario no nkyen kɔkaee no ne mmara no se, "Nana, woamfa wo nsa anhye mmara a eka se adaduasa a edi anim yi, obiara a ɔbεbɔ obi mpae, onyame anaa onipa na εyε Nana no, wɔde no beto gyata amoa mu no ana?" ɔhene no buae se, "Yiw, saa mmara no wɔ hɔ; εyε Mediafo ne Persiafo mmara a, wɔrentumi nsesa no." 13 Afei woka kyerε ɔhene no se, "Nana, Daniel no a εyε Yuda nnommum no mu baako no mmu wo, na onni wo mmara no nso so. ɔda so bɔ ne Nyankopɔn mpae mprensa da koro." 14 ɔhene no tee saa no, εhaw no yiye, na osusuw ho ara kosii anwummmere pεε, ɔkwan bi a ɔbεfa so agye Daniel nkwa. 15 Mmarima yi bɔɔ mu kɔo ɔhene no anim kɔka kyerε no se, "Nana, nidi mu, wunim se, Mediafo ne Persiafo mmara mu no, wontumi nsesa mmara biara a ɔhene ahye." 16 ɔhene Dario hyεε se, wɔnkɔfa Daniel, na wɔntow no nkyene gyata amoa no mu. ɔhene no ka kyerε no se, "Daniel, ma wo Nyankopɔn a wosom no daa no, nnye wo." 17 Wɔde bo betoo amoa no ano. Na ɔhene no de n'ankasa nsowano ne atitiriw nsowano susoo ɔbo no senea obiara rentumi nyε Daniel ho hwε. 18 Afei ɔhene no san kɔo n'ahemfi a anadwo no nyinaa, wannidi. ɔpoo anigye biara, na wantumi anna anadwo mu no nyinaa. 19 Ade kyee anɔpatutuutu no, ɔhene no yεε ntεm kɔo gyata amoa no ano. 20 Oduu ho no, ɔde awerεhow frεe se, "Daniel, Onyankopɔn teasefo somfo. Wo Nyankopɔn a wosom no daa no tumi gyee wo fii gyata no mu ana?" 21 Daniel tee se, "Nana wo nkwa so! 22 Me Nyankopɔn somaa ne bɔfo bεkataa gyata no ano, senea wɔrentumi nyε me bɔne, efise wahu se, midi bem wɔ n'anim. Na wo, Nana nso, menyεε wo bɔne biara ε." 23 ɔhene no ani gyee mmoroso, na ɔhyεε se wonyi Daniel mfi amoa no mu, enti wuyii no. Wɔanhу kam biara wɔ ne ho, efise ɔde ne ho too ne Nyankopɔn so. 24 Afei ɔhene no hyεε se wɔnkɔkyere mmarima a wɔnam ntwatoso so ma wɔde Daniel kɔtoo gyata amoa mu no. ɔma wɔtow wɔn ne wɔn yerenom ne wɔn mma guu gyata amoa no mu. Gyata no huruhuruw sisii wɔn so, tetew wɔn, bobɔɔ wɔn nnompe mu ansa koraa na wɔredu amoa no ase.

25 Afei Əhene Dario de nkra yi kōmaa nnipa ahorow nyinaa, aman nyinaa ne kasa biara wō wiase mmaa nyinaa se: “Ensi mo yiye mmoroso! 26 “Mehyε mmara sε, εse se obiara a əwō m’aheman mu suro, fere na əde nidi ma Daniel Nyankopon. 27 “Dye amanehunu mu gyefo na ogye nkwa nso; 28 Enti Daniel kō so dii yiye wō Əhene Dario ne Persiahene Kores mmere so.

7 Əhene Belsasar adedi afe a edi kan wō Babilonia mu no, Daniel soo dae, nyaa anisoadehu ahorow, bere a əda ne mpa so no. Əkyerew dae no mu nsem titiriw too hō. 2 Daniel kae se, “M’anisoadehu no mu saa anadwo no, mihuus əsoro mframana anan a ərebobow fa po kese no so. 3 Afei mmoa akese anan bi pue fii po no mu a əsono wōn mu biara bōbea. 4 “Na aboa a odi kan no te se gyata a əwō əkore ntaban. Mehwεε no ara kosii se wotutuu ne ntaban no, na wōpagyaw no ma ogyinaa ne nan abien so te se onipa. Na wōmaa no onipa adwene. 5 “Afei mihuus aboa a əto so abien a na əte se sisi. Na əda ne nkyen mu a na mfe mparow abiesa hyε ne se ntam wō n’anom. Na wōka kyereε no se, ‘Sore na we nam a wubetumi!’ 6 “Eyi akyi no, mihuus aboa foforo a əte se əsebo. Na əwō ntaban anan a əte se nnomaa ntaban a etuatua n’akyi. Saa aboa yi wō ti anan, na wōmaa no tumi kese. 7 “Eyi akyi no, m’anisoadehu anadwo no, mihuus aboa a əto so anan a ne ho yε hu yiye, na ne ho yε den nso. Əwō se akese a εye dade na əde bubu mmoa a əkyere wōn no na wawe, na afei əde ne n’anan tiatia nkae no so. Əda nsow koraa wō mmoa nkae no mu. Na əwō mmēn du. 8 “Bere a migu so redwene mmēn no ho no, aben ketewa foforo bi puee wō mmēn dedaw no ntam, na etutuu mmēn dedaw no mu abiesa. Na saa aben ketewa no wō aniwa te se onipa, na əwō ano a əkasa ahantan so. 9 “Migu so rehwε no, “mihui sε, wōde nhengua besisii hō, na Nea əwō hō fi Tete no betenaa ase. Na n’atade ye fitaa se sukyeremma; na ne tinwi hoa se oguan nwi. N’ahengua dεw se ogyatannaa na n’ahengua nhankare nso dεwее framfram. 10 Na ogya a əte se asubonten sen fii n’anim bae. Abōfō mpempem kotow no, na əpepe nso gyinagyinaa n’anim. Baguafō no tenaa ase, na wofii ase buebuee nhoma mu. 11 “Na mekō so hwε, efise na aben ketewa no de ahantan rekasa. Mehwεε ara kosii se wokum aboa no, na wotow no kyenee ogyatannaa a əredew framfram no mu. 12 Mmoa a aka no nso, wogye wōn tumi fii wōn nsam, ma wotenaa ase kyεe kakra. 13 “Anadwo a minyaa m’anisoadehu no, mehwε huu obi te se onipa ba no a

ənam əsoro omununkum mu reba. Əben Nea əwō hō fi Tete no, wodii n’anim kō ne nkyen. 14 Wōmaa no tumi, anuonyam ne adehyetumi; na aman ne kasa ahorow nyinaa som no. N’ahenni yε daa ahenni a to rentwa da. N’aheman yε nea wōrense no da.” 15 “Me, Daniel, nea mihuus no nyinaa haw me wō honhom mu, na m’anisoadehu no bōo me hu. 16 Enti, mekō wōn a wogiyinagyina hō no mu baako hō, kobisaa no saa nneema no nyinaa ase. “Dkyerεε me ase se: 17 ‘Saa mmoa akese anan yi gyina hō ma ahemman anan a wōbesore wō asase so. 18 Nanso Əsorosoroni no ahotefo no begye ahemman no na wōfa no afebōo.’ 19 “Afei mepεε se mihu aboa a əto so anan no a na əda nsow wō nkae no mu no nkyerease. Na ne ho yε hu yiye, na əde ne se a εye dade ne n’awerew a εye kōbere no tetew mmoa a əkyere wōn no we no, na afei əde ne nan tiatia nkae no so. 20 Afei mepεε se mete mmēn du a na etuatua ne ti ho ne nea epuee akyi no ase. Əbeseee nea na əwō hō dedaw no mu abiesa, na eyi yε aben a edi mu kyεn nkae no a na əwō onipa aniwa ne ano a əkasa ahantan so no. 21 Mehwεε no, na saa aben yi atu atreneeefo no so sa redi wōn so nkonom, 22 kosii se, Nea əwō hō fi Tete no ba bebuu aten, maa Əsorosoroni ahotefo no dii bem. Afei bere duu se wōfa ahemman no. 23 “Afei əkyerεε me ase se, ‘Saa aboa a əto so anan yi yε ahemman a əto so anan a əbeba asase so. Əbeda nsow wō ahemman a aka no nyinaa mu. Əbemene asase nyinaa, na atiatia so abubu no asinasin. 24 Ne mmēn du no yε ahemfo du a wobefi saa ahemman no mu. Afei əhene foforo besore a əda nsow wō du a aka no mu a əbεbre ahemfo no mu baasa ase. 25 Əbekasa atia Əsorosoroni no, na wahye ahotefo no so. Əbəbə mmōden se, əbəsesa wōn afahye kronkron ahorow ne wōn mmara no, na wōde wōn ahye n’ase akosi mmere bi. 26 “Nanso baguafō betena ase, na wōagye ne tumi nyinaa, na waasεe no korakora. 27 Afei wōde ahenni ne tumi ne keseye a əwō nheman a əwō əsoro ase nyinaa bēma ahotefo, Əsorosoroni no nkurōfō. Na n’aheman bētena hō daa, na ahemfo nyinaa besore no na wōayε osetie ama no.’ 28 “Asem no awiei ni. Me, Daniel, m’adwennwene yi haw me yiye na m’anim sesae, na mede saa nsem yi siee me koma mu.”

8 Əhene Belsasar adedi mfe abiesa so, me, Daniel, minyaa anisoadehu foforo bi a na edi nea ada ne ho adi akyere me dedaw no akyi. 2 M’anisoadehu mu no,

mihuū sē na mewō Susa abanwa a əwō Elam mantam no mu; na m'ani soadehu mu no, na mewō Asuka Ulai ho. 3 Memaa m'ani so no, mihiu Odwennini a əwō mmēn atenten abien na ogyna suka no ho wo m'anim. Na ne mmēn no woware. Na ne mmēn no baako ware sen baako, nanso nea əware no, akyiri no, enyinii. 4 Mehwē Odwennini no sē ərepempem kō atœ, atifi ne anafo fam. Na aboa biara ntumi nnyina n'anim, na obiara nni ha o betumi agye obi foforo afi ne nsam. Əyee nea əpē, na əyee əkese. 5 Bere a migu so redwen eyi ho no, preko pē, əpapo bi a əwō aben kese bi a etua n'ani abien no ntam pue fii atœ fam, twaa mu faa asase no nyinaa so a ne nan mpo nka fam. 6 Əde n'ani kyereə Odwennini a əwō mmēn abien no a mihiu sē na ogyna suka no ho no. Na əde ahoođen tuu mmirika kō ne so. 7 Əpapo no sii ntökənan a emu yē den, na əpem Odwennini no bubuu ne mmēn abien no. Odwennini no yē mmerew na wantumi annyina əpapo no anim; enti əpapo no pem no hwee fam, tiatiaa no so, na obiara antumi annye no amfi ne nsam. 8 Əpapo no beyee oniodenfo kese. Nanso, n'anioden no duu ne mpompənso no, n'aben kese no bui, na n'anān mu no, mmēn akese anan fifii a əkyerkyereə əsoro mframā anan no so. 9 Aben foforo bi puee wo mmēn akese no mu baako ho. Efii ase kakraa bi, na ne tumi yē kese kō anafo ne apuei fam, de kō Asase Fēfē no so. 10 Enyinii ara kōkāa əsoro asafo, na ətotow asafo no mu bi a wōyē nsoromma guguu fam, tiatiaa wōn so. 11 Na əmaa ne ho so beyee ne ho əkese se əsoro asafo no Sahene. Ogyee daa daa afōre fii ne nsam, na əsēee ne kronkron tenabea ho. 12 Esiane atuatew no nti, wōde ahotefo asafo no ne wōn daa daa afōre maa no. Na wotow nokware kyenee. 13 Afei metee əkronkronni bi se ərekasa, na əkronkronni foforo bisaa no se, “Bere ben na anisoadehu yi beba mu—nea əfa daa daa afōre, atuatew a ede əsē ba, kronkron tenabea a wobegyaa mu ama, ne Awurade asafo a wobetiatia wōn so no?” 14 Obuaa no se, “Ebedi anwummere ne anōpa ahorow 2,300, ansa na wōasan atew kronkron tenabea no ho.” 15 Bere a me Daniel, merehwē anisoadehu na mepēs se mete ase no, obi a ote se əbarima begyinaa m'anim. 16 Na metee onipa nne a ərefre fi Ulai mu se, “Gabriel, kyere saa əbarima yi anisoadehu no ase.” 17 Ərebən faako a na migyina no, misuroe, na mede m'anim butuw fam. Əka kyereə me se, “Onipa ba, te ase se anisoadehu no fa awieibere no ho.” 18 Bere a ərekasa

akyere me no, medaa nnahōo a m'anim butuw fam. Na osoo me mu de me gyinaa m'anan so. 19 Əkae se, “Merebeka nea ebesi akyiri no wo abufuwbere mu akyere wo, efise anisoadehu no fa awieibere a wōahyē no ho. 20 Odwennini a əwō mmēn abien no gyina ho ma Media ne Persia ahemfo no. 21 Əpapo niodenfo no yē Helahene, na aben kese a etua n'ani ntam no yē əhene a odi kan no. 22 Mmēn anan a ebesiisi mmēn a ebubuu no anan mu no gyina ho ma ahenni anan a əbesore afi ne man no mu, nanso wōn tumidi renye pē. 23 “Wōn adedi no rekə awieibere no, bere a atuatewfo no aye atirimoden mmoroso no, əhene a əye den, na odi akontənkyesem besore. 24 Əbeyē den yiye a emfi n'ankasa tumi mu. Əbesee ade ama nnipa ho adwiriw wōn, na obedi nkonom wō biribiara a əbeyē mu. Əbesee ahoođenfo ne akronkronfo. 25 Əbema nnaadaa agye ntin, na əbeyē ahomaso. Əbesee bebree a əmmo nkae, na əbesore atia ahenemma mu Əheneba no, nanso wōbesee no a emfi onipa ahoođen mu. 26 “Anwummere ne anōpa anisoadehu a wōde ama wo no yē nokware, nanso, so ano, efise əfa daakye bi a ennya mmae ho.” 27 Me, Daniel, meyee mmerew, na meyaree nna kakra. Akyiri no, mesore koyee əhene adwuma. Anisoadehu no yē me ahodwiriw; na əboroo ntease so.

9 Ahasweros babarima Dario (a n'ase fi Media) a wōyē no əhene wō Babilonia ahenni so no, 2 afe a edi kan no, me, Daniel, metee ase fii kyereəsəm mu senea Awurade de maa Odiyifo Yeremia se, Yerusalem beda mpan mfirihyia aduəson. 3 Əno nti, mifuraa atweatam de nsō yē me ho dii mmuada. Afei mede nkotosrə kō Awurade Nyankopən anim kōbən mpae sree. 4 Mebən Awurade me Nyankopən mpae, na mepaee mu kae se: “Awurade, wo a wo so na wōyē Onyankopən nwonwani! Wo a wudi ədə apam so—ədə apam a wōyē ama wōn a wōdə wo na wodi wo mmara so. 5 Əyayē bōne, na əyayē mfomso. Əyabə atirimoden na əyatew atua; əyakwati wo mmara ne w'ahyede. 6 Əyantie w'asomfo adiyifo a wōkasa wō wo din mu kyereə yēn ahemfo ne ahenemma ne agyanom ne nnipa a wōwō asase no so nyinaa. 7 “Awurade, wōyē ətrenneeni, nanso yēn de, yēn anim agu ase, Yudafo ne Yerusalemfo ne Israelfo nyinaa, wōn a wōbən ne wōn a wōwō akyirikyiri a wōbən apansam. Esiane yēn amumyē nti, yēn anim agu ase. 8 Awurade, aniwu aka yēn ne yēn ahemfo, ahenemma ne yēn agyanom, efise əyayē bōne atia wo. 9 Əwō mu se,

yeatew Awurade yen Nyankopon anim atua, nanso ɔyε ahummɔbɔ na ɔde bɔne kye. 10 Yεanyε osietie amma Awurade yen Nyankopon, na yeanni ne mmara a ɔnam n'asomfo adiyifo so de maa yen no so. 11 Israel nyinaa abu wo mmara so, na woafi ho a wɔmpa se wɔyε osietie ma wo. “Enti nname ne atemmu a woaka ntam akyerew wɔ Onyankopon somfo Moses Mmara mu no, woahwie agu yen so, se yεayε bɔne atia wo nti. 12 ɔhaw kese a wobɔɔ ho kɔkɔ se wobeyε atia yen ne yen ahemfo no, woayε. ɔsoro ase nyinaa, biribiara nsii senea asi wɔ Yerusalem no bi da. 13 Senea woakyerew wɔ Moses mmara mu no, saa amanehunu yi nyinaa aba yen so, nanso yenhwεhweε Awurade yen Nyankopon mmɔborɔhunu, se yebefi yen bɔne ho na yεape nokware akyi kwan. 14 Awurade antwentwen se ɔde amanehunu no beba yen so, efise Awurade yen Nyankopon yε pe wɔ biribiara a ɔyε mu, nanso yεanyε osietie amma no. 15 “Awurade yen Nyankopon, wo a wode nsa a εyε den yii wo nkurɔfo fii Misraim, de gyee din a atena ho abesi nne yi, yεayε bɔne, yεayε mfomso. 16 Awurade, senea wo trenee nnεyε nyinaa te no nti, yi w'abufuw ne w'anibere fi wo kuropɔn Yerusalem ne wo bepɔw kronkron no so. Esiane yen bɔne ne yen agyanom amumɔyε nti, nnipa a wɔatwa Yerusalem ho ahyia no nyinaa di Yerusalem ne wo nkurɔfo ho few. 17 “Na afei yen Nyankopon, tie w'akoa mpaebɔ, ne ne nkotosrε. Wo nti, Awurade, tew w'anim bio kyere wo kronkronbea ho a agyigya no. 18 Yε aso, me Nyankopon na tie; bue w'ani, na hwε kuropɔn a wo Din da so a agyigya no. Enye yen trenee nti na yεde yen nkotosrε aba w'anim, na mmom εyε wo mmɔborɔhunu bebrebe no nti. 19 Awurade, tie! Awurade, fa kye! Awurade, tie na ye! Wo nti, me Nyankopon, ntwentwen w'anan ase, efise wo Din da wo kuropɔn ne wo nkurɔfo so.” 20 Bere a merekasa na merebo mpaε, na mereka me ne me nkurɔfo Israelfo bɔne akyere, na mede m'adesrε reto Awurade me Nyankopon anim ama ne bepɔw kronkron no, 21 na migu so rebɔ mpaε no, Gabriel a mihiu no kan anisoadehu mu no de ahoɔhare baa me nkyεn bεyε anwummere afɔrebo bere mu. 22 ɔkyerεkyerε me se, “Daniel, maba ha se merebεre wo nhumu ne ntease. 23 Wufii ase se worebɔ mpaε pe no, mmuaε bae, na maba se merebεka akyerε wo, efise, wobu wo yiye. Enti dwene aseμ no ho na te anisoadehu no ase. 24 “Mmire aduoso ahorow ason’ na woahyε ama wo nkurɔfo ne wo kuropɔn kronkron no se wɔmfia

nyae mmarato, na wontwa bɔneyε so, na wɔmpata atirimoden, na trenee a to ntwa da mmira, na wɔnsow anisoadehu ne nkɔmhyε ano, na wɔnsra Kronkron mu Kronkronbea hɔ ngo. 25 “Tie na te eyi ase: Efi bere a asem no bekɔ ama wɔasi Yerusalem aye no foforo, kosi se Nea Wɔasra no Ngo no bεba no bεyε mmire ason ahorow ‘ason’, ne aduosia abien ahorow ‘ason.’ Wobeyiyi mmorɔn ne akwan na wɔayε bammo a εyε den, nanso cbεyε ahohiahia bere mu. 26 Mmire aduosia abien ahorow ason akyi no, wobekum Nea Wɔasra no ngo no a wɔrennya ne ho asem biara. ɔhene a ɔbεba no nkurɔfo beba abεsεe kuropɔn ne kronkronbea no. Awieie no bεba se nsuyiri, na ɔko ne mu ahoyeraw bεba akosi awieie senea woahyε no. 27 ɔbehoro ɔno ne nnipa bebree ntam apam so dua wo mmire ‘ason’ baako mu. Na mmire ‘ason’ no mfimfini no, obegyae afɔrebo ne ayεyεdema. Obedua abusude a ede ɔsεe bεba wo asoredan no mu, kosi se awieie a woahyε no behwie agu ne so.”

10 Persiahene Kores adedi afe a eto so abiesa mu no, woyii asem bi adi kyεrε Daniel (a na wɔfrε no Beltesasar). Na nkra no ye nokware, na εfa ɔko kese bi ho. Onyaa nkra no nkyerease wɔ anisoadehu mu. 2 Saa bere no, me, Daniel, midii awerhɔw nnaawotwe abiesa. 3 Manni aduan pa biara. Nam anaa nsa biara anka m'ano, na mamfa sradehuam ansra kosii nnaawotwe abiesa no awieie. 4 ɔsram a edi kan no, da a eto so aduonu anan, bere a migyina asubɔnten kese Tigris konkɔn so no, 5 memaa m'ani so na mihiu ɔbarima bi a ofura nweratam. Na ɔbɔ sikakɔkɔ ankasa aboso a efi Ufas wɔ n'asen mu. 6 Ne nipadua no te se aboodemmo. N'anim te se anyinam, n'ani te se ogyatεn a εredεw, ne nsa ne n'anan te se ayowa a wɔabere ho hyerenn, na ne nne nso te se nnipakw nnyigyei. 7 Me, Daniel nko ara na minyaa saa anisoadehu no; nnipa a na wɔka me ho no anhu hwee. Ehu kese bi bɔɔ wɔn ma wuguan kohintawee. 8 Enti ɛkaa me nko ara a merehwε anisoadehu kese yi. Na m'ahooden asa, m'anim hoaee; afei na minni ɔboafø biara. 9 Na metee se ɔrekasa; na meretie no no, mefaa mu daa nnahɔɔ a m'anim butuw fam. 10 Nsa bi soo me mu, maa me a me nsa ne me kotodwe rewosow biribiribiri no so. 11 ɔkae se, “Daniel, wo a wobu wo yiye, dwene nseμ a merebεka akyere wo yi ho. Gyina pintinn, na wɔasoma me wɔ wo nkyεn.” ɔkaa saa aseμ yi kyεrε me no, mede ahopopo sɔree. 12 Afei ɔkɔɔ so kae se, “Nsuro, Daniel. Efi da a edi kan

wop   se wote anisoadehu no ase na wobree wo ho ase wo wo Nyankopon anim no, na   tee wo nsem, na eno nti na maba yi. **13** Nanso ohene babarima a ofi Persia ahenni mu siw me kwan nnafrau aduonu baako. Afei, Mikael a   ye ahenemma atitiriw no mu baako beboaa me, efise na w  de me asie wa Persia hene nkyen. **14** Mprempren, maba se mereb  kyerkyer wo nea   eb  a wo nkur  fo so daakye, efise saa anisoadehu yi fa bere bi a   erebeba ho.” **15** Bere a   reka eyi akyere me no, meb  o me mu ase, na met  o mum. **16** Afei obi a ote se onipa de ne saa kaa m’ano, na mibuee m’ano, fii ase kasae. Meka kyere   nea ogyina m’anim no se, “Anisoadehu no ama me ho adwiriw me, me wura, na minni   oboaf   biara. **17**   b  ey   den na w’  koaa betumi ne wo akasa, me wura? M’  hoo  den asa, na mintumi nhome.” **18** Nea ote se onipa no de ne nsa kaa me bio, na   omaa me ahoo  den. **19**   ka kyere   me se, “Nsuro, wo a wobu wo bebree. Asomdwoe nka wo. Hye wo ho den. Y   den.”   kasa kyere   me no, minyaa ahoo  den na mekae se, “Se woama me ahoo  den yi, kasa, me wura.” **20** Enti obisae se, “Wunim nea enti a maba wo nkyen?   renky  , mesan ak   na me ne Persia ohenebabarima ak  ko, na se meko a, Hela ohenebabarima beba; **21** nanso, medi kan aka nea w  akyer   w   Nokware Nhoma no mu no akyere wo. (Obiara nni m’afa a   ko tia w  n, gye se Mikael a   ye wo hene babarima no.

11 Na Mediani Dario ahenni afe a edi kan no, misi
gyinae se megyina n'akyi na mabø ne ho ban.) 2
“Na afei, meka mu nokware akyere wo: ahemfo baasa
besore wø Persia, wøn akyi no, nea øto so anan a
obenya ne ho akyen nkae no besore. Øde n'ahonya
mu ahooden behwanyan obiara atia Hela ahenni. 3
Afei øhene kese bi besore wø tumi mu a øbeyø nea
øre. 4 Ne ba no akyi, wøbøkyekye n'aheman no mu
anan. Erenkø n'asefo nkyen, na ørennya tumi a na
øwo no, efise wobetutu n'aheman no ase de ama
afoforo. 5 “Øhene a øwo anafo fam no beyø den, nanso
n'asafohene no mu baako beyø den asen no na øde
tumi a øye den bedi ahemman no so. 6 Mfe bi akyi no,
wøbeyø ayonko. Øhene a øwo anafo fam no babea beko
øhene a øwo atifi fam no nkyen akoyø nnamfofa apam;
nanso øbabea no renkura ne tumi mu bio, na øhene a
owo atifi fam ne ne tumi nso rennyina. Saa mmere no
mu no, wobeyi øhene babea, adehye a wøka ne ho,
n'agya ne nea ogyinaa n'akyi nyinaa no ama. 7 “Obi a
ofi anafo fam babea abusua mu besore asi n'anan mu.
Na øde døm beba abeheyen øhene a øwo atifi fam aban

no mu na ḥene wɔn aко na wadi wɔn so nkonom. 8 Ḫbefa wɔn anyame, ahoni a wɔde dade aye ne wɔn ademude a wɔde dwete ne sikakokoo aye aко Misraim. Na mfe bi mu no, ḥbetwe ne ho afi ḥhene a ɔwo atifi fam no ho. 9 Afei ḥhene a ɔwo atifi fam no betow ahye ḥhene a ɔwo anafo fam no so, nanso ḥbesan n'akyi aко n'ankasa asase so. 10 Ne mmabarima besiesie wɔn ho ama aко na wɔde asraafو dɔm kese bekо te se asu a ayiri, akoko ara akodu atamfo no aban no ho. 11 "Afei ḥhene a ɔwo anafo fam no de abufuw kese besore na wako atia ḥhene a ɔwo atifi fam a ḥno nso wɔ asraafо dɔm kese, na obedi won so nkonom. 12 Se wɔde asraafо no kɔ a, ahantan bεhyε anafo fam hene no ma, na obekunkum mpempem, nanso ne nkonomidi no renkyε. 13 ḥhene a ɔwo atifi fam nso bεboa asraafо afoforo a wədəoso sen kan de no, na mfirihyia bebree akyi no, aде asraafо dɔm kese a wɔwo akode betu ḥsa. 14 "Saa mmere no mu, bebree besore atia ḥhene a ɔwo anafo fam. Wɔn a wodi akakabensem wɔ w'ankasa wo nkurofо mu no betew atua senea ete wɔ anisoadehu no mu no, nanso wɔrenni nkonom. 15 Afei ḥhene a ɔwo atifi fam no bεba abesisi mpie na ḥbeko agye kuropon a wɔagye ho ban no. Asraafо a wɔwo anafo fam no rennya ahoođen nko, na won a wɔye den wɔ wɔn mu no mpo rentumi nnyina aко no ano. 16 Ḫfowni no bεye nea ḥpe na obiara rentumi nnyina n'anim. Obegye Asase Fεfε no abo so, na obenya tumi a aде besee no. 17 ḥbεye n'adwene se aде ahoođen a ɔwo wɔ n'ahenni no mu nyinaa bεba, na afei ḥne ḥhene a ɔwo anafo fam no akoyε nnamfofa apam. Ḫde ne babea bεma no aware, na ḥnam so agu n'ahenni no, nanso n'atirimpow yi renye yiye na ḥremmoa no. 18 Afei aде n'ani bεkyεrε mpoano aman so, na wadi mu bebree so nkonom, nanso, ḥsahene bi de ḥhene yi ahomaso bεba awiei na wadan abo no. 19 Eyi akyi no, aде n'ani bεkyεrε aban a ɔwo n'asase so no, nanso obehintiw ahwe ase, na wɔrenhu no bio. 20 "Nea obedi n'ade no besoma towgyeni, senea bεye a obenya nea bεma n'ahenni no anuonyam atena hɔ. Mfirihyia kakra bi akyi no, wobesee no; nanso ḥremfi abufuw anaa aко mu. 21 "Obi a wɔmmu no na ḥnye aдеhye na obedi n'ade. ḥbetow ahye ahenni no so bere a so nnipa no asom adwo wɔn, na aде nnaadaa agye. 22 Afei ḥbetore asraafо dɔm a wontumi nkan wɔn dodow no ase. Wobesee asraafо no ne ḥhenebabarima a ḥhyε bεhyε no ase no. 23 Wɔne no yε apam wie a, ḥnam nnaadaa kwan so benya nnipa kakraa bi na wapere tumi. 24

Se amantam a woye adefo no te nka se won asom adwo won a, obetow ahye won so, na nea n'agyanom ne ne nenanom antumi anye no, obeye. Obekyekye asade ne ahonyade ama n'akyidifo. Obebə pəw atu aban agu, nanso ebeyə nna tiaa bi mu. 25 “Obenya asraafo dəm kese na wanya ahooden ne akokoduru asore atia əhene a əwə anafo fam. Əhene a əwə anafo fam no de asraafo a wədəəso na woye den betu əsa, nanso ərentumi nnyina, esiane pow ahorow a wəabə de atia no nti. 26 Won a əhene bə won akənhamə no bəbə mməden se wobehuan n'ase antweri; wobetwiw afa əhene no asraafo no so, na bebree nso betoto wo əko mu. 27 Ahemfo baanu a bəne adi won ti mu dəm betena əpon baako ho, adi atoro akyere won ho won ho, nanso ərenkosi hwee, efise awieie no beba ne bere a wəahye no. 28 Əhene a əwə atifi fam no de ahonyade bebree bəsan aksa ne man mu, nanso ne koma rempe apam kronkron no. Obeye biribi atia apam kronkron no na wasan aksa ne man mu. 29 “Bere a wəahye no du a, obetow ahye anafo aman no so bio, nanso saa bere yi de, ərenye yiye mma no se kan no. 30 Ahyen a wofi aman a əwə mpoano wə atəe fam no beko atia no, na n'abasa mu bebu. Enti əbesan n'akyi na əde n'abufuw akowie apam kronkron no so, na əne won a wəpo apam kronkron no beye baako. 31 “Na n'asraafo bəsore. Wobegu asoredan no aban ho fi, na wəagu daa daa afərebo no. Wəde abusude a əde əsəe ba besi anan mu. 32 Əde nnaadaa beko so asəe won a wobu apam no so, nanso won a wonim won Nyankopən no bəsore atia no denneennen. 33 “Anyansafə bəkyerəkyere bebree, nanso bere bi mu no, wəbetotə wə afoa ano, wəbəhyew won, wəbəfa won mnōmumum anaa wəbəfom won nneəma. 34 Se wəhwe ase a, wobenya mmoa kakra, na bebree a wonni nokware beko akədəm won. 35 Anyansafə no mu bi behintihintiw. Ənam so bəma waasiesie won, ahohoro won ho fi na wəayə won a won ho nni nkekae akosi awieie bere no, efise əbeba bere a wəahye no. 36 “Əhene no beye nea əpə, əbəma ne ho so, aye ne ho əkəse asen onyame biara, na waka nea obi ntee da afa anyame mu Nyame no ho. Obenya nkəso akosi se abufuw bere no beba awieie, efise əsə se nea wəahye ato hə no ba mu. 37 Obebu n'agyanom anyame animtiaa. Əremfa mmea no nyame a wədə no anaa onyame foforo biara nye hwee, na mmom əbəma ne ho so aboro won nyinaa so. 38 Əde aban no nyame, nyame a n'agyanom nnim besi won anan mu; əde sikakəkə,

dwetə, aboədemmo ne akyede a əsom bo bedi no ni. 39 Əde mmoa a onya fi ananafo nyame hə no betow ahye aban a əye den pa ara so, na won a wogye no to mu no, obeye won anuonyam. Obedi nnipa bebree so, na obekyekye asase no mu de aye akatua. 40 “Awieie no du a, əhene a əwə anafo fam no ne no beko, na əhene a əwə atifi fam no nso de nteaseənam, aponkəsotefo ne po so asraafo bebree behyia no. Obetow ahye aman bebree so na watwiw afa won so te se nsuyiri. 41 Obetow ahye Asase Fefe no so. Aman bebree betoto ase, nanso wobegye Edom, Moab ne Amon mu fa kese afi ne nsam. 42 Əde ne tumi beko aman bebree so; na Misraim remfi mu tətərətə. 43 Əde ne nsa bəto ademude a əye sikakəkə, dwetə ne Misraim ahonyade nyinaa so, na Libiafo ne Etiopiafo aye n'asomfo. 44 Nanso amannee a əbəte afi apuei ne atifi fam bəbə no hu, na əde abufuhyew befi aksa akəsəe bebree atore won ase. 45 Əbəhoro n'adehye ntamadan wə po no ne bepow kronkron feefə no ntam. Na n'awieie beba a ərennya mmoa biara.

12 “Saa bere no, Mikael, əhene babarima titiriw a əbə wo nkursfo ho ban no bəsore. Ahohia bere bi beba a, efi aman no mfiase besi saa da no, biribi a əte saa nsii da. Nanso saa bere no, wo nkurəfo no mu biara a wobehu se wəakyerəw ne din wə nhoma no mu no, wobegye no nkwa. 2 Nnipadəm a wəadəda fam wə dəte mu no benyan: ebinom beko daa nkwa mu, na ebinom nso aksa aniwu ne daa ahohora mu. 3 Won a woye anyansafə no bəhyerən te səneə əsoro hyerən, na won a wədan afoforo kəo trenee mu no bəhyerən se nsoromma, daapem. 4 Nanso wo Daniel, bobəw na səw nseəm a əwə nhoma mmobowee no ano kosi awieie bere no. Bebree bəkyinkyin akəpə nimdee.” 5 Afei, me Daniel, mehwə huu nnipa baanu bi wə m'anim; əbaako gyina asubəntən no konkən so, na əbaako nso gyina konkən a əhwe baako no anim no so. 6 Won mu baako bisaa əbarima a ofura nwera a ogyina asu no so no se, “Ebedi nnaahe ansa na anwonwade yi aba mu?” 7 Əbarima no a ofura nwera na əwə asu no so no maa ne nsa nifa ne benkum so kyereə əsoro, na metee se əde nea əte hə daa no kaa ntam se, “Əbekə so saa ara akosi bere bi, mmere bi ne bere sin bi. Se nnipa kronkron no tumiseə no ba awieie koraa a, wobewie saa nneəma yi nyinaa.” 8 Metee, nanso mante ase. Enti mibisae se, “Me Wura dən na ebebi eyinom nyinaa mu aba?” 9 Na obuae se, “Daniel kə, efise wəabəbə nseəm no so, asəw ano de akosi awieie mmere no. 10

Wøbehohoro bebree ho a fi ne nkekae biara renka wøn ho, nanso atirimødenfo bøkø so aye atirimøden; wøn mu biara rente ase, nanso anyansafo de wøbøte ase. **11** “Efi da a wøbøbra daa aførebø na wøde akyiwade a øsøe nam ne so beba abesi ho no bøye nnafua apem ahannu aduøkron. **12** Nhyira ne nea øtwen kosi nnafua apem ahaasa aduasa anum awiei no. **13** “Wo Daniel de, tintim kodu awiei. Wøbøhome, na nna no awiei no, wøbesøre na woakogye wo kycfa a øwø agyapade no mu.”

Hosea

1 Bere a Usia, Yotam, Ahas ne Hesekia yé ahemfo wo Yuda, na Yoas babarima Yeroboam di hene wo Israel no, Awurade de saa nsém yi baa Beeri babarima Hosea nkyen. **2** Bere a Awurade dii kan kasa faa Hosea so no, òka kyereé no se, “Kòware oguamanfo, na wo ne no nwo, efise òman no di aguamammó ho fo na wonam so atetew wóne Onyankopón ntam.” **3** Enti, òwaree Diblaim babea Gomer, na onyinsen woo òbabarima maa no. **4** Na Awurade ka kyereé no se, “To ne din Yesreel, efise, merebètwe ohene Yehufi aso, de atua awu a odii wó Yesreel no so ka. Na mede Israel ahenni beba awiei. **5** Saa da no, mebubu Israel tadua wó Yesreel bon no mu.” **6** Gomer nyinsenee bio, na òwoo òbabea. Na Awurade ka kyereé Hosea se, “To ne din Lo-ruhama efise, merenna me do adi nkyere Israelfo bio, na meremfa won ho nkyé won koraa. **7** Nanso meyi me do akyere Yudafo. Me Awurade won Nyankopón, mede me tumi begye won afi won atamfo nsam a meremfa tadua, afoa anaa òko anaa apónkó ne apónkòsotefo.” **8** Bere a Gomer twaa Lo-ruhama nufu akyi no, òwoo òba barima foforo. **9** Na Awurade kae se, “To ne din Lo-ami, efise monnyé me nkurøfo na mennye mo Nyankopón. **10** “Nanso Israelfo bëye se mpoano nwea a wontumi nkan won. Faako a wóka kyereé won se, ‘Monnyé me nkurofo’ no, wòbèka se, ‘Moyé Onyankopón teasefo no mma.’ **11** Na Yudafo ne Israelfo bëka abò mu bio, na wobeyi òkwankyeréfo baako ama won, na won nyinaa besan afi nnommum no mu aba. Saa da no bëye da këse ama Yesreel.”

2 “Fré wo nuabarimanom, ‘Me nkurøfo’ na fré wo nuabeanom, ‘M’adøfo.’” **2** “Ka wo na anim, ka n’anim, na ɔnyé me yere na menyé ne kunu. Ma ɔnsesa n’anim a aye aguaman anim no na onnyae awareseé a òde ne nufu yé no. **3** Anyé saa a mëpa ne ho ntama na wada adagyaw te se da a wòwoo no no; mëma wayé se nweatam, medan no asase a awo wosee na mama osukòm akum no. **4** Merennó ne mma, efise wòyé aguaman mma. **5** Won na anyé ɔnokwafo na onyinsenee won wó animguase mu. Òkae se, ‘Medi m’adøfo akyi, won a wòma me aduan ne nsu, ne kuntu ne nwera, ngo ne nsa.’ **6** Eyi nti, mede nsøe besiw no kwan; mëto ofasu afa ne ho, senea èbeyé a ɔrenhu kwan. **7** Obetiw n’adøfo, nanso ɔrento won; ɔbèhwèhwé won, nanso ɔrenhu won. Afei, òbèka se,

‘Mësan akò me kunu nkyen, te se kan no, efise, saa bere no na eye ma me sen mprempren.’ **8** ɔnkae se me na memaa no aduan, nsa foforo ne ngo, nea ɔmaa sikakòkò ne dweté buu no so ma wòde kòsor Baal no. **9** “Enti se m’aduan no du twabere a mëfa m’adé, ne me nsa foforo no nso saa ara. Megye me kuntu ne me nwera, a anka mëpè se òde kata n’adagyaw so no. **10** Enti afei mëbò no adagyaw wó n’adøfo anim; obiara rentumi nnye no mfi me nsam. **11** Metwa n’afahye nyinaa so: n’afirihyia afahye, ɔsrám Foforo afahye Homeda afahye ne n’afahye ahorow nyinaa. **12** Mësé ne bobe ne boròdòma nnua, nea òka se n’adøfo de tuaa no ka no; mëye ne nyinaa nkyékyere, ama wuram mmoa awe. **13** Mëtwe n’aso wó nna a ɔhyew aduhuam maa Baal no ho; òde nkaa ne agude hyehyé ne ho, tu dii n’adøfo akyi, me de, ne were fii me,” nea Awurade se ni. **14** “Enti merekòdaadaa no; mede no bekò nweatam so na makasa bòkò akyere no wó ho. **15** Mësan de ne bobe mfuw ama no. Mëye no ɔéküé Bon, anidaso pon. Eho na òbeto dwom senea na ɔyé ne mmabun bere mu no ne bere a ofii Misraim no. **16** “Saa da no,” sëe na Awurade se, “Wobëfre me ‘me kunu’; na woremfre me ‘me wura’ bio. **17** Meyi Baal ahorow din no afi n’ano; na ɔrenkankye wó won din mu bio. **18** Saa da no, mëye apam ama won, wóne wuram mmoa ne wim nnomaa ne mmoa a wòwea wó asase so. Tadua, mpeaw ne òko, mëbra wó asase no so, senea won nyinaa betena ase asomdwoe mu. **19** Mëware wo afebòò; meda trenee ne atentrenée, ahummòbò ne ayamhyehye adi akyere wo. **20** Mëware wo nokware mu, ama woahu Awurade. **21** “Saa da no, megye wo so,” nea Awurade se ni. “Megye ɔsoro so, na ɔsoro de osu begye asase so, **22** na asase nso begye nnòbae so: bobe foforo ne ngouda, na won nso agye so se ‘Yesreel’, ‘Onyankopón na wadua.’ **23** Mede Israel bedua asase no so ama me ho; meda me do adi akyere nea mekae se, ‘wonyé me døfo’ no. Mëka akyere won a misée won se ‘monyé me nkurøfo’ no se ‘moyé me nkurøfo’, na won nso aka se, ‘Wone me Nyankopón.’”

3 Na Awurade ka kyereé me se, “Kò na kòfa wo yere no bio. Fa no san bra wo nkyen, na do no. ɔmfà ho se ɔfoforo bi do no anaa se ɔyé ɔwareseéfo. Do no, senea Awurade da so do Israel, a mpo, nnipa no dan won ho kò anyame afoforo nkyen, na wòma won bobe aba tetare no.” **2** Enti mede gram ɔha aduoson baako ne atoko lita ɔha aduwòtwe abien ne atoko lita aduakron baako kòpataa no. **3** Na meka kyereé

no se, “*Εσε σε ω νε με τενα ννα βεβρε, να ωγυαε
ω’αγουαμαμμο νο; ω νε οβαριμα βιαρα νγε νναμφο.
Με νε ω βετενα, νανσο με νε ω ρεννα.*” 4 Να ομαν
Ισραελ βεω ω ννα τεντεν βι α οβενε αναα οβενεβα
ννι μυ, να ωρεμμο αφερε. Ωρενθυ ωβοσομ δυμ
αναα ασοφοταδε αναα αφονι νσο ω ω. 5 Ακυρι ιη,
Ισραελ βεσαν ακολωεωε Αυραδε, ων Νυακοπον,
νε Ναδιν α ογε ων υνε νο. Ωδε αφοπο βεβα
Αυραδε νκυεν να ωβενυα νε ηνυρα ω ννα α εδι
ακυρι νο μυ.

4 Μυντιε Αυραδε ασεμ, μο Ισραελο εφιε Αυραδε
ω κωαδυ δε βο μο α μοτε ασαε νο σο: “Νοκωρε,
οδο, αναα Ονυακοπον ω νιμδεε ννι ασαε νο σο.
2 Ννομε νκο αρα, ατορωτα νε αυρι, ακρομμο, νε
αγουαμαμμο να μογε μα ετρα σο, να μογυαχιεγυ βα
ντοατοασο. 3 Εγι ντι ασαε νο δι ανερεχω να ων α
ωτε σο νυιναα ωυυ; ωραμ μμοα, ωιμ ννομαα νε
πο μυ ναμ ωρωυ. 4 “Μμα οβιαρα μμο κωαδυ,
μμα οβιαρα μμο αφορο βοβο. Να μμομ, μο ασοφο
μο να με νε μο ανα. 5 Μυντιε ιωια νε αναδω,
να αδιγιφο νο νε μο ιντι. Ενο ντι μεσε μο μαν.
6 Νιμδεε α με νκυρο ννι ντι ωρεσε. “Σε μοαρο
νιμδεε ντι, με νσο μαρο μο σε μ’ασοφο; σε μοαρο μο
ανι αγο μο Νυακοπον μμαρα νο ντι, με νσο μαρο
μ’ανι αγο μο μμα σο. 7 Ασοφο νο ρεδοσο νο να βονε
α εβορο σο να ωγε τια με. Ωδε ων Ανυονγα μεσα
νεα εγε ανιμγασε. 8 Ωδιδι με νκυρο βονε ω ινο
ντι ων ανι γε ατιριμδενσεμ ω. 9 Σενα ννιπα νο τε
νο, ναα αρα να ασοφο νο νσο τε. Μετε ων νυιναα ασο
ω νων ακων ω να ματυα ων ων ννεγε νο κα.
10 “Ωβεδιδι, νανσο ωρεμμε. Ωβεβο αγουαμαν,
νανσο ων ασε ρεμφε, εφιε, ωαγιαν Αυραδε ω, δε
ων ων αμα 11 αγουαμαμμο, νσα δεδω νε φοφο, α
εμα με νκυρο 12 ντεασε τυ γερα. Ωκο αβια ων
αφονι α ωδε ννια ασεν νκυεν να δυασιν βι αμα
ων μμυαε. Αγουαμαμμο ωνομαν ων αγερα
κων; ωννι ων Νυακοπον νοκωρε. 13 Ωβο αφερε
ω μμερω ατιφ να ωγιευ αφερεβο δε νκοκο
σο: οδυ, δυαφιφ νε ωδυρο ασε, νεα ονωνι γε
φομμ ω. Ενο ντι, ων μμαβεα νε αγουαμαμμο
να μο ννεμμεα νσο γε νγουαμανφο. 14 “Μερεντε
μο μμαβεα ασο σε ωδαν αγουαμαμμοφο, αναα μο
ννεμμεα ασο σε ωασεε αφερε. Εφιε μο μμαριμα,
μο νσο μοτε ναα αρα. Μο νε μμαβεα νε ννερε
νγουαμανφο να αγονκο. Ννιπα ν ωννι ντεασε νο βεκο
οσεε μυ! 15 “Εω μυ σε ωγε οφερεσεφο νε, Ισραελ,
νανσο, μμα Υδα ννι ων φο. “Νκο Γιλγαλ; να μφο

νκο Βετ-Αβεν. Να νκα νταμ σε, ‘Σε Αυραδε τε ασε γι!’
16 Ισραελο γε ασοφενφο τε σε ναντι νι βα α ογε ασωυι
εβεγε δεν να Αυραδε αχω νω νο σε νγουαντενμμα
α ωωω αδιδιβεα? 17 Εφραιμ δε νε ων αβο αφονι
ω; Γιαα νο! 18 Σε ων νσα να κορα α, ωτοα νων
αγουαμαμμο σο; νων σοδιφο ανι γε ανιωδε ων γιε.
19 Μφετε βερα νων ακο, να νων αφερεβο νε ανιμγασε
βερε νων.

5 “Μυντιε, μο ασοφο! Μονηγε εγι νσο, μο Ισραελο!
Μογε ασω, αδεγεφι! Σα ατεμμυ νι τια μο:
Μοαγε αφιρι ω Μισπα, νε ασαυ α ωαγυ νο Ταβορ σο. 2
Ατυατενφο αδο μογυαχιεγυ μυ ασυκο. Μετε νων
νυιναα ασο. 3 Μινιμ Εφραιμ δε νσεμ νυιναα; ωμμαα
Ισραελ νηνταν με ε. Εφραιμ, μπρεμπρεν νε ωβο
αγουαμαν; να Ισραελ απορω. 4 “Ων ννεγε μμα νω
κων μμα ωννκο Νυακοπον νκυεν. Αγουαμμο
ωνομαν νω νων κομα μυ; νωννε Αυραδε ντο μυ.
5 Ισραελ ανταν δι τια νο. Ισραελο νο, μπο Εφραιμ
ιντιντινφ ω νων αμυνγε μυ; Υδα νσο νε νων
ιντινφ ναα αρα. 6 Σε ωνε νων νγουαν νε νων αναντι
κολωεωε Αυραδε να Ωρενθυ νο, εφιε ωτων νε ων
αφι νων ω. 7 Ωννι Αυραδε νοκωρε. Ωννωννο
αγουαμαν μμα. Σε ωδι νων Τσραμ Φοφο Αφαγε ε, α
οβεσε νων νσασε. 8 “Ηγεν τοροβεντο νο νο Γιβεα.
Ηγεν μμην νω νω Ραμα. Μομμα ακο ντεεμυ νο νω
Βετ Αβεν; Βενγαμιν, μονσορε ννι ανιμ. 9 Εφραιμ
βεδα μπαν νω ακοντααβυ να. Ισραελ μμυσυακυ νο
μυ νο μεπαι μυ κα νεα εω μυ. 10 Υδα σοδιφο νο τε
σε νων α νογιη αγε νο αβο. Μεχνιε μ’αβυνφ ωγυ
νων σο τε σε νσυιρι. 11 Ωνηγε Εφραιμ σο, νωτιατια νε
σο νω ατεμμυ μυ, νασι ν’αδωνε νι σε ωδε αφονι
ακυ. 12 Μεγε σε ννεεε αμα Εφραιμ να μαγε Υδαφο
σε δυα να απορω. 13 “Βερε α Εφραιμ ιωυ νε γαρε,
να Υδα νσο ιωυ ν’ακυρυ νο, Εφραιμ δε ν’ανι κυρεε
Ασιρια. Τσομα κο αφενκεσε νο νο κορεε μμοα. Νανσο
ναντυμι ανσα νο γαρε, να ακυρυ νο νσο ανωνυ.
14 Εντι μεγε σε γατα αμα Εφραιμ να μαγε σε γατα
νοδενφ αμα Υδα. Μετετε νων μυ νκετενκτε, να
μακο; Μεσοα νων ακο, να οβιαρα νεντυμι ννε νων.
15 Αφει μεσαν ακο με νκυι κοσι σε ωβενυα αφονυ.
Να ωβελωεωε μ’ακυι κων; νων ανερεχω μυ,
ωβελωεωε με ανιβερε σο.”

6 “Μομμρα, μομμα γενσαν νκο Αυραδε νκυεν.
Ωτετε νεν μυ ασιναν νανσο αφενα γεν γαρε.
Ωπιραπιρα γεν νανσο αφενκενε γεν απιρακυρυ. 2
Ννααν ακυ, αφενα γεανα αφοδεν; νανσα σο, αδε

yen besi yen sibea na yeanja nkwa wo n'anim. 3 Momma yennye Awurade nto mu; momma yenko so nnye no nto mu. Senea owia pue da biara no, obepue; obeba yen nkyen te se osu a eto awobere mu anaa asusow bere mu su a efow asase." 4 "Den na metumi de wo aye, Efraim? Den na metumi de wo aye, Yuda? Mo do te se anopa bo, ete se anopa bosu a etu yera. 5 Mede m'adiyifo twitwaa mo mu asinasin, mede m'anom nsem kunkum mo; m'atemmu baa mo so se anyinam. 6 Mepe ahummobo na enye aforebo, mepe Onyankopon ho nimdees sen ohyew afore. 7 Wobabu apam no so senea Adam yee. Wobanni me nokware wo ho. 8 Gilead ye atirimodenfo kuropon a mogya anammon akeka ho. 9 Senea akwamukafo ka kwan mu no saa ara na asofokuw no nso ye; wodi awu wo Sekem tempom so, ye nnebene a eye animguase. 10 Mahu ahodwiriwde wo Israelfi. Eho, Efraim ko aguamammo mu Israel gu ne ho fi. 11 "Na wo Yuda nso, wobahye otwa bere ama wo. "Bere biara a mede me nkurofo siade besan ama won no,

7 bere biara a mesa Israel yare no, Efraim nnebene da adi. Samaria awurukasem nso da adi. Waye nnaadaafo akoromfo a wobubu adan ani ko afi mu, ne akwamukafo a wobea koron wo mmonten so. 2 Na wonhu se mekae won nnebene nyinaa. Won bane bunkam won so; egu m'anim bere biara. 3 "Wode atirimodensem gyigye ohene no ani, na wode atoro nso gyigye ahenemma no ani. 4 Won nyinaa ye aguamammofo a akonn redew wo won mu. Wote se fononoo a wobaso mu gya bere a brodotofo ahye ase refotow n'asikresiam. 5 Da a ohene rehye fa no ahenemma bow nsa, na ohene no fewdifo ne won bo mu goru. 6 Won koma te se fononoo; wode atirimpow bane ko ohene anim. Won nsusuwi bane no deedee anadwo mu nyinaa; anopa, edew te se ogyatannaa. 7 Won nyinaa ayeyew se fononoo. Wokunkum won sodifo. Won ahemfo nyinaa hwehwe ase na won mu biara nsu mfre me. 8 "Efraim ne aman no adi afra; Efraim ye ofam a anyinya a wonkisae. 9 Ananafo twe n'ahooden, nanso onhu. Dwen aba ne ti so, nanso n'ani mmaa so e. 10 Israel ahantan di adanse tia no, nanso eyi nyinaa akyi no onnsan nkawurade ne Nyankopon nkyen, na onhwehwe no nso. 11 "Efraim te se aboronomo, wotumi daadaa no na onni adwene. Ofe Misraim, na wadan ako Asiria. 12 Se wok a, metow m'asau agu won so; atwe won aba fam te se wim nmoma. Se mete se woretu abo mu a, mkyere

won. 13 Nname nka won, efise wobatwe won ho afi me ho! Osee mimra won so efise wobatwe me so atua! anka mepe se migye won nanso wutwa atoro fa me ho. 14 Wommfi won koma mu nsu mfre me, mmom wotwa adwo wo won mpa so. Wobaboa won ho ano kohwehwe aduan ne nsa foforo, nanso wotwe won ho fi me ho. 15 Metetew won, hyee won den, nanso wobea pow bane tia me. 16 Wobahye ɔsorosoroni no; wote se tadua a asce, won ntuanofo betota wa afoa ano efise, wonkasa obu so. Eyi nti wobedi won ho few wo Misraim asase so.

8 "Monhyen torobento! Okore bi wo Awurade fifo so efise nnipa no abu m'apam so na wobasore atia me mmara. 2 Afei Israel su fr me se, 'Yen Nyankopon, yegye wo to mu!' 3 Nanso Israel apo nea eye; otamfo betaa no. 4 Wosisi ahemfo a minnim ho hwee, wobaw ahenemma wo bere a mempenee so e. Wode won dwete ne won sikakoko ye ahoni ma won ho de see won ankasa ho. 5 Tow wo nantwi ba ohoni no kyene, Samaria! M'abufuhyew reba won so. Wobetena nea eho ntew mu akosi da ben? 6 Wofi Israel! Saa nantwi ba yi, odwumfo bi na osenii; enye Onyankopon! Wobebubu mu asinasin, saa Samaria nantwi ba no. 7 "Wodua mframa na wotwa mfete. Awi a egina ho no nni ti; nti worennya siam mfi mu. Se esow aduan mpo a, ahoho na wobedi. 8 Wobamene Israel; afei ofra aman no mu te se ade a so nni mfaso biara. 9 Na wobako Asiria te se wuram afurum a ono nko ara nenam. Efraim nso aton ne ho ama adofo. 10 Ewo mu, wobaton won ho wo amanaman no mu de, nanso mboaboa won ano. Won so befi ase atew wo ohene kese bi nhyeso ase. 11 "Ewo mu se Efraim sisii afremuka bebree a wobea bane fakye afore wo so de, eno nti abeye afremuka a waye bane wo so. 12 Mekyerew me mmara a efa nneema bebree ho maa won, nanso wofaa no se ananafo ade. 13 Wode m'ayeyede bo afore na wowe nam no, nanso wonsa Awurade ani. Afei obekae won atirimodensem na wobatwe won aso wo won bane ho: Wobes anko Misraim. 14 Israel were afi ne yefo na wasisi ahemfi akeseakese; Yuda abo nkurow bebree ho ban. Nanso meto ne nkuropon mu gya a ebhyew won aban."

9 Nni ahurusi, Israel; nsepe wo ho te se aman a aka no. Efise woanni wo Nyankopon nokware, w'ani gye aguamammo ho wo awiporowbea nyinaa so. 2 Awiporowbea ne nsakyiamoa rentumi mma nnipa

no aduan; nsa foforo nso bebə wən. 3 Wərentena Awurade asase no so bio; Efraim besan akə Misraim na wadi aduan a echo ntew wo Asiria. 4 Wəremmo ahwiesa afore mma Awurade, na wən aforebə nso nso n'ani. Saa aforebə yi beye se asufo brodo de ama wən; wən a wodi nyinaa ho begu fi. Saa aduan no beye wən ankasa dea na wərentumi mmfa nkə Awurade asoredan mu. 5 Dən na mobeyə wə mo aponto da no ne Awurade afahyenna no nso? 6 Mpo se woguan fi əssee mu a Misraim beboaboa wən ano, na Memfis besie wən. Wən dwete ahonyade befuw wura, na wən ntamadan adan nsəe. 7 Asotwe nna no reba, akontaabu nna no adu; ma Israel nhu eyi. Esiane mo bəne bebrebe ne mo akokoakoko a adəsəo nti mofa no se odiyifo ye kwasea, na nea honhom akanyan no no ye əbədamfo. 8 Odiyifo no ne me Nyankopon ye Efraim so wəmfə, nanso wəasum no afiri wə n'akwan nyinaa so, na ətan ahyə ne Nyankopon fi ma. 9 Wəadu porəwee bun mu, səneə na əte wə Gibea nna no mu. Onyankopon bəkae wən atirimoden na watwe wən aso wə wən bəne ho. 10 “Bere a miuu Israel no, na əte se nea mahu bəbe wə nweatam so; bere a miuu mo agyanom no, na əte se nea mahu borədəma aba a edi kan wəne dua so. Nanso bere a wəbaa Baal-Peor nkyen no wodwiraa wən ho maa ohoni nimguaseni no. Wən ho yee nwini te se ohoni a wədə no no ara. 11 Efraim anuonyam betu akə se anomaa, nyinsen ne awo nni ne mu. 12 Mpo se wətetew mmofra a, mema mmofra no awuwu wə wən nsa mu. Wonnue, se miyi m'ani fi wən so! 13 Mahu Efraim te se Tiro, a əda baabi a eye. Nanso Efraim de ne mma bəbre okumfo no.” 14 Fama wən, Awurade, dən na wode bəma wən? Ma wən əyafunu a əpon ne nufu a nufusu nni mu. 15 “Wən atirimodenem nyinaa a wodii wə Gilgal nti, mefaa wən ho tan wə ho. Wən nnebəne nti məpam wən afi me fi. Merenno wən bio; efise wən ntuanofo nyinaa ye atuatewfo. 16 Efraim agyigya, wən ntin akisa, nti wənsow aba. Se wəwo mma mpo a, mekunkum wən mma a wədə wən no.” 17 Me Nyankopon bəpo wən, efise, wəanye osetie amma no; Wobekyinkin aman no mu.

10 Israel yee bəbe a ətretrew; əsow aba maa ne ho. Bere a n'aba redooso no, osisii aforemuka bebree; n'asase rekə so ye yiye no osiesie n'abosom dum kronkron no. 2 Nnaadaasəm wə wən koma mu, nti əsə se wonya wən afidi so asotwe. Awurade bebubu wən aforemuka, na wasee wən abosom dum kronkron

no. 3 Afei, wəbəka se, “Yenni əhene, efise, yəamfa nidi amma Awurade. Mpo se na yewə əhene koraa a, dən na anka obetumi aye ama yən?” 4 Wəhyə bə ahorow bebree, wəka ntamhunu na wəye apam ahorow; əno nti mansotwe səresore te se wura a bəre wə mu a afifi asase a wəafuntum so so. 5 Nnipa a wəte Samaria no suro ma Bet-Awen nantwi ba ohoni no. Ne nkurəfo besu. Saa ara na n'akəmfo nso beye, wən a wogee won ani wo n'auonyam ho no. Efise wəafa no afi wən nkyen kə nnommum mu. 6 Wəde no bəkə Asiria, de akəhyə əhene kəse no anuonyam. Ebegu Efraim anim ase; na Israel ani bewu wə ne nnua ahoni ho. 7 Samaria na ne hene bəsen akə te se abaa a etən nsu ani. 8 Wəbesee abosonnan a wodi awurukasəm ne bəne wə mu no. Nsəe ne nnenkyense befi fi ho, na akata wən aforemuka so. Afei wəbəka akyerə məmepəw se, “Mommekata yən so!” na wase nkoko se, “Munnwiriu ngu yən so!” 9 “Efi Gibea bere so, woaye bəne, Israel, na ho na woaka. Na əko rentwiw amfa amumoyəfo a wəwə Gibea no so ana? 10 Bere a mepe no, mətwe wən aso; aman beboaboa wən ho ano atia wən. Wəde mpokyerə begu wən wən bəne dodow ho. 11 Efraim ye nantwi ba a wəyən no, a əpə awiporowbea adwuma, enti mede konnua beto ne kən feefə mu. Məkyerə Efraim əkwan, əsə se Yuda funtum asase no, na Yakob nso siesie so. 12 Dua trenee aba ma wo ho, twa ədə aba a etena ho daa, siesie w'asase a womfuntumii so no; na bere adu se wohwehwə Awurade, kosi se əbəba abəpete trenee agu wo so. 13 Nanso woadua atirimoden aba, na woatwa aba bəne. Woadi nnaadaa aba. Efise wode wo ho ato w'ahooden ne w'akofo bebrebe no so, 14 əko mu huuyə besore atia wo nkurəfo, na w'aban nyinaa besee, səneə Salman əsəe Bet Arbel əko da no, da a wəde ənanom ne wən mma hwehwee fam no. 15 Saa ara na əbəba wo so, Bet-El, efise w'atirimodenem no dəoso. Se da no du a, Wəbesee Israelhene no koraa.

11 “Bere a Israel ye abofra no, na medə no, na Misraim na məfriə me babarima fi. 2 Nanso mpen dodow a məfriə Israel no, saa ara na woguan fi me nkyen. Wəbəa afore maa Baal ahoni, na wəhyew nnuhuam maa nsesode. 3 Me na migiyigee Efraim taataa, turuu wən wə me basa so; nanso wənkae se me na mesaa wən yare. 4 Me de ayamye hama ne ədə dii wən anim; miyii konnua no fii wən kən mu na mekotow maa wən aduan dii. 5 “Wəbesan akə Misraim, na Asiria adi wən so, esiane se wəannu

won ho nti. **6** Afoa bedi ahim wo won kuropon mu na ebessé won apon akyi adaban na won nhyeheyé to betwa. **7** Me nkurofo asi no pi se wobetwe won ho afi me nkyen. Se mpo wosu fré me Onyankopon Ðsorosoroni no mpo a meremma won so okwan biara so. **8** “Ebeye den na meyi wo ama, Efraim? Ebeye den ma meyi wo ama, Israel? Ebeye den na meye wo se Adma? Ebeye den na meye wo se Seboim? Me koma asakra wo me mu; na m’ahummobô ahwanyan. **9** Merenyé m’abufuwhyew so ade, na merennan me ho nsee Efraim bio. Meyé Onyankopon na menyé onipa. Meyé Ðkronkronni a ðwo mo mu. Meremma wo abufuw mu. **10** Wobedi Awurade akyi. Ðbebobo mu te se gyata. Na se ðobobo mu a, ne mma de ahopopo befi atoe aba. **11** Wôde ahopopo beba te se nnomaa a wofi Misraim, te se mmorónoma a wofi Asiria. Mëbo won atenase wo won afi mu,” senea Awurade se ni. **12** Efraim de atoro atwa me ho ahyia, Israelfi nso wôde nnaadaa. Yuda abo Onyankopon so ko mpo ðde tia Ðkronkronni nokwafo no.

12 Efraim de mframá aye aduan; odi apuei mframá akyi daa na odi atoro ye akakabensem bebre. Ðne Asiria ye apam na ðde ngo kô Misraim. **2** Awurade wo sobo de bô Yuda; ðbetwe Yakob aso wo n’akwan ho na watua no ne nneyee so ka. **3** Ðyafunu mu na osoo ne nua nantin; onyinii no, ðne Onyankopon peperee so. **4** Ðne ðbôfo tentam dii ne so nkonim; ðde nususree ne nkyen adom. Ohuu no wo Bet-El ne no kasaa wo ho. **5** Asafo Awurade Nyankopon, Awurade ne ne din a ahyetal **6** Ëse se wosan kô wo Nyankopon nkyen. Tena ððo ne trenee mu, na twen wo Nyankopon daa. **7** Oguadini de asisi nsania ye n’adwuma; n’ani gye asisi ho. **8** Efraim hoahoa ne ho se, “Meyé ðdefo; manya me ho. M’ahonya nyinaa mu worenhu amumoyé biara wo me ho.” **9** “Mene Awurade wo Nyankopon, a miyii wo fii Misraim. Memaa woakótena ntamadan mu bio senea na woyé wo w’aponto afahye nna mu no. **10** Mekasa kyereé adiyifo, memaa won anisoadehu bebre na mefaa won so kaa mmebusem.” **11** Gilead ye otirimodenfo ana? Emu nnipa no ye ahuhufo! Wôde anantwi bô afore wo Gilgal ana? Won aforemuka beye te se abo a wðahore no siw wo asase a wðafuntum so. **12** Yakob guan kô Aramfo asase so; Israel som de nyaa ɔyere, ðhwëe nguan de tuaa ti nsa. **13** Awurade nam odiyifo so yii Israel fii Misraim, ñam odiyifo so hwëe no. **14** Nanso Efraim ahyé no abufuw yayaayaw;

n’Awurade bema ne mogyahwiegu ho afodi ada no so na obetua n’animtiaabu no so ka.

13 Se Efraim kasa a, na nnipa ho popo; wôma no so wo Israelman mu. Nanso Baalsom nti, onyaa afôbu na owui. **2** Afei wôkô so ye bône ara; wôde won dwete ye ahoni ma won ho, nsesode no nyinaa no. Adwumfo no nam nyansakwan so na ayeye. Wôka nnipa yi ho asem se, “Wôde nnipa bô afore na wofew nantwimma ahoni ano.” **3** Ëno nti, wôbeye se anôpa omununkum se anôpa bosu a etu yera, se ntete a ehuw fi awiporowbea se wusiw a ëfa mfënsere mu kô. **4** “Nanso mene Awurade wo Nyankopon, a miyii wo fii Misraim. Nnye Onyankopon biara nto mu se me, anaa Ogyefo biara se me. **5** Mehwëe wo wo nweatam so, asase a so ye hyew yiye no so. **6** Memaa won aduan no, wodi mee; wômee no, wøyëe ahantan; na won were fii me. **7** Enti metow ahyé won so se gyata, metew won wo akwan ho se ðsebo. **8** Metow ahyé won so na matetew won mu te se sisi bi a wôawia ne mma. Mëwe won te se gyata; wuram aboa besunsuan won mu. **9** “Wôasëe wo, Israel, efise woasore atia me, me a meye wo boafô. **10** Wo hene wo he na wabegye wo? Wo sodifo a wôwô wo nkurow nyinaa so no wo he, won a wokaa faa won ho se, ‘Ma me ðhene ne ahenemma’ no? **11** Enti m’abufuw mu, memaa wo ðhene, na m’anibere mu no, miyii no hô. **12** Efraim afodi no wðaboaboa ano wðakyerew ne bône agu hô. **13** Ðbete ɔyaw te se ðbea a ðreko awo, na abofra no nnim nyansa nti; se bere no du a, emma awotwaa no ano. **14** “Mëpata agye won afi ðda tumi mu. Megye won afi owu nsam. Owu, wo nwowëe wo he? Asaman, wo see wo he? “Merennya ayamhyehye biara, (Sheol h7585) **15** mpo se ɔye yiye wo ne nuanom mu a. Apuei mframá a efi Awurade ho beba, ðbebô afi nweatam so; osu rento asusowbere na n’abura bëyow. Wôbefom ne koradan mu nneëma nea ñsom bo no nyinaa. **16** Ëse se nnipa a wôwô Samaria gye won afodi to mu, efise wøyëe ðom atia won Nyankopon. Wôbetotô wo afoa ano; wôbetotow won mmofra ahwehwe fam, won mmaa a wðanyinsen nso wôbepaapae won mu.”

14 Israel, san w’akyi kô Awurade wo Nyankopon nkyen. W’asehwe fi wo bône! **2** Fa wo nsëm a wôwô san kô Awurade nkyen. Ka kyere no se, “Fa yén bône nyinaa kye yén, na fa ahummobô gye yén, na yeatumí ayi wo aye. **3** Asiria rentumi nnye yén; yërentena akofo aponkô so. Yërenka bio da se, ‘Yén

anyame' nkyere nea yen ara de yen nsa aye, na wo mu na ayisaa nya mmoborohunu.” 4 “Mesa won asooden yare. Mefi me koma mu adø won, efise m’abufuw nni won so bio. 5 Meyé se obosu ama Israel. Obefefew aye fromfrom te se sukooko. Te se Lebanon sida no, ade ne ntin betim fam; 6 ne mman bedennan. N’ahoofe beye se ngodua, na ne hua aye se Lebanon sida. 7 Nnipa betena ne nwini ase bio. Obenyin aye fromfrom te se aburow. Obefefew aye fromfrom te se bobe, na ne din a ahjeta beye se nsa a efi Lebanon. 8 Efraim den na me ne ahoni wo ye bio? Megye no so na m’ani aku ne ho. Mete se dua a n’ahaban mpo; se wobesow aba a, egina me so.” 9 Hena ne onyansaf? Obehu eyinom mu. Hena na wo nhumu? Obete eyinom ase. Awurade akwan tee. Atreneefo nantew so, nanso asoodenfo hintiw wo mu.

Yoel

1 Awurade asem a ebaa Petuel babarima Yoel so ni. 2

Muntie saa asem yi, mo mpanyimfo; muntie, mo a mote asase no so nyinaa. Asem bi a ete see asi mo mmere so anaa mo mpanyimfo mmere so pen? 3 Monka nkyere mo mma, na mo mma nso nka nkyere won mma na won mma nso nka nkyere awo ntoatoaso a edi so no. 4 Nea mmoadabikuw no gyawee no, mmoadabi akese no awe; nea mmoadabi akese no gyawee no, mmoadabi nkumaa no awe; nea mmoadabi nkumaa no gyawee no, mmoadabi afoforo awe. 5 Mo asabowfo, munyan, na munsu! Mo a monom bobesa nyinaa, muntwa adwo; muntwa adwo, nsa foforo no nti, efise wəahuam afi mo ano. 6 Əman bi atu m'asase so sa; dəm a wəye den na wontumi nkan won; won se te se gyata se na wəwə gyatabere sebomməfo. 7 Wasəe me bobè ne me borədəma nnua. Wawaawae nnua no ho bona, atow agu agyaw ne mman ho fitaa. 8 Di awerehow se ababaa a ofura atweaatam na əresu ne kunu a əwaree no ne mmabaabere mu. 9 Aduan ne ahwiesa aforebəde, wəayi afi Awurade fi. Asəfo no retwa adwo, won a wəsom wə Awurade anim no. 10 Mfuw ase, asase no so awo wosee aduan no ase nsa foforo no ayow ngo nyinaa asa. 11 Mo ani nwu, mo akuafø, muntwa adwo, mo a mudua bobè; Munsi apini mma awi ne atoko, efise otwabere no ase. 12 Bobe no akisa na borədəma nnua no awuwu. Atoaa nnua, mmedua, apré ne nnua a əwə mfuw no so nyinaa ahyew. Nokware, anigye a nnipa wə no atu ayera. 13 Mumfura atweaatam na munni awerehow, asəfo; mo a mosom wə aforemuka anim, muntwa adwo. Mumfura atweaatam mmesi pə, mo a mosom wə Onyankopən anim; efise aduan ne ahwiesa aforebode no to atwa wə Onyankopən fi. 14 Mommo mmuadadi kronkron ho dawuru; momfre nhylam kronkron. Momfre mpanyimfo ne won a wote asase no so nyinaa mmra Awurade mo Nyankopən fi na wommesu mfrə Awurade. 15 A, da no de! Awurade da no aben; Ebeba se əsəe a efi Otumfo hə. 16 So aduan ho nkəw wen, a yəani tua, anigye ne ahosepew to atwa wə yən Nyankopən fi ana? 17 Aba no wu wə asase wosee mu, adekoradan abubu, aburopata nso so nni mfaso, efise nnuan no ahyew. 18 Senea anantwi su! na anantwikuw kyinkyin kwa. Nguankuw mpo rebre efise wonni didibea. 19 Awurade, wo na misu fré wo, efise ogya ahyew sare so adidibea, na ogyatannaa

ahyew mfuw no so nnua nyinaa. 20 Wuram mmoa mpo pere hwehwə wo. Nsuwansuwa ayoyow, na ogya ahyew sare so adidibea.

2 Hyen torobento no wə Sion; hyen aben no wə me bepəw kronkron no so. Ma won a wote asase no so nyinaa ho mpopo, efise Awurade da no reba, na aben koraa. 2 Sum ne kusukuukuu da. Omunkum ne sum kabii da. Senea adekyee hann tretrew wə mmepepəw so no, saa ara na asraafo a wədəoəso na woye den ba no te. Wonhuu won seso bi da, na wərenhu ne seso nso da. 3 Ogya rehyew wə won anim, ogyatannaa dəw wə won akyi, asase a eda won anim no te se Eden turo, nea eda won akyi no te se nweatam, hwee nguan won. 4 Wote se aponko. Wohuruhuruw te se aponkəsotefo asraafo. 5 Wəye gyegyeegye te se nteaseenam na wotu fa mmepepəw atifi, wote se ogyatannaa a ehyew nwuraguanee wote se asraafo akantinka a worekə əsa. 6 Aman ani bə won so a, ehu bə won; na won anim hoa. 7 Wəko kə won anim te se akofo; wəforo afasu te se asraafo na won nyinaa kə won anim tee, na wəmman benkum anaa nifa. 8 Wontwintwan won ho won ho anan mu; obiara nantew kə n'anim tee. Wobu fa abandennen so, na wəpem kə won anim ara. 9 Wətow hye kuropon no so wotu mimirika fa afasu no so wəforo kə afi mu, wəfa mfensere mu te se akorəmfo. 10 Asase wosow wə won anim, na əsoro hinhim. Owia ne əsram duru sum, na nsoromma nhyeren bio. 11 Awurade bobə mu de di n'asraafo no anim. N'akofo no dəsəo bebree, ahoədenfo ne won a wodi n'ahyede so. Awurade da no yə kəse na eyə hu; hena na obetumi ahyina ano? 12 "Na afei," senea Awurade se ni, "San fa wo koma nyinaa bra me nkyen, wə akənkyen, osu ne awerəhow mu." 13 Sunsuan wo koma na enye wo ntade mu. San bra Awurade wo Nyankopən nkyen, efise, əyə ədomfo, ne yam ye. Ne bo kyə fuw na ne da boro so, na enye no anigye se ətwe yən aso. 14 Hena na onim? Ebia əbesesa n'adwene na wahu mməbə na wagyaw nhylira, a eyə aduan ne ahwiesa aforebode a mode ma Awurade mo Nyankopən no. 15 Hyen torobento wə Sion! Mommo akənkyen kronkron ho dawuru, momfre nhylamu kronkron. 16 Mommoaboa nnipa no ano montew nhylamu no ho na enye kronkron; mommoaboa mpanyimfo, mmofra ne mmea a worema nufu ano. Ma ayeforo ne ayeforokunu mfi won pia mu mmra. 17 Asəfo a wəsom wə Awurade anim no, nsu wə aforemuka no ne abrannaa no ntam; na wənka se, "Awurade fa wo nkurofo ho kyə won. Mma w'agyapade

nye ahohorade anaa fewdi wo aman no mu. Aden nti na ese se wubisa wo nnipa no mu se, ‘Wɔn Nyame no wo he?’” **18** Na Awurade bɛtwe ninkunu wo n’asase ho na ne nkurɔfo aye no mmɔbɔ. **19** Awurade bebua se, “Merebɛ mo aduan, nsa foforo ne ngo, a ɛbɛso mo ama moamee pintinn. Merenye mo ahohorade mma aman no bio. **20** “Mɛpam atifi fam asraafo no afi wo nkyen akyirikyiri, mepia wɔn akyirikyiri awo na eyɛ kesee so. Nifa dɔm no bɛmem wo Nkyene Po no mu, na kyiðɔm no bɛmem wo Ntam Po no mu. Na afunu no bebɔn na ne nka betu.” Nokware wayɛ nneɛma akɛse! **21** Munnuso, me nkurɔfo! Momma mo ani nnye, na monsɛpew mo ho. Nokware Awurade aye nneɛma akɛse. **22** Munnuso, mo wuram mmoa! Efise sare so adidibea reye frɔmfrɔm. Nnuu no resow wɔn aba; borɔdɔma ne bobe nso resow wɔn aba. **23** Momma mo ani nnye, mo Sion mma, Munni ahurusi wo Awurade mo Nyankopɔn mu, efise wato asusowsu ama mo, ne nokwaredi nti. Watɔ osu bebree ama mo wo ne bere mu te se kan no. **24** Aduan bɛye awiporowbea ho ma, nsa foforo ne ngo bebu so wo kyi amoa mu. **25** “Mehyɛ mo anan mu, nea mohweree mfe dodow a mmoadabi bɛsɛe mo nneɛma, mmoadabi akɛse ne nkumaa, ne wɔn a aka no nyinaa, me dɔm a mesomaa wɔn baa mo so no. **26** Mubedidi amee, na mubeyi Awurade mo Nyankopɔn din aye. ɔno na wayɛ anwonwade ama mo; me nkurɔfo ani renwu bio. **27** Afei, mubehu se, mewɔ Israel, mubehu se mene Awurade, mo Nyankopɔn, na obiara nni hɔ se me; Me nkurɔfo ani renwu bio da.” **28** “Na akyiri no, mehwie me honhom agu nnipa nyinaa so, mo mmabarima ne mo mmabea bɛhye nkɔm, mo nkawakoraa bɛsos adae, mo mmerante benya anisoadehu. **29** Saa mmere no mu no, mehwie me Honhom agu m’asomfo so, mmarima ne mmea. **30** Mɛyɛ anwonwade wɔ ɔsoro ne asase so, mede mogya, ogya ne wusiw kumɔnn. **31** Ansa na Awurade da kese no beba no, owia beduru sum na ɔsram nso aye se mogya. **32** Na obiara a əbɔ Awurade din no, wobegye no nkwa. Efise nkwegye beba ama wɔn a wɔanya wɔn ti adidi mu a Awurade afre wɔn wɔ Sion bepɔw so ne Yerusalem nyinaa, ”senea Awurade aka no.

3 “Saa nna no mu, mede Yuda ne Yerusalem ahonyade besan aba. **2** Mɛboa aman nyinaa ano, na mede wɔn aba Yehosafat bon mu. Ehɔ na mebu wɔn aten wɔ nea wɔyɛɛ m’agypade, a eyɛ Israelfo ho, efise wɔbɔ me nkurɔfo hwetee aman so, na wɔkyekyɛɛ m’asase mu.

3 Wɔbɔ me nkurɔfo so ntonto, Wɔtɔn mmerantewa de mu sika bɔɔ aguaman. Wɔtɔn mmeawa nso de gyee nsa, a wɔbenom. **4** “Den na mowa tia me, Tiro ne Sidon ne mo Filisti amantam nyinaa? Mope se motɔ me so were ana? Se saa na ete de a, monhwɛ yiye. Mɛyɛ ntɛm, atua mo biribiara a moayɛ no so ka. **5** Mofaa me dwetɛ ne me sikakɔkɔ ne m’agypade a ɛsɔm bo, na mosoa koguu mo abosonnan mu. **6** Motontɔn nnipa a wɔte Yuda ne Yerusalem maa Helafo scne a, wobefi wɔn asase so akyirikyiri. **7** “Nanso, mɛsan de wɔn afi faako a mokɔtɔn wɔn no aba, na nea moaye no nyinaa, metua mo so ka. **8** Metontɔn mo mmabarima ne mo mmabea ama Yudafo, na wɔn nso aton wɔn ama Arabfo, ɔman a ɛwo akyirikyiri no.” Me, Awurade, na makasa. **9** Mompae mu nka eyi wɔ aman so: Munsiesie mo ho mma ɔko! Monkanyan asraafo! Momma mo mmarima akyo no ntwiwi mmra, na wɔmmɛko. **10** Momfa mo funtummnade no mmo afoa, na momfa mo asosɔw mmo mpeaw. Ma nea wɔayɛ mmerɛw nka se, “mewɔ ahɔoden!” **11** Monye ntɛm mmra, mo amanaman a moatwa ahyia, mommɛboa mo ho ano wɔ hɔ. Fa w'akofo bra, Awurade! **12** “Wɔnkanyan aman no; wontu ntɛe nkɔ Yehosafat bon no mu, efise ɛhɔ na metena na mabu aman a atwa ahyia no nyinaa aten. **13** Munhwim kantankrankyi no, efise otwabere no adu so. Mommra, muntiatia bobe no so, efise nsakyiamoa no aye ma na ahina no aye ma abu so. Saa ara na wɔn amumɔyɛ dɔɔso!” **14** Nnipadom, nnipadom wɔ gyinaesi subon no mu! Awurade da no abɛn wɔ gyinaesi subon no mu. **15** Owia ne ɔsram beduru sum, na nsoromma renhyerɛn bio. **16** Awurade bɛbɔbɔ mu afi Sion, ne nne gyegyeegye afi Yerusalem, asase ne ɔsoro bɛwosow. Nanso Awurade bɛye guankɔbea ama ne nkurɔfo, ɔbɛye abandennen ama Israelfo. **17** “Afei mubehu se, me Awurade, mo Nyankopɔn, mete Sion, me bepɔw kronkron so. Yerusalem bɛye kronkron; na ananafo rentu wɔn so sa bio. **18** “Saa da no, nsa foforo bɛsos afi mmepwɔ no mu, na nufusu atɛɛ wɔ nkoko so; Nsu beba Yuda nsuwansuwa mu, na asuti betue afi Awurade fi, na agugu akasia subon no so nsu. **19** Nanso Misraim bɛdan amamfo, na Edom nso bɛye nweatam, esiane awurukasɛm a wɔyɛ de tiaa nnipa a wɔwɔ Yuda nti. Ehɔ na wohwiee mogya a enni fɔ gui. **20** Nnipa bɛtena Yuda afebɔ na Yerusalem de, wɔbetena hɔ awo ntɔatoaso nyinaa mu. **21** So merento wɔn mogya a edi bem no so were ana? Meto kɛ.”

Amos

1 Amos, Tekoa nguanhwefo no mu baako nsəm ni.

Onyaa saa anisoadehu yi a efa Israel ho mfe abien ansa na asase wosowee, bere a Usia di hene wə Yuda na Yoas babarima Yeroboam nso di hene wə Israel no. **2** Əkə se, “Awurade bəbərə ama no atra so, əno nti, merennan m'abufuw. Efise əde aprannaa nnyigyei nso fi Yerusalem; nguanhwefo mimoa adidibea rehyew na Karmel atifi nso kisa.” **3** Nea Awurade se ni: “Damasko aye bəbərə ama no atra so, əno nti, merennan m'abufuw. Efise əde awiporowbea ade a ewə dade se dwerew Gilead. **4** Mede ogya bətə Hasael fi na ahyew Ben-Hadad aban no. **5** Mebubu Damasko apon, na mesee əhene a əwə Awen bon no mu no ne nea okura ahempema wə Bet Eden no. Na Aramfo bəkə nnommum mu wə Kir,” senea Awurade se ni. **6** Nea Awurade se ni: “Gasa aye bəbərə ama no atra so, əno nti, merennan m'abufuw no. Əfaa əman mu no nyinaa nnommum na ətən wən maa Edomfo. **7** Mede ogya bətə Gasa afasu mu, na ahyew n'aban no. **8** Mesee Asdod hene no ne nea okura ahempema wə Askelon no. Medan me nsa atia Ekron, kosi se Filistini a otwa to no bewu,” senea Asafo Awurade se ni. **9** Nea Awurade se ni: “Tiro aye bəbərə ama no atra so, əno nti, merennan m'abufuw. Əfaa əmanmu no nnommum na ətən wən maa Edomfo, a wankae onuado apam. **10** Mede ogya bətə Tiro afasu no mu, na ahyew n'aban.” **11** Nea Awurade se ni: “Edom aye bəbərə ama no atra so, əno nti, merennan m'abufuw. Əde afoa taataa ne nua, a wannya ayamhyehye biara. Efise ne bo kəə so fuwii, na obiara antumi annwudwo n'abufuw no ano. **12** Mede ogya bətə Teman mu, na ahyew Bosra aban.” **13** Senea Awurade se ni: “Amon aye bəbərə ama no atra so, əno nti, merennan m'abufuw. Əde afoa paapaae Gilead apemfo yafunu mu de trew n'ahye mu. **14** Mede ogya bətə Raba afasu mu na ahyew n'aban wə əko da mu nteeteeemu ne ahum da mfete mu. **15** Na ne hene ne mmapəmma bəbərə mu akə nnommum mu,” senea Awurade se ni.

2 Nea Awurade se ni: “Moab aye bəbərə ama no atra so, əno nti, merennan m'abufuw. Əhyew Edomhene nnompe, maa ədan nsə. **2** Mede ogya bətə Moab mu, na ahyew Keriot aban. Moab behwe ase wə huuye, əko nteeteeemu ne torobento nnyigyei mu. **3** Mesee ne hene na makunkum ne mmapəmma aka ne

ho,” senea Awurade se ni. **4** Nea Awurade se ni: “Yuda aye bəbərə ama no atra so, əno nti, merennan m'abufuw. Wəapo Awurade mmara no na wəanni n'ahyede so efise atoro anyame no ama wəafom əkwan no, anyame a wən nenanom dii akyi no. **5** Mede ogya bətə Yuda mu na ahyew Yerusalem aban.” **6** Nea Awurade se ni: “Israel aye bəbərə ama no atra so, əno nti, merennan m'abufuw. Wətən atreneefo de gye dwets, ne ahiafo de gye mpaboa. **7** Wotiatia ahiafo so te senea wəye fam mfutuma na wəma atəntrenəe bə mməborəfo. Agya ne ne ba ne əbea baako da de gu me din kronkron no ho fi. **8** Wədəda afəremuka biara ho wə wən awowa ntama so. Wən anyame fi mu no, wənom nsa a wəagye se mmaparatode. **9** “Mesee Amorifo no wə wən anim, ewə mu se wəwoware te se sida. Wən ho nso yə den se odum. Nanso mesee n'aba wə ne soro, ne ne ntin wə n'ase. **10** Miyii mo fii Misraim, na midii mo anim mfirihyia aduanan wə sare so senea mede Amorifo asase bəma mo. **11** Miyii mo mmapabarima no bi yee wən adiyifo, ne mo mmerante ebinom se Naserefo. Na ənte saa ana, Israelfo?” Nea Awurade bisa ni. **12** “Nanso momaa Naserefo no nom nsa na mohyee adiyifo no se wənnhye nkəm. **13** “Na afei, medwerew mo senea teaseenam a aduan aye no ma mia asase no. **14** Ahəħarefo rentumi nguan. Ahəħdenfo rennya ahəħden, na əkofo rennya ne ti nnidi mu. **15** Agyantowfo rentumi nnyina nea ogyina. Asraafo ahəħarefo rentumi nguan, na əpənkəsotefo rentumi mpere ne nkwa. **16** Mpo akofo akokodurufu de adagyaw beguan wə saa da no,” senea Awurade se ni.

3 Muntie saa asem a Awurade aka atia mo yi, Israelfo, nea etia abusua a miyii wən fii Misraim no nyinaa: **2** “Mo nko ara na mayi mo wə mmusua a ewə asase so nyinaa mu; enti metwe mo aso wə mo bənə nyinaa ho.” **3** Nnipa baanu betumi abə mu anantew, wə bere a wənyee nokoro ana? **4** Gyata bəbərə mu wə ədətə ase wə bere a onhuu hanam biara ana? Əbəbə mu wə ne tu mu wə bere a ənkyeree hanam biara ana? **5** Anomaa bətə afiri mu wə fam wə baabi a wonsum afiri ana? Afiri huan konkon ho wə bere a enyii aboa ana? **6** Se wəhyen torobento wə kuropon mu a nnipa no ho mpopo ana? Se atoyerenkym ba kuropon bi mu a enye Awurade na əyee ana? **7** Ampa ara, Otumfo Awurade nye biribi a ənna ne nhyehyee adi nkyere n'Asomafo adiyifo no. **8** Gyata no abobə mu, hena na onnsuro? Otumfo Awurade akasa, hena na ərenhye

ho nkɔm? 9 Mompae mu nka nkyere Asdod aban ne Misraim aban: "Mommoaboa mo ho ano wɔ Samaria mmepow so; hwe basabasaye a ewɔ no so ne nhyeso a ewɔ ne nkurɔfo mu." 10 "Wonnim senea wɔye nea eye," senea Awurade se ni. "Wode nneema a wɔafow ne nea wɔawia sie wɔ wɔn aban mu." 11 Eno nti, see na Otumfo Awurade se, "Otamfo bi betwiw afa mo asase no so; Obebubu mo bammo agu, na wɔafow mo aban." 12 Nea Awurade se ni: "Senea oguanhwefo gye anan abien nnompe anaa aso sin pe fi gyata anum no, saa ara na wobegye Israelfo nkwa, wɔn a wɔtete wɔn mpa ntwea so wɔ Samaria, ne wɔn a wɔdeda nkongua pa mu wo Damasko no." 13 "Tie eyi, na di adanse tia Yakobfi," senea Awurade, Asafo Awurade Nyankopon se ni. 14 "Da a metwe Israel aso wɔ ne nnebɔne ho no, mesee aforemuka a ewɔ Bet-El; wobetwitwa aforemuka no mmɛn na abu ahwe fam. 15 Medwiruw awɔwbere mu ofi ne ahuhurubere mu ofi agu; na afi a wɔde asonse adura ho no wɔbɛsɛe no na afi akɛse no nso wobebubu agu," senea Awurade se ni.

4 Muntie asem yi, mo Basan "anantwi" a mowu
Bepɔw Samaria so, mo mmea a mohye ahiafo so, na moka mmɔborɔfo hye na moka kyere mo kununom se, "Mommre yɛn nsa!" 2 Otumfo Awurade de ne kronkronye aka ntam se, "Ampa ara bere no bɛba a wɔde nkaa betwe mo akɔ; mo mu nea otwa to no, wɔde nsumnam darewa bɛtwe no. 3 Mo mu biara bepue akɔ, na mobɛfa ɔfasu mu ntokuru mu, na wɔbɛtow mo akyene Harmon fam," senea Awurade se ni. 4 "Monkɔ Bet-El nkɔyɛ bone na monkɔ Gilgal na monkɔye bone ara. Momfa mo afɔrebɔde mmra anɔpa biara, na momfa mo ntotoso du du mmra mfe abiesa biara. 5 Monhyew mmɔkaw brodo se aseda afɔre; Momfa ayeyɛde a efi mo pe mu nhoahoah mo ho, na momfa ntu mo ho, mo Israelfo, na eyi ne nea mope se moye," senea Otumfo Awurade se ni. 6 "Memaa ɔyafunu daa mpan wɔ kuropɔn biara mu na aduan ho yɛe den wɔ nkurow so, nanso monnsan mmaa me nkyɛn ε," senea Awurade se ni. 7 "Mesan de osu kamee mo, bere a aka asram abiesa na otwabere no adu. Memaa osu tɔɔ wɔ kurow baako so na mamma antɔ wɔ kurow foforo so. Afuw baako nyaa osu afuw foforo annya bi na hyewee. 8 Nnipa totɔɔ ntintan kyinii nkurow so pɛɛ nsu nanso wɔannya dodow a ɛbeso wɔn nom, nanso monnsan mmaa me nkyɛn ε," senea Awurade se ni. 9 "Mpen pii no mede nnɔbae yare ba mo mfikyifuw ne mo bobefuw so. Mmoadabi

sɛee mo borɔdɔma ne mo ngonnuu, nanso monnsan mmaa me nkyɛn ε," senea Awurade se ni. 10 "Mede ɔyaredɔm baa mo so senea mede yɛe Misraimfo no, mede afoa kunkum mo mmerante ne aponkɔ a mofaa wɔn nnommuu mede mo nsra mu hua a ɛbon hyɛn mo hwene mu, nanso, monnsan mmaa me nkyɛn ε," senea Awurade se ni. 11 "Mituu mo mu bi guu senea metɔree Sodom ne Gomora ase no. Moyɛɛ se gyentia a wɔatū afi ogya mu. Nanso monnsan mmaa me nkyɛn ε," senea Awurade se ni. 12 "Enti afei, Israel, nea mede bɛyɛ wo ni, na esiane se mede eyi bɛyɛ wo nti, siesie wo ho, Israel. Hyia wo Nyankopon." 13 Nea ɔyɛ mmepow na ɔbɔ mframia na ɔda n'adwene adi kyere nnipa, nea ɔma adekyee hann dan sum na ɔnantew asase sorɔnsorɔmmea so no. Asafo Awurade Nyankopon ne ne din.

5 Tie asem yi, mo Israelfo, saa adwotwa yi fa mo ho:
2 "ɔbabun Israel ahwe ase a ɔrensɔre bio, wɔapo no wɔ n'ankasa asase so, na onni obi a ɔbema no so." 3 Nea Otumfo Awurade se ni: "Kuropɔn a ɔde mmaprima ahooɛnfo apem ko ma Israel no, mu ɔha pe na wɔbɛka; Kurow a ɔde ahooɛnfo ɔha no, mu du pe na wɔbɛka." 4 Nea Awurade ka kyere Israelfo ni: "Monhwehwe me na munnya nkwa; 5 Monnhwehwe Bet-El, monnkɔ Gilgal, na munntu kwan nkɔ Beer-Seba nso. Ampa ara Gilgal bekɔ nnommuu mu na wɔbɛhwe Bet-El ase koraa." 6 Monhwehwe Awurade na munnya nkwa, anyɛ saa a ɔbɛpra Yosef fi te se ogya; ɛbɛhyew, na Bet-El rennya obi anum no. 7 Mo a moma atemmu yɛ nwɛn na mototo trenee ase. 8 Nea ɔbɔ nsoromma, Akokɔbeatan ne ne mma, nea ɔdan sum yɛ no adekyee na ɔma awia dan adesae. Nea ɔboaboa po mu nsu ano na ohwie gu asase so, ne din ne Awurade. 9 ɔsɛe abandennen ɔtem so na obubu kuropɔn a wɔabɔ ho ban nso, 10 motan nea ɔtɛɛɛ wɔ asennii na mubu nea ɔka nokware animtiaa. 11 Mutiatia ohiani so na mohye no gye aduan fi ne nkyɛn. Enti ewɔ mu se mode abo a woatwa asisi afi akɛse de, nanso morentena mu; ewɔ mu se moayɛ bobe nturo a ɛye fe de nanso morennom mu nsa. 12 Na minim mo mmaprato dodow ne mo bone akɛse no. Mohye atreneefo so na mugye adanmude mubu ahiafo ntenkyew wɔ asennii. 13 Eno nti, onyansaflo yɛ komm saa mmerɛ yi mu, efisɛ ɛyɛ mmere bone. 14 Monhwehwe papa, na moanya nkwa na ɛnyɛ bone. Na Asafo Awurade Nyankopon bɛka wo ho, senea moka se ɔyɛ no. 15 Munkyi bone, na monnɔ papa;

Mummu atentrenee wə asennii. Ebia, Asafo Awurade Nyankopon benya ahumməbə ama Yosef nkae no. **16** Enti nea Awurade, Asafo Awurade Nyankopon se ni: "Adwotwa bəba mmorən nyinaa so na əyaw ne apinisi bəba mmənten so. Wəbefre akuafə ama wəabesu na agyamfo abetwa adwo. **17** Wobetwa adwo wə bobeturo nyinaa mu, efise mənanteə mo mu," senea Awurade se ni. **18** Nname nka wən a wəpə se Awurade da no ba! Den nti na mope se Awurade da no ba? Saa da no bəye sum, na ənye hann. **19** Əbəye te se onipa a oguan fi gyata anim na okohyia sisi, senea owura ne fi de ne nsa to əfasu so, na əwo ka no. **20** Na Awurade da no bəye sum; ərenye hann, əbəye sum kabii a hann nsinsan biara nni mu. **21** "Mikyi na mepo mo nyamesom mu aponto; m'ani nnye mo afahye nhymamu ho. **22** Əwo mu se mode əhyew afre ne aduan afre bə me de, nanso merennye. Mode asomdwə afre bə me nanso m'ani renso. **23** Momfa mo nnwonto gyegyegey no mfi me so! Merentie mo asankuten so nnwom. **24** Mmom, momma atentrenee nteə se asubonten, na trenee nyə se asutən a ərenyow da! **25** "Israelfo, ənye me na mode afərebode ne ayeyede bəre me mfe aduanan wə sare so ana? **26** Mode mo ho nyinaa ato Molok nyame, ne mo honi Refan so; wəye ahoni a moaye se mobesom wən. **27** Eno nti, metwa mo asu akə Damasko noho," senea Awurade a ne din ne Asafo Onyankopon se ni.

6 Nname nka mo a mugye mo ho di wo Sion, ne mo a mo asom adwo mo wə Samaria bepəw so, mo atitiriw a mowə oman a edi kan mu, a Israelfo ba mo nkyen! **2** Monkə Kalne nkəhwə hə. Na mumfi ho nkə Hamat kəse mu, munsian nkə Gat a əwo Filistia. Woye sen mo ahemman abien no? Wən asase no so sen mo de no ana? **3** Mutu da bəne hye da na motwe atemmuda bən. **4** Modeda asonse mpa so mugye mo ahome wə mo nnae mu, na mowe nguantenmma ne nantwimma a wəadədə srade nam. **5** Mode mo sankuten to ahuhunnwom, na məbə mo tirim yə nnwom wə mo nnwontode so te se Dawid. **6** Monom nsa wə nkora mu na mode sradehuam papa yə mo ho, na munni awerəhow wə Yosef səe ho. **7** Eno nti, mobeka wən a wodi kan twa wən asu no ho; na mo aponto ne mo ahomogye to betwa. **8** Otumfo Awurade aka ne ho ntam na nea Asafo Awurade Nyankopon se ni: "Mikyi Yakob ahomaso na mempe n'aban; mede kuropon no bəma ne nea əwo mu nyinaa." **9** Se wogyaw nnipa du wə ofi baako mu a, wən nso bewuwu. **10** Na se obusuani a ərebəhyew awufo no ba se ərebəfa

wən afi fie hə na obisa obi a wakətəw se, "Obi ka wo ho ana?" Na obua se, "Dabi" a, afei əbəka se, "Mua w'ano!" Ənse se wəbə Awurade din. **11** Na Awurade ahye mmara na obebubu afi akəse no mu asinasin ne afi nketewa no nso mu nketenkete. **12** Apənkə tu mmirika wə abotan a apaapae so ana? Na obi de nantwi funtum hə ana? Nanso moadan atentrenee aye no awuduru. Na trenee nso aye nwenweenwen. **13** Mo a mo ani gye Lo-debar nkogu ho, na mubisa se, "Ənye yən ahooən na yəde dii Karna'im so ana?" **14** Nea Asafo Awurade Nyankopon se ni: "Məhwanyan əman bi abetia mo, Israelfo, nea əbəhye mo so afi Lebo Hamat akosi Araba bon mu."

7 Nea Otumfo Awurade yi kyereə me ni: na əreboaboa mmoadabi bebree ano. Eyi yə bere a wəatwa əhene kyəfa afi mfuw no so na akyiri nnəbae no renin no. **2** Bere a mmoadabi no awe asase no so nnəbae nyinaa no, meteeə mu se "Otumfo Awurade, mesrə wo, fa wo nkurəfo bəne kye wən! Yakob bəye dən agyina? Əyə əman ketewa bi." **3** Eno nti, Awurade bo dwoe. Na ogyaee n'atirimpəw no. Əkae se, "Merenye." **4** Nea Otumfo Awurade yi kyereə me ni: Otumfo Awurade de ogya rebebu atən; əyow bun kese no, na əsəee asase no. **5** Na meteeə mu se, "Otumfo Awurade, mesrə wo, gya! Yakob rentumi nnyina! Əyə əman ketewa bi." **6** Eno nti, Awurade bo dwoe na əkae se, "Megyae m'atirimpəw yi nso." **7** Eyi ne nea oyi kyereə me: Na Awurade gyina əfasu a wəato no kirebenn no ho, a okita kirebennye susudua no. **8** Na Awurade bisaə me se, "Amos, dən na wuhu?" Mibuae se, "Kirebennye susudua." Na Awurade kae se, "Mede kirebennye susudua yi reto me nkurəfo Israelfo ho; meremfa wən ho nkye wən bio. **9** "Wəbəsəe Isak sorənsorəmmea na Israel kronkron tenabea nso wobebubu no; mede m'afəo bəsəre atia Yeroboamfi." **10** Amasia a əye Bet-El səfə de nkra kəmaa Israelhene Yeroboam se, "Amos rebo pəw atia wo wə Israel ha yi ara! Nsəm a əreka no nyə abodwosem. **11** Nea Amos reka ni: "Yeroboam bewu wə afoa ano, na okwan biara so Israel bəko nnommum mu, wə akyirikyiri asase so." **12** Na Amasia ka kyereə Amos se, "Fi ha kə, wo ədehufo! San kə Yuda asase so na kotenə hə hye wo nkəm. **13** Nhye nkəm bio wə Bet-El ha, efise ha yə əhene tenabea kronkron ne ahemman no asəredan." **14** Amos buaa Amasia se, "Mennye odiyifo anaa odiyifo bi ba, na na meye oguanhwəfo a na mehwə borədəma nnua nso so. **15** Nanso Awurade frəe me fii nguan sohwə

so, ka kyereε me se, 'Kohye nkɔm kyere me nkurofo Israelfo.' **16** Na afei, tie Awurade asem. Woka se, "Nhye nkɔm ntia Israelfo, na gyae asenka a wode tia Isakfifo no." **17** "Enti asem a Awurade ka ni: "Wo yere bεbε aguaman wo kuropon yi mu, wo mmabarima ne wo mmabea bewuwu wɔ afoa ano. Wobesuw w'asase na wakyekye mu, na w'ankasa nso, wubewu wo abosonsomman mu, na ɔkwan biara so Israel bεkɔ nnommum mu, wo akyirikyiri asase so."

8 Afei nea Otumfo Awurade yi kyereε me ni: kenten a aduaba a abere wɔ mu. **2** Obisae se, "Den na wuhu, Amos?" Mibuae se, "Kenten a wɔde nnuaba a abere ahyε no ma." Na Awurade ka kyereε me se, "Me nkurofo Israelfo bere no aso; meremfa wɔn ho nkyε wɔn bio." **3** Senea Otumfo Awurade se ni, "Saa da no, hyiadan nnwonto bεdan agyaadwotwa. Wobεbε afunu bebree apete baabiara! Enti ye komm!" **4** Muntie saa asem yi, mo a mutiatiā mmoborfo so, na mopam ahiafo fi wɔn asase so, **5** na moka se, "Bere bεn na ɔsrām foforo betwa mu ama yeatɔn aduan, na Homeda bεba awieia ama yeadi awi gua?" Se mobεhyε susukoraa mu na moatoto ɔbo so na mode nsania a wɔamia mu asisi atɔfo, **6** na mode dwete atɔ ahiafo na mmoborfo nso moatɔn wɔn agye mpaboa, na moapra awi ase afra awi mu atɔn. **7** Awurade de Yakob ahohoahoa aka ntam se: "Me were remfi biribiara a wɔayε da. **8** "Asase renwosow wɔ nea asi yi ho ana, na wɔn a wɔte mu nyinaa rentwa adwo ana? Asase no nyinaa bεma ne ho so te se Nil ebubu afa so, na asan atwe bio te se Misraim asubɔnten." **9** Senea Otumfo Awurade se ni, "Saa da no, mεma owia atɔ owigyniae, na mama sum aduru asase so awia ketee. **10** Medan mo nyamesom aponto ama aye awerεhowdi na mo nnwonto nyinaa adan osu. Mεma mo nyinaa afura atweatam na mayi mo tinwi. Meye saa da no te se ɔba koro ho awerεhowdida na awieia no aye se da a εye nwen. **11** "Nna no reba" senea Otumfo Awurade se ni, "Mεma ɔkɔm aba asase no so, εnyε aduankɔm anaa osukom, na mmom, Awurade asem ho kɔm. **12** Nnipa bεtɔ ntintan akyinkyin afi po so ako po so, na wɔakyinkyin afi atifi fam ako apuei fam, se wɔrekɔhwehwe Awurade asem, nanso wɔrenhu. **13** "Na saa da no "mmabaa ahoofeo ne mmarimaa ahooðenfo bεtoto beraw esiane osukɔm ntia. **14** Wɔn a wɔde Samaria aniuw abosom ka ntam, anaa wɔde Dan ne Beer-Seba abosom ka ntam no, wobεhwehwe ase na wɔrensore bio."

9 Mihuu Awurade se ogyina afɔremuka no ho, na ɔkaε se, "Bo Asoredan no afadum no atifi na mma ne fapem no nwosow. Munnwiriw ngu nnipa no nyinaa so; wɔn a aka no mede afoa bekunkum wɔn. ɔbaako mpo rentumi nguan, obiara rennya ne ho sɔnn. **2** Mpo se wotu fam kɔ ɔda mu a, ho na me nsa betwe wɔn afi aba. Mpo se wɔforo kɔ ɔsoro a, ho na meyi wɔn afi aba fam. (Sheol h7585) **3** Mpo se wɔkɔtetεw bepɔw Karmel atifi a, ho na metiw won akakyere wɔn aba. Mpo se wɔde wɔn ho sie me wɔ po ase a, ho na mehyε ɔwɔ no ama wakɔkeka wɔn. **4** Mpo se wɔn atamfo de wɔn kɔ nnommum mu a, ho na mehyε afoa akunkum wɔn. "Megyen m'ani ahwe wɔn. Mede ɔsεe bεba wɔn so na meremmoa wɔn." **5** Awurade, Asafo Awurade, ɔno na ɔde ne nsa ka asase ma εnan, ma wɔn a wɔte so nyinaa twa adwo. Asase no nyinaa ma ne ho so te se Nil na etwe te se Misraim asubɔnten. **6** ɔno na osi n'ahemfi a εkorɔn wɔ ɔsoro na ɔto ne fapem wo asase so. ɔno na ɔboaboa po mu nsu ano na ohwie gu asase so. Awurade ne ne din! **7** "Mo Israelfo, mo ho hia me sen Etiopiafo?" Senea Awurade se ni. Manyi Israelfo amfi Misraim, ne Filistifo amfi Kaftor, ne Aramfo nso amfi Kir ana? **8** "Ampa ara Otumfo Awurade ani wo nnebɔne ahenni no so. Mεpepa no afi asase ani, nanso merensee Yakobfi korakora," senea Awurade se ni. **9** "Na mehyε, na mewosow Israelfi, wɔ amanaman nyinaa mu, senea wohuhuw atoko so wɔ huhuamoa mu na aba fua mpo ntɔ fam no. **10** Nnebɔneyεfɔ a wɔwɔ me nkurofo mu nyinaa bεtoto wɔ afoa ano, wɔn a wɔka se, 'Amanehunu rento yεn anaa εremma yεn so da no.' **11** "Saa da no, mesan aba abesi "Dawid fi a abubu no bio. Mesiesie ne mmeae a asεesee no, na masi no senea na ete no, **12** na wɔafa Edom nkae no ne amanaman a me din da wɔn so." Awurade a waka no, ɔno na ɔbεyε eyinom nyinaa. **13** "Nna no reba," senea Awurade se ni, "A nnobae no bεba ntεm ama otwafo no, na bobe no abu so ama nea otiatia nsakyiamoa no so no. Nsa foforo besosɔ afi mmpεw no so na atee afi nkoko no nyinaa so. **14** Mede me nkurofo Israel nnommum besan aba. "Wobεsan asiesie nkuropon a asεe no na wɔatena mu. Wobεyε bobe nturo na wɔanom mu nsa; wobεyε mfikyifuw na wɔadi so nnuuba. **15** Mede Israelfo bedua wɔn ankasa asase so a wɔrentu bio da mfi asase a mede ama wɔn no so," senea Awurade, mo Nyankopɔn se ni.

Obadia

1 Anisoadehu a Awurade Nyankopon daa no adi faa Edom asase ho kyere Obadia ni: Yeate asem a efi Awurade nkyen. Wɔsoma a ɔnanmusini bi koo aman so kɔkɔe se, “Monsore na momma yɛnkoko ntia Edom.” **2** Awurade ka kyere Edom se: “Hwɛ, mɛbre wo ase. Mɛyɛ wo ketewa wo aman no mu, na wɔabu wo animtiaa. **3** Wayɛ ahantan adaadaa wo ho, Wo a wote abotan ntokuru mu na woaye w'atenee wɔ mmepɔw so, na woka kyere wo ho se, ‘Hena na obetumi ayi me asi fam?’ **4** Se wutu kɔ wim se akore, na woyɛ wo berebu wɔ nsoromma ntam mpo a, hɔ na mɛba abetwe wo adwira fam.” Senea Awurade se ni. **5** “Se akorɔmfo ba wo so, anaa adwotwafu ba wo so anadwo a, atoyerenkym ben na erento wo? Na wɔrenniwia wo nneɛma dodow a wɔpɛ ana? Se bobe abatewfo ba wo so a, enyɛ bobe aba kakraa bi pɛ na wobegyaw ama wo ana? **6** Na wo Esau de, wobewia w'ademude a wode asie na wɔayɛ wo dosodoso. **7** Wɔn a wo ne wɔn wɔ nkabom nyinaa bedi wo huammo. Wɔn a w'adwene yɛ wo se wo ne wɔn te asomdwoe mu no bedaadaa wo adi wo so, wɔn a wodi w'aduan no asum wo afiri, nanso, wunhui. **8** “Saa da no,” Awurade na ose, “Merensɛe anyansafo a wɔwɔ Edom ana, mmarima a wote asem ase a wɔwɔ Esau mmepɔw so ana? **9** Teman w'akofo bebɔ hu ne obiara a ɔwɔ Esau bepɔw so no, wobetwita mo atore mo ase. **10** Esiane basabasayɛ a woyɛ tiaa wo nua Yakob no nti aniwu bɛka wo, na wobesee wo koraa. **11** Da a wugyinaa ntentenso hwɛɛ no haa, maa ananafo faa n'ahonyade kɔe na ahɔho hyɛn ne kurow apon mu, na wobɔɔ Yerusalem so ntonto no, na wote se wɔn mu baako. **12** Anka ense se wubu wo nua animtiaa bere a ɔwɔ asiane mu, anaa se wudi ahurusi wɔ Yudafo so bere a wɔwɔ ɔsɛe mu, na mpo wohoahoa wo ho bere a wɔwɔ ahohia mu no. **13** Anka ense se wode nsrabo hyɛn me nkurɔfo kurow apon no mu wɔ wɔn amanehunuda, anka ense se wosere wɔ bere a wɔwɔ ohaw mu. Afei nso anka ense se wode wo nsa to wɔn ahode so gye wɔ bere a wɔwɔ amanehunu mu. **14** Anka ense se wotew wɔn nkwantanan so kunkum n'aguanfo Na wuyi wɔn a aka no ma wɔ wɔn amanehunuda no mu. **15** “Awurade da no abɛn ama amanaman nyinaa. Na hwɛ, Edom, senea woyɛɛ no saa ara na wobeyɛ wo. Wo nneyɛɛ besan abegu w'apampam. **16** Senea mononom nsā wɔ me bepɔw kronkron so no, saa ara na amanaman no

nyinaa bekə so anom, saa ara na ebekə so da biara na wobeyə te sə nea wonni hə. 17 Na ogye beba Sion bepəw so na ebeyə kronkronbea, na Yakob nsa besan aka n'agyapade. 18 Yakob bəyə ogya na Yosef aye ogyatannaa; Esau bəyə adehunu bi na wəde no bəto ogya so ahyew no a obiara renka wo Esau ase." Nea Awurade se ni. 19 Nkurafə a wofi Negeb no betena Esau mmepw so, Na wən a wofi nikoko no ase no, bəfa Filisti asase no, na wobefə Efraim ne Samaria mfwu atena so, na Benyamin nso afa Gilead. 20 Nnipakuw yi a wəyə Israelfo a wotwaa wən asu koo Kanaan no bəfa Kanaan asase no akosi Sarefat; na Yerusalemfo a wotwaa wən asu a wote Safarad no bəfa Negeb nkurow no adi so. 21 Agyeefo bekə Sion bepəw so, akodi Edom mmepw so no. Na ahenni no bəyə Awurade de!

Yona

1 Awurade asem baa Amitai babarima Yona nkyen se, 2 “Ko kuropon Ninewe mu na koka asempana no tia won, efise won atirimodensem aforu abedu m’anim.” 3 Nanso Yona guan fii Awurade anim na ode n’ani kyerees Tarsis. Oko Yopa, na okonyaa hyen wo ho a na erekoo Tarsis. Otuaa ka katenaa hyen no mu, se orefi Awurade anim aksa Tarsis. 4 Nanso Awurade maa mframka kese bi boo wo po no so; emaa ahum tui a, anka hyen no rebobo. 5 Hyen no mufo no nyinaa suroe, na obiara su free ne nyame. Wototoo aguade a ewo hyen no mu guguu po no mu senea hyen no mu beye hare. Nanso na Yona akohye hyen no ase baabi ada hatee. 6 Na hyen no so panyin no koo ne nkyen koka se, “Aden na woada? Sore na free wo nyame! Ebia, obehu yen mmobo, na yeanwuuu.” 7 Afei hyen no mufo no keka kyerees won ho won ho se, “Momma yemmo ntonto nhwehwé nea saa amanehunu yi nam ne so aba.” Woboo ntonto no na eboo Yona. 8 Enti wobisaa no se, “Kyere yen, hena na wama saa ohaw yi nyinaa aba? Adwuma ben na woye? Ehe na wufi? Oman ben so na wufi? Ehefo ne wo nkurifo?” 9 Obuae se, “Meye Hebrini, na mesom Awurade, osoro Nyankopon a, aboo po ne asase.” 10 Eyi boo won hu, enti wobisaa Yona se, “Den na woaye?” (Na wonim se oreguan afei Awurade nkyen, efise na waka saa akyere won dedaw). 11 Na ahum no koo so tu denneennen ara. Enti wobisaa no se, “Den na yenyé wo a ebéma ahum yi ano abre ase ama yen?” 12 Yona buaa won se, “Momma me so ntow me nkyene po yi mu, na ano bedwo. Minim se me nti na ahum kese yi retu wo mo so.” 13 Mmarima no yee nea wobetumi biara se wobehare hyen no akoo mpoano. Nanso, woantumi, esiane se na po no so ahum no ano aye den asen kan no. 14 Afei wosu free Awurade se, “Awurade yesre wo mma yennwuuu se yéama obarima yi ahwre ne nkwa nti. Mma yennni fo wo obarima yi mogya ho, efise, Awurade waye nea wope.” 15 Afei, womaa Yona so tow no kyenee po no mu, na po a na ehuru so no yee komm. 16 Eyi maa mmarima no suroo Awurade pa ara na woboo afore maa Awurade, na wohyees no bo. 17 Na Awurade maa bonsu kese bi bémenee Yona, na Yona daa bonsu no yam nnansa, awia ne anadwo.

2 Yona wo apataa no yam no, aboo Awurade ne Nyankopon mpae se, 2 “M’ahohia mu mefrees

Awurade, na ogyee me so. Mifi oda ase tonn sreee mmoa na wutiee me sufre. (Sheol h7585) 3 Wotow me kyenee bun mu wo po ase tonn, na ohweam twaa me ho hyiae; w’asorokye ne mframka bu faa me so. 4 Na mekae se, ‘Woapam me afi w’anim; nanso mede m’ani békere w’asoredan kronkron no bio’ 5 Nsu a abu afa me so no boo me hu, bun no twaa me ho hyiae; po mu nwura kyekyere me ti ho. 6 Memem koo mmepeow no ase pes; asase ase kaa me hyee mu afebo. Nanso wugyee me nkwa fii amoaa mu, Awurade, me Nyankopon. 7 “Bere a me nkwa resen aksa no, mekae wo Awurade, na me mpaeboo foro baa wo nkyen, wo w’asoredan kronkron no mu. 8 “Won a wode won ho bata ahoni huhuw ho no hwere adom a anka eye won de. 9 Nanso me, mede ayeyi nnwom bebo afore ama wo. Nea mahye ho bo no, meye. Nkwagye fi Awurade.” 10 Na afei, Awurade hyee apataa no ma ofee Yona too asase so.

3 Afei, Awurade asem baa Yona nkyen ne mprenu so se, 2 “Ko Ninewe kuropon no mu, na kópae mu ka asem a mede rema wo yi.” 3 Yona yee osetie maa Awurade asem no, na okoo Ninewe. Na Ninewe ye kuropon titiriw a wode nnansa na etwa mu nyinaa. 4 Da a edi kan no, Yona hyen kuropon no mu, na ofii ase pae mu kae se, “Aka adaduanan na woadan Ninewe abutuw.” 5 Ninewefo gyee Nyankopon dii. Wohyees se won nyinaa bedi mmuada, efi okese so kosi aketewa so, na wafurafura atweatam. 6 Bere a Ninewehene tee asem no, osore fii n’ahengua so, əwɔrɔw n’ahentade, ofuraa atweatam, na otenea mfutuma mu. 7 Afei, oma woboo dawuru wo Ninewe se, “Mmara a wofi ohene ne n’atitiriw ho ni: “Obiara, se əye onipa anaa aboa, anantwikuw anaa nguankuw, mmfa hwhee nka n’ano; onnnidi anaa onnom. 8 Na mmom nnipa ne mmoa mfa atweatam nkata won ho. Obiara mfa anibere nsu mfre Onyankopon. Womfi won akwammone so, na wonnyae basabasayee. 9 Hena na onim? Ebia, Onyankopon behu yen mmobo, na watwe n’abufuwhyew no a onam so rebesee yen no asan.” 10 Na Onyankopon huu senea woyee ne senea wosan fii won akwammone ho no, ohuu won mmobo, na wanssee won senea əkae no.

4 Nanso na eyi ye mfomiso kese ma Yona, na ne bo fuwii. 2 Oko Awurade mpae se, “Awurade, bere a na mewo fie no, eyee see na mekae? Eyi nti na meperee se miguan aksa Tarsis no, efise na minim

se, woyε ədomfo ne mməborɔhunu Nyankopɔn a wo bo kye fuw, na wo dɔ boro so. Woyε Onyankopɔn a ətwentwen n'anan ase wɔ bɔne amanehunu ho. 3 Afei, Awurade! Gye me nkwa fi me nsɛm. Eye ma me se mewu sen se metena ase.” 4 Na Awurade buae se, “Eye se wo bo fuw wɔ saa asem yi ho ana?” 5 Na Yona kɔɔ kuropɔn no apuei fam baabi kɔtenaa hɔ. Əbɔɔ pata tenaa ne nwini no mu, twɛn nea ebeba kuropɔn no so. 6 Na Awurade Nyankopɔn maa dua bi a ɛwo nhaban pii nyin ntɛmntɛm wɔ n'atifi na ɛmaa Yona nyaa ahotɔ, na n'ani gyee dua no ho. 7 Nanso ahemadakye no, Onyankopɔn maa ɔsa bɛwee dua no maa nhaban no poe. 8 Owia puei no, Onyankopɔn maa apuei mframabia bi a mu yε hyew bɔe, na owia hyee Yona apampam ma ətɔɔ beraw. Əpεε se owu, na okae se, “Eye ma me se miwu sen se metena ase.” 9 Onyankopɔn bisaa Yona se, “Eye se wofa abufuw wɔ dua no ho ana?” Yona buae se, “Yiw, me bo afuw, na se miwu a anka mepe.” 10 Na Awurade kae se, “Dua yi ho asem ahaw wo, nanso woanni ho dwuma biara, na ɛnyε wo na woma enyinii. Efifi ntɛmntɛm na ewuu ntɛmntɛm. 11 Nanso nnipa mpem əha ne aduonu wɔ Ninewe a wonnim wɔn benkum ne wɔn nifa. Na mmoa bebree nso wɔ hɔ. Ənse se mema Ninewe kuropɔn yi ho asem haw me ana?”

Mika

1 Awurade de saa nsem yi bres Moresetni Mika bere a na Yotam, Ahas ne Hesekia di ade wo Yuda no. Anisoade a ohu faa Samaria ne Yerusalem ho. **2** Monye aso, mo nnipa nyinaa, muntie, asase ne mo a mote so nyinaa. Otumfo Awurade redi adanse atia mo, əkasa fi n'asoredan kronkron no mu. **3** Monhwe! Awurade fi n'ateneae reba; əresian na ənam asase sorɔnsorɔmmea so. **4** Mmepow nan wə n'ase, aku mu paapae te se ama a aka ogya, te se nsu a əresian waa fi koko so. **5** Eyi nyinaa ye Yakob nnebəne, ne bəne ahorow a əwo Israel fi nti. Yakob nnebəne ne den? Enye Samaria ana? Na he ne Yuda sorɔnsorɔmmea? Enye Yerusalem ana? **6** “Enti meye Samaria kurow no nnwiriwii siw, baabi a wəbəye bobe turo. Mehwie n'abo agu obon mu ama ne fapem ho ada ho. **7** Wobebubu n'ahoni nyinaa mu asinasin; wəde ogya behyw n'asoredan mu aye yede nyinaa. Mesee ne nsesode nyinaa. Esiane se n'akyede a waboa ano no nyinaa, onya fii nguamanfo akatua mu no nti wəde bəma nguamanfo.” **8** Eynom nti mesu atwa agyaadwo; mede adagyaw bənentew na merenhye mpaboa. Meworo so se odompo na masu se patu. **9** N'apirakuru no wu aye den; abedu Yuda. Abedu me nkurəfo pon ano mpo adu Yerusalem ankasa. **10** Monnka no wə Gat munnsu koraa Mo a mowə Bet-Leafra de, monyantam m futuma mu. **11** Monsen nkə adagyaw ne aniwu mu, mo a mote Safir. Wən a wəte Saanan ntumi mpue. Bet-Esel wə awerchow mu; efise, wo hə na onya ne bammə. **12** Wən a wəte Marot de əyaw nunununu wən mu de twən mmoa, efise amanehunu a efi Awurade hə aba abedu Yerusalem pon ano. **13** Mo a mote Lakis, munsiesie nteaseenam no. Mone bəne farebae ma Əbabea Sion, na mudii Israel anim kəo bəne mu. **14** Enti mode ntetewmu akyede bəma Moreset-Gat, Aksib kurow bədaadaa Israel ahemfo. **15** Mede nkoni mdifo betoa mo; mo a mote Maresa. Nea əye Israel onuonyamfo no beba Adulam. **16** Munyi mo tinwi mfa nni awerchow, wa mma a mo ani gye wən ho no ho; mommo tikkaw te se opete, efise, wəbefa wən afi mo nkyen aks nnommu mu.

2 Nname nka wən a wəfa amumoye ho adwene, wən a wəbə pəw bəne wə wən mpa so! Wəsore anəpa kodi dwuma no, efise wəwə turni se wəye. **2** Wən ani bere mfuw, na wogye. Na afi nso wəfa. Wəde nyansakorən gye nkurəfo afi, na wən agyapade nso

wogye. **3** Enti, sənea Awurade se ni, “Meredwene amanehunu a etia saa nkurəfo yi ho na worensumi nyi wo ho mfi mu. Worensumi nnantew ahantan so bio, efise ebeyə bere bəne. **4** Saa da no, nnipa beserew mo. Wəde saa awerchow dwom yi bedi mo ho few se: ‘wəasəe yen koraa; wəakyəye me nkurəfo ahode mu. Ogye fi me nsam! Na əde yen mfuw ma akənkənsafo.’” **5** Enti morennya obi wə Awurade asafo mu a əde ntontobo bəkye asase no. **6** “Monnhye nkəm,” saa na wən nkəmhye fo no ka. “Monnhye saa nneema yi ho nkəm; animguase rento yen.” **7** Mo Yakobfi, so wənka se, “Awurade Honhom nni boasetə ana? Əye nneema a ete səe ana? “Ne nsem nyə nea n'akwan təe no yiye ana? **8** Akyiri no me nkurəfo asore te se otamfo. Moworəw ntade pa fi won a woretwa mu a əmfa mo ho, ma wəye te se asraafo a wofi akono. **9** Mopam mmea a wəwə me nkurəfo mu fi wən afi afəfə mu. Mugye me nhýira fi won mma nsam afəbəo. **10** Sore, fi ha kə! Ha nyə faako a wəhōme, efise ho agu fi, Wəasəe no, na ərenye yiye bio. **11** Se ətorofo ne ədaadaafə ba beka se, ‘Məhye nkəm ama moanya nsa bebree a' əbeyə odiyifo a saa nkurəfo yi pe.’” **12** “Məboaboa mo nyinaa ano Yakob; nokware məka Israel nkae no nyinaa abo mu. Məka wən abo mu te se nguan a wogu nguannan mu, te se nguankuw a wəwə adidibe; nnipa behyə beae hə manyamanya. **13** Nea obue əkwan no bedi wən anim; wobebu apon no na wəafi akə. Wən Hene no besen adi wən anim, Awurade bəye wən ti.”

3 Afei mekae se, “Muntie, mo Yakob akannifo, mo a mudi Israelfi so. Əsə se muhu nea eyə atentrenee, **2** Mo a mukyi nea eye na moda bəne moworəw me nkurəfo were na motetew nam no fi wən nnompe ho; **3** mowe me nkurəfo nam, mowae wən were, bubu wən nnompe mu nkətenkete; mutwitwa wən se nam a mode regu kutu mu.” **4** Afei wobesu afre Awurade, nanso ərennye wən so. Saa bere no əde n'anim besie wən, bəne a wəaye nti. **5** Nea Awurade se ni: “Adiyifo a wədaadaa me nkurəfo no de, obi ma wən biribi di a wəpae mu ka asomdwəe nsem, na se wəamma wən biribi anni a, adiyifo no siesie wən ho se wobetu wən so sa. **6** Enti ade besa mo a morennya adae so, sum beduru mo a morennya ahintasəm biara. Owia bətə ama adiyifo no, na adekyee bedan sum ama wən. **7** Adehufo ani bewu na wobegu asamanfrefo anim ase. Wən nyinaa bekatakata won anim, efise mmuuae biara mfi Onyankopən hə mma.” **8** Nanso me de, tumi ahyə

me ma, Awurade Honhom ahye me ma trenee ne ahooden a mede bepae mu aka Yakob amumoye ne Israel bone. **9** Muntie, mo Yakobfi akannifo, mo a mudi Israel so, a mukyi atentrenee na mokyea nea etee nyinaa; **10** Mo a mode mogyahwiegue kyekyeree Sion ne awurukasem kyekyeree Yerusalem. **11** N'akannifo no gye adanmude ansa na wobu aten, n'asøfo gye sika ansa na wøakyerkyere, n'adiyifo de nkømhye aye sikare. Nanso wðan Awurade, na woka se, "Awurade nni yen ntam ana? Ðhaw biara remma yen so." **12** Na mo nti, wobefuntum Sion te se afuw, Yerusalem beye nnwiriwi siw, na asøredan no pampa beye nkømoa so nkyekyere.

4 Nna a edi akyi no mu no, Awurade asøredan bepøw no betim se mmeþøw no nyinaa ti; ebegye din aboro nkoko nyinaa, na nnipa ahorow beþø yuu ako ho. **2** Aman bebree beba abeka se, "Mommra mma yenþø Awurade bepøw no so, nkø Yakob Nyankopøn fi. Ðbøkyerkyere yen n'akwan senea ebøye a yebenantew n'atempøn so." Mmara no befi Sion aba, na Awurade asem afi Yerusalem. **3** Obebu amanaman ntam aten na obesiesie nnipa bebree ntam asem. Wøde wøn afoa beþøbø nsøw na wøde wøn mpeaw aye asosøw. Ðman bi rentwe øman foforo so afoa, na worenye ahoboia biara mma øko bio. **4** Obiara betena ne bobe anaa ne borøðoma nnua ase, na obiara remmehunahuna wøn, efise, Asafo Awurade akasa. **5** Amanaman no nyinaa betumi anantew wøn anyame din mu, na yen de, yebenantew Awurade, yen Nyankopøn Din mu daa daa. **6** "Saa da no," senea Awurade se ni, "Meboaboa mmubuafo, atukøfo eñe wøn a mede awerøhow aba wøn so ano. **7** Mëma mmubuafo aye me nkurøfo wø asase no so, atukøfo no beye øman kese. Awurade bedi wøn so hene wo Sion bepøw so afi da no akosi daa. **8** Na wo, nguankuw no abantenten, Ðbabea Sion, abandennen, wøde wo tete tumidi no besan abre wo; Ðbabea Yerusalem nsa besan aka n'ahenni." **9** Aden nti na afei woresu dennen, wunni øhene ana? Wo futufo ayera, na enti øyaw aka wo se øbea a øwo awoko mu? **10** Bukabukaw wo mu wø yawdi mu, Ðbabea Sion, te se øbea a awo aka no, mprempren eñe se wufi kuropon no mu køtena sare so. Wobøka Babilonia; na ho na wobegye wo. Ehø na Awurade begye wo afi w'atamfo nsam. **11** Mprempren de, aman bebree aka abø mu atia wo. Wøka se, "Wongu Sion ho fi, na yemfa yen ani nhwø no!" **12** Nanso wonnim Awurade adwene. Wønte n'agynatu ase. Wonnim se øno na

øboaboa wøn ano te se afiafi de kø awiporowbea. **13** "Søre, na porow, Ðbabea Sion, mëma wo dade mmøn; mëma wo købere tote na wubebubu aman bebree mu nketenkete." Wode wøn mfaso a wøampø no økwan pa so bebre Awurade, wode wøn ahonyade bebre asase nyinaa so wura.

5 Mommoaboa mo asraafø ano, aþøkuropøn, efise atamfo atwa yen ho ahyia. Wøde abaa beþø nea odi Israel so no wø n'afono so. **2** "Nanso wo, Betlehem Efrata, øwo mu se wøye ketewa wø Yuda mmusua mu de, nanso wo mu na obi befi ama me a obedi Israel so, na n'ase fi teteete." **3** Enti wobøto Israelfø paahwii, kosi se øbea a awo aka no no beþø na ne nuanom mmarima nkae besan akøka Israelfø ho. **4** Ðbesøre ahwø ne nguankuw wø Awurade ahooden mu, wo Awurade ne Nyankopøn din keseþø mu. Na wøbetena asomdwoe mu, na afei ne keseþø bedu asase awie. **5** Na øbøye wøn asomdwoe. Se Asiriafo betow ahye yen asase so, na wøþø nsra fa yen aban mu a, yede nguanhwøfo baason, mpo asahene baawøtwø behyia wøn. **6** Wøde afoa bedi Asiria asase so, wøbetwe afoa de adi Nimrod asase so. Se Asiriafo tow hye yen so, bø nsra fa yen ahye so a, obegye yen afi wøn nsam. **7** Yakob asefo nkae no befrafra nnipa bebree mu te se obosu a efi Awurade, te se osu a eþpete gu sare so a entwen ødesani, na ødesani biara rentumi nsiw ho kwan. **8** Wøbekan Yakob asefo nkae no afra aman no mu, wøbefrafra nnipa bebree mu te se gyata a øfra mmoa mu wø kwaþø mu, te se gyata ba a øfra nguankuw mu a øbøþø wø tetew wøn mu na obiara ntumi nnye wøn. **9** Wøbøma wo nsa so se woadi w'atamfo so nkønim, na wøbesøe w'atamfo nyinaa. **10** "Saa da no," senea Awurade se ni, "Mësøe aþønkø a wøwø na mabubu wo nteaseenam. **11** Mësøe nkuropon a øwo w'asase so na madwiriw wo bammø dennen nyinaa agu. **12** Mësøe w'abayisem na wo ntafowayi to betwa. **13** Mësøe nsesode a wode wo nsa aye ne abo ahoni a wøwø no, na worenkotow nsøre wo nsa ano adwuma bio. **14** Metutu Asera abosomnnua no afi wo mu na masøe wo nkuropon. **15** Aman a wøantie m'asem no nyinaa, mede abufuw ne abufuwhyew beto wøn so were."

6 Muntie asem a Awurade reka: "Monsøre na mommo nkuro wø mmeþøw no anim; momma nkoko nte nea mowø ka. **2** "Na afei, mmeþøw, muntie Awurade sobo; tie, asase nnyinaso a øwo ho daa. Na Awurade

wō asem a etia ne nkurōfo; ḥrebō Israel sobo. 3 “Me nkurōfo, dēn na maye mo? Mede adesoa bi asoa mo? Mummua me! 4 Miyii mo fii Misraim migyee mo fii nkoasom asase so. Mesomaa Mose bedii mo anim, Aaron ne Miriam nso. 5 Me nkurōfo, monkae afotu a Moabhene Balak mae ne mmuae a Beor babarima Balaam mae. Monkae mo kwan a mutu fii Sitim kō Gilgal, na munhu Awurade akwantrenee.” 6 Dēn na memfa mmra Awurade anim mmekotow ḥsorosoro Onyankopon no? Memfa nantwimma a wadi afe mmēbō ḥhyew afore wō n'anim ana? 7 Awurade ani besō adwennini mpempem ne ngodua mu ngo asutēn mpem du ana? Memfa m'abakan mmo me bōne ho afore, anaa me yafunumma, me kra bōne nti? 8 ḥde nea eye akyerē wo, Ao onipa. Na dēn na Awurade hwehwe afi wo hō? Yε adetrenē ne mmōborōhunu, na wo ne wo Nyankopon nnantew ahobrease mu. 9 Muntie! Awurade refre kuropon no, Wo din suo ye nyansahu, “Muntie abaa no ne nea ḥmaa no tumi no. 10 Mo amumōyefo, menkō so mma me were mfi mo ahonya a monam asisi so ape, ne nkontompo susukoraa a ede nnome ba no ana? 11 Minnyae onipa a okura nsania a wōamia mu, ne asisi nkaribo na ḥmfa ne ho nni ana? 12 Adefo a wōwō mo mu no di akakabensem; mo nkurōfo no ye atorofo na wōn tekrema ka nnaadaasēm. 13 Enō nti, mafi ase rese mo, Mo bōne ahorow nti, mesee mo. 14 Mubedidi, nanso moremīmee; ḥkōm bēkō so ade mo. Mōbēaboano, nanso ḥrenkosi hwēe, efisē mede nea moakora no bēma afoa. 15 Mubedua nanso morentwa. Mubekyi ngodua mu ngo, nanso morensra bi, mubetiatia bōe so, nanso morennom nsa a mubenya afi mu no bi. 16 Moadi Omri mmara so. Moaye nea wōyēe wō Ahab fi. Moasua wōn nneyēe no bi, enō nti mema ḥsēe aba mo so. Wōbeserew mo nkurōfo; na amanaman bebu mo animittia.”

7 Maye mmōbō! Mete se otwabere nnuaba tasefo a otwabere akyi mikodi mpepē wō bobeturo mu; minnya bōbe kasiaw na madi, borōdōma aba a edi kan a mekōn dō nso, saa ara. 2 Wōapra Onyamefērefo nyinaa afi asase so. Anka ḥbaako a ḥtēe mpo. Nnipa nyinaa tetēw na wōhwehwē se wōbēka mogya agu; wōde ḥtan sunsum wōn ho wōn ho mfiri. 3 Nsa abien no nyinaa akokwaw bōneyē mu; ḥsodifo bisa akyēde, otēmmufo gye adanmude, wōn a tumi wō wōn nsa mu no ye nea wōpē, wōn nyinaa bō mu dwene amumōyē ho. 4 Nea oye wō wōn mu no te se ohwirem; nea ḥtēe

pa ara no, nsēban ye sen no. W'atemmuda no aso, da a Onyankopon reba wo nsrahwe. Eyi ne bere a wōn ani so bēye wōn totototo. 5 Nnye obiara nni; mfa wo were nhye adamfo mu. Mpo, ḥbea a ḥda wo koko mu no to wo tekrema nnareka wō ne ho. 6 ḥbarima twiri n'agya, ḥbabea sōre tia ne na, asebea nso tia n'ase onipa atamfo ne n'ankasa ne fifo. 7 Me de, mede anidaso hwe Awurade, Metwēn me Nkwagye Nyankopon; na me Nyankopon betie me. 8 Mma w'ani nnye, me tamfo! Mahwe ase de, nanso mesore. Sum aduru me de, nanso Awurade bēye me hann. 9 Se maye bōne atia no nti, Awurade abufuw bēba me so, kosi se abēka m'asēm ama me na wada me bembu adi, ḥde me bēba hann no mu; na mehu ne trenee. 10 Afei, m'atamfo behu na wōn ani bewu, nea osee me se, “Ehe na Awurade wo Nyankopon no wō?” M'ani behu n'asehwe; mpo mprempren no, wobetiatia no so te se dontori a ḥwō mmōnten so. 11 Da a wōbēto w'afasu no bēba, da a wōbētrew w'ahye mu. 12 Da no, nnipa bēba wo nkyen afi Asiria ne Misraim nkuropon mu, mpo wobefi Misraim akosi Eufrate afi po akosi po ne bepow so akosi bepow so. 13 Asase no bēye amamfo, esiane nnipa a wotete so ne wōn nneyēe nti. 14 Fa wo pema di wo nkurōfo anim, nguan a wōyē w'agypade no, a wōn nko ara tete kwaē mu, wura frōmfrōm adidibea ho. Ma wonnidi wō Basan ne Gilead se tete nna no mu. 15 “Meyē anwonwade akyerē wo, senea meyēe nna a wufi Misraim bae mu no.” 16 Aman behu wo na wōn ani bewu, wōn a tumi nyinaa afi wōn nsa no. Wōde wōn nsa betuata wōn ano na wōn aso besisiw. 17 Wobedi dōte se awō, ne mmoa a wōwea wō fam. Wōde ahopopo befi wōn abon mu aba; wōde osuro bedan wōn ho ama Awurade yēn Nyankopon, na wobesuro wo. 18 Hena na ḥtēe se wo, Onyankopon a wode bōne kyē? Wo a wode agyanom asefo nkae amumōyē kyē wōn. W'abufuw ntēna ho daa, na mmom w'ani gye se wobēda mmōborōhunu adi. 19 Wubehu yēn mmōbō bio, wobetiatia yēn bōne so, na woatow yēn amumōyē agu po bun mu. 20 Wobeyē ḥnokwafo ama Yakob na woahu Abraham mmōbō senea wokaa yēn agyanom ntam teteete no.

Nahum

1 Elkosini Nahum anisoadehu nhoma a εγε nkɔmhye a εfa Ninewe ho. **2** Awurade ye ninkufo ne awereto Nyankopɔn, Awurade tɔ were, na abufuw ahye no ma. Awurade tɔ n'atamfo so were, na n'abufuw tena wɔn so. **3** Awurade bo kyε fuw, na ne tumi so, na ɔtwe ɔfɔdifo aso. Ne kwan wɔ mfetε ne ahum mu, omunurukum ye n'anar ase mfutuma. **4** ɔteetε po na ɔma εyow; ɔma nsubɔntε nyinaa yoyow. Basan ne Karmel twintwam, na Lebanon frɔmfrɔmye nso kisa. **5** Mmepow wosow biribiri n'anim na nkoko nan. Asase, wiase ne wɔn a wɔwɔ mu nyinaa wosow n'anim. **6** Hena na obetumi agyina n'abufuw ano? Hena na obetumi atena n'abufuwhyw mu? N'abufuw hwie te se ogya; abotan yam wɔ n'anim. **7** Awurade ye, ɔyε ahohia mu guankɔbea. N'ani wɔ wɔn a wɔde wɔn ho to no so no so. **8** Nanso, ɔnam nsuyiri nwonwaso so bɛma Ninewe aba awiei. ɔbɛtaa n'atamfo akodusum kabii mu. **9** Pɔw biara a wɔbɛbɔ atia Awurade no, ɔbɛsεe no; ɔhaw biara remma nto so mprenu. **10** Wɔde nsɔe bɛkykyere wɔn ho, na bere a wɔn nsa abow wɔn no wɔbɛhyew wɔn se nwuraguanee a wɔaboa ano. **11** Ninewe, wo mu na nea ɔbɔ pɔw bɔne tia Awurade na otu fo bɔne no fi. **12** Nea Awurade se ni: “ɛwɔ mu se wɔwɔ nnamfonom a wɔdəsɔ de, nanso wɔbɛsεe wɔn ama wɔayera. Yuda, εwɔ mu se mama ɔhaw aba wo so, nanso merenyε saa bio. **13** Afei, mebubu konnua a εda wo kɔn mu na matetew nkɔnsɔnkɔnsɔn no mu.” **14** Ninewe, Awurade aka ɔhyε asɛm a εfa wo ho: “Worennya asefo a wo din beda wɔn so. Mesee nsesode a woasen ne ahoni a wɔagu a esisi w'abosonnan mu no. Mesiesie wo da efisε woadan aye atantanne.” **15** Hwε mmepow no so, nea ɔde asempa no ba no anammon ɔno na ɔka asomdwoesɛm! Yuda di w'afahye na di wɔ bɔhyε so. Nnipabɔne rentu wo so sa bio; Wɔbɛsεe wɔn pasaa.

2 ɔtamfo reba wo so, Ninewe bo aban no ho ban, wen ɔkwan no, bɔ wo ho so na boa w'ahoden nyinaa ano! **2** Awurade de Yakob anuonyam besan ama no te se Israel de no, εwɔ mu se, aseefo no ama ada mpan na woasεe ne bobε mfuw. **3** Asraafo no nkatabo ye kɔkɔ; akofo no hyehye ɔkɔben akotade. Nnade a wɔde yεε nteaseɛnam no twa yerew yerew se da a wɔyεε no; mpeaw a wɔapema wɔ nnua so no rehim. **4** Nteaseɛnam no twiw fa mmɔntεn so, na wodi akɔneaba. Wɔte se ogyatεn a ɛredεw; wɔbɔ

yerεdε te se anyinam. **5** ɔfrεfrεε n'akofo a wodi mu, nanso wohintihintiw wɔ ɔkwan mu. Wɔde mmirika kɔ kuropon no afasu ho; na wɔyε wɔn nkataanim krado. **6** Wobuebue asubɔntε apon no, na ahemfi no dwiriw gu fam. **7** Wɔhyε mmapradεn se wɔmfa kuropon no nnommum na wɔmfa wɔn nkɔ. Ne mfena de wɔn nsa gu wɔn koko so su te se mmapronoma. **8** Ninewe te se ɔtare a mu nsu resen kɔ. Wɔtεe mu se, “Munnyina ho! Munnyina ho!” Nanso, obiara ansan n'akyi. **9** Momfom dwetε no! Momfom sikakɔkɔ no! Ahonyade a εwɔ adekoradan mu nyinaa! Na ahonyade no dɔɔsɔ. **10** Wɔabɔ Ninewe korɔn, wɔayε no pasaa! Koma botow, na nkotodwe wosowosow, nnipa ho popo na wɔn anim hoa. **11** Mprempren he na gyata buw no wɔ, faako a wɔma wɔn mma aduan no, faako a gyatanini ne gyatabere kɔe na wɔn mma nso kɔ a wonsuro? **12** Gyata akum nea εbεmee ne mma. Wabobɔ hanam ama gyatabere no. ɔde nea wakum ahye ne bon ma na ɔde hanam ahye n'atu amaama. **13** “Me ne wo nka,” senea Asafo Awurade se ni, “Mehyw wo nteaseɛnam na adan wusiw na afoa bekunkum wo gyatamma. Merennyaw wo hanam biara wɔ asase so. Wɔrente w'asomafo no nne bio.”

3 Nname nka mogya kuropon a atoro ne korɔn ahye no ma na amanehunufo mpa mu da! **2** Apɔnkokɔfa abaa regyigye, nteaseɛnam nhankare reye kirididi Apɔnko rehuruhuruw ne nteaseɛnam redankyidankyi. **3** Apɔnko ne wɔn sotefo ko kɔ wɔn anim; afoa twa yerew yerew, na mpeaw nso pa yerew yerew. Atɔfɔ bebree, awufo a bi deda bi so, afunu a wontumi nkan wɔn dodow a nnipa tiatia so. **4** Eyi nyinaa fi oguamanfo bi akɔnno, ntafowayifo no mnaadaa dodow no. ɔno na ɔde n'aguamammo ton amanaman na ɔde ne ntafowayi ton nnipa. **5** “Me ne wo nka,” senea Asafo Awurade se ni, “Mepagyaw w'atade akɔ soro. Mɛma amanaman ahu w'adagyaw na ahenni ahorow nso ahu w'animguase. **6** Mede fi besra wo ho, mebu wo animtiaa na mama nnipa ahwε wo. **7** Obiara a obehu wo beguan afi wo ho aka se, ‘Ninewe adwiriw, na hena na obesu no?’ Ehe na menya obi akyekye wo werε?’ **8** Wuye sen Tebes a εda Asubɔntε Nil ho a nsu atwa ne ho ahyia ana? Asubɔntε bɔ ne ho ban na nsu ye ne fasu. **9** Kus ne Misraim ye ne dɔm a wontumi nkan wɔn. Put ne Libia ka n'adomfo ho. **10** Nanso wɔfaa no nnommum twaa no asu. Wotow ne nkokoaa hwehwee fam ma wɔtεtε wɔ mmɔntεn so. Wɔbɔ n'adehye so ntonto, na n'atitiriw nso wɔde

nkənsənkənsən guguu wən. **11** Wo nso wobəbow Na wubehintaw wo ho de akəpə guankəbea wə atamfo nkyen. **12** W'aban nyinaa te sə borədəma nnua a asow aba foforo: sə wəwosow a aba no tetew gu ma nea ɔrehwehwə bi adi. **13** Hwə w'akofo wən nyinaa yε mmeal! W'asase so apon ano deda hə ma w'atamfo; ogya ahyew w'apon no akyi adaban. **14** Sesaw nsu sie ma bere a wəatua mo ano no. Yere wo bammə mu! Wəw dəte no na siesie ntayaa a wəato no! **15** Ehə na ogya bəhyew wo; afoa betwa wo ahwe fam, wobedi wo nam sə mmoadabikuw. Monno sə tewtəw, mo ase mfəe sə mmoadabi! **16** Woama w'aguadifo adəəso, wən dodow asen əsoro nsoromma, nanso wətə sə mmoadabi a wəbə asase no kwaterekwa na afei wotu kə. **17** W'awəmfo te sə mmoadabi. W'adwumayəfo te sə mmoadabi akuw a wəsensam ban ho awəw da. Nanso sə əwia pue a wotu kə, na obi nnim faako a wəkə. **18** Asirahene wo nguanhwəfo reto nko. W'ənuonyamfo deda hə rehome. Wo nkurəfo abə apete wə mmepeəw no so a wonni anoboabofo. **19** Aduru biara rentumi nkum w'apirakuru no; wo kuru no bekum wo. Obiara a əte wo nka no bə ne nsam wə w'asehwe ho, Na hena koraa na w'atirimədənəm no bi nkaa no da?

Habakuk

1 Eyi ne asem a odiyifo Habakuk nya fii Awurade nkyen wo anisoadehu mu. **2** Awurade, enkosi da ben na memfre nsre mmoa, nanso wuntie me? Metee mu fre, “Akakabensem!” nanso womma mmegye me. **3** Aden na woma mehwé ntenkyew? Aden nti na wotena bñne ho? Óssee ne akakabensem da m’anim, basabasaye ne abebresé atwa me ho ahiyia. **4** Enti immara nyé adwuma na atentrenee nni baabiara, atirimodenfo aka atreneefo ahyé, enti wókyea atemmu. **5** “Hwé aman no, na wo ho bedwiriw wo! Merebeyé biribi wo wo bere so, na se wóka kyere wo a, worennye nni. **6** Merema Babiloniafo asore, òman a wóye atirimodenfo ne ntakwapéfo; wobu fa asase nyinaa so, na wófa tenabea a enye wón de. **7** Wón ho ye hu na nnipa suru wón; wóye wón koko so ade, de pe anuonyam ma wón ho. **8** Wón apónkó ho ye hare sen asebó, na wón ho ye hu sen pataku a ònam anadwo, wón apónkósofeto kó wón anim mmarima so, wofi akyirikyiri nsase so, na wóbó hoo se akoróma a ɔrekókyere aboa. **9** Wón nyinaa ba se wórebeyé basabasaye. Wón dóm pem kó wón anim te se nweatam so mframá, na wótase nneduafó se nwea. **10** Wodi ahene ho few, wóka aman sodifo anim, na wótwee nkropón a ewó bammó dennen. Wosisi date mpie nam so kyekyere atamfo. **11** Wóbó hoo te se mframá kó wón anim. Afodifo a wón ahooden ye wón nyame.” **12** Awurade, wunni ho fi tete ana? Me Nyankopón, me Kronkronni, wo a wote ase daa. Wo, Awurade, woapaw wón se wommu atén; wo, me Botantim, woahye wón se wóntwe aso. **13** W’aniwa ye kronkron a wuntumi nhwé nnebñne; wunnyigye nnebñne so. Na aden nti na wugyigye nnipa akontókye so, na dén nti na wayé komm wóbere a atirimodenfo rememene atreneefo? **14** Woama nnipa aye se nsumnam a ewó po mu, te se abóde a ewó po mu a wonni sodifo. **15** Ótamfo tirimodenfo no de darewa yi wón, ogu n’asau de buma wón, na afei òsepew ne ho ma n’ani gye. **16** Ne saa nti òbó afre ma n’asau na wahyew aduhuam ama no, efise asau yi so na ònam nya yi yedi, na odi n’akónnó aduan. **17** Enti ònkó so nni n’asau mu nam, na òmfa atirimoden nse aman ana?

2 Megyina m’ahwé na mawen. Mèbó nsra na mahwé nea òbéká akyere me, ne m’anoyi a mede bémá nkurobo yi. **2** Afei, Awurade buae se, “Kyerew adiyi yi

wó òbopon so ma mu nna ho pefee na ama òkenkanfo ate ase. **3** Adiyisém no retwén nkrabea bi; èka awieí ho asem na èbèba mu. Ewo mu se èrekéye de, nanso twén, èrenkyé, èbèba mu. **4** “Hwé, òtamfo no ama ne ho so; n’apéde ntee, nanso òtreeneen fi gyidi mu benya nkwa. **5** Nokware, nsa yi no ma waye ahantan na onni ahoto. Esiane se òye adifudepe se òda na òte se owu a hwé mmee no nti òfom aman no nyinaa na òfa nnipa no nyinaa nnommum. (Sheol h7585) **6** “Nnommumfo yi nyinaa bedi ne ho few aserew no aka se, “Nname nka nea òboaboa akorónné ano, na ònam apoobó so nya ne ho! Eyi nkó so nkosi da bén?” **7** So wón a wode wón ka no rentsore mpofirim ana? Wòbésore ama wo ho apopo, na wobetwiw afa wo so. **8** Esiane se woafow aman bebree nti, wón a wóaka no befow wo bi. Efise woahwie nnipa mogya agu; woasée nsase, nkropón ne wón a wóte mu. **9** “Nname nka nea òde akorónné kyekyere ne man, a òye ne berebuw wó sorònsoròmmea, senea obeyi ne ho afi òssee mu. **10** Woatu nnipa bebree sée ho agyina, de agu wankasa fi anim ase, de wo nkwa atwa so. **11** Abo a èhyehye afi afasu mu no betee mu, na ebegyigye wó mpuran a wóahyehye no mu. **12** “Nname nka nea ònam mogyahwiegú so kyekyere kropón na ònam awudi so kyekyere kurow. **13** Asafo Awurade ahyé se, nnipa no adwumaye beyé ogya a wohyew. Aman no bre gu kwa. **14** Na Awurade anuonyam ho nimdeé bëhyé asase nyinaa ma, senea nsu hyé po ma no. **15** “Due! Wo a woma wo mfefo nsa, Wuhwie ma wónom kosi se wóbèbow, na afei woahwe wón adagyaw. **16** Worennya anuonyam biara, w’ani bewu. Afei adu wo so! Nom na w’adagyaw mu nna ho. Kuruwa a efi Awurade nsa nifa reba wo so, na aniuwé bekata w’anionyam so. **17** Awurukasém a wode adi Lebanon no bémene wo, òssee a wosee mmoa nso bëbó wo hu. Woaka nnipa mogya agu; woasée nsase, nkropón ne nnipa a wówó mu. **18** “Mfaso bén na munya fi ahoni a nipa aye mu? Anaa nseode a èkyerékéyé atoro? Nea òye ohoni no de ne ho to òno ankasa nsa ano adwuma so; na òye anyame a wontumi nkasa. **19** Nname nka nea òka kyere dua se, ‘Nya nkwa!’ Anaa òka kyere òbo a enni nkwa se, ‘Nyan!’ Ebetumi ama akwankyeré? Wòde sika kókó ne dweté adura ho; nanso òhome nni mu.” **20** Nanso Awurade wo n’asorefi kronkron mu. Momma asase nyinaa nyé komm wó n’anim.

3 Saa mpaebó yi, Habakuk too no se dwom: **2** Awurade, mate wo ho nsem nyinaa, Na w’anwonwadwuma

a woayε no, me ho adwiriw me. Ƴε no foforo wɔ yεn mmere so. Yεn mmere yi mu, ma wonhu. W'abufuwhyew mu no, kae wo mmɔborɔhunu. 3 Onyankopɔn fi Teman bae, ɔkronkronni a ofi Bepɔw Paran so, N'antuonyam kata ɔsoro, na n'ayeyi hyε asase so ma. 4 ɔhyerεn sε anɔpawia Hann no nsensanee twa yerεw fi ne nsam, Ɛhɔ na ne tumi ahintaw. 5 ɔyaredɔm di n'anim kɔ; Na nsanyare di n'akyi pεε. 6 Sε ogyina a, asase wosow. Sε ɔhwe a, ɔma aman wosow. Tete mmepew dwiriwii, na nkoko a efi tete no ka kataa so. N'akwan ntwa mu da. 7 Mihu Kusanfo ntamadan a atetew ne Midianfo atenae a agyigya. 8 Awurade, wo bo fuw nsubɔnten no? W'abufuw no tiaa nsuwansiwa no? Wosore tiaa po, bere a wo ne w'apɔnko ne nkonomdi nteaseεnam nam no. 9 Wuyii wo tadua, Woma wɔde agyan bebree bres wo. Wode nsubɔnten paapae asase mu. 10 Mmepew huu wo, na wɔwosowee Osuhweam bɛsen kɔe. Bun no woroo so, na ehuru baa soro. 11 Owia ne ɔram gyinagyinaa sorosoro hɔ, bere a wohuu w'agyan a enenam wim no hann, ne wo peaw a ɛpa yerεw yerεw no. 12 W'abufuwhyew mu no, wonantew twaa asase so na wode abufuw tiatiaa aman no so. 13 Wobaa se worebegye wo nkurofo, na woagye nea wɔasra no no nkwa. Wopetew atirimɔdenfoman no kannifo, wopaa ne ho ntama fi ne ti so kosii ne nan ase. 14 Wode n'ankasa peaw hwirew ne ti mu, bere a n'akofo bɔɔ yerεde sε worebehwete yεn mu. Wɔpεε sε wɔbεtɔre mmɔborɔfo a wɔakɔ agua no ase koraa. 15 Wode w'apɔnko tiatiaa po no mu, ma asu kese no hurui. 16 Metee no, me koma tui, nnyigyei no maa m'ano poo biribiri; ɔporɔw hyen me nnompe mu, na me nan wosowee. Nanso metɔ me bo ase atwen akosi sε amanehunu da beba ɔman a wotow hyεε yεn so no so. 17 Ɛwɔ mu, borɔdɔma nnua no nguu nhwiren, na aba nso nni bobe no so; ɛwɔ mu, ngodua no adi huammɔ na mfuw no mmɔ aduan. Ɛwɔ mu, nguan biara nni buw no mu, na anantwi nso nni ban no mu. 18 Nanso m'ani begye Awurade mu; me ho besεpew me wɔ Onyankopɔn a ɔyε m'agyenkwia no mu. 19 Otumfo Awurade yε m'ahooden. ɔma me nan yε sε oforode de, ɔma me nantew sorɔnsorɔmmea. Wɔmfa mpae yi mma nnwonto kwankyerεfo no. Na wɔnto no wɔ m'asanku no so.

Sefania

1 Awurade asem a ebaa Sefania a øye Kusi ba, Gedalia ba, Amaria ba, Hesekia ba nkyen ni. Ebaa Yudahene Yosia a øye Amon ba no bere so. **2** “Møpra biribiara afi asase so” nea Awurade se ni, **3** “Møpra nnipa ne mimoa nyinaa; møpra nnomaa a wøwø wim ne mpataa a wøwø po mu nyinaa. Atirimødenfo benya wura a esum ho nko ara, se mesee adesamma a wøwø asase yi so a,” nea Awurade se ni. **4** “Møteø me nsa wø Yuda ne wøn a wøte Yerusalem nyinaa so; na mesee Baal ho biribiara a aka wo ha, na masæe abosonsomfo ne akømfo asøfo no din **5** wøn a wøkotow sore wøn adan atifi, de sore abøde a øwo wim, wøn a wøkotow de Awurade ka ntam na wøde Molek nso ka ntam, **6** wøn nso a wogyaæ Awurade akyidi na wønhwehwæ Awurade anaa wommissa n’ase.” **7** Monye komm wø Asafo Awurade anim, efisø, Awurade da no abøn. Awurade asiesie aførebode; wadwira wøn a wato nsa afre wøn no ho. **8** “Awurade aførebo da no, møtwe mmapømøma ne ahenemma ne wøn a wøhyehye ananafo ntade nyinaa aso. **9** Saa da no møtwe wøn a wøkwati apongua no nyinaa aso. Wøn a wøde akakabensem ne asisi hyehye wøn abosomfi amaama no. **10** “Saa da no,” senea Awurade se ni, “Osu befi Mpataa Pon ano, agyaadwotwa befi Atenæe Foforo na nnyigyei a ano yø den afi nkoko no so aba. **11** Muntwa adwo, mo a mote adetønbea ho no wøbetøre wøn a mo ne wøn di gua ase, dwets aguadifo nyinaa nso wøbesee wøn. **12** Mede akanea bekyin ahwehwæ Yerusalem mu na matwe wøn a wogyaagya wøn ho aso, wøn a wøte se bobesa puw no, a wodwen se, ‘Awurade renyø hwæ se øye papa anaa bøne no.’ **13** Wøbefom wøn ahonyade, na wøabubu wøn afi agu. Wobesisi aphi, nanso wørentena mu wøbøye bobø mfuw nanso wørennom mu nsa.” **14** Awurade da kese no abøn, abøn na øreba ntøm so. Tie! Osu a wobesu Awurade da no bøye yaw, økofo a øwø ho nso nteemu bøye saa ara. **15** Saa da no bøye abufuw da, øye ahoyeraw ne øyaw da; øye amanehunu ne øsøe da, øye esum ne kusukuukuu da øye omununkum ne kusuuyø da, **16** øye ntorobentohyen ne øko nteemu a etia nkuropøn a øwo bammo ne ntwøtwøw so abantenten da. **17** “Mede awerchow beba nnipa no so na wøbenantew se anifuraefo, efisø wøayø bøne atia Awurade. Wobehwø wøn mogya agu se mfutuma, na wøn ayamde nso se atantanø. **18** Wøn dwets anaa sikakøkøo rentumi nnyø

wøn nkwa wo Awurade abufuw da no.” Ne ninkutwe mu gyø no behywø øman no nyinaa, na øbøma asase no so tefo nyinaa nkwa aba awiei mpofirim.

2 Mommoaboø mo ho ano, mommoaboø mo ho ano, mo, animguaseman, **2** ansa na bere a wøahye no adu, na da no resen te se ntøte, ansa na Awurade abufuwhyew no aba mo so, ansa na Awurade abufuw da no aba mo so. **3** Monhwehwæ Awurade, ahobøreasefo a mowø asase so, mo a moyø n’ahyøde. Monhwehwæ trenee, monhwehwæ ahobørease; ebø øbekora mo so Awurade abufuw da no. **4** Wobegyaw Gasa na wøagyaw Askelon se amamfo. Owigyinae na wøbøma Asdod ada mpa mu na wøatutu Ekron ase. **5** Munnuø, mo a mote mpoano, mo Keretifo; Awurade asem tia mo. Kanaan, Filistifo asase. Møtøre mo ase, na obiara renka. **6** Asase a øda mpoano, faako a Keretifo te bøye atenæe ama nguanhwefo ne wøn nguannan. **7** Saa asase no bøye Yudafi nkae no de; øhø na wobenya mimoa adidibea. Anwummere, wøbededa wo Askelon aphi mu. Na Awurade, won Nyankopøn bøhwø wøn, na øde wøn ahonyade nyinaa besan ama wøn. **8** “Mate Moab nsopa ne Amonfo atweetwee; wøn a wasopaa me nkurofo na wohunahunaa wøn wø wøn asase ho. **9** Enti se mete ase yi,” senea Asafo Awurade, Israel Nyankopøn, se ni, “Ampa ara Moab bøye se Sodom, na Amonfo aye se Gomora, faako a nwura ne nkyene amoø wø, bøye asase a øda mpan afeboø. Me man nkae beforø wøn afa; me manfo a wobenya wøn ti adidi mu no befa wøn asase.” **10** Wøn ahantan so akatua a wobenya ni, se wøyeyaw na wodi Asafo Awurade nkurofo ho few nti. **11** Awurade ho suro beba wøn so bere a øbesee asase no so anyame nyinaa. Mpoano aman nyinaa besøre no, wø won ankasa wøn asase so. **12** “Mo Etiopiafo nso, m’aføa ano na wobekunkum mo.” **13** Awurade betee ne nsa wo atifi aman so na wasee Asiria, na wama Nineve ada mpan koraa na so awo wosee se nwea pradada so. **14** Nguankuw ne anantwi bededa ho, mmoadoma nyinaa. Sare so patu ne abonsamnoma betena n’adum no so. Wøn su begyigye afa mfønsere mu, nnwirwii bøsisø apon ano akwan, mpuran a wøde sida aye no ho bededa ho. **15** Eyi ne kuropøn a edi ahurusi na øte asomdwøe mu. Øhoahoa ne ho se, “Me ne no, obiara nte se me.” Hwe senea atetew apansam, na aye nkekammoa atenæe! Obiara a otwa mu wø hø no serew no, him ne nsa fewdi so.

3 Nnome nka nhyesofo kuropōn atuatew kuropōn a ho agu fi! **2** ḡnye osetie mma obiara onnye nteeso biara nto mu. ḡmfa ne ho nto Awurade so. Ontwiw mmēn ne Nyankopōn. **3** N'akannifo ye gyata a wəbobo mu, ne sodifo ye mpataku a wənam anadwo, a wonnya biribiara mma adekyee. **4** Ne nkōmhyefo ye ahantan; wəye afatwafo. N'asəfo gu kronkronbea ho fi. Wənam mmara no so di nsəmməne. **5** Awurade a əte ne mu no ye ətreeni; ḡnye mfomso biara. Adekyee biara, oda ne trenee adi, na onni huammo da, nanso amumoyefo de, wonnim aniwu. **6** “Masəe amanaman; madwiriw wən abandennen agu. Wən mmorən so adeda mpan, a obiara ntwa mu ho. Wəasəe wən nkuropōn; a obiara renka. **7** Meka kyereə kuropōn no se, ‘ampa ara wubesuro me na woagye nteeso ato mu!’ Na afei ne tenabea rensee, na m'asotwe biara nso remma no so. Nanso wən ho peree wən se wəbekə so aye bəne, wən nneyee nyinaa mu. **8** Enti twen me,” sənea Awurade se ni, “na da no mesore adi adanse. Maye m'adwene se meboaboa amanaman ne ahenni ano na mahwie m'abufuw agu wən so m'abufuwhyw nyinaa. Me ninkutwe abufuw gya mu no, asase nyinaa behyew. **9** “Afei medwira nnipa no ano, na wən nyinaa abə Awurade din na wəaka abə mu asom no. **10** M'asomfo, me nkurəfo a wəabə ahwete no befi nsubonten a əwə Kus nohə de wən afɔrebode abrə me. **11** Saa da no, wo Yerusalem, wərengu w'anim ase wə nneyee bəne a woaye atia me ho, efise meyi afi saa kuropōn yi mu, wən a wodi ahantan mu ahurusi, na worenye ahantan bio wə me bepəw kronkron no so. **12** Nanso megyaw wə wo mu wən a wodwo na wəbre wən ho ase, na wəde wən ho to Awurade so no. **13** Wərenye bəne biara; wərenka nkontomposəm, na wən ano renka nnaadaasəm wobedidi na wəada, na obiara renyi wən hu.” **14** To dwom, ḡbabea Sion; tee mu dennen, Israel! Ma w'ani nnye, na di ahurusi wə wo koma nyinaa mu, ḡbabea Yerusalem! **15** Efise Awurade ayi w'asotwe afi wo so, wama wo tamfo asan n'akyi. Awurade, Israelhene ka wo ho; worensuro ḡshaw biara bio. **16** Saa da no, wəbekə akyerə Yerusalem se, “Nsuro, Sion! Mma wo nsa mu ngow. **17** Awurade wo Nyankopōn ne wo wə ho, ḡye ogyefo ḡhoodenfo. N'ani begye wo ho ne də mu, ḡrenka w'anim bio, ḡde nnwonto bedi wo ho anigye.” **18** “Meyi wən a wodi awerəhow wə w'afahyenna ahorow a woahwere; a aye adesoa ne animguase ama wo no ho. **19** Saa bere no me ne wən a wəhyee wə so nyinaa bedi. Megye mmerəwyefo na

meboaboa wən a wəabə wən ahwete no ano. Mekamfo wən ahye wən anuonyam asase biara a woguu wən anim ase wə so no so. **20** Saa bere no, meboaboa mo ano; saa bere no, mede mo bəba fie. Məhye wo anuonyam na makamfo mo wə asase so nnipa nyinaa mu bere a mede mo ahonyade besan ama wo na mode mo ani behu no,” sənea Awurade se ni.

Hagai

1 Osram a eto so asia no da a edi kan wo ɔhene Dario adedi afe a eto so abien so no, Awurade nam Odiyifo Hagai so, de asem maa Sealtiel babarima ne Yuda amrado Serubabel ne ɔsɔfopanyin Yehosadak babarima Yosua. **2** Asem a Asafo Awurade ka ni: “Nnipa no reka se, ‘Bere no nya nnuu se wosi Awurade fi no.’” **3** Afei, Awurade de saa asem yi faa Odiyifo Hagai so: **4** “Saa bere yi a me fi yi abubu yi na mo de, motete mo afi a woaduradura mu yi ana?” **5** Asem a, Asafo Awurade ka ni: “Munnwen mo akwan ho yiye. **6** Muduaa bebree, nanso mutwaa kakraa bi. Mudidi, nanso mommee. Monom, nanso osukom de mo ara. Mohye ntade, nanso enka mo hyew. Munya akatua, na mode gu sika nkotoku a woatutu mu atokuru mu.” **7** Asem a Asafo Awurade ka ni: “Munnwen mo akwan ho yiye. **8** Afei momforo nkɔ nkoko no atifi, na momfa nnua mmra mmesi me fi no. Na m'ani begye ho, na woahye me anuonyam.” Saa na Awurade ka. **9** “Mo ani daa bebree so, nanso eyee kakraa bi. Na mode baa fie no, mihiw gui. Den ntia?” Efise, “me fi abubu.” Saa na Asafo Awurade ka, “bere a mo ani abere resisi mo afi no. **10** Mo nti na osoro akyere obosu agyina, na asase nso akyere mo nnobae. **11** Mahye ɔpe se, ensi mo mfuw ne nkoko so; ɔpe a ebeyew mo atoko ne mo bobe ne mo ngodua ne mo nnobae, ebeyɛ ɔpe a ebesi mo ne mo anantwi mu, na asee dwuma biara a mode mo nsa adi.” **12** Na Sealtiel babarima Serubabel, ɔsɔfopanyin Yehosadak babarima Yosua ne Onyankopon nkurofɔ nkae no tiee asem a efi Awurade, wo Nyankopon, ne Odiyifo Hagai a Awurade, won Nyankopon, asoma no no. Na nnipa no de osuro maa Awurade. **13** Na Hagai, Awurade somafo no, de saa asem yi a efi Awurade nkyen maa nkurofɔ no: “Meka mo ho.” Saa na Awurade se. **14** Eno nti, Awurade kanyan Sealtiel babarima Serubabel a ɔyɛ Yuda amrado, ɔsɔfopanyin Yehosadak babarima Yosua ne Onyankopon nkurofɔ nkae no nyinaa. Wobefii wo adwuma a ewɔ Asafo Awurade, wo Nyankopon, fi no ase, **15** wo ɔhene Dario adedi afe a eto so abien no, osram a eto so asia no da a eto so aduonu anan no.

2 Da a eto so aduonu baako wo osram a eto so ason no, Awurade de asem faa Odiyifo Hagai so se: **2** “Ka eyi kyere Sealtiel babarima Serubabel a ɔyɛ Yuda amrado ne ɔsɔfopanyin Yehosadak babarima Yosua ne Onyankopon nkurofɔ nkae a wɔwɔ asase no so ho

no. Bisa wo se, **3** ‘Mo a moaka yi mu hena na ohuu saa ofi yi anuonyam senea na ete kan no? Muhu no den nne? Enye mo se ense hwee mprempren ana?’ **4** Enti Serubabel, nya akokoduru mprempren.’ Saa na Awurade se, ‘ɔsɔfopanyin Yehosadak babarima Yosua, nya akokoduru. Mo nnipa a mowɔ asase no so mprempren no, munnya akokoduru. Awurade na ose. Munnya akokoduru na monye adwuma, efise, meka mo ho.’ Saa na Asafo Awurade ka. **5** ‘Eyi ne apam a me ne mo yee bere a mufii Misraim. Me Honhom ka mo ho. Eno nti munnsuro.’ **6** ‘Eyi ne asem a Asafo Awurade ka. ‘Erenkye biara, mewosow ɔsoro ne asase bio. Mewosow po tamaa ne asase kesee nso. **7** Mewosow aman nyinaa, na aman nyinaa anidaso beba, na mede anuonyam behye saa ofi yi ma.’ Saa na Asafo Awurade se. **8** ‘Dwete no ye me de. Na sikakokɔ ye me de.’ Sse na Asafo Awurade se. **9** ‘Saa ofi yi anuonyam bekorɔn asen n'antuonyam a atwa mu no.’ Saa na Asafo Awurade ka. ‘Na mɛma asomdwoe aba ha.’ Me, Asafo Awurade na makasa.” **10** ɔhene Dario adedi mfe abien mu, osram a eto so akron no da a eto so aduonu anan, Awurade kaa saa asem yi kyere Odiyifo Hagai. **11** “Asem a Asafo Awurade ka ni: ‘Mummisa asofo no nea mmara no ka. **12** Se nam kronkron bi hye obi atade mmuano mu, na se ho kɔka brodo anaa abɔmu, nsa anaa ngo anaa aduan foforo bi a, eno nso beye kronkron ana?’ Asofo no buae se: “Dabi.” **13** Na Hagai bisae se, “Na se obi nso de ne ho ka funu de gu ne ho fi, na ɔde ne ho twitwiw nneɛma a woabobɔ din yi bi ho a na woagu ho fi ana?” Na asofo no buae se, “Yiw.” **14** Afei, Hagai kae se, “Saa ara na nnipa no ne saa oman yi te.” Saa na Awurade se. ‘Biribiara a wɔyɛ ne biribiara a wɔde ba no ho agu fi. **15** “Enti efi nne, munnwen saa ade yi ho yiye. Monkae senea na nneɛma te, ansa na moreto Awurade asoredan no fapem no. **16** Bere a modwene se mubenya nnobae susukoraa aduonu no, munyaa du pe. Bere a mode mo ani buu se mubenya galɔn aduonum afi nsakyibea no, munyaa aduonu pe. **17** Memaa ɔyare a esee nnobae, ebo ne mparuwbo besee mo nsa ano nnwuma nyinaa. Nanso moampɛ se mobesan aba me nkyen. Saa na Awurade se. **18** Efi osram a eto so akron, da a eto so aduonu anan no, munnwen da a wotoo Awurade asoredan fapem no ho yiye. **19** Aba bi aka asan no so ana? Ebisi nne, bobe, borɔdɔma, atoaa ne ngodua asow wo aba ana? “Efi saa da yi rekɔ no, mehyira mo.” **20** Awurade asem

baa Hagai nkyen ne mprenu so wə ɔsram no da a
eto so aduonu anan: 21 “Ka kyerɛ Serubabel a ɔyɛ
Yuda amrado no se, merebɛwosow ɔsoro ne asase.
22 Mebutuw ahengua, na masee ananafo aheman no
tumi. Mɛdan wɔn nteaseɛnam ne wɔn a wɔka no
abutuw. Apɔnko akafo no mfoa bɛbɔbɔ wɔn ho wɔn
ho ama wɔatoto. 23 “Da no’ Asafo Awurade na ɔka,
‘Mɛfa wo, Sealtiel babarima, me somfo Serubabel,
mɛfa wo se nsɔwano kaa, efisɛ mayi wo.’ Me Asafo
Awurade, na makasa.”

Sakaria

1 ɔsram a eto so awotwe wɔ ɔhene Dario adedi afe a eto so abien mu no, Awurade asem baa odiyifo Sakaria a ɔyε Berekia babarima na ɔno nso ye Ido babarima nkyen se: **2** “Awurade bo fuw mo tete agyanom. **3** Enti ka kyere nkurofo no se: **See** na Asafo Awurade se: ‘Monsan mmra me nkyen, na mesan aba mo nkyen,’ nea Asafo Awurade se ni. **4** Monnye se mo tete agyanom, a adiyifo a wodii kan no pae mu ka kyere wɔn se, ‘**See** na Asafo Awurade se: Monnan mfi mo akwammone ne nneyee bone ho,’ nanso woantie na wɔanye aso amma no. **5** Mo tete agyanom wo he mprempren? Na adiyifo no, wɔtε ase daa ana? **6** Na me nsem a menam m'asomfo adiyifo so kae no, amma mo tete agyanom no so ana? ‘Afei wonuu wɔn ho na wɔkæ se, ‘Asafo Awurade aye yen nea ɛfata yen akwan ne nneyee, senea ɔyε n'adwene se ɔbεye no.’’ **7** Na da a eto so aduonu anan wɔ ɔsram a eto so dubaako a wofre no Sebat, wɔ ɔhene Dario adedi afe a eto so abien so no, Awurade asem baa odiyifo Sakaria a ɔyε Ido babarima Berekia babarima no nkyen. **8** Anadwo no minyaa anisoadehu, mihiu ɔbarima bi a ɔte ɔpɔnkɔ kɔkɔ so wɔ m'anim! Na ogyina ohuamnnua bi ntam wɔ obon a mu dɔ mu. Na aponkɔ kɔkɔ, nnodoe ne fitaa wɔ n'akyi. **9** Mibisae se, ‘Eyinom ase ne dεn, me wura?’ ɔbɔfo a ɔne me rekasa no buae se, ‘Mεkyere wo dekode a wɔyε.’ **10** Enti ɔbarima a ogyina ohuamnnua ntam no kyere ase se, ‘Wɔyε wɔn a Awurade asoma wɔn se wonkɔ wiase afanan nyinaa no.’ **11** Na wɔbeka kyere Awurade bɔfo a ogyina ohuamnnua no mu no se, ‘Yeakyin afa asase no so nyinaa, na yehuu se wiase nyinaa wɔ ahomegye ne asomdwoe.’ **12** Afei Awurade bɔfo no kae se, ‘Asafo Awurade, enkosi da bɛn na wubeyi w'ahummɔbɔ afi Yerusalem ne Yuda nkurow a wo bo afuw wɔn mfirihyia aduɔson ni no so?’ **13** Enti Awurade kaa akomatɔyamsem ne awerekyekyesem kyere ɔbɔfo a ɔne me kasa no. **14** Afei ɔbɔfo a ɔne me rekasa no kae se, ‘Pae mu ka saa asem yi: **See** na Asafo Awurade se: ‘Metwe Yerusalem ne Sion ho ninkunu yiye, **15** nanso me bo afuw aman a wɔn aso mu adwo wɔn no. Na anka me bo mfuw won beebree, nanso wɔmaa Israel amanehunu no boroo so.’ **16** ‘Enti nea Awurade se ni: ‘Mesan abehu Yerusalem mmɔbɔ, na ho na wɔbesan asi me fi. Na wɔbɛtwe susuhama mu wɔ Yerusalem so,’ nea Asafo Awurade se ni. **17** ‘Kɔ so

pae mu ka se, **see** na Asafo Awurade se: ‘Nnepa bebu so wɔ me nkurow yi so bio, na Awurade bεkyekye Sion were bio, na wafa Yerusalem.’’ **18** Afei, memaa m'ani so, na mihiu mmen anan! **19** Mibisaa ɔbɔfo a ɔne me rekasa no se, ‘Eyinom ye dεn?’ Obuaa me se, ‘Saa mmen yi na ɛbɔɔ Yuda, Israel ne Yerusalem petee no.’’ **20** Na Awurade kyere me adwumfo anan. **21** Mibisae se, ‘Dεn na eyinom rebεye?’ Obuae se, ‘Mmen anan no bɔɔ Yuda petee a obiara antumi amma ne ti so, nanso adwumfo yi aba se wɔrebehunahuna wɔn, na watutu aman no mmen a wɔmemaa so tiaa Yudaman na wɔbɔɔ nnipa no petee no.’

2 Afei memaa m'ani so, na mihiu ɔbarima bi a okura susuhama se ogyina m'anim! **2** Mibisaa no se, ‘Ehe na woreka?’ Obuae se, ‘Merekosusuw Yerusalem, ahu ne trεw ne ne tenten.’ **3** Na ɔbɔfo a na ɔne me rekasa na kɔe, na ɔbɔfo foforo behyiaa no **4** na ɔka kyere se, ‘Tu mmirika, ka kyere saa aberante no se, ‘Yerusalem bεye kuropon a enni afasu esiane nnipa ne mmoa dodow a wɔwɔ mu nti. **5** Na m'ankasa meyε ogya fasu, atwa ho ahyia,’ senea Awurade se ni, ‘na mayε ne mu anuonyam.’ **6** ‘Mommra! Mommra! Munguan mfi atifi asase no so,’ se Awurade se ni, ‘Na mahwete mo mu ama ɔsoro mframaa anan no,’ senea Awurade se ni. **7** ‘Mommra, Sion! Munguan, mo a mote ɔbabεa Babilonia!’ **8** Efise **see** na Asafo Awurade se, ‘Onuonyamfo no asoma me akotia aman a wɔafow mo nneɛma no akyi no, nea ɔde ne nsa bɛka mo biara no de nsa aka AWURADE aniwaa nkesua. **9** Nokware, mɛma me nsa so de atia wɔn senea ɛbεye a wɔn nkɔa befom wɔn nneɛma. Na ɛbεma moahu se Asafo Awurade na wasoma me. **10** ‘Tee mu na ma w'ani nnye, ɔbabεa Sion. Efise, mereba, na mene mo bɛtena,’ senea Awurade se ni. **11** ‘Aman bebree bɛka Awurade ho saa da no na wɔabεye me nkurɔfo. Me ne mo bɛtena, na mubehu se, Asafo Awurade na wasoma me mo nkyen. **12** Awurade befa Yuda se n'agypade wɔ asase kronkron no so, na ɔbɛfa Yerusalem bio. **13** Monye komm wɔ Awurade anim, adesamma nyinaa, efise wakanyan ne ho wo ne tenabea kronkron ho.’

3 Afei ɔkyere me ɔsɔfopanyin Yosua a ogyina Awurade bofo anim, na Satan gyina ne nifa so rebεbɔ no sobo. **2** Na Awurade ka kyere Satan se, ‘Awurade nka w'anim, Satan! Awurade a wafa Yerusalem no, nka w'anim. Saa ɔbarima yi nyε gyentia a wɔatu afi ogya mu ana?’ **3** Na Yosua hyε ntadefi,

bere a ogyina əbəfo no anim. 4 Əbəfo no ka kyerəə wən a wogyanagyna n'anim no se, "Munnyi ne ho ntadefi no." Afei əka kyerəə Yosua se, "Hwə, mayi wo bəne afi wo so, na mede ntade a εyε fə bəhyə wo." 5 Afei mekae se, "Momfa abotiri a ani tew mmə ne ti." Enti wəde abotiri a ani tew bəə no, na wəhyə no atade, bere a Awurade bəfo no gyina hə. 6 Na Awurade bəfo de saa akwankyerə yi maa Yosua: 7 "Səe na Asafo Awurade se: 'Sə wobəye osetie amə me na woaye m'apede a, əno de, wubedi me fi so na woahwe m'abangua so, na mema wo baabi atena wo nnipa a wogyanagyna ha yi mu. 8 "Tie, Əsəfopanyin Yosua, wo ne wo nkurəfo a wətete w'anim yi, moyə nnipa a wogyanagyna ha ma nneema a ərebəsisi: Mede me somfo, Dubaa no bəba. 9 Hwə, əbo a mede asi Yosua anim! Ani ason na etuatua saa əbo baako no ho, na mikurukyerəw biribi wə so,' səneə Asafo Awurade se ni, 'na mede da koro pə bəpə asase yi so bəne. 10 "Saa da no mo mu biara bətə nsa afə ne yənko ne no akətena ne ngodua ne borədəma dua ase,' səneə Asafo Awurade se ni."

4 Afei əbəfo a əne me kasaə no san n'akyi benyan me, səneə wonyan obi fi ne nna mu no. 2 Obisaa me se, "Dən na wuhu yi?" Mibuae se, "Mihu kaneadua a wəde sikakəkəo aye a kuruwa si so, na akanea ason a biara wə ne dorobən sisi so. 3 Bio, ngonnua abien sisi ho, baako wə kuruwa no nifa so, na baako nso wə ne benkum so." 4 Mibisaa əbəfo a əne me kasaə no se, "Eyinom ye dən, me wura?" 5 Obuae se, "Wunnim nea eyinom ye ana?" Mekae se, "Dabi, me wura." 6 Enti əka kyerəə me se, "Eyi ne Awurade asem a əde rekəma Serubabel: 'Enye tumi so, na εyε ahoəden so, na mmom, ənam me Honhom so,' səneə Asafo Awurade se ni. 7 "Woye dən, bəpəw kəse ana? Serubabel anim no wobəye asase tamaa. Afei əde abo afəfə no bəba abehyia osebə se, 'Onyankopən nhyira so! Onyankopən nhyira so!'" 8 Na Awurade asem baa me nkyən se: 9 "Serubabel nsa na ato asəredən yi fapəm, ne nsa nso na ebewie. Na mubehu se, Asafo Awurade na wasoma me mo nkyən. 10 "Hena na obu nneəma nketenkete mfiaseda animtiaa? Sə nnipa hu se Serubabel kura kirebennye susudua no a, wən ani begye. "(Saa ani ason yi ye Awurade ani a εhwe wiase mmaa nyinaa.)" 11 Na mibisaa əbəfo no se, "Saa ngonnua abien no a esisi kaneadua no nifa ne benkum no ye den?" 12 Na mibisaa no bio se, "Ngodua mman

abien a ehwie ngo a ani ye akokəsrade fa sikakəkəo dorobən abien no mu no ye den?" 13 Obuae se, "Enti wunnim nea eyinom ye ana?" Mibuae se, "Dabi, me wura." 14 Nti əkae se, "Eyinom ne baanu a wəasra wən ngo se wənsom Awurade a odi wiase nyinaa so no."

5 Mehwəə bio, na mihiu nhoma mmobəwəe a əretu wə wim wə m'anim! 2 Obisaa me se, "Dən na wuhu yi?" Mibuae se, "Mihu nhoma mmobəwəe a ənenam wim a ne tenten ye anaməmən aduasa, na ne trew nso ye anaməmən dunum." 3 Na əka kyerəə me se, "Eyi ne nname a əreba asase yi so nyinaa; səneə ofa baako kyerə no, wəbəpəm əkorəmfo biara, na əfa baako nso kyerə se, obiara a əka ntamhunu no, wəbəpəm no. 4 Asafo Awurade pae mu ka se, 'Meresoma nname yi na εbəhyən əkorəmfo ne obiara a əde me din ka ntamhunu no fi. Ebəka ofie hə na aseə ne nnua ne abo.'" 5 Afei əbəfo a na əne me rekəsa no baa n'anim bəka kyerəə me se, "Ma w'ani so na hwə eyi, nea əreba yi." 6 Mibisaa se "Eye dən?" Obuae se, "Eye kətentə a wəde susuw nneəma." Ətoaa so se, "nnipa a wəwə wiase yi mu bəne ahyə no ma." 7 Afei woyii kətentə no so sumpii mmuaso no, na mu na na əbea bi hye! 8 Əkae se, "Eyi ye atirimədənəm," afei əkaa əbea no hyeə kətentə no mu na əde sumpii mmuaso no kataa no so. 9 Afei memaa me ti so huu mmea baanu a wəwə ntaban te se asukənkən de a wəde dənnan wən ho wə wim. Wəmaa kətentə no so kəə wim, əsoro ne asase ntam. 10 Mibisaa əbəfo a na əne me rekəsa no se, "Ehe na wəde kətentə no rekə?" 11 Obuae se, "Wəde rekə Babilonia asase so akosi fi ama no. Na se, wowie a, wəde kətentə no bekə akosi n'afa."

6 Memaa m'ani so bio, na mihiu nteaseənam anan a efi mmeəpəw abien ntam reba, mmeəpəw no ye kobere mifrafra. 2 Teaseənam a edi kan no, na aponkə kəkəo na wətwe, na aponkə tuntum nso twe nea ətə so abien no. 3 Nea ətə so abiesa no, na aponkə fitaa na wətwe. Nea ətə so anan no, na aponkə ntokontrama na wətwe, na aponkə no nyinaa ho ye den. 4 Mibisaa əbəfo a na əne me rekəsa no se, "Me wura, eyinom ye dən?" 5 Əbəfo no buaa me se, "Eyinom ye ahonhom anan a wofi əsoro, na wərefi wiase nyinaa Awurade no anim akə. 6 Teaseənam a aponkə tuntum retwe no rekə əman a εwə atif fam no so. Teaseənam a aponkə fitaa retwe no rekə atəf fam; na nea aponkə ntokontrama twe no rekə anafo fam." 7 Aponkə ahoədenfo no fii adi no, wəpəsə se wəkə asase nyinaa

so. Na əbəfo no kae se, “Monkə asase nyinaa so!” Enti wəkəo asase so mmaa nyinaa. 8 Afei ofrəe me se, “Hwə, wən a wərekə atifi fam man so no ama me Honhom ahomegye wə atifi fam asase no so.” 9 Awurade asem baa me nkyen. Əkae se, 10 “Gye sikakokəo ne dwetə fi wən a wəatwa wən asu, Heldai, Tobia ne Yedaia a wofi Babilonia aba no nkyen. Da no ara kə Sefania babarima Yosia fi. 11 Gye dwetə ne sikakokəo na fa ye ahenkyew, hys əsəfopanyin Yosua a əye Yehosadak babarima no ti. 12 Ka kyere no se, əee na Asafo Awurade se: ‘Əbarima a wəfrə no Dubaa no ni, na əbəfəew afi hə akosi Awurade asoredan no. 13 Əno na obesi Awurade asoredan no, na wəbəhye no anuonyam, na obetena n’ahengua so adi ne hene, na əbeyə əsəfo wə n’ahengua so. Afei asomdwəe bəba abien no ntam.’ 14 Wəde ahenkyew no bəma Heldai, Tobia, Yedaia ne Sefania babarima Hen, na wəde aye nkae ade wə Awurade asoredan mu. 15 Wən a wəwə akyirikiri no bəba abəboa Awurade asoredan no si, na mubehu se Asafo Awurade na wasoma me mo nkyen. Se moye osetie ma Awurade mo Nyankopən nokware mu a, eyi bəba mu.”

7 Əhene Dario adedi mfe anan so no, Awurade asem baa Sakaria nkyen əsram a eto so akron a wəfrə no Kislev no da eto so anan no mu. 2 Na Bet-Elfo asoma Sareser ne Regem-Melek ne wən mmarima se wənkəsre Awurade. 3 Wəmfa əsəfo a wəwə Asafo Awurade fi ne adiyifo so mmisa se, “Menkə so ntwa adwo, nni mmuada wə əsram a eto so anum no mu, senea maye no mfe bebree a atwa mu no ana?” 4 Afei Asafo Awurade asem baa me nkyen se, 5 “Bisa asase no so nnipa nyinaa ne əsəfo no se, ‘Mfe aduəson a atwam no, se mudii mmuada na mutwaa adwo wə asram anum ne ason so no, na eyə ampa se me nti na mudi mmuada no ana? 6 Bere a mudidi na monom no, na eyə mo ara na moye de gye mo ani ana? 7 Ənye saa nsem yi ara na Awurade faa kan adiyifo so paee mu kae, wə bere a Yerusalem ne nkurow a atwa ne ho ahyia no wə asomdwəe ne nkəso no, bere a na nnipa akətena Negeb ne atəe fam nkoko no so ana?’” 8 Na Awurade asem baa Sakaria nkyen bio: 9 “Səe na Asafo Awurade se, ‘Mummu aten a eyə nokware na munnya ahumməbə ne ayamhyehye mma mo ho mo ho. 10 Monnhye akunafo, ayisaa, ahəho ne ahiafo so. Monnnwene bəne mo koma mu mma mo ho mo ho.’ 11 “Nanso wəantie; wəde asoəden dan wən akyi na wosisiw wən aso. 12 Wəyee wən koma den

se ətwerebo, na wəantie mmara anaa nsem a Asafo Awurade nam ne Honhom so de somaa kan adiyifo no. Əno nti, Asafo Awurade bo fuw yiye. 13 “Mefree no, wəannyə me so, enti wəfrə a merennye wən so,’ senea Asafo Awurade se ni. 14 ‘Mede mfətə bəə wən petee aman nyinaa so ma wəkəyee ahəho wə hə. Asase a wogyaw no daa mpan a obiara ntwa mu wə hə. Səe na wəyə maa asase fəfəfə no səee.’”

8 Asafo Awurade asem baa me nkyen bio. 2 Səe na Asafo Awurade se: “Metwe Sion ho ninkunu pa ara; metwe ne ho ninkunu anibere so.” 3 Nea Awurade se ni, “Mesan ako Sion na makətena Yerusalem. Afei wəbefrə Yerusalem Nokware Kuropon, na Asafo Awurade bepəw no, wəbefrə no Bepəw Kronkron.” 4 Nea Asafo Awurade se ni: “Nkwakoraa ne mmerewa bətenatena Yerusalem mməntən so bio a obiara kura pema, esiane onyin nti. 5 Na mmərimaa ne mmeawa a wəredi agorū behye kuropon no mməntən so ma.” 6 Nea Asafo Awurade se ni: “Nkae no de, əbeyə wən nwonwa saa bere no, na me nso əbeyə me nwonwa ana?” 7 Nea Asafo Awurade se ni: “Megye me nkurəfo afi aman a ewə apuei ne atəe no so. 8 Mede wən besan aba abetena Yerusalem; wəbəyə me nkurəfo, na maye wən Nyankopən wə nokware ne trenee mu.” 9 Nea Asafo Awurade se ni: “Mo a afei na morete nsem a adiyifo no kae no; adiyifo a na wəwə hə bere a wətoo Asafo Awurade fi fapem no, monhye mo ho den, na moatumi asi asoredan no. 10 Bere no nnya nsoe no, na wontua apaade mma nnipa anaa mmoa. Atamfo nti, na obiara ntumi nkə n’adwuma so asomdwəe mu, efise na mede mpaapaemu aba wən mu. 11 Nanso afei de, merenye nkae yi senea moyee kan no,” senea Asafo Awurade se ni. 12 “Aba no benyin yiye, bobe besow n’aba, asase no bəbə n’aduan na əsoro nso bətə ne bosu. Mede saa nneema yi nyinaa bəma nkae yi se wən agyapade. 13 Mo, Yuda ne Israel, moaye nnome wə aman no mu, nanso megye mo na moaye nhŷira. Munnsuro, na monhye mo ho den.” 14 Nea Asafo Awurade se ni: “Senea moyee m’adwene se mede atoyerənkyem bəba mo so, na mannya ahumməbə bere a mo agyanom fuw me bo no, 15 saa ara na afei maye m’adwene se moye Yerusalem ne Yuda yiye. Munnsuro. 16 Nea əsə se moye ni: Munni mo ho mo ho nokware. Mummu atentrenee wə mo asenni; 17 mommmə pəw bəne ntia mo ho mo ho, na monnnə ntam hunu. Mikyi saa nneema yi nyinaa,”

senea Awurade se ni. **18** Asafo Awurade asem baa me nkycen bio. **19** Nea Asafo Awurade se ni: “Asram anan, anum, ason ne du mu mmuadadi no beye anigye ne ahosepwmmere, na ebeyé anigye afahye ama Yuda. Enti monno nokware ne asomdwoe.” **20** Nea Asafo Awurade se ni, “Nnipa bebree ne wən a wətete nkuronpən bebree so beba ara, **21** na nnipa a wofi kuronpən baako so bekə foforo so akəka se, ‘Momma yenko mprempren ara nkosrc Awurade na yenhwewhwe Asafo Awurade. Me de, merekə.’ **22** Na nnipa bebree ne aman akəse bəba Yerusalem abəhwewhwe Asafo Awurade no, na wəakotow asre no.” **23** Nea Asafo Awurade se ni: “Nna no mu, nnipa du a wəka kasa ahorow na wofi aman ahorow so bəba abeso Yudani atade mmuano mu, na wəbeka se, ‘Wo ne yen nkə, efise yətətə se Onyankopən ka wo ho.’”

9 Nkəmhye: Awurade asem tia Hadrak asase na ebeka Damasko efise, nnipa ne Israel mmusuakuw nyinaa ani wə Awurade so. **2** Na ebeka Hamat a əne no bəhye, ebeka Tiro ne Sidon, əwə mu se wəye anyansafo. **3** Tiro asi abandennen ama ne ho; waboa dwete ano te se mfutuma, ne sikakəkəo ano te se dəte a əwo mmənten so. **4** Nanso Awurade begye n'ahode nyinaa na wasəe ne tumi a əwə wə po so, na wəde ogya bəhyew no dwerebee. **5** Askelon behu na wasuro Gasa de əyaw bebubu ne mu, na Ekron nso saa ara, efise n'anidaso bəsa. Gasa bəhwere ne hene na wobegyaw Askelon ofituw. **6** Ananafo betena Asdod, na metwa Filistifo ahantan agu. **7** Meyi mogya afi wən ano, akyiwade nnuan nso meyi afi wən ano. Nkae no beye yen Nyankopən de; wəbeyé Yuda ntuanofo, na Ekron beye se Yebusifo. **8** Nanso məbə me Fi ho ban wə wən a wətetəw bə korən ho. Əhyesoni biara ntumi mfa me nkurəfo so bio, efise afei merewən. **9** Di ahurusi, Əbabəa Sion! Tee mu, Əbabəa Yerusalem! Hwə, wo hene reba wo nkycen. Ətee na əwə nkwegye, odwo, na ote afurum so, afurum ba so na ote. **10** Megye nteaseenam afi Efraim ne akofo aponkə afi Yerusalem, na akodi tadua no wobebubu mu. Əbəpae mu aka asomdwoe nsəm akyere aman no. N'ahenni befi po akəka po; ebebi Asubənten no akəpem nsase ano. **11** Na wo de, esiane me ne wo mogya apam no nti, meyi wo nneduafə afi amo a nsu nni mu mu. **12** Monsan nkə m'aban mu, nneduafə a mowə anidaso; mprempren mpo merebə mo nkae se mehye mo anan mu mməho. **13** Məkom Yuda senea mikuntun me tadua na mede Efraim bəhye mu. Məkanyan wo mmabarima, Sion,

atia wo Hela mmabarima, na meye wo se əkofo afoa. **14** Afei Awurade bəda ne ho adi wə wən so; n'agyan betwa yerew te se anyinam. Otumfo Awurade bəhyen torobənto no; əbəbə nsra wə atəe fam ahum mu, **15** Asafo Awurade bəkata wən so. Wəde ahwimmo bəsəe na wəde adi nkonim. Wəbenom na wəbabə mu senea wəanom nsa; wəbeyé ma te se kuruwa a wəde pete aforəmuka ntwea so. **16** Awurade wən Nyankopən, begye wən saa da no se oguanhwefo gye ne nguan. Wobetwa yerew yerew wə n'asase so, se abohemaa a əbəbə ahenkyew ho. **17** Senea wən ho betwa na wən ho aye fe afə! Aduan bəma mmerante anyin ahoəden so na nsa foforo bəma mmabaa anyin saa ara.

10 Mummisa Awurade ho nsu asusowbere mu; eyə Awurade na əye osu ne mu ahum. Əma osu tə ma nnipa nyinaa, ne nnabae nso ma obiara. **2** Ahoni no ka nnaadaasəm, nkəmhyefo nya anisoadehu a eyə atoro; wəde nkontomposem kyere dae ase, wəma awerəkyeyke kwa. Enti nnipa no nenam te se nguan a wonni əhwefo na wəhye wən so. **3** “Me bo afuw nguanhwefo no yiye, na metwe ntuanofo no aso. Na Asafo Awurade bəhwə ne nguankuw a wəye Yudafi no, na waye wən se anuonyam pənkə wə əsa mu. **4** Twestibø befi Yuda mu, na ntamadan pəe befi ne mu, əsa mu tadua befi Yuda mu, na sodifo nyinaa nso saa ara. **5** Wəbəbə mu aye se dəmmarima a wotiatia mmorən so dontori mu wə əko mu. Esiane se Awurade ka wən ho no nti, wəbəko na wəadi aponkəsotefo no so. **6** “Məhye Yudafi den na magye Yosefi no nkwa. Mede wən besi wən dedaw mu efise me yam hyehye me wə wən ho. Wəbeyé te se nea mempoo wən mpo, na mene Awurade wən Nyankopən, na megye wən so. **7** Efraimfo beye se dəmmarima, wən ani begye te se nea wəanom nsa. Wən mma behu na wən ani begye; wobedi ahurusi wə wən koma mu wə Awurade mu. **8** Meto nsa afre wən aboaboa wən ano. Ampa ara megye wən bio; wəbedəsə se kan no. **9** Əwo mu, mehwete wən mu ako aman so, nanso wəbəkə me wə akyirikyiri nsase so. Wəne wən mma betena nkwa mu, na wəbesan aba. **10** Mede wən befi Misraim aba mebo wən ano afi Asiria. Mede wən beba Gilead ne Lebanon, na wərensen hə. **11** Wəbəfa əshaw ne abəbressə po mu, nanso wobedi po asorəkye a ehuru no so. Nil mu nsu nyinaa bəyow. Asiria ahomaso nso wəbəbre no ase na Misraim ahempema betwa mu ako. **12** Məhye wən den wə Awurade mu na ne din mu na wəbenantew,” senea Awurade se ni.

11 Buecue w'apon, Lebanon, na ogya mmehyew wo sida! **2** Twa adwo, wo ɔpepaw, na sida ahwe ase; wɔasæe nnua a ɛwɔ anuonyam no! Twa adwo Basan adum; wɔabubu kwaerentuw no mu nnua no! **3** Tie nguanhwefo agyaadwo; wɔasæe won adidibea frɔmfrɔm no! Tie gyata no mmubomu; Yordan ho nkyekyere fεefε no ase! **4** Sεe na Awurade me Nyankopon se: “Fa nguankuw a wɔrebekum wɔn no kɔ adidibea. **5** Atofo no kunkum nguan no na wɔntwe wɔn aso. Wɔn a wɔtɔn nguan no ka se, ‘Monkamfo Awurade, maye ɔdefo!’ Na nguan no ahwefo no mpo nnya ahummɔbɔ mma wɔn. **6** Merenhu asase no so nnipa mmɔbɔ bio,” senea Awurade se ni. “Mede obiara bεhyε ne yɔnko ne hene nsa. Wɔbεhyε asase no so, na merennye obiara mfi wɔn nsam.” **7** Enti mede nguankuw a wɔrekokum wɔn no kɔ adidibea, ne titiriw ne wɔn a wɔayε mmɔbɔ no. Afei mefaa pema abien, na mefre baako Adøe na baako nso Nkabom na mede wɔn kɔ adidi. **8** ɔɔram baako mu, mepam nguanhwefo abiesa no. Nguankuw no ampe me, na womaa me bře **9** na mekae se, “Merenye mo hwefo bio. Wɔn a wɔrewu nwu, na wɔn a wɔreyera nso nyera. Na ma won a aka no nso nkyekyere wɔn ho wɔn ho nwe.” **10** Afei mefaa me pema a mefre no Adøe no bubuu mu de s̄ee apam a me ne aman no nyinaa aye no. **11** Wɔs̄ee no da no ara, na wɔn a wɔrehu amane wɔ nguankuw no mu a na wɔrehwε me no hui se, εyε Awurade asem. **12** Na meka kyereɛ wɔn se, “Sε εbεyε yiye a muntua me ka, na sε ente saa nso a, momma entena hɔ.” Enti, wotuaa dwetε mpɔw aduasa maa me. **13** Na Awurade ka kyereɛ me se, “Tow ma ɔnwemfo no,” ɔbø a ɛsø ani a wɔatwa ama me no. Enti, mefaa dwetε mpɔw aduasa no, na metow maa ɔnwemfo a ɔwɔ Awurade fi mu no. **14** Afei mibuu me pema a eto so abien a wɔfrε no Nkabom no mu, de s̄ee onuaye a ɔda Yuda ne Israel ntam no. **15** Afei, Awurade ka kyereɛ me se, “Fa oguanhwefo kwasea no nneɛma no bio. **16** Na merebεma oguanhwefo bi asore asase no so a ɔrenhwεhε nea wayera, ɔrenhwεhε nguantenmma no akyi kwan, ɔrensa nea wapira yare, ɔremma nea ɔwɔ ahoođen aduan, na mmon, ɔbεwe nguan a wɔado no nam, na watwitwa wɔn tote. **17** “N nome nka oguanhwefo a ne so nni mfaso, na oguan gya nguankuw no! Afoa ntwa ne basa, ne n'aniwa nifa. Ne basa no nwu koraa, n'aniwa nifa no mfura koraa!”

12 Nkɔmhyε: Eyi ne Awurade asem a ɛfa Israel ho. Awurade a ɔtrew ɔsoro mu, nea oto asase fapem,

nea ɔyε honhom a ɔte onipa mu asem ni: **2** “Merebεye Yerusalem kuruwa a εbεma aman a atwa ne ho ahyia no ato ntintan. Wɔbetow ahyε Yuda ne Yerusalem so. **3** Saa da no a wiase aman nyinaa aboa wɔn ho ano retia no no, mema Yerusalem aye ɔbotantim ama aman no nyinaa. Wɔn a wɔbεpe se wopirew no no nyinaa bepirapira wɔn ho. **4** Saa da no, mema ɔpɔnko biara abo huboa, na mema ne sotefo nso abɔ dam,” senea Awurade se ni. “Mebue m'ani ahwe Yudafi, na mefurafura aman ahorow no aponko ani. **5** Na Yuda mmusua bεka wɔ wɔn koma mu se, ‘Yerusalemfo ye ahođenfo, efise Asafo Awurade ye wɔn Nyankopon.’ **6** “Saa da no, meyε Yuda mmusua se ogya asanka a εhyε nnyina mu, te se ogyaten a ɛredεw wɔ nwura a wɔaboa ano mu. Wɔbεhyew nnipa a wɔatwa wɔn ho ahyia nyinaa wɔ benkum ne nifa, nanso hwε renka Yerusalem wɔ faako a ɔwɔ. **7** “Awurade bεbø Yuda atenae ho ban kan, senea Dawidfi ne wɔn a wɔte Yerusalem anuonyam renkyεn Yudafo anuonyam. **8** Saa da no, Awurade bεbø wɔn a wɔte Yerusalem ho ban, nea ɔyε mmerew koraa wɔ wɔn mu no bεyε se Dawid. Na Dawid asefo bεyε se Onyankopon, te se Awurade Bøfo a odi wɔn anim. **9** Saa da no, mafi ase ase aman a wɔkø tia Yerusalem nyinaa. **10** “Mehwie adom ne nkotosre honhom agu Dawidfi ne wɔn a wɔte Yerusalem so. Wɔbεhwε me a wɔahwirew me, na wɔatwa adwo ama no te se obi a ɔretwa adwo wɔ ɔba koro ho, na wɔasu yayaayaw te se obi a ɔresu ne ba barima piesie. **11** Saa da no agyaadwotwa a ɛwɔ Yerusalem no ano bεyε den te se Hadad-Rimon agyaadwotwa wɔ Megido asasetam so. **12** Asase no sofo nyinaa bedi awerehow, abusua biara ne wɔn yerenom; Dawid abusua ne wɔn yerenom, Natan abusua ne won yerenom, **13** Lewi abusua ne wɔn yerenom, Simei abusua ne wɔn yerenom, **14** ne mmusua a aka no nyinaa ne wɔn yerenom.

13 “Saa da no, wobetu asubura ama Dawidfi ne Yerusalemfo de ahohoro won bɔne ne wɔn ho fi. **2** “Saa da no, meyi ahoni no din afi asase no so, na wɔrenkae wɔn bio,” senea Asafo Awurade se ni. “Meyi adiyifo ne fi honhom afi asase no so. **3** Sε obi kɔ so hyε nkɔm a agya ne εna a wɔwoo saa nipa no beka akyere no se, ‘ɛsε se wuwu, efise, wode Awurade din atwa atoro.’ Sε ɔhyε nkɔm a, ɔno ankasa awofo bεwɔ no afoa. **4** “Saa da no, odiyifo biara ani bewu wɔ ne nkɔmhyε anisoadehu ho. ɔrenhyε odiyifo atade a wɔde nwi aye no mfa nnaadaa nnipa. **5** ɔbεka se,

‘Menye odiyifo. Meyε okuafo. Na efi me mmerantebere mu, asase yi so na minya m’ano aduan.’ **6** Na se obi bisa no se, ‘Akuru bεn na εwε wo ho yi a?’ Obebua se, ‘εyε akuru a minyaa wε me nnamfonom fi.’ **7** “Sore, afoa, sore tia me guanhwεfo, tia onipa a oben me!” Senea Asafo Awurade se ni. “Bε oguanhwεfo no, na nguan no bεbε ahwete, na mεma me nsa so atia nguantenmma no. **8** Asase no so nyinaa,” senea Awurade se ni, “Wεbεbε nkycmu abiesa mu abien ahwe fam ma wεawuwu; na nkycmu abiesa mu baako bεka wε so. **9** Mede nkycmu abiesa mu baako yi bεfa ogya mu; mεnan wεn te senea wεnan dwεte, na masεn wεn so se sikakεkε. Wεbεbε me din afre me, na megε wεn so. Mεka se, ‘Wεyε me nkurεfo,’ na wεbεka se, ‘Awurade yε yen Nyankopεn.’”

14 Awurade da bi reba a, wεbεkyε mo asade wε mo mu. **2** Mεboaboa aman no nyinaa ano abεko atia Yerusalem; wεbεko afa kuropon no, wobewia afi mu nneεma, na wεato mmea no mmonnaa. Wεbεfa kuropon no mu nnipa no mu fa akε nnomumm μu, nanso nkae no bεka kuropon no mu. **3** Afei, Awurade bεko akεko atia saa aman no, senea ɔko, ɔkoda no. **4** Saa da no, ɔde n’anammεn besisi Ngo Bεpεw a εwε Yerusalem apuei fam no so, na Ngo Bεpεw no mu bεpεae abien afi apuei fam akosi atε fam na aye obon kεse. Ebεma bεpεw no fa akε atifi fam, na fa nso akε anafo fam. **5** Mubeguan afa me bon no mu, efisε ekosi Asel. Mubeguan, senea moyεε no bere a asase wosow wε Yudahene Usia bere so no. Afei, Awurade, me Nyankopεn, bεba a ahotεfo nyinaa ka ne ho. **6** Saa da no, hann, awow ne sukyεrεmma remma. **7** Ebεyε da sononko a enni awia anaa anadwo, da a Awurade na onim. Onwini bedwo no na hann wε hε. **8** Saa da no, nkwa nsu bεtεe afi Yerusalem, fa bεkε apuei po mu, na fa akε atε po mu, aholurubere ne awεwbere mu. **9** Awurade bedi hene wε asase nyinaa so. Saa da no, Awurade bεyε baako na ne din nso aye baako pε. **10** Asase a efi Geba kosi Rimon a ɔda Yerusalem anafo fam nyinaa bεyε se Araba. Nanso wεbεma Yerusalem so; efi Benyamin Pon kosi ɔpon A Edi Kan de kε Ntwea so Pon, afei efi Hananel Abantenten kosi adehye nsakyiamoa nyinaa, na εbεtεna ne sibea. **11** Nnipa bεtεna mu, na wεrense no bio. Yerusalem benya asomdwε. **12** Eyi ne ɔyaredεm a Awurade de bεbε aman a wεko tiaa Yerusalem no. Wεn honam bεporεw bere a wogεyina wεn anan so, Wεn aniwε nkesua bεporεw wε wεn ntokuru mu, na wεn tekrema

bεporεw wε wεn anom. **13** Saa da no, Awurade bεma nnipa abε huboa, na wobetwa wεn ho ako. **14** Yuda nso beko wε Yerusalem. Wεbεfa aman a atwa ahyia hε no nyinaa ahonyade a εyε sikakεkε, dwεte ne adurade bebree. **15** Saa ɔyaredεm koro yi ara bεka aponkε, mfurumpɔnκε, yoma, mfurum ne mmoa a aka a wεwε atamfo nsra mu nyinaa. **16** Afei wεn a wεbεka wε aman a wεko tiaa Yerusalem no nyinaa beko akεsom ɔhene no, Asafo Awurade no afe biara, na wεadi Asese Afahyε no. **17** Se wiase mu nnipa bi ankε Yerusalem ankεsom ɔhene no, Asafo Awurade no a, osu rentε mma wεn. **18** Se Misraimfo ankε hε ankohyε fa no bi a, osu rentε mma wεn. Awurade de ɔyaredεm a ɔma εba aman a wεnnkε Asese Afahyε no so no bεbε wεn. **19** Eyi bεyε asotwe ama Misraim ne aman a wεnnkε Asese Afahyε no nyinaa. **20** Saa da no, wobekurukyerεw aseεm a εka se: KRONKRON MA Awurade wε nnεnnnεmma a εsεnεn aponkε kεn mu ho, na nkuku a wεde noa aduan wε Awurade fi no bεyε se nkuruwa kronkron a εsisi afεremuka anim. **21** Kuku biara a εwε Yerusalem ne Yuda bεyε nea wεatεw ho ama Asafo Awurade, na wεn a wεba bεbε afεre nyinaa bεfa nkuku yi bi anoa mu. Na saa da no, wεrenhu Kanaanni wε Asafo Awurade fi bio.

Malaki

1 Nkɔmhye nsem a Awurade nam Odiyifo Malaki so de maa Israel. **2** “Mado mo,” senea Awurade se ni. “Nanso mubisa se, ‘Wodɔɔ yen wɔ ɔkwan ben so?’” Na Awurade bua se, “Esau nyɛ Yakob nua ana? Nanso mado Yakob, **3** na matan Esau, mayɛ n’asase mmeƿowmmeƿow no kesee, na n’agypade nso magyaw ama rweatam so nnompo.” **4** Ebia Edom bɛka se, “ɛwɔ mu se wɔadwerew yen de, nanso yebes anasi mmubui no.” Nanso sɛe na Asafo Awurade nso se: “Wobesi nanso meebubu no. Wobefre won Amumyɛ Asase, nnipa a Awurade abufuw betena wɔn so daa. **5** Mode mo ankasa ani behu na moaka se, ‘Awurade keseyɛ tra Israel ahye nyinaal!’ **6** “Obabarima de obu ma n’agya, na ɔsomfo de nidi ma ne wura. Se meye Agya a, nidi a eſe se wode ma me no wɔ he? Se meye Owura a, obu a ɛfata me no wɔ he?” Eyi na Asafo Awurade bisa. “Mo asofo, mo na mosee me din. “Na mubisa se, ‘Okwan ben na yɛnam so aſee wo din?’ **7** “Mode aduan a ho agu fi begu m’afɔremuka so. “Afei mubisa se ‘Okwan ben so na yɛafa agu wo ho fi?’ “Se mokae se, Awurade pon ho yɛ aniuw nti. **8** Se mode mmoa a wɔn ani abɔ bɔ afɔre a, ɛnyɛ mmusu? Se mode mmoa a woyare anaa wɔyɛ mpakye bɔ afɔre a, ɛnyɛ mmusu? ɛye a, momfa akyede a ete saa no nkɔma mo amrado, na monhwɛ se, n’ani beso na wagye wo ato mu ana?” Nea Asafo Awurade se ni. **9** “Afei monsre Onyankopon, na onhu yen mmɔbɔ. Se afɔrebɔde sɛe fi mo nkyen a obegye mo ato mu ana?” Asafo Awurade na ɔrebisa. **10** “Anka mepe se mo mu baako kɔtoto asore dan no apon mu, na obi ankɔso ogya a emfata wɔ m’afɔremuka so! M’ani nso mo na merennye afɔrebɔde biara a efi mo nkyen,” senea Asafo Awurade se ni. **11** “Efi nea owia pue kosi nea owia kɔtɔ, me din bɛye kese wɔ amanaman no mu. Baabiara, wɔde afɔrebɔde a ɛho tew ne nnuhuam bɛbre me, efise, me din bɛye kese wo amanaman no mu,” senea Asafo Awurade se ni. **12** “Nanso mode kasa fi ka se Awurade pon ho ntew. Na mubu so aduan nso animtiaa. **13** Na moka se, ‘Adesoa duruduru!’ Na muhua no animtiaabu kwan so,” senea Asafo Awurade se ni. “Se mode mmoa a wɔapirapira, wɔyɛ mpakye anaa wɔyareyare bɛbɔ afɔre ma me a, minso mu ana?” Eyi na Awurade bisa. **14** “Nname nka osisifo a ɔwɔ odwennini a ɔfata wɔ ne nguankuw mu, na ɔhye bo se ɔde no bɛma nanso ɔde nea wadi dem na eba afɔre ma

Awurade. Meyɛ ohempɔn, na eſe se wosuro me din wɔ amanaman mu,” senea Asafo Awurade se ni.

2 Afei mo asofo, saa animka yi yɛ mo de. **2** Se moantie, se moanyɛ mo adwene se mobehyɛ me anuonyam a mede nname bɛba mo so, na medan mo nhyira ama aye nname. Yiw, madome wɔn dedaw, efise monyɛɛ mo adwene se mobehyɛ me anuonyam, senea Asafo Awurade se ni. **3** Mo nti meka mo asefo anim, na mede mo afahye afɔrebo mmoa no agyanan bɛpete mo anim, na wɔasoa mo aka ho akɔ. **4** Na mubehu se, masoma ma wɔde saa animka yi abrɛ mo senea ebɛye a me ne Lewi apam no bekɔ so atena ho. Senea Asafo Awurade se ni. **5** Me ne no yɛɛ apam, nkwa ne asomdwoe apam. Na ehia ma nidi, enti ɔde nidi maa me na ɔde fere maa me din. **6** Nokware nkyerɛkyere fii n’anon, na wanka nkontomposem biara. ɔne me nantew asomdwoe ne nokwaredi mu, na ɔmaa bebree dan won ho fii bɔne ho. **7** “Eſe se, ɔſo ano kora nimdee. Nnipa hwehwe nkyerɛkyere fi ne nkyen, efise ɔyɛ Asafo Awurade no somafo. **8** Nanso moaman aſi ɔkwan no so, na mo nkyerɛkyere ama bebree ahintihintiw; moabu me ne Lewi apam no so.” Senea Asafo Awurade se ni. **9** “Enti mama mo anim agu ase na mabre mo ase wɔ nnipa anim, efise moannantew m’akwan so na mmom mode animhwe abu mmara so.” **10** Yen nyinaa mfi Agya baako? ɛnyɛ Onyankopon baako na ɔbɔɔ yen? Na, afei, aden nti na yenni yen ho yen ho nokware, na yede bu yen agyanom apam no so? **11** Yuda anni nokware. Akyiwadeyɛ bi asi wɔ Israel ne Yerusalem mu: Yuda agu hyiadan a Awurade dɔ no ho fi, efise waware ɔbea a ɔsom ananafo nyame. **12** ɔbarima a ɔyɛ eyi de, senea ɔte biara, Awurade mpam no mfi Yakob ntamadan mu, mpo se ɔde afɔrebɔde brɛ Asafo Awurade no koraa a. **13** Ade a moyɛ bio ne se: mode nusu fɔw Awurade afɔremuka no. Mote nusu na mutwa adwo efise ɔnhwɛ mo afɔrebɔde no bio, na ɔmmfa anigye nnye mfi mo nkyen. **14** Mubisa se, “Aden nti?” Efise Awurade te se ɔdansenɛ a ɔda wo ne wo mmerantebere mu yere ntam, nanso woanni no nokware, ɛwɔ mu se ɔyɛ wo yere wɔ aware nhyehyɛɛ mu de. **15** ɛnyɛ Awurade koro no ara na ɔbɔɔ mo? ɔhonam fam ne honhom fam no, moyɛ ne dea. Dɛn na Onyankopon hwehwe? ɔrehwehwe mma a onyamesuro wɔ wɔn mu. Enti da wo ho so wɔ honhom mu, na di wo mmerantebere mu yere nokware. **16** “Mikyi awareg Yao!” Senea Awurade Israel Nyankopon se ni. “Na metan ɔbarima a ɔde abufuwhiyɛ hyc ne yere so na ɔsan de ne ntama

kata no so,” senea Asafo Awurade se ni. Enti da wo ho so wɔ honhom mu, na di nokware. 17 Mode mo nsem tuatua Awurade aso. Mubisa se, “Okwan ben so na moatuatua n’aso?” Moka se, “Wɔn a wɔye bɔne nyinaa sen wo Awurade anim, na wɔso n’ani,” anaa “Onyankopɔn temmufo nokwafo no wɔ he?”

3 Hwɛ! Mesoma me bɔfo a obesiesie kwan ama me. Afei mpofirim, Awurade a morehwehwe no no bɛba n’asoredan mu. Na apam no ho bɔfo a mope no no bɛba, senea Asafo Awurade se ni. 2 Na hena na obetumi agyina ne da a ɔbeba no ano? Se opue a, hena na obetumi agyina? ɔbeyɛ se ogya a wɔde nan dade anaa ntamahorofo samina. 3 ɔbetena ase se obi a ohoa dwete ho. ɔbɛtew Lewifo no ho na wɔayɛ se sikakɔkɔa ne dwete. Afei Awurade benya mmaprima a wɔde ayeylede beba wɔ kronkronyɛ mu, 4 na aforerebode a efi Yuda ne Yerusalem bɛye nea esɔ Awurade ani senea na ete wɔ nna ne mfe a atwa mu no. 5 “Enti metwiw aben mo, abebu aten. Meyɛ ntɛm adi adanse atia ntafowayifo, aguamammo ne atorofo, wɔn a wɔsisisi adwumayɛfo wɔ wɔn akatua ho, wɔn a wɔhyɛ akunafɔ ne ayisaa so na wobu ntɛnkyew tia ahɔho na wonsuro me,” senea Asafo Awurade se ni. 6 “Meyɛ Awurade a mennsakra. Eno nti na mo Yakob asefo, wɔnseee mo no. 7 Efi mo nenanom bere so moatwe mo ho afi me mmaprima ho, moanni so. Monsan mmaprima me nkyɛn, na me nso mɛba mo nkyɛn,” senea Asafo Awurade se ni. “Nanso mubisa se, ‘Okwan ben so na yɛmfa nsan mmaprima?’ 8 “Onipa betumi abɔ Onyankopɔn korɔn ana? Nanso, mobɔ me korɔn! Na mubebisa se, ‘okwan ben so na yɛfa bɔɔ wo korɔn?’ “Wɔ ntotoso du du ne aforerebode mu. 9 Nname abo mo so, ɔman mu no nyinaa, efise, morebo me korɔn. 10 Momfa ntotoso du du no nyinaa mmaprima adekoradan no mu, na aduan mmaprima me fi. Monsɔ me nhwɛ wɔ saa okwan yi so, na monhwɛ se meremmue ɔsoro mfensere na merenhwie nhyira bebree ngu mo so a, morennya baabi nkora ne nyinaa mpo,” senea Asafo Awurade se ni. 11 “Meremma mmaprima mmesee mo nnɔbae na borɔdɔma abo rentew ngu wɔ bere a emmeree ε,” senea Asafo Awurade se ni. 12 “Na aman no nyinaa bɛka se woahyira mo, efise mo asase so bɛye anigye,” senea Asafo Awurade se ni. 13 “Moaka nsem a ɛmfata atia me, nanso mubisa se, ‘Asem ben na yɛka atia wo?’ Senea Asafo Awurade se ni. 14 “Moaka se, ‘Onyankopɔn som yɛ ɔbregu, na yedii n’ahyɛde so na yɛkɔ Asafo Awurade anim te se wɔn a

wɔredi awerchow no, mfaso bɛn na yenyaɛ? 15 Afei, wɔfre ɔhantanni no nea wɔahyira no. Nokware ni, nnebɔneyefo di yiye, na mpo wɔn a wɔne Onyankopɔn di asi no, wɔfa wɔn ho di.” 16 Na wɔn a wosuro Awurade no ne wɔn ho wɔn ho kasaɛ, na Awurade tiei, na ogye wɔn so. Wɔn a wosuro Awurade na wodi ne din ni no, wɔkyerɛw wɔn din wo nhoma mmobɔwee so wɔ n’anim de yɛɛ nkae ade. 17 “Wɔbeyɛ me dea,” senea, Asafo Awurade se ni. Da a mɛkɛka me ho no, wɔbeyɛ m’ahode a esom bo. Mede wɔn ho bɛkyɛ wɔn, senea agya nya ayamhyehye de ɔba a ɔyɛ osetie ho kye no no. 18 Na mubehu nsonoe a ɛda atreneefo ne amumoyɛfo ntam, ne wɔn a wɔsɔm Onyankopɔn ne wɔn a wɔnsom Onyankopɔn no ntam.

4 “Ampa ara, da no reba; ɛbɛdɛw te se fononoo. Ahomasofo ne nnebɔneyefo nyinaa bɛye nwura gunnwan, na saa da a ɛreba no wɔde ogya bɛto mu,” senea Asafo Awurade se ni. “Erenka ntin anaa dubaa mma wɔn. 2 Nanso mo a mode nidi ma me din no, trenee owia bepue ama mo, na ɛde ayaresa beba. Na mubepue na moahuruhuruw te se nantwimma a wɔabue wɔn afi wɔn buw mu. 3 Na mubetiatia atirimodenfo so; wɔbeyɛ nsɔ wɔ mo anan ase, da a meyɛ saa nneɛma yi,” senea Asafo Awurade se ni. 4 “Monkae m’akoa Mose mmaprima, ahyɛde ne mmaprima a mede maa no wo Horeb so se ɔmfa mma Israelfo nyinaa. 5 “Mesoma Odiyifo Elia aba mo nkyɛn, ansa na Awurade da kɛse a eye hu no aba. 6 ɔbedan agyanom koma aks wɔn mmaprima so na wadan mmaprima nso koma aks agyanom so, anyɛ saa a mede nname beba abɛsɛe asase no.”

NEW TESTAMENT

Yesu kae se, "Agya, fa kye won, efise wonnim nea wøreye."

Asraafø no kyekyee ne ntade mu bøø so ntonto fae.

Luka 23:34

Mateo

1 Yesu Kristo a ofi Əhene Dawid ne Abraham abusua mu no mpanyimfo din na edidi so yi: **2** Abraham ba ne Isak, Isak ba ne Yakob; Yakob nso mma ne Yuda ne ne nuanom. **3** Yuda mma ne Peres ne Sera. Wən na ne Tamar. Peres ba ne Hesron na Hesron nso ba ne Ram. **4** Ram woo Aminadab, Aminadab woo Nahson, Nahson nso woo Salmon. **5** Salmon ne ne yere Rahab woo Boas, Boas ne ne yere Rut woo Obed, Obed nso woo Yisai. **6** Yisai ba ne Əhene Dawid. Dawid ba ne Salomo. Dawid ne Batseba a na anka əyə Uria yere no na wəwoo Salomo. **7** Salomo woo Rehoboam, Rehoboam woo Abia, Abia woo Asa. **8** Asa woo Yehosafat, Yehosafat woo Yoram, Yoram nso woo Usia. **9** Usia ba ne Yotam, Yotam ba ne Ahas: Ahas ba ne Hiskia. **10** Hiskia ba ne Manase, Manase ba ne Amon, Amon nso ba ne Yosia. **11** Yosia woo Yekonia ne ne nuanom. Wəwoo wən bere a na Yudafo te nnommum mu wə Babilon no. **12** Wən a wofi Babilon nnommum mu bae no akyi awo ntoatoaso ni: Yekonia woo Sealtiel, Sealtiel woo Serubabel. **13** Serubabel woo Abihud, Abihud woo Eliakim, Eliakim nso woo Asor. **14** Asor ba ne Sadok, Sadok ba ne Akim, Akim ba ne Elihud. **15** Elihud ba ne Eleasar, Eleasar ba ne Matan. Matan nso ba ne Yakob, **16** Yakob woo Yosef a əwaree Maria no. Saa Maria yi na əwoo Yesu Kristo. **17** Awo ntoatoaso a efi Abraham so de besi Əhene Dawid so yə dunan. Efi Əhene Dawid so de besi bere a wəfaa əman no nnommum kəo Babilon no nso awo ntoatoaso yə dunan saa ara. Saa ara nso na efi bere a wotu fii Babilon san baa wən man mu bio no de besi Kristo awo so nso yə awo ntoatoaso dunan. **18** Senea Yesu Kristo awo ho nsem te ni: Wəde ne na Maria maa Yosef se ənware no, nanso ansa na wobehyia mu se awarefo no, ohuu se wanyinsen; nea efi Honhom Kronkron. **19** Ebaa saa no, ne kunu Yosef a odi ne ho ni no ampe se obegu Maria anim ase nti əyə n'adwene se obegyaa no aware wə kokoa mu. **20** Bere a asem no aye Yosef dadwen no, Awurade bəfo beyii ne ho adi kyere no wə dae mu. Əbofo no kae se, "Yosef, Dawid ba, nsuro se wobefə Maria se wo yere efise ne nyinsen no fi Honhom Kronkron. **21** Əbəwo əbarima na woato no din Yesu, ase ne Agyenkwa, efise əno na obegye ne nkurəfo nkwa afi wən bəne mu." **22** Eyi nyinaa baa mu de hyəs nea Awurade nam odiyifo no so kae no ma se: **23** "Əbabun no benyinsen, na wawo əbarima, na woato no din Immanuel" a ase

ne se, "Onyankopən ne yən wə ho." **24** Bere a Yosef nyan no, əyəs senea əbofo no hyəs no se ənye no. Enti əkəfaa Maria baa ne fi ma əbeyəs ne yere. **25** Nanso Yosef ne Maria anhyia da kosii se Maria woo əbabarima maa Yosef too ne din "Yesu."

2 Bere a Əhene Herode di ade no na wəwoo Yesu wə Betlehem a əwo Yudea. **2** Saa bere no ara mu na anyansafo bi fi apuei baa Yerusalem bebisae se, "Ehe na Yudafo hene a wəawo no no wo? Yehuu ne nsoromma wo apuei noho, nti na yəaba se yerebesom no." **3** Əhene Herode tee saa asem yi no, əhaw əne Yerusalemfo nyinaa adwene yiye. **4** Əhene Herode frēs əman no mu asəfo mpanyin ne Kyerewsem no akyerekyerefo behyiae. Obisaa wən se, "Ehefa na wəbəwo Kristo no?" **5** Wobuaa no se, "Betlehem a əwo Yudea. Na eyi ne nea odiyifo no kae: **6** "Ao kurow Betlehem, wo a woyə otitiriw wə Yudaman mu, wo mu na meyi nea obedi me man Israel anim ahwe wən so." **7** Əhene Herode frēs anyansafo no kokoa mu bisaa wən bere pətee a wohuu nsoromma no. Ətoaa so ka kyere wən se, **8** "Monkə Betlehem nkəhwehwə abofra no. Se muhu no a, mommska nkyers me, na me nso menkəsəm no bi." **9** Anyansafo no tiee əhene no asem no wiei no, wəkəe. Worekə no, nsoromma a wohuu wə apuei no san yii ne ho adi bio kyere wən. Edii wən anim kosii faako a wəawo abofra no wə Betlehem ho. **10** Bere a wohuu nsoromma no, wən ani gyee mmoroso. **11** Woduu ofi a abofra no ne ne na Maria wə mu no, wəkotow səree no. Wəde wən akyede a əyə sikakəkə, aduhuam ne kurobow yəs no aye. **12** Onyankopən soo wən dae bəo wən kəkə se wənnsan nkə Herode nkyen bio wə Yerusalem. Enti wəfaa əkwan foforo so kəo wən kurom. **13** Anyansafo no kə akyi no, Awurade bəfo soo Yosef dae se, "Sore fa abofra no ne ne na na monkə Misraim nkətena ho nkosi se məkyere mo bere a mobesan aba. Efise əhene Herode rehwehwə abofra no akum no." **14** Anadwo no ara Yosef faa abofra no ne Maria sii mu kəo Misraim, **15** ma wətenaa ho kosii se Əhene Herode wui. Eyi na əmaa nea Awurade nam odiyifo no so kae se, "Mafre me Ba afi Misraim" no baa mu. **16** Herode huu se anyansafo no adaadaa no no, ne bo fuw mmoroso. Əsomaan n'asraafo se wənkə Betlehem ne nkurow a atwa ho ahyia no nyinaa mu nkunkum nkokoaa mmarimaa kosi wən a wəadi mfe abien so, senea anyansafo no bere a wəkae se wəwoo abofra no wə mu no kyere no. **17** Nea wənam odiyifo Yeremia so kae

no baa mu se, **18** “Wôte nne bi wô Rama. Eye osu ne agyaadwo; Rahel resu ne mma; na ɔmpɛ se wôkyekye ne were, efise wônte ase bio.” **19** Herode wu akyi no, Awurade bôfo yii ne ho adi kyereɛ Yosef wô dae mu wô Misraim ka kyereɛ no se, **20** “Sôre na fa abofra no ne ne na kô Israel asase so, efise wôn a wôpê se wokum abofra no awuwu.” **21** Yosef faa abofra no ne ne na san kô Israel asase so bio. **22** Yosef tee se Arkelao a ɔye Herode ba na odi hene wo Yudea saa bere no mu no, osuroo se obekô hô. Awurade san soo no dae foforo bio se ɔnnko Yudea, na mmom, ɔnko Galilea. **23** Enti wokôtenaa kurow Nasaret mu. Eyi nso maa nea adiyifo no kae se, “Wôbefre no Nasareni” no baa mu.

3 Bere a Yesu ne n’awofo wô Nasaret no, Osuboni Yohane bækka asem wô Yudea sare so se, **2** “Monsakra mo adwene; momfa mo ho mma Onyankopon na ɔsoro ahenni no aben” **3** Yohane ne nea odiyifo Yesaia kaa ne ho asem se, “Obi nne retee mu wô sare so se, ‘Mommo kwan mma Awurade; momma n’atempônt nte!’” **4** Saa bere no na Yohane fura yoma ho nwi ntama bô aboa nhoma aboso. Na n’aduan ye mmoadabi ne ɛwo. **5** Yerusalemfo ne Yudeafo ne nnipa a wôte Asubonten Yordan ho no nyinaa kô ne nkyen wô sare no so hô kotiee asem no bi. **6** Wôkaa wôn bône ma ɔbôa wôn asu wô Asubonten Yordan mu. **7** Yohane huu se Farisifo ne Sadukifo pii reba ne nkyen ma wabô wôn asu no, ɔka kyereɛ wôn se, “Awô mma! Hena na ɔka kyereɛ mo se munguan mfi Onyankopon abufuw a ɛreba no ano? **8** Monkôbô ɔbra pa mfa nkyere se moasakra ampa. **9** Na monnhoahoa mo ho se moye Abraham asefo, efise Onyankopon betumi ama saa abo yi adan nnipa ma wôabeyɛ Abraham asefo. **10** Onyankopon de n’abonnua ato dua biara a ɛnsow aba pa ntin so se ɔde betwa na ɔde agu gya mu ahyew no. **11** “Me de, mede nsu na ɛrebo wôn a woasakra wôn su no asu. Nanso nea odi m’akyi reba no de, ɔso sen me a ne mpaboa mpo mensɛ se mikura. ɔno de, se ɔba a, ɔde Honhom Kronkron ne ogya na ɛbebo mo asu. **12** Obehuhuw aburow no so ayiyi mu aba pa no afi ntete no mu, na ɔde aba pa no akosie, na ɔde ogya a ennum da ahyew ntete no pasaa.” **13** Yesu tee Osuboni Yohane nka no, ofii Galilea baa Asubonten Yordan ho se Yohane mma no asu. **14** Yohane huu se ɔmfata se ɔbô Yesu asu nti ɔkae se, “Wo na ese se wobô me asu na enye me.” **15** Yesu nso ka kyereɛ no se, “Otwa ara na etwa se wobô me asu senea ɛbeyɛ a nea Onyankopon ahyew ato ho

no bêba mu.” Yesu asem a ɔkae no nti, Yohane bôo no asu. **16** Wôbôo Yesu asu wiei no, ofii asu no mu, na hwê, ɔsoro buei. Ohuu Onyankopon Honhom se ɛresian ba ne so se aborônama. **17** Ehô ara, nne bi fi ɔsoro kae se, “Oyi ne me Dôba a ɔso m’ani.”

4 Eyi akyi no, Honhom Kronkron faa Yesu kôo sare so se ɔbonsam nkôsô no nhwê. **2** Saa bere no mu, Yesu dii mmuada adaduanan; awia ne anadwo. Eyi maa ɔkôm dee no. **3** ɔbonsam baa Yesu nkyen beka kyereɛ no se, “Se wone Onyankopon Ba no a, ka na saa abo yi nnan aduan.” **4** Yesu buaa no se, “Wôakyerew se, ‘Enye aduan nko ara na ɛho hia onipa wô n’asetena mu, na mmom asem biara a efi Awurade anom.’” **5** Afei ɔbonsam de Yesu kôo Yerusalem de no kogyinaa asôredan a ɛwô hô no atifi pɛɛ, **6** na ɔka kyereɛ no se, “Se wone Onyankopon Ba no ampa ara a, huruw fi nea wugyina hô si fam, efise, wôakyerew se, “Onyankopon besoma n’abôfo abeso wo mu, wôde wôn nsa bêma wo so, na wo nan ampem ɔbo.” **7** Yesu buaa bio se, “Wôakyerew se, ‘Nsô Awurade wo Nyankopon nhwê.’” **8** Eyi akyi no, ɔbonsam de Yesu kôo bepôw tenten bi apampam. ɔde n’ani kari kyereɛ no wiase ahenni ahorow ne mu anuonyam nyinaa. **9** Afei ɔka kyereɛ Yesu se, “Se wobekotow asom me a, mede nea wuhu yi nyinaa bêma wo.” **10** Ehô ara na Yesu buae se, “Fi me so, Satan! Hu se wôakyerew se, ‘Kotow som Awurade, wo Nyankopon, na ɔno nko ara na som no.’” **11** Yesu ano sii no, ɔbonsam gyaw no hô kôe. ɔno akyi no abôfo baa Yesu nkyen besom no. **12** Yesu tee se wôakyere Yohane no, ɔkôo Galilea. **13** Oduu Galilea no, wantena Nasaret, na mmom otwaa mu wô Nasaret hô kôtenaa Kapernaum a ɛwô Galilea mpoano no, Sebulon ne Naftali ahye so. **14** Eyi maa nea Odiyifo Yesaia kae no baa mu se, **15** “Sebulon asase ne Naftali asase, ɛpo kwan so, Yordan agya, Galilea a amanamanmufo te hô, **16** nnipa a wôte sum mu no, Hann kese bi apue ama wôn. Hann no apue ama wôn a wôte owu asase so.” **17** Efi saa bere no, Yesu fii n’asenka ase se, “Monsakra mo adwene, momfa mo ho mma Onyankopon na ɔsoro ahenni no aben.” **18** Da bi a Yesu nam Galilea mpoano no, ohuu anuanom baanu bi a wôn nyinaa ye apopofo se wôregu asau wo po no mu. Saa anuanom yi mu baako din de Simon a ne din foforo nso de Petro. ɔbaako no nso din de Andrea. **19** Yesu ka kyereɛ wôn se, “Mummedi m’akyi na mesoma mo ama moakoyi nnipa kra.” **20** Ehô ara wogyaw wôn asau no guu hô kodii n’akyi ne no kôe.

21 Əkəo n'anim kakra no, ohuu Sebedeo mma baanu a wəfrē obaako Yohane na əbaako nso din de Yakobo se wōne wən agya te əkorow mu repempam wən asau mu. Yesu frēe wən nso se wommedi n'akyi. 22 Ntem ara, wogyaw wən agya ne əkorow no hō kodii n'akyi. 23 Yesu kyinkyinii Galileaman mu nyinaa kaa ahenni no ho asem̄pa wō Yudafo hyiadan mu. Əsaa nyarewa ahorow a wōde baa n'anim nyinaa nso. 24 Yesu anwonwade a əyee yi trew koduu Siriaman mu nyinaa. Eyi ma wōde wən a ahonhommōne wō wən so, wən a wotwa, wən a woyare mmubui ne wən a nyarewa ahorow haw wən no nyinaa fi Siriaman mu brēe no ma əsaa wən nyinaa yare. 25 Anwonwade a Yesu yee yi maa nnipakuw a wofí Galilea ne nkurow "Dekapoli" no mu ne Yerusalem ne Yordan agya tu dii n'akyi.

5 Ohuu nnipakuw no saa no, əkəo bepow bi so. Ətenaa ase no, n'asuafō no kəo ne nkyen. 2 Na ofii ase kyerekyere wən se, 3 "Nhyira ne wən a wonim se woye ahiāfō wō honhom mu, na wən na əsoro ahenni yē wən dea. 4 Nhyira ne wən a wən were ahow, na wən na Onyankopon bekyekye wən were. 5 Nhyira ne ahobrēasefo, na wən na Onyankopon bēma wəadi asase so. 6 Nhyira ne wən a wən pē ne se wəbeyē Onyankopon apēde, na wən na Onyankopon bēma wən nea ehia wən. 7 Nhyira ne wən a wohu mməbō, na wən na Onyankopon behu wən mməbō. 8 Nhyira ne wən a wən koma mu tew, na wən na wobehu Onyankopon. 9 Nhyira ne apatafo, na wən na Onyankopon befrē wən ne mma. 10 Nhyira ne wən a esiane se woye Onyankopon apēde nti, wotaa wən, na wən na əsoro Ahenni no yē wən dea. 11 "Nhyira ne mo a me din munti, woyaw mo, taa mo, twa atoro, ka asem̄mōne to mo so. 12 Momma mo ani nnye na monsepew mo ho, efise mowə akatua a eso wō əsoro. Munhu se saa ara na wotaa adiyifo a wodii mo kan no." 13 "Mone asase yi so nkyene. Se nkyene dē yera a, əkwan bēn so na wəbəfa ama aye nkyene bio? Enye mma hwēe bio, gye se wohwie gu na nnipa tiatia so. 14 "Mone wiase kanea. Kurow a əda bepow so no ntumi nhintaw. 15 Wənnəsə kanea mfa nsie, na mmom wōde si petee mu na ahyerən ama wən a wəwə ofi no mu no nyinaa. 16 Saa ara na momma mo nneyee pa nna adi mma nnipa nhu na wəafa so ahye mo Agya a əwə soro no anuonyam." 17 "Munnsusuw se maba se merebesee Mmara no anaa Adiyifo no nkyerekyere no. Na mmom maba se merebəhye no ma senea ne nyinaa beba mu

peperepē. 18 Munhu se əsoro ne asase da so wō hō yi, Mmara no mu biribiara rentsakra da kosi se ne nyinaa beba mu. 19 Eyi nti, obiara a obebu mmara nsem no mu fa bi so na əbəkyerekyere afoforo ama wən nso abu mmara nsem no mu fa bi so no bēyē akumaa əsoro ahenni mu. Na obiara a obedi mmara no so, na əbəkyerekyere afoforo ama wən nso adi mmara no so no bēyē əkese əsoro Ahenni mu. 20 Enti merebo mo kəkə se, se mope se moko əsoro ahenni mu de a, gye se moye Onyankopon apēde sen nea Kyerewsem no akyerekyere no ne Farisifo no yē. 21 "Mose mmara no ka se, 'Nea odi awu no, əno nso əse se wokum no bi.' 22 Na me de, nea mereka ne se, obiara a ne bo befuw ne nua no, wobebu no aten. Bio, obiara a əbəyeyaw ne nua no, wəbəfrē no wō mpanyin anim. Afei obiara a əbəka akyere ne nua se, 'Ogyimifo' no bekə amanehunu gya mu. (Geenna g1067) 23 "Enti se əba se worekəbō afōre na wokae se wo ne wo nua wō asem a, 24 gyaе afōre no bō, na kō na wo ne wo nua no nkəbō mu ansa na woakəbō w'afōre no. 25 "Se wo ne obi nya asem a, wo ne no mmə mu ntem, na wamfa wo ankə asennii ankōma otemufo, na otemufo no amfa wo anhye afiasehwēfo nsa, na afiasehwēfo no amfa wo ankōto afiase. 26 Mereka no nokware akyere mo se, ansa na wubefi asennii hō no, gye se wootua sika biara a wōregye afi wo hō no. 27 "Mose mmara no ka se, 'Nsē aware.' 28 Na me de, nea mereka ne se: Obiara a ohu əbea na ne kən dō no ne koma mu no, abo aguaman. 29 Se w'ani baako a eye to wo hintidua a, eye se wubetu atow akyene. Efise eye se wobəhwere w'akwaa fa bi sen se wəbetow wo nipadua no nyinaa akyene amanehunu gya mu. (Geenna g1067) 30 Saa ara nso na se wo nsa a eye to wo hintidua a, eye se wubetwa atow akyene. Efise eye se wobəhwere w'akwaa fa bi sen se wəbetow wo nipadua nyinaa akyene amanehunu gya mu. (Geenna g1067) 31 "Mose mmara no ka se, 'Obiara a obegyaa ne yere no mma no awaregyae krataa.' 32 Na me de, nea mereka ne se, se əbarima bi gyaa ne yere a enye se əbea no abo aguaman na əbea no san kōware bio a, na əbarima a ogyaa no no ama əbea no asee aware. Əbarima foforo a əbeware əbea no nso asee aware saa ara. 33 "Bio, Mose mmara no ka se, 'Mmu bō a woahye Onyankopon no so, na mmom di bō a woahye no no so.' 34 Na me de, nea mereka ne se: Monnka ntam mmfa nhyc bō. Monnno əsoro, efise eyē Onyankopon ahengua. 35 Monnno fam, efise eyē

Onyankopon nan ase agua. Monnno Yerusalem, efise eyε əhenkεse kuropon. **36** Mfa wo ti nka ntam, efise worentumi nnan tinwi baako mpo mma εnyε fitaa anaa tuntum. **37** Momma mo nsem nyε 'Yiw' anaa 'Dabi.' Asem biara a wobeka a εnyε Yiw anaa dabí no fi əbonsam. **38** "Mose mmara no ka se, 'Se obi tu w'ani a, tu ne de bi. Se obi tu wo se nso a, tu ne de bi.' **39** Na me de, nea mereka ne se: Momma bone ntua bone so ka! Se obi bɔ w'aso nifa mu a, dan benkum no nso ma no na omwo mu. **40** Se obi ne wo di asem gye w'atade nhyease a, worow w'atade nguguso ka ho ma no. **41** Se obi hyε wo se, wo ne no nnantew əkwansin baako a, wo ne no nko akwansin abien. **42** Se obi sre wo biribi a, fa ma no; obi pε se əfem wo hɔ biribi a, fa fem no. **43** "Moate se woaka se, 'Dɔ wo yɔnko na tan wo tamfo.' **44** Na me de, nea mereka ne se: monnno mo atamfo na mommo mpae mma wɔn a wɔhaw mo. **45** Eyi bεrma moaye mo Agya a əwɔ əsoro no mma, efise əma ne owia pue, ma ne osu tɔ ma nnipa bone ne nnipa pa nyinaa pε. **46** Se modo won a wɔdɔ mo no nko ara a, akatua ben na mubenza? εnyε saa ara na nnebɔneyefo nso ye? **47** Se mukyia wɔn a munim wɔn nko ara a, nsonoe ben na əda mo ne afoforo ntam? εnyε saa ara na nnebɔneyefo nso ye? **48** Enti monye pε senea mo Agya a əwɔ əsoro no ye pε no.

6 "Monhwε yiye na moanye papa ankyere nnipa amfa ampe anuonyam. Se moyε saa a, morennyaa mfaso biara mfi mo Agya a əwɔ əsoro no nkyεn. **2** "Se woyε papa a mmo no dawuru senea nyaatwomfo yε wo asoredan mu ne mmɔnten so no. Merema mo ate se saa nnipa no anya wɔn akatua dedaw. **3** Se woyε papa a, mma obiara nhu, mpo se wode wo nsa nifa yε papa a, mma wo nsa benkum nhu, **4** na w'agya a onim kokoa mu nsem nyinaa no betua wo ka. **5** "Na se morebɔ mpae a, mommmɔ mpae senea nyaatwomfo gyina asoredan mu ne mmɔnten so bɔ mpae de pε nnipa anim anuonyam no. Merema moate ase se, saa nnipa no anya wɔn akatua dedaw. **6** Se wobo mpae a, hyεn wo dan mu, na to wo pon mu, na bɔ w'agya a wonhu no no mpae, na w'agya a onim kokoa mu nsem no betua wo ka. **7** Se mobɔ mpae a, monnkasakasa bebree, nti nsem mu nsusuw se, se moyε saa a na Onyankopon betie mo. **8** Mo Agya Nyankopon nim nea ehia mo nyinaa ansa na mubisa no. **9** "Enti saa əkwan yi so na momfa mmo mpae: "Yεn Agya a wɔwɔ əsoro, wo din ho ntew. **10** W'ahenni mmra. Nea wope nyε wɔ asase so, senea εyε wɔ əsoro. **11** Ma yεn, yεn

daa aduan nne, **12** na fa yεn aka kye yεn, senea yεde kye wɔn a wɔde yεn aka. **13** Nyaa yεn nko sɔhwε mu. Na yi yεn fi əbɔnεfε no nsam.' **14** Se mode wɔn a wɔfom mo mfomso kye wɔn a, mo nso mo əsoro Agya no de mo mfomso bekyε mo. **15** Nanso se moamfa wɔn a wɔfom mo mfomso ankyε wɔn a, mo əsoro Agya no nso remfa mo mfomso nkyε mo." **16** "Se mudi mmuada a, monnyε mo anim mmɔbɔmmɔbɔ senea nyaatwomfo di mmuada a woyε de pε nnipa anim anuonyam no. Merema mo ate ase se, saa nnipa no anya wɔn akatua dedaw. **17** Se wudi mmuada a, serεn wo ti, na hohoro w'anim, na ma w'anim nyε frɔmfrɔm, **18** na mma nnipa nhu se woredi mmuada, gye w'Agya a ohu nea woyε wɔ kokoa mu nyinaa no nko ara; na w'Agya a onim kokoa mu nsem nyinaa no betua wo ka. **19** "Monnhyehε mo agyapade wɔ asase yi so, nea ntεferεw betumi awe, na ebεtumi agye nkannare na ase, na akorɔmfo betumi awia. **20** Mmom monnhyehε mo agyapade wɔ əsoro, nea ntεferεw ntumi nwε, na entumi nnyε nkannare nsε, na akorɔmfo ntumi nwia. **21** Na nea w'agya pade wɔ no, εhɔ na wo koma nso wɔ. **22** "W'ani yε wo nipadua kanea. Enɔ nti se w'ani ye a, na wo nipadua nyinaa ye hann. **23** Nanso se w'aniwa nyε a, εma wo nipadua no nyinaa dan sum tumm. Enti se hann a εwɔ wo mu no yε sum a, na wo nipadua no yε sum kabii. **24** "Obiara ntumi nsom awuranom baanu, efise əyε saa a, əbedɔ əbaako na watan əbaako anaasε, əbesom əbaako yiye na wabu əbaako animtiaa. Morentumi nsom Onyankopon ne ahonyade. **25** "Eyi nti na mitu mo fo se, munnnwinnwen nea mubedi anaa nea mobenom anaa nea mubefura ho. Mowɔ əkra ne nipadua a εsɔm bo sen nea mubedi ne nea mubefura. **26** Monhwε wim nnomaa, wonnua aba na wontwa aba mmoaboa ano mfa nsie, nanso mo Agya a əwɔ əsoro no ma wɔn aduan di. Monnsom bo nsen wɔn ana? **27** Mo mu hena na ədwene a adwennwene no betumi ato ne nkwa nna so simmasin mpo? **28** "Aden nti na mudwinnwen ntama ho? Monhwε afifide bi se wuram nhwiren, wɔnnwene ntama ho. **29** Nanso Salomo ahonya ne n'auonyam nyinaa akyi no, na n'ahoofe nnu wuram nhwiren yi. **30** Na se Onyankopon tumi fura afifide a εwɔ hɔ nne na əkyena enni ho ntama a, mo a mo gyidi sua, εbεyε dεn na orentumi mma mo nea ehia mo? **31** Enti munnnwinnwen nea mubedi, nea mobenom anaasε nea mubefura ho. **32** Na wɔn a wonni gyidi no na bere biara wodwen saa nneema no ho. Na mo de, mo Agya a əwɔ əsoro no

nim se eyinom nyinaa ho hia mo. 33 Enti monhwehwe Onyankopon Ahenni ne ne trenee kan, na ɔðe nea ehia mo nyinaa beka mo ho. 34 Enti munnnwinnwen ɔkyena ho. Onyankopon no ara de nea ehia mo no bëma mo. Eda biara ne mu nsem.

7 “Mummmu ntен, na afoforo ammu mo ntен. 2 Nea mode ye afoforo no, eno ara na wðe bëye mo. 3 “Aden na woma dua ntëte a eda wo nua ani so no haw wo, bere a mpuran a eda wo de so no mfa wo ho? 4 Ebeye den na woatumi aka akyere wo nua se, ‘Ma minyi ntëte a eda w’ani so no mma wo,’ bere a mpuran da w’ani so daa. 5 Nyaatwomni! Di kan yi mpuran a eda w’ankasa ani so no ansa na woatumi ahu ntëte a eda wo nua ani so no yiye na woayi ama no. 6 “Mommfa nea cho tew mma akraman. Saa ara nso na monntow mo nhene pa ngu mprako anim! Wobetiatia so, na wðadan wðn ho atow ahye mo so. 7 “Mummisa, na wobëma mo; monhwehwe, na mubehu; mompem, na wobebue mo. 8 Na obiara a obisa no, onya. Obiara a ɔhwehwe no, ohu; na nea ɔpem no, wobue no. 9 “Na hena na ne ba bisa no brodo a obëma no ɔbo? 10 Anaase obisa no nsumnam a obëma no ɔwɔ? Eremma saa da! 11 Na se mo a moye abønefo mpo nim senea moma mo mma nnepa a, ebeye den na mo Agya a ɔwɔ ɔsoro no mfa nnepa mma ne mma wðn a wobisa no no? 12 Enti senea mmara no ne adiyifo no ka no, ade biara a mope se nnipa nyë mma mo no, mo nso monye mma won saa ara. 13 “ɔkwan teateaa no nko ara so na wubetumi afa aka ɔsoro! ɔkwan a eko ɔbonsam kurom no trew, na n’apon nso mu bae ma nnipadom a wofa so kɔ ɔsœe mu. 14 ɔpon a wowura mu de kɔ nkwa mu no ye hiahiaa na ɔkwan a wofa so no nso ye teateaa, na nnipa kakraa bi na wohu fa so. 15 “Monhwe mo ho yiye wð atoro akyerëkyerefo a wðba mo nkyen ahobræse mu se nguan, nanso wøye mpataku a wonya mo a, wðbetetew mo pasaa no ho. 16 Wðn nneyee na mode behu wðn, senea mutumi de dua bi aba hu dua ko a eyë no. Worentumi ntew bobë wð nsoe so; saa ara nso na worentumi ntew borððoma wð nnenkyense so. 17 Dua a ɔwɔ nnyinaso pa no tumi sow aba pa; na dua a enni nnyinaso pa no nso sow aba bøne. 18 Dua pa ntumi nsow aba bøne; saa ara nso na dua bøne ntumi nsow aba pa. 19 Dua biara a ensow aba pa no, wotwa de gu gya mu hyew no. 20 Onipa nneyee na ema wohu ne suban. 21 “Enye obiara a ɔbø me din ‘Awurade, Awurade’ no na ɔbøkɔ ɔsoro ahemman mu. 22 Atemmu da no, nnipa pii beka

akyere me se, ‘Awurade, yëkaa wo ho asem kyereë afoforo. Yenam wo din nso so tuu ahonhommøne, san yee anwonwade, ahorow.’ 23 Na mabua wðn se, ‘Minnim mo da. Mumfi me so nkø, nnebøneyefo!’ 24 “Wðn a wotie nea meka, na wodi so no te se onyansafø a osi ne dan si ɔbotan so. 25 Osu tøe, na osuframa bøe, na nsu yirii, na emu biara kaa ɔdan no nanso ammu da, efise wosi sii ɔbotan so. 26 Nanso wðn a wotie nea meka na wonni so no te se ɔkwasea bi a osii ne dan sii nwea so. 27 Osu tøe, na osuframa bøe, na nsu yirii, na emu biara kaa ɔdan no. Na edwiru guu fam, bubuu pasaa.” 28 Yesu asenka no maa nnipadom a wotiee no no nyinaa ho dwiriw wðn, 29 efise ɔkyerëkyereë te se obi a okura tumi, na ne nkyerëkyere no nte se nea Kyerewsem no akyerëkyerefo no kyere no.

8 Bere a Yesu sian bepøw no, døm dii n’akyi. 2 ɔkwatani bi baa Yesu nkyen bekotow no srëe no se, “Me wura, mesre wo, se eyë wo pe a, sa me yare.” 3 Yesu tees ne nsa de kaa ɔkwatani no kae se, “Mesa wo yare. Wo ho mfi!” Amono mu ho ara, kwata no fii ne ho. 4 Yesu ka kyereë no se, “Wo ne obiara nni w’ayaresa yi ho nkømø. Kø na fa wo ho kokyere ɔsøfo, na bø aføre a Mose hyë se wømmø se adansede no.” 5 Yesu kø Kapernaum. Oduu ho no, Roma asraafo øha so panyin bi baa ne kyen bebuu no nkotodwe kae se, 6 “Awurade, m’abofra abubu gu ho a ɔrehu amane; mesre wo, besa no yare ma me.” 7 Yesu ka kyereë no se, “Meba abesa no yare.” 8 Asraafo ha so panyin no tee Yesu asem a ɔkae no, ɔkae se, “Awurade, memfata se woba me fi. Ka biribi na m’abofra no ho bëye no den. 9 Meyë obi a mehyë tumi ase, na mesan wð asraafo a wøhyë m’ase. Meka kyere wðn mu bi se ɔnko a, ɔko. Meka kyere ofoforo se ɔmmra a, ɔba. Saa ara nso na mehyë me somfo se ɔnye biribi a, ɔye ara ne no.” 10 Yesu tee saa asem no, eyëe no nwonwa. ɔdan n’ani, ka kyereë nnipadom a wodi n’akyi no se, “Israelman mu nyinaa, minhuu gyidi a ete se da. 11 Na mereka akyere mo se, nnipa pii befi apuei ne atøe aba na wðne Abraham, Isak ne Yakob abetena ase wð ɔsoro Ahenni no mu. 12 Na Israelfo a wosiesiee ɔsoro ahenni maa wðn no mu pii wð ho a wðe wðn nsa begu won ti atwa agyaadwo na wðatow wðn agu sum kabii mu ama ɔyaw.” 13 Yesu ka kyereë asraafo so panyin no se, “Kø fie. Nea wugye di no mmra mu saa mma wo!” Abofra no ho tøo no saa bere no ara mul! 14 Yesu kø Petro fi. ɔkotoo se atiridii akyere Petro asebea ma ɔda ho. 15 Yesu soe ne

nsa mu maa atiridii no tu fii no so. Ḍsore noaa aduan maa wən. **16** Saa da no anwummere no, wəde wən a wəwə ahonhomməne pii bres Yesu. N'anom asem a əkae no maa ahonhomməne no nyinaa tu yerae, na wən a wəyare no nyinaa nso ho təə wən. **17** Eyi maa nea Odiyifo Yesaia kae se, “ꝝfaa yən ahoɔmmerew, na əsoaa yən nyarewa nyinaa” no baa mu. **18** Yesu huu se dəm no redəoso no, əka kyerees n'asuaf no se, wontwa ətare no nkə n'agya noho. **19** Eho ara Yudani kyerekyerefo bi ka kyerees Yesu se, “Kyerəkyerefo, baabiara a wobəko no, medi w'akyi!” **20** Yesu buaa no se, “Sakraman wə wən abon, wim nnomaa nso wə mmerebuw, nanso me, Onipa Ba no de, minni baabi a mede me ti to!” **21** Asuaf no mu baako beka kyerees no se, “Owura, ma me kwan na minkosie m'agya ansa na mabedi w'akyi.” **22** Nanso Yesu ka kyerees no se, “Di m'akyi. Wən a wəawu no nsie wən awufo.” **23** Yesu saa nyarewa no wiee no, əkətenaa əkorow mu na n'asuaf no dii n'akyi. **24** Preko pə, ahum kəse bi tu maa asorəkye bu bekataa əkorow no so. Nanso na Yesu de, wada. **25** N'asuaf no de nteeteemu kəə ne nkyen, konyan no kae se, “Awurade! Gye yən na yereye amem!” **26** Yesu nyanee no, əka kyerees wən se, “Mo a mo gyidi sua, aden na moabo hu saa?” Eho ara, əsore teetees ahum ne asorəkye no ma eyee dimm. **27** Asuaf no ho dwiruw wən yiye. Wobisabisa wən ho wən ho se, “Onipa ben mpo ni a ahum ne əpo tie no yi?” **28** Yesu ne n'asuaf no duu asuogya wə Gadarafo asase so no, nnipa baanu bi a ahonhomməne wə wən so fii amusieb behyiaa no. Esiane se na saa nnipa yi yə keka nti, na obiara ntumi mfa faako a wəwə ho. **29** Wohuu no pə, wofii ase teetees mu se, “Onyankopon Ba, den na worehwehwə afi yən nkyen? Woaba ha se worebeyə yən ayayade wə bere a mmere no nsoe ana?” **30** Saa bere koro no ara mu, na mprakokuw bi redidi wə nkyen baabi. **31** Ahonhomməne no sre Yesu se, “Se wutu yən a, fa yən kəhye mprakokuw yi mu.” **32** Yesu tees wən se, “Mumfi!” Eho ara ahonhomməne no fii nnipa no mu, kowuraa mprako no mu. Mprakokuw no nyinaa de mmirika sian bepəw no, koguu əpo no mu ma əfaa wən. **33** Ntem ara, wən a wohwe mprako no so no tuu mmirika kəə kurom, kəkaa nea asi no kyerees nkurəfo. **34** Kurom həfo no tee nea aba no, wobəo twi kəə nea Yesu wə ho no. Wohuu Yesu no, wəsree no se omfi wən man mu ho nkə.

9 Eyi akyi no, Yesu kətenaa əkorow bi mu kəə Kapernaum, kurow a əte mu no mu. **2** Oduu ho

no, ankye biara na nnipa bi de obubuafo bi bres no se ənsa no yare. Na Yesu huu gyidi a wəwə wə ne mu no, əka kyerees obubuafo no se, “Gbə, ma w'ani nnye, wəde wo bəne nyinaa akye wo.” **3** Eho ara na Kyerewsem no akyerəkyerefo a na wəwə ho no bi tees mu se, “Gbərima yi ka abususem. Əkyere se əyə Onyankopon!” **4** Yesu huu nea əwə wən adwene mu no, obisaa wən se, “Aden nti na modwene bəne wo mo koma mu saa? **5** Me Onipa Ba no, mewə tumi wə asase yi so se mede bəne kye. Nea əwə he na eyə den, se obi bəka se, ‘Mede wo bəne akye wo’ anaase əbəka se, ‘Sore na nantew?’” **6** Nanso senea əbeyə na mubehu se Onipa Ba no wə tumi se əde bəne kye nti. Əka kyerees obubuafo no se, “Sore na bobəw wo kətə, na kə fie efise masa wo yare.” **7** Amono mu ho ara, obubuafo no sore bobəw ne kətə, sii mu kəə ne fi! **8** Nnrepidəm no huu anwonwade yi no, wən ho dwiruw wən yiye. Wəkamfoo Onyankopon se əde tumi a ete saa ama onipa. **9** Yesu fi nea əsaa obubuafo no yare ho rekə no, ohuu əbarima towgyeni bi a əte atowgyei. Wəfrə saa əbarima no Mateo. Yesu huu no no, əka kyerees no se, “Bedi m'akyi.” Eho ara, Mateo sore dii Yesu akyi. **10** Ebae se Yesu ne n'asuaf no kəə Mateo fi kodidii. Wəredidi no, towgyefo ne nnebəneyefo bebree baa ho ne no ne n'asuaf no too nsa didii. **11** Farisifo no huu se əne nnebəneyefo ato nsa redidi no, anye wən de. Wobisaa n'asuaf no se, “Aden nti na mo kyerekyerefo no de ne ho abo nnebəneyefo a wətə se yi?” **12** Yesu tee no, obuaa wən se, “Nnipa a wənyare no, əyaresafo ho nhia wən, na nnipa a wəyare no na əyaresafo ho hia wən.” **13** Əsan kaa bio se, “Monkəhwehwə eyi ase wə Kyerew Kronkron no mu. Wəakyere se, ‘Ənye mo afəre ne ayeyəde na məpə, na mmom ahumməbə.’ Mammefre atreneefo, na mmom, mebefree nnebəneyefo se wənsakra mmra Onyankopon nkyen.” **14** Da bi Osuboni Yohane asuaf baa Yesu nkyen bebisaa no se, “Aden nti na w'asuaf no nni mmuada, senea yəne Farisifo di mmuada no?” **15** Yesu buaa wən se, “Mugye di se, se ayeforokunu ne ne nnamfonom te hə a, eṣe se ne nnamfonom no were how, na wobua da ana? Bere bi bəba a wobəfa me afi wən nkyen. Saa bere no na wobedi mmuada. **16** “Hena na əde ntama foforo betare ntama dedaw mu? Saa ntaremu no besunsuan dedaw no mu ama tokuru kəse abəda ho. **17** Hena na əde nsa foforo begu aboa nhoma nsa nkotoku dedaw mu? Se əyə saa a, nsa no bəpae nkotoku no ama nsa no ahwie agu, na

nkotoku no nso asee. Nsa nkotoku foforomu nko ara na ese se wode nsa foforo gugu na amma nkotoku no ne nsa no mu biara ansee.” 18 Yesu gu so rekasa no, Yudafo panyin bi ba bekotow, soree no. Ode n’adesre too Yesu anim se, “Me babea awu mprempren ara. Minim se, se woba de wo nsa beka no pe a, obenyan.” 19 Yesu ne n’asuafu no ne opayin no sii mu se woreko opayin no fi. 20 Woreko no, obea bi a mogyat no mfirihya dumien faa n’akyi, so n’atade ano. 21 Okaa wo ne tirim se, “Se mede me nsa ka no nko ara a, me ho beye me den.” 22 Yesu dan n’ani ka kyere se no se, “Obabea, ma wo bo ntso wo yam. Wo gyidi agye wo. Wo ho ato wo.” Efi saa bere no mu no, ne ho too no. 23 Yesu duu opayin no fi ho a ohuu se nkurofo no bi resu na ebinom reto ayiase nnwom no, 24 okae se, “Obiara mfi adi. Ababaa no nwui. Wada!” Yesu asem a okae yi maa nnipa no serew no. 25 Nnipa no nyinaa fii adi no, Yesu koo faako a ababaa no da ho no. Osso ne nsa. Preko pe, ababaa no nyane. 26 Saa anwonwade a Yesu yee yi trew wo mpotam ho nyinaa. 27 Yesu fi nea onyan ababaa no ho rekoo no, anifuraefo baanu bi dii n’akyi teetees mu se, “Dawid ba, hu yen mmoboo!” 28 Yesu duu fie no, anifuraefo no baa ne nkyen. Yesu bisaa won se, “Mugye di se metumi ama moahu ade?” Wobuaa no se, “Yiw, Awurade, yegye di!” 29 Yesu de ne nsa kaa won anii kae se, “Mo gyidi nye nea mohwehwe mma mo!” 30 Amono mu ho ara na won anii buebuei. Yesu booo won ano se, “Monnka saa ayaresa yi ho asem nkyere obiara.” 31 Nanso nnipa no fii ho pe na woboo asem no dawuru. 32 Yesu ne n’asuafu refi adi no, wode mum bi a honhommmone wo ne so bres no. 33 Yesu tuu honhommmone no na preko pe, mum no kasa. Saa honhommmonetu yi yee nnipa a wewo ho no nyinaa nwonwa ma wokae se, “Yenhuu saa anwonwade yi bi da wo Israelman mu ha!” 34 Farisifo no de, wokae se, “Obonsam de honhommmone ahye no ma nti na otumi tu ahonhommmone no.” 35 Yesu kyinkyinii nkurow so ne nkuraa ase kaa Onyankopon Ahenni no ho asemwa wo won hyiadan mu. Baabiara a okae no, okaa asemwa no saa nyarewa ahorow bebree. 36 Bere a Yesu huu nnipadom no, ne yam hyehyee no maa won efise ohuu se ohaw ahorow gu won so a, wonhu nea wonye ne nea wemfa a wobenya mmoa nso. Wote se nguan a wonni ohwefo. 37 Eha na Yesu ka kyere n’asuafu no se, “Otwa adwuma no dooso, nanso adwumayefo no sua. 38 Enti monsre adwumawura no na emma adwumayefo bebree mmra ne twa adwuma no mu.”

10 Yesu free n’asuafu dumien no baa ne nkyen, na emma won tumi se wontu ahonhommmone na wonsa nyarewa ne ahoommerew nyinaa. 2 Yesu asuafu dumien no din ni: Simon a ne din baako ne Petro ne ne nua Andrea; Yakobo ne ne nua Yohane a woye Sebedeo mma no, 3 Filipo ne Bartolomeo, Toma ne towgyefo Mateo, Yakobo, Alfeo ba ne Tadeo, 4 Simon a ofi Kana ne Yuda Iskariot a akyiri no, oyii Yesu mae no. 5 Yesu somaa asuafu dumien no hyee won se, “Monnko nea amanamanmufo wo anaa Samariafo kurow biara mu, 6 na mmom monk Onyankopon nguan a wowa Israel a woyera no nkyen. 7 Monkoka nkyere won se, ‘Onyankopon Ahenni no aben!’ 8 Monsa ayarefo yare, munyan awufo, momma akwatafo ho mfi, na muntu ahonhommmone. Senea munyaa no kwa no, saa ara na mo nso na momfa mma kwa. 9 “Mommfa sikakoko, dwete anaa kobere biara mmoo mo ho. 10 Mommmfa akwantukotoku anaa ntade anaa mpaboa anaa pema. Ese se odwumayeni didi. 11 Kurow biara a mobekoo mu anaa akuraa biara a mobekoo ase no, monhwehwe onipa a onyamesuro wo ne mu akyi kwan na montena ne nkyen kosi da a mubefi ho ako baabi foforo. 12 Se moko ofi bi mu a, munkya won se, ‘Asomdwoe nka mol!’ 13 Se saa ofi no mufo gye mo few so a, munhyira won, na se wemannye mo de a, momfa mo asomdwoe. 14 Se morefi ofi anaa kurow biara a wemannye mo wo mu no mu ako a, momporoporow ofi no anaa kurow no mu mfutuma a ewo mo nan ase no ngu ho. 15 Nokware ni, atemmuda no, Sodom ne Gomora mpo benya baabi agyina wo Onyankopon anim sen saa kurow no. 16 “Monkae se meresoma mo se nguan ako mpataku mu. Monye anifere se awo na munnwwo se mmoronomma. 17 Nanso monhwye yiye wo nnipa ho! Wobekyere mo adi mo asem, abo mo mmaa wo won asoredan mu. 18 Me nti, wode mo beko atumfo ne ahene anim. Eyi bema moanya kwan aka asempa no akyere won ne amanamanmufo no. 19 Se wokyere mo a, munnnwinwen asem a mobeka de ayi mo ho ano ho. Wode asem a mobeka no bema mo bere a ese mu. 20 Asem a mobeka no remfi mo, na mmom, mo osoro Agya no honhom na onam mo so bekasa. 21 “Onua beyi onua ama na wokum no. Saa ara na agyanom nso beyi won mma ama. Mma besore atia won awofo ama wokum won. 22 Me nti, nnipa nyinaa betan mo. Nanso nea obetumi agyina pintinn akosi awiei no na wobegye no nkwa. 23 Se wotaa mo kurow baako mu a, munguan nko kurow

foforo mu. Mereka nokware akyere mo se morenwie Israel nkurow nyinaa mu adwumayε ansa na Onipa Ba no aba. **24** “Osuani nsen ne kyerekyerefo, na ako a nso nsen ne wura. **25** Osuani sua ne kyerekyerefo, na ako a nso sua ne wura. Enti se me a meye ofi no ti no wofrε me ‘Obonsam’ a, dεn din na wɔremfa mfre mo! **26** “Munnsuro wɔn. Mmere bi bεba a nokware no beda adi. Nea wɔyε no kokoa mu no nyinaa beda adi. **27** Nea mereka akyere mo wɔ sum mu yi, monka wɔ hanm mu. Nea mereka agu mo asom yi, mompae mu nka wɔ adan atifi. **28** Munnsuro wɔn a wobetumi akum mo nipadua nanso wɔrentumi nkum mo kra no. Onyankopɔn a obetumi akum onipadua no ne okra wo amanehunu kurom no nko ara na munsuro no. (**Geenna g1067**) **29** Wɔtɔn akasanoma gye ahe? Nkasanoma abien bo nyε sika kakraa bi pε? Nanso akasanoma biara nni hɔ a obewu a mo Agya no nnim ho biribi. **30** Mo tinwi mpo, woakan ne nyinaa. **31** Enti munnsuro! Mosom bo ma Onyankopɔn sen nkasanoma. **32** “Obiara a ɔbεka se onim me wɔ nnipa anim no, me nso meka se minim no m’agya a ɔwɔ ɔsoro no anim. **33** Na obiara a ɔbεka se onnim me wɔ nnipa anim no, me nso meka se minnim no wɔ m’agya a ɔwɔ ɔsoro no anim. **34** “Munnsusuw se mede asomdwoe na ɛbaa asase yi so! Enye asomdwoe na mmom afoa na mede bae. **35** Maba se mεma, “ɔbabarima asore atia n’agya, na ɔbabea asore atia ne na, na ɔbea warefo nso asore atia n’asebea. **36** Obiara tamfo a ne ho ye hu no befi n’ankasa ne fi.” **37** “Nea ɔdɔ n’agya anaa ne na kyεn me no rentumi nyε me de. Saa ara na nea ɔdɔ ne babarima anaa ne babea kyεn me no rentumi nyε me de ara ne no. **38** Se obi amfa n’asennua na wammedi m’akyi a, ɔrentumi nyε me de. **39** Se woma wo kra som wo bo a, wobεhwere wo kra no, nanso se me nti wohwere wo kra a, wo nsa beka. **40** “Obiara a ogye mo no gye me, na nea ogye me no nso gye Onyankopɔn a osomaa me no. **41** Se wugye odiyifo bi se ɔyε Onyankopɔn nipa nti a, wobetua wo so ka se odiyifo no ara pε. Na se wugye nnipa trenee a, wubenya akatua se onipa trenee. **42** Na obiara a ɔbεma m’akyidifo yi mu akumaa bi nsu anom no, onii no akatua remmɔ no da.”

11 Yesu wiee n’asuafo dumien no kasakyere no, ofii ho kɔɔ nkurow a ɛbemmen no mu kɔkyerekyereɛ asem no. **2** Osuboni Yohane a saa bere no na ɔda afiase no tee anwonwade a Kristo reye no, osomaa n’asuafo bebisaa no se, **3** “Wo ne nea ɔreba no, anaa yεnhwε ɔfɔforo anim?” **4** Yesu buaa wɔn se, “Monsan

nkɔ nkɔka anwonwade a moahu ne nea moate nkyere Yohane se, **5** anifuraefo hu ade, mmubuafo nantew, akwatafo ho fi, asotifo te asem, na awufo nso nyan. Afei monka nkyere no se, meka asempha no kyere ahiafo. **6** Monsan nka nkyere no bio se, Nhyira ne wɔn a merento wɔn hintidua.” **7** Yohane asuafo no kɔe no, Yesu fii ase kaa Yohane ho asem kyereɛ nnipadɔm no. Obisaa wɔn se, “Mokɔ sare so no, dεn na mokɔ se morekohwe? Sare a mframa rebo no? **8** Anaa na mususuw se mubehu ɔbarima bi a wahyehye se ɔhene ba te ahemfi? **9** Anaa Onyankopɔn diyifo? Eno de, mereka akyere mo se, nea muhuu no no sen odiyifo mpo. **10** Na saa Yohane yi na Kyerewsem no ka fa ne ho se, “Mesoma me bɔfo adi w’anim kan. ɔno na obesiesie ɔkwan ama wo.” **11** Nokware ni, nnipa a mmea awo wɔn nyinaa mu, obiara nni hɔ a wagye din se Osuboni Yohane. Nanso nea ɔyε acketewa koraa wɔ ɔsoro Ahenni mu no ye ɔkεse sen no! **12** Na efi bere a Osuboni Yohane fii ase kaa asempha no, bɔɔ nkuɔfo asu de besi nne no, ɔsoro Ahenni no de tumi retrɛw na nnipadɔm a won ani abere no refa no anuɔden so. **13** Ansa na Yohane rebεba no, na adiyifo ne Mose mmara no aka ɔsoro ahenni no ho asem dedaw. **14** Se mope se mote nea mereka no ase de a, Yohane no, ɔno ne Elia a adiyifo no hyε ne ho nkɔm se ɔbeba no. **15** Nea ɔwɔ aso no, ontie! **16** “Den ho na metumi de nnɛmmafo yi atoto? Wɔtε se mmofra a wɔtε baabi redi agoru. ɔfa ka kyere ɔfa se, **17** “Yεtoo anigye nnwom maa mo, nso moansaw. Yεtoo awerɛhow nnwom nso maa mo, nanso moansu.” **18** Yohane bae a onnidi na ɔnnom no, wose, ‘ɔwo honhommɔne.’ **19** Onipa Ba no bae a odidi na ɔnom no nso wose, ‘Monhwe odidifo ne ɔkɔwensani a ɔne towgyefo ne nnebɔneyɛfo fa nnamfo.’ Nanso nea efi Onyankopɔn nyansa mu ba no ma nokware da adi.” **20** Afei, ofii ase kaa nkurow a ɔyε anwonwade ahorow wo hɔ nanso wɔansakra wɔn adwene no anim se, **21** “Korasin, due! Betsaida, due! Anwonwade a meyeɛ no mo mu no, se meyeɛ no Tiro ne Sidon a, anka ɛhɔfo no de awerɛhow ne ahonu asakra wɔn adwene dedaw. **22** Atemmuda no, asem a ɛbεtɔ wɔn no besen nea ɛbεtɔ Tiro ne Sidon! **23** Na wo Kapernaum, wope se woma wo ho so, nanso wɔbebre wo ase de wo akɔ amanehunu kurom. Anwonwade a meyeɛ no wo hɔ no, se wɔyεɛ no Sodom a, anka ɛda so wɔ hɔ besi nne. (**Hadεs g86**) **24** Mereka nokware akyere mo se, atemmuda no, Tiro ne Sodom benya gyinabea pa asen mol!” **25** Asenka no akyi, Yesu bɔɔ

mpae se, "Agya, ɔsoro ne asase wura, meda wo ase se woanna nokware no adi ankyere wɔn a wosusuw se wɔye anyansafø, na mmom wodaa nokware no adi kyereɛ mmofra nkumaa. **26** Yiw, Agya, wɔpø mu na woma ɛbaa saa. **27** "M'agya no de nneɛma nyinaa ahye me nsa. Obiara nnim ɔba no gye Agya no nko ara. Na obiara nnim Agya no gye ɔba no, ne wɔn a ɔba no pe se ɔda no adi kyere wɔn. **28** "Mo a moaye adwuma abre na moaso a mnesoa nyinaa, mommra me nkyɛn, na mɛma mo ahome. **29** Momfa me konnua nto mo ho so, na munsua me, efise midwo na mebre me ho ase koma mu, na mubenza ɔhome ama mo kra. **30** Efise me konnua yɛ mmerɛw, na m'adesoa yɛ hare."

12 Homeda bi, Yesu ne n'asuafø no kɔfaa aburowfuw bi mu. Wɔnam aburowfuw no mu no, ɔkɔm dee asuafø no ma wɔpenpan aburow no bi wee. **2** Farisifo bi huu nea asuafø no reye no, anye wɔn abodwo. Wobisaa Yesu se, "Woahu se w'asuafø no abu Homeda mmara no so?" **3** Yesu nso bisaa wɔn se, "Monkenkan nea ɔhene Dawid yee, bere a ɔkɔm dee ɔne wɔn a na wɔka ne ho no? **4** Wɔkɔa Onyankopɔn fi kodii brodo a wɔde abɔ afɔre, a anka wonni ho kwan se wodi, gye ɔsɔfo nko ara no. Eno nso yɛ mmara so bu? **5** Na monnsan nkenkan mfii Mose mmara no mu, se asɔfo a wɔye hyiadan mu adwuma no tumi yɛ adwuma Homeda nso? **6** Mereka ama moate ase se, nea ɔkyen hyiadan no wɔ ha! **7** Se moate aseɛm a ese, 'Mmɔborɔhunu na mepe na enye afɔrebo' no ase yiye a, anka moremmu won a wonni fo no fo. **8** Na me, Onipa Ba no, meye Homeda no wura." **9** Yesu fii nea ɔwɔ ho no kɔo hyiadan mu. **10** Ohuu ɔbarima bi wɔ ɔdan mu ho a na ne nsa baako awu. Farisifo no bisaa Yesu se, "Enti mmara ma ho kwan se obi sa yare Homeda ana?" Wobisaa eyi senea ɛbeyɛ a wobenza kwan atoto n'ano na wɔakyere no! **11** Yesu buaa wɔn se, "Mo mu hena na ɔwɔ oguan baako na se ɔkɔtɔ amoa mu Homeda a, ɔrenyi no? ɔkwan biara so wobɛkɔ akoyi no. **12** Onipa som bo sen oguan! Eyi nti ɔwɔ ho kwan se wɔye papa Homeda." **13** Afei Yesu ka kyereɛ nea ne nsa awu no se, "Tee wo nsal!" ɔyarefo no tees ne nsa. ɔtees ne nsa no ahɔoden baa mu ma eyɛɛ se baako no. **14** Farisifo no fii adi kotuu senea wɔbeyere Yesu akum no no ho agyina. **15** Esiane se na onim pɔw a wɔrebo wɔ ne ho no nti, ofii hyiadan no mu maa nnipadɔm dii n'akyi. ɔsaa wɔn mu ayarefo no nyinaa yare. **16** Nanso ɔbɔa wɔn ano se wɔmmma n'anwonwade a ɔyɛɛ no ho dawuru. **17** Na nkɔm a

Odiyifo Yesaia hyeɛ no aba mu se: **18** "Monhwɛ m'akoa a mayi no, nea medɔ no a me kra ani sɔ no, mede me honhom begu no so, na wabu amanaman aten. **19** ɔrenko, na ɔrenteetɛe mu. Na obi rente ne nne wɔ abɔnten so! **20** ɔrense demmire a eyɛ mmerɛw no. Kanea ntamabamma a ɛnnew yiye no, ɔrennum; kosi se ɔnam atentrenee so de nkonomdi beba. **21** Ne din beye amanaman nyinaa anidaso." **22** Afei wɔde obi a ɔyɛ mum san yɛ onifuraefo, na honhommɔne nso wɔ ne so bɔeɛ Yesu se ɔnsa no yare. Yesu saa no yare ma ɔkasaɛ, san huu ade. **23** Nnipadɔm a wɔwɔ ho no ho dwiriw wɔn. Wɔkae se, "Ebetumi aba se Yesu yi yɛ Dawid Ba no, Agyenkwa no ana?" **24** Nanso Farisifo no tee anwonwade a Yesu yee no, wɔkae se, "ɔnam ahonhommɔne nyinaa panyin, ɔbonsam Beelsebul no so na otu ahonhommɔne." **25** Yesu huu wɔn adwene maa wɔn mmuae se, "Ahemman biara a edi mpaapaemu no ntumi nnyina. Saa ara nso na kurow anaa ofi biara a edi mpaapaemu no ntumi nnyina. **26** Na se ɔbonsam retu ɔbonsam a na ɔkyere se ɔne ne ho na ɔreko de aseɛ n'aheman. **27** Na se menam Beelsebul tumi so na mitu ahonhommɔne a, hena so na mo nkurofɔ nam tu ahonhommɔne? Saa na ɔte de a, mo nkurofɔ no ara na wobebu mo aten. **28** Nanso se menam Onyankopɔn Honhom so na mitu honhommɔne de a, na ɔkyere se Onyankopɔn Ahenni no aba mo so. **29** "Obi ntumi nko ɔhoɔdenfo fi mu nkowia no, agye se onipa ko no di kan de hama kyekyere no. **30** "Obiara a onni m'afa no, tia me. Na nea ɔne me mmoaboa ano no hwete mu. **31** Mereka akyere mo se, wɔde bɔne ne abususem nyinaa bɛkye nnipa, nanso abususem a etia Honhom Kronkron no de, wɔremfa nkye. **32** Nea ɔbekasa atia Onipa Ba no, wɔde bɛkye no. Nanso nea ɔbekasa atia Honhom Kronkron no de, wɔremfa nkye no da biara da. (aiɔn **g165**) **33** "Dua biara aba na wɔde hu ne su. Dua pa sow aba pa na dua bɔne nso sow aba bɔne. **34** Awo mma! ɔbeyɛ den na abɔnefo se mo atumi aka nea eye ho aseɛ? Nea aye koma ma abu so no na ano ka. **35** Onipa pa anom aseɛ da nnepa a ɔwɔ ne mu no adi. Saa ara na onipa bɔne nso anom aseɛ da nnebone a ɔwɔ ne mu no adi. **36** Mereka makyere mo se, atemmuda no, asenhuu biara a obi aka no, obebu ho akontaa. **37** W'anom aseɛ so na wɔnam bebu wo bem anaa fo." **38** Da bi, Yudafo mpanyimfo bi a Farisifo bi ka wɔn ho baa Yesu nkyen bɛka kyereɛ no se, ɔnyɛ nsenkyerenne bi nkyere wɔn. **39** Yesu buaa wɔn se,

“Oman a woye abonefo a wonni gyidi na wope se wohu nsenkyerenne. Nanso worenhu nsenkyerenne biara ka Odiyifo Yona de no ho. 40 Na senea Yona kodii bonsu yam mnansa no, saa ara na ese se Onipa Ba no kodi asase mu nnansa. 41 Atemmuda no Ninewe mmarima ne nnemma besore ayi oman yi aten, efise bere a Yona kaa asempa no, wosakraa won adwene. Nanso nea osen Yona wo ha. 42 Atemmuda no, Sebahemmea besore atia oman yi, efise ofi asase ano noho betiee Salomo nyansa nsem. Nanso nea osen Salomo no wo ha. 43 “Saa oman nneboneyefo yi te se obi a honhommone wo ne so. Se honhommone no tu fi ne mu a, ekyinkyin, hwehwe homebea nanso ennya bi. 44 Se eba saa a, nea honhommone no ka ne se, ‘Mesan akɔ onipa a mifii ne mu bae no mu bio.’ Osan ko onipa no mu na ohu se ne mu da mpan, na woasiesie ho fefefef a, 45 osan n’akyi kɔfa ahonhommone afoforo ason a woye den kyen no ba ma won nyinaa betena ne mu. Eyi ma onipa no asetena no see kyen ne kan asetena no.” 46 Bere a Yesu reka asempa akyere nnipadom wo ofi bi mu no, ne na ne ne nuanom begyinaa afikyiri pεe se wone no kasa. 47 Nnipa a wɔwɔ hɔ no mu baako kɔka kyerees Yesu se, “Wo na ne wo nuanom gyina afikyiri ho pe se wone wo kasa.” 48 Yesu kae se, “Hena ne me na? Ehefo ne me nuanom?” 49 Okaa saa no, ɔde ne nsa kyerees nnipadom no ka kyerees n’asuafu no se, “Eyinom ne me na ne me nuanom.” 50 Osan kaa bio se, “Obiara a ɔbeyɛ m’agya a ɔwo ɔsoro no apede no, ɔno ne me nuabarima, ne me nuabea ne me na.”

13 Da no ara Yesu fii adi kotenaa mpoano. 2 Nnipakuw kyerees so wo hɔ a emaa no kotenaa ɔkorow bi mu a na nnipakuw no nso gyinagyina mpoano ho. 3 Ofii ase kyerekkyerees won wo mmebu mu se, “Da bi okuafu bi kɔ n’afum koguu aba. 4 Ogu so regu no, aba no bi guu ɔkwan mu maa nnomaa besosow ne nyinaa. 5 Bi nso koguu ɔbotan so. Ankye na aba no fifii. 6 Esiane se na dote a ewɔ ɔbotan no so sua no nti, owia boo so no, ne nyinaa hyewee. 7 Aba no bi nso guu nsɔe mu, na nsɔe no nyin no emiaa no. 8 Aba no bi guu asase pa mu. Enyin, sow aba mmɔho aduasa; bi aduosa na afoforo nso ɔha. 9 Nea ɔwɔ aso no, ma ontie!” 10 Owiee ne nkyerekkyerees no, n’asuafu no baa ne nkyen bebisaa no se, “Aden na daa wonam mmebu so kasa kyerees nnipa no?” 11 Yesu buaa won se, “Mo de, wɔde ɔsoro Ahenni ho ahintasem ama mo na won de, wɔmmfa mmaa won ε. 12 Nea ɔwɔ biribi no, wɔbɛma no bi aka ho na wanya ama abu no. Na

nea onni ahe bi no, kakra a ɔwɔ no mpo, wobegye afi ne nsam. 13 Nea enti a ema mekasa kyerees won mmebu mu no ne se, “Wohu de, nanso wonhu; wote de, na wɔnte ase. 14 Won so na enam ama Yesaia nkɔm a ɔhyee se, “Ote de, mobete, nanso morente ase; ohu de, mubehu, nanso morenku no, aba mu. 15 Efise oman yi koma apirim. Woye asoɔden; wɔakatakata won ani. Se ente saa a anka won ani behu ade, na won aso ate asem na won koma ate asem ase, na woanu won ho asan aba me nkyen na masa won yare.’ 16 Na mo de, wɔahyira mo ani efise ehu ade; wɔahyira mo aso efise ete asem. 17 Na me de, mereka akyere mo se, adiyifo ne atreneefo pii pεe se wohu nea muhu no, nanso wɔanhу. Wɔpεe se wote nea mote no, nanso wɔante. 18 “Afei muntie be a ɛfa ogufo a okoguu aba wo n’afum no no nkyerease. 19 Won a wotie Onyankopon asem no, na wɔnte ase no te se aba a eguu ɔkwan mu no. ɔbɔnefo no ba, behwim nea wɔadua wo won koma mu no. 20 Aba a eguu ɔbotan so no gyina hɔ ma won a wote asem no, na wɔde anigye so mu. 21 Nanso asem no nnyina wo won mu. Eyi nti enkye na asem no awu. Esiane se asem no awu nti, se ɔhaw anaa otaa bi ba a, wɔpa abaw. 22 Aba a eguu nsɔe mu no gyina hɔ ma won a wotie asem no, nanso wiase yi mu abrabɔ mu haw ne agyapade ho dadwen nti emma asem no ntumi nyε won mu adwuma. (aiōn g165) 23 Na aba a eguu asase pa mu no gyina hɔ ma won a wotie asem no, na wote ase. Wɔsow aba mmɔho aduasa; bi aduosa; na afoforo nso, ɔha.” 24 Yesu de be foforo kaa asem se, “ɔsoro Ahenni no te se okuafu bi a oduaa aburow wo n’afum. 25 Da koro anadwo a wada no, ne tamfo nso beduua nwura fraa aburow a wadua no. 26 Aburow no renyin no, na nwura no nso renyin. 27 “Okuafu no apaafu beka kyerees no se, ‘Owura, aburow a wuduae no, nwura bi afifi wo ase!’ 28 “Okuafu no buaa se, ‘ɔtamfo bi na oduae!’ “Apaafu no bisaa no se, ‘Wope se yekotutu saa nwura no ana?’ 29 “Obuaa won se, ‘Dabi da!’ Anye a na moatutu aburow no bi afra nwura no. 30 Momma ne nyinaa nyin nkosi twabere na mama atwafo ayiyi nwura no afi aburow no mu ahyew no, na wɔde aburow no nso agu asan so.” 31 Yesu buu won be foforo se, “ɔsoro Ahenni te se onyaa aba ketewa bi a obi duaa wo n’afum. 32 ɔye aba ketewaa bi, nanso se enyin a, ɔye dutan kese ma nnomaa kosisi ne mman so.” 33 Obuu won be foforo se, “ɔsoro Ahenni te se mmɔkaw bi a brodotofo de fotɔw mmɔre ma etu.” 34 Yesu nam mmebu so ɔkasa kyerees nnipadom

no. 35 Enti əhyee nea adiyifo no ahye ho nkɔm no mma se: “Mekasa mmebu mu, na maka anwonwade mu ahintasem a efi adebo mfiase.” 36 Afei Yesu fii nnipadəm no nkyen kɔ fie. N’asuafo no baa ne nkyen beka kyerees no se ənkyerɛ wɔn be a ɛfa nwura ne aburow ho no ase. 37 Yesu buaa wɔn se, “Me Onipa Ba no, mene okuafao a oduaa aburow no. 38 Afuw no ne wiase, na aburow no nso gyina ho ma wɔn a wɔyɛ Ahenni no mma; nwura no nso gyina ho ma wɔn a wɔyɛ obonsam mma. 39 Ətamfo a oduaa nwura fraa aburow no ne əbɔnefo no. Otwabere no yɛ wiase awie; atwafo no ne abɔfo no. (aiōn g165) 40 “Senea aseñka no mu, wotutuu nwura no fii aburow no mu kohyew no no, saa ara na əbeyɛ wɔ wiase awie. (aiōn g165) 41 Onipa Ba no besoma n’abɔfo, na wɔabɛboaboa wɔn a wɔpɛ bone, nsemmonedifo nyinaa ano afi Ahenni no mu, 42 na wɔatow wɔn agu ogyatannaa no mu, ahyew wɔn. Əhɔ na osu ne setwɛre wɔ. 43 Na atreneefo no bɛhyerɛn se owia wɔ wɔn Agya Ahenni no mu. Nea əwɔ aso no, ma ontie!” 44 Yesu toaa mmebu no so se, “Əsoro Ahenni no te se ademude bi a obi kohuu wɔ afuw bi mu. Əkataa so, na əde ahopere kɔtɔn n’ahode nyinaa, de kɔtɔ afuw no. 45 “Bio, Əsoro Ahenni te se obi a odi nhene pa ho gua a ərehwehwɛ nhene pa atɔ. 46 Okonyaa bi a ɛye fe mmoroso, enti əkɔtɔn n’ahode nyinaa de kɔtɔ!” 47 Yesu toaa so bio se, “Əsoro Ahenni no te se obi a okoguu asau wɔ asu bi mu yii nsumnam ahorow bebree. 48 Asau no yɛe ma no, ətwe baa konkɔn so. Afei əteneaa ase yiyii nam pa no guu kenten mu na ətow nea enye no gui. 49 Saa ara na wiase awieie bɛye. Abɔfo no bɛba abɛpaw abɔnefo no afi atreneefo no mu, (aiōn g165) 50 na wɔatow abɔnefo no agu ogyatannaa no mu; əhɔ na osu ne setwɛre wɔ. 51 “Mote ase?” N’asuafo no buaa no se, “Yiw.” 52 Yesu toaa ne nkyerɛkyerɛ no so se, “Kyerewsem no akyerɛkyerɛfɔ a wɔabeyɛ m’asuafo no te se ofiwura a wada n’agypade foforo ne dedaw nyinaa adi.” 53 Yesu wiee ne mmebu no, ofii faako a əwɔ hɔ no. 54 Əkɔ ne kurom Nasaret. Əkyerɛkyerɛ wɔ hyiadan mu maa wɔn a wotiee no no ho dwiriw wɔn. Wobisabisaa wɔn ho wɔn ho se, “Ehe na saa əbarima yi konyaa nyansa a əde yɛ anwonwade sɛe yi? 55 Ənye dua dwumfo no ba no ni? Ənye ne na ne Maria? Ənye ne nua barimanom ne Yakobo ne Yosef ne Simon ne Yuda? 56 Ənye yene ne nuabeanom na əte ha? Na afei ehe na okonyaa eyinom nyinaa yi?” 57 Wɔn bo fuw no. Yesu ka kyerees wɔn se, “Odiyifo wɔ anuonyam baabiara, gye ne man

mu anaa ne nkurɔfo mu!” 58 Esiane se wɔannyne no anni no nti, wanyɛ anwonwade bebree wɔ ho!

14 Bere no mu ara na Herode a na odi hene wo Galilea no tee Yesu nka, 2 na oka kyerees n’asomfo ne se, “Oyi ye Osuboni Yohane na wasore afi awufo mu. Eyi nti na wanya tumi foforo de reye anwonwade ahorow yi.” 3 Saa bere no na Herode ama wɔakyere Osuboni Yohane ato afiase, efise na wakasa atia Herodia ne Herode aware no 4 se, Herode aware ne nua Filipo yere. 5 Herode pɛe se okum Yohane. Nanso na osuro se, se okum no a basabasaye beba əman no mu. Efise na nnipa no nyinaa bu Yohane se odiyifo. 6 Əbaa se na Herode redi n’awoda. Awoda no ase na Herodia babea besaw ma a ɛyɛ Herode fe. 7 Eyi maa Herode kaa ntam, hyeɛ no bɔ se ommisa nea əpɛ biara na əde bɛma no. 8 Ne na maa no kae se, “Fa Osuboni Yohane ti a wɔatwa to prete mu ma me wɔ ha.” 9 Herode tee aseñ no, ɛyɛe no yaw ma əhaw no. Nanso esiane ntam a waka wɔ nnipa a wɔahyia hɔ no anim no nti, əhye ma wɔyɛ nea ababaa no hwehwɛ no maa no. 10 Herode soma ma wokotwaa Yohane ti wɔ afiase hɔ. 11 Wɔde ti a wɔatwa no too prete mu de bɛe ababaa no ma əde kɔmaa ne na. 12 Yohane asuafo no befaa n’amu no kosiee no. Eyi akyi no wokəbə Yohane wu no ho amannee kyerees Yesu. 13 Yesu tee Osuboni Yohane wu no, ətew ne ho kɔtenaa baabi. Nnipa tee ne nka ma wɔnam fam fi wɔn nkurow ne wɔn nkuraa tiw no kɔ nea əwo hɔ. 14 Yesu fii əkorow no mu baa nea nnipa no wɔ hɔ no. Ohuu nnipadəm no, ne yam hyehyee no maa wɔn. Eyi ma əsaa ayarefo a wɔwɔ wɔn mu no yare. 15 Anim rebiribiri no, Yesu asuafo no baa ne nkyen beka kyerees no se, “Ade asa awie. Aduan biara nso nni ha. Əha nso mmen kurow biara. Enti gya nnipa no kwan, na wɔnkəhwehwɛ aduan ntɔ nni wɔ nkurow no bi so.” 16 Yesu buaa wɔn se, “Ehɔ nhia se wɔkɔ; momma wɔn aduan nni!” 17 Asuafo no ka kyerees no se, “Nea yewo nyinaa ye brodo anum ne mpataa abien pe.” 18 Yesu ka kyerees wɔn se, “Momfa mmre me.” 19 Afei oka kyerees nnipadəm no ma wɔtenatena ase wɔ sare no so. Əhwɛe soro bɔɔ mpae, hyiraa aduan no so. Afei obubuu mu de maa n’asuafo no ma wɔkyekyɛ maa nnipadəm no. 20 Obiara dii nea wɔde maa no no mee pintinn. Afei asuafo no boaboa nea wodi ma ekae no ano no, ɛyɛe nkenten dumien. 21 Mmarima a wodii aduan no dodow bɛye mpem anum a mmea ne mmofra no dodow nka ho. 22 Nnipadəm no didi wiee

pe na Yesu ka kyereε n'asuafø no se, wøntena økorow no mu nni kan ntwa nkø asuogya nohø na øno de, øretena hø agya nnipa no kwan. 23 Ogyaa wøn kwan wiee no, økø bepøw bi so købø mpae. Onwini dwoe no, na aka Yesu nko ara wø nea øwo hø. 24 Saa bere no na økorow a asuafø no te mu no adu akyiri. Mframa fii ase bøø dennen maa po no bøø asorøkye dwiradwiraø økorow no a asuafø no te mu no. 25 Anøpahema beyeε nñønnan bere mu no, Yesu nantew po no ani baa asuafø no nkyen. 26 Bere a asuafø no huu obi se ønam asu no ani reba wøn nkyen no wosuroe, efise na wosusuw se wøahu øsamæn. Emaa wøde hu teeteeε mu. 27 Ntem ara na Yesu ka kyereε wøn se, "Eye me. Munnuso. Momma mo bo ntø mo yam!" 28 Petro ka kyereε no se, "Awurade, se eye wo de a, ka kyere me na me nso memfa asu no ani mmra wo nkyen." 29 Yesu ka kyereε Petro se, "Bra!" Petro fii økorow no mu sii asu no ani, nantew se ørekø Yesu nkyen. 30 Nanso ohuu mframa a εrebo no ne ho popoe. Ofii ase se oremem. Øteeteeε mu, freeε Yesu se, "Awurade, gye me na meremem!" 31 Ehø ara, Yesu teεε ne nsa twee no. Afei øka kyereε Petro se, "Wo a wo gyidi sua, aden na wunnye me nni?" 32 Yesu ne Petro køtenaa økorow no mu no, mframa no gyaeε bø. 33 Asuafø a wøwø økorow no mu no de ahodwiriw bekotow Yesu kae se, "Onyankopøn Ba ne wo ampø!" 34 Wotwaa asu no baa Genesaret. 35 Yesu duu hø no, ankyε na nkurow a atwa Genesaret ho ahyia no nyinaa tee ne nka. Wøde wøn ayarefo nyinaa bøε no. 36 Ayarefo no sreε Yesu se ømma wømfø wøn nsa nka n'atade ano keke. Ayarefo dodow a wotumi de wøn nsa kaa n'atade ano no ho yee wøn den.

15 Da bi, Farisifo ne Yudafo mpanyin no bi fi Yerusalem baa Yesu nkyen bebisaa no se, 2 "Aden nti na w'asuafø no nni Yudafo amanne so? Yen amanne a yehohoro yen nsa ho ansa na yeadidi no, wonni so." 3 Yesu nso bisaa wøn se, "Aden nti na mo nso mode mo amanne no bu Onyankopøn mmaransem so? 4 Ebi ne se, Onyankopøn mmara no ka se, 'Di w'agya ne wo na ni,' na baako nso ne se, 'Obiara a øbøka asemmøne afa n'awofo ho no, ese se wokum no,' 5 Na mo de, nea moka ne se, se obi ka kyere ne na anaa n'agya se, 'Mewø ade bi a anka metumi de aboa mo, nanso mede rekøma Onyankopøn a, eyeε bøne. 6 Enti mo ara monam mo mmara a moahye so bu Onyankopøn mmara a øhyee se di w'agya ne wo na ni no so. 7 Mo nyaatwomfo! Se Yesaia hyee

mo ho nkøm se, 8 "Saa nnipa yi ka se wodi me ni, nanso wøn koma mmøn me. 9 Wøsom me ani so keke, efise wøkyerekyere mmara a omipa aye na eyeε nea efi Onyankopøn." 10 Afei Yesu freeε nnipadøm no ka kyereε wøn se, "Muntie nea meka no na mommo mmøden nte ase. 11 Eyeε ade a øbekø onipa mu no na emma ne ho ntew, na mmom, nea ebebi ne mu aba no na egu ne ho fi." 12 Nsem a Yesu kaa yi maa n'asuafø no ba beka kyereε no se, "Wunim se wo nsem a wokaa no ama Farisifo no bo afuw?" 13 Yesu buaa wøn se, "Dua biara a eyeε m'agya na oduae no, wobetu akyene. 14 Mummmua wøn koraa! Na wøye anifuraefø a wøkyere anifuraefø kwan nti wøn nyinaa beko akøtew ahwe amo a mu." 15 Petro ka kyereε Yesu se, "Kyerε yøn be no ase." 16 Yesu nso bisaa no se, "Ampa ara se monte ase? 17 Munnim se ade a efa onipa anom no fa onipadua no mu na asan aba bio? 18 Asem a ho ntew biara fi koma a mu ntew mu ma egu nea økaa saa asem no ho fi. 19 Koma mu na adwemmmøne, awudi, ayefasem, aguamammo, korøn, atoro ne ntwatoso fi. 20 Eyinom na egu onipa ho fi. Nanso se obi anhohoro ne nsa senea mo amanne te no na odidi a, ne ho nguu fi honhom mu." 21 Yesu fii øman no mu ho køø Tiro ne Sidon. 22 Kanaannni bea bi a øte øman no mu hø de osu baa Yesu nkyen bekæ se, "Awurade, Dawid Ba, hu me mmøbø! Honhommøne hyε me ba mu na se øka ne ho a, ema ne ho yeraw no." 23 Yesu anka hwhee. N'asuafø no hyee no se ømpam obea no mfi hø. Wotii mu ka kyereε no se, "Ka kyere no na omfi ha nkø, na øde n'adesre no retuatuøa yøn aso." 24 Yesu ka kyereε øbea no se, "Wøsoma me baa Yudafo, Israel nguan a wøayera no nkyen na eyeε amanamanmufo." 25 Øba bekotow no køø so sreε no se, "Me wura, boa me!" 26 Yesu ka kyereε no se, "Enye se wobegye aduan afi mmofra nsam atow ama akraman." 27 Øbea no nso buae se, "Ewo mu saa de, nanso akraman no nso tumi di mporoporowa a efi wøn wura no pon so gu fam no." 28 Yesu ka kyereε øbea no se, "Øbea, wo gyidi mu ye den. Møye w'abisade ama wo." Ehø ara, ne babea no ho tøø no. 29 Yesu san baa Galilea po no ho. Øforo køtenaa bepøw bi so. 30 Nnipa bebree de mpakye, anifuraefø, apirafo, mum ne wøn a wøyare nyarewa ahorow baa ne nkyen se ønsa wøn yare, ma øsaa wøn nyinaa yare. 31 Nnipa no ho dwiriw wøn. Wøn a wønkasa da kasæ; mpakye nyaa ahoøden; na mmubuafø nantew huruhuruwii na anifuraefø huu ade. Nnipadøm no ho dwiriw wøn ma wokamfoo Israel

Nyankopon. **32** Afei Yesu frēe n'asuafō no nyinaa baa ne nkyēn ka kyereē wōn se, "Nnipa yi ye me mmōbō. Wōabedi me nkyēn ha nnansa. Aduan a ewō ha nyinaa nso asa. Nanso mempē se mema wōkō wōn afi mu a wonnidii, anyē saa a, wōbetoto piti wo kwan so." **33** N'asuafō no nso bisaa no se, "Sare so ha de, ehe na yebenya nnipadōm yi ano aduan?" **34** Yesu nso bisaa wōn se, "Brodo dodow ahe na mowō?" Wobuae se, "Yewō brodo ason ne mpataa kakraa bi." **35** Yesu ka kyereē nnipadōm no maa wōn nyinaa tenatēnaa ase wō sare no so. **36** Afei ofaa brodo ason no ne mpataa no, hyiraa so na obubuu mu de maa asuafō no se wōmfa mma nnipadōm no nni. **37** Wōn nyinaa dii aduan no mee pintinn. **38** Wōn a wodii saa aduan no, na wōn dodow ye nnipa mpem anan a wōankan mmea ne mmofra anka ho. Wodidi wiei no, akyi mporoporowa a wōtasee no yee nkēntēn ason. **39** Eyi akyi na Yesu gyaa nkurōfo no kwan, maa əno nso kōtēnaa əkorow mu twa kō Magadan.

16 Da koro bi, Farisifo ne Sadukifo baa Yesu nkyēn besōo no hwēe wō frē a əfrē ne ho se Onyankopon Ba no ho. Wōka kyereē no se ənyē nsenkyerēnne bi a efi əsoro nkyereē wōn. **2** Yesu buaa wōn se, "Munim wim nsakrae ho nkyereēase. Se owia rekōtō, na wim ye kōkō a, moka se əkyena wim bētēw. **3** Se edu anōpā na wim ye kō a, moka se wim rentew da mu no nyinaa. Nanso muntumi nkyereē mmere mu nsenkyerēnne no ase. **4** Saa əman nnebōneyefo a wonnye hwēe nni yi hwehwē se wobehu əsoro nsenkyerēnne bi, nanso wōrenhu nsenkyerēnne foforo biara ka anwonwade a woyi kyereē Yona no ho." Yesu kaa saa wīee no, ogyaw wōn hō kōe. **5** Asuafō no twa kō asuogya nohō no, wōkāe se anka əsē se wōfa aduan. **6** Yesu ka kyereē wōn se, "Monhwē mo ho so yiye wō Farisifo ne Sadukifo nyaatwom a etē se mmōkaw no ho." **7** Asuafō no susuw se gyama wonkura aduan biara no nti na Yesu kaa saa. **8** Yesu huu nea wodwinnwen no, əka kyereē wōn se, "Mo a mo gyidi sua! Aden na əhaw mo se moamfa aduan? **9** Enti ebēsi nne monte ase ana? Mo werē afi brodo anum a mibubuu mu maa nnipa mpem anum no ne ase mporoporowa kēntēn a əkae no? **10** Mo werē asan afi brodo ason a mede maa nnipa mpem anan ne nea əkae no? **11** Aden nti na modwene se aduan ho asem na mereka akyereē mo? Meresan aka bio se, 'Monhwē mo ho yiye wō Farisifo ne Sadukifo mmōkaw ho.' **12** Afei asuafō no tee nea əkae no ase se, Farisifo ne Sadukifo mmōkaw

ho asem a əreka akyereē no ye Farisifo ne Sadukifo nkyerekyere bōne bi no ho asem na əreka. **13** Bere a Yesu baa Kaesarea Filipi fam no, obisaa n'asuafō no se "Nnipa ka se Onipa Ba no ne hena?" **14** Wobuaa no se, "Ebinom se wone Yohane Osuboni. Ebinom nso se Elia. Afoforo nso se wone Yeremīa anaa adiyifo no mu baako." **15** Afei Yesu bisaa wōn se "Na mo nso, muse mene hena?" **16** Simon Petro buaa no se, "Wone Kristo no, Onyankopon Teasefo no Ba no!" **17** Yesu ka kyereē no se, "Nhyira ne wo, Yona ba Simon. Efise ənyē onipa na oyii eyi kyereē wo, na mmom əye m'Agya a əwo əsoro no. **18** Wone Petro, Əbotan, na əbotan yi so na mede m'asafo besi, na tumi a ewō əbonsam gya mu no rentumi mmubu no da. (**Hadēs g86**) **19** Mede Əsoro Ahenni no safe bēma wo, na əpon biara a wobeto mu wō asase so no, wōbeto mu wō əsoro; na əpon biara a wubebue wō asase so no, wobebue wō əsoro!" **20** Afei Yesu bōo n'asuafō no ano se wōnnka nkyereē obiara se əno ne Agyenkwa no. **21** Efi saa bere no, Yesu fii ase kyerekyere əkō a əbekō Yerusalem, ne amane a obehu wō Yudafo mpanyin, asōfō mpanyin ne kyerewfō ne akyerekyerefo no nsam na wōakum no, na nnansa so no wanyan no mu pefee kyereē n'asuafō no. **22** Petro frēe Yesu kōo nkyēn na əkāa n'anim se, "Aden nti na wōka asem a etē saal! Onyame mpa ngu! Nea wōreka yi remma wo so da!" **23** Yesu dan ne ho kaa Petro anim se, "Əbonsam, fi me so! Woye hintidua kēse ma me. Wudwen nnipa adwene na ənyē Onyankopon de." **24** Yesu ka kyereē n'asuafō no se, "Se obi pē se odi m'akyi a, əmpa ne ho akyi, na əmma n'asennua so, na onni m'akyi. **25** Na obiara a əpē se ogye ne kra nkwa no, ebefi ne nsa, na obiara a me nti, ne kra befi ne nsa no, ne nsa besan aka. **26** Na se onipa nya wīase yi mu nneema nyinaa na əhwere ne kra a, mfaso ben na obenya? Den na onipa betumi de asi ne kra anan mu? **27** Na me, Onipa Ba no, mēba wō m'agya anuonyam mu a m'abōfo ka me ho na mabebu obiara nneyēe ho atēn. **28** "Nokware mise mo se: Mo mu bi renwu kosi se mubehu Onipa Ba no se əreba n'ahenni mu."

17 Nnansia akyi no Yesu faa Petro, Yakobo ne ne nua Yohane de wōn kōo bepōw tenten bi a so ye dinn atifi. **2** Wōwō hō no, wohuu se ne nipadua asakra ama n'anim ahyerēn se owia, ma n'atade aye fitafita se nwera. **3** Preko pē, Mose ne Elia bepuee hō a na wōne Yesu rekasa. **4** Petro kae se, "Awurade, eyē nwonwa se yē nso yewō ha bi. Se wōpe a, anka mēbō ase se abiesa na mede baako ama wo, na mede

baako ama Mose, na mede baako ama Elia.” 5 Petro gu so rekasa no, omununkum hann bi bekataa wən so na nne bi fi omununkum no mu kae se, “Oyi ne me Dəba a əsə m’ani. Muntie no!” 6 Asuafo no tee nne no, wəbəo hu ma wəde wən anim butubutuw fam. 7 Yesu baa wən nkyen, besusoo wən mu kae se, “Monsore! Munnsuro!” 8 Wəmāa wən ani so no, wəanhu obiara se Yesu nko ara. 9 Əbaa se wəresian afi bepəw no so no, Yesu bəo wən ano se, “Monnka nea moahu no nkyers obiara kosi se menyan afi awufo mu.” 10 Yesu asuafo no bisaa no se, “Adən nti na daa Yudafo mpanyin ka ti mu se, əsə se Elia san ba ansa na Agyenkwa no aba?” 11 Yesu buaa wən se, “Nea wəreka no wə mu. Əsə se Elia di kan ba betoto nneəma yiye. 12 Na nokware ni, Elia aba dedaw na wəanhu no, na dodow no ara ne no anni no yiye. Na me, Agyenkwa no nso, mehu amane wə wən nsam saa ara.” 13 Afei asuafo no hui se Osuboni Yohane ho asem na əreka no. 14 Bere a osian duu bepəw no ase no, ohuu se nnipadəm retwən no. Əbarima bi bebuu Yesu nkotodwe kae se, 15 “Owura, hu me ba bi a otwa mməbə, efise əwo əhaw kese mu. Ətwa no ba a, etumi twa no hwe ogya anaa nsu mu. 16 Enti mede no bress w’asuafo no se wənsa no yare; nanso wəantumi.” 17 Yesu kae se, “Mo nne mma asoədenfo a munni gyidi! Me ne mo ntēna nkosi da ben? Momfa no mmrə me wə ha.” 18 Yesu teeteeə honhomməne a ewə abarimaa no mu no ma etu fii ne mu ma amono mu hə ara ne ho təo no. 19 Afei asuafo no baa Yesu nkyen wə kokoa mu bebisaa no se, “Adən nti na yeantumi antu honhomməne no?” 20 Yesu buaa wən se, “Efise mo gyidi sua.” Ətoaa so se, “Se mowo gyidi se onyaa abaa esua koraa no a, anka mubetumi aka akyerə bepəw yi se, ‘Tutu kə nohəl’ na ebetutu aka akyirikyiri. 21 Na saa honhomməne a ete səe yi de, ərentumi ntu da, gye se monam mpaebə ne mmuadadi so.” 22 Da bi a Yesu ne n’asuafo no wə Galilea no, oka kyereə n’asuafo no se, “Wərebeyi Onipa Ba no de no ahye wən a 23 wəwə tumi no nsa, na wəakum no na ne nnansa so no, wanyan aba nkwa mu bio.” Asuafo no tee saa asem yi no, wən were howee, na wən koma nso tui. 24 Bere a wobeduu Kapernaum no nso, əho asore no mu towgyefo baa Petro nkyen bebisaa no se, “Enti wo wura tua tow?” 25 Petro buaa no se, “Yiw otua.” Petro fii hə no, əkəo fie kəbəo Yesu amannee a əfa towtua no ho. Yesu amma n’ano ansi koraa na obisaa no se, “Na wo Petro, wo nso wudwen ho den? Ahemfo twa tow ma wən ara wən manfo tua anaase

wotwa ma ahəho a wodi wən so no?” 26 Petro buaa se, “Wotwa tow no ma ahəho no.” Yesu nso buae se, “Petro mo! Əno de na ənse se əman mma no tua tow biara. 27 Na mmom, esiane se mempe se wəfa yən ho abufuw no nti, kə asu no mu koto darewa. Apataa a wubeyi no adi kan no, bue n’ anom. Wubehu sika a əbəsə me ne wo tow no tua se əhye n’ anom; yi na fa kotua ma wən.”

18 Saa bere no mu na Yesu asuafo no baa ne nkyen bebisaa no se, wən mu hena na əbeyə kese Əsoro Ahenni no mu. 2 Yesu frəe abofra ketewa bi de no begyinaa wən mfimfini. 3 Afei əka kyereə wən se, “Merema mo ate ase sə, gye se motwe mo ho fi mo bəne ho, na moyə se mmofra nketewa, na mode mo ho ma Onyankopən ansa na mubetumi aka Əsoro Ahenni no mu.” 4 Enti, obiara a əbəbre ne ho ase se abofra yi no, əno na əbeyə əkese koraa wə Əsoro Ahenni mu. 5 Na mo mu biara a, me nti obegye abofra ketewa biara te se oyi no, wagye me nso aba ne nkyen. 6 “Enti se obi to mmofra nketewa a wogye me di yi bi hintidua a, eye ma no se anka wəde əbotan bəsen ne kən mu atow no akyene po mu. 7 Wiase nnue wə ne hintiduato ho! Hintiduato wə hə de, nanso nea ənam ne so bəba no nnue. 8 Enti se wo nsa anaa wo nan to wo hintidua a, twa na tow kyene. Eye ma wo se wode dəmdi bekə əsoro sen se wəde wo nipamu beto ogyatanna mu. (aiōnios g166) 9 Na se w’ani to wo hintidua a, tu na tow kyene. Eye ma wo se wode ani koro bekə əsoro sen se wəde wə beto amanehunu gya mu. (Geenna g1067) 10 “Monhəw yiye na moammu saa mmofra nketewa yi mu baako koraa animtiaa. Mereka akyerə mo se, osoro hə no, wən abofo wə m’agya nkyen daa. 11 Na me, Agyenkwa no, mebae se merebegye wən a wəayera no nkwa. 12 “Se onipa bi wə nguan əha, na wən mu baako kokyin na əyera a, dən na əbeyə? Ərennyaw aduəkron akron no hə nkokyinkyin mmpəw so ne abon mu nhwəhwə nea wayera no? 13 Na se əba se ohu saa oguan no a, n’ani gye ne ho sen aduəkron akron a wəwə fie no. 14 Saa ara nso na m’agya a əwo əsoro no mpe se nketewa yi mu baako əbeyera. 15 “Se wo nua fom wo a, kə ne nkyen na wo ne no baanu no nka nea əyee wo a ənye wo de no. Se otie nea woka no, na əte ne ho ase a, onua aye onua. 16 Na se wantie nso a, san fa onipa baako anaa baanu ka wo ho kə ne nkyen, na nnipa baanu anaa baasa no adi nea ebesi wə hə no nyinaa ho

adanse. 17 Se wantie wo ara a, fa asem no koma asafo. Na se wudi bem wo asafo no anim, na onté ne ho ase ara a, asafo no mpam no mfi won mu. 18 “Mereka akyere mo se, biribiara a mokyekyere wo asase so no, wɔakyekyere wo ɔsoro, na biribiara a moasan wo asase so no, wɔasan wo ɔsoro. 19 “Meresan aka akyere mo bio se, se mo mu baanu biara a ɔte asase yi so hwehwe biribi na ɔde nokware bisa m’agya a ɔwɔ ɔsoro no a, obye ama no. 20 Na nea baanu anaa baasa ahyia wo me din mu no, na mewo won mfimfini.” 21 Petro baa Yesu nkyen bebisaa no se, “Awurade, mpen ahe na se me nua fom me a memfa nkye no? Mpen ason ana?” 22 Yesu buaa no se, “Dabi! Mpen aduɔson ahorow ason! 23 “ɔsoro Ahenni no te se ɔhene bi a ɔpɛɛ se ɔne n’apaafu bu nkontaa. 24 Nkontaabu no mu no, wɔde ɔpaani bi a ɔde no ka sika ɔpemdu bres no. 25 Esiane se na onni sika a ɔde betua ka no nti, ɔhene no hyeɛ se wɔntɔn ɔne ne yere ne ne mma ne biribiara a ɔwɔ, na wɔmfa mmetua ka no. 26 “ɔpaani yi de n’anim butuw fam, sree ne wura yi se, ‘Me wura, hu me mmɔbɔ, na to wo bo ase ma me, na mɛba abetua ka a mede wo no nyinaa.’ 27 ɔpaani yi asem a ɔkae no yee ɔhene no mmɔbɔ, ma ogyaa no de ne ka no nyinaa nso kyɛɛ no. 28 “Saa ɔpaani yi fii hɔ no, okohuu ne yɔnko paani bi a ɔde no ka sika kakraa bi. Otim no amene se ontua no ka a ɔde no no wɔ ho ara. 29 “Na ne yɔnko paani no kotow paa no kyew se ɔnto ne bo ase mma no, na obetua ka no. 30 “Nanso ɔno de, wampene. ɔma wade no kɔtoo afiase se gye se watua no ka a ɔde no no nyinaa ansa na ɔbɛma wɔagya no. 31 ɔkafo yi nnamfo kɔkaa asem a asi no nyinaa kyereɛ ɔhene no. 32 “ɔhene no tee no, ɔfreɛ saa ɔpaani a ɔde ne ho kyɛɛ no no baa n’anim. ɔka kyereɛ no se, ‘Onipa bɔne ne otirimɔdenfo! Wosree me no, mede ka kɛse a wode me no nyinaa kyɛɛ wo; 33 ense wo se wo nso wulu wo yɔnko mmɔbɔ senea mihuu wo mmɔbɔ no ana?’ 34 ɔhene no de abufuw ma wɔde ɔpaani yi kɔtoo afiase kae se, gye se watua ka a ɔde no no nyinaa ansa na ɔbɛma wɔayi no. 35 “Saa ara na se moamfa mo nuanom mfomso ankye won a, me soro Agya nso remfa mo mfomso nkye mo.”

19 Yesu wiee n’asenka no, ɔkɔɔ Galilea. Ofi Galilea no, otwaa Asubonten Yordan baa Yudea. 2 Nnipadom tu dii n’akyi, ma ɔsaa won yare. 3 Farisifo bi ba bebisaa no nsem bi pɛɛ se wɔnam won nsemmissa no so ma ɔka asem bi a ɔde no bɛkɔ sɔhwɛ mu. Wobisaa no se, “Wopene awaregyae so ana?” 4 Yesu nso bisaa

won se, “Gyama monkenkan Kyerew Kronkron no? Wɔakyerew wo mu se, ‘Mfiase no, Onyankopon bɔɔ ɔbarima ne ɔbea. 5 Eyi nti na ɔbarima begyaw n’agya ne ne na hɔ de ne ho akɔbɔ ne yere ho daa nyinaa no.’ 6 Enti na wɔnye baanu bio, na mmom wɔabeyɛ ɔhonam koro. Enti nea Onyankopon aka abɔ mu no, ense se obiara tetew mu.” 7 Farisifo no kɔɔ so bisaa no se, “Aden nti na Mose kae se, se ɔbarima bi pe se ogyaa ne yere a otumi kyerew no krataa kɔkɛ, de gyaa no?” 8 Yesu buaa won se, “Esiane se na mo koma apirim no nti na Mose maa awaregyae ho kwan, na enyɛ ade a Onyankopon hyeheyɛ. 9 Na mereka akyere mo se, obiara a obegyaa ne yere, a enyɛ se ɔbea no abɔ aguaman, na ɔbesan aware ɔbea foforo no asee aware.” 10 Yesu asuafo no kae se, “Se saa na ɔte de a, na ense se obiara ware.” 11 Yesu buaa won se, “Enyɛ obiara na obetumi agye asem yi ato mu, gye won a Onyankopon hye won den no nko ara. 12 Nnipa bi wɔ hɔ a wonni mmarimayɛ mu ahooden fi awo mu, ebinom nso wɔ hɔ a nnipa na woyɛɛ won saa; ebinom nso ɔsoro Ahenni no nti, wopo aware. Obiara a obetumi no, nni m’asem a maka yi so.” 13 Wɔde mmofra nkumaa bres Yesu se ɔmfa ne nsa ngu won so, na ɔmmɔ mpaɛ mma won. Nanso asuafo no kaa won anim. 14 Yesu kae se, “Momma mmofra no kwan na wɔmmra me nkyen, na munnsi won kwan, na eyinom see na ɔsoro Ahenni no ye won dea.” 15 Na ɔde ne nsa guu won so, hyiraa won ansa na ɔrefi hɔ aksɔ. 16 Eno mu na ɔbarima bi baa Yesu nkyen bebisaa no se, “ɔkyerɛkyerɛfo, ade pa bɛn na menyɛ na manya nkwa a enni awie?” (aiɔnios g166) 17 Yesu buaa no se, “Aden nti na wubisa me nea eyɛ papa ho asem? ɔbaako pe na ɔyɛ papa. Se wope se woko nkwa mu de a, di mmara nsem no so.” 18 Aberante no nso bisaa no se, “Mmaransem no mu nea ewɔ he?” Yesu buaa no se, “Nni awu. Nsɛɛ aware. Mmɔ korɔn. Nni atoro. 19 Di w’agya ne wo na ni, na dɔ wo yɔnko se wo ho!” 20 Aberante no nso kae se, “Midi eyinom nyinaa so pereɛpere. Afei menyɛ den?” 21 Yesu ka kyereɛ no se, “Se wope se woyɛ pe a kɔ na kɔtɔn biribiara a wɔwɔ, na fa sika a wubenya afi mu no ma ahiāfo. Eno ansa na wubenya ademude wɔ ɔsoro. Afei bedi m’akyi.” 22 Esiane se na saa aberante yi wo ahonyade bebree nti, ɔtee saa nsem no, anye no de maa ɔde awerchow fii hɔ kɔe. 23 Afei Yesu ka kyereɛ n’asuafo no se, “Meka mo nokware se eyɛ den ma osikani se ɔbekɔ ɔsoro Ahenni no mu. 24 Meka ti mu

se, eyē mmerew se yoma bewura pane anixa mu sen se osikani bekō Onyankopōn Ahenni mu!” 25 Asuafo no tee saa asem no, won adwene mu yee won naa. Wobisae se, “Na eno de, hena na wiase mu ha wobegye no nkwa?” 26 Yesu hwēe won buae se, “Onipa fam de, eyē den, na Onyankopōn fam de, biribiara betumi aba mu.” 27 Petro nso kae se, “Yagyaw biribiara ho abedi w’akyi; na mfaso ben na yebenya afi w’akyidi no mu?” 28 Yesu buae se, “Me, Agyenkwa no, se metena m’antuonyam ahengua no so a, nokware, mo m’asuafo yi nso betena ahengua dumien no so na moabu Israel m’amusukw dumien no aten. 29 Na obiara a obegyaw ne fi, ne nuabarimanom, ne nuabeonom, n’agya, ne na, ne yere, ne mma anaa n’agypade abedi m’akyi no, obenya no ho mmohoh ɔha, na wanya nkwa a enni awiei nso. (alōnios g166) 30 Na won a woadi kan no mu pii bedi akyi, na won a wodi akyi no nso mu bi abedi kan.”

20 Yesu san buu won be foforo bi se, “ɔsoro Ahenni te se okuafu bi a ofii adi anɔpa bi se ɔrekohwehwe nnipa abo won paa. 2 Ne nsa kaa apaafo no, one won hyehye se obetua won da koro adwuma so akatua. 3 “Ankye ofii adi bio kohuu nnipa bi nso, se wogyingina ho a wonye hwee. 4 ɔfaa won nso de won koo n’afuw no mu. ɔka kyere won nso se, obetua won nea eye. 5 Enti wokoe. “ɔsan koo owigiyinae ne nnɔn abiesa bere mu kɔbɔɔ nnipa foforo paa ne won yee nhyeheyee koro no ara bi. 6 ɔsan fii adi bɔye nnɔnnum bere mu, kohuu se nnipa bi gyingiyina ho. Obisaa won se, ‘Aden nti na da mu yi nyinaa m’ugyingina ha a monye hwee?’ 7 “Wobuae se, ‘Obi mmɔbɔɔ yen paa ε.’ “ɛhɔ ara na ɔka kyere won se, ‘Eno de, mo nso monkɔye adwuma wo m’afum.’ 8 “Eduu anwummere no, ofree nea otua n’apaafo no ka no ka kyere se, ‘Hwē na tua won ka, fi won a wobaa akyiri yi no so kosi won a wobaa kan no so.’ 9 “Apaafo a ofaa won akyiri no nyinaa, otuaa won da koro apaade. 10 Won a wofaa won kan no nso bae. Wosusuw se wobenya sika a eboru won a wofaa won akyiri no de no. Nanso won nso wotuaa won senea wotuaa won a wobaa akyiri no ara pe. 11 Won nsa kaa won apaade no, anye won de. 12 Wɔka kyere afuw wura no se, ‘Nnipa a wobaa akyiri no yee adwuma dɔnhwerew baako pe, nanso yen a yeyee adwuma fi anɔpa maa owia hyee yen no, womaa yene won nyinaa akatua pe.’ 13 “Obuaa won mu baako se, ‘Damfo, menyee wo bɔne biara. Me ne wo anni ano

se, metua wo da koro adwuma so akatua ana? 14 Fa sika a wo nsa aka no na kɔ. Efi me pe mu na meretua won a wobaa kan ne won a wobaa akyiri no nyinaa ka pe. 15 Mmara bi siw me ho kwan se mede me sika ye nea mepē? Anaase m’ayamye nti na w’ani abere yi?” 16 “Asem a Yesu ka de wiee ne se, ‘Saa ara na won a wodi akyi no bedi kan, na won a wodi kan no nso bedi akyi.’” 17 Yesu sii mu se ɔrekɔ Yerusalem no, ɔde n’asuafo no kaa ne ho. 18 Wɔrekɔ no, ɔtwee n’asuafo no gyinaa nkyen baabi ka kyere won se, “Yerekɔ Yerusalem. Wobeyi me ama asɔfo mpanyin ne kyerewsem no akyerekyerefo, na wɔabu me kumfɔ. 19 Wɔde me bɔhye Roma aban nsa, na woadi me ho few, abo me asennua mu, na ne nnansa so no, mesore afi awufo mu.” 20 Sebedeo mma Yakobo ne Yohane ne won na baa Yesu nkyen. ɔbea yi de adesrēde bi betoo Yesu anim. 21 Yesu bisaa no se, “Den na wope se menyee mma wo?” Obuaa no se, “Mepē se, se woko w’ahenni mu a, me mma baanu yi mu baako tena wo nifa so, na ɔbaako nso tena wo benkum so.” 22 Nanso Yesu ka kyere se, “Wunnum nea worebisa no.” Afei ɔdan ne ho bisaa Yakobo ne Yohane se, “Mubetumi anom kuruwa a merebēnom ano no bi ana?” Wobuaa no se, “Yebetumi!” 23 Yesu ka kyere won se, “Me kuruwa ano de, mubetumi anom, nanso minni tumi se miyi won a wobetena me nifa anaa me benkum so. Saa afa no wo ho ma won a m’Agya ayi won no.” 24 Asuafo du a aka no tee nea Yakobo ne Yohane akobisa no, won bo fuwii. 25 Yesu frēe won nyinaa ka kyere won se, “Munim se ahene ne atumfo di won a wohye won ase no so. Saa ara nso na won a wodi won so no nso di afoforo so. 26 Nanso mo de, ente saa wo mo mu. Mmom, obiara a ɔpe se ɔye ɔkese wo mo mu no, eṣe se ɔye mo somfo. 27 Obiara a ɔpe se ɔye odikanfo wo mo mu no, ɔnye mo ako. 28 Onipa Ba no amma se wɔnsom no, na mmom ɔbesomee, na ɔde ne kra too ho se mpata maa nnipa nyinaa.” 29 Yesu ne n’asuafo fi Yeriko rekɔ no, nnipadom tu dii won akyi. 30 Wɔrekɔ no, wokɔfaa baabi a anifuraefo baanu bi tete. Anifuraefo yi tee se Yesu retwa mu no, wɔteetee mu se, “Awurade, Dawid Ba, hu yen mmɔbɔ!” 31 Nnipadom a wodi Yesu akyi no teetee won se wommuu won ano. Nanso anifuraefo no koo so teetee mu se, “Awurade, Dawid Ba, hu yen mmɔbɔ!” 32 Yesu duu nea wotete ho no, ogyina bisaa won se, “Den na mope se meye ma mo?” 33 Wɔka kyere se, “Awurade, yεpe se yehu ade!” 34 Anifuraefo no yee

Yesu mməbə. Əde ne nsa kekaa wən ani, na preko pə wohuu ade, na wodii n'akyi.

21 Aka kakra na Yesu ne n'asuafə no adu Yerusalem no, wəbən kurow bi a wəfrə no Betfage a əwə Ngə Bəpəw no so hə no. Ehə na Yesu somaa n'asuafə no mu baanu se, wonni kan nkə. 2 Əka kyereə wən se, “Se mudu hə a, mubehu se wəasa afurum bi ne ne ba hama. Monsan wən, na momfa wən mmrə me. 3 Se obi ka asem bi kyere mo a, monka nkyerə onipa ko no se, ‘Wən ho hia Awurade,’ na ntem ara əbəma mo de wən aba.” 4 Wəyəe eyi de hyəe tete nkəmhyə a eka se, 5 “Monka nkyerə Əbabea Sion se wo hene reba wo nkyerə. Odwo, na əte afurum ne afurum ba so” no mu den. 6 Asuafə baanu no yee nea Yesu ka kyereə wən no. 7 Wəde mmoa no bəe no no, wəde wən ntama sesew afurum no so, maa Yesu tenaa no so. 8 Nnipadəm a wəwə hə no bi de wən ntama sesew əkwan a əde aboa no nam so no so. Ebinom nso bubuu nnua mman de sesew əkwan no mu saa ara. 9 Dəm no tu təee de osebə tətəeə mu se, “Hosiana Dawid Ba!” “Nhyira ne nea ənam Awurade din mu reba no.” “Hosiana wə əsoro noho!” 10 Bere a oduu Yerusalem no, kurow no nyinaa bəo twi. Ehəfə no bisae se, “Na hena ni?” 11 Nnipadəm no buae se, “Eyə Yesu, Odiyifo a ofi Nasaret a əwə Galileaman mu no.” 12 Yesu fii hə no, əkəd hyiadan mu. Oduu hə no, əpam aguadifo a wəwə hə no nyinaa, kaa sikasesafə apon nyinaa guu fam, bubuu pata a wətən mmorənoma wə mu no nyinaa gui. 13 Yesu ka kyereə wən se, “Kyerewsem no ka se, ‘M'asərefi yə beae a wəbə mpae.’ Nanso mo de, mode hə aye adwowntwafo atenae.” 14 Afei anifuraefə ne mmubuafə baa ne nkyerə wə hyiadan mu hə ma əsaa wən nyinaa yare. 15 Nanso bere a asəfə mpanyin ne Yudafo mpanyin bi huu anwonwade yi na wətəe nso se mmoafə nkumaa a wəwə hyiadan mu hə reteetee mu se, “Nhyira nka Dawid Ba no” no, anyə wən də. 16 Enti wobisaa Yesu se, “Wote nsem a mmoafə no reka no ana?” Yesu bua se, “Yiw. Na monkenkan saa Kyerewsem a eka se, “Mmoafə ne nkokoaa mpo de wən ano kamfo wo' no da, ana?” 17 Afei ofii hə san kəo Betania kədaa hə. 18 Ade kyee anəpə a əresan ako Yerusalem no, əkəm dee no. 19 Ohuu se borədəma dua bi si əkwan ho baabi. Əkəd hə kəhwəe se borədəma no bi wə so, nanso oduu hə no, ohuu se nhaban nkə ara na əwə so. Ədomee borədəma dua no se, “Efi nnə, worensow aba bio!” Ehə ara borədəma dua no wui. (aiən g165) 20 Asem yi

yee Yesu asuafə no nwonwa ma wobisaa no se, “Na eyə den nti na borədəma dua no so nhaban poo ntem saa?” 21 Yesu nso buaa wən se, “Nokware, se mowə gyidi na munnhinhim a, mubetumi aye ade koro yi ara bi, anaa nea ekyerə saa mpo. Anka mubetumi aka akyerə Ngə Bəpəw yi se, ‘Tutu kogu po mu,’ na ebetutu akogu mu nso. 22 Biribiara a mode gyidi bebisa wə mpaebə mu no, mo nsa beka.” 23 Yesu san kəo hyiadan mu hə a ərekyerəkyerə no, asəfə mpanyin ne Yudafo mpanyin baa ne kyerə bebisaa no tumi ko a ogina so pam aguadifo ne sikasesafə no fii hyiadan mu hə no. 24 Yesu kae se, “Merebebisa mo asem baako bi, na mummuua me ansa. 25 Onyankopən na əsomaan Osuboni Yohane anaa ənye əno?” Wodwinnwen ho kae se, “Se yeka se ‘Efi Onyankopən’ a, wobebisa yən nea enti a yəannye nea Yohane kae no anni? 26 Na se yeka se, ‘Enye Onyankopən na əsomaan no’ nso a, dəm no behaw yən efise, wən nyinaa nim se Yohane yə odiyifo.” 27 Enti wən mmuuae a wəmae ara ne se, “Yennim!” Ehə ara na Yesu nso kae se, “Se munniim de a, me nso meremmua mo.” 28 Yesu kae se, “Saa asem a merebəka yi mudwen ho den? Əbarima bi wə mmabarima baanu. Əka kyereə wən mu panyin no se, ‘Me ba, nnə kə m'afum na koyə adwuma wə hə.’ 29 “Ne ba no kae se, ‘Merenko,’ nanso akyiri no, əsesa n'adwene na əkəd. 30 “Afei agya no ka kyereə akumaa no se, ‘Wo nso kə.’ Əno nso kae se, ‘Agya, mate, məkə.’ Nanso wankə. 31 “Saa mmoafə baanu yi mu hena na otie n'agya asem?” Wobuae se, “Eyə ne ba panyin no.” Yesu see wən se, “Akyinnye biara nni ho se abonefo ne nguamanfo bəkə Əsoro Ahenni mu ansa na moakə. 32 Efise Yohane baa mo nkyerə se ərebəkyerə mo trenee kwan, na moannye no anni. Nanso towgyefo ne nguamanfo gyee no dii. Na muhuh eyi mpo no, moansakra mo adwene, na moannye no anni.” 33 Yesu buu wən be foforo bi se, “Da bi, əbarima bi a əwə bobeturo a wagye ban afa ho, na watu amoa a wokyi nsa wə mu, de afuw no gyaw akuafo bi. Eyi akyi no, otuu kwan kəo əman foforo bi so. 34 Eduu bere a bobe no beree a eṣe se wətəw no, əsomaan ne ho nnipa baa akuafo no hə se wommegye ne kyəfa mmrə no. 35 “Woduu hə ara pə na akuafo no tow hyəe nnipa no so, boroo əbaako, kum əbaako na wosiw əbaako nso abo. 36 Afei əsan əsomaan nnipa a wən dodow sen wən a əsomaan wən kan no se wənkə akuafo no nkyerə, nanso asem koro no ara bi na esii. 37 Eyi akyi no əsomaan əno n'ankasa ne ba kəo akuafo no nkyerə susuwii se, wəde

nidi bema no. 38 “Nanso akuafu no huu se ne ba no apue reba pe, wofaa ne ho adwene kae se, ‘Dodedifo no na oreba no; momma yenku no, na yemfa afuw no!’ 39 Eho ara na wotwee no fii afuw no mu, kokum no too baabi. 40 “Se afuw wura no san ba a, mugye di se den na abeyaa saa akuafu no?” 41 Yudafo mpanyin no buae se, “Ono nso bekum saa atirimodenfo no na ade afuw no ama akuafu foforo a wode ne kyea bema no bere a ese mu.” 42 Yesu bisaa won bio se, “Monkenkan Kyerewsem no mu da se, “Obo a adansifo apo no eno ara na abeyaa adan no tweaa so tibo. Awurade na waye eyi, na eya nwonwa wo yen ani so?” 43 “Nea mereka ara ne se, wobegye Onyankopon Ahenni no afi mo nsam de akoma oman foforo a wobebu ne nnobae no ho nkontaa pa akyere no. 44 Won a wobehwe saa obotan yi so no mu bebebubu, na nea obo no behwe ne so no nso beperetew.” 45 Bere a asofo mpanyin ne Yudafo mpanyin no tee ase se Yesu asem a oreka no fa won ho no, 46 wopese se woye no bone, nanso na wosuro dom no efise na waaage Yesu ato mu se eye Odiyifo.

22 Yesu de mmebu ahorow kyeret se nea Osoro Ahenni no te. 2 Ose, “Osoro Ahenni no te se ohene bi a ne babarima hyiaa ayeforo na otuo pon maa no. 3 Oto nsa free nnipa pii. Bere no dui no, onam tumi so somaa n'asomfo se wankrefrefre nnipa no na wommra. Nanso nnipa no amma. 4 “Osan somaa n'asomfo afoforo se, ‘Monkoka nkyere won se, waaie biribira. Wokum m'anantwi ne me nyemmoa de anoa aduan awie. Mommra ayeforo no ase mmedidi!” 5 “Nanso waaamua no. Obi koo n'afum. Ofoforo nso kodii ne gua. 6 Afoforo nso kyere n'asomfo no hwee won, pirapiraa won, kunkum ebinom nso. 7 Ohene no tee nea nnipa no aye n'asomfo no, ne bo fuwii. Osomaa n'asraafu ma wokokunkum awudifo no, hyew won kurow no pasaa. 8 “Osan free n'asomfo ka kyere won se, ‘Waaie ayeforo aduan no. Nanso won a mfre free won no mfata se woba aponto no ase. 9 Enti monka mmonten so na obiara a mubehu no no, momfre no mmra aponto no ase.’ 10 Asomfo no fii adi koo mmonten so kofree nnipa dodow a wohuu won no nyinaa. Wofree nnipa pa ne nnipa bone, maa adan a wotoo pon wo mu no yee ma. 11 “Ohene no baa ho se orebehwe nnipa a waaabu no, ohuu obi a onhye ayeforohyia atade wo ho. 12 Obisaa no se, ‘Damfo, eyee den na wonhye ayeforohyia atade, na wutumi baa

ha?’ Nanso damfo no antumi ammua. 13 “Afei ohene no ka kyere n'asomfo no se, ‘Monkyekyere ne nan ne ne nsa na monkotow no nkyene akyirikyiri sum mu, nea osu ne setwere wo no.’ 14 “Woafré bebree, nanso kakraa bi na wopaw won.” 15 Farisifo no tuu Yesu ho agyina, peee okwan bi a wobefaa n'anom asem so anya no akyere no. 16 Wosii no gyinaa se, wobesoma won nnipa bi ne Herodefo aba Yesu nkyen abebisa no se, “Owura, yenim se woye onokwafo, na wonam nokware kwan so kyere nnipa kwan a eko Onyankopon nkyen a wunsuro akyi asem, efise wonhwé nnipa anim. 17 Ka ma yentie. Eye se woyi tow ma Roma Hempon Kaesare anaa enye?” 18 Yesu huu won adwemmmone no ma oka kyere won se, “Mo nyaatwomfo! Aden nti na mope se mode nnaadaa so me hwé? 19 Momfa sika a wode yi tow no bi nkyere me.” Wode bi kyere no. 20 Obisaa won se, “Hena mfoni na eda so, na hena din nso na ewo so?” 21 Wobuaa se, “Kaesare.” Yesu ka kyere won se, “Eno de, momfa Kaesare de mma Kaesare, na momfa Onyankopon de mma Onyankopon.” 22 Ne mmuaa a omaa won no maa won ho dwiruw won ma wogyaw no ho koe. 23 Da no ara, Sadukifo a wonnye owusore nni no baa Yesu nkyen bebisaa no se, 24 “Owura, Mose kae se, ‘Se obarima bi anwo na owu a, ne nuabarima mfa ne yere no kunabea na one no nwo mma owufo no. 25 Anuanom baason bi ne yen tenaa ha. Opanyin no waree a wanwo ba na owu. Enti ne nua a oto so abien no faa ne yere no kunabea. 26 Nea oto so abien no nso wui, maa nea oto so abiesa no faa obea no kunabea. Ono nso wui a wanwo ba, maa ofoforo nso faa obea no kunabea. Eyi toaa so ara kosii se anuanom baason no nyinaa waree obea no. 27 Nea edi akyi ne se, obea no nso wui. 28 Eno nti, owusorebere no, nnipa baason yi mu hena na obea no beye ne yere? Efise won nyinaa waree no!” 29 Yesu buaa won se, “Mo mfomso a moaye no fi nim a munnim Kyerewsem no ne Onyankopon tumi a owo no! 30 Na owusorebere no, aware nni ho; obiara beye se abofa a wowa osoro no. 31 Nea efa owusore no ho no nso, monkenkan nea Onyankopon aka afa ho no pen? Munhu se Onyankopon kasa kyere mo bere a okae se, 32 ‘Mene Abraham Nyankopon, Isak Nyankopon ne Yakob Nyankopon no?’ Eyi kyere se, Onyankopon nye awufo Nyankopon na mmom, ateasefo Nyankopon.” 33 Nnipadom no tee ne nkyerekyere no, eyee won nwonwa. 34 Farisifo no tee se Yesu abu afa Sadukifo no so no, wokohyiaa Yesu. 35 Won mu baako a

36 "Owura, Mose
mimaransem no mu nea εω he koraa na εkyεn ne
nyinaa?" 37 Yesu buaa no se, "Dɔ Awurade, wo
Nyankopɔn, wo koma nyinaa mu ne wo kra nyinaa
mu ne w'adwene nyinaa mu." 38 Eyi ne mmaparansem
no mu nea edi kan na εkyεn ne nyinaa. 39 Nea εtο
so abien no te se εno ara: 'Dɔ wo yonko se wo ho.'
40 Mose mmaparansem ne adiyifo no nkyerekyere no
nyinaa gyina saa mmaparansem abien yi so." 41 Farisifo
no twaa Yesu ho hyiae no, obisaa wɔn se, 42 "Den
na mususuw fa Agyenkwa no ho? Hena ba ne no?"
Wobuaa no se, "Dawid Ba." 43 Yesu bisaa wɔn se "Eno
de, aden na Dawid nam Honhom Kronkron so frē
no 'Awurade?' Efise Dawid kae se, 44 "Awurade ka
kyerε me wura se, "Tena me nifa kosi se mema woadi
w'atamfo nyinaa so." 45 Se Dawid frē no 'Awurade' a,
eno de, εyεε den na Kristo no ye ne ba?" 46 Obiara
antumi ammuu. Eyi akyi nso, obiara antumi ammisaa
no nsem bio.

23 Afei, Yesu ka kyere nnipadom no ne n'asuafø no se, **2** "Kyerewsem no Akyerkyerefo ne Farisifo no na wøkyere Mose mmara no ase. **3** Eyi nti, eṣe se mutie wøn, na moye biribiara a wøkyere mo. Nanso monnye nea wøye no bi efise nea wøka no, enye eno na wøye. **4** Wøhye mo ma mudi mmara a eye den so a won ankasa mpe se wodi so. **5** "Biribiara a wøye no ye øyekyere. Wøde sebe a kyerew nsem bi hye mu sen wøn nsa, hye ntade yuu kyere se wøye atreneefo. **6** Na wøka aponto ase nso a, wøpe se daa wøtena mpanyin tenabea; wøko asore nso a wøpe se wøtena mpanyin tenabea pa. **7** Se wode obu kyia wøn wo abønten so na wofre wøn 'Rabi' anaa 'Owura' a eye won de. **8** "Mommima obiara mmfre mo sa. Efise Onyankopø nko ara na øye Owura. Mo nyinaa moye pe se anuanom. **9** Mommfre obiara wø asase so ha se 'Agya,' efise Onyankopø a øwa øsoro no nko ara na eṣe se wøfre no saa. **10** Na mommma wømmfre mo 'Owura,' efise obaako pe na øye mo wura a øne Agyenkwa no. **11** Wobre wo ho ase som afoforo a, wobøye økese. Wope se woye økese a, ye øsomfo. **12** Na obiara a øbøma ne ho so no, wobøbre no ase; saa ara nso na obiara a øbøbre ne ho ase no, wobøma no so. **13** "Munnue! Mo Farisifo ne Kyerswsem no akyerkyerefo nyaatwomfo, efise musiw afoforo Øsoro Ahenni ho kwan. Mo a, monkø mu. Mo nso a, momma afoforo a wøpe se wøka mu no kwan. **14** Nyaatwomfo! Mobo mpae atenten wø mmønten so de kyerø se moye

mma! Mobeyé den aguan amanehunu gya mu atemmu no? (Geenna g1067) 34 Mesoma adiyifo ne anyansafo ne akyerkyeréfo aba mo nkyen. Mobébo wón mu bi asennua mu akum wón. Mobébo ebinom akyi mmaa wo mo asoredan mu, na moataa bi afi nkuron so akó nkuron so. 35 Na atreneefo mogya a moahwie agu asase so nyinaa, efi Habel so de kosi Barakia ba Sakaria a mukum no asoredan ne afremuka ntam no, béba mo so. 36 Mereka akyeré mo se, atemmu a woaboaboa ano no nyinaa béba nnemma yi so. 37 “Ao Yerusalem, Yerusalem, wo a wukum adiyifo, na wusiw wón a woasoma wón wo nkyen abo, mpen ahe na anka mepesé se meboaboa wo mma ano, senea akokóbeatan boaboa ne mma ano wó ne ntaban ase, nanso moampe! 38 Wobegyaw mo fi ofituw ama mo. 39 Na mise mo se, efi sesé morenhu me bio kosi se mobéka se, ‘Nhyira ne nea ɔnam Awurade din mu reba no.’”

24 Yesu refi faako a asoredan no si hó akó no, n’asuafó no baa ne nkyen pésé se wótwé n’adwene kó adan ahorow a éwo asoredan no mu no so. 2 Nanso oka kyeré wón se, “Wobedwiriw saa dan yi agu pasaa!” 3 Yesu kó Ngo Bépów no so. Óte hó no, n’asuafó no baa ne nkyen bebisaa no se, “Bere bén na nea woreka yi béba? Na nsenkyeréne bén na ébéma yéahu wo ba a wobésan aba bio no ne wiase awieia e béba no?” (aión g165) 4 Yesu ka kyeré wón se, “Monhwé na obi annaadaa mo. 5 Nnipa bebree de me din béba abéka se, wóne Agyenkwa no, na woadaadaa mo mu pii. 6 Se mote se wóafi akodi ase a, énkyeré me ba a mesan aba no ho nsenkyeréne. Ese se eyinom ba, nanso awieia no de, ennya mmae. 7 Aman bésore wó aman so, na ahenni asore wó ahenni so, na ókókó ne asasewosow béba mmeaemmeae. 8 Eyinom nyinaa bégéye nneéma a eyé hu a ébéba no mfiase. 9 “Se moyé me de nti, wóbégéye mo ayayade, na woakunkum mo wó wiase afanan nyinaa, 10 na mo mu pii besan akó bóné mu, na moayiyi mo ho mo ho ama, na moatentan mo ho mo ho. 11 Atoro adiyifo bebree bésore, na woadaadaa mo mu pii. 12 Bóné bédóoso wó wiase, na abre nnipa dó a wówó no ase. 13 Nanso wón a wobegyina pintinn akodu awieia no, wobegye wón nkwa. 14 Na wóbéká asempa a éfa Ahenni no ho no wo wiase mmaa nyinaa, na woate. Éno akyi ansa na awieia no béba.” 15 “Enti se muhu ‘abusude a éde ɔséé ba’ a Odiyifo Daniel kaa ho asem se egýina kronkronbea hó no a, ma nea ɔkenkan no nte ase, 16

na wón a wóte Yudea no nguan nkó Yuda mmepéw so. 17 Mma obiara a ówá ne fi dan atifi no nsian nkófa biribiara mfi ne fi hó. 18 Wón a wówó mfiw so no nso nnsan wón akyi mmefa wón ntama. 19 Ébeyé hu ama wón a woafa afuru ne wón a woturu mma saa bere no mu! 20 Na mommá mpae na bere a ése se muguan no anyé awówbere anaa Homeda. 21 Efisé aweréhowdi a ébéba no, bi nsii wó wiase abakósem mu da, na bi nso rensi da. 22 “Nokware, se woantwa saa nna no so a, érenka obi. 23 Se obi ka kyeré mo se, ‘Agyenkwa no wó ha anaase ɔwó nohó anaa wayi ne ho adi wó ha anaa éhó’ a, munnnye nni. 24 Atoro agyenkwonom ne atoro adiyifo bésore, na woayé anwonwade ahorow na se ebetumi a, woadaadaa wón a Onyankopon ayi wón no mpo. 25 Monhwé yiye, efisé maka biribiara akyeré mo! 26 “Enti se obi ka kyeré mo se, ‘Agyenkwa no asan aba na ɔwó sare so a,’ monnhaw mo ho se mobéka hó akóhwehwé no. Anaase nso wose, ‘Óde ne ho asie baabi a,’ munnnye nni! 27 Na senea anyinam twa fi apuei kó atoe no, saa ara na se Onipa Ba no reba a, ébeyé ne no. 28 Na nea funu wó no, éhó na apete béoaboa wón ho ano. 29 “Saa mmere no aweréhowdi no akyi pe “owia beduru sum, na ɔsrám renhyeré; na nsoromma befi wim atetew ahwe, na wim abóde behinhim.” 30 “Afei Onipa Ba no ho nsenkyeréne beda adi wó osoro. Na asase sofo nyinaa betwa agyaadwo bere a wobehu Onipa Ba no se óde tumi ne anuonyam nam ɔsoro umununkum mu reba. 31 Na mesoma m’abófo na wóde torobento a ano ye den aba abeoaboa wón a mayi wón no ano fi ɔsoro ano akóka asase ano. 32 “Afei munsua biribi mfi boróðóma dua no ho asem no mu. Se eyi mman foforo, san yi nhaban foforo a, na ékyeré se asusow aben. 33 Saa ara nso na se muhu se saa nneéma yi nyinaa afi ase resisi a, mubehu se me ba a mesan aba no aben, adu ɔpon ano. 34 Nokware mise mo se, awo ntoatoaso yi rentwa mu, gye se saa nneéma yi nyinaa aba mu ansa. 35 Ósoro ne asase betwa mu akó, nanso me nsem de, ébetena hó daa. 36 “Nanso da anaa dón ko a awieia no béba de, obiara nnim. Ósoro abófo ne Onyankopon Ba no mpo nnim. Agya no nko na onim. 37 Onipa Ba no ba a béba no bégéye senea Noa bere so éyéé no ara pésé. 38 Na senea nna a edi nsuyiri no anim no nnipa didii, na wonomee, warewaree, de kosii da a Noa kó hyéen no mu, 39 na nnipa annye nea ébéba anni, kosii se nsuyiri befaa wón nyinaa kóe no, saa ara na me ba a mesan aba no bégéye. 40 Saa bere no,

wobefaa mmarima baanu a woreye adwuma wō afum no mu baako akō, na wōagyaw əbaako. **41** Saa ara nso na mmea baanu a wōwo fie renoa aduan no nso, wobefaa əbaako agyaw əbaako. **42** “Enti monwen, efise munnim da ko a Awurade bēba. **43** Senea se ofiwura nim bere a owifo bēba a anka əbewēn de abō ne ho ban afi akorōmfo ho no, **44** saa ara na eṣe se musiesie mo ho, efise Onipa Ba no bēba bere a mo ani nna so se əbēba. **45** “Hena ne əsomfo nokwafo nyansafō no, nea ne wura de ne fi mu asomfo ahyē ne nsa se əmma wōn aduan wō bere a eṣe mu? **46** Nhyira ne əsomfo a ne wura no bēba abeto no se waye n'adwuma pēpērē. **47** Meka mo nokware se əde nea əwō nyināa bēhyē ne nsa na wahwē so! **48** Na se əkoyē əsomfo tirimūdenfo, na əka kyereē ne ho se, ‘Me Wura nnya mmae,’ **49** na ofi ase boro ne mfefo nkōa, na əne akōwensafō didi, bow nsa a, **50** Əsomfo no wura no bēba da a n'ani nna so. **51** Əbtwēte n'aso dennen, na əde no ako baabi a wobu nyaatwomfo atēn; ehō na osu ne setwēre wō.

25 “Əsoro Ahenni te se mmabaa du bi a wōfaa wōn akanea se wōrekohyia ayeforokunu. **2** Na mmabaa no mu baanum ye anyansafō na baanum nso ye nkwaseafō. **3** Wōn mu nkwaseafō no rekō no, wōfaa wōn akanea nanso wōamfa ngo anka ho. **4** Nanso wōn mu anyansafō no de, wōrekō no wōfaa ngo kaa wōn akanea ho kōe. **5** Ayeforokunu no amma ntēm, enti wofii ase totōnko dedae. **6** “Ədasu mu na wotēe ntētēemu se, ‘Ayeforokunu no reba! Mumfi adi nkohyia no!’ **7** “Mmabaa yi nyināa sore buebuee wōn akanea no. **8** Nkwaseafō no sree anyansafō no se, ‘Momma yen mo ngo no bi ngu yen akanea no mu na eredunnum.’ **9** “Anyansafō no ka kyereē wōn se, ‘Ngo a yewo no sua. Monko kurom nkōta bi.’ **10** “Wōrekō akōtō ngo no pē, na ayeforokunu no bae. Enti wōn a wōasiesie wōn ho no ne ayeforokunu no kōo n'aponto no ase, na wōtoo əpon no mu. **11** “Akyiri no a baanum no san bae no, wogynaā əpon no akyi frēe se, ‘Owura, hie yen!’ **12** “Nanso əka kyereē wōn se, ‘Mumfi hō nkō. Minnim mol!’ **13** “Enti monwen na munnim da anaa dōn ko no. **14** “Bio, Əsoro Ahenni te se əbarima bi a əretu kwan ako əman foforo bi so. Ərekō no, əfrēe ne nkōa na əde n'ahode maa wōn. **15** Əmaa əbaako sika nkotoku anum. Əmaa ofoforo nkotoku abien na ofoforo, kotoku baako, senea obiara ahōoden te. **16** Nea əmaa no nkotoku anum no de sika no koyēe adwuma, nyaa mfafō nkotoku anum kaa ho. **17** Saa ara na nea onyaa sika nkotoku abien no

nso nyaa abien kaa ho, **18** Nanso nea onyaa kotoku baako no de, okotuu fam de ne wura sika no sīee hō. **19** “Mmēre bi akyi na wōn wura no fi akwantu mu bae ne wōn bebuu akontaa. **20** Nea onyaa sika nkotoku anum no de anum kaa ho bae. Əkae se, ‘Me wura, womaa me sika nkotoku anum. Hwē, manya anum aka ho.’ **21** “Ne wura no ka kyereē ne se, ‘Mo, ako a pa ne ənokwafo, wōadi kakra yi ho nokware, mede wo besi nneēma pii so panyin. Bra, na me ne wo nni dēw!’ **22** “Ako a əmaa no sika nkotoku abien no nso bae. Əka kyereē ne wura no se, ‘Worekō no, womaa me sika nkotoku abien, hwē, manya abien aka ho.’ **23** “Ne wura no ka kyereē ne se, ‘Mo, ako a pa ne ənokwafo, wōadi kakra yi ho nokware, mede wo besi nneēma pii so panyin. Bra, wo wura anigye mul’ **24** “Ako a onyaa sika kotoku baako no nso bae. Əka kyereē ne wura no se, ‘Owura, minim se woye onipa a wo ho ye nwonwa. Wutumi twa wō nea wunnuae ε, na wutumi boaboa ano wō nea wompetee ε; **25** enti misuroi, na mede wo sika no kohyēe fam, enti w'ade nil’ **26** “Ne wura no ka kyereē ne se, ‘Ako a bōne ne onihawfo! So wunim se mitumi twa wō nea minnuae, na mitumi boaboa ano wō nea mempetee? **27** Saa de a anka eṣe se wode sika no kōtō sikakorabea nya nsihō to hō ma me. **28** ““Munnye sika kotoku no mfi ne nsam, na momfa nkōma nea onyaa nkotoku du no. **29** Obiara a əwō no, wōde bi beka ho ama no anya aboro so. Na obiara a onni no, nea əwō no mpo, wobegye afi ne nsam. **30** Na wōatow saa ako a ne so nni mfafō no akyene sum kabii mu; ehō na osu ne setwēre wō.”” **31** “Na se Onipa Ba no ba n'ənuonyam mu a abōfō nyināa ka ne ho a, saa bere no na əbētēna n'ənuonyam ahengua no so. **32** Na wōbēboaboa aman nyināa ano wō n'anim. Na əbēpaw nnipa no mu senea oguanhwēfō paw nguan fi mmirekyi mu; **33** na əde nguan no begyina ne nifa so, na əde mmirekyi no agyina ne benkum so. **34** “Eno na əhene no beka akyere wōn a wogyna ne nifa so no se, ‘Mo a m'agya ahyira mo, mommra mmefā ahenni a wōasiesie ama mo fi abōde mfiase no nni! **35** Əkōm dee me, na momaa me aduan dii. Osukōm dee me, na momaa me nsu nomee. Meyēs əhōho, na mode me kōo mo fi. **36** Medaa adagyaw na mufuraa me ntama. Meyaree, na mobesraa me. Medaa afiase, na mobehwē me.” **37** “Saa bere no mu na atreneeefo bebisa se, ‘Owura, da bēn na yehuu wo se əkōm de wo a, yemaa wo aduan, na osukōm de wo a yemaa wo nsu nomee? **38** Afei da bēn na yehuu se

woyee əhəho, a yede wo koo yen fi, anaase wodaa adagyaw a, yefuraa wo ntama? **39** Afei da ben na yehuu se woyaree a, yebesraa wo, anaase wodaa afiase a, yebəhwəe wo? **40** “Na Əhene no, bebua wən se, ‘Se moaye ama me nuanom nkumaa yi mu baako yi, moaye ama me!’ **41** “Afei məka akyere wən a wogiyina me benkum so no se, ‘Mo a wəadome mo, mumfi me so nkə ogyatannaa a ennum da a woaso ama əbonsam ne n’abofo no mu. (aiənios g166) **42** Na əkəm dee me, moamma me aduan anni, osukəm dee me, moamma me nsu annom. **43** Meyee əhəho, moamfa me ankə mo fi. Medaa adagyaw, moamfura me ntama. Meyaree, moammesra me. Medaa afiase, moammehwə me.’ **44** “Wən nso bebua no se, ‘Awurade, da ben na yehuu wo se əkəm dee wo, anaase osukəm dee wo, anaase woyee əhəho, anaase wodaa adagyaw, anaase woyaree, anaase wodaa afiase, na yeammoa wo?’ **45** “Na obebua wən se, ‘Se moanye amma nkumaa yi mu baako nti, moanye amma me.’ **46** “Na wəbekə asotwe a əto ntwa da mu, na atreneefo ako nkwa a enni awieie mu.” (aiənios g166)

26 Yesu wiee nsem yi nyinaa ka no, əka kyereə n’asuafō no se, **2** “Senea munim no aka nnaanu na Twam Afahye no adu, na wobeyi Onipa Ba no ama, na wəabə no asennua mu.” **3** Saa bere no ara na asəfo mpanyin ne Yudafo mpanyin bi ahyia mu wə Əsəfopanyin Kaiafa fi, **4** retu agyina ahwehwe əkwan a wəbefa so akyere Yesu, akum no a obiara renhu akyi. **5** Nanso wəkae se, “Ense se wəkyere no Twam Afahye no mu, anye saa a, ede basabasaye beba əman no mu.” **6** Afei Yesu koo Betania na əkəo Simon əkwatani fi. **7** Əwo ha redidi no, obea bi a okura ngo huamhuam bi a ne bo yə den yiye toa ma baa hə, behwie guu Yesu tirim. **8** Asuafō no hui no, anye wən de. Wəkae se, “Adeseyi ase ne dən? **9** Anka wobetumi atən srade huamhuam yi anya sika bebree de ama ahiafo.” **10** Yesu huu wən adwene na əka kyereə wən se, “Aden na mohaw əbea yi? Waye ade pa ama me. **11** Mo ne ahiafo wə ha daa na me de, me ne mo nni hə daa. **12** Wahwie ngo huamhuam yi agu me so de asiesie me nipaada ama me sie. **13** Nokware, mise mo se, wəbekə nea əyee yi wə wiase baabiara a wəka asempa no de ake no.” **14** Afei Yuda Iskariot a əyee asuafō dumien no mu baako koo asəfo mpanyin no nkyen **15** kobisaa wən se, “Se miyi Yesu ma mo a, ahe na mode bəma me?” Wəmaa no dwete mpəw aduasa. **16** Efi saa

bere no, Yuda hwehwəe əkwan a əbefa so ayi no ama wən. **17** Apiti Afahye da a edi kan no, asuafō no baa Yesu nkyen bebisaa no se, “Ehe na wopə se yekodi Twam Afahye no?” **18** Obuaa wən se, “Monkə kurow no mu nkohu əpanyin asiamasi nka nkyere no se, ‘Kyerəkyerəfo no se, Me bere abən, na wo fi na me ne n’asuafō no bedi Twam Afahye no.’” **19** Asuafō no dii nea əka kyereə wən no so, yee Twam Afahye aduan no. **20** Anwummere no na əne Dumien no te adidii. **21** Wəredidi no əkae se, “Mereka mo nokware, mo mu baako beyi me ama.” **22** Asəm yi maa wən were howee yiye, na wofii ase bisabisaa mmaako mmaako se, “Awurade, əyee me ana?” **23** Yesu buae se, “Nea əne me nsa da asanka baako mu no, əno na obeyi me ama. **24** Onipa Ba no rekə senea wəakyerəw afa ne ho de, nanso onipa a obeyi no ama no, nnue! Se wəanwo saa onipa no mpo a, anka eye.” **25** Yuda a obeyi no ama nso bisaa no se, “Kyerəkyerəfo, əyee me ana?” Yesu buaa no se, “Woaka.” **26** Bere a woredidi no. Yesu faa brodo, na ohyiraa so bubuu mu, de maa n’asuafō no kae se: “Munnye nni, eyi ne me nipaada.” **27** Na ofaa kuruwa no, na ədaa ase no, əde maa wən kae se, “Mo nyinaa monnom bi, **28** na eyi ne me mogya a əhye Apam Foforo no mu den, a wohwie gu ma nmipa bebree nya bənefakyə. **29** Mise mo se, merennom saa nsa yi bi bio da, de bekə akosi da a me ne mo benom bi bio wə m’Agya Ahenni no mu.” **30** Na wətoo dwom wiee no, wofii adi koo Ngo Bepəw no so. **31** Yesu ka kyereə wən se, “Anadwo yi, mo nyinaa beguan agya me. Na wəakyerəw se, “wəbeə oguanhwəfə no, na nguankuw no abə apete.” **32** Na se miwu sore a, medi mo kan ako Galilea.” **33** Petro buae se, “Se nnipa nyinaa beguan agya wo a, me de, merenguan nnya wo da.” **34** Yesu buae se, “Nokware mise wo se, ansa na akokə bəbən no, na woapa me mprensa!” **35** Petro pae mu kae se, “Mpo se etwa se me ne wo wu a, merempa wo da!” Asuafō no nyinaa nso kaa saa asem koro yi ara. **36** Yesu de wən koo baabi a wəfərə hə Getsemane. Woduu hə no, əka kyereə wən se, “Montena ha na merekə hə akəbə mpae.” **37** Əfaa Petro ne Sebedeo mma baanu no kaa ne ho, na ne were fii ase howee, na ne ho nso yeraw no. **38** Əka kyereə wən se, “Awerəhow ahye me kra so de kə owu mu. Montena ha na mo ne me nwən.” **39** Na əkəo n’anim kakra, de n’anim kobutuw fam bəo mpae se, “M’Agya, se ebetumi a, ma wonyi kuruwa yi mfi me so. Nanso nea wopə na enyə na enyə nea

mepe.” 40 Na ɔsan baa asuafo baasa no nkyen behuu se woadeda. ɔfrē Petro bisaa no se, “Petro, woantumi antena ase ne me anwen dɔnhwewer baako pe mpo? 41 Monwen na mommo mpaae, na moankɔ sɔhwé mu. Honhom no pe de, nanso ɔhonam no ye mmerew!” 42 ɔsan gyaw wɔn hɔ nea eto so abien kɔbɔɔ mpaae se, “M’Agya, se wɔrenyi kuruwa yi mfi me so, na nom ara na eṣe se menom a, nea wope nyɛ.” 43 ɔsan baa wɔn nkyen bio behuu won se woadeda efisɛ na won ani kum yiye. 44 ɔsan kɔo mpaebɔ a eto so abiesa so kɔbɔɔ mpaae kaa asem koro no ara. 45 ɔsan baa asuafo no nkyen bɛka kyereɛ wɔn se, “Afei de, monna na monhome. Nanso dɔn no adu. Wɔrebeyi Onipa Ba no ahye nneboneyɛfo nsa! 46 Monsore na yenk! Monhwe! Nea ɔreyi me ama no na ɔreba no!” 47 Ogu so rekasa no, Yuda a ɔyɛ asuafo dumien no mu baako ne dɔm a Yudafo mpanyin asoma wɔn a wokurakura afoa ne nkontimmaa baa hɔ. 48 Na Yuda aka akyereɛ wɔn se, “Nea mefew n’afono no ne onipa no; mokyere no” 49 Yuda baa Yesu nkyen bɛbam no kae se, “Me wura!” Na ofew n’afono. 50 Yesu ka kyereɛ no se, “Damfo, nea wobaa ha se worebeyɛ no, ye no ntɛm.” Ehɔ ara, wɔn a wone Yuda nam no kyereɛ Yesu. 51 Wɔn a wɔka Yesu ho no mu baako twee n’afoa de twaa ɔsɔfopanyin no akoa bi aso. 52 Yesu ka kyereɛ no se, “Fa w’afoa no to nea ɛda. Na wɔn a wɔtwe afoa no, afoa ano na wobewu. 53 Munnim se metumi aka akyere m’Agya na wasoma n’abɔfo mpempem aban tɛm so, na wɔabɛbɔ yɛn ho ban? 54 Nanso se meyeɛ saa a, ɛbeyɛ dɛn na nea Kyerewsem no ka se eṣe se esi wo eyi ho no bɛba mu?” 55 Bere no mu ara na Yesu bisaa dɔm a wɔbaa ne so no se, “Midi atuatewfo anim nti na mode afoa ne nkontimmaa aba me so se mode rebekyere me yi? Metenaa mo nkyen kyerekyereɛ wɔ hyiadan mu da biara, nso moansiw me kwan. 56 Nanso eyi nyinaa aba senea ɛbeyɛ a nea adiyifo no kae wɔ Kyerewsem mu no bɛba mu.” Saa bere no ara mu na asuafo no nyinaa guan gyaa no. 57 Afei dɔm a wɔkyereɛ Yesu no de no kɔo ɔsɔfopanyin Kaifafa anim, baabi a mmarakyerefo ne Yudafo mpanyin nyinaa ahyia hɔ. 58 Petro tew ne ho dii mni padom no akyi baa ɔsɔfopanyin no fi hɔ bi. ɔkɔtenaa asomfo a wɔwɔ hɔ no mu se ɔrehwɛ asem a ebesi. 59 Asɔfo mpanyin ne Yudafo asennifo akunini nyinaa hyiia wɔ hɔ hwehweɛ se wobenya nnansefo bi a wobedi adansekurum ato Yesu so, na wɔagyina so abu no kumfɔ. 60 Nnipa bebree bedii adanse, nanso wohuu se

wɔredi adansekurumu, efisɛ na wɔn nsem a wɔka no nyinaa bɔ abira. Akyiri no, nnipa baanu bi ba bɛkae 61 se, “Saa onipa yi kae se, ‘Metumi abubu Onyankopɔn asoredan na masi no nnansa!’” 62 ɔsɔfopanyin no sore bisaa Yesu se, “Dɛn na wowo ka? Wokaa saa anaase woanka saa?” 63 Nanso Yesu ammuu no. ɔsɔfopanyin no ka kyereɛ no se, “Meka Onyankopɔn teasefo no se, se wone Agyenkwa no, Onyankopɔn Ba no a, ka kyere yɛn!” 64 Yesu ka kyereɛ no se, “Yiw, woaka. Na mereka kyere mo nyinaa: Efi nnɛ mubehu Onipa Ba no se mete Onyankopɔn nifa na ɔnam omununkum mu resan aba.” 65 ɔsɔfopanyin no sunsuan n’atade mu teɛɛ mu se, “Abususem! Nnansefo bɛn na wɔn ho hia yɛn bio? Mo nyinaa ate abususem a ɔkae no! 66 Asem bɛn na mowɔ ka?” Wɔn nyinaa teɛɛ mu se, “ɔsɛ ouw!” 67 Afei wɔtee ntasu guu n’ani so. Ebinom bobɔɔ no akuturuku na ebinom nso bobɔɔ no asotore 68 kae se, “Wone Agyenkwa no! Kyere yɛn nea ɔbɔɔ wo?” 69 Saa bere no na Petro te adiwo. Abaawa bi baa ne nkyen bɛka kyereɛ no se, “Wo nso, na wo ne Yesu na ɛnam. Mo nyinaa mufi Galilea.” 70 Nanso Petro san se, “Minnim nea woreka yi ho hwee.” 71 Akyiri no, abaawa foforo bi hyiia no wo ɔpon bi ano ka kyereɛ wɔn a ɔne wɔn gyina hɔ no se, “Na saa ɔbarima yi ne Yesu Nasareni no na ɛnam.” 72 Petro de ntam san bio se, “Minnim saa onipa a moreka ne ho asem no.” 73 Ekyee kakra no, mmarima a wogyina hɔ no bi bɛka kyereɛ Petro se, “Yenim se woyɛ n’asuafo no mu baako, na wo kasa nso da wo adi se woyɛ Galileani.” 74 Petro fii ase dii nsew, kekaa ntam se, “Minnim onipa no!” Amono mu hɔ ara na akoko bɔnee. 75 Ehɔ na Petro kaee asem a Yesu ka kyereɛ no se, “Akoko remmon na woapa me mprensa” no. Na ofii adi kosui.

27 Ade kyee no, asɔfo mpanyin ne Yudafo mpanyin kɔo agyina, hwehweɛ ɔkwan a wɔbɛfa so ama wɔakum Yesu. 2 Afei wɔde nkɔnsɔnkɔnsɔn guu Yesu, de no baa Pilato a ɔyɛ Roma amrado no anim. 3 Saa bere no ara mu na Yuda a oyii Yesu mae no huu se wɔabu Yesu kumfɔ no, onuu ne ho yiye. Enti ɔsan de sika a ogye fii asɔfo mpanyin ne Yudafo mpanyin no nkyen no bresɛ wɔn kae se, 4 “Mayɛ bɔne, efisɛ mayi onipa a ɔnyɛɛ bɔne biara no ama.” Wɔn nso kae se, “ɛmfa yɛn ho. ɛyɛ wo ara w’asɛm.” 5 ɔtow sika no guu asoredan no mu, fii hɔ kɔsen ne ho. 6 Asɔfo mpanyin no sesaw sika no kae se, “Yerentumi mfa saa sika yi mfra yɛn tow a yɛagye mu. Efisɛ yɛn mmara mma ho kwan se yebegye sika a wɔde abɔ awudi ho paa.”

7 Wodwinnwen ho sii gyinae se, wode sika no beto asase bi a wotu dote wo mu de nwen nkuku, na wode eh aye amusie ama ahoho a wobewu wo Yerusalem no. 8 Enti na woda so fré saa asase no se, "Mogya Asase" de besi nne yi. 9 Eyi maa nea Odiyifo Yeremia kae se, "Wogye dweté mpow aduasa, bo a Israelfo sese huu se efata, 10 na wofii mu tøø asase fii anwemfo nkyen, senea Awurade hyee me" no baa mu. 11 Afei wode Yesu begyinaa Pilato a oye Roma amrado no anim. Obisaa Yesu se, "Wone Yudafo Hene no ana?" Yesu buae se, "Wo na woaka." 12 Nanso bere a asøfo mpanyin ne Yudafo mpanyin reka nsem gu Yesu so no, wankasa. 13 Pilato bisaa no se, "Wonte nea wureka no ana?" 14 Nanso Yesu anka hwee ma eyee amrado no nwonwa. 15 Na eyee amrado no amanne se afe biara Twam Afahye mu no, ogyaa odeduani baako a øman no pe se wogya no. 16 Saa afe no mu, na onipa bønefo bi a wofre no Baraba nso da afiase. 17 Anopa no a nnipadøm no hyiaa wo Pilato ahemfi anim ho no, Pilato bisaa wøn se, "Hena na mope se migyaa no ma mo, Baraba anaa Yesu, mo Agyenkwa no?" 18 Na onim pefee se Yudafo mpanyin no de øtan na akyere Yesu efise na wagye din. 19 Pilato gu so redi Yesu asem no, ne yere soma ma wøbøka kyere se, "Gyaa onipa trenee no na ønkø ne baabi efise anadwo yi, mesoo ne ho dae a eyee hu yiye maa me ho yeraw me." 20 Nanso asøfo mpanyin ne Yudafo mpanyin kasa kyere dom no se, wommisa na wonnyaa Baraba mma wøn na wonkum Yesu. 21 Enti amrado no san bisaa wøn se, "Nnipa baanu yi mu hena na mope se migyaa no ma mo?" Na dom no bo gyee so se, "Baraba!" 22 Pilato bisaa wøn bio se, "Se saa de a, øno de, den na menyé Yesu, mo Agyenkwa no?" Wøn nyinaa bo gyee so bio se, "Bo no asennua mu!" 23 Pilato bisaa wøn se, "Aden nti? Bøne ben na waye?" Nanso wøkø so bo gyee so ara se, "Bo no asennua mu!" 24 Pilato huu se øye asem no ho hwee a ønye ye na basabasayé reba no, øma wøsaw nsu guu ade mu bøe no ma øhohoroo ne nsu wø dom no anim kae se, "Minni saa onipa trenee yi mogya ho fø. Nea øbeba biara no ye mo asem!" 25 Nnipadøm no san bo gyee so bio se, "Ne mogya mmege yøn ne yøn mma ti so." 26 Afei Pilato yii Baraba fii afiase ho de no maa wøn. Øbøa Yesu mmaa, na øde no maa Roma asraafø no se wømfø no nkøbø no asennua mu. 27 Asraafø no de Yesu køø amrado aban mu ho, na wøfrøe asraafø dom baa ho. 28 Woyii Yesu atade a na ehye no no de batakari køkø bi

hyee no, 29 na wode nsø atenten nwenee kyew hyee no, na wode dua bi hyee ne nsa nifa se ahempema, na wobubuu nkotodwe wo n'anim fii ase bo gyee so, dii ne ho few se, "Yudafo Hene, wo nkwa so." 30 Wøtetee ntasu guu ne so na wogye dua no fii ne nsam de paa n'apampam ntoaatoaso. 31 Wodii ne ho few wiei no, wøwørøw batakari køkø a wode hyee no no, de n'ankasa atade no san hyee no. Afei wode no køø se wørekøbø no asennua mu. 32 Bere a wode no rekø faako a wøbø asennua mu ho no, wohyiaa øbarima bi a wøfre no Simon a ofi Kirene a øwo Abibirim. Wøhyee no ma øsoaa Yesu asennua no bi. 33 Wøde Yesu køø baabi a wofre ho Golgota a ne nkyerøe ne "Nitiri So." 34 Ehø na asraafø no maa no nsa nwenweenwen bi se ønnom. Yesu kaa n'ano no, wannom. 35 Afei wøbø no asennua mu no, wøbø n'atade no so ntonto kyekye fae. 36 Wøn nyinaa tenatena ase wen no. 37 Wøkyerøw nsem a woka guu ne so no bi fam n'atifi se, "YESU, YUDAFO HENE NO NI." 38 Wøbø awudifo baanu bi asennua mu kaa Yesu ho. Na øbaako øen ne nifa so na øbaako nso den ne benkum so. 39 Nnipa a wotwaa mu wø ho no nyinaa wosow wøn ti, yeyaw no 40 se, "Wo na wuse se wubetumi abubu asøredan na wode nnansa asi no, gye wo ho! Se woye Onyankopøn Ba ampa ara a, øno de sian fi asennua no so si fam ma yenhwe!" 41 Saa ara nso na asøfo mpanyin ne Yudafo mpanyin bedii ne ho few se, 42 "Ogye afoforo, nanso ontumi nnye ne ho! Se wone Israelfo hene no ampa ara a, sian fi asennua no so si fam, na yennye wo nni. 43 Øde ne ho too Onyankopøn so. Afei ma Onyankopøn nnye no! Waka nso se, 'Meyø Onyankopøn Ba.'" 44 Awudifo bi a wøbø wøne no asennua mu no nso yeyaw no saa ara. 45 Bere a wøbø Yesu asennua mu no, sum duruu asase so mmaa nyinaa fi owigyinae køpem nnønabiesa. 46 Ebøye nnønabiesa bere mu no, Yesu teesø mu dennen se, "Eli, Eli, lama sabaktani?" Ase kyere se, "Me Nyankopøn, me Nyankopøn, aden nti na woagyaw me?" 47 Wøn a wogyna ho no bi teesø no wøkae se, "Ørefre Elia." 48 Mpofirim, wøn mu baako tuu mmirika køfaa sapøw bi de bøø nsa nwenweenwen bi mu de tuaa dua bi so de bøe Yesu se ønnom. 49 Nanso nnipa no nkae no kae se, "Gyaa no na yenhwe se Elia beøa abegye no ana." 50 Na Yesu teesø mu dennen bio no, ogyaa ne honhom mu wui. 51 Ehø ara, ntama a etwa asøredan no mu no mu suanee abien fi soro kosii fam. Asase wosowee. Abotan paapaaee. 52 Nna so buebue maa atreneefø a wøawuu

nyannyaee. **53** Yesu wusore akyi no, wopuepue fii wɔn nna mu kɔɔ Yerusalem, koyii wɔn ho adi kyereɛ nnipa bebree. **54** Asraafo a wɔwɔ hɔ no huu asase wosow ne nsem a esisii wɔ hɔ no, wɔn koma tuu yiye ma wɔkae se, “Ampa ara, onipa yi ye Onyankopɔn Ba.” **55** Saa bere no na mmea bebree a Yesu ho do nti, wodii n’akyi fii Galilea no gyinagyina akyiri baabi rehwe nea ɛrekɔ so. **56** Mmea no bi ne Maria Magdalene ne Maria a ɔyɛ Yakobo ne Yosef na. Na Sebedeo mmabarima no na nso ka ho. **57** Eduu anwummere no, osikani bi a wɔfre no Yosef a ofi Arimatea a na ɔyɛ Yesu suani no, **58** kɔɔ Pilato hɔ kɔsre ma wɔde Yesu amu no maa no. **59** Yosef faa amu no de nwera kyekyere ho, **60** na ode no kɔtoo ɔno ankasa ne boda foforo bi a watwa mu, pirew obo kɛse bi hinii ano, ansa na oregyaw hɔ ako. **61** Maria Magdalene ne Maria baako no de, na wɔte nkyen baabi rewɛn ɔboda no. **62** Ade kyee a ɔyɛ da a edi Twam Afahye no ahosiesie akyi no, asofo mpanyin ne Farisifo no kɔɔ Pilato nkyen, **63** kɔka kyereɛ no se, “Owura, otorofo no kaa bere bi se, ‘Nnansa akyi no mesore.’” **64** Eyi nti ma yɛn kwan na yɛnkɔwɛn da no ano nkosi nnansa, senea ebɛye a n’asuafo no ntwa wɔn ho nkowia amu no mma no dawuru se wasore afi awufo mu. Na se ɛkɔba saa de a anka akyiri no nnaadaa bɛsen kan de no.” **65** Pilato ka kyereɛ wɔn se, “Momfa awɛmfo. Momma wɔnkɔwɛn.” **66** Enti wɔkɔtetaree ɔboda no ano, maa awɛmfo kɔwɛn hɔ.

28 Homeda no akyi Memeneda ahemadakye, Maria Magdalene ne Maria baako no kɔɔ ɔda no so. **2** Asase wosow denneennen, na Awurade bɔfo sian fii ɔsoro ba bepirew ɔbo no fii ɔda no ano, na ɔtenaa so. **3** N’anim hyerɛn te se kanea na n’atade yɛ fitaa te se nwera. **4** Awɛmfo no huu no no, ehu maa wɔn ho popoe, na wɔhwehwee ase, dan se awufo. **5** ɔbɔfo no ka kyereɛ mmea no se, “Munnsuro! Minim se morehwehwe Yesu a wɔbɔo no asennua mu no, **6** nanso onni ha. Wasore kɔ senea ɔkae no. Mommra mmehwe nea na ɔda hɔ no. **7** Afei monkɔ ntɛm nkɔka nkyere n’asuafo no se, ‘Wasore afi awufo mu, na ɔredi mo anim kan ako Galilea akohyia mo wɔ hɔ.’ Eyi ne nkra a mewo de ma mo.” **8** Mmea no de ehu ne anigye a adi afra tutuu mmirika fii ɔda no so se, wɔrekɔhwehwe asuafo no aka ɔbɔfo no nkra no akyere wɔn. **9** Wɔrekɔ no, preko pe, Yesu begyinaa wɔn anim. Okyiaa wɔn se, “Asomdwoe nka mo.” Wobuu no nkotodwe, som no. **10** Afei Yesu ka kyereɛ wɔn se, “Munnsuro! Monkɔ nkɔka nkyere me nuanom no se

wɔnkɔ Galilea nkohyia me wɔ hɔ.” **11** Bere a mmea no rekɔ kurow no mu no, awɛmfo a wɔwɔn ɔda no mu bi kɔɔ asofo mpanyin no nkyen kɔkaa nea asi no nyinaa kyereɛ wɔn. **12** Yudafo mpanyin no nyinaa hyiae, na wosii no gyinae se, wɔbɛma awɛmfo no sika aka akyere wɔn **13** se, “Monka se, ‘Anadwo a yɛdae no na n’asuafo no ba bewiaa amu no kɔe.’” **14** Wɔhyɛɛ awɛmfo no bɔ se, “Se eba se amrado te ɛho asem a, yebedi mo adanse senea ebɛye a, ɔrenyɛ mo hwee.” **15** Eyi nti awɛmfo no gyee sika no kɔyɛɛ senea wɔka kyereɛ wɔn se wɔnyɛ no. Asem a wɔkae no trew faa Yudafo no mu nyinaa na wogye dii de besi nne. **16** Afei asuafo dubaako no sii mu kɔɔ Galilea bepɔw a Yesu kae se wɔnkɔ so no so. **17** ɛho na wohuu no, kotow, sɔree no. Nanso na won mu bi nnye nni ara. **18** Yesu ka kyereɛ n’asuafo no se, “Wɔde ɔsoro ne asase so tumi nyinaa ama me. **19** Enti monkɔ nkɔyɛ amanaman nyinaa m’asuafo. Mommo wɔn asu nhye Agya, ɔba ne Honhom Kronkron din mu, **20** na monkyerɛkyere wɔn se, wonni nea mahye mo no nyinaa so. Na me ne mo wɔ hɔ nna nyinaa de bɛkɔ akosi wiase awie.” (aiɔn g165)

Marko

1 Asempha a efa Yesu Kristo, Onyankopon Ba no ho no mfiase ni. **2** Woakyerew wa Odiyifo Yesaia nhoma no mu se, “Mësoma me bëfo adi w’anim kan. Òno na obesiesie okwan ama wo.” **3** “Obi nne retee mu w’o sare so, ‘Munsiesie òkwan mma Awurade, mommo akwan a etee mma no.’” **4** Enti Yohane ba bebëo asu w’o sare so, okaa adwensakra asubë a ema bñefakyë ho asem. **5** Nnipa fifi Yerusalem ne Yudea nkurow nyinaa so kohuu Yohane tiee no. Na wòkaa w’o bñene kyereë no no, òbëo w’o asu w’o Asubonten Yordan mu. **6** Na Yohane hyë atade a w’o yoma nwi na apam a aboa nhoma abëso nso b’o mu. Na n’aduan yë mmoadabi ne ewo. **7** Òrekyerekyerë no, òkae se, “Èrenkyë koraa, obi bëba a òwò tumi sen me, a ne mpaboa hama mpo, mense se mekotow na masan. **8** Me de, mede nsu na ebë mo asu, na òno de, òde Honhom Kronkron na ebëbë mo asu!” **9** Saa bere no mu na Yesu fi Nasaret a òwò Galileaman mu ba maa Yohane b’o no asu w’o Asubonten Yordan mu. **10** Yesu fii asu no mu sii konkòk so ara pe, ohuu se òsoro abue, na Honhom Kronkron resian se aborònama aba ne so. **11** Na nne bi fi òsoro kae se, “Wone me Doba a woso m’ani.” **12** Ehò ara, Honhom Kronkron de Yesu k’o sare so. **13** Òtenaa h’o adaduanan a na wuram mmoa na eka ne ho. Ehò na əbonsam s’o no hw’ee. Akyiri no, abofo ba besom no. **14** Òhene Herode kyeree Yohane akyi no, Yesu k’o Galilea k’kkaa asempha no w’o h’o. **15** Òkae se, “Bere no awie du! Onyankopon ahenni no aben. Monsakra mo adwene na munnye asempha no nni!” **16** Da bi a Yesu nam Galilea mpoano no, ohuu Simon ne ne nua Andrea se woregu asau. **17** Yesu frëe w’o se, “Mummedi m’akyi! Na mema mo aye nnipayifo.” **18** Ehò ara, wogyaw w’o asau no guu h’o kodii n’akyi. **19** Òk’o n’anim kakra no, ohuu Sebedeo mma baanu a w’ofre obaako Yohane, na obaako nso de Yakobo, se wòte òkorow mu reye w’o asau ho adwuma. **20** Òfrëe won nso se wommedi n’akyi. Ntem ara na wogyaw won agya Sebedeo ne n’apaafò h’o w’o òkorow no mu bedii n’akyi. **21** Yesu ne n’akyidifo yi beduu Kapernaum. Na Homeda duu no, òk’o asòredan mu k’kkaa asempha no. **22** Nnipa no tee asem no maa w’o dwiriw w’o, efise òkasaa te se obi a òwò tumi, na mmom wankasa se Kyerewsem no akyerekyerëfo no. **23** Amonu mu h’o ara na əbarima bi a òwò w’o hyiadan no mu h’o a òwò honhommone teeë mu se, **24** “D’èn na wo Nasareni

Yesu ne yen w’o yë? Woaba se worebesee yen ana? Minim wo se wona Onyankopon Ba Kronkron no!” **25** Yesu teeëë honhommone no se, “Mua w’ano! Fi ne mu k’o!” **26** Honhommone no wosow saa əbarima no na òteëëë mu dennen maa ne tu k’oë. **27** Nnipa no nyinaa ho dwiriw w’o ma wobisabisaa w’o ho w’o ho se. “Nkyerékyerë foforo ben ni? Ahonhommone mpo tie ne nne!” **28** Saa anwonwade a òyee yi ho nsem t’rew faa Galileaman mu nyinaa. **29** Wofii hyiadan no mu no, w’oéne Yakobo ne Yohane k’o Simon ne Andrea fi. **30** Na Simon asebea da mpa so a atiridii akyere no, na wòkaa ne ho asem kyereë Yesu. **31** Yesu k’o faako a òda h’o kosoo ne nsa ma òsore tenaa ase. Ehò ara na atiridii no tu fii ne so ma ofii ase tw’ën w’o. **32** Eduu anwummere no, nnipa no de ayarefo ne w’o a w’o ahonhommone b’rëe Yesu se ònsa w’o yare. **33** Kurow mu no nyinaa b’eoaa w’o ho ano w’o ofi no abobow ano, **34** na Yesu saa ayarefo bebree yare. Otuu ahonhommone bebree nso. Nanso, wamma ahonhommone no ankasa, efise, na wonim no. **35** Ahemadakyé a na anim nteteweë no, Yesu sore fii fie h’o k’o baabi a ehò yë dinn, k’kbaa mpaë w’o h’o. **36** Simon ne w’o a wòka ne ho fii adi kohwehwëe no, **37** na wohuu no no, wòteëë mu kae se, “Nnipa bebree rehwehwë wo!” **38** Òka kyereë w’o se, “Èsé se yek’o nkurow a aka no so, na mek’o m’asem kyereë w’o, efise, eno nti na mebae.” **39** Enti, òk’o Galileaman mu baabiara k’kkaa asempha no w’o asòredan mu, tuu ahonhommone bebree nso. **40** Òkwatani bi bekotow no s’ree no se, “Sé eyé wo p’ë a, wubetumi ama me ho afi.” **41** Yesu huu òkwatani no mm’obë, enti òde ne nsa kaa no kae se, “Mepe! Wo ho m’bë!” **42** Amonu mu h’o ara, ne ho fi maa ne ho t’o no! **43** Yesu b’o n’ano denneennen se, **44** “Nka saa asem yi nkyerë obiara, na mmom fa wo ho k’kyerë òs’o. Se woreko a fa w’af’oreb’o a Mose ahyë se akwatafo a woasa won yare mfa nka w’o n’ka no ka wo ho k’o senea eb’ema obiara ahu se wo ho ato wo.” **45** Nanso òrek’o no nyinaa, na òde nteteeëmu reb’o n’ayaresa no ho dawuru. Esiane eyi nti se Yesu k’o baabiara a, nnipad’om betwa ne ho hyia. Eno nti na baabiara a əbek’o no onnyi ne ho adi. Enti òtenaa sare so h’o maa nnipa bebree baa ne nkyerë.

2 Nna bi akyi no, Yesu k’o Kapernaum bio. Oduu h’o no nnipa pii tee se waba h’o. **2** Ankye na nnipa bebree behyeë ofi a na òwò mu no mu ma t’o. Òkaa asempha no kyereë w’o. **3** Mmarima baanan bi de obubuafò bi a w’o no baa h’o. **4** Esiane se na wontumi

mfā nnipadōm no mu nkō Yesu nkyēn no nti, wōforoo ḋan a Yesu wō mu no, kotuu tokuru wō atifi. Wōde obubuafo a ḋa ne kētē so no faa mu, gyaagyaa no breoo de no kātoo Yesu anim. 5 Yesu huu wōn gyidi a wōwō wo ne mu no, ḋa kyerēe ḋyarefo no se, “Jba, wōde wo bōne akyē wo!” 6 Kyerewsem no akyerēkyerēfo a wōwō hō no tee nea Yesu kae no, wōdwenee wō wōn tirim 7 se, “Asem bēn na ḋreka yi! Abususem na ḋreka yi! Osusuw se eyē Onyankopon? Onyankopon nko na otumi de bōne kye.” 8 Mpofirim na Yesu huu wōn adwene ma obisaa wōn se, “Adēn na moma asem a mekae yi haw mo? 9 Nea ewō he na eyē mmerew: se wōbēka akyerē obubuafo yi se, ‘Wōde wo bōne akyē wo,’ anaa wōbēka se, ‘Sōre, fa wo kētē na nantew?’ 10 Nanso sēneā ḋbēye na mubehu se Onipa Ba no wō tumi wō asase so se ḋde bōne kye,” Enti ḋka kyerēe obubuafo no se, 11 “Mise wo se, sōre gyina hō, fa wo kētē, na kō fie.” 12 Obubuafo yi sōre bobōw ne kētē, na ḋde anigye ne ahosepew faa nnipadōm no mu kōe. Nnipa no ho dwiriw wōn ma wōkamfoo Onyankopon se, “Yenhuu eyi bi da!” 13 Yesu san kōo mpoano hō bio, na ḋkaa asem̄pa no kyerēe nnipakuw a wōahyia wō hō no. 14 Bere a ḋnam mpoano hō no, ohuu Alfeo ba Lewi se ḋte atowgyei. ḋka kyerēe no se, “Di m’akyi.” Na Lewi sōre dii n’akyi. 15 Saa anadwofa no, Lewi too pon, too nsa free ne mfefō towgyefo ne nnebōneyefo bi se wōmmra na ḋne wōn ne Yesu ne n’asuafō no nti nsa nnidi. Nnipa a wodii Yesu akyi no bi te se Lewi ara pe. 16 Farisifo no huu se ḋne nnebōneyefo ne towgyefo ato nsa redidi no, wobisaa n’asuafō no se, “Adēn nti na ḋne towgyefo ne nnebōneyefo to nsa didi?” 17 Yesu tee nea wōkae no, obuaa wōn se, “Wōn a wōwō ahōoden no, ḋyaresafo ho nhia wōn, na wōn a wōyare no na ḋyaresafo ho hia wōn. Mamma se merebēka akyerē atreneefo se wonsakra wōn adwene na mmom, mnebōneyefo.” 18 Da bi a Osuboni Yohane akyidifo ne Farisifo no redi mmuada no, nnipa bi kō Yesu nkyēn kobisaa no se, “Adēn nti na Yohane ne Farisifo no akyidifo di mmuada na w’akyidifo de, wonni mmuada?” 19 Yesu nso bisaa wōn se, “Moahu ayeforokunu nnamfo a wōbēka ayeforo ase a wōbēka se, wōredi mmuada nti wōrennidi ana? Mmere dodow a wōne ayeforokunu no nam no de, wōrenni mmuada da. 20 Na da bi bēba a, wōbēka ayeforokunu no afi wōn nkyēn. Saa bere no na wobedi mmuada. 21 “Ete se wōde ntama foforo atare ntama dedaw mu. Den na eba? Ntaremu no betew

ntama dedaw no mu, na ayi afi mu, na ama tokuru a eda hō no aso asen kan de no. 22 Munim se wōmfa nsa foforo ngu aboa nhoma nkotoku dedaw mu. Anyē saa a, ḋbēpae. Nsa no behwie agu, na nkotoku a nsa no wō mu no nso bēpaapae. Ese se wōde nsa foforo gu nkotoku foforo mu.” 23 Homeda bi a Yesu ne n’asuafō nam aburowfuw bi mu no, asuafō no pempan aburow no bi wee. 24 Farisifo no bi ka kyerēe Yesu se, “Hwē, aden na wōreye nea etia mmara Homeda?” 25 Yesu nso bisaa wōn se, “Monnkenkan nea ḋhene Dawid yee, bere a ḋkōm dee ḋne wōn a na wōka ne ho no, 26 ne sēneā ḋkō Onyankopon fi wō ḋsōfopanyin Abiatar bere so, na ḋne wōn a wōka ne ho kodii brodo a wōde abō afōre ama Onyankopon no, a obiara nni ho kwan se odi, gye asōfō nko ara no pe? Na eno nso tia mmara. 27 “Onipa nti na wōyē Homeda, na enyē Homeda nti na wōbōo onipa. 28 Enti Onipa Ba no yē Homeda so wura mpo!”

3 Yesu baa Kapernaum no, ḋkō hyiadan mu bio.

Oduu hō no, ohuu ḋbarima bi a ne nsa baako awu. 2 Na saa da no yē Homeda enti na Yesu atamfo no retetew no ahwe se ḋbēsa ḋbarima no yare ana. Na wōabō wōn tirim se, se ḋsa no yare a wōbēkyere no! 3 Yesu ka kyerēe ḋbarima no se ommegyina nnipa no anim. 4 ḋan ne ho kyerēe n’atamfo no bisaa wōn se, “Eye se obi yē papa Homeda? Anaase eyē da a wōde yē bōne? ḋyē da a wōde gye nkwa anaa wōma obi nkwa hwere no” Nanso wōammua no. 5 ḋde abufuw hwēe wōn hyiae. ḋhaw no se wonni ahummōbō mma nnipa enti ḋka kyerēe ḋbarima no se, “Tee wo nsa no mu.” ḋtees mu na amono mu hō ara, ne nsa no yē yiye. 6 Farisifo no kohyiaa Herodefo no ne wōn susu ḋkwan a wōbēfa so akum Yesu no ho. 7 Yesu ne n’asuafō no fii hō kōo mpoano. Nnipadōm fifi Galilea, Yudea, Yerusalem, 8 Idumea, Asubōnten Yordan agya, Tiro ne Sidon fam nyinaa, tu dii Yesu akyi. Efise na n’awonwade a ḋyē no atrew mmaa nyinaa enti na ebinom pe se wōbēhwē no. 9 ḋka kyerēe n’asuafō no se, wōmpe ḋkorow bi nsi nkyēn baabi, na se nnipadōm no kyere ne so wō mpoano hō a, watena mu akō. 10 Da no, na wasa nyarewa bebree a ne saa nti na ayarefo no ba ara na wōreba a wōpē se wōde wōn nsa ka n’atade. 11 Bere biara a wōn a wōwō ahonhommōne no bi behu no no, wotwa hwe fam, wosow biribiri, ka se, “Wōyē Onyankopon Ba.” 12 Nanso ḋbōo wōn ano se, wōnkyerē onipa ko a ḋyē. 13 Yeau kōo bēpōw so na ḋfēe wōn a wayi wōn no baa ne nkyēn. 14 Oyii wōn mu dumien a

daa wōne no benantew, na wōakōka asem̄pa no, **15** na wōatu ahonhommōne nso. **16** Dumien a oyii wōn no din ni: Simon, a ḥtoo no din foforo Petro. **17** Sebedeo mma Yakobo ne Yohane, a ḥtoo wōn din Boanerges, a ase ne “aprannaa mma”. **18** Wōn a wōka ho nso ni: Andrea, Filipo, Bartolomeo, Mateo, Toma, Alfeo ba Yakobo, Tadeo ne Simon əmanyefo, **19** na Yuda Iskariot a oyii no mae no. **20** Əsan baa ofi a ḥte mu no mu no, nnipakuw bi san baa ne so bio. Ankye koraa na ho nyinaa yee ma a onnya kwan koraa nnidi. **21** Ne fifo tee asem a aba no, wōkō hō se wōrekōfa no aks wōn fi efise wōkae se, “Ne ti mu ka no.” **22** Kyerewsem̄ no akyerəkyerefo a wofi Yerusalem bae no kae se, “Beelsebul a oyε ahonhommōne panyin no afa no, na ənam saa turni no so na otu ahonhommōne no.” **23** Yesu freee won kasa kyerees won abebu mu se, “Ebeyε den na Satan betumi atu Satan? **24** Ahenni biara a eñe ne ho di asi no begu. **25** Saa ara na ofi biara a eñe ne ho di asi no nnyina ara ne no. **26** Na se Satan twa ne ho ne ne ho di asi a, ebeyε den na watumi adi nkonom? Obedi nkogu. **27** Obiara ntumi nkə əhoodenfo fi nkəfa ne nneem̄a kwa, agye se, onii no di kan kyekyere əhoodenfo no, ansa na watumi afa ne nneem̄a. **28** Mereka akyere mo se, bōne a onipa aye biara no, wotumi de kyε no, na mpo obi ka abususem̄ tia me a, wotumi de kyε no; **29** nanso nea əka abususem̄ tia Honhom Kronkron no de, wōremfa nkye no da. Eye bōne a ərempepa da.” (aiōn g165, aiōnios g166) **30** Əkaa saa asem̄ yi efise na woka se, “Əwa honhommōne.” **31** Ogu so rekyerəkyere no, ne na ne ne nuanom begyinaa nnipadōm no mu baabi somaa obi se, ənkōfre no mmra, na wōne no nkasa. **32** Saa bere no na nnipadōm no atwa ne ho ahyia. Nnipa no ka kyerees Yesu se, “Wo na ne wo nuanom gyina afikyiri hō pe se wōne wo kasa.” **33** Yesu bisaas wōn se, “Hena ne me na? Hefo ne me nuanom?” **34** Əhwεe nnipadōm no hyia kae se, “Eyinom ne me na ne me nuanom! **35** Obiara a əbeyε Onyankopon apede no, ono ne me nuabarima ne me nuabea ne me na.”

4 Bere a ogu so rekyerəkyere no, nnipadōm san betwaa ne ho hyiaa wō mpoano hō. Eyi nti əkotenaas əkorow mu toaa ne kyerəkyere no so. **2** Na senea oyε daa no, ənam mmebu so kyerees wōn nneem̄a bebre se: **3** “Muntie! Okuafō bi kōo n’afum koguu aba. Ogu so regu aba no, **4** Ogu so regu aba no, aba no bi guu kwankyen maa nnomaa besosōw ne nyinaa dii. **5** Ebi nso koguu əbotan a dōte a əwō so no nnōoso so. **6**

Ankye na efifii, nanso esiane se dōte a əwō əbotan no so no nnōoso no nti owia bōo so, na ne nyinaa hyewee. **7** Aba no bi nso guu nsōe mu maa nsōe no kyekyeree no nti antumi ansow aba. **8** Aba no bi nso guu asase pa mu maa bi nyin sow mmōho aduasa, ebi aduosia, na afoforo nso mmōho əha.” **9** Na Yesu kae se, “Nea əwō aso no ntie!” **10** Akyiri no a əkaa əne dumien no ne asuafo afoforo bi no, wobisaa no se, “Asem a wokae no ase ne den?” **11** Obuua won se, “Mo de, wōada Onyankopon Ahenni ho ahintasem̄ adi akyere mo. Nanso afoforo de, wōka no abebu mu na əkyere wōn. **12** Esiane saa nti, “Wohu na wōte, nanso wōrente nea wōte no ase, na wōrennan mma Onyankopon nkye, na wōremfa wōn bōne nso nkye wōn.” **13** “Na se moante saa bε yi ase a, ebeyε den na moate mme ahorow a merebebu no ase? **14** Okuafō no asem̄ no. **15** Aba a eguu kwankyen no gyina hō ma wōn a wōte Onyankopon asem̄, nanso se wōte asem̄ no a ntēm̄ ara na əbōnsam ba wōn nkye ma wōn were fi nea wōate no nyinaa. **16** Aba a eguu əbotan so no gyina hō ma nnipa a wōde anigye tie asem̄ no. **17** Nanso wōte se aba a afifi foforo a ne ntin nkə fam. Mfiase no wōkō so fefefef, nanso se əba se asem̄ no nti ətaa anaa amanehunu bi to wōn pe a na wōapa abaw. **18** Aba a eguu nsōe mu no nso gyina hō ma nnipa a wōte asem̄ no, **19** nanso ənkye koraa na wiase yi mu əfefede ne ahonyade ne əbra yi mu dadwen, nnaadaa ne nneem̄a bi ho akonno abeheyε wōn koma mu. Eyi nti asem̄ no ntumi nsow aba biara. (aiōn g165) **20** Nnipa no bi te se aba a wogu wō asase pa mu, wōte asem̄ no, wogye, na wosow aba— bi mmōho aduasa, bi nso sow aduosia, na afoforo nso sow əha.” **21** Afei Yesu bisaas wōn se, “Moahu obi a əsə kanea na əde hyε mpa ase, anaase əde ahina butuw so? Mmom mommfa nsi ne dua so ana? **22** Wōbeda nea ahintaw biara no adi, na nea wōakata so biara no wōde bepue gua. **23** Nea əwō aso a obetie no, ma ontie! **24** “Momfa asem̄ a mote no nyε adwuma. Wōde mo susukuruwa besusuw ama mo, na ama aboro so mpo. **25** Nea əwō no, wōbēma no bi aka ho; nea onni no, kakraa bi a əwō no mpo, wobegye afi ne nsam.” **26** Əkaa bio se, “Senea Onyankopon Ahenni no te ni: Okuafō bi gu aba wō asase bi so. **27** Awia ne anadwo, se əda o, se onyan o, aba no fifi a onnim senea εyεe a enyinii. **28** Asase no ankasa bo n’aduan, dua no na edi kan, afei eti mepesee na abo ama aba no anyin. **29** Se aba no nyin wie a, okuafō no fa ne dade kotwa, efise otwa bere adu.” **30** Əsan

kae se, "Den ho na yede Ḍsoro Ahenni no bēto, anaa mmebusēm bēn na yede békyerékyerē mu? **31** Ete se onyaa aba, a εyε ketewaa wō aba a wodua nyinaa mu. **32** Na se wodua a enyin yε kεse sen nnua a aka no nyinaa, eyiyi mman akεse ma wim nnomaa besisi ne nwini mu." **33** Mmebu a etete se eyinom na Yesu de kaa asem no kyereε wōn, senea wobetumi ate ase. **34** Ḍnam mmebu so na okasa kyereε wōn a wobetiee no no nyinaa, na se eka one n'asuafō no nko a, okyers wōn ne nyinaa ase. **35** Eduu anwummere no, Yesu ka kyereε n'asuafō no se, "Momma yentwa nko asuogya nohō." **36** Ḍkaa saa no, wogyaw nnipadōm no hō na one won kōe a akorow afoforo di wōn akyi. **37** Preko pε, ahum kεse bi tu maa asorōkye bu békataa Ḍkorow no so ma εyεε se εremem. **38** Saa bere no, na Yesu wō Ḍkorow no to de ne ti ato sumii so ada. Asuafō no de ahopopo ne nteetee mu konyan no kae se, "Kyerékyerēfo, yereye amem yi εmfā wo ho?" **39** Ḍsore teetee mframa no ka kyereε po no se, "Yε komml!" Mframa no gyae, na po no yεε komml! **40** Yesu bisaa wōn se, "Adēn na moyε ahufo sεe? Moda so nni gyidi ara?" **41** Na wōn ho dwirīw wōn yiye, bisabisa wōn ho won ho se, "Onipa bēn ni a mframa ne po mpo tie no yi?"

5 Yesu ne n'asuafō no twaa Ḍtare no koduu Gerasεfo asase so. **2** Ḍresi afi Ḍkorow no mu no, Ḍbarima bi a ahonhommōne wō ne mu de mmirika fi amusieī behyiaa no. **3** Na saa Ḍbarima yi te abonna mu a obiara ntumi mfa nkōnsōnkōnsōn nkyekyere no bio. **4** Yε obi a na ne ho yε den yiye nti, se wōde nkōnsōnkōnsōn gu ne nsa mpo a, otumi bubu mu a obiara ntumi nko n'anim. **5** Anadwo ne awia nyinaa na Ḍnenam amusieī hō mmepwō no mu a, Ḍde abo a ano yε nam twitwa ne ho. **6** Ḍbarima yi huu Yesu wō akyirikyiri no, ottu mmirika, bebuu no nkotodwe. **7** Ḍteeteeε mu se, "Yesu, Ḍsorosoro Nyankopōn no Ba, den na wōwō ne me yε? Onyankopōn din mu, yε me ayayade biara!" **8** Yesu teεε honhommōne a εwo Ḍbarima no mu no se, "Honhommōne, fi ne mu kō!" **9** Yesu bisaa no se, "Wōfrē wo den?" Obuaa Yesu se, "Me din de 'Dōm' efise yedəooso." **10** Afei Ḍsreε Yesu anibere so se Ḍmmpam won nnka akyirikyiri. **11** Saa bere no na mprakokuw bi redidi wō bepow no nkyen baabi a εben po no. **12** Enti ahonhommōne no sreε Yesu se, "Tu yεn na yenkohyε mprako no mu." **13** Yesu maa wōn ho kwan ma wōkohyε mprako no mu. Mprakokuw beyε mpenu no de ahoahare sian bepow no koguu

po no mu ma εfaa wōn. **14** Mprakohwεfo no guan baa nkurow a εben hō no mu bēkaa nea wōahu no kyereε wōn. Wōn a wōtēe no kōhwεe nea asi no. **15** Nnipakuw no duu faako a Yesu wō no wohuu Ḍbarima a na honhommōne ahyε no ma no se Ḍte ho dinn a n'adwene mu atew no. Eyi maa wōn ho dwirīw wōn. **16** Wōn a wohuu asem a asi no ka kyereε afoforo. **17** Afei nnipakuw no fii ase sreε Yesu se, omfi wōn man mu nko! **18** Yesu reforo Ḍkorow akōtēna mu no, Ḍbarima a na honhommōne wō ne mu no sreε Yesu se Ḍpe se Ḍne no kō. **19** Nanso Yesu kae se, "Dabi, na kō na kōka anwonwade a Onyankopōn aye ama wo yi ne n'ahummōbō ho asem kyereε w'abusuafo." **20** Enti Ḍbarima no fi hō kō Dekapoli, "Nkurow Du" no a εwo saa Ḍmantam no mu no mu kōkaa anwonwade a Yesu aye ama no no kyereε obiara. Wōtēe asem no wōn ho dwirīw wōn. **21** Yesu de Ḍkorow no twa baa po no fa baabi no, nnipakuw betwaa ne ho hyiaa wo mpoano hō. **22** Asafopanyin a na wōfrē no Yairo baa hō na ohuu Yesu no obuu nkotodwe, **23** sreε no se Ḍnsa ne babea yare mma no. Ofi ahoyeraw mu ka kyereε Yesu se, "Abofra no rewu, enti mesre wo se, fa wo nsa beka no na onya nkwa." **24** Yesu ne no kōe a nnipakuw no di wōn akyi. **25** Na Ḍbea bi a watu mogya mfe dumien ka nnipakuw no ho. **26** Ḍde ne yare no akyin ayaresafo bebree so, atua sika bebree ama wayε ohiani, nanso na ne ho ntō no ara. **27** Na wate anwonwade a Yesu aye no nyinaa, na eno nti Ḍde ne ho fraa nnipakuw no, de ne nsa besoo Yesu atade mu no. **28** Ḍdwenee ho kae se, "Se mitumi nya ne ho kwan, de me nsa so n'atade mu kēkē a, me ho bētō me." **29** Ampa ara, so a osoo n'atade no mu pε na mogya no twa maa ne ho tō no. **30** Amono mu hō ara, Yesu tee nka se tumi bi afi ne mu. Ḍdan ne ho kyereε nnipakuw no bisae se, "Hena na osoo m'atade mu no?" **31** N'asuafō no buae se, "Saa nnipakuw a obiara de ne ho twitwiw ne yōnko yi na worebisa se, 'Hena na Ḍde ne nsa aka m'atade?'" **32** Nanso Ḍpε se ohu onipa ko a osoo n'atade mu no. **33** Bere a Ḍbea no huu asem a asi no, Ḍde ahopopo bebuu Yesu nkotodwe kaa nea εyε no kyereε no. **34** Yesu ka kyereε no se, "Obabea, wo gyidi ama wo ho ato wo; fa asomdwoe kō; wo yare no agyae." **35** Ogu so rekasa akyere εbea no, abōfo fi Yairo fi bēkae se, "Wo babea no awu; aden na woda so haw kyerekyerēfo no?" **36** Yesu antie nea na wōreka no koraa, na Ḍka kyereε Yairo se, "Nsuro, gye di ara." **37** Afei, Yesu amma obiara anni n'akyi ankō Yairo fi hō, gye Petro,

Yakobo ne Yohane. **38** Bere a Yesu duu hō no, ohuu se hō nyinaa aye manyamanya a nnipa retwa agyaadwo. **39** Əkəə ofi no mu ne wən a wəwə hō no kəkasae. Obisaa wən se, “Aden ne agyaadwotwa ne gyegyeegye yi? Abofra no nwui; nna na wada!” **40** Wən a wəwə hō no tee asem a Yesu kae no, wəserew no. Yesu ka kyereə wən a wəwə fie hō no se, wən nyinaa mfi adi. Əne abofra no agya ne ne na ne n’asuafo baasa no kəə nea abofra no da hō. **41** Osoo abofra no nsa kae se, “Talita, Kuum!” a ase ne se “Abaawa, mise wo se sore!” **42** Amono mu hō ara, abeawa no soree, na ofii ase nantewee (na wadi mfe dumien). Asem a esii yi maa wən ho dwiriw wən yiye. **43** Yesu bəə wən ano ketee se wənnka asem a asi no nkyereə obiara, na mmom, wəmma abofra no aduan nni.

6 Yesu fi faako a əwə hō kəə ne kurom a n’asuafo no ka ne ho. **2** Əkəə hyiadan mu Homeda, fii ase kyerekyereə maa dodow a wobetiee no ho dwiriw wən. Wobisae se, “Ehe na saa onipa yi nyaa saa nneəma yi, den nyansa na wəde ama no a nti otumi yə anwonwade yi? **3** Ənye duadwumfo no ni? Ənye Maria babarima a ne nuanom ne Yakobo, Yosef, Yuda ne Simon no ni? Ənye yene ne nuabeanol na ete ha!” Na wən bo fuw no. **4** Yesu ka kyereə wən se, “Odiyifo kurom, n’abusuafo mu, ne ne fi na onni anuonyam.” **5** Wantumi anye anwonwade ahorow wə hō, gye ayarefo kakraa bi na əde ne nsa guu wən so saa wən yare. **6** Gye a wəannyne no anni no yee no nwonwa. Na Yesu kyinkyinii nkuraase kyerekyereə. **7** Yesu freeə n’asuafo dumien no baa ne nkyen, na əsomaə wən baanu baanu, maa wən tumi wə ahonhommone so. **8** Akwankyereə a əde maa wən ni, “Mommfa biribiara nkura gye mo pema nko ara; mommfra aduan anaa kotoku anaa sika. **9** Bio, mommfra mpaboa foforo anaa atade foforo nka nea əhye mo yi ho. **10** Baabiara a mobekə no, montena ofi baako pə mu. Monnsesa mo atenae. **11** Na se morefi kurow bi a wəannyne anaa woantie mo no mu aksə a, momporoporow mo anan ase tutuw, mfa nni adanse.” **12** Asuafo no kəkaa asem no kyereə obiara a wohyiaa no no se ənsakra n’adwene, ntwe ne ho mfi ne bōne ho. **13** Na wotutuu ahonhommone bebree, de ngo sraa ayarefo pii saa wən yare. **14** Əhene Herode tee eyi, efise na Yesu din atrew. Ebinom kae se, “Osuboni Yohane no na wasan aba nkwa mu bio, enti na otumi yə anwonwade a əye yi.” **15** Ebinom nso susuw se, Yesu yə Odiyifo Elia na wasan aba. Afoforo nso kae se, odiyifo foforo bi a

ote se tete adiyifo akese no bi na waba. **16** Herode kae se, “Dabi, əye Osuboni Yohane a mitwaa ne ti no. Wanyan afi owu mu.” **17** Saa bere no na Herode asoma asraafo ma wəakəkyere Yohane de no ato afiase, efise na Yohane akasa atia Herode ne Herodia a na əye Herode nua Filipo yere no aware. **18** Osuboni Yohane ka kyereə Herode se, “Wunni ho kwan se woware wo nua yere.” **19** Asem a Yohane kae no anye Herodia nso də, ma onyaa ne ho menasepəw kae se, eee se wokum Yohane. Nanso ərentumi nkum no gye se Herode ama no tumi. **20** Na Herode de obu ma Yohane, efise na onim se əye onipa trenee. Eyi nti əbəə ne ho ban. Bere biara a Horode ne Yohane bəkasa no, na ne ho yeraw no nanso eyi nyinaa akyi no, əde ntoboase tiee no. **21** Nea Herodia pəə se enye Yohane no baa mu. Əne se, na Herode redi n’awoda, ma əttoo pon wo n’ahemfi maa ne mpanyimfo, n’asafohene ne Galilea mpanyimfo. **22** Herodia babea bəsaw kyereə wən ma əyee won nyinaa fe. Herode de ntam ka kyereə ababaa no se, “Bisa me biribiara a wope; se m’aheman mu fə mpo na wope koraa a, mede bəma wo!” **24** Ababaa yi kəə ne na nkyen kobisaa no nea ommisa ma əka kyereə no se, “Bisa no Osuboni Yohane ti!” **25** Ababaa yi de ahoohare san baa əhene no nkyen bəka kyereə no se, “Mepe se wode Osuboni Yohane ti to prete mu ma me mprempren ara!” **26** Eyi maa əhene no were howee, nanso esiane se na waka ntam wə nnipa no anim no nti, wammu bə a əhyee ne babea no so. **27** Herode somaa n’asraafo no mu baako se ənəə afiase hō nkotwa Yohane ti mfa mmre no. Əsraani no kotwaa Osuboni Yohane ti, **28** na əde too prete mu bəə ababaa no ma əde kəmaa ne na. **29** Bere a Yohane asuafo no tee nea asi no, wəbefaa n’amu no kosiee no wə əboda bi mu. **30** Asomafo no san baa Yesu nkyen bekaa nea wəyee ne nea wəkyerekyereə nnipa a wəkəə wən nkyen no nyinaa kyereə no. **31** Yesu tiee wən amannee no wiee no, əka kyereə wən se, “Momma yentwe yən ho mfi nnipakuw yi ho na yenkəhome kakra.” Nea əma əkaa saa ne se, na nnipa a wəba wən nkyen no to ntwa da. Wonnya kwan mpo na wəadidi. **32** Yesu ne n’asuafo no tenaa əkorow mu kəə baabi a obiara nni hō. **33** Nanso bere a wərekə no, nnipa pii huu wən ma wotuu mmirika faa mpoano hō kotwaa wən ho. **34** Eyi nti bere a Yesu sii fam no, na nnipakuw ahyia wə hō. Ohuu wən no ne yam hyehyee no maa wən efise na wote se nguan a wonni əhwefo. Əkyerəkyereə wən nneəma bebree a eee se wohu. **35** Onwini reye

adwo no, n'asuafu no baa ne nkyen beka kyerees no se, "Ade resa. Aduan biara nso nni ha. **36** Ka kyerees nnipa no na wənkə nkurow mu ne nkuraa a atwa yen ho ahyia yi ase, na wənkətə aduan bi nni." **37** Yesu ka kyerees wən se, "Momma wən aduan nni." Wobisaa no se, "Ansa na yebetumi ama saa nnipa dodow yi aduan no, eṣe se yenya asram asia akatua. Yensee sika a ete saa mfa mma wən brodo nni ana?" **38** Yesu bisaa won se, "Brodo ahe na mow? Monkə na monkhw." Wosan ba beka kyerees no se, "Wəwə brodo anum ne mpataa abien." **39** Afei Yesu ka kyerees nnipakuw no se, wəntenatena ase, na wətenatena ase akuwakuw wo sare no so. **40** Wətenatena ase akuwakuw a bi ye ḥha na bi ye aduonum. **41** Yesu faa brodo anum ne mpataa abien no, na ḥhwəs soro, bəo mpae, hyiraa so. Obubuu brodo no mu de maa asuafu no se wənkye mma nnipa no. Na əkyee mpataa no nso maa wən. **42** Nnipa no dii aduan no maa obiara mee! **43** Nnipa a wodii aduan no beye mmarima mpem anum; **44** na wətasee ase nkae no, eγee nkenten dumien. **45** Adidi no akyi pε, Yesu ka kyerees n'asuafu no se, wənkətəna əkorow no mu, na wonni kan nkə Betsaida, na əregya nnipakuw no kwan na watiw wən. **46** Akyiri no, əkəo bepəw no so kəbəo mpae. **47** Anadwo no a asuafu no te əkorow mu adu asu no mfimfini no, na Yesu nkəara na əwə mpoano. **48** Ohuu se na won ho akyere wən; ene se, mframia a ano ye den ne asorəkye bo dwiradwiraa əkorow no, enti na wərebres wə əkorow no hare mu. Anəpahema beye se nnənabiesa bere mu no, ənanteew asu no ani baa wən nkyen. Əyees se əretwa wən ho. **49** Bere a asuafu no huu obi se ənam asu no ani no, wəde ehu teeteees mu efise na wosusu se wəohu əsaman. **50** Wən nyinaa huu no. Ehə ara, Yesu ka kyerees wən se, "Momma mo bo ntə mo yam. Eγe me! Munnusuro!" **51** Afei əkəo wən nkyen wə əkorow no mu no, mframia no gyae. Asuafu no ho dwiruw wən, **52** efise na wənté aduanma no ase, na wəapirim wən koma. **53** Wotuwa asu no baa Genesaret na woduu hə no, wəde əkorow no baa mpoano. **54** Na wosi fii əkorow no mu no, nnipa a wəgyinagyina hə no huu no. **55** Wotuu mmirika kyinii nkurow a atwa hə ahyia no nyinaa so soaa nnipa a wəyare deda wən akete so bres no wə baabiara a wətee se əwə. **56** Na nkuraa ase anaa nkurow so baabiara a əkəo no, wəde ayarefo beguu mmənten so, sreε no se əmma wəmfə wən nsa nka n'atade ano kəkə. Ayarefo dodow a wotumi de wən nsa kaa n'atade ano no ho yee wən den.

7 Da bi, Farisifo ne Kyerewsem no akyerekyerefo bi a wofi Yerusalem baa Yesu nkyen. **2** Woduu hə no, wohuu se n'asuafu no bi redidi a wəanhohoro wən nsa ho. **3** Na Yudafo no, ne titiriw no Farisifo nnidi da, gye se wəahohoro wən nsa ho nyinaa, senea won amanne kyere, ansa na wəadidi. **4** Na se wofi gua so ba a, wəhohoro wən nsa ansa na wəadidi. Eyi ye mmara bebree a wofi tete adi so no mu baako. Na mmara no bi ne se, wəhohoro nkuruwa, asen ne kəberesn mu. **5** Enti Kyerewsem no akyerekyerefo no bisaa Yesu se, "Adən ntı na w'asuafu no nni yen amanne a efi tete no so? Efise wodidi a, wonni kan nhohoro wən nsa senea amanne kyere no." **6** Yesu buaa wən se, "Mo nyaatwomfo! Asəm a Yesaia ka faa mo ho se, "Saa nnipa yi de wən ano na edi me ni, nanso wən koma mmən me ho baabiara. **7** Wəsom me kwa; na wən nkyerekyere ye nnipa nsa ano mmara' ye nokware turoodo! **8** Mugyaw Onyankopon mmara a wahyehye no de mo ankasa mo amanne si anan mu. **9** "Moahye da se mobəpo Onyankopon mmara no, na moatiatia so, ama mo amanne no atim. **10** Eho nhweso bi ne se, Mose de Onyankopon mmara a eka se, 'Di w'agya ne wo na ni' no maa mo. Əkae se, 'obiara a əbekasa atia n'agya anaa ne na no, eṣe se wokum no.' **11** Nanso moka se, eye se obi beka akyere n'agya anaa ne na a ade bi hia no no se, 'Merentumi immoa mo! Efise mede nea anka a eṣe se mede ma mo no ama Onyankopon.' **12** Enti mubu Onyankopon mmara a əhyee no so, senea əbeyə a mubetumi abə mo amanne ho ban. **13** Eyi ye nhweso baako pε. Nanso bebree ka ho." **14** Afei Yesu fii nnipakuw no baa ne nkyen, ka kyerees wən se, "Mo nyinaa muntie asem a mereka yi yiye, na monte ase. **15** Ade biara a əko onipa mu no ngu ne ho fi. Na mmom nea ebefi onipa mu aba no na egu ne ho fi. **16** Nea əwə aso a obetie no ntie." **17** Afei Yesu fii nnipakuw no mu kəo fie no, n'asuafu no bisaa no asem a əkae no ase. **18** Obisaa wən se, "Mo nso monte asem a mekae no ase? Munhu se, nea mudi no ngu mo ho fi ana? **19** Efise nea mudi biara no ne mo koma nni hwee ye, na mmom efa əyafunu no mu kəkə." **20** Ətoaa so se, "Nea efi onipa mu ba no na egu ne ho fi. **21** Afei nea efi nnipa koma mu ba no, eðe aguamammo, korən, awudi, **22** ayefasem, amumoye, asisi, ahohwi, anibere, abususem, ahantan ne nkwasēasem ba. **23** Saa nnebəne yi nyinaa fi onipa mu na əba, na əno na egu onipa ho fi a emma əmfata Onyankopon anim." **24** Yesu fi hə no, əkəo Tiro ne Sidon fam pε se ərekəhye

ho komm a obiara nte ne nka, nanso anye ye. Da a oduu ho ara pe, na nkurofo tee ne nka se waba ho. **25** Eho ara na obea bi a honhommone hye ne babea ketewa bi mu baa ne nkyen. Na wate Yesu nka nti, obebuu no nkotodwe. **26** Obear no sree no se ontu saa honhommone no mfi ne ba no mu mma no. Na saa obea yi ye Helani a wawoo no wo Siro-Foinike. **27** Yesu ka kyere se, “Ese se mma no mee ansa. Na enye se wode mma aduan ma akraman.” **28** Obear no nso buae no se, “Owura, eye nokware de, nanso eye a wode aduan a aka wo mmofra no prete mu no bi ma akraman a wohyehye opon no ase no.” **29** Yesu ka kyere se, “Wo mmuae pa no nti masa wo babea no yare. Ko fie. Honhommone no afi ne mu ko.” **30** Oduu fie no, ohuu se ne babea no da mpa so dinn a honhommone no afi ne mu ampa ara. **31** Yesu fi Tiro no, ofaa Sidon mansin a emu nkurow ye du no so beduu Galilea Po so. **32** Wode osotifo bi a osan ye mum bres no. Won a wawo ho no nyinaa sree Yesu se, omfa ne nsa nka oyarefo no, na onsa no yare. **33** Yesu soo ne mu de no fii nnipakuw no mu. Afei ode ne nsateaa hyee obarima no asom, tee ntas de kaa ne tekrema. **34** Ohwee osoro, guu aheme tees mu se, “Hefatal!” Ase ne, “bue!” **35** Amono mu ho ara, obarima no aso buei, ne tekrema sanee, na ofii ase kasaee. **36** Yesu bao nnipakuw no ano se, wommoo asem no dawuru nkyere obiara. Nanso mpen dodow a obraa won no, na trew ara na won nso woretrew asem no mu. **37** Saa asem yi maa won ho dwiriw won yiye. Enti wokae se, “Yesu aye ade nyinaa yiye, oma asotifo mpo te asem, na mum nso kasa!”

8 Saa mmere no mu na nnipakuw foforo bi baa Yesu nkyen. Esiane se na hwee nni ho a wobedi nti, **2** Yesu free n'asuaf no baa ne nkyen, na okae se, “Nnipa yi ye me mmabo. Wobabedi nnansa wo ha a, wonni aduan biara a wobedi bio. **3** Se migya won kwan se wonko a wonnidii a, anhwe a na won mu bi atoto piti wo okwan so, efise won mu bi fi akyirikyiri na wobae.” **4** N'asuaf no bisaa no se, “Ehefa na yebenza aduan ama saa nnipa dodow yi wo sare yi so ha?” **5** Obisaa won se, “Brodo dodow ahe na mow?” Wobuaa no se, “Yewo ason.” **6** Yesu ka kyere nnipakuw no se wontenatena ase wo sare no so. Afei ofaa brodo ason no, na ohyiraa so, bubuu mu de maa n'asuaf no ma wokyee maa nnipa no. **7** Na wawo mpataakakra wo ho, nti Yesu hyiraa eno nso so de maa asuaf no se wonkye eno nso mma won. **8** Nnipakuw no didi mee

no, ogyaa won kwan. **9** Nnipa a wodii aduan no dodow beye mpem anan. Na wotasee ase nnikae no, eyee kenten ason. **10** Eyi akyi no one n'asuaf no kotenaa okorow mu baa Dalmanuta fam. **11** Farisifo no tee se Yesu aba ho no, wobaa ne nkyen bebisabisa no nsem, de soa no hwee. Woka kyere se, “Ye nsenkyerenne bi kyere yen. Ma nsenkyerenne bi nna adi wo wim nkyere yen. Eno ansa na yebegye wo adi.” **12** Yesu tee nea wokae no, oguu aheme ka kyere won se, “Den nti na mohwehwe nsenkyerenne daa yi? Nsenkyerenne biara nni ho a meye akyere mo.” **13** Osan kotenaa okorow no mu gyaw won, twa koo asuogya noho. **14** Asuaf no were fii se wofa aduan bi kura ansa na woko, gye brodo baako pe na na wokura wo okorow no mu. **15** Woretwa asu no, Yesu ka kyere won se, “Monhwe mo ho so yiye wo Ohene Herode ne Farisifo mmokaw ho.” **16** Asuaf no bisabisa won ho won ho se, “Asem a orea yi ase ne den?” Nea won adwene kyere won ne se, ebia orea aduan a won were fii se wobefaa akita no ho asem. **17** Yesu huu nea wodwinnwen no, oka kyere won se, “Enye eno ho asem na mereka! Monnte eyi ase ana? Mo koma da so pirim? **18** Mowani nso munhu ade? Mowani aso nso momfa nte asem? Na monnkae biribi ana? **19** Bere a mibubuu brodo anum mu maa nnipa mpem anum no, nnikae kenten ahe na motasee?” Wokae se, “Dumien.” **20** “Na mesan de brodo ason maa nnipa mpem anan no nso, ahe na ekae?” Wokae se, “Nkenten ason.” **21** Obisaa won bio se, “Monnte ase ara ana?” **22** Bere a woduu Betsaida no, nnipa bi de onifuraefo bi bres no, sree no se omfa ne nsa nka no, na onsa no yare. **23** Yesu soo onifuraefo yi nsa de no koo akuraa no kurotia. Otee ntas guu onifuraefo no ani so, na ode ne nsa guu no so. Yesu bisaa no se, “Wuhu ade ana?” **24** Onifuraefo no maa n'ani so hwee soro, buae se, “Yiw, mihu nnipa! Nanso mihu won se nnua bi na wonenam ho.” **25** Afei Yesu de ne nsa kataa n'ani no so bio. Onifuraefo no buee n'ani, na bere a orehwe ade haa no, n'ani no yee yiye a afei de na ohu biribiara kann. **26** Yesu ma okoo fie, na oka kyere se, “Nnsan nnko akuraa no ase bio.” **27** Yesu ne n'asuaf no fii Galilea koo Kaesarea ne Filipi nkuraa ase. Wonam okwan so rekoo no, obisaa won se, “Nnipa ka se mene hena?” **28** Asuaf no buae se, “Ebinom se wone Osuboni Yohane no, na afoforo nso se woye Elia anaase tete adiyifo no mu bi a wasan aba.” **29** Na obisaa won se, “Na mo nso mose meye hena?” Petro buaa no se, “Wone Kristo no.” **30** Obaa

won koko se, wonnka nkyere obiara. **31** Afei ofii ase kaa Onipa Ba no amane a obehu ne mpanyimfo, asofo mpanyin ne Kyerewsem no akyerkyerefo no po a wobepo no, na woakum no, na nnansa so wasore no ho asem kyere won. **32** Okaa asem no pefee a wamfa biribiara anhintaw won. Petro twee no gyinaa nkyen bisaa no se, “Aden nti na woka asem a ete see yi?” **33** Yesu dan ne ho hwee n’asuafu no kaa Petro anim se, “Fi me so, Obonsam! W’adwene yc nea efi onipa na enye nea efi Onyankopon.” **34** Afei ofree n’asuafu no ne nnipakuu no baa ne nkyen ka kyere won se: “Se obi pe se odi m’akyi a ese se opa ne ho akyi, na osoa n’asennua, na odi m’akyi. **35** Nea oma ne kra som no bo no, ebefi ne nsa. Na nea me ne asemfa no nti, obehwere ne kra no, wobegye no nkwa. **36** Na se onipa nya wiase nyinaa na obehwere ne kra a mfaso ben na obenya? **37** Den na esom bo sen ne kra? **38** Na obiara a saa nnabone yi mu n’ani wu me ne me nsem ho no, ne ho beye me, Onipa Ba no aniwu, bere a me ne m’abofu kronkron no besan aba wo m’Agya anuonyam mu no.”

9 Yesu koo so ka kyere n’asuafu no se, “Mo a mugyina ha yi mu bi betena ase akosi se mubehu se, Onyankopon ahenni no reba tumi mu!” **2** Nnansia akyi na Yesu faa Petro, Yakobo ne Yohane de won koo bepow tenten bi atifi. Saa bere no na obiara nka won ho. Eho ara na Yesu anuonyam hyerem wo won anim. **3** N’atade hyerem yee fitafita sen senea obi betumi ahoru saa atade no ama aye. **4** Afei Elia ne Mose beffu ho. Na wone Yesu kasae! **5** Petro ka kyere Yesu se, “Kyerkyerefo, eye se yewo ha. Yebobo asese abiessa wo ha, wo de baako, Mose de baako na Elia de baako.” **6** Esiane se na woabu hu no nti na ema okaa saa. **7** Na umunukum bekataa won so. Nne bi fi umunukum no mu kae se, “Oyi ne me Doba. Muntie no.” **8** Mpfirim a wohwee won ho no, woanhu obiara ka Yesu ho. **9** Woresian afi bepow no so no, Yesu baa won ano se wonnka nea woahu no nkyere obiara kosi se obesore afi awufo mu. **10** Asuafu no anka ankyere obiara na mmom, eye a na wotaa bisabisa won ho won ho se, n’asem a okae se, “Menyan afi awufo mu” no, na okyer den? **11** Na n’asuafu no bisaa no nea enti a mmara no akyerkyerefo no ka se, ese se Elia san ba kan. **12** Yesu gye too mu se, ese se Elia di kan ba betoto nneema nyinaa yiye. Okae se, “Eno de, na aden nti na woakyere se Onipa Ba no behu amane bebree na

waoapo no? **13** Nanso mise mo se, Elia aba dedaw! Na wone no anni no yiye senea adiyifo no hyee ho nkem no.” **14** Bere a wosian beduu bepow no ase ho no, wohuu se nnipakuu atwa asuafu a woaka no ho ahyia, na wone mmara no akyerkyerefo no regye won ho won ho akyinnye. **15** Bere a nnipakuu no huu Yesu no won ho dwiriw won, na wode mmirika behyiaa no. **16** Yesu bisaa won se, “Akyinnye a na moregye no fa den ho?” **17** Nnipa no mu baako kae se, “Kyerkyerefo, mede me ba aba ha se sa no yare. Honhommone bi a ewo ne so nti, ontumi nkasa. **18** Se honhommone no ka ne ho wo ne mu a, etwa no hwe fam ma n’ano twa ahuru, twere ne se a wasinsen. Eno nti mesree w’asuafu no se wontu honhommone no mfi ne mu, nanso woantumi.” **19** Yesu ka kyere n’asuafu no se, “O, mo a mo gyidi sua, me ne mo ntene nkosi da ben ansa na mo gyidi atim? Momfa abarimaa no mmre me.” **20** Wode abarimaa no bres Yesu. Wade no duu Yesu anim ara pe na oyare no baa denneennen, twaa no hwee fam, ma opere a n’ano refi ahuru. **21** Yesu bisaa abarimaa no agya se, “Nnaahe ni a oyare yi baa ne so?” Abarimaa no agya buaa Yesu se, “Efi ne mmofraase pe; **22** na eto da bi koraa a, oyare no tumi twa no hwe ogya anaa nsu mu pe se ekum no. Enti se wubetumi asa no yare de a, hu yen mmobu, na sa no yare ma yen.” **23** Yesu bisaa no se, “Aden nti na woka se se metumi a? Nneema nyinaa betumi aye ho ama obiara a oyge di.” **24** Abarimaa no agya buae se, “Mewo gyidi nanso esua, enti boa me, na hye me gyidi mu den!” **25** Yesu huu se nnipa no do ara na woredoso no, otee honhommone no se, “Honhommone osotifo ne mumu, mehye wo se, fi abofra yi mu koo. Nkohye ne mu bio!” **26** Afei oyare no baa denneennen ansa na erefi ne mu, enti emaa abarimaa no yee se owufo. Nnipakuu no kasaa huhuhuhu se, “Wawu.” **27** Na Yesu soo ne nsa pagyaw no ma ogyinaa ne nan so a ne ho ato no. **28** Eyi akyi a Yesu ne n’asuafu no nko ara wo fie no, wobisaa no se, “Aden nti na yen de yeantumi antu saa honhommone no?” **29** Yesu buaa won se, “Mpaebu nko ara na ebetumi atu saa oyare yi.” **30** Yesu fii ho no ofaa Galilea, efise na ompe se nnipa te ne nka. **31** Na ope se onya bere ma n’asuafu no de kyerkyere won. Okaa kyere won se, “Wobeyi Onipa Ba no ama, na woakum no, na ne nnansa so no obesore aba nkwa mu bio.” **32** Asuafu no ante asem a okae yi ase, nanso na wosuro se wobebisa no ase. **33** Yesu ne n’asuafu no baa Kapernaum. Bere a woduu ofi

a wobetena mu no mu na woregye won ahome no, Yesu bisaa n'asuafu no se, "Yereba no den akyinnye na na moregye wo okwan so no?" **34** Asuafu no antumi ammuu efise na woredwinnwen nea obeye won mu okese no ho. **35** Otenaa ase free won baa ne nkyen ka kyerees won se, "Obiara a ope se oye opaninyin wo mo mu no ese se oye abofra anaa osomfo wo mo mu!" **36** Afei ode abofra ketewa bi begyinaa won mfimfini. Ode abofra no kyerees won kae se, **37** "Mo mu biara a me nti obegye abofra ketewa se oyi no agye me, na nea obegye me no nso agye m'Agya a osomaa me no." **38** Yohane a oye asuafu no mu baako no ka kyerees Yesu se, "Kyerekyeréfo, yehuu obarima bi a ode wo din retu ahonhommone nti yeka kyerees no se onnyae, efise onka yen ho." **39** Yesu kae se, "Munnsiw no kwan. Efise obiara nni ho a oreye anwonwade wo me din mu na obetwa ne ho atia me. **40** Na obiara a ontia yen no wo yen afa. **41** Obiara a esiane se, moye Kristo de no nti obema mo nsu kuruwa ma anom no akatua remma no da. **42** "Enti se obi to mmofra nketewa a wogye me di yi mu bi hintidua a, eye ma no se anka wode obotan duruduru besen ne kon mu, atow no akyene po mu. **43** Se wo nsa ma woye bone a, twa na tow kyene. Eye ma wo se wode demdi bekó nkwa mu sen se, wode wo nipa duu nyinaa beto amanehunu gya (**Geenna g1067**) **44** a ennum da no mu. **45** Na se wo nan ma woye bone a, twa na tow kyene. Eye ma wo se wode nansin beko nkwa mu sen se, wode nan abien bekó amanehunu gya (**Geenna g1067**) **46** a ennum da no mu." **47** Na se w'ani ma woye bone a, tu na tow kyene. Eye ma wo se wode ani baako bekó Onyankopon ahenni mu sen se wowo ani abien na wode wo beto amanehunu gya mu (**Geenna g1067**) **48** baabi a "ogyu no ennum da na ehó asunson nso nwu da." **49** Na wode ogya behye won nyinaa nkyene. **50** "Nkyene ye de, nanso se nkyene yera ne de a, eso nni mfaso bio; wonte ne de wo biribiara mu. Enti monnyera mo de. Mo ne mo ho mo ho ntenga asomdwae mu."

10 Afei Yesu fii Galilea twa baa Yudea fam noho wo Asubonten Yordan agya. Nnipakuw baa ne nkyen, na senea otaa ye no okyerekyeré won. **2** Farisifo bi baa ne nkyen bebisaa no se, "Wopene awaregyae so ana?" Wobisaa no eyi de so no hwé. **3** Yesu nso bisaa won se, "Den na Mose ka faa awaregyae ho?" **4** Wobuue se, "Mose kaa se eye se wogya aware. N'asem a okae ne se, se obarima bi pe se ogyaa ne yere aware a onkyeréw awaregyae krataa mfa mma ne

yere no." **5** Yesu bisaa won se, "Aden nti na okaa saa? Merebkyeré mo nea enti a okaa saa. Esiane mo koma a apirim no nti na okaa saa kyerees mo. **6** Nanso eyi mfi Onyankopon. Efi adeba mfiase na Onyankopon boo obarima ne obea kaa won boo mu. **7** Eyi nti na obarima begyaw n'agya ne ne na, **8** na ode ne ho akobo ne yere ho, na won baanu no aye ohonam koro. **9** Na nea Onyankopon aka abo mu no, ense se onipa tetew mu." **10** Akyiri a na one n'asuafu no wo fie no, asuafu no bisaa no saa asem koro no ara bio. **11** Obuaa won se, "Se obi gyaa ne yere aware na osan ware obi foforo a na wabó aguaman. **12** Na se oyeré gyaa ne kunu aware na osan ware a, na ono nso abo aguaman saa ara." **13** Na awofo bi de mmofra nkumaa bree Yesu se onhyira won, nanso n'asuafu no pampam won a wode mmofra no bae no, ka kyerees won se, wónnhaw no. **14** Yesu huu nea n'asuafu no aye no, anye no de na oka kyerees won se, "Momma mmofra no kwan na wómmra me nkyen, na munnsiw won kwan, na eyinom see na Onyankopon ahenni no ye won dea. **15** Mereka akyere mo se, obiara a orennye Onyankopon ahenni no se abofra no, orentumi nhyen mu." **16** Na oyees won atuu, de ne nsa guu won so hyiraa won. **17** Na osii mu se oreko baabi foforo no, obarima bi tutuu mmirika baa ne nkyen bebuu no nkotodwe bisaa no se, "Kyerékyerépa, den na menye na manya nkwa a enni awie?" (**aiónios g166**) **18** Yesu bisaa no se "Aden na wofre me papa? Obiara nyé papa gye obaako; one Onyankopon. **19** Efa w'asemmisa no ho nso, wunim mmaransem no: 'Mmo aguaman! Nni awu! Mmo koron! Nni adansekurum! Di w'agya ne wo na ni!'" **20** Aberante no ka kyerees no se, "Kyerékyeréfo, eyinom nyinaa mfi me mmofraase na midii so." **21** Yesu hwé aberante yi dinn, nyaa odo bi maa no. Oka kyerees no se, "Aka wo ade baako. Ko na koton biribiara a wowo, na fa sika no ma ahiafo, na wubunya agyapade wo osoro, na bra bedi m'akyi." **22** Aberante no tee saa asem no n'anim sesae, na ode awareshow koe, efise na owo ahonyade bebree. **23** Oreko no, Yesu hwé no na odaan ne ho ka kyerees n'asuafu no se, "Eye den ma odefo se obekó Onyankopon ahenni mu!" **24** Asem a Yesu kaa no maa asuafu no ho dwiriw won. Yesu san kaa bio se, "Me mma, se moahu den a eye ma won a wowo ahonyade se wobekó Onyankopon ahenni mu? **25** Na eye mmerew se yoma befa pane aniwaa mu sen se odefo bekó Onyankopon ahenni mu." **26** Asuafu no ho dwiriw won mmoroso na wobisaa no se, "Eno

de, na hena na wobegye no nkwa?" 27 Yesu hwεε wɔn dinn kae se, "Onipa fam de, εye den, na Onyankopon fam de, biribiara betumi aba mu." 28 Afei Petro fii ase kenkan nneεema a ɔne asuafo no agyaw abedi Yesu akyi. ɔkae se, "Yagyaw biribiara abedi w'akyi." 29 Yesu nso buaa no se, "Merema mo ate ase se, obi nni hɔ a me nti wagyaw ofi, nuabarimanom, nuabeanom, εna, agya ne mma anaase agyapade a ɔbekɔ akɔka Asempa no, 30 na ɔrennya ofi, nuabarimanom, nuabeanom, εnanom, mma ne nsase mmoho oha, na ɔrennya ɔtaa nso nka ho! Eyinom nyinaa bεye ne dea wɔ asase yi so, na wiase a ɔreba no mu de, obenya nkwa a enni awie. (aiōn g165, aiōnios g166) 31 Na adikanfo pii bedi akyi, na akyikafo abedi kan." 32 Afei wosii mu se wɔreko Yerusalem a na Yesu di wɔn kan; na bere a asuafo no di n'akyi no, εhu ne osuro kaa wɔn. Yesu twee wɔn gyinaa nkyen, na ɔsan kaa nneεema a se wodu Yerusalem a ɔbeba ne so no nyinaa kyereε wɔn. 33 ɔka kyereε wɔn se, "Se yedu hɔ a wobeyi me, Onipa Ba no ama asɔfo mpanyin ne Kyerewsem no akyerekyerefo, na wɔabu me kumfɔ, na wɔde me ahyε Roma aban nsa, na wɔakum me. 34 Wobedi me ho few, na wɔatete ntasu agu me so, na wɔde mpire atwa me mmaa, na wɔakum me, na nnansa so no, masore bio." 35 Afei Sebedeo mma Yakobo ne Yohane baa Yesu nkyen bεka kyereε no se, "Kyerεkyerefo, yεpε se woye yen adøe bi." 36 Yesu bisaa wɔn se, "Den na mope se meye ma mo?" 37 Wobuae se, "Ma yen mu baako ntenu wo nifa so, na ɔbaako nso ntenu wo benkum so wɔ w'ahenni mu hɔ!" 38 Yesu maa wɔn mmuaε se, "Munnim nea mubisa no! Mubetumi anom awerεhow kuruwa nwenweenwen a εse se menom ano no ana? Anaase mubetumi ama wɔde amanehunu asubɔ no abɔ mo asu?" 39 Wɔka kyereε no se, "Yebetumi!" Na Yesu ka kyereε wɔn se, "Mubetumi anom me kuruwa ano, na wɔde asubo a wɔde bo me no abɔ mo; 40 nanso minni tumi se miyi wɔn a wɔbetena me nifa anaa me benkum so no. Onyankopon nko ara na ɔde saa afa no bεma wɔn a wɔasiesie hɔ ama wɔn no." 41 Asuafo a wɔaka no tee nea Yakobo ne Yohane kobisaa no, anye wɔn de. 42 Enti Yesu frεε wɔn ka kyereε wɔn se, "Munim se ahene ne atumfo a wɔwɔ wiase no di wɔn a wɔhyε wɔn ase no so, 43 nanso mo de, ente saa wɔ mo ho. Obiara a ɔpε se ɔyε ɔkεse wɔ mo mu no, εse se ɔyε mo somfo. 44 Na obiara a ɔpε se ɔyε ne nuanom so panyin no εse se ɔyε wɔn nyinaa akoa. 45 Onipa Ba no amma se wɔnsom no, na mmom ɔbesomee, na ɔde

ne kra too hɔ se mpata maa nnipa nyinaa." 46 Yesu ne n'asuafu no beduu Yeriko. Wɔrefi kurow no mu no, nnipakuw tu dii wɔn akyi. Saa bere a Yesu retwa mu no, na onifuraefo Bartimeo a ne din nkyereεse ne "Timoteo ba" no te kwankyεn resresre ade. 47 Bere a Bartimeo tee se Yesu Nasareni na ɔretwam no, ofii ase teεtεε mu se, "Dawid Ba Yesu, hu me mmɔbɔ!" 48 Nnipa no bi teεtεε no se, "Mua w'ano!" Nanso ɔkɔ so teεtεε mu dennen se, "Dawid ba, hu me mmɔbɔ!" 49 Bere a Yesu tee ne nne no, ogyina kae se, "Momfrε no mma me." Wɔfrεε onifuraefo no ka kyereε no se, "Ma wo bo ntɔ wo yam, sore na ɔrefrε wo!" 50 Bartimeo tow ne ntama gui, sore baa Yesu nkyen. 51 Yesu bisaa no se, "Den na wope se meye ma wo?" Onifuraefo no buae se, "Kyerekyerefo, mepe se mihu ade!" 52 Yesu ka kyereε no se, "Kɔ, na wo gyidi agye wo." Na ntem ara onifuraefo no huu ade, na odii Yesu akyi.

11 Yesu ne n'asuafu no rebεn Yerusalem, na woduu Betfage ne Betania a εwɔ Ngo Bepɔw no ho no, ɔsomaε n'asuafu no mu baanu dii wɔn anim kan. 2 Yesu ka kyereε wɔn se, "Monko akuraa a εwɔ hɔ no ase. Se mudu hɔ a, mubehu se wɔasa afurum ba bi a wɔntenaa ne so da hama. Monsan no na momfa no mmrε me. 3 Na se obi bisa mo se den na moreye a, monka no tiaa se, 'Ne ho hia Awurade, na obesan de no aba mprempren ara.'" 4 Asuafo baanu no sii mu. Wokohuu se aboa no sa ofi bi abobow ano. Enti wosan no. 5 Wogu so resan no no, nnipa bi a wogyina nkyen bisaa wɔn se, "Aden nti na moresan afurum ba no?" 6 Wokaa aseεm a Yesu ka kyereε wɔn no kyereε nnipa no ma woteε wɔn ase. 7 Wɔde afurum ba no bρεε Yesu maa asuafo no de wɔn ntama guu aboa no so, maa Yesu tenaa no so. 8 Nnipakuw a wɔwɔ hɔ no bi de wɔn ntama sesεw ɔkwan a ɔde aboa no nam so no so. Ebinom nso pempan nnua mman de sesεw ɔkwan no mu saa ara. 9 Na Yesu di nnipakuw no mfimfini a wɔn nyinaa reteεtεε mu se, "Hosiana!" "Nhyira ne nea ɔnam Awurade din mu reba!" 10 "Anuonyam nka Onyankopon se yen agya Dawid ahenni reba." "Hosiana wɔ sorosoro!" 11 Yesu koduu Yerusalem no, ɔkɔ asɔredan no mu. ɔhwεε biribiara a εwɔ hɔ dinn ansa na ɔrefi hɔ, efise, na onwini redwo enti ɔne asuafo dumien no kɔɔ Betania. 12 Ade kyee anɔpa a wɔrefi Betania hɔ no, ɔkɔm dee no. 13 Wokɔɔ kakra no, ohuu se borɔdɔma dua bi si hɔ a aye kusu. ɔkɔ hɔ kɔhwεε se aduaba no bi wɔ so ana. Nanso oduu hɔ no ohuu se nhaban nko ara na εwɔ so. Saa bere no nso

na enye bere a ese se borodoma no sow. **14** Yesu domee borodoma dua no se, “Efi nne, woren sow aba bio!” Asuafo no tee asem a okae no. (aiōn g165) **15** Yesu san baa Yerusalem no, eka hyiadan mu ho. Oduu ho no, opan aguadifo a wowa ho no nyinaa, kaa sikasesafo apon nyinaa guu fam, bubuu pata a wotan mmorōnoma wo mu no nyinaa, **16** siw kwan se obiara mmedi gua wo ho bio. **17** Óka kyerēe wōn se, “Kyerewsem no ka se, ‘M’asorefi ye beae a wobō mpae,’ nanso mo de, mode ho aye akorōmfo atenae.” **18** Asōfo mpanyin ne Yudafo mpanyimfo tee nea Yesu aye no, wobō ne ho pōw, pēe okwan a wobefā so ayi no afi ho. Asem a na ehwaw wōn ne se, se wōanhwe no yiye nso a, ede basabasaye bēba, efise na nnipa bebree agye Yesu nkyerekyere no ato mu. **19** Senea na wōtaa ye no, anwummere no ara, wofii kurow no mu. **20** Anōpa a asuafo no retwa mu wo borodoma dua a Yesu domee no no ho no, wuhuu se awu. **21** Petro kaee asem a Yesu ka de domee dua no no, ətee mu se, “Hwē, Kyerēkyerefo! Borodoma dua a wodomee no no awu!” **22** Yesu nso ka kyerēe n’asuafo no se, “Se mowō gyidi wō Onyankopon mu a, **23** anka mubetumi aka akyere Ngo Bepōw yi se, ‘Tutu kogu po mu,’ na ebetutu akogu mu nso. Munnye nni; mommma mo gyidi nhinhim. **24** Muntie nea mereka yi. Biribiara a mubebisā wo mpaebo mu no, munnye nni se mo nsa aka, na əbeyē ho ama mo. **25** Na se morebo mpae a, nea edi kan no, se mowō obi ho asem a momfa nkye no senea əbeyē a mo Agya a əwō əsoro no nso de mo bōne békye mo. **26** Na se moamfa bōne ankye a, saa ara na mo Agya a əwō əsoro no nso remfa mo bōne nkye mo.” **27** Wōbaa Yerusalem bio. Wōkōa hyiadan mu ho no, asōfo mpanyin ne Yudafo mpanyin baa ne nkyen bebisaa no se, **28** “Tumi bēn na wugyinaa so pam aguadifo no?” **29** Yesu nso buaa wōn se, “Merebebisa mo asem baako bi na mummua me! **30** Onyankopon na əsomaas Osuboni Yohane, anaa enye əno? Mummua me!” **31** Wodwinnwen ho kae se, “Se yeka se, Onyankopon na əsomaas no a, wobebisa yen nea enti a yeannye nea Yohane kae no anni. **32** Na se yeka se enye Onyankopon na əsomaas no nso a, dōm no behaw yen. Efise wōn nyinaa nim se Yohane ye odiyifo.” **33** Enti won mmuae a wōmae ara ne se, “Yerentumi mmua. Yennim.” Ehō ara na Yesu nso ka kyerēe wōn se, “Se munnim de a, me nso meremma mo asemmissa no ho mmuae!”

12 Yesu nam mmebu so kasa kyerēe nnipa no se: “Okuafo bi yee bobeturo, gyee ban faa ho, na

otuu amoaa a wokyi bobe mu nsu wo mu, sii əwen aban wo mu. Afei əde afuw no gyaw akuafō bi tuu kwan. **2** Eduu bere a bobe no bere a ese se wōtēw no, əsomaas ne ho nipa bi se onkogye ne kyefā mmrē no. **3** Nanso akuafō no boroo no, ma əde ne nsa pan san kōe. **4** Okuafo no san somaa onipa foforo kōo wōn nkyen, na əno nso, wōboroo no, pirapiraa no sen nea odi kan no. **5** Onipa a əsomaas no bio no de, wokum no. Afoforo a akyiri no wōkōe no nso, wōhwee ebinom, na wokum ebinom nso. **6** “Nanso na aka əbaako a əyē ne ba a ədō no. Əsomaas əno nso kōo wōn nkyen, susuw se wōbēfere no de nidi ama no. **7** “Nanso bere a akuafō no huu no se əreba no, wōkae se, ‘Ədedifo no na əreba no. Momma yenkum no, na agyapade no aye yen de!’ **8** Wōkyeree no kum no, twee no fii bobe turo mu ho kētow no kyenee baabi. **9** “Mugye di se, se afuw wura no ba a den na əbeyē akuafō no? Əbēba abekum wōn, na əde afuw no ama nnipa foforo. **10** Monnkenkan eyi wō Kyerewsem no mu pen se: “‘Əbo a adansifo apo no, əno ara na əbeyē dan no tweas so tibo; **11** Awurade na wayē eyi, na əyē nwonwa wo yen ani so?’” **12** Na esiane saa bē a obui no nti, Yudafo mpanyin no pēe se wōkyere no, efise wuhuu se wōn ho asem na əreka no a əkyere se, wōne saa akuafō atirimodenfo no. Nanso na wosuro dōm no. Eyi ma wogya no, na wofii ho kōe. **13** Wōsomaas Farisifo ne Herodefo bi baa Yesu nkyen se wōne no mmekasa, na wōnam n’ānom asem so anya no akyere no. **14** Wobisaa no se, “Kyerēkyerefo, yenim se woyē ənokwafo a wotaa ka nokware. Nea onipa ka no ntumi nnan w’adwene. Afei wokyerēkyere nnipa Onyankopon akwan. Yēpē se yebisa wo se, eye se woyi tow ma Roma Hempon Kaesare anaa enye?” **15** Yesu huu wōn adwemmmōne no kae se, “Aden nti na mosō me hwe, momfa sika a wōde yi tow no bi nkyere me, na əmēma mo mmuae.” **16** Wōde maa no ma obisaa wōn se, “Hena mfoni ne nkyerēw na əwo so?” Wobuae se, “Kaesare de.” **17** Yesu ka kyerēe wōn se, “Əno de momfa Kaesare de mma no, na momfa Onyankopon de mma Onyankopon!” Ne mmuae no maa wōn ho dwiriw wōn. **18** Sadukifo a wōka se owusore nni ho no baa ne nkyen bebisaa no se, **19** “Kyerēkyerefo, Mose yee mmara maa yen se, se əbarima bi anwo na owu a, ne nuabarima mfa ne yere no kunabea na əne no nwo mma mma owufo no. **20** Anuanom baason bi tenaa ase. Nea odi kan no waree yere a, əne no anwo na owu. **21** Nea oto so abien no nso waree okunafo no, na əno nso ankye na owu a əne no anwo. Na nea

oto so abiesa no nso waree no a, one no anwo na owui. 22 Eyi koo so kosii se anuanom yi nyinaa waree obea no, na obea no nso wui. 23 Nea yepé se yehu ne se, owusore mu, se wonya sore a, won mu hena na obea no beye ne yere?" 24 Yesu buaa won se, "Mo mfomso a moye no fi nim a munnum Kyerewsem no, ne Onyankopon tumi a owo. 25 Se anuanom baason yi ne obea no sore fi awufo mu a, worenware; wobeye se abofo a wowa osoro no. 26 Afei nea efa awufo nyan no ho nso, monkenkan Mose nhoma no mu asem a efa Mose ne nwura a na ehyew no ho da? Onyankopon ka kyere Mose se, 'Mene Abraham Nyankopon, Isak Nyankopon ne Yakob Nyankopon.' 27 Na Onyankopon reka akyere Mose se, ewo mu se saa nnipa yi awuwu mfe pii a atwam no de, nanso wote ase. Ente saa a anka orenka se oye ateasefo Nyankopon, na onye awufo Nyankopon. Moaye mfomso kese." 28 Kyerewsem no akyerekyerefo no mu baako a ogiyina ho retie no huu se, wabua won senea efata no, obisaa no se, "Mose mmaransem no mu nea ewo he na ekyen ne nyinaa?" 29 Yesu buaa no se, "Nea ekyen ne nyinaa ne nea eka se, 'Israel, tie! Awurade, yen Nyankopon ye Awurade koro; 30 na do Awurade wo Nyankopon fi wo koma ne wo kra ne w'adwene ne w'ahoden nyinaa mu,' no. 31 Na nea eto so abien no ne: 'Do wo yonko se wo ho.' Mmaransem bi nni ho a ekyen eyinom." 32 Kyerewsem no kyerekyerefo no buaa no se, "Owura, woaka nokware se, Onyankopon baako pe na owo ho, na obi foforo nka ne ho, 33 na minim nso se, se medo no afi me koma ne m'adwene ne m'ahoden nyinaa mu, na medo me yonko se me ho no, sen afore biara a wobo." 34 Yesu huu se wabua asem no nyansa mu no, oka kyere no se, "Wo ne Onyankopon ahenni ntam kwan nware." Na saa asem yi akyi no, obi antumi ammisaa no asem biara bio. 35 Bere bi a Yesu rekyerekyere wo asoredan mu no, obisaa nnipa no se, "Aden na Kyerewsem no akyerekyerefo no ka se, ese se Agyenkwa no ye Dhene Dawid ba? 36 Efise Dawid ankasa nam Honhom Kronkron mu kae se, "Awurade ka kyere me wura se: "Tena me nifa so kosi se mede w'atamfo beye wo nan ntiaso." 37 Se Dawid fre no 'Awurade' a, eyee den na Kristo no ye ne ba?" Okwan a ofaa so kasaa no maa nnipa no de anigye tiee no. 38 Bere bi a nnipakuw bi de anigye retie Yesu no, oka kyere won se, "Monhwé mo ho yiye wo Kyerewsem no akyerekyerefo ho! Wohye ntade akese se asikafon a se wonam bagua mu a, wope se obiara a ohyia

won no de obu kyia won. 39 Se woko hyiadan mu a wotenatena mpanyin agua so, na se woko adidi ase a, wotena mpanyin tenabea. 40 Wobo mpae atenten ma nnipa hu se woresom Onyankopon, nanso wosisi akunafo. Eyi nti wobenza asotwe a emu ye duru." 41 Da bi a Yesu koo asoredan mu no, okotena aforebo adaka a esi ho no anim hwé senea nkurofo no de sika regu adaka no mu. Asikafon de sika a edooso guu mu. 42 Obea kunafo hiani bi nso bae, na ode sika nketewa abien beguu mu. 43 Ofree n'asuafon no baa ne nkyen ka kyere won se, "Saa obea kunafo hiani yi afore a oboe no doso sen asikafon no nyinaa aforebode. 44 Na won nyinaa fi nea woanya ama abu won so no mu na woyiyii bi de bae, na obea yi de, ofi ne hia mu de nea owo nyinaa na abegu mu no."

13 Yesu refi asoredan no mu ho no, n'asuafon no mu baako kae se, "Kyererekyerefo, adan yi ye fe papa. Hwé senea wode abo asiesie afasu no." 2 Yesu ka kyere no se, "Eye nokware de, nanso wobedwiriwaa dan yi agu pasaa." 3 Bere a ote Ngo Bepow no so a n'ani tua Yerusalem no, Petro, Yakobo, Yohane ne Andrea baa ne nkyen bebisaa no se, 4 "Bere ben na nea woreka fa asoredan yi ho no beba mu. Na nsenkyerenne bi bedi kan aba ansa ana?" 5 Yesu buaa won se, "Monhwé yiye na obi annaadaa mo. 6 Nnipa bebree de me din beba abeka se wone Agyenkwa no, na woadaadaa mo mu pii. 7 Akokoakoko besisi mmaa nyinaa, nanso eyen eno ne awie no ho nsenkyerenne. 8 Aman besore aman so, na ahenni asore ahenni so na asasewosow ne okom beba mmeaemmeae. Eyinom nyinaa beye nneema a eye hu a ebeba no mfiase. 9 "Nanso se eyinom fi ase se ereba a, monhwé yiye! Mobeke ohaw akese mu. Esiane se mudi m'akyi nti, wobetwe mo ako asennii; wobehwe mo wo asoredan mu, na woaka nsem agu mo so wo ahemfo ne mpanyimfo anim. Saa bere no ne bere pa a ese se moka Asempa no kyere won. 10 Na ese se Asempa no di kan du oman biara so ansa na awie no aba. 11 Na se wokyere mo de mo begyina asennii a, munninwene nea mobeka de ayi mo ho ano ho. Monka nea Onyankopon bekyere mo se monka no. Na eyen mo na mobekasa, na Honhom Kronkron no na obekyere mo nea monka. 12 "Onua beyi onua ama se wonkum no; agyanom nso beyi won mma ama; mma nso beyi won awofo ama se wonkum won. 13 Na esiane se moye me de nti, nnipa nyinaa betan mo. Nanso won a wobegyina pintinn akodu awie no, wobegyina won nkwa. 14 "Enti se muhu akyiwade

a εbø ɔman wø asøredan mu hø a, økenkanfo, hwe yiye! Wøn a wøwø Yudea no nguan nkø mmepon wø so. 15 Wøn a wøwø wøn afi mu no nguan a wønnisan nnkø fie hø bio nkøfa biribiara mmfi hø. 16 Wøn a wøwø mfuw mu no nso nnsan wøn akyi mmefa sika anaa ntama wø fie. 17 Na wøn a wøafa afuru ne wøn a woturu mmaa saa bere no mu no nnue. 18 Na mommø mpaæ na bere a εsε se muguan no anyε awø bere. 19 Na ahhia a εbøba saa mmere no mu no, efi bere a Onyankopøn bøø ade no bi nsii da, na bi nso rensi da. 20 “Gye se Awurade twa saa amanehunu no so, anyε saa a økra baako koraa rentena ase. Nanso esiane wøn a wøayi wøn no nti, obetwa nna no so. 21 Na se obi ka kyere mo se, ‘Agyenkwa no ni’ a, mummmmu. 22 Atoro agyenkwonom ne atoro adiyifo besøre wø mo mu na wøayε anwonwade ahorow, na se ebetumi a, wøadaada Onyankopøn no ankasa ara mma. 23 Monhwe yiye, efise maka biribiara akyere mo! 24 “Ahohia no akyi no, “owia beduru sum, na ɔsram renhyerø, 25 na nsoromma betetew ahwe, na wøbøwosow wim abøde ahorow no.” 26 “Na nnipa nyinaa behu me, Agyenkwa no, se mede tumi ne anuonyam nam omununkum mu reba. 27 Na mesoma m’abofo akø wiase mmaa nyinaa, fi ɔsoro ano akøka asase ano, na wøabeboaboa wøn a mayi wøn no ano. 28 “Afei munsua biribi mfi borødøma dua no ho asem no mu. Se eyi mman foforo, san yi nhaban foforo a, na εkyere se asusow abøn. 29 Se muhu se saa nneøma yi a maka ho asem akyere mo yi nyinaa afi ase resisi a, mubehu se me ba a mesan aba no abøn. 30 Nokware mise mo se, awo ntoatoaso yi rentwa mu, gye se saa nneøma yi nyinaa aba mu ansa. 31 ɔsoro ne asase betwa mu akø, nanso me nsem de, εrentwa mu da. 32 “Nanso da anaa døn ko a awieø ne bøba de, obiara nnim. ɔsoro abøfo ne me ankasa mpo nnim. Agya no nko ara na onim. 33 Esiane se munnim bere ko a asem yi besi nti, munsiesie mo ho. Monwøn, ntwen me ba no. 34 Me ba no te se ɔbarima bi a otuu kwan køø ɔman foforo bi so. ɔrebøø no, øyεø adwuma maa ne nkøa. Na øka kyereø ne ɔwømfo nso se, ɔnwen hø yiye nkosi se obøba. 35 “Enti mo nso monwøn, efise munnim bere ko a ofiwura no beba. Ebetumi aba se obøba anwummere, ɔdasu mu, ahemadakyø anaa awia. 36 Se ofu mu ba a, εnse se obøto mo se moadeda. 37 Asem a mede agyaw mo ne nnipa nyinaa ni. ‘Monwøn!’”

14 Aka nnaanu na Twam ne Apiti Afahye a εyε Yudafo ahomegye nna no adu no, asøfo mpanyin ne Kyerewsem no akyerεkyerø no hwehweε nyansa kwan a wøbøfa so akyere Yesu, akum no. 2 Nanso wøkae se, “Yørenkyere no afahye no mu, anyε saa a ede basabasaye beba ɔman no mu.” 3 Yesu wø Betania na øne Simon kwatani redidi no, obea bi a okura ngo huamhuam bi a ne bo yε den baa hø. Otuu ano, hwie guu Yesu tirim. 4 Nea obea yi yε no anyε nnipa a wøte adidii no mu bi de. Na wøkae se wasεε ngo no kwa. 5 Wøkaa bio nso se, “Anka wobetumi atøn ngo huamhuam yi anya sika pii na wøde ama ahiafo.” 6 Nanso Yesu ka kyereø wøn se, “Munnyaa no! Adøn nti na morehaw no wø ade pa a øyε no ho? 7 Mo ne ahiafo a mubetumi aboa wøn bere biara mu na ete. Na me de, merenkyε wø mo nkyøn. 8 Wayε nea obetumi. Wadi kan asra me nipadua ama da a wobesie me. 9 Mereka akyere mo se, baabiara a wøbøka asempa no wø wiase no, wøde nea obea yi yε no bøkae no akamfo no.” 10 Afei Yuda Iskariot, asuafø dumien no mu baako, køø asøfo mpanyin no nkyøn ne wøn kohyehyeø senea obeyi Yesu ama wøn no ho. 11 Asøfo mpanyin no tee asem no, εyεø wøn anigye ma wøhyεø no bø. Efi saa bere no, øhwehweε senea obenya Yesu ho kwan, ayi no ama bere a εsε mu. 12 Apiti Afahye no da a edi kan a wokum Twam Afahye guan no, n’asuafø bisaa no faako a wøbøka akodi Twam Afahye no. 13 ɔsomaø n’asuafø no mu baanu køø Yerusalem se wonkosiesie baabi mma no. Nea øka kyereø wøn ne se, “Morekø kurow no mu a, mubehyia onipa bi a øso ahina. Munni n’akyi. 14 Baabiara a obewura no, monka nkyereø ofiwura no se, ‘Yøn wura asoma yøn se, yømmehwe dan a wøasiesie ama yøn a yebedi Twam Afahye no wø mu no.’ 15 Øbøkyere mo abansoro asa kese bi a wøasiesie mu. Ehø na monyε ahobøa mma yøn.” 16 Asuafø baanu no sii mu køø kurow no mu, na wohuu biribiara senea Yesu ka kyereø wøn no pøpεøø, na wøsiesie Twam no wø hø. 17 Eduu anwummere no, Yesu ne dumien no bae. 18 Na wøte hø redidi no, Yesu kae se, “Merema mo ate ase se, mo a me ne mo reto nsa adidi yi mu baako beyi me ama.” 19 Wøn nyinaa wereø howee, na wofii ase bisaa mmaako mmaako se, “εyε me ana?” 20 Obuaa wøn se, “εyε mo dumien a mo ne me reto nsa adidi yi mu baako. 21 Onipa Ba no rekø senea wøakyerøw afa ne ho de, nanso onipa a obeyi no ama no, nnue! Se wøanwo saa onipa no mpo a, anka eye!” 22 Bere a wøredidi no,

Yesu faa brodo, na ohyira so bubui, na əde maa wən kae se, "Munnye nni; eyi ne me nipadua." 23 Afei əfaa kuruwa a nsa wə mu, na ədaa ase no, əde maa wən, na wən nyinaa nom bi. 24 Na əka kyereə wən se, "Eyi ne me mogya a εγε apam no mogya a εγε Apam Foforo no mu den a bebree nti wərehwie agu. 25 Mereka akyere mo se, merennom saa nsa yi bio da akosi da a me ne mo bənom bi bio wə Onyankopən Ahenni no mu." 26 Wətoo dwom wiere no, wofii hə kəo Ngo Bepəw no so. 27 Woduu nea wərekə no, Yesu ka kyereə wən se, "Mo nyinaa beguan agya me." Efise Onyankopən nam adiyifo no so kae se, "Məbə oguanhwefo no, na nguan no abə apete." 28 Na sə miwu səre a, medi mo anim akə Galilea akohyia mo wə hə." 29 Petro ka kyereə no se, "Sə nnipa nyinaa beguan agya wo a, me de, merenguan nnya wo da!" 30 Yesu ka kyereə no se, "Petro, nokware, anadwo yi, ansa na akoko bəbən mprenu no, na woapa me mprensa." 31 Petro de anibere kae se, "Merempa wo da! Sə εσε sə me ne wo wu mpo a, merempa wo da!" Saa ara na wən a aka no nyinaa nso kae. 32 Yesu ne n'asuafə no duu faako a wəfrə hə Getsemane no, əka kyereə n'asuafə no se, "Montena ha, na merekəbə mpaē abə." 33 Əfaa Petro, Yakobo ne Yohane kaa ne ho, na ne ho fii ase yeraw no, na əyεε basaa. 34 Əka kyereə wən se, "Awerchow ahyε me kra ma. Montena ha, na mo ne me nwən." 35 Əkəo n'anim kakra, kobutuw fam, bəbə mpaē se, sə ebetumi a, saa ahoyeraw no ntwa ne ho nkə. 36 Əkae se, "Abba, Agya! Wutumi yε biribiarə. Ma kuruwa yi ntwa me ho nkə. Nanso nea wope na εnyε hə, na εnyε nea məpε." 37 Əsan bae no, obehuu asuafə baasa no se wəadeda. Obisaa Petro se, "Simon, wəoda? Woantumi ne me anwen dənhwerew baako pə mpo? 38 Monwən na mommo mpaē na əsəhwefo no anni mo so. Honhom no pə de, nanso əphonam no yε mmerew." 39 Əsan kəo bio kəbəo mpaē koro no ara. 40 Əsan baa wən nkyen bio behuu se wəadeda, efise na wəabrebre. Na wonhu nea wənka nkyere no. 41 Əsan baa ne mprensa so no, obisaa wən se. "Moda so adeda a morehome? Bere a εσε sə mode da no atwa mu. Worebeyi me ahyε nnebəneyεfə nsa. 42 Monsore na yənko! Monhwε, nea əreyi me ama no na əreba no!" 43 Ogu so rekasa no, Yuda a əyε n'asuafə no mu baako ne dəm a asofo mpanyin ne Yudafo mpanyin asoma wən ka ne ho a, wokurakura mfoa ne nkontimmaa baa hə. 44 Na Yuda aka akyere wən dedaw se, "Nea mefew n'afono no; əno ne nea morehwewhε no no.

Monkyere no, na munso ne mu yiye mfa no nkə." 45 Yuda kəo Yesu nkyen kokae se, "Me Wura." Afei ofew n'afono, yεε no atuu. 46 Əhə ara, na dəm a wəne Yuda nam no soo Yesu mu kyeree no. 47 Wən a wəka Yesu ho no mu baako twee n'afoa de twaa Əsəfopanyin no ako a bi aso ma ətewee. 48 Yesu bisaa wən se, "Meyε əwudifo nti na mode afoa ne nkontimmaa aba me so rebəkyere me ana? 49 Adən na bere a merekyerəkyere wə asoredan mu hə no, moankyere me? Nanso eyinom nyinaa aba sənea εbεyε a nkəm a wəhyεε wo me ho no bəba mu." 50 Asuafo no nyinaa guan gyaa no. 51 Aberante bi a əde nwera akata n'adagyaw so dii n'akyi. 52 Dəm a wəbəkyere Yesu no pəsə wəkyere no, nanso əgyaw ne ntama no maa wən, de ne ho saa ara guanee. 53 Wəde Yesu kəo Əsəfopanyin no anim no, ankye na asofo mpanyin ne Yudafo mpanyin bi behyiaa hə. 54 Bere a wəde Yesu rekə no, Petro tew ne ho dii wən akyi, na əwiawiaa ne ho kəhyεε Əsəfopanyin no fi hə de ne ho kəfrahə asomfo bi a na wəreto gya no mu. 55 Asofo mpanyin ne baguafə no nyinaa hwehweε sə wobenya aseəm bi atia Yesu, na wəagyina so abu no kumfə. Nanso wəannya bi. 56 Nnipa pii bedii adansekurum tiaa Yesu, nanso wən nseəm a wəkaa no bəbə abira. 57 Afei nnipa no bi kekaa nseəm a enni mu too ne so se, 58 "Yεtəe sə əkae se, 'Mebubu asoredan a wəde nsa na esii no, na mede nnansa asi foforo a wəamfa nsa ansi!'" 59 Na eyi mpo, wən adanse no anhyia. 60 Əsəfopanyin no səre gyinnaa bagua no mfimfini bisaa Yesu se, "Eyi nso, wunni ho anoyi biara? Den na wəwə ka?" 61 Yesu ammua no. Afei, Əsəfopanyin no bisaa no bio se, "Wone Agyenkwə no, Onyankopən Ba no ana?" 62 Yesu buaa no se, "Mene no, na mubehu me sə mete Onyankopən nifa, na menam omununkum mu resan aba asase so." 63 Eyi maa Əsəfopanyin no sunsuan n'atade mu kae se, "Nnansefə bən na wən ho hia yεn bio? 64 Mo nyinaa ate abususəm a əkae no. Den na mowə ka?" Wən nyinaa gye too mu se, əsə əwu. 65 Na ebinom tee ntasu guu no so, na wəkyekyeree n'ani, na wəbəbəo no akuturuku bisaa no se "Wuse woyε odiyifo, kyere yεn onipa ko a əbəo wo!" Na asomfo a wəde no rekə no bəbəo no asotore. 66 Bere a na Petro te adiwo hə no, Əsəfopanyin no mmaawa no mu baako baa hə; 67 na ohuu Petro sə əreto gya no, əhwεε no haa, ka kyereə no se, "Wo nso wo ne Nasareni Yesu no na εnam!" 68 Petro sanee se, "Minnim nea woreka yi ho hweel!" Na əhə ara na ofii adi kətənaa əkwan no

ano baabi. Saa bere no na akoko bōn nea edi kan. **69** Abaawa no san huu no wō ho no, oka kyerees wōn a ḥone wōn nam no se, “Oyi nso ka wōn ho. ḥye Yesu asuafo no mu baako!” **70** Petro san bio. Ekyee kakra no, nnipa a wogyina ogya no ho no fii ase ka kyerees Petro se, “Woka wōn ho, efise woye Galileani!” **71** Petro fii ase kekaa ntam, dii nsew se, “Minnim saa onipa a moreka ne ho asem yi.” **72** Mpfirim, na akoko bōn nea eto so abien. Na Petro kaee Yesu asem a oka kyerees no se, “Akoko remmon mprenu na woapa me mprensa” no. Na ofii ase sui.

15 Ade kyee anopatutuutu no, asəfo mpanyin,

Yudafo mpanyin, Kyerewsem no akyerεkyerefo ne agyinatufo hyia dwenee əkwan a wōde Yesu befa so ho. Wōkyekyere no de no kōhyee Pilato nsa. **2** Wōde no duu hō no, Pilato bisaa no se, “Wone Yudafo hene no ana?” Yesu buae se, “Mo na muse.” **3** Asəfo mpanyin no kaa nsem akεseakεse guu no so, nanso wanka hwhee. **4** Pilato bisaa no bio se, “Enti nsem akεseakεse a wōreka gu wo so yi, wonka ho hwhee?” **5** Nanso Yesu anka hwhee ma εyε Pilato nwonwa. **6** Na εyε Pilato amanne se, afe biara ogyaa odeduani baako a əman no pe se wogyaa no ma wōn no wō Twam Afahye mu. **7** Saa afe no na onipa bi a wōfre no Baraba ka nnipa bi a wōsore tiaa aban, nam so dii awu no ho wō afiase hō. **8** Dōm no kō Pilato so kōka kyerees no se, onyi odeduani baako mma wōn senea daa εyε no. **9** Pilato bisae se, “Minyi ‘Yudafo Hene’ no mma mo ana?” **10** Efise na wahu se asəfo mpanyin no de ḥtan na atwa asem ato Yesu so esiane din a na wagye no nti. **11** Nanso asəfo mpanyin no tuu dōm no aso se, se wōde beyi Yesu de, wōmpere mma wonyi Baraba. **12** Enti Pilato bisaa wōn se, “Na se miyi Baraba ma mo a, den na menyε saa əbarima yi a mofre no mo hene no?” **13** Wōteetεes mu se, “Bō no asennua mu!” **14** Pilato bisaa wōn bio se, “Aden nti? Bōne ben na waye?” Wōn nyinaa bō gyee so se, “Bō no asennua mu!” **15** Afei Pilato huu se εyε asem no ho hwhee a, εrenye ye. Bio, na osuro nso se, se anhwe a basabasayε bēba nti, ogyaa Baraba maa wōn. Əbōo Yesu mmaa, na eno akyi no, əde no maa wōn se wōnkōbō no asennua mu. **16** Asraafo no de Yesu kō amrado aban mu hō, na wōfreε asraafo no nyinaa baa hō. **17** Wōhyee no batakari kōkō bi, de nsəe atenten bi nwenee kyεw hyεe no. **18** Wofii ase bō gyee so, dii ne ho few se, “Yudafo hene, wo nkwa so!” **19** Wōde abaa paa n'apampam, tetee ntasu guu no so, buu no

nkotodwe, de dii ne ho few. **20** Wodii ne ho few wiee no, wōwōrōw batakari kōkō no, na wōde əno ara n'atade hyεe no, de no kō se wōrekōbō no asennua mu. **21** Wōrekō no, wohyiaa əbarima bi a wōfre no Simon a ofi Kirene a εyε Aleksandro ne Rufo agya wō əkwan so. Wōhyee no ma əsoaa Yesu asennua no. **22** Wōde Yesu baa baabi a wōfre hō se Golgota, a ne nkyerεase ne Nitiri so, hō. **23** Eho na wōmaa no nsa nwenweenwen bi se ənnom, nanso wannom. **24** Afei wōbōo no asennua mu. Eyi akyi, wōbōo n'atade no so ntonto. **25** Ebeye anəpa nnənkron na wōbōo no asennua mu. **26** Asem bi a wōka too no so na wōkyerεw taree n'asennua no atifi ka se, “YUDAFO HENE NO NI.” **27** Da no ara anəpa, wōbōo awudifo baanu bi asennua mu kaa Yesu ho. Na əbaako sən ne nifa so, na əbaako nso sən ne benkum so. **28** Eyi maa nea Kyerewsem no kae se, “Wōkan no fraa nnebōneyεfō mu” no baa mu. **29** Nnipa a wōsen faa hō no nyinaa wosowosow wōn ti, dii ne ho few se, “Ei, wo ni? Enye wo na wuse wubetumi abubu asəredan na wōde nnansasi no?” **30** Se wuse wo ho ye nwonwa a, eno de sian fi asennua no so si fam.” **31** Saa bere no na asəfo mpanyin ne Kyerewsem no akyerεkyerefo no nso atwa ahyia ho redi Yesu ho few. Wōkō so dii ne ho few se, “Ogye afoforo nanso ontumi nnye ne ho!” **32** Wōkō so dii ne ho few bio se, “Agyenkwa! Yudafo hene! Sian fi asennua no so si fam, na yennye wo nni!” Awudifo a wōbōo wone Yesu asennua mu no mpo dii ne ho few bi. **33** Efi owigyinae kōpem nnənabesa no, sum duruu asase no so nyinaa. **34** Yesu de nne kεse teeε mu se, “Eli, Eli, lama sabaktani?” Ase ne se, “Me Nyankopon, Me Nyankopon, aden nti na woagyaw me?” **35** Wōn a wogyina hō no bi a wōtee nea əkae no kae se, “Muntie se ərefre Elia.” **36** Wōn mu baako tuu mmirika, kōfaa sapōw bi de bōo nsa nwenweenwen bi mu de tuaa dua bi ano, de b̄rε Yesu se ənnom. Əkae se, “Momma yənhwe se Elia bēba abeyi no asi fam anal!” **37** Yesu de nne kεse teeε mu bio, na ogyaa ne honhom mu wui. **38** Ntama a etwa asəredan no mu no mu suanee abien fi soro kosii fam. **39** Asraafo ha so panyin a na ogyina hō no huu əkwan a Yesu faa so wui no, əkae se, “Ampa ara, onipa yi ye Onyankopon Ba!” **40** Saa bere no na mmea bi gynagyina akyiri baabi rehwε nea ərekō so. Mmea no bi ne Maria Magdalene, Maria (a εyε Yakobo Kumaa ne Yosef na), ne Salome. **41** Bere a na Yesu wo Galilea no, saa mmea yi dii n'akyi som no. Saa ara nso na na nnipa bi a wodii n'akyi baa Yerusalem no bi nso

wo ho. **42** Eduu anwummere no, esiane se na ade kye a eyé Homeda no nti, **43** baguani nuonyamfo bi a wōfre no Yosef, a ofi Arimatea a na ɔretwén Onyankopon ahenni no de akokoduru kō Pilato hō kōsrēe no se, ɔmfa Yesu amu no mma no. **44** Bere a Pilato tee se Yesu awu no, wannye anni, enti ɔfrē Roma asraafo panyin a na ɔhwē hō no bisaa no. **45** Asraafo panyin no kae se wawu no, Pilato maa Yosef kwan se ɔnkōfa amu no. **46** Yosef kōtōo nwera, yii Yesu amu no fii asennua no so, de nwera no kyekyeree no, ɔde no kōtōo ɔboda bi a wōatwa mu, pirew ɔbo kese bi hinii ano. **47** Na Maria Magdalene ne Yosef ne na Maria wo ho bi, na wohuu faako a wōde Yesu amu no toe.

16 Ade kyee a Homeda no twaa mu no, Maria

Magdalene ne Salome ne Yakobo na Maria kōtōo nnuhuam se wōde rekō akōsra Yesu amu no. **2** Da a edi nnaawōtwe no kan anōpahema no, ansa na owia bepue no, wōde nnuhuam no baa ɔda no so. **3** Wōnam ɔkwan so rekō no, na woredwene nea ɛbeyē a wobepirew ɔbo no afi ɔda no ano no ho. **4** Nanso wōreyē adu hō no, wōmaa wōn ani so hui se, obi apirew ɔbo kese no afi ɔda no ano. **5** Wōkōo ɔda no mu kohuu aberante bi se ɔhyē atade fitaa te nifa so ho. Wohuu no no, wōbōo piriw. **6** Nanso aberante no ka kyereē wōn se, “Munnsuro. Enyē Nasareni Yesu a wōbōo no asennua mu no na morehwēhwe no no? Onni ha! Wasore! Monhwē faako a wōde no too hō! **7** Afei monkō na monkōka eyi nkyere n’asuafo no ne Petro se, ‘Yesu redi mo anim akō Galilea. Eħo na mubehu no, se nea ɔka kyereē mo ansa na ɔrewu no!”” **8** Mmea no de hu ne ahopopo guan fii hō a, na obiara ntumi ne ne yōnko nkasa. **9** (note: The most reliable and earliest manuscripts do not include Mark 16:9-20.) Kwasida anōpa na Yesu sore fii awufo mu. Onipa a oyii ne ho adi kyereē no kan ne Maria Magdalene, ɔbea a otuu ahonhommōne ason fii ne mu no. **10** Maria Magdalene kōo asuafo no nkyen kohuu wōn se wōn were ahōw, na wōresu. **11** ɔka kyereē wōn se, wahu Yesu na ɔte ase. Nanso wōannye no anni. **12** Akyiri no, Yesu yii ne ho adi kyereē wōn mu baanu a wōnam fi Yerusalem rekō akuraa, nanso wohuu no no, mfiase no, wōantumi anhu se ɛyē ɔno, efise na wasakra. **13** Akyiri no a wohuu onipa ko a ɔyē no, wotuu mmirika san baa Yerusalem, beka kyereē nkae no, nanso obiara annye wōn anni. **14** Akyiri no a asuafo dubaako no te adidii no, oyii ne ho adi kyereē wōn. ɔkaa wōn anim wō gyidi a wonni ne gye a wōannye wōn a wōbekaa se wasore no anni no ho. **15**

Afei ɔka kyereē wōn se, “Monko wiase nyinaa nkōka asem̄pa no nkyere m̄nipa nyinaa. **16** Na obiara a ogye di na wōbō no asu no, wobegye no nkwa. Na obiara a onnye nni no, wobebu no fō. **17** Saa nsenkyerenne yi bedi wōn a wogye me di no akyi. Wōde me din betu ahonhommōne, na wōakasa kasa foforo. **18** Wobeso awō mu, na se wōnom awuduru bi mpo a, ɛrenyē wōn hwee; wōde wōn nsa begu ayarefo so, ama wōn ho aye wōn den.” **19** Awurade Yesu ne wōn kasa wīee akyi no, wōfaa no kōo ɔsoro na ɔkōtenaa Onyankopon nsa nifa so. **20** Eyi akyi no, asuafo no kōkaa asem̄ no wō baabiara, na Awurade kaa wōn ho ma wōyēe nsenkyerenne ne anwonwade ahorow nso, de hyēe wōn nsem̄ a wōkae no mu den.

Luka

1 Adamfo pa Teofilo, nnipa pii abo mmoden akyerew Yesu ho nsem a akɔ so wɔ yen mu no. **2** Wɔkyerew faa nsem a wɔaka akyerɛ yen a nnipa a wohuu saa nneɛma yi fi mfiase no nam so daa no adi no ho. **3** Nanso minyaa adwene bi se, se mehwewhwe nea wɔakyerew no nyinaa mu yiye na mekyerew bɛ wo a, eye. **4** Eyi beboa wo ma woahu nokware a ewɔ nea woasua no nyinaa mu. **5** Mede m'asɛm no befi Yudafo ɔbɔfɔ Sakaria a ɔtenaa ase wɔ Yudeahene Herode bere so a na ofi Abia asɔfokuw mu no so. Sakaria yere Elisabet nso, na ɔye Aaron aseni. **6** Na Sakaria ne ne yere Elisabet som Onyankopɔn nokware mu a wɔn ho nni asem wɔ Onyankopɔn anim. **7** Na wonni ɔba, efise na Elisabet ye obonin. Na wɔn baanu nyinaa nso anyinyin. **8** Da bi a eduu Sakaria asɔfokuw so se wɔye asɔredan mu adwuma no, **9** wotow aba yii no se, ɔnkɔhyew aduhuam wɔ ɔhyew afɔremuka no so. **10** Saa bere no ara nso na asafo no rebo mpaɛ wɔ adiwo hɔ senea wɔtaa ye no. **11** Sakaria gu so rehyew aduhuam no, preko pe, Awurade bofo begyinaa afɔremuka no nkyen mu wo nifa so. **12** Sakaria huu no no, ɔbɔɔ piriw na ne ho popoe. **13** Nanso ɔsoro ɔbɔfɔ no ka kyereɛ no se, "Sakaria, nsuro, Awurade Nyankopɔn ate wo mpaebɔ. Wo yere Elisabet bewo ɔbabarima na eɛ se woto ne din Yohane. **14** N'awo bɛma w'ani agye na wo ho asepwɛ wo. Saa ara na ebɛma nnipa bebree nso ani agye. **15** ɔbeyɛ ɔkɛse wɔ Awurade anim. ɔrennom nsa biara da, na Honhom Kronkron beye no ma afi ne na yam. **16** Israelfo pii nam n'asɛnka so benya adwensakra asan aba Awurade, wɔn Nyankopɔn, nkyen. **17** Obenya Odiyifo Elia honhom ahoden no bi, na obedi Agyenkwa no ba no anim abesiesie nnipa ama ne ba a ɔbɛba no. N'asenka bɛma ntease aba agyanom ne wɔn mma ntam. Na ɔbɛdan Awurade asem no ho asoɔdenfo adwene ako Awurade pe ho." **18** Sakaria buaa ɔbɔfɔ no se, "Ebeye den na eyi aba mu? Mabɔ akwakoraa na me yere nso abo aberewa." **19** ɔbɔfɔ no kae se, "Mene Gabriel a migyina Onyankopɔn anim daa no. ɔno na ɔsoma me se memmekɛ asemɛ yi nkyerɛ wo. **20** Esiane se woagye akyinnye nti, wobɛto mum akosi se wobɛwo abofra no. Na nea maka akyerɛ wo yi nyinaa bɛba mu pɛpɛɛpɛ wɔ ne bere a eɛ mu." **21** Saa bere yi nyinaa na asafo mma no retwen Sakaria se ɔbɛba. Na eyɛ wɔn nwonwa se wakyɛ saa. **22** Bere a ɔbae no,

wantumi ankasa ankyerɛ asafomma no. Wohu fii ne nneyɛ mu se wahu n'ani so ade wɔ asɔredan mu hɔ. **23** Owiee n'asɔfodwuma wɔ asɔredan mu hɔ no, ɔkɔ fie. **24** Nna bi akyi no, ne yere Elisabet nyinsɛnɛ, na ɔde ne ho siee asram anum. **25** ɔde anigye kae se, "Awurade aye me adɔe. Wayi animguase a ɛkaa me wɔ nnipa anim no afi me so." **26** Elisabet nyinsɛnɛ asram asia no, Onyankopɔn somaa ɔbɔfɔ Gabriel kɔ Galilea akuraa bi a wɔfrɛ no Nasaret no ase **27** se, ɔnkɔ ɔbea kronkron bi a wɔfrɛ no Maria a na wɔde no ama Yosef a ofi ɔhene Dawid abusua mu no aware no nkyen. **28** Gabriel huu no ara pe, ɔka kyereɛ no se, "Asomdwoe nka wo! Awurade ka wo ho, wo a Awurade adom wo." **29** ɔbɔfɔ no asem no maa Maria adwene mu yɛɛ no nnaa ma obisaa ne ho se, "Na saa nkyia yi ase ne den?" **30** ɔbɔfɔ no san ka kyereɛ Maria bio se, "Maria, nsuro, efise Awurade adom wo. **31** Tie! ɔrenkye biara wubenyinsen na woawo ɔbabarima na woato ne din Yesu. **32** ɔbeyɛ ɔkɛse, na wobɛfrɛ no ɔsorosoro Nyankopɔn Ba. Na Awurade de ne nena Dawid ahengua no bɛma no. **33** Na obedi Yakob fi so hene daa; na n'ahenni to rentwa da." (aīōn g165) **34** Maria bisaa ɔbɔfɔ no se, "Na ebeye den na mawo wɔ bere a ɔbarima nhuu me da?" **35** ɔbɔfɔ no buae se, "Honhom Kronkron bɛba wo so na ɔsorosoro Nyankopɔn tumi abekata wo so, eyi nti abofra a wobɛwo no no beye kronkron na wobɛfrɛ no Onyankopɔn Ba. **36** Ebeyeɛ asram asia ni a wo busuani Elisabet mpo a ɔye obonin anyinsɛn ɔbabarima wɔ ne mmerewabere mu. **37** Efise Onyankopɔn de, biribiara nso no ye." **38** Maria kae se, "Me de, meye Awurade afenaa. Nea Awurade pe na eyɛ." Afei, ɔbɔfɔ no gyaw no hɔ kɔe. **39** Nna kakra bi akyi no, Maria kɔ Yudea mmepow so kurow bi mu. **40** Saa kurow no mu na Sakaria te. Oduu kurow no mu hɔ no, ɔkɔ Sakaria fi kɔsraa Elisabet. Okyiaa no. **41** Elisabet tee Maria nkyia no, oba a ɔda ne yam no kekaa ne ho; amono mu hɔ ara na Honhom Kronkron hyɛɛ Elisabet ma. **42** Elisabet de ahosepwɛ teɛɛ mu se, "Maria, wɔahyira wo sen mmea nyinaa, na wo ba a wobɛwo no no beye onipa kɛse. **43** Anuonyam bɛn na esen eyi. Me sɛɛ ne hena a anka m'Awurade bɛba abesra me? **44** Wukyiaa me pe, na abofra no de anigye kekaa ne ho. **45** Nhyira nka wo se wugye dii se nea Onyankopɔn aka no obeyɛ; eno nti na wɔadom wo yi." **46** Maria kae se, "Me kra kamfo Awurade. **47** Na me honhom ani gye m'agyenkwaa Nyankopɔn mu; **48** efise wahu n'afenaa mmɔborɔni mmɔbɔ, na efi nne, awo

ntoatoaso nyinaa befre me nea Onyankopon ahyira no. 49 Efise Əkronkronni Tumfo no aye ade kese ama me; 50 n'ahumməbə fi awo ntoatoaso kosi awo ntoatoaso ma wən a wosuro no na wodi no ni no nyinaa. 51 Əde ne nsa a tumi wə mu no abo ahomasofo ne ahantafon ne wən nsusuwii apete. 52 Watu abirəmpən ade so ama ahobrəasefo so. 53 Wama wən a ahia wən no nnepa na wagya ahonyafo kwan nsapan. 54 Waboan'ako Israel na ne wərə amfi ne mməborəshunu ne ne bə 55 a əhyee yən agya Abraham ne n'asefo no da." (aiən g165) 56 Maria tenaa Elisabet nkyen beyə asram abiesa ansa na əresan akə ne kurom. 57 Elisabet awo duu so no, əwoo əbabarima. 58 N'afipamfo ne n'abusuafo tee adəe a Awurade aye no no, wəne no nyinaa de anigye dii ahurusi. 59 Eduu nnaawətwe no, abusuafo ne adəfo behyiaa se wərebetwa abofra no twetia na wəato ne din. Wəpəe se wəde abofra no to n'agya Sakaria. 60 Nanso ne na kae se, "Dabi! Ese se wəfre no Yohane." 61 Wəka kyereə se, "Obiara nni abusua yi mu a wəfre no saa." 62 Eyi ma wəde wən nsa yee nsenkyerenne bisaa n'agya, din a wəmfa nti abofra no. 63 Sakaria ma wəde krataa břee no na əkyerəw so se, "Ne din de Yohane." Eyi yee wən nyinaa nwonwa. 64 Amono mu hə ara, Sakaria tumi kasaa bio, na ofii ase yee Onyankopon aye. 65 Wən a wotee nyinaa ho dwiriw wən, na saa asem yi trew faa Yudea mmepəw so ho nyinaa. 66 Obiara a ətee saa nsem yi bisaa ne ho se, "Eno de, na den na abofra yi rebenyin aye? Edə adi pefee se Awurade nsa wə ne so." 67 Honhom hyee n'agya Sakaria ma ma əhyee nkəm se, 68 "Nhyira nka Awurade, Israel Nyankopon, se waba abegye ne manfo. 69 Əde Agyenkwa Tumfo a əye ne somfo Dawid aseni rebre yən, 70 senea ənam n'adiyifo akronkron so fii teteete hyee bə (aiən g165) 71 se, əbəma yen Agyenkwa a obegye yen afi yen atamfo ne wən a wokyi yen no nsam no, 72 se obehu yen agyanom mməbə na wakae n'apam kronkron no, 73 ntam a oka kyereə yen agya Abraham no: 74 se obegye yen afi yen atamfo nsam no, na yeasom no a osuro biara nni mu. 75 Na yen nkwa nna nyinaa mu, yəaye kronkron ne atreneefo wə n'anim. 76 "Na wo, akokoaa yi, wəbefre wo Əsorosoroni no Odiyifo efise wo na wubesiesie əkwan ama Agyenkwa no, 77 na wəbekyere ne manfo kwan a wənam bənefakyə so nya nkwa a enni awie; 78 na eyinom nyinaa bəba mu efise Onyankopon mməborəshunu a ədəsso no, 79 na əbəma hann a efi əsoro abepue yen so ahyerən wən a

wətə sum ne owu sum mu no so, na akyere yən kwan akə asomdwoe mu." 80 Abofra no nyinii na honhom hyee no ma; ətenaa sare so kosii bere a ofii n'asenka adwuma ase.

2 Saa bere no na Kaesare Augusto a na əye Roma hempon no hyee mmara bi se wənkan ne man no mu nnipa nyinaa. 2 Saa nnipakan yi ne nea edi kan wə Kirenio a əye amrado wə Siria no bere so. 3 Obiara kəo ne kurom ma wəkyerəw ne din. 4 Esiane se na Yosef yə Əhene Dawid busuani nti, na eə se ofi Galilea kurow a wəfre no Nasaret mu kə Betlehem a əwə Yudea. 5 Əne ne yere Maria a saa bere no na əyem no na wəkəe. 6 Wəwə Betlehem no, awo kaa Maria, 7 na əwoo əbarima. Wəde kuntu kyekyeree abofra no ho de no too mmoa adididaka mu, efise wəannya baabi ansəe wə ahəhobea hə. 8 Anadwo no ara, na nguanhwəfo bi nso wə sare so baabi rewən wən nguan. 9 Mpofirim, əsoro əbəfo baa wən nkyen, na Onyankopon anuonyam hyerən twaa wən ho hyia maa wən ho dwiriw wən. 10 Əsoro əbəfo no ka kyereə wən se, "Munnsuro, mede anigyesəm rebre mo ne amansan nyinaa. 11 Nne wəawo Agyenkwa a əne Kristo Awurade no ama mo wə Dawid kurom. 12 Eyi ne nsenkyerenne a mubehu. Mubehu akokoaa a wəde kuntu akyekyere ne ho a əda mmoa adididaka mu." 13 Amono mu hə ara, abəfokuw bəkaa əbəfo a əwə ho no ho ma wətoo ayeyi dwom se, 14 "Anuonyam nka Əsorosoro Nyankopon, na asomdwoe mmra wən a wəso n'ani wə asase so no so." 15 Bere a abofokuw yi san kəo əsoro no, nguanhwəfo no keka kyerekyere wən ho wən ho se, "Momma yənkə Betlehem hə na yənkəhwə saa anwonwasəm a asi wə hə a Awurade ada no adi akyere yən yi." 16 Wəde ahojhare kəo Betlehem kohuu Maria ne Yosef. Na wohuu abofra no nso se əda mmoa adididaka mu. 17 Nguanhwəfo no huu abofra no, wəkaa ne ho asem a əsoro əbəfo no beka kyereə wən no nyinaa kyereə nnipa a wəahyia wo hə no. 18 Wən a wotee nguanhwəfo yi asem no nyinaa ho dwiriw wən. 19 Nanso Maria de, əde saa nsem a ətee no nyinaa siee ne tirim dwenee ho. 20 Nguanhwəfo no kohuu nea əbəfo no ka kyereə wən no, wəde anigye san wən akyi kəo nea wən nguan no wə hə. Wərekə no nyinaa, na wəreyi Onyankopon aye. 21 Abofra no dii nnaawətwe no, wətoo ne din Yesu senea əsoro əbəfo no kyereə ansa na wərenyinsen no no. Da no ara na wotwaa no twetia. 22 Bere duu se Yosef ne Maria kodwira wən ho senea Mose mmara

kyere no, wode abofra no koo Yerusalem se wode no rekohye Onyankopon nsa. **23** Senea Mose mmara no kyere no, “Se oheba wo n’abakan na oye obarima a wode no ma Awurade.” **24** Wokoo asoredan no mu ho nso kobo afoe, senea mmara no kyere no wode nturukuku abien anaa mmorohoma mma abien na ebo afoe no. **25** Da no na obarima bi a wofre no Simeon a ote Yerusalem no nso wo asoredan mu ho bi. Na Simeon ye onipa trenee, ohotefo a Honhom Kronkron ahye no ma a na daa ohwe Agyenkwa no kwan. **26** Ono na na Honhom Kronkron ayi akyere no se orenwu kosi se obehu Agyenkwa a Awurade asra no no. **27** Enti bere a Maria ne Yosef duu asoredan no mu se wode abofra no rekoma Awurade senea mmara no te no, **28** wokotoo Simeon nso wo ho, na Simeon gyee abofra no, hyee Awurade anuonyam se, **29** “Awurade, afei ma w’akoa nwu wo asomdwoe mu **30** efise m’ani ahu Agyenkwa **31** a wohye me ne ho bo no. **32** Ono ne hann a ebehyeren wiase nyinaa na wahye wo man Israel anuonyam!” **33** Nsem a woka faa Yesu ho no yee n’agya Yosef ne ne na Maria nwonwa. **34** Afei Simeon hyiraa won na oka kyere ne na Maria se, “Saa abofra yi so na Israelfo mu dodow no ara nkwegye ne won asehwe begyina. **35** Na obemaa dodow no ara tirim ahintasem ada adi; na wo Maria de, wubesi apini wo wo mu.” **36** Saa bere no, na Fanuel babea odiyifo Ana a ofi Aser abusua mu no nso wo ho bi. Na Ana ye obi a wanyin. Owaree ne mmabaabere mu ne ne kunu tenae mfe ason pe na ne kunu no wui. **37** Ne kunu no wu akyi no, oye kuna kosii se odii mfe aduowotwe anan, na bere biara nso na owo asoredan mu de mmuadadi ne mpaebi som Onyankopon. **38** Saa bere no ara na ono nso begyinaa ho bi yii Onyankopon aye saa ara. Okaa abofra no ho asem kyere won a woretwen ogye a obegye Yerusalem no nyinaa. **39** Wowiee amanne senea Awurade mmara kyere no, wosan koo won kurom Nasaret a ewa Galilea, **40** Abofra no nyinii, na nyansa hyee no ma, na na Onyankopon adom nso wo ne so. **41** Afe biara na Yesu awofo koo Yerusalem kodi Twam Afahye no. **42** Senea na won amanne te no, Yesu dii mfe dumien no, n’awofo de no koo Yerusalem kodii Twam Afahye no. **43** Wowiee afahye no di a woresan aksa won kurom no, Yesu kaa Yerusalem a n’awofo no nnim. **44** Wotwaa da koro kwan a won ani baa won ho so se Yesu nka won ho no, wofii ase bisabisaa n’ase fii won abusuafu ne amannifio nkyen. **45** Na woanhu no no, wosan baa Yerusalem

behwehwae no. **46** Ne nnansa akyi no, wokohuu no wo Yerusalem asoredan mu se ote akyerekyerefo bi a woahyia mu ntam na oretie won na orebisabisa won nsem. **47** Yesu nyansa ne ne nimdees a edaa adi wo ne mmuae nyinaa mu no, yee nnipa a na woretie no no nyinaa nwonwa. **48** Wokotoo no se ote akyerekyerefo no mfimfini retie won no, eyee won nwonwa. Ne na free no bisaa no se, “Me ba, aden na woye yen saa? Woama me ne w’agya ahwehwe wo abre.” **49** Yesu buaa won se, “Aden nti na mohwehwe me? Munnim se eye m’asede se metena m’agya fi som no ana?” **50** Nanso n’awofo no ante nea okae no ase. **51** Yesu ne n’awofo koo Nasaret no, oye osetie maa won. Ne na de nsem a esisii no nyinaa siee ne tirim. **52** Yesu nyinii nyansa mu ne honam fam, na onyaa Onyankopon ne nnipa anim adom.

3 Kaesare Tiberio dii ade ne mfe dunum so na Onyankopon asem baa Sakaria ba Yohane so wosare so. **2** Saa bere no na Pilato ye amrado wo Yudea, na Herode di Galilea mansinhene; ne nua Filipo di Iturea ne Trakoniti mansin so, na Lisania di Abilene mansinhene, na Anas ne Kaifa nso ye Yudafo asofo mpanyin. **3** Yohane kyinkyinii Asubonten Yordan ho nyinaa kyerekyerees nnipa se, wommma wommwo won asu nsakra mfi won bone ho, na wode won bone akye won. **4** Senea Odiyifo Yesaia kae se, “Nne bi tee mu wosare so se, ‘Munsiesie kwan mma Awurade; momma n’atempon ntee. **5** Obon biara beye ma. Bepow ne nkoko nyinaa beko fam; asase a eye abonkyiabonkyi no beye tamaa, na mmeae a eye akontonkye no aye tataw. **6** Na nnipa nyinaa behu Onyankopon nkwegye.” **7** Yohane ka kyere nkurofo a wobaa ho se ommo won asu no se, “Awo mma! Hena na obaa mo koko se munguan mfi abufuhhyew a ereba no ho? **8** Monkobo obra pa mfa nkyere se moasakra ampa. Na monnhoahoa mo ho se moye Abraham asefo, efise Onyankopon betumi ama saa abo yi adan nnipa ma woabeye Abraham asefo. **9** Onyankopon de n’abonnua ato dua biara a ensow aba pa ntin ho se ode betwa na ode agu gya mu ahyew no.” **10** Nnipakuw no bisaa no se, “Na eno de, den na yene?” **11** Yohane buaa won se, “Se wosan ntama abien a, ma nea onni bi no baako. Saa ara nso na se wosan aduan a, ma nea onni bi no bi.” **12** Towgyefo a wobaa ho se wommwo won asu no nso bisae se, “Kyerekyerefo, yene den?” **13** Obuaa won se, “Munnnye mmmoro nea woatwa ato ho se munnye no.” **14** Asraafo bi nso bisae se, “Yen nso yene den?”

Yohane buaa wən se, “Mommə apoo, monntoto obiara ano, momma mo akatua nso mo ani!” 15 Esiane se saa bere no na nnipa no nyinaa rehwe Agyenkwa no kwan nti, na wosusuw se Yohane ne Agyenkwa no. 16 Eyi maa Yohane ka kyereə wən se, “Me de, mede nsu na ərebə mo asu. Nanso obi di m’akyi a əreba a, əwə tumi sen me na ne mpaboa mpo, mense se mikura. Əno de, se əba a əde Honhom Kronkron ne ogya na əbebə mo asu. 17 Əno na se əba a, obehuhuw aburow no so ayiyi mu aba pa no afi ntete no mu, na əde aba pa no akosie na əde ogya a ennum da ahyew ntete no.” 18 Ənam afotu ahorow so kaa asempa no kyereə wən. 19 Yohane kaa Herode anim wə ne nua yere Herodia a əwaree no ne bəne ahorow a na əyə no ho. 20 Eyi maa Herode de Yohane too afiase. 21 Bere a Yohane bəə nkurofo pii asu wiece no, əbəə Yesu nso asu. Əbəə no asu wiece a ərebo mpae no, əsoro buei. 22 Honhom Kronkron sian te se aborənoma baa Yesu so na nne bi fi əsoro kae se, “Wone me Dəba a woso m’ani.” 23 Yesu fii n’adwuma ase no, na wadi bəyə mfe aduasa. Nkurofo susuw se, Yesu yə Yosef ba. Yosef agya ne Eli. 24 Eli agya ne Mattat; Mattat agya ne Lewi; Lewi agya ne Melki; Melki agya ne Yanai; Yanai agya ne Yosef; 25 Yosef agya ne Matatia; Matatia agya ne Amos; Amos agya ne Nahum; Nahum agya ne Hesli; Hesli agya ne Nagai; 26 Nagai agya ne Mahat; Mahat agya ne Matatia; Matatia agya ne Semein; Semein agya ne Yosek; Yosek agya ne Yoda; 27 Yoda agya ne Yohanan; Yohanan agya ne Resa; Resa agya ne Serubabel; Serubabel agya ne Sealtiel; Sealtiel agya ne Neri; 28 Neri agya ne Melki; Melki agya ne Adi; Adi agya ne Kosam; Kosam agya ne Elmadam; Elmadam agya ne Er; 29 Er agya ne Yosua; Yosua agya ne Elieser; Elieser agya ne Yorim; Yorim agya ne Matat; Mattat agya ne Lewi; 30 Lewi agya ne Simeon; Simeon agya ne Yuda; Yuda agya ne Yosef; Yosef agya ne Yonam; Yonam agya ne Eliakim; 31 Eliakim agya ne Melea; Melea agya ne Mena; Mena agya ne Matata; Matata agya ne Natan; Natan agya ne Dawid; 32 Dawid agya ne Yisai; Yisai agya ne Obed; Obed agya ne Boas; Boas agya ne Sala; Sala agya ne Nahson; 33 Nahson agya ne Aminadab; Aminadab agya ne Admin; Admin agya ne Arni; Arni agya ne Hesron; Hesron agya ne Peres; Peres agya ne Yuda; 34 Yuda agya ne Yakob; Yakob agya ne Isak; Isak agya ne Abraham; Abraham agya ne Tera; Tera agya ne Nahor; 35 Nahor agya ne Serug; Serug agya ne Reu; Reu agya ne Peleg; Peleg agya

ne Eber; Eber agya ne Sala; 36 Sala agya ne Kainan; Kainan agya ne Arfaksad; Arfaksad agya ne Sem; Sem agya ne Noa; Noa agya ne Lamek; 37 Lamek agya ne Metusela; Metusela agya ne Henok; Henok agya ne Yared; Yared agya ne Mahalalel; Mahalalel agya ne Kenan; 38 Kenan agya ne Enos; Enos agya ne Set; Set agya ne Adam; Adam agya ne Onyankopon.

4 Afei Yesu a Honhom Kronkron ahye no ma no fii Asubəntən Yordan ho maa Honhom no de no kəo Yudea sare so. 2 Əhə na əbonsam kəsəə no hwəə adaduanan. Saa nna no mu no, wanni hwee. Na əkəm dee no. 3 Əbonsam ka kyereə Yesu se, “Se wone Onyankopon Ba no a, ka na saa abo yi nnan aduan.” 4 Yesu buaa no se, “Wəakyerəw se, ‘Ənyə aduan nko ara na eho hia onipa wə n’asetena mu.’” 5 Əbonsam de Yesu kəə bepəw bi so kyereə no wiase ahenni nyinaa bere tiaa bi mu. 6 Na əka kyereə Yesu se, 7 “Se wobekotow, asom me a, mede ahenni ahorow yi ne mu tumi ne anuonyam nyinaa a wəde ahye me nsa yi bəma wo.” 8 Yesu buaa no se, “Wəakyerəw se, ‘Som Awurade, wo Nyankopon, na əno nko ara na som no.’” 9 Afei, əbonsam de Yesu kəə Yerusalem de no kogyinaa asəredan a əwə hə no atifi pəə, na əka kyereə no se, “Se wone Onyankopon Ba no ampa ara a, gyaa wo ho fi nea wugyina hə to fam! 10 Efise wəakyerəw se, “Onyankopon besoma n’abofo abəbə wo ho ban; 11 na wəabewen w’akwan nyinaa mu; wəde wən nsa bəma wo so, na wo nan ampem əbo.” 12 Yesu buaa no se, “Wəakyerəw se, ‘Nsə Awurade, wo Nyankopon nhwə.’” 13 Əbonsam wiece sohwə no nyinaa no, ogyaw no ho kəe. 14 Yesu san baa Galilea a na Honhom Kronkron ahye no ma. Ankyə koraa na ne din trew faa əman no mu nyinaa. 15 Əkyerəkyerə wə wən hyiadan mu maa obiara kamfoo no. 16 Yesu baa Nasaret, kurow a ne mmofraase wətetew no wo mu no mu. Na sənea ətaa yə no, əkəo hyiadan mu homeda. Əsore kəə anim se ərekəkenkan Kyerewsem. 17 Wəde Odiyifo Yesaia nhoma hyeə ne nsa na obuee baabi a wəakyerəw se, 18 “Awurade Honhom wə me so, na wəafre me se memmekə asempa nkyere ahiafo. Na menka nkyere wən a wəwə nnommum mu se, wobenya ahofadi, na anifuraefo ahu ade ama wən a wobu wən animtiaa nso anya anuonyam. 19 Honhom no asoma me se memmekə se, Awurade adom no aba.” 20 Ətoo nhoma no mu de maa əhwəfo no na ətenaa ase; na obiara a əwə hyiadan no mu ho no hwəə no komm. 21 Afei əka kyereə wən se, “Nnə na Kyerewsem no aba

mu.” 22 Na kasa pa ne nsem ahorow a okaa no yee won a watee nyinaa nwonwa ma wobisaa se, “Enye Yosef ba no ni?” 23 Yesu ka kyere se, “Akyinnye biara nni ho se mode be yi bebu me se, ‘Oyaresafo, sa wo ho yare. Nea yate afa wo ho se woyee wo Kapernaum no, ye bi wo kurom ha.’ 24 “Nanso mereka ama moate ase se, Odiyifo biara nni anuonyam wo ne kurom. 25 Nokware ni, Elia bere so no, na mmea akunafo bebree wo Israelman mu. Saa bere no osu anto mfe abiesa ne asram asia enti emaa okom kese baa oman no nyinaa mu. 26 Nanso Onyankopon ansoma Odiyifo Elia ank obiara nkyen se obea kunafo a na owo Sarepta a ewo Sidon no nkyen. 27 Bio, saa bere no na akwatafo bebree wo Israelman mu, nanso Odiyifo Elisa ansa obiara yare se oshene Naaman a ofi Siriaman mu no nko ara.” 28 Nnipa a wowa hyiadan no mu tee ne nsem a okae no, won bo fuwii papaapa. 29 Wade abufuw piapiaa no fii kurow no mu de no koo bepow a won kurow da so no ano se wrekewo n’atiko ama wakohwe bepow no ase. 30 Nanso ofaa won mu koo ne baabi. 31 Yesu koo Kapernaum a ewo Galilea. Okyerekyere nnipa no homeda biara. 32 Eha nso ne nkyerekyere no yee nkurofo no nwonwa efise okasaa wo tumi so. 33 Na obarima bi wo hyiadan no mu ho a honhommmene ahye no ma. Ohuu Yesu no, otee mu se, 34 “Yesu Nasareni, mmehaw yen. Yene wo nni hwee ye. Woaba se woresee yen ana? Minim onipa ko a woye. Wone Onyankopon Ba Kronkronni no.” 35 Yesu hyee honhommmene no se, “Tu fi ne mu koo!” Honhommmene no de obarima no hwee fam na etu fii ne mu koe a hwee anye no. 36 Nnipa no nyinaa ho dwirw won, na wobisabisa won ho won ho se, “Asem ben ni. Onipa ben ni a ode tumi ne ahoden tee ahonhommmene ma wotie yi?” 37 Nea oyee yi ho asem trew faa oman no mu nyinaa. 38 Yesu fii hyiadan no mu no, okoo Simon fi kotoo se atiridiinini abo Simon asebea. Nnipa a wowa ho no sree no se onsa no yare. 39 Okoo nea oda ho kogyinaa ne nkyen, tee oyare no ma egyaee amono mu ho ara ma oso maa won aduan dii. 40 Onwini dwoe no, wode ayarefo pii bae se, Yesu nsa won yare. Ode ne nsa guu won so saa won yare. 41 Ahohommene fii nnipa no pii mu a na woretete mu se, “Wone Onyankopon Ba no.” Nanso Yesu kaa won anim, hyee won se wommuu won ano, efise na ahonhommmene no nim se ono ne Kristo no. 42 Ade kyee no, Yesu tew ne ho koo sare so baabi a ehoo ye dinn. Nkurofo no kyn hwehwee

no na wohuu no no, wosree no se ontena won nkyen wo Kapernaum ho. 43 Yesu ka kyere se, “Ese se meka asempa a efa Onyankopon ahenni ho no kyere nkurow afotoro nso, efise eno nti na wosomaa me.” 44 Yesu kyinkyin Yudeaman no mu koo hyiadan ahorow mu koo asempa no.

5 Da bi a Yesu reka asempa wo Genesaret otare ho no, nnipakuw bekyeree ne so se worebetie Onyankopon asem. 2 Ohuu akorow abien a apopofo bi a wohohoro won asau wo mu no agyaw wo otare no ho. 3 Yesu kotenaa okorow no baako a na eye Simon de no mu. Oka kyere Simon se ompia nko asu no mu kakra senea ebeye a, obetumi afi ho akasa akyere nnipa no. 4 Yesu wiee n’asenka no, oka kyere Simon se, “Hare koo baabi a emu do kakra na munkogu mo asau no na mubeyi nam bebree.” 5 Simon kae se, “Owura, yeyee adwuma anadwo mu no nyinaa yeannya hwee, nanso w’asem nti, yebegu yen asau no.” 6 Woguu asau no na woyii nam bebree maa anka mpo asau no retetew. 7 Wofreee won mfe fo a wowa okorow baako no mu no ma wobeboaa won twee asau no. Nam no yee akorow abien no nyinaa amaama a anka ereye amem mpo. 8 Simon Petro huu nea aba no, obuu Yesu nkotodwe kae se, “Me wura, mesre wo fi me nkyen koo na meye odeboneyeni a mense se woben me.” 9 Nam dodow a woyii no yee Petro ne ne ne dom no nwonwa. 10 Saa ara nso na eyee Yakobo ne Yohane, Sebedeo mma no nso nwonwa. Yesu ka kyere Petro se, “Nsuro efi nne, wobeye nnipayifo.” 11 Wade akorow no beduu asu no ano ho no, wogyaw won nneema nyinaa ho bedii n’akyi. 12 Da bi a Yesu wo kurow bi mu no, obarima bi a kwata aye ne honam nyinaa bekotow n’anim sree no se, “Owura, mesre wo, se eyee wo pe a, sa me yare.” 13 Ehoo ara Yesu tee ne nsa de kaa no kae se, “Yiw, eyee me pe. Wo ho mfi.” Amono mu ho ara, ne ho fii. 14 Yesu hyee no se, “Wo ne obiara nni w’ayaresa yi ho nkommoo. Ko na fa wo ho kokyere osofo na bo afore a Mose hyee se akwatafo a won ho afi no mmo se adansedi no.” 15 Yesu anwonwadwuma a oyee yi maa ne ho asem trew mpotam ho nyinaa maa nnipa bebree betiee no pe se oso won yare nso. 16 Nanso na otaa twe ne ho koo sare so kobo mpae. 17 Bere bi a Yesu rekyerekyere no, na Farisifo ne Kyerewsem no akyerekyerefo bi a wofi Galilea ne Yudea nkurow ahorow so ne Yerusalem nso wo ho bi a woretie no. Saa bere no, na Onyankopon ayaresa tumi ahye no ma. 18 Mmarima bi baa ho a woso obubuaf bi. 19 Esiane se

na wontumi mfa nnipakuw no mu nko Yesu nkyen nti, wəforoo ədan a Yesu wə mu no kotuu atifi tokuru, de obubuafo a əda ne kete so no faa mu gyaagyaa no breoo, kətoo Yesu anim. 20 Yesu huu gyidi a wəwə no, əka kyereɛ ɔyarefo no se, “Onua, wode wo bəne akye wo.” 21 Farisifo no ne Kyerewsem no akyerɛkyerefo no tee asem a Yesu kae no, wobisabisaa wən ho wən ho se, “Hena ne saa onipa yi a ɔreka abususem yi? Hena na otumi se əde bəne kye ka Onyankopon ho?” 22 Esiane se Yesu huu nea wodwinnwen no nti, obuaa wən se, “Aden nti na modwene se asem a mekae yi ye abususem?” 23 Yesu bisaa wən se, “Nea əwə he na eyə den, se wəbəka akyere obi se, wode wo bəne akye wo anaase, wəbəka se sore na nantew? 24 Na se əbeyə na mubehu se Onipa Ba no wə tumi se əde bəne kye wo asase so nti.” Mereka akyere wo se, “Sore yi wo kete na kə fie!” 25 Amonoo mu hə ara, əsore yii ne kete kəo fie. Ərekə no nyinaa na ɔreyi Onyankopon aye. 26 Wən a wogyna hə no ho dwiriy wən. Ehu kaa wən. Woyii Onyankopon aye kae se, “Nne de, yəahu anwonwade.” 27 Eyi akyi no, Yesu fii hə kohuu ətowgyeni Lewi se əte atowgyei. Ohuu no no, əka kyereɛ no se, “Bedi m’akyi.” 28 Lewi sore gyaw ne nneemaa nyinaa hə dii n’akyi. 29 Akyiri no, Lewi too pon wə ne fi maa Yesu. Towgyefo ne nnipa ahorow bebree kəo aponto no ase. 30 Farisifo ne Kyerewsem no akyerɛkyerefo no huu se Yesu ne saa nnipa no ato nsa redidi no, wonwiinwii bisaa no se, “Aden nti na wo ne towgyefo ne nnebəneyefo ato nsa redidi?” 31 Yesu buaa wən se, “Wən a wəyare no na ɔyaresafo ho hia wən na ənye wən a wənyare. 32 Mamma se merebefre atreneefo na mimmom mebefree nnebəneyefo se wənsakra wən adwene.” 33 Nnipa no kəo so bisaa no bio se, “Aden nti na Osuboni Yohane asuafo ne Farisifo asuafo no de, wətaa di mmuada, na w’asuafo de, daa wodidi na wənom?” 34 Yesu nso bisaa wən se, “Eho hia se wən a wən ani agye, anaase wən a wəahyia wən ayeforo ase no di mmuada, wə bere a ayeforokunu no wə wən nkyen ana? 35 Nanso da bi bəba a wəbefa ayeforokunu no afi wən nkyen; saa bere no na wobedi mmuada.” 36 Yesu buu wən be yi se, “Obi mfa ntama foforo ntare ntama dedaw mu. Əye saa a foforo no bəma dedaw no asuane. Na əbəma nsonoe ada foforo no ne dedaw no ntam. 37 Obiara nso mfa nsa foforo ngu mmoa nhoma nsa nkotoku dedaw mu. Əye saa a nsa no bəpaapae nkotoku no na ahwie agu na nkotoku no nso ase. 38 Eyi nti, nsa nkotoku foforo mu nko ara na ese se wode

nsa foforo gu. 39 Obi nnom nsa dedaw nwie mmisa nsa foforo ase. Nea ənom no ka se, “dedaw no na eye.”

6 Homeda bi a Yesu ne n’asuafo no nam aburowfuw bi mu no asuafo no pempan aburow no bi huan, wee. 2 Farisifo bi bisaa no se, “Aden na moye ade a etia Homeda ho mmara a wəahyə no?” 3 Yesu buaa wən se, “Monkenkan nea Əhene Dawid yee bere a əkəm dee əne wən a wəka ne ho no wə Kyerewsem no mu ana? 4 Əkəo asoredan mu kəfaa brodo a wəde abo afəre ama Onyankopon a mmara mma ho kwan se obi di, gye asəfo nko ara no, de bi maa wən a wəka ne ho no nso dii.” 5 Yesu kae se, “Onipa Ba no ne Homeda no wura.” 6 Homeda foforo bi nso a Yesu rekyerɛkyere wə asoredan mu no, na əbarima bi a ne nsa nifa awu nso wə hə bi. 7 Kyerewsem no akyerɛkyerefo ne Farisifo no hwəe Yesu komm se əbəsa onipa yi yare Homeda yi nso ana. Nea na wərehwəhəwə ara ne se obebu mmara no so asa yare na wən nsa aka no akyere no. 8 Yesu huu wən adwene nanso əka kyereɛ əbarima no se, “Sore begyina anim ha, na obiara nhus wə.” Əbarima no sore begyinaa hə. 9 Yesu ka kyereɛ wən se, “Merebisa mo. Den na mmara no ma ho kwan se ənye no Homeda; se yəbeyə papa anaa yəbeyə bəne, se yebegye obi nkwa anaase yebəma wawu?” 10 Yesu hwəe wən nyinaa hyiae na əka kyereɛ əbarima no se, “Tee wo nsa.” Na ətees ne nsa no, emu yee den se baako no. 11 Nea Yesu yee yi hyee nnipa no abufuw yiye ma wofii ase bəo ne ho pəw. 12 Da bi a Yesu kəo bepəw bi so se ərekəbə mpaə no əbəo mpaə anadwo mu no nyinaa 13 Ade kyee no əfrəe n’akyidifo no nyinaa baa ne nkyen na əpaw wən mu dumien. Saa dumien yi na əfrəe wən asomafo. 14 Wən din na edidi so yi: Simon, a ətoo ne din Petro; Andrea, Simon nua; Yakobo, Yohane, Filipo, Bartolomeo, 15 Mateo, Toma, Yakobo a əye Alfeo ba; Simon, a wofre no Selote; 16 Yuda a əye Yakobo ba; ne Yuda Iskariot a oyii Yesu mae no. 17 Yesu fii bepəw no so sian baa fam maa n’akyidifo bebree ne nnipakuw a wofi Yudea, Yerusalem ne mpoano nkurow Tiro ne Sidon mu no betwaa ne ho hyiae. 18 Wəbae se wərebetie no ama wasa wən nyarewa nso. Otuu ahonhomməne bebree. 19 Obiara bəo mməden se əde ne nsa bəka Yesu. Ayarefo a wəde wən nsa kaa Yesu no nyinaa ho təo wən. 20 Afei ədan n’ani ka kyereɛ n’asuafo no se, “Nhyira ne mo a moye ahiafo, na mo na Onyankopon ahenni no ye mo deal! 21 Nhyira ne mo a əkəm de mo, na mo na wəbəma mo amee. Nhyira ne mo a mo were

ahow, na mo na wəbəma mo ani agye. 22 Nhyira ne mo a me din nti, mnipa tan mo, na wəpa mo na wəyay mo, na wogu mo din ho fi. 23 “Se əba saa a, momma mo ani nnye na munni ahurusi! Munni ahurusi, efise mo akatua retwən mo wə əsoro. Na saa ara nso na wən agyanom yee tete adiyifo no. 24 “Na mo adefo de, munnu efise nea əma mo ani gye no, mo nsa aka dedaw; eyi nti munni kyəfa biara bio. 25 Munnue, mo a moamee mprempren, na mo na əkəm bede mo. Munnue, mo a moreserew mprempren, na mo na mubesi apini asu. 26 Munnue, mo a nnipa kamfo mo, efise saa ara na won nenanom kamfoo atoro adiyifo no.” 27 “Mereka akyere mo a moretie me no nyinaa se monnə mo atamfo; monyə wən a wotan mo no papa. 28 Munhyira wən a wədome mo; mommə mpae mma wən a wotan mo. 29 Se obi bo w'asom a, dan baako a aka no ma no. Se obi pa wo ntama a, worəw w'atade ka ho. 30 Se obi sre wo biribi a, fa ma no. Obi gye w'ade a, mmisa no bio. 31 Na nea mope se nnipa nyə mo no, mo nso monyə wən saa ara. 32 “Na se modo wən a wədə mo no nko ara a, mfaso ben na mubanya? ‘Nnebəneyeфo’ nso də wən a wədə wən no. 33 Na se moye wən a wəyə mo papa no nko ara yiye a, mfaso ben na mubanya? Nnebəneyeфo mpo yə wən a wəyə wən papa no nso yiye. 34 Na se mobə wən a mususuw se wobetumi atua no nko ara bosea a, papa ben na moaye? Nnebəneyeфo nso bobəbobo wən ho wən ho bosea, a wəhwe se wən nsa bəka wən sika bio. 35 Monnə mo atamfo. Monyə wən papa. Momma wən nea ehia wən a, mo ani nni akyi bio. Na se moye eyinom a mo akatua bəye kəse wə əsoro na moaye Onyankopən mma; efise Onyankopən yə nnebəneyeфo adəe, na ədom bonniyəфo nso. 36 Monyə mməborəhunufo sənea mo Agya a əwo əsoro no yə mməborəhunufo no. 37 “Mummmu ntən, na wəammu mo ntən; mummmu fo, na wəammu mo fo; momfa nkyə, na wəde akye mo. 38 Se moma a, wəbəhyə mo anan mu. Nea mode ma no, wəde susudua a wəahyə no ma, amia so ama abu so na ebesusuw ama mo. Susudua a mode besusuw ama no, əno ara na wəde besusuw ama mo.” 39 Yesu nam mmebu so kasa kyereə wən bio se, “Onifuraefo betumi akyere onifuraefo kwan ama aye yiye ana? Se əba saa a, wən baanu nyinaa bətə amo a mu. 40 Osuani nsen ne wura. Nanso se əyere ne ho sua nea wərekyere no no yiye a əbəse ne wura no. 41 “Adən nti na wohwe dua ntətə a əda wo nua ani so, bere a mpuran a əda wo de so no mfa

wo ho? 42 Ebəye den na woatumi aka akyere wo nua se, ‘Ma minhuw dua ntətə a əda w'ani so no mma wo,’ wə bere a mpuran a əda w'ani so no ansa na woatumi ahuw ntətə a əda wo nua ani so no ama no. 43 “Dua pa nsow aba bəne, na dua bəne nso nsow aba pa. 44 Dua biara aba na wənam so hu dua ko a əyə. Worentumi ntew borədəma mfi nware so. 45 Onipa pa fi nnepa a əwo ne koma mu yə ade pa. Saa ara nso na onipa bəne nso fi ne nnebəne a əwo ne koma mu yə ade bəne. Nea ahyə onipa koma ma no, na epue fi n'ano. 46 “Adən nti na mofre me ‘Awurade,’ nanso munni m'asəm so? 47 Merekyere mo sənea onipa biara a əba me nkyen, na otie m'asəm di so no te. 48 Əte se obi a na əresi dan na əttoo ne dan no fapem ma esii əbotan so. Na osu tə maa nsu no yiri bəbə faa ədan no ase nanso ammu, efise osi sii əbotan so. 49 Na nea əte m'asəm na onni so no te se obi a əresi dan, na osii dan no sii nwea so, na osu tə maa nsu no yiri bəbə faa ase ma edwiriw səee pasaa.”

7 Yesu kasa kyereə nkuroфo no wiee no, əkəo

Kapernaum. 2 Saa bere no ara mu na Roma əsraani panyin bi somfo a əpə n'asəm yiye yare denneennen a əreyə awu. 3 Əsraani panyin no tee Yesu nka no, əsomaan Yudafo mpanyimfo bi se wənəkərə no na əmmesa ne somfo no yare mma no. 4 Woduu Yesu nkyen no, wəde asem no too n'anim sreə no se, əmmoa əsraani panyin no, efise əyə onipa pa. 5 Wəkəe se, “Əyə obi a ədə yen man na wasi hyiadan ama yen.” 6 Yesu ne wən sii mu. Wəreyə adu fie hə no, əsraani panyin no somaa ne nnamfo bi se, wənəkəa nkyere Yesu se, “Awurade, nhaw wo ho, na mense se woba me fi. 7 Saa ara na memfata se meba baabi a wəwo. Kasa, na me somfo no ho bəye no den. 8 Meyə obi a mehyə tumi ase, nanso mewo asraafo bebree əyə m'ase. Meka kyere wən mu bi se, ‘Kə’ a, əkə. Meka kyere əfəforo se, ‘Bra’ a, əba. Saa ara nso na mehyə me somfo se, ‘Yə eyi’ a, əyə.” 9 Yesu tee asem no, ne ho dwiriw no na ədan n'ani ka kyereə nnipakuw a wodi n'akyi no se, “Anokwa, minhuu obiara a əwo gyidi se saa əbarima yi wə Israelman nyinaa mu da.” 10 Bere a abəfo no san koduu fie hə no, wohuu se əsomafo no ho aye no den. 11 Eyi akyi no, Yesu ne n'asuafo ne nnipakuw bi a wəka ne ho no kəə kurow bi a wəfəre no Nain mu. 12 Woduu kurotia no, ohuu se wərekosie obi. Na owufo no yə əbea kunafo bi a əwo kurow no mu no ba barima koro. Na adəfo bebree

di amu no akyi. **13** Awurade Yesu huu no no, n'asem yee no mmobø, na øka kyere no se, "Gyae su!" **14** Yesu kosoo funnaka no mu maa wøn a øye wøn de no gyinae. Øka kyere owufo no se. "Aberante, mise wo se, nyan!" **15** Aberante no sore tenaa ase na økasae. Afei Yesu de no maa ne na. **16** Nnipa no nyinaa ho dwiriw wøn yiye na woyii Onyankopøn aye kae se, "Odiyifo kese bi asore wø yøn mu, na Onyankopøn asian aba ne manfo mu." **17** Nea Yesu yee yi ho asem trew koduu Yudea ne nkurow a atwa ho ahyia no nyinaa mu. **18** Yohane asuafo købø no nea asi no nyinaa ho amannee. **19** Yohane somaa n'asuafo no mu baanu kø Yesu nkyen kobisaa no se, "Wone nea øreba no, anaase yentwen øfotro?" **20** Asuafo no duu Yesu nkyen no, wøka kyere no se, "Osuboni Yohane asoma yøn wo nkyen se yemmebisa wo se, wone nea øreba no, anaase yentwen øfotro?" **21** Saa bere no aramu, Yesu saa nyarewa bebree; otuu ahonhommøne na ømaa anifuraefo huu ade. **22** Yesu buaa wøn se, "Monkøka nea moahu na moate yi nkyere Yohane se, mema anifuraefo hu ade, mmubuafø nantew, mesa akwatafo yare, asotifo te asem, awufo nyan, meka asempha kyere honhom mu ahiato. **23** Nhyira ne wøn a merento wøn hintidua." **24** Yohane asuafo no fii Yesu nkyen kø no, Yesu dii Yohane ho adanse kyere nnipakuw no. Obisaa won se, "Mokø sare so no, den na muhui? Sare a mframø rehim no ana? **25** Eno de, den na muhui? Obi a ofura siriky ana? Ahemfi na yehu wøn a wodi yiye na wofura ntama pa. **26** Anaa Onyankopøn diyifo? Eno de, mereka akyere mo se, nea muhuu no no sen odiyifo mpo. **27** Na saa Yohane yi na Kyerewsem no ka fa ne ho se, "Mesoma me bøfo adi w'anim kan. Øno na obesiesie kwan ama wo." **28** Meka kyere mo se onipa biara nni hø a woawo no a øye kese sen Yohane. Nanso nea øye akumaa koraa wo Onyankopøn ahemman mu no sen no." **29** Na wøn a wøtee nea økae no nyinaa a towgyefo mpo ka ho bi gye too mu se, Onyankopøn ye øtreneeni; na wøsakraa wøn adwene maa Yohane bø wøn asu. **30** Na Farisifo ne Kyerewsem no akyerekyerøfo no de, wøpoo Onyankopøn asem nti, wøamma Yohane ammo wøn asu. **31** Yesu bisaa wøn se, "Den na menka mfa nnemma yi ho; na den ho na memfa wøn ntoto? **32** Wøte se mmofra bi a wøregorø wø agodibea na wøn mu bi reka akyere afotro se, "Yehyøn mmen maa mo, nanso moansaw; yetwaa agyaadwo, nanso moansu." **33** Osuboni Yohane aba a onnidø na ønnom nsa nso muse,

'Øwø honhommøne.' **34** Onipa Ba no nso aba a odidi na ønom a muse, 'Monhwe odidifo ne økøwensani a øye towgyefo ne "nnebøneyøfo" adamfol' **35** Nanso wøn a wodi Onyankopøn akyi nokware mu no de, wøn bra di adanse se, n'akwan nyinaa ye." **36** Farisini bi free Yesu adidi ma øpenee so køe. **37** Øte ho redidi no, øbea bi a obu bra bøne wø kurow no mu tee ne nka no, øde aduhuam bi a øsom bo tumpan ma køø ho. **38** Økotow Yesu nan ase sui, maa ne nusu no fow Yesu nan ase. Afei øde ne tinwi pepaa nisu no, soo ne nan de aduhuam no sraa ho. **39** Farisini a øfree Yesu adidi no huu nea øbea no yee no, økaa wø ne tirim se, "Se saa onipa yi ye odiyifo ampa ara a, anka obehu se saa øbea yi bu øbra bøne." **40** Yesu huu Farisini no adwene ma øka kyere no se, "Simon, mewø asem bi ka kyere wo." Simon nso ka kyere Yesu se, "Kyerøkyerøfo, ka ε." **41** Yesu ka kyere no se, "Osikani bi bø nnipa baanu bi bosea. Ømaa øbaako denare ahannum; na øbaako no nso ømaa no denare aduonum. **42** Wøn mu biara antumi antua ne ka a øde no no nti, øde kyee wøn. Wøn mu hena na wugye di se øbeøø ødefø no asem yiye?" **43** Simon buae se, "Migye di se nea øde ne ka kese kyee no no." Yesu kae se, "Woabua no yiye." **44** Afei Yesu dan n'ani kyere øbea no bisaa Simon se, "Woahu saa øbea yi? Mebaa wo fi, woamma me nisu anhohoro m'anan ase; nanso saa øbea yi de ne nisu ahohoro m'anan ase, asan de ne tinwi apepa. **45** Mebae yi, woanye me atuu amfa amma me akwaaba; nanso efi bere a øbea yi betoo me wø ha yi, onnyaae me nan mu so. **46** Woamfa ngo amfow me tirim; nanso øbea yi de aduhuam a øsom bo asra m'anan ase. **47** Eyi nti mereka akyere wo se, nea øbea yi aye nti, wøde ne bøne a øðøø no akyø no, efise wayi øðø kese bi adi akyere. Na nea wøde ne bøne a esua akyø no no, ne dø nso sua." **48** Afei Yesu ka kyere øbea no se, "Wøde wo bøne akyø wo." **49** Wøn a one won te adidii no bisabisa wøn ho wøn ho se, "Hena ne saa onipa yi a otumi de bøne kye?" **50** Yesu ka kyere øbea no se, "Wo gyidi agye wo nkwa. Fa asomdwøe kø."

8 Eyi akyi no, Yesu ne n'asuafo dumien no kyinkyinii Galilea nkurow ne nkuraa bi ase kaa Onyankopøn ahenni no ho asem a, **2** na nnipa a wodi n'akyi no bi ne Maria Magdalene a otuu ahonhommøne ason fii ne mu no **3** ne Yohana a øye Kusa, Herode fi sohwøfo panyin yere, ne Susana. Saa mmea yi ne afotro bi na wofi wøn ahonya mu hwøø Yesu ne n'asuafo. **4** Da bi a nnipa bebree bi fi nkurow nkurow so baa ne

nkyen no, əkyerəkyerə wən abebu mu se, 5 “Da bi, okuafø bi kɔ̄ n’afum koguu aba. Ogui no, aba no bi koguu əkwan mu maa nnipa tiatiaa so na nnomaa nso besosəwee. 6 Ebi nso koguu əbotan so, enti efifii no, ankye na ne nyinaa hyewee, efise annya nsu. 7 Aba no bi nso koguu nsəe mu. Efifii no, nsəe no kyekyeree no na ewui. 8 Ebi nso koguu asase pa mu, enyinii, sow aba mmɔ̄ho ɔ̄ha.” Na əkaa eyi no, əka kaa ho se, “Nea əwə aso a obetie no, ontie.” 9 Na n’asuafø no bisaa no saa bə no ase no, 10 obuaa wən se, “Mo de, wəde Onyankopøn Ahenni ho ahintasəm ama mo, na afonso de, wəkasa kyere wən mmebu mu, “senea əbəye a wəbəhwə, nanso wərenhu na wəbəte, nanso wərente ase.” 11 “Afei bə no nkyerəase ni. Aba no ne Onyankopøn asem. 12 Aba a eguu əkwan mu no gyina ho ma wən a wəte Onyankopøn asem no na əbənsam behwim fi wən koma mu, senea əbəye a, wərennye nni na wərennye nkwegye. 13 Aba a eguu əbotan so no gyina ho ma wən a wəte asem no na wəde anigye so mu, nanso entena wən mu. Na esiane wən gyidi a esua nti, ənkye na asem no awu. Na se səhwə ba wən so a, wəpə abaw. 14 Aba a eguu nsəe mu no gyina ho ma wən a wəte koma pa tie asem pa no, na wodi so, gyina pintinn de abrabø pa di ho adanse. 15 “Obi nso kanea na əmfa kəntən mmutuw so, anaa əmfa nhye mpa ase na mmom, əde si kaneadua so na ahyerən ama wən a wəba mu no. 16 Nea ahintaw no bəda adi, na nea əwə kokoa mu no nso ada gua. 17 Enti nea mutie no, muntie no yiye. Obiara a əwə no wobəma no pii aka ho, na nea onni ahe bi no, nea osusuw se eyə ne de no mpo, wobegye afi ne nsam.” 18 Da bi, Yesu na ne ne nuanom pəe se wəne no kasa, nanso esiane nnipakuw a na wəatwa ne ho ahyia no nti, wəantumi ne no ankasa. 19 Obi kəka kyere Yesu se ne na ne ne nuanom gyina nkyen hə baabi rehwehwə no. 20 Yesu ka kyere wən se, “Me na ne me nuanom ne wən a wotie Onyankopøn asem na wodi so.” 21 Da bi a Yesu ne n’asuafø te əkorow mu no, əka kyere wən se, “Momma yentwa nkə asuogya nohə.” Wosii mu a wəreko no, 22 Yesu dae. Saa bere no ara mu na ahum a ano ye den bi bə maa nsu betaa əkorow no mu maa əkorow no yee se əremem. Eyi maa asuafø no koma tuu yiye. 23 Asuafø no de hu ne nteteemu nyan no

se, “Awurade, Awurade, yəremem!” Amono mu hə ara, Yesu səre teetee ahum a ano ye den ne asorəkye no ma eyee dinn. 24 Afei obisaa wən se, “Adən na munni gyidi?” Wən nyinaa suroe, de ahodwiriw bisabisaa wən ho wən ho se. “Onipa bən ni a mframə a ano ye den ne asorəkye mpo tie no yi?” 25 Yesu ne n’asuafø no twaa po no beduu Gerasəfø asase a eñe Galilea di nhwəanim no so. 26 Yesu fii əkorow no mu sii fam pə na əbarima bi a ahonhommøne ahye no ma akye a əda adagyaw na ənte fie, na mmom əte amusie a aboda mu na ədeda no behyiaa no. 27 Ohuu Yesu no, ətees mu, kotow n’anan ase san teetee mu se, “Yesu, Əsorosoro Nyankopøn Ba, dən na wo ne me wə ye? Mesrə wo, nyə me ayayade biara.” 28 Əkaa saa asem yi, efise na Yesu ateetee ahonhommøne no se womfi ne mu. Saa ahonhommøne yi taa ka no na se wəde hama kyekyere ne nsa ne n’anan mpo a, otumi tetew mu ma ahonhommøne no pam no kə wuram. 29 Yesu bisaa no se, “Wo din de dən?” Obuaa no se, “Dom.” Efise na ahonhommøne ahye no ma. 30 Ahohommøne no sree Yesu se ənnhye wən mma wonnkogu amanehunu bon no mu. (Abysos g12) 31 Saa bere no na mprako bi redidi wə bepow no nkyen mu baabi. Ahohommøne no sree Yesu se əmma wən ho kwan na wonkowura mprako no mu. Na əmaa wən ho kwan. 32 Enti ahonhommøne no fii əbarima no mu kowuraa mprako no mu ma wəbəo kirididi, sian bepəw no koguu ətare no mu wuwui. 33 Wən a wəhwə mprako no so no huu nea asi no, wəde hu ne ahopopo tutuu mmirika kəbəo amannee wə kurom maa asem no trew wə mpətam ho nyinaa. 34 Nnipa a wətee asem no bəo twi kəhwəe nea asi. Woduu nea Yesu wə no, wohuu əbarima no se ne ho ato no a ofura ntama te Yesu nkyen. Nnipa no nyinaa ho dwiriw wən. 35 Na wən a wohuu əkwan a Yesu faa so saa əbarima no əyare no bəo wən a wəbaa ho no amannee. 36 Ehu hyee Gerasəfø a na wəahiyia wə hə no nyinaa ma, ma wəsree Yesu se omfi wən nkyen hə nkə. Eyi nti, Yesu kətenaa əkorow no mu san twa kəo asuogya nohə. 37 Ansa na Yesu rebefi hə no, əbarima a otuu ahonhommøne fii ne mu no sree no se əne no bekə. Nanso Yesu ka kyere no se, 38 “Ko na kodi nea Onyankopøn aye ama wo no ho adanse kyere wo manfo.” Əbarima no fii hə kodii anwonwade a Yesu aye ama no no ho adanse kyere kurom həfə nyinaa. 39 Yesu duu asuogya hə no, nnipakuw no de anigye hyiaa no kwan, efise na wəatwən no abre. 40 Əbarima bi a wəfre no Yairo a na əye Yudafo hyiadan

mu panyin baa ne nkyen bebuu no nkotodwe, sree no se, əne no nkə ne fi 42 na ne babea koro a wadi beye mfe dumien reye awu. Bere a Yesu reko no na nnipakuw no kyere ne so. 43 Əbea bi a mogya atu no mfirihya dumien a obiara ntumi nsa no yare no, 44 fii Yesu akyi soo n'atade ano. Amono mu hə ara na mogya a etu no no twae. 45 Yesu bisae se, "Hena na osoo m'atade ano no no?" Obiara buae se ənye əno. Eyi maa Petro kae se, "Awurade, na se nnipa no akyere wo so." 46 Yesu buaa no se, "Dabi, obi aso m'atade mu efise mete nka se tumi bi afi me mu." 47 Əbea no huu se ohintaw a ərenye ye nti, əde hu ne ahopopo bebuu Yesu nkotodwe wo nnipa no nyinaa anim, kyereə no nea enti a osoo ne mu ne senea ne ho ato no no. 48 Yesu ka kyereə no se, "Əbabea, wo gyidi ama wo ho ato wo. Fa asomdwoe kə." 49 Yesu gu so rekasa no, obi fi Yairo fi beka kyereə Yairo se, "Wo babea noanya awu enti nhaw Kyerekyerəf no bio." 50 Yesu tee asem no osee Yairo se, "Nsuro, gye di, na wo babea no benyan anya nkwa." 51 Oduu fie hə no, wamma obiara anka ne ho ankə ədan a abofra no da mu no mu gye Petro, Yohane, Yakobo ne abofra no awofo nko ara. 52 Na nnipa a wəwə ho no nyinaa resu di awerəhow. Yesu ka kyereə wən se, "Munnsu, onwui na wada." 53 Wəserew no dii ne ho few, efise na wən de, wonim pefee se wawu. 54 Yesu soo ne nsa ka kyereə no se, "Me ba, səre!" 55 Amono mu hə ara, əsoree na Yesu kae se wəmma no biribi nni. 56 N'awofo no ho dwiriw wən yiye nanso Yesu bəə wən ano se, wənka nea asi no nkyere obiara.

9 Da bi a Yesu frēe Dumien no hyia maa wən tumi ne ahooden a wade betu ahonhommone na wode asa nyarewa nso. 2 Afei əsomaan wən se wənkəka Onyankopon ahenni ho asem na wənsa nyarewa. 3 Na əka kyereə wən se, "Mo akwantu yi mu, mommfa biribiara nnkə, se əye pema anaa akwantukotoku, anaa aduan biara, anaa sika, anaa ntade abien abien. 4 Na se moko kurow bi mu a, ofi biara a mobesoe wo mu no, əhə ara na montena nkosi se mubefi kurow no mu. 5 Se moko kurow biara mu na wəannye mo, na morefi hə ako a, momporoporow mo anan ase mfutuma mfa nkyere se, mo ne wən nni hwee ye bio." 6 Wofii hə no, wəkənkuraase nkuraase kokaa asempano, saa nyarewa pii nso. 7 Əmansinhene Herode tee nea Yesu aye no nyinaa no, əhaw no yiye, efise na ebinom keka se Osuboni Yohane na wasore afi awufo

mu, 8 na afoforo nso se əye Elia anaa tete adiyifo no mu baako na wasore afi awufo mu aba. 9 Herode kae se, "Yohane de, matwa ne ti, na hena koraa ne saa onipa yi a mete anwonwasəm a ete seə fa ne ho yi?" Eyi nti əpəe se ohu no. 10 Asomafo no fii wən akwantu mu bae no, wəbəə nsem a esisii wə ho nyinaa ho amannee kyereə Yesu. Eyi akyi na Yesu ne wən twee wən ho kəə baabi a əben Betsaida. 11 Nnipadom no huu nea Yesu ne n'asomafo no wə no, wotiw wən ma ogyee wən few so, kaa Onyankopon ahenni ho asem kyereə wən, saa ayarefo yare. 12 Anim rebiribiri no, dumien no baa ne nkyen beka kyereə no se, "Ka kyere nnipa no na wənkə nkurow ne nkuraa a atwa yən ho ahyia yi mu nkəpə nea wobedi ne nea wəbəda, efise faako a yewə yi ye sare so." 13 Yesu ka kyereə wən se, "Mo ara momma won biribi nni." Wobuaa no se, "Yewə brodo anum ne mpataa abien pə. Eno nti gye se yekətə aduan bre wən nyinaa." 14 Na nnipa beye mpem anum na wəahyia wo ho. Yesu ka kyereə n'asuafo no se, "Monhwə na nnipa no ntenatena ase aduonum aduonum." 15 Wəyee senea Yesu kae no. 16 Afei Yesu faa brodo anum no ne mpataa abien no na əhwəe əsoro, daa so ase, hyiraa so, bubuu mu de maa n'asuafo no se wənkye mma nnipa no. 17 Obiara didi mee. Asuafo no boaboa nea wodi ma əkae no ano no, əyee nkəntən dumien. 18 Da bi a Yesu hyə kokoa mu baabi rebə mpae a n'asuafo ka ne ho no, obisaa wən se, "Nnipa ka se mene hena?" 19 Wobuaa no se, "Ebinom ka se, woyə Osuboni Yohane, ebinom nso ka se Elia, na afoforo nso se, woyə tete adiyifo no mu baako a wasore afi awufo mu aba." 20 Yesu bisaa wən se, "Na mo nso muse mene hena?" Petro buaa no se, "Wone Kristo, nea Onyankopon asoma no no." 21 Yesu bəə wən ano se wənka nkyere obiara. 22 Ətəaa so se, "Ese se Kristo no hu amane pii; Yudafo mpanyimfo ne asifo mpanyin ne Kyerewəsem no akyerəkyerəf nso bepo no. Akyiri no wobekum no, na ne nnansa so wasore." 23 Afei əka kyereə wən nyinaa se, "Se obi pə se odi m'akyi a, əmpa ne ho akyi na daa ənsoa n'asennua na onni m'akyi. 24 Na obiara a əma n'ani ku ne ho sen me no, əbəhwere ne nkwa; na nea me nti əbəhwere ne nkwa no, ne nsa beka. 25 Na se onipa nya wiase yi mu nneəma nyinaa na əhwere ne kra a, dən mfaso na obenya? 26 Na nea n'ani bewu me ne me nsem ho no, əno nso, da a me, Onipa Ba no bəba wə me ne Agya no ne abofa kronkron no anuonyam mu no, m'ani bewu wə ne ho. 27 "Na mereka akyere

mo se, mo a mugyina ha yi mu bi wō hō a wōrenwu kosi se wobehu Onyankopon ahenni no.” 28 Yesu kaa ne nsem yi wiee no, ἐβεγε nnaawotw akyi, one Petro, Yohane ne Yakobo kō bepōw bi so se wōrekōbō mpaε. 29 Na Yesu gu so rebo mpaε no, n’animdua sesae, na n’atade nso hyerenee. 30 Preko pe, nnipa baanu a εγε Mose ne Elia puee wō hō anuonyam mu ne no bekasae. 31 Wōkasa faa ne wu a obewu a εde mahye bεba Yerusalem so no ho. 32 Saa bere no na Petro ne nnipa a woka ne ho no adeda hatehatee na wonyanyan a wōn ani so tetew wōn no, wohuu Yesu se ἐω n’anuonyam mu ne nnipa baanu bi a wōka ne ho. 33 Na εbaa se nnipa no refi Yesu nkyen ako no, Petro ka kyereε Yesu se, “Awurade, eye se yen nso yewō ha bi. Ma yεmmō ase se abiesa; wo de baako, Mose de baako na Elia nso de baako.” Na Petro nnim asem a ɔreka no. 34 Ogu so rekasa no, omumunkum bekataa wōn so ma wosuroe. 35 Na nne bi fi omumunkum no mu kae se, “Oyi ne me Ba a mayi no. Muntie no!” 36 Kasa yi akyi no, wohuu se aka Yesu nko ara na ogyina ho. Na mmere no mu, wōanka nea wohuu no ankyere obiara. 37 Ade kyee a wosian fii bepōw no so bae no, nnipakuw bi behyiaa Yesu. 38 ɔbarima bi fi nnipakuw no mu teεε mu se, “Kyerεkyerefo, mesrε wo, bra bεhwε me ba a midi no bakoro ma me; 39 se honhommōne ba ne so a, amono mu, atere mu, otwa hwe, osinsen, n’ano pu ahuru, na obu fa so, na εkyε ansa na afi ne so. 40 Na mesrε w’asuafo no se wontu honhommōne no nanso wōantumi.” 41 Yesu kae se, “Ao! Mo a munni gyidi, mentena mo nkyen na minnya mo ho boaseto nkosi da bεn!” Afei, ḥan n’ani ka kyereε ɔbarima no se, “Fa wo ba no bra ha.” 42 ɔde abofra no reba no, honhommōne no twaa no hwee fam ma osinsenii. Na Yesu teeteεε honhommōne no maa abofra no ho yεε no den na ɔde no maa n’agya. 43 Onyankopon tumi ne ne kεseye a εdaa adi wo honhommōne no tu mu no maa nnipa no ho dwirw wōn. Na wōredwinnwen nea asi yi ho no, Yesu ka kyereε n’asuafo no se, 44 “Muntie asem a merebeka yi yiye. Wobeyi Kristo no ama.” 45 Nea ɔkaa yi na εγε ahintasem nti, asuafo no ante ase. Nanso na wosuro se wobebisa no ase. 46 Asuafo no gyee akyinnye a εfa wōn mu nea ɔbeγε ɔkεse wō Onyankopon ahenni mu no ho. 47 Na Yesu huu wōn adwene no, osoo abofra bi mu de no begyinaa ne nkyen pεε, 48 na ɔka kyereε wōn se, “Obiara a obegye saa abofra yi wō me din mu no, gye me; na nea ogye me no nso gye nea ɔsomaα me no. Nea ɔγε aketewa

wō mo nyinaa mu no, ḥo ne ɔkεse.” 49 Yohane nso ka kyereε no se, “Awurade, yehuu obi a ḥoka yen ho se ɔde wo din tu ahonhommōne enti yεbraa no.” 50 Yesu ka kyereε no se, “Munnsiw no kwan, efise nea ontia mo no, na ḥō mo afa.” 51 Na bere a εse se Yesu san kō ɔsoro no reben no, osii ne bo se ɔbεkō Yerusalem. 52 Ansa na ɔrebekō no, ɔsomaα nnipa bi dii kan kō Samaria akuraa bi ase se wonkosiesie baabi mma no. 53 Nanso Samariafo no annye Yesu, efise wohuu se na ɔreko Yerusalem. 54 Asuafo no tee nea aba no, Yakobo ne Yohane bisaa Yesu se, “Awurade, wope se yema ogya fi ɔsoro bεhyew wōn pasaa ana?” 55 Yesu dan n’ani kyereε wōn kaa wōn anim, 56 na wofii hō kō akuraa foforo bi ase. 57 Bere a wōrekō no, ɔbarima bi baa Yesu nkyen bēka kyereε no se, “Baabiara a wobekō no, medi w’akyi.” 58 Yesu buaa no se, “Sakraman wō wōn abon, wim nnomaa nso wō mmerebuw, nanso me, Onipa Ba no de, minni baabi a mede me ti to!” 59 Yesu ka kyereε ɔbarima foforo bi nso se, “Bedi m’akyi.” Nanso ɔbarima no kae se, “Awurade, ma me kwan na minkosie m’agya ansa.” 60 Yesu ka kyereε no se, “Ma wōn a wōte ase na wōawu wō honhom mu no nye saa nnwuma no, na wo de, kōka Onyankopon ahenni no ho asem kyere amanaman nyinaa.” 61 Na ɔfoforo nso kae se, “Awurade, medi w’akyi nanso ma me kwan na me ne m’abusuafo nkodi nkra ansa.” 62 Nanso Yesu ka kyereε no se, “Obiara a ɔbεma n’adwene aye no ntanta wō dwumadi bi a mede ahye ne nsa no ho no, ɔmfata Onyankopon ahenni no.”

10 Eyi akyi no, Yesu yii n’akyidifo no mu aduɔson somaa wōn baanu baanu kō nkurow ne nkuraa a akyiri no ɔbεkō ho no so. 2 ɔka kyereε wōn se, “Otwa adwuma no dōoso, nanso adwumayεfo no sua. Enti monsre adwumawura no na ɔmma adwumayεfo bebree mmra ne twa adwuma no mu. 3 Monkō, na meresoma mo se nguan ako mpataku mu. 4 Mommfa sika, akwantu kotoku anaa mpaboa; na munnkyia obiara nso a mubehyia no wō ɔkwan so. 5 “Se moko ofi biara mu a, munni kan nkyia ofie hōfō no se, ‘Asomdwoe nka mol!’ 6 Na se asomdwoe ba bi wō hō a, mo asomdwoe beba ne so; na se obi a ɔte saa nni hō a, mo asomdwoe besan aba mo nkyen. 7 Ofi biara a moko mu no, momma hō nye mo atenae; aduan biara a wōde bεma mo no, munni efise εse se odwumayeni biara nya n’adwumayε so akatua; munnni atutena wō afi mu. 8 “Na se moko kurow biara mu na wogye mo few so a, aduan biara a wōde

bëma mo no munni. 9 Monsa kurow no mu ayarefo yare, na monka nkyere əhəfo nyinaa se, ‘Onyankopon ahenni no aben mo.’ 10 Nanso se moko kurow biara mu na wɔannyé mo few so a monkə ne mmɔntén so nkɔpae mu nka se, 11 ‘Mo kurom ha mfutuma a əwɔ yen nan ase mpo, yereporoporow agu, de atia mo; na mmom munhu pefee se, Onyankopon ahenni no aben.’ 12 Mereka akyere mo se, saa kurow no, asem a əbeto won atemmuda no besen nea cto Sodom no. 13 “Korasin, due! Betsaida, due! Anwonwade a meyee wɔ mo mu no, se meyee wɔ Tiro ne Sidon a, anka əhəfo no de awerehow ne ahonu asakra wɔn adwene dedaw. 14 Atemmuda no, asem a əbeto won no besen nea əbeto Tiro ne Sidon. 15 Na wo Kapernaum, wugye di se wubenya ɔsoro anuonyam? Dabi da, wobekə asaman. (Hadēs g86) 16 “Obiara a otie mo no tie me, na nea əpo mo no po me, na nea əpo me no nso po nea əsoma me no.” 17 Aduəson no san de anigye ba bəbəo amannee se, “Awurade, wo din nti ahonhommonne mpo abre wɔn ho ase ama yen.” 18 Na əka kyere wɔn se, “Mihuu se əbonsam rethew afi ɔsoro se anyinam abəhwé fam. 19 Mama mo tumi ne ahooðen a mode betiatia awo ne nkekantwére ne ətamfo no tumi biara a əwɔ so na biribiara nso rentumi mo. 20 Nanso mommma mo ani nnye se ahonhommonne bře wɔn ho ase ma mo, na mmom, momma mo ani nnye se wɔakyerew mo din wɔ ɔsoro.” 21 Saa bere no ara mu na Yesu de Honhom Kronkron mu anigye bɔɔ mpae se, “Agya, ɔsoro ne asase wura, meda wo ase se wode saa nneëma yi ahintaw wɔn a wosusuw se wɔyé anyansafo, na mmom woad a nokware no adi akyere wɔn a wɔde ahobrēse gye wo di se mmofra no. Nanso Agya, wo pë mu na woma əbaa saa. 22 “M’agya de nneëma nyinaa ahyé me nsa; na obiara nnim Əba no, gye Agya no. Saa ara nso na obiara nnim Agya no, gye Əba no ne wɔn a Əba no bëda Agya no adi akyere wɔn no.” 23 Ekaa ɔne n’asuafø no, əka kyere wɔn se, “Nhyira ne aniwa a ehu nea muhu! 24 Efise adiyifo ne ahene pii pë se anka wohu nea muhu yi na wote nea mote yi, nanso wɔanhū na wɔante.” 25 Mmaranimfo bi pë se əsə Yesu hwe nti obisaa no se, “Kyerekyerefo, menyé ðen na manya nkwa a enni awiei?” (aiōnios g166) 26 Yesu nso bisaa no se, “Den na wɔakyerew wɔ Mose mmara no mu? Na wote ase ðen?” 27 Obuaa no se, “Mmara no ka se, ‘Fa wo koma, ne wo kra, ne w’ahooden, ne w’adwene nyinaa də Awurade, wo Nyankopon, na ðo wo yonko se wo ho!”

28 Yesu ka kyere se, “Woabua no yiye. Yε eyinom na wubenya nkwa.” 29 Nanso əbarima no pë se əkyere se odi mmara no nyinaa so nti, obisaa Yesu se, “Hena ne me yonko?” 30 Yesu nso maa no mfatohø bi se, “Da bi, na əbarima bi retu kwan afi Yerusalem ako Yeriko. Na ənam əkwan so no, əkətəo akwamukafo mu na wogye ne ho nneëma nyinaa, hwee no, pirapiraa no ma ətəo beraw, gyaw no too əkwan kyen koe. 31 Ankye biara, Yudani sofo bi bepuee ne so, nanso əman faa nkyen koe. 32 Saa ara nso na Lewini bi nso bepuee ne so man faa nkyen. 33 Ankye biara na Samariani bi nso beduu hɔ. Ohuu no no, ɔyee no mmɔbɔ. 34 Əkəkotow ne nkyen, hohoroo n’apirakuru no anim, de aduru guguu mu, kyekyeree. Afei əmaa no so de no tenaa n’afurum so dii aboa no nkyen de no kɔɔ ahəhobea bi hwee no anadwo mu no nyinaa. 35 Ade kyee no ogyaw ahəhobea sohwefo no sika a əbeso no hwε se əmfa nhwε no. Əsan hyee no bɔ se, ‘Ka foforo biara a wobebə wɔ ne ho no, mëba abetua.’ 36 “Afei saa nnipa baasa yi mu hena na ɔyee ne yonko?” 37 Mmaranimfo no buaa se, “Nea ohuu opirafo no mmɔbɔ no.” Yesu ka kyere se, “Wo nso, kɔ na koye saa ara.” 38 Əbaa se Yesu ne n’asuafø reko Yerusalem no, wokoduu akuraa bi ase. Woduu hɔ no, əbea bi a wofrε no Marta de no kɔɔ ne fi. 39 Marta nuabea bi a wofrε no Maria tenaa fam wɔ Yesu nkyen tiee no. 40 Saa bere no, Marta a n’ani abere reye aduan no baa Yesu nkyen beka kyere se, “Awurade, maye adwuma abre, nti ka kyere Maria na ommeso mu mma me.” 41 Awurade buaa no se, “Marta, Marta, wudwinnwen haw wo ho wɔ nneëma pii ho. 42 Ade baako pë na ehia; eno na Maria afa no; na wɔrennye mfi ne nsam.”

11 Da bi, na Yesu rebo mpae wo baabi. Owiee no, n’asuafø no mu baako ka kyere se, “Awurade, kyere yen mpaebo senea Yohane kyere n’asuafø mpaebo no.” 2 Əka kyere wɔn se, “Se morebo mpae a, monka se, “Agya, wo din ho ntew, w’ahenni mmra. 3 Ma yen yen ano aduan daa. 4 Fa yen bɔne kye yen senea yen nso, yede wɔn a wofom yen no bɔne kye wɔn no. Na nnyaa yen mma yennkɔ sohwε mu.” 5 Yesu bisaa wɔn se, “Mo mu hena na əbekə ne yonko ho ədasu mu akaka akyere se, ‘Me nua, fɔm me aduan kakra, 6 efise əhəho bi abefu me mu, na minni aduan biara a mede bëma no,’ 7 na əbema no mmuae afi ne dan mu se, ‘Nhaw me! Mato me pon mu ne me mma ada. Merentumi nsore mma wo biribiara.’ 8 Mereka akyere mo se, na ade asa no nti, ɔyε ne yonko koraa

mpo a ərensore. Nanso esiane se əkəo so sree no no nti əbema wasore ama no nea ehia no no nyinaa. 9 “Eno nti mereka akyere mo se; Mummis, na wobema mo; monhwehwə na mubehu; mompem na wobebue mo. 10 Na obiara a obisa no, wəma no; na obiara a ohwehwə no, ohu; na nea əpem no, wobue no. 11 “Agya ben na əwə mo mu na ne ba bisa no brodo a əbema no əbo, 12 anaase obisa no apataa a əbema no əwə, anaase obisa nkesua a əbema no akekantwre? 13 Na se mo a moye nneboneyefo mpo nim senea moma mo mma nnepa a, əbeyə den na mo Agya a əwə əsoro no remfa Honhom Kronkron no mma wən a wobisa no no?” 14 Bere bi Yesu tuu honhomməne bi a eyə mum fii onipa bi mu. Honhomməne no tu fii ne mu no, əkasa ma eyee nnipa a na wəwə hə no nyinaa ahodwiriw. 15 Nanso ebinom kae se, “Ənam ahonhomməne panyin Beelsebul tumi so na etu ahonhomməne.” 16 Afoforo nso pəe se wəsə no hwə nti, woka kyereə no se, onye nsenkyerənne bi a efi əsoro nkyere wən. 17 Nanso ohuu wən adwene maa wən mmuae se, “Kurow biara a emu akyekyə no dan amamfo. Saa ara nso na ofi biara a emu kyekyə no gu. 18 Na se əbonsam nso ko tia ne ho a, əbeyə den na n'ahenni begyina? Nea enti a mereka saa asem yi ne se, muse menam Beelsebul tumi so na mitu ahonhomməne. 19 Na se menam Beelsebul tumi so na mitu ahonhomməne a, hena so na mo nkurofo nam tu ahonhomməne? Saa na ete de a, mo nkurofo no ara na wobebu mo aten. 20 Nanso se menam Onyankopən tumi so na mitu honhomməne de a, na ekyere se Onyankopən ahenni no aba mo so. 21 “Se əhoodenfo de akode wən ne fi a, obiara rentumi nkowia n'agypade; 22 nanso se nea ne ho yə den na əwə akode pa sen no kə ne so a, odi ne so nkonom, gye n'akode a əde ne ho too so no, sesaw n'agypade no nyinaa kə. 23 “Obiara a onni m'afa no tia me, na nea əne me mmoaboa ano no, hwete mu. 24 “Se wotu honhomməne fi onipa bi mu a, ekyinkin hwehwə homebea, nanso ennya bi. Na se wannya homebea a əka se, ‘Məsan akə onipa a mifii ne mu bae no mu bio.’ 25 Na se əsan kə onipa no mu a, obehu se əho tew a efi biara nni mu na biribiara yə pəpəepe. 26 Afei, əsan n'akyi kəfa ahonhomməne afoforo ason a wəyə den kyən no ba ma wən nyinaa bətəna hə. Eyi ma onipa no see koraa sen senea anka na əte kan no.” 27 Yesu gu so rekasa no, əbea bi fi nnipadəm no mu kae se, “Nhyira nka əyafunu a əwoo wo ne nufu a wunum ano no!” 28 Yesu ka kyereə no se, “Ewə mu

de, nanso nhyira ne wən a wətə Onyankopən asem na wodi so.” 29 Nnipa no kyere Yesu so no, əka kyere wən se, “Nne mma yi yə nneboneyefo. Wəhwehwə nsenkyerənne bi ahu nanso wərenhu nsenkyerənne biara se Yona nsenkyerənne no. 30 Na senea Yona si yee nsenkyerənne maa Ninewefo no, saa ara na Kristo nso bəye nsenkyerənne ama nne mma yi. 31 Atemmuda no, Sebahemmea ne nnemma besore ayi əman yi aten efise ofi asase ano noha betiee Salomo nyansa nsem. Nanso nea əsen Salomo no wə ha. 32 Atemmuda no Ninevee mmarima ne nnemma besore ayi əman yi aten, efise bere a Yona kaa asempa no, wəsakraa wən adwene. Nanso nea əsen Yona wə ha. 33 “Obiara nso kanea mfa nsie, na mmom əde si petee mu na ahyerən ama wən a wəba mu no nyinaa. 34 W'ani yə wo nipadua kanea. Eno nti se w'ani ye a na wo nipadua nso yə hann. Nanso se enye a, əma wo nipadua no dan sum tumm. 35 Enti hwə yiye na hann a əwə wo mu no annan sum. 36 Se wo nipadua yə hann a sum nni fa baabiara a, onipadua no behyerən senea kanea hyerən gu wo so no.” 37 Yesu kasa wiee no, Farisini bi hyiaa no adidi enti əkə se əne no rekodidi. 38 Farisini no huu se Yesu anhohoro ne nsa ansa senea wən amanne kyere ansa na əredidi no, eyee no nwonwa. 39 Yesu huu Farisini no adwene ka kyereə no se, “Mo Farisifo de, mohohoro nkuku nsanka ne mprete ho, nanso fi, anibere ne nnebəne ahye mo ma tə! 40 Adwenharefo! Ənye nea əyee akyi no ara na əyee mu nso? 41 Monye ahiafo adəe na biribiara ho bətew ama mo. 42 “Mo Farisifo, munnue! Moma mo nnəbae so ntotoso du du, nanso mototo adetreneeye ne ədə a mode də Onyankopən no ase. Se moko hyiadan mu a, mpanyin tenabea na mope. Saa ara nso na se moko bagua mu a mope se nnipa hu mo kyia mo. 43 “Mo Farisifo, munnue! Se moko hyiadan mu a, mpanyin tenabea na mope. 44 “Munnue! Efise mote se nna a əso asram na nnipa nantew so a wonnim se wənam nna so.” 45 Mmaranimfo no mu baako ka kyereə no se, “Kyerekyere, se woka saa a na woakasa atia yən nso.” 46 Yesu buaa no se, “Mo mmaranimfo nso munnue! Mohye nnipa ma wodi mmara a eyə den so pəpəepe, nanso mo de, munni so se senea əse. 47 “Munnue! Efise, moatoto adiyifo a mo ankasa anaa mo agyanom kum wən no nna so. 48 Mo nneyee yi di adanse se mopene nea mo agyanom yee no so. Ne nkyerənne ne se mo agyanom kunkum adiyifo no na mo nso mototoo wən nna so maa wən. 49 Eyi ne

nea Onyankopon aka afa mo ho: 'Mɛsoma adiyifo ne asomafo aba mo nkycen na mubekunkum bi na moataa wɔn a aka no.' **50** Mereka akyere mo se, adiyifo no mogya a wɔka gu fii wiase mfiase no, **51** efi Habel kum so kosi Sakaria, a wokum no wɔ aforemuka ne kronkronbea ntam hɔ no so, wobebisa ɛho asem afi mo nkycen. **52** "Mo, mmaranimfo, munne! Mode nokware hintaw mo nkuraf. Mo ankasa munni so, na mommma wɔn a woape se wodi so no kwan mma wonni so." **53** Ofi Farisini no fi hɔ a oreko no, mmaranimfo ne Farisifo no dii n'akyi de nsemmissa guan ne ho, **54** pɛɛ se oka biribi a wobegyina so anya no akyere no.

12 Nnipa mpempem kyeree so a wonnya baabi ntu wɔn anan nsi mpo no, Yesu dii kan kasa kyereɛ n'asuaflo no se, "Monhwɛ mo ho so yiye wɔ Farisifo nyaatwom a ete se mmɔkaw no ho. **2** Biribiara a wɔyɛ no kokoa mu no beda adi na nea ahintaw no nso bepue. **3** Enti nea moaka wɔ sum mu no, wobete wo hann mu. Na nea moaka no asomsem wɔ adan mu no, wobebɔ no dawuru. **4** "Me nnamfonom, mereka akyere mo se, munnsuro wɔn a wokum nipadua na eno akyi wontumi nyɛ hwee bio no. **5** Na mkyere mo nea ɛse se musuro no. Munsuro nea wakum onipadua no awie no, ɔwɔ tumi se ɔtow kyene amanehunu kurom. Mereti mu akyere mo se, oyi na munsuro no. (Geenna g1067) **6** Wɔntɔn nkasanoma anum nnye sika kakraa bi? Nanso Onyankopon were remfi wɔn mu baako po da. **7** Mo tinwi mpo woakan ne nyinaa. Enti munnsuro, efise mosom bo sen nkasanoma pii. **8** "Na mereka akyere mo se, obiara a ɔbɛba me din wɔ nnipa anim no, Onipa Ba no nso bɛba ne din wɔ Onyankopon abɔfo no anim. **9** Na nea ɔbɛpa me nnipa anim no, me nso ɔɛpa no, Onyankopon abɔfo anim. **10** Obiara a ɔbɛkasa atia Kristo no, wɔde bɛkye no. Nanso nea ɔbɛkasa atia Honhom Kronkron no de, wɔremfa nkycen no da. **11** "Se wɔde mo ba mpanyin anim wɔ hyiadan mu a, munnnwinnwen nsem a mobɛka anaase nea mode beyi mo ho ano no ho, **12** efise saa bere no ara mu na Honhom Kronkron no bɛkyere mo nea ɛse se moka." **13** Obi fi nnipa no mu ka kyereɛ Yesu se, "Kyerɛkyerɛfo, ka kyere me nua na ɔne me nkycen agyapade a yen agya de agyaw yen no." **14** Yesu buaa no se, "Damfo, hena na ɔyɛɛ me mo so otemufo ne ɔsennifo?" **15** ɔtuaa so se, "Monhwɛ mo ho yiye wɔ adifudepe ho efise onipa nkwa nnyina n'ahonya dodow a ɔwɔ so." **16** Afei obuu wɔn be yi se, "ɔdefo bi wɔ hɔ a na ɔwɔ asase pa a ɛmaa no nnɔbae pii. **17**

Esiane se na ne nnɔbae no nkɔ pata a wabɔ no so nti ɔyɛɛ no dadwen ma obisaa ne ho se, 'Minnya baabi a mede me nnɔbae bebrebe yi begu menye no dɛn?' **18** "Afei ɔkae se, 'Minim nea mɛye. Mebibu me pata yi nyinaa na mabo no akese de nea mewɔ nyinaa asie ho. **19** Na maka akyere me kra se, 'ɔkra, ma w'ani nnye na didi, na nom, efise wowɔ nneɛma pa pii a ɛbɛso wo mfe bebree!' **20** "Nanso Onyankopon ka kyereɛ no se, 'ɔkwasea! Anadwo yi ara wobegye wo kra afi wo nsam, na hena na nneɛma bebree a woape agu ho yi, wode begyaw no?' **21** "ɛno nti saa ara na obiara a ɔbɛboaboa agyapade ano de ne ho ato so no nyɛ ɔdefo Onyankopon anim ne no." **22** Yesu ka kyereɛ n'asuaflo no se, "Munnnwinnwen nea mubedi anaa nea mubefura ho. **23** Mowɔ ɔkra ne nipadua a esom bo sen nea mubedi ne nea mubefura. **24** Monhwɛ kwaakwaadabi, wonnua aba na wontwa. Saa ara nso na wonni pata a wɔde wɔn nnɔbae sie so, nanso Onyankopon ma wɔn aduan di. Monsom bo nsen wɔn ana? **25** Mo mu hena na ɔdwene a adwennwene no betumi ato ne nkwa nna so simmasin? **26** Na se muntumi nyɛ ade ketewaa a ete sɛɛ mpo a, aden na mudwinnwen nneɛma akese ho? **27** "Monhwɛ senea sukooko nyin. Wɔnyɛ adwuma, na wɔnnwen ntama mfura. Nanso Salomo ahonya ne n'anusonyam nyinaa akyi no, na n'ahoofe nnu wuram nhwiren yi. **28** Mo a mo gyidi hinhim, se Onyankopon siesie wuram nhwiren a efifi nne na ɔkyena awu no ho ma ɛye fe a, aden nti na ɔrensiesie mo nso mo ho mma ɛnyɛ fe. **29** Saa ara nso na munnnwinnwen nea mubedi anaa nea mobenom ho. **30** Saa nneɛma yi na wiase amanaman pere hwehwe, nanso mo de, mo Agya nim se eyinom nyinaa ho hia mo. **31** Enti monhwehwe Onyankopon ahenni kan na ɔde eyinom nyinaa bema mo. **32** "Kuw ketewa, munnsuro efise ɛye mo Agya no pe se ɔde ahenni no bema mo. **33** Montontɔn mo ahode na monkye ahiafo ade. Eyi bema mo agyapade a ɔwɔ ɔsoro no aye pii. Monhyehye mo agyapade wɔ ɔsoro, nea owifo ntumi nkowia na mfɔte ntumi nkowɛ. **34** Na nea w'agyapade wɔ no, ehɔ na wo koma nso wɔ." **35** "Munnyina pintinn na momma mo akanea nyherɛn, **36** na monye se wɔn a woretwɛn wɔn wura a ɔkɔ ayeforohyia ase na se ɔba na ɔbɔ pon mu pe a, wobebue no ntɛm no. **37** Wɔn a wɔn wura no ba a ɔbɛba abeto wɔn se woretwɛn no no ani begye. ɔbeto wɔn pon na ono ankasa asom wɔn. **38** Se ɔba ɔdasu mu anaa ahemadakyɛ mpo a asomfo a ɔbɛba abeto

won se wɔrewen no no ani begye. 39 Esε se muhu se, se ofiwura nim bere a owifo bεba a, anka ɔbewen na owifo no annya ne ho kwan ammεbo no koron. 40 Enti munsiesie mo ho, efise Onipa Ba no bεba bere a mo ani nna so se ɔbeba.” 41 Petro bisaa Yesu se, “Awurade, worebu be yi akyere yen nko ara anaase obiara?” 42 Yesu buaa no se, “Merekasa akyere ɔsomfo nokwafo nyansafu biara a ne wura de ne fi sohwε behye ne nsa na wahwε ama obiara aduan wo ne bere mu. 43 Nhyira ne ɔsomfo a ne wura no bεba abeto no se wayε n’adwuma pεpεεpε. 44 Meka mo nokware se ɔde nea ɔwɔ nyinaa behye ne nsa na wahwε so! 45 Na se eba se saa ɔsomfo yi nso ka se, ‘Me wura nnya mmae’ na eno nti, ohwe asomfo a wɔaka no, na odidi, nom nsa bow a, 46 ne wura no bεba da a n’ani nna so se ɔbeba. Na se ne wura no ba a, ɔbetwe n’aso dennen na wabu no se obi a onnye Onyankopon nni. 47 “ɔsomfo a onim nea ne wura pε, na wanyε ne wura no apede no wɔbεbo no mmaa pii. 48 Na ɔsomfo a onnim nea ne wura pε na enti ɔyεε nea ne wura mpe no, wɔbεbo no mmaa kakraa bi. Na obiara a wɔama no pii no, wobebisa pii afi ne nkεyε; na nea wɔde bebree ahyε ne nsa no, obebu bebree ho akontaa.” 49 “Maba se merebess ogya wɔ asase so na se aso dedaw a, na nea merehwehwehε ara ne no. 50 Asubɔ bi wɔ ho a wode bebo me a, ede me bεko amanehunu mu, na merennya ahoto, gye se wɔabo me saa asu no ansa. 51 Mususuw se mebae se mede asomdwoe reba asase yi so? Dabi! Enye asomdwoe na mede bae na mmom mpaapaemu. 52 Efi nne, mpaapaemu bεba afi mu, baasa bεba m’afa na baanu atia me anaase baanu bεba m’afa na baasa atia me. 53 Agya ne ne babarima renye adwene, ɔbabεa ne ne na renye adwene, ase ne asebea adwene renhyia.” 54 Na ɔka kyerεε nnipaku no nso se, “Se muhu se osu amuna wɔ atε a, ntεm ara, moka se, ‘Osu bεtε’! Na osu to ampa. 55 Saa ara nso na se muhu se mframa bɔ fi anafo reba a, moka se, ‘Ahuhuru bεba’! Na eba mu ampa. 56 Mo nyaatwomfo! Mutumi kyere wim nsakrae ase, nanso nneεma a nne yi atwa mo ho ahyia, ne nea ɛbɔ mo koko no de, munhu. 57 “Adεn nti na munim nea eye na monye? 58 Se wode obi ka a, bɔ mmɔden kohu no na wone no nka ho aseñ na wamfa wo ankɔ asennii amma otεmmufo amfa wo anto afiase. 59 Se woanyε no saa a, ɔbeεma woatua ka a wode no no nyinaa ansa na wagya wo.”

13 Saa bere no na nnipa bi bεka kyerεε Yesu se Pilato akum Galileafo bi a wɔrebo afore ama

Onyankopon na ɔde won moga afra aforebo no. 2 Yesu buaa won se, “Mugye di se saa Galileafo no ye nneboneyefo sen won a aka no nyinaa nti na wokum won no? 3 Dabi da, se mo nso moansakra mo adwene a, wobekunkum mo saa ara. 4 Anaase mususuw se nnipa dunwɔtwe a Siloa abantenten no bu guu won so, kunkum won no ye nneboneyefo sen nnipa a na wɔte Yerusalem no? 5 Dabi da, mo nso moansakra a, mubewuwu saa ara.” 6 Afei Yesu buu won be yi se, “ɔbarima bi duaa borɔdɔma wɔ ne turo mu. Da bi ɔkɔɔ turo no mu ho se ɔrekɔtew so aba no bi nanso wannya bi. 7 Eno akyi, ɔfrεε turo no sohwεfo no ka kyerεε no se, ‘Mfe abiesa ni, bere biara a mεba se merebetew borɔdɔma no bi no, minnya bi. Aden nti na ɛresε kwa yi? Twa kyene.’ 8 “Turo no sohwεfo no sreε no se, ‘Me wura, ma ensi ho afe yi nso na mingugu ase sumina nhwε 9 se ebia, ɛbesow aba bi ana, na se antumi ansow a eno de metwa akyene.’” 10 Homeda bi a Yesu rekyerεkyerε wɔ hyiadan mu no, 11 na ɔbea bi wɔ ho a honhommɔne mu ɔyare bi akyere no mfe dunwɔtwe ama ne mu ako a ontumi ntee ne mu koraa. 12 Yesu huu no no, ɔfrεε no fii nnipa no mu ka kyerεε no se, “ɔbea, wo ho nyε wo den.” 13 ɔde ne nsa guu ne so, na amono mu ho ara otumi teeε ne mu. Na ɔbea no yii Onyankopon aye. 14 Hyiadan no so panyin a ohuu ɔbea no ayaresa no de abufuw kae se, “Nhansia na eεε se mode ye adwuma a saa nna no mu na eεε se moba ma wɔsa mo yare, na enye homeda.” 15 Na Awurade buaa no se, “Nyaatwomfo! Mo mu hena na ɔnsan ne nantwi anaa n’afurum na ɔnka no nkɔnom nsu homeda? 16 Adεn nti na Abraham aseni yi a ɔbonsam afa no nnommu mfe dunwɔtwe ni no enε se mesa no yare homeda?” 17 ɔkaa saa no, won a na wɔne n’adwene nhya no nyinaa ani wui. Nnipa no nso a na wɔwɔ hyiadan no mu nyinaa ani gyee n’anwonwade ahorow a ɔyεε no nyinaa ho. 18 Afei Yesu fii ase kyerεkyerε won Onyankopon ahenni no ho aseñ, na obisaa won se, “Onyankopon ahenni no te den? Na den na memfa ntoto ho nkyerεkyere ase? 19 Onyankopon ahenni no te se onyaa aba ketewa bi a obi duaa wɔ n’afuw mu na enyin yεε dutan kese maa nnomaa kɔnwen won mmerebuw wɔ so.” 20 Obisaa bio se, “Den bio na memfa ntoto ho nkyerε ase? 21 Ete se mmɔkaw bi a brodotofo de fɔtɔw mmɔre ma etu.” 22 Bere a Yesu rekɔ Yerusalem no, ɔkyerεkyerε wɔ nkurow so ne nkuraa ase ansa na ɔredu ho. 23 Ne nkyerεkyerε no mu no, obi bisaa no se, “Awurade,

nnipa kakraa bi na wobegye wən nkwa ana?" Obuaa no se, 24 "Mompere nhyen əpon teateaa no mu, efise nnipa pii bəhwehwə se wobewura mu, nanso wərentumi. 25 Se əba se ofiwura no ato əpon no mu a, mobebe abegyina akyi abo mu, aka se, 'Owura, yesre wo bue yen.' "Na əno nso abisa mo se, 'Mufi he? Minnim mo?' 26 "Na mo nso moaka akyere no se, 'Yene wo too nsa didii na wokyerəkyerəs wə yen mmorən so.' 27 "Na ofiwura no nso bebisa mo bio se, 'Mufi he? Minnim mo. Mumfi m'ani so nkə, mo nnebəneyeefo!" 28 "Na se muhu Abraham, Isak, Yakob ne nkəmhyefo no nyinaa se wəwə Onyankopən ahenni no mu a, mode mo nsa begu mo ti atwa agyaadwo, efise wəbetow mo agu sum kabii mu. 29 Nnipa fi apuei ne atoe nyinaa behyia wə Onyankopən ahenni no mu hə ato nsa adidi. 30 Na monkae se akyikafo bi wə hə a, wobedi kan, na adikanfo bi nso wə hə a, wobeka akyi." 31 Saa bere no ara mu na Farisifo bi baa Yesu nkyen bəka kyerees no se, "Fi ha kə, efise Herode rehwehwə wo akum wo." 32 Yesu ka kyerees wən se, "Monkəka nkyere sakraman no se, 'mitu ahonhommone, na masa nyarewa nne ne əkyena na ne nnansa so no, medu Yerusalem.' 33 Nanso əse se menantew nne ne əkyena ne n'adekyee, na otwa ara na etwa se odiyifo bewu wo Yerusalem! 34 "Yerusalem, Yerusalem, wo a wukum adiyifo na wusiw wən a wəsoma wən wo nkyno no abo! Mpen ahe ni a məpəsə se meboaboa wo mma ano se akokəbeatan boaboa ne mma ano wo ne ntaban ase nanso moampene so. 35 Na mo afi bədan afituw na morenhu me kosi se mobeka se, 'Nhyira ne nea ənam Awurade din mu reba no!"

14 Homeda bi, Farisini panyin bi too nsa frēe Yesu adidi. Adidi no ase hə no, na wən a wəahyia no nyinaa rehwə nea Yesu bəye. 2 Na əbarima bi wə hə a əyare ahonhon. 3 Yesu bisaa Farisifo no ne mmaramanimfo a na wəwə hə no se, "Mmara ma ho kwan se wəsa yare homeda ana?" 4 Wəammua no. Enti Yesu soo əyarefo no mu saa no yare, gyaa no kwan. 5 Yesu bisaa wən a wəahyia wə hə no nyinaa se, "Mo mu hena na se n'afurum to abura mu homeda a ərenyi no da no ara?" 6 Nanso wərantumi ammuu no. 7 Afei Yesu huu se nnipa a wəfrēe wən baa adidi no ase no mu biara pə se ətena mpanyin tenabea no, obuu wən be bi se, 8 "Se obi to nsa frē wo kə aponto ase a, mpere wo ho nkətena mpanyin tenabea, efise ebia na wato nsa afre onipa titiriw bi a əsen wo. 9 Se əba saa a, nea ətoo nsa frēe wo no betu wo afi

akongua a wote so no so de ama nea əsen wo no na wode aniuw akətena akyi baabi. 10 Enti se obi hyia wo kə aponto ase a, kətena akyi baabi na se nea ohyiaa wo no behu wo a, waka akyere wo se, 'Onua, səre na kətena mpanyin tenabea.' 11 Na obiara a əma ne ho so no, wəbəbrə no ase, na nea əbrə ne ho ase no, wəbəma no so." 12 Afei Yesu ka kyerees Farisini a ətoo nsa frēe no no se, "Se woto pon a mfrē wo nnamfo, wo nuanom, w'abusuafo ne asikafo a wo ne won bo fipam nko ara; se woye saa a wən nso bəto nsa afre wo bi na əba saa a na wonyeε hwee ε. 13 Na se woto pon a hyia ahiāfo, mmubuafo, mpakye ne anifuraefo. 14 Esiane se wərentumi nyε saa bi mma wo no nti, da a atreneefo bəsəre afi awufo mu no, Onyankopən behyira wo." 15 Wən a wote adidii no mu baako tee nea Yesu kae no; əkae se, "Nhyira nka nea obedidi wə Onyankopən ahenni no mu." 16 Yesu buaa no se, "Da bi, əbarima bi too pon kəse hyiaa nnipa bebree. 17 Bere soe no, ənam tumi so somaa ne somfo bi se ənkəfrē wən a wəahyia wən no se wəommra. 18 "Nanso, wən nyinaa yiyii wən ho ano. Nea odi kan no yii ne ho ano se, 'Matə asase a nne na əse se mekəhwə enti mesre no se merentumi mma.' 19 "Na əfotofo nso yii ne ho ano se, 'Matə anantwi du a mede wən bəye m'afuw a nne na əse se mekəsə wən hwə enti mesre no se merentumi mma.' 20 "Əfotofo bi nso yii ne ho ano se, 'Afei na maware, enti merentumi mma.' 21 "Əsomfo no san bəbəo ne wura no amannee no, əde abufuw somaa no bio se, 'Ka wo ho kə mmənten so ne mmantam na kəfrəfrē ahiāfo, mmubuafo, anifuraefo ne mpakye se wəommra.' 22 "Əsomfo no kəfrəfrēe nnipa no bae, nanso na afa da so wə hə ara. 23 "Eno nti owura no san somaa no se, 'Kə akwan so ne mfikyiri na frē obiara a wubehu no no se, mato pon, enti wəommra. 24 Na merema woate ase se, nnipa a metoo nsa hyiaa wən no mu biara nni hə a m'aduan yi bi beka n'ano da biara da." 25 Da bi a na nkurəfo akuwakuw bi di Yesu akyi no, ədan ne ho ka kyerees wən se, 26 "Se obi pə se odi m'akyi a, əse se ədə me sen n'awofo, ne yere, ne mma, ne nuanom ne n'ankasa ho, anye saa a ərentumi nyε me suani. 27 Obiara a odi m'akyi na ontumi nnyina amanehunu ano no, rentumi nyε me suani. 28 "Mo mu hena na əpə se osi aban a ərentena ase nsese nhwε se əwo sika a əde bewie? 29 Anye saa na ofi ədan no ase na wantumi anwie a, won a wohu no nyinaa bəserew no, 30 aka se, 'Onipa yi fii ase se əresi dan, nanso wantumi anwie.' 31 "Anaase əhene

b  n na okura asraafo mpem du na  rekohyia  sahene foforo a okura asraafo mpem aduonu a,  renkari ne ho nhwe ansa na wako akono? 32 Na se  hwe na  rentumi nso a, ansa koraa na  sahene foforo no b  ben no no, otu abofo kohu no se,  mma wonsiesie w  n ntam na asomdwoe mmra. 33 Eno nti obiara a wampa ne ho akyi no rentumi ny   me suani. 34 “Nkyene ye de. Na se  yera ne de a,  kwan b  n so na w  b  fa ama aye de bio? 35 So nni mfaso mma biribiara. W  b  tow agu. “Nea  w   aso a obetie no, ontie.”

15 Da bi, towgyefo ne nneb  neyefo pii baa Yesu nkyen betiee no. 2 Farisifo ne Kyerewsem no akyer  kyer  fo no huu eyi no, wonwiinwii kae se, “Saa  barima yi gye nneb  neyefo, san ne w  n to nsa didi.” 3 Saa asem a wokaa no ma obuu w  n be bi se, 4 “Mo mu hena na se  w  nguan  ha na w  n mu baako yera a,  rennyaw aduokron akron no h   nkokyinkin sare so nhwehwe nea wayera no kosi se obehu no? 5 Na se ohu no a,  de no ab   ne k  n ho, de anigye de no aba. 6 Na se odu fie a, wafrefre ne nnamfo ne n  fipamfo nyinaa aka akyer   w  n se, ‘Momma yennye yen ani, efise mahu me guan a  yerae no.’ 7 Saa ara nso na se  deb  neyeni baako sakra n  dwene a,  sorofo nyinaa ani gye sen se atreneefo aduokron akron w   h   a adwensakra ho nhia w  n no. 8 “Anaase  bea b  n na se ne sika mp  w du mu baako yera a,  renso kanea mprapra ne dan mu, nhwehwe kosi se obehu. 9 Na se ohu a,  remfr  fre ne nnamfo ne n  fipamfo nyinaa nka nkyer   w  n se, ‘Momma yen ani nnye, efise mahu me sika mp  w a  yerae no.’ 10 Saa ara nso na se  deb  neyeni baako sakra n  dwene a, Onyankop  n ab  fo ani gye ara ne no.” 11 Yesu san buu w  n  yera ho be bi se, “ barima bi wo ho a na  w   mmabarima baanu. 12 W  n mu akumaa no ka kyere   n  gya no se, ‘M  gya, fa me ky  fa a mew   w   w  gyapade mu no ma me!  barima no ky  e n  gyapade mu de ne ba no ky  fa maa no. 13 “Nna tiaa bi akyi no, ne ba kumaa yi boaboaan   n  hode nyinaa ano tuu kwan k  o akyirikyiri asase bi so k  b  o ahohwi bra hweree n  hode nyinaa. 14 Eno akyi no,  k  m k  se bi baa asase no so maa ne ho kyere   no. 15 Ebaa saa no,  de ne ho k  dan kuroni bi a  ma  k  hwee ne mprako so. 16  w   h   no,  k  m dee no maa ne k  n d  o se anka obenya aduan a mprako no di no bi mpo adi, nanso wannya. 17 “N  ani b  a ne ho so no,  k  a se, ‘Apaaf   a w  w   m  gya fi didi mee, ma bi ka ma w  tow gu. Ad  n na mete ha na  k  m rekum me yi! 18 Mesore ako m  gya nkyen na

maka akyer   no se, Agya, may    soro ne wo b  ne, 19 na memfata se w  fre me wo ba bio; fa me ye w  paaf   no mu baako.’ 20 Osii mu se  resan aba n  gya nkyen. “ nam kwan so akyirikyiri reba no, n  gya no huu no, enti o  e ayamhyehye y  e ntem kohyiaa no, bam no, y  e no atuu. 21 “Aberante yi ka kyere   n  gya no se, ‘Agya, may    soro ne wo b  ne, na memfata se wofre me wo ba bio.’ 22 “N  ano ansi koraa na n  gya no free n  somfo ka kyere   won se, ‘Monka mo ho nk  fa ntama pa mmeffura no na monhy   no p  tea ne mpaboa a ey   fe. 23 Afei munkokum nantwi ba a wado srade no mfa ny   aduan, na yennidi, nnom, nnye yen ani, 24 efise na misusuw se me ba yi awu, see na  te ase;  yerae, nanso wasan aba.’ Wofii ase gyee w  n ani. 25 “Ne ba panyin a na ofi afum reba no duu afikyiri no,  tee nnwonto ne ahurusidi w   fie ho. 26 Eno nti  f  ree asomfo no mu baako bisaa no nea  rek   so w   fie ho. 27  somfo no ka kyere   no se, ‘Wo nua no asan aba a biribiara anye no enti, w  gya akum nantwi ba a wado srade no ama no.’ 28 “ tee saa no, ne bo fuii, enti  y  e n  dwene se  renk   fie ho. N  gya tee no, ofii adi baa ne nkyen bes  e no. 29 Ne ba no de awershaw buaa no se, ‘Agya, masom wo mfe dodow yi nyinaa a nea wobeka biara mitie, nanso wommaa me oguan ba mpo da se minkum na me ne me nnamfonom mfa nnye yen ani. 30 Nanso wo ba a  k  b  o ahohwi no bae yi de, woakum nantwi ba a wado srade no ama no.’ 31 “N  gya buaa no se, ‘Me ba, me ne wo na  te ha. Biribiara a mew   nso ye wo dea. 32 Ese se yegye yen ani, efise na misusuw se wo nua yi awu, see na  te ase;  yerae, nanso wasan aba.”

16 Yesu ka kyere   n  suafo no se, “ defo bi w   ho a na  w   ofi sohwe   bi.  defo yi tetee se ne fi sohwe   no res  e ne nneema. 2  tee saa asem no,  f  ree ne fi sohwe   no ka kyere   no se, ‘Den na metete fa wo ho yi? Bebu w  adwuma ho akontaa ky   me na merentumi ne wo ny   adwuma bio.’ 3 ‘Ofi sohwe   no kaa wo ne tirim se, ‘Menye den ni? Nne a w  repam me afi fie ha yi, ehe na m  fa? Minni ahoden a mede b  d  w, na m  fere nso se m  sres   ade. 4 Minim nea m  ye a  b  ema w  n a w  dede me wura aka no behu me mm  b  o.’ 5 “Enti  f  ref  ree w  n a w  dede ne wura aka no mmaako mmaako. Obisaa nea odi kan no se, ‘Eka ahe na wode me wura?’ 6 “Obuae se, ‘Mede ngo nhina aduonu ka.’ Enti  ka kyere   no se, ‘Ye nt  m tena ase na twa mu na kyere   se, wode ngo nhina du ka.’ 7 “Eno akyi no,  f  ree  f  oforo bi nso

bisaa no se, 'Na wo nso, ka ahe na wode me wura?' "Ono nso buae se, 'Mede aburow nkotoku ɔha ka.' "Oka kyereɛ se, 'Tena ase na twa mu na kyereɛ se, wode nkotoku aduonum ka!' 8 "Odefo no huu nea ofi sohwefo no yee no akyi, nanso ɔnam fewdi so kamfoo no wo n'anifiri no ho. Saa ara nso na wiase yi mma susuw se wonim nyansa sen wɔn a wɔyɛ Onyankopon akyidifo no. (aiōn g165) 9 Na me nso mise mo se, momfa wiase ahonyade no bi nyɛ nnamfo, na se esa a wɔagye mo. (aiōnios g166) 10 "Nanso nea odi nokware wɔ kakraa bi ho no bedi nokware wo pii ho; na nea onni nokware wɔ kakraa bi ho no rentumi nni nokware wɔ pii ho. 11 Se moantumi anni nokware wo wiase nneema ho a, hena na ɔde ɔsoro nnepa bɛhyɛ mo nsa? 12 Se moanni nokware wo obi ade bi a wɔde ahye mo nsa no ho a, ɛbeyɛ den na wɔde nea ese se eyɛ mo dea no bɛma mo? 13 "ɔsomfo biara rentumi nsom awuranom baanu, efise ɔye saa a, obedo ɔbaako na watan ɔbaako anaase, ɔbesom ɔbaako yiye na wabu ɔbaako animtiaa. Morentumi nsom Onyankopon ne ahonyade." 14 Farisifo sikaniberefo no tee nea Yesu kae no, wodii ne ho few. 15 Yesu ka kyereɛ wɔn se, "Moyɛ nnipa a mubu mo ho atrenneefo wo nnipa anim, nanso Onyankopon nim mo koma mu. Na nea ɛsom bo wɔ nnipa ani so no ye akyide wɔ Onyankopon anim. 16 "Ansa na Osuboni Yohane bɛba no na Mose mmara ne adiyifo no nsɛm no na mudi so. Na Osuboni Yohane bae no ɔbɛkaa Onyankopon ahenni ho nsɛm kyereɛ mo, nti nnipa repere se wɔbɛkɔ saa ahenni no mu. 17 Eyɛ mmerew se ɔsoro ne asase betwa mu sen se mmara no mu nsensanee ketewa baako mpo beyera. 18 "Obiara a ogyaa ne yere aware na ɔware ɔfoforo no bo aguaman; na nea ɔware ɔbea biara a ne kunu agyaa no no nso, bo aguaman." 19 Yesu toaa so kae se, "Odefo bi tenaa ase a na daa ofura ntama pa na ogye n'ani yiye nso. 20 Na ɔbarima hiani bi a akuru atutu no a wɔfrɛ no Lasaro no nso da n'abobow ano. 21 ɔbarima yi kɔn dɔɔ se anka obenya aduan a ɔdefo no adi ama aka no bi adi. Saa bere koro no ara mu na akraman ba faako a na ohiani no da ho no bɛtaforo n'akuru no mu. 22 "Ohiani no wu maa abɔfo befaa no kɔtenaa Abraham nkyen. Odefo no nso wu ma wosiee no. 23 Odefo no wɔ asaman a ne ho yeraw no no, ɔmaa n'ani so huu Lasaro se ɔte Abraham nkyen. (Hadēs g86) 24 Odefo no teɛɛ mu se, 'Agya Abraham, mesrɛ wo hu me mmɔbɔ na soma Lasaro na ɔmfɛ ne nsateaa ano nkɔbɔ nsu mu mfa mmɛsɔ me tɛkremɛ so na me ho

yeraw me.' 25 "Abraham buaa no se, 'Me ba, kae se wote wiase no wudii de na Lasaro dii yaw, nanso afei na ɔredi de na wo nso woredi yaw. 26 Enye eyi nko, obon kɛse da yen ne mo ntam a eno nti, wɔn a wɔpɛ se wofɛ ha ba mo nkyen ho ne wɔn a wɔpɛ se wofɛ mo nkyen ho ba ha no nso rentumi mma.' 27 "Odefo no san ka kyereɛ Abraham se, 'Agya, mesrɛ wo, soma Lasaro kɔ m'agya fi, 28 efise mewɔ nuabarimanom baanum. Ma ɔnkɔbɔ wɔn kɔkɔ sɛnea ɛbeyɛ a wɔn mu biara remma saa ahoyeraw yi mu bi.' 29 "Abraham buaa no se, 'Wɔwɔ nsɛm a Onyankopon nam Mose ne adiyifo no so aka enti ma wontie na wonni so.' 30 "Odefo yi kaa bio se, 'Agya Abraham, nea woreka yi wɔ mu de, nanso se obi fi asaman ha kɔbɔ wɔn kɔkɔ de a, wobesakra wɔn adwene.' (questioned) 31 "Abraham buaa se, 'Se wɔantie nea Onyankopon nam Mose ne adiyifo no so aka no a, saa ara nso na se obi fi asaman ha kɔkasa kyereɛ wɔn a, worentie no no.'" (questioned)

17 Yesu ka kyereɛ n'asuafø no se, "Eyɛ dɛn ara a hintinnua no bɛba, nanso obiara a ebi bɛfa ne so aba no nnue. 2 Eye ma saa onipa no se wɔde ɔbɔ a mu ye duru bi besen ne kɔn mu atow no akyene po mu sen se ɔbeto nkumaa yi mu baako hintidua. 3 Enti monhwe mo ho so yiye. "Se wo nua fom wo a, ka n'anim na se onu ne ho a, fa ne bɔne kye no. 4 Se nso ɔfom wo mpɛn ason da koro na mpɛn dodow a ɔfom wo no nyinaa, ɔde ahonu sre wɔ a fa kye no." 5 Asomafo no ka kyereɛ Yesu se, "Awurade, to yɛn gyidi so." 6 Yesu buaa wɔn se, "Se mowɔ gyidi te se onyaa aba a, anka mubetumi aka akyere ankye yi se, 'Tutu kogu po mu,' na ɛbɛba mu saa. 7 "Mo mu hena na ɔwɔ ɔsomfo a ɔyɛ n'afu wu adwuma anaase ɔhwe ne mmoa na ofi afum ba a, ɔbɛka akyere no se, 'W'aduan si hɔ na kodidi?' 8 Na mmom ɔrenka nkyere no se, 'Noa aduan ma me na se mididi wie a, wo nso woakodidi?' 9 Se ɔsomfo yi ye n'asɛde yi a ne wura no bɛda no ase ana? 10 Saa ara nso na se mo nso moyɛ mo asɛde a, ese se moka se, 'Yeyɛ asomfo a ayeyi mfata yɛn; yɛn asɛde a ese se yeyɛ na yɛyɛ no.'" 11 Bere bi a Yesu rekɔ Yerusalem no, ofaa Samaria ne Galilea hye so. 12 ɔrebɛn akuraa bi ase no, akwatafo du bi a na wogyanagyna kurotia no huu no 13 teeteeɛ mu se, "Yesu, yɛn wura, hu yɛn mmɔbɔ!" 14 Yesu huu wɔn no, ɔka kyereɛ wɔn se, "Momfa mo ho nkɔkyere ɔsɔfo!" Bere a akwatafo no rekɔ no, wɔn ho yee wɔn den. 15 Wɔn mu baako huu se ne ho aye no den no, ɔsan n'akyi de ahurusi yii

Onyankopon aye se, "Anuonyam nka Onyankopon, wama me ho aye me den!" **16** Əbekotow Yesu anim daa no ase. Na saa əbarima yi ye Samariani. **17** Yesu bisae se, "Enye nnipa du na wən ho yee wən den? Baakron a wəaka no wo he? **18** Aden nti na əmamfrani yi nko na wasan aba se ərebeyi Onyankopon aye?" **19** Yesu ka kyere se, "Sore kə, wo gyidi ama wo ho aye wo den." **20** Da bi Farisifo bi bisaa Yesu se, "Bere ben na Onyankopon ahenni no bəba?" Yesu buaa won se, "Onyankopon ahenni no nnam nseñkyerennne bi a mubehu so na əbeba, **21** obi rentumi nkyere mo se, 'Ewə ha anaa həl' Efise Onyankopon ahenni no te mo mu." **22** Na əka kyere n'asuafno se, "Mmere bi bəba a mo ani begyina se mubehu me bere tiaa bi wə mo nkyen, nanso morenhu me. **23** Se nnipa ka kyere mo se Onipa Ba no wə ha anaa baabi foforo a, munnni wən akyi. **24** Senea anyinam pa gya wə wim ma nnipa nyinaa hu no, saa ara nso na me ba a mesan aba no beye. **25** Nanso ansa na eyinom nyinaa beba mu no, eṣe se mihi amane na me nkurofno nso po me. **26** "Senea Noa bere so nnipa yee asooden no, saa ara nso na se meba a əbeye ne no. **27** Saa bere no, nnipa didi nomee, wareware kosii se Noa kohye hyen no mu na nsuyiri befaa saa nnipa no nyinaa. **28** "Saa ara nso na Lot bere so no, na ete. Nnipa didi nomee, dii gua, yee mfuw, sisii adan, **29** kosii se Lot fii Sodom, na ogya ne sufre fii soro bəhyew saa nnipa no nyinaa. **30** "Saa ara nso na da a mesan aba no beye. **31** Saa da no, eṣe se obiara a əwo adwuma mu, afuw mu anaa gua so san n'akyi ba fie se ərebəsesa n'ahode. **32** Monkae asem a etoo Lot yere. **33** Obiara a odo ne kra no, ebebi ne nsa. Na nea əbehwre ne kra no benya. **34** Da no, wəbəfa nnipa baanu a wəda faako no mu baako agyaw əbaako. **35** Saa ara nso na wəbəfa mmea baanu a wəreno aduan no mu baako agyaw əbaako. **36** Mmarima baanu a wəreye adwuma wo afuw mu no nso, wəbəfa əbaako agyaw əbaako." **37** Asuafno bisaa Yesu se, "Awurade, ehe na wəde wən bəka?" Yesu buaa wən se, "Baabi a funu wə no, apete mpa ho!"

18 Da bi, Yesu nam mmebu so kyere n'asuafno hia a ehia se wəbə mpa se daa a wəmpa abaw. **2** Yesu kae se, "Otemmufo bi tenaa kurow bi mu a na onnsuro Onyankopon, mferne onipa biara. **3** Na əbea kunafo bi te saa kurow no mu a əne obi wə asem. Daa na saa okunafo yi kə otemmufo no nkyen kəsre no se onni n'asem no mma no. **4** "Mfiase no, otemmufo no ammua no. Nanso akyiri no əkae se, 'Ewə mu se

minsuro Onyankopon, mferne onipa biara de, **5** nanso esiane se daa əbea yi haw me nti, məhwe adi asem no yiye ama no senea əbeyə a əremmehaw me bio!" **6** Awurade toaa so se, "Moate asem a otemmufo yi a əntee no kae. **7** Munnnye nni se Onyankopon bedi ama ne mma a daa wosu fre no awia ne anadwo no? Anaa əbətwentwən ne nan ase anaa? **8** Merema moate ase se əbeyə wən apede ama wən ntəm. Se Onipa Ba no san ba a, nnipa dodow ahe na obehu se wəwə ne mu gyidi?" **9** Yesu san buu be bi faa nnipa a wobu wən ho se atreneefo na əno nti wobu afoforo animtiaa no ho se, **10** "Da bi nnipa baanu bi kəo asoredan mu kəbəo mpa. Na wən mu baako ye Farisini a obu ne ho, na əbaako no nso ye towgyeni. **11** Farisini yi kogyinaa faako a obiara behu no bəo mpa se, 'Onyankopon, meda wo ase se mente se nnipa a wəaka no; apoobəfo nkontompofo, aguamamməfo ne saa towgyeni a ogyina hə yi. **12** Nnaawətwe biara midi mmuada mprenu na nea minya biara nso, miyi mu nkyemu du mu baako de ma.' **13** "Saa bere no na towgyeni no gyina akyiri baabi a əmpə se əma n'ani so kyere əsoro. Əde ne nsa guu ne bo bəo mpa se, 'Onyankopon, hu me ədeboneyeni mməbə!' **14** "Mereka akyere mo se, nea towgyeni no yee no səo Onyankopon ani sen nea Farisini no yee no. Obiara a əma ne ho so no, wəbəbəre no ase, na nea əbre ne ho ase no, wəbəma no so." **15** Da bi, awofo bi de wən mma nketewa bərə Yesu se əmfa ne nsa nka wən nhyira wən. Asuafno huu awofo no, wəkaa wən anim. **16** Yesu free mmofra no awofo no baa ne nkyen na əka kyere n'asuafno se, "Momma mmofra nketewa no mmra me nkyen na munnsi wən kwan, na eyinom səe na Onyankopon ahenni no ye wən dea. **17** Mereka akyere mo se obiara a ərennye Onyankopon Ahenni no se abofra no, ərentumi nhyen mu." **18** Da bi, Yudani sikani bi bisaa Yesu se, "Kyerekyerəfə pa, dən na menyə na manya nkwa a enni awie?" (aiōnios g166) **19** Yesu buaa no se, "Aden nti na wofre me onipa pa? Obiara nyə papa gye əbaako; əne Onyankopon. **20** Wunim Mose mmara no: 'Mmə aguaman! Nni awu! Mmə korən! Nni adansekurum! Di w'agya ne wo na ni!' **21** Osikani yi ka kyere Yesu se, "Madi saa mmara yi nyinaa so fi me mmofraase." **22** Yesu tee nea osikani no kae no, əka kyere se, "Ade baako pə na aka wo a eṣe se woye. Kə na kətən w'ahode nyinaa na kye sika no ma ahiāfo na wubanya agyapade wə Onyankopon Ahenni no mu, na afei bra bedi m'akyi." **23** Osikani

yi tee saa asem yi no, anye no de koraa efise na owo ahode pii. **24** Yesu huu se ne were ahow no, okae se, “Eye den ma ahonyafo se wobekə Onyankopon ahenni no mu! **25** Mereka akyere mo se, eye mmerew se yoma bewura pane aniba mu sen se ədefo beko Onyankopon ahenni no mu.” **26** Na wən a wətee nea Yesu kae no bisae se, “Eno de, na hena na wobegye no nkwa?” **27** Yesu buaa se, “Onipa fam de, eye den, na Onyankopon fam de, biribiara betumi aba mu.” **28** Petro ka kyerεε Yesu se, “Yagyaw nea yewo nyinaa ho abedi w’akyi.” **29** Yesu buaa Petro se, “Merema mo ate ase se, obiara nni hə a, esiane Onyankopon ahenni no nti, wagyaw ne fi anaa ne nuanom anaa n’awofo anaa ne mma **30** na ərennya mma emmoro nea wahwere no so saa bere yi mu, na daakye nso, ərennya nkwa a enni awie.” (aiōn g165, aiōnios g166) **31** Yesu frēe asuafo dumien no gyinaa nkyen baabi ka kyerεε wən se, “Yereko Yerusalem, na biribiara a adiyifo no aka afa Onipa Ba no ho no beba mu. **32** Wobeyi no ama amanamanmufo ama wəadi ne ho few, na wəabo no adapaa, ate ntasu agu ne so, **33** aka no mpire, akum no na ne nnansa so no, wasore.” **34** Asuafo no ante nea Yesu kaa no biara ase, efise na asem no boro won adwene so. **35** Yesu ne n’asuafo no reben Yeriko no, wohuu onifuraefo bi a əte kwankyen resresre ade. **36** Onifuraefo no tee se nkurofokuw bi retwa mu no, obisaa asem a asi. **37** Wəka kyerεε no se, “Yesu Nasareni no na əretwam!” **38** Ətee saa no, əteeteeε mu se, “Yesu, Dawid Ba, hu me mməbo!” **39** Wən a wodi anim no teeteeε no se ommua n’ano, nanso wantie, na əkə so teeteeε mu denneennen se, “Yesu, Dawid Ba, hu me mməbo!” **40** Yesu duu faako a onifuraefo no te no, əma wəde no bres no. Wəde no duu Yesu nkyen no, obisaa no se, **41** “Den na wope se meye ma wo?” Onifuraefo no buaa se, “Awurade, ma minhu ade.” **42** Yesu ka kyerεε no se, “Hu ade, wo gyidi ama wo ho aye wo den.” **43** Amonu mu hə ara, onifuraefo yi huu ade, na odii Yesu akyi yii Onyankopon aye. Na wən a wohuu ayeresa no nyinaa nso yii Onyankopon aye.

19 Da bi a na Yesu retwa mu wə Yeriko no, **2** ohuu əbarima bi wə hə a wəfrē no Sakeo. Na Sakeo ye ətowgyeni panyin san ye osikani nso. **3** Bere a Yesu retwa mu no, Sakeo pēe se anka ohu no, nanso esiane se na əye onipa tiaa na wən a wodi Yesu akyi no dəoso nti, wanhu no. **4** Esiane se na Sakeo nim se Yesu befa nnyedu bi a na esisi hə no ase nti, əyee ntəm koforoo saa nnyedu no mu baako. **5** Bere a

Yesu duu nnyedu no ase no, əmaa n’ani so huu no ka kyerεε no se, “Sakeo, ye ntəm na si fam na wo fi na nne metena.” **6** Sakeo yee ntəm sii fam de anigye gyee no few so. **7** Nnipa a wodi Yesu akyi no huu eyi no, wonwiinwii kae se, “Odebəneyəni yi na wako akəsoe no.” **8** Bere a nnipa no renwiinwii no, Sakeo begyinaa Yesu nkyen kae se, “Awurade, nne, mede m’ahode mu fa kye ahiafo, na se masisi obi wə biribi mu a, metua mmoho anan ama no.” **9** Yesu ka kyerεε no se, “Nne na nkwegye aba ofi yi mu, efise oyi nso ye Abraham ba. **10** Na mebae se merebehwehwə wən a wəayera na magye wən nkwa.” **11** Bere a Yesu ne nnipa no reben Yerusalem no, əsan buu wən be foforo de kyerεε wən se, Onyankopon ahenni no aben. **12** Əkae se, “Odehye bi a watu kwan akə akyirikyiri asase bi so san kəo ne kurom se ərekə na wəakosi no əhene. **13** Ansa na ərebebi n’akwantu no ase no, ofrēe n’adwumayefo mu du maa wən mu biara minadu ka kyerεε wən se, ‘Momfa sika yi nyē adwuma nkosi se məba.’ **14** “Kurom hofo no tee n’ahenni no ho asem no, wotuu nnipa kohuu mpanyimfo no se wəmpe no. **15** “Nanso wosii no hene ma əsan kəo faako a na əye adwuma no. Odui no, ofrēe n’adwumayefo du no se, wommebu sika a əde maa wən no ho akontaa nkyere no. **16** “Odwumayeni a odii kan ba beka kyerεε no se, ‘Me wura, wo sika mina du no, mede aye adwuma anya ho mməho du.’ **17** “Owura no ka kyerεε no se, ‘Mo, ako pa, esiane se wəadi kakraa a mede hyeε wo nsa no ho nokware nti, mede nkurow du behye w’ase na wəadi so.’ **18** “Odwumayeni a əto so abien no ba beka kyerεε no se, ‘Me wura, wo sika mina du no, mede aye adwuma anya ho mməho anum.’ **19** “Owura no ka kyerεε no se, ‘Mede nkurow anum behye w’ase na wəadi so.’ **20** “Ofoforo nso bəkae se, ‘Me wura wo sika mina du a wode maa me no, mede siei, əno ni. **21** Na misuro wo, efise wo ho ye nwonwa. Nea ənye wo dea no, wugye na nea wunnuae nso no, wutwa.’ **22** “Ne wura no buaa no se, ‘Ako a bəne, wo anom asem so na migyina abu wo aten. Wunim se me ho ye nwonwa. Nea ənye me dea no migye; nea minnuae no, mitwa. **23** Aden nti na woamfa me sika no ankəto sikakorabea? Anka mebae yi menya ho nsiho.’ **24** “Oka kyerεε n’asomfo a na wogyina hə no se, ‘Munnye sika no mfi ne nsam mfa mma nea əde ne de yee adwuma nyaa mməho du no.’ **25** “Asomfo no kae se, ‘Yen wura, se oyi de əwə sika bebree!’ **26** “Owura no kae se, ‘Merema mo ate ase se, nea əwə bebree no, wəbəma no bi aka ho, na nea

wo kakraa bi no, nea əwə mpo no, wobegy afi ne nsam. 27 Na afei, momfa m'atamfo a anka wəmpe se midi ade no mmra m'anim ha na munkum wən!" 28 Yesu kaa nsem yi wree no, odii n'asuafu no kan kəo Yerusalem. 29 Ərebən Betfage ne Betania a ebən Ngo Bepəw so no, əsomaan n'asuafu no mu baanu ka kyereə wən se, 30 "Monkə akuraa a ebən ha no ase na mudu ho a, mubehu afurum ba bi a obiara ntenea ne so da se wəasa no. Monsan no mfa no mmre me. 31 Se obi bisa se 'Adən nti na moresan no' a, monka nkyers no se, 'Ne ho hia Awurade.' 32 Asuafu baanu a wəkəe no kohuu aboa no se əsa ho senea Yesu kae no. 33 Bere a woresan afurum ba no, ne wuranom bisaa wən se, "Adən nti na moresan aboa no?" 34 Wobuaa won se, "Ne ho hia Awurade." 35 Asuafu no de afurum ba no bərə Yesu de wən ntama sesew ne so ma ətenea ne so. 36 Yesu te afurum ba no so rekə no, nnipa de wən ntama sesew əkwan no so ma əfaa so. 37 Oduu Ngo Bepəw no so baabi a wərebesian akə Yerusalem no, n'akyidifo no nyinaa de osebə kamfoo Onyankopən, yii no aye wə Yesu anwonwade ahorow a wayə no ho se, 38 "Nhyira nka əhene a əreba Awurade din mu no!" "Asomdwoe ne anuonyam nka Onyankopən wo əsorosoro nohə!" 39 Farisifo no bi a na wofra nnipakuw no mu no ka kyereə Yesu se, "Kyerəkyerefo, kasa kyere w'akyidifo no na wommua wən ano!" 40 Yesu buaa wən se, "Se womua wən ano koraa a, abo mpo bekamfo me, aye me aye." 41 Yesu rebən Yerusalem a ohuu kurow no, osu maa mu nnipa no se, 42 "Mo a anka asomdwoe yə mo dea nanso moampe no, mobehwehwe asomdwoe akyi kwan, nanso mo nsa renka da!" 43 Nna bi bəba a mo atamfo bəba abetoa mo aka mo ahyə, 44 atore mo ne mo mama ase, ase mo kurow yi pasaa, efise moapo adom a Onyankopən de adom mo no." 45 Yesu duu Yerusalem no, əkəo asoredan mu kəpam nnipa a na wəredi gua wə ho no kae se, 46 "Wəakyerəw se, 'Me fi bəye mpaebəbea; nanso mode aye adwowtwaflo atenael!" 47 Saa bere no nyinaa na asəfo mpanyimfo, Kyerəwsem no akyerəkyerefo ne əman no mu mpanyimfo rehwehwe əkwan a wəbəfa so anya no akyere no akum no. 48 Nanso na wonhu əkwan biara a wəbəfa so akyere no, efise bere nyinaa na nnipa akvere no so retie no.

na wowɔ a wode yε saa nneεma yi; na hena nso na ɔmaa wo saa tumi no?" 3 Yesu buaa wɔn se, "Me nso mewɔ asem bi bisa mo. Monka nkyere me. 4 Tumi ben na Yohane de bɔɔ asu; efi Onyankopɔn anaa efi onipa?" 5 Wɔfaa ho adwene kae se, "Sε yeka se efi Onyankopɔn a obebisa yεn se, 'εno de, aden nti na moannya no anni?" 6 Sε nso yeka se efi onipa a, ɔman mu no nyinaa besiw yεn abo, efise wonim se Yohane yε odiyifo." 7 Ewīee ase no, wobuae se, "Yennim." 8 Yesu nso ka kyere wɔn se, "Eno de, me nso meremma mo mo asemmissa no ho mmuae." 9 Yesu buu wɔn be bi se, "ɔbarima bi yεε bobeturo de hyεε apaaf0 bi nsa se wɔnhwε so mma no. Eyi akyi, otuu kwan kɔɔ akyirikyiri baabi kɔtenaa hɔ kyεe. 10 Bobetew bere dui no, ɔbarima yi somaa ne somfo se onkogye aduaba no bi mmre no. Nanso apaaf0 no boroo no, ma ɔsan kɔɔ nsapan. 11 ɔsomaa ɔsomfo foforo ma ɔno nso wɔboroo no, bɔɔ no adapaa, ma ɔkɔɔ nsapan. 12 ɔsan somaa ɔsomfo foforo na ɔno mpo de, wopirapiraa no pam no. 13 "Eyi maa bobeturo wura no kae se, 'Dεn na menye bio? Mesoma me ba a medɔ no no aks wɔn nkyen na ɔno de, ebia wɔbefere no.' 14 "Nanso bere a apaaf0 no huu no no, wokae se, 'ɔdedifo no ni, momma yenku no na yemfa n'agypade no.' 15 Wɔtwee no fii afuw no mu kokum no. "Mugye di se dεn na afuw wura no bεye saa apaaf0 yi? 16 ɔbeba abekunkum saa apaaf0 yi na ɔde afuw no ama afoforo." Nnipa a wɔretie Yesu no kae se, "Empare yεn!" 17 Yesu hwεε wɔn dinn bisaa wɔn se, "Eno de, na nea wɔakyerew se, "ɔbo a adansifo apo no, eno ara na abεye tweatibo' no ase ne dεn? 18 Obiara a ɔbεhwε ɔbo no so no, obebubu na nea ɔbo no behwe ne so no nso bεpetεw." 19 Esiane se Kyerεwsem no akyerεkyerεf0 ne asf0 mpanyin no huu se Yesu buu be no tiaa wɔn nti wohwehwε ɔkwan a wɔbefa so akyere no saa bere no ara mu, nanso esiane nnipa a na wɔwɔ ho no nti na wosuro. 20 Esiane se ɔpε ara na na nnipa no pε se wɔkyere Yesu nti, wɔtεtεw no maa nnipa bi kɔɔ ne nkyen, senea εbεye a wobenya n'anom asem bi agyina so akyere no na wɔde no aks aban mu. 21 Saa nnipa yi bisaa Yesu se, "Kyerεkyerεf0, yenim se woye ɔnokwafo, wonye nyiyimu na wokyerε nokware kwan a wɔnam so k0 Onyankopɔn nkyen. 22 Enti eye se yetua tow ma Kaesare aban anaase enye?" 23 Yesu huu wɔn adwemmnɔe no, ɔka kyere wɔn se, 24 "Momma me sika. Hena mfoni ne din na ɛwɔ so yi?" Wobuaa no se, "εye Kaesare dea." 25 Yesu ka kyere

20 Da bi a Yesu rekyerεkyere wo asoredan mu no,
asøfo mpanyin, Kyerewsem no akyerεkyerεno ne
øman no mu mpanyin kobisaa no se, 2 “Tumi bøn

won se, “Eno de, momfa Kaesare de mma Kaesare na momfa Onyankopon de mma Onyankopon.” 26 Yesu mmuae a omiaa won no yee won nwonwa na won adwemmone no nso kaa won tirim. 27 Sadukifo bi a wonnye owusore nni baa Yesu nkyen bebisaa no se, 28 “Kyerkyerɛfo, Mose mmara no kyere yen se, se ɔbarima bi wo ɔyere na ɔne no anwo na owu a, ne nua tumi ware no ne no wo mma ma owufo no. 29 Anuanom baason bi tenaa ase. ɔpanyin a ɔwo mu no waree ɔbea a ɔne no anwo na owui. 30 Ne nua a odi n’akyi no waree no nanso ɔne no anwo na owui. 31 Anuanom a woaka no nyinaa nso waree no a obiara ne no anwo, na wowuwui. 32 Akyiri no ɔbea no nso wui. 33 Yen asemmissa ne se, esiane se ɔbea yi waree anuanom yi nyinaa nti, owusore da no, won mu hena na ɔbea yi ɔbeyɛ ne yere?” 34 Yesu buae se, “Asase yi so na nnipa dwene aware ho. (aiõn g165) 35 Na won a owusore da no wobenya kwan aks Onyankopon Ahenni no mu de, aware ho renhia won. (aiõn g165) 36 Na owu nso nni ho mma won bio, efise wobeyɛ se ɔsoro abɔfo. Esiane se woasore afi awufo mu no nti, wɔyɛ Onyankopon mma. 37 Afei mo asemmissa a efa owusore ho no nso, Mose maa yehuu no pefee se, owusore wo ho. Efise n’asem a ɔkyerɛw faa wura a na ɛredɛw no ho no, ɔbɔ Abrahams Nyankopon, Isak Nyankopon ne Yakob Nyankopon din. 38 Eyi kyere se, Onyankopon ye ateasefo Nyankopon na ɔnye awufo Nyankopon, efise obiara a odi ne ho to Onyankopon so no, se owu mpo a, obenya nkwa a enni awie.” 39 Kyerewsem no akyerkyerɛfo no mu bi kae se, “Kyerkyerɛfo, woabua no yiye.” 40 Na obiara antumi ammisaa no asem biara bio. 41 Yesu bisaa won se, “Aden nti na woka se Kristo no yɛ Dawid ba?” 42 Efise Dawid ka wo ne Nnwom no mu se, “Awurade ka kyereɛ me wura se: ‘Tena me nifa so 43 kosi se mema woadi w’atamfo so nkonom.’ 44 Se Dawid frɛ no ‘Awurade’ a, eyɛ den na Kristo no yɛ ne ba?” 45 Bere a nnipa no retie no no, Yesu dan n’ani ka kyereɛ n’asuafo no se, 46 “Monhwe mo ho so yiye wo Kyerewsem no akyerkyerɛfo no ho. Bere biara wɔpɛ se wɔhyɛ ntade pa, hwehwe se nnipa hu won bagua mu a wode obu kyia won, na se wɔkɔ asoredan mu nso a, wɔtena mpanyin tenabea. Saa ara nso na se wɔkɔ aponto ase a, wɔtena mpanyin tenabea. 47 Wɔbɔ mpae atenten ma nnipa hu se wɔresom Onyankopon, nanso wosisi akunafo. Eyi nti wobenya asotwe a mu yɛ duru.”

21 Yesu te asoredan mu ho no, ohuu asikafo bi a wode won afɔrebode akeseakese regu afɔrebɔ adaka no mu. 2 Ohuu okunafo hiani bi nso se ɔde sika kakraa bi too afɔre adaka no mu. 3 Yesu ka kyereɛ nnipa a na wɔwɔ asoredan mu ho no se, “Nokware ni, afɔre a okunafo hiani yi bebɔ no som bo sen afɔre akeseakese a asikafo no bebɔ no nyinaa. 4 Won nyinaa de nea wɔanya ama aboro so no bi na ɛbɛbɔ afore, na oyi de, ofi ne hia mu de ne sika a ɔwo nyinaa na abegu mu yi.” 5 Yesu akyidifo no bi kamfoo abo fefɛ a wode sii asoredan no ne adwinni ahorow a woadi agu ɔdan no ho no. Nanso Yesu kae se, 6 “Bere bi beba a, wobedwirw nneema a morekamfo yi nyinaa agu a hwee renka.” 7 Wobisaa no se, “Kyerkyerɛfo, bere ɔben na asem a woreka yi besi, na ho nsenkyerɛnne ɔbeyɛ den?” 8 Yesu buae se, “Monhwe mo ho so yiye na obi annaadaa mo, efise nnipa pii besore aka se, ‘Mene Kristo no’ na bere no aben, nanso monnnye won nni! 9 Se mote akokoakoko ne se wɔsore tia aman a, munnsuro efise ɛse se saa nneema yi di kan ba nanso na enkyere se awie no aben.” 10 ɔkaa bio se, “Aman besore aman so na ahenni asore ahenni so. 11 Asasewosow a eyɛ hu beba, ɔkɔm beba na nneema a eyɛ hu befi wim asisi. 12 “Nanso ansa na eyinom nyinaa besisi no, me din nti, wobetaa mo akyekyere mo, de mo aks hyiadan mu ne afiase ne ahemfo ne atumfo anim. 13 Eyi bema moanya kwan adi me ho adanse. 14 Nanso, monnnwene nsem a mobeka de ayi mo ho ano no ho; 15 Efise mɛma mo nsem ne nyansa a mode beyi mo ho ano a mo atamfo rentumi nnyina mo anim. 16 Mo awofo, mo nuanom, mo abusuafø ne mo nnamfonom beyi mo ama na wobekum mo mu bi. 17 Na me nti nnipa betan mo. 18 Nanso mo tinwi baako pe mpo renyera. 19 Na se mutumi gyina pintinn a, mubenya nkwa a enni awie.” 20 “Se muhu se asraafø atwa Yerusalem ho ahyia a, na ɔkyerɛ se ne see aben. 21 Saa bere no won a wɔte Yudea nguan nkɔ mmepon no so; won a wɔwɔ kurow no mu no nguan mfi mu, na won nso a wɔwɔ nkuraa ne mfuw mu no ntena ho ara. 22 Saa bere yi mu na Onyankopon asotwe a adiyifo no hyeɛ ho nkɔm wo Kyerewsem no mu no beba mu. 23 Won a woafa afuru ne won a wɔma mma nufu no nnue. Amanehunu a enni kabea beba ɔman no so na Onyankopon abufuwhyew nso aba nnipa no so. 24 Ebinom betotɔ wo afoa ano na woafa ebinom nso nnommum de won aks amanaman so na amanaman besee Yerusalem, adi so akosi bere a Onyankopon

ahyehye se amanaman nni won so no betwa mu.” 25 “Nsenkyerenne beba owia, ooram ne nsoromma mu na po asorokye bebobø mu, aworo so ama ne nnyigyei dennen no de ahoyeraw aba aman nyinaa so. 26 Esiane nneema a eyé hu a ebéba asase so no nti, nnipa pii betotø piti na abode a ewo wim nso awosow ahoden so. 27 Saa bere no na wobehu Onipa Ba no se ode tumi ne anuonyam a eso nam omununkum mu reba. 28 Se saa assem yi fi ase sisi a, momfa gyidi nnyina pintinn, efise na mo nkwegye bere aben.” 29 Yesu buu won be bi se, “Monhwé borodøma ne nnua nyinaa. 30 Se eyiyi nhaban foforo a na ekyere se asusow bere adu. 31 Saa ara nso na se muhu nsenkyerenne a mereka ho asem yi a, munhu se Onyankopøn ahenni no aben. 32 “Nokware mise mo se, awo ntoatoaso yi rentwa mu, gye se saa nneema yi nyinaa aba mu ansa. 33 Osoro ne asase betwa mu akø, nanso me nsøm de, erentwa mu da. 34 “Monhwé mo ho so yiye! Mommma adiditraso ne asabow ne asetena mu dadwen nni mo so, anye saa a, me ba a mëba bio no befu mo mu. 35 Efise me ba a mëba no befu nnipa a wote asase so nyinaa mu. 36 Monwøn. Bere biara mommø mpae na moanya ahoden de agyina saa nneema yi nyinaa ano na mesan ba bio a, moatumi agyina m’anim.” 37 Da biara, na Yesu kø asøredan mu hø køkyerekyere, na se edu anwummere biara a, Yesu kø Ngo Bepøw no so køhome. 38 Na nnipa pii sore anøpahema biara kotie no wo asøredan mu.

22 Afei, na Yudafo Apiti Afahye a wøsan frø no Twam Afahye no aben. 2 Saa bere no na asøfo mpanyin ne Kyerewsem no akyerekyerefo no hwehwøe økwan a wobøfa so akyere Yesu akum no, nanso esiane nnipa a na wøwo hø no nti, na wosuro. 3 Satan kowuraa Yuda a wøfrø no Iskariot a øye asuafo dumien no mu baako no mu. 4 Yuda køø asøfo mpanyin ne Asøredan no mu awømfo mpanyimfo no nkyen ne won kosusuw økwan ko a øbøfa so ayi Yesu ama won no ho. 5 Won ani gyei, penee so se wobøma no sika. 6 Efi saa bere no, Yuda hwehwøe økwan a øbøfa so ama wøakyere Yesu bere a nnipa dodow biara nni ne ho. 7 Afei, da a wokum twam guan de di brodo a mmøkaw nni mu no duu no, 8 Yesu somaa Petro ne Yohane se, “Monkøye Twam Afahye aduan a yebedi no.” 9 Wobisaa no se, “Ehe na wopø se yekøye aduan no?” 10 Obuua won se, “Se mudu kurow no mu a, mubehu obi a wako asu reba. Munni n’akyi nkø ofi a øbøka mu no mu, 11 na mummisa ofiwura no se, ‘Yøn kyerøkyerefo se

øhe na woasiesie ama øne n’asuafo no se wommedi Twam Afahye aduan no?” 12 Óde mo bøkø abansoro asa kese bi a woasiesie mu feføfø so. Eho na monkøtø pon no.” 13 Wøkøtø kurow no mu no, wohuu senea Yesu kae no pøpøepe ma wøyøe twam aduan no wo ho. 14 Bere no dui no, Yesu ne n’asuafo no køtenatenaa didipon no ho. 15 Wøtete hø no, Yesu ka kyerøe won se, “Mepøe se me ne mo bøtena ase, ato nsa adi saa Twam aduan yi, ansa na mahu amane no akye. 16 Mereka akyere mo se, saa adidi yi akyi no, merenni Twam aduan yi bio kosi se Onyankopøn Ahenni no beba.” 17 Afei Yesu faa kuruwa, daa Onyankopøn ase na øde maa n’asuafo no kae se, “Munnye na obiara nnom bi. 18 Mereka akyere mo se, merennom bobesa yi bi bio kosi se Onyankopøn ahenni no beba.” 19 Afei, øfaa brodo daa Onyankopøn ase, bubuu mu de maa n’asuafo no kae se, “Eyi ne me nipadua a mede rema mo. Munnye nni. Da biara a mubedi saa brodo yi bi no, momfa nkøe me.” 20 Saa ara nso na adidi no akyi no, øfaa kuruwa kae se, “Kuruwa yi ne me mogya a merehwie agu ama mo se apam foforo a wonam so begye mo nkwa. 21 Nanso mo a mo ne me te adidii ha yi mu baako na obeyi me ama. 22 Etwa se miwu, senea Onyankopøn ahyehye no, nanso nea obeyi me ama no de, onnue.” 23 Asuafo no bisabisaa won ho won ho, pøe se wohu won mu nea obeyi no ama no. 24 Asuafo no gyee won ho akyinnye pøe se wohu won mu nea øbøye økese wo Onyankopøn ahenni a ebøba no mu. 25 Yesu tee no, økae se, “Amanaman mu atumfo hye won a wodi won so no so ma won nso bu won ho se Adehye. 26 Nanso mo de, nea øpe se øye mo so panyin no nyø se mo mu akumaa, na nea odi mo so no nso nyø mo mu somfo. 27 Merebisa mo se, nnipa baanu yi mu hena na odi ne yønko so, nea øte didipon ho anaa nea øsom nea øte didipon no ho no? Nanso me de, mewø mo mu se mo somfo. 28 Me ne mo na afa øshaw ne amane mu a, moda so ne me nam. 29 M’agya de ahenni no ama me. Saa ara nso na mede rema mo. 30 Na mo ne me ato nsa adidi, na moatumi abu Israel mmusuakw dumien no aten.” 31 Afei Awurade kae se, “Simon, Simon! Monhwø yiye na øbønsam pe se øso mo hwe. 32 Nanso wo Simon de, masøre ama wo senea øbøye a wobøka so agye me adi. Se wunu wo ho san ba me nkyen a hye wo nuanom no gyidi mu den.” 33 Petro buaa no se, “Awurade, øye me pe se me ne wo bøda afiase, na se øye owu mpo nso a, me ne wo bewu.” 34 Yesu nso buaa no se, “Petro, mereka akyere

wo se, nne akoko remmōn na woapa me mprensa.” 35 Afei Yesu bisaa n’asuafō no se, “Bere a mesomaa mo a na munkura sika nkotoku anaa akwantu kotoku na monhye mpaboa no, biribi ho hiaa mo ana?” Asuafō no buaa no se, “Dabi, biribiara ho anhia yēn.” 36 Yesu ka kyereē wōn se, “Afei de, nea əwō sika no, əmfā; nea əwō akwantu kotoku no nso, əmfā. Nea onni afoa no ntōn ne ntama mfa nkōtō bi.” 37 Na bere adu se nkōm a wohye faa me ho sc, “Wōbēkan no afra nneboneye fo mu’ no bēba mu. Əse se nkōm biara a wōahye afa me ho no ba mu.” 38 Asuafō no ka kyereē Yesu se, “Awurade, yēwō afoa abien wō ha.” Yesu buaa se, “Eye, eno ara dōoso.” 39 Yesu ne n’asuafō no fii kurow no mu kōo Ngo Bepōw no so senea otaa yē no, na n’asuafō no ka ne ho. 40 Woduu hō no, əka kyereē n’asuafō no se, “Mommō mpaē na moankō sohwē mu.” 41 Afei ətwee ne ho fii asuafō no ho kōo nkyen baabi kōkotow, bōo mpaē se, 42 “Agya, se əye wo pē a, ma saa amanehunu a əreba me so yi ntwa me ho nkō, nanso ənyē nea mēpē, na nea wōpē na ənyē” 43 Ogu so rebo mpaē no, əbōfō fi əsoro bēhyēe no den. 44 Esiane se na Yesu ho yeraw no wō Honhom mu no nti, əmāa ne mpaebō mu yēe den maa ne ho fifiri yēe se mogya atōwatōw sōsō guu fam. 45 Mpaebō no akyi no, əkōo asuafō no nkyen kōtōo wōn se awerehow ne əbre nti, wōadeda. 46 Əkae se, “Hwē! Moadeda? Monsore na mommō mpaē na moankō sohwē mu.” 47 Yesu gu so rekasa no, nnipadōm bi a Yuda Iskariot a əye asuafō dumien no mu baako di wōn anim baa ne so. Yuda Iskariot twiw bēn Yesu few n’afono. 48 Yesu bisaa no se, “Yuda, mfewano na wōde reyi Onipa Ba no ama ana?” 49 Bere a asuafō a wōwō ne ho no huu nea əreba no, wobisaa no se, “Awurade, yentwitwa wōn afoa ana?” 50 Asuafō no mu baako twaa Əsəfopanyin no somfo no aso nifa. 51 Yesu ampe nea osuani no yēe no nti, əka kyereē wōn se, “Monnyē eyi bi bio!” Əfaa əsōmfo no aso no de taree hō bio. 52 Yesu bisaa əsōfō mpanyin ne asōredan sohwē fo mpanyin ne Yudafo mpanyimfo ne asomfo a wōbaa ne so no se, “Midi atuatewfo anim nti na mode afoa ne nkintimmaa aba me so yi? 53 Bere a na me ne mo wō asōredan mu no, moankyere me; eyi ne mo bere; nea sum di mutumi.” 54 Afei wōkyere Yesu de no kōo Əsəfopanyin fi. Bere a wōde no reko no, Petro gyee ne ho kaa akyi. 55 Petro duu Əsəfopanyin no fi hō no na asraafō no aso ogya wō adiwo hō a wōreto; əno nso kōtōo bi. 56 Abaawa bi huu Petro se əreto gya no bi no, əhwēe

no dinn kae se, “Saa əbarima yi ye Yesu akyidifo no mu baako.” 57 Petro san se, “Awuraa, minnim saa əbarima yi baabiara.” 58 Ankye koraa na obi foforo nso huu no kae se, “Woye n’akyidifo no mu baako.” Petro buaa no se, “Dabi, menka wōn ho.” 59 Əbeyē dōnhwerew akyi no, obi foforo nso san huu no ka sii so dua se, “Akyinnye biara nni ho se saa damfo yi ka Yesu asuafō no ho, efise əno nso ye Galileani, na ne kasa koraa da no adi.” 60 Petro san ne mprensa so se, “Owura, asem a woreka yi nyē nokware.” N’ano ansi koraa na akoko bōnee. 61 Saa bere no ara mu na Yesu twaa n’ani hwēe Petro anim. Əhō ara na Petro kaeē asem a Yesu ka kyereē no se, “Nne, akoko remmōn na woapa me mprensa” no, 62 Petro de awerēhow fii adi kosui. 63 Mmarima a na wōrewēn Yesu no dii ne ho few, kyekyeree n’ani, bōbōo no, 64 san bisaa no se, “Odiyifo, hena na əbōo wo? Kyere yēn.” 65 Wōkōo so yeyaw no kaa abususem ahorow guu ne so. 66 Ade kyee no, Yudafo mpanyin ne Kyerswēsem no akyerēkyerē fo no hyia ma wōde Yesu baa wōn anim 67 bisaa no se, “Se wōne Kristo no a ka kyere yēn.” Yesu buaa wōn se, “Se meka se mene Kristo no a, morennye nni, 68 na se mibisa mo nso a, moremmua me. 69 Na efi saa bere yi mubehu Onipa Ba no se ətē Onyame Tumfo no nifa so.” 70 Əkaa saa no wōn nyināa bisaa no bio se, “Eno de, na wōne Onyankopōn Ba no ana?” Obuua wōn se, “Nea moreka no ye nokware.” 71 Eyi ma wōkae se, “Adanse bēn na ehia yēn bio? Yeate afi əno ankasa anom.”

23 Afei baguafō no sore de Yesu kōo Pilato anim. 2 Wofii ase totoo n’ano se, “Saa onipa yi tu nkurōfo aso. Əmpene so se əmanfo tua tow ma Kaesare aban, na əfē ne ho se əhene Kristo no.” 3 Eyi maa Pilato bisaa no se, “Wōne Yudafo hene no ana?” Yesu buaa no se, “Eno ara na woaka no.” 4 Pilato ka kyereē əsōfō mpanyin ne nnipadōm no se, “Minhu asem biara a megyina so abu onipa yi fō.” 5 Nanso wōn bo antō wōn yam kōo so kae se, “Baabiara a əkō no, ənam ne nkyerēkyerē so hwanyan nnipa no tia aban. Əde ne nkyerēkyerē yi fi Galilea befaa Yudeaman mu nyināa abedu Yerusalem ha.” 6 Pilato tee asem no, obisae se, “Onipa yi ye Galileani ana?” 7 Bere a wōka kyereē Pilato se Yesu ye Galileani no, əka kyereē wōn se, se ətē saa de a, əwōfā no nkō əhene Herode anim, efise Galilea hyē n’ase. Saa bere no ara nso na əhene Herode wo Yerusalem. 8 Esiane se wate Yesu ho asem na osusuw nso se, se əba n’anim a, əbeyē anwonwade

akyere no no nti, bere a ohuu no no, n'ani gyee yiye, efise na ɔppee se obehu no no akye. 9 Wobisabisaa Yesu nsem bebree, nanso emu biara nni ho a oyii ano. 10 Asəfo mpanyin ne Kyerewsem no akyerekyerefo no kəo so ara kaa nsem a enni mu guu ne so. 11 Herode ne n'asomfo no bəo Yesu adapaa, dii ne ho few. Afei Herode hyehye se əhene san de no kəmaa Pilato. 12 Da no ara, Herode ne Pilato a anka wəye aka no, bəo mu. 13 Wəde Yesu kəmaa Pilato no, əfrees asəfo mpanyin ne Yudafo mpanyimfo ne nnipadəm no, 14 ka kyerəe wən se, "Mode onipa yi bress me se, əye obi a ənam ne nkyerekyere so hwanyan nnipa tia aban. Mahwehwe nsem a moka guu ne so no mu wo mo anim, nanso minhu afəbusəm biara a megyina so abu no fə. 15 Saa ara nso na Herode annya asem bi annyina so ammu no fə a əno nti, wasan de no abre yen yi. Ənyee bəne biara a eṣe se migyina so bu no kumfə. 16 Məbo no mmaa na magyaa no." 17 Twam Afahye biara du a Pilato gyaa odeduani baako ma wən. 18 Pilato kasa no akyi no, nnipadəm no nyinaa bə gyee so se, "Kum no, na gyaa Baraba ma yen." 19 Baraba yi ye obi a əhwanyan əman na əsan dii awu nti, wəde no too afiase. 20 Pilato kəo so di maa Yesu pəee se ogyaa no. 21 Nanso wəsan bə gyee so bio se, "Bə no asennua mu! Bə no asennua mu!" 22 Obisaa won ne mprensa so se, "Aden? Bəne bən na waye? Minhu afəbusəm biara a megyina so abu no kumfə. Məbo no mmaa na magyaa no." 23 Nanso wəbə gyee so ara maa wən nne bu faa Pilato de no so se əmmə no asennua mu. 24 Enti Pilato penee wən abisade no so maa wən. 25 Ogyaa Baraba a esiane se əhwanyan əman san dii awu no nti əde no too afiase no maa wən. Na əde Yesu maa wən senea wəpə no. 26 Wəde Yesu rekə akəbə no asennua mu no, wohyiaa Kireneni bi a wəfre no Simon se ofi afum reba Yerusalem. Wəkyere no, hyee no ma əsoaa Yesu asennua no wə ne kən ho dii n'akyi. 27 Nnipadəm a mmea a wəresu retwa agyaadwo fra wən mu no, tu dii n'akyi. 28 Yesu dan ne ho ka kyerəe wən se, "Yerusalem mmea, munnsu me na munsu mo ho ne mo mma. 29 Na mmere bi reba a wəbəka se, 'Nhyira ne abonin ne əyafunu a ənwoo da ne nufu a wonnum da.' 30 Saa bere no "na wəbəka akyere mmepeəw se, "Munnwiriw ngu yen so!" ne nkoko nso se, "Monkata yen so!" 31 Na se wəde eyi ye me a meye dummono no a, den na wəde bəye mo a moye duwui?" 32 Bere a wəde Yesu rekə no, wəde nnebəneye fo baanu bi kaa ne ho se wonkokum

wən. 33 Woduu faako a wəfre hə Golgota no, wəbəo əne nnebəneye fo baanu no asennua mu a əbaako wəne nifa na əbaako nso wə ne benkum. 34 Yesu kae se, "Agya, fa kye wən, efise wonnim nea wəreye." Asraafo no kyekeye se ntade mu bəo so ntonto fae. 35 Saa bere no na nnipadəm no gynagyina hə rehwə no. Yudafo mpanyimfo no dii ne ho few se, "Ogyee ebinom nkwa; se ose əno ne Kristo, Onyankopon Ba no a, onnye ne ho nkwa na yehwə." 36 Asraafo no nso dii ne ho few de nsa a əkeka bi bress no 37 kae se, "Se wone Yudafo hene no a gye wo ho nkwa." 38 Wəkyerew saa asem yi bəo n'atifi wə asennua no so se, "YUDAFO HENE NO NI." 39 Nnebəneye fo baanu a na wən nso wəabo wən asennua mu no mu baako dii Yesu ho few se, "Ənye wone Kristo no? Gye wo ho na gye yen nso." 40 Nanso ədebəneyenə a əka ho no kaa n'anim se, "Wunsuro Onyankopon? Hu se yen nyinaa wə afəbu koro no ara mu. 41 Yen de, saa asotwe yi fata yen; yen bəne so akatua na yəanya yi, na oyi de, ənyee bəne biara." 42 Əsan kae se, "Yesu, wudu w'ahenni mu a kae me." 43 Yesu buaa no se, "Merehye wo bə se nne wobeka me ho wə Paradise." 44 Eduu owigyinae no, asase no so nyinaa duruu sum kabii kosii nnənabiesa. 45 Owia duruu sum na ntama a etwa asoredan no mu nso mu tewee abien. 46 Yesu tees mu dennen se, "Agya, wo nsam na mede me honhom hye!" Əkaa eyi no, ogyaa mu. 47 Asraafo panyin a na ogyina hə no huu nea asi no, oyii Onyankopon aye se, "Ampa ara, saa onipa yi ye ətreneeni." 48 Nnipa a wəbaa hə behwə Yesu asennuambə no huu se wawu no, wəde awerelhow fii hə kəe. 49 Saa bere no na Yesu nnamfo ne mmea bi a wodii n'akyi fi Galilea baa no gynagyina akyirikyiri baabi rehwə nea ərekə so no nyinaa. 50 Na əbarima bi wo hə a wəfre no Yosef a ofi Arimatea a əwə Yudaman mu. Na saa əbarima yi ye onipa pa a ətəe wo Onyankopon anim a na əretwən Onyankopon ahenni a əbəba no. 51 Əwə mu se na əye Yudafo baguafə no mu baako de, nanso wampene gyinae a wosisii ne nea wəyee no so. 52 Əkəo Pilato nkyen kəsreə Yesu amu no. 53 Əma woyii Yesu amu no maa no, na əde nwera kyekeyere no de no kətoo əboda bi a obiara nnaa mu da no mu. 54 Wosiee Yesu Fida a na Yudafo resiesie wən ho atwən Homeda no. 55 Wosiee amu no wiee no, mmea a wodi Yesu akyi fi Galilea no ne Yosef kəhwəe faako a wəde no toe ne senea wosiee no fae. 56 Saa mmea yi san wən akyi kəo fie kohwehwee nnuhuam ne ngo a wəde besiesie

Yesu amu no, nanso esiane se na Homeda no adu nti wotenaase komm senea Yudafo mmara kyere no.

24 Kwasida anopahema na mmea no de nnuhuam ne ngo no koo əboda no so. **2** Woduu ho no wohuu se woapirew əbo a wəde himii əboda no ano no afi ho. **3** Na wəkəo əboda no mu no na Yesu amu no nna ho. **4** Wogynagyna ho a wonhu nea wənye no, mpofirim na mmarima baanu bi a wəhyehyə ntade fitafitaa a ani hyerən begyinagyinaa wən nkyen. **5** Mmea yi koma tui, na wokotokotow wən, na mmarima no bisaa wən se, “Adən nti na morehwehwe əteasefo wə awufo mu? **6** Onni ha. Wasore! Monrikae asem a əka kyere se mo bere a na əwo Galilea no se, **7** ‘Etwa se wəde Onipa Ba no hye nneboneye əfə nsa na wəbə no asennua mu na ne nnansa so wasore bio’ no?’ **8** Mmea no kaae asem no. **9** Na wəde ahoəhare fii əboda no so əbəkaa nea wohui no nyinaa kyere se asuafo dubaako no ne wən a wəwə ho no nyinaa. **10** Mmea a wəkəo əboda no so a wəbəkaa saa asem yi ne Maria Magdalene ne Yohana ne Yakobo na Maria ne afoforo bi. **11** Wən nsem a wəbəkae no yee wən se anansesem bi nti wəjannye anni. **12** Əwo mu se nnipa no anye asem no anni de, nanso Petro de, otuu mmirika koo əboda no so kəkotow hwəe mu, huu se nwera a wəde kyekyere Yesu ho no gu ho. Əsan baa fie a na ənte nea ohuu no ase. **13** Da no ara asuafo no mu baanu sii mu se wərekə akuraa bi a wəfre no Emaus a efi Yerusalem rekə ho no beye se akwansin ason. **14** Wərekə no nyinaa na asem a asi no ho nkəmmo ara na wəredi. **15** Wogu so redi nkəmmo na wəregye wən ho akyinnye no, Yesu əbəkaa wən ho ne wən bəo anan koe. **16** Wohuu se obi ka wən ho de, nanso wərantumi anhu se eyə Yesu. **17** Obisaa wən se, “Nkəmmo bən na moredi a mo were ahaw mo ho yi?” **18** Na wən mu baako a wəfre no Kleopa bisaa no se, “Wo nko ara ne əhəho a wəwə Yerusalem a wontee nsem a asisi wə ho nnansa yi?” **19** Obisaa wən se, “Nsem bən?” Wobuaa no se, “Nsem a efa Nasareni Yesu a əye odiyifo a əwo tumi wə nneyee ne əkasa mu wə Onyankopon ne nnipa nyinaa anim no ho, **20** ne senea asofo mpanyin ne yen mpanyimfo kyere no de no koo aban mu se wommu no kumfə a wəbə no asennua mu no ho. **21** Yen de, na yen ani da so se əno na ərebegye Israel, na nea eka ho ne se nnansa ni a saa asem yi sii. **22** Na mmea bi nso a wəye Yesu akyidifo se yen ara ama yen ho adwiriw yen. Wəkəo əboda no so anəpa yi ara, **23** nanso wəanhū n’amu no. Wəsan əbəka kyere se, wəahu əsoro

əbəfo ma wəaka akyere wən se, Yesu te ase. **24** Yen mu ebinom tuu mmirika kohwəe, na ampa ara, na Yesu amu no nni ho senea mmea no kae no ara pe.” **25** Yesu ka kyere se, “Adwenharefo a munni gyidi; eyə mo den se mubegye nea adiyifo no aka no nyinaa adi. **26** Wəanhyə ho nkəm se, əse se Kristo no behu amane ansa na wako n’auonyam mu ana?” **27** Na ofii Mose ne adiyifo no so kyerekyere se wən nsem a əfa ne ho wo Kyerewsem no mu no nyinaa ase. **28** Woduu Emaus kurotia no, Yesu pəe se anka ətoa n’akwantu no so. **29** Nanso wəsree no, san no se ənna wən nkyen, na na ade reye asa nti, əsan ne wən koo fie. **30** Bere a wote adidii no, Yesu bəo mpae daa Onyankopon ase, faa brodo bubuu mu de maa wən. **31** Afei na wən ani so tetew wən ma wohuu se eyə Yesu. Əho ara na otu yerae. **32** Wobisabisaa wən ho wən ho se, “So Kyerewsem no mu nsem a əka kyere se yen wə bere a na yənam əkwan so no anka yen koma mpo?” **33** Ntəm ara na wəsan won akyi baa Yerusalem betoo asuafo dubaako no ne wən a na wəka wən ho no se wəahyia. **34** Woduu ho no, wəbəo wən amannee se, “Ampa ara, Awurade asore afi awufo mu. Wayi ne ho adi akyere Simon.” **35** Baanu a wofi Emaus bae no nso bəo wən amannee senea Yesu betoo wən Emaus kwan so na wərantumi anhu se eyə əno kosii bere a obubuu brodo mu de maa wən no ansa. **36** Wogu so rebə amannee no, preko pe na Yesu beduu ho, kyiaa wən se, “Asomdwoe nka mo!” **37** Wən nyinaa bobəo piriw, wosuroe, efise na wosusuw se wəahu əsaman. **38** Obisaa wən se, “Adən na mo koma atutu na munnye nni nso se eyə me? **39** Monhwə me nsam ne me nan. Eyə me! Momfa mo nsa nka me nhwə; efise əsaman nni honam ne nnompe senea muhu se mewə bi yi.” **40** Əkasa wiee no, əde ne nsa ne ne nan kyere se wən. **41** Anigyetraso ne ahodwiriw nti amma wəjannye anni se eyə əno. Obisaa wən se, “Mowə biribi wə ha a mubedi ana?” **42** Wəmaa no apataa sin bi a wətatot **43** ma ogye wee wə wən anim ho ara. **44** Na əka kyere se, “Eyi ne me nsem a meka kyere se mo bere a na me ne mo wə ho no se, əse se biribiara a wəakyerəw afa me ho wo Mose Mmara ne Adiyifo nhoma ne Nnwom mu no ba mu.” **45** Afei obuee wən adwene mu ma wətee Kyerewsem a əfa ne ho no ase. **46** Əka kyere se, “Wəakyerəw se, əse se Kristo no hu amane na owu na ne nnansa so, wasore afi awufo mu. **47** Na wobefi ase wo Yerusalem de ne din akəka adwensakra ne bənefakyə ho nsem akyere amansan. **48** Mone

eyinom nyinaa ho nnansefo. **49** Mesoma Honhom Kronkron no na waba mo so senea m'agya hyee ho bo no. Na monnkø baabiara; montena ha nkosi se Honhom Kronkron no de tumi a efi osoro no beba abehye mo ma.” **50** Yesu ne asuafo no bøø anan koduu Betania kurotia na ømaa ne nsa so hyiraa wøn. **51** Ogu so rehyira wøn no, wømaa no so køø osoro. **52** Na wøsøree no, de anigye san køø Yerusalem. **53** Na daa wøwo asøredan no mu ha yi Onyankopøn aye.

Yohane

1 Ansa na worebəbə wiase no, na Asem no wə hə dedaw. Na Asem no ne Onyankopon na əwə hə. Na Asem no ye Onyankopon. **2** Mfiasə no, na Asem no ne Onyankopon na əwə hə. **3** Ənam ne so na wəbəo ade nyinaa. Wəankwati no anye biribiara. **4** Ne mu na nkwa wə; na saa nkwa no na ema nnipa hann. **5** Hann no hyerən wə sum mu a sum no ntumi nni hann no so. **6** Onyankopon somaa əbarima bi a wəfre no Yohane. **7** Obedii hann no ho adanse səneə əbəma nnipa afa ne so agye hann no adi. **8** Ənye əno ankasa ne hann no, na mmom, əbaa se ərebedi hann no ho adanse. **9** Saa hann yi ne nokware hann a əba wiase ma əhyerən nnipa nyinaa so no. **10** Saa bere no na Asem no wə wiase. Əwə mu se Onyankopon nam ne so na əbəo wiase de, nanso əbaa wiase no, wiase anhu no. **11** Əbaa n'ankasa ne man mu, nanso ne manfo anye no anto mu. **12** Na wən a wogyeə no, na wogyeə ne din dii no, əmaa wən tumi ma wəbəyeə Onyankopon mma. **13** wə honhom fam a emfi onipa anaa əhonam fam, na mmom efi Onyankopon ankasa. **14** Asem no bəyee onipa ne yen betena ma yehuu n'anuonyam se əba koro a ofi Agya no nkyen a adom ne nokware ahye no ma. **15** Yohane kaa ne ho asem se, "Oyi ne nea mekaa ne ho asem se, 'Nea odi m'akyi reba no ye əkəse sen me, efise əwə hə ansa na wəwoo me no.'" **16** Ofi ne mməborəhunu a to ntwa da no mu hyira yen nyinaa daa daa. **17** Onyankopon nam Mose so de mmara maa yen, nanso ənam Yesu Kristo so na yenyaad adom ne nokware. **18** Obiara nhuu Onyankopon da, gye ne Ba koro no a əno nso ye Onyankopon no, nea əwə Agya no nkyen na wada no adi no. **19** Yudafo mpanyin a wəwə Yerusalem somaa asəfo ne Lewifo kəə Yohane nkyen kobisaa no se, "Wone Agyenkwa no ana?" **20** Yohane antwentwen asem no mmuae so. Əpaee mu ka kyereə wən preko pə se, "Ənye me ne Agyenkwa no." **21** Wobisaa no se, "Əno de, na wone hena, Elia ana?" Obuaa wən se, "Dabi." Wobisaa no bio se, "Wone Odiyifo no?" Əsan buaa wən se, "Dabi". **22** Wəsan bisaa no se, "Əno de, na wone hena? Ka kyereə yen na yənkəbə wən a wəsomaan yen no amannee. Asem ben na wəwə ka fa wo ho?" **23** Yohane buaa wən se, "Mene nne a efi sare so a ətee mu səneə Odiyifo Yesaia hyee nkəm se, 'Munsiesie mo ho mma Awurade ba a əbəba no.'" **24** Afei wən a Farisifo no somaa wən no bisaa Yohane bio

se, **25** "Se ənye wo ne Agyenkwa no anaa Elia anaa Odiyifo no a, aden nti na wobə asu?" **26** Yohane nso buae se, "Me de, nsu na mede bo asu, nanso obi wo mo mfimfini ha a munnim no, **27** a ne mpaboa mpo memfata se meworəw; əno na obedi m'akyi aba." **28** Saa asem yi sii Betania a əwə Asubəntən Yordan agya, faako a na Yohane rebə asu no. **29** Ade kyee a Yohane huu Yesu se əreba ne nkyen no, əteəə mu kae se, "Hwə, Onyankopon Guamma a oyi wiase bəne kə no!" **30** Oyi ne nea mekaa ne ho asem se, 'Nea odi m'akyi reba no ye əkəse sen me, efise na əwə hə ansa na mereba.' **31** Me de, na minnim no, nanso mede nsu bəbəo asu səneə əbeyə na meda no adi akyere Israel." **32** Na Yohane dii adanse se, "Mihuu Honhom no se asian aba ne so se aborənoma a əresian afi əsoro. **33** Na anka minnim no, nanso bere a Onyankopon somaa me se memfa nsu mmə asu no, əka kyereə se se, 'Onipa a wubehu se Honhom no besian aba ne so no, əno ne nea worehwə n'anim no. Əno na əde Honhom Kronkron bəbə asu.' **34** Mahu eyinom nyinaa se aba mu na midi ho adanse se oyi ne Onyankopon Ba no." **35** Ade kyee a Yohane ne n'asuafo no mu baanu gyina baabi no, wohuu se Yesu retwa mu. **36** Yohane hwəe no kae se, "Oyi ne Onyankopon Guamma no!" **37** Asuafo baanu no tee nea əkae no, wokodii Yesu akyi. **38** Yesu twaa n'ani huu se wodi n'akyi no, obisaa wən se, "Dən na morehwehwe?" Wən nso bisaa no se, "Rabi" (a ne nkyerəse ne Kyerekyerefo), "ehe na wote?" **39** Obuaa wən se, "Mommra mməhwe." Enti wəne no kə kəhwəe faako a əte na wəne no tenaa hə fii awia mnənnan kosii anwummere. **40** Nnipa baanu a wətee Yohane asem no nti ema wokodii Yesu akyi no mu baako ne Simon Petro nua Andrea. **41** Ade a edi kan a Andrea yee ne se, əkəhwehwee ne nua Petro ka kyereə se, "Yəahu Agyenkwa no" (Kristo no). **42** Əde Petro kəə Yesu nkyen. Yesu hwəe Petro dinn ka kyereə se, "Wone Simon, Yohane ba no. Nanso efi nne rekə wəbəfre wo Kefə" (əno ara ne Petro a ne nkyerəse ne Əbotan no). **43** Ade kyee no, Yesu yee n'adwene se əbekə Galilea. Ohuu Filipo ka kyereə se, "Di m'akyi." **44** Na Filipo nso fi Betsaida a na Petro ne Andrea nso fi no. **45** Filipo fii hə kəə Natanael nkyen kəka kyereə se, "Yəahu Agyenkwa no a Mose ne adiyifo no hyee ne ho nkəm no. Wəfre no Yesu. Əyə Yosef a ofi Nasaret no ba." **46** Natanael bisaa Filipo se, "Ade pa bi betumi afi Nasaret aba?" Filipo nso ka kyereə se, "Bra na bəhwə." **47** Bere a Yesu huu

Natanael se ɔreba no, ɔkae se, "Israelni nokwafo ni ampa." 48 Natanael bisaa Yesu se, "Woyee den huu senea mete?" Yesu nso buaa no se, "Bere a wowo borodoma dua no ase ho no na mihuwo ansa na Filipo rebefre wo." 49 Natanael kae se, "Kyerkyerefo, wone Onyankopon Ba no, Israelhene no!" 50 Yesu bisaa no se, "Esiane se meka kyerees wo se mihuwo wo borodoma dua no ase nti na wugye di ana? Wubehu nneemaa akese a esen eyinom." 51 Mereka nokware akyere mo se, mubehu se ɔsoro abue na Onyankopon abofo redi aforsian wo Onipa Ba no so."

2 Ne nnansa so na nnipa bi hyiaa ayeforo wo Kana a ewo Galilea asase so no. Na Yesu ne na wo ho, 2 na woato nsa afre Yesu ne n'asuafo no nso aba ho bi. 3 Wogu so regye wɔn ani no, ayeforo no ase nsa sa maa Yesu ne na koo Yesu nkyen kɔka kyerees no se, "Wɔn nsa a wɔrenom no asa." 4 Yesu ka kyerees ne na se, "Den na wopre se meye? Me bere nnya nnui." 5 Ne na ka kyerees asomfo no se, "Biribiaa a ɔbeka se monye no, monye." 6 Na abo asuhina asia sisi ho; eyinom mu na na Yudafo de nsu gu de hohoro wɔn ho wo amanne kwan so. Na ahina biara tumi fa nsu galon aduasa. 7 Yesu ka kyerees asomfo no se, "Momfa nsu nhyehey ahina no amaama." Wode nsu hye no amaama. 8 Yesu ka kyerees wɔn se, "Monsaw bi nkɔma onipa a ayeforo no ho ntotoe hye ne nsa no." 9 Nea ayeforo no ho ntotoe hye ne nsa no kaa nsu a adan nsa no hwee. Na onnim faako a nsa no fi, nanso na asomfo no de, wonim. ɔfrees ayeforokunu no 10 ka kyerees no se, "Saa nsa yi ye nsa pa. Wonte se afoforo a woaka no. Obiara a oto pon de nsa pa di kan ba wo n'aponto ase, na akyiri no ɔde nsa a enni mu aba. Nanso wo de, wode nsa pa no atwa to!" 11 Saa nsenkyerenne a Yesu yee wo Kana a ewo Galilea asase so no ne nsenkyerenne a edi kan a ɔyee wo bagua mu de kyerees se ne tumi fi ɔsoro. ɔmaa n'asuafo no nso gyee no dii se, ampa ara, ono ne Agyenkwa no. 12 Ayeforohyia no akyi no, ono ne na ne nuanom ne n'asuafo no dii nna kakra wo Kapernaum. 13 Esiane se na Yudafo Twam Afahye no rebedu nti, Yesu koo Yerusalem. 14 Oduu asoredan no mu ho no, ohuu se aguadifo bi nso tete wan apon akyi resesa sika. 15 Yesu faa ntampehama yee no mpire de pam sikasesafo no ne wɔn nguan ne wɔn anantwi no fii asoredan mu ho, kaa wɔn apon gu maa wɔn sika a wɔresesa no nyinaa bɔ pansamee. 16 Afei ɔkɔɔ wɔn a wɔtɔn mmorɔnoma no so ka kyerees wɔn se, "Monsesaw wɔn mfi ha nkɔ nitem! Munnyae se mode

m'Agya fi aye aguadibea no!" 17 Asuafo no kae se, woakyerew wɔ Kyerewsem no mu se, "Wo fi yiyyedi ho dadwen ahye me so." 18 Afei Yudafo mpanyin no bisaa Yesu se, "Tumi ben na wowo a enti wopam nnipa no? Ye nsenkyerenne bi fa di adanse se Onyankopon na ɔmaa wo saa tumi no." 19 Yesu buaa wɔn se, "Mate nea moaka no. Nsenkyerenne a mede bedi adanse ara ne se, mummubu asoredan yi ngu na mede nnansa besi bio." 20 Yudafo mpanyin no tee asem a Yesu kae no, wobisaa no se, "Asoredan a wode mfe aduanan asia sii no, na wode nnansa betumi asi?" 21 Nanso Yesu de, na ɔde ɔno ankasa ne nipadua na ereye asoredan no mfatoho, 22 Yesu wusore no akyi ansa na asuafo no kaee asem a ɔkae no. Eyi ma wogye Kyerewsem ne nsem a Yesu kae no dii. 23 Bere a Twam Afahye no diu a na Yesu wo Yerusalem no, nsenkyerenne ahorow bebree maa nnipa gyee no dii. 24 Nanso Yesu amfa ne ho anto wɔn so, efise na onim senea nnipa suban te. 25 Na onhia onipa adanse a obedi afa onipa ho, efise na onim nea ewo onipa mu.

3 Anadwo bi, obarima bi a ɔye Yudafo mpanyimfo no mu baako a wɔfre no Nikodemo a ɔsan ye Farisini no, 2koo Yesu nkyen kɔka kyerees no se, "Kyerkyerefo, yenim se Onyankopon na ɔsoma wo, efise obiara ntumi nye nsenkyerenne a woye yi gye se Onyankopon ka ne ho." 3 Yesu buaa no se, "Merema woate ase se, se woanwo wo foforo a worentumi nkɔ Onyankopon ahenni no mu." 4 Nikodemo bisaa no se, "Ebeye den na me abasiriwa yi betumi ako me na yam ama wawo me bio?" 5 Yesu nso buaa no se, "Mereka nokware akyere wo se se wɔamfi nsu ne Honhom mu anwo obi a, ɔrentumi nkɔ Onyankopon ahenni no mu. 6 Nea wofi ɔhonam mu awo no no ye ɔhonam na nea wofi Honhom mu awo no no ye honhom. 7 Mma ɔnye wo nwonwa se maka se eese se wɔwo wo foforo! 8 Senea wote mframa nka, nanso wuntumi nkyere faako a efi ba ne faako a ebo ko no, saa ara na Honhom mu awo no nso te." 9 Nikodemo bisaa no se, "Ebeye den na eyi aba mu?" 10 Yesu buaa no se, "Wo, ɔkyerkyerefo a wudi mu wo Israel na wonte eyi ase? 11 Nea yenim ne nea yeahu na yereka akyere mo yi, nanso munnye ɔnni. 12 Se meka asase yi so nsem kyere mo na munnye ɔnni a, ebeye den na se meka ɔsoro nsem kyere mo a mubegye adi? 13 Obiara nkɔ ɔsoro da agye nea ofi ɔsoro bae no—Onipa Ba no. 14 Senea Mose maa ewo seso a wode kɔbere aye no so sen dua so wo sare so no, saa ara na me nso wobemaa me so, 15 na obiara a ogye

me di no benya nkwa a enni awiei. (aiōnios g166) 16 “Na senea Onyankopon dōo wiase ni, se ɔde ne Ba a ɔwoon no koro no mae, na obiara a ogye no di no nyera na wanya nkwa a enni awiei. (aiōnios g166) 17 Onyankopon ansoma ne Ba amma wiase se ommebu wiase aten, na mmom ɔsoma no se ommegey wiase nkwa. 18 Obiara a ogye ɔba no di no, wɔremmu no aten; na nea onnye no nni no, wɔabu no aten dedaw, efise wannye Onyankopon Ba koro no anni. 19 Nea Onyankopon gyina so bu aten ne se: Hann no aba wiase nanso nnipa ani gye sum ho sen Hann no, efise wɔn nneyeε nyinaa yε bɔne. 20 ɔdebɔneyen biara mpe Hann no, na ɔremmen Hann no, efise osuro se ne nneyeε bɔne no beda adi. 21 Na nea ɔyε Onyame apede no ba Hann no mu na obiara ahu se ɔyε Onyame apede.” 22 Eyi akyi no Yesu ne n'asuafno fii Yerusalem kɔɔ Yudea akuraa bi ase kɔtenaa hɔ kakra bɔɔ asu wɔ hɔ. 23 Saa bere no ara na Yohane nso rebo asu wɔ Aïnon a εben Salim, efise na nsuwansuwa wɔ hɔ. Nnipa pii baa ne nkyen ma obɔɔ won asu. 24 Saa bere no na wɔmfaa Yohane ntso afiase ε. 25 Da bi, Yohane akyidifo bi ne Yudani bi gyee akyinnye faa ahodwira ho. 26 Enti asuafno kɔɔ Yohane nkyen kɔka kyereε no se, “Kyerεkyerεfɔ, ɔbarima bi a na ɔwɔ wo nkyen wɔ Yordan fa noho no a wudii ne ho adanse no nso rebo asu na nnipa pii reko ne nkyen.” 27 Yohane buaa se, “Obi rentumi nni dwuma a ete saa gye se Onyame ka ne ho. 28 Mo ara mudi me adanse se meka kyereε mo se, ‘Enye me ne Kristo no na mmom wɔasoma me adi n'anim kan.’ 29 Adamfo a ɔboa ayeforokunu no wen n'aso twen no na se ote ne nne a, n'ani gye. Enon ti na m'anigye wie peyε no. 30 Ese se ɔyε ɔkεse na me nso meye ɔketewa. 31 “Nea ofi ɔsoro aba no yε ɔkεse sen obiara; Nea ofi asase so no yε wiaseni na ɔkasa se wiaseni. 32 ɔsoroni no ka nea wahu ne nea wate, nanso obiara nnye no nni. 33 Wɔn a wogye no di no di adanse se, Onyankopon yε ɔnokwafo. 34 Nea Onyankopon asoma no no ka Onyankopon asem, efise Onyankopon de ne Honhom ahye no ma. 35 Agya no do ne Ba no nti ɔde biribiara so tumi ahye ne nsa. 36 Nea ogye ɔba no di no benya nkwa a ensa da, na nea onnye no nni no rennya nkwa a ensa da, na mmom Onyankopon asotwe da no so.” (aiōnios g166)

4 Yesu huu se Farisifo no ate se nnipa pii reba ne nkyen ama wabɔ wɔn asu sen senea nnipa kɔɔ Yohane nkyen, 2 a na εnyε Yesu ankasa na ɔbɔ asu no,

na mmom n'asuafno na wɔbɔ asu. 3 Enti ofii Yudea san kɔɔ Galilea. 4 ɔrekɔ no na εse se ɔfa Samaria. 5 ɔbeyε se owigyinae no, na Yesu aben Samaria kurow bi a wɔfrε no Sikar a εben asase bi a Yakob de maa ne ba Yosef no ho. 6 Ehɔ na na Yakob abura wɔ. Esiane ɔbεre a na Yesu abre nti, ɔtēnaa abura no ho se ɔregye n'ahome. Na saa bere no bεyε awia nnɔndumien. 7 Ankye na Samarianibea bi baa hɔ bεtow nsu maa Yesu sreε no se, “Ma me nsu no bi nnom.” 8 Saa bere no na Yesu asuafno kɔ kurow no mu akɔtɔ aduan. 9 Samarianibea no ka kyereε Yesu se, “Eyε me nwonwa se wo a woyε Yudani rebisa nsu afi me a meye Samariani nkyen.” Na Yudafo ne Samariafo nni hwee yε. 10 Yesu buaa no se, “Se wunim akyεde a Onyankopon de ma onipa anaa onipa ko a ɔresre wo nsu yi a anka wobεsre no na wama wo nkwa nsu.” 11 ɔbea no bisae se, “Owura, wunni hama, nni bokiti; abura yi mu nso da yiye, na εhe na wubenza saa nkwa nsu no afi? 12 Woyε ɔkεse sen yε agya Yakob a otuu abura yi maa yen na ɔne ne mma, ne nguan ne n'anantri nom mu nsu bi no ana?” 13 Yesu buaa no se, “Obiara a ɔnom saa nsu yi bi no, osukɔm de no bio, 14 nanso nea ɔbenom nsu a mede bεma no no, osukɔm renne no bio da. Nsu a mede bεma no no bεyε se asuti a εrenyow da wɔ ne mu, na εbεma no nkwa a εrensa da.” (aiōn g165, aiōnios g166) 15 ɔbea no sreε no se, “Owura, ma me saa nkwa nsu yi bi na osukɔm anne me bio, na daa mantwa kwan ammetow nsu.” 16 Yesu ka kyereε no se, “Kɔfrε wo kunu na wo ne no mmra.” 17 ɔbea no buaa no se, “Me wura, minni kunu.” Yesu nso kae se, “Asem a woaka no yε nokware, se wunni kunu no. 18 Woaware mmarima baanum agyae na ɔbarima a wo ne no wɔ hɔ imprempren no nyε wo kunu mpo.” 19 ɔbea no kae se, “Owura, mihu se woyε odiyifo. 20 Yε agyanom Samariafo som Onyankopon wɔ saa bepɔw yi so, nanso mo Yudafo de, moka se Yerusalem nko ara na εse se yesom Nyankopon.” 21 Yesu ka kyereε no se, “Merema woate ase se bere bi bεba a nnipa rensom Agya no wɔ saa bepɔw yi so anaa Yerusalem.” 22 Mo Samariafo nnim nea mosom no. Nanso yεn Yudafo de, yenim nea yesom no, efise Yudafo so na nkwegye nam ba. 23 Nna bi reba, na mpo aba dedaw, se nokware asomfo besɔre Agya no wɔ Honhom ne nokware mu. Eynom ne asomfo a Agya no hwehwe. 24 Onyankopon yε Honhom, na εse se wɔn a wɔsom no no som no wɔ Honhom ne nokware mu. 25 ɔbea no ka kyereε no se, “Minim se Agyenkwa no a

wōfrē no Kristo no bēba, na se əba a əbkyerēkyerē yen biribiara mu.” 26 Yesu ka kyereē no se, “Me a me ne wo rekasa yi, mene Kristo no.” 27 Yesu ano sii pē na n’asuafo no san bae. Əyee asuafo no nwonwa se wabētoo Yesu se əne əbea bi redi nkōmmō. Nanso won mu biara ammisa əbea no nea ərehwehwē ne Yesu nso, nea enti a əne saa əbea no redi nkōmmō no. 28 Afei əbea yi gyaw n’asuhina no ho san kōo kurow no mu kōka kyereē kurom hōfō se, 29 “Mommra mmshwē əbarima bi a waka kokoa mu nneēma a maye akyere me! Anaa əno ne Agyenkwa no?” 30 Nnipa a wōtee asem yi nyinaa bōo twi kōhwē Yesu. 31 Afei asuafo no ka kyereē Yesu se, “Kyerēkyerēfō, didi.” 32 Yesu buaa wōn se, “Mewō aduan a midi a munnim ho hwee.” 33 Emaa asuafo no bisabisaa wōn ho wōn ho se, “Obi abre no aduan bi ana?” 34 Yesu buae se, “M’aduan ne se meye nea əsomaan me no apēde, na miwie dwuma a əde maa me se mimmedi no. 35 Moka se, ‘Asram anan mu, otwabere bedu.’ Mummue mo ani nhwē mo ho nhya, na muhu se aburow awo a ekyere se, otwabere adu! 36 Otwafō nya n’akatua a eṣe no, na əboaboa nea watwa no ano ma nkwa a ənsa da. Eyi ma nea odua ne nea otwa no nyinaa ani gye. (aiōnios g166) 37 Eγε nokware pefee se, ‘Obi dua na obi twa.’ 38 Mesomaa mo kōo baabi se munkotwa nea monyee ho adwuma ε. Nnipa afoforo na wōaye adwumaden, na mo de, moanya mfaso afi adwuma a wōaye no mu.” 39 Esiane adanse a Samarianibea no di faa Yesu ho se, “Waka biribiara a maye akyere me” no nti, kurow no mu hōfō pii gyee Yesu dii se əno ne Mesaia no. 40 Enti bere a Samariafo no baa Yesu nkyen no, wōsreē no se əntena wōn nkyen. Əpenee so dii nnaanu wo wōn nkyen. 41 Ne nsem no nti nnipa bebree gyee no dii. 42 Nnipa a wogye no dii no ka kyereē əbea no se, “Enye adanse a wubedii no nti na yegye no di, na mmom nsem a yeate se əka no nti na yeagye no adi. Na yenim se əno ne wiase Agyenkwa no.” 43 Nnaanu akyi no, Yesu fii kurow no mu kōo Galilea. 44 Əwō mu se na Yesu aka se, “Odiyifo biara nni anuonyam wō ne man mu” de, nanso 45 esiane nea Galileafō a wōwō Yerusalem wō Twam Afahye bere no mu no huu nea Yesu yee no nti, oduu Galilea no wogye no. 46 Əsan kōo Kana a əwō Galilea, faako a əmaa nsu dan nsa ho no bio. Yesu wo ho no ohene somfo panyin bi a na ne ba yare wō Kapernaum no 47 tee ne nka se ofi Yudea aba Galilea ho. Saa əbarima yi kōo Kana kohuu Yesu, sreē no se əne no nkōo Kapernaum nkōsa ne ba a na

oyare a əreye awu no yare mma no. 48 Yesu kae se, “Menyē nsenkyerēnne nkyerē mo ansa na moagye me adi ana?” 49 Əsomfo panyin no de ahoyeraw ka kyereē no se, “Owura, mesrē wo, ma yenkō ntēm, anye saa a me ba no bewu.” 50 Yesu ka kyereē no se, “Kō fie na wo ba no ho aye no den!” Əsomfo panyin no gyee asem a Yesu kae no dii na osii mu se ərekō fie. 51 Ənam kwan so no, n’asomfo bi behyiaa no ka kyereē no se ne ba no ho atō no. 52 Əbarima no bisaa n’asomfo no se, “Bere bēn na ne ho tōo no?” Asomfo no buaa no se, “Nnēra awia bēye dōnkoro bere mu na atiridiinini a na abō no no gyae.” 53 Əbarima no tee asem no pē na əkka se əyē saa bere koro no ara mu na Yesu ka kyereē no se, “Kō fie na wo ba no ho atō no” no. Eyi maa əbarima no ne ne fifo nyinaa gyee Yesu dii. 54 Eyi ne nsenkyerēnne a eto so abien a Yesu fii Yudea baa Galilea no əyee.

5 Eyi akyi no Yudafo afahye bi nti Yesu san kōo Yerusalem. 2 Na ətare bi wo kurow no mu a wōfrē no Betseda a na əben kurow no ano pon kēse bi a wōfrē no Nguan Pon no. Na wōabō pata ahorow anum atwa ho ahyia. 3 Saa pata yi ase na na ayarefo pii se, anifuraefo, mpakte ne mmubuafō wō retwēn se Awurade bōfō fi əsoro bēba abefono nsu no. 4 Nea ete ne se, se əbōfō no fono nsu no wie a, oyarefo a obedi kan atō mu no nya ayaresa. 5 Na əbarima bi ayare ada ətare no ho mfe aduasa awotwe. 6 Yesu huu se wayare ada ho akye no, obisaa no se, “Wopē se wo ho tō wo ana?” 7 Əyarefo no buaa no se, “Me wura, se əbōfō no befono nsu no a, minnya obi a əbēma me so ato mu. Bere biara a mebō me ho mmōden se merekō mu no, obi di me kan.” 8 Yesu ka kyereē no se, “Sōre! Bobōw wo kete na kō fie.” 9 Amono mu hō ara, əbarima no nyaa ahōoden bobōw ne kete, fii ase nantewee. Na saa da no yē homeda. 10 Yudafo mpanyin huu əbarima no se əso ne kete no, wōn bo fuw yiye. Wobisaa no se, “Wunnim se nne yē homeda na etia mmara se wobēsoa wo kete ana?” 11 Əbarima yi de ahopopo yii ne ho ano se, “Onipa a əsaa me yare no na əka kyereē me se mensoa me kete na menkō.” 12 Wōtee saa no wobisaa no se, “Hena ne saa onipa no?” 13 Nanso na nea wōsaa no yare no nnim Yesu. Afei nso na Yesu afa nnipa no mu kō. 14 Akyiri no, Yesu hyiaa əbarima no wō asōredan mu tuu no fo se, “Afei a wo ho atō wo yi, hwē yiye na woankoye bōne bio amma biribi a esen kan yare no amma wo so.” 15 Əbarima yi fii ho kōka kyereē Yudafo mpanyin no se əyē Yesu na

øsaa no yare no. 16 Yudafo mpanyin yi fii ase tan Yesu ani, efise wabu wɔn homeda mmara no so. 17 Yesu ka kyere wɔn se, “M’agya ye adwuma bere biara enti eṣe se me nso meye adwuma bere biara.” 18 Saa asem a Yesu kaa yi maa Yudafo mpanyin no bo fuwii, na wɔyee wɔn adwene se wobekum no, efise na eṣye homeda mmara no nko na obu so na na øsan fré ne ho se Onyankopon Ba de kyere se, one Onyankopon ye pe. 19 Yesu ka kyere wɔn se, “Oba no ntumi mfi ne pe mu nye biribi, na mmom oye nea ohu se n’Agya ye no bi. 20 Efise Agya no dɔ Obba no na biribiara a Agya no ye no øma Obba no hu. Na Obba no beye nnwuma akese a esen saa obarima yi ayaresa yi ama mo ho adwiriw mo. 21 Na senea Agya no nyan awufo no, saa ara nso na Obba no nyan awufo a ope se onyan wɔn no. 22 Afei koraa m’Agya mmu obiara aten. Óde saa atemmu tumi no ahye Obba no nsa 23 senea ebeye a obiara bedi Obba no ni, senea wodi Agya no ni no. Obiara a onni Obba no ni no nni Agya a øsoma no no nso ni. 24 “Mereka nokware akyere mo se: Obiara a otie me nsem na ogye nea øsoma me no di no wɔ nkwa a enni awie. Wøremmu no aten, efise wafi owu mu aba nkwa mu.

(aiōnios g166) 25 Mereka nokware bio se, bere bi reba, na mpo saa bere no anya aba a awufo bête Onyankopon Ba no nne, na wɔn a wɔtē ne nne no benya nkwa. 26 Senea Agya no ye nkwamafo no, saa ara nso na wama ne Ba no tumi ama waye nkwamafo. 27 Wama Obba no tumi a òde bu aten, efise ono ne Onipa Ba no. 28 “Mommma saa asem yi nnye mo nwonwa, efise bere bi reba a awufo a wɔwɔ wɔn nna mu mpo bête me nne, 29 na wɔasoresore. Wɔn a wɔaye papa no benyan atena nkwa mu, na wɔn a wɔaye bone no nso, wɔabu wɔn fɔ. 30 Merentumi mfi m’ankasa me tumi mu nye biribiara; asem a Onyankopon aka akyere me no so na migyina bu aten. Eno nti aten a mibu no ye nokware. 31 “Se me ara midi me ho adanse a, m’adansedi no nni mu. 32 Na obi wɔ hɔ a odi me ho adanse a minim se n’adanse a odi fa me ho no ye nokware. 33 “Moasoma nnipa akɔ Yohane nkyen na wadi adanse a eye nokware. 34 Nnipa adansedi ho nhia me ansa na moahu onipa ko a meye. Na mmom meka Yohane adanse a odii no kyere mo se nea ebeye na Onyankopon begye mo nkwa. 35 Yohane nsem a okae ye kanea a wɔasɔ na ehyerɛn, na emaa mo ani gyei. 36 “Me nnwuma a m’Agya de ama me se menyé no di me ho adanse sen Yohane. 37 Ewɔ mu se munhuu Agya no anim da, na montee ne nne nso da, nanso wadi me ho adanse. 38 Na n’asem

no nso mommfa nsie mo tirim, efise munnye me a øsoma me no nni. 39 Musua Kyerewsem no, efise mugye di se eno na ebeye moanya nkwa a enni awie. Nanso saa Kyerewsem koro no ara di me ho adanse! (aiōnios g166) 40 Eyi nyinaa akyi no, mommpe se moba me nkyen na moanya nkwa! 41 “Menhwehwe nnipa anim anuonyam. 42 Minim nnipa ko a moye. Minim se munni Onyankopon ho dɔ. 43 Mebaa wɔ m’Agya din mu nanso moannye me. Nanso se obi ba wɔ ono ara ne din mu na øbeye nea ope a, eno de, mugye no. 44 Mope se nnipa kamfo mo mmom sen se Onyankopon bekamfo mo. Ebeye den na moagye me adi? 45 “Eṣye me na meka asem bi atia mo wo Agya no anim, na mmom eye Mose a mode mo ani too ne mmara so se eno na monam so bækɔ Onyankopon ahenni mu no. 46 Se mugyee Mose dii a anka me nso mubegye me adi, efise nsem a økyerew no di me ho adanse. 47 Na esiane se moannye nsem a økyerew no anni no nti, eṣye nwonwa se munnye me nni.”

6 Eyi akyi no, Yesu kɔo tɔnn kotwaa Galilea Po, a eye Tiberia Po no. 2 Esiane se nkurfo huu se Yesu nam anwonwakwan so asa nnipa pii yare no nti, wodii n’akyi. 3 Yesu ne n’asuafo no kɔo bepɔw bi so kotenaa hɔ kakra. 4 Saa bere no na Twam Afahye no aben. 5 Bere a Yesu twaa n’ani, huu se nnipakuw no reba ne nkyen no, obisaa Filipo se, “Ehe na yebenya aduan ama saa nnipa dodow yi?” 6 Yesu bisaa Filipo saa asem yi de sɔɔ no hwɛe, efise na onim nea øbeye. 7 Filipo buae se, “Ansa na yebetumi ama saa nnipa dodow yi aduan no, eṣe se yenza asram awotwe akatua.” 8 Andrea a øye Simon Petro nua no kae se, 9 “Abarimaa bi wɔ ha a øwɔ brodo anum ne kyenam abien; na eyi betumi aso nnipa dodow yi di?” 10 Yesu hye n’asuafo no se, “Momma obiara ntena ase.” Asuafo no ma wɔtenatena sare no so. Na mmarima a wɔwɔ wɔn mu no dodow beye mpem anum. 11 Yesu faa brodo no bɔɔ mpae na økye maa wɔn. Ófaa saa kwan koro no ara so kyee kyenam no nso maa wɔn. 12 Wodidi mee akyi no, Yesu ka kyere wɔn se, “Mommoaboa aduan a aka no ano na bi ansse.” 13 Wɔboaboa aduan a ekae no ano no, eye nkenten dumien. 14 Nnipa no huu nseñkyerɛnne a Yesu aye no, wokae se, “Ampa ara, onipa yi ne odiyifo a yerehwɛ no kwan no.” 15 Yesu huu se nnipa no aye wɔn adwene se wɔbækere no asi no hene no, otwee ne ho fii wɔn mu kɔo bepɔw no so bio. 16 Onwini dwoe no, Yesu asuafo no kɔo Galilea mpoano. 17 Wɔtwen kosii se ade sae na ømma

no, wɔkɔtenaa ɔkorow mu se wɔrekɔ Kapernaum. **18** Saa bere no na ahum retu wɔ po so ama po no ani afono. **19** Wɔhare koo wɔn anim bɔye akwansin abiesa anaa anan no, wohuu se obi nam po no so reba; eyi maa elu kaa wɔn kosii se, **20** Yesu kae se, “Eyε me, Munnsuro!” **21** Asuafo no pεe se anka wɔde no tena ɔkorow no mu, nanso ntεm ara ɔkorow no koduu Kapernaum. **22** Ade kyee no, nnipa a na wɔwɔ Galilea po no agya no huu se ɔkorow baako pε na na ewɔ ho, nanso asuafo no tenaa mu koe a na Yesu nka wɔn ho. **23** Ankyε koraa na akorow afoforo bi fi Tiberia baa faako a Awurade maa nnipakuw no aduan dii no. **24** Bere a nnipa no huu se Yesu ne n'asuafo no nni hɔ no, wɔtenatena akorow no mu se wɔrekɔ Kapernaum akɔhwehwε no. **25** Woduu Kapernaum na wohuu Yesu no, wobisaa no se, “Kyerekyerefo, bere bɛn na wobaa ha?” **26** Yesu buaa wɔn se, “Mereka nokware akyere mo se, εnyε se muhuhu anwonwade a meyε no nti na morehwehwε me, na mmom se munyaa aduan di mee no nti. **27** Monnsee mo bere nyinaa mpere nhwehwε aduan a etumi see no akyi kwan, na mmom mompere nhwehwε aduan a etena hɔ daa a εma nkwa a enni awieie a Onipa Ba no de bɛma mo no akyi kwan. Efise eyi nti na m'Agya somaa me.” (aiōnios g166) **28** Nnipa no bisaa no se, “Den na yεnyε na yεasɔ Onyankopɔn ani?” **29** Yesu buaa wɔn se, “Eyi ne nea Onyankopɔn pε se moyε, munnye nea wasoma no no nni.” **30** Nnipa no bisaa no bio se, “Anwonwade bɛn na wobεye akyere yεn ama yεagye wo adi? **31** Se wopε se yegye wo di se wone Agyenkwa no de a, εno de ma yεn aduan nni daa senea Kyerewsem no di ho adanse se, Mose maa yεn nenanom ɔsoro aduan dii wɔ sare no so.” **32** Yesu ka kyereε wɔn se, “Mereka nokware akyere mo se, εnyε Mose na ɔmaa mo nenanom aduan a efi ɔsoro no dii wɔ sare so hɔ no na mmom εye m'Agya. Na afei de, ɔma mo aduan a efi ɔsoro a εma nkwa a enni awieie no di daa. **33** Saa aduan a efi Onyankopɔn nkyen no ne onipa a ofi ɔsoro ba asase so na ɔde nkwa bε wiase no.” **34** Nnipa no ka kyereε no se, “Owura, ma yεn saa aduan no bi nni daa.” **35** Yesu kae se, “Mene brodo a εma nkwa no. Obiara a ɔba me nkyen na ogye me di no, ɔkɔm anaa osukɔm renne no da. **36** Senea maka akyere mo no, moahu me nnwuma, nanso munnye me nni. **37** Obiara a m'Agya de no ama me no beba me nkyen, na obiara a ɔbeba me nkyen nso no, merempam no. **38** Na mifi ɔsoro baa asase so se merebεye nea ɔsoma me no apede, na εnyε m'apede.

39 Na nea ɔsoma me no apede ne se mεhwε wɔn a ɔde wɔn ama me no nyinaa so yiye na da a edi akyiri no, manyan wɔn ama won nkwa foforo. **40** M'Agya apede ne se obiara a ɔba me nkyen na ogye me di no benya nkwa a enni awieie, na da a edi akyiri no manyan no ama no nkwa foforo.” (aiōnios g166) **41** Yudafo no tee se Yesu aka se, “Mene aduan a efi ɔsoro” no, wonwiinwii. **42** Wɔkɔ so kae se, “Eyε Yosef ne Maria ba ne saa Yesu yi? Eyε den na otumi ka se ofi ɔsoro na obae?” **43** Yesu buaa wɔn se, “Munnyae anwiinwii no. **44** Mommma εnyε mo nwonwa se maka saa, na obiara nni hɔ a obetumi aba me nkyen, gye se Agya no a ɔsoma me no twe no ba me ho, na da a edi akyiri no, menyan no. **45** Adiyifo no akyerew se, ‘Onyankopɔn ankasa bekyerekyere ne mma.’ Eno nti, obiara a otie Agya no nkyerekyere no ba me nkyen. **46** Asem a maka yi nkyere se obi ahu Agya no pen, gye onipa a ofi Agya no nkyen no. **47** Mereka nokwasem akyere mo se, nea ogye di no nya nkwa a enni awieie. (aiōnios g166) **48** Mene brodo a εma nkwa no. **49** Mo nenanom dii mana wo sare so nso wowuwui, **50** nanso brodo a efi ɔsoro ba no yε brodo a obi di a ɔrenwu da. **51** Mene brodo a efi ɔsoro no; se obi di saa brodo yi a ɔbεtεna ase daa. Brodo a mede bɛma obiara a ɔba me nkyen no ne me honam a mede ma, senea εbεye na wiase benya nkwa.” (aiōn g165) **52** Asem a Yesu kaa yi maa Yudafo no bo fuwii, ma wobisabisa wɔn ho wɔn ho se, “Ebεye den na saa onipa yi betumi de ne honam ama yεn se aduan ama yεadi?” **53** Yesu ka kyereε wɔn se, “Mereka nokwasem akyere mo; moanni Onipa Ba no honam se aduan na moannom ne mogya a, morennya nkwa a enni awieie. **54** Obiara a odi me honam se aduan na ɔnom me mogya no nya nkwa a enni awieie, na da a edi akyiri no menyan no ama no nkwa foforo. (aiōnios g166) **55** Me honam ne aduan pa no, na me mogya nso ne nsu pa no. **56** Obiara a odi me honam se aduan na ɔnom me mogya se nsu no te me mu, na me nso mete ne mu. **57** Senea Agya teasefo no somaa me na ɔno nti mete ase no, saa ara nso na obiara a odi me honam se aduan no, me nti ɔbεtεna ase. **58** Eyi ne brodo a efi ɔsoro bae. Entε se mana a yεn nenanom dii wɔ sare so na wowuwui no. Saa brodo yi de, obiara a obedi bi no bεtεna ase daa.” (aiōn g165) **59** Bere a na Yesu rekyerekyere wɔ hyiadan mu wɔ Kapernaum no na ɔkaa saa nsem yi. **60** Yesu akyidifo no mu pii tee asem a okae no, wɔkæ se, “Saa asem yi de, εkyεrε yεn adwene. Hena na ɔbεtε ase?” **61** Yesu huu se n'akyidifo

no renwiinwii no, obisaa wən se, “Asəm a mekae yi to mo hintidua ana? **62** Eno de əba se Onipa Ba no resan aksor, faako a ofi bae no a, dən na mobeyə? **63** Onyankopən honhom na ema nkwa. Onipa ntumi mma nkwa. Nsəm a maka akyerə mo yi ye honhom na nkwa wə mu, **64** nanso mo mu bi nnye nni.” Efi mfiase no na Yesu huu wən a wonnye no nni ne wən a wobetwe wən ho afi ne ho no. **65** Əkə so kae se, “Eyi nti na meka kyerə mo se obi ntumi mma me nkyen gye se Agya no ama no ho kwan” no. **66** Esiane saa nsəm a Yesu kae no nti, n’akyidifo no mu pii tweə wən ho fii ne ho na wəanni n’akyi bio. **67** Yesu huu saa no, obisaa asuafo dumien no se, “Mo nso mubegyae m’akyidi ana?” **68** Simon Petro buaa no se, “Awurade, hena nkyen na yebəkə? Wo na wəwə nsəm a əwə nkwa a enni awie. (aioñios 166) **69** Na yegye wo nsəm no di na yenim se wone Onyankopən Ba Kronkron no.” **70** Yesu kə so kae se, “Me ara na miyii mo dumien yi, nanso mo mu baako ye obonsam.” **71** Asəm a Yesu kae no, na əfa Yuda a əye Simon Iskariot ba no a əye asuafo dumien no mu baako a obeyi Yesu ama no ho.

7 Eyi akyi no Yesu kyinkyinii wə Galilea. Wampe se obekyinkyin wə Yudea, efise na Yudafo mpanyin no rehwehwe no akum no. **2** Bere a Yudafo Asese Afahye no reyə adu no, **3** Yesu nuanom ka kyerə se, “Ese se wufi ha san kə Yudea senea əbəye na w’akyidifo behu nsenkyerenne a woyee no. **4** Se obi pə se ogye din a əmmfa ne nneyee nsie. Ese se əma nnipa nyinaa hu ne nneyee.” **5** Na n’ankasa ne nuanom mpo nnye no nni. **6** Yesu ka kyerə wən se, “Me bere nnuu ε, na mo de bere biara ye ma mo. **7** Mo de, nnipa tan mo a εnεye ye, nanso me de wotan me a εye ye, efise daa meka bəne a wəye no kyerə wən. **8** Mo de, munni kan nkə afahye no na me de, minnya nkə ε, efise me bere nnuu ε.” **9** Əkəa saa asem yi kyerə wən akyi no ətənaa Galilea. **10** Yesu nuanom kə akyi no na əno nso kə afahye no ase bi a wanna ne ho adi wə hə. **11** Yudafo mpanyin no hwehwe no wə afahye no ase na wəanhū no no, wobisabisa wən ho wən ho se, “Onipa a yerehwehwe no no wo he?” **12** Nnipa no kaa ne ho nsəm huhuhuhu efise na wosuro Yudafo mpanyin no. Ebinom se, “Dye onipa pa.” Na afoforo nso se, “Dye ədaadaafo.” **13** Yudafo mpanyin no ho hu nti obiara antumi anyi n’anim anka ne ho asem wə bagua mu. **14** Afahye no duu ne mpəmpənso no, Yesu kə asəredan mu kəkyerəkyerə. **15** Bere a

Yudafo mpanyin no tee Yesu nkyerəkyerə no, εyε wən nwonwa na wobisae se, “Onipa yi nsuaa nhoma da, na εyε dən na otumi kyerekyere səe yi?” **16** Yesu buaa wən se, “Nea merekyerə no mfi m’ankasa, na mmom efi Onyankopən a osomaa me no. **17** Se obi pə se əye Onyankopən apəde a obehu se me nkyerəkyerə no fi Onyankopən nkyen anaa efi m’ankasa. **18** Obiara a əde n’adwene kasa no pə anuonyam ma ne ho, na obiara a əpəc anuonyam ma nea əsoma no no ye ənokwafo a nnaadaa biara nni ne mu. **19** Mose amma mo mmara no ana? Nanso mo mu biara nni saa mmara no so! Aden nti na mope se mukum me?” **20** Nnipa no ka kyerə se, “Gyama honhommone bi hye wo so? Hena na ərehwehwe wo akum wo?” **21** Yesu buaa wən se, “Anwonwade baako pə a mayə nti na mo ho adwirw mo səe yi. **22** Mose maa mo twetiatwa (mpo ənye se Mose na əhye ho mmara na εye mo nenanom) nanso, mutwa twetia homeda. **23** Se mutwa twetia homeda na moanto Mose mmara a, aden nti na se mesa obi yare homeda a, mo bo fuw me? **24** Mummmu aten kwa. Monhwə biribiara a muhu no yiye ansa na moabu ho aten.” **25** Nnipa a na wəwə Yerusalem no mu bi bisae se, “Enye saa onipa yi ne nea wəpə se wokum no no ana? **26** Əno na ərekasa wə bagua mu a obiara nka hwee nkyerə no yi! Gyama afei de mpanyimfo no agye no ato mu se əne Agyenkwə no? **27** Yenim se Agyenkwə no nya ba a, obiara rentumi nkyerə faako a ofi bae nanso saa onipa yi de, yenim faako a ofi.” **28** Yesu gu so rekyerəkyerə wə asəredan mu no, əkaa no dennen se, “Ewə mu se munim me na munim faako nso a mifi bae, nanso ənye me ara me pə na mede bae, na nea əsoma me no ye ənokwafo, nanso munnim no; **29** na me de, minim no, efise mifi ne nkyen na mebae na əno na əsoma me.” **30** N’ano sii no, wəpə se anka wəkyere no nanso obiara antumi amfa ne nsa anka no, efise na ne bere a εse se wəkyere no no nnui ε. **31** Nnipa no mu fa kese no ara gyee no dii na wobisae se, “Se Agyenkwə no ba a obetumi aye anwonwade bebree sen nea əbarima yi aye no ana?” **32** Farisifo no tee huhuhuhu no a nnipa no ye faa Yesu ho no, wəne asəfo mpanyin no somaa hyiadan awəmfo bi se wənkəkyerə Yesu mmra. **33** Yesu ka kyerə nnipakuw no se, “Nna kakraa bi na aka me a me ne mo betena na masan aks nea əsoma me no nkyen. **34** Mobe hwehwe me nanso morenhus me, efise faako a merekə no morentumi nkə ho.” **35** Bere a Yudafo mpanyin no tee asem a Yesu kae no,

wobisabisa wən ho wən ho se, “Ehefa na ose ərebəko a enti yerenhu no yi? Anaase ɔpə se əkə Helafo nkurow a Yudafo tete mu no mu akɔkyerəkyere wən? **36** Se əka se, ‘Mobəhwehwə me, nanso morenku me, efise faako a mereko no morentumi nko hə a, na əkyerə den?’ **37** Afahyε no da a edi akyi a εyε da titiriw no, Yesu səre gyinna hə kasaa dennen se, ‘Obiara a osukəm de no no mmra me nkyen mmenom nsu. **38** Na Kyerewsem no ka se, ‘Obiara a ogye me di no, nsu a εma nkwa besen afi ne mu.’’ **39** Yesu kaa saa asem yi faa Honhom Kronkron a wən a wogye no dii no nsa beka no ho. Saa bere no na onya mfaa Honhom Kronkron no mmaa wən ε, efise na wonnya mmaa no so nkəo əsoro nhyeε no anuonyam ε. **40** Nnipa no tee asem a Yesu kae no, ebinom kae se, ‘Ampa ara onipa yi ne odiyifo no!’ **41** Afoforo nso kae se, ‘Ono ne Kristo no!’ Ebinom nso bisae se, ‘Εbεyε dən na Kristo no befi Galilea? **42** Kyerewsem no anka se saa Kristo no befi Dawid abusua mu na wəbəwo no wa Betlehem kurow a Dawid tenaa mu no mu ana?’ **43** Yesu nti nnipa no mu kyekyee. **44** Ebinom pεε se wəkyere no nanso obiara amfa ne nsa anka no. **45** Asomfo no san kəe no, asofo mpanyin ne Farisifo no bisaa wən se, ‘Aden nti na moamfa no amma?’ **46** Asomfo no buae se, ‘Nsəm a onipa no ka no, εyε nwonwa na yəntee bi da.’ **47** Farisifo no san bisaa asomfo no se, ‘Mo nso wadaadaa mo ana? **48** Moahu se mpanyimfo anaa Farisifo no bi agye no adi ana? **49** Dabi, εremma sa, na mmom εyε wən a wonnim mmara no na wəadome wən no na wobegye no adi.’ **50** Saa bere no na Nikodemo a ɔyε Farisini a da bi owiaa ne ho kəo Yesu nkyen anadwo no nso wə ho bi. **51** Ono na obisae se, ‘Enti yen mmara ma ho kwan ma yebu obi fə wə bere a yəntee n'anom asem, nhuu nea wayε ana?’ **52** Wobuaa no se, ‘Wo nso wufi Galilea ana? Hwehw Kyerewsem no mu yiye na wubehu se odiyifo biara rentumi mfi Galilea da.’ **53** Afei obiara fii hə kəe a wəantumi ansi gyinnae biara.

8 Yesu san kəo Ngo Bepəw no so. **2** Ade kyee anəpə no əsan baa hyiadan no mu. Nnipa bəbree baa ne nkyen ma ofii ase kyerəkyere wən. **3** Ogu so rekasa no, Yudafo mpanyin ne Farisifo de əbea bi a wəkyere no se ərebə aguaman baa n'anim. **4** Wəka kyere Yesu se, ‘Kyerəkyerefo, yəkyere əbea yi se ərebə aguaman, **5** nanso Mose mmara hyε yen se, əbea biara a wəbəkyere no wə saa əkwan no so no, εse se wosiw no abo. Dən na wəka wə ho?’ **6** Wobisaa no eyi de sum no afiri sənea εbεyε a wobenya asem bi agyina so

atoto n'ano. Nanso Yesu bəo ne mu ase de ne nsateaa kyerəkyere fam. **7** Wogu so rebisabisa no nsem no, əmaa ne mu so ka kyere wən se, ‘Mo mu biara a ənyε bəne da no nni kan ntow əbo mmə no.’ **8** Əsan bəo ne mu ase kyerəkyere fam. **9** Nnipa no tee asem a Yesu kae no, wofii ase fii hə mmaako mmaako fii mpanyin no so. Əkaa Yesu ne əbea no nko ara. **10** Yesu maa ne mu so no, obisaa əbea no se, ‘Nnipa a wəde wo bae no wo he? Wən mu baako mpo nni ha a əbəka asem bi atia wo?’ **11** Əbea no buaa Yesu se, ‘Dabi, Owura.’ Yesu ka kyere no se, ‘Se saa na eṭe de a, əno de me nso minni asem biara a məka de atia wo. Kə, na nkoye bəne bio.’ **12** Yesu san toaa ne kasa no so ka kyere nnipa no se, ‘Mene wiase hann no. Obiara a odi m'akyi no rennantew sum mu da, na obenya hann a əkyere nnipa kwan ma wəkə nkwa mu.’ **13** Farisifo no tee asem a Yesu kae no, wəka kyere no se, ‘Asem a woreka yi de, yərennye nto mu, efise wo ara na woredi wo ho adanse.’ **14** Yesu nso buaa wən se, ‘Se me ara meredi me ho adanse mpo a, asem a məka no yε nokware, efise mimim faako a mifi bae ne faako a mereko. Na mo de, munnim faako a mifi bae ne faako a mereko nso. **15** Mo ankasa mode mo adwene na ebu aten na me de, mimmu obiara aten. **16** Nanso se əba se εse se mibu aten a m'atemu beyε atentrenee, efise εnyε me nko na mebu aten; Agya a əsoma me no ka me ho. **17** Wəakyere wə mo mmara mu se se nnansefo baanu adanse hyia a, na əkyere se wən adanse no yε nokware. **18** Midi me ho adanse na m'Agya a əsoma me no nso di me ho adanse.’ **19** Nnipa no bisaa no se, ‘Ehe na w'Agya no wə?’ Yesu buaa wən se, ‘Munnim me na munnim m'Agya no nso. Se munim me a, anka mubehu m'Agya no nso.’ **20** Yesu kaa eyinom nyinaa wə bere a na ərekyerəkyere wə asoredan no mu sikakorabea hə no. Obiara antumi amfa ne nsa anka no, efise na ne bere a εse se wəkyere no no nnu ε. **21** Yesu san ka kyere wən se, ‘Mefi mo nkyen ako; mobəhwehwə me na morenku me. Na mo de, mubewu wə mo bəne mu. Faako a mereko no morentumi mma hə bi.’ **22** Yudafo no bisabisa wən ho wən ho se, ‘Ehe na ərekə a ose ‘obi rentumi nko hə bi no?’ Gyama ərekokum ne ho?’ **23** Yesu buaa wən se, ‘Mo de, mufi asase so ha nanso me de, mifi əsoro na mebae. Mo de, mufi wiase nanso me de, mimfi wiase, **24** Əno nti na məka kyere mo se mubewu wə mo bəne mu no. Na se moannye anni se, mene nea mene a, mubewu wə mo bəne mu.’ **25** Wobisaa no se,

“Wo koraa wone hena?” Yesu buaa wən se, “Mene nea daa meka kyerε mo se meye. **26** Mewə mo ho nsem pii a anka meka atia mo. Nanso nea əsoma me no yε ənokwafo na asem a meka no yε nea mate afi ne nkyen.” **27** Nnipe no ante no ase se n’agya ho asem na əreka akyerε wən no. **28** Yesu ka kyerε wən se, “Se munya ma Onipa Ba no so wə asennua no so a na mubehu se mene nea mene no, na afei mubehu bio se mimfi me ara me pε mu nyε biribira, na mmom nea Agya no somaa me se menka no nko ara na meka. **29** Nea əsoma me no ka me ho daa. Onnyaw me da efise meye nea əsə n’ani.” **30** Nnipe a wətee nea Yesu kaa no mu dodow no ara gyee no dii. **31** Yesu ka kyerε Yudafo a wogye no dii no se, “Se mudi me nsem so a, moyε m’asuafo. **32** Əno ansa na mubehu nokware no na nokware no bema moade mo ho.” **33** Nnipe no buaa no se, “Yεn de, yεyε Abraham asefo. Ənkən nkoasom mu da, na aden nti na woka se wobεma yεade yεn ho?” **34** Yesu buaa wən se, “Mereka nokware akyerε mo se obiara a əyε bəne no yε bəne ako. **35** Akoabiara nni kyεfa wə abusua mu nanso əba de, daa əwə kyεfa wə abusua mu. (aiōn g165) **36** Əno nti se əba no ma mode mo ho a mobεde mo ho ampa. **37** Migye to mu se moyε Abraham asefo, nanso morehwehwe me akum me, efise munni ne nkyerεkyere so. **38** Nea m’Agya ayi akyerε me no na meka ho asem, na mo de, nea mo agya aka akyerε mo no na mudi so.” **39** Nnipe no kae se, “Yεn agya ne Abraham.” Yesu nso ka kyerε wən se, “Moyε Abraham asefo ampa a anka ne nnwuma a əyε no bi pεrεpεrε na mobεyε. **40** Nea mayε ne se maka nokware a mote fii Agya no nkyen akyerε mo, nanso mohwehwe me akum me. Abraham anyε biribi a ete se eyi. **41** Moreyε nea mo agya yεe.” Nnipe no san kae se, “Onyankopon nko ara ne Agya a yεwə na yεyε ne mama ankasa.” **42** Yesu ka kyerε wən se, “Se Onyankopon yε mo Agya ampa ara a anka mobεde me, efise ne nkyen na mifi bae na mewha. Mamfi me pε mu na mebae; əno na əsoma me. **43** Aden nti na monte nsem a mereka yi ase? Efise mompe se mote ase. **44** Mo de, əbonsam ne mo agya na mope se moyε nneεma a əyε no nso bi. Əyε owudifo fi mfiase. Onni nokware da efise ənyε ənokwafo. Se odi atoro a, ənyε nwonwa efise əyε ətorofo ne atoro agya. **45** Nanso me de, esiane se meka nokware nti na munnye me nni no. **46** Mo mu hena na obetumi aka se midi bəne bi ho fə? Se meka nokware a aden nti na munnye me nni? **47** Obiara a ofi Onyankopon mu

no tie Onyankopon asem. Na mo de, esiane se mumfi Onyankopon mu no nti na muntie n’asem no.” **48** Yudafo no bisaa Yesu se, “Se yεka se woyε Samariani a honhomməne ahyε wo ma a na yeboa ana?” **49** Yesu buae se, “Minni honhomməne. Midi m’Agya ni na mo de, munni no ni. **50** Memmpere nhwehwe anuonyam mma m’ankasa me ho. Obi wə hə a əhwehwe ma me na əno nso na odi ma me. **51** Meka nokware pefee kyerε mo se, obiara a odi m’asem so no renwu da.” (aiōn g165) **52** Yudafo no nso ka kyerε no se, “Afei na yεahu ampa se wəwə honhomməne! Abraham wui. Adiyifo no nso wuwui. Nanso wo de, woka se, ‘Obiara a odi m’asem so no renwu da.’ (aiōn g165) **53** Woyε əkεse sen yεn agya Abraham ana? Owui; saa ara nso na adiyifo no wuwui. Wususuw se woyε hena?” **54** Yesu buaa wən se, “Se m’ankasa mehyε me ho anuonyam a, m’anuonyam no nka hwee. M’Agya a mo nso moka se əyε mo Nyankopon no, ono na əhyε me anuonyam. **55** Mo de, munnim no, nanso me de, minim no. Se meka se minnim no a na meye ətorofo se mo ara. Minim no na madi n’asem nso so. **56** Mo agya Abraham ani gyee se obehu me ba a meba no. Ohui na n’ani gyei.” **57** Yudafo no nso bisaa no se, “Wunni mfe aduonum koraa na woyε den na wuhuu Abraham?” **58** Yesu buae se, “Mereka nokware pefee akyerε mo se, ansa na wərebewo Abraham no, na mete ase.” **59** Yudafo no tasee abo se anka wəde rebesiw no, nanso Yesu hintawee. Eyi akyi no, ofii asoredan no mu ho kəe.

9 Yesu nam no, ohuu aberante bi a wəwoo no onifuraefo, **2** N’asuafo no bisaa no se, “Kyerεkyerefo, hena na əyεs bəne, saa onifuraefo yi awofo anaa əno ankasa, nti na ema wəwoo no onifuraefo yi?” **3** Yesu buae se, “Ənyε n’awofo anaa n’ankasa bəne nti na n’ani afura. Na mmom n’ani afura senea əbεyε a Onyankopon tumi bεyε ne ho adwuma. **4** Esiane se adesae nkyε ba no nti əsε se yεyε nea əsoma me no adwuma a əde ahyε yεn nsa no. Se ade sa a obiara ntumi nyε adwuma. **5** Bere a mewə wiase yi de, mene wiase hann no.” **6** Əkaa saa no ətēe ntasu guu fam de fətəw dəte na əde dəte no sraa onifuraefo no ani so. **7** Na əka kyerε no se, “Kə ətare Siloa no mu, na kəhohoro w’anim.” Onifuraefo yi kə kəhohoroo n’anim san bae a, afei de ohu ade. **8** Onifuraefo no afipamfo a wohuu no se ətēe kwan ho sresre ade no huu no no, wobisabisa wən ho wən ho se, “Ənyε aberante a na əsresre ade no ni?” **9** Ebinom kae se, “Eyε əno,” na afoforo nso kae se, “Dabi, ənyε əno na mmom se na əsε

no.” Aberante yi kae se, “Eyε me.” 10 Nnipa no bisaa no se, “Eyε den na afei wuhu ade yi?” 11 Obuaa wɔn se, “Obarima bi a wofre no Yesu no fotow dote na ode sraa m’ani so na oka kyereε me se, ‘Kɔ otare Siloa mu na kohohoro w’anim’. Mekɔ kohohoro m’anim wiee ara pe na mihuu ade.” 12 Wɔsan bisaa no bio se, “Saa Yesu no wɔ he?” Obuaa wɔn se, “Minnim.” 13 Wɔde aberante a na n’ani afura no bres Farisifo no. 14 Da a Yesu saa onifuraefo no yare no ye homeda. 15 Farisifo no nso bisaa aberante no senea eyε a afei de ohuu ade. Aberante no kaa senea Yesu de dote a wafotow sraa n’ani so na okohohoro ma ohuu ade no kyereε wɔn. 16 Farisifo no mu bi kae se, “Onipa a oyε saa ade yi mfi Onyankopɔn hɔ, efise onni homeda mmara no so.” Afoforo nso kae se, “Ebεye den na ɔdebɔneyen i a ote seε yi betumi aye saa anwonwadwuma yi?” Saa akyinnye yi maa mpaapaemu baa wɔn mu. 17 Afei Farisifo yi san bisaa aberante no se, “Wo na wuse ɔma wuhuu ade, den asem na woka fa ne ho?” Aberante yi buae se, “Migye di se oyε odiyifo a ofi Onyankopɔn nkyen.” 18 Yudafo no annye anni ara da se, na saa aberante no ye onifuraefo a afei de ohu ade, kosi se wɔsoma ma wɔkofree n’awofo bae, 19 ma wobisaa wɔn se, “Mo ba ni ana? Mokyere se mowoo no no, na oyε onifuraefo ana? Eyε den na afei de ohu ade yi?” 20 N’awofo no buae se, “Yegye to mu se oyε yen ba, na yewoo no no nso, na oyε onifuraefo. 21 Nanso yennim nea enti a afei de ohu ade yi. Saa ara nso na yennim onipa ko a ɔma ohuu ade no. ɔno ara ni, n’ani nso afi a obetumi akasa ama ne ho nti mummisa no.” 22 Nea emaa n’awofo no kaa saa ne se, na wosuro Yudafo mpanyimfo no a wɔaka se, obiara a ɔbeɛka se Yesu ne Agyenkwa no no, wɔbɛpam no afei asoredan no mu hɔ no. 23 Eyi nti na n’awofo no kae se, “N’ani afi a obetumi akasa ama ne ho enti mummisa no” no. 24 Wɔsan free aberante a na oyε onifuraefo no ka kyereε no se, “Hye bɔ wɔ Onyankopɔn din mu se, asem a yerebɛbisa wo yi wubedi nokware. Yenim se saa ɔbarima yi ye ɔdebɔneyen.” 25 Aberante no buaa wɔn se, “Me de, se oyε ɔdebɔneyen i, se nso oyε onipa pa o, eno de, minnim. Nea minim ara ne se kan no na meye onifuraefo na afei de mihu ade.” 26 Wobisaa no bio se, “Den na oyε wo ma wuhuu ade?” 27 Aberante no de abufuw buaa wɔn se, “Maka nokware no akyere mo, nanso moantie. Den bio na mope se meka kyere mo? Anaase mo nso mope se mobεye n’asuafo?” 28 Mpanyimfo no yeyaw no san kae se, “Wo mmom

na woyε saa akoa no suani; na yen de, yeεye Mose asuafo. 29 Yenim pefee se Onyankopɔn kasa kyereε Mose nanso saa Yesu yi de, yennim faako a ofi mpo!” 30 Aberante yi ka kyereε mpanyimfo no se, “Eyε me nwonwa yiye se obi a otumi ma onifuraefo hu ade no mutumi ka se munnim faako a ofi. 31 Yenim se Onyankopɔn ntie nnebɔneyefo asem; na mmom otie nnipa a wodi no ni na woyε n’apede no. 32 Efi adebo mfiase, yntee da se obi ama onifuraefo ahu ade; (aiɔn g165) 33 se ɔbarima yi mfi Onyankopɔn ho a anka ɔrentumi nyε anwonwade a ete seε.” 34 Mpanyimfo no nso de abufuw buaa no se, “Odebɔneyen i te se wo na wopε se wokyerεkyere yen?” Wosunsum no fii asoredan no mu hɔ. 35 Yesu tee se waasunsum aberante no afei asoredan no mu hɔ no, ɔhwehwε no bisaa no se, “Wugye Onipa Ba no di ana?” 36 Aberante no buaa no se, “Me wura, kyere me saa Onipa Ba no senea ebεye a megye no adi!” 37 Yesu ka kyereε no se, “Woahu no dedaw; ɔno na ɔne wo rekasa yi.” 38 Aberante no de anigye kae se, “Awurade, migye di.” Afei ɔkotow Yesu. 39 Yesu kae se, “Mebaa wiase ha se merebebu aten, na mama wɔn a woyε anifuraefo no ahu ade, na makyere wɔn a wogye di se wohu ade no se, woyε anifuraefo.” 40 Farisifo a na wogyingayina ho no bisaa no se, “Wopε se wokyerε se yeεye anifuraefo ana?” 41 Yesu buaa wɔn se. “Se mugye to mu se moyε anifuraefo a, eno de anka munnni nea maka no ho fo. Esiane se mugye to mu se muhu ade nti motena afɔbu mu.”

10 “Mereka nokware akyere mo Farisifo no se, onipa biara a ɔmfa nguankuw kwan ano na ofa ɔkwan foforo so foro kɔ mu no ye owifo. 2 Onipa a ofa ɔkwan ano kɔ mu no ne oguanhwefo no. 3 ɔpon no anohwefo no bue ɔpon no ma no, na se ɔfre nguan no nso a wɔte ne nne ma ɔde wɔn fi adi. 4 Se ɔde wɔn fi adi a, odi nguan no anim na nguan no nso di n’akyi, efise wɔte ne nne. 5 Wɔrenni onipa foforo biara akyi. Na se ofre wɔn a wɔremma, efise wɔnte ne nne.” 6 Yesu buu wɔn saa be yi nanso nnipa no ante no ase. 7 Yesu ka kyereε wɔn bio se, “Mereka nokware akyere mo se mene nguannan no ano pon no. 8 Wɔn a wodii m’anim kan no ye awifo ne adwotwifo; eno nti nguan no ante wɔn nne anni wɔn akyi. 9 Mene ɔpon no. Obiara a ɔnam me so bewura mu no benya nkwa; wobewura mu asan afei adi na wobenya adidibe. 10 Owifo ba a, obewia anaase obedi awu anaase ɔbesee ade. Me de, maba se ebεye a mubenya nkwa a edi mu. 11 “Mene

oguanhwefo pa no. Oguanhwefo pa no ne obi a otumi de ne nkwa to hɔ ma ne nguan. 12 Obi a wɔabɔ no paa se ɔnhwε nguan so no nyε nguan no wura; eno nti, se ohu se pataku reba a oguan gyaw nguan no hɔ, na pataku no tow hye nguan no so ma wɔbɔ ahwete. 13 ɔpaani no guan, efisε wɔabɔ no paa na nguan no yi yedi mfa ne ho. 14 “Mene oguanhwefo pa no. Minim me nguan na me nguan nso nim me, 15 senea Agya no nim me na me nso minim Agya no. Masisie me ho nso se mewu ama nguan no. 16 Nguan afoforo bi wɔ hɔ a wɔye me de nanso wonnya mmeekaa saa nguankuw yi ho ε. 16sε se mede wɔn nso beka saa nguankuw yi ho. Wobetie me nne na wɔbeyε nguankuw baako a oguanhwefo baako pe na ɔhwε wɔn so. 17 Agya no dɔ me efisε masiesie me ho se mede me nkwa beto hɔ senea εbeyε a daakye me nsa beka bio. 18 Obiara rentumi nnye me nkwa mfi me nsam. Me ara me pe mu na mede bεma. Mewɔ tumi se mede ma na mewɔ tumi nso se mesan gye bio. Eyi ne nea m'Agya ahye me se menyε no.” 19 Asem a Yesu kae no nti, εmaa mpaapaemu baa Yudafo no mu. 20 Wɔn mu pii kae se, “ɔwɔ honhommɔne! N'adwene mu ka no! Aden nti na mutie no?” 21 Afoforo nso kae se, “Onipa a ɔwɔ honhommɔne rentumi nkasa sεε! εbeyε den na obi a ɔwɔ honhommɔne betumi ama onifuraefo ahu ade?” 22 Awɔw bere bi mu a Asoredandwira duu wo Yerusalem no, 23 Yesu kɔpasee wɔ asoredan no mu baabi a wɔfrε hɔ se Salomo Abrannaa so. 24 Yudafo no betwaa ne ho hyia kae se, “Wobεma yεatwεn akosi da bεn? Se wone Kristo no a, pae mu ka kyere yen.” 25 Yesu ka kyere wɔn se, “Maka akyere mo dedaw nanso munnnye me nni. Me nnwuma a menam m'Agya tumi so yε no di me ho adanse, 26 nanso munnnye nni, efisε monyε me nguan. 27 Me nguan te me nne, me nso minim wɔn na wodi m'akyi. 28 Mema wɔn nkwa a enni awiei a wɔrenwu da, na obi rentumi nhuam wɔn mfi me nsam. (aiōn g165, aiōnios g166) 29 M'Agya a ɔde wɔn maa me no wɔ tumi sen obiara, na obiara rentumi nhuam wɔn mfi me nsam. 30 Me ne Agya no yε baako.” 31 Yudafo no san tasee abo se anka wɔde rebesiw no. 32 Yesu ka kyere wɔn se, “Mayε nnwuma pa pii a Agya no de hyεε me nsa se menyε no ama moahu, na emu nea εwɔ he ho nti na mope se musiw me abo yi?” 33 Yudafo no buaa no se, “Enyε wo nnwuma pa bi a woayε no nti na yεpε se yesiw wo abo, na mmom w'abususem a wokae no nti. Woyε onipa desani nso woyε wo ho se Onyankopɔn!” 34 Yesu buaa

wɔn se, “Wɔakyerew wɔ mo ara ankasa mo mmara mu se, Onyankopɔn kae se, ‘Moyε anyame.’ 35 Eno nti se Onyankopɔn nam anyamesem a εyε nokware so fre wɔn a Onyankopɔn asem baa wɔn nkyεn no se ‘anyame’ a, 36 aden na se nea Agya no somaa no baa wiase no ka se, ‘mene Onyankopɔn Ba no’ a muse waka abususem? 37 Se menyε nnwuma a m'Agya pe se menyε no de a eno de, munnnye me nni. 38 Nanso se menyε m'Agya no nnwuma na se munnnye me nni mpo a munnye nnwuma no nni senea εbeyε a mubegye adi se Agya no wɔ me mu na me nso mewɔ ne mu.” 39 Nkurufo no pεε se wɔkyere no bio, nanso wɔantumi. 40 Yesu san twa kɔɔ Yordan agya wɔ faako a Yohane bo asu no kɔtenaa hɔ. 41 Nnipa bebree kɔɔ ne nkyεn. Wɔn mu dodow no ara kae se, “Yohane anyε anwonwade, nanso biribiara a ɔka faa saaobarima yi ho no yε nokware.” 42 Nnipa a wɔwɔ hɔ no mu bebree gyee no dii.

11 ɔbarima bi tenaa ase wɔ Betania a na wɔfrε no Lasaro. Betania yi yε kurow a na Maria ne ne nua Marta fi mu. Da bi, saa ɔbarima yi yaree. 2 Saa Maria yi a ne nuabarima ne Lasaro a na oyare no na ohwiee ngo guu Awurade nan ase de ne tinwi pepae no. 3 Anuanom yi soma kɔɔ Yesu nkyεn kɔka kyereε no se, “Awurade, wo dɔfɔ no yare.” 4 Yesu tee nkra no ɔkae se, “Enyε saa oyare yi na ebekum Lasaro. Mmom Onyankopɔn pe se ɔfa saa oyare yi so hyε ne ho anuonyam, na saa anuonyam yi bi nso ka Onipa Ba no.” 5 Na Yesu pe Maria ne ne nuabea Marta ne Lasaro asem yiye. 6 Bere a Yesu tee nkra se Lasaro yare denneennen no wankɔ saa bere no ara mu; ɔtenaa hɔ mnaanu. 7 Afei ɔka kyereε n'asuafø no se, “Momma yensan nkɔ Yudea.” 8 Nanso asuafø no ka kyereε no se, “Kyerεkyerefo, εnkyεε biara na Yudafo no pεε se wosiw wo abo na afei wuse yensan nkɔ ho bio yi?” 9 Yesu kae se, “Nnɔnhwerew dumien na εwɔ da koro mu, meboa ana? Eno nti se obi nam hann mu a ɔrenhintiwi, efisε ɔnam wiase hann mu. 10 Nanso se ɔnam anadwo sum mu a obehintiwi, efisε ɔnam sum mu.” 11 Yesu san kae se, “Yεn adamfo Lasaro ada na merekɔ akonyan no.” 12 Asuafø no ka kyereε Yesu se, “Awurade, se wada de a εno de, na ne ho betɔ no.” 13 Na Yesu kyereε se Lasaro awu nanso asuafø no de, na wosusuw se nna ara na wada. 14 Eno nti Yesu ka kyereε wɔn pefee se, “Lasaro awu; 15 nanso mo nti εyε me anigye se na minni hɔ senea εbeyε a mubegye adi. Momma yεnko ne nkyεn.” 16

Toma a wōfre no Ata no ka kyerεε ne mfεfo asuafo no se, "Momma yene Kyerεkyerεfo no nyinaa nkɔ na yene no nkowu." 17 Yesu duu Betania no na Lasaro awu ama wōasie no ma adi mnaanan. 18 Efi Betania reko Yerusalem no nnu akwansin abien, 19 na saa bere no na Yudafo bebree aba Marta ne Maria nkyen se wōrebegyam wōn wō nua no wu no ho. 20 Marta tee se Yesu reba no, ofii adi kohyiaa no, na Maria de, otenaa fie. 21 Marta ka kyerεε Yesu se, "Ao, Awurade, se wōwō ha a anka me nua no anwu! 22 Minim mpo se saa bere yi mu biribiara a wubebisa Onyankopon se ɔnyε mma wo no ɔbεye." 23 Yesu ka kyerεε no se, "Wo nua no besananya nkwa bio." 24 Marta buaa no se, "Awurade, minim se owusore da no ɔno nso besore." 25 Yesu ka kyerεε no se, "Me na minyan awufo ma wōn nkwa. Obiara a ogye me di no se wawu mpo a ɔbesananya nkwa. 26 Na obiara a ote ase na ogye me di no renwu da. Wugye eyi di ana?" (aiōn g165) 27 Marta buaa se, "Awurade, migye midi. Migye di se wone Kristo Agyenkwa a one Onyankopon Ba a ɔreba wiase no." 28 Marta kaa saa asem yi wiee no, ɔkɔfrees ne nua Maria de no kɔo kokoa mu ka kyerεε no se, "Kyerεkyerεfo no aba na wabisa wo ase." 29 Maria tee saa asem yi no ɔyεε ntem kohyiaa Yesu. 30 Saa bere no na Yesu mimeduu akuraa no ase hō ε. Na ɔda so wō faako a Marta hyiaa no ho no. 31 Bere a Yudafo a wōne Maria wō fie hō regyam no no huu se wasore mpofirim refi adi no wodii n'akyi, efise na wosusuw se ɔrekɔ da no so akosu. 32 Maria duu faako a Yesu wō no, ɔkotow ne nan ase kae se, "Ao Awurade, se wōwō ha a anka me nua no anwu." 33 Yesu huu se Maria ne Yudafo a wōka ne ho no resu no, εhaw no yiye na ne were howee. 34 Obisaa wōn se, "Ehe na musiee no?" Wobuaa no se, "Awurade, bra na yēnkōkyerε wo." 35 Yesu sui. 36 Yudafo no huu se ɔresu no wōkae se, "Eyi kyerε ɔda a ɔde dō no." 37 Wōn mu bi kae se, "Onipa a ɔmaa onifuraefo huu ade no munnnye nni se anka obetumi agye Lasaro nkwa ana?" 38 Asem a nkurofo no kaa no maa Yesu were howee. Afei ɔkɔɔ ɔda a wōde ɔbo ahini ano no so. 39 Yesu hyεε wōn se, "Munyi ɔbo a ehini ɔda no ano no." Marta a ɔyε owufo no nuabea no kae se, "Awurade, ɔbεye mnaanan ni a wosiee no nti saa bere yi de, ɔbən." 40 Yesu ka kyerεε Marta se, "Manka ankyere wo se se wugye di a wubehu Onyankopon anuonyam?" 41 Woyii ɔbo no fii ɔda no ano. Afei Yesu hwεε ɔsoro, bɔɔ mpae se, "Agya, meda wo ase se wutie me. 42 Minim se wutie me daa

nyinaa nanso esiane nnipa a wōwō ha nti na mereka eyi senea ɔbεye a wobegye adi se wo na wosomaa me." 43 ɔkaa eyi wiee no, ɔteεε mu dennen se, "Lasaro, sore bra!" 44 Lasaro sore bae a ntama a wōde kyekyere ne nsa ne ne nan ne n'anim no da so kyekyere no. Yesu ka kyerεε wōn se, "Monsan ne ho ntama no na ɔnko." 45 Yudafo a wōbesraa Maria na wohuu nea Yesu yee no mu bebree gyee no dii. 46 Na wōn mu bi nso kɔo Farisifo no ha kɔkaa nea esii no nyinaa kyerεε wōn. 47 Enti Farisifo no ne asofo mpanyin no hyiaa baguafo no kae se, "Dεn na ɔyεye? Monhwε anwonwade a saa onipa yi reye! 48 Se yema ɔkɔ so yε nea ɔyεye yi a, nnipa nyinaa begye no adi na wōadi n'akyi. Se ɛba saa a Roma aban bebisaa yεn asem na wasεe yεn asoredan ne ɔman mu yi nyinaa." 49 Kaifa a saa bere no na ɔyε ɔsəfopanyin no kae se, "Mo de munnim hwee! 50 Munnim se eye ma mo se onipa baako bewu ama nnipa no nyinaa sen se wōbesee ɔman mu no nyinaa?" 51 Emfi ɔno ankasa ne tumi mu na ɔkaa saa asem yi, efise esiane se na ɔyε ɔsəfopanyin saa bere no nti na ɔhyεε nkɔm se, "Yesu bewu de agye mo nkwa," 52 na ɛnyε wōn nko, na mmom ɛnam eyi so bema Onyankopon mma a wōabo ahwete no nyinaa ano aboa na wōayε ɔman baako. 53 Efi saa bere no, Yudafo mpanyin no faa adwene se wobekum Yesu. 54 Eyi nti Yesu anyi ne ho adi wō Yudea, na ofii hō kɔo sare so kurow bi a wōfre no Efraim ne n'asuaflo no kɔtenaa hō. 55 Na Yudafo Twam Afahye no rebε nti nnipa pii fii wōn nkuraa kɔo Yerusalem se wōrekodwira wōn ho de atwεn afahye no. 56 Na wōrehwehwe Yesu ahu no. Eno nti woduu asoredan mu hō no, wobisabisa wōn ho wōn ho se, "Mugye di se Yesu bεba afahye yi bi ana?" Ebinom kae se, "Yennye nni." 57 Saa bere yi na asofo mpanyin ne Farisifo no ahyε se, se obi nim faako a Yesu wō a, ɔnkyere na wōnkōkyere no.

12 Aka nnansia na Twam Afahye no adu no, Yesu kɔo Betania, kurow a na Lasaro a Yesu nyan no fii awufo mu no te mu no mu. 2 Wōtoo Yesu pon. Marta na ɔsonee wō saa aponto yi ase. Lasaro tenaa Yesu nkyen pεε wō ɔpon no ho. 3 Wōredidi no, Maria faa ngohuam bi a ne bo yε den behwie guu Yesu nan ase de ne tinwi pepae. Ngo no hua gyee fie hō nyinaa. 4 Yuda Iskariot a ɔyε asuaflo no mu baako a akyiri no obeyi Yesu ama no ani annye nea ɔbea yi yee no ho, 5 enti ɔkae se, "Adεn nti na woanton saa ngohuam yi na yēamfa sika no amma ahiāfō?" 6 ɛnyε se na odwen ahiāfō ho nti na ɔkaa saa asem yi, na mmom, na ɔyε

əkorəmfo, na esiane sə na əhwə asuafu no sika so nti, na əwiawia bi. 7 Yesu kae se, “Munnyaa əbea yi haw! Nea əbea yi aye yi, əde asiesie me ama me wu. 8 Mo ne ahiafo na əwə hə bere biara, na me de, me ne mo rentena hə daa.” 9 Bere a Yudafo no tee sə Yesu wo Betania no, wən mu pii kəo hə. Ənye Yesu nko nti na wəkəo hə, na mmom, wəkəo hə se wərekəhwə Lasaro a Yesu nyan no fii awufo mu no nso. 10 Afei, asəfo mpanyin no bəo pəw se wobekum Lasaro nso, 11 efiss esiane Lasaro wusore no nti, na nnipa bebree retwe wən ho afi Yudafo mpanyin no ho abedi Yesu akyi. 12 Ade kyee no, nnipadəm a wəaba Twam Afahye no tee sə Yesu reba Yerusalem no, 13 wobubuu berew de kohyia no kwan de ahurusi teetee sə mu se, “Hosiana!” “Nhyira nka nea əreba wə Awurade din mu no!” “Nhyira nka Israelhene!” 14 Yesu rekə no, na əte afurum ba bi so sənea Kyerewsem hye sə ho nkəm se, 15 “Nsuro, Əbabea Sion! Hwə se wo hene te afurum ba so reba wo nkyen.” 16 Mfiaso no, asuafu no ante eyinom nyinaa ase kosii sə wəhye Yesu anuonyam no ansa na wərekae se, Kyerewsem no aka saa asem yi nyinaa afa ne ho dedaw, na əno ara ne nea wəayə no. 17 Nnipa a na wəwə hə a wohuu se Yesu nyan Lasaro fii awufo mu no kaa asem a esii no kyere afoforo. 18 Eyi nti na nnipa bebree kəo se wərekohyia Yesu kwan no, efiss na wəate sə waye anwonwade. 19 Farisifo no huu nea ərekə so no, wəkae se, “Anye yiye! Monhwe se nnipa no nyinaa atu adi n'akyi!” 20 Afahyəbere no mu no, Helafo bi nso kəo Yerusalem se wərekəsəm. 21 Wəkəo Filipo a ofi Betsaida no nkyen kəka kyere se, “Owura, yəpə se yehu Yesu.” 22 Filipo kəbəo Andrea amannee ma wən baanu kəka kyere Yesu. 23 Yesu ka kyere wən se, “Bere no aso se wəbehye Onipa Ba no anuonyam. 24 Mereka nokware akyere mo se, se wəamfa burofua anhye fam amma amporow na amfifa, eda so ye burofua no ara, nanso se əporow na efifa, əsow aba pii. 25 Obiara a ədə ne kra no əbehwəre ne nkwa, na nea ənno ne kra no benya nkwa a enni awiei. (aiōnios g166) 26 Obiara a əpə se əsom me no, əse se odi m'akyi, na baabiara a mewə no, əse se m'asomfo nso wo hə bi.” 27 Yesu kae se, “Afei de, me kra ho yeraw no na asem bən na menka? Menka se, ‘Agya, gye me fi saa amanehunu yi mu ana?’ Nanso, eyi nti na wosomaa me baa wiase se mimmehu amane. 28 Agya, hye wo din anuonyam!” Əkasa wiee no, nne bi fi əsoro kae se, “Mahye no anuonyam dedaw na mesan mahye no bio.” 29 Nnipakuw a na wəwə hə no tee nne

no, wəkae se aprannaa na ərebəbə mu. Ebinom nso kae se, əsoro əbəfə na əkasa kyere se. 30 Nanso Yesu ka kyere wən se, “Mo nti na saa nne yi kasae na ənye me nti. 31 Afei, bere adu se wobu wiase aten na wotu əbonsam a odi wiase so no gu. 32 Se wonya ma me so fi asase so a, metwe nnipa nyinaa aba me nkyen.” 33 Əkka eyi de kyere se ouwə ko a obewu no. 34 Nnipa no kae se, “Kyerewsem no di adanse sə, Agyenkwə no renwu da. Aden nti na woka kyere yen se, ‘Ese se wəma Onipa Ba no so’. Hena ne saa Onipa Ba no?” (aiōnios g165) 35 Yesu buaa wən se, “Me hann no əbəhyerən ama mo mmere tiaa bi mu. Əno nti, monnantew mu bere a mowo saa hann no mu yi nko baabiara a mope se moko, ansa na sum aduru; anye saa a morenku kwan. 36 Bere a mowo hann mu yi, munnye hann no nni na moaye hann no mma.” Yesu kaa nsem yi wiee no, ofi hə de ne ho kohintawee. 37 Əwə mu se na Yesu aye anwonwade ahorow ama Yudafo no ahu de, nanso na wonnye no nni ara. 38 Eyi ne Odiyifo Yesaia asem a əkae se, “Awurade, hena na wagye yen aseñka adi? Na hena nso na Awurade w'ənwonwadwuma no ada adi akyere no?” 39 Yudafo no annye anni efiss, na Odiyifo Yesaia asan aka se, 40 “Onyankopən afura won ani, na wapirim wən koma, sənea əbəye a wərentumi nnan mma me nkyen na masa wən yare.” 41 Yesaia kaa eyi faa Yesu anuonyam a daakye obenya a Onyankopən yi kyere se no ho. 42 Mpo, na Yudafo mpanyimfo no mu pii gye Yesu di, nanso na wosuro se, se Farisifo no hu wən a, wəremma wəməma asəredan no mu bio. 43 Na wəpə se nnipa bekamfo wən sen se Onyankopən behye won anuonyam. 44 Yesu tees se, “Obiara a ogye me di no, ənye me nko na ogye me di, na ogye nea əsoma me no nso di. 45 Na nea ohu me no hu nea əsoma me no nso. 46 Maba wiase se hann, na obiara a ogye me di no anka so antena sum mu. 47 “Obiara a əte m'asem na onni so no, meremmu no aten. Efiss mamma se merebebu nnipa aten, na mmom, mebae se merebegye wən nkwa. 48 Obiara a əpo me na onnye m'asem nni no, otemufo bi wə hə a obebu no aten. Me nsem a maka akyere mo no na atemmuda no ebebu mo aten. 49 Nsem a maka no nyinaa, ənye m'ankasa m'adwene na mede ka kyere mo, na mmom eyə nea Agya no ka kyere me se menka nkyere mo no. 50 Minim se asem biara a Agya no ahye me se menka no de nnipa kə nkwa a enni awiei mu; enti asem a əbəka akyere me se menka biara no, əno na meka!” (aiōnios g166)

13 Ade rebekye ama Twam Afahye no adu no, Yesu huu se afei bere aso se ofi wiase kɔ n'Agya nkyen. Yesu ye obi a na odo n'akyidifo, na odoa won kosii se owui. **2** Bere a na Yesu ne n'asuafø te adidii no, obonsam kohyeε Yuda Iskariot a øye Simon ba no mu se onyi Yesu mma. **3** Yesu nim se n'Agya de tumi nyinaa ahye ne nsa, na ofi Onyankopøn nkyen na øbae, na oresan akø ne nkyen. **4** Yesu sore fii didipon no ho, yii n'atade nguguso guu ho, de mpepaho twaa n'asen. **5** Ohwiee nsu guu guasen bi mu na ofi ase hohoroo asuafø no anan ase de mpepaho no pepae. **6** Bere a Yesu duu Simon Petro so no, Petro bisaa no se, “Awurade, worebøhohoro me nan ase ana?” **7** Yesu buaa no se, “Nea mereye yi, worente ase mprempren, nanso akyiri no wobøte ase.” **8** Petro ampene asem a økae no so kae se, “Enye wo na ese se wohohoro m'anan ase.” Yesu ka kyereε no se, “Se manhohoro w'anan ase a na wonka me ho.” (aiōn g165) **9** Simon Petro kae se, “Awurade, eno de na enye m'anan ase nko, na mmom me nsa ho ne me tirim nso ka ho.” **10** Yesu ka kyereε no se, “Obiara a wagquare no aguaree ho nhia no bio gye n'anan ase nko na ese se øohorø, ne nipadua no de, efi biara nni ho. Mo nyinaa ho afi, gye mo mu baako pe.” **11** Na Yesu nim onipa ko a ørebeyi no ama no, eno nti na økae se enye won nyinaa na won ho afi no. **12** Yesu hohoroo won anan ase wiei no, øfaa n'atade nguguso no hyee, san køtenaa didipon no ho. Afei obisaa n'asuafø no se, “Mote nea maye yi ase ana? **13** Mofre me ‘Kyerεkyerεfo’ ne ‘Awurade’ a mudi me frø; efise eno ne nea meye. **14** Se me a meye mo Awurade ne Kyerεkyerεfo no mpo ahohoro m'anan ase a eno de, na ese se mo nso mohohoro hohoro mo ho mo ho anan ase. **15** Maye eyi de aye nhweso ama mo senea mo nso mobeyε saa ara. **16** Mereka nokware akyere mo se, akoa nsen ne wura; saa ara na øsomafo nso nsen nea øsoma no no. **17** Afei a moate nea meyεe no ase yi, se moye saa bi a mubanya nhylira. **18** “Enye mo nyinaa na mereka saa asem yi akyere mo, minim won a mayi won. Nanso ese se Kyerewsem a eka se, ‘Onipa a øne me to nsa didi no beyi me ama’ no ba mu. **19** “Mereka eyinom nyinaa akyere mo ansa na aba mu senea øbøye a mubegye adi. **20** Mereka nokware akyere mo se, obiara a obegye nea masoma no no gye me nso, na obiara a ogye me nso no gye nea øsoma me no.” **21** Yesu kaa eyinom nyinaa wiei no, ne ho yeraw no ma øpaae mu kae se, “Mereka nokware akyere mo, mo mu baako beyi

me ama!” **22** Asuafø no de ahodwiriw hwehwee won ho won ho anim peε se wohu nea øde no no. **23** Na asuafø no mu baako a Yesu pe n'asem no te ne nkyen peε. **24** Simon Petro buu n'ani se, “Bisa no na ønkyere wo onipa ko a øreka ne ho asem no.” **25** Eno nti saa osuani no twiw ben Yesu bisaa no se, “Awurade, øye hena?” **26** Yesu buae se, “Nea mede brodo bøbø mu ama no no, øno na obeyi me ama.” Na øde brodo bøbø mu maa Yuda Iskariot a øye Simon ba no. **27** Bere a Yuda gyee brodo no pe, na obonsam behyeε ne mu. Yesu ka kyereε no se, “Nea wope se woye no, ye no ntem!” **28** Won a na wøte adidii no mu biara ante asem a Yesu ka kyereε no no ase. **29** Esiane se Yuda na øhwε asuafø no sika so nti, na wosusuw se Yesu reka akyere no se ønkøtø biribi a øho hia ma afahye no anaase ønkøma ahiøfo biribi. **30** Yuda gyee brodo no pe na ofi adi; saa bere no na øye anadwo. **31** Yuda fii adi koe akyi no, Yesu kae se, “Afei na Onipa Ba no anuonyam ada adi; na Onyankopøn nam Øba no so ada n'auonyam adi. **32** Na se ønam Øba no so na Onyankopøn anuonyam da adi a, Onyankopøn nso nam ne tumi so beda Onipa Ba no anuonyam adi. Øbøye eyi ntem so. **33** “Me mma, ørenkye biara na megyaw mo ho. Senea meka kyereε Yudafo mpanyin no, mobøhwehwe me nanso morentumi mma faako a mereko ho no. **34** “Ahyøde foforo na mede regyaw mo se, ‘Monnodø mo ho mo ho senea medø mo no. **35** Na se mododø mo ho mo ho a obiara behu se moye m'asuafø.’” **36** Simon Petro bisaa Yesu se “Awurade, øhe na woreko?” Yesu buaa no se, “Faako a mereko no de, worentumi nni m'akyi; daakye bi wobøba abøka me ho.” **37** Petro bisaa no se, “Awurade, aden nti na merentumi nni w'akyi saa bere yi? Øye owu mpo a, mewu ama wo.” **38** Yesu bisaa no se, “Woasiesie wo ho ampa ara se wubewu ama me ana? Mereka nokware akyere wo se, ansa na akoko bøbon no, na woapa me mprensa.”

14 Yesu ka kyereε n'asuafø no se, “Mommma mo koma ntu. Munnye Onyankopøn nni na munnye me nso nni. **2** Tenabea bebree wo m'Agøya fi, eno nti mereko akosiesie baabi ama mo. Se asem a mereka yi nyc nokware a anka merenka nkyere mo. **3** Na se meko na mikosiesie baabi ma mo a, mesan aba abøfa mo øko na me ne mo akøtena. **4** Munim faako a mereko no ne økwan ko a mobøfa so aba ho bi.” **5** Toma bisaa no se, “Awurade yennim faako a woreko na yebøye døn ahu økwan aba ho bi?” **6** Yesu buae se, “Mene økwan ne

nokware ne nkwa no; obi ntumi nkɔ Agya no hɔ, gye se ɔfa me so.” 7 Yesu kaa bio se, “Afei a moahu onipa ko a meye yi, saa ara nso na mubehu m’Agya no, na efi saa bere yi munim no, efise moahu no!” 8 Filipo bisaa no se, “Awurade, kyere yen Agya no, efise nea yerehwehwɛ ara ne no.” 9 Yesu buaa no se, “Filipo, enti me ne mo nantewe dedaada yi, wunnim onipa ko a meye? Obiara a onim onipa ko a meye no nim m’Agya no. Aden nti na woka se, ‘Kyere yen Agya’ no? 10 Filipo wunnye nni se mewo Agya no mu na Agya no nso wo me mu ana? Yesu san ka kyere n’asuafo no se, nsem a maka akyere mo no mfi m’ankasa. Agya a ɔte me mu no na ɔnam me so ye n’adwuma. 11 Munnye me nni se mewo Agya no mu na Agya no nso wo me mu. Se munnnye nsem a maka no nni a, nnwuma a maye no nti, munnye nni. 12 Mereka nokware akyere mo, obiara a ogye me di no beye nnwuma a meye no bi na mpo ɔbeyɛ nnwuma akeseakese, efise mereko m’Agya no nkyen. 13 Na biribiara a mubebisa wɔ me din mu no, meye ama mo, senea ɛbeyɛ a Agya no anuonyam nam ne Ba no so beda adi. 14 Biribiara a mode me din bebisa no, meye ama mo.” 15 “Se moda me a munni m’ahyede so. 16 Mebis a Agya no na wama mo ɔboaf oforo a ɔne Honhom Kronkron no a ɔda Onyankopɔn nokware nyinaa adi no na ɔne mo atena daa. (aiōn g165) 17 Wiase rentumi nnye no, efise wonhu no, na wonnim no. Nanso mo de, munim no, efise ɔne mo na ɔte. 18 Merenneyaw mo se ayisaa; mesan aba mo nkyen bio. 19 ɛrenkye biara nnipa renhu me bio, nanso mo de, mubehu me; na esiane se mete ase no nti mo nso mobetena ase. 20 Na da a mesore afi awufo mu no du a, mubehu se mewo m’Agya no mu na mo nso mowɔ me mu, senea me nso mewo mo mu no. 21 Obiara a odi m’ahyede so no ne obi a ɔdɔ me. Obiara a ɔdɔ me no m’Agya bedɔ no, na me nso medɔ no na mada me ho adi akyere no.” 22 Yuda a ɛnye Iskariot no, kae se, “Awurade, ɛbeyɛ den na wobeda wo ho adi akyere yen nko ara na ɛnye nnipa nyinaa?” 23 Yesu buaa no se, “Obiara a ɔdɔ me no bedi me nsem so. M’Agya bedɔ no na me ne m’Agya bɛba ne nkyen ne no abetena. 24 Obiara a ɔnno me no renni me nsem so. Nsem a moate no nyɛ me ara me nsem, na mmom efi m’Agya a ɔsoma me no nkyen. 25 “Mewo mo nkyen yi na mereka eyinom nyinaa akyere mo. 26 Honhom Kronkron no a ɔne ɔboaf a Agya no besoma no wɔ me din mu no bɛkyerekyere mo biribiara, na wakaakae mo biribiara a maka akyere mo

no. 27 Asomdwoe na mede regyaw mo; m’asomdwoe na mede regyaw mo. ɛnye wiase asomdwoe na mede regyaw mo. Mommma mo koma ntu; na munnsuro nso. 28 “Motee se mekae se, ‘Merekɔ nanso mesan aba mo nkyen bio’ no. Se modo me ampa ara a, anka mo ani begye, efise afei de, metumi akɔ Agya a ɔwo tumi sen me no nkyen. 29 Maka eyinom akyere mo senea ɛba mu a mubegye me adi. 30 Merentumi nkɔ so nkasa pii nkyere mo bio, efise obonsam no reba, nanso onni me so tumi. 31 Na eṣe se nnipa hu se medo Agya no, ɛno nti na asem biara a ɔbeka no meye no. “Afei mommra mma yenko.”

15 “Mene nokware bobo no, na m’Agya ne okuaf no. 2 Dua mman biara a ɛsow aba no otwa kyene, na dua mman biara a ɛsow no, oyiyi ho na asow aba bebree. 3 Me nsem a maka akyere mo no ama mo ho afi dedaw. 4 Montena me mu na me nso mentena mo mu. Dua mman biara ankasa rentumi nsow aba gye se ɛfam ne dutan no ho. Saa ara nso na morentumi nsow aba gye se mote me mu. 5 “Mene bobo no; na mo ne dua mman no. Obiara a ɔte me mu na mete ne mu no besow aba bebree; se mokwati me a, morentumi nyɛ hwhee. 6 Obiara a ɔntena me mu no te se dua mman a wɔatwa atow akyene a so nni mfaso; ewo a wɔboaboano de gu ogya mu hyew. 7 Se mote me mu na me nsem nso tena mo mu a, ɛno de, biribiara a mope a mubebisa no wɔde bɛma mo. 8 Wɔn a wɔyɛ m’asuafo nokware mu no sow aba bebree de hyɛ m’Agya anuonyam. 9 “Senea Agya no dɔ me no, saa ara na me nso medɔ mo, Montena me dɔ mu. 10 Se mudi m’ahyede so a mobetena me dɔ mu senea madi m’Agya ah yede so na ɛno nti ada so dɔ me no. 11 Maka eyinom nyinaa akyere mo senea ɛbeyɛ a mubenza m’aniyɛ no bi na ama mo ani yɛ awie peyɛ. 12 M’ahyede ne se monnodo mo ho mo ho senea medɔ mo no. 13 ɔda biara nsen se obi bewu ama ne nnamfonom. 14 Se mudi nea mehyɛ mo se monyɛ no so a na moye me nnamfonom. 15 Memfre mo nkɔa bio, efise akoaa nnim nea ne wura ye. Mmom mfre mo nnamfo, efise maka biribiara a mete fii m’Agya no nkyen akyere mo. 16 ɛnye mo na mpaw me; me na mepaw mo na memaa mo adwuma se monkɔyɛ na monsow aba; aba a ɛbɛtena ho daa, Na biribiara a mode me din bebisa no, Agya no de bɛma mo. 17 Eyi ne m’ahyede: Monnodo mo ho mo ho. 18 “Se wiase tan mo a, monkae se me na etan me kan ansa na ɛretan mo. 19 Se mote ase ma wiase a ɛno de wiase bedɔ mo

se won a wɔye ne dea. Nanso miyii mo fii wiasefo mu; eno nti monye wiasefo bio; eyi nti na wiasefo tan mo no. 20 Monkae asem a meka kyere mo no: 'Ako a nsen ne wura.' Se wɔtan me a, mo nso wɔbetan mo; se wotie m'asem a meka no a, mo nso wobetie mo. 21 Esiane se moye me dea nti na wɔbetaa mo, efise wonnim Onyankopon a ɔsoma me no. 22 Se memmekaa asem biara nkyere wɔn a anka wɔrenni bɔne ho fo. Afei de, wonni won bone ho anoyi biara. 23 Obiara a ɔtan me no tan m'Agya nso. 24 Se manye nnwuma a obiara nyee bi da no wɔn mu a anka wɔrenni bɔne ho fo; nanso wɔahu nea meyee, nso wɔtan me ne m'Agya. 25 Ese se eyi ba mu, senea ebeyε a nea woakyere wɔn Mmara no mu a ɛka se, 'Wɔtan me kwa' no bɛba mu. 26 "Mesoma ɔboafø a ɔyε nokware Honhom a ofi Agya no nkyen no aba mo nkyen na wabedi me ho adanse akyere mo. 27 Na mo nso mubedi me ho adanse, efise me ne mo na ɛwɔ ho fi mfiase pεe."

16 "Mereka eyinom nyinaa akyere mo na moatum agyina pintinn. 2 Wɔbɛpam mo afi won asoredan mu. Na bere bi bɛba a obiara a obekum mo no besusuw se, se ɔyε saa a na ɔresom Onyankopon. 3 Wɔde saa nneema yi bεye mo, efise wonnim Agya no na me nso wonnim me. 4 Nanso mereka eyi akyere mo, senea ebeyε a se bere no du a, mobekae nea meka kyere mo no. Mfiase no manka eyi ankyere mo, efise na meka mo ho." 5 "Afei de, merekø nea ɔsoma me no nkyen. Nanso mo mu biara mmisaa me se, 'Ehe na worekø?' 6 Nea maka akyere mo yi ama mo were ahow. 7 Nanso meka nokware kyere mo; eye ma mo se mɛkø, efise se mankø a ɔboafø no remma mo nkyen, nanso se mɛkø a mesoma no aba mo nkyen. 8 Na se ɔba a, ɔbema wiasefo ahu wɔn bɔne ne nea εye trenee ne Onyankopon atemmu. 9 Nea wɔka fa bɔne ho no nyε nokware, efise wonnye me nni. 10 Nea wɔka fa trenee ho no nyε nokware, efise merekø Agya no nkyen na morenmu me bio. 11 Saa ara na nea wɔka fa atemmu ho no nso nyε nokware, efise wɔabu wiase yi temmu no aten dedaw. 12 "Mewo nsem pii ka kyere mo, nanso mprempren de, morentumi nte ase. 13 Se nokware Honhom no ba a, ɔbema moahu nokware no nyinaa. ɔrenkasa mma ne ho, na mmom nea ɔte no na ɔbɛka, na ɔbɛka nneema a ɔbɛba no ho nsem akyere mo. 14 ɔbɛhyε me anuonyam, efise obetie asem biara a meka no na wabeka akyere mo. 15 Biribiara a m'Agya wɔ no yε me dea. Eno nti na mekae se Honhom no betie biribiara a meka kyere no na wabeka akyere mo

no." 16 "Aka kakraa bi morenmu me, nanso eno akyi no ɛrenkye koraa, mubehu me bio." 17 Asuafø no bi bisabisaa wɔn ho wɔn ho se, "Eyi ase ne den? ɔreka akyere yε se, 'Aka kakraa bi morenmu me nanso eno akyi no, ɛrenkye koraa na moasan ahu me.' ɔsan kaa bio se, 'Efise merekø Agya no nkyen.'" 18 Wɔsan bisaa bio se, "Saa asem, 'aka kakra' yi ase ne den? ɔrente nea ɔreka yi ase." 19 Yesu huu se wɔpε se wobisa no asem a ɔkae no ase no nti ɔka kyere won se, "Mekaa se, 'aka kakraa bi morenmu me, nanso eno akyi no, ɛrenkye koraa mubehu me bio.' Eyi ne asem a monte ase a enti morebisabisa mo ho mo ho yi? 20 Mereka nokware akyere mo; mo were bɛhow na moasu, nanso wiasefo ani begye. Mubedi awerɛhow nanso mo awerɛhow no bedan anigye. 21 Se ɔbea rebewo a, ne were how, efise n'amanehunu bere adu so, nanso se onya wo a ne were fi ne yaw, efise n'ani gye se wawo onipa aba wiase. 22 Saa ara na ɔte wɔ mo ho. Mprempren yε mo awerɛhow bere, nanso mehu mo bio ama mo ani agye na obi rentumi nnye saa anigye no mfi mo nsam. 23 Se saa da no du a moremmisa me biribiara. Mereka nokware akyere mo, Agya no de biribiara a mode me din bebisa no bɛma mo. 24 Ebesi saa bere yi momfaa me din mmisaa biribiara da. Mummisa na wɔde bɛma mo na mo anigye awie pεyε. 25 "Menam mmebu mu na maka eyinom akyere mo. Nanso bere bi bɛba a merenkasa wɔ mmebu mu bio, na mmom meka biribiara a ɛfa Agya no ho no pefee akyere mo. 26 Se saa da no du a mode me din bebisa no biribiara a ɛho hia mo. Menka se me na mebisa Agya no ama mo, 27 efise Agya no ankasa dɔ mo. ɔdɔ mo, efise modɔ me na moagye adi se mifi Onyankopon nkyen na mebae. 28 Mifi Agya no nkyen na mebaa wiase; na afei merefi wiase aka Agya no nkyen." 29 N'asuafø no ka kyere no se, "Afei de, wokasa pefee ma yete wo ase. 30 Yeahu se wunim biribiara; ɛho nhia se obi bisa wo nsem. Eyi ama yeagye adi se wufi Onyankopon nkyen." 31 Yesu buaa wɔn se. "Afei de, mugye di ana? 32 Bere bi rebedu; na mpo adu dedaw a mo nyinaa bɛbɔ ahwete na obiara aka n'ankasa fi na aka me nko. Nanso ɔrenka me nko efise Agya no ka me ho. 33 "Maka eyinom akyere mo na moanya asomdwoe wo me mu. Mubehu amane wɔ wiase. Nanso munnyina pintinn! Madi wiase so nkonom!"

17 Yesu kaa saa nsem yi wiere no, ɔhwεs ɔsoro bɔɔ mpae se, "Agya, bere no adu. Hyε wo Ba no anuonyam, na ɔba no nso nhεs wo anuonyam. 2

Womaa no nnipa nyinaa so tumi senea ebeye a obema wən a wode wən maa no no nkwa a enni awie. (aiōnios g166) 3 Na əkwan a wənam so benya nkwa a enni awie ne sə, wobehu Onyankopən koro nokwafo no ne Yesu Kristo a wosomaa no baa asase so no! (aiōnios g166) 4 Mawie adwuma a wode hyee me nsa no ye nam so ada w'antuonyam adi akyere wə asase so. 5 Na afei, Agya, fa anuonyam a mewo wə w'anim ansa na wobə wiase no hye me wo w'anim ha. 6 "Mama nnipa a na anka wote wiase a wode wən hyee me nsa no ahu wo. Na wəye wo de na wode wən maa me. Wəatie w'asəm. 7 Afei, wəahu se biribiara a wode ama me no fi wo nkyen. 8 Mekaa asem a woka kyerees me se menka nkyere wən no kyerees wən na wotiei. Wonim se eyə nokware se mifi wo nkyen na mebae. Na wogye di se wo na wosomaa me. 9 Mebo mpae ma wən. Memmo mpae mma wən a wonnye w'asəm nni, na mmom nnipa a wode wən maa me no na mebo mpae ma wən, efise wəye wo de. 10 Biribiara a mewo no ye wo de na biribiara a wowo no nso ye me de. Enam eyinom so ama manya anuonyam. 11 Na afei, merefi wiase na magyaw wən wə akyi aba wo nkyen. Agya Kronkron, wən a wode wən maa me no, fa wo din a tumi wo mu no bə wən ho ban na wəye baako senea wo ne me ye baako no. 12 Bere a me ne wən wə ho no, mede tumi a wode maa me no hwəe wən so. Mebo wən ho ban, na wən mu biara anyera, gye onipa a ese se əyera no nkə ara, senea ebeye a Kyerewsem no beba mu. 13 "Afei mereba wo nkyen. Maka saa nsem yi nyinaa bere a meda so wə wiase yi senea ebeye a m'anigye bəheyə wən ma. 14 Mekaa w'asəm kyerees wən na wiasefo tan wən, efise womfi wiase senea me nso mimfi wiase no. 15 Mimmisa wo se yi wən fi wiase, na mmom mesre se bə wən ho ban fi əbonsam nsam. 16 Senea mimfi wiase no, saa ara na wən nso mfi wiase. 17 Fa wo nsem a eyə nokware no kyerekyere wən na entew wən ho mma eyə wən kronkron. 18 Senea wosomaa me baa wiase no, saa ara na me nso meresoma wən ako wiase. 19 Wən nti mede me ho ma wo senea ebeye a wən nso de wən ho nyinaa bəma wo. 20 "Memmo mpae mma wən nko. Mebo mpae ma wən a wənam asuafə asem a wobəka no so agye adi no nso. 21 Mebo mpae se wən nyinaa bəye baako. Agya, senea wowo me mu na me nso mewo wo mu no, saa ara na ma wən nso ntēa yen mu. Ma wən nyinaa nyə baako senea ebeye a, wiase begye adi se wo na wosomaa me. 22 Mede anuonyam a wode hyee me a emaa me ne

wo yee baako no ahye wən senea ebeye a wən nso wəbəye baako senea yen nso ye ye baako no. 23 Mewo wən mu na wo nso wowo me mu, senea ebeye a wən nyinaa bəye baako na wiase ahu se wo na wosomaa me na wobə wən senea wodo me no. 24 "Agya, mepe se wən a wode wən maa me no bəka me ho wo faako a mewo no, na wəahu m'antuonyam, anuonyam a wode maa me no, efise wodo me ansa na wobə wiase. 25 "Agya Kronkron, wiase nnim wo nanso me de, minim wo; na asuafə yi nim se wo na wosomaa me. 26 Mama wəahu senea wo te, na məkə so aye saa daa, senea ebeye a ədə a wobə me no betena wən nso mu na me nso matena wən mu bi."

18 Yesu bəo saa mpae yi wiei no, əne n'asuafə no fii faako a wəwə no kotwaa asu Kidron kəo turo bi mu. 2 Esiane se na Yesu ne n'asuafə no taa kə ho no nti, na Yuda a oyii no mae no nim hə. 3 Asəfo mpanyin ne Farisifo no somaa Yuda ne asraafə ne asoredan mu awəmfo a wokurakura akode ne akanea kəo faako a wəwə no. 4 Yesu a na onim nea ebəba ne so nyinaa no kohyiaa wən bisaa wən se, "Hena na mohwehwə no?" 5 Wobuaa no se, "Yesu a ofi Nasaret no." Yesu ka kyerees wən se, "Me ni!" Na Yuda a oyii no maa no gyina hə bi. 6 Yesu kae se, "Me ni" no, wopinpini wən akyi na wəhwehwə ase. 7 Əsan bisaa wən bio se, "Morehwehwə hena?" Na wobuae se, "Yesu a ofi Nasaret no." 8 Yesu buaa wən se, "Maka akyere mo dedaw se me ni. Se me na morehwehwə me de a, eno de, momma m'asuafə no nko." 9 Əkəa eyi nyinaa senea ebeye a nsem a wəaka se, "Agya, wən a wode wən maa me no mu baako koraa nyerae" no beba mu. 10 Saa bere no Petro a na okura afoa no twe de twaa əsəfopanyin no asomfo no mu baako aso nifa. Saa ako a no din de Malko. 11 Yesu ka kyerees Petro se, "Fa w'afəa no san hyə faako a wotwe fii. Ense se menom kuruwa a m'Agya de ama me no ano ana?" 12 Asraafə no ne wən panyin ne asoredan mu awəmfo no kyerees Yesu, kyekeyere ne nsa, 13 de no dii kan kəmaa Anas a na n'ase ne Kaifa a saa bere no na əyə əsəfopanyin no. 14 Kaifa na otuu Yudafo no fo se, eye se onipa baako bewu ama əman no. 15 Simon Petro ne osuani baako dii Yesu akyi. Na osuani baako no ye obi a əsəfopanyin no nim no yiye. Saa osuani no na onyaa kwan kəo əsəfopanyin no fi hə. 16 Petro de, əkəa əpon no akyi. Saa osuani a na onim əsəfopanyin no yiye no san bae, ne abaawa a na əhwə əpon no ano no bəkasa maa Petro nyaa kwan kəo mu. 17 Abaawa a

ogyina əpon ano no bisaa Petro se, "Wonye saa onipa no asuafo no mu baako ana?" Petro buae se, "Dabi." 18 Saa bere no na eye awəwbere, enti na asomfo no ne asraafo no asə gya a wɔreto. Petro nso kogyinaa ho too gya no bi. 19 Əsəfopanyin no bisaa Yesu nsem faa n'asuafo no ne ne nkyerɛkyere ho. 20 Yesu buae se, "Mekaa me nsem nyinaa wɔ gua mu na mekyerɛkyere wɔ asoredan ne hyiadan mu a nnipa nyinaa hyia ho no. Menkaa asem biara wɔ kokoa mu. 21 Adən nti na wubisa saa asem yi? Bisa wɔn a wotiee me no. Wɔn na wonim asem a mekae." 22 Yesu kaa saa no, awəmfo no mu baako bɔɔ no sotore kae se, "Wo səe ne hena a wutumi kasa əsəfopanyin anim saa?" 23 Yesu buaa no se, "Se maka asemmone bi a, ka asem a mekae no na obiara a ɔwɔ ha nte bi. Na se asem a mekaa no nso ye nokware de a, aden nti na wobø me?" 24 Afei, Anas ma wɔde Yesu a wɔakyekyere ne nsa no kɔɔ Əsəfopanyin Kaifa anim. 25 Bere a Petro da so gyina ho reto gya no bi no, wɔn a na wogyina ho no mu bi bisaa no se, "Wo nso wonye əbarima no asuafo no mu baako ana?" Petro san bio se, "Dabi, menka wɔn ho." 26 Əsəfopanyin no asomfo no mu baako a na ɔye nea Petro twaa n'aso no busuani no nso bisaa no se, "Enye wo na na wo ne no wɔ turo no mu hɔ no?" 27 Petro san san bio se, "Dabi." N'ano sii ara pɛ na akoko bɔnee. 28 Wɔde Yesu fii Kaifa fi de no kɔɔ Pilato ahemfi. Saa bere no na eye anopahema. Esiane se na Yudafo no mpe se fi ka won na wɔatumi adi Twam Afahye aduan no bi nti, wɔankɔ ha bi. 29 Pilato fii adi baa faako a na nnipa no wɔ no bebisaa wɔn se, "Bɔne bən na saa onipa yi aye?" 30 Nnipa no buaa no se, "Se ɔnyeey bɔne biara a anka yeamfa no amma w'anim ha." 31 Pilato ka kyere wɔn se, "Mo ara momfa no nkɔ na momfa mo mmara so nni n'asem." Yudafo no nso kae se, "Yenni tumi se yekum obi." 32 Nea esii yi maa nsem a Yesu ka de kyere eyu ko a obewu no daa adi pefee. 33 Pilato san kɔɔ n'ahemfi hɔ kobisaa Yesu se, "Wone Yudafo hene no ana?" 34 Yesu nso bisaa no se, "Wo ara w'adwene na wode rebisa me saa asem yi, anaase nnipa bi na wɔaka me ho asem akyere wo?" 35 Pilato buaa Yesu se, "Wususuw se meye Yudani ana? Wo ara wo nkurofo ne wɔn asofo mpanyin na wɔde wo bres me. Den na woayɛ?" 36 Yesu buaa no se, "M'ahenni nyɛ asase so ahenni; se m'ahenni ye asase so ahenni a, anka m'akyidifo bekɔ agye me afi Yudafo mpanyimfo no nsam. Mereka bio se, m'ahenni nyɛ asase so ahenni." 37 Pilato see no se, "Eno de, na woye

əhene ana?" Yesu buaa no se, "Wo na wuse meye əhene. Ade baako pɛ nti na wɔwo me baa wiase ha, se mimmedi nokware ho adanse. Obiara a əpe nokware no tie me." 38 Pilato bisaa no se, "Den ne saa nokware no?" Afei Pilato fii adi kɔɔ Yudafo no nkyen kɔka kyere wɔn se, "Minni asem biara a megyina so abu no fo. 39 Nanso senea mo Twam Afahye amanne te no, afe biara moma migyaa odeduani baako ma mo. Mope se migyaa Yudafo hene no ma mo ana?" 40 Yudafo no teetee mu se, "Dabi! Enye saa onipa yi. Gyaa Baraba ma yɛn!" Na saa Baraba yi ye əmammɔfɔ.

19 Pilato ma wɔbø Yesu mmaa. 2 Asraafo no de nsœ nwenee ahenkyew hyeɛ Yesu; afei, wɔde atade kɔkɔɔ nso hyeɛ no. 3 Wodii ne ho few, bobɔɔ n'ani so kae se, "Yudafo hene, wo nkwa so!" 4 Pilato fii adi kɔka kyere dom no bio se, "Mesan de no abre mo ama moahu se minni asem biara a megyina so abu no fo." 5 Bere a Yesu fii adi bae no, na əhye ahenkyew a wɔde nsœ anwen ne atade kɔkɔɔ. Pilato ka kyere dom no se, "Onipa no ni!" 6 Bere a asofo mpanyin ne mpanyimfo no huu Yesu no, wɔteteɛɛ mu se, "Bɔ no asennua mu! Bɔ no asennua mu!" Pilato ka kyere wɔn se, "Mo ankasa momfa no nkɔ nkɔbø no asennua mu, efise minni asem biara a megyina so abu no fo." 7 Yudafo no buaa se, "Yewɔ mmara a əkyere se esɛ se owu, efise ɔkae se ɔye Onyankopɔn Ba." 8 Bere a Pilato tee asem a wɔkae no, əbɔɔ hu yiye. 9 Əsan kɔɔ ahemfi hɔ kobisaa Yesu se, "Ehe na wufi?" Nanso Yesu ammua no. 10 Pilato bisaa no se, "Woremμua me ana? Esɛ se wuhu se mewɔ tumi se migyaa wo na mewɔ tumi nso se mema wɔbø wo asennua mu!" 11 Yesu buaa no se, "Se Onyankopɔn amfa saa tumi no amma wo a anka wunni me so tumi biara. Enti onipa a əde me bres wo no na waye bɔne a eso." 12 Bere a Pilato tee asem a Yesu kae no, əhwehwɛɛ əkwan bi a əbefa so agyaa no. Nanso Yudafo no teetee mu se, "Se wugyaa no a na wonye Kaesare adamfo! Obiara a ɔye ne ho əhene no tia Kaesare!" 13 Bere a Pilato tee asem a Yudafo no kae no, əde Yesu fii adi na əbətənaa n'atemmu agu so wɔ faako a wɔfrɛ hɔ Abo Nsɛmee, (a Hebri kasa mu no, ɔye "Gabata"). 14 Ade rebekye ama Twam Afahye no adu so no, ebeyɛ owigyinae no. Pilato ka kyere Yudafo no se, "Mo hene no ni!" 15 Dom no nso teetee mu bio se, "Fa no kɔ! Bɔ no asennua mu!" Pilato bisaa wɔn se, "Mope se mebɔ mo hene no asennua mu ana?" Asofo mpanyin no kae se, "Yen hene a yewɔ ara ne Kaesare!" 16 Afei Pilato

de Yesu maa Yudafo no se wɔnkɔbɔ no asennua mu. 17 Enti wɔde Yesu a n'asennua da ne kɔn ho no kɔɔ kurow no mfikyiri baabi a wɔfre ho "Nitiri So", a Hebre kasa mu eyε "Golgota". 18 Eho na wɔbɔɔ Yesu asennua mu. Wɔbɔɔ nnipa baanu bi nso asennua mu kaa ne ho. Na ɔbaako sen ne benkum so na ɔbaako nso sen ne nifa so a Yesu sen wɔn mfimfini. 19 Pilato kyerew se, Yesu Nasareni, Yudafo Hene de taree n'asennua no atifi. 20 Esiane se faako a wɔbɔɔ Yesu asennua mu ne kurow no mu kwan nware, na bio wɔakyerew nsem no wɔ Hebre, Roma ne Hela kasa mu no nti, nnipa bebree hu kenkanee. 21 Yudafo asɔfɔ mpanyin no ka kyereɛ Pilato se, "Nkyerew se, 'Yudafo hene' na mmom kyerew se, 'Saa ɔbarima yi na ɔkaa se mene Yudafo hene!'" 22 Pilato kae se, "Nea makyerew no, makyerew." 23 Asraafo no bɔɔ Yesu asennua mu wiei no, wɔkyε ne ntade mu maa asraafo baanan no. Na saa atade no ye atade bi a woanwen fi ne soro kosi ne fam a enni mpamee. 24 Asraafo no nyinaa kae se, "Mommma yenntetew mu. Momma yemmo so ntonto na yenu onipa a obenya." Ade a wɔyε yi sii, senea εbεyε a Kyerewsem a ɛka se, "Wɔkyekyε me ntama mu, bɔɔ m'atade so ntonto fae" no beba mu. Nea asraafo no yεe ne no. 25 Nnipa a na wogyna Yesu asennua no ho pεe no ne ne na, ne na nuabea, Maria a ɔyε Kleopa yere ne Maria Magdalene. 26 Yesu huu ne na ne osuani a ɔdɔ no no se wogyna hɔ no, ɔka kyereɛ ne na se, "ɔbea, wo ba ni." 27 Afei ɔka kyereɛ osuani no se, "Wo na ni." Efi saa bere no, osuani no faa no ne no kɔtenae. 28 Saa bere no Yesu huu se afei de, biribiara aba n'awie, na senea εbεyε a Kyerewsem no beba mu no nti, ɔkae se, "Osukɔm de me." 29 Wɔde sapɔw a etua adwεre a nsa a emu keka mu de kaa n'ano. 30 Yesu nom wiei no, ɔkae se, "Mawie!" ɔkaa eyi wiee no, osii ne ti ase na ogyaa ne honhom mu. 31 Na da no ye ahosiesie da, na Yudafo mpanyimfo no mpe se wɔma amu no sensen asennua no so kosi n'adekyee a wobedi Twam Afahye no. Enti wokɔka kyereɛ Pilato se wɔpε se wobubu nnipa no anan senea εbεyε a wobetumi ayiyi wɔn amu no afi asennua no so. 32 Asraafo no kobubuu ɔbarima a odi kan a ɔka nnipa baanu a wɔbɔɔ wɔne Yesu asennua mu ho no anan; wowiee no, wokobubuu ɔbarima a ɔto so abien no nso anan. 33 Nanso woduu Yesu so no wohuu se ɔno de, na wawu dedaw enti wɔammu ne nan bi. 34 Asraafo no mu baako de ne peaw wɔɔ ne mfe maa mogyasufi fii ne mfe mu bae. 35 Onipa

a ohuu nea esii no na wadi ho adanse. N'adanse no ye nokware, senea εbεyε a mo nso mubegye adi. 36 Eyinom nyinaa sii senea εbεyε a Kyerewsem a ɛka se, "Wɔremmu ne dompe bi" 37 ne "Nnipa bεhwε nea wɔwɔɔ ne mfe mu peaw" no beba mu. 38 Eyi akyi no, Yosef a ofi Arimatea a esiane Yudafo ho hu nti, na ɔyε Yesu suani wɔ kokoa mu no kɔsreɛ Pilato se ɔmma no kwan na onkoyi Yesu amu no. Pilato penee n'adesre no so. Eno nti okyii Yesu amu no. 39 Nikodemo a da bi anadwo ɔkɔɔ Yesu nkyen no nso de kurobow ne aduhuam mfrafrae a emu duru bεyε kilogram aduasa abiesa bae. 40 Wɔn baanu no de nwera ne aduhuam mfrafrae no kyekyeree Yesu amu no senea Yudafo kwan a wɔfa so sie wɔn amu no te no. 41 Na ɔboda foforo bi a wonsiee obi wɔ mu da wɔ turo bi a εbεn baabi a wɔbɔɔ Yesu asennua mu no. 42 Esiane se na saa ɔboda no ben no nti, wosiee Yesu amu no wɔ hɔ.

20 Kwasida anɔpahema na Maria Magdalene sore kɔɔ ɔda no so kohuu se obi apirew ɔbo no afi ɔboda no ano. 2 Ohuu saa no ɔde ahoɔhare kɔɔ Simon Petro ne osuani a Yesu do no no nkyen kɔka kyereɛ wɔn se, "Nnipa bi akfa Awurade amu no afi ɔda no mu na minnim faako a wɔde no akɔtɔ!" 3 Petro ne saa osuani yi tee asem no, wotuu mmirika kɔɔ ɔda no so. 4 Nanso saa osuani yi maa ne mmirika mu yεe den twaa Petro ho koduu hɔ kan. 5 Oduu ɔboda no ano no, wanwura mu. ɔbɔɔ ne mu ase hwεe mu huu se nwera a wɔde kyekyeree Yesu amu no gu hɔ. 6 Simon Petro de, obeduu hɔ no, owuraa ɔboda no mu. Ohuu nwera a wɔde kyekyeree Yesu amu no se egu hɔ, 7 a dukuu a wɔde bɔɔ ne ti no nso gu baabi. 8 Afei osuani a oduu ɔboda no ho kan no nso wuraa mu huu saa nneɛma no ma ogye dii. 9 Saa bere no nyinaa na asuafø baanu yi nnya ntee nea Kyerewsem aka afa Yesu wusore ho no ase. 10 Afei asuafø no fii hɔ kɔɔ fie. 11 Nanso Maria de, na ɔda so gyina ɔboda no ho resu. Ogu so resu no, ɔbɔɔ ne mu ase hwεe ɔboda no mu, 12 na ohuu ɔsoro abɔfø baanu a wɔhyehyε ntade fitafitaa a ɔbaako te atifi na ɔbaako nso te anafo wɔ faako a na Yesu amu no da no. 13 Wobisaa no se, "ɔbea, aden na woresu se yi?" Maria de awerɛhow buaɛ se, "Nnipa bi abεfø m'Awurade na minnim faako a wɔde no akɔtɔ." 14 Afei otwaa n'ani hwεe n'akyi na ohuu se obi gyina hɔ a εyε Yesu, nanso na onnim se εyε ɔno. 15 Yesu bisaa no se, "ɔbea, aden nti na woresu se yi? Hena na wɔrehwεhε no?" Na Maria de, osusuw se εyε turo mu hɔ hwεfø nti obisaa no se, "Owura, se wo na wofaa

no fii ha a, mesre wo, kyere me faako a wode no akoto na menkofa no.” 16 Yesu free se, “Maria!” Maria twaa n’ani hwes no na ogyee so wo Hebre kasa mu se, “Rabuni!” (a ase ne “Kyerekyerefo”). 17 Yesu ka kyere se, “Nso me mu, efise minnya nkoo m’Agya nkyen; koka kyere m’asuafo no se, meresan aks m’Agya a oye won agya ne me Nyankopon a oye won nso Nyankopon no nkyen.” 18 Maria Magdalene fii ho kobo asuafo no amannee se wahu Awurade na okaa asem a Yesu ka kyere se no kyere won. 19 Saa da no ara anwummere a na esiane Yudafo mpanyin no ho hu nti, asuafo no ato won ho pon mu no, Yesu baa odaan no mu ho kyiaa won se, “Asomdwoe nka mo.” 20 Okyiaa won wiei no, ode ne nsam ne ne mfem kyere won. Asuafo no huu Awurade no, won ani gyei yiye. 21 Yesu san kyiaa won bio se, “Asomdwoe nka mo!” Afei oka kyere won se, “Senea Agya no somaa me no, saa ara na me nso meresoma mo.” 22 Ohome guu won so kae se, “Honhom Kronkron no mmra mo so. 23 Se mode obi bone kye no a, wode bekye no; na se moamfa obi bone ankye no a, woremfa nkye no.” 24 Bere a Yesu yii ne ho adi kyere asuafo no, na Toma a wofre no Ata a oye asuafo dumien no mu baako no nni ho bi. 25 Bere a asuafo no ka kyere se, “Woahu Awurade no!” Wannye anni ma okae se, “Se manhu ne nsam ne ne mfem twa no na mamfa me nsa anka a, merennye nni da.” 26 Asuafo no san hyiae wo nnaawotwe akyi a na Toma ka won ho. Ewo mu se na woototo apon no mu de, nanso Yesu san baa ho, kyiaa won bio se, “Asomdwoe nka mo!” 27 Afei Yesu free Toma ka kyere se, “Fa wo nsa beka me nsam ne me mfem. Nnye akyinnye bio. Gye di!” 28 Toma de ahonu kae se, “Wo ne m’Awurade ne me Nyankopon!” 29 Yesu ka kyere se, “Woahu me no nti, na woagye adi; nhyira nka won a wonhuu me nanso wogye di.” 30 Yesu yee anwonwade ahorow bebre kyere n’asuafo no a woakyerew wo saa nhoma yi mu. 31 Nanso biribiara a woakyerew wo saa nhoma yi mu no, woakyerew senea ebeye a mubegye adi se, Yesu ne Agyenkwa, ne Onyankopon Ba no; na se mugye no di a, mubenya nkwa.

21 Akyiri no Yesu yii ne ho adi bio wo Tiberia Po ho kyere n’asuafo no mu bi. Okwan a ofaa so yii ne ho adi kyere won no ni: 2 Saa bere no na Simon Petro ne Toma (a wofre no Ata), ne Natanael a ofi Kana a ewo Galilea ne Sebedeo mma ne Yesu asuafo no mu baanu na na wowa faako. 3 Wowa ho

no, Petro ka kyere se won a woaka no se, “Merekoyi nam.” Won a na woaka ne ho no ka kyere se, “Yene wo beko.” Won nyinaa kotenaa okorow mu, nanso saa anadwo no woanyi nam biara. 4 Ade kyee anopa a anim retetew no, Yesu begyinaa mpoano ho, nanso na asuafo no nnim se eyee owo. 5 Ofree asuafo no bisaa won se, “Anuanom, moayi nam bi ana?” Wobuae se, “Dabi.” 6 Oka kyere won se, “Mungu mo asau no wo nifa fam na mubeyi nam.” Woguu asau no senea okae no. Nam yee asau no ma see to a na wotwe a entwe. 7 Afei osuani a Yesu do no no ka kyere Petro se, “Eyee Awurade.” Bere a Simon Petro tee se eyee Awurade no ohyee n’atade, (efise na waworow) huruw too asu no mu guare koo mpoano ho. 8 Asuafo a woaka no tenaa okorow no mu baa mpoano ho bi. Woreba no na woretwe asau a na nam ahye no ma see to. Okwan a efi faako a wowa wo po no so ba mpoano ho no beye mita oha. 9 Woduu mpoano ho no wohuu se obi aso ogya retoto nam na brodo bi nso gu nkyen. 10 Yesu ka kyere won se, “Momfa nam a moayi no bi mmra.” 11 Simon Petro foro koo okorow no mu kowtwe asau a na nam akese beye oha aduonum abiesa wo mu no baa mpoano ho. Ewo mu se na nam aye asau no ma de, nanso antetew. 12 Yesu free won se, “Mummedidi.” Asuafo no mu biara ammisa no onipa ko a oye efise na wonim se eyee Awurade. 13 Yesu faa brodo no kyekye maa won. Eyi akyi no, okyee nam no nso maa won. 14 Eyi ne ne mprensa so a Yesu sore fii awufo mu no, oyii ne ho adi kyere n’asuafo no. 15 Wodidi wiei no, Yesu bisaa Simon Petro se, “Yohane ba Simon, wodo me sen senea eyinom do me no ana?” Petro buae se, “Yiw, Awurade, wunim se medo wo.” Yesu ka kyere se, “Yen me nguamma.” 16 Yesu san bisaa no se, “Yohane ba Simon, wodo me ana?” Petro san buae se, “Yiw, Awurade, wunim se medo wo.” Yesu san ka kyere se, “Hwe me nguan.” 17 Yesu bisaa no ne mprensa so se, “Yohane ba Simon, ampa ara se wodo me?” Asem yi yee Petro awerew se Yesu abisa no saa asem koro no ara mprensa. Enti oka kyere Yesu se, “Awurade, wunim biribiara, na wunim nso se medo wo!” Yesu ka kyere se, “Yen me nguan. 18 Meka nokware akyere wo. Woye aberante no, na wutumi siesie wo ho ko baabiara a woye, na woye nea woye biara nso. Nanso se woboo akwakoraa a, wobetee wo nsam na obi asiesie wo ho ama wo, de wo aks baabi a anka wompe se woko.” 19 Asem a Yesu kaa no de kyere owu ko a Petro bewu de ahye Onyankopon anuonyam. Yesu ka

kyereɛ Petro se, “Di m’akyi.” **20** Petro twaa n’ani hwɛɛ n’akyi huu se osuani a Yesu dɔ no no di wɔn akyi. Saa osuani yi ne obi a wɔredidi no, otwiw bɛn Yesu bisaa no se, “Awurade, hena na obeyi wo ama?” no. **21** Petro huu saa osuani no, obisaa Yesu se, “Awurade, na oyi nso dɛn na ɛbeto no?” **22** Yesu buaa no se, “Sɛ mepeɛ se ɔtena hɔ kosi se mesan aba a, ɛfa wo ho bɛn? Wo de, di m’akyi.” **23** Asem a Yesu ka faa saa osuani yi ho no maa Yesu akyidifo no mu pii susuw sɛ, saa osuani no renwu da. Nanso na ɛnyɛ nea Yesu hwehwe akyereɛ ne no, bere a ɔkae se, “Sɛ mepeɛ se ɔtena hɔ kosi se mesan aba a, ɛfa wo ho bɛn?” **24** Saa osuani yi ne onipa a odi eyinom nyinaa ho adanse na ɔkyerɛw nso. Yenim sɛ n’adansedi no yɛ nokware. **25** Nneɛma bebree wɔ hɔ nso a Yesu yɛɛ a wɔankyerɛw, na sɛ wɔkyerɛw no mmaako mmaako a, anka migye di sɛ ɛrensen wiase.

Asomafo

1 M'adamfo pa Teofilo, me nhoma a edi kan a mekyerew wo no mu no, mekaa Yesu nnwuma a øyee ne ne nkyerexyere 2 kosi bere a Onyankopon bøfaa no køø øsoro no ho asem. Ansa na wørebøfa no øko øsoro no, ønam Honhom Kronkron tumi so kyerekere n'asuafø no. 3 Ne wusøre akyi no, øtenaa asase so adaduanan, yii ne ho adi mpen pii kyere n'asuafø no de kyere wøø se, ampa, øte ase. Økaa Onyankopon ahenni ho asem nso kyere wøø. 4 Da bi a øne won redidi no øhyee wøø se, "Mummfi Yerusalem, na montwen akyede a m'Agya ahyø mo ho bøø a maka ho asem akyere mo no. 5 Yohane de, øde nsu na øboø asu, nanso mo de ørenkyø, wøde Honhom Kronkron no bøø mo asu." 6 Asuafø no nyinaa ne Yesu hyiaa mu no, wobisaa no se, "Awurade, bere yi mu na wode ahenni no beba Israel ana?" 7 Yesu buaa wøø se, "Eho nhia se mubehu bere a Agya no nam ne tumi so ahyehye ato ho no. 8 Na se Honhom Kronkron no ba mo so a, mubenya tumi na moayø me nnansefo wo Yerusalem ne Yudea nyinaa ne Samaria de kosi asase ano." 9 Økasa wiee no asuafø no huu no se ønam omununkum mu rekø øsoro na wøønhu no bio. 10 Wogu so rehwø wim no, amono mu ho ara mmarima baanu bi a wøøhyehye ntade fitafitaa begyinaa wøø nkyen, 11 kae se, "Mo mmarima a mufi Galilea, aden nti na mugyina ha rehwø wim? Yesu a wøøfaa no afi mo nkyen køø øsoro no, senea osi køø øsoro no, saa ara na øbesan aba." 12 Eyi akyi no, asuafø no fii Ngo Bøøwø no so baa Yerusalem. Efi Ngo Bøøwø no so ba Yerusalem no bøø kilomita baako ne fa. 13 Woduu ho no, wøøkøø ødan bi a na øwo aban a na wøte so mu. Nnipa a na wøø ho no ne: Petro, Yohane, Yakobo ne Andrea; Filipo, Toma, Bartolomeo, Mateo, Alfeo ba Yakobo, Simon Seloteni ne Yakobo ba Yuda. 14 Na saa asuafø yi nyinaa taa ne mmea bi te se Yesu ne na Maria ne Yesu nuabarimanom hyia bo mpae. 15 Nna kakraa bi akyi no gyidifo no a won dodow bøø se øha aduonu no hyiae na Petro sore kasae se: 16 Me nuanom, øse se nkøø a Honhom Kronkron no nam Dawid so hyø faa Yuda ho se ønam ne so na wøøkyere Yesu no ba mu. 17 Yen a Yesu yii yen no, na Yuda nso ka yen ho wøø øsom no mu. 18 (Sika a Yuda nya fii ade bøøne a øyee no mu no, wøde tøø asase wøø faako a owui ho. Øtew bøhwø fam ma ne mu pae maa ne nsono tu guu so. 19 Nnipa a na wøte Yerusalem nyinaa tee

saa asem no, wøøtooo asase no din wøø wøø ankasa kasa mu se Hekeldama a nkyerøse ne, Mogya Asase.) 20 Petro toaa so kae se, "Wøøakyerew wo Dawid nhoma mu se, "Ne fi nye amamfo, na øføforø nsi n'anan mu." 21 Enti øse se yeyi nnipa a yøne wøø nantew bere a na Yesu ne yen di akøøneaba no nyinaa, 22 fi Yohane asubø adwuma no so de kosi bere a wøøfaa Yesu fii yen nkyen køø øsoro no, efise øse se saa nnipa no mu baako bøøka yen ho ne yen di Yesu wusøre no ho adanse." 23 Woyii nnipa baanu. Øbaako din de Yosef a na wøføø no Barsaba, na wøtaa føø no Yusto nso. Nea na øka ho no nso din de Matia. 24 Afei asuafø no bøø mpae se, "Awurade, wunim obiara koma mu. Eno nti kyere yen nnipa baanu yi mu nea woayi no 25 se ommesi Yuda a wanya ne baabi køø no anan mu mmeøø asomafodwuma no." 26 Afei asuafø no bøø wøø so ntonto maa esii Matia. Enti wøøfaa no kaa asomafo dubaako no ho.

2 Pentekoste da no duu no, na asuafø no nyinaa ahyia wøø faako. 2 Amonø mu ho ara, nne bi te se ahum a øretu fi øsoro ba bøøhyøø ofi a na wøøø mu no ma. 3 Ogya a øredew a øte se tekrcma bøøsii wøø so mmaako mmaako. 4 Honhom Kronkron no hyøø wøø nyinaa ma, na wøøkaa kasa foforo, senea Honhom no maa wøø ho kwan no. 5 Saa bere no na Yudafo bi a wøøføø Nyame fi mmeaemmeæ aba Yerusalem. 6 Wøøtee nea ørekøø so no, wøøbøø twi bøøhyiae, na øyee wøø nwonwa ne ahodwiriw, efise obiara tee se wøreka ne kurom kasa. 7 Enti wobisaa se, "Na saa nnipa yi a wørekasa yi nye Galileafo ana? 8 Na aden nti na yøte se wøreka Onyankopon anwonwadwuma ho asem wo yøø a øyee 9 Partifo, Mediafo ne Elamfo, ne wøø a wøte Mesopotamia ne Yudea ne Kapadokia, Ponto, Asia, 10 Frigia ne Pamfilia, Misraim ne Libia fa a øben Kirene ne ahøø a wøfi Roma, Yudafo ne wøø a wøøasakra aba Yudasom mu, 11 ne Kretafo ne Arabfo mu biara kasa mu yi?" 12 Wøde ahodwiriw bisaa se, "Eyi ase ne døø?" 13 Aføforø nso dii wøø ho føø se, "Saa nnipa yi abobow nsa." 14 Petro ne asomafo dubaako no sore gyinaa ho na økasaan denneennen kyere nnipa no se, "Me nuanom Yudafo ne mo a mote Yerusalem nyinaa, muntie asem a mereka yi. 15 Saa nnipa yi mmow nsa senea mususuw no, efise ade nnya nkyee a øse se obi nom nsa bow. 16 Asem a asi yi na odiyifo Yoel hyøø ho nkøø se: 17 "Onyankopon kae se, mna a edi akyiri no, mehwie me Honhom no agu nnipa nyinaa so. Mo mmabarima ne mo mmabøøa

beyē nkōm, mo mmerante nso ahu anisoade. Na mo mpanyin nso asoso adae. **18** Saa mmere no mu no, mehwie me Honhom agu m'asomfo mpo so, mmarima ne mmea, ama wōahye nkōm. **19** Mede mogya ne ogya ne wusiw kumōnn beyē anwonwade ne nsenkyerenne wō ɔsoro ne asase so. **20** Ansa na Awurade da kese no beba no, owia beduru sum na ɔsram nso aye se mogya. **21** Na obiara a ɔbēbō Awurade din no benya nkwa.' **22** 'Israelfo, muntie! Yesu Nasareni no ye ɔbarima bi a ne dwuma kronkron a obedii no daa adi wō tumi ne anwonwade ne nsenkyerenne a Onyankopon nam ne so yee a mo ankasa di ho adanse no mu. **23** Onyankopon ankasa fi ne pē ne ne nhumu mu sii gyinae yii Yesu maa mo, na mode no maa nnebōneyefo ma wōbō no asennua mu kum no. **24** Nanso Onyankopon nyan no fii owu mu ma oyii no fii owuyaw mu, efise owu antumi anni ne so." **25** Asem a Dawid ka faa ne ho ne se, "Mihu Awurade wō m'ani so daa nyinaa. Esiane se ɔwō me nsa nifa nti, merenhhin ihm da. **26** Eno nti me kra ani gye, na me tekrem a di ahurus. Me nipadua nso bēhome asomdwē mu. **27** Efise worenniyaw me awufo mu. Na woremma wo Kronkronni no mporōw. **(Hadēs g86)** **28** Woakyere me nkwegye kwan; na wobēma m'ani agye wō w'anim. **29** "Anuanom, ese se meda m'adwene adi pefee wo yen panyin Dawid ho. Owui na wosiee no, na ne nna da so wō ho besi nne. **30** Na ɔye odiyifo a onim bō bi a Onyankopon ahye no no. Onyankopon hyee bō se ɔbeyē Dawid asefo no mu baako ɔhene, senea Dawid ye ɔhene no ara pē. **31** Dawid huu nea Onyankopon rebeyē no ɔkasa faa owusore a efa Agyenkwa no ho se, 'Wōanniyaw no awufo mu. Ne honam nso amporōw. **(Hadēs g86)** **32** Onyankopon anyan saa Yesu yi afi owu mu, na yen nyinaa ye saa asem yi ho nnansefo. **33** Wōahye no anuonyam de no akōtena Onyankopon nifa so ma ne nsa aka Honhom Kronkron no a Agya no hyee no ho bō no; eno na wahwie agu yen so, na eho nsenkyerenne na muhu na mote yi. **34** Dawid ankasa de, wankō ɔsoro, na mmom ɔkae se, "Awurade ka kyerees me wura se, "Tena me nsa nifa so ha, **35** kosi se mede w'atamfo beye w'anan ntiaso." **36** "Ese se nnipa a wōwō Israel nyinaa hu se, mo na mobōo saa Yesu yi a Onyankopon aye no Awurade ne Agyenkwa no asennua mu." **37** Bere a nnipa no tee saa asem yi, ehwaw wōn yiye. Enti wobisaa Petro ne asomafo a wōaka no se, "Anuanom, den na yenyē?" **38** Petro ka kyerees wōn se, "Monsakra mo adwene na momma wōmōmo mo

asu wō Yesu Kristo din mu senea ebeyē a wōde mo bōne békyc mo na moanya Onyankopon akyēde a eyē Honhom Kronkron no. **39** Onyankopon hyee Honhom Kronkron yi ho bō maa mo ne mo mma ne wōn a wōtete akyirikyiri ne wōn a Awurade, yen Nyankopon befre wōn aba ne nkyen no nyinaa." **40** Petro kaa nsem bebree kyerees wōn se, "Munne mo ho mfi asotwe a ɔreba saa nnebōneyefo yi so no mu." **41** Wōn mu dodow no ara gyee asem no di ma wōbō wōn asu. Saa da no, nnipa beyē mpensa na wōbekaa agyidifo no ho. **42** Daa na wōde wōn adagyew nyinaa sua asomafo no nkyerekyere. Wōne wōn nyaa ayōnkofa, hyia didi bōo mu ne wōn bōo mpae. **43** Asomafo no yee anwonwade ahorow bebree ma obiara a ohuu no ho dwiriw no. **44** Gyidifo no nyinaa kōo so tenaa ase se nnipa koro, na wōkyekyee wōn ahode mu memaa wōn ho wōn ho. **45** Wōtōn wōn ahode kyekyee sika a wonya fii mu no maa wōn ho wōn ho senea eho hia obiara. **46** Daa na wōbō mu hyia wō asoredan mu de anigye ne koma pa bō mu didi wō wōn afi mu. Wōkamfoo Onyankopon, nyaa anuonyam wō nnipa anim. **47** Da biara na Awurade de wōn a ogye wōn nkwa no beka wōn ho.

3 Da bi Petro ne Yohane kōo asoredan mu awia nnōnabiesa a na eyē bere a wōde bō mpae. **2** Wōreye adu asoredan pon a wōfre no ɔpon Fefe ano no, wohuu obubuafō bi se ɔda ho. Na wōsoa saa obubuafō yi de no beto ɔpon yi ano da biara ma ɔsresrē sika fi wōn a wōrekō asoredan no mu no nkyen. **3** Bere a ohuu se Petro ne Yohane rekō mu no, ɔsresrē wōn se wōmōma no biribi. **4** Wōhwēe n'anim dinn na Petro ka kyerees no se, "Hwē yen!" **5** ɔhwēe wōn susuw se wobēma no biribi. **6** Nanso Petro ka kyerees no se, "Sika de, minni bi; na nea mewō a mede bēma wo ne se Yesu Kristo Nasareni din mu, sore nantew!" **7** Afei Petro de ne nsa nifa so no mu maa no so gyinaa ho. Preko pē, n'anān mu yee den. **8** Ohuruw gyinaa n'anān so na ofi ase nantewee. Afei one wōn nyinaa kōo asoredan no mu a ɔrehuruhuruw, rekamfo Onyankopon. **9** Nnipa no nyinaa huu no se ɔnam reyi Onyankopon aye. **10** Wohuu no no, wohuu se ɔno ne ɔsresrēni a na ɔda asoredan pon a wōfre no ɔpon Fefe no ano no, wōn ho dwiriw wōn. **11** Bere a nnipa no huu se ɔbarima no ne Petro ne Yohane nam no, wōn ho dwiriw wōn; enti wotuu mimirika kōo wōn nkyen wō baabi a wōfre no Salomo Abrannaa no so ho. **12** Bere a Petro huu nnipadōm no, ɔka kyerees wōn se, "Israelfo, aden na eyi ye mo nwonwa? Aden nti na mohwe yen, susuw se

yenam yen tumi anaa yen som pa so na asa əbarima yi yare? **13** Abraham, Isak ne Yakob Nyankopon ne yen nenanom Nyankopon ama ne somfo Yesu əsoro anuonyam. Mode no maa atumfo; na bere a Pilato yee se obegyaa no no mpo, mopoo no wo n'anim. **14** Na ɔye Kronkron, ətee; nanso mopoo no na mosree Pilato se əmfa odwotwaflo mma mo. **15** Enti mukum obi a ogye nnipa kɔ nkwa mu. Nanso Onyankopon nyan no fii awufo mu na yeyc eyi ho nnansefo. **16** Tumi a əwo ne din mu no na əmaa saa obubuafo yi nyaa ahoođen. Gyidi a yewo wo ne din mu no na əma yetumi yee saa anwonwade a muhu yi. Gyidi a yewo wo Yesu din mu no na ama ne ho ato no a ogyna mo anim mprempren yi. **17** “Afei me nuanom, minim se nea mo ne mo mpanyimfo yee Yesu no, na onim na munnim. **18** Tete no, Onyankopon nam n'adiyifo so kae se Agyenkwa no behu amane. Na ənam saa kwan yi so ma əbaa mu. **19** Monsakra mo adwene na momfa mo ho mma Onyankopon na wobepape mo bɔne, na moanya foforoye mmere afi Awurade hɔ, **20** na wasoma Yesu a ɔye Agyenkwa a wɔayi no ama mo no. **21** Senea Onyankopon nam n'adiyifo akronkron so aka dedaw no, ese se ətena əsoro kosi se nneəma nyinaa bɔye foforo. (aiōn g165) **22** Na Mose kae se, ‘Awurade, mo Nyankopon besoma odiyifo aba mo nkycen senea əsoma me a mifi mo mu no. Ese se mutie asem biara a əbeka akyere mo. **23** Obiara a wantie nea odiyifo no beka no, wobeyi no afi Onyankopon nkurɔfo ho na wɔasəe no.’ **24** “Samuel ne adiyifo a kiyiri no wɔbae no nyinaa nso aka asem a asi nne yi ho asem pen. **25** Onyankopon bɔ a ənam adiyifo so hyee no ye mo dea. Saa ara nso na mowɔ kyefo wo apam a Onyankopon ne mo agyanom pam no mu. Senea əka kyere Abraham se, ‘W'asefo so na menam behyira wiasefo nyinaa.’ **26** Enti Onyankopon dii kan yii ne somfo somaa no baa mo nkycen se əmmədom mo na mo nyinaa nnan mfi mo akwammɔne no so.”

4 Bere a Petro ne Yohane gu so rekasa akyere nkurɔfo no, asəfo ne əpanyin a əhwə awemfo a wɔhwə asoredan no so no ne Sadukifo baa wɔn nkycen. **2** Wɔn bo fuw yiye, efise na saa asomafo yi rekyerekyere nnipa no se Yesu asore afi owu mu a əkyere se awufo tumi nyan ba nkwa mu. **3** Wɔkyere asomafo no, nanso esiane se na ade asa nti, wɔde wɔn guu afiase kosii adekyee. **4** Nanso nnipa a wɔtee asem no mu dodow no ara bɔye se mpem anum gyee asem no dii. **5** Ade kyee no, Yudafo mpanyin, mpanyimfo ne

Kyerewsem no akyerekyerefo hyiaa wɔ Yerusalem. **6** Wohyiaa ɔsəfopanyin Anas ne Kaifa ne Yohane ne Aleksandro ne afoforo a wɔfi ɔsəfopanyin no abusua mu. **7** Wɔma wɔde asomafo baanu yi baa wɔn anim bisaa wɔn se, “Tumi ben anaa hena din na mode yee eyi?” **8** Petro a Honhom Kronkron ahye no ma no buae se, “Əman mpanyimfo ne atitiriw. **9** Se nne mugyina ha bisa yen ade pa a yeyc maa obubuafo no maa ne ho tɔo no no a, **10** eno de ese se mo ne Israelfo nyinaa hu se saa onipa a ogyna ha yi, enam Yesu Kristo a ofi Nasaret a mobɔo no asennua mu na Onyankopon nyan no fii awufo mu no tumi mu na ne ho aye no den.” **11** Yesu ne onipa a Kyerewsem ka fa ne ho se, “Əbo a mo adansifo poe no na abeyə tweatibo.” **12** Əno nko ara mu na nkwagye wɔ; efise din biara nni wiase ha a nnipa nam so benya nkwagye.” **13** Əyee agyinatufo no ahodwiriw se Petro ne Yohane a wonsuaa nhoma da na wɔye nnipa tetu no tumi kasaa akokoduru so saa. Wohuu se saa asomafo yi ne Yesu nantewee. **14** Nnipa no antumi anka asem biara bio, efise wohuu se əbarima a na ne ho ato no no ne Petro ne Yohane gyina hɔ. **15** Wɔma wofii asennii hɔ ma wodwinnwen asem no ho. **16** Wobisabisa wɔn ho wɔn ho se, “Den na yenyə saa nmipa yi? Obiara a əwo Yerusalem ha ate se saa nnipa yi aye anwonwade a yerentumi ntwa ho nkontompo. **17** Senea əbeyə a saa nnipa yi remma saa asem yi ntrew nko afoforo nkycen no, momma yemfre wɔn, mɔm wɔn kɔkɔ, senea əbeyə a wɔremmɔ Yesu din nkycere obiara bio.” **18** Wɔfrəe asomafo baanu yi bae, hyee wɔn se wonni ho kwan biara se wɔbɔ Yesu Kristo din anaa wɔkyerekyere wɔ ne din mu. **19** Petro ne Yohane buaa wɔn se, “Se yebetie Onyankopon anaa yebetie mo no, emu nea əwo he na eye? Mo ara mummua mfa. **20** Nea yəahu ne nea yəate de, yerentumi nnyae ho asemka.” **21** Agyinatufo no bɔɔ wɔn kɔkɔ bio gyaa wɔn, efise wɔannya biribiara annyina so antwe wɔn aso; afei nso na nnipa no nyinaa rekamfo Onyankopon wɔ asem a asi no ho. **22** Na əbarima a wɔnam anwonwakwan so saa no yare no adi boro mfe aduanan. **23** Wogya Petro ne Yohane pɛ na wɔkɔ a gyidifo a wɔaka no nkycen kɔkɔa nea asəfo mpanyin ne mpanyimfo no kae no kyere wɔn. **24** Bere a wɔtee saa asem no, wɔn nyinaa bɔɔ mu bɔɔ mpae se, “Owura, Əbaade a wɔbɔ əsoro, asase ne po ne biribiara a əwo mu, **25** wonam Honhom Kronkron so nam yen nena Dawid a ɔye w'akoa no so ma əkae se, “Aden nti na amanaman no hyehye bɔne

ho, na nnipa no bɔ pɔw hunu yi? 26 Asase so ahemfo sore gyina na atumfo bɔ mu tu agyina tia Awurade ne Agyenkwa no. 27 Ampa ara Herode ne Pontio Pilato ne amanamanmufo ne Israelfo hyiaa wɔ kurow kese yi mu sore tiaa Yesu a ɔyε ɔsomfo Kronkron a woatew ne ho no. 28 Wohyia yεε biribiara a wonam wo tumi ne wo pe so ahye ato hɔ se εbeba mu no. 29 Afei Awurade, hwe ahunahuna a worehunahuna yεn yi na ma yεn a yεyε w'asomfo yi mfa akokoduru nka w'asem yi. 30 Ma wo nsa so fa sa nyarewa, na fa wo somfo Kronkron Yesu Kristo din so yε nsenkyerεnne ne anwonwade.” 31 Wɔbɔɔ mpae wiere no, faako a wohyiaa hɔ wosowee. Honhom Kronkron behyεε wɔn nyinaa ma ma na wofii ase de akokoduru kaa Onyankopɔn asem. 32 Agyidifo no nyinaa tenaa ase se nnipa koro. Wɔn mu bi anka se n'ankasa ahode bi yε ɔno nko ara de; biribiara a wɔwɔ no, wɔn nyinaa kyekyεε mu pe fae. 33 Asomafo no nam tumi a emu yε den so dii Awurade Yesu wusore no ho adanse na Onyankopɔn hyiraa wɔn nyinaa. 34 Biribiara ho anhia obiara a ɔfia kuw no mu, efise wɔn a na wɔwɔ nsase ne afi no tontɔnee, de sika a wonya fii mu no 35 bρεε asomafo no ma wɔkyekyεε senea εho hia obiara. 36 Yosef a na ɔyε Lewini a ofi Kipro a na asomafo no frε no Barnaba, a ne nkyerεase ne “Nkuranhε Ba” no, 37 tɔn n'asase de sika a onyae no bρεε asomafo no.

5 ɔbarima bi a wɔfε no Anania ne ne yere Safira kɔtɔn wɔn agyapade bi. 2 ɔne ne yere yi yεε adwene de sika a wonyae no bi siei, na wode nkae no bρεε asomafo no. 3 Petro bisaa no se, “Anania, aden nti na woama ɔbonsam ho kwan ama wabεhyε wo mu na woadi atoro akyere Honhom Kronkron no na wode sika a wunyaa no bi asie? 4 Ansa na worebεtɔn agyapade no na εnyε w'ankasa wo de; wotɔn wiere no nso sika a wunyae no, na εnyε wo de; na aden nti na woyεε w'adwene se wobεyε nea woayε yi? εnyε nnipa na woadi atoro akyere wɔn, na mmom woadi atoro akyere Onyankopɔn.” 5 Anania tee saa asem yi ara pe, otwa hwee fam wui; na elu kaa obiara a ɔtεe saa asem no. 6 Wɔn mu mmerante no ba bekyekyere amu no fii adi kosiee no. 7 εbεyε nnɔnɔnherew abiesa akyi no, ne yere a na onnim asem a asi no baa hɔ. 8 Petro bisaa no se, “Wo ne wo kunu, motɔn mo asase no, sika a munyae nyinaa ara ni? Ka kyere me.” Obuua se, “Yiw ne nyinaa ne no.” 9 Petro ka kyere se, “Aden nti na wo ne wo kunu penee so se mobεɔ Onyankopɔn Honhom ahwε? Hwε! Nnipa a wokosiee wo kunu no

gyina ɔpon yi akyi, na saa ara na wo nso, wobεsoa wo akosie wo.” 10 Amonoo mu hɔ ara, otwa hwee Petro anim wui. Mmerante no behuu se wawu no, wɔsoaa no kosiee no wɔ ne kunu nkyεn. 11 Ehu kese bɔɔ asafo no nyinaa ne nnipa a wɔtεe saa asem no. 12 Na asomafo no taa hyia wɔ asoredan no fa baabi a wɔfε no “Salomo Abrannaa” so hɔ. Se wohyia wɔ hɔ saa a, wɔyε anwonwade ahorow pii. 13 ɔwɔ mu se na nnipa a wonka won ho no di won ho adanse pa de, nanso wɔn mu biara antumi amfa wɔn ho ankɔbɔ asomafo no ho. 14 Akyiri no, nnipa dodow a wogye Awurade dii no bekaa agyidifo no ho. 15 Esiane anwonwade a na asomafo no reye no nti, wɔsoaa ayarefo baa mmɔntεn so de wɔn totoo mpa ne akεtε so senea εbεyε a Petro sunsuma betɔ won mu bi so kekε. 16 Nkurofo a wofifi nkurow a atwa Yerusalem ho ahyia no de wɔn ayarefo ne wɔn a ahonhommɔne wɔ wɔn mu no ba ma wɔsaa wɔn nyinaa yare. 17 ɔsɔfopanyin ne ne dɔm ne Sadukifo no ani bεree asomafo no so yiye enti wɔyεε adwene se wɔbεtεwε wɔn aso. 18 ɔno nti, wɔkyereee asomafo no de wɔn koguu afiase. 19 Da no ara anadwo, Awurade bɔfo behiεε afiase apon no dii asomafo no anim ka kyere wɔn se, 20 “Monko asoredan mu nkɔka nkwa foforo yi ho asem nkyere nnipa no.” 21 Asomafo no dii asem a ɔbɔfo no ka kyere wɔn no so; enti anɔpahema no wɔkɔa asoredan mu ho kofii ase kyerekyere. ɔsɔfopanyin no ne ne dɔm no frεε Yudafo mpanyin ma wɔyεε nhiyamu kese bi; afei wɔsoma ma wɔkɔa afiase hɔ se wɔnkɔfa asomafo no mmra wɔn anim. 22 Nanso, bere a nnipa no duu afiase hɔ no, wɔanhу asomafo no; enti wosan ba bεbɔɔ wɔn amannee se, 23 “Bere a yeduu afiase hɔ no, yehuu se wɔatoto afiase apon no nyinaa mu petee a awεmfo no gynagyna ano. Nanso yebuebuee apon no, yeanhu obiara wɔ mu.” 24 Bere a ɔpanyin a ɔhwe asoredan mu awεmfo no so ne asafo mpanyin no tee saa asem no, wɔn adwene mu yεε wɔn naa, efise na wonhu asem a asi. 25 Ankye koraa na ɔbarima bi baa hɔ bεka kyere wɔn se, “Nnipa a mode wɔn guu afiase no gynagyna asoredan no mu rekyerekyere nnipa no.” 26 Awεmfo no so panyin no tee asem no, ɔne ne nkurofo no kɔkyereee asomafo no de wɔn bae. Awεmfo no so panyin no ne awεmfo no amfa asomafo no amma ɔhyε so, efise na wonim se, se wɔyε saa a, nnipa no besiw wɔn abo. 27 Wɔde asomafo no begyinaa agyinatufo no anim ma ɔsɔfopanyin no ka kyere wɔn se, 28 “Yεhyε mo se monnkyerekyere wo

Yesu din mu, nanso moantie. Mode mo nkyerekyere yi afa Yerusalem baabiara, na mope se mokyere se, yen na yekum saaobarima no!” **29** Petro ne asomafo a wɔka ne ho no buaa wɔn se, “Ese se yetie Onyankopon na enye nnipa, **30** efise moboo Yesu asennua mu, kum no no, yen agyanom Nyankopon nyan no fii ouw mu. **31** Onyankopon hyee no anuonyam de no tenaa ne nsa nifa so se ɔhene ne Agyenkwa a enam no so bema Israelfo asakra wɔn adwene na wɔde won bɔne akye wɔn. **32** Yene Honhom Kronkron a eye akyede a Awurade de ma wɔn a wotie no no di eyi ho adanse.” **33** Agyinatufo no tee asem no, wɔn bo fuwii, na wɔkae se wobekum asomafo no. **34** Nanso wɔn mu baako a wɔfre no Gamaliel a eye Farisini na ɔsan ye Kyerewsem no kyerekyerefo a na nnipa bu no no sore gyina hyee se wɔmfa asomafo no mfi adi. **35** Afei, ɔkasa kyerekyere agyinatufo no se, “Me nuanom Israel mmarima, munnwen nea mope se moye saa nnipa yi ho yiye. **36** Enkyee biara na ɔbarima bi a wɔfre no Teuda sore kaa se eye onipa titiriw bi maa nnipa beye ahannan tu dii n'akyi. Nanso wokum no maa n'akyidifo no nyinaa bɔo ahwete. **37** N'akyi na Yuda a ofi Galilea nso soree nnipakan bere no mu. ɔno nso nnipa pii dii n'akyi. Saa ara na ɔno nso wokum no maa n'akyidifo no bɔo ahwete. **38** Eno nti mitu mo fo se, munnyaa saa nnipa yi ma wɔnkɔ won baabi. Se wɔn nkyerekyere ne wɔn nnwuma yi fi onipa a, ebegu. **39** Nanso se efi Onyankopon a, morentumi nsiw won kwan. Mubehu se moreko atia Onyankopon.” **40** Agyinatufo no tiee Gamaliel afotu no. Wɔma wɔde asomafo no ba ma wɔbɔo wɔn mmaa hyee wɔn se wɔmmma Yesu din mfa nkyerekyere bio. Afei wogyaaw wɔn. **41** Esiane se asomafo no huu se eye Onyankopon pe se ese se wohu amane wo Yesu din mu no nti, wɔde anigye na efii asennii hɔ. **42** Wɔannyae Yesu Kristo ho asempha no ka ne nkyerekyere wɔ hyiadan ne afi mu da.

6 Bere bi akyi a na asuafo no redɔoso no, akasakasa sii Hebrifo a wɔka Arameike ne Hebrifo a wɔka Hela kasa no ntam. Na Hebrifo a wɔka Hela no asem ne se, Hebrifo a wɔka Arameike no nhwɛ wɔn akunafo yiye. **2** Enti asomafo dumien no free asuafo no nyinaa ka kyerekyere wɔn se, “Ensɛ se yegyae Onyankopon asenka kɔkye aduan. **3** Enti anuanom, munyi mo mu nnipa baason a Honhom Kronkron ahye wɔn ma na wonim nyansa na wɔahwɛ aka saa asem no. **4** Yen ankasa de, yede yen adagyew nyinaa bɛbɔ mpae aka Asempha no.”

5 Nnipa no nyinaa penee adwene a asomafo no de bae no so. Enti, woyii Stefano a na gyidi ne Honhom Kronkron ahye no ma no, ne Filipo, Prokoro, Nikanor, Timon, Pamina ne Nikolao a ofi Antiochia a na anka ɔwɔ Yudasom mu no. **6** Wɔde saa nnipa yi kyerekyere asuafo no ma wɔbɔo mpae de wɔn nsa guu wɔn so. **7** Nnipa pii gyee asem no di maa wɔn mu dodow no ara bɛkaa wɔn ho. Yudafo no mu pii nso gyee wɔn nkyerekyers no dii. **8** Stefano a Onyankopon adom ne tumi ahye no ma no yee anwonwade ahorow bebree wɔ asafo no mu. **9** Nanso da koro bi, nnipa bi a wɔfi Yudafo hyiadan bi a wɔfre no “Ahofadifo Hyiadan” no mu a wɔye Yudafo a wɔfi Kirene ne Aleksandria ne wɔn a wɔfi Kilikia ne Asia no ne Stefano gyee akyinnye. **10** Nanso Honhom no maa Stefano nyansa ma ɔde kasae a obiara antumi anka hwhee. **11** Eno nti wɔka hyee nkurɔfo bi ano se, “Yetee se ɔreka abususem atia Mose ne Onyankopon.” **12** Wɔnam saa ɔkwan yi so maa nnipa no ne mpanyin no ne Kyerewsem no akyerekyerefo no sore tiaa Stefano. Wɔbɛkyere Stefano de no kɔ baguaflo anim. **13** Afei, wɔde nnipa ba bedii adansekurum tiaa Stefano se, “Saa onipa yi ka abususem tia yen asoredan kronkron no ne Mose Mmara no daa. **14** Yetee mpo se ɔreka se, saa Yesu Nasareni no bedwiriw yen asoredan no agu na wasesa yen amanne a Mose de gyaw yen no!” **15** Nnipa a na wote bagua mu hɔ no nyinaa hwhee Stefano anim, na wohuu se n'anim aye te se ɔsoro ɔbofo anim.

7 ɔsɔfopanyin no bisaa Stefano se, “Nsem a wɔaka agu wo so no nyinaa ye nokware ana?” **2** Stefano buae se, “Anuanom ne agyanom, muntie me! Ansa na yen agya Abraham rebefi Mesopotamia akotena Haran no, Onyankopon daa n'antuonyam adi kyerekyere no, **3** ka kyerekyere no se, ‘Fi w'abusuafo nkyen ne w'asase so kɔ baabi a mɛkyere wo no.’ **4** “Enti ofii Kaldea asase so kɔtenaa Haran. Abraham agya wu akyi no Onyankopon ma obetenaas asase a mote so mprempren yi so. **5** Onyankopon amfa asase no fa baabiara ankye Abraham se n'ankasa de. Nanso Onyankopon hyee no bɔ se εbεye ɔne n'asefo nyinaa dea. Bere a Onyankopon hyee Abraham bɔ yi na onni mma. **6** Onyankopon ka kyerekyere Abraham se, ‘W'asefo betena ananafo asase so aye nkɔa wɔ hɔ na wɔaye wɔn ayayade mfe ahannan. **7** Na mɛtwe ɔman a wɔbɛsɔm wɔn no aso; na eno akyi wɔbefi saa ɔman no mu abesom me wɔ ha.’ **8** Onyankopon ne Abraham yee apam na wɔde twetiatwa yee apam no ho nsenkyerenne. Eyi nti wɔwoo Isak

nnaawətwe akyi na wotwaa no twetia; Isak nso twaa Yakob twetia, saa ara na Yakob twitwaa agyanom mpanyin dumien no nso twetia. 9 “Agyanom mpanyin no ani beree Yosef enti wətən no ma əkəyee aкоa wo Misraim. Nanso esiane se na Onyankopon wə n'afa nti 10 oyii no fii ne haw nyinaa mu. Əmaa Yosef nyansa na Misraimhene Farao pəe n'asem. Eyi maa Farao yee Yosef əman no so amrado ne ahemfi hə nyinaa sohwefo. 11 “Saa bere no mu na əkom kese ne ahohia sii Misraim ne Kanaan asase nyinaa so a na yen agyanom nnya aduan mpo nni. 12 Enti bere a Yakob tee se aduan wə Misraim no, əsomaan ne mma a wəyee yən agyanom ma wəkəo hə nea edi kan. 13 Wəkəo ne mprenu so no, Yosef daa ne ho adi kyereə ne nuanom, na ənam so ma Farao huu Yosef abusuafo. 14 Yosef kraa n'agya Yakob se əne n'abusuafo nyinaa mmra Misraim. Na wən nyinaa dodow yee aduaəson anum. 15 Afei, Yakob kətenaa Misraim na əhə na əne yen agyanom nyinaa wuwui. 16 Wəde wən amu no kəo Sekem kosiee wən wə Abraham asiei bi a ətə fii Hamor abusua mu no hə. 17 “Bə a Onyankopon hyee Abraham no bere redu no, na yen nkurəfo a wəwo Misraim no ase atrew. 18 Akyiri no, əhene foforo bi bedii ade wə Misraim a na onnim Yosef ho asem. 19 Saa əhene yi de atiriməden dii yən agyanom so, hyee wən ma wətotow wən mma gui senea əbeyee a wobewuwu. 20 “Saa bere yi mu na wəwoo Mose a na okura Onyankopon anuonyam no. Wəhwəe no wə n'agya fi asram abiəsa, 21 na woyii no fii hə no, Farao babea kəfaa no de no baa ne fi hwee no se n'ankasa ne ba. 22 Wotetew no wə Misraimfo nimdeə mu ma əyee den wə əkasa ne nneyee mu. 23 “Mose dii mfe aduanan no, əyee n'adwene se ərekəsra ne nuanom Israelfo. 24 Oduu hə no ohuu se Misraimni bi resisi ne nuanom mu baako bi. Mose kəboaa ne nua no ma Mose kum Misraimni no. 25 Mose susuw se n'ankasa nkurəfo behu se Onyankopon nam ne so bəma wəade wən ho nanso wəante ase. 26 Ade kyee no, ohuu se Israelfo baanu bi reko enti əkəo hə se ərekəpata. Obisaa wən se, ‘Aden nti na moatwa mo ho reko? Munnim se moye anuanom ana?’ 27 “Nea əresisi ne yonko no sum Mose bisaa no se, ‘Hena na əyee wo yən so panyin ne otemufo?’ 28 Wope se wukum me senea nnəra wukum Misraimni no ana?’ 29 Mose tee saa no, otu fii Misraim kətenaa Midian asase so. Eho na əwoo mmabarima baanu. 30 “Mfe aduanan akyi no, əbəfo nam wura bi gyaframa mu yii ne ho adi kyereə

Mose wə sare bi a əben bepəw Sinai no so. 31 Nea Mose huu no maa ne ho dwiriw no enti otwiw bən ho pəe se əhwə no yiye. Ətee Awurade nne se, 32 ‘Mene wo agyanom Abraham, Isak ne Yakob Nyankopon.’ Ehu kaa Mose nti wantumi anhwə. 33 ‘Awurade ka kyereə Mose se, ‘Worəw wo mpaboa, efise faako a wugyina no yee asase kronkron. 34 Mahwə na mahu atiriməden a wəde yee me manfo a wəwə Misraim no. Mate apini a wəresi no nyinaa na maba se merebegye wən. Yee ntem na mensoma wo nkə Misraim.’ 35 ‘Saa Mose yi ne obi a Israelfo poo no bere a wobisaa no se, ‘Hena na əyee wo yən so panyin ne otemufo no?’ Əno na Onyankopon nam əbəfo a oyii ne ho adi kyereə no wə nwura a ərehywə no gyaframa mu no, yee no əpanyin ne ogyefo. 36 Əno na ənam anwɔnwade ne nsenkyerənne so yii Israelfo fii Misraim de wən twaa Po Kəkəo no, dii wən anim wə sare so mfe aduanan no. 37 ‘Mose yi ara na əka kyereə Israelfo se, senea Onyankopon somaa me no, saa ara na obeyi odiyifo a əte se me afi mo mu aba mo nkyen. 38 Əno ne obi a əne Israelfo yee nhyiamu wə sare no so hə; əne yən agyanom ne əbəfo a əkasa kyereə wən wə Sinai Bepəw no so no. Ne nsa kaa Onyankopon asem a nkwa wo mu no de bress yən. 39 ‘Nanso yən agyanom antie no. Wəpoo no pəe se wəsan kə Misraim asase so bio. 40 Enti wəka kyereə Aaron se, ‘Yee ahoni bi a wobedi yən anim ma yən, efise yennim asem a ato saa Mose a oyii yən fii Misraim asase so no!’ 41 Wəyee nantwi ba seso honi bi bəo afre maa no, gyee wən ani senea əsə. 42 Onyankopon twee ne ho fii wən ho ma wəsom əsoro nsoromma senea wəakyerəw wə adiyifo nhoma mu se, ‘‘Israelfo, ənye me na mode afrebəde ne ayeyede bress me mfe aduanan wə sare so ana?’ 43 Mode mo ho nyinaa ato Molek nyame, ne mo honi Refan so; wəyee ahoni a moaye se mobesom wən. Saa nti məpam mo akogu Babilonia akyi.’ 44 ‘Saa bere no na ntamadan a edi adanse se Onyankopon ka ne manfo ho no ka yən agyanom ho wə sare so hə. Mose sii ntamadan yi senea Onyankopon kyereə no se onsi no no ara pə. 45 Akyiri no, yən agyanom a Yosua dii wən anim no de ntamadan no baa asase a Onyankopon pam so nnipa de maa wən no so. Esii hə ara kosii Dawid bere so. 46 Onyankopon hyira Dawid enti obisaa Onyankopon se əmma onsi asoredan mma Yakob Nyankopon. 47 Nanso Salomo na osii dan no maa Onyankopon. 48 ‘Nanso əsorosoro Nyankopon nte ədan a nnipa asi mu, senea odiyifo no ka se, 49 ‘‘Əsoro yee m'ahengua, Awurade na

ose. Na asase yε m'anan ntiaso. Ədan bεn na wubesi ama me? Na m'ahomegyebea wō he? 50 Enyε m'ankasa na meyε eyinom nyinaa? 51 "Mo asoodenfo, mo a mo koma apirim na muntie Onyankopon asem. Mote se mo agyanom pepeεε. Mo nso daa musiw Honhom Kronkron no ho kwan. 52 Odiyifo bi wō hō a mo agyanom antaa no ana? Wokum Onyankopon asomafo a wodii kan bōo ətreneeni a əbēba no ho dawuru. Saa ara nso na moapa no, akum no. 53 Mo ara ne nnipa a monam abōfo so nyaa Onyankopon mmara no, nanso moanni so." 54 Agyinatufo no tee asem a Stefano kae no, wōn bo fuw yiye. 55 Nanso Stefano a Honhom Kronkron ahye no ma no maa n'ani so hwεε əsoro huu Onyankopon anuonyam ne Yesu Kristo se ogyina Onyankopon nsa nifa so. 56 Stefano kae se, "Mihu se əsoro abue na Onipa Ba no gyina Onyankopon nsa nifa so!" 57 Wōteetee mu de wōn nsa sisiw wōn aso. Afei wōn nyinaa bōo twi kōtow hyεε no so, 58 tweee no kōo kurotia kosiw no abo. Wōn a wosisw no abo no yiyyi wōn ntama de maa aberante bi a wōfre no Saulo se ənhwε so. 59 Wōresiw Stefano abo no nyinaa na ərebo mpae se, "Awurade Yesu, wo nsam na mede me honhom hye!" 60 Afei obuu nkotodwe teeε mu dennen se, "Awurade, fa wōn bōne kye wōn." Əkaa saa no, owui.

8 Saulo penee kum a wokum Stefano no so. Saa da no ara, wotaa agyidifo a wōwō Yerusalem no maa wōn nyinaa bōo ahwete kōo Yudea ne Samaria nsase so ma əkaa asomafo no nko ara. 2 Onyamesurofo bi kōfaa Stefano kosiee no. Wosuu no yiye. 3 Esiane se na Saulo pe se ogu asafo no nti əkōo afi mu kōkyekyeree agyidifo mmarima ne mmea de wōn giu afiae. 4 Agyidifo a na wōabo ahwete no kaa asem pa no wō baabiara a wōkōe. 5 Filipo kōo Samaria kurow bi mu kōkaa Agyenkwa no ho asem kyereε nnipa a na wōwo ho no. 6 Bere a nnipakuw no tee asem a Filipo reka na wohuu anwonwade a əyεε no, wōn nyinaa tīe no. 7 Ahonhommōne de ntēteemū fii nnipa bebree mu. Saa ara na mmubuafa ne mpakye nso sōre nantewee. 8 Eyi nti anigye baa Samaria. 9 Na əbarima bi te saa kurow yi mu a wōfre no Simon a əyε nkonyaayifo a esiane ne nkonyaayi no nti Samariafo pii gye no di. Na əyε obi a əhoahoa ne ho se odi mu. 10 Eyi maa nnipa a wōwō kurow no mu no nyinaa gye no too mu kae se, "Saa onipa yi ne Onyankopon tumi a wōfre no Əkese no." 11 Esiane ne nkonyaa a na oyi no nti, emaa nnipa no nyinaa tu dii n'akyi. 12 Bere a saa nnipa

yi gyee asem pa Filipo ka faa Onyankopon ahenni ne Yesu Kristo din no ho dii no, wōbōo mmarima ne mmea nyinaa asu. 13 Simon nso gye dii ma wōbōo no asu. Baabiara a Filipo kōe no, Simon dii n'akyi. Anwonwade a ohuu no maa ne ho dwiriw no. 14 Bere a asomafo a wōwō Yerusalem no tee se Samariafo agye Onyankopon asem no adi no, wōsoma Petro ne Yohane kōo wōn nkyεn. 15 Woduu hō no, wōbōo mpae maa agyidifo no scnea ebeye a Honhom Kronkron bēba wōn so, 16 efise saa bere no na asu kēkē na wōnam Awurade Yesu din so abō. Na Honhom Kronkron nnya mmaa wōn so ε. 17 Afei Petro ne Yohane de wōn nsa guguu wōn so maa Honhom Kronkron baa wōn so. 18 Simon huu se asomafo no nsa a wōde guguu wōn so no na ema wonyaa Honhom Kronkron no, əmaa Petro ne Yohane sika sree se, 19 "Momma me saa tumi yi bi na obiara a mede me nsa begu no so no anya Honhom Kronkron no bi." 20 Petro ka kyereε no se, "Nname nka wo ne wo sika nyinaa, efise wususuw se wubetumi de sika atō Onyankopon akyede no. 21 Wunni kyeε biara wō yen dwumadi yi mu, efise wo koma mu ntew wō Onyankopon anim. 22 Sakra w'adwene fi wo bōne yi ho na bō mpae sre Onyankopon se əmfa wo bōne nkyε wo. 23 Mihu se anibere bōne ahye wo koma mu ama bōne afa wo nnommum." 24 Simon sree Petro ne Yohane se, "Mommo mpae mma me na saa nname yi mu biara amma me so." 25 Ansa na Petro ne Yohane redu Yerusalem no, wōkaa asem pa no wō Samaria nkuraa bebree ase. 26 Awurade bōfo ka kyereε Filipo se, "Sōre siesie wo ho kō anafo kwan a efi Yerusalem kō Gasa no so." 27 Bere a Filipo rekō no, ohyiaa Etiopiani piamni bi a əyε Etiopiahemmea Kandake dabeni. Na saa onipa yi akō asore wō Yerusalem, 28 a na ətē ne teaseenam mu resan akō fie. Na ərekenkan Odiyifo Yesaia nhoma no. 29 Honhom Kronkron ka kyereε Filipo se, "Twiw bēn no." 30 Filipo yεε ntēm kōo teaseenam no ho na ətē se ərekenkan Odiyifo Yesaia nhoma no, obisaa se, "Wote nea worenkenkan yi ase ana?" 31 Piamni no buaa no se, "Mεye den na mate ase? Gye se obi kyere me ase." Afei əka kyereε Filipo se əmforo mmētēna ne nkyεn wō ne teaseenam no mu. 32 Na piamni no rekenkan saa Kyerewsem yi: "Əte se oguamma a wōrekokum no. Senea oguamma yε komm wō ne nwitwitwafo anim no, saa ara na wammue n'ano. 33 N'animguase mu, wannya odimafo. Na hena na əbēka n'asefo ho asem? Efise woyii no fi asase yi so." 34 Piamni no bisaa Filipo se, "Odiyifo no

reka n'ankasa ho asem anaa obi foforo ho asem?" 35 Filipo nam saa asem no so kaa nsempha a efa Yesu ho no kyere no. 36 Woreko no woduu asu bi ho. Piamni no ka kyere Filipo se, "Nsu ni. Den na esiw wo kwan se wobo me asu?" 37 Filipo ka kyere no se, "Se wufi wo koma mu gye di a, mebo wo asu." Piamni no buaa no se, "Migye di. Migye di se Yesu Kristo ye Onyankopon Ba." 38 Piamni no hye maa teaseenam no gyinae. One Filipo koo asu no ho ma obaa no asu. 39 Wofi nsu no mu no, Onyankopon Honhom hwim Filipo fii piamni no nkyen koe. Wanhu Filipo bio de, nanso ade anigye toaa n'akwantu no so. 40 Filipo kopuee Asoto koo so kaa asempha no wo nkurow no mu kosii se okoduu Kaesarea.

9 Saa bere no na Saulo ani abere se obetore Kristo akyidifo no ase. 2 Okoo Osoppanyin no nkyen kogyee adansedi krataa a ebema no tumi ama wako hyiadan mu wo Damasko akokyekyere Yesu akyidifo, mmea ne mmaprima, na ade won aksa Yerusalem. 3 Oreye aben Damasko no, preko pe na hann bi fi osoro twa faa ne ho 4 ma otwa hwhee fam. Afei, otee nne bi se, "Saulo! Aden nti na wotaa me?" 5 Saulo bisae se, "Eyes wo hena, Owura?" Nne no buae se, "Eyes me Yesu a wotaa me no." 6 Nne no kae se, "Sore na koo kurow no mu na wobekyere wo nea ese se woye." 7 Nnipa a wone Saulo nam no gyinae a woantumi anka hwhee; wotee nne no, nanso woanhu obiara. 8 Afei Saulo sore fii fam ho buee n'ani, nanso na onhu ade. Enti wokurakura no nkakrankakra de no koo Damasko. 9 Nnansa a odii wo Damasko no na onhu hwhee. Na onnidi na onnom nso. 10 Na osuani bi wo Damasko a wofre no Anania. Awurade free no anisoadehu mu se, "Anania!" Ogyee se se, "Awurade!" 11 Awurade ka kyere no se, "Koo Yuda fi a ewo Otempon Tee no so na kobisa obarima bi a wofre no Saulo a ofi Tarso no ase; orebo mpae. 12 Anisoadehu mu na ohuu obarima bi a wofre no Anania a ade ne nsa too no so senea ebeye a, obesan ahu ade." 13 Anania buae se, "Awurade, mate saa obarima yi ho nsem bebree, ne haw a jhaw w'akyidifo wo Yerusalem no. 14 Wakoo asofo mpanyin nkyen akogyee adansedi krataa a ebema no tumi na ade akyere obiara a obaa wo din wa ha no." 15 Awurade ka kyere Anania se, "Koo! Efise ono na mayi no a menam ne so bema amanamanmufo ne ahemfo ne Israelfo nyinaa ate me din. 16 Na mekyere no amane a esiane me din nti obehu." 17 Afei Anania koo fie ho de ne nsa guu Saulo so kae se, "Onua Saulo, Awurade Yesu no

ankasa a oyii ne ho adi kyere wo wo okwan so bere a woreba no asoma me se, mimmebue w'ani mma wunhu ade na Honhom Kronkron nhye wo ma." 18 Amono mu ho ara na biribi a ete se abon fii n'ani so na ohuu ade. Osore ma wobaa no asu. 19 Onyaa aduan bi di mee no, ne ho san no. Saulo dii nna kakra wo asuafu a na wowa Damasko no nkyen. 20 Ofii ase kaa asempha no wo hyiadan mu se, Yesu ye Onyankopon Ba ampa. 21 Nnipa a wotee asem a okae no nyinaa ho dwiriw won ma wobisae se, "Eyes saa obarima yi na na okum won a wobo saa din yi wo Yerusalem no ana? Na yate se obaa ha se orebekyere won a wobo saa din yi nyinaa de won akoma asofo mpanyin." 22 Saulo asenka no mu yee den; nnipa no gyee nsem a oka faa Yesu ho se ono ne Agyenkwa no dii. Yudafo a wote Damasko no antumi anka nsem a okae no ho hwee. 23 Nna bi akyi no, Yudafo no baa Saulo ho pow se wobekum no, 24 nanso Saulo tee pow a wobaa wo ne ho no. Na wotetew no wo kurow no apon ano awia ne anadwo ape no akum no. 25 Anadwo bi Saulo akyidifo de no sii kenten bi mu, twetwee no faa ofasu so gyaa no sii fam. 26 Saulo koo Yerusalem no, opees se ade ne ho kobo asuafu no ho nanso wosuroo no, efise na wonnye nni se wasakra abeyo osuani. 27 Barnaba kofaa no koo asuafu no nkyen. Okaa won senea Awurade yii ne ho adi kyere Saulo na okasa kyere no wo Damasko kwan so no ne senea ade akokoduru kaa Yesu ho asem wo Damasko no. 28 Saulo ne won tenae na ade akokoduru kaa Awurade asem no wo Yerusalem nyinaa. 29 Saulo ne Helenifo nyaa akasakasa enti wobaa pow se wobekum no. 30 Bere a agyidifo no tee pow a Helenifo no baa wo Saulo ho no, wode no koo Kaesarea gyaa no kwan ma okoo Tarso. 31 Afei asafo a wowa Yudea, Samaria ne Galilea no nyinaa asom dwoo won. Asafo no nam Honhom Kronkron so timii. Nnipa pii bekaa won ho na wotenaase ase wo Awurade suru mu. 32 Petro tutuu akwan koo mmaprimmeae. Da bi a okosraa agyidifo a wowa Lida no, 33 ohyiaa obarima bi a ne din de Enea a wabubu agu kete so mfe awotwe wo ho. 34 Petro ka kyere no se, "Enea, Awurade Yesu Kristo nsa wo yare. Sore na yi wo kete!" Amono mu ho ara na Enea sere. 35 Nnipa a wote Lida ne Saron no nyinaa huu no no, wode won ho maa Awurade. 36 Na obea ogyidini bi te Yopa a ne din de Tabita a ne nkyerease ne Dorka a ase ne awansan. Saa obea yi de n'adagyew nyinaa yee papa, boaa ahiafo. 37 Saa bere koro no ara mu na oyare baa no ma owui. Woguaree

no de no kotoo abansoro dan bi mu. **38** Esiane se Lida ben Yopa nti, asuafo a wəwə Yopa no tee se Petro wə Lida no, wəsomaan mmarima baanu kəsree no se ənye ntəm mmra. **39** Petro yee ntəm ne wən koe. Oduu ho no wəde no koo abansoro dan no mu. Akunafo a na wəwə ho no nyinaa begyinagyna Petro ho sui, de ntade ne ntama a Tabita te ase no əpam maa wən no kyerees no. **40** Petro maa wən nyinaa fii adi. Afei obuu nkotodwe, bəo mpaan dan n'ani kyerees amu no kae se, "Tabita, sore!" Tabita tew n'ani na ohuu Petro no, əsore tenaa ase. **41** Petro sooo ne nsa ma əsore gyinaa ho. Afei Petro freeg agyidifo no ne akunafo no nyinaa de no maa wən. **42** Saa asem yi trew wə Yopa nyinaa ma nnipa pii gyee Awurade dii. **43** Petro tenaa Simon a əhye mmoa nhoma aduru no nkyen wo Yopa kyee kakra.

10 Əbarima bi tenaa Kaesarea a ne din de Kornelio.

Na əye Roma asraafo bi a wən din de Italia Asraafodəm no so panyin. **2** Na əne ne fifo nyinaa yə Nyamesurofo. Əye obi a na əboa ahiafo na daa əbo mpaan nso. **3** Da bi awia bəye nnənabiesa na ohuu Onyankopon bəfo wə anisoadehu mu se waba ne nkyen abəfre no se, "Kornelio!" **4** Kornelio de hu hwəe no dinn. Obisae se, "Eye dən Awurade?" Əbofo no buae se, "Wo mpaan ne w'adəe a woye ahiafo no adu Onyankopon anim se nkae ade. **5** Soma nnipa na wənkə Yopa nkəfa əbarima bi a wəfre no Simon Petro mmra. **6** Əte əbarima bi a wəfre no Simon a əhye mmoa nhoma aduru a ne fi ben mpoano no nkyen." **7** Əbofo no kasa kyerees no wiee a əkəe no, Kornelio freeg n'asomfo baanu, san freeg n'asraafo no mu baako a əye Onyamesuronni kaa wən ho, **8** kaa biribiara a wahu no kyerees wən somaa wən Yopa. **9** Ade kyee a wərekə no, əbəye əwigyna a wərebən kurow no na Petro kəo ədan a əte mu no atifi kəbəo mpaan. **10** Saa bere no, na əkəm de no a wogu so reye aduan ama no na əkəo tebea bi a əte se adaeso mu. **11** Ohuu se əsoro abue na biribi a əte se ntama kəse a woakyekyere fi əsoro afanan resian ba fam. **12** Na ntəteboa ahorow ne mmoa a wəwea ne wuram nnomaa ahye saa ntama no ma. **13** Afei nne bi ka kyerees no se, "Petro, sore na kum bi we!" **14** Petro buae se, "Dabi da, Awurade, minnii biribiara a əho ntew da." **15** Nne no ka kyerees no bio se, "Biribiara a Onyankopon atew ho no, nka se əho ntew." **16** Saa anisoadehu yi baa mprensa. Afei ntama no san koo əsoro. **17** Saa bere a na Petro redwinnwen anisoadehu no ho no, nnipa a Kornelio

somaan wən no koduu Petro abobow ano. **18** Wəfre bisae se, "Saa ofi yi mu na Simon Petro te no ana?" **19** Petro gu so redwinnwen anisoadehu no ho no, Honhom Kronkron ka kyerees no se, "Simon, mmarima baasa bi rehwehwə wo. **20** Sian si fam. Ntwentwen wo nan ase na wo ne wən nkə, efise me na masoma wən." **21** Petro sian koo fam kəka kyerees wən se, "Mene onipa a morehwehwə no no, na mo amannees?" **22** Nnipa no buaa no se, "Yefi asraafo panyin Kornelio nkyen. Əye ətreneeni ne Onyamesuronni a Yudafo nyinaa bu no. Onyankopon bəfo ka kyerees no se ənsoma mfre wo mmra ne fi na ontie asem bi mfi wo nkyen." **23** Petro gyee nnipa no, som wən haho. Ade kyee no, Petro ne nnipa no ne agyidifo bi a wofi Yopa bəo anan koe. **24** Ade kyee a oduu Kaesarea no, na Kornelio afrefre n'abusuafo ne ne nnamfonom ahyia retwen no. **25** Petro reye awura fie ho no, Kornelio hyiaa no, buu no nkotodwe. **26** Nanso Petro ka kyerees no se, "Sore, efise me nso meye onipa se wo ara." **27** Petro ne Kornelio gu so rekasa no, wowuraa ofi no mu kotoo nnipa bebree. **28** Petro ka kyerees wən se, "Mo ara munim pefee se Yudafo mmara mma Yudani kwan se əkosra amanamanmuni anaase əde ne ho bə no. Nanso Onyankopon akyere me se, ənse se meka se onipa bi ho ntew. **29** Eyi nti na mosoma befree me no mantwentwen me nan ase no. Afei kyere me nea enti a wosoma befree me no." **30** Kornelio kae se, "Nne ne nnaanan awia nnənabiesa a merebo mpaan wə me fi no, mihiu se əbarima bi a əhye atade a əhyerən gyina m'anim. **31** Əkae se, 'Kornelio, wo mpaebə ne w'adəe a woye ahiafo no adu Onyankopon anim se nkae ade. **32** Soma nnipa na wənkə Yopa nkəfa əbarima bi a wəfre no Simon Petro no mmra. Əte əbarima bi a wəfre no Simon a əhye mmoa nhoma aduru a ne fi ben mpoano no nkyen.' **33** Mesoma ma wəbefree wo, na wo nso woaye ade se woaba. Mprempren, yən nyinaa ahyia wə Onyankopon din mu rebetie asem biara a Awurade ahye wo se ka kyere yən no." **34** Petro fii ase kasa se, "Afei mahu se əye nokware se Onyankopon nyə nyiyimu, **35** na mmom əman biara mu, nea əye ade trence no ogye no. **36** Munim asempe a əfa asomdwoe ho a ənam yən Awurade Yesu Kristo a əye nnipa nyinaa Awurade no so de bres Israelfo no. **37** Munim nsem a esisii wə Yudea, a effi ase wo Galilea, Yohane asubə ho aseñka no akyi. **38** Munim senea Onyankopon de Honhom Kronkron ne tumi maa Yesu Nasareni no. Esiane se Onyankopon ka ne

ho no nti əkəə mmeaemmeae, yee papa, saa wən a əbongsam afa wən no yare. **39** “Yeye dwuma a odii wə Yudaman mu ne Yerusalem no ho nnansefo. Wəbəə no asennua mu kum no. **40** Nanso ne nnansa so no, Onyankopon ma əsore fii awufo mu ma okoyii ne ho adi. **41** Wanyi ne ho adi ankyere nnipa nyinaa se yen a yeye nnansefo a Onyankopon ayi yen dedaw no. Əsore fii awufo mu no, yene no didi nomee. **42** Na əhyee yen se, yenka asempa no nkyers nnipa nyinaa, na yenni ne ho adanse se, ono ne nea Onyankopon ayi no asi ho se ommu ateasefo ne awufo aten no. **43** Adiyifo nyinaa kaa ne ho asem se, wənam ne din so de obiara a oyee no di no bəne bekye no.” **44** Petro gu so rekasa no, Honhom Kronkron baa wən a wəretie asem no nyinaa so. **45** Yudafo agyidifo a wəne Petro fi Yopa bae no ho dwiriw wən se Onyankopon ahwie n’akyede a eye Honhom Kronkron no agu amanamanmufo no nso so. **46** Efise wotee se woreka kasa foforo reyi Onyankopon ayε wə ne kεseyε ho. Petro kae se, **47** “Saa nnipa yi anya Honhom Kronkron senea yen nso yenya bi no. Obi betumi asiw wən asubə ho kwan ana?” **48** Petro hyee se wəməmə wən asu wə Yesu Kristo din mu. Afei wəsree no se onni nna kakra wə wən nkyen.

11 Asomafo ne agyidifo a wəwə Yudea nyinaa tee se amanamanmufo no nso agye Onyankopon asem no adi. **2** Petro kəə Yerusalem no, Yudafo agyidifo no ne no nyaa akasakasa kae se, **3** “Woakə wən a wənnyε twetiatwafo no nkyen ne wən akodidi.” **4** Petro bəə wən biribiara a esii no ho amannee se, **5** “Na merebə mpae wə Yopa na minyaa anisoadehu. Mihuu biribi a ete se ntama kese a wəakyekyere se efi osoro afanan resian ba fam wo faako a mewə no. **6** Mehwεε mu no, mihuu ntəteboa ahorow, mmoa a wəwea ne wuram nnomaa. **7** Afei, nne bi ka kyereε me se, ‘Petro! Sore! Kum na we!’ **8** “Mibuae se, ‘Dabi da, Awurade! Minnii biribiara a εho ntew da.’ **9** “Nne no ka kyereε me bio se, ‘Biribiara a Onyankopon atew ho no, nka se εho ntew.’ **10** Saa anisoadehu yi baa mprensa, na esan kəə osoro. **11** “Saa bere no ara mu, nnipa baasa a wəasoma wən fi Kaesarea no beduu ofi a na mete mu no mu. **12** Honhom Kronkron ka kyereε me se menntwentwən me nan ase na me ne wən nkə. Saa agyidifo baasa yi a wofι Yopa no kaa me ho kəə Kaesarea ma yen nyinaa kəə Kornelio fi. **13** Əkaa senea ohuu osoro əbəfo wə ne fi ma əbəfo no ka kyereε no se, ‘Soma kə Yopa kofre əbarima bi a ne din de Simon Petro no. **14** Əno na əbəka nsem a ebegye wo

ne wo fifo nyinaa nkwa akyere mo.’ **15** “Bere a mifi ase kasae no, Honhom Kronkron baa wən so senea yen nso mfiase no, εbaa yen so no ara pe. **16** Ehə ara mekaee asem a Awurade kae se, ‘Yohane de nsu na εbəə asu na mo de, wəde Honhom Kronkron na εbəə mo asu’ no. **17** Se Onyankopon ama wən akyede a bere a yegyee Awurade Yesu Kristo dii no əmaa yen bi no a, əno de me səe ne hena a mesiw Onyankopon kwan.” **18** Wotee saa asem yi no, wogyaee wən nsemmissa no yii Awurade aye se, “Afei de Onyankopon ama ho kwan ama amanamanmufo anya adwensakra a əde wən bəkə nkwegye mu.” **19** Wokum Stefano no, wotaa agyidifo no ma wəbəə ahwete. Wən mu bi kyinkyin koduu Foinike, ne Kipro, ne Antiochia a na woreka asempa no kyere Yudafo nko ara. **20** Agyidifo bi a wofι Kipro ne Kirene kəə Antiochia kəkaa asempa a εfa Awurade Yesu Kristo ho no kyereε amanamanmufo no. **21** Esiane se na Awurade ka wən ho no nti nnipa pii gyee asem no dii ma wədan baa Awurade nkyen. **22** Saa asem yi trew koduu Yerusalem asafo no mu nti wəsoma Barnaba kəə Antiochia. **23** Oduu hə a ohuu senea Onyankopon ahyira wən no, n’ani gye ma əhyee wən nkuran se womfi wən koma nyinaa mu nnye Awurade nni na wonni no nokware nso. **24** Esiane se na Barnaba ye onipa pa a Honhom Kronkron ahyε no ma na əwə gyidi nti, əmaa nnipa bebree nam ne so de wən ho maa Awurade. **25** Barnaba kəə Tarso kohwehweε Saulo. **26** Ohuu no no, əde no baa Antiochia. Wən baanu tenaa hə afe kyereε kyereε nnipa bebree. Antiochia ha na wotoo asuafō no din se “Kristofo.” **27** Saa bere koro no ara mu na adiyifo bi fi Yerusalem kəə Antiochia. **28** Wən mu baako a wəfre no Agabo a Honhom Kronkron ahyε no ma no səre gyina hyee nkəm se əkəm kese əbəa asase nyinaa so. Saa əkəm yi sii bere a na Klaudio di ade no. **29** Asuafō no yee adwene se biribiara a obi wə no wəde əbəa na wəde əkəboa anuanom a wəwə Yudea no. **30** Wəde akyede a wən nsa kae no somaa Barnaba ne Saulo ma wəde kəmaa asafo no mu mpanyimfo.

12 Saa bere yi mu ara na Əhene Herode kyekyeree asafomma no bi fii ase yee wən ayayade. **2** Əde afoa kum Yohane nua Yakobo. **3** Ohuu se Yudafo no ani gye nea əyee no ho no, əmaa wəkəkyere Petro nso. Asem yi sii Apiti Afahye no mu. **4** Wəkəkyere Petro no, wəde no too afiase a na asraafō baanan na wəwən no bere biara. Herode yee n’adwene se obedi n’asem wə Twam Afahye no akyi wə əman no anim. **5**

Bere a na Petro da afiase no nyinaa na asafo no bo mpae dennen, sre Onyankopon se onhwé ne so. 6 Anadwo a ade rebekye ama Herode adi Petro asem wo ḥoman no anim no, na Petro da asraafø baanu ntam a wøde nkønsønkønsøn abien agugu no asesa asraafø baanu a wøwen no no. Na asraafø baanu rewen afiase pon no ano nso. 7 Amono mu hø ara, Onyankopon bøfo begyinaa afiase hø ma εhø hyerenee. ḥøfo no wosow Petro, nyan no ka kyere se, “Sore ntøm!” Mpofirim na nkønsønkønsøn no tetew fii Petro nsa. 8 Afei ḥøfo no ka kyere se Petro se, “Hyø w’atade ne wo mpaboa.” Petro wiee no, ḥøfo no san ka kyere se, “Fura wo ntama na di m’akyi.” 9 Petro dii n’akyi fii adi. Wørekø no na εye no se adaeso anaa anisoadehu, efise na onnye nni se εye asempha ara. 10 Wotwaa awemfo a wodi kan no ne wøn a wøto so abien no ho beduu dade pon a ḥøda kurow no ano no ho. Woduu hø no ɔpon no ankasa bue ma wøfaa mu køe. Wøfaa borøn bi so køo anim kakra no, ḥøfo no gyaw Petro hø. 11 Petro ani baa ne ho so ma ɔkae se, “Afei mahu se nea esii no nyinaa ye nokware! Awurade somaa ne bøfo na obegyee me fii Herode nsam ne nea Yudafo hwehwæ se wøye me no mu.” 12 Petro huu nea asi no, ɔkø Yohane a na wøfre no Marko no a na ne din de Maria no fi. Saa bere no na nnipa bebree ahyia wo ho rebo mpae. 13 Petro bøø abontenpon no mu na abaawa bi a wøfre no Roda betie. 14 Bere a ɔtee nne no, anigye nti wammue ɔpon no. ḥøsan n’akyi købøø amannee se, “Petro gyina ɔpon no akyi.” 15 Wøka kyere se, “Gyama worebo dam.” Nanso ɔkø so kaa se εye nokware. Wøn nso ka kyere se, “Gyama εbøye ne saman.” 16 Petro køo so bøø ɔpon no akyi. Wobuee a wohuu Petro no, wøn ho dwiriw wøn. 17 ḥøde ne nsa nyamaa wøn se wønye komm. ḥøkaa okwan a Awurade nam so yii no fii afiase no kyere se. Afei ɔka kyere se, “Monka asem a asi yi nkycere Yakobo ne anuanom a wøaka no;” na ofii hø køo baabi foforo. 18 Ade kyee no, awemfo no ho yeraw wøn yiye se wonhu faako a Petro afa. 19 Herode hyø se wønhwehwe no, nanso wøanhø no. Wodii awemfo no asem, buu wøn kumfo. Eyi akyi no, Herode fii Yudea køo Kaesarea køtenaa hø kakra. 20 Bere a Herode wo Kaesarea no, abøfo bi a wøasoma wøn fi Tiro ne Sidon behuu no. Na Herode bo afuw Tirofo ne Sidonfo. Nanso abøfo yi guan toaa Blasto a na ɔye dabebehene no senea εbøye a asomdwøe beba, efise na saa nkurow yi nya won nnuan nyinaa fi Herode asase so. 21 Wøhyøe

da bi maa Herode hyøe n’ahentade tenaa n’ahengua mu kasa kyere se. 22 Herode kasa wiei no, nnipa no tee se, “Eyi ye onyame bi nne na εnye onipa bi de!” 23 Mpofirim, Onyankopon bøfo bøbøø no ma εyare doo mmoa ma owui, esiane obu a wamfa amma Onyankopon no nti. 24 Onyankopon asem køo so trew maa nnipa bebree gye dii. 25 Barnaba ne Saulo wiee wøn dwumadi no, wøsan fii Yerusalem a na Yohane a wøfre no Marko no ka wøn ho.

13 Adiyifo ne akyerøkyerøfo a na wøwø Antiochia asafo no mu bi ne Barnaba ne Simeon, a na wøfre no “Onipa Tuntum,” Lukio a ɔyø Kireneni, Manaen, a ɔne ḥhene Herode ye tipen, ne Saulo. 2 Bere a wøresom Awurade na wøredi mmuada no, Honhom Kronkron no ka kyere se, “Munyi Barnaba ne Saulo na wonkodi dwuma a εno nti mafre wøn no mima me.” 3 Wodii mmuada bøø mpae, de wøn nsa guu wøn so somaa wøn. 4 Honhom Kronkron somaa wøn no, wøkø Seleukia. Wofi hø no, wøtoaa wøn akwantu no so koduu Kipro. 5 Woduu Salami no, wøkaa Onyankopon asem wo Yudafo hyiadan mu. Saa bere no na Yohane Marko ka wøn ho se ɔsomfo. 6 Wotwaa mu wø supøw no so koduu Pafo, na hø na wohyiaa Yudani nkonyaayifo bi a ofre ne ho se odiyifo a na ne din de Bar-Yesu. 7 Na n’adamfo ne amrado a ɔwø supøw no so a ne din de Sergio Paulo no. Saa amrado a na onim nyansa yiye no soma ma wøkøføe Barnaba ne Saulo, efise na ɔrehwehwæ Onyankopon asem atie. 8 Nanso nkonyaayifo Bar-Yesu a Hela kasa mu wøfre no Elima no ampene so, efise na ɔmpø se amrado yi betie Onyankopon asem. 9 Afei Saulo a na wøfre no Paulo a Honhom Kronkron ahyø no ma no hwæ nkonyaayifo Elima dinn kae se, 10 “ɔbonsam ba a ɔte se wo! Wompe ade pa biara yiye. Nnaadaa ahorow ahyø wo ma. Bere biara wopø se wodan Awurade nokwasem ani ma εye nkontomposem! 11 Awurade betwe w’aso ama w’ani afura a worenhu ade fi saa bere yi de kosi bere bi.” εhø ara Elima ani furae a na ɔde ne nsa rekeka se obenya obi aso ne mu ana. 12 Amrado no huu asem a asi no, ogyee Awurade asem no dii. Awurade ho asem a ɔtee no maa ne ho dwiriw no. 13 Paulo ne ne døm no tenaa hyø mu fii Pafo køo Perge a εwø Pamfilia no; εhø na Yohane a ne din baako nso ne Marko no gyaw wøn san køo Yerusalem. 14 Wofi Perge no, wøkø Antiochia a εwø Pisidia. Eduu Homeda no, wøkø hyiadan mu køsomee. 15 Wøkenkan Mose Mmara no ne Adiyifo no nsem wiei

no, hyiadan no mu mpanyimfo no soma kōka kyereə wən se, “Anuanom, se mowə asem bi a mobəka de ahyə nnipa no nkuran a, mowə ho kwan se moka.” **16** Afei Paulo sore gyina nyamaa ne nsa fii ase kasae se, “Me nuanom Israelfo ne amanamanmufo a mowə ha a mosom Onyankopən no muntie me! **17** Israel Nyankopən yi yən nenanom ma woyee əman kese bere a na wətē Misraim asase so no. Onyankopən nam ne tumi kese so yi wən fii Misraim, **18** na əhwee won so wo sare so mfe aduanan. **19** Otuu aman ason wo Kanaan asase so gui, de asase no maa ne nkurofo se wən awunyade, **20** ma wətenaa so mfe ahannan ne aduonum. Eyi akyi no əmaa atemmufo dii wən so kosii se Odiyifo Samuel bae. **21** Bere a wəpəe se wonya əhene ma odi wən so no, Onyankopən de Kis ba Saulo a ofi Benyamin abusua mu no maa wən ma odi wən so mfe aduanan. **22** Onyankopən tuu Saulo ade so na əde Dawid sii n'anān mu. Asem a Onyankopon ka faa Dawid ho ne se, ‘Mahu se Yisai ba Dawid ne onipa a mepe no; əye onipa a əbeyə nea mepe nyinaa.’ **23** “Senea Onyankopən hyee ho bə no, Yesu a əye Dawid aseni no na əyee no Israelfo Agyenkwa. **24** Ansa na Yesu rebefi n'adwuma ase no, Yohane kaa adwensakra ho asem kyereə Israelfo se, wənsakra mfi wən bōne ho na wəmma wəmmə wən asu. **25** Ansa na Yohane rebewie n'asenka no, obisaa nnipa no se, ‘Mususuw se meye hena? Ənye me ne onipa a moretwən no no. Ərenkye biara na nea moretwən no a mense se meworəw ne mpaboa afi ne nan no bəba.’ **26** “Me nuanom Abraham asefo ne amanamanmufo a mosom Onyankopən a mowə ha, yən nti na Onyankopən soma ma wode saa nkwegye yi aba. **27** Esiane se nnipa a na wətē Yerusalem ne wən mpanyimfo nnim se əno ne Agyenkwa no, na wəntē adiyifo no nsem a wəkenkan no Homeda no ase no nti, wobuu Yesu kumfə maa adiyifo no nsem no baa mu. **28** Əwo mu se wəannya afəbusem bi annyina so ammu no kumfə de, nanso wəmaa Pilato kum no. **29** Woyee biribiar a Kyerewsem no ka fa ne ho wiee no, woyii no fii asennua no so kosiee no. **30** Nanso Onyankopən ma əsore fii awufo mu, **31** na ne wusore akyi no, oyii ne ho adi nna pii kyereə wən a na wone no tu kwan fi Galilea kə Yerusalem no. Wəne nnipa a wodi ne ho adanse kyere Israelfo no. **32** “Afei yewo ha se yerebəka asem pa no akyere mo se, Onyankopən nam sore a əmaa Yesu Kristo sore fii awufo mu no so ama bə a əhyee yən nenanom no aba mu. **33** Eyi ne nea wəakyerew wo

Nnwom a eto so abien no mu se, “Woye me ba; nne, maye w'Agya.” **34** Asem a Onyankopən ka faa sore a əma no sore fii awufo mu na amma no amporəw no ne se, “Mede nhyira kronkron a mehyee Dawid ho bə no behyira wo.” **35** Wəaka no wo baabi nso se, “Woremma wo Kronkronni no mporəw.” **36** “Dawid bere so no, əsom Onyankopən kosii se owu ma wosiee no wo ne nenanom nkyen pəe, na ne nipadua porəwee. **37** Nanso nea Onyankopən nyan no fii awufo mu no amporəw. **38** “Anuanom, eṣe se mo nyinaa te ase se ənam Yesu so na wəka bōnefakyə ho asem kyere mo. **39** Eṣe se mote ase se obiara a ogye no di no, wəabu no bem a anka Mose mmara ntumi mmu no no. **40** Monhwə yiye na adiyifo no nkəm a wəhyee no amma mo so: **41** “Mo fewdifo! Momma ənye mo nwonwa na mo ho nnwiriy mo! Efise merebeye biribi wo wo bere so, na se wəka kyere wo a, worennye nni!” **42** Paulo ne Barnaba refi asoredan no mu no, nnipa no sree wən se wəmmra Homeda a əreba no mmekyerékryere wən bio. **43** Nnipa no wiee nhyiamu no, Yudafo ne amanamanmufo bebree a wəasakra aba Yudasom mu no tu dii Paulo ne Barnaba akyi. Asomafo no tuu wən fo, hyee wən nkuran se wəntena ase Onyankopən adom mu. **44** Homeda a edi so no dui no, əkame aye se wən a wətē kurow no mu no nyinaa betiee Awurade asem. **45** Yudafo no huu nnipakuw no, wən ani bere ma wəsore gyee nsem a Paulo reka no ho akyinnye kasa tiaa no. **46** Nanso Paulo ne Barnaba de akokoduru kə so kae se, “Mone nnipa a eṣe se wəka Onyankopən asem no kyere mo kan. Na se moapo, na mummu mo ho se nkwa a enni awieie ho hia mo nti, yebegyaw mo ho akə amanamanmufo no nkyen. (aiōnios g166) **47** Ahyede a Awurade de ama yən ne se, “Məma mo aye amanamanmufo nyinaa kanea; ənam mo so na wobegye wiasefo nyinaa nkwa.” **48** Amanamanmufo no tee saa asem no, wən ani gye ma wəkamfoo Awurade asem no, na wən a wəayi wən ama nkwa a enni awieie no bəyee agyidifo. (aiōnios g166) **49** Na Awurade asem no trew əmantam no mu nyinaa. **50** Nanso Yudafo no tuu nnipa atitiriw a wəwə kurow no mu no ne mmea Nyamesurofo a na wəwə ho bi a wodi mu no aso ma wotaa Paulo ne Barnaba, pam wən fii əman no mu. **51** Enti asomafo no poroporow wən anan ase mfutuma guu wən so fii ho kən Ikoniom. **52** Anigye ne Honhom Kronkron hyee asuafo a na wəwə Antiokia no ma.

14 Paulo ne Barnaba duu İkoniom no, wókoo Yudafo asoredan mu. Wokasa ma Yudafo ne amanamanmufo bebree býeyee agyidifo. **2** Nanso Yudafo a wópoo Awurade asem no hwanyan amanamanmufo no, san tuu wón aso tiaa anuanom no. **3** Asomafo no tenaa hó kyee. Na Awurade nam tumi a ñde maa wón ma wóyee anwonwade ahorow no so kyerees se nsem a wóka fa n'adom ho no ye nokware. **4** Kurow no mu nnipa no mu kyee abien; fa kóo Yudafo no afa na fa nso kóo asomafo no afa. **5** Amanamanmufo ne Yudafo no ne wón mpanyimfo yee adwene se wóbeyé wón ayayade asan asiw wón abo. **6** Asomafo no tee pów a wóbo faa wón ho no, woguan kóo Listra ne Derbe a ewo Likaoniaman mu ne nkuraa a atwa ho ahyia no nyinaa ase. **7** Wókaa Asempa no wó hó. **8** Bere a Paulo ne Barnaba wó Listra no wohuu ɔbarima bi a na ñye obubuafo fi n'awo mu. **9** Paulo rekasa no, obubuafo no tiee no maa Paulo huu se ówo gyidi a ebéma watumi agyina so asa no yare. Enti Paulo hwe obubuafo no **10** tee se, "Sore gyina hó!" Amono mu, obubuafo yi huruw gyinae, fii ase nantewee. **11** Nnipa no huu nea Paulo aye no, wofii ase teetee mu wó Likaonia kasa mu se, "Anyame ayeye wón ho se nnipa aba yén nkyen." **12** Eyi nti wófréé Barnaba Seus na wófréé Paulo nso Hermes, efise ono na na ñka asem no. **13** Seus a na n'asoredan wó kurotia no sôfo de nantwi ne nhwiren baa kurow no pon ano, pée se wóbo afore ma asomafo no. **14** Bere a Barnaba ne Paulo tee afore a nnipa no pë se wabó no, wade abufuw sunsuanee wón ntade mu, tuu mmirika kóo nnipakuw no mu teetee mu se, **15** "Den na mope se moye yi? Yeyé nnipa te se mo! Yéaba se yerebeka asempa no akyere mo, ama moagyaee saa nneema hunu yi ye, na mode mo ho ama Onyankopón a ñbaa ñsoro, asase, epo ne biribiara a ewó mu no. **16** Bere bi a atwa mu no, ñmaa nnipa nyinaa kwan ma wóyee nea wóp. **17** Nanso Onyankopón nam nneema pa a ñye so di n'ankasa ho adanse. Mmire a eee mu no, ñma osu to ma nnobae ba; ñma mo aduan di ma munya ahoto." **18** Nanso saa kasa yi nyinaa akyi no, pë ara na nnipa no pée se wóbo afore ma wón. **19** Yudafo bi fi Antiochia a ewo Pisidia ne İkoniom tuu nnipa no aso maa wosiu Paulo abo, twee no fii kurow no mu a na wosusuw se wawu. **20** Nanso bere a agyidifo no betwaa ne ho hyiae no, ñsore san kóo kurow no mu. Ade kyee no ñne Barnaba fii hó kóo Derbe. **21** Paulo ne Barnaba kaa asempa no wo Derbe ma nnipa pii gye dii. Wofi

hó no, wósan kóo Listra, İkoniom ne Antiochia a ewo Pisidia. **22** Wóhyee agyidifo no nkuran se wóntena ase gyidi mu. Wóka kyerees agyidifo yi se, "Ansa na yebetumi akó Onyankopón ahenni mu no, eee se yéfa ñhaw ahorow pii mu." **23** Asafo biara a wókoo mu no, wosisisi mpanyimfo maa wón; na wónam mpaebó ne mmuadadi so de mpanyimfo no hyee Awurade a wóde wón ho ato no so no nsa. **24** Wofi Pisidia no wóbaa Pamfilia. **25** Wókaa asempa no wo Perge na wofi hó baa Atalia. **26** Wofi Atalia no, wósan baa Antiochia a eho na bere a na worebefi saa adwuma a wóawie yi ase no, wóde wón hyee Awurade nsa no. **27** Bere a woduu Antiochia no, wohyiaa asafo no mu nnipa nyinaa. Wókaa nneema a Onyankopón nam wón so aye, ne senea Onyankopón abue kwan ama amanamanmufo agye asem no adi no nyinaa kyerees wón. **28** Paulo ne Barnaba tenaa gyidifo no nkyen kyee.

15 Bere a Paulo ne Barnaba wó Antiochia no, nnipa bi fi Yudea békeryerékeryee anuanom no se, "Se moamma wóantwa mo twetia senea Mose amanne no kyere no a morennya nkwa." **2** Paulo ne Barnaba ne wón gyee saa nkyerékerye yi ho akyinnye denneennen. Saa asem yi nti Paulo ne Barnaba ne Antiochia asafo no mu nnipa bi kóo Yerusalem kohuu asomafo no ne mpanyimfo faa saa nkyerékerye yi ho. **3** Asafo no gyaa wón kwan. Wórekó no, wófaa Foinike ne Samaria kaa amanamanmufo gye a wóagye asem no adi no kyerees wón. Saa asem yi yee agyidifo no nyinaa anigye yiye. **4** Woduu Yerusalem no, asafo no asomafo ne mpanyimfo a wókaa nneema a Onyankopón nam wón so aye kyerees wón no gyee wón. **5** Nanso Farisifo a wóbeyé agyidifo no hyee se, eee se wotwa amanamanmufo a wóagye asem no adi no nyinaa twetia na wodi Mose mmara no so. **6** Asomafo no ne mpanyimfo no hyia dwenee asem yi ho. **7** Wodwinnwen ho wiee no, Petro sere kasa se, "Me nuanom, munim se bere bi a atwam no, Onyankopón yi me fii mo mu se menka asempa no nkyere amanamanmufo, senea ebéye na wóbete asempa no na wóagye adi. **8** Senea Onyankopón a onim koma mu no nam Honhom Kronkron a ñma ebáa yén mu no so gyee yén too mu no, saa ara na ñnam Honhom Kronkron no ara so agye amanamanmufo nso ato mu. **9** Onyankopón anye nyiyimu; ñnam gyidi so tew wón koma mu. **10** Aden nti na mope se mode adesoa duruduru a yén agyanom antumi ansoa, na yén nso yeantumi ansoa no soa agyidifo no de so Onyankopón hwe? **11** Nanso yegye di se wónam

Awurade Yesu Kristo adom so na agye yen nkwa se wən ara.” 12 Bere a Barnaba ne Paulo kaa anwonwade a Onyankopən nam wən so yee wə amanamanmufo no mu maa nnipa a wəahyia hə no tee no, wəyee dinn. 13 Wəkasa wiei no, Yakobo kae se, “Anuanom, muntie me! 14 Mprempren ara na Simon kyereə mu kyereə yen se Onyankopən yii amanamanmufo se ne de. 15 Adiyifo no nsem a wəkaa no ne eyi hyia, senea wəakyerew wo Kyerewsem no mu se: 16 “Eyi akyi no, mesan aba abesi Dawid fi a abubu no. Məma nea adwiriw no so, na masan asi bio, 17 senea əbeyə a nnipa a wəaka no, ne amanamanmufo a me din da wən so no bəhwehwe Awurade.” 18 Awurade a ədaa eyi adi bere bi a atwa mu no, oño na əbeyə eyinom nyinaa.” (aiōn g165) 19 Yakobo toaa so se, “M’adwene ne se, ənse se yəhaw amanamanmufo a wəde wən ho rema Onyankopən no. 20 Mmom, momma yenkyerew nhoma nkəka nkyere wən se, ənse se wodi aduan biara a wəde ama abosom, efise əho ntew; afei wəntwe wan ho mfi aguamammo ho na wənnwe aboa a wəantwa ne mene na owui. Bio, wonnni mogya nso. 21 Efi tete na wəkenkan saa Mose mmara yi wə hyiadan mu wə Homeda biara, na wəka ho nsem nso wə kurow biara mu.” 22 Asomafo ne mpanyimfo ne asafo no mu nnipa nyinaa hyiae, yee adwene se wobeyi nnipa bi afi kuw no mu aka Paulo ne Barnaba ho na wəako Antiokia. Woyii mmarima atitiriw baanu a wən din de Yuda, a wəfre no Barsaba ne Silas. 23 Nhoma a wəde maa wən kəe no mu nsem ni: Anuanom amanamanmufo a mote Antiokia, Siria ne Kilikia, Asomafo ne mpanyimfo ne anuanom a wəwə Yerusalem no kyia mo. 24 Yetee se anuanom bi a yemaa wən tumi fi yen mu nam wən nkyerekyere so tan mo ani, haw mo adwene. 25 Eyi nti yəatu nnipa bi se wəmmra mo nkyen. Saa nnipa no ne Paulo ne Barnaba 26 a wəde wən nkwa abo afore ama Awurade Yesu Kristo no. 27 Eyi nti, yeresoma Yuda ne Silas ama wəabekasa afoa asem a yerekyerew no so. 28 Honhom Kronkron ne yen aye adwene se, saa ahyede yi akyi no yemmfə adesoa foforo bi a emu ye duru nsoa mo; 29 munnni aduan a wəde ama abosom; saa ara nso na munnni mogya. Monnwe aboa a wəantwa ne mene na owui. Bio, montwe mo ho mfi aguamammo ho. Se mutumi di saa ahyede yi so a, ebesi mo yiye. Yesan kyia mo. 30 Wogya nnipa no kwan ma wəkə Antiokia. Woduu ho no, wohyiaa agyidifo no de nhoma no maa wən. 31 Agyidifo no kenkan nhoma no, emu nkuranhyesem no

maa wən ani gyei. 32 Yuda ne Silas a wəye adiyifo no ne anuanom no kasa kyee, hyee wən nkuran. 33 Wodii nna kakra wə hə no, anuanom no gyaa wən kwan asomdwoe mu ma wəsan kəo anuanom a wəsoma a wən no nkyen dwoodwoo. 34 Nanso Silas de, wanko bi. 35 Paulo ne Barnaba dii nna kakra wə Antiokia, boaa anuanom bi ma wəkyerəkyerə, kaa Awurade asem. 36 Nna bi akyi no, Paulo ka kyereə Barnaba se, “Ma yənsan nkəra anuanom a wəwo nkurow a yəaka Awurade asem wə so no nyinaa nkəhwə senea wəreko so wə gyidi mu.” 37 Barnaba pəe se wəde Yohane Marko ka wən ho kə, 38 nanso Paulo ampene so, efise wəwə Pamfilia no ogyaw wən hə a əne wən antena ho ankosì awie. 39 Akasakasa a emu yə den sii wən ntam maa wən mu tetewee. Barnaba faa Marko ne no kəo Kipro 40 na Paulo nso faa Silas. Anuanom no de wən hyee Onyankopən nsa ma wofii hə kəe. 41 Əkəfaa Siria ne Kilikia hyee asafo no den.

16 Paulo toaa n’akwantu no so kəo Derbe ne Listra.

Əhə na na ogyidini bi a ne din de Timoteo a ne na yə Yudani gyidini na n’agya nso yə Helani no te. 2 Anuanom a na wəwo Listra ne Ikoniom no nyinaa dii Timoteo ho adanse pa. 3 Esiane se na Paulo pə se əde Timoteo ka ne ho kə nti otwaa no twetia, efise Yudafo a na wəwə hə no nyinaa nim se Timoteo agya yə Helani. 4 Kurow biara a woduu so no, wəkaa mmara a asomafo ne mpanyimfo a wəwə Yerusalem ahyə se wonni so no kyereə wən. 5 Asafo no nyinii gyidi mu na daa, nnipa beebree bəkaa wən ho. 6 Esiane se Honhom Kronkron amma wən kwan se wənka asem no wə Asia no nti, wəkə Frigia ne Galatia. 7 Woduu Misia hye so no, wəpə se anka wəka Bitinia, nanso Yesu Honhom no amma wən kwan. 8 Enti wəfaa Misia kosii Troa. 9 Da no anadwo Paulo huu anisoade se əbarima bi a ofi Makedonia gyina hə resre no se, “Twa bra Makedonia bəboya yen!” 10 Anisoadehu yi akyi no, yəboaboa yen ho se yəbekə Makedonia, efise yetee ase se Onyankopən na wafre yen se yənkəka asem pa no wə ho. 11 Yede hyen fii Troa kəo Samotrake na ade kyee no, yeduu Neapoli. 12 Yefi hə no, yətoaa so kəo Filipi, kurow titiriw a əwo Makedonia mansin a na Romafo di so no mu. Yedii nna kakra wə saa kurow yi mu. 13 Homeda duu no, yefii kurow no mu kəo asubonten bi ho baabi a yəate se Yudafo taa hyia wə hə bə mpa. Yəkyerəkyerə mmea bi a wəbaa ho no Kyerewsem no. 14 Mmea a wobetiee asem no mu baako ne Tiatirani Lidia a na əton ntama kəkə. Na

ɔyε Onyamesomni nti Awurade buee ne koma mu ma otiee asem a na Paulo reka no ma ogye dii. **15** Wəbəɔ̄ ɔne ne fifo nyinaa asu wiee no, ɔka kyereɛ yen se, “Se mugye to mu se meye Awurade mu gyidini ampa ara a, ɛno de mommətena me fi.” ɔkɔ̄ so sreeɛ yen ara kosii se yepenee. **16** Da bi a yerekɔ̄ faako a yehyia bɔ̄ mpae no, yehyiaa afenaa bi a akɔ̄m honhom wo ne mu a ɔde n'akɔ̄m no hye nkɔ̄m ma ne wuranom nya wɔ̄n ho. **17** Odii yene Paulo akyi teeteeɛ mu se, “Saa nnipa yi ye ɔsorosoroni Nyankopɔ̄n no asomfo a wɔ̄aba se wɔ̄rebɛka nkwegye ho asem akyere mo.” **18** Eyi kɔ̄ so ara kosii se da bi Paulo de ahometew teeteeɛ honhommɔ̄ne no se, “Mehye wo wɔ̄ Yesu Kristo din mu se, tu fi ne mu kɔ!” Amono mu hɔ̄ ara, na honhommɔ̄ne no tu fii afenaa no mu. **19** Bere a afenaa no wuranom huu se nea ɛma wɔ̄n sika no afi wɔ̄n nsa no, wɔ̄kyeree Paulo ne Silas twee wɔ̄n kɔ̄ mpanyimfo anim wɔ̄ aguabəbea. **20** Wɔ̄de wɔ̄n bres mpanyin bɔ̄ wɔ̄n sobo se, “Saa nnipa yi ye Yudafo a wɔ̄de wɔ̄n nneyee ne wɔ̄n nkyerekyere redan yen kurow yi ani. **21** Wɔ̄rekyerekyere amanne bi a esiane se yεye Romafo nti, yen mmara mmaa yen ho kwan se yegye to mu.” **22** Nnipadom a wəwə hɔ̄ no tow hyεe wɔ̄n so, na mpanyin no tetew Paulo ne Silas ntade mu, hyεe se wɔ̄mmɔ̄ wɔ̄n mmaa. **23** Wəbəɔ̄ wɔ̄n mmaa pii wiei no, wɔ̄de wɔ̄n koguu afiase, na mpanyin no hyεe afiase sohwefo no se ɔnto wɔ̄n mu yiye senea ɛbεye a wɔ̄renguan. **24** Afiase sohwefo no tee saa asem no, ɔde wɔ̄n koguu afiase hɔ̄ dan a ɛwɔ̄ mfimfini no mu de nkɔ̄nsɔ̄nkɔ̄nsɔ̄n guguu wɔ̄n anan de bobɔ̄ nnuu mu. **25** ɔdasu mu no, na Paulo ne Silas rebɔ̄ mpae to nnwom reyi Onyankopɔ̄n aye, a nneduafɔ̄ a wəwə hɔ̄ no nso retie won. **26** Mpofirim na asase wosow denneennen maa afiase no nnyinaso nso wosow maa apon no nyinaa buebuei, na nneduafɔ̄ no nyinaa nkɔ̄nsɔ̄nkɔ̄nsɔ̄n tetewee. **27** Bere a afiase sohwefo no fi nna mu nyan na ohuu se afiase no apon no abuebue no, osusuw se nneduafɔ̄ no nyinaa aguan, enti ɔtwee n'afoa, pεe se anka ɔde kum ne ho. **28** Nanso Paulo teeɛ mu ka kyereɛ no se, “Nkum wo ho! Yεn nyinaa wɔ̄ ha!” **29** Ehɔ̄ ara afiase sohwefo no fre ma wɔ̄de kanea bres no na ɔde ahopopo ne osuro behwee Paulo ne Silas anim. **30** Afei ɔde wɔ̄n fii adi bisaa wɔ̄n se, “Awuranom, dɛn na menyε na manya nkwa?” **31** Wobuae se, “Gye Awurade Yesu di na obegye wo ne wo fifo nyinaa nkwa.” **32** Wokaa Awurade ho asem kyereɛ afiase sohwefo no ne ne fifo

nyinaa. **33** Anadwo no ara, afiase sohwefo yi hohoroo Paulo ne Silas mmaabɔ̄ akuru no anim. Afei ɔma wəbəɔ̄ ɔne ne fifo nyinaa asu. **34** Afiase sohwefo yi de Paulo ne Silas kɔ̄ fie kɔ̄maa wɔ̄n aduan dii na ɔne ne fifo nyinaa ho san wɔ̄n, efise afei de, wɔ̄agye Onyankopɔ̄n adi. **35** Ade kyee no, mpanyin no somaa asraafo kɔ̄ka kyereɛ afiase sohwefo no se, “Gyaa saa nnipa no ma wɔ̄nko.” **36** Afiase sohwefo no ka kyereɛ Paulo se, “Mpanyin no asoma abɛka se minnyaa wo ne Silas ma monkɔ̄. Enti monkɔ̄ asomdwɔ̄e mu.” **37** Nanso Paulo ka kyereɛ asraafo no se, “Yεye Romafo. Wɔ̄ammu yen fɔ̄ wɔ̄ bɔ̄ne biara ho na wɔ̄de yen baa aguabəbea bebɔ̄ yen mmaa, de yen guu afiase. Afei na wɔ̄pε se wɔ̄fa sum ase gyaa yen? Dabi da! Mpanyin no ankasa mmira ha mmegyaa yen.” **38** Asraafo no san kɔ̄bəɔ̄ Roma mpanyimfo no amannee. Wɔ̄tee se Paulo ne Silas ye Romafo no, wosuroe **39** enti wɔ̄kɔ̄maa wɔ̄n dibem, yii wɔ̄n fii afiase hɔ̄ ka kyereɛ wɔ̄n se womfi kurow no mu. **40** Paulo ne Silas fii afiase hɔ̄ kɔ̄ Lidia fi. Wɔ̄kɔ̄too anuanom no wɔ̄ hɔ̄, hyεe wɔ̄n nkuran. Afei wofii hɔ̄ kɔ̄.

17 Wɔ̄toaa wɔ̄n akwantu no so fii Amfipoli ne Apolonia baa Tesalonika a na Yudafo hyiadan wɔ̄ no. **2** Senea Paulo taa ye no, ɔkɔ̄ hyiadan mu mprensa ne nnipa no gyee akyinnye wɔ̄ Kyerewsem no ho, **3** kyereɛ mu, dii adanse se, ese se Agyenkwia no hu amane na ɔsore fi awufo mu. Paulo kae se, “Saa Yesu a mereka ne ho asem akyere mo yi ne Agyenkwia no.” **4** Nnipa no bi gye dii ma wodii Paulo ne Silas akyi. Saa ara na Helafo bebree a wɔ̄som Onyankopɔ̄n ne mmea mpanyin bi nso gye dii de wɔ̄n ho bɔ̄ wɔ̄n ara ne no. **5** Yudafo mpanyin no anibere nti, wəboaboaa ahuhufo bi ano ma wəbəɔ̄ twi faa kurow no mu kotwaa Yason fi ho hyiae, pεe se wɔ̄n nsa ka Paulo ne Silas de wɔ̄n bre mpanyin no. **6** Esiane se wɔ̄n nsa anka wɔ̄n no nti, wɔ̄twee Yason ne anuanom bi de wɔ̄n baa mpanyin no anim teeteeɛ mu se, “Saa nnipa a wɔ̄ma basabasa ba baabiara a wɔ̄kɔ̄ no aba yen kurow yi mu, **7** ama Yason agye wɔ̄n atena ne fi. Wɔ̄n nyinaa abu ɔhempon Kaesare mmara a ɔde ama yen se yenni so no so, efise wɔ̄ka se ɔhene foforo bi wɔ̄ hɔ̄ a wɔ̄frε no Yesu.” **8** Saa asem yi hwanyan dɔ̄m no ne kurow no mu mpanyin no. **9** Kurow no mu mpanyin no maa Yason ne anuanom no tuaa sika bi de dii wɔ̄n akaginyinamu ma wogya wɔ̄n. **10** Ade sae ara pε, anuanom yi gyaa Paulo ne Silas kwan

ma wəkəə Beroia. Wodui no, wəkəə Yudafo hyiadan mu. **11** Na nnipa a wəwə hə no nyə akyinnyegyefo te se Tesalonikafo no. Wəde ahosepew gyee asem no dii a daa na wosua Kyerewsem no pəe se wohu se nkyerekyere a Paulo kyerekyere no yə nokware ana. **12** Nnipa no mu bebree a Helafo mmea atitiriw ne mmaprima ka ho no gyee nkyerekyere no dii. **13** Bere a Yudafo a wəwə Tesalonika no tee se Paulo akəka Onyankopon asem no wo Beroia no, wəkəə hə kəhwanyan həfə no nso. **14** Enti ntəm ara na anuanom no gyaa Paulo kwan se onkə mpoano, nanso Silas ne Timoteo de, wətenea Beroia. **15** Nnipa a wokogyaa Paulo kwan no de no koduu Atene. Wəresan aksa Beroia no, Paulo kraa wən se wənka nkyere Silas ne Timoteo se wəmmeka ne ho ntəm. **16** Bere a Paulo retwen Silas ne Timoteo wə Atene no, ohuu ahoni pii wə kurow no mu. Eyi maa ne werə howee yiye. **17** Enti na əne Yudafo ne amanamanmufo a wəsom Onyankopon no taa hyia wə hyiadan mu ma əkyerekyere wən Onyankopon asem. Saa ara nso na daa na əne nkurofə gye akyinnye wə aguabəbea ara ne no. **18** Afei, əne Epikurofo ne Stoikfo anyansafo bi nso gyee akyinnye. Ebinom kae se, “Na dən na nnabrabani yi pe se əkyere yi?” Afoforo nso kae se, “Eyə se əreka anyame afoforo bi ho asem.” Nea enti a wəkaa eyi ne se, na Paulo reka Yesu Kristo ne ne wusore ho asem. **19** Wəde Paulo kəə Areopago bagua anim kae se, “Yəpə se yete nkyerekyere foforo a worekyerekyere yi ase, **20** efise nsem a woka no bi yə yən asom asem foforo, enti yəpə se wokyerekyere yən mu yiye.” **21** Na Atenefo ne ahaho a wəwə hə no nni hwee yə se wəde wən adagyew nyinaa betie nsem foforo anaa wəbəka nsem foforo a wəate no akyere afoforo. **22** Paulo sore gyinaa Areopago bagua no anim kae se, “Atenefo, mihu se moyə nnipa a mope nyamesom yiye. **23** Efise mituu mpase faa mo kurow yi mu, na mihu mmeae ahorow a mosom no, mihu afremuka bi a wəakyerew ho se, Onyame a wonnim no no de. Enti ade a munnim na mosore no, əno ho asem na mereka akyere mo yi. **24** “Onyankopon a əbəə wiase ne nneəma a əwə mu nyinaa no na əyəs əsoro ne asase. Awurade no nte asəredan a nnipa asi mu. **25** Saa ara nso na biribiara a nnipa nam wən dwumadi so de bəma no no nso ho nhia no, efise əno na əma nnipa nkwa ne biribiara a ehia wən. **26** Ənam onipa baako so na əbəə nnipa ahorow nyinaa de wən tenaa asase so. Əno ankasa na ansa na ərebəbə nnipa no, əhyehyee amanaman

bere a wəbesore ne bere a wəbehwe ase. Saa ara na əhyehyee wən tenabea ahye nso. **27** Əwə mu se Onyankopon ben yən de, nanso əyə eyi senea əbəye a nnipa behwehwə n'akyi kwan atiw abən no; **28** senea obi ka se, ‘Ne mu na yətə ase na yəkəka yən ho’ no. Saa ara na mo nnwontofo bi nso aka se, ‘Yən nso yəyə ne mma’ no. **29** “Eño de, se yeyə Onyankopon mma de a, ənse se yesusuw se Onyankopon tebea te se ohoni bi a onipa de dwets anaa sika anaa əbo aye. **30** Onyankopon buu n'ani guu bere a na nnipa nnim no no so, nanso afei de, əhyə nnipa nyinaa se wəntwe wən ho mfi akwamməne so. **31** Efise wayi da bi ato hə a ənam onipa bi a wayi no no so bebu nnipa nyinaa atentrennee. Ənam sore a əmaa saa onipa yi sore fii awufo mu no so adi adanse akyere nnipa nyinaa.” **32** Bere a nnipa no tee se Paulo reka owusore ho asem no, ebinom dii ne ho few, na afoforo nso kae se, “Yəpə se wosan ka saa asem no bio.” **33** Saa nsem a əkəə so yi maa Paulo fii bagua no anim kəə. **34** Nanso, nnipa kakraa bi gyee no dii de won ho bəə no. Saa nnipa no mu bi ne Dionisio a ofra Areopagofo mu ne əbea bi a ne din de Damari ne afoforo bi.

18 Eyinom akyi no, Paulo fii Atene kəə Korinto. **2**

Əhə na ohyiaa Yudani bi a wəfre no Akwila a wəwoo no wə Ponto a əne ne yere Priskila fi Italia aba hə a na ənkyee. Wofii Italia efise na Roma hempon Klaudio ahyə mmapra se Yudafo nyinaa mfi Roma asase so. **3** Paulo kətenaa wən nkyen ne wən yəs adwuma, efise na wən nyinaa nwen ntamadan. **4** Na Paulo kə hyiadan mu homeda biara kəka asem no de pəe se anka ədan Yudafo ne Helafo no adwene ma wogye di. **5** Bere a Silas ne Timoteo fii Makedonia bae no, Paulo de n'adagyew nyinaa kaa Awurade asem no, dii adanse kyere Yudafo no se Yesu ne Agyenkwa no. **6** Bere a Yudafo no ampe se wotie Paulo aseŋka, na wəyeyaw no no, əde abufuw poroporow n'atade mu ka kyere wən se, “Mo mmusu ngu mo atifi. Mo afobu nna me so. Efi nne de rekə, merekəka asem no makyere amanamanmufo.” **7** Ofii ho kətenaa Amanamanmuni Nyamesomni bi a wəfre no Tito Yusto a ne fi bata hyiadan ho no nkyen. **8** Krispo a na əyə hyiadan mu panyin no ne ne fiso nyinaa gyee Awurade dii ma wəbəə won asu. Saa ara na Korintofo bebree a wətee Awurade asem no nso gye dii ma wəbəə wən asu. **9** Da bi anadwo, Awurade ka kyere Paulo wə anisoadehu mu se, “Nsuro! Mpa abaw! Kə so ara ka m'asem no, **10** efise meka wo ho. Obiara rentumi nyə wo hwee,

efise nnipa pii wə kurow yi mu a wəyə m'akyidifo." 11 Paulo tenaa hə afe ne fa kyerekyerə Onyankopən asem no wə wən mu. 12 Bere a Galio yə amrado wə Akaia no, Yudafo no sore tiaa Paulo kyeree no de no kəo asennii, 13 kae se, "Saa onipa yi retu nkurəfo aso se wənkwati Yudafo mmara no mfa əkwan foforo so nsom Onyankopən." 14 Paulo yee se ərebue n'ano akasa pə na Galio ka kyere Yudafo no se, "Yudafo, se mode asem foforo bi a efa nsemmedī anaa abususem ho na əbae a, anka mehwə na maka. 15 Nanso esiane se əyə akyinnyegye a əfa nsem, din ne mo mmara ho nti, mo ara monkəhwə nka. Merenye saa asem yi mu otemmufo." 16 Na əpam wən fii asennii hə. 17 Afei dəm no tow hyee Sostene a əyə hyiadan mu panyin no so, twee no kəo asennii hə kəbroo no, nanso Galio anka ho hwee. 18 Paulo tenaa Korinto kyee kakra ansa na ərekra anuanom no ma əne Priskila ne Akwila refi hə aks Siria. Esiane bə a na wahyə no nti, ansa na ərebəkə no, əma woyii ne ti wə Kenkrea. 19 Woduu Efeso no, Paulo gyaw Priskila ne Akwila hə kəo hyiadan mu ne Yudafo no kəkasae. 20 Wəsree no se, se obetumi a anka əntena wən nkyen nkye kakra nanso wampene so. 21 Mmom, ərebefi hə no əka kyere wən se, "Se Onyankopən pə a mesan aba bio." Na ofii hə kəo Efeso. 22 Oduu Kaesarea no, əkəo Yerusalem kokyiaa asafo no fii hə kəo Antiokia. 23 Odii nna kakra wə hə no, ofii hə kəo Galati ne Frigia kəhyee agyidifo a wəwə hə no den. 24 Saa bere no ara mu na Yudani bi a wəfre no Apolo a wəwoo no wə Aleksandria no kəo Efeso. Əye obi a na n'ano atew na onim Kyerewsem no yiye. 25 Esiane se na wənam Awurade kwan so akyerekyere no nti, na əde nnam kasa kyerekyere nokwasem a əfa Yesu ho no. Nanso na Yohane asubo no nko ara na onim. 26 Ofii ase de nnam kasaa wə hyiadan no mu. Bere a Priskila ne Akwila tee asem a əreka no, wəde no kəo fie kokyerekyere no Onyankopən asem no mu yiye. 27 Bere a Apolo pə se əkə Akaia no, agyidifo a wəwə Efeso no hyee no nkuran, kyerew krataa kəmaa agyidifo a wəwə hə no se wonnye no. Bere a okodui no, əboaa wən a Onyankopən adom nti wəabeyə agyidifo no yiye. 28 Əde ne nimdeə kyere Onyankopən asem mu de tuu Yudafo no guu wə bagua mu, nam Kyerewsem no so daa no adi pefee se Yesu ne Agyenkwa no.

19 Bere a Apolo wə Korinto no, Paulo tuu kwan faa əmantam no atifi koduu Efeso. Əhə na ohuu agyidifo bi 2 bisaa wən se, "Bere a mugye dii no,

munyaa Honhom Kronkron no ana?" Wobuua no se, "Yəntee mpo da se Honhom Kronkron bi wə baabi." 3 Paulo bisaa wən bio se, "Eno de na asubo ben na wəbəo mo?" Wobuae se, "Asubo a Yohane kaa ho asem no." 4 Paulo ka kyere wən se, "Yohane asubo no yə asu a wəbəo wən a wəsakra wən adwene. Əka kyere Israelfo no se, wonnye onipa a odi n'akyi a əreba a əne Yesu no nni." 5 Wətee saa asem no, wəma wəbəo wən asu wə Awurade Yesu din mu. 6 Paulo de ne nsa guu wən so no, Honhom Kronkron baa wən so ma wokaa kasa foforo, hyee nkəm. 7 Na wən dodow bəyə mmarima dumien. 8 Paulo de nnam kyerekyere Onyankopən Ahenni no ho asem wə hyiadan mu asram abiesa pə se əsakra nnipa no adwene. 9 Nanso nnipa no mu bi pirim wən koma, annye anni, kasa tiaa asem no wə atiefo no anim. Enti Paulo fii hə de agyidifo no kaa ne ho kəe. Na Paulo kyerekyere wə obi a wəfre no Tirano asuadan mu daa. 10 Saa nkyerekyere yi kəo so mfe abien; enti əmaa nnipa a na wəwə Asia mantam mu a Yudafo ne Helafo ka ho no tee Awurade asem no. 11 Onyankopən nam Paulo so yee anwonwade akesakəse, 12 maa mpo ne nnukuu ne n'atade nsenanim a wəde guu nnipa so no tumi saa nyarewa, tuu ahonhommənə nso. 13 Yudafo bi a wənam asumansem so tu ahonhommənə pə se wəde Awurade Yesu din tu ahonhommənə. Wəkankye kyere ahonhommənə no se, "Meka Yesu a Paulo ka ne ho asem no se, muntu mfi ne mu!" 14 Yudafo əfopanyin bi a na ne din de Skewa no mma baason na na wəyə eyi. 15 Honhommənə no buae se, "Minim Yesu, na minim Paulo; na mo nso mo ne hefo?" 16 Afei əbarima a honhommənə ahyə no ma yi tow hyee wən so, pirapiraa wən ma wəde adagyaw guan fii fie hə. 17 Yudafo ne amamanamanmufo a wəte Efeso no tee asem no, wəbəo hu na woyii Awurade Yesu aye. 18 Agyidifo no mu bebree baa bagua mu bəkaa wən bəne ne wən kokoamsəm. 19 Wən mu nkonyaayifo pii de wən nkonyaayi nhoma ba maa wəhyew wə nnipa no nyinaa anim. Wobuu nhoma a wəhyew no bo no na əyə nnwetəbona mpem aduonum. 20 Saa anwonwade ahorow yi maa Onyankopən asem no trew tumi so. 21 Eyinom nyinaa akyi no, Paulo yee n'adwene se əbəfa Makedonia ne Akaia aks Yerusalem. Əkae se, "Midu Yerusalem a, akyiri no məkə Roma nso." 22 Paulo somaa Timoteo ne Erasto a wəyə n'aboafu no dii n'anim kan kəo Makedonia, nanso ono de, otenaa Asia kyee kakra. 23 Saa bere yi ara mu na basabasa a

emu ye den a efa Awurade asem no ho no sii wə Efeso. 24 Dwetedwumfo bi a wofrə no Demetrio yee Artemi abosonnan seso. N'adwuma no maa n'adwumayefo nyaa wən ho see tam. 25 Əfrefree n'adwumayefo no ne wən a wodi saa dwuma ahorow no ara bi no ka kyereə wən se, "Anuanom, munim se yen ahonya nyinaa gyina saa dwumadi yi so. 26 Mo ara moahu na moate dwuma a saa Paulo yi redi. Əka se anyame a nnipa de wən nsa aye no nyi anyame biara. Ənam saa asem yi so adan nnipa bebree adwene wə Efeso ha ne Asia nyinaa. 27 Se yeanhwə no yiye a, yen adwuma yi begye dimmone. Saa ara na obiara remfa əbosom Artemi a wəsom no wə Asia ne wiase nyinaa no nyi hwee bio na n'anim agu ase." 28 Nnipadəm no tee saa asem a Demetrio kae no, wən bo fuw fii ase yee basabasa, teeteeə mu se, "Efeso Artemi ye kese!" 29 Basabasayə no trew wə kurow no mu nyinaa. Dəm no kyeree Makedoniafo baanu a wən din de Gaio ne Aristarko a na wəne Paulo retu kwan no de won kəo aguabəbea. 30 Paulo pəe se anka əkə aguabəbea hə kohiyia dəm no, nanso asuafə no amma no kwan. 31 Əmantam no mu mpanyimfo bi a na wəyə Paulo nnamfo no soma kosree no se ənkə aguabəbea hə. 32 Nhyiamu yi yee basabasa; nnipa no mu bi teeteeə mu kaa nsem bi na ebinom nso tees mu kaa nsem foforo bi, efise na wən mu dodow no ara nnim asem ko a ede wən abehiyia mu. 33 Yudafo no piapiaa Aleksandro kogiyinaa dəm no anim se ənkasa. Eyi maa nnipa no bi susuw se Aleksandro nti na wəahyia hə. Afei Aleksandro nyamaa dəm no pəe se əkasa yi əno ne ne nkurofo ano. 34 Dəm no huu se Aleksandro ye Yudani no, wəteetee mu nnənhwerew abien se, "Efeso Artemi ye kese!" 35 Kurow no sohwefo no bəə mməden maa dəm no tem dinn. Afei əkasa kyereə wən se, "Efeso mmərima, obiara nim se Efeso kurow yi na ehwe Artemi hyiadan ne ohoni a efi əsoro beduruu no so. 36 Obiara rentumi nnye eyi ho akyinnye enti monye komm, monnye basabasa biara. 37 Mode saa nnipa yi aba ha wa bere a wonwiaa biribiara mfi yen hyiadan mu, nkaa asemme biara ntia yen nyame no. 38 Se Demetrio ne adwumfo a wəka ne ho no wə obi ho asem bi a, asennii ne mpanyin wə hə, wəmfa mməto gua. 39 Nanso se mowə biribi foforo bi ka a, eee se əmanfo hyia na wəfa mmara kwan so ka ho asem. 40 Se yeanhwə yiye a, wəbəka se saa nnə basabasayə yi fi yen. Saa basabasayə yi ho nhia. Se wobisa yen ho

asem a, yerenya anoyi biara." 41 Əkasa wiei no, otuu gua no.

20 Basabasayə yi akyi no, Paulo frēə asuafə no kaa nsem de hyee won nkuran, kraa wən fii ho kəo Makedonia. 2 Okyinkyin faa amantam no mu, tuu asuafə no fo de hyee wən nkuran. Afei obeduu Hela. Odii hə asram abiesa. 3 Bere a əresiesie ne ho aks Siria no, ətee se Yudafo no abə ne ho pəw; enti əsan n'akyi kəfaa Makedonia kəe. 4 Piro a ofi Beroia no ba Sopater ne Paulo na wəkəe. Wən a wəka ne ho kəe no nso bi ne Aristarko ne Sekundo a wəfi Tesalonika ne Gaio a ofi Derbe ne Timoteo ne Tihiko ne Trofimo a wəfi Asiaman mu no. 5 Saa nnipa yi dii kan kətwən yen wə Troa. 6 Yedii Apiti Afahye no wiei no, yefii Filipi, na nnaanum akyi no, yəkəttoo wən wə Troa, dii nnaawətwe wə hə. 7 Nnaawətwe no mu da a edi kan no, yehyiaa mu se anuanom, didii. Esiane se na ade kye a Paulo befi kurow no mu no nti, əkasa kyereə anuanom no kosii ədasu mu. 8 Na akanea pii wə abansoro dan a wəahyia wə hə no mu. 9 Bere a Paulo rekasa no, na aberante bi a wofrə no Eutiko te mfiensere ano reto nko. Ədaa hatee ma ofii abansoro dan a eto so abiesa no so behwee fam. Wəmaa no so no na wawu. 10 Paulo sian baa fam, kobutuw no so, maa no so kae se, "Munnsuro, efise onwu e!" 11 Afei əsan foro kəo abansoro no so kobubuu brodo ne asuafə no dii. Paulo toaa ne kasa no so kosii adekyee ansa na əregyaw wən hə. 12 Anuanom no de anigye de aberante a wonyan no no kəo fie. 13 Yede hyen dii kan kəo Aso se yerekəfa Paulo wə hə, efise na waka akyere yen se ərefa fam aks hə. 14 Əbekaa yen ho wə Aso na yene no toaa so kəo Mitilene. 15 Ade kyee no, yekoduu Kio. Ne nnaanu so no yeduu Samo na n'adekyee no, yekoduu Mileto. 16 Esiane se na Paulo ho pere no se onyae a anka obedu Yerusalem akodi Pentekoste Afahye no wə hə no nti, əyee n'adwene se ərennyina Efeso, səneə ebeyə a ərenkye wə Asia. 17 Paulo soma fii Mileto kəo Efeso kəka kyereə asafo mpanyimfo no se wonhyia no. 18 Wəbae no, əka kyereə wən se, "Efi da a edi kan a mebaa Asia no, munim əkwan a mafaa so ne mo tenae. 19 Əwə mu se ənam Yudafo no pəwə so ma mihiu amane bebree de, nanso mede ahobrasee ne nusu yee m'adwuma se Awurade somfo. 20 Munim se bere a na merekyerkyere mo wə gua mu ne afi mu no, mamfa biribiara a so bəba mo mfaso no anhintaw mo. 21 Mebaa Yudafo ne amanamanmufo no kəkə se wəntwe wən ho mfi wən bəne ho na wəmfa wən ho

mma Onyankopon, na wonnye Yesu Kristo nni. **22** “Afei esiane se Honhom Kronkron ahye me no nti, mereko Yerusalem a minim asem a ebeto me wo ho. **23** Nea minim ara ne se kuropon biara a mekə so no, Honhom Kronkron bo me koko se wade me beto afiae na mahu amane. **24** Senea ebeye a metumi adu botae a esi m'anim no ho na mawie dwuma a Awurade Yesu de maa me se menka Onyankopon dom ho asem pa no nti, mammu me kra se ade a esom bo. **25** “Minim se mo a maka Onyankopon ahenni no ho asem akyere mo no mu biara renhu me bio. **26** Eno nti nne, mereka akyere mo se, se eba se mo mu bi yera a, na emfi me. **27** Efise mamfa Onyankopon asem no mu biribiara anhintaw mo. **28** Monhwə mo ho so ne nguanku a Honhom Kronkron de wən ahye mo nsa se ahwefo no yiye. Monhwə wən yiye, efise Onyankopon de ne Ba no mogya na agye wən. **29** Minim se me kə akyi no, atoro akyerəkyerefo a wən ho ye hu se mpataku bewura mo mu abesee mo. **30** Bere bi beba a mo mu ebinom besore, nam atoro so atwe asuafo no mu bi adi wən akyi. **31** Eno nti monna mo ho so! Monkae se, mfirihyia abiesa a midii wo mo nkyen no, menam amanehunu ne yaw mu tuu mo fo awia ne anadwo. **32** “Afei mede mo hye Onyankopon ne ne dom nsem a etumi hye mo gyidi den na ema munya n'agyapade a wasiesie ama ahotefo no nsa. **33** M'ani ammere obi dwete anaa sika anaa ntama. **34** Mo ara mudi adanse se, me nsa ano adwuma so na menam mehwəe me ho ne wən a wəka me ho no. **35** Mede m'abrabə aye nhwəso akyere mo se, esə se yeyere yen ho ye adwuma de boa ahiafo na yekae se, Awurade Yesu ankasa kae se, ‘Oma mu wo nhŷira sen ogye.’” **36** Paulo kasa wiei no, one wən nyinaa buu nkotodwe bəə mpa. **37** Wən nyinaa sui, bam no, maa no nanteyiye. **38** Nea εγες wən awerəhow koraa ne asem a əka kyerees wən se wörenhu no bio no. Afei wən nyinaa kogyaa no hyen no mu.

21 Yene Efeso asafo mpanyimfo no dii ntetewmu no, yesii mu nam asu ani tee kəo Ko. Ade kyee no, yekoduu Rodo na yefii ho kəo Patara. **2** Yenyaahyen bi a ərekə Foinike kətenaa mu kəe. **3** Yeduu baabi a yen ani tua Kipro no, yetwaa ho wo benkum fam kəo Siria. Yesii fam wo Tiro, efise na eho na wərekoyi hyen no mu nneəema. **4** Yehuu asuafo bi wo ho tenaa wən nkyen dii nnaawətwe. Asuafo no nam Honhom Kronkron adiyi so bəə Paulo koko se ənkə Yerusalem. **5** Nanso bere duu se esə se yefi ho no, yegyaw wən ho

kəe. Asuafo no nyinaa ne wən yerenom ne wən mma kogyaa yen kwan koduu mpoano. Yeduu ho no yen nyinaa buu nkotodwe bəə mpa. **6** Afei yekrakraa yen ho yen ho wiei no, yekətenaa hyen no mu maa wən nso san kəo fie. **7** Yefi Tiro no, yetoaa yen akwantu no so faa nsu ani koduu Ptolemai. Yeduu ho no yekokyiaa asuafo a wəwə ho no dii wən nkyen da koro. **8** Yefi ho n'adekyee so kəo Kaesarea kətenaa əsempanafo Filipo a na əka mmarima baason a woyii wən wo Yerusalem no ho no fi. **9** Na Filipo wo mmabea baanan a wənwaree ε, na wəhye nkəm. **10** Yətenaa ho kyee kakra no, odiyifo bi a wəfre no Agabo fii Yudea baa ho. **11** Əbaa faako a yewo no, ofaa Paulo abəə de kyekyere ne nan ne ne nsa kae se, “Asem a Honhom Kronkron ka ni, ‘Senea Yudafo a wəwə Yerusalem no bəkəkyere onipa a abəə yi ye ne dea no, na wəde no ahye amanamanmufo no nsa ni!’” **12** Yətee saa asem no, yene wən a na yene wən wo ho no nyinaa sree Paulo se ənnkə Yerusalem. **13** Na əka kyerees wən se, “Osu a musu de rehye me awerəhow yi ase ne den? Me de, masiesie me ho se ενει kyekyere a wəbəkəkyere me wo Yerusalem no na misuro, na se etwa se miwu ma Awurade Yesu a, mewu.” **14** Yekae kae a wampene no yegyae kae se, “Nea Awurade pe na ενει.” **15** Nna bi akyi no, yəboaboaan yen ho fii ho kəo Yerusalem. **16** Kaesarea asuafo no bi ne yen kəe. Yeduu ho no, yekəsəə Mnason a ofi Kipro a ogyee Yesu Kristo dii akye no fi. **17** Yeduu Yerusalem no, asuafo a wəwə ho no nyinaa gyee yen əfew so. **18** Ade kyee no, Paulo ne yen kokyia Yakobo ne Yerusalem asafo no mu mpanyimfo. **19** Nkyia no akyi no, Paulo kaa biribiara a Onyankopon nam ne som no so aye wo amanamanmufo no mu no kyerees wən. **20** Wotiee Paulo amanneebə no wiei no, wəhye Onyankopon anuonyam. Na wəka kyerees no se, “Onua, wəankasa wudi adanse se Yudafo mpempem na na wəabeyə asuafo a wən nyinaa nso di yen mmara no so. **21** Saa nnipa yi ate se wutia Mose mmara no ne Yudafo amanne; ενε se, wokyerəkyere Yudafo a wəte amanamanmufo no mu se wonntwa wən mma twetia na wonnni yen amanne nso so. **22** Nea εβεγε biara, wobete se woaba ha. Enti yəbəyə no den? **23** Yenyaahyen akyere wo yi. Mmarima baanan bi wo yen nkyen ha a, wəka ntam. **24** Wo ne wən nko na munkodwira mo ho na tua ho ka ma wən senea εβεγε a, wobetumi atwitwa wən tinwi. Eyi bəma obiara ahu se nsem a wəte faa wo ho no mu biara nyε nokware,

efise w'ankasa mpo wudi Mose mmara no so. 25 Amanamanmufo a wəabeyə asuafo no de, wəakyerew akəma wən akyere gyinae a yeasi se, wonnni aduan biara a wəde abə afore ama abosom; wonnni mogya; wonnni aboa biara a wəantwa ne mene ansa na owui; na afei nso wəntwe wən ho mfi aguamammə ho.” 26 Ade kyee no, Paulo ne mmarima no kodwiraa wən ho. Əne wən kəo asəredan mu kəkyerə da a wobewie wən ahodwira no ne da a wəbəbə afore ama won mmaako mmaako. 27 Nnanson no reye atwam no, Yudafo bi a wofi Asia huu Paulo wə asəredan no mu. Wəhwanyan nnipa a wəwə ho no nyinaa ma wəkyeree Paulo. 28 Wəteetee mu se, “Israel mmarima, monsore mməboya yən! Oyi ne əbarima a baabiara a əbekə no ənam ne nkyerekyere so tia Israelfo, Mose mmara ne asəredan yi. Mpo əde amanamanmufo bi aba ha de agu Kronkronbea ha ho fi.” 29 Nea enti a wəkaa saa asəm yi ne se, na wəahu Paulo ne Efesonı Trofimo wə kurom hə, enti na wosusuw se Paulo de no akə asəredan mu hə. 30 Wətee saa no, kurow mu no nyinaa bəə twi kəkyeree Paulo, twee no fii asəredan no mu hə. Wətotoo asəredan no apon no nyinaa mu ntəm so. 31 Bere a dom no pəe se wokum Paulo no, obi kəka kyerə Roma asraafə sahene no se basabasa asi Yerusalem. 32 Amono mu hə ara əsahene no ne asraafə mparyin bi ne asraafə bi de ahoohare kəo nea dəm no ahyia hə. Bere a nnipa no huu no ne asraafə no, wogyaee Paulo hwe. 33 Əsahene no kosoo Paulo mu, kyerə se wəmfə nkənsənkənsən abien ngu no. Afei obisae se, “Hena ne saa əbarima yi? Bəne bən na waye?” 34 Nnipa no ano antumi anko bənkoro; ebinom ka səe a, na afoforo nso aka səe. Saa basabasa yi amma əsahene no antumi anhu asəm pətee a asi. Əno nti, əhyə n'asraafə no se wəmfə Paulo nkə aban mu. 35 Wəde Paulo duu atrapoe no ano no, dəm no bə tooa no enti asraafə no maa no so kəe. 36 Dom no tu dii wən akyi teetee mu se, “Munkum no!” 37 Wəde Paulo rekə aban mu no, obisaa əsahene no se, “Mesrə wo, metumi aka asəm bi akyere wo ana?” Əsahene no nso bisaa no se, “Enti, wote Hela kasa? 38 Ənyə wo ne Misraimni a da bi ofii basabasayə ase dii mmarima awudifo mpem anan anim kəo sare so no?” 39 Paulo buaa no se, “Meye Yudani a wəwoo me wə Tarso; Kilikia kurow a agye din no mu nipa ne me. Mesrə wo, ma me ho kwan na me ne nnipa no nkasa.” 40 Əsahene no maa Paulo kwan ma ogyinaa atrapoe no

so nyamaa nnipa no. Wəyəe komm no, Paulo kasa kyerə wən wə Arameike kasa mu se:

22 “Anuanom ne agyanom, muntie m'anoyi yi.” 2 Wotee se əka Arameike no, wəyəe komm koraa. Paulo toaa so se, 3 “Meye Yudani a wəwoo me wə Tarso a əwə Kilikia. Wətetew me wə Yerusalem wə Gamaliel nan ase. Misuaa sənea wodi Yudafo mmara ne won amanne so pəpəepe. Mebəə mməden se biribiara a meye no, mede bəhyə Onyankopən anuonyam sənea mo nyinaa nso reye nne yi. 4 Metaa nnipa a wodi Awurade asəm so no nyinaa kunkum wən. Mekyeree mmea ne mmarima de wən guu afiase. 5 Əsfopanyin ne agyinatufo no nyinaa di me adanse se, asəm a mereka yi yə nokware. Wən nkyen mpo na migyee tumi nhoma se mede rekəma anuanom Yudafo a wəwə Damasko no. Saa nhoma no na anka megyina so makyekyere nnipa a wodi Awurade asəm so no agu wən nkənsənkənsən, de won aba Yerusalem na wəatwe wən aso. 6 “Owigyinae a mereyə adu Damasko no, mpofirim na hann bi twa faa me ho. 7 Mitwa hwə fam, na metee nne bi a ərebisa me se, ‘Saulo! Saulo! Adən nti na wotaa me?’ 8 “Mibisae se, ‘Eyə wo hena, Awurade?’ “Nne no buaa me se, ‘Eyə me Nasareni Yesu a wotaa me no.’ 9 Nnipa a na wəne me nam no huu hann no de, nanso wəante nne a ekasa kyerə me no. 10 “Mibisae se, ‘Dən na menyə, Awurade?’ “Awurade ka kyerə me se, ‘Sore na kə Damasko, na hə na mekyere wo biribiara a mepe se woye.’ 11 Hann no hyerən ano den no maa m'ani furə enti nnipa a na me ne wən rekə no susoo me nsa de me kəo Damasko. 12 “Na Onipa bi a wəfre no Anania a odi Mose mmara so a na Yudafo nyinaa di no ni no te Damasko hə. 13 Əbaa me nkyen bəkae se, ‘Onua Saulo, hu ade bio!’” Na hə ara m'ani buei. 14 “Əka kyerə me se, ‘Yən nenanom Nyankopən ayi wo sənea əbəye a wobəye n'apəde na woahu ətreeneni no, na wobəte n'ankasa ne nne se ekasa kyerə wo. 15 Wubedi adanse afa biribiara a woahu na woate wo Awurade ho no akyere nnipa nyinaa. 16 Afei, den na woretwen bio? Sore na ma wəmmə wo asu nhohoro wo bəne wə Yesu din mu.’ 17 “Mesan kəo Yerusalem na merebə mpae wə asəredan mu no, 18 mihiuu Awurade wə anisoadehu mu na əka kyerə me se, ‘Yə ntəm fi Yerusalem ha, efise nnipa a wəwə ha no rentie adanse a wudi fa me ho no.’ 19 “Mekae se, ‘Awurade, wən nyinaa nim pefee se mekəə hyiadan mu kəkyekyeree asuafo boroo wən. 20 Saa ara na bere a wokum wo dansefo Stefano no, na mewə hə

bi. Mepenee ne kum no so, hwεε awudifo no ntama so.’ 21 “Awurade ka kyεε se, ‘Sore na kɔ, efise mesoma wo akyirikyiri, amanamanmufo nkyεn!’” 22 Bere a Paulo kae se wɔasoma no amanamanmufo nkyεn pe na dom no fii ase teεε mu dennen se, “Munkum no! Өmfata se Өtεna wiase!” 23 Nnipa no kɔ so teεε mu, hugyaa wɔn ntama saw m futuma tow petee wim. 24 Roma sahene no hyεε se wɔmfa Paulo nkɔ aban mu nkɔbo no mmaa sεnea ebeyε a Өbeka nea enti a nmipa no nyinaa mpe se wotie n’asem no. 25 Bere a wɔkyekyere no wiee a wɔrebεbɔ no mmaa no, Paulo bisaa Өsraani panyin a na ogyina ho no se, “Mowɔ ho kwan se mobɔ Romani a wonnii n’asem mmuu no fɔ no mmaa ana?” 26 Bere a Өsraani panyin no tee saa asem no, Өkɔ Өsahene no nkyεn kobisaa no se, “Den na wope se woyε yi? Onipa no ye Romani!” 27 Afei Өsahene no kɔ Paulo nkyεn kobisaa no se, “Woyε Romani ana?” Paulo buaa no se, “Yiw meye Romani.” 28 Өsahene no kae se, “Mituaa sika bebree na mede tɔɔ me Roma maniye.” Paulo nso kae se, “Me de, woooo me se Romani.” 29 Ntεm ara, nnipa a na wɔrebεbisa Paulo nsem no twee wɔn ho fii ne nkyεn. Өsafohene no tee se Paulo ye Romani no, osuroe se wama wɔagu Paulo nkɔnsɔnkɔnsɔn. 30 Esiane se na Өsafohene no pe se ohu nea enti a Yudafo no asore atia Paulo no nti, ade kyee no, Өhyε ma woyii Paulo fii nkɔnsɔnkɔnsɔn mu. Өmaa asofo mpanyin ne agyinatufo no nyinaa hyiae. Afei Өde Paulo kɔ se wɔnhwεhwε n’asem no mu.

23 Paulo hwεε agyinatufo no dinn kae se, “Anuanom, ahonim pa na mede aye Onyankopɔn adwuma de abesi nnε da yi.” 2 Anania a na Өye Өsopanyin no hyεε nnipa a na wogypina Paulo ho no se wɔmmɔ n’ano so. 3 Paulo ka kyεε se, “Wo a wote se Өfasu a wɔasra ho fitaa, Onyankopɔn bεbɔ wo. Wote ha de mmara rebu me aten, nanso wubu mmara no so hyε se wɔmmɔ me!” 4 Nnipa a na wogypina Paulo nkyεn no bisaa no se, “Sεε na εε se wokasa kyεε Onyankopɔn Өsopanyin?” 5 Paulo buaa wɔn se, “Anuanom, minnim se Өye Өsopanyin. Kyerewsem no ka se, ‘Monnkasa ntia wɔn a wodi mo so.’” 6 Bere a Paulo huu se nnipa no bi ye Sadukifo na bi ye Farisifo no, Өtεε mu wɔ agyinatufo no anim se, “Me nuanom, meye Farisini. M’awofo ye Farisifo. Gyidi a mewɔ wɔ awufosore mu no nti na migyina ha ama wɔredi m’asem yi.” 7 Asem a Paulo kae yi maa ntawntaw sii Farisifo ne Sadukifo no ntam maa wɔn mu kyεε abien 8 efise na Sadukifo no

nnye owusore, abɔfo ne honhom nni. Nanso Farisifo no de, wogye saa nneεma abiesa no di. 9 Ntεtεεmu no kɔ so kosii se Kyerewsem no akyerεkyerε no mu bi a wɔyε Farisifo no sore gyinnaa ho kae se, “Yenhu bone biara a saa onipa yi aye! Ebia honhom anaa abɔfo na Өkasa kyεε no!” 10 Akasakasa no mu yεε den maa Өsafohene no suroo se anhwε a wɔbεtεtεw Paulo mu; eno nti Өhyε n’asraafο se, wɔnkɔ nnipa no mu na wonkogye Paulo mfi won nsam mfa no nkɔ aban mu. 11 Anadwo no, Awurade begyinnaa Paulo nkyεn ka kyεε se, “Nsuro! Өsεnea wɔadi me ho adanse wɔ Roma.” 12 Ade kyee no, Yudafo bi hyia kaa ntam, dii nsew se wɔrennidi na wɔrennom nso kosi se wobekum Paulo. 13 Na saa nnipa no dodow bεborο aduanan. 14 Afei wɔkɔ asofo mpanyin ne mpanyin no nkyεn kɔka kyεε wɔn se, “Yεaka ntam adi nsew se hwee renka yεn ano kosi se yebekum Paulo. 15 Mo ne agyinatufo no nsoma nkɔ Roma Өsafohene no nkyεn nhye da nka se, mope se mubisa nea Paulo aye no mu yiye enti Өmma wɔmfa no mmra mo anim. Ansa na wɔde no bedu ho no na yeakum no dedaw.” 16 Nanso Paulo wɔfaase bi tee pɔw a wɔabo no nti Өkɔ aban mu ho kɔbɔ Paulo amannee. 17 Paulo frεs asraafο mpanyin no mu baako ka kyεε se, “Wo ne aberante yi nkɔ Өsahene no nkyεn efise Өwɔ asem bi ka kyεε no.” 18 Өsraani panyin no ne aberante no kɔ Өsahene no nkyεn. Woduu ho no, Өka kyεε Өsahene no se, “Paulo a Өda afiase no asoma me se memfa aberante yi mmehu wo na Өwɔ asem bi ka kyεε wo.” 19 Өsahene no soo aberante no nsa de no kogypinaa nkyεn baabi bisaa no se, “Asem bεn na wɔwɔ ka kyεε me?” 20 Aberante no ka kyεε se, “Yudafo mpanyin no abɔ pɔw se Өkyena wɔbεhyε da abεsε wo na woama wɔde Paulo abε agyinatufo no se wɔrebεbisa no ne nsem no mu yiye. 21 Mma wɔnnaadaa wo. Efise mmarima bεborο aduanan bi a wɔaka ntam adi nsew se wɔremfa hwee nka wɔn ano kosi se wobenya Paulo akum no no betetew no wo Өkwan so. Nea wɔretwεn ara ne se wobema ho kwan.” 22 Өsafohene no gyaa aberante no kwan ka kyεε se, “Nka nkyεn obiara se woabeka asem biara akyεε me.” 23 Өsahene no frεs n’asraafο mpanyimfo baanu ka kyεε wɔn se, “Mompε asraafο ahannu ne aponkɔsotεfο ne mpeawkurafo ahannu na mumfi ha anadwo nnɔnkron yi ara nkɔ Kaesarea. 24 Mompε Өpɔnkɔ mma Paulo na momfa no nkɔma Amrado

Felike dwoodwoo.” 25 Afei, ɔsahene no kyerew nhoma a emu nsem ka se: 26 Me Klaudio Lisia a Merekyerew wo Onuonyamfo Amrado Felike saa nhoma yi: Kyia wo! 27 Yudafo kyeree saa ɔbarima yi a anka wɔrekum no, nanso metee se ɔyε Romani no, me ne m'asraaf o kogye no fii wɔn nsam. 28 Mεpεsε se mihi bɔne ko a wayε, enti mede no kɔmaa wɔn agyinatufo no. 29 Mihui se ɔnyεsε biribiara a εsε se wogyna so kum no anaase wode no to afiase. Ascm a woka too ne so no fa wɔn mmara ho. 30 Eno nti bere a metee se Yudafo bi abɔ ne ho pɔw se wɔbetεw no akum no no, meyεs m'adwene se mede no bεbre wo. Maka akyere wɔn a wɔwɔ asem bi ka tia no no se, wɔmmra w'anim mmeka. 31 Asraaf o no yεsε biribiara a wɔhyεsε wɔn se wɔnyε no. Anadwo no ara wode Paulo kɔ Antipatri. 32 Ade kyee no asraaf o a wɔnam fam no san wɔn akyi, na wɔn a wɔtε apɔnkɔ so no toaa so kɔ Kaesarea. 33 Woduu no wode nhoma no maa Amrado no de Paulo hyεsε ne nsa. 34 Amrado no kenkan nhoma no wiee no obisaa Paulo ɔman ko a ofi mu. ɔtee se ofi Kilikia no, 35 ɔkae se, “Wɔn a wɔwɔ asem bi ka tia wo no ba a na metie w'asem.” Afei ohyee se wɔmfa Paulo nkɔ Herode ahemfi na asraaf o nwεn no.

24 Nnaanum akyi no, ɔsɔfopanyin Anania ne mpanyimfo bi ne mmaranimfo bi a ne din de Tertulo kɔ Kaesarea. Woduu ho no, wokɔ Amrado Felike nkyen de nsem a wɔwɔ tia Paulo no too n'anim. 2 Wɔfree Tertulo ma ɔbɔ ne nkuro se, “Onuonyamfo! Esiane wo nimdee ne w'akwanyerε pa nti efi bere a wobaa yi, nsakrae pa pii aba yen man yi mu ama yen ho atɔ yen. 3 Baabiara a yewɔ no yeka eyi ho asem na yen ani so nea woaye ama yen no da wo ase papaapa. 4 Mempe se mesee wo bere enti mesre wo se nya bere tiaa bi ma me na tie asem a merebeka afa saa ɔbarima yi ho no. 5 “Yεahu se saa ɔbarima yi ye ɔmammɔfo a ɔde basabasaye ba Yudafo nyinaa mu. ɔyε Nasarefo fekuw no mu panyin. 6 ɔpεsε se ogu asoredan no ho fi. Eno nti yεkyeree no yεsε yen adwene se anka yεbεfa yen mmara so abu no aten. 7 Nanso ɔsahene Lisia begyee no fii yen nsam abran so, 8 hyεsε se wommedi n'asem wɔ w'anim. Se wubisa no a, wo ara ankasa wubehu se nsem a yεreka afa ne ho no nyinaa ye nokware.” 9 Yudafo no nso foaa nsem a wɔkaa no so se εyε nokware. 10 Amrado no maa Paulo kwan se onyi ne ho ano no, Paulo buaa se, “Minim se woyεsε ɔman yi so ottemmufo akye, εno nti se migyina w'anim reyi me ho ano a, minsuro. 11

Sεnea ebia woate no beye nnafua dumien ni na mekɔo Yerusalem asoredan mu se merekɔsɔm. 12 Yudafo a wode me baa ha yi anhu me se me ne obi regye akyinnye wɔ asoredan mu hɔ anaase meretu nnipa aso wɔ hyiadan mu anaa ɔman no mu baabiara. 13 Saa ara nso na wɔrentumi nkyere se, nsem a wɔreka ato me so yi nyinaa ye nokware. 14 Nanso migye to mu se menam Awurade asem a Yudafo yi kasa tia no so som yεn Agyanom Nyankopɔn. Na migye nsem a wɔakyerew wɔ Mose mmara no ne adiyifo nhoma no mu no nso di. 15 Mewɔ anidaso a saa nnipa yi nso wɔ wɔ Onyankopɔn mu se da bi, nnipa pa ne nnipa bɔne nyinaa besore afi owu mu no nso bi. 16 Eyi nti, da biara mebɔ mmɔden se mede ahonim pa bεbɔ me bra wɔ Onyankopɔn ne nnipa anim. 17 “Mfe bebree akyi a mifii Yerusalem no, mesan baa ho se mede ayeyεde rebre me nuanom na mabɔ afɔre. 18 Bere a madwira me ho awie na migu so rebɔ aseda afɔre wɔ asoredan no mu no, na nnipa a wode me baa ha yi huu me. Na matwitwa me tinwi senea mmara no kyere no. Saa bere no nso na dɔm biara nka me ho na basabasaye bi aba. 19 Saa bere no, na Yudafo bi a wɔfi Asiaman mu wo ho. Wɔn na se anka wɔwɔ asem bi ka tia me a εsε se wɔka. 20 Se saa nnipa a wɔwɔ ha yi nso nim asem bi a wogyna so buu me fɔ wɔ agyinatufo no anim a wonka. 21 Asem baako pε na migyina wɔn anim no mekae. Saa asem no ne se, ‘Gyidi a mewɔ wo awufosore no mu nti na migye di se morebu me aten nne.’” 22 Felike a na onim saa Awurade asem no yiye no tuu asem no hyεsε da, kae se, “Se ɔsahene Lisia ba a na medi w'asem no.” 23 ɔhyεsε ɔsraani panyin a na ɔhwε Paulo so no se ɔmma wɔnwen no, nanso wɔmma no ahoto kakra. Na se ne nnafonom de biribiara a εhɔ hia no no rebre no a, wɔmma ho kwan. 24 Nna bi akyi no, Felike ne ne yere Drusila a ɔyε Yudani no bae. ɔsoma ma wɔkɔfree Paulo b̄rεsε no ma ɔbεkaa gyidi a ɔwɔ wɔ Kristo Yesu mu no kyere wɔn. 25 Paulo reka trenee, ahohyeso ne atemmuda ho asem no, Felike suroe, enti ɔkae se, “Ko! Akyiri no, se minya adagyew a, mesoma abefre wo.” 26 Na Felike ani da so se Paulo bεma no sika na wagyaa no, εno nti na ɔma wɔtaa kɔfre no ntiantia mu ba ne nkyen ne no bo nkɔmmɔ no. 27 Mfe abien akyi no Porkio Festo besii Felike anan mu se amrado. Esiane se na Felike pε se ɔsɔ Yudafo no ani no nti, ogyaw Paulo wɔ afiase ho.

25 Festo besii Felike anan mu se amrado wɔ Kaesarea no, ne nnansa so no ɔkɔo Yerusalem. 2 Asofo

mpanyin ne Yudafo mpanyin no de nsem a wowa dia Paulo no betoo n'anim. **3** Esiane se na wobabo Paulo ho pow se wobetew no wo okwan so akum no nti, wosree no se wommma wofma no mmra Yerusalem. **4** Nanso Festo buaa won se, esiane se Paulo da afiase wo Kaesarea na erenkye biara ono ankasa bekø ho nti, **5** won a wodi asem no anim no ne no nkø nkodi asem no wo ho. **6** Festo dii beye nnaawotwe anaa nnaafua du ansa na oresan aba Kaesarea. Obeduu adekyee no, otenaa agua mu dii Paulo asem. **7** Bere a Paulo beduu asennii ho no, Yudafo a wofi Yerusalem no twaa ne ho hyiae fii ase kekaa nsem a eyue nokware too no so. **8** Paulo yii ne ho ano se, "Minni biribiara ho fo, efise menkasa ntiaa Yudafo mmara; minguu asoredan ho fi, na menkasa ntiaa Roma aban nso." **9** Esiane se na Festo pe se oso Yudafo no ani nti obisaa Paulo se, "Wope se mede wo ko Yerusalem kodi w'asem wo ho ana?" **10** Paulo buae se, "Esiane se Ohempon Kaesare asennii na migyina nti, eha ara na ese se wodi m'asem, bu me aten efise menyee Yudafo bone biara senea wo ara wunim no. **11** Se mabu mmara so anaa maye biribiara a eno nti ese se wobu me kumfo a, minsuro. Nanso se nsem a saa Yudafo yi ka tia me no nyue nokware a, obiara rentumi mfa me mma won. Miguan toa Ohempon Kaesare." **12** Festo ne ne mpanyimfo tuu agyina wiei no, oka kyere Festo se, "Esiane se woaguan atoa Ohempon Kaesare no nti yede wo bekø n'anim." **13** Nna bi akyi no, Ohene Agripa ne Berenike baa Kaesarea bema Festo akwaaba. **14** Wowa ho no, Festo ne Ohene Agripa dii Paulo asem no ho nkommø. Festo ka kyere Ohene no se, "Obarima bi wo ha a Felike gyaw no se odeduani; **15** na meko Yerusalem no, Yudafo asofo mpanyimfo ne mpanyin kaa nsem bi tiaa no se minnyina so mmu no kumfo. **16** "Nanso meka kyere won se, Roma mmara mma ho kwan se wobu obi fo wo bere a wonnii n'asem e, enti womma no kwan na onyi ne ho ano wo asem a woka tia no no ho. **17** Wobae no mansse bere koraa na ade kyee no, mehyee se wofma no mmra na minni n'asem. **18** Nanso woanka nsem a misusuwi no mu biara anto no so. **19** Nsem a wokaa no fa won nyamesom ne obarima bi a wofre no Yesu a owui nanso Paulo ka se ote ase no ho. **20** Esiane se na asem no kyere m'adwene nti, mibisaa Paulo se ope se mikodi n'asem wo Yerusalem ana? **21** Nanso Paulo guan toaa Ohempon Kaesare. Enti mesan ma wode no kotoo afiase kosi bere a metumi de no aksa Ohempon Kaesare anim." **22** Ohe Agripa

ka kyere Festo se, "Mere se m'ankasa mitie n'anom asem." Festo ka kyere no se, "Okyena mede no beba na woatia n'anom asem." **23** Ade kyee no Ohe Agripa ne Berenike hyehye won ho de ahokeka ne asraafo mpanyimfo ne kurow no mu mpanyin koo asennii ho. Festo hye ma wode Paulo baa asennii ho. **24** Festo kae se, "Ohe Agripa ne mo a moahyia ha nyinaa, saa obarima yi na Yudafo a wowa ha ne Yerusalemfo aka nsem atia no, de no abre me se mimmu no kumfo no, **25** nanso mannya asem biara annyina so a mede bebu no kumfo. Esiane se ono ankasa guan toaa Ohempon Kaesare no nti, maye m'adwene se mede no bekø n'anim. **26** Esiane se minni asem pote bi a mekyerew akoma Ohempon Kaesare nti, na mede no aba wo, Ohe Agripa anim se se wuwie wo nhwehwemuye a manya biribi agyina so de akyerew ne ho asem. **27** Minnye nni se ntease wo mu se mede odeduani bekø n'anim a menkyerew biribi pote bi a etia no!"

26 Ohe Agripa ka kyere Paulo se, "Afei mema wo ho kwan se wuyi wo ho ano." Paulo maa ne nsa so kasae se, **2** "Ohe Agripa! Eye me anigye se nne manya mu kwan gyina w'anim ha reyi me ho ano wo asem a Yudafo aka atia me no ho. **3** Nea ema meka saa ne se, wunim Yudafo mmara ne won amanne nyinaa feko. Enti mesre wo, to wo bo ase tie me. **4** "Yudafo no nim m'asetena mu nsem nyinaa fi me mmofraase. Wonim m'asetena mu nsem wo me kurom ne Yerusalem nso. **5** Se wobeka nokware a, wonim se meye Farisini a midi Yudafo mmara ne won som so pereere. **6** Na afei esiane ba a Onyankopon hyee yen nenanom no nti na migyina ha nne na worebu me aten yi. **7** Saa bonye yi na yen mmusuakuw dumien hwe kwan se ebeba mu no nti na wosom Onyankopon awia ne anadwo no. Ohe, saa anidaso yi nti na Yudafo asore atia me yi. **8** Aden nti na mo Yudafo nyne nni se Onyankopon nyan awufo? **9** "Mmere bi a awtam no, na m'adwene nyinaa ne se meye biribiara a metumi de atia Yesu a ofi Nasaret no din. **10** Saa ara na meye wo Yerusalem. Migyee tumi nhoma fii asofo mpanyin nkyen gyinaa so kyekyere Onyankopon akyidifo guu afiase; na se wobu won kumfo a, midi mu akoten. **11** Mema wotwee won aso mmere pii wo hyiadan mu senea ebeye a wobepa won gyidi. M'ani beree won so yiye ma metaa won koduu aman afoforo so." **12** "Saa otaa yi nti na mikogee tumi nhoma fii asofo mpanyin nkyen se mede reko Damasko no. **13** Daasebre, da bi owigyinaa a mereko Damasko no hann bi a ekyen owia

hyerən fii əsoro betwaa me ne wən a yenam no ho hyiae. **14** Yen nyinaa twitwa hwehwee fam na metee nne bi wo Arameike kasa mu se, ‘Saulol Saulo! Aden nti na wotaa me? Nea woye yi nyinaa wode rehaw wo ho senea nantwi tu ne nan wo okafo pema ano.’ **15** “Mibisae se, ‘Eyə wo hena, Awurade?’ “Awurade buae se, ‘Eyə me Yesu a wotaa me no. **16** Sore gyina hə. Nne mayi me ho adi akyere wo; məma woaye me somfo na woadi adanse wo nea woahu afa me ho yi ne nea məkyere wo nyinaa ho. **17** Megye wo afi Israelfo ne amanamanmufo a wəresoma wo aksə wən nkyen no nsam. **18** Wubebue wən ani na woatwe wən afi sum mu aba hann mu, na woayi wən afi əbonsam tumi ase aba Onyankopən nkyen. Na wənam wən gyidi a wəwə wo me mu no so anya bənefakyə na woaye Onyankopən mma.’ **19** “Eno nti Əhene Agripa, meyəs osietie maa nne a efi əsoro no. **20** Mifii ase kaa asempa no wə Damasko ne Yerusalem ne Yudeafo aman nyinaa so ne amanamanmufo mu se, eṣe se wəsakra wən adwene na wəde wən ho ma Onyankopən na wəmma wən nneye nkyere se wəasakra. **21** Saa asem yi ara nti na na mewə asəredan mu resom a Yudafo no bekyeree me se wərekum me no. **22** Nanso besi nne yi Onyankopon abə me ho ban nti na migyina ha redi adanse akyere obiara yi. Asem koro a Mose ne adiyifo no kae se **23** eṣe se Agyenkwa no hu amane na wadi awufo sore mu kan, na wəaka hann ho asem akyere Yudafo ne amanamanmufo.” **24** Paulo gu so rekasa no, Festo twaa n’ano se, “Paulo, woabə dam! Wo nhomanim bebrebe no abə wo dam.” **25** Nanso Paulo buae se, “Daasebə, memməo dam ε. Nsəm a mereka no yə nokware a aba wə mu. **26** Əhene Agripa, esiane se wunim saa nsəm yi nyinaa nti, metumi agyina w’anim de akokoduru akasa. Migye di se biribiara a esii no wunim, efise emu biara nni hə a eyə kokoamsem. **27** Əhene Agripa, wugye adiyifo no di ana? Minim se wugye won di.” **28** Agripa bisaa Paulo se, “Wugye di se wubetumi adan m’adwene ama maye Kristoni saa bere tiaa yi mu ana?” **29** Paulo buae se, “Se nsəm a mereka no ho hia anaa əho nhia no, me mpaebə ara ne se, Onyankopən bəma wo ne wən a wəretie me nne yi nyinaa asakra abeyə se me, gye nkənsənkənsən a egu me yi nko ara.” **30** Afei əhene no ne Amrado ne Berenike ne wən a wəahyia hə no nyinaa soree. **31** Wərekə no wəkekə kyereə wən ho wən ho se, “Saa onipa yi nyəs biribiara a eṣe se wogiyina so bu no kumfo anaase wəde no to

afiasi.” **32** Əhene Agripa ka kyereə Festo se, “Se onipa yi nguan ntooa Kaesare a anka yebetumi agyaa no.”

27 Wosii gyinae wiee se yənkə Italia no, wəde Paulo ne mneduafo bi hyəs Yulio a əye Roma asraafo panyin no nsa. **2** Əkətenaa hyen bi a ərekə Asia fam no mu wo Adramitio. Na Makedoniani Aristarko a ofi Tesalonika no ka yən ho. **3** Ade kyee no, yekoduu Sidon. Yulio yəs Paulo adə ma əkəsraa ne nnamfo ma wəmaa no nneəma a əho hia no. **4** Esiane se yetuu wo hə no na mframə bə hyia yən no nti yəka kəo Kipro nifa fam. **5** Yenam po so kəfaa Kilikia ne Pamfilia koduu Mira a əwo Likia mantam mu no mu. **6** Əho na asraafo panyin no huu hyen bi a efi Aleksandria rekə Italia. Enti əde yən kətenaa mu. **7** Hyen no kəo breoo enti yedii nna wo po no so. Yəbərə ansa na yeredu Knido. Esiane se na mframə bə hyia yən no nti, yəfaa Salmoni hyəngiyinabea ka kəo Kreta nifa fam. **8** Yəka kəo mpoano nkərankakra kosii se yəde əbə beduu baabi a wəfərə hə Hyen Agyinə a əben kurow Lasea. **9** Na yəasəe mmere pii, na saa bere no nso po no sofa yə hu efise na eyə Mpata Da akyi. Paulo tuu wən fo se, **10** “Anuanom, mihu se, se yətoa yən akwantu yi so a, yebəhu amane ama ebia hyen no abə ama emu nneəma aseə ama nnipa ahwəre wən nkwa.” **11** Nanso asraafo panyin no antie fo a Paulo tuu won no, na mmom otiee nsəm a hyənkafo no ne hyen no wura kae no. **12** Esiane se na hyəngiyinabea hə nye mma se wəbetena hə awəwbere mu no nti nnipa no bebree pəe se, se ebetumi a anka hyen no betu afi hə aksə Foinike. Foinike yə hyəngiyinabea a əwo Kreta a əda atifi ne anafo ntam wə Atəf fam. Eyə baabi a wobetumi atena hə awəwbere mu. **13** Mframə a ano nye den bə fi anafo fam no, nnipa no susuw se wobetumi atoa wən akwantu no so senea wəahyehə no. Enti wotuu sekye no de hyen no faa Kreta mpoano. **14** Ankyə koraa na mframə kəse bi a wəfərə no “Apueitifi Mframə” bə fii supəw no so. **15** Mframə no bə bunkam faa yən hyen no so twee no kəo po no mu. Yəbəo mməden se yəbedan hyen no ami na anye yiye no, yegyae maa mframə no twee no kəe. **16** Yeduu supəw ketewa bi a wəfərə no Klauda ho a na əho mframə ano nye den mpo no, yəbərə ansa na yəretumi atwe hyen no korow a eṣen akyi no aba mu. **17** Hyen no mu nnwumayəfə no maa so baa hyen no mu bekyeree no denneennen. Esiane se na wosuro se wəbəkə akəka nwea mu nti, woyiyii hyen dua no so ntama maa mframə no bəo hyen no kəo baabiara a əpe. **18** Mframahweam no

kao so bœ; eno nti ade kyee no woyiyii hyen no mu nneema no bi tow guu po no mu. **19** Ne nnansa so no, wœsesaw hyen no ho nneema no bi tow gui. **20** Nna bebree twaa mu a na yenhua owia anaa nsoromma a na mframahweam no gu so retu. Eyi maa yen anidaso nyinaa sae. **21** Nna bebree twaa mu a na obiara nnidi no, Paulo ka kyerees won se, “Anuanom, se mutiee me na yeantu amfi Kreta a anka eyen eue yen amanehunu yi. **22** Nanso momma mo bo ntœ mo yam, efise mo mu biara renwu na mmom, hyen no na ebebo. **23** Nnera anadwo, Onyankopon a mesom no no bœfo baa me nkyen **24** bœka kyerees me se, ‘Paulo, nsuro! Nea ebeye biara wubedu Kaesare anim ama woadi w’asem. Won a wœka wo ho yi nso, Onyankopon adam nti, biribiara renye won.’ **25** Anuanom, momma mo bo ntœ mo yam, efise migye Onyankopon di na asem a waka akyere me no beba mu perepere. **26** Nanso nea ebeye biara no hyen no beba wo supœw bi mpoano.” **27** Ne nnaawotwe abien anadwo no a na mframahweam no nti hyen no redi akœneaba wo Adria po so no, oðasu mu na hyen no mu adwumayefo huu se yereben asase. **28** Wœtoo susuhama huu se asu no mu tenten ye anammon ñha ne aduonu. Eyee kakra a wosusuw bio no, wohuu se eyen anammon aduokron. **29** Esiane se na wosuro se anye a hyen no bepem obotan bi nti wœtoo sekye anan wo hyen no akyi twœn kosii adekyee. **30** Hyen no mu nnwumayefo pœ se woguan. Enti wogyaw hyen no korow no sii po no ani boapa yœe senea wœrekoto sekye wo hyen no anim. **31** Paulo ka kyerees asraafonyin no ne asraaf a wœka ne ho no se, “Se hyen yi mu nnwumayefo no guan a, mubewuwu.” **32** Eyi nti asraaf no twaa hama a ekyekye hyen no korow no mu no ma ekœ. **33** Ade reye akye no, Paulo sœe won nyinaa se wonnidi. Nea ñkae ne se, “Nnaawotwe abien ni, mo mu biara mfaa aduan nkaa n’ano. **34** Mesre mo, obiara nnidi senea ebeye a, muberya ahœden. Biribiara renye obiara.” **35** Paulo kasa wiei no, oðaa brodo bœ mpae daa Onyankopon ase wo won nyinaa anim na obuu bi dii. **36** Amono mu ho ara won nyinaa bo tœ won yam ma wofii ase didii. **37** Nnipa a na yœwœ hyen no mu no dodow ye ahannu ne aduonos asia. **38** Obiara didi mee no, hyen no mu nnwumayefo no tow aburow a ewœ hyen no mu no guu po no mu maa hyen no mu yœe hare. **39** Ade kyee no, hyen no mu nnwumayefo no anhu se wœadu mpoano. Wohuu faako a po no adidi ake asase no mu a nsu taa ho. Enti wœyœe won adwene se wœbeka hyen no ake ho ama

akœka. **40** Eno nti wotwitwaa hyen no sekye ahama no mu maa sekye no guu po mu. Afei wœsansan hama a ekura akwankyerede no mu na afei wosii ntama a ewœ hyen no anim no senea ebeye a mframahweam no abo hyen no ake mpoano. **41** Nanso ehyen no kœpem nweatam bi ma ekae. Hyen no anim kaa denneennen na asorøkye a na erœbo no maa akyi no nso bubui. **42** Asraafno yœe won adwene se wobekunkum nneduafno no nyinaa senea ebeye a, obiara rennya kwan nguan. **43** Nanso esiane se na asraafno panyin no pe se ogye Paulo nkwa no nti wamma won ho kwan. Mmom, ohyœe se won a wobetumi aguare no mfi ase nguare nko mpoano. **44** Won a wœaka no nso ntetare mmerete ne nnua asinasin a abubu fi hyen no mu no so nko mpoano. Saa ñkwan yi so na yenam beduu mpoano noho dwoodwoo.

28 Yeduu mpoano ho no, ankye na yehuu se yœwœ supœw Malta so. **2** Supœw no sofo no gyee yœn few so. Esiane se na osu ato ama awœw aba nti, wœsœw ogya ma yetœ. **3** Paulo bubuu mmabaa se ñde regu ogya no mu. ñde regu mu no, ñwœ bi a ogya no hyew aka no no bebaree ne nsa ho. **4** Supœw no sofo no huu ñwœ no se ñbebare ne nsa ho no, wœkae se, “Saa onipa yi ye owudifo a wanya ne ti adidi mu wœ po akwanhyia mu, nanso esiane ne bœne nti owu ara na etwa se owu.” **5** Paulo petee ñwœ no too ogya no mu a hwœe anye no. **6** Na nkurafo no nyinaa susuw se Paulo behonhon anaase obetwa ahwe awu. Nanso wœtœnara a biribiara anye no no, wœsakraa won adwene kae se, “Oye onyame bi.” **7** Na opanyin a ñhwœ supœw no so a wœfre no Publio no fi ben mpoano ho; ogyee yœn few so som yœn hœho nnansa. **8** Saa bere no ara na Publio agya yare atiridii ne konkoruwa a aka no ato ho. Paulo kœ ñðan a na ñða mu no mu de ne nsa guu no so, bœ mpae maa ne ho yœe no den. **9** Nea Paulo yœe no maa ayarefo a wœwœ supœw no so no nyinaa bœa ne nkyen ma ñsaa won yare. **10** Wœmaa yœn akyedœ bebree. Yerebefi ho ake no nso wœde biribiara a ñho hia yœn no beguu hyen no mu maa yœn. **11** Yedii asram abiesa wo supœw no so ansa na yenyaa hyen bi a efi Aleksandria a ne nsœnkyerenne yœ eti abien a egyptina ho ma anyame baanu bi. Na saa hyen no abedi awœwbere no wo supœw no so. **12** Yeduu Sidarakusa no, yedii nnansa wo ho. **13** Yefi ho toaa so koduu Regio. Ade kyee no, mframahweam bi bœ fii anafo fam ma nnaanu akyi no yekoduu Puteoli. **14** Eha na yehyiaa agyidifo bi a wœsœe yœn se yentena won nkyen nnaawotwe.

Eno akyi no, yetoaa so koduu Roma. **15** Anuanom a wəwə Roma no tee yen nka se yereba no, ebinom behyiaa yen kwan wə aguabəbea a εwə Apia kwan no so na afoforo nso hyiaa yen wə ahəhobea bi a wəfre no Ahohodan Abiesa no. Bere a Paulo huu wən no, ne ho san no na ədaa Onyankopən ase. **16** Yeduu Roma no, wəmāa Paulo ho kwan se ənkətena baabiara a əpə na əsraani bi nwən no. **17** Nnansa akyi no, Paulo frēs Yudafo mpanyin ne won hyiae. Əka kyerec wən se, “Anuanom, εwə mu se manye bəne biara antia yen man ne yen amanne a yen agyanom de gyaw se yen no de, nanso wəkyeree me se odeduani wə Yerusalem de me hyee Romafo nsa. **18** Wobisaa me nsem pəe se wogyaa me, efise wəannya afəbude bi wə me ho a eno nti eṣe se wogyina so kum me. **19** Nanso bere a Yudafo kasatia gyae a wəpə se wogyaa me no, mihu se eṣe se miguan toa Kaesare. Enye me nkurəfo ho adwemməne a mewo nti na meyee saa. **20** Eyi nti na mepes se mihu mo na me ne mo kasa no; na onipa a Israelfo ani da no so no nti na nkənsənkənsən gu me yi.” **21** Wobuaa Paulo se, “Yennyaa nhoma biara a efi Yudea a εfa wo ho na yentee wo ho asemme biara nso mfii anuanom a wofi ho ba ha no nso nkyen. **22** Nanso yepə se yehu w’adwene, efise yenim se nnipa kasa tia Kristofo a wo nso woka wən ho no wo baabiara.” **23** Wəhyee da bi se wobehyia Paulo. Saa da no dui no, nnipa bebree kən ne nkyen wə faako a əte ho no. Əkaa Onyankopon ahenni no ho asem kyerec wən. Ənam Mose mmara ne nsem a adiyifo no kae no so kaa Yesu ho asem fi anəpa kosii anadwo kyerec wən pəe se ədan wən adwene. **24** Nnipa no bi gyee Paulo asem a əkae no dii na bi nso annye anni. **25** Bere a wəregyigye wən ho wən ho akyinnye no, wofii ho kəe. Na asem a etwa to a Paulo kae ne se, “Nokwasəm na Honhom Kronkron nam Odiyifo Yesaia so ka kyerec mo agyanom se, **26** “Monkəka asem yi nkyere Yudafo se, ‘Əte de mobete, nanso morente ase. Əhwə de mobəhwə, nanso morenə,’ **27** efise nnipa yi apirim wən koma; moasisiw mo aso, akatakata mo ani. Enye saa a, anka mo ani behu ade, na mo koma ate asem ase, na moanu mo ho asan aba me nkyen, na masa mo yare.” **28** Paulo kae se, “Eṣe se muhu se Onyankopon nkawgye no adu amanamanmufo no nkyen. Wobetie!” **29** Paulo kaa saa asem yi wiei no, Yudafo no fii ho kəe a na wəregyigye wən ho wən ho akyinnye denneenmen. **30** Paulo tenaa ho mfe abien, a na əte ofi a əno ankasa tua ho ka mu, na nnipa bebree

kən ne nkyen. **31** Na əde akokoduru kaa Onyankopon Ahenni no ne Awurade Yesu Kristo ho asem.

Romafo

1 Saa nhoma yi fi me, Paulo, Yesu Kristo somfo a woayi me se ɔsenkafo a wɔasoma me se menkɔka Onyankopɔn asempa no nkyen. **2** Wɔnam Onyankopɔn adiyifo so dii kan hyeɛ asempa no ho nkɔm wo Apam Dedaw no mu. **3** Saa bɔhye yi fa ne Ba Yesu Kristo a ɔyɛ yen Awurade a ɔba ma wɔwoo no se akokoaa too ɔhene Dawid abusua mu no ho. **4** Na Horihom Kronkron da no adi pefee se Yesu Kristo ye Onyankopɔn Ba, efise wonyan no fii awufo mu. **5** Enam Kristo so nti na Onyankopɔn ma meyeɛ ɔsomafo maa Kristo, senea nnipa nyinaa nam gyidi so bɔyɛ osetie ama Onyankopɔn. **6** Mo a mowɔ Roma a Onyankopɔn afre mo se mommeyɛ Kristo akyidifo no nso moka ho bi. **7** Eno nti, merekyerɛw mo a mowɔ Roma nyinaa a Onyankopɔn da mo na wafre mo se mommeyɛ n'akyidifo no: ɔdom ne asomdwae a efi yen Agya Onyankopɔn ne Awurade Yesu Kristo nka mo. **8** Ansa na mɛka biribiara no, menam Yesu Kristo so da me Nyankopɔn ase ma mo nyinaa, efise mo gyidi a mowɔ no adu wiase mmaa nyinaa. **9** Onyankopɔn a mede me koma nyinaa som no, na menam asempa a menam ne Ba so ka no nim se nea meka no ye nokware. Onyankopɔn nim se mekae mo daa. **10** Bere biara a mebɔ mpaɛ no, mesre Awurade se ɔmмоa mma mintumi mmesra mo mprempren ara. **11** Efise mepere hwehwe se mehu mo na maboa mo ama moanya Onyankopɔn honhom mu nhiyira na ahye mo den. **12** Nea mekyere ne se me ne mo nyinaa benya honhom mu ahooden bere koro mu a yede behye yen ho yen ho gyidi mu den. **13** Me nuanom, monkae se bere biara a meye m'adwene se merebesra mo no, na biribi abebo mu. Mepɛ se mesakra nnipa adwene wɔ mo mu senea maye wo amanamanmufo mu no. **14** Mo ne obiara, wɔn a wɔn ani atew ne wɔn a wɔn ani ntewee, wɔn a wɔasua ade ne wɔn a wonsuaa ade nyinaa ho asem ye m'asodi. **15** Eno nti mede m'ahooden a mewo nyinaa aboa me ho se meba mo nkyen wo Roma abeka Onyankopɔn asempa no kyere mo. **16** M'ani nwu Asempa no ho, efise eyɛ Onyankopɔn tumi a ɔnam so gye wɔn a wɔwɔ gyidi nyinaa nkwa; Yudafo kan na amanamanmufo no nso. **17** Asempa no kyere yen senea Onyankopɔn ma yɛyɛ atreneefo, na enam gyidi so na wama yɛyɛ saa. Senea Kyerewsem no ka no, ɔtreneeni fi gyidi mu benya nkwa. **18** Onyankopɔn da n'abufuw adi fi ɔsoro de tia nnebɔneyefo nyinaa

ne nnipa a wɔde nokware no hintaw afoforo no. **19** Efise Onyankopɔn ada ne nokwasem no adi wɔ won mu, na ɔde ne ho nimdeɛ ahye won koma mu. **20** Efi bere a Onyankopɔn bɔɔ wiase no, ne tumi a ɛwɔ ho daa no ne ne nyamesu no ada adi. Nnipa nam Onyankopɔn abɔde so tumi hu saa nneɛma yi, enti wonni anoyi biara. (adios g126) **21** Wonim Onyankopɔn, nanso womfa ne nidi a efata no no mma no na wɔnna no ase nso. Ayɛ saa ma won adwene mu nno na esum aduru mu. **22** Wɔka se wɔyɛ anyansafɔ nanso wɔyɛ nkwaseafɔ. **23** Ese se wɔsɔm Onyankopɔn onuonyamfo a ɔte ho daa no, wɔfaa nnua ne abo yɛɛ ahoni te se nnomaa, mmoadoma, awɔ ne nnipa som won. **24** Eno nti, Onyankopɔn gyaa won maa afide a efi won koma mu maa wɔne won ho won ho yɛɛ aniwude nso. **25** Wɔde Onyankopɔn ho nokwasem no sesaa atosem na wɔsɔm abɔde sen ɔbɔade a daa wɔkamfo no no. Amen. (aiɔn g165) **26** Esiane saa nti, Onyankopɔn gyaa won maa honam mu akɔnɔ a ɛyɛ aniwude. Na mpo won mmea fa won yɔnkonon mmea. **27** Saa ara nso na na mmarima ne mmea nna, na mmom, bɔne akɔnɔ hyeɛ won ma wɔne won ho won ho dae, nam so nyaa akatua a ese won. **28** Esiane se nnipa poo Onyankopɔn ho nokware no nti, wɔfaa won adwemmmɔne so yɛɛ nneɛma a ense se wɔyɛ mmom. **29** Amumɔyɛ ahorow nyinaa, bɔne, anibere ne nnebɔne hyeɛ won ma. Nitan, awudi, akasakasa, asisi ne ɔbra bɔne nso ka ho. Wodii nseku, **30** kaa nsem a ɛmfata faa afoforo ho; wokyi Onyankopɔn; wɔyɛɛ atutuwɛ, ahantan ne ahomaso. Na daa wodwen se wɔbɔye bɔne. Wɔantie won awofo asem. **31** Na wonni suban; na wonni won bohye so; na wonni ayamye ne ahummɔbɔ ma afoforo. **32** Na wonim se Onyankopɔn mmara kyere se nnipa a wɔtena ase wo saa ɔkwan no so no se owu. Nanso wɔnko ara anye saa afide no, na mmom wɔpenee afoforo a wɔyɛɛ saa bɔne koro no ara bi no so.

2 Mo a mubu afoforo aten no, munni anoyi biara. ɔkwan biara a mobɛfa so abu afoforo aten no, enam saa ɔkwan no ara so ma mode atemmu ba mo ho so. Efise bɔne a ema mubu afoforo aten no, mo nso moye saa bɔne koro no ara bi. **2** Yenim se, se Onyankopɔn bu won a wɔte saa ara no aten a na ne kwan so ara ne no. **3** Na wo, onipa, wubu afoforo aten wɔ nneɛma koro no ara a wɔyɛ bi no ho a, wususuw se Onyankopɔn remmu wo aten ana? **4** Anaase, ebia wummu n'ayamye, n'abodwokyerɛ ne ne boasetɔ? Wunnim se Onyankopɔn ye mmɔborɔhunufo

a əpə se əkyere wo əkwan a wobəfa so anu wo ho? 5 Nanso esiane wo komaden ne komapirim nti, woboaboa abufuwhyew ano ma wo ho wo Onyankopon abufuwhyew da no, da no a əbeda n'atentrenee adi no. 6 Nea obiara aye no so akatua na Onyankopon bəma no anya. 7 Wən a wəde boasetə ye papa de hwehwe anuonyam, nidi ne nea emporəw no, əbəma wən nkwa a enni awie. (aiōnios g166) 8 Nanso wən a wəye pesemenkominya ne wən a wəpo nokware no kodi bəne akyi no, abufuwhyew ne amanehunu bəba wən so. 9 Yudafo ne amanamanmufo a wəko so ye bəne no nyinaa behu amane na wən were nso bəhow. 10 Nanso wən a wotie no no, se wəye Yudafo anaa amanamanmufo no, wobenza anuonyam, nidi ne asomdwoe afi Onyankopon nkyen. 11 Onyankopon nyə nyiyimu na onyə nhweanim nso wə n'atemmu mu. 12 Wən a wonnim mmara no na wəye bəne no, wəbekwati mmara no abu wən aten ara, na wən a wonim mmara no na wəye bəne no, wənam mmara no so bebu won aten. 13 Enye mmaratiego na wətee wə Onyankopon anim, na mmom eyə wən a wəye osetie ma mmara no na wobebu wən bem. 14 Amanamanmufo no nni mmara, nanso wofi wən awosu mu ye nea mmara no hwehwe se wəye a, əwo mu se wonni mmara de, nanso eyinom bəye mmara ama wən. 15 Esiane se wən abrabə kyere se, nea mmara no hwehwe no, wəakyerew wo wən koma mu no nti, wən ahonim di adanse se wodi bem anaase wəabu wən fo. 16 Enti asempa a meka no kyere se, se da no du a, saa na Onyankopon nam Yesu Kristo so bebu nnipa kokoamsem ho aten. 17 Mo Yudafo de, mususuw se mo ne Onyankopon te no yiye, efise əde ne mmara a monam so benya nkwegye no maa mo. Na moka wə mo anofafa nso se, moye ne nnafonom sononko bi. 18 Munim nea Onyankopon hwehwe se moye. Moasua afi Mmara no mu ahu nea eye. 19 Mofa mo ho se moye akwankyerəfə ma anifuraefo, na moye hann nso ma wən a wəte sum mu. 20 Mugye di se mubetumi akyere adwenharefo ne mmofra Onyankopon akwan, efise munim ne mmara a osuahu ne nokware ahye no ma no. 21 Mokyerekyere afoforo. Na aden nti na muntumi nkyerekyere mo ho mo ho? Moka kyere afoforo se wommma korən. Mo nso mobə korən ana? 22 Mo a moka se aguamammo nye. Mo nso mobə aguaman ana? Mo a moka se mukyi ahoni no, mobə korən wə hyiadan mu ana? 23 Mo a mohoahoa mo ho wə mmara no mu no, monam mmara no so bu so bu Onyankopon animtiaa ana? 24

Enye nwonwa se Kyerewsem no ka se mo nti wiasefo kasa tia Onyankopon. 25 Se woye Yudani na wudi Onyankopon mmara no so a, eyə ade a esom bo. Na se moanni so a, nsonoe biara nni mo ne momonotofo ntam. 26 Se momonotofo di Onyankopon mmara so a, wəremmu wən se Onyankopon nkurəfo ana? 27 Enti momonotoni a odi mmara no so no bekasa atia mo, Yudafo a munim Onyankopon mmara a wəakyerew no, nanso munni so no. 28 Fa a wade mo afa Yudasom mu atwa mo twetia, anaase Yudafo na wəwoo mo no nkyere se moye Yudafo kann. 29 Yudani kann no ne nea əye no wə ne mu. Enye ohonam mu twetiatwa ne twetiatwa turodoo, na mmom koma mu nsakrae a efi Onyankopon Honhom mu ba no. Nsakrae yi mfi di a obi di mmara bi a wəakyerew mu. Saa onipa no ayeyi mfi nnipa afoforo bi, na mmom, efi Onyankopon.

3 Eno de, na Yudaniye so mfaso ne den, anaase twetiatwa so wə mfaso bi? 2 Yiw mfaso wə so. Nea edi kan no, Onyankopon de ne nsem ahye wən nsa. 3 Na se ebinom nni gyidi ε? Gyidi a wonni no kyere se Onyankopon nyə ənokwafo ana? 4 Ente saa koraa! Se obiara ye ətorofo a, Onyankopon de, əye ənokwafo, senea wəakyerew se, “Wudi bem wə wo kasa mu na wotee wə w'atemmu mu.” 5 Na obi beka se, “Se yen bəne a ye ye no da Onyankopon trenee adi kann a, aden nti na əse se Onyankopon abufuwhyew ba yen so?” (Merekasa se onipa) 6 Dabi da! Se Onyankopon nyə ətreneeni a, əbeyə den na watumi abu wiase aten? 7 Obi begye akyinnye aka se, “Se me nkontempo ma Onyankopon nokware da adi na n'auonyam boro so a, əno de, aden nti na Onyankopon bu me fo se ədebəneyen?” 8 Ebironm nso beka se, “Eno de, momma yenye bəne senea biribi pa befi mu aba!” Nnipa bi mpo ka se saa asem yi na yeka. Onyankopon bebu wən aten. 9 Afei, den na yenka? Yen Yudafo ye nnipa sen amanamanmufo no ana? Ente saa! Makyerə mu dedaw se Yudafo ne amanamanmufo nyinaa ye pe wə bəne tumi ase. 10 Senea Kyerewsem no ka se, “Obiara nyə ətreneeni; 11 obiara nyə əbadwemma; na obiara nni hə a əhwehwe Onyankopon akyi kwan. 12 Nnipa nyinaa atwe wən ho afi Onyankopon ho; wən nyinaa aye bəne. Obiara nni hə a əye papa. Əbaako mpo nni hə.” 13 “Wən anom te se əda a abue; na wən tekrema ka nnaadaasem.” “Wən anofafa ka nsem a ete se əwo ano bore. 14 Nname a eye hu na efi wən anom ba.” 15 “Wənam awudi so pira afoforo ntəm. 16 Wəde əsəe ne awerəhow ba, 17 na wonnim asomdwoe kwan.” 18

“Na wonsuro Onyankopon.” 19 Yenim se biribiara a ewɔ mmara no mu no, wɔkyerew maa wɔn a wɔhye mmara no tumi ase. Mmara no ka eyinom senea ɛbeyɛ a obiara rennya anoyi, na ama Onyankopon akyere se wiase nyinaa di fo. 20 Efise obiara nni ho a se ɔyɛ nea mmara no hye se ɔnnye a, Onyankopon bebu no bem. Nea mmara no ye ara ne se, ema onipa hu se waye bɔne. 21 Wɔada treneeye a efi Onyankopon, na emfi mmara no adi. Eno na mmara no ne Adiyifo no di ho adanse. 22 Saa treneeye a efi Onyankopon yi nam gyidi a yewɔ wɔ Yesu Kristo mu. Ewɔ hɔ ma agyidifo nyinaa. Nsonoe biara nni mu. 23 Na nnipa nyinaa aye bɔne ama Onyankopon anuonyam abɔ wɔn, 24 nanso ɔnam Kristo adom nkwegye no so abu wɔn nyinaa bem. 25 Onyankopon somaa Kristo se ɔmfa ne ho mmebo afore mma yen. Kristo de ne mogya mae, senea ɛbeyɛ a gyidi a yebenza wɔ ne mu nti wobegye yen. Saa afore yi ma yehu se, mmere a atwa mu no, Onyankopon nam boaseto ne adom so de bɔne kyɛe. 26 Efise na Onyankopon rehwe kwan na ɔde wɔn abeka nea ɔreye saa bere yi no ho. Onyankopon yɛɛ eyi de kyereɛ ne trenee, efise ɔno ankasa nyɛ nyiyimu, na obu atentrenee nso, na se nneboneyeɛfo gye Yesu di a, obu wɔn se wɔtɛɛ wɔ n'ani so. 27 Eno de, na ahohoahoa wɔ he? Biribiara nni ho! Na aden nti? Mmara no a yedi so no nti na wagye yen anaa? Dabi. Gye a ogye yen no nnyina mmara a yedi so, na mmom, egiyina gyidi a yewɔ wɔ Yesu mu. 28 Ne tiaatwa ne se, wɔnam gyidi so na wobu onipa bem, na ɛnye mmara a odi so no nti. 29 Onyankopon ye Yudafo nko ara Nyankopon ana? ɔnye amanamanmufo nso Nyankopon bi ana? ɔnye nokware turodoo se ɔyɛ amanamanmufo nso Nyankopon. 30 Onyankopon ye baako, na ɔnam gyidi nko ara a Yudafo wɔ so bebu wɔn bem. Na saa ara nso na ɔnam gyidi nko ara so bebu amanamanmufo bem. 31 Enti eyi kyere se, esɛ se yefaa saa gyidi no so gyae Mmara no so di ana? Dabi da, na mmom, se yewɔ gyidi a, yefoa Mmara no adanse so.

4 Asem ben na yebeka afa yen honam fam tete agya Abraham ho? Osuahu ben na onyae? 2 Se wɔnam nneɛma a ɔyɛɛ so buu no bem a, anka ɔwɔ biribi a ɔde behoahoa ne ho. Nanso ɔrentumi nhoahoa ne ho wɔ Onyankopon anim. 3 Kyerewsem no kyere yɛɛ se, “Abraham gyee Onyankopon dii; na ɛno so na ɛnam maa Onyankopon gyee no se ɔtreneeni no.” 4 Onipa a ɔyɛ adwuma no fata n'akatua; ɛnse se wobu n'akatua no se akyɛde, na mmom, eyɛ biribi a waye

ho adwuma anya. 5 ɛnye nnwuma bi a onipa ye na ɛbɛma Onyankopon abu no bem. Onyankopon gye nneboneyeɛfo to mu, efise wɔwɔ gyidi wo ne mu. 6 Dawid ka asem koro no ara se nhyira a efi Onyankopon nkyen ba onipa a Onyankopon agye no ato mu so. Saa nhyira yi mfi nnipa nnwuma mu. Eno nti Dawid kae se: 7 “Nhyira ne wɔn a wɔde wɔn amumɔyɛ akye wɔn, na wɔakata wɔn bɔne so. 8 Nhyira nka onipa a Awurade mmu ne bɔne ngu ne so da.” 9 Saa anigye a Dawid ka ho asem no wɔ hɔ ma twetiatwafo nko ana? Dabi. Ewɔ hɔ ma wɔn nso a wontwaa twetia no; efise ɔyakenkan afi Kyerewsem no mu se, “Abraham gyee Onyankopon dii, na esiane ne gyidi nti, Onyankopon gyee no se ɔtreneeni.” 10 Bere bɛn na saa asem yi sii? Esii ansa na wɔretwa Abraham twetia anaa Abraham twetiatwa no akyi na esii? Esii ansa, na ɛnye twetiatwa no akyi na esii. 11 Akyiri yi na wotwaa no twetia na ne twetiatwa no ye nsenkyerenne a ɛkyere se, na Onyankopon agye no se ɔtreneeni ansa na wɔretwa no twetia. Enti Abraham ye Honhom mu agya ma wɔn a wɔgye Onyankopon di nyinaa na wagye wɔn se atreneefo a wontwaa wɔn twetia nso. 12 Saa ara nso na Abraham ye agya ma obiara a wɔatwa no twetia na ɔwɔ gyidi senea na Abraham wɔ gyidi ansa na wɔretwa no twetia no. 13 ɛnye mmara no so na wɔnam hyeɛ Abraham ne n'asefo bɔ se wɔbeyɛ wiase adedifo, mmom ɛnam trenee a efi gyidi mu so. 14 Se wɔn a wodi Mmara so ye adedifo a, ɛno de na gyidi nka hwee, na bɔhye no nso so nni mfaso, 15 efise mmara de abufuhyew ba. Na se mmara nni hɔ a, mmarato nni hɔ. 16 Enti bɔhye no fi gyidi mu senea ɛbeyɛ a ebefi adom mu na ɛbɛtene hɔ ama Abraham asefo nyinaa; ɛnye wɔn a wɔwɔ gyidi se Abraham nso. ɔyɛ yen nyinaa agya. 17 Senea wɔakyerew no, “Mayɛ wo aman bebree agya.” Onyankopon kaa saa, efi se, Abraham gyee Onyankopon a ɔma awufo nya nkwa, na ɔyɛ nneɛma foforo fi nea enni hɔ mu dii. 18 Bere a anidaso asa no, Abraham nyaa anidaso gye dii, enti ɔbeyɛɛ aman bebree so agya, senea na wɔaka akyere no se, “Saa na w'asefo bɔyɛ” no. 19 Abraham gyidi anhinhim bere a na ɔreye adi mfe ɔha no mpo. Na onim nso se ɔregye nna awu, na ne yere Sara nso rentumi nwo mma. 20 Nanso ne gyidi anhinhim, na wannye Onyankopon bɔhye no ho akyinnye. ɔhyɛɛ ne gyidi mu den de anuonyam maa Onyankopon. 21 Na ogye dii yiye se Onyankopon betumi aye nea

wahye ho bø no. 22 Eyi nti wobuu no se trenee maa no. 23 Wøkyerew se, "Wobuu no se trenee maa no" no, wøankyerew amma øno nko ara. 24 Na mmom wøkyerew maa yen nso a Onyankopøn bebu yen se atreneefo, yen a yegye nea onyan Yesu, yen Awurade fii awufo mu di no. 25 Yen bøne nti, woyii no maa owu, na wonyan no maa yen bembu.

5 Afei a ønam gyidi so ama Onyankopøn abu yen bem no, yenam Awurade Yesu Kristo so anya Onyankopøn asomdwøe. 2 Ønam gyidi so de yen aba Onyankopøn adom a yete mu mprempren no mu. Yen ani gye wø anidaso mu se yebenza Onyankopøn anim anuonyam. 3 Ønye eno nko, na mmom, yewø yen haw mu anuonyam nso, efise yenim se øhaw de boasetø ba, 4 na boasetø de osuahu ba, na osuahu nso de anidaso ba. 5 Saa anidaso yi renni yen nhuammo, efise Onyankopøn nam Honhom Kronkron a øye n'akyede a øde ama yen no so ahwie ne dø agu yen koma mu. 6 Bere a øse mu, bere a øyøe mmerew no, Kristo wu maa amumøyefo. 7 Na øbøye den se obi bewu ama nea øye onipa trenee mpo, na nea øye onipa pa no de, ebia obi besi ne bo awu ama no. 8 Nanso Onyankopøn da ne dø adi wø eyi mu se, bere a øyøe nnebøneyefo no, Kristo wu maa yen. 9 Esiane se wønam ne mogyø no so abu yen bem no nti, wønam ne so begye yen afi Onyankopøn abufuwhyew mu. 10 Na se bere a øyøe atamfo mpo Onyankopøn de ne Ba no wu yøe mpatade maa yen a, saa mmere yi a yene Onyankopøn wø ayønkøfa yi de, yenim se ønam ne Ba no so begye yen nkwa. 11 Ønye eyi nko, mmom yenam Awurade Yesu Kristo a ne mu na yøanya mpatæ no so hoahoa yen ho wø Onyankopøn mu. 12 Bøne nam onipa baako so na øbaa wiase, na ne bøne no de owu bæ. Eno nti owu trew baa nnipa nyinaa so, efise wøn nyinaa yøe bøne. 13 Na bøne wø hø ansa na wøde mmara no reba. Nanso mmara nni ho a, wommu bøne ho akontaa. 14 Nanso efi Adam bere so kosi Mose bere so no, owu dii nnipa nyinaa so kosii wøn mpo a wøanyø bøne so, senea Adam de, øyøe asoøden kyereø Onyankopøn no. Økwan bi so no, Adam ye Kristo, nea na ørebøba no, seso. 15 Nanso wøn baanu no nyinaa nyø pe, efise Onyankopøn akyede a øde kye kwa no nte se Adam bøne no. Øye nokware se esiane saa onipa baako no bøne nti, nnipa pii wuwui. Nanso Onyankopøn adom no døøso; eno nti na ønam onipa baako a øne Yesu Kristo adom so dom bebree kwa no. 16 Bio, Onyankopøn akyede no nte se nsunsuanso a efi onipa baako bøne mu bæ no.

Atemmu no nam bøne baako so de afobu bæ, nanso bøne bebree akyi no, akyede no de bembu bæ. 17 Se ønam onipa baako bøne so na owu dii hene a, eno de wøn a wonya adom mmoroso ne trenee akyede no nam onipa baako a øne Yesu Kristo so bedi hene wø nkwa mu. 18 Enti senea onipa baako pe bøne a øyøe no ma wobuu nnipa nyinaa fø no, saa ara nso na trenee mneyee baako ma wobuu nnipa nyinaa bem, ma yenya nkwa. 19 Na senea ønam øbaakøfo asoøden so nti nnipa nyinaa yøe nnebøneyefo no, saa ara nso na onipa baako setie nti wøbøye bebree atreneefo. 20 Wøyøe mmara no, senea øbøye a bøne bøda adi pefee; nanso mpen dodow a bøne døøso no, adom no døøso mmoroso, 21 enti senea bøne di nnipa so de wøn kø owu mu no, saa ara na adom no nam trenee so de daa nkwa a øwo Yesu Kristo, yen Awurade mu bøba no. (aiønios g166)

6 Afei, asem ben na yøbøka? Yøbøka so atena bøne mu, senea øbøye a adom bødøøso ana? 2 Ente saa kora! Yeawu ama bøne, na aden nti na øse se yekø so tena bøne mu? 3 Anaa munnim se bere a wøbøø yen nyinaa asu hyøe Kristo Yesu mu no, wøbøø yen asu hyøe ne wu mu? 4 Bere a wøbøø yen asu no, yewui na wosiee yen ne Kristo. Senea Agya Onyankopøn nam n'auonyam so nyan Kristo fii awufo mu baa nkwa mu no, saa ara nso na mprempren yøte ase wø nkwa foforo mu. 5 Na se yene no aye koro wø ne wu mu a, wøbøfa saa økwan koro no ara so anyan yen aba nkwa mu, na yene no aye baako. 6 Yenim se wøbøø yen nipadua dedaw no ne Kristo asennua mu. Wøyøe eyi senea nipadua dedaw a øye bøne no renye bøne nkøa bio, 7 efise se onipa wu a, na wøayi no afi bøne tumi ase. 8 Se yene Kristo awu a, yewø gyidi se yene no betena. 9 Efise yenim se wøanyan Kristo afi owu mu, na ørenwu bio. Owu nni ne so tumi bio. 10 Ne wu a owui no yøe owupreko maa bøne, na n'ase a ote yi, øte ma Onyankopøn. 11 Eno nti saa økwan koro ara so na øse se mofa mo ho se moawu ama bøne, na motena ase ma Onyankopøn wø Kristo Yesu mu. 12 Ense se bøne di mo nipadua a ewui no so na amma mo anye bøne. 13 Saa ara nso na ense se mugyaw mo honam akwaa biara ma bøne se nneøma a wøde di amumøyøsem. Na mmom momfa mo ho mma Onyankopøn se nnipa a wøanyan mo afi owu mu aba nkwa mu. Momfa mo ho nyinaa mma no, na ømfa mo nyø trenee nnwuma. 14 Ense se bøne di mo so, efise monhyø mmara ase, na mmom mohyø adom ase. 15 Den bio? Esiane se

yenhye mmara ase na yehye adom ase no nti, ese se yekoo so ye bone ana? Dabi da. **16** Munnim se, nea mutie no ara na ne nkoo ne mo anaa? Se eye bone a ede ko owu mu, anaase osietie a ede ko trenee. **17** Nanso yeda Onyankopon ase. Efise bere bi a atwa mu a na moye bone nkoo no, mode mo koma nyinaa tiee nkyerkyere a wode maa mo no. **18** Woagye mo afi bone mu ama moabeyo nkoo ama trenee. **19** Esiane mo nipasu nti, mede nkooasom ho mfonitwa reboa mo ama moate eyinom nyinaa ase. Senea mmere bi mode mo ho nyinaa maa se afide ne amumoyesem nkoo no, afei de momfa nyeyo nkoo mma trenee nkoo kronkronye mu. **20** Bere a na moye bone nkoo no, na treneeyo nni mo so tumi. **21** Moyey nneyee a afei de mo ani wu wo ho no, mfaso ben na munya? Nea ekowiei ne owu. **22** Nanso mprempren woagye mo afi owu mu ama moabeyo Onyankopon nkoo. Mfaso a munya wo mu no ko kronkronye mu, na nea efi mu ba ye nkwa a enni awie. (aiōnios g166) **23** Na bone so akatua ye owu, nanso Onyankopon akyede ye nkwa a enni awie, wo Kristo Yesu yen Awurade mu. (aiōnios g166)

7 Me nuanom, munim se esiane se mo nyinaa nim mmara no nti, mote nea mepe se meka no ase se; mmere dodow a onipa te ase no, mmara di ne so ana? **2** Te se obea warefo, mmere dodow a okunu no te ase no de, ohye ne kunu mmara ase, na se okunu no wude a, na onhye ne kunu mmara ase bio. **3** Eno nti se oko obarima foforo ho wo bere a ne kunu te ase a, wofre no owareseefo; na se ne kunu no wu a na onhye saa mmara no ase bio; eno nti se oware obarima foforo a, onye owareseefo. **4** Afei me nuanom, mo nso, Kristo wu a owui nti moawu afi mmara no turni ase. Ne saa nti, mone owo a wonyan no fii awufo mu abom senea mobetumi asom Onyankopon. **5** Bere a na yete ase ma yen ho no, yen bone su nam mmara no so kanyan yen wo yen mu ma yeyey adwuma maa owu. **6** Afei de, yenhye mmara biara ase efise yewu fii nea ekyekyere yen se nneduafu no ase. Afei de, yenhye mmara biara a woakyere no dedaw ase bio, na mmom yenam honhom foforo kwan so na esom. **7** Enti asem ben na yenka? Mmara no ye bone ana? Dabi da! Mmom, enam mmara so na mihuu senea bone te. Se enye mmara no na ekaa se, "Mma w'ani mmere obi ade" a, anka minnim anibere. **8** Bone nyaa kwan nam mmara nsem no so kekaa ne ho wo me mu, maa m'ani beree nneema ahorow bebree. Se mmara no nni ho a, bone

nso nni tumi. **9** Ansa na mehu mmara no na mewo nkwa. Nanso mmaransem no bae no, metee bone ase, na miwui. **10** Mihuu se mmaransem a anka ede nkwa beba no, de owu bae. **11** Bone nam mmaransem no so nyaa kwan daadaa me; enam mmaransem no so maa bone kum me. **12** Nanso mmara no ye kronkron; na Mmaransem no nso ye kronkron, etee na eye nso. **13** Ade a eye no beye eyo owu maa me ana? Dabi da! Nanso senea ebcys a yebelu bone se bone no, efia nea eye so de owu bree me. Enti bone nam mmaransem so maa me huu se bone ye ade a eyo hu. **14** Yenim se mmara no ye honhom mu ade nanso meye ohonam muni a wataon me se ako aama bone. **15** Mente nea meye ase; efise menyey nea ese se meye na mmom, meye nea mikyi. **16** Se meye nea mempe se meye a, na ekyere se mepene so se mmara no ye. **17** Senea ete no, enye m'ankasa na meye eyi; na mmom bone a ete me mu no. **18** Minim se ade pa biara nte me mu, me bone nipasu yi mu. Efise mepes se meye nea eye nanso mintumi nyey. **19** Papa a mepes se meye no, menyey; mmom bone a mempes se meye no na meye. **20** Se meye nea mempes se meye a, na ekyere se enye me na meye, na mmom eyey bone a ete me mu no. **21** Mmara no ama mahu se biribi te me mu a emma mennye nea minim se eye. **22** Me koma nyinaa mu, migye Onyankopon mmara to mu. **23** Nanso mifi m'akwaa nyinaa mu hu se biribi ne m'adwene di aperepere, ema meye bone ako, na eno na ehye me ma meye biribiara. **24** Minni ahoto! Hena na obegye me afi saa ohonam a ede me rekoo owu mu yi mu? **25** Menam yen Awurade Yesu Kristo so meda Onyankopon ase. Na afei m'ankasa m'adwene mu no, meye ako a ma Onyankopon mmara, nanso bone nipasu mu no, meye ako a bone.

8 Enti afobu nni ho ma won a wowa Kristo Yesu mu, 2 efise Honhom Kronkron no ama mo nkwa a efi Kristo Yesu nkyey, na agye mo afi mmara a ede owu ba. **3** Esiane ohonam mmerewye nti, Mose Mmara no antumi annye yen. Enti Onyankopon yey nea Mmara no antumi anyey. Onam n'ankasa ne Ba a osomaa no wo onipa bone su so no ba bebo afere maa yen, na obebuu bone aten de pepaa yen bone. **4** Onyankopon yey eyi, senea ebeye a Kristo beye Mmara no asede ama yen, yen a yennantew ohonam fam, na mmom yennantew honhom mu no. **5** Won a ohonam mmerewye hyey won so no dwene bone nko ara ho.

Wən a wənam Honhom mu no dwene Honhom de. **6** Wən a wəwə əhonam mmerewye adwene no bewu. Wən nso a wənam Honhom mu no benya nkwa ne asomdwoe. **7** Adwene a ədwene əhonam mu no tan Onyankopən, efise emmre ne ho ase mma Onyankopən mmara; na mpo ərentumi. **8** Wən a wodwen əhonam mu no rentumi nso Onyankopən ani. **9** Se Onyankopən Honhom te mo mu a, ənye əhonam mmreweye na edi mo so. Na se obi nni Kristo Honhom a, ənye Kristo dea. **10** Əwə mu se bəne bəma mo nipadua yi awu de, nanso se Kristo te mo mu a, ne trenee nti mo honhom te ase. **11** Se Onyankopən Honhom a onyan Yesu fii awufo mu no te mo mu a, əno de, nea onyan Kristo fii awufo mu no nso nam ne Honhom a əwə mo mu no so bəma mo nipadua a ewu yi nso nkwa. **12** Enti anuanom, yewə asodi bi, nanso yenyə mma əhonam no səneə əpə. **13** Se motena ase ma əhonam a, mubewu. Nanso se moma Honhom no kum bəne a nipadua no ye a, mubenya nkwa. **14** Wən a Onyankopən Honhom di wən so no ye Onyankopən mma. **15** Efise moannya honhom a əma mo ye nkəa bio ma osuro, na mmom moanya mmaye Honhom na yənam ne so su se, “Abba, Agya!” **16** Na Honhom no ankasa ne yən honhom di adanse se yeyə Onyankopən mma. **17** Esiane se yeyə Onyankopən mma nti yeyə adedifo; Onyankopən adedifo a yene Kristo wə kyəfa wə mu, nanso gye se yene no kyə n'amanehunu ansa na yene no akye n'auonyam no. **18** Minim se amane a yerehu no saa bere yi nyə nea wode toto anuonyam a wəbəhyə yən no ho. **19** Abəde nyinaa de anigyina rehwə da a Onyankopən mma bəda wən ho adi no kwan. **20** Efise bere a emfi abəde pe mu no, wənam Onyankopən tumi mu buu abəde fə se ənnan ade hunu. Nanso na saa anidaso yi wə ho **21** se, da bi, abəde no bəde ne ho afi nkəayə ne əporəw mu na eñe Onyankopən mma anya ahofadi mu anuonyam. **22** Yenim se ebesi saa bere yi abəde nyinaa pene se əpəmfo a awo aka no. **23** Nanso ənye abəde nko, na yən a yewə Onyankopən Honhom se Onyankopən akyede no nso si apini bere a yəretwen se Onyankopən de yən bəyə ne mma. Eyi kyere se yebəde yən ho wə əhonam fam nso. **24** Na wənam saa anidaso yi so gye yən nkwa. Se yehu nea yən ani da so no de a, na ənye anidaso bio. Na hena na n'ani tumi da ade a əwə dedaw so? **25** Na se yən ani da ade a yən nsa nkae so a, yəde boasetə twən. **26** Saa ara na Honhom no boa yən wo yən mmerewye mu, efise, yennim əkwan a wəfa so bə mpae səneə

əse. Honhom no ankasa de apinisi de nsem a enni kabea di ma yən. **27** Onyankopən a ohu nnipa koma mu no nim Honhom no nsusuwii, efise Honhom no nam Onyankopən pe so di ma Onyankopən mma wə n'anim. **28** Yenim se ade nyinaa mu no Onyankopən di boa wən a wədə no ma ewie wən yiye. Edi boa wən a ənam n'atirimpəw so afre wən. **29** Wən a Onyankopən ayi wən dedaw no, əde wən asi hə se wənye se ne Ba no, na ne Ba no aye anuanom pii mu abakan. **30** Onyankopən frēe wən a oyii wən sii hə no, na wən a oyii wən no, obuu wən bem. Na wən a obuu wən bem no, əhyəs wən anuonyam nso. **31** Afei, asem ben; den na yəbəka afa eyinom ho? Onyankopən wo yən afa a, hena na əne yən bedi asi? **32** Nea wankame n'ankasa ne Ba, na mmom yən nyinaa nti oyii no mae no, əbəyə den na əmfa ade nyinaa nso nka ne ho mmedom yən? **33** Hena na obebu wən a Onyankopən ayi wən no aten? Onyankopən nko na obu bem. **34** Hena na obu fə? Kristo Yesu ne nea owui na wonyan no na əte Onyankopən nifa so di ma yən wo Onyankopən anim no. **35** Hena na obetumi atetew ədə a əda yene Kristo ntam no mu? Ahohia anaa ahometew anaa ətəa anaa əkəm anaa adagyaw anaa amanenya anaa owu na ebetumi atetew ədə a əda yene Kristo ntam no mu no ana? **36** Dabi da! Wəakyerəw se, “Wo nti wokum yən daa nyinaa; wobu yən se nguan a worekokum wən.” **37** Nanso eyinom nyinaa mu no, yənam nea ədə yən no so di nkənim boro so. **38** Migye di ampa se owu anaa nkwa anaa abəfo anaa atumfo anaa nneema a əwə ho anaa nneema a ərebəba anaa tumi **39** anaa əsoro anaa fam anaa abəde foforo biara rentumi ntetew yən ne Onyankopən də a əwə Kristo Yesu, yən Awurade, mu no mu da.

9 Merekə nokware se Okristoni, na m'ahonim a Honhom Kronkron di no adanse kyere me se minni atoro. **2** Midi awerəhow na mete daa yaw wə me koma mu ma me nkurofo. **3** Wən nti anka məpə se Onyankopən nname ba me so na ətew me fi Kristo ho. **4** Wəyə Onyankopən manfo a wəyə wən de wən aye ne mma de wən asan atena n'auonyam mu. Əne wən yəs apam no na əde mmara no maa wən; əkyerəs əkwan pa a wəfa so som maa wən nsa kaa bəhyə no. **5** Wəyə tete agyanom asefo, na esiane se Kristo baa onipasu mu nti əyə wən aseni. Ayeyi nka Onyankopən a əyə ade nyinaa so tumfo no daadaa. Amen. (aiōn g165) **6** Menka se Onyankopən bəhyə no amma mu, efise ənye Israelfo nyinaa na Onyankopən ayi wən se ne manfo.

7 Saa ara nso na εηγε Abraham asefo nyinaa na woye Onyankopon mma. Onyankopon ka kyereε Abraham se, “Εnam Isak so na w'ase betrew.” 8 Eyi kyereε se εηγε won a woye Abraham mma, na mmom won a wənam Onyankopon bɔhye so woo won no na woye Abraham asefo turoodo. 9 Onyankopon nam saa bɔhye nsem a εka se, “Ampa ara, mesan aba wo nkyen bio bere a εse mu no, na wo yere Sara awo əba” no so na εhyεε saa bɔ no. 10 Εηγε eyi nko. Rebeka mma baanu no nyinaa fii agya koro a əne yεn agya Isak. 11 Na senea εbεye a Onyankopon nam əba baako so bεma ne pε ada adi no nti, 12 əka kyereε Rebeka se, “Opanyin no besom akumaa no.” Əkaa eyi ansa na ərewo won ama wəayε papa anaa bɔne. Enti na Onyankopon pε no gyina ne frε a əfrεε won no so, na εηγε won nneyεε so, 13 senea Kyerewsem no ka se, “Medoo Yakob na metan Esau” no. 14 Afei asem ben na yebeka? Se Onyankopon nyε ənokwafo ana? Dabi da! 15 Efise, əka kyereε Mose se, “Nea mεpε se mihi no mməbə no, mehu no mməbə, na nea mεpε se meye no adəe nso, meye no adəe.” 16 Eyi kyereε se, ennyina nea obi pε so anaa ne nnwuma so, na mmom egylina Onyankopon ahumməbə so. 17 Kyerewsem no mu, Onyankopon ka kyereε Farao se, “Eyi ara nti na misii wo hene nam so daa me tumi adi, senea εbεye a, me tumi beda adi wə mmaa nyinaa.” 18 Εno de, Onyankopon hu nea əpε se ohu no mməbə biara no mməbə, na nea əpε se əma no yε asoɔden nso əma no yε saa. 19 Afei obi bebisa se, “Se yentumi nsiw Onyankopon pε ho kwan a, adən nti na əba yεn sobo?” 20 Onua, wone hena a wubetumi akasa akyere Onyankopon? Kuku mmisa ne nwemfo se, “Aden nti na wonwen me sεε?” 21 Ənwemfo no wə ho kwan se əde dəte no nwen nea əpε biara. Otumi nwen nkuku abien fi dote mu, na əde mu baako adi dwuma titiriw bi, na əde baako no nso aye nea əpε biara. 22 Saa ara na ade biara a Onyankopon aye no te. Əpεε se əda n'abufuw adi na əma wohu ne tumi. Nanso ətəcə ne bo ase maa won a anka ofi n'abufuwhyew mu rebesee won no. 23 Əyεε eyi de kyereε senea n'auonyam no te, bere a onyaa ayamhyehye maa won a wayi won dedaw se wəmmεye n'auonyam no fafafo. 24 Εηγε won a wəfrεε won fii Yudafo mu nko ara, na mmom amanamanmufo nso. 25 Wəka wə Hosea nhoma mu se, “Mefre won a wənyε me nkurəfo no 'me nkurəfo,' na nea ənyε me dəfo no mεfre no 'me dəfo,'” 26 na “Beae koro no ara a wəka kyereε won se, 'Monnyε me nkurəfo' no, əho ara na

wəbəfrε won se 'Onyankopon teasefo no mma.'” 27 Na Yesaia dii Israelfo ho yaw se, “Se Israelfo dəoso se mpoano nwea mpo a, won mu kakraa bi na wobegye won nkwa. 28 Efise Awurade beyε ntεm, na senea etε biara no, əbεye nea wabə ho kəkə se əbεye wo asase so no.” 29 Yesaia nso kae se, “Se Asafo Awurade annyaw yεn asefo a, anka yεayε se Sodom, na yεdan aye se Gomora.” 30 Afei asem ben na yebeka bio? Yebeka se amanamanmufo a wəanhwehwε trenee akyi kwan no nam gyidi so yεε atreneefo; 31 Nanso Israelfo a wəpεε se wənam mmara so di so no beso Onyankopon ani mpo, Onyankopon annye won anto mu. 32 Aden nti na əbaa saa? Efise wəpεε se wənam mmara so di so so Onyankopon ani, nanso anka εse se wonya gyidi wo Onyankopon mu mmom. Wohintiw “hintib” no. 33 Senea wəakyerew se, “Hwε, Mede əbo a εma nnipa hintiw ato Sion ne əbotan a εma wəhwε ase, na nea əde ne ho to no so no anim rengu ase da.”

10 Anuanom, nea me koma pere hwehwε yε me mpae a mebə sre Onyankopon ma Israelfo se wobenya nkwegye. 2 Metumi adi won ho adanse se woye nnipa a wəde mmədemmo som Onyankopon senea εse. Nanso won som no mfi nimdee mu. 3 Wəammu trenee a efi Onyankopon no, na mmom wəpεε se wəfa won ankasa nimdee so. Eyi amma wəamfa won ho anhyε Onyankopon pε a ənam so ma onipa wie pεyε no ase. 4 Kristo ne mmara no awie, enti obiara a ogye di no bεye ətreneeni. 5 Mose kyereε se, se onipa di mmara no so a, obetumi aso Onyankopon ani, bere a əkyerew se, “Se obi pε se onya nkwa a, onyε nea mmara no ka no nyinaa.” 6 Nanso won a won gyidi nti Onyankopon agye won no, mmisa wə won koma mu se, “Hena na əbekə əsoro akəfa Kristo aba?” 7 Na woremmissa nso se, “Hena na əbekə awufo asase so akonyan no aba nkwa mu?” (Abyssos g12) 8 Nea Kyerewsem no ka ni: “Onyankopon asem no aben wo, əda w'ano na εwə wo koma mu.” Eyi ne asem a efa gyidi ho a yeka no. 9 Se wopae mu ka se, “Yesu ne Awurade,” na wugye di se Onyankopon na onyan no fii awufo mu a, wobegye wo nkwa. 10 Na yefi koma mu gye di na wəabu yεn bem, na yεde yεn ano pae mu ka na yεanya nkwegye. 11 Na Kyerewsem no ka se, “Obiara a əde ne ho to ne so no, n'anim rengu ase.” 12 Nsonoe biara nni Yudani ne Amanamanmuni ntam. Awurade baako no yε Awurade ma won nyinaa na ohyira won a wosu frε no. 13 Senea Kyerewsem no ka se, “Obiara a əbekə Awurade din no benya nkwa.” 14

Ebeyε den na nnipa benya gyidi wɔ Awurade mu na wɔabisa no nkwegye? Na ebeyε den na wɔate? Gye se obi ka kyere wɔn. **15** Na se wɔansoma wɔn nso a, wɔbeyε den na wɔaka Asempa no? Senea wɔakyerew se, “Wɔn a wɔde Asempa no reba no anan ye fe.” **16** Nanso enye wɔn nyinaa na wɔagye Asempa no adi, senea Yesaia kae se, “Awurade, hena na wagye yεn asenka adi?” **17** Eno de, na gyidi no fi asem no tie mu, nea yete fi Asempa a efa Kristo ho no mu. **18** Nanso mibisa se: Wɔante ana? Mmom wɔtee: “Wɔn nne akodu asase so mmaa nyinaa, na wɔn nsem nso akodu asase ano.” **19** Mibisa bio se, Israelfo ante ase ana? Nea edi kan, Mose ka se, “Mεma moatwe aman a wɔnyε me man mpo ho ninkunu. Mede ɔman a wonni ntease behye mo abufuw.” **20** Na Yesaia de akokoduru ka se, “Wɔn a wɔnhwehwε me no huu me; medaa me ho adi kyere wɔn a wommisaa m'ase no.” **21** Na nea ɔka faa Israelfo ho ne se, “Da mu nyinaa matrew me nsa mu ama nnipa a wɔyε asoɔden ne nyiyiano.”

11 Afei mibisa se, Onyankopon atow ne man akyene ana? Dabi da. M'ankasa meye Israelni na meye Abraham aseni a mifi Benyamin abusua mu. **2** Onyankopon ampo ne nkurfo a oyii wɔn mfiase no. Munim nea Kyerewsem no ka fa Elia ho senea ɔkasa tiaa Israelfo wɔ Onyankopon anim se, **3** “Awurade, wɔakum w'adiyifo na wɔadwiriw w'afɔremuka, na me nko na maka a wɔpε se wokum me.” **4** Mmuae bɛn na Onyankopon de maa no? Onyankopon kae se, “Mewo nnipa mpem ason a wɔnsom ɔbosom Baal.” **5** Saa ara nso na ete nne. Nnipa kakraa bi wɔ hɔ a Onyankopon nam ne dom so ayi wɔn. **6** Yi a wayi wɔn no gyina n'adom so na enye wɔn nnwuma so. Na se Onyankopon yi a oyi nnipa no gyina wɔn nnwuma so a, eno de na adom no nye adom turodoo. **7** Eno de na ene den? Nea Israelfo tiw akyi hwehwε no, wɔn nsa anka, na mmom kakraa a Onyankopon ayi wɔn no de, wɔn nsa kae. Wɔn a wɔaka no pirim wɔn koma **8** senea Kyerewsem no ka se, “Onyankopon maa wɔn honhom a εye bɔtε, ani a emma wonhu ade aso a emma wɔntε asem, de besi nne.” **9** Na Dawid ka se, “Ma wɔn didipon a esi wɔn anim nyi wɔn se afiri na wɔnhwehwε ase na wɔntwe won aso! **10** Ma wɔn ani so nye wɔn kusuu na wɔanhua ade; na wɔn akyi nkuntun afeboɔ.” **11** Afei mibisa se, bere a Yudafo yεe bɔne no, ede wɔn kɔɔ ɔsεe mu ana? Dabi! Amanamanmufo nam Yudafo no bɔne a wɔyε no so nyaa nkwegye. Eyi maa Yudafo no twee wɔn ho ninkunu. **12** Yudafo

no bɔne a wɔyε no de nnepa bρεε wiase na wɔn honhom mu hia a wodii no nso de ahonya bρεε amanamanmufo. Na eba se Yudafo no mu bebree bεka wɔn ho a nhyira mmoroso bɛn na ɛremma? **13** Afei merekasa akyere mo amanamanmufo: Esiane se meye amanamanmufo ɔsomafo nti, mehoahoa me ho wo adwuma a wɔde ahye me nsa no ho. **14** Se ebetumi a, mεma wɔn a wɔyε me nuanom Yudafo no kɔn ado nea mo amanamanmufo nsa aka yi bi, na wɔnam so agye wɔn mu bi nkwa. **15** Na se wɔn po a wɔpoo wɔn no ama Onyankopon ne wiasefo aka abɔ mu a, eno de se Onyankopon twe wɔn bata ne ho a ebeyε den? Ebeyε nkwa ama awufo. **16** Se wɔde brodo sin ma Onyankopon a, eno de, na ne mu nyinaa yε ne dea. Saa ara nso na se dua no ntin yε kronkron a, ne mman no nyinaa nso yε kronkron. **17** Wɔapenpan ngodua a wɔahye da adua no mman no bi agu, na wɔde ngodua a wɔanhye da annua no mman abehye n'an an mu. Mo amanamanmufo no te se ngodua a wɔanhye da annua, nanso afei de, mo ne Yudafo no nyinaa nya Onyankopon dom a wɔde adom wɔn no pε. **18** Nanso monhwe yiye na moanhoahoa mo ho se wɔde mo asi mman a wɔapenpan no anan mu. Monkae se moye mman kεkε, na monye ntin. **19** Na mobeka se, “Eye, wobubuu mman no se wɔmfα me nsi wɔn anan mu.” **20** Yiw, nanso monkae se wɔpεnpan saa mman a εye Yudafo no, efise wɔannye Onyankopon anni, na mugye di nti na mowɔ hɔ. Mommma mo ho so, na mmom munsuro nea ebetumi asi. **21** Na se Onyankopon amfa Yudafo a wɔte se ngodua pa mman no bɔne ankyε wɔn a, mususuw se ɔde mo bɔne bekyε mo ana? **22** Enti monhwe Onyankopon ayamye ne ne denye. ɔye den wɔ wɔn a wɔyε asoɔden no so, nanso ne yam ye ma mo wɔ bere a mode mo ho ato n'ayamye so. Na se moamfa mo ho anto no so a, saa ara na wɔbεpenpan mo. **23** Na se Yudafo no gye di bio a, Onyankopon besan de wɔn aye dua no mman bio. Obetumi aye saa. **24** Na se Onyankopon pεe se ɔde mo a moye wuram ngodua mman befam dua papa a ɔno ankasa adua ho de, anka emfa ɔkwan mu a, eno de, ɔbεpε no mmoroso se ɔde Yudafo no befam dua a εye wɔn ankasa de no ho. **25** Me nuanom, ahintasem bi wɔ hɔ a mepe se mote ase, senea monnye ahantan na monhoahoa mo ho. Yudafo no mu bi apirim wɔn koma, nanso se amanamanmufo no nyinaa dan ba Kristo nkyen a eto betwa. **26** Enti Israelfo nyinaa benya nkwegye. Mokae nea adiyifo no kaa wɔ eyi ho? “Agyenkwa no befi Sion

aba, na obeyi amumoyesem nyinaa afi Yakob asefo mu. **27** Na medi apam a mene won aye no so na mapepa won bone." **28** Yudafo no bebree aye Asempa no atamfo. Na mo, amanamanmufo anya so mfaso, efise Onyankopon de n'akyede no ama mo. Nanso Yudafo ye ne man a wapaw won ara, esiane bo a wahye won nenanom nti, **29** efise worenna Onyankopon akyede ne ne fre no ani. **30** Na mo amanamanmufo de, bere a atwam no mu, moyee asooden tiaa Onyankopon, nanso Yudafo no poo n'ahummobø no nti Onyankopon huu mo mmobø mmom. **31** Saa ara nso na esiane adom a moanya no nti, mprempren, Yudafo no nso aye asooden atia Onyankopon. Nanso nna bi akyi no won nso benya Onyankopon adom no. **32** Onyankopon aka nnipa nyinaa ahye won asooden ase senea obeye adom ama obiara. (eleese g1653) **33** Ao Onyankopon ahonya ne nyansa ne nimdes bun a mu do! Hena na obetumi ahu n'atemmu mu pëpëe, na wahu nea n'akwan nenam. **34** "Hena na onim Awurade adwene anaase hena na øye ne fotofo?" **35** "Hena na wama Onyankopon biribi kan a ese se Onyankopon tua no so ka?" **36** Efise ade nyinaa fi ne mu na eba, na enam ne so na eba, na ebesan ako ne nkyen bio. Ono na anuonyam wo no daa daa. Amen. (aiøn g165)

12 Eno nti, anuanom, esiane Onyankopon ahummobø nti, mehye mo se momfa mo ho mmo afore a øye kronkron na ese Onyankopon ani. Eyi ne nokwasem a ese se muso mu. **2** Monnye mo ho se wiasefo wo mo abrabø mu, na mmom momma Onyankopon nsakra mo adwene wo mo mu, na moanya adwene foforo, na enam so ama moahu Onyankopon apede, nea eye, nea ese n'ari ne nea ewie peye. (aiøn g165) **3** Na esiane Onyankopon adom a øde ama me no nti, meka kyere mo nyinaa se, monnnwene mo ho mma emmorø senea ese se modwene, na mmom monnnwene mo ho ahobrease mu, na mo mu biara nnyina gyidi a Onyankopon de ama mo no so. **4** Senea yen mu biara wo nipadua a ho akwaa ye bebree, na saa akwaa yi mu biara wo dwuma a edi no, **5** saa ara na Kristo mu no yen a yeye bebree no ye nipadua baako, na akwaa biara ye akwaa no nyinaa dea. **6** Yewø akyede ahorow senea wode adom yen no. Se obi akyede ye nkømhye a, ma onnyina ne gyidi so mfa nye adwuma. **7** Se øye øsom a, ma ønsom. Se øye nkyerekyere a, ma ønkyerekyere. **8** Se ese se yehye afoforo nkuran a, ese se yeye saa; se øye mmoa a øde boa afoforo a, ma omfi koma pa mu nye; se øye akwankyere a, ma no

mfa nsi nye; se øye ayamye a, ma ømfa anigye nye. **9** Ese se øðø ye nokware turodoo. Munkyi amumoye. Mommata nea eye ho. **10** Momfa onuado nnodø mo ho mo ho. Munni afoforo ni nsen mo ho. **11** Monkø so nye nsi, monye hyew wo honhom mu, na momfa ahosepew nsom Awurade. **12** Munnya anidaso mu anigye, amanehunu mu boasetø, na momfa gyidi mmo mpae. **13** Mone Onyankopon nkurøfo a ahia won no nkyc nea mowo. Momma ahohoye ho mmoden. **14** Munhyira won a wotaa mo no. Munhyira won, na monnnome won. **15** Mo ne anigyefo ani nnye, na mo ne asufo nsu. **16** Mo ne afoforo ntene asomdwoe mu. Monnye ahantan, na mmom momfa mo ho mmo mmoborøfo. Mummmu mo ho anyansafo. **17** Mommfa bone ntua bone biara so ka. Monye nea øbema nnipa de nidi ama mo. **18** Se ebetumi a, mo fam de, mo ne obiara ntene asomdwoe mu. **19** Monntø were me nnamfonom, na mmom momma Onyankopon abufuw ho kwan efise wøakyerø se, "Me na aweretø wo me, metua ka," Awurade na ose. **20** Nanso, "Se økøm de wo tamfo a, ma no aduan nni; se osukøm de no a, ma no nsu nnom. Na se woye saa a, woboaboa nnyansramma ano gu n'atifi." **21** Mommma bone nni mo so. Mmom, momfa papa nni bone so.

13 Ese se obiara bre ne ho ase ma tumi a øwo øman no mu, efise tumi biara nni hø a emfi Onyankopon pe mu. Tumi biara a øwo hø no fi Onyankopon. **2** Obiara a øne tumi a øwo hø no di asi no tia nea Onyankopon ahyehye. Na obiara a obeye saa no de atemmu ba n'ankasa so. **3** Won a wøye papa no nsuro atumfo, na mmom won a wøye amumoye no na wosuro atumfo. Wope se woye obi a onnsuro nea tumi wo ne nsam ana? Eno de, ye nea øtee na øbekamfo wo. **4** Efise øye Onyankopon somfo a wo yiyedi mu nti na øye adwuma. Na se woye bone a, suro no efise ne tumi a øde twe aso no da hø fann. Øye Onyankopon somfo, enti ønam Onyankopon abufuw so twe won a wøye bone no aso. **5** Esiane saa nti, ese se wobre wo ho ase ma tumi, a ønye se Onyankopon abufuw no nti, na mmom, esiane nim a wunim se ese se woye no nti. **6** Eyi nti na ese se wutua tow, efise se atumfo no ye won adwuma a, woye ma Onyankopon. **7** Enti tua ka a wode won; tua ka a wode; se øye wo honam mu ka anaase øye agyapade ho ka, na fa obu ne nidi ma won nyinaa. **8** Nne obiara ka. Ka a ese se wode ara ne se wobedø afoforo. Obiara a øðø ne yønko nnipa no adi mmara no so. **9** Mmaransem a øka se, "Nsøe

aware, nni awu, mmo koron, mma w'ani mmere ade," eyinom ne nea ekeka ho nyinaa tiaatwa ara ne se, "Do wo yonko se wo ho." 10 Obiara a odo ne yonko no nye no bøne. Se wodo wo yonko a, na ekyerø se woadi mmara no nyinaa so. 11 Ese se woye eyi, efise wunim don ko a yewo mu. Bere adu se wosore fi wo nna mu. Efise bere a ese se woye yen nkwa no aben sen bere a yegye dii kan no. 12 Adesae retwa mu, na adekyee reye aben yen. Enti, momma yennyae nneema a eye sum de no ye, na momfa akode a wode ko wo hann mu no. 13 Momma yemmo yen bra yiye te se nnipa a wote hann no mu a agobøne anaa nsabow, aguamammo anaa ahohwi, øko anaa anibere nni mu. 14 Momma Awurade Yesu Kristo mmen mo te se ntama a mufura, na morempe se mobeye nea øhonam pe.

14 Se obi gyidi sua wo mo mu a munnye no; mo ne no nnnye nea n'adwene kyere no no ho akyinnye. 2 Obi gyidi ma otumi di biribiara, nanso obi a ne gyidi sua no di afumduan nko ara. 3 Ense se nea odi biribiara no bu nea onni biribiara no animtiaa; saa ara nso na ense se obi a odi afumduan nko ara no bu nea odi biribiara no aten; efise Onyankopon agye no. 4 Wo ne hena a wubu obi somfo aten? Eye øno ankasa ne wura na øbeka se wadi nkonom anaase wadi nkogu. Na obedi nkonom, efise Awurade betumi ama wadi nkonom. 5 Obi dwene se da bi wo ho a øho hia sen nna a aka no. Saa ara nso na onipa afoforo nso dwene se nna nyinaa ye pe. Ese se won mu biara si n'adwene pi. 6 Obiara a obebu da bi kese no ye saa de hye Awurade anuonyam; obiara a øwe nam no we wo Awurade din mu, efise øda Onyankopon ase; saa ara na won a wonwe nso ye wo Awurade din mu de da Onyankopon ase. 7 Yen mu biara nte ase mma ne nko ara ho na obiara nwu mma ne nko ara ho; 8 se yete ase a, yete ase ma Awurade; na se yewu a, yewu ma Awurade. Enti, se yete ase o, yewu o, yeye Awurade de. 9 Na eyi nti na Kristo wui, na øsoree, na onyaa nkwa, se øbeye awufo ne ateasefo wura. 10 Na wo, afei, aden nti na wubu wo nua aten? Na wo, aden nti na wubu wo nua animtiaa? Yen nyinaa begyina Onyankopon anim ama wabu yen aten. 11 Efise Kyerewsem no ka se, "Awurade ka se, mete ase yi, obiara bebu nkotodwe wo m'anim; na obiara bepae mu aka se, mene Onyankopon." 12 Yen mu biara bebu ne ho akontaa akyere Onyankopon. 13 Eno nti momma yennyae yen ho yen ho atemmu. Mmom, nea ese se modwene ne se munnye biribiara a øbema mo nua ako bøne mu. 14 Ahotoso a mewo wo

m'Awurade Yesu mu no ma mihi se biribiara nni ho a øho ntew. Na se obi gye di se biribiara ho ntew a na saa onipa no na øho ntew mma no. 15 Se biribiara a wudi haw wo nua a, øno de na wonte ho øda mu. Mma aduan a wudi no nse onipa a ne nti Kristo wui no. 16 Mma ade a wubu se eye no nnnye din bøne. 17 Efise Onyankopon Ahenni no nye adidi ne ønom na mmom øye trenee, asomdwoe ne ahosepew a øwo Honhom Kronkron mu. 18 Obiara a øsom Kristo wo saa økwan yi so no, Onyankopon agye no ato mu, na nnipa bu no. 19 øno nti ese se yetumi tena asomdwoe mu, na yeboaboa yen ho yen ho ma obiara nya gyidi a emu ye den. 20 Nnyina aduan so nse nea Onyankopon øye. Aduan biara ye aduan, nanso se wudi aduan a ede øoforo beko bøne mu a øye bøne. 21 Ade trenee a ese se woye ne se wonwe nam, nnom nsa anaase wonye biribi a øbeto wo nua hintidua. 22 Nea wugye di wo saa asem yi ho no, ma ønka wo ne Onyankopon ntam. Nhyira ne nea øye n'apede a ønte nka se wøabu no aten. 23 Na se ne tirim nte no wo nea odi ho na se odi a, Onyankopon bu no aten, efise nea øye no mfi gyidi mu. Biribiara a emfi gyidi mu no nso ye bøne.

15 Ese se yen a yeye den wo gyidi mu no tumi te won a woye mmerew no sintø ase. Ese se yeso won ani na yeanso yen ara ani. 2 Yen mu biara nkamfo ade pa biara a ne yonko ye mfa nhye no den. 3 Kristo mpo anye nea øpe, senea Kyerewsem ka se, "Nnipa a wøbø mo ahohora no bø me ahohora nso." 4 Biribiara a wøakyerew wo Kyerewsem no mu no, wøakyerew de kyerekyere yen senea øbeye a yenam boasetø, nkuranhye a Kristo Kyerewsem no de ma yen no so benya anidaso. 5 Onyankopon a yenyabasetø ne nkuranhye fi ne nkyen no mama mo honhom mu nkabom na mode adi Kristo Yesu akyi, 6 senea øbeye a mo nyinaa de koma koro ne ano koro bekamfo Onyankopon, yen Awurade Yesu Kristo Agya no. 7 Munnyigye mo ho mo ho nto mu mfa nkamfo Onyankopon senea Kristo agye mo no. 8 Efise meka kyere mo se Kristo Yesu beye Yudafo somfo de kyere se Onyankopon ye ønokwafo a øbema ne bø a øhyee agyanom no aba mu, 9 na wama amanamanmufo nso akamfo no wo ne mmøborøhunu ho senea Kyerewsem no ka se, "Eyi nti mekamfo wo wo amanamanmufo mu; na mato nnwom akamfo wo din." 10 Na øka bio se, "Mo amanamanmufo, monkamfo Awurade, mo ne ne nkurofo Yudafo." 11 Bio, "Amanamanmufo nyinaa nyi Awurade øye;

asase so aman nyinaa monkamfo no.” **12** Na Yesaia ka bio se, “Yisai aseni bësore, nea òbësore abedi amanaman no so; òno na won ani beda ne so.” **13** Anidaso Nyankopon no a mugye no di no mfa anigye ne asomdwoe nhye mo ma, senea ebeyé a Honhom Kronkron tumi no bëma mo anidaso mmoroso. **14** Me nuanom, m’ankasa mete nka se papaye ahye mo ma, mowò nimdee na mubetumi akyerékyere mo ho mo ho. **15** Mede akokoduru akyerew abobo nneema bi so, senea meretwe mo adwene akò so bio, esiane adom bi a Onyankopon de adom me no nti. **16** Meyé Kristo Yesu somfo a ese se meye asòfodwuma a mepae mu ka Onyankopon Asempha no senea ebeyé a amanamanmufo beye aforebode a eso Onyankopon ani a Honhom Kronkron no atew ho. **17** Eno nti mitumi hoahoa me ho wo Kristo Yesu mu wo Onyankopon som yi mu. **18** Nea mèka ho asem ara ne senea Kristo nam nea maka ne nea maye so ama amanamanmufo aye osetie ama Onyankopon no. **19** Saa nsenkyerènne ne anwonwade yi ye tumi a efi Honhom no mu. Enti efi Yerusalem de kosi Iliriko no, mapae mu aka Kristo Asempha no nyinaa. **20** Na me botae ne se, daa mèka asempha no wo mmeaemmeae a wòntee Kristo ho asem da no, na ankoyé se misii dan wo obi fapem so. **21** Mmom senea wòakyerew no: “Wòn a wòntaa ne ho asem nkyeré wòn no behu, na won a wòntee no nso bete ase.” **22** Eyi nti na bere biara a mepe se meba mo nkyen no, biribi siw me kwan. **23** Nanso mprempren a mawie m’adwuma wo saa amantam yi mu, na afei mfe bebree ni a mepes se anka meba abehu mo no nti, **24** maye m’adwene se mèkò Spania. Se merekò a, mepes se mehu mo na moaboa me ama makò ho bere a me ne mo atena anigye so kakraa bi no. **25** Mprempren ara, merekò Yerusalem akòsom Onyankopon manfo a wòwò ho no. **26** Efise asafo a ewò Makedonia ne Akaia no asi won adwene pi se wòbèboa ahiafo a wòfra Onyankopon manfo a wòwò Yerusalem no mu. **27** Won ara na wosii won adwene pi saa, nanso nokware ni, eyé won asede se wòboa saa ahiafo no. Amanamanmufo no nyaa Yudafo honhom no mu nhŷira no bi. Eno nti na ese se amanamanmufo no de won ahode som Yudafo no. **28** Se miwie saa dwumadi yi na mèkò won nkyen na mede sika a wòape no nyinaa ma won a, mefi ho aka Spania. Na se merekò a meba mo ho abesra mo. **29** Se meba mo nkyen a, minim se mede Kristo nhŷira a éboro so no bëba. **30** Anuanom, menam yen Awurade Yesu Kristo ne òdò a

Honhom no de ma me no so hye mo se mo ne me mmò mu mmò Onyankopon mpae dennen mma me. **31** Mommo mpae, senea ebeyé a asem bi rento me wo Yudea. Mommo mpae mma won a wonnye asem no nni. Afei nso mommo mpae mma me som a mesom wo Yerusalem no, senea ebeyé a ahotefo a wòwò ho no begye ato mu. **32** Se eyé Onyankopon pe a mede ahosèpew bëba mo nkyen abesra mo. **33** Asomdwoe Nyankopon no ne mo nyinaa nténa. Amen.

16 Mede yen nuabea Foibe a òsom Kenkrea asafo no hye mo nsa. **2** Munnye no wo Awurade din mu senea ese se Onyankopon manfo ye, na mmoa biara a ého hia no wo mo nkyen no, momfa mmoa no. Efise waboa nnipa bebree ne me nso. **3** Mikyia Priska ne Akwila a wòye me nuanom adwumayefo wo Kristo Yesu mu **4** a wopaa won nkwa akyi maa me no. Meda won ase bebree; eyé me nko, na mmom amanamanmufo asafo no nyinaa. **5** Asafo a wohyia wo won fi no nso mikyia won. Munkyia m’adamfo pa Epaineto a òno ne onipa a odii kan gyee Kristo dii wo Asia mantam mu no mma me. **6** Mikyia Maria a òye adwuma dennen maa me no nso. **7** Mikyia Androniko ne Yunia. Mikyia me nuanom Yudafo a me ne won daa afiase a wòagye din yiye wo asomafo no mu, na wodii me kan wo Kristo mu no. **8** Mikyia m’Awurade mu dòfo Amplia. **9** Mikyia Ubano a yene no somee wo Kristo mu. Saa ara nso na mikyia m’adamfo pa Staki. **10** Mikyia Apele a ne Kristosom mu nokware ada adi no. Mikyia Aristobulo abusuafò nyinaa. **11** Mikyia me kuromni Yudani Herodion ne ne nuanom Kristofa a wofi Narkiso fi. **12** Mikyia Trifaina ne Trifosa mmea a wòbò Awurade som mu mmoden no. Saa ara nso na mikyia m’adamfo Persi a òno nso ye òbea a wabò mmoden aboa Awurade som no. **13** Mikyia Rufo a wadi dwuma kese wo Awurade som mu no. Mikyia Rufo a ofaa me se ne ba no nso. **14** Mikyia Asinkrito, Flegon, Herme, Patroba, Herma, ne anuanom Kristofa a wòka won ho nyinaa. **15** Mikyia Filologo ne Yulea, Nereo ne ne nuabea ne Olimpa ne Onyankopon manfo a wòne no wo ho no nyinaa. **16** Momfa mfewano kronkron nkyiakyia mo ho mo ho. Kristo asafo no nyinaa kyia mo. **17** Anuanom, mitu mo fo se monhwé won a wòde mpaapaemu ne won a wòsé afoforo gyidi na wotia nkyerékyere a moanya no yiye no; montwe mo ho mfi won ho. **18** Efise won a wòye saa no nsom Kristo, yen Awurade no; na mmom wòsòm biribiara a wòpè na eye ma won. Wòdefedéfe won a wonnim hwee. **19** Obiara

ate gyidi a mowə wə Asəmpa no mu no. Eno nti, ema m'ani gye mo ho. Mere se mo ani tew wə nneəma pa ho na mokata mo ani wə bəne ho. **20** Na Onyankopon a əbre yen asomdwoe no bəpetew Satan wə mo anan ase. Yen Awurade Yesu Kristo dom nka mo. **21** Me yənko Timoteo se okyia mo. Saa ara nso na Lukio, Yason ne Sosipatro a wəyə me nuanom Yudafo no nso kyia mo. **22** Me Tertio, a meyə əkyerewfo ma Paulo yi nso, mede Awurade din kyia mo. **23** Gaio a asafo no hyia wə ne fi no nso kyia mo. Erasto a əye kurom ha sikakorafø ne yen nua Kwarto se wokyia mo. **24** Yen Awurade Yesu Kristo adom nka mo nyinaa. **25** Momma yeniyi Onyankopon aye! Əno na otumi ma mo gyina pintinn wə mo gyidi mu sənea mekaa wə Asəmpa a əfa Yesu Kristo ho kyereə mo no. Sənea medaa nokware ahintasəm a efi teteete no adi kyereə mo no, (aiōnios g166) **26** wənam adiyifo kyerewsem a efi Onyankopon Teasefo no nkyen ada ahintasəm yi adi ama wəahu sənea aman nyinaa begye adi na wəayə osietie ama no. (aiōnios g166) **27** Əno, Onyankopon nyansafø no na anuonyam nka no wə Yesu Kristo mu daa daal Amen.

(aiōn g165)

1 Korintofo

1 Saa krataa yi fi me, Paulo a **enam** Onyankopon pe so nti, woafré me se menyé Kristo Yesu somafo no ne onua Sostene nkyen, **2** Yede rekoma Onyankopon asafo a **ewo** Korinto no ne wón a woafré wón se wómmeyé Onyankopon akyidifo kronkron no, ne wón a wówo baabiara a wóbó yén Awurade Yesu Kristo din se oyé wón ne yén Awurade no: **3** Ódom ne asomdwoe a efi yén Agya Onyankopon ne yén Awurade Yesu Kristo nka mo. **4** Esiane adam a Onyankopon nam Kristo Yesu so dom mo no nti, daa meda Onyankopon ase ma mo. **5** **Enam** ne so ama moaye ma biribiara mu, əkasa ne adwene mu. **6** Kristo ho asem atim wó mo mu. **7** Esiane se moretwen ama wóada yén Awurade Yesu Kristo adi no nti munya nhýira biara bi. **8** Óbeyé mo den akosi awiei senea əbeyé a, da a Awurade Yesu Kristo beba no, wörennya mo ho mfomso biara. **9** Onyankopon a wafré mo aba ne Ba Yesu Kristo ayoñkofá mu no yé ənokwafo. **10** Anuanom, menam Awurade Yesu Kristo tumi so tu mo fo se asem biara a mobéka no, monyé adwene na mo mu ampaapae. Munso adwene ne botae baako mu na ama moaye baako. **11** Anuanom, nnipa bi a wofi Kloe fi apae mu aka akyeré me se, akasakasa wo mo asafo yi mu. **12** Asem a mepé se meka ne se, wón mu biara ka asem a əpé. Oyi ka se, “Mewó Paulo afa” a, əfóforo se, “Mewó Apolo afa.” Obi sore na ose, “Mewó Petro afa” a, əbaako nso se, “Mewó Kristo afa.” **13** Wóakyékyé Kristo mu akuwakuw? Paulo na owui wó asennua no so maa mo ana? Wóbó mo asu wó Paulo din mu ana? **14** Meda Onyankopon ase se mammó mo mu biara asu ka Krispo ne Gaio ho. **15** Obiara rentumi nka se wóbó mo asu se m'asuafó. **16** Mekae se mebó Stefana ne ne fifo asu. Na menkae se mebó obi foforo asu bio. **17** Kristo ansoma me se memmébo asu, na mmom əsoma me se memmeka asem a emfi nnipa nyansa mu, na obi annyina so amma Kristo wu a owui wó asennua no so no mu tumi anyé əkwa. **18** Asenka a ekyeré Kristo asennuambó no yé nsem a aba nni mu ma wón a wóreyera. Nanso yén a wóregye yén nkwa no de, eyé Onyankopon tumi. **19** Kyerewsem no ka se, “Mésee anyansa nyansa, na mema nimdefo adenim aye əkwa.” **20** Enti onyansafo wó he? Onimdefo nso wó he? Wiase yi mu akyinnyegyefo wó he? Onyankopon akyeré se wiase yi mu nyansa yé ohunu (**aión g165**) **21** Enti Onyankopon nam əno ara ne nyansa so yé se nnipa a wópe se wófa wón ara wón nyansa so hu no

no renhu no da. Na mmom Onyankopon yé n'adwene se wón a wogyé asem a “aba nni mu” a yeka no di no, obegye wón nkwa. **22** Yudafo hwehwé se wohu nsenkyeréne, na Helafo nso hwehwé nyansa. **23** Nanso yén de, yeka Kristo wu a owui wó asennua no so no ho asem. Saa asem no yé Yudafo abufuw na eyé asem a aba nni mu ma amanamanmufo; **24** nanso Yudafo ne amanamanmufo a Onyankopon afre wón no, Kristo yé Onyankopon tumi ne Onyankopon nyansa. **25** Onyankopon asem a eyé se aba nni mu no, aba wó mu sen nnipa nyansa, na saa ara nso na nea eyé se eyé mmerew wó Onyankopon fam no yé den sen nnipa ahóoden. **26** Afei anuanom, monkae bere a Onyankopon free mo no tebea a na mowó mu. Nnipa fam de, na mo mu bebree nyé anyansafo, na mo mu bebree nni tumi, na mo mu bebree nyé adehye nso. **27** Nanso Onyankopon faa wiase yi mu nsem a aba nni mu no, nam so guu anyansafo anim ase. Onyankopon faa nneéma a eyé mmerew wó wiase, nam so de guu ahóoden anim ase. **28** Ófaa nea wiase mmu na wómfá nyé hwee no de séeé nea wiase susuw se ého hia no. **29** Eyi kyere se obi ntumi nhoahoa ne ho wó Onyankopon anim. **30** Nanso Onyankopon aka mo abata Kristo Yesu ho na Onyankopon nam Kristo so ama yén nyansa; **enam** ne so ma yéateé wó Onyankopon anim. Yeyé Onyankopon ahótefo a wama yéade yén ho. **31** Enti senea Kyerewsem no ka no, “Obiara a əpé se əhoahoa ne ho no, ənhoahoa ne ho wó nea Awurade aye mu.”

2 Anuanom, bere a mebaa mo nkyen bekaa Onyankopon ho ahintasém a eyé nokware kyereé mo no, manka asem a ekyere adwene anaa nyansa a etra mo so. **2** Meyéé m'adwene se bere a me ne mo wó hó no, mema me were afi biribiara gye Yesu Kristo nko; na ne titiriw no, ne wu wó asennua no so no. **3** Enti bere a mebaa mo hó no, na meyé mmerew a ehu ne ahopopo aka me. **4** Na nkyerékyereé a mekyerékyereé no nso mannyina anyansasém ne nnipa adwene so, na mmom menam kasa pa so daa tumi a **ewo** Onyankopon Honhom Kronkron no mu no adi. **5** Enti mo gyidi nnyina onipa nyansa so, na mmom egýina Onyankopon tumi so. **6** Mekasa nyansa mu kyere wón a wóanyinyin wó Honhom mu. Nanso saa nyansa no nyé wiase nyansa anaa wiase yi mu tumi ahorow a wón tumi resa no. (**aión g165**) **7** Nyansasém a meka no yé Onyankopon nyansa a wóde ahintaw nnipa. Eno na Onyankopon ayi ato hó ama yén dedaw se yen anuonyam ahyéde ansa na wórebo

wiase. (aiōn g165) 8 Aman sodifo biara nnim saa nyansa no. Se wonim a anka wōremmō Awurade a anuonyam ahye no ma no asennua mu. (aiōn g165) 9 Kyerewsem no ka se, “Nea onipa biara anhu na wante da, nea onipa biara annwene ho se ebēba da no, eno na Onyankopon no ara asiesie ama wōn a wōdō no no.” 10 Na yen na Onyankopon nam ne Honhom Kronkron no so ada n’ahintasem yi adi akyere yen. Honhom no pērēs biribira mu kosi Onyankopon ahintasem a emu dō no so. 11 Onipa de, ḥno ara ne honhom a ete ne mu no na enim ne ho nsem nyinaa; saa ara nso na Onyankopon Honhom no nko ara na enim Onyankopon ho nsem nyinaa. 12 Enye wiase yi mu honhom na yeanya; Honhom Kronkron a Onyankopon somaa no no na yeanya senea ebēma yeahu nea Onyankopon de ama yen no nyinaa. 13 Enti enye nsem a nnipa de wōn nyansa akyere yen no na yeka, na mmom nsem a Honhom no akyere yen no na yenam Honhom no mu nokware reda saa honhom mu nsem yi adi akyere won a wōwō Honhom no. 14 Nanso obi a onni Honhom no rentumi nnya akyede a efi Onyankopon Honhom no mu. Orente ase da biara da; ofa no se nsem a aba nni mu, efise wogyna Honhom no nko so na wobetumi anya ntease a ese. 15 Onipa a Honhom no te ne mu no tumi sese biribira nanso obiara rentumi mmu no aten. 16 Kyerewsem no ka se, “Hena na onim Awurade adwene? Hena na obetumi atu no fo?” Nanso yen de, yewō Kristo adwene no bi.

3 Nokware, anuanom, mantumi ankysere mo se nnipa a wōwō Honhom no. Na ese semekasa kyere mo se wiasefo a wōte se mmofra a wōwō Kristo mu gyidi. 2 Memaa mo nufusu. Mamma mo aduan a eyē den, efise na enye mma mo. Na mprempren ara mpo enye mma mo, 3 efise moda so te hō se wiasefo. Se anibere wō mo mu na mutwa mo ho ne mo ho mo ho nya akasakasa a, so enna no adi se moye wiasefo a mote hō ma wiase? 4 Se obi ka se, “Me de, midi Paulo akyi” na ofoforo nso ka se, “Me nso mewō Apolo afa” a, enkyere se moye wiasefo ana? 5 Mibisa se Apolo ye hena? Na Paulo nso ye hena? Yēye Onyankopon asomfo kwa a enam yen so na munuya gyidi. Adwuma a Onyankopon de ama yen mu biara se yenye no na yēye. 6 Miduaa aba no na Apolo guguu so nsu, nanso Onyankopon na ḥmaa afifide no nyinii. 7 Obi a oduae ne obi a oguguu so nsu no ho nhia. Onyankopon na ne ho hia, efise ḥno na ḥmaa afifide no nyinii. 8 Nsonoe biara nni onipa a odua ne nea

ogugu so nsu no ntam. Onyankopon behwe dwuma a wōn mu biara dii so na wama wōn so ade. 9 Yēn de, yēye aboafu a yēye Onyankopon reye adwuma na mo nso moye Onyankopon afuw. Bio, moye Onyankopon dan. 10 Menam adam a Onyankopon de maa me no so yēye ḥdanseni pa adwuma. Metoo fapem na onipa foforo nso resi atoa so. Nanso ese se wōn mu biara fa ḥkwān pa so si. 11 Efise Onyankopon aye Yesu Kristo nko ḥdan no fapem enti worentumi nto fapem foforo biara bio. 12 Ebinom de sikakokō, anaa dwete anaa abooden abo na ebesi wōn dan wō fapem no so; afoforo nso de nnua anaa sare anaa baamu. 13 Obiara dwuma a odii no beda adi da no; da no gya no beda obiara adwuma adi. Ogya no besō ahwe, ahu dwuma ko no ye a eye. 14 Se nea onipa ko no de sii fapem no so no tumi gyina ogya no ano a, ebenya akatua. 15 Na se obi adwuma hyew wō ogya no ano a, akatua no bebō no, nanso ḥno de, obenya nkwa se obi a waguan afi gyaframa mu. 16 Munnim se moye Onyankopon asoredan na Onyankopon Honhom no te mo mu ana? 17 Enti obiara a ḥbesee Onyankopon asoredan no, Onyankopon besee no. Efise Onyankopon asoredan ye kronkron, na mo na moye n’asoredan no. 18 Ense se obiara daadaa ne ho. Se obi a ḥka mo ho fa ne ho se ḥye wiase yi mu onyansafu a, ese se ḥye ḥkwasea ansa na wabeyē onyansafu. (aiōn g165) 19 Efise nea wiase bu no nyansa no ye asem a aba nni mu wō Onyankopon ani so. Kyerewsem no ka se, “Okyere anyansafu wō wōn anitew mu.” 20 Bio, Kyerewsem no ka se, “Awurade nim onipa nsusuwii. Onim se enkosi hwee.” 21 Enti ense se obiara de nea onipa tumi ye hoahoa ne ho na biribira ye mo dea. 22 Paulo, Apolo ne Petro, saa wiase yi, nkwa ne owu, nne ne daakye nyinaiye mo dea, 23 na moye Kristo dea na Kristo nso ye Onyankopon dea.

4 Ese se mubu yen se Kristo asomfo a wōde Onyankopon ahintasem a eyē nokware no ahye yen nsa. 2 Ade baako a wōrehwehwe afi onipa a wōde ahintasem no ahye ne nsa no ne se obedi ne wura no nokware. 3 Se mo anaa onipa bi bu me aten mprempren a, emfa me ho. M’ankasa nso mimmu me ho aten. 4 M’adwene mu ye fann, nanso eno nkyere se midi bem fitaa. Awurade nko ara na obu me aten. 5 Enti ense se obiara bu ne yōnko aten kosi se bere a ese beba. Awurade ba mu no na wobebu aten a etwa to. ḥbeda nea ahintaw wō sum mu no adi na wada nea ahintaw wō nnipa koma mu no nso adi. Na onipa

biara anya n'ayeyi afi Onyankopon ho. 6 Anuanom, mo nti mede Apolo ne me aye nhweso, senea ebema mo osuahu a eka se, "Di mmara pa so" no. 7 Ense se mo mu biara de onipa bi hoahoa ne ho na obu ofoforo nso onipa teta. 8 Hena na oka kyere wo se wokoros sen afoforo? Enye Onyankopon na ode biribiara a wowo no maa wo? Na aden nti na wode hoahoa wo ho senea eyen akyede? 9 Biribiara a mohwehwé no, mo nsa aka dedaw! Moye adefo dedaw. Moayeye ahemfo, nanso yenye bi! Nokware, anka mepe se moye ahemfo na anka yen nso yeyen ahemfo beka mo ho. 10 Yeyen me se yen asomafo yi de, Onyankopon de yen atwa to se nnipa bi a wocabu won kumfo wo bagua mu se nnipa ne wiase abofo nyinaa nhwé. 11 Kristo nti yeyen nkwaseafo, nanso moye anyansafo wo Kristo mu. Yeyen mmerew, nanso moye den. Wommu yen, nanso wobu mo. 12 Ebesi saa bere yi mu okom ne osukom de yen. Yefura ntamagow; wohwe yen; yedi atutena; 13 yeyen adwuma a eyen den de hwé yen ho. Wadome yen a, yehyira; wohwe yen a yegyina ano. 14 Woyaw yen a, yede kasa pa bua. Yete se wiase yi mu wura bi a yenka hwee de besi nne. 15 Enye se mepe se migu mo anim ase nti na mekyerew saa nhoma yi bree mo. Na mmom mepe se mekyerew mo okwan se me ara me mma a medo won. 16 Mesre mo se munsuasua me. 17 Enam eyi so nti, meresoma Timoteo na waba mo nkyen. 18 M'ankasa me doba a odi me nokware wo Awurade mu. Obekaakae mo m'akwan foforo a menam so di Kristo Yesu akyi ne nkyerekyere a mekyerew wo asafo biara a meko mu no mu. 19 Mo mu bi aye ahantan, susuw se meremmesra mo. 20 Se Awurade pe a, 19 enkye biara meba mo nkyen na m'ankasa mabehwe dwuma a saa ahantanfo yi betumi adi na eyen asem a wobeka no. 21 Onyankopon Ahenni no nyen nsenkeka na eyen tumi. 22 Emu nea ewo he na mope? Memmebo mo mmaa anaa koma a odo wo mu na ebu ade na memfa mmra mo nkyen?

5 Nnansa yi wobeka se aguaman a morebo wo asafo no mu no ye hu a abosonsomfo mpo renye saa. Mate mpo se obi afa n'agya yere. 2 Na ebeye den na moatum ahoahoa mo ho? Aden nti na ense se mo were how wo ho na mompam saa onipa no mfi mo mu? 3 Ewo mu, me de, me ne mo ntam kwan ware

nanso mewo mo nkyen wo honhom mu. Yen Awurade Yesu din mu, mabu onipa a eyen afide yi aten dedaw te se nea mewo mo nkyen ara pe. 4 Muhyia na meka mo ho wo honhom mu a, Awurade Yesu tumi a eka yen ho no nti, 5 ese se mode saa onipa no ma obonsam na osee ne nkipadua no na Awurade da no du a, wagye ne honhom nkwa. 6 Ense se mohohao mo ho. Munim se mmokaw kakraa bi na ema mmore no tu ana? 7 Ese se muyi saa bone mmokaw dedaw yi fi mo mu na moaye kronkron. Eba saa a, mobeye se mmore foforo a mmokaw nni mu senea minim mo se mote dedaw no. Afei a wode Kristo a eyen Twam Guamma no abo afore no, yen Twam Afahye no adu so. 8 Eyi nti mommma yemfa mmokaw dedaw a eyen bone no nni afahye no, na mmom yemfa brodo a mmokaw nni mu na eyen kronkron no na enni afahye no. 9 Krataa a mekyerew mo no, mekaa wo mu se momma mo ho mmom nguamanfo ho koraa, 10 anaa wiase yi nguamanfo anaa aniberefo anaa akoromfo anaa won a wosom ahoni. Se wompe se wo ne eyinom ba a, na ese se wufi wiase koraa. 11 Nea mekyerew ne se, momma mo ho mmom onipa a ofre ne ho se onua nanso oba aguaman anaa eyen oniberefo anaa osom ahoni anaa okonkonsani anaa okowensani anaa okoromfo. Onipa a ote saa no, mo ne no nntena ase nto nsa nnidi. 12 Aden nti na ese se mibu won a wonka asafo no ho aten? Enye won a wowa asafo no mu mmom na ese se mibu won aten? 13 Onyankopon na obebu won a wonni asafo no mu aten, senea Kyerewsem no ka se, "Mompam onipa bone no mfi mo mu."

6 Se akasakasa ba onua ne onua ntam a, aden nti na moko abosonsomfo atemmufo anim ma wobu mo aten, na monkó Awurade nkurófo ho mmom? 2 Munnim se atreneefo na wobebu wiase aten? Na se ese se mo na mibu wiase aten a, muntumi mmu aten wo nsem nketenkete ho? 3 Munnim se yebebu abofo aten? Mpen ahe na yemmu asetena mu nneema ho aten? 4 Na se nsem aete saa ba a, nnipa a wonni dibe wo asafo no mu na mobema wosies? 5 Eye animguase ma no! Minim yiye se eyen den ara a, onyansafo baako bi wo mo mu a obetumi adi onua ne onua ntam asem. 6 Eye se wofa saa okwari yi so anaase onua de onua beko asennii ama won a wonni gyidi adi abua won asem? 7 Se mutumi de mo ho mo ho ko asennii no kyere se moadi nkogu dedaw. Anka eye se obi besisi mo anaase obeye mo bone mmom. 8 Nanso mo ara

mutwa mo ho ye mo ho mo ho bone, sisi mo ho ne mo nuanom mpo. 9 Mo ara munim se ədebəneyen no renko Onyankopon ahenni no mu. Monnnaadaa mo ho; mo a mo suban nye, anaa mo a mosom ahoni, anaa aguamammofo anaa mmarima a wone mmarima da, 10 anaa adifudepefo, anaa aniberefo, anaa akowensafu, anaa mo a mosse afoforo din, anaa akorɔmfo no mu biara no rennya kyefu biara wo Onyankopon ahenni no mu. 11 Na anka mo mu bi te saa. Nanso wəahohoro mo bone. Wəde mo ama Onyankopon. Enam Honhom Kronkron no ne Awurade Yesu Kristo din mu nti, wəasiesie mo ne Onyankopon ntam. 12 Obi se, “Mewə ho kwan se meye nea mperə.” Əwo mu saa; nanso eyə biribiara na eye ma wo. Metumi aka se, “Mewə ho kwan se meye biribiara.” Nanso meremmu biribiara ho kwan mma emfa me nye aksa. 13 Obi foforo nso bəka se, “Aduan wə ho ma ɔyafunu na ɔyafunu nso wə ho ma aduan.” Eyə nokware; nanso Onyankopon bəma ne nyinaa aba awie. Ense se onipa de ne nipadua ma aguamammo, na mmom ese se əde som Awurade, efise nipadua no ye Onyankopon dea. 14 Onyankopon maa Awurade sore fii awufo mu na əno nso nam ne tumi so bəma yen nso asore afi awufo mu. 15 Munnim se mo nipadua no ye Kristo nipadua no akwaa bi ana? Memfa Kristo nipadua akwaa bi mmə obi a əbə aguaman nipadua ho ana? Dabi da. 16 Anaa ebia na munnim se onipa a əde ne ho bə nguamanfo ho nso ye oguamanfo? Kyerewsem no da no adi se, “Wən baanu no nyinaa ye nipadua koro.” 17 Nanso onipa a əde ne ho bata Awurade ho no ne no ye baako wə honhom mu. 18 Mommmo aguaman. Bone biara a onipa beyə no nka ne nipadua no, nanso onipa a əbə aguaman no see əno ankasa ne nipadua. 19 Munnim se mo nipadua no ye Honhom Kronkron a əte mo mu, a Onyankopon na əde maa mo no asoredan? Na monne mo ho; 20 ətəo mo abooden. Enti momfa mo nipadua no nhye Onyankopon anuonyam.

7 Afei, nea əfa nsem a mokyerew de bress me no ho ni: Eye se əbarima nware. 2 Nanso esiane aguamammo nti ese se əbarima biara nya əno ankasa ne yere, na əbea biara nso nya əno ankasa ne kunu. 3 Ese se əbarima ye n'asəde se okunu na əbea nso ye n'asəde se əyere na wən mu biara boa ne yənko. 4 Əyere nipadua no nye əno nko ara dea, na eyə okunu no nso de bi. Saa ara na okunu no nso nipadua no nye əno nko ara dea, na mmom eyə əyere no nso de bi. 5 Mommfa mo ho nkame mo ho mo ho. Gye se mo nyinaa pene

so bere tiaa bi a morebə mpaebə; na se muwie mpaebə no a munhyia mu na əbonsam ansə mo anhwə, efise, muntumi nni mo ho so. 6 Menka saa asem yi se əhye so, na mmom mereka no se mama mo ho kwan. 7 Ekaa me nko a na anka mo nyinaa te se me. Nanso obiara wə ədom akyede sononko bi a Onyankopon de ama no. Oyi wə n'akyede na əfotofor nso wə n'akyede. 8 Afei asem a mereka akyere asigyafo ne akunafo ne se: Eye se mo nko ara mobetena ase senea mete ho yi. 9 Na se morentumi nhye mo ho so nso a monkəwareware. Eye se mobetware sen se mobəhye mo ho ahometew. 10 Mo awarefo nso, mewə əhye nsem bi a emfi me na efi Awurade nkyen se: Ense se əbea gyaa ne kunu. 11 Se əba saa a, ense se əware bio; anaase nso wəka əne ne kunu bo mu. Saa ara na ense se okunu nso gyaa ne yere. 12 Mo a moaka no meka kyere mo, efi m'ankasa na emfi Awurade, se Okristoni barima wə yere a ənye Okristoni na əbea no pene so se əne no betena ase a, ense se əbarima no gyaa no. 13 Saa ara nso na se Okristoni bea wə okunu a ənye Okristoni na əbarima no pene so se əne no betena a, ense se əbea no gyaa no. 14 Esiane bə a əbarima a ənye Okristoni de ne ho abo əbea no nti, Onyankopon begye no na əbea a ənye Okristoni no nso, esiane bə a əde ne ho abo əbarima no nti, Onyankopon betew ne ho. Se anye saa a, won mma beyə se abosonsomfo mma nanso senea ete yi de, wəbeyə kronkron. 15 Na se nso wən mu nea ənye Okristoni no pə se ətew ne ho fi Okristoni no ho a, momma no kwan. Se əba saa a, Okristoni no, se eyə okunu anaa əyere no, de ne ho. Onyankopon afre mo se montena ase asomdwoe mu. 16 Əyere a woyə Okristoni, əbeyə dən na woahu se worentumi nhye wo kunu nkwa? Na okunu a woyə Okristoni nso, əbeyə dən na woahu se worentumi nhye wo yere nkwa? 17 Mo mu biara ntəna ase wə tebea a Awurade de ama no no, senea na əte a Onyankopon free no no mu. Eyi ne mmara a mekyerə wə asafo biara mu. 18 Se twetiatwani bi ate Onyankopon free a, ense se əpepa twetia no ho nənkyerenne biara. Se əbarima nso a ontwaa twetia bi ate Onyankopon free a, ense se otwa twetia. 19 Efise se obi atwa twetia na əfotofor nso ntwa twetia no nka hwəe. Nea əho hia ne se wubedi Onyankopon mmara so. 20 Senea obiara te a Onyankopon free no no, əntena mu saa ara. 21 Onyankopon free wo no na woyə aksa ana? Mma eno nhaw wo na se wəwə okwan bi a wubetumi afa so ade wo ho a, fa so. 22 Efise aksa a Awurade afre no no ye Awurade nipa a

əde ne ho. Saa ara nso na obi a əde ne ho a Kristo afre no no ye Kristo aksa. **23** Onyankopon təo mo abooden, eno nti monnye nkao mma nnipa. **24** Anuanom, eſe se mo mu biara tena ase wə Onyankopon mu senea na mote ansa na worefre mo no. **25** Nea əfa asigyafo ho nso no ni: Minnyaa əhye nsem biara mffi Awurade nkyen, nanso meka m'adwene te se obi a Onyankopon mməborshunu nti woagye me ato mu. **26** Wudwen mprempren əhaw yi ho a, misusuw se eye se onipa tena ase senea əte biara. **27** Wowə əyere? Se wowə əyere a, nye w'adwene se woregyaa no. Wonwaree ana? Se wonwaree a nhwehwə əyere. **28** Nanso se woware a wonyee bōne ε. Se obabun ware a ənyee bōne ε. Nanso esiane əhaw a saa aware no de banti, na anka mepe se mobekwati saa əhaw no. **29** Nea mekyere se ε, anuanom, bere a aka no sua. Efi saa bere yi ε se mmarima a wəawareware tena ase senea wonwaree da; **30** wən a wosu ye senea wən were nhewe; wən a woserew ye senea wonni anigye; wən a woto ye senea nea wətəe no nye wən de; **31** wən a wəde wiase abo wən bo ye senea wonhui bi da. Na senea wiase yi te mprempren yi renye saa nkye. **32** Mempe se biribiara haw mo. Əbarima a ənwaree no, ε se əde ne ho ma Awurade adwumayε; efise əbo mməden se Awurade ani bəsə no; **33** nanso əbarima warefo de ne ho to wiase nneema so, efise əpε se əsə ne yere ani, **34** enti wətəe no afanu no nyinaa. Əbea a ənwaree anaa obabun de ne ho ma Awurade adwuma wə əhonam ne honhom fam; nanso əbea a waware no de ne ho to wiase nneema so, efise əpε se əsə ne kunu ani. **35** Mereka saa asem yi, efise mepe se meboa mo. Merenhyehε mmara bi mma mo. Na mmom mepe se moyε nea eye na ətəe na mode mo ho nyinaa ma Awurade adwuma. **36** Se əhaw əbarima bi a əne əbea ahyehε aware se ontumi nye n'asəde, na se əbarima no ntumi nhye n'akənno so nti əpε se əware a, ε se əware senea əhwehwə no. Bōne biara nni eyi ho. **37** Nanso eye mmom se əbəhyε ne ho so na wasi n'adwene pi se ərenware. **38** Eye se əbarima ware de, nanso se anka wanware koraa a na eye. **39** Se əbea warefo kunu te ase a, ənne ne ho; na se ne kunu no wu de a, əwo ho kwan se əware ofoforo a əpε; nanso ε se eye Kristo aware. **40** Na se otumi tena ase senea əte no nso a, ne ho bətə no yiye. M'adwene ni, na migye di se me nso mewə Onyame Honhom.

8 Asem a əfa nnuan a wəde ma ahoni ho nso ni: Yenim se, "Yen nyinaa wə nimdee." Nanso saa

nimdee no ma onipa ye ahantan na ədə ma nkəso. **2** Onipa a ogye ne ho di se onim biribi no nnim senea anka ε se ohu. **3** Nanso onipa a ədə Onyankopon no, Onyankopon nim no. **4** Enti nnuan a wəde ma ahoni se wonni no, yenim se ohoni wə ho ma biribi a ente ase. Yenim se Onyankopon baako pe na əwə hə. **5** Nneema bebree wə əsoro ne asase so a yefre wən anyame ne awuranom, nanso wən mu biara nye anyame anaase awuranom. **6** Yewə Onyame baako pe a əye Agya. Əno na əbəa ade nyinaa, na yete ase ma no. Yesu Kristo ne yen Awurade a Agya no nam ne so yee ade nyinaa, na əmaa yen nkwa. **7** Nanso εnye obiara na onim saa nokwasəm yi. Nnipa bi de wən ho ama ahoni no ara kosi se, se wodi saa nnuan no a wonim pefee se ohoni aduan na wəredi. Esiane wən ahonim a εye mmerew nti, wogye di nso se aduan no gu wən ho fi. **8** Enye aduan a yəadi no na ətəe yen bən Onyankopon. Se əyənni saa aduan no a, əyəntə sin, na se yedi nso a, əyəmmoro so. **9** Monhwe yiye na moamma mo ahofadi no antwetwe wən a wəye mmerew wə gyidi mu no ankə bōne mu. **10** Se əba se obi a n'ahonim ye mmerew wə saa asem yi mu hu se wo a wəwo "nimdee" redidi wə ohoni dan mu a, ərenhyε no nkuran mma əno nso nkodi aduan a wəde ama ahoni no bi ana? **11** Enti saa əkwan yi so bəma woayε bōne atia wo nuanom. Se əba saa a, woye bōne tia Kristo nso, efise wonam won adwene mu mmerewye so adaadaa wən. **13** Enti se senea midi de me nua kə bōne mu a, merenwe nam bio senea əbəye a əremma me nua nkə bōne mu. (aiōn g165)

9 Menne me ho ana? Menye əsomafo ana? Minhuu Yesu yen Awurade ana? Na monye me nsa ano adwuma wə Awurade mu ana? **2** Na se afoforo mpo nnye me nto mu se əsomafo a, mo de, mugye me to mu saa. Senea mo ankasa mo abrabo te wə Awurade mu no di ho adanse se meye əsomafo. **3** Se nnipa ka me ho asem a, saa əkwan yi so na mefa yi me ho ano. **4** Minni ho kwan se m'adwuma nti wəma me aduan di ma me nsu nom ana? **5** Minni ho kwan se meye nea asomafo a aka no yee no bi, senea Awurade nuanom ne Petro yee, na meware Okristonibea de no ka me ho tu m'akwan yi? **6** Anaase Barnaba ne me nko ara na ε se yeyε adwuma de bə yen ho akənhamə? **7** Əsraani bən na otua əno ankasa ne ho ka? Okuafo bən na onni n'afuw mu nnəbae bi? Oguanhwəfo bən na ənnom ne nguan a əyən wən no nufusu bi? **8**

ENSE SE miti nhweso a ewa yen abrabɔ dedaw no mu, efise Mmara no ka asem koro no ara. 9 Yεkenkan wo Mose Mmara no mu se, “Se wode nantwi retiatia aburow so a, nkyekyere n’ano.” Nantwi ho asem na ehia Onyankopon ana? 10 Anaase na asem a ɔreka no fa yen ho ana? Nokware, wɔkyerew eyi de maa yen. Ese se onipa a ofuntum ne nea otwa aba no nyinaa ye wɔn adwuma senea εbεyε a, wobenya wɔn kyεfa wo wɔn dwumadi no mu. 11 Yεadua honhom aba wo mo mu na se yenza wiase nnepa fi mo nkyen a, εdɔɔso dodo ana? 12 Na se afoforo wɔ tumi se wɔhwε eyinom anim fi mo nkyen a, so yen de, yenni tumi a εbora saa ana? Nanso yεamfa saa tumi yi anni dwuma biara. Mmom yεpenee biribiara so senea yεrensiw Kristo asempha no ho kwan. 13 Munim se wɔn a wɔyε adwuma wɔ asoredan mu no nya wɔn aduan fi asoredan mu, na wɔn nso a wɔbɔ afere wɔ aforemuka so no nso nya wɔn aforebode. 14 Saa ara nso na Awurade ahyε se, εse se wɔn a wɔka asempha no nya wɔn asetena fi mu. 15 Nanso memfaa saa kyεfa yi mu biara nnii dwuma ε. Enye se merekyerew mprempren se mobεyε saa nneema no ama me. Eno de, anka medi kan awu sen se mεma obi asiw me eyi ho kwan. 16 Minni tumi se mehoahoa me ho bere a meka asempha no, efise εyε θhyε ma me se menka. Na se manka asempha no a, mehu amane. 17 Se mifi me pe mu ye adwuma no a, na εse se mehwε akatua anim. Nanso meye no se m’adwuma, efise, Onyankopon na ɔde ato me so. 18 Eno de, na akatua bεn na εse se minya? εyε ahohoahoadε se wobεka asempha no na wunnye hwee na wummisa kyεfa biara nso. 19 Mede me ho; menyε obi akoa. Nanso meye me ho obiara akoa senea mesakra akra dodow biara a metumi. 20 Bere a me ne Yudafo te no, meyeε me ho se Yudani, senea metwetwe wɔn aba me nkyen. Metenaa ase senea Mose Mmara di me so, mmom na mankasa nhye mmara no ase de, senea metwetwe wɔn a wɔhyε saa Mmara no ase aba me nkyen. 21 Saa ara na mekɔfrah amanamanmufo mu no nso meyeε me ho se wɔn ara pe, senea metumi atwetwe wɔn aba me nkyen. Eyi nkyerε se minni Onyankopon mmara so; mehyε Kristo mmara ase. 22 Wɔn a wɔn gyidi ye mmerew no, meyeε se wɔn ara, senea metwetwe wɔn aba me nkyen. Meyεε me ho senea εfata biara maa nnipa nyinaa, senea metumi afa ɔkwan biara a εbεyε yiye so agye wɔn mu bi nkwa. 23 Asempha no nti na meyeε eyinom nyinaa na manya mu nhŷira bi. 24 Munim se mmirika

akansi mu, mmirikatufo no nyinaa tu mmirika no bi, nanso wɔn mu baako pe na onya abasobode no. Enti tu mmirika no senea εbεyε woanya abasobode no. 25 Obiara a osi agodi mu akan no siesie ne ho yiye ma akansi no. ɔyε saa senea obenya ahenkyεw a εrenkyε, nanso yen de yi de, εbεyε akosi daapem nyinaa. 26 Eno nti na meretu mmirika kɔ m’anim tee akowie no. Eno nti na mete se okuturukuboni a ne kuturuku mfom no. 27 Mebo mmoden hys me nipadua so na midi no nya, senea εbεyε a, se meka asempha no kyεrε afoforo a me nso merenye nea εmfra.

10 Anuanom, mepe se metwe mo adwene ba nsem a εttoo yen nenanom a wodii Mose akyi no so. Omununkum bɔɔ wɔn nyinaa ho ban maa wɔn nyinaa faa Po Kɔkɔ no mu asomdwoe mu. 2 Wɔbɔ wɔn nyinaa asu se Mose akyidifo wɔ omununkum ne po no mu. 3 Wɔn nyinaa dii honhom fam aduan 4 na wɔnom honhom fam anonne. Wɔnom honhom botan a na ɔne wɔn nam no mu nsu; na saa ɔbotan no ye Kristo no ankasa. 5 Eynom nyinaa akyi no, na Onyankopon ani nso wɔn mu pii, enti na wɔn amu guguu basaa wɔ sare no so ho. 6 Mprempren, eyinom nyinaa ye nhweso ma yen na εbɔ yen kɔkɔ nso se, εnse se yedi bɔne akyi senea wɔyεε no, 7 na εnse se yesom ahoni senea wɔn mu bi yee no. Senea Kyerewsem no ka se, “Nnipa no tenaa ase, didi nomee, na wogoruu abosongoru, yεε ahuhude.” 8 εnse se yεbɔ aguaman, senea wɔn mu bi yee no na da koro wɔn mu mpem aduonu abiesa wuwui no. 9 εnse se yeso Awurade hwε senea wɔn mu bi ye maa awo kekaa wɔn kunkum wɔn no. 10 εnse se munwiinwi senea wɔn mu bi ye maa ɔsεe bɔfo see wɔn no. 11 Eynom nyinaa baa wɔn so de yεε nhweso maa afoforo. Na wɔkyerew guu ho se kɔkɔba maa yen. Efise yete ho se εrenkyε na bere no aba awie. (aiɔn g165) 12 Obiara a osusuw se ogyina ho no, ɔnhwε yiye na wanhwe ase. 13 Sɔhwε biara a aba w’akwan mu no ye nea εba nnipa akwan mu. Esiane se Onyankopon di ne bohyε so nti, ɔremma ho kwan mma sɔhwε a εbora w’ahooden so nto wo. Se sɔhwε ba wo so a ɔbεma wo ahooden ama woatumi agyina ano na woanya ho nyansa nso. 14 Enti me nnamfo pa, montwe mo ho mfi ahonisom ho. 15 Mekasa kyεrε mo se anyansafo. Asem a meka no mummua mfa. 16 Se yεnom kuruwa a wɔahyira so no ano a, na εnε Kristo mogyā ayɔnkofa no ana? Brodo a yεebubu mu no nso, se yedi a, na εnε Kristo nipadua ayɔnkoyε ana? 17 Esiane se brodo no ye baako na yedi no wɔ ɔhonam koro mu nti, ewa mu

se yedoso de, nanso yen nyinaa ye nnipa baako. **18** Monhwé Israelman. Wón a wodi afóre aduan no ne afóremuka no wo ayonkoyé. **19** Mibisa se, afórebode a wóde ama ohoni no ye biribi anaa ohoni no na ye biribi? **20** Dabi, asem a mereka ne se, nea wóde abó afóre wó obosonsomni afóremuka so no, wóde ama ahonhommónne na enye Onyankopón. Mempe se mode mo ho bëhyehé ahonhommónne. **21** Morentumi nnom Awurade kuruwa ano na monsan nnom ahonhommónne kuruwa ano. Saa ara na morentumi nnidi wó Awurade pon so na monsan nnidi wó ahonhommónne pon nso so. **22** Anaa mope se yema Awurade twe ninkunu? Yegye di se yeye den sen no ana? **23** Wóka se, "Woama yen ho kwan se yenyé biribiara a yeye." Nanso enye biribiara na eye. "Woama yen ho kwan se yenyé biribiara." Nanso enye biribiara na etumi boa yen. **24** Ense se obiara pe ne nko ne iyedi na mmom, ese se ñehwehwé afoforo nso iyedi. **25** Tibo nti mutumi to biribiara a wóton wa gua so di a mummisa ho asem biara. **26** Efise Kyerewsem no ka se, "Asase ne nea ewó so nyinaa ye Awurade dea." **27** Obi a enye ogiyidini fré wo adidi na woye w'adwene se wobéko a, tiboa nti, aduan a ñde bëma wo biara no, di a wummisa ho asem biara. **28** Nanso se obi ka kyere wo se, "Wóde saa aduan yi maa ahoni" a, esiane nea ñbó wo saa amannee no tiboa nti, nni saa aduan no. **29** Eno nye wo tiboa, na eye onipa a ñbó wo saa amannee no tiboa. Obi bebisa se, "Adén nti na obi tiboa siw m'ahofadi ho kwan? **30** Se meda Awurade ase wó m'aduan ho a, aden nti na aduan a mada ho ase no obi ka ho asem?" **31** Biribiara a mobeye no, se moredidi o, se morenom o, monye mfa nhye Onyankopón anuonyam. **32** Monnye biribiara mfa nhaw Yudafo anaa amanamanmufo anaa Onyankopón asafo. **33** Monye senea meye no. Mema obiara ani gye nea meye ho a minnwen m'ankasa me iyedi ho, na mmom midwen yen nyinaa iyedi ho senea ebeye a wobegye wón nkwa.

11 Munsua me senea misua Kristo no. **2** Mekamfo mo, efise bere biara mokae me, di nea mekyere se mo no so. **3** Na mope se mote ase se, ñbarima ti ne Kristo, na ñbarima ye ñbea ti, nanso Kristo ti ne Onyankopón. **4** Enti ñbarima biara a ñkata ne ti so bo mpae anaa ñka Onyankopón asem wó bagua mu no gu Kristo anim ase. **5** Na ñbea a ñkata ne ti so na ñbo mpae ka Onyankopón asem wó bagua mu no nso gu ne kunu anim ase. Nsonoe biara nna ñone ñbea a wayi ne tinwi no ntam. **6** Se ñbea no nkata ne ti so a, ese

se otwitwa ne tinwi gu. Esiane se eye animguase se ñbea beyi ne tinwi anaa obetwitwa agu no nti, ese se ñkata so. **7** Eho nhia se ñbarima bekata ne ti so, efise eye Onyankopón anuonyam ne ne seso **8** na wóammo ñbarima amfi ñbea mu, na mmom wóbóo ñbea fii ñbarima mu. **9** Saa ara nso na enye ñbea nti na wóbóo ñbarima, nanso ñbea de, ñbarima nti na wóbóo no. **10** Esiane saa asem yi ne abofo no nti, ese se ñbea nya nkataso bi wó ne ti so de kyere se ñhye tumi bi ase. **11** Yen asetená wo Awurade mu no, ñbea nne ne ho na ñbarima nso nne ne ho. **12** Na senea wóbóo ñbea fii ñbarima mu no, saa ara nso na ñbea woo ñbarima, na biribiara nso fii Onyankopón. **13** Eye se ñbea bebo mpae afre Onyankopón wó bagua mu a biribiara nkata ne ti so ana? Mo ara mummua mfa. **14** Enye saa abóde koro no ara na ñka se se ñbarima ti fuw bebree a, eye animguase ma no no? **15** Nanso ñbea de, se ne ti fuw pii a, eye anuonyam ma no ana? Woama no nwí pii se nkataho. **16** Nanso se obi pe se ogye eyi ho akyinnye a, asem a mewo ka wó ho ara ne se, yen anaa Onyankopón asafo no nni ñkwan foforo biara a wófa so som. **17** Nhyehyé a edidi so yi mu no, minni nkamfo biara de ma mo, efise mo asafo nhyiamu de ñhaw bre mo mmom. **18** Nea edi kan no, mate se mo ne mo ho mo ho di asi wó mo nhyiamu mu na migye di se nokware kakra wó mu. **19** Akyinnye biara nni ho se ese se mo mu kyekye senea ebeye a nokware beda adi. **20** Se muhyia se kuw a, munhyia se moreye Awurade Adidi **21** efise mugu so redidi no, obiara di n'aduan. Eno nti bere a ñkóm de obi no na ofoforo nso abow nsa. **22** Mo ara munni afi a mudidi nom wó mu? Anaase mope se mugu Onyankopón asafo no ne wón a ade ahia wón no anim ase ana? Den na mohwehwé se meka fa saa asem yi ho kyere mo? Menkamfo mo ana? Ese se muhu se ense se mekamfo mo! **23** Awurade nkyen na minya nkyerekyere a mekyerekyere mo no se Awurade Yesu, anadwo a woyii no mae no, ñfaa brodo **24** na ñdaa Onyankopón ase no, obuu mu kae se, "Eyi ne me nipadua a mede ma mo. Monye eye mfa nkae me." **25** Saa ara na Adidi no akyi no, ñfaa kuruwa na ñkae se, "Saa kuruwa yi ye Onyankopón apam foforo a wóde me mogya ahye mu den. Bere biara a mobenom no, momfa nkae me." **26** Bere biara a mubedi brodo no na mobenom kuruwa no ano no, monka Awurade wu no ho asem nkosi se ñbeba. **27** Ekyere se, se obi di Awurade brodo no na enom kuruwa no ano wó ñkwan a emfata so a, odi Awurade

nipadua ne ne mogya no ho fo. 28 Enti ansa na obiara bedi brodo no, anom kuruwa no ano no, *esē se ɔkari* ne ho hwe. 29 Na se wammu Awurade Honhom no na odi, nom fi kuruwa no mu a, odi nom de atemmu ba n'ankasa so. 30 *Eno nti na mo mu bebree yareyare na moye mmerew na mo mu pii awuwu no.* 31 *Se yekari yen ho hwe ansa a, yerenkɔ Onyankopɔn atemmu mu.* 32 Nanso Awurade bu yen aten, twe yen aso senea ɔremmu yene wiase nyinaa fo. 33 *Eno nti, me nuanom, se muhyia se moreko Awurade Adidi no a, mommo mu nnidi.* 34 *Se ɔkɔm de obi a, onni biribi wō fie na Onyankopɔn ammu no aten wō wōn nhiyamu no ase.* Meba a mɛkyere mo nea monyɛ bio.

12 Me nuanom, mempe se morenku nsem a efa Honhom Kronkron akyede no ho no. 2 Mumin se bere a na moye abosonsomfo no, moyeraa kwan koo ahoni a awuwu no nkyen. 3 Nea *esē se mote ase ne se, obiara a ɔwɔ Onyankopɔn Honhom akwankyerɛ* no ka se “Yesu ye Awurade,” na ɔnnome Yesu. 4 Akyede no gu ahorow nanso Honhom koro no ara na ɛkyekyɛ. 5 Akwan ahorow bebree wō hō a wōfa so som nanso Awurade koro no ara na wəsom no. 6 Tumi ahorow bebree wō hō a wōnam so som, nanso Onyankopɔn koro no ara na ɔma obiara tumi ma ɔde som. 7 Honhom Kronkron no nam yen mmaako mmaako so da ne ho adi wō akwan bi so ma ɛboa yen nyinaa. 8 Honhom Kronkron no ma obi nyansa na Honhom Kronkron no ara nso ama obi osuahu. 9 Saa Honhom Kronkron no ara ma obi gyidi na ɔma obi nso tumi a ɔde sa nyarewa. 10 Honhom Kronkron no ma obi tumi ma ɔyɛ anwonwade; obi nso, ɔma no tumi ma ɔka Onyankopɔn asem; na ɔfoforo nso ɔma no tumi ma ɔkyere nsonoe a ɛda akyede a efi Honhom Kronkron no ne nea emfi Honhom Kronkron no mu. Honhom Kronkron no ma obi tumi ma ɔka kasa foforo na ɔma ɔfoforo nso tumi ma ɔkyere kasa foforo no ase. 11 *Eyɛ Honhom Kronkron koro no ara na ɔyɛ eyinom nyinaa; akyede ahorow a ɔpɛ se ɔde ma obiara no, ɔde ma no.* 12 Kristo te se onipadua baako a ɔwɔ akwaa bebree; ɔwɔ mu se ɔwɔ akwaa bebree de, nanso *eyɛ* nipadua koro no ara. 13 Wōnam saa ɔkwan koro no ara so abɔ yen Yudafo ne amanamanmufo ne nkoo ne yen a yede yen ho no asu. Wōnam Honhom Kronkron koro no so abɔ yen asu ahyɛ saa onipa koro no ara mu. Na wōde saa Honhom Kronkron no ama yen nyinaa se yennom. 14 Onipadua no ankasa nyɛ akwaa baako; *eyɛ* akwaa bebree. 15 *Se nan ka se,*

“Esiane se menye nsa nti, menka nipadua no ho” a, *enye eno na ɛremma no nyɛ nipadua no fa bi.* 16 Na se aso ka se, “Esiane se menye aniwia nti, menka nipadua no ho” a, *enye eno na ɛremma no nyɛ nipadua no fa bi.* 17 Na se nipadua no nyinaa ye aniwia a, anka ɛbeyɛ den ate asem? Na se eye aso a anka ɛbeyɛ den ahua ade? 18 *Senea Onyankopɔn pe no no na ɔde akwaa biara sii.* 19 *Se nipadua no nyinaa ye akwaa koro a, anka nipadua no beye den?* 20 *Senea cte no, akwaa gu ahorow, nanso nipadua no ye baako pe.* 21 Eyi nti, aniwia ntumi nka nkyere nsa se, “Wo ho nhia me!” Saa ara na eti rentumi nka nkyere nan se, “Wo ho nhia me!” 22 Saa ara na yɛrentumi nyɛ biribiara a akwaa a *eyɛ* mmerew no nka ho mma *enye yiye.* 23 Akwaa a yesusuw se enni mu pii no mmom na yehwe no yiye, na nea *enye fe* wō nipadua ho no nso yehwe no yiye pa ara. 24 Na akwaa a edi mu no, saa ɔhwe no ho nhia no. Onyankopɔn ankasa nam ɔkwan bi so akeka nipadua no asisi anim de ahyɛ akwaa a wommu no no anuonyam. 25 Enti nkyekyɛmu biara nni nipadua no mu. Akwaa no nyinaa keka wōn ho wōn ho bō mu. 26 *Se akwaa baako ho ka a, akwaa a aka no nyinaa ho ka bi.* Na se wokamfo akwaa no bi a, anigye ka akwaa a aka no nyinaa. 27 Enti mo nyinaa moye Kristo nipadua. Na mo mu biara ye n'akwaa. 28 Onyankopɔn ahyehye biribiara pɛpɛrɛpɛ wō asafo no mu: Nea edi kan, asomafo; nea eto so abien, adiyifo; nea eto so abiesa, akyerɛkyerɛfo; afei wōn a wōyɛ anwonwade na wōn a wōama wōn tumi de sa yare anaa wōboa aforo anaa wōkyere wōn kwan anaa wōka kasa foforo. 29 Wōn nyinaa nyɛ asomafo anaa adiyifo anaa akyerɛkyerɛfo. Enye wōn nyinaa na wōwō tumi a wōde ye anwonwade 30 anaa wōsa nyarewa, anaa wōka kasa foforo anaa wōkyere nea wōka no ase. 31 Monhwehwe akyede a ɛbɛboa mo yiye akyi kwan. Mɛkyere mo ɔkwan foforo a eye pa ara.

13 *Se meka nnipa ne abɔfo kasa foforo na minni ɔdɔ a, na mete se ayowa a egiyigye anaa akasae a ɔwosow keke.* 2 *Se mewɔ akyede a mitumi ka asem̄pa no ma ɔka nnipa koma; na mewɔ osuahu ne ntease ma mete ahintasem nyinaa ase; na mewɔ gyidi a ɔma mitumi tutu mmerew, nanso minni ɔdɔ a, menka hwee.* 3 *Se mede nea mewɔ nyinaa akyɛ na mpo mitu me nipadua si hō se wōnhyew, nanso se minni ɔdɔ a, minnya hwee.* 4 *ɔdɔ wō boasetɔ na ne tirim ye mmerew; ɔdɔ nyɛ ahoɔyaw anaa enkyere ne ho anaa onni ahomaso su.* 5 *ɔdɔ mmu ɔbra bōne; ɔnyɛ*

pesemmenkominya; ne bo nhaw no; əmfa bɔne nhye ne mu. 6 Ədə mpe bɔne, na mmom, əpe nokware. 7 Ədə mpa abaw; ne gyidi, n'anidaso ne ne boaseto nni nhuammo. 8 Ədə wɔ hɔ daa. Nkɔmhye wɔ hɔ, nanso ente hɔ daa; akyede a ɛma wɔka kasa foforo wɔ hɔ, nanso ɛwo n'awie; osuahu wɔ hɔ, nanso ebetwa mu. 9 Nea yenim ne nkɔm a yɛhye no yɛ fa ne fa bi; 10 nanso nea ɛyɛ pe no nya ba a, nea ɛyɛ fa ne fa no begu. 11 Meyc abofra no, mekasaa se abofra, medwenee se abofra, misusuwii se abofra, na meyɛɛ ɔpanyin yi, magu mmofrasɛm no. 12 Nea yehu no mprempren no te se su bi a ɛyɛ kusuu wɔ ahwehwɛ mu. ɛno akyi na, yebehu no kann. Nea minim mprempren no yɛ ɛho fa bi; akyiri no, ebedi mu te se Onyankopɔn nimdeɛ a ɔwɔ wɔ me ho no. 13 Na afei nneɛma abiesa yi na ɛwɔ hɔ: gyidi, anidaso, ədɔ; na ədɔ ne mu kese.

14 Ədə na eṣe se mohwehwɛ akyi kwan. Momma mo koma mpere nhwehwɛ Honhom akyede no, ne titiriw no nkɔmhye. 2 Onipa a ɔka kasa foforo no nkasa nkyere nnipa, na mmom ɔkasa kyere Onyankopɔn, efise obiara nte asem a ɔka no ase. ɔnam Honhom no tumi so ka nokware mu ahintasɛm. 3 Nanso onipa a ɔhye nkɔm no kasa kyere nnipa, boa wɔn, hye wɔn nkuran, kyekye won were. 4 Onipa a ɔka kasa foforo no boa ɔno ankasa ne ho, nanso onipa a ɔhye nkɔm no boa asafo no nyinaa. 5 ɛwɔ mu se mepe se mo nyinaa ka kasa foforo de, nanso mepe se mo nyinaa nya akyede a ɛbɛma mo ahye nkɔm. Efise onipa a ɔhye nkɔm no ho hia yiye kyɛn onipa a ɔka kasa foforo no, gye se obi wɔ hɔ a ɔbɛkyere ase, ma aboa asafo no nyinaa. 6 Enti anuanom, se meba mo nkyɛn na meka kasa foforo a, mfaso bɛn na mubenya wɔ me ho? Morennya hwhee gye se meda Onyankopɔn ahintasɛm adi anaa meda osuahu bi adi, anaa meka nsem ma ɛkanyan mo, anaa mekyerekyere mo. 7 Saa ara nso na nneɛma a nkwa nni mu, te se abɛn anaa sanku a wɔde bɔ nnwom no, se nnwom no bɔ no mu anaa hɔ a, obiara rente ne de. 8 Na se nea ɔhyɛn akoben no nso anhyɛn no yiye a, hena na obesiesie ne ho akɔ ɔko? 9 Saa ara nso na mibisa se, se moka kasa foforo a emu nna hɔ a, ɛbɛye den na obi ate asem a moka no ase? Mo nsem no beyera wɔ mframɛ mu. 10 ɔkasa ahorow bebree na ɛwo wiase, nanso emu biara nni hɔ a ntease nni mu. 11 Na se mente kasa a obi ka no ase a, nea ɔreka saa kasa no ɔbɛye ɔhɔho ame, na me a meretie no nso, mayɛ ɔhɔho ame no. 12 Esiane se mopere se mubenya Honhom no akyede

no nti, eṣe se mohwehwɛ nea ɛbɛboa asafo no ama agyina yiye. 13 Eṣe se obi a ɔka kasa foforo no bɔ mpaɛ na otumi kyere nsem a ɔka no ase. 14 Se meka kasa foforo bɔ mpaɛ a, me honhom bɔ saa mpaɛ no, nanso m'adwene mmoa. 15 Den na afei eṣe se meyɛ? Mede me honhom ɔbɛbɔ mpaɛ, na mede me ntease ɔbɛbɔ mpaɛ nso; mede me honhom beto dwom, nanso mede me ntease nso beto bi. 16 Se wonam honhom nko so da Onyankopɔn ase a, ɛbɛye den na obi a ɔka nhyiamu no ho no betumi agye w'aseda mpaɛ no so se, "Amen" bi? ɔkwan biara nni hɔ a ɔbɛfa so ate nea woreka no ase. 17 Se ɛba saa a, na w'aseda mpaɛ a worebɔ Onyankopɔn no ye se den ara mpo a, ɛremmoa onipa a ɔka wo ho no wɔ ɔkwan biara so. 18 Meda Onyankopɔn ase se meka kasa foforo sen mo a mowɔ ha nyinaa. 19 Nanso asafo mu som no, mepe se meka kasa mmaako mmaako anum pe a mobete ase na moagyina so atumi akyere afoforo ade, sen se meka nsem mpempem wɔ kasa foforo mu. 20 Monnnwene se mmofra, anuanom; nanso se ɔyɛka bɔne ho asem de a, monye mo ho se mmofra. Nanso munnen se mmadwemma. 21 Kyerewseɛm no ka se, "Menam nnipa a wɔka kasa foforo so bɛkasa akyere saa nnipa yi. Menam ahɔho anofafa so bɛkasa, nanso wɔrentie me," Awurade na ose. 22 Kasa foforo no yɛ wɔn a wonni gyidi no nsenkyerɛnne na Onyame aseñka no nso ye gyidifo nsenkyerɛnne. 23 Se asafo no nyinaa hyia na obiara fi ase ka kasa foforo na se ahɔho anaa wɔn a wonni gyidi fra mo mu a, munnye nni se wɔbɛka se moabobɔ adam? 24 Nanso se mo nyinaa na moka Onyankopɔn asem na se obi a onni gyidi anaa onipa foforo bi befra mo mu a, nsem a ɔbɛte no bema wanu ne ho wɔ ne bɔne ho. Nsem a ote no bebu no aten 25 na ne kokoamsem bɛda adi, na obebu nkotodwe asom Onyankopɔn na waka ne bɔne se, "Nokware ni, Onyankopɔn ka yɛn ho wo ha!" 26 Anuanom, nsem a meka yi kyere den? Se muhyia se moresom a, obi to dwom; obi kyerekyere; obi da Onyankopɔn ahintasɛm adi; obi ka kasa foforo na ɔfoforo nso akyerekyere ase. Eṣe se biribiara boa asafo no nkɔso. 27 Se obi pe se ɔka kasa foforo a, aboro so koraa no, eṣe se ɛyɛ nnipa ɔbɛye baanu anaa baasa. ɔbaako kasa wie a, na ɔfoforo nso akasa, na obi nso akyerekyere nsem a waka no ase. 28 Na se obi nni hɔ a ɔbɛkyere kasa foforo yi ase de a, eṣe se onipa a ɔka saa kasa no ye komm wɔ nhyiamu no ase na okasa kyere ne ho ne Onyankopɔn. 29 Nnipa baanu anaa baasa a Onyankopɔn asem no wɔ wɔn

nkyen no na ese se wokasa na won a aka no nso atie adwene ho. **30** Na se obi a ote ho no nso nya asem fi Onyankopon nkyen a, ese se onipa a ɔrekasa no gya kasa. **31** Ese se mo nyinaa ka Onyankopon asem no mmaako mmaako senea mo nyinaa benya osuahu bi ne nkuranhye. **32** Ese se nkɔmhyeni no pene so gyaem a ɔfɔforo nso kasa. **33** Efise Onyankopon mfreɛ yen se yemmegye basabasa, na mmom asomdwoepefo. Senea ete wo Onyankopon asafo mu no. **34** Ese se mmea a wɔwɔ asafo mu no ye komm wo asafo no nhylamu ase. Wonni ho kwan se wokasa, senea Moses mmara no kyere no. **35** Se wɔrehwewhe biribi mu ahu a, wommis a wɔn kununom wo fie. ɔbea kasa wo asafo nhylamu ase a, eyɛ animguase. **36** Anaa mofa no se Onyankopon asem no fi mo nkyen? Anaa mo nko ara mo nkyen na efi? **37** Se obi susuw se ɔyɛ odiyifo anaa ɔwɔ honhom akyede a, ese se ɔte ne ho ase se, “Nsɛm a merekyerew yi, Awurade na ɔhyɛ me se menkyerew.” **38** Enti se ontie eyi a, eno de munntie ɔno nso. **39** Enti anuanom, mompere se mobeheyɛ nkɔm, nanso monnnyae se mobeeka kasa foforo. **40** Ese se moye biribiara wo ne kwan so.

15 Afei anuanom, mepɛ se mekae mo adwene fa Asem a meka kyereɛ mo no a mugye too mu, nam so maa mo gyidi mu yɛɛ den no ho. **2** Eno ne Asem a meka kyereɛ mo no. Se mukura asem a yi mu dennen a, mubenya nkwa; gye se moannye anni. **3** Mekaa asem a metee a ɛho hia yiye no kyereɛ mo se, yen bone nti na Kristo wui, senea wɔakyerew no Kyerewsem no mu se **4** wosiee no, na ne nnansa so no, ɔsore fii awufo mu senea Kyerewsem no ka no, **5** ɔdaa ne ho adi kyereɛ Petro ne asomafo dumien no nyinaa. **6** Afei mpofirim, ɔdaa ne ho adi kyereɛ n'akyidifo bɛborɔ ahannum a won mu bi te ase na won mu bi nso awuwu. **7** Afei oyii ne ho adi kyereɛ Yakobo ne asomafo no nyinaa. **8** Akyiri no koraa na oyii ne ho adi kyereɛ me a meye obi a wɔanwo me ntɛm. **9** Meyɛ obi a misua koraa wo asomafo no mu na memfata mpo se wofre me ɔsomafo efise metaa Onyankopon asafo. **10** Nanso Onyankopon adom nti, mete senea mete no ara na adom a ɔde dom me no aboa me yiye. Ama matumi aye adwuma dennen asen asomafo a aka no nyinaa a emfi m'ankasa m'ahooden mu, na mmom Onyankopon adom no na ɛredi dwuma wo me mu. **11** Enti se efi me anaa efi won no, Asem a yen nyinaa ka ni, na eno nso na mugye di. **12** Afei senea Asem a no ka se wɔama Kristo asore afi awufo

mu no, aden na mo mu bi tumi ka se wɔrentumi mma awufo nsore? **13** Se saa ye nokware de a, na ekyere se wɔamma Kristo ansore amfi awufo mu. **14** Na se wɔamma Kristo ansore amfi awufo mu a, na ekyere se, yenni asem biara ka, na mo nso munni asem biara a mubegye adi. **15** Eno akyi koraa na ekyere se, yeredi atoro afi Onyankopon ho, efise yekaa se ɔno na onyan Kristo fii awufo mu. Na se awufo ntumi nsore a, eno de na waamma Kristo nso ansore amfi awufo mu. **16** Se awufo ntumi nsore a, na Kristo nso ansore. **17** Na se wɔamma Kristo ansore amfi awufo mu a, na mo gyidi no ye nnaadaa, na moda so yera wo mo bone mu. **18** Esan kyere se, won a na wogye Kristo di a wɔawuwu no ayera. **19** Na se yen anidaso wo Kristo mu no ye ma saa asetena yi nko ara a, eno de na yɛɛ mmɔbɔ sen obiara a ɔwɔ wiase ha. **20** Nanso nokware a ɛwo mu ne se, wɔama Kristo asore afi awufo mu de ahye mo den se won a wɔadeda wo owu mu no, wɔbema wɔasoresore. **21** Na senea owu nam onipa so bae no, saa ara nso na owusore nam onipa so ba. **22** Owu nam Adam so baa yen nyinaa so; saa ara nso na Kristo de nkwa bresɛ yen nyinaa. **23** Nanso, biribiara bɛyɛ nnidiso nnidiso a Kristo na obedi kan, na se Kristo di kan ba bio a, won a wɔyɛ ne de no nso adi akyi. **24** Afei, se Kristo see ahonhom mu atumfo ahooden ne tumi nyinaa a, awie no beba, na ɔde Ahenni no ama Onyankopon a ɔyɛ Agya no. **25** Efise ese se Kristo di hene kosi se obedi n'atamfo nyinaa so na ɔde won ahye n'anan ase. **26** ɔtamfo a obedi ne so atwa to ne owu. **27** Se Kyerewsem no ka se, “ɔde nneɛma nyinaa bɛhyɛ ne tumi ase a,” wɔmmfa Onyankopon nka ho. Eyɛ Onyankopon na ɔde nneɛma nyinaa hyɛe Kristo tumi ase. **28** Na se wɔde nneɛma nyinaa hyɛe Kristo tumi ase a, ono ankasa a ɔyɛ ɔba no de ne ho bɛhyɛ Onyankopon a ɔde nneɛma nyinaa hyɛe ne Ba no tumi ase no ase; na Onyankopon adi biribiara so. **29** Se owusore nni ho a, anka won a wɔbɔ awufo din bɔ asu no bɛye den? Won adwene ne den? Se eyɛ nokware se nea wɔka se, wonnyan awufo mma nkwa mu a, aden nti na wɔbɔ awufo din bɔ won asu? **30** Na aden na dɔnhwerew biara yede yen ho to amane mu? **31** Anuanom, da biara mihiya owu. Esiane Yesu nti, ahohoahoa a mewo wo mo mu no na ema meka eyi. **32** Na se ako a me ne “nkekammoa” dii wo Efeso no mu anidaso mmoro nnipa de so a anka den na manya? Na se wonnyan awufo mma nkwa mu a, eno de “Momma yennidi na yennom, efise ɔkyena yebewu” senea wɔka

no. 33 "Mommma wənnnaadaa mo. Nkommə bəne see əbra pa." 34 Momma mo ani mmra mo ho so senea ese na mumfi mo akwammone no so. Meka eyi de hye mo aniwu se mo mu ebinom nnim Onyankopon. 35 Obi bebis a, "Ebeye dən na wobetumi ama awufo asore aba nkwa mu? Wode nipadua su bən na ebeba?" 36 Əkwasea! Se wodua aba wə fam a, gye se ewu ansa na afisi. 37 Na nea wodua wə fam no ye aba keke; ebia eyc omo aba anaa aba foforo a eyne afifide no a wəatu atew a, ebenyin. 38 Bəbea a Onyankopon adwene ho se əpe se əde bə aba no na əde bə no; əma aba biara bəbea a əfata no. 39 Honam a əkata ateasefo ho no nyinaa nye honam koro. Nnipa wo honam baako; mmoa wə wən de; nnomaa wə wən de na nsumnam nso wə wən de. 40 Əsoro nipadua wə ho na fam nipadua nso wə ho. Ahoofe bi wə ho ma əsoro nipadua nko ara, na ahoofe bi nso wə ho ma fam nipadua. 41 Owia wo n'ankasa ahoofe. Əsram wə ne de nko; nsoromma ahoofe gu ahorow; na nsoromma no mu nso wəwə ahoofesu ahorow. 42 Se wəma awufo səre ba nkwa mu a, saa ara na ebeba. Se wosie nipadua no a, əporəw; wəma esore nso a əporəw. 43 Se wosie nipadua a, eyə tan na eyə mmerew, nanso se wəma esore a, eyə fe na enya ahooden. 44 Se wosie nipadua no a, eyə honam, na se wəma esore a, eyə honhom. Əhonam wə ho enti ese se honhom nso wə ho. 45 Kyerewsem no ka se, "Na Adam a odi kan no ye onipa teasefo" nanso Adam a otwa to no ye Honhom a əma nkwa. 46 Eyne honhom muni na əbaa kan. Əbaa wə nea okura honam fam nipadua no akyi. 47 Wəde fam mfutuma na ebə Adam a odi kan no. Adam a əto so abien no fi əsoro. 48 Wən a wəte asase so no te se nea wəde dəte bəo no no; na wən a wəye əsoro mma no te se wən a wofi əsoro. 49 Senea yete se nnipa a wəde dəte bəo yen no, saa ara na yebeyə se onipa a ofi əsoro no. 50 Anuanom, nea mepe se mekyerə ne se, nea wəde honam ne mogya aye no nni kyefi wə Onyankopon ahenni no mu; na nea əporəw no ntumi ntena hə. 51 Muntie saa ahintasəm yi: Yen nyinaa renwu, nanso bere tiaa bi mu, wəbesakra yen nyinaa; 52 se torobento a etwa to no bə a, nsakrae no beye anibuei. Se əbə a, awufo bədan ateasefo na yen nyinaa besakra. 53 Na nea əporəw no de nea əporəw akata ne ho, na nea ewu no de nea enwu akata ne ho. 54 Enti nea əporəw de nea əporəw kata ne ho na nea ebewu de nea ərenwu kata ne ho a, Kyerewsem no bəba mu se, "Woasəe owu; nkonom abal!" 55 "Owu, wo nkonom

wə he? Owu, wo nwowəe wə he?" (Hadəs g86) 56 Owu nya ne tumi fi bəne mu na bəne nso nya ne tumi fi mmara no mu. 57 Nanso yeda Onyankopon a ənam yen Awurade Yesu Kristo so ma yen tumi no ase! 58 Enti me nuanom, munnyina pintinn. Mommma biribiara nhinhim mo. Da biara monye Awurade adwuma, efise munim se moye Awurade adwuma a ərenye əkwa da.

16 Asem a əfa tow a wobeyi de aboa Onyankopon asafomma a wəwə Yudea ho no ni: Ese se moye nea meka kyere Galati asafo ahorow se wənye no bi. 2 Kwasida biara sika a moanya no, momfa bi nsie baabi senea meba mo nkyen a əremma munyi tow. 3 Se meba hə a mekyerəw adansedi krataa de asoma nnipa a mopene so se mensoma wən, na wəabegye mo akyede no de ako Yerusalem. 4 Se əho hia se me ne wən ba a, me ne wən bəba. 5 Se mifi Makedonia a na meba mo nkyen, efise məfa hə. 6 Ebia medi nna kakra wə mo nkyen, anaa mpo medi awəwbere no wə mo nkyen, na moaboa me ama makə baabiara a mepe se meko. 7 Mempe se midi nna tiaa bi wə mo nkyen. Na mmom, mewə anidaso se, se Awurade pe a, metena mo nkyen akye. 8 Nanso metena Efeso ha yi akosi Pentekoste da no. 9 Əwə mu se wən a wəasore atia me no dəəso de, nanso akwan pa a metumi afa so adi dwuma pa wə ha. 10 Se Timoteo ba mo nkyen wə ha a, monsom no həho, efise əreyə Awurade adwuma senea meye yi ara. 11 Obiara mmu no abomfiaa, na mimom mommoa no na ontu ne kwan yi asomdwoe mu na watumi asan abeka me nsa, efise merehwə əne anuanom no anim. 12 Onua Apolo nso, metaa hye no nkuran se əne anuanom a wəaka no ntaa nsra mo, nanso ənyeə n'adwene se əbeba imprempren ara. Se onya kwan de a, əbeba. 13 Monwen, momma mo gyidi mu nyə den; mo bo nyə duru na munnya ahooden. 14 Momfa ədə nyə mo nnwuma nyinaa. 15 Munim Stefana ne ne fifo ho asem. Wəye nnipa a wədən beye Kristofo kan wo Hela na wəde wən ho ama Onyankopon adwumayefo. Mesre mo, me nuanom, 16 se mommre mo ho ase mma nnipa a wəte saa ne wən a wodi saa dwuma no bi no. 17 M'ani gye Stefana, Fortunato ne Akaiko ba a wəbae no ho. Wobesii mo anan 18 na wəama m'ani agye senea wəmaa mo ani gyei no ara pe. Ese se yekae nnipa a wəte saa no. 19 Asafo a wəwə Asia no kyia mo. Akwila ne Priska ne asafo a wohyia wə wən fi no nso kyia mo. 20 Anuanom a wəwə ha no kyia mo. Momfa ədə nkyiakyia mo ho mo ho. 21 Me ara me nsa ano nkyerəw ni: Me Paulo, mikyia mo. 22 Obiara a ənno

Awurade no, nname mmra ne so. Marana-ta “Yen
Awurade bra!” **23** Awurade Yesu adom mmra mo so.
24 Me do nka mo nyinaa wo Kristo Yesu mu. Amen.

2 Korintofo

1 Saa krataa yi fi Paulo a Onyankopon ayi no se Kristo
Yesu somafo no ne Timoteo a øye yen nuanom
no mu baako nkyen, Wøde saa krataa yi rekøma
Onyankopon asafo a øwo Korinto ne ahotefo a wøwo
Akaiaman mu no nyinaa: **2** Adom ne asomdwøe a efi
yen Agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo nka
mo. **3** Momma yenma Onyankopon a øye yen Awurade
Yesu Kristo Agya a øye mmøborøhunu Agya na øye
Onyankopon a awerøkyekye nyinaa fi no no ase. **4**
Økyekye yen were wø yen amane nyinaa mu na yenam
awerøkyekye a yen ankasaanya afi Onyankopon nkyen
no so atumi akyekye afoforo a wøwo amane ahorow
mu no were. **5** Senea yøahu amane wø Kristo mu no,
saa ara nso na yenya Kristo awerøkyekye a ødøso no.
6 Mo awerøkyekye ne mo nkwegye nti yehu amane.
Efise se Kristo kyekeye yen were a yen nso yenam so
betumi akyekye mo were. Eno bøma moanya ntoboase
ahu amane se yen nso. **7** Enti gyidi a yøwo wø mo mu
no nhinhim. Yenim se, senea mo ne yen hu amane
no, saa ara nso na munya awerøkyekye a yenya no
bi. **8** Anuanom, yøpe se yetwe mo adwene ba øshaw a
etoo yen wø Asia mantam mu no so. Amane a yøfaa
mu no so, na na emu yø duru enti yen asetena mu
anidaso nyinaa yerae. **9** Nokware mu, yegye too mu
se yørebewu. Saa asem yi sii, senea øbøye a yøremfa
yen ho nto yen ankasa so, na mmom yøde yen ho
beto Onyankopon a øma awufo søre no so. **10** Wayi
yen afi saa owu amanehunu yi mu na øbeko so agye
yen. Øno na yede yen ani ato no so se, se mokø so
bø mpae ma yen a, **11** obegye yen bio. Eyi kyere se
obebua mpae dodow biara a mobø ma yen no, na
Onyankopon behyira yen, na dodow no ara ama wøn
nne so de ada no ase ama yen. **12** Yøhoahoa yen ho se
yen ahonim mmu yen fo, yøatena ase nokwaredi mu,
ne titiriw ne bere a yøwo mo nkyen no. Enye wiase
nyansa na økyere yen kwan. Mmom, yen akwankyerø
fi Onyankopon adom no mu. **13** Nsem a mubetumi
akenkan ate ase nko na økyerø de bø mo. Mewø
anidaso se mobete biribiara a **14** monte ase yiye no
ase daakye senea øbøye a da a Awurade Yesu bøba
no, mode yen bøhoahoa mo ho na yen nso yede mo
ahoahoa yen ho. **15** Na minim se saa asem yi bøba
mu. Eno nti na mehyehyø se meba abesra mo na
moanya nhyira mprenu. **16** Meyø se m'adwene se, se
mereko Makedonia a meba mo nkyen, na meresan nso

a, mafa mo nkyen ansa na makø Yudea. **17** Modwene
se mantumi ansi m'adwene pi wø nea øse se meyø
hoa ana? Anaase mete se obi a øka se "Yiw" anaa
"Dabi" senea øbøyo afoforo ani? **18** Onyankopon yø
ønokwafo. Enti se meka se yen mmuae yø "Yiw" bere
biara a øye "Yiw", enye "Dabi" da. **19** Efise Yesu Kristo,
Onyankopon Ba no a me Paulo, Silas ne Timoteo kaa ne
ho asem kyere mo no nsesa. Ønka "Yiw" ne "Dabi" da.
Bere biara odi n'asem so. **20** Øno mu na Onyankopon
bøhyø nyinaa awie peye. Eyi nti yenam Yesu Kristo so
ka "Amen" de hyø Onyankopon anuonyam. **21** Afei
Onyankopon no ankasa na øma yøne mo tumi gyina
pintinn wø Kristo mu. Øno na øsraa yen **22** faa yen
se ne de, na øde ne Honhom Kronkron no hyøe yen
koma mu de sii nea øwo ma yen nyinaa so dua. **23**
Mefre Onyankopon se m'adanse. Onim me koma mu.
Senea øbøye a mubanya kwan agye mo ahome nti na
mankø Korinto no. **24** Enye yen adwene ne se yøbøye
mo ama moagye biribi adi, na mmom mo ahoto nti na
yøne mo yø adwuma. Efise ønam mo ankasa gyidi so
na mubegyina pintinn.

2 Enti meyø se m'adwene se meremma mo nkyen
bio mmehyø mo awerøhow. **2** Se mebøhyø mo
awerøhow a hena na øbøkyekyere me were? Me ara a
mahyø mo awerøhow no ana? **3** Eno nti na mekyerø
saa krataa no bøø mo. Na mempe se meba mo nnipa
koro no ara a mubegye m'ani no nkyen abøhyø mo
awerøhow. Minim yiye se, se me ho to me a, mo nso
mo ho bøø mo. **4** Mede amanehunu, awerøhow ne
nusu na ørekyerø mo saa krataa yi. Mankyerø
mammehyø mo awerøhow, na mmom, mekyerø de
bøkyerø øðø a medø mo nyinaa. **5** Se obi ahyø afoforo
awerøhow a, enye me na wahyø me saa awerøhow no,
na mo anaase mo mu bi na wahyø no saa awerøhow
no. Mempe se me nsa yø den wø saa onipa no so. **6**
Aso a dodow no ara atwe no no døøso ma no. **7** Ese
se mode kye no na mokyekye ne were senea øbøye a
awerøhow renhyø ne so. **8** Mesre mo, momma onhu
se mope n'asem pa ara. **9** Nea enti a mekyerø mo
krataa no ne se: Mepø se mihi se moatumi agyina
søhwe no ano pintinn na nsem a meka kyere mo no
nso, mudi so ana. **10** Se obi yø bøne bi na mode kye no
a, me nso mede kye no. Se øho hia se mede bøkye na
mede kye a, øse se mede biribiara kye. Na mo nti na
meyø saa wø Kristo anim **11** senea øbøye a, øbonsam
rennya yen ho kwan, efise yenim ne nsusuwii. **12**

Bere a miduu Troa kɔkɔa Kristo ho Asem̄pa no, miuu se Awurade ama adwuma no yε ho kwan wɔ hɔ. **13** Nanso me were howee, efise na minhu yεn nua Tito. Enti mekraa nnipa a wɔwɔ hɔ no na misii mu kɔɔ Makedonia. **14** Yεda Onyankopɔn ase se daa odi yεn kan wɔ yεn anigye ne nkoniimdi santen wɔ Kristo mu ma ɔde yεn trew ne ho nimdee huamhuam no mu. **15** Yεye Kristo aduhuam wɔ wɔn a wɔregye wɔn nkwa ne wɔn a wɔreyera no mu ma Onyankopɔn. **16** Na wɔn a wɔreyera no de, yεyε wɔn hua bone a etumi kum. Nanso wɔn a wɔregye wɔn nkwa no de, yεyε hua a εma wɔn nkwa. Hena na obetumi agyina adwuma a yεyε den sεe anim? **17** Yεnte se nnipa afoforo bi a wɔfa Onyankopɔn asem se adetɔnnne bi, na esiane se Onyankopɔn asoma yεn no nti, yεka nokware wɔ n'anim se Kristo asomfo.

3 Eyi kyere se yerehoahoa yεn ho bio ana? Anaase yehia adansedi nkrataa a efi yεn nkyεn anaa mo nkyεn senea afoforo hia no ana? **2** Mo ankasa moyε krataa a ewɔ yεn nkyεn a woakyerew wɔ yεn koma mu senea εbεyε a obiara behu na wakenkan. **3** Mote se krataa a Kristo nam yεn som so akyerew. Enyε adubiri na wɔde kyerew no ɔbo pon so na mmom Onyankopɔn a ɔte ase no Honhom na wɔde kyerew guu nnipa koma mu. **4** Saa ahotoso yi na yεnam Kristo so anya wɔ Onyankopɔn fam. **5** Biribiara nni yεn mu a ebetumi ama yεasi yεn bo aka se yεbetumi aye saa adwuma yi. Ahooden a yεwɔ no fii Onyankopɔn. **6** ɔno na wama yεn afata se N'Apam Foforo ho asomfo. Efi Honhom Kronkron no na emfi mmara a woakyerew. Mmara de owu ba na Honhom no ne nea εma nkwa. **7** Mmara a ɔde owu bae no, na woakyerew no ɔbo pon so, nanso anuonyam a na ekura no nti nnipa no antumi anhwε Mose anim. Mose anuonyam hyerεnee nanso saa anuonyam no dumii. **8** Enti apam a Honhom no de ba no rennya anuonyam mmoroso ana? **9** Se mmara a ɔde owu ba no wɔ anuonyam a, eno de nea εma yεtεe wɔ Onyankopɔn anim no rennya anuonyam a εbora so ana? **10** Nokware mu, Apam Foforo no anuonyam mmoroso nti, mmara a ɔde owu ba no anuonyam ayera. **11** Na se anuonyam wɔ biribi a enkyε mu a, ade a ewɔ hɔ daa no anuonyam bεyε nea εso yiye. **12** Esiane se yεwɔ saa anidaso yi nti, yεwɔ akokoduru. **13** Yεnte se Mose a ɔde nkataanim kataa n'anim senea εbεyε a Israelfo no renhu nea εretwa mu no awie. **14** Nanso ntease a woannya no nti besi nne yi, se wɔkenkan Apam Dedaw nhoma no a, saa

nkataanim no da so kata wɔn adwene so. Ansa na nkataanim no befi hɔ no, gye se wogye Kristo di. **15** Nne yi mpo, bere biara a wɔbekenkan Mose mmara no, nkataanim no da so kata wɔn koma so. **16** Nanso se obi gye Awurade di a woyi nkataanim no fi hɔ. **17** Na Awurade ne Honhom no, na baabiara a Awurade Honhom wɔ no ahoto wɔ hɔ. **18** Yεn a nkataanim biara nkata yεn anim no, Awurade anuonyam hyerεn wɔ yεn anim, na Awurade Honhom no sakra yεn kɔ n'auonyam mu.

4 Onyankopɔn nam n'adom so de saa asem yi abre yεn na eno nti emma yεn koma ntutu. **2** Yεguyaε kokoamsem ne aniwu nneyεe nyinaa. Yεnnaadaa na yεntwa Onyankopɔn asem no ho nkontompo. Yεnnaadaa obi mma onnye nea Kyerewsem no nkae no nni. Yεguyaee saa aniwude no nyinaa. Yεguya Onyankopɔn anim kasa nti yεka nokware ma wɔn a wonim yεn no nyinaa gye di. **3** Se Asem̄pa a yεka no yε ahintasem a, yεyε ahintasem ma wɔn a wɔreyera. **4** Wonnye nni, efise ɔbonsam ase wɔn adwene. ɔtwe wɔn fi hann a εhyεren wɔ wɔn so no ho; hann a efi Asem̄pa no mu a efa Kristo a ɔte se Onyankopɔn anuonyam no ho no. (aiɔn g165) **5** Enyε yεn ankasa ho na yεka asem no fa. Yεka Yesu Kristo ho asem se ɔno ne Awurade no na yεn nso Yesu nti, yεyε mo asomfo. **6** Onyankopɔn a ɔkae se, “Hann mfi sum mu nhyerεn” no, ɔno na wahyerεn wɔ yεn koma mu ama yεanya Onyankopɔn anuonyam ho nimdee wɔ Yesu Kristo mu. **7** Yεte se nkuku a wɔde agyapade asie mu. Tumi ankasa no fi Onyankopɔn na emfi yεn. **8** Yεtaa hu amane, nanso wɔnseee yεn. Mpo se yεnhu nea yεnεyε a yεmpa abaw. **9** Amane mu, Onyankopɔn ka yεn ho, na se wɔbɔ yεn hwe fam a yεsore bio. **10** Mmere nyinaa yεn nipadua no soa Yesu wu a owui no, senea εbεyε a n'abrabɔ beda adi wɔ yεn mu. **11** Yεn asetena mu nyinaa, Yesu nti, yεte hɔ ma owu, senea εbεyε a n'abrabɔ beda adi wɔ yεn nipadua a ewu no mu. **12** Eyi kyere se owu di ne dwuma wɔ yεn mu na nkwa nso di ne dwuma wɔ mo mu. **13** Kyerewsem no ka se, “Mekasae, efise na migye di.” Saa honhom mu gyidi no ara so na εma yεn nso yεkasa, efise yεgεyε di. **14** Yεnim se Onyankopɔn a ɔmaa Awurade Yesu sere fii awufo mu no bεma yεne Yesu asore na ɔde yεn abeka mo ho wɔ n'anim. **15** Mo nti na eyinom beba mu; na senea Onyankopɔn adom no redu nnipa bebree nkyεn no, saa ara nso na wɔbεbɔ mpae ada Onyankopɔn ase de ahyε no anuonyam. **16** Esiane

eyi nti, yen koma ntutu. **Σω** mu se yen nipa du no reporow nkakrankakra de, nanso yen honhom no de, esesa ye foforo da biara. **17** Na saa ɔhaw kakra a yeʃa mu no de anuonyam a enni awie a əboro saa ɔhaw no so no bebre yen. (aiōnios g166) **18** Yemfa yen adwene nko nneema a yehu so, na mmom, nneema a yehu so na yede yen adwene ko. Nea wotumi hu no ntenu ho nkye, nanso nea wontumi nthu no tena ho daa. (aiōnios g166)

5 Yenim se se yewu na yegyaw saa nipa du yi a yebenza nipa du foforo a Onyankopon ankasa aye a ebctena ho daa wo ɔsoro ho. (aiōnios g166) **2** Mprempren, yesi apini pe se wode ɔsoro atenae foforo no kata yen ho, **3** efise se wode kata yen ho a yen ho renna ho bio. **4** Na se yewo saa ɔhonam yi mu a, yesi apini na adesoa bi da yen so; enye se yempe se yegyaw nipa du no, na mmom yepo se wode ɔsoro atenae foforo no kata yen ho senea ebeyo a nkwa bəmene nea ewu no. **5** Onyankopon na wasiesie yen ama saa nsakrae yi. Na ɔde ne Honhom no maa yen se nea ɔwo ma yen no nyinaa akyigginade. **6** Eyi nti, daa yewo akokoduru. Yenim se mmire dodow a yewo saa nipa du yi mu no, ema yene Awurade fi kwan ware. **7** Efise yen nkwa gyina gyidi so na ennyina nea yehu so. **8** Yewo nkuranhye nti eyo yen pe se yebetu afi yen fi wo saa honam yi mu na yene Awurade akotena ne fi. **9** Se yewo yen fi ha anaa noho no, yepo se yeso n'ani sen biribiara. **10** Efise ese se yen nyinaa ba Kristo anim ma obu yen aten. Senea obiara tenaa ase wo nipa du no abrabu mu no, se eyo papa anaa bone no, wobegyina so abu no aten. **11** Efise yenim senea yesuro Awurade nti, yeka ne ho asempa kyere nnipa. Onyankopon nim yen yiye na mewo anidaso se munim me nso wo mo koma mu. **12** Yerensan nka yen ho asempa nkyere mo, na mmom yerebø ho mmoden senea mode yen behoahoa mo ho na moatumi abua wøn a wode nnipa anim hoahoa wøn ho na enye wøn su no. **13** Se yeabobo adam a eyo yene Onyankopon ntam asem. Nanso se yen adwene mu da ho a, eye ma mo yi yedi. **14** Afei a yeahu se onipa baako na owu maa nnipa nyinaa wuu bi no nti, Kristo do a ɔde do yen no na eyo yen. Eyi kyere se nnipa nyinaa wø ne wu no mu kyefo bi. **15** Owu maa yen nyinaa, senea ebeyo a wøn a wote ase no rentena ase mma wøn ho bio, na mmom wøbetena ase ama nea yen nti owui a wøma ɔsore fii awufo mu no. **16** Enti ense se yegyina onipa adwene so bu obiara aten bio. Na se mpo bere

bi a atwam no na yegyina nnipa adwene so na yehu Kristo a, afei de, yerenye saa bio. **17** Se obi wø Kristo mu a, na ɔye abode foforo, na nneema dedaw nyinaa atwam ama nneema foforo aba. **18** Onyankopon aye ne nyinaa. ɔsoma Kristo se ɔmmepata ɔne yen ntam na ɔde ɔne afoforo ntam mpata dwumadi no ahye yen nsa. **19** Asem a wode abre yen ne se, Onyankopon nam Kristo so afa nnipa nyinaa adamfo. Onyankopon ankan won bone antia won na ɔde n'asomdwoe asenka ho dwumadi no ahye yen nsa. **20** Enti yeyo asomafo ma Kristo, na ete senea Onyankopon nam yen so kasa kyere mo. Yesi Kristo anan mu sre mo se, momma wømfa mo mmata Onyankopon ho. **21** Na Kristo nni bone, nanso yen nti Onyankopon ma ɔfaa yen bone, senea ebeyo a yenam ɔno Kristo so beye atreneefo wo Onyankopon anim.

6 Anuanom a yene Onyankopon bø mu ye adwuma, yesre mo se Onyankopon adam a mo nsa aka no, munnnye no kwa. **2** Onyankopon se, “Bere a ese mu no, mebuwa wo, na nkwegye da no, məboa wo.” Muntie! Dønhwerew yi mu na ese se munya Onyankopon adam, na nne ne nkwegye da no. **3** Yempe se obiara benya yen adwuma ho asemmeaka, enti yempe se yede hintidua to obiara kwan mu. **4** Biribiara a yebeyo no, ese se yeda yen ho adi se Onyankopon nko na yede boaseto tumi gyina ɔhaw ne amane nyinaa ano. **5** Wøahwe yen, wode yen ato afiase, dom baa yen so, wøama yeayé adwuma a əboro yen so, yeasi pe akyen køm. **6** Nanso yenam yen kronkronye, osuahu, boaseto ne ayamye so ada yen ho adi se yeayé Onyankopon asomfo. Afei yenam Honhom Kronkron no so, yen nokware do, **7** yen nokwasem a yeka ne Onyankopon tumi so kyere se yeayé Onyankopon asomfo. Trenee ne yen akode a yede kø ɔtamfo so na yede bø yen ho ban nso. **8** Se wøahoahoa yen o, se wogu yen anim ase o, se wøyaw yen o, se wøkamfo yen o, yekø so ara som Onyankopon. Wobu yen se atorofo nanso yeka nokware. **9** Wøye wøn ho senea wonnim yen nanso obiara nim yen. Yewui, senea muhu no, nanso yete ase. Ewo mu se wotwee yen aso nanso wøankum yen. **10** Wømaa yen were howee, nanso yen ani gye daa. Yesi ahiafo, nanso yema nnipa bebree nya wøn ho. Eyo se yen nsam nni hwee, nanso yewo biribiara. **11** Me nnamfonom a mowø Korinto, yeabue yen koma mu aka nokware no akyere mo. **12** Yemfaa biribiara nhintaw mo wø yen koma mu, na mo na mode nsem ahintaw yen wø mo koma mu. **13** Mprempren, mekasa

kyere mo se me mma: senea yedwene mo ho no, mo nso monnwene yen ho saa ara bi. Mommfa biribiara nhintaw yen. Mummue mo koma mu! **14** Munnyaa mo ho mma abosonsomfo, efise moye no saa a, enye ye. Ebeye den na nea eye ne nea enye behyia? Ebeye den na hann ne sum atena faako? **15** Ebeye den na Kristo ne Obonsam adwene ahyia? Den na ogyidini ne nea onye ogyidini wo ye? **16** Ebeye den na Onyankopon asoredan ne obonsam ahoni aye nhyehye? Yeye Onyankopon a ote ase no asoredan senea Onyankopon no ankasa aka se, “Mede me nkurofo beye me fi na matena won mu; meye won Nyankopon na woaye me nkurofo.” **17** Awurade se, “Monk. Mumfia ho nko mommfa mo ho nka biribiara a cho ntew. Montew mo ho mfi nea cho ntew ho na megue mo. **18** Na, “Meye mo Agya, na mobeye me mmabarima ne me mmabeba.” Otumfo Awurade na ose.

7 Me nnamfo pa, woahye yen saa bo yi nyinaa. Enti momma yentew yen ho mfi biribiara a egu jhonam anaa okra no ho fi ho na yentena ase wo Onyankopon mu mfa ntew yen ho kronkron. **2** Mummue mo koma mu mma yen. Yenye obiara bone. Yensisii obiara na yetwaa obiara dwow nso. **3** Merenka saa asem yi mfa ngu mo anim ase. Senea madi kan aka no, yedo mo nti daa se yewu o, yete ase o, yebata mo ho. **4** Migye mo di nti mede mo hoahoa me ho. Yen haw nyinaa mu no, mempaa abaw ε. Mede ahosepew retu mmirika no. **5** Mpo yeduu Makedonia no, yeanhome. Na jshaw abunkam honom, akasakasa wo won ntam na ehu ahye yen so. **6** Onyankopon a ohye won a wopa abaw den no nam Tito ba a obae no so hyee yen den. **7** Enye ne ba a obae no nko, na mmom ka a obekaa se mohyee no nkuran no. Okaa senea mope se muhu me no kyere me. Okaa senea mudii yaw ne senea na moasiesie mo ho se mobebi me ho ban no; enti mprempren, ama m'ani agye sen kan no. **8** Se me krataa a mekyerew mo no hyee mo awerehow a, enye me yaw se mekyerewee. Mfiase no jshaw me nanso mprempren de, yeanhaw me. Minim se krataa no mu nsem how mo were bere tiaa bi. **9** Nanso mprempren de, m'ani agye; enye se memaa mo were howee no nti, na mmom se mo awerehow no ama moasesa mo akwan. Onyankopon na omma mo were howee enti yen de, yeanhaw mo. **10** Awerehow a Onyankopon de baa mo so no nti, moanya ahonu bi a enam so de mo beko nkwegye mu; enti ense se eye mo yaw. Nanso awerehow a wiase de bre yen no de, ede owu na eba.

11 Monhwé nea Onyankopon nam how a omma mo were how no so aye. Mope se mufi mo koma mu kyere se munni fo. Mo bo afuw. Mo ho adwiriw mo. Mo ho pere mo pe se muhu se atentrenee aye adwuma. Moakyere se mudi bem wo asem yi ho. **12** Ewo mu se mekyerew saa krataa no de, nanso enye obi a oyé bone anaa obi a woye no bone nti na mekyerewee. Na mmom senea mo ankasa mubehu okwan a moafa so atu mo ho asi ho ama yen wo Onyankopon anim no. **13** Eno na ehye yen nkuran no. Enye nkuran a ehyee yen no nko. Tito nso nam gye a mugyee no maa n'ani gyee no so maa yen nso yen ani gyei. **14** Mede mo ahoahoa me ho akyere no na moanni me nhuammo. Daa yeka nokware kyere mo na hoa a mede mo hoahoa me ho kyere Tito no nso aba mu. **15** Enti se okae senea mo nyinaa pée se moye osetie ma no na mode obu ne nidi gyee no few so no a, ehye odo a odo mo no mu den. **16** Eye me anigye se metumi de me ho nyinaa ato mo so.

8 Anuanom, yepé se muhu nea Onyankopon adam ayé wo Makedonia asafo ahorow no mu. **2** Won ahokyere mu no won anigye boroo so, na won hia mu mpo, wuyii ayamye kese kyerce. **3** Midi ho adanse se wómaa nea wobetumi ma eboroo so mpo. Won ara fii won pe mu **4** sree yen se yemma wómaa sika no nkoma Kristofo a wówó Yudea no bi. **5** Wooyé ma eboroo so. Nea edi kan no, wóde won ho maa Awurade. Afei wofi Onyankopon pe mu de won ho maa yen nso. **6** Enti yeka kyere Tito a ofii adwuma yi ase se ontoa so na omma mo na moatum awie saa odo adwuma yi. **7** Moye adefo wo nea mowó nyinaa mu: okasa mu ne nimdee mu, mmoa a eye mo pe se moboa ne odo a mode dø yen mu. Enti yepé se mode ahofama som wo odo mu. **8** Merenhyehye mmara mma mo. Na mmom mepé se mede mo dø a mowó no toto afoforo de ho hwe se mo dø no ye odo kann ana. **9** Munim adam a na yen Awurade Yesu Kristo wo. Odefo a na oyé no nyinaa akyi no, mo nti oyé ne ho ohiani senea ebeye a onam ne hia no so bema moaye adefo. **10** M'adwene a mewo wo asem no ho ni: Afe a etwaa mu no, mo na mudii kan fii mo pe mu yee aye. **11** Monk so na munnwie dwuma no di. Mommma mo ho mpere mo se mubewie senea mususuwii se mobeye no. **12** Se wo ho pere wo se wobema a, Onyankopon nam nea wowó so begye, na enye nea wunni so. **13** Merennye nkurofo mnesoa mmege mo so na mmom, esiane se mowó bebree saa bere yi mu no nti, eye fe se moboa won a wonni bi no. **14** Na se eba se biribi

ho hia mo na se wɔwɔ bi a, wɔaboa mo. Eyi ma mo nyinaa yε pe. 15 Senea Kyerewsem no ka se, "Onipa a əboaboa dodow ano no annya ammoro so, na nea əboaboa kakraa bi ano no nyaa nea εbəso no." 16 Yeda Onyankopon ase se wama anigye a mewo wo mo ho no bi awura Tito koma mu. 17 Enye se əpenee yεn abisade so nko, na mmom əno ankasa fii ne pe mu pεs se əboea nti na osii n'adwene pi se əbεba mo nkyen no. 18 Yeresoma onua bi a wobu no wɔ asafo ahorow no nyinaa mu wɔ asenka adwuma no ho aka ne ho. 19 Eno akyi no, asafo ahorow no ayi onua yi se əne yεn ntutu akwan wɔ mmere a yεredì ədɔ ho dwuma de ahyε Awurade anuonyam yi, na yεmfə nkyere nso se yεpε se yeboa. 20 Yεhwε yεn ho so yεyε se asem biara remma əkwan a yεbεfa so de saa akyεde yi adi dwuma no ho. 21 Yεn botae ne se yεbεyε nea eye wɔ Awurade ne nnipa anim. 22 Enti yeresoma onipa foforo bi aka Tito ne osuani baako no ho. Yεass no ahwε wɔ akwan ahorow bebree so na yεahu se yεyε ne pe se əboea. Na mprempren ne ho pere no se əbεboa efise wanya mo mu aphotoso. 23 Tito de, əyε me boafø a əne me yε adwuma de boa mo, na anuanom a wɔne no rekø no de, wɔyε asore ahorow ananmusifo a wɔhyε Kristo anuonyam. 24 Momma wonhu ədɔ a modø wɔn senea εbεyε a asafo no nyinaa behu se hoa a yεde mo hoahoa yεn ho no yε nokware.

9 Eho nhia se mekyerew mo fa mmoa a εsε se wɔboa Onyankopon nkurøfo a wɔwɔ Yudea no ho. 2 Minim se yεyε mo pe se moboa nti mede mo ahoahoa me ho akyεre nnipa a wɔwɔ Makedonia no. Mekae se, "Anuanom a wɔwɔ Hela no siesee wɔn ho se wɔbεboa afe a etwaa mu no mu." Mo ahokeka no akanyan wɔn mu fa kεse no. 3 Afei merema anuanom yi aba mo nkyen senea εbεyε a hoa a yεde mo hoahoa yεn ho no yε nsenkeka kwa. Na senea mekae no, mubesiesie mo ho aboa. 4 Se anyε saa na se nnipa no ne me fi Makedonia ba behu se munsiesiee mo ho a yεn anim begu ase. Mo nso mo anim begu ase bi se mudii yεn nihuammo. 5 Enti midwen ho huu se eye se anuanom bi di m'anim kan kohwehwε akyεde a mohyε me ho bɔ no gu ho. Eba saa a, bere a medu hɔ no na εwɔ ho na ama adi adanse se mo na momae, efise na mope se moma nti, na mmom, εnyε se na εsε se moma. 6 Monkae saa asem yi: Onipa a ogu aba kakraa bi no, betwa so kakraa bi, na nea ogu aba bebree no, betwa so bebree. 7 Mo mu biara mma senea wadwene ho no, a εnyε se ɔyaw anaa əhyε mu, efise Onyankopon pe obi

a ədε anigye ma akyεde no asem. 8 Na Onyankopon betumi ama wo aboro nea εho hia wo no so; enti daa na wɔwɔ nea εho hia wo, na wubenza bi nso adi dwuma foforo a εfata se wudi. 9 Kyerewsem no ka se "Ofi ne koma mu ma ahiafo nea wohia; n'adøe no tena hɔ daa." (aiøn g165) 10 Na Onyankopon a əma ogufo no aba ne brodo se aduan di no bεma wo nso aba a ehia wo nyinaa na wahwε so ama anyin na w'adøe no nti, asow bebree. 11 Daa əbεhwε ma woanya wo ho na woaye adøe, na εnam so ama dodow no ara ada Onyankopon ase wɔ akyεde a yεnya fi mo nkyen no ho. 12 Saa adøe a moyε yi, monnyε mma Onyankopon nkurøfo nko, na mmom, anam so ama nnipa bebree ada Onyankopon ase. 13 Esiane dwuma a moadi de adi mo ho adanse pa no nti, nnipa gyina nokware a moadi wɔ Kristo asenka no ne mo adøe a moyε maa obiara no so bekamfo Onyankopon. 14 Enti wɔdε ədøe bεbø mpaε ama mo, efise Onyankopon ama mo adom a εbøro so. 15 Yeda Onyankopon ase wɔ n'akyεde a enni kabea no ho.

10 Me, Paulo a se mewo mo nkyen a moyε mmerew, na se minni mo nkyen nso a mewo akokoduru ma mo no, me na mitu saa fo yi. Mesrε wɔ me Kristo a əyε ɔyamyefo no din mu se: 2 Se meba hɔ a monnyε me mma menkasakasa mo anim. Minim yiye se metumi anya akokoduru wɔ nnipa a woka se wiase adwene na yεde di dwuma no no ho. 3 εyε nokware se yεtε wiase, nanso yεnnyina wiase tumi so wɔ yεn ko mu. 4 Akode a yεde ko no mfi wiase. εyε Onyankopon akode a ano yε den a yεbetumi de aseet atamfo pampim a wɔabøbø no. Yεsεe akyinnyehunu. 5 Yεsεe akwanside biara a etia Onyankopon ho nimdeec no. Yeto adwene biara nnareka ma wɔyε osetie ma Kristo. 6 Se mo setie wie pεyε na obi san yε asooden wɔ əkwan biara so a, yεbεtwe n'aso. 7 Senea nneεma te no ara na muhu. Obi wɔ hɔ a əkari ne ho ka se, əyε Kristo de ana? Onii no nkari ne ho bio nhwε, efise yεn nso yεyε Kristo de senea əno nso yε ne de no. 8 εnyε me aniwu se aba se mede tumi a Awurade de ama me se memfa nhwε mo na munyin na memmfa nseε mo no behoahoa me ho. 9 Mempe se modwene se mede me nkrataa a makyerew mo no rehunahuna mo. 10 Obi beka se, "Paulo nkrataa mu nseε no yε yaw nanso se əba yεn nkyen a, əyε bøkø na ne nseε nso nka hwee!" 11 εsε se saa onipa no te ne ho ase se, nsonoe biara nna nseε a εwɔ yεn nkrataa a yεkyerew no bere a yenni mo nkyen no, ne nea se yεwɔ mo nkyen a

yeεε no mu. **12** Eyε nokware, yεrentumi mfa yεn ho ntoto wən a wəfa wən ho se won asetena korən no ho. Saa nnipa no yε nkwarea! Wənam wən ho a wəde toto wən ho wən ho so no bu wən ho atεn. **13** Yεn de, yεn ahoahoahoa no ntra so bi. Yεn ahoahoahoa no ntra dwuma a Onyankopən atu yεn se yenni a mo mu adwumayε ka ho bi no so. **14** Esiane se mowə saa tebea no mu nti, yεbaa mo nkyen bekaa Asempa a εfa Kristo ho no a yεantra. **15** Eyi nti yεmmfa adwuma a nkurəfo aye no nhoahoahoa yεn ho te se yεn ara na yεyεe. Nea yεrepe ne se mo gyidi ase betim na anam so ama yεatumi aye mo mu adwuma a yεntra baabi a Onyankopən ahyε no. **16** Na yεnam so atumi aka Asempa wə aman afoforo so a yεremfa adwuma a εoforo aye no nhoahoahoa yεn ho. **17** Kyerewsem no ka se, “Obiara a əpε se əhoahoahoa ne ho no nhoahoahoa no wə ade a Awurade aye mu.” **18** Efise yεnε ka a onipa beka ne ho asem pa no na εma Onyankopən gye no to mu, na mmom onipa a Onyankopən no ara beka ne ho asem pa no na ogye no to mu.

11 Mewə anidaso se, se meyε nkwareade koraa a mubegye me. Mepa mo kyεw, monyε saa. **2** Metwe mo ho ninkunu senea Onyankopən twe mo ho ninkunu no. Mote se əbabun a mahyε əbarima baako pε bi a əno ne Kristo no bə se mede mo bəma no aware. **3** Misuro se wəbəsee mo adwene na mo a mode mo ho nyināa ama Kristo no, mubegyae senea əwə no nam anifere so daadaa Hawa no. **4** Mode anigye gye obiara a əba mo nkyen beka Yesu foforo a ənyε nea yεka ne ho asem kyere mo no di; mugye honhom bi ne asempa bi a nsonoe da εno ne Honhom ne Asempa a yεka kyere mo no ntam no di. **5** Minnye nni se meyε “Asomafo” no mu abomfiaa. **6** Ebia m’ano ntew de, nanso m’adwene mu abue. Yεnam akwannuasa so akyere mo eyi ase fann. **7** Mebeekaa Onyankopən Asempa no kyere mo no, mannye mo hwee. Mebreε me ho ase senea ebəma mo akrən. So bəne a meyε se meyε saa ana? **8** Bere a na mereyε mo mu adwuma no, asafo afoforo bi na na wotua me ka. **9** Bere a na mewo mo nkyen no, se sika ho hia me a, na menhaw mo. Na anuanom a wəte Makedonia no de biribiara a elo hia me bε me. Senea na ete mmere a atwa mu no, saa ara nso na daakye εbεyε. Merenye adesoa mma mo da. **10** Kristo nokwaredi a ahyε me ma nti, mehyε mo bə se obiara rentumi nka m’ahohoahoa yi nhye wə Helaman mu da. **11** Aden nti na meka saa? Efise menna mo ana? Onyankopən nim se medə mo. **12**

Mekə so adi dwuma a meredi no mprempren yi senea εbεyε a saa “asomafo” no rennya kwan nhoahoahoa wən ho se dwuma a wodi no te se yεn dwuma a yedi no ara pε. **13** Saa nnipa no nyε nokware asomafo. Wəyε atoro asomafo a wənam twa atoro wə wən adwuma ho ma nnipa hu wən se wəyε Kristo asomafo. **14** Enyε me nwonwa, efise əbonsam koraa tumi sesa ne ho ma ədan yε se hann. **15** Enti εnε nwonwa se n’asomfo tumi sesa wən ho de daadaa nnipa se wəyε papa. Awieie no, wobenya wən nneyε se akatua pεrεεpε. **16** Miti mu ka bio se: Ense se obiara susuw se meyε əkwasea. Se mususuw saa a, εno de munnye me senea mubegye əkwasea na menam so atumi ahoahoahoa me ho. **17** Asem a mereka yi nyε nea Awurade pε se meka. Meka ahoahoahoa ho asem a, na mekasa se əkwasea. **18** Nanso esiane se nnipa bebree hoahoahoa wən ho wə nipesu mu nti, me nso meyε saa. **19** Mo ankasa mo ani atew nti mode anigye gye nkwarea. **20** Mugye obi a əhyε mo so anaa nea onya mo ho biribi anaa nea osum mo afiri anaa nea ommu mo anaa nea əbə mo ani so. **21** Mede fεre gye eyi to mu se yεyε mmerew dodo wə eyi mu. Se obi gye kyim de biribi hoahoahoa ne ho a, merekasa se əkwasea, me nso megye kyim ahoahoahoa me ho wə dekode no ho bi. **22** Wəyε Hebrifo ana? Me nso meyε bi. Wəyε Israelfo ana? Me nso meyε bi. Wəyε Abraham asefo ana? Me nso meyε bi. **23** Wəyε Kristo asomfo ana? Merekasa se əbədamfo. Nanso meyε əsomfo pa sen wən. Mayε adwuma a εyε den sen wən; mada afiase mpeen bebree; wəabə me mmaa bebree na metaa meben owu nso. **24** Yudafo bəo me mmaa aduasa akron ahorow anum. **25** Romafo bəo me mmaa mprensa na wosiw me abo penkoro. Metenaa ahyεn mu ma εbəo mprensa. Madi asu ase nnənəhwərew aduonu anan pen. **26** M’akwantu ahorow mu no, mihyiaa nsuyiri ne akwamukafo. Mihuu amane wə Yudafo ne amanamanmufo nsam. Mihuu nkuow so amane. Mihuu wuram amane. Mihuu po so amane ne nnamfo a wənka nokware nsam amane. **27** Mayε adwuma a εyε den na əbre wə mu. Mpeen pii menna. Əkəm ne osukəm dee me. Mpeen pii minnya aduan a εbəso me nni. Minnya baabi nna anaa atade nhye. **28** Bere biara na mema asafo ahorow no ho nseñ yε me nseñhia. **29** Se obi yε mmerew a εma me nso meyε mmerew. Se obi ka ofoforo kə bəne mu a εma me were how. **30** Se mehoahoahoa me ho a, na εsε se mehoahoahoa me ho wo nneεma a əkyere me mmerewyε no mu. **31** Awurade Yesu no, Onyankopən ne Agya no a εsε se

yeckamfo no no nim se merentwa nkontompo. (aiōn 9165) **32** Bere a mewo Damasko no, Amrado a na ohye Ḍhene Areta ase no maa awemfo wen kurow no pon pee se wokyere me. **33** Nanso wode me sii kenten mu twetwee me faa ofas bi a apae tokuru mu de me sii fam ma miguan fii ne nsam.

12 *EWo mu se ahohoahoa so nni mfaso biara de, nanso ese se mehoahoa me ho. Nanso afei meka anisoadehu ne adiyisem a Awurade ada no adi akyere me no.* **2** *Minim Okristoni bi a mfe dunan ni biribi hwim no de no koo ḥsoro. Minnim se saa asem yi sii ampa ara anaase eye anisoadehu. Onyankopon nko ara na onim. **3** *Miti mu. Minim se wohwim saa ḥbarima yi koo Paradise. Bio, minnim se saa asem yi sii ampa ara anaase eye anisoadehu. Onyankopon nko ara na onim.* **4** *Na ho na ḥtee nneema bi a wode ka nssem a ḥnye yiye, nssem a wɔmma kwan mma wɔnka.* **5** *Enti mede saa onipa yi b̄ehoahoa me ho na meremfa me ara me ho nhoahoa me ho, gye se nneema a eda me adi se meye mmerew no ho.* **6** *Se mehoahoa me ho mpo a, anka mereny ɔkwasea, efise nokware ara na meka. Nanso merenhoahoa me ho, efise mempe se obiara bu me otitiriw sen senea wahu na wate afi me nkyen no.* **7** *Senea ḥbeyε a enam saa adiyisem nwonwaso yi nti meremma me ho so no, wɔsoma ɔbonsam bofo ma ɔde honam mu yaw a emu ye den b̄ree me de b̄ree me ase.* **8** *Mebɔɔ eyi ho mpae mprensa kyere Awurade na mesre no se ɔmma emfi me so nko.* **9** *Ne mmua a ɔmaa me ne se, "M'adom nko ara na echo hia wo, na bere a woaye mmerew no na me tumi mu ye den pa ara."* Enti eye me anigye pa ara se mede me mmerewye hoahoa me ho, senea ḥbeyε a mete Kristo bambo tumi a ɛbɔ me ho ban no nka. **10** *Esiane Kristo nti, mepene mmerewye, ɔyaw, amanehunu, ḥtaa ne akwanside so. Efise me mmerewye mu no na meye den.* **11** *Meye me ho se ɔkwasea, nanso mo na moama maye saa. Mo na anka ese se mugye me to mu. Na se menye hwhee a, ɔkwan biara so no, mennye se abomfiaa wɔ mo anim nsen "Asomafo" a mubu wɔn no.* **12** *Mede boaseto dii dwuma wɔ mo mu de kyere se meye ɔsomafo.* **13** *Dwumadi no bi ye nsenkyerenne ne anwonwade. Den na ema moye asore a aka no mu abomfiaa, efise mammisa mo mmoa bi nti? Mesre mo, momfa saa mfomso no nkye me. **14** *Afei masiesie me ho se merebesra mo nea eto so mpen abiesa, na mereny adesoa mma mo. Mo na mo ho hia me na enye mo ahode. Na mpo mmofra nkora ade mma***

awofo, awofo mmom na wokora ade ma mmofra. **15** *Ebeyε me anigye se mo nti, mehwere nea mewo ne m'adagyew de aboa mo. Se medo mo yiye a, mo do a mowɔ ma me no so betew ana?* **16** *Mobete ase se na menye adesoa mma mo. Nanso obi beka se, meye ɔdaadaaf a mede nnaada na eyii mo.* **17** *ɔkwan ben so? Menam abɔfo a mesomaa wɔn mo nkyen no so sisii mo ana? **18** *Mesomaa Tito se ɔnko, na mesomaa onua baako kaa ne ho. Mokyers se Tito sisii mo ana? So na ɔno ne me nyinaa mfi Honhom koro mu ntu anammon koro ana?* **19** *So mususuw daa se pe ara na yεre se yeka biribi de tetew yen ho wɔ mo anim ana?* *Yekasa senea Kristo pe se yeka wa Onyankopon anim. Na biribiara a yεye no nso, me nnamfo pa, yεye de hye mo den.* **20** *Misuro se midu ho a senea anka mepe se mihu mo no, merenhu mo saa. Saa ara nso na senea anka mope se muhu me no, morenhu me saa. Minim se meba abeto akasakasa ne anibere, abufu ne pεsεmerkominya, ɔyaw ne nseku, ahantan ne basabasaye no.* **21** *Misuro se da a meba bio no, Onyankopon begu m'anim ase wo mo anim na mesu ama wɔn a woaye bɔne dedaw na wonnuu wɔn ho wɔ wɔn akɔnno ne aguamammo ho no.**

13 *Nsra a eto so abiesa a merebesra mo ni. Kyerewsem no ka se, "Adanse a nnipa baanu anaa baasa bedi no na ese se wofa."* **2** *Bere a mebaa mo nkyen nea eto so abien no, mebɔɔ mo koo bi. Mereti mu mprempren a minni mo nkyen yi. Se mesan ba bio a, meremfa mo anaa nnipa afoforo bi a woaye bɔne no ho nkye wɔn,* **3** *efise mope se muhu nsenkyerenne bi se Kristo nam me so kasa.* *ɔnye mmerew se ɔbeyε mo mu adwuma, na mmom ɔwɔ tumi wɔ mo mu.* **4** *EWo mu se mmerewye mu na wɔbɔ no asennua mu, nanso Onyankopon tumi mu na ḥte ase yi. Yεye mmerew de, nanso ɔyɔnkofa a yene no wɔ nti, yene no betena wo Onyankopon tumi mu.* **5** *Monso mo ho nhwε, na mummu mo ho aten nhwε se mote ase wo gyidi mu ana. Munim yiye se Kristo Yesu te mo mu ana?* *Se ɔnte mo mu a na ekyere se moantumi sɔhwε no.* **6** *Minim yiye se mubehu se yeanni nkogu.* **7** *Afei yebo mpae sre Onyankopon se morenye biribiara a enye. Yεmpe se nnipa behu se yεwɔ tumi bi wɔ mo so.* *Mpo se wohu yen se yεse nnipa a yεadi nkogu wɔ yεn adwuma mu a, yεre, efise yεre se mobεye nea eye de adi nkonom.* **8** *Yεrentumi nsore ntia nokware, na mmom nokware nko ara na ese se yegyina ma no.* **9** *Se yehu se yεye mmerew na moye den a, na yεn*

ani agye. Enti yen nso yerebø mpaε se mobεyε pε. **10**
Eno nti na merekyerew saa krataa yi abre mo, senea
εbεyε na, se meba a merennyna tumi a Awurade
de ama me se memfa mmoa mo na munyin na mo
mu antetew no so ne mo nni no anibere so. **11** Enti
anuanom, makra mo! Mompere nhwehiwε ade pa;
muntie m'afotu; mo ne mo ho mo ho nka na montena
ase asomdwoe mu. Na ədə ne asomdwoe Nyankopən
no ne mo bεtena. **12** Momfa onuado nkyiakyia mo ho
mo ho. **13** Onyankopən nkurøfo nyinaa kyiakyia mo.
14 Yεn Awurade Yesu Kristo dom ne Onyankopən də
ne Honhom Kronkron no ayənkofa nka mo nyinaa.

Galatifo

1 Paulo, ɔsomafo a ενγε nnipa anaa onipa bi na ɔpaw me se ɔsomafo, na mmom εγε Yesu Kristo ne Agya Nyankopon a onyan no fii awufo mu no, 2 ne anuanom a wɔne me wɔ ha nyinaa, De krataa yi kɔma Galati asafo ahorow no nyinaa: 3 Adom ne asomdwae a efi yen Agya Nyankopon ne Awurade Yesu Kristo rka mo. 4 Yen bɔne nti, Kristo yee osetie maa yen Agya Nyankopon. ɔnam so de ne ho bɔo afɔre gyee yen fii bɔne a yewɔ mu nne yi mu. (aiōn g165) 5 Anuonyam nka Onyankopon daa nyinaa. Amen. (aiōn g165) 6 Mo ho yε me nwonwa se mope ntεm po nea ɔfree mo se montena Kristo adom mu no, kodi asempa foforo 7 a ενγε nokware asempa koraa bi no akyi. Eda adi se nnipa bi wɔ hɔ a wɔredan mo adwene pe se wosiw Kristo Asempa no ho kwan. 8 Na se yε, anaa ɔbɔfo fi ɔsoro beka asempa a nsonoe da eno ne yε Asempa no ntam a, onii no bekɔ afɔbu a enni awiei mu. 9 Yeaka dedaw na mereti mu se: Obiara a ɔbeka asempa a ενε Asempa a moagye ato mu no bɔ abira no bekɔ afɔbu a enni awiei mu. 10 Nea nnipa pene so na mereyε yi ana? Dabi! Mεpe nea Onyankopon pene so! Anaa mereyε nea εσσ nnipa ani? Se migu so yε saa de a, na menyε Kristo somfo. 11 Anuanom, mεpe se mote ase se Asempa a meka kyere mo no mfi onipa hɔ. 12 Me nsa anka amfi onipa nkyen. Saa ara nso na ενγε onipa na ɔkyere se. εγε Kristo no ankasa na ɔdaa no adi kyere se. 13 Moate se na mesee m'adagyew nyinaa wɔ Yudasom ho. Afei moate nso se na mede atirimoden taa Onyankopon akyidifo, na mefaa ɔkwan biara a metumi so pε se metore wɔn ase. 14 Me mfefo Yudafo no de, na m'adwene mu abue wɔ Yudasom ho sen wɔn nyinaa. Na mikura yε nananom amanne nso mu denneennen. 15 Nanso Onyankopon nam n'adom so free me ansa na wɔrewo me se memmesom no. Na bere no sooo 16 se ɔbeda ne Ba no adi akyere me, senea εβεγε a meka Asempa a εfa ne ho akyere amanamanmufo no, manko obiara nkyen amma wantu me fo; 17 saa ara nso na manko Yerusalem ankohu asomafo a na wodi m'anim kan no. Mmom, mekɔɔ Arabia preko pe na mesan baa Damasko. 18 Mfe abiesa akyi na mekɔɔ Petro nkyen wɔ Yerusalem ne no kodii nkɔmmɔ. Midii ne nkyen nna dunum. 19 Manhu ɔsomafo biara wɔ hɔ ka Awurade nua Yakobo ho. 20 Meka kyere mo wɔ Onyankopon anim se nea merekyerew yi ye nokware turoodoo. 21

Eno akyi no, mebaa Siria ne Kilikia. 22 Saa bere no na Kristo asafo ahorow a wɔwɔ Yudea no mu nnipa nnim me. 23 Nsem a na wɔaka afa me ho se, "Afei de, ɔbarima no a na ɔtaa yen no ka gyidi a na ɔpε se ɔsεe no no ho asem." 24 Na me nti, wɔhyε Onyankopon anuonyam.

2 Me ne Barnaba san kɔɔ Yerusalem Mfe dunan akyi. Mede Tito nso kaa me ho. 2 Mekɔe, efise Onyankopon na ɔdaa no adi kyere se me menko. Me ne mpanyimfo no yee nhiyamu wɔ kokoa mu kyerekyere asempa a meka kyere se amanamanmufo no kyere wɔn. Na mempe se m'adwuma a maye dedaw ne nea migu so reye no ye ɔkwa. 3 Ɛwɔ mu se me boafø Tito ye Helani de, nanso wɔanhye no se ontwa twetia. 4 Asem yi sii, efise na anuanom bi a wɔnyε nokwafo awia wɔn ho abefra yεn mu a wɔrehwehwe ahofadi a yewɔ wɔ Kristo Yesu mu, na wɔde yεn aye nko. 5 Yeamma wɔn mu kwan koraa, esiane pe a na yεpε se nokware a εω Asempa no mu no bεtεna mo mu no nti. 6 Senea wɔn a wɔfa wɔn ho se wɔyε atitiriw no te biara no, meka se minhu wɔn ntam nsonoe biara. Onyankopon nhwε nnipa ho mmu atεn; saa mpanyimfo no mfaa adwene foforo biara mmeaka m'asem no ho. 7 Na mmom wohuu se Onyankopon de adwuma no ahyε me nsa se menka Asempa no nkyere amanamanmufo senea ɔde adwuma no hyε Petro nsa se ɔnka Asempa no nkyere Yudafo no ara pe. 8 Na Onyankopon a ɔnam Petro so yε adwuma se Yudafo mu somafo no ara na ɔnam me so yε adwuma wɔ amanamanmufo mu, senea Petro ye Yudafo mu adwuma no pe. 9 Yakobo, Petro ne Yohane a na wɔfa no se wɔyε mpanyimfo no gye too mu se, Onyankopon ama me adwuma sononko bi se minni, enti wokyiaa me ne Barnaba. Wɔpenee so se yεnε adwuma wɔ amanamanmufo no mu na wɔn nso wɔnyε adwuma wɔ Yudafo no mu. 10 Nea wɔkae ara ne se yεnkae ahiafo wɔ wɔn kuw no mu senea mεpe se meye no. 11 Bere a Petro baa Antiochia no, mesore tiaa nea ɔreyε no mu wɔ bagua mu, efise na ɔreyε mfomso. 12 Ansa na mmarima bi a Yakobo somaa wɔn no beduu hɔ no, na Petro ne anuanom amanamanmufo no to nsa didi. Nanso akyiri a nnipa no bedui no, ɔtwee ne ho a ɔne wɔn annidi bio, efise na osuro wɔn a wɔpε se wotwa amanamanmufo twetia no. 13 Anuanom Yudafo a wɔaka no yεpε se ahufo de wɔn ho bɔo Petro maa Barnaba nso de ne ho kɔbataa wɔn. 14 Mihuu se nea wɔreyε no ne Asempa no bɔ

abira no, mekaa wō Petro ne bagua no anim se, “Woye Yudani a mprempren wunni Yudafo amanne so bio. Aden nti na wohye amanamanmufo se wonni Yudafo amanne so? 15 “Yen a yeyē Yudafo fi yen awo mu a yeyē amanamanmufo nnebōneyefo no 16 nim se ansa na obi bedi bem wō Onyankopōn anim no, na gye se wagye Yesu Kristo adi a enye se obeyē nea mmara no hwehwe se onye no. Yen nso, yeagye Kristo Yesu adi senea yēnam so bedi bem wō Onyankopōn anim; efise enam gyidi so na wobebu yen bem, na enye mmara no apēde a yeyē no so. 17 “Se yēpe se wobu yen bem wō Kristo mu na se eda adi se yen nso yeyē nnebōneyefo a, na ekyere se Kristo pene bōne so? Ente saa koraa. 18 Na se mifi ase ye nea magyae a, na ekyere se meye mmaratofo. 19 “Efise mpen dodow a mepēe se medi mmara no so no, mmara no buu me fo. Mmara no ankasa akum me. Eno nti minni mmara no tumi ase bio, senea ebeyē a metena ase ama Onyankopōn mmom. Wōabō me ne Kristo asennua mu, 20 enti enye me na mete ase bio, na mmom Kristo no na ote me mu. Saa asetena a mete mu mprempren yi, mete ase wō Onyankopōn Ba no a odo me na odo ne nkwa maa me no gyidi mu. 21 Mempo Onyankopōn adom no. Se onipa nam Mmara so fata Onyankopōn anim a, na ekyere se Kristo wu a owui no ye əkwa.”

3 Mo Galatifo adwenharefa! Hena na ədan mo adwene saa? Mo ara mo anim na wōkyerē mu pefee se wōbōo Yesu Kristo asennua mu. 2 Mumimua me saa asem yi: Moyē nea Mmara no hwehwe se monyē ansa na Onyankopōn Honhom no reba mo so ana? Anaase mutiee Asem̄pa no gye dii ansa? 3 Saa na mo adwene mu ye hare nen? Mode Onyankopōn Honhom fii ase; afei mope se mode mo ara mo tumi wie? 4 Mo osuahu yi nyinaa so amma mfaso biara? Minnye nni saa. 5 Onyankopōn nam mmara no so na odo ne Honhom no maa mo ana? Anaase ənam mmara no so na əyē anwonwade wō mo mu ana? Enye asem no gye a mugye dii nti? 6 Kyerewsem no kaa Abraham ho asem se, “Ogyee Onyankopōn dii na esiane ne gyidi nti, Onyankopōn gyee no se onipa trenee.” 7 Enti əse se mote ase se nnipa a wōwō gyidi no na wōye Abraham asefo turodoo. 8 Kyerewsem no dii kan huu se Onyankopōn nam gyidi so bebu amanamanmufo no bem. Eyi nti Kyerewsem no dii kan kaa Asem̄pa no kyere se Abraham se, “Enam wo so na Onyankopōn behyira nnipa a wōwō asase so nyinaa.” 9 Abraham gye dii ma wohyira no, na wōn a wogye di nyinaa

nso, wōahyira wōn senea wohyira no no. 10 Wōadome obiara a əde ne ho bēto ne nnwuma a efi mmara no mu so. Efise wōakyerē se, “Wōadome obiara a wanko so anni nea wōakyerē wō Mmara Nhoma mu no nyinaa so.” 11 Afei akyinnye biara nni ho se obiara rentumi mfa mmara no sodi nso Onyankopōn ani. Kyerewsem no ka se, “Enam gyidi so na ətreeneen benya nkwa.” 12 Mmara no nnyinaso nyē gyidi; efise wōakyerē se nea odi mmara no so benya nkwa. 13 Eno nti na Kristo agye yen afi nname a Mmara no de b̄rē yen no mu. Waye nname ama yen senea Kyerewsem no ka se, “Obiara a wōbēsen no wō dua so no hye Onyankopōn nname ase.” 14 Kristo gyee yen senea ebeyē a nhŷira a wohyira Abraham no nam Kristo so beba amanamanmufo so, na yēnam gyidi so anya Honhom a wohyē yen ho bō no. 15 Anuanom, mede yen asetena mu asem bi bēye nhweso: Se nnipa baanu bi pene asem bi so na wōye ho apam a, obiara rentumi mmu apam no so na wōrentumi mfa biribi nka ho. 16 Onyankopōn hyē Abraham ne n'aseni bō. Kyerewsem no nka se, “Wo ne w'asefo” a ekyere nnipa bebree. Eka se, “Wo ne w'aseni” a ekyere se onipa baako a əno ne Kristo no. 17 Mekyerē se: Onyankopōn yē apam na əhyē bō se obedi so. Mmara no a əbaa akyiri no ntumi nsesa anaa ərentumi ntwa bō a Onyankopōn hyē mfirihya ahannan ne aduasa ansa na odo Mmara no mae, no mu. 18 Na se nhŷira a Onyankopōn de maa no gyina Mmara so a, eno de na enye bōhyē bio. Nanso Onyankopōn fi n'adom mu, nam bōhyē so de agyapade no maa Abraham. 19 Eno de, na Mmara no so mfaso ne den? Wōde maa akyiri no de kyere se yeyē nnebōneyefo kosi se Aseni no a wohyē ne ho bō no beba. Abōfo no na wōde Mmara no maa Mose, na əno nso yē Onyankopōn ne nnipa no ntamgyinafo. 20 Yenim se ntamgyinafo ho hia ma nnipa baanu anaa nea əborō saa, nanso Onyankopōn a əyē əbaako no amfa ntamgyinafo wōbere a əhyē Abraham bō no. 21 Eyi kyere se Mmara no tia Onyankopōn bōhyē no ana? Dabi da! Se mmara bi wō ho a etumi ma nnipa nkwa a, eno de anka onipa nam saa mmara no so betumi atee wō Onyankopōn anim. 22 Nanso Kyerewsem no aka se wiase nyinaa hyē bōne tumi ase. Eno nti akyēde a wohyē ho bō no, wōnam Yesu Kristo so nko ara de bēma wōn a wogye di no. 23 Ansa na gyidi no reba no, Mmara no too yen mpokyerē kosii se wōbēdaa gyidi no adi. 24 Enti Mmara no na əhyē yen so kosii se Kristo bae,

senea ወይይ a ወናም gyidi so bebu የንበረ. 25 Afei a bere adu se yegye Kristo di no, Mmara no nni የንበረ so tumi bio. 26 ይናም gyidi so nti na mo nyinaa yé Onyankopon mma a mo ne Kristo Yesu aka abo mu no. 27 ወዕዕዕ mo asu hyé Kristo mu nti moafa Kristo mu nnepa no ato mo ho so. 28 Yenni Yudani anaa Helani, yenni akoaa anaa ደደሃይ, yenni የባርዕማ anaa የበዕል, na mo nyinaa yé nnipa koro wō Kristo Yesu mu. 29 Enti se moye Kristo de a, na moye Abraham asefo, na ደሃይ no nti moye adedifo nso.

4 Asem a mereka ne se, mpeñ dodox a ደደዕዕ no yé abofra no, ወዕዕ mu se agyapade no nyinaa hyé ne nsa de, nanso nsonoe biara mna የዕስ እና አቆዕ ነት. 2 Esiane se onnyinii no nti, nnipa bi wō hō a ወሃዕዕ toto nneema ma no kosi bere a n'agya ahye se ወንናን ማያባደ no mma no no. 3 Saa ara na na የንበረ nso yete. Na yete se mmofra a wiase ahonhom dii የንበረ so. 4 Nanso bere pa no dui no, Onyankopon somaa ne Ba a የበዕል wō no wō Mmara ase 5 se ommegye wōn a ደሃይ Mmara ase, senea ወይይ Onyankopon mma. 6 Esiane se moye mma nti, Onyankopon somaa ne Ba no Honhom baa የንበረ koma mu, Honhom a ወፍር “Agya, Agya.” 7 Enti wonye akoaa bio, na mmom woye የበዕል. Esiane se woye ne ba nti, Onyankopon de nea የዕስ nyinaa ደመና ne mma. 8 Mmere bi a atwam no, na munnum Onyankopon, enti na moye nko a wōn a ወንሃይ anyame. 9 Nanso afei a moahu Onyankopon anaase Onyankopon ahu mo yi, aden nti na mope se modan mo ho ma nkyerekyere a aba nni mu no? Aden nti na mope se ደዕዕ mo yé nko a bio? 10 Mudi nna, asram, nnaponna ne mfe bi. 11 Misuro se የቃዕል bi so, masē m'ahooden wō mo ho. 12 Mesre mo, me nuanom, monye se me, efise meyee se mo. Monye se me ደመና biara. 13 Senea munim no, bere a mebeekaa Asem akyere mo no, mede የያረ የኤባ. 14 ወዕዕ mu se na me yare no haw mo de, nanso moampoo me. Mmom, mugyee me senea mubegye Onyankopon ደቃዕል; mugyee me senea mubegye Kristo Yesu. 15 Anigye a mowo no nyinaa afa he? Metumi aka se, se mubetumi a anka mubetutu mo ani de ama me. 16 Nokware a meka kyere mo nti na afei mabeyé mo tamfo yi? 17 Saa nnipa no pē se ውዕስ mo ba wan nkyen, nanso wonni adwene pa. ወሃዕዕ se ውዕስ ውዕስ me ne mo ntam na ama mo aniaku wan ho. 18 Eye se mobeyé nsi bere biara, bere a mewō mo nkyen ne bere a minni mo nkyen mpo. 19 Me mma pa, mo a mo nti merehu awoyaw bio kosi se Kristo beda ne ho adi wō mo mu

no, 20 mope se mewō mo nkyen, na anka masakra የቃዕል a mefa so kasa, efise me tirim ntew me wō mo ho. 21 Monka nkyere me, mo a mope se mohye mmara no ase no, munnum nea mmara no ka no ana? 22 ወሳይሃ se, na Abraham wō mma baanu. የዕስ afenaa bi woo የባዕል የበዕል የበዕል bi a ደዕዕ ne ho nso woo የባዕል. 23 ወዕዕ የባዕል ba no wō የአሁኑ የቃዕል so, na Onyankopon ደሃይ nti na የበዕል a ደዕዕ ne ho no nso woo ne ba no. 24 Saa asem yi yc mfatohu efise saa mmea baanu yi gyina ho ma apam abien. Apam baako fi bepōw Sinai so, na egyina ho ma mma a ወይይ nko: የዕስ ne Hagar. 25 Hagar gyina ho ma bepōw Sinai a ወዕዕ Arabia na የንበረ se የሁዋት የየሁሳለም, efise የንበረ ne mma wō nkoasom mu. 26 Nanso Yerusalem a ወዕዕ የዕስ no de, ደዕዕ ne ho na የንበረ የንበረ na. 27 Efise ወሳይሃ se, “Ao የበዕል a ወይይ የአሁኑ, di ahursti, wo a wonwoo da; ma wo nne so na tee mu, wo a awo nkaa wo da, efise የበዕል a wannya awo da no mma ደዕዕ sen nea የዕስ kunu.” 28 Me nuanom mmea ne mmarima, ደሃይ no nti na ወዕዕ mo senea ወዕዕ Isak no. 29 Saa bere no na የበዕል a ወናም honam kwan so woo no no taa nea ወናም Honhom no tumi mu woo no no. Na nne yi nso የንበረ saa. 30 Na Kyerewsem no ka dēn? “Pam afenaa no ne ne የባርዕማ a yifit fi ha; efise afenaa የባርዕማ no ne ደደሃይ no የአሁኑ ማያባደ no.” 31 Enti anuanom, yene afenaa no mma, na mmom yeye የበዕል a ደዕዕ ne ho no mma.

5 Ahofadi nti na Kristo ama yéade የንበረ ho no. Munnyina pintinn. Mommma ho kwan mma ወመምቃ mo nyé nko a bio. 2 Muntie! Me Paulo, meka kyere mo se, se moma ho kwan ma wotwa mo twetia a, na የአሁኑ se Kristo so amma mfaso biara amma mo koraa. 3 Mebo mo ደመና bio se obiara a ደመና ho kwan ama wotwa no twetia no, na ይሃይ se odi mmara no nyinaa so. 4 Mo a mope se ደዕዕ mmara no bu mo bem no atew mo ho afei Kristo ho. Adom no nni mo so bio. 5 Nanso yefi gyidi mu nam Honhom no so twen trenee a የንበረ ani da so no. 6 Kristo Yesu mu no, twetiatwa ne momonotoye so nni mfaso. Nea ይሃይ hia ne gyidi a ይናም ደዕዕ so da ne ho adi. 7 Na anka moresi mmirikakan no yiye! Na hena na otwintwan mo anan mu ma mugyae nokware no tie? 8 Saa nnaadaa no mfi nea ወፍር mo no. 9 “Mmokaw kakraa bi na ደመና mmore no nyinaa tu.” 10 Mewō anidaso wō Awurade mu se morennwen adwene foforo bi. Onipa ko a ደዕዕ sakasakayé reba mo mu no, wobetua ne so ka. 11 Anuanom, se migu so ka twetiatwa ho

asem a, aden nti na woda so taa me? Na se eno na eye nokware a, anka m'asem a meka fa Kristo asennua ho no renkofa ohaw mma. Eno de, na anka asennua no ho hintidua biara nni ho bio. **12** Se ekaa me nko a anka wən a wəhaw mo no atwa wən ho atwitwa wən ho wən ho. **13** Me nuanom, mo de, wofree mo se mommede mo ho. Nanso mommma saa ahofadi yi mmo əkwan mma bəne; mmon momfa ədə nsom mo ho mo ho. **14** Efise Mmara no nyinaa tiaatwa ne se, "Do wo yonko se wo ho." **15** Na se mokeka na momemene mo ho mo ho a, eno de monhwə yiye na moansse mo ho mo ho. **16** Na mise montena ase wo Honhom mu, na moremma əhonam akənno ho kwan. **17** Efise nea əhonam pe no tia nea Honhom no pe; saa ara nso na nea Honhom no pe no, əhonam no tia. N'abien no bə abira, enti ense se moye nea mope. **18** Se monantew Honhom mu a, na monnhye Mmara ase. **19** Dwuma a bəne su di no da adi pefee. Eynom ne aguamammo, efi, ahohwı, **20** abosonsom, aduto, otan, akayę, ahooyaw, abufuw, aperepere, kunsunkunsun, mpaapaemu, **21** nitan, nsabow, agobəne, ne nneemə a etete saa. Mebə mo kəkə senea mabə mo dedaw no se, wən a wətena ase saa no renkə Onyankopən Ahenni no mu. **22** Na Honhom no aba ne ədə, anigye, asomdwoe, abodwokyere, ayamye, papaye, gyidi, **23** odwo ne ahohyeso. Mmara biara nni ho a etia eyinom. **24** Na wən a wəye Kristo de no abə wən nipasu no ne honam akənno asennua mu. **25** Se yete Honhom mu yi, momma yənnantew Honhom mu. **26** Ense se yəhoahoa yən ho, yiyi yən ho yən ho abufuw, anaa yəma yən ani bere yən ho yən ho.

6 Anuanom, se obi kətə bəne mu a, esə se mo a moye honhom mufo no fa odwo kwan so tee no. Nanso monhwə yiye na mo nso wəansə mo anhwə. **2** Monsoa mo ho mo ho nnesoa. Se moye saa a, na mudi Kristo mmara no so. **3** Se obi dwene se əye otitiriw nanso ənse hwee a, na ədaada ne ho. **4** Yε w'adwuma yiye na woanya biribi agyina so de ahoahoa wo ho. Na mfa wo ho ntoto afoforo ho; **5** efise esə se obiara soa n'adesoa. **6** Wone nea əkyerekyere wo Onyankopən asem no nkye ade pa biara a wowə. **7** Monnnaadaa mo ho; obiara rentumi nsi Onyankopən atwetwe. Nea onipa dua no, eno ara na otwa. **8** Se mudi mo akənno bəne akyi a mobəkə əsəe mu, nanso se monantew Honhom mu a, mubenya daa nkwa. (aiōnios g166) **9** Ne saa nti, mommma yəmmmrə papaye ho, efise bere a esə mu no, se yəampa abaw a yebetwa nnəbae no. **10**

Enti mmere dodow a yewə akwannya no, esə se yeyə obiara papa, ne titiriw no, wən a yene wən bə gyidifo abusua. **11** Monhwe nkyerew akəse a mede m'ankasa me nsa akyerew abre mo. **12** Wən a wəpə se wəhoahoa wən ho no ara na wəpə se wəhyə mo ma mutwitwa twetia. Nea enti a wəye eyi ne se, wəmpə se Kristo asennua no nti wətaa wən. **13** Won a wotwa twetia no mpo nni mmara no so. Pe ara na wəpə se wotwa mo twetia sənea əbeyə a wobetumi de mo ahoahoa wən ho se wən akyidifo. **14** Nanso me de, Awurade Yesu Kristo asennua no nko ara na mede behoahoa me ho; n'asennua no nti, nea mede hoahoa me ho wə wiase no awu, na saa ara na nea wiase de hoahoa ne ho wo me mu no nso awu. **15** Se obi atwa twetia anaa ontwaa twetia no nka hwee. Nea əho hia ne abəde foforo. **16** Onyankopən adəe ne n'asomdwəe nka won a wodi saa nkyerekyere yi so nyinaa; wəne Onyankopən mu nnipa foforo. **17** Efi saa bere yi rekə, obiara nhaw m'adwene bio, efise mewə əhonam ani twā a əkyere se meye Yesu de. **18** Me nuanom, Awurade Yesu Kristo adom no nka mo nyinaa. Amen.

Efesofo

1 Saa krataa yi fi me Paulo a Onyankopon fi ne pε mu aye me Kristo Yesu somafo no nkyεn, Merekyerew akoma ahotefo a wōte Efeso, Kristo Yesu mu agyidifo: **2** Adom ne asomdwoe a efi yεn Agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo no nka mo. **3** Momma yεnna Onyankopon a εyε yεn Awurade Yesu Kristo Agya no ase, efise ənam Kristo so de honhom mu nhiria a efi əsoro abre yεn. **4** Ansa na Onyankopon bebo wiase no, ədəo yεn na oyii yεn wō Kristo mu se yεbεyε kronkron a mfomso biara nni yεn ho wo n'ani so. Ofi ədə mu **5** hyε too hō se, ne pε mu no, ənam Yesu Kristo so de yεn bεyε ne mma, **6** de akamfo n'adom a ədəoso a əde akyε yεn kwa wo ne Dōba no mu no. **7** Ne mu na yεnya ogye a efi ne mogya mu. Ne mu na yεnya bōnefakyε nso, senea Onyankopon adom mmoroso a **8** əde nyansa ne ntease nyinna hwie guu yεn so no te. **9** Onyankopon nam nea Kristo yεe no so ada n'anwonwakwan no adi akyεre yεn se **10** bere a wahye no, əbεboaboa abəde nyinna ano, nea əwo əsoro ne nea əwo asase so ahyε əbaako a one Kristo no ase. **11** Onyankopon yε nea əpε bere biara. Eno nti na ənam Kristo so paw yεn fii wiase mfiase, **12** senea εbεyε a yεn a yεdii kan nyaa anidaso wō Kristo mu no bεyε nkamfo ahyε no anuonyam. **13** Saa ara na əte wō mo ho nso. Bere a motee nokwasem a εyε asεmpa a εmaa mo nkwagye no, mugyee Kristo dii. Wōde bōhyε Honhom Kronkron no hyε yεnne wōne mu. **14** Honhom no ma yεn awerehyεmu se wōde nea Onyankopon de asie ama ne nkurəfo no bεma yεn. Afei yεbεde yεn ho na wōbekamfo Onyankopon ahyε no anuonyam. **15** Esiane eyi nti, efi bere a metee gyidi a mowō wō Awurade Yesu mu ne ədə a modo Onyankopon nkurəfo no, **16** minnyae aseda a mede ma Onyankopon wō mo ho no da. Mekae mo wō me mpaebə mu, **17** na mibisa yεn Awurade Yesu Kristo Nyankopon, anuonyam Agya no se əmma mo Honhom Kronkron no a bεma mo nyansa na wada Onyankopon adi akyεre mo, senea εbεyε a mubehu no. **18** Mesre se mo adwene mu mmue na munhu ne hann no, senea εbεyε a mubanya anidaso a eno nti əfεsε mo no, ne ahonya a əwo agyapade kronkron a əwo hō ma ahotefo no, **19** ne ne tumi a eso na biribiara ne no nse ma yεn a yεgε di no. εyε saa tumi nwonwaso no ara na ədaa no adi **20** bere a onyan Kristo fii awufo mu na əde no tenaa ne nifa so wō əsoro ahemman

no mu no. **21** Saa tumi yi korən sen mpanyinni ne tumidi, ahoođen ne kεseyε, ne dibe a biara a wotumi de ma saa bere yi ne bere a εbεba no mu. (aiōn g165) **22** Onyankopon de biribiara hyε Kristo nan ase, na əde no aye nneεma nyinna ti ama asafo no, **23** a εne ne nipadua. Əno ne nea əhyε ade nyinna ma wō akwan nyinna mu.

2 Mo de, na moawuwu wō mo amumyε ne mo bōne a **2** na anka mote mu, bere a na mudi wiase ne wim sodifo ahenni akyi no ne honhom a mprempren εreyε adwuma wō wōn a wōyε asođen mu no mu. (aiōn g165) **3** Bere bi, yεn nyinna ne wōn tena dii əhonam akonnə akyi yεe əhonam apede ne ne nsusuwii. Yεn nso, na εse se Onyankopon abufuw ba yεn so. **4** Nanso esiane n'adəeyε a ədəoso ma yεn nti, Onyankopon a n'ahumməbə ədəoso no **5** maa yεn nkwa wō Kristo mu, wō bere a anka yεawuwu wō amumyε mu mpo; adom nti na wōagye mo nkwa. **6** Onyankopon nyan yεn ne Kristo, na əde yεn ne Kristo atena osoro ahemman mu **7** senea εbεyε a nna a εreba no mu no, əbeda n'adom ahonya a eso nni no adi; n'adəe a ənam Kristo Yesu so yεe yεn no. (aiōn g165) **8** εyε adom no nti na wōnam gyidi so agye mo nkwa. Emfi mo ankasa, εyε Onyankopon akyεde. **9** Emfi nnwuma mu, na obi de ahoahoa ne ho. **10** Onyankopon na wayε yεn senea yεte yi. Ənam Kristo so bōo yεn se yεmmeyε nnwuma pa a wasiesie ato ho no. **11** Afei monkae se mo a na anka kan no wōwoo mo se amanamanmufo, na wōn a wōfrē wōn ho twetiatwafo no (nea wōde nsa aye wō honam mu) frē mo momonotofo, **12** monkae se saa bere no na moatew mo ho afi Kristo ho, na wōnkan mo mfra Israelfo, na moye ahjho a monka bōhyε apam no ho, na munni anidaso na munni Onyankopon nso wō wiase. **13** Nanso afei mo a na anka mowō akyirikyiri no, wōnam Kristo mogya no so atwe mo aben Onyankopon. **14** Efise Kristo no ankasa nam baako a wama Yudafo ne amanamanmufo aye no so de asomdwoe aba. Ənam əno ankasa ne honam so bubuu fasu a na etwa wōn ntam ma wōyε atamfo no. **15** Ənam ne nipadua so asee Mose mmara ne n'ahyεde tumi no. Ne botae ne se əbεma Yudafo ne amanamanmufo aye baako na əde asomdwoe aba; **16** ənam asennua a əde sεee nitan a əwo wōn ntam no so aka wōn abo mu aye wōn nipadua baako na wapata wone Onyankopon ntam. **17** Enti Kristo ba bekaa Asempa a εyε asomdwoesem no kyereε wōn a wōwō akyirikyiri ne wōn a wōbεn nyinna. **18** Əno nti

yewə Honhom baako a yənam no so kə Agya no nkyen. **19** Enti mprempren, monnyə ahəho ne amamfrafo bio, na mmom mo ne Onyankopən nkurofo no yə nnipa koro na mofra Onyankopən abusua no mu, **20** na woato mo asi asomafo no ne adiyifo no fapem a Kristo Yesu no ankasa yə ne tweatibo no so. **21** Əno na əma ədan mu no nyinaa yə baako na əbeyə asəredan kronkron wə Awurade mu. **22** Ne mu na wəresiesie mo na moabo mu abeyə ofi a Onyankopən nam ne Honhom so tena mu.

3 Me Paulo, mo amanamanmufo nti Kristo Yesu de me yee odeduani. **2** Nokware mu, moate Onyankopən adom a ənam me so de ma mo no ho asem, **3** a eno ne ahintasəm a wənam adiyi so de ama senea makyerew no tiaa dedaw no. **4** Na se mokenkan eyi a na mobete nhum a mewə wə Kristo ahintasəm ho no ase, **5** nea wəanyi ankyerə awo ntoatoaso bi mu nnipa senea nne yi Honhom no ada no adi akyere Onyankopən asomafo ne adiyifo akronkron no. **6** Saa ahintasəm yi kyere se amanamanmufo ne Israelfo bə mu yə adedifo. Wəbo mu yə nipa duwa baako, na wəwə kyefə wə Kristo Yesu mu bohye no mu. **7** Onyankopən dom akyede a ənam ne tumi so yə adwuma wə yən mu nti, meyee asempa no ho somfo. **8** Əwə mu se me ne aketewa pa ara wə Onyankopən nkurofo nyinaa mu, nanso Onyankopən yee me adom se menkəka Asempa a efa Kristo ahonya a emu nni hwehwebea no nkyere amanamanmufo, **9** na memma nnipa nyinaa nhusaahintasəm yi dwumadi a wəde asie wə Onyankopən a əbə ade nyinaa mu wə mfe bebree a atwa mu no mu no. (aiən g165) **10** N'atirimpəw ne se afei ənam asore no so beda ne nyansa a emu da no adi akyere wim mpanyinni ne atumfo, **11** senea ənam yən Awurade Kristo Yesu so wiee ne botae a əwə hə daa no. (aiən g165) **12** Afei Kristo ma yən akokoduru ne ahotoso a ema yena gyidi ba Onyankopən anim. **13** Mesrə mo, mommma mo aba mu mmu wə amane a mihu ma mo no ho. Eyə mo anuonyamhye. **14** Eyi nti mibu nkotodwe wə Agya no anim, **15** əno na ne din da n'abusua a əwə əsoro ne asase nyinaa so no so. **16** Mebo mpae se omfi n'anuonyam ahonya no mu mfa ne Honhom a eṭe mo mu no so nhye mo den, **17** senea əbeyə a Kristo bəfa mo gyidi so abetena mo koma mu. Se moagye ntin na moatim wə ədə mu no, mebo mpae se **18** mo ne ahotefo nyinaa benya tumi, na moate Kristo də no trew, ne tenten, ne koron ne emu də no ase, **19** na moahu saa ədə a ətra adwene nyinaa so

no, na Onyankopən ahye mo ma. **20** Anuonyam nka Onyankopən a ne tumi yə adwuma wə yən mu. Ənam saa tumi yi so yə nea yebisa anaa nea yesusuw ma əboro so. **21** Anuonyam nka Onyankopən wə asafo no ne Kristo Yesu mu mfi nne nkosi daa daa. Amen. (aiən g165)

4 Me a meyə odeduani ma Awurade no hye mo se montena ase mma əmfata əfrə a wəafre mo no. **2** Mommre mo ho ase koraa na munnwo; montə mo bo ase, na mo ne obiara ntəna wə ədə mu. **3** Mommo mməden se monam asomdwoe hama so bəma Honhom biakoyə no atena mo mu. **4** Nipadua baako ne Honhom baako na əwə hə, senea wəfrees mo kəo anidaso baako, **5** Awurade baako, gyidi baako ne asubo baako mu no. **6** Yewə Onyankopən a əyə yən nyinaa Agya a odi yən nyinaa so. Ənam yən nyinaa mu, na əte yən nyinaa mu nso. **7** Yən mu biara wə adom bi senea Kristo akye ama yən. **8** Eyi nti na Kyerewsem no ka se, “Bere a əforo kəo əsoro no, əfaa mneduafo kaa ne ho; na əmaa nnipa akyede.” **9** Afei se “əkəo əsoro” no nkyerəse ne dən? Ase kyere se, nea edi kan no, əkəo fam wə asase ase pəs. **10** Enti nea əkəo fam no ara na əkəo əsoro a əboro wim nyinaa so, senea əbəhye abəde nyinaa ma. **11** Əno na əmaa ebinom yee asomafo, aforo yee adiyifo, aforo yee asempakafo, na aforo nso yee asəfo ne akyerəkyerəfo. **12** Əyee eyi de siesiee Onyankopən nkurofo nyinaa maa əsom nnwuma, senea Kristo nipa duwa no nyin bəkə so **13** kosi se yən nyinaa benya gyidi baako ne Onyankopən Ba no ho nimdee baako, na yəawie nyin wə Kristo maye mu. **14** Yərenye mmofra bio, wən a asorəkye bə wən kə nea pəs, na nkyerəkyere mframə biara de wən di akəneaba na bradatofo ne aniferefo daadaa wən. **15** Mmom, se yətena ase nokware ne ədə honhom mu a, yebenyin wə Kristo a əyə asafo no Ti no mu. **16** Ne mu na honam akwaa ahorow no suso wən ho wən ho mu. Ne mu na obiara yə n'adwuma, na nipa duwa no nyin ahooden so wə ədə mu. **17** Mede Awurade din bə mo kəkə se monntena ase bio se amanamanmufo a wonni adwene pa bi, **18** na sum aduru wən ntease. Wonnim hwee na wəyə asooden. Wonnim Onyankopən mu asetena na wonni nkatede ma nea eṭe. **19** Wən ani nwu hwee. Wəagyaa wən ho ama bəne na wəyə afide ahorow nyinaa bi a wonnu wən ho. **20** Enyə saa na musua faa Kristo ho. **21** Eyə nokware se motee ne nka, na wəkyerəkyerə mo senea nokware a əwə Yesu mu no te. **22** Enti montwe mo ho mfi mo suban dedaw

no a akənnō bəne ama aporəw no ho. **23** Momma Honhom no nyə mo koma ne mo adwene foforo, **24** na montena ase wo suban foforo a wəbəo no Onyankopon seso wə treneeyə ne kronkronyə mu no. **25** Munnni atoro nkyerə mo ho mo ho. Obiara nni nokware nkyerə ne nua, efise, yen nyinaa yə nnipa baako wə Kristo nipadua mu. **26** Se mo bo fuw a, monnyə bəne. Mommma owia nkətə mo abufuw so. **27** Mma əbonsam kwan. **28** Ese se obi a əbə korən no gyae akəmmə. Obiara nyə adwuma na moatumi aboa afoforo. **29** Mma kasa bəne mfi w'anom, na mmom ka kasa pa na aboa afoforo senea ehia wən na wən a wotie anya so mfaso. **30** Monnhow Onyankopon Honhom Kronkron a wənam so asəw mo ano ama ogyeda no werə. **31** Munyi yawdi, bobəne ne abufuw, ahoahohoa ne nsekū ne bənepə nyinaa mfi mo mu. **32** Monye ayamye mma mo ho mo ho, mo yam nhyehye mo mma mo ho mo ho, na momfa mo mfomso nkyekyekyekyə mo ho mo ho senea Onyankopon nam Kristo so de mo bəne kyeə mo no.

5 Esiane se moye Onyankopon mma a ədə wən no nti, munsuasua no **2** na motena ase ədə mu senea Kristo dəo yən, na əde ne nkwa too hə maa yen se aforebəde a eyə huam ma Onyankopon no. **3** Nanso ense se wətə aguamammo anaa afide anaa anibere ho asem wə mo mu, efise eyinom mfata Onyankopon nkurofo kronkron. **4** Saa ara nso na emfata se moka kasa fi, ahuhusem anaa se muyi aseresəm, mmom monna ase. **5** Munnya ntease se, obiara a əbə aguaman na əye afide, na əye oniberefo (anibere ye abosonsom) no rennya kyefə biara wə Kristo ne Onyankopon Ahenni no mu bi. **6** Mommma obiara mmfa nseəm a aba nni mu nnaadaa mo. Efise saa nneəma no na ema Onyankopon bo fuw wən a wəyə asoəden no. **7** Enti mo ne saa nnipa no nyə biribiara. **8** Bere bi, na moye sum, nanso mprempren de, moye hann wə Awurade mu. Ne saa nti montena ase se hann mma. **9** Efise hann no ma moye papa, atreneefo ne nokwafo, **10** na ehwehwə nea eso Awurade ani. **11** Montwe mo ho mfi nneəma hunu a wəyə wə sum mu ho, na mompa ho ntama. **12** Eyi aniu se wəbə nneəma a asoədenfo ye no wə sum mu no so. **13** Nanso se hann no tə wən so a, yebəhu nnebəne biara a wəyə. **14** Efise hann da biribiara adi. Enti na wəaka se, “Nyan, wo a woada, na sore fi awufo mu, na Kristo bəhyerən wə wo so.” **15** Enti monhwə mo akwan yiye, enye se wən a wonnim nyansa, na mmom se wən a wonim nyansa.

16 Monye mo akwannya biara so ade, efise, nna yi ye nna bəne. **17** Monnye adwene mu harefo, na mmom monte Awurade apede ase. **18** Monnnom nsa mmmow na amfa mo ankə ahohwibə mu. Na mmom momma Honhom no nhye mo ma. **19** Momfa nnwom, ayei nnwom ne honhom mu nnwom nkasa nkyerə mo ho mo ho. Monto dwom mma Awurade na monkamfo no wə koma mu, **20** na monna Agya Onyankopon ase bere biara wə biribiara ho wə yən Awurade Yesu Kristo din mu. **21** Mumfi nidi a mowə ma Kristo mu no mmre mo ho ase mma mo ho mo ho. **22** Oyerenom, mommrə mo ho ase mma mo kununom senea mobre mo ho ase ma Awurade no, **23** efise okunu yə əyere no ti senea Kristo yə asafo no ti ne Gyefo no. Asafo no yə Kristo nipadua. **24** Senea asafo no brə ne ho ase ma Kristo no, saa ara na esə se əyerenom bre wən ho ase wə biribiara mu ma wən kununom. **25** Okununom, monnodo mo yerenom senea Kristo dəo asafo no na əde ne kra too hə maa no, **26** na ənam asem no so de nsu guaree no yəs no kronkron, **27** de maa ne ho se asafo a əhyerən, a enni nkekəe anaase mpomponoe anaase dem biara, na mmom eye kronkron a enni sinto. **28** Saa ara na esə se mmarima do wən yerenom senea wədə wən nipadua no. Əbarima a ədə ne yere no də n'ankasa ne ho. **29** Obiara ntan ne ho. Mmom əma no aduan hwe no yiye senea Kristo yə asafo no, **30** na yen nso yeyə ne nipadua no ho akwaa. **31** “Eyi nti, əbarima begyaw n'agya ne ne na, na əde ne ho akəbə ne yere na wən baanu no nyinaa abeyə əhonam baako.” **32** Eyi yə ahintasəm a mu də, nanso mereka Kristo ne asafo no ho asem. **33** Enti esə se okunu biara do ne yere se n'ankasa ne ho, na əyere biara nso de nidi ma ne kunu.

6 Mma, muntie mo awofo asem wə Awurade mu efise saa na eye. **2** “Di w'agya ne wo na ni,” eyi ne mmaransem a edi kan a bəhyə ka ho, **3** “na asi wo yiye na wo nna nso aware wə asase yi so.” **4** Agyanom, monnhyə mo mma abufuw. Na mmom montetew wən wə Awurade nkyerekyerə mu. **5** Nko, momfa obu ne osuro mfi koma pa mu nyə osetie mma mo honam fam wuranom, senea mobeyə osetie ama Kristo no ara. **6** Monye osetie mma wən, enye se mobesə wən ani wə bere a wərehwə mo nko ara, na mmom monye se Kristo nko a mufi mo koma mu reye Onyankopon apede. **7** Momfa mo koma nyinaa nsom senea moresom Awurade a enye nnipa, **8** efise munim se adwuma pa biara a obi yə no, se əye

asomfo anaa ɔde ne ho no, Awurade betua no so ka. **9**
Awuranom, saa ara na mo nso monye mo asomfo.
Munnyae wɔn ahunahuna efise mo ne mo asomfo
nyinaa wɔ owura baako a ɔwɔ ɔsoro; na ɔno de, ɔnhwɛ
anim. **10** Nea etwa to ne sɛ, monye den wɔ ne tumi
kese no mu. **11** Monhyɛ Onyankopɔn akode nyinaa
na moatumi agyina əbonsam nhyehyɛ ano. **12** Efise
ɛnyɛ yene mogya ne ɔhonam na anya, na mmom yene
mpanyinni ne tumidi ne wiase yi sum mu atumfo ne
ahonhommɔne a ɛwɔ soro hɔ na anya. (aiōn g165) **13**
Eyi nti, monhyɛ Onyankopɔn akode nyinaa, na sɛ da
bɔne no ba a moatumi agyina, na muwie biribiara
a moagyina pintinn. **14** Enti munnyina pintinn na
momfa nokware mmɔ mo asen, na monhyɛ trenee
nkatabo, **15** na momfa Asɛmpa no asomdwoe no
nhyehyɛ mo anan. **16** Eyinom nyinaa akyi no, momfa
gyidi kyɛm, nea mode bedum əbɔnefo bɛma a ɛredew
no. **17** Momfa nkwagye dade kyɛw ne Honhom no
afua a εyɛ Onyankopɔn asem no. **18** Momma mpaɛ
mmere nyinaa mu wɔ Honhom mu, mpaebɔ ahorow
ne nkotosɛ mu. Eyi nti monna mo ho so, na momma
mpaɛ mma ahotefo. **19** Momma mpaɛ mma me nso na
sɛ mibue m'ano a, wɔama me asem aka, na matumi
akasa akokoduru so ada Asem̄pa no mu ahintasem adi.
20 Mprempren meye ho nanmusini a meda mpokyerɛ
mu. Eno nti, momma mpaɛ mma me na matumi de
akokoduru apae mu aka no senea εsɛ sɛ meka no.
21 Yɛn nua dɔfɔ Tihiko a ɔyɛ Awurade adwumayɛ
mu somfo nokwafo no bɛka biribiara akyerɛ mo
senea εbɛye a mubehu senea me ho te ne dwuma a
meredi. **22** Eyi nti na meresoma no mo nkyɛn, ama
moahu senea yɛn ho te, na wahyɛ mo nkuran nso. **23**
Asomdwoe nka anuanom nyinaa, na Agya Nyankopɔn
ne Awurade Yesu Kristo mma mo nokware dɔ. **24**
Onyankopɔn adom nka wɔn a wɔdɔ yɛn Awurade Yesu
Kristo daa nyinaa no.

Filipifo

1 Saa nhoma yi fi Paulo ne Timoteo a wɔyε Kristo Yesu nkɔa nkyen, Wode kɔma Yesu Kristo mu ahotefo ne ahwefo ne asomafo a wɔwɔ Filipi no nyinaa: **2** Adom ne asomdwoe a efi yen Agya Nyankopon ne Awurade Yesu Kristo nka mo. **3** Bere biara a mekae mo no, meda Onyankopon ase. **4** Saa ara nso na da biara mede anigye bɔ mpaε ma mo, **5** efise efi da a edi kan de besi sesεε no, moaboa me wɔ asempaka no adwumayε mu. **6** Eyi nti migye di yiye se Onyankopon a ofii ase yεε saa adwuma pa yi wɔ mo mu no beko so de akosi da a Yesu Kristo beba no. **7** Senea mo ho adwene pa wɔ me tirim no nti se daa mekae mo a, na ne kwan so ara ne no. Efise se meda mpokyεε mu, anaase mede me ho na mereka Asempa no a, mo nyinaa ne me nya Onyankopon adom. **8** Onyankopon ankasa di me adanse se m'ani agyina mo wɔ Yesu Kristo dɔ mu. **9** Me mpaε a mebɔ ma mo ne se ɔdɔ a mode dodo mo ho mo ho no mu beye den, na mubenyin wɔ nimdeε ne ntease mu, **10** senea εbεye a mubehu nea eye na da a Kristo beba no na moayε kronkron a obi nka asem bi ntia mo. **11** Nneεma pa a Yesu Kristo no nko betumi de ama mo no behyε mo abrabo ma de ahyε Onyankopon anuonyam akamfo no. **12** Anuanom, mepe se mote ase se nneεma a abame so nyinaa aboa ama Asempa no atrew. **13** Eno nti awemfo a wɔwɔ ahemfi ha ne afoforo a wɔka wɔn ho no nyinaa nim se, esiane se meye Kristo somfo no nti na meda afiase. **14** Afiase a meda no ahyε anuanom bebree nkuran wɔ Awurade mu ma wotumi ka Onyankopon asem no wɔ akokoduru so a wonsuro hwee. **15** Eye nokware se wɔn mu ebinom nam nitan ne ntɔkwape so ka Kristo ho asem foforo, na afoforo nso de adwene pa na εka ne ho asem. **16** Wɔn a wode adwene pa ka asem no fi ɔdɔ mu na εka, efise, wonim se Onyankopon asem nti na meda afiase. **17** Afoforo a wɔnam nitan ne ntɔkwape so ka asem no nso dwene se wonam saa kwan yi so bεma m'ahohiahia aboro so wɔ m'afiasenna nna yi mu. **18** Eyi nti na aye den? Eye me anigyesem. Nea ehia ara ne se, se wofι adwene pa anaa adwemmmone mu no, Kristo ho asem ara na wɔka. Na eyi nti m'ani gye na meko so ama m'ani agye, **19** efise minim se mo mpaεbɔ ne adom a efi Yesu Kristo Honhom mmoa mu no nti wobegyaa me. **20** Me pe ne m'anidaso titiriw ne se, mmere nyinaa mede nsi ne anem beye m'adwuma; mpo saa bere yi, se mete

ase o, se miwu o, mede me nipadua nyinaa behyε Kristo anuonyam. **21** Me de, Kristo nti na mete ase; na mpo, owu ye me mfaso. **22** Nanso se mete ase a, metumi aye adwuma a so wɔ mfaso ama Kristo. Eno nti minhu mu nea memfa, asetena anaase owu. **23** Eyi aye me aniani. Pe na mepe se mitu fi wiase ne Kristo kɔtēna, efise eno mmon na eye; **24** nanso mo nti, se mete ase nso a anka eye. **25** Minim se me ho hia wo asase yi so ha; eno nti migye di se metena ha kakra na maboa mo ama moanyin wɔ gyidi muanya anigye. **26** M'asetena yi bεma mo ani agye na se mesan besra mo bio a, mubenza biribi agyina so ahyε Kristo anuonyam se ɔbɔɔ me ho ban. **27** Mprempren, ade a εho hia me ne se biribiara a εbeto mo no, momma mo abrabo mfata Kristo Asempa no nko ara, senea εbεye a, se yehyia o, se yeanhyia o, mete mo ho asem pa se mugyina pintinn na mukura botae koro ne gyidi koro wɔ Asempa no ho. **28** Munnsuro mo atamfo. Biribiara a mɔbεye no, momfa akokoduru nnyina pintinn. Na eyi bedi adanse se wobedi nkogu na moadi nkonom, efise Onyankopon ka mo ho. **29** Na mo de, εnyε se wɔadom mo se munni Kristo akyi nko, na mmon se mubehu amane nso. **30** Afei mubetumi ne me abɔ mu ako ɔko a mereko no. Saa ɔko yi na bere a atwa mu no, mekoe na migu so reko senea mote no.

2 Mo nkwa a mowɔ wɔ Kristo mu no hyε mo den ana?

Ne do kyekye mo were ana? Mo ne Honhom no wɔ ayonkofa bi ana? Mowɔ ayamye ne ayamhyehye ma mo ho mo ho ana? **2** Se εte saa de a, eno de, munnya adwene koro wɔ ɔdɔ ne Honhom ne botae koro mu, na m'ani gye awie peye. **3** Monnyε pesemenkominya; monnhoahoa mo ho mfa mpe anuonyam hunu. Mommre mo ho ase mma mo ho mo ho na mummu mo yɔnkonom nsen mo ankasa mo ho. **4** Mommma obiara nhwe ne nko ara n'ade nko, na mmon onsusuw ne mfefo nso de ho bi. **5** Momma mo abrabo nyinaa nyε se Yesu Kristo de no bi. **6** ɔno na ɔwɔ Onyankopon tebea mu de, nanso wanhwε ne ho se ɔne Onyankopon beye pe. **7** ɔdan ne tumi kese ne n'auonyam too nkyen. Mmom, ofii ne pe mu faa akoaa tebea de too ne ho so, baa se onipa beyeε n'ade se onipa. **8** ɔbεε ne ho ase, yεε osetie de koduu owu mu, asennua ho wu mu mpo. **9** Eyi nti Onyankopon maa ne so kɔɔ baabi a εkorɔn koraa, maa no din a edi din nyinaa so. **10** Na eno nti se wobɔ Yesu din a, ɔsorofo ne asase sofo ne asase asefo nkotodwe nyinaa bεkotow no. **11** Na tekrema nyinaa apae mu aka se, Yesu Kristo ne

Awurade, de ahye Agya Onyankopon anuonyam. **12** Enti me nnamfo pa, senea na me ne mo te ho a na mutie me no, saa ara nso na bere a minni mo nkyen mprempren yi ese se mutie me ara ne no. Monkɔ so mfa ahopopo ne osuro nye adwuma mfa nwie mo nkwegye ho adwumayε, **13** efise Onyankopon na ɔma mufi mo pe mu di dwuma a eso n'ani. **14** Dwuma biara a mudi no, munnnwiinwii na monnnye ho akyinnye, **15** senea ebeye a worenka biribi ntia mo. Mobeye kronkron se Onyankopon mma nokwafo a wote wiase a nkontompofo ne nneboneyefo ahye mu ma to no. Ese se mohyeren wɔ wɔn mu se nsoromma a ewɔ soro **16** wɔ nkwa no ho asem a moka kyere wɔn no mu. Se moyε saa na Kristo da no mede mo hoahoa me ho a, na ne kwan so ara ne no; efise ebeda no adi se dwuma a mibedii no anyε ɔkwa. **17** Ebia na ese se wohwie me mogya gu se afɔrebɔde senea mo ɔsor no nso ye afɔrebɔde ma Onyankopon no. Se ɛba saa a, ebeye anigyesem a me ne mo nyinaa na ebenya saa ahosepew no. **18** Yiw, momma mo ani nnye, senea me nso m'ani agye no. **19** Anidaso a mewɔ wɔ Awurade Yesu mu no nti, mesoma Timoteo ma waba mo nkyen na mo ho nsem a mete no ahye me nkuran. **20** ɔno nko ne obi a ɔwo ɔtema ma me na mo ho asem nso hia no. **21** Obiara pe oño ara ne yiayedi a Yesu Kristo ho asem mfa ne ho. **22** Mo ankasa mudi ho adanse wo dwuma a wadi ho. Wakyere nso se, ɔne me te se ɔba ne n'agya a wɔaka abɔ mu adi asempha no ho dwuma. **23** Se mihi senea nneema rekɔ so ma me a, ɛrenkye biara mesoma no aba mo nkyen. **24** Na Awurade mu anidaso a mewɔ nti, minim se ɛrenkye biara m'ankasa meba mo nkyen. **25** M'adwene ho se, mesoma yen nua Epafroditio a wayε adwuma, na odi me nkyen mu ako na wasom mo se mo somafo de aboa me no wo mo nkyen. **26** Ne ho pere no se obehu mo nyinaa na ɛhaw mo nso se motee ne nka se ɔyare. **27** Ampa ara, na ɔyare a anka ɔreye awu. Nanso Onyankopon huu no ne me nso mmɔbɔ, efise wamma manni awerehwo. **28** Me ho pere me yiye se mesoma no aba mo nkyen na muhu no a, mo ani asan agye, na me nso m'awerehwo to atwa. **29** Momfa ahosepew nnye no se onua wɔ Awurade mu. Momfa obu ne nidi mma nnipa a wote se ɔno nyinaa, **30** efise ɔde ne nkwa bɔɔ afoře a enam so maa anka ɔrewu ama Kristo adwuma de aboa me a anka morentumi mmoa saa no.

3 Anuanom, asem a mede rewie ne se, momma mo ani nnye wɔ Awurade mu. Enhaw me se meti nsem

a makyere dedaw no mu. ɛma mo akwankyerε. **2** Monhwε nneboneyefo no a wote se akraman a wɔka se twa na ese se onipa twa twetia ansa na wanya nkwegye no yiye. **3** ɛye yen, na ɛnye wɔn na agye nokware twetiatwa ato mu. Efise ɛye Onyankopon Honhom na ɔma yen tumi ma yesom no, na hyε a yede yen ho ahye Kristo Yesu mu no nti yenya ahosepew. Yɛmmfa yen ho nito honam so. **4** Se obi wɔ ho a osusu se, se ɔde ne ho to amanne so na eye a anka eye me. **5** Bere a midii nnaawɔtwe pe na wotwaa me twetia. Meye Israelni fi m'awosu mu. Mifi Benyamin abusua a wɔye Hebrifo kronkron no mu. Se wɔka Yudafo mmara sodi ho asem nso a, meye Farisini **6** a na me ho pere me se metaa Kristo. Se mmara no sodi nko na ɛma obi ye ɔtreneeni a, eno de, na me so nni mfomso biara. **7** Nanso nneema a na mefa no se eye mfaso nyinaa no, esiane Kristo nti, aye adehwere. **8** ɛnye eno nko, na migye di nso se biribiara nkyen se wode wo ho bεto Kristo Yesu a ɔye m'Awurade no so. Ne nti matow biribiara akyene. Mefia ne nyinaa se nneema hunu bi, senea ebeye a me nsa bɛka Kristo, **9** na mahu se me ne no aye baako. Afei meremfa m'ahoden mpere se meye pe; peye a efi mmara no mu no. Na mmom mehwehwehwe peye a efi Kristo mu gyidi ne Onyankopon mu a gyidi na eye ne fapem. **10** Nea merehwehwehwe ara ne se, mehu Kristo na menya ne wusore no mu osuahu, na mahu n'amane no bi, na maye se ɔno wo ne wu no mu; **11** na mewɔ anidaso se, me nso me wu akyi no, wɔbɛma masore afi owu mu. **12** ɛnye se manya eyinom nyinaa dedaw, anaase madu me botae ho dedaw. Na mmom meperepere ako m'anim ara se me nsa beso nea enti a Kristo Yesu nso soo me mu no mu. **13** Anuanom, memfa no se me nsa aso mu. Ade baako a ese se meye ne se, ese se me were fi m'akyi na meyere me ho, senea ebeye a medu nea ewɔ m'anim no ho. **14** Eyi nti mitu mmirika kɔ m'anim tee na madu ɔsoro botae no a Onyankopon nam Kristo Yesu so afre me no ho. **15** Ese se yen a yenin wɔ Honhom mu no nyinaa dwene saa. Se mo mu bi nso wo adwene foforo a, Onyankopon beda no adi akyere mo. **16** Nanso nea yen nsa aka dedaw no, momma yɛnkɔ so saa ara nkura mu. **17** Anuanom, monkɔ so nsuasua me. Yeama mo nhweso pa nti muntie wɔn a wɔwɔ saa nhweso pa no. **18** Maka saa asem yi akyere mo se, nnipa bebree wɔ ho a wɔn abrabo ma wɔye Kristo wu a owui wo asenmua no ho no atamfo. **19** Saa nnipa no bɛkɔ ɔsεe mu, efise wɔn nyame ara ne won honam mu nneema.

Wôma wôna ho so wô nneëma a eëse se wôna ani wu wo ho no ho, na wodwen wiase nneëma nko ara ho. **20** Yen de, yeyë òsoro mma na yede ahosepew twen yen Agyenkwa a òyë yen Awurade Yesu Kristo a ofi òsoro bëba no. **21** Ònam tumi a etumi ma biribiara hye n'ase no so besakra yen nipadua a òyë mmerew na ewu no, na wayë no se ne de a ewô anuonyam no.

4 Enti anuanom, medo mo na m'ani agyina mo.

Moama me ho asan me enti me nso mede mo hoahoa me ho. Adofonom, saa na eëse se mugyina pintinn wô Awurade mu. **2** Euodia ne Sintike, mesre mo, montena ase se anuanom wô Awurade mu. **3** Na wo nso a woka me ho a migye wo di no mepë se woboa saa mmea yi, efise wôde wôna ahooðen nyinaa aboa me ama Asempa no mu atrew a Klemens ne m'ahokafo bi a wôna din hye Onyankopon nkwa nhoma no mu no nso ka ho. **4** Meka ti mu se, daa munnya ahosepew wô Awurade mu; mo ho nsepe mo. **5** Mommre mo ho ase mma nnipa nyinaa. Erenkye Awurade bëba. **6** Mommma biribiara nhaw mo. Daa mo nkotosre ne aseda mpaebô nyinaa mu no, momma mo adesre nnu Onyankopon aniam. **7** Na Onyankopon asomdwoe a etra ade nyinaa so no behwë mo koma ne mo adwene so wô Kristo Yesu mu. **8** Anuanom, asem a mede rewie ne se nea òyë nokware, nea ewô anuonyam, nea òtee, nea ñho tew, nea ewô òðo, nea ewô din pa, se ñobra pa bi wô ho a, se ayeyi bi wô ho a, saa nneëma yi ho na munnwén. **9** Nea moasua, na moanya afi me nkyen wô nsem ne nneyë mu no na monyë. Na Onyankopon a ñma yen asomdwoe no beka mo ho. **10** M'ani gye wô Awurade mu se afei de moakyere òðo a mode ðo me. Òyë nokware se modô me de, nanso na munnya ho kwan nkyere saa. **11** Menka saa asem yi nkyere se ahia me efise me suahu nti, tebea biara a meko mu no nhaw me. **12** Minim ohia, nim ahonya; masua saa ahintasem yi, enti baabiara ne bere biara, se ñkôm de me anaa mamee, se mewô bebree anaa kakraa bi no, mepë no saa ara. **13** Ahooðen a Kristo de ma me no nti mitumi gyina tebea biara ano. **14** Eye se moboaa me wô m'amanehunu mu. **15** Mo Filipifo no ankasa nim pefee se bere a mifii Makedonia a na merefi Asempa no ka no ase no, mo nko ara ne asafo a moboaa me. Mo nko ara ne asafo a mo ne me kyee mo ahonyade. **16** Mewô Tesalonika no, bere biara a biribi ho behia me no, mode brë me. **17** Ènyë se òpë na na mepë se minya akyede na mmom, nhyira a mubenya wô mu na na mepë se mihi. **18** Me nsa aka biribiara a mode abre me

ma aboro so. Afei a Epafrodit de akyede no nyinaa abre me yi, me nsa aka biribiara a ñho hia me. Eyinom te se afôre huamhuam a wôbo ma Onyankopon, na ogye, na n'ani sô no. **19** Me Nyankopon fi ne nnepa a ñwô Kristo Yesu mu bëma mo nea ehia mo nyinaa. **20** Anuonyam nka yen Agya Nyankopon daa daa. Amen. (aiõn g165) **21** Mikyia ahotefo no wô Kristo Yesu mu. Anuanom a wône me wo ha no nso kyia mo. **22** Ahotefo no nyinaa kyia mo; ne titiriw no, ñhempon Kaesare fifo. **23** Awurade Yesu Kristo adom nka mo nyinaa. Amen.

Kolosefo

1 Saa krataa yi fi Paulo a εnam Onyankopon pε so nti, ογε Kristo somafo no ne yεn nua Timoteo nkyεn, **2** De rekεma ahotefo a wɔwɔ Kolose a wɔyε Kristo mu agyidifo no: Adom ne asomdwoe a efi yεn Agya Onyankopon nka mo. **3** Bere biara a yεbɔ mpae ma mo no, yeda Onyankopon a ογε Awurade Yesu Kristo Agya no ase. **4** Efisε yεate mo gyidi a mowɔ wɔ Kristo Yesu mu, ne dɔ a modɔ ahotefo no. **5** Da a edi kan a motee Asempa no munyaa mu anidaso a εwɔ hɔ ma mo no. Enti mo gyidi ne mo dɔ a mowɔ no gyina mo anidaso a mowɔ a wɔakora no wɔ ɔsoro ama mo no so. **6** Efi da a edi kan a motee Onyankopon adom na muhoo senea εtε no, Asempa no de nhyira abre wiase mmaa nyinaa, na trew ara na εretrew senea muhu no wɔ mo mu no. **7** Εnam Epafra a ογε yεn nua somfo a ɔde gyidi yε Kristo adwuma ma yεn no so na muhoo eyi. **8** ɔkaa ɔdɔ a Honhom no de ama mo no kyerεε yεn. **9** Esiane saa nti, efi bere a yεtεe mo nka no, yεbɔ mpae ma mo daa. Υεsεε Onyankopon se omfi ne pε mu mma mo nyansa ne ntease a ne Honhom de ma no. **10** Εba saa a na mubetumi atena ase senea Awurade hwehwε na bere biara nso, mobεyε nea eso n'ani. Dwuma biara a mubedi no, εbesow aba pa na mubenyin wɔ Onyankopon ho nimdee mu. **11** Υerebo mpae nso se ne tumi ne n'ahooden behyε mo ma na moatum de Awurade mu ahosepεw ne boaseto agyina biribiara ano. **12** Momfa ahosepεw mna Agya no a εnam ne so nti moanya nea wakora so ama n'ahotewfo a wɔwɔ ne hann no mu no bi no ase. **13** Ogyee yεn fii sum tumi ase de yεn baa ne Dɔba no Ahenni mu dwoodwoo. **14** Ne mu na yεnya ogye. Ne mu nso na yεnya bɔnefakyε. **15** Kristo yε Onyankopon a wonhu no no seso. ɔno ne abode nyinaa farebae. **16** Efisε εnam ne so na Onyankopon bɔɔ biribiara a εwɔ ɔsoro ne asase so, nea wohu ne nea wonhu, honhom mu atumfo, awuranom ne ahemfo. Onyankopon nam ne so na ɔbɔɔ wiase nyinaa na ɔbɔ maa no nso. **17** Na ɔwɔ hɔ ansa na wɔrebɔ biribiara, na ne mu na biribiara nya n'afa pεpεεrε. **18** Asafo no yε ne nipadua, na ɔno na ογε asafo no ti. ɔno na nipadua no nkwa fi. ɔno ne Abakan a wonyan no fii awufo mu senea εbεye a ɔno nko ara bedi ade nyinaa mu kan. **19** Efisε Onyankopon no ani gye se ɔba no wɔ ne su nyinaa wɔ ne mu. **20** Εnam ne Ba no so na Onyankopon fi ne pε mu de wiase nyinaa san behyεε ɔno ankasa ase.

Onyankopon nam ne Ba no wu a owui wɔ asennua so no de asomdwoe bae, enti ɔde pεneεma a εwɔ asase so ne ɔsoro nyinaa ahyε n'ase. **21** Bere bi a atwam no, esiane se na moye bɔne na modwene bɔne ho nti, na mo ne Onyankopon ntam kwan ware a na moye n'atamfo nso. **22** Nanso εnam ne Ba no wu so nti Onyankopon afa mo nnamfo, senea εbεye a mobεyε kronkron a bɔne biara nni mo ho wɔ n'anim. **23** Εsε se moko so ma mo gyidi mu yε den. Mommma ho kwan mma mo anidaso a munyaa no da a edi kan a motee Asempa no nhinhim. Saa Asempa a wɔka kyere nnipa nyinaa yi nti na me, Paulo, mebεyεε ɔsomfo no. **24** Εyε me anigye se merebre mo ho. Menam me honam mu amane a merehu no so retoa Kristo amane a ohuu wɔ ne honam mu maa n'asafo no so. **25** Onyankopon a mo yi yedi nti ɔde saa dwuma yi hyεε me nsa no aye me asafo no somfo. Dwumadi no yε n'asεm no ka, **26** a εyε ahintasεm a mfe bebree a atwam no, ɔde hintaw adesamma, nanso afei de, wada no adi akyere n'ahotewfo. (aiōn g165) **27** Onyankopon nhyehyε ne se, ɔbeda n'ahintasεm a nnipa ne anuonyam wɔ mu no adi akyere Amanamanmufo nso. Ahintasεm no ne se: Kristo te mo mu, a ne nkyεrεase ne se, yεwɔ anidaso se yεn nsa bεka Onyankopon anuonyam no bi. **28** Εno nti yεka Kristo ho ase εkyεε nnipa nyinaa. Υεnam adwene pa so bɔ obiara kɔkɔ, kyerεkyεε, senea εbεye a obiara a yεde no behyε Onyankopon nsa no bεyε pε wɔ Kristo mu. **29** Εno nti na menam Kristo tumi sononko a ɔde ma me no so yε adwumaden.

2 Mepe se mema mo ne nnipa a wɔwɔ Laodikea no ne wɔn a wonhuu me da no hu aperepere dennen a meredi wɔ wɔn ho. **2** Me botae ne se wobenya nkuranhyε wɔ wɔn koma mu, na wɔatena ase ɔdɔ mu, senea εbεye a wobenya ntease a ewie pεyε. Na wobehu Onyankopon ahintasεm a εne Kristo no. **3** ɔno so na wɔnam hu Onyankopon nyansa ne n'adwene. **4** Meka kyεε mo se mommma obiara mfa akyinnyehunu nnaadaa mo. **5** εwɔ mu se minni mo nkyεn wɔ ɔhonam fam de, nanso mewɔ mo nkyεn wɔ honhom fam. Εyε me anigye nso se monam Kristo mu gyidi so aka mo ho abɔ mu gyina hɔ pintinn. **6** Esiane se moagye Kristo se mo wura nti, mo ne no mmom ntena. **7** Munnye ntin na munyin wɔ ne mu; na mo gyidi mu nyε den daa, senea wɔkyεε mo no, na monna no ase. **8** Monhwε yiye na obi amfa ne nnaadaa a efi nnipa nkyεrεkyεε ne wiase ahonhom mu a emfi Kristo no amfa mo nnommum. **9** Efisε Onyankopon

tebea nyinaa ara te Kristo nipadua mu, **10** na mo nso Kristo ahye mo ma, na tumidi ne mpanyinni biara hye Kristo ase. **11** Mo ne no ka bɔɔ mu no, wotwaa mo twetia a ɛnye nnipa na wotwaa mo, na mmom ɛye Kristo no ankasa na otwaa mo twetia de twee mo fii nipadua a ɛho ntew no tumi ase. **12** Wɔbɔɔ mo asu no nso, wosiee mo ne Kristo. Afei wonyan mo ne no fii awufo mu, efise na mowɔ gyidi wɔ Onyankopɔn tumi a enyan Kristo fii awufo mu no mu. **13** Esiane mo bɔne nti, bere bi a atwam no na moye honhom mu awufo ne amanamanmufo a munni Mmara. Nanso afei Onyankopɔn anyan yen ne Kristo. Onyankopɔn de yen nyinaa bɔne akye yen. **14** Onyankopɔn pepaa yen mmarato; na ɔde ne nyinaa kɔɔ asennua so kɔbɔɔ no asennua mu. **15** Ehɔ na Kristo dii mpanyinni ne tumidi nyinaa so. ɔmaa wiase nyinaa huu senea ɔfaa wɔn se nneduafu, bere a ɔhye ne nkonimdi ho fa no. **16** Enti mommma obiara nhyehye mmara a ɛfa nea mudi anaa nea monom, nna kronkron anaa ɔram foforo afahye anaa nea ɛfa homenna ho mmara mo. **17** Saa nneɛma no nyinaa yɛ daakye mu nseɛ sunsuma. Kristo ne hann no. **18** Momma nnipa a wɔboa pa bre wɔn ho ase anaa wɔsom abofo nnaadaa mo; wɔhoahoa wɔn ho se wɔanya anisoadehu. Saa ahantafu yi wo anifere su. **19** Saa nnipa yi nyɛ Kristo a ɔyɛ nipadua no nyinaa ti no de bio. Kristo na ɔma nipadua no ahoɔden na ɔka nipadua no akwaa nyinaa bɔ mu ma enyin senea Onyankopɔn pe se enyin no. **20** Mo ne Kristo awu nti moatew mo ho afi ahonhom a wodi wiase so no ho. Aden nti na mobɔ mo bra se nnipa a wohye saa wiase no ase? Aden nti na mudi saa mmara a ese, **21** "Munnso eyi mu!" "Munnni eyi!" "Mommfa mo nsa nka!" no so? **22** Saa mmara ahorow yi a ne dwumadi bɛsɛe no nyinaa yɛ nea egysta nnipa ahye de ne ne nkyerkyere huuw bi so. **23** Ayɛ se saa Mmara yi sodi ye pa ara, na ema wodo Onyankopɔn, anaase ema wobrɛ wo ho ase ma wohye wo ho so. Nanso saa mmara yi nni tumi biara wɔ onipa akɔnno bɔne so.

3 Wɔanyan mo ne Kristo aba nkwa mu. Afei munnwen osoro nneɛma ho, faako a Kristo te, Onyankopɔn nifa so, di hene no. **2** Saa nneɛma no na momma mo adwene nkɔ so, na ɛnye asase yi so nneɛma. **3** Efise moawu na wɔde mo nkwa ne Kristo ahintaw wo Onyankopɔn mu. **4** Na se Kristo a ɔyɛ mo nkwa no ba a, mo ne no beba wo n'antuonyam mu. **5** Munyi wiase akɔnno te se aguamammo, afideyɛ, bɔne, ne anibere a ɔyɛ abosonsom no mfi mo abrabɔ mu. **6**

Eyinom nti Onyankopɔn abufuw reba. **7** Bere bi a atwam no, esiane mo akɔnno nti na mobɔ saa bra yi. **8** Afei munnyae saa nneyɛ yi nyinaa: abufuw, bɔnepɛ, ne ɔtan. Monnyeyaw obi anaa mommma kasa a ɛho ntew mmfi mo anom. **9** Munnnidu atoro nkyerɛ mo ho mo ho, efise moatow nipadua dedaw ne ne su no akyene **10** de nipadua foforo asi anan mu. Moaye nnipa afoforo a daa Onyankopɔn a ɔbɔɔ mo no resakra mo wo ne suban so, senea ɛbeyɛ a Onyankopɔn ho nimdee bɛhye mo ma. **11** Esiane saa nti, amanamanmufo ne Yudafo, twetiatwafo ne momonotoyɛ, awudifo, nkɔa ne wɔn a wɔde wɔn ho no nni hɔ bio. Kristo wɔ biribiara mu. Kristo te yen nyinaa mu. **12** Moye Onyankopɔn nkurɔfo. ɔpɛ mo asem nti na oyii mo se ne de, enti monye timmɔbɔ, ayamye, mommre mo ho ase, munwo na monye abodwokyere. **13** Mommaoboa mo ho mo ho na momfa mo ho mo ho mfomso nkyekyɛ mo ho mo ho. Momfa nkyɛ senea Awurade de kye mo no. **14** Eyi nyinaa akyi no, momfa oda a ɛde koroyɛ ba no nka mo abrabɔ ho. **15** Momma Kristo asomdwoe no ntene mo koma mu. Saa asomdwoe yi ho na wɔafre mo nyinaa aba Kristo nipadua koro mu. Monye nnipa a wɔwɔ ayeyi. **16** Kristo asem no ne mu nnepa nyinaa ntene mo koma mu. Momfa nyansa nkyerɛkyere. Monto asanku so nnwom ne ayeyi nnwom ne honhom mu nnwom. Mumfi mo koma mu nto aseda nnwom mma Onyankopɔn. **17** Biribiara a moye anaa moka no, monye wɔ Awurade Yesu din mu na momfa ne so nna Agya Onyankopɔn ase. **18** ɔyeronom, mommre mo ho ase mma mo kununom senea ɛse wɔ Awurade mu. **19** Okununom, monnɔdɔ mo yeronom na monnhye wɔn ahometew. **20** Mma, ade nyinaa mu, muntie mo awofo asem na eyi na ɛso Onyankopɔn ani. **21** Agyanom, munyi mo mma abufuw na ammu wɔn aba mu. **22** Asomfo, muntie mo wuranom asem wo ade nyinaa mu. Enye se wɔn ani tua mo nti na ɛse se moye na wɔpene mo, na mmom esiane se mudi Awurade ni no nti, momfa koma pa nyɛ. **23** Biribiara a moye no, momfa mo koma nyinaa nyɛ na momfa no se moreyɛ ama Awurade na monnye mma nnipa. **24** Monkae se Awurade bekyɛ mo so ade. Mo nsa beka ade a ɔde asie ama ne nkurɔfo no bi. Kristo ne owura a mosom no. **25** Na obiara a ɔyɛ nea entee no, bɔne a ɔyɛ no so akatua na obenya a nhwɛanim biara nni mu.

4 Awuronom, momma mo asomfo nea ɛtɛe. Monkae se mo nso mowɔ Owura wɔ ɔsoro. **2** Momma mpae

daa. Monye nnam wō mo mpaebō mu na monna Onyankopon ase. **3** Mommo mpaе mma yēn nso wō bere koro no ara mu na Onyankopon ama yēn mu kwan ama yēatumи aka Asēmpa no ne Kristo ho ahintasēm. Efisē eno nti na meda afiase no. **4** Mommo mpaе na matumi akasa ama ntease aba mu, senea esē se mekasa. **5** Bere biara a mubenya kwan ne wōn a wōnyē agyidifo ahya no, mo ne wōn nkasa nyansa mu. **6** Daa, monka kasa pa a eyē anigye nkyerē won na momma wōn mu biara mmuae pa. **7** Yēn nuabarima pa Tihiko a ɔyē odwumayeni pa na ɔsan yē Awurade adwumayē mu somfo no bekā me ho asem akyerē mo. **8** Eyi nti na meresoma no mo nkyen, ama moahu senea yēn ho te, na wahyē mo nkuran nso. **9** Onua Onesimo a ɔyē ədəfo nokwafo na ɔsan fra mo kuw mu no ne no na ɔreba. Wōbekā bīribiara a ɔrekō so wō ha akyerē mo. **10** Me yōnko Aristarko a ɔne me da afiase no kyia mo. Saa ara na Barnaba wōfaase Marko nso kyia mo. Wōaka akyerē mo se se əba mo nkyen a munnye no few so. **11** Yesu a wōfrē no Yusto no nso kyia mo. Saa nnipa baasa yi nko ara ne Yudafo agyidifo a me ne wōn reyē Onyankopon Ahenni no ho adwuma a wōaboa me yiye. **12** Kristo Yesu somfo a wōfrē no Epafra a ɔfra mo kuw mu no nso kyia mo. Daa əbō mpaе dennen srē Onyankopon se ɔnhyē mo den na ɔmma mo nyansa na mommrē mo ho ase mma n'apēde. **13** Metumi adi ne nsiyē ho adanse akyerē mo ne nnipa a wōwō Laodikea ne Hierapoli no. **14** Luka a ɔyē yēn yaresafo pa no ne Dema kyia mo. **15** Yekyia anuanom a wōwō Laodikea ne Nimfa ne asafo a wohyia wō ne fi no. **16** Se mokenkan saa nhoma yi wie a monhwē se mobēkenkan akyerē asafo a wōwō Laodikea no. Saa ara nso na monkenkan nhoma a efi Laodikea no. **17** Monka nkyerē Arkipo se, “Bō mmōden se wubewie ɔsom a wōde ahyē wo nsa wō Awurade din mu no.” **18** Me Paulo, me nsa ano nkyerēw a mede kyia mo ni: Monkae me mpokyerē no. Onyankopon adom nka mo.

1 Tesalonikafo

1 Saa nhoma yi fi Paulo, Silas ne Timoteo nkyen, Wode koma Tesalonika asafo a woye Agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo mma no: Adom ne asomdwoe nka mo. **2** Daa yeda Onyankopon ase ma mo, na yekae mo wo yen mpaebø mu nso. **3** Efise yekae mo gyidi a mode di dwuma, mo do a ema mutumi de nsi ye adwuma ne mo anidaso dennen a mowa wo yen Awurade Yesu Kristo mu no wo yen Nyankopon ne Agya no anim. **4** Anuanom, yenim se Onyankopon do mo nti na wayi mo se ono ankasa ne de no. **5** Se yebekaa Asempa no kyere mo a, enye nsem bi kwa, na mmom yegyina tumi ne Honhom Kronkron ne mu nokware mu gyidi so. Munim nnipa ko a na yeye ene senea yeboaa mo fae. **6** Musuasuaa yen ne Awurade; ewo mu se muhuhu amane de, nanso mode anigye a efi Honhom Kronkron no mu gyee asem no. **7** Enam so ma mobeyee nhweso maa agyidifo a wowa Makedonia ne Hela nyinaa. **8** Nsem a moka faa Awurade ho no ankø Makedonia ne Hela nko, na mmom gyidi a mowa wo Onyankopon mu no ho asem adu baabiara. Asem biara nni ho a ese se yekaa bio. **9** Obiara kamfo senea mugyee yen ne senea motwee mo ho fii abosom ho kɔsɔm nokware Nyankopon a ɔte ase daa no, **10** na motwen ne Ba a ofi ɔsoro no; Yesu a onyan no fii awufo mu a ogye yen fi Onyankopon abufuw a ereba no mu no.

2 Anuanom, mo ankasa munim se sra a yebesraa mo no anye ɔkwa. **2** Munim ayayade a woye yen ne ɔyaw a woyaw yen wo Filipi ansa na yereba mo nkyen wo Tesalonika no. Ewo mu se na nnipa bi tia yen de, nanso yen Nyankopon hyee yen den ma yekaa Asempa a efi ne mu no. **3** Asempa a yekaa kyere mo no mfi adwemmo anaa nnaadaa mu, na mmom, nea yekae no ye nokware turodoo. **4** Daa yeka nokware, senea Onyankopon hwehwé yen se yenka no, efise ɔpene so na ɔde Asempa no nso ama yen se yenka. Yempe se yeso nnipa ani, na mmom Onyankopon a ɔso yen adwene hwé no ani na yere se yeso. **5** Munim pefee se yeamma ha se yerebeka nnaadaasem akyers mo anaase yede sikanibere rebekata yen ani akasa. Onyankopon ne yen danseni. **6** Se moye Kristo asomafo no nti, anka yewo ho kwan se yere anuonyam fi mo nkyen, nanso yemmisaa anuonyam mfii mo anaase onipa foforo bi nkyen ε. **7** Yewo mo nkyen no, na yene mo te odwo so, senea ɔbeatan kokø ne

mma. **8** Yehwee mo yiye, nyaa mo ho anigye sononko; mpo yedaa yen ho so se yede yen nkwa beto ho ama mo, bere a yede Onyankopon Asempa no bres mo no. **9** Anuanom, minim se mokae adwuma a yeyee ne bre a yebree. Yeyee adwuma awia ne anadwo; senea Onyankopon Asempa no ka na yeka kyere mo no, yereymfa ɔhaw bi mmeto mo so. **10** Mo ne Onyankopon ye yen nnansefo. Yen suban a yedaa no adi kyere mo a mugyee Asempa no dii no ye kronkron a eye na mfomso biara nni ho. **11** Mo ara munim se yene mo tenaa senea agya ne n'ankasa mma tena. **12** Yehye mo nkuran; yekyeyee mo were na yekø so tuu mo fo se montena ase wo okwan a ese Onyankopon a ofre mo wo n'ahenni ne n'auonyam mu no so. **13** Daa yebeda Onyankopon ase wo saa asem yi ho. Bere a yekaa Onyankopon asem kyere mo no, mutie gye dii se enye asem a efi onipa nkyen, na mmom ampa ara se efi Onyankopon nkyen. Mo a moagye adi no Onyankopon ye adwuma wo mo mu. **14** Anuanom, nsem a etotoo Onyankopon asafo a na ewowø Yudea ne nnipa a wowa ho a na woye Kristo Yesu nkurøfo no bi ara na ato mo yi. ɔtaa a mo ara mo manfo taa mo no bi na Yudafo a **15** wokum Awurade Yesu ne adiyifo no de taa yen nso. Onyankopon ani nso wøn, na wøne nnipa di asi bere biara. **16** Wøbø mmøden se wobesiw yen kwan, senea ebeye a yerenumi nkøka asem a ebema amanamanmufo no nkwegye nkyere wøn. Eyi maa wøn bøne kø so daa. Na Onyankopon abufuw wo wøn so. **17** Anuanom, yeantumi amma mo nkyen wo bere tiaa bi mu, nanso bere biara na yedwene mo ho. Yere se yehu mo, na yebø mmøden biara se yebeyia mo ankasa. **18** Yere se yebesaa aba mo nkyen. Me Paulo de, na mepe se meba ho boro penkoro nanso ɔbonsam siw yen ho kwan. **19** Nanso den ne yen anidaso, anigye, anaa ahenkyew a ebema yen anuonyam wo Awurade Yesu anim bere a obesaa aba no? Enye mo ana? **20** Nokware ni, yen ahohoahoa ne yen ahosepew gyina mo so.

3 Akyiri yi a yehuu se yeye ho hwee a enye yie no, yeyee yen adwene se yebetena Atene. **2** Enti yesomaa yen nua Timoteo a yene no ye Onyankopon adwuma no se onkøka Asempa a efa Kristo ho mfa mmoa nhye mo gyidi den, **3** senea ebeye a ɔtaa no nti mo mu biara remmo hu. Mo ara munim se saa ɔtaa no ye Onyankopon pe a wahyehye ama yen. **4** Bere a na yene mo wo ho no, yedii kan ka kyere mo se wøbøtaa yen; na senea munim no na aba mu saa

pepeere no. 5 Eyi nti esiane se na asem no hye me so nti, mesomaa Timoteo se ɔmmehwe senea mo gyidi te. Mewo anidaso se ɔbonsam ansa mo anhwé amma dwuma a yéadi no nyinaa anye ɔkwa. 6 Afei, Timoteo afi mo nkyen aba yen nkyen abéka anigyesem a efa mo gyidi ne mo dō ho asem akyere yen. Waka akyere yen se, daa modwene yen ho adwene pa na mope se muhu yen, senea yen nso yépe se yehu mo no ara pe. 7 Enti yen haw ne yen amanehunu no mu no, moahye yen nkuran, 8 efise se mugyina pintinn wo Awurade mu a, na ema yen nso yetumi gyina biribiara ano wo yen asetena mu. 9 Ese se yeda Onyankopon ase ma mo. Mo nti, yeda Onyankopon ase se moama yen ho asepw yen wo n'anim. 10 Daa awia ne anadwo, yefi yen koma nyinaa mu sre no se, emma yene mo nhya na yemma mo nea ehia mo wo mo gyidi mu. 11 Óno ara yen Nyankopon ne Agya no ankasa ne yen Awurade Yesu Kristo nsiesie ɔkwan na yémmra mo nkyen. 12 Awurade mma mo dō mu nye den mmoro so wo mo ho mo ho ne afoforo mu, senea yen nso yedo mo no. 13 Mebo mpae se Awurade ne ne nkurøfo nyinaa ba a, ɔbëma mo koma mu aye kronkron a nkekae biara nni mu wo Agya Nyankopon anim.

4 Anuanom, asem a etwa to ne se musuaa ɔkwan pa a ese se mofa so tena ase a ɔbëso Onyankopon ani. Na saa pepeere na morebo mo bra. Enti yede yen Awurade Yesu din sre, hye mo se monye mma emmoro nea moreye mprempren no so. 2 Munim nkyerekyere a esiane Awurade Yesu tumi nti, yetumi kyerekyere mo. 3 Eyi ye Onyankopon pe a ɔwø ma mo. ɔpø se moye kronkron na motwe mo ho fi aguamammo ho. 4 Ese se musua senea mohye mo ho so na obiara atumi ne ne yere atena wo kronkronye ne anuonyam mu. 5 Monntena ase akønno anibere so te se abosonsomfo a wonnim Onyankopon no. 6 Onyankopon akyide no bi nso ne se, ense se mo mu biara sisi ne yonko, efise se obi ye saa a, Onyankopon bëtwe n'aso denneenen senea yéadi kan abo mo koko no. 7 Onyankopon amfre yen se yemmëbo aguaman, na mmom ɔfrees yen se yentena ase ahotew mu. 8 Eno nti, obiara a ɔbëpo saa nkyerekyere yi no mpo onipa, na mmom ɔpo Onyankopon a ema mo ne Honhom Kronkron no. 9 Eho nhia se mëkyerew mo afa ɔdø a ese se modø mo nuanom asuafo no ho. Onyankopon akyere mo ankasa ɔkwan a ese se mofa so dodo mo ho mo ho. 10 Na moada saa ɔdø no adi pepeere akyere anuanom a wo wo Makedonia no nyinaa. Nanso anuanom, yesre

mo se monkø so nnodo mo ho mo mma emmoro saa. 11 Momma enye mo botae se mobetena ase dinn na moahwe so adi mo dwuma de abo mo ho akønhama senea yeaka akyere mo dedaw no. 12 Se moye saa a ɔbëma won a wonye asuafo no afere mo na moremmisa nea ehia mo nso mfi obiara nkyen. 13 Anuanom, yépe se yeaka nokware a efa won a woawuwu no ho kyere mo, senea ɔbeyé a morenni ho aweréhow te se won a wonni anidaso no. 14 Yegye di se Yesu wui, na ɔsoree bio. Enti se Onyankopon de Yesu ba bio a, ɔde won a wonyaa ne mu gyidi ansa na wɔrewu no bëka ne ho aba. 15 Awurade nkyerekyere a yereka akyere mo no ne se, da a Awurade bëba no, yen a yete ase yi renni awufo no anim kan. 16 Awurade no ankasa de ɔhye a ano ye den, ɔbøfo panyin nteemü ne Onyankopon torobento nnyigye fi ɔsoro bëba fam. Won a woawuwu wo Kristo mu no besore kan, 17 na woaboaboa yen a yete ase bere no ne won a woasore no ano wo omununkum mu ahyia Awurade wo wim. Na saa na yene Awurade bëtëna daa. 18 Enti momfa saa asem yi nkyekye obiara were.

5 Anuanom, eho nhia se mëkyerew akyere mo nna ne bere a saa nsem yi besisi. 2 Efise mo ankasa munim yiye se da a Awurade bëba no ɔbeyé se ɔkorømfo a ɔreba anadwo. 3 Bere a nnipa bëka se, "Biribiara ye asomdwoe" no, saa bere no na adesee bëba won so. Na worentumi nguan. ɔbeyé te se yaw a ɔba ɔpemfo a ɔrewo so no. 4 Nanso mo anuanom yi de, monte sum mu nti ense se saa da no fu mo mu se ɔkorømfo. 5 Mo nyinaa moye hann ne adekyee mma. Yenye anadwo ne sum mma. 6 Eno nti, ense se yededa se afoforo no. Ese se yewen na yebre yen ho ase. 7 Anadwo na nnipa da. Anadwo na nnipa bow nsa. 8 Nanso yépe adekyee mma nti, ese se yebre yen ho ase. Ese se yehye gyidi ne ɔdø nkatabo ne yen nkwegye anidaso se dade kyew. 9 Onyankopon anyi yen se yemmehu amane wo n'abufuw ano, na mmom oyii yen se yebenya nkwegye wo Awurade Yesu Kristo mu. 10 Kristo wu maa yen, senea ɔbeyé a se yeanyan oo, anaa se yeawu oo, yene no bëtëna ase wo nkwa mu. 11 Esiane saa nti, monhye mo ho nkuran na mommoaboa mo ho mo ho senea mugu so reye yi. 12 Anuanom, yesre mo se momfa obu ne nidi mma won a Awurade ayi won se wonni mo anim nkyerekyere mo no. 13 Esiane adwuma a wo yépe no nti, mummu won na monnø won yiye. Montena ase asomdwoe mu. 14

Anuanom, yεhyε mo se monkasa nkyerε anihawfo, monka wɔn a wɔnyε hyew no hyew; mommoa wɔn a wɔyε mmerεw; montɔ mo bo ase mma wɔn nyinaa. **15** Monhwε se obi mmfa bɔne a obi aye no no ho ka ntua no. Bere biara momma εnyε mo botae se mobεyε papa ama mo ho mo ho ne obiara. **16** Momma mo ani nnye da biara **17** na bere biara nso, mommo mpaε; **18** biribiara mu, monna ase. Eyi na Onyankopɔn hwehwe afi mo nkyen wɔ Kristo Yesu mu. **19** Monika Honhom Kronkron no nhye; **20** munnsi adiyisεm atwetwe. **21** Monsɔ biribiara nhwe; momfa nea eye. **22** Na munkyi bɔne biara. **23** Na oño asomdwoe Nyankopɔn no arantew mo ho koraa, na ɔnhwe mo honhom ne mo kra ne mo nipadua so a εho remma asem biara kosi se yen Awurade Yesu Kristo bεba. **24** ɔnokwafo ne nea ɔfrεε mo no, oño nso na ɔbεyε. **25** Anuanom, mommo mpaε mma yen. **26** Momfa mfewano kronkron nkyiakyia anuanom nyinaa. **27** Mehye mo wɔ Awurade tumi mu se monkenkan saa nhoma yi nkyerε anuanom no nyinaa. **28** Yεn Awurade Yesu Kristo adam nka mo.

2 Tesalonikafo

1 Saa nhoma yi fi Paulo, Silas ne Timoteo nkyen, Wode koma Tesalonika asafo a woye Agya Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo nkurofo no: **2** Adom ne asomdwae a efi Agya Onyankopon ne yen Awurade Yesu Kristo nka mo. **3** Anuanom, ese se da biara yeda Onyankopon ase ma mo. Ese se ye ye saa, efise mo gyidi ne ado a mod a afotoro no mu den ara na ereye. **4** Saa nti na yen ankasa yede mo hoahoa yen ho wo Onyankopon asafo ahorow mu no. Yede otaa ne amanehunu a moko so gyina ano no hoahoa yen ho. **5** Eynom nyinaa di adanse se Onyankopon bu atentrenee; eno nti wobekan mo afra won a wobek a n'ahenni a morehu ho amane no mu. **6** Onyankopon beye nea etee. Won a wobema mo ahu amane no, eno nso bema woahu amane, **7** na wama mo a morehu amane no ne yen nso ahome. Saa asem yi besi wo bere a Awurade Yesu nam ogyaframa mu fi osoro reba a n'abofo atumfo ka ne ho no, **8** abetwe won a wonnim Onyankopon na wontie yen Awurade Yesu Asempa no aso. **9** Wobek a daa osee mu na woyi won aifi Awurade anim ne n'antuonyam mu, (aiōnios g166) **10** da a wobema n'akyidifo ne n'asuafu ahye no anuonyam no. Mo nso mobefra saa nkurofo no mu, efise moagye asem a yekayere mo no adi. **11** Eyi nti na daa yebo mpa ase mo no. Yesre Onyankopon se omma mo ntumi mmo obra a eno nti ofree mo no. Onnyina ne tumi so mma mo tumi, nye mo apede ne biribiara a mo gyidi bek akyere mo se monye no nyinaa. **12** Yebo mpa ase mo ne Anuanom, ese se bere biara yeda Onyankopon ase ma mo a Awurade do mo no. Efise enam Honhom no tumi so na Onyankopon yii mo se nnipa a mudi kan a wobegye mo nkwa na woye mo Onyankopon nkurofo kronkron wo mo gyidi a mow wo nokware mu no mu. **14** Onyankopon nam Asempa no so free mo senea mo ne Awurade Yesu Kristo betena n'antuonyam no mu. **15** Enti anuanom, munnyina pintinn na monka mo ho mmata nokware a yekyere mo wo aseka ne yen nhoma no mu no ho. **16** Yen Awurade Yesu Kristo na ankasa ne yen Agya Onyankopon a odo yen na onam n'adom mu ahye yen daa nkuran ne anidaso pa no, (aiōnios g166) **17** nkyekye mo were, na onhye mo den wo asem ne adwuma pa nyinaa mu.

2 Nea efa yen Awurade Yesu Kristo ba a orebeba ne boa a wobebaoa yen ano akoka ne ho no ho no, mesre mo anuanom, **2** mommma mo adwene mu nnye mo nnaa se da a Awurade reba no adu. Ebia na obi rehye saa nkem no anaa obi foforo nso gyina so reka asem. Anaase nso woka se yen nhoma a yekyereewee no bi mu na saa asem no wo. **3** Mommma obiara nnaadaa mo saa wo okwan yi so. Saa da no remma da, gye se atuatew a etwa to no aba ama woada obonefo no a obek a daa osee mu no adi. **4** Obesore atia biribiara a nnipa som na wobu no kronkron no; na obekoron ne ho wo ne nyinaa so na wakotena Onyankopon asoredan mu na waka se ono ne Onyankopon. **5** Monkae se bere a me ne mo wo ho no, na metaa ka eyinom nyinaa

kyere mo. **6** Na mprempren munim nea abo ne ba no ase nno senea wobeda no adi akyere mo wo bere pa mu. **7** Obonefo no di ne dwuma dedaw na nea ebeba no remma da, gye se woyi nea okura ne mu no afi ho ansa. **8** Eno ansa na obonefo no beba, na Awurade Yesu nam n'anom home so betu no agu, na odo ne ba a obeba no mu anuonyam asee no. **9** Obonefo no nam obonsam tumi so na ebeba na wabeyen anwonwade ne nsnkyerene, **10** na onam bone so adaadaa won a wobeyera no. Wobeyera, efise woannye nokware no anto mu, anno nokware no amma woannya nkwa. **11** Eyi nti, Onyankopon resoma nnaadaa tumi ma akohye won mu ama woagye nsem a enye nokware no adi. **12** Awieie no ara ne se wobebu won a wonnye nokware no nni na won ani gye bone ho no aten. **13** Anuanom, ese se bere biara yeda Onyankopon ase ma mo a Awurade do mo no. Efise enam Honhom no tumi so na Onyankopon yii mo se nnipa a mudi kan a wobegye mo nkwa na woye mo Onyankopon nkurofo kronkron wo mo gyidi a mow wo nokware mu no mu. **14** Onyankopon nam Asempa no so free mo senea mo ne Awurade Yesu Kristo betena n'antuonyam no mu. **15** Enti anuanom, munnyina pintinn na monka mo ho mmata nokware a yekyere mo wo aseka ne yen nhoma no mu no ho. **16** Yen Awurade Yesu Kristo na ankasa ne yen Agya Onyankopon a odo yen na onam n'adom mu ahye yen daa nkuran ne anidaso pa no, (aiōnios g166) **17** nkyekye mo were, na onhye mo den wo asem ne adwuma pa nyinaa mu.

3 Anuanom, asem a etwa to ne se momma mpa mma yen, senea ebeye a Awurade asem bek so atrew ntsem te senea eyee wo mo mu no. **2** Afei momma mpa mma yen, senea ebeye a Onyankopon beyi yen aifi obonefo ne nsemmedifo nsam. Efise enye nnipa nyinaa na woye asem no di. **3** Nanso Awurade ye onokwafo. Obeye mo den na wagye mo aifi obonefo no nsam. **4** Awurade ama yen mo mu anidaso. Yewo anidaso se moreye na mobek so aye biribiara a yekyere mo se monye no. **5** Awurade nka mo ho na munnya odo koma se Onyankopon, ne abodwokyere se Kristo. **6** Anuanom, yehye mo wo Awurade Yesu Kristo din mu se, montwe mo ho mfi anuanom a wodi anihaw na wonni mmara a woahye ama won no so no ho. **7** Mo ankasa munim pefee se, ese se moye nea yeyee no bi perepere. Bere a na yewo mo nkyen no, yeanye anihaw. **8** Obi ammoa yen a yeantua onii no ka. Yeyee adwuma denneennen. Awia ne anadwo

nyinaa yεyεε adwuma sεnea yεremfa sikasεm biara nhaw mo adwene. **9** Eyi nkyere se na yenni ho kwan se yebisa mo biribi de boa yεn asetena. Yεyεε saa de yεε nhwεso maa mo. **10** Yεwε mo nkyεn no, yεka kyεrεε mo se, “Obiara a ɔmpe se ɔyε adwuma no, εnse se wɔma odidi.” **11** Yεka saa aseμ yi, efisε yεtε se mo mu bi yε anihawfo a wɔnyε hwee se wɔnenam nkurøfo nnwuma so. **12** Yεde Awurade Yesu Kristo din hyε wɔn, bɔ wɔn kɔkɔ se wɔmma ɔbra pa na wɔnyε adwuma mfa mμo wɔn ho akønhama. **13** Anuanom munnnyae papayε da. **14** Obi wɔ hɔ a ɔrentie nhoma a yεakyεrεw abrε mo yi mu nseμ. Se muhu obi saa a, monhwε no yiye na montwe mo ho mfi ne ho na n'ani nwu. **15** Nanso mommfa saa onipa no se ɔyε ɔtamfo na mmom mommø no kɔkɔ se mo nua. **16** Na ɔno asomdwoe Awurade no ara mma mo asomdwoe daa ade nyinaa mu. Awurade ne mo nyinaa ntεna. **17** Me ara me Paulo, me nsa ano nkyεrεw a menam so rekyia mo ni. Saa ɔkwan yi ara so na mefa kyεrεw nhoma. **18** Yεn Awurade Yesu Kristo adam nka mo nyinaa.

1 Timoteo

1 Me Paulo, Yesu Kristo somafo nam Onyankopon ne yen Agyenkwa Kristo Yesu a øye yen anidaso no hye so kyere, **2** De rekøma Timoteo a øye me ba kann wø gyidi mu no nkyen: Agya Onyankopon ne Kristo Yesu a øye yen Awurade no dom, mmøborøhunu ne asomdwøe nka mo. **3** Mepe se motena Efeso senea mereko Makedoria no meka kyere mo no. Nnipa bi wø ho a wøma atoro nkyerkyere a eøse se mohye wøn ma wogya. **4** Momma wonnyae adomankomasem ne wøn nenanom din bebrebe a wøbøba no, efise saa nneye no de akyinnye ba. Emmoa Onyankopon nhyehye a wønam gyidi nko so na wuhu no. **5** Saa øhye yi botae ara ne se øbekanyan øðø a efi koma pa, adwene mu fann ne gyidi pa mu. **6** Nnipa bi atwe won ho afi økwan pa no so de wøn ho ama akyinnye hunu. **7** Wøpe se wøye Onyankopon mmara no akyerkyerefo nanso wøn ara won nsem a wøka no wønte ase. Saa ara nso na wonni gyidi wø nsem a wøka no mu. **8** Yenim se, se wønam mmara kwan so de Mmara no di dwuma a eye. **9** Eøse se yekae hu se wøanye mmara no amma atreneefo na mmom, wøye maa mmaratofo, nnebøneyefo, wøn a wonsuro Nyame ne abonefo, wøn a wønye kronkron anaa won ho ntew, wøn a wokum won agyanom ne won nanom, awudifo, **10** afideyefo, aguamammøfo, nnipawiafo, atorofo a wøka nkontomposem anaa wøye biribi a øne nokware nkyerkyere no bø abira no. **11** Saa nokware nkyerkyere no wø Asempha a wøde ama me se menka ho asem nkyere no mu. Eye Asempha a efi Onyankopon a øye onuonyamfo na wøahyira no no nkyen. **12** Meda yen Awurade Yesu Kristo a wama me ahooden ma midi me dwuma no ase. Meda no ase se wadwene me ho se mefata na wayi me se mensom no. **13** Nanso mmere bi a atwam no, namekasa tia no, taa no, ka nsem a ømfata fa ne ho. Onyankopon ahu me mmøbø na esiane se na minnye nni nti, na minnim nea mereye. **14** Yen Awurade hwiee n'adom a øðaøo no guu me so maa me gyidi ne øðø a esiane Kristo Yesu nti abeyø yen de no. **15** Eyi ye nokwasem a eøse se yegye to mu na yegye di koraa se: Kristo Yesu baa wiase begyee nnebøneyefo nkwa. Na meye ødebøneyeni a odi kan koraa. **16** Nanso esiane saa nti, wahu me mmøbø, senea øbøye a me a meye ødebøneyeni a odi kan no, Kristo Yesu nam me so bøda ne boaseto a enni awie no adi akyere wøn a wobegye no adi no na wøanya

nkwa a enni awie. (aiønios g166) **17** Anuonyam ne nidi nka Onyankopon daa daa. Õno ne mmeresantenhene. Õno na wonhu no na onwu da nso. Õno nko ara ne Onyankopon a nimdeø ahye no ma. Amen. (aiøn g165) **18** Afei me ba Timoteo, mede saa dwumadi a wøhye ho nkøm fi tete no hye wo nsa. Wugu so reko øko pa no, ma saa nsem no nye w'akode, **19** na so wo gyidi mu dennen na ma w'adwene mu nye fann. Nnipa bi ntie wøn tiboa, nam saaye so asce won gyidi. **20** Saa nnipa no bi ne Himeneo ne Aleksandro a mayi wøn ama Satan se øntwe wøn aso senea worenka abususem ntia Onyankopon bio.

2 M'afotu ne se, nea edi kan no mehye mo se monsre, mommo mpae, mummisa na monna Onyankopon ase mma nnipa nyinaa; **2** monye saa ara mma ahemfo ne wøn a tumi hye wøn nsa nyinaa na yeatumi atena ase asomdwøe mu wø onyamesom ne suban pa mu. **3** Eyi ye, na eøso Onyankopon a øye Agyenkwa a **4** øpe se wogye nnipa nyinaa nkwa na wohu nokware no ani. **5** Onyankopon baako ne ntamgyinafo baako a øka Onyankopon ne nnipa bø mu no, ãno ne Kristo Yesu no. **6** Õno na øde ne ho bøø aforø gyee nnipa nyinaa nkwa no. Eyi ye adansedi a øbaa bere a eøse mu se Onyankopon pe se wogye nnipa nyinaa nkwa. **7** Eno nti na wøsoma me se øsomafo ne amanamanmufo kyerkyerefo se minni gyidi ne nokware no ho adanse. Merenni atoro, mereka nokware! **8** Mehwehwø se nnipa a wøwø mmaa nyinaa ma wøn nsa a øho tew so, nea abufuw ne akyinnye nni mu, na wøbø mpae. **9** Afei mehwehwø se mmea brø wøn ho ase na wøfa økwan a efata so siesie won ho. Wønye wøn ti se mmea ahobreasefo; wømmøfa sika anaa nwirine anaa ntade a ne bo ye den nsiesie wøn ho. **10** Na mmom eøse se wøda adwuma pa a efata mmea se mmea a wøye nyamesomfo no adi. **11** Eøse se mmea de kommye ne ahobreasue sua ade. **12** Memma mmea ho kwan se wønkyerkyere anaase wonnya mmariama so tumi. Eøse se wøye komm. **13** Efise wøbøø Adam ansa na wørebo Hawa. **14** Na ønye Adam na wødaadaa no. Õbea no na wødaadaa no ma ønam so ma obuu Onyankopon mmara so. **15** Na se øbea tena ase gyidi, øðø, kronkronyø ne ahobreasue mu a øbøwo asomdwøe mu.

3 Eye sennahø se, se obi pe se øye asafopanyin a, na wøfa adwuma pa. **2** Asafopanyin ye obi a mformso nni ne ho. Eøse se ne yere ye baako. Eøse se øbre ne ho

ase na əhye ne ho so ye ne biribiara pεpεεpε. Ese se ogye ahoho wō ne fi na əkyerekyere nso. 3 Ese se əyε əsadweam anaa basabasa, na mmom, ese se əbre ne ho ase na əpε asomdwoe. Ese se əyε sikaniberefo. 4 Ese se otumi hwε ne fifo so yiye na otumi ma ne mma ye osetie de obu ne nidi ma no. 5 Na se obi nnim senea əhwε ne fi so yiye a, əbεye den na obetumi ahwε Onyankopon asafo so? 6 Ese se əyε obi a afei na wahu Awurade; se əba saa a, ne tirim beyε no de na wayε ahomaso ama wəabu no aten senea wobuu əbonsam aten no. 7 Ese se wən a wənnyε akyidifo no mpo de nidi ma no senea əbεye a wərengu n'anim ase na əbonsam afiri renyi no. 8 Ese se asafo mu aboaf no sə ye nnipa a wəwə suban pa na wodi nokware. Ese se wənom nsa pii anaase woyε aniberefo. 9 Ese se wəde adwene mu fann gyina pintinn ma nokware no ne gyidi no. 10 Ese se wəsə wən hwε ansa, na se wodi əhwε no so nkonom a wəasom. 11 Ese se wən yerenom nso wa suban pa a wonni nseku. Ese se wəbre wən ho ase di nokware wō biribiara mu. 12 Ese se asafo no mu boaf no wō yere baako na afei otumi hwε ne mma ne ne fifo yiye. 13 Won a wəsom yiye no benya nnyinaso pa, na wən gyidi a wəwə wo Kristo Yesu mu no nso aye nam. 14 Saa nhoma a mede rebre wo yi akyi no, mewə anidaso se ərenkye biara məba wo nkyen. 15 Na se mannu wo nkyen ntəm a saa nhoma yi bəma woahu senea wəbə wən bra wō Onyankopon fi; ofi a εyε Onyankopon teasefo no asafo a εyε nokware no nnyinaso. 16 Akyinnye biara nni ho se, ahintasəm a εwə nyamesom pa mu no krən: Əbae onipa tebea mu, Honhom no buu no bem, na abofo huu no, wəkaa ne ho asem wō amanaman mu, na wiase gyee no dii, wəfaa no kəo əsoro anuonyam mu.

4 Honhom no si no pi se, akyiri no, nnipa bi begyae gyidi no mu so. Wobedi atoro ahonhom ne ahonhomməne nkyerekyere akyi. 2 Saa nkyerekyere yi fi nyaatwomfo atorofo a woyε adwenwuifo se dade a wəato wō ogya mu no. 3 Saa nnipa no kyerεkyere se enye se obi ware, na nnuan bi nso wō hə a enye se onipa di. Nanso Onyankopon bəə saa nnuan no se, se agyidifo a wəahu nokware no nsa ka na wəbə so mpae a, wotumi di. 4 Biribiara a Onyankopon abə no ye. Ese se wəpo biribiara, na mmom ese se wəbə mpae gu ne nyinaa so. 5 Efise Onyankopon asem no ne mpaebə tew ho. 6 Se woma anuanom no saa nkyerekyere yi a, na əkyere se woyε Kristo somfo pa a wənam nokware ne gyidi ne nkyerekyere pa so atetew

wo. 7 Nsəe wo bere wō gyidihuu nsəm ne mmerewa anansesəm ho. Bə onyamesompa ho mməden. 8 Ewə mu se əhonam mu mmədemmə ho hia de, nanso honhom mu mmədemmə ho hia wō akwan nyinaa mu, efise əhye yen nne asetena ne daakye asetena ho bə. 9 Eyi ye nokwasəm a ese se woyε to mu na woyε di. 10 Eno nti na ese se yepere na yεyε adwuma dennen, efise yεde yen anidaso ahyε Onyankopon teasefo a əyε nnipa nyinaa Agyenkwa no mu, ne titiriw wən a woyε asem no di no. 11 Eyi nom na ese se moka ho asem wō mo nkyerekyere no mu. 12 Mma obiara ho kwan mma əmmfa wo se wunnyinii nti obebu wo abomfiaa. Wo kasa mu, wo suban mu, wo də mu, wo gyidi mu ne wo kronkronyε mu no, ese se woyε nhweso pa. 13 Nya adagyew kenkan Kyerewsem no na ka Asempa no na kyerεkyere ansa na maba. 14 Nnyaa honhom mu akyede a mpanyimfo nam nkəmhyε so de wən nsa guu wo so a wunyaa no mu. 15 So saa nneema no mu yiye. Fa wo ho nyinaa ma wən, senea əbəma obiara ahu wo nkəso. 16 Hwε wo ho so yiye na hwε wo nkyerekyere nso so. Kə so ye saa nneema yi nyinaa, efise se woyε saa a, wubegye wo ho ne wən a wotie wo no nkwa.

5 Nka akwakoraa anim, na mmom hyε no nkuran senea wobεye ama w'agya. Senea wobεye wo nuabarima no saa ara na fa ye mmabun, 2 ye mmea mpanyimfo se wo nanom, na mmabaa nso, fa wən se wo nuabeanom wo kronkronyε mu. 3 Ma w'ani nku mmea akunafo a wonni ahwefo ho. 4 Se okunafo bi wō mma anaa nananom a, nea edi kan no ese se wəfa nyamesom pa so de som wən abusua de tua wən awofo ne won nenanom ka, efise se woyε saa a na esə Onyankopon ani. 5 Əbea a əyε okunafo ampa ara no a onni obi a əhwε no no de n'anidaso nyinaa ahyε Onyankopon mu, enti əko so bə mpae sre ne mmoa anadwo ne awia. 6 Nanso se okunafo bi de ne ho ma wiase a, na əyε teaseawu. 7 Ka saa mmara yi kyere wən na obi annya wo ho mfomso. 8 Na se obi əhwε ne fifo, ne titiriw no, əno ara n'abusuafo a, na wabu ne gyidi so. Se əba saa a, əyε onipa bəne sen nea onnye nni no. 9 Mfa okunafo biara a onni mmoroo mfe aduosisa no din nka akunafo din ho. Asem a əka ho ne se, ese se əyε obi a wadi ne kunu nokware, 10 na afei wagye din wō nneyε pa ho. Ese se əyε əbea a watetew ne mma yiye na ogye ahoho wō ne fi na əhohoroo Awurade nkurofə anan ase na əboaa ahokyerefo na əde ne ho maa nnwuma pa ahorow

nyinaa. **11** Mfa akunafo nkumaa no din nka wɔn ho. Efise se eba se wɔpε se wɔsan ware a, wɔtew wɔn ho fi Kristo ho **12** na εma wodi fɔ se wɔabu wɔn bohyε a edi kan no so. **13** Eno akyi, wɔsεe wɔn bere kɔ afi mu na nea enye koraa ne se wodi nseku ye perepere, ka nsem a anka εnse se wɔka. **14** Enti me pε ne se, akunafo nkumaa no beware, awo mama na wɔahwε wɔn afi senea εbεye a atamfo nnya wɔn ho kwan nka nsem ntia wɔn. **15** Akunafo bi de wɔn ho ama ɔbonsam dedaw. **16** Se ɔbea gyidini bi wɔ akunafo wɔ n'abusua mu a, εse se ɔhwε wɔn yiye na wɔamfa adesoa bi ammeto asafo no so na asafo no atumi ahwe akunafo a aka wɔn nko no. **17** Mpanyimfo a wɔhwε asafo no so yiye no, εse se wodwen wɔn ho na wɔde nidi mmɔho ma wɔn; ne titiriw no wɔn a wɔka asem no na wɔsan kyεkyere nso. **18** Efise Kyerewsem no ka se, "Nkyekyere nantwi a osiw aburow no ano!" Bio, "Odwumayeni akatua fata no!" **19** Ntie asemμmone a obi ka to ɔpanyin bi so no, gye se nnansefo baanu anaa baasa de saa asem no beto w'anim. **20** Wɔn a wɔyε bɔne nyinaa no, ka wɔn anim wɔ bagua mu na abɔ afoforo hu. **21** Migyina Onyankopɔn ne Kristo Yesu ne abɔfo kronkron anim ka se, di saa mmara a mahye wo yi nyinaa so a nhwεanim biara nni mu. **22** Ntutu mmirika mfa wo nsa ngu obi so wɔ Awurade dwumadi no mu. Twe wo ho fi bɔne a afoforo ye ho. Ye kronn. **23** Nnom nsu nko ara, na mmom wo yafunu ne wo yare a wotaa yare nti, εyε a nom bobesa kakraa bi. **24** Nnipa bi bɔne a wɔyε no da adi pefee na saa bɔne no di wɔn anim de wɔn kɔ atemmu mu, nanso afoforo bi wɔ hɔ a wɔn bɔne da adi akyiri no. **25** Saa ara nso na nneyee payε no da adi pefee. Na nea εnna adi pefee no mpo ntumi nhintaw.

6 εse se wɔn a wɔyε asomfo no nyinaa de nidi ma wɔn wuranom senea εbεye a wɔn mu bi nkasantia Onyankopɔn ne yen nkyεkyere. **2** εnse se asomfo bu wɔn wuranom a wɔyε agyidifo no abomfiaa se wɔyε anuanom nti. Mmom εse se wɔsɔm wɔn yiye, efise wɔn som no so wɔ mfaso ma agyidifo ne adɔfo bebree. **3** εse se mokyerεkyere na moka eyinom nyinaa. Obiara a ɔbεma nkyεkyere foforo na ɔnka nokware a ffa yen Awurade Yesu Kristo ne yen nyamesom ho no **4** ye ɔhantanni a onnim hwε. ɔyε obi a ofi adwemμmone mu gye akyinnye na ɔka nsem a ɔde anibere, akasakasa, kasafi, nnipa ho adwemμmone **5** ne mansotwe a efi adwene a emu nno na nokware nni mu mu ba. Wodwen se nyamesom ye ɔkwan bi a

wɔfa so pe sika. **6** Onyamesom pa a abodwo wɔ mu ye adenya kεse. **7** Yeamfa hwee amma wiase. Saa ara nso na yεremfa hwee nko. **8** Eno nti se yεwɔ aduan ne ntama a, εno nko dɔɔso ma yen. **9** Wɔn a wɔpε se wonya wɔn ho no kɔtɔ sɔhwε mu na ɔdan ɔhaw ma wɔn ma εtwe wɔn kɔ ɔsεe mu. **10** Na sikanibere ye bɔne nyinaa ntin. Nnipa bi de sikanibere asi wɔn ani so denneennen nam so ama wɔapa wɔn gyidi ama awershaw ahye wɔn koma ma. **11** Enti wo a wɔyε Onyankopɔn nipa no, twe wo ho fi eyinom nyinaa ho. Di trenee, Onyamesom pa, gyidi, ɔdɔ, boaseto ne odwo akyi. **12** Bɔ gyidi mu mmirikatu no ho mmɔden na pere nya nkwa a enni awieie no ma wo ho, efise saa abrabɔ yi nti na bere a wodaa wo gyidi adi wo nnansefo bebree anim no, Onyankopɔn frεe wo. (aiɔnios g166) **13** Meka no Onyankopɔn a ɔma nneεma nyinaa nkwa no ne Kristo Yesu a ɔkaa nokware wɔ Pontio Pilato anim no hyε wo se, **14** tie mmara a mahye ama wo no na di so pεpεpε kosi da a Yesu Kristo bεba. **15** Onyankopɔn a wɔahyira no na ne nkutoo di Hene, Ahene mu Hene ne Awura mu Awurade no bεma no aba bere a εse mu. **16** ɔno nko na ɔwɔ hɔ daa, na ɔte hann a obi ntumi mmεn ho mu. Obiara nhuu no da na obiara nso rentumi nhu no da. ɔno na nidi ne tumi a enni awieie wɔ no. Amen. (aiɔnios g166) **17** Bɔ wiase yi mu ahonyafo kɔkɔ se wɔmmfa wɔn ahonya nhoahoa wɔn ho, na wɔmmfa wɔn anidaso nso nhye adehunu te se ahonya mu, na mmom wɔmfa wɔn ho nti Onyankopɔn a ɔnam n'adε so maa yen asetena mu nneεma pa nyinaa no so. (aiɔn g165) **18** Hyε wɔn se wɔnyε papa na wɔnyε adefo wɔ nnwuma payε mu. Wɔnyε ayamye na wɔnε afoforo nkye nea wɔwɔ. **19** Se wɔyε saa a, wɔbεto fapem pa ama wɔn daakye. Na wɔnam so anya asetena pa. **20** Timoteo, hwε nea wɔde ahye wo nsa no so yiye. Twe wo ho fi ahuhusem ne akyinnyehunu a wɔnam atoro so frε no "Nimdee" no ho. **21** Nnipa bi gye to mu se wɔwɔ saa nimdee no nam so ahwere gyidi kwan no. Onyankopɔn adom nka mo.

2 Timoteo

1 Saa nhoma yi fi Paulo a ɔye Kristo Yesu somafo no nkyen. Onyankopon ankasa na ɔfrɛe me se ɔsomafo, na ɔde nkwa a ɔhye ho bɔ a enam Kristo Yesu mu gyidi so de bɔe mo. **2** Mede kɔma me dɔba Timoteo: Adom, mmɔborɔhunu ne asomdwɔe mfi Agya Nyankopon ne yen Awurade Kristo Yesu nka wo. **3** Meda Onyankopon a mede adwene mu farn som no senea me mpanyimfo yee no ase. Daa, anadwo ne awia, mekae wo wo me mpaebɔ mu. **4** Mekae wo nisutew bere a yeredi mpaapaemu no a, ɛma m'ani gyina wo. Enti se mihi wo bio a m'ani begye. **5** Wɔkae me wo nokware gyidi a efii ase wɔ wo nenabea Lois ne wo na Eunike mu no, na magye ato mu se mprempren ɛwɔ wo nso mu bi saa ara. **6** Eyi nti merebɔ wo nkae se, kae akyedɛ a bere a mede me nsa guu wo so no Onyankopon de maa wo no. **7** Efise Honhom a Onyankopon de maa yen no mma yɛnɛ ahufo, na mmom Honhom no ma yen tumi, ɔdo ne ahohyeso. **8** Mma w'ani nnwu wo Awurade adansedi, ne me a meye ne deduani no ho. Na se ɔhaw bi to wo wɔ Asem̄pa no ka ho a, gyina pintinn wɔ ahooðen a Onyankopon de ama wo no mu. **9** Ogyee yen nkwa frɛe yen se yɛmmeyɛ ne de. ɛnɛyɛ biribi pa bi a yeye nti, na mmom n'adom ara kwa. Ansa na wɔrehye wiase ase no na ɔnam Kristo Yesu so kyɛɛ yen saa adam no, (aiōnios g166) **10** nanso mprempren wonam Agyenkwa Kristo Yesu no ba a ɛbɛba no so ada no adi akyere yen. Kristo, yen Agyenkwa dii owu so nkonom, na ɔde anigyesɛm a ɛhyerɛ te se kanea, na ɛma nkwa a enni awieie bɔe yen. **11** Onyankopon ayi me se ɔsomafo ne ɔkyerekyerefo se menna Asem̄pa no adi. **12** Enam eyinom so nti na mihi saa amane yi. Nanso meda so wɔ gyidi, efise minim nea mede me ho to no so no, na minim nso se ɔbekora nea mede ahye ne nsa no ama da no nso. **13** So nokwasɛm a mekyereɛ wo no mu yiye na fa ye nhwesode, na tena gyidi ne ɔðɔ a ɛyɛ yen de wɔ Kristo Yesu mu no mu. **14** Wɔde ademude a esom bo ahyc wo nsa. Fa Honhom Kronkron a ote wo mu no mmoa bɔ ho ban. **15** Senea wunim no, Kristofo a wɔfi Asia baa ha no nyinaa aguan agya me. Figelo ne Hermogene nso ka wɔn ho. **16** Awurade nhu Onesiforo fifo mmɔbɔ, efise ɔhyɛɛ me nkuran mprempen bebree. N'ani anwu wɔ me ho se mada afiase pen, **17** na oduu Roma pɛ, na ɔðɔ mmoden hwehweɛ me ara kosii se ohuu me. **18** Awurade mmoa

no na da no, onya ahummɔbɔ mfi Awurade no nkyen! Wunim akwan ahorow a ɔfaa so boaa me wɔ Efeso.

2 Na wo, Timoteo me ba, Kristo Yesu yɛ mmɔborɔhunu, enti ma ɔnhyɛ wo den. **2** Fa nsem a wotee se mereka akyere adansefɔ bebree no, na fa hye nnipa a wugye wɔn di na wobetumi akyere afoforo nso nsa. **3** Se amanehunu ba wo so a, mia w'ani tena se Kristo Yesu sraani pa. **4** ɔsraani mmfa ne ho nhyehye afisɛm mu, efise ɔpɛ se ɔsɔ ne panyin ani. **5** Saa ara nso na obi a ɔfra akansi mu a otu mmirika no rentumi nni nkonom gye se odi akansi no mmara so. **6** ɛsɛ okuafo mmadɛmmɔfɔ se odi kan nya ne nnɔbae bi. **7** Dwene nsem a mereka yi ho, efise Awurade bɛma woate biribiara ase. **8** Kae Dawid aseni Yesu Kristo a wonyan no fi awufo mu senea wɔkaa no wɔ Asem̄pa a mekaa ho asem no mu no. **9** Esiane se meka Asem̄pa no nti mihi amane, mpo, wɔagu me nkɔnsɔnkɔnsɔn se ɔdebɔneyɛni. Nanso wonguu Onyankopon asem no nkɔnsɔnkɔnsɔn ε. **10** ɛno nti, migyina biribiara a ɛbɛba me so no ano ma wɔn a wɔapaw wɔn no senea ɛbɛye a wɔn nso benya nkwagye ne anuonyam a enni awieie a ɛwɔ Kristo Yesu mu no bi. (aiōnios g166) **11** Nsem a ɛsɛ se wode wo ho to so ni: “Se yene no wui a, yene no betena ase. **12** Se yɛampa abaw a yene no bedi hene. Se yɛpa no a, ono nso bɛpa yen. **13** Se yɛnɛ nokwafo a, ɔno de, ɔye ɔnokwafo efise ɔrensan n'asem.” **14** Monkae mo nkurɔfo wɔ eyi ho na mommo wɔn kɔkɔ wɔ Onyame anim se wɔnnham wɔn nsem ho, na mfaso biara nni so; na esee atiefo adwene kɛkɛ. **15** Bɔ mmɔðen se wobɛye odwumayɛni a womfere Onyankopon adwuma no ye ho, na kyere nokware a ɛwɔ Onyankopon asem no mu no, na woafata n'anim. **16** Twe wo ho fi nsenhuhuw a ɔho ntew ho, efise eno na ɛpam nnipa fi Onyankopon ho. **17** Nea wɔkyere no te se akisikuru a ɛtrew fa ohonam no ani. Saa akyerekyerefo yi mu baanu ne Himeneo ne Fileto. **18** Wɔaman aphi nokware no ho na wɔka kyere agyidifo bi se, yen wusore no atwam dedaw nam saa asem no so see wɔn adwene. **19** Nanso obi rentumi nhinhim fapem dennen a Onyankopon ato no, efise wɔakyere wɔ so se, “Awurade nim wɔn a wɔyɛ ne de,” na “ɛsɛ obiara a ɔka se ɔyɛ Awurade de no se ɔtwe ne ho fi bɔne ho.” **20** Nkuku ne nkaka wɔ ofi kɛse mu. Ebi wɔ ho a wɔde dwetɛ na aye, bi nso wɔde sikakɔkɔ na aye. Wɔde dua na aye bi na afoforo nso wɔde dɔte. Ebi wɔ ho a ɛwɔ ho ma nnapɔnna bi na afoforo nso de di dwuma daa. **21** Se obi tew ne ho fi saa nneɛma bɔne

no ho a, wôde no bêye nnwuma sononko efise watu ne ho asi hô, asiesie ne ho ama ne wura se dwuma pa biara a e   se odi no, obedi. 22 Guan fi mmerantebere mu ak  n   ho, na tiw nneema a   ho tew te se: trenee, gyidi,   o ne asomdwoe a   ka wo ne w  n a wofi koma pa mu b   mu fre Awurade ma   boa no akyi. 23 Mfa wo ho nhye  e nkwasea akyinnye a   mfa hw  e mma no mu, efise   de akasakasa ba. 24 Ense se Awurade somfo ne obi nya akasakasa. E  se se   ye ayamye ma obiara. E  se se   ye   kyer  kyerefo pa a   wo boaseto nso 25 a se w  n a w  ne no di asi fom a,   t  ne bo ase tee w  n, se ebia Onyankop  n besakra w  n adwene ama w  ahu nokware no. 26 Na w  n adwene mu ada h   ho na w  aguan afi   bonsam a wakyekyere w  n ama w  ye n'ap  de no afiri mu.

3 Kae saa asem yi. Nna a edi akyiri no, mmere no mu b  ye den. 2 Nnipa bi b  ye pesemenkominya, aniberefo, ahohiahiafo ne ahantanfo; w  b  ye abususenkaf  , aso  denfo w   w  n awofo so; w  b  ye bonniaye na w  rempe nyamesom nso, 3 w  b  ye atirimodenfo, w  renhu mm  b  , w  b  ye nnipa dinseefo basabasa ne abufuwfafo, w  b  tan w  n mifefo a w  ye nnipa pa no, 4 w  b  ye afatwafo, anu  denfo, w  n a w  horan; w  b  pe anigye sen se w  d   Onyankop  n. 5 W  b  ye aniani asomfo a w  b  po tumi a ew   o  om no mu no. Twe wo ho fi saa nnipa no ho. 6 W  n mu bi k   afi mu k  hy   mmea a w  n b  ne ama wodi fo na ak  n   ahorow bebree hy   w  n so no so; 7 saa mmea no ye nnipa a w  pe se wosua nneema foforo, nanso wonhu nokware no akyi kwan. 8 Senea Yan ne Yambre ne Mose dii asi no, saa ara nso na saa nnipa yi ne nokware di asi. W  ye nnipa a w  n adwene ase na wonsi hw  e w   gyidi mu. 9 Wonnya nk  so biara efise obiara behu w  n kwasea. 10 Na wo de, woadi me nkyer  kyere, me suban ne me botae so. Woahu gyidi a mew  , me boaseto, me do, 11 taa a w  taa me ne m'amanehunu nyinaa. Wunim nsem a etotoo me wo Antiochia, Ikoniom ne Listra, ne   taa dennen a mitumi gyinaa ano no. Nanso Awurade y   me fii ne nyinaa mu. 12 W  n a w  pe se w  de onyamesom pa tena ase wo Kristo Yesu mu nyinaa no, w  b  taa w  n, 13 nanso nnipa b  ne b  ko so ase daa na w  adaada afoforo ne w  n ankasa w  n ho. 14 Nanso wo de, k   so tena ase nokware mu senea w  kyer  e wo no, na gye di yiye. Wunim w  n a wusua fii w  n nkyen, 15 na wokae nso se efi wo mmofraase na woahu Kyerewsem no a etumi ma wuhu nyansa, na   ma wunya gyidi w   Kristo

Yesu mu, na egye wo nkwa. 16 Kyerewsem nyinaa fi Onyankop  n home mu, na eye ma nkyer  kyere, atenyi, atetee ne trenee mu y  n, 17 senea   b  ye a Onyankop  n nipa b  ye nea w  asiesie no yiye ama nnwuma pa nyinaa.

4 Migina Onyankop  n ne Kristo Yesu a obebu ateasefo ne awufo nt  n, ne ba a   b  ba ne n'ahenni no so hy   wo se, 2 ka asem no, na bere biara gyina ne ka mu dennen yi nt  n. Ka anim, tu fo na kyer  kyere w   boaseto mu. 3 Bere bi   b  ba a nnipa rentie nkyer  kyere pa no, na mmom wobedi w  n ara w  n asede akyi na w  aboaboa akyer  kyer  fo a w  b  ka nsem a w  rehwehwe atie no ano, na w  aka akyere w  n. 4 W  b  po nokware no tie, na w  atие anansesem. 5 Nanso mimere nyinaa mu no, e  se se wohwe wo ho so yiye. Mia w  ani wo amanehunu mu. Ye   sempakafo adwuma na di wo dwuma nyinaa se Onyankop  n somfo. 6 Wogu so rehwie me se af  re ahwiesa, na bere aben se migyaw asetena yi. 7   ko pa no, mako, mmirika no, mawie tu; gyidi no makora. 8 Afei nea ew   ma me ne nkonim akyede, trenee ahenkyew a Awurade a   ye Otemmufo treenei no de b  ma me da no, enye me nko, na mmom, w  n a w  atena ase wo   d   mu atwen no no nyinaa. 9 B   mm  den bra me nkyen nt  m. 10 Dema d  o nne wiase yi ma   ye saa guan gyaa me h   k  o Tesalonika. Kreske k  o Galatia, Tito nso k  o Dalmatia. (ai  n g165) 11 Luka nko ara na   ne me w   ha. Fa Marko ka wo ho na wo ne no mmra, efise obetumi aboa me adwuma no ye. 12 Mesomaa Tihiko k  o Efeso. 13 Se woreba a, fa m'atade a migyaw w   Karpo nkyen w   Troa no bre me.   ye a, fa me nwoma mmob  wee no nso ka ho, ne titiriw no nea wode aboa nwoma y  e no. 14 Aleksandro, k  bere dwumfo no, haw me papaapa; Awurade betua no nea   ye no so ka. 15   ye a hw  e wo ho yiye w   ne ho, efise na   sore tia nsem a y  ka no mu denneenen. 16 Bere a mereyi me ho ano no, obiara ammoa me. W  n nyinaa guan gyaa me. Onyankop  n mfa nkye w  n. 17 Nanso Awurade ne me tena maa me aho  den ma mitumi kaa asem no kyere amanamanmufo ma wotiei. Ogyee me fii gyata anom. 18 Na Awurade begye me afi b  ne nyinaa mu na   de me ak     soro Ahenni no mu w   asomdwoe mu. Ono na anuonyam nka no daa daa. Amen. (ai  n g165) 19 Kyia Priska ne Akwila ne Onesiforo fifo nyinaa ma me. 20 Erasto kaa Korinto na migyaw Trofimo w   Mileto, efise na   ye. 21 B   mm  den bra ansa na aw  wbere adu. Eubulo ne Pude ne Lino ne Klaudia ne anuanom

no nyinaa kyiakyia wo. **22** Awurade ne wo honhom
ntena. Adom nka mo nyinaa.

Tito

1 Saa nhoma yi fi Onyankopon somfo ne Yesu Kristo somafo Paulo nkyen. Wøpaw me na wøsomaan me se memmetrew nnipa a Onyankopon ayi wøn no gyidi mu no, na menkyerkyere wøn nokwasem a ede onyamesuro ba **2** wø nkwa a enni awiee ho anidaso a Onyankopon a onni atoro no hye yen ho bø ansa na ɔrefi wiase ase; (aiōnios g166) **3** na afei ne bere a eße mu no, ɔfaa asenka a ɔno Nyankopon a ɔye yen Agyenkwa no hye me se menka no so daa no adi. **4** Mekyerew me ba Tito wø gyidi baako a yen nyinaa kura mu no mu. Adom ne asomdwoe a efi Agya Nyankopon ne Kristo Yesu, yen Agyenkwa no nka wo! **5** Migyaw wo Kreta senea ɛbeyø a wobetoto nneemaa a aka no pereere na woayi mpanyimfo atuataa asafo a ewø kurow biara mu no ano. **6** Kae mmara a mehyø maa wo no. ɔpanyin ye obi a ne ho nni asem na ɔwø yere baako na ne mma ye agyidifo a wømmø ahohwø bra, na wønyø asooden nso. **7** Ense se mfomso biara ba ɔpanyin no ho, efise Onyame adwuma hye ne nsa. Ense se ɔye ahomaso, anaa obi a ne bo nkye fuw anaa ɔkøwensani anaa basabasayefo anaa sikaniberefo. **8** Eße se ɔye obi a ɔpe ahøhoye na n'ani gye nea eye ho na n'adwene mu da ho na ɔtøe na ɔye kronkron na ɔwø ahohyeso. **9** Eße se oso asem no mu dennen senea wøkyeree no no. Se ɛba saa a, obetumi ahyø afotro den wø saa nkyerkyere pa no mu, na wada wøn a wøsore tia asem no mu no nso mfomso adi. **10** Nnipa pii wø ha a wøsore tia na wønam wøn nkwasem so daadaa afotro; ne titiriw no, wøn a wofi twetiatwasom no mu. **11** Eße se wusiw wøn nkyerkyere bøne no so ma ntoto ba mmusua mu, nam so de pe sika. **12** Mpo Kreta adiyifo no mu baako kae se, "Kretafø no ye atorofo, mmoa atirimodenfo ne akwadwofo adidifo." **13** Na asem a ɔkae no ye nokware. Esiane saa nti, eße se moka wøn anim yiye senea ɛbeyø a wobenya gyidi pa, **14** na woantena ase amma twetiatwa atosem ne ɔhyø a efi nnipa a wøapo nokware no. **15** Biribiara ye kronkron ma wøn a wøye kronkron no, nanso biribiara nyø kronkron mma wøn a wøn ho agu fi na wonni gyidi no, efise wøn adwene ne wøn tiboa ho agu fi. **16** Wøka se wonim Onyankopon, nanso wøn nneyø nkyere saa. Wøye nnipa a obiara tan wøn, na wøye asoodenfo a wontumi nyø ade pa biara.

2 Eße se woma nkyerkyere pa a wøagye ato mu. **2** Ka kyere nkakoraa na wømmø wøn ani nna ho, wønyø anyansafo, na wønhyø wøn ho so; wøn gyidi mu nye den, wonnya adø na wontumi ntøna ɔshaw mu. **3** Saa ara nso na ka kyere mmerewa na wømmø ɔbra a ɔye kronkron. Wonnni nseku na wønnye asadweam nso. Wøkyere akyere pa, **4** senea ɛbeyø a wønam so betumi ama mmabaa adø wøn kununom ne wøn mma, **5** ama wøatumi ahyø wøn ho so, aye kronkron na wøaye awarefo pa a wotie wøn kununom asem, na obi anka bøne amfa Onyankopon asem no ho. **6** Saa ara na hye mmerante na wonnya ahohyeso. **7** Nneemaa nyinaa mu no, fa wo ho ye nhweso pa wø nnwuma paye mu. Di nokware na ma w'ani nku wo nkyerkyere ho. **8** Ka nsem a ho tew na obi antumi antia mu na ama atamfo ani awu se wonnya asem bøne nka mfa yen ho. **9** Eße se asomfo tie wøn wuranom, na ade nyinaa mu no, wøsø wøn wuranom ani. Ense se woyiyi nsem ano **10** anaa wøbø wøn korøn. Eße se wøye papa mmere nyinaa na wodi nokware na anam so ama biribiara a wøye no de anuonyamhyø aba nkyerkyere a efa Onyankopon a ɔye yen Agyenkwa no ho no. **11** Onyankopon adom a ede nkwegye ba no ayi no ho adi akyere nnipa nyinaa. **12** N'adom no kyere yen se, yempa asetena a ɔho ntew no ne wiase akønø akyi na yentena ase ahohyeso, kronkronye ne Onyamesuro mu wø wiase ha. (aiōn g165) **13** Yewø anidaso wø bere a yøretwøn Onyankopon tumfo a ɔne Agyenkwa Yesu Kristo no ba a ɔbøba bio wø anuonyam mu no. **14** ɔde ne ho maa yen de gyeen yen fii bøne mu, ɔyeen yen nnipa a yøre papaye no kronkron de yen yee ne nko ara de. **15** Kyerkyere saa nneemaa yi na gyina wo tumi so hye w'atiego nkuran, ka wøn anim. Mma wøn mu bimmu wo abomfiaa.

3 Kae wo nkurøfo na wømmø wøn ho ase nhye ahemfo ne wøn a tumi hye wøn nsa no ase, wønyø osietie, wonsiesie wøn ho mma adwuma pa biara, **2** na wønnka asemmøne mmfa obi ho na mmom, wønnwo breoo, na daa wonni obiara ni. **3** Kan no, na yen ankasa yøye nkwasøfo, asoodenfo, ne abønefo. Na yøye akønø ne anigye ahorow nkøa. Yøsøee yen abrabo wø bøne ne anibere ho. Afotro tan yen maa yen nso yøtan wøn. **4** Nanso bere a yen Agyenkwa Onyankopon ayamye ne ne dø daa adi no, **5** ogyee yen nkwa. Enye nnwuma pa bi a yøaye nti, na mmom ɔnam n'ahummøbø so ahohorø yen ho, agye yen nkwa

ama Honhom Kronkron no awo y n foforo ama y n nkwa foforo. **6** Onyankop n nam Yesu Kristo a  y n y n Agyenkwa no so ahwie Honhom Kronkron no agu y n so, **7** s ne a  b ey  a n adom nti,  b ey  daa nkwa no anidaso ho adedifo. (ai nios g166) **8** Eyi y e nokwas m. M p  se wuti saa asem yi mu yiye na ama w n a wogy  Onyankop n di no ahu se,  se se w de w n bere di dwuma pa. Eycinom nyinaa ye na so w  mfaso ma nnipa. **9** Nanso munnnye nkwasea akyinnye. Saa ara nso na monnto ana, nkasakasa, nham w  mmara ho; so nni mfaso biara. **10** B  obi a  de mpaapaemu ba no k k  nea edi kan ne ne nea eto so abien, na eno akyi no twe wo ho fi ne ho. **11**  se se wuhu se obi a  te saa no ase , na b ne a  y  no da adi w  ne ho. **12** Se mesoma Artema anaa Tihiko wo nky n a, b  mm den bra me nky n w  Nikopoli, na h  na mabo me tirim se metena aw wbere no. **13** B  mm den gya mmaranimfo Sena ne Apolo kwan yiye na anhia w n hwee. **14** Ma y n nkur fo no nsua s ne a w de w n adagyew y e nnwuma pa de boa.  nse se w tena ase kwa. **15** W n a w ne me w  ha nyinaa kyiakyia wo. Kyia w n a w de y n w  gyidi mu ma y n. Adom nka mo nyinaa.

Filemon

Aristarko, Dema ne Luka nso kyia wo. 25 Awurade Yesu Kristo adam nka wo honhom.

1 Saa nhoma yi fi Paulo a esiane Kristo Yesu nti ɔyε odeduani ne yεn nuabarima Timoteo nkyεn, Yεde koma yen adamfo ne yεn yonko Filemon 2 ne asafo a wohyia wɔ wo fi no ne yεn nuabea Apia ne yεn yonko sraani Arkipo no: 3 Adom ne asomdwoe a efi yεn Agya Nyankopɔn ne Awurade Yesu Kristo nka mo. 4 Onua Filemon, bere biara a mebɔ mpaε no mebɔ bi ma wo na meda me Nyankopɔn nso ase. 5 Mete ɔdɔ a wodɔ Onyankopɔn nkurofɔ ne gyidi a wowɔ wɔ Awurade Yesu mu no. 6 Senea wo ne afoforo kura gyidi koro mu no, mebɔ mpaε se wɔn nso behu nhyira a Kristo de ama yεn no nyinaa. 7 Onua pa, wo dɔ no ama me anigye na ahyε me nkuran nso. Woakanyan Onyankopɔn nkurɔfɔ. 8 Se meyε wo nua wɔ Kristo mu nti, metumi de akokoduru ahyε wo, ama woayε nea εsε se woyε, 9 nanso me Paulo a meyε akwakoraa ne Kristo Yesu deduani fi ɔdɔ mu mprempren 10 resrε wo ama me ba Onesimo a əbεyε me ba, bere a na meda afiase no. 11 Bere bi a atwa mu no na ne so nni mfaso mma wo, nanso mprempren de, ne so wɔ mfaso ma me ne wo. 12 Merema ɔno a ɔyε m'ankasa me koma no asan aba wo nkyεn. 13 Esiane asempa no nti, mepεe se ətena me nkyen bere a meda afiase yi, senea əbεyε a obesi w'anan mu aboa me. 14 Nanso na mempe se mefi w'akyi aye biribi, senea ərenyε se adøe biara a wobεyε no fi əhyε mu na mmom efi əpε pa mu nti. 15 Ebia na Onesimo fii wo nkyen bere tiaa bi senea əbεyε a wubegye no ato mu bio afebɔɔ. (aiōnios g166) 16 Mprempren ɔnyε əsomfo kεkε efise ɔkyen əsomfo. ɔyε onua pa wɔ Kristo mu. ɔsom bo ma me. Saa ara nso na əbesom bo ama wo se əsomfo ne onua wɔ Awurade mu. 17 Enti se wudwen me ho se wo ne me bɔ mu di dwuma a, saa ara nso na gye no to mu senea wubegye me no ara no. 18 Se wayε wo biribi anaase ɔde wo ka bi a, bu tia me. 19 Me Paulo, m'ankasa me nsa ano nkyerεw ni. Metua wo ka, na mmom mma wo were mfi se wo nipadua no ankasa de me ka. 20 Enti me nua, mesrε wo se, Awurade nti, yε me saa adøe yi; ka me koma hyew se wo nua wɔ Kristo mu. 21 Mewɔ anidaso se, nea merekyerεw wo yi, wobεyε ama aboro nea merebisa wo yi so. 22 Afei pε ɔdan ma me, efise minim se Onyankopɔn betie mo mpaebɔ ama mabεka mo ho bio. 23 Epafra a Kristo Yesu nti ɔne me da afiase no kyia wo. 24 Saa ara nso na Marko,

Hebrifo

1 Mmere a atwa mu no, na Onyankopon nam akwan ahorow bebree so fa adiyifo so kasa kyere yen mpanyimfo no. **2** Mmom, mmere a edi akyiri no de, ənam ne Ba no so akasa akyere yen. Əye obi a Onyankopon nam ne so bao wiase. Na əno na Onyankopon ayi no se awiei no, nneema nyinaa beye ne de. (aiən g165) **3** Ənam hyerən a Onyankopon anuonyam hyerən no so haran. Əye Onyankopon seso pəpərəpə, na əde n'asəm a tumi wə mu no so wiase mu. Ətew nnipa ho fii wən bəne mu wiei no, ətenaa Otumfo Nyankopon nifa so wə əsoro. **4** Eno nti əyee əkese sen abəfo no, efise din a Onyankopon de too no no ye kese sen wən de no. **5** Efise Onyankopon nso anka ankyere n'abəfo no mu biara se, "Woye me Ba; nne maye w'Agya." Na wanka ankyere əbəfo biara se, "Meyə w'Agya na woayə me Ba." **6** Bere a Onyankopon pəs se əsoma n'abakan no ba wiase no, əsan kae se, "Ese se Onyankopon abəfo nyinaa som no." **7** Asəm a Onyankopon ka faa abəfo no ho ne se, "Onyankopon soma n'abəfo se mframə, na əsoma n'asomfo se gyaframa." **8** Nea əfa Əba no ho no, Onyankopon kae se, "Ao, Onyankopon, w'ahengua bətena hə daa nyinaa; w'Ahenni ye atentrennee. (aiən g165) **9** Wodo trenee, na wukyi bəne, eno nti Onyankopon, wo Nyankopon no, de wo asi wo mfefo so, na əde anigye ngo asra wo." **10** Onyankopon san kae se, "Mfiase no wotoo asase fapem, na əsoro ye wo nsa ano adwuma. **11** Ne nyinaa betwa mu; na wo de, wobətena hə daa; wobətetew se atade. **12** Wəbəbəbəw no se ntama; na wəbəsesa no se ntade. Nanso wote səneə wote, na wo mfe to rentwa da." **13** Onyankopon anka ankyere n'abəfo no se, "Montena me nifa so nkosi se mede mo atamfo beye mo anan ase ntiaso." **14** Se saa a, na abəfo no ye dən? Wən nyinaa ye ahonhom a wəsom Onyankopon na əsoma wən ma wəkəboa wən a wərehwehwə nkwegye no.

2 Eyi nti na ese se yeso nokware a yeate no mu demmen, səneə ebəye a biribi rentu yen aso. **2** Nsem a abəfo no kae no ye nokware, enti obiara a wannı so no nyaa asotwe a əfata no. **3** Na se yeantie saa nkwegye yi a, ebəye dən na yeatumi aguan? Awurade no ankasa na odii kan kaa saa nkwegye yi ho asəm na wən a wotiee no no ama yəahu se eyə nokware. **4** Saa bere koro no ara mu na Onyankopon nam ne nsenkyerənne ne n'anwonwadwuma so dii ho adanse. Bio, əkyee

Honhom Kronkron no səneə əpə. **5** Onyankopon amma abəfo anni wiase a na wayə n'adwene se ərebəbə no so; saa wiase a yəka ho asəm no. **6** Na mmom wəaka wə Kyerewsem no mu baabi se, "Onipa ne hena a wokae no; na onipa ba nso ne hena a w'ani ku ne ho?" **7** Wəbəo no ma əyee akumaa kakra sen abəfo; na wode w'ənuonyam ne nidi abə no abotiri, **8** se onni nneema nyinaa so." Əka se Onyankopon bao onipa se, "Nneema nyinaa sodifo," eyi da no adi se biribira ka ho. Nanso yənu se mprempren onipa di nneema nyinaa so. **9** Nanso yənu Yesu! Mmere tiaa bi, wəbəo no hyee abəfo ase səneə ebəye a esiane Onyankopon ahumməbə nti ese se owu ma nnipa nyinaa no. Yənu no se esiane owu a owui no nti, wəahye no anuonyam. **10** Eye se Onyankopon a əbəo nneema nyinaa na əhwə so no bəma Yesu afa n'amanehunu no mu ayə pə səneə ebəye a əbəma ne mma nyinaa akə saa anuonyam no mu bi. Efise Yesu no nko ara ne Onipa a obedi wən anim akə nkwegye no mu. **11** Əma nnipa ye kronkron fi wən bəne mu. Na əne wən a wayə wən kronkron no nyinaa wə Agya baako. Eno nti na Yesu mferə se əfər wən anuanom no. **12** Əka se, "Məka wo ho asəm akyere me nuanom, mekamfo wo wə wən a wəahyia hə no nyinaa anim." **13** Əsan ka bio se, "Mede me ho beto Onyankopon so." Na əno nso ka se, "Mma a Onyankopon de wən ama me no ni." **14** Esiane se mma no wə əhonam ne mogya nti, Yesu nso baa onipa tebea mu səneə ebəye a ənam ne wu no so besəe əbonsam a okura owu tumi no ahooden. **15** Na ənam so agye wən a esiane se wosuro owu nti, wəayə akoə wə wən asetenə nyinaa mu no. **16** Eye nokware turodoo se enye abəfo na əboa wən. Na mmom səneə Kyerewsem no ka no, "Əboa Abraham asefo." **17** Eyi kyere se əkwan biara so no, ese se əyee se ne nuanom, səneə ebəye a əbəye wən Səfopanyin nokwafo ne mmaborəhunufo wə Onyankopon som mu, na anam so ma wəde nnipa bəne akye wən. **18** Enti afei, obetumi aboa wən a wəasə wən ahwə no, efise wəsəo əno ankasa hwəe, ma ohuu amane.

3 Me nuanom akronkronfo a Onyankopon əfə mo, munnwen Yesu a yegye no to mu se əsomafo no ho. **2** Na odii Onyankopon a oyii no se ənye saa adwuma yi no nokware səneə Mose nso dii nokware wə Onyankopon fi no. **3** Wəahu se Yesu fata anuonyam sen Mose, səneə onipa a osi ofi nya anuonyam sen ofi no ankasa no. **4** Ofi biara obi na osii. Na Onyankopon nso na wəbə nneema nyinaa. **5** Mose

dii Onyankopon nokware se əsomfo wə ne fi na əkaa nsem a Onyankopon beka daakye no nyinaa. 6 Nanso Kristo de, odi nokware se əba a əhwə Onyankopon fi so. Se yema yen bo ye duru na yewə gyidi wə yen anidaso mu a, na yeyə ne fi no. 7 Enti Honhom Kronkron no ka se, “Se nne mote Onyankopon nne a, 8 monnye asooden te se nea moyee bere a mosore tiaa Onyankopon no; senea moyee da a na mowə sare so a mosoo no hwse no. 9 Eha na mo nenanom soə no hwse, nanso wohuu nea meyee no mfe aduanan mu no. 10 Ne saa nti me bo fuw saa nnipa no, na mekae se, ‘Wəye nnipa a wən koma aman afi me ho, na wəanhū m’akwan.’ 11 Eno nti mekaa ntam wə m’abufuw mu se, ‘Wərenhyen m’ahomegye mu da.’” 12 Me nuanom, monhwə yiye na mo mu bi annya koma bōne a ərennye Onyankopon nni a əbəma watwe ne ho afi Onyankopon teasefo no ho. 13 Na mmom senea əbəye a bōne rennaadaa mo mu ebinom na wonye asooden nti, da biara mommoaboa mo ho mo ho wə mmere dodow a asem “Nne” a ewə Kyerewsem mu no fa yen ho no. 14 Na se yeso gyidi a yewə no mu dennen senea yede fi mfiase no a na yewə kyefə wə Kristo mu. 15 Kyerewsem no ka se, “Se nne mote Onyankopon nne a, monnye asooden te se nea moyee bere a mosore tiaa Onyankopon no.” 16 Ehefo na wətee Onyankopon nne na wosore tiaa no no? Nnipa a Mose dii won anim fi Misraim no nyinaa. 17 Ehefo na Onyankopon bo fuw won mfirihyia aduanan no? Nnipa a wəyee bōne na wətetew hwe wuwuu wə sare so no. 18 Bere a Onyankopon kaa ntam se, “Wəremma me home mu da” no, na əreka akyere ehefo? Na əreka akyere wən a wəyee asooden no. 19 Afei, yehu se wəantumi anko əhome no mu, efise wəannye anni.

4 Afei esiane se bōhye a efa ne mu home ho no da so gyina ho nti, momma yenhwe yiye na mo mu bi anto sin wə mu. 2 Efise wəaka asem̄a no akyere yen senea wəka kyere wən no. Nanso wəammu asem̄a wəka kyere wən no, efise wən a wotiee no no annye anni. 3 Na yen a yeagye adi no nko ara na yekə saa əhome no mu senea Onyankopon aka se, “Enti mifi m’abufuw mu ka ntam se, ‘Wərenhyen asase a anka mede wən rekə so no mu da.’” Əkaa saa asem̄a yi de, nanso efi bere a əbəa wiase no, na wawie əhome dwumadi no dedaw. 4 Na Kyerewsem no mu baabi wə ho a wəka biribi fa da a eto so ason no ho se, “Da a eto so ason no, Onyankopon home fii ne nnwuma nyinaa mu.” 5 Wəkaa saa asem̄a koro yi ara bio se,

“Wərenhyen asase a anka mede wən rekə so no mu da.” 6 Wən a wodii kan tee Asem̄a no annya saa ahome no, efise wəannye anni. Afoforo bi nso wə ho a wama wən kwan se wonnya əhome no. 7 Enti Onyankopon aka se wayi da bi ato ho a wəfrə no “Nne.” Mfe bebree akyi no, ənam Dawid so kaa wo Kyerewsem no mu se, “Nne, se mote Onyankopon nne a mummpirim mo koma.” 8 Se Yosua dii nnipa no anim de wən kəo Onyankopon home mu a, anka akyiri no Onyankopon anka da foforo ho asem̄. 9 Senea ete no, əhome da so wə ho ma Onyankopon nkurəfə, senea Onyankopon homee da a eto so ason no. 10 Obiara a əbəhome wə Onyankopon mu no bəhome afi n’ankasa ne nnwuma mu, senea Onyankopon home fii ne nnwuma mu no. 11 Enti momma yemmo yen ho mməden na yəatumi ako Onyankopon home mu. Ənse se yen mu bi ye asooden senea wəyee asooden a enti wəankə mu no. 12 Onyankopon asem̄ ye nkwa, na ahoden wə mu. Əye nnam sen afoa anofanu. Ehwirew mu kosi se əpaapae honhom ne əkra, apəw so ne hon mu. Əye koma nsusuwii ne adwene temmufo. 13 Biribiara nni hə a wəde sie Onyankopon ma əye yiye. Abode mu biribiara da n’anim na əno na əse se yebu ho akontaa kyere. 14 Eno nti, momma yenso gyidi a yeka ho asem̄ no mu den. Efise yewə Əsəfopanyin kese wə Onyankopon anim. 15 Yenni Əsəfopanyin bi a ontumi nhwə yen mmerewyə ho nhu yen mməbə. Əye obi a wəasə no ahwə wə akwan ahorow nyinaa so se yen ara, nanso wanye bōne. 16 Momma yensi yen bo na yem̄ra Onyankopon ahengua a adom wə mu no anim, na əno na əbəma yəanya ahumməbə ne adom a əbəboa yen wə bere a əse mu.

5 Woyii Əsəfopanyin biara fii nnipa bi mu na wasi wən anan mu de wən akyede ne wən bōne ho aforé asom Onyankopon. 2 Esiane se n’ankasa ye mmerew wə akwan ahorow pii so no nti, otumi to ne bo ase ma wən a wonnim na woye mfomso no. 3 Ne mmerewyə nti, se əreba bōne ho aforé a, əse se əbə ma ne ho ne afoforo nso. 4 Obiara ntumi nyi ne ho mfa nhye ne ho anuonyam se əye Əsəfopanyin. Onyankopon frē nko na onipa nam so beye Əsəfopanyin senea wəfrəe Aaron no. 5 Saa ara nso na Kristo annye anto ne ho so se əye Əsəfopanyin amfa anhye ne ho anuonyam. Na mmom Onyankopon ka kyere no se, “Woye me Ba; nne, maye w’Agya.” 6 Əsan kaa wə baabi foforo se, “Wobeyə əsəfo akosi daa senea Melkisedek asofokwan nhyehyee te no.” (aiən g165) 7 Yesu baa əhonam mu wə

asase so no, əbəo mpae nam nkotosre so de n'abisade too Onyankopon a obetumi agye no afi owu mu no anim. Esiane se odwo na əde ne ho nyinaa som no no nti, Onyankopon tiee no. 8 Əwə mu se na əye Onyankopon Ba de, nanso ənam n'amanehunu so suua ahobrəase. 9 Na owiee pəye no, wən a wotie no no nam ne so nya nkwegye a enni awie, (aiōnios g166) 10 na Onyankopon ada no adi se əye Əsəfopanyin senea Melkisedek asfokwan nhyehye te no. 11 Əwə eyi ho nsem pii ka, nanso emu kyerekyere ye den, efise mo ntease ye den. 12 Moaye nkyerekyere adwuma no akye, nanso əse se munya obi ma okyerekyere mo Onyankopon ho asem fi ne mfiase. Anka əse se saa bere yi mudi aduan a eyə den, nanso nufusu na eye ma mo. 13 Obiara a nufusu ye ma no no da so ye akokoaa a onnim nea eye nea enye. 14 Aduan a eyə den ye ma mpanyimfo a wəatetew wən na wəahu nsonoe a əda papa ne bōne ntam no.

6 Momma yennyae Kristo mfiase ho nkyerekyere na yensua ne ho nsem a əkə anim no. Əho nhia bio se yebəko so akyerekyere nea enti a əse se yenu yen ho wo nneye a əde owu brc ycn ne nea enti a əse se yenza Onyankopon mu gyidi no ho. 2 Əho nhia nso se yebəko so akyerekyere asubə, nsa a wəde gu nnipa so, awufosore ne daa atemmu ho nsem bio. (aiōnios g166) 3 Momma yenko yen anim! Na se Onyankopon ma kwan a saa ara na yebeyə. 4 Əbeyə den na wəbesan de wən a wəahwe ase aba ama wəanu wən ho bio? Na anka wəwə Onyankopon hann mu. Wəkaa əsoro akyede hwəe, na wonyaa wən kyəfa wə Honhom Kronkron no mu. 5 Wofi osuahu mu ahu se Onyankopon asem ye, na wəahu wiase a əreba no mu tumi. (aiōn g165) 6 Nanso eno akyi no wəhwhee ase. Enti eyə den se wəde wən besan aba bio se wommenu wən ho, efise wəresan abo Onyankopon Ba no asennua mu nam so agu n'anim ase akyere. 7 Onyankopon hyira asase a ənom osu a ətə gu so na əma afifide ye yie ma wən a wən nti woduae no. 8 Na se əsəe ne nwura hunu fifi wə so a, enye mma hwəe. Onyankopon bədome no na wəde ogya ase no. 9 Nanso me nnafonom, nsem a yəaka yi nyinaa akyi no, yenim pefee se ade pa bi a nkwegye bata ho befi mo mu aba. 10 Onyankopon nyə nea əntee. Ne were remfi adwuma a moyee anaa ədə a modaa no adi maa no ne mmoa a mode boaa mo mfefo Kristofo na mugu so de boa wən no. 11 Nea yerehwehwə ne se mo mu biara beboaa no mmədemmə so de akosi awie senea əbeyə a mo nsa beka ade a mo ani da so no.

12 Yempe se moye anihaw. Na mmom, yəpe se yehu mo se agyidifo a mowa boaseto na mo nsa aka bə a Onyankopon ahye mo no. 13 Bere a Onyankopon hyee Abraham bə no, əkaa nea wahye ho bə no ho ntam. Esiane se na obiara nni ho a əkorən sen no no nti, əde əno ara ne din na əkaa saa ntam no. 14 Əkaa ntam no se, "Mehye wo bə se, mehyira wo na mama w'ase ado." 15 Na Abraham wə ntoboase nti, ne nsa kaa bə a Onyankopon hyee no no. 16 Se onipa ka ntam a, əde obi a əkorən sen no din na əka saa ntam no de siesie nnipa ntam. 17 Onyankopon pəe se əda no adi pefee kyere wən a na əse se wən nsa ka ne bəhye no se ərensesa n'atirimsem, nti əkaa ntam de hyee bəhye no mu den. 18 Saa nneema abien yi na ərentumi nsesa na Onyankopon ntumi nni ho atoro. Enti yen a yənam ne so anya nkwa no, wəhye yen nkuran se yenso yen anidaso no mu yiye. 19 Əwə saa anidaso yi se əkra səkye. Etim ho, na əma yehyen tra ntwamtam no kosi Kronkron mu Kronkron ho. 20 Yesu asi yen anan mu adi yen kan kə ho. Waye Əsəfopanyin afebəo senea Melkisedek asfokwan nhyehyee te no. (aiōn g165)

7 Na saa Melkisedek yi ye Salemhene, na əsan ye Əsorosoro Nyankopon əsəfo. Bere a Abraham fi əko a okum ahemfo ano reba no, Melkisedek hyiaa no hyiraa no. 2 Abraham maa no n'asade no mu nkyemu du mu baako. Melkisedek din no nkyerease a edi kan no ne Trenee Hene. Esiane se na əye Salem hene no nti, wəkyere ne din no ase se Asomdwəe hene. 3 Obi nnim Melkisedek agya, ne na, ne ne mpanyimfo ho asem. Saa ara na obi nnim n'awo ne ne wu nso ho asem. Əse Onyankopon Ba, na əda so ye əsəfo daadaa. 4 Eyi di ho adanse se na əye onipa kese a Agya Abraham mpo tumi ma no n'asade mu nkyemu du mu baako. 5 Nanso Lewi asefo a wəyə əsəfo no Mmara na əhye wən se wonnye nkyemu du mu baako mfi wən ara wən nkurofo Israelfo a wən nso ye Abraham asefo no nkyen. 6 Melkisedek nyə Lewi aseni, nanso ogyee nkyemu du mu baako fii Abraham nkyen hyiraa no ma onyaa Onyankopon bəhye no. 7 Akyinnye biara nni ho se nea əma nhyeira so sen nea ogye nhyeira. 8 Wəde nnipa akatua nkyemu du mu baako ma əsəfo a wowu, gye Melkisedek a Kyerewsem no ka se ote ase. 9 Enti nokware, Abraham tuaa nkyemu du no, Lewi a n'asefo gye nkyemu du no nso nam Abraham so tuaa bi maa Melkisedek. 10 Na wonwoo Lewi ə, nanso esiane se na əhye ne nena Abraham mu saa bere no a Melkisedek

hyiaa no no nti na otuae. **11** Esiane Lewi asəfodi nti na wəde Mmara no maa Israelfo. Eno nti se Lewifo asəfodi no tumi de peye bərə nnipa a, anka ho nhia se wəbəfa əsəfo foforo bi se Melkisedek a omfi Aaron abusua mu. **12** Se əba se asəfodi no sesa a, əma ho mmara no nso sesa. **13** Nanso yen Awurade a wəka saa asem yi nyinaa fa ne ho no fi abusua foforo mu. Ne busuani biara nnii əsəfo wə afəremuka ho da. **14** Əye sənnahə se wəwoo no too Yuda abusua mu, na Mose kaa asəfo ho asem no nso, wammo n'abusua din da. **15** Asem no da ne ho adi pefee, efise əsəfo foforo bi aba a əte se Melkisedek. **16** Əno de, ənnam onipa mmara so na wəhyee no əsəfo, na mmom wənam nkwa a enni awiei tumi so na əyeə no əsəfo. **17** Kyerewsem no ka se, “Wobəye əsəfo akosi daa sənea Melkisedek asəfokwan nhyeheyə te no.” (aiōn g165) **18** Wəatow mmara dedaw no akyene, efise sintə bi wə mmara no mu, na so nni mfaso nso, **19** efise Mose Mmara no antumi amma biribiara anni mu, na wəde anidaso pa bi a yənam so bən Onyankopən aba. **20** Na wəanye a ntanka nka ho. Bere a əhyee Aaron asefo asəfo no, na ntam a əte saa nni hə. **21** Yesu de, ənam ntam so bəyee əsəfo bere a Onyankopən ka kyereə no se, “Awurade aka ntam; na ərensesa n'adwene a ese, ‘Wobəye əsəfo daa nyinaa no.’” (aiōn g165) **22** Saa ntam yi nti, Yesu gyina mu ma yən, na əma yəne Onyankopən apam no di mu. **23** Nsonoe foforo bi nso wə hə. Na saa asəfo no dəəso, efise na wowuwu a wontumi ntoa wən adwuma so. **24** Nanso esiane se Yesu wə ho daa no nti, əwə asəfodi a ətena hə daa. (aiōn g165) **25** Enti otumi gye wən a wənam ne so ba Onyankopən nkyen no nne ne daa, efise, əte hə daa sre Onyankopən ma wən. **26** Yesu ne əsəfopanyin a əboa yen wə yen ahiasəm mu. Əye kronkron. Onni mfomso biara wə ne mu, na ənye bəne. Wəatew no afi nnebəneyəfo ho na wəama no so aboro asoro so. **27** Ənte se asəfo mpanyin a wəaka no a, daa afore a wəbə no kan no wəbə wə wən bəne a waye ho ansa na afei, wəbə afoforo de no. Əbə afore baako pə a əde ne ho na əbəe. **28** Mose Mmara no yi nnipa a wəmfata se wəye asəfo mpanyin, nanso Onyankopən bə a əde ntam kaa ho no a əbaa wə Mmara no akyi no yii Əba no a əye pə daa nyinaa no. (aiōn g165)

8 Asem a yegyina so kasa no ne se: Yewo əsəfopanyin a əte Otumfo a əwə əsoro no ahengua no nifa, **2** na əsəm se əsəfopanyin wə Kronkronbea a əye nokware ntamadan a ənye onipa biara na osii, se Awurade no mu hə. **3** Woyi əsəfopanyin biara se əmfa akyede ne

mmoa mmə Onyankopən afəre. Eno nti, əsə se yən əsəfopanyin nya biribi a əde bəbə afəre. **4** Se Yesu wə asase so a, anka ərenye əsəfo koraa efise asəfo wə ho a wəde afərebəde ma, sənea Yudafo mmara kyere no. **5** Nanso dwuma a wodi se asəfo no yə əsoro nsusuwsə bi kwa. Eyi nti na wəbəə Mose kəkə bere a əpəe se osi ntamadan no, Onyankopən ka kyereə no se, “Si no sənea merekyere wo wə bepəw no so pəpəreəpə.” **6** Afei de, wəama Yesu asəfodwuma a eso kyen wən de no. Yesu yə apam a əkyen so a wəgyina bəhye a əkyen so so hyee no ntamgyinafo. **7** Se na apam a edi kan no ye a, anka əho nhia se wəbəye apam a əto so abien no. **8** Nanso Onyankopən huu mfomso wə ne nkurofə ho bere a əkəe se, “Nna bi reba, Awurade na ose, a me ne Israelfo ne Yuda abusuakuw bəhyehye apam foforo. **9** Ərenye se apam a me ne wən agyanom yəe no bere a misoo wən nsa dii wən anim fii Misraim no. Wəanni apam a me ne wən hyehye no ho nokware, əno nti mantew m'ani anhwə wən, Awurade na ose. **10** Afei eyi ne apam a me ne Israelfo bəhyehye wə bere a əreba no mu, Awurade na ose: Mede me mmara bəhye wən adwene mu na makyerəw agu wən koma mu. Məye wən Nyankopən na wəaye me nkurofə. **11** Wən mu biara renka nkyere ne yənko anaa ne kuromni se, ‘Hu Awurade!’ Efise wən nyinaa behu me fi akumaa so kosi əkəe se. **12** Mehə wən mməbə wə wən bəne ho; na merenkae wən bəne bio.” **13** Frə a wəfrə saa apam yi “Foforo” no ama nea wəyeə kan no aye dedaw; na biribiara a enyin yə dedaw no nkye yera.

9 Na apam a edi kan no wə mmara a wənam so som. Saa ara nso na na wəwə baabi a nnipa asiesie a wəsom. **2** Wosii ntamadan a wəatwa mu abien. Ədan a edi kan no a wəfrə no Kronkronbea no na kaneadua, əpon ne brodo a wəatew ho a wəde ma Onyankopən no wə. **3** Ntwamu no akyi a wəfrə ho Kronkron mu Kronkron no, **4** na sika aduhuamyeəfo afəremuka ne Apam Adaka a wəde sika adura ho nyinaa wə. Saa adaka no mu na na sika pəre a mana ne Aaron pema a əfəfəwəe ne apam bopon no wə. **5** Adaka no so hə nso na anuonyam Kerubim a wəatrew wən ntaban mu akata adaka no nkataso no so si. Nanso yərentumi nka nneəma yi ho asem nkə akyiri mprempren. **6** Saa na wəahyehye nneəma no. Da biara na asəfo no kə ədan a edi kan no mu kəyə wən adwuma; **7** nanso na əsəfopanyin no nko ara na əwə ho kwan se əkə Kronkron mu Kronkron hə penkoro pə afe biara. Əde mogya a əde bə əno ankasa ne ne nkurofə

mfomso ho aføre ka ne ho kø. 8 Honhom Kronkron no nam saa okwan yi so kyere yen se, wonnya mmuee økwan a wøde kø Kronkron mu Kronkron ho wø bere a Ntamanan no ne mu nneemaa da so wø hø. 9 Eye mfonitwa ma nne bere yi. Ekyere se akyede ne mmoa a na wøde bø aføre ma Onyankopøn no rentumi mma wøn a wøsom no koma mu nyø kronkron. 10 Wøde nnuan, anonne ne nneemaa ahorow a wøde dwira wøn ho na edi dwuma no. Eyi ye øhonam fam nhyeheyce a øye adwuma kosi bere a nhyeheyce foforo bøba. 11 Nanso Kristo aba dedaw se Øsøfopanyin ama nneemaa pa a yewø dedaw yi. Ntamanan a øsom wø mu no so, na edi mu kyen dedaw no. Enye nnipa na wøyee. Afei nso emfi adebø yi mu. 12 Bere a Kristo køø ntamanan no mu a økøø Kronkronbea ho penkoro no, wamfa mmirekyi ne anantwi mogya na økøøø aføre. Mmom, øno ara de ne mogya na øbøø aføre de gyee nkwa a enni awieie maa yøn. (aiønios g166) 13 Na se mmirekyi ne anantwinini mogya ne anantwibere nsø a wøde dwira wøn a wøn ho agu fi tew wøn ho kø øhonam ahofi mu a, 14 mpen ahe na Kristo a ønam Honhom so, de ne ho bøø aføre a øho nni døm maa Onyankopøn no mogya rentew mo ho mfi nnwuma bøne mu, na monkosom Onyankopøn a øte ase no ana? (aiønios g166) 15 Eyi nti na Kristo ye apam foforo no ntamgyinafø seøneø øbøye a wøn a Onyankopøn afre wøn no benya nhylira a enni awieie seøneø Onyankopøn ahyø bø no. Eyi aba saa, efise owu bi asi a egey nnipa fi wøn bøne a wøyee bere a na wøwø apam a edi kan no mu no mu. (aiønios g166) 16 Se nsamansew bi wø hø a, esø se wotumi kyere se onipa a øhyee saa nsamansew no awu. 17 Se onipa a øhyee nsamansew no te ase a, saa nsamansew no nka hwee. Bere a wawu no na øka biribi. 18 Enø nti na apam a edi kan no wonam mogya so na wøhyee no den no. 19 Nea edi kan no, Mose kaa mmaransem no nyinaa, seøne øwo mmara no mu no kyereø nnipa no. Nantwi mma mogya ne nsu ne kuntu køøø ne somme na øde petee nwoma mmobøwee no ne nnipa no nyinaa so 20 kae se, "Eyi ne mogya a esøø apam a Onyankopøn ahyø mo se munni so no ano." 21 Saa ara na Mose petee mogya guu ntamanan no ne nneemaa a wøde som no nyinaa so ne no. 22 Nokware, seøne mmara no kyere no, økame aye se mogya na etumi tew ade nyinaa ho, na saa ara nso na gye se mogya ahwie agu ansa na bønefakyø aba. 23 Saa okwan yi ara so na wonam ma biribiara a øye øsoro nhwesode no ho tew. Nanso, øsoro nneemaa no

ankasa de, aføre a eye kyen eyinom na wøde tew ho. 24 Efise Kristo ankø kronkronbea a nnipa de wøn nsa na aye a øye ade kann ho nhweso no hø. Økøø øsoro ankasa na osi yen anan mu wø Onyankopøn anim hø. 25 Afe biara Yudafo Søfopanyin de aboa mogya kø Kronkronbea hø. Nanso Kristo amfa ne ho amma mpen bebree saa. 26 Se øyee saa a, anka efi adebø mfiase no, obehu amane mpen bebree. Mmom, waba prsøko a nneemaa nyinaa reba awieie, na ønam aføre a øde ne ho bøø no so apepa bøne. (aiøn g165) 27 Ese se obiara wu prøko pe, na øno akyi Onyankopøn abu no aten. 28 Saa ara na wøde Kristo nso bøø aføre baako pe de gyee dodow no ara wø wøn bøne mu. Øbøba ne mprenu so a øremmegye nnebøneyefø na mmom, øbøba abegye wøn a øretwøn no no nkwa.

10 Mmara no ye nneemaa pa nsusuwo a øreba, na mmom enye nneemaa pa no ankasa nen. Wøøø aføre koro no ara afe biara, efise saa aføre koro a wøøø no afe afe no rentumi mma nnipa a wøsom no nyø pe da. 2 Se nnipa a wøresom Onyankopøn no tumi fi wøn bøne mu ye pe a, øno de anka øørenni bøne ho fø bio, na ne saa nti aføreøø nyinaa to betwa. 3 Nea saa aføreøø yi ye ne se, økae wøn wøn bøne afe biara. 4 Anantwi ne mmirekyi mogya rentumi mpepa bøne. 5 Esiane saa nti, bere a Kristo rebeba wiase no, øka kyereø Onyankopøn se: "Wompe aføreøø ne øyeyede nanso woasiesie øhonam ama me. 6 W'ani nnnye øhyew ne bøne aføre anaa aføre a wøøø de pepa bøne ho. 7 Afei mekae se, 'Mewø ha rebøye nea wøpe se meye seøneø wøaøyerøø afa me ho wø Mmara nhoma no mu no.'" 8 Kan no økae se, "Wompe, na w'ani nso nnnye aføreøø ne øyeyede a wøde pepa bøne ho." Øwø mu, na Mmara no kyere se wønye saa. 9 Na økae se, "Mewø ha rebøye nea wøpe se meye." Enø nti, Onyankopøn agu tete aføreøø no nyinaa na øde Kristo aføreøø no asi anan mu. 10 Esiane se Yesu Kristo yøø seøneø Onyankopøn hwehwe se ønye no nti, ønam ne honam a øde bøø aføre prøko maa yen no so ama yen ho atew afi bøne ho. 11 Da biara Yudani søøøø seøneø n'asøfodwuma na wøøø aføre mpen pii. Nanso saa aføre yi rentumi mpepa bøne. 12 Kristo de, øbøø bøne ho aføre. Aføre a øtøna ho daa nyinaa. Na øno akyi, øtønaa Onyankopøn nifa so. 13 Eøøø na øretwøn mprenøø kosi se Onyankopøn bøøøø n'atamfo aye n'anan ase ntiaso. 14 Ønam aføreøø baako so ama nnebøneyefø ho atew daa nyinaa. 15 Na Honhom Kronkron no nso di adanse. Nea edi kan no, øka se, 16

“Eyi ne apam a me ne wɔn bɛpam wɔ bere a ɛreba no mu. Awurade na ose: Mede me mmara bɛhye wɔn koma mu na makyerɛw agu wɔn adwene mu.” 17 Na afei waka se, “Merenkae wɔn bɔne ne wɔn amumɔyɛ bio.” 18 Se wɔde eyinom nyinnaa kye a, na afoře a wɔbo de pepa bɔne no ho nhia bio. 19 Anuanom, esiane Yesu wu no nti, yeade yɛn ho koraa se yɛbɛkɔ Kronkronbea hɔ. 20 ɔnam ɔno ara ne honam so abue ɔkwan foforo a nkwa wɔ mu ama yɛn. 21 Yɛwɔ ɔsɔfo kese bi a ɔhwe Onyankopɔn fi so. 22 Momma yɛmfa koma pa ne gyidi a mu yɛ den ntwiw mmɛn Onyankopɔn. Efise wɔde Yesu mogya atew yɛn tiboa afɔbu ho, na wɔde nsu a ɛyɛ kronkron aguare yɛn nipadua. 23 Momma yɛnnina gyidi a yeaso mu no mu dennen, efise nea ɔhyɛɛ yɛn bɔ no yɛ ɔnokwafo. 24 Momma yɛn ho yɛn ho aseñ nhia yɛn na yennodo yɛn ho yɛn ho na yɛnɛ papa. 25 Mommma yɛnnnyae yɛn ho yɛn ho nhiyiamu da senea afoforo bi yɛ no. Mmom, momma yɛnhye yɛn ho yɛn ho nkuran denneennen, efise mo ara muhu se ɛrenkye na da no aba. 26 Se mohye da kɔ so yɛ bɔne a, afořebo biara nni hɔ a ɛbɛpepa mo bɔne, efise wɔada nokware no adi akyere yɛn. 27 Nea ɛwɔ hɔ ma wɔn a wotia Onyankopɔn ara ne atemmu ne ogya a ɛbɛba abɛhyew wɔn no. 28 Obiara a obu Mose Mmara no so no, se nnansefo baanu anaa baasa adansedi nti, wobu aten tia no a, wobekum no a wɔrehu no mmɔbɔ. 29 Na obi a watiatia Onyankopɔn Ba no so, na ɔmmfa Onyankopɔn mogya apam no a eggee no fii bɔne mu no nyɛ hwee anaa nea otiatia Honhom a ɔma adom no anim no, den na ebeto no? Asotwe a onii no benya no nyɛ adewa. 30 Yenim se Onyankopɔn kae se, “Me na awereto wɔ me, na me na mitua ka,” na ɔno ara na ɔsan kae se, “Awurade bebu ne nkurofo aten.” 31 Onyankopɔn a ɔte ase no nsam amanenyɛ yɛ hu. 32 Monkae ahohia a mokɔɔ mu bere a muhuhu hann no, mumiaa mo ani huu øko bebree mu amane. 33 Ebi ne se, wɔyeyaw mo mpɛn pii, guu mo anim ase wɔ bagua mu; na etɔ da bi mpo a, na moasiesie mo ho se mobeka wɔn a wɔrehu amane no ho. 34 Mo ne nneduafø daa afiase na wofaa mo ahode nyinnaa no mpo, munyaa ho boasetɔ, efise munim se ɛyɛ den ara a mowɔ ade pa bi a ɛbetena hɔ daa. 35 Mommma mo koma ntutu na moanhwere mo akatua. 36 Ese se moto mo bo ase na moatumi aye Onyankopɔn apede ama mo nsa aka nea wɔahye mo ho bɔ no. 37 Efise Kyerewsem no ka se, “ɛrenkye koraa na nea ese se ɔba no aba; ɔrentwentwɛn. 38 Na, “Nea ɔtee no fi gyidi mu

benya nkwa, na se ɔtwe ne ho a, me kra ani renso no.” 39 Yenye nnipa a yesan yɛn akyi na yeyera. Mmom yewɔ gyidi na wɔagye yɛn nkwa.

11 Gyidi ye ahotoso a yewɔ wɔ nneɛma a yɛn ani da so ne awerehyɛmu a yewɔ wɔ nneɛma a yɛn ani nhu mu. 2 Gyidi a na tetefo no wo nti na wonyaa adanse pa. 3 Gyidi na ɛma yete ase se ɛnam Onyankopɔn aseñ so na wɔbɔɔ wiase. ɛma yehu se wɔbɔɔ nea wohu fii nea wonhu mu. (aīōn g165) 4 ɛnam gyidi so na Habel bɔɔ afoře a ɛsɔ ani kyen nea Kain de maa Onyankopɔn no. Ne gyidi nti, Onyankopɔn buu no se onipa trenee, na n'akyɛde no sɔɔ Onyankopɔn ani. Na eno so na ɔnam wui a nne mpo ɔda so kasa. 5 Gyidi nti, wofaa Henok kɔɔ ɔsoro a wanhu owu. Obiara anhu no, efise Onyankopɔn na ɔfaa no kɔe. Kyerewsem no ka se ansa na wɔrebefaa Henok akɔ no, na wasɔ Onyankopɔn ani. 6 Obiara a onni gyidi rentumi nso Onyankopɔn ani. Ese se obiara a ɔba Onyankopɔn nkyen no nya gyidi se Onyankopɔn te ase na ɔdom wɔn a wohwehwe no no. 7 Gyidi nti na ɛmaa Noa tee Onyankopɔn kɔkɔ a ɔbɔ faa daakye nneɛma a bi nsii da no ho, otiee Onyankopɔn yɛɛ adaka a mu na wogyeɛ ɔno ne ne fifo nkwa. ɛnam so maa Onyankopɔn buu wiase fɔ, na Noa de, ne nsa kaa trenee a wonya fi gyidi mu no. 8 Gyidi nti na bere a Onyankopɔn ka kyereɛ Abraham se ɔnkɔ asase a wahye ho bɔ se ɔde bɛma no no so no, otiee na ɔkɔe. Ogyaw ne man hɔ kɔe a na onnim faako a ɔrekɔ. 9 Gyidi nti ɔtenea asase a na Onyankopɔn ahye no ho bɔ no so se ɔhɔho. ɔne Isak ne Yakob a Onyankopɔn hyɛɛ wɔn bɔ koro no ara bi tenaa ntamadan mu. 10 Nanso na Abraham retwɛn kurow kese bi a Onyankopɔn akyekyere a ne fapem renseɛ da mu akotenɛ. 11 Gyidi nti na Sara nso de nyaa tumi nyinsnee, bere a na wanyin na ontumi nwo no. ɔde ne ho too Onyankopɔn so se obedi ne bɔhye so. 12 Eno nti, ɛwɔ mu se na Abraham regye nna awu de, nanso n'asefo adɔɔso se wim nsoromma ne mpoano nwea. 13 Gyidi mu na saa nnipa yi nyinna wuwui. ɛwɔ mu se wɔn nsa anka bɔ a Onyankopɔn hyɛɛ wɔn no de, nanso wohuu no wɔ akyirikyiri yɛɛ no atuu, gye dii se wɔyɛ ahɔho ne amamfrafo wɔ asase so. 14 Wɔn a wɔka saa no da no adi pefee se wɔrehwehwe wɔn ankasa wɔn man. 15 Wɔannwene ɔman a wogyaw wɔ wɔn akyi no ho. Se wɔyɛɛ no saa a, anka wobetumi anya ɔkwan asan wɔn akyi akɔ hɔ. 16 Na mmom, ɔman pa a ɛyɛ ɔsoro man no na na wɔrepere. Enti ɛnyɛ Onyankopɔn aniwu se ɔma

wōfre no wōn Nyankopōn, efise wasiesie ḡaman bi ama wōn. **17** Gyidi nti Abraham de ne ba Isak kōbō a afore bere a Onyankopōn sōo no hwēe. Abraham nko ara ne onipa a na Onyankopōn ahyē no bō no, nanso na wasiesie ne ho se ḡode ne ba koro no bēbō afore. **18** Na Onyankopōn aka akyerē no se, “Enam Isak so na w'ase bēterew.” **19** Na Abraham nim se Onyankopōn betumi anyan awufo afi owu mu, na əkwan bi so no, yebetumi aka se Onyankopōn nyan Isak fii owu mu. **20** Gyidi nti na əmaa Isak hyiraa Yakob ne Esau maa wōn daakye asetena. **21** Gyidi nti na əmaa Yakob hyiraa Yosef mma no nyinaa ansa na ərewu. Obutuw ne pema so sōree Onyankopon. **22** Gyidi nti na Yosef rebewu no, əka kyerees Israelfo se, wobetu afi Misraim, na əhyēe nea se owu a, wōnye n'amu no. **23** Gyidi nti na əmaa Mose awo akyi no, n'awofo de no siee asram abiesa no. Wohuu se na əyē sononko, enti na wōansuro se wobebu əhene no mmara so no. **24** Gyidi nti na Mose nyin no, wampē se wōbēfrē no Farao babea ba no. **25** Na əpē se əne Onyankopōn mma behu amane sen se obegye n'ani wō bōne mu mmere tiaa bi. **26** Osusuw se, se ohu amane ma Kristo a, eye sen agyapade a əwō Misraim nyinaa, efise na n'ani da ade pa bi so daakye. **27** Gyidi nti na əmaa Mose tu fii Misraim a na onsuro əhene no abufuw. Omiaa n'ani se ərensan n'akyi, efise na wāhu Onyankopōn a obi nthu no no. **28** Gyidi nti na əhyēe Twam Afahye no ma wōde mogyā petee apon ho, senea əbeyē a əsəebəfo no renkum Israelfo mmakan a wōyē mmarima no. **29** Gyidi nti na əmaa Israelfo no twaa Po Kōkō senea wōnam asase kesee so no. Misraimfo no pēs se wotwa bi no, asu no bu faa wōn so. **30** Gyidi nti na Israelfo de nnanson twaa Yeriko afasu ho hyia dwiruw gui no. **31** Gyidi nti na woankum aguaman Rahab wōn a wonnye Onyankopōn nni no, efise ogyee akwansrafo no few so. **32** Afēi den na merka? Bere beebree nni ho se meka Gideon, Barak, Samson, Yefta, Dawid ne Samuel ne adiyifo no ho asem. **33** Wōnam gyidi so koo amanko, dii nkonom ma wōn nsa kaa nea Onyankopōn hyēe wōn ho bō no. Wōkataa gyata ano, **34** dum ogyatannaa, tetew wōn ho fii afoawu ano. Na wōyē mmerew, nanso wōyēe den. Na wōyē den wō akono, enti wodii wōn atamfo so. **35** Enam gyidi so ma wonyan mmea bi awufo maa wōn. Wōyēe afoforo bi nso ayayade se anka wōmpa Onyankopōn na wonnyaa wōn. Nanso wōampō Onyankopōn, senea əbeyē a wōn nsa bēka daakye wusore a əkyen so no. **36** Woguu afoforo anim

ase, bōo wōn mmaa, na wōkyekyeree ebinom de wōn guu afiase. **37** Wosiw ebinom abo. Wōde sradaa paee ebinom mu abien, de afoa kum bi. Wokyinkyin se nnipa a nguan ne mmirekyi nwoma kata wōn ho. Wōyēe mmōbo. Wōn ho hiaa wōn na wohuu amane. **38** Wiase yi annye amma wōn. Wokyinkyin se atutenafo wō sare ne mmepōw so, abodan ne asase so abon mu. **39** Wodii eyinom nyinaa ho adanse pa wō wōn gyidi ho, nanso won nsa anka bō a Onyankopōn hyēe wōn no, **40** efise Onyankopōn wō tirimupōw papa bi ma yēn, senea əbeyē a yene wōn nyinaa bēbō mu anya bōhyē no.

12 Yēn de, yēwō nnansefo beebree a wōatwa yēn ho əhyia. Momma yēntwe yēn ho mfi akwanside nyinaa ne bōne a akyekyere yēn denneennen no nyinaa ho na yēnyere yēn ho wō mmirikakansi a eda yēn anim no mu. **2** Momma yēmfa yēn ani nto Yesu a yēn gyidi mfiase ne n'awie gyina ne so no so. Asennua no nti wampa abaw. Esiane anigye a na əretwēn no no nti, animguasewu a owui wō asennua so no anhaw no. Enti mprempren əte Onyankopōn ahengua no nifa so. **3** Dwene əhaw a əfaa mu no ho se nnipa nnebōneyefo tan a wōtan no nso, otumi gyinaa ano no. Eno nti momimpa abaw. **4** Na mo ne bōne ko mu no, monko nkoduū se mubehwie moga agu. **5** Mo were afi nkuranhyesem a Onyankopōn ka kyerees mo, senea agya kasa kyere ne mma no? Se, “Me ba, se Awurade tee wo a, tie no yiye, na se əka w'anim a, mpa abaw. **6** Efise obiara a Awurade pe n'asem no, ətwe n'aso senea agya tee əba a ədō no no.” **7** Amanehunu biara a əbeto mo no, munnhinhim na momfa no se Agya no nteeso, efise mo amanehunu no kyere nteeso a Onyankopōn wō ma ne mma. Na dēn nti na agya ntwe ne mma aso? **8** Se wantee mo se ne mma no bi a, na əkyere se monnye ne mma kann. **9** Se yēn agyanom a wōwō asase so twee yēn aso ma yebuu won a, mpen ahe na ənse se yēbre yēn ho ase ma honhom mu Agya no na yetumi tena ase? **10** Yēn agyanom a wōwō asase so ha twee yēn aso senea wōpē wō bere tiaa bi. Nanso yēn yiiedi nti, Onyankopōn yēe saa senea yēn ho betew. **11** Se wōtwe yēn aso a əma yēn were how wō saa bere no mu na yēn ani nnye. Na akyiri no a wōn a wōfa saa asotwe no mu no nya wōn ho ntease no, wonya asomdwoe na wōtēna ase trenee mu. **12** Monhyehye nsa ne nkotodwe a emu agugow no mu den. **13** Munsiesie akwan na momfa so, na mpakye anye mmubuafō, na mmom, wōasa wōn yare. **14** Mo

ne nnipa nyinaa ntēna ase asomdwoe mu, na mommo mmōden ntēna ase trenee mu. Anye saa a, morenū Awurade. **15** Monhwe yiye na mo mu bi annan n'akyi ankyere Onyankopōn adom no. Monhwe yiye na mo mu bi anye sē affide a εye nwen a enyin ma ne bōnwoma no haw afotro. **16** Monhwe yiye na mo mu bi anye oguamanfo ne obi a ḥmfere Onyankopōn sē Esau a obuu n'ani guu n'agypade so tōn n'abakan a εye de gyee aduan no. **17** Na afei eduu bere bi a εpēs sē ne nsa ka n'agya ho nhŷira no, ḥde kamee no. Ewō mu sē ḥde nusu peree sē wanya adwensakra de, nanso anye yiye. **18** Munhyiaa nneēma a εye hu, ogyatannaa, awerehow, sum ne ahum senea Israelfo no hyiaa wō Sinai Bepōw no so bere a Onyankopōn de ne mmara no mae no. **19** Efise na wōrebo torobento denneennen a nne bi a εreka kasa a εye hu nenam mu, nti nnipa no sreē Onyankopōn sē onnyae kasa, **20** efise na wontumi nni mmara a na εka se, "Sē mpo aboa koraa de ne ho ka bepōw no a, εsē sē wosiw no abo kum no" no so. **21** Na beae hō εye hu ara kosii sē Mose kae se. "Misuro, na me ho popo." **22** Na mo de, moaba Sion Bepōw so ne Onyankopōn a ḥte ase no kurow, ḥsorosoro Yerusalem a ḥsoro abofo mpempem wō mu no mu. **23** Moaba Onyankopōn asafomma dedaw a wōn ani gye wōn ho a wōakyerew won din wō ḥsoro no mu. Moaba Onyankopōn a εye nnipa nyinaa temmufo ne atreneefo a wōaye wōn pē no mu. **24** Moaba Yesu a ḥhyehyēs apam foforo ne mogya a wōapete a εka nneēma pa ho aseē sen Habel mogya no ho. **25** Monhwe mo ho so yiye na moammu mo ani angu aseē a oka so. Wōn a wōantie nea ḥkasa fii asase so no amfa wōn ho anni. Na εbeyē dēn na yēatumi aguan afi nea ḥkasa fi ḥsoro no ho na yēafa yen ho adi? **26** Ne nne wosow asase saa bere no, nanso imprempren wahye bō se, "Enye asase nko na mesan awosow no, na mewosow ḥsoro nso bio saa ara." **27** Nsem "Nso bio saa ara" no da no adi pefee sē ḥbewosow nneēma a wōbō no na atutu afi wōn anan mu na nneēma a wontumi nwosow no aka. **28** Momma yenna so ase, efise yēanya ahenni a wōwosow no a εnye yiye. Momma yen ani nso na yēmfā ḥkwan a εbēsō Onyankopōn ani a εye nidi ne osuro so nsom no, **29** efise nokware ni, yen Nyankopōn ye ogya a εhyew na εsē ade.

13 Monnōdō mo ho mo ho sē anuanom wō Kristo mu. **2** Monkae na munnye ahēho wō mo afi mu. Ebinom yēs saa nam so gyee abofo a na wonnim. **3**

Monkae wōn a wōda afiase na momfa no sē mo ne wōn na ḥda hō. Monkae wōn a wōrehu amane na momfa no sē mo ne wōn na wōrehu saa amane no. **4** Mo nyinaa nni aware ni, na okununom ne ḥyerenom nni wōn ho wōn ho nokware, efise Onyankopōn bebu nguamanfo ne aguamammō atēn. **5** Munyi sikanibere mfi mo abrabō mu, na momma mo ani nso nea mo nsa ka. Efise Onyankopōn aka se, "Merennyaw wo, na merempo wo da." **6** Momma yensi yen bo nka se, "Awurade ne me boafō, enti merensuro. Dēn na onipa betumi aye me?" **7** Monkae mo mpanymfo a wodii mo anim a wōkāa Onyankopōn aseē kyereē mo no. Monkae ḥkwan a wōfaa so tenaa ase na munsua wōn gyidi no. **8** Yesu Kristo te saa ara nnēra, nnē ne daa nyinaa. (aiōn g165) **9** Mommma nkyerekyere foforo biara nntwe mo mmfi ḥkwan pa so. Eye sē Onyankopōn adom nti, yen kra benyin ahoōden so a emfi aduan ho mmara a yedi so no. Wōn a wodi mmara a ete saa so no nnya mmoa biara. **10** Nanso yēwō a foremuka bi a Asofo a wōsom wō Ahyiae Ntamadan mu no mpo nni ho kwan sē wodidi so. **11** Yudafo Sōfopanyin de mmoa mogya ba Kronkron mu Kronkron hō de bēbō bōne a fore nanso wōhyew mmoa no funu wō beae no akyi baabi. **12** Eyi nti, Yesu nso wuu wō kurow no pon akyi, senea εbeyē a ne mogya bēma nnipa aye akronkron. **13** Enti momma yenkō ne nkyen wo beae no akyi nkogye animguase no bi. **14** Efise yenni atenae a εwō hō daa wō asase yi so. Yērehwehwe kurow a εrebeba no akyi kwan. **15** Momma yēmfā Yesu so mfa yen anofafa nkamfo Onyankopōn din daa sē yen a forebōde. **16** Mommma mo were mmfi sē mōbeyē mo ho mo ho papa aboaboa mo ho mo ho, efise εno ne a forebōde a εsō Onyankopōn ani. **17** Muntie mo mpanymfo na munni wōn aseē so. Esiane sē εsē sē wōbu wōn adwuma ho akontaa nti, wōhwē mo kra so a wōnhome koraa. Se mutie wōn a, wōde anigye beyē wōn adwuma. Se anye saa a wōde awerehow beyē adwuma no na εremmoa mo. **18** Monkō so mmō mpaē mma yen. Yenim pefee sē yēwō adwene a emu da hō, efise yēpē sē bere biara yēye ade a eye. **19** Na mebō mpaē kō so sre mo sē, mommō mpaē na Onyankopōn mfa me mmre mo nnansā yi ara. **20** Onyankopōn anyan yen Awurade Yesu a εye oguanhwēfo panyin no afi awufo mu ama yen, na εnam ne wu no so nti wōasōw daa apam no ano ama yen. (aiōnios g166) **21** Asomdwoe Nyankopōn mma mo nea ehia mo nyinaa na monam so aye n'apēde, na εnam Yesu Kristo so aye

yen mu adwuma senea esø ani. Anuonyam nka Kristo
daa nyinaa. Amen. (aiōn g165) **22** Anuanom, mesrø mo se
monye aso ntie nkuranhye nsem yi, efise saa krataa a
makyerø mo yi nyø tenten biara. **23** Mepø se mebo
mo amannee se wøayi yen nua Timoteo afi afiase.
Se øba ntøm a, me ne no beba mo nkyøn. **24** Yekyia
mpanyimfo no ne Onyankopøn nkurøfo no nyinaa.
Anuanom a wøwø Italia no kyiø mo. **25** Adom nka mo
nyinaa.

Yakobo

1 Saa krataa yi fi me Yakobo a meye Onyankopon ne Awurade Yesu Kristo somfo nkyen, Mikyia mmusuakuw dumien a wəahwete no nyinaa. **2** Anuanom, se sohwə bi ba mo akwan mu a, momma mo ani nnye **3** efise se mo gyidi tumi gyina sohwə no ano a, eno ansa na munya ntoboase. **4** Momma ntoboase no ntena mo mu daa nyinaa senea əbeyə a mobeyə pe a biribiara ho renhia mo. **5** Se nyansa ho hia mo mu bi a, ese se əbə mpae srə Onyankopon na əbema no bi, efise Onyankopon fi ayamye ne adom mu ma obiara nea ehia no no kwa. **6** Na se worebə mpae a, ese se wugye di a wunnye ho akyinnye. Obiara a ogye akyinnye no te se po asorəkye a mframə bə no kə baabiara a əpe. **7** Ense se saa onipa no susuw se obenya biribiara afi Awurade nkyen; **8** n'adwene ye no ntanta a ontumi nsi biribiara pi. **9** Se Onyankopon ma onua hian i so a, ese se n'ani gye, **10** na adefo a wabə wən ase no nso saa ara. Efise, adefo no twam kə se wuram afifide bi. **11** Owia pue de ne hyew no hyew afifide no ma n'ahooft see. Saa ara na wəbesee adefo no wə bere a wogu so redi wən nnwuma no. **12** Nhyira nka onipa a onya gyidi wə amanehunu mu, efise ono na obenya akyede a Onyankopon ahye ho bə ama wən a wədə no no. **13** Se wəsə obi hwe a, ense se əka se, "Saa sohwə yi fi Onyankopon." Efise bəne rentumi nsə Onyankopon nhwe, na ono Onyankopon nso nso obi nhwe. **14** Na se onipa twe ne ho na ono ara n'akənna yi no a, na aye sohwə ama no. **15** Na se akənna no nyinsən a, ewo bəne, na bəne no nyin a ewo owu. **16** Me nuanom adəfo, mommma wənnnaadaa mo. **17** Akyede pa ne akyede a eyə pe nyinaa fi əsoro; efi Onyankopon a əbəə əsoro hann no nkyen na əba. Ono na ənsesa se sunsuma. **18** Ofi ne pe mu nam nokware a ewə asem no mu no so woo yen senea əbeyə a, yebedi kan wə abəde nyinaa mu. **19** Me nuanom adəfo, monhye eyinom nsow: monye ntem ntie, monye nyaa nkasa na monye nyaa mfa abufuw; **20** efise onipa abufuw no mma onnya Onyankopon trenee no. **21** Eno nti, montwe mo ho mfi afide ne atirimoden ho. Momfa mo ho mma Onyankopon na munye asem a odua wə mo koma mu a ebegye mo nkwa no. **22** Munntie asem no se atiefo kwa nsisi mo ho, na mmom monye asem no yefo. **23** Obiara a otie asem no na əmfa nni dwuma no te se obi a əhwe ahwehwe mu, na ohu senea əte. **24** Əhwe ne ho wə ahwehwe no mu hu ne ho yiye na se

ofi ahwehwe no anim ara pe a, ne were fi nea ohuu no nyinaa. **25** Nanso obiara a əhwe mmara a eyə pe, na əma onipa de ne ho no mu yiye, na odi so, na otie, na ne were mfi, na əde di dwuma no, Onyankopon behyira saa onipa no wə biribiara a əye mu. **26** Se obi susuw se əye Onyamesomni na wanto ne tekrema nnareka a, ne nyamesom no so nni mfaso na ədaadaa ne ho nso. **27** Nea Agya Onyankopon fa no se əye onyamesom pa no ni: Əhwe nyisaa ne akunafo wə wən ahohia mu, na oyi ne ho fi wiase porowee ho.

2 Me nuanom, se moye agyidifo wə Awurade Kristo anuonyam mu yi, monnye nhweanim. **2** Se muhyia a, ədefo a əhye mpetea ne ntade pa ne ohiani bi nso a əhye ntadegow nyinaa tumi ba bi. **3** Se wode nidi ma nea wasiesie ne ho yiye no, na woka kyere no se, "Tena saa akongua pa yi so," na woka kyere ohiani no nso se, "Sore gyina hə anaa tena fam wə me nan ase ha" a, **4** wudi fo se wugyina atemmu a efi adwemmməne mu de nyiyimu abeto mo mu no ho. **5** Me nuanom adəfo, muntie! Onyankopon yii wiase yi mu ahiafo se wənye adefo wə gyidi mu na wəanya ahenni a əhyee wən a wədə no no ho bə no. **6** Nanso moammu ahiafo! Ehefo na wodi mo nya twe mo kə atemmufo anim? Adefo! **7** Wəne nnipa a wəkasa tia din pa a wəde ama mo no. **8** Eye se mudi yen Awurade mmara a əka se, "Do wo yonko se wo ho" no so. **9** Na se mohwe nnipa anim de gye wən a, mudi ho fo na mmara no di tia mo se mmaratofo. **10** Obiara a obu mmara no mu baako pe so no bu ne nyinaa so. **11** Efise nea əkae se, "Nsəe aware" no, ono ara nso na əkae se, "Nni awu." Na se woansee aware na wudi awu a, woabu mmara so. **12** Se woye Kristo apəde o, se woanye n'apəde o, wubebu wo ho aten. Enti hwe asem a woka ne nea woye biara yiye. **13** Efise obi a wanhu mməbə no, Onyankopon atemmu mu no, worenhu no mməbə. Nanso mməborəhunu bunkam atemmu so. **14** Me nuanom, se obi ka se, "Mewə gyidi" na onni gyidi no ho dwuma a, mfaso ben na ewə so? Saa gyidi no betumi agye no nkwa ana? **15** Se anuanom bi wə hə a ntama ho hia wən na wonni aduan dodow nso a wobedi, **16** na se wokəka kyere wən se, "Onyame nhhyira mo! Mo ho nyə mo hyew na munnidī yiye" na se woamma wən asetena yi mu nea ehia wən a, papa ben na woaye wən? **17** Saa ara na gyidi te. Se nneyee nka ho a, na awu. **18** Nanso obi betumi aka se, "Obi wə gyidi na afoforo nso wə nneyee." Me mmuae ne se, "Kyerə me senea obi tumi nya gyidi a nneyee mmata

ho ase. Me de, menam me nneyee so bekyere wo me gyidi.” **19** Wugye di se Onyankopon baako pe na ḥo? Eye! Ahonhommone nso gye di saa ara na wɔn ho popo wɔ osuro mu. **20** Ȯkwasea! Wope se wɔka kyere wo se gyidi a nneyee mmata ho no so nni mfaso ana? **21** Ȳye den na Onyankopon buu Abraham bem? Enam ne nneyee so se Ȳde ne ba Isak maa wɔ afremuka so no. **22** Wuhu se ne gyidi ne ne nneyee nyinnaa redi dwuma na ne nneyee no maa ne gyidi no dii mu. **23** Na Kyerewsem no baa mu se, Abraham gyee Onyankopon dii na esiane ne gyidi no nti, Onyankopon gyee no se ḥtreneeni. Enti wɔfref Abraham Onyankopon adamfo. **24** Eyi da no adi pefee se Onyankopon nam onipa nneyee so na obu no bem, na ennam ne gyidi nko so. **25** Saa ara na ete wo aguaman Rahab ho. Ne nneyee maa Onyankopon buu no bem, efise ogye Yudafo bi a wɔsoma wɔn, boaa wɔn ma woguan faa Ȳkwan foforo bi so. **26** Senea onipadua a honhom nni mu awu no, saa ara nso na gyidi a nneyee mmata ho no nso awu.

3 Me nuanom, Ȳye mo nyinnaa na ese se moye mo ho akyerɛkyerɛfo, efise munim se yen akyerɛkyerɛfo de, se yefom a, wobebu yen aten a mu ye den sen afoforo. **2** Yen nyinnaa taa ye mfomso. Onipa a Ȳye mfomso wɔ nea Ȳka mu no ye pe a obetumi ahye ne nipadua no so. **3** Yede nnareka to Ȳpɔnɔkɔ anom senea obetie yen na yeatumi ama wakɔ baabiara a yεpe se Ȳkɔ. **4** Anaase dwene hyen ho; senea ne kese te a mfram a ano ye den na εbɔ no, nanso wotumi de sitia ketewaa bi na ḥdannan no ma Ȳkɔ baabi a hyenkafo no pe se Ȳkɔ no. **5** Saa ara na tekrema te; sua a esua nyinnaa akyi no, etumi hoahoa ne ho. Hwe senea ogya ketewaa bi si tumi hyew kwaε kese. **6** Tekrema nso ye ogya, onipa akwaa mu nnebɔne wiase. Eseee nipadua no nyinnaa; esɔ onipa abrabo nyinnaa so gya na n'ankasa nso Ȳsεe sɔ ne so gya. (**Geenna g1067**) **7** Onipa tumi dwudwo mmoadoma, mnoma, mmoa a wɔwea, po mu mmoa nyinnaa, **8** nanso obiara rentumi nnwudwo tekrema da. Ȳye Ȳbɔnefo a Ȳye hagyahagy a awuduru ahye no ma. **9** Yede tekrema kamfo yen Awurade ne yen Agya na yede eno ara nso adome nnipa a wɔbɔ wɔn Onyankopon seso so no. **10** Ano koro no ara mu na nkamfo ne nname fi ba. Me nuanom, ense se εba saa. **11** Nsu pa ne nsu a Ȳye nkyenenkyene betumi afi asuti baako mu aba ana? **12** Me nuanom, borodɔma dua betumi asow ngodua aba ana? Anaase bobε betumi asow borodɔma? Saa ara na asuti a Ȳye nkyenenkyene remma nsu pa. **13** Obi wɔ mo mu a onim nyansa na

ɔwɔ ntease? Ese se Ȳnam abrabo pa, nnwuma pa a wɔnam ahobreasne nyansa so, da no adi. **14** Na se mowɔ nitan, mansotwe ne pesemenkominya wɔ mo koma mu a, eno de ense se mohoahoa mo ho, na mofa so ka nkontompo tia nokware. **15** Saa nyansa yi mfi Ȳsoro na εbae. Ȳye wiase nyansa na Ȳye honhommone nso. **16** Baabiara a nitan ne pesemenkominya wɔ no, basabasa ne bɔne ahorow nyinnaa bi wo ha. **17** Nanso nyansa a efi Ȳsoro no ye kronkron; asomdwoe wɔ mu, edwo na εpe asomdwoe; εwɔ ahummɔbɔ na nneyee pa fi mu ba; ennye akyinnye na Ȳnye nyaatwom nso. **18** Na εsow aba pa a efi aba a asomdwoe dua no asomdwoe mu no mu.

4 Ȳko ne akasakasa a asi mo mu yi fi he? Efi mo ara mo akɔnno a εne mo nipadua di asi no. **2** Morepe nneεma bi nanso morentumi nnya, eno nti moaye mo adwene se mubedi awu. Mo ani abere denneennen rehwehwe nneεma bi, nanso mo nsa nka, enti akasakasa ne Ȳko nam so ba. Mo nsa renka nea morehwehwe no efise mummisa Onyankopon. **3** Na se mubisa koraa nso a, mo nsa renka, efise mowɔ adwemmmone, se εbεye a mode nea munya no begye mo ani. **4** Nnipa a munni gyidi! Munnim se, se mofa wiase adamfo a, na moye Onyankopon atamfo? Obiara a Ȳpe se Ȳye wiase adamfo no bεye Onyankopon tamfo. **5** Mususuw se Kyerewsem a eka se, “Ninkutwe ahye honhom a Onyankopon de ahye yen mu no ma” no wɔkaa no kwa ana? **6** Nanso adom a Onyankopon dom yen no dɔɔso yiye. Na Kyerewsem no ka se, “Onyankopon siw ahantafon kwan, na Ȳdom ahobreasefo.” **7** Enti momfa mo ho nhye Onyankopon ase. Munsiw Ȳbonsam kwan, na obeguan afi mo ho. **8** Mommɛ Onyankopon, na Ȳno nso beben mo. Monhohoro mo nsa ho, mo nnebɔneyεfo! Montew mo koma mu, mo a mo adwene ye ntanta! **9** Munni awerɛhow, munsu, na muntwa agyaadwo; momma mo serew nnan osu, na mo anigye nnan awerɛhow. **10** Mommɛ mo ho ase mma Awurade, na Ȳbɛma mo so. **11** Me nuanom, munnnidi mo ho nseku. Obiara a Ȳkasa tia ne nua anaa obu no aten no, kasa tia mmara no. Na se wubu mmara no aten a, na Ȳkyere se afei de, wunni mmara no so. **12** Onyankopon nko na Ȳma mmara na obu aten. Ȳno nko na ogye nkwa na Ȳsεe. Wone hena a wubu wo yɔnko aten? **13** Mo a moka se, “Nnε anaa Ȳkyena yebetu kwan akɔ kurow bi so akodi afe akɔye adwuma, ape sika” no, muntie me. **14** Munnim nea εbeto mo Ȳkyena. Mote se omununkum

a eba bere tiaa bi na eyera. **15** Asem a eεe se moka ne se, “Se Awurade pe a, yεbεyε eyi anaa eyi.” **16** Nanso mprempren mohoahoa mo ho de mo nsa si mo bo. Saa ahoahoa no nyinaa yε bøne. **17** Enti nea onim papa ye na ɔnyε no, εyε bøne ma no.

5 Afei mo adefo nso muntie! Munsu na muntwa agyaadwo wø amanehunu a εreba mo so no ho. **2** Mo ahonya no aporøw na nwewee awe mo ntama. **3** Mo sika ne mo dwete agye nkannare na saa nkannare no bedi adanse atia mo, na ahyew mo honam se ogya. Moahyehyε agyapade wø nna a edi akyiri no mu. **4** Muntuaa nnipa a wøyε adwuma wø mo mfuw mu no ka enti woresi apini. Na wøn apinisi no adu Onyankopøn, Asafo Awurade no aso mu. **5** Mo asetena wø asase so ha yε afcfede ne anigye. Moadø srade ama okum da. **6** Moabu nea ɔnnsore ntia mo no na onni fo no kumfø akum no. **7** Me nuanom, montø mo bo ase nkosi se Awurade bøba. Monhwε senea okuafo nya boasetø twøn asusow bere. **8** Eεe se mo nso motø mo bo ase. Momma mo anidaso mu nyε den, efise da a Awurade bøba no abεn. **9** Anuanom, munnni nseku ntia mo ho mo ho, na Onyankopøn ammu mo atεn. Hwε, Otemmufo no gyina ɔpon no ano. **10** Me nuanom, monkae adiyifo a wøde Awurade din kasae no. Momfa wøn se nhweso wø wøn boasetø ne tumi a wotumi de tenaa amanehunu mu no. **11** Yede nidi ma wøn, efise wonyaa boasetø. Moate Hiob boasetø no na munim nea Awurade de dom no awiei no; efise Awurade yε ɔdomfo ne mmøborøhunufo. **12** Ne nyinaa akyi no, anuanom, se mohye bø a, monnka ntam nsi so. Mommfa ɔsoro anaa asase anaa biribiara nka ntam. Se mope se moka “Yiw” a, monka “Yiw.” Se nso mope se moka “Dabi” a, monka “Dabi” na moamma Onyankopøn atemmu ase. **13** Mo mu bi wø ɔshaw bi mu ana? Eεe se saa onipa no bø mpae. Mo mu bi wø ahoto mu ana? Eεe se oto ayeyi nnwom. **14** Mo mu bi yare ana? Eεe se saa onipa no frø asafo mpanyimfo na wøde Awurade din bø mpae ma no na wøsra no ngo. **15** Se wøbø saa mpae no gyidi mu a, εbesa εyarefo no yare, na Awurade bøma no anya ahoøden, na ne bøne a wayε nyinaa, wøde bøkyε no. **16** Enti afei, monkeka mo bøne nkyerε mo ho mo ho, na mommøbø mpae mma mo ho mo ho senea εbεyε a wøbesa mo yare. Onipa trenee mpaeba tumi yε nneεma bebree. **17** Yetε se Elia a ɔbøø mpae nokware mu se osu nntø, na ampa ara osu antø wø asase no so mfe abiεsa ne fa. **18** ɔsan bøø mpae bio maa osu tø maa asase nyaa

nnøbae. **19** Me nuanom, se mo mu bi guan fi nokware ho na ɔføforo de no ba bio a, **20** monkae se, nea ɔdan ɔdebøneyεni fi n'akwammøne ho no gye no nkwa fi owu mu ma wøde ne bøne dodow no nyinaa kye no.

1 Petro

1 Saa krataa yi fi Yesu Kristo somafo Petro nkyen, 1 Ðe koma Onyankopon nnipa a wayi wɔn a wɔabo ahwete se ahøho kɔ Ponto, Galatia, Kapadokia, Asia ne Bitinia amantam mu no. 2 Wɔnam Agya Onyankopon botae so na woyii mo na wɔnam ne Honhom so tew mo ho se munni Yesu Kristo akyi na enam so ama ne mogyia no atew mo ho: Adom ne asomdwoe a edɔoso nka mo. 3 Momma yenna Onyankopon a ɔyε yen Awurade Yesu Kristo Agya no ase. Esiane n'ahummøbø dodow nti, ɔnam nyan a onyan Yesu Kristo fii owu mu no so maa yen nkwa foforo. Eyi ma yenza anidaso a ase atim, 4 enti yerehwε anim se yebenza nhyira dodow a Onyankopon akora a ðe bema ne mma no bi. Ðe asie wɔ ɔsoro ama mo, efise hɔ de, ɛremporøw anaa ɛrense na ɛrempa nso. 5 Na Onyankopon gyina ne tumi kεse no so behwε se mubedu hɔ wɔ asomdwoe mu na mo nsa aka, efise mugye no di. ɛbeyε mo de nna a edi akyiri no mu ama obiara ahu. 6 ɛwɔ mu se ebia ɛbøba mprempren, esiane ɔhaw bebree a mobøfa mu no nti, mo were behow de, nanso momma mo ani nnye saa asem yi ho. 7 ɔhaw ba senea ɛbeyε a wobehu se mo gyidi no ye kann. Sikakøkø a wotumi see no no mpo, wøde ogya sɔ hwe, enti eεe se wɔso mo gyidi a esom bo kyen sikakøkø no hwe hu se ebetumi agyina ana. Eno ansa na da a Yesu Kristo bøba no, mubenya anuonyam. 8 ɛwɔ mu se munhu Yesu de, nanso modɔ no. Munhu no mprempren de, nanso mugye no di. Anigye a moanya no boro so, 9 efise mo nsa renka gyidi so mfaso a ɔye mo kra nkwegye no. 10 Saa nkwegye yi na adiyifo no de boasetø hwehweε mu, hyεe saa akyede yi a Onyankopon de bema mo no ho nkøm. 11 Wøpεs se wohu bere no ne ɔkwan a enam so beba. Saa bere yi ne bere a Kristo Honhom a ðe wɔn mu no rekyεr wɔ nkømhye a ɛfa Kristo amanehunu a ɔbefa mu ne anuonyam a ebedi akyi no ho. 12 Onyankopon daa no adi kyεrε saa adiyifo no se, woanyε adwuma no amma wɔn ho, na mmom wɔye de som mo. Wɔnam Honhom Kronkron a wosomaa no fii ɔsoro no tumi so kaa Asempa no kyεrε mo. ɛwɔ mu se abøfo no pεe se wobete Asempa yi de, nanso wøde bøe mo nko ara. 13 Enti munsi mo adwene pi na munni dwuma. Munnyina yiye na momma mo ani nna nhyira a wøde bema mo Yesu Kristo ba a ɔbeba no mu no so. 14 Muntie Onyankopon, na mommma akønno abrabø a edii mo so bere a na munnim no

no nni mo so. 15 Na mmom monyε kronkron wɔ biribiara a moyε mu, senea Onyankopon a ɔføe mo no ye kronkron no. 16 Kyerewsem no ka se, “Eεe se moyε kronkron, efise meye kronkron.” 17 Monkae se mo Agya a ɔwø ɔsoro a mobø no mpae no nhwε nnipa anim wɔ n'atemmu mu. Eno nti momfa nidi nyinaa mma no wɔ mo nna a aka mo wɔ asase yi so no. 18 Efise munim bo a wotua de gyee mo fii abrabø bøne a mo nananom kyεrε mo no mu. ɛnyc ade a ɛhwere ne bo a esom te se dwete anaa sikakøkø no. 19 Kristo a ðe se oguamma a onni ðem no de ne ho bøø aføre a ne bo ye den ma munyaa ahofadi. 20 Ansa na wørebø wiase no, na Onyankopon ayi no na mo nti na nna a edi akyiri no wødaa no adi no. 21 ɛnam ne so na mugyee Onyankopon a onyan no fii awufo mu na ɔmaa no anuonyam no dii. ɛnam so ama mo gyidi ne mo anidaso ase atim wɔ Onyankopon mu no. 22 Afei a moaye osetie ama nokware no nti, mo ho atew na mododo mo nuanom agyidifo nokware mu yi, mumfi mo koma nyinaa mu nnodø mo ho mo ho. 23 Efise wɔawo mo foforo; emfi aba a ɛporøw mu, na mmom efi Onyankopon asem a ɛmporøw no mu. (aiõn g165) 24 Kyerewsem no ka se, “Nnipa nyinaa te se sare; na won anuonyam te se nhwiren. Sare no wu ma ne nhwiren no po, 25 nanso Awurade asem no wɔ ho daa nyinaa.” Eyi ne asem a Asempa no de bøe mo. (aiõn g165)

2 Montwe mo ho mfi bøne nyinaa, atoro anaa nyaatwom anaa anibere anaa nseku ho. 2 Monyε se nkokoaa a bere biara osukøm de mo, se mubenya honhom mu nufusu kronkron anom, na se monom a moanyin na wøagye mo nkwa. 3 Senea Kyerewsem no ka se, “Moaka Awurade ayamye no ahwe.” 4 Mommra Awurade a ɔyε ɔbo a nkwa wɔ mu no nkyen. ɔno na nnipa poo no, na Onyankopon yií no se n'ade a esom bo. 5 Mo nso mote se abo a nkwa wɔ mu a wøde mo resi ɔdan a honhom ahye no ma. Ehø na mobesom se asøfo Kronkron a monam Yesu Kristo so bøø honhom mu aføre a edi mu ama Onyankopon. 6 Na Kyerewsem no ka se, “Mayi ɔbo a elo hia a mede beyε Sion tweatibo a obiara a obegye no adi no, wørenni no nhuammo.” 7 Saa ɔbo yi so wɔ mfaso yiye ma mo a mugye di. Na wɔn a wonnye nni no, “ðø a adansifo apo no, eno ara na abεye tweatibo.” 8 Wøka bio wɔ Kyerewsem no mu se, “Saa ɔbo yi na ɛbema nnipa ahintiw; ɔbotan a ɛbema wøahwe ase.” Wohintiwi, efise na wonnye asem no nni. Saa na Onyankopon hyεe. 9 Na mo de, moyε nnipa a wøapaw, asøfodi mu adehye, ɔman

kronkron, Onyankopon ankasa nkurofo a wɔayi mo se monka n'anwonwadwuma no ho asem. ➁ No na ɔfree mo fii sum mu baa n'ankasa hann nwonwaso no mu. ➂ Nna bi a atwa mu no, na monye Onyankopon nkurofo, nanso afei moye ne nkurofo; nna bi a atwa mu no, na munnum Onyankopon ahummobø no, nanso mprempren de, moanya n'ahummobø no. ➃ M'adøfo, mekasa kyere mo se ahøho ne amamfrafo a mowø wiase. Montwe mo ho mfi ɔhonam akønna a daa ene økra no di asi no ho. ➄ Mommo ɔbra pa wo amanaman a mofra wɔn mu no mu, na se wɔka mo ho nsem se moye nnebøneyefo a, wɔahu mo papa a moaye no nso, anam so ahye Onyankopon anuonyam da a øbeba no. ➅ Mommre mo ho ase wo Awurade din mu mma tumi a efi wiase nhyehyee nyinaa: se øye ɔhempon a øwo tumi a ebunkam so, ➆ anaa amradonom a øsoma wɔn se wɔnkøtwe wɔn a wɔye bøne no aso na wømmø atreneefo aba so. ➇ Onyankopon ahyyede ne se øpe se monam mo nneye pa so ka nnipa a wøkasa kwa no kasa no hye. ➈ Montena ase se nnipa a mode mo ho. Munnsusuw se mo de mo ho nti mubetumi ayø bøne biara. Mmom, montena ase se Onyankopon asomfo. ➉ Momfa nidi mma nnipa nyinaa. Monno anuanom agyidifo. Munsuro Onyankopon, na mummu ɔhempon. ➊ Afi mu asomfo nso, mommre mo ho ase mma mo wuranom, na munnni wɔn a wɔn yam ye na wɔn tirim ye mmrew no nko ni, na wɔn a wɔn tirim ye den nso, munni wɔn ni. ➋ Se moto mo bo ase tena saa øyaw a emfata yi mu a, Onyankopon behyira mo, efise munim ne pe. ➌ Na se moye bøne na wøhwe mo na munya ho boasetø a, morennya ho mfaso biara. Na se moye papa na wøhwe mo na munya ho boasetø a, Onyankopon behyira mo. ➍ Eyi nti na Onyankopon free mo, efise Kristo no ankasa huu amane maa mo, de saa nhweso no gyaw mo, senea mubedi n'anammø akyi. ➎ "Kristo anye bøne. Obiara ante atosem biara amfi n'ano." ➏ Wøbøo no adapaa no, wammø wɔn bi antua ka. Ohuu amane no, wampoopoo n'ani na øde n'anidaso nyinaa hyee Onyankopon a øye Otemmufo pa no mu. ➐ "Kristo no ankasa soaa yen bøne" wo ne honam mu koo asennua no so senea yebewu ama bøne na yøatena ase wo trenee mu. "N'akuru mu na moanya ayeresa. ➑ Na mote se nguan a wøayera," nanso afei de, wøde mo asan aba se mummedi Oguanhwefo no ne mo Krahwefo no akyi.

3 Saa ara nso na øyerenom nso øse se mobre mo ho ase ma mo kununom senea øbøye a se wɔn mu bi

nnye asem no nni a, mo suban pa no bøtwetwe wɔn ama wøagye asem no adi. Eho nhia se mobeka biribi, 2 efise wobehu obu ne nidi a mode ma Onyankopon wo mo suban mu. 3 Mommfa nneøema foforo bi nkeka mo ho mma mo ho nyø fe; se øye økwan a mofa so kyekyere mo ti, anaa adwinne a mode siesie mo ho, anaa ntama a mufura. 4 Momfa odwo ne ahobrease nkyere mo ahoofe a øye komamtew no. Saa ahoofe yi kyc na øso Onyankopon ani. 5 Saa økwan yi so na mmea agyidifo a wøtenaa ase tete no a na wøwo anidaso wo Onyankopon mu no nam bøe wɔn ho ase maa wɔn kununom de kyere wɔn ahoofe. 6 Sara yee saa ara. Otiee Abraham asem free no "Me wura." Mprempren se moye papa na munsuro hwee a moye ne mmabea. 7 Mo okununom nso, saa ara na øse se modwene mo yerenom ho wo mo asetena mu. Momfa nidi mma wɔn na munhu mmrew a wɔye na munhu se wøne mo ye adedifo, na biribi ansiw mo mpaebø ho kwan. 8 Nea etwa to, mo nyinaa montena ase asomdwoe mu. Munnya øtema mma mo ho mo ho. Monnodo mo ho mo ho, na monye ahummobø, na mommre mo ho ase. 9 Mommfa bøne ntua bøne so ka, na mommfa øyaw nso ntua øyaw so ka. Na m mom, daa munhyirahyira, efise øno nti na wøfree mo, na moanya nhyira. 10 Efise Kyerewsem no ka se, "Obiara a øpe se otena ase yiye na ohu nna pa no, øse se øka kasa bøne, na øse se ogyae atorotwa. 11 øse se øtem ne ho fi bøne ho na øye papa na øhwehwe asomdwoe na odi akyi. 12 Efise Awurade ani wo atreneefo so na otie wɔn mpaebø na otia wɔn a wɔye bøne." 13 Se wopere se wopere se woye nea øteø a, hena na øbøhaw wo? 14 Na se øba mpo se woye nea øteø na wuhu ho amane a, w'ani gye. Munnsuro nnipa, na mommma hwee nhaw mo. 15 Momfa nidi mma Kristo wo mo koma mu, na momma ønyø mo Awurade. Bere biara a obi be bisa mo gyidi a mowø wo mo mu ho asem no, monkyere no ase. 16 Momfa obu ne nidi mma saa mmuae no. Momma mo adwene mu nna ho senea won a wɔka kasa bøne fa mo suban pa wo Kristo mu no ho no anim begu ase wo wɔn nseku no ho. 17 Efise se øye Onyankopon pe se mubehu amane a, eye se mubehu ade trenee a moyee ho amane sen se mobeye bøne. 18 Efise Kristo no ankasa wu maa mo. Owui penkoro maa mo bøne senea øbøma moatumi øko Onyankopon nkyen. Wokum no ɔhonam mu, nanso øsøree wo honhom mu, 19 na ønam honhom no so køkaa Asempe no kyere ahonhom a wøda afiase no.

20 Ahonhom yi yee asooden tiaa Onyankopon bere a Noa resen ne hyen no, nanso Onyankopon too ne bo ase maa won. Onyankopon nam nsu no so gyee nnipa baawotwe nkwa, 21 na saa nsu yi ye asubo a egey mo nkwa mprempren no nsenkyerenne; enye ahonam ani fi hohoro, na mmom, eyen baa a wofii ahonim pa mu hye Onyankopon. Enam Yesu Kristo wusore so gye mo nkwa. 22 Kristo ko osooro afei, na ote Onyankopon nifa so na odi abofo ne wim atumfo nyinaa so hene.

4 Esiane se Kristo huu amane wo ne honam mu nti, munso saa adwene koro no ara mu mfa nhye mo ho den. Efise nea wahu amane wo ahonam mu no ne bane nni biribiara ye. 2 Efi mprempren rekoo no, monna a aka wo asase so ha no, ese se Onyankopon na odi mo abrabaa so na enye onipa akonno. 3 Moasae mmere bebree de aye nea anka ese se abosonsomfo na woye. Motenaa ase wo ahohwi, akonnobone, nsabow, agobone, didimee ne abosonsom a eyen akyiwade mu. 4 Mprempren eyen won nwonwa se mo ne won mmoo mu mmu ahuhubra no bio, eno nti woyeyaw mo. 5 Nanso wobebu ho akontaa akyere Onyankopon a wasiesie ne ho bu ateasefo ne awufo aten no. 6 Saa nti na wokaa Asempa no kyere awufo, senea ebeye a se wogiyina won asetena yi mu nneye so bu won aten a won honhom ne Onyankopon betena. 7 Biribiara awiei aben. Ese se mohye mo ho so na mowen na moatumi abo mpae. 8 Eyi akyi no, monnodoo mo ho yiye, efise odo bunkam bone nyinaa so. 9 Munnye mo ho mo ho ahoho wo mo afi mu a anwiinwii biara nni mu. 10 Obiara nnyina Honhom mu adom a wanya no so mfa nsom afoforo. 11 Se obi reka asem a, onka Onyankopon asem. Obiara a osoom no, mfa ahooden a Onyankopon de ma no no nsom senea biribiara mu no, wobefaa Yesu Kristo so akamfo Onyankopon a anuonyam ne tumi wo no daadaa no. Amen. (aiōn g165) 12 Anuanom, mommma amane a morehu no nyen mo nwonwa te se nea montee so asem da. 13 Na mmom, momma mo ani nnye se mo ne Kristo rehu amane senea mo ani begye daa, da a obeda n'anuonyam adi no. 14 Nhyira nka mo se moye Kristo akyidifo nti woyaw mo. Eyi kyere se anuonyam honhom a eyen Onyankopon Honhom no wo mo so. 15 Ense se mo mu biara hu amane se owudifo anaa owifo anaa odwotwafo anaa osempefo. 16 Na se muhu amane wo mo Kristosom mu a, mommma mo ani nnwu, na mmom, monna Onyankopon ase se moye Kristo de. 17 Bere adu se wobu aten, na Onyankopon no ara nkurofo na wobedi kan abu won aten. Na se efi

yen so kan a, ebewie Asempa no ho asoodenfo no den? 18 Kyerewsem no ka se, "Eyen den se wobegye onipa pa nkwa; na won a wonnye asem no nni ne nneboneyefo no de, den na ebeba won so?" 19 Ne saa nti, ese se won a wohu amane senea Onyankopon ahyehye no de the won ho ma Obade no na wokaa so ye papa.

5 Me a meye opanyin no, mitu asafo no mu mpanyimfo fo se, meye Kristo amanehunu no ho dansefo nti n'anuonyam a wobeda no adi no beka me bi. Mitu mo fo se, 2 monye nguan a Onyankopon de won ahye mo nsa no nguanhwefo na monhwe won yiye senea Onyankopon pe se moye no. Monye adwuma a monhwehwe ho akatua biara, na mmom pe ara na mope se moye. Adom ne asomdwoe mmunkam mo so. 3 Monnhye won a wade won ahye mo nsa no so, na mmom monye nhweso pa mma nguan no. 4 Na se Oguanhwefo panyin no ba a, wobema mo anuonyam ahenkyew a erempe da. 5 Saa ara na ese se mo a moye mmabun no, mobre mo ho ase ma mpanyimfo. Mo nyinaa mfa ahobrease nkataanii mmo mo asen na monsom mo ho mo ho efise Kyerewsem no ka se, "Onyankopon siw ahantanfo kwan na adom ahobreasefoso." 6 Enti mommre mo ho ase nhye Onyankopon nsa a tumi wo mu no ase, senea ebeye a obema mo so wo bere a ese mu. 7 Momfa mo dadwen ne mo haw nyinaa nto ne so, efise odwen mo ho. 8 Mo ani nna ho; monwen, efise mo tamfo bonsam no nam se gyata a obobo mu hwehwe nea obenya no amene. 9 Momfa gyidi nnyina pintinn nsiw no kwan efise munim se mo nuanom agyidifo a wowa wiase mmaa nyinaa rehu saa amane koro no ara bi. 10 Na adom nyinaa Nyankopon a wafre mo aba ne daa anuonyam mu wo Kristo mu no, ono ara na se munya hu amane kakra ansa a, obesiesie mo pe; obema mo ase atim; obehye mo den; obema moanya nnyinaso. (aiōnios g166) 11 Ono na tumi wo no daa daa. Amen. (aiōn g165) 12 Me nua ogyidini Silwano na oboaa me ma mekyerew saa krataa tiaa yi. Mepe se mehye mo nkuran na midi adanse se eyi ye Onyankopon adom kann. Munnyina mu dennen. 13 Asafo a Onyankopon ayi wo Babilonia no ne me ba Marko kyia mo. 14 Momfa odo atuuyee wo Kristo mu nkyiakyia mo ho mo ho. Asomdwoe nka mo a mowaa Kristo mu no nyinaa.

2 Petro

1 Saa krataa yi fi Simon Petro a ɔyε Yesu Kristo somfo ne ne somafo nkyen, ɔde rekoma wɔn a esiane yen Nyankopon ne yen Agyenkwa Yesu Kristo trenee nti, wɔama wɔn gyidi a ɛsom bo te se yen de no ara pe no: **2** Adom ne asomdwoe a ɛdɔɔso a efi Onyankopon ne Yesu a ɔyε yen Awurade no mmra mo so. **3** Onyankopon nam ne tumi so ama mo biribiara a ɛho hia ma asetena pa ne nyamesu. Nimdee a yewo wɔ nea ofi n'auonyam ne nnepa mu frɛɛ yen no na ama yen saa tumi yi. **4** ɔnam n'auonyam ne nnepa so ahye yen bɔ a ɛsom bo yiye. Eno nti, mobeyɛ ne nyameyɛ no adedifo na moafi nea wiase yi porɔwee a akɔnno bɔne de ba no mu. **5** Esiane saa nti, mommo mmɔden mfa nneyɛɛ a ɛho tew nka mo gyidi ho; na momfa nimdee nka nneyɛɛ a ɛho tew ho; **6** na momfa ahohyeso nka mo nimdee ho; na momfa boaseto nka mo ahohyeso ho; na momfa nyamesom pa nka mo boaseto ho; **7** na momfa onuado nka nyamesom pa ho, na momfa ɔdɔ ankasa nka onuado ho. **8** Eynom ne su pa a ɛho hia mo. Na se munya ma ɛdɔɔso a, ɛbɛma mo aye nnam wɔ yen Awurade Yesu Kristo ho nimdee mu. **9** Na obiara a onni bi no yε onifuraefo a ontumi ntu ade. Ne were afi se wɔahohoro ne ho afi ne bɔne dedaw no mu. **10** Enti me nuanom adɔfo, monyere mo ho wɔ dwuma no di mu, na enni mo ho adanse ampa ara se Onyankopon afre mo, ayi mo atena hɔ afebo. Se moyɛ saa a, morenhinti na morempa abaw nso. **11** Se mofa saa ɔkwan yi so a, wɔbɛma mo akɔ yen Awurade ne yen Agyenkwa Yesu Kristo Ahenni a eto ntwa da no mu. (aiōnios g166) **12** Ne saa nti daa mekaakae mo saa asem yi a munim na ase atim wɔ nokware a moagye adi no mu no. **13** Mìsusuw se, eye se mmere dodow a mete ase yi, mɛbɔ mo nkae wo saa asem yi ho. **14** Minim se ɛrenkyɛ biara megyaw saa ɔhonam yi hɔ senea yen Awurade Yesu Kristo daa no adi kyereɛ me no. **15** Mɛbɔ mmɔden se mɛfa ɔkwan bi so ama moakae saa nsem yi bere biara wo me wu akyi. **16** Enye anansesem na yete bɛka kyereɛ mo wɔ yen Awurade Yesu Kristo tumi ne ba a ɔrebɛba no ho, na mmom yehu na yedi ne kεseye no ho adanse. **17** Yεwɔ hɔ bi na Agya Onyankopon hyεɛ no anuonyam bere a nne bi fii Anuonyam kese mu kae se, “Oyi ne me Dɔba a ɔso m'ani!” no. **18** Yen ankasa tee nne no se efi ɔsoro reba bere a na yene no wɔ Bepɔw Kronkron no so no. **19** Eno nti ɛma yenya nkɔm a odiyifo no hyεɛ no mu

gyidi yiye. Ese se mutie no yiye efise ete se kanea a ɛhyerɛn wɔ sum mu kosi da a ade bɛkye ama anɔpa nsoromma ahyerɛn wo mo koma mu no. **20** Eynom nyinaa akyi no, monkae saa asem yi: Obiara nni hɔ a ɔnam n'ankasa so betumi akyere Kyerewsem mu nkɔmhye ase. **21** Na nkɔmhye biara mfi onipa pe mu, na mmom, Honhom Kronkron tumi mu na nnipa ka asem a efi Onyankopon.

2 Atoro adiyifo kɔɔ tetefo no mu, na saa ara nso na atoro adiyifo beba mo mu ara ne no. Wɔbɛma nkyerekyere bɔne a nokware nni mu na wɔapa Owura a ogyee wɔn no, na enam so ama ɔsɛɛ aba wɔn so preko pe. **2** Nnipa bebree bɛfa akwammɔne so na esiane nea wɔyε no nti, nnipa bekasa atia nokware kwan no. **3** Saa atoro adiyifo yi nam wɔn sikanibere so beto anansesem akyere mo de ape mo so mfaso. Wɔn temmufo siesiee ne ho akyε, na saa ara nso na wɔn seefo no nso asore agyina. **4** Onyankopon amfa abɔfo a wɔyεɛ bɔne no ho ankye wɔn. ɔtow wɔn guu asaman sum mu baabi, guu wɔn nkɔnsɔnkɔnsɔn, na ɛho na wɔretwɛn atemmu no. (Tartaroō g5020) **5** Onyankopon amma tete wiase no amfa ne ho anni. ɔmaa nsuyiri baa wɔn a na wonsuro Onyankopon no so. Wɔn a ogyee wɔn nkwa no ne Noa a ɔkaa trenee ho asem no ne nnipa baason bi. **6** Onyankopon buu Sodom ne Gomora fɔ de ogya sɛee wɔn, de bɔɔ wɔn a wonsuro Onyankopon no kɔkɔ. **7** Ogyee Lot a ɔyε ɔtreneeni no fii nnipa nnebɔneyefo nsam. **8** Na saa ɔtreneeni no te saa nnipa nnebɔneyefo no mu; na afide a na saa nnipa no yε no adekyee ne adesae no haw no yiye. **9** Se ete saa de a, na ɛkyere se Awurade nim ɔkwan a ɔfa so gye n'akyidifo fi ɔshaw mu, na onim ɔkwan a ɔfa so kora nnipa nnebɔneyefo, twe wɔn aso de twɛn atemmuda no. **10** Ne titiriw no, eyi fa wɔn a wodi wɔn honam akɔnno akyi na wɔpa Onyankopon tumi no ho. Saa atoro akyerekyerefo yi wɔ akokoduru na wommu anuonyamfo a wɔwɔ ɔsoro no, efise wonsuro se wɔyaw wɔn. **11** Na abɔfo a wɔwɔ ahɔoden ne tumi sen saa atoro akyerekyerefo yi mpo nka nsemɛmɔne mmu wɔn aten wo Awurade anim. **12** Nanso saa nnipa yi yε wɔn nneema te se mmoa a wunni adwene, wɔwɔ wɔn se wɔnkyere won nkum wɔn. Wogu nneema biara a wonte ase no ho fi. Wɔbesee wɔn se mmoa. **13** Wobetua wɔn ɔshaw a wɔma ɛbaa no so ka. Nea wɔn ani gye ho ne se wɔbɛyɛ biribiara a eye ma wɔn honam akɔnno no awia ketee. Se wɔne mo to

nsa didi a, egu wən anim ase. Efise saa bere no na wəka nnaadaasem. **14** Wənhwehwe hwhee se mmea nguamanfo efise wəpə se daa wəyə bəne. Wədaadaa nnipa a wəyə mmerew kə bəne mu. Wəayen wən koma ama anibere. Wəwə Onyankopon nnome ase. **15** Wəaman afi əkwan tee no so enti wəayera. Wəafa əkwan a Beor ba Bileam a əde ne sika a onya no yə bəne no kəfaa so no so. **16** Eyi ma wəkaa n'anim wəne bəne no ho. N'afurum de onipa nne kasa de siw odiyifo no adamməsem no ho kwan. **17** Saa nnipa yi te se asuti a ayow anaase omununkum a mframa bəno. Onyankopon de wən asie sum kabii mu wə baabi. (questioned) **18** Wəka ahantansem ne nkwasasem na wənam wən honam akənno ho nnaadaa so twetwe wən a wəatwe won ho afi nneboneyəfo ho no. **19** Wəhye wən ahofadi ho bə wə bere a wən ankasa yə bəne nkəa efise onipa yə biribiara a edi no so no ako. **20** Na se onipa sua yen Awurade ne yen Agyenkwa Yesu Kristo ho asem, na ənam so guan fi wiase yi mu akwamməne so, na akyiri no əkə bəne mu bio ma ədan bəne ako a, əno de əyə hu sen ne kan no. **21** Se anka wonnim Kristo koraa a, anka eye ma wən sen se wobesua ne ho nsem na afei wəbedan wən akyi akyerə mmara Kronkron a wəde maa wən no. **22** Nea əbaa wən so no kyere se, saa be yi yə nokware. “Əkraman san kətaforo ne fe na prako a wəaguare no no nso koguare wə dontori mu.”

3 Adəfonom, eyi ne krataa a eto so abien a makyerəw abre mo. Mekyerəw se mede rebekae mo, de akanyan mo adwene. **2** Mepə se mokae nsem a adiyifo akronkron no kaa no mmere bi a atwam no ne mmara a efi Awurade ne Agyenkwa a wəde faa mo asomafo so maa mo no. **3** Nea edi kan no, əse se mote ase se nna a edi akyiri no mu no, nnipa bi bəba a wən ara wən honam akənno na ebedi wən so. Wobedi mo ho few **4** aka se, “Əhyee mo bə se əbəba. Wanka? Na əwə he? Yen agyanom awuwu dedaw, nanso biribiara te se nea ete fi adebə mfiase!” **5** Wəhye da ma wən were fi nokware no se, efi tete na Onyankopon kasa maa əsoro bae, na wofi nsu mu de nsu yee asase. **6** Akyiri no wəde nsuyiri bəsəee saa bere wiase no. **7** Nanso Onyankopon ahye se əsoro ne asase ntəna hə nkosi atemmuda. Afei wəbəsə ogya wə mu de ase nneboneyəfo. **8** Nanso anuanom, mommma mo were mfi ade baako se Awurade ani so de, nsonoe nni da koro ne mfe apem ntam. Ne fam de, abien no nyinaa yə pe. **9** Awurade ntwentwən ne nan ase wə ne bə a

wahye ho senea ebinom susuw no. Mmom əwə mo ho ntoboase, efise əmpə se wəbəsə obiara, na mmom əpə se obiara sakra fi ne bəne ho. **10** Na Awurade da no bəba se əkorəmfo. Da no, əsoro bəbəbə mu na ayera na wim nneema behyw na ase na asase ne so nneema nyinaa nso bəda adi. **11** Na se saa əkwan yi so na wəbəfa ase ade nyinaa a, na əbra bən na əse se wobə? Əse se mo bra yə kronkron na mode mo ho ma Onyankopon. **12** Monhwe saa da no kwan na monyə mo nneema pəpəpə; da a Onyankopon beto əsoro mu gya na wim nneema anan na ayera wə ogyaframa mu no. **13** Nanso yətwən nea Onyankopon ahye yen ho bə no, əsoro foforo ne asase foforo a əho na trenee bətəna. **14** Enti anuanom, mugu so retwən da no, mommo mməden se mobəyə kronkron a mfomso biara nni mo ho wə Onyankopon anim na mo ne no atena wə asomdwəe mu. **15** Monkae nnu se Awurade wə ntoboase efise əpə se obiara nya nkawgye. Eno na yen nua Paulo nam nyansa a Onyankopon de maa no no so kyerəw mo no. **16** Saa əkwan koro no ara so na əfa kyerəw ne nkrataa no na saa nsem yi ara so nso na ogyna kyerewee. Wən a wonnim na wənnyə den no ntumi nkyere nsem bi a əyə den wə ne nkrataa no mu no ase yiye. Saa ara na wəyə Kyerewsem nkae no de əsəe ba wən so no. **17** Nanso anuanom, esiane se wəadi kan abə mo koko no nti, monwen na won a wonni mmara so no mfomso no antwe mo amfi mo tebea pa hə. **18** Munyin wə yen Awurade ne Agyenkwa Yesu Kristo dom ne nimdee mu. Əno na anuonyam nka no mprempren ne daa. Amen. (aiōn g165)

1 Yohane

1 Yerekyerew mo afa Nkwa Asem a ewo ho fi mfiase; nea yéate, nea yede yén ani ahu, nea yéhwéé na yéde yén nsa kae, eyi ne Nkwa Asem a yéreka ho asem no. **2** Nkwa no daa ne ho adi; yeahu na yéadi ho adanse, na yéka nkwa a enni awie a na ewo Agya no nkyen na wéada no adi akyere yén no kyere mo. (aiónios g166) **3** Yékaa nea yehui na yétee no kyereé mo nso, senea ebéye a mo ne yén béké adedifo wo òdo a yéne Agya no ne òba Yesu Kristo wó no mu. **4** Yerekyerew eyi senea ebéye a yén anigye bewie pégé. **5** Afei, eyi ne asem a yéate afi ne Ba no nkyen a yerebo mo amanneé. Onyankopon ye hann a sum nni ne mu koraa. **6** Na se afei yéka se yéne no wó ayónkofa na saa bere koro no ara mu yéte sum mu a, na yéredi atoro wó yén nsem ne yén nneyéé mu. **7** Na se yéte hann mu senea ôte hann mu no a, eno de na yéne yén ho yén ho wó ayónkofa, na ne Ba Yesu no mogya tew yén ho fi bóné nyinaa ho. **8** Se yéka se yénni bóné a, na yédaadaa yén ho, na nokware no nni yén mu. **9** Se yéka yén bóné kyere Onyankopon a, òyé ñokwafo ne ôtreneeni se òde yén bóné béké yén, na watew yén ho afi nea ente nyinaa ho. **10** Se yéka se yényéé bóné a, yéma Onyankopon ye ôtorofo a n'Asem no nni yén mu.

2 Me mma, merekyerew eyi abre mo na moanyé bóné; na se obi ye bóné a, yewo Yesu Kristo ôtreneeni no a òsré wó Agya no ho ma yén. **2** Na Kristo no ankasa ne yén bóné ho mpata na ènyé yén bóné nko, na nnipa nyinaa bóné. **3** Se yedi Onyankopon mmara so a, na ékyere se yénim no. **4** Se obi ka se, "Minim no," nanso onni ne mmara so a, saa onipa no ye ôtorofo a nokware nni ne mu. **5** Na se obi tie n'asem a, na nokware òdó òdó Onyankopon no wie pégé wó ne mu. Eyi na ema yehu se yéte ne mu. **6** Na èse se nea ose ôte ne mu no biara di Yesu Kristo anammon akyi. **7** Anuanom, saa mmara a merekyerew abre mo yi yé asem foforo. Èye mmara dedaw a moate fi mfiase pégé no. Mmara dedaw no ye ade a moate ho asem dedaw. **8** Nanso mmara a merekyerew abre mo yi ye foforo na mu nokware no da adi wo Kristo ne mo mu. Sum no retwa mu na hann papa no gu so rehyeré. **9** Obiara a òka se òwó hann no mu, nanso ôtan ne nua no wó sum mu besi saa ònhwerew yi mu. **10** Obiara a òdo ne nua no te hann mu, enti biribiara nni ne mu a ebéma

obi foforo aye bóné. **11** Nanso obiara a ôtan ne nua no te sum mu. Ònam mu a onnim faako a òrekó, efise sum no afura n'ani. **12** Me mma, merekyerew mo, efise esiane Kristo din nti, wóde mo bóné akyé mo. **13** Agyanom, merekyerew mo, efise munim nea ôte ase fi mfiase no. Mmabun, merekyerew mo, efise moadi òbongsam so. **14** Mma, merekyerew mo, efise munim Agya no. Agyanom, merekyerew mo, efise munim nea ôte ase fi mfiase no. Mmabun, merekyerew mo, efise mowó ahoóden. Onyankopon asem no te mo mu na moadi òbongsam so. **15** Monnnó wiase anaasé biribiara a èye wiase de. Se mode wiase a, na ékyere se monnnó Agya a òwó mo mu no. **16** Biribiara a èye wiase de; òhonam akónnó, nea nnipa hu na wón kón dó, biribiara a ewo wiase a nnipa hoahoa wón ho wó ho no, mu biara mfi Agya no. Ne nyinaa fi wiase. **17** Wiase ne mu akónnóde retwa mu, nanso nea òyé Onyankopon apéde no tena ho daa. (aiónios g165) **18** Me mma, awie no aben. Wóka kyereé mo se Kristo Tamfo no béba, nanso mprempren, Kristo atamfo bebree ada wón ho adi, enti yeahu se ampa awie no aben. **19** Nokware, na saa nnipa yi nka yén ho na eno nti na wogyaw yén ho no. Na se wóka yén ho a, anka wóné yén tenae. Nanso wogyaw yén ho, senea wubehu no pefee se wónka yén ho. **20** Mo de, Kristo ahwie Honhom Kronkron no agu mo so, enti mo nyinaa nim nokware no. **21** Ènyé se munnim nokware no nti na makyerew saa krataa yi, na mmom munim na munim nso se, atoro biara mfi nokware mu mma. **22** Afei hena ne ôtorofo? Èye obi a òka se Yesu nyé Kristo no. Oyi ne Kristo tamfo. Òpo Agya no ne òba no nyinaa. **23** Obiara nni hó a òpo òba no na òwó Agya no; nea ogye òba no to mu biara wó Agya no nso. **24** Mommo mmóden mfa asem a motee mfiase no nsie mo koma mu. Se mode asem a motee mfiase no sie a, mo ne òba no ne Agya no benya ayónkofa. **25** Na eyi na Kristo no ankasa ahye yén ho bó no, nkwa a enni awie no. (aiónios g166) **26** Mekyerew mo fa wón a wópè se wódaadaa mo no ho. **27** Na mo de, Kristo ahwie ne Honhom Kronkron no agu mo so. Mmire dodow a ne Honhom no te mo mu no, ého nhia se obi foforo békékyere mo. Efise ne Honhom no kyékyere mo biribiara. Na nea ékyere no nso ye nokware; ènyé atoro. Muntie Kristo nkyékyere no na montena ne mu. **28** Me mma, montena ne mu senea ebéye a se òba a, yebéya akokoduru na yémfa aniwu nkohintaw da a òbeba no. **29** Munim se Kristo ye ôtreneeni. Na èse se

muu se obiara a oye ade trenee no ye Onyankopon ba.

3 Monhwé odo a Agya no do yen. Ne do a odo yen no mu den nti wofre yen Onyankopon mma. Na eyé nokware nso. Ne saa nti wiase nnim yen efise enim Onyankopon. **2** Me nuanom, mprempren yeue Onyankopon mma, nanso nea daakye yebeyé de, yennim. Nanso yenim se Kristo ba a, yebeyé se ono, efise yebehu no senea ote. **3** Obiara a owo saa anidaso yi wo Kristo mu no ye ne ho kronkron senea Kristo ye kronkron no. **4** Obiara a oye bone no bu Onyankopon mmara so, efise bone ye mmara sobu. **5** Muniim se Kristo bae se orebefaa nnipa bone, efise ono de, bone nni ne mu. **6** Enti obiara a otena Kristo mu no nkó so nye bone. Na obiara a oka so ye bone no nhuu no, na onnim no. **7** Mommma obi nnaadaa mo, me mma. Obiara a oye nea etee no ye atreeneen senea Kristo ye atreeneen no. **8** Nea oka so ye bone no ye obonsam de, efise obonsam fi mfiase pée, na oye bone. Saa asem yi nti na Onyankopon Ba no bae. Obaa se orebese obonsam nnwuma. **9** Obiara a oye Onyankopon Ba no nkó so nye bone, efise Onyankopon su wo ne mu, na esiane se Onyankopon ye n'Agya nti, ontumi nkó so nye bone. **10** Nsonoe a eda Onyankopon mma ne obonsam mma ntam ne se, obi a onye papa anaa onno ne nua no nye Onyankopon ba. **11** Nsem a motee mfiase no kyere se, monnodo mo ho. **12** Ense se yeue se Kain. Na oye obonsam de. Enti okum n'ankasa ne nua. Aden nti na Kain kum no? Efise nneema a oye no ye bone, nanso ne nua no de, oye papa. **13** Enti anuanom, se wiasefo tan mo a, mommma enye mo nwonwa. **14** Yenim se yeafi owu mu aba nkwa mu. Yenim saa, efise yedo yen nuanom. **15** Obi a otan ne nua no ye owudifo na munim nso se owudifo nni nkwa a enni awieie wo ne mu. (aiōnios g166) **16** Eyi na ema yehu senea odo te. Kristo de ne nkwa maa yen. Ese se yen nso yede yen nkwa ma yen nuanom. **17** Se obi ye odefo na ohu se biribi ho hia ne nua na wanhu no mmobo a, ebeye den na watumi aka se odo Onyankopon wo ne koma mu? **18** Me mma, ense se yen do no ye kasa hunu. Ese se eyé odo turodoo a enam nnayee so da ne ho adi. **19** Eyi na ebéma yeahu se yewo nokware no. Eyi na ebéma yen koma anya gyidi wo Onyankopon anim. **20** Se yen koma bu yen fo mpo a, yenim se Onyankopon so sen yen koma, na onim biribira. **21** Enti anuanom adéfo, se yen koma ammu yen fo a, yewo akokoduru wo Onyankopon anim. **22** Biribira a yebisa no no, yen

nsa ka, efise yedi ne mmara so na yeue n'apéde nso. **23** Ne mmara no ka se, yennye ne Ba Yesu Kristo no din nni na yennodo yen ho yen ho senea Kristo hyé yen no. **24** Obiara a odi Onyankopon mmara so no te Onyankopon mu na Onyankopon nso te ne mu. Na eyi na ema yehu se Onyankopon te yen mu. Yenim no saa esiane Honhom a wama yen no nti.

4 Me nuanom adofo, munnnye honhom no nyinaa nni. Mmom monsø honhom no nhwé se efi Onyankopon ana. Efise atoro adiyifo bebree ahwete wo wiase. **2** Ókwan a wubetumi afa so ahu se obi wo Onyankopon Honhom no ne se, obépae mu aka se, nokwarem Yesu Kristo baa onipa tebea mu. **3** Na nea onka saa mfa Yesu ho no nni honhom a efi Onyankopon. Saa honhom no ye Kristo tamfo. Motee se saa na ebeba, nanso ewo wiase ha dedaw. **4** Me mma, mufi Onyankopon mu na moadi atoro adiyifo no so, efise Honhom a ewo mo mu no wo tumi sen honhom a ewo wiase yi mu. **5** Wóka nsem a efa wiase ho ma wiase tie, efise woyé wiasefo. **6** Nanso yen de, yeue Onyankopon nkurøfo. Obiara a onim Onyankopon no tie yen. Na obiara a onye Onyankopon niya no ntie yen. Eyi nko ara ne ókwan a yenam so de hu nokware Honhom ne atoro honhom mu. **7** Anuanom, momma yennodo yen ho yen ho efise odo fi Onyankopon. Obi a owo odo no ye Onyankopon ba na onim Onyankopon nso. **8** Obi a onni odo no nnim Onyankopon efise Onyankopon ye odo. **9** Ókwan a Onyankopon nam so da ne do adi kyere yen ne se, osomaa ne Ba koro no baa wiase senea yebéfa ne so anya nkwa. **10** Eyi ne odo. Enkyere se yedo Onyankopon, na mmom, ono na odo yen nti osomaa ne Ba se yemfa ne so nya yen bone ho mpata. **11** Anuanom adéfo, se saa na Onyankopon do yen a, na ekyere se, ese se yedodo yen ho yen ho. **12** Obiara nhuu Onyankopon da. Se yedodo yen ho yen ho a, na Onyankopon te yen mu na ne do no awie peye wo yen mu. **13** Eyi na ema yehu pefee se yete Onyankopon mu na ono nso te yen mu. Wama yen ne Honhom. **14** Na yeahu, na yeaka akyere afoforo se Agya no somaa ne Ba ma obeyee wiase Agyenkwa. **15** Obiara a opea mu ka se Yesu ye Onyankopon Ba no, na Onyankopon te ne mu na ono nso te Onyankopon mu. **16** Na yen ankasa nim, na yegye Onyankopon do a ode do yen no di. Onyankopon ye odo na obiara a ote odo mu no te Onyankopon mu, na Onyankopon nso te ne mu. **17** Ese se odo ye pe wo yen mu, senea ebeye a yebenza akokoduru wo atemmu da no. Na

yebenza saa akokoduru no nso, efise yεn abrabo wo wiase ha no te se Kristo de ara pε. **18** Ehu nni ədə mu. Ədə ankasa pam hu nyinaa. Ehu ne asotwe na enam. Enti nea əye ohufo no nwie pεyε wə ədə mu. **19** Yεwə ədə, efise Onyankopon na ədəo yεn kan. **20** Se obi ka se, “Medə Onyankopon” na ətan ne nua a, əye ətorofo. Na nea ənnə ne nua a ohu no no, əbεyε den na obetumi adə Onyankopon a onhu no. **21** Eyi ne mmara a Kristo hyε maa yen. Nea ədə Onyankopon no, ese se ədə ne nua nso.

5 Obiara a ogye di se Yesu yε Agyenkwa no yε Onyankopon ba. Na obiara a ədə Agya no də ne mma no nso. **2** Eyi na əma yehu se yedə Onyankopon mma; se yεbedə Onyankopon na yεadi n'ahyεde so. **3** Ədə a yedə Onyankopon no kyere di a yedi n'ahyεde so. Na n'ahyεde no nso sodi nyε den mma yen, **4** efise Onyankopon ba biara tumi di wiase so. Yεnam yεn gyidi so di wiase so nkonom. **5** Hena na obetumi adi wiase so? Obi a ogye di se Yesu yε Onyankopon Ba no nko ara. **6** Yesu Kristo yε obi a ənam nsu ne mogya so bae. Ənyε nsu nko so na ənam bae na mmom, nsu ne mogya. Na εyε Honhom no na edi ho adanse efise Honhom no ne nokware no. **7** Nnansefo baasa na wəwə hə. **8** Honhom no, nsu no ne mogya no. Saa nnansefo yi adwene hyia. **9** Yegye adanse a nnipa di no di; nanso adanse a Onyankopon di no mu yε den yiye. Na saa adanse no na Onyankopon adi afa ne Ba no ho. **10** Enti obi a ogye Onyankopon Ba no di no agye saa adanse yi adi wə ne koma mu. Na obi a onnye Onyankopon nni no ama Onyankopon aye ətorofo, efise wannye adanse a Onyankopon di faa ne Ba no ho no anni. **11** Eyi ne adanse no: Onyankopon ama yen nkwa a enni awiei; na saa nkwa no wə ne Ba no mu. (aiōnios g166) **12** Obiara a əwə Əba no wə saa nkwa no, na obiara a onni Əba no nni nkwa no. **13** Merekyerew mo a mugye Onyankopon Ba no din di no eyi senea əbεma moahu se mowə nkwa a enni awiei. (aiōnios g166) **14** Na anidaso a yεwə wə Onyankopon anim ne se, yεnim se biribiara a yebisa no wə ne pε mu no, otie yεn. **15** Bere biara a yebisa no no, otie yεn. Yεahu se eyi yε nokware yi, yεnim nso se əma yεn nea yebisa no biara. **16** Se obi hu se ne nua aye bəne bi a əmfa no nkə owu mu a, əmμə Onyankopon a əbεma no nkwa no mpae mma no. Eyi fa wən a wən bəne mfa wən nkə owu mu no ho. Bəne bi wə hə a əde onipa kə owu mu na əno ho de, menka se mommo ho mpae nkyere Onyankopon. **17** Afideye nyinaa yε bəne, nanso bəne

bi wə hə a enkowie owu mu. **18** Yεnim se Onyankopon ba biara nkə so nyε bəne, efise Onyankopon Ba no bə wən ho ban, na əbonsam ntumi nyε wən bəne. **19** Yεnim se yεyε Onyankopon mma, na wiasefo de wəhyε əbonsam tumi ase. **20** Yεnim se Onyankopon Ba no aba, na wama yεahu nokware Nyankopon no. Əno ne nokware no, Yesu Kristo, Onyankopon ba no. Əno ne Nyankopon nokwafo a əma daa nkwa no. (aiōnios g166) **21** Me mma, montwe mo ho mfi abosom ho.

2 Yohane

1 Me, Asore Panyin, Mekyerew koma Awuraa a wɔayi no ne ne mma a medo wɔn, nokware no nti. Ɛnye me nko, na mmom, wɔn a wonim nokware no nyinaa dɔ mo, **2** efise nokware no te yɛn mu na ebetena yɛn mu akosi daa: (aiōn g165) **3** Adom, mməborəhunu ne asomdwoe mfi Agya Nyankopɔn ne Awurade Yesu Kristo, Agya no Ba no nkyɛn, mmra yɛn so nokware ne ɔdɔ mu. **4** M'ani gyee sɛ miuu sɛ mo mma no bi te nokware mu sɛnea Agya no hyɛɛ yɛn no. **5** Enti mereka akyere wo, Awuraa se, momma yɛnnodɔ yɛn ho. Eyi nyɛ mmara foforo a merehyɛ ama wo. Ɛyɛ mmara a wɔahyɛ ama yɛn fi mfiase. **6** Saa ɔdɔ a mereka ho asɛm yi kyere sɛ momma yɛntena ase na yɛnyɛ osetie mma Onyankopɔn. Mmara a mote fii mfiase no kyere sɛ mo nyinaa, montena ase ɔdɔ mu. **7** Nnaadaafo a wonnye nto mu no se Yesu Kristo baa ɔhonam mu no abɔ apete wiase. Saa mnaadaafo yi yɛ atorofo ne Kristo atamfo. **8** Monhwe mo ho so yiye na moanhwere nea moayɛ ho adwuma na moanya mo akatua wɔ mu no. **9** Obiara a ɔntena Kristo nkyerekyere mu no nni Onyankopɔn. Na nea ɔtena nkyerekyere no mu no wɔ Agya no ne ɔba no. **10** Sɛ obi ba mo nkyɛn na wamfa saa nkyerekyere yi ammre mo a, munnnnye no wɔ mo fi na munnnnye n'ani nso. **11** Efise obiara a ogye saa nipa no ka bɔne a ɔye no ho. **12** Mewɔ nsem pii kyerew brɛ mo, nanso mempe sɛ mɛfa krataa ne kyerewduru so aka. Mmom, mɛba abesra mo na me ne mo abɛkasa na ama yɛn anigye awie pɛyɛ. **13** Wo nuabea a Onyankopɔn apaw no no mma kyia wo.

3 Yohane

1 Me, Asore panyin, Mekyerew koma me døfo pa Gaio. **2** M'adamfo pa, mebo mpae se biribiara nkɔ so yiye mma wo, na nya ahooðen senea minim se wowɔ ahooðen wɔ honhom fa mu no. **3** Anuanom bi baa ha beka kyereε me se, woanya nokware no mu gyidi no, na woda so kura nokware no mu no, εyεε me anigye yiye. **4** Biribiara nyε me anigye nkyen se mεte se me mma no te nokware mu. **5** M'adamfo pa, wudi nokware yiye wɔ adwuma a woyε ma anuanom no a εmfa ho se wɔyε ahɔho mpo. **6** Wɔaka ɔðø a wodo asafo a εwɔ ho no ho asem. Mesrε wo, boa wɔn wɔ wɔn akwantu no mu ma εnsø Onyankopøn ani. **7** Efise wɔretu wɔn kwan wɔ Awurade din mu a wɔmpε mmoa biara mfi wɔn a wɔnyε agyidifo no nkyen. **8** Yen Kristofo na εsε se yeboa saa nnipa no senea yεne wɔn beyε nokware no ho adwuma. **9** Mekyerew krataa tiaa bi komaa asafo no, nanso Diotrefe a n'ani gye se ɔyε wɔn panyin no ntie nea meka no. **10** Se meba a, mede biribiara a ɔreyε no ho asem beto mo anim. Meka nsem a εye hu a ɔka fa yεn ho ne atoro a otwa nyinaa no ho asem. Nanso εno nko ara nye mma no. Se anuanom afoforo ba a, onnye wɔn, na osiw wɔn a wɔpε se wogye wɔn no nso kwan, san apam wɔn fi asafo no mu. **11** M'adamfo pa, munnsua ade bɔne, na mmom munsua ade pa. Obiara a ɔyε papa no yε Onyankopøn de. Na obiara a ɔyε bɔne no nhuu Onyankopøn ε. **12** Obiara ka Demetrio ho asem pa, na mpo nokware no ankasa ka ne ho asem pa. Na yεn nso yedi ne ho adanse pa, na munim se nea yεka no yε nokware. **13** Mewɔ nsem bebree ka kyereε mo, nanso meremfa krataa ne kyerewdua so nka. **14** Erenkyε biara mehu mo na me ne mo akasa. Asomdwøe nka mo. Mo nnamfonom nyinaa kyiakyia mo. Kyiakyia yεn nnamfonom nyinaa.

Yuda

1 Yesu Kristo somfo Yuda a ɔyε Yakobo nua na akyerew krataa yi, ɔde komaa wɔn a Onyankopon afre wɔn na wɔte Agya Onyankopon dɔ ne Yesu Kristo bammo mu: **2** Mmɔborɔhunu ne ɔdɔ a edɔɔso nka mo. **3** Me nnamfonom, anka merebɔ mmɔden akyerew mo afa nkwegye a yen nyinaa te mu no ho. Nanso ese se mekyerew mo wɔ asem fofo ho na moyere mo ho gyina nokware a Onyankopon de ama ne nkurofo afebɔɔ, a εnse se wɔsesa mu da biara da no mu. **4** Nnipa bi awiawia wɔn ho abefra yen mu a wɔkyea asem a εfa yen Nyankopon adom no ho ka se adom no nti ɔbra bɔne nseee hwee. Wonnye Yesu Kristo a ɔno nko ara ne yen Wura ne yen Awurade no nto mu. Kyerewsem no aka wɔn afɔbu a aba wɔn so no ho asem dedaw. **5** Ewɔ mu se munim eyinom dedaw, nanso mepe se mekae mo advene wɔ gye a Awurade gyee Israelfo fii Misraim asase so na akyiri no, ossee wɔn a na wonnye asem no nni no ho. **6** Monkae abɔfo a wodii tumi traa so ma wogyaw wɔn atenae no. Wɔagu wɔn nkɔnsɔnkɔnsɔn wɔ sum kabii mu, na Onyankopon de wɔn asie retwen da kese no na wabu wɔn aten. **(aιdios g126)** **7** Monkae Sodom ne Gomora ne nkurow a na atwa wɔn ho ahyia no se, na mu nnipa no ye nguamanfo. Onyankopon twee wɔn aso de yee nhweso maa wɔn a wobenya asotwe a ede wɔn bɛkɔ ogya a ennum da no mu. **(aιōnios g166)** **8** Saa ɔkwan koro no ara so na adaesofo yi nam. Wugu wɔn ankasa nipadua ho fi. Wɔpo tumidi, na wɔka nsemmɔne fa anuonyamfo a wɔwɔ ɔsoro no ho. **9** ɔbɔfopanyin Mikael mpo nyεε saa da. Bere a Mikael ne ɔbonsam repere Mose amu so a akasakasa sii wɔn ntam no mpo, wantew ɔbonsam atua, na mmom asem a ɔkae ara ne se, "Awurade nka w'anim." **10** Nanso saa nnipa yi tew nneεma a wɔnte ase ho atua. Na nneεma a wɔn abɔsu mu wɔnte ase no, senea nkekaboa ye no, saa nneεma koro no ara na εbεsεe wɔn. **11** Wonnuel ɔkwan a Kain faa so no ara so na wɔnam. Sikanibere nti, wɔde wɔn ho akɔhyε Bileam nnaadaasem ase. Wɔatew Onyankopon so atua senea Kora yee pεrεεpε, eyi nti wɔbεsεe wɔn. **12** Wɔte se nkekae fi a εwɔ onua aduan a ɔne wo di mu a wɔmfere ho. Wɔn ani ku wɔn ara wɔn ho. Na wɔte se omununkum a esi na mframa bɔ no, nanso osu nto. Wɔte se nnua a ensow aba asusowbere mu. Wɔte se nnua a woatutu ne ntin ama awu koraa. **13** Wɔte se po asorɔkye a

ano ye den a ehuru se ahuru da wɔn aniwude adi. Wɔte se nsoromma a ekyinkyin a Onyankopon de wɔn asie ɔsεe sum kabii mu afebɔɔ. **(aιōn g165)** **14** Henok, Adam aseni a ɔto no so asia na ɔhyεε saa nnipa yi ho nkɔm teteete se, "Hwe, Awurade ne n'abɔfo Kronkron mpempem reba, **15** na wɔabebu mo nyinaa aten na wɔabu nnebɔneyεfo nyinaa aten wɔ wɔn bɔne a wɔayε ne nsem a wɔaka atia Onyankopon no ho." **16** Bere biara, saa nnipa yi nwiinwii na wɔde mfomso to afoforo so. Wodi wɔn akɔnno akyi. Wɔhoahoa wɔn ho na wɔdaadaa afoforo senea εbεye a wɔbεba abedi wɔn akyi. **17** Me nnamfonom, monkae nsem a yen Awurade Yesu Kristo asomafo no kae. **18** Wɔkae se, "Se awieie no du a nnipa a wodi mo ho few na wodi wɔn akɔnno akyi bεba." **19** Eyinom ne nnipa a wɔnam wɔn akɔnno so de mpaapaemu ba no. Na wonni Honhom no wɔ wɔn mu. **20** Enti, mo a moyε me nnamfonom, mitu mo fo se, monkɔ so mmia mo gyidi mu. Momma mpae wɔ Honhom Kronkron no tumi mu, **21** na montena Onyankopon dɔ mu bere a moretwen yen Awurade Yesu Kristo wɔ n'ahummɔbɔ mu ama wama mo nkwa a enni awieie no. **(aιōnios g166)** **22** Munhu wɔn a wɔn gyidi sua no mmɔbɔ. **23** Montwe wɔn mfi ogya mu nnye wɔn nkwa. Momfa osuro nhu wɔn mmɔbɔ, na munkyi ntade a wɔn bɔne nkekae akeka mu no. **24** Na nea obetumi aso mo mu na moanhintiw, na ɔde mo asi n'auonyam anim se nnipa a wonni dem wɔ ahosan mu no, **25** Onyankopon koro a ɔnam yen Awurade Yesu Kristo so ye yen Agyenkwa no, ɔno na auonyam ne kεseyε ne ahoɔden ne tumi nka no mmere a atwam, ne nne ne daa nyinaa. Amen. **(aιōn g165)**

Adiyisem

1 Saa nhoma yi fa adiyisem a Onyankopon de maa
Yesu Kristo se onkyere n'asomfo nea erebeba no
ho. Kristo somaa ne bɔfo kɔɔ n'akoa Yohane nkyen
kɔdaa asem yi adi kyerɛɛ no, 2 senea εbeɛɛ a Yohane
bɛka biribiara a ohui. Eyi ne n'adansedi ne asem a efi
Onyankopon nkyen ne nokware a Yesu Kristo daa no
adi no. 3 Nhyira nka obiara a ɔbɔkenkan saa nhoma yi,
na nhyira nka wɔn nso a wotie adiyisem no na wodi
so senea wɔakyere wɔ saa nhoma yi mu no. Bere no
aben. 4 Yohane, Nkyia a okyia asafo ahorow ason a
ewɔ Asia no ni: Adom ne asomdwoe a efi nea ɔwɔ hɔ,
na ɔternaa hɔ, na ɔreba no ne ahonhom ason a wɔwɔ
n'ahengua anim, 5 ne Yesu Kristo a ɔyɛ ɔdansenɛ
nokwafo ne awufo mu abakan ne asase so ahene sodifo
no nkyen nka mo. ɔdo yɛn, na ɔnam ne wu no so agye
yen afi yen bone mu. 6 Wayɛ yɛn ahemman ne asafo
se yɛnsom ne Nyankopon ne n'Agya. ɔnɔ na wɔmfa
anuonyam ne tumi mma no daa daa! Amen. (aiɔn g165)

7 Hwɛ, ɔnam omununkum mu reba. Wɔn a wɔwɔ no
peaw no ne obiara behu no. Asase so nnipa nyinaa
besu no; ne nti 8 Awurade Nyankopon Tumfo no se,
"Mene Alfa ne Omega a ɔwɔ hɔ mprempren na ɔwɔ
hɔ dedaw na ɔyɛ nea ɔrebeba no." 9 Me Yohane, a me
ne mo nyinaa ye akyidifo. Yehu amane efise Yesu ne
yen hene, na ɔma yen ahooðen wɔ ahohia mu. Esiane
se mekaa Onyankopon asem kaa nokware a Yesu daa
no adi nti, wotwaa me asu de me kɔɔ Supɔw Patmo
so. 10 Awurade da no, Honhom no faa me na metee
nne dennen bi a ɛte se torobento a ɔrebo wɔ m'akyi.
11 Ekae se, "Kyerɛɛ biribiara a wuhu, na fa nhoma no
kɔma saa asafo ahorow ason a ewɔ Efeso ne Smirna ne
Pergamo ne Tiatira ne Sardi ne Filadelfia ne Laodikea
no." 12 Medan m'ani, pɛɛ se mihi nea ɔrekasa kyerɛ
me no. ɔho na mihuu sikakɔkɔ akaneadua ason. 13
Na akaneadua no mfimfini na onipa bi a ɔte se Onipa
Ba a ɔhyɛ batakari yuu a esi n'anan ase a sika abɔso
kyekyere ne koko no gyina. 14 Na ne tinwi ye fitaa
te se asaawamfuturu anaase sukyerɛmma, na n'ani
dɛw se ogya. 15 Ne nan ase hyerɛnɛɛ se asanka a
wɔanan wɔ fononoo mu na afei wɔatwiw ho na ne
nne woro so te se asuworoe a ano ye den. 16 Na okura
nsoromma ason wɔ ne nsa nifa mu na afoa anofanu
a ɔyɛ nnam fi n'anom bae. Na n'anim hyerɛn te se
owigyinae wia. 17 Mihuu no no, mekɔhwɛe n'anan ase
te se owufo. ɔde ne nsa nifa too me so kae se, "Nsuro!

Mene ɔkannifo ne Okyikafo. 18 Mene ɔteasefo no!
Miwui, nanso mprempren mete ase daa daa. Mikura
owu ne asaman safe. (aiɔn g165, Hadɛs g86) 19 "Enti afei
kyerɛɛ nneɛma a wuhu; nea wuhu no mprempren
ne nea εbeɛɛ akyiri no, kyerɛɛ. 20 Nsoromma ason
a wuhu wɔ me nsa nifa mu ne sika akaneadua no
nkyerɛɛ a ɔyɛ ahintasɛm no ni; Nsoromma ason no
ye asafo ason no abɔfo, na akaneadua ason no nso ye
asafo ason no."

2 "Kyerɛɛ krataa yi kɔma ɔbɔfo a otua Efeso asafo
no ano, na ka kyerɛ se: Eyi ne nsem a efi obi a
okura nsoromma ason wɔ ne nsa nifa mu a ɔnantew
wɔ sika akaneadua ason no ntam no hɔ. 2 Minim nea
woaye. Minim nsi a wode aye adwuma ne boasetɔ a
wɔwɔ. Minim se wunnye nnebɔneyɛfo, na afei woasɔ
wɔn a wɔka se wɔyɛ asomafo nanso wɔnnye bi no
ahwɛ, na woahu se wɔyɛ atorofo. 3 Wɔwɔ boasetɔ, na
me nti woahu amane bebree, nanso wompaa abaw
ɛ. 4 Nanso nea mewɔ tia wo ne se, wonno me senea
kan no na wɔdɔ me no. 5 Hu ba a woaba fam no.
Sakra w'adwene na ye senea kan no na woyɛ no. Se
woansakra w'adwene a, mɛba wo nkyen na mabeyi
wo kaneadua no afi ne sibea. 6 Nanso nea eye wo
wo ho ne se, wukyi nea Nikolaifo no ye no, na saa
ara na me nso mikyi. 7 Nea ɔwɔ aso no ntie nea
Honhom no ka kyerɛ asafo ahorow no. Wɔn a wɔadi
nkonim no, mɛma wɔn tumi na wɔadi nkwdadua a
ewɔ Onyankopon paradise hɔ. 8 "Kyerɛɛ krataa yi
kɔma ɔbɔfo a otua Smirnaasafo no ano se: Saa asem yi
fi ɔkannifo ne Okyikafo no nkyen. Nea owui na ɔte
ase bio no. 9 Minim amane a wuhu maa Awurade na
minim w'ahiasɛm nyinaa nso, nanso wɔwɔ agyapade
wɔ ɔsoro. Minim nsem a wɔn a wose wɔyɛ Yudafo
nanso wɔnye Yudafo no ka tia wo. Wɔyɛ ɔbonsam
hyiadan. 10 Nsuro ɔshaw a ɔrebeto wo no. Tie! Wɔde
mo mu bi ɔtɔ afei se na ɔbonsam nam so aso mo
ahwɛ. Na mo haw bedi nnafua du. Se ouw mu mpo
a, gye me di na mɛma wo nkwa abotiri. 11 Nea ɔwɔ
aso no ntie nea Honhom no ka kyerɛ asafo no. Wɔn a
wodi nkonim no renwu owuprenu. 12 "Kyerɛɛ krataa
yi kɔma ɔbɔfo a ɔwɔ Pergamo asafo mu se: Saa krataa
yi fi nea ɔwɔ afoa anofanu a ɔyɛ nnam no nkyen. 13
Minim se faako a wote no, ɔho na ɔbonsam ahengua
si. Wudi me nokware; na bere a wokum Antipa a ɔyɛ
ɔdansenɛ nokwafo wɔ faako a ɔbonsam te no mpo,
woampa me. 14 Nanso nneɛma kakra a mewɔ tia
wo ne se, nnipa bi a wodi Bileam nkyerɛkyerɛakyi

no ka wo ho wo hō. Saa Bileam no na əkyerēe Balak ma əmaa Israelfo dii abosom so nnuan, kyereə wən aguamammo, nam so ma woyeə bōne ho. **15** Saa ara nso na wowə nnipa bi ka wo ho a wodi Nikolaifo nkyerkyere akyi. **16** Twe wo ho fi wo bōne ho. Anye saa a, ərenkye biara mēba wo nkyen, na mede afoa a efi m'anom no abeko atia saa nnipa no. **17** Nea əwə aso no ntie nea Honhom no ka kyere asafo ahorow no. Mo a moadi nkonom no, mēma mo mana a ahintaw no bi. Afei, mēma wən mu biara obo fitaa a wəakyerew din foforo wə so a obiara nnim, gye onipa a wode bēma no no. **18** “Kyerew krataa kōma əbəfo a əwə Tiatira asafo mu se: Eyi ne asem a efi Onyankopon Ba no a n'ani dēw se ogyatanna a ne nan ase hyerēn se asanka no nkyen. **19** Minim nea woye. Minim wo dō, wo gyidi, wo som ne boaseto a wowə. Minim se woreye adwuma sen kan no. **20** Nanso nea mewə tia wo ne se, wugyee əbea bi a ne din de Isabel, a əfrē ne ho, Onyankopon odiyifo no too mu. Saa əbea yi kyerkyere, na odi m'asomafo anim ma wəbə aguaman di abosom aduan. **21** Mama no bere se ənsakra mfi ne bōne mu, nanso əmpe se əsakra fi n'aguamammo mu. **22** Eno nti, se wəansakra amfi amumoye a wōne no yee no mu a, metow no ahwe mpa so na əno ne wən a wəsēe aware no ahu amane a ano yē den yiye. **23** Afei, mekunkum n'akyidifono, na asafo no nyinaa behu se mene obi a mihu nnipa adwene mu ne wən akənnə. Nea mo mu biara yee no, metua no so ka pəpəepe. **24** Nanso mo mu bi a mowə Tiatira no nni saa nkyerkyere bōne no akyi. Munsuaa nea afoforo frē no, ‘Əbonsam asumansəm’ no. Meka kyere mo se, meremfa adesoa foforo biara nto mo so. **25** Na munso nea mowə no mu dennen nkosi se mēba. **26** Wən a wodi nkonom na wəkə so yē nea mepē kosi awiei no, mede tumi koro no ara a minya fii. **27** m'Agya hō no bēma wən. Mēma wən aman so tumi na wōde dade pema adi won so na wəabəbə wən se nkuku. **28** Afei, mede anəpa nsoromma bēma wən. **29** Nea əwə aso no ntie nea Honhom no ka kyere asafo no.

3 “Kyerew krataa yi kōma əbəfo a əwə asafo a əwə Sardi no se: Eyi ne asem a efi nea əwə Onyankopon ahonhom ason ne nsoromma ason no nkyen. Minim nea woreye. Minim se woagye din se wote ase, nanso woawu. **2** Enti nyan, na kanyan nea aka wə wo nkyen no na anwu koraa. Efise mahu se nea woagye no nnii mu wə Onyankopon anim ε. **3** Kae nea wəkyereə wo no ne senea wotee no. Di so na twe wo ho fi wo

bōne ho. Se woankanyan wo ho a, mēba wo so se əkorəmfo, na worenhu bere ko a mēba. **4** Nanso mo mu kakraa bi a wōwō Sardi no mfaa wiase nkekae nkekaa wən ntade mu ε. Wəbəhye ntade fitaa na wōne me anantew, efise εε, wafata sa. **5** Nea obedi nkonom no bēhye atade fitaa se wən ara, na merentwa ne din mfi ateeasefo nhoma no mu da. Na mēda ne din adi wə m'Agya no ne n'abəfo anim se əyε me dea. **6** Nea əwə aso no ntie nea Honhom no ka kyere asafo no. **7** “Kyerew krataa yi kōma əbəfo a əwə asafo a əwə Filadelfia no se: Eyi ne asem a efi nea əyε kronkron na əyε nokware na okura Dawid safe no nkyen. Nea obue a, obi ntumi nto mu na se əto mu nso a, obi ntumi mmue no. **8** Minim nea woye. Minim se wowə tumi kakra. Woadi me nkyerkyere no so, nam so adi me nokware. Mabue əpon bi wə w'anim a obi ntumi nto mu. **9** Tie! Kuw a əbonsam afa wən no, saa atorofo a wəka se woye Yudafo nanso wənye bi no, mēma wəaba w'anim abebu wo nkotodwe. Wən nyinaa behu se medo wo. **10** Esiane se woadi me mmara so anya boaseto nti, se əhaw a əreba wiase nyinaa de beso asase so nnipa nyinaa ahwē no ba a, megye wo afi mu. **11** Mereba nnansa yi ara. Kora w'agyapade, na obi anwia wo nkonom abotiri no. **12** Nea obedi nkonom no, mεyε no odum wə me Nyankopon asoredan mu, na əremfi mu bio da. Mekyerew me Nyankopon din ne me Nyankopon kurow din a əyε Yerusalem foforo a ebebi əsoro, me Nyankopon nkyen aba no agu ne ho. Bio, mekyerew me din foforo agu ne ho. **13** Nea əwə aso no ntie nea Honhom no ka kyere asafo no. **14** “Kyerew krataa yi kōma əbəfo a əwə Laodikea asafo mu no se: Eyi ne asem a efi Amen a əyε ədanseni nokwafo a əyε biribiara a Onyankopon bəe no sodifo no nkyen. **15** Minim nea woagye. Minim se wonye nwini nso wonye hyew. Me pε ne se anka wobeyε mu baako. **16** Nanso esiane se woye boturobodwo, na wonye hyew na wonye nwini nti, merebete wo se ntasu afi m'anom. **17** Woka se, ‘mεyε ədefo na manya me ho na mewə nea ehia me nyinaa.’ Nanso, wunnim hia a ahia wo ne mməbə a woye. Woye ohiani. Woda adagyaw, na w'ani afura. **18** Enti mitu wo fo se to sikakəkə, sikakəkə ankasa, fi me nkyen, senea əbēma woagye ədefo. Afei, to ntade fitaa hye na fa kata w'animguase adagyaw no so. Afei to aduru gu w'ani so, senea wubehu ade. **19** Mekə so twe wən a medo wən no nyinaa aso. Enti bo mməden na twe wo ho fi bōne ho. **20** Tie! Migyina əpon no akyi rebo mu; se obi te me nne na obue əpon

no a, meba mu na me ne no adidi na ono nso ne me adidi. **21** Mema nkonomidifo no atena m'ahengua no ho, senea madi nkonom nti, mete m'Agya ahengua ho mprempren no. **22** Se wowo aso a, eno de tie nea Honhom no ka kyere asafo no."

4 Eyi akyi no, mehwé huu ɔpon a abue wó ɔsoro. Na nne bi akasa akyere me pén na nnyigyei a ete se torobento no kae se, "Foro bra ha, na mèkyere wo nea ese se esi wo eyi akyi." **2** Preko pé, na Honhom no faa me. Na ahengua bi si ɔsoro hó a obi te so. **3** Na n'anim hyeré te se ahwehwebo ne bogyanambo. Na nyankontó a ete se ahabammonobo atwa ahengua no ho ahyia. **4** Na ahengua nketewa aduonu anan atwa ahengua kese no ho ahyia a mpanyimfo aduonu anan na wotete so a wohyehé ntade fitafitaa ne sikakóó ahenkyew. **5** Na anyinam ne apranna bobo mu fi ahengua no mu. Na akanea ason a wóasoso redew wo ahengua no anim. Eyinom yé Onyankopón ahonhom ason. **6** Na biribi te se ahwehwe po a eye kurunnyenn se ahwehwe da ahengua no anim. Mfimfini hó na ateasefo baanan a ani tuatua wón anim ne wón akyi na woatwa ahengua no ho ahyia wo. **7** Na ɔteasefo a odi kan no te se gyata; nea oto so abien no te se nantwi ba; nea oto so abiesa no anim te se onipa; na nea oto so anan no te se ɔkore a ɔretu. **8** Na ateasefo baanan no mu biara wó ntaban asia a ani tuatua akyi ne anim nyinaa. Anadwo ne awia nyinaa na woto dwom se, **9** Saa ateasefo baanan no to nnwom de hye nea ɔte ahengua no so a ɔte hó daa daa no anuonyam, de ma no nidi, da no ase. Se wóyé saa a, (aión g165) **10** mpanyimfo aduonu anan no butubutuw nea ɔte ahengua no so no anim som nea ɔte hó daa daa no. Wóto wón ahenkyew gu ahengua no anim ka se: (aión g165) **11** "Yen Awurade ne Nyankopón, wofata se wunya anuonyam, nidi ne tumi, efise wo na woboo nneemaa nyinaa, na wo pé mu nti na wóte hó."

5 Mihuu se nea ɔte ahengua so no kura nhoma bi wo ne nsa nifa mu. Na wóakyerew akyi ne anim nyinaa a wóde nsowano ason asosow ano. **2** Mihuu ɔbófo hoodenfo bi a ɔde nne kese kae se, "Hena na ofata se ɔtew nsowano no na obue nhoma no mu?" **3** Nanso wóannya obiara a ɔwó ɔsoro anaa asase so anaa asase ase a otumi buee nhoma no mu hwé mu. **4** Misui yié, efise wóannya obiara a ofata se obue nhoma no mu na ɔhwé mu. **5** Afei opayin baako ka kyere me se, "Nsu. Hwé! Gyata a ofi Yuda abusuakuw mu a ɔye Dawid

aseni adi nkonom, na obetumi atetew nsowano ason no na wabue nhoma no mu." **6** Afei mihuu Oguamma bi se ogyina ahengua no mfimfini a ateasefo baanan no ne mpanyimfo no atwa ne ho ahyia. Wóhwé a na Oguamma no se nea woakum no. Na ɔwó mmén ason ne aniwá ason a egýina hó ma Onyankopón ahonhom ason no a wóasoma wón aba wiase no. **7** Oguamma no kogye nhoma no fii nea ɔte ahengua so no nsa nifa mu. **8** ɔyé saa no, ateasefo baanan no ne mpanyimfo aduonu anan no butubutuw Oguamma no anim. Na wón mu biara kura sanku ne sika ayowa a aduhuam aye no ma a eye ahotefo mpae. **9** Wótoo dwom foforo se, "Wofata se wofa nhoma no na wotew ne nsowano no. Efise wokum wo, na ɔnam wo wu so ma wótaa nnipa fii aman ne mmusuakuw ne nkurófo ne kasa nyinaa mu maa Onyankopón. **10** Wóayé wón asofo ahemman se wónsom yen Nyankopón na wobedi asase so hene." **11** Bio mehwé, na metee abófo mprempem nka. Na wóatwa ahengua no ne ateasefo baanan no ne mpanyimfo no ho ahyia **12** reto dwom dennen se, "Oguamma a wokum no no fata se ogye tumi, ahonya, nyansa ne ahoden ne nidi ne anuonyam ne nkamfo!" **13** Na metee se abode a wówó ɔsoro, asase so, asase ase ne abode biara a ɔwó po mu ne abode biara a ɔwó wiase nyinaa reto dwom se, "Nhyira ne nidi ne anuonyam ne tumi, nka nea ɔte ahengua no so ne Oguamma no, (aión g165) **14** Abode anan no gyee so se, "Amen!" Na mpanyimfo no butubutuw hó somee.

6 Afei mihuu se Oguamma no atew nsowano ason no mu nea edi kan no ano, na metee se ateasefo baanan no mu baako de nne a ete se apranna reka se, "Bra!" **2** Mehwee, na mihuu ɔponkó fitaa bi wó hó. Na nea ɔte ne so no kura agyan na wómaa no ahenkyew. ɔkóó se nkonomidifo kodii nkonom. **3** Afei Oguamma no tew nsowano a eto so abien no ano, na metee se ɔteasefo a oto so abien no reka se, "Bra!" **4** ɔponkó foforo a ɔye kókó bae. ɔmaa nea ɔte ne so no tumi se ɔmfa ɔko mmra asase so na nnipa nkunkum wón ho. Wómaa no afoa kese bi. **5** Afei Oguamma no tew nsowano a eto so abiesa no ano, na metee se ɔteasefo a oto so abiesa no reka se, "Bra!" Mehwee, na mihuu ɔponkó tuntum bi wó hó. Ne kafo no kura nsania abien. **6** Metee biribi te se nne bi fii ateasefo baanan no nkyen. Na nne no se, "Awi susukoraa yé da koro akatua, na aburow susukoraa abiesa nso yé da koro akatua. Nanso nséé ngo ne bobesa no!" **7** Afei Oguamma no tew nsowano a eto so anan no ano na

metee se əteasefo a əto so anan no reka se, “Bra!” 8 Mehwæ, na mihiu əpənko nsonso bi. Wətoo ne sotefo no din “Owu,” na Asaman di n’akyi pεε. Wəmaa no asase nkyemū anan mu baako so tumi se əmfa əkə, əkəm, əyare ne nkekaboa a wəwə asase so nkunkum wən. (Hades g86) 9 Afei Oguamma no tew nsəwano a eto so anum no ano. Mihuu afəremuka bi, na ase na wən a wokum wən wo asempa no ne gyidi no ho adansedi akra wə. 10 Wəde nne a ano yε den kae se, “Otumfo Awurade, Əkronkronni ne Nokwafo! Woretwən akosi da bən ansa na wəabu nnipa a wəwə asase so aten, na wəatwə wən aso se wokunkum yεn?” 11 Wəmaa wən mu biara atade fitaa, na wəka kyereε wən se wəntwən kakra nkosi se wobekum wən nuanom asomfo abəka wən ho. 12 Na mihiu se Oguamma no tew nsəwano a eto so asia no ano. Na asasewosow a ano yε den ba maa owia yεε tumm se birisii, na əsrəm yεε kə se mogyə. 13 Na nsoromma tetew fii soro behwee asase so te senea mframa a ano yε den bə borədəma bun ma etetew gu fam pε. 14 Əsoro yeraa te se nhoma a wəabobəw, na mmepwən ne asupəw fii wən atenae. 15 Na asase so ahemfo ne nnipa akəse ne asafohene ne adefo ne ahooedenfo ne nkoea ne adehye nyinaa hintahintaw aboden ne mmepwən mu abotan mu. 16 Na wəka kyereε mmepwən no ne abotan no se, “Monkata yεn so na momfa yεn nsie, senea εbεye a nea əte ahengua no so no anı renhu yεn, na yemfi Oguamma no abufuw ano. 17 Wən abufuw no da kese adu, na hena na obetumi agyina ano?”

7 Eyi akyi no, mihiu abəfo baanan se wogiyinagyina asase ntwea anan no so a wəretwe mframan a əwə asase so no, senea εbεye a mframa biara remma wə asase ne po so ne baabiara. 2 Na mihiu əbəfo foforo a ofi apuei reba a okura Onyankopən a əte ase no nsəwano. Əteeε mu frēe abofo baanan no a na Onyankopən ama wən tumi se wənsəe asase ne po no. 3 Əbəfo no kae se, “Monnseε asase ne po anaa nnua kosi se yede nsəwano behye Onyankopən asomfo no agyirae.” 4 Na wəkyereε me wən a wəde Onyankopən nsəwano hyεε wən agyirae wə wən moma so no dodow. Wən nyinaa dodow yε mpem əha aduanan anan a, wən nyinaa fi Israel mmusuakuw no mu. 5 Yuda abusuakuw mu nnipa a wəsəw wən ano si mpem dumien. Ruben abusuakuw mu nnipa a wəsəw wən ano si mpem dumien. Gad abusuakuw mu nnipa a wəsəw wən ano si mpem dumien. 6 Aser abusuakuw mu nnipa a wəsəw wən ano si mpem dumien. Naftali

abusuakuw mu nnipa a wəsəw wən ano si mpem dumien. Manase abusuakuw mu nnipa a wəsəw wən ano si mpem dumien. 7 Simeon abusuakuw mu nnipa a wəsəw wən ano si mpem dumien. Lewi abusuakuw mu nnipa a wəsəw wən ano si mpem dumien. Isakar abusuakuw mu nnipa a wəsəw wən ano si mpem dumien. 8 Sebulon abusuakuw mu nnipa a wəsəw wən ano si mpem dumien. Yosef abusuakuw mu nnipa a wəsəw wən ano si mpem dumien. Benyamin abusuakuw mu nnipa a wəsəw wən ano si mpem dumien. 9 Eyi akyi no, mihiu nnipakuw a obiara ntumi nkan wən dodow. Wofifi aman ne mmusuakuw ne nkurəfo ne kasa nyinaa mu a wogiyinagyina ahengua no ne Oguamma no anim a wəhyehyε ntade fitafitaa, kurakura berew. 10 Wəteeε mu se, “Yεn nkwegye fi yεn Nyankopən a əte ahengua no so ne Oguamma no.” 11 Na abəfo no atwa ahengua no ne mpanyimfo no ne ateasefo baanan no ho ahyia. Afei wobutubutuw ahengua no anim, som Onyankopən 12 kae se, “Amen! Nhyira ne anuonyam ne nyansa ne aseda ne nidi ne tumi ne ahooeden yε Onyankopən de daa daa! Amen!” (aīon g165) 13 Mpanyimfo no mu baako bisaa me se, “Ehefo na wəhyehyε ntade fitafitaa yi, na wofif he?” 14 Mibuae se, “Minnim, owura. Na wo na wunim.” Əka kyereε me se, “Eyinom ne wən a wəafi ətaa mu. Wəde Oguamma no mogyə ahoro wən ntade ama aye fitaa. 15 Na eno nti na, “wogiyinagyina Onyankopən ahengua anim a wəresom awia ne anadwo wə ne hyiadan mu yi. Nea əbətena ahengua no so no bəbə wən ho ban. 16 Osukəm renne wən bio; əkəm renne wən bio. Owia anaa əhyew biara renka wən bio. 17 Efise Oguamma no a əwə ahengua no mfimfini no beye wən guanhwefo de wən akə nkwa asuti ho. Na Onyankopən bəpepa wən aniwa mu nisu nyinaa.”

8 Bere a Oguamma no tew nsəwano a eto so ason no, əsoro nyinaa təm dinn beye dənhwərew fa. 2 Afei mihiu abəfo baason a wogiyinagyina Onyankopən anim. Wəmemaa wən ntorobento ason. 3 Əbəfo foforo a na əwə sikakəkəo aduhuam adaka begyinaa afəremuka no ho. Wəmaa no aduhuam bebree se əmfa mmo mpae nka Onyankopən nkurəfo no de ho, na əmmo sikakəkəo a esi ahengua no anim no so afəre. 4 Aduhuam no hua ne Onyankopən nkurəfo mpae fi abəfo no nsam kə əsoro. 5 Afei əbəfo no faa aduhuam adaka no de ogya a efi afəremuka no so hyεε no ma, tow kyenee asase so. Na aprannaa ne nne

ahorow ne anyinam ne asasewosow bae. 6 Na abøfo baason a wokurakura ntorobento ason no siesiee wøn ho se wørebøheyen. 7 Øbøfo a odi kan no hyen ne torobento. Na mparuwbo ne ogya a øne mogya adi afra tø guu asase so. Asase nkyemü abiesa mu baako hyewee. Nnua nkyemü abiesa mu baako hyewee, na wura amono nyinaa nso hyewee. 8 Afei øbøfo a øto so abien no hyen ne torobento. Wøtow biribi a øte se bepøw kese a øredew kyenee po mu. Po no nkyemü abiesa mu baako dan mogya. 9 Na abøde a øwø nkwa a øwø po no mu nkyemü abiesa mu baako wuwui, na ahyen mu nkyemü abiesa mu baako bobø. 10 Afei øbøfo a øto so abiesa hyen ne torobento. Nsoromma kese bi a øredew se ogyaten tew fii øsoro bøhwæe nsu nkyemü abiesa mu baako mu. 11 Nsoromma no din de “Anwønwen.” Nsu no nkyemü abiesa mu baako yøe nwen, na nnipa a wønomee no mu bebree wuwui, efise na aye nwen. 12 Afei øbøfo a øto so anan no hyen ne torobento. Na wøbaa owia nkyemü abiesa mu baako, ne øsram nkyemü abiesa mu baako ne nsoromma nkyemü abiesa mu baako sen ma no duruu sum, enti adekyee mu nkyemü abiesa mu baako anhyerøn, na anadwo nso saa ara. 13 Na merehwæ no, metee se økøre bi a watu nam wim tee mu se, “Wøn a wote asase so no nnue; wonnue, wonnue esiane torobento a aka a abøfo baasa no rebeheyen no nti.”

9 Afei øbøfo a øto so anum no hyen ne torobento. Mihuu nsoromma a atew fi øsoro abøhwæe asase so. Wømaa no ebun a ase nni awiei safe. (Abyssos g12) 2 Nsoromma no buee bun no, na wusiw kumønn fii mu se fononoo kese bi, na wusiw no maa owia hann ne mframø a øwø ho no yøe tumm. (Abyssos g12) 3 Mmoadabi fii wusiw no mu baa asase so, na wømaa wøn tumi se nkekantwøre. 4 Wøka kyereø wøn se wønnse sare anaa nnua anaa afifide biara. Na mmom, nnipa a Onyankopøn nsøwano no bi nni wøn moma so no de, wotumi haw wøn. 5 Wøamma saa mmoadabi no kwan se wonkunkum saa nnipa yi. Na mmom, wømaa wøn kwan se wønhaw wøn asram anum. Wøka wøn a, wøn ano yaw no te se akekantwøre de. 6 Saa asram anum no mu no, saa nnipa no behwehwæ owu, nanso wørennya. Wøbøpø se wøwu, nanso owu beguan afi wøn nkyen. 7 Mmoadabi no te se aponkø a wøasiesie wøn ama øko. Wøwø biribi te se sikakøkø ahenkyew hyehye wøn ti. Na wøn anim te se nnipa anim. 8 Wøn ti nwi te se mmea ti nwi, na wøn se nso te se gyata se. 9 Wøde biribi

te se dade nkatabo akatakata wøn bo. Na nnyigyei a wøn ntaban ye no te se aponkø bebree a wøretwe nteaseenam øko øko. 10 Børe wøwø wøn dua ano te se akekantwøre de. Na wøn dua no nti na na wøwø tumi a wøde haw nnipa asram anum no. 11 Wøwø øhene a odi wøn so, a øno ne øbøfo a øhwæ bun no so. Ne din wø Hebri kasa mu de “Abadon” na Hela kasa mu nso, øde “Apolion” (a økyere øsøefø). (Abyssos g12) 12 Øhaw baako atwa mu. Eyi akyi, øhaw abien bi bøba. 13 Afei øbøfo a øto so asia no hyen ne torobento. Metee nne bi fii sikakøkø aføremuka a esi Onyankopøn anim no ntwea so nyinaa. 14 Nne no ka kyereø øbøfo a øto so asia a okura torobento no se, “Sansan abøfo baanan a wøasesa wøn wø, Asubøntø Eufrate ho no.” 15 Wøsansan abøfo baanan no. Wøasiesie wøn ama saa dønhwerew yi, saa da yi, saa øsram yi ne saa afe yi se wonkunkum adesamma mu nkyemü abiesa mu baako. 16 Wodii asraafø øpepem ahannu anim. Wøbøø wøn dodow no ho amannee ma metee. 17 Na m’aniøadehu no mu no, mihiu aponkø no ne wøn akafo. Na wøn nkatabo no ye køø se ogya, tumm, ne akokøsrade se sufre. Na aponkø no ti te se gyata ti na na ogya wusiw ne sufre fi wøn anom. 18 Saa øhaw ahorow abiesa no a øye ogya, wusiw ne sufre no a efi aponkø no anom bæe no kum adesamma nkyemü abiesa mu baako. 19 Efise na aponkø no tumi nyinaa fi wøn anom ne wøn dua. Wøn dua te se awø a wøwø ti a eno na na wøde pira nnipa. 20 Adesamma a wøkae no a øhaw no ankum wøn no ansakra wøn adwene amfi wøn nsa ano nnwuma ho. Wøannyae ahonhommøne ne ahoni ne sika ne dwetø ne asanka ne abo ne nnua a enhu ade na ønte øsem na entumi nnantew no som. 21 Saa ara nso na wøansakra wøn adwene amfi wøn awudi ne wøn aduto ne wøn aguamammo ne wøn akorømø ho.

10 Afei mihiu øbøfo høodenfo foforo bi a ofi øsoro resian aba fam. Na øhyø omununkum mu a nyankontøn bø ne ti. Na n’anim te se owia, na ne nan te se ogya fadum. 2 Na nhoma ketewaa bi kura no a wabue mu. Øde ne nan nifa sii po so na benkum no si asase so. 3 Øde nne kese teeø mu øsøne gyata bobø mu. Øteeø mu no, aprannaa ason kasae. 4 Wøkasae no, na mepø se mekyerø. Nanso metee nne bi fii øsoro a økae se, “Ma nsem a aprannaa ason no kaa no nka wo tirim. Nkyerø!” 5 Øhø ara øbøfo a mihiu se ogyina hø a ne nan baako si po so na baako si asase so no maa ne nsa nifa so køø soro, 6 na øde Onyankopøn a

øte hø daa daa a øbøø øsoro ne asase ne po ne nea øwø mu nyinaa no din kaa ntam. Øbøø no kae se, “Beresee biara nni hø. (aiøn g165) 7 Na se øbøø a øto so ason no hyen ne torobento no a, ansa na Onyankopøn bewie n’ahintasem mu nhyeheyøe no, senea øka kyereø n’asomfo a wøyeø adiyifo no.” 8 Afei nne a metee se efi øsoro no kasa kyereø me bio se. “Kø na kogye nhoma a wøabue mu a øbøø a ogyina po ne asase so no kitae no.” 9 Mekøø øbøø no nkyen køka kyereø no se ømfa nhoma ketewa no mma me. Øka kyereø me se, “Gye na køwe. Ebøkeka wø wo yam, nanso w’anim de, øbøye de te se øwo.” 10 Migyee nhoma ketewa no fii ne nsam wee, na øyøe de te se øwo wo m’anim. Nanso, memenee akyi no, ømaa me yam kaw me. 11 Afei wøka kyereø me se, “Kø so ka nea øbøba kyereø aman bebree sofo, økasahorow ne ahemfo nso.”

11 Wømaa me susudua bi a øte se pema, na wøka kyereø me se, “Søre na susuw Onyankopøn asøredan no ne afremuka no na kan wøn a wøresom wø asøredan no mu no. 2 Nanso mfa asøredan no adiwo nka ho, efise wøde hø ama amanamanmufo, na wobetiatia kurow kronkron no so asram aduanan abien. 3 Mesoma me nnansefo baanu a wofurafura atweaatam, na wøka Onyankopøn asem saa nna apem ahannu ne aduosia no mu.” 4 Saa nnansefo baanu no ne ngodua abien no ne akaneadua abien a esisi asase a øwo Awurade anim no so no. 5 Ogya a efi wøn anom bekunkum atamfo biara a wøpø se øhaw wøn no. Enø nti wobekum obiara a øpø se øhaw wøn no. 6 Wøwø tumi se woto øsoro mu a osu rentø wø bere a wørehye nkøm no. Wøwø tumi se wødan nsu ma øye mogya na wøde øhaw to asase so mpen dodow biara a wøpø. 7 Na se wøka wøn asem no wie a, aboa a obefi bun no mu apue no ne wøn beko. Obedi wøn so akunkum wøn (Abyssos g12) 8 na wøn amu no agu kurow kese no abønten so, wø faako a wøbøø wøn Awurade nnadewa mu wø aserimua no so a øhø din pa ne Sodom ne Misraim no. 9 Na nnipa a wøfi aman so ne mmusuakuw ne økasa ahorow ne aman bi so behwe wøn afunu nnansa ne fa, na wøremma kwan mma wonsie wøn. 10 Asase so nnipa ani begye se saa nnipa baanu no awuwu. Wobegye wøn ani na wøamema wøn ho wøn ho akyede, efise saa adiyifo baanu no na wøde øhaw betoo asase sofo so. 11 Nnansa akyi no, honhom a efi Onyankopøn bewura wøn mu na wøasøre. Na ehu kese beka obiara a obehu. 12 Afei nne a ano yø den fi øsoro beka se, “Mommra øsoro

ha.” Na bere a wøn atamfo rehwø wøn no, wøfaa omununkum mu køø øsoro. 13 Saa bere koro no ara mu na asase wosow denneennen, kurow no nkyemu du mu baako seee, na nnipa mpem ason wuwwu wø asasewosow no mu. Nnipa a wøaka no bøø hu na wøkamfoo Onyankopøn a øwø øsoro no køseyø. 14 Øhaw a øto so abien no atwa, nanso hwø, ørenkyø na øhaw a øto so abiesa aba. 15 Afei øbøø a øto so ason no hyen ne torobento, na nne dennen fi osoro kae se, “Tumi a wøde di wiase so mprempren no yø yø Awurade ne ne Kristo no de, na obedi hene daa daa.” (aiøn g165) 16 Afei mpanyimfo aduonu anan a wøtete wøn ahengua so wø Onyankopøn anim no de wøn anim butubutuw fam, som Onyankopøn, 17 kae se, “Yøda wo ase, Otumfo Onyankopøn, wo a wøwø ho na wøwø ho dedaw, wonam wo tumi kese so afi ase redi hene! 18 Aman bo fuwii, na w’abufuwhywø no aba. Bere aso se wobu awufo aten. Bere a øse se wobo wø nkoø, adiyifo ne wo nkurofo nyinaa a wosuro wø, akøse ne nketewa no aba so no adu. Bere adu se wosee wøn a wøsøee asase no!” 19 Onyankopøn asøredan a øwo øsoro no bue ma wohuu adaka a apam no wø mu no wø asøredan no mu. Afei anyinam ne aprannaa paapaae, na asase wosowee na mparuwbo bebree nso tøe.

12 Afei nsenkyerønne kese bi daa ne ho adi wø øsoro. Øbea bi, na n’atade yø owia a øsram wø ne nan ase, na nsoromma dumien ahenkyew hyø no. 2 Na øyem a ørebøwo, na awoyaw nti na øresu. 3 Nsenkyerønne kese foforo bi daa ne ho adi wø øsoro: Øwø køkøø kakraka bi a ne ti yø ason na øwø mmøn du a ahenkyew hyehye biara so. 4 Øde ne dua tweee nsoromma a øwo øsoro no mu nkyemu abiesa mu baako tow wøn guu fam. Ogyinaa øbea a ørewø no anim, senea øbøye a øwo øba no to hø ara pø, øbefa abofra no awe. 5 Afei øbea no woo abarimaa a øde nsa a øye den bedi aman nyinaa so. Nanso wohwim abofra no køø Onyankopøn ne n’ahengua ho. 6 Øbea no guan køø sare so baabi a Onyankopøn asiesie ama no a wøbehwe no yiye wø nnafua mpem ahannu aduosia mu. 7 Afei øko sii øsoro hø. Mikael ne n’abøø ko tiaa øwø no, na øno nso ne n’abøø ko tiae. 8 Nanso wodii øwø no so nkønim na wøamema øne n’abøø antena øsoro bio. 9 Wøtow øwø kakraka no kyenee. Øno ne øwø dedaw no a wøfrø no øbonsam a ødaadaa wiase nyinaa no. Wøtow øno ne n’abøø nyinaa guu asase so. 10 Afei metee nne dennen bi wø øsoro a øka se, “Afei

na Onyankopon nkwagye aba! Afei na Onyankopon akyere ne tumi se ɔyε ɔhene! Afei na n'Agienkwa no akyere ne tumi, efise yen nuanom no ahohoraboni a ogyinnaa Onyankopon anim bɔɔ wɔn ahohora awia ne anadwo no, wɔapam no afi ɔsoro. 11 Yen nuanom no nam Oguamma no mogya so ne nokware a ɔdaa no adi no so dii ne so nkonom. Na wɔasiesie wɔn ho se wɔde wɔn nkwa beto hɔ na wɔawuwu. 12 Enti mo ɔsoro ne mo a motete ho no, momma mo ani nnye. Afei asase ne po nnue! Efise obonsam no atoa mo na ne bo afuw efise onim se, ne bere a aka sua.” 13 Bere a ɔwɔ no huu se wɔatow no akyene asase so no, ɔttaa ɔbea a wawo abarimaa no. 14 Wɔmaa ɔbea no ɔkɔre ntaban akese abien, senea ɛbεye a obetumi atu akɔ faako a wɔasiesie ama no wɔ sare so hɔ a wɔbehwε no mfe abiesa ne fa senea ɔwɔ no renni n'akyi bio. 15 Afei ɔwɔ no puw nsu te se asubonten dii ɔbea no akyi senea ɛbεye a, ɛbefa no. 16 Nanso asase boaa ɔbea no. Ebuee n'anom nom nsu a ɔwɔ no puw guu hɔ no nyinaa. 17 ɔwɔ no bo fuw ɔbea no, enti ɔkɔ de ntɔkwaw kokaa ɔbea no asefo a wɔaka a εye wɔn a wodi Onyankopon mmara so na wogye nokware a Yesu ada no adi no di no.

13 Na ɔwɔ no kogynaa mpoano hɔ. Afei mihiu se aboa bi apue fi po no mu reba. Na ɔwɔ mmendu ne ti ason a na ahenkyew hyehye mmendu ne biara so na din a egu Onyankopon ho fi bobo ti no ho. 2 Aboa a mihiu no no, na ɔte se ɔsebo a ne nan te se sisi, na n'ano nso te se gyata. ɔwɔ no de ɔno ankasa ahooðen ne n'ahengua ne ne tumi nyinaa maa aboa no. 3 Mihiu se na opirakuru kese bi aba ne ti baako ho a kuru no aye se nea awu. Aboa no ho yee wiasefo nyinaa nwonwa, enti wotu dii n'akyi. 4 Nnipa nyinaa som ɔwɔ no efise ɔðe ne tumi nyinaa ama aboa no. Wɔsom aboa no nso kae se, “Hena na ɔte se aboa no? Na hena na obetumi ne no ako?” 5 Wɔmaa aboa no kwan ma ɔkaa abususem akeseakese tiaa Onyankopon, na wɔmaa no tumi se ɔnyε nea ɔpε biara asram aduanan abien. 6 Ofii ase domee Onyankopon, ne din, baabi a ɔte ne wɔn a wɔte ɔsoro nyinaa. 7 Wɔmaa no kwan ma ɔne Onyankopon nkurofɔ koe se obedi wɔn so. Na wɔmaa no aman ne mmusuakuw ne nkurofɔ ne ɔkasa nyinaa so tumi. 8 Nnipa a wɔte asase so nyinaa besom no: obiara a wɔankyerew ne din anhyε ateasefo nhoma a ɛwɔ Oguamma a wokum no ansa na wɔrebo wiase no mu. 9 “Tie, wo a wowɔ aso, betie no. 10 “Obiara a εse se wɔkyere no no, wɔbεkyere no.

Obiara a εse se wokum no afoa ano no, wobekum no.” Eyi mu boaseto ne gyidi ho hia Onyankopon nkurofɔ. 11 Afei mihiu aboa foforo a ɔrepue afi asase mu. Na ɔwɔ mmendu abien te se nguantenmma, nanso na ɔkasa te se ɔwɔ no. 12 Osii aboa a odi kan no anan mu de ne tumi kese no dii dwuma, na ɔhyε asase ne so nnipa se wɔnsom nea n'apirakuru no awu no. 13 Aboa a ɔtɔ so abien yi yee anwonwade akese bebree. ɔmaa ogya fii soro baa asase so wɔ nnipa nyinaa anim. 14 Na ɔnam anwonwade a wɔmaa no ho kwan yee wɔ aboa a odi kan no anim no so daadaa nnipa a wɔte asase so nyinaa. Aboa no ka kyere wiase nnipa nyinaa se, wonsi ohoni mfa nhye aboa a wɔde afoa pira no nanso n'apirakuru no awu na ɔtε ase no anuonyam. 15 Wɔmaa aboa a ɔtɔ so abien no kwan ma ɔhomedee nkwa guu aboa a odi kan honi no mu, senea ɛbεye a ohoni no betumi akasa, na wakum obiara a ɔnsom no no. 16 Aboa no hyε nnipa nyinaa, nketewa ne akese; adefo ne ahiafo, nkɔa ne wɔn a wɔde wɔn ho se wɔnhyε wɔn nsa nifa ho ne wɔn moma so agyirae. 17 Obiara nni ho kwan se ɔtɔ anaa ɔtɔn, gye se wɔde aboa no din anaa nsenkyerenne a egyina hɔ ma din no hyε ne ho agyirae. 18 Eyi hia ma nyansa. Obiara a onim nyansa no betumi ahu nsenkyerenne a egyina hɔ ma aboa no ase, efise nsenkyerenne no gyina hɔ ma onipa din. Ne nsenkyerenne yε ahansia aduosia asia.

14 Afei mehwεe, na mihiu se Oguamma no gyina Sion bepɔw so. Na nnipa mpem ɔha aduanan anan ka ne ho a wɔakyerew ne din ne n'Agya din wɔ wɔn moma so. 2 Na metee nne bi fii ɔsoro a na ɔwɔ so te se asuworoe a ano ye den, na ete se aprannaa. Nne a metee no te se dwom a sankubɔfɔ bi rebo wɔ ne sanku so. 3 Wɔtoo dwom foforo bi wɔ ahengua no ne ateasefo baanan no ne mpanyimfo no anim. Nnipa mpem ɔha aduanan anan a wɔagye wɔn afi asase so no nko ara na wotumi suae. 4 Wɔye mmarima bi a wɔamfa mmea angu wɔn ho fi, na wɔye mmabun. Baabiara a Oguamma no bekɔ no na wodi n'akyi. Wɔagye wɔn nkwa afi nnipa mu na wɔnne nnipa a wodi kan a wɔde wɔn ama Onyankopon ne Oguamma no. 5 Wɔnka atosem, na mfomso nni wɔn ho. 6 Afei mihiu ɔbafo foforo se watu nam sorosoro a ɔrekɔka asempa a entwa mu da no akyere asase so nnipa a aman ne mmusuakuw ne ɔkasa ne nkurofɔ nyinaa ka ho. (aiōnios g166) 7 ɔtεε mu se, “Munsuro Onyankopon na monkamfo ne kεseyε. Efise bere no adu se obu adesamma atεn. Monsom nea ɔbɔɔ ɔsoro, asase, po ne

asutu no!” 8 ɔbəfo a ɔto so abien dii nea odi kan no akyi kae se. “Wahwe ase! Babilonia kese ahwe ase! Efise wama amanaman nyinaa anom n’aguamammo nsa no bi.” 9 ɔbəfo a ɔto so abiesa a odi baanu a wodi kan no akyi no teeε mu kae se, “Obiara a ɔsom aboa no ne ne seso honi a na ɔma wɔhyε ne nsa ho anaa ne moma so agyirae 10 no ankasa bənom Onyankopən nsa, n’abufuw nsa a ɔde n’ahooðen nyinaa ahwie agu n’abufuw kuruwa mu no. Wobehyε wɔn a wobεyε saa no nyinaa ahoyeraw wɔ ogya ne sufre mu wɔ abofo ne Oguamma no anim. 11 Na ogya no wusiw a ɛhyε wɔn ahoyeraw no kɔ soro daa daa. Awia ne anadwo, ahomegye nni ho ma wɔn a wɔsom aboa no ne ne seso honi ne obiara a wɔde ne din ahyε no agyirae no.” (aiõn g165) 12 Eyi nti na εse se Onyankopən nkurøfo ne wɔn a wodi Onyankopon mmara so, na wogye Yesu di no nya boaseto no. 13 Afei metee nne bi fii ɔsoro a ɛkae se, “Kyerew eyi. Nhyira ne awufo a wowu wɔ Awurade mu fi mprempren reko yi.” Honhom no se, “Yiw, wobəhome afi wɔn bre no mu; na wɔn nnwuma di wɔn akyi.” 14 Mihuu omununkum fitaa bi na obi a ɔte se Onipa Ba a sikakɔkɔ ahenkyew hyε no na okura kantankrankyi nnamnam bi wɔ ne nsam. 15 Afei ɔbəfo foforo bi a ofii asoredan no mu puei, na ɛteεε mu kyereε nea ɔte omununkum no so no se, “Fa wo kantankrankyi no twa, efise otwabere no adu, asase no asow aba a εse se wotwa!” 16 Enti nea ɔte omununkum so no hwim ne kantankrankyi wɔ asase so ma etwaa asase so nnøbae. 17 Afei mihuu se ɔbəfo foforo bi a ofi ɔsoro asoredan no mu apue a ɔno nso kura kantankrankyi nnamnam bi. 18 ɔbəfo foforo bi a ɔno nso hwe ogya no so no fi aføremuka no mu puei. ɛteεε mu kyereε ɔbəfo a okura kantankrankyi nnamnam no se, “Fa wo kantankrankyi nnamnam no na boaboa asase so bobe akuwakuw no ano, efise n’aba no abere.” 19 Enti ɔbəfo no hwim ne kantankrankyi no wɔ asase so de twitwa bobo aba no na ɔde koguu Onyankopon abufuw nsakyiamoa kese no mu. 20 Wotiatiaa bobo no so wɔ nsakyiamoa a ɛwɔ kuropon no mfikyiri, na mogya fii bobe no mu sen se asubɔnten, akwansin ahannu na mu do nso bεyε anammon anum.

15 Mihuu ade foforo bi a εso na εyε nwonwa wɔ ɔsoro. Na wɔyε abofo baason a wokura ɔhaw ason a ɔno ne ɔhaw a etwa to, efise ɔno na ɛkyereε Onyankopən abufuw a etwa to no. 2 Afei mihuu biribi te se ahwehwε po a wode ogya afra redεw. Afei mihuu wɔn a wɔadi aboa no ne ne seso honi ne

nea wɔde agyirae asi ne din anan mu no so nkonom. Na wogynagyna ahwehwε po no ho a wokurakura asanku a Onyankopən de ama wɔn no. 3 Na wɔreto Onyankopən akoa Mose ne Oguamma no dwom se, “Awurade, Otumfo Nyankopən, wo nnwuma yε akεse na εyε nwonwa Amansan hene, w’akwan teeε na εyε nokware. 4 Hena na ɔrensuro wo, Awurade? Hena na ɔrenka wo kεseyε? Wo nko na woye kronkron. Aman nyinaa bεba abesom wɔ w’anim, efise obiara ahu wo nnwuma trenee no.” 5 Eyi akyi no, mihuu se asoredan a ɛwɔ ɔsoro ho Kronkron mu Kronkron no abue a adanse ntamadan si mu. 6 Abofo baason a wɔmaa wɔn tumi se wɔmfə ɔhaw ason mmra no pue fii asoredan no mu a wɔhyehyε ntade fitafitaa a wɔbobo sikakɔkɔ abɔso wɔ wɔn koko so. 7 Afei ateasefo baanan no mu baako maa abofo baason no sikakɔkɔ nkuruwa ason a Onyankopən a ɔte ase daa daa no abufuw ahyε no ma. (aiõn g165) 8 Wusiw a efi Onyankopən anuonyam ne ne tumi mu no hyεε asoredan no ma. Na obiara antumi ankɔ asoredan no mu kosii se ɔhaw ason a abofo baason no de bae no to twae.

16 Afei metee nne bi se ɛrekasa fi asoredan mu ho kyere abofo no se, “Monkohwie Onyankopən abufuw ason a ɛwɔ nkuruwa ason no mu no ngu asase so.” 2 ɔbəfo a odi kan no kohwiee ne kuruwa mu abufuw no guu asase so. Akuru a εyε hu na εyε yaw tutuu wɔn a wɔde aboa no ahyε wɔn ho agyirae no ne wɔn a wɔsom ne seso honi no nso. 3 ɔbəfo a ɔto so abien no hwiee ne kuruwa mu abufuw guu po mu. Nsu no dan se owufo mogya, na abode biara a nkwa wɔ mu wɔ po no mu no wui. 4 ɔbəfo a ɔto so abiesa no hwiee ne kuruwa mu abufuw no guu nsubɔnten ne nsuwa mu maa ne nyinaa dan mogya. 5 Metee se ɔbəfo a ɔhwe nsu so no reka se, “W’aten a wubu no yε atentrenee. ɔkronkronni a wowɔ ho na wowɔ ha dedaw, 6 efise wɔahwie mo ahotefo ne adiyifo mogya agu, woama wɔn mogya se wɔnnom, senea ɛfata wɔn.” 7 Afei metee nne bi wɔ aføremuka no so se, “Yiw, Awurade, Otumfo Nyankopən, aten a wubu nyinaa yε atentrenee!” 8 ɔbəfo a ɔto so anan no hwiee ne kuruwa mu abufuw no guu owia so na wɔmaa no tumi se ɔnhye nnipa. 9 Owia hyew no anoden maa nnipa domee Onyankopən a ɛwɔ saa ɔhaw yi nyinaa so tumi no din. Nanso wɔansakra wɔn adwene anhyε Onyankopən anuonyam. 10 Afei ɔbəfo a ɔto so anum no hwiee ne kuruwa mu abufuw no guu aboa

no ahengua no so. Sum duruu wə aboa no ahemman mu, na esiane ɔyaw nti, nnipa wee wən tekrema; **11** na esiane saa ɔyaw no ne akuru a etutuu wən no nti, wədomee ɔsoro Nyankopən. Nanso wəantwe wən ho amfi wən bəne ho. **12** ɔbəfo a ɔtə so asia no hwiee ne kuruwa mu abufuw no guu Asubənten Eufrate mu. Asu no yow dan ɔkwan maa ahemfo a wofi apuei no. **13** Afei mihiu ahonhommone abiesa bi a na wətə se mpotorə a na wofifi ɔwə no ne aboa no ne atoro diyifo no anom. **14** Wəyə ahonhommone a wəyə anwonwade. Saa ahonhom abiesa yi kə ahene a wəwə asase so nyinaa nkyen kəkə wən nyinaa boa ano ma Otumfo Nyankopən oko da kese no. **15** “Muntie! Mereba te se ɔkorəmfo. Nhyira ne nea ɔwən na ɔhwe ne ntade so, senea orennantew adagyaw ngu ne ho anim ase wo bagua mu!” **16** Ahonhom no boaa ahene no ano wə baabi a Hebri kasa mu no wəfrə hə Armagedon. **17** Afei ɔbəfo a ɔtə so ason no hwiee ne kuruwa no mu abufuw guu mframa mu. Nne dennen bi fi ahengua a ɛwə asəredan no mu no so kae se, “Wəawie.” **18** Na anyinam twitwa maa aprannaa paapaae, na asasewosow dennen bi bae. Efii se wəbəo onipa no, asasewosow biara mmaa saa da. Eyi ne asasewosow nyinaa mu nea ano yə den pa ara. **19** Kurow kese no mu paee abiesa, na aman nyinaa nkurow akəse səesəe. Onyankopən kaee Babilonia Kokuroko no, na əmaa no nsa nomee; nsa a ɛyə n'abufuw a ano yə den no fi ne kuruwa ano. **20** Asupəw ne mmepwəw nyinaa yerae. **21** Mparuwbo akəse a biara mu duru yə kilogram aduonum tə fii ɔsoro guu nnipa so. Na esiane mparuwbo no haw a na ɛyə hu no nti, nnipa domee Onyankopən.

17 Abofo baason no mu ɔbaako a okura nkuruwa ason no baa me nkyen bekae se, “Bra na menkyerə wo ɔkwan a wəbefa so atwe oguamanfo kese a ɔtə nṣu pii so no aso. **2** Wiase ahene ne no bəo aguaman, na asase so nnipa bobow wə n'aguaman nsa no mu.” **3** Honhom no faa me ma ɔbəfo no de me kəo sare so. Ehə na mihiu se ɔbea bi te aboa kəkə bi a wəakyerəw din a ɛyə abususem agu ne ho nyinaa. Na aboa no wə ti ason, ne mmən du. **4** Na ɔbea no hye atadetam kəkə a ɔde sika mpəw a ɛhyerən ne nhene a ne bo yə den ahyehyə ne ho. Na okura sika kuruwa a afide ne aguamammo ho nneema aye no ma tə. **5** Na wəakyerəw din bi wə ne moma so a ne nkyerəase no wə ahintasəm mu se, “Babilonia Kokuroko, Asase So Nguamanfo Ne Akyiwade Na.” **6** Na mihiu se

Onyankopən nkurəfo ne Yesu akyidifo a wokum wən no mogya abow no. Mihu no no, ɛyə me nwonwa. **7** ɔbəfo no bisaa me se, “Adən nti na ɛyə wo nwonwa? Mekyere wo ahintasəm nkyerəase a ɛwə ɔbea no ne aboa no a ɔwə ti ason ne mmən du a ɔtə ne so no. **8** Abofa a wuhuu no no na ɔtə ase, nanso ɔnte ase bio. ɔrebefi bun no mu aba ama woasəe no. Se nnipa a wətə asase so a wəankyerəw wən din angu atēasefə nhoma no mu ansa na wərebo wiase no hu aboa no a, ɛbeyə wən nwonwa. Na ɔtə ase bere bi, nanso mprempren de, ɔnte ase na ɔbesan aba. (Abysos g12) **9** “Nyansa ne ntease ho hia wə ha. Eti ason no gyina ho ma mmepwə ason, mmepwə a ɔbea no tena so. Wəyə ahene baason nso **10** a wən mu baanum awuwu, na ɔbaako da so di hene na ɔbaako a ɔka ho no mmae. Na se ɔba a obedi hene kakra. **11** Abofa no a anka na ɔtə ase na afei de, ɔnte ase no yə ɔhene a ɔtə so awotwe a ɔka baason a wodi kan no ho a ɔrekə ne səe mu. **12** “Mmən du a wuhui no yə ahene du a womfi wən ahenni ase a wəbəma wən tumi na wənne aboa no adi hene dənhwerew no. **13** Wən nyinaa wə botae baako, na wəde wən ahoođen ne wən tumi bəma aboa no. **14** Wəbeko atia Oguamma no, na ɔno ne n'akyidifo, agyidifo ne nokwafo a wəafre wən no bedi wən so, efise ɔyə awuranom mu Awurade ne ahene mu Hene.” **15** ɔbəfo no nso ka kyereə me se, “Nsu a wuhuu se oguamanfo no te so no yə nkurow ne nkurəfo akuwakuw ne aman ne ɔkasa ahorow. **16** Mmən du ne aboa a wuhuu no no bek yi oguamanfo no. Wəbefa biribiara a ɛwə ne ho ama wada adagyaw. Wəbəwe ne nam na wəde ogya ahyew no. **17** Efise Onyankopən de ahyə wən koma mu se wəbəpene so de wən tumi ama aboa no na wadi hene kosi se Onyankopən asem no beba mu de ahyə ne botae no ma. **18** ɔbea a wuhuu no no yə kurow kese a edi asase so ahene no so.”

18 Eyi akyi no, mihiu ɔbəfo foforo se ofi ɔsoro reba fam. Na ɔwə tumi kese na n'aruyonyam hyerən wə asase so nyinaa. **2** ɔtəsə mu denneennen se, “Wahwe ase! Babilonia Kokuroko ahwe ase!” Adan ahonhommone tenabea ne ahonhom fi nyinaa ahintawee. Nnomaafi a wokyi wən nyinaa te ne mu. **3** ɔde ne nsa a ɛyə n'aguamammo a ano yə den no maa nnipa nyinaa nomee. Asase so ahene ne no bəo aguaman, na asase so adwumayefo nam n'ahonya mmoroso so nyaa wən ho.” **4** Afei metee se nne foforo bi a efi ɔsoro reka se, “Mumfi, me nkurəfo, na moamfa

mo ho amfra bōne a ɔyε no mu, na mo ne no ankyε n'asotwe! 5 Efise wāahyehyε ne bōne sε soro tenten, na Onyankopōn akae n'awudi no. 6 Senea ɔyε mo no, monyε no saa pεpεrε; nea ɔyε mo biara no, muntua ne so ka mprenu. Nsa a ɔde maa mo no, monhyε no nea ano yε den mmɔho abien. 7 Momma n'ayayade ne n'awerehow nnɔoso sε anuonyam ne ahonya a ɔpε maa ne ho no. Efise daa ɔka se, 'Mete ha sε ɔhemmea; menyε okunafo, na me wεrε renhow dal!' 8 Eyi nti, n'amanehunu a ɔyε ɔyare, awerehow ne ɔkɔm beba ne so da bi. Na wōde ogya ahyew no, efise Awurade Nyankopōn a obu no aten no yε ɔkεse. 9 'Sε asase so ahene a wōne no bōo aguaman, dii dε no hu hye a wōrehyew no no wusiw a, wobesu atwa agyaadwo. 10 N'amanehunu no hu a ɔyε nti, wobegyina akyiri asu se, "Due! Due, Ao, kuropon, Ao Babilonia, kuropon a εwɔ tumi! W'atemmu aba dōnhwerew baako pε mu.' 11 'Aguadifo a wōwō asase so nso su no, efise obiara ntɔ wōn nneεma bio. 12 Obiara ntɔ sikakōkō ne dwetε, aboōden abo ne nhene pa, nwera pa ne ɔtamkōkō ne sirikyi ne tamkōkō, ne nnua a ɔyε huam nyinaa ne asonse adwinne nyinaa, adwinne a wōde nnua a ne bo yε den aye, asanka ne dade ne abohemaa, 13 ne pεpεrε ne mmorōngo, nnuhuam ne kurobow, huamfufu ne nsa ne ngo, asikresiam muhumuhu ne awi, nyεmμoa ne nguan ne aponko ne nteaseεnam ne nkoa ne nnipa akra. 14 'Aguadifo no bεka se, 'Nneεma pa a wopere hwehwee no nyinaa ayera, na w'ahonya ne w'ānuonyam no kɔ, na wo nsa renka bio.' 15 Aguadifo a wonyaa wōn ho wō kurow no mu no begyina akyirikyiri efise wosuro amane a ɔrehu no. Wobesu na wōatwa agyaadwo, 16 na wōaka se: "Due! Due, Ao, kuropon a ofura nwera pa ne tamkōkō na sika ne aboōdenmmo a nhene pa bobo mu. 17 Dōnhwerew pε, na saa ahonya dodow yi asεe.' "Hyεn mu sahene ne hyεn no mu nnipa, mu adwumayεfō ne wōn a wōka ho a wonya wōn anoduan fi hyεn adwumayε mu no nyinaa gyinnaa akyirikyiri. 18 Wosui wa bere a wohuu ogya a ɛrehyew no wusiw no, wōteeε mu kae se 'Kuropōn biara a ne kεse te sεe mmaa da.' " 19 Wōbētow mfutuma agu wōn atifi na woasu, atwa agyaadwo se, "Due! Due, wo kuropon, wo a wōn a wōwō ahyen wō wo mu no nam w'ahonya so yεε adefo. Na dōnhwerew baako pε mu, woahwere biribiaru!" 20 "Momma mo ani nnye wō ne ho, mo ɔsorofo! Momma mo ani nnye, Onyankopōn nnipal! Momma mo ani nnye, asomafo ne adiyifo! Efise Onyankopōn abu no

aten." 21 Afei, ɔbōfo hoōdenfo bi faa ɔbo a ne kεse bεyε sε awiyammo tow kyenee po mu kae se, "Saa ahoōden yi ara na wōde bētow Babilonia kuropon no akyene, a wōrenhu no bio. 22 Wōrente sankubōfo ne nnwontofo, atentebenhyenfo ne torobentohyenfo nka wō mu bio. Wōrenhu odwumfo biara wō wo mu bio. Na wōrente owiyamfo biara nka wō wo mu bio. 23 Kanea hann renhyeren wō wo mu bio. Wōrente ayeforokunu ne ayeforo nne wō wo mu bio. W'agudifo yε wiase mu nnipa atitiriw. Na wōde wo ntafowayi adaadaa aman nyinaa. 24 Ne mu na wohuu adiyifo ne ahotefo ne wōn a wokum wōn wō asase so no nyinaa mogyā."

19 Eyi akyi no, metee nne bi te sε nnipakuw a wōwō ɔsoro tee mu se, "Haleluya! Nkwagye ne anuonyam ne tumi wō yεn Nyankopōn, 2 efise n'atemmu yε nokware, na eye sε obuu oguamanfo kεse a ɔde n'aguamammɔ asεe asase no aten. Onyankopōn atwe n'aso, efise okum n'asomfo." 3 Na afei wōteeε mu bio se, "Haleluya! Wusiw befi kurow no mu ako ɔsoro daa daa." (aiōn g165) 4 Mpanyimfo aduonu anan ne ateasefo baanan no butubutuu Onyankopōn a ɔte n'ahengua so no anim som no. Na wōteeε mu se, "Amen, Haleluya!" 5 Afei nne bi fi ahengua no so bae se, "Monkamfo yεn Nyankopōn, mo a moye n'asomfo nyinaa, mo a musuro no, akεse ne nkumaa!" 6 Afei metee nne bi te sε nnipadōm a ɛte sε asuworo ne aprannaa a ɛrepaapae a ɛteε mu se, "Haleluya! Yεn Tumfo Awurade Nyankopōn di hene. 7 Momma yεn ho nsepw yεn na yεn ani nnye na yεnhyε no anuonyam efise Oguamma no ayeforohyia adu a n'ayeforokunu asiesie ne ho. 8 Wōde nwera pa a ani hyεren na ani tew maa no sε ɔnhyε." (Nwera no kyere ahotefo trenee nnyεε.) 9 Afei ɔbōfo no ka kyεrεε me se, "Kyerεw sε, Nhyira nka wōn a woato nsa afre wōn wō Oguamma no ayeforohyia anwummere aponto ase." ɔka kaa ho se, "Eyi yε Onyankopōn asem turodoo." 10 Mibutuw ne nan ase pεε sε mesom no. Nanso ɔka kyεrεε me se, "Nye saa, efise moye ɔsomfo te sε wo ne wo nuanom a wodi Yesu ho adanse no. Som Onyankopōn efise nokware a Yesu daa no adi no na ɔhyε adiyifo no nkuran." 11 Afei mihiu se ɔsoro abue a ɔrɔnkō fitaa wō ho. Na nea ɔte ne so no din de "ɔseadeεyε ne ɔnokwafo." Nokware na ogyina so bu aten na ɔko ne ko. 12 N'aniwa te sε ogya a ɛredew na ɔhyε ahenkyεw bebree. Na ɔwa din bi a wōakyerεw agu ne ho, nanso na obiara nnim din no nkyerεase ka ne ho. 13 Na ɔhyε atade bi a wōde anu mogyā mu. Na ne din ne

“Onyankopən Asem” 14 Osoro asraafo a wəhyehye nwera fitaa a ani tew a wətete apənkə fitafitaa so dii n’akyi. 15 Afoa a ano yə nnam yiye a əde bedi aman so no fii n’anom bae. Dade pema na əde bedi wən so. Senea wotiatia bobe a əwo nsakyiamoa mu no so no, saa ara na obetiatia nnipa no so de akyere Onyankopən Tumfo no abufuw. 16 Na wəakyerəw din agu n’atade mu ne ne sre ho se, Ahene mu Hene ne Awuram mu Awurade. 17 Afei, mihiu əbəfo bi a ogyina owia mu. Əteəs mu guu nnomaa a wənam wim nyinaa so se, “Mommra mmehyia mu wo Onyankopən aponto kese no ase. 18 Mummedi ahemfo nam ne asafohene nam ne atumfo nam ne apənkə ne wən sotefo nam ne adehye ne nkoo ne akese ne nketewa nyinaa nam.” 19 Afei mihiu aboa no ne asase so ahene ne wən asraafo a wəaboaa wən ho ano rekəko atia nea əte əpənkə no so no ne ne dəm. 20 Wəkyeree aboa no ne n’atoro adiyifo a əyee anwonwade maa no no. Saa anwonwade no so na ənam daadaa wən a wəde aboa no ahye wən agyirae ne wən a wəsom aboa no honi no. Wətow aboa no ne atoro adiyifo no anikann guu ogya ətare a sufre na na əredəw wə mu no mu. (Limnē Pyr g3041 g4442) 21 Wəde afoa a efi əpənkəkafo no anom kunkum wən asraafo, na nnomaa no dii wən nam senea wobetumi.

20 Afei mihiu əbəfo bi se ofi əsoro reba fam a na okura bun no safe ne nkənsənkənsən kese bi. (Abyssos g12) 2 Əkyeree əwo kese dedaw a əye əbonsam no kyekyeree no mfe apem. 3 Əbəfo no tow no kyenee bun no mu, too mu safe sow ano senea əbəye a mfe apem no betwa mu. Əno akyi na wobegyaa no kakra. (Abyssos g12) 4 Afei mihiu nhengua ne wən a wotete so a wəama wən tumi se wommu aten. Afei mihiu wən a esiane se wəada nokware ne Onyankopən asem a Yesu kae no adi nti, wəatwitwa wən ti no akra. Wəansom aboa no ne ne honi no. Saa ara nso na wəamfa aboa no agyiraehyede ankeka wən moma so ne wən nsa ho. Wəbaa nkwa mu ne Kristo bedii ahene mfe apem. 5 Eyi ne awufosore a edi kan. Awufo a wəaka no annyan kosii mfe apem no akyi. 6 Nhyira bebree nka wən a wodii kan nyan wən fii awufo mu no. Owu a əto so abien no nni wən so tumi. Wəbəye Onyankopən ne Kristo asəfo. Na wəne no bedi ahene mfe apem. 7 Mfe apem no akyi na wobeyi əbonsam afi afiase hə; 8 na əbəkə akədaadaa aman a əwo wiase nyinaa a əye Gog ne Magog. Əbonsam bəboaboa wən a wən dodow bəye se mpoano nwea ano de wən akə əko. 9 Wotuu sa kəo

asase so nyinaa kotwaa Onyankopən nkurəfo atenae a əye əman a ədə no no ho hyiae. Nanso ogya fi əsoro bəsəee wən. 10 Na wətow əbonsam a ədaadaa wən no nso too ogya tare ne sufre a wəde aboa no ne atoro adiyifo no agu mu no mu. Na wobeyə wən ayayade awia ne anadwo daa daa. (alən g165, Limnē Pyr g3041 g4442) 11 Afei mihiu ahengua fitaa kese bi ne nea ote so no. Asase ne əsoro guanee wo n’anim, na wəanhu wən bio. 12 Na mihiu awufo akse ne nketewa se wogiyinagyina ahengua no anim. Wobuebuee nhoma bebree mu, na wobuee nhoma foforo bi a əye ateasefo nhoma no mu. Wobuu awufo no aten, senea wən nnwuma te ne senea wəakyerəw wə nhoma ahorow no mu no. 13 Afei po nso dənnan n’awufo mae. Owu ne asaman nso de wən awufo mae. Na wobuu wən nyinaa aten senea wən nnwuma te. (Hadəs g86) 14 Na wətow owu ne asaman guu ogya tare no mu. Saa ogya tare yi ne owuprenu no. (Hadəs g86, Limnē Pyr g3041 g4442) 15 Na wətow obiara a wəankyerəw ne din angu nkwa nhoma no mu no kyenee ogya tare no mu. (Limnē Pyr g3041 g4442)

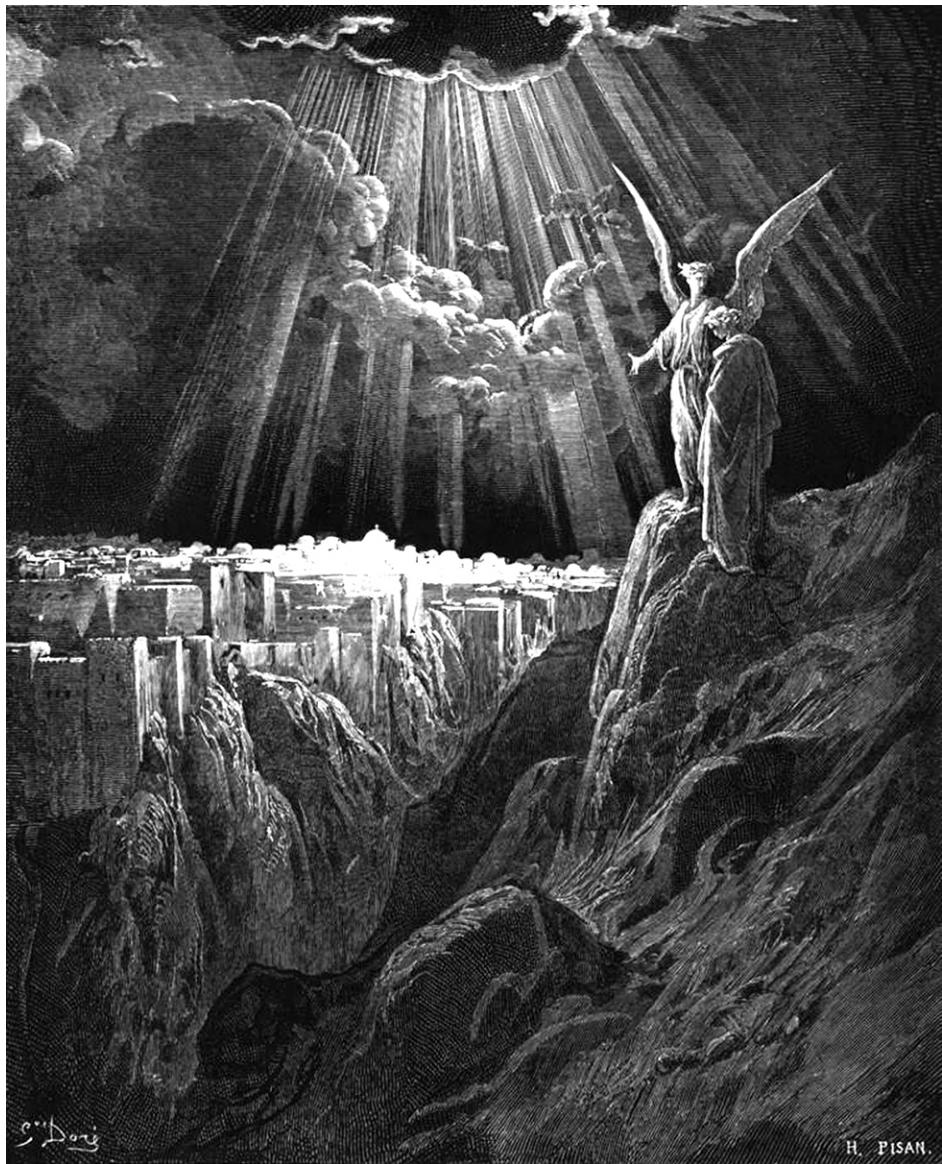
21 Afei mihiu əsoro foforo ne asase foforo, na kan əsoro ne kan asase no atwa mu, na po nso nni ho bio. 2 Na mihiu Kurow Kronkron a əye Yerusalem foforo se efi Onyankopən hə wə əsoro reba fam, a wasiesie ne ho te se ayeforo a ərekohyia ne kunu. 3 Metee nne dənnən bi fi ahengua no so se, “Afei, Onyankopən atenae wə nnipa mu. Əne wən betena na wəaye ne nkurəfo. Onyankopən no ankasa ne wən betena na wayə wən Nyankopən. 4 Na əbəpepa wən aniya mu nusu nyinaa. Na owu nni ho bio, na awerəhow ne osu ne yaw nni ho bio. Na kan nneəma no atwa mu.” 5 Afei nea ote ahengua no so no kae se, “Afei mereyə nneəma nyinaa foforol!” Əka kyereə me nso se, “Kyerəw eyi, efise saa nseəm yi yə nokware a wəde wən ho to so.” 6 Na əka kyereə me se, “Wəawie! Me ne Alfa ne Omega, Mfiase ne Awieie no. Obiara a osukəm de no no, məma no nsu a efi nkwa asuti mu anom kwa. 7 Obiara a obedi nkonom no benya eyi afi me nkyen. Meyə ne Nyankopən na əno nso aye me ba. 8 Nanso ahufo ne wən a wonnye nni ne akyiwadeyəfə ne awudifo ne nguamanfo ne asumanfo ne abosonsomfo ne atorofo nyinaa benya wən kyeə wə ətare a ogya ne sufre dəw wə mu no mu. Əno ne owuprenu no.” (Limnē Pyr g3041 g4442) 9 Abəfo baason a wokurakura nkuruwa ason a əhaw ason a etwa to no ahye ma wə mu baako baa me nkyen bəkəe se, “Bra, na məkyerə wo Ayeforo a əye Oguamma no yere

no.” 10 Honhom no faa me, na əbəfo no de me koo bepəw tenten bi atifi. Əkyerəe me Yerusalem, Kurow Kronkron a efi əsoro, Onyankopən hə, resian aba fam. 11 Əhyerən Onyankopən anuonyam mu, na ne hyerən no te se aboədemmo a əsə ahwehwebo a ani tew se ahwehwe. 12 Na ne fasu no wə ahoəden na əware yiye nso. Apon dumien gu ano a, abəfo dumien na wəhwe so. Na əpon biara so no wəakyerəw Israel mmusuakuw dumien no mu baako din. 13 Apon abissa wo apue; abiesa wə anafo; abiesa wə atifi na abiesa wə atœ. 14 Wosii kurow no afasu sii abo dumien a wəakyerəw Oguamma no asomafo dumien no din wə so no so. 15 Əbəfo a əkasa kyerəe me no kura sikakəkəo pema susudua a wəde besusuw kurow no, n'apon ne n'afasu. 16 Na kurow no ye ahinanana a ne tenten ne ne trew ye pə. Əbəfo no de ne susudua no susuw kurow no. Na ne tenten ye kilomita mpem abien ne ahannan, na ne trew, ne soroko ne ne tenten nyinaa ye pə. 17 Əbəfo no susuw əfasu no nso a na ne sorokə nso bəye se mita aduosia. 18 Ahwehwebo na əde too afasu no. Na kurow no de, sikakəkəo ankasa a əhyerən te se ahwehwe na wəde toe. 19 Wəde aboədemmo ahorow a eyə fe na əhyehyəe kurow no fapem. Fapem a edi kan ye ahwehwebo. Fapem a eto so abien ye hoabo. Fapem a eto so abiesa ye omununkumbo. Fapem a eto so anan ye ahabammono bo. 20 Fapem a eto so anum ye ətənbo. Fapem a eto so asia ye bogyanambo. Fapem a eto so ason ye sikabereəbo. Fapem a eto so awotwe ye apopobibiribo. Fapem a eto so akron ye akraatebo. Fapem a eto so du ye denkyemmo. Fapem a eto so dubaako ye wusiwbo. Fapem a eto so dumien ye beredumbo. 21 Na wəde nhene pa dumien na eyəe apon dumien no. Wəde ahene pa baako na eyəe apon no mu biara. Na kurow no abontenkese no ye sika ankasa, kurunyenn se ahwehwe. 22 Na manhu asoredan wo kurow no baabiara mu, efise Awurade Nyankopən Tumfo ne Oguamma no ne asoredan. 23 Na owia anaa əsram hann nhia kurow no, efise na Onyankopən ne Oguamma no anuonyam hyerən wə hə. 24 Ne hann no behyerən asase so aman nyinaa so, na asase so aman so ahene de wən ahode bəba hə. 25 Wəntoto kurow no apon mu. Da biara ano da hə. Efise sum mnuru wə hə. 26 Wəde aman no kəseye ne wən ahonya bəba kurow no mu. 27 Nanso biribiara a əho ntew nkə kurow no mu. Saa ara na obi a əye aniwude anaa otwa atoro nkə mu. Wən a wəakyerəw wən din

ahye Oguamma no nkwa nhoma no mu no nko ara na wəbekə kurow no mu.

22 Əbəfo no kyerəe me nkwa asubonten a ani tew kurunyenn se ahwehwe a efi Onyankopən ne Oguamma no ahengua so, 2 na əsen fa kurow no tempən kəse no mfimfini. Nkwa dua si asu no fa biara a afe biara əsow aba ahorow dumien wə əsram biara. Wəde so ahaban no sa aman ahorow no yare. 3 Biribiara a əwə Onyankopən nname ase no nko kurow no mu. Wobehu Onyankopən ne Oguamma no ahengua wə kurow no mu na n'asomfo besom no. 4 Wobehu n'ariim na wəbəkyerəw ne din agu wən moma so. 5 Ade rensta wə hə bio, na akanea anaa hann ho nhia, efise Awurade Nyankopən bəye wən hann na wobedi ade se ahene daa daa. (aïōn g165) 6 Afei əbəfo no ka kyerəe me se, “Saa nsəm yi ye nokware a wode wo ho to so a, eye. Na Awurade Nyankopən a əde Honhom ma adiyifo no somaa ne bəfo se əmməkyerə n'asomfo nea ebəba nnansa yi ara no.” 7 Yesu kae se, “Muntie! Mereba nnansa yi ara, Nhyira nka wən a wotie adiyisəm a əwə saa nhoma yi mu no!” 8 Me Yohane, mate na mahu saa nneəma yi nyinaa. Na metee ne nyinaa, huu ne nyinaa wiei no, mibutuw əbəfo no a əkyerəe me saa nneəma yi nyinaa no nan ase pəe se mesom no. 9 Nanso əka kyerəe me se, “Nyə saa! Meyə əsəmfo te se wo nuanom adiyifo ne wən a wodi nhoma yi mu nsəm no so no ara pə. Som Onyankopən!” 10 Na əka kyerəe me se, “Nkata saa adiyisəm a əwə nhoma yi mu no so, efise bere no aben. 11 Obiara a əye bəne no nko so nyə bəne, na nea əye fi no nko so nyə fi; nea əye papa no nko so nyə papa, na nea əye kronkron no nko so nyə kronkron.” 12 Hwə! Mereba ntem! Mikura m'akatua se mede rebema obiara senea n'adwumayə te. 13 Mene Alfa ne Omega, Əkannifo ne Okyikafo, Mfiase ne Awie. 14 “Nhyira nka wən a wəhoro wən ntade ma efi, na wən na wəwə ho kwan se wodi nkwa dua no aba na wəfa kurow no pon no mu. 15 Na Kurow no akyi na akraman ne asumanfo ne nguamanfo ne awudifo ne abosonsomfo ne wən a wəpə atoro na wodi atoro no nyinaa wə. 16 “Me, Yesu, na masoma me bəfo se əmməbə mo saa nhoma yi nyinaa ho amannee wə asafo mu. Meyə Dawid busuani. Mene anəpa nsoromma a əhyerən no.” 17 Honhom no ne ayeforo no se, “Ese se obiara a əte saa asem yi nso ka se, ‘Bral’ Na nea osukəm de no no mmra, na nea əpə no nso, ommegye nkwa nsu no kwa.” 18 Me, Yohane, mebə obiara a əte saa

adiyisem a ewo nhoma yi mu no kɔkɔ se: Sε obi de bi ka ho a, Onyankopɔn de asotwe bɛka ne haw a wakyere mu wɔ saa nhoma yi mu no ho. **19** Na sε obi nso yi bi fi adiyisem a ewo saa nhoma yi mu no mu a, Onyankopɔn beyi ne kyef a obenya wɔ nkwa dua no ne kurow Kronkron a wɔakyerekyere mu wɔ nhoma yi mu no. **20** Nea odi nhoma yi ho adanse no ka se, “Yiw! Mereba ntɛm!” Amen. Bra, Awurade Yesu! **21** Yɛn Awurade Yesu Kristo adom nka ahotefo nyinaa. Amen.

Na miuu Kurow Kronkron a εye Yerusalem foforo se efi Onyankopon hɔ wɔ ɔsoro reba fam, a wasiesie ne ho te se ayeforo a ɔrekohyia ne kunu. Metee nne dennen bi fi ahengua no so se,

“Afei, Onyankopon atenae wɔ nnipa mu. Өne wɔn betena na wɔaye ne nkurɔfo.

Onyankopon no ankasa ne wɔn betena na waye wɔn Nyankopon.

Adiyisem 21:2-3

Reader's Guide

Akuapem Twi at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, *"As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him."* Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, *"And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned."* So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, *"Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth."* 2 Timothy 2:15. *"God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,"* 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Akuapem Twi at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12

Greek: proper noun, place

Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses

Meaning:

Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aidios g126

Greek: adjective

Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6

Meaning:

Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165

Greek: noun

Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses

Meaning:

A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166

Greek: adjective

Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses

Meaning:

From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēsē g1653

Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular

Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32

Meaning:

To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possibility, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067

Greek: proper noun, place

Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses

Meaning:

Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hadēs g86

Greek: proper noun, place

Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses

Meaning:

Synonomous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442

Greek: proper noun, place

Usage: Phrase 5 times in the New Testament

Meaning:

Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585

Hebrew: proper noun, place

Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses

Meaning:

The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020

Greek: proper noun, place

Usage: 1 time in 2 Peter 2:4

Meaning:

Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Twi---Akuapem-Twi-Bible/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply *eternal* or *Hell*. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

Luka 8:31
Romafo 10:7
Adiyisem 9:1
Adiyisem 9:2
Adiyisem 9:11
Adiyisem 11:7
Adiyisem 17:8
Adiyisem 20:1
Adiyisem 20:3

Asomafo 3:21
Asomafo 15:18
Romafo 1:25
Romafo 9:5
Romafo 11:36
Romafo 12:2
Romafo 16:27
1 Korintofo 1:20
1 Korintofo 2:6
1 Korintofo 2:7
1 Korintofo 2:8
1 Korintofo 3:18
1 Korintofo 8:13
1 Korintofo 10:11
2 Korintofo 4:4
2 Korintofo 9:9
2 Korintofo 11:31
Galatifo 1:4
Galatifo 1:5
Efesofo 1:21
Efesofo 2:2
Efesofo 2:7
Efesofo 3:9
Efesofo 3:11
Efesofo 3:21
Efesofo 6:12
Filipifo 4:20
Kolosefo 1:26
1 Timoteo 1:17
1 Timoteo 6:17
2 Timoteo 4:10
2 Timoteo 4:18
Tito 2:12
Hebrifo 1:2
Hebrifo 1:8
Hebrifo 5:6
Hebrifo 6:5
Hebrifo 6:20
Hebrifo 7:17
Hebrifo 7:21
Hebrifo 7:24
Hebrifo 7:28
Hebrifo 9:26
Hebrifo 11:3
Hebrifo 13:8
Hebrifo 13:21
1 Petro 1:23

1 Petro 1:25
1 Petro 4:11
1 Petro 5:11
2 Petro 3:18
1 Yohane 2:17
2 Yohane 1:2
Yuda 1:13
Yuda 1:25
Adiyisem 1:6
Adiyisem 1:18
Adiyisem 4:9
Adiyisem 4:10
Adiyisem 5:13
Adiyisem 7:12
Adiyisem 10:6
Adiyisem 11:15
Adiyisem 14:11
Adiyisem 15:7
Adiyisem 19:3
Adiyisem 20:10
Adiyisem 22:5

aīdios

Romafo 1:20
Yuda 1:6

aiōn

Mateo 12:32
Mateo 13:22
Mateo 13:39
Mateo 13:40
Mateo 13:49
Mateo 21:19
Mateo 24:3
Mateo 28:20
Marko 3:29
Marko 4:19
Marko 10:30
Marko 11:14
Luka 1:33
Luka 1:55
Luka 1:70
Luka 16:8
Luka 18:30
Luka 20:34
Luka 20:35
Yohane 4:14
Yohane 6:51
Yohane 6:58
Yohane 8:35
Yohane 8:51
Yohane 8:52
Yohane 9:32
Yohane 10:28
Yohane 11:26
Yohane 12:34
Yohane 13:8
Yohane 14:16

Efesofo 1:21
Galatifo 1:5
Efesofo 2:2
Efesofo 2:7
Efesofo 3:9
Efesofo 3:11
Efesofo 3:21
Efesofo 6:12
Filipifo 4:20
Kolosefo 1:26
1 Timoteo 1:17
1 Timoteo 6:17
2 Timoteo 4:10
2 Timoteo 4:18
Tito 2:12
Hebrifo 1:2
Hebrifo 1:8
Hebrifo 5:6
Hebrifo 6:5
Hebrifo 6:20
Hebrifo 7:17
Hebrifo 7:21
Hebrifo 7:24
Hebrifo 7:28
Hebrifo 9:26
Hebrifo 11:3
Hebrifo 13:8
Hebrifo 13:21
1 Petro 1:23

aiōnios

Mateo 18:8
Mateo 19:16
Mateo 19:29
Mateo 25:41
Mateo 25:46
Marko 3:29
Marko 10:17
Marko 10:30
Luka 10:25
Luka 16:9
Luka 18:18
Luka 18:30
Yohane 3:15
Yohane 3:16
Yohane 3:36
Yohane 4:14
Yohane 4:36
Yohane 5:24
Yohane 5:39
Yohane 6:27
Yohane 6:40
Yohane 6:47
Yohane 6:54
Yohane 6:68

Yohane 10:28
Yohane 12:25
Yohane 12:50
Yohane 17:2
Yohane 17:3
Asomafo 13:46
Asomafo 13:48
Romafo 2:7
Romafo 5:21
Romafo 6:22
Romafo 6:23
Romafo 16:25
Romafo 16:26
2 Korintofo 4:17
2 Korintofo 4:18
2 Korintofo 5:1
Galatifo 6:8
2 Tesalonikafo 1:9
2 Tesalonikafo 2:16
1 Timoteo 1:16
1 Timoteo 6:12
1 Timoteo 6:16
2 Timoteo 1:9
2 Timoteo 2:10
Tito 1:2
Tito 3:7
Filemon 1:15
Hebrifo 5:9
Hebrifo 6:2
Hebrifo 9:12
Hebrifo 9:14
Hebrifo 9:15
Hebrifo 13:20
1 Petro 5:10
2 Petro 1:11
1 Yohane 1:2
1 Yohane 2:25
1 Yohane 3:15
1 Yohane 5:11
1 Yohane 5:13
1 Yohane 5:20
Yuda 1:7
Yuda 1:21
Adiyisem 14:6

eleēsē

Romafo 11:32

Geenna

Mateo 5:22
Mateo 5:29
Mateo 5:30
Mateo 10:28
Mateo 18:9
Mateo 23:15
Mateo 23:33
Marko 9:43

Marko 9:45
Marko 9:47
Luka 12:5
Yakobo 3:6
Hadēs
Mateo 11:23
Mateo 16:18
Luka 10:15
Luka 16:23
Asomafo 2:27
Asomafo 2:31
1 Korintofo 15:55
Adiyisem 1:18
Adiyisem 6:8
Adiyisem 20:13
Adiyisem 20:14

Limnē Pyr

Adiyisem 19:20
Adiyisem 20:10
Adiyisem 20:14
Adiyisem 20:15
Adiyisem 21:8

Sheol

1 Mose 37:35
1 Mose 42:38
1 Mose 44:29
1 Mose 44:31
4 Mose 16:30
4 Mose 16:33
5 Mose 32:22
1 Samuel 2:6
2 Samuel 22:6
1 Ahemfo 2:6
1 Ahemfo 2:9
Hiob 7:9
Hiob 11:8
Hiob 14:13
Hiob 17:13
Hiob 17:16
Hiob 21:13
Hiob 24:19
Hiob 26:6

Nnwom 6:5
Nnwom 9:17
Nnwom 16:10
Nnwom 18:5
Nnwom 30:3
Nnwom 31:17
Nnwom 49:14
Nnwom 49:15
Nnwom 55:15
Nnwom 86:13
Nnwom 88:3
Nnwom 89:48

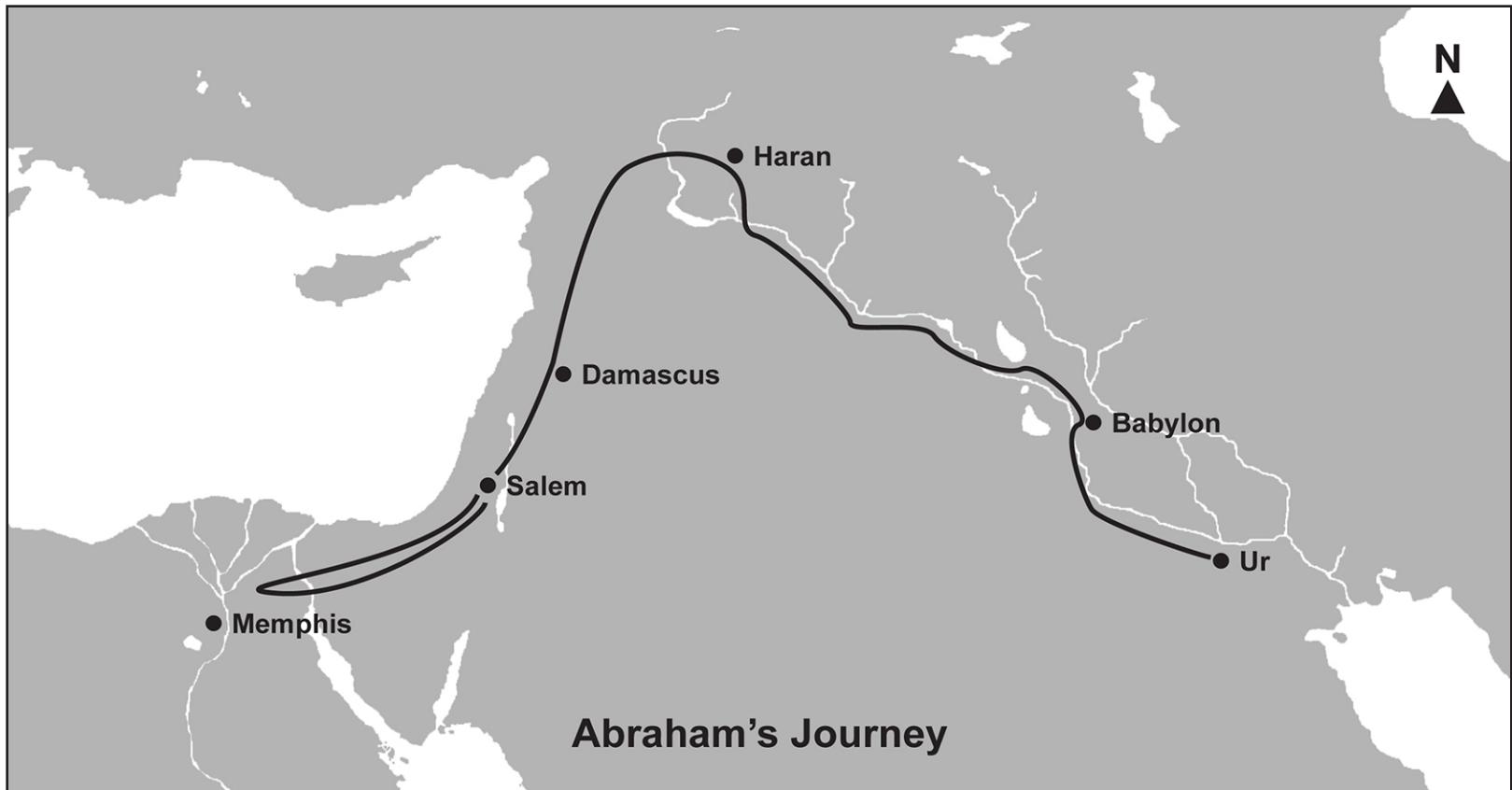
Nnwom 116:3
Nnwom 139:8
Nnwom 141:7
Mmebusēm 1:12
Mmebusēm 5:5
Mmebusēm 7:27
Mmebusēm 9:18
Mmebusēm 15:11
Mmebusēm 15:24
Mmebusēm 23:14
Mmebusēm 27:20
Mmebusēm 30:16
Øsenkafo 9:10
Nnwom Mu Dwom 8:6
Yesaia 5:14
Yesaia 7:11
Yesaia 14:9
Yesaia 14:11
Yesaia 14:15
Yesaia 28:15
Yesaia 28:18
Yesaia 38:10
Yesaia 38:18
Yesaia 57:9
Hesekiel 31:15
Hesekiel 31:16
Hesekiel 31:17
Hesekiel 32:21
Hesekiel 32:27
Hosea 13:14
Amos 9:2
Yona 2:2
Habakuk 2:5

Tartaroō

2 Petro 2:4

Questioned

Luka 16:30
Luka 16:31
2 Petro 2:17

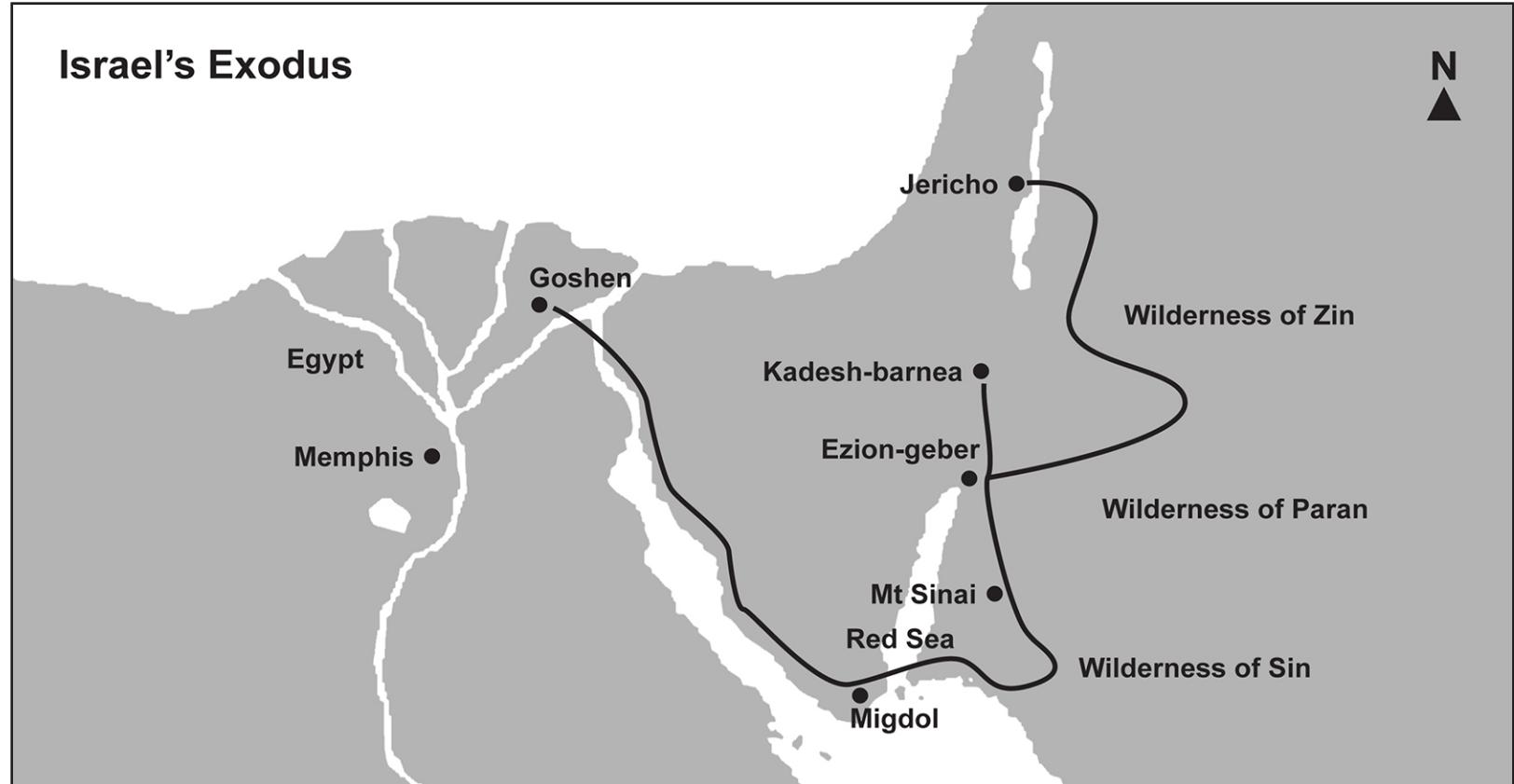

Gyidi nti na bere a Onyankopon ka kyereee Abraham se onkɔ asase a wahye ho bɔ se oðe bema no no so no, otiei na økœ. Ogyaw ne man hɔ kœ a na onnim faako a ørekœ.

- Hebrifo 11:8

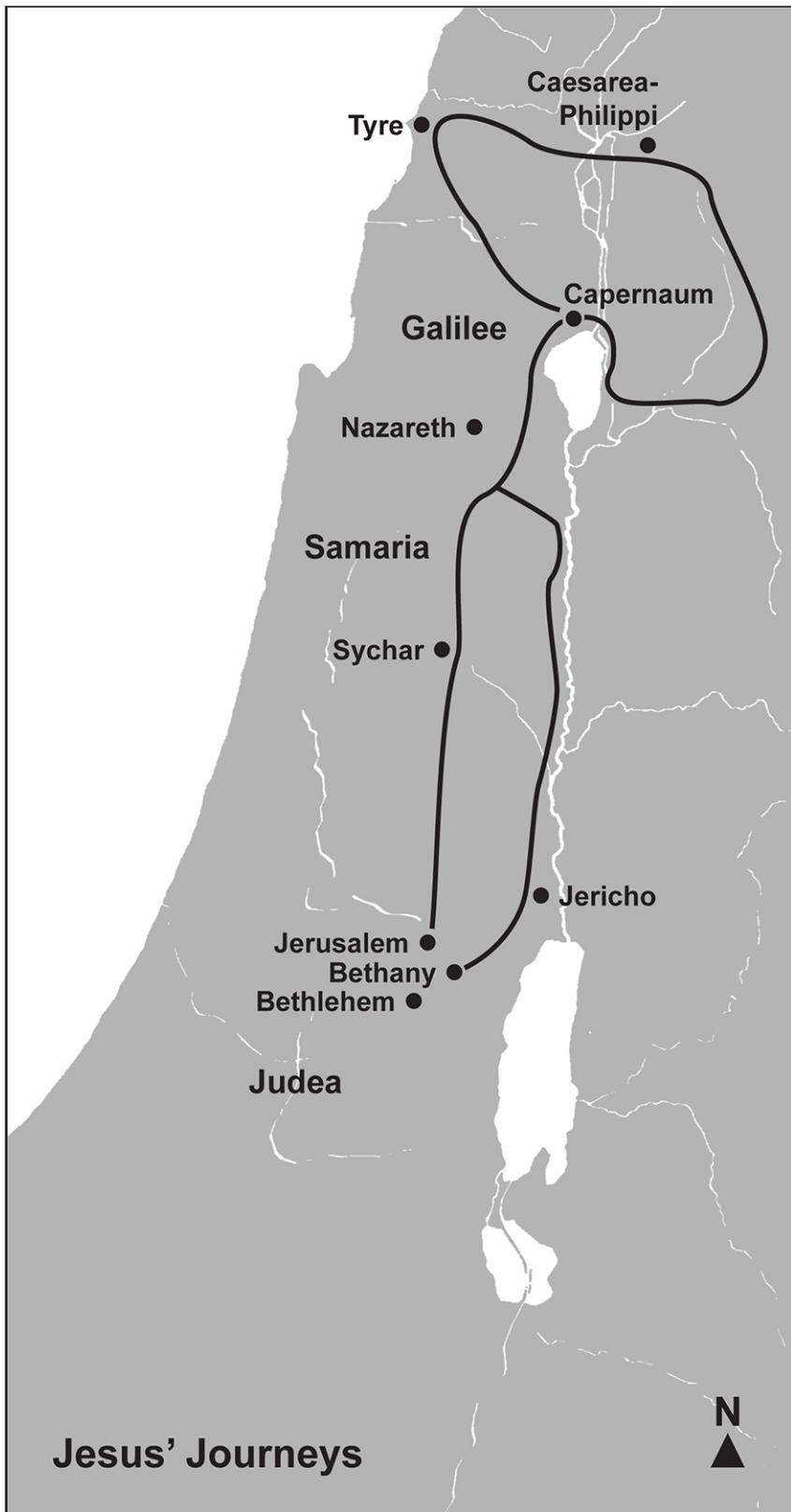
Israel's Exodus

N

Farao maa nnipa no kwan se wɔnkɔ no, Onyankopɔn amma wɔamfa ɔkwan a ɛfa Filistifo man no mu a na ɛye tiaa no so.

Efise Onyankopɔn kae se, "Se wokohyia øko a, ebia na wəasesa wən adwene ama wɔasan akɔ Misraim." - 2. Mose 13:17

Onipa Ba no amma se wonsom no, na mmom jhesomee, na odee ne kra too ho se mpata maa njipta nyinaa. - Marko 10:45

Saa nhoma yi fi me, Paulo, Yesu Kristo somfo a wɔayi me se ɔsenkafo a wɔasoma me se menkɔka Onyankopon asempa no nkyen. - Romafo 1:1

Creation 4004 B.C.

Adam and Eve created	4004
Tubal-cain forges metal	3300
Enoch walks with God	3017
Methuselah dies at age 969	2349
God floods the Earth	2349
Tower of Babel thwarted	2247
Abraham sojourns to Canaan	1922
Jacob moves to Egypt	1706
Moses leads Exodus from Egypt	1491
Gideon judges Israel	1245
Ruth embraces the God of Israel	1168
David installed as King	1055
King Solomon builds the Temple	1018
Elijah defeats Baal's prophets	896
Jonah preaches to Nineveh	800
Assyrians conquer Israelites	721
King Josiah reforms Judah	630
Babylonians capture Judah	605
Persians conquer Babylonians	539
Cyrus frees Jews, rebuilds Temple	537
Nehemiah rebuilds the wall	454
Malachi prophesies the Messiah	416
Greeks conquer Persians	331
Seleucids conquer Greeks	312
Hebrew Bible translated to Greek	250
Maccabees defeat Seleucids	165
Romans subject Judea	63
Herod the Great rules Judea	37

(The Annals of the World, James Usher)

Jesus Christ born 4 B.C.

New Heavens and Earth

1956	Christ returns for his people
1830	Jim Elliot martyred in Ecuador
1731	John Williams reaches Polynesia
1614	Zinzendorf leads Moravian mission
1572	Japanese kill 40,000 Christians
1517	Jesuits reach Mexico
1455	Martin Luther leads Reformation
1323	Gutenberg prints first Bible
1276	Franciscans reach Sumatra
1100	Ramon Llull trains missionaries
1054	Crusades tarnish the church
997	The Great Schism
864	Adalbert martyred in Prussia
716	Bulgarian Prince Boris converts
635	Boniface reaches Germany
569	Alopen reaches China
432	Longinus reaches Alodia / Sudan
397	Saint Patrick reaches Ireland
341	Carthage ratifies Bible Canon
325	Ulfilas reaches Goth / Romania
250	Niceae proclaims God is Trinity
197	Denis reaches Paris, France
70	Tertullian writes Christian literature
61	Paul imprisoned in Rome, Italy
52	Titus destroys the Jewish Temple
39	Thomas reaches Malabar, India
33	Peter reaches Gentile Cornelius
	Holy Spirit empowers the Church

(Wikipedia, Timeline of Christian missions)

Resurrected 33 A.D.

What are we? ►			Genesis 1:26 - 2:3		Mankind is created in God's image, male and female He created us							
How are we sinful? ►			Romans 5:12-19		Sin entered the world through Adam and then death through sin							
Where are we? ◀			When are we? ▼									
			Innocence		Fallen			Glory				
Who are we? ►	God	Eternity Past	Creation 4004 B.C.	Fall to sin No Law	Moses' Law 1500 B.C.	Christ 33 A.D.	Church Age Kingdom Age	New Heavens and Earth				
		Father	John 10:30 God's perfect fellowship	Genesis 1:31 God's perfect fellowship with Adam in The Garden of Eden	1 Timothy 6:16 Living in unapproachable light			Acts 3:21 Philippians 2:11 Revelation 20:3 God's perfectly restored fellowship with all Mankind praising Christ as Lord in the Holy City				
		Son			John 8:58 Pre-incarnate	John 1:14 Incarnate	Luke 23:43 Paradise					
		Holy Spirit			Psalm 139:7 Everywhere	John 14:17 Living in believers						
	Mankind	Living			Ephesians 2:1-5 Serving the Savior or Satan on Earth							
		Deceased believing			Luke 16:22 Blessed in Paradise							
		Deceased unbelieving			Luke 16:23, Revelation 20:5,13 Punished in Hades until the final judgment							
	Angels	Holy	Genesis 1:1 No Creation No people		Hebrews 1:14 Serving mankind at God's command			Matthew 25:41 Revelation 20:10 Lake of Fire prepared for the Devil and his Angels				
		Imprisoned			2 Peter 2:4, Jude 6 Imprisoned in Tartarus							
		Fugitive			Revelation 20:13 Thalaasa							
		First Beast			1 Peter 5:8, Revelation 12:10 Rebelling against Christ Accusing mankind							
		False Prophet			Revelation 19:20 Lake of Fire							
		Satan			Revelation 20:2 Abyss							
Why are we? ►			Romans 11:25-36, Ephesian 2:7		For God has bound all over to disobedience in order to show mercy to all							

Destiny

Akuapem Twi at AionianBible.org/Destiny

The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament *Sheol* and New Testament *Hadēs*, 2) *Geenna*, 3) *Tartaroō*, 4) *Abyssos*, 5) *Limnē Pyr*, 6) *Paradise*, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, "*the gates of Hades will not prevail*," Matthew 16:18. Paul asks, "*Hades where is your victory?*" 1 Corinthians 15:55. John wrote, "*Hades gives up*," Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, "*Do not be afraid*," because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our *Good News* sounds like a warning to "*be afraid*" because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, "*out of the frying pan, into the fire?*" Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, "*Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels,'*" Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. Jesus said, "*You did not choose me, but I chose you*," John 15:16. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

Enti monkə nkoye amanaman nyinaa m'asuafə. Mommə wən asu nhye Agya, Əba ne Honhom Kronkron din mu, - Mateo 28:19